

סימן א (מקונטרס הפללים מערכת הני"ו אות י"ג).

א ואני אומר: פתב הרדב"ז בתשו' הקדשות סי' תצ"ה דאסור לתלמיד לומר ר' אומר פה וכה ואני אומר פה וכה דהוי פחולק ומבזה רבו ומרן חיד"א בברכ"י יו"ד סי' רמ"ב אות ג' הקשה עליו ממ"ש רשפ"י במס' ר"ה ד' י"ח ארבעה דברים הנה דורש רע"ק ואין אני דורש פמותו ונראין דברי מדבריו וניחא ליה דאגדה שאני ודברי הרדב"ז בהלכה למעשה עיי"ש ותמיה לי איך תנוח דעת עליון בזה שיקרי מציינו בכמה מקומות בש"ס שאומר פן תלמיד על דברי רבו אף בגופי הלכות.

א) במס' שבת ד' כ"ה ע"ב א"ר רב נחמן אמר רב הדלקת נר בשבת וכו' ואני אומר (מצה. ב) במס' יומא ד' מ"ג ע"ב דאמר ר' יוחנן משום רש"מ פן יהוצדק שחיטת פרה בזר פסולה ואני אומר פשרה ואמרין שם דרי"ו אפילו לרביה לא צניית והינינו רבו שאינו מןבקה כמ"ש רשפ"מ בב"ב ד' קי"ד סוף ע"ב דלשון זה (אמר פ' משום פ') מורה שאינו רבו מןבקה ופשוט דאף דלרביה לא צניית מיהו זלזולי ודאי לא מזלזל ביקריה.

ג) בכתובות ד' ק"ו ע"א א"ר ר' א"ר אמר ר' א"ר רב נשים האורגות בפרכת נוטלות שכתן מתרומת הלשפה ואני אומר מןבדק הבית ובפ' המפקיד ד' מ"א סוף ע"א א"ר ר' יוחנן משום ר' יוסי פן נהוראי משונה שליחות יד וכו' ואני אומר אינה משונה וכו'.

ד) בפ"ק דע"ז דף ט"ז סוף ע"א א"ר רב חנן וכו' א"ר רב חיה גסה הרי היא כבהמה דקה לפירפוס אבל לא למכירה ואני אומר אף למכירה. (ה) שם בפ' כל הצלמים ד' מ"ד ע"ב א"ר חמא בר"י א"ר ר' הושעיא תשובה גנובה השיבו ר"ג לאותו הגמון ואני אומר אינה גנובה (פירש"י ר' חמא קאמר ואני אומר ופליגא אד"ר הושעיא רביה) הנה רואה דחכמי הש"ס משתמשים בלשון זה על דברי רבם וגם בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים ראינו שכותבים פן ע"ד הגדולים מהם ולא חשו משום שמיך בזיון ח"ו עיין בדברי רש"י במס' שבת ד' קט"ו ע"א בד"ה טעונים ובמס' ביצה ד' כ"ד ע"ב בד"ה ולערב ובמס' בב"ב ד' כ"ה ע"א ד"ה מעורפו אני שמעתי וכו' ואני אומר וכו' ומסתמא שמע פן מגדולים ממנו או מרבותיו ועיין בדברי הרמב"ם בהלכות ברכות פ"א דין ה' ובדברי הר"ן בנדרים ד' פ"ג ע"ב.

והרא"ש בפ"ק במה אשה סי' יו"ד פתב פן ע"ד הרמב"ן ובר"פ מפנין כ"כ ע"ד הרז"ה ועיין עוד לו בפ"ה דמס' ברכות סי' יו"ד ועיין בדברי התוס' במס' חולין ד' ל"ד ד"ה מאן חבריא שניראה קצת שפוננתם להקשות שהנה לו לומר רבתי אומרים וכו' ואנא אמינא וכו' אלמא לאו לשון זלזול הוא והרב מגדל עז מרגלא בפומיה לכתוב פן ע"ד הרמב"ד פידוע וגם הרב המגיד בריש פ"ק יו"ד מהלכות גרושין כ"כ ע"ד הרמב"ד ומרן כ"מ בפ"ק ד' מהלכות ברכות הלכה ד' פתב פן ע"ד הרא"ש (ובאותו ענין עצמו פתב פן הרב יד מלאכי ע"ד הרפ"ח עיי"ש באות ש"א ד"ה נאחרי) וע"א בפ"א מהל' מילה ה"ז (ד"ה נכתב ולה"מ פ"ג מהל' יו"ט הט"ו (ד"ה וכן) ובב"י א"ח סי' קכ"ז (ד"ה פתב הרמב"ם) ובכ"מ הל' סופה פ"ה הי"ו כ"כ ע"ד הה"מ ובכ"מ סוף פ"ד מהלכות מקנאות פתב פן ע"ד הרמב"ם (ע"ש בד"ה וטעם).

גם בב"י יו"ד סי' קי"ז (ד"ה פתב) כ"כ ע"ד האגור בשם הרי"ן צרפתי. ובב"י יו"ד סי' רפ"ו (ד"ה נכתב המרדכי) כ"כ ע"ד מוהר"ם שהביא הפל בו ובאור זרוע סס"י ז' כ"כ ע"ד רבו רבינו שמחה והרשב"ם בתשו' סי' תנ"ד כ"כ ע"ד הרב מר אביו הו"ד בס' דברי מנחם ח"ב ד' ו' ע"ב.

ורש"ל בח"ש על דברי רשב"ם פסחים ק"ב ע"א ד"ה להודיעה וביש"ש חולין פ"ח סוס"י כ"א ע"ד הרשב"א והרב מוהר"ם די לונזאנו בס' שתי ידות ד' כ"ה ע"ב ד"ה עוד וכו' ע"ד הר"ן ועיי"ש ד' קי"ב ע"א וקי"ג סוע"א והרב פלי יקר בפרישת פי תצא ע"פ פי יהי לאיש בן סורר ומורה כ"כ ע"ד הנהר הק' וע"ע להרב פר"ח סי' תנ"א ס"ה ד"ה יש מן החכמים ובסי' תס"ח ס"א ובמנהגי איסור והיתר אות י"א דברי אמת בקונט' יו"ד סי' א' (ד"ה עוד הק' הר"י קורקוס) חת"ס יו"ד סי' גר"ס ורס"י רצ"ד מים רבים בשו"ת ח"מ סי' ג' זרע אמת יו"ד ד' ל"ה וע"ד שו"ת פני הושע ח"ב סי' פ"ח קרבן נתנאל פ' מי שאחזו אות ט"ו צרור החיים ד' ז' ע"ב ס' התרדים ד' כ"ב ע"א (מדפוס קושטא) אות ד' יד שלמה ד' ס"א ע"ד מנחה טהורה ד' פ' ע"ב ד"ה אתמר מזל שעה ד' ז"ך ע"א מטה אהרן ד' י"ז ע"ד אמרות טהורות ד' רצ"ג ע"ג שלחן גבוה סי' תמ"ז ס"ק ל"ד ומדנשפתמשו גדולי ישראל עליונים למעלה ז"ל בלשון זה הן הן עדות נאמנה דסברי מרנן דאין בלשון זה שום חשש זילזול ח"ו ואין צורך להאריך עוד מאחר פי עיינו הרואות פי השר המספים לחלק בין מילי דאגדה וכו' מר גיהו מרן חיד"א ז"ל איהו גופיה בכמה דוכתי נשפתמש בלשון זה עיין בברכ"י סי' תקפ"ח אות יו"ד (ד"ה והרב) ובמחבר"ר סי' רמ"ו אות א' ובשיורי ברכה שבברכי א"ח סי' ש"א וסי' ער"ה וכבר ידוע קדושתו וענותנותיה דמר יוסף צדיקא לא גבה לבו ולא הלה בגדולות ונפלאות לדבר קשות על בני גילו וכ"ש על הרבנים שקדמוהו: וכבר מצאתי וראיתי להרב ירף אברהם ביו"ד סי' טו"ב שעמד מתמיה ע"ד הרדב"ז וברכ"י הנז"ל והעלה דאם אומר טעם רבו וטעם שלו אומר בלשון נאני אומר שפיר דמי עיי"ש.

ומפלל הדברים עיניה תחזנה פי סרה מהר תלוינת חז מחבריא עצו"ר ר"ח יצ"ו על אשר פתבתי לו בתשובה בלשון זה וחסב שנעלם ממני תשו' הרדב"ז וברכ"י הנז"ל שאל"כ לא הי' לי לכתוב בלשון ביזיון וכו' ואפריון נמטיניה שדן לכ"ז פי חלילה לי לכתוב בלשון זילזול ומכיר אני מיעוט ערפי.

אף לא משום שנעלם שו"ת הרדב"ז פי באמת ובתמים עמי היתה רק את זה מזקנים אתבונן פי לא תשו לזה פלל ש"מ אין קפידא האל ברחמיו יזכנו לעסוק בתורתו הק' לשמה אמן. וע"ע להרב יד מלאכי סי' רצ"ז שלולא דברי הרשב"א ליבמות והרב יבין שמועה שהזכיר שם הנה ניחא ליה לפרש מ"ש במנחות ד' פ"ב סוף ע"ב ר' אתה אומר כף נאני אומר וכו' דתלמיד לרבו הוא דאמר הכי עיי"ש וק"ל ועיין להרמב"ם בפיה"מ פ"ד דסנפך גבי אני והוא הושיעה נא ובשלטי הגבורים פרק תפלת השחר (גבי הא דאמרינן בדרף כ"ט ע"א טעה בברכת המינים מעלים אותו) הבין דמ"ש הטור בסי' קצ"ו (אחר שהביא דברי הירושלמי) נאני אומר אפיקורוס הוא שהם דברי הטור כמשיג על הירושלמי ולפי דעתו והבנתו נמצא דאמר הטור בלשון זה ע"ד הירושלמי ואם יש איזה חשש זילזול חלילה לרבינו הטור לומר כן ע"ד רבתינו בעלי הש"ס אלא דדברי השה"ג

אינם מובנים שפאמת הם דברי הירושלמי עצמו וכבר עצמו בס' בזה אכ"מ שוב נדפס ס' יפה ללב ח"ג וב"ד ט"ל ע"ב אות ד' ראיתי להרב יצ"ו שדקדק מדברי הרב שכנה"ג ס' רמ"ב בשם הרדב"ז דדוקא בחייו הוא דאיכא קפידא וישיב בזה קושנית הבן יוחאי על הרדב"ז מההיא דרשב"י (היא קושנית הברכ"י הג"ל) ויתיישב בזה פמה מקומות מהג"ל אף לא כולם.

ולפי זה נדאי יש ליזהר שלא לכתוב לחברו וכ"ש למי שגדול ממנו הן בעודנו חי בלשון זה דלהרדב"ז הוי ח"ו כמזלזל: סימן ב (מקונטרס הפללים מערכת הוי"ו אות י"ד). ב ולערב אל תנח ידך דדרשינו במסכת יבמות ד' ס"ב היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו אינו אלא מדרבנו ולכן שבועה חלה עליו כ"כ הרדב"ז בתשו' התדשות ס' כ"ו וכן מתבאר יפה בדברי הראשונים הרי"ף והר"ה והרמב"ן ונמק"י והרא"ש בפ"ו דיבמות ס' ט' וכ"כ הה"מ והרב לח"מ בפט"ו מהלכות אישות דין ז' (עמ"ש הרמב"ם בדין ט"ז ומדברי סופרים וכו') וכן נקטי רבנו בתראי עיין בית שמואל רס"י א' וס"ק י"ד וישועות יעקב סק"ה ובאר מים חיים בשו"ת אה"ע ד' ט"ל ע"ג ובדרשות הרב מוהראנ"ח בדברי הרב בנו בסוף פ' ת"י שרה ובב"ח אה"ע ס' א' סק"ו ובשו"ת הרב מוהר"י קצבי ס' ג' וב"ד שלמה ד' ס"ד ועיניך תחזנה מישרים דנקטי בפשיטות דאינו אלא מדרבנו ויש לתמוה עמ"ש הרב ב"ח ביו"ד סוס"י רכ"ח דאע"ג שקיים מצנת פו"ר מצנה מד"ת לישא אשה משום בבקר זרע זרעיה ולערב אל תנח ידך עיי"ש ואף שכתב פן לפרש דברי הא"ז שהביא שם מ"מ משמעות דבריו הוא דלקושטא דמילתא קאמר שהדין פן ואף אי אליבא דריא"ז הוא דאמר וליה לא ס"ל הכי מ"מ הי' לו להעיר שסברא זו היא נגד פל הראשונים הנז"ל ומנ"ל להא"ז שדבר זה הוא מד"ת וכן יש לתמוה על הרב ש"ף ביו"ד ס' רל"ט ס"ק כ"ג שלא העיר בזה כיעי"ש גם הריב"ש בס' ט"ו פתב ואפילו מי שיש לו בנים וכבר קיים מצנת פו"ר אעפ"י שאינו חייב מן התורה לישא אשה בת בנים ממצנת חכמים לישא בת בנים כר"י דאמר נשא אשה בילדותו וכו' ולזה פתב הרמב"ם מצנה מד"ס וכו' עכ"ל וכ"כ הרב קרן אורה בסו"פ הפא על יבמתו (בד"ה ולא מפקדא) דאינו אלא מדרבנו ועיין במה שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים ס' ה' אות ח' ובקונטרס אסיפת דינים במערכת אישות ס' ב' אות כ"ה סק"ז הבאתי שמצאתי שפבר השיגו על הרב ב"ח בזה עיי"ש וכ"כ הסמ"ג בעשין ריש ס' מ"ט דמדרבנו הוא דאמר ר"י היו לו בנים וכו' וכדברי הריב"ש: והנה עיקר דין זה למדנו מדברי קבלה ונקיטנו בעלמא דברי קבלה כד"ת דמו ויש הרבה פוסקים שסוברים דאזלינו בספקו לחומרא כדן ספיקא דאורייתא כמו שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הסמ"ג אות ל"ח ומ"מ אין נראה לומר שיהא לו דין תורה ממש להקל שלא תהי' שבועה חלה עליו (כמ"ש הרב ב"ח לדברי הא"ז הג"ל) אמנם יש מקום ליישב קצת עפ"י מ"ש הרשב"ם במס' ב"ב ד' צ"א ע"א (בד"ה פדרבה פר רב הונא) ונ"ל ואעפ"י שהי' לו עדין בנים הרבה אשמועינו שאם נשא אדם אשה בבחירתו ישא אשה בזקנותו כמו שעשה אבא דהיינו בועז לפי שהי' ירא שפא ימותו בניו מאשתו ראשונה בחייו ולא יהי' לו זכר וכתוב בפקר זרע זרעיה ולערב א"ת ידך דמהכא נמי דרשינו לי' פדמפרש קרא טעמא פי אינה יודע איזה יכשר וכו' עכ"ל ונמצא דעיקר חיוב זה הוא משום חשש בטיול מצנת פו"ר וא"כ י"ל דחשיב ספקא דאורייתא משום מצנת פריה ורביה וא"כ לדעת הסוברים דחומר

הספקות מדאורייתא חשיב זה חיוב דאורייתא מספק וכיון דהוא מדאורייתא יתכן לומר דאין שבוועה חלה עליו כן נראה לצדד בדוחק וקיימי נבואה בזה זמ"ר פי לפי הנראה אין זה בסוג ספיקא דאורייתא ומה גם שלא ראיתי בדברי הראשונים הנ"ל מי שפתיב בדברי הרשב"ם שהוא משום ספק שפתיב ומותו בנ"ו ח"ו.

שוב האיר ה' את עיני ואראה מראות נגהים שפקור דברי הרשב"ם הם מדברי רבינו בעל השאלות בפרישת הברכה שאלתא קס"ה שאחר שפתיב דמחייבי דבית ישראל למינסב נשי ואולודי בני וכו' כתב ברם צריף אילו מאן דאית לי' בנ"ו וידע בנפשיה דבר אולודי הוא מי מחייב בפו"ר או לא מי אמרינן פינן דאית לי' בני הא קיימ פו"ר או דילמא אע"ג דאית לי' מיחייב למיעסק בפו"ר ואולודי בני דלא ידע אי בני דניקוטיה מצליחים או בני דסיבוטיה מצליחים וכו' עי"ש כל דב"ק ופירש פונתו מאור עיינינו הגאון העמק שאלה יצ"ו דהיכא ידע בנפשיה חייב משום דספיקא דאורייתא לחומרא הוא כלל גדול בדין בין במצנות ל"ת ובין במצנות עשה כדמוכח בתולין ד' פ"ו ע"א לענן שחיטת חש"ו ורבנן מאי שנא רישא דלא פליגי ומ"ש סיפא דפליגי אלמא דל"ת דאותו וא"ב נעשה דכיסוי הדם שנים אכל אי לא ידע בנפשיה דבר אולודי הוא איכא ס"ס שפתיב בני הראשונים יצליחו ושפתיב לאו בר אולודי הוא וכו' וביאר עוד שם בסק"ג דהיכא ידע דבר אולודי הוא דחייב מחמת ספיקא דאורייתא לחומרא הוא מדאורייתא שפתיב דעת רבינו השאלות דחומר הספקות מדאורייתא עיי"ש ואין ספק שטעם שפתיב הרשב"ם משום שפתיב ומותו בנ"ו הראשונים וכו' מאיש לקח מדברי רבינו בעל השאלות שפירש שהוא מחשש כזה להבין בכונתו שמ"ש ולא ידע אי בני דניקוטיה מצליחים וכו' ר"ל שלא יצליחו להתקיים בעולם ושפתיב ומותו בנ"ו כנלע"ד והגאון העמק שאלה יצ"ו אם הנה רואה דברי הרשב"ם הנ"ל הנה מאיר עייניו בביאור הדברים כדרכו בקדש ולפי דרכנו למדנו שליש ישוב לדברי הרב ב"ח דיתכן לומר שהוא מד"ת ומ"מ אינו מתנישב יפה יפה דעכ"פ דעת כל הראשונים הנ"ל דהוא רק מדרבנן וכ"כ בהעמק שאלה שם לדעת הרמב"ם והרי"ף וכו' עיי"ש ומ"ש הגאון יצ"ו דכלל דספיקא דאורייתא לחומרא הוא במצנות עשה נמי הנה פלל זה שריר וקיים מפי כל הפוסקים דספיקא דאורייתא דאזלינן לחומרא הוא גם במ"ע ואדרבא יש סוברים דאפילו לדעת הרמב"ם דחומר הספקות הוא מדרבנן היינו דוקא בל"ת אבל במצנות עשה לכ"ע ספקן לחומרא אלא דיש סוברים לאידך גיסא דבמ"ע גם להרשב"א חומר הספקות הוא מדרבנן כמו שמתבאר ממה שרשמתי לקמן במ"ע הסמ"ך אות מ"א הצד השנה שבהם דבספק מצנות עשה דאורייתא אזלינן לחומרא וכדברי הגאון יצ"ו: סימן ג (מקונטרס הפללים מערכת הני"ו אות ט"ו).

ג וקיימת בו יומם ולילה דאיתא במס' מנחות ד' צ"ט ע"ב דאמר רשב"י אפילו לא קרא אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ס' התורה הנה מפיה וכו' הקשה הרב דרכי שלום ד' כ"ד דרשב"י אדרשב"י דהא תניא בפ' כצד מברכין ד' ל"ה ע"ב רשב"י אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וכו' תורה מה תהא עליה ונעלם מעיני דמר דקונשיא זו של פת הקודמין היא וגם לא ראה דהרב ש"ך ב"ד סי' רמ"ו גריס במנחות ר' שמעון בן יהוצדק וכתב מרן חיד"א בברכ"י שם שפתיב היא הגירסא בשאלות עיי"ש והנה הרבנים מערכי לב ד' קמ"ו ע"ב ושנות ימין ח"א ד' ע"ט ע"ג נקטי בפשיטות הא דאם

קרא ק"ש שחרית וערבית וכו' עי"ש אמנם המעיין בדברי הפוסקים בסי' רמ"ו יראה שאינו פשוט דנקיטינן הכי ועיין להרב לח"מ בפ"א מהלכות ת"ת.

וראיתי להרב מוהריט"ץ בסוף הספר בחי' לפ' איזהו נשך שהקשה במאי דקי"ל דאבל אסור בד"ת איך יבא אבילות דרבנן וינחה עשה דלימוד תורה דאורייתא וכתב ויש לתרץ בדוסק פנין שקורא ק"ש ומתפלל ושאר פסוקי דזמרה עולין לד"ת שהרי מקנים והגית בו יומם ולילה עכ"ל ומשמע דס"ל דנקיטינן כמ"ד דאם קרא ק"ש שחו"ע קנים והגית בו יומם ולילה ומלבד דאינו פשוט לומר פן פמו שפכתתי עיקר קושיתו איני מבין בענייני דאם אכל פטור מת"ת הרי אמרו דלומד בדברים הרעים ומי פטר אותו מעוסק בתורה בדברים הרעים ואולי פננתו להקשות דאסרו בת"ת לכל אדם אחד חכם ואחד שאינו יודע ומי שאינו יודע ללמוד בדברים הרעים ולומד בשאר הימים תהלים וכיוצא מדברים ששגור בהם פשארו לו ללמוד חוץ מדברים הרעים נמצא בימי אבולו יושב ובטל.

וניחא לי דלאיש פזה סגי לי בק"ש וכו' פנ"ל בכונתו בדוסק ולעיקר קושיתו י"ל דיש פח פנד חז"ל לבטל מ"ע בשב ואל תעשה וכיין שיש טעם נכון פקודי ה' משמחי לב ואינו ראוי לשמחת בימי אבולו יכלו לבטל ממנו ת"ת בימי אבולו ישוב ויודם ומקבל שחר על הפרישה: ובעיקר מילתין עיין בס' נחמד למראה במס' פיאה פ"ב דף כ"ו ע"ג מ"ש בשם הרב חק"ל א"ח סי' י"ב דנראה דס"ל דנקיטינן כמ"ד דסגי בק"ש שחו"ע ואינו מצוי אצלי לראות גוף דב"ק ועיין במכתב לחזקתו בחלק השיטה ד' ע"ג וע"ד.

ומה שגרשם שם דברי הזה"ק בפ' פנחס ד' רכ"ה הוא ט"ס וצ"ל דהרכ"ח ע"א ומאחר דבתיקוני הזהר וגם בהזה"ק איתא להא דכיין שקרא ק"ש שחו"ע קנים לא ימושו מפיה קרוב לשמח דגירסת הש"ס במנחות היא ר"י משום רש"מ בן יוחאי וזאת היתה פננת מרן חיד"א בשו"ת ברכה סי' רמ"ו עי"ש והרב צפיהת בדבש בסי' ס' האריה בענין זה על מה שנסאל הלכה למעשה בצורבא מרבנן דאית לי ארעא נחלת שדה וקרם מאחוזת אבותיו אם מותר לו להתבטל מלימודו בזמן זריעה וחרישו וכל עבודה בשדה לעמוד על הפועלים ובשאר ימות השנה יעסוק בתורה תדיר אי נקיטינן כר' ישמעאל דאמר הנהג בהם מנהג דרף ארץ או הלכה פרשב"י דאמר אפטר אדם חורש וכו' תורה מה תהא עליה ובתשו' האריה בסתירת דברי רשב"י ודברי ר"ש והעלה עפ"ד הסיפרי שהביא הרב מנורת המאור בפר ג' פ"ו דמי שהוא עני ואינו יכול לעסוק בתורה מחמת עניותו אף רשב"י מודה דסגי לי בק"ש שחו"ע שאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו ומי שאפטר לו לעסוק בתורה ועוסק בעסקי חול שלא לצורך פרנסתו לכ"ע אין פוטר אותו בק"ש שחרית וערבית וענוש יענוש פי פליגי במי שאינו עני באותה שעה רק רוצה לעמוד על הפועלים כדי שלא לאבד מעותיו אם ישכור פועלים ולא יעמוד עליהם ויבא לידי עוני ובה"ש מתיר ורשב"י אוסר וקי"ל כר' ישמעאל אלו תוד"ק בדרף דק"ן ע"ד ואף שאחרי זה הוא הצד צדי צדדין לבנות ולסתור במסקנתו מסיק בד' קנ"ו ע"א כמ"ש בתחלה ובשם הרב נזה"ק ד' ס"ח ע"ד פתב בישוב דברי רשב"י אהדדי חילק ידע בין ת"ח לשאינו יודע עי"ש והרב יד שאול (בס' ידות נדרים) בסי' רמ"ו עמד ג"כ בענין זה ולא זכר שר את יוסף צדיקא מ"ש בברכ"י ובשו"ב ומני"ר יישב דלא אמר רשב"י

דבק"ש שחוו"ע סגי אלא למי שאי אפשר לו לעסוק יותר שאין לו פנאי אז יוצא בזה וינישב מ"ש הר"ן בנדרים ד' ח' דלא מסתבר שיהא נפטר בזה וכו' (שהקשה הרבה שדבריו הם היפוך ש"ס דמנחות וכו') דנדאי מצוה איכא פל היום וכמו בצדקה שפל מה שנותן הוא צדקה אף שהמרה משנכח וגדולה מזו פתב ר"י מאורלינא"ש ה"ד הרר"י בפ' תפלת השחר גבי רב צלי של שבת בע"ש גבי תוס' שבת דאע"ג דבכל שיהו סגי מ"מ פל מה שמרה נקרא תוס' שבת ותייבם עליו וכמו בתרומה שאף שחטה פוטרת פל הפרי פל מה שנותן לשם תרומה הוי תרומה ועיין תשו' שאגת אריה סי' א' ובחור"ד הביא דבתשו' הרדב"ז ח"ג סי' תט"ז הביא מחלוקת הקדמונים אי מצי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית ולימוד פל היום אינו אלא רשות עי"ש דב"ק: ועל פי דברי הרדב"ז הללו יש לנישב דברי הרשב"א בתשו' שהביא מרן הב"י בא"ח סי' מ"ז (בד"ה פתוב בתשובת הרשב"א) שמה שאין מברכין על התורה לאחריה הוא משום דקריאת התורה מצוה ואין מברכין על המצות לאחריהם ואל תשיבני מקריאת התורה בבהכ"נ ש'מברכין לאחריה דהתם תקנת משה ועזרא ועל התקנות מברכין לפנייהם ולאחרייהם ככהלל ומגילה וכתב ע"ז מרן הב"י ולי נראה דאפילו אם הוי מברכין לאחרי המצוה ל"ק דכיון דמצות הגיית התורה ביום ובלילה ואין שעה שאינו חייב לעסוק בה לא שיהי לברך לאחריה עכ"ל.

ואמנם דעת הרשב"א לפי הנראה היא פדעת הקדמונים שהביא הרדב"ז דבק"ש שחרית וערבית יוצא י"ח ושאר לימוד פל היום אינו אלא רשות וא"כ אם הי' הדין נותן לברך על המצות לאחריהן הי' צריך לברך אחר לימוד התורה ומרן הב"י משמע לי' מסברא דנפשיה דלימוד פל היום חובה ולא זכר שר שהוא מחלוקת הקדמונים שא"כ בקל הנה לו לנישב דהרשב"א סובר דאינו אלא רשות או שהוצרך לטעמו לנישב גם להסוכרים שהוא רשות כמובן וראיתי להרב יפה ללב גר"ו בח"ב בקונטרס יפה תלמוד ד' כ' ע"ב שכתב וז"ל עיין בס' פתח עינים ואישתמיטתיה מ"ש בתיקוני הזהר תיקון כ"א ד' ס' ע"א וכו' וש"מ דבמנחות נמי רשב"י קאמר לה עכ"ד ואני אומר ד"ת וכו' ועשירים במ"א ומג"ל דמר הוא דאישתמיט דברי מרן חיד"א שבשיו"ב יו"ד סי' רמ"ו אות א' שאחר שכתב מ"ש הש"ך דהגירסא במנחות ר"ש בן יהוה צדק ושגם בשאלות גריס בן סיים אמנם נהירנא דבתיקוני הזה"ק שם נאמר דאפילו לא קרא אלא ק"ש קיים לא ימוש ע"כ וק"ל ובשאלות שלפנינו בשאלתא קמ"ב גרסינן ר"י משום ר' יהושע בן יהוה צדק וכתב שם הגאון העמק שאלה יצ"ו שנראה שצ"ל ר' שמעון בן יהוה צדק דר' יהושע בן יהוה צדק לא נמצא בתלמוד וכתב שפשו"ת המצורף ח"ב סי' ר"ח החזיק להגיה בדברי השאלות עפ"י שנמצא מאמר זה בתיקוני הזהר ב' פעמים ועי"ש לענין חיבור לילה ביום ויום בלילה בתורה שכתב הש"ך והובא במג"א רס"י א' שהוא דוקא לחוש לדעת הירושלמי בפ"א דיומא: וראיתי למרן החבי"ף בס' ברפת מועדיה לחיים ד' ק"א ע"ג שכתב בשם הרב שמן רוקח ח"ב בחא"ח סי' יו"ד דאף דאמרינן דאפילו לא קרא אלא ק"ש שחוו"ע קיים לא ימוש ס' התורה הנה מפיה מ"מ להר"ן בנדרים ד' א' אפתי רמי עליה עשה דושננתם לבניה דדרשינן שיהיו ד"ת מחודדים בפיה ולפירש"י דבק"ש מקיים עשה דושננתם איכא חיובא מדקתיב והגית בו יומם ולילה שהוא מדברי קבלה עכ"ל.

ונאני הדל לא ראיתי בענייני שום רמז בדברי רש"י בנדריים דלמ"ד דקרא ק"ש שח"ו ע
מהני מ"מ מידי והגית בו יומם ולילה לא נפיק וסתמא דמילתא משמע דגם מידי והגית
נפיק וכו' הם דברי הרב מוהריט"ץ הנז"ל וס' שמ"ר אין בידי לעיין בדב"ק וצ"ע וראיתי
עוד בברכת מע"ל שם בד' ק"ב ע"א שחקר שאם נאמר דבק"ש שח"ו ע מקינים מצות
ת"ת היכי שרי ללמוד יותר וקא איפא משום בל תוסיף ואמר מר באחד מן הישובים
עפ"י מ"ש מרן הב"י בסי' מ"ח דבקריתא בעלמא ליפא בל תוסיף ובמחכתה"ר לא דמי
כלל דהתם דעיקר המצנה היא הקרבת הקרבן והקריאה זכרון בעלמא היא לכן לית בה
משום ב"ת משא"כ בלימוד תורה דהלימוד עצמו הוא גוף המצנה אי הנה שנייה ביה
משום ב"ת לא הנה מהני מה שהיא קריאה בעלמא אלא דלא שנייה בלימוד התורה משום
בל תוסיף כמ"ש שם בשאר הישובים והעיקר דאינו שנייה בזה בל תוסיף כמו בנתינת
צדקה דרשאי אדם לבזבז נכסיו לולא תקנת אושא שלא יעני וכמו בתרומה דחטה אחת
פוטרת וכמ"ש הרב יד שאול: סימן ד (מקונטרס הפללים מערכת הוי"ו אות כ"ט).

ד וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון וכו' פתבו התוס' בתולין ד' פ"ז ד"ה וחיבו
ר"ג וכו' דהוא אסמכתא וכ"כ הרא"ש שם סי' ח' וכתב הרב מג"א סי' ר"א סק"ד
דמהרמב"ם בסי' מ"מ סי' ל"ב דמדאורייתא הוא וכ"כ הריב"ש בשם סמ"ג וכן בתשו'
מוהר"ם עיי"ש והרב נתיב חיים ע"ד המג"א ובקרבן נתנאל פרק הניזקין סי' כ' דאף
דבירוש' פליגי אמוראי בזה ש"ס דילן ס"ל דמדאורייתא הוא עיי"ש ומה שציין המג"א
לענין במוהריק"ו ש"י (ט"ס הוא וצ"ל ש"ט) היינו ששם בסוף השרש הביא מ"ש בשם
ריב"א דאיפא פלוגתא בזה וכתב רבינו מוהריק"ו מ"מ התוס' והמרדכי פסקו דהוא
מדרבנן עיי"ש ובמג"א סי' קל"ה ס"ק י"ב ובמפרשים שם מהרב נהר שלום סי' ר"א
האריף להוכיח פדברי התוס' והרא"ש דהוא רק אסמכתא ומ"ש בש"ס גטין דאורייתא
הוא וכו' לא דאורייתא ממש קאמר אלא פלומר דאית ביה אסמכתא אקרא והוי פדאורייתא
ודין גמור הוא ולא מפני דרכי שלום בעלמא עיי"ש ודבריו קרובים לדברי הרב ב"ח יו"ד
סי' כ"ח סכ"ב עיי"ש שהוכיח דעת הרמב"ם בספר היד דהוא מדרבנן וכן נראה קצת
דעתו ותימה על הרבנים הנ"ל שלא ראו דב"ק ומ"מ מתבאר מכל הרשום דאינו פשוט
לומר דהוא מדרבנן דהאיפא מרבנותא דמשמע להו דהוא מדאורייתא ובכן יש לתמוה
על ר"ח בס' שארית יעקב פרשת צו ד' ו' ע"ב שהביא מ"ש הרשב"א דכהן שקורא ק"ש
ויקראוהו לס"ת לא יפסיק (כדי להקדים משום וקדשתו) דלא אמרו להקדימו אלא כשהוא
פנוי וכו' והקשה ע"ז דת"ל דהא דוקדשתו הוא מדרבנן וק"ש דאורייתא ולא דחינו
דאורייתא משום דרבנן עיי"ש ולענ"ד מלבד די"ל דאף דק"ש דאורייתא מ"מ מה שאסור
להפסיק בה אינו אלא מדרבנן שאף שפבר התחיל בה יכול להפסיק לאיזה צורך ואח"כ
יתחיל ויקרא פולה מדין תורה אלא דמדרבנן אסור להפסיק אחר שהתחיל בה ונהנה ס"ד
שיהי' מותר להפסיק כדי לקיים מצות קדימתו דאסמכתא אקרא דוקדשתו דחמיר.

אהכי הוצרך לומר דליפא משום וקדשתו אלא כשהוא פנוי. ועוד דלפי סגנון דבריו
דמתבאר דלא ק"ל אלא לפי מאי דמשמע לי דהא מילתא אינו אלא מדרבנן א"כ י"ל
דהרשב"א ס"ל פדעת רבנותא הנ"ל דסברי דהוא מדאורייתא ולק"מ והיותר תימה בעיני
שבספרו ארעא דרבנן במערכת הקוף אות תקמ"ד אחר שהביא דברי התוס' דחולין שכ'
דהוא מדרבנן ציין לשו"ת מוהריק"ו סוף שרש ט' דש"מ דלא נעלם ממנו מחלוקת

הקדמונים בזה וא"כ אין מקום להקשות על הרשב"א ד"כ"ל להיות דס"ל כמ"ד דמדאורייתא הוא ומצאתי להרב נחמד למראה בח"ב ד' ט' ע"ג שהעיר ע"ז ויש לפקפק ע"ד כמו שיראה הרואה וק"ל והרב חננאל וחסדא נר"ו בח"א ד' קכ"ז ע"א פתב בפשיטות דמה שפכה קודם וכו' הוא מעלה בעלמא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא עיי"ש ויש לתמוה שלא זכר מכל דברי רבנן קדישי הנז"ל המדברים בענין זה כמו שיראה הרואה בדבריו: ואי מהני מחילת הפכה קדימתו ללוי ולישראל ענין לרבינו הפר"ח במים חיים בנימוקיו לפרק הניזקין ד' ט"ז והאריף בענין זה ואביזריה בשו"ת בגדי פהונה בחא"ח סי' ג' ואם יכולים לעשות תקנה שלא להעלות פהו ראשון פי אם בזמן פ' וכו' עיי"ש: ואם לוי קודם לישראל הנה הריב"ה בטור א"ח ססי' ר"א פתב גרסי' בירושלמי אמר ריב"ל מ"מי לא ברכתי לפני כהן ולא בירף ישראל לפני וריב"ל לוי הנה ויראה לכאורה שיש ללוי דין קדימה לברך לפני ישראל במקום שאין שם פהו והר"מ מרו"ט פתב שאין לו דין קדימה והא דקאמר שלא בירף ישראל לפניו מצד גדולתו ולא מצד לוייה והנהי"ל דחזר בו הריב"ה מ"ש בתחלה ומספיק לסברת הרב מוהר"ם אף מדברי הרב עט"ז שם שפתב סברא זו בשם י"א משמע שהבין שהטור עומד בסברתו הראשונה ולי הדל נראה דאף שמלשון לכאורה שכתב רבינו הטור אין הכרח שחזר מסברתו שהרי מצינו שכותבים פן גם בסברא קיימת כמ"ש הרב יד מלאכי במערכת המ"ם אות תכ"ג על לשון הרא"ש דאף שכתב לכאורה הנה נראה וכו' קושטא דמילתא הכי הוי ולמד פן מלשון התוס' עיי"ש ואני ההדיוט פתבתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' ט"ז אות ח' דלא הנה צריך ללמוד פן מדברי התוס' כי מדברי הרא"ש וק"פ הרא"ש בפרק שני דפסחים סי' ט' ובפ"ק דסופה סי' כ' מתבאר יפה פן עיי"ש מ"מ פתבתי שם דעל הרוב משמעות לשון זה הוא דלא קאי הכי במסקנא שו"ר דהרב עט"ז נמשך אחר דברי רבו הרב ב"ח שמשמע מדבריו שסובר שלא חזר ריב"ה מסברתו עיי"ש ומרן והרמ"א לא גלו דעתם מפורש ומדלא כתבו להקדים לוי לישראל משמע דנקטי כסברת מוהר"ם ואילו הנה משמע להו דהריב"ה חולק עליו לא הווי שתקי בה גם מדברי הרב מג"א בסק"ד נראה שמבין בדעת הריב"ה שמספיק לסברת מוהר"ם אלא שדבריו מגומגמים לענ"ד ואינם עולים יפה לפי גירסת הטור שלפנינו כיע"ש.

אחר זמן ראיתי להרב המפורסם כמוהרי"ץ פלאג"י יצ"ו בתשובתו שבס' לב חיים ח"ב בסי' רי"ג האריף מאד בעיקר דין זה והביא דברי פמה מרבנן בתראי המדברים בענין זה ועלימו תטוף מלת אמרות טהורות נושא ונותן באמונה פיטפוטין דאורייתא בחכמה ובתבונה ושם (כד"ה גם אשור) ראיתי שהביא בשם מרן החבי"ב בשו"ת כנה"ג סי' קס"ז אות י"ב שהבין מדברי הריב"ה שבסי' ר"א הנ"ל שחזר בו מאחר שראה דברי מוהר"ם ותאזרני שמחה וחידיוש הוא שלא הזכיר דברי הב"ח ועט"ז הנז"ל ובסוף הסימן פתב בשם הרב בית מנוחה בד' מ"ב אות ט' (לא ידעתי אינה ט"ס הוא וכעת לא מצאתי דברי הב"ח) דהעיקר לדינא דאין ללוי דין קדימה לפני ישראל וכן עמא דבר דלא חיישינן להקדים לוי לפני ישראל וכל זה לענין קדימה לכבוד (לברך בהמ"ז וכינצא) אבל לענין צדקה מבואר ביו"ד סי' רנ"א ס"ט דלוי קודם לישראל והרב מג"א בסי' ר"א סק"ד הצ"ע מדברי הירושלמי בסוף הוריות שלא אמרו דלוי קודם אלא בשעת הדוכן אבל בזמן דליכא דוכן לוי וישראל שונים וכ"כ רש"י בפ' ראה (י"ב כ"ט ע"פ השמר לה

פן תעזוב את הלוי) והוא מהספרי ולמה פסקו הפוסקים בהקפד אלו תוד"ק ונראה מגוף דבריו שפבר עיין בדברי מרן הב"י שם ובכל זאת תמיה ליה על הפוסקים שפסקו הקפד הירושלמי ותמיה על תמיהתו שהרי מרן הב"י פבר הביא שם את הירושלמי הלז וכתב אבל בתלמוד דידן מדלא כתב פן משמע דס"ל דאין לחלק בין זמן לזמן וכן דעת הפוסקים שלא חילקו עכ"ל הרי שבאר שמש"ס דילן משמע דלא ס"ל פהירוש' ונקטי הפוסקים כמשמעות ש"ס דילן וראיתי להרב נהר שלום באות ג' שהביא מ"ש המג"א ונשא ונתן ע"ד מר רבו בס' משפיל לדוד בפ' ראה ולא יכלתי להבין היטב מאי דשקו"ט בזה כי אין ס' משכ"ל מצוי אצלי אבל בסוף דבריו דמ"ש בספרי הוא מדאורייתא ומאי דתנן בהוריות הוא מדרבנן וסיים ואף דבירוש' (הביא לשון הירוש') פבר כתב מו"ר במשכ"ל והו דברי מרן הב"י דמדלא מפרש הכי בתלמודא דידן ש"מ דס"ל דאפילו בזה"ז עכ"ל וכונתו בזה לסלק תמיהת הרב מג"א והוא נכון ואמת ויציב (וכ"כ הרב מוהרי"ף נר"ו בשו"ת לב חיים הנז"ל עי"ש) אף מ"ש עוד ולענד"ן עוד עפ"י מה שראיתי להמפרש הירוש' דקושית הירושלמי היא מאי קמ"ל דכהן קודם ללוי פשיטא דאית ליה חלק הלוייה נמי ומשני בשעת הדוכן שנו דאין הפהן פשר לעבודה זו והוא לפי גירסא אחרת שביירושלמי נמצא דהירוש' לא אמר אלא דאף בשעת הדוכן הפהן קודם ללוי מ"מ פולה מתני' בזה"ז ומסכים הירוש' לש"ס דילן ע"כ תוד"ק אינו נכון לענ"ד מאחר דלמרן הב"י לא יתיישב בזה שהוא אינו גורס פאותה הגירסא כמבואר בב"י ובהכרח לומר כמ"ש מרן עצמו ודי בזה ליישב דעת כל הפוסקים ועיין בלב חיים שם שהאריך מאד בזה: והו עתה נתפבדתי במקתב אחד המיוחד מגדולי דורנו תנא ירושלמא שר התורה ונהורא עמיה שרא סבא קדישא הגאון המופלא משכנה"ג מוהר"ר מרדכי גימפיל מראזינאיי יצ"ו ועתה אבה למושב לו במושב יאוד ובשולי המקתב כתוב למר ניהו רבא יח"י בענין זה ולפאר את ספרי בדברי קדשו ולמסר בדם אהבתינו שלא יקרוש ונזכה להתראות פנים בפנים בשמחה בביאת משיחנו בב"א אעתיק דברי מקתב יד קדשו רצוף אהבה בפתיחה ונתימה ונ"ל הטעור בע"ז הית"ש ד' ד' אלול תרי"ם קרן ישראל.

מושב יאוד שלמא רבה לגב"ר וכו' רב רחמא ידיד ה' וידי"ן וכו' כקש"ת מוהר"ר חיים חזקיהו מדיני שליט"א. א. אחדש"ה.

כשמועה טובה מארץ מרחק שמח לבכי במקתבו להוודע משלום ידי"ן שיח"י אחר חליפות ימים חלפו וירחים עפו ולא שמעתי משלומי עד כה וברוך המחה חיים דניהיב חיי וטב יומי להתבשר זמ"ז פן יתן ד' לאוי"ט א"ס אשר שאל על ענין וכו' (אשמיט דב"ק שאינם מעניינינו) חפצתי לדעת ע"ד ספרו הגדול אשר חשב להדפיסו האם יצא או יוציאו לאור בקרוב אפי"ה והנני להעיר דבר קטן ע"ד החזקת עניינים ובני תורה הגה ביו"ד סי' רנ"א ס"ט פהן קודם ללוי.

ולוי לישראל, ובא"ח סי' ר"א כ' בשם הירוש' ריב"ל א' מימי כו' ולא בירך ישראל לפני כו' והר"מ מרוט"ב כ' שאין ללוי קדימה כו' וע' מג"א שם סק"ד מש"ש בשם ירוש' הוריות דרב בשעת הדוכן לוי קודם והמענין שם יראה שדבריו תמוהים שהירושלמי קאי רק לענין טומאה כמ"ש בגזיר פ"ז ה"א וכמש"ש בפ"מ וע"כ אין זה ענין לשאר דברים ורק דזה רק בא"י וכמ"ש רש"י פ' ראה וע"כ ריב"ל שהי' בא"י לא הניח לישראל

לְבַרְךָ לְפָנָיו וְכֵן מִשְׁנֵה דְסוּף הוֹרִיחוֹת בְּאִי גִשְׁמֵי וְעַכְשָׁנָה גַּם ד' הִרְמֵנוּ מִרֹּט"ב א"ש שֶׁהוּא הֵיכָה בְּחוּ"ל וְשֵׁם אֵין לְלוֹי קְדִימָה לְדִינָא אַף שֶׁהוּא שְׁלֵא מִטְעָמוֹ וְעַ"כ ב"ח שֵׁם דְּחָה טְעָמוֹ כְּנֹלַע"ד וְהִנְנִי יוֹצֵא דְרָךְ פְּנִיסְתִּי בְּשֵׁים שְׁלוֹם וּבִרְכַּת הַשָּׁנִים פּוֹלְהוֹ שְׁנֵי קְאָמִינ' יַחְדָּיו יְהִיּוּ תְּמִימִים עַל רֹאשׁ צְדִיק תְּמִים כִּי"ב יִפְתַּח וַיַּחֲתֵם בְּסַצ"ג לְאַלְתֵּר לְחַיִּים טוֹבִים בְּרוּכִים אֲרוֹנִים וּמְתוֹקִים כְּנֵה"ר וּכְנֶפֶשׁ יִדִּין הַדּוּשׁוֹ"ט כֵּה"י בֵּאֵה"ר מְרַדְכִי גִימְפַעֵל עַ"כ לְשׁוֹן הַזֶּהָב: כְּמוֹצֵא שְׁלָל רַב שְׁמַחְתִּי לְקִרְאָת דְּבָרֵי קְדָשׁוֹ.

א) דְּמִי עֲלָאֵי כְּמֵאן דְּשַׁדְּרוּ לִיה פִּתְקָא מִן שְׁמַיָּא דְּשַׁדֵּי זִיְהִרְיָה, זִיּוּ יְקָרְיָה, תְּנָא בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל קָאֵי כִּי סְלִיק לְהֵתֵם דְּמִיּוֹנוֹ פְּאַרְיָה. מִיּוֹ מִן הַמְּקַדָּשׁ נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִין מִיְיָנָה שְׁל תוֹרָה לְפּוּם רַבָּנָן סְמָרָא וְחַיִּי אֲעָגְדָם עֲטָרוֹת לְרֹאשֵׁי וְכָל בְּרָכוֹת יַחֲלוּ עַל רֹאשׁוֹ חִיָּה יַחְיָה.

יְמִים עַל יְמֵי מְלָךְ תּוֹסִיף עַדִּי תַחֲזִיחַ עֵינַיִנוּ יְרוּשָׁלַיִם נְוָה שְׁאָנָן וּבֵן יִשִׁי בְּרֹאשׁ בְּצִלּוֹ נְחִיָּה. אֲכִי"ר וְהֵיכָה דְּבָרֵי הַגָּאוֹן יַחְיָה נְכוֹנִים לְיִשְׁבַּב דְּעַת הַפּוֹסְקִים שְׁפִסְקוּ לְעַנְנָן צְדָקָה דְּלוֹי קוֹדֵם לְיִשְׂרָאֵל דְּלֹא תִקְשִׁי עֲלֵיָּהוּ מִהִירוּשָׁלַיִם דְּהוֹרִיחוֹת דִּי"ל דְּאִינְהוּ מְפָרְשֵׁי דְּבָרֵי הִירוּשָׁלַיִם כִּמ"ש הֶרְבַּפ"מ שֵׁם דְּגַם בְּהוֹרִיחוֹת פְּנִנְתָּם הִיא לְעַנְנָן טְוִמָאָה לְמַת מְצָנָה דְּוָקָא כִּמ"ש בִּירוּשָׁלַיִם דְּנִזִּיר וְאַף דְּבִמְאֵי דְּאִיִּרְיָנוּ בְּהוֹרִיחוֹת אֵין חִילוּק מ"מ נְקֻטִיָּה הַש"ס הֶכָא בְּאַיִדֵי אֲמָנָם מֵאֵי דְּאָמַר מֵר דְּדְּבָרֵי הֶרְבַּ מִג"א תְּמוּהִים לְיִשְׂרָאֵל לֵן מֵר דְּנִדְּאֵי הֶרְבַּ מִג"א שְׁפִיר קְמוּתִיב לְפִי דְּבָרֵי מְרָן הַב"י בִּיּוֹ"ד סִי רַנ"א (שֶׁהַזְּפִירוֹ שֵׁם) שְׁמַתְבָּאָר דְּלֹא מִשְׁמַע לִיָּה הֶכִי מִדְּבָרֵי הִירוּשָׁלַיִם אֲלֵא מִשְׁמַע לִיָּה שְׁדַעַת הִירוּשָׁלַיִם לְחַלְקָא גַּם לְעַנְנָן צְדָקָה בֵּין שְׁדַעַת הַדּוּכָן לְבֹזָה"ז שְׁמַפְנֵי זֶה פִּתְבַּב שֶׁהַפּוֹסְקִים לֹא פִסְקוּ כְּהִירוּשָׁלַיִם וְאֵי הֵוָה מְפָרְשֵׁי דְּבָרֵי הִירוּשָׁלַיִם כְּמִדְּתַרְגָּם לְהוּ הֶרְבַּ פ"מ אֵין דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים הִיָּפָךְ הִירוּשָׁלַיִם כְּמִוּכָן וְאִ"כ שְׁפִיר ק"ל לְמָה לֹא יִפְסְקוּ כְּהִירוּשָׁלַיִם (אֲלֵא שְׁיִישׁ לְתַמּוּהָ עֲלֵיו דְּמֵאֵי ק"ל וְהִרְיָ מְרָן הַב"י יִשְׁנֹו בְּנו"ט לְשַׁבַּח דְּמִשְׁמַע דְּש"ס דִּילָן פְּלִיג בְּהָא כְּמוֹ שְׁפַתְבַּתִּי לְמַעְלָה) וּפְלִיאָה הִיא בְּעֵינַי שְׁנַעְעֵלִם מְעֵינֵי הַגָּאוֹן יַחְיָה דְּבָרֵי מְרָן הַב"י הַגָּ"ל וּבְאַמְתָּ מֵה שְׁהִבִין מְרָן הַב"י מִדְּבָרֵי הִירוּשָׁלַיִם הוּא פִּשְׁט הַש"ס וּמ"ש הֶרְבַּ נ"מ הוּא חוּץ מִן הַפִּשְׁט וְנִדְּחַק לֹמַר שֶׁהוּא בְּאַיִדֵי לְפִי שְׁלֵא מְצָא שׁוּם חֲבָרָא לְחַלְקָא לְעַנְנָן צְדָקָה בְּוֹן שְׁדַעַת הַדּוּכָן לְבֹזָה"ז אֲמָנָם הֵאֵי תְּנָא דִּידֵן מְרָן מוֹהֲרַד"ף בְּס' מְשַׁפִּיל לְדוּד (הַב"ד הֶרְבַּ נְהָר שְׁלוֹם שֵׁם) אֲסַבְּרָה לֵן טְעָמָא דְּקִרְאָה פִּן תַּעֲזוּב אֶת הַלּוֹי וְכו' לְפִי שְׁעוּבָדִים בְּמִקְדָּשׁ בְּדוּכָן וּבְנַעֲלִילת שְׁעָרִים וּמְצַד חֲשִׁיבוּתָם וְעַבְדוּתָם לְשָׁמַיִם אֲזַהֵר קִרְאָה לְהַקְדִּימָם לְכָל עַנְנֵי יִשְׂרָאֵל וְדוּקָא בְּזַמְן הַבֵּית מִיָּרֵי עַכ"ל וּפִשְׁט דְּכֵן הִיא לְדַעַתוֹ פְּנִנְתִּי הִירוּשָׁלַיִם וְכֵן הִבִּין מְרָן הַב"י וְהוּא דְּרָךְ פִּשְׁט הַש"ס יְרוּשָׁלַיִם וְאֵין אֲנִי צְרִיכִים לְמָה שְׁנִדְּחַק הֶרְבַּ פְּנ"מ וְאֵם הֵיכָה רֹאָה דְּבָרֵי מְרָן הַב"י הַעוֹמְדִים כְּנִגְדוֹ אוֹלֵי הֵוָה הַדֵּר בִּיָּה: אַף גַּם זֹאת מ"ש הַגָּאוֹן יַחְיָה לְהַבְדִּיל בֵּין קוֹדֵשׁ לְחוּ"ל דְּמַתְּנִיתִין דְּהוֹרִיחוֹת גִּשְׁמֵי בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשׁוּ"ה לְוִי קוֹדֵם לְיִשְׂרָאֵל אֲבָל בְּחוּ"ל אֵין לוֹ קְדִימָה שׁוּתִיָּה דְּמֵר לֹא גְמִירְנָא שְׁהָרֵי הַפּוֹסְקִים שְׁכַתְּבוּ בְּסִי רַנ"א לְעַנְנָן צְדָקָה דְּלוֹי קוֹדֵם לְיִשְׂרָאֵל מִדְּכַתְּבוּ סְתָמָא וְדֵאֵי דְּבָרֵיהֶם אֲמִוּרִים בְּאַרְצֵי וּבְחוּ"ל וְלֹא סְבָרֵי כְּדִדְּיִיק הַסִּפְרֵי עַל אֲדַמְתָּהּ וְלֹא בְּגוֹלָהּ אוֹ דְּסְבָרֵי כִּמ"ש קְצַת מְפָרְשֵׁים שְׁהִבִיא בְּלַב חַיִּים שֵׁם דְּהַסִּפְרֵי לֹא אָמַר אֲלֵא לְעַנְנָן אֲזַהֲרַת לָאו דְּכַתִּיב בְּקִרְאָה הַשְּׁמֵר פִּן וְהוּא ל"ת דְּזֶה דוּקָא בְּאַדְמְתָּהּ אֲבָל בְּחוּ"ל לִיכָא אֲזַהֲרַת לָאו וּמ"מ לְוִי קוֹדֵם לְיִשְׂרָאֵל אוֹ כִּמ"ד דְּכָל אֵלוֹ הַקְדִּימוֹת הַשְּׁבוּיּוֹת בְּהוֹרִיחוֹת מַעֲלוֹת מְדַרְבְּנָן נִינְהוּ סוּף כָּל דְּבָרֵי הַגָּאוֹן יַצ"ו בְּזֶה מְעוֹמָק

המנושג וקוצר המשיג לא יכולתי להקלמם באסיים מעין הפתיחה בכתומה, מציל אני תפלה לעני קדם אבונא דבשמא מארי דעלמא.

אל הנקה הזה התפללתי היינו תנא קמא. ליתב מר ברבות הטובה גם עד זקנה ושיבה דרנוח ליה עלמא.

אל יחסר לעולם הדריה זיויה ויקריה וילבדרן שמעתתיה בעלמא בהלו נר"ו נצח סלה יאיר וינרח פאור הסמה. כנה"ר וכנפש המשפחה מרחוק מול הדרת גאווה שפן דרכן של בני אדם דרד גבר בעלמא.

צעיר אנכי חח"מ מה מתעסק בעלמא: סימן ה (מקונטרס הפללים מערכת הזי"ן אות י"ב). ה זה אלי ואנוהו דדרשינן מזה התנאה לפניו במצות אם הוא מדאורייתא או אינו אלא חיוב דרבנן הנה ראיתי בס' שיח שופר בקונטרס אסיפת יצחק ד' ל"ה אות ה' כתב בשם שו"ת תועפות ראם סי' ח' ונ"ל מ"מ אם יש תנא וקדר בכתיבת הסופר יותר בזה יש בזה מצנת ז"א ואנוהו ולדעת הגאון שאגת אריה יש בזה מצנה מן התורה עכ"ל ולא הראה מקום פבוד דברי השאגת אריה ואם פוננתו היא למ"ש בס' נוי"ן (דשקו"ט בציצין שאין מעפבין את המילה וראה אותם אחר שסילק ידיו מהמילה אם חוזר עליהן בחול ובשבת) הנה אמת דמתוך מ"ש בישוב דברי הרמב"ם בתיורין ראשון מתבאר שפן דעתו דהא דהתנאה לפניו הוא מן התורה והביא סוגיית הש"ס בשבת ד' קל"ג ע"ב וגם מ"ש במנחות דף ס"ד שחט פחושא ואח"כ שמנה פטור ולא עוד אלא שאומרים לו לכתחלה הבא שמנה ושחוט אלמא מדאורייתא הוא מדמחללין שבת פדי להביא שמנה מ"מ בישובו השני כתב אפילו את"ל דהתנאה לפניו במצות אינו אלא מדרבנן וכו' עיי"ש ש"מ דלא ברירא ליה דהוא מדאורייתא ואולי גם התועפות ראם לא כתב אלא דלשינויא קמא שבשאגת אריה הוא מדאורייתא ובהגהות ה"ג מוהרצ"ח עמ"ש בסופה ד' י"א דרבנן סברי מצנה לאגוד הלולב משום זה אלי ואנוהו ואם לא אגדו פשר כתב עיין שאג"א סי' ו' דכ"ע מודו בדרשה זו וע"כ מדאורייתא הוא ג"כ מדמחללין שבת על ציצין שאין מעפבין ומפאן ק"ל על שיטת התוס' במנחות ד' ל"ח ד"ה ואם הקדים דבשאר דיני תורה לא מציינו חילוק בין לכתחלה לדיעבד עכ"ל וכוננתו לה"ק עמ"ש התוס' שם במנחות דדוקא במידי דקדשים בעינן שנה הפתוב לעכב ובעלמא בלא שנה נמי הוא לעכב והרי בהיא דסופה דלרבנן איפא מצנה מן התורה משום זה אלי ואנוהו וקאמרי רבנן אם לא אגדו פשר.

ואני אומר מלבד דהשאגת אריה לא החליט לומר דהוא מדאורייתא וא"כ אין להקשות על סברת התוס' במנחות די"ל דסברי דהא דזה אלי ואנוהו אינו אלא מדרבנן. וכמו שפן נראה מדברי התוס' במנחות ד' מ"א ע"ב בד"ה אין פוטר בה אלא מינה עיי"ש וכן נראה מדברי הג' מוהרש"א בשבת ד' ק"ד ע"ב על דברי התוס' שם בד"ה אמר רב חסדא שכתב דלא ניחא להתוס' לאוקומי מתני' דכתב ע"ג כתב פטור בס"ת ומשום זה אלי ואנוהו דלא מסתבר דמשום זה אלי ואנוהו יהא פסול מדאורייתא עיי"ש ומשמע דכוננתו לומר דהתוס' סברי דדרשה דזה אלי ואנוהו אינה מדאורייתא אלא דיש לדחות דכוננתו דאף דדרשה גמורה מדאורייתא היא מ"מ מה שפסול מפני זה אינו מדאורייתא אלא חומרא מדרבנן ועיין בשו"ת שו"מ מהדורא תניינא ח"ד סי' י"ט (ולפי דברי הריטב"א שאביא בסמוך

צ"ל דכוננת מוהרש"א היא דעיקר הדרשה מדרבנן וק"ל) ועוד נעלם ממנו דהריטב"א בח"י לסופה שם פתב מפנרש דמ"ש בש"ס דלרבנן מצנה לאנגדו משום זה אלי ואנהו הוא מדרבנן דאי מדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד כמ"ש בשמו מרן החבי"ף בס' חקקי לב ח"א סי' טו"ב וכ"כ הרב בית השואבה בדיני שצריף לחזור אחר הידור מצנה סוף אות ו' בשם הריטב"א הנ"ל גם ה"ג שו"מ במהדורא תליתאה ח"ז סי' ל"ג פתב דדעת התוס' בר"פ לולב הגזול היא דהא דזה אלי ואנהו הוא מדרבנן ונראה דמשמע ליה הכי ממ"ש התוס' שם בד"ה לולב דמשום ואנהו לא מיפסל רק לכתחלה הוא דבעינו וסברי כמ"ש הריטב"א הנז"ל דעכ"ל דהוא מדרבנן דאי מדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד מתבאר מפל האמור דאין הדבר פשוט דהאי דרשה דזה אלי ואנהו הוא מדאורייתא ומתנישבת שפיר שיטת התוס' במנחות הנז"ל וכבר פתבו הרבנים (בית השואבה וחקקי לב) הנ"ל דהרא"ש בפ"ק דב"ק וגם רי"ו שפסקו הבעיא דשליש מלגאו או מלבר גבי הידור מצנה עד שליש לקולא סברי דדרשה זו זה אלי ואנהו היא רק מדרבנן כמ"ש מרן הב"י סי' תרנ"ו (וכן פסק בש"ע לקולא) ושגם הרי"ף שהשמיט בעיא זו ומשמע דנקיט לחומרא לאו משום דסבר דדרשה זו היא מדאורייתא אלא כמ"ש הר"ן דהשמיט הבעיא פי היכי דנינקוט לחומרא מלבד דהכי ודאי טפי עדיף ואי הוה ס"ל דאורייתא היא מאי קאמר דהכי טפי עדיף הא ודאי אית לן למיזל לחומרא מדינא משום ספיקא דאורייתא וכ' בבה"ש דגם הערוף והרוקח ורי"א ז' דפסקו לחומרא י"ל דסברי כמ"ש הר"ן לדעת הרי"ף ונהביא מ"ש בחידושי אנשי שם סו"פ ג' שאכלו גבי בעיא דשמאל מהו שתסייע לימין שכתב דעיקר הידור מצנה מדאורייתא הוא ותמה עליו מדהרא"ש ורי"ו פסקו בעיא דשליש לקולא ושגם הרי"ף ס"ל דהוא מדרבנן וכו' עי"ש: ואתה תחזה דהגאון מוהרש"ל ביש"ש פ"ק דקמא סי' כ"ד הנקשה לו מה שהרא"ש פסק הבעיא לקולא מאחר שספיקא דאורייתא לחומרא וניחא ליה דהרא"ש סבר דאין זה דאורייתא מאחר שאינו אלא מצנה בעלמא להדר המצנה וסיים ומ"מ נ"ל לחומרא בפרט שהרי"ף השמיט הבעיא ומשמע לחומרא וכן פי' להדיא הר"ן שם עכ"ל והיה נ"ל דכוננתו לומר דלהרי"ף חשיב ספיקא דאורייתא ולחומרא ושפן הבין בכוננת הר"ן בדעת הר"ף אלא דראיתי לה"ג חתם סופר בא"ח סי' קפ"ד שכתב שפבר הסכים ביש"ש סי' ד' דנוי מצנה אינו אלא מדרבנן ולא ציין איה מקום דברי רש"ל ולפי הנראה פונתו למ"ש ביש"ש ב"ק הנ"ל וט"ס הוא וצ"ל סי' כ"ד ונמצא שהבין בדעת רש"ל כמו שהבין הרב בית השואבה בכוננת הר"ן לדעת הרי"ף דאע"ג דנוי מצנה מדרבנן הוא מינקט לחומרא עדיף וכן דעת הגאון נכד המחבר ישועות יעקב עיין בחיו"ד בהלכות ס"ת בדברי נכד המחבר בתשו' שנית ב"ד כ"ג דדרשה זו היא רק מדרבנן וכ"כ הרב משבית מלחמות שאביא בסמוך דהוא מצנה מדרבנן: ומה שקשה לשיטה זו מסוגיא דשבת ד' קל"ג ע"ב דמבואר דמשום הידור מצנה דזה אלי ואנהו יכול לחזור אפילו על ציצין שאינן מעפבין את המילה אף שסילק ידיו מעסק המילה ושרי ליה לחלל שבת משום זה אלי ואנהו ואם איתא דזה אלי ואנהו אינו אלא מדרבנן איך מתירין חילול שבת דאורייתא משום מצנה דרבנן כבר עמדו ע"ז בס' בית השואבה וחקקי לב הנז"ל (ונעלם מהם דברי הג' שאג"א בס' נוי"ן הנז"ל) וניחא ליה דאע"ג דהידור מצנה לא הוי אלא מדרבנן מ"מ פיון דמשום צורך מצנה דרבנן מיהא הוא חוזר לצורך גבוה מיקרי

ולאו חזרה מילתא דאתחלתא לנפשיה הוי ועיין גם בחקקי לב שם ואני הדל כתבתי ליישוב עפ"י מ"ש ה"ג שאגת אריה בסי' נ"א בסופו ליישוב דעת הרב העיטור דס"ל דחוזר על ציצין שאין מעכבין אפילו בשבת ותו"ד הוא דפוסק כר"י דמקלקל בחבורה פטור ומאי דאיצטריך למישרי מילה בשבת הוא משום דהוא מתקן כמ"ש בשבת ד' ק"ו וכי הנה מתקן היינו דוקא במעכבין אבל ציצין שאין מעכבין אינו אלא איסור דרבנן ואתי דרבנן ודחי דרבנן עי"ש וא"כ י"ל דאע"ג דזה אלי ואנוהו הוא רק מדרבנן דחי שפיר הש"ס דדילמא לריב"ב חוזר משום זה אלי ואנוהו ור"ל דאימור ס"ל כר"י במקלקל בחבורה דפטור ובציצין שאין מעכבין שאינו מתקן אין בו אלא איסורא דרבנן ואתי דרשת זה אלי ואנוהו דרבנן ודחי ליה וישוב זה נראה בעיני יותר נכון: אף קשה לשיטה זו מסוגיא דמנחות ד' ס"ד שחט פחושא ואח"כ שמינה פטור ולא עוד אלא שאומרים לו לכתחלה הבא שמינה ושחוט דשמע מינה דמותר לחלל את השבת משום לקיים המצוה מהודרת ואיך נתיר לחלל שבת משום מצוה דרבנן וכמו שהכריח פנ הגאון שאגת אריה כנז"ל והיא קושיא חזקה ולא ידעתי מה יענו לזה הרבנים הנז"ל ומצאתי בשו"ת שו"מ מהדורא תניינא ח"ב ס"ס פ"ו שכ' בשם הרב השואל לדחות ראית השאגת אריה הלזו דיש לחלק בין תשמישי מצוה לתשמישי קדושה פדרף שחילק הנמק"י בהלק"ט הלכות ציצית לענן גרדומין גרדומי תכלת פשר וגרדומי תפילין פסול משום דבתשמישי קדושה בעינו שיהא הדר מתחלה ועד סוף מה שא"כ בתשמישי מצוה וא"כ י"ל דדוקא בקרבנות צבור בעי הדר ולא במצוה והמחבר דחה דבריו דגבי גרדומין שפיר כתב הנמק"י לחלק אבל לענן הדר דהוא מזה אלי ואנוהו אין חילוק בין קדושה למצוה וגם לענן שידחה שבת בשביל זה פשיטא דאף בקרבנות קדושה לא אלים כ"כ פח הקדושה שידחה שבת ועל פרחנן דהידור מצוה הוא מן התורה עכ"ל עיי"ש שלא זכר בתשו"י זו דשיטת התוס' בר"פ לולב הגזול היא דהידור מצוה הוא מדרבנן כמ"ש בתליתא ח"ג סי' ל"ג הנז"ל וגם לא הזכיר כלל שיטת הרא"ש ורי"ו דפסקו הבעיא דשליש מלבר וכו' לקולא דמוכח דסברי דהידור מצוה הוא מדרבנן ולהקשות עליהם מסוגיא דמנחות הנז"ל דמוכח דהוא מדאורייתא: וראיתי להרב אורים גדולים בלימוד י"ט שכתב דמ"ש בשבת ד' קל"ג ע"ב תנא זה אלי ואנוהו פתוב ס"ת נאה וכו' וכיוצא בזה מצינו לרבנן גבי אגד לולב דאף דאם לא אגדו פשר מצוה לאגדו משום זה אלי ואנוהו דמהני דוכתי משמע דלאו לעיכובא הוא והקשה דבגטין ד' נ"ד אמרינן דאפי' לר"י לא מהני העברת קולמוס על כל השמות דמיקוזי פמנומר והיינו ודאי משום ז"א ואנוהו דאל"כ פי מיקוזי פמנומר מאי הוי אלמא דמעכב וכן הק' מס"ת שנקרע תוף ג' דקי"ל לא יתפור וכן ס"ת שיש בו ד' טעיות בכל דף יגנו דכתב הרב הנמק"י הטעם משום דמיקוזי פמנומר ש"מ דהוי לעיכובא וכתב ליישוב דהדבר נמסר לחכמים הי מנייהו לפיכך לא ויהי מנייהו למצוה מן המוכח וכוונתו דאע"ג דדרשה זו מדאורייתא היא הפתוב מסרו לחכמים וכדדף שכתבו הראשונים גבי מלאכה בחוה"מ דאע"ג דאסור מן התורה (למאן דסבר הכי) התירו מלאכת דבר האבד דנמסר לחכמים וכ"כ רבני האחרונים בדין סחורה בדברים האסורים באכילה עיין ביו"ד סי' קי"ז וכדבריו פתב הרב מוהרמב"ח בס' פפות תמרים על דברי התוס' ד' כ"ט ע"ב ד"ה לולב יבש וכו' לדעת רש"י דס"ל דהדבר נמסר לחכמים לומר באיזה דבר שהוא לעיכובא פלולב יבש ואיזהו לכתחלה

כַּאֲד הַלּוּלָב עִ"ש וְנִרְאָה דִּישׁוּב זֶה יִתְכַּן לְיִשְׁבֵי הַסְּתִירוֹת שֵׁישׁ בִּש"ס בְּעִנְיָן זֶה אֲבָל לֹא יִתְכַּן לּוֹמֵר כֵּן לְדַעַת הָרֹא"שׁ וְהַרִ"ו וּשְׁאָר פּוֹסְקִים שֶׁפָּסְקוּ הַבְּעֵיָא דְשְׁלִישׁ מְלַגְאוּ אוֹ מְלַבֵּר לְקוֹלָא דְאֵם הָיוּ סוֹבְרִים כֵּן לֹא הָיָה לָהֶם לְהַקְלֵי מְסַבְרָא דְנִפְשָׁם דְּמַנ"ל דְּלְדַבְּרֵי זֶה נִרְאָה לְחַז"ל לְהַקְלֵי אֲלֵא וְדָאִי מוֹכַח דְּסַבְרֵי דְּהוּא מְדַרְבְּנָן וְסַפְקוֹ לְהַקְלֵי וְעוֹד תִּירֵץ דֹּאֲע"ג דְּמָהָא דְּוָאָנְהוּ לֹא שְׁמַעֲיָנָן אֲלֵא מְצוּהָ וְלֹא עֵיפּוּבָא מ"מ הֵיכָא דְּנוּטָה הַדְּבָר לְגַנְאִי (מִיְחֻזִּי כְּמִנְוָמֵר) וְדָאִי פּוֹסֵל דְּדִי לָנוּ לְהַכְשִׁיר מַה שְׁאִינּוּ נוֹי אֲבָל לֹא מַה שְׁהוּא בְּהִיפָּה אַתּוּד"ק וַיֵּשׁ לְהַעִיר בְּמֵאִי דְּמִשְׁמַע לִיהַּ מְבַרְיָתָא דְּכְתוּב ס"ת נֶאֱדָה וְכו' דְּלֹא לְעֵיפּוּבָא אַתְּמַר אֲלֵא לְמַצְוָה דְּהִנֵּה בְּרִיָּתָא זֶה אֵיתָא גַּם בְּרִישׁ מ"ס נְזִיר וְאֵם הָרַב לֹא הָיָה רוֹאֵה אֲלֵא בְּרִיָּתָא זֶה בְּמ"ס נְזִיר וְהָיָה מִבֵּין מְמַנָּה דְּלְמַצְוָה בְּעֵלְמָא הוּא וְלֹא לְעֵיפּוּבָא הַחֲרָשְׁתִּי אֲבָל מֵאַחַר שְׁרָאָה גַּם סוֹגְיָא דְּשַׁבְּת הַנ"ל תְּמִיָּה לִי אֵיךְ מִשְׁמַע לִיהַּ בְּפִשְׁטוּת מִיָּנָה דְּאִינּוּ אֲלֵא לְמַצְוָה דְּאֲדַרְבָּא מְסוֹגְיָת הַש"ס שְׁם מִשְׁמַע בְּהִיפָּה מְדַדְּחֵי דְּלַר"י בְּנוֹ שְׁל רִיב"ב אִפִּי' עַל צִיצִין שְׁאִין מְעַפְבִּין חוֹזֵר מִשׁוּם זֶה אֵלִי וְאָנְהוּ וְאֵי הָא דְּזֶה אֵלִי וְאָנְהוּ אִינּוּ לְעֵיפּוּבָא לֹא הָיָה לָן לְמִשְׁרֵי לְמִיְהִדֵּר עֲלֵיָּהוּ וְאִף דְּמִתְבָּאָר מְדַבְּרֵי דְּמִשְׁמַע לִיהַּ דְּדַרְשָׁה זֶה מְדָאו' הִיא וְכִינּוּ דְּאִיכָּא מְצוּהָ דְּאוֹרְיָתָא אִף דְּאִינּוּ מְעַפְבִּי יְכוּל לְחַזוֹר עֲלֵיהֶן קֶשֶׁה מַנ"ל לְהַבִּין כֵּן בְּפִשְׁטוּת דְּלֹא לְעֵיפּוּבָא הוּא וְדִלְמָא מִשׁוּם דְּהוּא לְעֵיפּוּבָא הוּא דְּשָׁרִי לְמִיְהִדֵּר עֲלֵיָּהוּ.

וְגַם מֵאִי דְּפִשְׁטָא לִיהַּ דְּדַרְשָׁה זֶה מְדָאוֹרְיָתָא הִיא קֶשֶׁה דְּזֶה הִיפָּה שֵׁיטַת הָרֹא"שׁ וְרִי"ו וְמָרְן הַב"י הַנּוֹז"ל דְּסַבְרֵי דְּהוּא מְדַרְבְּנָן וְכֵן דַּעַת הַרִיטְב"א וְכֵן דַּעַת הַתּוֹס' בַּר"פ לּוּלָב הַגְּזוּל וּבְשְׁאָר דְּוֹכְתֵי כְּמוֹ שְׁכַתְבְּתֵי בְּרֵאשׁ הָאוֹת: אִיכָּרָא דְּמֵאִי דְּמִשְׁמַע לִיהַּ לְהַגְּאוֹן שׁו"מ (בְּמִהְדוּרָא ג' ח"ג ס' ל"ג) הַנּוֹז"ל דְּרִש"י וְהַתּוֹס' בַּר"פ לּוּלָב הַגְּזוּל פְּלִיגֵי בְּדַרְשָׁה זֶה דְּלַרְש"י הִיא מְדָאוֹרְיָתָא וְלְהַתּוֹס' הִיא מְדַרְבְּנָן לְעַנ"ד אִין דְּבָרֵי מוֹכְרָחִים כָּלֵל דְּמַגּוּף דְּבָרֵי הַתּוֹס' שְׁם אִין הַכְּרַח דְּסַבְרֵי דְּהוּא מְדַרְבְּנָן דְּשִׁפִּיר י"ל דֹּאֲע"ג דְּסַבְרֵי דְּהוּא מְדָאוֹרְיָתָא מ"מ אִינּוּ אֲלֵא לְמַצְוָה וְלֹא לְעַפְבִּי דְּכָל עֲצָמָם לֹא בָּאוּ אֲלֵא לְחִלּוֹק עַמ"ש רַש"י דְּטַעַם פִּיְסוּל יְבֵשׁ בְּלוּלָב הוּא מִשׁוּם זֶה אֵלִי וְאָנְהוּ וְאֵהָא קְאָמְרֵי דְּמִשׁוּם זֶה אֵלִי וְאָנְהוּ אִינּוּ פּוֹסֵל דֹּאֲע"ג דְּמְדָאוֹרְיָתָא הוּא מ"מ כֵּינּוּ שְׁלֵא בָּא בְּלִשׁוֹן צִיּוּי תְּנוּהוּ וְכִיּוּצָא אִינּוּ אֲלֵא לְמַצְוָה בְּעֵלְמָא וְלֹא לְעַפְבִּי וְאִף דְּהַרִיטְב"א הַכְּרִיחַ דְּאֲגַד לּוּלָב לְרַבְּנָן הוּא מְדַרְבְּנָן מְדַמְפְּלִינָן בֵּין לְכַתְחֵלָה לְדִיעְבַּד כְּמוֹ שְׁהַבְּאִתִּי לְעִיל בְּשִׁמוּ הִנֵּה עִנְיָן זֶה הוּא מְקַצְוֵעַ גְּדוּל וְאִינּוּ בְּרוּר בְּזֶה שֵׁיטַת הַתּוֹס' וְכְמוֹ שְׁמִתְבָּאָר מִמַּה שְׁרִשְׁמֵתִי בְּמַעְרַכַת הַדְּלִ"ת אוֹת י"ז עִ"ש וְעַכ"פּ מַגּוּף דְּבָרֵי הַתּוֹס' דַּר"פ לּוּלָב הַגְּזוּל אִין לָנוּ הַכְּרַח כָּלֵל דְּסוֹבְרִים דְּדַרְשָׁה זֶה אֵלִי וְאָנְהוּ אִינֵה אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וְאֲדַרְבָּה יֵשׁ פְּנִים לּוֹמֵר דְּהַתּוֹס' סַבְרֵי דְּדַרְשָׁה זֶה הִיא מְדָאוֹרְיָתָא דְּהֵלָא לְדִידְהוּ דְּטַעַם פִּיְסוּל יְבֵשׁ בְּלוּלָב הוּא מִשׁוּם דְּאִיְתַקְשׁ לְאַתְרוּג וְדָאִי פְּסוּל מְדָאוֹרְיָתָא וְאֵם לְפִי פִירִש"י דְּהוּא מִשׁוּם זֶה אֵלִי וְאָנְהוּ אִינּוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן (לְפִי שֵׁיטְתָם) הָיָה לָהֶם לְדַחוֹת פִּירִש"י גַּם מִטַּעַם זֶה דָּאֵם אִין כָּאֵן אֲלֵא מִשׁוּם זֶה אֵלִי וְאָנְהוּ אִינּוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן וְאִילוּ בִּש"ס מְבוֹאָר דְּהוּא מְדָאוֹרְיָתָא מְדַאֲתַקְשׁ לְאַתְרוּג מְלַבַּד הַטַּעַם דֹּא"כ לֹא הָיָה לָנוּ לְפְסוּל בְּדִיעְבַּד וְכו' וּמְדָלָא דְּחוּ פִירִש"י כ"א מִטַּעַם זֶה אֵלִי וְאָנְהוּ אִינּוּ אֲלֵא לְכַתְחֵלָה יֵשׁ פְּנִים לּוֹמֵר דְּגַם הַתּוֹס' מוֹדוֹ דְּדַרְשָׁתָּה זֶה אֵלִי וְאָנְהוּ הִיא מְדָאוֹרְיָתָא וְעַכ"פּ אִין לָנוּ הַכְּרַח לּוֹמֵר דְּהַתּוֹס' סוֹבְרִים דְּהִיא מְדַרְבְּנָן כְּאֵמֹר: וְמַה שְׁכַתְבַתְּ הַג' שׁו"מ דְּדַעַת רַש"י בַּר"פ לּוּלָב הַגְּזוּל דְּדַרְשָׁתָּה זֶה אֵלִי וְאָנְהוּ הִיא מִן הַתּוֹרָה כֵּן מְתַבָּאָר דַּעַת הָרַב מוֹהַרמב"ח בְּכַפְתַת תְּמָרִים (עַל דְּבָרֵי הַתּוֹס' בַּד"ה לּוּלָב

יבש) בְּשֵׁנֵי הַיְשׁוּבִים שֶׁפָּתַח לַיִּישָׁב דְּבָרֵי רַש"י א) דְּלוּלָא דְרִשְׁתָּ זֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ הַתְּנָאָה לַפְּנֵי בְּמִצּוֹת לֹא הָיָה יִדְעִינָן דְּהָדָר הַפְּתוּב בַּתּוֹרָה אֵלּוּלָב קֵאֵי.

ב) דְּנִמְסָר לַחֲכָמִים אֵיזוּ לַמִּצְוָה וְאֵיזוּ לַעֲכָב כַּמֶּש"ל בְּשֵׁמוֹ. אָמְנָם לְפִי הַיְשׁוּב.

ג) שֶׁפָּתַח שֵׁם דְּמֵאֵי דְנִקְטַר רַש"י טַעַם פְּיִסוּל יִבֵּשׁ מִשׁוּם זֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ הֵינְנוּ לְשָׂאָר יָמֵים חוּץ מִיּוֹם א' עִי"ש וְכַדְבָּרֵינוּ פָּתַח הָרַב יֵד דְּוֹד (שֵׁיטָה) ע"ד רַש"י בַּד"ה יִבֵּשׁ וַיִּישָׁב לְדַעַת רַש"י דְּאֶגְוָדָה שְׂאֵנִי דְלֹא נִפְסַל בְּשׁוּם יוֹם בְּדִיעֵבַד לְכֹן הַדִּין נוֹתֵן אִם לֹא אֶגְדוּ פֶּשֶׁר אָבֵל הָדָר דְּבִיּוֹם רֵאשׁוֹן פְּסוּל אֶפְיָלוּ בְּדִיעֵבַד מְדַכְתִּיב הָדָר וְהוֹקְשׁוּ כָּל הַמֵּינִים לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְחַלֵּק וְכִינּוּן שֶׁהֶזְכִּירוּ לְכַתְּחֵלָה זֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ פְּסוּלוֹ הֵכָא אִף בְּדִיעֵבַד כְּדִי שְׂלֵא נִטְעָה.

בְּיוֹם רֵאשׁוֹן עִי"ש נִרְאָה דְלִפִּי זֶה אֵינּוּ מְוַכְרַח דְרַש"י ס"ל דְּדַרְשָׁתָּ וְאַנְוָהוּ הִיא מְדַאוּרֵייתָא דְהָא לֹא קָאָמַר הָאֵי טַעַמָא אֲלֵא לְשָׂאָר יָמֵים שֶׁהֵם מְדַרְבְּנָן וְרַק בְּיוֹם רֵאשׁוֹן חַיִּיב הַהִידוּר הוּא מְדַאוּרֵייתָא מְדַכְתִּיב בְּאֶתְרוּג הָדָר וְהוֹקְשׁוּ כָּל הַמֵּינִים זֶה לְזֶה וְק"ל: הַעוּלָה מִכָּל הַרְשׁוּם לְמַעְלָה דְדָבָר זֶה אֵינּוּ מְבַוֵּר בְּדְבָרֵי הַפּוֹסְקִים אִם דְרִשְׁתָּ הַתְּנָאָה לַפְּנֵי הִיא מְדַאוּרֵייתָא וּבְמַחְלֻקָּתָא שְׂנוּי וּמ"ש הַגָּאוֹן בְּעַל עֵמֶק הַלְכָה בַּקּוֹנְטְרַס תּוֹסְפַת מִצְוָה אֲשֶׁר לוֹ בְּרֵאשׁ סִפְרָ שׁו"ת זְכָרוֹן יְהוֹשֻׁעַ בַּד' א' ע"ד דְּהָא דְזֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ הוּא מְדַאוּרֵייתָא כְּמִבְּנָאָר בַּפּוֹסְקִים וְצִיָּין לְעִיָּין בְּשׁו"ת שְׂאֵגַת אַרְיָה ס' נ' בְּעֵנִיּוּתִי לֹא רָאִיתִי דְבָר זֶה מְפֻרָשׁ כֹּן בַּפּוֹסְקִים דַּמֶּמ"ש הָר"ן לְדַעַת הָרִי"ף דְּמַדְהַשְׁמִיט הַבְּעִיָּא דְשְׁלִישׁ מְלָגָאוּ אוֹ מְלַבֵּר דַּעַתוֹ לְהַחְמִיר וְכֹן דַּעַת הָעָרוּף וְהָרוּקֵחַ וְרִיא"ז שְׁפָסְקוּ לְחוּמְרָא אֵין הַכְרַח דְסִבְרֵי דְדַרְשָׁה זֶה הִיא מְדַאוּרֵייתָא כְּמוֹ שֶׁפָּתַחְתִּי לְמַעְלָה בְּשֵׁם הָרַב בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה.

וְגַם מ"ש הַשּׁו"מ דְדַעַת רַש"י בַּר"פ לְוֵלָב הַגְּזוּל דְהוּא מְדַאוּרֵייתָא גַם ע"ז כְּתַבְתִּי דְאֵינּוּ מְוַכְרַח לְפִי דְבָרֵי הַרְבָּנִים כְּפוֹת תְּמָרִים וְיֵד דְּוֹד וְשְׂאֵגַת אַרְיָה עֲצָמוֹ פָּתַח בְּיִשׁוּב הַשְּׁנִי אֶפְיָלוּ תִימָא דְהוּא מְדַרְבְּנָן וְכו' מוֹכַח דְלֹא סִמְךָ עַל הוֹכְחוֹתֵינוּ מִהַש"ס דְשִׁבְתָּ וְדַמְנָחוּת הַנ"ל וְלֹא רָאִינוּ מִי שֶׁפָּתַח מְפֻרָשׁ דְהָנִי דְאוּרֵייתָא אֲלֵא הַחִידוּשֵׁי אֲנָשֵׁי שֵׁם סו"פ ג' שְׂאֲכָלוּ שֶׁהִבִּיא הָרַב בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה וְכֹן הוּא דַּעַת הָרֵא"ם בְּתוֹסְפוֹתֵינוּ עַל הַסֶּמ"ג כַּמ"ש הָרַב פְּתַח הַדְּבִיר בַּח"א ס' ל"ט ד' ס"ב ע"א וּבַח"ב ס' קצ"ב אוֹת דְ בְּשֵׁם הַרְבָּנִים מוהר"ן בְּגִט מְקוֹשֶׁר בְּתוֹס' עַל הָרֵא"ם ס' קי"ח וְשֵׁם חֲדָשׁ ח"א ד' ק"ז ע"ב וּבְנֻדָּאֵי לֹא הֵיטָה פְּנֻת הַעֵמֶק הַלְכָה עַל הָרֵא"ם וְחִידוּשֵׁי אֲנָשֵׁי שֵׁם הַנ"ל שְׂאֵין זֶה בְּמִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹנוֹ שֶׁפָּתַח כְּמִבְּנָאָר בַּפּוֹסְקִים וְכ"ש דְלִפִּי הַנִּרְאָה מְדַבְרֵי הָרַב פְּתַח הַדְּבִיר הוּא דְהָרֵא"ם לֹא כ"כ בְּפִירוּשׁ אֲלֵא שֶׁהָרַב ג"מ הוֹכְרַח לוֹמַר כֹּן בְּדַעַתוֹ (ס' מ"ג וְשֵׁם חֲדָשׁ לֹא שְׁכִיחֵי גַבְאֵי) וְלֵאִידָּךְ גִּיסָא נְמַצָּא מְפֻרָשׁ בְּדְבָרֵי הָרִיטְב"א דְאֵינּוּ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן כַּמ"ש בְּשֵׁמוֹ הַרְבָּנִים חֲקִי לֵב וּבֵית הַשּׁוֹאֲבָה וּמְוַכְרַח שְׁכֹן דַּעַת הָרֵא"ש וְרִי"ו מְדַפְּסָקוּ הַבְּעִיָּא לְקוּלָּא וְכַמ"ש מְרֹן הַב"י וְרַש"ל בִּיש"ש וְכֹן פְּסִק מְרֹן בַּש"ע וְרַבֵּי הָאֶתְרוּגִים דִּישְׁרֹן סְמִיכִין סְבִיב הַשְּׁלֶחֶן לֹא עָרְעָרוּ עַל זֶה ש"מ דְנִקְטִי הֵכִי וְכֹן מוֹכַח קִצְתָּ דַּעַת הַתּוֹס' בְּמִקּוּמוֹת שְׂרַשְׁמֵתִי לְמַעְלָה וְהַשּׁו"מ הַנּוֹז"ל פְּשִׁיטָא לִיהַ שְׁכֹן דַּעַת הַתּוֹס' בַּר"פ לְוֵלָב הַגְּזוּל (אֲלֵא שְׂאֵין דְבָרֵינוּ מְוַכְרַחִים כַּמֶּש"ל) וַא"כ אֵיךְ נוֹכַל לוֹמַר כַּמ"ש הַג' הַעֵמֶק הַלְכָה דְמִבְּנָאָר בַּפּוֹסְקִים דְדַרְשָׁה זֶה מְדַאוּרֵייתָא הִיא גַם הַג' בֵּית שְׂמוּאֵל אַחֲרוֹן בְּתַשׁוּבוֹת הַנּוֹסְפוֹת (שְׂאֲחַר הַתְּשׁוּ' הַשְּׂיִיכוֹת לַחו"מ) בַּסִּי' ה' ד' ה' ע"ב כְּתַב בְּפִשְׁטוֹת דְהָא דְזֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ הוּא מְדַאוּרֵייתָא וְכַתַּב דְהַפּוֹסְקִים הוֹלְכִים בְּסִפְקָא דְזֶה אֵלֵי וְאַנְוָהוּ לְחוּמְרָא וְכו' עִי"ש וְלִי

הדל צ"ע: וכן יש לתמונה על גדול בדורנו הגאון העמק שאלה יצ"ו שפתיב בספרו הנזר
בפרשת שלח שאלתא קכ"ז ססק"ה בפשיטות דציצית יפים ה"ז מצנה מן התורה שגאמר
זה אלי ואנוהו טלת נאה ובזה נכלל ג"כ ציצית נאים והכי תניא במ"ס פ"ג הי"ג חייב
לעשות ציצית נאה וכו' שגאמר זה אלי ואנוהו עכ"ל והנה מ"ש דבכלל טלת נאה נכלל
ציצית נאים והביא דהכי תניא במ"ס נראה מדבריו דבש"ס דילן זה גפי טלת נאה
ומטלת בא ללמד לציצית ומייתי נמי דהכי תניא במס' אחר המחי"ר אין דבריו
מדוקדקים דבאמת בש"ס דילן בשבת ד' קל"ג ע"ב ובגריש נזיר לא הוזכר פלל טלת נאה
אלא ציצית נאה כמו שיראה הרואה ואולי הוצרכו לזה לפי שראה שגירסת רש"י בפ"ק
דב"ק ד' ט' ע"ב וכן גירסת הרי"ף והרא"ש בפירק לולב הגזול בסי' י"ב היא טלת נאה
ולא הוזכר בדבריהם ציצית נאה כיע"ש והוא דוחק דאימור גם במ"ס גרסי טלת נאה
ולא פגירסתינו ציצית נאה כמו שראינו שחלוקה גירסתם בהש"ס מגירסתינו וגם
בירושלמי פ"ק דפאה ה"א (בפיסקא גמילות חסדים וכו') הגירסא הש"ס שלפנינו ציצית
נאה עיי"ש גם מאי דפשיטא ליה דדרשה זו היא מדאורייתא הוא תמוה לענ"ד דלא זכר
שיטת הרא"ש ורי"ו ופסק מרן דסברי שהיא מדרבנן פאמור וביותר יש לתמוה על האי
תנא ירושלמא הגאון מוהרי"ל דיסקין יצ"ו בהמחברת תורה מציון שנה ראשונה
חוברת ב' סי' א' דמבאר בשבת קל"ב ע"ב דמצנת ז"א ואנוהו היא מצנה דאורייתא
עיי"ש שכ"כ לפרש דברי הרא"ש והוא תמוה דנדאי להרא"ש הידור מצנה אינו אלא
מדרבנן כדמוכח מדפסק הבעיא דשליש מלגאו וכו' לקולא וכמ"ש מרן הב"י גם מה שכ'
שם פן עפ"י סוגיא דשבת ד' קל"ג ע"ב לפי הרשום למעלה אינו מוכרח וטפי הו"ל
לאתויי סוגיא דמנחות הנ"ל וצ"ע עתה נדפס ס' עין יצחק להגאון המפורסם סב"ק
מוהרי"ץ אלחנן יצ"ו וראיתי שם בחא"ח סי' ד' שפתיב קצת בענין זה וכתב דאית לן
למינקט דהוא מדרבנן פיון שפון פסקו הפוסקים בסי' תרנ"ו גם רבין חסידא איש
ירושלים בסי' א' און אהרן בקונטרס ארעא בתיקתא במערכה זו הביא לנו דברי מי
שגדול הרב המבי"ט בס' קרית ספר בפ"א מהלכות תפלין שדרשה זו היא מדרבנן וצ"י
לעין בס' נוי העמודים החדש ע"ב דף ד' ע"ב ואינו מצ"א לראות מאי קאמר מר: וכתב
מרן החבי"ף בס' ברפת מועדיה לחיים בדרוש י"א לתשובה דף קכ"ט ע"א בשם הרב
משבית מלחמות דף י"ד ע"ב דהוא מצנה דרבנן ושללא נאמר זה במקנאות דדוקא במקנאות
התלויות במראה עין האדם פנטלת לולב וסופה נאים וכיציא אכל במקנאות הפל תלוי
בטהרה ולא אכפת לן בין מקנה למקנה עיי"ש וס' הנ"ל אין מצ"א לראות דב"ק ולכאורה
יש לפקפק במ"ש דלא קפדינו אלא בדבר הנראה לעין ממ"ש המרדכי בסוף מגילה
ופסקו הרמ"א בא"ח סי' קמ"ז ס"א דמעיל שמצד אחד משי ומצד אחד פשתן יתן צד
המשי לצד הספר לגלול הרי דקפדינו שיתן צד הנאה לצד ס"ת אף על פי שאם פן יהיה
הנאה סמוי מן העין ולפי סברת הרב משבית מלחמות אדרבא יהיה ראוי ליתן הצד של
משי לצד חוץ כדי שיהיה נראה הנוי מבחוץ משום זה אלי ואנוהו.

אף יש ליישב עפ"י מ"ש שם הרב מג"א בשם האגודה דמעיל התחתון יתן המשי לצד
הספר ומעיל העליון יתן המשי לצד חוץ דומיא דהארון שהיה מצופה מבית ומחוץ
ובאמצעיתו עץ וכתב דמ"ש במרדכי דומיא דמזבח הקטורת הוא ט"ס וצ"ל דומיא דארון

עיי"ש וא"כ צ"ל דגם פונת המרדכי פן הוא כמ"ש באגודה ומ"ש ליתן צד המשי לצד הספר הוא במעיל התחתון דוקא שבו גולל הס"ח.

אבל לא במעיל העליון דאותו ודאי יתנה צד המשי לחוץ דאל"כ מה הועלנו בהגהתינו דומיא דארון במקום דומיא דמזבח הקטרת הלא הארון הנה מצופה מבית ומחוץ כמ"ש הרב מג"א והוא ש"ס ערוף ביומא דף ע"ב ע"ב ג' ארונות עשה בצלאל וכו' עיי"ש ברש"י דהחיצון הנה של זקב פשל פנימי וגירסת הב"ח שם חיצון של זקב וכו' אלא עכ"ל דכוננתו לפרש דברי הרב המרדכי על דרוף שפתב באגודה אלא דמ"ש בשם ס' הססידים ומביא ראיה מקרשים שהיו מצופים זקב מבפנים והיריעות מבחוץ משמע דגם במעיל העליון הדין פן אף שהצד שאינו נראה לחוץ דומיא דקרשים וכיון שפתב (הרב מג"א) וכ"כ בסה"ח וכו' נראה שרצונו לומר דשניהם (המרדכי וסה"ח) לדבר אחד נתפנו וולע"ד צ"ע דכיון דהמרדכי יליף לה מארון עכ"ל צ"ל דכוננתו כמ"ש בס' האגודה כמ"ש ל ותמיה לי על הרב מחצ"ה שדרפו בקדש לבאר באר רחובות כל דברי הרמג"א ובזה סגר עליו המדבר וקבל שכתב על השתיקה: שוב ראיתי דהרמ"א בס"ל ל"ב ס"ד פתב מצנה ליפותם מבחוץ ומבפנים והוא מדברי הרב המרדכי וכתב הרב פתח הדביר שם באות ג' שתמה הרב אדני פז דלא שייך זה ואנהו בדבר שהוא מכנסה תמיד וכ"כ בהדיא התוס' במנחות דף ל"ב וכו' ומטעם זה השמיט זה מרן בש"ע וכו' וכתב ע"ד דאמת שכ"כ התוס' בשם ר"ת אבל סברת ר"ת יחידאה היא כמ"ש מרן חיד"א בסוף ס' שער יוסף בתשו' סי' ח' דף כ"ד ע"א וגם מרן ס"ל פן וכן מוכח קצת מש"ס שפת דף קל"ג ע"ב דז"א ואנהו שייך במילה דמכנסה תדיר וכ"כ הרב מנחת אהרן פלל ג' סי' ב' דדקדקו חז"ל לומר התנאה לפניו לומר נוי המצנה תלוי במה שהוא נוי לפניו יתברר לא להתנאות בעיני הבריות ומסיק פן דנאנהו שייך נמי במנפלא ובמכנסה אתוד"קו חידוש הוא בעיני שנעלם ממנו דברי הרב המרדכי ופסק הרמ"א בס"ל קמ"ז ודברי הרב משבית מלחמות הנז"ל ועכ"פ למדנו דדעת רבנו קדישי הנ"ל דגם במנפלא ובמכנסה שייך משום נוי מצנה דלא כמ"ש הרב משבית מלחמות מסברא דנפשיה וכ"כ הרב אורים ותומים בלימוד י"ט דמאי דתני תנא בבבביתא דמיתתי הש"ס בשפת דף קל"ג פתוב ס"ת לשמו בהדי אינה דהו משום נוי דיו נאה וכו' הוא לאשמועינן דאפילו מה שאינו אלא נוי לפניו יתברר נאמר עליו זה אלי ואנהו ונדקדקו לומר התנאה לפניו וכו' עיי"ש ובס' בנין שלמה לידידי אישי פהן גדול הגאון המפורסם מוהרש"ל הפהן מווילנא יצ"ו שנדפס עתה ראיתי בתשו' סי' ז' שפלפל בחכמתו הרמה בדין זה אם בדבר שאינו נראה לכל יש דין זה דהתנאה לפניו במצות ודעתו דעת עליון נוטה דאין בזה משום ואנהו והאר"י בזה וכעת לא פניתי לעיני בדב"ק נאמה תחזה: סימן ו (מקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות נ"ד).

ו חשד אי איכא ברבים משום חשדא נחלקו הפוסקים ביו"ד סי' קמ"א אי קימ"ל פשינויא דברבים ליכא חשדא או לא כיעי"ש ולמ"ד דברבים ליכא חשדא נחלקו רבני האחרונים אם יש לחלק בין איסור קל לאיסור חמור דהרבנים א"ר הובא בשע"ת סי' רמ"ד אות ה' וזכור לאברהם בח"א במע' חוה"מ וכן בקנין פרות במערכת חוה"מ אות י"ב ותוספת שבת הובא בנ"ב מהדו' תנינא א"ח סי' ק"ג סברי דדוקא באיסור חמור הוא דלא חשידי

רבים למ"ד אבל באיסור שבות קיל לכ"ע גם ברבים איכא חשדא וכ"כ הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל ס"ח בקו"א שם בשם הרב תודת השלמים עיי"ש.

אף דעת הרבנים נו"ב ומר בריה בשו"ת הג"ל דהסברא בהפך דדוקא באיסור תורה דחמיר הוא דאיכא מ"ד למיחש גם ברבים משום חשד אבל באיסור דרבנן לכ"ע לא דינינן פולי האי בשל רבים ושרי עיי"ש שייחוס לנה דעת המג"א סי' רמ"ד ס"ק ח'.

והרב מחצ"ה שם נר' דס"ל דאין לחלק וכמתלוקת בזו פה מתלוקת בזו שפי' פוננת המג"א שסברת הגדול שהורה להם פה הוא לסמוך על הי"א שפסי' קמ"א עיי"ש ש"מ דלא שאני ליה. וכן פי' בדעת המג"א הרב חת"ס א"ח סי' ס' ד"ה הנה וכו' שפוננתו לסמוך אהך דעה שבי"ד סי' קמ"א דברבים ליכא חשד עיי"ש ש"מ דבכל גוונא פליגי.

וכ"כ שם סי' ס"א עיי"ש. וכן מתבאר ממ"ש בח"ס חלק הששי סי' ו' דנ"ל דיש לסמוך דברבנן אשיטת הסוברים דברבים ליכא חשד וכן משמע ממג"א רמ"ד סק"א עכ"ל וצ"ע במ"ש בתו' הג"ל סי' מ"ג דהיכא דליכא משום ח"ה הנה אפשר לסמוך על המג"א דברבים וכו' אלא דאיכא למישדי נרנא דהרי הרי"ף והרמב"ם סברי דגם ברבים איכא חשדא וכו' עיי"ש וק"ל.

ולפי הנראה העיקר לדעתו הוא כמ"ש בסי' מ"ג שיהם דבריו האחרונים (לא מחמת סדר הסימנים אני אומר פן אלא לפי זמני התשו' שסי' ו' הנה בשנת תקע"א וסי' מ"ג הנה בס' תקצ"ג) באשר נודע דפוסק שפותר דברי עצמו דבריו האחרונים הם עיקר דעתו.

ומה שהקשה בחת"ס סי' מ"ג הג"ל מההיא דתודוס איש רומי עיי"ש בשו"ת חת"ס סי' ס' ד"ה אמןם וכו' מה שחילק יפה בזה: והנה בחת"ס סי' ו' הג"ל רצה להקריח מש"ס סופה נ"ג ע"ב גבי אנו ליה דמקשי משמע שמע וכו' דגם ברבים איכא חשדא דאל"כ מאי מק' ושוב כ' לשיטת הסוברים דברבים ליכא חשד וסיים דלשיטת רש"י דבמלה מלה ליכא שתי רשויות רק דמחזי כשוטה ומשתגע ומהא מיירי הש"ס דסופה ולא מב' רשויות אם פן אינו ענין לכאן פלל עכ"ל, ולפי קו"ד דבריו נפלאו ממני דהא נדאי הוה דסופה הוי פסוקא פסוקא לשיטת רש"י מדמייתי הש"ס הוה דר' זירא דהאומר שמע שמע פאומר מודים מודים וכלומר משתקין אותו ואי לא חשיב אלא מילה מלה וכופלה הו"ל להקשות מההיא דהקורא שמע שמע ה"ז מגונה דמיירי באומר מלה מלה וכופלה וכן פירש"י להדיא בסופה הג"ל שמע שמע פסוקא פסוקא ותני ליה והוא מוכרח לפי שיטתו פאומר וכ"כ הרב מוהרש"א בח"א דלפירש"י הא דאנו ליה הו"ל פאומר פסוקא פסוקא עיי"ש והוא פלא לענ"ד ובתשו' חת"ס א"ח סי' ס' סוד"ה אמןם פד וכו' כ' ודע דהך דברבים ליכא חשדא צ"ע מש"ס סופה וכו' ופירש"י ד"ה פאומר מודים וכו' עיי"ש והתם רבים הנה עכ"ל עיניך הרואות סתירת ד"ק וצע"ר לי ובעיקר קושיותו פבר קדמו הרב מחצ"ה בסי' ס"א ס"ט עיי"ש: והמתבאר מפל האומר דהיכא דהחשד הוא שפשה איסור תורה כ"ע מודו דמידי פלוגתא לא נפיק דהרי"ף והרמב"ם ומה סברי דגם ברבים איכא חשדא וכן נראה דעת מרן בש"ע סי' קמ"א ממה שהשמיטו כמ"ש ז"ל.

ומזה תמיה לי על הרב זרע אמת ח"ב סי' מ"ו דאין לאסור בצורות אלו (עיי"ש נדונן) דברבים ליכא חשדא כמ"ש בע"ז דף מ"ג וביו"ד סי' קמ"א ס"ד עיי"ש דהיכי קאמר

בפשי' דברבים ליכא חשדא ומראה מקום הוא לסי' קמ"א ושם מבואר דלאו דברי הפל הוא.

וכיין דהחשד הוא על איסור תורה נראה דלא נוכל לומר דכוננתו לסמוך אהך דיעה (כמו שנוכל לומר לדעת מג"א הנ"ל וכמ"ש המחצ"ה וחת"ס הנ"ל) ותו דכבר פתבו הפוסקים בשם רבינו ירוחם דאע"ג דברבים ליכא חשדא מ"מ מכוּנְעַר הדבר ועיין שו"ת חת"ס יו"ד סי' קכ"ט ובכל מקום שפסקו הפוסקים אהא דברבים ליכא משום חשדא אינו אלא היכא דאיכא צורך בדבר פי' שהיא דחת"ס סי' ס' וס"א בחלק א"ח וכיוצא לזה אבל להתיר לכתחלה בלי שום צורך בנדון הרב זר"א זו לא שמענו ועיין להרב קהל יהודה בחי' על הטור סוס"י קמ"א ולה"ה בס' בית אהרן קריספין בחי"ד ריש מערכת הדלי"ת וחת"ס ח"ו סי' ד': והו עתה נדפס קונטרס טהרת הקדש להרב גדול בדורנו כמוהר"ש העליר נר"ו ובדף ז' ע"א ואילך שקו"ט טובא בהאי דברבים ליכא חשדא והביא מלתייהו דרבנן קדישי בענין זה עיש"ב וראיתי שכ' שם לתמוה ע"ד ההג"א דהרי הרי"ף והרמב"ם והרמ"ה ומרן בש"ע סי' קמ"א סברי דגם ברבים איכא חשדא עי"ש ולפי מ"ש בכוננתו הרב מחצ"ה דכוננתו לסמוך אהך מ"ד דברבים ליכא חשדא וכן מ"ש הנ"ב דלהמג"א בכה"ג דהחשד הוא במידי דרבנן לכ"ע ליכא חשדא ברבים ניקחא וק"ל ומסיום דברי המג"א דבמקום שאין נוהגים ברחוב אין להקל מוכח טפי כפי המחצ"ה דאילו להנ"ב פיין דבכה"ג ליכא מאן דאסר אמאי אין להקל וק"ל.

ושם בטהרת הקדש הנ"ל ציין דוכתי דמשמע דברבים ליכא חשדא ואיכא נמי לאידך גיסא ושקו"ט עי"ש ובפ"מ ב"ח אשל אברהם סי' רמ"ד סק"ח ועיין גטין ס' ע"ב גבי מערבין בבית יצן וכו' משום חשדא עיי"ש ברש"י ובטוש"ע א"ח סי' שס"ו ס"ג ועיין בשו"ת פתב סופר א"ח סי' מ' שהאריך בהא דברבים ליכא חשדא וכמה חשיבי רבים לענין זה ותמה על ראיות מרן בכה"ב והש"ף ביו"ד סי' קמ"א ודחה הראיות והאריך בענינים אלו שם ובסי' מ"ג ד"ה ומ"ש מע"כ.

ובשו"ת דמ"ץ א"ח סי' טו"ב מאות ט' והלאה שקו"ט בעניינים אלו ושם באות י' נקיש דשנים הוו רבים לענין זה ואחר סיום התשובה שקו"ט ע"ד החת"ס בעניינים אלו עי"ש ובס' מעשה אברהם בא"ח סי' כ"ז דף ע"ב פתב בשם הרב פרשת הפסח דף ט' ע"ג דעם שבתחלה פתב בנדונו דברבים ליכא חשדא הדר ביה וכתב פמסקנתו דהרי"ף והרמב"ם לא ס"ל פי האי שינויא: וכתב הרב דברי יוסף סוס"י ח' דהא דאמרי' דברבים ליכא חשדא היינו דוקא במקום שאין בו קדושה פה היא דר"ג שהיו לו בעליתו אבל בביהכ"נ שהוא מקום קדוש ומיוחד להתפלל אל ה' כ"ע מודו דחיישי' לחשדא טפי מיחיד בביתו והיא אנדרטא דהנה בבי כנישתא והו עיילי בה רב ושמואל התם שאני שהונח באונס ומשו"ה ליכא חשדא.

והרב פ"ת סי' קמ"א סק"ח כ' דלא משמע פן מהש"ס דפריף והא ההוא פי כנישתא וכו' ומשני רבים שאני מבואר דעיקר ההיתר משום רבים שאני ע"כ ולא ידעתי מאי ק"ל דמי לא ידע דעיקר ההיתר רבים שאני אלא מיהא ס"ל להרב דלולא דהניחוה שם באונס לא היו סומכים במקום מקודש על הא דברבים ליכא חשדא דהא בלא הא לא סגי וק"ל: אף מה ששקשה ע"ד הרב דבר"י הוא דהכריח פן מדברי הרא"ש דהגם דס"ל דברבים

ליפא חשדא בכל זאת בתשו' פלל ה' סי'ב' לא התיר בבית הפנסת מטעם דברבים ליפא חשדא דש"מ דבבהכ"נ איפא חשדא טפי משאר מקומות ע"כ ולענד"ן דמה שאסור הרא"ש בתשו' לאו משום חשדא הוא (פי היכי דנימא דהו"ל להתיר בבהכ"נ פי ברבים הו"ל) וזה לשון הרא"ש מה שאשאלת בענין המחצלת הנקראת סגאד"א שדרכה הישמעאלים להתפלל עליה ויש בה כמו צורת משקל שחור אם מותר לתלותה בבית הפנסת לצד ההיכל ולהתפלל פנגדה וכו' דבר זה שאשאלתי וחקרתי עליו ונתברר לי שנהגו איסור בכאן וכו' לפי שאומרים שאותה צורה שחורה העשויה בה היא צורת המקום שהולכים לחוג שם בארצם וכו' ועוד אמרו שיש בה צורת מרקלוס וכורעים עליה וכו' וכיון שכן נראה שאסור לתלותה בבהכ"נ פלל כ"ש בצידדי ההיכל עכ"ל הרי שלא העלה על שפתיו לתא דחשד פלל דאי הוה ס"ל דאסור משום חשדא לא הוה מישתמיט מלומר דאסור משום חשדא ושצריה להוציאה מבהכ"נ מה"ט וכעת צל"ע ומדברי הרב קרית חנה סוס"י ב' נראה דפשיטא ליה דכי אמרי' דברבים ליפא חשדא היינו אפילו בבהכ"נ עיי"ש ויש שינוי בזה בתשו' שהובאה בשבות יעקב ח"ב סי' מ"ד עיי"ש ועיין שו"ת חת"ס יו"ד סי' קכ"ט ובחלק הששי סי' ו' שמתבאר יפה מד"ק דלא ס"ל לחלק בין שאר מקומות לבהכ"נ וכן מתבאר דעת הרב נו"ב במ"ת א"ח סי' ק"ג אחר שנים רבות ראיתי במקתב אלי מדידי הגאון המפורסם מוהרי"ז שטערין אבד"ק שאנויל יחיה שכתב ע"ד הרב כ"ת הג"ל ונ"ל ומה שהשיג הפת"ש על השו"ת דברי יוסף סי' ח' דהא שם משני רבים שאני דמשמע להדיא דלא פדבריו עכ"ל ראיתי להעתיק בזה דברי השו"ת הג"ל שכ' ומה שנסתפק אם בבהכ"נ דאיפא רבים אם יש לחוש לחשדא שלרי"ף ורמב"ם אין לחלק בין יחיד לרבים ועוד דאפי' המתירים בשל רבים היינו דווקא בהיה דר"ג שהיה לו בעלייתו אבל בהכ"נ שמינחד להתפלל פשיטא דחיישי' טפי לחשדא מביחיד בביתו ואל תשיבני מהיה אנדיטי דהוי בי כנישתא וכו' ר"ה כ"ד ב' ש"ה שהנח באונס כמ"ש בערוף ערוף אנדיטי עכ"ל וע"ש שכתב בתשובות שאלות שהי' צלם והיו עובדים אותו הפרסיים והוק' ליה מה מצוי בבהכ"נ שגזר המלך שיעמידוהו על פרחם של ישראל וכשבטלה הגזרה סלקוהו ואותה מלכות עצמה בטלה עכ"ל ולדידי' יקשה פן גם על הערוף שכתב מתשו' הגאונים אם לא דנימא שלא היה פן בגירסתו וכמו שלא חילקו הרי"ף והרמב"ם אבל הפשוט דלא היה קשה על מה שהיה מצוי פן בבהכ"נ שזה היה באונס רק על מה דמצלו התם רב ושמואל וע"כ בג' הווי רבים ולא חשידי פיון דליפא חשדא מצד העשני' רק על מה דמצלו התם בפנישתא אבל השהני' והעשני' פן בבהכ"נ בלא אונס פשיטא דאיפא חשדא גם בשל רבים וכ"מ בש"ף סימן קמ"א ס"ק כ"ז ויש מתירים בש"ר דליפא חשדא ברבים אבל לעשות אין חילוק בין יחיד לרבים וכ' ר"י אע"ג דליפא חשדא מ"מ מכוזר הדבר וע"ע במ"א רמ"ד ס"ק ד' והארכתי במ"א וע"ש בתשו' הג"ל שנסתייע ג"כ מתשו' הרא"ש פלל ה' סי' ב' דאסור לתלות המחצלת בבהכ"נ ולא התיר מטעם דבבהכ"נ ליפא חשדא והרי הרא"ש מפת הפוסקים דבשל רבים ליפא חשדא וכמ"ש הטור בשמו עש"ל עכ"ד הגאון הג"ל יחי': וכתב הרב חתם סופר בחלק הששי סי' ו' דמ"ש הפוסקים דאף אי ברבים ליפא חשדא מ"מ מכוזר הדבר היינו שלא יעשה כן צורה לכתחלה אבל אם כבר נעשית הצורה אין צריכים לשנות בה דבר למ"ד דברבים ליפא חשדא דאל"כ תקשה מפנישתא דהוה בה אנדרטא ועיילי בה ולא חיישו לכיעור

אָלאַ ע"כ לכתחלה קאַמר מְכוּנָעַר לעשות וְהָתָם פִּינּוֹן שְׂכָבָר נְעֻשִׁית הוּוּ עֵינִילִי בְּהָ וּא"כ
בְּדִיעֵבַד אֵינן כָּאן בֵּית מִיחֻוֹשׁ עַכ"ד דלענ"ד דלפי מ"ש הָרַב דְּבָרֵי יוֹסֵף סוֹס"י ח' דָּאָרְף אֵי
בְּרַבִּים אֵיפֹא חֲשָׁדָא מ"מ פְּשֻׁנְעֻשָׁה הַדְּבָר בְּאִנּוּס לִית לֵן בְּהָ וְהָיָא אַנְדֶּרְטָא בְּאִנּוּס
הַנִּיחֻהָ עֵי"ש א"כ אֵינן רְאֵיָה לְמָה שְׁחִידֵשׁ כְּמַבְנֹאָר.

וְעֵינִין לְהַר' קֹהֵל יֶאֱנֻדָּה בַחִי' לִי"ו ד' סוֹס"י קמ"א שְׂפֻתָב בְּשֵׁם הָרַב כְּנֵה"ג שְׂאָחַר שְׁהִבִּיא
דְּבָרֵי הַרִי"ו דמ"מ מְכוּנָעַר הַדְּבָר סִינִים בְּשֵׁם הַרְדָּב"ז וּמֵאֵי דְעֵינִילִי בְּבִי כְּנִישְׁתָּא וְכו' בְּאִנּוּס
הַנִּיחֻהָ שֵׁם לְכוֹן הוּוּ עֵינִילִי לְהַתְפַּלֵּל הִנֵּה נִרְגָּשׁ מִקוּ' הַחַת"ס הַנְּ"ל וּמִינִישְׁב דְּכִינּוֹן שְׁהַוְנָחָה
בְּאִנּוּס לִיפֹא מִשׁוּם מְכוּנָעַר הַדְּבָר וְעֵינִין בְּקוֹנְטְרִיס טְהַרְת הַקִּדְשׁ הַנְּ"ל שְׁהִבִּיא מִשֵׁם
הַרְמַבְ"ן בַּחִי' לַע"ז שְׂכ' בְּשֵׁם גָּאוֹן דְּהָהוּא אַנְדֶּרְטָא בְּאִנּוּס אִוְקֻמוּהָ דָּאֵי לָאוּ הָכִי אֵיפֹא
חֲשָׁדָא אָפִילוּ בְּרַבִּים וְכו' עֵי"ש.

וְגַם עֵינִיקַר דְּבָרֵי ל"ז לְהַבִּין דָּאֵי מִיַּרְי בְּעוֹשָׁה פֶן לְכַתְחֻלָּה לְמָה לִי מִשׁוּם מְכוּנָעַר הַדְּבָר
ת"ל דְּמֵן הַדִּין אָסוּר לַעֲשׂוֹת צוּרָה אִפִּיל' עֵי"י עֲכוּ"ם מִשׁוּם אָמִירָה לַעֲכוּ"ם דְּבַעֲיָא הִיא
גְּבִי שְׂאָר אִיסוּרִין וְאָזְלִינּוּן לְחוּמְרָא עֵינִין מַה שְׂרַשְׁמַתִּי בְּמַעֲרַכַת הָאֶלְף אוֹת קַע"ב וְעֵינִין
שׁו"ת לֵב חַיִּים ח"ב סוֹס"י קַע"א וְדו"ק: וְדָבָר שְׂאִין הָאָדָם נֶאֱמָן לְהַעֲיִד לַעֲצוּמוֹ מִפְּנֵי
הַחֲשָׁד אִם הַדְּבָר הַהוּא שֶׁל שְׁלִשָׁה שְׁוֹתָפִים וְכֻלָּם מְעִידִים עָלָיו כְּתַב הָרַב פ"ת בִּי"ו ד' סִי'
שִׁי"ב דְּכִינּוֹן שְׁהֵם שְׁלִשָׁה אָרְף שְׁפָלָם שְׁוֹתָפִים לִיפֹא מִשׁוּם חֲשָׁד כְּדַמְשַׁמַּע בְּכַמָּה מְקוּמוֹת
וְהָרַב שֵׁם אַרְיָה בַחִי"ו ד' סִי' ו' ד"ה וְמָה וְכו' כְּתַב דְּדְבָרֵי שְׁגִיאָה הֵם וְלֹא מִשְׁמַע פֶּן בְּשׁוּם
מְקוּם וְאֶדְרַבָּא מִמ"ש הַפּוֹסְקִים בַּאֲה"ע סִי' י"ב מוֹכַח בְּהִיפּוּף מְדַכְתְּבוּ טַעֲמָא דָּאֵין אָדָם
חוּטָא וְלֹא לֹ: סִימָן ז (מְקוֹנְטְרִיס הַפְּלִלִים מְעַרְכַת הַחִי"ת אוֹת צ"ב).

חֲזִיב מִיִּתָּה מְצִינּוּ דְאָמְרוּ רז"ל וְלָאוּ דוֹקָא אָלָא סִימָנָא בְּעֵלְמָא עֵינִין רַבִּינוּ שְׁמִשׁוֹן רִישׁ
מַעֲשָׂרוֹת וּבִפִּי"א דַּמְס' פָּרָה מ"ג וְלְהַרְבּ תוּי"ט שֵׁם וְתוֹס' בְּכוֹרוֹת דָּרְף נ"ד ד"ה וְשִׁנִּי
וְרֵאִיתִי בַס' נְדַפֵּס חֲדָשׁ מִמֶּשׁ לְרַב גְּדוֹל בְּדוֹרֵינוּ מִיַּקִּירֵי עֵינִין יְרוּשָׁת"ו כַּש"ת מוהר"ר
דָּוִד שִׁיפְמָאן יצ"ו הָכִי קָרָא שְׁמוֹ הַבִּיכּוֹרִים וְהַרְאִינּוּן בַּד' כ"ה ע"א שְׂכ' וְגַם בְּלִשׁוֹן מִיִּתָּה
תַּנּוּ בְּפָרָה פִּי"א מ"ג דְּבִילָה ש"ת שְׁנַפְלָה לְמִי חֲטָאֵת הָאוּכְלָה בְּמִיִּתָּה וּפִיל' הַתּוֹס' בְּכוֹרוֹת
נ"ד דל"ד מִיִּתָּה וְאוּלָם בְּלִשׁוֹן חֲזִיב מִיִּתָּה לֹא מְצִאֵתִי שְׁיִהִיָּה דָּרְף הַפְּלָגָה וּבְמִקוּם שְׂאָמַר
חֲזִיב מִיִּתָּה הוּא חֲזִיב מִמֶּשׁ וְהָאָרְיָה לְהַבִּיא בְּמָה מְקוּמוֹת בְּש"ס שְׂאָמְרוּ חֲזִיב מִיִּתָּה וְהוּא
מִמֶּשׁ עֵי"ש גְּוֹדֵל בְּקִיאוּתוֹ וְתַמְיָה לִי הַהֲדִיּוֹט דְּאָחַר שְׂרָאָה מִתְּנִי' דְּפָרָה הַנְּ"ל אִיף נָחָה
דַּעֲתוֹ לֹמַר פֶּן שְׁהָרִי שְׁנוֹ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמְּשֻׁנָּה הַנְּ"ל חֲזִיב מִיִּתָּה וּפִיל' הַתּוֹס' דְּלָאוּ דוֹקָא
הוּא וְכ"כ הַרְש"מ כַּמֶּש"ל וְעֵינִינְתִי בְּכַמָּה דְּפוֹסִים בְּמִשְׁנֵיּוֹת וּבְש"ס וּבְכּוֹלָם כְּתוּב פֶּן חֲזִיב
מִיִּתָּה וְנָה לְשׁוֹן הָרַב קֹהֵלֵת יַעֲקֹב בְּמַעֲנָה לְשׁוֹן ח"ב אוֹת רמ"ב מְצִאֵתִי לְמוֹהַרִי"ק שְׂכ'
בְּשֵׁם תוֹס' בַּפ' מַעֲשָׂר בְּהִמָּה הָא דַּתְּנּוּן דְּבִלָּה שְׁנַפְלָה לְתוֹף מִי חֲטָאֵת הָאוּכְלָה חֲזִיב מִיִּתָּה
לָאוּ דוֹקָא אָלָא אָסוּר מְדַרְבְּנּוּן כְּעֵין אִיסוּר מִיִּתָּה וּנְפ"מ לְאֶלְקוּיִי טְפִי מִשְׂאָר מְלַקִּיּוֹת עַכ"ל
הָרִי הַעֲתִיק דְּבָרֵי הַתּוֹס' עַל חֲזִיב מִיִּתָּה כְּמוֹ שְׁפֵן הוּא הָאָמַת וְהַקְּרוּב אֵלֵי שְׁהַרְבּ נ"י לֹא
רָאָה בְּגוּף הַמְּשֻׁנָּה רַק מ"ש הַתּוֹס' שְׁהַעֲתִיקוּ בְּלִשׁוֹן הָאוּכְלָה בְּמִיִּתָּה.

וְלֹא זוֹ הַדְּרָף בְּמָטוּ מְנִיָּה דְּמַר וְהִנֵּה לֹא לְעֵינִין בְּמִקוּר מְקוּמוֹ וּלְכַבּוּ יְבִין פִּי הַתּוֹס' לֹא
כְּיִנּוּנוּ לְהַעֲתִיק הַמְּשֻׁנָּה אָלָא תְּמַצִּית הַדִּין וְמָה שְׁהִבִּיא מ"ש בְּבִרְכוֹת דָּרְף ד' כָּל הַעוֹבֵר עַל
דְּבָרֵי חֲכָמִים חֲזִיב מִיִּתָּה וּמוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הַתּוֹר"י שְׁהוּא חֲזִיב מִיִּתָּה מִמֶּשׁ בִּיַּדִּי שְׁמִים לַעֲנִ"ד

מדברי תר"י אין הכרח שאינו דרף הפלגה כמו שיראה הרואה וזכורני שראיתי באיזה ספר שמדקדק לשון הש"ס מאי שנא בכל דנכתא דלא תני חייב מיתה ומ"ש הכא דתני חיי"ם וכו' דהול"ל מאי שנא בכל דנכתא דאינו חייב מיתה ומ"ש הכא דחייב מיתה ומפרש דבאמת גם בזה אינו חייב מיתה אלא דאמרו פן דרף הפלגה ואהא הוא דמתמה מ"ש הכא דתני וכו' ומצינו לשון מיתה בדברי חז"ל שר"ל חולשא בעלמא כמ"ש בתפארת ישראל פ"ד דתענית מ"ג ע"ש.

הן אמת דמצאתי חבר להרב הנ"ל נר"ו שהרב תהלה לדוד בח"ב דף ע"א ע"ג הבין דמ"ש פל העובר עד"ח חייב מיתה היינו חייב מיתה ממש בידי שמים ע"ש אמנם לענ"ד אין זה מוכרח כלל דשפיר מצינו למימר דהוא דרף הפלגה ועוד ראיתי בשם הגאון בנתיבין זאב סימן רפ"ז אמ"ש בשפת דף קי"ד ת"ח שנמצא רבב או רבד על בגדו חייב מיתה שכו' דאין נראה שיהיה חייב מיתה ע"ז אלא ר"ל שת"ח צריך שיהיה זהיר שלא תמצא טומאה בשוליו והיינו שם רע וכינצא לזה כתב הריב"ש בסי' קע"א שדרף חז"ל להפליג בהגדלת העונות כדי שישמר אדם מהכשל בהן אמרו בערכין דף ט"ו פל המספר לשה"ר מגדיל עונות פנגד ג' עבירות ע"ז ג"ע ש"ד ובנדורים יצא רע"ק ודרש פל שאינו מבקר את החולה כאילו שופך דמים ובשפת דף ק"ההקורע בתמתו יהיה בעיניה כעוע"ז ולא יעלה על לב אדם לומר באלו והדומה להן יתרג ואל יעבור וכו' ע"ש ומצאתי בקונטרסים מסגרת זהב שבסוף סדר טהרות בספר תפארת ישראל (פיה"מ) שבפ"ק דברכות פתב בשם הרב אביו שפירש מ"ש בש"ס דברכות דף ד' הנ"ל מאי שנא בכל דנכתא דלא תני חייב מיתה וכו' דר"ל דהרי באמת חייב מיתה על כל דרבנן כדמוכח בעירובין דף כ"ח ע"ב ואפי"ה לא תני חייב מיתה ומ"ש הכא דתני וכו' והרב המחבר האריך בזה שפן מוכח מעובדא דרע"ק בעירובין שם וכו' ע"ש (בד"ה והנה אגב גררא) ולענ"ד אין הכרח מעובדא דרע"ק דנדאי אין סברא לומר שהעובר על דבריהם במקום חשש ספנה שיהיה חייב מיתה אלא שרע"ק מחמיר על עצמו היה כמ"ש התוס' שם ומדברי הגמ' בבב"ב דף ל"א אין הכרח לפרש כדבריו דיש לפרש בהיפך דהכפנה דגם בזה לפי האמת אינו חייב מיתה כמ"ש המפ"ר הנ"ל: סימן ח מקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות ק), ח חייב אדם לקבל פני רבו ברגל פתב הרב נו"ב במ"ת א"ח סי' צ"ד ה"ד הרב שערי תשובה סי' תקכ"ט דבזה"ז ליפא חיובא אלא נכון לעשות פן ומשו"ה השמיטהו הפוסקים ובגוף התשו' ביאר דהגם דאין דרף הרי"ף והרא"ש להביא מה שאינו נוהג בזה"ז מ"מ פנין שהם מעתיקים דג"מ פנין דנכון לעשות פן העתיקו מימרא זו אבל הריב"ה ומרן אין דרפם להביא מה שאינו עפ"י הדין בזה"ז ע"ש ועיין בס' מי שלמה בדרף ז' ע"א דלפי הנראה לא ראה ידי"ן הרב המגיה נר"ו דברי הנו"ב בגופו של הן ואמטול הו"ק לו מדהביאו הרי"ף והרא"ש מימרא זו ונישב עיי"ש ומה שתמה עוד ידן הנ"ל מדפסקו הטוש"ע דמותר לעבור במים בט"ב ויוה"כ לקבל פני רבו דדונח לומר דמשום נכון התירו ומה גם למ"ד ד"ה עינויין דאורייתא בהורמנותיה דמר נר"ו אינו מן התימה דאטו מי גרע מעובר במים לשמור פרותיו דליפא סרף מצנה ושרי נטעמא דלא נאסר אלא רחיצת תענוג אבל כל שהוא לצורך אינו בכלל האיסור.

ועי"ש מה שהאריכו הרב המחבר והרב המגיה יצ"ו בעיקרא דהאי מילתא וכמה שחידש הריטב"א בח"י לסופה ל"ד ז"ך ע"ב דכי איתיה בכתא בכל יום ויום חייב לקבל פני רבו

וכו' ועמ"ש המג"א סי' תקנ"ד סקי"ב דבחול אינו חייב לקבל פני רבו ועוד אינה חיי דינים בזה.

לך נא ראה נשם ובתשו' מים חיים להרב מוהר"ך ראפאפורט בחא"ח סי' י"ד וכדעת הסוברים דגם בזה"ז איתא להאי חיובא משמע ממ"ש בפ"ק דסנפ"ה דף יו"ד ע"ב דאמרי ליה לרב נחמן שלוחי מצנה אנו ופטורין מן הסנפ"ה ופירש"י דחייב לקבל פני רבו ולדעת הסוברים דאינו נוהג בזה"ז פתב יד ידי הג' עמודי אש נר"ו בסי' ה' אות מ"ב ששם מפרשים דלא כפירש"י אלא שיהיו שלוחים לאיזו מצנה עיי"ש ונהרב יפה ללב נר"ו בסי' תקכ"ט אות ד' ובקונטרס יפה ללב דף ע"ג ובח"ג ביו"ד סי' רמ"ב אות י"ח שקו"ט בדין זה על שהשמיטה הריב"ה ומרן והביא שם בדף קכ"ב אות ג' בשם מר אביו דבזה"ק ח"א דף קכ"ז אמרו סתם חייב אדם לקבל פני רבו ועל יום ר"ח קאי ומר נ"ר מצא פן מפני שבוזר ואתחנן דף רס"ה ע"ב וחידיד הוא שלא הזכיר דברי הרב מג"א סי' תקכ"ט הנ"ל: ודע דעיקר דבר זה הנה משמע לי דאינו מדאורייתא ולכל היותר אינו נחשב אלא דברי קבלה ולא דאורייתא ממש אף ראיתי להרב פתח הדביר בח"א סי' צ' סוף אות ד שכתב בשם הרב בני יהודה דף ס"ז ע"ב בדין אם מותר לעבור בשבת במים בספינה כדי להתפלל בעשרה דנ"ל דאסור מן הדין לדעת בה"ג שפסק פן מרן בסי' תרי"ג ס"ו דאסור לעבור בספינה לקבל פני רבו ואם למצנת הקבלת פנים דהוי דאורייתא לא התירו כ"ש לצורך תפלה בעשרה דאינו אלא דרבנן עכ"ל ומשמע דמדאורייתא ממש קאמר דהגם דמצינו בש"ס לשון דאורייתא שפירושו שיש לו סמך בדאורייתא ודעת הרב (בני יהודה) עצמו בעפרא דארעא ע"ד הרב ארעא דרבנן באות קד"ם דגם בדברי רש"י מצינו לפרושי דאורייתא דקאמר לאו דוקא אלא ר"ל שהוא מדברי קבלה (עיינן מה שרשמתי במערכת הדל"ת אות י"ט) מ"מ לא ניחא לי למימר הכי במלת ייהו דרבנן בתראי דבתראי וצריך לעיין בגוף דברי הרב בני"ו ואין מצוי אצלי ונהרב שער אפרים סי' ל"ח הביא דבריו הרב טל אורות בתשו' א"ח סי' ב' פתב דרף פלל ללכת לבית האבל ולבית המשטה ולקבל פני רבו כל הני מילי אינו אלא מדרבנן עיי"ש: סימן ט (מקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות ק"ג).

ט חרש שאינו שומע ואינו מדבר שאינו פן מלידתו אלא הנה פקח ונתחרש אם דינו פחרש גמור ממעי אמו נסתפק בזה הרב השואל שבתשו"ת צ"ץ החודש בחאה"ע סי' ל"ה אות ד' דאולי חרש היינו ממעי אמו פלשון תשו' הרא"ש שבטוח"מ סי' רל"ה ואם אין דינו פחרש גמור שפא הוא לדין פחרש ממעי אמו לר"א (יבמות קי"ג) דל"מ מגרש פלל ומני"ר פשיט"ל דהוי פחרש גמור ובמחכ"ת יש לפקפק בראיותיו.

מ"ש דבפקח ונתחרש חלוקים חביריו על רשב"ג וס"ל דאף אם יכול לדבר מתוך הפתב אינו יכול לגרש כמ"ש בגטין דף ע"א ולכן יש פוסקים בסי' ק"ך דפקח יכול לגרש ע"י כת"י משא"כ פחרש אם נשאה כשהוא פקח ע"כ הנה אם באנו לומר דפקח ונתחרש הוי לדין פחרש מעיקרו לר"א ולא מצוי מגרש משום ס' עתים חלים וכו' א"כ אין ראיה מדלא מגרש ע"י כת"י דדינו פחרש גמור.

דדילמא משום דמספק"ל בעתים שוטה אינו יכול לגרש. ואי הנה אשפחין מאן דאמר דפקח שנתחרש וכתב בכת"י פתבו ותנו וכו' וכן עשו דאינו גט פלל.

שפיר הנה שמעינו דמדמקילינו לומר דאינו גט ש"מ פשיט"ל דחרש גמור חשבנו ליה אכל מהפוס' שכ' דאין כותבין נראה דאין ראיה פאמור. ובדרה זה יש לדחות מ"ש דכ"מ בירוש' סו"פ חרש.

דהתם נמי פקח שנתחרש עד שלא פנסה דאינו מאכיל בתרומה היינו נמי להחמיר משום ספק עתים שוטה וכן מה שהביא מדברי הר"ן בפ"ק דגטין דף ט' ע"א מאי אינו יכול לומר וכו' דפקח שנתחרש אינו נאמן להעיד ע"י כתב וכו' היינו נמי לחומרא משום ספק עתים שוטה וכן הראיה שהביא בפ"ב דגטין דף כ"ג דפקח ונתחרש דוקא אם חזר ונתפקח פשר הלא"ה הני פחרש גמור גם זה י"ל דכשלא חזר ונתפקח פסול משום ספק.

והראיה שהביא מדמשני מתני' ר"פ חרש פקח שנתחרש לנשטתה הא נדאי יקשה להוציא דין על פי דיוק פזה. וכן מה שהכריח מדתנו נתחרש הוא וכו' דהיינו אחר הנישואין לימא דנתחרש קודם נישואין נמי אינו מוציא אלא נדאי נתחרש קודם נישואין דינו פחרש גמור.

הנה מגופא דמתני' נראה דאין הכרח דהא מציינו למימר דנתחרש דתנו היינו נתחרש קודם נישואין וכלומר דפקח שנתחרש אינו מוציא אף נדאי פונתו להכריח פן עפ"י מ"ש רש"י והרע"ב והנמק"י דמ"ש במתני' נתחרש היינו אחר הנישואין וכו' דלפי זה נדאי מוכח שפיר ממתני' דפקח שנתחרש דינו פחרש גמור כמ"ש הג' צ"ץ הג"ל.

ומה שהביא ממ"ש הרמב"ם פ"ו מה"ג ה"ח ובש"ע סי' קמ"א סל"ב הנה פונתו להוכיח מדכ' דחזר ונתפקח פשר משמע שאל"כ אינו פשר משום דהוא פחרש גמור. ובדרה שהוכיח מהש"ס גטין דף כ"ג.

וכבר פתבתי דאין מזה ראיה. אף גלע"ד דמדברי הרמב"ם שם אפשר להוכיח דכל חרש שוים לא שנא חרש ממעי אמו ל"ש פקח שנתחרש והוא ממ"ש הנה השלית חרש ונתפקח הרי זה בטל.

ומדלא מפליג בין חרש לחרש משמע דבכל חרש קאמר דהגט בטל ומדבטל מוכח נדאי דהוא מהת"ו נאי פשטה ידה וקבלה קידושין לא חיישינן להו אלמא דמדאורייתא חשיב פשוטה בעלמא ואין במעשיו כלום ואין לומר דלכך נתפנון הג' צ"ץ בראייתו שהרי הביא ראיה גם מדברי הש"ע ובשו"ע כ' פסול ולא בטל.

ועוד דממ"ש בצ"ץ אה"פ מוכח דלא דחיקא ליה לומר דחרש האמור בש"ס ופוסקים היינו חרש גמור ממעי אמו דוקא עי"ש ודו"ק: נאנא עניא לדידי חזי לי להוכיח מדברי הרא"ש גופיה דגם פקח שנתחרש דינו פחרש גמור והוא ממ"ש בפ"י לנדרים דף ע"ג ע"א דמאי דבעי רמי ב"ח חרש מהו שפיר לאשתו היינו במדבר ואינו שומע דאילו בשאינו שומע ואינו מדבר ברמיזה לא מצי מפקענדר דאורייתא ועוד שדינו פשוטה ע"כ.

ולכאורה צריף להבין למה לא הכריח דע"כ לא מייירי באינו שומע ואינו מדבר דא"כ אינה אשתו מן התורה והיכי מצי להפר. אלא נדאי נראה דכונתו לשלול דלא נימא דמייירי פחרש שאינו שומע ואינו מדבר וכגון ששנאה פשהו פקח ושוב נתחרש אהכי קאמר דלא יתכן לומר פן דברמיזה לא מצי וכו' ועוד שדינו פשוטה.

וא"כ ש"מ דגם בפקח שנתחרש ס"ל להרא"ש דדינו פשוטה כמו חרש ממעי אמו וכיון שהמספק עלינו דבר זה הוא דברי הרא"ש שבתשו'. ונמצא בדברי הרא"ש דנדרים הנ"ל להוכיח דאין לחלק א"כ ממילא נסתלק הספק מעיקרו: ונראה מסתמיות הש"ס והפוסקים בכמה דינים (דמקילינן חרש) דאין לחלק בין חרש לחרש עיין רפ"ק דתרומות חמשה לא יתלמו ואם תרמו אין תרומתן תרומה החרש וכו' וכן הוא בהרמב"ם פ"ד מהלכות תרומות וביו"ד סי' שא"ל.

ואם הנה שום חילוק בזה הו"ל להפוסקים לפרש דלא מקילינן לומר אין תרומתן תרומה אלא בחרש ממעי אמו אבל פקח ונתחרש הוא ספק. ומ"ש הרא"ש בתשו' שהוא כן ממעי אמו עיין בפרישה שם סוס"ק י"ט שכ' דר"ל דדוקא פשהיה כן ממעי אמו הוא דבעי' א"ש וא"מ אבל אם נשתתק אח"כ אפילו שומע דינו פחרש.

וא"כ כ"ש שנשתתק ואינו שומע אף שמתחלה הנה פקח שדינו פחרש (לענ"ד צריך להתנישב בזה וטפי ניחא לי לומר דאורחא דמילתא קאמר ולא דוקא וצ"ע): ועוד נלע"ד דאי נימא דפקח שנתחרש יש לספק בו לעתים חלים וכו' כדס"ל לר"א בחרש ממעי אמו א"כ צריכים אנו לומר דפקח שנשא ונתחרש אם גירש אשתו אזלינן לחומרה ואם פשוטה ידה וקבלה קידושין מאחר נצריכה גט משני מספק שמה הנה חלים ודומה לנשתתק או אלקם השומע ואינו מדבר.

וכבר כתב הרב פ"ת בסי' קכ"א סק"ה דמסתמיות הש"ס והפוסקים משמע דאינו גט כולל וכו' עיי"ש פי ע"כ נראה דהדין פשוט וברור דאין לחלק בין חרש לחרש וכמסקנת הג' צ"ח הנ"ל: ועתה הגיע לידי ספר מלאכת חרש לאחד מגאוני הדור יצ"ו וראיתי שם בדרך א' שעמד בחקירה זו והביא מ"ש הפ"מ בא"ח בפתיחה הפוללת ח"ב אות ד' וה' דהב"ח פשיט"ל דגם פקח שנתחרש דינו כממעי אמו (ביו"ד סי' א'), והפ"מ חולק וס"ל דהוא ספק וכו'.

ומני"ר הג' המהפך האריך להוכיח דעיקר כהב"ח וראיה ברורה ממ"ש ביבמות דף קי"ג אמ"ש אשת חרש אין חייבין עליה אשם תלוי לימא מסייע ליה וכו' איכא דאמרי וכו' עיי"ש פל הסוגיא ומדדחיק לומר דשמואל סבירא ליה כר"א ולא אמר דשמואל מייירי בפקח שנתחרש דהוי ס' ומתני' בחרש ממעי אמו וס"ל כרבנן.

ופי' זה אינו דוחק כמתבאר מתוס' גטין דף ע"א ד"ה תנאי. מוכח נדאי דלרבנן אין שום חילוק בזה עכ"ד נרו'.

ובהורמונטיה דמר יש לפקפק בראיה זו ושערי דחיה לא נגעלו דאעיקרא הדבר תמוה ללישנא קמא מאי דדחי הוא דאמר כר"א וכו' דבשלקא לאיכא דאמרי דהנה בעי' לאותובי עליה דשמואל כמתני' צריכנא לדחוקי אנפשינן משום יתובי דעתא דלא תקשי לן מילתיה דמר שמואל.

אבל ללישנ"ק דמילתיה דשמואל אתי שפיר כמתני'. היכי נדחי ליה דשמואל לית ליה כמתני' מי הזקיננו לזה לומר דשמואל פוסק בזה פניחיד נגד רבים.

אדרבא מסתמא ניחא לן לומר דשמואל ס"ל כמתני'. אלא נדאי נראה דהש"ס פשיט"ל וקים ליה דהכי ס"ל לשמואל כר"א.

וא"כ ממילא אין ראיה זו מבן־רת די"ל דקוּשְׁטָא דמִילְתָא מְשַׁנֵּי הַש"ס וְאָמַר דְּשִׁמוּאֵל כר"א: עוד הביא ראיה דאין לחלק בין חרש לחרש מדאמר בשפת דף קנ"ג ב' גבי קטן וחרש אליבא דר"א לא תבעי לה וכו' כי תבעו לה אליבא דרבנן וכו' ואי כהפ"מ הומ"ל הפל אליבא דרבנן ולימא הכי בפקח שנתחרש ל"ת לה דלקטן יתבינו כ"ת לה בחרש מעיקרו אלא ודאי לרבנן לא שגא בין חרש ממעי אמו לפקח ונתחרש ע"כ, וגם ראיה זו אינה מוכרחת לקוע"ד דהא ודאי גם הפמ"ג מודה דלא נמצא מפורש דאמור רבנן לחלק בין חרש לחרש.

אלא דעתו לומר פן פדי שלא להפליג הסברות מאוד דלר"א אפילו חרש ממעי אמו ספיקא הוי ולרבנן אפילו פקח ונתחרש שוטה הוי אהכי קאמר דמצ"י למימר דרבנן מודו לס' ר"א בפקח שנתחרש מיהא דכל פמה דמציינו לקרב הסברות והיו לאחדים הכי עדיף. וכיון דלא אפשרו דרבנן דאמרי בפ"י בשום דוכתא דפקח ונתחרש ספיקא הוי גהי דמסתברא לן למימר הכי מיהו ניחא ליה לש"ס למישקל ולמיטרי כר"א דאשכחנא ביה דאמר מר דספיקא הוי.

זהו הנלע"ד שיש להשיב על ב' ראיות אלו, וא"ש את"ם. ומ"מ עיני הרואה תחזנה מישרים בס' ה"ל פי הג' המסבר הרבה להשיב בראיות נכוחות מדברי הש"ס והפוסקים בכמה עניינים דאין לחלק בין חרש לחרש ושם באות ז פתב דאין להכריח מדברי רש"י ר"פ חרש שכ' נתחרש הוא לאחר קידושין דמשמע דאם נתחרש קודם קידושין יכול לגרש אף שהוא פקח ונתחרש דלא כהפמ"ג משום די"ל דרש"י פירש אליבא דכ"ע גם למאי דאבעיא לן לקמן ובעינן למימר דטעמא דר"א הוא דמספק"ל אי אית ליה חד דעתא וכדי שלא נוכל לפשוט הבעיא ממתניתין ע"כ.

ונראה פונתו דהגם דמתני' לאו ר"א היא ונאנן קמיבעיא לן אליבא דר"א. מיהו הנה מציינו למיפשט שפיר ממתני' דמדרבנן בפקח שנתחרש נשמע לר"א בחרש ממעי אמו.

ולפי הנראה לא שלטו מאורות עיני קדשו בדברי הרע"ב והנמק"י שכתב בדברי רש"י כמש"ל וכן מוכח מדברי הרמב"ם בפ"י ע"ש דהנה מאי דדחי מני"ר תכן לדברי רש"י באשר נודע שדרף רש"י בהרבה מקומות לפרש המשנה כס"ד שבש"ס משא"כ הרע"ב דרפו לפרש המשנה כפי האמת וכמו שהסביר הרתוי"ט פ"ט מ"ג דיבמות.

ובשאר דוכתי ועיין יד מלאכי בכללי שאר המסברים והמפר' אות ל"ו וכבר פתבתי בזה בקונטרס פללי הפוסקים סי' ח' אות א' ע"ש וכיון דהרע"ב שדרפו לפרש עפ"י האמת פ"י דנתחרש ר"ל אחר הקידושין וכ"כ הרב הנמק"י וכן משמעות דברי רמב"ם בפ"י א"כ מוכח שפיר מדב"ק דפקח שנתחרש ואח"כ נשא יכול לגרש פחרש ממעי אמו (ועיין מה שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים ה"ל בשם הרדב"ז דלא ס"ל לחלק בין פירש"י לפיה"מ להרמב"ם): וראיתי להגאון בעל שו"ת שואל ומשיב בהספמתו לספר ה"ל שכ' שדעתו דהעיקר כמ"ש הגאון המסבר נרו' דלא כהפמ"ג והביא ראיה מההיא דגטין דף כ"ג והיא הראיה שבצ"ץ ה"ל וכבר פתבתי למעלה (ע"ד הצ"ץ) דנלע"ד דאינו מוכרח.

גם מה שהוסיף להביא מב"ב ד' קכ"ח ובח"מ סי' ל"ה דפקח שנתחרש פסול לעדות גם
מזה אין ראיה פלגן של דברים ממקומות שנאמרו בש"ס ופוסקים להחמיר בפקח
שנתחרש אין לנו הכרח מהם דפשיט"א לן דדינו פחרש ממעי אמו דשפא ספקא הוא.

אף ממקומות שנא' בש"ס ופוס' צד קולא בפקח שנתחרש משום שהוא חרש ולא חשו
לדונו פספק מהם יש להביא ראיה לעיקר דינא דקמן ובשיטה זו שייט הגאון בס' מלאכת
חרש הג"ל בהוכחותיו הישרות בריאות וטובות כמ"ש הרואה ואפריון נמטייה.

והנה אמת נכון לדינא דאין לחלק בין חרש לחרש וכן מתבאר ממ"ש הג' דברי נחמיה
שהו"ד בספר מלאכת חרש הג"ל בחלק א' אות מ"ד דגם פקח שנתחרש יכול לגרש אם
פנסה פשהוא חרש עי"ש: ודרך אגב ראיתי להג' מלא הרועים במערכת חרש אות ה'
שנסתפק להסוברים דחרש ספק הוא אי מוציא את הגדול בברכת המזון וכו' עיי"ש
משמע דס"ל דחרש שהוא ספק לר"א הוא במדבר ואינו שומע ותמוה לענ"ד דנדאי לא
אמרו בחרש שהוא ספק אלא באינו שומע ואינו מדבר אבל מדבר ואינו שומע הרי הוא
פקח לדברים שאינם תלויים בשמיעה ואולי מ"ש בבהמ"ז הוא אשגרת לישן וצ"ע
(עמ"ש לעיל במערכת זו אות ל"א): ואחר ימים ראיתי מ"ש הרמב"ם בפ"ד מהלכות
יבום הי"ג נ"ו דחליצת חרש וחרשת אינה פלום ומדלא מפליג בין חרש מעיקרו לפקח
ונתחרש משמע דגם בפקח ונתחרש ס"ל דאינה פלום ואי בפקח ונתחרש ספיקא הוי
הו"ל למימר דבפקח ונתחרש הוי חליצה פסולה משום ס' אלא נדאי גם פקח שנתחרש
הרי הוא פשוטה, והגיע לידי ספר מצנת חליצה וראיתי שם בביתאורים אות ע"ד שהק'
ע"ד הרמב"ם הג"ל מדאמרי' ביבמות דף ק"י ע"א פקחת ונתחרשה לא דמעפב קריאה
ואמאי לא אמר פקחת ונתחרשה לא משום דלאו בני דיעא נינהו עיין בס' בי"מ מ"ש בזה
וכו' ע"כ.

וס' ב"מ אמצ"א. מוכח דס"ל דמ"ש הרמב"ם דחליצת חרש אינה פלום.

הוא גם בפקח שנתחרש: גם מ"ש למעלה בד"ה ועתה לדחות ראית הג' מל"ח נרו' עי"ש
הנה עתה ראיתי להרב משק ביתי דף קי"ח אות רנ"א שפכת בשם פלגי מרן שהק' במ"ש
בש"ס בכמה דוכתי לימא מסייעא ליה ודחי לה.

דנראה פאלו היא קושא גדולה ומשתדל לדחותה מעליו ואדרבה היה לו לשמוח בסיוע
שמביא לו. ותי' דכשאומר פן הוא מקשה על בעל המאמר שמאחר שמפונרש פן במשנה
או ברייתא מאי קמ"ל.

ומשני דאפשר לפרש באו"א. ועוד י"ל דכשאומר לימא מסייע ליה היינו לומר דתקשה
לבר פלוגתא ודחי דיתרץ בענין דלא תיקשי ליה וכשאין חולק על בעל המאמר ואומר
לימא מס"ל אין לפרש אלא באופן הראשון ע"כ וה"ד הרב של"ה בח"ב דף מ"ז ענ"ד
המש"ב.

ולפי זה בסוגיא דקמן דאין שום חולק על שמואל. עכ"ל דמ"ש לימא הפונה הוא להק'
על שמואל מאי קמ"ל.

ודחי דשמואל לית ליה דינא דמתני' דס"ל כר"א וכו' וכו' (פדאמר בש"ס) (ואף למ"ש
עוד מרן הובא במש"ב שם די"ל שאם יש מי שחולק לא נחוש לדבריו. והרב מקנ"א

בח"ב אות שב"י כתב בשם הרב לב שמת דף ס' דכשאומר לימא מס"ל מוכח דאיפא חולק דאל"כ מה צורך לסייע (עיין לקמן במע' המ"ם אות קפ"ד מ"ש ע"ד) מ"מ בסוגיין אי אפשר לפרש אלא כפי הראשון דילמד סתום (הלימא מס"ל) מן המפניש (הוא דאמר וכו') דקאי אשמואל כמבואר בש"ס וק"ל) ומעתה ראית הג' מל"ח הנ"ל נרו' קמה וגם נצבה דהא הנה מצי שפיר לפרוקי קושניו ונהיה בהניס אף בתלקות ישית בין חרש מעיקרו לפקס שנתחרש.

ומדלא דחי הכי ונדחק לדחות הוא דאמר כר"א ש"מ דדא ודא ודא ודא ודא: נאני אמרתי בחפש"י בס' בעלי הפללים ומצאתי את שאהבה נפשי זה הי"מ גדול במע' הה"א אות בר"ך שכתב ונ"ל הוא דאמר כר"פ פד אמרי' הכי בכולי ש"ס היכא דמותיב לאמורא משום תנא ומדהרינן דאע"ג דהא מתני' או מתני' פליגא עליה הוא דאמר פהאי תנא.

ומצאתי מחודש ביבמות קי"ג ע"א דבעי לסייעי לשמואל ממתני' ומשני הוא דאמר כר"א פלומר דילמא האי תנא לא מס"ל דאיהו בשיטתא דאידיד תנא אגיל. וכתב הריטב"א שם בשיטה כת"י דהלשון הוא זר.

ונה מן ההלכות שמתחלה עניינם בתלמוד. עכ"ד הי"מ.

הנה מבואר דלא ס"ל בכונת הש"ס דקושטא דמילתא קאמר דשמואל לית ליה פהאי מתניתין אלא כר"א. רק דחוי הוא דקמנחי דדילמא שמואל ס"ל כר"א.

וקאמר דסוגיא זו היא מוצאת מכל ההוא דאמר שבש"ס דבכל דוכתי משמש לשון הוא דאמר על תירוץ קושניא ולא על דחיית ראיה דעל דחיית ראיה הוא אומר לשון דילמא וכו' לא היא וכו'.

וכיוצא מלשונות שמשמעותם דחיית ראיה. ואילו הכא קאמר לשון זה ששימושו בעלמא תי' קושניא.

במקום שהי"ל לומר לשון דחייה. וזהו שכ' הריטב"א הלשון הוא זר פלומר דלא הול"ל לשון שמשמש בעלמא לתירוץ קושניא אלא הול"ל לשון דחייה.

וע"ז כ' דהוא מהל' שמתחלה עניינם בתלמוד. ר"ל דמצינו בש"ס פמה דוכתי דלשון אחד משמש ב' פגנות פעם פגנה זו ופעם פגנה אחרת כמ"ש הר"ן בר"פ האיש מקדש בסד"ה גרסינן אמ"ש בש"ס מעמידין להם אפוט' לחוב ע"מ לזפות עי"ש והובא בי"מ הגדול אות שע"ד וכ' פן גם בשם פמה מרבנותא ומפללם הריטב"א וכ"כ מרן חיד"א בס' יעיר און אות י"ד ועיין מ"ש בעניינותין לקמן במע' הלמ"ד אות צ"ח.

והכי נמי בלשון הוא דאמר אף דבשאר דוכתי משמע דבא לתרץ. הכא הוא לדחות הראיה.

והוא לשון אחד וכונות מתחלפות. ולפי זה מוכח דלא ס"ל בפ' הלימא מס"ל כמ"ש מרן בדרך הראשון דא"כ ה"ן הוא דאמר בא לתרץ הקו' דהנה ק"ל בהלימא מס"ל פארחה דש"ס בעלמא והפל שפה אחת ודברים אחדים כמוכין: ואם פנים אנחנו בזה הדרא תמיה דידן דמעיקרא לדוכתא דמי שמע כזאת דהמסייע יביא ראיה לבעל המאמר בהנחה סוברת דמסתמא ס"ל פהלקתא.

וְיִדְחָהּ הַדּוֹחָה דְדִילְמָא בְּעַל הַמְאָמֵר ס"ל דְּלֹא פְּהֵלְכְתָא וְלֹא תְּסִייעִיהּ וְאִילוּ הָיָה אֵיפְכָא דְהָיָה בְּעֵינֵי לְאֲתוּיֵי סִינְעֵתָא מִס' יְחִידָאָה וְהָיָה דְחֵי דְאִמּוֹר ס"ל פְּרַבְּנֵן דְקִי"ל פְּנֹתֵיהּ וְלִזָּה שׁוֹמְעֵין וְשָׂאֵמֵר פְּהֵלְכָה.

וְלֹא הָיָה ק"ל אֶלָּא זְרוּת הַלְשׁוֹן (הוּא דְאָמֵר בְּמִקּוּם דִּילְמָא) וְלִזָּה כ' הַרִיטְבִי"א דְהָכִי אֲרַחֲנִי דְש"ס וְכו' בְּרַם מֵאֵי דְקָמֵן דְהוּא אֵיפְכָא תְּמִיחָא לָן וְצ"ע: וְתוּ אֵיפְכָא לְמִדְבַּר לְפִי דְרַכּוּ שֶׁל מָרְן מְדַאשְׁכַּחן בְּש"ס בְּכַמְהָ דְוֹכְתֵי דְאָמְרִי מְסִייעַ לִיָּה לִפ' וְלֹא דְחֵי מִיָּדִי וַאֲ"כ צ"ל לְפִי דְרַכּוּ דְכֹנֶנֶת הַש"ס בְּזָה לְאִסּוּקֵי בְּקֻשְׁיָא דְמֵאֵי קמ"ל וְכו' וְאֲמַאי לֹא אָמֵר הָכִי קֻשְׁיָא אוֹ תִּיּוּבְתָא וּמְדִלָּא מְסֻקִי בְּכִי הָאֵי לִיְשָׁנָא מְשֻׁמַּע קֶצֶת דְּלֹאֵו קוּשְׁיָא הִיא.

וְכֹן יֵשׁ לְהִבִּין בְּכַמְהָ דְוֹכְתֵי דְאָמְרִי אַף אֲנִי נְמִי תְּנִינָא וְלֹא דְחֵי מִיָּדִי וּמְשֻׁמַּע דְּלֹאֵו דְק"ל מִיָּדִי אֶלָּא סִינְעִיָּה הוּא דְמְסִייעֵינֵן לִיָּה. שו"ר מ"ש בִּי"מ הַגְּדוּל אוֹת ס' בְּשֵׁם רִש"י וּמוֹהֲרֵש"א בְּחֻלְיִין כ' ע"ב דְּלִשׁוֹן אַף אֲנִי נְמִי תְּנִינָא הוּא כְּמוֹ מֵאֵי קמ"ל מְתַנִּי הִיא עֵי"ש וּבָאוֹת ס"א כ' דִּישׁ לְהִבִּין לְמָה זֶה לְפַעֲמִים אוֹמֵר מֵאֵי קמ"ל תְּנִינָא וְזִימְנִין אוֹמֵר אַף אֲנִי נְמִי תְּנִינָא וְכו' דְכְּשֶׁהֱדִין שְׂאוֹמֵר הָאֲמוֹרָא הוּא מְפֹרָשׁ בְּמִשְׁנֵה שִׁינְיָה לְהַק' מֵאֵי קמ"ל.

וּכְשֶׁאִינוּ מְפֹרָשׁ אֶלָּא שֶׁע"י אֵיזָה הֶכְרַח צ"ל שֶׁהֱדִין כֵּן אוֹמֵר אַף אֲנִי נְמִי תְּנִינָא וְאִינוּ קו' עַל הָאֲמוֹרָא אֶלָּא סִינְעִיָּה לְדַבְּרֵי וְכו' עֵי"ש וִיל"ד מְדַבְּרֵי רִש"י וּמוֹהֲרֵש"א שֶׁהִבִּיא בָּאוֹת ס' שְׁפִי אַף נְמִי תְּנִינָא שֶׁהוּא קוּשְׁיָא וְכו'.

וּלְפִי דְרַכּוּ יִתְכּוֹן לֹאֵר דִּישׁ לִימָא מִס"ל דְהוּא קוּשְׁיָא מֵאֵי קמ"ל וְיֵשׁ שֶׁהוּא רַק סִינְעִיָּה. דָּאֵם מ"ש הָאֲמוֹרָא הוּא שְׁנוּי בְּמִשְׁנֵה בָּאוֹתוֹ דִּין דְעִסּוּק הָאֲמוֹרָא אֲזֵי הַלִּימָא מִס"ל הוּא מֵאֵי קמ"ל כִּינּוֹן שֶׁמ"ש הָאֲמוֹרָא הוּא מְמִשׁ מ"ש הַתְּנָא הַפֶּל בְּעֵנֵן אֶחָד.

וְאֵם מ"ש הָאֲמוֹרָא וּמ"ש הַתְּנָא אִינוּ שְׁנוּי מְמִשׁ בְּעֵנֵן אֶחָד אֶלָּא דִּישׁ לְלַמּוֹד זֶה מְזָה דְכְּמוֹ שְׂאֵמֵר הַתְּנָא דְבְּרִיּוֹ בְּנִדּוֹן הוּא כֵּן יֵשׁ לְלַמּוֹד בְּנִדּוֹן דְמִיָּרֵי הָאֲמוֹרָא שֶׁיָּהֵא הֱדִין כִּמ"ש הַתְּנָא בְּעֵנֵינָא דְמִיָּרֵי הַתְּנָא.

אֲזִי הוּא לְסִינְעֵתָא וְלֹא ק"ל עַל הָאֲמוֹרָא מֵאֵי קמ"ל דְטוֹבָא אֲשִׁמוּעֵינֵן לְלַמּוֹד דְבַר מְדַבֵּר אַף דְנִרְאָה פְּשׁוּט שֶׁהִיָּה לָנוּ לְלַמּוֹד זֶה מְזָה וּלְפִי זֶה בְּסוּגִיָּא דְקָמֵן עַכ"ל דְהַלִּימָא מִס"ל אִינוּ קוּשְׁיָא אֶלָּא סִינְעֵתָא דְכִי הֵיכִי דְלַעֲנֵן תְּרוּמָה חֲשָׁבִינֵן לְחֲרַשׁ פְּשׁוּטָה הָכִי נְמִי לַעֲנֵן חַיִּיב אֲשֵׁם תְּלוּי.

וְהִינּוּ דְפִשִׁי"ל לְהַרִיטְבִי"א שֶׁהִבִּיא הִי"מ דְבְּסוּגִיָּן הַלִּימָא מִס"ל הוּא סִינְעִיָּה וְדִיחֻי. אֶלָּא שְׂצָרִיף חִיפּוּשׁ מְחִיפּוּשׁ בְּזָה לְרֵאוֹת אֵם כְּנִים דְבְּרִינּוּ: וְהִנֵּה מ"ש לְמַעְלָה (מְתַחֲלַת הָאוֹת עַד ד"ה וְדַר' אַגַּב) בְּעֵנֵן זֶה שְׁלַחֲתִי לְהַג' בַּע"ס מְלֹאכֶת חֲרַשׁ נִירו' כְּשֶׁנִּתְּכַפְּדִתִּי בְּקַבְּלַת סְפָרוֹ הַנְּחָמֵד.

וְהַשִּׁיב ע"ד וְז"ל מַה שְׁדַקְדַּק עַל הָרֵאִיָּה שֶׁהִבִּאתִי וְכו' הִינּוּ מ"ש בַּד"ה וְעֵתָהּ) הַנִּלְע"ד בְּזָה דְהִנֵּה קוּשְׁיָתוֹ עַל הַש"ס כְּבָר הַקֻּשְׁיָה הַרִיטְבִי"א בַּח"י לִיְבֻמוֹת שָׁם וְז"ל הוּא דְאָמֵר כִּר"א הַלְשׁוֹן הַזֶּה הוּא זֶר דְבַעֲלָמָא אָמְרִי הָכִי כְּדַמוֹתְבִי לְחַמּוֹרָא מְשׁוּם תְּנָא.

וְאָמְרִינֵן דֵּאֵע"ג דְהָא מְתַנִּי אוֹ מְתַנִּיתָא פְּלִיגָא עַלִּיהּ הוּא דְאָמֵר כִּפ' תְּנָא וְאִילוּ הָכִי אֲתִי לְסִינְעִיָּה מְהֵאֵי תְּנָא וְאָמְרִי דְדִילְמָא הִיא תְּנָא לֹא מִס"ל דְאִיְהוּ בְּשִׁטְתָא דְאִיְדָהּ תְּנָא אֲזִיל

וְנֹה מְלִשׁוֹנוֹת שְׁמַתְחֵלָף עֲנִינָם בְּשׁ"ס עַכ"ל הָרִיטְבָּ"א הָרִי מְבֹנָר דְּהָרִיטְבָּ"א תִּרְזַן
בְּאוּ"א עַל הַקּו' הַגָּ"ל וְלֹא נִר' לֹו לֹוֹמֵר דְּקִי"ל לְשׁ"ס דְּשִׁמוּאֵל כִּר"א ס"ל וְא"כ יֵשׁ לִי
עֲמוּד לְהִשְׁעוֹן עָלָיו בְּהִרְאֵיָה שְׁהִבְאֵתִי בְּסִפְרִי.

אָמְנָם לֹוֹלָא דְּמִסְתַּפְּינָא מִדְּב"ק שֶׁל הָרִיטְבָּ"א הָיָה נִלְע"ד לְתִרְזַן קִוְשִׁיתוֹ הַגָּ"ל דְּלִכְּוֹן דְּחוֹ
וְאָמְרוּ הוּא דְּאָמֵר כִּר"א מְשׁוּם שְׁיֵשׁ הוֹכְחָה לְזָה דְּבִשְׁלָמָא אִי נִימָא דִּס"ל כִּר"א שְׁפִיר
אֲשִׁמוּעִי שְׁמוּאֵל בְּדִבְרֵי לְלִישְׁנָא קָמָא פְּדֵאִית לִיָּה וְלִישְׁנָא בְּתֵרָא פְּדֵאִנְ"ל (כִּמ"ש
בְּשׁ"ס עִי"ש) אָבֵל אִי נִימָא דְּשִׁמוּאֵל ס"ל פְּרַבְּנֵן וְכִסְת"מ דְּתֵרוּמוֹת א"כ ל"ל קִמָּי קִמ"ל
שְׁמוּאֵל פְּשִׁטָּא דֵּהֵל' פְּחֻכְמִים וְכִסְת"מ דְּתֵרוּמוֹת חֻדָּא דִּיחֻד וְרַבִּים הִלְכָּה פְּרַבִּים וְעוּד
דְּסֵתָם בְּמִשְׁנָה וּמַח' בְּבִרְיָתָא הֵל' כִּס'.

כִּמ"ש בִּיבְמוֹת ס"ב ע"א. וְלִכְּוֹן שְׁפִיר אָמְרוּ בְּשׁ"ס ה"ד כִּר"א.

וְא"כ רְאִינִי נִכּוּנָה דְּאָם אִיתָא דְּפִקְחָא שְׁנִתְחַרְשׁ גַּם לְחֻכְמִים ס' הָוִי ל"ל לְדִחְוִקִי דִּס"ל
כִּר"א הו"ל לְמִימֵר דִּס"ל פְּרַבְּנֵן אֲלָא דְּשִׁמוּאֵל מִיָּרִי בְּפִקְחָא שְׁנִתְחַרְשׁ דְּהָוִי ס' אֲלָא וְדָאִי
דְּלִחְכְּמִים גַּם בְּפִקְחָא שְׁנִתְחַרְשׁ לִיכָּא סְפִיקָא עַכ"ד הֵג' מוֹהֲרִי"ח בִּע"ס מִל"ח נִר"ו: וּמִתּוֹךְ
מָה שְׁכַתְּבִתִּי לְמַעְלָה (בִּד"ה גַּם) מִתְּבָאֵר דְּאִיכָּא תַּנָּא דִּמְס"ל בְּכֻנַּת הַש"ס מִנִּי"ר מְרֹן
הַב"י בְּכֻלְלִין וְיִתּוּשׁ קְדָמוֹ שְׁפָכְרָא פְּתַבְּתִי כֹן בְּעִנְיֹוֹתִי לְהַעֲמִיד רְאִינִי עִפִּי"ד מְרֹן הַגָּ"ל
כִּיעִי"ש.

אֲלָא דְּמָה שְׁהוֹסִיף מִל"ח וְתַבְּלִין לְהַכְרִיחַ כֹּן מִדְּקִי"ל דְּסֵתָם בְּמִשְׁנָה וּמַחְלֹן בְּבִרְיָתָא הֵל'
כִּס'. לְדִבְרֵי הַזֶּה יִסְלַח הָאֲדוֹן.

שְׁפָכְרָא הִבְאֵתִי לְקַמֵּן בְּמַעְרַכַת הַסְּמ"ךְ אֹת ה' מ"ש בְּיַעֲרִי אֲזַן אֹת כ"ז בְּשֵׁם הָרִשְׁבָּ"א
בְּחִי לְב"ק דָּף ק"ב דְּדוֹקָא ר' אֲבָהוּ וְאִמּוֹרָאִי דְּאָמְרִי אֲלִיבְאֵדֵר"י הֵל' כִּסְת"מ הוּא דְּאִית
לְהוּ הָאִי פְּלָלָא. אָבֵל לְדִידֵן אִפ"ל דֵּהוּ"ל ס' וְאִת"כ מַח'.

וְכַתְּבִתִּי שָׁם שִׁכ"ד הִרְב"א בְּתִשׁוּ"סִי ה' וְהִרְמִב"ן כִּמ"ש בְּשֵׁמֶם הֵג' מוֹהֲרִיט"א בִּס'
הִלְכוֹת יו"ט פ"ד דְּבִכּוּרוֹת אֹת מ"ט וְא"כ אִין בְּכַחֲנִינוּ לְהַק' עִפִּי"ז. דְּאִימּוֹר שְׁמוּאֵל לָא
ס"ל הָאִי פְּלָלָא בְּעֵלְמָא וְהָכָא ס"ל הָכִי.

וּבְאַמַת מִתְּבָאֵר בְּשׁ"ס ע"ז כ"א ע"א דִּר"י אָמֵר שְׁמוּאֵל לָא ס"ל פְּלָלָא דְּמַחְלוֹקַת וְאִת"כ
סֵתָם הֵל' כִּס'. וְהָכִי נָמִי י"ל דְּלָא ס"ל פְּלָלָא דִּר' אֲבָהוּ דְּסֵתָם בְּמִשְׁנָה וּמַח' בְּבִרְיָתָא הֵל'
כִּסְת"מ וְהָרַב מִקְנ"א בִּמ"ב אֹת שִׁל"ב כ' בְּשֵׁם הִרְב"א בְּתִשׁוּ"סִי א' בְּשֵׁם הָרִשְׁבָּ"א
דְּכָלְלָא דִּמַּח' וְאִת"כ ס' הֵל' פְּסֵתָם עֲדִיף מְפָלְלָא דִּס' בְּמִשְׁנָה וְכו' וּמֵאֵן דְּלִית מַח' וְאִת"כ
ס' וְכו' כ"ש דִּל"ל אִידָךְ פְּלָלָא עִי"ש.

וְעִינֵן בְּתוֹס' שָׁם דָּף ז' ד"ה פְּשִׁיטָא. וְאִי הָוֵה ס"ל לְשִׁמוּאֵל הָאִי פְּלָלָא.

לָא תִּיקְשִׁי עֲלֵיָה אִי אֲתָא לְאִפּוּקִי מְמָאן דְּלִית לָהּ הָאִי פְּלָלָא. וְלִפִּי מ"ש הַתּוֹס' דַּעַכ"פ
חָשׁוּב פְּרַבִּים לְגַבִּי יְחִיד א"כ הִינּוּ מ"ש מִנִּי"ר נִר'ו דְּמָאִי קִמ"ל פְּשִׁיטָא וְחוּ"ר הִלְכָּה
פְּרַבִּים וְלֹא עוּד וְגַם ע"ז יֵשׁ לְפִקְפִק קֶצֶת לִפִּי מ"ש לְעִיל לְחֻלְקָא בֵּין פְּשִׁדְּבִרִי הָאִמּוֹרָא הֵם
בְּעִנְיָן אֲחָד שְׁדַבְּרַתְּ הַתַּנָּא לְכִשְׁהוּא שְׁנִי עֲנִינִים דְּבִזָּה נִרְאָה דְּאִין שְׁיָיָךְ לְהַקְשׁוֹת בְּפִשִׁי
פְּשִׁיטָא יְחוּ"ר וְכו' דְּבָכֵל הַמְּקוּמוֹת שְׁרָאִיתִי שְׁמַקְשָׁה הַש"ס כֹּן (וְהֵם שְׁבַת ס' ע"ב).

ביצה י"א ע"א. יומא ל"ו ע"ב.

יבמות מ ע"א. מ"ו ע"ב.

מ"ז ע"א.

בכורות ל"ו ע"א. נדה ל' ע"ב.

ומ"ט ע"א). הוא בדבר אהד ממש.

אבל באם בא ללמוד דבר מדבר לא ראיתי שמק' הש"ס פן פי היכי דנימא דה"ן פן הוא פוננת הש"ס במאי דאמר לימא מס"ל: ועל מה שפתי למעלה (בד"ה עוד) השיב ונ"ל מה שדחה הר"א שהבאתי מש"ס דשבת וכו' לענד"ן אדרבא דו"ק לאידך גיסא דהא אליבא דר"א לא השמיענו הש"ס רבותא כ"כ פיון שדברי ר"א מפני שיש בתוספתא אבל בפסק ונתחפש שלא נמצא בשום מקום מה דינו אליבא דרבנן.

אם איתא דס"ל להש"ס מסבא דגם לרבנן ספ"ה הוי הו"ל לאשמיעינו לענין פסק שנתחפש שאז מילתא אגב ארסה הנה קמ"ל דפסק ונתחפש גם לרבנן ס' הוי וזה דבר חידוש שלא נתבאר במקו"א רק מסבא.

אלא ודאי לרבנן גם פסק ונתחפש פשוטה יחשב. ומ"ש עוד על מה שפתי באות ז' (פכתוב לעיל בד"ה עוד) אגב ריהטא לא דק בלשונו במ"ש בספרי שם דלא פתי כמו שהעתיק דברי ובעינו למימר דטעמא דר"א הוא דמספק"ל אי אית ליה חד דעתא (דאילו פתי פן לא הנה לדברי שחר) רק זה לשוני בספרי ובעינו למימר דטעמא דר"א הוא דמספק"ל אי דעתא צילותא לחרש או לא דעתא צילותא ולעולם חדא דעתא הוא וכו' גם מ"ש (בד"ה עוד) ולפי הנראה לא שלטו בדברי הנמק"י וכו' מ מדברי הרמב"ם וכו' (ועיינתי בפיה"מ להרמב"ם ולא מצאתי שום הוכחה ושום משמעות ע"ז) לענד"ן פדברי דהא גם לפי מה שפתי לא פירש"י (והרע"ב והנמק"י) אליבא דס"ד דש"ס דהא מאחר דהאבעיא בש"ס לא נפשטה א"כ לדעת הפרמ"ג יפה פ"ה גם לפי האמת אליבא דכ"ע פדי שלא יקשה מדוע לא פשוטו הבעיא ממתני' ופירש"י (והרע"ב והנמק"י) שריר וקנים גם למסקנא ולא ידעתי איזה ס"ד שייך פאן, עכ"ד הג' מוהרי"ח נר"ו: ואני אומר מסורת בדינו הדוחה דוחה בכל שהוא ואין הר"איה מוכרחת עד שלא ינה מקום לדחות בשום אופן.

וכיון שי"ל במאי דקמן דניח"ל לש"ס לישא וליתן אליבא דמאן דאית ליה הכי בהדיא וכו' תו לא הוי ראיה זו ברורה, ונהו שפתי שם דאין ראיה זו מוכרחת. ועתה נ"ל דאפ"ל לדעת הפרמ"ג דהש"ס גופיה מספק"ל בסברת רבנן אי פשיטא להו גם בפסק ונתחפש דדינו פשוטה או דשניא להו ודוקא בחרש מעיקרו הוא דפשי' להו דהוי פשוטה אבל בפסק שנתחפש מספק"ל וכיון דלא פסיק"ל להש"ס אליבא דרבנן נקיט אליבא דר"א.

ובזה י"ל גם הר"איה דיבמות קי"ג ה"ל פמוכן: ומ"ש הגאון נר"ו שלא דקדקתי במ"ש בספרו וכו' יפה אמר חנ"ן והדין עמו. וצריך לתקן הלשון למאי דבעי למימר דטעמא דר"א פהצד דמספקא לן אי חד דעתא הוא והיינו הצד הראשון שבהש"ס וממ"ש

הַרְמַב"ם בִּפְיֵה"מ דְּכַשְׁהַנְשׁוּאִין גְּמֹרִים וְהַגְּיוּרִישׁין אֵינָם גְּמֹרִים הַדִּין הוּא שְׁלֵא יוֹצִיא עוֹלָמִית הַנָּה מִשְׁמַע לִי דַר"ל דְּמֵאֵי דְתַנּוּן נִתְחַרַּשׁ אוֹ נִשְׁתַּטָּה לֹא יוֹצִיא עוֹלָמִית הַיְיָנוּ לְפִי שְׁהַנְשׁוּאִין גְּמֹרִים כְּלוּמַר כְּשֶׁהִיָּה פִקְחָם (דַּא"ל"כ אַף אֵי נִימָא כַּפְהַרְמ"ג דְּפִקְחָם וְנִתְחַרַּשׁ לֹא הָוִי כְּחַרְשׁ גְּמֹר.

מ"מ אֵינוֹ אֱלֵא ס' וְלֹא שְׁיִיָּה לֹמַר דְּהַנְשׁוּאִין גְּמֹרִים) וּמְגַרְשׁ כְּשֶׁהוּא חֲרַשׁ. וּמַה שְׁהַשִּׁיב עַמ"ש בְּעֵנִינִיתִין דְּדַחֲיָתוּ שְׁיִיָּה רַק לְרַש"י וְכו' וְסִיָּים דְּלֹא יָדַע אֵיזָה ס"ד יֵשׁ כְּפֹאן.

הַנָּה אֲנִי עֲנִי הַבְּנֵי מְדַבְּרִיו שֶׁבַס' הַבְּהִיר מַל"ח שְׁפֹנְנַת דְּחִיָּיתוֹ הוּא עַל דְּרַף מ"ש הַתוּי"ט פ"ג מ"ג דִּיבְמֹת דְּמַה שְׁפִירַש"י וְלֹא מְזוֹנֹת דְּגַבִּי שְׁנֵיהּ דְּהַיְיָנוּ בְּלֹתָהּ וְאֶכְלָה (וְהוּ"ל לְפִרְשׁ מְזוֹנֹת דְּלֹאֲחַר מִיָּתָהּ.

דְּאִילּוּ בְּלֹתָהּ גַּם בְּאַלְמָנָה לַכ"ג לִית לָהּ) הוּא מִשׁוּם דְּאַבְעֵיָא לָן בִּש"ס בִּש"ס בְּלֹתָהּ גַּבִּי אֲלָמָנָה אֵי אִית לָהּ וְלִצְדָּה דְּאִית לָהּ בְּעֵינָן לְפָרוּשֵׁי וְלֹא מְזוֹנֹת דְּגַבִּי שְׁנֵיהּ דְּהַיְיָנוּ בְּלֹתָהּ וְאֶכְלָה.

אַהֲכִי פִירַש"י לְמַתְנִי בְּשִׁנְיֹת בְּלֹתָהּ וְאֶכְלָה כְּפִי הַצַּד הַזֶּה דְּנִימָא בְּאַלְמָנָה דְּאִית לָהּ בְּלֹתָהּ וְאֶכְלָה שְׁפֹן דְּרַכּוֹ לְפִירַשׁ כְּפִי הַס"ד וְהַכִּי נְמִי מְפָרַשׁ כְּטַעַם לַצ"ד הָאֲחַר שְׁלַב הַבְּעֵינָן אַף דְּלִפִּי הָאֲמַת הַדִּין הוּא בְּאַלְמָנָה דְּלֹתָהּ לִית לָהּ.

וּמִיָּבְעֵי לָן לְפָרוּשֵׁי הַנִּלְא מְזוֹנֹת דְּשְׁנֵיהּ בְּלֹאֲח"מ דְּכַאֲל"מ אִית לָהּ וּבְשִׁנְיָהּ לִית לָהּ. וְכֹן בְּמֵאֵי דְקָמֵן בְּעֵי לְדַחוּ לְדַעַת הַפִּרְמ"ג דְּאַף דְּקוּשְׁטָא הוּא דְּגַם בְּקַדְשָׁהּ אַחַר שְׁנִתְחַרַּשׁ לֹא יוֹצִיא דְּכִינּוּן שְׁהִיָּה פִקְחָם אֵינוֹ כְּחַרְשׁ גְּמֹר.

מ"מ פִּינּוּן דְּבִש"ס מְבַעֲיָא לָן (אַלְיָבָא דַר"א וּמַדְר"א נִשְׁמַע לְרַבְּנָן בְּפִקְחָם שְׁנִתְחַרַּשׁ) וְלִצְדָּה אַחַד בְּעֵינָן לְמִימַר דְּמַצִּי מְגַרְשׁ וְלֹאֲתוֹ צַד צְרִיכִים אֲנִי לְפִירַשׁ דְּמֵאֵי דְתַנּוּן לֹא יוֹצִיא הַיְיָנוּ בְּקַדְשׁ כְּשֶׁהוּא פִקְחָם.

(דַּא"ל"כ אֱלֵא נְפָרַשׁ בְּקַדְשׁ אַחַר שְׁנִתְחַרַּשׁ א"כ הָרִי אִיפְשִׁיטָא בְּעֵינָן דַּל"מ מְגַרְשׁ) אַהֲכִי פִירַש"י כְּפִי הַס"ד הַזֶּה. וְהָא דְקָמֵן עַדִּיפָא מֵהֵיא דְהַרְבַּ תוּי"ט פִּינּוּן דְּלִפִּי הָאֲמַת בְּעֵינָן לֹא אִפְשִׁיטָא וְיֻכַל לְהִיּוֹת שְׁפֹן הוּא הָאֲמַת לְכֹן פִּירַש"י בְּמַתְנִי שְׁקַדְשָׁהּ כְּשֶׁהוּא פִקְחָם אֶבֶל לְדִינָא לֹא נִיזְדוּק מְדַבְּרִי רַש"י דְּאֵם קַדְשָׁהּ אַחַר שְׁנִתְחַרַּשׁ ס"ל דִּיכּוּל לְגַרְשׁ דְּהוּא לֹא כ' אֱלֵא לְפִי הַס"ד שְׁלַב הַבְּעֵינָן זֶהוּ מַה שְׁהַבְּנֵי מְדַחֲיָתוֹ וְע"ז כְּתַבְתִּי דְּדַחֲיָהּ זֹו שְׁיִיכָא רַק לְדַבְּרִי רַש"י וְלֹא לְהַרְע"ב וְכו' וְעַל דְּרַף שֶׁכ' הַתוּי"ט הַנִּלְא לָן הֵן הֵן הַדְּבָרִים שְׁכַתְבִּיתִי בְּמַכְתְּבֵי הָרֵאשׁוֹן וְלֹא יִרְדַּתִּי לְסו"ד בְּמַה שְׁהַשִּׁיב ע"ז וְהַמְעֵינָן יִבְחַר: וְעַל מַה שְׁהַבְּנֵי לְמַעְלָה (בַּד"ה וְאַנָּא עֲנִיָּא) מְדַבְּרִי הָרֵא"ש בְּפִי לְגַדְרִים דְּפ' ע"ג וְכו' כ' בְּשֵׁם הַג' מוהר"ר מֵאִיר שְׁמִחָה הַפֶּהן נְרו' שְׁהַשִּׁיב ע"ז דִּי"ל דְּמִיָּרִי שְׁאֲשַׁת הַחַרְשׁ נְפִלָה לוֹ לִיבּוּם מֵאַחֲיוּ הַפִּקְחָם וְיִיבָם אוֹתָהּ דְּאִזּוּ הִיא אֲשַׁתוֹ מִן הַתּוֹרָה עַכ"ד.

וְיִפְהָ הַשִּׁיב דְּבָרֵיו נְכוּחִים וְש"י: וְדַע דְּעַתָּה רְאִיתִי בִּפְיֵה"מ תְּפִאָרַת יִשְׂרָאֵל אֲמַתְנִי דַּפ"ק דְּתַרּוּמוֹת חֲרַשׁ שְׁדַבְּרוּ חֲכָמִים שְׁאֵינוֹ שׁוֹמַע וְאֵינוֹ מְדַבֵּר כ' וְנ"ל אֶפְיָלוּ פִקְחָם שְׁנִתְחַרַּשׁ דִּינּוּ כְּשׁוֹטָהּ.

כאה"ע קכ"א ודלא פקרב פאן עכ"ל. פונת הוכחתו מסי' קכ"א נראה דהוא מדסתמו הפוס' דחרש שנשא פשהוא חרש מוציא ולא חלקו בין חרש לחרש וכמ"ש ג"כ הג' מל"ח נרו' בפתיחה אות ז.

ומאי דמשמע ליה מדברי הרע"ב דס"ל לחלק בזה הנה פבר דחה זה במל"ח בפתיחה אות ט' עיי"ש ובא לדי' ס' ג"מ לה"ה מוהרמ"ב וראיתי בסי' י"ז אות א' ד"ה עוד דשם שקו"ט בדברי הרא"ש בתשו' (שהביא בצ"ץ הנ"ל בריש אות זו) דמשמע דמחלק בין חרש ממעי אמו לנתחרש אח"כ והרבה לתמוה ע"ד.

(מפלל תמיהותיו אחת היא דהא הרא"ש גופיה פסק בחרש שנשא פשהוא פקח ואח"כ נתחרש דאינו יכול לגרש ע"י כתב וכו' ועיין מה שכתבתי ע"ד הצ"ץ בריש אות זו) וכדי ליישב דבריו שהביא מ"ש הרע"ב הנ"ל וכו' ונ"ל ביאור דבריו שפא ליישב דכיון דחרש שדברו וכו' היינו שא"ש וא"מ א"כ למה אמרו חרש שפירושו שאינו שומע לומר שגם אינו מדבר ולמה אמרו בכ"מ חרש לבד ולזה פא ליישב דבמה שאמרו חרש פבר נרמז שאינו מדבר דחרש שאמרו היינו שנולד חרש ממעי אמו וכיון שפן מוכרח שאינו מדבר דכיון שלא שמע מה שמדברים לו מעולם א"א שידבר.

גם הר"מ בפיה"מ כ' ונ"ל (העתיק כל דברי הרמב"ם ושוב כ') פלומר דכשהחרשות פא אחר ששמע דאז הוא מדבר פלומר ששומע וא"מ מותר לו לתרום. אבל אין לומר שפונתו דאם החרשות פא אחר ששמע פשנולד קודם שלמד לדבר דאז הוי פפקח אף שעכשיו א"ש וא"מ דזה אינו שפבר הוכחתי דפקח ונתחרש הוי פשוטה אלא ודאי הפונה כמ"ש אף שלשונו מגומגם ודוק וכו' ונ"ל מדבריו בחי' פ"ד מהלכות תרומות שלא חלק בין חרש מעיקרו לפקח ונתחרש וכו' ואין להק' פיון דמשפחת חרש אחר שלמד לדבר איך אמרו חכמים חרש סתם ולא אמרו שגם אינו מדבר די"ל דדברו בהונה שנה מצוי וזה אינו מצוי וכו' אלו תוד"ק ועפ"י הצעה זו פלי דברי הרא"ש בתשו' בהרחבה ודבריו מכוונים בפ' דברי הרע"ב למ"ש הג' מלח נרו' בקצרה: גם מ"ש במל"ח בפתיחה סוף אות ח' דמשו"ת גו"ר סי' י"ד וט"ו מוכח דס"ל דלא כהפרמ"ג.

ולא הנה ידענא מאי קאמר פי' ס' גו"ר א"מ אצ"ל. אף עתה ראיתי בס' ג"מ הנ"ל שהביא דברי הגו"ר אף הוא הנה מתכוין להוכיח דאין לחלק בזה והוא דבסי' י"ד כ' מוהרי"ף בנסח פתובת חרש שהנה חרש מעיקרו ומוהר"א הלוי השיגו דמאי נפ"מ הרי אין חילוק בין חרש מעיקרו לפקח שנתחרש.

ומוהר"י פראג"י הודה לו בזה. ואמר שטעה הסופר וכן עיי"ש דמזה מוכח דלא שאני להו בין חרש לחרש.

וכן משמע מסתמיות דברי הרמב"ם בפ"א מהלכות נערה ה"ט דקפסיק ותני באלו נערות שאין להן קנס החרשת והשוטה ומשמע ודאי דאי תפסה מפקינו מינה ואם איתא דפקחת ונתחרשה ספיקא הוי אי דינה פחרשת או פפקחת הו"ל לפרש דהא אין לה קנס ואי תפסה מפיקי' מינה דוקא פחרשת מעי' ולא פפקחת ונתחרשה אח"כ אלא ודאי דאין לחלק.

ומצאתי בקונטרסי באסיפת דינים מערכת אישות סי' א' אות י"ח שפתיבתי לדקדק פן מדברי הג' משל"מ פי"א מהל' אישות ושייש לדחות עי"ש. וכן יש להוכיח מסתמיות דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות טומאת אוכלין ה"ד ופי"ד שם ה"ב ופ"ח מהל' פלים הי"א מדלא חלק בין חרש מעיקרו לפקח ונתחרש להחמיר מספק.

וכן יש להוכיח מדברי רמב"ם בפ"ב מהלכות אישות הכ"ו חרש וחרשת האמורים בכ"מ הם האלמים שאין שומעים ולא מדברים. אבל השומע וא"מ או מדבר וא"ש ה"ה פכל אדם.

וכיון שרצונו לתת פלל להודיע השמות כדי שלא יצטרף לבאר בכ"מ כמו שסיים בהל' כ"ז שיש פלל השמות האלו לעומתה תמיד ואל ילוזו מעיניה כדי שלא נהי צריכים לבאר פל שם מהם בכל מקום שזכיר אותו.

הא ודאי אם היה מקום לחלק בין חרש מעיקרו לפקח שנתחרש פאן היה ראוי לו להזכיר חילוק זה פי ממנו נדע פי בכ"מ שזכר בחבורו חרש היינו בחרש מעיקרו דוקא. אלא ודאי מוכח דאין לחלק בזה.

וכ"כ הג' מוהרמ"ב בס' ג"מ בסי' י"ז אות י"א דא"א לומר דהרמב"ם ס"ל לחלק בין א"ש פלום לשומע קצת (כמ"ש מ"ן כ"מ בפכ"ט מה' מכירה) דא"כ הי"ל לבאר פן בפ"ב מה"א הכ"ו ומה ראה להשמיטו שם ולכותבו בהלכות מכירה עי"ש וכ"ש חילוק זה שלא הוזכר פלל בדברי הרמב"ם בשום מקום ודאי מוכח דאין לחלק: סימן י (מקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות ק"ז).

חרש ששינוי במומין הפוסלים באדם (בכורות מ"ה ע"ב) פשיטא ליה להרב פתח הדביר בח"א סי' קכ"ח אות כ"ב דהוא דוקא שאינו שומע ואינו מדבר פכל חרש שדברו חכמים בכ"מ אצל שוטה, ואין בכלל הזה מדבר ואינו שומע ולמד מזה להכשיר לנשיאות פפים מדבר ואינו שומע עי"ש, והגיע לידי משניות עם תוס' רעק"א וראיתי שכתב במתניתין דבכורות נז"ל בשו"ת נו"ב סי' נ"ג מסתפק אם חרש ה"ד אינו שומע ואינו מדבר או דאף אינו שומע לבד הוי מום ע"כ ועיניתי בנו"ב וכמעט נר' דיותר נוטה דעתו לומר דחרש זה היינו מדבר ואינו שומע.

ולפי זה דינו של הרב פה"ד להכשיר מדבר וא"ש לנשיאות פפים נפל בבירא דאם באנו ללמד מעבודה לנ"כ נהפוך הוא דגם מדבר ואינו שומע פסול. אף לענ"ד הדין עם הפה"ד דלפי הנראה נעלם מהגאון נו"ב דברי הרמב"ם בחיבורו סוף פ"ב מהלכות אישות דכללא פניל לן דחרש וחרשת האמורים בכ"מ היינו שאינו שומע ואינו מדבר.

ולא מבעיא אם נאמר דכוננתו ליתן פלל על דברי חז"ל שכ"מ שאמרו חרש ר"ל שאינו שומע ואינו מדבר דפשיטא ודאי לדעתו דחרש ששינוי במומין הוא אינו שומע וא"מ. אלא אף אי נימא דכוננתו לתת פלל על דבריו שבחבורו דוקא (כמו שצדדתי לעיל באות ק"ו ממ"ש בריש הלכות שבת ורפ"י מהלכות גירושין וכו') מ"מ הרי בדין זה בסופ"ח מהלכות ביאת מקדש כתב חרש ושוטה א וכו' ובדאי שפונתו על חרש שאינו שומע וא"מ.

אָבֵל מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֵינוֹ פֶּסוּל וּמְמַיֵּלָא מוֹבֵן דְּמַפְרָשׁ פֶּן מַתְנִי דְּבִכּוּרוֹת הַנָּ"ל. הֵן אֲמַת דְּצָרִיף לְהִבִּין אַמְאִי לֹא יִהְיֶה פֶּסוּל מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ הֲלֹא טַעַם פֶּסוּל כָּל הַגֵּי מְשׁוּם שְׂאִינוֹ שָׁנָה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן א"כ גַּם מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֵינוֹ שָׁנָה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן הוּא.

וְאִי מְשׁוּם שְׂאִין שִׁינּוּיֵי נִיפְרָא לֹא חָשִׁיב אֵינוֹ שָׁנָה. א"כ שׁוֹמֵעַ וּמְמַיֵּלָא נִמְי לֹא לִיפְסִיל מְשׁוּם ה"ט שְׂאִינוֹ נִיפְרָא שִׁינּוּיֵי וְהָרִי תְּבִנִית גּוּפוֹ פְּתִבְנִית כָּל אֶדָם הוּא וְאִילֵי י"ל דְּמַפְנֵי מַה שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ לְבַד לֹא חָשִׁיב אֵינוֹ שָׁנָה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן לְפִי שְׁחַסְרוֹן חוּשׁ הַשְּׁמַע מְצוּי אֲצֵל הֶרְבֵּה בְּנֵי אֶדָם מִחֲמַת זְקֵנָה אָבֵל אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וּמְמַיֵּלָא לֹא שְׂכִיחַ אֲצֵל הֶרְבֵּה בְּנֵי אֶדָם אֶהְכִּי חָשִׁיב אֵינוֹ שָׁנָה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן וְאִיף שִׁיחֵהָ הָרִי עַכ"פ מְדַבְרֵי הֶרְמֵב"ם מִתְבָּאָר דְּחַרְשׁ שְׂשֻׁנֵינוּ בְּמוּמֵי הָאֶדָם הֵינּוּ שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ וּמְמַיֵּלָא וּמְדַבְרֵי הֶרְבֵּה פַה"ד (אֲלֵא דְמַה שֶׁהַכְרִיחַ הַפּה"ד מֵהַפְּלֵל דְּכָל מְקוֹם שֶׁדְּבָרוֹ בּוֹ חֲרַשׁ וְכו' יֵשׁ לְפַקְפַק עַל זֶה כְּמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי לְעֵיל אוֹת ק"ו) וְכ"כ הֶרְבֵּה ב"ד בַּאֵה"ע ס' ל"ג הִבִּיא דְּבָרָיו הֶרְבֵּה חִינָא וְחִסְדָּא ח"ב דָּף ל"ד אוֹת ק"ב (לְעֵנִין מְשׁוֹדְכָת שְׁנִתְגַּלְגַּלָּה שֶׁהִיא חֲרַשְׁתּוֹ וְרוּצָה הַחֲתוּן לְהַפְטֵר מֵהַקְּנָס) וְנ"ל וְנִרְאֶה בְּזֶה דַּע"ג דְּקִי"ל כָּל הַמוּמִין הַפּוֹסְלִים בְּפִהֵינִים וְכו' וְגַם סָתָם חֲרַשׁ שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר וְכו' עַכ"ל מוֹכַח דַּס"ל דְּחַרְשׁ שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר (וְאֵין מְצוּי אֲצֵלֵי לְרֵאוֹת אֵם הַזְּכִיר מ"ש הַרְש"מ וְהַרְע"ב דָּאֵין זֶה כָּלֵל מִןחֵלֶט כְּמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי לְעֵיל בְּאוֹת ק"ו) גַּם מְרֵן הַחֲבִי"ף בַּס' חִיִּים וְשְׁלוֹם ח"ב ס' כ' הִבִּין דְּמַה שְׂשֻׁנֵינוּ בְּמוּמֵי פִהֵינִים חֲרַשׁ הוּא שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר עַפ"י הַפְּלֵל שֶׁבִּינֵינוּ חֲרַשׁ שֶׁדְּבָרוֹ חֲכָמִים בַּכ"מ שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר וְלֹא זָכַר שֶׁר דָּאֵין כָּלֵל זֶה פְּשׁוּט וּמִןסָפָם.

וְכַתֵּב עוֹד (אַחַר שֶׁהִבִּיא מ"ש בְּרִישׁ חֲגִיגָה דִּישׁ חֲלִיּוֹק בֵּין חֲרַשׁ גָּמוּר לְמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ) וּלְפִי"ז בְּחַרְשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ אֵם פֶּסוּל לְעִבּוּדָה צְרִיכָה רַבָּה שֶׁהָרִי בְּתֵרוּמָה תָּנִן לֹא יִתְרוֹם וְאֵם תָּרַם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה א"כ גְּבִי עִבּוּדָה נִמְי לֹא יַעֲבֹד וְאֵם עִבְדָה עִבּוּדָתוֹ עִבּוּדָה עַכ"ל וּמִשְׁמַע מְדַבְרֵי דְדַעְתּוֹ לְהַשׁוֹת מוּמִין לְתֵרוּמָה שְׁפָשַׁם דְּבִתְרוּמָה חֲרַשׁ שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ אָבֵל מְדַבֵּר אֵם תָּרַם תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה וְשְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה הִכִּי נִמְי לְעֵנִין עִבּוּדָה חֲרַשׁ גָּמוּר מוּחַל עִבּוּדָה וְהוּא תְּמוּהָ לְעַנ"ד דְּהָא מְבֹאָר בְּש"ס דָּף מ"ג סוּף ע"א וע"ב דְּמוּמִין הַפּוֹסְלִים בְּאֶדָם יִתֵּר עַל שֶׁל בְּהֵמָה פִּיּוּסוּלָן הוּא אוֹ מְשׁוּם שְׂאִינוֹ שָׁנָה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן וְעוֹבֵר עָלֶיהֶן בְּעֵשָׂה אוֹ מְשׁוּם מְרֵאִית עֵין וְאֵינוֹ עוֹבֵר בְּעֵשָׂה וְכוּלְהוּ לֹא מִיחֵלֵי עִבּוּדָה וּמְמַיֵּלָא כִּי פִּיּוּסוּל דְּחַרְשׁ דְּשֻׁנֵינוּ בְּמִשְׁנֵינוּ אֵינוֹ אֲלֵא מְשׁוּם שְׂאִינוֹ שָׁנָה בְּזַרְעוֹ שֶׁל אֶהְרֹן וְאֵינוֹ מְחַלֵּל עִבּוּדָה וּלְפִי מַה שֶׁהִבִּין בְּחִיִּים וְשְׁלוֹם דְּחַרְשׁ שְׂשֻׁנֵינוּ בְּזֶה הוּא חֲרַשׁ גָּמוּר וְכֵן בְּדִין כְּדַמּוּכַח מְפַלְלֵיהָ דְּהֶרְמֵב"ם א"כ שְׁמַעֵינוּ דְּחַרְשׁ גָּמוּר שֶׁעִבְדָה אֵינוֹ מְחַלֵּל עִבּוּדָה וְיִוְתֵר יֵשׁ לְתַמּוּהָ עַל מַה שְׁמַצַּדָּד שֶׁם בַּחו"ש (בַּד"ה אֵיבְרָא) דְּגַם חֲרַשׁ הַמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ מִיחֵל עִבּוּדָה עִי"ש וְצ"ע: וְהִנֵּה לְפִי מַאי דְּהוֹכַחְנוּ מְדַבְרֵי הֶרְמֵב"ם דְּרַק אֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר פֶּסוּל יִקְשָׁה עָלֵינוּ קוֹשֵׁת הַגָּאוֹן נו"ב דָּאֵם בְּכֵהֵנִים פֶּשֶׁר מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ וּבְנָשִׁים פְּשׁוּט דְּהוּי מוּם כְּדַמּוּכַח מְב"ק דָּף פ"ה חֲרַשׁוֹ נוֹתֵן לוֹ דְּמִי כּוּלוֹ אַמְאִי לֹא תִנִּי לִיהָ בְּהוֹסִיפוֹ עָלֶיהֶן שֶׁבְּפִרְקַי הַמְדִיר דָּף ע"ה ע"א וְנִדְחַק לְתַרְץ עִי"ש דְּב"ק וְאֵינָם נוֹחִים לִי וְנִאֲנֵן מַה נַעֲנֶה לְפִי סְבֵרַת הֶרְמֵב"ם הַנָּ"ל וּבְהַשְׁקָפָה רֵאוּנָה אֲמַרְתִּי דַּע"ל דְּלֹא מְנָה בְּתוֹס' כָּל הַמוּמִין שִׁישׁ בְּנָשִׁים מַה שְׂאִין בְּפִהֵינִים דְּהָא אֵיבָא דְּדִין גָּסִין וְבִין דְּדִין טַפַּח וְנִשְׁכָּה כָּלֵב וְכו' וְקוּל עָבָה וְרִיחַ הַחֻטָּם (לְמ"ד) דְּהוּוּ מוּם בְּאִשָּׁה וּמְוַכְרָחִים לוֹמֵר דְּתַנָּא וְשִׁיר וּמְמַיֵּלָא וְא"כ שִׁיר נִמְי אֵינָה שׁוֹמֵעַ.

אֵלָא דְרֵאִיתִי בְּאִסְיַת זְקָנִים שְׁכַתְּבַּ בְּשֵׁם רַשׁ"י בַּמ"ק דְּמִיָּדִי דְלֹא שְׁיָיְהּ בְּכַהֲנִים פְּלִל לָא תְּנִי בְּהוֹסִיפּוּ עַלֵיָהּ, וְהֵינּוּ קוֹלְגִית וְדִדִּין וְכו' וְכַתְּבַ עוֹד דְּמִנְשַׁפְּהָ פְּלַב וְקוֹל עֶבְדָּה לָא ק"ל לְרַשׁ"י מִשׁוּם דְּהוּא מִימְרָא דְאַמּוֹרָאִי.

וּלְפִי"ז כ"ש חֲרַשְׁתָּ שְׂאִינוּ מִימְרָא פֶּל עֵינְקָר דְּנֵאֲמַר דְּלִפִּי הֶאֱמַת הוּא מוּם ל"ק לָן אֲמַאי לָא תְּנִי בְּתוֹס', אֵלָא דְאִינוּ מוּבָן לְקוּעֵנ"ד דְּכִי הָנִי מִימְרָא מֵאִי הָנִי וְתִיקְשִׁי לָן דְּאִם אִיתָא לְדַבְּרֵי הֶאֱמּוֹרָאִים הו"ל לְתַנָּא דְתוֹס' לְמִיחְשְׁבִינְהוּ אַף מ"ש אַח"כ הוּא נְכוּן וְנ"ל א"נ נְשָׁכָה וְכו' וְקו"ע פְּשִׁטָּא דְלֹא הָנִי מוּם עכ"ל וּמִשְׁמַע דְּנֵאֲמַר אִי אִיפָא רִיבּוּתָא מִצַּד אַחַד לָא תְּנִי אֵלָא פֶּל דְאִיפָא רִיבּוּתָא מִשְׁנֵי צְדָדִין, וּבְתַרְוִיז זֶה יִתְיַשְׁבַּ ג"כ מֵאִי דְלֹא תְּנִי שְׂאִינְהָ שׁוּמַעַת דְּהֵנָּה מְסַתְּבָרָא וְדֵאִי דְלִגְבֵי פְּהֵגִים עֲדִיף שְׂאִינוּ שׁוּמַעַת מְנַשְׁכַת פְּלַב וְנַעֲשֶׂה מְקוּמוֹ צְלֵקַת דְּרִישׁוּמוֹ נִיפָר) וְאִם בְּנִשְׁכָּה וְכו' קֹאֲמַר דְּפִשׁוּט דְאִינוּ פּוֹסֵל בְּפְהֵגִים כ"ש דְנִימָא בְּאִינוּ שׁוּמַעַת דְּפִשׁוּט דְאִינוּ פּוֹסֵל בְּפְהֵגִים, וּמִשׁו"ה לָא תְּנִי לֵיהָ בְּתוֹס' וְכ"ש שְׁיַשׁ לּוֹמַר דְּגַם מֵאִי דְהָנִי מוּם בְּנִשְׁכָּה הוּא פְּשׁוּט כְּדְפִשְׁטָא לֵיהָ לְנו"ב וְאַהֲכִי לָא תְּנִי לֵיהָ בְּתוֹס': אֵלָא דְמֵאִי דְפִשְׁטָא לֵיהָ לְהַגָּאוֹן נו"ב דְאִינוּ שׁוּמַעַת הָנִי מוּם וְנִלְיָף הָכִי מֵהֵיאַר דְחֲרַשׁוּ נּוֹתֵן לוֹ דְמִי כְּלוֹ אִיפָא לְמִיחְשְׁדֵי בֵּיהָ נִרְגָא דְהַמְעַיִן בַּאֲפ"ז בְּסוּף דְב"ק הַנְּ"ל יִשְׁרַח יְחִנְהָ דִישׁ מְהֵרָא שׁוֹנִים דְּמִפְּרָשִׁים דְחֲרַשׁוּ נּוֹתֵן לוֹ דְמִי כְּלוֹ קֹאֲמַר אֲקַטַע יָדוֹ וְשִׁיבֵר רִגְלוֹ וְסִימָא עֵינּוּ שְׂאֵחַר שְׁעֵשְׂהָ פֶּל אֵלָה חֲרַשׁוּ אֵהָא הוּא דְאִמַר חֲרַשׁוּ נּוֹתֵן לוֹ דְמִי כְּלוֹ דְאִז אִינוּ שְׁנָה פְּלוּם וּמִשְׁמַע דְּאִם חֲרַשׁוּ לְבַד אִינוּ נּוֹתֵן לוֹ דְמִי כְּלוֹ דְבָזָה לָא אֲמַרִּינוּ דְאִינוּ שְׁנָה פְּלוּם דְאִפִּי אִינוּ שׁוּמַעַת וְאִינוּ מְדַבֵּר אֲמַרִּינוּ דְנִיבֵר וְנַעֲרָף כְּמוֹ שְׁהִבִּינוּ הַתוֹס' (וּקְצַת נ"ל מִתּוֹף דְּבַרֵי רַשׁ"י בַּד"ה שְׁבַר וְכו' דְּמִפְּרָשׁ פְּמִפְּרָשִׁים הַנְּ"ל) וּמֵהָ שְׁהַכְרִיחוּ הַתוֹס' הַיְפָף מְזָה מִתְּבָאֵר בַּאֲס"ז שֵׁם לְפִי שִׁיטַת הַמְּפָרְשִׁים עִי"ש וַא"כ אִין לְנוּ הַכְּרַח מִסו' זוֹ דְחֲרַשׁוּת לְבַד הָנִי מוּם גְּדוֹל לְשִׁיטַת הַמְּפָרְשִׁים הַנְּ"ל וְהֵינָה נִרְאָה דְהֵדִין אֲמַת כַּמ"ש הַנּו"ב דְחֲרַשׁוּת לְבַד הָנִי מוּם בְּאִשְׁהָ שְׁהֵרִי עֶבֶד יוֹצֵא בּוֹ לְחִירוֹת כְּדְאֲמַרִּינוּ בְּקִי דָף כ"ד ע"ב הַפְּהוּ עַל אֲזוּנּוֹ וְחֲרַשׁוּ עֶבֶד יוֹצֵא בּוֹ לְחִירוֹת וְכִינּוּ דְהָנִי מוּם גְּדוֹל שְׁהַעֲבֵד יוֹצֵא בּוֹ לְחִירוֹת מִשְׁמַע דְּה"ה דְחֲשְׁבִינוּ לֵיהָ מוּם בְּאִשְׁהָ.

אַף רֵאִיתִי לְהֵרִיטְב"א בַּח' לְקוּדוּשִׁין שְׁכַתְּבַ וְנ"ל אַע"ג דְחֲרַשׁ אִינוּ מוּם בְּקִרְבָּן וּבְכַהֵן שְׁהוּא מוּם אִינוּ מִשׁוּם מוּם כְּדִתְנֵן הַחֲרַשׁ וְכו' וּפְסוּלִין בְּאֲדָם וְאֲמַרִּי טַעְמָא מִפְּנֵי שְׂאִינוּ שְׁנָה בּוֹז"א. ל"ק פְּלִל שְׂאִין דִּין עֶבֶד שְׁנָה לְמוּמֵי בְּהֵמָה וְאֲדָם דְּגַבִּי עֶבֶד פֶּל שְׁמַתְּבַטַּל מְמַלְאֲכָתּוֹ וְאִינוּ חוֹזֵר הוּא בְּגִלּוּי יוֹל"ח כֵּן מְצֵאִתִּי בְּתוֹס' עכ"ל (בְּתוֹס' שְׁלַפְנִינוּ לִיתְנָהוּ לְהֵנִי מִיָּלִי) וְכ"כ בַּח' הַרְשָׁב"א בְּשֵׁם הַתוֹס' עִי"ש וַא"כ לְפִי דְבַרְיָהּ אֲפָשֵׁר דְאִין לְלַמּוֹד מוּמֵי אִשְׁהָ מְעַבְד וְצ"ע.

וְהֵרַב פ"ת בְּסִי ל"ט ע"ד הַנּו"ב צִינּוּ לְעִינּוּ בְּס' יַד הַמְּלָךְ פ"ז מֵה"א. וְעִינְיָתִי בְּס' יַה"מ הַנְּמַצָּא אֲצִלִּי (לְהֵרַב מוֹהַר"א פֶּאֱלוּמְבו) וְלֹא דְבַר מְזָה כִּיעִי"ש וְלִפִּי הַנְּרָאָה פְּנּוֹתּוֹ לְס' יַה"מ לְהַג' מוֹהַר"א ל' (עִינּוּ בְּאֲוָצֵר הַסְּפָרִים) וְאִינוּ מְצוּי אֲצִלִּי וּמְדַבְּרֵי הֵרַב ב"ד שְׁהַבְּאִתִּי לְמַעֲלָה נִרְאָה דְלֹא פְּשִׁיטָא לֵיהָ דְמֵהָ שְׂאִינְהָ שׁוּמַעַת חֲשִׁיב מוּם.

וְכֵן מִתְּבָאֵר מִתּוֹף דְּבַרֵי הֵרַב מוֹהַר"א בְּשׁו"ת שְׁבִסו"ס מְגַן גְּבוּרִים ס' ד' דְּאִם מְדַבְּרַת פְּכַל אֲדָם אַף אִם אִינְהָ שׁוּמַעַת פְּלִל לָא חֲשִׁיב זֶה מְכַלֵּל הַמוּמִין עִי"ש וּמְרָן הַחֲבִי"ף בְּחִיִּים וְשְׁלוּם ח"ב סִימָן ד' עֶמֶד ע"ז אִי מְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוּמַעַת חֲשִׁיב מוּם וְנִדְוָנוּ הֵינָה בְּאֲרוּס

שלא ידעה הכלה שמדבר ואינו שומע ורוצה לבטל השידוך והביא שו"ת הרב"ד הג"ל דכ' במסקנתו דמתירין לו שבועתו וכו' ומר ברביה הרב נר"ו הביא לזה דברי מוהרש"א בח"א במס' נדרים דף ס"ו דמתבאר מדבריו דכל שלגבי בני אדם חשיב מום אף שלא נשנו בפנהים מיקרו מומין בנשים ופטר את הכלה מהשבועה דאדעתא דהכי לא נשבועה ובסו"ד הביא שו"ת הנו"ב הג"ל עי"ש ובפתח הדביר ח"ג דף רצ"ט ע"ד: נעתה הגיע לידי ס' מלבושי יו"ט לידידי הגאון המפורסם ר"מ בעי"ת מיר מר ניהו פהנא רבא מוהר"ר יו"ט ליפמאן הפהנ נר"ו וראיתי שם בשו"ת לאה"ע סי' ד' בדף ח' ע"ד והלאה שעמד בתקירה זו אם חרש דתנן במומי פנהים הוא שאינו שומע ואינו מדבר או מייירי במדבר ואינו שומע מדפסלינן ליה משום שאינו שונה בזש"א ואינו מיחל עבודה ואי א"ש ואינו מדבר הול"ל דמיחל עבודה דהא קטן לאו בר עבודה דממעטינן מאיש בחרולין כ"ד ע"ב ופשיטא דעבודתו פסולה וכל היכא דממעטינן קטן מאיש ממעטינן נמי חרש ושוטה (והאריף להכריח זה) וא"כ הנה ליה ליה למימר דמיחל עבודה אלא ודאי היינו חרש המדבר ואינו שומע ושוב הביא דברי הגאון נו"ב הג"ל וכו' דראיתו מדלא חשיב במומין שהוסיפו חרשת היא ראיה גדולה דגם בכהנים פסול ומה שדחה משום דלא שכיח אינו דחיה דאפשר שראה אותה ולא דיבר עמה או שקבלה ק"י ע"י אחר ומנ"ל דלא שכיח אלא נר' ברור דמייירי בחרש המדבר ואינו שומע כדמצינו בנדרים דף ע"ג ובסנהדרין דף ע"א ע"ב וכן ביבמות ק"ד ע"ב חרש שחלץ וכו' פירשו הרמב"ן והרשב"א דלהירוש' ואפ"ל גם לש"ס דילן מייירי באינו שומע לבד שזה ג"כ בכלל ואמר ואמרה ופלא שלא הובא דעתם בש"ע דאינו שומע לבד פסול לחליצה שו"ר שהגאון רעק"א העיר בזה, שוב הביא מ"ש התוס' בכורות ל"ז ע"א ד"ה מה הפרט וכו' והוכיח מדבריהם דס"ל דחרש דמומי פנהים היינו אינו שומע לבד דאל"כ הו"ל להק' יותר דמאי שנא גבי עבד אינו שומע לבד הוי מום ובכהן אינו מום וכלל דכ"מ שדברו חכמים חרש וכו' אפש"ל דהוא דנקא היכא דתנו חש"ו יחד אבל היכא דחשיב חרש לבד או אפילו חרש ושוטה פינון דלא חשיב קטן אפ"ל דמייירי במדבר ואינו שומע וכן בשוטה מייירי שאינו שוטה גמור אלא משונה בדעתו משאר בני אדם שדעתו קלה וקלושה שזה נמי נקרא לפעמים שוטה.

ורצה לומר עוד דחרש דמתני' דבכורות היינו כל דהו או אינו שומע לבד או אינו מדבר לבד והא בירושלמי ריש תרומות דחרש כל דהו מיקרי לפעמים סתם חרש ולפ"ז גם פהן אלם פסול לעבודה ובזה מתנישב מאי דק' אמאי לא מנה במומין היתרים אלם דלאשה ודאי אלם מום הוא אלא ודאי דגם בכהן מום הוא ואף דאפ"ל פינון דחשיב בנשים קול עבה לא הוצרך לומר אלקמת דכ"ש הוא מ"מ מסבא נ"ל דאלם הוי מום בפנהים דלא מיקרי שונה בזרע של אהרן ואף שאין שום שינוי בגופו לא עדיף משכחור משאר דברים המשפרים עיין בכורות מ"ה ע"ג דפסול משום דאינו שונה בזש"א.

מ"מ הג' חו"י כ' בפשיטות דאלם פשר לעבודה וגם הפוסקים לא הזכירו זאת להדיא ע"כ בטלה דעתי אבל בשאינו שומע ברור דפסול לעבודה ובזה איירי מתני' וכן בשוטה איירי שאינו שוטה גמור אלו תוד"ק: אפריון נמטייה דאנהיר לן עינין במרגניתא דאשכח דברי התוס' בכורות ל"ז הג"ל.

אכן נודע הדבר כי מ"ש הרשב"א והריטב"א בשם התוס' (ולא הוה ידענא איה מקום פבוד דב"ק) הלא המה בבכורות ה"ל ומה שהוכיח מדברי התוס' דעכ"ל דס"ל דחרש דמתני' מדבר ואינו שומע הוא האמת היא טובה תוכחת מגולה וראויין הדברים לגדול שפמתו ולפי דרפנו למדנו שזה ג"כ דעת הרשב"א והריטב"א בחי' לקידושין שהביאו דברי התוס' בשתיקה פהודאה כמו שהבאתי דבריהם למעלה אמנם מה שהחליט הגאון מלבושי יו"ט שיחל"א פן לדינא בהורמנותיה דמני"ר אומר אני עם היות שמוכרח פן דעת התוס' וכ"נ דעת הרשב"א והריטב"א מ"מ ודאי אין דעת הרמב"ם פן פדמוכח מהפלה שמוסר לנו בפ"ב מה"א ה"ל ואין ספק שגם מעיני דמר נעלמו דברי הרמב"ם ה"ל ומ"ש דכל היכא דממעטי קטן מאיש ממעטי נמי חרש עיניו מה שפכתתי בזה במערכת האל"ף אות ב"ש"ן: ומה שהכריח הגאון מלבושי יו"ט נר"ו דעכ"ל דמייירי במדבר וא"ש מדפסלינו ליה משום שאינו שנה בזש"א ולא מיחל עבודה ואילו קטן מיחל עבודה וכו' הנה באמת לכאורה זו קושטיא עצומה לס' הרמב"ם לפי מה שהוכחנו דהרמב"ם יפרש חרש דמומי פהנים בחרש גמור פמדובר אלא דנלענ"ד מאי דפשיטא ליה דקטן מיחל עבודה מספקא לי טובא דהרמב"ם בסופ"ט מביאת מקדש מנה חי פסולים לעבודה ושום עבדו חיללו בר מתלת ולא מני בהדיהו קטן כיע"ש וגם בפ"ה מהלכות פלי המקדש הט"ו לא פתב בפ"י דקטן פסול לעבודה אלא דמפלל דבריו משמע דקטן אינו פשר לעבודה ואי הוה ס"ל דקטן מיחל עבודה פל פי הא ודאי לא הו"ל למישתק מלאשמועינו בהדיא.

דבשלמא מאי דלא נקיט קטן בהדי אינף בהל' ביאת מקדש ה"ל ל"ק כ"כ די"ל דסמך על המוכן מדבריו בהלכות פלי המקדש ה"ל. אף לענין שמשלל עבודה אין לו על מה לסמוך.

וגם מהסוגיא דבכורות ה"ל יש להוכיח דחרש ושופטא אין מחללין עבודה דהנה להס"ד דשיפור הוא מנין פריף דבהדי מומא דמחללי עבודה בעי למיתני והכי נמי לכל הפחות לס"ד בפעלמא הו"ל לש"ס להביא דחרש דתנן הוא חרש גמור.

שא"ש וא"מ פכללא דחרש שדברו חכמים בכ"מ וכו' ותיקשי ליה דבהדי אינף דמחלי הו"ל למיתני (דאיזה הכרח הי"ל לש"ס לומר דמתני' לאו בחרש גמור הוא) ולישני דמייירי במדבר ואינו שומע אלא ודאי מוכח דלא שנה ואף אי מייירי בחרש גמור פסתם חרש דעלמא לא מחלל עבודה וידעתי ביני דלפי מאי דחזית לן מני"ר שיחל"א דלא אמרו חרש שדברו חכמים בכ"מ וכו' אלא פששוהקטן נמי אין ראיה זו ראיה דהש"ס פשיט"ל דחרש ששנינו היינו מדבר ואינו שומע מדלא תני נמי קטן אף אני אומר להכריח מהש"ס דלא מיחל עבודה לדעת הרמב"ם עפ"י מדותיו פלומר לפום מאי דמשמע מדבריו שבסו"פ ב' מהלכות אישות דנותן פלל להבין דברי חכמים שכ"מ שאמרו חרש ר"ל שאינו שומע ואינו מדבר פדמשמע מדברי מרן כ"מ שם ובודאי משמעות דבריו הוא אף פשנשנה חרש לבד בלא שו"ק דאל"כ היל"ל לפרש (דלא פכלליה דהג' מלבושי יו"ט נר"ו) א"כ לפי דרכו יש להוכיח דאין לחלק פאמור: ותו דאם נאמר דבהכרח לפרש חרש דמומין במדבר ואינו שומע קשה אמתני' דריש תרומות חרש שדברו חכמים וכו' דהא איפא חרש דגבי מומין דאינו חרש גמור ומההיא דריש חגיגה דתני חרש ומדבר

וא"ש בכלל כבר כ' המפרשים דלפי מ"ש בש"ס דילן שם חסורי מחסרה וכו' אינו יוצא מן הכלל (וכמו שרשמתי לעיל באות ל' קח"מ) וכן ממ"ש בפ' מצות תליצה חרש שפחלץ וכו' אינו סותר הכלל לדעת הרמב"ם דס"ל דתליצת חרש גמור אינה פלום ובהכי מייירי מתני' דפ' מצ"ח ופסולה דנקט הוא ל"ד אלא בגררא דקטן וכו' עיין בדברי הרמב"ם וה"ה בפ"ד מהלכות יבום דין י"ג.

אף מה נענה להא דתני חרש במומי פהנים ואינו חרש גמור אלא מדבר ואינו שומע. וגם תיקשי לן על הרמב"ם דאם איתא דכ"מ ששנו חרש היינו שאינו שומע וא"מ.

(אפילו פשוטנה חרש לבד כמשמעות לשונו) אמאי ל"ק ליה להירושלמי ריש תרומות אהאי פללא ממתני' דבכורות כדק"ל ממתני' דריש חגיגה ודפר' מצ"ח אלא ודאי מוכח דלדעת הרמב"ם חרש דמומין הוא חרש גמור ואינו פוסל אלא משום שאינו שונה בזרעו של אהרן ואינו מחלל עבודה ונראה דיש להכריח דאין לחלק בין חרש לחרש דאי ס"ד דחרש דמתני' היינו מדבר ואינו שומע אבל שאינו שומע וא"מ מיחל עבודה א"כ הו"ל לתנא למיתני תרי גונוי חרש.

חרש גמור בהדי אינה דמחלי עבודה וחרש המדבר ואינו שומע בהדי הפסולים משום שאינו שונה בזרע של אהרן ומעין זה הק' הרב זבחי שלמים בסי' מ' הביא דבריו הרב דר"ה המלך דף פ"ד ע"ג אמאי דמפרש בש"ס שיפור דמתני' בשאר דברים המשפריים דא"כ ליתני תרי גונוי שיפור וכו' ותי' דשיפור מיינן לא איצטריף תנא למיתני דמקרא מלא דבר הפתוב יין ושכר וכו' ולא תחללו.

ולא תני אלא מידי דאתי מגזרה שונה או מרבוץ וכו' עי"ש ותי' זה לא יספיק לחרש דאף אי נימא דמאיש ממעטי' חרש כדמעטי' קטן. מ"מ לא משמע מקרא דמחלל כמו גבי יין וא"כ הו"ל למיתני תרי גונוי חרש.

פי ע"כ אי לאו דמסתפינא מכבוד תורתו הרמה אמינא דהגם דמוכח דהתוס' והרמב"ם חלוקים בפ' מתני' דבכורות לא ראי זה כראי זה להרמב"ם מייירי בחרש גמור ולתוס' במדבר ואינו שומע הצד השונה שפכה דחרש גמור אינו מיחל עבודה (כדמוכח מדברי הרמב"ם ולא מצינו להתוס' דס"ל בהיפך בזה) אלא דלהרמב"ם לא מייירי מתני' אלא באינו שומע וא"מ ולתוס' גם מדבר ואינו שומע בכלל כנ"ל דדוחק גדול דתני תנא חרש דמשמעותו מסתמא (היכא דליכא הוכחה בהיפך) שאינו שומע וא"מ ואין פונתו אלא למדבר ואינו שומע אף אי נימא דחרש דתני פולל שניהם לא קשה כ"כ דעכ"פ משמעותו אמת ואף דלפי מה שהמציא הרב מלבושי יו"ט יצ"ו דדוקא היכא דתני קטן גמי וכו' לא קשיא פלל מ"מ אין דבריו מבותרים לקוע"ד כמו שאכתוב להלן בס"ד (ואת זה אגיד פי בדר"ה המלך שם מדקדק מדברי הרמב"ם דכי היכי דכתב ברוח רעה לעתים ידועים הכי נמי בשוטה פונתו עתים חלים עתים שוטה עי"ש ולפי דבריו אפשר דבחרש גמי אמרינן דר"ל אפי' חרש פל דהו ומדבר ואינו שומע בכלל.

אלא דלענ"ד מדברי הרמב"ם מוכח דהוא חרש גמור כאמור): ומה שהמציא הג' מלבושי יו"ט יחי' דלא נאמר הכלל דחרש שדברו חקמים בכ"מ וכו' אלא היכא דתני חש"ו כאחת וכו' אבל לא היכא דלא תני קטן וכו' נראה דיש לפקפק ממ"ש הרע"ב בפ"ק דבכורות

שְׁהוּבָא בְּשׁו"ת נו"ב הַנ"ל דְּלָאוּ פְּלִלָּא הוּא דְּהָא תְּנִי בְּחִגְיָהּ וְכוּ' וּבִפ' מַצ"ח וְכוּ' וְכַדְבְּרִי
פְּתַב גַּם הֵרַשׁ מ"מ בְּפִי הַמְּשַׁנֵּה שָׁם וְק' דַּמְנ"ל לֹוֹמַר דְּלָאוּ פְּלִלָּא הוּא עִפ"י הֵהִיא דְּמַצ"ח
נִימָא דְּלִיתָא לְהָא פְּלִלָּא אֲלָא הֵיכָא דְּתַנִּי שְׁלִישָׁה פְּאַחַד מִשָּׂא"כ בְּהֵיא דִּיבְמוֹת דְּלָא תְּנִי
אֲלָא חֲרַשׁ וְקָטָן וְלֹא שׁוּטָה.

אֲלָא וְדָאֵי מְשַׁמַּע דַּס"ל דַּמ"ש חֲרַשׁ שְׁדַבְּרוּ חֲכָמִים וְכוּ' אֵינּוּ תְּלוּי בְּאַחַר פְּלִלָּא אֲלָא אַף
חֲרַשׁ לְבַד בְּלֹא שׁוּטָה וּבְלֹא קָטָן מְשַׁמַּעוֹתוֹ אֵינּוּ שׁוּמַע וְאֵינּוּ מְדַבֵּר מִשׁו"ה קְאָמַר דְּלָאוּ
פְּלִלָּא הוּא. וְאַף דִּי"ל דְּהַתּוֹס' לֹא ס"ל הֵכִי אֲלָא ס"ל דְּלָא אֲתַמַּר הַפְּלִלָּא אֲלָא בְּדַתְנִי כְּוִלְהוּ
מ"מ גַּשׁ לְתַמּוּהָ דְּהַרְוָאָה יְרָאָה דַּהֲרַשׁ מ"מ וְהַרַע"ב לֹא פְּתַבוּ פֶּן מְדַעְתֵּם אֲלָא הֵם דְּבָרֵי
הִירוּשְׁלַמִי שָׁם וּבִפ' ק' דְּחִגְיָהּ וּבִפ' מַצ"ח וְאֵי הֵוָה ס"ל לְהִירוּשְׁלַמִי לְחַלְקָא כְּנֹז"ל: מַנ"ל
דְּלִיתָיָה לְהָא פְּלִלָּא וּמוֹכִיחַ מֵהֵיא דִּיבְמוֹת נִימָא דְּשָׂאֲנֵי הֵתָם דְּלָא תְּנִי שׁוּטָה וְלֹא אָמַר
רַבִּי הַפְּלִלָּא הֵוָה אֲלָא הֵיכָא דְּתַנִּי כְּוִלְהוּ חֲש"ו אֲלָא וְדָאֵי דְּלָא ס"ל לְהִירוּשְׁלַמִי לְחַלְקָא בְּזָה
וְגַשׁ לִינִישׁב בְּדוֹחַק דְּכֹנְנָתוֹ לֹוֹמַר דְּהַפְּלִלָּא תְּלוּי בְּקָטָן דְּהֵיכָא דְּתַנִּי קָטָן דְּהוּא לֹאוּ בַר דְּעָה
אָמְרִינּוּ דְּחֲרַשׁ וְשׁוּטָה הֵם גְּמוּרִים דְּלָא בְּנִי דְּעָה נִינְהוּ אָבֵל כֹּל דְּלָא תְּנִי קָטָן אֵינּוּ לְנוּ
הַכְּרַח דְּחֲרַשׁ וְשׁוּטָה הֵינּוּ גְּמוּרִים דְּלָאוּ בְּנִי דְּעָה דְּאַפְשָׁר לְפָרַשׁ בְּשָׂאֲנִים גְּמוּרִים אָבֵל
לְתַלּוֹת הַדְּבָר בְּדַתְנִי פְּלַהּוּ תְּלַתָּא אוֹ דְּחֲסַר חַד מְנַיְיָהּ אֵינּוּ שׁוּם סְבָרָא וְאַף דְּמַצִּינוּ לְפַעְמִים
דְּקָטָן נְקָרָא מִי שְׁהִבִּיא ב' שְׁעָרוֹת עֵינִין לְמָרְן כ"מ בִּפ"ה מֵהַלְכוֹת פְּלִי הַמְּקַדֵּשׁ הַט"ו לֹא
כ"כ אֲלָא לְדַעַת הַרְמַב"ם וְאַפְשָׁר דְּהַתּוֹס' אֵינּוּ סוֹבְרִים פֶּן וְנִרְאָה לִי הַהֲדוּט דְּמַדְבְּרֵי מָרְן
הַב"י אַה"ע ס' קכ"א סוּד"ה וְדוֹקָא וְכוּ' מִתְבָּאָר דְּגַם כִּי לֹא תְּנִי קָטָן בְּהַדִּי חֲרַשׁ אָמְרִינּוּ
דְּחֲרַשׁ הֵינּוּ שְׂאֵינּוּ שׁוּמַע וְאֵינּוּ מְדַבֵּר: וּמָה שְׁכַתְּבַ עוֹד אִישִׁי פֶּהֶן גְּדוּל יַחֲזִיחַ דְּפִשׁוּט
דְּאַלְמַת חֲשִׁיב מוּם בְּאַשְׁהָ וּמָאֵי דְּלָא תְּנִי בְּהַדִּי מוּמִין הַיְתָרִין מִשׁוּם דְּאַתִּי בַכ"ש מְקוּל
עָבָה.

הֵנָּה פִּשְׁט דַּב"ק מוֹרִין דְּנִרְגָּשׁ עַל תְּנָא דְּתוֹסְפָתָא אֲמָאֵי לֹא תְּנָא אֲלַמַּת בְּהַדִּי הֵנִי דְּתַנִּי
דְּהוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן וְא"ה אֵינִי מְבִין מָאֵי קְאָמַר מַר דְּאַתִּי בַכ"ש מְקוּל עָבָה אֲטוּ קוּל עָבָה מִי
קְתַנִּי בְּתוֹסְפָתָא.

מִימְרָא דַּר"ח הֵיא וְעַכ"ל דְּתְנָא וְשִׁיר קוּל עָבָה וְנִשְׁיכָה וְהֵכִי נְמִי נִימָא דְּאַלְמַת שְׁיִיר אַף
אֵי לֹא אַתִּי בַכ"ש מְקוּל עָבָה. וְצ"ל דְּקוֹנְשִׁיתוּ הֵיא עַל אָמוּרָאִים שְׁלֹא הַזְּפִירוּ אֲלַמַּת כְּמוֹ
שְׁהַזְּפִירוּ הֵנָּה דְּלָא תְּנִי בְּתוֹסְפָתָא.

וְכַבֵּר פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה בְּשֵׁם הַאֲס"ז דְּכָל שְׁהוּא פִּשׁוּט דְּהוּי מוּם בְּנָשִׁים וְדְלָא הוּי מוּם
בְּכַהֲנִים לֹא חֲשִׁיב תְּנָא דְּתוֹסְפָתָא וְכֹן י"ל בְּאַלְמַת כְּנֹז"ל: וְלַעֲנִין אֲלֵם לְעַבּוּדָה שְׁכ' הַגָּאוֹן
שִׁיחַל"א דְּהֵינָה נ"ל דְּהֵינָה נ"ל דְּפָסוּל לִוְלָא שְׁהַגָּאוֹן חו"י כ' בְּהִיפּוּ וּבְצִירוּף שְׁלֹא הַנּוֹזְכֵר
בְּפּוֹסְקִים וְכוּ' הֵנָּה שׁו"ת חו"י אֵינּוּ מְצוּי אֲצֵלֵי אַף נ"ל דְּמַדְבְּרֵי הַרְמַב"ם שְׁכ' דְּחֲרַשׁ
פְּסוּל מוֹכַח דַּס"ל דְּאַלְמַת כְּשֵׁר לְפִי הַפְּלִלָּא שְׁמָסַר לְנוּ בְּסוּפ"ב מֵהַלְכוֹת אִישׁוֹת דְּחֲרַשׁ הֵינּוּ
שׁוּמַע וְאֵינּוּ מְדַבֵּר וּמ"ש עוֹד הַגָּאוֹן מִי"ו ט נר"ו לְעִנְיָן מְדַבֵּר וְאֵינּוּ שׁוּמַע לְחַלִּיצָה עֵינִין
מָה שְׁכַתְּבִי בְּקוֹנְטְרִיס אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעְרַכַת חַלִּיצָה ס' א' אוֹת ד': וְהֵנָּה כֹּל הַנּוֹז"ל
שְׁלַחְתִּי לְהַגָּאוֹן בַּע"ס מְלַבּוּשֵׁי יו"ט נר"ו וּבְתַשׁוּבָתוֹ פְּתַב אֵלֵי בְּעִנְיָן זֶה וְז"ל הֵנָּה עַל מָה
שְׁהוֹכַחְתִּי בְּסַפְרֵי מִי"ו ט דַּע"כ חֲרַשׁ וְשׁוּטָה שְׁהוֹנְזַכֵּר בְּכּוּרוֹת בְּמוּמֵי הַפְּהִינִים שְׁפָסוּלִים
רַק מִשׁוּם שְׂאֵינּוּ שְׁנָה בַזש"א לֹא אֵינִירִי בַחו"ש גְּמוּרִים דַּל"כ ת"ל דְּפָסוּל מְטַעַם קָטָן

וגם מחלל עבודה וכ"נ מדברי התוס' דבכורות וכת"ר הביא דברי הרשב"א והריטב"א בקידושין דף כ"ד שהביאו דברי התוס' דבכורות ומדבריהם נראה ברור דהם מפרשים דחרש דבכורות מייגרי במדבר ואינו שומע.

ונראה דפסיקא להו לפרש פן משום דאל"כ קשה ת"ל דפסול לעבודה מטעם קטן אפילו דייעבד אמנם כת"ר יצא לדון ולומר דהרמב"ם ודאי אינו סובר פן דהא כתב בהלכות אישות פ"ב חרש וחרשת האמורים בכ"מ הם האלמים שאין שומעין ולא מדברין ע"כ נסתפק כת"ר במאי דפסיקא לי דקטן מחלל עבודה.

נפלאתי ע"ז דהא מוכח בחולין להדיא דקטן פסול לעבודה אפי' בדיעבד דאמרי' שם דף כ"ד ת"ר איש מנרעה מפאן אמר ר"א קטן פסול לעבודה וכו'. איפא דאמרי רבי אית ליה פסול מדרבנן והא רבנן היא ולכתחלה הוא דלא אכל דייעבד עבודתו פשרה א"כ מבואר להדיא דהיכא דפסול פסול אפילו דייעבד.

וכן מוכח בת"כ דקאמר שם מאמתי עבודתו פשרה משביא ב' שערות אלמא דקטן עבודתו פסולה וע"כ הא דלא מנה הרמב"ם בסופ"ט מהלכות ביאת מקדש קטן דמחלל עבודה הוא משום דקטן אינו בכלל איש ולא שייך פלל בעבודה ולכך לא הוזכר פלל במשנה דבכורות שנימיני חרש משום דחרש שא"ש וא"מ אין צריף לחשוב בפסולין.

לעבודה דאינו פסול משום מומו אלא משום דאינו בר דעה ולא בר פונה לכה לא שייך פלל בעבודה פי היכי דלא חשיב קטן במשנה בין הגי דפסולין לעבודה. וגם דיוקא דמר מדברי הירושלמי דתרומות אינו ראיה דנדאי כ"ע מודים דהרבה פעמים דהזכירו חכמים חרש ופירושו מדבר וא"ש רק היכא דקחשיב חרש בהדי קטן והתם פללא הוא דר"ל שאינו שומע ואינו מדבר מ"מ קאמר הירושלמי דגם זה לאו פללא הוא.

וגם הרמב"ם שהביא כת"ר פונתו הוא ג"כ אלא דחשוב חרש להשוותו לקטן עכ"ד נר"ו מכתבו היקר הגיעני בהיותי עסוק בעניינים אחרים ולא יכולתי להתנישב בדב"ק ולמזכרת אהבה ולפאר את קונטרסי נמתי להעתיק דב"ק בקונטרסי ואיה"ש אשובה אראה להתבסם בדב"ק וזאת לזכרון: סימן יא (מקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות ק"ח).

יא חרש באזנו אחת פטור מראיה הכי איתא במס' חגיגה ג' ע"א ועי"ש בתוס' ד"ה חרש ועיין בשו"ת אור לי סי' צ"ב שכ' להכריח מסוגיא הנ"ל ומתירושלמי שהביאו התוס' דלא פהרב הלבוש א"ח סי' י"ד ס"ה דמדכתוב בגדיהם ולא פתיב בגדם מרבינן בגד שנותפין וכו' עי"ש וראיתי להרב לשון לימודים דף י"ח ע"ב בשם הרב זהב שבא שחקר למאי הלכתה מייתו התוס' הירוש' בזה וכתב דהוקשה להתוס' דמאי פריף הס"ס האי באזניהם מבע"ל באזניהם דכל ישראל לימא דס"ל לר' תנחום דמדהו"ל למיכתב באזנם וכתוב באזניהם משמע דאתא למעוטי חרש באזן א' (פדאמרינן ריש מגילה א"כ ליכתוב קרא זמנם מאי זמניהם ש"מ תרתי) ולינישב זה הביאו התוס' מ"ש בירושלמי דמכח הדיא דכותנות ר"י אמר אזן לכל א' וא"כ קשה לר"ת דמנ"ל למעט חרש באזנו א' מבאזניהם דילמא כר"י קי"ל דבאזניהם דכל ישראל קאמר ואי משום דלא פתיב באזנם.

בְּתוֹנוֹת יוֹכִיחַ דְּהוּא לְשׁוֹן רַבִּים וְדַרְיֵשׁ ר"י פְּתוּנָת לְכָל אֶחָד אֶתוֹד"ק וּבְעֵינָיוֹתַי לֹא זָכִיתִי לְהִבִּין ד"ק דְּאֵם הַתּוֹס' הוּק' לָהֶם פְּדָאֵמַר מֵר לֹא הִנְרוּחַ לְנוּ בְּמֵאֵי דְמִיִּתּוּ הִירוּש' מִיִּדֵי. חָדָא דְמַה פְּחִינוּ יָפָה לְהַק' עַל ר' תַּנְחוּם דְּיִלְמָא הֶלְכָה כִּר' יוֹסִי וְכו' דְּהָא פִּינּוּ דְפְלוּגְתָא דִּר"י וְרַבִּנּוּ הִיא מְצִי ר"ת סָבַר דְּהֶלְכָה פְּרַבְּנָן דְּכָבֵר יָדוּעַ פְּמָה דִּיּוֹת נִשְׁתַּפְּכוּ בְּכָלְלָא דְהַל' כִּר"י דְּנִימוּקוּ עִמּוּ אִם נֶאֱמַר נֶגֶד רַבִּים (עֵינִין מַה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּזָה בְּמַעֲרַכְתָּהּ ה"ה אוֹת קכ"ד) וְאַף דְּהַתּוֹס' ס"ל בְּתַעֲנִית דָּף כ"ח ע"א ד"ה אִי ר"מ וְכו' דְּגַם מִתְּבַרְיוּ הֶלְכָה כִּר"י (וְנִימָא דְבִשְׂיטָה זֹו אֲזִלִּי הַתּוֹס' הָכָא אִף דְּבִאֲמַת מִיִּתְלָפָא שְׂיטְתִּיְהוּ בְּזָה כִּמ"ש הָרַב יָד מְלֶאכֶי סִי ר"ל) מ"מ וְדָאִי לֹא נִפְלְאָת הִיא לּוֹמַר דִּר' תַּנְחוּם ס"ל דְּלָא אֲמָרוּ הֶלְכָה כִּר"י נֶגֶד רַבְּנָן וּמַהֲגַם דְּבִירוּשְׁלָמִי פ"ג דְּיוֹמָא הֶלְכָה ו' מִיִּתּוּ בְּרִיִּיתָא דְקִיָּמָא דְלָא כִּר"י וְא"כ בְּאִיזָה פַּח יִקְשָׁה הַש"ס עַל ר"ת מִדְרִי"ו הָא מְצִי אֲמַר אֲנָא פְּרַבְּנָן ס"ל.

וְתוּ אִף אִי נִימָא דְכָלְלָא דְהו"ל כִּרִּי"ו דְּנִימוּקוּ עִמּוּ שְׁרִיר וְקִיָּם אִף נֶגֶד רַבִּים וְאִין חוּלַק ע"ז אֶכְתִּי קִשָּׁה דְּהַתִּיבַח אִי אֲשַׁפְּחָנָא פְּלוּגְתָא דִּר"י וְרַבְּנָן בְּהַדְּיָא גְבִי בְּאֲזִינִיָּהֶם דִּר"י דַּרְיֵשׁ אֲזִין לְכָל אֶחָד שְׁפִיר מְצִינָן לְהַק' עַל ר"ת מִדְרִי"ו.

אִף הִרְוָאָה יִרְאָה דִּר' יוֹסִי בַּר בְּרוּךְ הוּא דְקֶאֱמַר דְּתַלִּי הָא בְּהָא פְּמוּ שְׁהִבִּיאוּ הַתּוֹס'. וּמַעֲתָה אִי נְחִית הַש"ס לְהֵאִי סְבָרָא דִּישׁ לְרַבּוֹת מְדַכְתִּיב בְּאֲזִינִיָּהֶם וְלֹא פְּתִיב בְּאֲזִינָם אִיף יִסְתַּר סְבָרָא זֹו אֲלִיבָא דִּר"ת.

מְדָאֵמַר ר"י בַּר בְּרוּךְ אֲלִיבָא דִּר"י דְּכַמְחֻלּוֹקֶת בְּזוּ פֶּה מְחֻלּוֹקֶת בְּזוּ דְאִטּוּ גְבָרָא אֲגַבְרָא קְרַמִּית. וְר"ת אֲמַר לָךְ אֲנָא דְאֲמַרִּי אֶפְיָלוּ לִר' יוֹסִי דַּע"כ לֹא אֲמַר ר"י אֶלָּא בְּכּוֹתוּנוֹת.

אֲבָל גְּבִי בְּאֲזִינִיָּהֶם מוֹדָה מְדָלָא פְּתִיב בְּאֲזִינָם. וּמַה גַּם דְּסוּגִיָּת הַש"ס דְּמַגִּילָה מוֹכַחַת דְּדַרְשִׁינָן שְׁפִיר כַּה"ג דְּכִי הִכִּי דְדַרְשִׁי לְרַבּוֹת מְדַכְתִּיב זְמַנִּיָּהֶם וְלֹא פְּתִיב זְמַנָּם הִכִּי נְמִי נִיִּדְרֹושׁ מְדַכְתִּיב בְּאֲזִינִיָּהֶם וְלֹא בְּאֲזִינָם כִּמ"ש מְנִי"ר גּוֹפִיָּה בְּפִי הַרְגֵּשׁ הַתּוֹס': ק הֵן אֲמַת דַּלְעַנ"ד מְהַש"ס דְּמַגִּילָה אִין הֶכְרַח דְּאִית לָן לְמִדְרַשׁ הִכִּי מִיִּפְדִי פְּלוּהוּ אֲנָשִׁי כַּה"ג תַּקְנִינָהוּ הִיכָא רְמִיזָא וְכו'.

אֲבָל הָכָא דְהַתָּם לֹא יִלְפוּתָא גְּמוּרָה הִיא אֶלָּא רְמִז בְּעֵלְמָא פְּדָאֵמַרִּי הַתָּם דְּבַעֲי לְמִילָף יִלְפוּתָא גְּמוּרָה לְמִיפְטַר חֲרַשׁ בְּאֲזִינוּ אַחַת מִנֵּן דְּדַרְשִׁי הִכִּי. וְכֵן הַשְׁבְּתִי לִידִי"ן תַּלְמִידֵי וְחַתְנֵי הַמַּעֲלוֹת לְשַׁלְמָה הִי"ו עַל מַה שְׁשָׂאֲלָנִי עִמ"ש בְּאוּר לִי הַנְּ"ל לְהוֹכִיחַ מְהַש"ס דְּחַגִּיגָה הַנְּ"ל דְּאִין חִילּוּק בֵּין אִי פְּתִיב בְּאֲזִינָם לֹאִי פְּתִיב בְּאֲזִינִיָּהֶם.

וְכֵן בְּגַדְסָם בְּגִדְיָהֶם. דְּהַרִּי בַּש"ס דְּמַגִּילָה מְרַבִּינָן מְדַכְתִּיב בְּזְמַנִּיָּהֶם וְלֹא פְּתִיב בְּזְמַנָּם וְנוֹמִיִתִי לּוֹ כַּנּו"ל, וְנִרְאָה דְּהַרְב ס"ל דְּהַגַּם דְּהַאֲמַת הוּא דְשָׁם הוּא רַק רְמִז בְּעֵלְמָא וְלֹא יִלְפוּתָא גְּמוּרָה מ"מ אִי לָאוּ דְכָף הִיא מְדָה בְּתוּרָה לְמִדְרַשׁ כַּה"ג מְנָא יָדְעִינָן דְּאֲנָשִׁי כַּה"ג רְמִזוּ לָזָה דְּהָא וְדָאִי אֲנָשִׁי כַּה"ג לֹא אֲמָרוּ בְּפִי שְׂיִהְיָה פַּח לְתַקֵּן וְלַהוֹסִיף יָמִים לְבָנֵי הַכְּפָרִים אֶלָּא דְמַתּוּף מַה שְׁפְתוּב בְּמַגִּילָה אָנוּ לְמַדִּין וְק"ל וּבְמַכְתָּב רַב אֶחָד מִיִּדִּי מֵר נִיְהוּ הַגָּאוֹן בַּע"ס עִמּוּדֵי אִשׁ נִר"ו פְּתַב אֲלִי לִיִּשְׁב דְּבָרֵי הָרַב הַלְבוּשׁ מְמַה שְׁהַק' עָלָיו בְּשׁו"ת אוּר לִי הַנְּ"ל וְתוֹרָף דְּבָרֵי הוּא דְמַש"ס דְּמַגִּילָה הַנְּ"ל מְתַבָּאֵר דְּרַב שְׁמֹן ב"א אִר"י וְר"ש בַּר נַחֲמָנִי פְּלִיגִי בְּזָה אִי דְרַשִׁי מְדַכְתִּיב זְמַנִּיָּהֶם וְלֹא זְמַנָּם וְקִי"ל כִּר"י דְּדַרְשִׁי

הכי דלא כרשב"ן וכן תפס תלמודא בפ"ק דיבמות י"ג ע"ב דרשת רי"ו זמנים הרבה תקנו להם.

וה"ה דדרשי' מבגדיהם ולא פתיב בגדם. והש"ס בחגיגה משני לרונחא דמילתא גם לרשב"ן וגם הירושלמי שהביאו התוספות שם בחגיגה קאי כס' רשב"ן אבל להלכה קי"ל כרי"ו נגד רשב"ן דדריש זמנא זמניהם עכ"ד יצ"ו ובמטו מניה דמר לי הדל דברי דחוקים ורחוקים והמענין יבחר.

עוד ראיתי שהקשה הרב הג"ל נר"ו דבריש מגילה אמרינו זו דברי ר"ע דדריש זמן זמנא זמניהם ואילו בתענית דף ב' ע"ב אמר ר"ע בששי בתג מזכיר וכו' בב' נסוכין הפתוב מדבר וכו' רש"י דמנספיהם משמע הרבה לקרבנות הרבה וכו'.

וק' דכי היכי דדריש מזמניהם דלא פתיב זמנא פן הו"ל לידרש מדלא פתיב ונסכא ונספיהם בב' נסוכין הפתוב מדבר וצע"ג עכ"ד נר"ו. ולענד"ן דבההיא דניסוף לא מצא לדיוקי מדלא פתיב ונסכא דב"ב נסוכין הפתוב מדבר די"ל דמאי דלא פתיב ונסכא הוא כי היכי דלא נימא דניסוף אהד סגי לקרבנות הרבה.

ולא בא ללמד שיהיו שני נסוכין על קרבן אחד: סימן יב (מקונטרס הפללים מערכת החי"ת אות קט"ו). יב חרש ושוטה פטורים מכל המצות כמ"ש בחגיגה ג' ע"א והרמב"ם בפ"ט מהלכות עדות הי"א ורש"י במתני' ריש חגיגה ד"ה חוץ כ' דלאו בני דעה ופטורין מהמצות ונראה דמשמע ליה דמ"ש בש"ס הואיל ופטורין מכל המצות קאי אפיטור ראיה ג"כ אף הרמב"ם בפיה"מ כ' דחרש פטור מראיה לפי שאינו שומע נראה דמפרש מ"ש בש"ס הואיל ופטורין קאי רק אשמחה ולא ידעתי לכאורה למה לא סגי לן בטעם פטור המצות כמו בשמחה אף באמת דברי רבינו הרמב"ם נכונים דהא ממעטינו נמי גם חרש המדבר ואינו שומע והוא חייב במצות להכי הוצרכו לטעמא אחרת ודברי רש"י צ"ע לקוע"ד ודחוק לומר דלא פתיב טעם זה אלא לשוטה וקטן ולא לחרש דהו"ל לפרש טעם פטור החרש ואח"כ לומר על שוטה וקטן דפטורים לפי שאינם בני מצות.

וכ"כ הרע"ב בסגנון זה עי"ש. ואולי י"ל דכיון דפשטא דמתני' דתני חרש משמע דהוא חרש גמור נחא ליה לפרש בסגנון זה ומעין זה פתבו המפרשים שדרה רש"י ז"ל לפרש לפי הס"ד כמו שרשמתי בקונטרס פלג הפוסקים סי' ח' אות א'.

והרמב"ם פ"ב מהלכות חגיגה ה"ד כ' טעם פטור חש"ו משמחה דהא משום שפטורים מכל המצות והיינו בחרש גמור ועי"ש בה"א. ובחגיגה דף ג' ע"ב אמ"ש בש"ס ת"ר איזהו שוטה וכו' פתיב רש"י האמור בכל מקום שפטור מכל המצות ומן העונש ואין קניינו קנין ואין ממפרו ממפר עכ"ל: וראיתי להגאון שו"מ במהדורא ב' ח"ד סי' פ"ז עמד מתמיה עמ"ש הרמב"ם בהלכות עדות הג"ל דשוטה פסול לפי שאינו בן מצות דברי שוטה הוא בר מצות והגדולים מוזהרים עליו כמ"ש בשו"ת מוהרי"ל סי' קצ"ו והתב"ש סי' א' ס"ק מ"ט החזיק בזה וכו' עי"ש ותמיה לי שלא זכר דברי רש"י והרע"ב הג"ל דקרו בחיל דחרש ושוטה פטורים מהמצות ותלמוד ערוף הוא בדיניו בחגיגה דף ג' ע"א כנז"ל.

ומה שיישב לזה בשו"מ דנדאי לאו בני מצות נינהו ומוהרי"ל דקרי ליה בן מצות פנונתו דכינן דכול להיות שיתפסק וישתפס א"כ א"כ בר מצות חשיב לכשישתפס ואינו יוצא מגדר בר מצות רק שפעת פטור שאינו בר דעה וזהו לכל המצות אבל מצות עדות פיון שפעת ראותו העדות לא היה בן דעת ואינו בן מצות מה בכך שיוכל לבא לידי מצות מ"מ היה פסול בפעולת ראיה וכו' ובזה נלע"ד מה דלא פתב הרמב"ם רק לענין עדות משום דבעדות הוא דפסול דאינו בן דעה בפעולת ראיה ובפעולת הגדה עכ"ל תמיהני דנעלם ממנו דברי הרמב"ם בפ"ב מהלכות חגיגה ה"ל דכ' מפני שגבי שמחה דפטורים משום דפטורים מכל המצות וכמ"ש בש"ס ה"ל וכו' הרמב"ם בפ"ו מהלכות חמץ ה"ג בדין אכל מצה פשהוא נכפה דלא יצא לפי שאכל בעת שטותו שהוא פטור מכל המצות ועיין בטורי אבן במס' ר"ה על דף כ"ח ע"ב בדין פפא שד ואכל מצה ובהגהות מוהר"ץ הירש חיות ליבמות דף ס"ב דנקטי דשוטה פטור מכל המצות והפרמ"ג בא"ח בפתיחה הפוללת ריש ח"ב נראה דמחלק בזה בין מ"ע למצות ל"ת דבמ"ע הוא דאמרי' דחש"ו פטורים אבל במצות ל"ת לעבור בקום עשה הרי חרש ושוטה שנים לקטן דאביו מוזהר עליו עי"ש שכ' פן אחר שהזכיר ש"ס דחגיגה ודברי הרמב"ם דהל' חגיגה ודברי רש"י ה"ל וגם תשו' מוהרי"ל סי' קצ"ו וכתב לדחות מ"ש מוהרי"ל דשייך ביה פפיה פבנדריים דף ל"ה ב' דהתם לאו פפיה על חטא הוא דבכפיה בעינן דעת בעלים רק להכשירם לאכול בפדשים וסייגם בכרמ"ג דאם עוברים על ל"ת אין להם עונש בעוה"ז ולא בעוה"ב דאנוס רחמנא פטריה.

וידידי הפהן הגדול הג' מוהריו"ט יחיה בסה"ב מלבושי יו"ט סי' ד' פתב דחרש ושוטה אימעטו מעונשים מאיש אשר יעשו מכל חטאת האדם ועיין מה שכתבתי ע"ד במערכת האל"ף אות שנ"ב ובשו"ת שו"מ מהדורא ג' ח"א סי' ל' כ' וז"ל בשאלתו בחרש שא"ש וא"מ ואינו חייב במצות אם שייך ביה דין פדיון הדבר ברור דהב"ד חייבים לזכות בשבילו ולו לקיים מצות פדיון שאף שהם פטורים אבל לא שאינם רשאים ונהרי הם בני מצות כמ"ש מוהרי"ל הובא בתב"ש סי' א' וא"כ למה לא יזכו אותו ב"ד במצנה זו וכו' ומסיק שם דנדאי חייבים לפדותו אלא שיעשו הפדיון בלא ברכה: והנה הפרמ"ג שם פתב באות ג' דתפלין שכתבן חרש ושוטה י"ל דכשרים דדמי למי שנקטעה ידו שכתב המג"א בסי' ל"ט סק"ה דכשר הקא נמי חרש ושוטה בני מצות הם ופנמא הוא דכא"ב ובסו"ד כ' דהתב"ש בחי' לגטין כ' בפשיטות דכתבן חרש ושוטה פסולים דפטורים מכל המצות וצ"ע ועמ"ש בפריי שם ע"כ ושם בסי' ל"ט בא"א סק"א כ' וחרש ושוטה י"ל דפסולים לכתוב ואין ראיה משחיטה דהתם קטן נמי פשר ומיקרי בר זביחה א"כ בהכרח לחלק בין שחיטה לתפלין ובפתיחה פתבנו מנה וצ"ע עכ"ל הנה רואה דהא מילתא רפאי בדיקה ולא החליט להיתר ולא לאיסור ומרוצת דבריו שבא"א ה"ל מראים שדעתו נוטה לאיסור מלהיתר היפך ממה שנראה דעתו בפתיחה שנוטה להקל.

וראיתי בשו"ת פתב סופר א"ח סי' ו' שכ' שהפמ"ג בפתיחה כ' דחרש ושוטה פשרים לכתוב וכו' ורב אהד כ' דדבריו נפלאים כי מדמה מילתא למילתא והם רחוקים וכו' דמי שנקטעה ידו ב"ח הוא אלא שאינו יכול לקיים אבל חו"ש לאו בני חיובא נינהו שאין להם דעת ולא נתחייבו פלל במצות והגאון המהבר פתב שתמיהתו קיימת וגם בעיניו פלא עי"ש ולא היה להם לכתוב פן דמשמע דכן הוא באמת דעת הפרמ"ג ואין האמת

כּוּן כּמבּוֹאֵר בְּדַבְּרוֹ אֵלּא דַּתְּמִיחָתֶם שְׂיִיכָא שְׁפִיר עַל מַה שְׁנִרְאָה מְדַבְּרוֹ בְּהַפְתִּיחָה שְׁנוּטָה לְהַקְל.

וּהַג' שִׁיבַת צִיּוֹן בְּסִי' ד' הָאָרִיף מְאֹד בְּזָה וּמְסַקְנָתוֹ דְּמִן הַדִּין חֲשִׁיב חֲרַשׁ וְשׁוּטָה יִשְׁנֵם בְּקִשְׁיָרָה וְאִם פְּתַב חֲרַשׁ וְגָדוּל עוּע"ג וּמְלַמְדוֹ לְשִׁמָּה שְׁפִיר דְּמִי אֵלּא דְלַכְתַּחְלָה אִין לִיתָן לּוֹ לְכַתּוּב וְאִם כְּבָר פְּתַבְּם יָכוֹל לְהַנִּיחַ מִי שְׂאִין לּוֹ תְּפִלִּין אַחֲרִים וּג"ע הָרַב פְּתַח הַדְּבִיר בַּח"א סִי' ל"ט הָאָרִיף מְאֹד וּמְסַקְנָתוֹ דְּהַתְּפִלִּין פְּסוּלִים שְׁכּוּן דַּעַת הַרְבָּנִים מֵר וּקְצִיעָה וְעַרְף הַשְּׁלֶחֶן וְשַׁע"ת וּכ"כ בְּאַגְוָדָה וְכוּן גְּרָסִי הַרְבָּנִים נַחְלַת אַרְיָאֵל וְכִסָּא רַחֲמִים וְשִׁמְחַת יְהוּדָה בְּבְרִיתָא שְׁבַמְס' סוּפְרִים עֵינִין בְּאוּר לִי עִי' קכ"ה דָּף ק"ט סוּף ע"ג וּמִמָּה שְׁפַתְבְּתִי מִתְּשׁוּ' הַפְּתַב סוּפֵר מְבּוֹאֵר שְׁכּוּן גַּם דַּעַת הַרְבָּנִים הַשּׁוֹאֵל וְהַמְּשִׁיב דְּהַתְּפִלִּין פְּסוּלִים דְּחֲרַשׁ וְשׁוּטָה לָא מִיקְרוּ בְּנֵי קִשְׁיָרָה.

גַּם הָרַב יְפָה לְלַב רְסִי' ל"ט פְּתַב דְּפִשׁוּט דְּחֲרַשׁ וְשׁוּטָה דִּינָם כְּקִטְוִן שְׁהָרִי חֲרַשׁ אִינוֹ יָכוֹל לּוֹמֵר בְּפִיו שְׁכּוּתַב לְשִׁמָּה וְכוּ' עִי"ש וְלֹא יִדְעָתִי לְמָה תְּפַס טַעַם זֶה דֹא"כ אֶפְשָׁר לְהַתִּיר בְּדִיעְבַּד וְהִיא לּוֹמֵר הַטַּעַם דְּלֹאֹ בְּנֵי קִשְׁיָרָה נִינְהוּ כְּמוֹ שְׁכּוּן דַּעַת הַרְבָּנִים שְׁהִבִּיא שְׁם וְגַם בְּדִיעְבַּד פְּסוּלִים.

וּבְכַתַּב סוּפֵר הַנְּ"ל הָאָרִיף לְפַלְפֵּל בְּיָשׁוּב קְוִשְׁיַת הַתַּב"ש בְּגִטִּין אַמְאִי לָא תְּנִי בְּבְרִיתָא חֲרַשׁ נְמִי בְּהַדִּי אִינְדָּה דְּתַנִּי הַתָּם עִי"ש שְׁלֹא זָכַר דְּבַרִי הַג' אָבִיו בַּחַת"ס אַה"ע ח"ב רְסִי' ב': וְלַעֲנִין אִי שְׁרִי לְסַפּוֹת אִיסוּר בְּיָדִים לְחֲרַשׁ וְשׁוּטָה הִנֵּה בְּפִרְמ"ג בְּפַתִּיחָה שְׁם אוֹת א' דַּעַתוֹ דְּאִיסוּר כְּמוֹ קִטְוִן וְע"ע בְּפִרְמ"ג בְּסִי' רַס"ו בְּמ"ז סַק"ד ד"ה עוֹד וּבְשׁוּ"ת שִׁיבַת צִיּוֹן סִי' ד' הַנְּ"ל הָאָרִיף בְּזָה לְהוֹכִיחַ דְּלֹא כַּהֲפִרְמ"ג וְהָרַב פְּתַח הַדְּבִיר בַּח"ג סִי' שְׁמ"ג אוֹת ז הָאָרִיף לְהַשִּׁיב עַל כָּל דְּבַרִי וְהִבִּיא בְּשֵׁם הַג' חַק"ל דְּפִשְׁיטָא לִיהַ דְּאִיסוּר לְסַפּוֹתֵם אִיסוּר. וּמְסִיק גַּם הוּא כּוּן. אֵלּא דְלַחֲנֹכוּ בְּמַצּוֹת עֲשֵׂה לֹא חֲזִיבוּ בְּחֲרַשׁ פִּינּוּן שְׁהוּא בְּיָטוּל בְּשׁוֹאֵת"ע.

וְכַתַּב שְׁם בְּאוֹת י"ב דְּחֲרַשׁ וְשׁוּטָה שְׁגָנְבוּ אִין חֲזִיבִים לְשַׁלֵּם כְּשִׁיתְרַפְּאוּ וְטוֹב שְׁאִם עֲשׂוּ אִיזָה עֲבִירָה בְּעַת הַחֹלִי שְׁיִקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם אִיזָה דְּבַר לְתַשׁוּבָה. וְעֵינִין בְּמִלָּא הָרוּעִים בְּמַעֲרַכַת קִטְוִן אוֹכַל נְבִלוֹת אוֹת כ"א (רְמָזוּ בְּמַעֲרַכַת חֲרַשׁ) וּהַג' חַת"ס א"ח סִי' פ"ג הָאָרִיף בְּזָה וְדַעַתוֹ דְּאִיסוּר לְסַפּוֹתוֹ וְהִבִּיא כּוּן מַחֲזִיזוּשִׁי הַרְשָׁב"א לְגִטִּין דָּף נ"ה ע"ב וְשְׁכּוּן יֵשׁ לְלַמּוֹד מְדַבְּרֵי רַש"י וְדִלָּא כְּמִשְׁמַע מַהֲתַה"ד בְּפו"כ סִי' ס"ב (שְׁכ' הַטַּעַם דְּאִיסוּר לְסַפּוֹתוֹ שְׁלֹא יִרְגִּילְנוּ בְּעַבְדִּירוֹת וְכְשִׁיגְדִיל יִבְקַשׁ לִימוּדוֹ) דְּבְשׁוּטָה דְּלֹא אֲתִי לְכָלֵּל דַּעַת מְוָתֵר.

וּמְדַבְּרֵי הַרְשָׁב"א הִלְלוּ יֵשׁ לְעַמּוּד עַל מ"ש בְּשִׁיבַת צִיּוֹן הַנְּ"ל לְבָאֵר דַּעַת הַרְשָׁב"א עִי"ש וְעֵינִין בְּדַבְּרֵי הָרַב עַרְף הַשְּׁלֶחֶן סִי' תַּקְפ"ט אוֹת ה' דְּמַתְּבָאֵר דַּס"ל דְּחֲרַשׁ וְשׁוּטָה דִּינָם כְּקִטְוִן וְאִיסוּר לְסַפּוֹתוֹ.

וּמַצָּאתִי לִידִי"ן הַגָּאוֹן בְּס' עַמּוּדֵי אֵשׁ נַר"ו בְּסִי' ד' פְּלָל ו' דְּשִׁקוּ"ט בְּזָה וְכו' דְּמְפֹרָשׁ בְּרַבִּינוּ יְרוּחָם נְתִיב י"ח ח"ג וּבְשַׁכְנָה"ג יו"ד סִי' קנ"ז הַגְּב"י אוֹת נ"ו דְּאִיסוּר לְסַפּוֹתֵם בְּיָדִים וְהַשִּׁיג עַל כְּמָה מְחַבְּרֵי עִיש"ב: וְאִי מְהַנִּי זְכִיָּה ע"י אַחַר לְחֲרַשׁ וְשׁוּטָה עֵינִין לְהָרַב מַחֲנָה אַפְרִים הִלְכוֹת זְכִיָּה וּמַתְּנָה סִי' ל"ב דְּהַרְמְב"ם פְּתַב בְּפ"ד מַהֲלֹכוֹת זְכִיָּה דְּהַמְזַפָּה

לשוטה ע"י בן דעת זכה ולפי הראיה שהביא ה"ה שם נראה דגם בחרש הדין בן וכו' במח"א דהרא"ש בפ"ב דכתובות סי' י"ד כ' בשם הרמ"ה דדוקא במתנה והוא דהוי ע"ח עתים שוטה ושמדברי הרמב"ם משמע דגם שוטה גמור ע"י ש ולפי"ז בחרש גמור שאינו שומע ואינו מדבר לא מהני לדעת הרא"ש אפילו במתנה דאע"ג דאפשר שיתפקח מ"מ לא תשיב מפני זה אתי לכלל דעת דא"כ גם בשוטה גמור נימא נמי הכי דתשיב בן דעת הואיל ואפשר שישתפה אלא ודאי מדכתב הרא"ש דדוקא בעתים חלים שמעינן מינה דה"ה בחרש גמור לא מהני לדעתו אף ראיתי בשו"ת שו"מ במהדורא ב' ח"ג סי' ס"ח שבנדון בחרש גמור שאינו שומע וא"מ הביא דברי הרמב"ם הנ"ל וכו' דגם הרא"ש הנ"ל מודה שהרי כתב הרא"ש בהקדא דבמתנה יכול לזכות אף לחרש ואינו מדקדק כי הרא"ש לא דבר בחרש אלא פונתו דחרש שוה לשוטה הוא) ע"י ש ולע"ד צ"ע דמדברי הרא"ש מתבאר דבחרש גמור לא מהני פי הכי דלא מהני לדידיה בשוטה גמור וכמו שהבין המח"א מדברי הרא"ש כיע"י ש ושם הנפיר את המח"א ולא ציין מקומו ומסתמא היינו ההיא דהל' זכיה הנ"ל.

ועיין עוד בשו"מ מהדורא ג' ח"א סי' ל' ושם נראה דמודה למ"ש קצה"ח דחרש הוא פנקרי ואין לו זכיה על ידי אחרים ויישב קושיות הרב השואל ע"ד הקצה"ח מדברי התוס' יבמות קי"ג ע"א שכ' גבי חרש דזפין לאדם וכו' ע"י ש ואין לי ס' קצה"ח להבין היטב דב"ק ועיין בירושלמי פ"ק דקידושין ה"ג הגע עצמה שהיה חרש א"ל איש ופי' הפני משה איש פתיב בזכיה ואפי' חרש וע"י ש במראה הפנים ובפ"ב ה"א קרוב לסופה מה נפיק מבינהון הנה הפועל חרש על דעתיה דר' הילא לא חשש שאין זכיה לחרש.

ובציון ירושלים שם הצ"ע דברי הירושלמי דסתרי אהדדי דבפ"ק משמע דיש זכיה להקדש ע"י ש ואם פונתו למ"ש בירושלמי פ"ק ה"ג הנ"ל נלע"ד דלק"מ עיין במתנה אפרים הל' שלוחין סס"י כ"ד דמ"ש בירושלמי פ"ב דאין זכיה לחרש ר"ל דאין החרש יכול לזכות בשביל אחרים דאין יד לחרש והביא דברי הרשב"א בי"ח לקידושין שכ' דאין החרש זוכה לעצמו וכתב ע"ד דמדברי הרמב"ם נראה דהחרש זוכה לעצמו בשדעת אחרת מקנה לו כמו הקטן ע"י ש"מ"ש בפ"ק דיש זכיה לחרש היינו אם מזכה להחרש ע"י בן דעת מהני וק"ל ועיין דברי אמת בקונטרס שביעי סי' א' ד"ה וראיתי להרב בעל מח"א וכו' שעמ"ש המח"א דמדברי הרמב"ם נראה דלא כהרשב"א וכו' כתב וז"ל ולא הבנתי דבריו ז"ל דהרשב"א לא קאמר שאין החרש זוכה לעצמו אלא שאין החרש זוכה לאחרים עכ"ל אחר זמ"ר ראיתי בס' מל"ח (הנזכר בדברינו לקמן בד"ה והנה וכו') בהשמטה שבסוף הספר שכ' ע"ד הציון ירושלמי הנ"ל כמ"ש בעניויתין ולא ראה דברי המח"א ודב"א הנ"ל והביא מה שהשיב לו הג' שו"מ ע"ז ע"י ש ועיין אבני מילואים בסוס"י א' שעפ"י מ"ש בקצה"ח סי' רמ"ג סק"ו דאין בחרש דין זכיה כלל מיישב קושיות הגאון חתנו של הג' נו"ב סי' ס"ג על ר"י בר"י בדין קטן בן י"א שנים שקידש לו אביו אשה וכו' והנה מסתמיות דברי הרמב"ם משמע דלא משפחת זכיה לשוטה כלל אלא ע"י בן דעת דמזכה לו אבל אם הוא עצמו זוכה מההפקר לאו פלום הוא אפי' מדרבנן וראיתי בפרמ"ג א"ח בפתיחה הפולקת ח"ב אות ב' שכ' וז"ל ואיכא לעיוני בתמין חש"ו שזכו מהפקר דמ"ה לאו שלקם באין אחרים מזכים כ"א מדרבנן וכל שאסור להשהותו מדרבנן שרי בהנאה וכו' ע"י ש מבואר דס"ל דע"י עצמו זוכה מיהא מדרבנן וכעת לא ידעתי

מנ"ל דאית לי זכיה ע"י עצמו פלל ועיין ברמב"ם פכ"ט מהלכות מכירה דין ב' ודין ד' ובש"ע ח"מ סי' רל"ה סי"ז וס"כ החילוק שפין חרש לשוטה וק"ל גם מאי דפשיטא ליה דאם אחרים מופים לו זכי מדאורייתא ומשמע לשיטתו דחשיב פחמץ גמור שעבר עה"פ ואסור בהנאה תמיה לי דהרי לדעת הרמ"א וקרא"ש הנ"ל שוטה גמור אין לו זכיה פלל אף במתנה וא"כ פחמץ שעבר עליו הפסח נוכל לסמוך ע"ז להתירו בהנאה מיהא.

והנה מדברי הפוסקים בכמה עניינים מתבאר דזכיה ע"י אחרים עדיפא מזכיה ע"י עצמו דדעת אחרת המזכה אלים ומהני. וראיתי להרב חינוך וחסדא בח"א דף קס"ט ע"ד שכתב בשם הרב מגילת ספר דף נ"ד ע"ג לענין גר חרש ושוטה דס"ל דלשוטה מהני זכיה ע"י ב"ד כמ"ש הרמב"ם בפ"ז (צ"ל פ"ד) מהלכות זכיה ולא לחרש ושלזוה דקדק הרמב"ם וכתב אבל החרש זוכה לעצמו דמשמע דלא ע"י ב"ד וכו' דלא תקנו לחרש אלא שיהא זוכה ע"י עצמו ולא ע"י ב"ד וכו' והוא תמה ע"ד דהא חרש עדיף משוטה ואי בשוטה מהני זכיה ע"י אחרים כ"ש בחרש וכו' וגם מדברי ה"ה וכו' עי"ש מה שהאריך וס' מג"ס אין אצלי ולענ"ד מ"ש הרמב"ם דהחרש זוכה לעצמו ריבנותא קאמר דאף ע"י עצמו זוכה דעדיף משוטה דאין לו זכיה ע"י עצמו פלל כמ"ש בסי' רל"ה הנ"ל.

וכ"ש שזוכה ע"י מופה בן דעת ודעת הרב שו"מ במהדורא ב' הנ"ל פדעת החינוך וחסדא דמהני זכיה ע"י אחרים לחרש כמו דמהני לשוטה. ועיי"מ בח"מ סי' רמ"ג סי"ו וי"ז ובסמ"ע ס"ק כ"ט וס"ק ל"א וקצת תמיה לי על הרב חינוך וחסדא דנראה דנקיט בפשיטות דלשוטה מהני זכיה ע"י אחר פדעת הרמב"ם ולא זכר דברי המח"א הנ"ל שלדעת קרא"ש לא מהני לשוטה זכיה ע"י אחר ואולי הנופר זה בס' מג"ס הנ"ל אחר זמ"ר מצאתי בס' מלאכת חרש לאחד מגאוני דורינו יצ"ו בדרך ט"ז אות ס"ח שהביא מ"ש הקצה"ח סי' רמ"ג סק"ו דהמזכה לחרש ושוטה ע"י אחר לא מהני ותמה ע"ד איך חולק על הרמב"ם וש"ע סי' רמ"ג סי"ז דהמזכה לשוטה ע"י בן דעת זכה ופשוט דה"ה חרש וכ"כ הטור סי' רמ"ג סכ"ב לענין חש"ו שזוכין להם ע"י אחר וכן הוא בירושלמי פ"א דק"י וכו' והתוס' יבמות קי"ג ע"א (פבר רשמתי למעלה שו"ת השו"מ מהדורא ג' מ"ש בזה) ומה שדחה ראית ה"ה דבריו תמוהים וכו' ומה שהביא מדברי קרא"ש פ"ב סי' י"ד המעיין בגוף דברי הרמ"ה שהביא בשטמ"ק שם יראה דלא הנופר בדבריו עתים חלים רק שוטה סתם והוא שוטה גמור.

ומ"ש קרא"ש גם זה עתים חלים הם דברי עצמו שהוסיף טעם מעצמו לרווחא דמילתא אבל באמת גם קרא"ש מודה דגם לשוטה גמור יש זכיה ע"י אחרים שגרי בתוספתיו ליבמות קי"ג ע"א כ' גבי חרש דזכין לאדם של"ב כמ"ש התוס' הנ"ל והוכחה לזה מדהטור לא הנפיר סברת קרא"ש וכו' ומ"ש הקצה"ח דחרש ושוטה לא חשיבי אתי לכלל דעת כמו בעפ"ם דלא חשיב אתי לכלל שליחות פשיתגנייר לא דמי פלל דזה ע"י מעשה.

אבל חו"ש יוכל לבא לכלל דעת ממילא בידי שמים וחשיב אתי לכלל דעת אלו תוד"ק ולפי זה בטלה מחלוקת דגם קרא"ש ס"ל פהרמב"ם דאף שוטה גמור זוכה ע"י בן דעת ומתיישב בזה דברי הפרמ"ג הנ"ל וגם החינוך וחסדא אולי ס"ל פן בפ"י דברי קרא"ש

אַלָּא דמ"מ הָיָה לוֹ לְהִבְיָא דְבָרֵי הַמַּח"א וּלְבָאָר דְּבָרֵי הָרָא"שׁ עַל דְּרַךְ שְׂבִיָּאָר הַג' מל"ח
נר"ו.

ומ"ש הג' מל"ח דְּחַרְשׁ וְשׁוּטָה לָא חֲשִׁיבֵי מְחֻסָּר מַעֲשֵׂה דִיכּוּלִּים לְהַשְׁתַּפּוּת בִּיַּדֵּי שְׂמִים
מִמֵּילָא פְּקֻטָּן דְּאֲתֵי לַכ"ד מִמֵּילָא הֵן אֲמַת דַּכ"כ הַתּוֹס' בְּגֻטִּין דְּרַף כ"ב ע"ב לְעַנְיָן בְּנֵי
פְּרִיתוֹת דְּחו"שׁ הֵם בְּנֵי פְּרִיתוֹת דְּאֲפָשָׁר שְׂוִיתְרָפָא וְיִתְפַּקַּח מ"מ פִּינָן דְּהוּא סַפֵּק וְלֹא שְׂכִיחַ
כְּמוֹ קְטָן שְׂהַגְדִּיל אֲפָשָׁר דְּחֲשִׁיב מְחֻסָּר מַעֲשֵׂה וְלֹא דְמֵי לְקֻטָּן.

וְעֵינָן בְּשׁו"ת נו"ב אה"ע מה"ק סי' ס"ד ובמ"ת סי' ס"ח וְשִׁיבַת צִיּוֹן סִי' ד' וְכַתֵּב סוֹפֵר
סִי' ז' דְּפַקְחוֹת הַחֲרַשׁ לָא שְׂכִיחַ וּא"כ לֹא נִפְלְאָת לֹאמַר דְּחֲשִׁיב מְחֻסָּר מַעֲשֵׂה לְהַתְּפַקַּח
ע"י מַעֲשֵׂה: וְלְעַנְיָן שְׁלִיחוֹת לְחַרְשׁ עֵינָן בִּירוּשְׁלַמִּי קִידוּשֵׁין פ"א ה"ג ופ"ב ה"א ד' כ"ב
ע"ב (מְדַפּוּס זִיטְאֵמֶר) וּבְמָה שְׂהָאָרִיךְ בְּזָה מְרָן מוֹהֲרִיט"א בַּס' קַהֲלַת יַעֲקֹב סִי' קי"ט
בד"ה וְהִגָּה אֲמָרִינוּ בִּירוּשְׁלַמִּי וְכו' בְּפִי דְּבָרֵי הִירוּשְׁלַמִּי: סִימָן יג (מְקוּנָטְרַס הַפְּלָלִים
מַעֲרַכַת הַטִּי"ת אוֹת ב').

יג טְבִילַת פְּלִים חֲדָשִׁים הַנְּקַחִים מִן הַנְּכָרִים פְּתַב הָרַב אַרְעָא דְּרַבְּנָן בָּאוֹת רַפ"ד דְּהִיא
מְדַרְבְּנָן כַּמ"ש הָרַמְבַּ"ם בְּפִי"ז מֵהִלְכוֹת מַאֲכָלוֹת אֲסוּרוֹת וּמְרָן חִיד"א בְּמַעֲרַכָּה זֹו אוֹת
ה' פְּתַב שְׂדַעַת רֹוב הַפּוֹסְקִים שְׁהִיא מְדַאוּרִייתָא וְכֹן דַּעַת מְרָן בַּש"ע סִי' ק"כ כְּמוֹ שְׂבִיָּאָר
הָרַב פִּר"ח בְּסִי' ק"כ סק"ז גַּם הָרַב שְׁלַחַן גְּבוּהָ בְּסִי' תנ"א סק"כ בְּהַחֲלָק הָרָאשׁוֹן (שְׂבִדְרַף
ל"ד ע"ב) אוֹת ב' הַנְּכִיר מַחֲלוּקַת זֹו דְּלֵהֲרַמְבַּ"ם הִיא מְדַרְבְּנָן וְהָרַאב"ד וְהָרַמְבַּ"ן
וְהָרַשְׁבַּ"א סְבָרֵי דְּהִיא מְדַאוּרִייתָא וְאֲזִלְיָן בְּסַפִּיקָא וּבְבַעֲיָא דְּלֹא אִיפְשִׁיטָא לְחוּמְרָא וְשָׁכֵן
עֵינָר לְדִינָא מֵאַחַר שְׁכֹן דַּעַת מְרָן כַּמ"ש הָרַב פִּר"ח וְסִיָּים דַּמ"מ מִיַּדֵּי סַפֵּק פְּלֹגְתָא לָא
נְפִיק וְאִם יֵשׁ עוֹד סַפֵּק הָיִי ס"ס וְכו' עֵי"ש וּמְרָן בַּכ"מ וְהָרַב לַח"מ בְּהִלְכוֹת מ"א פִּי"ז
הִלְכָּה ד' פְּתַבוּ בְּשֵׁם הָרַשְׁבַּ"א בְּתַשׁוּ' שְׁהִבִּין בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם דַּס"ל דְּטְבִילַת פְּלִים
מְדַאוּרִייתָא וְכַתְּבוּ מָה הַכְּרִיחוּ לְהָרַשְׁבַּ"א לְהִבִּין כֹּן בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם מָה שְׂאִין נִרְאָה כֹּן
מְלִשׁוֹנוֹ.

אֲמַנָּם הָרַב פְּרִי תִנְאָר בְּסִי' ק"כ פְּתַב דַּט"ס הוּא בְּדָבָרֵי הָרַשְׁבַּ"א וְצ"ל זֹולַת הָרַמְבַּ"ם
דַּס"ל דְּהִיא מְדַרְבְּנָן עֵי"ש גַּם הָרַב מְטָה אֶהְרֹן בַּח"א דְּרַף קמ"ז ע"ד פְּתַב בְּשֵׁם הָרַבְּנִים
קִרְיַת סַפֵּר וְכַנְה"ג וּפִר"ח דַּט"ס הוּא בְּדָבָרֵי הָרַשְׁבַּ"א וְכו' וְשְׂפִשׁוּט שְׂדַעַת הָרַמְבַּ"ם דְּהִיא
מְדַרְבְּנָן מְדַפְּסֵק בַּעֲיָא דְּמַשְׁפַּנְתָּא לְקוּלָא וְאִין מְזָה הַכְּרַח גְּמוּר עֵינָן בְּהַגְהוֹת מִיַּמ"ו שְׂם
אוֹת חִי"ת מ"ש בְּשֵׁם רַאבְּנִ"ה שְׂאִין זֶה פְּתִיקוּ דְּאִיסוּרָא לְחוּמְרָא וְכו' וּבְמָה שְׁהַסְבִּיר
הָרַב חַת"ם בַּחִי"ד רַס"י קי"ד וְאִם נִחְלְקוּ בְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם עַכ"פ דַּעַת הָרַמְבַּ"ן וְהָרַאב"ד
וְהָרַשְׁבַּ"א מְבֹנְרֶת דְּסְבָרֵי דְּהִיא מְדַאוּרִייתָא כַּמ"ש הָרַבְּנִים הַנְּ"ל וְכַתֵּב הָרַב מְטָה אֶהְרֹן
שְׂם שְׁכֹן גַּם דַּעַת הָרִיטְבַּ"א בַּחִי עֵי"ש.

וְהָרַב פִּר"ח בְּסִי' ק"כ סְעִיף ב' הִבִּין מְדָבָרֵי הַסְּמ"ק שְׁהִבְיָא מְרָן הַב"י שְׂם שְׂפּוּבֵר דְּטְבִילָה
זֹו מְדַאוּרִייתָא הִיא עֵי"ש וּבְאֲמַת שְׁכֹן מַתְבָּאָר מְדָבְרֵי כְּמוֹ שְׂנִירָאָה הָרוּאָה וּמְכָל זֶה
תְּמִיָּה לִי עַל מָה שְׂרָאִיתִי לְהַרְדָּב"ז בְּתַשׁוּ' הַחֲדָשׁוֹת סִי' ל"ד שְׂנִישְׂאָל בְּטְבִילַת נְדָה שְׁלֹא
בְּכּוּנָה שְׂנִחְלְקוּ רַב וּר' יוֹחָנָן אִם נְדָה שְׂנִישְׂאָנְסָה וְטְבִילָה טְהוּרָה לְבִיתָהּ וְנִחְלְקוּ הַפּוֹס' אִם
הִלְכָּה כְּרַב דְּטְהוּרָה לְבִיתָהּ אוֹ כַּר"י דְּאָרְף לְבִיתָהּ אִינָה טְהוּרָה וּבַד"ה וְהָיִי יוֹדַע וְכו' פְּתַב
שְׂדַעַת הָר"ן לְהַקֵּל כְּהָרַמְבַּ"ם וְשְׁכֹן מַשְׁמַע מְהָרַשְׁבַּ"א וְהָרַאב"ד וְשְׁכֹן פִּי ר"ח דְּקִי"ל

קרב וכן פי' ר"י ופסק דמי שקנה פלים חדשים ונפלו לו במים עלתה לו טבילה וסייג ע"ז ומילתא דפשיטא היא ואי לא דמסתפינא אמינא דאפי' רי"ו מודה בהא פנין דטבילת פלים חדשים לאו דאורייתא היא מודה הוא דלא בעו פנינה ואע"ג דילפינן לה מפלי מדין אסמכתא בעלמא היא וכ"כ הרמב"ם בפ"ז מהלכות מאכלות אסורות עכ"ל והוא תימה איך נקיט בפשיטות דטבילת פלים חדשים אינה אלא מדרבנן והלא לדעת שאר הראשונים הנז"ל היא מדאורייתא ואף דעת הרמב"ם אינו פשוט דסובר שהיא מדרבנן והרשב"א כתב דס"ל דהיא מדאורייתא ומשמע ליה פן מדכתב הרמב"ם מפי השמועה למדו או מדכתב מד"ס וכו' כמ"ש בכ"מ ולח"מ הג"ל ואם ע"פ איזה הכרח דעתו מקרעת דהיא מדרבנן לכל הפחות הנה לו להזכיר שדבר זה שנוי במחלוקת ושקרעת דעתו דהיא מדרבנן.

והרב מוהרימ"ט בחיו"ד סוף סי' י"ח נקיט בפשיטות דהיא מדאורייתא ואזלינן בספקא לחומרא והרב עולת שבת רס"י רס"א הביא דבריו הרב פתח הדביר שם נראה דנקיט דטבילה זו דאורייתא היא גם הרב אבני מילואים בתשו' סס"י י"א כתב דיש לחוש לדעת הפוסקים דטבילת פלים חדשים דאורייתא והרב ישועות יעקב בסי' תק"ט סק"ד כתב דלרוב הפוס' טבילת פלים חדשים היא מדרבנן עיי"ש וכבר נתבאר דאין פן דעת רבני האחרונים הג"ל.

והרב ערוך השלחן ביו"ד סי' ק"כ אות ה' הביא דהרב תה"ד בסי' רנ"ז כתב בפשיטות דהיא מדאורייתא וכתב שפן דעת הראב"ד והרמב"ן והרשב"א והרא"ה והא"ח והפלוסופו בהלכות יו"ט ושפן נראה דעת הסמ"ג עיי"ש.

הרי לה דהרבה מרבנותא סברי דטבילת פלים היא מדאורייתא ומרן מוהרד"ף בס' תסדי דוד ע"ד התוספתא במס' ע"ז פ"ק ט' (בד"ה הלוקח פלי תשמיש) העיד גם פן דמדאמרין הוסיף הכתוב טהרה אחרת במקנה למדו רוב הפוסקים דטבילה זו היא מדאורייתא ועם שכתב דדעת הרמב"ם דאינה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא (לפי שלא ראה מה שפלפלו הפוסקים בדעתו שאינו פשוט להחליט דסובר שהיא מדרבנן כנז"ל) מ"מ סיים דבריו והכי אמר רב ואמנם לישנא דמתניתא ודש"ס משמע טפי שהיא מדאורייתא עכ"ל הרי שכתב שלמדו רוב הפוסקים שהיא מדאורייתא דלא כמ"ש הרב ישו"י שדעת רוב הפוסקים שהיא מדרבנן (עיי' לקמן בד"ה וראיתי מה שהבאתי בשמו בזה): וראיתי להרב מראה הנגה בדרף ל"ו ע"ב שהביא תשובת הרב מוהרימ"ט ח"ב בחיו"ד ס"ו סי' י"ח שכתב דטבילה זו מדאורייתא ואזלינן בספקא לחומרא ותמה עליו איך נעלם ממנו דדעת הרמב"ם דהיא מדרבנן והכריח שפן דעת הרמב"ם מ"מ"ש הרמב"ם אמרו חכמים הוסיף לו טהרה אחרת אחר עברתו באש וכו' דלשון אמרו חכמים מורה דאינו אלא מדרבנן עיי"ש ולענ"ד אין זה מן התימה על הרב מוהרימ"ט דמלבד דאיכא שלמים וכן רבים דנקיטי בדעת הרמב"ם דמדאורייתא היא כמ"ל ועוד לו? הרי שפן דעת הרמב"ם הא מיהא אנו בדין אית לן למינקט פדעת רוב מנין הראשונים הנז"ל דסברי דמדאורייתא היא ושפיר קאמר הרב מוהרימ"ט דאזלינן בספקו לחומרא ומה שהכריח דעת הרמב"ם דמדרבנן היא מדכתב אמרו חכמים וכו' אינו מוכרח לענ"ד שהרי מצינו לשון זה בדבר שהוא מן התורה שפן שנינו בפ"ג מי"ג דמס' סוטה אמרו חכמים אין אדם

יוצא י"ח בלולבו של חברו וגם בדברי הרמב"ם מצינו שמשתמש בלשון זה בדברים שהם מדאורייתא כמו שרשמתי בקונטרס זה במערכת האל"ף אות רע"ג ומה שהכריח מדכתב הרמב"ם מדברי סופרים אין זה הכרח והרב לח"מ מפרש שמה שהביאו להרשב"א להבין שדעת הרמב"ם שהיא מדאורייתא הוא מדכתב מד"ס וכו' והאמת דאין הכרח לשום צד מלשון זה דאיפא דוכתי דלשון זה ר"ל דמדאורייתא הוא ופירשוהו סופרים ואיפא דר"ל דמדרכבנו ממש הוא וכמו שהבאתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' ה' אות ח' עיי"ש ועל פרחין צריכים אנו לדברי מרן כ"מ דממ"ש הרמב"ם מפי השמועה למדו משמע ליה דהיא מן התורה וחידיוש הוא שלא ראה דברי הרב לח"מ באותו פרק באותו מקום גם נעלם ממנו שהרב דברי אמת בקונטרס שמיני (בד"ה ובריש מ' מ"ק וכו' ד' ח"ק ע"א מדפוס אשכנז) הביא מ"ש הרשב"א שהביא מרן כ"מ דמדברי הרמב"ם משמע שהיא מדאורייתא וכתב שפונתו שדברי הרמב"ם חוזר אל השורש השני (דכל דבר שאינו מפורש בתורה קרי ליה ד"ס) ובחנם טרח הרב פר"ח בסי' ק"כ להשיג על הרמב"ם עיי"ש שלא ראה גם הוא דברי הלח"מ ובס' זכרנו לחיים ח"ב דף ל' אות א' הצ"ע דברי הרב מוהרימ"ט הג"ל וכבר כתבתי דלק"מ דנדאי לענגן דינא שפיר קאמר הרב מוהרימ"ט דינא להחמיר והרב ישועות יעקב בחיו"ד סי' ק"כ הביא מ"ש מרן כ"מ בשם הרשב"א שדעת הרמב"ם דהיא מדאורייתא וכתב שדבריו תמוהים שהרי הרמב"ם כתב בהדיא שהיא מד"ס ותימה על תמיהתו הרי במקומות הרבה פותב הרמב"ם מד"ס על דברים שהם מן התורה ע"פ מה שהשריש בשרש השני כנז"ל ואף שיש ג"כ בהקפד שפוטב ד"ס ור"ל מדרכבנו עכ"פ בדין זה שכתב מפי השמועה למדו שפיר נוכל לפרש דקרי ליה ד"ס ע"פ מה שהשריש בשרש השני ועיי"ש בישו"ש שפכת ליישב מ"ש הרשב"א שדעת הרמב"ם שהיא מדאורייתא דהיינו שעיקר טבילת פלים חדשים היא נדאי מן התורה ולזה פתב מפי השמועה למדו אבל מה שאסור להשתמש בכלי קודם טבילה זה אינו אלא איסור דרכבנו ולזה פתב מדברי סופרים וכו' אתוד"ק ונמצא לפי זה דגם הרמב"ם קאי בשיטת הראשונים הרמב"ד והרמב"ן והרשב"א וכו' שסופרים דהיא מדאורייתא ולפי זה י"ל עמ"ש בישו"ש סי' תק"ט הג"ל דלרוב הפוס' טבילה זו מדרכבנו היא דאם על עיקר הטבילה קאמר נהפוך הוא שדעת רוב הפוסקים דהיא מן התורה ואם על מה שאסור להשתמש בכלי קודם טבילה קאמר הרי נוכל לומר דלכל הפוסקים אינו אלא מדרכבנו וכמו שפירש הרב שדעת הרמב"ם.

וידידי הגאון עמודי אש בסי' י"ג אות י"ז הביא דברי הריטב"א לע"ז דף ע"ה ע"ב שכתב בשם הרמב"ן דטבילת פלים היא מדאורייתא ושפן דעת התוס' וכתב שפן דעת הרמב"ד והרשב"א ומרן בש"ע כמ"ש הפר"ח ודחה מ"ש התפארת ישראל בסוף ע"ז דטבילת פלים מדרכבנו דלא כבאר הגולה דליתא דאדרבא להלכה קי"ל דהוי מהתו' שפן דעת הראשונים וגם השיג עמ"ש בשערי דעה סי' ק"כ סק"ב דהרמב"ן ס"ל דטבילת פלים מדרכבנו דנעלם ממנו דהריטב"א שם פתב בשמו דהיא מדאורייתא וכתב דנ"ל להגיה בתשו' הרשב"א הרמב"ן במקום הרמב"ם דלא כב"ח ודברי אמת וכו' עיי"ש ונעלם ממנו שפיר קדמוהו רבנו הנז"ל בהגה"ה זו וחידיוש הוא שלא ראה דמרן כ"מ והרב לח"מ הוטב בעיניהם מ"ש הרשב"א שדעת הרמב"ם דהיא מדאורייתא וחתרו ליישב מהיכא משמע ליה הכי מר אמר מדקרי ליה ד"ס ומר אמר מדנקט בלישניה מפי השמועה

למדו וגם דברי הרמב"ן עהת"ו (במדבר ל"א כ"ג) שהביא בהשמטות פבר הובאו בדברי הרבנים ז"ל וראה זה חדש הביא לנו מ"ש בס' האשכול לר"א אב"ד שבח"ג סי' כ"ד גבי פלי זכוכית נחזי לו דמדברבנו צריף טבילה וס' הג"ל אין מצוי אצלי לעיין בו ומשמעות דבריו הוא דס"ל דעיקר טבילת פלים מדאורייתא היא זולת דבזכוכית היא מדברבנו ואפריון נמטינה.

ועיין עוד בענין זה לאבי התעודה סב"ק בס' העמק שאלה בפרשת מטות שאלתא קל"ז תק"ט: סימן יד (מקונטרס הכללים מערכת הטי"ת אות ה'). יד טבעים שנשתנו עתה בכמה ענינים ראיתי לרבין חסידא בס' קהלת יעקב בקונטרס מדות חכמים במערכת הוי"ו אות ע"ה הביא מ"ש ביבמות דף פ' דרבה תוספאה עבד עובדא להכשיר ע"פ סברא דולד מישתהי במעי אמו י"ב חדש ומשמע דלא משתהי יותר מי"ב חדש וכתב ששמע חוקרים בזה דלפי מ"ש בסדר עולם בפרשת ויצא דיששכר נולד בעשרה באב ועיבורה מיששכר ע"י הדודאים הנה בימי קציר חטים שהוא בחדש תמוז א"כ בלדתה לשנה הבאה ביו"ד באב כבר עברו יותר משלשה עשר חדש וכתב ע"ז ואין לנו לומר בדברים אלו וכיוצא בהן שעמה נשתנו הענינים וכיוצא לזה פתב מרן הב"י באה"ע ס"י קע"ח ובסי' קנ"ו הביא תשובת הרשב"ץ במ"ש בש"ס יולדת לט' אינה יולדת למקוטעים שרבים היו תמהים שהחוש מכזיב זה והתוס' פתבו שעמה נשתנו הענינים כמ"ש שפרה נחמורה אינן יולדות אלא לשלש שנים ועמה יולדות לשתי שנים וכן תמצא בכמה דברים עכ"ל הרב הג"ל והעמקתי כל דבריו לפי שנ"ל שבמקום מ"ש ואין לנו לומר וכו' צ"ל ויש לנו לומר וכו' או שהיה פתוב ואי' ור"ל ואית והמעתיק פתב ואין וכו' שאל"כ אין בדבריו נשוא המאמר והמענין יבחר ונשם במערכת הש"י"ן אות רס"ח הביא ג"כ מ"ש הרשב"ץ הג"ל וצ"י לעיין בתשו' הרשב"א סי' צ"ח וכוונתו (לפי הנראה היא) להוכיח דהרשב"א לא ניחא ליה למימר דנשתנו הטבעים מזמן הש"ס שנשאל שם בבהמה שנולד בה טרפות ברור ועברו עליה י"ב חדש שיש מי שהורה להקל ע"פ הכלל דטרפה אינה חיה י"ב חדש וזו שחיתה לא נטרפה והאריף לבטל דברי המתיר ואין לנו להוציא לעז על מה שהעידו רז"ל ונשה רעיון רוח ודברי הבאי וכו' וכתב בסיום דבריו ואם תשיב ומה נעשה וכבר ראינו בעינינו יתרת ברגל ששהתה י"ב חדש זו היא שאמר ריב"ל לר' יוסי בן גהוראי על דא את סמיה פלומר אי אפשר וכאילו אתה מעיד על שאי אפשר שראית אותו בעיניך או סיבה אחרת יש וכן בכאן אנו שואלין אותו שמעיד מאין אתה יודע ששהתה זו שמא שכחת או שמא טעית או שמא נתחלף לה זמן בזמן או שמא נתחלפה בהמה זו באחרת שאי אפשר להעיד שתהא בהמה זו בין עיניו כל י"ב חדש ואם תתחזק בטענותו ויאמר לא פי אהבתי דברים זרים וכו' ואחריהם אלה נאמר לו וכו' ויבטל המעיד ואלף פיוצא בו ואל תבטל נקודה אחת ממה שהספיקו בו חכמי ישראל הקדושים הנביאים ובני נביאים ודברים שנאמרו למשה מסיני עכ"ל וממה שלא פתב להשיב להמעיד שעמה נשתנו הטבעים וכו' מוכח דלא שמיצא ליה סברא זו פן נראה בכונתו.

והרב תה"ד בסי' רע"א ובכתבים סי' קס"ז הביא ג"כ מ"ש התוס' וקרא"ש שנשתנו טבעי הבהמות שלנו ממה שהיה בזמן הש"ס לענין לידת פרה בת שתי שנים ולענין עינוניתא דוורדי (דברי התוס' וקרא"ש הם בחולין דף מ"ז ע"א בד"ה כל הגי עיי"ש ובמה שצ"י על הגליון וכיוצא לזה פתבו התוס' בסופ"ק דמ"ק דף י"א ד"ה פוןרא אמ"ש בש"ס

כְּנוּרָא סְמוּךְ לְמִסְרָחֵי מְעַלֵּי וְכוּ' וְלִמְיֻשְׁתֵּי בֵּיתָא אַבְנֵה דְעַכְשָׁיו תּוֹפְסִים דְּבָרִים אֱלֵה לְסַפְנָה וְשָׂמָא נִשְׁתַּנּוּ כְּמוֹ הֶרְפּוּאוֹת שְׂבַשׁ"ס שְׂאִינְם טוֹבוֹת בּוֹזָה"ז וְעֵינֵן בְּדַבְרֵי מְרֹן כ"מ בְּהִלְכוֹת דְּעוֹת פ"ד הִלְכָה י"ח וּבְהִגָּהוֹת קוּבִץ עַל יַד שֵׁם הִלְכָה ח' עַל רְפּוּאוֹת שְׂבַשׁ"ס וּבַמ"ש בְּאוֹר לִי סִי ע"ו) וְרָצָה לֹמֵר כֵּן גַּם בַּמ"ש חַז"ל דְּרֹב בְּהִמּוֹת אֵינְם חוֹלְבוֹת אֱלָא א"כ יוֹלְדוֹת דְּבִהְמוֹת שְׁלָנוּ מְשֻׁנוֹת מְשַׁלְּהֶם כְּמוֹ שְׂמַעֲיָדִים שְׁלַפְעָמִים חוֹלְבוֹת ד' שְׁבוּעוֹת קוֹדֵם הִלְיָדָה וְשׁוֹב כְּתֹב דְּאִין לְהִתִּיר מְהֵאֵי טַעְמָא לְחוּד לְסַמְנָה עַל חִקְרִיתֵינוּ שֶׁהוּא נִגְדַּ קַבְלַת הַתְּלֻמוֹד וְלוֹמֵר שְׁנִשְׁתַּנְּהַ בְּזַמְנֵינוּ וְגַם הִגְאֹנִים שְׂפַתְבוּ לְאִסּוּר וְלִהְיֵת מְזָה הֵיִינוּ צְרִיכִים לֹמֵר שְׁלֵא כְּתֹבוּ דְבָרֵיהֶם לְזַמְנֵינוּ וְלְאַרְצוֹת שְׂאֵנוּ יוֹשְׁבֵים בְּהֶם עַכ"ל וְאַמְנֶם הֶרְמ"א בֵּאֵה"ע סִי קנ"ו הִבִּיא סְבֵרַת הֶרְשֶׁב"ץ בְּלִשׁוֹן וי"א וכו' וּמְתַבָּאֵר מַמ"ש הֶרְבַּ פ"ת שֵׁם בְּשֵׁם הֶרְבַּ פַּמ"א שְׁכֵן דַּעַת הֶרְמ"א לְהִלְכָה וְשִׁגְם הַסְּפָרְדִים שְׁנַמְשְׁכִים אַחַר סְבֵרַת הֶרְמַב"ם י"ל דְּבִהָא נְקֻטֵי כְּהֶרְמ"א עֵי"ש וְהֶרְבַּ מַג"א בְּסִי קע"ג סַק"א (עַמ"ש מְרֹן דְּבִין בְּשֶׁר לְדָגִים חוֹבָה לִיטּוֹל מִשׁוּם דְּקָשָׁה לְד"א) כְּתֹב דְּבּוֹזָה"ז אֶפְשָׁר דְּלֵא קַפְדִּינוּ דְּנִשְׁתַּנּוּ הַטְּבָעִים וְכוּ' גַּם בְּסִי קע"ט סַק"ח (עַמ"ש מְרֹן אֶכְל כָּל מְאָכְל וְלֵא אֶכְל מְלַח שְׂתָה כָּל מִשְׁקָה וְלֵא שְׂתָה מִים יְדָאָג וכו') כְּתֹב וְהֵאֱדָנָא נִשְׁתַּנּוּ הַטְּבָעִים אָף מְרֹן הַחֲבִי"ף בְּס' רִיחַ חַיִּים בְּסִי קע"ג כְּתֹב דְּבַס' נַכ"י (נִרְאָה שֶׁהוּא ס' נוֹהֵג כְּצֵאֵן יוֹסְף וְאֵינוּ מְצוּי אֲצִלִּי) דְּחָה דְּבָרֵי הַמַּג"א שֵׁם.

וּבַמַּאי דְּתַנּוּ בְּפִי"ט דְּמַס' שְׂבַת מ"ב עוֹשִׁין כָּל צְרִיכֵי מִילָה מוֹהֲלִין וּפּוֹרְעִין וּמוֹצְצִין כְּתֹב הֶרְבַּ תְּפַאֲרַת יִשְׂרָאֵל דְּלִפִּי מ"ש הֶרּוּפָאִים עֲתָה דְּאֲדַרְבָּא ע"י הַמְּצִיזָה אֶפְשָׁר שְׂיִסְתַּכּוֹן (וְהַסְּבִיר הַדְּבָר) וְאִין לְתַמּוּהָ שֶׁהוּא נִגְדַּ הַש"ס דְּבַכְמָה דְּבָרִים נִשְׁתַּנּוּ הַטְּבָעִים וְכוּ' הִנֵּה נִרְאָה לְסַמְנָה עַל דְּבָרֵיהֶם לְכָל הַפְּחוֹת בְּשַׁבַּת שְׁלֵא לְעַשׂוֹת חֲבוּרָה וְכוּ' אֲבָל חֲלִילָה לְזוּז מְדַבְרֵי חַז"ל וכו' עֵי"ש וּבְרַפ"ג דְּמַס' בְּכוּרוֹת וּמְצִאתִי בְּס' יְקָר מְלַבּוּשֵׁי יו"ט שְׁנִדְפַס מְקֻרֹב לִידֵידי הִגְאֹן הַמְּפֹרָסִם הַפְּהֵן הַגְּדוֹל מוֹהֲרֵיו"ט הַפְּהֵן יצ"ו שְׂפָסִי כ"ד (בְּד"ה אֲמַנֶם) כְּתֹב דְּהִגְאֹן בְּעַל מְשַׁכְּנוֹת יַעֲקֹב לֹא רָצָה לְסַמְנָה עַמ"ש הֶרְמ"א בְּשֵׁם הֶרְשֶׁב"ץ) בְּסִי קנ"ו הַנֵּ"ל דַּעַתָּה נִשְׁתַּנּוּ הַטְּבָעִים וְיוֹלְדָת לְתַשְׁעָה נְמִי יוֹלְדָת לְמִקְנוֹטָעִים וּבְעֵי שְׂשָׁה חֲדָשִׁים שְׁלָמִים אַחַר הַפֶּרֶת הָעוֹבֵר וְכַתֵּב דְּנִרְאָה שְׁדַעַתוֹ הִיא דַּמ"ש הֶרְשֶׁב"ץ דַּעַתָּה נִשְׁתַּנּוּ הַטְּבָעִים הִיא דַּעַת יַחֲדֵי דְּבִאֲמַת הֶרִיב"ש כְּתֹב שְׁלֵא כְּדַבְרֵיו וְנ"ל וְאִין לְהַקְשׁוֹת ע"ז מְמַנְהֵגוּ שְׁל עוֹלָם שְׂרוּב נְשִׁים יוֹלְדוֹת וְלָד שֶׁל קֵינְמָא לְפַחוֹת מִתַּשְׁעָה גְּמוּרִים מִיּוֹם שְׁטַבְלָה לְנִדְתָה שְׁכִינּוֹן שְׂאִינְם בּוֹעֲלִים וּפּוֹרְשִׁים אִין טְבִילְתָן רְאִיָה שְׁהָרִי אֶפְשָׁר שְׁטַעוּ בְּאִנְוָד דַּעַתָּן בְּהֶרִיוֹן וְהַנֵּלד הוּא אִם מְטְבִילוֹת הַקּוֹדְמוֹת וְכוּ' וְכַתֵּב מִי שְׂרוּצָה לְסַמְנָה עַל דַּעַת הֶרְמַב"ן דַּס"ל יוֹלְדָת לְתַשְׁעָה יוֹלְדָת לְמִקְנוֹטָעִין יֵשׁ לוֹ עַמּוּד נְכוּן לְסַמְנָה עָלָיו וְגַם זֹאת לֹא בְּרִירָא לִיָה יַעֲי"ש בְּתַשׁוּבַת תַּרמ"ז שְׂכַתְבֵּי מִי שְׂיַחְפּוֹץ לְחַלּוֹק עָלָיו יֹאמֵר שִׁגְם הֶרְמַב"ן לֹא כ"כ אֱלָא בְּאַבְלוֹת לְהַחְמִיר אֲבָל לֹא לְהַקֵּל בְּחִלְיָה וְשׁוֹב הִבִּיא (בְּמַלְבוּשֵׁי יו"ט) מ"ש הַג' בַּע"ס בֵּית מַאִיר בְּס' צְלַעוֹת הַבֵּית סִי וְנ"ל וְיֹוֹמֵר קְרוּב אֵלֵי מַה שְׂפִירֵשׁ הֶרִיב"ש בְּסִי תַמ"ז (ט"ס יֵשׁ לְמַעְלָה אוֹ לְמַטָּה) שְׂאֶפְשָׁר לְבַעַל דִּין לְחַלּוֹק וְלוֹמֵר דְּהֶרְמַב"ן מְחַמֵּיר בְּאַבְלוֹת וְכוּ' אָף רְאִיתִי שְׁהַג' רַעַק"א בְּסִי פ"ט נִרְאָה לְהִדְיָא שְׂסַמְנָה ע"ד הֶרְמ"א הַנֵּ"ל לְמַעְשָׂה דְּהָא גַּם שֵׁם לֹא הִנֵּה שְׂשָׁה חֲדָשִׁים שְׁלָמִים מַעַת שְׂרָאָה הָעַד שְׁהַפּוֹר עוֹבְרָה מ"מ מִתִּיר בְּפִשְׁיטוֹת וְכֵן הַג' חֲמֻדַת שְׁלָמָה סַמְנָה עַל דְּבָרֵי הֶרְמ"א הַנֵּ"ל לְמַעְשָׂה וְכֵן הַג' יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב כְּתֹב דְּהִיכָא דְּאֵי אֶפְשָׁר סְמַכֵּינוּ ע"ד הֶרְמ"א הַנֵּ"ל אֱלֵה

הדברים אשר דבר בקדשו הרב מלבושי יו"ט יצ"ו וצריף לעיניו בגוף דברי הריב"ש איך נחה דעתו לומר דהרמב"ן לא אמר אלא להחמיר באבלות וקלא פלל גדול הוא בידינו למיזל לקולא במידי דאבלות ואין אדם רשאי להחמיר דנמצא חומרו קולו שמתבטל מת"ת ותפלין ועונה וכו' כמ"ש הפוסקים עיניו במה שרשמתי במערכת ה"ה אות י' וכבר פתב במכתב לחזקתהו בחלק התשובות סי' י"א בשוב החקירה דלמאי איצטריף פללא דהלכה בדברי המיקל באבל ולא סגי לן בכללא דבשל סופרים הלך אחר המיקל דהיינו משום דבשאר דברי סופרים עם פי הדין נותן להקל אם בא להחמיר הרשות בידו מה שאין כן באבלות להקל אמרו ולא להחמיר משום דחומרו קולו עי"ש וא"כ איך יתכן לומר דהרמב"ן לא מחמת ששורת הדין כן קאמר אלא להחמיר וקלא חומרא זו קולא היא ואף שאינם אלא ביטול בשואת"ע לא הנה מן הראוי להחמיר בדבר שיבא ע"י זה לידי ביטול מצנת ה'.

ודחוק לפרש שפונתו שרמב"ן לא אמר אלא לענין חומרות שבאבלות ולא לענין הקולות שבו וש"ת הריב"ש א"מ בידי ובדברי הריב"ש שהביא מרן הב"י בסי' קנ"ו ליטנהו להניי מקלי כמו שיראה הרואה והרב חת"ס בחיו"ד סי' ק"א (בד"ה איברא) הביא מ"ש מוהרש"ל בפרק גיד הנשה סס"י ט"ו דמדלא הביא הרמב"ם הך דמר בר רב אשי דבניתא דאטוי בהדי בישרא אסור למיכליה אפילו במילחא משום סכנתא ש"מ דהוא ברוב בקיאותו בטבעיות ובכפואות ידע דבניתא אינו מזיק והש"ס מייירי שנטנה עם בשור ממש וכתב ע"ד שהוא דחוק מפונרסם דעכ"פ הנה להרמב"ם לומר דאסור לצלותו עם בשור ממש לכן כתב דיותר נראה דלפי עוצם חקמתו ידע והבין שנשפנו הטבעים בענין זה וכמ"ש התוס' (הביא דברי התוס' בכמה מקומות בזה) ומג"א רס"י קע"ג פתב ג"כ דאפשר שנשפנו הטבעים ומייתי ראיות אחרות ומ"מ כל הראיות יש לדחות דהתם נתברר לנו שנשפנה המקום או הזמן דוק ותשפח ואפי' הך דשיבתא בתוס' יומא דף ע"ז ע"ב י"ל אותם הבקיאים בהם ובשמותיהם וכותבין קמיעין יודעים רוחות ושדין דשכיחי ודלא שכיחי וכו' אבל הקא מי הגיד לנו דבטל החששא ההיא דישראלים נזהרים באמת ומשארי אומות אין ראיה פדאיתא בע"ז דף ל"א ע"ב גבי גילוי אלא דמדחזינן להרמב"ם דרב גובריה ברפואות וטבעיות שהשמיט הנ"ל ע"כ נוסה בחקירתו ומצא שנשפנו הטבעים בזה אתוד"ק ובההיא דשיבתא שהזכיר החת"ס עיניו אאאא לחזקתהו בחלק התשובת רס"י א': סימן טו (מקונטרס הכללים מערכת הטי"ת אות ט"ו).

טעמא דקרא קיימא לן כמאן דלא דריש טעד"ק עיניו להרבנים נו"ב ח"א אה"ע סי' פ' אות ד' נאות ח' וברכ"י סי' תכ"ח אות ז וחת"ס א"ח סי' ח"ק ד"ה ואע"ג ובחיו"ד סי' רנ"ד ור"ל אהלי יהודה דף צ"א ע"ג משנת אברהם דף י"ג ע"ג ס"ק י"ג נחפה בכסף ח"ב דף ק"ה ע"ב וי"ל בס' פל החיים הנד"מ למרן החבי"ף במ"ע זו אות ה' וכ"כ הרב חו"י סי' קמ"ב הובא בספר חיים ביד ס"ו סי' י"ח ועיניו עוד חת"ס יו"ד סוס"י שמ"א חיים ומלך הנ"מ דף ג' ע"ג ישועות יעקב יו"ד בקונטרס דברי נכד המחבר בהל' אבלות דף ל"ב ע"א ח"ץ סי' ס"ג ד"ה ובקונשית שיבת ציון סי' צ"ח ד"ה ומה שזאל ומשיב מהדורא ג' ח"א סי' קפ"ג ויש לתמוה עמ"ש הגאון שו"מ בח"א סי' ס"א דבמ"ע שיש בה לאו אף דהוי הז"ג נוהגת בנשים לפי מ"ש הרב האבודרהם דטעמא דנשים פטורות

הוא משום שמשונעבדת לבעלה א"כ פיון דבהלאו אינה משונעבדת ממילא איתא גם בעשה עי"ש דנראה דנקיט דרשינו טעמא דקרא וזה לא יתכן פאמור.

אף לפי מ"ש לקמן בשם החת"ס דלחומרא דרשי' טעד"ק ניקחא. ומצאתי שגרוב שם אריה א"ח סי' ב' (ד"ה והנה בא) השיג על השו"מ בזה.

ושם בחיו"ד סי' נ"ו סוד"ה ולפי זה השיג על התוי"ט וט"ז ופר"ח בענין איסור סחורה בדברים האסורים וכו' שדרשו טד"ק עי"ש ובספר שו"ת רמ"ץ א"ח סי' י"ד. סוף אות יו"ד כתב בשם חו"י סי' קל"ט דקי"ל דלא דרשי' טעמא דקרא וכתב ע"ד דזה אינו פשוט ויש מבוכה בדברי הרמב"ם דבהל' אס"ב פ"ב וי"ב נר' דפוסק כר"ש דדריש טד"ק וכמ"ש בלח"מ רפ"ג מהל' מלנה ע"כ ועי"ש בס"ה אות א' תמה ע"ד הרב השואל איך בא לדרוש טד"ק והא אנו לא פסקינו כר"ש דדריש טד"ק וכ"כ שם בס"ה ל"ה ד"ה אף ועיין בס' יבשר טוב סי' ג' מה שפלפל בסתירת דברי הרמב"ם בזה ועיין בשו"ת שו"מ ח"ב סי' קל"ה (השני) שרצה לומר פיון שאין בתליצה תועלת להמת כמו ביבום רק הוא לטובתה שתהיה מותרת לעלמא א"כ כל שאינה רוצה לחלוץ אין כופין אותה וסיים אבל באמת כ"ז הוא דרף דרש אבל חלילה חלילה לדרוש טעמא דקרא ובפרט בדבר דנפ"מ לדינא וכו' עי"ש ובמהדורא ד' ח"ג סי' ק"נ (בד"ה והנה ראיתי) הבאתי דבריו בקונטרס אסיפת דינים במערכת ברכות סי' א' סוף אות ו' ותמיה לי עמ"ש הרב הלבוש בא"ח סי' י"ז סוף ס"ב בטעם שלא נהגו נשים להתעטף בצצית אף ע"ג דבשאר מ"ע שהזמן גרמא מחייבות עצמן ואמר מר דכיון דצצית חובת גברא הוא הוי כלי גבר וכתוב לא יתה כלי גבר על אשה ואיך תתחייבו עצמן בדבר שיש בו נדנוד עבירה ומיכל בת שאול שאני שהיתה בת מלך ואשת מלך ולא אסרה תורה כלי גבר אלא פשלו בשת כדי שלא יפירו אותה הפל כדי שתזנה מה שאין שייך פן בבת מלך ואשת מלך שהפל מפירים אותה עכ"ל דמתבאר דס"ל דנקיטינו למידרש טעמא דקרא ולפי הטעם נבין ונדון להקל על מה שבא מפורש בתורה ולפי האמור אין הלכה פן והו אמת שהרב החינוך בפרשת פי תצא סי' תקמ"ב כתב טעם לא יתה כלי גבר משום זנות ושכ"כ הרמב"ם מ"מ אין לנו לסמוך על הטעם להוציא דין להקל עפ"י הטעם ומה גם שכתב עוד טעם אחר בשם הרמב"ם שהוא כדי להרחיק כל ענין ע"ז שהיה דרפן של עובדי ע"ז בכך וכו' עי"ש וא"כ פיון שיש איסור בדבר איך תוכל מיכל בת מלך לסמוך על הטעם להתיר לעצמה מה שיש בו איסור תורה וכל זה כתבתי לפי מה שנראה מדברי הרב הלבוש דמיכל בת שאול היתה לובשת בגד צצית אמנם בעניותי לא יכולתי להבין מאי קא קשיא ליה ממיכל בת שאול עד שהוצרך לומר דבת מלך שאני דהיכן מצינו דמיכל בת שאול היתה מתעטפת בצצית דבש"ס דילן במס' עירובין דף צ"ו ע"א שנינו בבב"יתא דמיכל בת שאול היתה מנחת תפלין ואשת יונה עולה לרגל ולא הונפר שם צצית וכן הביאו הראשונים בפרק בתרא דר"ה דף ל"ג ע"א דמיכל בת שאול היתה מנחת תפלין וכן הוא בש"ס ירושלמי בר"פ המוצא תפלין ובפרק הנה קורא הלכה ג' עי"ש ולא ראיתי מי שהזכיר שהיתה מתעטפת בצצית וצריך לומר דכונתו דלפי שיטתו דמשום חובת גברא איכא משום לא יתה כלי גבר על אשה א"כ גם בתפלין אין לנשים להחמיר על עצמו דבהו נמי פיון דדרף לבישה הוא איכא משום כלי גבר על האשה ואיך מיכל בת שאול היתה מנחת תפלין ולזה השיב דבת מלך שאני ועיין לקמן במערכת הלמ"ד אות קי"ו

שְׁהִבְאֵתִי דְבַתְרָגוּם יב"ע מִתְרָגַם לֹא יִהְיֶה כָּלִי גָבֵר עַל צִיצִית וּתְפִילִין: וְכַתֵּב הָרַב חַת"ס
בַּחֲיו"ד סִי' רַנ"ד (בַּד"ה וּנ"ל) דֹּאע"ג דְּקִי"ל כְּמֵאן דְּלֹא דְרִישׁ טַעְמָא דְקָרָא מ"מ הִיכָא
דְּנִפְיָק חוּמְרָא כִּי נִדְרֹןשׁ טַעְמָא אֲזִי אֲזִלִּינָן לְחוּמְרָא וְדְרִישׁוּנָן טַעְמָא דְקָרָא וְעֵינָן מִשְׁנַת
אַבְרָהָם דְּף י"ג ע"ג וְעֵינָן בַּחַת"ס יו"ד סִי' אַמ"ש (בַּד"ה אֵיבְרָא הֶרְמֵב"ם) וְדו"ק: וּבְסִפּוּר
מִזֶּרֶחַ נְאֻקָּלוֹת לְרַב גְּדוּל בְּדוּרְנוּ יְדִידֵי הָרַב הַמְּפֹרָסִם מוהר"ג פּוֹסֵק יצ"ו בְּדָף ל"ט ע"ב
רְאִיתִי שְׁנִסְתַּפֵּק אִי דְרִישׁוּנָן טַעְמָא דְקָרָא דְדַבְרֵי קַבְלָה וְכַתֵּב דִּישׁ לְהַחְמִיר וּמִתּוֹךְ מֵאִי
דְשִׁקוּ"ט הָרַב אֶהְלִי יְהוּדָה הַפְּהֵן בְּדָף צ"א ע"ג מִתְבָּאָר דְּלֹא שְׁאֲנִי לִי בֵּין קָרָא דְכַתִּיב
בְּאוֹרֵייתָא דְמִשְׁשֶׁה לְקָרָא דְנִבְיָאִי וְכַתּוּבֵי וְהִכִּי מִסְתַּבְּרָא לְפּוּם רִיהֶטָא אֲלֵא שְׁפָכֵר כְּתַבְתִּי
בְּשֵׁם הַגָּאוֹן חַת"ס דְּלַחוּמְרָא אִית לָן לְמִדְרַשׁ טַעְמָא דְקָרָא: סִימָן טז (מִקּוּנְטֵרִס הַפְּלִלִים
מִעֲרַכַת הַטִּי"ת אוֹת ל"ב).

טז טַעְיָמָה נְאֻמְרָה בְּש"ס ור"ל אֲכִילָה כ"כ הָרַב הַפְּרָדֵס בַּס' אוֹת הִיא לְעוֹלָם סִי' ק"ה דְּף
ק"ל ע"ג דְּמוֹכַח פֶּן מַמ"ש בְּבִרְכוֹת מ"ז ע"א אִין הַמְּסוּבִין רִשְׁאִים לְאֲכוּל פְּלוּם עַד
שְׁיִטְעוּנָם וְכו' לְטַעוּם אֲתָמֵר וּפִירִשׁ"י אִין חִילּוּק בְּדָבָר וְכו' אֲלֵמָא דְבַתְנִי טַעְיָמָה נְכַלְלָה
אֲכִילָה ע"כ וְלַעֲנֵנ"ד יֵשׁ לְדַחוּת דְשְׁאֲנִי הֶכָא דְאָמֵר לְאֲכוּל פְּלוּם אַמְטוּ"ל הִיא פְּאִילוּ אָמֵר
לְטַעוּם.

וּמ"ש עוֹד רְאָיָה מַמ"ש בְּתַעֲנִית י"ב ע"ב ר"י אֲקַלַע וְכו' עֶבְדוּ לִיה עֵיגְלָא וְכו' א"ל
לְיִטְעוּם מֵר וְכו' וּמִסְתַּמָּא ל"ד טַעְיָמָה אֲלֵא אֲכִילָה ע"ד צְדִיקִים אוֹמְרִים מְעַט וְעוֹשִׂים
הֶרְבֵּה וְכו' לַעֲנֵנ"ד הַזְּכוּחָה זֶן חֲלוּשָׁה הִיא כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הֶרְוָאָה וְכֵן הֶרְאָיָה מְסוּפָה דְּף כ"ו
וְכַמְּה אֲכִילַת עֲרָאִי פְּדִטְעָם וְכו' י"ל דְּאֲכִילַת עֲרָאִי וְטַעְיָמָה שְׁוֹו אֲבָל לֹא אֲכִילָה סְתָמִית
וּמִמָּה שְׁהִבְיָא שְׁם בְּשֵׁם הֶרְבֵּנִים הֶלִיכוּת אֲלֵי וְקַהֲלַת יַעֲקֹב בַּמַּע"ל ח"ב סִי' רַס"ד שְׁפַתְבוּ
בְּשֵׁם תּוֹס' שְׁבוּעוֹת כ"ב ע"ב ד"ה תָּא וְנִטְעוּם שְׁמָא בְּלִשׁוֹנָם הָווּ קָרוּ לְאֲכִילָה טַעְיָמָה
ע"כ יֵשׁ לְהוֹכִיחַ קֶצֶת דָּאִין רְאָיָה מִמְּקוֹמוֹת הָאֵלֶּה דְלִפִּי דְבַרְיוּ דְּמוֹכַח מִהַש"ס בַּתְּלַת
דּוֹכְתֵי הַנְּ"ל דְּאֲכִילָה נְאֻמְרָה בְּלִשׁוֹן טַעְיָמָה מַה זֶה שְׁפַתְבוּ הַתּוֹס' בְּלִשׁוֹן שְׁמָא בְּלִשׁוֹנָם
וְכו' וְכִי נַעֲלָמוּ מִהֶם דּוֹכְתֵי הַנְּ"ל אֲלֵא וְדָאִי מִדּוֹכְתֵי הַנְּ"ל אִין הֶכְרַח וְרַק הַתּוֹס' פְּתַבוּ
דְּאֲפִשֵׁר דְּבַזְמָנָם בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם קָרוּ לְאֲכִילָה טַעְיָמָה וְאִין מִזֶּה הֶכְרַח לְלִשׁוֹן חֲכָמִים
דְּקָרוּ לְאֲכִילָה טַעְיָמָה.

וְגַם מ"ש בְּשֵׁם הֶרִיב"ש סִי' רַפ"ח הִינְנוּ דְאֲכִילָה מוּעֲטָת קְרוּיָה טַעְיָמָה כַּמ"ש שְׁם
הֶרִיב"ש בְּפִי וְהִבְיָא רְאָיָה מִהִיא דְסוּפָה פְּדִטְעָם בַּר בֵּי רַב וְכו' וּמ"ש בְּשֵׁם מְרֵן הַב"י
א"ח סִי' רַל"ב בְּשֵׁם הֶרְשֵׁב"א דְסַעוּדָה קִטְנָה קָרִי לָה טַעְיָמָה מִשְׁם יֵשׁ רְאָיָה דְהָא סַעוּדָה
קִטְנָה הִינְנוּ אֲכִילָה גְּמוּרָה (אֲלֵא שְׁאִינָה שֶׁל חֶפְהָ וְכו') וְקָאֵמֵר רִיב"ל אֲסוּר לְטַעוּם וְהִינְנוּ
לְאֲכוּל ש"מ דְּקָרִי לְאֲכִילָה טַעְיָמָה וּמ"מ אָף אִם נֹאמֵר שְׁפֵן דְּרָף חַז"ל לְקָרָא לְאֲכִילָה
טַעְיָמָה נִרְאָה דָּאִין מִזֶּה סְתִירָה לַמ"ש מַג"א סִי' תַרְצ"ב סַק"ז דְּמִשׁוּ"ה שְׁיָנָה הֶרְמ"א
וְכַתֵּב לְאֲכוּל (וְלֹא כְּתֵב לְטַעוּם פְּלִשׁוֹן הַתַּה"ד) לְהוֹרוֹת דְטַעְיָמָה שְׁרִי וְכַתֵּב ע"ד בַּא"ה ל
שְׁם דְלִפִּי הָאֵמֹר דְבַתְיַבֵּת אֲכִילָה נְכַלְלַת טַעְיָמָה א"כ מ"ש הֶרְמ"א אֲסוּר לְאֲכוּל ה"ה
דְּאֲסוּר לְטַעוּם ע"כ דִּי"ל לְדַעַת הַמַּג"א דְבַדְבְּרֵי הַפּוֹסְקִים שְׁדַרְכָּם לְפָרֵשׁ אֲכִילָה לְחוּד
וְטַעְיָמָה לְחוּד בְּפֶרֶט בְּהִיא דְשְׁיָנָה מִלְשׁוֹן הַתַּה"ד דְּוַדָּאִי יוֹתֵר נְכוּן הוּא לְהַעֲתִיק הַדְּבָרִים
כְּמוֹ שְׁאֵמֵרֵם בַּעַל הַשְּׂמוּעָה ע"ד שְׁאֵמֵרוּ אֲלֵא שְׁחֵיב אָדָם לֹאמֵר פְּלִשׁוֹן רַבּוּ וּמִדְשָׁנִי

בְּלִישְׁנֵיהּ מוֹכַח וְדַאי דְּלֵהוֹרוֹת נָתַן דְּלֵא ס"ל פְּסֻכְרַת הַתְּה"ד אֶלְא דְּוֹקֵא אֶכִּילָה אָסוּר
וּבְשׁוֹ"ת בְּשָׁמַיִם רֵאשׁ ס'י שַׁע"ח פֶּתַב הָא דְאָמְרוּ אָסוּר שְׂיִטְעוּנָם פְּלוּם קוּדָם שְׂיִבְדִּיל
מִסְתַּבְרָא דְהֵינּוּ בְּשִׁיעוֹר רְבִיעִית אֶלְא שִׁי"ל הוֹאִיל וְאָמְרוּ פְּלוּם דְּלִגְמָרִי אָסוּר ע"כ: שׁוּב
רְאִיתִי לְמָרְן חִיד"א א"ח ס'י קס"ז אוֹת ד' (צִינּוּ ה"ה בַּס' אַה"ל שָׁם) שֶׁרַמ"ז לַמ"ש
בְּבֵרַכ"י שָׁם בְּהֵיִא דְאָסוּר לְאֶכּוֹל קוּדָם שְׂיִאֶכִּיל לְבַהֲמַתּוּ אִי גְרַסִּינּוּ לְאֶכּוֹל אוֹ גְרַסִּי
לְטַעוּם (וְעֵינּוּ מַה שְׂרַשְׁמַתִּי בְּזָה בְּמַעְרַכַת הָאֶלְף אוֹת ק') וְשׁוּב פֶּתַב וְהַתּוֹסְפוֹת שְׁבוּעוֹת
דָּף כ"ב פֶּתַבּוּ דְבִלְשׁוֹנָם הָיוּ קוֹרִים לְאֶכִּילָה טְעִימָה וּכ"כ הָרִיטְב"א (נִרְאֶה דְאִין הִלְשׁוֹן
מְדוּקָדֵק דְּהַתּוֹס' פֶּתַבּוּ שְׁמָא וְכו') וְאִין זֶה עֵנּוּ לְמֵאִי דְקָמָן לְמֵאִי דְגְרַסִּינּוּ אָסוּר לְאֶדָם
שְׂיִטְעוּם פְּלוּם וְלִשׁוֹן שְׂיִטְעוּם פְּלוּם מִשְׁמַע אִפִּי טְעִימָה עַכ"ל הִנֵּה רוֹאֶה דְמַבִּין בְּכּוֹנְנָתָם
כְּמוֹ שְׁהֵבִין הָאֵה"ל דר"ל דְטְעִימָה בְּלִשׁוֹן חִז"ל ר"ל אֶכִּילָה וּבְטָלָה דְעֵתִי.

וְהֵרַב חֲזִי אָדָם בְּנִשְׁמַת אָדָם הַלְכוֹת בְּרַכּוֹת פְּלֵל ה' ס'י י"א אָף הוּא הֵיָה מִתְכַּנְּיָן לְהוֹכִיחַ
מִש"ס דְּבְרַכּוֹת מ"ז ע"א דְטְעִימָה וְאֶכִּילָה שְׁוִים וְהוֹקְשָׁה לוֹ דְּהַתּוֹס' בְּשַׁבַּת דָּף ט' ד"ה
לִימָא (בְּנ"א רְשׁוּם תּוֹס' שַׁבַּת דָּף ק' וְהוּא ט"ס פֶּתַב חֲלוּק זֶה וְהַצ"ע.

וְהֵיָה גִירְסַת הַב"ח שָׁם בְּדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת הַ לְטַעוּם פְּלוּם וַא"כ י"ל דְאָף אִי נִימָא בְּעֵלְמָא
דְאֶכִּילָה וְטְעִימָה פִי הִדְדִי הֵכָא דְאָמַר רִיב"ל לְטַעוּם פְּלוּם הוּא פְּחוֹת מְאֶכִּילָה דְעֵלְמָא
ע"ד שֶׁכ' בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה הַנ"ל וְהוֹכַחַת הַש"ס לְפִי פִי הַתּוֹס' הִיא דְמַדְאָמַר רִיב"ל אָסוּר
לְטַעוּם פְּלוּם דְמִשְׁמַע אֶפְּיָלוּ אֶכִּילַת פִּירוֹת כ"ש שְׂצָרִיף לְהַפְסִיק כַּמ"ש בְּקָרְבָן נִתְנָאֵל
שָׁם וּק"ל: וְרְאִיתִי בְּהַשְׁמָטוֹת שֶׁבַס' אֶהֱל ח"ב דָּף רִי"א סוּע"ד שֶׁכ' שֶׁבַס' נִחְמַד לְמַרְאֵה
ח"ד דָּף קע"ג ע"ד פֶּתַב דִּישׁ לְהַשִּׁיב דְאִין רְאִיָה זֶה (מְבְרַכּוֹת מ"ו ע"א) חוֹתְמַת וְכַתֵּב ע"ד
שְׁהָרָאָה לְכַמְהָ מַעֲיָנִים וְאָמְרוּ שְׂאִין חֲלוּק בְּדַבָּר ע"כ וּכְבָר פֶּתַבְתִּי שְׁנַלְע"ד דִּישׁ לְחַלֵּק
מִשׁוּם שְׂאָמְרוּ לְאֶכּוֹל פְּלוּם.

וְאַעֲיָקְרָא מְדַבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת בְּסוּגְיָא הַנ"ל וּבְפֻסְחֵי דָּף ק"ו ד"ה גְּחִין וְהָרָא"ש בְּבְרַכּוֹת
וּפְסוּחִים שָׁם מִתְבָּאָר דְגְרַסִּי אִין הַמְסוּבִין רְשָׁאִין לְטַעוּם (תַּחַת לְאֶכּוֹל שְׁבַגְרִסְתִּינּוּ) וְכֹן
הוּא בְּהֵרִיף וְהֵרַר"י וּבְמַרְדְּכִי עִי"ש אֶלְא שֶׁל"ז לְהֵבִין סִיּוּם הַדְּבָרִים לְטַעוּם אֶתְמַר וְכו'
לוֹמַר פְּלִשׁוֹן רַבּוּ ע"כ וְדוּחַק לוֹמַר דְּלִיתְנָהּוּ לְהֵנִי מְלִי בְּגִירְסַתְּם וּמִצְאָתִי בַס' עִמּוּדֵי אִשׁ
הַנֵּד"מ לִידִי"ן הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵי"א נר"ו בְּסִימָן ב' דָּף ט"ז ע"א ד"ה לִימָא שֶׁכ' דְּלְאֶכּוֹל מִשְׁמַע
אֶכִּילָה וְלֹא טְעִימָה וּבְנִשְׁמַת אָדָם הַנִּיחַ בַּצ"ע מִש"ס בְּרַכּוֹת מ"ז ע"א וְכו' מְבֹאָר דְאִין
חֲלוּק בִּין לְאֶכּוֹל וּבִין לְטַעוּם וּלְדַעֲתִי י"ל דְגִירְסַת הַתּוֹסְפוֹת כְּגִי' הַשְׁט"מ שָׁם דְגְרַסִּי
לְטַעַם אֶתְמַר בְּפִתַח תַּחַת הָעֵינּוּ וּגִירְסַתּוּ הֵיָה בְּתַחֲלָה ג"כ לְטַעוּם אֶלְא דְשְׁמַע מְרַבּוּ בְּפִתַח
תַּחַת הָעֵינּוּ וְכֹן הֵיָתֵה גִירְסַת הַתּוֹס' וְלֹא ק"מ.

שׁוּב רְאִיתִי בְּזַכְרוֹן יוֹסֵף א"ח ס'י ח' שְׁגַם הוּא הַקְּשָׁה מְבְרַכּוֹת הַנ"ל וּבְס'י י"ד פֶּתַב לוֹ
חָכָם אֶחָד דְּבַהֲקַדְמַת ס' יוֹחֲסִין גְּרִיס לְטַעַם א"ל לְטַעוּם אֶתְמַר פֶּתַב ע"ז אִטּוּ אִמְדְּפִיסִים
נִיקוּ וְנִיִּסְמוּד. אוּלָם אֲנַחְנוּ זְכִינּוּ וּמִצְאָנוּ פֶן בַּס' שְׂיִטָּה מְקוּבָצַת וְכֹן הֵיָתֵה גִירְסַת הַתּוֹס'
וַא"ש עַכ"ד נר"ו שְׂשִׁיתִי פֶעַל פֶּל הוּן וּמַחְזִיקָנָא לִיה טִיבּוּתָא דְאֶשְׁפַּח לָן מְרַגְנִיתָא וְתַמְיָה
לִי שְׁלֵא הַרְגִישׁ שְׁהַתּוֹסְפוֹת וְהָרָא"ש תְּפָסוּ לְשׁוֹן הַמְמָרָא בְּלִשׁוֹן טְעִימָה וְכֹן הֵרִיף
וְהֵרַר"י וְהֵרַב הַמְרַדְכִי כְּנֹז"ל דְמָזָה מוֹכַח וְדַאי דְגְרַסִּי בְּגִירְסַת הַס' שְׂיִטָּה מְקוּבָצַת וְגַם

רש"י יוכל להיות שפך הנה גורס ואהכי כתב דאין חלוק בדבר וכו' אבל מודה דבין אכילה לטעימה יש חילוק.

ופלא בעיני שגם הוא מציין תוס' שבת ד' ק' וליתנהו להני מילי שם כמו שפתיבתי למעלה: סימן יז (מקונטרס הפללים מערכת היו"ד אות מ"ה). יז יורד לתוף אנפנות חבירו ראיתי לחכם אחד שכתב במכ"ע בשם תשו' הרב מוהר"ם בר פרוף סי' תרט"ז דאינו אלא מדת חסידות ואין שו"ת הנ"ל מצוי אצלי לראות דב"ק.

אך ראיתי להגאון חות יאיר בסי' מ"ב הו"ד בשו"ת מים רבים חח"מ סי' ט"ו ד"ה נהרי וכו' שכ' דיוורד לתוף אנפנות חבירו אין איסור פלל נאפי' בר מבואה אבר מבואה אמרינן דלא מצי מעפב ומותר לכתחלה אם לא בבר מבואה ממתא אחריתי כמבואר בח"מ סי' קנ"ו ונהביא ראיה מדאמרינן בפ' אלו הן הלוקין בא דוד ונהעמידן על י"א ה' מי יגור באהלה וכו' ומפרש פולהו במלי דחסידותא שאין בהם נידוד עבירה ובתוף הפאים מפרש לא עשה לרעהו רעה שלא ירד לאנפנות חבירו מפלל דשרי אלא דהפרושים ונהצנועים מושכים ידיהם ומזה השיג עמ"ש רש"ל בתשו' דיוורד לאנפנות חבירו קשה מכולם ונהעלה דט"ס יש בדברי רש"ל אלו תוד"ק ונהרב מים רבים עמד מתמיה ע"ז דאיך אפשר שיהיה מותר לכתחלה ובסו"פ הנשפין אמרינן ואת אשת רעהו לא טמא שלא ירד לאנפנות חבירו הרי שדקמוהו לטמא אשת חבירו ותני בפ"ק דקדושין דף כ"ח ע"א הקורא לחברו רשע יורד עמו עד לחייו ופירש"י למעט פרנסתו לירד לאנפנותו מפלל דבלא זה אסור לירד לאנפנות (לענ"ד יותר הנה לו לתמוה עפי"ד רש"י בב"מ דף ע"א ע"א שהק' על פי' זה דאיך יתירו חכמי ישראל לעשות כן עי"ש הרי דאפילו בקורא רשע אסור לירד לאנפנותו) ובפ"ק ואלו מגלחין מבואר דיוורד לאנפנות חבירו נקרא רודף דאמרינן מנ"ל דעבדינן הרדפה דכתיב אין לשרשו וכתב הר"ן (צ"ל הנמק"י עיין במה שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' ד' אות ה') פירש ר' ישעיה הרדפה יורדין לחייו וכו' שמושיבים אנפנים אחרים סמוך לו לעשות אנפנותו וכו' ליישב אך בחלקות ישית שהיורד לעשות אנפנות פאנפנות חבירו ואומר לו זו אמה עשה בשלך ואני בשלי בכה"ג הוא דאמר חו"י דמן הדין מותר ונהצנועים מושכין את ידיהם אבל היורד לאנפנות חבירו לסלק הראשון דהיינו לעשות אותה מלאכה שפכר באה ליד חבירו זה אסור מן הדין ועל פיוצא בזה אמרו שדומה למטמא אשת חבירו ולאו דוקא פשמשלקו לגמרי אלא אף אם לא יסלקנו לגמרי כי אם להשתתף עמו אסור שהרי ממעט בחלקו של ראשון שפכר זכה בה ולגבי אותו שיעור שפא לסלקו ממנו הוי מסלקו לגמרי אלו תוד"ק והאריף להכריח כן מגוף דברי החו"י ומדברי שפ"ו ועוד האריף בדין יורד לאנפנות חבירו דיש פמה סעיפים עי"ש שמדבריו יש ללמוד לשו"ב הבא לשחוט במקום שפכר יש שם שו"ב ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות הפל לפי הנדון ועם שמ"ש הרב נראה אמת נכון ויציב לדינא דיש לחלק כנז"ל מ"מ צריף לעיין בגוף דברי המוהר"ם לראות תנא היכא קאי האם יתכן לחלק כן ומה יענה להנהו תלתא (מ"ק וקידושין וסנהדרין הנ"ל) דקיימי בחדא שיטה דאסור וקצת משמע מהריב"ש בסי' שע"ד דכל הני לא הוו אלא מדת חסידות מדלא הוקשה לו אהיה דהקורא לחברו רשע יורד לחייו אלא מב"ב דף כ"א האי בר מבואה וכו' דינא הוא דמצי מעפב וא"כ איך מותר לירד לאנפנותו ומירץ פינן שזלזל בו וכו' ומדלא הוק' לו מהנהו תלתא נראה קצת דפשיט"ל דאינם אלא משנת

חסידים ולא ק"ל אלא ממה שהוא מן הדין דרחוק לומר ששעלם ממנו דברי הש"ס בשלשה מקומות הנ"ל ובעניינים אלו ניהו ואבינרייהו עיניו תחזנה דברי מי שגדול מן החת"ס בחח"מ סי' ע"ט שהאריך מאד ובד"ה פסיק השם הרביעי וכו' כתב ביחוד אהא דיורד לאנפנות חברו אם הוא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן עי"ש דב"ק: סימן יח (מקונטרס הכללים מערכת היו"ד אות מ"ו).

יח ישיבה בארץ מצרים בטעם הגרים בארץ מצרים בזמן הזה וכו' לפני האמים ישובו בה גדולי עולם הרמב"ם וגדולים אחרים כתב הריטב"א בחי' ליומא לדף ל"ח ע"א די"א שאותן העיירות כבר נתבלבלו ונחרבו ואלו עיירות אחרות הן וכו' והרא"ם תירץ דלא אסר הפתוב אלא להולך בדרך שהוא שמארץ ישראל והמדבר למצרים וכו' והנכון יותר שאין האיסור אלא בזמן שישראל שרויין על אדמתם אבל בזמן הזה שנגזר עליהם להיות נדחים בכל קצוין ארץ כל חו"ל אהד הוא וכו' עי"ש גם הסמ"ג במל"ת סי' רכ"ז עמד בחקירה זו על מה סמכו לדור שם וגם הרמב"ם הלך לגור שם ולא נתקרה דעתו במ"ש הי"א (שהביא הריטב"א הנ"ל) משום שעלה סנחריב ובלבל את כל העולם וגם מצרים נתבללה וכו' דמלבד דמצינו דר' יהושע חולק ועוד דבפ' החליל דף נ"א ע"ב אמרי' ואלכסנדריא מ"ט דאיענוש משום דעברו אקרא דלא תוסיפו לשוב וכו' ואותו מעשה היה אחר בלבול של סנחריב ולכן כתב דאין טעם להתיר אלא כמ"ש הרא"ם לא אסרה תורה אלא בדרך הזה פלומר מארץ ישראל למצרים אבל משאר ארצות מותר ע"כ.

וכ"כ בהגמ"י פ"ה מהלכות מלכים עי"ש ועיין מה שפלפל בזה הרב די השיב בחיו"ד סי' ט"ו ובהגהות ציון ירושלים בפ"ה דסנפ"ה ה"א ציין למ"ש ההגמ"י בפ"ה מהלכות מלכים הנ"ל וכו' דבמ"א יישוב דהרמב"ם לשיטתו בהלכות איסורי ביאה דגם מצרים נתבלבלה עי"ש וכבר קדמו בזה רבינו הפרי חדש במים חיים בנימוקיו להרמב"ם ונ"ל ואני מוסיף שלפי סברת הרב סוף פי"ב מהלכות אי"ב שעכשיו המצרים נתבטלו ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הן שאין כאן איסור כלל עכשיו לדור במצרים שלא אסרה תורה הדירה במצרים אלא בעודם המצרים במצרים ועל זה סומכים הדרים במצרים וצ"ע ליישב מ"ש בסנפ"ה דאנשי אלכסנדריא איענוש וכו' ע"כ לשונו.

ולא ראה דברי הסמ"ג בזה וגם גוף הישוב צ"ע דמדברי הרמב"ם בהל' מלכים מוכח ודאי דגם בזמן הזה אימיה להאי איסורא אלמא לא תלי האי איסורא בלא נתבטלו ומ"ש עוד בציון ירושלים ואף דמה שהתירה תורה וכו' עי"ש נראה דט"ס הוא וצ"ל ואפ"ש דמה שהנהירה תורה וכו' והרב שדה הארץ בח"ג בשו"ת אה"ע סי' י"א כ' בשם הרדב"ז בנדפסות סי' ע"ד דף צ"ב ע"ב דאין איסור לאו דלא תוסיפו לראותם עוד ליושבי מצרים כינון דאין דעתם להשתקע שם.

ואף מי שיושבים שם אבות על בנים שלישים גם רבעים. ולפי הנראה לא הנה שמיעלרבנן קדישי הנ"ל מה ששמע הרב פפתור ופרח שהרמב"ם היה חותם עצמו העופר בכל יום ג' לאנן דלדבריהם לא עבר בלא כלום והרב מוהר"ץ הירש חיות בהקדמתו לס' פפתור ופרח (בדפוס ברלין שנת תרי"א) כתב ע"ז אולם בהרמב"ם פ"ה מהלכות מלכים לא משמע פן עכ"ל ובענייני לא ראיתי שום משמעות בדברי הרמב"ם היפה שמועתו של הרב כפתו"ף הנ"ל ואפ"ש שפנתו למ"ש הרב די השיב שם דממ"ש

הַרְמַב"ם בְּדִין ח' דָּלָא הִזְהִירָה תוֹרָה אֱלָא לְשׁוֹב לָהּ יְחִידִי אוּ לְשִׁכּוֹן בָּהּ וְהִיא בְּיַד גּוֹיִם מִפְּנֵי שְׂמֵעֵשִׂיָהּ מְקַוְלָקְלִים מִשְׁאָר אַרְצוֹת וְכוּ' מִשְׁמַע דְּהִשְׁתָּא מִיָּהּ אֲשֵׁלָא נְשִׁאָרוּ הַמַּעֲשִׂים הַמְקַוְלָקְלִים מִן תְּרַח לְשִׁכּוֹן בָּהּ עַכ"ל וְא"כ לְפִי זֶה לֹא עֵבֶר הַרְמַב"ם בְּלֹא כְּלוּם דְּאִיסוּר זֶה לִיתְמִי בּוֹזֵה"ז וְכִבֵּר כְּתַבְתִּי דְּמִסְתַּמִּיּוֹת דְּבָרֵי הַרְמַב"ם מוֹכַח דְּאִיסוּר גַּם בּוֹזֵה"ז וְמִי הוֹדִיעֵנוּ מָה הָיוּ הַמַּעֲשִׂים הַמְקַוְלָקְלִים וְשִׁלָּא נְשִׁאָרוּ עִתָּה הַמַּעֲשִׂים הַהֵם.

אַתְמַהָּהּ: וְרֵאִיתִי לְהַרְבֵּי יִשְׂרָאֵל לֵב בַּחֲיוּ"ד בַּמַּע' הַיּוֹ"ד שְׁנִשְׁאָל אִי יִשְׂרָאֵל לְדוֹר בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם וְהַשִּׁיב שְׁאִין מְקוּם לְשִׁאָלָהּ זֶה מֵאַחַר שְׁרַבְיָנוּ הַגְּדוֹל הַרְמַב"ם יֵשֵׁב שָׁם שְׁנִים רַבּוֹת וְכֵן הַרְדֵּב"ז וְמוֹהֲרֵיק"ש וְעוֹד כְּמָה גְּדוֹלִים וְאִין לְהַאֲמִין לְהַאֲמָרִים שְׁהַרְמַב"ם הִנֵּה חוֹתֵם הַעֲוֹנָבֵר בַּה' לְאֹנָן דְּהָא וְדָאִי בְּדוֹתָא הִיא וְכוּ' וְצִיָּין כְּנַה"ג בְּהַגְהוֹתִיו וְחַיִּים שְׁאָל ח"א ס' צ"א וס' הִרְאִים ס' ש"ג וסמ"ג ס' רכ"ז וְהַרְבֵּי הַמַּגִּיָּה צִיָּין אֲבָן סְפִיר דָּף ל"ג שְׁמַר אֲבָרְהָם ס' ל"ג וְאִין בְּיַדִּי סְפָרִים הַנְּ"ל וּבַמַּח"כ גְּרָאָה וְדָאִי דְּנַעְלָם דְּבָרֵי הַרְבֵּי כְּפַתוֹר וְכֵן הָטִיחַ דְּבָרִים וְהַחֲלִיט דְּבְדוֹתָא הִיא לְפִי שְׁלָא רָאָה שְׁכ"כ אֶחָד הַמִּיְחַד מְגֹדוֹלֵי הַקְּדוּמוֹנִים רַק שְׁמַע פֶּן בַּע"פ וְכַחַשׁ הַשְּׁמוּעָה וְלֹא יִדְעָתִי חֲמִשָּׁה לְאֹנָן מֵאִי עֵבִידְתִּיָּהּ וְיַדְבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת מְלָכִים שָׁם מְבֹנָאָר דְּבִשְׁלִשָּׁה מְקוּמוֹת הִזְהִירָה הַתּוֹרָה וְכוּ' וְכ"כ בַּס' הַמַּצּוֹת בַּמַּל"ת סִימָן מ"ו וְכִבֵּר נִכְפַּל אֲזַהְרָה בְּזֶה ג"פ וְכוּ' עֵי"ש וְהָכִי אֵיתָא בִּירוּשְׁלַמִי בְּמַסְכַּת סוֹפָה פ' הַחֲלִיל הַל' א' תְּנִי רִשְׁב"י בַּג' מְקוּמוֹת הַנּוֹנְהָרוּ יִשְׂרָאֵל שְׁלָא לְשׁוֹב לְמַצְרַיִם וְכוּ' וְכֵן הוּא בְּמַדְרַשׁ רַבָּה רִישׁ פְּתִיחַתָּא דְּאַסְתֵּר וּבַמְכִילְתָּא בְּשַׁלַּח פְּרַעֲה ב' וְכ"כ הַרְבֵּי כְּפַתוֹר וְכֵן בַּפ' עֲשִׂירֵי בַד"ה דַּע שְׁכָמוּ וְכוּ' אַרְץ מַצְרַיִם הִיא הַיּוֹתֵר אִיסוּרָה מִכָּל חֵלֶק הָעוֹלָם עַד שִׁישׁ עַל שְׁכֻנְיָהּ ג' לְאֹוִיָּין ע"כ וּמִזֶּה הִנֵּה לוֹ לְהַכְחִישׁ הַשְּׁמוּעָה לְגַמְרֵי מְדָהָא לִיתָא וְכוּ' וְאֹוִלֵי הוּא ט"ס בְּיִשְׂרָאֵל לֵב (יִשְׂרָאֵל לֵב שְׁבִיִּדֵי חֶסֶר סוֹפּוֹ וְאֹוִלֵי נִתְקַן בְּלוֹחַ הַטְּעִיּוֹת) עַכ"פ אַחַר שְׁרַאֲנוּ שְׁהַרְבֵּי כְּפַתוֹר וְכֵן קַבֵּל שְׁמוּעָה זֶה חֲלִילָה לֹא עָלֶיהָ שְׁהִיא בְּדוּיָהּ וּמַצְאָתִי בְּסִפְרֵי בְּיַדִּי אֶת אֲבָרְהָם לְהַרְבֵּי הַגְּדוֹל מוֹהֲרָא"ף גַּר"ו שְׁבִדְרוּשׁ לְפָרְשַׁת צוֹ כְּתַב כְּלָפִי לְאִיָּא דְּאַחַר שְׁהִבִּיא מ"ש הַסְּמ"ג וְהַרִיטְכָּ"א הַנְּ"ל לְיִישֵׁב אִיָּהּ הַרְמַב"ם נִתְיָשֵׁב בְּמַצְרַיִם כְּתַב דַּנ"ל דַּכ"ז אִיָּהּ לְמוֹתֵר מֵאַחַר דְּהַרְמַב"ם עֲצָמוּ הִנֵּה חוֹתֵם שְׁהִיָּה עוֹבֵר וְכוּ' כַּמ"ש הַרְבֵּי כְּפַתוֹר וְכֵן שְׁמַע פֶּן מְבַנֵּי בְּנֵי שָׁל הַרְמַב"ם וְהִנֵּה מְוַכַּח לְזֶה מִפְּנֵי שְׁהִיָּה רּוֹפָא לְמַלְךָ מַצְרַיִם וְכוּ' עֵי"ש דְּבָרֵי הַנְּעִימִים בְּדָף צ"א ע"ד.

וְרֵאִיתִי שְׁם בְּדָף צ"ב ע"א וְע"ב שְׁכַתְבָּ בְּשֵׁם הַרְבֵּי אֵשׁ דַּת בְּכַרְשַׁת שׁוֹפְטִים דְּמִי שְׁהוֹלָף לְמַצְרַיִם לְסַחֲרָה דְּמִן תְּרַח כַּמ"ש הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת מְלָכִים וְהוּא מִירוּשׁ' וְהַסְפָּרֵי פִּינּוֹן שְׁנַכְנַס בְּהִיתֵר מִן תְּרַח לִישֵׁב שָׁם אַח"כ וְכַמ"ש הַרְמַב"ם שְׁאִין לֹא קִיֵּין עַל לָאוּ זֶה שְׁבִשְׁעַת הַכְּנָסָה מִן תְּרַח וְאִם יִשְׁבֵּי לִישֵׁב וְלִהְשַׁתְּקַע שָׁם אִין בּוֹ מַעֲשָׂה וְאִין מְצוּי אֲצִלֵי סְפָר הַנְּ"ל לְרֵאוֹת דַּב"ק וְתַמִּיָּה לִי דְּהִיכִי גִילַף הִיתְרָא מְדָאִין לֹא קִיֵּין עָלָיו לְפִי שְׁאִין בּוֹ מַעֲשָׂה נְהִי דְּמִלְקוֹת לִיכָּא אִיסוּרָא מִיָּהּ אִיכָּא.

וְעִיָּין מַה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּמַעְרַכַת הָאֱלָף אוֹת ל"ח וצ"ע: סִימָן יט (מְקוּוֹנְטֵרְס הַכְּלָלִים מַעְרַכַת הַיּוֹ"ד אוֹת מ"ז). יט יִמְכַר כְּלוֹ חוּץ מְדָמִי אִיסוּר שְׁבוּ תַקְנֵתָא זֶה אֵיתָא בְּכָל אִיסוּרֵי הַנְּאָה הָאוּסְרִים בְּנוֹתָן טַעַם אִיָּהּ שְׁלָא נִתְבַּטְלוּ עֲדִין מִן הַתּוֹרָה כָּל שְׁאִין חֲשִׁישׁ שְׁיַחְזוֹר וְיִמְכְרֵנוּ לְיִשְׂרָאֵל מוֹכְרוֹ חוּץ מְדָמִי אִיסוּר שְׁבוּ (וְכ"ש בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה דְּאוּסְרִים בְּמַשְׁהוּ מַשּׁוּם חֲשִׁיבוֹתָם וְכִבֵּר נִתְבַּטְלוּ מִן הַתּוֹרָה דְּמִדְמִיָּין לְהוּ לְסַתְּם יִנְבֵּם דְּמַהֲנֵי מְכִירָה חוּץ מְדָמִי

איסור שבו) כ"כ הרבנים פר"ח ופרמ"ג יו"ד סי' ק"י סק"ב ובפר"ח סי' תמ"ז סק"א (בד"ה ואפתי) כ' פן בשם הר"ן בפרק פל הצלמים בסופו דאעפ"י שלא נתבטל האיסור מן התורה איתא להך תקנתא דיימכר פולו וכו' עי"ש וכן ראיתי בשו"ת בית שלמה חיו"ד סי' קס"ב בנדון תערובת בשר בחלב שלא היה ששים בהתערובת פיון שאסור באכילה אסור בהנאה ועכ"פ צריף למכרו לנכרי חוץ מדמי איסור שבו וכו' עי"ש ומזה תמיה לי על מ"ש הרב ישועות יעקב יו"ד סי' קל"ד ס"ק ט"ו (בד"ה עוד נ"ל) לענין איסור הנאה שנתערב מין בשאינו מינו בפחות מששים לא מהני למפור הפל חוץ מדמי איסור שבו משום דיש בחלק ההיתר ג"כ איסור מה שקבל טעם מן האיסור וכו' עי"ש שלא זכר שר דברי הר"ן ודברי הרבנים הנ"ל וצ"ע אח"ז מצאתי בס' אפריון שלמה ליד ידי הרה"ג מוהר"ר שלמה זלמן ראם יצ"ו בקונט' מזבח אבנים דף י"ט אות ח' שכ' דאין לסמוך עמ"ש הפר"ח ופרמ"ג בזה פי אף שכ"כ הר"ן בפ' כה"צ מ"מ הר"ן גופיה בפרק השוכר אמתני' דין שנפל לבור הביא דברי הראב"ד דה"ה לשאר האוסרין בכ"ש וכו' וסיים הר"ן וכן עיקר ומשמע דדוקא באיסורי כ"ש מחמת חשיבותן (שפכר נתבטלו פדינם מד"ת) אבל לא באיסורי נו"ט שלא נתבטלו ואחר שראה הר"ן בפרק השוכר דברי הראב"ד חזר בו וכו' ומסיק פן לדינא עיש"ב ואין דבריו נלע"ד לומר פן בכונת הר"ן דאם היה מבין מדברי הראב"ד דבאיסורי הנאה שבנ"ט ליתא להאי תקנתא לא הנה שתיק מלכתוב בהדיא שחוזר בו ממ"ש בפרק פל הצלמים וגם היה לו לבאר מה נענה לראיתו מהירושלימי שהביא בפרק פל הצלמים ונהגם שלא נתישבת לעינין בהוכחותיו מדברי שאר פוסקים פסקרתו הנ"ל (דליתא להאי תקנתא באיסורי הנאה שבנו"ט) מ"מ בדעת הר"ן נ"ל פשוט דלא חזר מסברתו שפפרק כה"צ כמו שיראה הרוואה סימן כ (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות ז).

כ פגון לשון זה מורה דיש עוד דברים בדין ההוא ונדא מנייהו נקט פן משמע ליה להרב תוספת יו"ט בס"ו פ"ג דמס' נגעים (בד"ה פחות) ואהכי לא ניחא ליה לשון הרע"ב פגון שחין וכו' פגון נגעי פתים וכו' דהא ליתנהו אלא הני והו"ל למימר והן וכו' עי"ש גם בפ"ד דמס' נדה משנה ו' בד"ה המקשה פתב והינינו דכתב הרב פגון לומר דאיכא נמי גוונא אחרניא עי"ש וכן מתבאר מדברי רש"י במסכת סנהדרין דף צ"ח סוף ע"ב שעמ"ש בש"ס אי מן חייא הוא פגון רבינו הקדוש וכו' פתב והאי פגון לאו דוקא עי"ש ועכ"פ על צד הדוסק וההכרח נוכל לפרש דלשון זה לאו דוקא ואין לנו אלא מה שאמור בענין.

וכן ראיתי להרב פתח הדביר בח"ג סי' רפ"ה דף קל"ו ע"ד שפכת לפרש פן דברי הרב כנה"ג סי' רפ"ה שהביא שם עי"ש וכן ראיתי להרב יד מלאכי במערכת השי"ן אות תרי"ח דממ"ש התוס' בפסחים דף י"א ד"ה קוצרין דאיכא מילי טובא דבעינו שישנה עליו הפתוב פגון קדשים משמע ליה דכוננתו דדוקא בקדשים הוא דבעינו שישנה הפתוב לעכב וכתב שפכרת התוס' הנ"ל היא דלא כמ"ש הרב הנמק"י בפרק השואל דבשאלה בבבועלים והפרת נדרים שנה לעכב עי"ש ואף דמרון חיד"א בס' יעיר אנו מערכת השי"ן אות יו"ד חלק עליו ומשמע ליה דהתוס' הנ"ל קנימי בשיטת הרב הנמק"י דגם בשאר מילי איכא דשנה הפתוב לעכב נלע"ד דלאו משום לישנא דכגון דנקטי התוס' ס"ל הכי אלא ממה שפכתו דאיכא מילי טובא דבעינו שישנה עליו הפתוב הוא דמשמע ליה הכי

דלשון זה מוכח מתוכו דכוננתם לומר דכמו בקדשים דבעינו שנה הכי נמי איכא מילי טובא.

אבל בעלמא מודה דנוכל לפרש לשון זה דהוה הוה הדברים האמורים בענין ותו לא וכן פתבתי במערכה זו באות קכ"ט (בד"ה ומאי דמשמע) דלשון הרמב"ם כגון וכו' לאו דאיכא מילי אחרינא אלא הני דוקא עי"ש וכן ראיתי בחבור תורה מציון (היו"ל בעיק"ו ירושת"ו) בחוברת א' לשנת תרמ"ז בסי' ח' שפתב הרב הגדול מוהרר"י ישראל נר"ו דהרב לימודי ה' בס' אלופי יהודה בקונט' למ"ד מלמד דף ל"ה ע"ב הבין מדברי התוס' בפסחים הנז"ל כמו שהבין מדבריהם הרב יד מלאכי ומני"ר יצ"ו פתב לפרש פן דברי מוהרש"א בחולין דף ע"א ע"ב ע"ד התוס' ד"ה אטו דמ"ש כמו בית הסתרים הוא דוקא והביא דמין חיד"א בשו"ת חיים שאל ח"ב סיה' תמה על היד מלאכי וכתב ע"ד ואחרי המחיר נראה דכגון הוא דוקא קדשים שו"ר מ"ש בס' יקר הערך דף ק' ע"ג ד"ה ודרך אגב נהרב רוח יעקב שבס' לב שמח דף י"ט ע"ד הבין פדברי הרב חיד"א ע"כ תו"ד הרב יצ"ו עי"ש שנגראה מדבריו דס"ל דבהא פליגי אם יתכן לפרש לשון פגון דלא פא לרבות עוד איזה דברים או לא.

ואין ס' חיים שאל מצ"א לראות דב"ק שאם הם בסיגנון דבריו שביעיר און נראה דגם הוא מודה דיתכן לפרש בעלמא דלא פא לרבות שום דבר וכמו שפתבתי למעלה. וגם ג' ספרים הנז"ל (אלופ"י ויקר הערך ולב שמח) אמ"א לראות בדב"ק: סימן כא (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות ח').

כא פל תלמיד חכם שמונה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו הכי אמרינו ביבמות דף ע"ז ע"א ובשאר דוכתי ונראה מדברי רש"י (במ"ש בש"ס שאני הקא דשמואל ובית דינו קיים) דהטעם דאין שומעין לו דחיישינו דמשקר והנמק"י שם בד"ה גרסי' כ' בשם הריטב"א דהקשו על רש"י דח"ו לא חיישינו לת"ח שישקר אלא שאומר פן בידמי וכו' עי"ש ולכאורה י"ל ממ"ש הריטב"א בחי' למגילה דף י"ד ה"ד מרן חיד"א ביעיר און מער' זו אות י"ט דמצינו דכופר האמורא דאף שעומד בשמועתו כופר במה ששמע מרבותיו פדי שלא נקשה עליו ומביא ראיה ממ"ש בב"ק דף י"ב אמר ר"נ אישתמטין עולא ופירש"י שמתנירא שפא אקפחנו בהלכות ובקושיות ועוד הביא ממ"ש במכות ט"ו ע"א אמרו לו אמרת א"ל לא שעומד במשנתו אלא שכופר בדבריו שלא נקשה לו ע"כ א"כ מוכח מזה דמשפחת לה דמשקר האמורא ח"ו משום סבה שתהיה.

ומדוע לא נזה דעתו בפירש"י בהיה דיבמות ומה שהביא ממכות י"ל דמדברי רש"י שכ' חזר בו מתבאר דאינו עומד בסברתו ומכחיש פדי שלא יקשו עליו אלא האמת הוא דחזר בו ומה שהשיב ואמר לא אינו משקר בזה אלא פונתו לא עמדתו בשמועתי שחזר בו ולפי שמשמעות לשונו דלא אמר פלל דבר זה הוצרך רבה לומר האלקים אמרה וכו' ומיהדר הוא דהדר ביה ומצינו פן בערויבין דף י"ד סוף ע"ב אמרו ליה אמרת א"ל לא אמר רבא האלקים אמרה ומוכרח דמ"ש לא ר"ל לא עמדתו באמירתי ומפרש טעמו ננימוקו דהדר ביה.

(בחי' הריטב"א שם כ' וז"ל פי' פפר בדבריו משום דהנה הדר ביה וס"ל דהלכה כר"י וכו' עיי"ש וק"ל) ומההיא דאשתמטין עולא מצאתי במלא הרועים מערכת עבדא פמטלטלי דמי אות ג' שפתב דעולא לא פחש לרב נחמן אלא דבתחלה השיב עולא לשי' ר"ן דס"ל שעבדא ל"ד אף לבתר דנפיק אמר לפי שיטתיה דס"ל שעבדא דארזינתא עיי"ש: וראיתי להר' באר מ"ג חיים מוצירי בקונטרס גירסא דינקותא סי' כ"ח דף מ"א ע"ב שהקשה ע"ד הריטב"א שהביא הנמק"י הנ"ל שהרי מצינו בפרק פיצד מברכין דף מ"ג ע"ב דרב פפא אמר בשם רבא הלכה כב"ה ומסיים הש"ס ולא היא לאשתמוטי נפשיה הוא דעבד הרי דר"פ הוציא שקר מפיו ח"ו לאשתמוטי נפשי' על מאי דעבד משום פיסופא וצדקו דברי רש"י ודברי הריטב"א צ"ע עכ"ל והנה קושיותו היא עפ"י גירסת רש"י ופירושו (לא אמר רבא הלכה כב"ה אלא ר"פ איכסוף לפי שטעה והשמיט עצמו בקד"ע"כ) ותמיה לי שלא הביט עין בדברי הפוסקים והרא"ש שם שהוכיחו דהרי"ף לא גריס האי ולא היא כלל וא"כ פינון שקל עיקר דברי הריטב"א והנמק"י הוא לחלוק ע"ד רש"י דיבמות הנ"ל איך יתכן להקשות עליהם מההיא דברכות שאינו אלא לפי גירסת רש"י ופירושו ובאמת הם יכולים לומר דלקושטא לא גרסינן האי ולא היא כלל דלא יתכן לומר שמפני הבושה אמר בשם רבא מה שלא אמר ונפיק חורבא שישמעו ויעשו השומעים בדבריו ונמצא מכשיל רבים ח"ו עיין במעדני יו"ט ע"ד הרא"ש.

ואף אי גרסינן ולא היא אינם מוכרחים לפרש כפירושו רש"י ז"ל אלא יפרשו כמו שצדד במי"ט שם דהוא עצמו הד"ר הוא שכן ראוי להיות חוזר ואמר ולא היא כדי שלא יפשו לו רבים (מ"ש במי"ט שהלשון ל"מ פן פונתו ממ"ש לאשתמוטי הוא דעבד והול"ל דעבידנא).

אף בדוחק י"ל דבתר דאמר ר"פ ולא היא מסיים הש"ס לאשתמוטי וכו' כלומר מאי דאמר מעיקרא בשם רבא לאשתמוטי הוא דקאמר) או י"ל שמפרשים מ"ש בש"ס לאשתמוטי וכו' דהוא משום חסידות כמו שראיתי בגליון הש"ס חידשים דפוס ווארשא שהובא שם בשם שו"ת הרמ"ע מפאנו סי' ה' דר"פ לא מחמת פיסופא בעי לאשתמוטי אלא מסברא דנפשיה פליג על ר"י אלא דמדת חסידות לתלות הגדולה ברבו: ובאמת ל"ז להבין אמאי לא ניח"ל לרש"י ז"ל לפרש פן שהרי בפסחים קי"ב סוע"א דאמרין אם בקשת ליחנק היתלה באילן גדול פירש"י דאם ירצו לומר דבר שיהי' נשמע לבריות ויקבלו ממנו יאמר בשם אדם גדול ומדוע לא נפרש מ"ש בש"ס ולא היא ע"ד זה דכוננת הש"ס לומר דמ"ש ר"פ בשם רבא לא ששמע פן מרבא אלא דרף ענוה משתמט בקד"ע.

וגם מ"ש התוס' והרא"ש דלא גריס הרי"ף ולא היא מדפסק כר"פ נראה דאינו מוכרח דלא גריס דאפשר דגריס ומפרש דדרף ענוה הוא דאמר ואולי הם מפרשים מ"ש בפסחים היתלה באילן גדול כפי' רשב"ם למוד בפני רב ואחזר שמועותיו משמו וקרוב לנה הוא פי' הערוף (המובא בגליון הש"ס) בערף חנק (ובפ"י ר"ח לפסחים בדפוס ראם) ולפי זה לא מצינו שיהיה מדרף ענוה לומר בשם רבו מה שלא שמע ממנו אבל פשט דברי רש"י שם מורים דאומר בשמו מה שלא שמע ממנו וצ"ע.

באופן דהרבה פתחים ליישב קו' הבמ"ח על הריטב"א הנ"ל אף זוהי שקשה דברי הריטב"א אהדדי כמ"ל ועיין עוד לקמן במערכת הש"י"ן אות כ"ז: והנה בהאי עובדא

דבר פפא האריכו הרבנים מוהרלנ"ח ומוהר"י בנרב בפסק הסמיכה (שבסוף תשובת מוהרלאנ"ח) דמוהרלנ"ח בדרך נ"ט ע"ד (מדפוס לעמבערג) הביא הא דכל ת"ח וכו' שיש לחוש פשאומר אחר מעשה וכו' ושמ בד"ה ובר מן דין וכו' הביא הא דר"פ ומוכיח מזה לפי גירסת רש"י דכשהאמורא עשה מעשה בטעות משום פיסופא יאמר מה שלא היה ומוהר"י ב"ר רב שם בדרך ס"ט ע"א (בסוד"ה אומר הפותב לולא שאני רגיל) פתב שלא יעלה על הדעת כלל שיהיה שום חכם חשוד שישקר מפני שיהיה לו גנאי לחזור מדבורו ושהיא דר"פ פבר עשה מעשה שפירך על ההדס תחלה ולא היה אפשר לתקן וגם לא היה נמשך מזה נזק שישמעו אחרים ויקבעו פן הלכה דלגירסת רש"י עכ"ל דאחר עשה חזר ר"פ והודה שטעה וממנו ידע בעל הש"ס לומר ולא היא וכו' ומוהרל"ח פשחזר להשיב ע"ד כ' בפרט זה (בד"ה עוד כ' וז"ל עוד כ' בעל המגילה השנית) בדרך ע"ג ע"א דמצינו בכמה מקומות דגנאי גדול הוא למי שפירך ויעשה מעשה בטעות פדאמרינו בפ"ק דע"ז דף כ"ב ע"א איתביה רבינא לרבא וכו' איקסיה וקרוב לזה שם בדרך נ"ז ע"ב ונ"ח ע"א ופירש"י דמשום פיסופא קאמר ונתוס' הקשה על רש"י דמצינו לרבא דאומר דברים שאמרתי לפניכם טעות הם בידי ולא מיקסיה י"ל לדעת רש"י דדוקא באמירה בעלמא לא פסיפא ליה אבל לומר שעשה מעשה בטעות פסיפא ליה וכו' ואהכי לא הניח לו במ"ש מוהר"י ב"ר רב דחזר והודה וכו' דאיפא למיחש דאיפא דשמע בהא ולא שמע בהא וכו' וסיים ועכ"ז אני לא סמכתי על הא דר"פ הן מהטעם דהיא דוקא לגירסת ולא היא והן מטעם דהוי דבר זר מאד עי"ש ולפי הנראה נעלם זה מהרב באמ"ח דהדבר מבואר דבין למוהרל"ח בין למוהר"י ב"ר רב לק"מ על הריטב"א דלמוהר"י ב"ר פל שלא הודה וחזר בו אין לנו לחושדו שמשקר.

ור"פ חזר והודה ומצינו מעין זה שאומר האמורא דבר שאינו אמת רק לגסיון וחזר ומודה שמה שאמר אינו אמת עיין נזיר ל"ט ע"א אומר רב פפא אנא סברי לאו גמרא הוא בידיה וחדר ביה וכו' ובדברי התוס' שם.

ולמוהרלנ"ח עכ"פ לא כ"ע מודו בגירסא דלא היא וא"כ לא ק"מ על הריטב"א (ומצאתי בספר דרכי שלום בפרשת מקץ דף ל"ג ע"ג שהביא קו' הבאמ"ח ונהביא מה שיישב לזה בשו"ת יוסף אפי"ן סי' ס"ג ותמה עליהם שלא ראו דברי תשובת מוהרלנ"ח הנ"ל עיי"ש: ועל הגאונים מוהרל"ח ומוהריב"ר יש לתמוה דלא זכרו שרי דברי רש"י ביבמות הנ"ל דמתבאר דס"ל דחיישינן דמשקר וא"כ אינו מוכרח לומר בההיא דר"פ דס"ל לרש"י דחזר והודה וגם לא הוזכר בדב"ק מ"ש הנמק"י בשם הריטב"א דהקשו על רש"י וכי נחשדו חברים לשקר וכו' ועיין תוי"ט בפ"ה דאבות מ"ז אמאי דתנו ועל מה שלא שמע אומר לא שמעתי שכתב הרע"ב שאם פוסק דין מסבירתו לא יאמר פה שמעתי מרבתי שהקשה דזו מדת כל אדם שלא לשקר כ"ש בפסק דין שיתלה עצמו באילן גדול ואולי השומעים יסמכו עליו שפך קבל ונמצא מכשיל הרבים שאפשר שאין הדין פן ע"כ ולכאורה יש לתמוה על מאי דפשיט"ל לרבינו התוי"ט שדבר זה אסור שהרי לפי פירש"י בההיא דפסחים קי"ב באילן גדול כל כה"ג שרי ומצאתי בתפארת ישראל שהעיר בזה וכתב ליישב זה עפ"י מ"ש רשב"ם שם (ולא הזכיר דברי רש"י בזה אולי משמע ליה שפן גם פנונת רש"י) אף לענ"ד אי אפשר לומר פן בדעת הרב תוי"ט שהרי בדברי חמודות פ"ד דברכות ס"ק כ"ד שהזכיר התפ"י פתב דמ"ש בש"ס ברכות כ"ז האומר

דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִפִּי רַבּוֹ גּוֹרֵם לְשִׁכְיָנָה שֶׁתִּסְתַּלַּק מִיִּשְׂרָאֵל דֶּהֲטַעַם הוּא שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיֵּשׁ לְפַקְפֵּק בְּדָבָר הַהוּא וְנִמְצָא שֶׁמִּתְגַּנֵּה רַבּוֹ עַל יָדוֹ וְסִיּוּמֵי ע"ז וּמִפְּנֵי כֵן לֹא הִקְפִּידוּ כַּצ"ל וּבִאֲיִזָּה דְפוֹסִים רְאִיתִי שֶׁפְּתוּב וּמִפְּנֵי כֵן הִקְפִּידוּ וְנִרְאָה דַּט"ס הוּא וְכֵן מִצָּאתִי בְּמַחְצִית הַשִּׁקְלָל ע"ד הַמַּג"א ס"י קנ"ו סק"ב שֶׁהֶעֱתִיק כֵּן כִּיעִי"ש) וְאָמְרוּ בְּמַס' פְּסָחִים אִם בְּקִשְׁתָּ לְיַחְנֵק הַתְּלָה בְּאֵילָן גָּדוֹל עַכ"ל וְכוּנֹנְתוֹ כִּינּוֹן דֶּהֲטַעַם הוּא שֶׁמָּא יִפְקְפוּ בְּדָבָר וַיְהִי גִנְאֵי לְרַבּוֹ א"כ כְּשִׁיּוּדַע שֶׁהַדָּבָר בְּרוּר וְאִין בּוֹ לְפַקְפֵּק וְדֹאֵי.

אוֹ שִׁיּוּדַע בְּרַבּוֹ שֶׁאִינוֹ מִקְפִּיד בְּזֶה אִם כִּינּוֹנְתוֹ לַש"ש כִּי הֵיכִי דְלִיקְבְּלוּ מִיְּגִיָּה מוֹתֵר וְכֹה"ג מִיְּרִי בְּפְסָחִים עִי"ש בְּמַחְצ"ה הָרִי מְבֹאָר דְּמִפְּרִשׁ הֵיכִי דְפְסָחִים כְּפֶשֶׁט מִשְׁמַעוֹת פִּירִש"י דָּאֵי ס"ל כְּפִי רְשָׁב"ם לְמוֹד בְּפִנֵּי רַב וְכו' נִרְאָה דָּאִין קָשָׁר וְהַבְּנָה לְסִיּוּם לְשׁוֹן הַגָּל וְעִי"ש עוֹד בְּתַפִּי"ש מ"ש בְּזֶה וְעֵינֵי שׁוֹשְׁנִים לְדוֹד שְׂכ' לִיִּשָׁב קְוִשְׁתָּ הַתּוּי"ט (וְשַׁכ"כ הַע"ח) עַפ"י מַה שֶׁמִּצִּינוּ בְּפְסָחִים דָּף כ"ז דְּשִׁמוּאֵל אֶפְיָד דְּבָרֵי ר"י לְרַבֵּן פְּדִי שִׁיקְוֹבְלוּ וְקַמ"ל מִתְּנִי דְלָאוּ מִשְׁנַת חֲסִידִים הִיא לַעֲשׂוֹת כֵּן וּבְהַנְרִמְנוּתִיהָ דְמַר גַּלְעָד דְלֹא יִתְּכֵן לְזִמְרָן כֵּן דְסו"ס קָשָׁה אִם כֵּן הוּא פְּנוֹת הַתְּנָא לְמַה לַח קִיָּים שֶׁמוּאֵל מִתְּנִי דְאֲבוֹת וְעַל מַה שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹמֵר לֹא שֶׁמֶעֱתִי וְמִי חֲשִׁיד שֶׁמוּאֵל דְלֹא מְקַיֵּים מִשְׁנַת חֲסִידִים: וְמִן חֵיד"א בְּבִרְכ"י ח"מ ס"י י"ב אוֹת י"ב הֵבִיא מ"ש הָרַב מוֹהֲרֵיב"ל דִּינִיָּים נֶאֱמָנִים לְזִמְרָן שֶׁנִּטְלוּ קִנְיָן עַל הַפְּשָׁרָה וְלֹא חֲשִׁיבֵי נוֹגְעִים בְּעִדּוֹתָם וְשֶׁהָרַב אֲדַמַּת קִדְשׁ כ' דֶּהוּוּ נוֹגְעִים דְלֹא לִימְרוּ עֲלֵיהֶוּ דְלֹא יִדְעוּ דְפְשָׁרָה צְרִיכָה קִנְיָן כְּדֹאשְׁכַּחן בְּרַב פְּפָא דְעַבְד מְשׁוּם פִּיִּסּוּפָא וְכו' וְמַר בְּרִיָּה הִשִּׁיבּוּ דְשִׁאֲנֵי בְּהֵיכִי דַר"פ דְעַבְד כַּב"ה דַּה"ל כְּמוֹתָם בְּכ"מ וְכו' וּמִנִּיר בְּרַב"י שְׁקו"ט בְּדַח"י זֹו וְשׁוֹב תְּמַה עַל הָרַב אֲדַמ"ק דְמוֹכִיחַ בְּפִשְׁטוֹת מְהֵא דַר"פ דְחֲשׁוֹד לְזִמְרָן מַה שֶׁאִינוֹ אֶמֶת שֶׁהָרִי אִינוֹ פְּשׁוּט כֵּן לְהָרִי"ף דְלֹא גָרִיס וְלֹא הִיא וְהֵבִיא מ"ש מִן כ"מ בְּפ"ט דְּבִרְכוֹת דְגַם הָרִי"ף וְהָרַב"ם גָּרִיסִי וְלֹא הִיא וְר"ל דְהֶאֱמַת הוּא דְרָבָא לֹא אֶמְרָה אֶלָּא דָּאִיהוּ ס"ל דְכֵן הִלְכָה דֶּהִיא דַר"ג לָאוּ הַכְרָעָה הִיא וְכו' דַּלְפִי"ז ל"ד גְּדוֹן מוֹהֲרֵיב"ל לְהָא דַר"פ דַר"פ עֲשָׂה פְדִין אֶלָּא דְכִי הֵיכִי דְלִקְבְּלוּ מִיְּגִיָּה אֶמְרָה מִשְׁמִי דְרָבָא וְכְדֹאמְרִינָן בְּעֶלְמָא הַרוּצָה לִיחְנֵק וְכו' וְעוֹד הֶאֱרִיף וְהִזְכִּיר תְּשׁוּ' מוֹהֲרֵל"ח הַגָּל עִי"ש וְלַפִּי"ד מִן כ"מ עַכ"ל דַּמ"ש לְאֲשַׁתְמוּטִי הוּא דְאָמַר כְּלוֹמַר לְהַשְׁתַּמֵּט מִשְׁרָרָה וְגָדוּלָה תְּלָה הַדָּבָר בְּרַבָּא ע"ד שְׂכ' הַרְמ"ע הַגָּל וְצָרִיף לַעֲיִין בְּתַשׁוּ' הַרְמ"ע לְרֵאוֹת אִם הֵבִיא תְּנָא דְמִסִּיעַ לִיהַ דְּבָרֵי מִן כ"מ הַגָּל וּמ"ש בְּבִרְכ"י כְּדֹאמְרִי בְּעֶלְמָא הַרוּצָה וְכו' קִצַּת קָשָׁה שֶׁלֹּא זָכַר שֶׁר דְלִפְרִוּשׁ רְשָׁב"ם שֶׁם אִין הַכְרַח לְזֶה וְעַכ"פ לְמַדְנֵוּ מַדְב"ק שֶׁמִּבִּין בְּדְבָרֵי רַש"י כְּפֶשֶׁטָם דְלֹא כְּדִמְשַׁמַּע מִדְּבָרֵי הַתַּפִּי"ל הַגָּל דְגַם רַש"י כִּינּוֹנְתוֹ לְפִירוּשׁ רְשָׁב"ם וְעֵינֵי עוֹד בְּבִרְכ"י א"ח ס"י רַט"ז אוֹת י"ב שֶׁהֶאֱרִיף בְּגוֹף הַדִּין הֵוּא וְבַד"ה אֶכֶן וְכו' כְּתַב דַּק"ק עַל מִן כ"מ לְשׁוֹן הַש"ס דְּמִסִּיעִים לְאֲשַׁתְמוּטִי וְכו' וַי"ל ע"כ וְלַפִּי הַנִּרְאָה לֹא רָאָה שׁו"ת הַרְמ"ע הַגָּל דַּמ"ש בְּש"ס לְאֲשַׁתְמוּטִי וְכו' כְּלוֹמַר דְּכַבּוּרַח מִהַשְׁרָרָה וְהַכְּבוֹד הַשְּׁמִיט עֲצָמוֹ וְתְלָה הַדָּבָר בְּמִי שֶׁגָּדוֹל וְאוּלַי זֶהוּ כִּינּוֹנְתוֹ בְּמ"ש וַי"ל הֵינְנוּ עַל דְרָף הַגָּל: גַּם מִדְּבָרֵי הָרַב קָרְבַּן הַעֲדָה בְּפ"ז דְּמִסְכַּת גְּזִיר הַ"א בְּשִׁירֵי קָרְבַּן בַּד"ה אִיתּוּנִיָּה וְאֶנָּא מְלָקִי לִיהַ מִתְּבָאָר דְּמִבִּין דְּבָרֵי רַש"י בְּפְסָחִים הַגָּל כְּפֶשֶׁטָן וְלֹא נִתְכַּוֵּן לְפִירוּשׁ רְשָׁב"ם וְעִי"ש מ"ש ע"ד הַמַּג"א ס"י קנ"ו הַגָּל וּבְמַחְצִיָּק בְּרָכָה שֶׁם אוֹת ז וּבְקִוּנְטֵרַס אַחֲרוֹן שֶׁם: וּבְעֵיקָר פְּלִין עֵינֵי בְּבֵית שֶׁמוּאֵל בְּשִׁמוֹת אֲנָשִׁים בְּשֶׁם גְּרִשׁוֹן שְׂכ' בְּשֶׁם רַש"ל דְּחָכָם שֶׁסִּדָּר גִּט וְכַתְּבֵי גְרִשׁוֹן אוֹ גְּרִשׁוֹן וְאֶח"פ הַגִּיד שֶׁכֵּן הַגִּידוּ

לו את שמו אינו נאמן דקי"ל כל ת"ח וכו' ומיהו אם מילתא דעבידא לגלויי נאמן כמ"ש ביבמות (ס"ט) והנה משמע דגם הם מודה לרש"ל דאין המסדר נאמן ורק במילתא דעבידא לגלויי הוא דס"ל דנאמן וכל זה לשיטת רש"י ופי' במ"ש בפ"ס שאני הקא דשמואל ובי"ד קנים ודברי רש"ל הם בפ"ד דגטין סי' ל"א באות הגימ"ל עי"ש וס' ס"ש אין בידי לראות אם הזכיר דברי הנמק"י בשם הריטב"א דלא תישינון שישיקר ח"ו אלא דאמר בדדמי וכשמואל ובי"ד קנים דניק טפי ולא אמר בדדמי עי"ש ולפירושו אינו מבואר בפ"ס דבמילתא דעל"ג מהימן דאעיקרא לאו משום חסרון אמונה אמינו עליה ועיין בטיב גטין שם ס"ק כ"ו שהאריך דלא מסתבר פהש"ס דמשום שפבר חלה הוראתו דא"כ כל ת"ח שמורה הוראות יצטרף עדים באיזו סגנון נשאל ומההיא דר"פ אין ראיה דאע"ג דזימנין מיקרי ואמר משום פיסופא מסתמא לא נחוש לזה והרי"ף ל"ג ולא היא וכו' ובשו"ת קרמ"ע וכו' ודברי רש"י צ"ע ובגדון שברש"ל הנה רגלים לדבר שלא להאמין להמסדר וכו' ועיין בנמק"י וכו' וגם לא הנה מונחוק המסדר וכו' הא לא"ה אין לחוש פלל אתד"ק והעתקתי תו"ד לפי שראיתי במכתב גדול אחד מרבני דורינו יצ"ו שבעסק סידור גט אשר סדר רב מובהק בדורנו יצ"ו ולפי הענין הנה הכחשה בין הרב המסדר והמתגרשת בגופא דעובדא היכי הוה ומרוב הענוה פנה אל האזוב פמוני לחוות דעתי בענין ההוא ואנכי תולעת כתבתי לקיים דעת המסדר ובענין הכחשה הנ"ל כתבתי דאין דברי המתגרשת עומדים נגד דברי הרב המובהק אשר בית ישראל נשען עליו בכל הוראתיו והרב החולק כ' לי בקונטרסו דאין להאמין את הרב המסדר דהא קי"ל כל ת"ח שמורה וכו' וכיון שלא אמר פן הרב המסדר אלא אחר מעשה אין שומעין לו וציין בקונטרסו שו"ת רש"ל סי' ל"ו ותמים סי' י"ז וס' נחלת יעקב ח"ב סי' ג' (עיינתי בתמים ולא מצאתי מזה) ושו"ת רש"ל ונח"י אין מצ"א לראות דכ"ק אף לפי הנראה נעלם מהרב החולק דברי הג' ט"ג הנ"ל ודבריו נאמנו מאד והרב פתחי תשובה בקונטרס השמות כ' דגם הג' ג"מ האריך לתמוה בזה עמ"ש הב"ש עי"ש ולכן נראה דנדאי יש לנו לסמוך בכל פיוצא ע"ד הרב המורה ולא לחוש לחשדו ח"ו שמשקר.

ועתה השגתי ס' ג"מ שציין הרב פ"ת וראיתי שם בשם גרשם שהביא דברי הב"ש בשם רש"ל וס"ש וכתב דאינו רואה מקום לדברים אלו דהא דכל ת"ח שמורה וכו' לא נאמר אלא בבא להתיר דבר שהוא בחזקת איסור וכו' והוא נוגע בדבר וכו' אבל בהה מילתא אמאי לא נימא דחקר ועשה כדיון ואפילו בסתם ספרי דדייני אמרו מגמר גמירי וכו' ואם המסדר אינו בקי הרי בלא"ה יש לחוש לכמה פסולים כמ"ש הרמ"א בסי' קמ"א סס"ל וכו' ומסיק בצ"ע ויראה שאין זה אלא לפי ראות עיני גדול בטיב המסדר וכו' עי"ש שלא הזכיר דברי הנמק"י הנ"ל ועיין בשו"ת שם אריה בחיו"ד סי' ו' דדוקא בזמנא שהיו מורים מהלכות שקבלו הוא דאמרו כל ת"ח וכו' אבל עכשיו שמורים מפי סופרים וספרים לא שייך זה ע"כ ולא הנה לו להחליט פן דנדאי גם בזה"ז משפחת לה דאיבעי למיחש ולא זכר דברי הפוסקים הנ"ל בדין שם גרשם אלא דהכל לפי הענין ובעיקר פללין ראיתי בשו"ת השיב משה סי' ס"ה מאות ו' והלאה שהאריך מאד בעניינים אלו ולא יכלתי פעת לעיין בד"ק ואתה תחזה ועיין ג"כ בשו"ת צ"ח החדש באה"ע סי' ס"ו אות ב' וג': סימן כב (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות כ"ב).

כב פל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא פדרה הנאתן הכי אמרינן בפ' כל שעה ד' כ"ד ע"ב ודקדקו הראשונים מילקא הוא דלא לגי הא איסורא איפא ונחלקו אם האיסור הוא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן.

הנה הר"ן שם בהלכות בד"ה מר בר רב אשי פתב דבכל האיסורין חוץ מפשר בחלב וכלאי הפך אינו אסור שלא פדרה הנאתן אלא מדרבנן, וכ"כ בסו"פ האיש המקדש אמתני דהמקדש בערלה וכו' (בד' נ"ו ע"ה) אלא ששם פתב פן פמסתפק (דמשמע דלא מתסרי אלא מדרבנן פינו שאין לוקין עליהן) והריטב"א בחידושייו שם פתב דהני דלית בהו איסורא דאורייתא אלא דרבנן מיהא איפא.

וכן דעת התוס' בשבועות ד' כ"ב ד"ה אהיתרא ועי"ש בד' כ"ג ד"ה דמוקי וכתב הרב משנה למלך בהלכות יסודי תורה פ"ה דין ח' (בד"ה שם אבל שלא פדרה הנאתן) דגם מ"ש התוס' במס' ע"ז ד' י"ב (ד"ה אלא) דהא דאמרינן אין לוקין עליהן שלא פדרה הנאתן איסורא מיהא איפא ר"ל איסור דרבנן ולדבריו פתב הרב פר"ח בס' מים חיים בנמוקי למס' ע"ז דמ"ש התוס' דאיסורא איפא ר"ל מדרבנן עי"ש בד' י"ג ע"ג: אף הרב המגיד בפ"ח מהלכות מאכלות אסורות דין י"ו פתב עמ"ש הרמב"ם פל מאכל שאסור בהנאה אם נהנה ולא אכל כגון שמכר או נתן לנכרי כו' אינו לוקה ומפין אותו מ"מ.

דנפק"ל להרמב"ם מדאמרינן פל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא פדרה הנאתן וכל דבר הראוי לאכילה אין דרה הנאתו אלא דרה אכילה פתקונו וכו' ולפי זה איסור הנאה פדין חצי שיעור שאסור מן התורה ואין לוקין עליו עי"ש משמע דס"ל דמ"ש ר' יוחנן פל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא כדה"ן ר"ל דמלקות הוא דליפא אבל איסור תורה מיהא איפא אפילו שלא פדרה הנאתן.

וכן הוכיח הרב קרבן אליצור ד' ע"ז ע"ג מדברי הרשב"א בחידושייו לקידושיין ד' נ"ו ע"ב אמ"ש בש"ס מנין שלא יהנה ממנו ולא ידליק בו הנר ת"ל ונערתם ערלתו את פרוי שפתב דמאי דמצרכינו קרא לאסור הדלקה היינו לשמנים שאין דרכם להדלקה דהוי שלא פדרה הנאתן ואף דשלא פדרה הנאה מישרא שרי פדאמרי' בפ' כל שעה דהנה שנייה לברתיה בגוהרקי דערלה ואמר מידי דרה הנאתן קעבידנ' י"ל דהתם שלא פדרה הנאה פלל אי נמי במקום חולי הוא אבל שלא במקום חולי אפי' שלא פדרה הנאתו אסור עכ"ל דמתירויז השני מוכח דס"ל להרשב"א דאסור מן התורה וס"ל דגם אם אסור מן התורה מותר לחולה שאין בו סכנה פינו שאינו אלא איסור תורה בלבד בלא מלקות (והשיג על פמה רבנים שהביא שם דמשמע להו מסברא דאין להתיר איסור תורה אף שאין בו מלקות לחולה שאב"ס עי"ש) וכדעת הה"מ.

ומרן חיד"א במחזיק ברכה סי' עת"ה או"ה (ד"ה שוב ראיתי) פתב בשם הרב אור חדש לפסחים דבאיסורין שלא פדרה הנאתן איסורא איפא ודייק דר"י דאמר לא לגי סבר הכי ואזדא ר' יוחנן לטעמיה דסבר חצי שיעור אסור מן התורה עכ"ל ואין ס' הנ"ל מצ"א לראות אם הזכיר דברי ה"ה הנ"ל וכן נראה מדברי הרב לח"מ בפ' יו"ד מהל' מ"א דין כ"ב דשלא פדרה הנאתן אסור מן התורה וכן הבין הרב זרע אמת בח"ב סי' מ"ב ד' ל"ו ע"ב (בד"ה והן אמת) ממ"ש הרמב"ם דעל משקים היוצאים משאר פירות

אין לוקין עליהם דר"ל דאִיסורא דאורייתא מיהא איכא וכתב שפן נראה מדברי הרא"ש בפ' כל שעה ד' כ"ד שפכתב בסי' ב' וז"ל אבל שלא לצורך רפואה אפילו שלא פדרה הנאתו אסור מדאמר ר' יוחנן אין לוקין עליהם שלא פדרה הנאתו משמע מלקות הוא דליכא הא אִיסורא מיהא איכא עי"ש: ורב אחד הו"ד בס' באר יעקב בא"ח סי' תמ"ב פתב בנדונו דשלא פדרה הנאתו דמשמע דאִיסורא איכא הוא מדין טעם פעיקר ובאנו למחלוקת דלמ"ד טע"כ דאורייתא.

שלא כדה"ן אסור מדאורייתא וילדעת רש"י אסור מדרבנן (עי"ש בד' י"ז ע"א) והרב המחבר שקו"ט במשקין היוצאים מהפירות ע"י בישול אי חשיב שלא פדרה הנאתו וכתב דאף אם נאמר דחשיב שלא כדה"ן וקי"ל דאין לוקין בשלא כדה"ן מ"מ לא הוי מדרבנן כמו שהוכיח הרא"ש בפסחי' מדאמר אין לוקין שלא כדה"ן משמע דאִיסורא איכא ומשמע דאִיסור דאורייתא קאמר וכן הלח"מ בפ"ב (צ"ל בפ' יו"ד כיעי"ש) פתב בפשיטות שאסור מדאורייתא וכו' והדבר פשוט בעיני דאסור מדאורייתא כדקי"ל טעם פעיקר דאורי' וכו' ושוב פתב די"ל דאסור מדין חצי שיעור דאסור מדאורייתא ואין לוקין עליו ותמה על הג' פני יהושע בתשו' סי' י"ג דס" דשלא כדה"ן אסור מדרבנן וכתב דאולי ס"ל כמ"ש המשל"מ בריש ספרו ד' ג' ע"ב שהאריה דאינו אסור אלא מדרבנן אבל אין דבריו מוכרחים כ"כ מהש"ס וגם לשון הרמב"ם פ' י"ב (פ' יו"ד) מהל' מ"א גבי טבל וחדש לא משמע הכי (עי"ש בד' י"ט ע"א) ושם בע"ג הביא דהג' פני יהושע (שיטה) בקו"א פשיט"ל דהוא מדרבנן ושהשיג עמ"ש הלח"מ דהוא מדאורי' וכו' וגם על דבריו השיב כמ"ש ע"ד הפ"ט הראשון עי"ש ותמיה לי על שניהם שנעלם מהם דברי הה"מ שבפ"ח מהל' מ"א הנ"ל שכתב שדין ההנאה הוא פדין ח"ש שאסור מדאורייתא ואין לוקין עליו כנז"ל ושם בד' כ' ע"ד הובא מה שהשיב רב אחד ע"ד הרב המחבר ובדין זה (דשלא כדה"ן) פתב בסוף ד' כ"א ומה שהלח"מ מבאר דברי הרמב"ם דס"ל דשלא כדה"ן אסור מן התורה וכ"כ רום מע"ל פמה פעמים אני תמה דבש"ס פסחים ד' כ"ה מוכח בהדיא דליכא אִיסור תורה מדקאמר מידי דרה הנאה קעבידנא וכו' וכן מצאתי בפר"ח סי' תמ"ג סק"א והלח"מ עצמו בפ"ח הי"ו פתב דאינו אלא מדרבנן וסותר דברי עצמו ועוד ראיה שאין עליה תשובה שהרי הרמב"ם ס"ל דאין מלקות על ההנאה וא"כ עכ"ל דמ"ש אין לוקין עליהו אלא פדרה הנאתו דמשמע דכדרה הנאתו לוקה לאו דוקא אלא פלומר אינו אסור מן התורה אלא כדה"ן וכו' אתו"ד שם וגם בד' כ"א ע"א מחזיק סברתו דאינו אסור אלא מדרבנן ושכ"כ הפני חדש בשם התוס' והרב המחבר בד' כ"ו השיב ע"ד הרב המשגיג ועל מה שכתב הרב המשגיג דשלא פדרה הנאתו ליכא אִיסורא דאורייתא השיבו דבריו גכונים וכן האריה המשל"מ וכן הוא בדוכתי טובא בתוס' וכו' ואני פתבתי דברי לשיטת הרא"ש דס"ל דאית ביה אִיסור תורה והנה נ"ל דגם הרמב"ם ס"ל פן והטעי דברי הלח"מ וכו' אבל האמת אינו פן וכמ"ש רום מע"ל ומ"מ נ"ל דבמשקין היוצאין מהפירות אף דהוי שלא כדה"ן אסור מדאורייתא לדעת הסוברים דטעם פעיקר דאורייתא וכו' אתו"ד שלשת הרועים רבנן קדישי הנז"ל בענין זה: ותמיה לי על מה שמחליט הרב המחבר דדעת הרא"ש דאסור מן התורה וכן פתב הרב זרע אמת כמ"ש"ל בשמו ואנכי לא ידעתי מי הכריחם לזה דשפיר י"ל דמ"ש הרא"ש דאִיסורא מיהא איכא היינו דאסור מדרבנן שהרי גם התוס' דע"ז ד' י"ב פתבו דאִיסורא מיהא

איכא ופירש דבריהם הרב משל"מ דר"ל דאסור מדרבנן וכן מה שהכריח הרב זרע אמת מדכתב הרמב"ם אין לוקין עליו דר"ל דאסורא מיהא איכא פבר חזר בו ומסיק כמו שפירא מדברי מרן כ"מ שם דאינו אסור אלא מדרבנן עיי"ש וכבר רשמתי במערכת האל"ף אות ל"ח דנמצא בכמה מקומות לשון זה (אין לוקין עליו אינו לוקה) ואינו אסור אלא מדרבנן.

ומה שהקשה הרב המשגיג דברי הרב לח"מ אהדדי הנה לפי מה שפכתב הרב חיים מדבר בד' י"ג ע"א בדעת הה"מ דמאי דס"ל דשלא פדרף הנאתן הוא פחצי שיעור דאסור מן התורה ואין לוקין עליו היינו דוקא בכגון הנאה דמיירי הרמב"ם שמוכר או נותן או מאכיל לפלב דלא חשיב שלא כדה"ן לגמרי פהיא דרבינא דסוף בבוסר דזתים קטנים דלא הוי דרף הנאתן מאחר שלא נתבשלו ולא פתשם בבית הבד כמ"ש רש"י בכה"ג גם ה"ה מודה דאינו אסור אלא מדרבנן ולמד חילוק זה מדברי הרב לח"מ משנה בפ"א מהל' מ"א דין י"ו עיי"ש ולפי זה עלו פהוגן דברי הרב לח"מ ואין נסתר מחמתו דמ"ש בפירק יו"ד הכ"ב דאסור מן התורה היינו במשקין היוצאים מן הפירו' דאין זה שלא פדרף הנאה גמורה ומ"ש בש"ס פל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן שלא פדרף הנאתן דמשמע דאיסורא איכא היינו איסור דרבנן וכשהוא שלא כדה"ן לגמרי פן הוא דעת הרב לח"מ בזה ויתכן דגם מדברי הרשב"א בחי' לקידושין הנ"ל אין להכריח דס"ל דמ"ש בש"ס דאין לוקין שלא כדה"ן דמשמע דאיכא איסורא ר"ל איסור תורה דאפשר לפירש פונתו דבתחלה פכתב ליישב דהיא דשייף לברתיה וכו' מיירי בשלא כדה"ן פלל דמפרש כפירש"י שהיה פוסק ולא פתשם בבית הבד וכו' ונהדר קאמר אי נמי אימא דהיא לא הוה שלא כדה"ן גמורה נאפילו הכי שרי היינו משום שהוא במקום חולי אבל שלא במקום חולי אסור מן התורה והיינו דוקא פמונח דהיא דשייף לברתיה לא הוה שלא כדה"ן לגמרי אבל אם הוא שלא פדרף הנאה פלל לא אסיר מן התורה פלל ומצאתי בשו"ת פכתב סופר א"ח סי' קי"א אות ב' שכ' וז"ל הנה פכל איסורי תורה שישת הרא"ש פ' פל שעה והרשב"א ור"ן ונהריטב"א פקידושין ד' נ"ז דשלא כדה"ן מדרבנן מיהא אסור דלא אמר ר"י רק דפטור אבל אסור מדרבנן וכן שישתהרמב"ם הל' יסודי התורה דדוקא לחולה שאין בו ספנה מותר שלא כדה"ן אבל לבריא אסור ועיין משנה לפלך דמצד דאסור מן התורה כח"ש ולא נניח מפני ספקתו פשיטותן של ראשונים הנ"ל ותוס' בשבועות ובדוכתי טובא דשלא כדה"ן אסור מדרבנן עכ"ל מדברי הרב הללו שתיים זו שמענו דדעת הרא"ש וגם הרשב"א פקידושין הנ"ל היא דאינו אסור אלא מדרבנן דלא כמ"ש בבאר יעקב וזרע אמת הנ"ל בדעת הרא"ש.

וגם דלא פדמשמע מריהוט לישניה דהרשב"א דלת' שני שלא כדה"ן אסור מן התורה כמו שהבין הרב קרבן אליצור הנ"ל וכ"כ הרב שאגת אריה בסוס"י ע"ד דדעת הרשב"א בחי' לקידושין הוא דאסור מדרבנן ומה שהביא מהמשנה לפלך שפצדד בזה הנה הרואה יראה דאף שפצדד לומר דאסור מן התורה מ"מ פבר גילה דעתו דאין ריח חקמתו נוחה לומר פן אלא אינו אסור פי אם מדרבנן והביא ע"ז דברי התוס' שפכתבו בפירוש דהוא מדרבנן ופשוט דצד זה אצלו הוא העיקר ולפי זה לא נמצא מפניש מאן דס"ל דמ"ש פל איסורין אין לוקין עליהן שלא פדרף הנאתן דר"ל דאסורא דאורייתא איכא ומאחר דמפירש יוצא בדברי הר"ן ונהריטב"א והתוס' פקצת מקומות דסברי דהוא רק מדרבנן

מסתברא ודאי דגיש לנו לייחס פן גם בדעת שאר רבנותא שלא נמצא מפורש דסוברים בהיפוך ולא להוליד מחלוקת ביניהם ומה גם דגיש איזה פוסקים דסוברים שלא פדרף הנאתן מותר אף מדרבנן כמו שאכתוב להלן בס"ד א"כ אין לרחק הדעות כ"כ ואית לן למינקט מילתא מציעתא דאסור רק מדרבנן: הו אמת דראיתי להרב אגורה באהלך בד' מ' ע"ג שכתב דלדעת הרמב"ם וה"ה והרא"ש והטור יו"ד סי' קמ"ב אסור מן התורה וילדעת התוס' והר"ן רק מדרבנן עי"ש אבל אין דבריו מוכרחים לענ"ד דמ"ש בדעת הרמב"ם וה"ה הוא עפ"י מ"ש ה"ה בפ"ח מהל' מ"א הי"ו דדינו פדין ח"ש וכבר כתבתי למעלה דאינו מוכרח דס"ל פן בעלמא רק במוכר או נותן או מאכיל לכלב הוא דס"ל פן.

וכן מ"ש בדעת הרא"ש הוא ממ"ש בפ' כל שעה סימן ב' דאיסורא מיהא איכא ומשמע ליה דר"ל דאסור מן התורה ואינו מוכרח כמו שכתבתי למעלה. ומ"ש לדעת רבינו הטור הוא מה שהביא שם בד' ט"ל ע"ב דברי הריב"ה ביו"ד סי' קמ"ב וכתב הרמב"ד דוקא אשרה וכו' אבל בית ע"ז תוכו נגד פתחו תוף ד"א אסור אחריו לצל מותר ומדלא חלק עליו משמע דס"ל פנותיה דשלא כדה"ן מותר אפילו מדרבנן ותמה עליו שהוא היפוך דעת הרא"ש דס"ל דשלא כדה"ן אסור מן התורה ותיגר דס"ל להטור דדוקא היכא דנהנה מגופו של אסור שהניח חלב ע"ג מכתו וכיוצא הוא דאסור מדאורייתא אבל נהנה מצל קליש איסוריה ואף רבנן לא גזרו וסיים נמצא לפי זה דגם הטור ס"ל דכשנהנה מגופו של אסור שלא פדרף הנאתו איסורו מדאורייתא עכ"ל ולענ"ד אף אם הנה מפורש בדברי הרא"ש דכשנהנה שלא פדרף הנאתו אסור מן התורה לא הנה לנו להכריח דגם הריב"ה ס"ל פן רק שהיינו אומרי דמסתמא הטור לא יחלוק על הרא"ש ועכ"פ אינו הכרח גמור להחליט שפן הוא דעתו כל שכן במאי דקמן דערבך ערבא צריף ואינו מוכרח דמ"ש הרא"ש דאיכא איסורא ר"ל מן התורה כנז"ל ואם פן דל מהכא גם דעת הרא"ש והטור ואדרבא מקום יש בראש להוכיח דהטור ס"ל דאין באיסורין שלא פדרף הנאתן אסור תורה לפי מ"ש הרב שאגת אריה בסי' ע"ד שאביא בסמוך בס"ד ואף שיש לפקפק בדבריו כמ"ש להלן מ"מ לפי דעתו ודאי לא יתכן לומר דדעת הטור דשלא כדה"ן אסור מן התורה ולידין על כל פנים אין לנו הכרח דס"ל דאסור מן התורה פש גבן דברי ה"ה שכ"כ לדעת הרמב"ם וכבר הכריח הרב המשגיג שבס' באר יעקב דהרמב"ם ס"ל דאיסורו רק מדרבנן כמש"ל וא"כ ודאי יש לעשות עיקר מה שמפורש בדברי התוס' והריטב"א והר"ן דאינו אלא מדרבנן וכדמסיק הרב זרע אמת הנ"ל דקי"ל דאינו אסור שלא כדה"ן אלא מדרבנן (עי"ש בסוד"ה יצא לנו) וכ"כ הרב באר יעקב והרב המשגיג וכתבו פן גם בשם הפני יהושע הראשון ואחרון ועיין בשו"ת פני יהושע ח"ב בתשו' שבסוף הס' (הפועתות משו"ת בית אפרים) בסי' ט' דנקיט התם נמי דהוא מדרבנן וכ"כ הרב חכמת אדם בקונטרס בינת אדם בשער איסור והיתר סי' ע"ב.

ובקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' ב' אות ד' הבאתי דעת פמה מרבנן בתראי דנקטי הכי דשלא פדרף הנאתן אסור מדרבנן עי"ש וכ"כ בפשיטות בישועות יעקב אבן העזר סי' כ"ח סק"ך דאסור רק מדרבנן: ודעת ראב"ה שמרדכי פירק כל שעה דכל שהוא שלא פדרף הנאתן מותר אפילו מדרבנן והרב פרמ"ג בשושנת העמקים פלל ט' (סוף ד"ה עיין בשו"ת) תמה על הרב ש"ף ביו"ד סי' נק"ה ס"ק י"ד שהעתיק דברי ראב"ה ולא יעיר דסברא יחידאה היא דכל הפוסקים סוברים דאע"ג דאין לוקין

על שלא כדה"ן איסורא מיהא איפא עי"ש וכן תמה עליו הרב שאגת אריה בסי' ע"ד איף
העתיק דברי ראב"ה ולא שת לבו לדברי שאר פוסקים דסברי דאיסורא מיהא איפא
וראייתי עוד שם שהביא מ"ש הטור א"ח סי' תרי"ב דאוכל פחות מפשיעור ביוה"כ
איסורא איפא אבל דבר שאינו ראוי לאכילה פתב אבי העזרי דאפילו איסורא ליכא וכו'
והאריה לפלפל בזה ובמסקנתו פתב דראב"ה אזיל לשיטתיה דמ"ש כל האיסורין אין
לוקין על שלא כדה"ן היינו דפטור ומותר ומשו"ה פתב בדבר שאינו ראוי לאכילה
דאיסורא נמי ליכא אף דעת התוס' והרשב"א והריטב"א ונהר"ן אינו פן כמ"ש בקידושין
ד' נ"ו במקדש באיסורי הנאה דאע"ג דכל איסורין שרו שלא כדה"ן מ"מ אסור מדרבנן
כמ"ש בשם בדיני קידושין והוכחתי שם דכן עיקר וא"כ גם מאי דתנן ביוה"כ אכל
אוכלין שאינן ראויים לאכילה פטור הוא פטור אבל אסור אתוד"ק ולענ"ד יש לפקפק
דלפי זה עכ"ל דגם רבינו הטור שהביא דברי ראב"ה בשתיקה פהודאה ס"ל נמי דכל
איסורין שבתורה מותרים שלא כדה"ן הנאתן שלא כדה"ן ונהרשב"א וכו' דסברי
דאסור מיהא מדרבנן כמ"ש הוא ו"ל ואם פי לא יקשה עלינו כ"כ איף פסק פראב"ה
היף דעתם אבל מה נענה למה שמבואר בדברי הרא"ש בפ"ק כל שעה סי' ב' שפתב
מפני דדוקא במקום חולי הוא דשרו שלא כדה"ן הנאתן אבל בלא שום חולי אסור ואין
דה"ן רבינו הטור לפסוק שלא כדה"ן הרא"ש בלתי שינפור דעתו וסברתו לכן
מוכרחים אנו לומר דס"ל לרבינו הטור דאוכלין שאין ראויים לאכילה קילי מאוכלין
הראויים לאכילה ואוכלים שלא כדה"ן הנאתן דחשיבי כעפרא בעלמא (כמו שצ"ד לומר
פן הרב שאגת אריה שם בסי' ע"ה עי"ש) וא"כ אינו מוכרח דראב"ה כ"כ לפי שיטתו
אלא אף אם בכל איסורין שלא כדה"ן הנאתן אסור אנוכלין שאין ראויין לאכילה מישרא
שרו לדברי הפל.

גם מ"ש בשם התוס' בקידושין דתירצו לקושיתם דאסור מדרבנן הוא תמוה דהרי התוס'
לא פתבו פן כמו שיראה הרואה ואדרבה הבינו אינה מרבנן קדישי דהתוס' בקידושין
סברו דשלא כדה"ן מותר אפי' מדרבנן מדלא תירצו לקושיתם כמ"ש ה"ר"ן והריטב"א
כמ"ש להלן בס"ד: איף שיהיה דעת ראב"ה היא דשלא כדה"ן הנאתן מותר אפילו
מדרבנן גם שלא במקום חולי והרב משנה למלך בפ"ה מהל' יסודי התורה הנז"ל הבין
דדעת התוס' בקידושין ד' נ"ו ע"ב (גבי המקדש בערלה וכלאי הכרם) דסברי דגם
מדרבנן מותר ותמה עליהם כיעי"ש (ומש"ש שפן דעתם גם בפ' כל שעה ד' כ"ח הוא
ט"ס וצ"ל ד' כ"ט בתוד"ה אין פודין עי"ש) ויש להעיר על הרב עצמות יוסף בקידושין
שם שהבין ג"כ מדברי התוס' דסברי דמותר ושתיק להו זולת שפתב דה"ר"ן ס"ל דאסור
כיעי"ש וראיתי בס' יד יהודה (להרב דק"ק ראדחוב) בפסגיא דפסחים ד' כ"ד שצ"ד
בכונת התוס' דקידושין דגם הם סוברים דשלא כדה"ן אסור ורק פונתם שאם היא חולה
אף חולי שאין בו ספנה תוכל ליהנות מהם שלא כדה"ן (עי"ש בד' מ"ז סוף ע"ד) ולפי
הנראה לא ראה דברי התוס' שם בד"ה מנין שלא יצבע בו קמ"ל דאסור בכל ענין וכדדה"ן
הנאתו אבל שלא כדה"ן שרי עכ"ל והתם לא מיירו התוס' מדין קידושין ומיהו לפי מה
שצ"ד הרב משנה למלך בכונתם דשרי מן התורה (אלא דלא הונח לו דסוף סוף פיון
דאסור מדרבנן הו"ל מקדש באיסורין דרבנן שיש להם עיקר עי"ש) א"כ הכי נמי י"ל
דמ"ש בד"ה מנין דשלא כדה"ן שרי ר"ל מדאורייתא ולפי זה אין הכרח מדברי התוס'

בְּקִידוּשֵׁי דְסַבְרֵי דְשִׁלָּא כְדֵה"ן מוֹתֵר וּמַר בְּרִיָּה דְרַב שְׁמַשׁ צְדָקָה בַּחֲוִי"ד סִימָן כ"ח בְּהַגְהָה אוֹת ג' גַּמְשָׁף אַחַר מ"ש הָרַב מְשַׁנֵּה לְמַלְךָ דְּהַתּוֹ בְּקִידוּשֵׁי סַבְרֵי דְשִׁלָּא כְדֵה"ן מוֹתֵר וְאִינוּ מוֹכְרַח פְּאָמּוֹר: וּמִצְאָתִי שֶׁהָרַב יַד דְּוֹד בְּקִידוּשֵׁי לְמַס' פְּסָחִים עַל ד' כ' ע"ב (בד"ה יין נְמִי רְאוּי לְזִילּוּף) הִבִּין ג"כ מִדְּבַרֵי הַתּוֹס' בְּקִידוּשֵׁי דְסַבְרֵי דְשִׁלָּא כְדֵה"ן מוֹתֵר לְכַתְחֵלָה וְשִׁפְן דַּעְתָּם בְּפְסָחִים ד' כ"ט וְכַתֵּב שְׁאֵפְשֵׁר ג"כ שְׁזָה דַּעַת הַתּוֹס' בְּרִישׁ פְּסָחִים שֶׁפְתָבוּ וְלֹא דְמִי לְשַׁאֲרַי אִיסוּרֵי הַנְּאָה דְסַבְרֵי דְאִין צְרִיף בִּיעוּר פִּינּוֹן דִּיכּוּל לִיקְהוֹת מְהוֹן שִׁלָּא כְדֵה"ן וְדְבַרֵי תְמוּהִים לַעֲנֵ"ד שֶׁהָרִי הַתּוֹס' פְּתָבוּ וְלֹא דְמִי לְבִשְׁר בְּחֻלָּב וְעַרְלָה וְכִלְאֵי הַפָּרֶם וְכו' וְהָרִי בְּכִלְאֵי הַפָּרֶם אֲמָרִינוּ בְּהִדְיָא בַד' כ"ד ע"ב הַפֶּל מוֹזִידִים בְּכִלְאֵי הַפָּרֶם שְׁלוֹקִין עֲלֵיהֶם שִׁלָּא כְדֵה"ן וְעִי"ש לַעֲנִין בַּב"ח וְלַדַּעַת ר"ת שֶׁבַּתּוֹס' בַּב"ק ד' ק"א ד"ה וְלֹא יִצְבַּע גַּם בְּעַרְלָה אֲסוּר שִׁלָּא פְּדָרָף הַנְּאָתָן דְגִלִּי קָרָא עִי"ש וַא"כ אִיף אֲפִשֵׁר לְפָרֵשׁ בְּכּוֹנְתָם דְּמִשּׁוּם שֶׁיְכּוּל לִיקְהוֹת שִׁלָּא כְדֵה"ן אִי"ץ בִּיעוּר וְאוּלֵי נוֹכַל לוֹמַר לְפִי מ"ש הַתּוֹס' שֵׁם (לְשִׁיטַת ר"ת הַגַּ"ל) דְּהֵיָא ר"פ פֶּל שְׁעָה דְּהוּהָ שְׁיִיף לְבִרְתִּיקָה בְּגוּהֶרְקֵי דְעַרְלָה וְאָמַר מִיִּדֵי דְרָף הַנְּאָה קַעֲבִידְנָא הָתָם לֹא הוּהָ דְרָף הַנְּאָה פֶּלֶל א"כ י"ל דְּאִין צְרִיף בִּיעוּר דְּהָא יְכוּל לִיקְהוֹת מְהוֹם בְּאִינּוּ שְׁאִינוּ דְרָף הַנְּאָה פֶּלֶל וְכַתֵּב עוֹד שֵׁם דְּהָרַב פּוֹת תְּמָרִים פְּתַב דְּהַתּוֹ בְּקִידוּשֵׁי מִיָּרוּ פְּגוֹן שְׁהִיָּתָה הָאִשָּׁה חוּלָה (וְכּוֹנְתוֹ לְפִי הַנְּרָאָה דְגַם הַתּוֹס' בְּקִידוּשֵׁי מוֹדוֹ דְשִׁלָּא כְדֵה"ן אֲסוּר) וְכַתֵּב עַל דְּבַרֵי וְאִי אַפ"ל פֶּן דְּהָא בְּדַבּוּר לֹא צְבַע פְּתָבוּ פֶּן וְשֵׁם לֹא מִיָּרוּ מִדִּין קִידוּשֵׁי עַכ"ל וְאִין מְזָה הַכְּרַח לַעֲנֵ"ד דְּשִׁפִּיר נוֹכַל לוֹמַר דְּמ"ש שֵׁם דְּשַׁרִּי ר"ל מְדַאוּרִיָּתָא דְכִינּוֹן דְּלֹא מִיָּרוּ לַעֲנִין קִידוּשֵׁי לֹא דְחִיקָא לִן לְפָרֵשׁ פֶּן בְּדַבְרֵיהֶם אִף מַה שֶׁקָּשָׁה לְזָה הוּא מַה שֶׁהַקָּשָׁה הָרַב קָרְפֵן אֲלִיצוּר בַּד' ע"ו ע"ג דָּאִם פְּנֹת הַתּוֹס' לְהַקְשׁוֹת בַּכָּה"ג דְּאִשָּׁה חוּלָה חוּלֵי שְׁאִין בּוֹ סַפְנָה יְכוּלָה לִיקְהוֹת שִׁלָּא פְּדָרְפָה) טְפִי הו"ל לְהַקְשׁוֹת דִּיכּוּלָה אִשָּׁה לִיקְהוֹת פְּדָרְפֵן אִם יֵשׁ לָהּ חוּלֵי שְׁיֵשׁ בּוֹ סַפְנָה וְכו' עִי"ש דַּב"ק: וְעַל פֶּל פְּנִים דַּעַת רְאֲבִי"ה שֶׁבְּמֶרְדְּכִי הַגַּ"ל דְּמוֹתֵר אֲפִילוּ מְדַרְבָּנּוֹ וְעַם שְׁמַר בְּרִיָּה דְרַב שְׁמַשׁ צְדָקָה בַּחֲוִי"ד ס' כ"ח בְּהַגְהָה אוֹת ט' פְּתַב דְּנִרְאָה מְדַבְרֵי הָרַב שְׁ"ף בְּסִי נַק"ה ס"ק י"ד דַּס"ל דְּהַמְרְדְּכִי לֹא הִתִּיר פִּי אִם לְחוּלָה וּמִיָּהוּ אִם אָדָם בְּרִיא יִזְהַר אִינוּ ר"ל זְהִירוֹת בְּעֻלְמָא אֲלֵא מִן הַדִּין הוּא דְקָאֵמַר וְכֵן נִרְא' שֶׁהִבִּין הָרַב מְשַׁאֲת מְשָׁה בַּחֲוִי"ד ס' ה' ד' ל"ה ע"א וְכו' עִי"ש וְכֵן נִרְאָה שֶׁהִבִּין הָרַב בְּאֵר הַטֵּב שֶׁפְתַב בַּסַּק"ח וְכַתֵּב הַמְרְדְּכִי דְמוֹתֵר לְאַכּוּל חֻלָּב חֵי אֲפִילוּ חוּלָה שְׁאִין בּוֹ סַפְנָה וּמִיָּהוּ אִם אָדָם בְּרִיא יִזְהַר עַכ"ל הָרִי שֶׁפְתַב מְפִרְשׁ דְּמַה שֶׁהִתִּיר הַמְרְדְּכִי הוּא לְחוּלָה שְׁאִין בּוֹ סַפְנָה וְחֻלָּב חֵי הִיָּנוּ שִׁלָּא פְּדָרָף הַנְּאָתוֹ וּמִתִּישְׁבַת בְּזָה מַה שֶׁהָרַב שְׁ"ף עֲצָמוּ בַּסַּק"ח י"ג פְּתַב דְשִׁלָּא פְּדָרָף הַנְּאָתָן אֲסוּר שִׁלָּא בְּמָקוֹם רְפוּאָה כַּמ"ש הָרֵא"ש בַּפ' פֶּל שְׁעָה וְכֵן הִעֲתִיק דְּבַרֵי הָרַב בְּאֵר הַטֵּב סַק"ז וְנִרְאִין הַדְּבָרִים פְּסוּתִירִים תּוֹכ"ד אֲבָל לְפִי מַה שֶׁהִבִּין בְּדַעַתוֹ הָרַב בְּשִׁי"ן הַגַּ"ל נִיחָא.

מ"מ הָרַב בְּשִׁמְשׁ צְדָקָה שֵׁם סִיָּים דְּמְדַבְרֵי הַמְרְדְּכִי מוֹכַח דַּס"ל דְשִׁלָּא פְּדָרָף הַנְּאָתָן מוֹתֵר לְגַמְרֵי אֲפִילוּ שִׁלָּא בְּמָקוֹם חוּלֵי שֶׁהָרִי הוֹכִיחַ פֶּן מְדַאֵמַר ר' יוֹחָנָן שְׁאִם הִנִּיחַ חֻלָּב שֶׁל שׁוֹר הַנְּסַקֵּל ע"ג מִפְתּוֹ פְּטוּר וְכ"ש אוֹכַל חֻלָּב חֵי שֶׁפְטוּר וְהֵאִי פְטוּר וְמוֹתֵר הוּא דְלֹאוּ מְפִטוּרֵי שְׁבַת וְכו' וַא"כ וְדֵאִי שֶׁדַּעַתוֹ דְּמוֹתֵר לְבְרִיא לְכַתְחֵלָה וְכו' אַתּוּ"ד שֵׁם וְנִמְצָא דְקוּשְׁטָא קָאִי דַּדַּעַת רְאֲבִי"ה דְשִׁלָּא כְדֵה"ן מוֹתֵר לְכַתְחֵלָה וּבִלְאוּ הָכִי אִינִי מִבִּין אִיף נוֹכַל לְפָרֵשׁ פֶּן בְּדַעַת הָרַב שְׁ"ף (דַּס"ל דְּמ"ש הַמְרְדְּכִי לְהִתִּיר חֻלָּב חֵי הוּא דְנִקָּא לְחוּלָה שְׁאִין

בו ספנה ומ"ש דבריא יזהר ר"ל דמן הדין אסור) שְמֵלֶבֶד שְלִשׁוֹן יִזְהַר אִינוּ בַמִּשְׁמַע
שְאָסוּר מִן הַדִּין וְכִינוּ דְרָאבְיָ"ה דס"ל דְפִטוּר הַנְּאָמַר בְּשָׂאָר מְיָלִי חוּץ מְדִינֵי שְׁבַת ר"ל
פְטוּר וּמִן מוֹתֵר א"כ כִּי קָאָמַר לִי בְלִישְׁנָא קָמָא אִין לֹקִין עֲלֵיהֶן אֵלָא דְרָף אַכִּילְתָּן לְמַעוּטֵי
שְאָם אַכְל חֵלֶב חַי פְטוּר הֵינְנוּ וְדַאי פְטוּר וּמִן מוֹתֵר לְכוּלֵי עֲלָמָא.

וְעוּד הָרִי הַרִשׁ"ך בַּס"ק י"ג אַחַר שְׁכַתְב בְּשֵׁם הָרָא"ש דְשָׁלָא לְצוּרָף רְפוּאָה אֲפִילוּ שְׁלָא
כְדֵה"ן אָסוּר סֵינִים וְאָמַר מַר וְהֵינְנוּ בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה אַבְל בְּאִיסוּרֵי אַכִּילָה שְׂרִי כְדַאיפָא
בְּפוּסְקִים עַכ"ל וּבְדַאי שְׁכַתְבוּ לֹמַר דְאִיסוּרִין שְׂאִינָם אָסוּרִין אֵלָא בְּאַכִּילָה מִן מוֹתֵר
לְאִוְכְלָם שְׁלָא כְדִרָף אַכִּילְתָּן (דַּאי אֲפִשֵׁר לְפָרֵשׁ פּוֹנְתוּ דְמוֹתֵר לִיהֲנוֹת מֵהֶם שְׁלָא כְדִרָף
הַנְּאָתָן דְכִינוּ דְאִיסוּרֵי אַכִּילָה לְבַד הֶם אֲפִילוּ כְדִרָף הַנְּאָתָן מוֹתֵר) וְא"כ וְדַאי מ"ש בַּס"ק
י"ד בְּשֵׁם הַמְרָדְכִי מוֹתֵר לְאִוְכְל חֵלֶב חַי דְהֵינְנוּ אִיסוּרֵי אַכִּילָה שְׁלָא כְדִרָף אַכִּילְתָּן הֵינְנוּ
דְמוֹתֵר לְבָרִיא ג"כ לְאִוְכְל מְעִיקָר הַדִּין כְּמוֹ שְׁכַתְב בַּס"ק י"ג דְבְּאִיסוּרֵי אַכִּילָה לָא אָסְרִינּוּ
לְבָרִיא שְׁלָא כְדִרָפּוֹן וְרַק זְהִירוֹת בְּעֲלָמָא הוּא דְאִיפָא לְבָרִיא וּבְכֵן דְבָרֵי הָרַב בֶּן הַשְּׁמֵשׁ
צְדָקָה בְּמָה שְׁהִבִין בְּדַעַת הַש"ף בְּזָה נְפִלָאוּ מְמַנֵי דְוְדַאי אִין לְפָרֵשׁ בְּכּוֹנֵת הַש"ף דַּר"ל
דְהַמְרָדְכִי מוֹדָה דְאָסוּר לְבָרִיא וְנִהְפּוֹן הוּא דְכּוֹנֵתוּ לֹמַר דְבַחֲלֵב חַי דְהוּא אִיסוּר אַכִּילָה
שְׁלָא כְדִרָף אַכִּילְתָּן מוֹתֵר לְבָרִיא אֵלָא שְׁדַבְרֵי הָרַב ש"ף תְּמוּהִים דַּמְנ"ל לְחֵלֶק בְּכָף
דְלִשְׁיַטַת הַפּוֹס' דַּמ"ש בַּש"ס בְּעֵנְיָן זֶה פְטוּר ר"ל אַבְל אָסוּר אִיסוּרֵי אַכִּילָה וְאִיסוּרֵי
הַנְּאָה נְרָאָה דְשׁוּוּ אֶהְדְּדִי דְכִי הֵיכִי דְאִיסוּרֵי הַנְּאָה שְׁלָא כְדִרָף הַנְּאָתָן אָסוּר הֵכִי נְמִי
אִיסוּרֵי אַכִּילָה שְׁלָא כְדִרָף אַכִּילְתָּן נְרָאָה דְלַדִּידְהוּ אָסוּר וּכְבָר עֵמֵד ע"ז הָרַב חֲכַמַת אָדָם
כְּמוֹ שְׁאֲכַתּוּב לְהֵלֵן בַּס"ד גַּם הָרַב קָרְבַן אֲלִיצוּר בַּד' ע"ו ע"ב לָא נִתְקַרְרָה דַּעַתוֹ בַּמ"ש
הָרַב ש"ף דְבְּאִיסוּרֵי אַכִּילָה שְׁלָא כְדִרָף אַכִּילְתָּן מוֹתֵר לְבָרִיא לְכ"ע דְלִפִי דִיּוּקוֹ שְׁל
הָרָא"ש מְדַקְאָמַר אִין לֹקִין וְכו' מוֹכַח דְגַם בְּאִיסוּרֵי אַכִּילָה הַדִּין כֵּן וְשִׁמַּח שְׁמַצָּא
שְׁכַדְבְּרֵי פְתַב הָרַב זֶרַע אַבְרָהָם חַיּו"ד ס' ה' וְהָרַב עָרָף הַשְּׁלַחַן בַּחַיּו"ד ס' קנ"ה אוֹת
ו' (בַּד"ה וּמ"מ) פְתַב בְּשֵׁם הָרַב כְּנֵה"ג יו"ד רַס"י ס"ד דְמַדְהַשְּׁמִיטוּ הָרִי"ף וְהָרָא"ש
וּשְׂאָר פּוּסְקִים הָא דְדַאֲמְרִינּוּ בַּפ' כָּל שְׁעָה הָאוּכְל חֵלֶב חַי פְטוּר מוֹכַח דְסָבְרֵי דְפִטוּר אַבְל
אָסוּר וְכַתְב הָרַב עָרוּף הַשְּׁלַחַן דְלִפִי זֶה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ ג"כ דְסָבְרֵי דְכָל אִיסוּרֵי אַכִּילָה אֲפִילוּ
שְׁלָא כְדִרָף אַכִּילְתָּן אָסוּר לְחוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה וְכַדַּעַת הָרָא"ה בְּבִדְק הַבַּיִת ד' פ"ט
וְהַרִיטְב"א בַּח' לַע"ז סו"פ אִין מְעַמִּידִין דַּאי סָבְרֵי דְמוֹתֵר לְחוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה הֵינָה
לְהֶם לְהַבִּיא דִין אוּכְל חֵלֶב חַי שְׁפִטוּר דַּנְפ"מ דְמוֹתֵר לְחוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַכְנ' עִי"ש שְׁצַדָד
בְּזָה עַכ"פ נְרָאָה בְּרוּר דְלְבָרִיא מִיָּהָ אָסוּר אֲפִילוּ אִיסוּרֵי אַכִּילָה שְׁלָא כְדִרָף אַכִּילְתָּן
(וְאִין מַצ"א ס' כְּנֵה"ג הַנ"ל לְרֵאוֹת אִם הִבִּיא דְבָרֵי הַמְרָדְכִי בַר"פ כָּל שְׁעָה הַנ"ל): ש גַּם
דְבָרֵי הָרַב בְּאָר הַטֵּב שְׁכַתְב בְּשֵׁם הַמְרָדְכִי דְמוֹתֵר לְאִוְכְל חֵלֶב חַי אֲפִילוּ חוּלָה שְׂאִין בּוֹ
סַפְנָה דְמִשְׁמַע דְלְבָרִיא אָסוּר מְדִינָא קָשִׁים לַעֲנִי"ד דְמֵלְבֵד שְׂאִין כֵּן הַאֲמַת אֵלָא לְהַמְרָדְכִי
מוֹתֵר אַף לְבָרִיא וְעוּד אִיף יַפּוּל הַלְשׁוֹן שְׁל הָרַב בַּאֵה"ט לֹמַר אַח"כ וּמִיָּהוּ אָדָם בְּרִיא
יִזְהַר וְהוּא סוֹתֵר הַקּוֹדֵם וְאִף אִם נְפָרֵשׁ דִּיזְהַר דְנִקִּיט דִּינָא קָאָמַר מ"מ אִי אַפ"ל כֵּן בְּדַעַת
הַמְרָדְכִי כְּאָמוּר וְעַכ"פ לְמַדְנּוּ מְדַבְרֵי הָרַב בֶּן שְׁמֵשׁ צְדָקָה דַּס"ל בְּבִירוּר דְדַעַת רָאבְיָ"ה
שְׁבַמְרָדְכִי דְשָׁלָא כְדִרָף הַנְּאָתָן מוֹתֵר גְּמוּר הוּא אֲפִילוּ לְבָרִיא וְרַק זְהִירוֹת הוּא דְאִיפָא
לְבָרִיא וְכֵן הִבִּין בְּדַעַת רָאבְיָ"ה הָרַב חֲכַמַת אָדָם בְּבִינַת אָדָם בְּשַׁעַר או"ה ס' ב"ן דְבִין
בְּאִיסוּרֵי אַכִּילָה בֵּין בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה מוֹתֵר לְכַתְחֵלָה שְׁלָא כְדֵה"ן רַק זְהִירוֹת הוּא דְאִיפָא

לבריא והביא שם מ"ש הרב ש"ף בסי" ס"ק י"ג דדוקא באיסורי הנאה הוא דאסור שלא כדה"ן אבל באיסורי אכילה שרי פירוש שלא פדרף אכילתו דאילו להנאה אפי' פדרף הנאתו שרי פיון דאינו אלא איסור אכילה) ותמה עליו דכיון שהרא"ש דקדק מלשון אין לוקין (אלא פדרף הנאתו) דאיסורא איכא א"כ הכי נמי ללישנא קמא דאמר ר"י פל איסורין שבתורה אין לוקין עליהם אלא פדרף אכילתו יש לדקדק דשלא פדרף אכילתו איסור' מיהא איכא ואף דאיכא מאן דסבירא ליה דשלא פדרף הנאתו מותר כמו שפתיב המשנה למלך וכו' מפל מקום אין לחלק בין איסורי אכילה לאיסורי הנאה אלא בין בזה ובין בזה מותר או בתרנוניהו אסור אתו"ד והצ"ע דברי הש"ף עי"ש הנה מפניך בדבריו דלדעת ראב"ה מותר מעיקר הדין אף שלא במקום חולי גם הרב קרבן אליצור בדרף ע"ז ע"ב פשיטא ליה הכי בדעת ראב"ה גם הרב אגורה באהליך בדרף מ' סוף ע"ב הבין פן בדעת ראב"ה וכתב שפן דעת הרמב"ן במלחמות פרק כצד צולין גפי הדין דריחא לאו מילתא דיי"נ שלא פדרף הנאתו מותר עי"ש אף ראיתי להרב פתיב סוף שם שפתיב שפתיב ראב"ה יחידאה היא רק שהרמב"ן בפרק כצד צולין נראה לכאורה דסבירא ליה כראב"ה ושוב האריף לסתור זה ואדרבא הוכיח דהרמב"ן שם ס"ל דשלא פדרף הנאתו אסור מדרבנן וכו' וגם מדברי התוספות בקידושין שהבין הרב משנה למלך דס"ל דשלא פדרף הנאתו מותר תמה עליו וכתב דמקום שפתיב המשנה למלך להוכיח דסביר דמותר לכתחלה נהפוך הוא ויש להוכיח בהפך עי"ש (בד"ה אידי דאייריובד"ה והנה המרדכי ומתמת שהאריף לא אוכל להעתיק דב"ק) שלפי דבריו לא נמצא חביר לסברת ראב"ה בזה.

גם בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ סי' ב' אות ד' הבאתי תו"ד גדול בדורינו בס' תורת חסד יצ"ו שתמה על הרב כו"פ דנראה דס"ל דשלא כדה"ן מותר דזו אינה משנה ופשוט דאסור מדרבנן ושדחה מה שהבין הרב משנה למלך בכוננת התוס' בקידושין עי"ש ועיין לקמן במערכת העין אות ס"ט שהעירותי פן ע"ד רב אחד מידי"ן בס' ימי שלמה דף י"ח דנדאי אית לן למינקט כדעת פל הפוסקים דאסור שלא כדה"ן מדרבנן דלא פסברת ראב"ה וכן פתיב הרב בית שמואל בסי' כ"ח ס"ק נ"ה דשלא כדה"ן רק לחולה הוא דשרי אף שאין בו ספנה ומ"ש הרב הלק"ט הביאו הרב באר היטב יו"ד בסוס"י פ"ד דהשואף דבר איסור דרף נחיריו פטור אפילו נהנה בכניית פיון שאין דרף אכילתו בקדף ע"כ ודאי דאין פנונתו דמותר אלא ר"ל פטור אבל אסור: ואוכלין שאינם ראויים לאכילה אם שוים לאוכלים שלא פדרף אכילתם והנאתם עיין במה שרשמי במערכת הבי"ת אות כ"ה: ואם לחולה שאין בו ספנה מותר אוכלין שאינם ראויים לאכילה או אסור לדעת הרא"ש דס"ל בפרק פל שעה גפי חמץ שחרכו דאע"ג דעפרא בעלמא ניגהו פיון דאכליה אחשביה הוא מחלוקת בין הרב שאג"א סי' ע"ה הנ"ל דס"ל דאסור דאע"ג דעפרא בעלמא הוא הרי אחשביה ע"י אכילתו ובין הרב ערף השלחן בא"ח סי' תרי"ב אות ד' שדחה דברי השאג"א דאין מדברי הרא"ש ראייה לחולה דבחולה י"ל דלאו משום דאחשביה אכליה דאף אי לא אחשביה אלא כעפרא בעלמא הוא מוכרח לאכלו לצורך רפואתו כמו שהוא אוכל פמה דברים בע"כ שלא ברצונו שהם צורך רפואתו וא"כ למאן דס"ל דאיסורי הנאה דרבנן מותרים באכילה ג"כ לחולה שאין בו ספנה אין לאסור באוכלים שאינם ראויים לאכילה מטעם דכיון דאכליה אחשביה וכו'

עיי"ש וְאֶעֱקְרָא מֵה שְׁחַדְשׁ הָרֹא"ש לְאַסּוֹר מִטַּעַם זֶה דְּכִינּוֹן דְּאַכְלִיָּה אַחְשָׁבִיָּה וְאִסּוּרוֹ מְדַרְבָּנָן כַּמ"ש הָרַב ט"ז בסי' תמ"ב סק"ח) נִרְאֶה דְּאִינוּ מְוַסְפֵּם כְּמוֹ שְׁמַתְבָּאָר מִמֵּה שְׁפַתְבְּתִי בְּמַעְרַכַת הַבֵּי"ת אוֹת כ"ה הַנ"ל וְא"כ מְסַתְבָּרָא דְלֹא לְאַפּוֹשֵׁי בְּפִלּוּגְתָא וְנֶאֱמַר דְּבַחוּלָה גַם הָרֹא"ש מוֹדֶה וּבְעֵיקָר מְחַלְוֹקַת הַפּוֹסְקִים אִם אִסּוּרֵי הַנְּאָה מְדַרְבָּנָן מְוַתְרִים בְּאַכִּילָה לְחוּלָה שְׂאִין בּוֹ סַפְנָה עֵינָן בְּמָה שְׁהַבְּאִתִּי בְּקוֹנְטְרַס אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעְרַכַת יי"נ אוֹת ב': וְאִם עוֹשֶׂה מְדַבֵּר הָאִסּוּר בְּהַנְּאָה אֵיזָה עֵישׁוֹן וְקִיטּוֹר דְּרָף סְגוּלָה לְהַתְרַפְּאוֹת בּוֹ אִם הִרְפוּאָה עֲצָמָה חֲשִׁיבָה הַנְּאָה עֵינָן בְּמָה שְׁפַתְבְּתִי לְעִיל בְּמַעְרַכַת ה"ה אוֹת ע"ח (בד"ה וְדָבָר): אַחַר זְמַן רַב רְאִיתִי בְּס' דְּרַכֵּי הוֹרָאָה הַנִּדְמָה לְאַחַד מִגְּאוּנֵי דוֹרֵינוּ יצ"ו בַּח"ב פָּרָק ס"ט שְׁהַבִּיא תְּמִיּהַת הַשְּׂאֲגַת אַרְיָה עַל הַש"ף שְׁהַעֲתִיק דְּבָרֵי רַאבִּי"ה דְּשָׁלָא כַּדְה"נ מְוַתֵּר וְלֹא שֵׁת לְבוֹ דְּלְדָבְרֵי שְׂאָר פּוֹסְקִים דְּסַבְרֵי דְּאִסּוּר וְע"ז הַשִּׁיב דְּלִפִּי דַעְתּוֹ יֵשׁ לְהַפְלִיא בְּיוֹתֵר עַל הַש"ף שְׁהָרִי בְּס"ק י"ג פֶּסֶק פְּהָרֹא"ש דְּאִסּוּר וְנִמְצָא דְּסוּמֵר דְּבָרֵיו תוֹף פְּדֵי דְּיָבוּר אַבְּל אֲמִיתוֹת הַדְּבָר דְּלִפִּי מ"ש הַש"ף לְחַלְקָא בֵּין אִסּוּרֵי הַנְּאָה לְאִסּוּרֵי אַכִּילָה דְּאִסּוּרֵי אַכִּילָה מְוַתֵּר דְּשָׁלָא פְּדָרָף הַנְּאָתוֹן לְגַמְרֵי אַבְּל אִסּוּרֵי הַנְּאָה פְּטוֹר אַבְּל אִסּוּר אֲף שְׁלָא כַּדְה"נ א"כ לַק"מ מְשִׁיטַת הַפּוֹסְקִים דְּסַבְרֵי לְעַנְיָן מְקַדְּשׁ בְּאִסּוּרֵי הַנְּאָה דְּאִינָה מְקוֹדְשַׁת דְּאִסּוּר לִיקְהוֹת אֲף שְׁלָא פְּדָרָף הַנְּאָתוֹן דְּהֵתֵם בְּאִסּוּרֵי הַנְּאָה אַבְּל בְּאִסּוּרֵי אַכִּילָה כְּוָלְהוּ סַבְרֵי פְּרַאבִּי"ה דְּמְוַתֵּר לְכַתְּחִלָּה וְכַתְּבֵי שִׁיגַע וּמְצָא דְּבָר בְּרוּר דְּכֹלֵי עֲלֵמָא סַבְרֵי דְּבְּאִסּוּרֵי אַכִּילָה מְוַתֵּר שְׁלָא פְּדָרְפֵן לְכַתְּחִלָּה וְהוּא מְדַאֲמְרֵינוּ בְּדָף כ"ה כָּל אִסּוּרֵין שְׁבַתְּוֵרָה אֵין לוֹקִין עֲלֵיהֶן שְׁלָא כַּדְה"נ לְמַעוּטֵי אִם הַנִּיחַ חֵלֵב שֶׁל שׁוֹר הַנְּסַקֵל ע"ג מִכְּתוֹ שְׁפִטוֹר וְכ"ש אוֹכֵל חֵלֵב חֵי שְׁפִטוֹר וְא"כ פִּי הֵיכִי דְּחִלּוּקָה שֶׁל הַנִּיחַ חֵלֵב ע"ג מִכְּתוֹ שְׁפִטוֹר דְּקֵאֲמַר הֵינּוּ מְוַתֵּר דְּכִינּוֹן דֵּיִשׁ לוֹ מִפְּהַ הֵוִי חוּלָה וְאִם אֵין בּוֹ סַפְנָה מְוַתֵּר לְכַתְּחִלָּה לְהַתְרַפְּאוֹת בְּאִסּוּרֵי הַנְּאָה שְׁלָא פְּדָרָף הַנְּאָתוֹן כְּדְמוּכַח מֵהֵיִיא דְּשִׁינֵי לְבִרְתֵּיהָ בְּגוֹהֲרָקֵי דְּעָרְלָה וְכְמוֹ שְׁפֵן פְּסָקוֹ הַפּוֹסְקִים.

הַכִּי נִמֵּי בְּסִיּוּם הַמְּאָמֵר דְּקֵאֲמַר וְכ"ש אוֹכֵל חֵלֵב חֵי שְׁפִטוֹר אֲפִילוּ בְּלֹא שׁוּם חוּלֵי בְּהַכְרַח לְפָרֵשׁ דְּפִטוֹר וּמְוַתֵּר קֵאֲמַר דּוּמְיָא דְּרִישָׁא וְהֵינּוּ מְשׁוּם דְּכִינּוֹן דְּאִינוּ אֵלֹא אִסּוּר אַכִּילָה (דְּהָא דְּאוֹכֵל חֵלֵב תִּי לֹא מְיִירֵי בְּחֵלֵב שֶׁל שׁוֹר הַנְּסַקֵל אֵלֹא בְּחֵלֵב דְּעֲלֵמָא דְּאִינוּ אִסּוּר אֵלֹא בְּאַכִּילָה) מְוַתֵּר אֲפִילוּ לְכַתְּחִלָּה וּכְדָבְרֵי רַאבִּי"ה וְדָבְרֵי הַש"ף בְּחִלּוּקוֹ הַנ"ל בְּרוּרִים פְּשִׁמֵשׁ וְדִלֹא פְּהַשְּׂאֲגַת אַרְיָה אַתּוּד"ק יצ"ו: וּמִתּוֹף מֵה שְׁפַתְבְּתִי לְמַעְלָה בְּעַנְיָן זֶה אִתָּה תַחֲזוּהָ דַעַם הֵיִוֹת שְׁדָבְרֵי הָרַב הַנ"ל יצ"ו נְכוּנִים לִישֵׁב דְּבָרֵי הָרַב ש"ף דְּלֹא תִיקְשִׁי עֲלֵיהֶּ מְדָבְרֵי הָרַאשׁוֹנִים בְּהֵיִיא דְּמְקַדְּשׁ בְּאִסּוּרֵי הַנְּאָה מ"מ דְּבָרֵי הָרַב ש"ף תְּמוּוֹהִים שְׁפַתְבִּי לְחַלְקָא בֵּין אִסּוּרֵי הַנְּאָה לְאִסּוּרֵי אַכִּילָה פְּתַב ש"כ הַפּוֹסְקִים וְאַנְחֵנוּ לֹא גִדַע בְּאֵיזָה פּוֹסְקִים נִמְצָא לְחַלְקָא בְּכָף דְּמֵאֲחַר דְּבִשְׁתִּי הַחִלּוּקוֹת נֶאֱמַר בְּלִשׁוֹן פְּטוֹר אֵין לְנוּ לֹמַר אֵלֹא אוֹ דְּבִשְׁתִּיהֶם פְּטוֹר אַבְּל אִסּוּר אוֹ דְּבִשְׁתִּיהֶם פְּטוֹר וּמְוַתֵּר וּכְבָר פְּתַבְּתִי לְמַעְלָה בְּשֵׁם הָרַב כַּנֵּה"ג דְּמְדַהֲשִׁמִּיטוּ הַפּוֹסְקִים הֵיִיא דְּאוֹכֵל חֵלֵב חֵי פְּטוֹר מוּכַח דְּסַבְרֵי דְּפִטוֹר אַבְּל אִסּוּר.

וְכַתְּבוּ פְּמָה מְרַבְּנָן בְּתַרְאֵי דְּמַמְאֵי דְּדִיִּיק הָרֹא"ש מְלִישְׁנָא דְּאֵין לוֹקִין דְּאִסּוּרָא מִיָּהָ אִיכָא מוּכַח דְּגַם בְּשָׁלָא פְּדָרָף אַכִּילָתוֹ דְּאִמְרֵינוּ לְלִישְׁנָא קֵמָא דְּאֵין לוֹקִין עֲלֵיו אִסּוּרָא מִיָּהָ אִיכָא.

ומה שְׁהַכְרִיחַ הָרַב יצ"ו דְּכִי הֵיכִי דְחִלּוּקָה דְהַגְנִיחַ חֶלֶב שֶׁל שׁוֹר הַנִּסְקָל ע"ג מִפְתּוֹ פְּטוֹר וּמִוֹתֵר הֵכִי נְמִי חֲלֻקָה דְאוֹכֵל חֶלֶב חַי פְּטוֹר וּמִוֹתֵר. בְּהוֹרְמָנוּתִיהָ דְמַר גַּלְעָד דְאִין מְזַה הַכְרַע לְסִבְרַת רַאבִּי"ה דְלִכְשֶׁתְּמַצָּא לֹאמַר סִיפָא דְרִישָׁא וְתַרְנוּוֹיְהוּ לְהַתִּירָא הֵכִי נְמִי אֲמִינָא לָהּ אָנָּא סִיפָא דְרִישָׁא וְרִישָׁא דְרִישָׁא דְפְטוֹר וּמִוֹתֵר הוּא לְחוּלָה שְׁאִין בּוֹ סַפְנָה הֵכִי נְמִי סִיפָא דְמִוֹתֵר הֵיִינוּ נְמִי בְּחוּלָה שְׁאִין בּוֹ סַפְנָה דְמִי הַגִּיד לָנוּ דְסִיפָא דְאוֹכֵל חֶלֶב חַי אֵינְרִי אַף בְּלֹא שׁוּם חוּלִי אֲדַרְבָּא דְרִישָׁא מִיבְעִי לָן לְמִימַר וְלֹא שְׂרִי אֱלָא בְּמָקוּם חוּלִי: וּבְאַמַּת מַה שְׁפַתְבַּ הָרַב כְּנַה"ג דְּמִדְהַשְׁמִיטוּ הַפּוֹסְקִים הָא דְאוֹכֵל חֶלֶב חַי פְּטוֹר מוֹכַח דְסִבְרִי דְפְטוֹר אֲבָל אָסוּר (כַּמ"ש בְּשִׁמוֹ הָרַב עֲרַף שֶׁלְחָן שְׁהַבְּאִתִּי לְמַעֲלָה) לֹא יִדְעַתִּי מִי הַכְרִיחוּ לְזַה שְׁהוּא דְחָסַק לְפִי עַנ"ד מִתְרִי טַעְמִי.

(א) דַּעכ"פ הֵיךְ לָהֶם לְכַתּוּב הַדִּין בְּפִירוּשׁ דְאָסוּר. (ב) הֶכְרַח הָרַב הַגְּ"ל יצ"ו סִיפָא דְרִישָׁא דְרִישָׁא וְכִי הֵיכִי דְרִישָׁא פְּטוֹר וּמִוֹתֵר הֵכִי נְמִי סִיפָא דְאוֹכֵל חֶלֶב חַי פְּטוֹר וְעַם שְׂיֵשׁ לֹאמַר דְּלֹא שְׂיֵיף כ"כ בְּכַה"ג לְדִיוּקֵי סִיפָא דְרִישָׁא דְרִישָׁא.

מ"מ נִרְאֶה דְאִין אָנוּ מְוַכְרְחִים לֹאמַר דְסִבְרִי הַפּוֹסְקִים דְפְטוֹר אֲבָל אָסוּר אֱלָא דְפְטוֹר וּמִוֹתֵר קְאָמַר דְרִישָׁא דְהַגְנִיחַ חֶלֶב שֶׁל שׁוֹר הַנִּסְקָל ע"ג מִפְתּוֹ וְהֵיִינוּ נְמִי דְרִישָׁא דְרִישָׁא דְנוֹקָא בְּמָקוּם חוּלִי הוּא דְשְׂרִי אֲבָל לֹא לְבָרִיא וְכִינּוּן שְׁפַתְבוּ בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה דְשֶׁלֹּא כְּדַרְךָ הַנְּאָתָן שְׂרִי בְּמָקוּם חוּלִי שְׁאִין בּוֹ סַפְנָה וְשֶׁלֹּא בְּמָקוּם חוּלִי אָסוּר לֹא אֵינְצִטְרִיף לְהוּ לָהּ דְאוֹכֵל חֶלֶב חַי דְהֵיִינוּ שֶׁלֹּא כְּדַרְךָ אֲכִילְתוּ דְפְשִׁיטָא לָן וְדַאי דְבְּמָקוּם חוּלִי מִוֹתֵר וְשֶׁלֹּא בְּמָקוּם חוּלִי אָסוּר וּבְכֵן מַה שְׁנִרְאֶה מְדַבְרֵי הָרַב הַגְּ"ל יצ"ו דְדַעַתּוֹ לְהַלְכָה וּלְמַעֲשֵׂה כְּדַעַת רַאבִּי"ה דְאִיסוּרֵי אֲכִילָה מְוֹתֵרִים לְבָרִיא מְעִיקְרָא דְדִינָא וְרַק זְהִירוֹת הוּא דְאִיפָא אִין דְבָרֵינוּ גַּלְעָד וּפְשׁוּט דְנִקְיִטִינּוּ כְּדַעַת כָּל רַבְּנָן בְּתַרְאֵי הַנּוֹ"ל דְסִבְרֵי דְאָסוּר מִן הַדִּין.

וְאִילוּ מִנִּי"ר הָיָה חֲזִי אֲמַבּוּהָא דְסִבְרֵי דְרִישִׁמָנָא לְעִילָא דְסִבְרֵי מְרַנּוּ דְנִקְיִטִינּוּ דְאָסוּר הָיָה הַדֵּר בִּיָּה שְׁכֵן רֵאזִי לְהִיּוֹת חוּזַר וּמְבַטֵּל דַּעַתּוֹ נִגְדַּר רַוְבָּא דְאוֹרֵיִתָא וְיֵשׁ דְבָרִים שְׁלוּקִין עֲלֵיהֶן גַּם בְּכִשְׁלָא כְּדַרְךָ הַנְּאָתָן כַּמ"ש בְּש"ס דְפְסָחִים דָּף כ"ד ע"ב לְגַבֵּי פְלֵאֵי הַפְּרָם וּלְגַבֵּי דְב"ח פִּינוּ דְלֹא כְּתִיב בְּהוּ אֲכִילָה חֲזִיב אַף שֶׁלֹּא כְּדַרְךָ הַנְּאָתָן וּמְזַה לְמַד הָרַב שְׁאֵגַת אַרְיָה בְּסִי"ע"ו דְאוֹכֵל בִּיּוֹה"כ אֲכִילִין שֶׁלֹּא כְּדַרְךָ אֲכִילְתָּן חֲזִיב פִּינוּ דְלֹא כְּתִיב בִּיּוֹה"כ אֲכִילָה דְמִלָּא תַעֲוֹנָה הוּא דִּילְפִינוּ וּמַר בְּרִיָּה דְרַב נו"ב בְּמ"ת סִי"קט"ו דְחַה רֵאזִיתוּ וְרַב אַחַד בְּקוּוֹנְטֵרַס אַחְרוֹן שְׁבָשׁוּ"ת שְׁאֵגַת אַרְיָה הָאֵרִיף לְקִיָּים דְבָרֵי הָרַב שְׁאֵגַת אַרְיָה עֵי"ש וְהָאֵרִיף הָרַב כְּתַב סוֹפֵר א"ח סִי"קִי"א ע"ד הָרַב שְׁאֵגַת אַרְיָה וּמְסִיק דְכָל שְׁאוֹכֵל בִּיּוֹה"כ שֶׁלֹּא כְּדַרְךָ הַנְּאָתָּ בְּגִי אָדָם כְּגוֹן אוֹכֵל בְּשׂוֹר חַי שֶׁל בְּהֵמָה אוּ עֵיבַר בְּדָבָר מִר שְׁאִין הַגְּרוֹן נִהְיָה מְמַנּוּ לִיפָא אִיסוּר תּוֹרָה אֲבָל אִם הַמְּאָכֵל הוּא טוֹב אֱלָא שֶׁלֹּא כְּדַרְךָ הַנְּאָתָּ דְבָר זֶה כְּגוֹן מְשַׁקִּין הַיּוֹצֵאִין מִן הַפִּירוֹת וְכֵן אוֹכְלִים מְרִים וְהַמְּתִיקִם עַד שְׁנִהְיָה גְרוֹנוֹ חֲזִיב בִּיּוֹה"כ פִּינוּ שְׁנִהְיָה בְּגְרוֹנוֹ וּנְפ"מ לְחוּלָה שְׂיֵשׁ בּוֹ סַפְנָה שְׁאֵם אֶפְשָׁר לוֹ בְּאוֹפֶן הַרְאִשׁוֹן אָסוּר לְאַכּוֹל מְאוֹפֶן הַשְּׁנִי שְׁנֵה אָסוּר מִן הַתּוֹרָה וְהַרְאִשׁוֹן מִן הַתּוֹרָה אַתּוּד"ק: וְעַל עֲשֵׂה שְׂאִינָה זְבוּחָה כְּתַב הָרַב שֵׁם אַרְיָה בַּחֲזוּ"ד סִימֵן ב' דְבִסְפָרוֹ עֲרוּגַת הַבְּוִשֵׁם כְּתַב דְּלִפִּי מ"ש הָרַב פֶּרַמ"ג בְּפִתְיָה לְהַלְכוֹת שְׁחִיטָה דְעַל עֲשֵׂה שְׂאִינָה זְבוּחָה חֲזִיבִים בְּכָל שְׁהוּא מְשׁוּם דְלֹא כְּתִיב בְּהוּ אֲכִילָה הַה"ד דְחֲזִיבִים עָלָיו שֶׁלֹּא כְּדַרְךָ אֲכִילְתוּ מִהַי טַעְמָא.

אף עתה ראה שאין קיום לדברי הפרמ"ג וכו' עיי"ש: ולענן חמץ בפסח כתב הרב מקור חיים בסי' תמ"ב בפניאורים סק"ב דאסור מן התורה שלא פדרף אכילה גמי ומאי דלא אמרינן בגמ' הפל מודים בחמץ בפסח שאסור היינו משום דאין בו מלקות דאינו לוקה משום לאו דאכילת חמץ כשהוא שלא פדרף הנאתו רק משום עשה דתשפיתו הוא דעובר וכו' עיי"ש ואישי כ"ג הגאון המפורסם מוהרש"ך מוילנא יצ"ו בסה"ב בגנן שלמה בסוף סי' כ"ג תמה ע"ד דנעלם ממנו דברי הרמב"ם פ"ה מהל' יסודי התורה דין ה' דמותר לעשות מלוגמא מחמץ אפילו שלא במקום ספנה ובכלאי הפך אסור וכ"כ התוס' בע"ז דף מ"ג ד"ה אמרו דחמץ כיון דכתיב לא יאכל אינו אסור אלא דרף הנאה עיי"ש ולפום ריהטא נראה דיש לנישב דברי הרב מקור חיים עפ"י מה שצדד הרב קרבן אליצור ב"ד ע"ז ע"ג דאפילו באיסורי תורה מתרפאין שלא במקום ספנה כל שאינו אלא איסור תורה לחוד בלי מלקות והכריח פן ממ"ש הר"ן בהלכות סו"פ שני דקידושין (אמתני' דמקדש בערלה וכו') דשלא כדה"נ נהי דמילקא לא לקי איסורא מיהא איכא ומשמע דאסור רק מדרבנן וכו' דאמאי כתב דמשמע הנה לו להחליט פן מההיא דשניף לברתיה בגוהרקי דערלה (פסחים דף כ"ה) דאמרינן ללישנא בתרא מידי דרף הנאתו קעבידנא דמוכח דשלא כדה"נ מותר שלא במקום ספנה ואם איתא דאסור מן התורה היכי שרי איסור שלא במקום ספנה אלא ודאי דס"ל להר"ן דאין מזה הכרח דנוכל לומר דאסור מן התורה ולפי שאין בו מלקות מותר לחולה שאין בו ספנה עיי"ש שייחס פן גם להרשב"א בחי' לקידושין שם והשיג על פמה רבנים דפשיטא להו דכל שאסור מן התורה אף שאין בו מלקות לא הותר לחולה שאין בו ספנה עיי"ש וכ"כ הרב חיים מדבר בדף י"ג בשם הרב מקראי קדש דלמד יצא ממ"ש הה"מ בפ"ח הלכה י"ח מהלכות מ"א דדין ההנאה שלא כדה"נ הוא כח"ש דאסור מן התורה ואין לוקין עליו דכי היכי דשלא כדה"נ מותר לחולה שאין בו ספנה הכי גמי חצי שיעור פדרף אכילתו אע"ג דאסור מן התורה מותר לחולה שאין בו ספנה והרב המחבר דחה דבריו וגם כתב לחלק דאע"ג דבשלא כדה"נ שרינן לחולה שאין בו ספנה אע"ג דאית ביה איסור תורה מ"מ חצי שיעור פדרף אכילתו והנאתו חמיר טפי ואין להתיר לחולה שאין בו ספנה וכו' עיי"ש שמעת מינה דלא נפלות לומר דאף אי שלא כדה"נ אסור מן התורה מותר לחולה שאין בו ספנה וא"כ לגבי חמץ בפסח אף אם נאמר כמ"ש הרב מקור חיים דשלא פדרף אכילתו אסור מן התורה אין סתירה לדבריו מדברי הרמב"ם ממה שהתיר לעשות רטיה מחמץ לחולה שאין בו ספנה וק"ל: סימן כג (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות ל"ז).

כג פל הראוי לביקלה אין ביקלה מעפכת בו וכל שאינו ראוי לביקלה ביקלה מעפכת בו כתב הרב ארעא דרבנן באות ד' ש' דהרב בני יעקב נסתפק אם נאמר פלל זה במידי דרבנן ולא איפשיטא ליה ומני"ר כתב על זה דבכל הסוגיא שנהנזכר פל זה לא נאמר אלא במידי דאורייתא לענן נדרים בנדרים דף ע"ג ולחליצה ביבמות דף ק"ד לטבילה בקידושין דף כ"ה ולביכורים במכות דף י"ח ושפן הספים הרב בנימין זאב סי' ס"ב דלא אמרינן פלל זה לעפב אלא במידי דאורייתא לא בדרבנן שוב כתב דהרא"ם בתוספותיו למגילה כתב דאף בדרבנן אמרינן פל שאינו ראוי לביקלה ביקלה מעפכתו וציינו לעיין בדברי מרן הב"י א"ח סי' נ"ה (דף מ"ז ע"ב שיטה כ"ב) והנה ממאי דכניל בהדי סוגיאיות הנאמרות בדאורייתא ההיא דקידושין ד' כ"ה ע"א דאמרינן מעשה בשפחה של בית רבי

שְׁטַבְלָה וְעֵלְתָה וְנִמְצָא עֲצָם בֵּין שִׁינֵיהָ וְהִצְרִיכָה טְבִילָה אַחֲרַת דַּאֲף דְּבִיאַת מַיִם לֹא בְּעֵינָן מְקוֹם הָרְאוּי לְבֹא בּוּ מַיִם בְּעֵינָן וְכֹדֶר' זִירָא וְכו' הֲבִין מְזָה הֶרֶב מְקַנָּה אַבְרָהָם סִי' קס"ה דָּף כ"ח ע"א דס"ל דְּמַאי דְּבְּעֵינָן בְּטְבִילָה ו ש ש שִׁיָּהָא רְאוּי לְבֹא בּוּ מַיִם הוּא מְדַאֲרֵינִי תָּא וְלָזָה הִבִּיא מ"ש בְּחֵי הֶרֶמְב"ן לְקִידּוּשֵׁין בִּס' אֲוֶרְיִין תְּלִיתַאי ד' י"א ע"ג וְזָה לְשׁוֹנוֹ אִיפָּא לְמִידָק מִנ"ל פְּלִל דְּבְּעֵינָן רְאוּי לְבֹא בּוּ מַיִם וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים רְאוּי לְבֹא בּוּ מַיִם בְּעֵינָן מְדַרְבְּנָן שְׂאֵעַפ"י שְׁלֹא הִצְרִיכוּ שְׂיִבְאוּ בּוּ מַיִם הִצְרִיכוּ שְׂיָהָא רְאוּי לְכַד פְּשֵׁם שְׂמַצִּינוּ בְּתוֹרָה שְׂהַחְמִיר רְאוּי לְבִילָה וְכו' תְּקוּן רַבְּנָן פְּעִין דְּאֲוֶרְיִתָּא וְאֶפְשָׁר דְּהוּאִיל וּמְצִינוּ לְעֵנָן טוֹמְאָה שְׂהוּא גְלוּי אָף לְעֵנָן טְבִילָה הוּא שְׂצָרִיף שְׂיָהָא רְאוּי שְׂיִבְאָ בּוּ מַיִם עַכ"ל נִמְצָא לְדַעַת הִי"מ נ"ז בְּגִמְרָא גַם בְּדַרְבְּנָן אֲמַרִּין כֹּל הָרְאוּי וְכו' וְכֹדַעַת הִרְא"ם עַכ"ד הֶרֶב מְקַנָּה אַבְרָהָם וְהִנֵּה לְפִי שְׂיִטְתוֹ בְּכֹנֶנֶת הֶרֶב אֲרַעָא דְּרַבְּנָן הִנֵּה לוֹ לְתַמְוָה עֲלִיו דְּבְּמַעְרַכַת חִי"ת אוֹת רַכ"ו פְּתַב הֶרֶב אֲרַעָא דְּרַבְּנָן עֲצָמוֹ וְנ"ל וְדַע דְּכַתְּב הֶרִיטְב"א בַּפ"ב דְּקִידּוּשֵׁי דְּהָא דְּבְּעֵינָן בְּטְבִילָה דְּבִית הַסְּתָרִים רְאוּיִם שְׂיִבְאוּ בְּהֵם מַיִם א שְׂאִינוּ רְאוּי לְבִילָה בִּילָה מְעַפְכְּתוֹ חוּמְרָא דְּרַבְּנָן בְּעֵלְמָא דְּכִינוּ דְּלַעֲנָן טוֹמְאָה מִן הַתּוֹרָה דִּינוּ פְּגִלוּי שְׂוִינִיגְהוּ רַבְּנָן לְעֵנָן טְהִרָה נְמִי פְּגִלוּי עַכ"ל וְאַחַר שְׂפָכֶר רְאָה דְּבָרֵי הֶרִיטְב"א שְׂעֵנָן זָה הוּא מְדַרְבְּנָן אִיף פֶּה קְדוּשׁ יֹאמֵר דְּבְּכָל הַסּוּגִיאוֹת לֹא נֶאֱמַר זָה אֱלָא בְּמִידֵי דְּדַאֲוֶרְיִי' וּמְבִיא וְקוּרָא הִהִיא דְּקִידּוּשֵׁין וְהִלָּא לְפִי דְּבָרֵי הֶרִיטְב"א אִינוּ אֱלָא מְדַרְבְּנָן (עֵינָן מַה שְׂרַשְׁמְתִי בְּזָה בְּמַעְרַכַת חִי"ת אוֹת צ"ו) גַם מַה שְׂנֶרְאָה מְדַבְּרֵי הֶרֶב מְקַנָּה אַבְרָהָם דְּרַק לְהֵישׁ מְפָרְשִׁים הוּא דְּהֵנִי מְדַרְבְּנָן (לֹא כֹן לְדְּבָרֵי הֶרֶמְב"ן שְׂפַתְּבִין וְאֶפְשָׁר דְּהוּאִיל וּמְצִינוּ וְכו') אִין נֶרְאָה כֹּן לְעַנ"ד אֱלָא גַם לִמ"ש דְּהוּאִיל וּמְצִינוּ וְכו' אִינוּ אֱלָא מְדַרְבְּנָן כְּמִבְּנֹאֵר בְּדְּבָרֵי הֶרִיטְב"א הַנ"ל וְא"כ יִקְשָׁה עַל הֶרֶב אֲרַעָא דְּרַבְּנָן מְדַבְּרֵי הַפִּל: אָף לְעַנ"ד נֶרְאָה דְּכֹנֶנֶת הֶרֶב אֲרַעָא דְּרַבְּנָן הִיא דְּבְּעֵינָיִים שְׂהֵם שְׂל תּוֹרָה הוּא שְׂמַצִּינוּ שְׂנֶשְׂתַּמְשׁוּ בַּש"ס בְּכָלֵל זָה (אִם מְדַאֲרֵינִי אוּ מְדַרְבְּנָן) וְטְבִילָה פִּינוּ שְׂהוּא מְצִנָּה מִן הַתּוֹרָה אִיתְּהִי לְהֵאִי פְּלִלָא דְּרַבֵּי זִירָא דָּאִם אִינוּ רְאוּי לְבִילָה בִּילָה מְעַפְכְּתוֹ אֲבָל גַם הוּא מוּדָה דְּמַאי דְּבְּעֵינָן שְׂיָהָא רְאוּי לְבֹא בּוּ מַיִם הוּא רַק מְדַרְבְּנָן וְכִמ"ש הֶרֶמְב"ן וְהִרְיטְב"א וְא"כ אִין מְזָה הֶכְרַח דְּבְּעֵינָיִים דְּרַבְּנָן ג"כ אֲמַרִּי לְהֵאִי פְּלִלָא וְלָכֵן הֶנְכְּרַח לְהֵבִיא מְדַבְּרֵי הִרְא"ם וּמִמ"ש מְרֵן בַּב"י בַּסִּי' נ"ה דְּנֶרְאָה דְּגַם בְּעֵינָיִים דְּרַבְּנָן בְּמִקְרָא מְגִילָה וְצִירוּף עֲשָׂרָה לְקִדִּישׁ וְכִינְצָא נֶשְׂתַּמְשׁוּ בְּכָלֵל זָה.

וְהֶרֶב הַחֲסִיד בַּס' מְנַחֵה טְהוֹרָה בַּד' ל"ג ע"ד עֲמַד בְּחֻקִּירָה זֹו אִם נֶאֱמַר הָא דַּר' זִירָא גַם בְּמִידֵי דְּרַבְּנָן אוּ דוּקָא בְּמִידֵי דְּאֲוֶרְיִתָּא וְרַצָּה לְפָשׁוּט סְפָקוֹ מִמ"ש הֶרְשֶׁב"א בְּחֻקִּירָה שִׁי דְּקִידּוּשֵׁין בְּשֵׁם יֵשׁ מְפָרְשִׁים דִּמ"ש בַּש"ס רְאוּי לְבִיאַת מַיִם בְּעֵינָן הוּא מְדַרְבְּנָן וְכו' (וְכִמוֹ שְׂהוּכִיחַ הֶרֶב מְקַנָּה אַבְרָהָם מְדַבְּרֵי הֶרֶמְב"ן הַנ"ל) וְדַחָה לְזָה דְּדוּקָא הִיכָא דְּאֶשְׁכַּחַן בְּהִדְיָא בַּש"ס דְּאֶמְרוּ כֹּן אִית לָן לְמִימֵר דְּכַד הִיתָה תְּקַנְתָּם.

אֲבָל מְסַתְּמָא בְּכָל מִידֵי דְּרַבְּנָן אֲמַרִּין דְּלֹא אֲמַרוּ אֱלָא לְמַצְנָה וְלֹא לְעַפְבִּי בְּאִינוּ רְאוּי וְדְּבָרֵי נְכוּנִים. וְהִבִּיא עוֹד לְפָשׁוּט סְפָק זָה מִמ"ש הִרְא"ש (בְּשֵׁם גְּאוּן) בְּפָרָק מְצִנָּת חִלְצָה סִי' ז' שְׂנֶשְׂתַּמְשׁוּ בְּכָלֵל זָה גַבִּי דְּחִיסַת רְגֵל בְּחִלְצָה אַע"ג דְּמוּכַח מְדַבְּרֵי הִרְא"ש שְׂם דְּהָא דְּדַחִיסָה לְכַרְעִיָּה אִינוּ אֱלָא מְדַרְבְּנָן וְשַׁכ"כ מְפֹרְשׁ הֶרֶב מוהרש"ד"ם בַּאֵה"ע סִי' צ"ו וְעוֹד הוּכִיחַ כֹּן מְדַבְּרֵי הָאֲגוּר בְּשֵׁם מוהר"י מוּלָן שְׂהִבִּיא מְרֵן הַב"י בַּסִּי' נ"ה לְעֵנָן צִירוּף לְעֲשָׂרָה וְשָׁפֵן דַּעַת הִרְא"ם בְּתוֹסְפוֹתָיו עַל הַסְּמ"ג בְּהַלְכוֹת מְגִילָה (תְּנַרְף דְּבָרֵי

הרא"ם הביא הרב פתח הדביר בח"א דף ס"ג ע"כ ועיין להרבנים ב"ת וט"ז בס"י תרפ"ט) ומסיק דכ"ע סברי דהא דר"ז נאמר גם במידי דרבנן ולא מצינו חולק בזה זולת שהרב משאת בנימין סי' ס"ב (בד"ה ה"א מצד הוכחות וראיות) פתב לענין קריאת התורה דהיא מדרבנן דלא אמרינן בה כל שאינו ראוי לביקלה ביקלה מעפבתו דזה לא נאמר אלא בדאורייתא והוכיח פן מדפסקו כל הפוסקים דמי שעומד בתפלה ושמע קדיש וקדושה שותק ושומע פעונה אע"ג דלא הוי ראוי לענות אלמא דבדרבנן לא אמרינן כל שאינו ראוי וכו' ותמה עליו דנעלם ממנו דברי כל הפוסקים הנז"ל דנקטי להאי פלגא גם בדרבנן וגם ראיתו יש לדחות דהא הוה דאמרי' הכי היינו היכא דמצי לתמן פגון במנחה דאי אמרינן ביקלה מעפבת יביא בשני פלים וכן כל פיוצא בזה משא"כ ה"כא דאם נאמר דעניה מעפבתו א"כ אין לו לתמן ויאבד קדיש או קדושה זו דארף דיענה אח"כ קדיש או קדושה אחרת מ"מ אותו קדיש נאבד ממנו וכו' ומשו"ה לא אמרינן כל שאינו ראוי וכו' אתוד"ק עי"ש שלא זכר שר את דברי הרב ארעא דרבנן בזה והוא חידוש (יציין לעיין במרדכי פ"ק ד' אחין ולא ידעתי מה הציין הלז דהתם לא מיירי במילי דרבנן אלא גבי עדות הפתב אי מהנילשאינו אלם שפחלקו הפוסקים עיין בח"מ סי' כ"ח ואינו ענין למאי דקפסיק מר עי"ש): ועם שאינו פדאי להשיב על דבריו נלע"ד דאין להוכיח כ"כ סברת הרב משאת בנימין דאיכא מרבנותא דקיימי בשיתתיה שיהרי הרב הלך"ט בח"ב סי' רל"ט פתב דשאל מאי שנא גבי אלם שחלץ דפסולה דבעינן ראוי לביקלה וגבי יושב אם אינו יכול לעמוד פשרה והשיב אפשר דנעמד לאו דוקא בעמידה אלא עמידה מדרבנן ובדרבנן לא בעינן ראוי לביקלה עכ"ל וה"ד הרב מקנה אברהם בסוס"י קס"ה וכן מורין דברי הרש"ל ביש"ש פי"ב דיבמות סי' ט"ו דשקו"ט ע"ד הרי"ף והרא"ש בדין דחיסת פרעיה לחליצה (שהביא הרב מנחה טהורה וכתב וז"ל ומ"מ לא נ"ל דברי הרי"ף דהיכא פתיב בקרא שינעון רגלו בכח על הארץ דבעי למימר אי לאו בר הכי מיפסלא (משום דכל שאינו ראוי לביקלה וכו' כע"ש) אלא עיקר כמ"ש הר"אב"ד וכו' עכ"ל משמע דס"ל דלא אמרינן כל שאינו ראוי לביקלה ביקלה מעפבת אלא במידי דכתיב באורייתא וכיון דלא פתיב בקרא שינעון רגלו לא ניחא ליה למימר דכשאינו ראוי יהא מעפב בו: ומה שהביא ראיה מדברי האגור שהביא מרן הב"י פ"ב פתבתי ע"ד במקום אחר דאיכא למישדי נרצא דאם באמת מדה זו אמורה גם במידי דרבנן מה זה שפתב האגור ואעפ"י שלבי מגמגם דשמא כל הראוי לביקלה אין ביקלה מעפבתו ומה מקום להסתפק מאחר דכלל זה נאמר בכל מידי דרבנן.

ולכן יש מקום לבע"ד לחלוק ולומר דגם האגור ס"ל דמדה זו לא נאמרה אלא בדאורייתא אלא דמספקא ליה אם הא דבעינן עשרה לצירוף לקדיש וקדושה הוא מדאורייתא וכדפשיטא ליה להרשב"ץ שהביא מרן חיד"א בברכ"י קל"ה אות א' בד"ה איברא) וכתב שם בשו"ת ב"ר ש"ש שכתב"י שפן הוא באמת דעת הרשב"ץ אף שצ"ד פמה צדדים בתשו' עי"ש וא"כ יש לומר בזה כל הראוי לביקלה ושאינו ראוי וכו' או דאינו אלא מדרבנן וכדעת הפוסקים פן ולכן פתב דלבו מגמגם דשמא כל הראוי וכו' ועכ"פ הא חזינו דלא פשיטא ליה דאמרינן בזה כל הראוי לביקלה ובלשון גמגום ושמא אמרה ואילו הרב מוהר"י מולין שהוכיח ממאי דמצרפינו לעשרה אעפ"י שמשתיחין שיחת חולין דה"ה דאם אחד ישן מצטרף מוכרח דלא ס"ל לומר בזה פלגיה דר' זירא א"כ י"ל דטעמו משום

כִּינּוּן דְעֵנָן הַצִּירוּף הוּא מְדַרְבְּנָן לֹא אֲמַרִּינוּ בְּיָה כָּל הָרְאוּי לְבִילָה וְכו' דְאִין לֹא מְדַרְבְּנָן הוּא מְשׁוּם דְלֹא חָשִׁיב אִינוּ רְאוּי לְבִילָה אֲלֵא פְּשָׁאִינוּ רְאוּי לְגַמְרִי אֲבָל יִשּׁוּן מִיקָרִי רְאוּי כִּינּוּן שְׂפִישְׂקִיז יְכוּל לְעֵנֹת דְהָרִי בְּהֵיא דְקִדְוִישִׁין דְּפִ כ"ה בְּשִׁפְחָה שְׁל בֵּית רַבִּי שְׁנַמְצָא עֲצָם בֵּין שִׁנְיָה דְאֲמַרִּינוּ כָּל הָרְאוּי וְכו' מוֹכַח דְאֵף שְׂרְאוּי אַח"כ לֹא מְהַנִּי וְכַמוּ שְׁהוֹכִיחַ כֵּן הָרַב שְׂעַר אֲשֶׁר וְכֵן מִתְבָּאֵר מְהוֹכַח הָרַב מִשְׁאֵת בְּנִימִין כַּמּוֹכֵן אֲלֵא עַכ"ל דְטַעְמוּ מְשׁוּם דְכִינּוּן דְהוּא עֵנָן דְרַבְּנָן לֹא אֲמַרִּינוּ בְּיָה כָּל הָרְאוּי וְכו': וּמָה שְׁדַּחָה רְאִיתָ הָרַב מ"ב מִמָּה שְׂפִסְקוּ כָּל הַפּוֹסְקִים דְּמִי שְׁעוּמַד בְּתַפְלָה וְשִׁמְעַ קַדִּישׁ דְשׁוֹתֵק וְאָמַר מַר דְהֵתָם שְׂאֵנִי דְאִין לֹא לְתַמְנָן בְּאִנְפֵּן אַחַר דִּיאַבְדּ אוֹתוֹ קַדִּישׁ וְכו' נִלְע"ד דְאִין בְּזָה כְּדִי שְׂבִיעָה דְהֵתִינַח אִם הָיוּ פּוֹתְבִים הַפּוֹסְקִים שְׁחִיב עַכ"פ לְחַזֵּר וְלִשְׁמֹעַ קַדִּישׁ אַחַר וּקְדוּשָׁה אַחֲרַת שְׁלֵא יֵצֵא בְּזָה יְדֵי חוֹבְתוֹ כִּינּוּן שְׁלֵא הָיָה רְאוּי לְעֵנֹת בְּתַפְלָתוֹ אֲבָל בְּדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים לֹא נִזְכָּר שְׂיָהָא צְרִיךְ לְחַזֵּר לְשִׁמְעַ קַדִּישׁ אוֹ קְדוּשָׁה וּמִסְתַּמִּיּוֹת דְבְרֵיהֶם מְשִׁמְעַ דַּע"י שְׂשִׁתֵּק יוֹצֵא דְזָה י"ח וְאִם אֵיתָא דְכְּשָׁאִינוּ רְאוּי לְעֵנֹת בִּילָה מְעַפְכָּתוּ נְהִי דְרִשְׁאֵי לְשִׁתּוֹק וְלִשְׁמֹעַ כְּדִי שְׁלֵא לְאֲבַד קַדִּישׁ זֶה מ"מ כִּינּוּן דְמִן הַדִּין לֹא חָשִׁיב כְּעוֹנָה הָיָה רְאוּי לְחִיבּוֹ לְחַזֵּר לְשִׁמְעַ אַחַר תַּפְלָתוֹ קַדִּישׁ אוֹ קְדוּשָׁה וְלְעֵנֹת אֲלֵא וְדֵאִי מְדִיָּצָא י"ח ש"מ דְשׁוֹמְעַ כְּעוֹנָה אֵף הֵיכָא דְאִינוּ יְכוּל לְעֵנֹת: וְאִי קִשְׂיָא עַל הָרַב מ"ב הָא קִלְע"ד דְאֵיךְ הִפָּה יְכוּלָה לְדַבֵּר דְכָל הַפּוֹסְקִים פְּסָקוּ דְמִי שְׁעוּמַד בְּתַפְלָה וְשִׁמְעַ קַדִּישׁ אוֹ קְדוּשָׁה יִשְׁתּוֹק וְיִשְׁמַע דְשׁוֹמְעַ כְּעוֹנָה דְאִין הָאֲמַת כֵּן שְׁהָרִי ר"ת ור"י וְכַמָּה פּוֹסְקִים סְבָרִי דְאִינוּ רִשְׁאֵי לְשִׁתּוֹק כְּמוֹ שְׂיָרְאָה הָרוּאָה בְּדַבְרֵי הַתּוֹס' וְהָרָא"ש וְהָר"ן וְהָר"ר וְהָר"ד וְהָר"דְכִי וְהָגַמ"י וְהָאָגוּר שְׂצִינּוּ מִרְן הַב"י וְהָרַמְ"א בַּד"מ סוֹס"י ק"ד וּבְדַבְרֵי מִרְן הַב"י בַּסִּי' כ"ה (בַּד"ה וְלֹא יִפְסִיק בִּינֵיהֶם) בְּשֵׁם הַרְשֵׁב"א וְהָאָגוּר וְאֵף שְׂאֲפֶשֶׁר לְפָרֵשׁ דְכּוֹנְנָתוֹ דְאֵף הַפּוֹסְקִים שְׂאִינוּ רִשְׁאֵי לְשִׁתּוֹק כִּינּוּן שְׂפִתְבוּ הַטַּעַם מְשׁוּם דְכִינּוּן דְשׁוֹמְעַ כְּעוֹנָה חָשִׁיב הַפְּסָק וְלֹא כְּתָבוּ הַטַּעַם מְשׁוּם כִּינּוּן שְׂאִינוּ רְאוּי לְעֵנֹת לֹא הָיוּ שׁוֹמְעַ כְּעוֹנָה מוֹכַח דְגַם הֵם סוֹבְרִים דְלֹא אֲמַרִּינוּ בְּזָה כָּל שְׂאִינוּ רְאוּי לְבִילָה בִּילָה מְעַכְבָּתוּ.

הֵנָּה מְלַבֵּד שְׂאִין זֶה בְּמִשְׁמַעוֹת דְבְרֵי וְעוֹד הָרִי הָר"ן בְּפָרְק לִילֵב הַגְּזוּל כְּתַב (אֵהֵיא דְשׁוֹמְעַ כְּעוֹנָה שְׂבַדְּפָ ל"ח) דְהַחֹלְקִים עַל רִש"י וְבַה"ג (שְׂפִתְבוּ שְׂיָשִׁתּוֹק וְיִשְׁמַע) הַבֵּיאוּ רְאִיָּה מְהֵיא דְאֲמַרִּינוּ דְשִׁמְעַ וְלֹא עָנָה יֵצֵא הֵינּוּ דְנִקְא כְּשִׂרְאוּי לְעֵנֹת אֲבָל אִם אִינוּ יְכוּל לְעֵנֹת כְּגוֹן שְׂאִינוּ בְּקִי אוֹ שְׂמִתְפַּלֵּל וְאִינוּ רִשְׁאֵי לְהַפְּסִיק אִינוּ יוֹצֵא בְּשִׁמְעָה וְכו' (וְדַחָה דְבְרֵיהֶם עִי"ש) וּמוֹכַח דְנִקְטִי כְּהָא דַּר' זִירָא דְכִינּוּן שְׂאִינוּ רְאוּי לְעֵנֹת עֵנִיָּה מְעַפְכָּת בּוֹ וְכַתֵּב הָרַב עֲרַף הַשְּׁלֵחָן בַּסִּי' ק"ד דְהָרַד"א כְּתַב דִּי"א דְלֹא אֲמַרִּינוּ שׁוֹמְעַ כְּעוֹנָה אֲלֵא א"כ יְכוּל הוּא לְעֵנֹת וְכ"כ שְׁבַה"ל בְּשֵׁם ר' אֲבָרְהָם בַּר' שְׁלֵמָה עַכ"ל וְדַבְרֵי הַשְּׁבַה"ל הֵם בְּעֵרוּגָה רֵאשׁוֹנָה סְסִי' כ' וְז"ל (אַחַר שְׁהַזְכִּיר מַחְלֹקַת רִש"י וְר"ת וְר"י אִם הָעוּמַד בְּתַפְלָה יִשְׁתּוֹק וְיִשְׁמַע קַדִּישׁ וּקְדוּשָׁה) וְהָרַב"ש כְּתַב הֵיכָא אֲמַרִּינוּ שִׁמְעַ וְלֹא עָנָה יֵצֵא בְּמָקוֹם שְׂיָוִיכַל לְעֵנֹת אֲבָל הָעוּמַד בְּתַפְלָה שְׂאִינוּ יְכוּל לְעֵנֹת לֹא יֵצֵא בְּשִׁמְעָה וְדַמִּיא לְדַר' זִירָא כָּל הָרְאוּי לְבִילָה וְכו' עַכ"ל הָרִי לְהַ דְכַמָּה מְרַבְּנוֹתָא בְּדִין הָעוּמַד בְּתַפְלָה וְשִׁמְעַ קַדִּישׁ אוֹ קְדוּשָׁה אֲמוֹר רַבְּנָן בְּטַעְמָא שְׂאִין לֹא לְשִׁתּוֹק וְלִשְׁמֹעַ דְלֹא מְהַנִּי לִיהַ הַשְּׂמִיעָה לְמִיחָשְׁבִיָּה כְּעוֹנָה מְשׁוּם שְׂאִינוּ רְאוּי לְעֵנֹת וּמִדְמוּ לָהּ לְהֵיא דַּר' זִירָא כָּל שְׂאִינוּ רְאוּי לְבִילָה וְכו' דְלֹא כַּמ"ש הָרַב מ"ב וְצ"ע: וְעוֹד נִרְאָה דְנַעְלָם מְהָרַב מ"ב דְבְרֵי הָרַא"ש בַּפ"ד דַּמַּס' תַּעֲנִית סִי' מ' גַּבִּי ט"ב שְׁחַל בְּשִׁבְתָּ שְׂפִתְבוּ הַבַּה"ג דְאֲפִילוּ לְמַ"ד דְאִם

לא הבדיל במוצאי שבת מבדיל כל היום כולו דמשמע כל היום אין טפי לא מודה בכי
האי גנונא דלא הוה מצי לאבדולי במוצאי שבת דיבדיל בליל שני והרמב"ן פתב ע"ד
דאיפכא מסתברא דאפילו למ"ד דמבדיל והולך כל השבת פולה היינו דוקא היכא דהנה
חזי לאבדולי במוצאי שבת אבל כשחל ט"ב במו"ש דלא מצי אז לאבדולי לא מבדיל כלל
וכדר' זירא וכו' עי"ש הרי דגם בהבדלה על הינו שהוא מדרבנן קאמר הרמב"ן דכיון
דלא הוה ראוי אז לא מצי להבדיל משום דבעינן שיהא במו"ש ראוי להבדיל וכל שאינו
ראוי להבדיל לא מצי להבדיל תו דכל שאינו ראוי לבילה וכו' ולפי מה שפתב הרב מ"ב
דהפוסקים דמי שעומד בתפלה ושמע קדיש דשומע סברי דבדרבנן לא אמרינן
כל שאינו ראוי לבילה בילה מעפכת בו אתי שפיר סברת בה"ג הנ"ל דאזיל לשיטתיה
גבי שמע קדיש וקדושה דס"ל דשומע ושומע כמ"ש הפוסקים בשמו ומשו"ה לא אמר
בהבדלה דט"ב פסברת הרמב"ן וכן דעת הר"ן ומרן כבה"ג בין בעומד בתפלה ושמע
קדיש ובין בהבדלה במוצאי ט"ב כמו שיראה הרוואה ומ"מ למדנו מקל האמור דאינו
פשוט לומר דבמידי דרבנן לא אמרינן כל שאינו ראוי לבילה דאף דהפוסקים דשומע
ושומע קדיש וקדושה (בעודו מתפלל) סברי הכי כמ"ש הרב משאת בנימין מ"מ הא
איכא מרבנותא דפליגי ע"ז מטעם פיון שאינו ראוי לענות לא אמרינן דשומע פעונה
וכדר' זירא דכל שאינו ראוי לבילה וכו' ש"מ דנקטי האי פללא גם בדרבנן כאמור: וכל
זה לפי שיטת הרב משאת בנימין הנז"ל אמנם אנכי הרוואה להרב שאגת אריה בסי' ו'
שנשאל באלם ששומע ואינו מדבר איה יצא י"ח ק"ש והביא מחלוקת הש"ס והפוסקים
בדיו הרהור אי דבור דמי או לא וכתב דבק"ש דכתיב בה דבור ודברת בם גם הרמב"ם
מודה דהרהור לאו דבור דמי וא"כ אין תקנה לאלם ע"י הרהור פי אם ע"י שישמע
מאחר דשומע פעונה וכתב ואף שהראב"ש שכשה"ל פתב גבי עומד בתפלה ושמע קדיש
דאינו יכול לשתוק משום דלא הוי שומע פעונה פיון שאינו ראוי לענות וכל שאינו ראוי
לבילה וכו' מ"מ שאר הפוסקים חולקים והאוסרים לא אסרו אלא משום הפסק שוב פתב
דאפשר דע"כ לא פליגי על ראב"ש אלא בעומד בתפלה דבאמת ראוי לענות אלא דאריא
דאיסור ההפסק רביע עליה משא"כ באלם שאינו ראוי בעצמו לענות כ"ע מודו דלא
אמרינן שומע פעונה משום דר' זירא פל שאינו ראוי לבילה וכו' אתוד"ק ולפי זה אנדא
לה ראיית הרב מש"ב דבדרבנן לא אמרינן פלליה דרבי זירא מדפסקו הפוסקים דשומע
ושומע קדיש וקדושה וכו' די"לדכ"ע סברי דגם בדרבנן איתיה להאי פללא אלא דס"ל
דדוקא פשאנו ראוי מחמת עצמו הוא דלא מהני אבל פשהוא בעצמו ראוי רק דאריה
דהאיסור רביע עליה דהיינו דאסור להפסיק לענות בתפלה לא אמרינן בכה"ג פל שאינו
ראוי לבילה וכו' ואף שגוף דינו של הרב מ"ב אינו נסתר בזה דגם מני"ר מייירי באינו
ראוי מחמת איסור דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרם בע"פ כיעי"ש מ"מ נסתר
הפלל שפלל לנו דדוקא בדאורייתא אמרינן פל שאינו ראוי לבילה בילה מעפכתו עפ"י
הראיה שהביא כנז"ל ולפי מ"ש הרב שאגת אריה אין ראיה פלל כאמור: ועל פי פלליה
דהרב שאגת אריה הנז"ל (דמה שאינו ראוי מחמת איסור לא חשיב אינו ראוי לבילה)
ניחא לי מאי דהנה קלע"ד עמ"ש מרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' ס"ב דהנעור בליקה וצמא
למים ואינו יכול לקום ממטתו ליטול ידיו שיש שכתבו שיקנח ידו בפותל וכו' וע"ז פתב
על פי מ"ש בשם הזה"ק דאסור לברך בעוד שרוח רעה על ידיו והרו"ר אינו הולך פי

אם ע"י נט"י ולא מהנ"י קינוח בפותל א"כ אין לו תקנה אלא לברך בהרהור ויר"ש ידחוק עצמו ויטול ידיו וכו' עי"ש וקשה לכאורה דמאי אהני ליה הרהור הא פיון שאסור לברך בפיו ובשפתיו מפני הרו"ר הנה ליה אינו ראוי לבילה ובילה מעפכת לדעת הסוברים דגם במידי דרבנן איתיה להאי פללא אמנם לפי דברי הרב שאגת אריה ניחא שהרי גופו קזי ואיסורא הוא דרביע עליה ולא אמרינן בכה"ג כל שאינו ראוי לבילה וכו' והרב שער אשר בחא"ח סי' ז' ייחס להרב ט"ז בסי' ס"ב סק"א דס"ל לחלק בין אינו ראוי לבילה מחמת עצמו דבזה הוא דאמרינן בילה מעפכת בו לכשאינו ראוי מחמת איסור דבזה לא אמרינן בילה מעפכת בו והוקשה לו ממ"ש במסכת בתרא דף פ"א ע"ב גבי קריאת ביפורים דלא מעפכא ואקשינן מדר' זירא דכל שאינו ראוי לבילה וכו' ונשא ונתן עוד בזה ומעומק המושג לא יכולתי להבין פנות דבריו בזה עי"ש: ובעיקר פללין (אי אמרינן בדרבנן כל שאינו ראוי לבילה וכו') ראיתי להגאון שו"מ במ"ק ח"ג סס"י כ"ח שהביא דברי הרב משאת בנימין הנ"ל וכתב דבשו"ת מגן גבורים סי' קל"ט מבואר פמה השגות על דברי המ"ב גם במהדורא ג' ח"ג סי' ק"ה פתב דדברי המ"ב תמוהים פמבואר בפגן גבורים סי' ק"ד וספר מגן גבורים אין בידי לעיין בדב"ק עכ"פ הוא מסכים לדעת הרב מנחה טהורה שחולק על הרב משאת בנימין וס"ל דגם בדרבנן איתיה להאי פללא.

וכן ראיתי לידידי הגאון מוהרי"א יצ"ו בס' עמודי אש סי' ד' פלל יו"ד שהאריף לפלפל בענין זה וכתב פמסקנתו מפל זה מוכח דלא כהמ"ב ועי"ש פמה דברים מכוננים למה שהבאתי למעלה (שהביא ההיא דבית הסתרים דרבנן ודחה דכוה היתה התקנה ועל ראית המ"ב פתב לדחות דיש לחלק בין לאינו ראוי בעצמו לאינו ראוי מחמת איסור דבזה לא אמרינן כל שאינו ראוי וכו' כמ"ש בב"ח א"ח סי' ל"ב וחיזוש הוא בעיני לפי רוב בקיאותו וזכרונו העצום שלא זכר דברי השאגת אריה שהבאתי) ועוד הביא דברי הרא"ש בפ"ד דתענית הנ"ל לענין הבדלה במוצאי ט"ב הנז"ל להוכיח דגם בדרבנן אמרינן פל שאינו ראוי לבילה וכו' ודחה לזה דאולי ס"ל הבדלה ד"ת עי"ש ובמטו מניה דמר אין דבריו נראים בזה שנלע"ד דאף להרמב"ם דס"ל הבדלה ד"ת וכוונתיה נקיטין כמ"ש רבני האחרונים בסי' רצ"ו מ"מ להבדיל על היין ודאי אינו אלא מדרבנן ואנן בהבדלה על היין עסיקין וכ"כ בס' התרדים במצות התלויות בפיה בקנה ובזמן אות ד בשם סמ"ג דעל הפוס בקידוש והבדלה הוא מדרבנן והוא פשוט.

שוב נדפס ספר מנחת משה לידידי הגאון מוהרמ"ן ירושלמיסקי נר"ו וראיתי שעמד בענין בסי' א' וסי' ב' על מה שהקשה הרב השואל נר"ו במ"ש הב"ח והט"ז בסי' ל"ב ס"ק י"ח דבאינו ראוי מחמת איסור לא אמרינן פל שאינו ראוי לבילה וכו' מדברי הרא"ש בסוף תענית הנ"ל לענין הבדלה במוצאי ט"ב ומדברי הרשב"ם בב"ב דף קנ"ו ע"ב גבי מ"ש שם ר' יהושע בשבת אמרו ק"ו בחול והאריף ליישב קושיותיו והביא מה שכתב לו בזה הגאון שו"מ במהדורא ב' ח"ג סי' ק"ל ועוד הביא מ"ש הגאון מוהרש"ק בס' קנאת סופרים סי' ק"ל דאין ראיה מההיא דהיה עומד בתפלה ושמע קדיש וכו' דלא אמרינן במידי דרבנן פל שאינו ראוי וכו' עפ"י מ"ש הרב ב"ח הנ"ל דמה שאינו ראוי מחמת איסור לא מקרי אינו ראוי לבינה עי"ש פל דבריו ולא ראיתי שהזכירו דברי הגאון שאג"א שהבאתי למעלה שקבר קדם בדחיה זו (אף שלא פתב פן ע"ד המ"ב עצמו)

שוב נדפס עוד ס' נחמד מן נאקלות לידדי הרב גדול בדורנו מוהר"א פוסק יצ"ו ואתה תחזה מ"ש בזה ברכות והודאות סי' ל"ו ובמקומות שציינו שם.

ועיין לקמן במערכת הקו"ף סוף אות א' מה שפתיבתי לדעת הרב מוהר"ש גאון בזה ובמה שפתיבתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת חתן וכלה אות כ' ע"ד הרב בית יהודה באה"ע סי' י"א: סימן כד (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות ל"ח).

כד פל הנקברין אפרן אסור והנשרפין אפרן מותר תמורה ל"ד ע"א ופשוט דברי התוס' שם דף ל"ג ד"ה הנשרפין וכו' הוא דמדאורייתא אסורין אולם עיין לה"ה זרע אמת יו"ד סי' מ"ב ד"ה יצא לנו מזה שפלפל בחקמה מאד להוכיח דאינו אלא מדרבנן הו מצד כמה הוכחות בגוף הדין והו משום דהוי שלא פדרו הנאתו דקי"ל בכל האסורין דמאי דאסורין שלא פדרו הנאתו הוא רק מדרבנן.

ועם פי יש סוכרים דשלא כדה"נ אסור מן התורה מ"מ מתבאר ממה שרשמתי באות כ"ב דהעיקר פהסוכרים דאינו אלא מדרבנן. גם בכרתי ופתי סי' פ"ז סק"ד הכריח דהא דאפר הנקברין אסור הוא מדרבנן למפרש מאיסורא אבל מן התורה מותר אם נפסד כ"כ.

וראיתי לידדי הגאון מוהר"י ע"ל יצ"ו בספר דרכי הוראה בח"ב דף ל"ז ע"ג ד"ה ובהכי שתמה על הכו"פ מ"ש הרמב"ם בפיה"מ סוף תמורה ודבר זה קבלה והיינו הלל"מ ולי ההדיוט תמיה על תמיהתו אנא מצא בדברי הרמב"ם שפתיבתי על פרט זה שהוא הלכה דהוראה יראה דלא כ"כ אלא אעיקרא דדינא דטעונים קבורה ע"ז כתב הקבלה בדינו לקבור אותם עי"ש אמתניתין דנאלו הו הנקברים אבל בדין דהנקברים אפרן אסור לא מייירי פלל כי אין דבר זה שנוי במשנה אלא דבש"ס אמרי' הכי למיהב טעמא אמתני' דתני פל הנקברין לא ישרפו וכו' כיעי"ש וגם בקבורה עצמה עם היות שמשמעות לשון הרמב"ם בפיה"מ הנ"ל אינו דהוא מדרבנן מ"מ פבר רשמתי במערכת האל"ף אות ש"ה סברי דרבנן בתראי סברי דהוא מדרבנן והשבילי דור שרשמתי שם אחר שהביא מ"ש הרמב"ם הנ"ל סיים וז"ל וכ"כ מקור חיים סי' תל"א דקבורה באיסורי הנאה רק מדרבנן מחשש תקלה עכ"ל מבואר דהבין דמ"ש הרמב"ם קבלה לא הלמ"מ אלא דלענ"ד קשה לפרש פן בדברי הרמב"ם דמשמעות לשון קבלה הוא דוקא קבלה ממשה רבינו ועיין לקמן כ"מ בפ"א מהלכות אישות ה"ו שהוקשה לו עמ"ש הרמב"ם ויש נשים אחרות שאסורות מפי הקבלה וכו' דכיון דאינו אלא מדרבנן אין שייך לומר בהו לשון קבלה ועי"ש להרב לח"מ וצריך להתישב במה שציינו הרב יד מלאכי בכללי הרמב"ם אות מ עי"ש ועכ"פ אין לנו שום משמעות דהרמב"ם כתב פן אדנקברים אפרן אסור פאמור.

ומה שדחה דברי הכו"פ עפ"י דברי התוס' בתמורה דף ל"ג סוף ע"ב אתה תחזה בשו"ת זרע אמת הנ"ל שהאריך להוכיח דאין פנונתם לומר דאסור מן התורה אלא מדרבנן הוא דאסור דהוי פדרו שלא נעשתה מצוותו: ואפר הנשרפין דמותר כ' הפרמ"ג בסי' פ"ד במ"ז ס"ק כ"ג אמנם מ"ש המ"י עוד ראיה מסוף תמורה פל הנשרפין אפרן מותר אין ראיה דהתם באיסורי הנאה דאפרן מותר בהנאה לא לענין אכילה ועמ"ש בק"ג ואפשר דכ"ש אכילה עכ"ל הנה ס' מ"י אמצ"א לראות דב"ק כי לפום ריהטא איני מבין מה הוסיף המ"י ע"ד המרדכי (שהביא הפרמ"ג שם) שכ' שרץ שרוף מותר דכל הנשרפין

אָפּרן מוֹתֵר וּמִיָּהוּ אָדָם בְּרִיא יִזְהַר ע"כ הָרִי דְּכָל חִילָיָה דְּהַמְרָדְכִי הוּא מֵהָא דְּכָל הַנְּשָׁרְפִין אָפּרן מוֹתֵר וּמִיָּהוּ שְׁדָחָה דְּבָרֵי הַמ"י אִף חִלְקָא בֵּין הַנְּאָה לְאַכִּילָה לֹא אַדְעָ מַה לּוּ פִי יִזְעַק עַל הַמ"י וְלֹא עַל הַמְרָדְכִי וּמ"ש וְאַפְשָׁר דְּכ"ש אַכִּילָה מִשְׁמַע דְּר"ל דָּאָם בְּהַנְּאָה מוֹתֵר כ"ש בְּאַכִּילָה אֵינִי מְבִין מַה קְוָלָא בְּאַכִּילָה מִהַנְּאָה וּבְכָל דְּנוֹכְתָא פְּשוּט לְאַסוֹר בְּאַכִּילָה טְפִי מִבְּהַנְּאָה וְצ"ע וְרִאִיתִי בְּס' דְּרָכֵי הוֹרָאָה הַנ"ל יצ"ו בח"ב דְּף ו"ל ע"ג ד"ה וְהַפְרַמ"ג וְכו' שְׁתַּמָּה עַל הַפְרַמ"ג דְּבִשְׁלָמָא הַנְּאָה מִשְׁפַּחַת לָהּ בְּנִשְׁרָפִין וְאַצְטְרִיף לְמִיתְנִי דְּמוֹתְרִין דְּאַפְשָׁר לְמַפּוֹר הָאָפֵר אָבֵל בְּאַכִּילָה שְׁהוּא עִפְרָא בְּעִלְמָא וְאִין לּוּ שׁוּם הַנְּאָה שֶׁל פְּלוּם פְּשִׁיטָא דְּמוֹתֵר וְנ"ל דְּאַפִּילוּ בְּנִקְבְּרִין דְּאַפְרָן אָסוּר הֵינּוּ בְּהַנְּאָה מִשׁוּם דְּלֹא אִתְּעֵבִיד מְצוֹתוֹ אָבֵל בְּאַכִּילָה גַם שָׁם אָפּרן מוֹתֵר הוּאִיל וְאִין לּוּ בְּהֵם שׁוּם הַנְּאָה וְאִיסוּר אַכִּילָה לִית בֵּיהּ פְּלִל דְּלֹא עֲדִיף מְקִיבַת נְבִילָה שְׁנִתְיַבְּשָׁה פְּעֵץ בְּס"י פ"ז דְּמוֹתֵר עַכ"ל הִנֵּה אִסְבְּרָה לָן לְחִלְקָא בְּזָה בֵּין הַנְּאָה לְאַכִּילָה וְאוּלַי לְכַף נִתְכַּוֵּן הַגְּאוּן פְּרַמ"ג שְׁכ' דְּאַפְשָׁר כ"ש אַכִּילָה.

וּלְפִי דְּבָרֵי דְּכּוֹלָה מִתְנַי' דְּתַמּוּרָה בְּהַנְּאָה מִיָּרִי אָבֵל בְּאַכִּילָה אָפִילוּ הַנְּקִבְרִין שְׁרִי אִף אָנוּ נֹאמֵר דְּמֵאֵי דְּתַנּוּן חוּץ מִעֲצֵי אֲשֶׁרָה דְּאַסוּרִין הֵינּוּ דְּנוֹקָא בְּהַנְּאָה אָבֵל בְּאַכִּילָה שְׁרִי וְהַמְעֵינָן בְּתַשׁוּ' הָרִיב"ש בְּסִי' הָר"ן בְּפִסְקָא דְּאַגְוָה אֲרִדִּינְטִי יִשְׂרָאֵל יִחְזַה מִפְּשִׁטוֹת דְּבָרֵי דְּמִשְׁמַע לִיהּ דְּחוּץ מִעֲצֵי אֲשֶׁרָה ר"ל דְּאַסוּר אָפּרן בְּאַכִּילָה וְא"כ ה"ה לְדִידִיָּהּ הָא דְּנִקְבְּרִין אָפּרן אָסוּר ר"ל בְּאַכִּילָה כְּנֹלַע"ד: (סִי' כַּה נִשְׁמַט מִדְּפוּס לְאִיזוּ סְבָה) סִימָן כּו (מְקוֹנְטֵרַס הַפְּלִלִים מִעֲרַכַת הַפ"ף אוֹת מ"ם).

כְּפִיָּה שְׁהִיו ב"ד כּוֹפִין בְּמִקּוּמוֹת וּבְזַמְנִים שְׁהִיו יִשְׂרָאֵל נוֹהֲגִין וְדָנִין ע"פ ד"ת לְמִי שְׁאִינּוּ רוּצָה לְקַיֵּים מ"ע חֲדָשׁ הָרַב חֲכָמַת אָדָם בְּקוֹנְטְרִיס בֵּינַת אָדָם שְׁעַר אִיסוּר וְהִתֵּר סִי' י"ז (בד"ה מַה) שְׁלֹא הָיו כּוֹפִין אֶלָּא עַל גּוּף הַמְּצוּנָה כְּגוֹן שְׁאִינּוּ רוּצָה לַעֲשׂוֹת סוֹפָה וְלִטְוֹל לְוֹלָב וְכִיּוּצָא אָבֵל דְּבָר שְׁאִינּוּ אֶלָּא עֲנָף מְצוּנָה כְּגוֹן בְּמִצּוֹת פִּסּוּי שְׁעֲנָף מְצוּנָה הוּא שְׁמִי שְׁשֻׁחַט יְכַסֶּה וְכֵן בְּמִילָה עֲנָף מְצוּנָה שְׁהָאָב עֲצָמוּ יְמוּל אֶת בְּנוֹ אִם אִינּוּ רוּצָה לְכַסּוֹת בְּעֲצָמוּ וְלְמוּל בְּעֲצָמוּ לֹא הָיו כּוֹפִין אוֹתוֹ אִתּוֹ"ד ע"י"ש שְׁהָאֲרִיף וְאִין לְהַקְשׁוֹת ע"ז מ"ש מוּהַר"ם הוּבָא בְּהַגְמִי' רִישׁ הַלְכוֹת ת"ת (גְּבִי חִיּוּב הָאָב לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תוֹרָה) פְּתַב מוּהַר"ם דְּכְפִינָא לִיהּ לְלַמְדָם אוֹ לְהַשְׁפִּיר לְהֵם מְלַמְדִים דְּמֵאֵי שְׁנָא הָאֵי עֲשֵׂה דְּנִלְמַדְתֶּם אוֹתָם מִשְׁאָר עֲשֵׂה דְּכּוֹפִין לְקַיֵּים עֲשֵׂה דְּסוֹפָה וְכֵן לְמ"ד פְּרִיעֵת ב"ח מְצוּנָה אֲמַרִינּוּ בַּפ' הַפּוֹתֵב דְּכּוֹפִין אוֹתוֹ וְכַשֵּׁם שְׁהָאָב חֲיִיב בְּבָנוּ לְמוּלוֹ וְלַפְדּוֹתוֹ דְּכּוֹפִין אוֹתוֹ לְקַיֵּים הֵכִי נְמִי כְּפִינּוּ לִיהּ לְלַמְדוֹ תוֹרָה וְכו' ע"י"ש דְּמִדְּנִקְט תְּרִי מִיָּלִי (לְלַמְדָם אוֹ לְהַשְׁפִּיר לְהֵם מְלַמְד) וְלֹא סָגִי לִיהּ דְּלִימָא כְּפִינָא לִיהּ לְהַשְׁפִּיר מְלַמֵּד מִשְׁמַע לְכַאוּרָה דְּלַצְדִּין קְאָמֵר דְּאֵי בַר הֵכִי הוּא לְלַמְדָם בְּעֲצָמוּ כּוֹפִין אוֹתוֹ לְלַמְדָם וְאֵי לָאו בַר הֵכִי כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהַשְׁפִּיר מְלַמֵּד וְנִשְׁמַע מְזָה דְּגַם עַל הַלְמוּד הָאָב בְּעֲצָמוּ שְׁאִינּוּ אֶלָּא עֲנָף הַמְּצוּנָה ס"ל לְמוּהַר"ם דְּכּוֹפִין דְּלֹא כְּמוֹ שְׁחֲדָשׁ הָרַב חַכ"א אָבֵל בְּאַמְתָּא אִין דְּקְדוּקָא זֶה פְּדֵאֵי לְהוֹלִיד מְזָה דִּין כְּפִיָּה אֲעֲנָף מְצוּנָה דִּי"ל דְּאִין כְּנֻנַת מוּהַר"ם שְׁכּוֹפִין אוֹתוֹ שְׁיְמוּל בְּעֲצָמוּ וְשִׁילְמַד בְּעֲצָמוּ רַק שְׁכּוֹפִין אוֹתוֹ אִם אִינּוּ רוּצָה פְּלִל לְמוּלוֹ אוֹ לְלַמְדוֹ לֹא ע"י עֲצָמוּ וְלֹא ע"י אַחֲרִים בְּזָה כּוֹפִין אוֹתוֹ שְׁיְשַׁתְּדַל בְּבָנוּ לְמוּלוֹ וְלְלַמְדוֹ וְכו' וְאִם יְסַפִּים לְמוּלוֹ וְלְלַמְדוֹ ע"י אַחֲרִים אִין לְנוּ עָלֵינוּ אֶלָּא תְּרַעְוֵנַת שְׁבַטֵל עֲנָפֵי הַמְּצוּנָה אָבֵל לֹא לְכּוֹפּוֹ ע"ז כִּינּוּ שְׁאִינּוּ אֶלָּא עֲנָף מְצוּנָה כֵּן נִרְאָה פְּשׁוּט.

והרב לח"מ פירש פונת מוהר"ם דדוקא אם האב יוכל ללמד את בנו הוא דחל עליו התקנה דלשפוך מלמד לבנו אבל אם הוא אינו יודע ללמד אינו חייב גם לשפוך דלא חלה עליו התקנה וכבר כתב בעצמו שהוא דוחק וכן מתבאר מדברי הרמ"א ב"ד סי' רמ"ה ע"ד והרב הלבוש שפסקו דינו של מוהר"ם ונקטו רק שהיו כופין לשפוך מלמד לבנו והשמיטו מ"ש בדברי מוהר"ם פפיה ללמדו (או להשפיר) להורות דאין פונת מוהר"ם לכופו שילמדנו הוא בעצמו אם בר הכי הוא דאין זה אלא ענף מצנה ואין כופין אענף מצנה ושמיטנו נמי דאף אם אינו יודע ללמד בעצמו חייב לשפוך דלא כדמשמע ליה להרב לח"מ ומדברי הרב באר המים שאביא לקמן (בד"ה ועל פדיון) נראה דלא ס"ל לחלק כמ"ש החכ"א אבל לענ"ד נראה דברי הרב חכמת אדם וכן מוכח מדברי פרמ"ג שהרי על קריאת המגילה דלילה כתב דאין כופין וכו' לפי שאינה עיקר הקריאה אלא ביום אף דפשוט דגם קריאה דלילה מצנה היא ומברכין עליה וכ"ש במה שאינו אלא ענף המצנה דפשיטא דאין כופין: אלא דמאי דמשמע מדברי הרב חכ"א דעל עיקר מצנה מיהא כופין וכן מתבאר מדברי מוהר"ם הנ"ל קשה לכאורה ממ"ש בירוש' פ"ק דקידושין הלכה ז' דמסקינן התם דמצות הבן על האב אינם לעכב אלא למצנה ואין כופין ע"ז ולפי מה שפירש הרב פ"מ דלא אמרו פן אלא גבי להשיאו או אשה דהדרשא היא אסמכתא בעלמא אבל בשאר דברים שהן מדאורייתא כופין עליהם נחא אבל לפי מה שפירש הרב קרבן העדה דאפוליהו קאי ואפוליהו אין כופין וכן צ"ל לדעת רוב הפוסקים שאין חיוב כפייה בין מצנה דאורייתא לדברנו קשה דמפניך בירושלמי דאין כופין ואף שראיתי להרב אהל יעקב במערכת הח"ת אות ה' שכתב דהש"ס דילן פליג על הירושלמי וס"ל דבכולהו כופין עי"ש אבל לא ראה דברי הרשב"א בתשו' ח"ב סי' שכ"א שכתב מפניך דכל מצות הבן על האב אין כופין עליהם וכדאיתא בירושלמי וכו' עי"ש וה"ד הרב שנות ימין בח"א ד' ע"ח ע"א דש"מ דס"ל דתלמודין לא פליג בהא אירושלמי דא"כ הו"ל למינקט פתלמודין והאריף שם הרב ליישב דעת מוהר"ם ופסקי הרמ"א הנז"ל עי"ש ומרן חיד"א בברכ"י יו"ד סי' רע"ה כתב בשם הרשב"א בח"ג סי' ח' דאם מתעצל האב למול את בנו בזמנו ב"ד הוי כופין אותו אף ע"י מפות ולכאורה הוא היקף תשו' הרשב"א הנ"ל ואין לומר דאף דאין עלינו לכופו כשאר מצנות עשה במ"מ כו' כפייה פורתא מיהא עבדי ליה והרשב"א לא אמר אלא שכופין אותו ע"י מפות ור"ל כל דהו ולא פדיון מ"מ למי שאינו רוצה לקיים מ"ע כו' פי תשו' הרשב"א ע"י מצנה הביאה הרב מעשה אברהם בחיו"ד סי' ב"ן (בד"ה ואף שראיתי) ושם כתב מפניך דעיקר מצנות מילה אינה אלא ביום ח' וביום ח' למילתו הנה מותר לכם להפוחו ע"י א"י כו' לעשות המצנה בזמנה עכ"ל וצ"ע ועוד קלע"ד במ"ש הרשב"א הנה מותר לכופו דמשמע דאינו אלא רשות אם ירצו כופין אותו ולא משמע הכי מלשון הש"ס והפוס' אלא חייבים ב"ד לכופו אם יש פח בידם ונ"ל הרב החינוך בפרשת בא סי' ו' וכלל גדול בכל התורה לכל האומר שיבטל מצנות עשה שכופין אותו ב"ד אם יש פח בידם עד שיקיימו עכ"ל ומשמע דחייבים לכופו כל שיש פח בידם לכופו או בעצמם או ע"י נכרים דאין סבא לחלק בזה.

גם רבינו הגדול הרמב"ם בס' המצות בסוף שרש י"ד כתב אמנם מ"ע בכללם כל מצנה מהם כשמתחייב עשייתה יש לנו שגלגה הנמנע מלעשותה כו' עכ"ל מבואר דחובה

מְנוּטֵלֶת לְהַכּוֹת הַנְּמַנֵּעַ מִלְקִיָּים הַמְצֹנָה וְכִינּוֹן שְׁפָנְדוֹן הַרְשָׁבָ"ץ הָיָה פֶּחַ בְּיָדָם לְכוּפוֹ ע"י נְכָרִים הָיָה צָרִיף לֹמֵר שֶׁהָיוּ חֲיִיבִים לְכוּפוֹ לְמוֹל בְּשָׁמִינֵי שְׁעִיקָר הַמְצֹנָה בּוֹ וי"ל בְּדוּחַק וּתְמִינָהנִי עַל מָרְן חֵיד"א שֶׁלֹּא הָעִיר שְׁדַבְרֵי הַרְשָׁבָ"ץ הֵם הַיְקָף דְּבָרֵי הַרְשָׁבָ"א וְכֵן עַמ"ש הַרְשָׁבָ"ץ הָיָה מוֹתֵר לָכֶם לְכוּפוֹ וְעֵינָן לְקַמֵּן (בַּד"ה אֲמָנָם) מֵה שֶׁהִבְאֵתִי בְּשֵׁם הָרַב ח"ץ וּמֵה שֶׁפִּתְבֵּיתִי ע"ד וק"ל.

וְהִנֵּה עֲתָה רְאִיתִי בִּס' פְּנֹסֶת הַגְּדוּלָּה ח"ג הַיּו"ל ע"י יְדִידֵי הָרַב הַחֲרִיף רִי"ץ סוּבְאֶלְסְקִי יִצ"ו בְּמֵאֵמֶר הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת לִידִידֵי הַגָּאוֹן אַד"ר יצ"ו שֶׁחָקֵר אִם כּוֹפִין לְהַשׁוּ"ב שְׁאִינוֹ רוֹצֵה לְכַסּוֹת וְהָאֲרִיף בְּזֶה וְכַתֵּב ג"כ פְּסָבֶרֶת הַח"א דָּאִין כּוֹפִין אֲעַנְּךָ מְצֹנָה וְגַם ע"ד הָרַב חוּט הַשְּׁנִי ס' צ"ב הַמוּבָא בְּדַבְרֵינוּ לְקַמֵּן רְאִיתִי שֶׁם פֶּלְפוּל עֲצוּם וְאֵגֵב רִיקָטָאֵי לֹא רְאִיתִי שֶׁהַזְּפִיר דְּבָרֵי הָרַב ח"ץ שֶׁהִבְאֵתִי לְהֵלֵן וְהוּא חִידוּשׁ אַחֲרֵי שֶׁהוּבָאָה סְבָרְתוֹ בַּפ"ת בְּסִי' ש"ה עִי"ש וּמֵה שֶׁלֹּא הַזְּפִיר דְּבָרֵי שְׁאָר רַבָּנִים הַמוּבָאִים בְּדַבְרֵינוּ לְהֵלֵן אִין לְתַמְנָה עַל הָרַב יצ"ו שֶׁלֹּא הַזְּפִירָם כִּי אִין מְצוּיִם אֲצִלוֹ אִף חִידוּשׁ הוּא שֶׁלֹּא רָאָה דְּבָרֵי הָרַב חכ"א הַנּוֹז"ל: וְעַל פְּדִיוֹן הַבֵּן אִם כּוֹפִין ב"ד אֵת הָאֵב עַל זֶה הִנֵּה הָרַב בֵּית אַהֲרֹן בַּחֲו"ד בְּמַעֲרָכָה זֹאת ד' צִיּוֹן סְפָרֵי דְבֵי רַב אֲשֶׁר דְּבָרוּ בְּזֶה וְהֵם בִּירוּשְׁלַיִם פ"ק דְּקִידוּשֵׁין אַמְתַּנִּי דְּכָל מְצוֹת הָאֵב עַל הַבֵּן הַרְשָׁבָ"א בַּח"ב ס' ש"כ א וְחוּט הַשְּׁנִי ס' צ"ב וְח"ץ ס' ק"ה וְתַעֲפוֹת רָאִם עַל הַשְּׁאֵלְתוֹת ד' קפ"א רע"א וּמִיָּדֵי פְּלוּגְמָא לֹא נִפְקָא עַכ"ל וְחִידוּשׁ הוּא שֶׁלֹּא רָאָה דְּבָרֵי מוהר"ם שְׁבַהגִּמִּי"י שֶׁהִבְאֵתִי לְמַעֲלָה שֶׁפִּתְבֵּיתִי מְפֹרָשׁ דְּכוּפִין אֵת הָאֵב לְפָדוֹת אֵת בְּנוֹ.

וְשׁו"ת הַרְשָׁבָ"א ח"ב אִין אֲצִלֵי לְרֵאוֹת דַּב"ק וְכַפִּי מ"ש הָרַב שְׁנוֹת יְמֵין בַּח"א ד' ע"ח ע"א מוּבָן שֶׁדַּעַת הַרְשָׁבָ"א הִיא דָּאִין כּוֹפִין אוֹתוֹ שְׁשֵׁם הַבֵּיא מ"ש מוהר"ם שֶׁהִבְאֵתִי בְּרֵאשׁ אוֹת זֹאת כּוֹפִין אֵת הָאֵב לְלַמֵּד אֵת בְּנוֹתוֹרָה וְתַמָּה עָלָיו מ"ש בִּירוּש' פ"ק דְּקִידוּשֵׁין (גַּבִּי דְּבָרִים שֶׁהָאֵב חֲיִיב לַעֲשׂוֹת לְבָנוֹ לְמוֹלוֹ וּלְפָדוֹתוֹ וְכו') מֵה לְמְצוֹנָה אוֹ לַעֲכָב נִשְׁמִיעֵנָה מִן הַדָּא בַּר תְּרִימָה אֲתָא לְגַבִּי ר' אֲמִי א"ל פִּיִּיס לְאֶבָּא דִּי־סְבוּנֵי אֲתָא פִּיִּיסָהּ וְלֹא קָבִיל עֲלוּי הַדָּא אֲמָרָה לְמְצוֹנָה אִין תִּימַר לַעֲכָב הו"ל לְכוּפְנֵיהּ וְסִיִּים בְּשְׁנוֹת יְמֵין וְהַרְשָׁבָ"א בַּח"ב ס' ש"כ א הַבֵּיא הִירוּש' הֵלֵז וְכַתֵּב וְז"ל וְנִרְאָה שֶׁעַל כָּל מְצוֹת הַבֵּן עַל הָאֵב הַשְּׁנוּיּוֹת שֶׁם לְמוֹלוֹ וּלְפָדוֹתוֹ לְהַשִּׂיאֹ אֲשֶׁה לְלַמְדוֹ תוֹרָה לְלַמְדוֹ אֲנִינּוֹת וְלַהֲשִׂיטוֹ בְּנֵהָר אֲמַר כֵּן וְלֹא עַל לְהַשִּׂיאֹ אֲשֶׁה לְבַד דַּא"כ הו"ל לְפָרֵשׁ וְלַהֲצִיאֹ לְהַשִּׂיאֹ אֲשֶׁה לְמְצוֹנָה אוֹ לַעֲכָב עַכ"ל הַרְשָׁבָ"א הָרִי שֶׁפִּתְבֵּיתִי בְּשֵׁם הַרְשָׁבָ"א דַּעַל כָּל אֲשֶׁר שָׁנּוּ חֲכָמִים מְצוֹת שֶׁהָאֵב חֲיִיב עַל בְּנוֹ אֲמָרוּ דָּאִינוּ לַעֲכָב וְאִין כּוֹפִין עָלֵיהֶן וְא"כ מְצוֹת פְּדִיוֹן הַבֵּן שֶׁהִיא אַחַת מֵהֶן אִין כּוֹפִין עָלֵיהֶן לְדַעַת הַרְשָׁבָ"א וְכֵן רְאִיתִי לְהָרַב בָּאָר הַמֵּיִם (בְּשׁו"ת לִי"ו ד) בְּסִי' מ"ג שֶׁהִבְיָא מ"ש הָרַב ש"ף בַּח"מ ס' ש"פ"ב דָּאָב שְׁיִוְדַע לְמוֹל וּמְכַבֵּד אֵת אַחַר לְמוֹלוֹ מְבַטֵּל מְצוֹת עֲשֵׂה גְדוּלָּה וְיֵשׁ לַב"ד לְבַטֵּל דְּבָר זֶה וְהוֹקֵשָׁה לוֹ ע"ד דְּלִפִּי שְׁיִטְתוֹ לְמָה לֹא פִתְבֵּיתִי שְׁב"ד כּוֹפִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִתֵּן לְאַחַר אֲלָא הוּא עֲצוּמוֹ יְמוֹל אֵת בְּנוֹ כְּכָל מְבַטֵּל שְׁאָר מ"ע סוּפָה וְלוֹלֵב וְכו') (לִפִּי מֵה שֶׁחֲדַשׁ הָרַב חֲכָמַת אָדָם הַנּוֹ"ל בְּרֵאשׁ הָאוֹת דְּכָל שְׁאִינוֹ רוֹצֵה לְבַטֵּל הַמְצוֹנָה אֲלָא עָנְף הַמְצוֹנָה לֹא פִיִּיפִינוּ לִיה וְהַכְרִיחַ שְׁגָם לַמ"ש הַש"ף שֶׁאֵב הַמְכַבֵּד אֵת אַחַר לְמוֹל בְּנוֹ מְבַטֵּל מ"ע וְכו') אִין הַפְּנִיָּה שֶׁמְבַטֵּל גּוּף מְצוֹנָה אֲלָא עָנְף מְצוֹנָה עִי"ש לֹא קָשִׂיא מִיָּדֵי כְּמוּבָן וְיִתְכּוֹן דְּהָרַב בָּאָר הַמֵּיִם לִפִּי שֶׁהִבֵּין בְּדַעַת הַש"ף שֶׁמְבַטֵּל מְצוֹנָה מְשֵׁשׁ קָאֵמֵר לְכֵן ק"ל דְּהִיָּה לוֹ לֹמֵר שְׁב"ד יְכוּפוֹ ע"ז אֲבָל יוֹדָה גַּם הוּא

דאין פופין אותו אענף מצנה) וניחא לי דכיון דמצנות מילה היא אחת מפל מצות הבן על האב אין פופין ע"ז כמ"ש בירוש' וכו' וכמ"ש הרשב"א בח"ב סי' שכ"א שפסק בבכור שהופר ויש לו נכסים ולא רצה האב לפדותו הוא חייב לפדות את עצמו וכופין אותו ולא את האב שדבר זה למצנה נאמר ולא לעיכוב וכתב שפן ג"כ דעת הרא"ש אליבא דרב ש"ף עי"ש מתבאר שגם הוא ס"ל שדעת הרשב"א דאין פופין את האב על פדיון בנו (וצ"ל דמ"ש בספרו אהל יעקב דש"ס דילן פליג אירושלמי כנו"ל לא כ"כ אלא טרם שראה תשובת הרשב"א הלזו) אמנם אנכי הרואה דנעלם מעיני הרבנים הנ"ל דברי הרב ש"ח דממקום שהכריעו הם שדעת הרשב"א היא שאין פופין הכריע הוא שדעתו שכופין והוא שבסי' ק"ה נשאל לחכם אב שאינו רוצה לפדות את בנו פופין אותו לפדותו או לא והשיב לא ידענא מאי מספקא לך מאי שנא מצנה זו מפל מצות שבתורה שמפין אותו כו' ולא עוד אלא דנחתינו לנכסיה וכו' והביא מ"ש הרב חוט השני בסי' צ"ב ומה שתמהת למה לא נפוף לאביו למפרקיה כמו בכל מ"ע שבתורה ה"ט פיון דגמרינו מדכתיב תפדה דהיכא דלא פרקיה האב חייב לפדות את עצמו הני פאילו נתנה לו התורה בריה שיכול לסלק מצנות פדיון הבן מעליו ולהניחו לבן עצמו והוא דומה ללאו הנתיק לעשה שאין לוקין עליו ופשוט דבריו הם בבן קטן וא"כ אין להם מקום שפבר הוכחנו שכופין את האב וכו' וכן מצאתי מפונש בתשו' הרשב"א החדשות סי' שכ"א שכתב בהדיא שכופין את האב ודוקא פשהגדיל הבן ויש לו נכסים לבן ואנו יכולים לכופו אזי אין פופין את האב וע"ז הוצרך להביא ראיה מהירושלמי ואי לא הירושלמי בכה"ג נמי הוה סליק אדעתיה למיכפניה לאב אבל בבן קטן פשיטא ופשיטא דכופין עכ"ל הרב ח"ץ הרי שכתב שמפונש בתשו' הרשב"א הנ"ל שבבנו קטן פופין אותו לפדותו היפך ממה שייחסו הרבנים טובים השנים הנ"ל בדעת הרשב"א וגם על הרבנים חוה"ש וח"ץ יש לתמוה שלפי דברי הרב חוה"ש גם במילה פיון שלא מל אותו אביו חייב הוא למול את עצמו הני פאילו נתנה לו התורה בריה ואין פופין עליו ולדעת הרב ח"ץ פופין ולא ראו דברי מוהר"ם שהבאתי בראש האות שכתב מפונש דלמולו ולפדותו כופין אותו ולמר הני תיובתא ולמר הני סיעתא והרב מעשה אברהם (הנז"ל בד"ה אלא) פשהביא תשובת הרשב"א ע"ד האב שאינו רוצה למול בנו בשמיני כתב דדוקא במילה דיש לה זמן קבוע דמי שלא מל בשמיני בכל יום עובר בעשה משו"ה כתב דחייבים לכופו (עיין לעיל בד"ה אלא מה שדקדקתי ע"ד הרשב"א) אפילו ע"י הפאה משא"כ במצות פדיון הבן דאחר ל' יום כל יומא זמניה הוא ואינו עובר על מ"ע וכו' ע"כ נראה שפונתו לומר דבפדיון הבן אין פופין והוא חידוש שנעלם ממנו מחלוקת החוה"ש והח"ץ והביא מחלוקת זו מרו חיד"א בברכ"י יו"ד סי' ש"ה ולדברי הרב ח"ץ גם הרשב"א סובר פן ולא כתב שאין פופין את האב אלא אחר שהגדיל הבן אבל בהיותו קטן פופין וכבר כתבתי שפן מפונש בדברי מוהר"ם ועתה ראיתי בס' מור ואתה הלכות הנדפס חדש ממש (לרב גדול חריף ומפולפל מוהר"א פוסק יצ"ו) אהל ברכות והודאות סי' כ"ה שהאריה בזה ולא פניתי לעיין באמרות טהורות ואתה תתזה: (סי' כז נשמט מדפוס לאיזו סבה) סימן כח (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות נ"ג).

כח פל הראוי לבילה וכו' אמרי' בכל מקלי או דוקא היכא דאתמר אתמר עיין להרב מליבוניץ בשו"ת צמח צדק אה"ע ח"ב סי' שכ"ג אות ב' ובאור לי דף קמ"ו ע"ב ועיין

להרב הפרישה בא"ח סי' רצ"ו ועיין מש"ל פ"ג מהלכות ביכורים ה"ד שכ' בשם כנה"ג בכללים שהביא דברי מוהרד"ך דלא נאמר אלא היכא דאתמר בגמ'.

וגם בשו"ת בגנין ציון הקדשות סי' ק"ח כ' דבסוף ספרו ביכורי יעקב הביא ראיה שגם דעת הרמב"ם פן ודלא כמו שנהרא מתוס' יבמות דף ק"ד וע"ש שביאר היטב באינה עניינים שייך לומר כה"ר לביקלה וכו' ובמכתב אהד מגדולי דורינו (וכן פתוב בקונטרס ולא רשמתי אז שמו הטוב וכמזונמה לי מר ניהו ידידי הגאון בעה"מ עמודי אש) יצ"ו ראיתי שכ' דבמ"ש באור לי שם דמתשו' הרשב"א סי' תרי"א משמע דלא כמוהרד"ך.

כ"כ בשו"ת שנות חיים סי' קכ"ה וכ' ע"ד דלא ראו פי דברי הרד"ך הם ע"ד הרשב"א הג"ל וכו'. ואומר אני דהא גרמא ליה פי לפי הנהרא אין בידו שו"ת זרע אמת המצויין באור לי דשם הביא דברי מוהרד"ך וזהו פוננת הציון שבאור לי.

ועמ"ש באור לי דמוהרשד"ם נראה דלא כמוהרד"ך פתב במכתב הג"ל דלא מוכח מידי דמוהרשד"ם בא לפרש טעם ב' מימרות דאמימר האי מאן דחליץ צריף למידחסי וכו'. האי מאן דמסגי אלחחא דכרעיה וכו' (ביבמות ק"ג ע"א) ואמר דבראשונה דראוי לביקלה א"ב מ"ב.

ובשנית דל"ר לביקלה ב"מ. ולפי פירושו מבואר הדבר הזה בגמרא.

אבל לומר פן מלינו במקום דליכא אסמכתא בגמרא אין לנו לומר פן מעצמינו עכ"ד יצ"ו ומילי דסברא ניהו ראויים אליו, דכל דהדין מבואר בש"ס יכולים הפוסקים להסביר הטעם עפ"י פלל דר' זירא אבל לא להמציא דין עפ"י הפלל.

גם מרן מוהרד"ף בשו"ת מכתם לנדוד חא"ח סי' כ' ד"ה הגם הלום וכו' נקיט פללא דמוהרד"ך אלא שפתב דבדבר שאינו אלא מנהג יכולים לסמוך על טעם זה ועיין לקמן במערכת הקו"ף סוף אות א' מה שפתבתי לדעת הרב מוהר"י באסאן בזה: סימן כט (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות ס"ג) כט כ"מ דאמר רחמנא לא תעביד בגירושין אי עביד מהני תוס' תמורה ד' דף ע"א ד"ה מתיבי הגאון מה"ר מ"ע זו אות ט' ועיין מ"ש ע"ד התוס' הללו הגאונים נו"ב מ"ת אה"ע סי' קכ"ט מד"ה הן אמת ואילך חתם סופר אה"ע ח"ב סי' ס"ג בינת אדם שער בית הנשים סי' ל"א דברי אמת בקונטרס י"א סי' ג' אהלי יהודה דף קל"ג ע"ב וצריף לתמן את לשונו ז"ל כמ"ש הרואה ובנו"ב שם צידד דגם ההגמ"ר שבועות סי' תשפ"ד בשם ר"פ לא פליג אתוס' הג"ל לענין גירושין עיי"ש ובטל אורות בתשו' אה"ע סי' א' דף י"ג ע"א וצריף לעיין בגוף דברי הרב דרכי נעם סי' נ"ג שצייין שם ועוד בהספרים שרשם שם אם הביאו דברי התוס' הללו והנה הרבנים הג"ל הוקשה להם ממ"ש התוס' שם דף ו' ד"ה והשתא וכתבו דמ"ש התוס' הוא לענין חזרה עי"ש וראיתי במכתב לאהד מרבני דורינו רב ועצום יצ"ו שכ' ע"ד הגאון דברי אמת שרשמתי לעיל וז"ל לדעתי ק' מאד לפ' פן דאיף יצדק לשונשכ' דל"מ הגירושין לכן נ"ל פי מ"ש התוס' דמהני גט היינו לאב"י דהא קו' התוס' היא לל"ק דאקשי אב"י לרבא ומשמע דלדידה ניתא וע"ז מקשו התוס' ותיצו דאימקש למיתה וכו' אבל לרבא אעיקרא קשיתה הך ברייתא ולפי התי' ניתא דאפ' דבלאו הניתק ל"ע לא אמרי' אי עביד ל"מ ואף בכהן דליתה ב"ע פיון דעיקר הלוא ניתק ל"א א"ע ל"מ וכו' אלו תוד"ק נר"ו

ולענ"ד מאי דדחיקא ליה ליִשְׁנָא דְלֵא מְהֵי אֵינוּ מְהִדְוֹחַק פִּי גַם בַּד"ה מְתִיבֵי נִשְׁתַּמְשׁוּ בַלְשׁוֹן זֶה לְעִנְיָן שְׁצָרִיף לְהַחְזִירָה וּמָה שְׁפִי בְכַוֵּנַת הַתּוֹס' אֵינוּ נִכּוֹן בְּעִינֵי דְמַלְבַּד דְּכָל פִּי הָא הו"ל לְהַתּוֹס' לְפָרֵשׁ דְּנִימָא דְלִרְבָּא בְּלֵאוּ הַנִּיחָק אִי עֵבִיד מְהֵי וְסַתְמָא דְמִילְתָא קוֹשְׁיִיתָם גַּם תִּירוּצָם הֲלֵא הִמָּה בֵּין לְאַפְיֵי בֵּין לְרַבָּא כְּמוֹ שֶׁהִבֵּינוּ הַרְבֵּנִים הַנּוֹ"ל אַף גַּם אֲנִי בְּעַר וְלֹא אֲדַע שׁוּם סְבָרָא לְחַלְקֵי בֵּין לְאוּ גְמוּר לְנִיחָק לְעֵשָׂה לְעִנְיָן אִי מְהֵי אוּ לֹא דָאִי מִשׁוּם בֵּינָן דְקִיל דָּאִין בּוּ מְלָקוֹת אֲמָרִי נְמִי דָאִי עַבְ"מ הָרִי עוֹבֵר אֲמִימָרָא דְרַחֲמֵנָא ע"י דִּיבּוּר וּמְחֻשְׁבָּה דְלִיפָא מְלָקוֹת וְאֲמָרִי בְּהוּ דָאִי עֵבִיד ל"מ (עֵינָן בְּאוֹת ע"ב) וְגַם בְּעוֹבֵר אֲעֵשָׂה כְּמָה דִּיּוֹת נִשְׁתַּפְּכוּ (עֵינָן לְקַמָּן אוֹת ס"ו) וְאִין גַּם אֲחֻד שְׂיֵאמֵר דְכִינָן שְׂאִין בְּהַ מְלָקוֹת אִי עֵבִיד מְהֵי ש"מ דְלֵא תְלִיא בְּהָא וְאֲמַת דְּהַגָּאוֹן פְּנ"י בְּסוּף גִּטִּין חִידֵשׁ דְלֵאוּ הַבָּא מִכ"ע אֲמָרִי לִכ"ע עֵבִיד מְהֵי אַף כְּבָר הַשְׂיֵגוּהוּ עֵינָן לְקַמָּן אוֹת ס"ט וּבְעִיקָר דְבָרֵי הַתּוֹס' עֵינָן בְּס' זְפָרוֹן כְּהַנְּהָ ד' ט"ו ע"א: סִימָן ל (מְקוֹנְטֵרס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַכ"ף אוֹת פ"א).

ל פְּחָא דְהִיחָרָא עֲדִיף הַג' צ"ח לְבִיצָה וְה"ד בְּמַכְתָּב לְחַזְקִיָּהוּ דְּרַף ל"ג ע"א וּבְשִׁאָר דְּוֹכְתֵי הַסְּבִיר מִשׁוּם דְּהָאוּסֵר לֹא הוֹעִיל בְּסִבְרָתוֹ שְׂאָף אִם הֵיִינוּ מְסוּפְקִים ס' אִיסוּר לְחוּמָרָא לְהִכִּי רִיבּוֹתָא לְמִיחָשֵׁב פֶּחַ הַמַּתִּיר וְחִידֵשׁ לְפִי טַעְמוֹ דְּדוֹקָא בְּאִיסוּרֵי דְאוּר' אֲבָל בְּאִיסוּר דְרַבְּנָן פְּחָא דְאִיסוּרָא עֲדִיף דְמַס' הֵיִינוּ מְקִילִים עֵי"ש וּבְפֶתַח הַדְּבִיר ח"ג צ"ו ע"א וְיֵשׁ סַעַד לַד"ק מְתוֹס' שְׁבוּעוֹת דְּרַף ח' ע"א ד"ה לְהוֹדִיעָה דְכַח דְר"ג עֲדִיף דְמִילְתָא דְרַבְּנָן הָנִי פֶּחַ דְפִיטוּר ע"כ וְלְכַאוּרָה אֵינוּ מוּבָן בֵּינָן דְכַח דְרַבְּנָן הִיא לְפִיטוּר הִיא הַנּוֹתְנָת לְהוֹדִיעָה פֶּחַן דְהו"ל כְּפִחָא דְהִיחָרָא דְעֲדִיף טְפִי אַף לְהַנְ"ל נִיחָא דְבְּעִנְיָנֵי חִיּוּב מְמוֹן סְבָרַת הַמְּחַיִּיב הוֹעִיל טְפִי דְמַסְפִּיקָא לֹא הָוֵה מְחַיִּיבֵינוּ לִיהַ מְמוֹן וְק"ל וְעֵינָן בְּשׁו"ת כְּתַב סוֹפֵר חֲא"ח ס' ס"ג שְׁהַק' ע"ד הַצַּל"ח מְש"ס בְּרַכּוֹת דְּרַף ס' כַּמ"ש בְּמַכְתָּב לְחַזְקִיָּהוּ וּבְמַכְתָּב אֲחֻד מְחַכְמֵי דוֹרְנָנוּ יצ"ו הַק' מַמ"ש בְּעִירוּבֵין דְּרַף ע"ב ע"ב דְלִיפְלָגוּ בְּמַסִּיפָס וְכו' וּמְדַבְּרֵי הַתּוֹס' שָׁם דְּרַף מ"ה ד"ה לְהוֹדִיעָה.

וְעֵינְיָנֵי עֵתָה בְּדַבְּרֵי הַצַּל"ח וְרֵאִיתִי שְׁהוֹק' לוֹ מְמוֹקְצָה דְאֲמָרֵינוּ שָׁם פְּחָא דְהִיחָרָא וְכו' וְכו' דְחַמִּיר כְּשֶׁל תוֹרָה וְעוֹד כ' דְבְּדָבָר שִׁיל"מ שְׁיָיָה שְׁפִיר לוֹמֵר כְּחַ דְּה"ע וְסִיִּים וְגַם לֹא בְכ"ע אֲמָרוּ בְּשֶׁל סוֹפְרִים הַלָּךְ אַחַר הַמִּיגָל ע"כ נִרְאֶה דְכּוֹנְנָתוֹ דִּישׁ כְּמָה אִיסוּרֵין דְרַבְּנָן דְאֲזֵלִינָן בְּהוּ לְהַחְמִיר כְּמוֹ אַתְחַזֵּק אִיסוּרָא וְיֵשׁ לוֹ עִיקָר מִן הַתּוֹרָה וְכִינְצָא דְבַהֲנָהוּ שְׁיָיָה שְׁפִיר לוֹמֵר כְּחַ דְּה"ע.

וּלפ"ז ל"ק מְתוֹס' עִירוּבֵין הַנְ"ל דְאָף דָּאִין לְנוּ לִיכְנֵס בְּמַבּוּכָה אִי תְחוּמֵין דְאוּרִיִּיתָא אוּ דְרַבְּנָן. שְׁכָבָר כְּתַב מוֹהַרלֵנ"ח ה"ד הָרַב אַד"ר אוֹת תְּרַמ"ו דְבְּכָלִים אֵינוּ אֵלָא דְרַבְּנָן מ"מ עִיקָרוֹ דְאוּר' חֲשִׁיב.

אַף לִש"ס דְעִירוּבֵין הַנְ"ל אֵין לוֹמֵר דְעַר"ח נְמִי חֲשִׁיב עִיקָרוֹ מִהַתּוֹ שְׁהָרִי שְׁתוּפִי מְבֹאוֹת חֲשִׁיב אֵין לוֹ עִיקָר מִן הַתּוֹרָה עֵינָן גִּטִּין ס"ה ע"א וְה"ה עִירוּבֵי חֲצֵרוֹת. וִידִידֵי הַגָּאוֹן בְּס' עַמּוּדֵי אֲשׁ נר"ו בְּדָף ט' סוּע"א סֵתֵר כְּלָל הַצַּל"ח מְדַבְּרֵי מְרָן הַב"י בֵּא"ח ס' קנ"ט דְגַבֵּי נט"י דְסַפְקוֹ לְהַקְלֵי כְּתַב כְּלָלָא דְכְּחָא דְהִיחָרָא עֲדִיף.

אַף הִבִּיא סַעַד לְכָלֵל זֶה מְדַבְּרֵי הַא"ז בַּח"א ס' ס' תַּשְׁמ"ח וְהֵאָרִיף קִצַּת עֵי"ש: סִימָן לֹא (מְקוֹנְטֵרס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַכ"ף אוֹת ע"ה). לֹא כְּתוּמֵי מְכַתַּת שְׁיֵעוּרִי' מְדַבְּרֵי תוֹס'

בסופה דף ל"ה ד"ה לפי מתברר יפה דגם בדבר שמוטר בהנאה אמרי פתוטי מכתת
שיעוריה עי"ש לענן אתרוג של תרומה טמאה והקשה הג' שיבת ציון סי' י"ז אות ג'
דבסוטה כ"ה ד"ה לאו פגבוי משמע דדוקא בדבר האסור בהנאה ותל' דבסופה פתבו פן
אליבא דהלכתא דכל העומד לזרוק וכו' עי"ש ומלבד דאין זה פשוט דקי"ל כמ"ד פל
העומד וכו' וכמה דיות נשתפכו ע"ז עיין להגאונים פרי חדש אה"ע סי' קכ"ד ושער
המלך הלכות גרושין פ"ד ה"ב וכבר השיגו בזה הרב פתח הדביר בח"א דף נ"ז ע"ד
עי"ש עוד קלע"ד דא"כ מאי מקשו התוס' (דנימא טעמא דאתרוג דת"ט משום כתמ"ש)
הלא אצטריף ה"ט דאתי לכ"ע דכיון דסתם לן תנא דאתרוג דת"ט פסול ולא פליגי רבנן
דר"ש עלה ש"מ דגם לדידהו הדין פן ולכן אי אפשר לומר הטעם משום פתוטי דהא
לרבנן לא אמרינן כתמ"ש בדבר שאינו אסור בהנאה לדברי הגאון ש"ץ הג"ל.

לכן נלע"ד דתוס' סוטה הג"ל לא באו למעט דברים שאין אסורים בהנאה דלא נימא בהו
כתמ"ש אלא קושטא דמאי דאייירו בהו התוס' הוא בדברים האסורים בהנאה ועיין להרב
תפארת ישראל פיה"מ בפ"א דפסחים מ"ו שכתב מסבא דנפשיה דלא אמרינן כתמ"ש
אלא בדברים האסורים בהנאה ובספר אור לי דף ח' ע"ג הק' עליו מדברי תוס' סופה
הג"ל עי"ש ופשוט דאפילו למ"ש הגאון ש"ץ הג"ל דהכי סברי תוס' סוטה הג"ל אין
לסייעו מדבריהם לפי שהוא בא ליישב קושית הגאון שער המלך והיא לר"ש ודעימיה
דאמרינן פל העומד וכו' כיעי"ש ולפי"ד הש"ץ הג"ל לר"ש ודעימיה אמרינן פתוטי
מכתת שיעוריה גם בדבר שאינו אסור בהנאה כיעי"ש וק"ל ועיין עוד בש"ת אור לי שם
כמה חילוקי דינים בענין זה ועיין להגאון צמח צדק החדש בחאה"ע סי' קס"ג ובתפארת
ישראל פ"ג דסופה מ"ה כתב דאתרוג דת"ט יש בו משום פתוטי מכתת וכו' ולפי הנראה
הוא היפך מ"ש בפסחים הג"ל ועיין מה שהאריף בעניינים אלו בשו"ת עטרת חכמים
בא"ח סי' ח' (ועי"ש אי אמרי' פתוטי מכתת וכו' בדבר שמה שטעון שרפה הוא מדרבנן)
ובשואל ומשיב מהדורא ג' ח"א סי' ק"מ ומהדורא ה' סי' פ"ו והרב לשון לימודים בחיו"ד
סי' ד' דף ו' ע"ד ס"ל דאף דבר שמוטר בהנאה אמרינן ביה מיקתת שיעוריה ולקמן
במערכת הג"מ אות כ"ד סק"ד הבאתי דהרב מראה הפנים בסוף מס' תרומות ס"ל דלא
אמרינן פתוטי מיקתת שיעוריה בדבר שמוטר בהנאה עי"ש: ובדבר שמצותו מדאורייתא
ושיעורו מדרבנן אמרינן ביה פתוטי מכתת שיעוריה ואינו יוצא בו אפילו בדיעבד הנה
בשופר קי"ל בסי' תקפ"ו ס"ג דבשופר של ע"ז לא יצא משום דכתוטי מכתת שיעוריה
אע"ג דשעור שופר הוא רק מדרבנן לדעת הרא"ש והרב הלבוש כמו שרשמתי לקמן
במערכת הש"י"ן אות ס' וא"כ שמעינן מינה דגם במה ששעורו מדרבנן אמרינן פתוטי
מכתת שיעוריה ואינו יוצא בדיעבד ומנה י"ל עמ"ש הגאון פר"מ בסי' תקפ"ו בא"א ס"ק
י"ח דכשאין מצוי אצלו שופר שיש בו ד' טפחים לא העמידו דבריהם וכו' עי"ש והוא
תמוה דהא ודאי נשעת הדחק לא עדיף מדיעבד וכיון דדיעבד לא יצא בפחות משיעורו
מהיכא תיתי להכשירו בשעה"ד ואף אי נימא בעלמא במידי דפיסולו מדרבנן דלא
העמידו דבריהם במקום ביטול מצנה עיין במה שרשמתי במערכת הג"מ אות נ"ט מ"מ
בשיעור שופר דמצינו מפורש דאפילו בדיעבד לא מהני בציר משיעוריה הא ודאי אין
לנו לומר דבשעה"ד יצא בו וצ"ע.

ועיין בקונטרס אסיפת דינים במערכת ראש השנה אות ט"ז מה שכתבתי בענין זה. עתה השגתי ספר נחמד דרכי הוראה די שדר לן הגאון המספר נר"ו וראיתי בקונטרס קנה המדה פ"ק י"ז שהביא דעת הרא"ש דשיעור שופר הוא מדרבנן וכתב דלפי מ"ש הבנין ציון סימן ל"ו דלהרא"ש בדיעבד יצא אם אין בו כשיעור א"כ קשה מהא דאמרי' בשופר של ע"ז אם תקע לא יצא משום דמכתת שיעוריה ואם איתא דמדאורייתא סגי במשהו ולא אמרינן מכתת שיעוריה וברבנן בדיעבד הא סגי במשהו ויוצא וא"כ אמאי אם תקע לא יצא אלא על פרחין דיש להם שיעור מן התורה וכן הקשה מלולב למ"ש הבנין ציון דבדיעבד יוצא בקצור וכו' אלא ע"כ דשיעור זה מעכב אפי' בדיעבד אלו תוד"ק.

ומסופקני בדעתו אם פוננתו להקשות הוא רק לפי דברי הב"ן דלולב דבריו לא ק"ל על סברת הרא"ש דשפיר מצינו למימר אף בשיעור דרבנן דלא מהני בדיעבד היכא דמכתת שיעוריה או דגם בעיקר סברת הרא"ש ק"ל משום דמשמע ליה דלא יתכולומר דאם הוא מדרבנן לא יצא בדיעבד ומביא מדברי הבנין ציון להוכיח שכן הוא פשהו מדרבנן יוצא בדיעבד וא"כ מדאינו יוצא בדיעבד מוכח דהוי מדאורייתא וקשה על הרא"ש.

ויותר נראה כהצד הראשון שהרי דבר שפסול בדיעבד משום פתותי מכתת שיעורין פסול אפילו ביום טוב שני דכל גופו מדרבנן וא"כ לא נפלא לומר דאף אם השיעור ביום טוב ראשון הוא מדרבנן פינון שפסולוהו משום מכתת שיעוריה פסול אפילו בדיעבד: סימן לב (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות ק"ו).

לב כפיה דקי"ל דבארץ ישראל כופין ומפין למי שאינו רוצה לקיים המצות אף על גב דקי"ל דאין מלקין ולא מפת מרדות בשבת ויו"ט ובלילה עכ"ז אם בליל פסח ובליל סוכות אינו רוצה לקיים מ"ע דאכילת מצה וישיבת סוכה אפילו חל בשבת מפין אותו אף שהוא שבת ויו"ט וליילה פינון שהמצוה עוברת כמו שכתבתי בענייניו בהשמות לס' חקקי לב ח"א ח"א ח"א סי' י"ט דף כ"ב ע"ג עכ"ד מרן החבי"ף בס' לב חיים ח"ב דף קנ"ד ע"ב ועיינתי בהשמות הנ"ל שנדפסו בלב חיים דף קנ"ה ע"ב וגם שם לא כתב שום ראיה לדבריו רק כתב שראיה להרב פרמ"ג בהקדמה בפתיחה להל' שבת שנסתפק בדף י"ב ע"ב בהא דמפין אותו כו' אפשר כה"ג בשבת ויו"ט עונשין אותו ואי"ה יבואר עכ"ד הפרמ"ג וכתב ע"ד דנ"ל דאין פאן ספק פלל דמשום מצוה עוברת מפין אותו ולפום ריקטא לדידי חזי דיש להקריח פן דהנה התוס' בכתובות דף פ"ו ע"א הביאו מ"ש רש"י דדוקא משום מ"ע דאורייתא כופין אבל לא משום מצוה עשה דרבנן ודחו דבריו דהרי מצינו דכופין משום מצוה לקיים דברי הגמ' ומעתה אם נאמר דאין כופין בשבת ויו"ט משום המ"ע צריכים אנו לומר דמה ששנינו בבבביתא לולב ואינו נוטל כופין אותו וכו' לא על יו"ט צו חז"ל לכופו פי אם על ימי חוה"מ שמצנות לולב בהם מדרבנן ותקשי לרש"י וגם התוס' מה להם להביא מפרחק מדין מצוה לקיים דברי הגמ' הנה להם להקריח מגוף הבבביתא דתני בה לולב ואינו עושה אלא נדאי מוכח דגם בשבת ויו"ט כופין אותו לקיים מצוה עוברת ובשה"ג ע"ד המרדכי בפ"ק יש נוחלין פתב וז"ל ואומר ר"ת שזה י"ג מכות שהן שליש מכות שבתורה שכן תקני חכמים לעובר על דבריהם בדבר שאי אפשר לתקן אבל בדברים שאפשר לתקן פגון ליטול לולב יום ב' מפין אותו כו' עכ"ל.

ולפום ריקהטא גראה דיום ב' דקאמר היינו יו"ט שני וקמ"ל דאף משום מצנה דרבנן דיו"ט שני איני אלא מדרבנן לדידן דבקיאינו בקיבוץא דירחא מפין אותו כו' אם אומרים לו ליטול ואינו נוטל וא"כ שמעינן מיהא דביו"ט עצמו מותר להכותו לצורך קיום המצנה אף יש לדחות דיום טוב שני בכלל יו"ט הוא ניום ב' דקאמר היינו חוה"מ ומילתא אגב אורחיה קמ"ל דרק בחוה"מ הוא דמפין אותו כו' כדי לקיים המצנה אף שהוא מדרבנן אבל לא ביו"ט עצמו משום דאין מענישין בשבת ויו"ט.

ענה ראיתי בס' פנסת הגדולה החדש היצא לאור על ידי ידי הרב הקריף ובקי רי"ץ סובאלסקי יצ"ו בספר ג' צד כ"ט שכתב ידידי הגאון אד"ר יצ"ו שבס' תפארת ירושלים בעירובין פ"א כתב דפולגתייהו דב"ש וב"ה בענין פסוי הדם ביו"ט נפ"מ לזקן ממרא כשכפוהו לכסות ביו"ט וכתב ע"ד דמלבד שאינו פשוט לומר דכופין על מצות פסוי הדם (עי"ש פלפלא חריפא בדין זה) ועוד דביו"ט אין לכסות (לכפות) דהו"ל כמו עונש על עבירה דאין עונשין בשבת ויו"ט כמ"ש האחרוני' עכ"ד יצ"ו ולא פניתי ענה לעיני ולחפש לדעת מי הם האחרונים שכתבו כן ודברי מרן אחרון חבי"ף נלע"ד פעת: סימן לג (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות קכ"ו).

לג פפותבת ביה"כ דשיעורו בכפותבת חדש הג' חת"ס בשו"ת א"ח סי' קכ"ז דכיון דביתובי דעתא תלי בעיני הנאת מעיו ואין מצטרף מה שבין החנפיים ומר בריה בשו"ת כתב סופר א"ח סי' קי"ז כתב דרבים מגדולי המורים ירו עליו חצים המה ראו כן תמהו תמיה רבא ונפלאה מהירושלמי פ"ח דתרומות שהנפיר בחת"ס ומני"ר האריף לקיים מקלי דאבות.

וכתב לחלק בזה בין אכילה לשתייה ומסיק כן לדינא דעל אכילת יוה"כ ליכא אפי' איסור דאורייתא אלא בהנאת מעיו אבל מדרבנן אסור. ועל שתייה מלא לוגמיו חייב בהנאת גרוננו בלבד עי"ש ועיין בקונץ גידיל תורה קונטרס ט' סי' קכ"ג דף רי"ד ע"ג אות ד' ובספר דרכי הוראה לאחד מגאונים דורנו יצ"ו בח"א דף ל"ג ע"ד כתב לראיה ברורה מהירושלמי דתרומות דבהנאת גרוננו מייחבא דעתיה ולא זכר דברי החת"ס וגם לא ראה מ"ש מר ברי' בכת"ס כיעי"ש: סימן לד (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות קכ"ט).

לד כל שתשמישו ועיבורו שנה יולדות זה מזה הכי אמרי' בבכורות דף ח' ע"א מסוגיא זו הקשה רב רחומאי ידי"ן הרב הגדול מוהר"ש מארקאו נר"ו עמ"ש הרע"ב בפ"ה דאבות מכ"ג דנמר נולד מחזיר ולביאה נהרי אין עיבורן שנה דחזיר לס' יום וארי לג' שנים כמ"ש בבכורות שם וכה"ג פריף הש"ס בחולין דף קכ"ז ע"א ולא שייף התי' דשם עכ"ד נר"ו ואני הרצתי קושיא זו לפני הגאון המפורסם מר קשישא מוהר"ר מרדכי גימפל יפה נר"ו וז"ל תשובתו והנה הנה בעינן למימר דחזיר היער הוא חיה אע"ג דחזיר הישוב הוא מין בהמה כמ"ש בסופ"ח דכלאים.

מ"מ חזיר היער מינא אחרניא והוא חיה כדמשמע בויקרא רבה פ' שמיני סי' י"ג שאמר ו שם חזיר היער הדין חיותא כי סלקא מחורשא וכו' וכן בפסחים קי"ח ע"ב גער חזית קנה שדרה בין הקנים שנא' כרסמנה חזיר מייער.

הרי דקרי ליה חזיה עם בהמה שני מינים הם (ומה שנתראה מ"ד המל"מ פ"ט הי"א דגם בבהמה וחזיה אינם פלאים לענין מנהיג רק באחד טמא ואחד טהור דוקא ולא נראה כן מב"ק דף נ"ה ע"א הנהיג בעינא ושבוטא מהו הובא ברמב"ם שם ה"ח.

ושבוטא דג טהור עיין חולין ק"ט ע"ב מותא דשבוטא ומה נפ"מ בין בהמה וחזיה לבהמה נדג ואכמ"ל). וכן הוא בתוס' דכלאים פ"ק שור ושור הבר וכו' חזיר וחזיר הבר פלאים זב"ז וא"כ אפשר דחזיר הבר עיבורו ג' שנים.

שו"ר דאאל"כ דזה משנת ר' יוסי דס"ל שם ובפ"ח דכלאים דשור בר מין חזיה. אבל לרבנן דפליגי עליה וס"ל דשור הבר מין בהמה.

וה"ה דפליגי אחזיר הבר וכן מוכח מרמב"ם שם הלכה ה' מין שיש בו מדברי וישובי וכו' מותר להרפיכן זב"ז פגון שור וכו' וכן הוא בש"ע סי' רצ"ז (ופלא עמ"ש בפיה"מ תפארת ישראל שור הבר מין בהמה וחזיר הבר מין חזיה.

דאף שלא מצינו בהדיא פלוגתא רק בשור הבר. מ"מ הרי הרמב"ם גם בטוש"ע השוו כולם והוא בא לחלק את השוין).

וע"כ לפ"ז אין מקום ליישוב זה ורק עד שאנו דנים להק' ולתרוץ במילי דאגדה (שמקור ד' הרע"ב לא בדח"ז"ל רק במגן אבות להתשב"ץ) יותר ק' בדברי רבינו הרמב"ם שם דין ד' שכ' ב' מיני בהמה או חזיה שדומין זל"ז אע"פ שמתעברין זה מזה וכו' הזאב עם הפלג וכו' ונהרי הפלג לחמשים יום וזאב לג' שנים וכמ"ש בבכורות שם.

עוד יל"ד דבחולין קכ"ז ה"ל מסיים וכל שאין תשמיש ועי' שנה אין יולדים זה מזה. ובבכורות לא סיימו האי וכל שאין וכו', ע"כ נראה פשוט הפי' דאין מעכב העיבור אלא פשאנים שונים לא בדרך תשמיש ולא בעיבורם ע"כ בחולין בנחש וצב דאין עבוירו שנה דרק נחש מוליד לשבע כמש"ש בבכורות ולאותו רשע לא מצינו חבר.

גם בתשמישן אמרו שם הפל משמשין פנים כנגד עודף חוץ מג' אדם נחש ודג ע"כ פריף שפיר פינן דחלוקין בשתייהן היכי מקעברי. ובבכורות אמרו כל שתשמישו ועבורו שנה היינו או זה או זה.

ומיתרצי הנה תלתא גושזיתא ברווחא. וא"ש הרמב"ם דזאב וכלב מתעברים זה מזה.

וכן דברי הרע"ב מיןשבין ברווחא שפיר. אלא דדברי הרע"ב אין מוספמים בעיני וע' רמב"ן בפ' קדושים בפסוק את חקתי תשמורו שהנולדים מין משאינו מין גם הקרובים בטבע יפרת ורעם ולא יולידו והגמרים הם מולידים ונחשבים למין בפ"ע ואכמ"ל עכ"ד הגאון ה"ל שיחל"א: והנה הגם שהפ"י הנה דחוק ומשמעות לשון הש"ס הוא דבעי' תרונזיהו וכן נראה מלשון רש"י דנקט בבבאור המאמר פגון פשב ועזו דאיתנהו לתרונזיהו.

הא מיהא אנהיר לן עינין בפתיחא דחפמי דלא ליהו דברי הרע"ב הפך ש"ס ערוף. וכו' היא חובתינו דחוקי אנפשינן משום יתובי דעתא במלתזיהו דקמאי וארשום פה מה שיש להעיר בדברי הגאון נר"ו.

הנה מ"ש בתחלה ליישב עפ"י מאי דמשמע ליה דחזיר היער הוא חיה ונהם ב' מינים
נדחה זה ותמה ע"ד התפ"י שכ"כ דחזיר הבר הוא חיה פכתוב בד"ק. לענ"ד יתכן לקיים
סברת התפ"י פדמוכח מהמד"ר כמ"ש מני"ר.

(דאין לומר דקרין חיותא החי"ת בחיר"ק ונהי"ו בפפתח והוא לשון בהמות רבות פההיא
דאמרי' בפ"ק דב"מ הוה רעיא דהווי מסרי ליה חיותא וכו' וכן בריש פ"ק מי שאחזו
ס"ז סוף ע"ב וב"ש"י ד"ה אהדמו לי.

וכן בבכורות ג' ע"ב הוה גיורתא דהווי מסרין לה חיותא דא"כ הול"ל איקין חיותא וכו'
בלשון רבים. ומ"ש בבכורות שם רב מרי בר רחל הו"ל הוה חיותא וכו' הנה הרמב"ן
ה"ד הרא"ש שם בפ"ה סי' י"ג גריס הו"ל חיותא) וכן מש"ס פסחים שהביא מני"ר.

וכן מהתוס' ומה שדחה דזו ס' ר"י וכו' בהורמנותיה דמר אמיןא דלא פליגי רבנן עליה
דר"י אלא בשור הבר דהוה שנה ממש לשור הישוב (עד שחלקו מיכא הנה וערק לתמן
או איפקא פדאיתא בירושלמי) אבל בחזיר הבר אולי יש איזה שינוי בגופו פאנוז וכדומה
ולכ"ע הווי מין חיה וכן אפ"ל גם בחמור הבר והיינו דלא תני פלוגתיהו במתני' אלא
בשור הבר דאין לומר דלפי מ"ש התוי"ט דלא נפ"מ אלא לחלבו ולכיסוי ולא לכלאים
וכו' א"כ משו"ה לא תני חמור וחזיר שפבר עמדו רבנן קדישי ע"ד הרב תוי"ט אלו
דשפיר נפ"מ גם לכלאים והרמב"ם והרע"ב תרי מגו ג' נקטי וכו' עיין להרבנים שושנים
לדוד ומראה הפנים: ולפי הנראה סברת התפ"י מוכרחת מתוך מ"ש הרע"ב דנמר בא
מחזיר היער ולביאה א"כ עכ"ל דחזיר היער הוא חיה דאי ס"ד דהוה בהמה הא אמר
ריב"ל בפ"ק דבכורות דף ז' ע"א לעולם אין מתעברת לא טהורה וכו' ולא בהמה מחיה
ולא חיה מבהמה חוץ מר"א ומחלוקתו (ועיין רש"י חולין דף פ' ע"א ד"ה בריה בפני
עצמו אין חיה מתעברת וכו' וה"נ אמרי' בב"ק דף ע"ח וכו' נראה דט"ס הוא וצ"ל
בכורות דף ז' ע"א.

ואין לומר דרש"י גריס גם בב"ק וחיה מבהמה. דמלבד דהתם לא צריכנא להכי אלא
לטהורה ואינה טהורה ועוד דהתם לר"א קיימינן ולר"א ומחלוקתו חיה מתעברת
מבהמה.

וחפשי ומצאתי להגאון נו"ב בהגהותיו שהגיה בדברי רש"י שצ"ל וה"נ אמרי' בב"ק
פ"ח ובכורות דף ז' ע"א ע"כ ולא זכיתי להבין פונתו דהא רש"י בחולין לא מייירי אלא
בבהמה וחיה ולא איירי בהכי בש"ס ב"ק שם, גם מה שסיים רש"י וה"נ אמרי' בב"ק
חוץ מר"א ומחלוקתו ליתנהו להני מילי בב"ק שם) וכיון דמהמד"ר וש"ס דפסחים
מתבאר דהוה חיה וכן הוא משמעוה התוס' דלא פליגי רבנן אלא בשור הבר ואף אי נימא
כמ"ש מני"ר על דברי התוספתא דסברת ר' יוסי היא מה נענה להש"ס דפסחים והמד"ר.

וריב"ל נקיש דחיה אינה מתעברת מבהמה א"כ לפי מ"ש הרע"ב דנמר בא מחזיר היער
ולביאה נראה דיפה אמר חנו הג' תפ"י דחזיר היער הוא חיה: ומאי דמשמע למני"ר
מדברי הרמב"ם והש"ע בהפ"ד אם פונתו לומר דמדבריהם משמע דרף פלל על כל מדברי
וישובי שהם מין אחד וחזיר נמי פלל שהוה מן פללא הוא נר' דאינו מוכרח די"ל דמ"ש
הרמב"ם פגון שור הבר וכו' היינו הגי' דוקא וכאילו אמר והן שור הבר וכו'.

ומציינו פן בש"ס דאמור רבנן פגון ואינו אלא מה שאמור בענין כמ"ש רש"י בסנהדרין ד' צ"ח ע"ב ד"ה ואם נכן בלשון המפך' עינין להרע"ב ס"ו פ"ג דנגעים ותוי"ט שם בד"ה פחות וכ"כ הרב פתח הדביר בח"ג ד' קל"ו ע"ד בפ"י דבב"ב הרב כנה"ג א"ח סי' רפ"ה והביא דבב"ב רש"י והרע"ב הנ"ל (עינין במה שרשמתי במערכה זו אות ו') וא"כ לא נפלאות היא לומר דמ"ש הרמב"ם פגון וכו' הוא פאילו אמר והן וכו' וקצת נר' פן מדלא סינים לומר וכיוצא בהם כמ"ש בדין ח'.

ואין לדקדק א"כ אמאי איצטריך לסינים אבל אנוז וכו'. דכיון דהוה פש"ס והוא מין עופות דלא מייירי בהו מעיקרא איצטריכא ליה אי נמי לאשמועי' דטעמיה דאבני עיקר דשינוי בצורתו בעינין ולא פרב פפא דהאי טעין וכנ' דההוא שינוי בטבע ולא בצורתו לא מהני: אלא דבעיקר מילתיה דמני"ר (דאי נימא דחזיר היער הוא חיה י"ל דעבורו לג' שנים) לענ"ד איכא למישדי נרנא דכיון דתני סתמא חזיר לס' יום אם אימא דדוקא חזיר שבישוב אם פן הו"ל למיכלל חזיר היער בהדי זאב וארי וכו' אלא ודאי דגם חזיר היער לס' יום דארף דחזיר היער לחיה יחשב.

מ"מ לענין עבורו אין סברא שיהיו חלוקים דהא לר' יוסי דשור בר מין חיה מי נימא דאין שנים בעיבורם. וכ"ת ה"ן דהא בהא תלי.

א"כ הוי פלוגתיהו במציאות וזה דבר רחוק לומר פן מסתמא וכי היכי דשור הבר וישובי עיבורן שנה לר"י ה"ן לדידה חזיר וחזיר הבר. וה"ן נימא אף לדב"ב הפל וק"ל: ומ"ש דמדב"ב המל"מ נר' דגם בבהמה וחיה אינם פלאים לענין מנהיג אלא בטהור וכו' וכ' ע"ד דאין נר' פן וכו' פכתוב בד"ק.

האמת דלא שנר' פן מדב"ב המל"מ אלא מפונרש בדב"ק דאפי' בהמה וחיה אם שניהם טהורים אינו אסור אלא מדרבנן. אף מאי דקי"ל למני"ר מההיא דעזא ושבוטא לפום ריהטא ל"ז להבין פונתו דלפי הנר' רצונו בזה דקשיתיה לנפשיה אמאי דאמר מר דחזיר וחזיר היער הם פלאים.

דמדב"ב המל"מ אין נר' פן אלא כל שיהם שנים בטהרה או בהפכו אף שנה חיה וזה בהמה אינם פלאים. ומהדר לנפשיה ואמר רב דבב"ב המל"מ אינם ברורים מההיא דעזא ושבוטא ונהדר דינא כדאמר מר מעיקרא דכיון שנה חיה וזה בהמה הוי פלאים.

ואם לכה נתפונן תמיה לי מאי ק"ל מדב"ב המל"מ דארף אי נימא כהמל"מ מי לא מודה המל"מ לענין הרבעה דחיה ובהמה אף דשניהם טהורים או בהפכו הו פלאים דשני מינין נינהו וכיון דתרי מיני נינהו לענין הרבעה שפיר מצינו למימר דעבורו של זה לא כעבורו ש"ז ול"ק מדב"ב המל"מ למאי דסליק אדעתן דמני"ר.

הן אמת דהג' ש"ף רס"י רצ"ז משמע ליה דהרבעה והנהגה פי הדדי נינהו וכמתחלוקת (הרמב"ם והרא"ש) בזו כף מתחלוקת בזו יע"ש אף ד"ק בזה תמוהים וכבר השיגו הג' פ"ח פ"ו סק"ו ודב"ב הפר"ח הנ"ל נעלמו מעיני העדה הרבנים מרן חיד"א בברכ"י יו"ד סי' רצ"ז וששנים לנדוד פ"ח דכלאים שהביא שם ועפ"א דארעא על דב"ב הארעא דרבנן מ"ב אות קי"ד כמ"ש הרואה בד"ק בגופן שלהם: ומה שנר' דעת הגאון נר"ו

דלקרמב"ם נמי בבהמה וחייה אף ששניהם טהורים הוי פלאים דלא קפדינו שיהא אֶחָד טהור ואֶחָד שאינו טהור אלא פששניהם חיה או שניהם בהמה.

עמו הסלי"ר דאין פן משמעות דברי הרמב"ם פלל וכן הבין הרא"ש בהל' פלאים בדעת הרמב"ם והק' עליו (פְּקוּשֵׁית הַגָּאוֹן נר"ו על המל"מ) מההיא דמנהיג בעזא ושבוטא. ואי הנה ס"ל דבחייה ובהמה טהורים או בהפך מודה הרמב"ם לא הנה ק"ל מידי דמ"ל חיה ובהמה ומ"ל דג ובהמה כמ"ש מני"ר גופיה.

ומה גם דמבואר בדברי הרמב"ם דשבוטא הוא חיה שפיים וכתב הרב בשם הרב תו"ח שפן פשט הש"ס בב"ק הַנ"ל. ומ"ש הגאון יחיה דשבוטא הוא דג טהור כדאמר' שרא לן מוחא דשבוטא.

הנה הר"ש בתשו' פלל ב' סי' י"ו כ' ג"כ דשבוטא דג טהור אף הכריח פן מדבצרפת אוכלים אותו. (עי"ש דמר קעסיק להק' על ס' הרמב"ם מההיא דמנהיג בעזא ושבוטא פשיטתו שבהל' פלאים).

ולא הכריח מההיא דמוחא דשבוטא וכן מדאמר' ברפ"ב דק"י ובפ' פל פתבי רבא מלח שפונטא. ש"מ דס"ל דמגוף הש"ס אין הכרח לזה די"ל דאיפא שפונטא טהור ושאינו טהור ואינהו הוו בקיאי אינהו הטהור והיינו ההיא דשרא לן מוחא ומלח שפונטא ואינהו שאינו טהור והיינו ההיא דמנהיג בעזא ושבוטא ורק מדבצרפת אוכלים אותו ואין להם שום סימן וקבלה עליו מוכיח שפיר דכל שפונטא טהור וק"ל שפיר לסברת הרמב"ם (פן נר' לדחוק בדעת האשיל אשר ברמה הוא הרא"ש דחלילה לומר עליו דנעלם ממנו ש"ס ערוף בב' עניינים הַנ"ל) וא"כ מגוף הש"ס אין הכרח דשבוטא הוא טהור כמ"ש הגאון נרו: הן אמת דראיתי למרן החבי"ב בכנה"ג יו"ד סי' פ"ג הגב"י אות כ"ב תמה תמה יקרא על הרא"ש בתשו' הַנ"ל דמה לו להוכיח מדאוכלים אותו בצרפת הא גמרא גמרינו לה ממוחא דשבוטא.

ומלח שפונטא. והג' פ"מ בש"ד שם עק"ג אף הוא הנה מתפנין להוכיח מהש"ס שתיים זו דהוא טהור (ושם הש"ג על הכנה"ג בראתו מההיא דמנהיג בעזא ושבוטא דאדרבא להרמב"ם צ"ל בהפך דהא לדידיה אינו לוקה אלא בטהור ואינו טהור וכו' וצ"ע לס' גו"ר ש"ל וואמ"א.

וכ' שם דלקרמב"ם שפונטא שפ"ש"ס הוא חיה הים וש"מ דגם בחיה ובהמה לדעת הרמב"ם צריך שלא יהיו שוים) גם מרן חיד"א בס' מחזיק ברכה שם אות ו' (ובברכ"י רמזו שם) כתב דהרבנים מוהר"י קוקוס והרדב"ז כ' לדחות ראית הרא"ש מההיא דעזא ושבוטא.

דהרמב"ם ס"ל שאינו טהור ותמה עליהם מדמלח שפונטא וממוחא דשבוטא. (במור"י קורקוס פ"ט מהל' פלאים כשהעתיק ראית הרא"ש הלזו פתב בזה הלשון עוד ה"ר מדמרביע וכו' גם בהנהיג מין היפשה עם מין שפיים לוקה ע"כ ונר' דאין לשונו מדוקדק דמי זה אמר על מנהיג עזא ושבוטא דלוקה.

וּמָרַן בַּב"י כ' דָּאֵפִי מִפֶּת מַרְדּוֹת אֵין בּוֹ דָּאֵין מִכִּין מְסַפֵּק וְאַף שְׁזַה אֵינוֹ פְּשוּט וְכַמָּה דִּיּוֹת
נִשְׁתַּפְּכוּ אֵי מִכִּין מ"מ עַל הַס' כְּמוֹ שְׁרִשְׁמֵתִי לְקַמֵּן בְּמַעֲרַכַת הַמ"ם אוֹת קכ"ט מ"מ לד"ה
מִלְקוֹת מִיָּהָ לִיכָא.

וּרְאֵינִת הָרָא"ש מַהֵיָּהּ הַפֶּה סְבַרְת הַרְמַב"ם הֵיִינוּ וְדַאי דַּאֵע"ג דְּגַבִּי עֲזָא וְשִׁבּוּטָא לִיכָא
בְּמַנְהִיג אִיסוּר תּוֹרָה בְּרוּר פִּי בַּעֲיָא דְלָא אִפְשִׁיטָא הִיא. מ"מ מְדַאבְּעֵיָא לָן כְּמִין שְׁבִיִּים
וְשְׁבִיבְשָׁה עֲזָה וְשִׁבּוּטָא מִי אָמְרִי כִּינּוּן דְּעֲזָא לָא נְחִית בֵּיָם וְכו' ש"מ דָּאֵי הָווּ תְּרַנּוּיָהּ
כַּה"ג בִּיבְשָׁה דְשִׁנְיָהֶם טְהוּרִים דְּוּמְיָא דְּעֲזָא וְשִׁבּוּטָא פִּשִׁיט"ל דְּהַמְנַהִיג בְּהֶם לֹקָה וְלָא
בְּעֵינָן שְׁיָהָ אָחַד טְהוּר וְאָחַד שְׁאֵינוֹ טְהוּר וְזַה פְּשוּט) וְלִפִּי הָאוּמֵר אִישְׁתַּכַּח דָּאִשְׁלִי
רַבְרָבִי הַנּוֹ"ל נִקְטִי כְּדַעַת הַגָּאוֹן יצ"ו דְּמַהֵיָּהּ דְּשָׂרָא לָן שְׁיִבּוּטָא מוּכַח שְׁהוּא טְהוּר דְּלָא
כַּמ"ש אָנְכִי הַדֵּל אָף רְאִיתִי שָׁם (בַּס' מַחב"ר) בְּקוֹנְטְרִיס אַחְרוֹן שְׁכַתְּב לְיִשְׁב דַּעַת
הַרְבָּנִים הַרְדָּב"ז וְמוֹהַר"י קוֹרְקוֹס דָּאֵינְהוּ ס"ל דְּתַרִּי שְׁבּוּטָא הָווּ וְהַטְהוּר הוּא קוֹלִיס
הָאִיסְפָּנִין כַּמ"ש בְּעָרוֹף עָרְף אִיסְפָּנִין וּמ"ש בְּשַׁבַּת ד' קמ"ה ע"ב כְּפֹלֶן חֲזָרוּ חוּץ מִקוֹלִיס
הָאִיסְפָּנִין אֲתָמֵר בְּאִיכָא רַבְתִּי סוֹף הַפְּתִיחוֹת כְּפֹלֶן חֲזָרוּ חוּץ מִשְׁבּוּטָא וְכו' עי"ש וְתַמְיָה
לִי עֲלִיָּה דְּהַגָּאוֹן נר"ו דִּי כָּל רַז לָא אָנְיִס לִיָּה וְאִיָּה נְעֵלָם מִמֶּנּוּ דְּבַרִּי הָרָא"ש בְּתַשׁוּ
וּבְכַפְסָקִים וְדְבַרִּי רַבָּן קְדִישִׁי הַנּוֹ"ל וְהוּא פְּלָא (וְאַחַר זְמַן בָּא לִידֵי ס' עֲמוּדֵי אֵשׁ הַנּוֹד"מ
וְרְאִיתִי מִש"ש בַּד' א' ע"ג בְּזַה וְאַתָּה תַּחֲזֶה דְּכָל מַה שְׁכַתְּב לְפַלְפֵּל ע"ד הַרְדָּב"ז וְהַרְב
כַּנְה"ג בְּעֵינָן זַה הָא גְּרַמָּא לִיָּה לְמַר פִּי לָא רָאָה דְּבַרִּי מְרַן חִיד"א הַנּוֹ"ל וְאוּלֵי אֵין ס'
בַּרְכִּי וּמַחב"ר מְצוּי אֲצֵלוֹ וְעַכ"פ חִידוּשׁ הוּא שְׁלָא הַזְכִּיר דְּבַרִּי הַרְב פִּרְמ"ג שְׁמִסְתַּמָּא
מְצוּי בְּיָדוֹ שׁו"ר שָׁם בְּהַשְׁמָטוֹ שְׁהַזְכִּיָּה דְּבַרִּי הַבַּרְכִּי וּפִרְמ"ג עי"ש): וְהַנְּהָ עֵיקַר קוֹשְׁיָא
עַל הַרְע"ב הַנּוֹ"ל אִינְתַּגְלַגְל וּמְטָא קַמִּי דַּמְנִי"ר הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָס מוֹהַר"י שְׁטַעֲרִין נר"ו
בַּע"ס זָכַר הַיּוֹסֵף וְאֵלוֹ דְּבַרִּי תְּשׁוּבָתוֹ (וּבְמַכְתָּבוֹ אֵלֵי) וְזוֹ"ל וְאָנְכִי הַשְׁבַּתִּי תַּכְּף דְּלַהֲר"ן
בַּפ"ק דַּק"י וּמְבֹנָאָר בְּשׁו"ת נו"ב ס' כ"ב דְּהָא דָּאֵין אִשָּׁה מִתְּעַבְּרַת מְבִיאָה רַאשׁוֹנָה
הַכּוֹנָה עַל רֹב גְּשִׁיִּים אֲבָל אִיכָא מִיעוּטָא דְּמִתְּעַבְּרַת מַב"ר וּמְבֹנָאָר בְּשׁו"ת ש"ץ ס' ע"ג
וְהַ"ן י"ל דְּמִיעוּטָא אִיכָא שְׁמִתְּעַבְּרוֹת ג"כ בְּאֹנְפֵן זַה רַק דַּל"ש (וְעַד"ש אֵין אִשָּׁה מִתְּעַבְּרַת
אֲלָא סְמוּךְ לִוְסָתָה וְכו' ג.

וְאוּלָם לְדַעַת ס' הַטְּבַע הוּבָא ג"כ בַּתְּה"א מְעַ"ר הַיּוֹנְקִים אוֹת מ"ב חֲזִיר הַפִּיל הוּא מִין
אָחַד בְּמִשְׁפַּחְתּוֹ וְכו' אִפּוֹ אָרוּךְ הַרְבֵּה כְּחִצְיוֹצְרָה וְיִכּוֹל לְהַאֲרִיכוֹ וּלְקַצְרוֹ כְּהַפִּיל וּבִיָּתֵר
בְּנֵין גּוֹפוֹ דוּמָה לְהַחֲזִיר וְכו' וְכַשְׁיִתְגָּרוּ בּוֹ יִפְלָא קַצְף יִנְשֵׁף בְּשִׁנְיָו וְיִרְמָס בְּרַגְלֵיו וּפְעָמִים
יַעֲשֶׂה כֵּן גַּם לְהָאָדָם.

עִי"ש וַא"כ א"ש בְּפְשׁוּטוֹ דַּהֲרַע"ב כְּפִינוּן עַל חֲזִיר הַיַּעַר. גַּם בְּמַדְרַשׁ שְׁמוּאֵל פִּי כֵּן עַל
חֲזִיר הַיַּעַר וְעֵינָן ב"ח א"ח ס' א' עַל מְשַׁנַּת הָוִי עַז כְּנִמֵּר.

וְאוּלָם בְּמַגֵּן אַבוֹת לְהַתְּשִׁב"ץ נר' שְׁהַבִּין עַל חֲזִיר מִמֶּשׁ וְהַאֲרַכְתִּי בְּהַגְהָתִי וְאִכְמ"ל עַכ"ל
הַגָּאוֹן הַנּוֹ"ל יצ"ו: וְהַנְּהָ בְּהָא דָּאֵין אִשָּׁה מִתְּעַבְּרַת מַב"ר עֵינָן מַה שְׁכַתְּבִי בְּמַעֲרַכַת הָאֲלָף
אוֹת ע"ז דָּאֵינוֹ פְּשוּט לֹמֵר כַּס' הַנּוֹ"ב דְּבַרְבֹּב גְּשִׁיִּים הוּא וְכו' עִי"ש וְאַף אֵי גִימָא כַּס' הַג'
נו"ב בְּהַיָּהּ.

מ"מ בְּמַאי דְּקָמֵן נר' דְּלָא יִתְכַן לֹמֵר כֵּן דָּאֵי הָכִי מַאי ק"ל לִש"ס בְּחֻלְיִין ד' קכ"ז ע"א
בְּעָרוֹד וְלָמָּה לִיָּה לְדַחֲוִקֵי גַם בַּתּוֹף גַּם לִימָא לִיָּה דְּכִינּוּ דְּאִיכָא מִיעוּטָא אָף זַה חֲזִיָּה

מהמיעוט ובאמת פי מדקדוק הש"ס בבכורות פל שתשמישו ועיבורו שנה יולדים ומגדלים זה מזה מדלא אמרו יולדים זמ"ז ומגדלים זמ"ז אלא מחתינהו בחדא מחתא סבור הייתי לומר דהפונה פל שתשמישו ועיבורו שנה אזי איתנהו לתרנייהו דיולדים ומגדלים הא אי ליתנהו שנים בתשמישו ועיבורו אזי ליתנהו לתרנייהו אלא איפא דיולדים ולא מגדליה ואיפא דמגדליה ולא יולדים.

והדרנא בי מפח סנגיית חולין הנ"ל. ותימה רבתי על הג' יוסף עינינו נר"ו שנעלם ממנו סוגיא הנ"ל: ועל דברי חותנו הגאון מוהרמ"ג הנ"ל השיב דמ"ש דאין מעכב העיבור רק באין שנים לא בדרה תשמישו ולא בעיבורו זה נסתר מכ"מ עיין רש"י בב"ק ע"ז ב' ד"ה גבי גניבה וכו'.

ועוד פתב להעיר ע"ד רש"י בב"ק ד' קי"ז ע"א ד"ה תוא וכו' דהא בכלאים פ"ח דלר' יוסי שור בר מין חיה. ולרבנן בהמה הוא ועיין חולין פ' ע"א ואכמ"ל עכ"ד הגאון מהרי"ז נר"ו: ועל מה שהשגתי עליו מהש"ס דחולין ד' קכ"ז הנ"ל השיב לי במכתבו השני שקצר במכתבו מה שגרשם אצלו דמסן' דחולין הנה נראה מפנרש פדבריו ורק שצריף להביא בזה מספרי הטבע שהאריכו בבאיור דברי הגמ' ממציאות הפין הזה וכו' (וכ"ז לרנוחא דמילתא לפי מה שהבין הפגן אבות על חזיר ממש אבל האמת הפרור שאין שייכות לכל עגנן הספיר רק על חזיר הפיל כמבואר בספרי התולדה) עכ"ד נר"ו: סימן לה (מקונטרס הפללים מערכת הלמ"ד אות ט') לא תלין בעגנן הלנת המת רשמתי בקונטרס אסיפת דינים במער' אבלות (עי"ש במפתחות אות הלנה) ובאות פ"ד הבאתי מחלוקת הפוסקים אם האיסור הוא דוקא בהלנת כל הלילה עד הבקר או אפילו במקצת איפא איסורא וכתבתי דנר' דעת מרן חיד"א במחב"ר סי' תקכ"ו דמספיק לסברת הרדב"ז דאינו אסור אלא לינת כל הלילה ועתה ראיתי שפן מתבאר דעתו ממ"ש ביעיר און מערקה זו אות כ' שאחר שציין שבמחב"ר יישוב דעת הרדב"ז שפעשה סמוכות לדעתו כ' וז"ל ועתה ראיתי בס' לחם יהודה גם הוא פתב דעיקר פסברת הרדב"ז ותריץ ברייתא דספרי פדשניין עכ"ל מתבאר דדעתו במחב"ר דהעיקר פסברת הרדב"ז ונהרבנים זכור לאברהם ונכרם שלמה שהבאתי שם העתיקו דברי הרב שבברכ"י סי' שנ"ז (פי לא ראו דבריו שבמחב"ר ויעיר און הנ"ל) דמשמע דנקיט פסברת הרב גו"ר החולק על הרדב"ז שכ' וז"ל עיין גו"ר שהביא תשו' הרדב"ז וכו' והוא ז"ל חלק עליו ומסיק דמיד בשקיעת החמה אין להשהותו והמשהה אותו עובר על לאו זה עכ"ל ואף אם לא נחליט שפן הוא דעתו פי מלאכתו לאסוף דעות הפוס' וכל שלא גלה דעתו בפירוש אין לנו הכרע בדעתו מ"מ גם לאידך גיסא ודאי לא נוכל לומר שפוסק בברכ"י פהרדב"ז פי אין לנה שום רמז בד"ק כמבואר ובכן תמיה לי על מה שראיתי לידיו הגאון בע"ס עמודי אש נר"ו בסי' י"ט אות ה' דשקו"ט בזה ובתו"ד כ' דבשכנה"ג יו"ד ד' קל"א ע"ב פסק פהרדב"ז וסיים וז"ל וכ"כ בעין זוכר מער' הלמ"ד ובמתזיק ברכה סי' תקכ"ו ולא כהזל"א וכו"ש שפכתבו בשם הפרכי יוסף שדעתו פהאגור וליתא עכ"ל ואיני מבין איך מיניחם שבברכ"י פסק כהדרב"ז וגם איני יודע מה לו פי יזעק על הזל"א וכו"ש הנ"ל ונהרב חכמת אדם בסוף הלכות אבלות בהנהגת הח"ק אות י"ב פשיט"ל דאם מת ביום קודם שקיעת החמה ומלינו עד הלילה אפילו קוברו בלילה עובר בפעשה ומצדד שעובר גם בל"ת דדוקא פשכתוב עד בקר הוא דזמנו כל הלילה אבל הכא דלא פתיב עד בקר בכל שעה ושעה ופעשה בלילה

עובר עליו וכן נוטה דעתו יותר עי"ש שלא ראה דברי הרדב"ז וגו"ר הנ"ל וכמעט
אבלות הנ"ל הבאתי מ"ש בשו"ת לב חיים ח"ב סי' רי"א דשקלים וכן רבים קיימי
בספרת הרב גו"ר הלא הטה הרבנים הרמב"ן והחננוף בפ' פי תצא ומוהרי"א שם
וביהושע סי' ח' ורלב"ג ורד"ק ושכ"ן מדברי הרמ"ה לסנהדרין ד' מ"ו וצ"י שו"ת דבר
שמואל סי' נ"ו נ"ז נ"ח וצ"ח וצ"ט אגיד כי לא עיינתי אז בדברי רבנו קדישי הנ"ל כי סמכתי
אסדותי דמ"ן החבי"ף אולם עיינתי עתה בדב"ק ולא ראיתי שום הכרח דסברי הכי
כמו שיראה הרוואה ושו"ת דב"ש לא נשכים גבאי.

והג' שאגת אריה בתשו' החדשות בשאלה ו' שקו"ט בענין הלנת המת לבאר מתי עוברים
בלאו וכן בעשה ובד' ח' ע"ג וע"ד שקו"ט באם עברו או נאנסו ולא קברו המת ביום
מותו וגם הלינו ועבר עליו לילה אחת בלי קבורה אם עוברין עליו מפאן ואילך בכל
לילה בלאו דלא תלינו וכן אם עוברין בכל יום ויום בעשה וכו' ושוב כתב ברם איפא
לעיוני אי מת בלילה אם עובר על לא תלין תכף פשעלה עה"ש או דילמא אין עוברין על
ל"ת אלא א"כ מת קודם הלילה ועבר עליו כל הלילה אחר מיתתו ולא קברו וכו' ומסיק
ונ"ל וה"ה אם מת בלילה אעפ"י שבכניסת הלילה היה חי עדין מ"מ קרינו ביה בעה"ש
לא תלין ועוברין עליו עכ"ל מוכח דדעתו דאינו עובר על לא תלין אלא א"כ עבר
כל הלילה דסתם לינה היינו כל הלילה.

ומ"מ אין מזה הכרח דס"ל דמותר וכספרת הרדב"ז דהא עכ"פ איפא מ"ע דקבור תקברנו
ביום ההוא. והגאון עמודי אש שם כתב בשם שו"ת גור אריה יהודה יו"ד סי' כ"ו שהעלה
שאפילו בתחלת הלילה עובר על ל"ת ותמה על מנהג העולם שמשנהין את המת בתחלת
הלילה וכו' ומני"ר נר"ו האריף לדחות דבריו עיש"ב כי לא נתברר לי מסקנתו לדינא:
סימן לו (מקונטרס הפללים מערכת הל"מ דאות נ"ג).

לפני עור לת"מ אי אמרי' באיסורין דרבנן ראיתי נבוכים באר"ש בדעת הרדב"ז דהג' יד
מלאכי אות שס"ד כתב בשמו דלא אמרינו פן אלא באיסורי תורה אבל לא בדרבנן כ"א
לרב עיליש דגברא רבא הוא (ועפי"ד י"ל מה שלא כתב בקצור פסקי הרא"ש דגם על
הלנה איפא משום לפ"ע וכו' משם דמייירי בפסק דין לכל אדם) ואילו מדברי הרב טל
אורות דף י"ד ע"א מוכח דלא אמר הרדב"ז אלא בהיכא דהיה מלנה בלא"ה לאחר
וכספרת הרפ"מ שבמשנה למלך פ"ב מהלכות מלנה שהזפרתי באות ל"ז והרב פי שנים
ד' פ' ע"ב כ' דגם הרדב"ז מודה דבאיסורין דרבנן נמי איפא לפ"ע ולא קאמר אלא דלא
דלא זהירי ביה שאר אינשי זולת ר"ע דגב"ר הוא עי"ש ושו"ת הרדב"ז הנ"ל אין מצוי
אצלי לראות ד"ק ולמאי דמשמע מדברי זה הי"מ גדול יש לתמוה דמתשו' הרשב"א
הנז"ל באות ב"ן מוכח דגם בדרבנן איפא לפ"ע וכן פשיטא להו למוהרלנ"ח סי' ל"ח
ד"ה אמנם ורש"ל ה"ד הרב ש"ף יו"ד סי' ה"ן סקי"א ומ"ש שם בשם הרשב"א והר"ן
דשרי להושיט לכן נח היינו משום דס"ל דלא חל עליהם איסור דרבנן הא למי שחל עליו
איסור דרבנן מודו דאסור להושיט ועפי"ז י"ל דברי הרא"ש דסתרי לכאורה דבההוא
דרב עיליש ס"ל דאיפא לפני עלת"מ באיסור א"ר דרבנן ואילו בריש מ"ק הוק' לו אמ"ש
דמלאכת חוה"מ דרבנן ממ"ש בע"ז כ"ב ע"א ות"ל משום לפ"ע עי"ש משמע דס"ל
דברבנן ליפא משום לפ"ע וכבר הקשה פן הרב פתחי תשובה יו"ד סי' ק"ס בנחלת צבי

ומ"ש לַיִשָּׁב בְּזֶה עִי"ש ד"ק לקוע"ד אינו נכון חָדָא דנ"ל דְּכִי אָמְרִינן דְּגַם בְּדַר' אִיפָא מְשׁוּם לַפ"ע לָאו מְטַעַם דְּחִיב לְהַפְרִישׁוּ אֶלְא מְשׁוּם כֹּל דְּתַקּוּן רַבְּנָן פְּעִין וְכו' וְנִהְרִי בְּדְאוּרֵימָא גְבִי ב"ן דְּאִינוּ חִיב לְהַפְרִישׁוּ עֵבֶר אֶלְפִי עוֹר הָכִי נְמִי בְּמֵאֵי דְּתַקּוּן רַבְּנָן פְּעִין דְּאוּרֵימָא דְּנִימָא אִיסוּרָא מְשׁוּם לַפ"ע הֵינּוּ נְמִי אַע"ג דְּאִינוּ מְחֻיָּב לְהַפְרִישׁוּ וְדַבְרֵי הַרִש"ך יו"ד סי' קנ"א תק"ו שְׁהִבִּיא שָׁם אִינוּ עֲנִין דְּהֵתָם הוּא בְּמִיָּדִי דְּלֹא שְׁיִיף לַפ"ע דְּלֹא קֵאֵי בְּב' עֵבֶרִי דְּאִסוּר מְשׁוּם מְסִייעַ אֶהָא קְאָמַר הַרִש"ך לְחַלְקֵי בֵּין יִשְׂרָאֵל גְּמוּר לְמוּמָר דְּאִסוּר מְסִייעַ הוּא מְשׁוּם שְׁחִיב לְהַפְרִישׁוּ וּבְמוּמָר אִינוּ חִיב לְהַפְרִישׁוּ אֶבְל בְּמֵאֵי דְּשְׁיִיף לַפ"ע לֹא אָמְרוּ הַטַּעַם מְשׁוּם שְׁחִיב לְהַפְרִישׁוּ.

ותו דְּמָה יַעֲנֶה לַמ"ש הַרְמ"א שָׁם דְּגַם בְּעו"ג סוֹבֵר הָרָא"ש דְּאִסוּר לְסִייעַ אַע"ג דְּאִינוּ חִיב לְהַפְרִישׁוּ עִי"ש: אִף לְפִי מָה שְׁפַתְבְּתִי נִיחָא דְּהֵתָם דְּמִיָּרִי בְּכוּתִי אִי לָאו דְּאִיפָא אִיסוּר תוֹרָה לִיפָא לְפִנֵּי עוֹר מְדַרְבְּנָן דְּרַבְּנָן לֹא תַקְנוּ עֲלֵיהֶם וְלֹא חָלָה עֲלֵיהֶם גְּזוּרְתָם.

וְעוֹד י"ל דְּמֵאֵי דַק"ל לְהָרָא"ש הוּא דְּאִי מְלֹאכֶת חוּה"מ הוּא מְדַרְבְּנָן מֵאֵי פְרִיף וְת"ל מְשׁוּם לַפ"ע וְר"ל דְּאִסוּר מְדַרְבְּנָן מְשׁוּם לַפ"ע וּמֵאֵי אֶלְמִיָּה דְּהֵאֵי טַעְמָא מֵאִידָף טַעְמָא דְּנִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ דְּתַרִי טַעְמֵי מְדַרְבְּנָן הוּוּ וְק"ל וְעִינֵן בְּעִנֵּין זֶה לְהַרְבְּנִים עַרְףֵי הַשְּׁלֶחָן א"ח סי' קס"ג וּפ"מ שָׁם בְּאֶשֶׁל אַבְרָהָם סַק"ב וְרָאָה חַיִּים ח"א ד' ד' ע"ד וּמִקְנֵה אַבְרָהָם מ"ב אוֹת רל"ג ומ"ש לְעֵיל בְּאוֹת ט"ל וּמְשַׁמַּע דְּגַם הָרַב דְּרַף הַמְּלֵךְ מוֹדָה דְּאִסוּר לְהוֹשִׁיט אֶפְיָלוּ בְּחֻמְץ שְׁעֵבֶר עַה"פ וּמְדַבְרֵי רִש"י שְׁבַת ד' ק"ן ע"א נִרְאָה דְּפְשִׁיטָא לִיהַ דְּגַם בְּדַרְבְּנָן אִיפָא מְשׁוּם לַפ"ע עִי"ש וְאַחַר זַמ"ר רְאִיתִי מ"ש מְרֵן הַחֲבִי"ף בְּנִשְׁמַת כֹּל חַי ח"א סי' ל"ז עִי"ש וְנִדְפַס עֲתָה שׁו"ת תוֹרַת חֶסֶד א"ח לְהַגְאֹן מוֹהַרִש"ז מְלוֹבְלִין נַר"ו וְרְאִיתִי שָׁם בְּסִי' ה' אוֹת א' שְׁפַתְבְּתִי בְּשֵׁם חַי הַרְמַב"ן סוֹפ"ק דַע"ז וְלִקְוֹשִׁית הַרְמַב"ן בְּמַס' מו"ק וְחַי הַרְיֵטְב"א רִישׁ מו"ק דְּסַבְרֵי דְּבִאִיסוּרֵין דְּרַבְּנָן לִיפָא מְשׁוּם לַפ"ע אִם רַק מְזַמֵּן הָאִיסוּר לְפִנֵּי אֶבְל כְּשִׁמְאֶכִּילוּ בְּיָדִים כְּתַב שָׁם בְּאוֹת ג' דְּלַכ"ע אִסוּר וּמִיִּשְׁבַּב בְּזֶה כְּמָה עֲנִינִים וְעִיָּקֵר הַשְּׁקו"ט שְׁלוֹ בְּמָה שְׁיִישׁ בְּתִי מִשְׁקָה שְׁלֶכְל הַבָּא עֲלֵיהֶם מוֹכְרִים לְהֵם מִיָּדִי דְּמִכָּל יִישׁ הַרְבֵּה שְׁאוּכְלִים בְּלֹא בְרָכָה אִם יִישׁ עַל הַבְּעָלִי בְּתִים חֲשַׁשׁ אִיסוּר לְפִנֵּי עוֹר וְכַתְּבַת כְּדָדִים לְהַקֵּל בְּזֶה עִיש"ב וּבְמָה שְׁפַתְבְּתִי לְמַעְלָה בְּדַעַת הַרְדְּב"ז הִנֵּה מְצֵאתִי רְאִיתִי מ"ש בְּחַלְקֵי ד' סִי' אֶלְף שַׁכ"ט לְעִנֵּין נַעַר בֶּן א"י מְשַׁרְתֵּי אֶצֶל בַּעַז"ב בַּחו"ל דְּאִסוּר הַבַּעַז"ב לֹא לֹא בִּי"ט ב' לְעַשׂוֹת מְלֹאכָה וְעוֹבֵר מְשׁוּם לְפִנֵּי עוֹר לַת"מ עִי"ש וְק"ל: וְהִנֵּה לְפִי מ"ש הַרְבְּנִים הַנ"ל דְּגַם בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן אִיפָא מְשׁוּם וְלְפִנֵּי עוֹר נִסְתַּפֵּק רַב גְּדוּל בְּדוּרְנוּ יַצ"ו הו"ד בְּקוֹבֶץ יְגִדִיל תוֹרָה קוֹנְטְרַס ח' סִי' ק"א וְז"ל יִישׁ לְחַקוֹר לְפִי מ"ש הַתוֹס' בַּע"ז כ"ב דְּגַם בְּגוֹרַם אִיסוּר דְּרַבְּנָן עוֹבֵר מְשׁוּם לַפ"ע אִם עוֹבֵר מְדְאוּרֵימָא אוּ רַק מְדַרְבְּנָן דְּלֹא יִהְיֶה חֲמוּר אִיסוּרוֹ מִהַעֲבָרָה עֲצָמָה וּמִצַּד הַסְּבָרָא הִנֵּה נִרְאָה דְּעוֹבֵר מְדְאוּרֵימָא דְּהַתוֹרָה הַנִּהְיָה שְׁלֹא לְגֵרוֹם תַּקְלָה לְאַחַר וְכִינֵן שְׁלִפִי אִיסוּרוֹ הוּא תַּקְלָה אִיף שְׁיִהְיֶה עוֹבֵר עוֹבֵר הַמְכַשִּׁיל בַּלַּפ"ע לַת"מ מְדְאוּרֵימָא וְיִתְיַשְׁבַּב בְּזֶה מ"ש הַרְיֵטְב"א דְּהַמְנִיחַ לְבָנָיו רַבִּית דְּרַבְּנָן בְּדַבְרֵי מְסוּנִים חִיבִים לְהַחֲזִיר וְכו' וְתַמָּה הַמְשַׁל"מ בַּפ"ד מְמַלְּוֶה דְּדִילְמָא דְּנִקְא בַר"ק שְׁעֵבֶר אֲבִיהֶם אִיסוּר תוֹרָה חֲשִׁיב קְלוּן הָאֵב וְלֹא בְּאֵבֵק רַבִּית כִּינֵן דְּלִיפָא אִיסוּר תוֹרָה לֹא חֲשִׁיב קְלוּן הָאֵב וְכו' וְלַהַנ"ל נִיחָא דְּגַם בְּזֶה אִיפָא אִיסוּר תוֹרָה שְׁעֵבֶר הַמְלָוָה עַל וּלַפ"ע לַת"מ דְּהוּא מְדְאוּרֵימָא גַם בְּאִיסוּר דְּרַבְּנָן וְכו' אַת"ד עִי"ש וְלַעֲנ"ד מְלַבֵּד דְּהַסְּבָרָא פְּשׁוּטָא בְּהִיפּוּף דְּכִינֵן שְׁעִיקָר הָאִיסוּר מְדַרְבְּנָן אִיף יַעֲלָה

על הדעת שמי שלא עשה עצם האיסור רק שהוא גרם לאחרים לעשותו יהיה חמור מהעושה גוף האיסור עצמו וכן ראיתי שם במסקנתו שכ"כ עפ"ד הרשב"א והר"ן דקרו לכה"ג איסורא דרבנן כיעי"ש ועוד אף אף אי נימא בפעלמא דבכה"ג עובר אלפ"ע וכו' מדאורייתא מ"מ אין זה מן הישוב לדברי הריטב"א לפי מאי דכילל לן הרב ש"ך יו"ד סי' קי"ט ס"ק ז"ך שפדבר שע"י האיסור מדבריהם יהיה נזק לאחרים לא אסרו חז"ל להפסיד לאחרים (ועיין במה שפתי במערכת האל"ף אות שצ"ט) ואם פן בנדון הריטב"א פינו ש"י האיסור דדבריהם ונצמח נזק להבנים שיצטרכו להתזיר ראוי לומר דבכה"ג לא אמרו שיהא המלנה עובר אלפ"ע כלל ועוד אף אם עובר המלנה בלפ"ע מדאורייתא אין סברא כ"כ לחייבם להתזיר מפני זה דדוקא משום גוף האיסור מחייבין להו להתזיר משום קלון אביהם פי ע"י התזרה ונתק האיסור ויהיה כלא היה.

אבל לגבי עבירת לפני עור מה יושיע להעובר התזרת הבנים והלא העבירה כבר נגמרה בשעה שגרם לחברו לעשות איסור ואפילו אם האחר לא עשה שום איסור מ"מ זה המושיט עובר אלפני עור וכו' כמו שמתבאר במה שרשמתי לעיל באות ל"ו דאשעת נתינה קפיד רחמנא וא"כ למה יתחייבו הבנים להתזיר אחר שאין בזה לאביהם שום תקנה פי מאי זיהוה הנה.

ואעיקרא נלע"ד דלא שייך קלון אביהם על העבירה דלפני עור כלא ועי"ש פיגדיל תורה ד' ק"מ ע"ד שיהביא רב אחד תשו' הפ"י בח"א ח"מ מסי' ט' שכ' סברא זו דכיון דאסור מדרבנן מיקרי מכשול ועובר מן התורה (ולא החליט פן הפנ"י אלא שפן נוטה דעתו יותר כמו שיראה הרואה בד"ק) ושוב האריך בזה ומסיק דאינו אלא מדרבנן עי"ש ובשו"ת תורת חסד א"ח ה"ל פתב סברא זו בלשון היה אפ"ל וכו' עי"ש ועיין בקובץ שמעטתא דרבנן קונטרס סי' מ"ו אות ו' ובשו"ת פתב סופר יו"ד סי' כ"א ד"ה ועוד נ"ל מקום וכו' ובס' חתן סופר בדף ק"מ אות ז"ך כ' לחלק בין מושיט איסור דרבנן ויש בהושטה זו הנאה למושיט שמרויח במה שנותן לו איסור זה בכה"ג אינו עובר אלפני עור אלא מדרבנן אבל אם אין שום הנאה להמושיט אז עובר אלפ"ע מדאורייתא ויסוד סברתו עפ"י סברת הרמב"ם בפ"ו מהל' מקרים דכל דרבנן עובר בלא תסור ופי' הרלח"מ דהיינו דוקא כשעושה דרו המראה שממרה נגד דברי חכמים עי"ש והיא סברא ישרה ונכונה ולפי"ז ברבית דרבנן אינו עובר המלנה בלפ"ע מדאורייתא פיון דלהנאת עצמו הוא עושה ולא להמרות.

עתה נדפס ס' יקר נר למאור לידידי הגאון מרדכי אלי' ראבינאוויץ יצ"ו ועי"ש בס' מ"ב בעניינים אלו: (סימן לז נשמט מדפוס לאיזו סבה) סימן לח (מקונטרס הפללים מערכת הל"מ ד אות ק"ו).

לא תתגודדו עיין יבמות י"ג ע"ב תנן התם מגילה נקראת וכו' א"ל ר"ל לר"י קרי פאן ל"ת לא תעשו אגודות וכו' א"ל אמינא לך אנא איסורא דאמר רב שמן אמר ר"י זמנים הרבה תקנו להם וכו' ופירש"י אמינא לך איסורא דאסרי רבנן לבני י"ד למיקרי בט"ו וכו' עי"ש והקשה ידידי הגאון בע"ס עמודי אש נר"ו (במכתבו אלי) וז"ל והוא תמוה דהא הא דבני י"ד אסורים לקרות בט"ו אינו מדברי ר"י וזה ילפינו מדכתיב זמנם

וְדַרְשֵׁינוּ זְמַנּוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּזִמְנֵנוּ שֶׁל זֶה וְרַ"י דְּרִישׁ מְזַמְנֵיהֶם לְרַבּוֹת י"א וי"ב וע"ז הוּא דַמְק' ר"ל דְּהָא אֵיפָא מְשׁוּם ל"ת.

דְּמִי"ד וט"ו ל"ק דְּכָף קָבַע הַפְּתוּב לְזֶה י"ד וְלְזֶה ט"ו דְּהָוֵי כְּמוֹ פְּהֻגִים וַיִּשְׁרְאֵלִים שֵׁישׁ לַכ"א מְצוֹת מְיֻחָדוֹת וְלֹא הָוֵי לֹא תַתְּגוּדְדוּ (עֵינֵן ש"ק בִּירוּשׁ' פ"א דְּמַגִּילָה ה"א ד"ה אָלָא) אוּלָם מִי"א וי"ב שֶׁהוֹסִיפוּ עַל הַזְּמַנִּים הַמְּבֹנָאֲרִים בְּמַגִּילָה הוּא דַמְק'.

(וע"כ הַנְּצָרָף לְהִבְיָא הַמְּשַׁנָּה מַגִּילָה נִקְרָאת וכו' וְלֹא הִקְשָׁה מִהַפְּתוּב דְּאַלּוּ קוֹרִין בִּי"ד וְאַלּוּ בִּט"ו הָא הָוֵי ל"ת) וְאַהָא קְאָמַר אָמִינָא לָךְ אִיסוּרָא וכו' זְמַנִּים הַרְבֵּה תִקְנוּ לְהֶם וְהֵינּוּ שֶׁתִּקְנוּ שֶׁיִּקְרָאוּ דְּוָקָא בְּאוֹתָם זְמַנִּים.

וְדַבְּרֵי רַש"י שְׁפִי' כֵּן עַל י"ד וט"ו ל"ז לְהִבְיָנָם עַכ"ד וְלַעֲנֹד"ן דְּרַש"י ז"ל טַעְמוֹ וְנִימוּקוֹ עֲמוֹ דְּבַהֲכֵרַח לֹמַר דְּמֵאֵי דְּאָמַר ר"ל אָמִינָא לָךְ אָנָא אִיסוּרָא לָא קָאֵי אָלָא אִי"ד וט"ו דְּאַיְלוּ אִי"א וי"ב הֵיכֵן מְצִינּוּ דְּאֵיפָא אִיסוּרָא אִי בְּנֵי הַפְּכָרִים בְּעֵי לְמִיקְרֵי בִי"ד מִי מְעַכְּבַּ עַל יָדָם הָא מְסַקִּינּוּ בְּמַגִּילָה ד' ד' ע"ב דְּתַקְנֵתָא דְּכַפְּרִים הוּא וְאִי אָמְרֵי אִי אָפְשֵׁי בְּתַקְנֵת חֲכָמִים וּבְעֵינָא לְמִיקְרֵי בְּיוֹמָא דְּחַיּוּבָא וְדֵאֵי לְזֶה שׁוּמְעִין שֶׁאָמַר כְּהִלְכָה.

וְדַבְּרֵי רַש"י מְזַנְקֵי וְשִׁקּוּלִים בְּשִׁקְלֵי הַקֹּדֶשׁ דְּמִתְחַלְּה אַהָא דְּאָמַר ר"ל אִיקְרֵי כָּאֵן לֹא תַתְּגוּדְדוּ פִּירֵשׁ דְּקוֹשְׁתּוֹ הֵיא בֵּין עַל חִילּוּק בְּנֵי הַפְּכָרִים מְעַיְיְרוֹת וּבֵין עַל חִילּוּק בְּנֵי עַיְיְרוֹת מְכַרְפִּין דְּוֹדָאֵי עַל שְׁנֵיהֶם יֵשׁ לְהַק' לְכָאוּ' דְּהָא אֵיפָא ל"ת אָף כְּפֹאֶשֶׁר גִּילָה דְּעַתּוֹ ר"ל דְּרַק מְדֵאִיסוּרָא הוּא דַק"ל פִּירֵשׁ"י בְּנֵי י"ד וט"ו דְּאַיְלוּ בִי"א וי"ב לֹא שֵׁינָף אִיסוּרָא וְזֶה פְּשׁוּט.

וְגַם הָרַב הַנִּמְק' יי' פִּי' דְּמִיחֻזֵי כַב' תּוֹרוֹת כְּשֶׁקּוֹרִין עַיְיְרוֹת בִּי"ד וּמְנַקְפִּין בִּט"ו וכו' עֵי"ש שֶׁלֹּא הַזְּפִיר י"א וי"ב כְּלָל וכו' שֶׁם בַּח' אֲנָשֵׁי שֶׁם דְּמִי"א וי"ב ל"ק דְּלֹא מִיחֻזֵי כַב' תּוֹרוֹת כֵּינּוּן דְּלַכְּבוֹדָם וְתַקְנֵתָם תִּקְנוּ כֵּן לְהַקְלֵ מְעַלְיָהֶם טוֹבַח הַדְּרָף עֵי"ש וְנִרְאָה דְּכּוֹנְתּוֹ לֹמַר דְּאִין שֵׁינָף כְּלָל לְהַק' בְּזֶה מְשׁוּם ל"ת כֵּינּוּן דְּלַכְּבוֹדָם וכו' עֲשׂוּ כֵּן וְאִינוּ נִלְע"ד שֶׁיְהֵא כֵּן דְּעַת רַש"י מְדַפְּרֵשׁ בְּתַחֲלָה דְּגַם אִי"א וְאִי"ב ק"ל לר"ל.

אָלָא דְּבַתֵּר דְּאָמַר אָמִינָא לָךְ אִיסוּרָא וכו' הַנְּצָרָף לְפִרְשׁ אִי"ד וט"ו כְּפֹאֶמּוֹר: וּמ"ש דְּמִי"ד וט"ו ל"ק מְשׁוּם דְּכָף קָבַע הַפְּתוּב וכו' לֹא יִרְדְּתֵי לְסוּף דְּעַתּוֹ דְּמַה נִּפְשָׁף אִם נֹאמַר דִּישׁ פַּח בֵּיז אֲנָשֵׁי כְּנַה"ג לְתַמְנָן דְּבַר בְּאֻנְפֹן שֶׁיְהִיָּה אַגְוֹדוֹת אַגְוֹדוֹת וְאַהֲכֵי ל"ק לָן מִי"ד וט"ו א"כ אִי"א וי"ב נְמִי ל"ק כְּלָל.

דְּהָא וְדֵאֵי י"א וי"ב נְמִי אֲנָשֵׁי כְּנַה"ג תִּקְנִינְהוּ כְּפִדְּאָמְרֵי בְּרִישׁ מַגִּילָה דְּאִי ס"ד י"ד וט"ו הוּא דְּתַמְנָן הָא אִין ב"ד יכו"ל דְּבַרֵי ב"ד וכו'. וְאִם אִין פַּח בֵּיז אֲנָשֵׁי כְּנַה"ג לְתַמְנָן דְּבַר שֶׁיְהִיָּה אַגְוֹדוֹת (וְכֵן נֵר' בְּאַמֶּת שְׁזֹאת הֵיא קו' ר"ל אֲאֲנָשֵׁי כְּנַה"ג הֵיכֵי מְצוּ לְתַמְנָן כַּה"ג) וְאַהֲכֵי ק"ל אִי"א וי"ב.

א"כ אִי"ד וט"ו נְמִי קֶשֶׁה דְּכֵינּוּן דֵּאִי"א וי"ב ק"ל אָף דְּאֲנָשֵׁי כְּנַה"ג תִּקְנִינְהוּ וְרַמְזִינְהוּ אַקְרָא הֵכֵי נְמִי וְדֵאֵי תִיקְשֵׁי לָן אִי"ד וט"ו. וְמַה שֶׁצִּינֵן לְהַש"ק פ"א דְּמַגִּילָה הַרְוֹאָה יִרְאָה דְּאֲדַרְבָּא מְדַבְּרֵי הַש"ק יֵשׁ סְתִירָה לְסַבְּרָתּוֹ.

דהנה הש"ק קעסיק ליישוב קו' התוס' יבמות ד' י"ד ע"א ד"ה אמרי' ונהר"ן ריש מגילה ד"ה ויש לשאול שהקשו לאב"י דס"ל דשתי ב"ד בעיר אחת איפא משום ל"ת היכי עבדי בני הפפרים ביום הפניסה הא הוי ב' ב"ד בעיר אחת.

ולזה תי' הש"ק ונ"ל פיון דמצאו סמך מהמקרא א"כ לא הוי אגודות פדמצינו שנתן מצות לפהנים בפ"ע ולא מיקרי אגודות ע"כ הנה מבואר דעל הקושיא על קריאה בי"א וי"ב תריץ יתיב דכיון דאיפא רמז במקרא וכו' דמי לפהנים וכו' ועל י"ד וט"ו לא צרכינו להכי דבלא"ה לק"מ לאב"י פיון דהוי ב' מקומות.

וכנתו לומר דאב"י ס"ל דגבי מ"מ שהפתוב נתן זמן לזה ולזה לא שינה ל"ת זהו סברת אב"י. אבל ר"ל נדאי לא ס"ל הכי אלא אף במגילה שינה ל"ת וכי היכי דק"ל אי"א וי"ב אע"ג דתקנת אנשי כנה"ג היא ה"ן מצי להק' אי"ד וט"ו אלא דכיון שפירש וגילה דעתו דמאיסורא הוא דק"ל בהכרח לומר דרק אי"ד וט"ו מקשה דפירש וגילה דעתו דמאיסורא הוא דק"ל וזה פשוט.

והנה רואה דהש"ק ס"ל דעל קריאה די"א וי"ב שינה שפיר לתריץ דאין חשש ל"ת פיון דהפתוב קבע זמן לזה ולזה הפך ס' הג' ה"ל נר"ו. ועיין בס' קרן אורה ביבמות שם שכ' דמדברי רש"י נראה דעיקר הפירקא היא מכרפים ועיירות וכ"כ הרשב"א דיום הפניסה דכפרים בכלל מנהגא הוא.

ואע"ג דבמגילה נאמר כ"א בטעמו לפרזים יום מנוחה בי"ד ומקפים בט"ו מ"מ לא הנה להם לכנה"ג לתמן ימים מחולקים פדי שלא יעשו אגודות אגודות וכו' עי"ש וחי' הרשב"א ליבמות אמ"א לראות אם פל המשה הלשון ה"ל הוא מהרשב"א עכ"ף הרי הג' קר"א פתב דהרשב"א פתב פרש"י דעיקר הקושיא היא מי"ד וט"ו: שו"ר בס' דברי מרדכי להרב מוהר"ם גאלנטי בקונטרס גדולת מרדכי סי' ו' שהביא מ"ש בס' תמים דעים סי' ק"ע וז"ל ותי' הרשב"א דמגילה שפיר תירצו גבה משום דעיקר קו' ר"ל אינה אלא מי"ד וט"ו דבדידהו איפא איסורא למיקרי חד בחבריה אבל בני הפפרים אלו רצו שלא להקדים ליום הפניסה שפיר דמי דקולא הוא שהקלו חכמים וכו' ור"ל לא ק"ל אלא היכא דאיפא איסורא ע"כ ולפי דבריו אב"י ורבא לא משנו אלא אמילתא דאיסורא ולא אמנהגא דמנהגא ליכא משום ל"ת פיון דדבר הרשות הוא ורש"י נמי משמע דהכי ס"ל מדלא הזכיר בד"ה אמינא לה וכו' אלא י"ד וט"ו.

ומ"ש בד"ה לא תתגודדו היינו לס"ד אבל למסקנת ר"ל אמינא לה איסורא וכו' תו ל"ק מכפרים גם הנמק"י לא הזכיר אלא י"ד וט"ו וכו' ע"כ תו"ד הד"מ ה"ל ונתנישבו שפיר דברי רש"י מתמיהת הג' ה"ל נר"ו.

ומה שהק' דאם שאלת ר"ל היא אי"ד וט"ו למה לו להביא מתני' דמגילה נקראת וכו' והי"ל להקשות פן על הפתוב וכו' נלע"ד פשוט דמשום דלא פתיב בקרא בהדיא דהמקפין קורין בט"ו אלא דמדפרזים בי"ד מוקפין בט"ו הוא דשמעי' ויש לצדד פמה צדדים בכונת הפתוב פדאייתא במגילה ד' ב' ע"ב אהכי ניח"ל לאתויי מתני' דקפסיק ותני פרזים בי"ד ומקפין בט"ו: סימן לט (מקונטרס הפללים מערכת הל"מ"ד אות ק"ז).

לא תעשה פדי שלא לעבור עליו חייב לבזבז כל ממונו אבל משום קיום מצות עשה אפילו מצוה עוברת אינו חייב לבזבז כל ממונו וע"ז אמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש כמבואר כ"ז בדברי הרמ"א והרב הלבוש בא"ח סי' תרנ"ו ומשמע מדבריו דמן התורה הדין פן שלא לעבור על ל"ת במזיד חייב ליתן כל הונו דנפקא לן מדכתיב ובכל מאדך דדרשינו בכל ממונה ואע"ג דהאי קרא דרשינו ליה גבי ע"ז וא"כ קשה מנ"ל דין זה גם בכל ל"ת פבר ביאר זה הרב ב"ח בסוס"י תרנ"ו עי"ש וקהרב מוהרמב"ח בס' שמות בארץ בחי' למס' יומא ל"ד פ"ב (בד"ה תנא ר"א אומר אם נאמר בכל נפשך) שוב פא לידי ביאורי הגר"א ליו"ד נראיתי בס' זק"ן אות ה' שפכת דמשמע מתשו' מוהרי"ו דאכל מצות ל"ת אינו מחויב להוציא ממונו והוכיח מדכתבה תורה בכל מאדך בע"ז והוא שלא פדברי הר"ן הג"ל עכ"ל ולפי מ"ש הרב ב"ח בסוס"י תרנ"ו נראה שאינו מוכרח ואין בידי שו"ת מוהרי"ו לעיין בדב"ק ונהדר תמוה איך יתיר מוהרי"ו לעבור אל"ת משום ממון ולא יצטרף לאבד כל ממונו על זה נהרי קי"ל בש"ס עירובין ד' מ"ה ופסקו פן כל הפוסקים בא"ח סוס"י שכ"ט דנכרים שצרו על עיריות ישראל אין מחללין עליהםאט השבת אם באו על עסקי ממון ומשמע ודאי דאף אם צריכים לבזבז כל ממונם אין מחללין השבת מדלא אמרו בש"ס ופוסקים לחלק אלא בין באו על עסקי ממון לבאו על עסקי נפשות דמשמע דכל שאין חשש עסקי נפשות אין מחללין דחייב לבזבז כל ממונו שלא לעבור אשום ל"ת ולאו דוקא בע"ז (וממ"ש הרמ"א ביו"ד סוף סי' של"ד בשם שו"ת מוהרי"ו סי' קנ"ז נראה דלא אמר להקל שלא יצטרף להוציא ממונו אלא על ביטול מצות עשה דמוכח עי"ש וצ"ע): ובטעם החילוק שבין מצות עשה למצות ל"ת פתב הרב הלבוש שם לפי שזו בקום עשה זו בשב ואל תעשה שטוב לו לישב בטל בשב וא"ת אף הפעם ויקיים הרבה מצות כנגדה ממה שיתן כל ממונו לקיים מ"ע זו ויביא את עצמו לידי עונש החשוב כמת ויפיל עצמו על הצבור ונראה שהרב חומת רישלים בסוס"י קצ"ו ה"ד הרב פ"ת ביו"ד סי' זק"ן סק"ד פיונה דעתו לדברי הרב הלבוש וביאר דבריו ביותר (אבל מקור דבריו הס דברי הרב הלבוש) שכ' דבסבת העונש מתבטל מפמה מצות ומוטב שיבטל מצוה זו ויקיים כמה מ"ע כנגדה על דרך שאמרו חלל שבת אחת וכו' אבל במצות ל"ת אין העונש סבה לעבור על ל"ת וכו' עי"ש ועיין בהגהות הרב מוהר"ץ הירש חיות למס' ר"ה ד' ז"ך מ"ש לענן התורה חסה על ממונם של ישראל עפ"י חילוק הג"ל: ונסתפק שם הרב פרג"מ בחלק א"ח סק"ח בלא תעשה שאינו ע"י מעשה כגון להשהות חמץ בפסח אי חייב לבזבז כל ממונו או לא מידי דהנה אביטול מצות עשה עי"ש והרב עמודי אור בשו"ת לא"ח סי' י"ז אות ב' פתב דהנה מקום לחלק כמ"ש הפרמ"ג אבל אין נראה לחלק פן דהא קי"ל דחייב לבער חמץ של נכרי שקבל עליו אחריות אף אם לא פשע שלא מצא קונים וכיוצא ולא חלקו באם יצטרף לשלם למפקיד סף רב וכו' עי"ש ולפי הנראה היא הוכחה נכונה דאין סכרא לדחות דהתם חשיב פושע מה שקבל החמץ באחריות משו"ה הוא דאפילו אם יצטרף להפסיד לשלם ממון רב אין לו מקום פטור אבל אם באמת הוא אנוס אלא שייכול להציל עצמו מהאונס ע"י ממון רב אפשר דמשום העברת איסור בלא מעשה אינו חייב ליתן כל ממונו.

דלמה יהיה פושע מחמת שקבל אחריות הרי חשב שיבא בעליו ויקחנו או פי ימכרנו הוא עצמו ומה פשעו וחסאתו בזה ומוכח שפיר דגם בהעברת איסור בלא מעשה חייב לבזבז

כל ממונו שלא לעבור ובאמת שמנה זמ"ר תמתי על הרב פרמ"ג שנסתפק בזה ונעלם ממנו דברי רבינו הריב"ש בסי' שפ"ז בתוד"ה ונאמר וכו' (אחר שהאריה להכריח דדין זה דכדי שלא לעבור על ל"ת חייב לפזר כל ממונו ישנו גם בשבועות ואינו ענין למ"ש האדם בשבועה פרט לאנוס) פתב וז"ל ואם יאמר בעל הדין שמצנת ל"ת שאין שם מעשה הרי היא בענין זה כמ"ע פיון שאינו עובר בידים עליו הראיה שאם התירו במ"ע הקלה ובשואת"ע אין למדין ממצות (צ"ל למצנת) ל"ת שאין למדין חמור מקל להקל עכ"ל הרי מפניך יוצא מפורש ממלל ברבן מרבנותא קמאי דאין לחלק בענין זה פלל וכן יש לתמוה על הרב אור נעלם שפעלמו ממנו דברי הריב"ש וגם על הריב"ש יש לדקדק שכ"כ מסבא ולא הכריח מדין ישראל שקבל חמץ נכרי באחריות כמ"ש בשו"ת עמודי אור הג"ל ודחוק לומר דחשיב פושע כמ"ל ואולי יש לומר דס"ל דיש לדחות דלא אמרו פן בהפסד רב ומה שלא ביארו פן הפוסקים הוא משום דסמכו על הפלל שבידינו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש במצנת עשה וה"ה במל"ת שאין בהם מעשה שדינם שנה למ"ע.

וגם זה דחוק ואיך שיהיה עכ"ף מפניך פן בדבריו והיה העלמה מעיני העדה הג"ל ורבינו מוהראנ"ח בח"ב סי' ט"ן ד"ה ומעתה וכו' שפתב ובאנוס ממון אין לאדם לעבור שום עבירה בקום עשה וכמו שהאריה בזה הריב"ש בתשו' עכ"ל נראה דלא נחית לדקדק בהכי וכיון שדדנו הוא לעבור על השבועה בקום עשה פתב פן ולא למידק דבמידי דשוא"ת שפיר דמי שהרי פתב כמ"ש הריב"ש ועם פי לא ציין מקום כבוד דברי הריב"ש מסתמא היינו תשו' הג"ל ושם מפניך דס"ל דאין לחלק בין ל"ת שיש בו מעשה לל"ת שהוא בשב ואל תעשה כאמור: אחר כמה שנים ראיתי שהרב בית השואבה בדיני שצריף לחזור אחר הקדור מצנה אות כ"א (ד' צ"ט ע"א) הביא תנרף דברי הריב"ש הג"ל וכתב דמדבריו תשו' גדולה למ"ש הרב חות יאיר ססי' לק"ט גבי הלנת המת שעובר בלא תלין דאין אדם חייב לבזבז כל ממונו כדי לקבורו מאחר שאינו עובר הל"ת בפועל לא הוי רק כמ"ע ולא דמי לל"ת בפועל שחייב לבזבז כל ממונו כמ"ש הר"ן הביאו ביו"ד רסי' קנ"ז עכ"ל והרי הריב"ש פתב מפניך בהיפך והרמ"א ביו"ד שם פתב בסתם דצריף ליתן כל אשר לו כדי שלא לעבור הל"ת וציין ר"ן ורשב"א והראב"ד וריב"ש סי' שפ"ז הרי שרמז לדנו גם מהריב"ש וא"כ מוכרח דס"ל דגם בל"ת שאינו בפועל צריף ליתן כל ממונו שפן פתב הריב"ש ע"כ תוד"ק והנה כמה שהשיג על הרב חו"י שדבריו הם היפך דברי הריב"ש בודאי הדין עמו אמנם מ"ש להכריח שפן דעת הרמ"א שהרי למד דינו מתשו' הריב"ש כמו שציין וכו' עמו הסליחה דאין מדברי הרמ"א הכרח לזה ומשמעות לשונו שכתב שיתן כל אשר לו ולא יעבור על ל"ת הוא שלא יעבור בפועל כמו שהבין הרב חו"י ומהציון אין הכרח שפבר ידוע דאף שיש רבנים סוברים שהציונים האלו הם מהרמ"א עצמו מפל מקום הספמת רבני האחרונים דלא מיד הרמ"א נגזרו אלא נעשו אח"כ כשנדפסו פעם אחרת ונבררו מתוך ס' ד"מ ויש שכתבו דבכמה מקומות לא צדק המציון וכו' עיין כמה שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' י"ד אות ד' והמענין בדרכי משה בסי' קנ"ז הג"ל יראה שלא הזכיר פלל דברי הריב"ש רק פתב בזה"ל פתב הר"ן פ' לולב הגזול ד' של"ו ע"ב (דברי הר"ן הם על דברי הרי"ף אמתי' דהדס הגזול וכו' שהביא הרי"ף שם מאי דגרסי בפ' ד' אבות גזיקין אמר ר' יירא להקדור מצנה עד

שליש) ואף דמצינה שיעבור ולא יהרג מ"מ יתן פל אשר לו קודם שיעבור ודוקא לעבור אל"ת אבל לעבור אעשה שב ואל תעשה שאני עכ"ל ולא הזכיר ממ"ש בהציון רשפ"א וראב"ד ריב"ש פלל ומסיגנון דברי הר"ן הנ"ל אדרבא משמע טפי פדעת הרב חו"י מדתלי טעמא דשב ואל תעשה שאני וכשעובר הל"ת בלא מעשה נמי שב ואל תעשה הוא נאי ס"ל להר"ן פהריב"ש הנה לו לומר ביטול מצנה שאני ועם פי נצטרף לךחוק גם בדברי הר"ן להספיקם לסברת הריב"ש דמסתמא לא יחלוק הריב"ש על הר"ן בשתיקה עכ"פ מדברי גוף הר"ן והרמ"א שהעתיק דבריו אין הכרח לזה ושפיר היינו יכולים לפרש כמו שהבין הרב חו"י דיש לחלק גם בל"ת בין עושה מעשה לשב ואל תעשה ואדרבא יש להכריח דהרמ"א לא ראה דברי הריב"ש בזה פשכתב דין זה שאם ראה דבריו הנה לו להזכיר בפירוש דבר זה פדי שלא נטעה לומר דהעברת ל"ת כשהיא בלא מעשה חשיב כמצנת עשה דמאחר שהריב"ש איכפל תנא לאשמועינו האי מילתא לא הנה ליה להרמ"א להשמיטו ובפרט שבמשמעות לשונו יש להבין שכל שהוא בלא מעשה אין צריך לבזבז עליו כל ממונו ועכ"פ מגוף דברי הרמ"א הללו נלע"ד שאין הכרח שסובר פהריב"ש ומ"מ פינון שדברי הריב"ש מפורש דגם בל"ת שאין בו מעשה הדין נותן לבזבז כל ממונו ובדברי הר"ן והרמ"א אינו מפורש בהפך נראה דאית לן למינקט בדברי הריב"ש: והרב פ"ת ביו"ד סי' שז"ן הביא תנרף דברי הרב חו"י שכתב לחלק בין ל"ת שיש בו קום עשה לל"ת שהיא בשב וא"ת פהלנת המת.

ובסי' זק"ן ס"ד הביא דברי הפרמ"ג הנ"ל שיש לומר דבל"ת שאין בו מעשה אינו חייב לבזבז כל ממונו ושכ"כ בספרו תיבת אונס תקירה ד' ושכ"כ משנת חכמים ריש הלכות יסודי התורה דעתו נוטה לחלק דוקא בלאו שיש בו מעשה וה"ה במצנות עשה שעובר בקום עשה כגון לאו הבא מכלל עשה צריך לבזבז כל ממונו והזכיר גם תשו' החו"י הנ"ל והביא מ"ש הרב חומת ירושלים סי' קצ"ו בטעם החילוק שבין מצנת עשה למצנות ל"ת בזה.

וכתב דלפי דבריו יש לומר דאין חילוק וצ"ע הרב פ"ת ע"ז לעיניו בט"ז סי' רל"ב ס"ק י"ז וכוננתו דעמ"ש הרמ"א שם אם אינרע לו אונס והנה אפטר לסלקו ע"י שימתן ממון הרבה מיקרי אונס והוא מתשו' הריב"ש סי' קפ"ו הקשה הרב ב"ח על מה שנראה מדברי הרמ"א דאפי' בלא חשש ספנה חשיב אונס מחמת ממון הרבה שזה הפך מ"ש הרמ"א בא"ח סי' תרנ"ו דעל מצנות ל"ת חייב ליתן כל ממוןו והריב"ש בסי' קפ"ו דחשיב לה אונס עיקר טעמו הוא משום שהנה בגרונו חשש ספנה וכו' והכריח פן שהרי הריב"ש בסי' שפ"ז כתבדקדי שלא לעבור על ל"ת חייב ליתן כל ממוןו וכו' וא"כ יהיו דברי הריב"ש סותרים אלא ודאי דעיקר טעמו משום חשש ספנה דלא פהרמ"א ולזה תי' הרב ט"ז דהקא לא עבר פלל דאדעתא דהכי שייבזבז ממון רב לא נשבע וכו' וכן תי' הרב ש"ך בס"ק כ"ג כיעי"ש מתבאר דהגם שהחלוקים הם בכוננת הריב"ש בתשו' דסי' קפ"ו הצד השנה שבהם שגם לעבור על ל"ת בשב ואל תעשה (פההיא דהרמ"א במי שהדירו לאכול אצלו ואירע לו אונס שהנה יכול לסלקו ע"י ממון הרבה) הדין נותן ליתן כל ממוןו פדי שלא יעבור זולת היקא דאיכא חשש ספנה דאיכא למימר אדעתא דהכי לא נשבע וצריך לעיין בזה בשו"ת זרע אברהם חיו"ד סי' ט' שצ"ע הרב בתי פנסיות בסי' תרנ"ו ואמ"א נמצינו למדין דגם הרבנים הנ"ל נקטי פדעת הריב"ש דאין לחלק בל"ת בין ע"י מעשה

לשלא ע"י מעשה: ובחידושי רבינו עקיבא איגר שם פתב דמבןאר בתשו' חו"י סי' לק"ט דלאו שאין בו מעשה דינו כמצות עשה דאין צריף ליתן פל ממונו (וציין לעיין במשפצות זקב סי' תמ"ו סק"ו ולא ידעתי מה הציין הלז כמו שיראה הרואה) ואולם בתשו' הריב"ש סי' שפ"ז מבןאר דכל שהוא לעבור על לאו אף באין בו מעשה צריף ליתן פל אשר לו ולא יעבור עכ"ל וציין לעיין למ"ש בחוה"מ סי' של"ט סעיף יו"ד ועינתתי שם בהגהותיו וראיתי שהביא מ"ש הרב החינוך בפרשת פי תצא סי' תקפ"ח על מצות תשלום שכר שכיר ביומו שפכת דאם אינו יכול לפרעו באותו יום אלא א"כ יאבד הרבה משלו לא חייב הכתוב בזה לפי הדומה עכ"ל הרב החינוך וצריף לזה לעיין בס' מןצל מאש סי' מ"ה ובמ"ש בגי' ליון ש"ע יו"ד סי' ק"ט ס"א בהגהה והנה בחידושי רעק"א ליו"ד שבידי (באשילי רברבי דפוס רא"ם) עינתתי בסי' ק"ט ולא מצאתי דבר מזה וס' מןצל מאש אין בידי לעיין בד"ק ונראה שפונת ציננו (בחידושי שבי"ד סי' זק"ן הג"ל למ"ש בח"מ סי' של"ט הג"ל) הוא לרמז דמדברי הרב החינוך הג"ל מוכח דס"ל פדעת הרב חו"י דכל שעובר על ל"ת בלא מעשה אין מחייבין אותו להוציא פל ממונו שהרי בשכר שכיר יש ג"כ לא תעשה בפרשת קדושים ועי"ש בדברי הרב החינוך סי' ר"ל ובכל זאת קאמר דאם יצטרף לאבד הרבה משלו לא חייב הכתוב בזה וזה דלא פסקרת הריב"ש דפשיטא ליה דגם בענין בזה חייב לבזבז פל ממונו.

ועם שפכת לפי הדומה שגראה שלא החליט לומר פן עכ"פ שמעינן מיהא דסברת הרב חו"י לא נפלאת היא ויש צד לומר פן זה נראה פונת רעק"א בחי' ליו"ד הג"ל במה שציין למ"ש בחח"מ הג"ל (לפי דרכנו למדנו דפשיטא ליה לרעק"א דחייב לבזבז פל ממונו הוא מן התורה כדמוכח מדברי הרב הלבוש כנז"ל בראש האות).

אמנם לענ"ד יש לדחות דאין דעת הרב החינוך פן אלא גם הוא מודה לסברת הריב"ש שאין חילוק במצות ל"ת בין עושה מעשה לשב ואת"ע שהרי בפרשת קדושים סי' ר"ל גבי הזקרת הלאו לא תלין פעולת שכיר וכו' ששם פתב ג"כ שאם תבעו ולא היה לו מה שיתן אינו עובר לא סיים לומר שאם אינו יכול לפרעו באותו יום אלא א"כ יאבד הרבה משלו לא חייב הכתוב.

כמו שפכת בפרשת פי תצא סי' תקפ"ח הג"ל מזה נראה דכוננתו לומר דבמצות עשה דביומו תתן שכרו הוא דאינו עובר בענין בזה וזהו שפכת לא חייב הכתוב בזה כלומר בדין זה דהיינו מצות עשה דביומו ת"ש לא חייב אבל אין ה"ן דאל"ת עובר בכל גוונא לפי שחייב לבזבז פל ממונו כדי שלא לעבור אל"ת גם כשאינו עובר ע"י מעשה וכסברת הריב"ש ולפי זה פיון בדברי הרב החינוך אין הקרח דחולק על סברת הריב"ש ועוד דלא אמר פן בפשיטות אלא כמסתפק וידוע דבמחלוקת בפוסקים היכא דלמר פשיטא ליה ולמר מספקא ליה דנקיטין כמאן דפשיטא ליה כמו שפכתתי בכמה מקומות ועיין מה שרשמתי בקונטרס כללי הפוסקים סי' י"ו אות י"ט נראה דנקיטין כסברת הריב"ש שאין לחלק בדבר ומה גם שסברתו היא להחמיר ומה שציין לשו"ת מןצל מאש סי' מ"ה עתה ראיתי דבריו בשו"ת נשמת פל חי ח"ב סי' ט' שחקר פיון דקי"ל דכדי שלא לעבור אל"ת את פל הון ביתו יתן אפילו על מצנה קלה א"כ קשה דמצינו דהתורה חייבה שבועה למודה מקצת וכן לכופר ויש עד אחד דמחייבו שבועה ומשמע שמוטר לזה להשביעו

כְּדֵי שְׁלֵא לְאָבֵד מְמוֹנוֹ אֶע"ג דְּיִוְדַע בְּנֻדָּאֵי דְנִשְׁבַּע לְשַׁקֵּר וְהָרִי קַעְבֵּר אֶלְפִנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשֵּׁל וְתִירָץ דְכִינֵן שְׁהוּא רְשָׁע שְׁגוּזֵל מְמוֹן חֲבֵרוֹ מוֹתֵר לְהִשְׁבִּיעוֹ מִשׁוּם הַלְעִיטָהוּ לְרִשְׁעֵי וְיִמּוֹת וּשְׂכ"כ בִּשְׁט"מ לִב"מ פ"ק דָּאָם יוֹדַע שְׁמִשְׁקֵר מוֹתֵר לְהִשְׁבִּיעוֹ אֲבָל רִש"י וְהַתּוֹס' בְּפֶרֶק פֶּל הַנְּשַׁבְּעִין חוֹלְקִים וְכו' וּמְרִן הַחֲבִיל"ף שֵׁם הַרְבֵּה לְהִשְׁבִּיעוֹ ע"ד הָרַב מוֹצֵל מֵאִשׁ וְכַתֵּב מְדַנְּפְשִׁיָּה כְּמָה יִשׁוּבִים לְחֻקֵּיהֶם עִי"ש ש"מ דְּסִבְרֵי מְרַנֵּן דְּגַם בִּל"ת שְׁעוֹבֵר בְּלֹא מַעֲשָׂה פֶּלְפִנֵי עוֹר שְׁהוּא לֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשָׂה וּמִטַּעַם זֶה אֵין לּוֹקִין עָלָיו כִּיּוֹדַע אִיתֵיהּ לְהֵאִי דִינָא דְחִיִּיב לְבַזְזוֹ פֶּל הוּן בֵּיתוֹ כְּדֵי שְׁלֵא לְעַבְרָא עָלָיו וְהָרַב חֲתָן סוֹפֵר בְּשַׁעֲרֵי הַמְּקָנָה וְהַקְּנֵן ד' קמ"א בְּסוֹף אוֹת כ"ח נִסְתַּפֵּק אֵי בִּמ"ע שְׁיִיָּדָה פֶּלְפִנֵי עוֹר וּבִינָאֵר סְפָקוֹ שְׁהוּא בָּאֵם אֲנֻנְסִין אוֹתוֹ לְהַטְעוֹת חֲבֵרוֹ בְּמַצָּנָה אֵי מְחֻיָּב לְאָבֵד פֶּל מְמוֹנוֹ כְּכָל ל"ת אוֹ בְּמַצָּנוֹת עֲשֵׂה דִינֵינֵן לִיה דָּאֵין צָרִיךְ לְאָבֵד אֲלָא שְׁלִישׁ עַכ"ל מוֹכַח דְּבְמַצָּנוֹת ל"ת פְּשִׁטָּא לִיה דְּצָרִיךְ לְבַזְזוֹ פֶּל מְמוֹנוֹ אִף אִם הִיא בְּלֹא מַעֲשָׂה דְּוּמֵיָא דְּלִפְנֵי עוֹר רַק דְּעַל מ"ע מְסַפְקָא לִיה: וּבְגִילְיוֹן מוֹהֲרֵש"א (לְמַר בְּרִיָּה דְּרַבִּינוֹ עֲקִיב"א) בְּסִי' זִק"ן פְּתַב (עַמ"פ הֶרְמ"א צָרִיךְ לִיתֵּן הַפֶּל וְלֹא יַעֲבֹר ל"ת) וְז"ל עֵינֵן סִי' שַׁע"ד ס"ג בְּהַגָּהָה וְעַס"י שַׁע"ח סוֹף הַגָּהָה וְעַס"י שַׁמ"א בִּט"ז סק"ה וּבְגִילְיוֹן לֹא"ח סִי' תֵּרַנּוֹ בְּהַגָּהָה דְּקִדְקָתִי מְדָלָא פְּתַב הֶרְמ"א דִּין זֶה לְקַמֵּן בְּאֲנֻנְסִין אֲשֶׁה לְבֹא עָלֵיהּ מִשְׁמַע דְּנֻקָּא בְּעוֹשֵׂה מַעֲשָׂה לְעַבְרָא עָלָיו חִיִּיב לִיתֵּן פֶּל מְמוֹנוֹ וְא"כ בְּלֹא שְׂאִין בּוֹ מַעֲשָׂה אֵינוֹ חִיִּיב עִי"ש עַכ"ל וְלִפִּי הַנְּרָאָה כֵּן הוּא הַסְּפָמַת דְּעַתּוֹ לִפִּי מַה שְׁהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הֶרְמ"א וְהַדְּבָר תְּמוּהָ בְּעֵינֵי לְהַחֲלִיט כֵּן אַחַר שְׁבַדְבְּרֵי הֶרִיב"ש מְבִנָּאֵר בְּהִיפּוֹדָה וּמַה שְׁדַקְדַּק מְדַבְּרֵי הֶרְמ"א נִרְאָה שְׂאִינוֹ מוֹכְרָח שְׁהָרִי הֶרְמ"א לֹא פְּתַב סְבָרָא דְּנִפְשִׁיָּה כִּי הִיכִי דְּנִיזְדִּיק מְדַכְּתֵב דְּבָר זֶה בְּכַבָּא זֹו וְלֹא בְּזוֹ ש"מ דְּהִכִּי וְהִכִּי ס"ל רַק הוּא פְּתַב דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים בְּעַנְיָן שְׁדַבְּרוּ בּוֹ וְהָר"ן שְׁפַתְּבָה לְחַלֵּק בֵּין מַצָּנוֹת עֲשֵׂה לְמַצּוֹת ל"ת פְּתַב דִּינוֹ בְּסַתְּם דְּעַל מַצָּנוֹת ל"ת יִתֵּן אִישׁ אֶת פֶּל הוּן בֵּיתוֹ וְלֹא יַעֲבֹר וְכֵן הֶעֱתִיקוֹ הֶרְמ"א וְלַעֲנֵן יִהְיֶה וְאֵל יַעֲבֹר שְׁפַתְּבוֹ הַתּוֹס' וְש"פ לְחַלֵּק בֵּין אִם אוֹמְרִים לוֹ לְעַשׂוֹת מַעֲשָׂה לְכַשְׁהוּא בְּלֹא מַעֲשָׂה לֹא נַחְתּוֹ לְחַלֵּק בֵּין אִם אֵינוֹ יְכוֹל לְהַצִּיל בְּכָל מְמוֹנוֹ לֹאֵם יְכוֹל וְכֵן הֶעֱתִיק דְּבָרֵיהֶם וְאֵין לְדַקְדַּק מְזִה דְּבָר.

וּמַה שְׁצִינֵן לְסִי' שַׁע"ד ס"ג בְּהַגָּהָה וְהוּא שְׁשֵׁם בְּדִין מֵת מַצָּנָה שְׁפַתְּבוֹ מִיטְמָא לְקוֹבְרוֹ כ' הֶרְמ"א בְּשֵׁם נִמְק"י פֶּרֶק הָאֲשֶׁה רַבָּה וְקוֹדֵם ד"ה תְּנִיָּא אָמַר ר"א כֵּן יַעֲקֹב דָּאֵם אֵינוֹ מוֹצֵא שְׁיִקְבְּרוּהוּ רַק בְּשִׁכְרָא אֵינוֹ חִיִּיב לְשַׁפְּוֹר מְשֻׁלוֹ.

אֲלָא מִיטְמָא אִם יִרְצָה עַכ"ל וְכִנְיָתוֹ לִפִּי הַנְּרָאָה הִיא לְהוֹכִיחַ מְזִה דְּגַם עַל מַצָּנוֹת ל"ת אֵינוֹ חִיִּיב לְבַזְזוֹ מְמוֹנוֹ כְּדֵי שְׁלֵא לְעַבְרָא אֶל"ת וְהַדְּבָר תְּמוּהָ מְאֹד א"כ בּוֹאוּ וְנִצְוּחַ עַל רַבִּינוֹ הֶרְמ"א דְּמִזְכִּי שְׁטָרָא לְבִי תְּרִי דָּאִף אִם לֹא יִקְשָׁה עָלֵינוּ מַה שְׁהָרַב הַנִּמְק"י סוֹבֵר דְּעַל מַצָּנוֹת ל"ת אֵינוֹ חִיִּיב לְבַזְזוֹ מְמוֹנוֹ אֲפִילוֹ אִם צָרִיךְ לְעַבְרָא ע"י מַעֲשָׂה (מַה שְׁרַחֲוֹק וּמְוַקְצָה מִן הַדְּעַת לּוֹמַר כֵּן) מ"מ הֶרְמ"א שְׁפּוֹסֵק דְּבִמְל"ת חִיִּיב לְבַזְזוֹ פֶּל מְמוֹנוֹ אִיךְ פּוֹסֵק בְּסִי' שַׁע"ד דְּבָרֵי הַנִּמְק"י דָּאֵינוֹ חִיִּיב לְבַזְזוֹ מְמוֹנוֹ בְּשִׁבִּיל מַצָּנוֹת ל"ת.

וְכ"ש דְּבַאֲמַת גַּם עַל הָרַב הַנִּמְק"י וְהֶרִיטְב"א (שְׁמַמְנוּ הֶעֱתִיק הָרַב נִמְק"י) יֵשׁ לְתַמּוּהָ מִי גָרַע מַצָּנוֹת ל"ת שְׁעוֹבֵר בְּפוּעַל מַצָּנוֹת עֲשֵׂה שְׁמַכְבֻּלָה בְּשַׁב וְאֵל תַּעֲשֵׂה וְא"כ אִם לֹא חִיִּיב לְבַזְזוֹ פֶּל מְמוֹנוֹ כְּדֵי שְׁלֵא לִיטְמָא.

היא מיקה לפנטרו בלא פלום אי אפער ודי לנו לומר שיהא דין ל"ת שנה למצנת עשה שאינו חייב לבזבז יותר מחומש אבל שלא יהיה חייב להוציא מפיסו שום דבר כדי שלא לעבור בל"ת הדבר תמוה מאד ובהכרח לומר דשניא ההיא דכינון דהתורה התיירה ליטמא למת מצנה שאין לו קוברים א"כ הרי אין זה עובר ל"ת אלא מקיים מצנת ה' ברה כמה שטמא לו וכינון שטומאתו עסק מצנה היא אף שיכול למצוא שיקברוהו בשכר לא חייבתו תורה ליתן שכר על זה ויכול הוא בעצמו לקבורו ומצנה קעביד ולא נלמוד מזה שיהא מותר לעבור עבירה כדי להעמיד כל ממונו החביב עליו דנדאי יש לו ליתן כל ממונו כדי שלא יעבור אל"ת ומצנה שאני: ומה שציין למ"ש בסי' שס"ח שכתב הרמ"א דאם המושל מרעה בהמותיו על קברי ישראל אם יד הקהל משגת ובגידם למחות בהוצאה מועטת צריכים למחות אם אין לחוש שע"י זה יתגרה בהם המושל אבל בלא"ה אין צריך למחות ונראה דכוננתו להוכיח מזהדעכ"פ פשעובר בלא מעשה אין צריך לבזבז כל ממונו ולענ"ד מלבד שאין זה בסוג עושה איסור שלא ע"י מעשה כי הקהל לא עשו בזה מאומה וכשהמושל מזלזל בקברי ישראל אין על הקהל שום שם איסור רק שאם יש בכחם לתקן הדבר בהוצאה מועטת נכון הדבר שיעשו כן ועוד אף אם הקהל היו עושים בזה איסור שלא ע"י מעשה אין הכרח מזה דמשום שהוא בלא מעשה אין צריך לבזבז כל ממונו די"ל כמ"ש הרב חת"ס בחח"מ סוסי' קע"ז ונ"ל ומ"ש להסוברים דאפילו בביטול ל"ת בשואת"ע צריך לבזבז כל הונו ולא יעבור אף לרמב"ם דפסק בפדיון שבויים המעלים עין עובר על לא תעמוד על דם רעה ועל לא תרדה בו בפרך הנה יפה כתב רמב"ם דעובר על כל אלו ולא דמי לע"ע הנמכר לנכרי דמירי קרא פשיד ישראל תקיפא על אוה"ע ולא ירדנו בפרך א"א רואה רודה בפרך גם לא ימיתנו ולא יעבירונו על דתו לאונסו אף ע"ג דמירי בנמכר לשמש לע"ז לעקר מ"מ ל"ד לשבוי דמפין וחובשין נגידה קשה ממיתה ומעבירין אותו על דתו ורודין בו בפרך בלי ס' אף מ"מ נ"ל ליישב קושית פר"מ דלא אמרה הר"ן אלא ביחיד שצריך לבזבז כל ממונו ולהטיל עצמו על הצבור להתפרנס מן הצדקה ולא יעבור אל"ת אבל צבור הנדחק ובזמן שאוה"ע תקיפים על שונאי ישראל הוי דנוחקא דצבורא בכלל פ"ן כמ"ש הרא"ש פ"ק דב"ב וכמ"ש בש"ע יו"ד סי' רנ"א בסופו ע"כ חשו לדנוחקא עכ"ל החת"ס וכמו כן י"ל להיהא דסי' שס"ח פמוכן.

ומה שציין לדברי הט"ז בסי' שמ"א סק"ה בענייני איני מבין מה הציון הלז כי איני רואה שייכות למאי דעסיק מר (אם לעבור ל"ת שלא ע"י מעשה חייב לבזבז כל ממונו ואם פונתו למ"ש שם בט"ז בשם הרב תה"ד ב"מ שבתל התפלה משום חשש הפסד ממונו אם חייב בתשלומין הנה שם הוא ביטול מצנת עשה לא העברת ל"ת וגם לא הונכר שם שמוותר לבטל התפלה משום הפסד ממונו רק באם בטל התפלה אם חייב בתשלומין הוא דמירי סו"ד כל דברי הגליון בזה לענ"ד צ"ע: ולענין ל"ת דרבנן אי אמרינן ג"כ דחייב לבזבז כל ממונו נסתפק הרב פרמ"ג בסי' תרנ"ו וכתב פמ"ש"ת פמ"א כתב בענין מי שאנסוהו לשותות סתם יינם של עכו"ם וא"מ בידי לעיין בדב"ק והרב פ"ת ביו"ד סי' קנ"ז סק"ד הביא דברי הרב חות יאיר דנראה דמחלפא שיטתיה בענין זה אמנם הביא דברי הרדב"ז בסי' קמ"ה (דברי הרדב"ז בזה הביאם גם הרב ארעא דרבנן באות ס"ו ע"ש) דפשיטא ליה דגם שלא לעבור איסורין דרבנן צריך לבזבז כל אשר לו ומירי לענין שלא לאכול איסורין דרבנן כיע"ש.

אף באיסורין דרבנן והם בשוב ואל תעשה מספקא לי אם חייב לבבז כל ממונו דמתוך מה שרשמתי למעלה בענין זה מתבאר דגם ב"ת דאורייתא פשהו בשואת"ע אינו פשוט דחייב לבבז כל ממונו וא"כ בדרבנן אפשר דכ"ע מודו דאינו חייב לבבז כל ממונו.

ומצאתי בשו"ת הרב רמ"ץ בחא"ח סי' י"ח שנסאל באשה אומנית להקזי דם ולהעמיד עלוקות ואין בהעיר ובכפרים סביבותיה רופא אחר וקראוהו חוץ לתחום שנהוץ לרפואות האלה ואם לא תאבה האשה ללכת חששים הנוגעים לנפשה וכתב הרב השואל בתשובתו אחר שנסאל ונתן בתששות אחרים ואמנם מצד החשש הנוגע לפרנסתה ותהיה חסר לחם ודאי דאין להתיר איסור לאו מן התורה כמבואר בקדמונים הובא בטוש"ע א"ח סי' תרנ"ו שחייב לבבז כל ממונו שלא יעבור באיסור לאו וכמבואר בש"ס וטוש"ע סי' שכ"ט בנכרים שצרו וכו' ד"ה באו על עסקי ממון אין מחללין את השבת ואף מזה יש עוד צד היתר בנ"ד לענין איסור דרבנן דשרי ואינה חייבת לבבז כל ממונה דהיינו כל פרנסתה ע"ז דהרי אפ"ל במ"ע דאורייתא אין מחויבת בזה כמבואר בש"ס ובא"ח סי' תרנ"ו ודברי הפרמ"ג שם שעדיין מסתפק קצת בזה צ"ע ודרי דעת סה"ת הובא בטור ובש"ע רס"י של"ט דבמקום פסידא אין לחוש לאיסור מוקצה שהוה מדרבנן ואפילו החולקים י"ל דבכה"ג מודים וכבר הארכתי בזה בתשו' עכ"ל ושם בסי' י"ז האריף בסברת הפוסקים אם יש להתיר איסור דרבנן במוקצה וכיוצא משום פסידא וכתב באות ח' ליישב דברי הרשב"א דסתרי בענין זה דיש לחלק בין קום עשה לשוב ואל תעשה וסיים וכעין חילוק זה נמצא כ"פ בש"ס ועיין בסי' תרנ"ו דיש חילוק בין לעבור בינדים על לאו ובין שלא לקיים עשה ומשם משמע קצת דבאיסור דרבנן חיישינן לפסידא פדעת ר"ת ובעה"ת מדכתבו דלעבור על איסור ד"ת לבבז כל ממונו וכו' משמע דנקא איסור ד"ת מדלא נקטי רבותא טפי באיסור דרבנן ומצאתי שבפרמ"ג גסתפק בזה ולכאורה דברים כפשוטן משמע כמ"ש עכ"ל מתבאר מדבריו דס"ל דבאיסור דרבנן אפילו אם צריך לעבור בקום עשה לא אמרינן דיבבז כל ממונו ונראה עוד מדבריו דגם באיסור דאורייתא אם הוא בשואת"ע כמאנה דיינינן ליה ואין צריך לבבז כל ממונו ובשני הדינים האלו יש לפקפק ע"ד דלגבי איסור דרבנן בקום עשה נעלם ממנו דברי הרדב"ז הנ"ל שכתב בפשיטות דצריך לבבז כל ממונו ולגבי איסור תורה שהוה בשוב ואת"ע כבר נתבאר מתוך מה שרשמתי למעלה שאינו פשוט לומר כן והריב"ש כתב בסי' שפ"ז מפורש בהיפך ותנימה הוא ששוב הזכיר תשו' הריב"ש מ"ש בסוס"י שפ"ז לענין אם להתיר אמירה משום פסידא עי"ש ומסתמא ראה גם מ"ש בתוך התשו' (דכשאמרו דשלא לעבוד על ל"ת חייב לבבז כל ממונו הוא אפילו בעובר אלאו בלא מעשה) והיה לו לסתור סברתו שכתב בתחלה לחלק בין עושה מעשה לאינו עושה מעשה (דנראה פונתו דגם באיסורין עצמן מחלק כן דומיא למ"ש ליישב דברי הרשב"א אהדדי מפח דברי הריב"ש הנ"ל).

גם מה שדקדק מדברי הפוסקים מדכתבו דלעבור על איסור ד"ת וכו' הנה המעיין בדברי הפוסקים שהביא מרן הב"י והרב ב"ח בסס"י תרנ"ו יראה דלא הוזכר בדבריהם תיבת ד"ת (כמ"ש הרב רמ"ץ) אלא פתבו דבמצות ל"ת דהוה קום עשה את כל הון ביתו יתן ועליה אנו דנים אם פונת מאמרם ל"ת כולל גם ל"ת דרבנן או פונתם על ל"ת של תורה

וְנָהוּ שְׂנֵסֶתְפֶק הָרַב פֶּרֶמ"ג וְלֹא יִדְעָתִי עַל אֵיזָה פּוֹסְקִים נִתְכַּנְּנִין הָרַב רִמ"ץ בִּמ"ש בְּשָׁמַם שְׁפָתָבו עַל אִיסוּר ד"ת דְּמִזְה מְדַקְדַּק דְּדוֹקָא עַל אִיסוּר תּוֹרָה וְלֹא עַל אִיסוּר דְּרַבָּנִין וְגַם אִינִי מִבִּין מ"ש דְּמִזְה סִיעֵתָא לְסִבְרַת סה"ת וּד"ת דְּמִשׁוּם פְּסִידָא וְשָׂרִי אִיסוּר דְּרַבָּנִין דְּאָרְף אִם נֹאמֵר דְּכֻנְנַתְם לְחֻלְק בֵּין אִיסוּר תּוֹרָה לְאִיסוּר דְּרַבָּנִין מ"מ לֹא שְׁמַעְנִי אֱלֹא דְבִאִיסוּר דְּרַבָּנִין אִין צְרִיךְ לְבַזְזֵי כָּל מְמוֹנֵי אֲבָל כָּל שְׂאִינוּ צְרִיךְ לְבַזְזֵי כָּל מְמוֹנֵי אֲמִינָא לָךְ אֲנָא דְּאָרְף דְּאִית לִיָּה פְּסִידָא לֹא שְׂרִינִי אִיסוּר דְּרַבָּנִין בְּאִנְפִּין שְׁכָל דְּבָרֵי הָרַב בְּזָה לַעֲנִיד צ"ע וּמְרִן הַחֲבִי"ף בְּסִפְרֵי רִוּחַ חַיִּים בְּסִי תִרְנ"ו פְּתַב בְּשֵׁם הָרַב"ח בְּתִשְׁבֻּת הַיְשָׁנוֹת בְּסִי קכ"ט וְז"ל וְחִיב לְהוֹצִיא כָּל מְמוֹנֵי לְהוֹצִיא הוֹצֵאוֹת שְׁלֵא יַעֲבֹר עַל ל"ת וְכ"ש בְּלֹא יִסוּר וְכ"כ הֶרְדֵּב"ז בְּתִשְׁבֻּת הַיְשָׁנוֹת סִי קמ"ה עכ"ל הָרַב רִו"ח וְשׁו"ת הָרַב"ח אִין בְּיַדִּי לַעֲיִין בְּדַב"ק וְלִפִּי הַנִּרְאָה יֵשׁ ט"ס שִׁמ"ש וְכ"ש צ"ל וְאֲפִילוּ וּמ"ש בְּלֹא יִסוּר צ"ל לֹא תִסוּר וְכֻנְנַתוֹ דְּאֲפִילוּ אִיסוּרִין דְּרַבָּנִין דְּאִסְמְכִינְהוּ אֱלֹאוּ דְּלֹא תִסוּר הַדִּין נוֹתֵן לִיתֵן כָּל מְמוֹנֵי כְּדִי שְׁלֵא לַעֲבֹר עֲלֵיהֶם וְזָהוּ שְׁפִיטִים וְכ"כ הֶרְדֵּב"ז וְכוּ' שְׁכֵן הִיא רַעְתוֹ בְּתִשְׁבֻּת הַנִּל (וְהִיא לוֹ נִדְפְּסָה בְּדָפוּס וּוְאֲרִשָׁא תִרְמ"ב בַּח"ד סִי א' רִי"ו) דְּאֲפִילוּ בְּאִיסוּרִין דְּרַבָּנִין הַדִּין כֹּן וְנִמְצָא חֶבֶר לְסִבְרַת הֶרְדֵּב"ז וְגוֹף תִּשְׁוִי הֶרְדֵּב"ז הַנִּל הַבִּיאָה בְּרוּחַ חַיִּים בַּחֲיו"ד דָּף קכ"ט ע"ג וְעִינִן בְּמָה שְׁפָתָבְתִי בְּקוֹנְטֵרַס אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעֲרַכַת חֻלְבֵּי שְׁלֵי נְכָרֵי אוֹת ב': אַחַר שְׁפָתָבְתִי כָּל הַפְּתוּב בְּאוֹת זֹו רְאִיתִי לִידִידֵי הַגָּאוֹן מוהר"י אִיזִישְׁטִיין יצ"ו בְּסֵה"ב עֲמוּדֵי אֵשׁ בְּסִי ד' כָּלֵל ז' שְׁהֶאֱרִיךְ בְּבִקִּיאוֹת נִפְלָא בְּעֵגְנֵי זֶה וְשָׁקוּ"ט בְּדְבָרֵי כְּמָה מְרַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים שְׂאִין סְפָרֵיהֶם מְצִוִים אֲצִלֵי וּמִפְּנֵי זֶה בְּצִירוֹף הָאֲרִיכוֹת מַעֲנִין לַעֲנִין כְּדִרְכּוֹ בְּקִדְשׁ לֹא יִכְלָתִי לְהַתְּיָשֵׁב בְּדַב"ק זוּלַת אֲגַב רִיָּהֲטָאִי זֶה חֲזִיתִי וְאִסְפָּרָה שְׁהִבִּיא מָה שְׂנֵסֶתְפֶק הַפֶּרֶמ"ג אִם יֵשׁ לְחֻלְק בֵּין ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ מַעֲשֵׂה ל"ת שְׁבָשֵׁב וְאוֹת"ע וְשֶׁחֻוִי פְּשִׁטָא לִיָּה לְחֻלְק כֹּן וְעוֹד כְּתַב דְּבִלְבוּשׁ סִי תִרְנ"ו כְּתַב לְהַדְּיָא לְחֻלְק בֵּין קוּם וַעֲשֵׂה לְשׁוֹאֲת"ע וְתַמָּה עַל שְׁלִשַׁת הָרוּעִים הַנִּל דְּנִעְלָם מֵהֶם דְּבָרֵי הָרִיב"ש בְּסִי שִׁפ"ז שְׁפָתָב דְּאִין לְחֻלְק כֹּן (כְּמוֹ שְׁפָתָבְתִי לְמַעְלָה דְּבָרֵי הָרִיב"ש בְּזָה) וְכֹן תַּמָּה עַל אֵיזָה מְחַבְּרִים שְׁפָתָבו לְחֻלְק כֹּן ע"ש וְהִנֵּה תְּמִיָּהֲתוֹ עַל הַחֻוִי וּפֶרֶמ"ג הָא וְדֹאִי תְּמִיָּה וְכְמוֹ שְׁפָתָבְתִי לְמַעְלָה אֲבָל דְּבָרֵי הָרַב הִלְבוּשׁ יֵשׁ לִיָּשֵׁב שְׂאִין כְּנֻנְתוֹ לְחֻלְק בְּל"ת עֲצָמֵן בֵּין עוֹבֵר עֲלֵיהֶן בְּקוּם עֲשֵׂה לְעוֹבֵר עֲלֵיהֶן בְּשֵׁב וְאוֹת"ע רַק כְּתַב לְחֻלְק בֵּין מְצֻנֹת ל"ת לְמַצְנוֹת עֲשֵׂה וְאָרְף שְׁפָתָב בְּטַעַם הַמִּל"ת שְׁלֵא יַעֲבֹר עֲלֵיהֶן בְּקוּם עֲשֵׂה אִין לְדַקְדַּק דְּכִשְׁעוֹבֵר בְּשֵׁב וְאוֹת"ע אִין צְרִיךְ לְבַזְזֵי שִׁא"כ הִנֵּה לוֹ לְחֻלְק כֹּן בְּל"ת עֲצָמֵן וְלֹא לְחֻלְק בֵּין ל"ת לְמַצְנוֹת עֲשֵׂה וְהָרִי גַם הַרְשָׁב"א וְהָר"ן .

כְּשִׁפָתָבו לְחֻלְק בֵּין מְצֻנֹת עֲשֵׂה ל"ת כְּתַבו דְּדוֹקָא בִּמ"ע הוּא דְּאֵל יְבַזְזֵי מִשׁוּם דְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֵׂה שְׂאִנִי אֲבָל בְּמַצְנוֹת ל"ת אֵת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ יִתֵּן. וְכְּדִי שְׁלֵא יִהְיֶה דְּבָרֵי הָרִיב"ש הַיְפֹף דְּבָרֵי הַרְשָׁב"א וְהָר"ן בְּהֶכְרַח לֹאמֵר דְּלֹא בְּכָל שֵׁב וְאוֹת"ע אֲמוּר רַבָּנִין דְּאִין צְרִיךְ לְבַזְזֵי רַק בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֵׂה דְּמַצְנוֹת עֲשֵׂה שְׁהִיא קִלְהָ נִגְדַּת הַל"ת כִּמ"ש הָרִיב"ש וְא"כ גַּם בְּדְבָרֵי הָרַב הִלְבוּשׁ נוֹכַח לְפָרֵשׁ דְּאִין כְּנֻנְתוֹ אֱלֹא לְחֻלְק בֵּין מ"ע לְמַצְנוֹת ל"ת אָרְף שְׁהִלְשׁוֹן דְּחוּק קֶצֶת.

וּבְאֵמַת שְׁגַם אֲנִי הַדֵּל . בְּרִאוֹתֵי דְּבָרֵי הָרַב הִלְבוּשׁ תְּמַהֲתִי עַל הָרַב פֶּרֶמ"ג שְׁלֵא רְאָה דְּבָרֵי שְׁבָאוֹתוֹ פָּרַק בְּאוֹתוֹ מְקוּם דְּמִדִּיקְדוּק דְּבָרֵי הִלְבוּשׁ יֵשׁ לְפִשְׁוֹט סְפָקוֹ לְהַקֵּל וְשׁוֹב דְּחִיתִי לְעֲצָמֵי דְּאִין כְּנֻנְתוֹ אֱלֹא לְחֻלְק בֵּין ל"ת לְמ"ע וְלִפִּי שְׁהִיָּה נ"ל לְדְבָר פְּשׁוּט לֹא

העליתי על הספר אלא מה שיש לתמונה מדברי הריב"ש כמש"ל וכתב עוד דמשמע מדברי הריב"ש ומוהר"ם ריקאנטי סי' נ"א דבעשה היכא דהוי בקום עשה צריף ליתן כל ממונו פונתו לפי הנראה דבאיסור עשה אף שאינו ל"ת פינון שעובר בקום עשה צריף לבזבז כל ממונו והוא פשוט פינון שאפילו בל"ת דרבנן צריף לבזבז כל ממונו כמ"ש הרדב"ז בסי' קמ"ה הנז"ל ואיסור דאורייתא אף שהוא רק איסור עשה פשוט דלא גרע מאיסור דרבנן אמנם מה שהוצרך להבין זאת מדברי הריב"ש ומוהר"ם מריקאנטי וכן דקדק עוד לקמיה בדרך ל' ע"ב מדברי השט"מ בבב"ק דף ט' ע"ש הנה הרבנים הנ"ל לא פתבו אלא דברי הראב"ד והרשב"א כמו שיראה הרואה ודבריהם כבר הובאו בב"י וב"ח ס"י תרנ"ו והוא תימה שלא ראה בב"י וב"ח הנ"ל: עוד ראיתי שם שהביא מ"ש הרב החינוך בסי' תקפ"ח הנז"ל (בד"ה ובחידושי רבינו עקיבא) ושהרב לימודי ה' לימוד קצ"ה.

תמה עליו דהא איכא ל"ת דלא תלין פעולת שכיר וצריף ליתן כל ממונו ע"ז והוא נר"ו פתב דהרב החינוך ס"ל פדעת הרב חו"י דדוקא בל"ת שעובר ע"י מעשה הוא דצריף לבזבז וכתב לפי דרכו דאף דמוכח מדברי התוס' (שהביא שם) דסברי דגם בל"ת שאין בו מעשה צריף לבזבז כל ממונו ומדבריהם יש להקשות ע"ד הרב מוהר"ם מלובלין בסי' ט"ו שגראה שסובר בהיפך מ"מ יש ליישב דפסק פהרב החינוך וכו' אלו תו"ד שם ובמחכ"ת כל המצאותיו לא הונקשו בעיני ולא ניתא לי לומר דהרב החינוך חולק על הריב"ח ואף לא לומר דהרב מוהר"ם ל"סמך ע"ז בלתי שיזכיר דבריו ולענ"ד מה שכתבתי בכונת דברי הרב החינוך נראה אמת ויציב והמעניין יבחר את זה ראיתי להעיר בדב"ק ואתה המעניין עיניך תחזנה בגוף ספרו נפלאות תורתו חריפותו ובקיאותו: סימן מ (מקונטרס הפללים מערכת הל"מ"ד אות קי"ג).

לשון הרע ומוציא שם רע יש חילוק ביניהם ומבואר בדברי הרמב"ם ריש פ"ז מהלכות דעות דהמדבר בגנות חברו והדבר אמת זהו לשון הרע ואם הדבר הוא שקר נקרא מוציא שם רע וכן ביאר הרמב"ם בפיה"מ בסוף פ"ק דמס' אבות (אמתני' דלא מצאתי לגוף טוב משתיקה) שאין לשון הרע שייכב על אדם ויחס לו מה שלא יעשה פי זה יקרא מוציא ש"ר על חברו ואמנם לשון הרע הוא שיגנה גנות האדם אפילו בפעולותיו שיעשה באמת ע"ש ומזה תמהתי על מ"ש הרב ח"י אדם בהלכות יום הכפורים בכלל קמ"ב שאחר שכתב שרז"ל אמרו בחנוך איסור לה"ר שקשה מהעבירות החמורות סיים ואמר והטעם שחמור מג' עבירות שחמורות הוא שזה אוסר במעשה נחש הקדמוני שדבר לה"ר על הקב"ה שמן האילן אכל וברא העולם והיה בזה ג"ע וע"ז וש"ד נהלא הנחש היה מוציא ש"ר שכל מה שדבר הוא שקר וכזב בלתי שמץ אמת וממנו ניקח ללמוד חומרא למוציא שם רע על חברו אבל איך נלמוד ממנו למדבר לשון הרע דהיינו המדבר בגנות חברו והוא אמת.

שו"ר דמדברי הש"ס בפ"ב דשבת ד' ל"ג ריש ע"ב מתבאר יפה דגם המספר שקר בגנות חברו נקרא בלשון חז"ל לשון הרע שהרי אמרו שם דבעון לשה"ר אספריה באה ודריש לה מקרא פי' סכר (מלשון אספריה) פי' דוברי שקר ש"מ דגם בשקר נקרא לשון הרע וכן מתבאר מדברי רש"י שם (עמ"ש בש"ס דטעם אספריה ללה"ר כמדה במדה שזה וזה

מתחיל בלב וגומר בפה) בד"ה פה גומר שֶהֵלֵב מִבֵּין לִסְפֵר לֵה"ר וּבִוּדָה הַדְּבָרִים מִלְּבוּ עַכ"ל הָרִי דְמַפְרֵשׁ דְּלֵה"ר הָאָמֹר בְּש"ס הוּא שְׂבוּדָה הַדְּבָרִים מִלְּבוּ וְהִוְכַרְח לְפָרֵשׁ כֵּן מִשׁוּם דָּאֵם נְפָרֵשׁ דְּלֵשָׁה"ר הֵינּוּ שְׂאוֹמֵר אֲמַת הֵיכִי יִלְיֵף בְּש"ס דְּהָאֹמֵר לֵה"ר בְּאַסְפָּרָה מְדַכְתִּיב יִסְכַּר פִּי דוּבְרֵי שְׁקַר כְּמוּבָן וְכֵן מִתְבָּאֵר מְדַבְרֵי רַש"י בְּמַס' סְנֵהֲדָרִין ד' ק"ג ע"א בְּמ"ש בְּש"ס דְּכַת מְסַפְרֵי לֵשָׁה"ר אֵין מְקַבְּלַת פְּנֵי שְׂכִינָה שְׂנֹאֵמֵר פִּי לֹא אֵל חֲפִץ רָשָׁע אֲתָה לֹא יִגְנֹרְךָ רַע וּפִירֵשׁ"י לֹא יִגְנֹרְךָ רַע הֵינּוּ מְסַפְרֵי לֵשָׁה"ר דְּכַתִּיב בְּתַרְיָה תְּאֵבֵד דוּבְרֵי פְּזָב אֶלְמָא דְּמְסַפֵּר לֵשָׁה"ר הֵינּוּ בְּדַבְרֵי פְּזָב וְגַם הָרַב בַּח' אֲגָדוֹת לְמַס' שְׁבַת שָׁם כָּתַב לְשׁוֹן הָרַע נוֹפֵל בֵּין אֲמַדְבֵּר אֲמַת אוֹ שְׁקַר אֶלְא דְּהָאֵי קֵאֵי אֲמַדְבֵּר שְׁקַר וְכו' עי"ש וְחִידוּשׁ הוּא שְׁפַתָּב כֵּן בְּפִשְׁטוֹת וְלֹא זָכַר דְּמַדְבְּרֵי הָרַמְבַּ"ם בְּמִקְוֹמוֹת הַנִּזְ"ל שְׁתִּימִים זֹו שְׁמַעְנֵן דְּהַמְסַפֵּר שְׁקַר לֹא נִכְלָל בְּשָׁם לְשׁוֹן הָרַע כִּי אִם מוֹצִיא שָׁם רַע יִקְרָא וּבַח' אֲגָדוֹת לְסְנֵהֲדָרִין שָׁם הֵבִיא מַה שְׂכ' רַש"י דְּהֵינּוּ מְדַכְתִּיב בְּתַרְיָה תְּאֵבֵד דוּבְרֵי פְּזָב וְכַתַּב ע"ד וְנ"ל אֲבָל בְּמִשְׁמַעוֹת זֶה דוּבְרֵי שְׁקָרִים וְיוֹתֵר נִרְאֶה כְּפִירוּשׁוֹ הַשְּׁנִי מְדַכְתִּיב בְּתַרְיָה אֵין בְּפִיָּהּ נְכוּנָה וְכו' ע"כ כְּפִיָּתוֹ דְּאָף לְשׁוֹן זֶה נוֹפֵל בֵּין אִם אוֹמֵר אֲמַת בֵּין אִם אוֹמֵר שְׁקַר כַּמ"ש בַּח"א לְמַס' שְׁבַת הַנִּזְ"ל מ"מ לֵשָׁה"ר הָאָמֹר פֶּאֵן הֵינּוּ וְדָאֵי בְּלֹא שְׁקַר דְּהָא קֵאֵמֵר ד' כְּתוּת אֵין מְקַבְּלוֹת פְּנֵי שְׂכִינָה וְקַחְשִׁיב כַּת מְשַׁקְרִים לְעַצְמָן וְכַת מְסַפְרֵי לֵה"ר לְעַצְמָן וְק"ל וּמַצָּאֵי שְׁבַתִּיב רַבָּה פְּרָשַׁת שׁוֹפְטִים אָמְרוּ ד"א אַר"ש בַּר נַחְמָן שְׂאֵלוּ לְנַחֲשׁ וְכו' וְלָמַה לְשׁוֹנָךְ שׁוֹמֵת בְּאַרְצָךְ אָמַר לָהֶם שְׁהוּא גֵרָם לִי שְׂאֲמַרְתִּי לְשׁוֹן הָרַע עַל בּוֹרְאֵי וּמָה הָיָה הַלֵּה"ר הַנַּחֲשׁ הָיָה מְסִיחַ כְּבָנֵי אָדָם וְכו' הַתְּחִיל לֹמַר לְשׁוֹן הָרַע עַל בּוֹרְאוֹ מִן הָאֵילָן הָיָה אָכַל וּבָרָא אֶת עוֹלָמוֹ וְצוּהָ אֶתְכֶם שְׂלֹא תֹאכְלוּ וְתִבְרָאוּ עוֹלָמוֹת וְכו' עי"ש הָרִי מְפֹרֵשׁ שְׁמָה שְׂאֵמֵר הַנַּחֲשׁ עַל הַבּוֹרָא יִתְבַּרַךְ שְׂאֵכַל מֵהָאֵילָן וּבָרָא עוֹלָמוֹ (שְׁזָה שְׁקַר מְוַחֲלֵט) קָרִי לֵיהָ לֵה"ר וְנִמְצָא שְׁהַמְדַּבֵּר שְׁקַר נוֹפֵל לֹמַר עָלָיו לְשׁוֹן הָרַע וְכַמ' עֲרַכִּין ד' ט"ו ע"א א"ר אֶלְעָזָר בֶּן פֶּרְטָא בָּא וְרָאָה כְּמָה גְדוֹל כַּח שָׁל לְשׁוֹן הָרַע מִנ"ל מְמַרְגְּלִים וּמָה הַמוֹצִיא שָׁם רַע עַל עֲצִים וְאַכְנֵים כְּףֵי הַמוֹצִיא ש"ר עַל חֲבָרוֹ עֲאכ"ו ע"כ הָרִי פִתַּח בְּלֵשָׁה"ר וְסִיֵּים בְּמוֹצִיא ש"ר אֶלְמָא דְּגַם הַמְדַּבֵּר שְׁקַר נִקְרָא בְּלֵשׁוֹן חֲזוֹ"ל מְדַבֵּר לֵה"ר וְהוּא תְּקִימָה עַל רַבִּינוֹ הַגְּדוֹל שְׁהַחֲלִיט הַמַּאֲמָר כִּי הַמְדַּבֵּר שְׁקַר אֵינוֹ נִקְרָא מְדַבֵּר לְשׁוֹן הָרַע כְּנִזְ"ל מֵאַחַר שְׁמַצִּינוּ שְׁמַדְבֵּר שְׁקַר נִקְרָא לֵה"ר בְּלֵשׁוֹן חֲזוֹ"ל וְצ"ע שׁוֹב נְדַפְסַ ס' נַחְמֵד חֲפִץ חַיִּים לְרַב גְּדוֹל בְּדוֹרְנוֹ יצ"ו (הוּא בְּנוֹי וּמְשׁוֹנְכָלָל עַל הַלְכוֹת לֵה"ר וְרַכִּילוֹת אֲשֶׁר אֶסְף הָרַב הַמְחַבֵּר כָּל מֵאֲמָרֵי רִזוֹ"ל וְדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים הַמְדַּבְּרִים בְּעֵנֵינִים אֵלוֹ) וְרֵאִיתִי שָׁם בְּהַלְכוֹת אִיסוּרֵי לֵשָׁה"ר פָּלַל א' אוֹת א' וְנ"ל אֶסוּר לְסַפֵּר בְּגִנוֹת חֲבָרוֹ אֶפְיָלוֹ עַל אֲמַת גָּמוֹר וְזֶה נִקְרָא בְּפִי חֲזוֹ"ל בְּכָל מְקוֹם לְשׁוֹן הָרַע וּבְכִיאוּרוֹ (בְּאֵר מֵים חַיִּים) כְּתַב בְּשָׁם ר"י בַּש"ת רֵאָיָה לְזֶה מְדַאֲמָרִינוּ בְּסוּטָה סוֹף וְאֵלוֹ נֶאֱמָרִים ד' כְּתוּת אֵין מְקַבְּלוֹת פ"ש כַּת שְׁקָרָנִים כַּת מְסַפְרֵי לֵשָׁה"ר וְאֵי לֵה"ר אֵינוֹ אֶסוּר רַק בְּשְׁקַר אֲמָאֵי חָשַׁב לְהוֹ בְּשִׁתִּים וְהָרַב הַמְחַבֵּר הוֹכִיחַ כֵּן מִמ"ש בְּמ"ק ד' ט"ז ע"א וּמִנ"ל דָּאֵי מִתְפַּקֵּר בְּשְׁלִיחָא דְב"ד וְאֲמִי וְאָמַר לֹא מִיחֻזֵּי כְּלִישְׁנָא בִּישְׂא דְּכַתִּיב הַעֵינֵי הָאֲנָשִׁים הֵהֵם תְּנַקֵּר וּפִי רַש"י וְכו' וְהֵתֵם הָיָה הַדְּבָר אֲמַת וְכו' וּמְשַׁמַּע דְּרַק לְשִׁלִּיחַ ב"ד הוּא דְּשָׁרֵי וְכו' וְעוֹד רֵאָיָה מִמ"ש בְּב"ב ד' קס"ד ע"ב דַּא"ל רַבִּי לַר' שְׁמַעוֹן בְּרִיָּה כְּלָף מִלֵּה"ר אָף שְׁהָיָה הַדְּבָר אֲמַת שַׁר' יְהוּדָה חֲזִיטָא כְּתַב הַשְּׁטֵר הַהוּא וְהֵבִיא גַם דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם הַנִּזְ"ל וְשַׁכ"כ הַסְמ"ג וְהַר"י בַּשַּׁע"ת אוֹת רִי"ד וְכו' שְׁכֵן מְשַׁמַּע מִפִּירֵשׁ"י וְהַרְמַב"ן עַל פְּסוּק לֹא תִלְךָ רַכִּיל

ע"ש דב"ק ועם פי לענ"ד במחב"ת יש לדחות ראיותיו ותימה בעיני איך הקליט שהמדבר גנות והוא אמת הוא הנקרא בפי חז"ל בכל מקום לשון הרע דהא ודאי ליתא דמצינו שפינו את המדבר שקר בכינוי לשון הרע ובהכרח צריכים אנו לומר כמ"ש מוהרש"א בח"א הנ"ל דלשון הרע נופל בין אמדבר אמת או שקר וא"כ במקומות אשר הפליגו חז"ל בעונש המדבר לשה"ר אם אין לנו הכרח שפינונו גם על המדבר אמת נוכל לפרש דבריהם אמדבר שקר.

מ"מ הדין אמת דגם המספר גנות חברו והדבר אמת הוא בכלל לשון הרע ועונשו גדול כמו שהאריך הרב הנ"ל בספר היקר הנ"ל אשרי שיאחזבו ולא ירפנו להגות בו תמיד וכולי האי ואולי נוכל לכוף יצרנו הרע בעזרתו יתברך שמו: סימן מא (מקונטרס הפללים מערכת המ"ם אות י"ז) מחשבה דקדשים אם היא דיבור או מחשבה בעלמא עיין להרב המגיה במש"ל בפי"ג מהל' פסולי המוק' שהכריח מזבחים כ"ט ע"ב דהוא דיבור מדלוקה והרב אהל יעקב ד' ס"ח ע"ב דחה ראיתו ע"ש ולענ"ד תמוה בשלמא בעדים זוממין יבואו עדים ויזימום ומלקינן להו על שידענו שהעידו שקר אחר שהתרו בהם אבל הקא נהי דאיפא התראה אבל מי יודיע לנו שפיגל דפיו אינו מסייבו מלקות דאין אדמע"ר ובעינן שיעידו עדים שעבר עבירה שהתרוהו עליה אלא ודאי דאיפא דיבור ועיין להרב מטה אהרן במע' ס"ת ד' רכ"ד ע"ב בשם הא"ז בפ' המפקיד ומ"ש בכונתו וק"ל ומ"ש באהל יעקב דנראה דעת הרמב"ן במצות ל"ת ד' דצריך אמירה ולא סגי במחשבה כ"כ ג"כ הריטב"א לקידושין לרף מ"ב ע"ב בשם הרמב"ן עיי"ש ועיין תפארת ישראל ריש פ"א דזבחים.

ובס' כ' דבהקדמת ס' סדורו של שבת האריך להשיג על הנו"ב בענין אמירת לשם יחוד והביא פמה ראיות דמחשבה צריך דבור וראיה מפורשת מגטין ד' נ"ד הנה עושה בזבחים וכו' אלא לאו משום דמהימן ואם הנה הקרבן מתפגל במחשבה בלבד מה לי אם יהנה אדם באהל מועד אם לא ע"כ וכבר רמז ראיה זו במשל"מ שם.

וע"ד במשל"מ הנ"ל עיין בס' ראש יוסף לחולין ע"ד התוס' ד' ט"ל ד"ה אלא זביחה ובנו"ב מ"ת יו"ד סי' קס"ח ומההיא דזבחים הכריח הרב השואל דהוא במחשבה דאי בדבור היכי קאמר רב אשי לאו שאב"מ הוא והג' נו"ב שקו"ט אי קי"ל דכל דבור חשיב מעשה כמו בחסימה ע"ש שלא זכרו דברי ה"ה במשל"מ הנ"ל: וכדי לעטר קונטרסי אביא פה דברי ידידי הגאון המפורסם מוהר"ר חיים ברלין יחי' וז"ל ואמרתי להודיע צערי לשיטה זו (דסגי במחשבה) לר' אליעזר בר' יוסי דסבר בזבחים סו"פ בית שמאי שהבעלים מפגלים הרי לא משפחת לה בשום אופן שתהא סוטה נבדקת שהרי הבעלים של מנחת סוטה היא האשה כדתנן בקידושין ד' ל"ו ע"א דהסוטה מניפה מנחתה ומכרש הש"ס משום דבעינן תנופה בבעלים וא"כ כל אשה סוטה תחשוב בלבה בשעת קמיצת מנחתה מחשבת פיגול לאכול השירים חוץ לזמנם ולר"א בר"י תהא המנחה מתפגלת בקדו' ושוב לא יבדקה המים כמ"ש בסוטה ד' כ' ע"ב דכל פמה דלא קרבה מנחתה לא בדקי לה מיא וכל אשה זונה תעשה פן להנצל ממיתה משונה והיכי משפחת לה בדיקת מי המרים אבל לשיטת רש"י ותוס' וסייעתם דאין פיגול אלא בדבור יש לומר שמשמרים אותה שלא תפגל ושיטת הרמב"ם צ"ע עכ"ד נר"ו ולפי חוקר הנושא נלע"ד

לַיִשָּׁב לְשִׁיטָה זוֹ דַע"כ לֹא ס"ל לראב"י דְּבַעְלִים מְפָגְלִים אֶלֶּא כְּשֶׁהִפְהוּ עֶבֶד עֲבוּדָתוֹ בְּשִׁתְיָקָה וְאֵתִי מִחְשָׁבֶת בְּעָלִים וּמוֹצִיא מִיַּדִּי מִחְשָׁבָתוֹ.

אָבֵל אִם הִפְהוּ אָמַר בְּפִירוּשׁ לְהַקְרִיבוּ כְּדִינוֹ שׁוֹב אֵין מִחְשָׁבֶת הַבְּעָלִים מְבֹטְלַת דְּבוּרוֹ שֶׁל הִפְהוּ. וְלִמְדַתִּי כֹן מ"ש רש"י וְז"ל שְׁמַעְתִּי שֶׁהַבְּעָלִים מְפָגְלִים בְּעֲבוּדַת הִפְהוּ אִם קִבֵּל הִפְהוּ בְּשִׁתְיָקָה וְחָשְׁבוּ הַבְּעָלִים עָלֶיהָ עַל פֶּגוּל הָיִי פֶּגוּל עַכ"ל דְּנַר' דְּדַקְדָּק לְכַתּוּב אִם קִבֵּל הִפְהוּ בְּשִׁתְיָקָה דְּבִזָּה מִחְשָׁבָה מוֹעֵלַת הֵינּוּ מִחְשָׁבֶת הַבְּעָלִים שֶׁהִיא בְּדִיבּוּר (כְּפִי שִׁיטָתוֹ) דְּאֵתִי דִּיבּוּר וּמוֹצִיא מִיַּדִּי מִחְשָׁבָה.

אָבֵל אִם אָמַר הִפְהוּ בְּפִירוּשׁ לְקַבֵּל כְּתִיקוֹנוֹ לֹא אֵתִי דְּבוּר וּמְבֹטְלַת דְּבוּר. וְלִהְרַמְבַּ"ם נָהִי נָמִי דְּאֵתִי מִחְשָׁבָה וּמוֹצִיא מִיַּדִּי מִחְשָׁבָה אָבֵל לֹא אֵתִי מִחְשָׁבָה וּמְפִיק מִיַּדִּי דְּבוּר וּא"כ לראב"י יֵשׁ תִּקְנָה בְּמִנְחַת סוּטָה שֶׁיֵּאמַר הַמְקַרֵּיב לַעֲשׂוֹת פֶּהוֹנֵן וְשׁוֹב אֵין מִחְשָׁבֶת הַסוּטָה מְבֹטְלַת דְּבוּרוֹ: וְעוֹד יֵשׁ לַיִשָּׁב דֶּהָא וְדָאִי לְשִׁיטַת הַסוּבְרִים דְּמִחְשָׁבָה דְּקִדְשִׁים בְּלֹא דְּבוּר פֶּה הוּא הֵינּוּ דְּאֵפִילוּ בְּלֹא דְּבוּר סָגִי וּכ"ש דְּבְדָבוּר מוֹעִיל לְפָגֵל וּא"כ כִּי אָמַר רַאב"י דְּבַעְלִים מְפָגְלִין הֵינּוּ לֹא מְעַנּוּ שְׁפָגֵל בְּפִיו וּבְשִׁפְתָיו הָיִי קָרְבָן מְפָגֵל וּפְסָלִין לִיהִ אָבֵל אִם אָמַר שְׁפָגֵל בְּמִחְשָׁבָה לֹא מְהַמְנִינּוּ לִיהִ דְּלֹא כָּל כְּמִינָה לְמִינָה לְמִינָה נִפְשָׁי רְשִׁיעָא וְהוּא אֵת עוֹנוֹ יֵשׁא עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְעַכ"פ לֹא סְמַכִּין אֲדִיבּוּרָה וְכָל כְּמָה דְּלֹא שְׁמַעִינּוּ לִיהִ דְּפָגֵל לְקָרְבָן מְקַרְבִּין אוֹתוֹ בְּחֻזַּק שֶׁהוּא פָּשַׁר וְאִף דְּכַתְּבוּ הַתּוֹסְפוֹת בְּב"מ ד' ג' סוּף ע"ב וּבִשְׁאָר דְּוִכְחֵי דְּכִשְׁאוּמֵר דְּרָף תְּשׁוּבָה נֶאֱמָר וְלֹא אָמַרִינוּ אֵין אָדָם מְע"ר מ"מ גְּבִי סוּטָה דָּאִם נֶאֱמִין לְדְּבָרֶיהָ נִמְצָאֵת מְקַלְקֵלַת אֵת בְּעֵלָה לֹא סְמַכִּין אֲדִיבּוּרָה כְּמוֹ שְׁרִשְׁמַתִּי לְעֵיל בְּמַעַר' הָאֵלֶף אוֹת ל"ד בְּשֵׁם הַג' חֲתָם סוּפֵר עִי"ש כֹּן נִרְאֶה לַיִשָּׁב בְּזָה כְּעַתָּה: סִימָן מַב (מְקוֹנוֹטְרַס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַמ"ם אוֹת כ"ו).

מַב מִקְלָתָא דְּאֵתִיא מְסַבְרָא טְרַח וְכַתְּב לָהּ קָרָא כ"כ מְרֵן חִיד"א בְּסַפֵּר יַעִיר אֲזַן בְּאוֹת כ"ח בְּשֵׁם הַרְב"א בְּכַלְלִיו שְׁלֵמַד כֹּן מִתּוֹס' ב"מ ד' ג' וְדְבָרֵי הַתּוֹס' הֵם בַּד"ה כַּר"י עִי"ש וְנִלְע"ד דֶּה"ד אִם אֵינוֹ סְבָרָא אֲלִימָתָא כִּהִיָּא דְּלִקוּחַ בְּכֶסֶף מ"ב דְּלִרְבָּנֵן דְּעַבְדֵי ק"ו מְנַטְמָא לִית לָהּ סְבָרָתִיהָ דַּר"י וְנִמְצָא דְּאִינָה ס' אֲלִימָתָא בְּהָא אָמַרִי דְּטוֹל"ק אָבֵל מִקְלָתָא דְּאֵתִיא מַס' אֲלִימָתָא הָא אָמַרִי בְּכַמָּה דְּוִכְחֵי לְמָה לִי קָרָא סְבָרָא הוּא עֵינֵן תּוֹס' שְׁבוּעוֹת כ"ב ד"ה אב"א וְלִהְג' שְׁבוּת יַעֲקֹב ח"ג ס' קל"ה.

וּמ"ש הָרַב מְקַנָּה אֲבָרְהָם בְּאוֹת ש"ב בְּשֵׁם הָרַב בִּירוּף מִשֶּׁה דְּדוֹקָא מִקְלָתָא דְּאֵתִיא בְּק"ו טוֹל"ק אָבֵל מִקְלָתָא דְּאֵתִיא מְסַבְרָא לֹא שְׁמַעֲנוּ דְּטְרַח וְכַתְּב לָהּ קָרָא עַכ"ל צ"ל דְּכּוֹנְנָתוֹ בְּדָבָר שֶׁהוּא סְבָרָא אֲלִימָתָא וּמ"מ יֵשׁ לְתַמּוּהָ שְׁלֹא הִיָּה לָהֶם לְכַתְּב כֹּן בְּסִתְּמָם בְּפִשְׁיטוֹת דֶּהָא עַכ"פ מְדְבָרֵי הַתּוֹס' הַנֵּל מְתַבָּאָר דְּזִמְנִין נִיחָא לָן לְמִימַר מִקְלָתָא דְּאֵתִיא מְסַבְרָא טְרַח וְכַתְּב לָהּ קָרָא וְכִמוֹ שְׁלֵמַד מְדְבָרֵי הַרְב"א כְּנֹז"ל (וְעֵינֵן לְקַמֵּן בְּמַעַרְכַת הַסְּמ"ף אוֹת ס"ג) וְעַפ"י הָאָמּוֹר מְתִינְשָׁב מַה שֶׁהַקְּשָׁה יְדִידֵי כ"ג הַגָּאוֹן בְּנִין שְׁלֵמָה יַצ"ו בְּתִשְׁו' ס' ב' (ד"ה וְשׁוֹב) ע"ד רַבִּינוּ הַב"ח עִי"ש דִּי"ל דְּלֹא חָשִׁיב סְבָרָא אֲלִימָתָא וּמְשׁוּם הָכִי אֲיַצְטְרִיף קָרָא וְעֵינֵן בְּמָה שְׁפַתְבְּתִי בְּמַעַרְכַת הַדְּל"ת אוֹת ע"ח בַּד"ה וְדַע: סִימָן מַג (מְקוֹנוֹטְרַס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַמ"ם אוֹת נ"ג).

מַג מְצוּהָ בּוֹ יוֹתֵר מְבִשְׁלוּחוֹ בְּזִכְרוֹנוֹתֵי. מְזָה זמ"ר כְּתוּב לְעֵינֵן בַּס' תְּנַשְׁע יְהוּדָה דָּף מ"ה ע"ד אִם הוּא מְדְאוּרִימָא אוֹ מְדְרָבָנֵן וְעַתָּה אֵינוֹ מְצוּי אֲצֵלִי וּמְרֵן חִיד"א בְּבַרְכֵי יו"ד

רס"י רס"ד הביא מ"ש הרב ש"ף בח"מ סי' שע"ב דאב שיודע למויל נותן בנו לאחר
למולו מבטל מצות מילה ויש לב"ד לבטל הדבר וכתב דהרב הפריז בזה דנדאי מצות
מילה אינו מבטל דשלוחו כמותו רק זהירות במצנה דרמיה עליה דצריה לעשותה בעצמו
עי"ש מבואר דאינו אלא זהירות במצנה ועם שיש לפקפק קצת על דבריו ממ"ש בברכ"י
אה"ע סי' ל"ו אות ב' שהביא תמיהת הרב מגילת ספר ע"ד הש"ף ה"ל מסוגיא דרפ"ב
דקידושין דא"כ גם בלישנא קמא אמאי לא אמר דאיסורא נמי איכא שם מבטל מצות עשה
שמןטל עליו לעשות וממנה שליח והשיב ע"ד דמאי דנקט הש"ף לישנא דאסור וכן נקט
הא"ז שהביא בד"מ הוא אשגרת לישן דאין פאן איסור פשוט על לא דאורייתא או על
גזרה דרבנן אלא פוננתם שם מבטל מצנה דרמיה עליה ולזה כתבו אסור דנדאי הוא דבר
שאינו הגון וענין רע לבטל מצנה המוטלת עליו וא"כ בש"ס פי אמרי מצנה בו נדאי דאם
אינו מקיים מצנה המוטלת עליו איש לו נעדר מקיום מצנה דלא אריה למיעבד הכי אבל
אין זה בסוג איסור וכו' עי"ש דמשמע דחשיב מבטל מצנה ואינו זהירות במצנה בעלמא
מ"מ נדאי אין שום דברא דאורייתא ולכל היותר אינו אלא מצנה מדרבנן ומרן החבי"ף
בספר חקקי לב בחא"ח סי' י"ז כתב בפשיטות דהא דמצנה בו וכו' אינו אלא מדרבנן
והביא מ"ש בברכ"י שתיים זו ביו"ד ואה"ע ה"ל עי"ש וכתב בספרו ראה חיים בפירוש
חיי שרה דף כ"ו ע"ב עי"ש ותראה מה שיש לפקפק קצת בדב"ק והרב מוהר"ש זלמן
בש"ע שלו בא"ח סי' ר"ן בקונט"א אות ב' כתב דאינו אלא יתרון מצנה בעלמא וכו'
עי"ש דב"ק ועיין בסמוך מ"ש בשם הרב תו"ש בסי' ר"ן דמשמע מדבריו דעיקר דבר זה
הוא לזהירות בעלמא וראה זה חדש לפאר דורנו הגאון המפורסם נצי"ב מלך יצ"ו בספרו
הנורא העמק שאלה בפירוש וזאת הברכה שאלתא קס"ט אות א' דמתבאר מדבריו דמר
סבר דהא מילתא מדאורייתא היא ע"ש בד"ה ונראה וכו' ובסוף הדבור שהוא ובמ"ש
שם בד"ה אחר שזכינו לכ"ז וכו' דשבועה חלה עליו כמ"ש הר"ן בגדרים דף ח' דכל
שאינו מפורש בתורה שבועה חלה עליו וכו' עי"ש ובהורמנותיה דמר אמין דאין לנו
הכרח דדבר זה הוא מדאורייתא ומזמנים אתבונן רבנן קדישי ה"ל דנקטי דהוא רק
מדרבנן ודבריהם נראה עיקר: וכתב שם בהעמק שאלה דאע"ג דהא דמצנה בו לא
נאמר דוקא בגוף המצנה אלא גם בהכנה דמצנה אפרו מצנה בו כמו בהכנה לשפת דרבא
מלח שיבוטא וכו' מ"מ אינו אלא בהכנה הכתובה בתורה כמו בשפת דכתיב והכינו את
אשר יביאו והכנה דמצה דכתיב ושמרתם את המצות ועשיית סנפה שהיא הכנה לשיבת
סנפה ומפורש הכנתה בתורה חג הסוכות מעשה וכן הרבה אבל הכנה שאינה מפורש
בתורה אף שהמצנה היא גופא מן התורה אין בהכנתה משום מצנה בו יותר מבשלוחו
ויצא לו פן מדברי הש"ס ופירש"י במסכת מכות דף ח' אמתיני דמה יער רשות אף כל
רשות וכו' עי"ש (ומה שהעיר שם אהיהא דפסחים דף ד' באתרא דיהבי אגרא לבדיקה
וכו' דהא משום מצנה בו צריה לבדוק בעצמו וכו' עיין להרב מג"א בסי' תל"ב סק"ה
ולהרב פרמ"ג שם דבמקצת עשיית המצנה ע"י עצמו סגי משום לתא דמצנה בו והביא
ראיה מש"ס ה"ל) ועפ"י דבריו יתכן ליישב קצת דברי הרב תוספת שבת בסי' ר"ן
הביא דבריו מרן חיד"א במחזיק ברכה שם אות ג' שעמ"ש המג"א וה"ה בכל מצות מצנה
בו יותר מבשלוחו כתב ע"ז הרב תו"ש ולפי"ד ראוי ליזהר בזה גם בסעודת מילה וחתונה
וכיוצא בזה ולא מצינו זה בשום מקום גם בתשו' חו"י סי' ר"ה גמגם על מה שהקלו

רז"ל בכבודם לכבוד שבת נהרי גדול כבוד הבריות שדוחה ל"ת שבתורה וא"כ הבו דלא לוסוף עלה ונדוקא בשבת דינא הכי וכו' ותמה עליו מרן חיד"א מה לו כי יזעק על המג"א הלא דברי המג"א תלמוד ערוף הוא בדינינו ברפ"ב דקידושין השתא בשלוחו מקדש בו מבעיא אמר ר"י מצנה בו יותר מבשלוחו פי הא דרב ספרא מחריף רישא וכו' הרי דהש"ס מדמה שאר מצות לכבוד שבת וכו' עי"ש אמנם עפ"י האמור יש ליישב דנדאי גם הרב תו"ש מודה דבעשיית גוף המצנה אמרינן בכל המצות מצנה בו יותר מבשלוחו כמבואר בש"ס דקידושין אלא שמדברי המג"א משמע ליה דכונתו לרבות כל הכנות דמצנה וכשם דבהכנת שבת אמרי' מצנה בו הכי נמי בשאר מצות אמרינן בהכנה דידהו מצנה בו דדומיא דמאי דאירי ביה קמרי ונהיננו הכנה ואהכי קאמר דלפי דבריו דגם בהכנה דשאר מצות איתא להא המצנה בו א"כ ראוי לינהר גם בסעודת מילה וחתונה דאינהו נמי הכנה למצנה הווי וזו לא שמענו שבכל המצות איכא בהכנה דידהו משום מצנה בו וכו' והכנת שבת שאני שכתובה ומפונרשת בתורה משא"כ בהכנה דמילה וחתונה אבל נדאי בגוף המצנה גם הוא מודה דאמרינן בכל המצות מצנה בו וכו' כנלע"ד להליץ בעדו כי היכי דלא נשוייה כמאן דלא ידע סוגיא ערוכה ומפונרסמת וצריף לומר דלא אסיק אדעתיה דאיכא תו מצות אחרני דכתיב הכנה דידהו מפונרש בתורה ואהכי קאמר דדוקא בשבת הוא דאתמר מצנה בו ואי נמי דשבת ודכונתיה (דמפונרש הכנה דידהו בתורה) קאמר וק"ל ומ"מ לגבי דידן יש לנו לומר דכונת הרב מג"א לא לרבות כל הכנות דשאר מצות קאמר אלא לגוף המצנה קאמר דאמרינן בכלל מצנה וכמו שהבין מרן חיד"א וכו' הבין מדבריו הרב פרמ"ג בא"א ונהרא מ'קום ההיא דרפ"ב דקידושין ומה שהקשה עוד מרן חיד"א ע"ד הרב תו"ש מדאמרינן בכריתות דף ט"ו ארע"ק שאלתי את ר"ג ור"י באטלס של אמאום פשהלכו ליקח בהמה למשתה בנו של רב"ג וכו' דמדנהוצרף התנא לומר דהלכו ליקח בהמה למשתה בנו מוכח דרצה לאשמועינו דלהיות סעודת מצנה של חתונה נתעסק בו ר"ג בעצמו עם היותו נשיא וגדול ליהודים והוא היפך דברי הרב תו"ש עי"ש (מדקדוק לשונו משמע דהוכחתו איננה מגוף המעשה שעשה רב"ג כי אם בזאת ממה שהוצרף התנא להשמיענו זאת ולזה עיניף תחונה למרן מוהרד"ף בס' שושנים לנדוד פ"ג דכריתות מ"ז ולהרב תפארת ישראל שם במה שהוצרף התנא להשמיענו דבר זה) נראה דאפשר ליישב עפ"י מ"ש מני"ר גופיה לקמיה בהתנוכחו עם הרב באר יעקב שכתב דפרנס שממונה על הצבור מותר לו לעשות מלאכה של מצנה אף בפני רבים ולא חשיב מזלזל בכבודו דכיון דמשום מצנה קעביד זהו כבודו והוכיח פן מההיא דרב"ג ור"י שהלכו ליקח בהמה למשתה וכו' וכתב ע"ז מרן חיד"א לדחות ראיתו דאין זה ענין לאיסור מלאכה לדין שלא אסרו אלא לעשות מלאכה כי ההיא דרב נחמן (בקידושין דף ע' דנהו עביד מעקה וכו') דנהו עביד מלאכה בחרושת עץ וכההיא דירושלמי דסנהדרין שהיה שובר עצים וכיצא משאר מלאכות אבל להסתחר וללכת לקנות להספים סכום המקח עם המוכר ואשר משרתיו יביאו אח"כ החפץ או הסחורה לביתו נראה דאינו אסור דאין זה בזיון דכמה שרים וגדולים יעשו פן וא"כ אין ראיה מההיא דר"ג דרף הלוכו ישלח דברו אמירה בעלמא ע"כ ולפי זה גם דברי הרב תו"ש יש ליישב דלשיטתו בכוננת דברי המג"א אין ראיה לסתור סברתו מההיא דר"ג ור"י והוא דהפוסקים בסי' ר"ן פתבו דצריף לעשות מלאכה בעצמו להכנת שבת פי הא דרב

ספרא וכו' והיינו לעסוק במלאכות גמורות פחטיבת עצים וכדומה וכשכתב הרב מג"א דה"ה בכל המצות היינו לומר דבכל המצות חייב לעסוק במלאכה גמורה לצורך הכנתם דומיא דהכנת שבת ולזה שפיר קאמר דזו לא נשמענו להצריך לעסוק במלאכה לצורך הכנת שאר מצות ומדר"ג אין ראיה דלא הנה אלא אמירה בעלמא: סימן מד (מקונטרס הפללים מערכת המ"ם אות נ"ד).

מד מצוה בו וכו' בש"ס אמרו פן לענגן פבוד שבת ולקידושי אשה וכתב הרב מג"א סי' ר"נ סק"ב דה"ה בכל המצות ועי"ש להרב שע"ת ומדברי הרב מג"א הללו השיג הרב פ"ת באה"ע סי' ל"ה סק"ב על הרב יד המלך פ"ל מהלכות שבת שכתב דדוקא בקידושין ושבת אמרינן מצוה בו וכתב ע"ד דאשמטיטייה דברי המג"א וכו' וכן משמע בש"ס בכמה מקומות ע"כ ועיין בדברי הרב מוהרש"ז שרשמתי באות ובסימן הקודם בגופן שלקו ובמנחות דף ל"ג ע"א ר"ג בנה ביתא וא"ל לר"ן קבע לי מזוזה וכו' ולא קפיד משום מצוה בו וכו' משמע קצת בדברי הרב יה"מ דבשאר מצות לא קפדינן והרב תבואת שור סי' כ"ח סקי"ד הביא ראיה מזה שלא פדעת הרב ש"ף ח"מ סי' שפ"ב ודחה ראיתו הרב חכמת אדם בקונט' בינת אדם שער או"ה סי' ז' דלא ידע ר"ג לקבוע מזוזה וכו' עי"ש ואינו נראה בעיני דאי איכא נידנוד איסור בדבר הו"ל לר"ן ללמדו סדר הקביעות ולא להספיק עמו לקובעה בעצמו ומ"מ הרבה מחברים משתמשים בהא דמצוה וכו' גם בשאר מצות עיין להרבנים מוהרד"ף בפ"י הספרי (וה"ד הרב משק ביתי דף קמ"ד ע"ב) ובית יהודה יו"ד סי' כ"ו ומסגרת השלחן סי' ש"מ סל"ד וקמח סולת דף צ"ט ע"ב סוד"ה תכף וע"ע מג"א סי' תל"ב סק"ה וח"ק יעקב וש"ע הרב שם והרמ"א בהגהה בסי' תנ"ג ס"ח וח"י שם וק"ל והרב נחמד למראה בח"א דף ס"ג ע"ג כ"כ לענגן מעקה ועי"ש מ"ש בשם הרב מוהרימ"ט והבאתי דבריהם בקונטרס אסיפת דינים במערכת ברכות סי' א' אות ט"ז והרבנים עו"ש ותו"ש ובגדי ישע סי' רע"ג הביא דבריהם הרב פתח הדביר בח"ג דף צ"א ע"א שקו"ט בברכת קידוש אי אמרינן מצוה בו וכו' או סגי במה ששומע דשומע פעולה עי"ש והרב שם אריה אה"ע סי' נו"ן פתב דבגט דאיכא מצוה בגירושין אמרי' מצוה בו ולענגן משלוח מנות הרב יפה ללב נר"ו בסי' תרצ"ה אות י"ט פתב ששמע שרב אחד מתחסד עם קונו עבד חסיד להביא המשלוח מנות בעצמו משום דמצוה בו יותר מבשלוחו ולא ישר בעיניו לפי שמשמעות הכתוב ודברי הפוסקים הוא שתהיה מצוה זו ע"י שליח לשלוח מנות ולא שייבא בעצמו וכו' עי"ש ש"מ דנקטי להא בכל המצות ואף דמדברי הרב תוס' שבת מביא מרן חיד"א בכוננתו דדוקא בהכנת צרכי שבת הוא דאיתא דהא דמצוה בו מ"מ לפי מה שכתבתי באות הקודמת (בסי' הקודם) להליץ בעדו הרי גם הוא מודה דבכל המצות אמרינן מצוה בו.

גם מרן חיד"א שם הביא בשם הרב באר יעקב בח"מ סי' ח' דף צ"ו ע"א דבכל המצות אמרינן הכי ונסתיעמדימדי המג"א בסי' ר"ן וכן מתבאר דעת מרן חיד"א שם כמו שיראה הראיה באופן שדעת כל רבנן קדישי הנז"ל דהא דמצוה בו יותר מבשלוחו נאמר בכל המצות אמנם ראה זה חז"ש שראיתי בס' משנת אברהם שנדפס מקרוב שבשער פתיבת ס"ת בביתאורים סוס"ק ל"ה בשם הגאון מוהרש"ק בסוף ס' סת"ם סי' ל"ג ונ"ל הנה מצוה בו וכו' לא מצינו רק בפ"ב דקידושין גבי קידושין וגבי שבת ומזה למדו הפוסקים לכמה דברים ולענ"ד אין מזה ראיה לעלמא וכו' ויש ראיה להיפוך וכו' עי"ש

שְׁהָאָרִיף שׁוּב רְאִיתִי בְּיַד הַמֶּלֶךְ שֶׁפָּתַב ג"כ שְׁזָה ג"כ דַּעַת הַרְמַב"ם עִי"ש שְׁהַסְבִּיר עַכ"ד הָרַב מִשְׁנַת אַבְרָהָם וְהֵנִי סִפְרֵי סַת"מ וִוִיה"מ (אִינְיֻנו הֵיךְ הַמֶּלֶךְ הַסְפָּרְדִי לְהַרְב מוֹהַר"א פְּלֶאָמְבו שְׁזָהוּ אֲשֶׁר נִמְצָא אֶצְלִי) אֵין מְצוּיִם אֶצְלִי לְרֵאוֹת דַּב"ק וְתִסְגִּי לָן יָקָר סְהַדוּתָא הָרַב מוֹהַרש"ק שֶׁמְזָה לְמַדוּ הַפּוֹסְקִים לְכַמְּה דְבָרִים וְכַוֵּן תִּיְהִי אֵית לָן לְמִינְקֻט בְּפִשְׁטוּת וְכוּ מִתְבָּאָר דַּעַת הַגָּאוֹן פֶּאָר הַדּוֹר הָעֵמֶק שְׁאֵלָה יצ"ו הַנּוֹ"ל בְּאוֹת הַקּוֹדֶמֶת דְּרַק בְּמִינְדֵי דְהוּא הִכְנָה לְמַצָּה וְלֹא גוּף הַמַּצָּה עֲצָמָה הוּא דַס"ל דְּלֹא אֶמְרִינָן מַצָּה בּוּ בְּכָל הַהִכְנוּת כִּי אִם בְּהִכְנָה הַמְפֹרָשֶׁת בְּתוֹרָה אֲבָל בְּגוּף הַמַּצָּה אֶמְרִינָן בְּכָל הַמַּצּוֹת מַצָּה בּוּ יוֹתֵר מִבְּשִׁלוּחוֹ וְהֵכִי מִסְתַּבְּרָא וְדִלָּא פְּהַרְבָּנִים יָד הַמֶּלֶךְ וּמוֹהַרש"ק שֶׁנִּמְשָׁף אַחֲרֵיהֶם הָרַב מִשְׁנַת אַבְרָהָם הַנּוֹ"ל וְעַם שְׁלֹא רָאָה דְבָרֵי מָרְן חֵיד"א בְּמַחְזִיק בְּרִכָּה סִי' ר"נ הַנּוֹ"ל דְּמִתְבָּאָר דְּבְכָל הַמַּצּוֹת הַדִּין פֶּן מ"מ מְדַבְּרִיו שֶׁבִּבְרַח"י שֶׁהֵבִיא שָׁם בְּדָף ט"ז ע"ג וְע"ד וְהֵם בֵּינֵי דַס"י רַס"י רַס"ד מִתְבָּאָר דַס"ל פֶּן וְהֵכִי נִקְיִטִינָן וְאֵין לָנו לְסַמְּוָה עַל.

פְּיִלְפוּלִים וְחִרְיֻפוֹת בְּמִקּוּם שֶׁמְפֹרָשׁ בְּדְבָרֵי הַקְדְּמוֹנִים בְּהִיפּוּף כְּנֹלַע"ד וְהַמְעִינָן יְכַרִיעַ: וְכַתֵּב עוֹד בְּמִשְׁנַת אַבְרָהָם שָׁם בְּשֵׁם חֲכָם אֲחָד שֶׁדִּין זֶה אֵינוֹ אֶלָּא בְּשִׁלוּחוֹ בְּחֻנָּם אֲבָל אִם שֶׁכֵּר חִבְרוּ לַעֲשׂוֹת בְּעֵדוֹ כִּינָן דִּינָן פּוֹעֵל כִּינָן בַּעַ"ב הֵנִי מִמֶּשׁ פְּעוּשָׁה בְּיָדוֹ וְהָרַב הַמְחַבֵּר דָּחָה דְבָרָיו שֶׁהֵרִי בְּכַתִּיבַת ס"ת שֶׁדַּעַת הַרְמַב"ם וְהֵרָא"ה וְיָד הַקְּטָנָה דְאַפְּי' אִם שׁוֹכֵר סוֹפֵר דּוֹקָא אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ לְכַתּוֹב בְּעֲצָמוֹ מְהֵנִי וְכוּ' וְכֵן הַפּוֹסְקִים בְּסִי' ר"ן פְּתָבוּ דְאַפְּי' מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת מַצָּה שֶׁיַּעֲסוֹק בְּעֲצָמוֹ בְּצָרְכֵי שִׁבְתָּ וְלֹא אֶמְרִינָן יָדָם כִּינָן וְכוּ' וְהָאָרִיף קָצַת לְדַחוֹת דְּמִינּוּת הַחֲכָם הַהוּא וְדְבָרָיו נְכוֹנִים לַעֲנֵ"ד (עֵינָן לְקַמָּן בַּד"ה אַחַר זמ"ר): עוֹד רְאִיתִי שָׁם שֶׁהֵבִיא מִחֲלוֹקֶת בְּעֵינָקָר דִּין זֶה אִם יִסְפִּיק בְּמָה שֶׁעוֹשָׂה בְּעֲצָמוֹ מְקַצֵּת הַמַּצָּה וְיֹוצֵא בָּזָה יָדֵי מַצָּה בּוּ וְכוּ' דַּהֲפַרְמ"ג בְּסִי' תב"ל (שְׁהַזְכָּרְתִּי לְמַעֲלָה בְּאוֹת הַקּוֹדֶמֶת בַּד"ה וְכַתֵּב שָׁם) ס"ל דְּסִגִּי בְּהֵכִי וְכַתֵּב שֶׁכֵּן פָּתַח בְּחֻמַּד מְשָׁה שָׁם אִף מְדַבְּרֵי הָרַב מוֹהַרש"ז בַּש"ע שֶׁלּוֹ שָׁם דְּקִדְקָ דְּלֹא מְהֵנִי בָּזָה אֶלָּא לְמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבַדּוֹק בְּעֲצָמוֹ אֵת הַכֹּל וְכַתֵּב דְּלַעֲנָנָן פְּתִיבַת ס"ת י"ל דַּכ"ע מוֹדוֹ דְּלֹא סִגִּי בְּמַקְצֵת (אִם הוּא יָכוֹל לְכַתּוֹב בְּעֲצָמוֹ) דְּלֹא חָשִׁיב מַצָּה אֶלָּא בְּס"ת שֶׁלְמָה וְכוּ' עִי"ש (וְעֵינָן בְּמִוֹר וְאַהֲלוֹת שֶׁרְשָׁמְתִי לְקַמָּן בַּד"ה אַחַר זמ"ר): אַחַר זמ"ר רְאִיתִי לִידֵידי הַגָּאוֹן עֲמוּדֵי אֲשׁ צ"ו בְּסִי' ה' אוֹת י"ח שֶׁהֵבִיא דְבָרֵי הָרַב יָד הַמֶּלֶךְ דְּדוֹקָא בְּשִׁבְתָּ וְקִידוּשִׁין אֶמְרִינָן מַצָּה בּוּ וְכוּ' וְכַתֵּב שַׁכ"כ גַּם בְּשׁו"ת שְׁנוֹת חַיִּים סִי' ל"ג וְבַהֲשָׁמְטוֹת הַס' פָּתַח שַׁכ"כ בְּשׁו"ת מוֹהַר"ח א"ז סִי' קכ"ח וְהוּא יצ"ו הָאָרִיף קָצַת בָּזָה דְּגַם בְּכָל הַמַּצּוֹת אֶמְרִינָן מַצָּה בּוּ וּמְלַבֵּד שֶׁהֵבִיא שֶׁכֵּן דַּעַת אֵינָה מְרַבָּנִים הַנּוֹ"ל הֵבִיא מִן הַחֻדָּשׁ שֶׁכֵּן דַּעַת הַא"ר בְּסִי' ק"ן (אֵין ס' הַא"ר מְצוּי אֶצְלִי) וְכ"ה בְּדְבָרֵי הָרָא"ש שֶׁהֵבִיא הַא"ר בְּסִי' ת"ס וְכ"כ הַמַּג"א שָׁם וְשַׁכ"כ בְּשׁו"ת מוֹהַר"י מְבֹרֻנָּא סִי' כ"ו (לֹא יְדַעְתִּי אֵינָה ט"ס נֶפֶל כִּי עֵינִינְתִי שָׁם וְלֹא מְצָאֵתִי מְזָה) וְשַׁכ"כ בְּהַגְהוֹת הַרְמ"ע מִפְּאָנוּ בְּהַרְמַב"ם הַלְכוֹת שְׁבִיתַת יו"ט פ"ה הַלְכָה י"ז שֶׁהוּבָא בְּמַעֲשֵׂה רוֹקַח שָׁם וְכַתֵּב לְהוֹכִיחַ פֶּן מְקִידוּשִׁין דָּף ע' בְּרַב נַחְמָן דְּעַבִּיד מַעֲקָה וְכוּ' אַתּוּ"ד יצ"ו וְכֵן הַסְּפִים לְדִינָא יְדִידֵי הָרַב הַגָּדוֹל מוֹהַר"ף נ"י בְּס' שׁו"ת מוֹר וְאַהֲלוֹת בְּאוֹהֶל בְּרִכּוֹת וְהוֹדָאוֹת סִי' ל"א וְכַתֵּב הוּא ג"כ כַּמ"ש הַחֲכָם שֶׁהֵבִיא בְּמִשְׁנַת אַבְרָהָם דְּדוֹקָא בְּעוֹשָׂה בְּחֻנָּם אֶמְרִינָן מַצָּה בּוּ אֲבָל בְּעוֹשָׂה בְּשֶׁכֵּר יָד פּוֹעֵל כִּינָן בַּעַ"ב וְעוֹד שְׁקו"ט שָׁם אֵי סִגִּי בְּעֲשִׂיַת מְקַצֵּת הַמַּצָּה עִי"ש כִּי לֹא פְּנִיתִי לַעֲיִין בְּדְבָרָיו גַּם אֲשׁוּר לְרַב גְּדוֹל בְּדוֹרְנוֹ יצ"ו בְּקוֹבֵץ שֶׁמַּעֲתֵתִי דְרַבְּנָן קוֹנְטְרִיס א' סוּף סִי' ח' שֶׁכַּתֵּב לְפַקְפֵּק עַל

הוכחת הרב עמודי אש מההיא דר"ן דעביד מעקה ומ"מ סינים דהדין אמת דככל המצות
אמרינו מצוה בו וכו' וכ"ה במוהרי"ל ה"פ דלא כהיה"מ ונ"ש"ח: ודע שכתב הריב"ש בס'
ת"ח דבמצוה שאינו שייך לעשותה כי אם פעם אחת אם כבר עשאה ע"י שליח אין שום
מצוה כלל לחזור ולעשותה בעצמו דלא אמרו אלא דמתחלה מצוה בו וכו' ע"ש לענין
קידושי אשה וה"ה לכל דדמי ועי"ש עוד בס' פ"ב: סימן מה (מקונטרס הפללים מערכת
המ"ם אות פ"ג).

מה מלך שמחל על פבדו אין פבדו מחול כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהלכות מלכים ה"ג
וכתב רבינו המשל"מ בפ"רשת דרכים דרוש י"א (ד"ה והנה עד עכשיו) דמה שלא רצה
דוד להרוג את שמעי כשבינה לו אע"ג דקי"ל מלך שמחל על פבדו אכ"מ הוא משום
דסבר דלא הנה לו אז דין מלך מאחר שכל ישראל נטו אחרי אבשלום וכו' עי"ש מוכח
דס"ל דמאחר דקי"ל דאין פבדו מחול אם רצה למחול ולנוטר המיתה למי שמרד בו
אינו רשאי וצריף להמיתו (ולא דסבר דלא הנה לו דין מלך) ומאז כתבתי על הגיליון
לענין שם בדרוש י"ג (סוד"ה ובנה נבא) ששם כתב שאם רצה המלך שלא להרוג למי
שמרד בו הרשות בידו כמ"ש הרמב"ם בהל' מלכים עכ"ל ולא הראה מקום דברי
הרמב"ם ולפי הנר' פננתו למ"ש בפ"ג ה"ח פל המורד במלך יש למלך רשות להרוג
אפילו גזר שילך למקום פ' ולא הלה וכו' חייב מיתה ואם רצה להרוג ינהג וכן פל המבנה
המלך או מחרפו יש למלך רשות להרוג כששמעי בן גרא עכ"ל ועם שלא כתב מפורש
שרשאי למחול הריגתו מ"מ מדכתב הרמב"ם יש רשות וכו' אם רצה להרוג וכו' מוכח
דהדבר תלוי ברצונו ואם רצה מוחל ומלבד דנראים דברי הרב סותרים אהדדי ועוד מה
יענה (בדרוש י"א) לדברי הרמב"ם דהל' מלכים דמתבאר דרשאי למחול שלא להמיתו
ומאי ק"ל על שלא הרג דוד לשמע: וראיתי להרב משנת ר' אליעזר בח"ב בדרוש ב'
שעמד בנה וכתב דגם הרב נחלת יעקב ה"ד הרא"ם בפר' שמות (ע"פ ויפן פה נכה וי'רא
פי אין איש) ורבינו מוהרי"ט בדרוש א' פ' חיי שרה ד' כ"ו ע"ד פתבו דאם רצה למחול
למי שמרד בו (שלא להרוג) לא מהני מחילה דמלך שמחל ע"כ אכ"מ ותמה עליהם
דמדברי הרמב"ם ה"נ"ל מתבאר דרשות ביד המלך וכו' ומשמע דאם רצה שלא להרוג
רשאי ועוד הקשה על מה שכתבו הרבנים ה"נ"ל דשמעי לא הנה מורד במלכות וכו'
דהרמב"ם קרי בחיל דשמעי מורד במלכות הנה וליישב קושיותו הא' כתב דיש לחלק
בין פבדו לבזיון דדוקא בדבר שאין בו אלא העדר פבדו (שילך למקום פ' ולא הלה)
תלוי ברשותו ורשאי שלא להרוג אף שגם זה נקרא מורד אבל אם בינה את המלך אינו
רשאי למחול לו המיתה על דרך שכתבו הפוסקים דאף ע"ג שחכם שמחל על פבדו
מחול בזיונו אינו מחול אתוד"ק ונאחרי המחיר דבריו תמוהים לקוע"ד שהרי הוא עצמו
בד"ה ואילך העתיק סיום לשון הרמב"ם וכן פל המבנה את המלך או מחרפו וכו' נהרי
כתב הרמב"ם יש למלך רשות להרוג.

דמשמע דאינו חובה להרוג אלא יש ברשותו להרוג ואי בעי מחיל ליה אלמא לא שאני
בין העדר פבדו לבזיון. ומצאתי להרב חיי עולם בדרוש א' לפר' וישב ד' ס"א שכ' דהרב
ישרש יעקב הק' ממ"ש ביומא ד' כ"ב דנענש שאול שמחל על פבדו על הרמב"ם דס"ל
דמה שאמרה תורה פל איש אשר ימרה את פיך יומת הוא רשות ולא חובה דא"כ למה
נענש שאול ותירץ דחילק בין עובר על ציווי למבנהו דבמבנה אינו רשאי למחול ותמה

ע"ד מסיום דברי הרמב"ם הנ"ל דמתבאר דגם במבזהו הוא רק רשות ולא חובה ויישב
קושית הרב יש"י בע"א עיי"ש ודברי הרב משר"א קלע"ד וצ"ע וכן קשה על הרב מערכי
לב בערך פורים ד' קכ"א ע"ג שפתב בשם הרב מהר"ש פרימו ללמוד מדברי הרמב"ם
דאף דמלך שפחל אין כבודו מחול.

המיתה יכול למחול ולענשו בשאר עונשים וכתב דנ"ל דלא אמר פן אלא בעובר על צווי
המלך אבל במבזה את המלך אינו רשאי למחול המיתה וכמו שחלק הכנה"ג פן לענין
כבוד אב ואם וכו' עיי"ש ולי הדל דב"ק צ"ע כמש"ל:הן אמת דראיתי להרב יש"ר לב
בחיו"ד במער' הפ"ף אות א' שפתב שרב אחד הקשה עמ"ש במערכי לב הנ"ל דמדברי
הרמב"ם מתבאר דגם על בזיונו.

יכול למחול המיתה ומר הוא דאמר לקיים מילי דאבות דלק"מ דמה שדקדק הרב יש"ר
יעקב דדבר זה הוא רשות ולא חובה אינו ממ"ש הרמב"ם יש רשות למלך וכו' דלשון
זה הוא לומר דאין איסור שפיכות דמים בזה.

רק דיוקו הוא ממ"ש ואם רצה להרוג יהרג דמשמע דברצונו תלוי ולא חובה וא"כ
בתקנת בזיון וחרוף שלא פתב לשון זה שפיר י"ל שהוא חובה אתוד"ק עיי"ש וא"כ
אפ"ל דגם הרב משר"א משמע ליה הכי מדברי הרמב"ם ושפיר קאמר לחלק בין עובר
על ציווי בלבד למבזהו אף לענ"ד במחכתה"ר אין פירושו בדברי הרמב"ם מחנור פלל
דא"כ ממ"ש הרמב"ם וכן כל המבזה את המלך או מחרפו יש למלך רשות להרגו לא פא
אלא לומר דרשאי להרגו ואין בו משום שפיכות דמים וזו משנה שאינה צריכה היא
דמאחר דבעובר על ציווי בעלמא כבר פתב דיש לו רשות להרגו ואין בו משום שפ"ד
לא כ"ש הוא שהמבזהו או מחרפו רשאי להרגו ואין בו משום שפ"ד ולמאי הנה ליה
למיקתב האי בבא בתרייתא פלל ובפרט לכותבו בלשון וכן דמשמעו על הרוב הוא
לריבותא (עיי' מה שהבאתי לעיל במערכת הנ"ו אות כ"ג) והאי מאי ריבותיה ונהפוך
הוא דנלמד בק"ו מעובר על ציווי אלא לאו משמע דכוננתו לומר דהדבר תלוי ברצונו
וברשותו אם רצה להרגו ואם רצה ימחול על מיתתו וקאמר שפיר וכן כל המבזה וכו'
לריבותא דאף המבזה או מחרפו הוא ברשות המלך אם ירצה להרגו ואם ירצה יקיימו
וכמו שהבין הרב חיי עולם בכוננת דברי הרמב"ם כנלע"ד וכבר פתב הרב משנת ר'
אליעזר שם בסוף הדרוש דאע"ג דאין המלך רשאי למחול על כבודו משום דאין כבודו
מחול ממ"ש רשאי לנותר לו שלא יומת ויענישהו בעונש אחר כי חייב המיתה היא ברשות
המלך ועוד כ' דאפשר דדוקא מעצמו הוא דאינו רשאי למחול אבל אם ישפיל עצמו
המורד בו ויבא אליו בבקשה ובתחנונים למחול לו מאן לימא לן דאינו רשאי למחול
ושאול שאני וכו' עיי"ש: והנה ראיתי בכת"י לידידי הגאון באלי בנימן דיאמיט ונ"ל
ובענין הריגת עמשא תמה המשל"מ נהי דחשבו יואב למורד במלכות ממ"ש הא רק למלך
ניתן להרגו ולא לאדם אחר ועוד הק' המשל"מ דהא רשות למלך למחול לו והנה ממ"ש
שהרשות בידי המלך למחול לו לא כן היא שיטת מוהר"י בת' סי' קי"ד ונ"ל פיון שפרד
במלכות ודאי חייב מיתה והמלך בנדאי יעניש אותו משום דאינו רשאי למחול על כבודו
וא"כ גם קושית ראשונה מן שבת דאף ע"ג דקושטא היא דאין אחר רשאי להרגו ממ"ש
ההורג אותו אינו נהרג פיון דהמלך אינו רשאי למחול וגברא קטילא קטיל ונראה דזה

תלוי במחלוקת והוא דאיתא בב"ק ד' כ"ו ע"ב זרק תינוק מראש הגג וקא אחר וקדמו בסניף פלוגתא דריב"ב ורבנן וכו' דלריב"ב דמחייב אמקצת נפש גם זה חייב שקרב את מיתתו ולרבנן דפטריו ה"ז פטור דל"ה כל נפש פיון שסופו הנה למות וא"כ לשיטת ריב"ב ה"ד במורד במלכות ג"כ אף שנדאי שהמלך ינהגנו מ"מ ההורג אותו תחלה קודם שיהרגנו המלך חייב מפני שקרב את מיתתו קודם שבא לפני המלך עכ"ד ידידי הרב הג"ל יצ"ו.

והנה מ"ש בשם המשל"מ לפי הנראה פונתו למ"ש בספרו פרשת דרכים דרוש י"ג (ד"ה ומעולם תמהנו) אלא דמה שכ' שהקשה עוד דהא רשות למלך למחול וכו' דנראה שהמשל"מ הקשה פן על הריגת עמשא ליתנהו להני מילי שם לענין עמשא רק שם קודם לכן (בד"ה וכו' נבא) כ"כ על דוד המע"ה ע"ש ומ"ש בשם תשו' מוהר"י לא ידעתי מי הוא אם פונתו על מוהרי"ל או מוהרא"י בתה"ד או בפו"כ חפשי ואלא מצאתי ואם פונתו על שו"ת מורי"ו אין נמצא אצלי לענין בד"ק אם הזכיר דברי הרמב"ם הג"ל דמוכח דס"ל דרשאי המלך למחול מיתת המורד בו כמש"ל והוא תימה שיכתוב מוהר"י בהפ"ד: ומה שפתיב הרב עליון נר"ו דעפ"י דברי מוהר"י מתיישבת קושיא הראשונה ג"כ דגברא קטילא קטל אין נלע"ד פן דלא אמרינן לפטור מחמת זה אלא בהורג את הטורף דבאמת עינינו הראות דטרפה הוא אבל מפני מה שהוא חייב מיתה למלך אם בא אחר ונהרגו נראה ודאי דחייב לכ"ע פדאמרינו בסנהדרין ע"ח ע"א הפל מודים (היינו רבנן ור"י פן בתירא) דההורג גוסס בידי שמים ובא זה וקרב מיתתו שחייב דעד פאן לא פטריו רבנן משום דליכא פוליה נפש אלא היכא דשקיל האי מקצת ושקיל האי מקצת דהכי משמע קרא לרבנן איש כי יכה כל נפש עד דאיכא פוליה נפש ביד זה ולא שניטלה מקצתה ביד אחר אבל הגוסס בידי שמים (אף עפ"י שרוב גוססין למיתה) ובא זה וקרב מיתתו חייב דהאי הוא דשקיל מיניה פוליה נפש ע"ש בדברי הרמ"ה וא"כ כ"ש דיש לומר דאף ע"ג דזה מחויב מיתה על שפירד במלך ואין מידו מציל דלא מצוי מחיל ליה מ"מ הא ודאי לא חשיב גברא קטילא כטרפה ולא עדיף מגוסס בידי שמים דההורגו חייב אליכא דכ"ע פאמור: סימן מו (מקונטרס הפללים מערכת המ"ם אות פ"ד).

מו מצות לאו ליהנות ניתנו ענין זה הוא מקצוע גדול ויש בו חידושי דינים רבים ואלקטה באמרים מילתיהו דרבנן קדישי המפונזרים. ומה שיש להעיר עליהם אשית להם הדברים. הדר הדר לבדו אלו נאמרים. ולסעיפים קטנים אטלקם להקל על הקורים וזה החלי בס"ד.

א) אם מועיל זה לענין לכתתלה או דוקא בדיעבד הנה הרב המגיה לס' משל"מ בפ"ה מהל' אישות ה"א (בד"ה ודע דסברת) כתב דמוכח מדברי הרב המחבר דדוקא בדיעבד אבל לכתתלה מיהא אסור וכן דעת מוהר"ם די בוטון אבל הרב כנה"ג יו"ד סוס"י כ"ח חולק בזה עכ"ל מבואר דדבר זה במחלוקת הוא שנוי ואין בידי ס' כנה"ג הג"ל לענין בדב"ק אף מ"ש הרב המגיה דמוכח דעת הרב משל"מ דדוקא בדיעבד הוא תמיכה לי דמדבריו בפ"ב דתרומות (הי"ד סוד"ה תנן) מתבאר לענ"ד דס"ל דטעמא דמלל"ן מהני גם לכתתלה שפתיב להקריח דהנאה של פילוי בתרומה אינה אלא איסור דרבנן ממ"ש בירושלמי סוף תרומות מהו להדליק נר חנוכה בשמן שרפה ומסקינן מי שאין לו שמן

של חולין מדליק ש"ש וכן פסק הרמב"ם בפ"א מהל' תרומות הי"ח ואי אמרי' דאסורו
מדרבנן ניחא דבמקום מצנה לא גזור אף אם הוא אסור תורה איך התירו אסור תורה
משום מצנה דדבריהם וכי תימא שאני נ"ח דליפא הנאה דאסור ליהנות מנ"ח ומצות
לל"ן וכמו שהאריך הרב שע"א אם מותר להדליק נ"ח באיסורי הנאה הא ליתא
דמדקאמר מי שאין לו שמן חולין משמע דבדוחק התירו דמדינא אסור וכמבואר עכ"ל
הנה רואה דמדלא התירו אלא מדוחק מוכיח דאין הטעם משום דמלל"ן דא"כ גם שלא
מדוחק לישתרי ואי ס"ל להרב דלא אמרו מלל"ן אלא כדיעבד שפיר הנה מצינו למימר
דלעולם דטעמא דהדלקה בש"ש הוא משום דמצות לל"ן אלא דנה לא מהני אלא כדיעבד
או בשעת הדחק דחשיב דיעבד בכמה דוכתי (עיין כמה שרשמתי במערכת הדלי"ת אות
ס"א די"ל דשעת הדחק עדיף מדיעבד) ומשום הכי לא התירו אלא מדוחק אלא ודאי
מוכח דדעת הרב משל"מ פדעת הרב כנה"ג דכשאמרו מלל"ן היינו לומר דכיון שהנאת
המצנה לא חשיבא הנאה אפילו לכתחלה שפיר דמי והרב יד מלאכי בכללי הדינים אות
תל"א פ"ב ג"כ דמדברי הרב משל"מ בהל' אישות מתבאר דס"ל דלכתחלה אסור
ושהכנה"ג ודעימיה חולקים עי"ש ולי הדל צ"ע דאין נראה פן ממ"ש בהלכות תרומות
הנ"ל: ב) אלא דיש להבין כמה נתפייס הרב משל"מ לומר דאין הטעם משום מלל"ן
דאם פן הו"ל מישרי שלא מדוחק דלפי האמת תקשה לן אמאי לא שרינו שלא מדוחק
משום האי טעמא דמלל"ן ומצאתי שעמד בזה רב אחד הובא בטל אורות בשו"ת א"ח
סי' ב' (בד' ח' ע"ד הירושלמי הנ"ל) דנהי דהנאה של פילוי אסירה בתרומה למר מדרבנן
ולמר מדאורייתא מ"מ משום מצנה לישתרי אפילו יש לו שמן חולין דלא מצינו בשום
מקום לחלק בין אפשר בענין אחר או לא ובכל גוונא שרי (אמר המחבר לפום ריהטא
נראה דאישתמיט מיניה דהרשב"א בחי' לנדרים ד' ט"ו ע"ב פ"ב גבי האומר קונם הנאת
תשמישו עלי דמאי דלא שרי מטעם מצנות פו"ר ומלל"ן הוא משום דאינו חייב להקים
זרע מזו ונקא דהא אפשר לו באשה אחרת עכ"ל דמתבאר דס"ל להרשב"א דלא התירו
משום מלל"ן אלא כשאי אפשר בענין אחר.

אולם עיין לקמן סק"ט שהבאתי לחלק בזהבין מצנה שאין בה הנאת הגוף למצנה שיש
בה הנאת הגוף וק"ל) ועלה בדעתו ליישב דאולי הירושלמי ס"ל כמ"ד מצות ליהנות
ניתנו או דס"ל דמותר להשתמש לאור נר חנוכה ולכן אין להתיר מטעם מלל"ן פיון
שמלבד המצנה נהנה גופו מן האסור ולא נתקרה דעתו בזה דהרי הרמב"ם דס"ל
דמלל"ן וס"ל אסור להשתמש לאורה פסק פן כדברי הירושלמי דדוקא מי שאין לו שמן
חולין מותר להדליק בשמן של תרומה והרב המחבר פקפק על דבריו כמה שרצה ליישב
לדעת הירושלמי ולעיקר קושיותו תירץ דאע"ג דמלל"ן מ"מ בנ"ח מיבעיא לן בירושלמי
משום דאיכא למיחש שיהנה ממנו אחר שפכה תוך זמנו לדעת הסוברים דמותר
להשתמש באותו שמן לכל צרכי חולי או שפא יתן בנר יותר מפשיעור דמותר להשתמש
בהמותר לכ"ע ומסיק הירושלמי דשרי דוקא כשאין לו שמן אחר דמשום האי חששא
לא מבטלינו ליה ממצותי' אתוד"ק ומתבאר דדעת שניהם (הרב המקשה והרב המחבר)
הוא דכי אמרי' מצות לאו ליהנות ניתנו היינו לומר דשרי שלא מדוחק דכיון דהנאת
המצנה לאו הנאה היא לכתחלה נמי מצוי נפיק במדי דאיסורא: ג) ויש לפקפק לכאורה
בתירוצו דהרי בשמנים שאסור להדליק בשבת התירו בחנוכה אם אינו נותן בנר רק כדי

שיעור מצוות עינין בסימן תרע"ג ס"א ולא אסרו ליתן פשיעור שמא יתן יותר מפשיעור וישתמש אח"כ לאורה ושמא שאני התם דהוי כעין ס"ס שמא לא יתן יותר מפשיעור ואת"ל יתן שמא לא יטה כלל משו"ה לא התמירו לאסור ליתן בנר פשיעור דכולי האי לא גזרו אבל הכא דאם יתן יותר מפשיעור הא ודאי נהנה הוא מהאיסור שלא במקום מצוה אהכי חששו ואסרו ליתן פשיעור שמא יתן יותר מפשיעור שו"ר להרב לשון לימודים (שאביא בסמוך) שכתב דהנה נראה לאסור להדליק נ"ח בחמאה שנאסרה מחמת בשר בחלב מחשש שמא יתן יותר משיעורו וישתמש לאורו ודחה זה מדהתירו להדליק נ"ח בשבת בשמן שאסור להדליק בשבת ולא חשו לשמא יתן יותר וה"ה בזה אין לאסור מטעם זה עי"ש ולענ"ד נראה דשפיר יש לחלק כמש"ל.

ומצאתי להרב ערך השלחן בסי' תרע"ג אות א' שכ' ע"ד הירוש' הנ"ל דלמאי דקי"ל דמותר להשתמש לאורו אחר זמן מצותה י"ל דחיישינן שמא יתן ש"ש יותר משיעורו ובאיסורי הנאה חיישינן טפי משום דחששה קרובה היא משא"כ בשבת דליכא איסור הנאה דתשמיש אלא שמא יטה עי"ש והוא קרוב למה שכתבתי ועל כל פנים אין לנו צורך לומר דמה שלא התירו בירושלמי אלא באין לו שמן אחר הוא משום דס"ל דלא שרינו מטעם מל"ן אלא מדוחק דלא מציינו זה בשום מקום כמ"ש הרב שבשו"ת טל אורות הנז"ל (בס"ק ב') ומה גם דלע"ד מסתמיות דברי הירוש' בפ"ח דשבת ה"א יוצאין בינין של שביעית (הבאתיו לקמן אות פ"ה ס"ק מ"ז) מתבאר דמטעם דמל"ן שרי לכתחלה ושללא מדוחק מדלא אמרו שם אם אין לו יין אחר וכו' וא"כ מ"ש בשמן שריפה אם אין לו שמן עכ"ל שהוא מטעם אחר וק"ל: ד) וראיתי להרב לשון למוזים בחי"ד סי' ד' (דף ו' ע"א) שהביא תשובת שער אפרים שנשאל בחמאה שבישלו בקדרה של בשר אם מותר להדליק נ"ח משום דמל"ן וכתב בשמו דמסקנתו לאסור ומני"ר שקו"ט בדבריו ונראה דעתו לאסור משום פתותי מכתת שיעוריה וכתב שם (בע"ד) דאין להק' ע"ז מדאמרי' בש"ס ד' כ"א ע"ב פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בהם בשבת מדליקין בחנוכה ונהרי שמן שריפה אחד מהשמנים שאינם מדליקים בהם בשבת וקאמר דמדליקין בחנוכה אף עפ"י שהתרומה טמאה לשרפה קאי ומיכתת שיעוריה די"ל דשמן שרפה אינה בכלל היתר זה והכריח הדבר שכן הוא דש"ש אעפ"י שמותר בהנאה דשרי להסיקו תחת תבשילו מ"מ למצות חנוכה שיעורא בעינן וכינן דלשרפה קאי מכתת שיעוריה אתוד"ק עי"ש ופליאה בעיני דנראה דנעלם ממנו דברי הירושלמי ופסק הרמב"ם הנ"ל דמותר להדליק נ"ח בשמן שרפה פשאין לו שמן חולין ואם איתא דבש"ש שייף לומר פתותי מכתת שיעוריה אף שמותר ליהנות בו להסיקו תחת תבשילו א"כ היכי שרינו ליה פשאין לו שמן חולין דכינן דמיכתת שיעוריה א"כ אין בהדלקה זו שום מצוה ומה הועיל בה וכו"כ הרב מראה הפנים ע"ד הירושלמי הנ"ל דאין לומר דמייירי בכהן וקח מבעיא ליה משום דכתותי מכתת שיעוריה דכינן דמותר להסיקו תחת תבשילו לא שייף לומר דכתותי וכו' ולא שייף הבעיא כלל עי"ש דלא כמ"ש הרב לשון למוזים דאף דשרי להסיקו תחת תבשילו לא שרי להדליק בו נ"ח משום דכתותי מ"ש.

ונלע"ד דגם מאי דפשיט הירושלמי דשרי פשאין לו שמן אחר לא אתא שפיר אי נימא דשייף בכה"ג פתותי מכתת שיעורא דא"כ גם פשאין לו שמן אחר לא הנה לנו להתיר דאטו בכל דבר שאמרו דאין יוצאין בו משום דמיכתת שיעוריה מי שרינו לכתחלה

פִּשְׁאִין לוֹ אַחַר אוֹ בְּדִיעֵבֶד הָרִי בְּשׁוֹפֵר וְלוֹלֵב שֶׁל ע"ז אֲמָרִינוּן דְּלֹא יֵצֵא י"ח מִשׁוּם דְּמִכְתָּת שִׁיעוּרֵיהָ וְכֵן בְּכִמְהָ דְּבָרִים כַּמ"ש בל"ל שֶׁם וְלֹא מְצִינוּ שֶׁהִתִּירוּ לְכַתְחֻלָּהּ בְּשַׁעַת הַדְּחָק פִּשְׁאִין לוֹ אַחַר וְצָרִיף לְהַתְיַשֵּׁב בְּמָה שֶׁרִשְׁמְתִי לְעֵיל בְּמַעֲרַכַת הַפֶּ"ף אוֹת צ"ה עי"ש וּבְקוֹנְטְרִיס אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעֲרַכַת תְּנוּפָה אוֹת ד' פְּתַבְתִּי ג"כ ע"ד הָרַב ל"ל עי"ש: ה) נִחְזָר לְדַאֲתוֹ עַלֶּה דְנִרְאָה מִדְּבָרֵי הַרְבָּנִים הַנּוֹז"ל דְּכִי אֲמָרִי מְצוֹת לל"ן הִינּוּ לְהַתִּיר לְכַתְחֻלָּהּ וְכֵן מִתְבָּאָר דַּעַת הָרַב גֵּט פֶּשׁוּט בְּרַסְיָא קכ"ד שֶׁהִבִּיא שֶׁם מִחְלוֹקֶת הַפּוֹס' אִם מוֹתֵר לְכַתְחֻב לְכַתְחֻלָּהּ גֵּט עַל אִיסוּרֵי הַנְּאָה וְכַתֵּב בְּשֵׁם הָרַב ב"ח דְנִרְאָה עֵיקָר דְמוֹתֵר לְכַתְחֻלָּהּ מִשׁוּם שֶׁאֵין פּוֹנְתוֹ לִיקְנוֹת מִהַאֲסוּר וְכו' וְכַתֵּב ע"ז וז"ל וְלִי הִיָּה נִרְאָה דָּאִין צָרִיף לְזֶה דְהָא קו"ל מְצוֹת לל"ן וְגִירוּשֵׁין מ"ע הִיא מִיָּהוּ יִרְאָה דְהָא נִיחָא אִם מְגַרְשָׁה מִשׁוּם שֶׁמְצָא בָּהּ עֲרוֹת דְּבָר אֲבָל אִם מְגַרְשָׁה מִשׁוּם שֶׁהִקְדִּיחָה תְּבַשְׁלוֹ אוֹ מְצָא אַחֲרַת נְאָה הִימְנָה מֵאֵי אִיפָא לְמִימֵר הָא קְמִיתְהֵנִי מֵאִיסוּרֵי הַנְּאָה וְכו' עכ"ל הָרִי מְפֻרָשׁ דַּס"ל דְּבִגְרוּשֵׁין דְּאִיפָא מְצוּנָה יֵשׁ לְהַתִּיר לְכַתְחֻלָּהּ בְּאִיסוּרֵי הַנְּאָה מִטְעָמָא דְּמְצוֹת לל"ן ש"מ דְּמַהֲנֵי הָאֵי טְעָמָא לְכַתְחֻלָּהּ וְכ"כ הָרַב יֵד מְלֹאכִי בְּכֻלְלֵי הַדִּינִים אוֹת תל"א בְּדַעַת הָרַב גֵּט פֶּשׁוּט וְהָרַב קָרְבֵן אֲלִיצוּר בַּד' ח"ן ע"ב הִבִּיא מ"ש הָרַב ג"פ דְּמִשׁוּם דְּמְצוֹת לל"ן מוֹתֵר לְכַתְחֻלָּהּ וְגַם מֵהַ שֶׁפְּתַב דְּהַתְיַנַּח פֶּשְׁמְגַרְשָׁה מִשׁוּם עֲרוֹת דְּבָר וְכו' וְכַתֵּב ע"ז דְּאִי מִשׁוּם הָא לֹא אֲרִיא דַּמ"מ נְתִינַת הֵגֵט מְצוּנָה הִיא דָּאִם ה' לֹא צִינָה וְכַתֵּב לָהּ סִפֵּר פְּרִיִתוֹת וְכו' הִיָּה מְשַׁלְחָה מִבֵּיתוֹ וּפּוֹטְרָה בְּלֹא כְלוּם וְא"כ פְּתִיבַת הֵגֵט מְצוּנָה הִיא וְכִינּוּן דְּמְצוֹת לל"ן אֵין זֶה נִהְנָה וּבְרוּר עכ"ל נִרְאָה ג"כ דְּמוּדָה לוֹ דָּאִין לְאַסוֹר לְכַתְחֻלָּהּ פִּינוּן דַּמְלַל"ן וְכַדַּעַת הָרַב כְּנֵה"ג שֶׁהִבִּיא הָרַב הַמַּגִּיֵּה לְמַשְׁל"מ פ"ה מַהֵל" אִישׁוֹת (הַנּוֹז"ל בְּרִישׁ אוֹת זו) אֲלֹא דְרִיאִתִּי שֶׁם בַּד' ס"א ע"ג שֶׁהִבִּיא מ"ש הָרַב הַמַּגִּיֵּה הַנּוֹז"ל וְכַתֵּב ע"ד וז"ל וְאֵין מוֹבֵן לְדְבָרֵיו דְּלֹא מְצִינוּ דְּחוֹלֵק הִרְכַּנָּה"ג אֲלֹא בְּמָה שֶׁרְצָה לוֹמֵר מוֹהַר"ם דִּי בּוּטוֹן דַּמ"ש הַרְמַב"ם מְכַסִּין בְּעַפְר עִיר הַנּוֹדַחַת הָוִי בְּדִיעֵבֶד ע"ז חֵלֵק עֲלֵיו דְּמַהֲסוּגִיא לְפִי מֵהַ שֶׁפֶּסֶק הַרְמַב"ם פְּרָבָא מְשַׁמַּע דְּלֹא כַּמ"ש פְּלוּמֵר דְּמוֹהַר"ם ס"ל דְּלֵהַרְמַב"ם פֶּל הַמְצוֹת שְׁוֹת דְּדוֹקָא בְּדִיעֵבֶד אֲבָל לְכַתְחֻלָּהּ לֹא נֶאֱפִי' בְּמְצוֹת פִּסּוּי וְאֵילוֹ הָרַב כְּנֵה"ג ס"ל דְּשִׁאֲנֵי פִּסּוּי עי"ש אֲבָל מוּדָה.

בְּשִׁאֲרַת מְצוֹת לְדַעַת מוֹהַר"ם וְאִחִים וְלֹא יִתְפָּרְדוּ וְהוּא בְּרוּר עכ"ל מִתְבָּאָר מִדְּבָרֵיו דְּגַם הָרַב כְּנֵה"ג ס"ל דְּטְעָמָא דַּמְלַל"ן לֹא מְהַנִּי אֲלֹא לְדִיעֵבֶד זוּלַת בְּעַפְר עִיר הַנּוֹדַחַת וְכַבֵּר פְּתַבְתִּי דָּאִין מְצוּי אֲצִלִּי ס' כְּנֵה"ג הַנּוֹז"ל וְרוּאָה אֲנִי לְהָרַב הַמַּגִּיֵּה בַּס' מְשַׁק בֵּיתִי סִי' שַׁכ"ד בַּד' קס"ב ע"ב שֶׁפְּתַב דְּהָא דַּמְלַל"ן אִי מְהַנִּי לְכַתְחֻלָּהּ הוּא מִחְלוֹקֶת מוֹהַר"ם דִּי בּוּטוֹן וְהַכְּנֵה"ג וְהִבִּיא דְּהָרַב אֲרַעָא דִּישְׁרָאֵל הַכְּרִיחַ מְדִין דְּמְכַסִּין בְּעַפְר עִיר הַנּוֹדַחַת דְּמַהֲנֵי לְכַתְחֻלָּהּ וְכו' עי"ש וְלְפִי דְּבָרֵי הָרַב קָרְבֵן אֲלִיצוּר בְּטָלָה מִחְלוֹקֶת דְּגַם הַכְּנֵה"ג מוּדָה דְּדוֹקָא בְּדִיעֵבֶד וְגַם אֵין רְאָיָה מִמֵּה דְּמְכַסִּין בְּעַפְר עוֹה"ן כְּנֵה"ל וְיִמִּי שֶׁנִּמְצָא בְּיָדוֹ סְפָרִים הַנּוֹז"ל יִרְאָה אֵיזָה יְכַשֵּׁר: ו) וּמְפָל מְקוּם אַף אִם הָרַב כְּנֵה"ג מוּדָה לְהָרַב מוֹהַר"ם אֵין הַפֶּל מוּדִים בְּזֶה וְכִמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי דְּמִתְבָּאָר דַּעַת הַרְבָּנִים הַנּוֹז"ל דְּמִשׁוּם דַּמְלַל"ן מְהַנִּי אֲפִילוֹ לְכַתְחֻלָּהּ וְכֵן פְּתַב בְּפִשְׁטוֹת הָרַב שֶׁעַר הַמְּלָךְ בַּפ"ח מַהֵל" לְוֵלֵב ה"א תוּד"ה וְדַע עוֹד (בַּד' מ"ה סוּע"ד מְדָפוּס חֲדָשׁ) דְּבַעֲנֵן הַשְּׁיִיף לוֹמֵר בּוֹ מְצוֹת לל"ן אֲפִילוֹ לְכַתְחֻלָּהּ מוֹתֵר דְּכִינּוּן דְּהַנְּאָת הַמְצוּנָה לֹא תְּשִׁיבָא הַנְּאָה כִּי לֹא נִתְּנָהוּ אֲלֹא לְעוֹל עַל צְוֹאֲרֵיהֶם יֵשׁ לְהַתִּיר נְמִי לְכַתְחֻלָּהּ.

וכ"כ עוד נשם בסמוך (בד' מ"ו רע"א) דמ"ש הכל בו דהמנודר הנאה משופר אדם אחר תוקע לו אבל הוא לא יתקע משום דנהנה בתקיעתו למד זה ממ"ש בש"ס אהד זה ואהד זה יצא מ"ט מצל"ן דמשמע דוקא דיעבד ומאי שנא ממנודר הנאה בשופר דמותר לתקוע לכתחלה משום דמל"ן וכן בכיטוי בעפר עיר הנדחת (וצי"ן דברי הרבנים מוהר"ם ד"ב וכנה"ג בסי' כ"ח ולכן ס"ל דמנודר משופר אינו מותר אלא שאחר יתקע לו ולא הוא עצמו משום שנהנה גופו וכו' עי"ש ובד"ה ואחר (ד' מ"ו ע"ב) רצה להכריח דגם לכתחלה שרי ממ"ש התוס' במעילה ד' י"ג ע"ב דמאי דתנן ראב"ן אומר נזהגים היו הזקנים שהיו נותנין הערבה בלילביהן היינו דקסבר מצות לל"ן הרי שהיו נזהגין פן לכתחלה שלא כדעת מהר"ם די בוטון ודחה זה דשאני ההיא משום דליכא אלא איסורא דרבנן וכלומר דבאיסור דרבנן גם מוהר"ם מודה דשרי לכתחלה ועי"ן לקמן ס"ק י"ב: (ז) ובאמת דלשון הש"ס והפוס' המנודר הנאה מחברו מותר לתקוע לו וכו' משמע ודאי דלכתחלה הוא דשרי וכתב רש"י דהוא מטעם דמל"ן וכתב ה"ה שם דהשמיט הא דמנודר הנאה מחברו מותר לתקוע לו משום דאתי מכ"ש עי"ש וקרב שעה"מ בפ"א מהלכות שופר הביא מ"ש הרשב"א בחי' לנדרים ד' ט"ו ע"ב גבי האומר קונם הנאת תשמישו עלי דמאי דלא שרינו מטעמא דמל"ן דהא איכא מצנת פו"ר י"ל דאינו מחוייב להקים זרע מזו דוקא דהא אפשר לו באשה אחרת עכ"ל והק' ע"ד דמאי שנא ממנודר הנאה מחברו אע"ג דאפשר לו לשמוע מאיש אחר מטעם דמל"ן וע"ז כ' לדעת הרשב"א דטעמא דמנודר הנאה מחברו וכו' לאו משום מל"ן אלא משום דאין דעת הנודר על דבר מצוה עי"ש אף לדעת רש"י ומהרמב"ם דהוא משום דמל"ן א"כ מוכח ודאי דכי שרינו מטעמא דמל"ן היינו אפילו לכתחלה דכן הוא משמעות לשון מותר ומהא ודאי קשה על הרב מוהר"ם די בוטון דס"ל דלא אמרו מל"ן אלא להתיר בדיעבד דוקא ולפי מ"ש בשמו הרב קרבן אליצור מתבאר שכתב פן בדרף פלל בדעת הרמב"ם דטעמא דמל"ן לא מהני אלא לדיעבד ומדברי הרמב"ם הללו מתבאר יפה דשרי לכתחלה נמי ותימה על השער המלך ז"ל שלא העיר עליו מזה ובאמת פן ראיתי בס' משק ביתי סי' שכ"ד ד' קס"ב ע"ב שכתב שהרב עושה שלום קשה פן על הרב מוהרמ"ב הנ"ל אלא שכתב דפלוגתא היא בעלמא בין רש"י ותוס' במשמעות לשון מותר אם הוא לכתחלה או דוקא דיעבד דלרש"י הוא דיעבד ולהתוס' הוא לכתחלה וא"כ לסברת רש"י לק"מ על מוהרמ"ב אמנם לסברת התוס' קשיא עכ"ד ושם הביא גוף דברי הרב מוהר"ם די בוטון ומבואר דס"ל דמשמעות לשון מותר שבדברי הרמב"ם בדין כיטוי בעפר עיר הנדחת הוא לכתחלה עי"ש והנה מ"ש הרב עו"ש בשם רש"י ותוס' הוא בפ"ק דכתובות אמנם נעלם ממנו דברי מרן חיד"א בס' יעיר און מערכה זו אות י"ו שהביא מ"ש הרב כנה"ג בפללים גפרדים אות י"ב פי גמר חסיד ממ"ש רש"י בכתובות ד' ג' ע"ב (אמ"ש בשם התוס' נהגו הכא מותר) דלשון מותר משמע דוקא דיעבד וכתב ע"ד ולי מעולם לא נתפונן רש"י ושום אהד מהמפרשים כאשר יראה הרוואה בדברי רש"י ובשט"מ שם ומ"ש רש"י דל"ג לכתחלה היינו לאפוקי דנהגו לאו דיעבד וקרא"ש וקרא"ש ריש מס' חולין פתבו דמותר לכתחלה משמע עכ"ל וכבר כתבתי בענין זה בס"ד לקמן אות ק"ב לך נא ראה ועיניך תחזינה דבמאי דאמור רבנן המנודר הנאה וכו' מותר וכו' רחוק להעמיס דר"ל בדיעבד ולכן מה שתלה קושיותו לסברת התוס' דוקא אין דבריו מוחזקים לקוע"ד ואחר

שְׁבַדְבְּרֵי הָרֵב מוהר"מ מְבוֹאֵר דְּמִשְׁמַע לִיה לְשׁוֹן מְוֹתֵר שְׁבַדְבְּרֵי הַרְמַב"ם דר"ל לְכַתְּחֻלָּה א"כ וְדַאי לְדִידֵיהָ הָא דְשׁוֹפֵר נְמִי הוּא לְכַתְּחֻלָּה וְקִשָּׁה עָלָיו דְּהָרֵי א"כ מְצִינוּ דְּמִטְעַם מַלְל"ן מְוֹתֵר לְכַתְּחֻלָּה: ח) וְכֵן מִתְבָּאָר לַעֲנִיד מְדַבְּרֵי הָר"ן דְּכִי אֶמְרִינוּ מַלְל"ן הִינְנוּ לְהַתִּיר לְכַתְּחֻלָּה דְּבַפ"ב דְּנִדְרִים ד' ט"ו סוּע"ב דְּאִוְקִימָנָא הֵיִיא דְּאוֹמֵר לְאִשָּׁה קוֹנָם שְׁאֲנִי מְשַׁמְשֵׁף ה"ז בְּבַל יַחַל דְּהוּא בְּאוֹמֵר הַנְּאִת תְּשַׁמִּישֵׁף עָלַי פְּתַב ע"ז הָר"ן וְנ"ל וּא"ת וְכִי אָמַר הַנְּאִת תְּשַׁמִּישֵׁף עָלַי אֲמַאי מִיְתָסֵר וְהָא מְצוֹת לַל"ן וּי"ל דְּכִי אֶמְרִי מְצוֹת לַל"ן ה"מ לֹאמֵר שְׁאִין קִיּוּם הַמְצוֹה חָשׁוּב הַנְּאִה אָבַל מ"מ אִי מְהִנִּי גּוֹפִיָּה בְּהִדִּי דְּמִקְרִיִּים הַמְצוֹה הַנְּאִה מִיְקָרִיא וּמְשׁו"ה אֶמְרִי הַנּוֹדֵר הַנְּאִה מִן הַמְעִינִן טוֹבַל בּוּ בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים אָבַל לֹא בַמָּה"ח עכ"ל הָרֵי מְפֹרֵשׁ דְּאִי לֹא דְּאִיפָּא הַנְּאִת הַגּוֹף בְּהִדִּי הַמְצוֹה וּבַכָּה"ג דְּלֹא מְהִנִּי הָא דְּמַלְל"ן הִנֵּה אֶמְרִי דְּבִאוֹמֵר הַנְּאִת תְּשַׁמִּישֵׁף עָלַי הָרֵי זֶה מְוֹתֵר לְשַׁמֵּשׁ מְשׁוּם דְּמַלְל"ן וְכ"כ בְּקִנְשִׁיתוֹ אֲמַאי מִיְתָסֵר וְכו' א"כ מוֹכַח דְּלְכַתְּחֻלָּה יֵשׁ לְהַתִּיר בְּעִנְיַן שְׁשִׁיף בּוּ לֹאמֵר מַלְל"ן: ט) וּמְצַאֲתִי לְהָרֵב אֲבָנֵי מִלּוֹאִים ס' כ"ח סק"ס שְׁהִבִּיא דְּבְרֵי הַרְשָׁב"א בַּח' לְנִדְרִים הַנְּ"ל (דְּמַאי דְּלֹא שְׁרִינוּ בְּאוֹמֵר קוֹנָם הַנְּאִת תְּשַׁמִּישֵׁף עָלַי מִטְעַם דְּמַלְל"ן הוּא מְשׁוּם דְּאֶפְשָׁר בְּאַחֲרָת) וְגַם מ"ש הָרֵב שְׁעַר הַמַּל' בְּדַעַת הַרְשָׁב"א דְּטַעְמָא דְּמְוֹדֵר הַנְּאִה מְחַבְּרוּ תּוֹקַע לּוֹ וְכו' לֹא מְשׁוּם דְּמַלְל"ן אֶלָּא מְשׁוּם דְּאִין דַּעַת הַנּוֹדֵר לְדַבֵּר מְצוֹה וְהַקְּשָׁה ע"ז דְּהָא בְּכַמָּה דְּוֹכְתִי בַּש"ס מְשַׁמַּע דְּאֶמְרִי טַעְמָא דְּמַלְל"ן אֶף בְּאֶפְשָׁר בְּאַחֲרָת כַּמ"ש מְכַסִּין בְּעַפְרָא עִיר הַנְּדַחַת מְשׁוּם דְּמְצוֹת לֹא לִיְהִנּוֹת נִיתְנוּ אוּ בְּלוּב דְּאִסּוּר הַנְּאִה אוּ בְּהָא דְּאֶמְרוּ מְעַרְבִין בְּבֵית הַקְּבֵרוֹת מְשׁוּם דְּמַלְל"ן אַע"ג דְּאֶפְשָׁר שְׁלֵא ע"י אִסּוּרֵי הַנְּאִה אוּ בְּחִלְיַת סַנְדַּל שָׁל ע"ז וְכִינְצָא טוֹבָא דְּאֶפְשָׁר בְּאַחֲרָת וְכַתֵּב (בַּד"ה וְלִכֵּן נִרְאָה) דְּוִדַּאי הִיכָא דְּלִיפָּא הַנְּאִת גּוֹפּוֹ בְּהִדִּי מְצוֹה אַע"ג דְּאֶפְשָׁר ע"י אַחֲרָת פִּינוּן שְׁאִין בּוּ מְשׁוּם אִסּוּר הַנְּאִה וְדַאי מְוֹתֵר אֶפְיָלוֹ לְכַתְּחֻלָּה פִּינוּן שְׁאִין לּוֹ שׁוּם הַנְּאִה רַק הַנְּאִת מְצוֹה וּמַלְל"ן אֶלָּא הִיכָא דְּאִיפָּא הַנְּאִת גּוֹפּוֹ בְּהִדִּי מְצוֹה כְּהָא דְּתַשְׁמִישׁ וְאֶגַּב מְצַנְתּוֹ אֲנּוּ מַתִּירִין הַנְּאִת גּוֹפּוֹ בְּזֶה פִּינוּן דְּאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת בְּאַחֲרָת הַמְצוֹה הַזֹּאת אִינוּ מְוֹתֵר בְּהַנְּאִת גּוֹפּוֹ וּפִי' בְּזֶה מ"ש בַּר"פ כָּל שְׁעָה וְלֹא יִסִּיק בּוּ תַנּוּר וְכִירִים פְּשִׁיטָא סַד"א הוֹאִיל וְאִין בִּיעוּר חֲמִץ אֶלָּא שְׁרִיפָּה לִיתְהִנִּי מִיְנִיָּה בְּהִדִּי שְׁרִיפְתּוֹ קַמ"ל וְהִינְנוּ מַה"ט מְשׁוּם דְּאֶפְשָׁר לּוֹ בְּלֹא הַנְּאִת גּוֹפּוֹ לֹא שְׁרִינוּ מְשׁוּם מַלְל"ן אַתּוּד"ק ע"י שְׁרֵי דְּפְשִׁיטָא לִיה דְּכִי לִיפָּא הַנְּאִת הַגּוֹף כִּי שְׁרִינוּ מִטְעַמָּא דְּמַלְל"ן הוּא אֶפְיָלוֹ לְכַתְּחֻלָּה וְגַם כִּי אֶפְשָׁר ע"י אַחֲרָת נְמִי: א יוֹד) וְכֵן נִרְאָה דַּעַת מְרָן מוהרִיט"א בַּס' גְּאוֹת יַעֲקֹב בְּקוֹנְטְרִיס גִּט מְקוֹשֵׁר ס' ב' קְרוּב לְסוֹפּוֹ שְׁאֲחֲרָ שְׁהוֹכִיחַ מְסוּגִיא דְּנִדְרִים ד' מ"ז (בְּבַעֲיָא דְּאוֹסֵר פִּירוּתֵי עַל חֲבֵרוֹ מַהוּ בְּחִלְיַפְהוֹן) דְּלְכַתְּחֻלָּה אִסּוּר לְקַדֵּשׁ אִשָּׁה בְּחִלְיַפִּי אִסּוּרֵי הַנְּאִה מְפָנִי שְׁנֵהֲנָה בְּאוֹתָן הַקִּדּוּשִׁין הַקְּשָׁה לּוֹ ע"ד רַש"י בִּיבְמוֹת ד' ק"ג סוּע"ב (בְּמַאי דְּאֶמְרִי הַלְכְּתָא חֲלִצָה בְּסַנְדַּל הַפְּוֹסְגָר וְכו' וּבְשָׁל ע"ז חֲלִיצָתָה כְּשֶׁרָה) וְאִי מְשׁוּם אִסּוּרֵי הַנְּאִה מַלְל"ן ע"כ דְּמוֹכַח דַּס"ל דַּאֲע"ג דְּבְחִלְיַצָּה נִתְרַת לַעֲלָמָא פִּינוּן דְּמַה שְׁאִינָה מְוֹתֵר לַעֲלָמָא הוּא מְשׁוּם דְּאֶגִּידָא לִיכָּם אִין זֶה הַנְּאִה רַק קִיּוּם הַמְצוֹה וּמַלְל"ן וְכ"כ הַרְשָׁב"א שֵׁם פְּדַעַת רַש"י וְסִינִים וְאִי מְשׁוּם שְׁנֵהֲנִית שְׁמוֹתֵר לַעֲלָמָא מ"מ עֵיפּוּבָא מְשׁוּם מְצוֹה דְּרַמְיָה עָלֶיהָ הוּא וּמְצוֹה לֹא הַנְּאִה הִיא עכ"ל וְאִם כְּדַבְּרֵיהֶם בְּחִלְיַפִּי אִסּוּרֵי הַנְּאִה נְמִי יְקַדֵּשׁ לְכַתְּחֻלָּה מִטְעַמָּא דְּמְצוֹת לַל"ן אַתּוּד"ק וְהַצ"ת וְאִי הִנֵּה ס"ל דְּטַעְמָא דְּמַלְל"ן לֹא מְהִנִּי אֶלָּא לְדִיעֵבַד מַאי ק"ל ע"ד רַש"י וְהַרְשָׁב"א הֵלֵא מַהֵיִיא דְּנִדְרִים לֹא לְמַדְנוּ אֶלָּא דְּלְכַתְּחֻלָּה לֹא יְקַדֵּשׁ בְּחִלְיַפִּי אִסּוּרֵי הַנְּאִה

ובלכתחלה לא מהני הא דמלל"ן אלא נדאי דס"ל דגם לכתחלה מהני: יא) שוב ראיתי להרב המגיה במשל"מ פ"ה מהל' איסורי מנבח דין ט' שעמ"ש הרב המספר (דמאי דפשיטא ליה להרמב"ם דאין מביאין מנחות ונסכים מערלה וכלאי הפרם הוא משום שאסורים בהנאה והוא נהנה בהבאתם והוי מצוה הב"ב אף התוס' בתולין ד' ק"מ ע"א פתבו דבקרבות לא שייך הנאה דמלל"ן עכ"ל) פתב מפאן יש להוכיח אותה החקירה שרשמתי בפ"ה מהל' אישות ה"א ד"ה ודע עכ"ל נראה דהוקשה לו דמה יענה הרמב"ם למ"ש התוס' דאין בהבאת הקרבות משום נהנה דמלל"ן וניחא ליה דהרמב"ם ס"ל אע"ג דמלל"ן מ"מ לכתחלה אסור ולפי מה שמתבאר מדברי התוספות שם דמטעם דמלל"ן מותרות ומשמע דמותרות לכתחלה א"כ נמצינו למדים דדבר זה הוא מתלוקת בין הרמב"ם והתוס' דלהרמב"ם אע"ג דמלל"ן מ"מ אסור לכתחלה ולהתוס' מותר לכתחלה מטעם דמלל"ן וכ"כ הרב מוהרש"ל בשו"ת נודע ביהודה מ"ת א"ח סי' קל"ד (ד"ה עכ"פ דכונת הרב המגיה לומר דהרמב"ם ס"ל דלא שרינו לכתחלה משום טעמא דמלל"ן ע"ש אלא דלענ"ד קשה לייחס פן בדעת הרמב"ם לפי מה שפכתבתי למעלה דמוכח מדברי הרמב"ם דלכתחלה נמי שפיר דמי וצ"ע ועיין בשו"ת חת"ס א"ח סי' ק"פ הבאתי תוד"ק לקמן אות פ"ו ס"ק ט' (הוא בקונטרס זה סי' מ"ח): יב) ועוד נראה לכאורה להכריח דמטעמא דמלל"ן מותר לכתחלה ממ"ש ראב"ן ה"ה הובא במרדכי ואגודה בפ"ק דסנפה ה"ד הר' ב"ח בסוס"י תרכ"ו בדין סוף פסול דתנן דאם עירבן וביטלן ברוב פשר שהק' דהא קי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה ות"י בתי' שני דהא דאין מבטלין הוא מדרבנן כדי שלא ינהגו וה"מ במקום שנהנה לאכול או להחם אבל מצות לאו ליהנות ניתנו עכ"ל ונהביאווהו רבנים ט"ז ומג"א ברס"י תרכ"ו ע"ש ונהרב נהר שלום בס"י תמ"ז ס"ד ייחס להרשב"א שסובר פן ע"ש ונהרב פתח הדביר ח"ג סי' ש"ב אות ט' יישוב בזה מה שנהגו בשבת לשפוך מים.

ע"ג מי רגלים שפקרע כדי לבטלם להתיר ללמוד ולהתפלל כנגדם משום דכיון דאין לו הנאה אלא הנאת המצוה ומלל"ן שפיר דמי ע"ש גם הרב מוהרש"ק בשו"ת חכמת שלמה (הנספח לס' הר המור) בסוס"י ט' נשתמש בכלל זה לגבי תיקון ס"ת ע"י בטול דמשום מצוה שרי לבטל משום דמלל"ן ע"ש נדונו וכן הביאו פלל זה בשו"ת פן יאודה סי' צ"ט ושואל ומשיב מהדורא ג' ח"ג סי' קס"ו ע"ש הרי דמותר לבטל לכתחלה מטעמא דמלל"ן ש"מ דהאי טעמא מהני להתיר אפילו לכתחלה וכן יש להוכיח מדברי המרדכי בעירוובין פ"ג רמז תקי"ד ורבינו שמשון השיב ישראל שביאו לו נכרי לולב ואתרוג ביו"ט חוץ לתחום לאו מוקצה הוא דהא חזי לישראל אחר וכו' וכיון שפן שרי לצאת בו נמי דלא מצינו שאסרו חכמים הבא מחוץ לתחום אלא אכילה או הנאה ומצות לאו לה"ן עכ"ל ומשמעות הלשון הוא דמותר לצאת בו לכתחלה מטעם זה דמלל"ן ומבואר בטור וב"י סי' תרמ"ה שפן דעת הרשב"א והג"א ומרדכי ורבינו ירוחם עיין בשלחן גבוה שם. אף יש לדחות עפ"י מה שמתבאר מדברי הרב שעה"מ שהבאתי למעלה (בס"ק וא"ו) דדוקא לגבי איסור תורה הוא דאיכא מ"ד דטעמא דמלל"ן לא מהני לכתחלה וא"כ כיון דס"ל להמרדכי דהא דאין מבטלין איסור הוא מדרבנן משו"ה ס"ל דמותר לכתחלה לגבי מצוה משום דמלל"ן אבל אם הנה איסור הביטול מדאורייתא לא היינו מתירים לכתחלה מטעמא דמלל"ן דלא אמרי' פן אלא לענין דייעבד וכן מההיא דנכרי שביאו לולב ביו"ט

אין הכרח מה"ט גופא פיון שאינו אלא איסור דרבנן: יג) המורם מכל האמור בענין דבמתלוקת הוא שנוי אם פשאמרו להתיר איסור הנאה במידי דמצנה מטעמא דמלל"ן הוא אפילו לכתחלה או דוקא בדיעבד ויותר ניראית סברת האומרים דגם לכתחלה שפיר דמי במצות שאין בהם הנאת הגוף פלולב וכיסוי הדם וכיצא ואף אם אפשר לעשות המצנה בלא האיסור הנאה שרי לדעת הרב אבני מילואים הנ"ל ואם האיסור הוא מדרבנן פי ההיא דנותנים הערבה פלולביהו שרי לכתחלה לכ"ע כמ"ש הרב שעה"מ הנז"ל (בד"ה ומ"מ) לדעת הרב מהור"ם די בוטון והרב פרמ"ג בא"ח סי' ל"ב ס"ק ז"ך (במ"ז ד"ה גסתפקתי) ס"ל ג"כ דמותר לכתחלה שיהי פתב ונ"ל ואיסורי הנאה אפילו לכתחלה מלל"ן ואפילו מאן דפליג בגט ואוסר לכתחלה הקא מודה עכ"ל גם אחר זמ"ר ראיתי להרב הפרד"ס בס' אות היא לעולם ח"ב סי' י"ד שהאריה בכלל זה ועם פי לא פניתי לעיין בדב"ק אגב ריהטאי אשור ברהטים כי מתאמץ בכל פחו להוכיח במישור דמהני גם לכתחלה ומתפלא על הסוברים דהיינו דוקא בדיעבד עי"ש דב"ק: יד) ודע דכל השקו"ט שפדברי הרבנים הנז"ל אי שרי לכתחלה מטעמא דמלל"ן הוא באיסורי הנאה שאין בהם משום מאיס לגבוה אבל באיסורי אשרה ועבודה זרה דמאיסי לגבוה עיין בשו"ת נודע ביהודה מ"ת א"ח סי' קל"ג (ד"ה והנה) שכתב כל עיקר שאלה זו לענין דיעבד דלכתחלה נדאי אסור דלא גרע משופר של אשרה דלא יתקע בו לכתחלה אף שאינו של ישראל משום דמאיסי לגבוה עי"ש אף מדברי הרב המאירי שהביא הרב שער המלך בהלכות לולב הנ"ל מתבאר יפה דכל ששייך לומר בו מצות לל"ן מותר אפילו בשל אשרה ולא אסרינו משום מאיס לגבוה שיהי פתב שפיון שאינה נהנה אלא בשעת המצנה אמרינו מלל"ן ומותר לסכף בעצי אשרה וכו' עי"ש ובבית השואבה בדינים השייכים לדפנות הסופה אות ה' ובערף השלחן סי' תרכ"ט וצריף לחלק בין שופר דכיון דלזכרון קאתי פלפנים דמי לשאר מצות וצ"ע בדברי התוס' בחולין ד' ק"מ ע"א דנראה מטעמא דמלל"ן מותרות (צפורי עיר הנדחת) להקרבה לכתחלה ולמה לא יהא אסור משום מאיס לגבוה ואם נאמר דהא דמאיסי לגבוה הוא רק מדרבנן ניחא דהתוס' מיקרו לדין תורה כיעי"ש וצריף להתנישב במה שרשמתי לקמן באות ר"ט בענין זה: סימן מז (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ם אות פ"ה מז מצות לאו ליהנות ניתנו אי אמרי' במידי דאיכא הנאת הגוף בהדי המצנה הוא מתלוקת דהר"ן בפ"ב דנדרים ד' ט"ו סוף ע"ב (בהיהא דאוקימנא באומר הנאת תשמישו עלי) ס"ל דלא אמרי' להתיר מפני זה פשיש לו הנאת הגוף וכן דעת הפל בו כמ"ש מרן הב"י בס"י תקפ"ו דהמנדר הנאה משופר אדם אחר תוקע לו ולא יתקע הוא בעצמו דנהנה בתקיעתו והרמב"ם בפ"א מהל' שופר ה"ג ס"ל דגם בדאיכא הנאת גופו בהדי דמקנים המצנה אמרי' מלל"ן.

וכתב הרב שער המלך בהלכות שופר שם ובפ"ח מהל' לולב ה"א דכן מתבאר דעת הרשב"א בחי' לנדרים ממה שהק' פקושית הר"ן ולא תירץ פדתריז הר"ן וכתב שפן דעת התוס' בפ' ראוהו ב"ד ד' כ"ח ד"ה המנדר עי"ש (וימתן דדקדק לכתוב דהתוס' בפ' ראוהו ב"ד סברי פהרשב"א ולא פתב בסתם דהתוס' סברי פהרשב"א וילהריז פן ממ"ש בפ' ראוהו ב"ד משום דמדברי התוס' במס' שבועות ד' מ"ד ד"ה נרב יוסף מוכח דלא ס"ל פהרשב"א כמ"ש הרב טעם המלך בהלכות לולב הנ"ל עי"ש בד"ה וא"כ יש) ודבר זה לפי הנראה נעלם מהרבנים ערף השלחן א"ח סי' קע"ה ורעק"א בתשו' סי' קכ"ט

(כד"ה גם בַּרְמְב"ם) דְּנִקְטִי בְּפִשְׁיטוֹת דְּכָל הֵיכָא דְאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף לָא אָמְרִינּוּ מַלְל"ן עֵי"ש שְׁפָתָבוּ בְּתוֹף דְּבַרְיָהֶם שִׁכ"כ הֶרְשֵׁב"א בַּפ"ב דְּנִדְרִים.

וְהוּא ט"ס לְפִי הַנְּרָאָה שְׁהָרִי אֲדַרְבָּה מְדַבְּרֵי הֶרְשֵׁב"א שְׁם מִתְבָּאָר בְּהִיפּוּף וְצָרִיף לְהַגִּייה בְּדַבְּרֵי שְׁנִיָּהֶם הֶר"ן בְּמָקוֹם הֶרְשֵׁב"א וְעַל כָּל פָּנִים אֵין הַדְּבָר פָּשוּט לוֹמַר כֵּן וְאֵין צִוְרָף לְמַה שְׁדַחַק רַעַק"א בְּכִנּוּת דְּבַרֵי הַרְמְב"ם דְּכִינּוּ דְּמִתְבָּאָר מְדַבְּרֵי הֶרְשֵׁב"א דַּס"ל דְּגַם בְּדָאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף אָמְרֵי מַלְל"ן וְגַם לְדַעַת הַתּוֹס' הַנְּ"ל עַכ"ל כֵּן מְשׁוּם קְוִשְׁיַת הֶרַב מַחְנָה אָפְרִים שְׁהִבִיא בְּשַׁעַר הַפְּלָף שְׁם וְכֵן הוּא דַּעַת הֶרְנָ"ה בְּמַה שְׁפָתְחַלַק בֵּין תְּקִיעוֹת דְּאוּרֵי לְתַקִּיעוֹת דְּרַבְּנָן כַּמ"ש הֶרַב שַׁעַה"מ בַּהֲל' לוֹלֵב שְׁם וּבַד"ה וְדַע עוֹד וְכו' בַּד' מ"ה סו' ע"ד מְדַפּוּס חֲדָשׁ עֵי"ש) א"כ לָא נְפָלְאָת הִיא לוֹמַר שְׁכֵן הוּא גַם דַּעַת הַרְמְב"ם.

אֵלָא דְהֶרַב שַׁעַה"מ שְׁם בַּהֲל' שׁוֹפֵר מְשׁוּם דְּקִשְׁיַתִּי דְּבַרֵי הַרְמְב"ם עַל דְּבַר הַשְּׁמִיטָה שְׁהַשְּׁמִיט דִּין דְּהַמְּוֹדָר מִחֲבָרוּ מְזַה עָלָיו וְכו' וְכֵן דִּין דְּהַמְּוֹדָר הִנָּאָה מִמְעֵין וְכו' הַנְּצָרָף לוֹמַר דְּדַעַתוֹ פְּדַעַת הֶר"ן דְּבָאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף לָא אָמְרֵי מַלְל"ן וְסַמָּף עַמ"ש בַּה"ג הָאוּמַר הִנָּאת תְּשְׁמִישְׁוֹ עָלֵי וְכו' עֵי"ש אָף לָא מְשׁוּם דְּלָא יִתְכֵן לוֹמַר בְּמִיּוֹדֵי דְאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף מַלְל"ן כְּדַמְשַׁמַּע לְהוּ לְהַרְבְּנִים הַנְּ"ל וְאָף אִם אֵין הַרְמְב"ם סוֹבֵר כֵּן עַכ"פ וְדָאֵי דַּעַת הֶרְשֵׁב"א הוּא דְּגַם בְּדָאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף אָמְרֵי מַלְל"ן וְאָף דְּמַה שְׁפָתְבַתִּי לְמַעְלָה דַּעַכ"ל דְּהַתּוֹס' בַּמַּס' ר"ה ד' כ"ח סְבָרֵי דְאָף בְּדָאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף אָמְרֵי מַלְל"ן מְשׁוּם קְוִשְׁיַת הֶרַב מַח"א רְאִיתִי שְׁאִינוּ מְוִכְרַח דִּי"ל כַּמ"ש הֶרַב נו"ב בַּמ"ת חַא"ח סִי קַל"ג מְפַח קְוִשְׁיָא זֹו דְּהָא דְּפָרִיף רַבָּא וְכִי מַצּוֹת לְיַהֲנוּת נִיתְנוּ אֵין פּוֹנְתוּ לְהַק' מְפַח הַפְּלָל דַּמַּלְל"ן אֵלָא פּוֹנְתוּ דְּכִינּוּ דְאָמַר הִנָּאת סוֹפָה עָלֵי אֵין פּוֹנְתוּ עַל יְשִׁיבָה שֶׁל מַצָּה כָּלֵל אֲבָל בְּשַׁאָר אִיסוּרֵי הִנָּאָה שְׁאֲסָרְם הַתּוֹרָה לָא אָמְרִינּוּ מַלְל"ן מְשׁוּם דְאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף עֵי"ש דַּב"ק גַּם אֲשׁוּר בְּשׁו"ת עוֹנֵג יוֹם טוֹב סִי נו"ן שְׁפָתָב לִיְשִׁיב קְוִשְׁיַת הֶרַב מַח"א בְּאִנּוֹפֵן אַחַר וְתוּד"ק הוּא דְאָף לְמ"ד דְּבַדְאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף לָא אָמְרֵי מַלְל"ן מ"מ הִינּוּ דְּוִקָא הֵיכָא דְּהַמְּצוּנָה הוּא עֵנְגֵן בַּפ"ע וְהַהִנָּאָה הוּא עֵנְגֵן בַּפ"ע כְּמוֹ בְּטַבִּילָה דְּהַמְּצוּנָה הִיא בִּיאָתוּ בַּמִּים וְהַהִנָּאָה הִיא עֵנְגֵן בַּפ"ע וְאֵין לְהַמְּצוּנָה שְׁיִיכוּת עִם הַהִנָּאָה רַק שַׁא"א לְהַפְּרִיָּדִם זֶה מְזַה וְכו' אֲבָל סוֹפָה שְׁעִיקַר יְסוּדֵהַמְּצוּנָה הִיא עַל הַהִנָּאָה וְכִינּוּ דְקִי"ל מַלְל"ן לָא אִיכְפַת לָן בְּהִנָּאת הִיְשִׁיבָה דְאִית בָּהּ דְּמִתְבַּטְּלַת בְּתוֹף קִיּוּם הַמְּצוּנָה וְכו' וְהַאָרִיף לְהַסְבִּיר הַדְּבָר בְּנוֹעַם שִׁיחַ (וַיֵּשׁ סַעַד לְדַבְּרֵי מְדַבְּרֵי הֶר"ן דְּקָשׁוּ אֶהְדְּדִי כַּמ"ש לְהַלָּן בַּסַּק"ז וְהַלָּאָה וּלְדַבְּרֵי הַעֲנָג יו"ט לַק"מ כִּיעֵי"ש) אָף גַּם כְּתַב לְחַלַק דְּזֶה דְּוִקָא בְּסוֹפָה שְׁאֵין עִיקַר הַמְּצוּנָה לְהִנָּאת הָאָדָם רַק שְׁתַּלָּה הַפְּתוּב הַמְּצוּנָה בְּהִנָּאָה וְצִיּוּנָה שְׁמָה שְׁאָדָם נְהַנָּה בְּעַלְמָא מִבֵּיתוּ יְהִנָּה בְּסוֹכּוֹת מִהַסּוֹפָה.

אֲבָל מַצָּה שְׁעִיקַר פּוֹנְתָה הִיא הִנָּאת הָאָדָם כְּמוֹ הַדְּלַקַת נֵר בְּשַׁבַּת שְׁמַצּוֹתָהּ מְשׁוּם עֲנָג בֵּית בְּזָה לָא שְׁיִיף מַלְל"ן וְאֲסוּר לְהַדְּלִיק בְּשַׁמּוֹן שֶׁל אִיסוּרֵי הִנָּאָה פִּינּוּ דְעִיקַר הַמְּצוּנָה הִיא לְהִנָּאת הַגּוֹף אַתּוּד"ק עֵי"ש"ב (עֵינּוּ לְקַמְּן ס"ק י"ב בְּעֵנְגֵן זֶה) וְנִמְצָא דְבִין לְמַר (הַנו"ב) וְבִין לְמַר (עֲנָג יו"ט) אֵין הֶכְרַח דְּסְבָרֵי הַתּוֹס' בַּר"ה דְאָף בְּדָאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף אָמְרֵי מַלְל"ן מ"מ דַּעַת הֶרְשֵׁב"א וְדָאֵי הִיא דְּגַם בְּדָאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף אָמְרֵי מַלְל"ן וְעַפִּי"ד הֶרַב עֲנָג יו"ט יֵשׁ לְדַחּוֹת מַה שְׁהָיָה נִלְע"ד לְהוֹכִיחַ דְּדַעַת הַרְמְב"ן דְּלָא אָמְרִינּוּ מַצּוֹת לָל"ן בְּדָאִיכָא הִנָּאת הַגּוֹף וְהוּא מַמ"ש בְּשִׁמוֹ הַרִיב"ש בַּסִּי שַׁפ"ז שְׁפָתָב לְדַחּוֹת סְבָרַת הֶרַב

העיסור דמתיר לומר לנכרי להדליק גר משום סעודת שבת דשבות מותר במקום מצנה דלא אמרו דמותר שבות במקום מצנה אלא במצנה פלולב ושופר שאינו נהנה גופו רק הנאת המצנה מלל"ן וכו' דמוכח לכאורה דס"ל דבדאיפא הנאת הגוף לא אמרינן מלל"ן אמנם לדברי הרב ענג יו"ט הג"ל אין ראיה פמוכין: ב) והיה נראה לכאורה להכריח דהראב"ה שהביא המרדכי בפ"ב דסנפה והאגודה הביא דבריהם הרב ב"ח בסו"ס תרכ"ו סברי דגם בדאיפא הנאת הגוף אמרינן מלל"ן שהקשה במאי דתנו גבי סכך פסול דאם ערכו ובטלם ברוב פשר והא קי"ל דאין מבטלין לכתחלה ותי' בתירוץ שני דהא דאין מבטלין הוא מדרבנן וה"מ פשונה פגון לאכול או להחם אבל למצנה מצות לל"ן ע"כ ולפי דברי התוס' בפ' ראוהו ב"ד דאיפא הנאת הגוף בשיבת הסנפה א"כ מוכח דלראב"ה גם בדאיפא הנאת הגוף אמרינן מלל"ן אף באמת יש לדחות דאפשר דראב"ה ס"ל דלא חשיבא הנאת הצל הנאת הגוף כמו שיש סוברים פן כמ"ש להלן בס"ד.

אלא דאין בזה כדי שביעה אחרי שפמה רבני האחרונים נמשכו בזה אחרי דברי ראב"ה הג"ל עיין במה שרשמתי באות פ"ד ס"ק י"ב הוא בקונטרס מה סי' ט"ו) ולא העירו על דבריו דהא איפא הנאת הגוף.

לכן נראה דאף דבסנפה שפולה אסורה יש לאסור משום הנאת הגוף לדעת התוס' מ"מ כשאין בה אלא מעט סכך פסול לא מיקרי נהנה מן הפיסול פי מרובא דהיתר הוא נהנה ושפיר דמי ועיין לקמן בס"ק י"ג וק"ל, אמנם במקום אחר אפשר להכריח דדעת ראב"ה דאמרינן מלל"ן אף היכא דאיפא הנאת הגוף והוא ממ"ש בשמו הריב"ה בטור א"ח סי' של"ח דמותר לומר לנכרי לנגן בשבת בכלי שיר משום שמחת חתן וכלה משום דהוי שבות דשבות במקום מצנה והריב"ה דחה דבריו עפ"י מ"ש בסי' ש"ז דלא אמרו שבות דשבות במקום מצנה מותר אלא במצנה שהיא עצמה דוחה שבת כמילה וכ"כ הרדב"ז בראשונות סי' קל"ב (בדפוס ווארשא תרמ"ב הוא בח"ד סי' אלף ר"ב) והרב ערוך השולחן שם ובסימן שכ"ה ס"ב פתב דבלא"ה יש לדחות סברת ראב"ה משום דלא אמרו דשבות במקום מצנה שרי אלא במצנה שאין לו בה אלא הנאת המצנה ומצות לל"ן אבל הכא שנהנה גופו אין להתיר שבות דשבות משום מצנה זו עי"ש ואם נאמר דראב"ה ס"ל דאמרינן מלל"ן גם בדאיפא הנאת הגוף אתי שפיר סברתו להתיר האמירה לנגן דאף שנהנה גופו מ"מ מלל"ן וכן י"ל שזו היא דעת הר"ב העיסור שהביא הריב"ה בסי' שפ"ז (בד"ה מה ישירו משפט'י) שהתיר לומר לנכרי להדליק הגר משום סעודת שבת דשבות במקום מצנה מותר וכתב שהרמב"ן דחה דבריו דלא אמרו להתיר מלאכה ע"י נכרי משום מצנה אלא בכגון עשיית שופר ולולב ואינמל אבל ליהנות במעשה שבת לא דלא דמי לשופר וכו' שאינו נהנה דמצות לל"ן ואין פאן הנאה אחרת אלא הנאת המצנה אבל גר שהוא בעצמו נהנה היכן הותר עכ"ל ואם נאמר דהר"ב העיסור ס"ל דגם בדאיפא הנאת הגוף אמרינן מלל"ן אתי שפיר סברתו דכי היכי דשרינן בשופר ולולב במקום מצנה משום טעמא דמלל"ן הכי נמי שרינן במקום מצנה אף פשונה דכל שהוא משום מצנה אף הנאתו מותרת אלא דלפי מ"ש לקמן בס"ק ט"ז לחלק בין מידי דאורייתא למידי דרבנן אין לנו הברח מדעתם למידי דאורי' דהכא מידי דרבנן הוא וגם לפי מה שכתבתי בסק"א בשם הרב ענג יו"ט דבמידי דעיקר המצנה היא להנאת האדם פהדלקת הגר לא שייך לומר מלל"ן עי"ש א"כ אי אפשר לומר דטעמם משום דסברי דמלל"ן

אָמרינו גַּם בְּדַאיפּא הַנָּאָת הַגּוּף כַּמּוּבָן: ג) וְרֵאִיתִי לְהֵרֵב מִקְנֵה אַבְרָהָם בַּח"א אוֹת ר"ך שְׂאֵחֵר שְׂפֹתַי דְּמוּכָח מִמ"ש בַּר"ה דָּף כ"ח הַמְּוֹדָר הַנָּאָה מִמְעֵינָן טוֹבֵל בּוּ בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים אָבֵל לֹא בִּימֵה"ח דְּהָא דַּמְלִל"ן אֵינּוּ אֶלָּא בְּדַלִּיפּא הַנָּאָת הַגּוּף בְּהַדִּי קִיּוּם הַמְּצוּה פֶּתַב שְׁפֹן דַּעַת הַרְשָׁב"א כַּמ"ש בַּעַה"ש סִי קַע"ה וְכֵן דַּעַת הַר"ן וְהַרְז"ה כַּמ"ש בְּקַרְבָּן אֲלִיצוּר דָּף ס"ב ע"ב וַעֲפִי"ז הַק' עַמ"ש הַרְב בֵּית יְהוּדָה סִי נ"ג דָּף כ"ב ע"א (בְּמֵה שְׁנִסְתַּפֵּק אִם מְבָרְכִין הַטּוֹב וְהַמְטִיב בַּד' פּוֹסוֹת שֶׁל פֶּסַח) וְנ"ל וְעוֹד דְּמִשְׁמַעוֹת הַבְּרָכָה הִיא עַל הַהַנָּאָה שְׁנֵהֲנָה בְּשִׁתְּיִית שְׁנֵי מִינִים וְלֹא שְׁנֵיכָא אֶלָּא בְּמִיָּדִי דְּאִית בֵּיה הַנָּאָה מִשָּׂא"כ בְּכּוּס שֶׁל מְצוּה הַרִי מְצוֹת ל"ן וְאִין זֹ חֲשׂוּבָה הַנָּאָה וְכו' וְתַמָּה ע"ד דְּכִינּוּן דַּאיפּא הַנָּאָת הַגּוּף לֹא אָמרינו מַלְל"ן וְעוֹד כִּינּוּן דְּמְצוֹת ד' פּוֹסוֹת הוּא מְצוּה מְדַרְבְּנָן הַרִי אִיפּא כַּמָּה מְרַבְּנּוֹתָא דְּסַבְרִי דְּלֹא אָמרינו מַלְל"ן אֶלָּא בְּמְצוּה דְּאִוְרֵיִתָּא עִי"ש וּבַמַּחֲכ"ת דְּבָרֵינוּ תְּמוּהִים דְּמַלְבָּד דְּשִׁתִּי קִוְשִׁיּוֹתֵינוּ אֵלּוּ כְּבָר הַקְּשָׁה הַרְב עַרְף הַשְּׁלֶחֶן שֶׁם בְּסִי קַע"ה עַל הַרְב בֵּית יְהוּדָה וְאַחֲרֵי שְׂפָבֵר רָאָה דְּבָרֵינוּ (כַּמ"ש בַּתּוֹף דְּבָרֵינוּ שְׁהַרְשָׁב"א וּמָרָן בְּסִימָן תַּקפ"ו סַבְרִי הָכִי כַּמ"ש הַרְב עַה"ש בְּסִי קַע"ה) לֹא זֶה הַדְּרָף לְהַקְשׁוֹת מְדַנְפְּשִׁיָּה עַל הַרְב בֵּית יְהוּדָה וְאִין כָּל חֲדָשׁ.

וְעוֹד מ"ש שְׁפֹן דַּעַת הַרְשָׁב"א כְּבָר כְּתַבְתִּי לְמַעְלָה דְּאִדְרַבָּא דַּעַת הַרְשָׁב"א מוּכָח בְּהִיפּוֹף כַּמ"ש הַרְב שְׂעַר הַמְּלָף וְכַתַּבְתִּי דַּט"ס הוּא בַּעַה"ש וַצ"ל הַר"ן אָבֵל מ"ש הַרְב מִקְנֵה דְּהַרְשָׁב"א עִם הַר"ן סַבְרִי הָכִי אִין לְתַקּוּן בַּט"ס: ה) הֵן אֲמַת דְּמָה שְׂפֹתַתִּי דַּט"ס הוּא בַּעַה"ש וַצ"ל הַר"ן בְּמִקּוּם הַרְשָׁב"א הִנֵּה רֵאִיתִי בַּעַה"ש סִי תַּקפ"ו אוֹת ב' שְׂפֹתַי שְׂפֹדַעַת הַפֶּל בּוּ (דְּאָדָם אַחֵר תּוֹקַע וְלֹא הוּא עַצְמוֹ מִשּׁוּם דְּנִהְנָה וְלֹא אָמרינו בַּכַּה"ג מַלְל"ן) כֵּן דַּעַת הַרְשָׁב"א וְהַר"ן כְּמוֹ שְׂפֹתַתִּי בְּסִי תַּרְכ"ט עַכ"ל (וְהִנֵּה לוֹ לְהֵרֵב מִקְנֵה אַבְרָהָם לְהִבִּיא דְּבָרֵינוּ שְׂבָסִי תַּקפ"ו שְׂפֹתַי מְפֹנְרֵשׁ דְּהַרְשָׁב"א וְהַר"ן קִיָּיִמִי בַּחֲדָא שִׁיטְתָּא) וַא"כ מ"ש בְּסִי קַע"ה הַנְּ"ל נִרְאָה לְכַאוּרָה דְּאִינוּ ט"ס אֶלָּא הַשְּׁמַטַּת הַדְּפּוּס וַצ"ל הַר"ן וְהַרְשָׁב"א אֶלָּא דְּהַמְעֵינָן בְּדְּבָרֵינוּ שְׂבָסִי תַּרְכ"ט יָבִין שְׂאִין כְּנִנְתּוֹ לּוֹמַר שְׂגַם הַרְשָׁב"א סוֹבֵר כְּהַר"ן דְּהִיכָא דַּאיפּא הַנָּאָת הַגּוּף לֹא אָמרינו מַלְל"ן דְּשֶׁם לֹא כְּתַב כֵּן אֶלָּא בְּשֶׁם הַר"ן וּמ"ש שֶׁם הַרְשָׁב"א הוּא חִזְלוּק אַחֵר בֵּין הִיכָא דְּאִי אֶפְשָׁר בְּלֹאוּ הָכִי לְהִיכָא דְּאֶפְשָׁר בְּלֹא"ה דַּס"ל לְהַרְשָׁב"א דְּמִטְעַם זֶה הוּא דְּאָמרינו דְּבִאוּמֵר הַנָּאָת תְּשַׁמִּישְׁךָ עָלֵי אֲסוּר וְלֹא אָמרינו דְּלִישְׁתְּרִי מִשּׁוּם מְצוֹת פּו"ר וּמַלְל"ן כִּיעִי"ש אֶלָּא דַּמ"ש בְּסִימָן תַּקפ"ו כְּנִנְתּוֹ לּוֹמַר דְּגַם לְהַרְשָׁב"א אֲסוּר לְתַקּוּעַ הוּא בְּעַצְמוֹ כִּינּוּן דְּאֶפְשָׁר ע"י אַחֵר.

וְשֶׁם בַּמִּקְנֵה"א בַּד' ל"ה ע"ד (ד"ה וַעֲפִי"ז) הוּק' לוֹ דְּבָרֵינוּ הַרְשָׁב"א דְּבַחְזִי לְגִדְרִים ד' ט"ו מִשְׁמַע דְּלֹא ס"ל כְּהַר"ן וְאִילוּ הַרְב עַה"ש כְּתַב בְּסִי קַע"ה דְּקִאֵי בְּשִׁיטַת הַפֶּל בּוּ דְּהִיכָא דַּאיפּא הַנָּאָת הַגּוּף לֹא אָמרינו מַלְל"ן עִי"ש וְלִדְעִתִּי הָאֲמַת הוּא דַּט"ס הוּא בַּעַה"ש וַצ"ל הַר"ן בְּמִקּוּם הַרְשָׁב"א: ו) גַּם מָה שְׂפֹתַי הַרְב מִקְנֵה אַבְרָהָם שְׁפֹן דַּעַת הַרְז"ה כַּמ"ש בְּקַרְבָּן אֲלִיצוּר הִנֵּה כְּבָר כְּתַבְתִּי דְּהַרְב שַׁע"מ הַכְרִיחַ מִפְּחַ סְתִירַת דְּבָרֵינוּ הַרְז"ה דְּגַם הַרְז"ה ס"ל דְּגַם בְּדַאיפּא הַנָּאָת הַגּוּף אָמרינו מַלְל"ן וְעֵינֵינִי בְּדְּבָרֵינוּ הַרְב קַרְבָּן אֲלִיצוּר וְלֹא רֵאִיתִי שְׂפֹתַי דְּגַם הַרְז"ה ס"ל כְּהַר"ן אֶלָּא דְּשֶׁם רָצָה לְהַכְרִיחַ כְּסָבֵרַת הַרְז"ה דְּבַמְצוֹת דְּרַבְּנָן לֹא אָמרינו מַלְל"ן מְדַאָמרינו בְּגִדְרִים ד' ט"ל אֲמַתְנִי דְּהַמְּוֹדָר הַנָּאָה מְחַבְּרוּ וְנִכְנַס לְבַקְרוּ עוֹמֵד אָבֵל לֹא יוֹשֵׁב אִי בְּנִכְסֵי חוּלָה אֲסוּרִין עַל הַמְּבַקֵּר אֶפְלוּ עוֹמֵד לֹא נִהְרִי מְצוּה קַעֲבִיד וּמַלְל"ן אֶלָּא נְדָאֵי דְּבַמְצוּה דְּרַבְּנָן לֹא אָמרינו מַלְל"ן וְשׁוּב דְּחָה הַכְּרִחַ

זה משום דאיכא הנאת הגוף לא אמרי' מלל"ן כמ"ש הר"ן אתו"ד עי"ש ופשוט דלדעת הר"ן"ה (לפי מה שהבינו מרבנו קדישי דס"ל דבדרבנן לא אמרי' מלל"ן עיין בזה לקמן אות כ"ח והוא בקונטרס מ"ח סי' נו"ן) אין לנו הכרח לומר דטעמא דההיא דנכנס לבקרו הוא משום דאיכא הנאת הגוף דשפיר י"ל דטעמא משום דהוי מצנה דרבנן ובדרבנן לא אמרי' מלל"ן ודלא כמ"ש הרב מקנ"א בשם הרב קרבו אליצור בדעת הר"ן"ה פאמור (ובעיקר מצנות בקור חולים דפשיטא להרב קרבו אליצור דהוי מדרבנן עיין במ"ש במכתב לחזקיא בחדק השי' ד' מ"א ע"ד וד' מ"ב ע"ב ובהשקטה לשם דאינו א פשוט לומר כן וכמו שפתי במערכת הבי"ת אות קי"ו): ז) וכתב הרב שער המלך בהל' לולב הנ"ל ליישב לדעת הרמב"ם והרשב"א והר"ן"ה (דסברי דמלל"ן מהני גם להיכא דאיכא הנאת הגוף בהדי קיום המצוה) ממאי דקשה ממון דהנאה ממעין דאינו טובל בימות החמה משום דנהנה בטבילתו ולא אמרי' דמלל"ן די"ל דהא דשרינן אף פשנהנה גופו היינו דוקא פשאנו נהנה אלא בשעת קיום המצוה פתקיעת שופר וכיוצא אבל בטבילה מיז פשטבל נגמרה המצוה ואי משהי פורתא נמצא נהנה גופו אחר המצוה לכן קאמר רבא דלא גזרו בימות הגשמים וגזרו בימות החמה וכתב שמצא פן בחידושי' שבתחלת ס' מעשה רוקח לפי"ז מהל' שבת בשם הרב המאירי עי"ש וכ"כ מרן חיד"א בברכ"י סי' תקפ"ו אות ז סוד"ה לכן בשם הרב בית הלל דדחי הראיה ממעין דשניא היא דנהנה אף פשאנו עוסק במצוה וכתב עליו הנפק דשפיר דחי עי"ש ונר' ודאי דהר"ן דס"ל דהיכא דאיכא הנאת הגוף לא אמרי' מלל"ן אינו מחלק בין היכא דנהנה גם אחר המצוה להיכא דאינו נהנה אלא בשעת קיום המצוה אלא גם פשנהנה רק בשעת קיום המצוה ס"ל דלא אמרי' מלל"ן שהרי בההיא דתשמשי עליו אין ההנאה אלא בשעת המצוה וקאמר דמשום דנהנה גופו לא אמרי' מלל"ן.

והרב מקנה אברהם אד' ל"ו ע"א פתב בשם הרב משאת משה סי' ח' שהקשה דברי הר"ן בהדדי דגבי מו"ד הנאה ממעין טובל בו ביה"ג ולא ביה"ח פתב דטעמא משום דנהנה גופו ואילו בנדריים ד' י"ו ע"ב במ"ש בש"ס הא דאמר ישיבת סנפה עלי הקשה דהא מצות לל"ן ותירץ בשם התוס' עי"ש ואמאי לא תי' דשאני הכא דנהנה גופו בצל סנפה והצ"ע ולזה תירץ המקנ"א עפ"י דברי הרב המאירי הנ"ל דכיון דהנאת הצל אינה אלא בשעת קיום מצות סנפה גם הר"ן מודה דאמרי' מלל"ן ואהכי הוצרכו לשינויא אחרת.

וכ"כ שם בסוף ע"ב דהרב המאירי והרשב"א והר"ן סברי דאף דאיכא הנאת הגוף פל שאין ההנאה אלא בשעת קיום המצוה אמרי' שפיר מצות לל"ן עי"ש ולענ"ד מאן דמותיב שפיר קמותיב דנדאי אי אפ"ל כן בדעת הר"ן כמו שמתבאר ממ"ש בנדריים ד' ט"ו ע"ב בההיא דתשמשי עליו פאמור: ח) ומ"ש שם בע"ב הנ"ל ליישב מה שמקשים אמ"ש בנדריים ד' ט"ל ע"א גבי המו"ד הנאה מחברו נכנס לבקרו עומד אבל לא יושב אי בנכסי חולה אסורין למבקר אפילו עומד נמי לא והא ביקור חולים מצוה ונימא מלל"ן ולזה פתב ליישב דכיון דאיכא הנאת הגוף בדריסת רגליו באיסור הנאה בהדי מצוה לא אמרי' מלל"ן ושוב חזר בו מפני דברי הרב המאירי והר"ן והרשב"א דסברי דכל שאין ההנאה אלא בעת קיום המצוה אמרי' שפיר מלל"ן וא"כ בבקור חולים דרק בשעת קיום המצוה נהנה אית לן למימר מלל"ן והדרא קושיא לדונכתא אתוד"ק תמיה לי איך לא הביט עיין בדברי הר"ן שם שפתב אי בשנכסי חולה אסורין על המבקר אפילו עומד לא שהרי נהנה

בְּדְרִיסַת הַרְגֵל וּמִשׁוּם מִצְוֵה לִית לִיה לְאֵת־הַנּוֹיִי מְאִי־סוּרָא וְעַכ"ל בְּכּוֹנְנָתוֹ אוֹ דְקָאֵי בְּשִׁיטָתוֹ שְׁבַד' ט"ו ע"ב דְּכָל דְּאִית לִיה הַנְּאֵת הַגּוֹף אַף אִם אֵינָה אֶלָּא בְּשַׁעַת קִיּוּם הַמִּצְוָה לֹא אָמְרִי מַלְל"ן וְכֵן נִרְאֶה שֶׁהֵבִין מְדַבְּרֵי הַרְבַּב קָרְבַּן אֲלִיצוּר ד' ס"ב ע"ב אוֹ אִם נֹדֶה לְשִׁיטָתוֹ דְּהַר"ן קָאֵי בְּשִׁיטַת הַרְבַּב הַמְּאִירִי דְּכָל שְׂאִין הַהֲנָאָה נִמְשַׁכֵּת אַחַר גְּמַר הַמִּצְוָה אָמְרִי מַלְל"ן צ"ל דְּהִכָּא נִהְיָה גַם אַחַר שְׁגָמַר הַמִּצְוָה כְּמוֹ בְּטַבִּילָה כְּמוֹדָר מִמַּעַן עֵינָן בְּדַבְּרֵי הַרְבַּב שְׁעַר הַמִּלְוָה בַּסּוּד"ה וְדַע עוֹד.

וּבַפ"א מַהֲל' שׁוּפָר שָׁם בְּאֶנְפֹן שְׁדַבְּרֵי הַרְבַּב מִקְנֵה אַבְרָהָם בְּזֶה תְּמוּהֵיהֶם לְקוּע"ד: ט) וּלְקוֹשִׁיַת הַרְבַּב מִשְׁאֵת מִשְׁה דְּבַרֵי הַר"ן אֶהְדְּדִי נִלְע"ד לְיִישָׁב דְּמִשׁוּם דְּלֹא פְּסִיקָא מִקְלָתָא דְּנִהְיָה בְּצַל סֹפָה דְּתִלּוּי לְפִי שְׁיֻנּוּי הָאֹוִיר וְזִמְנִין דְּאִין הָאֹוִיר חָם וְאִינוּ נִהְיָה בְּצַל הַסֹּפָה כָּלֵל וְאִי הָוָה אָמַר דְּטַעְמָא דְּאֹמְרִי יְשִׁיבַת סֹפָה עָלֵי דְּאֹסוּר הוּא מִשׁוּם דְּנִהְיָה גּוֹפּוֹ מִצַּל סֹפָה א"כ כְּשֶׁהָאֹוִיר אִינוּ חָם שְׂרִי דְּאִין לֹו אֶלָּא הַנְּאֵת הַמִּצְוָה וּמִצְוֹת לַל"ן וּמִדְּאָמְרִי סְתָמָא דְּאֹמְרִי יְשִׁיבַת סֹפָה עָלֵי אָסוּר מִשְׁמַע דְּבָכָל גְּוֹנָא אָסוּר אַהֲכִי הַוָּצְרָה לְשֻׁנּוּי כְּדַמְשֻׁנֵי הַתּוֹס' כִּיּוֹן דְּאָסַר יְשִׁיבַתָּה עָלֵי חַל אִיסוּר אַעֲפ"י שְׂאִין לֹו בְּהַ הַנְּאָה כְּנִלְע"ד בְּדַעַת הַר"ן וְכֵן מִצְּאֵתִי אַחַר הַחִיפּוּשׁ לִידִי"ן רַא"ג הַרְבַּב הַמְּגִיָּה לִס' יְמֵי שְׁלֵמָה נְרוֹ' בַּפ"א מַהֲל' שׁוּפָר שְׁכ"כ וְגַם עָמַד ע"ד הַרְבַּב מִקְנֵה אַבְרָהָם הַנִּלְע"ד וְהָאֲרִיף בְּגוֹף דִּין זֶה עִי"ש וּמִדְּבַרֵי הַרְבַּב עָרְף הַשְּׁלֶחָן בְּסִי' תַּקֵּפ"ו אוֹת ב' וְרַס"י תַּרְכַּ"ט מִתְּבַאָר דְּכּוֹנְנָתוֹ לְיִישָׁב דְּבַרֵי הַר"ן דַּס"ל דְּבַסֹּפָה לֹא חָשִׁיב הַנְּאֵת הַצֵּל כָּל כְּפֹה מִשׁוּם הֲכִי שְׁיִיף לֹוּמַר בְּהַ מַלְל"ן עִי"ש וְגַם עַפ"י דְּבַרֵי הַרְבַּב עֲנָג יו"ט בְּסִי' נו"ן מִתְּיַשְׁבֵּימִ דְּבַרֵי הַר"ן כְּמוֹ שְׁרַמְזִיתִי לְעֵיל סוּף ס"ק א': יוֹד) וְרֵאִיתִי לְהַרְבַּב מוֹהַר"ן טְרַיְבִיטְשׁ בְּקוֹבֵץ עַל יַד פ"א הִיא מַהֲל' צִיצַת שַׁעַמ"ש מָרְן בַּכ"מ דְּטַעְמָא דְּאִין עוֹשִׁין הַחוּטִין מְשַׁל עִיר הַנְּדַחַת לֹאוּ מִשׁוּם אִיסוּר הַנְּאָה הוּא דַּמַּלְל"ן אֶלָּא דְּמִשׁוּם דְּמַכְתַּת שְׁיַעוּרִיָּה הַקְּשָׁה דְּהָא אֵיכָּא הַנְּאֵת הַגּוֹף שְׁנִינְהָ מִהַבְּגָד וְהִכָּא דְּאֵיכָּא הַנְּאֵת הַגּוֹף לֹא אָמְרִי מַלְל"ן כַּמ"ש הַר"ן בְּנִדְרִים ד' ט"ו ע"ב וְתִירֵץ עַפ"י מ"ש הַרְבַּב הַמְּאִירִי שְׁבַשְׁעַר הַמִּלְוָה הַנִּלְע"ד דְּהִכָּא נָמִי אִינוּ נִהְיָה אֶלָּא בְּשַׁעַת קִיּוּם הַמִּצְוָה דְּכָל זְמַן שְׁלֹוֹבֵשׁ הַבְּגָד מְקַיֵּים הַמִּצְוָה הוּא עִי"ש וְנִלְע"ד דְּאִין כְּוֹנְנָתוֹ לֹוּמַר דְּבַכָּה"ג גַּם לְהַר"ן אָמְרִי מַלְל"ן דְּזֶה וְדָאֵי לֹא יִתְכּוֹן כְּמוֹ שְׁמִתְבַּאָר מַמ"ש בְּהֵיָא דְּתַשְׁמִישִׁי עָלֵיף אֶלָּא רְצוּנוֹ לֹוּמַר דְּמָרְן כ"מ לֹא ס"ל כְּהַר"ן אֶלָּא כְּהַרְבַּב הַמְּאִירִי.

אֶלָּא דְּלֹא נִתְקַרְרָה דַּעַתִּי הַעֲנִיָּה בְּיִשׁוּב זֶה דְּכִיּוֹן דְּדַבְּרֵי הַר"ן גְּלוּיָם וּמְפֹרְסָמִים וּמִשְׁמַעוֹת פֶּשֶׁט לְשׁוֹן הַש"ס בְּהֵיָא דְּמוֹדָר הַנְּאָה מִמַּעַן מוֹרִים דְּכָל דְּאֵיכָּא הַנְּאֵת הַגּוֹף לֹא אָמְרִי מַלְל"ן כְּסִבְרַת הַר"ן וְהַגָּאוֹן שֶׁהִבִּיא הַפֶּל בּוֹ אוֹסַר לְתַקְנוֹעַ בְּעַצְמוֹ מִשׁוּם שְׁנִינְהָ בְּתַקִּיעָתוֹ וְהִינּוּ דַס"ל דְּגַם אִם אִינוּ נִהְיָה אֶלָּא בְּשַׁעַת קִיּוּם הַמִּצְוָה מ"מ כִּיּוֹן דְּאִית לִיה הַנְּאֵת הַגּוֹף לֹא אָמְרִינֵן מַלְל"ן וּמָרְן גּוֹפִיָּה בְּסִי' תַּקֵּפ"ו ס"ה פּוֹסֵק כְּדַעַת הַפֶּל בּוֹ וְאַף שְׁבִי"ד סִי' רַכ"א כְּתִב מוֹתֵר לְתַקְנוֹעַ בּוֹ כְּבָר הַכְּרִיחַ מָרְן חִיד"א בְּבַרְכ"י שָׁם דְּכּוֹנְנָתוֹ שְׁמוֹתֵר אַחַר לְתַקְנוֹעַ בּוֹ כִּיעִי"ש כָּל קַבֵּל דְּנָא סְבַרַת הַרְבַּב הַמְּאִירִי הִתְהַ נְעֻלְמַת וְהִמָּה בְּכַתוּבִים וּמִסְתָּמָא מָרְן כ"מ לֹא רָאָה וְיַדַּע סְבַרְתוֹ א"כ אִינוּ נִכּוֹן בְּעֵינֵי לֹוּמַר דְּבַכ"מ הַל' צִיצַת הַנִּלְע"ד ס"ל דְּכִיּוֹן שְׂאִינוּ נִהְיָה אֶלָּא בְּשַׁעַת קִיּוּם הַמִּצְוָה אָמְרִי מַלְל"ן דְּמַלְבֵּד שְׁיִהִי דְּבַרֵי סוֹתְרִים לַמ"ש בַּש"ע סִי' תַּקֵּפ"ו הַנִּלְע"ד וְעוֹד דָּאֵם לְכָף נִתְכּוֹנֵן הִנָּה לֹו לְפָרֵשׁ דַּעַל מִי סְמָף וִיבִינְהוּ הָרִי מִשְׁמַעוֹת דְּבַרֵי הַש"ס הוּא דְּכָל דְּאֵיכָּא הַנְּאֵת הַגּוֹף בְּהִדִּי קִיּוּם הַמִּצְוָה לֹא אָמְרִינֵן מַלְל"ן וְעוֹד דְּדַבְּרֵי מָרְן כ"מ הֵם לְבָאָר דְּבַרֵי הַרְמַב"ם וְכַבָּר כְּתַבְתִּי לְמַעְלָה

דעם שְׁהַרְבַּ שעה"מ בהל' לולב ייחס לְהַרְמַב"ם דְּסוּבְר פְּדַעַת הַרְבַּ הַמְּאִירִי מ"מ בהל' שׁוֹפֵר הַנְּכַרְח מִפְּחַ גְּוִשְׂיָא לומר דְּסוּבְר פְּדַעַת הַרְ"ן כיעי"ש לְכַן נִרְאָה כְּמוֹ שְׁתִּי שָׁם בְּתִירוּץ שְׁנֵי דְיֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין כְּשִׁנְהֵנָה מְהַאִיסוֹר עֲצָמוֹ לְכַשְׁהַאִיסוֹר אִינוּ אֶלָּא גְרָמָא לִיקְהַנּוֹת מְדַבֵּר אַחַר עי"ש וּלְקַמֵּן בְּאוֹת פ"ו (הוא בְּקוֹנְטְרַס זֶה ס' מ"ח) וַיִּתְּכֵן שָׁפֵן דַּעַת הַרְבַּ חת"ס בִּי"ד ס' ט"ט וְעוֹד מְרַבְּנֵי הָאֲתָרוּנִים שְׁרַשְׁמְתֵי בְּאוֹת פ"ז (ד"ה גַּם וּד"ה שׁוֹב) שְׁהַקְשׁוּ דַמְנ"ל דְּהִיתֵר פְּלָאִים בְּצִיצַת הוּא מְשׁוּם דַּעֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת דִּילְמָא מְשׁוּם דַּמְלַל"ן הוּא וּבְנֻדָּאי לֹא נַעְלַם מֵהֶם שְׁיִטַּת הַגָּאוֹן שְׁבָכַל בּוּ.

וכן דַּעַת הַרְ"ן דְּלֹא אֲמַרִי בְּמַצְוֵה שְׁיֵשׁ בְּהַ הַנְּאֻת הַגּוֹף מַלְל"ן וּא"כ בְּצִיצַת שְׁיֵשׁ לוֹ הַנְּאֻת הַגּוֹף שַׁע"י זֶה יִהְיֶה מְוֹתֵר לְלַבּוֹשׁ הַבְּגָד וְלֹא שְׁיִיף לומר מַלְל"ן וְהִיָּה לְהֶם לְבָאֵר דְּקוֹשְׁיָתָם אִינְהָ אֶלָּא לַדַּעַת הַסּוּבְרִים דְּגַם בְּדַאיְכָא הַנְּאֻת הַגּוֹף אֲמַרִי מַלְל"ן אֶלָּא וְדַאי מוֹכַח דְּסַבְרֵי דְכִינּוֹן שְׁאִין הַהַנְּאֻה מַגּוֹף הָאִיסוֹר רַק שְׁהוּא גּוֹרַם לִיקְהַנּוֹת מְדַבֵּר אַחַר לֹא חָשִׁיב הַנְּאֻת הַגּוֹף וְשִׁפִּיר שְׁיִיף לומר מַלְל"ן: יא) הַמּוֹרַם מְכַל הַרְשׁוּם דְּבְדַאיְכָא הַנְּאֻת הַגּוֹף בְּהַדִּי קִיּוּם הַמַּצְוֵה אִם הַהַנְּאֻה נִמְשַׁכַּת גַּם אַחַר קִיּוּם הַמַּצְוֵה לַכ"ע לֹא אֲמַרִי בְּהַא מַצּוֹת לֹא לִיקְהַנּוֹת נִתְּנוּ בְּרַם הֵיכָא דְאִין הַהַנְּאֻה אֶלָּא בְּשַׁעַת עֲשִׂיַת הַמַּצְוֵה בְּהַא פְּלִיגֵי רַבּוֹנְתָא הַנְּ"ל דַּלְדַּעַת הַרְבַּ הַמְּאִירִי שְׁרִי וְכֵן דַּעַת הַרְשַׁב"א וְהַרְז"ה וְהַתּוֹס' בְּסוֹפָה וְהַרְמַב"ם לַדַּעַת הַרְבַּ שַׁעַר הַמְּלִיךָ בַּהַל' לולב הַנְּ"ל וּלְדַעַת הַגָּאוֹן שְׁהַבִּיא הַפֵּל בּוֹ וְהַרְ"ן בְּנֻדָּרִים ד' ט"ו ע"ב וְכֵן דַּעַת מְרַן וְהַרְמ"א כַּמ"ש בְּבַרְכֵי יוֹסֵף ס' תַּקַּפ"ז גַּם בַּכַּה"ג אִיסוֹר דְּכַל שְׁנֵהֵנָה גּוֹפּוֹ לֹא אֲמַרִי מַלְל"ן וְעִינּוּ מַה שְׁצִינּוּ בְּזֶה הַרְבְּנִים מְשַׁק בֵּיתִי וּמוֹהַר"ן הִירֵשׁ חִיּוֹת בְּהַגְהוֹתֵי לְנֻדָּרִים שָׁם.

וְכַתֵּב הַרְבַּ עַרְףְּ הַשְּׁלֵחֵן בְּסִי תַרְמ"ט אוֹת ד' דְּמְדַכְתְּבֵהָרְאָב"ד בְּסִי תַמ"ד ס' רַמ"א דְאֲתָרוּג שֶׁל אֲשֶׁרָה אֶפִּילוֹ ש"ג פְּסוּל מְשׁוּם מַה"ב דְּמַתְּהַנִּי מְרִיחָא מִשָּׂא"כ שְׁאָר מִינֵיהּ וּמְבּוֹאֵר בְּס' א"ח אוֹת ז' בְּשִׁמּוֹ דְּפְסוּל בְּכָל הַיָּמִים אֶפִּילוֹ בְּדַיעֲבַד אַע"ג דַּמְלַל"ן י"ל דְּהוּי כְּנֻדָּר מִמַּעֲיָן דְאִיסוֹר לְטַבּוֹל בִּימּוֹת הַחֲמָה כִּינּוֹן דְּמַתְּהַנִּי בְּיָה מְמַשׁ עַכ"ל מְזַה הִיָּה נִרְאָה דַּעַת הַרְאָב"ד דְּכַל דַּאיְכָא הַנְּאֻת הַגּוֹף בְּהַדִּי קִיּוּם הַמַּצְוֵה אִיסוֹר וְכַמ"ש בְּסִי תַקַּפ"ו גְּבִי מְוֹדֵר הַנְּאֻה מְשׁוֹפֵר וְשׁוֹב כְּתֵב דִּי"ל דְאָרְף לְמַאֵן דְשְׁרִי הֵתָם הִינּוּ מְשִׁים דְלִיכָא הַנְּאֻה כ"כ אֲבָל הֵכָא דְמַתְּהַנִּי מְמַשׁ אוֹ מְשׁוּם דְנִהֵנָה אַחַר הַמַּצְוֵה אִיסוֹר וְהַרְבַּ פְּתַח הַדְּבִיר בַּח"ב ס' רִי"ו אוֹת ג' הִבִּיא מ"ש הַרְבַּ מַר וּקְצִיעָה שָׁם דְהַשׁוּמַע קוֹל עָרַב אִין לוֹ לְבַרְךָ מְשׁוּם שְׁאִיסוֹר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּקוֹל עָרַב כִּי אִם בְּמִקּוֹם מַצְוֵה וְהֵיכָא שְׁמַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּמִקּוֹם מַצְוֵה אִין לְבַרְךָ עַל הַנְּאֻתוֹ מְשׁוּם דַּמְלַל"ן וְהוֹקְשָׁה לוֹ דְהַא אֵיכָא הַנְּאֻת הַגּוֹף וּבַכַּה"ג לֹא אֲמַרִינּוּ מַלְל"ן וְכו' וְנִיחָא לִיהַ עַפ"י סְבַרְתָּ הַרְבַּ הַמְּאִירִי הַנְּ"ל דְכִינּוֹן דְאִין הַהַנְּאֻה נִמְשַׁכַּת אַחַר גְּמַר הַמַּצְוֵה אֲמַרִי שְׁפִיר מַלְל"ן עי"ש וְלַעַנ"ד אִין זֶה מִן הַיָּשׁוּב דְמַאֲחַר דְסַבְרַת הַרְבַּ הַמְּאִירִי לֹא הִיָּתָה גְלוּיָהּ וּמְפּוֹרְסַמַּת וְאֲדַרְבָּה מְשַׁמְעוֹת דְבַרִּי הַפּוֹסְקִים בְּסִי תַקַּפ"ו הוּא דְגַם בַּכַּה"ג לֹא אֲמַרִי מַלְל"ן.

אִם הַרְבַּ מו"ק חוֹלֵק בְּזֶה מְדַעַתוֹ וְסַבְרַתוֹ לֹא הִיָּה לוֹ לְכַתְּוֵב בְּכַשִּׁיטוֹת מְטַעַם דַּמְלַל"ן כְּאִילוֹ הַדְּבַר יְדוּעַ וּמְפּוֹרְסַם שָׁפֵן הוּא הַדִּין בְּכִינְצָא בְּזֶה אֶלָּא וְדַאי דְנַעְלַם מִמְּנוּ לְשַׁעַתוֹ סְבַרְתָּ הַפֵּל בּוֹ וּפְסַק מְרַן בְּסִי תַקַּפ"ו דְבַכַּה"ג לֹא אֲמַרִי מַלְל"ן אִם לֹא שְׁנַאֲמַר כְּמוֹ שְׁאֲכַתֵּב לְקַמֵּן (ס"ק ט"ז) דְבַאִיסוֹר דְרַבְּנַן אֲמַרִי מַלְל"ן אַרְף בְּדַאיְכָא הַנְּאֻת הַגּוֹף: יב)

ותמיהה לי על מ"ש הרב פרמ"ג במ"ז סי' רס"ד סק"א (ד"ה עוד רגע) פשיטא לי שמן ערלה וכדומה אסור לנר שבת דל"ש מלל"ן דעיקר המצוה משום ענג היא ודמי לישבת סופה וכ"ש הוא וכו' עי"ש ולא ידעתי איך פשיטא ליה הכי דמאחר דבהדלקה אין ההנאה נמשכת אחר גמר המצוה אלא דוקא בשעת המצוה הוא נהנה אינו מוסכם שלא לומר בכי ה"ג מלל"ן.

גם מ"ש דדמי לסופה דמי פומיה דמר פאילו הדין פשוט וברור דבסופה לא אמרי' מלל"ן משום דאיכא הנאת הגוף ואינו פן דמדברי הר"ן בנדריים מוכח דס"ל פהרב המאירי ה"ל דמותר לספד באיסורי הנאה וכמ"ש הרב ערף השלחן בסי' תרכ"ט וכתב דאם אין לו סכף אחר אפשר לסמוך על דבריהם עי"ש וכן קשה על מה שהחליט הרב ענג יו"ט בסי' נו"ן הבאתיו לעיל סוף סק"א דאסור להדליק נר שבת בשמן של איסורי הנאה משום דאיכא הנאת הגוף עי"ש: יג) וראיתי להרב מטה יהודה בסי' תקפ"ו ד' מ' ע"א שאחר שכתב דמוכח מלשון הש"ס דבאיכא הנאת הגוף לא אמרי' מלל"ן וכדעת הפל בו הקשה מאי שנא מאומר הנאת סופה עלי קונם דמותר לישוב בה בסופה דמלל"ן ואעפ"י שיש לו הנאה בישבתה וי"ל דסופה אי אפשר למצוה לייעשות ע"י אחר אם אינו יושב הוא מעצמו משא"כ בתקיעה דבשמיעה תליא מילתא אפשר ע"י אחר וכן במעין אפשר לטבול בים או במקוה עכ"ל ולפי ה' אפשר לישוב דברי הרב מו"ק דשמיעת קול ערב דמי להנאת סופה דאי אפשר לעשות המצוה של שמיעת קול ערב אלא ע"י עצמו ולכן אמרי' מלל"ן אף שנהנה גופו מקול הערב.

אלא דיש לפקפק בדברי הרב מט"י הללו מההיא דנדריים ד' ט"ל ע"א אי בשנכסי חולה אסורים על המבקר אפילו עומד נמי לא דמשום מצוה לית ליה לאיתנהווי מאיסורא נהרי התיב נמי אי אפשר למצוה ע"י אחר ואפילו הכי אמרי' דכיון שנהנה גופו אסור ולא אמרי' מלל"ן והרב ערף השלחן בסי' תרכ"ט אות א' הביא מ"ש הרב קרפן חגיגה ד' מ"א דסקף העשוי מאיסורי הנאה ומעצי אשרה פשר דמלל"ן ובלבד שלא יזכה בהם דהא קי"ל סופה גזולה פסולה וכתב ע"ד ונ"ל ולמאי דקי"ל בסי' תקפ"ו המנדר הנאה משופר לא יתקע בעצמו דכל דאיכא נמי הנאת הגוף לא אמרינן מלל"ן ה"ן בישבה של סופה דאיכא נמי הנאת הגוף כמ"ש התוס' בר"ה ד' כ"ח בד"ה המנדר לא אמרי' מלל"ן ואפשר לחלק דשאני שופר דהנאת הגוף לא באה מתחת המצוה דאי תוקע לו אחר ליכא הנאה אבל בישבת סופה א"א לצאת בלא הנאת הגוף אמרינן מלל"ן אע"ג דאיכא הנאת הגוף עם המצוה עכ"ל ושוב דחה חילוק זה מפח דברי הר"ן בפ"ב דנדריים עי"ש: ומשמע לי מדבריו בחילוק ה"ל דדידי' עדיפא מדהרב מטה יהודה דלהרב מט"י דוקא פשיטא אפשר למצוה לייעשות בלא הנאת האיסור הוא דאמרי' מלל"ן.

אבל פשאפשר למצוה לייעשות בלא הנאת איסור אלא בהנאה מהיתר לא אמרי' מלל"ן אבל מדברי הרב עה"ש נראה דכל שאין מציאות המצוה להתקיים בלי הנאה אף שאפשר לקיימה ע"י הנאה מן ההיתר מותר לעשותה מהאיסור דכל שאי אפשר לקיים המצוה בלא ההנאה אמרינן מלל"ן דלא דמי לשופר דהתיב דהתיב אין המצוה תלויה בהנאה ועכ"ל פן בכוננתו דהוא בא לישוב דברי הרב קרפן חגיגה שהתיר בסופה מעצי איסורי הנאה משום דמלל"ן נהרי הרב קרפן חגיגה כתב להתיר בסתם ולא חילק בין אם אין לו סופה אחרת

ליש לו סנפה מעצי היתר וא"כ מוכרח בכוננתו לחלק כנו"ל ואם לכה נתכונן תמיה לי מה יענה למודר הנאה ממעין דאינו טובל בו בימות החמה משום דאיכא הנאת הגוף אף ע"ג דא"א לקיים המצוה בלא ההנאה ולא אמרי' מלל"ן וכי תימא דבמעין נמי אפשר לקיים המצוה בלא הנאה והיינו שידחה הטבילה עד ימות הגשמים ומשום הכי הוא דאסור משא"כ סנפה דאי אפשר לו לדחותה לימים שאין לו בה חפץ הא ליתא דהא תינח למאן דאמר טבילה בזמנה לאו מצוה אבל למ"ד טבילה בזמנה מצוה הרי א"א לדחותה פלל וכיון שא"א לקיים המצוה בלא ההנאה הנה לנו להתיר לפי דברי הרב עה"ש הנ"ל וכבר ראיתי שם שידחה חילוק זה מפת דברי הר"ן בפ"ב דנדריים ומהש"ס שם בד' ט"ל בההיא דנכסי חולה אסורין על המבקר עי"ש ולענ"ד גם מההיא דמודר הנאה ממעין יש להוכיח דלא כחילוק הנ"ל פאמור.

אף לפי דברי הרב המאירי שהביא הרב שער המלך הנ"ל (ס"ק ז') ודאי אין ראיה ממעין וק"ל: יד) והנה הרב הנמק"י בפ"ב דנדריים אההיא דהנאת תשמיש על הקשה דלישתרי בעונת מצוה דמלל"ן פדאמרינו המודר הנאה משופר מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה ותיירץ דאפשר לקיים מצותו באחרת אבל אם אמר הנאת כל הנשים עלי וזרע אין לו לא חנייל נדרא עליה לגבי מצות פו"ר דמלל"ן ולמפרשים פן צ"ל דכי היכי דאי אפשר במצות תשמיש בלא הנאה אחרת לבד המצוה ה"ה בשופר וזה דחוק ונהא דתניא המודר הנאה ממעין אסור לטבול בו טבילה של מצוה בימות החמה לפי שאי אפשר בלא הנאה אחרת מצו למימר שאין מצות טבילה במעין ובימות החמה כמצות שופר ותשמיש של מצוה אבל הריטב"א פתב דקושיא מעיקרא ליתא דתשמיש של מצוה אע"ג דמלל"ן מ"מ פסיק רישיה הוא דא"א דלא מתהני גופו בתשמיש ודמאי למודר הנאה ממעין וחולק עם רבותיו לומר שאין בשופר הנאת קול אלא הנאת מצוה ותמיהני היכי דמאי חובת מצות טבילה במעין ובימות החמה למצות פו"ר למודר הנאה מכל הנשים וזרע אין לו עכ"ל וביאור דבריו נראה דאף דכוננתו לומר דלהמפרשים ההם צ"ל דבשופר נמי איכא הנאת הגוף כמו בתשמיש ואפילו הכי שרי כמו בתשמיש בנודר מכל הנשים וזרע אין לו דלמדנו להתיר משופר ולזה פתב שזה דוחק דנוכל לומר דאין הנאת גוף בשופר ומשו"ה הוא דשרי ושוב נר"ש דלכאורה יש סתירה לאותם מפרשים מדין נודר הנאה ממעין דמשום שיש לו הנאת הגוף אסור בימות החמה ומדלא מפליגינן בין אפשר לו לטבול במקום אחר להיכא דאי אפשר לו מוכח דבכל גוונא אסור משום דאית ליה הנאת הגוף וא"כ לפי זה הוא הדין בתשמיש ובשופר (לפי דברייהם דאיכא הנאת הגוף) אית לן למימר דאסור ולזה מיישב דלא דמו אהדדי דבהנהו פיון דא"א באחר שרי משום דמלל"ן אבל בטבילה נהי דא"א במקום אחר מ"מ הרי אפשר לדחות הטבילה לימות הגשמים (דס"ל דטבילה בזמנה לאו מצוה וכמו שכתבתי לעיל ליישב ההיא דמודר הנאה ממעין לדעת הרב עה"ש) או אפשר דכוננתו לחלק כמ"ש הרב המאירי שהביא בשעה"מ דטבילה שאני שנהנה גם אחר המצוה משא"כ שופר ותשמיש שאין ההנאה אלא בשעת עשיית המצוה ומטעם זה תפה על דברי הריטב"א דיליף לאסור באוסר הנאת כל הנשים וזרע אין לו מדין מודר הנאת ממעין דאסור בימות החמה דשאני התם דאפשר לקיים מצות טבילה בימות הגשמים והוי כאוסר הנאת תשמיש אשתו בלבד: טו) וראיתי בשו"ת שואל ומשיב מהדו' ה' סי' מ"ה (בד"ה ודרך אגב) שפאר פונת הרב הנמק"י במה שכתב

שָׂאִין מְצוֹת טְבִילָה בְּמַעַן בִּיה"ח פְּמָצוֹת שׁוֹפָר וְתַשְׁמִישׁ דַּר"ל דְּטְבִילָה אֵין הַמְצוֹה מְוֹכַרְחַת כְּמוֹ שֶׁפְּתַב הָרַמְבַּ"ם בְּס' הַמְצוֹת מ"ע ק"ט שָׂאִין פֶּל טָמֵא חַיִּיב לִיטְהַר רַק שָׂאִים רוֹצֶה לִיטְהַר צְרִיף לְטַבּוֹל מִשׁוּם הֵכִי אֲמָרִינוּ דְּהֵיכָא דְּאִיפָא הִנָּאֵת הַגּוֹף אֵינוֹ יָכוֹל לְקַיֵּים הַמְצוֹה מִשׁוּם דְּלֹא שְׂיָיָה לְעוֹל גִּיתָנוּ דְּאֵינוֹ מְחַוֵּיב בְּזוֹה וְיָכוֹל לְדַחוֹת לִימּוֹת הַגְּשָׁמִים שָׂאִין לוֹ הִנָּאֵה וְנָהוּ ג"כ מֵה שֶׁתָּמָה הָרַב הַנִּמְק"י עַל הָרִיטְב"א דְּלֹא דָמִי לְנוֹדֵר מִן הַמַּעַן וְכו' וְכַתֵּב דְּמָנָה רְאֵיהּ בְּרוּרָה לִס' הָרַמְבַּ"ם הַנְּ"ל וְגַם רְאֵיהּ בְּרוּרָה דְּטְבִילָה בְּזַמְנָה אֵינָה מְצוֹה דָּאִם לֹא כֵן שׁוֹב הָיוּ מְצוֹה הַכְּרַחֵת עִי"ש וּבְהוֹרָמְנוּתֵי דְּמַר גַּלְע"ד דְּאֵין לְנוּ הַכְּרַח לְשָׁנֵי הָעֲנִינִים הַנְּ"ל בְּיַחַד דְּשִׁפִּיר נוֹכַל לִזְמַר כְּמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי בְּכֹנֶת הַר הַנִּמְק"י דְּמִשׁוּם דְּסָבְרִי דְּטְבִילָה בְּזַמְנָה אֵינָה מְצוֹה מִשׁוּ"ה אֵין לְדַמּוֹת שׁוֹפָר וּפְרִיָה וּרְבִיָה לְמַעַן וּמֵה גַם שְׂיֵשׁ לְדַחוֹת שְׁלֹא לְהַכְרִיחַ מְזֵה אֵין גַּם אֶחָד מְסַבְּרוֹת הַנְּ"ל דְּשִׁפִּיר י"ל דְּמֵה שָׂאִין דּוּמָה מַעַן לְפוֹ"ר וְשׁוֹפָר הוּא כְּמ"ש הָרַב שְׁעַר הַמְּלָךְ בְּשֵׁם הָרַב הַמְּאִירִי דְּשָׂאִין מַעַן דְּנִהְנָה הוּא גַם אַחַר גְּמַר הַמְצוֹה וְאִיךָ נִאֲמַר שֶׁרְאֵיהּ בְּרוּרָה הִיא לְשָׁנֵי הַדִּינִים מֵה שְׂיֵשׁ בְּיַד הַדּוּחָה לְפַקְפֵּק וְלֹא לִיטְוֹל אַחַת מִבְּנֵינֵי: טז) וּבְעֵיקָר דִּין זֶה דְּהֵיכָא דְּאִיפָא הִנָּאֵת הַגּוֹף לֹא אֲמָרִי מַלְל"ן קַלְע"ד מְדַאֲמָרִי בִּירוּש' פֶּרֶק הַמּוֹצִיא יַיִן הַלְכָה א' מֵהוּ לְצִאֵת יְדֵי חוֹבֵת ד' פּוֹסוֹת) בְּיַיִן שֶׁל שְׁבִיעִית תְּנִי ר' הוֹשַׁעְיָה יוֹצֵאִין בְּיַיִן שֶׁל שְׁבִיעִית וְכַתֵּב הָרַב פְּנִי מִשְׁה דְּמַבְעִיא לִיה בְּיַיִן שֶׁל שְׁבִיעִית שְׁנוֹתֵר אַחַר זְמַן הַבִּיעוּר וּפְשִׁיט דִּיוֹצֵאִין בּוֹ אֶפְלוֹ אַחַר הַבִּיעוּר דְּמְצוֹה קַעֲבִיד וּפְשׁוּט דְּטַעֲמָא הוּא מִשׁוּם דְּמַלְל"ן וְאִי אֲמַרְתְּ דְּבִדְאִיפָא הִנָּאֵת הַגּוֹף לֹא אֲמָרִי מַלְל"ן הֵיכִי מְצִי נְפִיק בְּיַיִן שֶׁל שְׁבִיעִית אַחַר זְמַן הַבִּיעוּר וְצ"ע לְכַאוּרָה וְאוּלַי י"ל דַּע"כ לֹא אֲמָרוּ דְּבִדְאִיפָא הִנָּאֵת הַגּוֹף לֹא אֲמָרִי מַלְל"ן אֲלֵא אִם בָּאֵנוּ לְהַתִּיר עִי"ז זֶה אִיסוּר תּוֹרָה כְּמוֹ בְּמִוֹדֵר הִנָּאֵה וְכִיּוֹצֵא אֲבָל אִם הָאִיסוּר הוּא אִיסוּר דְּרַבְּנָן אִף אִם נִהְנָה גּוֹפּוֹ בְּהַדִּי הַמְצוֹה אֲמָרִי מַלְל"ן אִף אִם בָּא לְקַיֵּים מְצוֹה דְּרַבְּנָן דִּי"ל דְּהֵם אֲמָרוּ וְהֵם אֲמָרוּ דְּבִמְקוֹם מְצוֹה שָׂרִי וְא"כ לְעַנְנֵן בִּיעוּר פִּירוֹת שְׁבִיעִית לְפִי מֵה שֶׁכַּתֵּב מִרְוֹן כ"מ בַּפ"ז מֵהַל' שְׁמִיטָה דִּין ג' וְאוּלַי הַבִּיעוּר כְּלוֹל חוֹמֵר מְדַבְּרִי סוֹפְרִים וְהַבְּרִייתוֹת הַשְּׁנוּיוֹת בְּתוֹרַת פְּהִינִים בְּעַנְנֵן הַבִּיעוּר אֶסְמַכְתָּא מְדַבְּרִיהֶם הֵם עַכ"ל וְהָרַב עַפְרָא דְּאַרְעָא ע"ד הָרַב אַרְעָא דְּרַבְּנָן בְּסִי פ"ה הַוִּקְשָׁה לוֹ דְּמַהֲש"ס דְּפִסְחִים ד' נ"א דְּגוֹרִינוּ סְפִיחֵי כְּרוֹב אֵטוּ סְפִיחֵי דְּעֻלְמָא מִשְׁמַע דְּבִיעוּר מֵהַתּוֹ וְכ"מ מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' שֵׁם וְכו' וְנִיחָא לִיה דְּמִרְוֹן לֹא אֲמַר אֲלֵא עַל בִּיעוּר שְׂיֵהֵהּ בְּשַׁרְפָּה דְּמֵהַתּוֹ סְגִי בְּבִיעוּר שֶׁל הַפָּקֵר וְרַבְּנָן הַחֲמִירוּ לְקַיֵּים הַבִּיעוּר בְּשַׁרְפָּה עִי"ש וְא"כ כִּיּוֹן דְּבִיעוּר דְּשַׁרְפָּה אֵינוֹ אֲלֵא מְדַרְבְּנָן מִשׁוּם הֵכִי אֲמָרִינוּ שִׁפִּיר מְצוֹת לָאוּ לִקְהִנּוֹת גִּיתָנוּ וְיוֹצֵאִין יְדֵי ד' פּוֹסוֹת בְּיַיִן שֶׁל שְׁבִיעִית אַחַר זְמַן הַבִּיעוּר וְאִם כְּנִים אֲנַחְנוּ בְּחִידוּשׁ זֶה אֶפְשָׁר לִיִּישֵׁב דְּבָרֵי הָרַב מוֹר וּקְצִיעָה שֶׁהַבְּאֵתִי לְמַעְלָה (ס"ק י"א) שָׂאִין לְכַרְף עַל הִנָּאֵת שְׁמִיעַת קוֹל עָרֵב דְּמַלְל"ן וְתָמָה עָלְיוּ הָרַב פְּתַח הַדְּבִיר דְּהֵיכָא דְּאִיפָא הִנָּאֵת הַגּוֹף לֹא אֲמָרִינוּ מַלְל"ן וְלֵהַנְּ"ל גִּיחָא דְּפְשִׁיטָא דְּאֵין בְּהִנָּאֵת קוֹל עָרֵב אֲלֵא אִיסוּר דְּרַבְּנָן וּבְמִקוֹם מְצוֹה לֹא אֲסָרוּ כְּנ"ל לִיִּישֵׁב בְּדוּחַק וְעִינֵן לְקַמְן אוֹת פ"ח (הִיא בְּקוֹנְטְרִיס זֶה סִי גו"ן) ס"ק י"א וְס"ק י"ב): סִימָן מַח (מְקוֹנְטְרִיס הַכְּלָלִים מְעַרְכַת הַמ"ם אוֹת פ"ו).

מַח מְצוֹת לָאוּ לִקְהִנּוֹת גִּיתָנוּ לְדַעַת הָר"ן וְהַפֶּל בּוֹ וְדַעַמִּיָּהוּ דְּהֵיכָא דְּאִיפָא הִנָּאֵת הַגּוֹף אִף דְּאֵינוֹ נִהְנָה אֲלֵא בְּשַׁעַת קִיּוּם הַמְצוֹה לֹא אֲמָרִי מַלְל"ן פְּתַב הָרַב שְׁעַר הַמְּלָךְ בַּפ"ח מֵה' וְלוֹלֵב (בַּד"ה וְאַחַר) דְּהֵינּוּ דוּקָא כְּשֶׁנִּהְנָה מִגּוֹף דְּבָר הָאִיסוּר בְּהִנָּאֵה אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ נִהְנָה

מגוף דְּבַר הָאֵסוּר אֵלָּא שְׁהָאֵסוּר גּוֹרֵם לִיקְהוֹת מֵהֵיקְתָּר כְּמוֹ עִירוּב בְּבֵית הַקְּבָרוֹת שְׁגוֹרֵם לִיקְהוֹת מִבֵּית הַמְּשֻׁתָּה בְּכַה"ג אֲמַרִי שְׁפִיר מַלְלִין לַכ"ע עי"ש שְׁהַכְרִיחַ כֵּן מֵהַש"ס וְהַרְבַּ בְּתֵי פְּנִסוֹת בַּד' ק' ע"א לֹא נִחִית לְחִילוּק זֶה וְאֵהְכִי ק"ל לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּבַדְאִיפָּא הִנָּאת הַגּוֹף לֹא אֲמַרִי מַלְלִין מֵהֵיָא דְמַעְרְבִין בְּבֵית הַקְּבָרוֹת מִשּׁוּם דְּמַצּוֹת לַל"ן אַע"ג דְּנִהְנָה הוּא מִבֵּית הַמְּשֻׁתָּה וְלֹא מְצָא מַעֲנָה לְשׁוֹן עי"ש וְהַחִילוּק נִכּוֹן וְכַרוּר כַּמ"ש הֶרַב שַׁעַה"מ וְלַעֲנֵן ד' יַשׁ סַעַד לְחִילוּק זֶה מִדְּבָרֵי הָר"ן בְּנִדְרִים ד' ל"ה ע"ב דְּבַמְאֵי דְאֲמַרִי הֵתֵם דְּמַדְתְּנוּן מִקְרִיב לֹו קְרַבְנוֹתֵיו מוֹכַח דְּשְׁלוּחֵי דְרַחֲמָנָא נִינְהוּ דְאֵי שְׁלוּחֵי דִידָן הָא קָא מִתְּהֵי דְקַעֲבִיד שְׁלִיחוֹתֵיהּ פְּתַב ע"ז דְאֵי שְׁלוּחֵי דְרַחֲמָנָא הוּוּ נִיחָא דַאֲע"ג דְּמַמְטִי לִיהַ הִנָּאָה טוֹבָא שְׁמוֹתָר לְאַכּוֹל בְּקַדְשִׁים הֵהִיא גְרַמַת הִנָּאָה בְּעֵלְמָא הִיא וְשָׂרִי עי"ש הֵרִי דְמַחְלַק בֵּין אַם נִהְנָה מִדְּבַר הָאֵסוּר עֲצָמוֹ לְכַשְׂאֵינוּ נִהְנָה אֵלָּא שְׁהָאֵסוּר גּוֹרֵם לֹו הִנָּאָה לְהַתִירוֹ בְּקַדְשִׁים וְכִיּוֹצֵא וְהַרְבַּ מוֹהַרְנ"ט בְּקוֹבֵץ עַל יַד בַּפ"א מֵהַל' צִיצִית הִיא אֵיִשָּׁר וְקַנִּים חִילוּק הֶרַב שַׁעַה"מ שְׁפַתְבַּ שְׁבַתוֹס' פְּסָחִים ד' כ"ג ד"ה מְעַרְבִין לְנִזִיר מוֹכַח סְבָרָא זֹו וְיִישָׁב בְּזֶה מ"ש מְרָן כ"מ שָׁם (דְּטַעֲמָא דְאֵין עוֹשִׂים צִיצִית מַחוּטֵי עִיר הַנְּדַחַת לְאוּ מִשּׁוּם דְאֵסוּר בְּהִנָּאָה דַּמַּלְלִין אֵלָּא מִשּׁוּם דְמַכְתַּת שְׁיַעוּרִיָּה) דְהֵינּוּ מִשּׁוּם דְכִינּוּן דְאֵין הִנָּאָה מִגּוֹף הָאֵסוּר שְׁהוּן הַחוּטִין אֵלָּא שְׁגוֹרֵם עי"י זֶה הֵיקְתָּר לְבִישַׁת הַבְּגָד אֲמַרִינוּן מַלְלִין: ב) וְעַל פִּי חִילוּק זֶה נִתְּיָשְׁבָה דַעֲתֵי מַמְאֵי דְהוּהוּ ק"ל עַל הֶרַב חַת"ס בַּחִיו"ד ס' ס"ט (ד"ה וְאֵין לְהַקְשׁוֹת) שְׁחַקֵּר בְּכִלְאִים בְּצִיצִית דִּילְפִינוּ מִינְיָה דַעֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת מַנ"ל דְּמִשּׁוּם דְחִזְיָה הוּא דִּילְמָא מִשּׁוּם דְּמַצּוֹת לְאוּ לִיקְהוֹת נִינְתְנוּ הוּא עי"ש מַה שְׁיִישָׁב לְפִי דְרַכּוֹ וְהוּהוּ ק"ל דְהָא אֵיפָּא הִנָּאת הַגּוֹף וּבְכַה"ג לֹא אֲמַרִי מַלְלִין וְהוּהוּ נִיחָא לִי לְיִישָׁב דְכּוֹנְתוֹ לְהַקְשׁוֹת לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דְגַם בְּדַאִיפָּא הִנָּאת הַגּוֹף כֹּל שְׁאֵין הִנָּאָה אֵלָּא בְּשַׁעַת קִיּוּם הַמַּצָּנָה אֲמַרִי מַלְלִין וְגַבִּי כִלְאִים בְּצִיצִית נְמִי אֵין הִנָּאָה אֵלָּא בְּשַׁעַת קִיּוּם הַמַּצָּנָה מִשּׁוֹ"ה שְׁיִיָּה שְׁפִיר מַלְלִין אֵלָּא שְׁזֶה דוֹחַק דְבַאֲמַת הַסְּבָרָא הַפְּשׁוּטָה גְלוּיָה וּמְפִנְרִסְמַת הִיא סְבַרַת הָר"ן וְהַפִּל כּוֹ דְבַדְאִיפָּא הִנָּאת הַגּוֹף לֹא אֲמַרִי מַלְלִין וְסְבַרַת הֶרַב הַמְאִירִי דְגַם בְּדַאִיפָּא הִנָּאת הַגּוֹף כֹּל שְׁאֵינוּ אֵלָּא בְּשַׁעַת קִיּוּם הַמַּצָּנָה אֲמַרִי מַלְלִין אֵינְהוּ יְדוּעָה וּמְפִנְרִסְמַת וְגַם מַה שְׁפַתְבַּ הֶרַב שַׁעַר הַמְּלָךְ דְהַרְשָׁב"א וְהַרְז"ה וְהַרְמַב"ם סְבָרִי הֵכִי אֵינוּ אֵלָּא הוֹכַחָה וְלֹא שְׁפַתְבוּ כֵּן בְּפִירוּשׁ וַא"כ אַם פְּנוֹת הֶרַב חַתֵּם סוֹפֵר הֵיָה לְהַקְשׁוֹת לְפִי דַעֲתֵם הֵיָה לֹו לְהַבִיא דְבַרְיָהּ דְסְבָרִי דְגַם הֵיָכָא דַאִיפָּא הִנָּאת הַגּוֹף אֲמַרִי מַלְלִין וְלְהַקְשׁוֹת לְשִׁיטְתֵם אַף לְפִי דְבַרִי הֶרַב שַׁעַר הַמְּלָךְ הַנ"ל דְכֹל שְׁאֵינוּ נִהְנָה מִגּוֹף הַדְּבַר אֵלָּא שְׁגוֹרֵם לֹו הִנָּאָה אֲמַרִי מַלְלִין נִיחָא דְכִלְאִים בְּצִיצִית נְמִי פִינוּן שְׁמַגּוֹף הַחוּטִין אֵין לֹו שׁוּם הִנָּאָה רַק שְׁגוֹרְמִים הֵיקְתָּר לְבִישַׁת הַבְּגָד בְּכַה"ג לַכ"ע אֲמַרִינוּן שְׁפִיר מַלְלִין וְאֵהְכִי ק"ל לְהַחַת"ס דְנִימָא דְטַעֲמָא דְכִלְאִים בְּצִיצִית מִשּׁוּם דַּמַּלְלִין הוּא אֵלָּא דְאֵינִי מְבִין לְפִי זֶה מַה שְׁפַתְבַּ לְיִישָׁב חִקְרִתוֹ דַעֲיָקֵר מַצּוֹת צִיצִית בְּטִלִית אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ מְפִנִי הַחֲמָה וְהַצָּנָה עי"ש וַצ"ע: ג) וְאַנְכִי הֵרֹאָה דְהַרְבַּ שַׁעַר הַמְּלָךְ זָכָה לְכוּנוֹן לְדַעַת הֵרַאשׁוּנִים הַרְשָׁב"א וְהַרְיִטְב"א שְׁמִבְנוֹרָא בְּדְבַרְיָהּ חִילוּק הַנ"ל שְׁהַרְיִטְב"א פְּתַב בַּפ"ב דְנִדְרִים (בְּבִיאָוּרוֹ לְהַלְכוֹת נִדְרִים לְהַרְמַב"ן) אֵהֵהִיא דִישִׁיבַת סוֹכָה קוֹנָם וַז"ל (בְּתוֹף ד"ה וְאֵל זֶה) וְהוּי יוֹדַע דְכִי אֲסַרִי כְּשִׁנְהָנָה בְּמַצּוֹתוֹ דוֹקָא בְּנִהְנָה בְּמַצָּנָה מִמֶּשׁ כְּגוֹן טְבִילָה בִּימוֹת הַחֲמָה אוֹ יְשִׁיבַת סוֹכָה מְפִנִי הַחֲמָה אוֹ מְפִנִי הַגְּשָׁמִים אֲבָל כְּשִׁאֵינוּ נִהְנָה בְּגוֹפָה אַעפ"י שְׁגוֹרֵם קִיּוּמָה לֹו שְׁהוּא נִהְנָה מַצַּד אַחַר לֹא אֲסַרִי לִיהַ בְּהֵכִי וְהֵינּוּ דְשָׂרִינוּן בְּמַנְדָּר מִמְעִינִין לְטְבִיל כּוֹ בִּיה"ג אַע"פ

שֶׁבִּטְבִילָה זֶה יֵשׁ לוֹ הַנָּאָה שְׁעוּלָה בַּהּ מִטּוֹמְאָתוֹ וְהֵינּוּ נְמִי דְאִמְרִינוּ סִנְדֵּל שֶׁל ע"ז לֹא תִחַלְצֵנּוּ בּוֹ וְאִם חֲלִיצָה חֲלִיצָתָהּ כְּשֶׁרָה מִשׁוּם דְּמַלְל"ן וְאֵעִפ"י שֶׁבְּחִלְצָהּ זֶה יֵשׁ לוֹ הַנָּאָה שְׁמוֹתֶיהָ לְשׁוּק לֹא תִשְׁיָבָה הַנָּאָה כִּינּוּן שְׁאִין הַהַנָּאָה בְּגוֹפּוֹ שֶׁל סִנְדֵּל עֲצָמוֹ וְהֵינּוּ דְאִסִּיק רָבָא בְּמַס' ר"ה ד' כ"ח אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה יֵצֵא דְמַלְל"ן עַכ"ל הֵרִי מְפֹרָשׁ בַּדָּב"ק כַּמ"ש הֶרֶב שְׁעָה"מ דְּלֹא אִסְרִי בְּדִאיִפָּא הַנָּאָה הַגּוֹף אֲלֵא כְּשֶׁנֶּהְגָּה בְּמִצְוַת מִמֶּשׁ אֲבָל מַה שֶׁע"י עֲשִׂיתָ הַמִּצְוָה גּוֹרֵם לוֹ הַנָּאָה מִצַּד אַחַר שְׂרִי גַם הֶרֶשֶׁב"א בְּחִי' לְסוּפָה ד' ל"א ה"ד הֶרֶב אֲבָנֵי מִיְלּוּאִים בְּסִימָן כ"ח ס"ק ס' (בד"ה אֲמַנְם בְּחִי' הֶרֶשֶׁב"א) כָּתַב וְנ"ל אִף ע"ג דְּמַתְּהֵי בְּעֲשִׂיתָ הַמִּצְוָה שְׁמַקְבֵּל שְׂכָר בְּעוּה"ז וּבְעוּה"ב לֹא תִשְׁיָב נֶהְגָּה בְּאִסּוּרֵי הַנָּאָה אֲלֵא כְּשֶׁנֶּהְגָּה בְּגוֹפּוֹ שֶׁל אִסּוּר אֲבָל כָּל שְׂאִינוֹ נֶהְגָּה מְגוּפּוֹ אֲלֵא שְׁגוֹרֵם לוֹ הַנָּאָה וְרִיחַ מִמְּקוֹם אַחַר אֵינוֹ הַנָּאָה מִן הָאִסּוּר וְכִדְרָף שְׂאִמְרוּ בְּמִנְדָּר מִמְּעֵין שְׁטוּבֵל בּוֹ בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים שְׂאִינוֹ נֶהְגָּה בְּגוֹף הַמַּיִם אִף עַפ"י שְׁגוֹרֵמָתָהּ לוֹ טְבִילָה זֶה לְהַעֲלוֹת מִטּוֹמְאָה לְטַהֲרָהּ וּמְכַשְׁרָתָהּ לְכַמָּה דְּבָרִים לִית לָן בַּהּ וְכֵן חֲלִיצָה בְּסִנְדֵּל שֶׁל ע"ז חֲלִיצָתָהּ כְּשֶׁרָה אִף ע"ג דְּמַרְוֹחָא מִיְנָה בְּהַאי חֲלִיצָה לֹא תִשְׁיָבָה הַנָּאָה בְּאִסּוּר עַכ"ל הֵנָּה רֹאָה שְׁנֵי גְבִיאִים מְתַנְבְּאִים בְּסַגְנוֹן אֶחָד וְהֶרֶב שְׁעָר הַמְּלָךְ בְּרוֹחַב דְּעָתוֹ זָכָה לְדַעְתָּם אֲלֵא דְתַמִּיָּה לִי דְמַדְבְּרֵי הֶרֶשֶׁב"א בְּחִי' לִיבְמוֹת ד' ק"ג שְׁהִבִּיא מְרֵן מוֹהֲרִיט"א בַּס' נְאוֹת יַעֲקֹב בְּקוֹנְטְרִיס גֵּט מְקוֹשֶׁר וְהִבְאִיתִי דַּב"ק בְּאוֹת פ"ד (הוּא בְּקוֹנְטְרִיס זֶה בְּסִימָן מ"ו)) בַּד"ה וְכֵן נִרְאָה וְכו' מִשְׁמַע דְּלֹא ס"ל לְחַלְקֵי פֶן שְׂכַתְבֵּי הַטַּעַם דְּבְּסִנְדֵּל הַמְּסוּגָר וְכו' חֲלִיצָתָהּ כְּשֶׁרָה דֹאע"ג דְּנֶהְגָּתִי דְּמוֹתֶיהָ לְעֵלְמָא מ"מ עֵיפּוּבָא מִשׁוּם מִצְוָה דְּרַמְיָא עֲלוּהּ הוּא וּמִצְוָה לָאו הַנָּאָה הִיא עַכ"ל וּמִשְׁמַע דְּאִי לָאו דְּעֵיפּוּבָא מִצַּד הַמִּצְוָה הוּא הִנֵּה אִמְרִינוּ דְּאִסּוּר מִשׁוּם דְּנֶהְגָּה מִהָאִסּוּר וְהִלָּא לְפִי דְּבָרֵינוּ שְׁבַחֵי' לְסוּפָה כָּל שְׂאִינוֹ נֶהְגָּה מִהָאִסּוּר עֲצָמוֹ אֲלֵא שְׁהָאִסּוּר גּוֹרֵם לוֹ הַנָּאָה מִמ"א שְׁפִיר דְּמִי וְצ"ע (וְעֵינֵינוּ מַה שְׂכַתְבִּיתִי בְּקוֹנְטְרִיס כְּלָלִי הַפּוֹס' ס' יו"ד אוֹת ו' עַל חִידוּשֵׁי מַסְכַּת סוּפָה שְׁבַתוּף חֵי הֶרֶשֶׁב"א אִם הֵם לְהֶרֶשֶׁב"א אוֹ לְהֶרִיטְב"א וְשֵׁם הַזְּפֹרְתֵי שׁו"ת הֶרֶב כָּתַב סוּפֵר חֲא"ח ס' ח"ק בְּזֶה) וְכַתַּב בְּאֲבָנֵי מִיְלּוּאִים שֵׁם דְּלִפִּי זֶה בְּמַקְדָּשׁ בְּאִסּוּרֵי הַנָּאָה אֵין לוֹמֵר דְּאִסּוּר מִשׁוּם דְּנֶהְגָּה מֵאִסּוּר דְּכִינּוּ דֵּהַנָּאָה בְּאֵה אַח"כ אִמְרֵי מִצְוֹת לָאו לִיקְהוֹת נִיתְנוּ וְהֵינּוּ טַעְמָא דְּמַעֲרָבִין בְּבֵית הַקְּבָרוֹת לְמֵאן דְּאָמַר אֵין מַעֲרָבִין אֲלֵא לְדַבֵּר מִצְוָה עִי"ש שֶׁלֹּא הַזְּכִיר בְּזֶה אֵת דְּבָרֵי שְׁעָה"מ הַנָּ"ל: ד) וְעַל פִּי הָאִמּוֹר נִרְאָה דְּאִפְשָׁר לִיִּישֵׁב אֵת תְּמִיּהַת הֶרֶב לְשׁוֹן לְמוֹדִים בְּחִי"ד סוּס"י ד' עַל הֶרֶב שְׁעָר אֲפָרִים סוּס"י ל"ח שְׂצַדָּד כְּמָה צְדָדִים בְּחִמְאָה שְׁנֹאסְרָה מִחַמַּת בַּב"ח אִי שְׂרִי לְהַדְלִיק מִמֶּנָּה לְגַר חֲנוּפָה מִשׁוּם דְּמַלְל"ן וְכַתַּב שְׁמִסְקִנְתּוֹ לְאַסְוֵר דְּלָמָּה לֹא כָּתַב טַעַם פְּשׁוּט לְאַסְוֵר שְׁהָרִי קָא מִשְׁתַּרְשׁ בְּאִסּוּרֵי הַנָּאָה דְּאִי לָאו חֲמָאָה זֶה הִנֵּה צְרִיף לְקִנּוֹת שְׁמֵן בְּדָמִים וְזֶה וְדֹאֵי הַנָּאָה מְקָרִי עִי"ש וּלְפִי הָאִמּוֹר נִיתָא דְּכִינּוּ דְּאִינוּ נֶהְגָּה מְגוּף דְּבַר הָאִסּוּר דְּנֶהְגָּה אִסּוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָה אֲלֵא שְׁזָה גּוֹרֵם לוֹ הַנָּאָה שְׁמֵרוּיִת מְלֵהוּצִיא פְּרוּטָה לְשִׁמּוֹן אִמְרֵי שְׁפִיר בְּכַה"ג מַלְל"ן וּמַדְבְּרֵי מְרֵן חִיד"א בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה יו"ד ס' פ"ז אוֹת טו"ב מְתַבָּאָר דְּמוֹדָה לְסַבְּרַת הֶרֶב לְשׁוֹן לִיְמוּדִים דִּישׁ לְאַסְוֵר לְהַדְלִיק בְּחִמְאָה הַנָּ"ל מִשׁוּם דְּמִשְׁתַּרְשִׁי לִיהּ וְלֹא אִמְרֵי בְּכַה"ג מַלְל"ן וְכֵן דְּעַת הֶרֶב עָרַף הַשְּׁלַחֵן בְּסִי' תַרע"ג לְאַסְוֵר לְהַדְלִיק נ"ח בְּחִמְאָה זֶה מִטַּעַם הַנָּ"ל וְלִי צ"ע דְּלִפִּי מַה שְׁנֹתְבָאָר מַדְבְּרֵי הֶרֶשֶׁב"א וְהֶרִיטְב"א בְּכַה"ג אִמְרֵי שְׁפִיר מִצְוֹת לְל"ן: ה) וּבְחִילּוּק זֶה (דְּכָל שְׂאִינוֹ נֶהְגָּה מְגוּף הָאִסּוּר אֲלֵא שְׁהָאִסּוּר גּוֹרֵם לוֹ לִיקְהוֹת אִמְרֵי מַלְל"ן כְּנֹז"ל) נִלְע"ד דְּאִפְשָׁר לְהִבִּין דְּבָרֵי

הרב בכרתי ופלטתי סי' יו"ד ס"ק ג' גבי סכין של תשמישי ע"ז דאמרי' בש"ס דאסור לשחוט בה מסופנת דהוי מתקן פתב ע"ז לולא דמסתפינא הנה אמינא כיון דמצנה לאכול ע"י שחיטה ולא ע"י נחור א"כ מצות ל"ן פשם שפצות לולב וכדומה מותר באשרה עכ"ל ותמה ע"ד הרב פ"ת בנחלת צבי שם דאין דבריו מובנים דהא דמל"ן אלא פשאין לו אלא הנאת המצנה משא"כ הכא דנהנה גופו דאם לא שחטה היתה מתה ולא דמי לשופר של אשרה שאם לא היתה לו שופר לא היתה נחסר מידי אלא שלא היתה מקנים המצנה והשתא נמי אינו מרויח אלא המצנה משא"כ הכא שיש הנאת הגוף וכמ"ש הר"ן גבי הנאת תשמישה וכו' וכמו במודר הנאה ממעין וכו' עי"ש ולפי האמור יש מובן לדבריו שפיר דודאי אינו דומה למודר הנאה ממעין דאינו טובל בו בימות החמה וכן בהנאת תשמישה עלי דאסור דשם גופו ממש נהנה מהאיסור עצמו אבל מה שנהנה מהבשר ע"י מה שנשחט בסכין של ע"ז אינו אלא שהאיסור גורם לו הנאה זו אבל מ"מ מגוף איסור ממש אינו נהנה ולכן שפיר שייך לומר בו מל"ן וא"כ לא נפלאת היא לומר כמו"ש בכו"פ דמטעם זה השמיט הרי"ף דין זה וכל הפוס' שכתבו דין זה הגם שפסקו ג"כ דמל"ן צ"ל דסברי לחלק בין מצנה שהוא חובה למצנה שאינה חובה רק שאם בא לאכול צריף לשחוט ולאכול וכמ"ש הרב חק"ל שאביא לקמן אות פ"ז (הוא בקונטרס זה סי' מ"ט: ו) והנה הרב פרי העץ (בסוף ס' תורת נזיר) ד' קי"ג הביא דברי הרב שעה"מ הנ"ל וינישב בזה מ"ש הרב המגיה בס' משל"מ פ"ה ה"א מהל' אישות (ד"ה דע) דאין לומר דטעמא דמקדש באיסורי הנאה הוא משום שנהנה דהא מל"ן וכו' דאף ע"ג דאית ליה הנאת הגוף שע"י הקידושין מותר להיות עמה פדורף כל הארץ אינו אלא גרמא וכו' ושוב הביא מ"ש בשעה"מ בפ"א מהל' שופר לדעת הרמב"ם דמ"ש רב המודר הנאה מחברו מזה עליו מי חטאת בימות הגשמים מיירי במי הנאה של המודר דאילו במי הנאה של מדיר אסור אפילו בימות הגשמים דכיון דמותר ליקח שכר הבאה נמצא דמהני ליה שו"פ וכתב שדבריו נובעים ממ"ש בש"ס גדרים ד' ל"ג ע"ב גבי מחזיר לו אבידתו דאיכא מ"ד דכשנכסי בעל אבידה אסורין על המחזיר לא מצוי מיהדר ליה דמהני לי פרוטה דרב יוסף ואיכא מ"ד דמחזיר משום פרוטה דרב יוסף לא שכיח דש"מ דבין למר ובין למר משום דמהני לי פרוטה אסור לעשות המצנה דהוי נהנה ועפ"ז עמד מתמיה עמ"ש הרשב"א בס' תשמ"ו דהמודר הנאה מחברו ונתן לו לולבו ע"מ להחזיר יוצא ביו"ט שני משום דמל"ן אבל לא ביו"ט א' דבעינן לכם דאמאי לא יהי' אסור גם ביו"ט ב' משום שפרויח שהיה צריף לקנות לולב וכו' וכן הק' על מה שהתיר בפשיטות הרב שע"א להדליק נ"ח בחמאת בשר בחלב (ס' שע"א א"מ אצלי אף במחזיק ברכה סי' פ"ז אות טו"ב הנ"ל פתב שהרב שע"א אסר ושפך פתבו הרבנים יד אהרן וילשון לימודים בשמו והשיג על הפרמ"ג שכ' בשמו דמתיר עי"ש וק"ל וכן תמיה לי על הרב מטה אהרן בח"ב ד' ש"ה ע"ג שכ' דהרב שע"א התיר להדליק נ"ח בחמאה שפאסרה מחמת בב"ח משום דמל"ן עי"ש והרבנים הנ"ל מעידים עליו בהקפף) וגם הקשה דברי הש"ס אהרן ד' דאמרי' בלולב של ע"ז וכן בשופר וכן בסנדל דכשר בדיעבד דאמאי נהי דהמצנה לא חשיבא הנאה דמל"ן מ"מ מה שהיה צריף לתת מעות לקנים המצנה הוי הנאה והיה לנו לומר דלא יצא כדי שלא ינהה וכן תמה עמ"ש הרב חקרי לב ח"א חיו"ד ד' ז"ך ע"ב על ענין שוחט בסכין של ע"ז וכי תימא כיון שרצונו לקנים המצנה ובעי פרוטה לשכר

שחיטה הרי נהנה בפרוטה ע"י המצנה (הא ליתא) דא"כ בסנדל של איסור הנאה ולולב ושופר כי בעי לקיומי להו הוי בעי פרוטה לקנות שופר ולולב וסנדל ונהרי נהנה באיסורי הנאה אלא ודאי שזה לא חשיב הנאה וע"ז תמה עליו דמה יענה לסוגיא דנדריה הנ"ל והביא שגם הרב גט פשוט ברס"י קכ"ד פתב לאסור לכתוב גט בנייר של איסורי הנאה מטעם זה שהיה צריך לקנות נייר אחר אתוד"ק: ז) ונראה ודאי דדעת הרב חק"ל כמו שפסק הרב שעה"מ דלא אסרינו משום שנהנה אלא שנהנה מהאיסור עצמו אבל לא פשהאיסור גורם לו הנאה מצד אחר ומכרית זה משופר ולולב וסנדל של ע"ז וכו' הנו"ל והוא לפי הנראה הכרח גמור.

ומה שהקשה הרב פרי העץ מההיא סוגיא דנדריה גבי מחזיר לו אבדתו הנה גם הרב מקנה אברהם בד' ל"ו ע"ב הוק' לו ע"ד הרב חקרי לב הנ"ל מהש"ס דנדריה ד' ל"ו ע"ב גבי מלמדו מדרש וכו' אבל לא מקרא ומוקי לה במקום שנוטלין שפר על המקרא דקא מהני ליה השפר שהיה לו ליתן למלמד אלמא דמה שפרויה הפרוטה שהיה לו ליתן חשיבא הנאה והביא לזה יישוב נכון בשם הרב בית יצחק דגבי מודר הנאה דכל רצונו ומגמתו שלא יהיה שום הנאה ולא יבא שום הנאה מפחו להמודר משום הכי אם מלמדו במקום שנוטלין שפר אף עפ"י שהלמוד עצמו מותר לפי שמלל"ן מ"מ סוף סוף הרי מהנהו אבל באיסורי הנאה שאסרה תורה לא אסרה אלא ליהנות מהדבר עצמו ולא מה שגורם לו ליהנות עי"ש וכן מתנישבת גם הסוגיא דמחזיר אבדה פמוכן: ח) והרב מלא הרועים במערכה זו אות ו' פתב דכשהמודר מאדם בר דעת ודאי פננתו שלא ליהנות ממעשיו ותחבולותיו וממונו א"כ כל ההנאות שיבואו לו מגרמא דיליה בכלל איסור הנאה עי"ש שפתב בפשיטות דגרמא הפאה מחמת עשיית המצנה כגון בשחיטה שע"י השחיטה מותר לאכול הבשר הוי הנאה מרובה ואסור וכו' ונראה דכננתו בשוחט למודר הנאה אבל ודאי בשאר איסורין מודה דאע"ג דגורם לו הנאה מרובה לית לן בה כמו בחולץ בסנדל של ע"ז עי"ש וכיוצא ועי"ש באות ח' שפתב דמהשפתב באות ו' לאסור מחמת שיוצמח לו הכשר אכילה לאו מילתא היא שהרי פתב הר"ן בנדריה ד' ל"ה ע"ב דאע"ג דמטי ליה הנאה (על ידי שמקריב קרבנותיו) שמוותר לאכול בקדשים ההיא גרמא בעלמא היא ושוב הוקשה לו ההיא דד' ל"ג דמהני ליה פרוטה דרב יוסף.

ובאמת שצריך להתיישב להביא אל עומק שנה המקומות הנז"ל דנראים פסותרים וגם הרב לשון למודים הכרית דמאי דמשתרשי ליה דמי השמן שהיה צריך לקנות חשיב הנאה ממ"ש בפ"ק דקדושין ד' ל"ב ואי אמרת משל בן נמצא זה פורע חובו משל עניים ומחולין ד' קל"א שאני התם דקמשתרשי ליה ומדברי הנמק"י בפ' נגמר הדין בענין חופר קבר לאביו עי"ש: ט) ולעמת זה מוכח מדברי הירושלמי פ"ב דשקלים ה"ב דלא חשיב זה הנאה מה שהיה צריך ליתן לקיום המצנה דאמאי דתנו הנותן שקלו לחברו לשקול על ידו ושקלו ע"י עצמו אם נתרמה התרומה מעל שאלו מה נהנה אמר ר' אבין בשם רבנן דתמן מפנין שב"ד ראוין למשפן ולא משפנו כמו שנהנה ע"כ דמשמע דדוקא במצנה שהדין נותן למשפנו הוא דחשיב נהנה אבל אם אין ב"ד ממשפנין אף דרמי עליה חיובא דמצנה ופטר נפשיה ע"י דבר אחר לא מקרי הנאה וכו"כ הרב חת"ס בא"ח סי' ק"פ עמ"ש הרב משל"מ בפ"ה מהלכות מזבח ה"ט (שהבאתי תוד"ק באות פ"ד ס"ק י"א) דמשמע דס"ל דהתוס' והרמב"ם חולקים ומני"ר החת"ס פתב דלא פליגי דהתוס' וכו'.

שכתבו בקרבנות מצות לל"ן מיירו בצפוני מצורע דהדין הוא דאין ממשכנין עליהן ומשו"ה אף שמחוייב להביא קרבנו אם הביא קרבנו משל עיר הנדחת שינה שפיר מלל"ן.

אבל הרמב"ם מיירי בקרבנות שממשכנין עליהם וזה שפטר עצמו באיסורי הנאה ולא משכנוהו חשיב שפיר נהנה עיי"ש דב"ק עפ"י הירושלמי הנ"ל הרי דבמצנה שאין ממשכנין עליה לא אמרי' משתדשי ליה במה שפטר ליה עצמו באיסורי הנאה וצריף להתנישב היטב לחלק בנושאים וכעת תנוח דעתנו ליישב קושית הרב פרי העץ על הרב חק"ל וסוגיאאות הש"ס אהדדי עפ"י דברי הרב בית יצחק הנ"ל: יוד) ומה שהקשה (הרב פרי העץ) על הרשב"א אינו רחוק לומר כמ"ש הוא עצמו שם דמיירי באופן שיכול ליטול לולב מאחר ואינו צריף לקנות בדמים וכיון דאין דרוף ליתן מעות כדי לצאת ידי חובת לולב הוי כמלמדו מקרא דשרי.

וכיוצא לזה מצאתי להרב בית המלך בשו"ת ליו"ד סי' ד' ד' מ"ד ע"ב שהוק' לו עמ"ש הרשב"א בסי' תקל"ז במצבה שעל קבר המת והוציאוה מקבר אחד להניח שם יפה ממנה שמונתר להניחה על קבר איש אחר משום דאין הנאה לחי וכו' דאמאי התיר ונהרי איפא הנאה לקרובים שאם לא היתה מצבה זאת היו לוקחים מצבה אחרת ולפי מה שהבאתי בזה מהרבנים שעה"מ וחק"ל לק"מ דלגבי שאר איסורי הנאה לא חשיב זה הנאה.

אף הרב תירץ דעכ"ל דהרשב"א איירי בעני שאם לא היתה מצבה זו לא היו מניחים עליו מצבה אחרת ולכן לא שינה הנאה לחי עיי"ש וכמו כן נוכח לומר בההיא תשו' סי' תשמ"ו דמיירי באופן שלא הנה צריף ליתן מעות ע"ז וכן מצאתי שכתב הרב קול אליהו ח"ב יו"ד סי' ה' הביא דבריו הרב בית השואבה בדיני דברים הפוסלים בד' מינים אות כ' דמה שהתיר הרשב"א ביום שני היינו דוקא במקום שאין לולבים נמצאים לקנות ולאו אורחיה דהנודר בכל שנה לקנות אחרוג אבל אי אורחיה לקנות בכל שנה אסור לו ליקח ולולבו של המדיר דהא מהנהו שמרויח בסביבתו דמי הלולב וכו' עיי"ש ומ"מ אין זה אלא לגבי מודר אבל לגבי שאר איסורין יתכן לומר כמ"ש הרב בית יצחק הנ"ל.

ויתכן שנה דעת הרב פרמ"ג בסי' רס"ד במ"ז סק"א (ד"ה עוד רגע) שכתב פשיטא לי שמון ערלה וכיוצא אסור לגר שבת ולא שינה מלל"ן דעיקר ההדלקה משום ענג שבת עיי"ש והרב פתח הדביר שם כתב על דבריו דיש לאסור מטעם אחר דקמהני לי דמי השמון שהנה צריף לקנות כדאמרינן בנדרים ד' ל"ג ע"ב גבי מחזיר אבדתו וכו' עיי"ש והרב פרמ"ג דלא ניחא ליה בטעם זה י"ל דס"ל כמ"ש"ל בשם הרב בית יצחק דדוקא גבי מודר הנאה הוא דחשבינן ליה הנאה אותה פרוטה ולא בשאר איסורי הנאה דגרמא דינהו שרי משום הכי הנצרה לומר טעמא דפסולא משום דאיפא הנאת הגוף דבכה"ג לא אמרי מלל"ן ועיין מה שכתבתי באות פ"ה ס"ק י"ב (הוא בקונטרס זה סי' מ"ז): יא) הן אמת דמדברי רש"ל ביש"ש בב"ק פ"ו סימן ט' מתבאר דלא ס"ל כחילוק הרב שער המלך שהרי הקשה להפוסקים דשומר אבדה הוי שו"ש משום פרוטה דרב יוסף א"כ היכי שרי לכסות בעפר עיר הנדחת משום דמלל"ן וכן בשופר של ע"ז אי לאו משום דמיכתת שיעורין הא קמיתגני פרוטה דרב יוסף דעוסק במצנה פטור מן המצנה ולא בעי למיתב ריפתא לעני עיי"ש ואי הנה ס"ל כחילוק הנ"ל לא הנה ק"מ די"ל דאף ע"ג דמטי ליה

הנאה פרוטה דרב יוסף מ"מ פנין שאינו נהנה מהאיסור עצמו אלא שהאיסור גורם לו ליהנות ממקום אחר אמרי' שפיר מלל"ן אלא דדברי רש"ל במחכת"ה תמוהים דאינשתמיט מיניה דכבר הק' התוס' במסכת שבועות ד' מ"ד ד"ה ורב יוסף קושיא זו ותירצו כיעי"ש וכבר השיגו על רש"ל הרבנים ש"ף ח"מ סי' רס"ז ס"ק י"ד וטעם המלה אשר בשער המלה בהל' לולב (בד"ה וא"כ יש) שנעלם ממנו דברי התוס' ומגוף דברי התוס' ודאי אין סתירה לחילוק זה מדהקשו פקושית רש"ל.

דהתוס' לא קבעו קושיותם מדמכסין בעפר עיר הנדחת משום דמלל"ן וכן משופר של ע"ז וכו' כמו שקבע רש"ל קושיותו רק הק' ממנדר הנאה מחברו דתוקע לו תקיעת מצנה וממנדר הנאה ממעין דטובל בו טבילה של מצנה וא"כ י"ל דמהנהו לא ק"ל דקמתהני פרוטה דרב יוסף משום דאין פאן הנאה מגוף האיסור אלא גרמא ליהנות מדבר אחר וכל פי הא מישרא שרי אף ממנדר שפיר ק"ל דכוננת הנודר הוא שלא יבא לו שום הנאה ממנו וכיון דאית ליה הנאת פרוטה דרב יוסף אסור ולא אמרינו בזה מלל"ן ולכן הוצרכו לתרץ כיעי"ש: יב) ובדין חמאה שנתבשלה בקדרת בשר בת יומא ונאסרה אי שרי להדליק ממנה לגר חנופה שנשאל הרב שע"א פנ"ל האריף הרב טל אורות בתשובה א"ח סי' ב' לפלפל על דבריו ומסקנתו בד' יו"ד ע"ג דמותר להדליק ממנה נ"ח דמשום הנאה ליכא למיחש דמלל"ן ומטעם דכל הנקברים לא ישרפו ג"כ ליכא למיחש וכו' עי"ש ולא חש כלל לאסור מטעם שהוא נהנה שמרויח דמי השמן שהיה צריך לקנות מוכח ודאי דס"ל פדעת הרבנים הנז"ל דאין זה אלא גרמת הנאה ושרי ולענ"ד יש להכריח פן מדברי הירושלמי דסוף תרומות לפי שיטת הרב טל אורות שהבאתי לעיל באות פ"ד (ס"ק ב') דמה שלא התירו בירושלמי להדליק נ"ח בשמן שרפה אלא פשאין לו שמן אחר הוא משום חשש שמא יתן בו יותר מכשיעור וישתמש ממנו אחר זמן איסורו שלא במקום מצנה וכשאין לו שמן אחר לא מבטלינו ליה ממצותיה משום האי חששא עי"ש דמשמע דאי לא חשש זה מותר להדליק בש"ש אף אם יש לו שמן אחר ולא חשבינו ליה נהנה מן האיסור משום מאי דמשתרשי ליה דמי השמן שהיה צריך לקנות לנ"ח וא"כ ה"ה בבא להדליק בשמן שנאסר משום בב"ח וכיוצא מותר להדליק בו גר חנופה מעיקר הדין (לולא דחיישינו שמא יתן יותר מכשיעור) ומיהו מגוף דברי הירושלמי ודאי אין להכריח סברא זו.

דכיון דלא שרינו אלא פשאין לו שמן אחר א"כ נמצא שאינו נהנה פלום וק"ל יג) אף מדברי הירושלמי בפ' ח' דמס' שבת ה"א דאמרו דיוצאין ידי ד' פוסות של פסח ביין של שביעית שניתנת אחר זמן הביעור ופירש הרב פני משה דהוא מטעם דמצנה קא עביד וכלומר ומלל"ן ומדקאמר יוצאין ביין של שביעית משמע דלכתחלה ושללא מדונח יוצאין בו ואע"ג דקי"ל דאפילו עני חייב למפור פסותו או ילנה או ישפיר עצמו לצורך יין לד' פוסות וא"כ פשיצא ביין זה נמצא נהנה הנאה מרובה שלא הוצרך למפור פסותו וכו' אפי"ה שרי ולא חשבינו ליה הנאה מה שהרויח שלא להוציא מעות על היין ש"מ דכי אמרינו מלל"ן ר"ל דכל שעתה אינו נהנה שהרי הנאת המצנה אינה חשובה הנאה אף ע"ג דמטי ליה הנאה שהיה צריך ליתן מעות לקיים המצנה ולא נתן לן בה ועיין מה שכתבתי לעיל באות פ"ה (ס"ק ט"ז) ובזה אין נלע"ד לחלק בין אם האיסור הוא איסור תורה להיכא דאין האיסור אלא מדרבנו וצ"ע.

אחר זמן ראיתי בשו"ת רמ"ץ א"ח סי' מ"ג ששאל לברך אשר העירו האחרונים בהא דקי"ל דיוצא ידי מצוה באיסורי הנאה אם הוא דוקא פשהיה אפשר לו לקיים המצוה בלא כסף ומחיר אבל אם היה צריך ליתן פרוטה הא קמשפטי ליה וכו' והרב המחבר האריך מאד בזה וגם בעיקר הכלל (דמצות לאו ליהנות ניתנו) האריך בכמה פרטים ומאפס פנאי לא יכולתי להתבסס בדב"ק לך נא ראה: סימן מט (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ם אות פ"ז).

מט מצות לאו ליהנות ניתנו כתב הרב מקנה אברהם בד' ל"ו ע"ג בשם הרב חקרי לב ד' ז"ך ע"ג דלא אמרינן פן אלא במצות שהן חובת הגוף פשוט ולולב וטבילת אשה משום עונה או הנאה וטבילה דמחוסרי כפרה שנתחייב בהם קרבן או משום הקרבת קרבן פסח וכו' אבל מצות שחיטה אינה חובה דאינו חייב לשחוט כי אם פשוטה לאכול בשור חייבתו תורה לשחוט ולאכול ולזה לא יקרא מצוה להחיר בו איסור הנאה לשחוט בספין של ע"ז ולומר מל"ן עכ"ל והנה ספר חק"ל אין מצוי אצלי לראות דב"ק ולפי הנראה בא לשלול סברת הרב כו"פ בסי' יו"ד סק"ג שכתב אי לא דמיסתפינא הנה אמנא דמותר לשחוט מסוכנת בספין של תשמישי ע"ז דכיון דמצוה היא לאכול בשחיטה ולא בניחור מצות ל"ן והיינו טעמא דהשמיט הרי"ף וכו' עי"ש ולזה הרב חק"ל לחלק יצא דלא אמרינן מל"ן אלא במצוה שהיא חובת הגוף וכו' ולא בשחיטה והרב מלא הרועים במערכה זו אות ה' נסתפק אם בשחיטה אמרינן מל"ן או דילמא כיון דשחיטה היא לתמן הלאו ל"ד דנזבחת היא תקון הלאו לא אמרי' מל"ן ובאות ז כתב דמ"ש בפ"ק דחולין אסור לשחוט מסוכנת (בספין של תשמישי ע"ז) הנה נראה דבשחיטה לא אמרי' מל"ן אף זה ליתא דהתם כיון שמגיע לו הנאה גדולה מלבד השחיטה ודאי דאסור וכי קאמרינן מל"ן מהנאת שחיטה לבד והאריך קצת לפלפל בזה עי"ש שלא ראה דברי הכו"פ ומה שדחה משום שמגיע לו הנאה גדולה וכו' עי"ן במה שכתבתי באות פ"ו (הוא בקונטרס זה סי' מ"ח) (ס"ק ה') והנה מ"ש הרב חקרי לב לחלק בין מצוה שהיא הכרחית למצוה שהיא רשות פשחיטה שאינו חייב לשחוט וכו' הנה בראותי דברים אלו עלה בדעתי לסייעו מדברי הרמב"ן והר"ן והרדב"ז שהבאתי לעיל באות ס"ב לענין מצות צריכות פננה או לא שכתבו דגבי שחיטה אין שייך מחלוקת זה דשחיטה היא רק מכשירי מצוה עי"ש וא"כ ה"ן אפ"ל לענין מצות ל"ן דלא נימא הכי לגבי שחיטה שוב ראיתי במקנה אברהם שם ד' ל"ז ע"ב שכתב שהרב חק"ל עצמו נסתייע מזה עי"ש: אלא דיש לפקפק בזה דהרמב"ן והר"ן והרדב"ז כתבו דטבילת אשה חשיבא מכשירי מצוה ולא שייך בה פלוגתא דמצות צ"כ ואם באנו לקמוד הא דמל"ן מהא דמצות צ"כ או לא לומר דכי היכי דלענין מצות צ"כ לא אמרינן פן במכשירין הכי נמי לענין מל"ן צריכים אנו לומר דגם בטבילה לא נימא מל"ן וזה אי אפשר דהרי מנדר הנאה ממעין מותר לטבול בו בימות הגשמים משום דמל"ן ורק בימות החמה אסור משום דאיכא הנאת הגוף בשעת קיום המצוה או משום שנהנה גם אחרי כן וגם הרב חק"ל עצמו כתב פן דבטבילת אשה לבעלה אמרינן מל"ן כמבואר בדבריו הנ"ל ואמאי הא כיון דאינה אלא מכשיר מצוה כמ"ש הרמב"ן והר"ן והרדב"ז הו"ל למימר דאין שייך בה משום מל"ן כמו שאין שייך בה מצות צ"כ אלא ודאי משמע דלאו הא בהא תליא ועי"ן בתשו' שואל ומשיב מהדו' ה' סי' מ"ה הבאתי תו"ד לעיל באות פ"ה (הוא בקונטרס זה סי' מ"ז)

(ס"ק י"ד) דפירש בכונת הרב הנמק"י דיש לחלק בענין מלל"ן בין מצוה שהיא מוכרחת לשאינה מוכרחת והביא דברי הרמב"ם בס' המצוות מ"ע ק"ט דמצוות טבילה אינה חובת הגוף רק שאם ירצה להטהר צריך לטבול וכו' מ"מ לא כתב לחלק פן אלא לגבי היכא דאיכא הנאת הגוף אבל היכא דליכא הנאת הגוף פשיטא דגם בטבילה אמרינן מלל"ן ואי תלי הא בהא דמצוות צריכות פונה לא הנה לן למימר בה מלל"ן וכי היכי דבטבילה פשיטא בה הנאת הגוף אמרינן לל"ן והכי נמי נימא בשחיטה מצוות לל"ן דהרי אין בגוף השחיטה הנאת הגוף כמ"ש הרב חק"ל עצמו ואפילו הפירוטה שהיה צריך ליתן לשוחט לשחוט לא חשיב ליה הנאה כיעי"ש וא"כ אמאי לא נימא מלל"ן.

ועוד יש לפקפק ע"ד הרב חקרי לב מדברי הרב מראה הפנים על הירוש' ריש מס' פיקאה (בד"ה והקדש) שכתב דממה שאמרו שם בירושלמי דאם קצר שפולת ראשונה ונשפרה נותן מן המשומר על הפל והקדש הוי פשוט וכו' אע"ג דבהקדש אית ליה הנאה דמצוה מיהת הוא עושה שמעינן מהכא דהא דקי"ל מלל"ן לאו דוקא במצוות שאדם מצווה עליהן לעשותן אלא אפילו עושה מעצמו איזה מצוה כגוונא דהקדש שאינו מצווה ע"ז להקדיש את שלו אלא שאם הקדיש מצוה מיהא איכא אפי"ה לא קרי ליה הנאה לעשיית המצוה ומכ"ש שנאמר פן במצוות דרבנן וכו' עי"ש ולפי זה נראה דה"ה במצוה שהיא מן התורה אלא שאינה מוכרחת דאם ירצה לא יאכל בשר ולא ישחוט ואם לא ירצה ליטהר לא יטבול מ"מ אם בא לאכול ושוחט ואוכל משום קיום המצוה אין זה הנאה וכן פיוצא בזה בטבילה ושייך לומר שפיר מלל"ן: גם מדברי מרן כ"מ בפ"א מהל' ציצת הי"א מתבאר דגם במצוה שאינה מוכרחת אלא שאם רוצה לעשות הדבר חייב לעשותו באופן שציוותה התורה אמרינן מלל"ן והוא מ"ש דאין לפרש דטעמא דאין עושין חוטין משל עיר הנדחת הוא משום דאסור בהנאה דהא מלל"ן אלא טעמא משום דמיכתת שיעוריה עי"ש והרי מצוות ציצת אינה הכרחית מן הדין שאם רוצה אינו לובש טלית בת ד' פנפות ואינו מטיל בה ציצת כמבואר בדברי הפוס' בסי' כ"ד ובכל זאת כתב דשייך לומר בזה מצוות לל"ן.

והרב חת"ס ביו"ד סי' ס"ט (ד"ה ואין להקשות) הקשה לכאורה במאי דילפינן דעשה דוחה ל"ת מפלאים בציצת דמנ"ל דמשום דחיה הוא דילמא משום דמלל"ן ויישב לזה עי"ש. ולא קאמר דבציצת שאינה הכרחית לא אמרינן מלל"ן ש"מ דלא שמיצא ליה לחלק בהכי גם הרב פרמ"ג בסי' יו"ד באש"ל אברהם ס"ק י"ב (ד"ה ואגב) כתב וז"ל והנה רואה דמלל"ן אף שאין הכרחיים שהרי ציצית לא ליכסי ולא יטיל ציצת ול"ד למצוות לאו ליהנות ניתנו שהרי גזרת מלך ודוקא הכרחיים אלא כדכתבנא עכ"ל: שוב מצאתי בשו"ת שואל ומשיב מהדורה ה' סי' מ"ה שהקשה קושיות הח"ס בסגנון אחר דלמה לי קרא להתיר פלאים בציצת ת"ל דמלל"ן וכו' וכתב דלכאורה רצה לומר פיון דציצת אינו חובת גבול לא שייך מצוות לל"ן וכתב שמצא באחרונים שהביאו קושיות זו בשם ספר ברית אברהם ושכתבו ליישב פן וכתב ע"ז אבל אינו שונה לי (אבל לא כתב למה אינו שונה לו) ויישב לקושיותו הנ"ל וגם הזכיר דברי מרן כ"מ הנ"ל עי"ש שציין למ"ש במגן גבורים סי' י"א ס"ק י"ז ואמצ"א לראות דב"ק בזה ועיין לקמן באות פ"ח ס"ק י"ז (הוא בקונטרס זה סי' נו"ן): סימן נ (מקונטרס הפללים מערכת המ"ם אות פ"ח).

נון מצות לאו ליהנות ניתנו דעת הרז"ה בפרק ראווה בית דין (גבי מנדר הנאה מחברו מותר לתקנע לו תקיעה של מצנה דונקא במצנה דאריתא פתקיעות דר"ה אבל בדרבנן אמרינן ליהנות ניתנו ואסור באיסורי הנאה והר"ן שם חולק עליו דמ"מ מצנה איפא והביא מחלוקת זה הרב מלא הרועים במערכה זו אות ד' והרב ארעא דרבנן הביא רק סברת הרז"ה וכתב שבס' שמע יעקב האריף בזה נכעת לא ידעתי איה מקום פבוד דבריו בזה והרב קרבן אליצור בד' ס"א ע"ג פתב שער אפרים בסי' ל"ח תמה על הרז"ה מש"ס דעירובין ד' ל"א גבי מערבין בבית הקברות וכו' דמתבאר דמשום מצנה דרבנן לילף אל בית משטה מותר לערב בביה"ק וכן פסקו הפוסקים והיינו משום דמל"ן והוכיח שהרשב"א ס"ל דבמצנה דרבנן נמי אמרינן מל"ן ממ"ש בתשו' סי' תשמ"ז דהמנדר הנאה מחברו ונתן לו לולבו עמ"ל יוצא בו ביו"ט ב' דמל"ן אבל לא ביו"ט א' דבעינו לקם.

והרב המחבר הקשה עוד מסוגיא דפרק חלון ד' פ"א ע"ב דעושין לחי מעצי אשרה והצ"ע והרב שער המלך בפ"ח מהל' לולב ה"א (תוף ד"ה ודע עוד) הקשה דברי הרז"ה אהדדי דממ"ש בפ' לולב הגזול דיוצאין י"ח לולב בשל איסורי הנאה ביו"ט שני מתבאר דס"ל דגם בדרבנן אמרי' מל"ן היפך ממ"ש בפרק ראווה ב"ד ולכן פתב דלא אמר הרז"ה דבדרבנן לא אמרינן מל"ן אלא גבי מנדר הנאה משופר דס"ל דאיפא הנאת הגוף בשמיעת הקול וכדמשמע מפשט דברי רבינו בפ"א מהל' שופר דין ג' וכ"כ הרב פר"ח בסי' תקפ"ו סק"ה שזה דעת רבינו וכינון דאיפא הנאת הגוף משו"ה ס"ל להרז"ה דבדרבנן לא אמרי' מצות ל"ן אבל בלולב דליפא הנאת הגוף גם הרז"ה מודה דגם בדרבנן אמרי' מל"ן ואין דברי הרז"ה סותרים וגם אין הכרח דהרשב"א חולק על הרז"ה אתוד"ק ויישב בזה קושית הרב שע"א מההיא דמערבין בביה"ק דהתם לא חשיבא הנאת הגוף פינון שאין נהנה מגוף האיסור אלא שהאיסור גורם לו ליהנות מדבר אחר וכו' ולא מיקרי הנאת הגוף אלא כשנהנה מגוף דבר האיסור כמו בשופר או באוסר הנאת תשמ"ש וכו' עי"ש בד' מ"ו ע"ב (מדפוס חדש בד"ה ואחר זמן רב) והרב נחמד למראה בח"א דף צ"ח סוף ע"ב הזכיר מחלוקת הרז"ה והר"ן וציינו בסוף דבריו לעיין בתשו' הרשב"א ח"א סי' תשמ"ו מחשבתו ניקרת שפונתו לומר דהרשב"א קאי בשיטת הר"ן דגם במצנה דרבנן אמרי' מל"ן ואינו כ"כ מן התקנה אם נעלם ממנו כל גוף דברי הרב שעה"מ הג"ל אף תמיה לי על הרב פתח הדביר בח"ב סימן רי"ו אות ג' שפתב בשם הרב מר וקציעה שאין לברך על קול ערב משום שאסור להשתמש בקול ערב אלא במקום מצנה והיכא שמשמש בו במקום מצנה אין לברך על הנאתו דמל"ן והרבה לתמוה עליו ואחת מתמיהותיו היא דמצנה זו המתקיימת ע"י הקול לכל המרבה אינו אלא מצנה דרבנן ובמצנה דרבנן הוא מחלוקת הרז"ה ס"ל דלא אמרי' בה מל"ן והר"ן דחה דבריו דמ"מ מצנה איפא והרשב"א בסיון תשמ"ו נראה דקאי בשיטת הר"ן וא"כ הול"ל דטעמיה אינו אלא למ"ד דגם בדרבנן אמרי' מל"ן ע"כ תו"ד והוא פלא שבתחלת האות פבר הזכיר דברי הרב שעה"מ בענין זה ואם כן איך פתב דהרשב"א והרז"ה פליגי דלפי מה שפירש הרב שעה"מ בכונת הרז"ה בטלה מחלוקת והכריח כן מדברי הרז"ה עצמו כאמור.

גם הרב ערף השלחן בסוס"י שפ"ו הקשה לדעת הר"ן"ה מדקי"ל שם ס"ח דמערבין באיסורי הנאה ותיגרז כמ"ש הרב שעה"מ דלא אמר הר"ן"ה אלא בדאיפא הנאת הגוף שנהנה מגוף האיסור וינישב בזה גם קושיות הרב שעה"א עי"ש: ב) ועל דברי הרב שער המלך ה"ל יש לדקדק דלפי מה שכתב דהר"ן"ה לא אמר אלא במנדר הנאה משופר למה הוצרך לומר דהנאת הגוף היא שמיעת הקול שופר שהנאה זו היא מחודשת דהגם דמפשט דברי הרמב"ם משמע פן דבשמיעה עצמה איפא הנאה מ"מ ודאי דאינו מוכרח ויש לפרש שפונתו על התקיעה עצמה כמו שפיתבו מהראשונים בפירוש שהרבה בני אדם נהנים פשהם תוקעים וא"כ הנה לו לפרש גם לדעת הר"ן"ה פן ומה צורך לומר לדעתו דההנאה היא שמיעת הקול ועוד יש לדקדק דבאמת עינינו הרואות דדברי הר"ן"ה הם המדברים על המנדר הנאה מחברו ולא על המנדר הנאה משופר וגם הרב שעה"מ עצמו פשהביא דעת הר"ן"ה בתלויקא דרבנו שכתב לחלק בין מצנה דאורייתא לדרבנו פתב שדבריו הם פדיו המנדר הנאה מחברו.

לכן נ"ל דמ"ש מעיקרא הוא דוקא אבל מ"ש אח"כ דלא אמר הר"ן"ה אלא במנדר הנאה משופר לאו דוקא וצריך להגיה במקומו במנדר הנאה מחברו כנ"ל וק"ל: ג) ועל פי דברי הרב שער המלך בדעת הר"ן"ה מתנישב שפיר גם קושיות הרב קרבן אליצור מדעושין לחי בעצי אשרה כמבואר דבהיה נמי ליפא הנאת הגוף בהדי מצנה לכן גם להר"ן"ה אמרי' ביה מלל"ן ומתנישב ג"כ מה שהקשה הרב טל אורות בתשו' סי' ב' ד' ב' ע"ד מסוגיא דעירובין ד' ע"ח ע"ב גבי עשהו לאשרה סולם מהו וכו' והוכיח מינה דעד פאן לא מבעיא לן אלא גבי ערובי חצרות דאינו לדבר מצנה אבל בערובי תחומין דקי"ל דאין מערבין אלא לדבר מצנה פשוט דמערבין בה ש"מ דגם במצנה דרבנו אמרי' מלל"ן והיא פקושית הרב שער אפרים ומתנישב עפי"ד הרב שעה"מ ה"ל.

שוב ראיתי בטל אורות שם דף ג' ע"א שתיגרז קושיותו עפ"י חילוק זה וכתב שהרב מקראי קדש בפ"ח מהל' לולב פתב עוד שני תירווצים בדעת הר"ן"ה וילעולם דהר"ן"ה מודה דגם במצות דרבנו אמרי' מצות לל"ן גם מה שהכריח הרב זכרון יצחק הובא בנחלת צבי להרב פ"ת ביו"ד סי' יו"ד מדין אסור לשחוט מסוכנת בספין תשמשי ע"ז פסברת הר"ן"ה דבמצנה דרבנו לא אמרי' מלל"ן יש לדחות לפי מה שכתבתי באות פ"ו (ס"ק ה) דלא תשיבא ההנאה שמחמת השחיטה הנאת הגוף א"כ בכה"ג גם הר"ן"ה מודה דאמרי' מלל"ן וא"כ הנה לן למישרי גם מיעוט בתרא מטעמא דמלל"ן אלא דאין שנייד בהיה הא דאלל"ן: ד) וראיתי להרב נחמד למראה בח"א ד' צ"ח ע"ב שהביא מ"ש הרב צנצנת מנחם דף פ"ט ע"ג (והביא דבריו שם בד' צ"ז ע"ג וסוף ע"ד עי"ש) גבי תכלת שיהיו צובעים בדם חלזון דמה שהותר למלאכת שמים הוא משום שהיו מערבין גם סממנים אחרים ומבטלים את דם החלזון ואף דקי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה מ"מ פיון דאין איסור הבטול אלא מדרבנו לגבי מצנה לא גזרו וסייעו ממ"ש הרב ב"ח דאיסור הבטול הוא משום שנהנה ומלל"ן וע"ז פתב הרב נח"ל ומיהו אין להקשות דכיון דאיסור דם חלזון אינו אלא מדרבנו (כמ"ש שם בד' צ"ו ע"ג בד"ה ואחד בשם הרב מוהרמב"ח עי"ש) הא פתב הר"ן"ה דבכה"ג לא אמרי' מלל"ן דהא ליתא דהא הר"ן"ה חולק עליו וכן העלו הרבנים שער אפרים סי' ל"ח ומקראי קדש בפ"ח מהל' לולב דגם דרבנו אמרי' מלל"ן אתו"ד נמצא לפי דבריו דדברי הרב צנצנת מנחם לא מצו אתו

אליבא דהרז"ה ואמנם לפי דברי הרב שער המלך הנ"ל בכה"ג גם להרז"ה אמרינו מלל"ן פינו דאינו נהנה מן האיסור עצמו שאפילו בגוף החוטין שמטיל בפגד אין שום הנאת הגוף רק הנאתו הוא שע"י הציצית הותר הפגד בלבישה ונהנה מהפגד ואם פן בכה"ג לכ"ע גם במצנה דרבנן אמרי' מלל"ן ועיין לעיל באות פ"ו שהבאתי פן בשם הרב קובץ על יד דמה שבחויטי ציצית אין לאסור משום איסורי הנאה אלא משום מכתת שיעוריה הוא לפי שאין בהם הנאת גוף ממש: ומלבד זה אני בער ולא אדע מה הנה לוי להקשות משיטת הרז"ה על זה דהרז"ה לא אמר אלא דבמצנה דרבנן לא אמרי' מלל"ן להתיר בזה לעשות המצנה דרבנן באיסורי הנאה דאורייתא דמצנה דרבנן פדבר הרשות חשיבא ואסור ליקנות לדבר הרשות ואילו הרב צנצנת מנחם הוקשה לו איך מבטלין איסור לכתחלה כדי לקיים מצות ציצת דאורייתא וניחא ליה דכינו דאיסור הבטול הוא מדרבנן אף אם איסור דם חלזון הוא מדאורייתא שפיר דמי דלגבי מצנה לא גזרו וכ"ש אם נאמר דאיסור דם חלזון הוא מדרבנן דשפיר דמי לבטלו משום המצנה וכינו דלמצנה דאורייתא הוא דמבטלין ליה לא ידעתי מאי שניאטיה דשיטת הרז"ה בזה: ה) והרב מראה הפנים ע"ד הירושלמי בסו"פ י"א דמסכת תרומות לא נחית לחילוק שחילק הרב שער המלך.

ואהכי כתב דמהירוש' שם יש תשובה להרז"ה דס"ל דבמצות דרבנן לא אמרינו מלל"ן ואילו הירושלמי קאמר דמי שאין לו שמן חולין להדליק בו נר חנוכה מותר להדליק בשמן שריפה ועל פרחין היינו מטעם דמצות לל"ן וש"מ דגם בדרבנן אמרינו מלל"ן וכדמוכח בעירובין ד' ל"א גבי מערבין בביה"ק וכו' וכבר חלקו הרשב"א והר"ן על הרז"ה וכו' וגם הרמב"ם דפסק להא דירוש' דס"ל פן וכו' אתוד"ק עיי"ש וברי' מס' פאה ד"ה והקדש (והביא דברי הרז"ה שלא בדקדוק שכתב בשמו שחילק בין תקיעות ראשונות שהן מדאורייתא לאידך שהן מדרבנן).

ולא כן הם דברי הרז"ה אף בחלקות ישית בין תקיעות דר"ה לתקיעות דמעניות אלא שהר"ן הוא שכתב דלדעת הרז"ה ה"ה בתקיעות של ר"ה עצמן יש לחלק בין תקיעות של תורה לשל דבריהם לפי טעמו וחלק עליו כיעי"ש ובשו"ת שואל ומשיב מהדו' ה' סי' מ"ה כתב שאין דברי הר"ן מוכרחים וי"ל דדונקא קאמר הרז"ה לחלק בין תקיעות דר"ה לשל מעניות אבל בתקיעות דר"ה אין חילוק בין של תורה לשל דבריהם והבאתי תו"ד לקמן בס"ק יו"ד) ולפי האמור דהרז"ה לא אמר דבדרבנן לא אמרי' מלל"ן אלא במצנה דאית בה הנאת הגוף ניחא דבנר חנוכה דאסור להשתמש לאורה לית ליה הנאת הגוף ומודה הרז"ה דאמרינו בה מלל"ן ואינו מוכרח דהרשב"א חולק על הרז"ה פאמור (והרב טל אורות בתשו' הנ"ל דשקו"ט בדברי הרז"ה הנ"ל ושם בד' ח' ע"ד הביא הירושלמי דתרומות הנ"ל ונשא ונתן בו ולא העיר כלל מדברי הירושלמי לשיטת הרז"ה הנ"ל לפי הנראה היינו משום שלפי מה שביאר בעצמו בד' ג' ע"א דלא אמר הרז"ה אלא בדאיפא הנאת הגוף כמו שאכתוב לקמן בסמוך א"כ אין מקום להקשות עליו מנ"ח דליכא הנאת הגוף: ו) עוד נראה ליישב קושניית הרב מראה הפנים הנ"ל עפ"י מ"ש הרב מלא הרועים במערכה זו אות ד' דנ"ל דע"כ לא אמר הרז"ה דבמצנה דרבנן לא אמרינו מלל"ן ואסור לעשות המצנה במידי דאיסורי הנאה אלא דוקא פשאסור מן התורה אבל איסורי הנאה דרבנן מותרים לגבי מצנה דרבנן דאמרינו בהו מלל"ן ומותר

פינו דמרונייהו דרבנו ונדבריו פתב הרב ערף השלחן בסימן שפ"ו ליישב קושיות הרב שע"א לשיתת הרז"ה מדמערבין בבית הקברות והיה בהניח דהרז"ה ס"ל דאיסור הנאה מן המת ומבית הקברות היא מדרבנו ואי נמי דאיסור תחומין אפילו חוץ ל"ב מיל להרז"ה אינו אלא מדרבנו דמדאורייתא יכול לילה בלי ערוב וכינון דאיסור דרבנו הוא מודה הרז"ה דאף במצנה דרבנו אמרי' מלל"ן וכדברי הרב ערף השלחן הנ"ל פתב רב אהד ה"ד הרב טל אורות בתשו' לא"ה סי' ב' ליישב קושיות הרב שע"א והרב המחבר פקפק על דבריו ולא ירדתי לסוף דעתו להבין פקפוקו על דברי הרב הנ"ל (מההיא דעשאו לאשרה סולם וכו' עי"ש) ומ"מ גם מדבריו בד' ג' ע"א (בד"ה שוב) נראה דמתבאר חילוק זה שהרי פתב דכשאסר עצמו בנדר דאסור מן התורה דוקא למצנה דאורייתא אמרינו דמלל"ן אבל לא למצנה דרבנו דאין פח ביגדם להתיר איסור תורה כדי לקיים מצותם עי"ש משמע דאם אין האיסור אלא מדרבנו ודאי יש פח ביגדם להתיר איסורם במקום מצנה דהם אמרו והם אמרו והרב קרבן אליצור בד' ס"א ע"ד רצה ליישב קושיות הרב שע"א (מדמערבין בבית הקברות) עפ"י הנחה זו דהנאה מן המת אינו אלא איסור דרבנו ומשו"ה גם למצנה דרבנו אמרי' מלל"ן אלא דלא נמקרה דעתו משום שהוק' לו דאם קיום מצנה דרבנו חשיבה הנאה לגבי איסור תורה ה"ה לגבי איסור דרבנו ונראה דאין מזה הכרח דשפיר י"ל דכל דתקון רבנו כעין דאורייתא תקון וכי הכי דבאיסור תורה ומצנה דאורייתא אמרינו מלל"ן הכי נמי דמרונייהו דרבנו ועיקר מאי דהדר ביה רב ק"א הוא מפני מה שהוקשה לו דלא יתכן לומר דאיסור הנאה מן המת הוא מדרבנו כמו שהאריך להוכיח פן עי"ש שפכתב והיותר ק"ל וכו' דנדאי ההנאה מן המת הוא איסור תורה וכו' גם הרב טל אורות שם דחה יישוב זה עפ"י מה שהוכיח דאיסור הנאה מהמת הוא מן התורה כיעי"ש ועיין במה שרשמתי בענין זה לקמן באות צ"ב וצ"ג (הוא בקונטרס זה סי' נ"א וסי' ב"ן) ואף אם באמת הרב קרבן אליצור ס"ל דלהרז"ה גם אם המצנה והאיסור תרנונייהו מדרבנו לא אמרינו מלל"ן.

מ"מ דעת הרבנים הנ"ל כמ"ש הרב מלא הרועים דמרונייהו דרבנו מודה הרז"ה דאמרינו מלל"ן: אמור מעתה דעפ"י האמור אין סתיקה לשי' הרז"ה מדברי הירושלמי דסוף תרומות הנ"ל משום דאף דהנאה של פילוי אסורה בתרומה מ"מ במחלוקת הוא שנוי אם איסור זה הוא מדאורי' ודעת הרמב"ם ורש"מ דאינו אלא מדרבנו כמו שהאריך בזה רבינו המשל"מ בפ"ב מהל' תרומות הי"ד וכתב דמדברי התוס' נראה דסברי דהוא מדאורייתא ועכ"פ לא נמצא מפני' פן בדברי התוס' ולכן צדד בכוננתם דגם הם מודים דאינו אלא מדרבנו עי"ש וא"כ ודאי לא נפלאות לומר דהרז"ה ס"ל דהנאה של פילוי אינה אסורה אלא מדרבנו.

ומשו"ה התירו משום מצנה דרבנו דכינון דמרונייהו דרבנו גם להרז"ה אמרינו מלל"ן: עוד אפטר ליישב קושיות הרב מראה הפנים הנ"ל עפ"י מ"ש הרב טל אורות בתשו' הנ"ל ד' ג' ע"א דעד כאן לא אמר הרז"ה דבמצות דרבנו לא אמרינו מלל"ן אלא גבי מנדר הנאה דקונמות חמירי משאר איסורי הנאה כמ"ש מרן כ"מ בסוף פ"ה מהלכות נדרים דאע"ג דבעלמא זה וזה גורם מותר מ"מ בנדרים דחמירי לא אמרינו הכי וא"כ גם להרז"ה יש לחלק פן והביא דברי התוספות בעירובין דף ל' ע"א שפכתבו בשם רשב"ם דבקונמות לא אמרי' מלל"ן והכי נמי י"ל לדעת הרז"ה לענין מצות דרבנו ויישב בזה

קְוִשִׁית הָרַב שֶׁעַר אֲפָרַיִם מִדְּמַעְרָבִין בְּבֵיה"ק דְּגַם לְהַרְזוֹ"ה בְּשָׂאָר אִיסוּרֵי הַנְּאִה אֲמַרִּינוּ מַלְל"ן בְּמַצָּנָה עִי"ש וּא"כ בְּשִׁמּוֹן שְׁוֹרֵיפָה שִׁינְיָה שְׁפִיר לֹמֵר מַלְל"ן גַּם לְגַבֵּי מְצֻנֹת נֵר חֲנוּכָה דְרַבְּנָן.

וְכֹן מִתְיַשֵּׁב גַּם מֵה שֶׁהִקְשׁוּ שְׂאָר רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים עַל הַרְזוֹ"ה בְּחֻשְׁבָּם דְּהַרְזוֹ"ה אָמַר כֹּן דְרַה פֶּלֶל עַל פֶּל הָאִיסוּרִים דְּלִפֵּי דְבָרֵי הָרַב טַל אֹרוֹת בְּשָׂאָר אִיסוּרִין גַּם לְהַרְזוֹ"ה אֲמַרִּינוּ בְּמַצֹּת דְרַבְּנָן ג"כ מַלְל"ן וּמַצָּאֵתִי לְהָרַב טַעַם הַמְּלָה אֲשֶׁר בְּשֶׁעַר הַמְּלָה בַפ"ח מֵהִלְכוֹת לֹוֶלֶב (בַּד"ה וּא"כ יֵשׁ) שְׁפַתְבָּ ג"כ לְחֻלְקָ בְּעַנְיָן תְּקִיעַת שׁוֹפָר בֵּין קוֹנְמוֹת לְשָׂאָר אִיסוּרִין שֶׁהִבִּיא קְוִשִׁית הָרַב מוֹהֲרַמְב"ח בַּס' כַּפ"ת לְדְבָרֵי הַפֶּל בּוּ דְדוֹקָא אַחַר תּוֹקַע לֹו אֲבָל הוּא לֹא יִתְקַע מִשׁוּם שְׁנֵהֲנָה וְכו' דַּא"כ בְּשׁוֹפָר שֶׁל עֶרְלָה וְשֶׁל שְׁלָמִים אֲמַאי יוֹצֵא וְנִדְחַק לֹמֵר דְּגַם שָׁם רַק הַשׁוֹמֵעַ יוֹצֵא וְלֹא הַתּוֹקַע וְלָזָה פְּתַב דִּי"ל דְּאָף הַפֶּל בּוּ לֹא אָמַר אֲלָא בְּמִנְדָּר הַנְּאִה דְבְּמִנְדָּר הַנְּאִה מְצִינוּ דְּאָף הַנְּאִה מוֹעֲטַת אֲסוּרָה דְּהָא וְיִתּוּר אֲסוּר וְכַמ"ש הַרְמַב"ם בַּפ"ו מֵהִלְכוֹת נְדָרִים ה"ג וְכַמ"ש מָרְן כ"מ בְּשָׁם מוֹהֲר"ם מְטִיוִילֵי לְעַנְיָן טוֹבַת הַנְּאִה שְׁבָכָל מְקוֹם מְוֹתָר וּבְנִדָּר אֲסוּר עֵינִין בְּרַמְבַּ"ם פ"ז הִיא מִשָּׂא"כ בְּשׁוֹפָר שֶׁל עוֹלָה וְשְׁלָמִים דְּהֵתָם בְּעֵינֵי הַנְּאִה מְעַלְיָא עִי"ש וּא"כ לְהַרְזוֹ"ה אַפ"ל כַּמ"ש הָרַב טַל אֹרוֹת כַּנְז"ל וְרֵאִיתִי לְהָרַב עֲנָג יו"ט סוֹס"י נו"ן שְׁכ' דְּהָרַב פַּנ"י פְּתַב גַּבֵּי נֵר חֲנוּכָה דְבְּטָבָל אָף שְׂאָסוּר הַנְּאִה שֶׁל פִּילוֹי לְגַבֵּי נֵר חֲנוּכָה אֲמַרִּי מַלְל"ן וְכַתְּבַת ע"ד דְּבְּטָבָל לֹא שִׁינְיָה לֹמֵר מַלְל"ן דְּדוֹקָא הִיכָא דְּכָל הַהֲנָאוֹת אֲסוּרוֹת דָּאָז חֲזִינוּ דְּהַקְפִּידָה תּוֹרָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה מִזֶּה בְּזָה אֲמַרִּינוּ דְּמַלְל"ן אֲבָל בְּדָבָר שֶׁפֶל הַהֲנָאוֹת שְׁרִי רַק הַנְּאִה שֶׁל פִּילוֹי אֲסוּר עֵיקָר הַקְפִּידָה הִיא עַל הַפִּילוֹי אָף אִם הַפִּילוֹי בָּא מֵהֲנָאוֹת מְצִנָּה אֲסוּר דְּהָא מ"מ מְכַלָּה הַטָּבָל קוֹדֵם הַהֲרָמָה עַכ"ל וְאִין ס' פַּנ"י (לְשַׁבַּת) מְצוֹי אֲצִלֵּי לְרֵאוֹת אִם הַזְּכִיר דְּבָרֵי הַיְרוּש' הַנְּז"ל וְכַעַת לֹא יִדְעַתִּי מֵה יַעֲנֶה הָרַב עֲנָג יוֹם טוֹב לְהַיְרוּשְׁלָמִי וּפְסַק הַרְמַב"ם הַנְּז"ל דְּמִבְּנֹאָר דְּאָף בְּדָבָר שֶׁפֶל הַהֲנָאוֹת שְׁרוּ וְרַק הַהֲנָאוֹת שֶׁל פִּילוֹי הוּא דְּאֲסוּר אֲמַרִּינוּ מַלְל"ן וְצ"ע: (ח) וְרֵאִיתִי עוֹד שָׁם (בְּטַעַם הַמְּלָה הַנְּז"ל) שְׁפַתְבָּ שְׁלֹוֹלָא דְּבָרֵי הַרְזוֹ"ה שֶׁהִבִּין בְּדַעַת הַרְזוֹ"ה דְּגַם בְּתַקִּיעוֹת שֶׁל ר"ה ס"ל דְּבַהֲתַקִּיעוֹת שֶׁהֵן מְדַרְבְּנָן לֹא אֲמַרִּי מַלְל"ן הִיָּה אַפ"ל דְּדוֹקָא בְּתַקִּיעוֹת ר"ה אָף בְּתַקִּיעוֹת שֶׁהֵן מְדַרְבְּנָן מ"מ פִּינוּ דְּאִיכָא תַקִּיעוֹת שֶׁל תּוֹרָה דְּאֲמַרִּי בְּהוּ מְצוֹת לַל"ן גַּם בְּשֶׁל דְּבָרֵיהֶם אֲמַרִּינוּ מַלְל"ן דְּכָל דְּתַקוּן רַבְּנָן פְּעִינ דְּאוֹרֵייתָא תַקוּן וְהִנֵּה נִיחָא בְּזָה דְּלֹא לִיְסַתְרוּ דְּבָרֵי הַרְזוֹ"ה (שֶׁהִבִּיא הָרַב שַׁע"מ שָׁם דְּגַבֵּי אִיסוּרֵי הַנְּאִה לְלוֹלֶב בְּיוֹם טוֹב שְׁנֵי פְתַב הַרְזוֹ"ה דְּמַלְל"ן וְהִינּוּ מִשׁוּם דְּעֵיקְרוּ מֵהַת"ו בִּיו"ט א') אַתּוּ"ד אֲלָא שְׁבַטָל דַּעַתּוּ נִגְדַּ מֵה שֶׁהִבִּין בְּדַעַת הַרְזוֹ"ה עִי"ש וְתַמְיָהֲנִי הָרִי גַּם תַקִּיעוֹת דְּתַעֲנִית מִיְקָרֵי עֵיקְרוּן מִן הַתּוֹרָה שֶׁהִרִי מְצוֹת עֲשֵׂה הִיא לְהַרִיעַ עַל פֶּל צָרָה שֶׁלֹּא תְבֵא כַּמ"ש הַרְמַב"ם בַּפ"א מֵהַל' תַעֲנִית וְכַתְּבַת הָרַב קְרַבָּן אֲלִיצוֹר בַּד' ס"א ע"ג דְּמִן הַתּוֹרָה אִין חִיּוּב לְתַקְנוֹעַ אֲלָא פְעַם אַחַת וּשְׂאָר פְּעַמִּים שְׁתוֹקְעִין הֵם מְדַרְבְּנָן וּא"כ נִמְצָא דְּתַקִּיעוֹת דְּתַעֲנִית נְמִי הוּוּ עֵיקְרוּן מִן הַתּוֹרָה וּבְכָל זֹאת ס"ל לְהַרְזוֹ"ה דְּלֹא אֲמַרִּי בְּהַתַּקִּיעוֹת דְּרַבְּנָן מַלְל"ן וּא"כ שְׁפִיר פְתַב הַרְזוֹ"ה דְּלִדְיָדִיהָ ה"ה בְּתַקִּיעוֹת דַּר"ה נְמִי בְּאוֹתָם שְׂאִינָם אֲלָא מְדַרְבְּנָן לֹא אֲמַרִּי בְּהוּ מַלְל"ן: ט) וְעוֹד תַמְיָה לִי דָאָם נֹאמַר דְּבְּמַצָּנָה דְרַבְּנָן שְׂאִין לָה עֵיקָר מִן הַתּוֹרָה הַדִּין נוֹתֵן לְדַעַת הַרְזוֹ"ה דְּאֲסוּר לְקִיָּמָן בְּדָבָר שְׂאָסוּר בְּהַנְּאִה א"כ ש"מ דְּמַצָּנָה דְרַבְּנָן פְּדָבָר הַרְשׁוֹת חֲשָׁבִינוּ לָה וּמִשׁוּם הִכִּי אֲסוּר לְעֲשׂוֹתָהּ בְּאִיסוּרֵי הַנְּאִה א"כ אִיָּה יִתְכֹן לֹמֵר דְּמַצָּנָה דְרַבְּנָן שְׂיֵשׁ לֹו עֵיקָר מִן הַתּוֹרָה מְוֹתָר לְקַיָּים אוֹתָהּ בְּאִיסוּרֵי הַנְּאִה

משום כל דתקון רבנן וכו' דפשיטא דאין פח בינדם להתיר איסור תורה וכי אמרינן בעלמא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון היינו להחמיר ע"י זה במצוה דרבנן שיש לה מהתו' פתומרא שיש בשל תורה אבל לא להקל וכיון דלומר מצות לל"ן קולא הוא מהיכא תיתי להקל במצוה דרבנן שיש לה עיקר משום האי טעמא ועיין לעיל במערי' הפ"ף אות ק"מ בד"ה וראיתי שהבאתי שכ"כ חכם אחד בשו"ת זכרון יאודה לבן הרא"ש דלא אמרי' כל דתקון רבנן וכו' אלא להחמיר והכי מסתברא ודאי עם פי יקשה לנו מאיזה בקיאות אין לנו לדחות דברי מי שגדול שהובא בשו"ת הרר"י בן הרא"ש.

ויבא מי שדעתו רחבה ויתרץ כי כל קושיא יש לה תירוץ (יוד) וראיתי בשו"ת שואל ומשיב מהדו' ה' סי' מ"ה אף הוא הנה מתכונן לדחות מ"ש הר"ן לדעת הר"ן והוא עפ"י מה שהסביר בטעם הר"ן (דמחלק בין מצוה דאו' לדרבנן) דהוא משום דס"ל דהנאת המצוה חשיבא שלא פדרף הנאה כי לעול ניתנוכמ"ש רש"י וליהנות מאיסורין שלא פדרף הנאתן איסורו רק מדרבנן ומשום מצוה דאורייתא דחינן ליה דפשיטא דמצוה מן התורה דוחה איסור דרבנן ונה ברור משו"ה אמרי' מלל"ן אבל מצוה דרבנן פשיטא דאינו דוחה איסור דרבנן לכן אין אומרים בה מלל"ן וא"כ יש לומר דדוקא במצוה דרבנן לחודה כי היא דתקיעה בתקיעות אבל בתקיעות ר"ה פינו דאיכא תקיעות דאורייתא ג"כ לא מזלזלינן בדרבנן ואמרי' גם בשל דברייהם מלל"ן כמ"ש מוהרש"ח שבמג"א סי' קפ"ז לענין ברכה רביעית דברהמ"ז אלו תוד"ק בזה.

ותמוהים בעיני דאטו משום שלא לזלזל בדרבנן יש פח בידינו להתיר איסור תורה בקום עשה ולא דמי להיא דברכה רביעית דאיסור הנזכרת השם בברכה שאינה צריכה לרוה"פ אינו איסור תורה (עיין מה שרשמתי בזה במערי' הבי"ת אות קט"ו) לכן פדי שלא לזלזל באיסור דרבנן הם אמרו דכשםברך מספק יברך גם הברכה אחת שהיא מדרבנן אבל מהיכא תיתי להתיר מפני זה איסור תורה בקום עשה אדרבה הנה לנו לאסור גם בתקיעות של תורה שיהיה בשב ואל תעשה משום התקיעות דרבנן דליהנות ניתנו לדעת הר"ן (עיין בברכי יוסף סי' תקפ"ו אות ז) וצריף להתנייב בכל מה שרשמתי במערכת הסמך אות ע"ט בכלל זה (דהיכא דאורייתא ודרבנן בענין אחד) דלפי הנראה לא אמרו אלא להחמיר גם בדרבנן אבל לא להקל ועוד יש לפקפק דגם בתקיעות דתענית איכא תקיעה מה"ת דבה שייף לומר מלל"ן וכמו שפתי ע"ד הרב טעם המלך.

וגם במ"ש דפשיטא דמצוה דאורייתא דחיא איסור דרבנן ואיסור דרבנן אינו נדחה משום מצוה דרבנן יש לפקפק דזה אינו פשוט וברור דהא איכא פמה מרבנן קדישי דסברי דכי היכי דמצוה של תורה אמרי' אתי עשה ודחי לא תעשה הכי נמי במצוה דרבנן ול"ת דרבנן עיין מה שרשמתי לקמן במערי' העין אות ל"ח: יא) נחזור לדברי הרב שער המלך שבאר פננת הר"ן דס"ל דהא דמלל"ן אית' גם בדאיכא הנאת הגוף בהדי המצוה כל שאינו נהנה אחר המצוה אמרי' במצות דאורייתא מלל"ן.

אבל במצוה דרבנן אם אין בהם הנאת הגוף אמרי' מלל"ן אף אם יש בהם הנאת הגוף אף שאין ההנאה נמשכת גם אחר המצוה לא אמרי' בה מלל"ן. וקשה ממ"ש בירוש' פ"ח דמס' שבת הל' א' דיוצאין ידי חובת ד' פוסות בינין של שביעית אחר הבעור ופירש הרב פני משה דטעמא הוא משום דמצוה קעביד וכלומר דמלל"ן ונהרי ד' פוסות מדרבנן ואיכא

הנאות הגוף ואפ"ה שר"י משום דמלל"ן וצריף לומר כמ"ש הרבנים הנ"ל (בס"ק נא"ו) דהיכא דהמצנה וגם האיסור תרוננייהו מדרבנן גם הר"ן מודה דאמרי' מלל"ן ומשו"ה יוצאין ביין של שביעית אלא דאין דעתי העניה סובלת לומר שיהא מותר לאכול ולשתות אינה דבר איסור בשביל צורך מצנה לומר דמצות לאו ליהנות ניתנו להסוברים דגם בדאיכא הנאות הגוף מותר משום דהנאות הגוף עם המצנה ביחד לא הניא הנאה דא"כ הנה לנו לומר דאוכל מצת מצנה ושותה יין דכוס של מצנה וכיוצא לא יכרה ברפת המוציא ובורא פה"ג דברכות אלו נתקנו על ההנאה ונהרי פשעושה לצורך מצנה אין פאן הנאה ובאמת שנה פמה שנים אשר תמהתי פן על הרבנים בית יהודה וערה השלחן הנז"ל פאות פ"ה (ס"ק ג') שנשפתמשו בכלל זה לענין שתיית יין של ד' פוסות אם לכה הטוב והמטיב ולדעתי העניה קשה לומר במידי דאכילה ושתייה מלל"ן וצריף להתנישב במה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת אכילה אות ד לענין מי שאין לו מצה אלא מטבל ושאר איסורין אם יקיים בה מצות אכיל מצה משום דעשה דוחה לא תעשה או חשיב מצנה הפאה בעבירה דשקלו וטרו בזה רבנו בתראי עי"ש ולא אתו עלה מטעם דמלל"ן דנראה מזה דבענייני אכילה ושתייה לא שייך לומר מלל"ן ודוחק לומר משום דנקטי לדינא פדעת הסוברים דכל היכא דאיכא הנאות הגוף בהדי המצנה לא אמרינן מלל"ן דמ"מ לא הנה להו למישתק מהא.

ואם נאמר דבאכילה דמצנה סגי בהנאות גרונו ולא בעינן הנאות מעיו א"כ פשוט דאין שייך במידי דאכילה הא דמלל"ן גם לדעת הסוברים דגם בדאיכא הנאות הגוף בהדי המצנה אמרי' מלל"ן דהרי איכא הנאות מעיו אחר גמר קיום המצנה דבכה"ג לכ"ע לא אמרי' מלל"ן פמו שפכתתי פאות פ"ה (ס"ק ז') וצריף להתנישב במה שרשמתי באסיפת הדינים במער' אכילה אות יו"ד וי"א לעת הפנאי בל"ן וקעת צ"ע (ועיין לקמן בס"ק י"ז): יב) אחר שפכתתי פל הנז"ל ראיתי להרב נחמד למראה בח"ב ד' כ"ג ע"ב שפכתב בשם הרב שדה הושע שפי' הירושל' הנ"ל דמבעיא ליה ביין של שביעית שחייב לבערו ולשתותו עד פלה הפסח מהו לצאת בו מי אמרינן פיין דמותר לשתות יוצא בו או דילמא פיין דחייב לכלותו מן העולם ושתייה זו שהוא שותה היא למצנה דרמיה עליה ולא למצנה דד' פוסות קעביד ולא עבדינן מצות חבילות חבילות ופשיט דיוצאין ביין של שביעית עכ"ל ודבריו הללו האירו עיני ושמח לבבי פמוצא שלל רב דלפי זה הפירוש אין בזה שום שייכות לתא דמצות לל"ן דהא הבעיא היא לענין שביעית קודם זמן הביעור פמבואר ותנוח דעתינו ממאי דהנה תמיה לן היכי נימא במידי דאכילה ושתייה מלל"ן ויהא מותר לאכול ולשתות דבר איסור משום דמלל"ן (כמש"ל בס"ק י"א) וכל מה שפכתתי פאותיות הקודמות עפ"י הירושלמי הנ"ל הפל הוא עפ"י פירוש הרב פני משה דבשביעית אחר זמן הביעור מייירי וכן מפרש הרב קרפן העדה כיעי"ש אבל לפי מה שחידש הרב שדה הושע אין שום שייכות בזה למלל"ן וכמבואר: יא) ודאתו עלה לענין מצות דרבנן אי אמרינן בהו מלל"ן נראה דנקיטינן דגם במצנה דרבנן אמרי' מלל"ן וכ"כ הרב פרמ"ג בסי' תמ"ה במ"ז סק"ט (בד"ה והנה) שבי"ד ובפתיחה כוללת ושאר דוכתי פתב דאנן קי"ל אף מצות דרבנן לאו ליהנות ניתנו עי"ש ועם פי לא ראיתי דב"ק במקומות הנ"ל (לפי שלא ברר איזהו מקומן וקשה לתפש אחריהן) תסגי לן אסהדותי

דמר דהעלה פן בכמה דוכתי וכבר פתבתי דברי רבנו בתראי הנו"ל שכתבו לחלק שלא בכל מקום ס"ל להרז"ה דרוך פלל שלא נאמר פלל זה בדרבנו.

גם בקצור ש"ע לגדול בדורנו הרב מוהרש"ג נ"י פתב בסי' קמ"א בשם. מר חתנו לענין מקרא מגילה לאור הגר קודם הבדלה דאין לחוש משום דמלל"ן עי"ש בהגהה ונראה דשפיר קאמר אף למה שהבינו קצת פוסקים בדעת הרז"ה דבכל מצות דרבנו ס"ל דלא אמרינו מלל"ן מ"מ בזה שהמצנה וגם האיסור דליהנות מהגר קודם הבדלה הוא מדרבנו אמרי' שפיר מלל"ן כמו שפתבתי לעיל (בס"ק נ"א), והמצריכים להבדיל קודם קריאת המגילה נראה דגם הם מודו דגם במצנה דרבנו אמרי' מלל"ן אלא דמדמו לה למענין דהמנדור ממנו לא יטבול בו בימות החמה מפני שהוא נהנה גם שלא בשעת המצנה וגם הגאון חת"ס בא"ח סי' קפ"ד פתב לענין לולב בחוה"מ מצות לל"ן עי"ש דב"ק: יד) אחר שנים רבות נדפס ס' נחמד דרכי הוראה לאחד מגאוני דורנו יצו ומצאתי שם בח"ב פרק נ"ט ד' ל' ע"ד שהביא מחלוקת הרז"ה והר"ן במצות דרבנו אי אמרינו מצות לל"ן או לא גם הזכיר מחלוקת הרשב"א והר"ן שהבאתי באות פ"ה לענין היכא דאיכא הנאת הגוף אי אמרינו מלל"ן וכתב דמצא ראיה אחת שהן שתיים דיש להוכיח דגם במצות דרבנו ובמצנה שיש בה הנאת הגוף אמרי' מלל"ן והוא מדברי הירושלמי פ"ג דשקלים ה"ו מהו לצאת בנין של שביעית ופירש בתקלין חזתין דשביעית בחר הביעור אסור בהנאה אלא דמצות לל"ן ע"כ וכנראה דנסתפק הירושלמי אי אמרי' בזה האי פלל או משום דהוי מצנה דרבנו או משום דיש גם הנאת הגוף בהדי המצנה ופשיט דיוצאין א"כ ש"מ דגם בדרבנו ובהנאת הגוף אמרינו מלל"ן והשעה"מ בהלכות שופר יישוב שיטת הרשב"א מפל הסתירות הנראים לכאורה אבל לא הביא שום ראיה לדבריו אבל אנחנו זכינו לראיה ברורה לסברת הרשב"א ברוך המאיר עינים עכ"ל הרב עליון נרו' הגה הירושלמי שהביא הן הן הדברים שנאמרו בירושלמי פ"ח דשבת שהבאתי למעלה ונשנו במס' שקלים ה"ג"ל וגם בפרק ערבי פסחים כיעי"ש וספר תקלין חזתין אמצ"א, וכבר פתבתי דהרב פני משה מפרש הירוש' דמבעיא ליה בפירות שביעית אחר זמן הביעור ופשיט דשרי משום דמצנה קעביד ומשמע דר"ל דכיון דמצנה הוא מלל"ן האמנם כבר פתבתי מה שפירש הרב שדה הושע דבפירות שביעית קודם זמן הביעור מבעיא ליה ומשום לתא דאין עושין מצות חבילות הוא וא"כ אין פאן ענין לדינא דמלל"ן פלל ואילו הרב דרכי הוראה יצ"ו הנה רואה דבריו לא הנה מחליט לראיה ברורה לא לשיטת הסופרים דגם בדאיכא הנאת הגוף בהדי קיום המצנה אמרי' מלל"ן ולא להכריח דגם במצות דרבנו אמרי' מלל"ן וכבר פתבתי דכמו זר נחשב בעיני לומר שיהיה מותר לאכול ולשתות איסור עפ"י טעם זה דלא חשיב הנאה משום דמלל"ן וכעת לא ראיתי מפורש בדברי הפוסקים שנשתמשו בכלל זה בענייני אכילה ושתיה (זולת הרבנים בית יהודה וערוך השלקח ותקלין חזתין ה"ג"ל) וצ"ע: טו) וכדי לעטר את קונטרסי עטרת חכמים ועטור סופרים אעתיק פה דברי ידידי הגאון המפורסם מוהר"ר אליה דוד ראבינאוויץ תאומים יצ"ו אשר פתב אלי בענין מלל"ן במצות דרבנו ועם פי לא פניתי פעת לענין היטב בדב"ק לא אמנע טוב למזכרת אהבה וחבה תירה.

והוא זה: האחרונים תמהו על שי' הרז"ה ו"ל דבמצנה דרבנו ל"א מלל"ן מדברי הירושלמי שלהי תרומות דמי שא"ל של חולין מדליק נ"ח בשמן שרפה וי"ל דלכאורה

במצנה עוברת צריף ליתן פל ממונו (עיין מג"א סי' תרנ"ו) ועכ"פ שליש או חמישית
בעד המצנה וא"כ ה"ה נהנה מאיסוה"נ דמשפטי ליה ממון שיווי המצנה אלא די"ל
דמ"מ עתה הרי לא נהנה פלל.

דמצנה לאו הנאה היא פרש"י ר"ה כ"ח ע"א וסנפה ל"א ב' דלעול הוא עי"ש. אבל כ"ז
במצנה דאורייתא אבל מצד"ר הרי מה"ת היא רשות בעלמא א"כ הדר הו"ל נהנה ואסור
א"כ א"ש דכ"ז אם המצנה דרבנן והנאה דאורייתא די"ל אז דל"ל להקל משום דרבנן
באיסורי תורה דלהחמיר באו ולא להקל אין ד"ס פשל תורה וז"ב.

אמנם באסוה"נ דרבנן אף במצד"ר ודאי י"ל דגם להרז"ה מל"ל"נ דבנה י"ל ממ"נ אם
בטר הדאורייתא אזל ינון אז תרנוייהו מותרים ואם בטר הדרבנן דהו"ל פדאורייתא הרי
בדאורייתא כה"ג מל"ל"נ וה"נ בדרבנן וז"פ: ולפ"ז לפ"מ דקי"ל בפסחים מ"ד א' דתרומה
בזה"ז דרבנן וכ"ה בגטין ס"ה ע"א וכנודע א"כ איסור הנאת פילוי בש"ש בזה"ז רק
מדרבנן ואף להסוברים דה"כ הוא מה"ת יענין מל"מ פ"ג מתרומות) וא"כ דברי הרז"ה
נכונים בטעמן: ובזה י"ל קושית התוס' שבת כ"א ע"א מנ"ל לרבא דלר"ה מותר להל"א
דלמא משום דכז"ל דכבר הקשו המפרשים מ"ט לר"ה אסור גם ש"ש לנ"ח דל"ש משום
פבתה ו"ל דדולק יפה ואולם י"ל בהקדמ דברינו הנאמרים בס"ד.

אלא דלא א"ש דהא פל דרבנן יש בו לאו ועשה כמ"ל כ"ג א' והיכן ציננו וכו' וא"כ
הו"ל ממש פדאורייתא א"כ י"ל דגם אסוה"נ דאורייתא מותר למד"ר וא"כ גם הש"כ
(הש"ש) דתרומה דאורייתא י"ל דמותר לנ"ח דהו"ל פדאורייתא די"ל בזה מל"ל"נ ולפ"ז
אתי שפיר די"ל ר"ה לשיטתיה דס"ל בירושלמי פ"ג דסנפה דאין מברכין על דרבנן
עש"ה א"כ י"ל דאיהו פהרז"ה ס"ל דרבנן ל"א מל"ל"נ וס"ל ג"כ דתרומה בזמ"ז דאו'
וכן הש"כ מהת"ו אסור וא"כ אסור ש"ש לנ"ח ורב רבפי ירמיה דס"ל דמותר להדליק
בכל השמנים ומשמע דגם בש"ש מותר לשיטתיהו שם כ"ג דס"ל לברך על גר חנופה
(ור' ירמיה היינו ר' בא עיין תוס' קדושין מ"ו א' ואכמ"ל) ור' יוחנן ג"כ לשיטת' בסנפה
מ"ו ע"א ובירושלמי שם פ"ג.

אכן אם כ"ג ס"ל דתרומה בזה"ז דרבנן או הש"כ דרבנן נסתר זה דת"ק מ"ט אסור ש"ש
לנ"ח. ולז"א רבא דר"ה ס"ל מותר להל"א.

א"כ מה"ט הוא דאסור בש"ש משום שנהנה בזה לתשמישו וכל שי"ב הנאת הגוף ל"ש
מל"ל"נ: ובזה י"ל בפשיטות דברי הירוש' דאמר מי שא"ל שמן חולין מותר בש"ש די"ל
עפ"ד שי' הרשב"א הנודעת דגם במצנה שי"ב הנה"ג א' מל"ל"נ ורק בנדר בנהמ"ט אסור
משום דיכול לקיים פו"ר באחרת.

א"כ י"ל דס"ל להך מ"ד בירושלמי כמ"ד מותר להל"א א"כ דוקא בא"ל אחר אז י"ל
מל"ל"נ בהנאת הגוף בהדי המצנה וא"ש (ומיהו אם נפרש דבישאל קאי א"ש בפשי'
ואכ"מ) וי"ל דזהו אם פבתה ו"ל אבל אם אז"ל אז ליכא תו מצנה בהדלקתה דנימא
מל"ל"נ ודו"ק ומיהו לדברי המגיה במל"מ ב"פ מאישות דל"א מל"ל"נ רק בדיעבד ולא
לכתחלה א"כ דוקא שא"ל ש"ח הוא דמותר ולא בי"ל דבא"ל שעת הדחק פדיעבד
פדקימא לן בכ"כ עכ"ד הרב הנ"ל יחיה: טז) ונהנה מ"ש ליישב שיטת הרז"ה דלא תקשי

ליה מהירוּשְׁלָמִי דְתְרוּמוֹת עפ"י הַנְּחָה סוֹכְרֵת דְדוֹקָא בְּמַצְנָה דְרַבְּנֵי וְהָאִסוּר הַנָּאָה מְדַאֲרִיתָא הוּא דס"ל לְהֶרְזֵי"ה דְלֵא אָמְרִי מלל"ן פְּכָתוּב בדב"ק בַּר מִזְלָא דִּידֵי הוּא בְּעֵיקָר יָשׁוּב זֶה שְׁפָן פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה (בס"ק נא"ו) וְהִבְאִתִּי אֲמִיבֹהָא דְרַבְּנֵי בְּתַרְאֵי דְאַסְבְּרוּ לָן לְשִׁיטַת הֶרְזֵי"ה דְדוֹקָא בְּאִסוּרֵי הַנָּאָה דְאֲרִיתָא אֲבָל הֵיכָא דְתַרְנוּנֵיהוּ דְרַבְּנֵי מוֹדָה הֶרְזֵי"ה דְגַם בְּמַצְנָה דְרַבְּנֵי אָמְרִינֵי מלל"ן וְאָמְנָם יָפָה פַּח הָרַב הַנְּ"ל יצ"ו פִּי אֲנִי הִדַּל פְּתַבְתִּי לִיְיָשֵׁב דְאֲוִלֵי הֶרְזֵי"ה ס"ל פְּשִׁיטַת הֶרְמֵב"ם וְהִרְש"מ דְאִסוּר הַנָּאָה שָׁל פִּילּוּי בְּתַרוּמָה הוּא מְדַרְבְּנֵי וּמְנִי"ר יצ"ו פְּתַב עַל פִּי מְאִי דְקִי"ל דְתַרוּמָה בּוּזָה"ז דְרַבְּנֵי וּא"כ הַנָּאָה שָׁל פִּילּוּי אֵינָה אִסוּרָה אֲלֵא מְדַרְבְּנֵי לְדַבְּרֵי הַפֶּל.

ומ"ש הָרַב נְרוּ' דְחָשִׁיב הַנָּאָה הַגּוֹף מֵה דְמִשְׁתַּרְשֵׁי לִיה דְמִי שְׁמֵן לנ"ח עֵינֵי בְּמָה שְׁפַתְבְּתִי בְּזָה לְעֵיל אוֹת פ"ה (ס"ק ג' וְהִלָּאָה וְהוּא בְּקוֹנְטְרִיס זֶה סִי מ"ו): וּמָה שְׁפַתְבִּי לְהַסְבִּיר מ"ש בִּירוּשְׁלָמִי מִי שְׁאִין לוֹ שְׁמֵן חוֹלִין וְכו' עפ"י שִׁי הֶרְשֵׁב"א דְגַם הֵיכָא דְאִיכָא הַנָּאָה הַגּוֹף אָמְרִינֵי מלל"ן בְּשֵׁאֵי אֲפִשֶׁר בְּאַחֲרַת וּשְׁס"ל לְהִירוּש' דְמִנְתֵּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְכו' נִרְאָה דְנִעְצֵלֵם מְעִינֵי דְמֵר דְהֶרְמֵב"ם בְּפִי"א מֵהל' תְּרוּמוֹת דִּין י"א פֶּסֶק דִּין הִירוּשְׁלָמִי הַנְּ"ל אַע"ג דס"ל דְאִסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְכִינֵן דְלְהֶרְמֵב"ם אֵי אֲפִשֶׁר לִיְיָשֵׁב כֵּן וְנִצְטַרְדָּ לִישׁוּבִים אַחֲרֵים א"כ מָה שְׁנִיְיָשֵׁב לְהֶרְמֵב"ם יַעֲלָה גַם לְהִירוּשְׁלָמִי וְעֵינֵי מֵה שְׁפַתְבְּתִי בְּאוֹת פ"ד וְשֵׁם הִבְאִתִּי דְבְּרֵי הַמַּגִּיָּה לְמִשְׁנָה לְמִלְדָּה שְׁהַנְּפִיר הָרַב נְרוּ' עִי"ש בְּאַרְיִכוֹת.

י"ז) וְעַל מָה שְׁפַתְבְּתִי לְמַעְלָה (בס"ק י"א) לְצַדָּד אִם שְׁנִיְיָ בְּעֵינֵי אֲכִילַת מִצָּה לְזֹמֵר מִצּוֹת לל"ן הִנֵּה עֲתָה נִתְּכַפְּדִתִּי בְּקַבְּלַת סֶפֶר הַיְקָר בְּנֵן שְׁלֵמָה דִּי שְׂדֵר לָן מֵר הַמְּחַבֵּר דִּידֵי הַפֶּהן הַגְּדוֹל כְּמֹוהֶרֶש"ךְ מוֹוִילְנָא יְחִי וּמַצְאִתִּי שָׁם בְּתַשׁוּבָה ג' ד' ז' ע"ב (בד"ה וְרִאִיתִי) שְׁהִבִּיא שָׁם קוֹשְׁיִית רַב אֲחַד לְשִׁיטַת הֶרְשֵׁב"א דְגַם בְּמַצְנָה שְׁיִישׁ בְּהַ הַנָּאָה הַגּוֹף אָמְרִינֵי מלל"ן וְנוֹדֵר הַנָּאָה מִמַּעַן דְאִסוּר לְטַבּוֹל בִּימּוֹת הַחֲמָה הוּא מְשׁוּם שְׁנִהְנָה אַחַר הַמַּצְנָה א"כ הֵיכִי יִלְפִינֵי מְכַלְאִים דְעֵשָׂה דוֹחָה ל"ת דִּילְמָא טַעֲמָא מְשׁוּם דְמלל"ן (אֲמַר הַמְּחַבֵּר לְעֵיל אוֹת פ"ה בסו"ק יו"ד פְּתַבְתִּי שְׁקוֹשְׁיָא זֹו קוֹשְׁיָא גַם לְמ"ד דְלֵא אָמְרִינֵי מלל"ן הֵיכָא דְאִיכָא הַנָּאָה הַגּוֹף עִי"ש) וְלָזָה תִּירְזֵי הַגְּאוֹן הַמְּחַבֵּר יצ"ו דִּישׁ לְחַלֵּק בֵּין מַצְנָה חַיּוּבִית לְמַצְנָת צִיּוּת שְׁאֵינָה חַיּוּבִית דְהָא מְצִי פֶטֶר נִפְשִׁיָה שְׁלֵא לְלַבּוֹשׁ בְּגָד בַּת ד' כְּנָפוֹת וְכו' (אֲמַר הַמְּחַבֵּר תְּמִיָּה לִי שְׁנַעְעֵלֵם מְמַנּוּ דְבְּרֵי מְרֵן כ"מ פ"א מֵהל' צִיּוּתִית הִי"א דְקָרִי בְּחֵיל דְגַם בְּמַצְנֹת צִיּוּתִית אָמְרִינֵי מלל"ן עֵינֵי מֵה שְׁהִבְאִתִּי בְּזָה בְּאוֹת פ"ז בְּאַרְיִכוֹת) עוֹד תִּירְזֵי וְכַתְּבֵי שְׁהוּא הָעֵיקָר דַּע"כ לֵא ס"ל לְהֶרְשֵׁב"א דְגַם בְּדַאֲיִכָא הַנָּאָה הַגּוֹף אָמְרִינֵי מלל"ן אֲלֵא דוֹקָא בְּדַבְּרֵי שְׁעֵיקָר הָאִסוּר אֵינּוּ אֲלֵא אִסוּר הַנָּאָה כְּתַשְׁמִישׁ וְכִינְצָא אֲבָל כְּשֶׁהָאִסוּר הוּא הַלְבִּישָׁה אוֹ הָאֲכִילָה רַק שְׁלֵא אֲסִרָה תוֹרָה אֲלֵא דְרָף הַנָּאָה אֵין שְׁנִיְיָ לְהַתִּיר מְצַד דְמלל"ן דְמ"מ הוּא עוֹשֶׂה כְּדָרְף הַנָּאָתוֹ וְכְדָרְף אֲכִילָתוֹ רַק דְלֵא מִיקְרֵי הַנָּאָה מְצַד שְׁהוּא מוֹכְרָח לְעֵשׂוֹת מְשׁוּם הַמַּצְנָה אֲבָל מ"מ עֵשָׂה כְּדָרְף הַנָּאָה וְגַם נִהְנָה וְרִאִיָּה לָזָה מֵמָה שְׁהָק' בִּירוּש' אֲמַאי לֵא אֲכִלוּ מִצָּה מְחַדָּשׁ הָא עֵשָׂה דְמַצְנָה דוֹחָה ל"ת דְחַדָּשׁ וְכו' וְנִאֲמָרוּ לְסַגְנוֹן קוֹשְׁיָא זֹו יְשׁוּבִים רַבִּים וְהוּ"ל לְהִירוּש' לְהַקְשׁוֹת שְׁיִהְיָה מוֹתֵר מְשׁוּם דְמלל"ן וְכִינֵן דְקִי"ל כָּל אִסוּרֵין שְׁבַתְּוֹרָה אֵין לּוֹקִין אֲלֵא כְּדָרְף הַנָּאָתוֹ וְלִגְבֵי מַצְנָה שְׁאֵינּוּ נִהְנָה לִישְׁתַּרְי וְכֵן תְּקַשִּׁי לָן לְמָה גִיד הַנְּשָׂה אִסוּר בְּמוֹקְדָּשִׁין וְכו' וְעוֹד דְדַעַת כְּמָה פּוֹסְקִים דְבְּמַצּוֹת הַתְּלוּיָה בְּאֲכִילָה אֵינּוּ יוֹצֵא אִם אוֹכֵל שְׁלֵא כְּדָרְף הַנָּאָתוֹ וְתַקְשִׁי לָן א"כ אֵיךְ יוֹצֵא י"ח הַמַּצְנָה בְּאֲכִילָתוֹ הָרִי פִּינֵן שְׁמלל"ן אֲפִילוּ אִם אוֹכֵל כְּדָרְף הַנָּאָתוֹ חָשִׁיב שְׁלֵא

פְּדָרָף הַנְּאָתוֹ אֶלָּא וְדַאי מוּכַח כַּמ"ש פִּינּוֹן דַּמ"מ אוֹכַל פְּדָרָף הַנְּאָתוֹ וְגַם נִהְיָה בְּאֵמַת וְכו' וּבְכִלְאִים נְמִי הַתּוֹרָה אֶסְרָה לְבִישָׁה דְרָף הַנְּאָה וּבְכִלְאִים בְּצִיצֵת נְמִי הָא לֹבֵשׁ פְּדָרָף הַנְּאָה וְגַם נִהְיָה בְּאֵמַת וּמָה שְׂאִינוּ נִחְשָׁב לְהַנְּאָה לֹא אִיכְפַת לָן דְּהַתּוֹרָה לֹא הַזְפִּירָה הַנְּאָה רַק שְׁתַּהֲיָה הַלְבִישָׁה דְרָף הַנְּאָה אַתּוּד"ק יצ"ו וְהֵם דְּבָרִים נְכוֹנִים בְּטַעֲמָן אַפְרִיזוֹן נְמִטְיָה דְאַנְהִיר לָן עֵינֵינוּ דְבְּמִיָּדִי דְאַכִּילָה וְשְׁתַּיָּה לֹא שְׂיִיף לֹא מַלְל"ן: סִימָן נָא (מְקוּוֹטְרָס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַמ"ם אוֹת צ"ב).

נָא מַת דְאַסוּר בְּהַנְּאָה אִם הוּא מְדַאֲרִיתָא פְּדִילְפִינּוּ מַג"ש דְשֵׁם שֵׁם מְעַגְלָה עֶרוּפָה אוֹ אִינוּ אֶלָּא מְדַרְבְּנָן וּג"ש זֹו אֶסְמַכְתָּא בְּעַלְמָא הִיא לֹא נִתְבָּאָר דְבָר זֶה בְּדַבְרֵי הַרְמְב"ם וּמוֹהַר"י רוֹזַנְאִיִּס רָצָה לְצַדֵּד לְדַעַת הַרְמְב"ם דְאַסוּרוֹ מַד"ס מְדַאֲמַר עֲוֹלָא בְּחֻלְיִן ד' קכ"ב ד"ת עוֹר אָדָם שְׁעַבְדוֹ טְהוֹר וּמָה טַעַם אָמְרוּ טָמֵא גְזַרָה שְׂמָא יַעֲשֵׂם שְׁטִיחִים וְכו' וּבַעוֹר הַמַּת מְסַפִּים הַרְשָׁב"א בְּסִי' שַׁצ"ה דְאַסוּר מִן הַתּוֹרָה, וְהַתּוֹס' לֹא הִשּׁוּי מְדוּתִיָּהֶם בְּזָה וְכו' אֵלּוּ תו"ד קַדִּישׁ עַל אַרְעָא דְרַבְּנָן בְּאוֹת ת' עי"ש.

הִנֵּה דְבָרֵי הָרַב מוֹהַר"י רוֹזַנְאִיִּס הֵם בְּסִפְרוֹ מִשְׁל"מ פִּי"ד מְהַלְכוֹת אָבֵל (בְּסוּף ד"ה וְרֵאִיתִי לְרַבֵּינוּ) עי"ש, וּמָרְן חִיד"א בְּס' בְּרַפְּי יוֹסֵף בִּי"ד סִי' שִׁמ"ט פְּתַב דְּהַרְב קַרִית מְלָף רַב בַּח"ב סִי' ז"ך תְּמָה עַל הָרַב מִשְׁל"מ וּבִיָּאָר שְׁגַם דַּעַת הַרְמְב"ם דְּהָא דַּמַּת אֶסוּר בְּהַנְּאָה הוּא דְבַר תּוֹרָה וְהַרְב טַל אוֹרוֹת בְּתַשׁוּ' חֵא"ח סִי' ב' הִבִּיא בְּשֵׁם רַב אֶחָד בְּכ"י שְׁנַמְשָׁף אַחַר דְּבָרֵי הָרַב מִשְׁל"מ דְאַסוּר הַנְּאָה מְהַמַּת לְדַעַת הַרְמְב"ם הוּא מְדַרְבְּנָן וְחָלַק עָלָיו וְאָמַר דְּבָרֵי הַמִּשְׁל"מ תְּמוּהִים וּדְחוּיִים דְּמִתְבָּאָר מְדַבְרֵי הַרְמְב"ם בְּפִי"א מְהַלְכוֹת מְאָכְלוֹת אֶסוּרוֹת דְאַסוּר הַנְּאָה מִן הַמַּת הוּא מְדַאֲרִיתָא שְׁהַרִי פְּתַב דִּינִי נְסוּף אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה וְאִסוּרוֹ יִלְפִינּוּ מְדַכְתִּיב אֲשֶׁר חָלַב זְבַחְמוּ יֵאָכְלוּ יִשְׁתּוּ יִין נְסִיכָם דְאַתְקַשׁ לְזַבַּח וְזַבַּח לְמַת נִיאָכְלוּ זְבַחֵי מַתִּים מָה מַת אֶסוּר בְּהַנְּאָה וְכו' עי"ש וְהַרְב אַרְעָא דְרַבְּנָן לְפִי הַנְּרָאָה לֹא רָאָה דְהַרְב מוֹהַרְשֵׁד"ם פְּתַב דְאַסוּר הַנְּאָה מִן הַמַּת הוּא מְדַאֲרִיתָא כַּמ"ש הָרַב מוֹהַר"י טִיבְיָה הו"ד בְּס' שׁוֹנָה הַלְכוֹת בַּח"ב בְּהַלְכוֹת הַסֶּפֶד ד' ע"ג ע"ד שְׁכ"כ בְּשִׁמּוֹ הָרַב בֵּית דּוֹד בְּסִי' ק"ע וְהַרְב הַמְחַבֵּר בַּד' ע"ד ע"ד פְּתַב שְׁהַאֲמַת שְׁפָן מְפוֹרֵשׁ בְּתַשׁוּ' הָרַב מוֹהַרְשֵׁד"ם עי"ש.

גַּם הָרַב שְׁעַר הַמְּלָף בְּפ"ה מְהַלְכוֹת אִישׁוֹת תּוֹף דִּין א' (קְרוֹב לְסוּפּוֹ) תְּמָה עַל הָרַב מִשְׁל"מ דְאַיָּף אֶפ"ל דס"ל לְהַרְמְב"ם דַּמַּת אֶסוּר בְּהַנְּאָה מְדַרְבְּנָן הָרִי בְּתַקְרוּבָת ע"ז פְּתַב הַרְמְב"ם מְפוֹרֵשׁ דְאַסוּר מִן הַתּוֹרָה וְלוֹקִין עָלָיו וְהִינְנוּ מְדַאֲתַקְשׁ לְמַת וְכו' עי"ש.

וְכֵן הוֹכִיחַ הָרַב שֵׁם יוֹסֵף בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה פ"ה דִּין ח' פְּהוּכַחַת הָרַב שַׁע"מ עי"ש, הִנֵּה רֹאָה דְשְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים נְקֻטוּ בְּדַעַת הַרְמְב"ם דְאַסוּר הַנְּאָה מְהַמַּת הוּא מִן הַתּוֹרָה וְנִעְלַם דְבָר זֶה מְהַרְב יְמֵי שְׁלֵמָה נַר"ו בַּח' לְהַרְמְב"ם פ"ו מְהַלְכוֹת טוֹמְאָת מַת הַלְכָה ד' ד' קכ"א ע"ד שְׁכַתְב וְז"ל וּגְדוּלָה מְזוּ מְצִינוּ לְהֵאִי תַנָּא הַמִּשְׁל"מ בְּסוּף הַלְכוֹת אָבֵל בְּפִסְק הַמוֹמְיָא דְאַסִּיק בְּעַד רַבֵּינוּ דס"ל דַּמַּת עַצְמוֹ אִינוּ אֶסוּר בְּהַנְּאָה כ"א מְדַרְבְּנָן בְּעַלְמָא עַכ"ל וּמְלַבַּד שְׁנַעְלַם מְמַנּוּ דְהַרְבָּנִים הַנְּ"ל הַפָּה רָאוּ כֵן תְּמָהוּ דְמְדַבְרֵי הַרְמְב"ם מְתַבָּאָר דְסוּבֵר דְהוּא מְדַאֲרִיתָא.

גַּם מ"ש דְהַרְב מִשְׁל"מ אֶסִּיק פְּדַעַת הַרְמְב"ם וְכו', אִינוּ מְדוּקְדָק שְׁהַרִי לֹא הִחְלִיט כֵּן רַק צַדֵּד כֵּן בְּדַעַת הַרְמְב"ם כו' עי"ש, וְאַף אִם לֹא הִיָּה לָנוּ הַכְּרַח מְדַבְרֵי הַרְמְב"ם דס"ל

דהוא מדאורייתא מ"מ פנין שדעת הרמב"ן שהביא הה"מ בפ"ב מהלכות מאכלות אסורות
מפנין שדעת דאסור מדאורייתא, וכן מתבאר דעת רש"י בסנהדרין ד' מ"ח כמ"ש הרב ערף
השלחן בא"ח סי' שפ"ו אות ו' וכן דעת הרב מוהרשד"ם כנז"ל פשיטא דהכי נקיטינן
וכ"ש דלדעת הרבנים הנז"ל מוכרח דגם דעת הרמב"ם היא פן כנז"ל ואלו שיקרב עה"ש
שם פתב שדעת הר"ן היא דהוא מדרבנן הנה פתב פן מחמת קושיא בסברת הר"ן ה"ה כו'
ע"ש אבל לא שדעת הר"ן היא כ"כ הר"ן וה"ה וא"כ אין להחליט שפן דעתו ואולי יש לתרץ הקושיא
בע"א ובאמת שדבריו מרן בכ"מ שם בהלכות אבל פי"ד דין כ"א שיקרא מקום לדברי
רבינו מדאמרו בכמה מקומות דמת אסור מג"ש דשם שם וכ"כ בבבב"ב דפי"ד רס"י
שמ"ט מוכח דס"ל דגם דעת הרמב"ם הוא מן התורה דאי הנה ס"ל בדעתם דהוא
מדרבנן והג"ש אסמכתא בעלמא לא הנה שתיק דהא מסתמא ג"ש ממש היא, גם הרבנים
לבוש ונש"ף שם פתבו דטעם איסור הנאה מן המת הוא מג"ש דשם שם מוכח דמשמע
להו בדעת הריב"ה ומרן דהוא מן התורה, וכ"כ מפנין הרב ש"ף בס"י ע"ט סק"ג וכתב
דלכ"ע אסור מן התורה וכ"כ הרב פרמ"ג בש"ד שם דלכ"ע אסור מן התורה ע"ש
ומצאתי לידידי הגאון עמודי אש יצ"ו בס"י י"ט אות ב' (בדף פ"ח ע"א) שיקרב פרי
תבואה בס"י כ"ה פתב דלהרמב"ם ודעמיה דסברי דבשר אדם אסור מן התורה עכ"ל
דסברי דאיסור הנאה מן המת אינו אלא מדרבנן וכתב שאין דבריו מוכרחים וכו' ושאף
אם נאמר שפן הוא באמת דעת הרמב"ם לא נקיטינן הכי שיקרי דעת כל הראשונים
דאסור מן התורה ע"ש.

ומ"ש הרב ארעא דרבנן בדין עור המת דהתוס' לא השוו מדותיהם דבסנהדרין ד' מ"ח
ד"ה משמשין פתבו דאסור מדאורייתא ובזבחים ד' ע"א ד"ה ובטרפה פתבו דשרי בהנאה
מדאורייתא.

הנה בפשיטת התוס' בענין זה בכמה מקומות ובדעת הרמב"ם האריף מאד הרב מראה
הפנים ע"ד הירושלמי בפ"א דבב"ק הלכה א' (ד"ה יצא) וכתב דהרשב"א בתשו' סי'
שס"ה לא החליט להתיר ודעת הרמב"ם דעור המת אסור מדאורייתא ע"ש.

ומ"ש התוס' דאינו אסור אלא מדרבנן משום גזרה פתב הרב ערף השלחן פי"ד סי' ע"ט
אות ה' דאינו מדוקדק דלענין הנאה מותר אף מדרבנן, ולענין טומאה הוא דגזרו וכן דעת
התוס' ברפ"ז דנדה דעור המת עפ"ם מותר בהנאה אבל בסנהדרין הנז"ל פתבו בשם
ר"ת דאסור מדאורייתא וכ"כ התוס' והרשב"א בחולין ד' קכ"ב ועי"ש בחי' הר"ן
והרשב"א בס"י שס"ה פתב שזה נראה יותר דלא גרע עור משערו (לשיטתו דשערו
אסור) וכתב הרב עה"ש דגם הרמב"ם שהתיר שער המת מודה בעורו דאסור דעדיף
משערו פדמשמע ממ"ש בפ"ד מהלכות אבל דין כ"א המת אסור בהנאה פלו חוץ
משערו וכ"כ הרב צמח צדק סי' י"ד ותימה על המשל"מ סוף הלכות אבל וכןנתו דהרב
משל"מ (בד"ה אשר ע"כ) פתב דעור מת עפ"ם מותר בהנאה כמ"ש התוס' בר"פ דם
נדה ובזבחים הנז"ל ושפן דעת הרשב"א בס"י שס"ה ועם שציינו גם דברי התוס' בסנהדרין
ד' מ"ח שפתבו בשם ר"ת דאסור מן התורה מ"מ נראה דדעתו כמ"ש התוס' בר"פ דם
הנדה ושפן דעת הרשב"א ולזה פתב שיש לתמוה עליו דלא ראה דהתוס' והרשב"א
בחולין ד' קכ"ב פתבו דאסור מן התורה ולזה נוטה יותר דעת הרשב"א בתשו' הנז"ל וכ

מתבאר מדברי הרמב"ם דאסור מן התורה והרב תפארת ישראל בחידושים שבסוף פרק י' במס' שבת פתב דלהרשב"א ונהרא"ה ונהריטב"א דסברי דמת עכו"ם אסור בהנאה מוקמינו מתני' בעור המת עכו"ם דמותר בהנאה כמ"ש התוס' בגדה ונהרשב"א בסי' שס"ה ע"ש, ויש לפקפק בזה דנהי דלהרא"ה ונהריטב"א מציינו למימר דסברי דמותר אף להרשב"א לא יתכן לומר כן שהרי גם בתשובתו נוטה דעתו יותר דאסור מן התורה עורו כבשרו ובפרט שפן מפונש בחי' לחולין כמ"ש הרב עה"ש, (ומ"ש דהרשב"א ונהריטב"א סברי דמת עכו"ם אסור בהנאה עיין בזה לקמן באות צ"ג בד"ה ובהיותי): ומצאתי שבענין זה האריף קצת הגאון מסלאנים בס' עדות ביהוסף בסי' כ"ט ענף י"ד והלאה ובענף ט"ו הוכיח דהרמב"ם ס"ל דעור המת אסור מדאורייתא כבשרו ממ"ש בפ"ה מהלכות מאכלות אסורות דהעור כבשר בין לענין טומאה בין לענין איסור אכילה, והביא דברי התוס' שלא השוו מדותיהם בזה ודברי הגאון פ"מ במראה הפנים דתלי הא מילתא בעיקר לימוד איסור הנאה דמת אי מעגלה ערופה או מע"ז, וחקק סברתו.

והביא מ"ש התוס' בזבחים הנ"ל ותמה על מה שגראה מדבריהם דאף דמדאורייתא מותר מ"מ מדרבנן אסור דמנ"ל הא דילמא רק לטומאה גזרו ולא לאיסור ע"ש. גם הרב ארעא דרבנן בספרו קהלת יעקב במערכת הבי"ת אות ע"ט פתב קצת בענין זה ע"ש דב"ק, ומצאתי שרבינו אפרים בפרק הפרה הו"ד בס' מנחת יהודה על התורה לרבינו יהודה בר' אליעזר בפרשת משפטים (ד' מ"ו ע"ב בד"ה שור או חמור) פתב ועוד נראה שעור אינו בכלל בשר לאסור בהנאה דהא עגלה ערופה נמי לא נפקא אלא מדכתיב ביה פפרה כשאר קדשים וקדשים עורם מותר בהנאה לאחר זריקה שהוא קרוי פפרה וניחא השתא דאיצטריך בשור הנסקל ולא יאכל את בשרו להנאת עורו אלא (צ"ל דלא) אתי מבשרו עכ"ל והרב אהלי יהודה בד' ל"ה ע"ב הוכיח ממ"ש בערכין ד' ז' ע"ב אמתניתין האשה שנהרגה נהניו בשערה ואמאי איסורי הנאה ניהו וכו' אלא זו מיתתה אוסרתה וזו גמר דינה אוסרתה וכו' ע"ש שתמה עמ"ש התוס' דעור המת מותר והרדב"ז בתשו' החדשות סי' רס"ב דשקו"ט על קושית הקדמונים במ"ש בש"ס דבר תורה עור אדם טהור ומה טעם אמרו טמא שמה יעשה עורות אביו ואמו שטיחין דאם לא יחוש לכבוד אביו ואמו מי יחוש לטומאה אתמהא.

ומה שתירצו דטומאה חמיר לאינשי ושהרמב"ן תירץ דיעשה פן לכבוד אביו לקיימן בידו כדי להספידו וכו' ומר הוא דאמר מדנפשיה דעושה פן להציל עצמו פי עור המת מועיל וכו' ע"ש דנקיט דעור המת אסור בהנאה ועיין בזה לידידי הגאון בע"ס דרכי הוראה בח"ב סוף פרק ע"א שפתב דיש להוכיח דעור המת נכרי מותר בהנאה סימן נב (מקונטרס הפללים מערכת ה"ם אות צ"ג).

נב מת דאסור בהנאה מדאורייתא אם הוא דוקא ישראל או אף מת עכו"ם אסור מדאורייתא הוא מתלוקת בין הפוסקים ונהאריכו רבנן בתראי בזה וארשום תוד"ק הנה הרב משל"מ בפ"ד מהלכות אבל הלכה כ"א עמד בחקירה זו והעלה דהרשב"א בתשו' סי' שס"ה ונהריטב"א בחי' לכתובות ד' ס' ונהרא"ה שהביא רבינו בצלאל בליקוטי סברי דבין ישראל בין עכו"ם אסור בהנאה מן התורה ובדעת הרמב"ם הוא הצד צדי צדדים, והעלה דאין להכריח דעתו לאין נוטה בזה ונהרמב"ן מספקא ליה מילתא.

ומ"ש הרב המגיד בפ"ב דמאכלות אסורות,, והרב החינוך בשמו דמת ישראל אסור בהנאה אין לדקדק האמת עפ"י שרי לדעתו אלא מילתא פסיקתא נקטי דישאל אסור הא דעפ"י ספקא הוא וכן מ"ש בס' היראים מת ישראל אסור פלומר הא עפ"י ספק אמנם בסו"ד הביא הירושלמי דמס' שבת פרק י' הלכה ה' דאמרו מפני דמת עפ"י מותר בהנאה והצ"ע על הרשב"א והריטב"א והרא"ה שלא השגיחו לדברי הירוש' אתוד"ק, ומרן חיד"א בס' ברכ"י יו"ד סי' שמ"ט אות א' האריה בדברי פמה רבנים המדברים בזה שהביאו דברי התוס' בב"ק ד' י' ד"ה שהשור שפתבו דמת עפ"י מותר ושהרב שבות יעקב כתב דדוקא במת עפ"י הקנוי לישראל הוא דסברי התוס' דמותר ודחה דבריו ובחידושי יד אברהם באשלי רב רבני דפוס ראם כתב בס' שמ"ט ע"י נקה"כ ובאה"ט שהביאו תוס' ב"ק דמשמע שמוותר בהנאה ובשו"ת שב"י מחלק דדוקא הקנוי לישראל מותר וכ"כ בס' בה"ז עכ"ל אם בה"ז הוא ר"ת ברפת הגבוח נראה דצריך להגיה (במקום וכ"כ בס' בה"ז) דלא כס' בה"ז פמו שיראה הרוואה בתשו' הרב שבות יעקב בח"א סי' ט"ף דאחר שכתב דהתוס' לא פתבו דמותר אלא בקנוי לישראל סיגים ואמר דלא כברפת הגבוח בפ"ח דנזבחים בחידושי בד' ע"א ע"ב הבין מדברי התוס' דבכל ענין מת עפ"י מותר בהנאה ומתמיה שם על הש"ע סי' שמ"ט ותשו' הרשב"א והג"ח בצ"ע ולא דק פי עיקר פננת התוס' לחלק בין אם הוא קנוי או לא עכ"ל) והביא תשו' הרדב"ז בחידושות סי' תשמ"א שכתב בפשיטות דמת עפ"י שרי ושלגה סודו בתשובתו, שפגנת ורדים יו"ד פלל א' סי' ה' שהוא עפ"י מ"ש התוס' הג"ל ותמה עליו למה לא חש לסברת הרשב"א בתשו' סי' שס"ה דמתבאר דס"ל דגם מת עפ"י אסור בהנאה וניחא ליה דמשום דהרשב"א בחי' לב"ק פרק הפרה כתב להדיא דשרי ומדברי תשובתו אין כ"כ הברח לכן נקיט הכי.

ועוד כתב (בברכ"י) שמה שהביא הרב משל"מ בשם חי' הרמב"ן לכתובות בפרק אעפ"י (ומיהו בנכרי איני יודע בו איסור דהא ממרים גמרינו וצ"ע עכ"ל) גסחת הרב בית דוד בחי' הרמב"ן הג"ל היא דמסיים בזה ויש ראיה בפרק המצניע להתיר ונסחא זו ג"כ פתבה מוהר"ש בן הרשב"ץ בתשו' סי' תקי"ח ופירש שפונתו ע"ד הירושלמי הג"ל, ומזה פשיט מרן חיד"א שדעת הרמב"ן פדעת התוס' והרשב"א דמת עפ"י מותר בהנאה וכתב שגם רבינו ישעיה סובר פן פנראה משיטה מקובצת לב"ק והביא שפן דעת פמה רבני האחרונים דפשוטו להאי דינא עפ"י דברי הירושלמי הג"ל להיתרא.

ובאמת שנה שנים רבות בלמדי מס' כתובות בד' ע"ט ע"ב דאמרינו שאני בהמה דאיכא עורה רשמתי בקונטרסי דמסוגיא זו מוכח להדיא דבשפחה ליכא הנאה פלל וש"מ דעפ"י מת אסור בהנאה וכתבתי דצ"ג מה יענו לזה הסוברים דמת עפ"י מותר בהנאה.

ועתה שהשגתי הי"ד עם הגהות הרב שו"מ, ראיתי ביד שאול סי' שמ"ט שהקשה פן וכתב שבתשובה האריה ליישב קושיא זו צר לי כי לא ידעתי איה מקום פבוד דב"ק בזה. אמנם מצאתי שהרב חת"ס בחיו"ד רסי' של"ו פתב דלקאורה יש להוכיח דעבד עפ"י מת אסור בהנאה מגטין ד' מ"ג ע"א דמשני במגנול ומנפה שחין וקשה אפתי חזי למכרו ללמוד הנתינת אע"כ אסור בהנאה ותיובתא להמתירים עבד מת עפ"י בהנאה וי"ל

עכ"פ אין האדון רשאי לנולו כבנדה מ"ז ע"א לעבודה נתתי ולא לבושה עכ"ל ותתיישב גם קושיתנו כמוכן: ועל כל פנים הנה דעת רבנו קדישי הנ"ל היא דמת עפוי"ם מותר בהנאה.

ובשיורי ברכה שם אחר שציין המקומות שדבר בקדשו בזה (והם ברכ"י שם ושמת הרגל רות ד' ה"ן ע"ב וד' ס"א ע"ב, ופתח עינים בפ"ב דסנהדרין ויעיר און במערכת הבי"ת אות ל"ב) פתב המורם מהם דהתוס' והרמב"ן והרמב"ם (בסי' תס"ד תוך ד"ה בהמה) וס' היראים פלהו ס"ל דמת עפוי"ם מותר בהנאה, ומ"ש הרב משל"מ דהרמב"ן מספקא ליה לא סיימו קמיה דברי הרמב"ן וכו' ועמ"ש הרב משל"מ דהריטב"א ס"ל כהרא"ה לאסור עיין בני יעקב בהגהותיו בסי' זה אתוד"ק (עי"ש דבכל זאת לא מלאו לבו להקל מאחר שפרן אסר בפירוש), ובס' יעיר און פתב עוד דבתוס' על התורה בפירוש משפטים ובד"ה ונפל שמה שור) פתבו בפירוש דמת עפוי"ם מותר בהנאה וכן בס' מנחת יהודה שם (ד' מ"ו ע"ב בד"ה שור או חמור) פתב בשם רבינו יעקב מפונטינא דמותר בהנאה ותמה על מרן הב"י דאסר ונעלם ממנו דברי הירוש' והתוס' דב"ק והרוקח והיראים ולא עוד אלא דמה שפרן מרן ע"ד הרשב"א בתשו' הנה הרשב"א בחי' לשבת הביא דברי הירושלמי בפ' המצניע גם בחי' לב"ק על ד' ג"ן.

פתב בדברי התוס' וא"כ מ"ש בתשו' אינן אלא דרף שקו"ט אבל לדינא גם הרשב"א מודה דשרי אתוד"ק. ונראה דלפי מה שהוכיח מדברי הרשב"א בחי' לשבת דמדהביא הירוש' מוכח דס"ל הכי י"ל דגם דעת הריטב"א פן שיהי בחי' לשבת על ד' צ"ד פתב (בד"ה אימור דפטר ר"ש) וז"ל שאפי' במת אמרו בירוש' דמשפחת ביה מלאכה הצריכה לגופה כגון בעכו"ם שהוציאו כו' עכ"ל.

ולפי דרכנו למדנו שגם דעת הר"ן פן שיהי פתב בדברי הריטב"א עי"ש ועיין להרב קרבן העדה שם אלא דלפי זה קשה דברי הריטב"א אהדדי דהרב משל"מ הוכיח מדברי הרמב"א בפירוש אעפ"י דס"ל דמת עפוי"ם נמי אסור בהנאה ובס' מחזיק ברכה ביו"ד סי' ע"ט אות ד הביא מ"ש הרב פר"ח בקו"א דמת עפוי"ם מותר בהנאה ורמז למ"ש בברכ"י סי' שמ"ט וציין לעיין בס' יד אליהו סי' מ"ה וסי' ס"ו.

והרב תפארת ישראל שפתב דהרשב"א והריטב"א סוברים דאסור נמשך אחר דברי הרב משל"מ עיין לקמן בד"ה ובהיותו: והנה בספריו הקדושים הנז"ל (ברכ"י ומחבר"ר ויעיר און) לא ראיתי שהזכיר בזה דברי הרב פ"מ במראה הפנים בפ"ק דב"ק (הלכה א' ד"ה יצא אדם) שהוכיח מהירוש' דמת עפוי"ם מותר בהנאה והביא מה שתמה הרב משל"מ על הרשב"א בתשו' דאסר ולא השגיח בדברי הירוש' וכתב ע"ד דנעלם ממנו דהרשב"א בחי' פאן פתב בפירוש עפוי"ם מת מותר בהנאה דלא ילפינן ממרים אלא פן ברית פמוה ובתשו' לא החליט בדבריו פלום והרשב"ם בס' תקי"ח הביא בשם הרמב"ן בחי' לכתובות שסיים בדבריו ובמס' שבת פ' המצניע יש ראיה להיתר הנאה זו וכונתו על הירושלמי הנז' ונמצינו למדין דהתוס' ורוב הגאונים פסקו כהירושלמי והרמב"ם סתם דבריו והתימה על מרן הב"י שפתב אסור בהנאה עכ"ל וחיידוש הוא שפרן חיד"א דכל רז לא אגיס ליה נעלם ממנו דברי הרב פ"מ הללו ודברי הרשב"א בחי' לב"ק בפ"ק שהביא במראה הפנים (שהרי לא הזכיר אלא דבריו שבפרק הפרה ואפשר דגם מ"ש

הרב מרה"פ בשם מ"י הרשב"א כאן אין פונתו על פ"ק דב"ק אלא על דבריו שבפ' הפרה וכן ר"ל במסכתא זו ואין בדיחי' הרשב"א הג"ל לעיניו בדב"ק ויתכן שבס' פת"ע ושמחת הרגל הזכיר דברי הפ"מ ואמ"א): ובאמת כי צר לי על שאין בדיחי' הרשב"א לב"ק לעיניו בדב"ק כי הרבנים הג"ל פתבו בשמו בחי' הג"ל דס"ל דמת עפוי"ם מותר בהנאה ואילו הרב קרית ארבע בליקוטיו סי' מ"ה ד' קנ"ד ע"א פתב וז"ל עיניו להמש"ל בהלכות אבל בפסק המומיא עלה ונסתפק אם מת עפוי"ם מותר בהנאה והעמיק הרחיב בזה ועיניו להרשב"א בחי' לקמא דף מ"ט עלה דההיא תמרתא מעברתא דנראה מדבריו דספוקי מספק"ל ספקו של הרב משל"מ הגז"ל וצ"ע ואפשר דהרשב"א נוטה דעתו להחמיר וכמו שביאר בתשובה שהביא הרב משל"מ שם כיעי"ש ותו לא מידי עכ"ל הגדו רואה דמילתא דפסיקא לרבנן קדישי הגז"ל בדעת הרשב"א בחידושו לב"ק שדעתו דמותר הרב הג"ל ספק עלינו דעתו בחידושו שם ולא עוד אלא שכתב שאפשר נטה דעתו למ"ש בתשו' דאסור ולא מציינא אישתעוויי ניתי ס"ת.

ונתחזי איזה יכשר ואולי הדברים שרמזו בקרית ארבע הם במקום אחר ועכ"פ תימה בעיני שגעלם ממנו כל דברי הרבנים הגז"ל ומחליט ופוסק בספינא תריפא דדעת הרשב"א בתשו' לאסור ואין זה פשוט כמו שמתבאר מכל הרשום וכן יש לתמוה על הרב רב דגן בדף קע"ג ע"ד שאחר שכתב שפסקו של מרן דמת עפוי"ם גמי אסור בהנאה הוא מתשו' הרשב"א סי' שס"ה פתב ועיניו להרשב"א בחי' לב"ק דף יו"ד ע"א שכתב דמת עפוי"ם מותר בהנאה דלא ילפינן ממרים אלא בן ברית כמוהו ודבריו נראים לכאורה דסתראי ניהו עכ"ל ונעלם ממנו דכבר עמדו בזה רבנים כמבואר בדברי מרן חיד"א הגז"ל.

וממ"ש דלכאורה נראה דדברי הרשב"א סתראי ניהו משמע קצת דאף הוא ראה שיש לדחות שאין סתירה בדברי הרשב"א וכמ"ש מרן חיד"א דמ"ש בתשו' הוא דרוך שקו"ט פלפי השואל (ואיפכא ליכא למימר אחרי שבדבריו שבחידושו מפורש להיתר) ומדברי הרב רב דגן הללו למדנו דמלבד מ"ש הרשב"א בחי' לפרק הפרה דמת עפוי"ם מותר בהנאה כמ"ש מרן חיד"א פן פתב גם בחי' לפ"ק דב"ק וכן מתבאר ממ"ש הרב זרע אמת שהבאתי למעלה (בד"ה והרב) ונמצא לפי זה דבשלישה מקומות פתב הרשב"א מפורש דמת עפוי"ם מותר (שפכר פתבתי בד"ה ועל כל פנים עדות מרן חיד"א שהרשב"א בחי' לשבת ג"כ סובר פהירושלמי): ולפי מה שצדד הרב משל"מ (בד"ה אשר על פן) דדעת הרמב"ם דמת עפוי"ם מותר בהנאה פן היא ג"כ דעת רש"י כיעי"ש אלא דדחה ראיתו משום די"ל דמתני' דכזית מן המת מיירי בעור המת עי"ש ולפי זה אין לנו גילוי דעת רש"י בזה אמנם ראיתי להרב שו"מ בהגהותיו על הירושלמי (בסוף מס' ב"ק) שכתב וז"ל עמה"פ מה שהביא מדברי התוס' דעבד ועפוי"ם מת מותר בהנאה ובה"ה יישבתי דברי רש"י בב"ק דף נ"ג ע"ב בד"ה לענין נזיקין במ"ש אם נפל לתוכו עבד ומת ונשאלתי בזה למה זה דוקא נקט עבד ולפי מ"ש התוס' דעבד מותר בהנאה אתי שפיר ודוק עכ"ל וכוונתו דלפי מ"ש התוס' בדף יו"ד ע"א דדרשה דשור ולא אדם איצטריך לעבד עפוי"ם דאילו לישאל לא צריכין להאי מיעוטא דהא מוהמת יהיה לו דדרשינן מי שהמת שלו נפקא עי"ש א"כ י"ל דרש"י ג"כ ס"ל פדעת התוס' ומשו"ה בשכתב דדרשה דשור ולא אדם בקטלא מיירי הוצרך לפרש אם נפל לתוכו עבד ומת וכלומר וה"ה אם נפל לתוכו

עפוי"ם הקנוי לישראל ומת אבל לא בישראל דלישראל לא צריכינן למיעוטא דשור ולא אדם, וכ"כ בהגהותיו ליו"ד ב"ד שאול סי' שמ"ט ע"ש.

הרי דמניחם לרש"י דס"ל דעבד מותר בהנאה והה"ד או כ"ש דמת עפוי"ם שרי בהנאה לדעת רש"י דאף דלפי מה שפירש הרב שבות יעקב בדעת התוס' דב"ק דסברי דמת עפוי"ם אסור בהנאה ורק פסקנוי לישראל הוא דשרי א"כ י"ל דאין לנו ה'כרת מדברי רש"י אלא לעבד ולא לסתם עפוי"ם שאינו קנוי לישראל מ"מ פ'ר בא חכם מ'רן חיד"א בברפי יוסף שם והרבה להשיב על דבריו ומסיק דכוננת התוס' כמו שהבינו הרבנים בה"ז וצ"ץ דבסתם עפוי"ם סברי דמת מותר בהנאה גם הרב קהלת יעקב במערכת הבי"ת אות ע"ט הרבה להשיב ע"ד הרב שב"י ע"ש וא"כ פ"ן דמוכח מדברי רש"י דס"ל דעבד מותר בהנאה הה"ד דס"ל דסתם עפוי"ם מת מותר בהנאה אלא דלענ"ד במחכ"ת דבריו תמוהים דנראה דאישתמיט מניה דמר דברי רש"י ב"ד נ"ב ע"א במאי דתנן נפל לתוכו שור חש"ו חייב בן או בת עבד או אמה פטור שכתב רש"י ונ"ל בן או בת פלומר אע"ג דקטנים הם וליכא למימר איבעי להו עיוני ומיזל אפ"ה פטור מגזרת הפתוב שור ולא אדם עכ"ל.

גם ב"ד רע"ב כתב רש"י דמאי דפטרין שוטה לפי שהוא מין בן דעת מאדם הוא דנפק"ל פלומר מדדרשינן שור ולא אדם ושוטה נמי אדם הוא ע"ש הרי שפתינו פ'רור מללו דמדרשה דשור ולא אדם ממעטינן בן או בת ישראלים ולא ס"ל פסברת התוס' דישאל ממעטינן מנהמת שלו יצא זה שאין המת שלו שאסור בהנאה ושור ולא אדם איצטריך לעבד ועפוי"ם שמותר בהנאה אלא ס"ל דגם ישראל ממעטינן משור ולא אדם וא"כ הדרא קושיא לזכותא מדוע פירש"י אם נפל לתוכו עבד ומת וממילא אין לנו הוכחה מדברי רש"י ה"ל דס"ל דמת עפוי"ם מותר בהנאה וצ"ע: עוד מצאתי להרב ה"ל בתשו' שו"מ במהד"ק ח"ג סי' קנ"ח (בד"ה ומדי דברי) דבהדי דקעסיק בפסוגיא דכתובות דף ע"ט ע"ב שאני בהמה דאיכא עורה פתב וקשה אם נימא דעור אדם עפוי"ם אינו אסור בהנאה ועיין תוס' ב"ק דף יו"ד ובשו"ת שבות יעקב רצה לומר דבעור עבד עפוי"ם נדאי ליכא אסור וא"כ פ'רן דמיינרי בשפחה נכ"מ יש ג"כ עור וצ"ע למה לא הרגישו בזה עכ"ל (לא זוהי התשו' שרמז אליה ב"ד שאול ה"ל דבתשו' זו מסיק בצ"ע) ואיני מבין מאי דתלי תנא בדלא תנא שתלה קושיתו באם נימא דעור אדם מותר בהנאה ומראה מקום לדברי התוס' דב"ק ועין רואה דבתוס' לא הוזכר שם מדין עור המת פלל ואולי ט"ס הוא וצ"ל אם נימא דשער אדם אינו אסור דבזה איירו התוס' שם.

ומ"מ איני מבין מה שתלה קושיתו עפ"י דברי השבו"י דבעבד עפוי"ם נדאי ליכא איסורא ונהרי לדעת הראשונים והאחרונים הנז"ל שסוברים דמת עפוי"ם אינו אסור בהנאה לכולהו אית להו פירקא מסוגיא דכתובות דבשפחה נמי איכא הנאה ושמא פונתו להקשות בלא מיבעיא לדעת הסוברים דכל מת עפוי"ם מותר אלא אף לדעת השבו"י דכל מת עפוי"ם אסור זולת בעבד קשה דהכא בשפחה עסיקינן: ובהיותי עסוק בענין זה ראיתי להרב עיקרי הד"ט בחיו"ד סי' ל"ה אות מ"ד שכתב שמקור דין דמת עפוי"ם אסור בהנאה מדברי הרשב"א סי' שס"ה שהביא מ'רן בבדה"ב ושהרב משל"מ כתב שדעת הרמב"ן והרשב"א והרא"ה לאסור אמןם דעת כמה פוסקים להתיר במת עפוי"ם ושהעלה

מהירושלימי להתיר ולכן התיר לעשות סחורה במומי"א לפי שהמקומות שנעשית שם המומי"א לא עבר שם רגל ישראל עכ"ל (ולא הראה מקום מי בעל דברים הללו רק בסו"ד כתב ועיין גו"ר חיו"ד פלל א' סי' ד'.

ובאות הקודמת הראה מקום לשו"ת כתונת יוסף ואין מצוי אצלי לראות אם ממנו יצאו הדברים ונשמט בדפוס שלפני הוא דפוס רא"ם שנת תר"מ תיבת שם. או הם דברי רב אחר ונשמט שמו בדפוס זה) וחדוש הוא דכל יומא שמעתתיה דמרו חיד"א בס' ברפי יוסף בפנמיה דרב עה"ד (עי"ש באות הקודמת ובכמה מקומות בספרו) ולא זכר שר את יוסף בדין זה.

ועל דברי בעל התשו' הזאת יש לתמוה שפוטב בשם הרב משל"מ דדעת הרמב"ן לאסור והלא עינינו הרואות דעם שפוטב פן בתחלה תוכ"ד הדר ביה ואמר מר דהרמב"ן מספקא ליה הא מילתא נהנה ליה לעיולי הריטב"א ולאפוקי הרמב"ן וכבר העיר פן מרו חיד"א בשו"ת ברבי ברך על הרב מוהר"י עא"ש בקונטרס שבט יהודה עי"ש וכן אתה מוצא בס' תפארת ישראל (פיה"מ) בחידושים שבסוף פרק יו"ד דמס' שבת שכתב שדעת הרשב"א והריטב"א והרא"ה דמת עפ"ם אסור בהנאה עי"ש ועם שמ"ש שדעת הרשב"א אין הדבר פן כמו שהוכיח מרו חיד"א מדבריו שבמקומות אחרים כגו"ל הרב הג"ל נמשך אחר מ"ש הרב משל"מ ונעלמו ממנו דברי הרשב"א שבמקומות אחרים כמו שנעלמו מהרב מש"ל עכ"פ יפה עשה שהשמיט מפלגם הרמב"ן כי אף לדעת הרב משל"מ אינו אלא דמספקא ליה והרב אהלי יהודה במערכת הבי"ת דף ל"ד האריף לתמוה על סברת האומרים דמת עפ"ם אסור בהנאה ועם שהאריף ג"כ להוכיח דאין הכרח דהרמב"ם ס"ל דמותר בהנאה מ"מ כתב דנ"ל דהעיקר לדינא דמת עפ"ם מותר בהנאה: והרב זרע אמת בח"ב סי' מ"ח עמד מתמיה על מרו שפסק בש"ע דמת עפ"ם אסור בהנאה עפ"י דברי הרשב"א שהביא בבדה"ב ומה ראה על פכה מאחר דבתוס' ב"ק דף יו"ד מפורש להיתר ומדברי הרשב"א בתשו' אין הכרח ולכל היותר אינו אלא כמסתפק ומה גם דבחידושו לב"ק דף ט' ע"ב ד"ה הא דקאמר חומר בשור וכו' מבוואר דנקיט פדעת התוס' ואף שכתב דבתוספות תירצו בענין אחר מ"מ גם מ"ש התוס' לחלק בין מת ישראל למת עפ"ם סבר וקביל והאריף לדחות דברי הרב פן הצ"ח בהגהותו לס' י"ג ודברי הרב שבות יעקב ח"א סי' פ"ט דנקיט דגם התוס' סברי דמת עפ"ם דעלמא אסור בהנאה ובסוף דבריו הזכיר דברי הרב משל"מ בסוף הלכות אב"ל ומ"מ לא מלאו לבו לפסוק נגד פשט דברי תשו' הרשב"א ופסק מרו אתוד"ק גם הרב ערוך השלחן בס' ע"ט אות ב' אחר שהביא דעות הסוברים דמת עפ"ם מותר בהנאה והביא עוד שכן דעת הרב המאירי בחי' למס' שבת ד' צ"ג דלא פהרב חזו"ן בפ"ז דזבחים וכו' סי"ם דהעיקר להחמיר בפסק מרו וכדעת הרא"ה והריטב"א וכן נראה דעת רבינו הא"י גאון בספר המקח שער י"א שכתב סתם בשר אדם מת אסור בהנאה וכן דעת הראב"ד בהשגות בפ"ה דערכין ומתמב"ם אין ראיה להתיר וכן האריף להוכיח בשו"ת שאלת יעבץ ח"א סי' מ"א.

גם באות ג' כתב שדעת רוב הפוסקים דמת עפ"ם אסור וכן עיקר עכ"ל ומדברי הרב פרי האדמה שהביא בס' חיים ביד סי' צ"ו) בח"ב פי"ד מהלכות אב"ל דף קס"ו ע"ד נראה

דנקיט כפסק מרן דמת עפוי"ם אסור בהנאה (אין ס' ה"ל מצוי בידי לעיין בגוף דב"ק רק ממ"ש בשמו נראה פן כיעי"ש) גם מדברי הרב ב"ד שהביא בברכ"י אות ב' דהגם דאיכא פלוגתא אי מת עפוי"ם אסור בהנאה וכו' אגן מה נענה שקבלנו הוראות מרן וכו' מתבאר דאין דעתו נוחה לסמוך על דעת המתירים גם הרב מסגרת השלחן בדר קע"ה ע"ג אחר שהביא מחלוקת הפוסקים ה"ל וגם הביא תמצית דב"ק מרן חיד"א שבברכ"י ושיורי ברכה בזה סיגים נאמת אגיד שהיה בדעתי להתיר פהירושלמי ורבנן תקיפי הנז"ל.

ובטלתי דעתי מפני דעת עליון הרב חיד"א (בשיורי ברכה שלא מלאו לבו להתיר נגד פסק מרן אף שקל יקר ראיה עינו ולדעתו יותר היה נ"ל להתיר בכל זאת למעשה לא נטה מפסק מרן) ואף שפתב הרב בה"י דלא מצא בטור ושום פוסק לאסור מת עפוי"ם בהנאה מ"מ המחמיר תעב"ט עכ"ל: ובספר תשובה מאהבה ראיתי (פשהיה בידי בשאלה) בסימן מ"ז שהאריך במחלוקת הפוסקים בזה וכתב שאין ראיה נכונה להתיר מת עפוי"ם נגד הרשב"א והרמב"ן והר"ן והרא"ה והריטב"א וטור וש"ע סי' שמ"ט וכן דעת הרמ"א מדשתיק (פן מצאתי פתוב בקונטרסי בשמו וכן פתבתי בשמו בקונטרסי אסיפת דינים במערכת הדל"ת אות ג' בד"ה ונודמן לידי וכו' ועתה אינו בידי לעיין בדב"ק פי יש לפקפק על מה שמחליט שדעת הרמב"ן והרשב"א לאסור דמתוך פל הרשום למעלה מתבאר דלכל היותר אין לנו לומר בדעתם אלא דמספקא להו מילתא ועל הר"ן והריטב"א כבר פתבתי למעלה שהביאו הירושלמי דפרק המצניע דמת עפוי"ם מותר בהנאה.

גם מה שמיניחס שדעת הריב"ה ג"כ לאסור לא ידעתי היכא רמיזא שום אחד מהרבנים הנז"ל לא פתב שדעת הטור לאסור בזה) והרב פ"ת ברס"י שמ"ט לא השביע נפש שוקקה הצמאים למי התורה בזה פדרפו בקדש פי ציין בזה ספרים רבים שאינם בידי ולא גילה לנו דעתם זולת בשם שו"ת אכן שהם סי' ל' פתב מפנרש שהעלה דמת עפוי"ם אסור בהנאה מדרבנן ולחולה שאין בו ספנה מותר ליקח מתכריכי הפת לצורך איזו סגולה פיון שאינו אלא מדרבנן גם הרב בית מאיר בסי' שמ"ט פתב דבתשו' אכן שהם פתב דאיסור זה אינו אלא מדרבנן וסיגים על זה וצ"ע בתשו' רשב"א עצמה ושוב ציין להמשל"מ בסוף הלכות אכל ולברפת הזבח עי"ש וצריף לעיין בקצוה"ח סי' ת"י שציין הרב מוהרצ"ח בהגהותיו לב"ק ד' יו"ד אולי גילה דעתו לדינא בזה ואין מצוי אצלי ומ"ש הרב בית מאיר דצ"ע בתשו' הרשב"א עצמה נראה דכוננתו לאמר דמתשו' הרשב"א עצמה משמע דהוה מן התורה ובאמת שפן משמע מדברי הרשב"א (אלא שפתבו רבני אחרונים עפ"י הקרם דלא ליהו מילי דמר סתראי נינהו ממ"ש בחידושו דמ"ש בתשו' הוא דרף שקו"ט כמש"ל) אף שראיתי בהגהות צבי לצדיק ליו"ד סי' ע"ט שכתב שבתשו' הרשב"א סי' שס"ה מבואר דמת עפוי"ם דאסור בהנאה הוא משום גזרה וכתב דא"כ אינו אסור אלא מדרבנן ונפ"מ לספק עי"ש דבריו צ"ע לענ"ד דבתשו' הרשב"א לא נזכר טעם גזרה לענין איסור הנאה ממת עפוי"ם פלל ומה שנזכר שם גזרה הוא מ"ש בש"ס דבר תורה עור אדם טהור ומה טעם אמרו טמא גזרה שפא יעשה.

עור אביו ואמו שטיחין וכו' וע"ז שקו"ט שם בתשו' הרשב"א אכל שאיסור הנאה ממת עפוי"ם הוא משום גזרה לא נזכר פלל בדברי הרשב"א כמו שיראה הרוואה: וראיתי להרב

יפה ללב נר"ו בח"ג ביו"ד סי' שמ"ט שְהביא מ"ש הרב רב דגן דְהרשפ"א בְתשו' ס"ל דמת עפו"ם אסור בהנאה וסותר למ"ש בְחידושו' לב"ק וכו' וכתב הוא ע"ז דלעגנן דינא נקיטינן כמ"ש בְתשו' דאע"ג דכתב מוהרי"ט בח"ב ח"מ סי' ז' פל רב ופוסק שְעושה חבור כולל בין שְעשהו בתחלת ימיו בין שְעשהו בסוף ימיו החבור הוא העיקר מהתשו' אכל מוהרי"ל בְתשו' סי' ט"ו פתב שיש לסמוך על התשו' יותר מהחבור שלא היה בשעת הוראה כמ"ש כ"ז הכנה"ג בכללי הפוסקים סי' ס"ט וכן נראה דעת מרן דמסתמא ראה דבריו שפח' ב"ק ועשה עיקר מ"ש בְתשו' ועיין בכללי השלחן גבוה סי' ל"ב עכ"ל ונאנא דאמרי אי מהא לא איריא מפמה טעמי תימי חדא דאף דמדברי הרב כנה"ג שְהעתיק נראה קצת דנקיט פסברת מוהרי"ל (מדכתב בלשון אכל וכו' וכתבו המפרשים בכיוצא לזה דסברא שמיביא הריב"ה בלשון אכל היא הישרה בעיניו) הנה הרב ג"פ בסי' ככ"ז ס"ק י"ג פתב דהעיקר פדבריו שפחידושו' כמ"ש הפוסקים פן על סתירת דברי הרא"ש מפסקים לתשובות שְהפסקים עיקר.

ותו דאיכא למימר סמי חדא מקמי תלת וכינן שפחידושו' פתב בשלשה מקומות (בפרק המצניע ובפ"ק דב"ק ובפרק הפרה) דמת עפו"ם שרי בהנאה החוט המשולש לא ינתק וכיוצא לזה פתב הרב שונה הלכות בח"ב דף י"א ע"ג בסתירת דברי הרשפ"א בחי' לקידושו' ובשתי תשו' לשתי תשובות אחרות סמי תרתי מקמי תלת עי"ש ותו בר מן דין ובר מן דין נלע"ד דעד כאן לא נחלקו המפרשים בכיוצא לזה אי נקיטינן פדבריו שבתשו' או פדבריו שפחידושו' (פמו שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' יו"ד אות ב') אלא פשהסתירה מפונשת ואין דרף לנטות ולהשוות דבריו אהדדי אכל פל פמה שיש בדינו להביא דבריו אל עמק שנה אף אם הוא ע"י הדחק הכי עדיף טפי וא"כ בנדון זה שיש לומר דכל מ"ש בְתשו' אינו אלא דרף שקו"ט פלפי דברי השואל כמ"ש מרן חיד"א בברכ"י גיחא לן לדחוקי אנפשו' ולא נימא דהגי מקלי דמר סתראי גיגהו ומ"ש עוד הרב יפה ללב דמסתמא מרן הב"י אף הוא ראה דבריו שפחידושו' אלא שְעשה עיקר דברי התשו' דס"ל כמוהרי"ל וכו' אין דבריו נוחים לענ"ד דנ"ל דאם מרן אף הוא ראה סתירת דברי הרשפ"א בנה לא הנה שתיק ונהו אמר להדיא דאף דבח' פתב דמת עפו"ם מותר דבריו שבתשו' עיקר פמו שכתב פיוצא לזה ביו"ד סי' פ"ז (בד"ה חלב הנמצא) ונ"ל והרשפ"א אע"פ שכתב בחי' שנגרין דברי ר"ת בתוה"ב פתב מותר דאינו אלא פפירשא עכ"ל ובאמת נלע"ד דאף דבעלמא לא ברירא לן אם דברי החי' נאמרו בתחלה ובתשו' הדר ביה או בהיפך דבח' הדר ביה ממ"ש בְתשו' מ"מ בדין זה יש להכריע שפח' חזר בו ממ"ש בְתשו' דבזה לא יקשה עלינו כ"כ מעיקרא מאי סבר ולבסוף מאי סבר דמעיקרא סבר דלא שנא מת ישראל או עפו"ם הפל אסור (לדעת המייחסים פן שדעתו בְתשו' דאסור פמו שְהביא מר"ן בבדה"ב מדבריו שבתשו') כי נעלם ממנו לשעתו דברי הירושלמי דמפונרש להיתר ולבסוף הדר הוא משום דכינן דמפרים ילפינן לית לן למימר הכי אלא במת ישראל וכמ"ש הרב השואל בְתשו' הרשפ"א והוצרך להודות לסברתו מאחר שפתוב מפונרש בתלמוד ירושלמי דמת עפו"ם מותר בהנאה.

אמנם אם נאמר שדבריו בְתשו' אחרונים וחזר בו ממ"ש בְחידושו' תמוה בעיני איך יחזור בו ומי הביאו לכה ואם הנה לו איזה הברח מש"ס דילן בהפך לא הנה ליה למישתק מלבאר לסתור מה שְהכריחו בְחידושו' לומר דמותר אלא ודאי מוכח שדברי החידושו' איך

בְּזֶה הֵם אֲחֵרוּנִים וְהָדָר בֵּיהֶם מִמֶּנּוּ וְכָל זֶה אֵף אִם נִיחַ שְׁדַבְּרִי בְּתִשׁוּבָה לְקוֹשְׁטָא דְדִינָא כִּי שִׁי"ל שְׁלֵא אָמַר אֱלֹא דְרַךְ שְׁקו"ט כְּלַפֵּי הָרַב הַשּׁוֹאֵל כִּי מִן חֵידָא בְּאִנְפֵּי שְׁלֵעֵנָה דְּמִצְדָּה זֶה אֵין לְהַכְרִיעַ דְּדַעַת הַרְשָׁבָא דְּמַת עֲפו"ם אֲסוּר בְּהִנְאָה וּמִן לֹא רָאָה דְּבָרֵי שְׁבַחֲדִישׁוֹ בְּזֶה וּמִמֶּנּוּ בִּמְ"ש הָרַב יָפָה לְלֵב גְּרוֹ דְּנִקְיִטִין לְהַחְמִיר גְּרָאָה דְּיָפָה אָמַר רַב שְׁכָבֵר פְּתַבְתִּי דְּמִן חֵידָא אֵף דְּמִתְבָּאָר מִמֶּנּוּ בְּבִרְכַּי דִּס"ל דְּהַעֲיָקָר לְדִינָא דְּשָׂרִי מִמֶּנּוּ לְמַעֲשֵׂה לֹא מְלֹאוּ לְבוֹ לְהַקְלֵי נְגִיד פְּסִק מִן וְכֹן הָרַב זָרַע אֲמַת.

וְגַם הַרְבָּנִים פְּרִי הָאֲדָמָה וּבֵית דִּין נִרְאָה דְּנִקְטִי הֵכִי וְהָרַב עָרַךְ הַשְּׁלַחֵן פְּתַב דְּכֹן עֵינְקָר לְדִינָא שְׁכֹן דַּעַת רַחֵב הַפּוֹסְקִים וְשְׁכֹן הָאֲרִיף לְהוֹכִיחַ בְּשׁו"ת שְׁאֵלַת יַעֲבֵץ כְּנוֹ"ל וְחִידוּשׁ הוּא שְׁנַעְלָם כָּל זֶה מִהָרַב הַנֶּ"ל כִּי אַחֲרֵי שְׁחִיבּוּרֵי סְבִיב הַשְּׁלַחֵן הַטְּהוֹר יֵשׁ לוֹ לְעֵינֵי בְּהַמְפְּרָשִׁים בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק בְּאוֹתוֹ מְקוֹם וְהַנְּלוּהָ אֵלָיו וְעֵינֵי עוֹד לְהָרַב פֶּרֶק בְּסִי עֵ"ט בְּחֻלְקֵי שְׁפַתֵי דַּעַת סִק"ג שְׁפַתֵי דְּאָנוּ אֵין לָנוּ אֱלֹא מַה שְׁפַסְקָר מִן בְּסִי שִׁמ"ט דְּלֹא שְׁנָא יִשְׁרָאֵל וְלֹא שְׁנָא עֲפו"ם אֲסוּר: עוֹד רְאִיתִי בְּשׁו"ת עֲדוֹת בִּיהוֹסֵף לְהַג' מְסִלָּאנִים בְּסִימֵן כִּי שְׁהָאֲרִיף בְּעֵינֵי זֶה מְעַנְף יו"ד וְהִלָּאָה וְהִבִּיא דְּהַגְרָא בְּסִי שִׁמ"ט הַשִּׁיג עַל הַרְשָׁבָא וּפְסִק מִן מִהִירוּשָׁלַיִם דְּפֶרֶק הַמְצַנִּיעַ וְשְׁבָרָר שְׁכֹן דַּעַת הַרְמַב"ן וְהַר"ן דְּמִתְרַבּ וּמִנִּיר (הַעֲב"י) הִבִּיא מִ"ש הַמְשַׁל"מ דְּהַחֲלִיט דַּעַת הַרְשָׁבָא לְאֲסוּר וְשְׁנַעְלָם מִמֶּנּוּ דְּבָרֵי הַרְשָׁבָא בְּחִי לְב"ק וְא"כ חֲזוּיִן דְּגַם הַרְשָׁבָא מְסַפְקָא לִיהָ וְאֲדַרְבָּא מְצִינוּ שְׁדַבְּרִי שְׁבַחֲדִישׁוֹ נְקִיטִין לְעֵינְקָר שְׁהֵם נִאֲמָרוּ בְּאֲחֵרוּנָהּ וְעוֹד מְצִאתִי מְבִנְיָר בְּהַרְשָׁבָא לְכַתּוּבֹת ד' ס' (הִבִּיא כָּל הַדְּבָרִים עַד וּבְמִס' שְׁבַת יֵשׁ רְאִיָּה לְהַתִּיר) א"כ מְבִנְיָר דַּעַתוֹ נוֹטָה לְהַתִּיר וְיֵשׁ לְתַמּוּהָ גַם עַל מִן הַב"י שְׁהַחֲלִיט דַּעַת הַרְשָׁבָא עֲפ"י דְּבָרֵי הַתִּשׁוּבָה וְשֵׁם אֵינוּ רַק דְּרַךְ דִּיחֻי וְהוּא אֵינוּ סוֹבֵר כֵּן אֵלּוּ תו"ד וְנַעְלָם מִמֶּנּוּ מִ"ש מִן חֵידָא בְּבִרְכַּי דְּהַחֲדִישִׁים לְמַס' פְּתוּבֹת אֵף שְׁבַחֲדִישׁוֹ דְּפּוֹסִי מִיּוֹחְסֵי אוֹתָם לְהַרְשָׁבָא אֵינָם אֱלֹא לְהַרְמַב"ן וְהִבִּיא שִׁכ"כ הַרְשָׁבָא בְּסִימֵן תְּקִי"ח עַל דְּבָרִים אֵלּוּ שְׁבַחֲדִישׁוֹ פְּתוּבֹת ד' ס' שְׁהֵם דְּבָרֵי הַרְמַב"ן וְהַכְרִיחַ מִזֶּה דַּעַת הַרְמַב"ן דַּמַּת עֲפו"ם שְׂרִי בְּהִנְאָה עֵי"ש גַם מִ"ש דְּהַחֲדִישׁוֹ עֵינְקָר שְׁהֵם אֲחֵרוּנִים דְּמִשְׁמַע דְּאוֹמֵר כֵּן דְּרַךְ כָּלֵל עַל כָּל הַחֲדִישִׁים נְגִיד הַתִּשׁוּבָה אֵין הַדְּבָר פְּשׁוּט לֹא מִן דְּהַיָּכָא מֵאֵן דִּס"ל דְּדַבְּרִי שְׁבַתִּישׁוֹ הֵם עֵינְקָר וְהַרְבָּנִים שְׁעַמְדוּ בְּסִתִּירַת דְּבָרֵי הַרְשָׁבָא בְּזֶה לֹא הַכְרִיחוּ סְבָרָתוֹ מִזֶּה רַק שְׁפַתְבוּ לִיִּשְׁב דְּבָרֵי דְּבַתִּשׁוּבָה לֹא אָמַר אֱלֹא כְּלַפֵּי הַשּׁוֹאֵל דְּרַךְ שְׁקו"ט וְאֵי הֵנָּה בְּרִירָא לְהוֹ שְׁדַבְּרִי שְׁבַחֲדִישׁוֹ אֲחֵרוּנִים יִסְעוּ לֹא הוּוּ דְּחֻקֵי אֲנַפְשִׁיָּהּ דְּדְרַךְ שְׁקו"ט כְּלַפֵּי הַשּׁוֹאֵל הוּא דְּאָמַר וְלִיהָ לֹא ס"ל דְּאֵף אֵי גִימָא דְּהֵכִי הֵנָּה ס"ל בְּתִשׁוּבָה דְּבָרֵי שְׁבַחֲדִישׁוֹ עֵינְקָר כְּדִקְיָל דְּפּוֹסֵק שְׁפּוֹתֵר דְּבָרֵי נְקִיטִין כְּדַבְּרֵי הַאֲחֵרוּנִים אֱלֹא וְדִאֵי דִאֵין זֶה הַכְּרַח כָּלֵל.

וְעֵינֵי בְּמַה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס כְּלַלֵּי הַפּוֹסְקִים סִי יו"ד אוֹת א' (עַל חֲדִישֵׁי פְּתוּבֹת אִם הֵם לְהַרְשָׁבָא) וּבְאוֹת ג' עַל סִתִּירַת דְּבָרֵי הַרְשָׁבָא וְשֵׁם הַבְּאֵתִי דְּבָרֵי הַג' הַנֶּ"ל בְּשׁו"ת פְּרַת יוֹסֵף סִי מ"ח (ד"ה אַחֲרֵי פְּתַבֵּי) שְׁפַתֵי שְׁכָבֵר יְדוּעַ שְׁדַבְּרִי בְּתִשׁוּבָה עֵינְקָר עֵי"ש וּבְעַנְפֵי י"א עֲמַד לְבָאָר דַּעַת רִש"י בְּזֶה וְכַתֵּב לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי רִש"י דְּב"ק ד' ג' ע"ב דַּמַּת עֲפו"ם מִן מִתְרַבּ בְּהִנְאָה וְכִמוֹ שְׁפַתֵי הָרַב שׁו"מ שְׁהַבְּאֵתִי דְּבָרֵי לְמַעְלָה (בְּד"ה וְלִפֵּי מַה) וְהָאֲרִיף קֶצֶת בְּזֶה וּמְסִיק שְׁם דַּעַת רִש"י דַּמַּת עֲפו"ם שְׂרִי בְּהִנְאָה וְכ"כ בְּעַנְפֵי י"ב עֵי"ש וְאַתָּה תַּחֲזֶה שְׁלֵא זָכַר דְּבָרֵי רִש"י בְּד' ב"ן וְד' ר"ן וְיֵשׁ לְתַמּוּהָ עֲלֵיו כְּמוֹ שְׁפַתֵי ע"ד הַג' שׁו"מ וְאֵין לְהָאֲרִיף וְשֵׁם בְּעַנְפֵי י"ב וְי"ג הַעֲלָה דְּהָא מִקְלָתָא תְּלִיא בְּפִלּוּגְתָא אֵי קְבָרֵי

עפ"ם מטמאים באהל ה"ה דאסורים בהנאה ולמ"ד דקברי עפ"ם אין מטמאים באהל מת עפ"ם מותר בהנאה עי"ש ולא יכלתי להעמיק בדבריו לה נא ראה עוצם פלפולו וכתב שם דכמעט דעת כל הראשונים דמת עפ"ם שרי בהנאה ומקריטב"א שהביא המשל"מ אין הקרח דס"ל דאסור ולא נמצא מי שכתב מפורש דאסור אלא הר"א"ה ויחיד הוא בסברא זו עי"ש ועיניך תחזנה מ"ש ידידי הגאון בס' עמודי אש נרו' בד' פ"ט אות ג' ולא יכלתי פעת להתבסס בתורתו בהיותי טרוד בעניינים אחרים ואגב ריקטאי ראיתי שלא הזכיר דברי פמה מרבנו בתראי הנו"ל שהיה ראוי להזכירם ובפרט דברי הרבנים פרמ"ג בס"י ע"ט ומרן חידא בס"י שמ"ט והוא תימה לרוב בקיאותו: ודע שעתה נדפס ס' פנסת הגדולה (חדש ע"י ידידי הרב הקריף מוהר"ר יצחק סובאלסקי נר"ו) מחברת א' וראיתי שם במאמר תנא ירושלמי צד פ"ג ופ"ד שכתב דהרב משל"מ העלה בדעת הרמב"ם ורש"י דמת עפ"ם מותר בהנאה והוא כתב לקצת ראיה דהרמב"ם ס"ל דמת עפ"ם אסור בהנאה ממ"ש בפ"א מהלכות שחיטה הלכה כ"א (עי"ש סיגנון ראיתי) וכתב שכ"כ הרדב"ז בפ"ד מהלכות אכל לדעת הרמב"ם דאין חילוק בין מת ישראל לעפ"ם אתו"ד בזה וכבר כתבתי למעלה (בד"ה ולפי) דאף שצדד פן הרב משל"מ בדעתם מ"מ לא העלה פן וכתב שיש לדחות דמייגרי בעור וכו' וגם מה שנסתייע מדברי הגאון מלבוש שכתב שפן דעת רש"י כבר השבתי על דבריו שנועלם ממנו דברי רש"י בשתי מקומות עי"ש ומ"ש בשם הרדב"ז לא ידעתי פעת איה מקום פבוד דב"ק בזה וכבר כתבתי למעלה בשם מרן חיד"א שבתשו' החדשות סימן תשמ"א כתב בפשיטות דמת עפ"ם שרי בהנאה ושגלה סודו בתשו' אחרת שהוא עפ"י דברי התוס' בפ"ק דב"ק ד' יו"ד ואי הנה ס"ל דלדעת הרמב"ם אסור קשה מאד איה יכתוב בפשיטות דמת עפ"ם שרי בהנאה ולא יחוש אף להזכיר שאין פן דעת הרמב"ם ומה שכתב לקצת ראיה מדברי הרמב"ם אף הוא ראה שאינו מוכרח כמו שיראה הרואה ומה שכתב שם לראיה ברורה דמת עפ"ם מותר בהנאה מדאיתא בנדרים ד' ל"ח ע"ב דמודר הנאה מן עבדיו פנענים ומתבאר הטעם שם דעבדים אעפ"י שמוותרים בהנאה אחר מיתה מ"מ לא קיימי להכי ומשו"ה מותר לזונן וכן איתא בהדיא בירושל' שם וכתב שהיא ראיה ברורה ולא ראה מי שיתעורר בראיה זו ומ"ש מרן ביו"ד סי' רכ"א ס"ב וזן את עבדיו אפילו הם פנענים פונתו ג"כ כנז' וזה נראה פסותר קצת למ"ש בס"י שמ"ט דאפילו עפ"ם אסור בהנאה מיהו י"ל למ"ש בפ"ת שם בשם קצת אחרונים דמת עפ"ם אסור בהנאה מדרבנן ועוד י"ל בכמה גונוני עכ"ל ובענייני לאי ראייתי שום הקרח ובקאור לא בש"ס ולא בדברי המפרשים שעבדים עפ"ם מותרים בהנאה אחר מיתתם דלרש"י וקרא"ש וקרא"ן (לפי גירסתו למנקירותא עבדי) ודאי אין שום שייכות ראיה לזה ואף למ"ש קרא"ן איפא דגרסי למנחרותא עכ"ל.

ולפי הנראה מדברי קרא"ן הללו הוא דנתבאר להרב הפותח הנ"ל דעבדים מותרים בהנאה אלא דלאו להכי קיימי דמשמע ליה שפונתו דאין דרוך בגי אדם לאכול בשך אדם מת ואין הכי נמי דאם רוצה להאכילם ג"כ אינו רשאי משום דאסורים בהנאה.

וכן צ"ל באמת לפי מה שכתבתי למעלה בד"ה ובספר תשובה מאהבה) בשם הרב תשובה מאהבה דעת קרא"ן דמת עפ"ם אסור בהנאה. ואף אם נאמר דכונת קרא"ן כמו שהבין הרב הפותח על כל פנים אינו מבואר בש"ס פן אלא שיש להבין פן מדברי קרא"ן ויוכל

להיות שפן באמת פונתו לפי מה שפכתתי (בד"ה ועל כל פנים) דמדהביא הר"ן בהלכות בפ' המצניע דברי הירושלמי שם מוכח דס"ל דשרי בהנאה לכל הדברות אין הדבר מבואר בש"ס דנדרים הנ"ל להיתר גם מ"ש דהכי איתא להדיא בירושלמי שם אם פונתו לדברי הירושלמי דנדרים בפ"ד סוף הלכה ג' הוואה יראה דאין שם אפילו משמעות לזה גם מ"ש שפן נראה מדברי מרן בס"י רכ"א ס"ב שפכת וזן את עבדיו אפילו הם פנענים נראה שיהיו שפונת מרן דלא מיבעיא עבדיו העברים שאסורים במיתתם בהנאה אלא אפילו עבדיו פנענים שמוותרים בהנאה מותר לזונם פיון דלאו להכי קיימי לא חשיב הנאה ועפ"י זה הוקשה לו דברי מרן שפסי' שמ"ט פתב דמת עכו"ם אסור בהנאה ותירוצו עפ"י מ"ש האחרונים דהאסור הוא מדרבנן לא הבנתי פונתו.

אף לענ"ד אין פונת מרן כמו שיהיו אלא ר"ל לא מבעיא עבד עברי דהזן מצנה קעביד ולא לשום הנאת בעליו קעביד אלא אפילו עבד פנעני דמסתמא לא לשם מצנה קעביד מותר לזוננו דאין לזה הנאה של פלום הן בעודנו חי שיהיה יכול לשמט ממנו עשה עמי ואיני נזהר ונהזור על הפתחים ופרנס עצמה ואף כי אחרי מותו שיהי הוא אסור בהנאה וכן פירש הרב הלבוש שם הלא מבעיא ע"י שאת זה ראיתי להעיר אגב ריהטאי בדברי הרב הכותב יצ"ו והמעניין יבחר סימן נג (מקונטרס הפללים מערכת ה"ם אות צ"ד).

נג מצות בטלות לעתיד לבא או לא פלוגתא היא בש"ס ובפוסקים דרב יוסף ס"ל דבטלות לעת"ל ונתוס' והרשב"א והרמב"ם והרא"ש ויהטור ורי"ו פסקו פמותו ורבינו הרוקח וראב"ן פסקו כרבי ינאי דמצות אינן בטלות לעת"ל כידוע וכבר כתבתי בענין זה בימי חרפי בס"ד ועיין באור לי בהשמטות ד' קמ"ד ע"ג והלאה ושם אמה מוצא דהרב נחלת בנימן פתב לחלק בין מצות עשה למל"ת דאף למ"ד דבטלות ה"ד המל"ת אכל המ"ע אינן בטלות ונמשך אחרי הרב שער החצר בד' ל"א ולא ראה שיהי טירת פסוף בדרוש ג' לפרשת מטות ד' רמ"ו ע"ד השיג על הרב נח"ב דבדברי התוס' מבואר דר"י ס"ל מצות בטלות במ"ע ע"י ש.

וכן מתבאר דעת הרב מוהר"ש יפה בויקרא רבא פי"ג סי' ג' ה"ד המפנרס מוהר"א פלאגי יצ"ו בס' ברוך את אברהם בפר' בהר. ד' קכ"ד ע"ג דרצה להכריח דמצות אינן בטלות כלל לעת"ל כי התורה נצחית שלא תתבטל כלל לעולם אפילו מצנה אחת דבזה ח"ו יש מקום למינים לומר כי התורה משתנה באיזה זמן וא"כ לא יתכן לומר דהדברים כפשוטן דאם נודה דבזמן התח' המצות היינה בטלות יש פתחון פה למינים לומר שפמו שמתבטלנה אז תתבטלנה ח"ו בזה"ז וכו' אלא שהאמת כמו שפירשו הרשב"א דלעת"ל לאו על זמן התחיה אלא דוקא כל זמן שהוא מת והכרח ממאי דאמר ר"י גופיה דבתחית המתים יש נתינת תרומה לפהנים כי המצות תתקיימה וכתב עוד בשמו דמ"ש רז"ל עתיד הקב"ה לתת תורה חדשה לישראל ר"ל חידושי תורה ברזי תורה וכו' עכ"ל הרי דמדיש נתינת תרומה לפהנים בתח"מ מכריח פי' הרשב"א אינן בטלות אלא בזמן המיתה ואי הנה ס"ל כהרב נח"ב דגם מ"ד מצות בטלות לא אמר על מצות עשה אין מזה הכרח פמובן עוד ראיתי שם בע"ד שפכת בשמו הסברא בהפך דאף אם נסבול דיפטרם ה' מעול מצות המעשיות מי יאמין שהרשות נתונה להם לעבור על האיסורין עכ"ל הרי דאיפכא מסתברא ליה דאם יתכן שתהיינה מצות בטלות כפשוט הדברים מ"מ אינו אלא

במצנות עשה ולא במל"ת אלא (דלא זכיתי להבין דב"ק דמשמע דר"ל דאף מ"ד מצות בטלות לא אמר אלא במצנות עשה ואתמהא הרי רב יוסף דאמר הכי הוא גבי פלאים דמל"ת היא ואולי ר"ל דאנו לית לן למינקט פנותיה אלא במצנות עשה ולא במל"ת וצריף לעיין בגוף דב"ק) וכן מתבאר דעת הרב בית הלל ה"ד הרב פ"רם שלמה (חאאס) חיו"ד סי' שנ"א שהק' דר"י אדר"י דמדמתיר לעשות תכריכי המת מפלאים משמע דס"ל מצות בטלות ואילו ר"י עצמו אמר בסנהדרין ד' צ' ע"ב דתחזית המתים מהת"ו מדקתיב ונתתם ממנו את תרומת ה' לאהרן וכי אהרן לעולם קיים וכתב שגדחק ליישב א"כ מוכח דס"ל דמ"ד מצות בטלות גם במ"ע ס"ל הכי וצריף לעיין בגוף ס' בית הלל דאולי תירוצו הוא לחלק בין מל"ת למ"ע ואמ"א לראות דב"ק) וכן דעת הרב סדרי טהרה שגם הוא הק' דר"י אדר"י מההיא דתרום' בזמן תחה"מ כיעי"ש וע"ז הוא שכתב הרב שער החצר דיש ליישב עפי"ד הרב נח"ב כיעי"ש אבל אין זה מן הישוב כי דברי הרב נח"ב תמוהים כנז"ל): וכתב עוד הרב בירף את אברהם שם בשם הרב מוהרש"י דממה שמצינו דאל תצר את מואב אינו נוהג בימות המשיח אין ראיה דמצוה בטלות (ולא סיים למילתיה מדוע אין ראיה) וכתב ע"ד וז"ל ונעדיפא הו"ל למימר כמ"ש הרב יערות דבש בח"ב ד' צ"ב ע"ב דממ"ש הרמב"ם דא"ת את מואב אינו נוהג לימות המשיח מוכח בבירור דמצות אינו בטלות לעת"ל עכ"ל ונהג ספר יערות דבש הנמצא בידי הוא דפוס חדש ואין הדפים מכוונים למצוא דברי חפץ ולעיין בהם כי לפום ריהטא אינו מוכן אף יתכן להכריח דמצות אינו בטלות לעת"ל מדקתפר א"ת את מואב לימות המשיח דאדרבה מזה נראה דבטלות כמו שהוקשה להרב מוהרש"י ועם פי הרב מוהרש"י לפי הנר' יישוב זה למ"ד אינו בטלות מ"מ אין בכחנו להכריח מזה פמותו ואולם דברי הרב יערות דבש בזה לפי הנראה הם בדרוש י"א (בח"ב ד' ק"ד ע"ג בד"ה אקום) ואינם מענין משא ומתן של הרב מוהרש"י דהרב מוהרש"י מיהדר להכריח כמ"ד דמצות אינו בטלות פי התורה נצחית לא תשפנה ולא תתחלף.

ושצ"ל דמ"ד מצות בטלות אין פונתו על זמן התחיה וכו' ואהכי ק"ל שפיר מדאינו נוהג א"ת את מואב לימות המשיח. ונהר יערות דבש בא להכריח דהרמב"ם ונהרמב"ן סברי כמ"ד מצות אינו בטלות והוא הברח נכון ועם פי לא ציין דברי הרמב"ם ונהרמב"ן בזה הנה פונתו ודאי למ"ש הרמב"ם בס' המצות בשרש שלישי בהתנוכחו על שבעל ה"ג מנה מפלל המצות איזו מצות שלא היו ציווי לדורות דאמאי לא מנה ג"כ אל תצר את מואב וכו' וממה שדחה הרמב"ן לזה מתבאר דמה שהכריח להרמב"ם דאל תצר את מואב אינו נוהג לדורות הוא מדקתיב בפשיח וירש את שער הגגב שהוא עמון ומואב ונהרמב"ן (בסיום המצות ששכח הרמב"ם) גם הוא מודה דמצוה שלא נצטוו אלא לשעה אין למנותה במנין התרי"ג מצות אלא דאל תצר אמ"ו ס"ל דנוהגת לדורות ומה שהותר למלך המשיח הוא מפני שעלה סגחריב ובלבל את כל העולם עי"ש דב"ק ומזה מכריח הרב יערות דבש דתרונוייהו רבנן קדישי הרמב"ם ונהרמב"ן סברי מרנן כמ"ד מצות אינו בטלות לעת"ל דאי הנה ס"ל דבטלות לימות המשיח א"כ אין ראיה דא"ת את מואב אינה מצוה לדורות מדקתפר למשיח דהא באותו זמן כבר בטלו המצוה ונהר מוהרש"י לא בא להכריח דקי"ל כמ"ד אינו בטלות (שאז ודאי היה לו להכריח פן מדברי הרמב"ם ונהרמב"ן) אלא להכריח דמ"ד מצות בטלות אין הדברים כפושטן אלא כמו שפי' הרשב"א

דלעת"ל ר"ל על זמן המיתה וע"ז הוקשה לו מקרא גבי משיח דמשמע דבזמן התחיה המצות בטלות (פן אני מבין מסגנון הדברים שכתב בשמו בברך את אברהם פי ספרו אין מצוי אצלי לעיין בד"ק) ואולי יישב זה הרב מוהרש"י עפ"י מ"ש הרמב"ן שם והרב מגלת אסתר שם עיין בדברי קדשו ודוק ובכן דברי הרב ברוך את אברהם בזה אינם מדוקדקים במכתה"ר: וראיתי להרב יעב"ץ בהגהותיו למס' ר"ה (בדפוס ראם) לד' ל' ע"א עמ"ש בש"ס מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד וכו' שכתב וז"ל ש"מ דמצות אינן בטלות לעת"ל ועיין נדה ס"א ע"ב וי"ל תחית המתים היא אחר ימות המשיח כמ"ש שלהי סוטה אבל בימות המשיח שיבנה ביהמ"ק אין בינם לעוה"ז אלא שעבוד מלכות וכן לענין קיום המצות אין חילוק עכ"ל ועפ"י דבריו יש לדחות הוכחת יצרות דבש (דסברי הרמב"ם והרמב"ן מצות אינן בטלות לעת"ל ממה שהכריח הרמב"ם דאל תצר את מואב אינה מצוה לדורות מדהותר למלך המשיח כנו"ל) דשפיר י"ל דסברי דבטלות ומ"מ אין זה אלא בזמן התחיה שהיא אחר ימות המשיח אבל בימות המשיח אין חילוק בין העולם הזה לימות המשיח ועכ"ל דאינה נוהגת לדורות ולמה שהוק' להרב מוהרש"י לשיטתו מדהותר א"ת את מואב לימות המשיח ראיתי להר' מוהרצה"ח בהגהותיו לנדה שם בשמו בס' יפה מראה פרשת שמיני שהאריך ליישר המעוקלות דאלו השנויים מדיני תורה יהיו רק הוראת שעה ולא לדורות כמו שכל הקרבנות הכתובים ביחזקאל בחידוש בית שלישי יהיו רק לשעה ושכ"כ הרשב"א בחידושו לקידושין ד' ע"ב ע"ב לשיטת רבי יוסי דעתידיים ממזרים ליטהר דאיך אפטר שיתבטל דבר מן התורה ותיגרץ דיהיה הוראת שעה ולא לדורות וכו' עי"ש ועיין בדברי הר"ן בהלכות פסוקיא דקידושין הנ"ל (בד"ה ת"ר ממזרי ונתיני טהורים לעת"ל) ולפי הנראה הרב יפה מראה מיישב בזה חקירתו מדהותר למלך המשיח אל תצר את מואב דיהי' הוראת שעה אף לא משמע פן מדברי הרמב"ם והרמב"ן הנ"ל כמוכן וממ"ש הרמב"ם בראש פי"ב מהלכות מלכים אל יעלה על הלב שבימות המשיח יבטל דבר ממנהגו של עולם או יהיה שם חידוש במעשה בראשית אלא עולם כמנהגו נוהג וכו' עי"ש ולא פלל ג"כ שלא ישתנה דין מדיני התורה נראה קצת דס"ל דמצות בטלות אבל ודאי אינו מוכרח וק"ל: וגוף דברי הרשב"א בענין זה הביאם הפותב בעין יעקב סופ"ק דברכות גבי פלוגתא דבן זומא ורבנן בענין זכירת מצרים לימות המשיח עי"ש"ב ועיניך תחזינה שכתב מפורש דפלוגתא היא בש"ס דנדה ס"א ע"ב מצות בטלות לעת"ל או לא וכמשמעות לשו הש"ס שם דר' אמי דס"ל דאסור לקבור המת בתקריכי פלאים אל מצות אינן בטלות לעת"ל נרב יוסף אמר מצות בטלות ושפיר כתב הר' יצרות דבש דפליגי בזה בגמרא ולא ידעתי מה היתה פונת הרב פרום שלמה שכ' ע"ד וז"ל וז"א דליכא פלוגתא בכל הש"ס רק מימרא דרב יוסף בנדה ס"א ע"ב עכ"ל ותמוהים דבריו דודאי פלוגתא היא דלרבי ינאי (ואית דגרסי ר' אמי) מצות אינן בטלות לע"ל: ומה שכתב הרב יצרות דבש שם דהרמב"ם והרמב"ן סברי פמאי.

דפסקינן בעלמא דמצות אינן בטלות הנה כבר כתבתי למעלה דרוב הפוסקים ומפלגא הרמב"ם פוסקים כמ"ד מצות בטלות וכ"כ הרב ברוך את אברהם שם דרק הראב"ן והרוקח סברי כמ"ד אינן בטלות.

אלא דפירש מצות בטלות לדעת הרשב"א ונקיט פנותיא הרב מוהרש"י ושאר מפרשים היינו בעת המיתה לבד ולא בזמן התחיה כנו"ל ולפי זה אין הכרח דסברי הרמב"ם

והרמב"ן כמ"ד מצות אינן בטלות דאף אי סברי כמ"ד בטלות מ"מ בזמן התחיל לא
יתבטלו.

ומ"ש עוד הרב יער"ד בח"ב דף ס"א ע"ב (מדפוס חדש בדרךשא המתחלת אדון הנביאים
בי"א מזמורים וכו' בד"ה ואמרו בגמרא דנדה וכו') בשם התוס' דמ"ש מצות בטלות
לעת"ל ר"ל שבעת תחית המתים תתקיימה המצות רק פאינו מצונו ועושה הנה אמת
דלא נמצא זה בתוס' וכמו שהשיג עליו הרב פרם שלמה שם וכתב שהדבר ברור שהפני'
הוא כמ"ש הרשב"א והר"ן בחי' לנדה דף ס"א דעל זמן המיתה הוא דקאמר וקמ"ל דאין
החיים מוזהרים עליהם (פדרף שהגדולים מוזהרים על הקטנים) עי"ש ונהנה תמיה לי על
שנר' שהרב יע"ד בדה דברים אלו מלבד חלילה ותלה עצמו כמשפט הרוצה ליחנק עד
שראיתי מ"ש הרב בירף את אברהם שם דהריטב"א פתב דבהיותו משמש לפני הרשב"א
הק' על פירושו דאינו מתנישב לא מצד הלשון ולא מצד הענין ושמיסיק שהעיקר בפירושו
הראשונים דמצות בטלות לעת"ל היינו כי בזמן התחיה לא נהיה חייבים אבל כמה מצות
יתנהגו מעצמן מפאת שלימותן ותפארתם לא בדרך חיוב אלא כמו האבות שקיימו כל
התורה כולה עכ"ל הרי שפירושו זה של פת הקודמין הוא ואולי ביע"ד הוא ט"ס ובמקום
שכתוב שם ופירשו התוס' צ"ל ופירשו הראשונים ולדברי הריטב"א הנ"ל פיונה דעת
הרב כתב סופר א"ח סוס"י ד' שלא נתקרה דעתו בפירושו הרשב"א והר"ן דלעת"ל
היינו זמן המיתה וגם עמ"ש דהיה ס"ד שהחיים יהיו מוזהרים על המתים פדרף
שהגדולים מוזהרים על הקטנים כתב דאין הדמיון עולה יפה דקטנים ה"ט כדי שלא
ירגיל וכו' ועוד קטנים יבואו לכלל דעת וכו' וכל זה אינו שייך במת לכן כתב דמצות
בטלות כפשוט הדברים אלא שיהיו מקיימין אותן כמי שאינו מצונו ועושה עי"ש מתק
שפתיו בנעם שיח שפתי צדיק.

וכ"כ רב אהרן גדול בדורנו יצ"ו בספרו צור תעודה במאמר שני בדרך י"ט מדעתו והאריף
קצת להסביר דבעולם התחיה לא יקיימו המצות בדרך חיוב ואזהרה כי אם יקיימו אותם
מצד שיתגלה אז גודל מעלת מצות ה' ויתקיימו מרוב חשק ואהבה וכו' עי"ש שהאריף
קצת וכיון לדברי הריטב"א הנז"ל ומה שהק' שם דברי יוחנן אדר"י דאמר במתים חפשי
וכו' ואמר דלעת"ל יתנו תרומה לאהרן הפהן וכו' הנה כבר כתבתי למעלה (בראש האות)
שכבר עמדו בזה הקדמונים.

וכן מ"ש שם להכריח דדעת הרשב"א אינה מוספמת מחכמי התלמוד והוא מ"ש בשבת
דף קנ"א ע"ב ע"פ והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיש שאין בהם
לא זכות ולא חובה וכן מ"ש בע"ז פ"ק דף ב' ע"פ היום לעשותם ולא למחר לעשותם
וכו' לפי הנר' לא ראה בגוף דברי הרשב"א שהובא בע"י סופ"ק דברכות הנז"ל (בד"ה
וגוף דברי) כמו שיראה הרואה ועיין כמה שכתבתי במערכת הגימ' ל אות ע"ו.

ובס' יבשר טוב סי' ח' שקו"ט בענין זה ולא יכלתי לעיין בדבריו ואתה תחזק: סימן נד
(מקונטרס הפללים מערכת המ"ם אות קכ"ב). נד משנת ר"א בן יעקב קב ונקי והלכה
כמותו אם הוא דוקא במשנה או אף בבבביתא הלכה כמותו ראיתי להרב מוהרי"ץ עטנייה
בספר זרע.

יצחק בקונטרס פלפלת כל שהו סי' א' האריה מאד בישוב סתירת דברי מרן כ"מ דבפ"ב מהלכות בית הבחירה דין י"ח פתב דדוקא במשנה ובשאר דוכתי פתב דגם בבבביתא איתיה להאי פללא וישן נראה עיקר מהש"ס ומדברי גדולי הפוסקים וגם נשא ונתן בדברי כמה מחברים המדברים בכלל זה ונאחז בסבב מענין לענין בכללא דכ"מ משנה רשב"ג במשנתינו וכללא דהלכה כמכריע וכינצא בהם וחסור לאותו ענין עיש"ב וכבר האריה בזה אבי התעודה מאריה דתלמודא ביז מלאכי אות תט"ו וניחא ליה דמ"ש בכ"מ בה"ל בית הבחירה הנ"ל דברי איזה תלמיד הם ומסיק דחבל נביאים מתנבאים בסוגנון אחד דאיתיה להאי פללא גם בבבביתא ותמה על קצת רבנים שלא זכרו שפלל זה שריר וקנים מראשי שבטי ישראל גם בבבביתא עיש"ש ומה שציין לספר דברי אמת דף י"ג ד' בדפוס שלפני (דפוס חדש) הוא בקונטרס ג' דף מ"ט ע"ד ומה שהזכיר ביז מלאכי שדעת הרא"ש דאיתיה להאי פללא גם בבבביתא מלבד המקומות שהזכיר שם עיין עוד בטור יו"ד סי' רצ"ד בדין אילן שנקצץ וחסור וגדל מהשרש שהרא"ש פסק כראב"י שמשנתו קב ונקי, וגם ר"ש סבר פנותיה עיש"ש בב"י (בד"ה אילן שנקצץ) ובב"ח סי"ב ודברי ראב"י נשנו בבבביתא בירושלמי ומשמע דמתרי טעמי קאתי לפסוק הכי אי משום דמשנת ראב"י קב ונקי נאי משום דלאו יחידאה הוא דגם ר"ש סבר פנותיה, גם מרן חיד"א בס' יעיר און במערכה זו אות ט' פתב דרנבא דרבנאמתא סברי דכלל זה איתיה גם בבבביתא ומלבד מה שהביאו ב' הצנפרות דב"א וי"מ הגדול הנ"ל ויוסף עוד דוד שכ"כ ראב"ן בשם רבינו הלוי בד' קמ"ט ע"א אף בזאת במ"ש הי"מ דמ"ש בכ"מ הלכות בית הבחירה דברי תלמיד הם לא הודה לו שהרי מצינו למרן כ"מ בפ"ה מהלכות מחוסרי פפ"ה דין ט' שפתב דאע"ג דראב"י פליג בבבביתא לא חש ליה פיון שלא נשנה במשנה הרי דאזיל בשיטתיה שבהלכות בית הבחירה.

ולי הדל בהורמנותיה דמרן חיד"א אמינא דמהא לא אריא די"ל דאין פנות מרן כ"מ לומר דדוקא במשנה אתמר האי פללא אלא פנותו על דרך שאמרין בעלמא סתם במשנה ומחלוקת בבבביתא עבדינו עיקר פהסתם שפמשנה אע"ג דאילו הנה תני להאי פלוגתא במשנה לא הנה פסקינו פהסתם דהו"ל סתם ואח"כ מחלוקת אלמא לא משגחינו בבבביתא נגד מה שישנוי במשנה והכי נמי ס"ל למרן בהיה דמחוסרי פפ"ה דכיון דאיכפל תנא דמתניתין ותנא פלוגתא דר"י ור"ש ואשתמיט ליה דעתיה דראב"י תו לא משגחינו בבבביתא דתני להא דראב"י אב"ל בעלמא אי לאו כה"ג הוא אלא במתני' לא תני מידי ובבבביתא מיייתנו פלוגתא דאיזה תנא בהדי ראב"י אפשר דמודה מרן דנקיטינו כראב"י משום דהאי פללא איתיה בבבביתא נמי וכשיטתיה בכל הנהו דוכתי דאיתי בידיה זה הי"מ גדול ויש סעד וסמך לסברתנו מדאמרין בבכורות ד' כ"ג ע"ב לעולם אדרשב"ג והא קמ"ל דבבביתא לאו פלוגתא היא וכתב רש"י לא חשיבא פלוגתא פיון דבמתניתין לא פליגי עליה הלכתא פנותיה אלמא פיון דנחית תנא למיתני האי מילתא ולא תני מאי דתני בבבביתא לא עבדינו עיקר מהבבביתא והה"ד במאי דקמן: ואנכי הוואה דע"כ לפרש דברי מרן כ"מ שבהלכות מחוסרי פפ"ה לדעת הרב יז מלאכי כמו שכתבתי והוא שביז מלאכי בריש פלל תט"ו אחר שפתב דמוכח מהש"ס דהאי פללא איתיה גם בבבביתא פתב וז"ל וכן ראיתי לבעל הלכות גדולות ד' פ"ז ע"ב דעלה דתנא בהנזיקין נ"ב א' ראב"י אומר זה נזה ישבע והלכה כדבריו פתב ואע"ג דמשנת ראב"י קו"ן לית הלכתא פנותיה

דאין למדין הלכה מפי תלמיד וכו' ע"כ אלמא משמע דאי לא הכי הנה פסיק פנותיה אף דבריתא היא עכ"ד זה הי"מ גדול והמעניין בדברי הה"ג והם בסי"מ"ג (סדר גזיקין בבבא קמא ד' פ"ז ע"א) יראה שפסיקים שם ועוד מדלא קתני לה לדראב"י במתניתא ע"כ והוא טעות הדפוס וצ"ל במתניתין וכן הוא בהגהות אשירי בפרק שור שנגח ד' וה' בסי' ה' ותו מדלא קתני לה לדראב"י במתניתא ע"כ ולכאורה על הרב יד מלאכי שמוכח מדברי הבה"ג דגם בבבא קמא ד' ע"כ וכו' יש לתמוה שהרי מסיום דברי הבה"ג משמע בהיפוך שהרי פתב טעמא לפי שלא נשנה במתני' דמשמע דלא נאמר הכלל אלא במה ששנוי במשנה והוא פלא שמוכח מריש מלתיה ולא שפיל לסיפיה מי ששנה זו לא שנה זו והלא בדבור אחד נאמרו, וראיתי שהרב מקנה אברהם במ"ב אות רפ"ד הקשה על הי"מ בזה ממ"ש בהג"א הנ"ל בשם הבה"ג דמוכח דס"ל דלא נאמר הכלל אלא במשנה ע"ש, ומזה לא הנה תמיה לי כולי האי כי אולי לא ראה מ"ש בשמו בהג"א או אפשר היה לומר דמ"ש בהג"א ותו וכו' הם דברי מוהרי"ח שהזכיר שם פן הייתי אומר טרם שראיתי דברי הבה"ג בגופן שלה דמזה נדאי תימה רבתי על הרב יד מלאכי שהרי הוא בכל יאמר ונעלם ממנו ומביא ראיה לעזר והיא שפנגדו, אמנם הדבר ברורלענ"ד שהרב י"מ מבין מדברי הבה"ג שפונתו שפיון דעסיק תנא דמתני' ואייתי פלוגתא דאבא שאול ורבנן וקרא שמיטה מילתיה דראב"י לא משגחינן תו במה ששנוי בבבא קמא וכן היא פונת מרן כ"מ בהיה דהלכות מחוסרי פירה ואזיל לשיטתיה שבשאר דוכתי כנז"ל אח"ז מצאתי חב"ר לסברתי זאת מר ניהו ידי"ן הרב המגיה לס' ימי שלמה בהלכות יו"ט פ"ב ד' ע"ב שכתב בדברי ממש אלא שכתב שמצא סתירה לדבריו ממש בס' תורת חסד פללים קובץ קטן בכלל ד' והוא יצ"ו פתב שדבריו תמוהים ולפי שם' תו"ח הנ"ל אין מצוי אצלי לא נטפלתי לעיין בדבריו ע"ש: ומיהו קושטא קאי דאיכא מרבנא דנקטי דהאי פללא ליתיה א בבבא קמא כמ"ש בפיעיר אנו דהרשב"א בחי' לחולין על ד' ס"ד פתב משם הר"ב העיטור דלא אמרו משנת ראב"י אלא במשנה לא בבבא קמא, והרבה יש שאין הלכה פמותו וכ"כ בתורת הבית ד' נ"ד דהרי"ף והרב העיטור והרב התרומות פסקו פרבנן ואף שאמרו משנת ראב"י קו"ן לא אמרו אלא במשנה אבל בבבא קמא הרבה יש שאין הלכה פמותו והביא מ"ש הר"ב העיטור ד' ק"ז דמשנת ראב"י קו"ן לאו פללא הוא דאשפחן פמה וכמה דאפסיק הלכתא פנותיה, ואי בכל דוכתא הלכה פנותיה אמאי איצטריוך למיפסק הלכה כראב"י ומשמע דעל עיקר הכלל קאמר דלאו פללא הוא אפי' במשנה ויש לדחוק שפונתו למ"ש הרשב"א הנז"ל ע"ש, וכ"כ הרב ערוך השלחן בסי' תרי"ג אות דהרשב"א ס"ל דבבבא קמא לא הוי פללא בכל דוכתא אלא היכא דמסתבר וכ"כ עפ"ד הרשב"א שבתוה"ב הנ"ל ע"ש.

ומדברי הרשב"א הללו תמיה לי על מה שראיתי להרב ח"ץ בסי' י' שכתב דהרב השואל השיג עמ"ש מרן בהלכות בית הבחירה הנ"ל דבבבא קמא ליתיה להאי פללא מדברי הרשב"א והרא"ש (ולא הראה מקומם איה), והשיבו גברא אגברא קרמית דאימור הרמב"ם חולק וכו' ע"ש דמוכח דדעת הרשב"א דאיתיה האי פללא גם בבבא קמא והוא היפוך מ"ש בחי' לחולין ובתורת הבית הנ"ל, ובאמת מדברי הרשב"א בתשו' שהביא מרן הבי"ב פ"ד סי' רצ"ד (בד"ה אילן שנקצץ ונזר וגדל) משמע דנקיט האי פללא גם

בְּבְרִיתָא שְׁפָתַב דְּהֶרְמֵב"ם פְּסַק פְּתַחְמִים מְשׁוּם דְּאָמְרוּ בִירוּשׁ' דר"ש וראב"י אָמְרוּ דְּבַר אַחַד הָוָה לִיהּ שִׁיטָה וְאִין הִלְכָה כְּמוֹתָם עִי"ש.

וְהֶרְדֵּב"ז בִּס' יְקָר תְּפָאֶרֶת בְּפָרְק' י' מֵהִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי דִין י"ב הַב"ד הָרַב נִחְמַד לְמַרְאָה בִּפ"ו דְּכִלְאִים ד' פ"ח סוּע"ג פְּתַב דְּפְסַק פְּתַחְמִים מְשׁוּם דְּכִלְלָא דְּמִשְׁנַת רַאב"י לִיתִּיהּ בְּבְרִיתָא עִי"ש, וּמִדְּלָא אָמַר הֶרְשֵׁב"א הָכִי בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם מוֹכַח דִּס"ל דְּגַם בְּבְרִיתָא אִיתִּיהּ לְהַאי פְּלָלָא וּמִשׁוּ"ה אָתִּי מְטַעֲמָא דְּשִׁיטָה וְלִיפָא לְמִימַר דְּמִשְׁמַע לִיהּ דְּבִקְהָא מִסְתַּבֵּר טַעֲמִין וְהָוָה לֵן לְמִינְקֻט פְּנִתִּיהּ לִילָא טַעֲמָא דְּשִׁיטָה דְּהָא וְדָאִי אִי הָוָה מְסַתַּבֵּר כְּוִוְתִּיהּ הָוִיא הִלְכְתָא פְּנִתִּיהּ כְּדִקִּי"ל בְּעֵלְמָא פְּיַחֲד דְּמְסַתַּבֵּר טַעֲמִיהּ נֶגְד רַבִּים אֱלָא וְדָאִי אִין הֶכְרַע בְּזָה מַצַּד הֶסְבְּרָא וְא"כ הָוָה מְצִי לְמִימַר טַעֲמָא מְשׁוּם דְּלִיתִּיהּ בְּבְרִיתָא וְצ"ע: וְעַל כָּל פְּנִים דַּעַת רַבָּא דְּרַבָּא דְּגַם בְּבְרִיתָא נְקִיטִינָן כְּרַאב"י וְכֵן הִזְפִּיר הַג' בְּעַל שׁו"מ נִר"ו בְּהַגְהוֹתִיו עַל תְּשׁו' הָרַב ח"ץ ס' י' אָפְס קָצָה מְמַקְוֹמוֹת שְׁהַזְכִּיר הָרַב יֵד מְלֶאכִי דְּהַאי פְּלָלָא אִיתִּיהּ גַּם בְּבְרִיתָא וְחִידוּשׁ הוּא לְרוּב בְּקִיאֻתוֹ הַנְּפִלָא בְּקִי בְּכָל חֲדָרֵי שְׁלָא רָאָה בְּזָה דְּבָרֵי הָרַב סְדֵר הַדּוֹרוֹת (בְּתַנְאִים וְאִמּוֹרָאִים בְּאוֹת ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב) כִּיעִי"ש.

וְרֵאִיתִי דְּבַר נְפִלָא בְּסְדֵר הַדּוֹרוֹת שֶׁם שְׁפָתַב וְז"ל וְעִינִן בְּרַא"ש פ"ג דְּנְדָרִים שֶׁהָק' דְּרַב לָא ס"ל פְּלָל זֶה עַכ"ל וְכַעַת לָא מְצַאֲתִי דְּבָרֵי הָרַא"ש הִלְלוּ רַק רֵאִיתִי שֶׁם בְּפִירוּשׁ הָרַא"ש עַל מַאי דְּאַבְעֵיָא לֵן בְּד' כ"ג סוּף ע"ב פְּלִיגִי רַבְּנָן עֲלֵיהּ דְּרַאב"י אוּ לָא אִת"ל פְּלִיגִי הִלְכְתָא פְּנִתִּיהּ אוּ לָא פְּתַב ע"ז דַּאֲע"ג דְּקִי"ל מְשַׁנַּת רַאב"י קו"ן דִּילְמָא הֶכָּא מְסַתַּבֵּר טַעֲמִיָּהּ דְּרַבְּנָן אַף דְּבַר זֶה דְּרַב לִית לִיהּ הַאי פְּלָלָא לָא מְצַאֲתִי וְהַדְּבַר תְּמוּהָ לִזְמַר כֵּן שְׁהָרִי הָרַא"ש גּוֹפִיָּה בַּהֲלַק"ט רִישׁ הִלְכוֹת טְוִמָּאָה פְּתַב מְפִירוּשׁ דְּרַב אִית לִיהּ פְּלָלָא דְּמִשְׁנַת רַאב"י כְּדִמּוֹכַח בִּיבְמוֹת ס' א' וּבְסְדֵר הַדּוֹרוֹת שֶׁם הִזְפִּיר דְּבָרֵי הָרַא"ש בַּהֲלַק"ט הִלְכוֹת טְוִמָּאָה הַנְּ"ל וְהָרַב יֵד מְלֶאכִי בְּכָלל תִּי"ד הוֹסִיף דְּכֵן מְבֹאֵר בְּבִכּוֹרוֹת ד' כ"ג ע"ב דְּרַב אִית לִיהּ הַאי פְּלָלָא וְהַתְּפִלָּא.

עַמ"ש הָרַב חו"י בְּשֵׁם הָרַא"ש דְּלִית לִיהּ לְרַב הַאי פְּלָלָא עִי"ש, וְאִם אָמַת הַדְּבַר כַּמ"ש הָרַב סְדֵר הַדּוֹרוֹת בְּשֵׁם הָרַא"ש הֵנִי מְלִי דְּמַר סְתְרָאִי נִינְהוּ וְצ"ע: עוֹד רֵאִיתִי שֶׁם שְׁפָתַב לְהַכְרִיחַ דְּהַאי פְּלָלָא אִיתִּיהּ בְּבְרִיתָא נְמִי וְגַם הִבִּיא הַסּוֹבְרִים כֵּן וּמ"ש הָרַב חו"י דָּאִין הֶכְרַח שֶׁהוּא גַּם בְּבְרִיתָא לְפִי מַה שְׁפִירוּשׁוֹ הֶרְאִשׁוּנִים דְּק"ב ר"ל בְּמִסְפָּר ק"ב שְׁנָה רַאב"י וְאִם אִין בְּרִיתָא בְּכָלל א"כ בְּצָרִי לְהוּ מִק"ב דְּלָא אֲשַׁפְּחוּ דְּאִזְכֵּר רַאב"י בְּמַתְנֵי ק"ב פְּעָמִים דָּאִין זֶה הֶכְרַח דִּי"ל שְׁהָיוּ אִזְ בִּימֵי הַתְּנָאִים מְשַׁנְיֹת מְרוּבּוֹת וּבְהֵן הָיוּ ק"ב וְכו' הָוָה אַחַר כָּל זֹאת פְּתַב וּבִפ' אֱלוּ קְשָׁרִים הִלְכָה כְּרַאב"י מְדַפְּסַק פְּנִתִּיהּ מְפִלָּל שְׁהַפְּלִל אִינוּ מוֹעִיל וְהָוָה מ"ש מִפ' אֱלוּ קְשָׁרִים כֵּן הָוָה לְפִי הַנְּרָאָה לְמ"ש שֶׁם בְּד' קִי"ג ע"א אָמַר ר"י אָמַר שְׁמוּאֵל הִלְכָה כְּרַאב"י וְקָאִי אֲדַתְנָן בְּמַתְנֵי רַאב"י אוֹמַר קוֹשְׁרִין לְפָנֵי הַבְּהֵמָה בְּשִׁבִיל שְׁלָא תִצָּא וְא"כ כֵּן הָוָה לְהוֹכִיחַ דְּלִיתִּיהּ לְהַאי פְּלָלָא כְּלָל לָא אַף בְּמִשְׁנָה וְיִשׁ לְתַמּוּהָ עֲלִיו כְּכֹל מַה שְׁתַּמָּה הָרַב יֵד מְלֶאכִי בְּכָלל תִּי"ד עַמ"ש הָרַב חו"י יָאִיר דְּרַב לִית לִיהּ הַאי פְּלָלָא וְכו' דְּזֶה לָא יִתְכֵן דְּלָא אֲשַׁפְּחוּ מֵאֵן דְּפִלִּיג אֶהָאִי פְּלָלָא וְכו' עִי"ש אִיבְרָא דְּלִפִּי הַנְּרָאָה שְׁפִיר קָאֲמַר הָרַב סְדֵר הַדּוֹרוֹת דְּמִדְּאִיצְטְרִיף ר"י אָמַר שְׁמוּאֵל לְמִפְּסַק הִלְכָה פְּנִתִּיהּ מוֹכַח דְּלִית הַאי פְּלָלָא וְכֵן כּוֹתְבִים הֶרְאִשׁוּנִים בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת עִינִן לְרַבּוֹתֵינוּ

בְּעֵלֵי הַתּוֹסֵ' בַּמֶּס' ע"ז ד' ל"ב ע"ב דַּמְמ"ש בַּש"ס שְׁם אָמַר ר"י אָמַר שְׁמוּאֵל הֶלְכָה פְּרָשָׁב"ג הוֹכִיחוּ דְהַנִּי אַמּוֹרָאֵי לִית לְהוּ פְּלָלָא דְכָל מְקוּם שְׁשִׁנָּה רַשְׁבִּי"ג הֶלְכָה פְּמוֹתוֹ מְדַאֲצְטְרִיכוּ לְמִיפְסַק פְּנוֹתֶיהָ, וְעֵינֵי בַּאֲס"ז לְמַס' בִּיצָה ד' כ"ד ע"א אַמ"ש בַּש"ס אָמַר ר"י אָמַר שְׁמוּאֵל הֶלְכָה פְּרָשָׁב"ג וּבַמ"ש בְּמַכְתָּב לְחִזְקִיָּהוּ שְׁם וַיֵּשׁ לְתַמּוּהָ עַל הָרַב יִד מְלָאכִי שְׁהִדְחִיק מְאֹד דְּלֹא יִתְכַן לְוַמַּר דְּרַב לִית לֵיהָ פְּלָלָא דְמִשְׁנַת רַאב"י קַב וְנָקִי דְלֹא אֲשַׁכְחֵן בְּכוּלֵיהָ תְּלַמוּדָא מֵאֵן דְּפָלִיג אֶהָאֵי פְּלָלָא וְהֵלֵא מְדַבְּרֵי רַבּוּתֵינוּ הַתּוֹסֵ' בַּמֶּס' ע"ז הַנְּ"ל אֲנֹן לְמַדִּין דְּר"י אָמַר שְׁמוּאֵל לִית לֵיהָ הָאֵי פְּלָלָא מְדַאֲצְטְרִיךְ לְפִסְנוֹק פְּמוֹתוֹ וְכֹף הֵם פֶּשֶׁט דְּבָרֵי הָרַב הָעֵיטוֹר שְׁהִבִּיא מְרֹן חֵיד"א בִּיעֵיר אֲזֵן שְׁם דְּמַדְפְּסִקֵּנוּ בְּאִיזָה דְּוֹכְתִי כְּרַאב"י מוֹכַח דְּלִיתֶיהָ לְהָאֵי פְּלָלָא אֶלָּא שְׁנִדְחַק שְׁם לְפָרֵשׁ דְּרַק אַפְרִיתָא קָאֵי כִיעֵי"ש, הֵן אֲמַת דְּבַלְקוּטוֹת הַרְמַב"ן לְמַס' שְׁבוּעוֹת ד' מ"ב ע"ב (בְּדַפֵּי הַסְפָּר ד' ג"ן ע"א בַּד"ה וְאִיפָא) פְּתַב אֶהָאֵי דְפָרַק אֵלּוּ קְשָׁרִים דְּאֲצְטְרִיכוּ לְוַמַּר הֶלְכָה כְּרַאב"י לְאֲשַׁמוּעֵינוּ דְּפָלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהָ עִי"ש.

אַמְנָם מְדַבְּרֵי רַש"י שְׁם שְׁכַתְבַּת הֶלְכָה מְפָלֵל דְּפָלִיגֵי בְּתַמִּיהָ אַמְאֵי פְּלִיגֵי הָא דְּמִי לְהַנְדֹּף דְּלַעִיל עַכ"ל. מוֹכַח דַּס"ל דְּלֹא מְצִינֵן לְמִימַר דְּפָלִיגֵי רַבְּנָן עֲלֵיהָ, וְא"כ מוֹכַח דְּלִית לְהוּ הָאֵי פְּלָלָא.

וּבְעֵיקָר הוֹכַחַת הָרַב סֵדֶר הַדּוֹרוֹת בַּמַּחְתָּה"ר אִישְׁתַּמִּיט מְנִיָּה מ"ש הַתּוֹסֵ' בְּכּוֹרוֹת ד' כ"ג ע"ב בַּד"ה מִשְׁנַת רַאב"י וְנ"ל אַעפ"י שְׁיֵשׁ מְקוּמוֹת שְׁפּוֹסַק הֶלְכָה כְּרַאב"י פְּדַאֲשַׁכְחֵן בְּרִישׁ הַדֶּר עִם הַנְּכָרִי, וְרַב גּוּפִיָּה בַּפ' הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ יֵשׁ דְּלֹא מְסַתְּבַר פְּנוֹתֶיהָ לְפִיכְדָּה הַנּוֹצְרֵךְ לְפִסְנוֹק הֶלְכָה עַכ"ל, הָרִי דְהַתּוֹסֵ' נִרְגְּשׁוּ מְדַאֲשַׁכְחֵן בְּאִיזָה דְּוֹכְתִי דְּפָסִיק הַש"ס הֶלְכָה כְּרַאב"י וּבַתֵּר דְּאִית לֵן פְּלָלָא לְמָה לִי לְמִיפְסַק הֶלְכָה בְּפִרְטוֹת וְהָא אֲתִיָּא מְפָלָלָא וְנִיחָא לְהוּ דְּמִשׁוּם דְּמִשְׁמַע לְפּוּם רִיחָטָא דְּלֹא מְסַתְּבַר טַעְמִיָּה הַנּוֹצְרֵכוּ לְפִסְנוֹק בְּהָאֵי וּלְעוֹלָם בְּעֵלְמָא הַפְּלָל שְׁרִיר וְקִיָּים, וּבְזָה מְתִינִישׁב הֵהָאֵי דְּאֵלּוּ קְשָׁרִים, וְגַם מְפָרֵן חֵיד"א בִּיעֵיר אֲזֵן הַנְּ"ל נְעַלְמוּ דְּבָרֵי הַתּוֹסֵ' הַנְּ"ל אֶלָּא שְׁדַבְּרֵי הַתּוֹסֵ' הֵלְלוּ נְרָאִים סוֹתְרִים לְמ"ש בַּמֶּס' ע"ז ד' ל"ב הַנְּ"ל דְּמַדְאֵמַר ר"י אָמַר שְׁמוּאֵל הֶלְכָה פְּרָשָׁב"ג מוֹכִיחִים דְּלִית לְהוּ פְּלָלָא דְּרַשְׁבִּי"ג, וּלְפִי דְּבָרֵיהֶם שְׁבַבְכוֹרוֹת אֵין הַכְּרַח מְזָה דְּאִימּוֹר מִשׁוּם דִּי"ל דְּלֹא מְסַתְּבַר טַעְמִיָּה הַנּוֹצְרֵכוּ לְפִסְנוֹק פְּמוֹתוֹ, וְעַל הַפֶּל צ"ע: נַחְזוֹר לְמָה שְׁכַתְּבָנוּ בְּשֵׁם הַרְבְּנִים הַנּוֹ"ל דְּהָאֵי פְּלָלָא אִיתִיָּה גַם בְּבְרִיתָא, גַם הָרַב מְלֵא הַרוּעִים בְּקוּנְטְרַס שׁוּנָה הֶלְכוֹת ד' מ"ג ע"ד וּד' מ"ד הִבִּיא בְּזָה מַעְרְכָה מוּל מַעְרְכָה וְנַעְתּוֹ דְּנָקִיטִינֵן פְּדַעַת הַסּוֹבְרִים דְּגַם בְּבְרִיתָא אִיתִיָּה לְהָאֵי פְּלָלָא.

וְתַמִּיָּה לִי עַמ"ש שְׁם בָּאוֹת ד', וְנ"ל הָרַב בַּכ"מ בַּהַל' ק"פ שְׁם בְּהַגָּהָה וּבַפ"ב מַה'ל' בֵּית הַבְּחִירָה פְּסַק פְּרָשָׁב"י נְגִד רַאב"י מִשׁוּם דְּהוּא מְאַרְיָה דְּשְׁמַעְתָּא וְאִי מִשׁוּם דְּמִשְׁנַת רַאב"י קַב וְנָקִי ה"מ בְּמִשְׁנָה עַכ"ד.

וְהָרַב חָכָם צָבִי סִי' י' הָאָרִיף לְחַלּוֹק עֲלֵיו וְכו', ע"כ לְעַנְיָנוּ דְּנִרְאָה מְזָה דְּמִשְׁמַע לִיהָ שְׁהַגָּהָה שְׁבַה'ל' ק"פ הֵם דְּבָרֵי מְרֹן כ"מ. וְלִי הַדְּלַבְמַחְתָּה"ר נ"ל שְׁזָה טַעוֹת הוּא בְּיָדוֹ דְּהַגָּהוֹת הֵהֵם לֹא מְפָרֵן כ"מ הֵם שְׁהָרִי בְּכַמָּה מְקוּמוֹת מְזַפִּיר בְּהֵן דְּבָרֵי מְרֹן כ"מ וְחוֹלַק עֲלֵיו עִי"ש בַּפ"ד מְהַלְכוֹת קְרַבֵּן פְּסַח דִּין ג' וְנ"ל וְלֹא הַשְּׁמִיטוּ כְּמוֹ שְׁחָשַׁב הַכ"מ וְתַמִּיָּה לִי עֲלֵיו שְׁהוּא בְּעַצְמוֹ פְּתַב שְׁם וְכו' עִי"ש, וְשְׁם בְּדִין ו' (ע"ד מְרֹן כ"מ בַּד"ה וְהַשְּׁתָּא)

פְּתַב אֱלוֹ דְבָרָיו תְּמוּהִים הֵן דְּהָא ת"ק הוּא דס"ל הָכִי וּבְהִדְיָא פְּסַק הָרַמְבַּ"ם כְּוִתִּיהָ עַכ"ל, דְּמוּכַח דְּדַבְרֵי רַב אֶחָד הֵם וּמִשִּׁיג עַל מָרְן כ"מ (כְּמִדּוּמָה לִי שְׁקַבְלִיתִי אוּ רְאִיתִי בְּפִסְרִים שְׁהִגְהוּת אֱלוֹ הֵם לְהֶרֶב מְרַכְבַּת הַמְּשֻׁנָה אֲשֶׁכְּנֹזִי), וְדַבְרֵי הַהִגְהָה שְׁצִיִּין בְּמֵלֵא הָרוּעִים, לְפִי הַנְּרָאָה כְּוִנְתּוֹ לַמ"ש בַּפ"ה מְהִלְכוֹת קָרְבָן פְּסַח דִּין ה' וְהוּא תִּימָה שְׁשֵׁם מְפֹרָשׁ שְׁאִינָם דְּבָרֵי מָרְן כְּמוֹ שְׁפָתַב וְז"ל וְרַבֵּינוּ פְּסַק כַּת"ק, וְאִם דַּעַת הָרַאָב"ד לְהַשִּׁיגוּ שְׁהִיָּה לֹו לְפִסְוֹק כְּרַאב"י דְּמִשְׁנֵתוֹ קַב וְנָקִי אֵינוֹ הַשְּׁגָה דְּהִיָּנוּ בְּמִשְׁנָה וְלֹא בְּבִרְיָתָא פְּדָאֲמַרִּינוּ בְּכַמָּה דְּוֹכְתֵי וְשִׁמָּא הִיָּה לְהָרַאָב"ד וְלַמוֹהֲרֵי"ק גִּיְרָסָא אַחֲרַת בְּתוֹסְפָתָא עַכ"ל, הָרִי גַם בַּהֲגַה"ה זֹו הַזְּכִיר אֶת מוֹהֲרֵי"ק מֵר גִּיָּהוּ מָרְן כ"מ וְאִיָּהּ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת לְחֻשׁוֹב שְׁהִגְהוּת הַלְלוּ הֵם מְמָרְן כ"מ וּבְעֵינֵי יִפְלֵא וְהֶרֶב יָד מְלֹאכֵי שָׁם (בַּד"ה וְדַעַת הָרַא"ש) אַחַר שְׁהָאָרִיף לְהוֹכִיחַ דְּאִיתִיהָ לְהָאִי פְּלֵלָא גַם בְּבִרְיָתָא סִיָּים וְאִמַּר דְּלֹא פְּהַמְגִיָּה בְּהִלְכוֹת קָרְבָן פְּסַח פ"ה דְּפוּס אֲמַשְׁטְרָדֵם שְׁפָתַב בְּפִשְׁיִטוֹת דְּלֹא אֲתַמַּר הֵךְ פְּלֵלָא אֲלֵא בְּמִשְׁנָה וְלֹא בְּתוֹסְפָתָא פְּדָאֲמַרִּינוּ בְּכַמָּה דְּוֹכְתֵי דְּלִיתָא וְלֹא אֲתַמַּר הָכִי בְּשׁוּם דְּוֹכְתָא עַכ"ל הָרִי שְׁיַיְחֹס הִגְהָה זֹו לְרַב אַחַר כְּמוֹ שְׁהוּא בְּאַמְתָּ וְלֹא דְּבָרֵי מָרְן הֵם וְהוּא פְּשׁוּט וְדַעַת הָרַא"ם בַּס' הִירָאִים דְּגַם בְּבִרְיָתָא אִיתִיהָ לְהָאִי פְּלֵלָא כְּמוֹ שְׁהִבִּיא בְּשִׁמּוֹ הָרַב יָד מְלֹאכֵי שַׁכ"כ בַּסִּי צ"ו וּבַסִּי קצ"ו גַם הָרַב מִטָּה אֲהֲרֹן בְּמַעֲרַכַת הַבִּי"ת (ד' ל"ה ע"ד בַּד"ה נוֹרְאוֹת) כ"כ עַפ"י דְּבָרָיו שְׁבִשְׁנֵי סִי הַנ"ל וּבַסְתִּירַת דְּבָרֵי מָרְן כ"מ בְּהָאִי פְּלֵלָא מ"ש בַּהֲל' בֵּית הַבְּחִירָה עַמ"ש בְּשִׁאָר דְּוֹכְתֵי, עֵינֵי לַמ"מ בַּס' מְנַחֵה טְהוּרָה ד' ק"ך ע"ד.

וְרִאִיתִי לְהַזְכִּיר מַה שְׁרִאִיתִי שָׁם שֶׁהַצ"ת (וְהוּא דְּבָר הָרַאֲוִי לְשׁוּם לַב), דְּמַצִּינוּ בְּאִיזָה מְקוֹמוֹת דְּאָרְף שְׁדַבְרֵי רַאב"י שְׁנוֹ חֲכָמִים בְּלִשׁוֹן הַמְּשֻׁנָה וְלֹא פְּלִיגֵי רַבְּנֵי עַלִּיהָ לֹא פְּסַקִּינוּ כְּוִתִּיהָ וְהֵם בְּמַתְּנִיתִין דְּפָרָה פ"ט מ"ב פְּסַק הָרַמְבַּ"ם דְּלֹא כְּרַאב"י אָרְף דְּקֹאֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן כְּוִנְתִּיהָ וְכֵן בְּהִלְכוֹת פְּלִים פִּי"ז הַט"ז וְכֵן בְּפָרְק כ"ב וְלֹא פְּנִיתִי לַעֲיִין בְּהֵם וְלֹא אֲמַרְתִּי אֲלֵא לְהַזְכִּיר וּלְהַעִיר אֲזַן שׁוֹמַעַת.

וּבַס' יָמֵי שְׁלֹמֶה הַנ"ל (בַּד"ה וְאָנְכִי) הָאָרִיף בְּכֻלָּל זֶה אִם הוּא גַם בְּבִרְיָתָא, גַם הָרַב מוֹהֲר"ץ הִירָשׁ חִיּוֹת בְּהִגְהוּתָיו לְנִדְרִים פ"ג (בְּהִגְהוּת הַנ"ל נִרְשֵׁם הִגְהָה זֹו עַל ד' כ"ז ע"ב וְהוּא טְעוּת פִּי צ"ל ד' כ"ג ע"ש שְׁשֵׁם הֵם דְּבָרֵי הָרַא"ש שְׁהִבִּיא כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הָרוּאָה) הַזְּכִיר דְּגַם בְּבִרְיָתָא אִיתִיהָ לְהָאִי פְּלֵלָא עֵינֵי שָׁם וְעֵינֵי לְהָרַב יָד דְּוֹד (לִי"ד) בְּרַסִּי ט"ו: סִימָן נַה (מְקוֹנְטֵרַס הַפְּלִים מַעֲרַכַת הַפ"ם אוֹת קכ"ג).

נַה מְשֻׁנַת רַאב"י קַב וְנָקִי אִם הוּא דְּוִקָא נְגִד יָחִיד אוּ אָרְף נְגִד רַבִּים הוּא מַחְלוֹקַת עֲצוּם וְהָאָרִיכוּ בְּזֶה רַבְּנֵי בְּתַרְאֵי בְּעַלִּי הַפְּלִים וְרִאִיתִי לְהָרַב תַּפְּאָרַת יִשְׂרָאֵל (פִּיה"מ) בַּפ"ג דַּמַּס' תְּרוּמוֹת מ"ה דַּתְּנֵן רַאב"י אוֹמַר הָאוֹמַר עֲשׂוֹר מַעֲשֹׁר זֶה וְכו' שְׁפָתַב וְז"ל וּמ"ש הַר"מ וּר"ב דְּקִי"ל כַּת"ק ק"ל הָרִי מְשֻׁנַת רַאב"י קַב וְנָקִי וְאִין לוֹמַר דְּזֶה לִיתָא בְּחוּלְק אַרְבִּים דְּהָרִי הָרִי"ף שְׁבוּעוֹת ד' ש"ח לֹא כ"כ וְכ"כ רַתוּי"ט פ"ב דְּכֻלְאִים מ"ט וְכ"כ הָרַא"ש בַּה"ק הִלְכוֹת טו"מ ד' כ"ח ע"ב ד"ה לֵה יִטְמָא וְעֵינֵי חו"י סצ"ד ד' צ"ד ע"ב וְצ"ל כְּתוֹסְפוֹת בְּכוּרוֹת ד' כ"ג ע"ב דְּהִיָּקָא דְּלֹא מְסַתְּבַר טַעְמִיהָ אִין הִלְכָה כְּמוֹתוֹ עַכ"ל וְאִינִי מַבִּין דְּבָרָיו דְּאִי גִימָא דְּנָקְטִי הָאִי פְּלֵלָא וְאִפְּלִי נְגִד רַבִּים הִיָּנוּ וְדָאִי אָרְף הִיָּקָא דְּלֹא אִיתְחַזִּי לֹן דְּמַסְתְּבַר טַעְמִיהָ דְּאִי דְּוִקָא בְּדִאִיתְחַזִּי לֹן דְּמַסְתְּבַר טַעְמִיהָ א"כ פְּלֵלָא לְמָה לִי וּמֵאִי אֲהֲנִי לֹן פְּלֵלָא הִלֵּא בְּכָל דְּוִקָתָא נְקִיטִינוּ אָרְף פְּיָחִיד נְגִד רַבִּים הִיָּקָא דְּמַסְתְּבַר טַעְמִיהָ

כדמוכח במס' ביצה ד' י"א ע"א אלא למ"ד אין הלכה כר"י פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתבר טעמיה דר"י קמ"ל הרי דאי הנה מסתבר טעמיה דר"י לא הנה אמרינו דהלכה כרבים והכי מוכח בש"ס בכמה דוכתי אלא ודאי כי יהבינו פלגא לא תלינו מילתא במסתבר טעמיה או לא ומ"ש מדברי התוס' בכורות הנה דברי התוס' שם הם שנגרשו בהאי פלגא מדמצינו בש"ס עירובין ויבמות דפסקו כראב"י בפרטות בדינים השנויים שם דלמה לי למיפסק בהנהו דוכתי בפרט כראב"י והא מפלגא שמעינו דהלכה כמותו וע"ז כתבו יש דלא מסתבר פנותיה לפיכך הוצרך לפסוק הלכה עכ"ל ונמצא לפי זה דגם כי לא מסתבר טעמיה פסקינו פנותיה וא"כ כל דלא חזינו בש"ס דפסיק הלכה פנותיה אין לנו לומר אלא דקים ליה לש"ס דמסתבר טעמיה ולא הוצרך לפסוק בהדיא דסמך על הפלג ואין לנו ללמוד מדבריהם דהיכא דלדין מיתחזי דלא מסתבר פנותיה לא נקיטינו פנותיה והדרא קושיא על הרמב"ם, והר"ב דכיון דאיתיה להאי פלגא גם נגד רבים מנ"ל דבהא לא מסתבר ולא קי"ל פנותיה כל שלא נתפרש בש"ס שאין הלכה כמותו בזה או לכל הפחות איזו הוכחה דלא קי"ל כמותו על דרך שפתי הרב קול הרמז בעירובין פ"ח משנה י', דלפי מ"ש הר"א ש בפרק מי שהוציאהו בשם ר"ח דדוקא מנין ק"ב הלכות הוא דקי"ל כראב"י כל היכא דאיכא הוכחה דאין הלכה כמותו לא פסקינו פנותיה עי"ש וא"כ כל דליכא שום הוכחה בש"ס ודאי דאית לן למיפסיק פנותיה אי סבירא לן האי פלגא גם נגד רבים כדאמר מר עפ"י דברי הרי"ף וכמו שפן הוא באמת דעת רובא דרבנן ואתא ומפלגם הרי"ף והרמב"ם כמו שהאריך להוכיח פן הרב יד מלאכי בכלל תי"ז מהיכא תיתי לומר מדנפישין דלא מסתבר בהא פנותיה וכינצא לזה השיב מרן מוהרד"ף בשושנים לדוד בפ"ח דעירובין שם, עמ"ש הרב ב"ד דטעמא דפסק הרמב"ם התם פרבן משום דמסתבר טפי טעמייהו ורצה לדמותו למ"ש הרב תוי"ט בפ"ב דכלאים מ"ט דמשום דלא אתפרש טעמא דראב"י פסק פרבן דליתא א"א דמי פלל דהתם לא אתפרש טעמא דראב"י פלל ואין ללמוד מזה לומר דמסתבר טעמא דרבנן טפי ומשו"ה ליפסוק פנותיהו עי"ש, וגם מאי דמוכח מדברי הר"א ש בפירושו לנדרים ד' כ"ג סוף ע"ב, וכן מדברי התוס' שם דתלי במסתבר טעמא היינו לגבי חכמי הש"ס שהם רשאים לומר דמסתבר פנותיה או פהחולק אבל הפוסקים אין בכחם לומר בהא מסתבר ובהא לא מסתברא כל דליכא הוכחה מהש"ס דא"כ נמת תורת כל אדם בידו והפלל בטל מעיקרו ומ"ש הרב תפ"י דהרב תוי"ט כתב דגם נגד רבים הלכה כראב"י איברא דאף דלא כתב פן בפירוש הכי מוכח ממ"ש וז"ל ומ"ש הרב הלכה כחכמים אע"ג דמשנת ראב"י קב ונקי הכא לא אתפרש טעמיה דמשמע דאי לא דלא אתפרש טעמיה הנה לן למינקט כראב"י נגד חכמים מ"מ בעירובין פ"ח מ"י הנ"ל (בד"ה וחכמים אומרים) כתב כ"ש שהרב והרמב"ם פסקו כחכמים ולא השגיחו למשנתו של ראב"י משום דס"ל דלאו פלגא לכל מקום והוכיח שפן גם דעת הרי"ף והרא"ש עי"ש.

ואילו הנה הרב תפ"י רואה דבריו אלה הנה מיישב בזה ההיא דתרומות דעסיק בה. והרב יד מלאכי בכלל תי"ז אחר שהאריך להוכיח שדעת הרי"ף דנקיטינו כראב"י אף נגד רבים שפן שנה לנו בזקנותו והביא בידו המלאה חבל גביאים מתנבאים בסניגון אחד שפן היא דעת הרי"ף סיים וכתב (סמוך לד"ה וראיתי) ומכאן אתה דן דלא צדק הרב

תוי"ט במ"ש בפ"ח דעירובין מ"י דלדעת הרי"ף לאו פלגא הוא לכל מקום דליתא עכ"ל, ואילו עמ"ש הרב תוי"ט שפן דעת הרמב"ם והר"ב ג"כ לא ערער פלוג משום דלקמיה פבואו לברר דעת הרמב"ם פהרי"ף בזקנותו או בגילדותו לא נתיישבה דעתו בדבר זה פי עינו ראה סתירות רבות בדברי הה"מ ובדברי מרן כ"מ כיעי"ש וא"כ לא נפלאה היא סברת הרב תוי"ט בדעתו אף אנו נמי נימא משום יתובי דעתין בההיא דתרומות פשיטת הרב תוי"ט בעירובין ה"ל ובדעת הרא"ש שפכת הרב תפ"י דס"ל דגם נגד רבים הלכה פמותו פן פתב גם הרב יד מלאכי פריש פלל תי"ז ומלבד הנהו דוכתי דאייתי בידיה להוכיח פן כיעי"ש, הכי מוכח נמי ממ"ש בפירושו למס' נדרים ד' כ"ג ע"ב אמאי דאפעיא אל אי פליגי רבנו עליה דראב"י ואי הלכה כראב"י פתב ע"ז ואע"ג דאמרנו בפ' הבע"י ד' מ"ט משנת ראב"י קו"ן דילמא הכא מסתבר טעמייהו דרבנו עכ"ל וכ"כ התוס' שם ועי"ש מ"ש עוד אי נמי וכו' והרב סדר הדורות (פאות ר' אליעזר בוניעלב) הביא זה בשם התוס' ולא הזכיר את דברי הרא"ש וכ"כ הרב מוהרצ"ח בהגהותיו שם ועיין בענין זה בדברי רבנו קדישי שרשמי פאות קכ"ב שפלגם הם המדברים גם בכלל זה, ומדברי הרדב"ז שהביא הרב נחמד למראה בדף פ"ח סוף ע"ג שפתב בס' יקר תפארת פפרק י' מהלכות מעשר שני דמה שפסק הרמב"ם פחכמים היינו משום דסובר דלא אמרו משנת ראב"י קב ונקי אלא פמשנה מוכח דס"ל דגם נגד חכמים הלכה פמותו והנה הרב יד מלאכי שם הביא מ"ש מרן החביב בדינא דחיי ח"ב ד' כ"ח ע"ב דלדעת הרמב"ם והסמ"ג לית הלכתא כראב"י נגד רבים וכתב שדבריו תמוהים שהרי פתב הה"מ בהלכות אישות ר"פ י"ב דאף שהם שנים נגד ראב"י משנת ראב"י קו"ן, ויפה השיב ע"ז מ"מ בס' מנחה טהורה ד' ק"ך ע"ב שדברי הה"מ לאו אליבא דהרמב"ם אמורים אלא סברא דנפשיה הוא.

אמנם מ"ש שם עוד על מה שהביא הרב י"מ מדברי הה"מ בסו"פ ששי מהלכות שבת (ורבינו פסק פמותם לפי שהם שנים לגבי ת"ק ועוד משנת ראב"י קו"ן) דלא עיין יפה דהתם נאמר פל פתר איפכא דראב"י ור"ן פליגי את"ק ופסק פנותייהו דרבים גינהו ועוד דמשנת ראב"י קו"ן והפונה במ"ש ועוד ר"ל דאפילו הנה ראב"י יחיד בסברתו הלכה פמותו משום דמשנתו קו"ן וא"כ אין שום ראיה מהכא להיכא דפליגי עכ"ל.

ובענייני לא זכיתי להבין דב"ק דנדאי פונת הה"מ לומר דאף אי לא הנה קאי ר"ן פשיטתיה דראב"י והנה ראב"י לחודיה פליג את"ק הנה לן למיפסק כראב"י דמשנתו קב ונקי, וא"כ לפי מאי דמשמע ליה להרב יד מלאכי דסברת הת"ק חשיב רבים פאילו תני בהדיא חכמים אומרים שפיר מוכיח דס"ל להה"מ בעד רבינו דכללא דראב"י היא אף נגד רבים, ולפי הנראה לא הנה צריך למ"ש כנז"ל שהרי לפי מ"ש שם לקמיה דעד פאן לא אמר הרב דינא דחיי דאין הלכה פמותו נגד רבים אלא דוקא פשנזכר בפירוש וחכמים אומרים וכיוצא אבל מה ששנוי סברת ת"ק בסתם לא חשיב רבים לענין זה ועפ"י חילוק זה פא לכלל ישוב פל דברי הה"מ ומרן כ"מ שפראים פסותרים בענין זה כיעי"ש.

לפי זה נראה דההיא דפ"ו מהלכות שבת נמי מתיישבת בזה דהתם היא סברת הת"ק ולא הונזכר חכמים אומרים ולכן שפיר קאמר הה"מ דאף אי לא הנה ר"ן קאי פנותיה כראב"י הלכה כראב"י נגד סברת הת"ק דחשיב לזה ת"ק יחיד ומשנתו קב ונקי אלא דבעיקר

ישוּב זֶה יֵשׁ לְפַקְפֶּק לַעֲנִי דְדוֹדָאֵי לֹא נוֹכַל לְכַחַד דְּסִבְרַת הַת"ק שְׁשׁוּנוּיָהּ בְּסִתְּמָהּ חֲשִׁיבָה סִבְרַת רַבִּים כְּמוֹ שְׁמַתְבָּאָר מִדְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּרִישׁ מַס' בִּיצָה וּבִיבְמוֹת ד' מ"ד, וּמִדְּבָרֵי הָרֵאָב"ד וְהַרְשָׁב"א וְהָרֵא"ש כְּמוֹ שְׁרִשְׁמִתִּי בְּמַעְרַכְתָּהּ הַסֵּמ"ךְ אוֹת ס"ט לַעֲנִינֵן כְּלָלָא דְסִתְּמָה מְשֻׁנָּה עֵי"ש וּבְמָה שֶׁהִבְאֵתִי בְּמַעְרַכְתָּהּ הִי אוֹת ל"ה, וְא"כ לֹא מְסַתְבֵּר לְחַלְקָא בֵּין שְׁנוּי בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים לְסִבְרַת הַת"ק שְׁשׁוּנוּיָת בְּסִתְּמָהּ וְעוֹד אֵינִי יוֹדֵעַ מַה יַעֲנֶה לַמ"ש הַה"מ בְּפָרְק י"ח מֵהִלְכוֹת שֶׁבֶת הִי"א אֲמַתְנִיתִין דְּצָרוּר אֲבָן כְּדִי לְזָרוּק בְּעוֹף רַאב"י אוֹמֵר כְּדִי לְזָרוּק בְּבִהְמָה וְז"ל וּבְגִמְרָא אָמַר ר' יוֹחָנָן וְהוּא שְׁמַרְגְּשֵׁת בָּהּ וְכַמָּה שְׁיַעוּרָה תֵּנָא רַאב"י אוֹמֵר מְשַׁקֵּל עֲשָׂרָה זִוְזִים ע"כ, וּלְכַךְ פָּסַק רַבִּינוּ כְּרַאב"י עכ"ל.

וְהַמּוֹבֵן מִדְּבָרֵי הַה"מ הוּא דְמִשׁוּם דַּר' יוֹחָנָן מְפָרֵשׁ מִקְלַתִּיהּ דְּרַאב"י פָּסַק רַבִּינוּ כְּמוֹתוֹ הָא לֹא הִנֵּה פָּסִיק כַּת"ק וְלֹא הִנֵּה מְשַׁגַּח בְּכָלְלָא דְרַאב"י וְאֲמַאי הָא סִבְרַת ת"ק לֹא נִשְׁנִית בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים אֲלָא סִבְרָא סִתְּמִית וּמִן הַתִּימָה עַל ה"מ שְׁמַאֲחַר שֶׁהִרְבַּי י"מ בְּכָלֵל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהִבִּיא בְּזֶה צִיּוּן גַּם הָא דְפִי"ח מֵהִלְכוֹת שֶׁבֶת אִיךְ כְּתַב דַּעֲפ"י חִילּוּקוֹ (בֵּין חֲכָמִים אוֹמְרִים לְסִבְרָא סִתְּמִית) מְתִישְׁבִים כָּל דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם וְהַה"מ וְכ"מ וְכו' כִּיעֵי"ש, וְהָאֲדָם יִרְאֶה לַעֲיִנִים דְּלֹא יִתְיַשֵּׁב בְּזֶה הִךְ דְּצָרוּר וְכו': וְנִגְדַּד סִתְּמָה מְשֻׁנָּה לֹא אֲמַרִּינוּ מְשֻׁנָּת רַאב"י קו"ן פֶּן מְתַבָּאָר מַמ"ש הָרַמְבַּ"ם בְּהִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוֹסְפִין פ"ד הִלְכָה ח' עֵי"ש בְּדְבָרֵי מָרְן כ"מ, וְעִיּוּן מְלֵא הַרוּעִים בַּח"ב בְּקוֹנְטְרִיס שׁוֹנָה הִלְכוֹת בְּכָלְלִין ד' מ"ד ע"א אוֹת י' שְׁפַתְבָּאָר בְּשֵׁם מְגִינֵי שְׁלֵמָה ד' פ"ז בְּדַפּוּס אֲמַשְׁטְרֵדִם שְׁהָאִרִיךְ וּמְסִיק דְּנִגְדַּד סִתְּמָה מְשֻׁנָּה אֵין הִלְכָה כְּרַאב"י וְסִייעֵיהּ מְסוּטָה ד' מ"ג הַבּוֹנָה בֵּית הַתְּבִין וּבֵית הַבְּקָר וְכו' דְּפָסְקוּ כָּל הַפּוֹסְקִים כַּסֵּת"מ נִגְדַּד רַאב"י שְׁבַבְרִיתָא דַּש"מ דְּהִלְכָה כַּסֵּת"מ עַדִּיף מְכָלְלָא דְמְשֻׁנָּת רַאב"י וְצ"ל עַ בְּגוּף ס' מַג"ש אִם הִבִּיא דְבָרֵי הָרַמְבַּ"ם הַנ"ל.

גַּם הִרְבַּ מְקַנָּה אֲבָרְהֵם בַּח"ב סִי פַר"ה כְּתַב בְּשֵׁם הָרַב דִּינָא דְחִי עֲשִׂין ד' כ"ח ע"ג לַדַּעַת הַה"מ דְּאָף אִם הִלְכָה כְּמוֹתוֹ נִגְדַּד רַבִּים הִיכָא דְסִתְּמָה לֵן תֵּנָא כְּנוֹתִיָה לִית הִלְכָתָא כְּנוֹתִיָה, וְעֵי"ש בְּאוֹת פַּר"ו (בַּד"ה אֲמַנְם), אִיךְ הָרַב סְדֵר הַדּוֹרוֹת (בְּאוֹת ר"א בְּן יַעֲקֹב) כְּתַב בְּשֵׁם הָרַב מְגִינֵי שְׁלֵמָה בְּרִישׁ פְּסָחִים דְּמְשֻׁנָּת רַאב"י קו"ן אֲפִילוּ נִגְדַּד רַבִּים כְּדִיאִתָּא בִּיבְמוֹת ל"ז ס' וּמְשַׁמַּע שָׁם אֲפִי נִגְדַּד סִתְּמָה הִלְכָתָא כְּנוֹתִיָה וְכו' וּבְחִי' לִיבְמוֹת חֲקַר אִי הִלְכָה כְּרַאב"י אֲפִי נִגְדַּד סִתְּמָה מְשֻׁנָּה וְאֲפִשֵׁר נִגְדַּד סִתְּמָה מְתַנִּי' לֹא אֲמַרִּינוּ הִכִּי וְעִיּוּן סֵמ"ג מַל"ת שַׁל"א עכ"ל, כְּנִרְאָה דְהָא מִקְלַתָּא רַפִּיא בִּידִיָּהּ וְטַפִּי מְסַתְבֵּר לִיהּ דְּאִיתִיָּהּ גַּם נִגְדַּד סִתְּמָה.

וְכַתַּב עוֹד בְּמִקְנָה אֲבָרְהֵם שָׁם בְּאוֹת רַפ"ח דְּלִיתִיָּהּ לְהָא כְּלָלָא אֲלָא כִּי קָאָמַר מִקְלַתָּא דְּנִפְשִׁיָּה אֲבָל כִּי אָמַר בְּשֵׁמָא דְּאֲחִרְגִּי לֹא ק"ל כְּנוֹתִיָּה כַּמ"ש בְּעַץ הַחַיִּים פ"ד דַּמַּס' כְּלָאִים מ"ח. וְהִנֵּה ס' עַץ הַחַיִּים אֵין בְּיַדִּי וּבְמַעְרַכְתָּהּ הַכ"ף אוֹת ק"ל וְעֵי"ש בְּהַמְּפָתְחוֹת (שְׁבָסוּף הָאוֹת) הִבְאֵתִי דְכַמָּה רַבָּנִים כְּתַבוּ כֵּן גַּבִּי כְּלָלָא דְכָל מְקוֹם שְׁשׁוּנָה רַשְׁבִּ"ג בְּמְשֻׁנָּתִינוּ הִלְכָה כְּמוֹתוֹ שְׁאִינוּ אֲלָא כְּשִׁאוּמֵר דְּבָר מַעְצָמוֹ אֲבָל לֹא כְּשִׁאוּמֵר בְּשֵׁם אֲחֵרִים וְשְׁדִינָא בְּהַ נְרָגָא דְּמִדְּבָרֵי הַתּוֹס' מוֹכַח דְּלֹא שְׁנָא וְעֵי"ש בְּאוֹת קֶטֶן מ"א וּמ"מ בְּכָלְלָא דְקָמֵן יִתְכּוֹן לִזְמַר כֵּן עַפ"י מ"ש מָרְן חִיד"א בְּיַעֲזִיר אֲזַן מַעְרְכָה זֹו אוֹת ט' דְּמְסַתְבָּרָא דְכָלְלָא דְמְשֻׁנָּת רַאב"י קו"ן, אִיתִיָּהּ גַּם בְּבְרִיתָא מְלַבַּד הַטַּעַם שְׁפַתְבוּ הָרַאשׁוֹנִים דְּדוֹקָא כִּי אֲמַרִּינוּ בְּמְשֻׁנָּתִינוּ מְשַׁמַּע מְשֻׁנָּה וְלֹא בְּרִיתָא אֲבָל לְשׁוֹן מְשֻׁנָּת מְשַׁמַּע נְמִי בְּרִיתָא עוֹד הוֹסִיף לְדַקְדַּק דְּבַרְשֵׁב"ג וְכִינְצָא תְלוּ הַדְּבָר בְּתַנָּא הַשׁוֹנָה דְּבָרֵי רַשְׁבִּ"ג אֲבָל הִכָּא תְלוּ

הדָּבָר בְּעֵצְמוֹ שֶׁל רַאב"י וְאָמְרוּ מִשְׁנַת רַאב"י קו"ן, וּמוֹכַח דר"ל לְיַמּוּד רַאב"י קב וְנָקִי וּא"כ הוּא כָּל לְיַמּוּדוֹ בֵּין מִשְׁנֵה בֵּין בְּרִיָּתָא, וְתִיבַת מִשְׁנַת קֹאֵי עַל רַאב"י כְּמִבְּאָר עכ"ל.

וּא"כ נוֹכַל לֹמַר ג"כ בֵּינָן שְׁתוּלָה הַדָּבָר בְּלִימּוּד שֶׁל רַאב"י י"ל דְּהַפְּנֵנָה הִיא הַלִּימּוּד שֶׁלּוֹ בְּעֵצְמוֹ שְׁאֹמֵר סְבָרָא דְנִפְשֵׁיהּ וְלֹא בְּמָה שְׁאֹמֵר בְּשֵׁם אַחֲרִים וְעֵינָן בִּס' בְּנִין שְׁלֵמָה לִידִידֵי הַגָּאוֹן אִישֵׁי פֶהוּ גְדוֹל מוֹהֲרֵש"ל מְוַיִּלְנָא יצ"ו בִּס' ל"ז (בד"ה וּמִיָּהוּ) שְׁתַּמָּה עַמ"ש בְּלִיקוּטֵי מוֹהֲרֵי"ל בְּהִיא דִּיּוֹמָא הַנָּ"ל דְּנִקִּיטִינָן כְּרַאב"י דְּמִשְׁנַתוֹ קב וְנָקִי וְלֹא זָכַר שְׁהַרְמַב"ם פְּסֵק בְּהִיפָּהּ סִימָן נו (מְקוֹנְטֵרַס הַכְּלָלִים מְעַרְכַת הַמ"ם אוֹת קכ"ח) נו מַפְת מְרָדוֹת אֵין מַפִּין עַל הַסְּפֵק בְּמִקּוּמוֹת וּבְזַמְנִים שְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל נוֹהֲגִין ע"פ ד"ת כ"כ מָרָן כ"מ בִּפ"ט מֵהַל' כְּלָאִים ה"ו וּבְבִדְקָה הַבֵּית בִּיּו"ד ס' רצ"ז (ע"ד הַב"י ד"ה וְכַתְּבָה) וּבב"י שָׁם בד"ה וּמ"ש וְאֶפְיֻלוֹ עִי"ש וְנִמְשָׁה אַחֲרָיו הָרַב תוֹי"ט בִּמִי"ט בַּהֲלֵק"ט הַל' כְּלָאִים ס' ה' אוֹת ט' וְנִלְע"ד דְּכֵן הִיא דַּעַת רַש"י בְּסִנְהֶדְרִין ד' פ"ט ע"ב ד"ה דִּילְמָא הָדְרוּ וְכו' וְהִיאָהּ מִתּוֹרַץ הַתְּרַאֲת סְפֵק וְכַתְּבֵתִי בְּמַעְרְכַת הַה"א אוֹת ג"ן דְּכֹנֶת רַש"י דְּכִינָן שְׁהוּא סְפֵק אֵין שְׁיִיף מְלָקוֹת וְלֹא מִשּׁוֹם הַתְּרַאֲת סְפֵק לֹא הָיוּ הַתְּרַאֲה וְנִמְצָא כֹן בְּדַבְּרֵי רַש"י בְּכַמָּה מְקוּמוֹת כִּיעִי"ש וְהַתּוֹס' בְּסִנְהֶדְרִין (שָׁם בְּעַמּוּד א') בד"ה הַכּוֹבֵשׁ כְּתָבוֹ דְּכּוֹבֵשׁ נְבוֹאָתוֹ לּוֹקָה הִיָּינוּ מ"מ דְּלִית בִּיהּ לֹאוּ וְגַם לִית בִּיהּ מַעֲשֵׂה.

וּא"כ מוֹכַח מְדַבְּרֵי רַש"י דְּאֶפְי' מַפְת מְרָדוֹת אֵין לּוֹקִין עַל הַסְּפֵק. אֲמַנָּם דְּבָרֵי הָאֲחֵרוֹנִים הִמָּה רָאוּ כֹן תְּמָהוּ ע"ד מָרָן כ"מ מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם בְּכַמָּה דְּוֹכְתֵי שְׁמִבְּאָר דְּמַפִּין מ"מ עַל הַסְּפֵק עֵינָן לְהַרְבֵּנִים אַרְעָא דְרַבְּנָן בִּמ"ב אוֹת לֵק"ט וּבְקַהֲלַת יַעֲקֹב אוֹת בִּק"ע וְיַד מְלֶאכִי אוֹת תּוֹז"ן וּמִקְנֵה אַבְרָהָם בִּמ"ב בְּמַעְרְכַת הַלֵּמ"ד אוֹת נט"ר ד"ה וְלַעֲנִין וּבִיעִיר אֲזַן בְּמַעְרְכָה זוֹ אוֹת ס"א וְנִרְאָה דְדַעַתוֹ דְּנִקִּיטִינָן דְּמַפִּין מ"מ עַל עַל הַסְּפֵק.

וְכֹן נִרְאָה דַּעַתוֹ בְּמַחְזִיק בְּרִכָּה יו"ד ס' פ"ז אוֹת י"ג עִי"ש. וְהָרַב מוֹהֲרֵי"ע בְּעַפְרָא דְאַרְעָא ע"ד הָרַב אַרְעָא דְרַבְּנָן אוֹת שצ"ט כְּתַב לִיִּישֵׁב קֶצֶת דְּוֹכְתֵי דְמִקְשׁוּ מִנִּיָּהוּ ע"ד מָרָן כ"מ לְחֵלֵק יַצָּא דָּאֵם הַסְּפֵק הוּא אֵם יֵשׁ אִסּוּר אוֹ לֹא אֵין מְלָקִין עַל הַסְּפֵק וְהִיָּינוּ הִיא דְכְּלָאִים אֲבָל כְּשֹׁנְדָאי אִסּוּר וְהַסְּפֵק הוּא עַל הַמְּלָקוֹת מַכִּין מַפְת מְרָדוֹת עַל הַסְּפֵק וּמָרָן הַחֲבִי"ף בִּס' נִשְׁמַת כָּל חֵי ח"א אַבָּא"ח ס' כ"ה רְצָה לֹמַר דְּמָה שְׁכַתּוּב בִּכ"מ וְעוֹד דְּאֵין מַפִּין מַפְת מְרָדוֹת עַל הַסְּפֵק צָרִיף לְהַשְׁמִיטוֹ וְכֹן בִּב"י ס' רצ"ז לִיתְנָהוּ לְהִנִּי מְיָלִי וְכו' עִי"ש אֲבָל בְּאַמַּת כְּבָר כְּתָבוֹ מָרָן בְּבִדְקָה הַבֵּית שָׁם וְגַם בִּב"י שָׁם ד"ה וּמ"ש וְאֶפְי' וְכו' כ"כ וּבְבִדְקָה הַבֵּית כ' כְּדָאִיתָא לְקַמָּן וְנִרְאָה שְׁיֵשׁ חִסּוּר לְשׁוֹן בִּנְכ"ח הַנָּ"ל וּבַתְּחִלָּה רְצָה לֹמַר דְּצָרִיף לְהַשְׁמִיט וְשׁוּב חָזַר בּוֹ מַפְת דְּבָרֵי מָרָן שִׁבְב"י וּבְבִדְקָה הַבֵּית כֹּן נִרְאָה מִתּוֹף דְּבָרָיו וּקְצַת תִּימָה שְׁלֵא תִקְנָן זֶה בְּלוּחַ הַטְּעִיּוֹת שִׁבְסו"ס נכ"ח ח"ב וּבְסִפֵּר עַמּוּדֵי אֵשׁ הַנְּד"מ לִידִידֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲרֵי"א יצ"ו בִּס' א' אוֹת א' הָאָרִיף לְהוֹכִיחַ דְּגַם בְּסִפֵּק מַפִּין מַפְת מְרָדוֹת בֵּין בִּס' בְּגוּף הַמַּעֲשֵׂה בֵּין בְּבַעֲיָא דְלֹא אֶפְשִׁיטָא.

וְדִלָּא כְּהַפְרַמ"ג וְדָרְף פְּקוּדֵיהּ וְאַרְעָא דְרַבְּנָן וְעַפְרָא דְרַבְּנָן וְיַעֲרִיר אֲזַן שְׁנַמְשָׁכוּ אַחַר הַכ"מ וּמִי"ט ע"כ וְעֵינָן מָה שְׁכַתְּבֵתִי ע"ד בְּמַעְרְכַת הַה"א אוֹת ק"ב בְּמָה שְׁהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי רַש"י סִנְהֶדְרִין הַנָּ"ל.

ומ"ש שהארעא דרבנן ויעיר און שנמשכו אחר הכ"מ עמו הסליחה דארעא דעתם נראה
דלא כמרן כ"מ בזה והעפרא דארעא פתב רק ליישב דעת מרן ומסיק דצריד להתיישב
בדבר עי"ש.

ומ"ש עוד הרב נרו' שם בד"ה האמנם בשם הפרמ"ג בפתיחה פוללת דמחלק בין ספק
מעשה לזקין לספק איבעיא דאין לוקין הנה מדברי הרב פתח הדביר בח"ג סי' שי"ט ד'
דר"ך ע"ד שפתב בשמו בפתיחת הכוללת אות י"ד וז"ל ולפי"ז יצא לנו דין חדש במשנה
חמץ ברשותו אין לוקה אף מפת מרדות שי"ל הפקרתיו וכשר לעדות אם אומר שהפקיר
חדא דספק דרבנן לקולא וכו' עי"ש מוכח דגם על ספק מעשה ס"ל להפרמ"ג דאין לוקין
מפת מרדות על הספק והרדב"ז בח"ה בלשונות להרמב"ם סי' פ"ה (בדפוס ווארשא
תרמ"ב היא סי' אל"ף תח"ן) פתב דאין מכין מפת מרדות על הספק אבל אם הוא ספק
איסור תורה פשיטא דמכין אותו מפת מרדות דספקא דאורייתא איכא מ"ד דהוי איסורא
דאורייתא ואיכא מ"ד דהוי איסור דרבנן וממה נפשך מאן דעבר אספק תורה מכין אותו
מפת מרדות עכ"ל ולא פניתי פעת לעיין בספרים הנ"ל אם הביאו דב"ק: ואי לוקין מפת
מרדות על לאו שבפלות עיין להרב קהלת יעקב בתוס' דרבנן תוך אות קס"ד הבאתיו
לעיל במערכת הלמ"ד אות צ"ה ועתה ראיתי מ"ש הגאון עמודי אש נרו' ד' ד' אות יו"ד
ועי"ש באות ז וי"א וי"ג: סימן נו (מקונטרס הפללים מערכת המ"ם אות קל"ו).

נז מלאכה בחוה"מ אי אסורא מדאורייתא ספרין פתיחו ועמ"ש רבינו הרא"ם בס' היראים
סי' קי"ג ומ"ש הרמב"ן בס' הלקוטות בריש ד' כ"ב מהספר והרשב"ץ בח"ב סי' ר"י
פתב דהספמת גדולי הפוס' שאין איסור מלאכה בחול המועד אלא מדרבנן פה דבר האיש
אדוני הארש מרן חיד"א בס' יעיר און במערכת החי"ת אות טו"ב ומריש לא הנה ידענא
מאי אמור רבנן הרא"ם והרמב"ן כי לא הנה שכיח גבאי וכען זכינא זכיה דאורייתא
ולזכות את אשר אינם בידו אכתוב מפורש דעת קדושים הנ"ל הרא"ם שם פתב להוכיח
מאיזה מקומות שבש"ס דמלאכה בחוה"מ הוא מדרבנן ופי' מ"ש בש"ס אבילות דרבנן
חוה"ה דאורייתא דר"ל דאית ליה אסמכתא בדאורייתא ומשו"ה קרי ליה דאורייתא וסיים
אעפ"כ ספק בדי אי דאורייתא אי דרבנן כי יש להפך ראיות שהבאתי לצד אחר ומ"מ
הטיית לבבי פאשר פתבתי ובחי' רבותי ממ"ק מצאתי דאיסור מלאכה חולו של מועד
דאורייתא מ"מ למדנו דלא מיסתרא אלא מלאכת טורח וכו' עכ"ל והרמב"ן (בסוף חי'
למ"ק בד' כ"ג בד"ה עוד אני צריד) האריד להוכיח דאסור מן התורה והוקשה לו מ"ש
בירושל' א"ר אבא בר ממל אילו הנה לי מי שנמנה עמי התרתי בשר בכור לי שקל
בליתרא והתרתי מלאכה בחוה"מ פלום אסרו אלו שיהיו אוכלין ושותין ויגעין בתורה
ואלו אין אוכלין ושותין ופוחזין אלמא דרבנן היא ותירץ שמן התורה מלאכת אונקל נפש
לצורך היום מותרת ביו"ט וכן מכשירין ובחוה"מ הותר יותר כל מלאכה שהיא לצורך
וחכמים אסרו בזה מלאכת אונן.

וכן בדבר האבד כל שבני אדם חושבין אותו להפסד וטורחין בו משום כף מותר מן
התורה וזהו מסרן הכתוב לחכמים זופתין פוזא ואין זופתין חביתא וגם הוסיפו לאסור
בטריח וכאלו אמר ר' בא שאילו מצא להושיב ב"ד על כף הנה מתיר מלאכות הללו כדי
שיתעסקו בהן ולא יהיו בטלים שהבטלה מביאם לידי פחיתות הא עיקר חולו ש"מ ודאי

תורה היא וזה פפתור ופפרח עכ"ל הרמב"ן וס' הרשב"ץ אין מצוי אצלי וקרב ערף השלחן
בתקוני הס' בד' כ"ד ע"ג כתב בשמו דבח"ג סימן ק"ס כתב בפשיטות דחווה"מ מן
התורה: והנה הרב המרדכי בריש מס' מ"ק כתב בשם הרא"ם בס' יראים דמלאכה בחול
המועד אסור מדאורייתא ולפי הנראה משמע ליה הכי מדמייתי בסיום מילתיה מ"ש בחי'
רבותיו דהוא מדאורייתא ואינו מוכרח שהחליט פן ותנרף דברי הרמב"ן הנ"ל הביא
הה"מ בריש פ"ז מהלכות יו"ט וכתב שלנה הסכים הרשב"א והריב"ה בס' תקל"ו כתב
דלהרי"ף מלאכה בחווה"מ היא מדאורייתא ומרן הב"י שם כתב דלא ידע מנין לו פן בדעת
הרי"ף וכו' וגם הרב ב"ח הקשה דאין הכרח דהרי"ף סובר פן עיי"ש וקרב נהר שלום
בס' תק"צ הכריח דדעת הרי"ף כמ"ש הריב"ה לדעתו (ומ"ש שגירסת הרי"ף שלפנינו
לא פגירסת מרן הב"י וכו' עיי"ש לא ראה שכ"כ הרב ב"ח שם) וכ"כ ברס"י תקל"ז ועוד
הביא בס' תק"ל מ"ש הרא"ם בפרישת אמור שעמ"ש רש"י יכול אף חול המועד אסור
במלאכת עבודה וטען עליו הרמב"ן א"כ הרי חוש"מ רמוז בתורה שפותר בדבר האבד
והם אמרו לא מסרו הפתוב אלא לחכמים שאין בתורה רמז איזו מלאכה אסורה ואיזו
מותרת והשיב הרא"ם דזו אינה טענה כי זה המדרש של הת"כ אינו אלא אסמכתא וכ"כ
הרמב"ם וכתב ע"ז הרב נהר שלום ונ"ל ואני תמה מה זו תשובה לתרץ קושית הרמב"ן
עפ"י שיטת הרמב"ם הלא הרמב"ן ס"ל דהוי דאורייתא ממש ואני תמיה על תמיהתו
דנדאי שפיר קאמר הרא"ם דאין מקום להקשות על רש"י ויכול לסבור פסקת הרמב"ם
דאינו אלא מדרבנן וכי עפ"י סברתו תהיה נדחית סברת רש"י אמנם מה שהק' שם על
הרב קרבן אהרן דנראה דס"ל דגם הרמב"ן מודה דאינו אלא אסמכתא וכו' עיי"ש הא
נדאי קשה אלא דאני תמיה על שלשת הרועים הנ"ל איך הפה יכולה לדבר דרש"י ס"ל
דמלאכה בחווה"מ מדרבנן והלא מדברי רש"י במס' מ"ק ר"פ שני ד' י"א ע"ב נחגיגה ד'
י"א ע"א מתבאר יפה דמשמע ליה דמ"ש בש"ס חול המועד אסור מדאורייתא הוא
מדאורייתא ממש וכן הבינו התוס' בחגיגה ד' י"ח ד"ה חולו של מועד בדעת רש"י שבמס'
מ"ק הנ"ל ולא ידעתי למה לא כתבו שפן נראה מדרבנן שפחגיגה שם שכתב דאת חג
המצות תשמור הוא אזהרת לא תעשה שפזזו מן המלאכה ומשמע נדאי דהוא מן
התורה ממש על דרך שפירש בחומש בפרישת משפטים (כ"ג י"ג) ע"פ ובכל אשר אמרתי
אליכם תשמרו שהוא ליתן אזהרת לא תעשה על פל מצות עשה עיי"ש בדברי הרא"ם
ועכ"פ הרי התוס' גם פן הבינו מדברי רש"י דס"ל דמלאכה בחווה"מ מדאורייתא וגם מרן
חיד"א במחזיק ברכה ס' תק"ל כתב דדעת רש"י דמלאכה בחווה"מ מדאורייתא כמו
שנראה מדרבנן בפ"ב דמ"ק ופ"ג דחגיגה וכמ"ש הרשב"ץ בפירושו לאבות פ"ג שזהו
דעת רש"י (וצל"ע בגוף דברי הרשב"ץ אם הבוא דברי התוס' הנ"ל) וא"כ יפה טען עליו
הרמב"ן עפ"י מדותיו ודבריהם צ"ע והאריך עוד הרב נה"ש ליישב פל מה שהקשה
הרא"ש בריש מס' מ"ק לשיטת הסוברים דמלאכת חווה"מ מדאורייתא וגם הראיה שהביא
מהירושלמי בפ"ב דמ"ק הלכה ג' היינו מה שהוק' להרמב"ן הנ"ל מדאמר ר"א בר ממל
אילו הנה מי שגמנה עמי וכו') כתב די"ל דכונתו על פרקמטיא וכו' שגם בשפת אינו
אסור אלא מדרבנן ואת"ל דהירוש' ס"ל דמלאכה בחווה"מ מדרבנן ש"ס דילן פליג וס"ל
דהוא מדאו' אלו תוד"ק וקרב החינוך בסוף פרישת אמור כתב דמלאכה בחווה"מ אסורה
מן התורה וכתב הרב ערף השלחן בס' תק"ל שבס' א"ח כתב שפן דעת רוב החכמים

וְכַתֵּב עוֹד שְׁדַעַת הַרְמַב"ם וְסָמ"ג וְהָרָא"ש וְהַמְרָדְכִי וְהַרְשָׁב"ץ דְּהוּא מְדַרְבְּנָן (וְהָיָה לוֹ לְהַזְכִּיר שְׁפָן דַּעַת ר"ת שֶׁהֵבִיאוּ הַתּוֹס'ס וְהַגְמִי"י בַּפ"ז מֵהַלְכוֹת יו"ט וְכַתְבוּ הַתּוֹס'ס שֶׁכ"כ רִיב"ם בְּשֵׁם רִיב"א עִי"ש) וְהֵבִיֵא מ"ש הָרַב מַג"א שֶׁשָׁם דְּמִשְׁמַע בְּסִימָן תְּקַל"ח דַּעַת מְרָן דְּאֶסּוּר מְדַרְבְּנָן וְכַתֵּב דַּט"ס הוּא וַצ"ל סִי תְּקַל"ז דְּפֶסֶק שֶׁשָׁם דְּמִתְרַחֵז לְהַחֲזִיר תְּרַנְגוּלִים עַל הַבָּצִים אִפִּי' לֹא יִשָּׁבֵה עֲלֵיהֶם ג' יָמִים וְכו' עִי"ש וְעִמּוֹ הַסְּלִיחָה רַבָּה שְׁלֹא הֵבִיט עֵינַי בְּדַבְרֵי הַמַּג"א סִי תְּקַל"ח סָק"ב וְהָיָה מִבֵּין שְׁפָנֹתוֹ לַמ"ש שֶׁשָׁם בַּס"א וּמְצִיפָת הַחֲבִיטוֹת בֵּין קַטְנוֹת בֵּין גְּדוּלוֹת וְכו' וְכֵן בִּיזָר דְּבָרָיו הָרַב מַחֵה"ש וְאֵין צָרִיךְ לְהַגִּיחַ וְלוֹמַר שֶׁהוּא ט"ס וְהוּא פְּשוֹט וְעֵינַי בְּמָה שֶׁהֵבִיאוּ בְּקוֹנְטְרִיס אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעְרַכַת חוֹל הַמּוֹעֵד אוֹת ו' וְאוֹת יו"ד בְּהָא דְּפִלְגִי בְּמִלְאָכָה בַּחוּה"מ אִם מְדַאֲוֵרִיתָא אוּ מְדַרְבְּנָן וּמְצָאֵתִי שֶׁהַגְּאֹן נָצִיב מְלָךְ יצ"ו בְּסִפְרוֹ הַבְּהִיר הַעֲמַק שְׁאֵלָה בְּפִרְשַׁת הַבְּרָכָה שְׁאֵלְתָא ק"ע סָק"ג עֲמַד בְּמַחְלָקַת זֶה וְכַתֵּב שְׁבָשׁוּ"ת מְשָׁנֹת יַעֲקֹב סִי ל"ז הַכְרִיעַ דְּמִלְאָכָה בַּחוּה"מ הוּא מְדַרְבְּנָן מִשׁוּם דְּאָנָן קִי"ל כְּרַבָּה דְּאִית לָיָה הוֹאִיל וּמִיִּקְלְעֵי לָיָה אוֹרְחִים וְא"כ בַּחוּה"מ לְעוֹלָם אֵין בּוֹ אִיסוּר תּוֹרָה מִשׁוּם הוֹאִיל אֵי קַעֲבִיד לְצִנְרָךְ יוֹם אוּ שְׁאֵין לוֹ מָה יֵאֱכַל וְכַדוּמָה וְשִׁמְחָה בְּסִבְרָא זֹו שְׁמַצָּא לוֹ רַב בְּטוּרֵי אָבָן שֶׁכ"כ וְכו' וּמְנִי"ר הַמְחַבֵּר הָאָרִיךְ לְדַחוֹת סִבְרָתוֹ דְּאֵין שְׁיִיךְ בְּזֶה לֹמַר הוֹאִיל מִפְּמָה טַעְמֵי וּבְעֵינֵיקָר דִּין זֶה אִם הוּא מְדַאֲוֵרִיתָא אוּ מְדַרְבְּנָן הוּא מַחְלָקַת תַּנְאֵי וְאֶמּוֹרָאֵי וְכַמ"ש הַג' טוּרֵי אָבָן וּמְנִי"ר יצ"ו הֵבִיֵא פְּמָה סוּגֵיאוֹת הַמוֹכִיחוֹת דְּאִיסוּר מִלְאָכָה בַּחוּה"מ מְדַאֲוֵרִיתָא וְהַנֶּפ"מ בֵּין אִם מְדַאֲוֵרִיתָא לְדַרְבְּנָן צִיִּין הָרָא"ש פְּסָחִים פ"ד סִי ט' וְרַדְבָ"ז סִי תִשְׁכ"ז בְּהַרְיַגַת זְבוּבִים שְׁלֹא לְצִנְרָךְ וּמְרָן ב"י וּמַג"א סוֹס"י תְּקַל"ח לְעַנְיָן אִם עָבַר קוֹנְסִין אֶת בְּנוֹ אַתּוּד"ק בְּקִיצוֹר עִי"ש בְּאֵרִיכוֹת וְכַס' אַבְרָהָם אֶזְפוֹר הַנֶּד"מ לְגְדוּל בְּדוּרְנוֹ הָרַב מוֹהֲרָא"ף יצ"ו בַּד' ח"י אוּ כ"ו צִיִּין ג' סְפָרִים בְּעַנְיָן זֶה סְפָרֵי דְּבֵי רַב ד' קַנ"ג ע"ג וּפְתַח עֵינַיִם לְסַנְהֶדְרִין עַל ד' צ"ט ע"א וְאָהֲלֵי יְהוּדָה נֶאֱגַר ד' ג"ל ע"ג וְאֵין גַּם אֶחָד מְצוּי אֶצְלֵי: וּמִלְאָכָה בַּע"פ אַחַר חֲצוֹת אִם אֶסּוּר מְדַאֲוֵרִיתָא הֵנָּה הָרַב אַרְעָא דְּרַבְּנָן בְּאוֹת גַּש"ן כְּתַב דְּהַתּוֹס'ס ר"פ מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ כְּתָבוּ מְדַבְרֵי הִירוּשְׁלָמִי דְּאֶסּוּר מִן הַתּוֹרָה וְהָר"ן כְּתַב דְּאֶפְשָׁר דְּהוּא מְדַרְבְּנָן וּקְרָא אֶסְמַכְתָּא וְשֶׁהָרַב פֶּר"ח הַעֲלָה דְּלֹא הָיָה אֵלָא מְדַרְבְּנָן וְחִידוּשׁ הוּא שְׁנַעְעֵלָם מִמְּנוּ דְּהָרַב מִשְׁל"מ בַּפ"ו מֵהַלְכוֹת פְּלִי מְקַדָּשׁ כְּתַב דְּגַם הַתּוֹס'ס סוּבְרִים דְּלַתְלָמוּד דִּידָן אֵינוּ אֶסּוּר אֵלָא מְדַרְבְּנָן כַּמ"ש בְּחַגִּיגָה ד' י"ז ד"ה אֵלָא לָאו וּמ"ש בַּפ' מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ אֵינוּ אֵלָא לְשִׁיטַת ש"ס יְרוּשְׁלָמִי וְכֵן דַּעַת הַרְמַב"ם בַּפ"ח מֵהַל' יו"ט דְּהוּא מְדַרְבְּנָן וְכ"כ הָרָא"ש בְּתַשׁוּ' כָּלֵל ה"ן סִי יו"ד עֵינַי לְהָרַב עֲרָךְ הַשְּׁלַחָן בַּסִּי תַס"ח שְׁהַשִּׁיג עַמ"ש הָרַב בֵּית דָּוִד סִי תַצ"ו דְּכִינָן דְּהַתּוֹס'ס פְּשִׁיטָא לְהוּ וְהָר"ן לֹא אָמַר אֵלָא בְּדָרָךְ אֶפְשָׁר לֹא שְׁבָקִינוּ פְּשִׁיטוֹת הַתּוֹס'ס מִשׁוּם סְפָקוֹ שֶׁל הָר"ן שְׁנַעְעֵלָם מִמְּנוּ דְּגַם הַתּוֹס'ס סוּבְרִים דְּלִש"ס דִּילָן אֵינוּ אֵלָא מְדַרְבְּנָן עִי"ש וְהָרַב שְׁמֵן הַמְשַׁחָה בַּד' ל"ז ע"ב (ד"ה וְרִיאִיתִי) הֵבִיֵא דְּבָרֵי הָרַב נְחֻפָּה בַּכֶּסֶף שְׁפָתַב לִינִישַׁב מֵהַשְׁוֹקֶשָׁה עַפ"י) מְסַקְנַת הָרַב פֶּר"ח דְּאֵינוּ אֵלָא מְדַרְבְּנָן וְתַמָּה עָלָיו דְּמַדְבְּרֵי הַתּוֹס'ס ר"פ מְקוּם שְׁנֵהֲגוּ מוֹכַח דְּסִבְרֵי דְּכֵן הוּא הָאֲמַת דְּמִלְאָכָה בַּע"פ אֶסּוּר מְדַאֲוֵרִיתָא מְדַלָּא כְּתָבוּ דְּש"ס דִּילָן פְּלִיג עִי"ש וְנַעְעֵלָם מִמְּנוּ דְּבָרֵי הַתּוֹס'ס דְּחַגִּיגָה וּמִשְׁל"מ דְּהַלְכוֹת פְּלִי הַמְקַדָּשׁ הַנְּ"ל וְיָדוּעַ כִּי כֵן אֶרְחוֹת צְדִיקִים דְּבָרֵי תּוֹרָה עֲשִׁירִים בְּמְקוּם אַחַר וְגַם מ"ש בְּמַכְתָּב לְחַזְקִיָּהוּ בַח'י לְבָרְכוֹת עַל ד' ל"ה ע"ב הֵיָה בְּהַעֲלָם עֵין מְדַבְרֵי הָרַב מִשְׁל"מ הַנְּ"ל וְכַת' שֶׁשָׁם בְּמְדוּמָה שְׁרִיאִיתִי שֶׁכ"כ הָרַב מוֹעֲדֵי ה' בְּרִישׁ סְפָרוֹ וְכו' עִי"ש וּבְמַפְתָּחוֹת סְפָר

מכת"ל הנ"ל בד' קי"א ע"א רשום עוד דוכתי דשקו"ט בהאי עניינא ועתה ראייתי להרב"ז בתשו' החדשות סי' גמ"ר שכתב מפורש דהוא מדרבנן ולא פניתי כעת לראות בדברי רבני האחרונים אם הנפירו דבריו גם ראייתי להרב פ"מ במראה הפנים ע"ד הירושלמי ר"פ מקום שנהגו להאריף להשיג עמ"ש הרב מוהרש"א (ע"ד התוס' דר"פ מקום שנהגו) דגם תלמודין מצי סבר טעם הירושלמי שהוא מפני הקרבן והוא מדאורייתא דז"א דאף דמצי סבר הטעם פהירוש' מ"מ לא ס"ל לש"ס דילן דהוא מדאורייתא והוכיח מדברי הרמב"ם שגם לטעם הירושלמי הוא רק מדרבנן ושכ"כ הרמב"ן במלקמות ע"ד הר"ן והמסיק דמדברי פל הפוסקים נראה דלכל הטעמים אינו אלא מדרבנן (ומה שסיים שר וז"ל ושל לא בדברי הריב"א בתוס' ואפשר לטעמא דהאי תלמודא עכ"ל נראה שהוא ט"ס וצ"ל ואף לטעמא וכו' ושר לא נאמר והוא יתר.

וכנטול דמי):. והנה במכתב תודה וברכה ששלח ידיד נפשי אישי כה"ג הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה הפהן מוויילנא ומר ניהו בעל הגהות היקרות חשק שלמה בש"ס חדש דפוס ראם וב"ס שו"ת בנין שלמה יצ"ו לתלמידי היקרים יחיו פשנתבשר מהם שפקרוב אי"ה תוגמר הדפסת ספרי הקטן הזה פרש סוכת שלמה לי ההדיוט באהבה רבה וחפה יתירה נודעת וחתם בחתמו תורת אמת היתה בפיו שדר לן חורפא ואעתיק פה דב"ק פכתבו וכלשונו ונהו: ובהיות שאין רצוני שיבואו דברי ריקם בלא תורה אמרתי לכתוב לכת"ר נ"י מעניינא דפסקא.

ונה הוא מה שהעיר כ"ת נ"י בספרו הבהיר מכתב לחזקתו בריש פסחים על כ' הרב ארעא דישראל ז"ל מה שהעיר על התוס' דרפ"ד דפסחים והעיר כ"ת מד' התוס' דחגיגה ד' י"ז ששם מוכח דס"ל ג"כ דלש"ס דילן הוא מדרבנן ופשוט שפנין למה שכ' שם בסוד"ה אלא דאפי' הש"ס דילן לא פליגי בהא דמדרבנן מיהא מיתסר יום טבוח כדפרישית עכ"ל ואכן דברי התוס' שם צריף ביאור דמנ"ל דהש"ס דילן פליגי על הירושלמי בהא דליכא איסור תורה ובהגהות הגאון הרש"ש ז"ל דחק ליישב ואמנם דבריו ז"ל אינו מקובלים אצלי.

ועוד אני תמה על הירושלמי שהביאו התוספות שם דמשמע דס"ל דיום טבוח אסור במלאכה מה"ת לפי דברי הרא"ם בביאורו על הסמ"ג והובא בפר"ח בס"ת תס"ח דבקרפון צבור לא אסרה התורה במלאכה כמו בתמיד דלא חילקה התורה בקרבן צבור ונהרי חגיגת ט"ו אמרינן ביומא דהיא נחשבת קרבן צבור (ומיהו מ"ש הפר"ח שם מחגיגת י"ד במח"כ לא דק דחגיגת י"ד נדאי אינו אלא קרבן יחיד דהא אינו חובה אלא פדי שיהא הפסח נאכל על השןבע ומיהו בלא"ה נ"י מזה הפר"ח ונהביא מדברי התוס' דחגיגה ד' ו' דחגיגת ט"ו נמי קרבן יחיד הוא) ואולי דאינה נחשבת בקרבן צבור רק ביום ראשון של חג שהפל קרבין בו או שחל יו"ט ראשון בשבת שהפל קרבין למחר ביום א' דחזוה"מ אבל בתשלומין ששכח ולא הביא בראשון דנדאי אינו אלא קרבן יחיד ולפי זה צ"ל דהא דמשמע בירושלמי דמלאכת חזוה"מ דרבנן היינו אם כבר הקריב חגיגתו בראשון וגם הקריב שלמי שמחה אתמול כשלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד ולפי זה בחזוה"מ ביום ששוחט בו ש"ש אסורין מהת"ו וביום שאין צריף לשחוט שיש לו בשר משל אתמול אינו אלא מדרבנן ובזה יש ליישב פל הקושיות והסתירות שנמצא בשם לענין

מלאכת חוה"מ ע' בתוס' שם י"ח ודו"ק היטב עכ"ד הה"ג שלמה יצ"ו ולא יכלתי להתבסס בדב"ק פי קבלתי מכתבו בחוה"מ פסח דשנתנו התרנ"א בהיותי טרוד מאד בעסק ההדפסה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני שמעתתא בעיא צילותא ובכל זאת העתקתי דב"ק למזפרת אהבה ענה שבינינו כמים הפנים לפנים לא מטיבותא דידי כי אם מגדל ענותנותו.

ופריו יתן בעתו, נהרי נחלי דבש וחקמאה כזית הנטופה בשעתו, יאיר נר"ו וינרח צדיק כתר יפרח ברבות הטובה, הון ועושר בביתו, כיר"א: אחר ששלחתי לדפוס החד"ת של ידידי אישי כ"ג עליון יחיה דבריו הישרים, שלח לי עוד מה שחדש בטובו מגלה נסתרים, לעשות רצון צדיק חפין חיים להקים ולהרים, אמרות טהורות צרופים וטהורים, לספקם לדבריו הראשונים מאירים ומזהירים, למזפרת אהבה לדור דורים, דבריו נאמנו צדק ומישרים, יחד פולם אהובים פולם ברורים, ואלה דבריו יצ"ו ינרח כמאורים: על מה שכתב המ"ל בפ"ה פלי המקדש ה"י דהעולה מתוך מה שכתבנו דלעולם היכא שזמן הקרבן הוא כל היום כל אותו היום אסור בהספד ותענית ובעשיית מלאכה ושאי עה"פ שהקרבן שהיו מקריבן אותו היום הי' אחר חצות ולפי"ז הי' מן הדין שיהי' עכ"פ מחצות ולמעלה אסור בהספד ותענית ולא מצאתי דין זה ואדרבה בפרק ע"פ דף ק"ח אמרינו דרב וששת הי' יושב בתעניתו כל מעלי יומא דפסחא והתוס' כתבו שם דהי' מקבל עלי' ממש תענית וכו' עדכ"ל המ"ל שם.

וכתבתי בצדו ונ"ל. על מה שכתב הגאון המחבר דלא מצא דין זה דבערה"פ אסור בהספד ותענית יש לתמוה עליו דהיאך נעלם ממנו סוגיא ערוכה דחולין סו"פ העור והרוטב ד' קכ"ט ע"ב דתניא שם א"ר אליעזר שמעתי שאבר מזהזי מטמא אמר לו ר"י וכו' פתוב במגילת תענית פסחא זעירא דלא למספד הא רבה למספד אלא כל דכן הוא ה"נ כל דכן הוא ע"כ הרי בהדיא דבפסחא רבה אסור בהספד כ"ש שאסור בתענית דבכ"מ דתניא במג"ת דלא למספד אסור בתענית במכש"כ (וכבר שמעתי מפי אחי הגאון זצ"ל זה קרוב לארבעים שנה שהעיר עליו בזה מהסוגיא הנ"ל) וביותר אני תמה במה שמשמע מדבריו ז"ל דביום הקרבת הקרבן דכמו שאסור במלאכה כל היום ה"נ אסור בתענית כל היום ואיני יודע דמנין לו זה הלא אדרבה בעירובין ד' מ"א מבואר להדיא דבכל יומא דמג"ת מותר להתענות בהם תענית שעות ופשוט לכאורה דה"ה ביום הקרבת הקרבן דאינו חמור משאר מג"ת דהא פללא פנ"ל ותני התם דכל יו"ט של דבריהם מתענין בו שעות ויום טבוח גמי בכלל דהא האיסור ההספד ותענית בו.

אינו אלא מדרבנן ועוד דהרי פסחא זעירא ג"כ נחשב בימי מג"ת הרי דדמי לשאר ימי מג"ת וע"פ הצעה זו יישב בני הבחור החריף ובקי כמר אברהם יעקב הפהן נ"י גם לתמיהה השניה שתמה המ"ל ז"ל דהיכי ס"ד דש"ס דפסחים שם לאמר דהא דרב וששת הי' יושב בתעניתא כל מעלי יומא דפסחא משום דקסבר סמוך למנחה גדולה תנן ומשום פסחא וסבר לה גמי כר"י ב"ב דמכשיר בפסח ששחטו שחרית ב"ד לשמו ונלא אדרבה דאם סבר לה כר"י ב"ב כל היום אסור בתענית משום שהוא יום טבוח והיאך אמרינו דהיה יושב בתענית משום פסחא והוי שני הפכים בנושא אחד והניח קושיא הלז בהדבר צריף תלמוד ואכן בני הנ"ל אמר ליישב דלק"מ דוונדאי קודם שיקריב הפסח אסור לו

לֵאכּוֹל כְּדֵי שֶׁלֹא יִתְבַטֵּל מִמִּצְוֹת הַפֶּסַח אֲבָל אַחַר שֶׁמִּקְרִיב הַפֶּסַח אֶז מְחַנְיָב לֵאכּוֹל מִצַּד שֶׁהוּא יו"ט שֶׁלֹּו וּמָה שֶׁהִתְעַנָּה עַד זְמַן שֶׁחִיטָּה לֹא אֵיכָפֶת לָן דְּהָא מוֹתֵר לְהִתְעַנּוֹת תְּעֵנִית שְׁעוֹת בִּיּו"ט דְּרַבְנָן וְכָל זֶה בְּזִמְנֵי הַבֵּית אֲבָל הָאֵי דִּנְיָ דְּלִיכָא קַרְפָּן וְאִין הָאֲסוּר רַק מְשׁוּם גְּזֵירָה דְּמִהְרָה יִבְנֶה בֵּיהֶמ"ק וְיִקְרִיבוּ הַפֶּסַח וַיֹּאמְרוּ אֵי שִׁתְּקַד מִי לֹא הִתְעַנִּינוּ בַּעַ"פ הַשְּׁתָא נְמִי נִתְעַנָּה אִין עֲצָה וְאִין תְּבוּנָה בְּזֶה לְצֵאת ב' הַחֲשָׁשׁוֹת דָּאם נִפְסָק הַדִּין דְּאֲסוּר לְהִתְעַנּוֹת כָּל הַיּוֹם וּמְחַנְיָב לֵאכּוֹל אַחַר זְמַן הַמְּנַחָה יֵשׁ חֲשָׁשׁ דְּשָׂמָא יִבְנֶה בֵּיהֶמ"ק וְלֹא יִהִי לוֹ פְּנָאי לְהַקְרִיב פֶּסַח עַד סְמוּךְ לְשִׁקִיעָה וַיֹּאמֶר אֵשֶׁתְּקַד מִי לֹא אֲכַלְתִּי הַשְּׁתָא נְמִי אֵיכּוֹל אַחַר חֲצוֹת וְאִם נִפְסָק דְּצָרִיךְ לְהִתְעַנּוֹת כָּל הַיּוֹם אֵיכָא גְּזֵירָה לְהִיפָּךְ דְּשָׂמָא יִקְרִיב פֶּסַח תִּיְקַרְף אַחַר חֲצוֹת וּמ"מ יִתְעַנָּה כָּל הַיּוֹם כְּמוֹ אֵשֶׁתְּקַד וְכִיוּן שֶׁס"ס אִין לְצֵאת ב' הַחֲשָׁשׁוֹת וְהִלְכָּךְ שָׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה עֲדִיף בְּזֶה פֶּן תִּי בְּנֵי נ"י וּמִיָּהוּ בְּלֹא"ה אִין מְקוֹם לְתַמִּיחָת הַמ"ל ז"ל דְּהַדְּבָר פְּשׁוּט דְּלֵהִס"ד דְּרַב שִׁשְׁתִּי הָיִי יְתִיב בְּתַעֲנִיתָא מְשׁוּם פֶּסַח ע"כ דְּלֹאוּ תְּעֵנִית מִמֶּשׁ קָאֶמַר דְּהָא בְּהִדְיָא שְׁנִינוּ בְּפִרְיָתָא בְּפֶסַחִים ק"ח דְּמִטְבֵּל הוּא בְּמִינֵי תַרְגִּימָא אֱלָא ר"ל דְּלֹא אֲכִיל פֶּת וּש"ד הָאֲסוּר לֵאכּוֹל בַּעַ"פ סְמוּךְ לְמַנְחָה וּבְזֶה קַיִים גַּם תַּקְנַת חֲכָמִים שֶׁאֲסוּרוּ בְּהִסְפַּד וְתַעֲנִית בְּיוֹם טְבוּחַ דְּכִיּוֹן דְּאֲכַל מִינֵי תַרְגִּימָא הָרִי לֹא הִתְעַנָּה וְהַתּוֹסֵף שֶׁכ' שָׁם בְּתִי הַשְּׁנֵי דְּקַבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית מִמֶּשׁ כְּתָבוּ פֶּן לְפִי הַמִּסְקָנָא דְּהִי אֲסֻטְנִים שֶׁלֹּא הִי יְכוּל לֵאכּוֹל כָּלֵל וּפְשׁוּט הוּא: וְלַעֲנִין מַה שֶׁרְצָה הַמ"ל ז"ל לְחַדֵּשׁ דְּבָיוֹם טְבוּחַ שֶׁל עֲצָרַת אֵינוֹ אֲסוּר בְּהִסְפַּד וְתַעֲנִית לְכָל הָעוֹלָם רַק לְאוּתָן אֲנָשִׁים שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ עֲדִין רַק שֶׁקִּשָּׁה לִי ע"ז מִמָּה שֶׁאֲמָרוּ בְּחִגִּיגָה י"ח דְּמַעֲשֶׂה דְּר"ט שֶׁלֹּא הֵנִיחַ לְסַפְּוֹד בְּיוֹם טְבוּחַ הַמָּה וְאַף דְּהַמַּעֲשֶׂה הִי לְאַחַר הַחֲנוּכָּה כ"כ הַמ"ל: ק וְהֵנָּה לְכַאוּרָה צָרִיךְ לְהַבִּין דְּלָמָּה הִנְצִיחַ לְדִיּוּק הַקּוֹשֵׁיָא מִהָא דְּר"ט הֵיךָ לְאַחַר הַחֲנוּכָּה דְּגַם אִם גִּימָא דְּמַעֲשֶׂה דְּר"ט הֵיךָ בְּזִמְנֵי הַבֵּית (דְּהָא בְּאַמַּת ר"ט הֵיךָ גַּם בְּזִמְנֵי הַבֵּית וְכַדְאֵיתָא בְּקִידוּשֵׁין ע"ב דְּאֶמַר ר"ט פַּעַם א' עֲלִיתִי אַחַר אַחֵי אִמִּי לְדוּכָן וְהִטִּיתִי אֲזַנִּי אֶצֶל כַּה"ג וְשִׁמְעַתִּי שֶׁהִבְלִיעַ שָׁם בְּנַעֲמוֹת אַחֵיו הַפְּהָגִים וְכֵן אֵיתָא בְּסִפְרֵי בַּפ' בְּהַעֲלוֹתָהּ ע"פ וּבְנֵי אֶהְרֹן יִתְקַעוּ בַּחֲצוֹצְרוֹת דְּאֶמַר ר"ט אֶקַּפֵּחַ אֶת בְּנֵי אִם לֹא רְאִיתִי שֶׁמְעוֹן אַחֵי אִמִּי שֶׁהִי חִיגַר בְּרַגְלוֹ שֶׁהִי עוֹמֵד וּמְרִיעַ בַּחֲצוֹצְרוֹת וְכו' וְנִרְאָה דְּמִשׁוּם הָכִי פִירֵשׁ"י בְּקִידוּשֵׁין דְּעֵלָה לְדוּכָן לְבָרַךְ בְּרַפְתָּ פְּהָגִים מְשׁוּם דְּחִזְיִנְוּ הָכָא בְּסִפְרֵי דְּשִׁמְעוֹן אַחֵי אִמּוֹ הִי כְּהֵן וְלֹא לִוִּי וְאַף דְּכֵהֵן בְּעֵלְמָא אֲסוּר לִישָׂא כְּפִיו צָרִיךְ לִזְמַר דְּדֵשׁ בְּעִירוֹ הָיִי וְדֵשׁ בְּעִירוֹ מוֹתֵר וְהָא דְּאֶמְרִינוּ דְּעֵלָה לְדוּכָן סִינְעֵתָא מְזָה לְפִירֵשׁ הַר' שֶׁמְעִי בְּמִידוֹת פ"ב מְשַׁנָּה ו' דְּתַנּוּן שָׁם דְּמַעֲלָה הֵיךָ שָׁם וְגַבּוּהָ אִמָּה וְהַדּוּכָן נָתַן עָלֶיהָ וּפִירֵשׁ הַר"ש דּוּכָן שֶׁל הַפְּהָגִים לְבָרַךְ אֶת הָעַם וְכֵן מוֹכַח שָׁם בְּמִשְׁנֵה דְּבָדוּכָן שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים הַלּוּיִם עַל הַשִּׁיר קַחֲשִׁיב שָׁם בְּמִשְׁנֵה מְקוֹדֵם דְּהָיוּ עַל ט"ו מַעֲלוֹת הָעוֹלוֹת מַעֲזֵרַת נָשִׁים לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל וּמָה שֶׁפִּירֵשׁ הַרְע"ב דְּהַדּוּכָן הִי לְלוּיִם וְכֵן פִירֵשׁ"י בְּיוֹמָא דְּף ט"ז צַע"ג) ג"כ קִשָּׁה דְּלָמָּה לֹא הֵנִיחַ לְסַפּוֹד דְּהָא בְּיוֹם טְבוּחַ אֵינוֹ אֲסוּר לְכָל הָעוֹלָם.

וְצָרִיךְ לִזְמַר דְּכּוֹנְנָתוֹ דָּאם הַמַּעֲשֶׂה הֵיךָ בְּזִמְנֵי הַבֵּית נ"ל דְּאֲנָשִׁי לוֹד לֹא הִקְרִיבוּ בִּיּו"ט גּוֹפָא מִחֲמַת שְׁאִירַע לְהֵם אֵיזָה אֲנָס אֲפִשָׁר מְשׁוּם דְּהִי טְרוּדִים בְּמִיתָתוֹ שֶׁל אֶלְכָסָא שֶׁהֵיךָ אָדָם חָשׁוּב. וְכֵן מְצִינוּ בִּירוּשְׁלַמִּי בְּחִגִּיגָה פ"ב דְּדוֹד מַת בַּעֲצָרַת וְהִי כו' אוֹנְגִין וְהִקְרִיבוּ לְמַחַר וּפִירֵשׁ הַמ"ל בַּפ"ג מַה אֲבָל ה"י דְּלֹא הִי אוֹנְגִים מִמֶּשׁ דְּהָרִי לֹא הִי קוֹרְבָיו מִמֶּשׁ שִׁיחָה נֹהֵג בְּהֵם דִּין אֲנִינוּת רַק שֶׁהִי טְרוּדִים וְטְרַדָא ג"כ פּוֹסְלַת בְּקִדְשִׁים

וכדאיִתא בְּיוֹמָא ד' י"ד ע"ש לְכוּן לֹא הִי' יְכַל לְדַיִיק מְמַעְשָׁה דר"ט הִלְזוּ רַק מְשׁוּם דְּיוֹם טְבוּחַ אָסוּר בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית לְכָל הָעוֹלָם דְּפָשִׁיט לִיהַ דְּנוֹדָאי מְעַשָׁה פִּי הָגִי לְאַחַר חֲנוּכָּה הָיָה דְאַף דְּנוֹדָאי דר"ט הִי' גַּם קוֹדֵם הַחֲנוּכָּה מ"מ קוֹדֵם הַחֲנוּכָּה בְּנוֹדָאי הִי' עֲדִינָן רַף בְּשָׁנִים מְאֹד וְכוּן מְשַׁמַּע הַלְשׁוֹן דְּאָמַר שְׁעָלָה אַחַר אַחֵי אָמִו וּמְשַׁמַּע דְּעֲדִינָן הִי' קִטָּן וְהִי' נִמְשָׁף אַחַר אַחֵי אָמִו) וְלֹא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה.

וּלְעֲנִין מַה שְׁהַקְשָׁה עוֹד הַמ"ל דְּצָרִיף לְהַתְנַיִשׁב בְּהֵיא דְאַמְרִינָן עָלָה דר"ט דְּהַמְעַשָׁה הִי' בְּיו"ט שְׁחַל בְּחוּל וְלֹא יִדְעָתִי טַעְמוֹ שְׁל ר"ט שְׁאָסוּר יוֹם טְבוּחַ בְּהֶסְפֵּד אִי מְשׁוּם דְּמִי שְׁלֹא הִקְרִיב בְּחַג יֵהִי מִקְרִיב בְּיוֹם שְׁאֲחֲרִיו א"כ כָּל שְׁשָׁה יָמִים שְׁאֲחַר הַחַג יֵהִי אָסוּר בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית וְזוֹ לֹא שְׁמַעְנוּ וְעוֹד מִמְקוֹמוֹ מְוַכְרַע דְּאִינְף שְׁשָׁה יָמִים מְוַתֵּר בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית וְכוּ' וְסָבוּר הָיִיתִי לְאָמַר דר"ט ס"ל כַּב"ש דְּעוֹלָת רֵאִי אִינְף דוֹחָה יו"ט וְכוּ' אִיף הַדְּבָר הוּא דוֹחַק גְּדוֹל דר"ט שְׁנָה מְשַׁנְתוּ כְּבֵית שְׁמַאי וְכוּ' אֵלּוּ תְּנוּן דְּבָרֵי הַמ"ל וְל' וְלַעֲנִי ד' יֵשׁ לְתַרְץ קוֹשְׁיָתוֹ בַּג' וּד' פְּרִוּקֵי.

דְּחָדָא י"ל דְּלַעוֹלָם ס"ל כַּב"ה וּמ"מ לֹא הִנִּיחַ לְסַפּוֹד מְשׁוּם דְּמַעְשָׁה פִּי הָגִי לְאַחַר חֲנוּכָּה הָגִי וְכַמוֹ דַּס"ל לְהַמ"ל בְּעַצְמוֹ וְעֵיקַר אָסוּר הֶסְפֵּד וְתַעֲנִית בּוֹזָה"ז בְּיוֹם טְבוּחַ אִינוּ אֵלּוּ מְשׁוּם דְּמַהֲרָה יִבְנָה בַּהַמ"ק וְכוּ' וְהִנֵּה יָדוּעַ דְּמִבְּנֵי אָרְבָּע בְּסַפְרֵי הָאֲמַת דְּלַעֲתִיד לְבוֹא יִקְבְּעוּ הַלְכָה כַּב"ש דְּתוֹרָתוֹ שְׁל ב"ש גְּבוּהָ וְקָדוּשׁ מְאֹד וְאִין הָעוֹלָם הָיָה פְּדָאי הוּא לֹא אֵבֵל לַעֲתִיד לְבוֹא יֵהִי הַלְכָה כַּב"ש וְאֲפֻשֶׁר שְׁנֵיהוּ דְאַמְרִינָן בְּמַדְרַשׁ בַּפ' צוֹ דְּתוֹרָה חֲדָשָׁה מֵאֲתִי תַצָּא וְהִינְנוּ דְּיִפְסְקוּ הַלְכָה כַּב"ש וּבִזְהָ יֵשׁ לְיִישׁב ג"כ דְּבָרֵי ר"א הַקְּלִיר בְּפִיּוֹט שְׁל פְּרָשַׁת הַחוֹדֶשׁ שְׁפֶתַב שֶׁם לְהַנְתֵּן דַּת חֲדָשָׁה וְתַמְהוּ עַל זֶה רַבִּים דְּהָא הַרְמַב"ם חָשַׁב אַחַת מִי"ג עֵיקָרִים שְׁזֵאת הַתּוֹרָה לֹא תֵהֵא מְחֻלְקֶת וְלֹא תֵהֵא תּוֹרָה אַחֲרַת מֵאֵת הַבוֹרָא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְאֵין לְפִי דַעַת הַמְקַוְבְּלִים הַנְּ"ל יֵשׁ לֹאמַר דְּאִין ר"ל דְּתַנְתֵּן דַּת חֲדָשָׁה מִמֶּשׁ רַק שְׁיִפְסְקוּ הַדִּין כַּב"ש וְזֶה נ"ל כְּפִתּוֹר וְפָרַח בְּפִירוּשׁ דְּבָרֵי הַפִּיּוֹט וְא"כ י"ל דְּהָא דְאַמְרִינָן שֶׁם דְּיוֹם טְבוּחַ הִי' פְּנ"ל דְּלַעֲתִיד לְבוֹא יֵהִי יוֹם טְבוּחַ לְמַחֲרַת יו"ט שְׁל עֲצָרַת מְשׁוּם דְּאִזּוֹ יִקְבְּעוּ הַלְכָה כַּב"ש רַק י"ל דְּהָא בְּאַמַּת בְּבִרְיָתָא גּוֹפָא אִיתָא דְהִי בְּיו"ט שְׁל עֲצָרַת גּוֹפָא רַק דְּמַקְשָׁה בְּיו"ט עַצְמוֹ מִי קָאֲתִי וְלָכוּן מְשַׁבֵּשׁ לָהּ לְבִרְיָתָא וּמְתַרְץ לָהּ דְּהִנֵּה בְּיוֹם טְבוּחַ וּמִזְהָ הוֹכִיחַ הַמְקַשֵּׁן דְּחַל עֲצָרַת בְּשַׁבַּת דָּאִם הִי' חַל בְּחוּל הָרִי אִין לֹא יוֹם טְבוּחַ דְּהָא קו"ל כַּב"ה אֵבֵל אַח"כ דְּקָא מְתַרְץ שֶׁם דְּיו"ט הִנֵּה חַל בְּחוּל פְּשוּט י"ל דְּהַפְּנוּנָה שְׁל הַתְּרַצָּן הוּא דְּאִטּוֹ לְאוֹ תְּרוּצֵי קָא מְתַרְצָת לִיהַ תְּרִיץ הַכִּי דְּלָאוּ יוֹם טְבוּחַ הִנֵּה רַק בְּתַשְׁלוּמֵי עֲצָרַת הִנֵּה דְּהָא עֲצָרַת יֵשׁ לֹא תַשְׁלוּמִין כָּל ז' וְצ"ל בְּבִרְיָתָא וְלֹא הִנִּיחָן ר"ט מְשׁוּם דְּתַשְׁלוּמֵי עֲצָרַת הִנֵּה וְחִסְרַת תִּיבָה בַּד' הַבְּרִיָּתָא וְזֶה קַל יוֹתֵר לְתַרְץ בְּבִרְיָתָא דְּזֵה שְׁכִיחַ ע"פ הָרֹב בְּמִשְׁנָה וּבְרִיָּתָא לְחִסְרַת תִּיבָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם וְכַמוֹ דְּאַמְרִינָן בַּכ"ד דְּחִסְרוּרֵי מַחֲסָרָא וְהַכִּי קַתְנֵי אֵבֵל לְהַחֲלִיף יו"ט שְׁל עֲצָרַת בְּתִיבַת יוֹם טְבוּחַ כְּמוֹ שְׁעָלָה עַל דַּעַת הַמְקַשֵּׁן זֶה אִינוּ שְׁכִיחַ כָּל כּוֹן מִבְּנֵי אָרְבָּע בְּגִיטִין ד' פ"ה ע"ש.

וּלְפִי פִירוּשׁ זֶה שְׁפֶתַבְתִּי יִהְיֶה רֵאִי גְדוֹלָה מְסוּגֵיָא זֹו לְדַעַת הַסְּפָרְדִים דְּאִין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן בְּתַשְׁלוּמֵי עֲצָרַת דְּהָרִי מְסוּגֵיָא זֹו מוּכַח דְּכָל תַּשְׁלוּמֵי עֲצָרַת אָסוּר בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית. וְעוֹד בְּעֵיקַר קוֹשְׁיָתוֹ דְּדוֹחַק לְמַר דר"ט שְׁנָה מְשַׁנְתוּ כַּב"ש לְכַאוּרָה אִין כָּאֵן דוֹחַק דְּהָא ר"ט מִתְלִמִּידֵי ב"ש הִי' דְּהַתְנַיִא בְּתוֹסְפָתָא דִּיבְמֹת פ"א וּמִיָּתִי לָהּ הַש"ס בִּיבְמֹת ד' ט"ו

דאָמער ר"ט תאבני מתי תבא לידי צרת הבת ואשאנה ואף דמתרצין שם ביבמותדצ"ל ואשיאנה היינו פדי שלא נפשוט מזה דעשו ב"ש פדבריהם אבל זה משמע דהי' פשוט להגמ' דהי' מתלמידי ב"ש ובנד"ד לא שייך להקשות הלא לא עשו ב"ש פדבריהם דהא ליטא דהא באמת מעשה פי הני אחר חורבן הנה ושפיר הנה סובר ר"ט דאסור ביום טבוח בהספד ותענית משום דלפי דעתו דהי' סובר כב"ש חשב דונדאי פשיבנה המקדש בב"ב ויבא משה ואהרן בונדאי יאמרו דהלקה כב"ש דגם יו"ט שחל בחול צריך יום טבוח וזה פשוט.

ותי' רביעי י"ל דהמעשה הי' באמת בזמן הבית דהרי הי' גם קודם החורבן וכמו שפכת לעיל וביו"ט גופא לא היו יכולים להקריב מתמת שהיו טרודים במיתתו של אלכסא. וכמו שפכת לעיל ולפיכך הקריבו למחר.

והא דאמר דיום טבוח הנה צ"ל דלבני לוד הני יום טבוח ובאמת שיש הכרח גדול שהי' בזמן הבית לפי מה שכ' בספרי בגין שלמה ז"ל דף מ"א בשם מר אחי הגאון ז"ל ליישב תמיהת המ"ל ז"ל דאמרי לא הונפר בשום מקום שאסור במלאכה ביום טבוח של עצרת אם חל יו"ט בשבת וכן תמה דהיכי כתב המג"א דביום טבוח הוא אסור בתענית הלא אדרבה תנו דמותר בהספד ותענית ושלל לקיים דברי הצדוקים שהיו אמרים עצרת אחר השבת וכתבתי שם בשם אחי דקושיא חדא מתורצת בתבירתה דונדאי בזמן הבית דהי' אסור במלאכה ביום טבוח מה"ת לא הי' יכולת ביד חכמים להתיר במלאכה ביום טבוח פדי להוציא מלבן של צדוקים וכיון שבמלאכה הי' מוכרח לאסור אם הי' אסרין כם בהספד ותענית הי' מקיימין בזה מנהג הצדוקין שהרי היו נוהגין ביום ראשון כיו"ט גמור ולפיכך הוצרכו להתיר בהספד ותענית וזה הנה יכולת ביד החכמים שהאסור הספד ותענית ביום טבוח אינו אלא מדרבנן גם בזה"ב דהא יו"ט גופא ס"ל לר"א דשמחת יו"ט רשות אבל האידנא דגם אסור מלאכה אינו אלא מדרבנן ראו חז"ל טפי להתיר במלאכה פדי שלא יהי' ביטול מלאכה לעם שני ימים וכיון שמותר במלאכה יוכלו לאסור בהספד ותענית שהרי הפל יראו שאינו יו"ט דהרי מותר במלאכה ואין בזה קיום לדברי הצדוקין כן כתבתי שם בשם מר אחי הגאון ז"ל וזה נראה לי כפתור נפרח ואמנם קשה ע"ז דא"כ מה מקשה מר"ט הא בזה"ז אסור באמת בהספד ותענית וא"כ צ"ל דהנה דוע להמקשן דהמעשה פי הנה בזמן הבית הנה: ולענין עיקר המחלוקת בתשלומי עצרת לומר בהן תחנון י"ל דלכל אחד טעמם ונימוקם עצמם.

טעמם של הספרדים הוא דכיון דיש תשלומין לעצרת כל ז' חיישינן מהרה יבנה בהמ"ק ואולי אחר ולא יביא קרבנותיו רק בתשלומין ואז יהי' אסור לו בהספד ותענית מן הדין והלכך גם האידנא אסור.

אבל דעת האשכנזים פיון דמצוה להקריב קרבנות ביום ראשון בזמנו וכל המאחר נקרא פושע וכדאיתא ברכות ו' כ"ח ע"א ולא שייך גזירה כלל וזה ודאי אין לחוש דשמא יארע לו אונס שלא יוכל להקריב בזמנו דהא אונס לא שכיח וכמו שכ' התוס' בכתובות ד' ט' ולמילתא דלא שכיחא לא גזרינן וכדאמרינן בב"מ ד' מ"ז והלכך טעמן של האשכנזים נ"ל יותר.

ואכן כל זה בַּחֲל עֲצַרְת בַּחֲלוֹל אֲבָל בַּחֲל בְּשַׁבַּת דא"א בְּזַמְנֵנוּ נ"ל דְּאֵז יֵשׁ לְנִהְיָג פְּדַעַת
הַסְּפָרְדִים דְּאָסוּר בְּהַסְפֵד וְתַעֲנִית וּבַתְחַנּוּגִים בְּכָל אֱלוֹי יָמֵי תַשְׁלוּמֵי עֲצַרְת דְּמֵאֲחַר דְּאִין
מְקַרְיבִין בְּזַמְנֵנוּ נִרְאֶה בְּרוּר דְּאָף כָּל הַצְּיָבוּר הַקְּרִיבֵו לְמַחֵר וּכְמוֹ דַּתְנֵן דְּאֵם חָל עֲצַרְת
בְּשַׁבַּת יוֹם טְבוּחַ אַחַר הַשַּׁבַּת מ"מ מִי שְׁמֵאֲחַר לְהַקְרִיב אֵז לֹא מְקַרֵי פּוֹשַׁע דְּכִינּוֹן דְּאִין
מְקַרְיבִין בְּזַמְנֵנוּ כָּל הַיָּמִים שְׁוִין וְרַק לֹא הָוֵי מְקַרֵי זְרִיז דְּזְרִיזוֹן מְקַדִּימִין לְמַצּוֹת אֲבָל מ"מ
פּוֹשַׁע נְמִי לֹא הָוֵי וְהַלְפָּה כָּל אֲחַד וְאֲחַד אָסוּר בְּהַסְפֵד וְתַעֲנִית כָּל תַשְׁלוּמֵי עֲצַרְת מְשׁוּם
הַחֲשֵׁשׁ דְּמַהֲרָה יִבְנֶה בַּהַמ"ק וְיִיאָחַר קְרַבְנֵו לְהַקְרִיב בַּתַשְׁלוּמִין כַּנ"ל בְּרוּר לְהַלְכָה: וְאִין
לְדַחֲוֹת זֶה דְּהָרֵי יוֹם רֵאשׁוֹן אִינֵו חָל בְּשַׁבַּת רַק יוֹם שְׁנֵי וּבְאַמַּת הָא אָנוּ בְּקִיאִין בְּקִבְיַעַא
דְּיַרְחָא וְלִיכָא גְזִירָה מְשׁוּם יוֹם חַג הַשְּׁבַעוֹת שְׁחָל בְּשַׁבַּת דְּהָא לִיתָא כָּלֵל דְּהָא עֵיקַר
הַגְזִירָה הוּא מְשׁוּם זֶה דְּלֹא יִדְעֵי לְהַבְחִין בֵּין זְמַן דְּלִיכָא קְרַבֵו וּבֵין זְמַן דְּאִיכָא קְרַבֵו וְע"כ
הָא לֹא יִדְעֵי כָּלֵל דְּעֵיקַר הוּ"ט הוּא יו"ט רֵאשׁוֹן וְשְׁפִיר יֵשׁ לְחַוֵּשׁ דְּיִטְעוּ גַם בְּזֶה וְסָבְרֵי
דְּגַם יו"ט שְׁנֵי הוּא יו"ט מַה"ת וְהַלְפָּה בְּנֻדָּי צְרִיף לְגִזּוֹר כַּנ"ל: וְנִדַע עוֹד דְּמַהֲסוּגֵי דְּחֻלּוֹין
ד' קכ"ח ע"ב דְּמַקְשָׁה הַש"ס הָא רַבָּה לְמַסְפַּד מוּכַח לְהַדְיָא דְּבַפְסָחָא זְעִירָא גַם הָאִידְנָא
אָסוּר בְּהַסְפֵד וְתַעֲנִית אָף לְאַחַר שְׁבַטְלָה מַג"ת וְהָא דְקִי"ל בַּר"ה ד' י"ח דְּהָאִידְנָא בְּטָלָה
מַג"ת לְבַד מְחַנּוּכָה וּפּוֹרִים הֵינּוּ יו"ט שֶׁל דְּבַרְיָהּ שְׁנַתְקֵנוּ עַל הַנִּסִּים שְׁנַעֲשׂוּ בְּזַמַּן בֵּית
שְׁנֵי וּכְדוּמָה מְשׁוּם דְּכָל זְכָרוֹן הַצָּרוֹת יִבְטַל לְעַתִּיד לְבוֹא וּכְמוֹ שְׁכ' הַרְמַב"ם ז"ל בְּסוּף
פ"ב דְּחַנּוּכָה וּמֵייתֵי לָהּ מְקַרָא שְׁנַאֲמַר כִּי נִשְׁפָּחוּ הַצָּרוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת וְכִי נִסְתָּרוּ מֵעֵינֵי
ע"ש אֲבָל יו"ט שֶׁל יו"ט אָסוּר דְּהָא יו"ט מֵצַד שְׁהִי בּוֹ זְמַן הַקְּרָבָה שֶׁל פְּסַח שְׁנֵי בַזֶּה"ב
וְאִי"ה לְעַתִּיד כְּשִׁיבְנֶה בַּהַמ"ק ב"ב יַחְזוֹר לְמַקוֹמוֹ לְטָמֵא וְשִׁהֵי בְּדַרְדְּ רַחוּקָה.

הַלְפָּה בְּנֻדָּי לֹא בְּטַל הוּ"ט גַם בַּזְמַנֵּנוּ מְשׁוּם מְהַרָּה יִבְנֶה בַּהַמ"ק. כְּמוֹ בְּעַרְב פְּסַח
הָרֵאשׁוֹן דְּאָסוּר בְּמַלְאָכָה גַם בַּזְמַנֵּנוּ דְּאֵלֵת"ה אֵלֵא דְּלֹא עֲדִיף מְשַׁאֲר יָמֵי מַג"ת א"כ מֵאֵי
מַקְשָׁה מַה דְּלֹא חֲשִׁיב גַם פְּסַחָא רַבָּה בִּימֵי מַג"ת דְּהָא בְּאַמַּת כְּבָר קַחְשִׁיב לִיה לְפַסְחָא
רַבָּה בִּימֵי מַג"ת וְהִי בַפ"ק דְּמַג"ת דְּתַנְיָא שְׁם מַתְמַנְיָא בְּנִיסָן עַד סוּף מוֹעֲדָא אִיתּוּתַב
חָגָא דְּשְׁבוּעֵי דְּלֹא לְמַסְפַּד וּא"כ עַרְב הַפְּסַח נְמִי בְּכָלֵל יָמִים הַלְלוּ אֵלֵא וְנֻדָּי דְּעֵיקַר
הַקְּוִשָׁיָא הוּא מְדַכְלָלוּ לְעַרְב הַפְּסַח בְּכָלֵל הוּ"ט דְּחָגָא דְּשְׁבוּעֵיָא וּמְשַׁמַּע דְּהָאִידְנָא בְּטָלָה
וְע"ז מַקְשָׁה שְׁפִיר דְּלָמָּה גְרַע מִפְּסַחָא זְעִירָא דְּלֹא בְּטָלָה גַם הָאִידְנָא: וְזֶה רֵאִי בְּרוּרָה
וְסִייעֵתֵי לְמַנְהַג הַסְּפָרְדִים דְּאִין אוֹמְרִים תַּחֲנוּן בִּי"ד בְּאִיר וְנִהֲיִרְנָא שְׁפַעַם אַחַת חָל תַּעֲנִית
שְׁנֵי בְּתָרָא בִי"ד בְּאִיר (וְהוּא חָל בְּקִבְיַעוֹת ז"ח אוֹ ה"ש פְּשׁוּטָה אוֹ ה"ח מְעוֹבְרַת שְׁחָל
אֵז שַׁבַּת בְּעַרְב הַפְּסַח) וְהוּרָה לְהַלְכָה מֵר אַחֵי הַגָּאוֹן ז"ל שְׁלֵא יִשְׁלִימוּ הַתַּעֲנִית אָף
לְאַנְשִׁים שְׁנוּהֲגִין לְהַשְׁלִים הַתַּעֲנִית שֶׁל בַּה"ב מְשׁוּם שֶׁהוּא יוֹם טוֹב שֶׁל מַג"ת דְּפַסְחָא
זְעִירָא דְּלֹא לְמַסְפַּד בִּי וְדְלֹא לְהַתְעַנּוֹת בִּיָּה וְהֵינּוּ כַּמֶּש"כ בַּעַז"ה לְמַעְלָה דִּיו"ט זֶה שֶׁל
פְּסַחָא זְעִירָא לֹא בְּטָלָה: וּמַה דְּלֹא חֲשִׁיב לִי בְּהַדֵּי יָמִים שֶׁל חַנּוּכָה וּפּוֹרִים דְּלֹא בְּטָלוּ
הֵינּוּ מְשׁוּם דְּלֹא חֲשִׁיב הַתָּם רַק הוּ"ט שֶׁל מַג"ת שְׁנַקְבְּעוּ עַל הַנִּסִּים וְכָל זֶה בְּרוּר: סִימָן
נח (מְקוֹנְטֵרַס הַכְּלָלִים מְעַרְכַת הַמ"ם אוֹת קמ"ד).

מוֹדָה בְּקִנְס דְּפָטוּר אִם הוּא דְּוִקָא בְּקִנְס הַפְּתוּב וְלֹא בְּקִנְסוֹת דְּרַבְּנָן עֵינֵן לְהַג' שִׁיבַת צִיּוֹן
סִי"ק ט' שְׁכ' דְּהַגֵּם דְּהַג' ש"כ ח"מ סִי' שַׁפ"ח ס"ק נ"א הַכְּרִיעַ דְּלֹא כַרְש"ל דַּס"ל דְּגַם
בְּקִנְס דְּרַבְּנָן אִמְרִינֵן מוֹדָה בְּקִנְס פְּטוּר מ"מ הַרְאַב"ן וְהַרְמַב"ם סָבְרֵי כַרְש"ל וְכ"כ הָרַב
מְעִיל צְדָקָה סוּס"י ס"א וְלָכֵן בְּטָלָה הַכְּרַעַת הַש"ף וְלָכֵל הַפְּחוֹת אִין לְהוֹצִיא מְמוֹן כִּינּוֹן

דְּמַצִּי לַמַּי קִי"ל וְכו' וְהָרַב תַּפְאֲרַת יִשְׂרָאֵל בְּגִטִּין פ"ה בְּמַטְמָא וּמְדַמְע פְּתַב דַּאֵע"ג דְּהוּא הַמוּדָה שְׁעֵשָׂה בְּמִזִּיד חֲזִיב מְשׁוּם דְּבַקְנָס דְּרַבְּנָן לָא אָמְרִי מוּדָה בְּקַנְס פְּטוּר דְּלֵא נְאֻמְרָה מוּדָה זֹו אֵלֵא בְּקַנְס דְּאוּרִייתָא מְדַכְתִּיב יִרְשִׁיעוּן אֱלֻקִּי"ם פְּרִט לְמַרְשִׁיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְכַתַּב כֹּן מְסַבְרָא דְנִפְשִׁיָּהּ וְלֵא הַזְפִּיר כָּלֵל שְׁדָבָר זֶה בְּמַחְלֻקַּת הוּא שְׁנוּי כִּיעִי"ש וּבְמַס' יְבָמוֹת דָּף כ"ה ע"ב אֵהָא דְאָמַר רַבָּא אָדָם קְרוּב אֲצֵל עֲצָמוֹ וְאִין אָדָם מְשִׁים ע"ר פְּתַב רִש"י וְאִין אָדָם מְשִׁים אֶת עֵדוּתוֹ אֲצֵל עֲצָמוֹ לִיעֲשׂוֹת רְשָׁע וְהָא דְקִי"ל הוּדָאֵת פִּיו כְּמַאָה עֵדִים דְּמִי הַנ"מ לְמַמוּנָא אֲבָל לְקַנְסָא וּלְעוֹנָשׁ מְלַקוֹת וְלִפְסֹל לֵא עכ"ל וְזֶה זַמ"ר הַקּוֹשֶׁה לִי בַמ"ש אֲבָל לְקַנְסָא לֵא דְמִשְׁמַע בְּקַנְס נְמִי הַטַּעַם דְּלֵא אָמְרִינָן הוּדָאֵת פִּיו כְּמַאָה עֵדִים הוּא מְשׁוּם דְאִין אָדָם מְע"ר נְהֵלֵא תִּפּוּק לִי דְבַקְנָס פְּטוּר בְּלֵא מִשְׁע"ר מְשׁוּם דְמוּדָה בְּקַנְס פְּטוּר וְנִחָא לִי דְרִש"י כ"כ לְגַבִּי קַנְס דְּרַבְּנָן דְּמְשׁוּם מוּדָה בְּקַנְס לִיפָא לְמִיפְטָרִיָּה דַס"ל דְמוּדָה בְּקַנְס דְּרַבְּנָן חֲזִיב וּמְשׁוּם דְאִין אָדָם מְע"ר פְּטוּר אָף אִם הוּא עֲבִירָה דְרַבְּנָן כְּדַעַת הַסּוֹבְרִים כֹּן כְּמוֹ שְׁרִשְׁמִתִּי בְּקוֹנְטָרַס זֶה בְּמַעְרַכַת הָאֵל"ף אוֹת ל"ג עִי"ש וְעַתָּה נ"ל דִּןחַק וְצ"ע וְאֵהָיָא דְמַטְמָא וּמְדַמְע שְׁכַתַּב הָרַב תַּפְאֲרַת יִשְׂרָאֵל דְּמְשׁוּם שְׁהוּא קַנְס מְדַרְבְּנָן מוּדָה בּוֹ חֲזִיב מְצַאֲתִי לְהָרַב חַת"ס בַּא"ח ס' קִי"ט (בַּד"ה אֵלֵא דְלַכְאוּרָה) שְׁכַתַּב בְּפִשְׁטוֹת בְּהִיפּוּף שְׁשָׁם הַבֵּיא קוֹשְׁיַת מוֹהַרש"א אַמ"ש בְּש"ס דָּף נ"ג כְּתַנְאִי.

הַמַּטְמָא וְכו' דַר"מ קְנִיס שׁוּגַג אִטוּ מִזִּיד וְר"י לֵא קְנִיס דַּמְנ"ל דְּבַקְנָסוֹ שׁוּגַג פְּלִיגִי דִּילְמָא בְּתַקְנָתָא כְּדִי שְׁיִוְדִיעוּהוּ פְּלִיגִי וְכַתַּב שְׁגַם בַּפְנ"י הַקּוֹשֶׁה כֹּן וְכַתַּב שְׁדַבְרִיָּהֶם תְּמוּהִים דְּנֻדָּאִי כָּל קַנְס הַמְתַּחֲזִיב מְאָדָם לְחַבְרוֹ ע"פ ב"ד פְּטוּר מוּדָה בְּקַנְס דְאֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן אֱלֻקִּי"ם פְּרִט לְמַרְשִׁיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְא"כ לְמֵאִי דְקִי"ל הִיזְק שְׁאִינוּ נִיפְרָר קַנְסָא הוּא לֵא מִיחֲזִיב אֵלֵא בְּעֵדִים וְא"כ תוֹ לֵא שְׁיִיף לְמִיפְטָר שׁוּגַג כְּדִי שְׁיִוְדִיעוּהוּ דְהָא אִיכָא עֵדִים וְע"כ לֵא אָמַר הַש"ס הֵךְ סְבָרָא אֵלֵא לְמ"ד דְהִיזְק שְׁאִינוּ נִיפְרָר חֲזִיב מְדִינָא וְכו' אֵלוֹ תוֹד"ק הַנֶּה רֹאֵה דְפִשְׁיטָא לִיָּה טוּבָא דְגַם בְּקַנְס שְׁהוּא מְדַרְבְּנָן פְּטוּר הַמוּדָה בּוֹ מְשׁוּם דְבַקְנָס דְּאוּרִייתָא אֲשֶׁר יִרְשִׁיעוּן כְּתִיב פְּרִט לְמַרְשִׁיעַ אֶת עֲצָמוֹ וְכָל דְתַקוּן רַבְּנָן כְּעִין דְּאוּרִייתָא אֵלֵא דְתַמְיָה לִי עַל תְּמִיָּהֶתוֹ וּפְלֵא בְּעִינֵי שְׁנַעְלָם מְמַנּוֹ שְׁאִינוּ פְּשׁוּט לֹמַר כֹּן וְאִם הַרְבַּנִּים מוֹהַרש"א וּפְנ"י נְקֻטִי כְּדַעַת הַמְרַדְכִי וּמוֹהַרִי"ל בְּתִשׁוֹ וְהַכְרַעַת הָרַב שְׁ"ף בְּס' שַׁפ"ח כְּמוֹתָם (אַאֶסְהָדוּתִיָּה דְרַב שַׁב"צ סְמִיכְנָא כִּי גוּף דְבָרִי הַש"ף בְּזָה לֵא זְכִיתִי לְרֹאוֹת כִּי בְּש"ף שְׁלַפְנִי וְהוּא דְפּוֹס זִיטְאָמַר שְׁנַת תַּרְט"ז הַשְּׁמִיטוֹ בְּס' שַׁפ"ח מְסַעֲרִי א' עַד סוּף סִי"א) אִין לֹמַר עֲלִיָּהֶם שְׁדַבְרִיָּהֶם תְּמוּהִים דְנִהִי דְלַעֲנִין דִּינָא לְפִי מַה שְׁהַמְצִיא הָרַב שִׁיבַת צִיּוֹן דְהַרְמַב"ם מְוַכְרַח דַס"ל כְּרַש"ל וְרַבָּא"ן כְּתַב מְפּוֹרֶשׁ דְגַם בְּקַנְס דְרַבְּנָן פְּטוּר א"כ אִין לְהוֹצִיא מְמוֹן מְסַפֵּק מ"מ לֵא נִכְחַד דְהָאִיכָא הַמְרַדְכִי וּמוֹהַרִי"ל וְש"ף דְנְקֻטִי דְבַקְנָס דְרַבְּנָן חֲזִיב וְאִין לְתַמּוּהַ עַל מִי שְׁסוּבְרָ כְּמוֹתָם וּמַה גַם לְפִי מ"ש בְּשׁו"ת שִׁיבַת צִיּוֹן שָׁם (בַּד"ה וְהִנֵּה רֵאִיתִי) דְהַרְבַּ פְּנ"י בַח'י לַב"ק עַל דָּף צ"ח ע"ב הוֹכִיחַ מְסוּגֵיָא הֵיָא דְלֵא כְּרַש"ל מְדַמְקִי רַבָּא שָׁם בְּשׁוּרְפִי שְׁטַר שֶׁל חַבְרוֹ בְּמַאֲמִינוֹ וּלְדַבְרֵי מוֹהַרש"ל בַּלֵּא"ה פְּטוּר מְשׁוּם מוּדָה בְּקַנְס עִי"ש הָרִי שְׁגִילָה דְעַתּוֹ דְלֵא ס"ל כְּרַש"ל דְמִשְׁמַע לִיָּה דְדַבְרֵי מְוַכְרַחִים מְסוּגֵיָת הַש"ס דַב"ק (אֵלֵא דְהַרְבַּ שַׁב"צ"ן כְּתַב לִיִּשְׁבַּב הַסּוּגֵיָא לְשִׁיטַת רִש"ל כִּיעִי"ש) וְלִכֹּן גַם בְּהֵיָא דְהַמַּטְמָא וְהַמְדַמְע שְׁיִיט בְּשִׁיטְתָּהּ הַנ"ל וְאִין דְבָרֵי תְמוּהִים: אָמְנָם יֵשׁ לִי לְתַמּוּהַ עַל הָרַב פְּנ"י דְלְפִי הַנְרָאָה מִיָּלִי דְמַר סְתֵרָאִי נִינְהוּ

דבמקומות הנ"ל שפטים זו שמענו דס"ל דמודה בקנס דרבנן חייב ואילו מדבריו שפפרק המדיר (הביא דבריו הרב המגיה לשו"ת תפארת יוסף בחיו"ד סי' ה' בהגהות כליל תפארת אות א') מתבאר דס"ל דגם בקנס דרבנן אמרינן מודה בקנס פטור שהביא מה שהקשה הר"ן בפי' המדיר עמ"ש הרמב"ד בהיה דמשמשתו נדה בדרף ע' ע"א) דפריד הש"ס מנא ידע וכו' דמשו"ה לא מוקי לה במודה דאינה נאמנת דאין אדמע"ר ותמה שם הר"ן דהא להפסיד פתובתה נאמנת דהודאת בע"ד כמאה עדים ולא שייך נגד זה לומר אין אדמע"ר וכו' וכתב שהפנ"י תירץ קושית הר"ן דשפיר שייך לומר במשמשתו נדה דאינה נאמנת מפח אין אדמע"ר דכיון דהוה דמפסדת הכתובה הוא רק משום קנס דקנסו אותה בעוברת ע"ד דתפסיד הכתובה וכיון דאינה נאמנת שעוברת ע"ד משום דאין אדמע"ר שפיר אינה מפסדת הכתובה ולא שייך בזה לומר הודאת בע"ד כמאה עדים דמי שהרי אפי' לפי הודאתה שעוברת ע"ד אינה מפסדת פתובתה מטעם קנס עכ"ל הרי דס"ל דאע"ג דבעלמא לא אמרי' אין אדמע"ר פשהודאתו היא להפסיד ממונ מ"מ פשהודאתה היא בדבר שבקנס אמרינן אין אדמע"ר ופטר את עצמו מהקנס והיינו נדאי משום דמודה בקנס פטור וש"מ דארף בקנס דרבנן ס"ל דפטור הייך ממ"ש בדוכתי הנ"ל ובאמת היה דאיירי הרב ש"ף בסי' שפ"ח דמייא להאמרת דמשמשתו נדה שהרי דבריו הם ע"ד הרמ"א בס"ה שכתב.

וכן אם הודה שפטר ואין עדים בדבר אע"פ שאינו נפסל בהודאת עצמו מ"מ חייב לשלם וכתב שם הרב באה"ט בס"ק ל"ח בשם הרב ש"ף דאע"ג דדינא דגרמי הוי קנס לא אמרינן מודה בקנס פטור רק בקנס דאורייתא אבל קנס דרבנן חייב בהודאתו כן הוא בתשו' מוהרי"ל ס"י צ' עכ"ל (פבר פתבתי שבש"ף שלפני נשמט כל זה ואיני מבין למה הוצרך להביא טעם זה בשם תשו' מוהרי"ל ונהלא הרוואה יראה בדברי המרדכי עצמו שממנו הם דברי הרמ"א בזה והם בפי' הגוזל בתרא סי' ק"פ שכתב מפניו כן דדוקא בקנס של תורה מודה בו פטור כיעי"ש בשם רבינו אביגדור) וא"כ פינו דס"ל בזה פהש"ף ודלא כרש"ל (כמ"ש בשמו הרב שב"צ הנ"ל) הה"ד בהיה דמשמשתו נדה דדמי לה אית לן למימר דנאמנת להפסיד פתובתה ועוד איני מבין דב"ק שפפרק המדיר דאם באמת פונת הרמב"ד במאי דלא מהני הודאתה הוא משום דהיא מודה בקנס א"כ למה ליה להראב"ד למיתלי הא בהא דאין אדם מע"ר הלא אף אם לא הייתה מעש"ר הייתה פטורה מפח הודאתה פינו שאינו אלא קנס ומודה בקנס פטור וצ"ע: ובעיקר פללין פתב הרב פ"ת בסי' שפ"ח סק"ה בשם הרב קצה"ח דבשט"מ לב"ק דף צ"א משמע פדעת רש"ל דגם בקנס דרבנן מודה בקנס פטור והביא תשו' הרב שב"ץ הנז"ל עי"ש ובפנין זה ובמסעף מזה אתה תחנה בשו"ת בן יהודה לרב גדול ומנפלא בדורנו יצ"ו סי' ס"ג שהאר"ף בפלפלא אריכתא וחריקתא עי"ש גם אשור לידידי הגאון עמודי אש יצ"ו בדרף ל"ב ע"ד שהביא מחלוקת הפוסקים בזה וכתב שהרבה פוסקים סוכרים דגם בקנס דרבנן אמרינן מודה בקנס פטור והוקשה לו ממ"ש הרמב"ם בפכ"ד מהל' אישות וכן הוא בש"ע סי' קט"ו ס"ו דאשה שאמרה שזנתה אף דאינה נאמנת משום חשש עיניה נתנה באחר פתובתה מיהא מפסדת דמוכח דרבנן מודה בו חייב ושם הקשה ע"ד הרב תפ"י בפ"ה דגטין הנ"ל כמ"ש בעניויתין והאר"ף קצת ובהדי דקעסיק בהאי פלוגתא אייתי בידיה מתניתא ואמר רב דמתשו' הרב מוהרשד"ם מוכח דגם בקנס דרבנן המודה בו

פֶּטוּר וְנִלְוֵה וְכֵן נִלְוֵה לְשֵׁיבָה דְעַת מוֹהַרשֵׁד"ם בְּחִי"ד סִי דְמִי שְׁפֵתָב בְּכֵתָב יָדוֹ שְׁמֹסֵר לְאַחַד שֶׁאֵין שְׁלֵם בְּהוֹדָאתוֹ וְעֵינָן בּוֹל"א בְּחֵח"מ סִי קל"ז שְׁתַּמָּה עָלָיו וְלִהְיֵה"ל אֶתִּי שְׁפִיר דְדַעְתוֹ כְּהוֹסְקִים שְׁהִבְאֵתִי דְהוּי מוֹדָה בְּקִנְס אָף שְׁאִינוֹ קִנְס דְאוֹרִינְתָא עֵכ"ד וְלֹא הִרְאָה מְקוֹם בְּאִיזָה סִימָן דְבָרֵי הָרַב מוֹהַרשֵׁד"ם וּמָה שְׁצִינָן זל"א סִי קל"ז לֹא יָדַעְתִּי אִיזָה ט"ס הוּא כִּי ס' זְכוּר לְאַבְרָהָם אִינוֹ מְסוּמָן בְּסִימָנִים כִּי אִם בְּמַעֲרָכוֹת ע"ס א"ב כִּידוּעַ וְנִרְאִין הַדְּבָרִים שְׁפָנְתוּ עִמָּ"ש הָרַב מוֹהַרשֵׁד"ם וְזל"א שְׁהִבְאֵתִי לְעִיל בְּמַע' הָאֲלִ"ף אוֹת ק"ע עִי"ש וְדְבָרָיו בְּזָה הֵם בְּסִיגְנוֹן דְבָרֵי הָרַב פִּנ"י בִּפ' הַמְדִיר הַנּוֹז"ל עִי"ש וְאִם לְכָף נִתְפָּנוֹן בְּמִטוֹתֵיהָ דְמַר גְּרָאָה דְאַפְשָׁר לֹמַר דְאַדְרַבָּא מְדַבְּרֵי הָרַב מוֹהַרשֵׁד"ם יֵשׁ לְהוֹכִיחַ בְּהִיפּוּף שְׁהָרִי פֶתַח דְאִינוֹ חֵיב לְשֵׁלֵם מְשׁוּם דְאִין אָדָם נֶאֱמָן לְשִׁים עֲצָמוֹ רְשַׁע וְאִי הָוָה ס"ל דְבִקְנֵס דְרַבְּנָן נְמִי מוֹדָה בְּקִנְס פֶּטוּר הָוָה לִיה לְמִפְטָרִיָּה מְהַאי טַעְמָא וְלֹא אִיִּצְטָרִיף לִיה לְמִימַר דְאִין אֲדַמְעָ"ר אֲלֹא וְדֹאֵי מוֹכַח דְלֹא בְרִירָא לִיה דְגַם בְּקִנְס דְרַבְּנָן אֲתַמַּר הַאי כְּלָלָא דְמוֹדָה בְּקִנְס פֶּטוּר וְאֲהֵכִי אֲתִי עָלָה מְטַעְמָא דְאִין אֲדַמְעָ"ר וְאֲהֵכִי שְׁפִיר קְמוֹתִיב הָרַב זל"א בְּשֵׁם הַתּוֹ"ח דְלַעֲנָנָן מְמוֹן לֹא שִׁינְיָה לֹמַר אִין אֲדַמְעָ"ר עִי"ש וְעֵינָן בְּדְבָרֵי הָרַב עֲצִי לְבוֹנָה בְּחִי"ד סִי קפ"ה ס"ג מָה שְׁפִלְפֵּל בְּדְבָרֵי הָרַב"ד וְהָר"ן וּפִנ"י בִּפ' הַמְדִיר הַנּוֹז"ל וּבְמָה שְׁפֵתָבִיתִי לְמַעְלָה ע"ד הָרַב חַת"ס בִּא"ח סִי קי"ט הִנֵּה עֲתָה נִתְכַּפְּדִיתִי בְּס' פֶּרֶת יוֹסֵף דִּי שְׁדַר לָן מֵר הַמְחַבֵּר הַגָּאוֹן מְסַלְאֲנִים נ"י וּמְצִאֲתִי שְׁם בְּנִימוֹקִיו עַל הַש"ע ח"מ סִי א' שַׁע"ש הָרַב"א בְּס"ה (וְנִלְוֵה וְכָל זֶה דְנוֹקָא בְּקִנְסוֹת הַפְּתוּבִים אֲבָל קִנְסוֹת שְׁבָאִים חֲכָמִים לְחַנּוּן בְּעֲצָמָם עַל תְּקִנְתָּן גּוֹבִים בְּכָל מְקוֹם) פֶּתַח וְנִלְוֵה וְהוּא מְדַבְּרֵי הַמְרַדְכֵי יַע"ש בְּבִיאוּרֵי הַגָּר"א וְעֵינָן בְּש"ע סִי שִׁפ"ח ס"ק נ"א דְהָא דְמוֹדָה בְּקִנְס פֶּטוּר רַק גְּבִי קִנְס דְאוֹרִינְתָא וְלֹא בְּקִנְס דְרַבְּנָן יַע"ש בְּבִיאוּרֵי הַגָּר"א ס"ק נ"ה וּבְמַחְכֵּ"ת הַגָּאוֹן חַת"ס בְּסִי קי"ט בְּמ"ש ע"ד מוֹהַרשֵׁד"א וּפִנ"י שְׁדְבָרֵיהֶם תְּמוּהִים אִיִּשְׁתַּמִּיט לִיה דְבָרֵי הָרַב"א וְש"ף הַנּוֹז"ל וְהוּא מְדַבְּרֵי הַמְרַדְכֵי עֵכ"ד לְעַנְיָנָנוּ.

וְהִנֵּה מ"ש דְאִיִּשְׁתַּמִּיט לִיה דְבָרֵי הַנּוֹז"ל הִיא תְּמִיחָה קִינְיָתָא וְכַמ"ש בְּעַנְיֹתֵין אַחַת לְמַעְלָה אָף מ"ש דְאִיִּשְׁתַּמִּיט לִיה דְבָרֵי הָרַב"א הַנּוֹז"ל אִינִי מְבִינִן בְּעַנְיֹתֵי מָה עֵנָן זֶה לְזֶה דְאָף דְכַתְּבֵהוּ הָרַב"א דְבִקְנֵסוֹת דְרַבְּנָן דְנִים בְּכ"מ אִין מְזָה הַכְּרַח דְמַחְיִיבִים גַּם עַל הוֹדָאת פִּיו דְאַפְשָׁר שְׁעֲשׂוֹ קִנְסוֹת דִּידְהוּ בְּקִנְס שְׁל תוֹרָה דְהַמוֹדָה בּוֹ פֶּטוּר וְאִם פִּנְתָּו לְדְבָרֵי הָרַב"א שְׁבָסִי שִׁפ"ח ס"ה (שְׁפֵתָב וְכֵן אִם הוֹדָה שְׁמֹסֵר וְאִין עֲדִים בְּדָבָר אַע"פ שְׁאִינוֹ נִפְסָל בְּהוֹדָאת עֲצָמוֹ חֵיב לְשֵׁלֵם וְהוּא מְדַבְּרֵי הַמְרַדְכֵי בְּהַגּוֹזֵל בְּתָרָא) דְמוֹכַח דְס"ל דְבִקְנֵס דְרַבְּנָן חֵיב בְּהוֹדָאת עֲצָמוֹ וְכַמ"ש הָרַב ש"ף וְהוּבָא בְּבִא"ט שְׁם אִין זֶה בְּמִשְׁמַע בְּדְבָרָיו שְׁלֹא הַזְפִּיר דְבָרֵי הָרַב"א הִלְלוּ כְּלָל רַק דְבָרֵי הָרַב"א שְׁבָסִי א' דְאִיִּרִי בְּהוֹ וְרִאִיתִי עוֹד שְׁם שְׁפֵתָב בְּשֵׁם הַשֵּׁט"מ לְב"ק דָּף צ"א ע"ב דְמַחְלֵק בֵּין קִנְס לְתַקְנָתָא דְבְּתַקְנָתָה דְרַבְּנָן חֵיב ע"פ הוֹדָאת עֲצָמוֹ וְכַתְּבֵהוּ דְהִיא דְמְטַמָּא וּמְדַמְעַ חֲשִׁיב תְּקִנָּתָא אָף דְאִמְרִינוּ בְּש"ס קִנְסָא הוּא לָאו דְנוֹקָא וְכו' ע"ש וְלִפִּי זֶה נִרְאָה דִּישׁ לְפַקְפֵּק קֶצֶת ע"ד הָרַב שִׁיבַת צִיּוֹן הַנּוֹז"ל דְמִיִּרִי בְּתַקְנָתָא וְתִלִּי תַנָּא בְּפִלְגוּתָא דְרַבְּנוֹתָא הַנּוֹז"ל אִי בְּקִנְס דְרַבְּנָן אִמְרִינוּ מוֹדָה בְּקִנְס פֶּטוּר כִּיעִי"ש דְלִפִּי דְבָרֵי הַשֵּׁט"מ הִלְלוּ א"כ בְּנִדְוָנוּ שְׁהוּא תְּקִנָּתָא יֵשׁ לְחֵיבֻ ע"פ עֲצָמוֹ אֲלֹא שְׁנִרְאָה שְׁאִין הַכֵּל מוֹדִים בְּחִילוּק זֶה וְא"כ אִין לְחֵיבֻ ע"פ סְבָרָא זוֹ וּבְעֵיקַר סְבָרַת הַמְרַדְכֵי שְׁפֵסֵק הָרַב"א כְּמוֹתוֹ בְּסִי שִׁפ"ח הַנּוֹז"ל הִבִּיא לְנוּ הַגָּאוֹן הַנּוֹז"ל שְׁם שְׁנַעְלֵם מְהַרְמָ"א וְהַנּוֹז"ל דְבָרֵי הַגְּהוֹת מְרַדְכֵי בִּפ"ג דְקִדְוִישֵׁין דָּף רמ"ו ע"א ד"ה ת"ר הִנֵּה עוֹשֶׂה

שכתב אבל אי הוה אומר טמאתים ודאי מפסיד אנרא ושלומי לא משלם דקנסא הוא ומודה בקנס פטור כדאמרין בהג'קין דמטמא ומדמע ומנסה קנסא הוא והצ"ע שהמרדכי סותר עצמו בזה עי"ש וחפשיתי שם ולא מצאתי דברים הללו במרדכי: הא למדת דשלמים וכו' רבים קיימי בשיטת ראב"ן דמודה בקנס דרבנן פטור ונתקיים היטב פסק דינו של הרב שיבת ציון לפטור בגדונו מטעם זה.

אלא דתמיה לי שבגדונו היה לו להעיר דאינו פשוט לומר בזה"ז מודה בקנס פטור דיש מי שסובר דלא מהני הודאה בזה"ז למיחשבניה מודה בקנס שיהיה פטור ואפילו אם לא באו עדים אח"כ לא מהני הודאתו לפוטרו ויש סוברים דהא דלא מהני הודאתו בזה"ז היינו דוקא לענין שאם באו עדים אח"כ לא דיינינו פהודה ואח"כ באו עדים דפטור אלא חייב או שאם תפס שפגדו אין מוציאין מידו הא לא"ה פטור דמהני הודאתו וכן היא הספמת האחרונים וכמ"ש לקמן באות שאח"ז איה"ש ויהיה לו להרב לפלפל בכל זה ומדברי הרב שב"ץ בדין זה מתבאר דלא ס"ל כמ"ש בשמן רקח שהביא הרב פ"ת בסי' א' סק"ז דהא דקי"ל מודה בקנס פטור היינו דוקא בקנס שחייב מצד הדין דלא חל עליו החיוב אלא בשעת העמדה בדין וירשיעון אלקי"ם ולכן אם הוא מודה מהני הודאתו שלא יבא כלל לידי חיוב משא"כ בגדו"ד שהוא התחייב א"ע באם שיעבור על שבועתו מחייב ליתן קנס הג"ל וא"כ תקף כשעבר על שבועתו אף קודם העמדה בדין כפר נתחייב ודאי ולא מהני לפוטרו ממה שנתחייב כפר עכ"ל דא"כ גם בגדון הרב שב"ץ היה לו לחייבו מטעם זה ולפי הנראה זאת היתה פונת הרב פ"ת שציינן למ"ש הוא עצמו בסי' שפ"ח ששם הביא דברי השב"ץ הג"ל ויהיה לו לציין גם בסי' שפ"ח למ"ש בסי' א' סק"ז הג"ל בשם הרב שמן רוקח לומר שדינו של הרב שב"ץ אינו מוסכם מהרב שמ"ר הג"ל: סימן נט (מקונטרס הפללים מערכת המ"ם אות קס"ד).

נט ממזר אי מצנוה אפו"ר ראיתי במקתב לאחד מרבני דורנו יצ"ו (בקונטרסי לא גרשם שמו ויש מזה שנים רבות נכמדנקה שהוא ממשפחת ריזאמני שמו לא אנפור יהי שמו מבורך) שכתב בפשיטות דאינו מצנוה אפו"ר דאיהו יעלה על הדעת שהתורה הקדושה תצוה לפרות ולרבות להרבות ממזרים בישראל ולי ההדיוט נראה דהוא מצנוה בפו"ר ומה"ט הוא דמצטרף לפטור את אביו מפו"ר וכמ"ש הרמ"א בסי' א' ס"ו דאי ליתנה בפו"ר הו"ל פסריס דאינו פוטר את אביו ומה גם דיכולים ממזרים ליטהר (כר"ט סופ"ג דקידושין) וא"כ מצנוה ועומד בפו"ר במה ששייך לו וק"ל וכשהודעתו לו דעתי בזה כתב לפקפק במה שכתבתי דאי ליתן בפו"ר הו"ל פסריס וכו' ולענין דינא מסכים הולך אל מה שכתבתי פיון שייכולים ממזרים ליטהר וכו' כ' שנה טעם ברור ויציב ועתה ראיתי להג' פרמ"ג א"ח במ"ז סי' ר"מ שנסתפק בזה עי"ש: ואם מצוין להחיותו עיין במה שכתבתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת אישות סי' ג' אות ל"ג: סימן ס (מקונטרס הפללים מערכת המ"ם אות קפ"ח).

ס מומר לענין צירוף לכל דבר שבקדושה נראה פשוט דאינו מצטרף דהנה הרדב"ז והרשב"ץ נחלקו במומר לעבירה אחת דהרדב"ז בח"ג דפוס פירדא סי' תע"ח ס"ל דאפילו מומר למצות מילה הרי הוא פישראל לכל דבריו להצטרף לכל דבר שבקדושה אבל הרשב"ץ בח"ג סוף סי' ש"ט כתב דמי שאינו רוצה לקיים מצות תפלה רשע הוא

ויפסול לעדות ואינו עולה למגן עשרה ופירוש דבריו הרב בית עובד בדינים השניים לאמירת קדיש אות י"ח דכיון דהוא אינו רוצה לקיים מצוות תפלה הנה הוא מומר לעבירה אחת דמצוות תפלה ולא דמי לעברתו (דקי"ל דכל שלא נדוהו מצטרף לעשרה) ולכן אין מצטרף למגן עשרה ופסק פן הרב בית עובד עי"ש ועד פאן לא נחלקו אלא במומר לעבירה אחת אבל במומר לכל התורה פשוט דכ"ע מודו דאינו מצטרף לשום דבר שבקדושה והוצרכתי לכתבו אף שנראה פמשנה שאינה צריכה לפי ששמעתי מפי מגיד אמת אחד מידידי נפשי יצ"ו שרב אחד אמר שמומר מצטרף למגן עשרה לקדיש ולקדושה ולפי הנראה אין לו על מה לסמוך ועם פי לא פניתי פעת לעיין לפי שנראה לי דבר פשוט אמרתי פתוב זאת זכרון ואיה"ש אשובה אראה בדברי הפוסקים ועיין בתשו' פאר הדור סי' ע"א הבאתיו לקמן במערכת הקו"ף אות נ"ג ס"ק יו"ד ומתבאר יפה מדברי ס' החסידים בסי' ר"ג דאין מומר מצטרף לעשרה שפתב ונ"ל מי שהמיר לעבודת כוכבים ומזלות ונזר להיות יהודי וקבל עליו לעשות תשובה פאשר יורוהו החכמים משעה שקבל יכולים לשנות עמו יין ולהתפלל עמו אם הוא משלים את המגן ותפללו עמו ובלבד שיעשה פשאר היהודים שיהרי ברגלים נאמנים עמי הארץ על טהרת הקדש עכ"ל מתבאר דכל שלא קבל עליו לעשות תשובה שיורוהו החכמים ואינו עושה פשאר היהודים אינו מצטרף למגן ומגן החבי"ף בס' ברפת מועדיה לחיים בדרוש ד' לתשובה דף צ"ז (בד"ה והימנותא ליהויה) בהתנוכחו עם מ"ז הרב חק"ל בדין תשובת המומר אי פעינו קבלת דברי חברות בב"ד פתב בזה"ל ומה שהביא מדברי המרדכי שפתב ועד שהותר בצבור וכו' אין פננת המרדכי עד שהותר בצבור שעשה תשובה בפרהסיא בצבור אלא פונתו פשוטה שר"ל שהותר.

ליפנס בצבור ומעורב עם כל ישראל פי כל זמן אשר היה עדין בדת עפוי"ם לא הותר ליפנס בתוך ישראל למגן עשרה ולכל דבר שבקדושה עכ"ל וכ"כ שם (בד"ה ולענין הלכה וכו') ומיד פשחזר המומר בתשובה פשר לכל דבר שבקדושה עכ"ל הנה רואה שפשוט הדבר בעיניו דאין המומר מצטרף לכל דבר שבקדושה עד שישחזר בתשובה: סימן סא (מקונטרס הכללים מערכת המ"ם אות ר"ד).

סא מאי שיער דהאי שיער בס' מכתב לחזקיהו ד' צ"ב ע"ב הק' עמ"ש הרב דבר שמואל סי' קמ"ז בשם הפריטות דהיא דליכא מניינא לא פרכינו מאי שיער וכו' מסופה ד"נ ע"א ויבמות כ"א ע"ב וכו' ליישב עפ"י מ"ש התוס' בב"ק ס"ב ע"ב דהיא דלא תני אלא דבר אחד אז לא אמרי' מ"ש דה"ש וכמו שפי' הפנ"י, ואולי גם ס' הפריטות פינון לנה וכו' עי"ש.

וידיין הגאון בע"ס עמודי אש נר"ו פתב לי דצדקו דברי הדב"ש דהמענין בכריתות שער ב' סי' ל"ד דמק' עמ"ש ביבמות ב' ע"א ט"ו נשים וכו' ובקדושין האשה נקנית בג' דרכים וכו' דפרכינו מניינא למעוטי מאי וכו' הלא בלא מניינא יש לנו לומר דדוקא קאמר דאל"כ דהא אין יכולין למעט שמה אלא אחד ותיקשי לן מאי.

שיער דה"ש וע"כ חידוש הפריטות דבלא מניינא אנו לא מקשינו מ"ש דה"ש עי"ש א"כ מוכח דגם פי חשיב טפי מאחד פי ליכא מניינא אין להקשות מ"ש וכו' ועל מה שהק' במכת"ל ע"ד הפריטות מאיזה סוגיא אות פתב הג' הנ"ל נר"ו דלפמ"ש הפריטות עצמו

שם להק' על פלל זה מב"ק ט' ב' חנוך בבור מבשור וכו' ונשם ט"ז ב' מה תם למועד וכו'.

דמקשי מ"ש דה"ש אף דלא תני מנינא דהתם הוי כמו מנינא דמסיגנון הלשון משמע דדוקא תני עי"ש יש ליישב גם הקוש' שבמכת"ל ומבואר דדברי הדב"ש אתו שפיר וע"כ נ"ל דגם הי"מ שבתוס' ב"ק ה"ה דברי הר"ש ויהפ' בהם פשוטו דדוקא היכא דתני מנינא מקשינן מאי שפיר ומה שהק' הפנ"י מפ"ק דב"ק דתשיב חנוך בשור מבור וכו' לק"מ וכמ"ש בשם הפריטות ויש להעיר עמ"ש הפריטות להוכיח פשיטתו מנזיר ל"ח ע"ב ונ"ל גם מאותה סוגיא משמע דהיכא דליכא מנינא לא שפיר למפרך מאי שפיר דה"ש משום דלא דייק ומשפיר שפיר אפילו דבר אחד מדקאמר בטר הכי אלא אמר ר"פ לא תני מידי חמש משמע פיון דלא תני מנינא אלא תני לוקה סתם לא מצי למפרך מידי ליתני לוקה מפל אשר יעשה עכ"ל ולא ידענא מאי קושיא דכיון דתני סתם לוקה ויכול להיות דהפונה דלוקה שש א"כ מה הנה יכול להקשות מאי שפיר פיון דבאמת לא שפיר פלל וכונת הברייתא דלוקה שש וצ"ע עכ"ד נר"ו וכבר כ' שם במכתב לחזקיהו פי ס' הפריטות אמ"א.

ואפיריון נמטייה דאייתי מתניתא ואנהיר לן עינין, ומה שהקשה על הוכחת הרב ס' הפריטות האמת פליאה נשגבה היא ולפי חנוך הנושא נראה לומר (אף פי קשה להמציא בוסחא חדשה בש"ס) אולי היתה גרסתו בש"ס הכי אכל ענבים לחים ויבשים וחרצנים ונגים וסחט אשכול ושתה לוקה חמש לוקה משום ענבים לחים ויבשים לא יאכל ולוקה משום חרצנים ועד זג ולוקה משום מגפן היין שכן דרף התנאים לשנות בדרף זה כמו בבהוא דמס' ביצה ד' י"ב וכמס' מכות כ"א תני תנא קמיה דר' יוחנן המבשל גיד הנשה בחלב ביו"ט ואכלו לוקה חמש לוקה משום מבשל גדי ולוקה משום אוכל גיד ולוקה וכו' עי"ש הרי דתנא פלל ופרט והכי נמי בהך ברייתא תנא פלל ופרט לוקה חמש לוקה משום וכו' ולוקה משום וכו', וכי אמר רב פפא לא תני מידי חמש לא בא למעט אלא המנין (פלומר דלא תני לוקה חמש) אבל לוקה משום וכו' ולוקה משום וכו' ודאי תני, וא"כ פי תיקשי לן אמאי לא תני נמי ולוקה משום מפל אשר יעשה צ"ל דתני ושפיר וכיון דלא תני מנינא לית לן בה פנ"ל ליישב בדוחק, ומי שנמצא אצלו ס' הפריטות יענין בו אם יתכן לומר שפך היתה גירסתו פי הן עוד היום אין ס' הפריטות מצוי אצלי: ובמאי דאמרינן בכל דוכתא מאי שפיר דהאי שפיר נחלקו רשב"ם ותוס' שאנן דלרשב"ם דרף התנא לשפיר דבר אחד כמו שנים ומאי דמקשינן מאי שפיר וכו' ר"ל מנא ליה לומר פן דשפיר ותוס' שאנן ס"ל דאין דרף פלל לשפיר דבר אחד עיין ביעיר און מערכת הפ"ו אות א' ומדברי הא"ז בתשו' שבח"א סוס"י תש"ם משמע לי דקאי בשיטת הרשב"ם שכ' להכריח דלרבנן דרשב"ג בכתובות ד' ע"ז ע"א דלא שאני להו בין מומין גדולים לקטנים לאו דוקא בעינו אחת אלא הוא הדין בשתי עיניו דאל"כ לתני באלו שכופין להוציא נסמא בשתי עיניו ושפיר ליכא למימר דקתני אלו ותו דלא שאני הכא בגמ' עכ"ל, ומדלא הכריח מדליכא תו שפיר מוכח דקאי בשיטת הרשב"ם דדרף התנא לשפיר אפילו דבר אחד: סימן סב (מקונטרס הפללים מערכת הפ"ם אות רט"ו).

סב מיעוט דקרא לשותפות מדכתיב בלשון יחיד לנוכח ממעטינו שותפות ופליגי רבנו ור' אלעאי בפרק ראשית הגז ד' קל"ה אם הוא למעט שותפות דישראל דבעינו שיהיה הדבר ההוא מיוחד לו ואם הוא בשותפות אינה מיוחדת לו וזו סברת ר' אלעאי אבל רבנו סברי דשותפות דישראל מיוחדת לו קרינו ביה ולא ממעטינו אלא שותפות נכרי דלאו בר חיובא הוא וקי"ל כרבנו דר' אלעאי, והרב מוהר"י קורקוס בפ"ו מהלכות ביפורים דין ו' כתב בשם הרשב"א דקי"ל כר' אלעאי ועיין למרן מוהריט"א בס' קהלת יעקב במערכת החי"ת סי' לק"ט ד' ה"ן (מדפוס אנשנז) ע"ב דסברת הרשב"א מחודשת היא לא הזכירה הפוס' וחדוש הוא שלא זכר שר דהסמ"ג בעשין ע"ט לא בריא ליה דנקיטינו כרבנו דר' אלעאי שכתב ויכול להיות שאין הלכה כר' אלעאי אעפ"י שהלכה כמותו בראשית הגז וכו' עי"ש, וכתב עוד בקה"י (כד"ה שוב) דע"כ לא פליגי רבנו אר' אלעאי אלא היכא דאם נאמר דהשותפים חייבים אין אנו מחייבים שייעשו כל אחד ואחד המצוה בפ"ע אלא בין שניהם יעשו המצוה בשותפות דבין שניהם יתנו שיעור הראוי לתן לראשית הגז ובין שניהם יתנו לכהן הבכור הנולד מבהמת השות' וכן כל כיוצא בזה דבכה"ג אין סברא למעט שותפות ישראל פינו דשניהם בר חיובא הם, אבל אם יצטרף כל אחד לעשות המצוה בפ"ע כמו באתרוג שכל אחד צריך ליקח לעצמו, וכן בסנפה דבעינו שכל אחד ישב בסנפה שלו וכיוצא לזה גם רבנו מודו דממעטינו שותפות דישראל וביאר בזה כמה ענינים עי"ש דבריו הנחמדים: סימן סג (מקונטרס הפללים מערכת הנו"ן אות למ"ד).

סג הא דקי"ל דלכתחלה אסור לבשל בקדירה שאינה בת יומא משום דנוט"לפ אסור לכתחלה גזרה שאינה בת יומא אטו בת יומא באר גאון עזנו בסה"ב העמק שאלה בפר' מטות שאלתא קל"ז אות ב' דלדברי רבנו בעל השאלות שם גזרה זו אינה גזרה מאוחרת אלא מימות משה רבנו והרי צווי של אלעזר בכלי מדין הנה כמה ימים אחר המלחמה וגם בל"ז סתם פלים אינם ב"י אלא נדאי הגעילו אפילו אינם ב"י וכ"כ בפ"י בסה"ת הלכות או"ה רס"י ה"ן ולא פהריטב"א בחי' ע"ז שלא כתב פן ונקלל כל זה במ"ע והבדלתם בין הבהמה הטהורה וכו', ומה שאמרו לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא היינו אסור תורה ממש שיהיה אסור אם בשלו בלא הגעלה אבל לכתחלה נדאי בעי הגעלה וכו' והאריך בזה עי"ש דב"ק וחי' הריטב"א למס' ע"ז אין אצלי לראות דב"ק והמוכן מדברי הגאון יצ"ו הוא דלהריטב"א מן הדין הנה מותר לבשל בכלי שאינו ב"י בלא הגעלה כמשמעות לשון הש"ס לא אסרה תורה אלא קדירה ב"י דמשמע דאאסור דקדירה קאמרינו ולא אתבשיל שנתבשל בה אלא דמשום גזרה דבת יומא אסור לבשל בה ונדחה דבריו וכו' ולא פהריטב"א וכו'.

ואני ההדיוט מצאתי חבר להריטב"א בסברא זו שפן מתבאר מדברי הרא"ש בפ' כל שעה סי' ז' וז"ל ולא גזרינו להגעיל בכלי שאינה ב"י אטו ב"י כי היכי דאסרינו לבשל בכלי שאינו ב"י אטו בכלי ב"י דהתם ראוי לגזור שאם יבשל בכלי פן יומו התבשיל אסור מן התורה, וגם בישול תבשיל שעושים בני הבית בקל יטעו אם נתיר לכתחלה לבשל בכלי שאינו ב"י כף יבשלו בכלי שהוא פן יומו וכו' עכ"ל.

מוכח בבירור דלולא החשש שיטעו ויבשלו גם בכלי בן יומו הנה מותר לבשל לכתחלה בכלי שאינו ב"י דלא אסרה תורה לבשל אלא בכלי בן יומו כנלע"ד. ומצאתי בס' עמודי אש ליד ידי הגאון מוהרי"א יצ"ו בסי' י"ג (דף ס"ז ע"א בד"ה וראיתי) שכתב דמדברי הרדב"ז בח"ה סי' ש"א ס"ה ללא ידעתי איזה ט"ס יש פי עינתי שם ואין זכר לזה). נראה דמדאורייתא אסור לבשל לכתחלה בקדרה שאינה ב"י, וכתב ע"ז וז"ל הנה כמו כן ראיתי להרב מר וקציעה בקונטרס סיג לתורה ובשאלת יעבץ ח"ב סי' קל"א שסובר כן דמה"ת אסור לכתחלה עי"ש, ולענ"ד צ"ל מדברי הרא"ש הנ"ל וס' מו"ק ושאלת יעבץ אין מצויים אצלי לראות ד"ק: סימן סד (מקונטרס הפללים מערכת הנו"ן אות ל"ז).

סד נשיאות פפים בזמן המקדש בגבולין וכן בזה"ז אם היא מ"ע מדאורייתא או אינה אלא מדבריהם עמד בזה הג' קרן אורה בחי' לסוטה על ד' ל"ח ומסיק דהיא מדאורייתא שכן מוכח מסתמיות דברי הרמב"ם בהל' תפלה וממ"ש ריב"ל כל פהן שאינו עולה עובר בג' עשה ומהירוש' שהביאו התוס' (בסוטה שם) פהן מהו שיטמא לנ"כ (כלומר דמשמע דאי לאו דבטומאה איכא עשה ול"ת הנה אמינא דדחי נ"כ לטומאה והתם בגבולין בזה"ז איירי) ושכן משמע פולה שמערתא בפרק האשה שנתארמלה גבי מעלין מנ"כ ליוחסין ושכ"כ בילקוט בשם ספרי זוטא דאמרו בזה בקל מקום אשר אנכיר את שמי אף בגבולין וכו' אתד"ק וכן מתבאר דעת הגאון פרמ"ג במ"ז סי' קכ"ח סק"ג ובא"א ע"ד המג"א שם ס"ק מ"א ועם שהג' מור וקציעה בסי' קכ"ח כתב פמה פעמים בסי' הנ"ל דנשיאות פפים בזמן המקדש בגבולין.

וכן בזה"ז אינה אלא מדבריהם והוכיח כן בכמה ראיות כבר עמד ע"ד התייר הגדול הרב פתח הדביר בסי' קכ"ח אות ד' ואחר שהאריך להוכיח מהש"ס בכמה דוכתי ומדברי גדולי המפרשים ומדברי הראשונים והאחרונים במנין המצות שהוא מ"ע מדאורייתא גם בזה"ז ושהרב מו"ק עצמו לא עמד בסברתו זאת שבתשו' שאלת יעבץ ח"א סי' ד"ן כתב שהיא מ"ע מדאורייתא גם בזה"ז האריך לדחות כל ראיות הרב מו"ק שלא יהיו סותרות למה שהוכיח דהיא מ"ע מדאורייתא עי"ש.

ובהשמות ד' רי"ז ע"ד הביא שכ"כ מפונש הרב המבי"ט בס' ק"ס פי"ד מהל' תפלה דגם בגבולין הוי מדאורייתא וכן כתב אישי כ"ג הגאון מוהרש"ך יצ"ו בס' בנין שלמה הנד"מ בסי' י' (בד"ה וילענן המנהג) והאריך קצת להכריח כן שגם בזה"ז היא מ"ע דאורייתא ושכ"כ הג' מר אחיו בס' ראשית בפורים ד' י' ע"ב (ובסו"ד הביא דברי הגאון קרן אורה הנ"ל) ע"ש שלא ראה דברי המג"א ופרמ"ג הנז"ל ומה שהכריח דהירושלמי לא מייירי בנ"כ דמקדש דהא אין עשה דוחה ל"ת שיש בו פרת.

אין מזה כ"כ הברח לפי מה שמתבאר ממה שרשמתי לקמן במערכת העין אות פ"ו בענין זה עי"ש, אבל קושטא דמילתא הוא דכי בעי הלכה למעשה הוא דבעי ולא הלכתא למשיחא וכדמשמע להו להרבנים מג"א ופמ"ג הנ"ל בפשיטות דהירוש' קאי לזה"ז ואין צריך שום הברח לזה, והאריך מאד שם בענין המנהג שנוהגים האשכנזים שאין נושאים פפים כ"א ביו"ט עי"ש דב"ק: סימן סה (מקונטרס הפללים מערכת הנו"ן אות ל"ט).

סה נהגו העם אמרינו בפ"ד דתענית ד' כ"ו ע"ב מ"ד נהגו אורווי לא מורינן וזה זמן רב שנתקשיתי בזה דהא אמרינן בחולין ד' קל"ו ע"ב וקאינדנא נהוג עלמא פתלתא סבי וכו' וקי"ל פנותייהו כמבואר בדברי הפוסקים והארכתי בזה בקונטרס אסיפת דינים במערכת חתן וכלה אות כ"א לך נא ראה, וגם הרא"ש נשתמש בלשון זה בדבר שהוא הלכה, שעמ"ש בש"ס דרב מנגיד חתנא דדייר בי חמוהי, כתב הרא"ש ביבמות פ' ה' סי' ב' וקאינדנא נהוג עלמא פנהרדעי (דאמרי דלא מנגיד רב אהא) ואע"ג דרב יוסף אית ליה פלישנא קמא בשל סופרים הלך אחר המיקל ומוכח דפוסק פן לפי טעמו והוא טעם פעיקר דבכל פי הא נקיטינן בשל סופרים כמאן דמיקל וכ"כ בקצור פסקי הרא"ש שם דלא קי"ל דמנגיד אלא גבי מקדש בביאה (פונתו דלא קי"ל כמ"ד דרב אהא נמי מנגיד אלא פנהרדעי) וכ"כ הריב"ה בטור אה"ע סוס"י כ"ו בשם הרא"ש דלא קי"ל פרב אלא במקדש בביאה.

ומ"ש מרן בב"י דאין הכרע מדברי הרא"ש שסובר שהלכה פנהרדעי פבר השיגו עליו ששעלם ממנו דברי הרא"ש דיבמות וכ"כ שם התוס' דבשל סופרים הלך אחר המיקל עיין בהגהות הרב תוי"ט שם ולהרב קרבן נתנאל בפ"ק דקידושין סי' ח"י הרי דגם בדבר שהוא הלכה נשתמש בלשון האידנא נהוג עלמא ועוד קשה דבפ' ער"פ ד' ק"ג ע"א אהיהא דאמר רבא זו דברי ר"מ אכל ר"י אומר לא נחלקו וכו' על מה נחלקו וכו' ואמר ר"י נהגו העם כב"ה אליבא דר' יאודה ע"ש והיא הלכה פסוקה להורות הלכה למעשה כמו שיראה המעיין בדברי הפוס' אלמא דנהגו משמע נמי דמורינן הכי, ורבותינו התוס' כתבו שם (בד"ה ואמר ר' יוחנן) והאי נהגו לא הוי פהאי נהגו דפרק בתרא דתענית ד' כ"ו דמפרש דאורווי לא מורינן ואי עבדו לא מחינן בידיהון עכ"ל, ולא גילו לנו מה בין זה לזה ואם משמעות לשון נהגו העם הוא דאורווי לא מורינן למה ישתמשו חז"ל בלשון זה בפ' ער"פ במקום שהדין נותן דאורווי נמי מורינן או תיקשי לן מנ"ל להפוסקים דבהא אורווי נמי מורינן דילמא אין הלכה פן ומשו"ה אמר נהגו העם.

ומה שנדחקתי בקונטרס אסיפת דינים שם דלא בכל המקומות משמעות לשון נהגו העם הוא שאין למנהג ההוא עיקר אלא דוקא בההיא דתענית הוא דקי"ל להש"ס דר' יוחנן אתא לאפלוגי עליה דרב ורבא פליג אדרב ואדרי"ו ומשו"ה הנצרך לומר דבהא פליגי דלמר דרשינן ולמר מורין ולמר אורווי לא מורינן אכל בעלמא לשון נהגו העם אפשר לפרשו פההיא דנהוג עלמא פתלת סבי וכו' שיש למנהג ההוא עיקר ונקיטינן נמי הכי ואין לתמוה אם ישתמשו חז"ל בלשון אחד לכונות מתחלפות שפן כתבו הראשונים בכמה דוכתי דאשפחן טובא בש"ס חזד לינשנא בתרי דוכתי בתרי פירושי וכמו שרשמתי למעלה זה במערכת הלמ"ד אות צ"ח עי"ש, ולכן לא נפלאת היא מה שפתי שם (במערכת חתן וכלה הנ"ל) בזה.

אמנם מדברי רש"י בעירובין ד' ס"ב ע"ב דאמרינן התם אמר ר"י אמר שמואל הלכה כר"א פן יעקב ורב הווא אמר מנהג כראב"י ור' יוחנן אמר נהגו העם כראב"י ופירש"י על דרך ההיא דתענית כיעי"ש, מוכח דלא משום דקי"ל להש"ס בתענית דבהכי פליגי הוא דא"כ מנ"ל לרש"י לפרש הכא נמי הכי אלא ודאי משמע דס"ל דכונת הש"ס בסוגיא דתענית היא לומר דכן הוא משמעות הלשון ולכן פירש גם הוא בעירובין על דרך זה

וא"כ הָדָרָא גִּוְשָׁיִן לְדִנְכָתֶיךָ שׁוֹב הָאִיר ה' עֵינֵי נְרָאִיתִי מ"ש רִבּוֹתֵינוּ הִתּוֹסְ' בּמָס' בְּרַכּוֹת ד' ב"ן ע"ב בד"ה נֶהְגּוּ הָעָם כב"ה אַלְיָבָא דר"י תִּימָה דַּאֲנֵן אֶפִּילוּ לְכַתְחָלָה נִוְהֵגִין כֵּן וּבִפ' הָדָר אָמְרִינָן נֶהְגּוּ אֳרוּזֵי לָא מוֹרִינָן וְאִי עֲבִיד הֵכִי לָא מְהַדְרִינָן לִיָּה וְי"ל דֵּהָתָם אִיבָא אֳמוּרָאֵי דְּפֻלְיָגִי חַד אָמַר הֶלְכָּה וְהָוִי פִּירוּשׁ הֶלְכָּה לְכַתְחָלָה וּמוֹרִינָן הֵכִי א"כ נֶהְגּוּ דַּאֲמַר אֵידָךְ הָוִי דִּיעְבַּד אַבָּל הָכָא יָכוֹל לְהִיּוֹת דַּאֲיִן כֵּאֲן אֶלָּא נֶהְגּוּ גְרִירָא עכ"ל.

הַנֵּה אָנְהִירוּ לְעֵינֵינוּ בַּחֲלִילָא דְּרַבָּנָן דְּדִוְקָא בְּהֵיא דְּמַעֲנִית וְכֵן בְּהֵיא דְּעִירוּבִין דְּחַד אָמַר הֶלְכָּה וְחַד אָמַר מְנַהֵג וְאֵידָךְ אָמַר נֶהְגּוּ הָעָם הוּא דְּמַפְרְשֵׁינָן נֶהְגּוּ וְאֳרוּזֵי לָא מוֹרִינָן אַבָּל אִי לִיכָא אֶלָּא נֶהְגּוּ בְּלִבְד אֳרוּזֵי נְמִי מוֹרִינָן וּמַעַתָּה אֲתַנַּח לֵן הֶנְהוּ בִּי תָרִי הֵיא דְּפֻרְק ער"פ דְּנֶהְגּוּ הָעָם כב"ה וְאַלְיָבָא דר"י וְהֵיא דְּחַוָּלִין דְּנֶהְגּוּ עֲלֵמָא כְּתָלַת סְבִי נָהָרִי הוּא כְּמַבְוֹרָא וּבַתּוֹסָפִי רִיה"ח (שְׁבַס' בְּרַכָּה הַמְּשׁוּלָּשְׁת) כְּתַב וָ"ל תִּימָא דַּאֲמְרִינָן בִּפ' הָדָר וּבִפ' ב דְּמַעֲנִית וְכו' עַד מ"ד נֶהְגּוּ אֳרוּזֵי לָא מוֹרִינָן וְהָכָא מְשַׁמַּע דְּמוֹרִינָן לְכַתְחָלָה וְי"ל הֵתָם דִּוְקָא דַּאֲמַר הֶלְכָּה מְנַהֵג וְנֶהְגּוּ שְׁפַל אֶחָד בָּא לְפָחוֹת מִחְבְּרִיו אַבָּל הִיכָא דְּקָאָמַר אֳמוּרָא נֶהְגּוּ הָעָם עֲבַדִּינוּ הֵכִי כִּמּוֹ נֶהְגּוּ עֲלֵמָא כְּתָלַת סְבִי מִיָּהוּ קֵשָׁה בִּפ' דַּר"ה דַּאֲמַר ר"י נֶהְגּוּ הָעָם כִּר' אִוְשַׁעְיָא וְאִוְתַבְיָה ר"ל וְאַיִשְׁתִּיק וּפְרִיף אַמְאִי אִיִּשְׁתִּיק לִימָא לִיָּה אָמִינָא לָךְ אָנָּא מְנַהֵגָא וְאַתְּ אָמַרְתְּ לִי וְכו' פִּי' דְּנֶהְגּוּ קָאֲמִינָא וְלָאוּ שְׁפִיר עָבוּד אֲלֵמָא נֶהְגּוּ גְרִידָא מְשַׁמַּע דַּאֲיִן לְהוֹרוֹת כֵּן וְי"ל דַּמ"מ פְּרִיף לִיָּה אַמְאִי לִימָא לִיָּה דְּנֶהְגּוּ דֵּהָכָא שְׁפַף ר"ל שְׁנֶהְגּוּ מְעַצְמָם וּבְעִירוּבִין כְּתַבְתִּי עכ"ל וְלִפּוּם רִיקְהָטָא גְרָאָה שְׁיֵשׁ חֲלִילָא בִּין תּוֹס' לִרִיָּה"ח דְּלֵהִתּוֹס' כֵּן דְּלָא אֲתַמַּר אֶלָּא נֶהְגּוּ מְשַׁמַּעוֹתוֹ דְּמוֹרִינָן לְכַתְחָלָה וְלִרִיָּה"ח יָתְכֵן גַּם בְּזָה לְפָרֵשׁ דְּנֶהְגּוּ מְעַצְמָם וְאִין לְהוֹרוֹת כֵּן מ"מ מְדַבְּרִיִּו ג"כ גְּלַמוֹד דְּמַסְתְּמָא פִּירוּשׁ מְאָמַר נֶהְגּוּ הָעָם הִיָּינוּ דַּאֲרוּזֵי נְמִי מוֹרִינָן וּבַתּוֹסָפִי הָרָא"ש (שְׁבַס' בְּרַכָּה הַמְּשׁוּלָּשְׁת שָׁם) כְּתַב תִּימָה דְּמְשַׁמַּע הָכָא דַּאֲרוּזֵי נְמִי מוֹרוּ הֵכִי וְקֵשָׁה דַּאֲמְרִינָן בִּפ' הָדָר וּבִפ' ב דְּמַעֲנִית מ"ד נֶהְגּוּ לָא מוֹרִינָן וְאִי עֲבִיד לָא מְחִינָן בִּידֵיָּהוּ, (מְדַבְּרִיִּו אֱלוּ גְרָאָה בְּעִלְיָל שְׁכֵּן הֵיא גוֹרֵס בְּעִירוּבִין ג"כ וְכִמוֹ שְׁכֵּן הֵיָּתָה גַּם גְּיָרְסַת הִתּוֹס' וְרִיָּה"ח וְאִילוּ מְדַבְּרִי הָרָא"ש בְּפָסְקִיו בְּעִירוּבִין שָׁם סִי' א' מַתְבָּאַר יָפָה דְּלָא הֵיא גוֹרֵס כֵּן בְּעִירוּבִין וְקַצ"ע), וְי"ל דֵּהָתָם דִּוְקָא מְדַאֲמַר הֶלְכָּה וּמְנַהֵג וְנֶהְגּוּ שְׁפַל אֶחָד בָּא לְפָחוֹת מִחְבְּרִיו אַבָּל הִכָּא דְּקָאָמַר אֳמוּרָא נֶהְגּוּ גְרִידָא עֲבַדִּינוּ הֵכִי כְּדַאֲמְרִינָן נֶהְגּוּ עֲלֵמָא כְּתָלַת סְבִי עכ"ל, וְכַלְשׁוֹן הֵזָה כְּתַב רַבִּינוּ בְּצֻלָּל בְּשַׁטִּמ"ק שָׁם וְאֳרוּזֵי נְמִי מוֹרִינָן דְּלָא אָמְרִינָן דַּמ"ד נֶהְגּוּ אֳרוּזֵי לָא מוֹרִינָן אֶלָּא דִּוְקָא הִיכָא שְׂבָא בְּמַקּוּם מַחְלָקָתָא עַל מִי שְׂאֲמַר הֶלְכָּה אַבָּל הִיכָא שְׂאִינּוּ בָּא בְּמַקּוּם מַחְלָקָתָא וְדַאי נֶהְגּוּ מְשׁוּם דֵּהָכִי הֶלְכָּתָא קָאָמַר (בְּתוֹס') עכ"ל, מְלִתְיָהוּ דְּרַבָּנָן קְדִישִׁי בְּרוּר מְלֵלוּ, דְּכָל דְּלִיכָא הֶלְכָּה וּמְנַהֵג מְשַׁמַּעוֹת לְשׁוֹן נֶהְגּוּ הָעָם הִיָּינוּ הֶלְכָּה וּמוֹרִינָן כֵּן, וּמ"ש רִיָּה"ח מ"מ"ש בד"ה הוּא בד' ט"ו ע"ב, וְעַי"ש בְּתוֹס' בד"ה וְכִי נֶהְגּוּ וְדַבְּרִי הָרִיטְב"א בַּח' לִפ"ק דַּר"ה מְכַוְּנִים לְדַבְּרִי רִיָּה"ח הַנְּ"ל שְׁכַתְב וָ"ל, וּבַחְרׁוּבִין כִּר' נִחְמֵיָה פִּי' וְהֵאִי לִישְׁנָא מְסַתְמָא מְשַׁמַּע שְׁנֶהְגּוּ וּמְקִימִין מְנַהֵגִם וּמוֹרִינָן כְּנִתְיָהוּ וְכַדַּאֲמְרִינָן בִּפ' אֱלוּ דְּבָרִים נֶהְגּוּ הָעָם כב"ה וְאַלְיָבָא דַּר' יְהוּדָה וְהִיָּינוּ דַּאֲוַתְבִּינָן עֲלָה מֵאֵידָךְ מִתְנִיתָא דְּבְנוֹת שׁוּחַ וְהָא דַּאֲמַר לִימָא לִיָּה אָמִינָא לָךְ אָנָּא נֶהְגּוּ וְאַמְרַתְּ לִי אִיסוּרָא דַּה"ק דַּאֲע"ג דְּבָרוּב הַמְּקוּמוֹת כִּי אָמְרִינָן נֶהְגּוּ הָעָם הִיָּינוּ דְּמוֹרִינָן כְּנִתְיָהוּ מ"מ אִין הֶלְשׁוֹן מְוָרְחַת כ"כ שְׁלֵא יוֹכַל לֹמַר נֶהְגּוּ וְלָא סְבִירָא לֵן קָאָמַר שְׁהָרִי פְּעֻמִים שְׂאוּמְרִין נֶהְגּוּ וְלָא מוֹרִינָן כְּנִתְיָהוּ פְּשָׁהוּ וְאַמַּר אַחַר מַחְלָקָתָא וְכַדַּאֲמְרִינָן בִּפ' הָדָר אֲר"י אָמַר רַב הֶלְכָּה

וכו' ובפ"ד דתענית וכו' נרב הונא אמר מנהג ור"י אמר נהגו וקא נדאי לר"י דאמר נהגו אורזי לא מורינו ותינו פלוגתיה עם ר"י אמר נרב הונא וא"כ פדאי הוא לדחות פאן דנהגו העם דאר"י הקא תינו פועין נהגו דהתם פנ"ל עכ"ל.

נראיתי למרן חיד"א בס' מחזיק ברכה סי' רצ"ו שכתב שהתוס' בפרק ער"פ הג"ל נדחקו שם דלא דמי לההיא דתענית ואינו צורך וכו' עי"ש, וכתב פן לפי שלא ראה דברי הראשונים הג"ל (שהיו בכתובים) שכתבו והחליטו שפן הוא משפט הלשון פשאומר רק נהגו העם ר"ל ומורינו הכי וההיא דתענית שאני משום דאיירי בפלוגתא דמר אמר הלכה ומר אמר מנהג ומר אמר נהגו ומעתה עפ"י כל האמור מוכרחים לומר דלא כתב הרמ"א בתשו' שהביא הרב מג"א בס"ת"ץ ס"ק ט' שדקדק לכתוב והעם נהגו לרמזו שאין הפוסקים סוברים פן אלא בהעם נהגו אבל נהגו העם הרי הוא פנהגו סתם ואורזי נמי מורין פן ונפלאים ממני דברי הרב המקנה שהביא הרב פ"ת באה"ע סי' ס"ב והבאתיו בקונטרס אסיפת דינים במערכת חתן וכלה הג"ל אף אם הנה פותב הרמ"א נהגו העם כ"ש שלא כתב אלא נהגו, וצ"ע סימן סו (מקונטרס הפללים מערכת הסמ"א אות ל"ט).

סו ספיקא דאורייתא דבר שהוא ספק אם איסורו מדאורייתא או מדרבנן מיקרי ספקא דאורייתא ואזלינן לחומרא כדקי"ל ספקא דאורייתא לחומרא פה פתב מרן חיד"א בייעיר אזן מערכה זו אות כ"ו בשם מרן הב"י יו"ד סי' רכ"ח בד"ה אין מתירין את נדרו עד שיחול וכו' בשם תשו' הר"ן והביא עוד דברי רבנן בתראי בזה עי"ש והרב צרור החיים ד' כ"ו ע"ג כ' דלא אמרינן ס' דאורייתא לחומרא אלא בדבר שחייב עשייתו מן התורה ומספ"ל אם עשה או לא אבל אם נסתפק לנו אם מצוה זו נצטוינו עליה או לא לא נכנס בסוג ס' דאורייתא לחומרא עי"ש ולפי הנראה דעתו היא פדעת הרבנים מוצל מאש וקו"א ופ"מ שהביא הרב פתח הדביר בח"א ד' רי"א ע"ג וכתב ע"ד דלא קי"ל פומייהו אלא פל כה"ג הני ס' דאו' ולחומרא עי"ש וממרוצת הדברים נראה דגם הרבנים הג"ל לא כ' דלא חשיב ס' דאורייתא אלא לענין ברכות שלא ליכנס בס' ל"ת אבל בעלמא אפשר דמודו דהני ס' דאורייתא אלא דממ"ש בפתח הדביר ד' קפ"ז ע"ג נראה דבכל מקלי ס"ל הכי ואין הס' מצוי אצלי ועיין להרב מקנה אברהם אות מט"ר מ"ש ע"ד הרצ"ה הג"ל וע"ע להרבנים זכור לאברהם ח"א ד' ט"ו ע"א בית השואבה פדיני דברים הפוסלים באתרוג אות י"ו פתח הדביר ח"ג ד' רס"ז ע"א ובאור לי ד' מ"ג וד' י' ע"ג וע"ד וד' ח"ק ע"א והג' מוהרד"ף בשו"ת מקתם לדוד ביו"ד סי' נ"א ד' קל"ג ע"ג ס"ל דהני ס' דאורייתא ולחומרא נראיתי לידדי הרב המגיה לספר ימי שלמה הרמ"ה נרו' בד' י"א ס"ו ע"ב שנסתמש בכלל זה עי"ש ולפום ריהטא נר' דלמאי דעסיק הרב המחבר אין לנו צורך לכלל הג"ל דהתם נדאי חשיב סי' דאו' פיון דלכ"ע איסור פלורית הוא מדאו' אלא שפחלקו במציאות זה אי זהו פלורית שאסרה תורה ולא צריכנא לכלליה דהר"ן אלא אי הוו פליגי בעיקר פלורית אי אסור מהת"ו וק"ל ועיין להרב מ"ץ ח"ב סי' ל"ז ד' ע"א ומדברי מרן הב"י יו"ד סי' פ"ו בשם ס' התרומה דהטעם דביצה ס' טרפה אסורה משום דבצת טרפה הני ס' דאו' (עי"ש בד"ה ומ"ש אבל ס' וכו') מוכח דגם בכה"ג הני ס' דאו' ולחו' עי"ש ודוק ובפרמ"ג א"ח בהקדמה להל' פסח ח"ב פ"א אות י"ז כ' דדעת מרן דטכ"ע דאו' מתורת נדאי לא מחמת ספק דהא באינו ידוע אי הנה ששים אוסר ולא הני ס"ס ע"כ ולפי מ"ש רבנן בתראי הג"ל פדעת מרן דמדהביא בב"י סי' רכ"ח הג"ל תשו'

הָרָן מוֹכַח דַּס"ל פְּנוּתִיהָ יֵשׁ לְדַחוּת רְאִיתָ הַפְּרַמ"ג וּק"ל וְעֵינַי בְּתִשׁוּ' שְׁעַר אֲפָרִים
שֶׁהִבְאִתִּי בְּקוֹנְטְרִיס אֲסִיפֶת דִּינִים מְעַרְכֶת בְּכוֹר בְּהֶמָּה סִי' ג' אוֹת ח': סִימָן סז (מְקוֹנְטְרִיס
הַפְּלִילִים מְעַרְכֶת הַסְּמ"ף אוֹת נו"ן).

סז סְפִיקָא דְרַבְּנָן לְקוֹלָא לָא אֲמַרִינָן הֵיכָא דְלִכְל מַר יֵשׁ קוֹלָא וְחוּמְרָא מְכַל צַד וְעַבְדִּינָן
לְחוּמְרָא כ"כ הַתּוֹס' בְּמִסְכַּת בֵּיצָה י"ד ד"ה אֵיפָא וּכ"כ שָׁם הָרָא"ש בְּסִי' כ"א וְעֵינַי מַג"א
סִימָן תְּקל"ח סק"א מְמַה שֶׁהָק' ע"ד מְרָן הַב"י שֶׁכ' דְכִינָן דְלֵא הַכְרִיעַ אֲזֵלִינָן לְקוֹלָא,
וְעֵינַי פְּרַמ"ג בַּא"ח שָׁם שְׁמַדְבְּרִי הָרָן שֶׁהִבִּיא הַמְשָׁנָה לְמַלְךְ פ"א מַהל' מְגִילָה הִיא
מוֹכַח דָּאִי לָאו דְמַעַקְרָא תַּקְנֵתָא דְרַבְּנָן אֲזֵלִינָן לְקוֹלָא בְּתַרְנוּנֵיהּ וּלְפִי הַנְּרָאָה פְּנוּתוֹ לוֹמַר
דְהָרָן לָא ס"ל כְּכִלְלָא דְכִינָלוֹ הַתּוֹס' וְהָרָא"ש וּמְרָן הַב"י אֲזֵיל בְּשִׁיטַת הָרָן וְאִם לְכַף
נִתְפָּוּן לָא יִדְעָתִי אֲמַאי הַנְּצַרְךָ לְהִבִּיא מְמַרְחָק לְחַמּוֹ מְדַבְּרִי הָרָן דְמְגִילָה וְהֵלֵא בְּהֵיא
דַּסִּי תְּקל"ח פְּסַק הַרְמַב"ם כְּדַבְּרִי שְׁנִיחָם לְהַקְלִי וְכ"ף סְמ"ק כַּמ"ש בְּב"י וּבְכָל זֹאת ק"ל
לְהַמְג"א מ"ש מְרָן כֹּן בְּכֹנֶת הַטּוֹר בְּדַעַת הָרָא"ש כִּיעִי"ש דְהָרִי הָרָא"ש ס"ל דְבַכָּה"ג
אֲזֵלִינָן לְחוּמְרָא.

וּכְשֶׁם שְׁאִין מְתִישֵׁב זֶה עַפ"י דַּעַת הַרְמַב"ם וְסְמ"ק כֹּן לָא יִתְיַשֵּׁב עַפ"י דַּעַת הָרָן וְעוֹד
ק' דְהָרָן בְּהֵיא דַּסִּי תַק"ד הִבִּיא מ"ש הַתּוֹס' הַנְּ"ל שְׁבְכָל פִּינְצָא בְּזֶה נְקִיטִינָן לְהַחְמִיר
וּשְׁכ"כ הָרָן וְכ' אָבֵל הָרִי"ף הַשְּׁמִיט לְשׁוֹנוֹת הֶלְלוֹ מְדַאֲמְרִי אַר"י א"ש כֹּל הַנְּיָדוּכִין
וְכו' עִי"ש וּמִשְׁמַע דְּגַם הָרִי"ף מוֹדָה בְּכָלל זֶה אִי לָאו הֵיא דְאָמַר ר"י א"ש וְנִמְצָא דְכָלל
זֶה שְׁרִיר וְקִיָּים וְגַם הָרָן מוֹדָה אִי לִיפָא הוֹכַחָה בְּש"ס לְהַקְלִי.

וְאִין לְהַק' מַמ"ש הָרָן בְּהֵיא דְמְגִילָה דְכָבֵר כ' הַג' שְׁעָה"מ בַּהל' מְקוֹאוֹת פְּלָל ד' דִּישׁ
לְחַלֵּק בֵּין סְפַק מְצוּהָ דְרַבְּנָן כִּהֵיא דְעֵינַי רֹחוֹת הַמְסוּפָּקוֹת לָא מְחַמְרִינָן בְּתַרְנוּנֵיהּ. אָבֵל בַּס'
אִיסוּר דְרַבְּנָן מְחַמְרִינָן בְּתַרְנוּנֵיהּ הֵיכָא דְלִיפָא חֲזָקָה וְכו' עִי"ש שְׁכ"כ לְדַעַת הָרָן וְעֵינַי
בְּקַרְבֵן נִמְנָאֵל פ"ב דְמו"ק ע"ד הָרָא"ש סִי' י"ד שְׁכ' לִיִּישֵׁב קו' הַמְג"א דָּאִין פְּנוּת הַתּוֹס'
וְהָרָא"ם לְהַחְלִיט פְּלָל זֶה אֵלֵא דְנוֹקָא בְּהֵיא דַּסִּי תַק"ד דְכִינָן דְנְקִיטִינָן דְכִי פְּלִיגִי רַב
הוּנָא וְר"ח הֶלְכָה כַּר"ה רַבִּיהַ דְר"ח וְכִינָן דְבַהֵיא אֵיפָא בְּכָל חַד חוּמְרָא וְלָא יִדְעִינָן הִי
מִיִּנְיָהּ ר"ה אֲמַרָה אֲזֵלִינָן לְחוּמְרָא מִשָּׂא"כ בְּעֵלְמָא וּכ"כ בְּנִתִּיב חִיִּים ע"ד הַמְג"א הַנְּ"ל
וְאִין כֹּן פְּשִׁט דְבַרְיָהֶם אֵלֵא פְּלָלָא הוּא בְּכָל הֵיכָא דְלִכְל מַר אֵיפָא קוֹלָא וְחוּמְרָא אֲזֵלִינָן
לְהַחְמִיר בְּשִׁתִּיהֶם וְעֵינַי עָרוּף הַשְּׁלַחָן סִי' תַמ"ט שְׁכ' דְמַה שְׁפִסַּק הָרָאב"ד בַּת"ד בְּהֵיא
לְחוּמְרָא לָאו מְשׁוּם דַּס"ל דְכָל ס' חֲמִץ שְׁעָה"פ אֲזֵלִינָן לְחוּמְרָא כְּמוֹ שְׁנִרְאָה שְׁהִבִּין
בְּדַעַתוֹ הַח"י שָׁם.

אֵלֵא דְנוֹקָא בְּהֵיא דְחִנּוּת וּמְלֵאִי דְאֵיפָא גִירְסָאוֹת מְוַחְלָפוֹת דְלִכְל חֲדָא אֵיפָא קוֹלָא בְּחַד
צַד וְחוּמְרָא בְּחַד צַד דְבַכָּה"ג לָא אֲמַרִי סד"ר לְקוֹלָא כַּמ"ש בְּסִי' תַק"ד (צ"ל תַק"ד)
בְּשֶׁם תּוֹס' וְהָרָא"ש עִי"ש שְׁגַם הוּא הִבִּין דְבַרְיָהֶם כְּפִשְׁטָן דְלֵא כַּמ"ש בְּקַרְב"ן בְּכֹנֶתָם
וּק"ל וְעֵינַי עִירוּבִין ק"א ע"א תַנִּי ר' חֲזִיָא דְלֵת אֲלַמְנָה וְכו' אֵיפָא דְאֲמַרִי וַא"ד עִי"ש
וּבַק"פ הָרָא"ש סִי' י"ג וּבְטוֹר סִי' שִׁי"ג פְּסַק לְחוּמְרָא כְּתַרְנוּנֵיהּ וּכ"פ מְרָן בַּש"ע ס"ד
וּלְדַבְּרִי הַקַּרְב"ן הו"ל לְמִפְסַק לְקוֹלָא וְכְמוֹ שְׁפִסַּק כֹּן בְּאֲמַת הַרְמַב"ם בַּפְּכ"ו מַה"ש ה"ט
אַף לְפִי מְשַׁמְעוֹת פְּשִׁט דְבַרְיָה תּוֹס' וְהָרָא"ש דְבִיצָה הַנְּ"ל נִיחָא דְבַכָּה"ג אֵית לָן לְמִפְסַק
שְׁפִיר לְחוּמְרָא, וְעֵינַי ב"ח סִי' תַרְע"ב ס"ב גְּבִי מ"ש בְּשַׁבַּת ד' כ"א לָא דָּאִי לָא אֲדַלִּיק

מדליק ואי נמי לשיעורא שכ' דראבני"ה מצא בשם ר"ת דאזלינן בתרנוניהו לקולא בשל סופרים הלך אחר המיקל וכו' ועיין מ"ש ע"ד בשו"ת שמש צדקה א"ח סי' ל' ד' מ"א סוף ע"א וד' מ"ה ע"ג והלאה וידידי הרב המןפלא כמוהרח"ם יצ"ו בס' ישמח לב ח"א בא"ח סי' ב' פתב דהרב יבין שמועה פלל פר"ט הביא בסתם דעת ר"י שבתוס' ביצה ה"ל לכלל מוספם ותמה עליו שהיה לו להביא חולק בזה הוא הרמב"ם בזההיא דדלת אלמנה שפסק לקולא בתרנוניהו ורצה לומר דבההיא דביצה דוקא הוא דאמר ר"י דאזלינן לחומרא דהווי תרי קולי דסתרי וכו' ושוב לא הונח לו לומר פן עי"ש בד' יו"ד ע"ב והרב המשיב אליו יצ"ו קנים מה שרצה לומר הרב המחבר וישיב מה שלא הונח לו עי"ש מלמיהו דרבנן קדישי באנרף ומימה שלא ראו דברי הרא"ש במקומן דביצה כ' פדברי ר"י ובעירובין ג"כ בזההיא דדלת אלמנה דעתו לפסוק לחומרא כמו שפסק בק"פ ובטור סימן שי"ג ונמצא דלהרא"ש איתיה להאי פללא אף היכא דלא הווי תרי קולי דסתרי אהדי.

וע"ע שם בישמ"ל בסי' ד' באריכות והרב בבית מאיר לא"ח הגדפס חדש ממש בס' תמ"ט פתב דבההיא דחנות ומלאי אית לן למיזל לחומרא משום ס' דחילופי גירסאותכמ"ש התוס' בביצה וכו' עי"ש ובערף השלקן סי' תרע"ב אות ה': ואם יש שני ספקות דסתרי אהדי במידי דר' אי אזלינן לקולא עיין בשו"ת חקמת שלמה הגספח לשו"ת הר המור בסו"ס"י ט' ועוד דכיון דיש פאן ב' ספקות דסתרי וא"א להקל בשניהם ממילא מחמירין עיין משל"מ בהל' מגילה הי"א דלא פהרב המבי"ט ח"א סי' נ"א עכ"ל ושו"ת הרב המבי"ט אין מצוי אצלי לראות דב"ק ועיין בישמח לב ה"ל בס' ג' וסי' ד' והזכיר שם דברי הצ"ח לברכות ד' ל"ו ע"א ד"ה ונימא וכו' והאריף בפרט זה ורמזו גם בחיו"ד ד' כ"א ע"ב עי"ש בסוף סימן ג' ועיין שו"ת מוהר"ם מרוטרונבורג האחרונים בא"ח סי' כ' ד"ה אחר: ובהא מילתא דהיכא דמעיקרא תקנתא דרבנן לגמרי לא אמרי' סד"ר לקולא עיין בחת"ס א"ח סי' קס"א על דברי הר"ן ומשל"מ פ"ג דמגילה ה"ל.

ובשו"מ ח"ג סי' קצ"ז ובשונה הלכות ח"א ד' ה"ן ע"ג ובשו"ת תורת חסד א"ח הנד"מ האריף בדברי המשל"מ ה"ל ושעה"מ בהל' מקנאות פ"י עי"ש בס' ל"ח: סימן סח (מקונטרס הפללים מערכת הסמ"ף אות נ"ב). סח ספק מחמת חסרון ידיעה לא חשיב ספק ולא אמרי ביה ספקא דרבנן לקולא כ"כ הרב ארעא דרבנן באות חת"ם בשם הרב מוהרשד"ם אה"ע סי' קס"ה והצ"ע מש"ס עירובין ד' מ"ה ע"ב גבי גשמים שירדו ביו"ט דילמא הנה אנלי והגי אחרניני נינהו והוי ספק דדבריהם להקל וניחא ליה דבעירובי הקלו מוכח מזה דעת הרב מוהרשד"ם דאפילו בחסרון ידיעה לכל העולם ס"ל דלא חשיב ס' דאל"כ אינו מוכן מאי ק"ל מההיא דעירובין דהתם הוי חסרון ידיעה לכל העולם ובספרו קהלת יעקב בתוס' דרבנן אות רכ"ב פתב בשם הב"ש בס' נק"ה ס"ק ל"ד דאפילו אם הוא חסרון ידיעה לכל העולם לא חשיב ספק והקשה עליו מסוגיניא דעירובין דמשמע דבחסרון ידיעה לכל העולם מיהא חשיב ספק והניחו חלק ואולי סמך עמ"ש בארעא דרבנן שרמזו שם (דבעירובי הקלו) ושם באות רכ"ו פתב בשם הרדב"ז ח"א סי' רצ"ז דלא אמרינן סד"ר לקולא (אלא) היכא שהספק מצד עצמו דלא ידעינן היכי הנה עובדא אבל בס' מחסרון ידיעתנו דלא ידעינן הלכתא פמאן לא אזלינן לקולא וכ"כ שם אות רכ"ט בשם שלטי הגבורים אשר סביב המרדכי בפרק האשה רבה דבספק מציאות

ככרפים ספק מוק"ח מימות יב"ן חשיב ספק ואזלינו לקולא ובספקא דדינא דלא ידעינו מאי אמור בה קמאי פהסבה בד' פוסות הוא ספק מחוסר ידיעה ולא חשיב ס' ואזלינו לקומרא ומשמע דחשיב זה ספק חסרון ידיעה לכל העולם מאחר דחכמי התלמוד ז"ל לא ידעו פשר דבר ואפי"ה חשבינו ליה חסרון ידיעה ולא חשיב ספק (אלא דכעת לא מצאתי דברי השלטי הגבורים הנ"ל כ"א ראיתי מ"ש בפ' החולץ דמחלק שם בסניגון אחר עיי"ש) ושו"ת הרדב"ז הנ"ל לא מצאתי פעת לראות אם הוא ג"כ בסניגון דברי השה"ג הנ"ל או אולי מיירי במחלוקת בפוסקים שלא הכריעו לדינא דבכה"ג נראה דלא חשיב כ"כ חסרון ידיעה לכל העולם דישנו באפשרות להכריע כמו שצמחא בכמה עניינים שהפוסקים אחרונים מכריעים בדבר שנסתפקו הפוסקים הראשונים והרב מקנ"א באות ר"ן הביא דברי הרדב"ז הנ"ל והראה מקומו לסי' י"ט וסי' ר"ה וגם שם לא מצאתי דברי חפ"ץ בשו"ת הרדב"ז שלפני וכתב שם דהרב פמ"א ח"ב ס"י כ"ג הביא רובא דרבנותא שחולקים עליו הרא"ש ודעמיה (שו"ת פמ"א אין אתי עיי"ש) ובאמת בעניינים רבים נמצא בפוס' ראשונים ואחרונים דבספק פלוגתא דרבנותא דרבנן אמרי לה להאי פללא ספקא דרבנן לקולא ולא חשבי ליה ספק חסרון ידיעה וכן לענין ס"ס והרב ישרי לב בד' כ"ו אות כ"ב פתב דהרב עדות ביצקב פתב בסי' ע' וסי' ל"ג דתרי ספקא דפלוגתא דרבנותא הוי ס"ס גמור ובסי' ס"ו וח"י רס"י ח' פתב דלא הוי ס"ס משום דהוי ספק לחסרון ידיעה ושהרב המגיה פתב דלא נהגנו הכי וכ"כ הרב פמ"א ח"ב סי' כ"ג וכ"ו וכתב מדישרי לב דאם אינו פלוגתא דרבנותא אלא ספק מחסרון ידיעה במציאות פשוט דלא הוי ספק פנין דרוב הפוס' לא חשבי ליה ספק (מתוך הדברים נראה דגם הרדב"ז שכתב עליו הפמ"א דרובא דרבנותא חולקים עליו כמ"ש המקנ"א הנ"ל מיירי בפלוגתא דרבנותא וכן ראיתי בס' קרית ארבע בתשו' סי' י"א ד' קפ"א ע"ג שכ' וז"ל ונהגם דהרדב"ז בח"א סי' י"ט וסי' ר"ה הביא משם הגאון הראשונים ואחרונים דהיא דהספק הוא מחמת חסרון ידיעה וכגון בפלוגתא דרבנותא דאין בידינו להכריע פמאן הוי הלכתא לא נאמר בזה ספק דרבנן לקולא הנה הרב פמ"א ח"ב ס"י כ"ג תבר לגזיזיה עיי"ש כ"כ עכ"ל מתבאר ג"כ דלהרדב"ז פלוגתא דרבנותא נמי חשיב חסרון ידיעה) ועיין לקמן בד"ה ודעת: ויש לתמוה על מ"ש הרב בית שמואל הנ"ל דאף בחסרון ידיעה לכל העולם אמרינו דחשיב ספק חסרון ידיעה ולא חשיב ספק וכן על מה שצמחא בדעת הרב מוהרשד"ם (לפי מ"ש הרב ארעא דרבנן הנ"ל) וע"ד השה"ג שביא בס' קהלת יצקב לפי מה שצדדנו דמשמע דחשיב ספק חסרון ידיעה לכל העולם ואזלינו לחומרא מהא דאמרינו במס' שבת ד' ל"ד בין השמשות ספקא הוא וספקא דרבנן לקולא הרי דבבין השמשות דהוא ספק חסרון ידיעה לכל העולם אמור רבנן ספקא דרבנן לקולא ועל השה"ג אין לתמוה כ"כ דנוכל לומר דכל פי האי חשיב ליה (מה דאיסתפק לן מאי אמור בה קמאי) שאינו חסרון ידיעה לכל העולם וכמ"ש לקמן גבי בעיא דלא איפשטא דכל דלא מסקי בש"ס בתיקו לא הוי חסרון ידיעה לכל העולם עיי"ש אף על הרב מוהרשד"ם וכ"ש על הרב"ש הנ"ל ודאי קשה מה יענו לסוגיא דשבת הנ"ל דמבואר דספק שהוא חסרון ידיעה לכל העולם מיהא חשיב ספק וילענין אבלות פתבו הפוס' דהקובר מתו בביה"ש ונהג אבלות עולה לו ליום אחד (עיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת אבלות אות ט"ו) אלמא דחשבי בין השמשות לספק גמור למיזל

ביה לקולא בדברבנו והיינו נדאי משום דהוי ספק חסרון ידיעה לכל העולם ולענין אותו ואת בנו וסתפק הרב בפלתי רס"י י"ו אם שוחטין או"ב בבין השמשות דיש ס"ס ס' אי חוששין לזרע האב וגם ביה"ש הוי ספק עי"ש ובכרם שלמה (חאאס) בהתשובה שבס"י רס"ו אלמא דבין השמשות לא חשיב ספק חסרון ידיעה: וכן קשה מהא דפריה בש"ס ביצה ד' ג' ע"ב למ"ד דביצה שנוקדה ביו"ט אסורה משום גזרה משום משקין שזבו וכו' מדתנא וספקא אסורה ואמאי הא סד"ר הוא וסד"ר לקולא ומאי פריה הא ודאי ספק זה הוא ספק חסרון ידיעה ולא הוי ספק אלא ודאי פנין שהוא חסרון ידיעה לכל העולם שאין מי שיוכל להפיר אם נולדה ביו"ט או בחול חשיב שפיר ספק ובדברבנו לקולא ומעין זה כתב בשו"ת מים חיים ראפפורט א"ח סי' ד' במי שהיה מסופק בער"פ אם הגיע זמן האסור מדברבנו למפנר הקמץ ומכרו דאע"ג דבאותו רגע לא היה ראוי למכרו משום דהוי ספק חסרון ידיעה דאם הוא מסופק אין כל העולם מסופקים וכו' מ"מ אחר שעבר הפסח חשיב חסרון ידיעה לכל העולם דהא עתה אין שום אדם יכול לכונן אותה שעה מה היתה והכא נמי ביו"ט ודאי אי אפשר לשום אדם להכיר ולידע אם נולדה ביו"ט או מעיו"ט וחשיב ספק חסרון ידיעה ומנהי (וענין להרב מחצות השקל ברס"י רס"א שצדד בספק מחמת שהיום מעונן אי חשיב ספק חסרון ידיעה ולא חשיב ספק פנין שמשמא אינו יום המעונן בכל העולם ולא פשיט ליה בהחלט כמ"ש במים חיים הנ"ל) ונפלאתי על ידידי אישי כ"ג הגאון המפורסם מוהרש"ך יצ"ו בסה"ב בגין שלמה ס"מ ל"ז (בד"ה ואכן) דנקיט בפשיטות דבין השמשות לא חשיב ספק דהוי חסרון חכמה ותמה שם על הנו"ב במ"ק א"ח סי' ל' וחי' רעק"א ליו"ד סי' רס"ו דמאן לימא לן דספק בין השמשות נחשב ספק הא הוי ספק חסרון חכמה וכו' עי"ש ולישרי לן מר דנדאי בין השמשות חשיב ספק כמו שהוכחתי ואף דחסרון חכמה לא חשיב ספק שאני ביה"ש והוא ספק חכמה לכל העולם וחשיב שפיר ספק והני מילי דרב פהנא יחי' תמוהים בעיני דלאו שפיר חזו ובעיקר פלתי ענין מה שהסביר הרב ט"ז ביו"ד צ"ח סק"ו באיזה ענין בספק חסרון ידיעה לכל העולם אזלינו לקולא ובאיזה ענין אזלינו לחומרא וכתב שם דדעת הרשב"א דספק חסרון ידיעה לכל העולם לא חשיב ספק לכל לא בדברבנו ולא לס"ס וכדעת הרב"ש הנז"ל ואנכי לא ידעתי מה נענה להיא דבין השמשות וצ"ע: ומה שכתב הרב ישרי לב דבס' מציאות חסרון ידיעה לדעת רוב הפוס' לא חשיב ספק פונתו לאפוקי מסברת הרב משאת בגימין סי' ו' דלענין ס"ס לא איכפת לן מה שהוא חסרון ידיעה ענין בש"ך יו"ד סי' ה"ן סק"ד ובס"י ג"ן ס"ק ט"ו ובכללי הס"ס סעיף ל"ד כתב דלא חשיב ספק לא לענין ספק אחד ולא לענין ס"ס ועי"ש להפרמ"ג בחלק שפתי דעת ובפרי חדש סי' ג"ן סק"י (מה שציינן לכללי הס"ס סקי"ד הוא ט"ס וצ"ל סקי"ז עי"ש) ובפר"ת סק"ח ובט"ז סי' מ"ט סק"ג בשם הד"מ.

ובט"ז א"ח סי' תס"ז סקי"ד וט"ו ובמג"א שם ס"ק י"ו ובמחצית השקל שם. ובכנה"ג יו"ד סי' פ"א הגב"י אות כ"ה נאות כ"ו נו"ב מ"ק א"ח סי' כ"ה ומתבאר מדברי הרב פר"ח בכללי הס"ס הנ"ל דס' מחוסר ידיעה לכל העולם הוי ספק וענין מה שפתי במערכת הדל"ת אות י"ו וכ"כ הרב מלבושי טהרה בבקאורו באר מ"ח בסי' ק"ץ ס"ק ל"ז ועל דברי הט"ז א"ח הנ"ל ענין בשו"ת מכתב שלמה סי' פ"ו וגם הוא מספיק דספק חסרון ידיעה לכל אדם חשיב ספק וענין בס' מסגרת השלחן ד' קי"ח ע"ב וקי"ט ע"א

כמה כללים בספק דחסרון ידיעה יד דוד סי' פ"א הגהט"ו אות ח' והגב"י אות י"א ופרמ"ג בכללי הס"ס אות ל"ד ספק בהוראה לא הוי ספק ונאפילו במקום הפ"מ לא הוי ס"ס ע"י ש ובשו"ת יד ימין אה"ע סי' א' ד' ל"ד ע"ד תמה על הרב משאת משה ח"א יו"ד סי' ט' שעשה ס"ס עפ"י מה שנסתפק מוהראנ"ח וכו' ע"ד דנה הוי ס' מחסרון ידיעה ואינו בכלל ס' כמ"ש הש"ך פללי הספקות אות ל"ד ובמנחת יעקב שם ובכללים המחודשים ס"ח וכנה"ג אה"ע סי' ע"ח אות ל"ד והמ"מ עצמו בא"ח סי' ד' וכו' לנישב דהמ"מ לא עשה ספק זה אלא לסניף שפבר הנה בנדונו ס"ס בל"ז ומשום דהנה מקום לגמגם דלא סגי בס"ס סינף ספקו של מוהראנ"ח פיון דלדעת המ"ב גם ס' מחסרון ידיעה הוי ס' לענין ס"ס ובכה"ג מהני לסניף וכו' שכ"כ מוהרש"א בשו"ת הכנה"ג יו"ד סי' קמ"ה.

וענין ראש משביר ח"ב סי' ס"ט ד' צ"א סוף ע"ד ובדף צ"ב סוף ע"א ובע"ג ודוק ויש לעיין במה שהבאתי לעיל בקונטרס אסיפת דינים במערכת חמץ ומצה סי' יו"ד אות י"א זכרון פהונה ד' ע"ה ע"ב קובץ יגדיל תורה קונטרס ט' סי' לק"ט אות ו' בית שלמה יו"ד סי' קס"ב פרמ"ג בא"א רס"י רס"א פתב סופר בחיו"ד סוף סי' ס"ח והבאתי תוד"ק בקונטרס אסיפת דינים במערכת הה' אות כ"א: ובספק חסרון ידיעה דאילו הנה קמן לא חשיב ספק דאפשר הנה לברר ע"י חכם ונאבד אי חשיב זה כס"ס ענין פרמ"ג יו"ד בשפ"ד סוס"י ג"ן וי"ל שבילי דוד על יו"ד בסי' ג"ן אות ב' ומה שרמז למ"ש בפללים אולי הוא מש"ש בקונטרס נשב שמעתתא ד' ח' ע"א אות ד' וע"ד הפרמ"ג ענין מים חיים ראפפורט סי' ד' ד"ה ונהנה (בחא"ח): ונהנה בבעיא דלא איפשיטא בדרבנן אי אזלינן לקולא משום ספקא דרבנן ענין בפרמ"ג סי' קס"ב במשבצות סק"ה שפתב דמרון הב"י הק' דהו"ל סד"ר ולקולא אף בעיא דלא איפשיטא וכו' ע"ז דיש לחלק בין בעיא דמסקי ביה בתיקו דבזה אזלינן לקולא דחשיב חסרון ידיעה לכל העולם כמ"ש ביש"ש ב"ק פ"ב סי' ה' דתיקו גסתם ואין רשות לשום אדם לפשוט אבל בעיא דלא איפשיטא ולא מסקי בתיקו הוי חסרון חכמה דאפשר דהחכם יודע הדין ולא סיימו בש"ס למילתיה ויש רשות לפשוט ומצינו כמה פעמים דנפשט במקום אחר ולכן אינו נכנס בגדר סד"ר לקולא ע"ש וכן ראיתי להרב פתח הדביר בח"א סי' קפ"ו ד' קפ"ח ע"ג שפתב פן בשם הרב מנחת יעקב דבעיא דסלקא בתיקו לא חשיב ספק חסרון ידיעה פיון שאין ידיעה לשום אדם דא"א למיפשטה עד שייבא אליהו והביא גם דברי הפרמ"ג ועי"ש שמייחס לזה דעת מרון הב"י ואילו מדברי הפרמ"ג הנה"ל מתבאר דאין פן דעת מרון כנז"ל ומלבד זה מה שתפס דברי המנחת"י ופרמ"ג הנה"ל לכלל פשוט שריר ובריר נעלם ממנו לשעתו דאין זה פשוט ויש סוברים דבעיא דנשאר בתיקו חשיב חסרון מחמת ידיעה ולא חשיב ספק וכבר פתבתי בזה במערכת הבית אות י"ט בס"ד והרב ערף השלחן בסי' תקכ"ז אות ח' ד"ה והרדב"ז וכו' פתב בשם שכנה"ג סי' תל"ז בשם הרדב"ז דספק דתיקו הוי ספק דחסרון ידיעה ואזלינן לחומרא אלא שפתב דהרדב"ז מיחלפא שיטתו בזה דבח"א סי' צ"ג פתב בהדיא דכל תיקו דרבנן לקולא ע"ש ובדברי מנחת שם בהגהט"ו אות ט' וענין בסמוך (בד"ה ודעת) מה שאכתוב בשם הפרמ"ג ביו"ד: ודעת רבינו הפר"ח בכללי הס"ס סי' ה' דכל בעיא דלא איפשיטא בש"ס אינו נכנס בכלל ספק ולא שאני ליה בין היכא דלא מסקינן בתיקו להיכא דמסקינן בתיקו ועל פולם הוא אומר דלא חשיב ספק ושפנגדו

חלוק עליו מר ניהו מרן הפר"ת עינין בדב"ק בסי' ל' סק"א בד"ה ואני אומר וכו' שהרבה להשיב ע"ד הפר"ח ודעתו דכל בעיא שבש"ס תשיב ספק.

ובב"ש סי' נק"ה ס"ק ל"ב פתב ונ"ל דהא בכה"ג לאו ס"ס הוא פנין דספק אהד הוא מחמת הבעיא דלא איפשיטא ע"כ וכתב על דבריו הדגמ"ר לא מצאתי דבר זה ביו"ד סי' ק"י בדברי האחרונים שלנו אבל הפר"ח שם המציא זה והפר"ת נחלק עליו עכ"ל ונ"ל השו"מ במ"ק ח"ג סי' כ"ד וגם בלא"ה ספק פלוגתא דרבנותא הוי ספק חסרון ידיעה לכל העולם דמי יוכל להכריע נגד הגדולים וכו' ועינין ב"ש סי' שנ"ד ס"ק ל"ד (צ"ל סי' קנ"ה ס"ק ל"ב הנז"ל) ודבריו תמוהים כמ"ש בדגול מרבקה שם עכ"ל ויש קצת לפקפק בדבריו במאי דמשוי ומדמי אהדדי פלוגתא דרבנותא ובעיא דלא איפשיטא בש"ס דלפי הנראה רב המרחק ביניהם דאף אם בעיא שבש"ס דלא איפשיטא נחשוב לספק דהוי חסרון ידיעה לכל העולם כי מי יוכל להכריע את אשר לא הכריעו רז"ל חכמי התלמוד.

מ"מ בפלוגתא דרבנותא נוכל לומר דיתכן להכריע נחשיב שפיר חסרון ידיעה ולא תשיב ספק ואינו פשיט לומר דתשיב חסרון ידיעה לכל העולם כמו שמתבאר ממ"ש לעיל בשם הרב ישרי לב.

והרב חיי אדם בכלל מ"ז אות ב' נמשך אחר דברי הרב פר"ח הנ"ל דבעיא דלא איפשיטא אינו נכנס בגדר ספק ולא ראיה דברי הרבנים פר"ת ודגמ"ר הנ"ל עי"ש וגם הרב תב"ש בסי' למ"ד סק"א חלק על הפר"ח בזה ודחה ראיותיו וכ' דעת הפוס' היא דגם בעיא דלא איפשיטא תשיב ס' לענין ס"ס והרב פרמ"ג בחיו"ד סי' ק"י בסוף פללי הס"ס במקודשים שלו סי' ד' פתב ג"כ דבעיא דלא איפשיטא תשיב ספק לענין ס"ס והזכיר דברי הפר"ח ופר"ת ותב"ש וסיים וגדולה מזו נראה דבעיא דלא איפשיטא תשיב ספק לענין ס"ס והרב פרמ"ג בחיו"ד סי' ק"י בסוף פללי הס"ס במקודשים שלו סי' ד' פתב ג"כ דבעיא דלא איפשיטא תשיב ספק לענין ס"ס והזכיר דברי הפר"ח ופר"ת ותב"ש וסיים וגדולה מזו נראה דבעיא דלא איפשיטא ופלוגתא דרבנותא אף במקום חזקה יש להקל היכא דאיכא ס"ס דלא שייך אוקמיה אחזקה כי בשביל החזקה לא ישמנה הדין ולא נפשט האבעיא עכ"ל: וכתב הרב פתח הדביר בח"ג סי' שמ"ד ד' רפ"ד ע"ב וע"ג דההולך במדבר ואינו יודע מתי שבת לא תשיב ס' חסרון ידיעה דאין חסרון זה מחמת טיפשות או מחמת התרשלות מלקבר הדבר כי אם מחמת טירדת מספנת הדבר וכו' וזה פל האדם דמי שהולך במדבר מתבלבל דעתו ומה יושיענו מה שאיש אחד בהיותו בישוב יכול לידע מתי שבת הא מיהא בהיותו במדבר אי אפשר לשום אדם לקבר והוי חסרון ידיעה לכל העולם נחשיב ספק דלא כהרב תוספת שבת דס"ל דתשיב זה ספק חסרון ידיעה ולא תשיב ספק אתו"ד עי"ש ודברי הרב תו"ש נראין לענ"ד דנדאי לא פל ההולך במדבר תתבלבל דעתו עד דלא ידע מתי שבת ולא תשיב זה חסרון ידיעה לכל העולם והמענין בחר: ודע דכתב בשו"ת בית שלמה חיו"ד סי' קס"ב דטעם הסוברים דספק חסרון ידיעה מהני לס"ס הוא משום דהא דס' חסרון ידיעה לא תשיב ס' הוא רק מדרבנן דמדאורייתא הוי ס' גמור וכיון שיש נמי ספק אחר א"כ הוי ס"ס בדאורייתא וספק אהד בדרבנן ומותר וטעם זה פתבו האו"ה מובא במ"ב סס"י נו"ן ומשו"ה מקילין בס"ס אף שס' אהד הוא מחוסר ידיעה וזה אם עכ"פ ס' אהד אינו מח"י אבל אם ב' הספקות הם

מְחַסֵּר יְדִיעָה לִיכָּא לְמִימְרָהֶכִי דְהָא בְּדַרְבָּנָן לַכ"ע אֵינוֹ מוֹעִיל ס' מְחַסֵּר יְדִיעָה לְהַתִּיר עַש"ךְ יו"ד סי' נ"ג סִסְקַט"ו עכ"ל: סִימָן סט (מְקוֹנְטֵרס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַסְּמ"ךְ אוֹת ס"ה).

סֵט סוּמָא אִי חֵיִיב בְּמִצְוֹת דְּפִלִיגִי ר"י וְרַבָּנָן וְקו"ל פְּרַבְּנָן דְּחֵיִיב וְהֵיִינוּ מְדַאֲרִיתָא דְּאִילוּ מְדַרְבָּנָן גַּם לַר"י חֵיִיב כַּמ"ש רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים בְּשֵׁם הָרַאשׁוֹנִים עֵינָן לְהַרְבָּנִים אַרְעָא דְּרַבָּנָן בְּאוֹת תַּס"א וְעַפ"ד שָׁם וּפְרִי חֻדָּשׁ סִי' ג"ן סִי"ד וְסוֹס"י תַּע"ג וּבְרַבִּי יוֹסֵף וּמְחֻזֵּיק בְּרַבָּה שָׁם וּמ"ש בְּשֵׁם הַרְדְּב"ז דְּלֹא נִמְצָא חֶבֶר לְרִי"ו דְּפִסְק כַּר"י פְּבַר כ"כ הֶרֶב פְּרִי חֻדָּשׁ בְּסִי' תַּע"ג וְהֶרֶב יַד דָּוִד לְפִסְחִים ד' קו"ו ע"ב פְּתַב דְּהַמְרָדְכִי שְׁהִבִיא הַרְדְּב"ז מְתִירוּץ רַאשׁוֹן מוּכַח דַּס"ל כַּר"י וְהָאֲגוּדָה בְּפִרְק הַחוּבַל נְדָאִי ס"ל כַּר"י וּשְׁכ"ן מְסַפֵּר הַמְכָרִיעַ וְאֶפְשָׁר דְּלֵהֲפִוּסְקִים הִלְלוּ נְתַפְנוֹן הַג' יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב בְּסִי' ג"ן אוֹת ט' שְׁעַל מ"ש הַמַּג"א דְּסוּמָא חֵיִיב בְּכָל הַמִּצְוֹת כ' לְתַמְנָה מְדוּעַ תְּפִס כֵּן בְּפִשְׁטוֹת וְהֶרְבָּה פּוֹסְקִים סְבָרִי דְּהִלְכָה כַּר"י דְּסוּמָא פְּטוֹר מִהַמִּצְוֹת עִי"ש וְרֵאִיתִי לִידִידֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲרִיא יצ"ו בַּס' ג' אוֹת כ"ג שְׁכ' ע"ד הַרְדְּב"ז דְּנִמְצָא חֶבֶר לְרַבִּינוּ יִרְחוּם הוּא מ"ש הָרַא"ש הַל' תְּפִלִּין סִי' י"ו בְּשֵׁם גָּאוֹן דְּסוּמָא פְּטוֹר מִתְּפִלִּין וְצָצִית דְּכַתִּיב וְרֵאִיתֶם אוֹתוֹ פֶּרֶט לְכַסּוֹת סוּמָא וְהָרַא"ש כ' ע"ד דְּלִיתָא דְּהָא וְרֵאִיתֶם בְּצָצִית הוּא דְּכַתִּיב וּמִנִּי"ר נַר"ו כ' לִיִּישָׁב דְּבָרִי הַגָּאוֹן וְתו"ד הוּא דַּס"ל דְּצָצִית בְּנָה אָב לְכָל הַתּוֹרָה דְּסוּמָא פְּטוֹר וְכַתֵּב דְּדַבְרֵי הַגָּאוֹן מְצָאָם בְּתַשׁוּ' הַגָּאוֹנִים שְׁעָרֵי תַשׁוּבָה סִי' קנ"ו מְרַב שְׁשֹׁנָא וּבְסִי' רס"ז בְּשֵׁם ר' שְׁמַעוֹן קַאֲיִירָא וּבְמֵטוּ.

מִנִּיהַ דְּמַר אֵין דְּבָרֵיו נוֹחִים לַעֲנ"ד בְּכּוֹנֵת דְּבָרֵי הַגָּאוֹן דַּא"כ מֵאֵי שְׁנָא תְּפִלִּין דְּנִקְט טְפִי מְכַל הַמִּצְוֹת שְׁבַתּוֹרָה וְלִימָא סְתָמָא סוּמָא פְּטוֹר מְכַל הַמִּצְוֹת דִּילְפִינָן מְצִיצִית. וְהַנְּכוֹן הוּא מ"ש הֶרֶב מְעַדְנֵי יו"ט דְּרַק בְּתְּפִלִּין וְצָצִית הוּא דַּס"ל לְהַגָּאוֹן דְּסוּמָא פְּטוֹר.

וַא"כ לֹא ס"ל כַּר"י. וְאוּלָם עוֹד כ' שָׁם שְׁבִישׁוֹת דְּבַר שְׁמוּאֵל סִי' י"ב פְּתַב שְׁגַם הָאֲגוּדָה וּבְנִימִין זָאב פְּסָקוּ כַּר' יְהוּדָה וְלִכּוֹן תְּמָה עַל הַרְדְּב"ז וּמַחֲב"ר שְׁכ' דְּלֹא נִמְצָא חֶבֶר לְרִי"ו וְזֵה נְכוֹן וּמ"מ פְּתַב דְּאֵנָן קו"ל דְּחֵיִיב כְּמִשְׁמַעוֹת כָּל הָרַא' וְשָׁכֵן פְּסָקוּ רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים (שְׁהַזְכִּיר שָׁם) וְתַמָּה ע"ד הַיְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב בְּסִי' ג"ן הַנְּ"ל וּבַאֲה"ע סִי' קס"ט ס"ק כ"ד (ע"ד מְרֵן בַּש"ע סמ"ח) עִי"ש רֹב בְּקִיאוֹתוֹ וְעוֹצֵם חֲרִיפוֹתוֹ וְעֵינָן עָרוּף הַשְּׁלֶחֶן סִי' ג"ן אוֹת ה' וְרַס"י תַּקֵּפ"ט וּמַג"א שָׁם וּש"ע הֶרֶב סִימָן תַּקֵּפ"ח אוֹת ח' וּבְקִיעִיר אֲזֵן מְעַרְכָּה זוֹ אוֹת כ' הִבִּיא מ"ש בְּתוֹס' קַמָּא לְתַלְמִידֵי הָרִי"ף שְׁכ' ג"כ כְּדַעַת הַתּוֹס' וְדַעֲמִיָּהוּ דְּמְדַרְבָּנָן מִיָּהָ חֵיִיב: סִימָן ע (מְקוֹנְטֵרס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַסְּמ"ךְ אוֹת ע"ט).

ע סְפָקָא דְּרַבָּנָן דְּאֲזִלִּינוּ לְקוּלָא פְּתַב הַגָּאוֹן יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב בְּסִי' תַּל"ח בְּשֵׁם הַרְדְּב"ז דְּבַדְבַר שְׁאֵנוּ מְסוּפָקִים בְּדַרְבָּנָן וּבְדַאֲרִיתָא וְאֵי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת אֵלָא אוֹ שְׁנִיָּהּ לַאֲסוּר אוֹ שְׁנִיָּהּ לְהִיָּתֵר אֲזִלִּינוּ לְחוּמְרָא אַף בְּדַרְבָּנָן וְהֵיִינוּ טַעֲמָא דְּסְפָק קָרָא ק"ש חוֹזֵר וְקוּרָא אַף דְּרַק פְּסוּק א' מֵהַת"ו כִּיּוֹן דַּא"א לּוֹמַר שְׁקָרָא ק"ש וְהֵנִיחַ פְּסוּק רַאשׁוֹן מְחַמְרִינָן אַף בְּדַרְבָּנָן כִּי הִיכִי דְּלֹא לִיתוּ לְזוּלָתִי בְּדַרְבָּנָן וְלֹא הָרַאָה מְקוֹם כְּבוֹד דְּבָרֵי הַרְדְּב"ז וְאֶמְנָם כ"כ הַמַּג"א בְּסִי' פַּק"ד סַק"ז (עַמ"ש מְרֵן בְּסְפָק בִּירְוֹ בַּהַמ"ז מְבַרְוֹ מְסַפֵּק) דַּצ"ל גַּם בְּרַבָּה ד' דְּלֹא לְזוּלָתִי בַּה.

וצ׳יין זה בַּשֵּׁם הרש"ך ומ"ב הלוי מ"ד ולא הזכיר בְּזֶה אֶת הַרְדֵּק"ז ובישועות יַעֲקֹב סי' ס' אות א' פתב ג"כ פָּלַל זֶה בַּשֵּׁם הַרְדֵּק"ז וְשֵׁם בָּאוֹת ג' ד"ה אֲשֶׁר נִסְתַּפֵּק וכו' פתב פֶּן בַּשֵּׁם הַרְדֵּק"ז לַעֲנִן בַּהֲמ"ז וְלַעֲנִן ק"ש (עי"ש שכ' דְּבִסְפֵק בְּרַכַּת ק"ש חוֹזֵר וּמְבַרֵּךְ וּלְפִי הַנֶּרְאָה הוּא שְׁלֵא בְּדִקְדוּק וצ"ל דְּסִפֵּק קָרָא ק"ש וכו' עי"ש בְּדַבְרֵי הַפּוֹסֵ' ובישו"י חיו"ד בַּתְּשׁוּ' נֶכֶד הַמְּחַבֵּר לֵהֵל' אֲבָלוֹת ד' ל"ג ע"ד בד"ה וּבַעֲבָרֵי וכו' פתב פָּלַל זֶה ג"כ בַּשֵּׁם הַרְדֵּק"ז לַעֲנִן סִפֵּק בַּהֲמ"ז וּבִשְׁוֹת רמ"ץ א"ח סי' י"א פתב ג"כ פָּלַל זֶה בַּשֵּׁם הַרְדֵּק"ז (וּכְתָבוּ לַעֲנִן בְּרַכּוֹת דק"ש בְּסִפֵּק קָרָא ק"ש דְּמָה שְׁמִבְרַךְ ג"כ הוּא מְשׁוּם זִילְזוּל) וְהָאֲרִיף בְּכָלֵל זֶה דֵּיִשׁ מְקוֹמוֹת לְסִייעַ פָּלַל זֶה וַיֵּשׁ שְׁנַרְאִין סוֹתֵר לְכָלֵל זֶה וְכַתֵּב דַּמִּמ"ש מֶרֶן בַּב"י סי' ס"ז וְהִבִּיאֻ הַמַּג"א שֵׁם בְּטַעַם הַבְּרַכּוֹת מְשׁוּם דְּכָף הִיָּתָה הַתַּקְנָה מְשַׁמַּע דְּלֵא ס"ל פָּלַל זֶה וְכַתֵּב דְּכֵן נֶרְאָה מֵהַש"ע סי' קפ"ד ס"ג וְדוּק ע"כ וְאֲנִי בַּעַר וְלֹא אֵד הֵיכִי מוּכַח מֵהַתֵּם דְּלֵא כִי הָאִי פָּלַלְא וְתַמְיָה לִי שְׁלֵא רָאָה בַש"ע שֵׁם ס"ד וּבְדַבְרֵי הַמַּג"א סק"ו שְׁכַתֵּב פָּלַל זֶה וְלְדַבְרֵי יֵשׁ לְתַמְנֵה עַל הַמַּג"א שְׁבָסִי קפ"ד פתב פָּלַל זֶה וּבָסִי ס"ז פתב דַּבְרֵי מֶרֶן הַב"י שֵׁהֵם סוֹתֵרִים פָּלַל זֶה (לְדַבְרֵי) בְּשִׁתִּיקָה כְּהוֹדָאָה וּבְאַמַּת נֶרְאָה דָּאִין מְשַׁם סְתִירָה דְנוּכַל לֹמַר דְּהִיָּנוּ טַעֲמָא דְּמַתְחַלָּה תַּקְנֵנוּ לֹמַר גַּם הַבְּרַכּוֹת מְשׁוּם דְּלֵא לְזִלְזוּלֵי בְּדַבְרֵי וְשֵׁם בַּסִּי ל"ד אוֹת ב' פתב ג"כ פָּלַל זֶה בַּשֵּׁם הַרְדֵּק"ז וְהַזְכִּיר דַּבְרֵי הַיִּשׁוּ"י סִי תל"ח וְכַתֵּב דָּאִף מִי שְׁיַחֲלוּק עַל סְבֵרַת הַרְדֵּק"ז וְיִסְפֹּר דָּאִין זֶה זִילְזוּל ה"ד כְּשֵׁיִשׁ סִפֵּק בְּדַבְרֵי אֶחָד וּמִמֶּנּוּ נִמְשָׁף סִפֵּק לַד"ת וְלְדַבְרֵי אֵז נוּכַל לְהַתִּיר הַדַּבְרֵי שְׁאִין בּוּ רַק סִד"ר וְלֵאסוֹר מֵהַ שְׁנוּגָע לֵאסוֹר דְּאוֹרִיתָא אֲבָל בְּהַנִּי בַּעֲנֵי דְּלֵא אִיפְשִׁיטוּ לַעֲנִן בְּדִיקַת חֲמִץ דְּכִשְׂאִינוּ מְבַטֵּל גַּם הַבְּדִיקָה דְּאוֹרִיתָא.

וְאִם מְבַטֵּל כְּדֵי שְׁיִהְיֶה אַח"כ לַעֲנִן בְּדִיקָה סִד"ר הֵנָּה הוּא עוֹשֶׂה סִד"ר בְּיָדִים וְאִסוֹר וכו' עי"ש עוֹד גַּם בַּחִיּוֹ"ד סִי מ"ה אוֹת ה' וְאוֹת ז' נִשְׂא וְנִתֵּן בְּכָלֵל זֶה וְשֵׁם בַּסִּי ע"ד אוֹת ד פתב ג"כ דֵּיִשׁ סְתִירָה לְכָלֵל הַרְדֵּק"ז מֵתְשׁוּ' הַרְשָׁב"א שְׁהִבִּיא הַמַּג"א רס"י ס"ז וְכֵן בַּסִּי קפ"ז לַעֲנִן סִפֵּק בִּיבְרַךְ בַּהֲמ"ז (לְפִי הַנֶּרְאָה הוּא ט"ס וצ"ל סִי קפ"ד כִּי שֵׁם הוּא מְקוֹמוֹ אֲבָל הוּא תְּמוּנָה דְּאַדְרַבָּא שֵׁם פתב הַמַּג"א פָּלַל זֶה כַּמִּש"ל) וְגַם מְדַבְרֵי הַפּוֹסֵ' בַּסִּי תל"ח נֶרְאָה סְתִירָה לְזֶה עי"ש שְׁלֵא זָכַר שֵׁם דַּבְרֵי הַיִּשׁוּ"י וְלֹא מ"ש הוּא עֲצָמוֹ בַּח"ח סִי ל"ד הַנֶּ"ל.

וְאִין לְהָאֲרִיף. וּבִשְׁוֹת שׁו"מ מְהַדוּרָא ב' ח"ב סוּס"י ט' נֶקִיט נְמִי הָאִי פָּלַלְא וּמְטִי לָהּ בַּשֵּׁם הַמַּג"א סִי קפ"ד וְלֹא הַזְכִּיר זֶה בַּשֵּׁם הַרְדֵּק"ז וּבְמַהְדוּרָא ה' סִי מ"ה פתבו בַּשֵּׁם מוֹהַרש"ח שְׁבַמַּג"א סִי קפ"ו לַעֲנִן בְּרַכָּה רְבִיעִית דְּבַהֲמ"ז וְעִיָּין עוֹד בִּישׁוּ"י חַאה"ע סִימָן חַנ"ק סק"א ד"ה אָמְנָם וכו' שְׁכַתֵּב ג"כ בַּשֵּׁם הַרְדֵּק"ז וְהוּבָא בַּמַּג"א בְּהַלְכוֹת ק"ש לַעֲנִן סִפֵּק קָרָא ק"ש וכו' וְכִינְצָא לְזֶה פתב בִּיּוֹ"ד סִי צד"ק אוֹת א' וְכַתֵּב שֵׁם לְחַלֵּק בְּכָלֵל זֶה דְּכִשְׂאִין הַסִּפֵּק דְּרַבָּנָן שְׁנֵה לְהַסִּפֵּק דְּאוֹרִיתָא כְּשִׁנְעָרוּף סִפֵּק זֶה לְזֶה אִין בְּזֶה זִילְזוּל לְדַבְרֵי חַז"ל כִּינֵן שְׁאִינוּ נֶרְאָה מְבֹאָר לְהַדְיָא דְּהַשְׁקוּלָא הוּא מְשׁוּם שְׁהוּא מְדַבְרֵי דְּהַרִי יוּכְלוּ לְתַלּוֹת דְּהַשְׁקוּלָא הוּא מְשׁוּם דְּגֵרַע מֵהַסִּפֵּק הָאֲחַר אִף דְּבַאֲמַת אִין הַגְרִיעוֹת הֵנָּה לְחוּד מְסַפִּיק לְהַקֵּל אִם הִיָּה סִפֵּק זֶה בְּאַמַּת מְדְאוֹרִיתָא עי"ש וּמָה שְׁצִיָּין (בַּחַאה"ע הַנֶּ"ל) לַמ"ש בִּיּוֹ"ד סִי קפ"ז לֹא מְצִאתִי כְּעַת.

ומצאתי להרב פ"ת באה"ע סי' א' סקי"ד ד"ה וְשֵׁם הַעִיר וְכוּ' שֶׁהִבִּיא דְבָרֵי הַיְשׁוּ"י
שבאה"ע הַנְּ"ל וְהַעִיר עָלָיו דְּלֹא נִמְצָא זֶה בַּמַּג"א סי' ס"ז כ"א בסי' קפ"ד כ"כ בְּשֵׁם
מוהרש"ח ומוהר"י הלוי עי"ש וְכַתּוּב יְדִידֵי הַגָּאוֹן מְנַחֵת מִשָּׁה יצ"ו בחיו"ד סי' כ"ה אֹת
יו"ד וְז"ל לְפִי דְבָרֵי הַרְדָּב"ז מוֹבָא בְּאַחַר־וֹנִים וְכוּ' יַעֲוִינָן בַּמַּג"א סי' קפ"ד סק"ז וְכוּ'
וְעֵינָן ג"כ סִימָן ס"ז לְעֵינָן סִפְק קָרָא ק"ש וְכוּ' ע"כ וְכָבֵר פְּתַבְתִּי דַּהַמַּג"א לֹא בְּשֵׁם
הַרְדָּב"ז כ"כ.

ומ"ש מסי' ס"ז לְכַאוּרָה אֲדַרְבָּא מְשֵׁם מוֹכַח בְּהִיפָּף כַּמ"ש בְּשׁו"ת רַמ"ץ הַצ"ל וְצ"ל
דס"ל דְּהַתָּם נָמִי טַעַם הַתְּקֵנָה הוּא מְשׁוּם שְׁלֵא לְזַלְזַל בְּדְבָרֵי חַז"ל כַּמ"ש בְּעֵינֵינָן. גַּם
בְּשׁו"ת תּוֹרַת חֶסֶד הַנַּד"מ לְאַחַד מְגַאוּנֵי דוֹרְנוּ יצ"ו וְהוּא עַל חַא"ח בסי' ו' אֹת א' פְּתַב
כָּלֵל זֶה בְּשֵׁם הָאַחַר־וֹנִים שֶׁפְּתַבּוּ בְּשֵׁם הַרְדָּב"ז וְכוּ' דְּמַדְבָּרֵי רַבֵּינוּ מְנוּחַ שֶׁהִבִּיא מָרְן כ"מ
בפ"ב מהל' חֲמִץ מְשֻׁמַּע פְּסָבְרָא זֹו וְצִינָן תּוֹס' בְּרַכּוֹת ד' ט"ז ד"ה אֲנִינּוֹת וּבְחֻלִּין רִישׁ ד'
י"ב וְסִימָן שְׁיֵשׁ בְּדָבָר זֶה כַּמָּה סְתִירוֹת וְשֶׁהֲאֵרִיף בְּמָקוֹם אַחֵר.

וְעֵינָן בְּשׁו"ת תְּפָאֶרֶת יוֹסֵף בַּחַיּו"ד סו' סי' ל"ד שֶׁפְּתַב דְּבָדָבָר שֶׁכְּנַתְהוּהָ הַסִּפְק נִתְהַנָּה גַּם
לְאַיִסוּר דְּרַבְּנָן בְּזֶה אֲמַרִּינָן סד"ר לְקוּלָא וְעִי"ש בְּהַגְהָת פְּלִיל תְּפָאֶרֶת אֹת ב' דְּקַלְסִיָּה
נְאֻמַר שֶׁדְּבָרֵי נְכוּנִים מְסָבְרָא וְכוּ' וּלְפּוֹם רִיבָא נְרָאִין דְּבָרֵי הַיְפָּף כָּלֵל הַנְּ"ל עִי"ש
וְע"ע יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב סִי' תַק"ט סק"ד ד"ה עוֹד נִרְאָה.

וְעַל דְּבָרֵי הַשׁו"מ בְּמַהְדוּרָא ה' הַנְּ"ל פְּתַבְתִּי לְעִיל בְּמַעֲרַכַת הַמ"ם אֹת פ"ח (בד"ה
וְרֵאִיתִי בְּשׁו"ת שו"מ) עִי"ש: סִימָן עַא (מְקוּוֹטְרַס הַפְּלִילִים מַעֲרַכַת הַעִי"ן אֹת ד') עַא עַד
אַחַד הַמַּעֲיֵד בְּדָבָר עֲבִירָה נְאִינוּ אֲפְרוּשֵׁי מְאִיִּסוּרָא דְּמַלְקִין אוֹתוֹ בְּמָקוֹמוֹת וּבְזַמְנֵים שְׁהִיוּ
יְשָׂרְאֵל נוֹהֲגִין ע"פ ד"ת כַּמ"ש פְּסָחִים קי"ג ע"ב) טוֹבִיא חֲטָא וְנִיגוּד מִיַּגְד.

מְתַבָּאֵר מְדַבְּרֵי הַסִּמָּ"ג סי' רי"ג דְּאַיִסוּרוֹ מִן הַתּוֹרָה דְּהַזְהַרְתָּ לֹא יָקוּם עַד אֶחָד וְכוּ' אַעֲד
קֵאִי וְרַק מַה שֶׁמַּלְקִין אוֹתוֹ הוּא מְדַרְבְּנָן, שֶׁפְּתַב וְז"ל פְּתוּב לֹא יָקוּם ע"א בְּאִישׁ וְכוּ'
וְתַנְיָא בְּסִיפְרֵי אִין לִי אֵלָא בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת בַּד"נ מְנִין ת"ל לְכֹל עוֹן וְכוּ' (הִבִּיא כָּל לְשׁוֹן
הַסִּפְרֵי וְסִימָן) וְלַמְדָּנוּ מְפָאן שְׁעַד אֶחָד שְׁיִוְדַע בְּחִבְרוֹ עוֹן דְּבָר שְׁאִינוּ רְאוּי לְהַשְׁבִּיעוּ
שְׁלֵא יָקוּם לְהַעֲיֵד עָלָיו וְאִם קָם וְהַעֲיֵד עָלָיו לֹוּקָה דְּשֵׁם בֵּישׁ הוּא דְּאַפִּיק עָלָיו פְּדָאֲמֵרִי
טוֹבִיא חֲטָא וְנִיגוּד מִיַּגְד פִּי מְשׁוּם לֹא דְלֹא יָקוּם אֲמָנָם אוֹתוֹ מַלְקוֹת מְדַרְבְּנָן הִיָּה שְׁהִרִי
בְּסַנְהֶדְרִין פ"ק לְמַדִּין מְפּוֹת מְדִינֵי נְפִשׁוֹת בַּג"ש וְד"נ אִין דְּנִין אֵלָא בְּזַמֵּן שְׁסַנְהֶדְרִין
נוֹהֲגָת וְשׁוּב הַנְּקֻשָּׁה לוֹ מ"מ שֶׁבְּקִיּוּשֵׁין דָּף ס"ו בְּהַהוּא סְמִיא שְׁהַעֲיֵד שְׁלִיחַ שְׁזַנְתָּה
אַשְׁתּוֹ דַּא"ל שְׁמוּאֵל אִי מְהִימָן לָךְ כְּבִי תְרִי זִיל אֲפָקָה וְגַם מ"מ שֶׁבְּגִטִּין דָּף נ"ד ס"ת
שֶׁפְּתַבְתִּי לְפִי הָאֲזַכְרוֹת שְׁלוֹ לֹא פְּתַבְתָּם לְשִׁמּוֹן וּמְדָאֲמֵרִין בְּכַתּוּבּוֹת דָּף פ"ה יְדַעְנָא
בְּהִיא אִיְתַתָּא דְּחַשׁוּדָה עַל הַשְּׁבוּעָה וְלֹא גָעַר בָּהּ וְתִירַץ דְּאַפְרוּשֵׁי מְאִיִּסוּרָא שְׁאִנִּי אֵלוֹ
תוּד"ק וּמְתַבָּאֵר כְּמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי וְרַבְּנָן הַמְשַׁל"מ בַּס' פְּרִשְׁת דְּרַכִּים בְּדָרָף מְצוֹתֵיךְ ח"ב
(בד"ה וְדַע שֶׁהַסִּמָּ"ג פְּתַב בסי' רי"ג) הִבִּיא דְּבָרֵי הַסִּמָּ"ג וְהַרְבֵּה לְהַפְלִיא עָלָיו הֵן בְּמֵאִי
דְּמְשַׁמַּע לִיָּה דְּאַזְהַרְתָּ לֹא יָקוּם ע"א אַעֲד קֵאִי וְאִילוּ מְדַבְּרֵי הַרְמָב"ם הוֹכִיחַ דְּהַאֲזַהַרָּה
הִיא לַב"ד שְׁלֵא יַחֲתִכוּ דִּין וְלֹא יַעֲנִישׁוּ עַפ"י הַעֲדָאֵת עַד אֶחָד וְהֵן כַּמ"ש לְהַכְרִיחַ דְּמַלְקוֹת
שֶׁהִלְקוּ לְזִיגוּד הוּא מְדַרְבְּנָן עִי"ש.

נְכַל תְּמִיהוּתוֹ עַל הַסֵּמ"ג יֵשׁ לְתַמּוּהָ ג"כ עַל הַרְא"ם בַּס' הַיְרָאִים סִי רמ"ד כְּמוֹ שְׂיָרְאָה הַרְוָאָה בַּדב"ק שֶׁדְּבָרָיו הֵם בְּסִיגּוֹן דְּבָרֵי הַסֵּמ"ג הֵן בְּמֵאֵי דְמִשְׁמַע לִיה דְּקָרָא דְלֹא יָקוּם ע"א הוּא אֲזַהְרָה לְהַעֲד וְהוּן בְּמֵה שֶׁהוֹכִיחַ דְּהַמְלִקוֹת הוּא מְדַרְבְּנָן.

וְנִלְע"ד דְּמַדְבְּרֵי הָרַב הַחֲזִינוּף בְּפִרְשֵׁת שׁוּפְטִים (סִי תַקכ"ג) שְׁפִי הַזְהָרָה זֶה שְׁלֹא נֶעְמִיד גְּבוּלֵי הָעוֹנֵשׁ בְּגוּף הַנְּעוֹנֵשׁ וְכֵן שְׁלֹא נוֹצִיא מְמוֹן עַפ"י עֲדוֹת עַד אֶחָד וְאַפְלִי הוּא בְּתַכְלִית הַפְּשׁוּת וְהַחֲקֵמָה אוֹ אֶפְיָלוּ נְבִיא וְע"ז נֶאֱמַר לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ וְכו' עִי"ש כָּל הַפְּשׁוּף לְשׁוֹנוֹ מִתְבָּאָר דַּס"ל דְּלֹא פְדַעַת הַסֵּמ"ג אֶלָּא אֲזַהְרָה זֶה הִיא לְהַב"ד שְׁאִין לְהֵם לְסַמְּוֹף עַל דְּבָרֵי הָעֵד אֶחָד לְעוֹנֵשׁ בְּגוּף אוֹ מְמוֹן עַפ"י עֲדוֹתוֹ אֶבֶל הָעֵד עֲצָמוֹ אִינוֹ אֶסוּר לוֹ מִן הַתּוֹרָה לְהַעֲיֵד יְחִידֵי וְכֵן בְּחֻמְתֵימַת דְּבָרָיו סִיגּוֹם וְעָבַר ע"ז וְהַקִּים גְּבוּלֵי הָעוֹנֵשׁ הֵן בְּגוּף הֵן בְּמְמוֹן לְעַד (בְּעַד) אֶחָד עָבַר עַל לֹא זֶה ע"כ הָרִי דְלֹא הִזְכִּיר דְּעוֹבֵר עַל לֹא זֶה אֶלָּא הַמְקִים גְּבוּלֵי הָעוֹנֵשׁ דְּהִינּוּ הַב"ד.

וַיֵּשׁ לְתַמּוּהָ לְמָה וְלֹא הִזְכִּיר דְּאֶסוּר הָעֵד לְהַעֲיֵד יְחִידֵי בְּדָבָר שְׁאִינוֹ אֶפְרוּשֵׁי מְאִסְרָא כִּי הִיא דְּטוֹבִיא חֲטָא וְכו' וְשֶׁמְלִקִין אוֹתוֹ מְדַרְבְּנָן כַּמ"ש רַבִּינוּ הַסֵּמ"ג וְכֵן הִבִּיאוּ דְּבָרֵי הַסֵּמ"ג רַבּוֹתֵינוּ מוֹהַרִיק"ו בְּשַׁרְשׁ ל"ג וּמוֹהַרְשֵׁד"ם בַּחֲזוֹ"ד סִי רט"ו לְלַמּוֹד מְדַבְּרָיו דְּרֵאוּי לְעוֹנֵשׁ הָעֵד הַמְעִיד יְחִידֵי כְּשֶׁאִינוֹ מְשׁוּם אֶפְרוּשֵׁי מְאִסְרָא (וְנִרְאָה מְדַבְּרֵיהֶם דְּסַבְּרוּ וְקִבְּלוּ מ"ש הַסֵּמ"ג דְּאֶסוּר לְהַעֲד יְחִידֵי לְבֵא לְהַעֲיֵד וְאֲזַהְרַתִּיהָ מִלֹּא יָקוּם עַד אֶחָד מִדְּלֹא פְקַפְקוּ עָלָיו בְּזֶה וְגַם עָלֵיהֶם יֵשׁ לְתַמּוּהָ כְּכֹל תְּמִיהוּת הָרַב מִשְׁל"מ עַל סֵמ"ג) וְאַף דְּהָרַב הַחֲזִינוּף ס"ל דְּקָרָא לֹא לְאֲזַהְרָה לְעַד אֶתָּא עַכ"פ אוֹ לֹא נוֹכַל לְכַחַד דְּאִסְרָא אִיפָּא (יְהִיָּה מְדַאֲוֵרִיָּתָא אוֹ מְדַרְבְּנָן) כְּדַמּוּכַח בְּהִיא דְּטוֹבִיא חֲטָא וְכו' וְא"כ הִיָּה לוֹ לְבָאָר זֹאת: וְהִנֵּה בְּתַשׁבוּבוֹת הַגְּאוּנִים שְׁנַדְפְּסוּ מְקָרוֹב עִם הַגְּהוֹת אִי"י הִי"ם (לְהָרַב הַגְּדוֹל מוֹהַר"ם חַזוֹן) בַּסִּי ח' כְּתוּב שְׁאֵלָה מִי שְׁחַרְף אֶת חֲבָרוֹ וְכו' וְכֵן מִי שְׁמַעֲיֵד עַל אִשָּׁת אִישׁ אוֹ פְּנוּיָה מְלַקִין אוֹתוֹ וְכו' לֹא תִשׁוּ כְּכָר יְדַעְתֶּם כָּל מִי שְׁהַעֲיֵד יְחִידֵי בְּדָבָר עֲבָרָה אוֹ עַל אִשָּׁת אִישׁ מְנַגְדִּין לִיה דְּהָא שֵׁם רַע הוּא דְּאֶפִיק עָלֶיהָ וְהָכִי דִין הוּא בְּתַלְמוּד דְּכַתִּיב לֹא יָקוּם ע"א בְּאִישׁ וְכו' וְע"כ מְנַגְדִּין לִיה כַּמ"ש רז"ל בְּעוֹנֵן טוֹבִיא שְׁהַעֲיֵד עָלָיו זִיגּוּד וְנַגְדוּהוּ וְהִלְקוּהוּ וְאֶמַר טוֹבִיא חֲטָא וְזִיגּוּד מִיַּגֵּד אֶמְרוּ לִיה שֵׁם רַע הוּא דְּאֶפִיקַת עָלָיו וְכַתִּיב לֹא יָקוּם ע"א לְכָל עוֹן וְלְכָל חֲטָאָת עַכ"ל וְכַלְשׁוֹן זֶה מְמַשׁ הִיא בְּתַשׁוּ' הַג' שְׁבָסוּף ס' נְהָרוֹת דְּמִשְׁקֵי סִי ח' עִי"ש וְכַתֵּב בְּאִי"י הִי"ם וְז"ל מִתְשׁוּבָה זֶה מוֹכַח לְהַדְּיָא דְּהָא דְּנַגְדוּ לְזִיגּוּד הִינּוּ מְשׁוּם דְּאֶפִיק שֵׁם רַע וְלֹא מְשׁוּם דְּעָבַר עַל לֹא דְלֹא יָקוּם וְכֵן פִּי רַבּוּהַמ"פ וְעִינֵין הַרְשָׁב"ץ ח"ב סִי נ"ה וְכֵן הַרְשָׁב"ש סִי תְקוּ"א וְבַס' הַזְכּוֹת לְהַרְמְב"ן שְׁבַס' ז' עִינֵים דְּף כ"ז ע"ד כְּפָה תִשׁוּ' הַג' רְאוּיִים לְעוֹנֵן זֶה וַיֵּשׁ לְתַמּוּהָ עַל הַסֵּמ"ג לְאִנּוּן רִי"ג וְעִינֵין בְּפִרְשֵׁת דְּרָכִים דְּרַף מְצוּתִיהָ ח"ב דְּף ס"ו ע"ב.

וְתַשׁוּ' זֶה הוֹבָאָה בְּתַשׁוּ' הָרִי"ף סִי ש"ב הַשְּׁאֵלָה אַרְנוּכָה כְּדַמּוּתָהּ וְהַתְּשׁוּ' בְּקִיצוֹר עַכ"ד הַאִי"י הִי"ם. וְכַבָּר הַצְּגִתִי לְפָנֶיהָ דְּבָרֵי הַסֵּמ"ג וְבַעֲנִיּוֹתֵי לְדִידֵי חֲזִי לִי דְּאִין שׁוּם סְתִירָה מְדַבְּרֵי תִשׁוּ' זֶה לַמ"ש הַסֵּמ"ג כִּי גַם דְּבָרֵי הַתְּשׁוּ' הַזֶּה יֵשׁ לְכַוּוֹנֵם לְדְבָרֵי הַסֵּמ"ג וְהַמְעַיִן בְּחֵר.

אֶף תְּמִיָּה לִי ע"ד תִּשׁוּ' זֶה בַּמ"ש דְּהַמְעִיד יְחִידֵי עַל אִשָּׁת אִישׁ מְנַגְדִּין לִיה וְכֵן כְּתוּב בְּתַשׁוּ' הָרִי"ף סִי ש"ב הַמְעִיד יְחִידֵי בַד"ע אוֹ עַל א"א מְנַגְדִּין לִיה וְכו' דְּמָה יַעֲנוּ לְעוֹבְדָא

דההוא סמיא שְהביא הסמ"ג כנו"ל וְלא נִיחא לי לומר דס"ל להגאונים דאין ה"נ דנגדִיה מר שמואל לשליח אף שלא הוֹנְפֵר בַּש"ס שם דמְלֻבֵד הַדּוֹחֵק וְעוֹד דְנוֹצֵמֵח לְנו מְזַה מְחֻלְקֵת בֵּין הַסְמ"ג וְהַגְאֹנִים בְּמִידֵי דְאֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא דְלַהֲסַמ"ג רִשְׁאֵי לְהַעִיד וְלַהַגְאֹנִים אֵינֵן רִשְׁאֵי וְגַם אֵין לְנו שׁוּם סְבָרָא וְטַעַם לְסַבְרַת הַגְאֹנִים לְמַה לֹא יִהְיֶה רִשְׁאֵי לְהַעִיד מְשׁוּם אֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא.

וּבְהִיוֹתִי נְבוּךְ בְּזַה אֵיקְלַע לְאַתְרֵין רַב מְוֹפְלָג וְחַרִיף וְהַגְדַּתִּי לוֹ מַה שְׁהוֹקְשָׁה לִי ע"ד תְּשׁוּ' זֹו וְאַמֵר פִּידְאֶפְשֵׁר לְפָרֵשׁ דַּמ"ש הַגְאֹנִים דְהַמְעִיד עַל א"א לֹוֹקָה הֵינֵנו שְׁמַעֵי עָלֶיָה אַחַר שְׁנַתְגָרְשָׁה אוֹ נְתַאֲלַמְנָה שְׁזַנְתָּה בְהִיוֹתָה א"א דְכִינֵן דְלִיכָא מְשׁוּם אֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא לֹוֹקָה אֵלוֹ דְבְרֵינוּ יצ"ו וְלא נְתַקְרָרָה דַעֲתֵי בְזַה פְּאֶשֶׁר נְתַוֹכַחְתִּי עִמּוֹ.

וְהַנְלַע"ד בְּזַה הוּא דְאֶפְשֵׁר דְסַבְרֵי הַגְאֹנִים דְדוֹקָא בְּכַגּוֹן עֲוֹבְדָא דְהַהוּא סְמִיא דְהַמְעִיד הוּא שְׁלִיחַ ב"ד דְמְסַתְמָא מְוֹחֲזָק לְכַשְׁרוֹת וְרֵאוּי שְׁפָל אָדָם יְסַמְוֵה עַל דְבְרֵינוּ רִשְׁאֵי לְהַעִיד מְשׁוּם אֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא אָבֵל אֵינִישׁ דְעָלְמָא דְקָרוֹב הַדְבָר שְׁהַבְעַל לֹא יְסַמְוֵה עַל דְבְרֵינוּ אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְהַעִיד וְחֻלּוּקִים בְּזַה הַסְמ"ג וְהַגְאֹנִים דְלַהֲסַמ"ג גַּם אֵינִישׁ דְעָלְמָא רִשְׁאֵי לְהַעִיד מְשׁוּם אֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא.

וְעוֹד אַפ"ל דְסַבְרֵי הַגְאֹנִים דְרַק לְבוֹא וְלַהַעִיד בְּפָנֵי ב"ד הוּא דְאָסוּר אָבֵל לְהוֹדִיעַ לְבַעֲלָהּ רִשְׁאֵי הוּא וְהַהוּא שְׁלִיחַ דְמַר שְׁמוּאֵל לֹא הַעִיד בְּב"ד כֵּן אֵלָא לְבַעֲלָהּ הַגִּיד וְהַבְעַל שְׁאֵל מְמַר שְׁמוּאֵל אֵף שְׁהַלְשׁוֹן דְחֻוּק דְאֶמְרֵינוּ שָׁם כִּי אֶתָּא אָמַר אֶשְׁתּוֹ זְנַתָּה וּמְדַלָּא אָמְרוּ כִּי אֶתָּא א"ל אֶשְׁתָּה זְנַתָּה מְשַׁמַּע דְלָאוּ לְהַבְעַל מִיְשְׁתַּעֵי וְכַמ"ש הַג' נו"ב בַּמ"ק א"ח ס' ל"ה (בד"ה וְמַה שְׁנַסְתַּפַּק) מ"מ נְסַבּוֹל הַדּוֹחֵק הִזָּה לְיִישָׁב דְבְרֵי הַגְאֹנִים: וּבַעֲיָקָר דִּין זֶה רֵאִיתִי לְמָרְן הַחֲבִי"פ בַּס' חֻקֵי לַב חִי"ד ס' מ"ו שְׁהַאֲרִיף בְּכַמָּה פְּרָטִים וְכַתֵּב דַּנ"ל דְהַעִיד מְעַצְמוֹ אֵינוֹ רִשְׁאֵי לִילָף לְב"ד לְהַעִיד אָבֵל אִם הַב"ד קְרָאוּהוּ שְׁיָבֵא וְיַעִיד רִשְׁאֵי לְהַעִיד וְאֵין בְּזַה מְשׁוּם לֹא יָקוּם ע"א וְשָׁפֵן נְרָאָה מְדַבְרֵי הָרַב זְקַן אַהֲרֹן ס' רי"ש וְהוֹקְשָׁה לוֹ מִי הַרְשָׁה לְב"ד לְהַזְמִין עַד אַחַד לְהַעִיד וְיִישָׁב דְכַשְׁרוֹאִים ב"ד שְׁהַעַם מְרַנְנִים בְּדַבְרֵי צְרִיכִים לְהוֹשִׁיב ב"ד לְחַקוֹר וְלְדַרוֹשׁ בְּדַבְרֵי אִם יֵשׁ מְמַשׁ בְּהַרְיָנוּן וְאִם יֵשׁ מְשׁוּם אֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא וְכֵן נְרָאָה מְדַבְרֵי הַרִיטְב"א בַּח' לְשַׁבּוּעוֹת דָּף ל' ע"ב דְהִיכָא דְאִיכָא מְשׁוּם סְיָיִג לְתוֹרָה ב"ד עוֹנְשֵׁין עַפ"י עַד אַחַד וְמַה שְׁנַרְאָה מְפִירוּשׁ רִשְׁב"ם בְּפִסְחִים דָּף קי"ג ע"ב דְאֶפִי קְרָאוּהוּ ב"ד עוֹבֵר מְשׁוּם לֹא תִלָּף רְכִיל וְכַמ"ש הָרַב ב"ד בַּח"מ ס' ו' שְׁעֵשָׂה מְחֻלְקֵת בֵּין הַסְמ"ג שְׁכ' הָאִיסוּר מְשׁוּם לֹא יָקוּם לְפָרֵשׁב"ם שְׁהוּא מְשׁוּם לֹא תִלָּף רְכִיל לְעַנְד"ן דְאֵין פֶּאֶן מְחֻלְקֵת וְגַם רִשְׁב"ם מוֹדָה לְזַה עַכ"ל (ב"ד פ' ע"ד) לֹא יְכֻלְתִּי לְהַבִּין דְבְרֵינוּ דְמַתְחַלֵּת דְבְרֵינוּ נְרָאָה דְכּוֹנְנָתוֹ לומר דַּאֵף בְּמִידֵי דְלִיכָא מְשׁוּם אֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא דְבַכָּה"ג אִיסוּרָא לְהַעִיד לִילָף וְלַהַעִיד לְפִי פִירוּשׁ הַסְמ"ג דְאֶזְהַרְתָּ לֹא יָקוּם אַעַד קָאֵי אוֹ דְאָסוּר מִיָּהָא מַד"ס אֵלִיכָא דַכ"ע פְּהֵיָא דְטוֹבִיא חֻטָּא מ"מ פְּשָׁאֵינוּ מַעִיד מְעַצְמוֹ אֵלָא שְׁהַב"ד קְרָאוּהוּ שְׁפִיר דְמִי וְכִי ק"ל מִי הַתִּיר לְב"ד לְהַזְמִין עַד אַחַד שְׁיַעִיד בְּדַבְרֵי אִיסוּר יְחִידִי וּמִיִּישָׁב דִּישׁ לְהֵם לְחַקוֹר אִם יֵשׁ מְשׁוּם אֶפְרוּשֵי מְאִיסוּ' וְכו' מְשַׁמַּע דָּאִם הוּא עֲנִין שְׁאֵף לְפִי הַרְיָנוּן אֵין בְּדַבְרֵי מְשׁוּם אֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא אֵין ב"ד רִשְׁאֵים לְהַזְמִינוּ א"כ לְפִי זֶה הַפֵּל תְּלוּי בְּאֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא וְאַזְדָּא לִיָּה מ"ש לְחַלְקַב בֵּין הוֹלָף מְעַצְמוֹ לְהַזְמִינוּהוּ ב"ד דְהָא בְּדַאִיכָא אֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא גַם מְעַצְמוֹ רִשְׁאֵי לְהַעִיד וּבְדַלִּיכָא אֶפְרוּשֵי מְאִיסוּרָא גַם

הב"ד אין יכולים להזמין ומ"ש שכן נראה מדברי הריטב"א לפי הנראה דברי הריטב"א הם ענין אחר שכתב וז"ל ונדקא במלתא דמקבלים סהדותא פגון דאיפא אחרניא בהדיה או במקום שעושים עפ"י ע"א לעשות סניג לתורה הא לא"ה אסור להעיד יחידי כדאימא בעובדא דזיגוד וטוביא עכ"ל (חידושי הריטב"א לשבועות אין בידי אבל ראיתי דבריו בחקקי לב שם ע"א בד"ה ואולם) הרי בדברי הריטב"א לא הוזכר פלל לחלק בין אפרושי מאיסורא לאינו אפרושי מאיסורא אלא החילוק בין אם נוהגים להעניש עפ"י עד אחד משום סניג לתורה דבזה רשאי העד להעיד להיכא דאין מענישים ע"פ ע"א דבזה אינו רשאי וס' זקן אהרן אין אצלי לראות דב"ק וגם ס' בית דוד אין בידי לראות דב"ק וגם ס' בית דוד אין בידי לראות דב"ק במה שעשה מחלוקת בין הסמ"ג לפרשב"ם דלהסמ"ג אם הזמין ב"ד את העד רשאי להעיד יחידי ולהרשב"ם אסור משום לא תלה רכיל דנדאי מ"ש לדעת הסמ"ג הזינו בדליפא משום אפרושי מאיסורא וא"כ הדבר תמוה איך יזמין והו"ב"ד לעשות איסור ותגדל התימה לפי מ"ש החקקי לב דהרשב"ם ג"כ יודה בזה ואני בער ולא אדע להלום דבריו בזה: ומה שנראה שיש מחלוקת בין הסמ"ג והרשב"ם הוא כפי הפתוב לא יקום עד אחד, דלהסמ"ג הוא אזהרה להעד שלא יעיד יחידי ואילו מדברי רשב"ם בד"ה שם רע (הרי אתה עובר על לא תלה רכיל בעמיה), ובד"ה דכתיב לא יקום, משמע דקאי בשיטת הרמב"ם והרב החינוך דעיקר הלאו הוא אזהרה לב"ד שלא יקבלו דבריו ולא יענישו עפ"י עדותו וכ"כ רב גדול בדורנו יצ"ו בס' חפץ חיים בפתיחת הספר סע"ף י' עי"ש בבניאורו באר מים חיים ויכול להיות שזהו המחלוקת שעשה הרב ב"ד, ולכל הדברות תמיה לי על מרן החבי"ף שם שלא הזכיר פלל מחלוקת זה שבין הסמ"ג והרמב"ם ולא דברי הרב פרשת דרכים הנז"ל: ובמה שנתקשיתי לעיל בדברי תשו' הגאונים ותשו' הרי"ף שכתבו דהמעיד יחידי על אשת איש לוקה דמה יענו לעובדא דההוא סמ"א מצאתי לרב גדול בדור שלפננו מוהר"א נ' אלויליא הובאו דבריו בס' מים חיים בחאה"ע סי' ה' שעמד בזה על דברי תשו' הרי"ף הנז"ל (פי לא ראה דברי תשו' הגאונים) וז"ל וניחזי אנו היכי הנה עובדא שנשאל הרי"ף אם אותו העד העיד להבעל דבר הלא דינו מפורש בההוא סמ"א דאי מהימן ליה כפי תרי חייב להוציאה ולמה ילקה אלא מוכרח שמעשה הנה שכתב הגיד לבעלה ולא האמין ואפ"ה בא להעיד בפני ב"ד וע"ז פסק דמנגידינו ליה פיון שאין בהגדתו שום תועלת משום אפרושי מאיסורא שום ביש הוא דאפיק או שהעדות הנה בדבר פיעור לא בזנות ממש) דחובוק ונשוק דאפילו הנה אומר להבעל עצמו ליכא שום נפקותא דאפרושי מאיסורא ולכן פסק דלוקה עכ"ל (ב"ד ט"ל ע"ב ד"ה אלא) ועם שדבריו נכונים לענין דינא קשה להעמיס פן בדברי הרי"ף פי הדברים סתומים מאד ולכן יותר נלע"ד מה שכתבתי למעלה דשאני שליח ב"ד פיון דראוי לכל אדם מסתמא להאמין בו רשאי להעיד ומה שחשבתי דצ"ל דחלוקים בזה הסמ"ג והגאונים דמדברי הסמ"ג משמע דבמדי דאפרושי מאיסורא פל אדם רשאי להעיד הנה עתה ראיתי בדברי הרב הנז"ל שהביא מ"ש הרב ב"ד בחח"מ סי' ו' (עמ"ש הסמ"ג דאפרושי מאיסורא שאני) וז"ל ובודאי דהאי הפרשת איסור הזינו למי שמאמין לו הבעל כפי תרי דאי לא מאי הפרשת איסור איכא נמצא דאפילו להפרשת איסור אינו מותר אלא למי שמאמין לו כפי תרי אבל לאחריני אסור בלאו דלא יקום וסניב מלקות מן התורה פשיש סנהדרין עכ"ל, הרי דניחא ליה להרב ב"ד לפרש פן בדברי הסמ"ג

וא"כ לא נפלאות היא לפרש בדברי תשו' הגאונים ותשו' הרי"ף דכוננתם על המעיד יחידי שאין ידוע שהבע"ד מאמינו כפי תרי.

ושם בתשו' הרב מוהר"א הג"ל האריה בדין זה דאסור להעיד יחידי (ומתבאר להמעיין בדב"ק שנגעלם ממנו ומקרב ב"ד שהביא שם שיטת הרמב"ם והרב החינוך דלאו דלא יקום עד אחד הוא אזהרה לב"ד ונמשכו אחרי דברי הסמ"ג שהוא אזהרה להעד עי"ש).

על מה שנסאל באשה שהעידה על ראובן דברי פיעור עם פלתו וכן ראובן אינו מאמין לדבריה אם רשאים ב"ד לגרש את פלת ראובן מביתו משום אפרושי מאיסורא והרבה להביא ראיות ולהכריח דמ"ש הסמ"ג אפרושי מאיסורא שאני אינו ר"ל שמוטר לעשות שום דבר לחוש לעדות העד אחד אלא פונת הסמ"ג היא שהוקשה לו בעובדא דההוא סמיא למה לא גער בו שמואל וכן בשאר עובדי שהזכיר הסמ"ג וניחא ליה להסמ"ג דכיון דחשב העד לאפרושי מאיסורא אינו בדין להלקותו אבל ודאי שאין לעשות שום הרחקה עפ"י עדותו משום אפרושי מאיסורא והוכיח כן גם מדברי רבינו מוהריק"ו בשרש ל"ג שכתב דלולא שהעד יחידי שהעיד על השוחט היה משום אפרושי מאיסורא היה ראוי ללקות.

אבל עכ"פ לא חשו לדבריו (פשהשוחט מכחישו) לאסור הבשר וכו' משום אפרושי מאיסורא ואף להאוסרים הבשר היינו משום דבהמה בחזקת איסור עומדת וכו' והביא שכן מתבאר דעת הרבנים ב"ד ודכ"מ וכו' בח"א א"ח סי' ל"ה ועמדו פנגדו דברי הרב כנה"ג בס' בעי חיי ח"מ ח"א סס"י כ' שחש לעדות אחד שהעיד שראה ראובן היה משתגע (בגישוק וחיבוק) עם אשת שכנו וגזר הוא וב"ד שיעקור דירתו משם דמשום אפרושי מאיסורא חוששין לדברי העד כמ"ש הסמ"ג וכו' והרבה להשיב על דבריו דזה לא יתכן כלל לעשות שום מעשה ע"פ עדות העד אחד ואף דהעד רשאי לבא להעיד בפני ב"ד בדבר שהוא אפרושי מאיסורא פגון להעיד על השוחט וכיוצא שאפשר שגם הוא לא יכחש ויזעיל עדותו מ"מ אם העיד וכחש הבע"ד אין חוששין לעדות המעיד כלל ומסיק שדברי הרב כנה"ג מוקשים מהש"ס ומהפוסקים יחיד הוא בדבר ולא קי"ל פותיה ואין ב"ד רשאים לגרש את פלת ראובן מביתו אלו תוד"ק והמעניין בדבריו בגופן שלחו יראה שכל דבריו טובים ונכוחים חזקים פראי מוצק.

אפס פי עז מדברי הריב"ש בס"י רס"ה ופסק פן מרן באה"ע סי' קע"ח ס"כ אשת איש שטוענת על איש אחד שרודף אחריה והוא מכחיש אין להאמינה כדי לייסרו אבל יגזרו עליו נידוי שלא ידבר עמה ושללא ידור בשכונה אחת ואם הוא מוחזק בעיניהם לחשוד על העריות ראוי לגעור בו בגזיפה ולאיים עליו שאם לא יתנהג פשוטה יבדילוהו מביניהם לרעה וינחיהו בב' ידים וכו' הרי דאף אם אינו מוחזק בעיניהם לחשוד בעריות חוששין לדברי האשה וגוזרים עליו נידוי שלא ידבר עמה ושללא ידורו בשכונה אחת וזה נראה פדעת הרב כנה"ג בס' בעי חיי הג"ל דיש לנו לחוש לדברי העד אחד להצריכו שירחיק משכונתה.

ובחקקי לב הג"ל הביא (בד' פ' ע"א בד"ה ולענין) דברי הריב"ש הג"ל ולמד מזה למלמד שחשד עם התינוקות עפ"י עדות נער קטן דראוי לגזור עליו ולהבדילו מחברת התינוקות כיון דאיכא למיחש שמא ירגילם לערוה, ושוב האריה אם יש לחוש בדברי

הקטנים וכו' ע"ש בנדונו וצריך ישוב וראיתי בתשו' הרא"ם ח"ב סי' כ' ששאל על שיהיו מהרהרים אחר אהד מהטבחים שמיניח הפכשים השחוטים בתנות הנכרים בלתי שומר והולך לתנות אחרת ושוחט וכן ע"ז הדרה וביני וביני הנכרים מפשיטים ומוציאים הרגאות וכשחוזר הטבח עומד וכתב פרושת השבועה וכו' והעיד ע"א על הדברים הללו בפני הרא"ם וכתב ע"ז ואני לא השגחתי בדבריו מפני שהיה ע"א ואמרתי לו שיביא עדים ע"ז ושוב הלך העד והכמין עדים שיראו מעשיו וראו והעידו ככל דברי אותו העד ע"ש, ותמיה לי למה לא השגיח לדברי העד הזה דאף שהיה עד אהד הרי פינון שהוא מילתא דאיסורא משום אפרושי מאיסורא שלא יכשיל את הרבים באיסור (כמו שהיה כן באמת) היה לו להזמין את הטבח ושיעיד לפניו ואולי הטבח עצמו היה מודה על חטאתו ולא היה יכול להכחישו ורבים השיב מעון.

ומזה נראה שדעת הרא"ם היא כמ"ש הרב ב"ד (הנז"ל בד"ה ובמה) שלא אמרו דמשום אפרושי מאיסורא מעיד יחידי אלא כשהוא נאמן כפי תרי הא לא"ה אף למיחש ולהזמין לדין בדבר זה לא בעי פנ"ל פעת וצ"ע: סימן עב (מקונטרס הפללים מערכת המ"ם אות מ"ח) עב עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה אם הוא דוקא בפסולים לעדות מן התורה או אף בפסולים מדברבנן הדין כן, עיין באור לי סימן ע' אות ג' אות ה' אות ח' ואות יו"ד משם בארה שהרבנים כנה"ג ונו"ב פתבו בשם מרן הבית יוסף בתשו' דבדרבנן לא אמרינן עדות שבטלה מקצתה וכו' ושהרב אורים ותומים בסוף סי' ל"ו כתב דליתנהו להני מילי בתשו' מרן.

שוב נדפס שו"ת שואל ומשיב תניינא וראיתי שם בח"ב סי' ל"ז וז"ל ומ"ש מע"ל לסמוך וכו' וכשיטת הב"י הובא בכנה"ג דבדרבנן לא אמרינן עדותן בטלה ויפה פתב וכו' מריהטא דלישניה נראה שלא ראה דברי מרן הב"י בגופן שלהן רק סמוך עמ"ש בכנה"ג בשמו אבל חידוש הוא ששעלמו ממנו דברי התומים הנ"ל גם הרב ישועות יעקב באה"ע סי' קס"ט סק"ו בסוף התשו' (בד"ה והנה דעת הרמב"ם) פתב וידוע מ"ש הכנה"ג בשם הב"י דבפסול מדברבנן לא אמרינן נמצא אהד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ולא זכר דברי התומים אמנם סיים שבמ"א האריך דאף בדברבנן אמרינן עדותן בטלה, ודוקא בנוטל שזכר להעיד דפוסל עדותו מטעם קנס וכאן לא שייך זה פינון שיש שנים בלעדו אבל בשאר פסולין מדברבנן פוסל עדותן אם נמצא וכתב שהביא ראיה לזה מדברי הרא"ש בפרק זה בורר ד' כ"ו ע"ב גבי החשוד על העריות פשר לעדות וכו' בצירוף קושית הש"ס במכות ד' ו' נרבע יציל וכו' ע"ש שדבריו סתומים לענ"ד וכונתו לפי הנראה היא עפ"י מ"ש התוס' שם לפי הגהת מוהר"ם דקושית הש"ס היא מנרבע לרצונו ומשום דהוי רשע ע"ש גם בשו"ת צמח צדק החזק באה"ע סי' נט"ר נמשך אחר מ"ש הרב כנה"ג בשם תשו' מרן הב"י דלא אמרינן בדברבנן עדותן בטלה ולא זכר שר דברי התומים והוא חידוש (ושם שקו"ט אי אמרינן בדיינים שבטלו מקצתם בטלו כולן או דוקא בעדים ועיין מה שכתבתי בזה בקונטרס אסיפת דינים במערכת חליצה סי' ג' אות ד') הנה רואה שרים רבים נמשכים אחר מ"ש הרב כנה"ג בשם מרן הב"י, והרב התומים מכחיש את זה ולא מצינא לאישתעווי ניתי ס"ת וניקוזי פי ס' התורה הנה (שו"ת מרן הב"י) אין מצוי אצלי ומי שנמצא אצלו וראה איזה יכשר: אמנם מה שהכריח בתומים שלא כמ"ש הכנה"ג בשם מרן ממ"ש הריטב"א וז"ל וראה מדברי הריטב"א שנסתפק

בנוטל שְׁכַר לְהַעֲיֵד דְּעֵדוּתָן בְּטֵלָה אִם מְבַטֵּל כָּל הָעֵדוּת שֶׁהִיָּה בְּצֵרוּפוֹ וְהַעֲלָה דָּלָא הוּאִיל וְאִינוּ פְּסוּל גְּמוּר הָא אִילוּ הִיָּה פְּיִסוּל גְּמוּר מְדַרְבְּנָן פּוֹסֵל כָּל הָעֵדוּת וְכֹן נִכּוֹן וּבְרוּר לְדִינָא עַכ"ל הִנֵּה דְבָרֵי הָרִיטְבָּ"א הֵם בַּח' לְקִידּוּשֵׁין עַל ד' ח"ן ע"ב וְעֵין רוּאָה דַּמ"ש בְּשֵׁמוֹ שֶׁהַעֲלָה וְכו' הוּאִיל וְאִינוּ פְּסוּל גְּמוּר וְכו' לִיתְנָהוּ שָׁם לְהִנֵּי מִיְלֵי רַק כְּתַב בְּזָה הַלְשׁוֹן וְאֶפְשָׁר שְׂאִין עֵדוּת הַפְּשָׁרִים נְפֹסֵל מִפְּנֵי צְרוּפֵיו וְכֹן הָעֵתִיק לְשׁוֹנוֹ הֶרַב מִשְׁל"מ בַּפ"ה מֵהַלְכוֹת עֵדוּת הַלְכָה ד' וּמְדַבְּרֵי הֶרַב אֶרְעָא דְרַבְּנָן בְּאוֹת תַּד"ע נִרְאָה שֶׁהָרִיטְבָּ"א כָּתַב בְּפִשְׁטוּת שְׂאִינוּ פּוֹסֵל עֵדוּת הַפְּשָׁרִים אֲמָנָם עֵינֵינוּ הֵרוּאוֹת דְּהָרִיטְבָּ"א כ"כ בְּלִשׁוֹן וְאֶפְשָׁר.

וּלְכָל הַדְּבָרוֹת הַנֵּה לֹא הֶנְזַכַּר כָּלֵל בְּדַבְּרֵי הָרִיטְבָּ"א מ"ש בְּשֵׁמוֹ בְּתוּמִים הוּאִיל וְאִינוּ פְּיִסוּל גְּמוּר כִּי הֵיכִי דְנִיְדוּק הָא אִילוּ הוּא פְּסוּל גְּמוּר מַדְר' פּוֹסֵל כָּל הָעֵדוּת וְיֵישׁ לוֹמַר דְּטַעְמָא דְאִינוּ פּוֹסֵל אֵת שְׁעֵמוֹ הִיָּינוּ מִשׁוּם שְׂכָף שׁוֹרֵת הַדִּין נוֹתְנָת דְּבַפְּסוּל מַדְר' לֹא אָמְרֵי עֵדוּת שֶׁבְּטֵלָה וְכו' אֵיבְרָא דְאֶפְתִּי לֹא אֵיפְרַק מְחוֹלְשָׁא דְהָא הָרִיטְבָּ"א לֹא פִשִׁי"ל אֵי בְּדַרְבְּנָן אֲמָרֵינוּ עֵדוּת שֶׁבְּטֵלָה וְכו' וְהוּא דָּלָא כְּמֵאֵי דַּפְּשִׁי"ל לְהַכְנִי"ג בְּשֵׁם מְרֹן בְּתִשׁוּי'.

וּתְמִיָּה לִי עַל הֶרַב פ"ת בח"מ רס"י ל"ו שֶׁהָעֵתִיק כָּל דְּבָרֵי הַתּוּמִים וְלֹא יַעִיר עַמ"ש בְּשֵׁם הָרִיטְבָּ"א כִּיעֵי"ש וְכֹן קָשָׁה עַל מ"ש בס' יְמֵי שְׁלֵמָה ד' קס"ד ע"ג שְׁגַם הוּא הַשִּׁיג עַמ"ש כְּנֵה"ג בְּשֵׁם מְרֹן. מְדַבְּרֵי הָרִיטְבָּ"א כַּמ"ש בְּתוּמִים וְכו' שִׁשׁוּ"ר בְּתוּמִים וְכו' עִי"ש (וְאוּלַּי חִי' הָרִיטְבָּ"א שֶׁבִּיָּדֵי הוּא דְּפוֹס אַחַר וְנִשְׁמַט מִשָּׁם מֵה שֶׁכְּתוּבוֹ בְּשֵׁמוֹ): וּבְעֵדוּת אִשָּׁה שְׁנִמְצָא גְזֵלָן (דְּפְסוּל לְעֵדוּת אִשָּׁה) אֵי אֲמָרֵינוּ עֵדוּת שֶׁבְּטֵלָה מְקַצָּתוּ וְכו' שְׁקו"ט בְּזָה בְּשׁו"ת רַעֲק"א סִימָן קכ"ד וְעֵינֵינוּ בְּנו"ב מ"ק אה"ע סי' מ"ה וְכו' מ"ו וּבְשׁו"ת עֵדוּת בִּיהוֹסֵף לְהַג' מְסֻלָּאֲנִים בְּהַעֲרָה שֶׁבְּסִי' א' כְּתַב דְּמַתְּבָּאָר מְדַבְּרֵי הָרִיטְבָּ"א לְמַכּוֹת ד' ד' וְהַנִּמְק"י פ"ד דִּיבְּמֹת בַּד"ה דְּגַם בְּעֵדוּת נְשִׁים אֲמָרֵינוּ בְּטֵלָה כְּלוּל: אַחַר זְמַן רַב כְּתַב לִי יְדִידֵי הַגָּאוֹן מוהר"ר יִשְׂרָאֵל אֲזִישֵׁטִיין נְרו' בַּע"ס עַמּוּדֵי אֵשׁ וְעַמ"ש בְּאוֹר לִי בְּשֵׁם הַתּוּמִים) שֶׁבְּסִפְרוֹ בְּקוֹנְטְרִיס יו"ד סי' ט' הַשִּׁיג עַל הַתּוּמִים דְּבִאֲמַת כֹּן מְבוֹאָר בְּתִשׁוּי' מְרֹן הַב"י כַּמ"ש בְּשֵׁמוֹ הַכְּנֵה"ג וְשָׁם רָאִיתִי שֶׁהָעִיר עַמ"ש בְּתוּמִים בְּשֵׁם הָרִיטְבָּ"א כְּמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי בְּעֵינְיוֹתַי.

וְכַתַּב עוֹד בְּמַכְתָּב הַנֶּ"ל שֶׁמְצָא בְּשׁו"ת זְכָרוֹן יְהוּדָה לְהַרְר"י בֶּן הָרַא"ש שֶׁנֶּחְלַקוּ קְמָאֵי אֵי בְּפְסוּלֵי דְרַבְּנָן אֲמָרֵינוּ עַש"מ בְּטֵלָה כְּלוּלָה דְּחֻכְמָא אֶחָד כְּתַב בַּד' ל"א וְנ"ל וְאִין לוֹמַר בַּפ"ע דְּרַבְּנָן נִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קַא"פ ע"ב דְּהָא קְרָא קְאָמַר עַפ"י שְׁנַיִם עֵדִים יָקוּם דְּבָר וּקְרָא בְּדַאוּרִיתָא מִיָּרֵי וְאִין לוֹמַר כָּל דְּתַקוּן רַבְּנָן כַּע"ד תַּקוּן שְׁלֵא נֶאֱמַר זֶה אֵלָא לְהַחְמִיר וְלֹא לְהַקֵּל וְשֶׁכְּנִגְדוֹ חֲלוּק עָלָיו בַּד' ל"ב ע"ב וְל"ג ע"א וְס"ל דְּגַם בַּדְר' אֲמָרֵי כִּינּוּן שֶׁבְּטֵלָה מְקַצָּתָה בְּטֵלָה כְּלוּלָה ע"כ תו"ד אֵהֵימְנוּתֵי דְּמַר סְמִיכְנָא כִּי ס' זכ"י הַנֶּ"ל לֹא שְׁכִיחַ גַּבְּאֵי: עוֹד רָאִיתִי בְּמַכְתָּב הַנֶּ"ל שֶׁהֵבִיא מ"ש הַצ"ץ שֵׁם דְּהַא"ז פְּסַק כְּשִׁמוּאֵל דְּפוֹסַק כְּרִי"ו בְּמַכּוֹת ד' ו' דְּדוּקָא בַּד"ן אֲמָרֵי עַש"מ בְּטֵלָה כְּלוּלָה וְשִׁבְמ"א כ' לְכַאוּרָה יֵישׁ רָאִיָּה מִדְּתַנּוּן חֲלָצָה בַב' או' בַּג' וְנִמְצָא אֶחָד מִקַּא"פ וְכו' דְּמִשְׁמַע דְּלֹא נְפֹסֵלוּ הַב' מִשׁוּם שְׁנִמְצָא אֶחָד מִקַּא"פ וְאִתִּי שְׁפִיר לְשִׁמוּאֵל וְלֹא לְר"ן וְאֵף שֶׁכְּתַבְתִּי לְתַרְזַן וְחֲלִילָה לְהַרְהֵר אַחַר שְׁכָל הַפּוֹס' פְּסָקוֹ כְּר"ן וְכו' וְע"ז הַק' הַג' מוּרִי"א נְרו' בְּמַכְתָּבוֹ הַנֶּ"ל וְנ"ל וְלֹא אֲדַע מַה זֶה

רְאֵיהָ דְּהַהִי הַמְשַׁל"מ בַּהֲלִי עֲדוּת פִּי"ו ה"ה הוֹכִיחַ מִזֶּה דְּבִדְיִינִים לָא אֲמַרִי נִמְצָא אָח"מ קא"פ וכו' עכ"ד נרו' נְאֻנִי אוֹסִיף לְתַמּוּהַ מְנִיָּה וּבִקְיָה דְּהַרִי הַצִּי"ץ גּוֹפִיָּה בְּסִי' קס"ב פְּתַב מְדַנְפְּשִׁיָּה לְהוֹכִיחַ מִמְתְּנִי דְּחֻלְצָה בְּב' וכו' הַנְּ"ל דְּבִדְיִינִים לָא אֲמַרִי נִמְצָא אָח"מ קא"פ וכו' (וְלֹא זָכַר אֶת דְּבַרִי הַמְשַׁל"מ כְּמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי ע"ד בְּקוֹנְטְרִיס אֲסִיפַת הַדִּינִים מֵעַר' חֲלִיצָה סִי' ג' אוֹת ד' עי"ש) וְהוּא תִּימָה שֶׁשֶׁכַּח דְּבַרִי עֲצָמוֹ שֶׁבְּסִי' קס"ב דִּלְפִי דְּבַרְיוֹ אֵין רְאֵיהָ לְהַא"ז מְשִׁם לְפָסוּק פְּשִׁמוּאֵל.

אִךְ בְּאַמַּת נִרְאָה דְּכָל פְּמָה דְּלֹא יִדְעִינוּ אִיָּה מְקוּם פְּבוּד דְּבַרְיוֹ דְּשַׁקוּ"ט בְּזֵה אֵין מְקוּם לְהַקְשׁוֹת עֲלֵיו דְּשָׂמָא מַה שְׁתִּי' בְּמְקוּם אַחַר הַיְיָנוּ הִיא גּוֹפֵא דְּהַתָּם בְּדִינִים עֲסִיקִינוּ דְּבַהֲם לָא נְאָמַר נִמְצָא אָחַד מְהֵם וכו' וכמ"ש בְּסִי' קס"ב: עוּד פְּתַב בַּצִּי"ץ דְּקֻשָּׁה עַל הַא"ז דְּפָסַק כַּר' יוֹסִי מַמ"ש בְּגִטִּין ד' ח' ע"ב גְּבִי גִט נִמְצָא אָחַד מְהֵם קְרוּב אוֹ פְּסוּל וכו' וְגַט כַּד"מ דְּמִיָּא כַּמ"ש בְּב"י ח"מ סִי' ל' וְתִירָץ דְּהַא"ז ס"ל דְּגַט כַּד"ן דְּמִי כַּמ"ש בְּתוֹס' מִפּוֹת שָׁם וְכַתֵּב ע"ז הָרַב הַנְּ"ל וְאֵין נִרְאָה כֵּן מַמ"ש הַא"ז בְּתִשׁוּ' סִי' תִּשְׁמ"ה דְּלָכּוּן בְּעִינוּ ג' בְּגִטִּין מְשׁוּם דְּדְמִיָּא לְתַחֲלַת דִּין עִי"ש דַּס"ל לְהַדְיָא דְּהַרִי כַּד"מ עכ"ד נרו' וְלִי הַדְּל אַפ"ל דְּכִינוּ דַּכ' הַתוֹס' בַּד"ה אָמַר ר"י בְּטַעַם הַחִילּוּק שֶׁבֵּין ד"מ לַד"ן מְשׁוּם דְּבַד"ן אִם הָעֲדִים הֵם שְׁנַיִם וְנִמְצָא אָח"מ קא"פ בְּטַל הָעֲדוּת לְגַמְרִי מִשְׁא"כ בַּד"מ דְּמַחְזִיב שְׁבוּעָה א"כ גְּבִי גִט נְמִי דְּאִם הֵם שְׁנַיִם בְּטַל הָעֲדוּת לְגַמְרִי בְּנִמְצָא אָח"מ קא"פ אִית לָן לְמִימַר דְּבַג' נְמִי עֲדוּתָם בְּטַלָּה כַּמ"ש הַתוֹס' שָׁם בַּד"ה שְׁמוּאֵל דְּלַעֲנִין זֶה מִיָּהָ כַּד"ן דְּמִי אַף דְּבַעֲלָמָא חֲשִׁיב גִּט כַּד"מ אַף מ"ש עוּד הָרַב צָמַח צָדֵק דְּאֶפְשָׁר דְּהַא"ז אֵינוּ מְפָרֵשׁ בְּהִיא דְּגִטִּין ד' י"ח הַטַּעַם מְשׁוּם שֶׁמְבַטֵּל אֶת הַכְּשָׁרִים כְּפִירֵשׁ"י וְתוֹס' אֶלָּא הַטַּעַם כִּינּוּן שֶׁהַקְפִּיד הַבַּעַל שְׁיִהְיֶה עֲשָׂרָה עֲדִים א"כ כִּי נִמְצָא קא"פ פְּשׁוּוֹ לְהוֹט' עֲדִים ע"ז יָפָה הַשִּׁיגוֹ הַג' הַנְּ"ל יצ"ו דְּמַדְבַּרִי הַא"ז בַּהֲלִי גִטִּין סִי' תִּשְׁי"ג מִתְבָּאָר יָפָה דְּמְפָרֵשׁ כְּפִירֵשׁ"י.

עוּד רְאִיתִי בַּמ"כ הַג' הַנְּ"ל נרו' שְׁכ' (אַחַר שֶׁהִבִּיא מ"ש הַמ"ל דְּבִדְיִינִים לָא אֲמַרִינּוּ נִמְצָא אָח"מ קא"פ וכו') וּבְאַמַּת לְשִׁיטַת מְרַן הַב"י א"ש הַמְשַׁנָּה דַּמ"ש רִש"י דְּהַדָּר הו"ל שְׁנַיִם הוּא אַפִּי' הִיא דְּאָחַד קְרוּב קוֹרְבָה דְּרַבְּנָן דְּבַזָּה לָא אֲמַרִינּוּ דְּבַטַּל כָּל הָעֲדוּת עכ"ז הַחֲלִיצָה פְּסוּלָה מְשׁוּם דְּהו"ל שְׁנַיִם עכ"ז יצ"ו מְחַשְׁבָּתוֹ נִיכְרַת דְּמְפָרַק פְּלֶאחַר יְד הוֹכַחַת רַבְּנוּ הַמְשַׁל"מ מְשׁוּם דְּאָף אֵי נִימָא גַם בְּדִינִים כֵּן מ"מ בַּקא"פ דַּר' לָא אֲמַרִינּוּ הִכִּי.

וְאֵינוּ נִכּוֹן לְקוּע"ד דְּלוֹמַר דְּרִש"י מְפָרֵשׁ קא"פ דְּמַתְנִי' בֵּין בַּקא"פ מְדַאוּרִיתָא וּבֵין מַדַּר' וְדַאי לָא יִתְכּוֹן דַּא"כ מָה הַלְשׁוֹן אוֹמְרַת דְּהַדָּר הֵנָּה לִיָּה שְׁנַיִם הָא בַּקא"פ מְדַאוּ' אֵין גַּם אָחַד דְּכָבֵר נִתְבַּטְּלוּ ע"י צִירוּף הַקא"פ וְלָכּוּן אִם בָּאנוּ לְפָרֵשׁ דְּבַרִי רִש"י עַפ"י שִׁיטַת מְרַן הַב"י עכ"ל דְּרִש"י מְפָרֵשׁ קא"פ דְּמַתְנִי' בַּדָּר' דְּוָקָא דְּבַזָּה הוּא דְּשִׁינָה לּוֹמַר דְּהַדָּר הו"ל שְׁנַיִם וְכַמְהַמְדוּחַק לְהַעֲמִיס זֶה בְּדַבְּרֵי רִש"י וּבְגוֹפֵא דְּמַתְנִי' דְּמַסְתְּמָא קא"פ הוּא קא"פ דְּאוּרִיתָא וְיָמִי הַזְקִיקוּ לְפָרֵשׁ הַמְשַׁנָּה בַּק"פ דְּרַבְּנָן דְּוָקָא וְעֵינּוּ בְּתוּמִים שְׁרִשְׁמִתִּי בְּמַעֲרַכַת הַנּוֹן אוֹת ז"ך מ"ש לְדַחּוֹת רְאִיָּת הַמְשַׁנָּה לְמַלְךְ: סִימָן עַג (מְקוֹנְטְרִיס הַפְּלִילִים מַעֲרַכַת הַעִי"ן אוֹת נ"א) עַג עֲדוּת נּוֹגַע בְּדָבָר דְּפָסוּל לְעֲדוּת אִם מְשַׁרְתִּי הַבֵּית שְׁכִירוֹ וְלִקְיִטּוֹ הוּוּ נּוֹגַעִים בְּעֲדוּת הָרַב פ"ת בַּח"מ רס"י ל"ג הִבִּיא דְּהַרְזָב"ז פְּתַב דְּמְשַׁרְתִּי הַבֵּית כְּשָׁרִים דְּאֵינָם אֶלָּא כְּאוֹהַב דְּכָשֵׁר וְשֶׁבְתִּישׁוּ' אַחֲרַת פְּתַב דְּהוּוּ נּוֹגַעִים וְשֶׁבְתוּמִים פְּתַב לְעַנְיָן שְׁכִירוֹ וְלִקְיִטּוֹ דִּישׁ רְאֵיהָ מִדְּבַרִי הַרְמַב"ם דְּכְשָׁרִים לְהַעֲיֵד עִי"ש וְהָרַב שָׁם אַרְיָה

בחה"ע סי' ל"ד (בד"ה וילעגן) פתב בשם אַחד מהדיינים שפסל אַחד מהעדים לפי
שהוא נאמן ביתו ופסול לעדות ותלה עצמו במה שהביא בעטרת צבי סי' ל"ג ובבה"ט
(אולי צ"ל פ"ת פי בבאה"ט לא מצאתי זאת) דעה אחת דמשרתי הבית פסולים להעיד
וכתב ע"ז תלה עצמו בדעה דחוויה וכבר כ' באו"ת דכשרים להעיד וכן עמא דבר עכ"ל
(והוא לעגן בישול קשר השידוך עי"ש) ונעלם מעיניהם דברי רבינו מוהר"י ו' מיגאש
בתשו' סי' קס"ב שכתב דשכירו וכן בן הבית שלו בין בשכר בין בחנם הרי הוא פאזהב
ושונא שמעדים לו מפני שלא נחשדו ישראל על פה עכ"ל וכתב הרב חשק שלמה רס"י
ל"ג וה"ד הרב נדיב לב בח"מ סי' ג' דהרב אדרת אליהו פסק דכשר וכן הכריח מתשו'
הרשב"ץ ח"ג סי' ו' וכן דעת הרב פליטת בית יהודה כמ"ש הפנסת הגדולה שם ובסי'
ל"ז אות מ"ד וכ"כ בשם פסקי הט"ז ופ"ד שכתב מוהרי"ב דהשכירים והפועלים ומי
שלוקח פנס מרבו ללמוד תלמידים בחנם דהם פשרים ואפילו מדת חסידות ליפא
ומוהרשד"ם פתב דראוי לחוש ממדת חסידות הנה רואה אמבוקא דרבנן קדישי ומלפם
בראשם רבינו מוהר"י ו' מיגאש סברי מרנן דמשרתי הבית פשרים לעדות ומ"מ הטיב
אשר דבר הרב פ"ת דאין לומר בזה דרף פלל לפסול או להכשיר והפלל לפי העגן אם
יראה לדיין שיש צד הנאה להעד ע"י עדות זה פסול והכריח בן מדברי הרדב"ז עי"ש
וכ"כ הרב נדיב לב (אחר שהביא סברת המכשירים) ונ"ל ונלע"ד דה"ד פשאין לחוש
אפי' בחשש רחוק דמטי ליה הנאה בעדות זו אבל כשיש לחוש צד הנאה אפילו בדרף
רחוקה והפלאה פסולין וזה מזוקדק בדברי הרדב"ז שפסלו מטעם זה וכן מתבאר מדברי
מוהרשד"ם בח"מ סי' מ"ה שפסל עדות השכיר מחשש דאפשר דמעיד כדי להסיר
תרעומת אדונו מעליו וכן י"ל בדברי מוהר"י ו' מיגאש סי' קס"ב דמכשיר לשכיר וכן
הבית היינו דלא מטי ליה שום הנאה אבל פי איפא למיחש ראוי לחוש עכ"ד הרב נדיב
לב.

ובשו"ת באר מים חיים מוצירי באה"ע סימן יו"ד פתב דרצה אבי הבת לפסול עד אַחד
המעיד בביתו שקבלה קידושין לפי שהעד שנתפז של המקדש וכתב ע"ז הרב המהרש"ר
דאין צריך להאריך בביתו דבר זה פי דבר פשוט הוא דשנתפז פשר להעיד ושם בסי'
י"א הובא תשו' שני רבני קושטא (הראשון הוא רב יד המלך) שהאריכו בגדון שהוא ועל
הטענה שרצה לפסול עדות השנתפז פתבו הנה סברא זו היולדה והמחזיקה הוא הרדב"ז
בח"ב סי' ש"ב שכ' וגם הם נוגעים בעדות דניחא להו שתהיה בתו של ראובן אשת
אדונם לפי שראובן עשיר וכו' ואדרבה מדברי הרב שכתב הילכף פיון דעיקר טעמא לא
הוי אלא חומרא בעלמא לא מחמירנן אלא היכא דאיכא עדות גמורה ואינם נוגעים בדבר
הרי דאם היה מצד הדין לא מבטלינן העדות עשום האי הנאה עכ"ל הנה רואה דגם
הרבנים הנ"ל סברי דלא החליט הרדב"ז לפסול מהאי טעמא אלא בגדונו ושני גדולי
דורנו רבנן תקיפי מארי דארעא דישראל הובא דבריהם בס' נדיב לב חאה"ע סי' ח' ד'
כ"ט ע"ד שקו"ט קצת בתשו' הרדב"ז הנ"ל וכתבו במסקנתם דבגדון דידהו דמכמה טעמי
קרוב לנדאי שאינה מקודשת אף סברת הרדב"ז חזי לאיצטרופי לחוש משום נוגע בעדות
עי"ש שלא זכרו שרים תשו' רבינו מוהר"י ו' מיגאש ותשו' הרשב"ץ וחשק שלמה הנז"ל
ומרן חיד"א בס' יעיר אגן במערכה זו אות י"ד הביא תשו' רבינו מוהר"י ו' מיגאש הנ"ל
וכתב ומוהריק"ש בשו"ת אהלי יעקב סי' ק"י (ד' כ"ט ע"ב) פתב בשם הרדב"ז במקדש

בת אחת בפני שני נעריהם הם נוגעים בעדות דניחא להו שתהיה אשת אדונם אביה עשיר ויש לדין להעמיק לדעת אם נמצא שיש צד הנאה לזה העד בעדות זו ודוק עכ"ל נראה ג"כ דכונתו לומר דלא פסל הרב"ז אלא ביש לחוש לצד הנאה ע"י עדות זו ולכן ס"ל דאין מדברי רבינו ו' מיגאש סתירה למ"ש הרב מוהריק"ש בשם הרב"ז ונראה דלא ראה בגוף דברי הרב"ז רק מ"ש בשמו הרב מוהריק"ש שא"כ היה לו ליישב שתי תשו' הרב"ז שהביא הכנה"ג (שהביאו שם) דאין סתרות ובס' ישרי לב ד' ע' ע"ב ציין לעיין בזה בס' משפנות הרועים מערכה זו ואין מצוי אצלי ובס' זכרנו לחיים מערכה זו (בח"א) הביא תשו' הרב מוהר"י ו' מיגאש ולא זכר מפל הנז"ל עי"ש: והנה ממ"ש הרב"ז (שהביא הרב מוהריק"ש בתשו' הנ"ל) במקדש בת עשיר בפני שני נערי דשני נערי עמו חשיבי נוגעים בעדות דניחא להו שתהיה בת עשיר אשת אדניו נראה לכאורה דס"ל דמאי דפסלינו נוגע בעדות לאו דוקא בדאית ליה הנאת ממון אלא אפילו אם אינו אלא נוחתא בעלמא חשיב נוגע ואם זהו דעתו אין הפל מודים בסברתו שהרי הרב מוהרימ"ט בח"א סי' י"ד ובח"ב חח"מ סי' פ' כתב דמסתברא דלא מיקרי נוגע בעדות בדבר דלאו הנאת ממון אלא שדעתו קרובה לגבי חברו והרבה להוכיח פן והביא דברי התוס' בב"ב ד' מ"ג ד"ה מפני שמעמידה בפני ב"ח שהקשו דת"ל דלא ניחא ליה דליהוי ליה תרעומת ותי' י"ל דלא מופסיל לעדות בשביל כף אי נמי הכא מייירי במפיר בה שהיא שלו דליכא תרעומת ומשמע דלת' שני אי איכא טעמא דתרעומת אופסיל בהכי וכתב דליתא וכונת התוס' לתרץ לרונחא דמילתא פלומר דמהכא ליכא למשמע מינה וכו' עי"ש שהאר"י בענין זה ואין דעתו נוטה להחליט שיהא דין נוגע בעדות במידי דליכא הנאת ממון ושאר אם נאמר דש"י בזה דין נוגע לענין להתרחק מלהיות עד בענין בזה מ"מ לא נוכל להחליט לפסול העדות מפני זה והביא תשו' הרב מוהריב"ל דנראה דס"ל דגם ככה"ג מיקרי נוגע בעדות והשיב על ראיותיו לה נא ראה אשר דבר בקדשו בענין זה.

והרב מחנה אפרים בהלכות עדות סי' ה' הביא דברי התוס' בכתובות ד' צ"ב ד"ה היכא דתפסו בפשיטות תירוץ הראשון שבב"ב ד' מ"ג דלא מופסלי משום נוגע מפני חשש התרעומת וכתב דהטור בסימן ל"ז תפס תי' שני של התוס' והשיב קצת ע"ד הרב מוהרימ"ט עי"ש ויש לתמוה על הרב מח"א דנמשך אחר גירסת מרן הב"י ופירושו בדברי הריב"ה ולא שת לבו לעיין בדברי הרבנים ב"ח ופ"ק ס"ק כ"א שהביאו גירסא אחרת בדברי הטור והוא עיקר לדעתם ולפי דבריהם גם הטור נקיט דאינו חשיב נוגע לפוסלו משום חשש דתרעומת ושכן פסק בהג"א מא"ז וכן מוכח דעת כל הפוס' וכן עיקר עי"ש וכן יש לתמוה על הרב אהל יעקב שאביא בסמוך (בד"ה הנה רואה) עי"ש ומרן חיד"א בס' ברפי יוסף ח"מ סי' ל"ז אות ו' כתב אפילו אין להם הנאה אלא עשות רצונם נוגע בדבר מיקרי מוהריב"ל ח"א סי' ל"ד ועיין כנה"ג אות מ"ו ומוהרימ"ט ח"מ סי' פ' ובס' אדמ"ק סי' כ"ה הקשה ממ"ש מוהריב"ל עצמו ח"ג סי' קי"ט וקכ"א ומה שתיירץ הרב הנז' לא יגהה מזור ע"כ תוד"ק ואמ"א שו"ת הרב מוהריב"ל ואדמ"ק לידע מאי קאמרי רבנן בזה.

וכן ס' קצה"ח ושער משפט שציין הרב פ"ת בסי' ל"ז ס"ק י"ג עי"ש: וראיתי להרב שדה הארץ בח"ג בחח"מ סי' ב' שהביא דברי הרבנים מוהרימ"ט ומח"א ותמה איך נעלם מהם סוגיא דכתובות ד' כ"ה ג' שישבו לקיים את השטר משחתמו אין מעידין עליו

ופירש"י וְהָרִ"ן שְׁגָנְאֵי לְהֵם וְכוּ' וְאָף לְפִי ר"ח וְהָרִי"ף וְהָרְמָב"ם וְכוּ' עִי"ש ד"ק וְלְפִי הַנְּרָאָה לֹא רָאָה דְבָרֵי הָרַב מוֹהֲרֵימ"ט בְּגוֹפֶן שְׁלֵהֶן כִּי אִם מ"ש בְּשִׁמוֹ בְּקִיצוֹר הָרַב מִח"א דְהַרְוָאָה יִרְאֶה בְּדָבְרֵי הָרַב מוֹהֲרֵימ"ט סִי י"ד דְּלֹא נֶעְלַם מִמֶּנּוּ סְגֻיָּא הַנְּז"ל וְפִי רִש"י וְכַתֵּב לְיִשְׁבַּב כִּיעִי"ש וְשׁוֹב הֵבִיא גַם שֵׁיטַת ר"ח וְהָרִי"ף וְהָרְמָב"ם וְאִין פֶּאן הַעֲלַם דְּבָר גַּם בְּהֵיָא דַחַח"מ סִי פ' הֵבִיא דְהָרַב מוֹהֲרֵיב"ל בַּח"ג סִי קנ"א פְּתַב שְׁיִש פְּנִים לֹמֵר דְּאֶפִּילוּ הֵיכָא דְלִיכָא הַנְּאָת מְמוֹן הָנִי נֹוּגַע וְשֶׁהֵבִיא הֵהִיא דְשִׁלְשָׁה שְׁיִשְׁבּוּ לְקִיָּים אֵת הַשְּׁטָר וְשִׁקוּ"ט בְּזָה כִיעִי"ש וְלְפִי הַנְּרָאָה גַם הָרַב יָפָה עֲנָף בַּד' ד'ן אוֹת כ"ב לֹא רָאָה בְּגוֹף דְבָרֵי הָרַב מוֹהֲרֵימ"ט וְלִכְּנֵן הֵבִיא תְּמִיּהַת שְׂדֵה הָאֶרֶץ הַנְּז"ל בְּשִׁתִּיקָה וְלֹא יַעִיר פְּלִל כִיעִי"ש וְיִמָּה שְׁצִיָּין לְעִיָּין בְּקַהֲלַת יַעֲקֹב ד' קע"ה ע"א הַסְּפָר שְׁבִינְדִי הוּא דְפוֹס קַדְשׁ וְאִי אֶפְשָׁר לְכוּיָן הַדְּפִים לְכוּ נֶעְלַם מִמֶּנּוּ אִיָּה מְקוֹם פְּבוֹד דַּב"ק בְּזָה וְסִפָּר אֲדַמַּת קַדְשׁ (ח"ב ח"מ סִי כ"ה) שְׁצִיָּין שְׁם אַמְצ"א.

וְכוּן ס' חֲקָרֵי לַב (י"ד סִי קצ"ה) שְׁצִיָּין הָרַב יִשְׁרֵי לַב ד' ע' אוֹת מ"ו אִין בְּיָדֵי לְרֵאוֹת דַּב"ק שׁוֹב רְאִיתִי מ"ש בְּקַהֲלַת יַעֲקֹב בְּחֻלְק לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אוֹת תַּרְס"ח וְנ"ל נֹוּגַע בְּעֵדוֹת כ' הָרַב עַמ"ש סִי ס"ו וְסַכ"ח דְּנֹוּגַע מִיְקָרֵי דְלֹא לִיְקָרוּ לִיָּה גְזוּלָּא אוֹ אֵלֶם אוֹ לֹוָה רִשְׁעֵי וְלֹא דוֹקָא בְּהַנְּאָת מְמוֹן וְכ"כ הָרִיב"ל ח"ג סִי כ"א הַרִימִי"ו ח"מ סִי פ' הָאֶרֶץ הַלְּהוֹכִיחַ דְלֹא מִיְקָרֵי נֹוּגַע בְּעֵדוֹת אֵלָא דוֹקָא בְּהַנְּאָת מְמוֹן עַכ"ל וְעוֹד פְּתַב אִיזָה דִינִים בְּעִנְיָן נֹוּגַע בְּעֵדוֹת עִי"ש גַּם בְּש"ף סִי ל"ז סַק"י פְּתַב דְלֹא בְּעִינְוֹן נְגִיעָה שֶׁל מְמוֹן דְּנְגִיעָה שֶׁל שׁוֹם הַנְּאָה נְמִי פּוֹסֵל עִי"ש וְרַב גְּדוֹל בְּדוֹרְנוּ יַצ"ו לֹא רָאָה דְבָרֵי הַרְבָּנִים הַנְּז"ל וְהֵבִיא דְבָרֵי לְקַמֵּן בְּאוֹת ד"ן (הוּא בְּקוֹנְטְרִיס זָה לְקַמֵּן סִי ע"ה).

הַנְּזָה רוֹאָה דְאִין הַדְּבָר פְּשׁוּט דְּבִהַנְּאָה דְלִית בָּהּ דְרָרָא דְמְמוֹנָא חֲשִׁיב נֹוּגַע בְּעֵדוֹת דְּבַמְחֻלְקַת הוּא שְׁנוּי וְא"כ אִם פְּנוֹת הַרְדָּב"ז הִיא לֹוֵמֵר דְּמִשׁוּם נִיחּוּתָא בְּעֲלָמָא שְׁתַּהֲנֵהּ בַּת גְּבִיר אֲשֶׁת אֲדוֹנָיו חֲשִׁיב נֹוּגַע בְּעֵדוֹת אִין דְּבָרֵי מוֹסְפָּמִים אֶף דִּי"ל דְּכוּנְתוֹ דְאִית לְהוּ דְרָרָא דְמְמוֹנָא כִּי ע"י שְׁיִשְׂא אֲשֶׁה זֹו יוֹסִיף לְהֵם עַל שְׁכָרָם וְכִיּוֹצֵא וּבַכַּה"ג וְדֹאִי חֲשִׁיב נֹוּגַע בְּעֵדוֹת גַּם רְאִיתִי לְהָרַב אֶהֱל יַעֲקֹב בְּמַעֲרָכָה זֹו שְׁכַתֵּב דְּנִרְאָה מִדְּבָרֵי הַפּוֹס' דְּאֶפִּי בְּלֹא הַנְּאָת מְמוֹן אֵלָא מִשׁוּם דְּעַבִּיד אִינִישׁ לְאַחְזוֹקֵי בְּדַבּוּרֵיהּ חֲשִׁיב נֹוּגַע וְכַתֵּב שְׁפֹן הוּא דַּעַת הַרְבָּנִים מוֹהֲרֵיב"ל בַּח"א פְּלִל ד' סִי ל"ב וְכֻלָּל ה' סִימָן ל"ט וְמוֹהֲרֵשֵׁד"ם חִיו"ד סִי קי"א וְמוֹהֲר"ם גַּאלֵאנְטִי סִי ד"ע וְתוֹרַת חֶסֶד סִי קכ"ו וְבֵית דְּוֹד ח"מ סִי ד' וְכַבֵּר הָרַב מוֹהֲרִי"ט עֲצָמוֹ פְּתַב שְׁם דְּמִדְּבָרֵי הָרֵא"ש מוֹכַח דַּע"ג דְלִית לִיָּה הַנְּאָת מְמוֹן חֲשִׁיב נֹוּגַע וְכ"כ בַּסִּי ע"ט וְכ"כ רַבִּינוּ הַטוֹר בַּסִּט"ו שְׁאָם הַמַּעֲרָעֵר טוֹעֵן שְׁרֵאוּבֵן גְּזוּלָּה מִמֶּנּוּ פְּשִׁיטָא דְאִינוּ מַעִיד דְּנִיחָא לִיָּה דְלֹא לִיְקָרֵי גְזוּלָּא וְכוּן דַּעַת הַרְבָּנִים מוֹהֲרֵד"ך וְיִמְשָׁפְטִי שְׁמוּאֵל סִי כ"ח עַכ"ל וְצָרִיף לְהַתְיַשְׁבַּב בְּכָל הַבְּקִיאוֹת הַנְּז"ל אוֹלִי יֵשׁ לְדַחּוֹת מֵהֶם עַפ"י מ"ש הָרַב מוֹהֲרֵימ"ט לְחֻלְק בֵּין לְהַעִיד לְכַתְחֻלָּה לְאִם כְּבָר הוּא עַד וְנִפְסַל עֵדוֹתוֹ וְעַכ"פ לְפִי עֵדוֹת הָרַב אֶהֱל יַעֲקֹב הַסְּפָמַת הַפּוֹסְקִים הַנְּז"ל דְּגַם עֵדוֹת שְׁאִין בָּהּ הַנְּאָת מְמוֹן חֲשִׁיב נֹוּגַע בְּעֵדוֹת וּמִדְּבָרֵי הָרַב מוֹהֲרֵשֵׁד"ם בַּח"מ סִי מ"ה שְׁהֵבִיא הָרַב נְדִיב לַב שְׁהֵבִיא בְּרֵאשׁ הָאוֹת מִתְבָּאָר פֶּן שְׁהָרִי פְּסַל עֵדוֹת הַשְּׁכִיר מִחֲשֵׁשׁ דְּאֶפְשָׁר דְּמַעִיד כְּדִי לְהַסִּיר מַעֲלִיו תַּרְעוּנְמַת מְאֹדוֹנָיו וְהוּא כְּמִשְׁמַעוֹת תִּירוּץ שְׁנֵי שְׁפַתוֹס' בַּב"ב ד' מ"ג הַנְּז"ל וְאִם פֶּן הִיא סְבַרַת הַרְדָּב"ז לֹא נִפְלֵאת הִיא וְלֹא רַחוּקָה וְרֵאִיתִי לְהָרַב יַד מְלֶאכִי בְּכֻלְלֵי הַדִּינִים אוֹת ת"ס שְׁהֵבִיא דְבָרֵי הָרַב מוֹהֲרֵימ"ט בְּשִׁתִּיקָה וְלְפִי הַנְּרָאָה לֹא רָאָה דְרַבִּים לֹוֹחְמִים בְּזָה

כנז"ל ומ"מ לענין מעשה נדאי אין פנו פח להקל עפ"י סברת הרדב"ז דמשרתי הבית חשיבי נוגעים בעדות לבטל הקידושים ע"י זה וכמו שפתיבתי לקמן באות ד"ן (בד"ה ולפי מה שפתיבתי ע"ש) רק לעשות סברתו סניף לכמה טעמים כמו שפתיבו שני המאורות הובאו דבריו בספר נדיב לב הנז"ל בראש אות זו ומצאתי אחר איזה ימים בשו"ת השיב משה סי' ס"ה אות מ"ח שכתב בשם מוהרש"ל בתשו' סי' י"ג דעדות שהוגבה שלא כדין ששוב אין ראויים להעיד דהו נוגעים בעדות דלא מיהדרי מדבורייהו דלא ליהו פסהדי שקרי ונוגע לאו דוקא שיש לו חלק בממון אלא בכל צד ויפוי פח שנוגעים בעדות הם פסולים כמ"ש הרמב"ם וכו' והגאון המחבר חשף זרועו לדחות דברי הגאון רש"ל שאין ראיה מדברי הרמב"ם והאריף מאד (מאות הנ"ל והלאה) שרוב הפוסקים חולקים על סברת רש"ל וכמעט יחיד הוא בסברתו ולא חשיבי נוגעים בהנאה שאינה של ממון כי אם לאחזוקי מילתיהו ובאות ע"א כתב שגם הג' קצה"ח בסי' כ"ח סק"ז דחה דברי רש"ל וכו' ולפי שראיתי דבריו בעסקי בענין אחר לא יוכלתי להתנישב בדב"ק לה נא ראיה נפלאות מתורתו כל אותו הסימן ובשו"ת בית שלמה חיו"ד סי' ב' ד' ד' ע"ב כתב בשם רב אחד שפסל הגביית עדות בנדונו מטעם דידוע לכל בעת שהעידו עליו היו שונאיו ומבקשים רעתו הם נוגעים בעדותם ושהביא תשובת הרא"ם ח"ב סי' כ"ד ושפבר הורה פן הג' בתשו' לטרפיות סי' ל"ד והג' המחבר כתב ע"ז והאמנם שנלע"ד קשה לסמוך ע"ד הרא"ם כי אם שפכו ג"כ דעת מוהרש"ל בתשו' סי' ל"ג דשונא גמור שפבקש להתנקם פסול לעדות שהנאת הנקימה נגיעה היא וכו' ועד"ז הם דברי הרא"ם הנ"ל אבל במרדכי פז"ב מבואר דאף קרוב הנרצח פשר להעיד על הרוצח הובא בסמ"ע וש"ך סס"י ל"ג וכ"כ מוהרי"ט ח"ב חח"מ סוף סי' פ' וכן בתשו' כני"ח סימן פ"ט האריף לדחות דעת מוהרש"ל הנ"ל וכן האריף בזה התנאים סי' ל"ג וכן משמע מדברי מוהרש"ל ומוהרש"א בסנהדרין ד' ט' ע"ב וכו' עכ"ל ובשו"ת רמ"ץ חלק יורה דעה סי' ג' ראיתי שהאריף לפלפל בענין זה ולא פניתי לעיין בדב"ק ע"ש מאות ח' והלאה.

וכן יש להתנישב במ"ש בשו"ת צ"ץ החדש בחאה"ע סי' מ"ח אות י"א (מד"ה והחשש השני והלאה) ע"ד הרבנים מוהריב"ל ומוהרימ"ט הנז"ל: ועיקר פיסול נוגע בעדות אם הוא מדאורייתא או אינו אלא מדרבנן הנה הרב חשק שלמה בסי' ל"ז אות ב' ציין לעיין בס' מנצל מאש שבספר אש דת סי' מ"ו ואינו מצוי אצלי לראות מאי דמסיק בזה וגם ספר תו"י ושערי חיים שיגורה שציין בזה בספר זכרנו לחיים ח"א ד' צ"ו ע"א אין מצויים אצלי שכתב שם דהרב תו"י בסי' ע"ב כתב דפיסול נוגע בעדות הוא מדרבנן ושהרב שערי חיים שער ה' סי' ז"ך הכריח היפה דבריו מדברי רשפ"ם בכא בתרא ד' קמ"ג ד"ה נוהגים ואולי הוא טעות ספר וצ"ל רשפ"ם ד' מ"ג ע"א ד"ה נוהגים עכ"ד והרואה יראה דאין ברשפ"ם שם שום ד"ה נוגעין בעדותן ושם פתב רשפ"ם דכיון דנוגעים בעדותן הרי לעצמן הם מעידים ואמאי מעידים זה לזה ומזה מוכיח הרב שערי חיים דפיסולו מדאורייתא דכיון דחשיב בעל דבר דלעצמו הוא מעיד א"כ נדאי שפסול מדאורייתא פן נראה בכוננת הרב שערי חיים ומי שנמצא אצלו ישפיל בכוננתו ועכ"פ אף אם לא נתפונן לזה הרב שערי חיים מ"מ נראין הדברים מדברי הרשפ"ם הללו מוכח דנוגע בעדות פסול מדאורייתא פין דחשיב ליה בעל דבר ושלמים וכן רבים קיימי בסברא זו דנוגע בעדות חשיב בעל דבר כמו שארשום להלן בס"ד וקצת משמע פן ממ"ש בפ' שבועת

הַעֲדוֹת ד' ל"א שְׁלֹשָׁה נוֹשִׁים מְנָה בְּאֶחָד וְכֹפֵר בָּהֶם לֹא יִהְיֶה אֶחָד תּוֹבֵעַ וְשָׁנִים מְעִידִים וְכַשִּׁיּוֹצִיאוּ מִמֶּנּוּ יִחְלֹקוּ עִי"ש: וְהִנֵּה הָרֵב כְּנֵה"ג בַּח"מ ס' ל"ז אוֹת ז פֶּתַח דְּהַרְב מוֹהֲרִיב"ל בַּח"א ד' נ"ה חֶקֶר בְּטַעַם פִּיּוּל נּוֹגַע בְּעֲדוֹת אִם הוּא מְשׁוּם דְּמַצֵּד הַנְּאִי שְׁמַגִּיעַ לוֹ מְשַׁקֵּר אוֹ דִּילְמָא גְזֵרַת הַפְּתוּב הוּא וְצִיָּין לְעִיָּין בַּסַּמ"ע וּלְבוּשׁ עִי"ש וּלְפִי הַנְּרָאָה הָרֵב מוֹהֲרִיב"ל ס"ל דֵּהוּא מְדַאֲרִיתָא דְּכִי הִיכִי דְּלֵהֲצֵד שְׁהוּא גְזֵרַת הַפְּתוּב הוּא מִן הַתּוֹרָה הִכִּי נְמִי לֵהֲצֵד הָרֵאשׁוֹן הוּא מִן הַתּוֹרָה אֲלָא שְׁיֵישׁ בּוֹ טַעַם דְּמְשַׁקֵּר וְלֹא נִיחָא לִי לִזְמַר דֵּהִיא גּוֹפָא מְבַעֲיָא לִיהָ אִם הוּא מְדַרְבְּנֵן מְשׁוּם דְּחִיָּישִׁי שְׁמָא מְשַׁקֵּר אוֹ מְדַאֲרִיתָא מִגְזֵרַת הַפְּתוּב אֲלָא נְרָאָה דְּלִשְׁנֵי הַצְּדָדִים פִּיּוּל נּוֹגַע הוּא מְדַאֲרִיתָא וְגַם מְדַבְּרֵי הַרְבָּנִים לְבוּשׁ וּסַמ"ע שְׁצִיָּין הַכְּנֵה"ג מִתְבָּאָר לַע"ד דְּסַבְּרֵי דֵּהוּא מְדַאֲרִיתָא אוֹ מְשׁוּם דְּאֲדָם קָרוּב אֲצֵל עֲצָמוֹ אוֹ מְשׁוּם חֲשָׁדָא דִּיעֵיד שְׁקֵר וְכוּ' וְעִי"ש לְהַרְב ש"ף בְּשֵׁם הָרֵב מוֹהֲר"ם מְלוּבְלִין שְׁכַתְבַּת מְפֹרָשׁ שְׁהוּא מְשׁוּם שְׁאֲדָם קָרוּב אֲצֵל עֲצָמוֹ וּפְסוּל מִן הַתּוֹרָה וְמָה שְׁהַשִּׁיג הָרֵב ש"ף דְּוַדַּאי אִין הַטַּעַם אֲלָא מְשׁוּם דְּחִיָּישִׁין לִיהָ דְּמְשַׁקֵּר וְהִבִּיא שַׁכ"כ הַרְמְבַּ"ן בְּשֵׁם הָרֵב מוֹהֲר"י וְ' מִיגַאשׁ הִנֵּה דְּבָרֵי הַרְבִּינוּ וְ' מִיגַאשׁ הִבִּיאָם רַב"א בַּאֲס"ז לַב"ב עַל ד' מ"ה ע"א (בַּד"ה דְּאָמַר לֹא נִיחָא) וְסִיָּים ע"ז בְּשָׁמוֹ אִי נְמִי יֵשׁ לְהַשִּׁיב דֵּהָא דְּלֹא מְקַבְּלִין לְסִדְהוּתִיָּה לָאוּ מְשׁוּם דְּחִיָּישִׁין לִיהָ דְּמַעֲיַד עֲדוֹת שְׁקֵר אֲלָא מֵאַחַר דְּמַטִּי לִיהָ הַנְּאִי מְסִדְהוּתִיָּה הֵינָא לִיהָ כְּמָאן דְּאִסְהִיד לְנַפְשִׁיהָ דְּלֹא מְקַבְּלִין מִנִּיהָ לֹא מְשׁוּם דְּחִיָּישִׁין לִיהָ דְּמְשַׁקֵּר וְכוּ' אֲלָא מְשׁוּם דְּלֹא מִיקָרִי עַד כְּלָל עַכ"ל מוֹכַח וַדַּאי דַּס"ל דְּפְסוּל מִן הַתּוֹרָה פִּינֵן שְׁאִינוּ עַד כְּלָל וְהַג' נו"ב מ"ק אַה"ע ס' ז"ך (בַּד"ה וְהִנֵּה בַּח"מ) הִבִּיא מְחֻלְקַת הַרְבָּנִים לְבוּשׁ סַמ"ע ש"ף וְשֵׁם (בַּד"ה אֲבָל) כְּתַב דְּנִקְיִטִינוּכַמ"ש הַש"ף וּסַמ"ע דֵּהוּא מְחַשֵּׁשׁ שְׁמְשַׁקֵּר עִי"ש שְׁלֹא רָאָה דְּבָרֵי הָרֵאשׁוֹנִים שְׁהִבִּיא רַב"א בַּאֲס"ז בְּנֵה: וּמְצִינוּ לְהַרְיָב"ש בְּכַמָּה תְּשׁוּבוֹת דַּס"ל דְּנוֹגַע חֲשִׁיב בְּעַל דְּבָר וְכַתְבַּת כֵּן בְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹנִים.

עִיָּין בַּסִּי' קַס"ח (בַּד"ה וְמָה שְׁאֲמַרְתָּ כְּנֵה"ג) דְּמְפֹרָשׁ בַּד"ב"ק דְּהַנּוֹגַע בְּדָבָר דְּפְסוּל הוּא מְשׁוּם דֵּהוּי כְּבַעַל דְּבָר עֲצָמוֹ וּמְפָנִי זֶה אִינוּ מְבַטֵּל הָאֲחֵרִים שְׁעָמוֹ פִּי הִיכִי דְּאָמְרִין בַּפ"ק דְּמַפּוֹת גְּרַבַּע יִצִּיל קָרוּב יִצִּיל וְכוּ' וּמְתַרְצִי בְּמִקְיָמִי דְּבָר הַפְּתוּב מְדַבֵּר פְּלוּמַר אוֹתָם שְׁאֲפָשֵׁר לְהִיּוֹת עֲדִים אִם הֵם פְּסוּלִים פּוֹסְלִים הָאֲחֵרִים בְּצִירוּפֵן אֲבָל הַבַּעַל דְּבָר עֲצָמוֹ לֹא חָל עָלָיו שֵׁם עֲדוֹת כְּלָל כְּדִי שְׁיִצְטָרֵף עִם הָאֲחֵרִים לְפִיּוּל בְּצִירוּפֵן וּמַטַּעַם זֶה אָמְרוּ הָרֵאשׁוֹנִים דְּמְשׁוּם הִכִּי אָמְרִין בַּפ"ק חֲזַקְתָּ ד' מ"ג גְּבִי תִּנּוּ מְנָה לְבָנֵי עִירֵי מְהַנִּי סִילּוּק שְׁיִסְתַּלְקוּ שָׁנִים מִחֲלָקָם וְיַעֲיָדוּ וְלֹא פְּסִלִין לֵהוּ מְשׁוּם דְּבַעֲיָנָן תַּחֲלָתוֹ וְסוֹפּוֹ בְּכַשְׁרוֹת מְשׁוּם דְּקוֹדָם סִילּוּקָם פִּינֵן דֵּהוּוּ בְּעַלֵּי דְּבָר לֹא שְׁיָיָה בְּהוּ עֲדוֹת כְּלָל וְלֹא מִיקָרִי עֲדִים פְּסוּלִים וְכִי נִסְתַּלְקוּ הַשְּׁתָּא הוּא דֵּהוּוּ עֲדִים וְתַחֲלָתָן וְסוֹפֵן בְּכַשְׁרוֹת הוּא עַכ"ל וְכַדְבָּרִים הָאֵלוּ כְּתַב שָׁם בַּסוּס"י קַצ"ה וְכ"כ בַּסִּי' שַׁל"ט דְּכַל שְׁנוֹגַע בְּעֲדוֹת לֹא שְׁיָיָה לְמִיקָרִיָּא עֲדוֹת כְּלָל וְאֲפִילוּ עֲדוֹת פְּסוּלָה עִי"ש הִנֵּה מְפֹרָשׁ דַּס"ל דְּמִי שְׁנוֹגַע בְּדָבָר אִינוּ בְּתוֹרַת עֲדוֹת כְּלָל וּפְשִׁטָּא דְּפִיּוּלוֹ מְדַאֲרִיתָא וְהָרֵב כְּנֵה"ג בַּח"מ ס' ל"ג הַגְּבִי אוֹת כ"ב עַמ"ש מְרֵן הַבִּי בְּשֵׁם הַתּוֹס' בַּפ"ק חֲזַקְתָּ ד' מ"ג ד"ה וְלִיִּסְלִיקוּ דְּמֵאִי דְּמַהֲנִי סִילּוּק גְּבִי נּוֹגַע בְּעֲדוֹת וְלֹא אָמְרִין דֵּהוּי אִין תַּחֲלָתוֹ וְסוֹפּוֹ בְּכַשְׁרוֹת הוּא מְשׁוּם שְׁאִין הַפְּסוּלוֹת תְּלוּי בְּגוּף אֲלָא בְּמָמוֹן כְּתַב דְּכּוֹנֵת הַתּוֹס' הִיא כַּמ"ש הַרְיָב"ש בַּסִּי' שַׁל"ט בְּשֵׁם הָרֵאשׁוֹנִים הַנּוֹז"ל דְּכִינֵן דְּקוֹדָם סִילּוּקָם הוּוּ בְּעַלֵּי דְּבָר לֹא שְׁיָיָה בְּהוּ עֲדוֹת כְּלָל וְכּוֹנֵת הַתּוֹס' הִיא כַּמ"ש הַרְיָב"ש אֲלָא שְׁבִירָר טַעַם הַדְּבָר עַכ"ל וְהָרֵא"ש שָׁם בַּסִּי' מ' כְּתַב כְּדַבְּרֵי הַתּוֹס' וַאֲכ"כ

גם הרא"ש קאי בשיטת הריב"ש הנז"ל דנוגע בעדות חשיב בעל דבר ואינו בתורת עדות
פלו.

וגם בתשו' פתב הרא"ש בכלל י"ג סי' י"ג פדברי התוס' דב"ב הנז"ל עי"ש: ובאס"ז שם
(בד"ה אלא אחריות) פתב בשם הראב"ד על קושיות התוס' דהא בעינן תחלתו וסופו
בכשרות דכי בעינן הכי ה"מ בפסלות דגופא או בפסלות דקורבא אבל הכא משום חשדא
דנוגעין בעדותו וכי מסלק חשדא פשרים בין לדיו בין לעדות ולשון אחר פירשו (אולי
צ"ל פירוש דגבי ממון לא מיקרי תחלה בפסלות דכיון דמטו ליה הנאה מניה לאו בר
עדות הוא פלו, והשתא הוא דאחיל עליה שם עד והו"ל תחלתו וסופו בכשרות וההיא
שעתא לאו עד הוא פלו דאין אדם מעיד לעצמו ודמאי לההיא דאמרינן הרוג יציל וכו'
במקמי דבר אמר הפתוב וכו' עכ"ל.

ולפי מה שביאר הרב כנה"ג בכונת התוס' נראה דגם דברי הראב"ד אפשר לפירוש פו
ומ"ש ולשון אחר פירוש וכו' היינו ביאור לדבריו הראשונים וכיון דמדברי פלו הנד
רבנואמא מתבאר דסברי דנוגע בעדות לא חשיב עד פלו אלא בעל דבר עצמו חשיב
פשיטא דלדידהו פיסול דנוגע לעדות הוא מדאורייתא דלא פדעת הרב תומת ישרים
שהביא בזכרנו לחיים דס"ל דפיסולו מדרבנן וכן דלא כמו שצדד הרב חמ"ח שאביא
בסמוך שהוא מדרבנן.

שוב ראיתי דמ"ש בזכרנו לחיים דהרב תו"י ס"ל דפיסול נוגע בעדות הוא מדרבנן לפי
הנראה הוא טעות דבדבריו שהביא הרב כנה"ג באה"ע סי' ל"ה הגב"י אות ד' מבואר
דס"ל דהוא מדאורייתא דבדיו דהמקדש ע"י שני שילוחין הן הן עדיו וכו' שכ' מרן הב"י
דהיכא דאיכא כפירת ממון לא אמרינן הן הן עדיו וכו' פתב ונ"ל א"כ אפשר דאינה
מקודשת פלו דאע"ג דמשום שבועת הוסת נגעו בה ונגיעתם מדרבנן שמה"ו
פלו הנוגע בעדות אינו בתורת עדות א"כ פיסוליהו הוי מן התורה אי נמי פיון שצרכים
שבועה עדותו אינו עדות התורה אמרה עפ"י שני עדים יקום דבר יצאו אלו שאינם
נאמנים אלא מצד השבועה תו"י סי' ע"ג הגהות הרי"ף למרדכי דקידושין עכ"ל הרי
דכתב מפורש דמן התורה פלו הנוגע בעדות אינו בתורת עדות וכן משמע דברי הר"ן
שהביא מרן הב"י שם עי"ש.

הן אמת דראיתי להרב חמ"ח שם בסי' ל"ה סק"ג) שכתב בתו"ד דאפשר לומר דהא
דפסול נוגע בעדות הוא מדרבנן אף אין נראה פו מדברי פלו רבנואמא הנז"ל וכן ראיתי
להרב משאת בנימין בסי' צ"ח שכתב שנוגע בעדות עדותו בטל ופסול מדאורייתא וזה
פשוט בתלמוד ובפוס' ובטור ח"מ סי' ל"ז וכו' עי"ש וכבר פתבתי דגם מדברי הרב
מוהריב"ל שהביא הרב כנה"ג בח"מ סי' ל"ז נראה דס"ל דפיסול נוגע הוא מדאורייתא:
אלא דמ"ש הרב כנה"ג באה"ע סי' י"ז הגהות הטור אות ל"ה ששלחוהו לעיר אחרת
לחפש אם ימצא עדות להתיר האשה יתנו לו ב' אלפים ואם לא יביא עדות המספיק
להתירה יתנו לו אלוף ואמר ששמע מנכרי מסל"ת שנהרג אותו יהודי נסתפק הרב
מוהריב"ל אם יש לסמוך על עדותו פיון דהוי נוגע בעדות עכ"ל.

נראה דהרב מוהריב"ל מספקא ליה בנוגע בעדות אם פיסולו מדאורייתא או אינו אלא
מדרבנן דאל"כ מאי מספק"ל הא קי"ל דפסולים דאורייתא לא מהני לעדות אשה ופסולים

מְדַרְבֵּן כְּשֵׁרִים לְעֵדוּת אִשָּׁה אֶלָּא וְדָאֵי דְהָא גּוּפָא מִבְּעֵיָא לִיָּה אַם פִּיְסוּל נּוֹגַע הוּא מְדָאוּרִיתָא וְא"כ לֹא מְהֵנִי לְעֵדוּת אִשָּׁה אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מְדַרְבֵּן וּמְהֵנִי לְעֵדוּת אִשָּׁה וְזֶה הִיָּפֹף מִמָּה שְׁנִרְאָה מִ"ש בְּשֵׁמוֹ בְּכִנְהָ"ג ח"מ ס' ל"ז הַנּוֹז"ל, וְצ"ל דְּכּוֹנְנָתוֹ כְּמוֹ שְׂצַדְדִּיתִי לְמַעְלָה דְּהִיא גּוּפָא מִבְּעֵיָא לִיָּה אַם פִּיְסוּל נּוֹגַע הוּא מְדָאוּרִיתָא אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מְדַרְבֵּן אֶלָּא שְׂדַבְרִיו נִרְאִין הִיָּפֹף דַּעַת רַבְּנוֹאֲתָא הַנּוֹז"ל דְּפִשְׁיטָא לְהוּ דְּהוּא מְדָאוּרִיתָא אַחַר כָּל אֵלֶּה הַדְּבָרִים רְאִיתִי דְּבָרֵי הָרַב מוֹהֲרֵיב"ל הוֹבָאוּ בְּהַרְחָבָה בִּס' גִּט פְּשׁוּט ס' ק"ך סק"ט וְהַדְּבָרִים אֲשֶׁר כָּתַב בְּשֵׁמוֹ הָרַב כִּנְהָ"ג בֵּאֵה"ע הַנּוֹז"ל, וּבַח"מ הַנּוֹז"ל שְׁנִיָּהֶם הֵם בְּמָקוֹם אֶחָד וְתוֹ"ד הוּא שְׁהַקְשָׁה עִמָּ"ש הַרְמַב"ן דְּנוֹטֵל שְׂכָר לְהַעֲיֵד פְּסוּל מְדַרְבֵּן מִשּׁוּם מָה אָנוּ בְּחִנָּם דְּאִמְאֵי לֹא יִפְסֹל מְדָאוּרִיתָא מִשּׁוּם נּוֹגַע בְּעֵדוּת דְּנִיחּוּשׁ שְׁיַעֲיֵד שְׂקָר כְּדִי לְהַרְוִיחַ מָמוֹן וּלְיִישָׁב קוֹשְׁיָא זֶה שְׁנֵי דְרָכִים לְפָנָיו.

א) דְּפִיְסוּל נּוֹגַע בְּעֵדוּת לְאוֹ מִשּׁוּם חֲשֵׁשׁ דְּמִשְׁקָר דְּלֹא חֲשַׁדִּינוּ לְאִינְשֵׁי בְּהֵכִי אֶלָּא מִגְזַרְתַּ הַפְּתוּב כְּמוֹ בְּקִרְוּבִים דְּאָדָם קְרוּב אֶצְל עֲצָמוֹ וְכָל שְׂאִינוֹ נּוֹגַע בְּגוּף הָעֵדוּת לֹא חֲשִׁיב נּוֹגַע בְּעֵדוּת וְלָכֵן אֵינוֹ פְּסוּל אֶלָּא מְדַרְבֵּן.

ב) דְּנוֹטֵל שְׂכָר לְהַעֲיֵד דְּפִסוּל מְדַרְבֵּן הוּא דְּנֹקָא בְּנוֹטֵל שְׂכָר טְרַחוּ וְלֹא יוֹתֵר וְאִם נּוֹטֵל יוֹתֵר הָיִי נּוֹגַע בְּעֵדוּת וּפְסוּל מְדָאוּרִיתָא, וְאַחַר שֶׁכ' ב' דְּרָכִים אֵלוֹ כָּתַב שְׂבָא מַעֲשֵׂה לִידּוֹ בְּאֶחָד שְׁשֵׁלְחֻהּ וְכוּ' כִּמ"ש בְּכִנְהָ"ג אֵה"ע הַנּוֹז"ל וְכּוֹנֵת סְפָקוֹ הוּא אַם נֶאֱמַר כְּהַדְרָף הִרְאִישׁוֹן אוֹ כְּהַדְרָף הַשְּׁנִי דְּאִם נֶאֱמַר כְּהַדְרָף הִרְאִישׁוֹן הַנּוֹטֵל שְׂכָר לְהַעֲיֵד בֵּין שְׂכָר מוֹעֵט בֵּין מְרֻבָּה אֵינוֹ פְּסוּל אֶלָּא מְדַרְבֵּן דְּלֹא חֲשִׁיב נּוֹגַע אֶלָּא א"כ נּוֹגַע בְּגוּף הָעֵדוּת וּלְפִי זֶה יֵשׁ לְהַכְשִׁיר עֵדוּתוֹ שֶׁל הָאִישׁ הַזֶּה כִּינּוֹן דְּאֵינוֹ פְּסוּל מִן הַתּוֹרָה.

אוֹ אֶפְשָׁר דְּאִית לָן לְמִימַר כְּהַדְרָף הַשְּׁנִי דְּכָל שְׁנוֹטֵל שְׂכָר הַרְבֵּה חֲשִׁיב נּוֹגַע בְּעֵדוּת וּפְסוּל מִן הַתּוֹרָה וְא"כ אֵי אֶפְשָׁר לְהַכְשִׁיר עֵדוּת הָאִישׁ הַזֶּה כֵּן הוּא כְּנִת הָרַב מוֹהֲרֵיב"ל כְּמוֹ שְׂמַתְבָּאָר מִ"ש בְּשֵׁמוֹ הָרַב גִּט פְּשׁוּט ע"י"ש.

וּבְשׁוֹ"ת מַעֲשֵׂה אֲבָרְהָם חח"מ ס' כ"א, וְנִמְצָא לְפִי זֶה דְּגַם הָרַב מוֹהֲרֵיב"ל ס"ל דְּמִי שְׁנוֹגַע בְּעֵדוּת פְּסוּל מִן הַתּוֹרָה וְכַדַּעַת כְּלֵהוּ רַבְּנוֹאֲתָא הַנּוֹז"ל, וְדְבָרֵי הָרַב גִּט פְּשׁוּט הִלְלוּ נֶאֱמָרוּ וְנִשְׁנוּ גַם בְּסִפְרוֹ עֲזַרְתַּ נְשִׁים בְּקוֹנְטְרִיס עֵיגוֹנָא אוֹת ל' ד' י"ח ע"ג וְהִלָּאָה (מְדַפּוּס לִיִּפְצִיג) וְשֵׁם הַבֵּיא בְּשֵׁם מֵר בְּרִיָּה תִירוּץ לְקוֹשְׁיַת הָרַב מוֹהֲרֵיב"ל, דְּמָה שְׂאִמְרוּ דְּנוֹטֵל שְׂכָר לְהַעֲיֵד עֵדוּתוֹ בְּטֵל מִשּׁוּם קָנֵס אֵינְרִי בְּנוֹטֵל שְׂכָר מִשְׁנֵי בְּעֵלֵי הַדִּין בְּשָׁנָה דְּאִין לְחוּשׁ שְׁיַעֲיֵד שְׂקָר לְטוֹבַת הָאֶחָד כִּינּוֹן דְּנוֹטֵל מִשְׁנֵיָהֶם בְּשָׁנָה וְכוּ' וּשְׁתִּיק לִיָּה בְּתִירוּץ זֶה אֶף כִּי"פ דְּחָה תִי' זֶה דְּסוּ"ס הָיָה לָנוּ לְחוּשׁ שְׂמָא אֵינוֹ יוֹדַע שׁוּם דְּבָר בְּרוּר בְּזָה, וְרַק מִשּׁוּם הַנָּאֵת מָמוֹן שְׁנוֹתְנִים לוֹ בְּשָׁנָה אוֹמֵר מָה שְׁעוֹלָה עַל דַּעַתוֹ בְּאִוְמָד הַדַּעַת ע"י"ש.

וְתִירוּץ הַנּוֹז"ל כָּתַב מְדַנְפְּשֵׁיָה הָרַב מִשְׁנַת ר' אֶלִיעֶזֶר בַּח"א ס' קי"א ד' קנ"ה ע"ג וְלֹא הִזְכִּיר בְּזָה מ"ש הָרַב כִּי"פ וְשֵׁם ד' קנ"ו ע"ב צִיִּין לְהָרַב שׁוֹנָה הַלְכוּת בְּהַלְכוּת בְּכוֹרוֹת ד' נק"ה, וְעִי"ש מָה שְׁהַשִּׁיב ע"ד הָרַב כִּי"פ בְּזָה: וְשֵׁם (בְּמִשְׁנַת ר"א) הַבֵּיא מ"ש רַבִּינוּ מוֹהֲרֵי"ן מִיגָאשׁ דְּטַעַם פִּיְסוּל נּוֹגַע בְּעֵדוּת הוּא מִשּׁוּם שְׁהוּא בְּעַל דְּבָר וְכָתַב שְׁלִזָה כִּינּוֹן הַרְמַב"ם תְּלִמִּידוֹ שֶׁכ' בַּר"פ ט"ו מֵהַל' עֵדוּת כָּל עֵדוּת שְׂתַבָּא הַנָּאָה לְאָדָם מִמְּנָה אֵינוֹ מַעֲיֵד דְּזָהוּ כְּמַעֲיֵד עַל עֲצָמוֹ עכ"ל, וְהַבֵּיא מ"ש הַרְמ"ה בַּפ' חֲזַקַת דְּפִיְסוּל נּוֹגַע בְּעֵדוּת כְּפִיְסוּל קְרוּבִים דְּאָדָם קְרוּבֵאֶצְל עֲצָמוֹ וְעוֹד הַבֵּיא מ"ש בְּתִשׁוּ' הָרַב מוֹהֲר"ם מְרִיקָאֲנִטִי

סי' תנ"ו בשם תשובת הראב"ד ומ"ש הרא"ש בפ"ק דמפלות ד' ט"ו בסוגיא דאילעא וטוביא קריביה דערבא הווי בשם הראב"ד דנראה מדברי הראב"ד דס"ל דנוגע בעדות אין פיסולו משום חשש דמשקר אלא משום דלא חשיב עד פלל דבעל דבר הוא דאדם קרוב אצל עצמו וכתב דהראב"ד ס"ל נמי טעמא דחשדא וכמו שרבינו נ' מיגאש פתב שני הטעמים והאריה עוד בעניינים אלו ולא יוכלתי להתיישב בדבריו ושם בד' קנ"ו ע"א ראיתי שפתב דהרב תומת ישראל ס"ל דנוגע בעדות פסול מן התורה (דלא כמ"ש הז"ח שהבאתי בראש האות) ושפן דעת הר"ן בפ"ק ב' דקידושין גבי מקדש על ידי שנים הן הן עדין הן הן שלוחיו וכו' עיי"ש ב' ולמדנו מדבריו דגם הרמב"ם ס"ל דנוגע בעדות חשיב בעל דבר וא"כ פשוט דפסול מן התורה פיון שאינו עד פלל גם הרב משל"מ בר"פ ט"ו מהל' עדות פתב דנוגע בעדות פיסולו הוא משום דהוא בעל דבר, ועיין ג"כ בשו"ת נודע ביהודה מ"ק אה"ע סי' כ"ט שכתב ג"כ דנוגע בעדות פסול מן התורה אלא שצדד שם אם גם לעדות אשה פסול עיי"ש.

ובשו"ת נדיב לב ח"ב חאה"ע סי' ח' ד' כ"ט ע"ד (ד"ה גם) ראיתי שכ' דבשו"ת עולת שמואל ח"מ סי' ז' האריה לבאר אם נוגע בעדות הוא מדאורייתא ואין מצ"א לראות דב"ק, אמנם מפל הרשום למעלה מתבאר דהוא מדאורייתא וכן דעת הג' שו"מ במהדורא ה' ס"י ה', וכן נראה דעת הרב פ"ת בח"מ סי' ל"ד ס"ק כ"ה במ"ש שם בתצאי לבנה היינו באופן שאינו נוגע עיי"ש והנה במה שכתבתי למעלה בד"ה ומצינו) דהרב כנה"ג פירש בכונת דברי התוס' בב"ב ד' מ"ג דסברי פשיטת הריב"ש דפיסול נוגע בעדות הוא משום דהוי בעל דבר ראיתי להרב משנת ר"א שם (בד' דק"ן ע"ד) שפירש פונתם דסברי דפיסול נוגע בעדות הוא משום חשדא וכי נסתלקה החשדא פשרים להעיד וחסור בו מפני שראה מ"ש הרב כנה"ג דכונתם דחשיב בעל דבר עיי"ש, והרב ישמח לב נר"ו בחח"מ סי' ל"ז אות א' פתב בשם הרב מוהר"ם אשפנזי בכ"י שהוכיח מדברי התוס' בב"ב ד' כ"ט ד"ה הני נוגעין בעדותן דסברי דהטעם הוא משום חשדא דבזה אחי שפיר מה שהקשו דליהמנו במיגו וכו' דאי הנה ס"ל דחשיב בעל דבר מאי מקשו הרי המיגו לא מהני אלא דלא לאשוויי משקר מ"מ לא נפיק מבעל דבר אלא ודאי דסברי דהוא משום חשדא וכתב הרב ישמח לב דמזה סייעתא למה שפירש הרב משנת ר"א בכונת התוס' בד' מ"ג.

ובענייני לא זכיתי להבין הוכחה זו פלל דאם התוס' גם בקושיותם היו מודים דחשיבי נוגעים בעדותם ובכל זאת הנה קשיא להו מדאיפא מיגו היינו יכולים להבין מדברייהם דלית להו טעמא דבעל דבר.

אבל הרי התוס' פל קושיותם הוא דהכי אמרינן הני נוגעים בעדותם הרי אין נוגעים בעדותם פלל דאין להם שום הנאה בזה שהרי בלאו הכי הם פטורים מלשלם במיגו וכו' ולעולם אימא לה דבגוונא דאית ליה הנאה וחשיב נוגע בעדות סברי התוס' טעם הפיסול הוא משום דחשיב בעל דבר.:

וראיתי בס' ימי שלמה בהלכות עדות ד' קס"ה ע"א שנסתפק אם נוגע בעדות פשר במידי דאיסורא והביא תשו' הרא"ם בח"א תוף סי' ס"ט דמתבאר דס"ל דבמדי דאיסור והיתר נאמן להעיד ושכ"כ הרב קהל יהודה בחיו"ד סי' קכ"ז ליישב קושיות הרב ש"ף ושוב

כתב דמָצא שׁוּזוּ מְחַלְקֵת בֵּין הָאֲחֵרוֹנִים וְעַיָּ בְּכָל מָה שֶׁרְשָׁמְתִי לְעֵיל בְּאוֹת ז' בְּדִין עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאִסּוּרֵין אִם הוּא אִפִּי קָרוֹב וְק"ל: סִימָן עַד (מְקוֹנְטָרְס הַפְּלָלִים מְעַרְכַּת הָעֵי"ן אוֹת נ"ג) עַד עֲדוֹת שֶׁבְּטָלָה מְקַצְתָּה בְּטָלָה בְּנִלְהָ, דְקִי"ל דָּאִם נִמְצָא אֶחָד מִהֶעֱדִים קָרוֹב אוֹ פְּסוּל עֲדוֹתָם בְּטָלָה אִי אֶמְרִינָן בְּעֵנְיֵי קִידוּשֵׁין וְגִטִּין אוֹ דוֹקָא, בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת הֵנָּה הֵג' נוֹדַע בִּיהוּדָה בַּמ"ת חֵאָה"ע סִי' ע"ו (בַּד"ה וְיוֹתֵר מִזֶּה) מְפַקְפֵק בְּזֶה לֹא מְרַבְעֵי קִידוּשֵׁין לֹא אֶמְרִינָן בְּנִלְהָ שְׁלֵא הִחְלִיט לֹא מְרַבְעֵי עַיָּ"ש וְרוֹאָה אֲנִי שֶׁבְּאַמַּת פֶּן דַּעַת רַבֵּינוּ יִשְׁעִיָּה מִיִּטְרָאֵנִי שֶׁבְּתָשׁוּ בְּשָׂמִים רֵאשׁ סִי' ל"ז דְּהָאִי דִּינָא דְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב אוֹ פְּסוּל עֲדוֹתָם בְּטָלָה לֹא נֶאֱמָר בְּעֵנְיֵי קִידוּשֵׁין וְגִטִּין עַיָּ"ש רֵאֲיוֹתֵינוּ וּבִהְגֵּהת פְּסָא דְהֶרְסָנָא שְׁם פְּתַב דְּאֶפְשָׁר שְׁזָה הִיָּה דַּעַת רַבֵּנֵי שְׁפִירָא, וְח"מ פְּתַב (בְּכַס"ד שְׁם) דְּרוֹב הַפּוֹסְקִים לֹא סְבָרֵי כְּהֶרֶר"י מִיִּטְרָאֵנִי אֶלָּא אִיתִיָּה אִף בְּדָבָר שֶׁבְּעֵרְוָה וְצִיָּין לְעִיָּין בְּתָשׁוּ הַרְבָּנִים מוֹהֶר"ם אֶלְשֶׁקֶר וּמוֹהֶר"ם פְּאֶדוּוּא (וְלֹא הֶרְאָה מְקוֹם דַּב"ק) וְכ"כ הֶרֶב עֲרוּף הַשְּׁלַחֵן בַּחֵאָה"ע סִי' מ"ב אוֹת ב' דְּרוֹב הַפּוֹסְקִים סְבָרֵי דְדִין נִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב אוֹ פְּסוּל אֶתְמַר גַּם בְּדָבָר שֶׁבְּעֵרְוָה עִיָּין בְּאוֹר לִי סִי' ע"א ד' ע' ע"א וּמְרָן הַחֲבִי"ב בַּכְּנֵה"ג ח"מ רְסִי' ל"ו פְּתַב וְז"ל, וּבְתָשׁוּ לְמוֹהֶר"י בִּי רַב סִי' ע"ו פְּתוּב דְּדִינֵי אִסּוּר לֹא דָמוּ לְדִינֵי מְמוֹנוֹת וּנְפִשׁוֹת לְעֵנְיָן זֶה, וְכֵן נִרְאָה מְסַתְּמִיּוֹת דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים שְׁלֵא נֶאֱמָרוּ דִּינֵים הִלְלוּ אֶלָּא בְּדִינֵי נְפִשׁוֹת וְדִינֵי מְמוֹנוֹת אֶבְל לֹא בְּאִסּוּרֵין אֶבְל מִתּוֹף דְּבָרֵי הֶרֶב מוֹהֶר"י בִּי רַב בְּתָשׁוּ כ"ו סִי' ע"ד וְע"ה נִרְאוּ דְאֶעֱלוּ בְּדִינֵי אִסּוּר הַדִּין פֶּן וְכֵן מוֹכִיחִים בְּפִי דְבָרֵי הֶרֶב מְהֶר"ם אֶלְשֶׁקֶר סִי' ט"ז וְצ"ט עכ"ל, וְעַם פִּי תָשׁוּ הֶרֶב מוֹהֶר"י ב"ר אֵין בְּיָדֵי לְרֵאוֹת תֵּנָּא הִכָּא קָאִי וּמֵאִי דִינֵי אִסּוּר דְּקֶאֱמַר נִרְאִין הַדְּבָרִים דְּבְדִינֵי קִידוּשֵׁין דְּאֵיִרִי בְּהוּ הַכְּנֵה"ג שְׁם קַעֲסִיק נֶאֱמַר מֵר דְּבְדִינֵי קִידוּשֵׁין לֹא נֶאֱמַר הָא דְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב אוֹ פְּסוּל וְכו', וְגַם הֶרֶב מוֹהֶר"ם אֶלְשֶׁקֶר שְׁצִיָּין בַּכְּנֵה"ג בְּקִידוּשֵׁין מִיִּרֵי כִיעִי"ש.

וְנִמְצָא דְגַם הֶרֶב מוֹהֶר"י בִּסִי' ע"ו הַנְּז"ל ס"ל כְּדַעַת רַבֵּינוּ יִשְׁעִיָּה וּמִשְׁמַע לִיָּה הִכִּי גַם מְסַתְּמִיּוֹת דְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים דְּבְקִידוּשֵׁין לֹא אֶמְרִינָן דְּתַתְּבַטֵּל עֲדוֹת הַכָּשֶׁר מִחֲמַת צִירוּף הַקָּרוֹב אוֹ פְּסוּל.

אֶלָּא דָאִין לָנוּ לְבָרֵר אֲמַתַּת דַּעַתוֹ אִם כַּמ"ש בְּאוֹתָהּ תָשׁוּ אוֹ כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה מְדְבָרֵינוּ שֶׁבְּתָשׁוּ כ"י דֵאֶע"ג דְּהִכָּא חֲדָא וְהִכָּא תְרִתִּי. אוֹיִל מָה שֶׁנִּמְצָא פְּתוּב מְפוֹרֵשׁ עֲדִיף מִמָּה שֶׁנִּרְאָה מְדְבָרֵינוּ בְּמְקוֹם אַחַר וּבְשׁוֹ"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב מִהַדּוּרָא תַנְיִינָא ח"ב סִי' ל"ז פְּתַב דְּהֶרֶב הַשׁוֹאֵל הִבִּיא בְּשֵׁם הֶרֶב שֶׁב יַעֲקֹב בַּח"ב סִי' כ"א דְדוֹקָא בְּמִמּוֹן אֶמְרִינָן דְּנִתְבַטֵּל עֲדוֹתוֹ פִּינּוֹן דַּע"י מוֹצִיאִין מְמוֹן וְעָבַר עַל מְדָבָר שֶׁקֶר תְּרַחֵק אֶבְל בְּקִידוּשֵׁין פִּינּוֹן דְּהִמְקַדָּשׁ בְּעַד אֶחָד חוֹשֵׁשֵׁין לְקִידוּשֵׁין לֹא עָבַר עַל מְדָבָר שֶׁקֶר תְּרַחֵק וְרִצָּה הֶרֶב הַשׁוֹאֵל לֹא מְרַבְעֵי גַבִּי גִט וְע"ז תְּמָה הֵג' שׁו"מ דְּלֹא נִיָּתֵן לִיאָמַר שֶׁמְמוֹן חֲמוּר מְקִידוּשֵׁין וְכו' וְהִרִי הַתּוֹס' נִדְחָקוּ פְּשׁוֹתָנִים גִּט בְּמַעֲמַד קָרוֹבִים הִיָּה לָנוּ לֹא מְרַבְעֵי דְעֲדוֹת הַכָּשֶׁרִים בְּטָל וְכו', וְעוֹד הַקְּשָׁה מְש"ס גִּטִּין ד' י"ח פְּגוֹן שֶׁנִּמְצָא אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב אוֹ פְּסוּל לְמ"ד מְשׁוּם תְּנַאִי כָּשֶׁר לְמ"ד מְשׁוּם עֲדִים פְּסוּל דְּמִבְּנָאָר דְּבִגְטִין נְמִי אֶמְרִינָן דְּנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם פְּסוּל בְּטָלָה עֲדוֹתוֹ, וְכֵן תְּמָה עַל הֵג' נו"ב מִהַד"ק אֵהָע"ז לֹא צִיָּין מְקוֹמוֹ וְלֹא יִדְעָתִי כְּעַת זוֹלַת מ"ש בַּמ"ת שֶׁהַבֵּאתִי) שֶׁרִצָּה לֹא מְרַבְעֵי וְקִידוּשֵׁין לֹא קִי"ל כְּר"ן אֶלָּא כְּשׁוֹאֵל וְהַזְכִּיר דְּגַם בְּשׁוֹ"ת בְּשָׂמִים רֵאשׁ (פְּנִנְתּוֹ וְדָאִי הוּא עַל הַתָּשׁוּ דְסִי' ל"ו הַנּוֹז"ל) רִצָּה לְחַדָּשׁ פֶּן וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ הַש"ס דְּגִטִּין וְהוֹכִיחַ מְדְבָרֵינוּ הַמְשַׁל"מ בַּפ' ט"ז מֵהַל' עֲדוֹת ה"ה דְּבַחֲלִיצָה

איתיה להאי דינא וה"ה לגטין וקידושין אלו תו"ד ולא הנה צריף להוכיח דעת המשל"מ מחליצה לקידושין שְהרי מְפונָש יוצא מדְבָרו שבפ"ד מהלכות אישות דין ו' דס"ל גם בקידושין נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה והשיג בזה ע"ד הריב"ש סוס"י י"ד וסי' רס"ו דהנה לו לבטל עדות העד האחד מפני צירופו של האחד עי"ש, הרי מְפונָש דהרב משל"מ נקוט האי דינא גם בקידושין והנה על תמיהת הרב משל"מ על הריב"ש הַנ"ל פתבתי במקום אחר דיתכן לישב מה שלא פתב לבטל בנדונו עדות הפשר אלא משום דהוי מקדש בעד אחד ולא קאמר דאף עד אחד ליכא משום שנתבטל ע"י צירוף הפסול היינו משום דס"ל פמו שיהסביר הרב בית שמואל בסי' מ"ב סק"ח דלדעת הרא"ש ודעמיה דכדי לבטל עדות הפשרים בעינן תרתי פיונו להעיד וגם העידו בב"ד ובחדא מינייהו לא סגי א"כ בעדים המעידים על הקידושין לא אמרינו דתתבטל עדות הפשרים משום דמ"ש שמתבטל העדות היינו לענין דהב"ד אין יכולים לפסוק על פיהם אבל פאן בעת הקידושין עדין לא נתבטלו עדותם, א"כ הקידושין היו קידושין פשרים, א"כ אע"ג דהב"ד א"י לפסוק עפ"י עדותם,, מ"מ המקדש קדש בפני פשרים, וכן אם קדש רק לפני ב' ואחד מהם קרוב והעידו פְכָר לפני הב"ד מ"מ בעת הקידושין הנה הקידושין לפני עד אחד עכ"ל, והרב נו"ב במ"ת סי' ע"ז הנז"ל נמשך ג"כ אחר סברת הב"ש עי"ש (בד"ה ואפילו לדעת הש"ך) וא"כ לא נפלא לומר שפן היא דעת הריב"ש ולכן הוצרכו לבא מטעם דקי"ל דהמקדש בעד אחד אין חוששין לקידושין, וכבר פתב בשו"ת אור לי סי' ע' אות י"ד דשלמים וכן רבים תפסו פְכָר הרב ב"ש דלשיטת הרא"ש דבעינן תרנונייהו אין עדות הקידושין מתבטל מפני הצירוף, והם הרבנים אבני מילואים בסי' מ"ב ע"ד הרמ"א הַנ"ל, וכן הישועות יעקב שם וחת"ס אה"ע סי' ק' וגם בתשו' רע"ק איגר שהביא הרב פ"ת בסי' מ"ב סק"ח חושש להחמיר פסקת הרב ב"ש עי"ש, ואף דמדקדוק דברי הרב ב"ש נראה שלא פתב פן אלא גבי צירוף הקרוב אבל לא בצירוף פסול והוא פא ליישב דברי הרמ"א והרמ"א נקט דהאחד מהם קרוב, וגם הנו"ב מייירי בצירוף קרוב, וע"ד הרמ"א הַנ"ל פתב הרב באה"ט בסק"ח בשם הר"ם פאדווא דנקא קרוב אבל פסול אפילו לא ידע הכשר בפסלות חבירו אין עדותו עדות ואם פן אי אפשר ליישב בזה דעת הריב"ש דהא מייירי בצירוף עד פסול כיעי"ש.

מ"מ לענד"ן דלפי טעמו של הרב ב"ש אין לחלק בזה בין קרוב לפסול פלל, אלא דבלאו הכי אין דעתי נוחה לישב פן דאין דרוך הפוסקים לסתום דכל פן הא ודאי מביעי ליה לאודועי דגבי קידושין לא אמרינו דתתבטל העדות, דעל מי סמוך ויבינהו, ולולא שהרב ב"ש אמר דבר זה לא היינו יודעים אותו וכן לא נכון בעיני לומר דס"ל פרינו ישעיה מיטראני או פמו שצדד הנו"ב וכדעת הרב מוהר"י ב"ר רב בסי' ע"ו הַנ"ל דגבי קידושין וגטין לא נאמר דין זה דה"ל להריב"ש לבאר פן, ולכן שפיר תמה עליו הרב משל"מ דמסתמא קידושין שווי לשאר דינים דנמצא אחד קרוב או פסול תתבטל כל העדות: ועיקר דינו של הרמ"א דמקדש בפני שנים והאחד קרוב הוי כמקדש לפני עד אחד וכלומר דלדעת הרא"ם וסמ"ג חוששין לקידושין אינו מוסכם פמו שיראה הרואה בדברי מְרן החבי"ב בכנה"ג ח"מ רס"י ל"ו שכתב שיש מן המורים שלמדו מדברי התוס' במכות פ"ק ד"ה אמר ר' יוחנן וכו' שאע"פ שנמצא אחד מהם קרוב או פסול לעד אחד מיהא מהני ויש לחוש להצריכה גט פסקת הרא"ם וסמ"ג שחששו לעד אחד אבל מוהר"א

קאפּסאַלי חלק עליהם דהתּוֹס' לא כ"כ להלכה ולמעשה וכו' ועוד דלא כ"כ אלא בדיני
ממונות ולא בדיני נפשות ודיני קידושין לדיני נפשות דמנין עכ"ל והזכיר מחלוקת זה
בכנה"ג אה"ע סי' מ"ב הגב"י אות י"ג וכתב שבתשו' כתב דאין לחוש לדברי החולקים
שהזכיר מוהר"א קאפּסאלי והזכיר שם הרבה פוסקים דקיימי בשיטת מוהר"א קאפּסלי
דאין לחוש משום מקדש בעד אחד פּינן שיש עמו עד פּסול מבטל העדות פּאילו לא הנה
ומשמע מסתמיות הדברים שם דאין חילוק בין נמצא קרוב לנמצא פּסול וכמו שכתב
מפּנרש בכנה"ג ח"מ הג"ל (דכיילינהו בחדא מחתא) ועיין לקמן באות נ"ד (בד"ה ומה
שכתב וכו') מה שרשמתי בענין זה (הוא בקונטרס זה סי' ע"ה): עוד פתב שם (בשו"מ
מ"ת סי' ל"ו הג"ל) ומה שהביא דברי ש"ב הגתּיבות סי' ל"ו פּכר פתבתי בתשו'
להאבד"ק סקאלא לדחות פל דברי הגתּיבות וח"ו לסמוך ע"ז שפּל דבריו תמוהים עכ"ל
וכננתו היא למ"ש בגתּיבות בהתשו' שבסוסי' ל"ו לענין הגט שהיו עדים קרובים זה
לזה שכ' ע"פ מ"ש הנו"ב מ"ק סי' נ"ח דבקידושין וגטין פל שלשה רשאין לעדות מעצמם
וא"כ שוב אין שייך נמצא אחד מהם קרוב או פּסול דראיית עדים פּסולים אינו פּסול
ראיית הדיינים וא"כ לדין שצריך להיות ג' בגתּינת הגט אף דעד התּימה הוא פּסול
אינו פּסול אלו תו"ד והאריך ע"ש והתשו' שרמז השו"מ שהשיב להאב"ד דק"ק סקאלא
הלא היא שם בסי' ע' ודבריו בזה הם שם בדר' נ"ז ע"ב (ד"ה ובה מין שוב היטב) שהביא
תו"ד הגתּיבות וכתב שפּל דבריו נרפים ולדבריו יתבטל פל ענין נמצא אחד קרוב או
פּסול בגטין וקידושין והרי התּוֹס' והרא"ש במפות דף ו' הק' איך נמצא גטין וקידושין
פּשרים שיש שם קרובים ופּסולים ומאי קושיא הא בודאי נותן הגט או הקידושין בפני
ב"ד של שלשה וכו' ולכן חלילה לסמוך על דבריו אפי' בשעת הדחק עכ"ל ויש לתמוה
שנעלם מהם דמדברי הריטב"א בשם רבו בחי' לקידושין דף מ"ג ע"א ומדעת המפּרשים
החולקים על סברת רבו ומדברי הריטב"א בחי' לפ"ק דמפות ה"ד בשו"ת אור לי סי' ע'
מאות ט' והלאה מתבאר יפה דגם בענייני גטין וקידושין איתיה להאי דינא דנמצא אחד
מהם קרוב או פּסול עדותן בטלה וכן הוא דעת הרבנים מוהרד"ך בית כ"ד והרדב"ז ח"ג
סי' ש"ז ומוהר"ם אלשקר סי' ט"ז ומוהר"י ב"י רב שהביא שם ומוהר"ו סי' ז' ונאמן
שמואל ומוהרשד"ם ומוהרש"ך וגבעות עולם ושבייתת יו"ט ועוד פּמה וכמה מרבנן
בתראי המובאים באור לי שם דמתבאר מדב"ק דגם בענייני קידושין וגטין אמרינן
דנמצא אחד מהם קרוב או פּסול עדותן בטלה ועם שהרב פ"ת באה"ע סי' מ"ב סק"ט
מייחס להריב"ש בסי' רס"ו דס"ל דבקידושין לא אמרינן תבטל עדותן לא נכון לענ"ד
לומר פן הייף דעת פל הנה רבונאתא דסברי בהיפּף (אחר החיפוש ראיתי מ"ש בשו"מ
מהד"ק בח"ב סי' נ"ח על דברי הגתּיבות הג"ל ע"י"ש): ומ"ש שם (בשו"מ הג"ל) בשם
הקצה"ח דכיון דבעינן שייחוד עדים לגוף הדבר לא שייך נמצא אחד מהם קרוב או פּסול
וכתב ע"ד שזה נכון הנה ס' קצוה"ח אין בדי לראות דב"ק דלפי הנראה יש סתירה
לסברתו ממה שפּלפלו התּוֹס' והרא"ש שם במכות על הקידושין וגטין הנעשים בפּנמבי
במעמד קרובים ופּסולים למה לא נפּסול עדות הפּשרים מפני צירופם ולפי דברי הג'
קצה"ח אין מקום לקושיותם ועוד יש לתמוה דלפי הנראה פּננת הקצה"ח היא לומר
דאע"ג דלא ייחוד עדים פּשרים מ"מ פּינן דינא הוא דבעינן עדים לגוף הדבר הנה ליה
פּאילו ייחוד עדים פּשרים ואם לקו נתפּונן הנה מדברי הריטב"א בקידושין דף מ"ג הנז"ל

מתבאר להיפך שהרי כתב דבקיודושיין צריף לניחוד עדי הקידושיין בפירושו דאל"כ הו"ל נמצא אחד מהם קרוב או פסול ואף דלמיחזי קאתו ובכה"ג בד"מ פ"ש מ"מ בקידושיין דאין העדות בא לאמת הדבר בלבד רק דאין לקידושיין קיום בלא עדים לכן שעת ראיתם היא שעת העדות ואם נצטרף קרוב או פסול מתבטל עדות הפשרים עי"ש הנה מפורש דלא סגי בלתי יחוד עדים ולא אמרינו דהו"ל כמיחוד עדים ועוד איני מבין למה לא יקשה על הקצה"ח מדברי הראשונים שעמדו לתת טעם על הקידושיין שנעשים בקהל רב ויש שם קרובים ופסולים והוצרכו ליישב כל מר פדאית ליה דש"מ דסברי דאין לחלק בין שאר דברים לגטין וקידושיין וכמו שפן הק' הג' שו"מ ע"ד הגתיות והכי נמי היה לו להק' ע"ד הקצה"ח ומלבד שלא רפרף על דבריו סיים ואמר מר דזה נכון והוא תימה לענ"ד שוב מציאתי שדברי הקצה"ח נאמרו ונשנו בספרו אבני מילואים בסי' מ"ב סק"ו (בד"ה ובעיקר) וראיתי שכתב שלולא דברי הראשונים שהקשו על גטין וקידושיין שנעשים בפומבי וכו' נ"ל ליישב וכו' עי"ש ונמצא שפבר הרגיש דמדברי הראשונים שעמדו בזה לא משמע דסברי הכי אלא קידושיין וגטין שוו לשאר דברים ובכולהו אמרינו עדות שבטלה וכו' ומסתמא בסיגנון זה הם דבריו שבקצוה"ח ולכן לא היה מקום להקשות עליו אלא מאיזה בקיאות בש"ס ולכן כתב הג' שו"מ דאין להקשות ע"ד מהש"ס דגטין וכו' עי"ש ומ"מ ודאי אין דעת הגאון קצוה"ח לסמוך על דבריו להקל בדבר אחר דמדברי הראשונים מוכח דלא סברי הכי: לכן נלע"ד דאין מקום להקל בעדות קידושיין לא ע"פ סברת רבינו ישעיה מיטראני ולא עפ"י סברת הג' שבי יעקב ולא עפ"י סברת הג' נתיבות המשפט ולא עפ"י סברת הג' קצוה"ח דאין סברת כל אחד מהם מוספמת לדינא ויתכן דנוכל לעשות סברתם סניף להקל.

אבל להחמיר נראה דיש לחוש לסברת רבינו ישעיה מיטראני דבקיודושיין וגטין לא אמרינו בטלה כל העדות ולפי דברי הרב פסא דהרסנא אפ"ש שנהו סברת רבני שפירא ולפי דברי הרב פ"ת אפ"ש שפן דעת הריב"ש ונלוו בסברא זו (לחלק בין שאר דברים לגטין וקידושיין) הגאונים שבי יעקב ונתיבות המשפט וקצוה"ח אף דלא ראי זה כראי זה ונחלוקים בטעמם מ"מ הצד השונה שבהם דבקיודושיין וגטין אמרינו תתקיים העדות בשאר וגם מדכתבו הרבנים פסא דהרסנא וערף השלחן דדעת רוב הפוסקים שלא לחלק בין שאר דברים לגטין וקידושיין משמע דסברי דסברת ר"י מיטראני לאו חיידאה והוא באחד ממש אלא איפא מיהא מיעוט פוסקים דסברי כן ולכן נראה דלהחמיר מיהא יש לחוש לסברתם וצ"ע וישוב בדברי הפוסקים לענין מעשה: שוב ראיתי דהג' שו"מ כל רז לא אגיס ליה וד"ת עשירים במ"א שבשו"מ מהד"ק ח"ב סי' נ"ז נשאל במקדש בפני ג' ואחד הוא קרוב לאחד מן השנים ודעת הרב השואל דיש לחוש לקידושיין דבקיודושיין אין עדות הקרוב מבטל העדות וכמ"ש הקצה"ח וכו' והוא השיב דלכאורה יש סתירה לדברי הקצה"ח מדברי הריטב"א בקידושיין דף מ"ג (והעתיק כל דברי הריטב"א) דמבואר להיפך דבקיודושיין גרע דאף אי למיחזי אתו מבטלין כל העדות ושוב האריף לפקפק וליישוב דברי הריטב"א וסיים וא"כ לפי דברי הריטב"א קידושיין גרע דאף אי למיחזי אתו מבטל כל העדות, אבל באמת לדינא רבים מהקדמונים חולקים על מורו של הריטב"א בזה וכמ"ש הריטב"א עצמו והמענין בתוס' והרא"ש במכות ובטור ח"מ סי' ל"ו ימצא שכולם חולקים על שיטת הריטב"א הנ"ל ובלמיחזי מכשירים מטעם דלאו כל

כְּמִינֵיהּ לְהַפְסִיד עֵדוּתוֹ כֹּל שְׁלֵא נִתְּכַוֵּן לְהַעֲדִי וְזֶה יִיחַד עֵדִים כְּשֵׁרִים, וְאִם לִפְיֵי י"ל דְּקִידוּשֵׁין כֹּל שְׁצָרֵיהּ עֵדִים לְגוֹף הָעֵדוּת עֲדִיף טְפִי וְלֹא נִתְּבַטַּל הָעֵדוּת בְּצִירוֹף קָרוֹב אוֹ פְּסוּל, וְצָדְקוֹ דְּבָרֵי הַקְּצָה"ח וְאִם עכ"פ חוֹשְׁשֵׁין לְקִידוּשֵׁין וְכַמ"ש מֵע"ל ע"כ תוֹד"ק.

וְעוֹד לֹא שָׁם בְּסִי נ"ח עִי"ש וּבְמַהְדוּרָא ג' ח"ג ס' קכ"ו שְׁקו"ט בְּדְבָרֵי הַרְמ"א בְּסִי מ"ב דְּמַקְדֵּשׁ בְּפָנֵי שְׁנַיִם וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב דְּהוּי כְּמַקְדֵּשׁ בְּעַד אֶחָד וְצָדַד כְּמָה צְדָדִים לְבָאָר דַּעַת הַרְמ"א וּבְסוֹף דְּבָרָיו פָּתַח וְכ"ז אֵינִי אֶלָּא לְפִלְפּוּלָא דְהָא לָא קו"ל כר"י וּמְמִילָא בְּקִידוּשֵׁין בְּנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב אוֹ פְּסוּל עֵדוּתוֹ בְּטָלָה וְלֹא מְהַנִּי כֹּל עכ"ל וּמִשְׁמַע דר"ל דְּאֵין לְחוּשׁ לְזֶה כֹּל אֶפְיָלוּ לְהַחְמִיר וְצָרִיף לְהַתִּיּוֹשֵׁב לְמַעֲשֵׂה: סִימָן עה (מְקוֹנְטֵרַס הַפְּלִילִים מְעַרְכַת הָעִי"ן אוֹת נ"ד).

עֵדוּת שְׁבִטְלָה מְקַצָּתָה בְּטָלָה כְּפִלְפּוּלָה מִי שְׁפְּסוּל לְעֵדוּת מְחַמַת נְגִיעָה שֶׁהוּא נֹוֹגַע בְּדְבָר אִם מְבַטַּל עֵדוּת הַכְּשָׁרִים כְּדִין נִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב אוֹ פְּסוּל הוּא מְחַלְקֵת דְּהָרִיב"ש ס' קס"ח ס"ל דְּנוֹגַע בְּעֵדוּת חֲשִׁיב בְּעַל דְּבָר וּבְעַל דְּבָר אֵינִי בְּתוֹרַת עֵדוּת כֹּל לְכֹן אֵינִי מְבַטַּל עֵדוּת הַכְּשָׁרִים וְכַתֵּב הָרַב מוֹהֲרֵיט"ץ בְּסִי רי"ח שְׁדְבָרֵי הַרְיב"ש טוֹבִים וְנִכּוּחִים וְרֵאֲיָתוֹ בְּרוּרָה מְהַגְמָרָא וְכו' וְהָרַב מִשְׁל"מ בר"פ ה' מְהַלְכוֹת עֵדוּת פָּתַח שְׁזָכוֹר הוּא שְׁכַמָּה מְרַבְּנוֹתָא מְסַפְמִים לְסַבְרָא זֶה שֶׁל הַרְיב"ש וְכַתֵּב שְׁהָרַב בַּע"ת וְהָרָא"ש בְּתַשׁוּ' כֹּל ג' ס' י"ג פָּתַחוּ הַיְפָף סְבָרַת הַרְיב"ש וְשְׁדְבָרֵיהֶם תְּמוּהִים דְּמוּכָח וְדָאֵי מְהַש"ס כְּדְבָרֵי הַרְיב"ש וְסִימָן שְׁהַדְבָר צ"ע וְהַכְּרַע.

וְשׁוֹב בְּד"ה וַיֵּשׁ לְהַסְתַּפֵּק כְּתֵב דְּקו"ל דְּנוֹגַע בְּעֵדוּת אֵינִי פּוֹסֵל שְׁאָר הָעֵדִים וּמ"מ הַנּוֹטֵל שְׁכָר לְהַעֲדִי י"ל דְּפּוֹסֵל אֶת הַשְּׁאָר וְשׁו"ר שְׁהָרִיב"א בְּסוֹפ"ב דְּקִידוּשֵׁין כְּתֵב וְאֶפְשָׁר שְׁאֵין עֵדוּת הַכְּשָׁרִים נִפְסָלָת מִפְּנֵי צִירוּפָם ע"כ הָרִי כְּתֵב דְּנִקִּיטִינֵן דְּנוֹגַע בְּעֵדוּת אֵינִי פּוֹסֵל אֶת הַשְּׁאָר וּמִשְׁמַע קֶצֶת דַּס"ל דְּלֵהֲרִיטְב"א דְּמַכְשִׁיר עֵדוּת הַמְעִידִים עִם מִי שְׁנוֹטֵל שְׁכָר כ"ש דְּמַכְשִׁיר עֵדוּת הַמְעִידִים עִם מִי שְׁנוֹגַע בְּעֵדוּת וְעֵינֵן לְמָרְן חֵיד"א בְּבֵרַכ"י ח"מ ס' ט' אוֹת ד' דְּנִרְאָה דַּס"ל דְּאָף דְּהָרִיב"א כְּתֵב בְּלִשׁוֹן אֶפְשָׁר לָאוּ מִשׁוּם דְּמַסְפָּקָא לִיהִי הָאֵי דִינָא (עִי"ש שְׁלֵא כְּתֵב בְּשִׁמּוֹ בְּלִשׁוֹן אֶפְשָׁר) כַּמ"ש לְעִיל אוֹת מ"ו): וּמִצָּאֵתִי לְהָרַב מְשַׁנֵּת ר' אֶלִיעֶזֶר בַּח"א ס' קי"א שֶׁהִבִּיא מְחַלְקֵת הַנְּ"ל וְכַתֵּב דְּהָרִיב"א בְּתַשׁוּ' שֶׁהִבִּיא מָרְן הַב"י בַּח"מ ס' ל"ג סְעִיף מ"א (בְּד"ה כְּתֵב הַרְיב"א בְּתַשׁוּ') קָאֵי בְּסְבָרַת הַרְיב"ש שְׁכַתֵּב לָא אֶמְרִינֵן עֵדוּת שְׁבִטְלָה מְקַצָּתָה בְּטָלָה כְּפִלְפּוּלָה אֶלָּא כְּשֶׁפָּל הָעֵדוּת הִזְיָה לְתוֹעֵלַת אַחֲרִים אֶלָּא שְׁהֵם פְּסוּלִים לְזֶה וְכִשְׁרִים לְזֶה וְכו' אֲבָל בְּכָאֵן שְׁהַדְבָר שְׁאֵינֵם נְאֻמִּים עָלָיו הוּא עֵדוּת שְׁאֶמְרוּ לְעַצְמָם אֵינִי בְּדִין זֶה לְפִי שְׁפָל הַמְעִיד לְעַצְמוֹ בֵּין לְזִפּוֹת בֵּין לְחוּבָה אֵין עָלָיו שֵׁם עֵדוּת אֶלָּא כְּבַעַל דְּבָר עַצְמוֹ וּמְזַכָּה אוֹ מְחַיֵּיב לְעַצְמוֹ דְּעֵדִים חֲלוּקִים הֵם לְעַצְמָם לְבַד מְבַעֲלֵי הַדִּין וְכַדְאָמְרִי בַּפ"ק דְּמַכּוֹת בְּמִקְוֵי מִי דְּבָר הַכְּתוּב מְדַבֵּר עכ"ל וְכ"כ הָרַב מוֹהֲרִיק"ש בַּס' עֶרְף לְחָם ס' ל"ג סט"ו בְּקִיצוֹר עִי"ש וְכַתֵּב עוֹד בַּמִּשְׁר"א דְּהָרַב הַנִּמְק"י בַּפ"ק דְּסִנְהֶדְרִין קָאֵי בְּשִׁי הַרְיב"ש שְׁכַתֵּב אֶדָם קָרוֹב אֶצְלָא עַצְמוֹ דְּאֵינִי חַל עָלָיו תּוֹרַת עֵדוּת כֹּל וְלִפְיָכֶף לָא אֶמְרִינֵן עֵדוּת שְׁבִטְלָה וְכו' קמ"ל דְּאֶשְׁתּוֹ כְּגוֹפּוֹ וְהִילְכֶף נְאֻמָּן לְגַבֵּי הַבּוֹעֵל דְּכָל מִיָּדִי דְּלִית בָּהּ תּוֹרַת עֵדוּת לָא אֶמְרִינֵן עֵדוּת שְׁבִטְלָה דְּאֵין כְּאֵן עֵדוּת בְּטַל עכ"ל וְכַתֵּב עוֹד דְּהָרַב דְּבָרֵי אֶמֶת בַּכ"י הִבִּיא מְחַלְקֵת הַנְּ"ל דְּרַב נָתַן וְהַר"ב הַתְּרוּמוֹת וְהָרָא"ש וְרַבִּינוּ יוֹאֵל שֶׁהִבִּיא הַמְרַדְכֵי בַּפ"ק דְּגִטִּין ס' שַׁכ"ג חוֹלְקִים עַל

הַרִיב"ש וְהוּא הוֹסִיף שְׁגַם הָרֶאֶב"ד בְּהַשְׁגוֹת בְּפִי"ב מֵהַלְכוֹת עֵדוֹת וְהַמְּפָרְשִׁים שֶׁהַזְכִּיר הָרֶאֶב"ד שֶׁם חוֹלְקִים עַל הָרִיב"ש וְתַמָּה עַמ"ש הָרַב מִשְׁל"מ שֶׁכִּפְּמָה מְרַבְּנוֹתָא סְבָרִי כְּהָרִיב"ש וְלֹא יָדַע מִי וּמִי הֵם זוֹלָת הָרִיב"ש וְהַנִּמְק"י וְלַעֲנוּמָתָם קִיָּמִי רַבְּנוֹתָא הַנָּל"ל דְּלֹא כְּהָרִיב"ש עִי"ש בַּד' קַנ"ה (מַד"ה וְהַגֵּם) וְהָרַב שֶׁ"ף בְּסִי' ל"ו ס"ק ט"ו נִקְיֵט סְבָרַת הָרִיב"ש וְלֹא הַזְכִּיר שׁוּם חוֹלֵק בְּזֶה וְעִי"ש בְּמִשְׁר"א מָה שֶׁהֵעִיר עָלָיו גַּם הָרַב כְּנֵה"ג שֶׁם אוֹת א' הֵבִיא סְבָרַת הָרִיב"ש בְּלִי שׁוּם חוֹלֵק עִי"ש אָף הַג' בְּתַנְמִים רִס"ו ל"ז הָאָרִיף לְפַלְפֵּל מְאֹד בְּסְבָרַת הָרִיב"ש וּבְאֻרִים שֶׁם ס"ק ט"ו פְּתַב בְּפִירוּשׁ דְּהַף מִלְתָּא דְּהָרִיב"ש לְאוֹ דְּבָרֵי הַפֶּל הֵיא וּבְמַחְלֻקָּת שְׁנוּיָה עִי"ש: הַמּוֹרֵם מְכַל הָרְשׁוּם דְּשְׁלָמִים וְכֵן רַבִּים קִיָּמִי בְּסְבָרַת הָרִיב"ש דְּנוֹגַע בְּעֵדוֹת אֵינּוּ מְבַטֵּל כָּל הָעֵדוֹת וְהֵם הַרְבָּנִים הָרִיב"ש וְנִמְק"י שֶׁהַזְכִּיר הָרַב מִשְׁר"א וּכְבָר פְּתַבְתִּי שְׁגַם הָרַב מוֹהֲרִיק"ש פְּתַב כְּדְבָרֵי הָרִיב"ש וְכֵן דַּעַת מוֹהֲרִיט"ץ בְּסִי' רִי"ח וּמִשְׁל"מ וְשֶׁ"ף וְכְנֵה"ג כְּמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי לְמַעֲלָה וְאִ"כ לְעַנּוּן מַעֲשֶׂה אָף דְּשָׁרִים רַבִּים חוֹלְקִים וְסְבָרִי דְּגַם בְּנוֹגַע לְעֵדוֹת אֲמָרִינּוּ עֵדוֹת שֶׁבְּטָלָה מְקַצָּתָה בְּטָלָה כְּנֵה"ג מ"מ אֵין פֶּח בְּיַדְנוּ לְהַקֵּל עַפ"י סְבָרְתָם וְאִם יֵאָרַע כְּזֹאת בְּעֵינֵי קִידוּשִׁין לֹא נוֹכַל לִוְמַר דְּאֵין בְּקִידוּשִׁין הֵהֵם מְמַשׁ לְפִי שֶׁנִּתְבַּטְּלָה הָעֵדוֹת מִחֲמַת צִירוּף הַנוֹגַע בְּעֵדוֹת.

אֵלָּא צָרִיכָה גִּט לְחוּשׁ לְסְבָרַת הָרִיב"ש דְּנוֹגַע בְּעֵדוֹת אֵינּוּ מְבַטֵּל עֵדוֹת הַכְּשָׁרִים: וּבְמַכְתַּב שֶׁקְּבַלְתִּי מִיְדֵי הַגָּאוֹן מוֹהֲר"ר אַבְרָהָם יִשְׂרָאֵל לְעַנּוּר אַבְד"ק טְרַאשְׁפָּאֵל יצ"ו בְּעֶסֶק הַמְקַדָּשׁ בְּפָנֵי עֵדִים וְאֶחָד מֵהֶם הִזִּה נוֹגַע בְּעֵדוֹת רְאִיתִי שֶׁפְּתַב שְׂאִין בְּקִידוּשִׁין הֵהֵם מְמַשׁ עַל פִּי כְּפָמָה טְעָמִים הַשְּׂיִיכִים בְּנִידוֹן הֵהוּא וְאֶחָד מִיְסוּדֵי הַהִיָּתֵר הוּא פִּינּוּן שֶׁעַד אֶחָד הוּא נוֹגַע בְּעֵדוֹת שֶׁהֵעֵד הוּא מְשָׁרְתוֹ שֶׁל הַמְקַדָּשׁ וְכִינּוּן שֶׁהַמְתַּקְדָּשׁת הִיא בַּת גְּבִיר נִיחָא לִיהַ שִׁישָׂא אֲדוֹנָיו בַּת גְּבִיר כַּמ"ש הַרְדָּב"ז לְעַנּוּן קִדוּשִׁין הֵבִיאוּ הַפְּתַחֵי תְּשׁוּבָה בַּח"מ רִס"י ל"ג וְעוֹד הֵבִיא הָרַב עֲלִיוֹן נ"י דְּבָרֵי הָרַב מוֹהֲרִיב"ל שְׁכַפ"ת ח"מ סִי' ל"ז ס"ק י"ג דְּמוֹכַח דְּלֹא בְּעֵינּוּ הַנָּאֵת מְמוֹן דְּנוֹקָא וְכַתֵּב שֶׁפֶן מוֹכַח בַּפ"ב דְּכַתְּנֻבוֹת ג' שֶׁיִּשְׁבּוּ לְקִיָּים אֵת הַשְּׁטֵר וְכו' וּפִירֵשׁ"י מְשׁוּם דְּגִנְאֵי הוּא.

וְגַם י"ל דְּחֹשֶׁב נוֹגַע שֶׁחֹשֶׁשׁ לְתַרְעוּמָת בְּעָלָיו אִם לֹא יַעֲיֵד כְּרָצוֹנוֹ וּבַכֵּה"ג חֹשֶׁב נוֹגַע כְּדְמוּכַח מִדְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת בַּב"ב ד' מ"ג ד"ה מְפָנֵי בְּתִירוּצָם הַשְּׁנִי (אֲמַר הַמְּחַבֵּר בְּעַנּוּן זֶה כְּבָר פְּתַבְתִּי לְמַעֲלָה בְּאוֹת נ"א מַד"ה וְהִנֵּה מַמ"ש הַרְדָּב"ז וְכו' אֵי בְּעֵינּוּ הַנָּאֵת מְמוֹן וְהוּא בְּקוֹנְטְרִיִס זֶה בְּסִי' ע"ג לָף נָא רָאֵה) וְנוֹגַע פְּסוּל מִדְּאוּרִיָּתָא כַּמ"ש הַפ"ת אַה"ע סִי' י"ז ס"ק י"ט (דְּאֵילוּ הִנֵּה פְּסוּל מִדְּרַבְּנָן צ"ע אֵי אֲמָרִינּוּ דְּתַתְּבַטֵּל כָּל הָעֵדוֹת כַּמ"ש הַפ"ת ח"מ רִס"י ל"ו) וְקִי"ל דְּנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קְרוּב אוֹ פְּסוּל דְּבְטָלָה כָּל הָעֵדוֹת וְלִיכָּא אָף עַד אֶחָד וְכַמ"ש מְרַן הַב"י בַּח"מ סִי' ל"ו בְּשֵׁם תְּשׁוּ הָרֶשֶׁב"א.

וְאָף דְּהַשְּׁ"ף שֶׁם ס"ק ט"ו פְּתַב בְּשֵׁם הָרִיב"ש דְּנוֹגַע אֵינּוּ מְבַטֵּל כָּל הָעֵדוֹת וְכ"כ הַנו"ב קָמָא אַהֲע"ז סִי' ז"ך מ"מ זֶה אֵינּוּ בְּהַחְלֵט עֵינּוּן פ"ת ח"מ ל"ד ס"ק א' בְּשֵׁם הַאו"ת כ"ח ס"ק ג' וּבַפ"ת ל"ז ס"ק ב' דְּמִבְּנֹאֵר שֶׁם דִּישׁ חוֹלְקִים ע"ז וְגַם הָרִא"ש וְהַבְּעָה"ת לֹא ס"ל כֵּן כְּמוֹכָא דַּעֲתָם בְּמִשְׁל"מ בַּפ"ד וּפִי"ד מֵהַלְכוֹת עֵדוֹת וְאִ"כ בְּנִדוּ"ד לְהָרִא"ש וְבַעֲה"ת בְּטָלָה כָּל עֵדוֹת אַחֲרֵי כִי אֵימְנָהּוּ בְּגִדְרָה כָּל הַתְּנָאִים הַמְּבֹאֲרִים בַּח"מ ל"ו דְּכִינּוּנוֹ לְהַעֲיֵד וְהַעֲיֵדוֹ בַּב"ד וְגַם יָדַע וְהַפִּיר בְּחִבְרוֹ שֶׁהוּא פְּסוּל וְאֵנּוּ סִהְדֵי דִּינְדַע בְּחִבְרוֹ שֶׁהוּא מְשָׁרְתָא אֲצֵל הַמְקַדָּשׁ וְאָף דְּלֹא יָדַע הַדִּין דְּתַתְּבַטֵּל כָּל הָעֵדוֹת ע"י צְרוּפוֹ דְּלֹא דִּינָא גְּמִירֵי אִפִּי"ה זֶה

אינו מזיק לן וכמ"ש הש"ך בח"מ ס"י ל"ו עכ"ד הרב הנ"ל יצ"ו במה שנוגע לפרט זה וגם פתב דגם בקידושין אמרינן דבטל העדות ע"י צירוף כמ"ש הרמב"ם בחי' לקידושין ד' מ"ג.

ומ"ש הב"ש סי' מ"ב סק"ח דלהרא"ש לא נפסלו בעת הקידושין והוי כמקדש בעד אחד. השיגו בזה בס' עצי ארזים סי' מ"ב ס"ק י"ח ועיין ב"י ס"י מ"ב בשם רבינו ירוחם ומוהר"ם אלשיקר סי' י"ו וצ"ט וכיין דקידושין בעד אחד אינו רק חומרא א"כ בנמצא עמו קרוב או פסול דרוב הפוסקים ס"ל דגרע מע"א ודאי בכה"ג אמרינן דבטלה עדותן לגמרי וגם הרמ"א בסי' מ"ב שהחמיר דליהוי עכ"פ כעד אחד לא כ"כ רק מצד חומרא יתירה כמ"ש בפ"ת שם סק"ח בשם הגרע"א ועוד דדבריהם הוא רק בצירוף קרוב לא בצירוף פסול כמ"ש החמ"ח שם בשם מוהרמ"ץ וכ"כ הבאה"ט שם בשם הבית הלל דבטל כל העדות מכל וכל ומכל המבואר עד כען נראה דאין מקום לחוש לפקפוק הנוב"ת סי' ע"ו שלא לבטל כל העדות בנמצא קא"פ לגבי קידושין עכ"ד הרב הנז"ל יצ"ו בפרט זה והנה מ"ש בשם האו"ת כ"ח סק"ג שבפ"ת רס"י ל"ד הוא שהביא מה שנסתפק החו"י אם העד יודע בעצמו שהוא פסול להעיד משום עבירה או קורבה לבעל דבר או שהוא נוגע בדברי אף שהב"ד אינם יודעים מזה אם רשאי להעיד וכתב ע"ז האו"ת דאם פסולם משום קורבה לא יעיד או יודיע זה להב"ד פי קרוב הוא אבל מחמת עבירה פיון דאין ידוע אלא לו הרי אין אדם נפסל עפ"י עצמו ועוד דטעם פיסול הרשע הוא דנחשד להעיד שקר וכיון שיודע בעצמו שהעדות אמת למה לא יעיד וכן הדין בפסול מחמת נגיעה דכל חשש הפיסול דיעיד שקר וא"כ הוא שיודע בעצמו שהעדות אמת למה לא יעיד עכ"ד האו"ת שבפ"ת הנ"ל ובענייני איני מבין מדברים אלו שום הכרח דלא כסברת הריב"ש הנז"ל, גם מה שהביא מדברי התנאים שבפ"ת סי' ל"ז סק"ב הוא דהרמ"א פתב דאם העדים אמרו קודם שיעידו שיש להם חלק בחוב שיעידו העדות בטל וכתב ע"ז הרב באה"ט בשם המישרים דאין בע"ד יכול להעיד על עדים הבאים לחייבו שהם פסולים אף עפ"י שאינו נוגע בעדות כגון שיש עוד פת אחרת ושכתב הש"ך דדוקא כשהפת אחרת אינה לפנינו אבל אם היא בפנינו יכול הבע"ד להעיד על פת האחד שהם פסולים.

וע"ז פתב התנאים דהיינו אם פת זו אינם אמרים שראו המעשה עם פת ראשונה כאחת אבל אם אמרים שראו כא' הרי ע"י שפוסל את אלו כל העדות בטל דהו"ל נמצא אחד מהם קרוב או פסול והרי זה נוגע בעדות עכ"ל ולפי הנראה הבין הרב הנ"ל יצ"ו דדברי המישרים והש"ך והתנאים בבעל דין הבא לפסול את העדים בטענה שהם נוגעים בעדות הדברים אמורים וכיון שפתב שאם אמרים שראו כאחת הרי ע"י שפוסל לאלו כל העדות בטל דהו"ל נמצא אחד מהם קאו"פ מוכח דס"ל דגם בפסול מחמת נגיעה בעדות אמרינן דתבטל כל העדות אבל נלע"ד דאין זה מוכרח כלל דשפיר י"ל דבע"ד הבא לפסול את העדים מחמת עבירה או מחמת משפחה הדברים אמורים ועיין בגוף דברי הש"ך במה שהביא בשם המישרים ולעולם אימא לך דבפסולים מחמת נגיעה לא אמרינן דתבטל כל העדות ולכן מדברי התנאים בשתי מקומות שהביא הרב הנ"ל יצ"ו אין לנו הכרח דיש חולקים על סברת הריב"ש אבל באמת הדבר מבואר בדברי האורים ובתנאים רס"י ל"ו דהדבר שנוי במחלוקת וכמו שכתבתי למעלה בשמו וזה הנה לו להרב יצ"ו להביא ועכ"פ איני מבין מה יועיל לנו שיש מחלוקת האם מפני זה נוכל להרים ראש

להקל במקום שיש חשש איסור ערוה לבטל הקידושין פאילו לא היו הא ודאי תימיה:
ולפי מה שפתי דסברת הריב"ש לאו סברא יחידאה היא ושבעה פוכבי לכת קיימי
בשיטתיה כמו שרשמתי למעלה והרב הג"ל יצ"ו הביא מן החדש שפן דעת הנו"ב בקמא
סי' ז"ך נראה בעיני דאין להחליט בזה שלא לחוש לקידושין פיון שלדעתם אין עדות
הפשרים מתבטלת מפני צירוף עדות הנוגע ולכן מצד זה אין לנו פח לבטל הקידושין
הג"ל לולא שאר הטעמים ויסודי הקיטר שהזכיר במכתבו.

ובלאו הכי איני מבין איך פשיטא ליה דזה העד חשיב נוגע בעדות לפי שהוא משרת של
המקדש עפ"י תשו' הרדב"ז והלא האו"ת שהביא הר"ב פ"ת שם הוכיח דכשר וכתב
שפן עמא דבר וא"כ איך אפשר לבטל הקידושין עפ"י סברת הרדב"ז ובפרט שסברת
הרדב"ז אינה מבותרת שפותר דבריו בשתי תשובות כמ"ש הרב כנה"ג שבפ"ת.

וכיון שדעת הרדב"ז אינה מבותרת אית לן למינקיט לכל הפחות להחמיר פדעת האו"ת
ומה גם דמעיד בגדלו שפן עמא דבר וסבור הייתי לומר דהרב הג"ל יצ"ו מבין מסיגנון
דברי הכנה"ג דהעיקר פדעת הרדב"ז הוא דסבר דהוי נוגע מדכתב בלשון זה אבל
הרדב"ז עצמו בח"ב פתב דנוגעים בעדות הם ע"כ וכללא פיילו לן מגדולי האחרונים
ומפלגם הרדב"ז וה"ד הרב שכנה"ג בכללי הפוסקים אות ל"ג דסברא שמביא הריב"ה
בלשון אבל פ' פתב וכו' משמע למבינים שזו הסברא שחפץ בה עי"ש והביא פלל זה
הרב יד מלאכי בכללי הריב"ה ומהריק"א אות ט' וכיון שפתב אבל הרדב"ז עצמו וכו'
מוכח דזו עיקר סברתו ואולי משמע ליה הכי משום שהתשו' שפתב שפשרים היא בח"א
וזו היא בח"ב א"כ דבריו האחרונים עיקר ולכן תפס הרב הג"ל דדעת הרדב"ז היא
דחשיב נוגע אמנם פלל זה אינו מוחלט ועיין מה שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים
בסי' י"ב אות ה' ובסי' י"ג אות י"ב ועוד דבכנה"ג סי' ל"ז הגהט"ו אות מ"ד פתב סברות
הרדב"ז לא בסיגנון שפתבם בסי' ל"ג אלא בסיגנון אחר וז"ל משרתי הבית המעידים
שבתו של ראובן נתקדשה לאדוניהם נוגעים בעדות הוה הרדב"ז בח"ב סי' פ"ט אבל
בח"א סי' צ"ו פתב דכשרים לעדות עכ"ל הרי שהביא סברתו שבח"א בלשון אבל ומוכח
שלא פתב לשון זה לומר שזו עיקר סברת הרדב"ז פמוכן.

ואף אם באמת פן היא דעת הרדב"ז עכ"פ מידי פלוגתא לא נפיק וכבר פתי ליעיל
באות נ"א (הוא בקונטרס זה ליעיל סי' ע"ג) בענין זה באריכות בס"ד והבאתי דברי
רבינו מוהר"י ו' מיגאש בתשו' סי' קס"ב שפתב מפורש דשכירו ולקוטו פשרים להעיד
והבאתי אמבוקא דרבנו בתראי דנקטי דמשרתי הבית פשרים להעיד וכתבתי דנראין
דברי הרב פ"ת שפתב שאין להחליט בזה לא להכשיר ולא לפסול אלא הפל לפי הענין
אם יראה להב"ד שיש חשש שמגיע הנאה להעד או לא ואין לומר בדרה"פ פלל פיון שהוא
משרת הבית הוי נוגע כיעי"ש וא"כ איך נוכל לומר בפשיטות דאין בעדות זו ממש ושא
ניחוש לקידושין הא ודאי ליתא לפענ"ד.

ועוד די"ל דאף דבעלמא נוגע בעדות פסול מדאורייתא לרובא דרובא כמו שמתבאר ממה
שרשמתי באות נ"א (עי"ש בד"ה ועיקר פיסול נוגע) מ"מ נגיעות זה דמשרתי הבית
לדעת הרדב"ז יתכן דאינו אלא מדרבנו ובאנו למחלוקת הפוסקי' אם בפסול מדרבנו
אמרנו נמצא אחד מהם פסול מתבטל כל העדות כמו שרמז הרב הג"ל יצ"ו ועיין במה

שְׂרָשְׁמְתִי בְּעֵנְנֵי זֶה לְעֵיל אוֹת מ"ח (הוא בְּקוֹנְטְרִיס זֶה סִי ע"ב) שׁוֹב רְאִיתִי בְּשׁוּלֵי מִכְתָּב הָרֵב הַגָּ'ל יצ"ו שְׁכ' דָּאָף אִם לֹא הָיָה פְּסֻלוֹתוֹ רַק מְדַרְבְּנֵן מ"מ הָא קִידוּשִׁין בְּעַד אֶחָד ג"כ לֹא הָיָה רַק מְדַרְבְּנֵן כַּמ"ש הַרְמ"א סס"י מ"ב ע"ב: וְעַל מֵה שֶׁכְּתַב הָרֵב הַגָּ'ל יצ"ו דְּכָל הַתְּנָאִים הַמְבֻנְאָרִים בַּח"מ סִי ל"ו אִיתְּנָהוּ בַּנְד"ד שֶׁפִּינְוֹנוּ לְהַעֲיִד וּבָאוּ וְהַעֲיִדוּ יֵשׁ לְפַקְפֶּק כְּמוֹ שֶׁרְאִיתִי לְהַגָּאוֹן עֲנָג יו"ט בְּסִי חל"ק שֶׁכְּתַב לְגַדּוֹנוֹ דְּהָרֵב הַשׁוֹאֵל כְּתַב לְבַטֵּל הַעֲדוֹת מִטַּעַם שֶׁנֶּצְטָרְפוּ לְהַעֲיִד וְכַתַּב ע"ד וּלְדַעְתִּי נִרְאָה דָּאִין לְפֻסְלוֹ כְּאִן מִשׁוּם נִמְצָא אֶחָד קָרוֹב אוֹ פְּסוּל דְּהָא וְכוּ' וְעוֹד דְּהָא פְּסֻקִינֵן דָּאִם צְרִיךְ לְעֲדוֹת וּמִצְוָה לְהַחְרִי' שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹדֵעַ יָבֵא וְיַעֲיִד שְׁלֵא נִתְבַּטֵּל עֲדוֹת הַפְּשָׁרִים בְּשִׁבְלֵי הַפְּסוּלִים כַּמ"ש הַרְר"ש בַּפ"ק דְּמִפּוֹת וּבְעֻבְדָּא דִּידִיָּה מִסְתַּמָּא שֶׁלְחֹו הַב"ד אַחֲרֵי כָּלֵם שֶׁיָּבֹאוּ לְהַגִּיד כְּדִי לְעַמּוֹד עַל הַחֲקִירָה בְּבִירוֹר וְלֹא מִיְקָרִי אֲתִי לְאַסְהוּדִי אֲלֵא כְּשֶׁבָּאוּ מִעֲצָמֵן לְהַעֲיִד עַכ"ל וּמִסְתַּמָּא גַּם בְּגִדּוֹן הָרֵב הַגָּ'ל יצ"ו כֵּן הַדְּבָר שֶׁהוּא וּבֵית דִּינֹו שֶׁלְחֹו אַחַר הַעֲדִי' וְלֹא שֶׁבָּאוּ הֵם מִעֲצָמֵם לְהַעֲיִד וְא"כ אִין כְּאִן פְּאֵן תּוֹרַת בִּיטוּל הַעֲדוֹת: וּמֵה שֶׁכְּתַב דְּהַעֲד הַפְּשָׁר יָדַע וְהַפִּיר בְּחֻבְרוֹ שֶׁהוּא פְּסוּל וְאָף שְׁלֵא יָדַע שֶׁתְּבַטֵּל הַעֲדוֹת לִית לֵן בֵּה כַּמ"ש הַש"ךְ בַּסס"י ל"ו הִנֵּה מְלַבֵּד דְּלַדְעַת הָרֵב מוֹהַר"ם אֲלֵשְׁקֶר שֶׁהֵבִיא הָרֵב ש"ךְ שֶׁם כָּל שְׁלֵא יָדַע שֶׁהַצְּטָרְפוֹתוֹ תְּבַטֵּל הַעֲדוֹת לֹא חֲשִׁיב הַפִּיר וְיָדַע בְּחֻבְרוֹ שֶׁהוּא פְּסוּל.

וְא"כ בַּכַּה"ג לְדַעַה קַמְיִתָּא שְׁבַש"ע שֶׁם אִין עֲדוֹת הַכָּשֵׁר מִתְבַּטֵּל וְכַתַּב הָרֵב ש"ךְ שֶׁזֶּה דַעַת רֹוב הַפּוֹסְקִי וְעוֹד נִרְאָה דָּאָף לְדַעַת הַש"ךְ דַּס"ל דְּמֵה שֶׁאִינֹו יוֹדֵעַ שֶׁתְּבַטֵּל הַעֲדוֹת ע"י צִירוּפֹו אִינֹו מִעֲלָה וְלֹא מוֹרִיד מ"מ הִינֵנוּ כְּשִׁיּוֹדֵעַ עַכ"פ שֶׁחֻבְרוֹ פְּסוּל וְנִתְפַּנּוֹן לְהַצְּטָרְף עִם הַפְּסוּל מִשָּׂא"כ בַּנְדוּ"ד אִין לְנוֹ לוֹמֵר דְּיָדַע בְּחֻבְרוֹ שֶׁהוּא פְּסוּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹגֵעַ בְּעֲדוֹת דָּאָף אִם יָדַע שֶׁהוּא מְשַׁרְתּוֹ שֶׁל הַמְקַדָּשׁ קָרוֹב הַדְּבָר לֹמֵר שְׁלֵא יָדַע סְבֵרַת הַרְדָּב"ז שֶׁמְשַׁרְתּוֹ חֲשִׁיב נוֹגֵעַ בְּעֲדוֹת וְהָרִי לְדַעַת הָרֵב אוֹ"ת אִינֹו חֲשִׁיב נוֹגֵעַ בְּעֲדוֹת וְכֵן הוּא דַעַת הַרְבֵּה פּוֹסְקִים כְּמוֹ שֶׁשְׂרָשְׁמְתִי לְעֵיל בָּאוֹת נ"א וְא"כ הָרִי עַד זֶה נִתְפַּנּוֹן לְהַצְּטָרְף לְעַד כְּשֶׁר וְאִין עֲדוֹתוֹ מִתְבַּטֵּלֶת.

וּכְבָּר כְּתַב הָרֵב כַּנֵּה"ג בַּהַגְב"י אוֹת י"ב בְּשֶׁם הַרְבָּנִים מוֹהַר"י בִּי רַב וּמוֹהַר"ם אֲלֵשְׁקֶר דְּמִסְתַּמָּא אֲמַרִינֵן דְּלֹא יָדַע בְּפִיפְסוּל חֻבְרוֹ עִי"ש וְעֵינֵן בְּתִשׁוֹ רַע"ק אִיגֵר שֶׁהֵבִיא הָרֵב פ"ת בְּסִי מ"ב סק"ח מ"ש בְּזֶה וּק"ל: וּמֵה שֶׁכְּתַב הָרֵב הַגָּ'ל יצ"ו דְּגַם בְּקִידוּשִׁין אִיתְּנָהּ לְדִינָא דְּנִמְצָא אֶחָד קָרוֹב אוֹ פְּסוּל תְּבַטֵּל כָּל הַעֲדוֹת כַּמ"ש הַרִיטְבָּ"א וְכוּ' כְּבָר כְּתַבְתִּי בְּעֵנְנֵי זֶה לְעֵיל בָּאוֹת ג"ן בְּאֹנְרָה בַּס"ד (הוא בְּקוֹנְטְרִיס זֶה סִי ע"ד עִי"ש) גַּם מ"ש בְּשֶׁם הָרֵב ב"ש דְּלֵהַר"ש אִין עֲדוֹת הַקִּידוּשִׁין מִתְבַּטֵּלֶת וְשֶׁהַשִּׁיגוֹ בַּס' עֲצִי אֲרָזִים וְכוּ' הִנֵּה סִפֵּר עֲצִי אֲרָזִים לֹא נִמְצָא אֲצִלֵי אֲמָנָם כְּבָר כְּתַבְתִּי שֶׁם דְּהַרְבֵּה מְרַבְּנֵן בְּתַרְאֵי נְקֻטֵי כְּשִׁיטְתוֹ וּמֵה שֶׁצִּינֵן לַמ"ש מֶרֶן הַב"י בְּשֶׁם הַרִי"ו וְלִתְשׁוֹ הָרֵב מוֹהַר"ם אֲלֵשְׁקֶר אִם כְּוֹנָתוֹ לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרִיָּהֶם הַפֶּה סְבֵרַת הַרְב"ש עִמוֹ הַסְּלִיחָה דָּאִין מְדַבְּרִיָּהֶם שׁוּם סְתִירָה לְסְבֵרַת הַרְב"ש דָּאִינָהוּ אֲזִלֵי בְּשִׁיטַת רֹוב הַפּוֹסְקִים דְּהַמְקַדָּשׁ בְּעַד אֶחָד אִין חוֹשְׁשִׁין לְקִידוּשִׁין וּמִשׁוּם הִכִי כִי נִמְצָא אֶחָד מֵהֶם קָרוֹב אִין כְּאִן בֵּית מִיחּוּשׁ פִּינֹן דְּלִיכָא אֲלֵא חַד וְהַרְב"ש קָאֵמֵר לְדַעַת הַחוֹשְׁשִׁים לְמְקַדָּשׁ בְּעַד אֶחָד אוֹ כְּשֶׁהֵם יוֹתֵר מִשְׁנַיִם דְּכִי דְלִיית חַד מִנֵּיָּהוּ הַקָּרוֹב אוֹ פְּסוּל פָּשׁוּ לְהוֹ תְּרִי אַהֲכִי קָאֵמֵר דָּאִין עֲדוֹת הַכָּשֵׁר אוֹ הַפְּשָׁרִים מִתְבַּטֵּל מִפְּנֵי צִירוּף הַקָּרוֹב פִּינֹן שֶׁבַעַת הַקִּידוּשִׁין עֲדִין לֹא נְפְסְלוּ וּמ"ש לְחַלֵּק בֵּין קָרוֹב לְפְסוּל עֵינֵן כְּמֵה שֶׁכְּתַבְתִּי בָּאוֹת ג"ן בַּד"ה וְהִנֵּה עַל תְּמִיחָת וּבַד"ה וְעִיקָר דִּינֹו) וְלְעֵיל בָּאוֹת נ"א

(כד"ה ועיקר פיסול נוגע וכו' והלאה) הבאתי דעת הרבה פוסקי' דנוגע בעדות פסלותו הוא משום דחשיב בעל דבר ואדם קרוב אצל עצמו וא"כ אף אם נאמר לחלק בין עד קרוב לעד פסול מסתברא דנוגע בעדות דינו פקרוב דמשום קורבה הוא דפסול לדעת רבנואמא הג"ל.

ובאות ג"ן הג"ל הנה. הבאתי מחלוקת הפוסקים בשני עדים שנמצא האחד קרוב או פסול לענין קידושין אי חשיב מיהא כעד אחד ונפ"מ לדעת הסוברים דמקדש בעד אחד חוששין לקידושין עי"ש והרב הנז"ל יצ"ו הביא לדון שאלתו הג"ל מ"ש בתשו' הרשב"א שיהביא מרן הב"י דבטל כל העדות וליכא אף עד אחד הנה הסוברים (שהביא הרב כנה"ג) דחשיב כעד אחד כתבו פן עפ"י סברת ר"י שבתוס' פ"ק דמפוח דסברי דבדיני ממונות אם נמצא אחד מהשנים קרוב או פסול מחייב הכשר שבוועה כעד אחד בעלמא.

ומזה למדו לקידושין למאן דחייש לעד אחד. ואין מדברי הרשב"א סתירה לזה דדעת הרשב"א היא דגם בד"מ אינו חשוב עדות הכשר כעד אחד לחייבו שבוועה כיעי"ש ומיהו לפי הנר' העיקר הוא פדעת מוהר"א קאפסאלי שדחה מה שחדשו המורים עפ"י דברי ר"י שבתוס' פ"ק דמפוח דהרבה פוסקי' שיהביא הכנה"ג קיימי פנותיה גם הרב חשק שלמה ברס"י ל"ו כתב דהרב פרח מ"א בח"ב סי' ח"י דחה דין זה שחדשו המורים וכתב דאין לסמוך ע"ז פלל עי"ש ואין בידי ס' פמ"א לעיין בדב"ק דמשמע דרק להקל הוא דאמר מר דאין לסמוך ע"ז ומי שנמצא ספר התורה הזה אצלו ישפיל בכונתו: ומטעם אחר יש לפקפק בנדון הרב הנז"ל יצ"ו דאינו פשוט לדון בנדונו נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותו בטלה לפי שבנדונו היו העדים מכחשים זה את זה בכמה פרטים וכתב הרב כנה"ג בסי' ל"ו אות ג' וז"ל כתבו התוספות בשלהי פ' זה בורר דהא דנמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותו בטלה דוקא פי מסייעי אהדדי אבל פי מכחשי אהדדי לא וכן תפס רבינו הב"י בתשו' לאה"ע ד' פ"ב ע"ד ומוהר"ם מפאדווא סי' ל"ב אבל הר"ם אלשקר בסי' פ"ד כתב ע"ד התוס' כל המפרשים והמחברים לא חלקו בזה ואף התוס' לא אמרו פן לא להלכה ולא למעשה אלא דחייט קושטיא בעלמא עכ"ל, הנה מבואר דכשהעדים מכחשים זה את זה אינו פשוט לומר דנתבטלה כל העדות וצריך לעיין בגוף דברי הרב פרת מטה אהרן בח"ב סי' ח"י שכתב בשמו הרב חשק שלמה בסי' ל"ז אות ה' שהספיק לסברת הרב מוהר"ם אלשקר דלא שאני לן בין היכא דמסייעי אהדדי להיכא דמכחשי אם כתב פן להורות הלכה למעשה אף להקל במידי דאיסורא דלפום ריהטא נר' דלמעשה יש לחוש לדעת מרן הב"י והרב מוהר"ם (ספר פמ"א איי מצוי אצלי) וא"כ אין לבטל העדות בנדו"ד מצד צירוף הפסול אלא מצד הכחשה שביניהם והוא אחד משאר יסודי ההיתר שכתב הגאון הג"ל יצ"ו: ואנכי הדל במכתבי אליו פתבתי לו בקיצור מההערות הג"ל ורמזתי לו שיותר ממה שכתוב כאן (במכתבי אליו) כתוב בקונטרסי וילענין דינא פתבתי לו שדעתי הענינה נוטה שאין לחוש כלל להקידושין שבנדונו פי אחרי שקריתי ושניתי כל דברי קונטרסו הנחמדים מזהב ראיתי שפל יסודי ההיתר שכתב הרב הפוסק יצ"ו אלו הן הנצרכין לדון בנדונו להקל ולא להחמיר להצריכה גט כלל ולפסול בת ישראל לכהונה וגם מפני תקון העולם שלא יתנו עיניהם בבנות ישראל לעגנין כדי שישאו להם ולא ליהני לרמאה ברמיותיה והעמקתי לו מ"ש הרב משאת בנימן סי' ק"ו (ששייך לנדונו) וז"ל וכל הענין מראש ועד סוף זר הוא מאד ורחוק מן השכל וכי

אפשר לומר בבנות ישראל הצנועות שיעשה פן בישראל בכלי דעת אביה ואמה וכל בני משפחתה אין זה כי אם רוע לב המשדף והעדים שעשו פלסתר דבריהם לבדות מלבם שקר ודופי ועל זה וכיו"ב אמרי' דרב מנגיד אמאן דמקדש בלא שידוכין ובפרט בענין זה שעיינינו רואות שכל הענין הוא שקר ורמאות ומצנה עלינו להפר עצתם ולקלקל מחשבותם כו' עכ"ד דברי אלקי"ם חיים והנני פננב לאריות וכדל מספיים לדברי הרב הפוסק יצ"ו כי היכי דלימטי וכו' אתו"ד מכתבי ואחר איזה שבועות קבלתי מכתב ממערער אחד ובו פתוב אשר הגאון השואל יצ"ו הרי"ץ שאלתו לפני מי שגדול פאר דורנו ומאור עיינינו סבא קדישא אכן הראשה הגאון הגדול מוהרי"ב אלחנן יצ"ו ולא הספיים עמו לבטל הקידושין, ולקול השמועה הזאת נעצבתי ואחרד חרדה גדולה כי אם אני ההדיוט מתמיר והוא מיכל דברי בטלים נגד דעתו העליונה והיו פלא היו.

ארף כי הוא מתמיר חלילה לי להקל לכן שאלתי במכתבי להגאון יחיה יודיעני קושט דברי אמת ורמזתי לו צדדי הקיטר אשר בצירופם וכפי ציור השאלה הסכימה דעתי העניה שאין לחוש להקידושין ואין להצריכה גט כלל תורה היא וללמוד אני צריף על מה אדני הוראתו בקדושה הוטבעו ואחפה לתשובתו לדעת איף לתקן הדבר בס"ד ולא תהנה כשתי תורות ח"ו זה אוסר וזה מתיר.

ובמאי דביני וביני פתבתי לידידי הגאון השואל יחי' שלא ימהר לעשות מעשה עד שאקבל תשובת הגאון פחד יצחק יצ"ו ואלה דברי תשובתו כבוד ידי"ן וכו' כקש"ת מוהר"ר חיים חזקיהו מדיני בק"ק קראסוב באזאר וכו' אחדשה"ט באהבה רבה מכתבו היקר הגיעני והנני להשיבו כי כל יעלה על לבבו שום חשש כלל כי יכול להיות שלא רציתי להנדקם להענין של הקידושין מחמת איזה טעם ובטח כי כת"ר הורה יפה לדינא ואנכי לא יצאתי להורות להענין הזה ובנדאי אין להרהר על הוראתו כלל וכל יעלה עליו שום חשש כלל וה' עמו בכל ענייניו ויצליחו בטוב בכל אשר יפנה כחפצו ונפש ידידו דושוט"ו ומכבוד באמת יצחק אלחנן החופ"ק הג"ל (קאונא): וכתב לי עוד במכתבו הג"ל אודות ספרו שו"ת עין יצחק שייצא לאור בקרב ימים וכו' ומאד שמחתי על דברי תשובתו אכן נודע הדבר ששקר בפי הפותב אלי בשמו והדין אמת שאין לנו לחוש לקידושין אלו כלל.

שוב קבלתי מכתב מידידי הגאון מאריה דהאי עובדא יצ"ו ובו פתוב שהגאון ריצ"א עליון יצ"ו הספיים ג"כ להיתרא ושהעידו לי שקר בשמו וכו' האל תברך יצילנו משגיאות ויראנו מתורתו הקדושה נפלאות נס"ו ולמודעי אני צריף כי במכתבי הראשון לידידי הגאון מאריה דהאי עובדא יצ"ו תמהתי עליו שלא הזכיר בקונטרסו היקר מה שיש לדון בנדון זה פדין מרומה להצריף דרישה וחקירה כד"ן ממש באיזה יום באיזו שעה וכו' ובענין זה רשום אצלי בקונטרס זכרונתי במערכת קידושין ואיה"ש אבאר זאת בקונטרס אסיפת דינים בס"ד: סימן עו (מקונטרס הפללים מערכת העי"ן אות פ"ו).

עו עשה דוחה ל"ת. הג' ישועות יעקב בחאה"ע סי' קס"ד בפי' הקצר סק"ה פתב להכריח מדברי התוס' יבמות ב' ע"א ד"ה ואחות אשתו דלא אתי עשה ודחי ל"ת שיש בו פרת מדק"ל גבי נדה ולא תירצו דאתי עשה וכו' ואיסור אשת אח כפר כ' התוס' דמצינתה בכף שאני.

ועפ"י"ז השיג על הרט"ז שכ' דיבום אינו דוחה איסור גדה משום דאפשר להמתין עד שתטהר, דת"ל דאין ע' דוחה פרת עי"ש ד"ק, ותמוהים בעיני דערכיה ערבא צריף ואימור דמאי דפשיטא להתוס' וכ"כ הרא"ש שם דאיסור גדה אינו נדחה מפני יבום היינו מטעמיה דרב ט"ז משום דאפשר להמתין, ומנ"ל דלא דחי ל"ת שיש בו פרת, ומ"ש בשם תוס' דמצותה בכך שאני דברי התוס' הם בד' ג' ע"ב ד"ה ל"ת שיש בו פרת עי"ש, וכ"ז לפי השקו"ט שבש"ס.

אמנם לקושטא אפשר דגם בל"ת שיש פרת אמרינן אתי עשה וכו' וכדס"ל להגר"ש בלשון לימודים ש"ג מדאמרינן שם בד' ז' ע"א מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא עי"ש הו"ד ביד מלאכי סי' ד"ן. ואמת דהתוס' נבחים ד' צ"ז ס"ל דלא אמרינן אתי עשה ונדחי ל"ת שיש בו פרת כמ"ש הג' זה הי"מ גדול שם עיש"ב.

מ"מ הרט"ז הוצרך לטעמו לנישב גם לדעת הגר"ש הנ"ל דס"ל דדחי ל"ת שיש בו פרת וק"ל. ועוד תמיה לי דהיה לו להביא דברי התוס' יבמות ד' ו' ע"א ד"ה שפן וכו', דמבואר מדבריהם באר היטב דס"ל דלא אמרינן אתי עשה ונדחי ל"ת שיש בו פרת, והיה לו להביא דברי התוס' הללו ולהחזיק קושיתו על הרט"ז, גם מדברי רש"י לפי מה שהבינו התוס' מדבריהם, וכ"ש למ"ש הג' מלא הרועים במ"ע עשה דוחה ל"ת אות כ"ט דגם רש"י מודה דגם בהכשר מצנה לא אמרינן דדחי ל"ת שיש פרת כיעי"ש, וע"ע מלא הרועים שם אות כ', ודוק: ומה מאד תמיה לי על שני המאורות רבנים גדולים יד מלאכי ומוהר"ח מודעי שהביא שם שכ' דדעת התוס' דלמסקנא לא אתי עשה ונדחי ל"ת שיש בו פרת והוצרכו להביא מתוס' נבחים הנ"ל ולא זכרו שרים שכ"כ התוס' בפירוש בסוגיא דיבמות ד' ו' ע"א הנז"ל כאמור וצל"ע ועיין תפארת ישראל בפ"ב דפסחים מ"ו או"ק מ"ט בטעמא דמתני' אבל לא בטבל כ' בפשיטות דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו פרת, והוסיף דכן נמי אינו דוחה ל"ת שיש בו מיתה בידי שמים.

ומה שציין לשו"ת שאג"א לפי הנראה הוא בסי' צ"ו עי"ש בד"ה נעתה וכו' שכ' דגם ל"ת שיש בו מיתה בידי שמים אינו דוחה והסביר הטעם וכ"כ בשו"ת שו"מ מ"ק ח"א סי' קמ"ג סוד"ה והנה במה, ומדברי מרן מוהריט"א בס' שמחת יו"ט סי' מ"ב ה"ד הרב פתח הדביר בח"ג ד' שי"ח ע"ב, ונהבאתיו בקונטרס אסיפת דינים במערכת אכילה אות ד' מוכח דס"ל דגם כשיש בו מיתה בד"ש בטבל דאיירי ביה איתה לכולא דאתי עשה ונדחי ל"ת.

וצריף לעיין בגוף ס' הנ"ל דאולי לא מייירי אלא בטבל למעשה עני דאין בו מיתה בידי שמים (עי"ש בשאג"א ד"ה נעתה), והרב אהל יעקב במערכת המ"ם אות י' הביא מ"ש הגר"ש דעשה דוחה ל"ת שיש בו פרת והוא ז' לכתב דלא אמרינן הכי למסקנא דפ"ק דיבמות וכ' שזכור שכ"כ הרשב"א בחי' ליבמות ומני"ר עשה סמוכות לזה מדדחינן בכמה דוכתי הילפותא מק"ו ומבניא, ומה מצינו וכיוצא בטענה מה לדבר זה שיש בו פרת א"כ הכי נמי לענין דחית עשה לל"ת מסתבר לחלק פן ורב גדול אהד יצ"ו הוב"ד בקונץ יגדיל תורה קונטרס ד' ד' ד"ן ע"ג פתב דל"ת דכרת אינו דוחה לכ"ע, וממש"ל מתבאר דאינו מוסכם לכ"ע אלא דלהלכה נראה דנקיטין פן, ומ"מ דברי הרב יצ"ו קשים לענ"ד במה שישב בזה קושית הרב שעה"מ דלב"ש דאית להו איסור הוצאה

ביו"ט פּבֿשפּת לָמָה לֹא גָזְרוּ עַל יו"ט שְׁמָא יַעֲבִירוּ ד"א בְּרַה"ר פּבֿשפּת, וְלִיָּשֵׁב קוֹנְשֵׁי אֵינוֹ פּוֹתֵב הָרַב הַגָּ"ל יצ"ו, דב"ש סְבָרִי בַּמַּס' נִזְיָר ד' כ"ט דְּנִזְיָר אֵינוֹ בְּשַׁאֲלָה, וּמוֹכַח בַּפ"ק דִּבְמֹת דְּאֵי אֲמָרִינֵן דְּנִזְיָר אֵינוֹ בְּשַׁאֲלָה יִלְפִינֵן מִנֵּיהּ דַּעֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וַעֲשֵׂה וּמִשׁו"ה ל"ג לב"ש פְּלוּלָב גַּבִּי יו"ט מִשָּׂא"כ בְּשַׁפְּת דְּאִסּוּר פֶּרֶת אֵין עֲשֵׂה דוֹחָה לַכ"ע אֵלוֹ דְּבָרָיו.

וְאֵנִי עָנִי חִפְשֵׁתִי וְלֹא מַצָּאתִי מ"ש דב"ש סְבָרִי דְּנִזְיָר אֵינוֹ בְּשַׁאֲלָה וְעַם פִּי לֹא רָאִינוּ אֵינוֹ רָאָה מ"מ אַף אִם הָאֲמַת הוּא פֶּן אֵין דְּבָרָיו נְכוּנִים בַּמַּכ"ת, דְּהָא הִחְשֵׁשׁ שְׁמָא יַעֲבִירוּ ד' אֲמוֹת הוּא פְּדִי לְהוֹלִיכוֹ אֶצְל בְּקִי לְהַתְלַמֵּד נְטִילְתוֹ וַא"כ לִיכָא בְּעֵידָנָא וְכָל דְּלִיכָא בְּעֵידָנָא אֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת וְהו"ל לְמִיגְזֹר וְעֵינֵן בְּמָה שְׁצִינְתִּי בְּמַעֲרָכָה זֹו אֹת ל"ז אִם מַה שְׁעוֹסֵק בְּמַכְשִׁירֵי הַמַּצָּוָה חָשִׁיב בְּעֵידָנָא וּק"ל.

וּבְעֵיקָר קוֹנְשֵׁי הַשָּׂה"מ עֵינֵן לְהַרְב טוֹרֵי אֲבָן עַל מַס' ר"ה ל"ד כ"ט ע"ב שְׁכ' דִּיו"ט פִּינֵן דְּאֵין בּוֹ פֶּרֶת וְסָקִילָה לֹא גָזְרוּ מִשָּׂא"כ בְּשַׁפְּת דְּאִסּוּר סָקִילָה שׁוּב גְּדַפְס קוֹנְטְרִיס ה' (מִיגְד"ת הַגָּ"ל). וְרָאִיתִי שָׁם בְּסִי' ט"ן ד' ק"ה ע"א שְׁהוֹשֵׁג עַל זֶה הָרַב הַפּוֹתֵב הַגָּ"ל וְכַתֵּב הָרַב יצ"ו שָׁם דְּמִשְׁמַע דְּהָרִיטְב"א בַּח' לְקוֹדְוֹשֵׁין ד' י"ב (גַּבִּי בְּשִׁבּוּיָה הַקְּלוֹ) ס"ל דַּעֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פֶּרֶת לֹא רָאִיתִי פְּעַת שׁוּם מִשְׁמַעוֹת), וּבְשִׁיטְתוֹ לִיבְמֹת מִשְׁמַע בְּהִקְפָּה וְכו' עִי"ש.

וְהִנֵּה מ"ש דְּבְשִׁיטְתוֹ לִיבְמֹת מִשְׁמַע בְּהִקְפָּה הָרוּאָה דְּבָרֵי הָרִיטְב"א בִּיבְמֹת שְׁהִבִּיאָם הָרַב יָד מְלֶאכֶי שָׁם יִשְׁפּוֹט בְּצִדְקָה דְּכֵן הוּא סְבָרְתוֹ בְּאֲמַת וְכַדְעַת הַתּוֹס' שְׁהִבִּיא בִּינְד מְלֶאכֶי, וְלָכֵן אַף דְּהָרַב מוהר"ח מוֹדְעֵי פֶּתֵב לִיָּשֵׁב דַּעַת הַגַּר"ש מ"מ פִּינֵן דְּהַתּוֹס' וְהָרִיטְב"א סְבָרִי דְּאֵינוֹ דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פֶּרֶת הֵכִי נְקִיטִינֵן וּמַה גַּם לַמ"ש בְּאֵהֶל יַעֲקֹב דְּגַם הָרִשְׁפָּ"א סוֹבֵר פֶּן כַּמִּש"ל גַּם בַּס' בְּנֵן שְׁלָמָה (הוֹבָא לְאִישֵׁי כ"ג הַגָּאוֹן מוהר"ש"ך יצ"ו בְּתַשׁוּ" סִי' ג' פֶּתֵב ג"כ דְּקִי"ל לְהַלְכָה דְּאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פֶּרֶת וּשְׁקו"ט בְּפִלְפוּל וְחִרְפּוֹת לָהּ נָא רָאָה וְכ"כ שָׁם בְּסִי' י' (בַּד"ה וְלַעֲנֵן הַמְּנַהֵג) דְּאֵין עֲשֵׂה דוֹחָה ל"ת שְׁיֵשׁ בּוֹ פֶּרֶת וְעֵינֵן בְּמַחְבְּרַת תּוֹרָה מַצִּיּוֹן שְׁנָה א' חוֹבְרַת א' סִי' כ"ו: סִימֵן עַז (מְקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים מַעֲרַכַת הַפ"ה אֹת ל"ח) עַז פְּדִיּוֹן שְׁבוּיִם דְּקִי"ל דְּאֵין פּוֹדִין אֹתָם יוֹתֵר מְפָדִי דְּמִיָּהם פֶּתֵבְתִּי בְּמַעֲרַכַת הָאֵל"ף אֹת קכ"ט דְּנִלְע"ד פֶּשׁוּט דְּהִיכָא דְּאִיכָא סְפַנַת גְּפָשׁוֹת פּוֹדִין יוֹתֵר מְפָדִי דְּמִיָּהם כַּמ"ש הַתּוֹס' שְׁהִבִּיאִי שָׁם וְאַף לְשִׁינּוּיָא בְּתַרָּא דְּמִשׁוּם שְׁהִנָּה מוֹפְלָג בְּחֻכְמָה פֶּתֵבְתִּי דְּאֵין פּוֹנְתָם דָּאִם אֵינוֹ מוֹפְלָג בְּחֻכְמָה אַף בְּמִקּוּם סְפָנָה אֵין פּוֹדִין אֶלָּא פּוֹנְתָם דָּאִם אֵין סְפָנָה שְׁרִי מִשׁוּם מוֹפְלָג בְּחֻכְמָה עִי"ש.

שׁוּב רָאִיתִי שְׁאֵין הַדְּבָר פֶּשׁוּט לוֹמֵר פֶּן דְּהָרַב פֶּתְחֵי תְּשׁוּבָה בַּחִיו"ד סִי' רב"ן סק"ד הִבִּיא בְּשֵׁם הָרַב נַחֲלָה לִיהוֹשֻׁעַ סִי' ה' שְׁכ"כ הַר"ב יָד אֵלִיָּהוּ פֶּתֵב דְּאֵפִילוּ בְּעוֹמֵד לְהָרִיגָה אֵין פּוֹדִים יוֹתֵר מְפָדִי דְּמִיּוֹ וְאָמַר דְּתִירוּצָא קָמָא שְׁבַתּוֹס' לֹא קָאִי אֵלִיכָא דְּאֲמַת (סְפָרִים אֵלוֹ אֵין נְמַצָּאִים אֶצְלֵי לַעֲיִין בַּדב"ק) וְשְׁכ"כ מוהר"ם מְלוּפְלִין סִי' ט"ו וּשְׁבַבִּי"ה בְּשֵׁם הַג' מוהר"ש"ק פֶּתֵב שְׁנַעֲלָם מְמַנּוּ דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּגִטִּין דָּאִם בְּקָשׁוֹ לְהָרְגוֹ פּוֹדִין וּשְׁבַבִּי"ה הִבִּיא רָאָה לְזֶה שְׁהָרִי הַמַּעֲלִים עֵינֵינוּ מְפָדִיּוֹן שְׁבוּיִם עוֹבֵר עַל לֹא תַעֲמוּד עַל דָּם רַעְוָה וְקִי"ל דְּחִיָּב לְבַזְבֹּז פֶּל מְמוֹנּוֹ שְׁלֹא לַעֲבֹר עַל ל"ת וְהָרַב פ"ת דְּחָה רָאָה זֹו לְפִי מ"ש בַּחו"י וּפְרַמ"ג דְּדוֹקָא שְׁלֹא לַעֲבֹר אֶל"ת עַל יָדִי מַעֲשֵׂה חֲטָיִב לְבַזְבֹּז פֶּל מְמוֹנּוֹ וְהָבָא שְׁהוּא בְּשׁוֹאֲת"ע אֵינוֹ חֲטָיִב לְבַזְבֹּז וְשׁוּב פֶּתֵב דְּהָרַב כַּנִּי"ח הַשִּׁיג עֲלֵיהֶם דְּתִירוּצָא דְּסְפַנַת גְּפָשׁוֹת

לא שינה אלא לטעמא דדוןחקא דצבורא אבל לטעמא דלא ליגברו וליתו הסברא בהיפך דאם בספנה יפדו ירצו להרוג את השבויים וכו' ע"ש.

נמצא שדבר זה שנוי במחלוקת בין הרבנים וחי'דוש הוא שלא זכר הרב פ"ת דברי הגהת שו"ת צ"ץ סי' כ"ח שהבאתי במערכת האל"ף הנ"ל ע"ש. ויותר תימה שלא ראה דברי הרש"ל ב"ם ש"ש פ"ד דגטין סי' ס"ו שכתב דהאיךנא אנשי גומלי חסדים בערי תוגרמה פודים השבויים יותר ויותר מקדי דמיהם וכו' והיינו דמנוותרין אדוןחקא דצבורא שלהם וכו' גם אם לא יפדו אותם איפא למיחש לרוע לבם שלא יהרגו אותם ובספנת נפשות פודין יותר מקדי דמיהם עיין לקמן סי' ע"א (צ"ל ע"ב) ע"כ נדבה לבם בגופם וממונם לפדות השבויים וסייעתא דשמאי עמהם עכ"ל ובסי' ע"ב דשקו"ט בדין אם פודין את השבויים כמה פעמים כתב וז"ל עוד שמעינן מהאי סוגיא היכא דהוא ספנת נפשות פודין אותו אפילו כמה פעמים וכן איתא להדיא בטור ונראה בעיני פשם שספנת נפש ביטל הא דאין פודין פששנה ושלשה"ה נמי ביטל הא דאין פודין השבויים יותר מקדי דמיהם וכן המנהג עכ"ל, הרי מפניש דעתו דבמקום ספנה פודין יותר מקדי דמיהם.

גם הרב מוהריק"ש בס' ערוך לקחם בסי' רנ"ב הביא דברי התוס' הנ"ל דבמקום ספנה פודים: ומה שדחה הרב פ"ת ראית הרב בית הלל עפ"י סברת החו"י ופמ"ג וכו' הגה לפי מה שהבאתי במערכת הלמ"ד אות ק"ז הובא בקונטרס זה בסי' ט"ל) אמבוקא דרבנן שלמים וכן רבים דנקטי דגם שלא לעבור אל"ת בשב ואת"ע חייב לבזבז כל ממונו וכמה פוסקים כתבו דגם שלא לעבור אל"ת דרבנן צריף לבזבז כל ממונו וכו"ש לדידהו דשלא לעבור על איסור תורה אף שהוא בשב ואת"ע חייב לבזבז כל ממונו הגה לפי זה ראית הרב בי"ה חוזרת ונראית כמוכן.

אלא דבענייני לא זכיתי להבין דברי הרב בי"ה דהוא בא להכריח כסברת התוס' דבמקום ספנה פודים יותר על פדי דמיהם. ולפי הוכחתו יהיה הדין גותן פן גם פשאין ודאי ספנה שיהי הא דמעלים עיניו מפדיון שבויים עובר על לא תעמוד על דם רעה בכל סתם שבוי הדין הוא פן ובכל זאת לא חשו חז"ל לזה וגזרו ותקנו שאין פודים יותר על פדי דמיהם שחשו לתקון העולם יותר ממה שהיה להם לחוש שלא לעמוד על דם שבוי זה וא"כ אין מזה הכרח דבמקום ספנה לא תקנו פדי שלא לעבור על ל"ת ע"ד רעה שיהי גם בסתם שבוי איפא משום ל"ת ע"ד רעה ותקנו.

והרב פן אברהם בפרשת ראה ד' קט"ו ע"ג הביא דברי התוס' דבדאיפא ספנה פודים והוקשה לו ממ"ש בפרק השולח ד' מ"ה ע"א דאיבעיא לן טעמא מאי אין פודין יותר על פדי דמיהם משום דוןחקא דצבורא או משום דלא ליגברו וליתו ת"ש דלוי בר דרגא פרקה לברתיה בתליסר אלפי זוזי ודחי אביי דילמא שלא ברצון חכמים עבד ואם איתא דכי איפא ספנה פודים הו"ל למידחי דבעובדא דלוי הנה ספנה דאין לומר דקי"ל להש"ס דלא הנה ספנת נפשות דהא מתשובת אביי משמע דלא הנה קי"ל היכי הנה עובדא מדקאמר מאן לימא לן דברצון חכמים עבד עכ"ל ואיני מבין בענייני היכי מוכח דלא הנה קי"ל להש"ס דלא הנה ספנה דאימור דהנה קי"ל דלא הנה ספנה ולא הנה קי"ל אם ברצון חכמים או לא עוד הכריח שם דלא כסברת התוס' הנ"ל מהא דאמרינן בפ"ק דב"ב ד' ט' מנא הא מילתא דאמור רבנן פדיון שבויים מצוה רבה וכו' שבי כולוהו איתנהו ביה הרי

דָּקֵל הַשְּׁבוּיִם בְּחֻזְקַת סִפְנַת נֶפֶשׁ וּאִפִּי"ה אָמְרוּ אֵין פּוֹדִים אֶת הַשְּׁבוּיִם וְכוּ' וְכֵן דִּקְדַּק מְדַבְּרֵי הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ח מֵהִלְכוֹת מַת"ע דִּין יו"ד שְׁאֲחֵר שְׁפַתְבּוֹ שְׁכַל הַשְּׁבוּיִם הֵם בְּחֻזְקַת סִפְנַת נֶפֶשׁוֹת פְּתַב דְּאֵין פּוֹדִין הַשְּׁבוּיִם יוֹתֵר עַל כְּדֵי דְמִיָּהֶם דְּמוּכַח דְּאָף דְּאִכָּא סִפְנַת נֶפֶשׁוֹת אֵין פּוֹדִים אוֹתָם יוֹתֵר ע"כ דְּמִיָּהֶם וְלַעֲנֵי"ד אֵין מְזַה כ"כ הִכְרַח וּבּוֹדַי דְּלֹא נֶעְלַם מִרְבוּתֵינוּ הַתּוֹסְפוֹת תְּלִמוּד עֲרוּף דְּשָׁבִי פְּוִלְהוּ אֵיתְנָהוּ בְּיָה אֵלָא דְּבַכְל זֹאת סְבָרֵי דְּנֻדַּי סִפְנָה שְׁאֵנִי וְלֹא דְּמִי לְמַה שְׁאֵינוּ אֵלָא חֻזְקַת סִפְנָה בְּלַבַּד וְכִינּוּ דְּעֵיָקֵר הַדְּבָר הוּא תְּקַנְתָּא דְּרַבְּנָן הָבוּ דְּלֹא לוֹסִיף עָלֶיהָ וְדוֹקָא בְּסִתְּמָם שְׁבוּי דְּאֵינוּ וְדַאי גְּמוּר דְּאֵית בְּיָה סִפְנַת נֶפֶשׁ הוּא דְּתַקּוּן.

וְהֵבִיא עוֹד מ"ש הָרַב בֵּית הַלֵּל לְהוֹכִיחַ כְּסִבְרַת הַתּוֹס' מִדְּקִי"ל דְּהַמְעָלִים עֵינָיו מִפְּדִיוֹן שְׁבוּיִם עוֹבֵר בַּל"ת וְצָרִיף לְבַזְבּוֹז כָּל מְמוֹנּוֹ וְכוּ' וְדָחָה דְּבָרָיו בְּטוֹב טַעַם דְּמ"ש דְּהַמְעָלִים עֵינָיו עוֹבֵר בַּל"ת הֵינּוּ בְּמַעְלִים לְגַמְרֵי אוּ שְׁאֵינוּ מְשַׁתְּדֵל עִמּוֹ כְּדֵי חִיּוּבוֹ אֲבָל כְּשְׁאֵינוּ מַעְלִים כְּדֵי חִיּוּבוֹ דְּהֵינּוּ כְּדֵי דְּמִיּוֹ וּמַעְלִים מִיּוֹתֵר מְכַדֵּי חִיּוּבוֹ אֵינוּ עוֹבֵר וְכוּ' וְעַל הַשְּׁגָתוֹ עַל מוהר"ם מְלוּבָלִין שְׁנַעְעֵלֵם מִמְּנוּ דְּבָרֵי הַתּוֹס' הַשֵּׁיב דְּמִדְּהַשְּׁמִיטוּ הָרֵא"ש וְהָר"ן תִּירוּץ זֶה שְׁבַתְּוֹס' (דְּמִשׁוּם סִפְנָה שְׁרִי) וְכַתְּבוּ הַתִּירוּץ אַחֵר שְׁבַתְּוֹס' מִשׁוּם דְּמִפְּלֶג בְּחֻזְקָה וְכוּ' מוּכַח דְּלֹא סְבָרֵי בְּזֶה כְּהַתּוֹס' וּמְסִיק דְּדָבָר זֶה הוּא מִחֻלּוֹקַת בֵּין הַפּוֹסְקִים אַתּוּד"ק וְלִפִּי הַנֶּרְאָה פְּוִנְתּוֹ לִיְשֵׁב הַשְּׁגָתָה ג' שְׁהֵבִיא בְּבִי"ה עַל מוהר"מ"ל שְׁנַעְעֵלֵם מִמְּנוּ דְּבָרֵי הַתּוֹס' בְּשִׁנְאָמֵר דְּאָף דִּיְצִיבָא מִקְלָתָא דְּהֵקָא סְבָרֵי הַתּוֹס' מ"מ הָרַב מוהר"מ"ל פּוֹסֵק כְּהָר"ן וְהָרֵא"ש דְּמוּכַח דְּלֹא סְבָרֵי כְּהַתּוֹס' וְלַעֲנֵי"ד אֲפַתִּי לֹא אִיפְרַק מִחֻלּוֹשָׁא שְׁהָרֵי הָרַב מוהר"מ"ל פְּתַב שֵׁם בְּזֶה הַלְשׁוֹן וְלֹא יִדְעַתִּי מֵהֵיכָא תִּיתִי שְׁיֵהִיו מְחַוְּבִים לְפָדוֹתוֹ יוֹתֵר מְכַדֵּי דְּמִיּוֹ דְּמֵאֵי שְׁנָא מְשַׁאֵר שְׁבוּיִם וְאֵי מִשׁוּם שְׁמַבְקָשִׁים לְהַרְגוֹ לֹא מִיְשַׁתְּמִיט שׁוּם פּוֹסֵק לְכַתְּוֹב וְלַחֲלַק שְׁאֵם רוֹצִים לְהַרְגוֹ שְׁמַחְוְבִים לְפָדוֹתוֹ יוֹתֵר מְכַדֵּי דְּמִיּוֹ וְלֹא פְּתַבוּ אֵלָא שְׁאֵם מְבַקְשִׁים לְהַרְגוֹ פּוֹדִים אוֹתוֹ אֲפִילוּ לְאַחֵר שְׁשִׁנָּה וְשִׁילֵשׁ עַכ"ל וְאֵם הָרַב מוהר"מ"ל רָאָה אוּ יִדְעַת סִבְרַת הַתּוֹס' אֵלָא דְּנִדְחָה קָרִי לֵה מִפְּחַ דְּבָרֵי הָרֵא"ש וְהָר"ן מֵהַ הַלְשׁוֹן אוֹמֵרֵת דְּלֹא מִיְשַׁתְּמִיט שׁוּם פּוֹסֵק וְכוּ' וְהֵלֵא רְבוּתֵינוּ הַתּוֹסְפוֹת פְּתַבוּ כֵּן וְהָכִי הוּ"ל לְמַכְתַּב אַף דְּהַתּוֹס' פְּתַבוּ כֵּן מ"מ הָרֵא"ש וְהָר"ן לֹא סְבָרֵי הָכִי וְנִקְיִטִינוּ כְּוִתִּיָּהוּ אֵלָא וְדַאי נֶרְאָה דְּנַעְעֵלֵם מִמְּנוּ דְּבָרֵי הַתּוֹס' וְזֶה מִן הַתִּימָה וְכֵן תְּמַה עָלָיו הָרַב טַל אוֹרוֹת בְּדְרוּשִׁים בְּפָרְשַׁת פִּי תִשָּׂא ד' חִי' ע"ג עִי"ש וְעָלָה בְּדַעַתִּי לֹאמֵר דְּכָל מ"ש הָרַב מוהר"מ"ל הֵינּוּ לַעֲנִין חִיּוּב לְפָדוֹתוֹ וְס"ל דְּמ"ש הַתּוֹס' דְּכִי אִיכָּא סִפְנָה פּוֹדִים ר"ל דְּרִשְׁאִים לְפָדוֹתוֹ דְּבָזָה לֹא תְּקַנּוּ שְׁלֵא לְפָדוֹת יוֹתֵר עַל כ"ד אֲבָל לֹא לַעֲנִין שְׁיֵהִיו חִיּוּבִים לְפָדוֹתוֹ.

אֵלָא שְׁמַלְבַּד שְׁאֵין סְבָרָא זֹו נֶרְאִית בְּעֵינֵי דְּאֵם נִנְיַח דְּכִי אִיכָּא סִפְנָה לֹא תְּקַוּוּן רַבְּנָן שְׁלֵא לְפָדוֹת יוֹתֵר עַל כ"ד מִמִּילָא הָרֵי הוּא בְּרִיא בְּחִיּוּבָא לְהַצִּילוֹ מִן הַסִּפְנָה אַף גַּם הַמְעֵינּוּן בְּגוּף דְּבָרֵי הָרַב מוהר"ם יֶרְאָה דְּכּוֹנְתּוֹ לֹאמֵר דְּלֹא זֹו בְּלַבַּד שְׁאֵין חִיּוּבִים לְפָדוֹתוֹ אֵלָא אַף אֵין רִשְׁאֵין לְפָדוֹתוֹ דְּתַקְנָתָא דְּאֵין פּוֹדֵי יוֹתֵר מְכַדֵּי דְּמִיָּהֶם תְּקַנְתָּא כּוֹלְלַת הִיא בֵּין אֵי לִיכָּא סִפְנָה בֵּין אֵי אִיכָּא סִפְנָה.

וְאַנְכִי לֹא יִדְעַתִּי לְהַבִּין מ"ש הָרַב מוהר"מ"ל דְּלֹא מְצִינוּ שְׁיֵשׁ חִילּוּק בֵּין לִיכָּא סִפְנָה לְאִיכָּא סִפְנָה אֵלָא לַעֲנִין לְפָדוֹתוֹ כְּשִׁנְאָה וְשִׁילֵשׁ וְכוּ' וְהִנֵּה לוֹ לְבָאָר אֵינָה לְחֻלּוֹק לְחֻלּוֹק בְּדָבָר שְׁהָרֵי תְּרַנְיָהוּ תְּקַנְתָּא נִינְהוּ וּמְסַתְּמָא אֵית לָן לְמִימַר דְּכִינּוּ דְּתַקְנָתָא דְּשִׁנְאָה וְשִׁילֵשׁ

נדחית מפני הספנה הכי נמי נדחית מפני הספנה תקנתא דיותר ע"כ דמיהם כמ"ש הרש"ל
הנז"ל ומ"ש עוד הרב בן אברהם שם דהרב באה"ט פיו"ד סי' רנ"ב פתב בשם מוהר"ם
מלוובלין דאם מבקשים להורגו פודים יותר על פדי דמיו וכ"כ הבית הלל ותמה עליו
דסברת המוהר"ם אין לו ישיבה אחת בעולם עם סברת הבי"ה פי הם חולקים עי"ש וכן
תמה עליו הרב פ"ת בסוס"י רב"ן עי"ש עי"ן לקמן (בד"ה ומפל מקום): ומפל מקום אף
שפאמת נראה שערב מוהרמ"ל לא ראה דברי התוס' יש לו רב תנא דמסייע ליה שראיתי
להרב יד שאול בסי' רב"ן שפתב דהרמב"ן דחה סברת התוס' שהרי סתם שבוי נמי הוא
בחוקת ספנה דאמרינן שבי פולהו איתנהו ביה ואפי"ה תקנו רבנן (הרב בן אברהם הנז"ל
פיונה דעתו לדעת הרמב"ן בזה והשיג עמ"ש בבי"ה הנז"ל שלא ראה דברי הרמב"ן
הנז"ל עי"ש שהאריף בפילפול וחרפות גם הרב המפורסם ידידי כמוהרי"ץ פלאג"י
בסה"ב יפה ללב נר"ו עמד בענין זה בח"ג ד' ע"ח אות י"א והביא סברת התוס' דבדאיפא
ספנה פודין יותר ע"כ דמיהם ושכ"כ ביש"ש הנז"ל וישפן דעת הרבנים מוהריק"ש
ומוהר"י מברונא בתשו' סי' רל"ו ובית הלל הנז"ל וכייל בהדיניהו להרב פנסת יחזקאל
סי' ל"ח (ממ"ש הרב פ"ת הנז"ל בשמו מתבאר דאין פן דעת הרב כני"ח ואין ספרו מצוי
אצלי לעיני בן) ושהרב לב מבין בפ"ח מהלכות מת"ע דין י"ג ד' ק"ה ע"א הביא דברי
התוס' לפסק הלכה וכן הביא הרב בית דוד בחיו"ד סי' ק"ך ואף שפתב הרב"ד דמסתמיות
דברי הפוס' שלא הזכירו שאם יש ספנה פודים יותר מפדי דמיהן נראה דלא סל"ה הא
סיים וכתב דסמכו עמ"ש דפודים אפי' כמה פעמים פשיש ספנה וה"ה שפודין יותר מפדי
דמיו פשיש ספנה דלא פהרב יד אליהו שדחה סברת התוס' וכו' דהא שלמים וכן רבים
נקטי פותיהו ומסיק הרב נר"ו דאף דמידי פלוגתא דרבנא לא נפיק מ"מ פיון דחמירא
ספנתא נקיטינן לחומרא ופודין יותר על פדי דמיו פסברת התוס' וחידיוש הוא שפראה
שלא ראה דברי הר"ן שפתב בטעם הראשונים שסתמו ולא כתבו באיזה טעם נקיטינן
משום דכיון דלא איפשיטא בעינין ואיפא למיחש לתקלה אין פודים דשב ואל תעשה
שאני עי"ש וא"כ לדבריו פן יש לנו לומר לענין היכא דאיפא ספנה פיון דפלוגתא
דרבנא היא ואין לנו הכרע הו"ל פלא איפשיטא הבעיא במידי דאיפא למיחש לתקלה
ושואת"ע שאני ואין פודים ולפי הנראה הרב נר"ו סמך עמ"ש הרב בית הלל שפתב בזה
דהוי ספק איסורא ופודים אותו דספק איסורא לחומרא ובפרט במידי דספק נפשות וכבר
עמד ע"ד הבי"ה הרב יד שאול שם וביאר דלא שייך בזה ספק איסורא לחומרא ומ"מ
נלע"ד דכל זה אם הנה ספק שקול אבל לפי מה שרשמתי מתבאר דרובא דרובא נקטי
פסברת התוס' דבדאיפא ספנה פודים יותר מפדי דמיהם ולא מצינו מפונש בדברי גדולי
הפוסקים שאין סוברים פן רק שכתבו איזה רבנים שממה שלא כתבו פן בפירוש מוכח
שאין סוברים פן ולזה כבר דחה הרב בית דוד שסמכו עמ"ש גבי שנה ושילש וכו' ורק
הרמב"ן הוא שפתב מפונש פן ודחה סברת התוס' וגם איזה מרבני האחרונים הנז"ל
סוברים דאין הלכה פסברת התוס' אף רובא דרובא סוברים דכן הלכה וא"כ נראה דמצד
הדין אית לן למינקט הכי ועל מה שהשיג הרב בן אברהם ע"ד הרב באה"ט וכן השיג
הרב פ"ת כמ"ש"ל) ראיתי שם ביפה ללב שפתב דמ"ש הבאה"ט ודוקא שלא בקשו
להורגו וכו' סברא דנפשיה הוא דקאמר דנ"ל דדוקא וכו' ואין פונתו כ"כ הרב מוהרמ"ל
עי"ש ואינו נכון לענ"ד דאין פן משמעות דברי הבאה"ט דא"כ הנה לו לסיים דברי

מוהר"ם דאף אם בקשו להורגו אין פודים אותו ולכתוב ע"ד ולי נראה דאם מבקשים להורגו פודים אותו וכ"כ הבי"ה: סימן עח (מקונטרס הפללים מערכת הצד"י אות יו"ד).

עח צלעות הבהמה מפורסם בכל הפוסקים דצלעות הבהמה הם כ"ב וראיתי במכתב גדול אהד ידידי מןמחה ופקיע הגאון מוהר"ר דניאל פיננבערג יחי' שהביא מ"ש רבינו הא"ז בהלכות טריפות סי' תי"ח דיש לבהמה כ"ג צלעות גדולות שיש בהן מוח וכתב דלפי"ז צריף להגיה במימרא דענלא בר זכאי שהביא הא"ז שם וכצ"ל ברוב צד אהד באותו צד של י"ב נעקר ז (לא כמש"ש נעקרו) וכמ"ש שם בטר הכי או מאותו צד של י"א נעקר ז וזה ברור רק דק"ל חדא דזה הוא נגד כל הפוס' ועוד מדוע לא ציין באיזה צד יש י"א ובאיזה צד יש י"ב ואולי ס"ל דאין לזה צד מיוחד או דמסתמא י"ב מציין אולם העיקר מה שק"ל בד"ק דא"כ מאי פריף הש"ס בטר הכי והביאו גם כן הא"ז שם והא אומר ר"י ברוב ב' צדדין וברוב ב' צדדין א"א דלא קימי חד מנייהו זו כנגד זו יעיי"ש ברש"י ובא"ז ולפי שיטת הא"ז דכ"ג צלעות גדולות יש הלא אפשר ואפשר שיהיו זה שלא כנגד זה עכ"ד נר"ו ואני עני כתבתי לו דחזרתי על כל הצדדים ולא מצאתי בענייני מה להשיב כי אם להגיה בדברי הא"ז כי מלבד קושיותו הסתקה.

אף גם זאת קשה לומר שחולקים במציאות ובפרט במידי דשכיח טובא וכמעט זה כלל שגור בפ"י כל דאין לומר דפליגי במציאות (עיינן מה שרשמתי במער' המ"ם אות קצ"ו) ואם נאמר דכלל הפוסקים רוב הבהמות הן בעלת כ"ב (חוץ ממיעוטא דמיעוטא כפתיב בפוסקים) ולהא"ז רובן ככולן בעלת כ"ג צלעות אין לה מחלוקת במציאות גדול מנה.

ואף גם זאת כל הרגיל בס' הא"ז יעיד כי רבינו הא"ז נמשך על הרוב אחר פירש"י פעם יזכיר שמו בפ"י ופעמים יכתוב סתם לפי שיטת פירש"י וכשנוטה משיטת רש"י עפ"י סברת החולקים עליו או שיטת רש"י לא נראה בעיניו עכ"פ מביא שיטתו וכותב חלקי הסותר אבל שיכתוב סתם היפך דעת רש"י רחוק המציאות לדעתי בס' הא"ז (עיינן בקונטרסי לכללי הפוס' סי' י"א אות מ"ו) וא"כ אחרי שמבואר בדברי רש"י שהן כ"ב צלעות לא הנה שתיק מלהביא דעתו ולכתוב שאין נראה לו כן אלא כ"ג הן וגם גדולי האחרונים שמביאים דברי הא"ז בכל מקום כהרמ"א ודכותיה לא הוי שתקי מהא.

לכן פשוט לענ"ד דטעות הדפוס הוא וכשם שצריף להגיה שנעקר ז' (תחת שנעקרו) כמ"ש מני"ר נר"ו והוא מוכרח צריף להגיה כל הלשון שיהא מכונן לדעת כל הפוסקים ותו ל"מ: סימן עט (מקונטרס הפללים מערכת הקו"ף אות נ"ז).

עט קבלת עדות שלא בפני בע"ד בדבר שהוא אפרושי מאיסורא כתבו הפוסקים בשם הרב המאירי דמותר לקבל עדות שלא בפניו ולפי הנראה אין זה מוספם לכ"ע כמו שיתבאר בס"ד וראיתי להרב כנה"ג בשו"ת בעי חיי ח"מ ח"א סימן כ' בנדון שהב"ד הראשון קבלו עדות על איש אהד שעושה מעשה כיעור חיבוק ונישוק עם אשת איש שכה וגזרו עליו שיעקור דירתו משם והב"ד השני מפקפקים על הב"ד הראשון מפמה טעמים ואחד מהם הוא מה שקבלו העדות שלא בפני הנחשד וע"ז השיב באות ג' ומה שאמרו דכיון דעדות זה נתקבל שלא בפני בע"ד יכולים העדים לחזור בהם לא ידעו ולא יבינו דלא בעינן שתקובל העדות בפני בע"ד אלא בבאים לחייב או לענוש עפ"י אותו העדות אבל לאפרושי מאיסורא לא בעינן בפני בע"ד לכ"ע ומגדולי המורים אמרו

דַּעְדוֹת גִּטִּין אֵין צָרִיף שְׁתַּקְנֹבֵל בְּפָנַי בַּע"ד דַּכ"ע בַּעְלֵי דְבָר נִינְהוּ כִּינּוּן דְּהוּי לְאַפְרוּשֵׁי
מְאִיסוּרָא וְכ"ש בְּנִדּוֹן זֶה דְּהוּי לְאַפְרוּשֵׁי מְמַשׁ מְאִיסוּרָא עַכ"ל וְתַמְיָה לִי בַּמ"ש
דְּלְאַפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא לֹא בְּעִינֵן בְּפָנַי בַּע"ד לַכ"ע וְלִפִּי הַנִּרְאָה לֹא פְּנִילֵי עֲלָמָא מוּדוּ שְׁהָרִי
בַּכְנֵה"ג אַה"ע סִי מ"ב הַגַּב"י אוֹת ע"ח פְּתַב וְנ"ל בְּעִינֵן אִיסוּרִין פְּגוֹן אַם בָּאוּ עֲדִים
וְהַעֲיָדוּ שְׁלֹא בְּפָנַי הָאִשָּׁה שְׁנִתְקַדְּשָׁה לִפ' אוּ שְׁנִטְמָאוּ טְהוּרֹתֶיהּ מִקְבָּלִים עֲדוֹת שְׁלֹא בְּפָנַי
בַּע"ד דְּכִינּוּן דְּהוּי לְאַפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא כ"ע בַּעְלֵי דְבָר נִינְהוּ הָרַב בְּצִלְאֵל בְּסִי י"ז בְּשֵׁם
הָרַב הַמְאִירִי וְכ"כ הַר"י אֲדַרְבֵּי בְּסִי ד' ה' ו' וְר"ט וְשַׁכ"ב וְשַׁס"ט בְּשֵׁם הָרַדְבָּ"ז וְכ"כ
הַר"ש סַקְאָן וְאָחַד קְדוּשׁ בְּתִשׁוּ' כ"י לְמוֹהַר"י בִּי רַב סִימֵן ע"ו וְהָרַדְבָּ"ז בַּח"א סִי נ"ח
וְכ' מוֹהַר"ר גַּבְרִיאֵל הו"ד בְּס' מְשַׁפְּטֵי שְׁמוּאֵל סִי פ"ג שְׁפָן נֶהְגוּ וְכ' מוֹהַר"ש בְּתִשׁוּ'
לְהַאֲה"ע סִימֵן י"ז וּמ"ב דְּדַעַת נִכּוֹן וְיֵשׁ חוֹלְקִים וְסוֹבְרִים שְׁאֵף בְּעִינֵי קִידוּשֵׁין אֵין
מִקְבָּלִים עֲדוֹת שְׁלֹא בְּפָנַי בַּע"ד הָרַב בְּצִלְאֵל סִי ה' וְזֶה נִרְאָה דַּעַת הָרַמ"א שְׁהִבִּיא הָרַב
מוֹהַר"ש שְׁלֹום בְּתִשׁוּ' כ"י וְכ"נ מְדַבְּרֵי רַשְׁד"ם חַאה"ע סִי פ"ח וְר"ז וּמְדַבְּרֵי הַרַש"ך
ח"א סִי כ"ט וּמְדַבְּרֵי הַר"ח בְּאַסְאֵן הו"ד בְּמִקְוֹמוֹ הַנ"ז וּמְדַבְּרֵי מְשֻׁאֵת בְּנִימִין סִי ק"ו
וּמוֹהַר"ם דִּי בּוּטוֹן סִי יו"ד וּבְבִיאָוֹר פְּתַב רַשְׁד"ם בְּחֻלְקֵי הַנ"ז סִי כ"א וְנו"ן דְּאֵין הַפְּרָשׁ
בֵּין שְׁאָר אִיסוּרִין לְדִינֵי מְמוֹנוֹת וְכ"כ מְשַׁפְּטֵי שְׁמוּאֵל בְּסוּף סִי קכ"ז דַּעְדוֹת קִידוּשֵׁין
שְׁנִתְקַבְּלֵי שְׁלֹא בְּפָנַי הָאִשָּׁה שְׁחוֹזְרִים הָעֲדִים וְעִינֵן בְּס' מ"ץ ח"א סִי ע"ד וּבְס' פ"מ סִי
כ"ט עַכ"ל הַגָּף רֹאָה שְׁמִנִּיר גּוֹפִיָּה בְּס' כְּנֵה"ג הִבִּיא בְּזֶה מַעֲרָכָה מוּל מַעֲרָכָה וְא"כ יֵשׁ
לְתַמְיָה עַמ"ש בְּתִשׁוּ' הַנ"ל דְּבְאַפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא לַכ"ע מִקְבָּלִים עֲדוֹת שְׁלֹא בְּפָנַי בַּע"ד
וְחִידוּשׁ הוּא שְׁלֹא הַזְכִּיר בַּכְנֵה"ג מ"ש הָרַב מוֹהַר"ם אֶלְשֵׁיף בְּתִשׁוּ' סִי ק"ד בְּשֵׁם הָרַב
מוֹהַרִּיב"ל בַּמ"ב סִי ח' שְׁהִבִּיא תִּשׁוּ' הַרְשֵׁב"א שְׁנִרְאָה מִמֶּנָּה דַּא"צ קַבְּלַת עֲדוֹת בְּפָנָיו
אַלָּא בְּמִמּוֹן וְשְׁהִרַב מוֹהַרִּיב"ל מְסִיק דְּהוּיָא סְפַק מְקוֹדְשֵׁת וְשִׁהֲרַא"ם פְּתַב דְּגַם בְּקִידוּשֵׁין
בְּעִינֵן בְּפָנָיו וְדַעַת מוֹהַר"ם א"ש נִרְאָה דְּהוּיָא סְפַק מְקוֹדְשֵׁת כִּיעִי"ש וְיַמָּה שְׁפַתְבַּ בְּשֵׁם
הַר"י אֲדַרְבֵּי בְּשֵׁם הָרַדְבָּ"ז מְלַבֵּד הַמְקוֹמוֹת שְׁצִינֵן מְצִאתִי עוֹד שַׁכ"כ בְּסִימֵן רַכ"ו בְּשִׁמּוֹ
וְשֵׁם הִבִּיא תִּשׁוּ' הַרְשֵׁב"א (שְׁלִפִי הַנִּרְאָה לְתִשׁוּ' זוֹ כִּינּוּן הָרַב מוֹהַרִּיב"ל שְׁהִבִּיא מוֹהַר"ם
אֶלְשֵׁיף הַנְּל) וְסִימֵי הָרַב מוֹהַרִּיא"ד וְנ"ל הָרִי שְׁפַתְבַּ שְׁבִין הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה בְּעִינֵן אִיסוּר
מִקְבָּלִים עֲדוֹת שְׁלֹא בְּפָנַי בַּע"ד אִפִּי לְקוֹלָא לְהַתִּיר א"א לְעֲלָמָא כ"ש בְּנִדּוּ"ד דְּהוּי
לְחוּמְרָא לְחוּשׁ לְאוֹתָם הַקִּידוּשֵׁין עַכ"ל וְהָאִרְיָה בְּכָל זֶה הָרַב מוֹהַר"י חֲאֲנַדְאֵלִי (בְּשׁוּ"ת
פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ) סִי י"ו ד' ק"י ע"ב וּבַע"ג הִבִּיא מַה שְׁהוֹכִיחַ הָרַב מוֹהַר"י אֲדַרְבֵּי מְתִשׁוּ'
הַרְשֵׁב"א כְּנִז"ל וְדַחָה רְאִיתוֹ וְכַתְּבַ בְּשֵׁם הָרַב מוֹהַרֲאֲנ"ח ח"א סִי ס"ח דְּמִפִּי סוֹפְרִים
וְסוֹפְרִים מְקוֹבֵל וְכ"כ בְּשֵׁם הָרַדְבָּ"ז וְשְׁאָר גְּדוּלֵי עוֹלָם דְּבַעֲנִינֵי אִיסוּר מִקְבָּלִים שְׁלֹא
בְּפָנַי בַּע"ד דַּכ"ע בַּע"ד הֵם בֵּין לְהַחְמִיר בֵּין לְהַקְלֵל דְּזִיל בְּתַר טַעְמָא.

וְהִבִּיא עוֹד שְׁפָן פֶּשֶׁט הַמְנַהֵג לְקַבֵּל עֲדוֹת קִידוּשֵׁין שְׁלֹא בְּפָנַי הָאִשָּׁה וְעוֹד הִבִּיא דְּבָרֵי
הַרְבָּנִים הַרַא"ם בַּח"א סִי נ"ד וּמוֹהַרִּיב"ל בְּכַמְהָ תְּשׁוּבוֹת בְּעִינֵן זֶה וּמְסִיק (הָרַב
מוֹהַרִּי"ח) דַּמ"מ מִיָּדִי מְחַלְקֵת יִשְׁנָה לֹא נִפְיָק וְאִם כְּבָר נִתְקַבְּלַת הָעֲדוֹת אֵין לְעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה
עַפ"י אוֹתָהּ הָעֲדוֹת וְצָרִיף לְהַעֲיִד עוֹד בְּפָנַי בַּע"ד עִי"ש וְא"כ כִּינּוּן שְׁשׁוּנֵי בְּמַחְלֻקַת הַדְּבָר
תְּמוּהָ אִיף פְּתַב בְּבַע"ח דַּלְכ"ע מִקְבָּלִים מְשׁוּם אֶפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא וְצָרִיף לְדַחֵק שְׁפִנְתוֹ
דְּאֵף דְּבַעֲלָמָא כ"ע מוּדוּ דְּבַעֲנֵן בְּפָנַי בַּע"ד מ"מ בְּאַפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא אֵינוּ מוֹסְפָם לַכ"ע
אַלָּא שְׁנוּי בְּמַחְלֻקַת שְׁמַגְדוּלֵי הַמּוֹרִים אֲמָרוּ וְכו' עוֹד יֵשׁ לְפַקְפַק עַמ"ש בְּתִשׁוּ' בַּע"ח

הנ"ל דינש לומר דאף לדעת הפוסקים דמקבלים עדות שלא בפני בע"ד משום אפרושימאסורא היינו דוקא כשאין בזה שום עונש להבע"ד כגון שמעידים על האשה שנתקדשה או שאומר נטמאו טהרותיו שאף שמזה נמשך הפסד לחברו מ"מ אין זה בתורת עונש ואין לו שום בןשית ופגם דכשם שכתבו הפוסקים דלפסול אדם אחר מאומנתו אין מקבלים שלא בפניו משום אפרושימאסורא הכי נמי אפשר לומר בנדון זה דמה לי דינא רבה או דינא זוטא כיון שיש לו בזה בןשית ופגם שמחמת שמאמינים לדברי העדות גוזרים עליו לעקור דירתו משם נראה דלכתחלה צריך לקבל העדות בפניו ומצאתי בתשו' רב גדול בדור שלפנינו בשנת תקס"א הרב מוהר"א בן אלויליא הובאה בס' מים החיים בחאה"ע סי' ה' שהביא מ"ש הרב בעי חיי בתשו' הנ"ל.

להאמין בנדונו העדאת עד אחר עפ"י מ"ש הסמ"ג דאף ע"ג דאסור להעד להעיד יחידי כי היא דטוביא חטא וזיגוד מינגד מ"מ: משום אפרושימאסורא שרי ועפ"י עדות אותו העד גזרו בנדונו על הנחשד לעקור דירתו משכונתה וע"ז האריך לתמוה עליו דלא יתכן לענוש עפ"י עדות ע"א משום אפרושימאסורא וכן פסק בנדון שאלתו שא"א נחשדה עם חמיו עפ"י עדות ע"א בנישוק וחיבוק דאי אפשר לגזור עליה שתתרחק מבית חמיה שיש לו בזה בןשית ופגם וכו' עי"ש דב"ק ונראה דלפי זה גם לענין קבלת עדות שלא בפני בע"ד אף למ"ד דמשום אפרושימאסורא שפיר דמי מ"מ בכה"ג דאית להו בןשית ופגם חשיב זה עונש ואין לקבל העדות שלא בפניו: וכתב הרב כנה"ג בח"מ סי' כ"ח הגב"י אות ס"ח דאפי' לדעת ראב"ן וראב"ה דסברי דעדות שנתקבל שלא בפני בע"ד מהני כדיעבד היינו דוקא בענייני ממון אבל לא לענין לפסול איש מחזקת פשרותו רש"ל בתשו' סי' י"א וסי' ל"ג מוהרמ"א סי' י"ב עכ"ל דברי הרמ"א הם שם בראש הסי' שאחר שכתב דאף שכתב המרדכי בשם ריב"ן להכשיר כדיעבד (כשנתקבל שלא בפני בע"ד) לענין הלכה יש לסמוך אדברי הפוסלים דהווי רובא ובתראי סיים ואף לדברי ריב"ן ה"ד בממון הקל וכן מ"ש מוהר"י בפסקיו דבמקום אלם דדחלי מיניה גובין לכתחלה שלא בפניו ה"ד בענין ממון כמ"ש הוא בעצמו מטעם הפקר ב"ד אבל לאפקועי אשה מבעלה בעדות שלא בפניו פשיטא דלא מהני פלל וכו' עכ"ל וזה שכתב הרב כנה"ג בשמו דלפסול איש מחזקת פשרותו לא מהני לא ראיתי שכתב שם לשון זה אלא שנראה שפונתו דכשם שכתב דלא מהני פלל להוציא האשה מחזקת בעלה הכי נמי לא מהני אם בא להוציא האיש מחזקת פשרותו גם רש"ל בתשובתו הרמ"א סי' י"ג אחר שהאריך דלא קי"ל כריב"ן וראב"ה דמכשירי כדיעבד פתב (בסיף ד"ה הדרה השני) ואף א"ת להחמיר ולומר דהלכה דקבלת עדות שלא בפניו הוי עדות כדיעבד מ"מ אינו אלא בממון ומטעם הפקר ב"ד וכו' משא"כ לאסור אשה לבעלה ולפוסלה דדמי לדיני נפשות וכו' עכ"ל וישם בהגהות הטור אות ס"ח כשהביא תקנת הגאונים דבקטטות וריבות מקבלים שלא בפני בע"ד פתב שכ"כ רש"ל בסי' י"א ול"ג בשם הגמ"ר דריבות וקטטות בענין שאין בו דררא דממונא ואין בו ענין פסול מקבלים וכ"כ הר"ר נפתלי בשו"ת הרמ"א סי' י"ג וכ"כ במפה וכתב ודוקא כשאין הב"ד רוצים וכו' אבל פשרוצים להעניש אחר מהם אין לקבל עדות אלא בפניו עכ"ל הנה מתבאר מדברי רבנו קדישי הנז"ל דמה שנתמצא בפוסקי' להקל בקבלת עדות שלא בפניו או לענין דיעבד.

או משום אלקמות הבע"ד או משום קטטות ומריבות לא נאמרו דבריהם אלא פשאינ פאים לענוש ולפסול איש מחזקת פשרותו אבל להוציא איש מחזקת פשרותו אין להקל: והרב עבודת הגרשוני בסי' ג' בנדונו שהיו רוצים לפסול את העד מחמת שהעידו עדים עליו שעבר על השבועה כתב ואין ממש בהגדת עדות אלו כיון שהיה שלא בפני בע"ד שפבר פסקו רוב הפוסקים שאפילו בדיעבד אין פוסקים עפ"י עדים שהעידו שלא בפני בע"ד ולא פדעת ראב"ה וראב"ן שפסקו שדיעבד דנים עפ"י נאפי' לפי דעתם שדנים עפ"י בדיעבד היינו דוקא בד"מ אבל לא בענין לפסול איש ולא להוציא מחזקת פשרות וכ"ז מבואר היטב ביש"ש בפי' הגוזל בתרא ובתשו' רש"ל סי' י"א וכו' ע"ש גם שם מבואר שפסק שאין העדים יכולים לחזור ולהעיד משום דהו"ל פאלו נוגעים בעדותם ע"ש פללא דמילתא לדברי מוהרש"ל שדברי עדים אלו לא מעלין ולא מורידין לגרע פחו וכשרותו אמנם באשר שאין דברי מוהרש"ל מוכרחים גם מתוך דברי תשובותיו הנ"ל נראה שיש לבע"ד לחלוק עוד י"ל כיון שגבה"ע שייכים ג"כ לענין ממון פעידי ממון דמי וכדאמרי' לענין דרישות עינין בב"י סי' ל' ע"ב גם אנו נאמר אף אם נאמר שעדותם שנגבה שלא בפני בע"ד מועיל אפי' בענין לפסול אחד מ"מ נלע"ד וכו' ע"ש שכתב טעם אחר לנדונו ומשמע דלא ברירא ליה דלפסול אדם לא מהני עדות שנתקבל שלא בפניו אף אם אינו עדות דשייך לממון.

אמנם נראה דה"ד לענין דיעבד אבל לכחלקה גם הוא מודה דאין לקבל עדות לפסולו שלא בפניו שאין לרחק הדעות שהרי לדברי הפוסקים הנ"ל אפילו בדיעבד לא מהני וכן מפורש בדברי המצאתי כתוב שהביא מרן הב"י באה"ע סי' מ"ב (בד"ה מצאתי כתוב) ועוד אפילו היו פסולי עדות מדאורייתא אם לא נתקבל עדות פסולם בפניהם עדות הפוסלם בטלה ומי שהורה להתיירא אם ידע שלא נתקבלה עדות פסולם בפניהם ראוי להענישו אם לא יחזור בו מיד דכיון שיצא קול שנתקבל עדות פסולם שלא בפניהם הנה צריך לחקור אחר הדבר עכ"ל הנה מפורש שאם נתקבל עדות לפסול את העדי' שלא בפניהם לא מהני: ומצאתי בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' ג"ן ששאל בענין גב"ע על שו"ב שלא בפניו שכתב והנה מ"ש (הגאון מסטריא דהלכה רונחת דאין מקבלים עדות שלא בפני בע"ד הנה אמת נכון הדבר אבל לאפרושי מאיסורא פבר כתב המאירי דמקבלי' שלא בפני בע"ד אמנם פבר כתבתי לק"ק פרעמיסלן דדוקא אם אינו רק לאפרושי מאיסורא בלבד כמו התם שמעידים שזה נתקדשה ואסור לקדשה שנית או שנטמאו טהרותיו שלא לאוכלם אבל במקום שרוצי' לפסול אדם עי"ז ודאי אינו מועיל שלא בפני בע"ד והבאתי דברי הרא"ש בתשו' פלל מ"ו סי' א' וכן מבואר בשו"ת רמ"א סי' י"ב ושו"ת רש"ל סי' ל"ג וגם לפמ"ש מוהר"ב אשפנזי בסי' ה' דכל דפתיך ביה ממונא אסור לקבל שלא בפני בע"ד וכן נראה משו"ת רדב"ז ח"א סי' ע' וח"ב סי' נ"א שפחלק בין קודם שנשאת לאחר שנשאת ומה חילוק יש ועכ"ל דקודם שנשאת כיון דארוסה אין לה פתובה מקבלים שלא בפני בע"ד דאין שם רק להפריש מאיסור משא"כ אחר שנשאת וא"כ פאן שפסיד ממון ואינו שוחט פשיטא דל"מ שלא בפני בע"ד ובנו"ב סי' ע"ב במהד"ק בחאה"ע הבין בפשיטות דברי המאירי ולענ"ד במקום שמוציאים האדם מחזקת פשרות הוא כד"ן וא"א לפסול שלא בפניו וז"ב.

גם מ"ש דכיון דהעדים הם שונאי נפש השו"ב וגם הרב שונא לו פסולים להעיד ולדון כמ"ש הרא"ם בסי' כ"ד פשיש רגלים לדבר שהם שונאים ורוצים להנקם הם נוגעים בדבר וגדולה שגאה ואהבת נצחון ונקמה יותר מאהבת ממון וכ"כ רש"ל סי' ל"ג.

הנה לכאורה תמהתי דמאחר דבאיסורין ע"א נאמן נאפי' קרוב וא"כ אין לה נוגע יותר מזה ואפי"ה פשר אבל זה פשהוא רק איסור אבל להעיד על האדם לפנסלו אי אפשר דהוי כד"ן ומ"ש בתשו' לק"ק דראהביטוש אודות השו"ב שם להכשיר בגב"ע שיש לו להשו"ב משום דשם השו"ב מעיד שהבהמה הלז הנה טרפה ולא פא להעיד שגיה פסול והו"ל כמו ע"א באיסור שהחזק בשנים קדמוניות ללקות עי"ז אבל גם ז"א דכל שמעיד לפסול ולהוציא מפשרות אינו נאמן פשהוא נוגע ועיין בכנה"ג ח"מ סי' ל"ז אות ה' בשם מוהריב"ל דטבח המעיד על טבח שהוציא טרפה מת"י הוי נוגע ופסול והיינו משום שלפסול האדם אינו נאמן וחשיב נוגע וכו' והנה הרב מראהטין הגיד לי כי אביו סמך על שו"ת הרב ר"ם זכותא שמכשיר בשוחט לקבל עדות שלא בפני בע"ד ולא ידעתי טעמו וכעת פא לידי נראיתי כי השואל הרב מוהר"ם שמשון באזילה דעתו בהדיא בסי' ו' שם דאין מקבלים שלא בפני בע"ד והרמ"ז כפי הראות הנה ת"ח שאמר דבריו לאחר מעשה וגם הוא התנצל כי בדיעבד מועיל אף שלא בפני בע"ד וגם סמך על שו"ת מוהרב"א הנ"ל דבדבר איסור מקבלים עדות שלא בפני בע"ד וכבר כתבתי כי בנ"ד מודה מוהרב"א ואין מקום לקבל שלא בפני בע"ד אלא פשיש חשש ספנה בדבר ובדבר הנה צריף עיון רב ומתינות גדול עכ"ל הנף רואה דפשוט וברור לו דאין לקבל עדות שלא בפני בע"ד פשבאי לפנסלו ולהוציאו מחזקתו והמליץ בעד הרמ"ז כי הנה אחר מעשה (ויכלומר אין שומעי' לו כמ"ש פל ת"ח שאמר הלכה אם לאחר המעשה אין שומעים לו) ושמשום שהי' בדיעבד מועיל אבל לכתחלה ודאי אסור לקבל עדות שלא בפני בע"ד פשרוצים לפנסלו והנה מ"ש דהרמ"ז התנצל כי בדיעבד מועיל וכו' דנראה דלכתחלה גם הוא מודה שאין לקבל שלא בפניו הנה שו"ת הרמ"ז אין בידי לעיין בדב"ק אף עיקרי הד"ט ביו"ד סי' א' אות כ"ו כתב בשמו דהוסיף תת פחו דהיתרא דיאי ונאי למיעבד הכי אפילו לכתחלה משום דבאיסורין מקבלים שלא בפני בע"ד עי"ש ונאשר נמצא בידו ס' התורה הנה יראה איזה יכשר הנה או זה: ומה שנראה מדברי הרב שו"מ הנ"ל דהרב נו"ב במ"ק סי' ע"ב ס"ל (עפ"י סברת הרב המאירי דמשום אפרושי מאיסורא מקבלים שלא בפני בע"ד) דיכולים לקבל עדות שלא בפניו להוציאו מחזקת פשרותו תמיה לי דאיך אפשר לייחס פן בדעתו שהרי שם בסתירת היתר החמישי הביא מ"ש הריב"ש בסי' רס"ו וה"ד מרן הב"י בח"מ סימן ל"ח שלפסול עדות פיון שאין העדים מתחייבים בנה שום חיוב אלא שהם נפסלים יכולים לקבל עדות עליהם וע"ז כתב דהרב ש"ף האריף לפלפל בדברי הריב"ש וכתב שאין לו שום ראיה וכו' וכתב הנו"ב בשם הג' מ"ז שכתב בגליון הטור וז"ל נראה מדברי הריב"ש שלפסול אדם לעדות יכולים לפנסלו שלא בפניו פיון שאין מחייבין אותו לא עונש גוף ולא עונש ממון אבל צ"ע לדינא עכ"ל מ"ז ולענד"ן אחר מח"פ הריב"ש לחלוק על דבריו אחרי שגם פשטא דגמרא לא משמע דבריו ואעידה לי עדים נאמנים דחולקי' בדבר זה וכו' ואחר שהאריף להוכיח דלא פסברת הריב"ש סיים וז"ל שוב מצאתי בהדיא שאין הלכה כהריב"ש והמורה פן ראוי להענישו וז"ל הב"י באה"ע סי' מ"ב מצאתי פתוב וכו' (כמו שכתבתי למעלה בד"ה והרב) עכ"ל

הב"י הרי לך בהדיא פסק הלכה למעשה דלא פהריב"ש ואפילו ראוי להעניש הפוסק כן וכן הכנה"ג ח"מ בהגהב"י אות ג' כתב בשם הרלנ"ח דכל המפרשים חולקים על הריב"ש ושהאריף דלא לייתי איניש דלאו דסמכא ויסמוך על הריב"ש וישגם הריב"ש לא סמך על טעם זה לבד רק סניף בעלמא.

והאריף עוד בדעת הריב"ש הלזו וכתב (בד"ה ועוד דחשיד דמודה) וגם הוכחתי לך בכמה ראיות לסתור דעת הריב"ש ואי אפשר לפוסלם שלא בפניהם עכ"ל הנו"ב הרי שפתי ברור מללו דס"ל דאי אפשר לקבל עדות שלא בפניהם לפסול לעדות ואיך נניחם לו דיספור דלפסול אדם מחזקת פשרותו אפשר לקבל שלא בפניו ומה שבסתירת היתר הרביעי הביא לנדונו מ"ש הרב המאירי דלאפרושי מאיסורא מקבלים עדות שלא בפני בע"ד ושבנה נסתר ההיתר מטעם קבלת עדות שלא בפני בע"ד כבר מבואר בדבריו דבנדונו היה מותר לקבל העדות שלא בפני האשה מטעם ששלחו לה ולא באה והו"ל פנתקבל העדות בפניה לאוסרה על בעלה ורק על מה שנתקבל העדות שלא בפני הבעל כתב פינן דלגבי הבעל אין פאן שום עונש ולא פיסול רק אפרושי מאיסורא הוא דאיפא מקבלים עדות שלא בפניו כיעי"ש אבל ודאי מודה דאם באים לפסול האדם ולהוציאו מחזקת פשרותו אסור לקבל העדות שלא בפניו (ומה שיש לפקפק ע"ד הרב נו"ב במ"ש דמותר לקבל שלא בפניה משום ששלחו לה שתבא כתבתי לעיל באות א' בד"ה אלא שיש לפקפק עי"ש) וכן ראיתי בשו"ת הרב רמ"ן בחיו"ד סי' ד' אות ז שכתב אף דבאיסורין דע"א נאמן גם כשהוא נוגע נאמן מ"מ לפסול לשוחט מחמת שהוציא טרפה מתחת ידו ולהוציאו מחזקת פשרותו בעינן תורת עדות ככל משפטיו עדים פשרים ובפני הנדון אף דבאיסורין אין אנו צריכים לזה וכן הרא"ם בח"ב מתשובותיו לא קבל עדות לפסול להשוחט מחמת שהיו נוגעים והעידו שלא בפניו עי"ש בס"ל כ"ד וכן נראה ממוהריק"ו בתשו' סי' ל"ג ומש"פ עכ"ל מבואר דנקיט כן להלכה ולמעשה דלפסול האדם להוציאו מחזקתו בעינן שתתקבל העדות בפני בע"ד ולפי מה שנראה מדברי הרב כנה"ג הנז"ל (בד"ה וכתב הרב כנה"ג) דלפסול איש מחזקת פשרותו דומה ללאסור אשה על בעלה א"כ אף למה שכתבו הפוס' דהרדב"ז ס"ל דמשום אפרושי מאיסורא מקבלים שלא בפני בע"ד מ"מ להוציא האיש מחזקת פשרותו גם הוא מודה דאין לקבל שלא בפניו שהרי לאסור אשה לבעלה כתב הרב דברי ריבות בסו"י ד' בשמו שהרב מוהר"י פי רב והרב מוהר"ש בן סיד הפריזו על המדה לקבל עדות שלא בפני בע"ד לאסור אשה לבעלה ואני וחברי חלקנו עליהם עכ"ל וכ"כ בשאר התשו' שציין הרב כנה"ג באה"ע סי' מ"ב הגב"י אות ע"ח הנז"ל בשם הרדב"ז כיעי"ש וכן דעת הרבה פוסקים כמו שרשמתי לקמן אות ט"ו דאין לקבל עדות שלא בפני בע"ד.

וכל זה הוא אף באם אין בדבר דררא דמונא רק לפסול מחזקתו י"ל דהוי פדיני נפשות ואי אפשר לקבל העדות שלא בפניו כ"ש פשבאים לפוסלו מאונותו ויש לו בזה הפסד ממון כמו בשוחט אם לא ישחוט וכיוצא וכמ"ש הרב שו"מ הנ"ל (בד"ה ומצאתי) עפ"י מ"ש הרב"א בתשו' סי' ה' דכל היכא דפתיף ממונא בהדי האיסור אסור לקבל שלא בפניו וכן מצאתי אליו עוד בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ב' ח"ד סי' ע"ד שהיה ערעור על השו"ב שמעלים דמי השחיטה ושאר עצמו לשחוט אם יעלים והודה שהעלים ונשאל ע"ז ולא רצה להשיב אף כאשר נשאל שהגובה עדות שהכשיר בהמה בלא

בדיקה נטפול להשיב וכתב דלפי הנראה העדות נגבה שלא בפניו ולא שלחו לו פלל שיבא שם ולזה כתב דלפי מ"ש המאירי באיסורין מקבלים שלא בפניו ושוב כתב די"ל דה"ד פשאין באים לפנסלו אבל לפנסלו מחזקת פשרותו הני כד"ן וכו' וכ"ש דאיכא דררא דממונא דמפסיד אומנותו והיכא דפתי' ביה ממונא כתב הרב בצלאל וכו' (פכל מ"ש בתשו' שבמ"ק ח"א סי' ג"ן הנז"ל) וסיים דעכ"פ נזכרים הדברים שהשו"ב אין בו יראת שמים והוא עצמו הודה שהעלים דמי השחיטה אף שאינו נפסל עפ"י עצמו מ"מ מכוונע הדבר ויש להעבירו על איזה חדשים כפי שיראה בעיניהם לייסרו אבל לא לפנסלו מלשחוט אתוד"ק עי"ש: גם אשו"ר להרב מים חיים (ראפאפורט) בחיו"ד סי' ל"א שנסאל על שו"ב שקבלו עדות שלא בפניו וכתב האב"ד טעמו משום דקי"ל באלם מקבלים שלא בפניו ובנדון זה יש בהצד העוזרי' להשו"ב אלמים ומותר לקבל שלא בפניו ועוד שאם לא יקבלו עתה יש לחוש שיפסיד העדות מחמת עיכובים דדוקא במקום שמוציא ממון בעיניו בפניו וכו' והשיב ע"ז דמשום אלמות אין שינוי בנדון זה פיון שהשו"ב עצמו אינו אלם א"כ מה שנומצא איזה אלם בהצד שלו אינו מפסיד וכותו וכמ"ש הרמ"א בתשו' סי' י"ב.

ולטעם השני השיב עדים המעידים לאסור לבעלה יוכיח דקי"ל שאין לקבל עדות אלם בפניהם והיינו משום שבאים להוציא האשה מחזקת פשרות בעיניו דוקא בפניהם וא"כ גם בשו"ב שבאים העדים להוציא השו"ב מחזקת פשרותו ולאסרו שלא יהיה עוד שו"ב בעיניו בפניו גם ממה שהביא הרב"י בסי' כ"ח בשם הנמוק"י בסוף יבמות נראה להדיא דגם בנדון שו"ב צריכים להעיד בפניו וכו' וכן מ"ש שם בשם הרשב"א בעידי קידושין וכו' מוכח ג"כ שמוציאין מחזקתה בעיניו דוקא בפניו שוב ראיתי בשו"ת בית אפרים סי' ל"ד בשו"ב שקבלו הב"ד עדות שלא בפניו וכתב ונ"ל יש להפליא על הב"ד שקבלו העדות שלא בפניו שהרי דבר ברור הוא בש"ס וכל הפוסקים וכו' ותמה תמה אקרא איך קבלו עדות ואיך יעלה על הדעת לעשות מעשה רב עפ"י הגב"ע הנ"ל להעביר השוחט מאומנותו וכו' וכמעט קרוב לדיני נפשות עי"ש שהאר"י בזה ע"כ תו"ד הרב מ"ח ודבריהם מסכימים לדעת רבנו קדיש' הנז"ל דאין לקבל עדות לפסול האדם מחזקתו אלם בפניו.

ותמיה לי על הרב מים חיים במה שביטל טעם דאלמות משום דהשו"ב עצמו אינו אלם וכו' דמשמע דאם באמת השו"ב עצמו היה אלם היה מודה להאב"ד דשפיר דמי לקבל עדות שלא בפניו והוא תימה דהרי בתשו' הרמ"א הנ"ל כ' מפנרש דמ"ש מוהרא"י דאם הוא אלם דדחלי מניה מקבלים שלא בפניו ה"ד בממון דהפקר ב"ד הפקר אבל לאפקועי אשה מבעלה דלדידיה לא מהני פלל מה שהוא אלם וכיון דהרב מ"ח עצמו מדמי חזקת השו"ב לחזקת האשה היה לו לדחות דברי האב"ד דאף אם הי' השו"ב בעצמו אלם לא מהני קבלת עדים שלא בפניו וא"כ לבתר דנחית לומר דלא מהני שלא בפניו להוציא מחזקתו דדמי לאסור אשה על בעלה היה לו לדחות בזה גם טעם דאלמות אף אם היה השו"ב אלם ועכ"פ לדאתן עלה מבואר דעתו דלפסול אדם ולהוציא מחזקת פשרותו בעיניו קבלת עדות בפניו והרב משאת בנימין בסי' ק"ו כ' ועוד דעדות זה העידו שלא בפני בע"ד וכבר כתבו הרא"ש והטור ורוב גדולי המחברים הסכימו עמהם שאין דנים על עדות זה וכו' ואע"ג שיש חולקים וס"ל דבדיעבד פשר נראה דהיינו דוקא בד"מ

וכינצא בהם שאין פוסלים את האדם בעדותם אבל היכא דפוסלים את האדם בעדותם וכינצא בזה שמעידין על קידושין ואוסרין את האשה על כל העולם דברי הכל אין דנים עפ"י אותן עדות עד שיעידו בפניו וכ"כ מורי מוהרש"ל בסי' י"א דאף ראב"ן לא פליג אלא בדיני ממונות אבל אם העדות פדי לפסול אדם מפשרותו ולפגום בכבודו או בכבוד אבותיו או לפגום בתולת ישראל בכה"ג אפילו ראב"ן מודה דפסול אפילו בדיעבד וכן משמע בפ"ב דכתובות וכו' עכ"ל ולפי הנראה נעלם מהרב מ"ח תשו' הרב מ"ב הלזו שמדבריו ומדברי מר רבו יש סיוע גדול לדבריו: איך שיהיה לדעתן עלה מתבאר מפל הנז"ל דאין לעשות מעשה לקבל עדות שלא בפני מי שרוצים לפנסלו ולהוציאו מחזקת פשרותו ואף אם קבלו העדות שלא בפניו קרוב לומר דלדעת רבנן קדישי הנז"ל לא מהני העדות כלל, ומפני זה לא רציתי לקבל העדות לפסול את האיש הידוע (בעיר זו) כינון שלא רצו העדים להעיד בפניו ע"פ אמתלא פי גברא אלמא הוא וכו' ומלבד פי לאו כל כמיניהו לומר דגברא אלמא הוא ויראים ממנו פי כל דבריהם בזה פטומי מילי נינהו ואין לנו שום הוכחה ברורה דגברא אלמא הוא ועוד לו יהי דגברא אלמא הוא ובגברא אלמא מקבלים עדות שלא בפניו מ"מ היינו דוקא עדות ממון אבל לקבל עדות להוציא האיש מחזקת פשרותו זה לא יתכן לקבל אלא בפניו.

ומלבד דהסבא מחייבת דלאו כל כמיניה דבעל דבר לומר שחברו אלם ויקבלו עדות שלא בפניו הנה מצאתי פן מפורש שכתב הרב חשק שלמה בסי' כ"ח הגהט"ו אות מ"ה ונ"ל אם הבע"ד אלם מקבלים עדות שלא בפניו עיין בכנה"ג ס"ק מ"ד ומה שהביא שם משם רש"ל סי' ל"ג דלאו כל כמיניה דבעל דין לומר לחברו גברא אלמא הוא אלא דוקא פשיש רגלים לדבר יעיי"ש עיין בפר"ח מ"א ח"א סי' פ"ח והיא התשו' דח"ב סי' פ"ח שהביא ראיה מתשו' הריב"ש סי' רל"ט ובגדון דידן שאינו מוחזק לאיש שסורו רע רק שאינו מתנהג עם כל אדם בהכנעה וענוה פחביריו ואינו מהאוהבים את השמא ושונאים את מה בכך וידוע לכל פי מפני זה יש לו שונאים הרבה ולא ראיתי ולא שמעתי מי שרוצה להעיד עליו טרם קדם לו איזה דברי קנטור עמו.

נראה פשוט דאסור לקבל עליו שום עדות שלא בפניו ולקצת מהאנשים אשר שמעתי שהם יודעים איזה דבר פסול עליו אמרתי בחשאי שאם יסכימו להעיד בפניו אני אזמין אותם ואותו ואז אטיל עליהם בפניו חומר הענש באם לא יגיד וכו' שבוזה יהיה להם פתחון פה פי הוכרחו להעיד ואחרי שהוא יראה פן בעיניו לא יהא לו שום תרעומת עמהם אם רק יגידו בפניו האמת והצדק ולא נתפייסו בזה ואני את נפשי הצלתי וננדמן שבא לעירנו רב מנפלא אהד חריף ובקי יצ"ו ושבת פה שתי שבתות וכמעט בכל יום בא לבית מדרשי להשתעשע בד"ת ב' או ג' שעות ולא הגיד לי אשר נתמלאו אזניו משמוע מפי אותם המערערים על אותו האיש עד עת נסיעתו (בעת שבא לקבל ברפת פרידתו לחטו"ל) שנתפח עמי ע"ז כי לדעתו משום אפרושי מאיסורא מותר לקבל עדות שלא בפניו וכאשר אמרתי לו פי מפורש בדברי הפוסקים דאין לקבל עדות להוציא אדם מחזקת פשרותו עד שיעידו בפניו אמר לי פי עתה נתפשט המנהג בעיירות גדולות לעשות משום מיגדר מלתא לקבל עדות שלא בפניו פשיש משום אפרושי מאיסורא ולא היה לו פנאי להתעכב פי תכף נסע לחטו"ל ועם פי איני פדאי להרהר אחר מעשה ב"ד בעיירות גדולות.

לא ראיתי חובה לעצמי לזוז מדעתי הענייה ע"פ דברי הפוסקים הנ"ל עד שאדע טעם ברור בדבר ואילו עלה בדעתי בדברו אתי בדבר זה לשאול ממנו יגיד לי באיזה ענינות או עיר עשו מעשה כזה פי אז הייתי חוקר ודורש מדייני אותה העיר וקרוב בעיני פי הרב הנ"ל יצ"ו אמר פן מאומד ומשמועה ולא שיידע פן בבירור ואם באמת באיזה מקום הורו ב"ד יפה פן אולי היה להם טעם נכון בענין ההוא ולא אמרו לקבוע הלכה פן ואין דנים מן הפרט על הפלל פנולו פי אין פל הנושאים שונים ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות נת"ל פל באי שער עירי יעידון יגידון שפונתי לשמים לא לשום תכלית ופנייה חלילה ואם שגיתי אתם והוא רחום יכפר ומה שכתבתי למעלה בשם הרב פרמ"א שיהביא ראיה מתשו' הריב"ש סי' רל"ט וכו' עיינתי בתשו' הריב"ש ולא ראיתי שום הוכחה לזה כמו שיראה הרואה אף אחר זמן ראיתי שכתובות נרשם סי' רל"ט והיא בסי' רל"ז ונ"ל אבל מצאתי בתשו' הרא"ש שכתב על עדות פנגד למעליל עלילות שקר כדי להרע אין צריך לקבל העדות בפניו וע"ש טעמו ונמוקו ובנדון זה אין נראה שיהא בדרך זה שהרי לא הוזכר ברשעתו גם שאין נראה שיהא גברא אלם ואיש זרוע ולזה ראוי לקבל העדות בפניו אלא א"כ יראה בעיני הדיינים שיש ספנה בזה שאז לצורך השעה יכולים ב"ד לעשות שלא מן הדין לעשות סיג לתורה פהיהא דשמעון פן שטח וכו' עכ"ל הריב"ש הנ"ל רואה שלא הותר לקבל שלא בפניו אלא למי שמחזק ע"י ג' פעמים למעליל עלילות על שקר או שיראה בעיני ב"ד שיש ספנה בדבר שאז יכולים לעשות למיגדר מילתא וכו' ובנדון שלפנינו ליתנהו לא הא ולא הא וברור בעיני דאסור לקבל עדות שלא בפניו: ועל סברת הריב"ש סי' רס"ו שכתבתי למעלה (בד"ה ומה שנראה) דיכולים לפסול את העדים שלא בפניהם פיון שאין מתחייבים שום חיוב ממון וכו' ושהרב נו"ב חלק עליו ושהביא בשם הכנה"ג בשם מוהרלנ"ח וכו' הנז"ל הנה עיינתי בכנה"ג וראיתי שאחר שהעתיק דברי מסקנת הרב מוהרלנ"ח פתב ונ"ל והר"ם אלשקאר בסי' ס' פתב ע"ד הרלב"ח האמת עם כת"ר ומ"ש פנגד הריב"ש רנבם פכולם דברי טעם הם והראנ"ח בח"א סי' ס"א פתב אינו רואה עצמי פדאי להכריע בין הריב"ש והרלב"ח ומורי הרב בתשו' חאה"ע סי' ל"ז הליץ בעד הריב"ש וכתב דספיקא הוי והרש"ך בח"ג סי' א' האריך בזה.

וכתב דהוי פלוגתא דרבנותא ובעדות מרומה דקידושין יש לסמוך על הריב"ש וסיעתו ועיין הרדב"ז ח"א סי' כ"ו והר"י אדרבי סי' קכ"ב עכ"ל. גם בכנה"ג אה"ע סי' מ"ב הגב"י אות קע"ח הביא מחלוקת זה (עמ"ש המצאתי פתוב שהביא מרן הב"י ועוד היו פסולי עדות דאורייתא אם לא נתקבל עדות פסולים בפניהם עדות הפוסלים בטלה).

וכתב ונ"ל וכן נראה מדברי הרא"ם בח"א סי' כ"ד וכ"ה הר"י אדרבי בסי' ה' וז' והר"ם אלביל בתשו' ב"י והר"א ד"ב בתשו' כ"י סכ"ג. ומיהו מה שתפס הר"י אדרבי בסי' ה' וש"ל פדברי האומרים שצריך לפוסלם בפניהם הוא מפני שמחזר להצריכה גט לפיכך חשש לסברא זו אבל הריב"ש בסי' רס"ו פתב בשם הרמב"ן דיכולים לפסלם שלא בפניהם, וכן הסכים הריב"ש וכ"כ ברלב"ח סי' קל"ו והרש"ך ח"ג סי' א' וכ"כ משפטי שמואל סי' ס"ח ופ"ג בשמו ובשם מוהר"ר גבריאל, וכתב הרש"ך שם דלדעת הרמב"ן והריב"ש אפילו אחר שנתקבל עדותם בפני ב"ד יכולים לפסלם שלא בפניהם, ועיין בהרש"ך ח"א סי' קס"ה.

ובתשובה למורי הרב חאה"ע ס' ל"ז ומ"ג ומוהריב"ל בח"ד סי' ב' והראנ"ח ח"א סי' ס"ח פתב דהוי פלוגתא דרבנותא עכ"ל. והרב חשק שלמה בסי' כ"ח אות ט"ל פתב בשם הרב נאמן שמואל סוס"י ע"ה י"א דאין מקבלים עדים לפסול עדים אחרים בגזל או בשאר פיסול הגוף לבטל עדותם שלא בפניהם זולת אם העידו עליהם בדבר מפורסם ותמה עליו דנראה דנעלם ממנו דברי הריב"ש בסי' רס"ו שפתב דלפסול העדים לא בעינו בפניהם וכתב ששו"ר מ"ש הכנה"ג אה"ע סי' מ"ב הגב"י אות קע"ח וכוונתו דלפי מ"ש בכנה"ג דיש מחלוקת בזה, י"ל דהרב נאמן שמואל לא נעלם ממנו סברת הריב"ש אלא שפסק כסברת החולקים, גם הרב בגדי פהונה בשו"ת אה"ע סי' ג' (ד"ה ובזה נראה) פתב דלפוסלו לעדות בודאי צריך להעיד בפניו חוץ מהריב"ש סי' רס"ו דס"ל דהזמה שלא בפניהם מהני לפסולם, וכבר הוכיח בס' נו"ב דהתוס' לא סברי פהריב"ש וגם רוב הפוסקים חולקים עליו עכ"ל, נמצאנו למדין דסברת הריב"ש שהנ"ל, שנויה במחלוקת וכיון דבקבלת עדות שלא בפני בע"ד אפילו בדיני ממונות יש הרבה פוסקים סוברים שזהו איסור תורה ובדיני נפשות לה"ע הוא מדאורייתא כמו שמתבאר ממה שרשמתי למעלה במערכה זו אות א', וידעת האוסרים לקבל עדות לפסול אדם שלא בפניו דמי דין זה לדיני נפשות נראה ודאי דחשיב כספק איסור תורה ואזלינן לחומרא: אחר שפתבתי כל הנז"ל עינתי בתשובה בית אפרים סי' ל"ד שרמז הרב מים חיים (והיא בתשובה שבסו"ס בי"א לטרפיות).

וראיתי שאחר שכתב איך יעלה על הדעת לעשות מעשה רב עפ"י הגב"ע הנ"ל להעביר שוחט הנ"ל מאומנותו וכמעט קרוב לד"ן סיים ונ"ל ונהרי דעת רוב הפוסקים שאם קבלו העדות שלא בפניו אין דנין ע"פ, ומבואר בתשובת רש"ל סי' י"א שאף להסוברים דבדיעבד דנים ע"פ ה"ד לגבי ממון משום תקנת השוק ומשום הפקר ב"ד הכשירו בדיעבד ודימהו קצת לאונס אבל גב"ע לפסול איש מחזקת פשרותו לפסול בכבודו וכבוד אבותיו פשיטא שאף בדיעבד אינו פשר והב"ד והעדים עברו משום לא תשא שמע שוא וקרין ביה לא תשיא פדאיתא במס' שבועות והסמ"ג מביאו וכו' וכ"כ בסי' ל"ג וכו' עיש"ב ששבואר מדבריו להדיא שאין לדון ע"פ גב"ע בזה שהגב"ע שלא בפניו לדעת כל הפוסקים ושוב הביא דברי הריב"ש בסי' רס"ו שפתב בשם הרמב"ן דיכולים לפסול את העדים שלא בפניהם פיון שאין מתחייבים שום עונש לא בגוף ולא בממון וכו'.

ואשר פמה גדולים הבינו מדבריו דכונת הרמב"ן והריב"ש היא דיכולים לקבל עדות שלא בפניהם לפוסלם שלא יהיו ראויים עוד לשום עדות שפעולם והתפלא עליהם איך יעלה על הדעת דלפוסלם לכל עדות לא חשיב עונש גוף ולא עונש ממון ואדרבא תרתי איתגהו וכמו שמתבאר מדברי רש"ל דקרוב להיות כד"ן ועל מ"ש הרב ש"ך בס"י ל"ח דגם הריב"ש לא אמר דיכולים לפוסלם שלא בפניהם אלא לעדות אבל לא לשבועה דחשיב עונש הגוף תמה דאמאי לא נימא עדות שפטלה מקצתה בטלה פולה וכיון שאין יכולים לפוסלם לשבועה אין יכולים לפוסלם לעדות (עיין מה שפתבתי בזה במערכת העין אות מ"ט בד"ה ובעיקר) ותו אטו לעדות לא חשיב דררא דממונא ונהרי אם ירצה להחזיק באומנות זו אם נעשה חשוד עליו לא יהא נאמן וכן הנה יכול ליטול שקר לילך לראות העדות ולהעיד וכאלה הרבה ואחר שדקדק דקדוקים רבים ועצומים בדברי

הַרְמַב"ן וְהַרִיב"ש בְּזֶה שָׁנָה וּפְיֻרְשׁ פְּנֹנֶת דַּב"ק וְתוֹרָף דְּבָרָיו הוּא דָּלָא אָמְרוּ שְׂיִכּוּלִים לְפּוֹסֵל שְׁלֵא בְּפְנֵיהֶם אֵלָא לְאוֹתוֹ עֵדוּת אָבֵל לֹא שְׂיִהֵיָה בְּכַח עֵדוּתָם לְפּוֹסֵל אוֹתָם שְׁלֵא יִהְיוּ רְאוּיִם לְהַעֲיֵד עוֹד מִכָּאן וּלְהַבָּא דְּזֶה לֹא יִתְכּוֹן אֵלָא א"כ יַעֲיֵדוּ בְּפְנֵיהֶם אֵלּוּ תוֹד"ק וְהַאֲרִיף לְהַסְבִּיר הַדְּבָרִים בְּטוֹב טַעַם וְדַעַת וְחֵתֶם בְּחוֹתְמוֹ אֲמַת פִּי מְקוֹם הַנִּיחוּ לוֹ לְהַתְגַּדֵּר בּוֹ עֵי"ש דְּבָרָיו הַנְּחַמְדִּים.

אח"ז רְאִיתִי תְּשׁוּ' אַחַת לְהַרְב רמ"ץ בחיו"ד סי' י"ב שֶׁהֵבִיא מֵה שֶׁהָיוּ מְעַרְעְרִים עַל הַרְב מוהרש"ק שֶׁקָּבַל עֵדוּת לְפּוֹסֵל הַקָּצֵב שְׁלֵא בְּפְנָיו וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה דְּהָא לְפּוֹסֵל אָדָם צָרִיף לְקַבֵּל עֵדוּת בְּפְנָיו וְכו' וְיִצְא לִישַׁע הוֹרְאֵת הַרְב מוהרש"ק שֶׁנֶּעְלַם מֵהֶם סְבַרְת הַרִיב"ש הַנְּ"ל וְשׁוֹב כְּתַב דְּיֵשׁ לְדַחוֹת דְּהַכָּא אֵיכָּא חוּבָה לְהַקָּצֵב וְצָרִיף בְּפְנָיו וְכַתַּב דְּטַעַם הַרְב מוהרש"ק הִזְה לְפִי שֶׁמְחַמֵּת הַקְּטָטוֹת וְהַמְרִיבוֹת לֹא הִזְה אֶפְשָׁר לְגַבּוֹת עֵדוּת בְּפְנָיו וּבַכֵּה"ג אַף בְּמִמּוֹן הַקַּל מְקַבְּלִים כ"ש מִשׁוּם אֶפְרוּשֵׁי מְאִיסוּרָא וְאָף דְּמִתְשׁוּ' הַרָא"ם ח"ב סי' כ"ד נִרְאֶה דְּאָף בַּכֵּה"ג אֵין מְקַבְּלִים י"ל דְּהֵתֶם הִזְה אֶפְשָׁר לְקַבֵּל בְּפְנָיו וְכו' וְעוֹד כְּתַב דַּנְּ"ל דְּכָל שֶׁפְּנֹנֶת הַב"ד הוּא לְדָרוֹשׁ אִם יֵשׁ לְסַמְּוֹף עַל הָאִישׁ הַזֶּה בְּאִיסוּרִין אַף שֶׁמְמִילָא נִמְשָׁף לוֹ נִזְק מְפָנִי זֶה לֹא מִשְׁגָּחִינֵן בְּהַנְזִק הַנְּמָשָׁף וְכו' וְהַאֲרִיף בְּסַבְרָא זֹו וְלֹא יִכְוֹלְתִי לַעֲיִין הֵיטֵב בַּדב"ק דְּתַלְמִי תַלְמִי שֶׁל הַלְכוֹת עַל כָּל קוּץ וְקוּץ וּלְפּוֹם רִינְטָא נִרְאֶה דְּאִית לָן לְמִינְקַט פְּדַעַת כָּל רַבָּנָן קַדִּישֵׁי הַנּוֹ"ל וְאֵין לְקַבֵּל עֵדוּת עַל שׁו"ב וְכִינְצָא לְפּוֹסֵלוֹ אוֹ לְהַעֲנִישׁוֹ אֵלָא בְּפְנָיו אַף שְׁאֵין פְּנֹנֶת הַב"ד אֵלָא לְדָרוֹשׁ אִם יֵשׁ לְסַמְּוֹף עָלֶיהָ וּמְמִילָא הוּא דְּמִיַּתְזַק מ"מ אֵין לְקַבֵּל אֵלָא בְּפְנָיו וְכַבֵּר כְּתַבְתִּי (בַּד"ה וְכוּ) שְׁגַם הַרְב רמ"ץ כ"כ בְּסִי ד' אוֹת ז וְאָף אִם לֹא הִזְה כֵּן דַּעַתוֹ יַחֲיֵד הוּא בְּסַבְרָתוֹ וְהַלְכָה כְּרַבִּים: סִימָן פ (מְקוּוֹטְרַס הַכְּלָלִים מְעַרְכַת הַשִּׁי"ן אוֹת כ"ב) פ שְׁמַחָה אֵי הָיוּ אֲוֹנֵס אוֹ פְּשִׁיעָה הַרְב יָד שְׁלַמָּה בְּדָרוֹשׁ א' לְשַׁבַּת פְּלָה כ' בְּשֵׁם מְרֵן הַחֲבִי"ב בְּכִנְסַת הַגְּדוּלָה ח"מ סי' רצ"א דְּלְהַרְב מוהרש"ד"ם חֲשִׁיב פְּשִׁיעָה וְלְהַרְב מוהרש"ך הָיוּ אֲוֹנֵס וְהוּא ז"ל הַכְּרִיחַ מְש"ס ב"ק כ"ו ע"ב הִיתָה אָבֵן מְנַחֵחַ עַל כְּתַפּוֹ וְשַׁכְחָה וְכו' דְּהָיוּ שְׁוֹגְג וְכו' עֵי"ש.

וְזֶה זְמַן רַב כְּתַבְתִּי עַה"ג דְּנֶעְלַם מִמֶּנּוּ דְּבָרֵי הַרְב מוהר"ך בְּשַׁעַר אֶפְרָים סי' כ"ח שֶׁדַּחָה רְאִיָה זֹו וְהַכְּרִיחַ מְסוּגִיאוֹת אַחֲרוֹת בְּהִיפּוּף וְגַם נַעַל"מ שׁו"ת הַרְב מוהר"מ מִינְץ סו"ס כ"ח ע"כ, וְעַתָּה הֵנִי סְפָרִי לֹא שְׁכִיחִי גַבְאִי וְעֵינֵין מְקַנָּה אַבְרָהָם סי' שִׁי"א בְּשֵׁם מוהרש"ך דְּהָיוּ אֲוֹנֵס וְלֹא זָכַר שֶׁהוּא מַחְלֹנְקַת עֵינֵין לְמְרָן חִיד"א בְּבַרְכֵי יוֹסֵף סי' ח"ק אוֹת ו' וְסִי שִׁי"ח אוֹת א' וְמָה שֶׁהַשִּׁיג הַרְב שְׁנוֹת יְמֵין ח"א ד' מ"ד עַל הַרְב שְׁבוֹת יַעֲקֹב ח"ב סי' קמ"א לֹא רָאָה שֶׁכַּבֵּר הַשִּׁיגוֹ בְּזֶה בְּבִרְכ"י שֶׁם וְדְבָרֵי הַרְבָּנִים שְׁבוֹת יַעֲקֹב וּבִרְכ"י הַנְּ"ל נֶעְלַמוּ מֵהַרְב אֲהֵל יַעֲקֹב בְּמַעֲרַכַת הַנּוֹ"ן אוֹת ד' וְס' פְּנֹסַת הַגְּדוּלָה ח"מ ח"ב א"מ אֶצְלִי לְרֵאוֹת ד"ק פִּי הַרְב יָד שְׁלַמָּה כְּתַב בְּשֵׁמוֹ דְּהֵבִיא הַמַּחְלֹנְקַת וְהַרְב סְמִיכָה לְחַיִּים ד' קכ"ו ע"ב כ' בְּשֵׁמוֹ דְּהֵבִיא שׁו"ת הַרְב מְקוֹר בְּרוּף בְּלִי שׁוּם חוֹלֵק עֵי"ש וְמָה שֶׁהַק' שֶׁם בַּסְל"ח דְּבָרֵי הַרְב פְּנֹסַת הַגְּדוֹ' אֲהֵדְדִי מַמ"ש בַּהַג"ה ט"ו לַמ"ש בַּהַגְב"י עֵי"ש לֹא רָאָה דְּמְרָן מוהר"ד"ף בְּס' מְכַתֵּם לְדוֹד ד' ר"מ ע"ד יִישָׁב ד"ק בְּטוֹב טַעַם וְעֵינֵין מָה שֶׁצִּינֵין בְּזֶה הַרְב מְנַחֵחַ זְכָרוֹן נַר"ו וּבַסֵּה"ב דְּבָרֵי מְנַחֵם בְּסִימָן שִׁי"ח הַגְב"י וְלְהַרְב מְטָה אֲהֵרָן ד' רפ"ג ע"ג וְבַד' רפ"ו הֵבִיא דְּבָרֵי הַרְמַב"ם פ"א מֵהַל' שְׁבוּעוֹת דְּחֲשִׁיב אֲוֹנֵס וּמְסִיק דָּלָא נְפִיק מְפּוֹלְגָתָא עֵי"ש וְעֵינֵין לְהַרְב יִשְׁרִי לַב ד' פ"ז אוֹת קס"ו וּבְזַכְרוֹנוֹת הַג' חק"ל שַׁבְסו"ס הַנְּ"ל בַּד' ק"ך ע"ג וּפְסָקִי תוֹס' פ' הַשׁוֹלֵחַ סִי' ק"ל חֲקַרְי לַב יו"ד ח"א סי' ק"ך ה"ד הַרְב

משנת רבי אליעזר ח"ב בדרשותיו ד' ל"ז (ד"ה וראיתי) ולקרב יד דוד (על יו"ד) סי' צ"ט הגהט"ו אות י"ג וקרב פתח הדביר ח"א ד' ק' ע"א הביא דברי ראב"ן סי' כ"ט שכתב דאפי' ל"ד דאומר מותר קרוב למזיד משום דהו"ל לחקור קודם מעשה מ"מ ידע ושכח הו"ל שוגג גמור דמאי הנה ליה למיעבד ע"כ ואין לי פנאי לחזור ע"ד הרבנים הנז"ל לראות אם ראו ד"ק ועיין ערך השלחן א"ח סי' שי"ח וסי' של"ט.

חתם סופר ח"מ סי' מ"ב ועיין מג"א סי' תקכ"ז סק"ו דשכחה מחמת עזלות לא הוי אונס וכ"כ בשו"פ יד יוסף בסוס"י קכ"ג וכ"כ בשו"ת עטרת חכמים א"ח סי' ה' סד"ה עוד קשה, ועיין בשואל ומשיב ח"א סי' פ"ד ושם בסי' צ"ה פתב דלדעת רוב הפוס' שכחה מיקרית אונס וכן נקיט שם בסי' צ"ג וכן נראה דנקיט בשו"ת מים חיים ראפפורט בא"ח סוס"י ה' וע"ע שו"מ מהדו' תניינא ח"ג סוס"י פ"ג וח"ד סי' פ' ובמהדו' ג' ח"א סי' ס"ג וראיתי בקובץ יגדיל תורה הנד"מ בקונטרס א' סי' א' האריף אחד מרבני דורנו יצ"ו בענין זה והחליט דשכחה חשיבה פשיעה עי"ש ואין דבריו רצונים ומתוה מה שרשמתי מתבאר דנדאי להחליט שהוא פשיעה לא יתכן ואדרבה דעת רובא דרבנא.

דרבנן בתראי למנקט דהוא שוגג או אונס. ויש להשיב על כל דבריו, וכבר ראיתי שם בסי' ג' בא רעהו וחקרו בדברים נכוחים כמו שיראה הרואה בדברי טובים השנים רבנים גדולים ועצומים יחיו: סימן פא (מקונטרס הפללים מערכת הש"י"ן אות נ"ז).

פא שבת לענין מקח וממכר בשבת אם אסור מן התורה הרב ארעא דרבנן במ"ב אות קדם פתב דדעת רש"י בביצה ד' ל"ז דהוא מן התורה ושהתוס' צדדו שהוא מדרבנן שפא יכתוב שטר מכירה וקרב עפרא דארעא שם האריף לתמוה עליו דאריף יתכן לומר שהוא מן התורה דאריף אי נפקא לן מקרא הא אינו אלא מדברי קבלה דחשיב כדרבנן ושכן מפורש בדברי הרמב"ם בפכ"גה"ג דמקח וממכר אינו אסור אלא מדרבנן גזרה שפא יכתוב וגם רש"י לא פינן לומר שהוא מן התורה דלא פתב אלא דאסור מקרא דממצוא חפצה אינו מוכרח שיהיה מן התורה וארי דברש"י שבהרי"ף שם פתוב מדאורייתא עכ"ל דט"ס הוא או לישנא בעלמא ולאו דוקא דאפילו בש"ס נמצא כמה פעמים לשון דאורייתא חוה"מ דאורייתא וכיוצא ולאו דאורייתא ממש הוא והאריף עוד בזה והביא ג"כ דהרב מים רבים בסי' ל' פתב בפשיטות דאינו אלא מדרבנן עי"ש.

והנה ארי דמ"ש להוכיח דלשון מדאורייתא שברש"י לאו דוקא מדמצינו כן בש"ס ומשמע ליה דכ"ש דנימא הכי בלשון הפוסקים אין דבריו מוכרחים לענ"ד דמצינו בכמה עניינים דהגם דבלשון הש"ס ניקח לן לפרש שלא כמשמעות הלשון מ"מ בדברי הפוסקים דחיקא לן לפרש הדבר שלא כמשמעות לשונו משום דדרך הפוסקים לפרש פיזוע, מ"מ במאי דקמן שפיר מצינו למימר דלשון דאורייתא שכ' רש"י לאו דוקא הוא דמצינו שכותבים הפוס' לשון זה ארי בדבר שאינו מדאורייתא כמ"ש מרן הב"י ביו"ד רס"י קפ"ד עמ"ש התוס' וקרא"ש והסמ"ג דפרישה סמוך לנסת דאורייתא דלאו דוקא מדאו' וכ"כ הרב מחזה אברהם ד' י"א דמ"ש רבינו יונה בפ"ג דברכות דב"ח מדאורייתא אין פנתו שהוא מדאו' ממש אלא ר"ל שפרמז בתורה עיין במכתב לחזקתיהו בחלק השי' ד' מ"ג, והכי נמי מצינו לפרש בדברי רש"י הנ"ל אלא דיש לדחות דלא דמי להנהיג דהנהיג אית להו אסמכתא מקרא באורייתא דמשה ונפיר מצינו לפרש דאורייתא דנקטי הפוס' בלישנייהו הפננה

דאית ליה סמך או רמז באוריתא משא"כ במשא ומתן בשבת דלא מצינו שום סמך בקרא דאוריתא היכא נימא דאוריתא ר"ל דרמזו באוריתא והא היכא רמיזא ולכן לענ"ד אם באנו להסכים דעת רש"י לדעת הרמב"ם דאינו אלא מדרבנן צ"ל דט"ס הוא בדברי רש"י שבהרי"ף ונגרוס מקרא (פדברי רש"י שבש"ס) או מדרבנן כמ"ש הרב עפרא דארעא.

וראיתי למרן חיד"א ביזעיר און מער' המ"ם אות ס' שתמה על הרב עפרא דארעא דמה פל החרדה הזאת הלא פי היכי דנימא בדברי רש"י שבהרי"ף דלשון דאוריתא לאו דוקא הכי נמי נימא בדברי הרב ארעא דרבנן דמ"ש מן התורה לאו דוקא ובבהורמנותי דמר אין דבריו נראין לענ"ד דעל הראשונים אנו מצטערים לפרש פן בדבריהם בכינצא לזה בדבר שאין לנו אסמכתא בקרא דאוריתא ונוסיף לפרש פן בדברי רבני אחרוני אחרונים, ומ"ש עוד מרן חיד"א דנעלם מהרב עפ"ד מ"ש הרב אד"ר לקמיה באות קע"ו מדברי הרא"ש במ"ק דקרי הש"ס עשה מילתא דכתיב בדברי יחזקאל דהוי מדאוריתא ממש כדאמרינו בעלמא גמרי לה נאמא יחזקאל אסמכיה אקרא לפי זה שפיר כתב הרב אד"ר דהוי מן התורה עכ"ל.

הנה דברי הרא"ש הם בפ"ג דמ"ק ס"ס"י נו"ן ו'לאו סבא דנפשיה היא אלא שכ"כ לדעת רש"י דמשמע ליה דמ"ש בש"ס אתי עשה וכו' הוא מדאוריתא אבל הרא"ש לא ס"ל הכי אלא אין לאבלות כל עיקר מה"תו כיעי"ש.

ויהנה איה שיהי' נלע"ד דאין מתיישב בזה דברי הרב אד"ר דאף שכ' הרא"ש דמ"ש בקרא דיחזקאל הוי דאוריתא ממש, מ"מ לא ללמד על הפלל פולו פתב פן לומר דכל מה שנאמר בדברי הנביאים הוא מדאו' ממש דזה נדאי לא יתכן שהרי מצינו עניינים רבים שנאמרו בדברי קבלה ולא הוי מדאוריתא ממש אלא דהיכא דאשפחן בש"ס דאיכא גילוי מילתא בההוא עניינא דהוא מדאוריתא מצינו למימר דגמרא גמירי לה נאמא נביא ואסמכיה אקרא, ולכן בההיא דמ"ק דאמרי' בש"ס אתי עשה וכו' ודחיקא לן למימר דלאו דוקא עשה קאמר שפיר מצינו למימר דעשה ממש הוא וגמרא גמירי לה עד דאמא יחזקאל וכו' אבל במקח וממפר דאין לנו שום רמז בש"ס דהוא מדאוריתא מהיכא תיתי לן לומר דאוריתא הוא דגמרא גמירי לה וכו' ומאחר דמפרש יוצא בדברי הרמב"ם דאינו אלא מדרבנן מנא לן להמציא מחלוקת זה לפרש בדברי רש"י דמ"ש דמו"מ אסור מקרא ר"ל מדאוריתא.

וגם מ"ש הרב ארעא דרבנן דהתוס' צדדו שהוה מדרבנן דמשמע דרש"י החליט שהוא מה"תו, והתוס' מספקא להו וצדדו לכאן ולכאן אינו מובן, דהרי הרוואה יראה דדברי רש"י ודברי התוס' שנים דמתחלה כתבו דמו"מ אסור מקרא וכו' ושוב כתבו אי נמי וכו' ואיך נחליט בדברי רש"י דס"ל דהוא מה"תו ולזה נתפונן הרב עפ"ד במ"ש בסו"ד והתוס' שם לא הוסיפו פלום וכו' עי"ש וק"ל: וראיתי להרב יד המלך בנמוקיו על הש"ע סי' ש"א סכ"א דמפח קושית הי"מ שהביא שם עמ"ש התוס' כתובות ד' ס' סוע"א דלא אמרו כ"מ שאסרו מפני מראית עין אסור בחדרי חדרים אלא במידי דאיכא חשד שעושה אסור תורה הרי בההיא דחגיגא הוי דרבנן ועכ"ז אסרו הנצרה לומר דהתוס' בכתובות סברי דמו"מ אסור מדאו' כמו שינראה מדברי רש"י ותוס' ביצה לחד שינויא עכ"ל.

ואינו נכון לניחס פן בדעת התוס' דכתובות דהרב משמע ליה דלחד שינויא שבתוס' במסכת ביצה מיהא הוי מדאורייתא וכבר פתבנו דאינו מוכרח. ועל קושית הי"מ שצרי תשובה לא ננעלו עינינו במג"א סי' ס"א ס"ק נ"ו ונהר שלום ועוד עינינו במה שרשמתי במערי' הפ"ף אות כ"ה ואכמ"ל ובשו"ת חתם סופר ח"מ סי' קצ"ה אות ב' פתב אמנם נמצא בדברי חכמי התלמוד מקח וממכר בשבת אסור מדרבנן ועינינו תוי"ט פ"ג דביצה מ"ו עכ"ל מ"ש בתוי"ט שם הוא שהביא דברי רש"י ד' ל"ז ה"ל הג"ה רואה דכ"כ פשוט בעיניו דמשא ומתן בשבת הוא מדרבנן עד שכ' שנמצא פן בדברי חכמי התלמוד, ואנכי לא ידעתי איה מקום פבוד דברי הש"ס בזה, וצ"ע ונחפוש עכ"פ פשיטא ליה דמדרבנן בעלמא הוא: ומכל מקום אף אם נניחס באמת בדעת רש"י דס"ל דהוא מדאורייתא העיקר הוא פסברת הרמב"ם דאינו אלא מדרבנן דהרי רבינו הטור ומרן בש"ע ח"מ סס"י רל"ה העתיקו דברי הרמב"ם בסוף הלכות מכירה המוכר או קונה קננו בשבת ויוה"כ ויו"ט אעפ"י שמפין אותו על שעבר ע"ד חכמים מעשיו קיימים ע"כ, הרי פתבו מפורש שעבר ע"ד חכמים.

והר"ן בהיא דלא מקדישין וכו' משום מקח וממכר פתב ואע"ג דמו"מ לא מיתסר אלא מדרבנן חדא מילתא גינהו וכו' עי"ש. וכן נקטי בפשיטות רבני האחרונים, עינינו בשלטי הגבורים פ' משילין (על מה שמביא הרי"ף שם בשם הירושלמי דקונה או מוכר בשבת מעשיו קיימין) שכ"כ דמו"מ בשבת הוא רק מדרבנן וכ"כ הש"ף ביו"ד סי' פ"ז סק"ו וכ"כ הפרי חדש שם סק"ז וכ"כ הרב לשון לימודים בחא"ח ד' ע"ג וע"ד, גם רעק"א בתשו' סי' י"ז (בד"ה והנה חד), אף שהבין בדעת רש"י לטעם ראשון דהוא מדאורייתא פמו שהבין הרב ארעא דרבנן מ"מ פתב דהעיקר פטעם השני ואינו אלא מדרבנן והביא דברי הרמב"ם בפכ"ד מהל' שבת וכן נקיט גם בס"י עק"ד עי"ש, ובשו"ת שואל ומשיב מ"ק ח"ב סי' ס' שקו"ט אם אפ"ל דאמירה לנכרי הוא איסור מן התורה וכתב ואני תמה דאם נאמר דמשום ודבר דבר אסור מן התורה א"כ יהיה מקח וממכר מה"תו, ונהרי מו"מ אינו אלא מדרבנן לכ"ע וצ"ע דאינו רש"י דביצה ה"ל וסיים דע"כ דאינו רק מדרבנן עי"ש.

הנה פשיטא ליה פן בדעת רש"י ומשמע דס"ל דגם לטעם הראשון אינו אלא מדרבנן. וכ"כ בפשיטות בשו"ת נודע ביהודה או"ח סי' כ"ט דמקח וממכר בשבת אינו אלא משום שבות, וכ"כ בשו"ת רמ"ץ יו"ד סי' פ"ו אות ה' הבאתי דבריו בקונטרס אסיפת דינים מערכת אבלות אות ו' ע"ש, ועינינו ג"כ בשו"ת צמח צדק הקדש בחאה"ע סי' רנ"ט הבאתיו בקונטרס ה"ל במערכת גט סי' כ"ו אות ד': ולפי מ"ש פתחם סופר שם לחלק בזה בין מקח וממכר שהוא דרף עראי קונה או מוכר לשעה שזה מדרבנן לבין מו"מ בדרף קבע פמעשהו בחול פותח התנות ומסתחר שזה אסור מה"תו פדמוכחי קראי דנחמיה סימן י"ג עי"ש, לא נפלא לומר דמ"ש ברש"י שבהרי"ף דהוא מדאורייתא, וכן מה שהבינו הרבנים ה"ל ברש"י שבש"ס לטעמא קמא דכונתו לומר דהוא מן התורה הוא אמת והיינו במו"מ שהוא בדרף קבע ומדוקדק קצת לשון הפוס' בח"מ סס"י רל"ה המוכר או קונה קננו בשבת (פלומר קננו אחד היינו דרף עראי) אע"פ שעבר ע"ד חכמים וכו', ועפ"י אפ"י ליישב מה שהקשו הקדמונים עמ"ש התוס' פתובות ד' ס' דלא אסרו מפני מראית העין אפילו בחזרי חזרים אלא בדבר שיחשדוהו שעושה איסור תורה

דא"כ מאי מק' בשבת ד' ס"ד מהא דפוקק לה זוג בצנארה ומטייל עמה בתצור הא אף אם יחשדוהו דאזיל לחינגא מקח וממכר הוא מדרבנן (עיין לעיל ד"ה והרב) ואם נאמר דהתוס' סברי לחלק כמ"ש החת"סאמי שפיר דנדאי מאן דאזיל לחינגא תשיב משא ומתן דרף קבע ואסור מדאורייתא פפותח חנותו ומוכר וקונה.

אחר זמן רב השגתי ספר היקר העמק שאלה לג"ע הגאון המפורסם אבד"ק וואלוז'ין יצ"ו, וראיתי שם בתחילת הח"ג בהשקפה שאחר פתח העמק שהאריף מר חתנו הגאון נרו' בענגן מקח וממכר בשבת אם אסור מדאורייתא וכ' דהגרע"א בסי' י"ז רצה לומר דמו"מ אסור מה"תו אמר המחבר המעיין שם בד"ה והנה וכו' יראה דשם הביא פן בשם חד מחבריא והגרע"א לא נחה דעתו בזה משום דפשיט"ל דמו"מ אסור מדרבנן כיעי"ש ומ"מ מה שהשיג הרב נר"ו גם על הגרע"א קשה דהי"ל לדחות דברי החד מחבריא עפי"ד הר"ן דפ' משילין) וכ' ע"ד ז"א דהא דעת הר"ן בפ' משילין דמקח וממכר אינו אסור רק מדרבנן עי"ש, דפשיטא ליה פן דמו"מ הוא מדרבנן וכתב ג"כ דכ"מ מהרמב"ם פכ"ג מה"ש וכתב עוד דכן מוכח מדברי הר"ף והרמב"ם שפסקו והיא דפוקק לה זוג ומטייל עמה בתצור אע"ג דפסקו כרב דכל מקום שאס"ח מפני מראית העין אסור אפילו בתדרי חדרים ועכ"ל דסברי דלא אמרי' פן אלא בדאיכא חשד איסור תורה משא"כ בהא דמו"מ אינו אסור אלא מדרבנן.

ולפי הוכחתו נשמע דאף במקח וממכר שאינו דרף עראי סברי הר"ף והרמב"ם דאינו אלא מדרבנן דלא כמ"ש לחלק בזה הגאון חתם סופר הג"ל, דהא נדאי דוחק לומר דאזיל לחינגא נמי תשיב מו"מ דרף עראי וצ"ע ואי איסור תענית בשבת הוא מדאורייתא רשמתי לקמן במערכת התי"ו אות ט"ל: ואם מותר להעניש בשבת רשמתי בקונטרס אסיפת דינים: סימן פב (מקונטרס הפללים מערכת השי"ן אות נ"ח).

פב שומר מצנה לא ידע דבר רע כתב הרב קהלת יעקב במענה לשון ח"ג סי' רמ"ו בשם רבינו מוהר"ד בית ב' חדר י"ג דלא אמרי' פן אלא בשומר לשמה ונזהר בה פל ימיו והוא זריז ומהיר בה פל ימיו כר"ח בן תרדיון בקנפיה של צדקה ובלאו הכי לא הוי בכלל שומר מצנה, ומבואר בדברי הרב מוהרד"ך שם דהרב מוהרלנ"ח לא ס"ל הכי שכ' דביבמה ליכא דין קטלנית משום דשומר מצנה וכו' וע"ז הוא שחלק עליו ואמר מר דלא אמרי' פן אלא בעושה לשמה וכו', ונמצא שדבר זה שנוי במחלוקת.

והרב קה"י סתם הדברים והג' ח"ץ בסי' א' כ' ע"ד רבינו מוהרלנ"ח וז"ל, ומ"ש הרב דשומר מצנה לא יד"ר מאן לימא לן דלא שכיח היזקא מקרי ע"כ, מוכח שדעתו ג"כ דלכל אדם נמי אמרי' שומר מצנה וכו' (לולא דשכיח היזקא) ולפי הנר' פל הפוס' שכ' בא"ח סי' תנ"ה דאין לשפוף מים שלגנו משום מת דשומר מצנה לא ידע דב"ר לא סברי כהרב מוהרד"ך דסתמו כפירושו שכ' פן על כל אדם ובפרט למ"ש הרב ט"ז שם סק"ג דאסור לשפוף אותם דהוי מזלזל במצנה וכו' שקל בעיניו מאמר הכתוב שומר מצנה וכו' עי"ש.

נראה נדאי דלא ס"ל כהרב מוהרד"ך דא"כ מהיכא תיתי לחוש לזלזול מצנה במקום שיש לתלות במה שהוא האמת פי מי יעצור פח לומר שהוא שומר המצנה לשמה ונהיר וזריז בה פל ימיו כר"ח ב"ת אלא נדאי משמע דכל אדם יש לו לסמוך אהא דשומר מצנה

וכו' גם הג' נודע ביהודה במ"ק סי' יו"ד פתב מסבא דאין דין קטלנית ביבום משום דשומר מצנה לא יד"ר ולא חלק בין אדם לאדם ויש להעיר עליו כי לא זכר שדבר זה שנוי במחלוקת בין גדולי האחרונים, ועיין למרן חיד"א בברכי יוסף סי' ט'.

ולפי הנראה לזה נתפגון הרב פ"ת באה"ע סי' קס"ה סק"ה בצנינו למ"ש בפ"ת סי' ט' עי"ש ובסי' ט'. ומ"ש עוד הנו"ב דדבר זה תלוי אם מצנות יבום קודמת גלע"ד דכוננתו דאע"ג דגם למ"ד מצות חליצה קודמת איכא מצנה ביבום מ"מ אין לו לסמוך אשומר מצנה וכו' כמ"ש הרב בית יאודה בא"ח סי' מ"ג דכל שיש ביד האדם להציל עצמו מהסכנה אין לו לסמוך אהא דשומר מצנה, וכשפתבו הפוס' שלא לשפן מים שלנו וכו' צ"ל דס"ל דהיינו דוקא פשאין לו מים אחרים, וכן דקדק הרב פתח הדביר בסי' צ' אות ד' ד' צ"ד א' ממ"ש הא"ר בשם הר' האגודה בפ' כ"מ סי' מ"א אם אינע מת לא ישפן מים שלנו אם אין בעיר מי יתן לו דמשמע דאם יש מי שייתן לו ישפן וכתב שכ"כ הרבנים פרי חדש ביו"ד סי' קט"ז ובד' י' נ"ו וקפ"א, וא"כ למ"ד דעיקר המצנה בחליצה מסתבא ודאי לומר כמ"ש הנו"ב שלא לסמוך לייבם אהא דשומר מצנה, אבל למ"ד מצנות יבום קודמת יכול כל אדם לייבם וסמוך נפשו אהא דשומר מצנה לא יד"ר דלא פהרב מוהרד"ך ועיין במג"א סי' ר"ו סק"ח בבירך על המים ושמע שיש מת בשכונתו שישתה מעט פדי שלא תהיה ברכתו לבטלה ושומר מצנה לא יד"ר, וכן בשמע שהתקופה נופלת אף אם יש סכנה וכו' וכן העתיקו דברים אלו רבני האחרונים עי"ש והיינו ודאי לכל אדם: הן אמת דהיה נראה שיש סוכרים פדעת הרב מוהרד"ך והם הרבנים ל"ח פ' הרואה סי' ס"ט, (הביאווהו הרבנים עט"ז וא"ר בפ"א) והמג"א בסי' א' סק"ג שפתבו דמ"ש הרמ"א בסי' א' ומיד פשיעור משנתו יקום בזריזות לאו דוקא מיד אלא ישנה מעט משום חשש סכנה עי"ש ואמאי לא ניסמוך אשומר מצנה וכו' פיון דליקרא דקוב"ה עביד אף אי ס"ל כמוהרד"ך גיחא, אלא שקשה לייחס זה בכוננתם דכיון דמתבאר מדברי הפוס' ומפלהם הרמ"א בסי' תנ"ה הנ"ל דסברי בהיפך איך יתכן להם לפרש דברי הרמ"א פשיטת הרב מוהרד"ך.

אלא י"ל פיון דאינו אלא זריזות וחסידות לא חשיב מצנה לסמוך אשומר מצנה וכ"כ הרב פתח הדביר שם דמ"ש הרמ"א מיד פשיעור וכו' הוא מד"ח ומחלק שם בין פריא היזקא להיכא דלא פריא היזקא ומיישב בזה מה שהוק' לו דיש מקומות שגראה דסמכינו אהא דשומר מצנה כי הדיא דסי' תנ"ה.

וכן בפסחים ד' ח' ע"ב פשו מינה דרב בני בי רב דדיירי בבאגא מהו למיתי קדמא ונחשוקא אמר רב ליתו עלי ועל צנארי דנדאי לא יזוקו דהמצנה מגינה להם. ואילו בסי' תרי"ג ס"ה פסקו הפוס' לגבי הקבלת פני רבו ביוה"כ, דמותר לעבדן במים דדוקא אם אין המים רודפים אבל אם רודפים אף בחול אסור משום סכנה ולא סמכינו אשומר מצנה וכו' ובסי' ק"ד סק"א פתב הרב מג"א דהעומד בתפלה מפסיק למלכי אוה"ע ואין למדין מאותו חסיד וכו' וכן בירושלמי פ"ח דתרומות ופ"ב דע"ז באותו ששתה יין מגולה לכבוד סעודת ערב יוה"כ ולא אספיק למישתי עד דאתחלחל וכו' אתד"ק לענ"ד מהדיא דסי' תרי"ג לק"מ דנדאי יש לחלק בין חשש סכנה סגוליין לחשש סכנה טבעי דבמה שיש סכנה עפ"י דרף הטבע אין לסמוך אשומר מצנה וכו' והדיא דפסחים נראה ודאי שלא

היה להם פחד מפני אדם לסטים וכינצא רק פחד מן המזיקים ומשום הכי אמר רב ליתו וכו' אבל אהיה דסי' תרי"ג וכינצא דיש ספנה דרף טבע לסמוך ודאי אין אשומר מצנה וכו' והיה דהרמ"א סי' א' ה"ל אי חשיב ספנה דרף טבע אין אנו צריכים למ"ש לעיל דאינו אלא נריוות וחסידות דבלא"ה ל"ק.

ועי"ש בפתח הדביר שכ' שהרב אדני פז חלק על המ"א סי' א' ה"ל דכיון שהוא עושה פן לעבודת בוראו שומר מצנה וכו' ומני"ר דחה דבריו בסי' א' אות י', והכי מסתברא ועיין להרב יפה ללב נרו' בסי' א' אות י"א וראיתי למרן החבי"ף בס' חיים ושלום ח"ב סי' צ"א שכתב בשם הרב צרור הפס"ד בחיו"ד סי' ו' שהכריח דכשיש חשש ספנה גם בדבר מצנה יש להתמיר דלא אמרינן שומר מצנה לא יד"ר ושהביא ראיה ממ"ש בס' החסידים דלא ישא בת אחותו והרי נושא בת אחותו מצנה היא ואסמכה אקרא ומבשרף לא תתעלם אם לא שנאמר דהיכא דאיכא ספנה אף במקום מצנה חיישינן לה עכ"ל.

ואיני מבין דב"ק בענייני ונהלא כי אמרו לסמוך אשומר מצנה היינו ודאי בדאיכא חשש ספנה דאי ליכא חשש ספנה מאי איירא דבר מצנה. ושם פונתו דבמצנה דרבנן לא סמכינן משום חשש ספנה אשומר מצנה לא יד"ר ואין זה במשמע דבריו או אפשר דמ"ש דבמקום שיש לחוש לספנה לישא דלחוש לאו דוקא וכונתו שיש ודאי ספנה והיכא דשכיח היזקא בבירור לא סמכינן אשומר מצנה וצריף לעיין בגוף הספר לידע במאי קעסיק ואינו מצוי אצלי שוב ראיתי סתירה לסברתי (שכתבתי לחלק בין חשש גזק דרף הטבע וכו') והוא מדברי הג' חכם צבי סי' י"א במה שאוסר לטבול בליל ש"ק בחמין, והטוב והישר הוא שתטבול בצונן וכו', ומה שאמרות מן האסטניסות מקלי דכדי נינהו שומר מצנה לאד"ר עכ"ל.

הרי דגם בחשש שהוא על צד הטבע מחמת צינה אמר מר לסמוך אשומר מצנה וכו', ולפי חילוק הרב פתח הדביר ה"ל אתי שפיר דיש לומר דלא חשיב זה בריא היזקא משום הכי סמכינן אשומר מצנה וכו'.

ועיין במ"ש בשו"ת אור לי סי' קל"ג ד' קל"ד ע"ב ועיין בקובץ גידיל תורה קונטרס י' סי' קס"ב אות י' ד' רצ"ז ע"ב ד"ה וכנה ראיתי וכו' שכ' בשם גאון מובהק שהורה להקל בדג ובשר שנתבשלו בע"ש דאין חשש איסור מפני ספנה וכו' דמשום פבוד שבת י"ל שומר מצנה לא יד"ר וסיים ע"ז שי"ל שפדבר שמזיק מן הטבע אין להקל בכך והאר"י עוד בעניינים אלו ולא פניתי פעת לעיין בדבריו לך נא ראה וגם צריף להתיישב במה שהביא הגאון יד שאול בסי' רס"ג בשם האחרונים שהקשו במת לו אחיו מחמת מילה אמאי לא סמכינן דשומר מצנה לא ידע דב"ר.

ולפי הנראה ספנה זו היא בדרף הטבע, וא"כ משמע דגם בכינצא לזה שניף לומר שומר מצנה לא יד"ר: עתה השגתי ס' דרכי הוראה לאחד מגאוני דורנו יצ"ו וראיתי בח"ב פרק ע"ה שכתב בשם הגאון ישועות יעקב דדגים שנתבשלו בערב שבת ונתערב בהם בשר מותרים משום שומר מצנה וכו' וכתב דלפי דבריו אפילו בפחות מששים מותר וע"ז האר"י הרב ה"ל יחנה דלפי שיש לחוש שייבא הטועה ויטעה לפסוק פן ויאמר כדאי הג' שוי"ע.

לסמוך עליו אפילו שלא בשעה"ד ובאמת לאו שעה"ד הוא דיכול הוא להרבות מים לבטל בשמים ואין זה איסור שיהיה בו משום ביטול איסור הנצרך להביא ראיות ברורות שחלילה לסמוך על דבריו להקל בזה ונהיה טעמו עפ"י מ"ש להכריח דהא דשומר מצנה וכו' לא מהני אלא לספנה רוחנית ולא לספנה טבעית וראיותיו הן מהירוש' דתרומות גבי גילוי הנ"ל ומסוגיא דבבא בתרא ד' צ"ז אין אומרים קידוש אלא על יין הראוי לנסף ע"ג מזבח למעוטי מאי אי למעוטי מגולה וסד"א פ"ג דאיכא מצנת קידוש שומר מצנה וכו' קמ"ל אלא נדאי דבספנה טבעית לא אמרי' פן ועוד ממ"ש בשבת אין מדליקין בצרי מפני שהוא עף וכו' אף דהדלקה בשבת מצנה ועוד מהירוש' פ"א דשבת ה"ג דאמרין אכל מסתכל הוא מה שבכוס ובקערה מפני הנקיות ומפני הספנה ועוד ראי' מהירושלמי סו"פ ג' דברכות גבי טבילת בעל קרי וכל אלו ראיות ברורות שאין לסמוך בזה בספנה טבעית אבל בספנה רוחנית מתבאר מדברי הרמ"א בס"י תנ"ה דסומכין ע"ז אף שהדבר תמוה דאין חיוב אכילת מצה כי אם לילה אחת ואיך יאכל משם ואילך ואפילו תימא משום שמחת יו"ט מצנה היא מה נעשה לחוה"מ וע"כ פ"ג דגם בהו הוי מצנה דרפנן ויהיה מזה ראי' דגם במצנה דרפנן אמרי' שומר מצנה וכו' אתוד"ק: ונהיה מ"ש בשם הישועות יעקב לפי הנראה הוא מ"ש ביו"ד ס"י קי"ו ותמיה לי שמניחס אליו מה שאין פן במשמעות דבריו ואעתיק דבריו ונ"ל אחר שכ' שנהלקו האחרונים אי מהני בספנה ביטול ששים ושיש ראיה מהש"ס דבמדי דספנה לא מהני ביטול ואסור במשהו) ומ"מ בהיותי בק"ק פ' אירע באחד שהיה נזקק כל ימיו לכבד השבת בדגים פעם אחת לא נעדר ונפל לתוך יורה של דגים מעט בשר בליל שבת והיה הדבר קשה על הרב הנ"ל התרתי הדגים ע"י בטול ששים בצרוף מאחר שפונתו למצנה יש לצרף סברת שומר מצנה לא יד"ר עכ"ל הנה מפורש יוצא דלא התיר אלא ע"י ביטול ששים שפ"ג שנהלקו האחרונים בזה אף בדבר הרשות יש לנו להכריע פדבריהם לדבר מצנה מיהא ולא סמך ע"ד מצנה לבד לומר שומר מצנה וכו' אלא עשהו סניף לדעת המתירים ע"י בטול ששים ואם פן אין פדאי להרעיש עולם ע"ז שייבא הטועה וכו' כמ"ש הרב הנ"ל נרו' גם איני מבין מ"ש ובאמת אינו שעה"ד דיכול להרבות מים וכו' דאם היתה התעורבות הזאת קודם השבת אולי היה אפשר לעשות כדאמר רב יחי' להרבות מים ותבלין ולבשילן שנית ואולי היו ראויים לאכילה.

אף הרי מפורש בדברי הרב ישוע"י דהתעורבות הנה בליל שבת קודש ואם ירצה להרבות ונתן עליו מים חיים אל פלי שיש בו הדגים הא נדאי אין זה מתקן המאכל אלא מקלקל ותחת ענג שבת יהיה לו לנגע צרעת ומה שחשב לראיות ברורות לחלוקה הנ"ל הרואה וראיה דלפי כל הרשום למעלה יש לדחות אחת לאחת שלא להכריח חילוק הנ"ל יש מהם מפני שהם ברי היזקא ויש מהם מפני שכל שאפשר לתקן הדבר שלא לסמוך אהא דשומר מצנה עבדינו ואההיא דב"ב י"ל עוד דאין להכריח מפח קושיותו די"ל דאין הכי נמי דהנה מצוי למימר הכי ולא אמר דבלא"ה משני שפיר ומעין זה כתבו הראשונים דזימנין דהו"מ הש"ס למימר איכא בינייהו בגוונא אחרנא ממ"ש בש"ס וכלא אמר כמו שרשמתי במערי האלף אות קי"ד ומ"ש לתמוה אההיא דסי' תנ"ה דהתינח ביו"ט משום שמחת יו"ט אף בחוה"מ מאי איכא למימר וכו' עיין מה שרשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערי חוה"מ אות ו' ואין להאריך וראיתי לידי הרב הגדול המפורסם מוהרא"פ נ"י בסה"ב

מר ואהלות באהל ברכות ד' כ"ט ע"ג דמתבאר דנקיט להא דשומר מצנה גם למה שהוא דרף הטבע כיעי"ש ויש קצת לפלפל בדבריו לעת הפנאי בל"ן.

ועינתי שנית בקונץ יגדיל הנ"ל וראיתי שם מ"ש בד' רצ"ז ע"ד בד"ה האחרונים וכו' ולא כתב שם הספר הקדש שהביא בשמו ונראים הדברים שהן דברי מי שגדול בספר דרכי הוראה הנ"ל וראיתי שם כמה דברים מכוונים למה שפתי עי"ש בד"ה ושמתתי וכו' עוד תשוב ותראה בקונטרס מכילתא דרבנן ד' כ"ג ע"א סי' ב' שכתב רב אחד יחי' לחלק פן בין ספנה שאינה עפ"י הטבע דבנה סמיכין בדבר מצנה אשומר מצנה לא יד"ר לספנה שהיא עפ"י הטבע דבנה אין לסמוך וכו' דפשוט שאם נתערב סם הממית במים שילנו לא הותרו משום שו"מ לא יד"ר וכו' וכתב דספנת בשר ודגים היא ספנה מצד סגולה לא עפ"י דרף הטבע ועפ"י חילוק זה כתב לדחות מ"ש בגדיל תורה הנ"ל בד"ה האחרונים וכו' עי"ש ואם האמת שהדברים ההם מאיש לוקחו מס' דרכי הוראה (פא"ש דמיתי) הנה הוראה יראה שם דגם הוא נרו' מודה לחילוק זה רק דמשמע ליה דספנה דבשר ודגים חשיב ספנה שעל פי הטבע עי"ש סימן פג (מקונטרס הפללים מערכת השי"ן אות ס"ב).

פג שבימת בהמתו דאדם מונהר עליה אם הוא דוקא בשבת או גם ביוה"כ רשמתי בקונטרס אסיפת דינים במערכת יוה"כ סי' ב' אות י"א: ואם נשים ישנן בעשה דתשבייתו רשמתי בקונטרס זו במערכת המ"ם אות ק"י: ובהמה שהיא בשותפות ישראל עם הנכרי אם יש בה משום שבימת בהמתו הוא מחלוקת בין הפוסקים דמ"ן הב"י בסוס"י רמ"ה (בד"ה ואם ישראל ונכרי) כתב בשם שבולי הלקט דאם ישראל ונכרי שותפים בהמה יש לו להתנות תחלה עם הנכרי וכו' ושמתשו' הריצב"א נראה דלא מהני תנאי משום דסוף סוף חלק הישראל עושה מלאכה בשבת ואסור משום שבימת בהמה וכ"כ בכל בו בהד"א וכו' עי"ש מתבאר דלכ"ע מיהא בלא תנאי מתחלה אסור משום שבימת בהמה דסברי דאסור זה הוא גם בהמה דשותפות עם נכרי אמנם בסוף הדבור הביא דברי הריב"ש בתשו' דליכא משום שבימת בהמתו אף שלא התנה בתחלה פנין שהנכרי עושה בה מלאכה בשבת מחמת חלקו על פרחו שלא ברצון הישראל עי"ש ועם שלא גילה דעתו לענין דינא נראה ודאי דמסתמא דעתו כמו שמתבאר מהשבולי הלקט ותשו' ריצב"א ונהפל בו דאיכא אסור שבימת בהמה כשלא התנה מתחלה מיהא דכיון דספק פלוגתא באיסור תורה הוא אית לן למיזל לחומרא ובפרט פי ברבים היו הסוברים פן נגד דעת הריב"ש ולכן בש"ע סי' רמ"ו ס"ה לא כתב להתיר אלא עי"ש שיתנה מתחלה עי"ש וכ"כ הרב הלבוש שם דכשלא התנה תחלה אסור לפי שחצי בהמה היא של ישראל ומצנה על שבימת חלקו עי"ש ובמה שפסקו דמהני תנאי בתחלה יש לתמוה דכיון דספק פלוגתא בדאורייתא הוא הו"ל למיפסק לחומרא דכיון דמתשו' ריצב"א נראה דלא מהני תנאי וכ"כ בהד"א הפל בו כמ"ש מ"ן בב"י אף דהשבה"ל והריב"ש סברי דמהני תנאי תחלה אית לן למיזל לחומרא ואולי משום שאינו מפורש בדברי תשו' הריצב"א דס"ל דלא מהני (אלא שפן נראה מדבריו) לא חשיב ליה מחלוקת שקולדסברת הפל בו נגד השבה"ל והריב"ש יחידאה היא והלכה פרבים פנ"ל בדוחק ועכ"פ כשלא התנו מתחלה פשוט דדעת מ"ן והרב הלבוש לאסור דסברי דאף דהנכרי שותף בהמה איכא משום שבימת בהמתו מפני חלקו של ישראל ועל מ"ש הרב מג"א בס"ק י"ג אף עפ"י

שָׂאִין כָּאן מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ בִּינוֹן שְׂיֵשׁ לְנִכְרֵי חֵלֶק בּוֹ וְכוּ' וְהֵם דְּבָרֵי הָרִיב"ש שֶׁהֵבִיא מֶרֶן הַב"י בְּסוֹס"י רמ"ה כ' הָרַב מִחֲצִית הַשָּׁקָל ז' ל' וּמ"מ הָרַב ב"י לֹא פָסַק בְּזֶה כְּהָרִיב"ש דְּהִיכִי דְהִנְכָרֵי שְׁנִיתָ בְּבִהְמָה לִיכָא מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ כְּמִבְּנָאָר בִּש"ע פָּה עַכ"ל הָרֵי דְגַם הוּא הֵבִין כְּדַעַת מֶרֶן דִּישׁ אִיסוּר שְׁבִיתָה בְּבִהְמָה שְׂיֵשׁרְאֵל וְנִכְרֵי שְׁנִיתָ פֶּה: וְתַמִּיהַ לִי עַל הַג' מוֹהֶרֶש"ז בִּש"ע שְׁלוֹ בְּסִי' רמ"ו אוֹת י"ד וְאוֹת ט"ו דְּפָסַק בְּפְשִׁיטוֹת כְּסִכְרַת הָרִיב"ש דְּבִבְהֶמָה מְשׁוֹנְתָפֶת יִשְׂרָאֵל עִם הַנִּכְרֵי לִיכָא מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמָה וְלֹא הַזְכִּיר כָּלִל סִכְרַת הַחֹלְקִים כְּמוֹ שְׂיִרְאָה הָרוֹאֶה בַּדב"ק וְאִינִי יוֹדֵעַ לָמָּה וְיָמָּה גַם דְּמִתְבָּאָר שְׁכֹן דַּעַת מֶרֶן וְהָרַב הִלְבוּשׁ כִּמְש"ל וְגַם עַל הַרְבֵּנִים נְתִיב חֲתִים וְדַגְמ"ר וְיָד אֲפָרִים שְׁבָאוֹ לְתַמְנָן וְלִפְרֵשׁ דְּבָרֵי הָרַב מַג"א כְּמוֹ שְׂיִרְאָה הָרוֹאֶה יֵשׁ לְתַמְנָה שְׁלֹא הֵעִירוֹ עַמ"ש הַמַּג"א דְּלִיכָא מְשׁוּם שְׁבִיתָה וְכוּ' שֶׁהֵעִיר עָלָיו הָרַב מִחֲצָה"ש כִּנְז"ל וְרִאִיתִי לְהַר מוֹפֶת דּוֹרְנוֹ בְּס' פֶּתַח הַדְּבִיר ח"ג בְּסִי' רמ"ו אוֹת ט"ו ד' י"ט ע"ג שְׁמִינְיָחַס לְהָרִיב"ש דַּס"ל דָּאֵם לֹא הִתְנוּ מִתְחִלָּה אִיסוּר מְשׁוּם דְּגַם בְּבִהְמָה הֵיחָא בְּשׁוֹנְתָפֶת עִם הַנִּכְרֵי אִיכָא אִיסוּר שְׁבִיתָה וְשַׁכ"כ הָרַב הִלְבוּשׁ וְכוּ' עִי"ש וְלִפִּי זֶה תִּגְדַּל הַתִּימָה עַל הָרַב מוֹהֶרֶש"ז הַנִּזְלִ שְׁפָתַב דָּאִין בְּזֶה מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמָה.

אִף בְּאַמַּת לַעַנ"ד אִין נִרְאָה כֹּן מִדְּבָרֵי הָרִיב"ש וְלִפִּי הַנִּרְאָה הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר הֵבִין כֹּן כְּדַעַת הָרִיב"ש מִמָּה שְׁפָתַב אֲבָל אֵם לֹא הִתְנוּ מִתְחִלָּה וְכוּ' אִיסוּר אִף אֵם אִין כָּאן מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ מֵאַחַר שְׂיֵשׁ לְנִכְרֵי חֵלֶק בְּבִהְמָה וְכוּ' יֵשׁ אִיסוּר וְכוּ' שְׁלֹחַן שְׁכַר שְׁבַת שְׁלֹא בְּהַבְלָעָה וְכוּ' עִי"ש דְּמִדְּכָתַב כְּמִסְתַּפֵּק (אִף אֵם אִין כָּאן מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ) וְלֹא כָּתַב אִף שְׂאִין כָּאן מְשׁוּם שְׁבִיתָה וְכוּ' מִשְׁמַע דְּרַפְיָא בִּידְיָה וְא"כ וְדָאִי דַּעַתוֹ לְאַסְרוֹר וְלַעַנ"ד אִין מְזַה הֶכְרַח כָּלִל וְהָרֵי סִינִים הָרִיב"ש וְאָמַר וּבְעֵגְוִן זֶה שְׁלֹא הִתְנוּ מִתְחִלָּה יוֹתֵר הִיָּה אֲפָשֵׁר לְהַתִּיר בְּשְׁלֹא יֵאמַר לוֹ כָּלִל טוֹל אֶתְהַ חֵלְקָה אֲלֵא שְׂיִתְנוּ הַנִּכְרֵי לְיִשְׂרָאֵל חֵלְקוֹ בְּרִינּוּחַ כָּל הַשְּׁבוּעָה בְּיַחַד לִפִּי שְׂאֵז וְקִבְלוּ שְׁכַר שְׁבַת בְּהַבְלָעָה וּמְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ לִיכָא בִּינוֹן שְׁהַנְכָרֵי עוֹשֶׂה בְּהַמְלָאכָה מִחֲמַת חֵלְקוֹ ע"כ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשְׁלֹא בְּרִצּוֹנוֹ אֲלֵא שְׁעֲשׂוֹ הַיִּשְׂרָאֵלִים אִיסוּר מִתְחִלָּה לְהַשְׁתַּתֵּף עִם הַנִּכְרֵי בְּלֹא תְּנָאִי וְהַנְכָרֵי יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּבִהְמוֹת עַל כְּרַחֵם עַכ"ל הָרֵי כָּתַב מִפְּנֵי דְּלִיכָא מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמָה בִּינוֹן שְׁהַנְכָרֵי עוֹשֶׂה בְּהַמְלָאכָה בְּעַל כְּרַחוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְא"כ בְּהֶכְרַח לֹא מִר דַּמ"ש בְּתַחֲלָה אִף אֵם אִין כָּאן מְשׁוּם שְׁבִיתָה אִינוֹ בְּדַקְדוּק וְהָרֵי הוּא כְּאִילוֹ כָּתַב אִף שְׂאִין כָּאן מְשׁוּם שְׁבִיתָה.

אִיכְרָא דַּק"ק לִפִּי זֶה מַה שְׁפִסִּיִם הָרִיב"ש שֶׁהַיִּשְׂרָאֵלִים עֲשׂוֹ אִיסוּר מִתְחִלָּה לְהַשְׁתַּתֵּף בְּלֹא תְּנָאִי וְכוּ' דְּמָה אִיסוּר יֵשׁ אַחֲרֵי שְׁבָאָמַת אִין בְּזֶה מְשׁוּם שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ: שׁוֹב רִאִיתִי בְּפֶתַח הַדְּבִיר שָׁם בַּד' ג' ע"א שֶׁהֵבִיא דְּבָרֵי הָרַב מוֹהֶרֶש"י בְּאַסָּאן בְּס' תּוֹרַת הַשְּׁלָמִים בַּח"ב ד' פ"ו וְתוֹרַת דְּבָרֵי (הַצְּרִיף לַעֲנִינְנוֹ) דְּהָרִיב"ש לֹא בְּרִירָא לִיָּה אִי אִיכָא מְשׁוּם שְׁבִיתָה בְּבִהְמָה שֶׁהִיא בְּשׁוֹנְתָפֹת עִם הַנִּכְרֵי וְשׁוֹב כָּתַב וְאֲפָשֵׁר עוֹד דַּמ"ש הָרִיב"ש אֲלֵא שְׁהַיִּשְׂרָאֵלִים עֲשׂוֹ אִיסוּר וְכוּ' אִינוֹ אֲלֵא אִיסוּר דְּרַבְּנָן בְּעֵלְמָא עַל דְּרַף שְׂאֲמָרוֹ בַּפ"ק דְּבַכּוֹרוֹת ד' ג' ע"ב וְכוּ' מְשׁוּם דְּמִפְקַע לָהּ מִשְׁבִּיתָה עַכ"ל וְכָתַב הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר שָׁם בְּעַמּוּד ד' דִּיפָּה הַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי הָרַב גִּזְעַי יֵשׁ בְּמַעֲרַכַת הָאֵל"ף אוֹת ח' דָּאֵם כְּדְּבָרֵי גַם ע"י תְּנָאִי לִיתְסַר וְגַם יֵאסְרוֹ מְכִירָה מְשׁוּם דְּמִפְקַע לָהּ מִשְׁבִּיתָה אֲלֵא וְדָאִי דְּלִיתָא וְכִי קָאֵמַר הָרִיב"ש הֵינּוּ מְשׁוּם אִיסוּר תּוֹרָה דְּשְׁבִיתָה דְּאִיתָהּ גַם בְּמִשְׁוֹנְתָפֶת שְׂאֵם הֵינּוּ מִתְנִי' מַעֲיָקְרָא הִיָּה חֵלֶק הַיִּשְׂרָאֵל קְנוֹי לְנִכְרֵי בְּשְׁבַת וְהִיָּתָה כְּוָלָה שֶׁל נִכְרֵי וְלֹא הִיָּה בְּהַמְלָאכָה אִיסוּר

שביתה והרב פה"ד שם בע"ג פירש בכונת הריב"ש דאינו: ר"ל דמשום דבהקמה בשנותפות עם הנכרי ליפא איסור שביתה אלא פונתו לומר דכשלא התנו מתחלה טול אתה וכו' הגם דמצד איסור שביתה המוטלת על הישראל אין בידו לתקן ולמנוע את הנכרי מלעשות בה מלאכה פי הוא יעשה בה בעל פרחו ושללא מרצונו של הישראל מ"מ אסר הישראל ליהנות מהשכר פיון שאינו בהבלעה ונמצא דגם הריב"ש ס"ל דיש איסור שביתה משום חלק הישראל וכו' בשם הרב בית עובד בחי' על הש"ע כת"י שכתב להוכיח דגם בהקמה משותפת עם הנכרי איפא משום שביתה ממה שהקשו כל הראשונים בפ"ק דע"ז ד' ט"ז אמ"ש דאין מוכרים בהמה גסה לנכרי משום נסיוני והו"ל מחמר דל"ל משום מחמר ת"ל משום שביתת בהמה ואם איתא לוקמה בהקמה משותפת עם הנכרי דליפא משום שביתת בהמתו ואיפא משום מחמר אלא ודאי דגם בכה"ג מונהר משום שביתה ועוד הוכיח מסוגיא דבכורות ד' ב' ע"ב דאוקי לברייתא בדיהיב בהמה מעברתא לפטומא דכי יהיב בהמה לגוי לפטומא מקני ליה חלק בגוף בהמה כמבואר בש"מ שם ע"א וקאמר דקנסי ליה אבהמה ש"מ דגם בשותף נכרי עובר הישראל על שביתת חלקו ומסיק הרב פה"ד דגם בהקמה משותפת עם הנכרי עובר הישראל משום שביתת בהמה על חלקו דלא כהרב תודת השלמים שצדד לומר דאינו עובר והאריף לדחות דבריו עי"ש: ואנכי עפר אחר שעיינתי בגוף תשובת הריב"ש וגם בתשו' הרב מוהרלנ"ח בסי' ק"ו (שדבריו בענין זה הם כמעט כדברי הריב"ש בתשו' סי' קנ"א כשני נביאים המתנבאים בסוגיון אחד כמו שיראה הרואה בד"ק) נלע"ד דדעתם בזה הוא דאחר שנשתתפו אין על הישראל איסור שביתה דלא חייבתו תורה לשבות מבהמה זו פיון שרשות נכרי עליה ויכול לעשות בה מלאכה בעל פרחו על דרך שכתב הרב דמשק אליעזר לתמוה על רבינו חיים שהביא בהגמ"ר פ"ח דחולין סימן תשמ"א (במה שלמד פיטור מזוזה בבית המשותפת עם הנכרי מדמעטינו בית המשותפת עם הנכרי מנגעים) דיש חילוק גדול דדוקא בנגעים ממעטינו שותפות הנכרי דאיהו ינתצו ביתו של נכרי של ברשותו משא"כ במזוזה ומעקה דמאי איכפת לנכרי בזה וכו' וכמ"ש כ"ז הרב תודת שלמים שהביא בפה"ד בד' כ"ג ע"א עי"ש וזו היא ממש סברת הרבנים הריב"ש ומוהרלנ"ח דאחר שנשתתפו אין לבהמה זו איסור שביתה משום חלק הישראל אלא דסברי דלכתחלה אסור לו להשתתף עמו בלא תנאי אבל אחר שנשתתפו ואיסורא דעבד עבד אינו מונהר עוד בשביתתה פיון שאינה פולה ברשותו כנלע"ד דעתם בזה ואין סתירה לסברא זו מדברי הראשונים שהוקשה להם למה לי טעמא דמחמר ת"ל משום שביתה דעדיפא מינה משנו הראשונים פיעוין בדב"ק ועוד דאם נאמר דבהקמה משותפת עם הנכרי ליפא משום שביתה דלא חשיבה בהמתו הכי נמי אית לן למימר דליפא משום מחמר לדעת רוב הפוסקים דסברי דאיסור מחמר אינו אלא בהמתו ודייקי לישנא דש"ס דמחמר אחר בהמתו (דלא כמ"ש הר"ן בפ"ק דע"ז אהיהא דמכירת בהמה גסה וכו' ליישב קושית הראשונים למה לי משום מחמר ת"ל משום שביתה עי"ש) כמ"ש הרב קובץ על יד בפרק כ' מהל' שבת עי"ש וא"כ לא מצו לשנויי הכי כמובן אלא דלדעת הר"ן אינו מתנישב בזה וצ"ל דאידיך שינויי דכתיבינו וק"ל וגם מה שהכריח מהש"ס דריש בכורות נראה דאין מזה הכרח דאיפא איסור תורה משום שביתה כל זה כתבתי דרך שקו"ט אבל להלכה כבר כתב הרב פה"ד שם דאית לן למינקט כמ"ד דאיפא איסור

שְׁבִיטָה גַם בְּשׁוֹתְפוֹת עִם הַנְּכָרִי אַחַר שְׁפָן דַּעַת מְרֹן וְהָרַב הַלְבוּשׁ וְכו' ע"ש דב"ק וְתַמְיָה לִי שְׁלֵא הַזְכִּיר פֶּלֶל דְּבָרֵי הָרַב מִחֲצִית הַשְּׁקָל שֶׁהֵבִין בְּדַעַת הָרִיב"ש דְּאִין אִיסוּר שְׁבִיטָה בְּבִהְמָה מְשׁוֹתְפָת עִם הַנְּכָרִי וְשָׂאִין פֶּן דַּעַת מְרֹן בִּש"ע כְּנו"ל.

וְגַם לֹא רָאָה דְּבָרֵי הָרַב מַג"א וְדְבָרֵי הַרְבַּנִּים נְתִיב חַיִּים וּדְגַמ"ר וְנִד אֲפָרִים שְׁלֵא הֵעִירוּ עַל דְּבָרָיו בְּזָה וְעַל מ"ש הָרַב מוהר"י בְּאֶסָאן בִּס' תּוֹרַת הַשְּׁלֵמִים דְּכִינּוֹן דְּמַצָּנָה זֹו נֶאֱמָרָה בְּלִשׁוֹן יְחִיד לְנוֹכַח יֵשׁ לְמַעַט שְׁוֹתְפוֹת נְכָרִי כְּדֶאֱמַרְינּוּ בִּר"פ רֵאשִׁית הִגְזוּ דָף קל"ה ע"א בְּפִלּוּגְתָא דְרַבֵּי אֶלְעָאי וְרַבְּנָן דְרַבְּנָן מִסְיָבִי בְּהַמַּת הַשְׁוֹתְפִין בְּרֵאשִׁית הִגְזוּ דְדָרְשֵׁי צִאנְדָּה וְלֹא שְׁוֹתְפוֹת עִם הַנְּכָרִי דְשְׁוֹתְפוֹת דִּישְׂרָאֵל חֲשִׁיב מְיֻחָדָת לָהּ וְר' אֶלְעָאי דְרִישׁ לְמַעַט שְׁוֹתְפוֹת אֲפִילוּ דִישְׂרָאֵל וְקו"ל כְּרַבְּנָן לְמַעַט שְׁוֹתְפוֹת עִם נְכָרִי וְהִבִּיא מַחְלֻקַּת הָרֵאשׁוֹנִים לְעַנְּנָן מְזוּזָה בְּבֵית שֶׁל שְׁוֹתְפוֹת יִשְׂרָאֵל עִם הַנְּכָרִי וְלִמַּד מִדְּבָרֵי הָרַב דְּמִשְׁק אֱלִיעֶזֶר דְּהָא מִקְלָתָא אִי דְרִישִׁינּוּ לְמַעַט שְׁוֹתְפוֹת עִם נְכָרִי תְּלִי בְּהִיכָא דְמִסְתַּבֵּר וְהִכָּא נְמִי מִסְתַּבֵּר לְמַעַט שְׁוֹתְפוֹת נְכָרִי דְאִיף יוֹכַל לְהַכְרִיחַ אֶת הַנְּכָרִי לְשִׁבּוֹת בְּשִׁבַּת וְכו' אַתּוּד"ק.

וְהִנֵּה בְּגוֹף דְּבָרֵי הָרַב תּוֹה"ש שֶׁהוּבָא בִּפְה"ד דָּף כ"ג לֹא הִנְזַכַּר מְהֵי קָרָא קָא יְלִיף לְמַעַט שְׁוֹתְפוֹת דְנְכָרִי. אֲמַנְם הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר שֶׁם בְּדָף י"ט ע"ג כְּשֶׁהוֹכִיחַ מִדְּבָרֵי הָרַב הַלְבוּשׁ דִּישׁ אִיסוּר שְׁבִיטָה בְּחֻלְקוֹ שֶׁל הַיִּשְׂרָאֵל הַקָּשָׁה ע"ז דְּכִינּוֹן דְּכִתִּיב לֹא תַעֲשׂוּ כָל מְלָאכָה אֲתָה וְגו' וּבְהַמְתָּה דְמַכָּאן לְמַדוּ שְׁבִיטַת בְּהֵמָה אֲמַאי לֹא נִימָא דְלֹא חֲיִיבָה תּוֹרָה בְּשִׁבִּיתַת בְּהֵמָתוֹ עַד שֶׁתִּהְיֶה מְיֻחָדָת לִישְׂרָאֵל כְּדֶאֱמַרְינּוּ בְּחֻלְיִין בְּפִלּוּגְתָא דִּר' אֶלְעָאי וְרַבְּנָן וְכו' וְע"ז הָאֲרִיף בִּשְׁקו"ט וּבְדָף כ"ב ע"ב רָצָה לִיִּשְׁבּוֹב דְּכִינּוֹן דְּאִיכָא תְּרִי קְרָאִי חַד בְּדַבְרֹת רֵאשׁוֹנוֹת וְחַד בְּדַבְרֹת אַחֲרוֹנוֹת וּבְתַרְנוּן יִהְיוּ אִיכָא מִיעוּטָא הָנִי מִיעוּט אַחַר מִיעוּט וּמְרַבָּה שְׁוֹתְפוֹת נְכָרִי וְלֹא הִנְזַח לוֹ בְּזָה כִּיעִי"ש.

וּלְפִי הַנִּרְאָה פִּינּוֹן שְׁעֵיקַר קוֹשְׁיָתוֹ הִיא עַל מַה שֶׁנִּרְאָה מִדְּבָרֵי הָרַב הַלְבוּשׁ דְּבִהְמָה מְשׁוֹתְפָת עִם הַנְּכָרִי אִית בָּהּ מְשׁוּם שְׁבִיטָה וְנִמְשָׁף ג"כ אַחַר מ"ש הָרַב הַלְבוּשׁ בְּסִי' רמ"ו ס"ג דְּשִׁבִּיתַת בְּהֵמָה נִפְקָא לָן מִדְּכִתִּיב לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה וְגו' וּבְהַמְתָּה אִי נְמִי לְמַעַן יְבוֹשׁ שׁוֹרָה וְחַמְנוּרָה.

אָבֵל אִין זֶה פְּשׁוּט שְׁהָרִי הַתּוֹס' בִּר"פ בְּמָה בְּהֵמָה וְהַרְמַב"ם ר"פ כ' מִהִלְכוֹת שִׁבַּת פְּתָבוּ דְשִׁבִּיתַת בְּהֵמָתוֹ אִינוּ אֶלָּא אִיסוּר עֲשֶׂה לְמַעַן יְבוֹשׁ שׁוֹרָה וְחַמְנוּרָה וּקְרָא דְל"ת מְלָאכָה הוּא רַק לְמַחְמַר כְּדִמּוֹכַח מְסוּגָיָא דְשִׁבַּת דָּף קנ"ד גְּבִי מְחַמֵּר וְא"כ לִיכָא מִיעוּט אַחַר מִיעוּט.

וְעִינּוֹן בְּכֻלְפָּלַת שִׁבַּת שְׁבִיטָה תִּפְאַרַת יִשְׂרָאֵל (פּה"מ) בְּרֵאשׁוֹ ס' מוֹעֵד בְּדִינֵי שְׁבִיטַת בְּהֵמָתוֹ אוֹת א' (בְּדָפוּס בְּרִלִין דָּף ל"ה) דְלִרְש"י וְהָר"ן בִּע"ז דָּף שֶׁל"ג (הוּא בִּסְפ"ק בְּסוּגָיָא דְאִיסוּר מְכִירָה בְּהֵמָה גְּסָה מְשׁוּם נְסִינֵי) שְׁבִיטַת בְּהֵמָה וּמְחַמֵּר שְׁנִינְהֵם נְכֻלָּיִם בְּלָאוּ.

וּלְפִי הַנִּרְאָה הָרַב הַלְבוּשׁ נִמְשָׁף אַחֲרֵיהֶם וְלֹא רָאָה שִׁיטַת הַתּוֹס' וְהַרְמַב"ם בְּזָה וְצ"ע. שׁו"ר דְּהָרַב פּה"ד שֶׁם בְּדָף כ"ב ע"ד הִבִּיא שִׁיטַת הַתּוֹס' וְהַרְמַב"ם בְּזָה וְשָׁגַם בַּהֲג"א ר"פ בְּמָה בְּהֵמָה פְּתַח בְּדָרְשׁ הַתּוֹס' עִי"ש: וְלַעֲיָקַר קוֹשְׁיָתוֹ אֲמַאי לֹא נִימָא לְמַעַט שְׁוֹתְפוֹת נְכָרִי מֵאִיסוּר שְׁבִיטָה פְּתַח לִיִּשְׁבּוֹב (בְּדָף כ"ב ע"ד) ע"פ מ"ש בִּס' הַבְּתִימִים שֶׁהִבִּיא דְבָרָיו מְרֹן חִיד"א בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה ס' רמ"ו אוֹת א' יֵשׁ מִהַגְדוּלִים שֶׁכ' שִׁישְׂרָאֵל שִׁישׁ בְּיָדוֹ

בְּהֵמָה שְׂאוּלָה או שְׂכוּרָה או מְנַפְקֶרֶת אֵינוֹ מִצְנָה עַל שְׂבִיתָתָהּ דְּאֵינִי קוֹרָא בָּהּ בְּהֵמָתָהּ וְיֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב בְּדֶרֶךְ שְׂאָדָם מִצְנָה עַל הַפְּלָאִים וְחִסְיָמָה אֶפִּילוֹ בְּבֵהֵמָה שְׂאֵינָה שְׁלֹוֹ הַה"ד בְּשְׂבִיתַת בְּהֵמָה, וְיִרְאֶה לִי שְׂאֵין לָנוּ בְּעֵנְיֵינוּ אֵלּוּ אֶלָּא מֵה שֶׁבִּיָּאָרוּ לָנוּ רַבּוֹתֵינוּ אָבֵל מֵה שְׂלֵא דְקִדְקוּ בּוֹ לֹא נִדְקְדַק אֲנַחְנוּ כ"ש שֶׁנִּדְקְדַק לְהַקְלֵל וְאוּלַי הֵם יִהְיוּ מַעֲמִידִים מִיַּעוֹט שֶׁל בְּהֵמָתָהּ בְּעֵנְיָן אַחַר שְׂלֵא יִדְעֵנוּ.

לְפִיכָף יִרְאֶה לִי שְׂאֵין לָנוּ לְמַעַט לֹא שְׂאוּלָה וְלֹא שְׂנוֹתְפוֹת שֶׁהֵם הָיוּ דוֹרְשִׁים הַמֵּיַעוֹטִים לְפַעְמִים לְשְׂנוֹתְפוֹת וְלְפַעְמִים לְשְׂאוּלָה וְשְׂכוּרָה כִּי כָּל הַדֵּינָיִם הֵיךְ מְקַוְבֵּל בְּיָדָם וּבְדֵינָיִם שֶׁהֵיךְ קִבְּלָה בְּיָדָם לְהֵיטֵר דְּרִשׁוּ הַמֵּיַעוֹט בְּהֵמָתָהּ וְלֹא שֶׁל שְׂנוֹתְפוֹת וְכִינּוֹן שְׂלֵא דְרִשׁוּ הֵם מִיַּעוֹט בְּדִין זֶה אוֹת הִיא כִּי קִבְּלָתָם בְּזֶה לְאַסְוֹר וְהַמֵּיַעוֹט לָאוּ לְהַכִּי הוּא דְאֵתָא וְעַפ"י הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה עֲמַד מִתְמִיָּה עַל מֵה שֶׁהֵרַב חִקְרֵי לֵב (הֵבִיא דְבָרָיו שֶׁם בְּדָף י"ט ע"ד) צִדָּד לְהֵתִיר רַבִּית בְּמִמּוֹן שֶׁהוּא בְּשְׂנוֹתְפוֹת יִשְׂרָאֵל עִם נְכָרֵי דְדִיִּיק מִדְּכֵתִיב כִּסְפָּה וְאֶן־כְּלָהּ מִיִּחוּד לָהּ וְלֹא שֶׁל שְׂנוֹתְפוֹת עִם נְכָרֵי כַּמ"ש בְּחֻלְיֵין דְּרַף קל"ה וְכו' וְכֵן עַמ"ש הַרְבֵּךְ"ז בְּחֻדְשׁוֹת ח"ב בְּלִשׁוֹנוֹת הַרְמַב"ם סו"ס ד' בְּדִין שְׂדָה לֹא תִזְרַע כְּלָאִים וְכו' כִּיעִי"ש וְאָמַר מַר (הֵרַב פה"ד) דְּאֵין לְצִדָּד בְּזֶה שׁוּם הֵיטֵר פִּינּוֹן שְׂאֵין בְּיָדֵינוּ כַּח לְדַרְוֵשׁ שׁוּם מִיַּעוֹט מִדְּעֵתֵינוּ כַּמ"ש הֵרַב בַּס' הַבְּתִים אַתּוּד"ק בְּזֶה וְדְבָרָיו נְכוּנִים וּבְרוּרִים.

וְתִמְיָה לִי שֶׁהֵרַבָּה לְפַלְפֵּל שֶׁם בְּדְבָרֵי כַּמָּה רַבָּנִים בְּעֵנְיָן אֵי דְרִשְׁיָנוּ מִדְּעֵתֵינוּ בְּלִשׁוֹן יַחִיד לְנוֹכַח לְמַעַט שְׂנוֹתְפוֹת עִם הַנְּכָרֵי (בְּהֵמָתָהּ שׁוֹרָף בֵּיתָהּ וְכִינְצָא) וְלֹא הַזְכִּיר כָּלֵל דְבָרֵי רָאב"ן שֶׁהֵבִיא הֵרַב ב"ח בִּי"ד ס' קנ"א בְּדִין הַשְּׂפָרָת בְּתִים לְדִירָה לְנְכָרֵי ע"ש.

וְיִוְתֵר תִּמְיָה שְׂלֵא זָכַר דְבָרֵי הֵרַב מַר אָבִיו בַּס' צְפִיחַת בְּדָבָשׁ ס' מ"ט שֶׁהֵאָרִיף בְּדִין זֶה. עִי"ש בְּדָף קל"ו ע"א וְהֵבֵאתִי תוּד"ק לְעֵיל בְּמַעֲרַכַת הַמ"ם אוֹת רט"ו עִי"ש: עֵתָהּ נִדְפַס ס' בְּנִין שְׁלֵמָה לִידִידֵי כְּהֵנָּא רַבָּא הַגָּאוֹן מוֹהַרש"ל מוֹוִילְנָא יצ"ו וְרֵאִיתִי שֶׁם ס' ט"ז בְּדָף כ' ע"א וְהֵלָא הֵאָרִיף מְאֹד בְּעֵנְיָן זֶה אִם יֵשׁ אִיסוּר שְׂבִיתָהּ בְּבֵהֵמָה שֶׁל שְׂנוֹתְפוֹת יִשְׂרָאֵל עִם הַנְּכָרֵי וּבד"ה וְשׁוּב רֵאִיתִי וְכו' הֵבִיא דְבָרֵי הַרִיב"ש שֶׁבַב"י סו"ס רמ"ה וְהֵבִין דְהַרִיב"ש מִסַּפְק"ל דִּין זֶה וְלִכֵּן כָּתְבוּ בְּלִשׁוֹן אִם.

וְגַם מְרֵן בַּס' רמ"ו ס"ה לֹא כָּתַב הֵיטֵר כְּשֶׁלֵּא הִתְנָה בְּתַחֲלָה (כְּמוֹ שֶׁנִּרְאֶה מִדְּבָרֵי הַרִיב"ש שֶׁכָּתַב דְּלִיכָא אִיסוּר שְׂבִיתָהּ בְּחֻלְק הַנְּכָרֵי) מִפְּנֵי שֶׁהַרִיב"ש לֹא כ"כ בְּפִשְׁטוּת וְתִמְיָה עַל הַמַּג"א בַּס"ק י"ג שֶׁכָּתַב בְּפִשְׁטוּת דְּלִיכָא אִיסוּר שְׂבִיתָהּ וְכו' (כְּכָר כְּתַבְתִּי לְמַעֲלָה דְלַעֲנָ"ד גַּם אִם אֵין לָנוּ הַכְּרַח דְּדַעַת הַרִיב"ש לְאַסְוֹר פָּסַק מְרֵן לְאַסְוֹר בְּשֶׁלֵּא הִתְנָה מִתַּחֲלָה מִשׁוּם שֶׁכֵּן הִיא דַּעַת הַפְּלָכוֹ וְשֶׁכֵּן נִרְאֶה מִתְּשׁוֹ הַרִיב"א וּמֵה שֶׁבַה"ל וּמֵה שֶׁהֵעִיר עַל הַמַּג"א כְּכָר כָּתַב כֵּן בַּמַּחֲזָה"ש כַּמַּש"ל) וְתִמְיָה עַל הַרִיב"ש דְּמֵאֵי מִסַּפְק"ל דְּמֵה בְּכָף דְהַנְּכָרֵי עוֹשֶׂה בַּע"כ הֵא אִיסוּר מְוֹטֵל עַל הַבְּעָלִים שֶׁתִּהְיֶה בְּהֵמָתוֹ שׁוֹבְתָת וְהֵרִי אֵינָה שׁוֹבְתָת וְאִם כְּוִנְתּוֹ דְּמֵאֵי הו"ל לְמִיַּעֲבַד הֵא טוֹבָא אֵית לִיה לְמִיַּעֲבַד שְׂיִקְנָה אוֹתָהּ מִיַּד הַנְּכָרֵי הֵא אֶפִּילוֹ בְּמִכִּירָה לְנְכָרֵי דְאֵינוֹ אֶלָּא אִיסוּר דְרַבָּנָן וְגַם אֵין הֵא אִיסוּר אֶלָּא בְּשַׁעַת הַמִּכִּירָה קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַד עֲשָׂרָה בְּדָמֵי כ"ש בְּאִיסוּר שְׂבִיתַת בְּהֵמָה דְהוּא אִיסוּר דְּאוֹרְיִיתָא וְהֵא אִיסוּר נְמֻשָּׁה לְכָל שַׁבַּת דְּנִדְאֵי יֵשׁ לְקַנְסוֹ לְפָדוּתָהּ מִמֶּנּוּ וְאִם אֵין רוֹצֶה הַנְּכָרֵי בְּזֶה יִמְכֹּר לוֹ חֻלְקוֹ אוֹ יִתֵּן לוֹ בְּמִתְנָה לִינְצֵל מֵאִיסוּר שְׂבִיתָהּ אַתּוּד"ק, וְלַעֲנָ"ד בְּהוֹרְמְנוּתִיָּה דְמַנִּי"ר יצ"ו נִרְאֶה דִּיִּתְכֵן לֹמַר דְהַרִיב"ש ס"ל דְּלֹא קָנְסוּ חֻכְמִים אֶלָּא

במכירה לנכרי משום נסיוני דאיכא חשש מחמר אחר הבהמה שעושה איסור בגופו אבל
כשאין חשש מחמר כי אם משום שביתת הבהמה פינון שאינו עושה מעשה איסור בגופו
לא קנסוהו.

ולכן פשמשתתף עם הנכרי אינו חייב לקנות חלק הנכרי עד עשרה בדמיו ואפילו בדמיה
ג"כ לא חייבוהו לקנות חלקו אם אין בכחו לקנות אבל אין הכי נמי דאם יש בכחו לבטל
השנותפות ואינו מבטלו הרי זה עושה עתה איסור כבתחלת השנותפות כמו שמבואר
בתשו' הרב מוהרלנ"ח שם.

אבל אם אין בכחו לבטל השנותפות לא חייבוהו ליתן חלקו במתנה לנכרי כדי שלא
לעבור על איסור שביתה וראיתי עוד שם שכתב שרבו אחד פתב היתר חדש בבהמה
משנותפת עם הנכרי כדכתב בהמתה לשון יחיד פההיא דחולין דף קל"ה ושכ"כ הג' רביד
הזהב בפרישת משפטים ושהגאון המפורסם מוהרי"צ אלחנן יצ"ו דחה זה דהא כתיב כל
לרבות וכו' ומני"ר הגאון המחבר יצ"ו שקו"ט בדבריהם כיעי"ש.

ואין ספק אצלי שכל מה שכתבו לפלפל בזה הא גרמא להו לרבנן קדישי יצ"ו כי ס'
מחבר"ר למרן חיד"א אינו נמצא בגבולם ואילו הווי חזו מרגניתא דאייתי בידיה דברי הרב
ס' הפתים בכת"י לא היו מהנדסים בדבר זה שדבריו נכונים ונאמנו מאד דאין לנו לדרוש
מדעתנו במקום שלא דרשוהו חז"ל ויש לנו לומר דהנה לחז"ל דרוש אחר במיעוט זה
וחלילה להקל מדעתנו ע"פ המצאות ודרשות אף בדרשות שמצינו דוגמתם בש"ס
בעניינים אחרים וכמו שכתבתי במערכת המ"ם אות רט"ו עי"ש (הובא בקונטרס זה
לעיל סי' ס"ב): סימן פד (מקונטרס הפללים מערכת השי"ן אות ס"ז).

פד שמחה אי איכא בזמן הזה בבשר או דוקא ביין עיין להמג"א סי' מט"ר סק"ו והרבנים
בית השואבה בדיני ערב יו"ט אות ג' וערוך השלחן סי' תקכ"ט אות ב' הביאו דברי
רמב"ם בסה"מ מצנה נ"ד דמתבאר דס"ל דגם בזה"ז איכא שמחה בבשר ומ"ש רי"ן
בש"ס דפסחים דבזה"ז אין שמחה אלא ביין לאו דוקא אלא ר"ל דיש יותר חיוב ביין
מבשר והרשב"ש בס"י קע"ו שכתב דאם נשבע שלא לאכול בשר בשבת ויו"ט שבועה
חלה עליו דמ"ש אין שמחה אלא בבשר היינו בשר קדשים נראה דלא ס"ל פן ועיין ערוך
השלחן בהשמטה לסי' תק"ע.

ועיין בשו"ת שאגת ארזיה סי' ס"ה דשמחת הרגל נוהגת גם בזה"ז אף שבעונותינו אין
לנו שלמי שמחה כל אדם מחוייב לשמוח ביו"ט כפי יכלתו ולפי עשרו וכו' עיש"ב ועיין
ארעא דרבנן במ"ב אות רב"י ועקרי הד"ט א"ח סי' כ"ב אות כ"ב ובהעתק שאלה להגאון
המפורסם מר קשישא נצי"ב מלך יצ"ו בשאלתא ט"ו סק"ט: וכתב הרב יד דוד הבאתי
דבריו במערי' העי"ן אות ע' ד"ה אף וכו' דאף דהתירו איסורין דרבנן משום שמחת יו"ט
לא כל האיסורין מותרים אלא כל שדומה למלאכה דאורייתא אסרו ופשיטא דדבר
האסור מדאורייתא אין להתיר משום שמחת יו"ט עיין להרב טל אורת דף ס"ה סוף ע"ב
ונלע"ד דגם דבר שאסור מדברי קבלה אין להתיר משום שמחת יו"ט דדברי קבלה חמירי
נדאי מאיסורין הדומין למלאכה דאורייתא ושמעתי שגאון גדול בדורנו יצ"ו התיר איסור
דדב"ק משום מגיעת שיו"ט ואין דעתי נוחה בזה: ומה שמותר משום שמחת יו"ט אם
מותר גם בחול המועד רשמתי בקונטרס אסיפת דינים מערכת חול המועד אות ו': וכדי

לעטר קונטרסי עטרת חכמים אכתוב פה אשר כתב אלי רב רחמימאי הפהן הגדול המפורסם מוהרש"ל הפהן מוויילנא יתיה בענין שמחת יו"ט וז"ל ובאמת לפמ"ש הרמב"ן בסה"מ ב'ש"א' דהלל ביו"ט הוא מדאורייתא והוא מפלל השמחה שנצטוינו וביום שמחתכם וכו' ע"ש.

ובשעת אריה סי' ס"ט בנדאי כל המרבה לומר שירות ותשבחות ביו"ט הרי זה משנכח שמקנים בזה מצות שמחה שנוהגת כל היום ואפשר דמשו"ה אמרו דבזה"ז אין שמחה אלא ביני משום דאין אומרים שירה אלא על היין שע"י ששותה יין ביו"ט ואומר אח"כ שירות ותשבחות להשי"ת מקנים מצות שמחה פתקנה שמחה לה' ושמחה של לךם דבשניהם פתיב לשון שמחה ואפשר שעל זה פיונו לךם במ"ש חלקהו חציו לה' וחציו לךם ור"ל שישתה יין ויאמר שירות ותשבחות דהרי פתיב ביני המשמח אלהים ואנשים ואמרנו בעירובין אלהים במה משמח מפאן שאין אומרים שירה אלא על היין, ובהדיא פתיב בחג השבועות בפ' ראה ושמחת לפני ה' אלהיך והיינו שירה (ולפלא בעיני על הרמב"ן שם שלא הביא סייע לדבריו ממקרא זה דאילו אקרא שהביא הרמב"ן השיג השאג"א ע"ש אבל מקרא הנ"ל היא ראיה שאין להשיב עליה).

ומ"ש עוד שם דמהש"ס פסחים משמע דוקא דבתורה יוצא חציו לךם ובה פתיב משמח לב פבר הק' בעצמו שם דמה צריך קרא לזה תפוק ליה משום מצות שמחה ותי' דחוק. אף לענד"ג בהקדים מאי דקשיא לכאורה דאטו ר"א פליג על עיקר מצות שלמי שמחה ביו"ט דהא ילפינו ג"ש מהר עבל דשמחה היינו בשלמים דוקא ומי נימא דכל המשניות ובדייתות דהונוכר בהם מצות שלמי שמחה ביו"ט פוליהו דלא כר"א ועוד דמאי מק' בש"ס פסחים דף ע"א מדתנו ההלל והשמחה ח' וזימנין דלא משפחת וכו' ומאי קושיא דילמא מתני' ר"א היא דס"ל דאדם יוצא בתורה ושפיר משפחת ח' לעולם ולכן נ"ל דבקרא ושמחת בחגך וקרא ושמחת לפני ה' אלהיך לא פליגי כלל דנדאי בזמן הבית הנה מחונייב לזבח שלמי שמחה ולאכול ובזה יוצא לה' ולךם דמשלחן גבוה זכו ואם הנה רחוק מירושלם או בזה"ז חייב לשמות יין ולומר שירה ובזה מקנים לה' ולךם.

רק פליגי בקרא דעצרת תהיה לךם ועצרת לה' אלהיך והני קראי מיירו בכשאין לו דבר במה לשמח שהוא רחוק מירושלים וגם אין לו יין ובזה אמר קרא דמ"מ חייב לקנים או לךם או בתורה דהוא לה' או באכילה ושתיה דשאר משקין ובהא פליגי דר"י סבר חלקהו ור"א סבר דאו או קאמר קרא ואף דאינו יוצא בהם מצות שמחה מ"מ מקנים בזה מ"ע דעצרת תהיה לךם ולה', ואף דחייב ת"ת נוהג בכל יום מ"מ נפקא מינה דבכל יום יוצא בפרק אחד שחרית וכו' משום דנצרה לעסוק במלאכה לפרנס אנשי ביתו וביו"ט דפנוי ממלאכה חייב לעסוק בתורה כל היום ולר"י חצי היום והכי אמרינו בירושלמי דתענית סופ"ג הביאו מרן הב"י דלא נתנו מועדים אלא לעסוק בתורה וחד אמר לאכילה ושתיה ואפשר שלמדו זה מהני קראי דעצרת היינו עצור ממלאכה ונתן הכתוב בעצמו ע"ז טעם דמשו"ה צנה שיהיה עצור מן המלאכה כדי שיהיה לו פנאי לעסוק בתורה ואידך דריש מאידך קרא, ולפי התנחומא שהביא מרן הב"י משמע דמפרש בדברי ר"א דקראי מיירו בתרי גונוי דהפועלים ובע"ב צריכים לקנים לה' ותלמידי חכמים צריכים לקנים לךם וכן משמע באמת בביצה דף ט"ו ע"ב דלהתלמידים אמר לכו אכלו משמנים ועל בעלי בתים

כַּעַס וְאָמַר שְׁמַנִּיחִים חַיֵּי עוֹלָם וְכוּ' וּבִתּוֹס' שָׁם נִדְחָקוּ בְּזֶה וְגַם מֵה שְׁסִימּוֹ הַתּוֹס' וּמ"מ אָמַר לְהוּ לְכוּ אֲכָלוּ וְכוּ' מִשּׁוּם שְׁמַחַת יו"ט תְּמוּדָה דְּהָא ר"א סָבַר דְּשְׁמַחַת יו"ט רְשׁוּת אֲבָל לְהַתְנַחֲוּמָא נִיחָא דַּמ"ש שְׁמַחַת יו"ט רְשׁוּת הוּא לְהַעוֹסְקִים בְּמִלְאָכָה כָּל הַשְּׁבִיעַ אֲבָל לַת"ח מְצֻנָּה.

וּמ"ש הַשְּׂאֵג"א דְּבִתּוֹרָה נְמִי יוֹצֵא יָדֵי שְׁמַחָה דְּכַתִּיב מְשַׁמְחֵי לֵב, תְּמִינָה לִי דְּהֵיִאָּה שְׁמַעִינּוּ מַר"א דַּס"ל דְּשְׁמַחַת יוֹם טוֹב רְשׁוּת דְּהָא בְּכָלוּ לֵה' נְמִי שְׁמַחָה הִיא וַא"כ גַּם לְדִידֵיהּ חוֹבָה לְכָל הָאֲנָשִׁים וְצַע"ג, עַכ"ד הַגָּאוֹן הַגַּ"ל יְחִיָּה.

אַחַר זְמַן יֵצֵא לְאוֹר סְפָרוֹ הַבְּהִיר בְּנֵן שְׁלֵמָה וְעִי"ש בְּסִי' ל"ב וְסִי' ל"ג וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת תּוֹרָתוֹ בְּעִנְיַי שְׁמַחַת יו"ט וְהוֹכִיחַ שָׁם דְּבַזְמַן הַזֶּה הַת"ח הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וְרַבְּנֵי הַקְּהָלוֹת הַנוֹטְלִים שְׁכָרָם מִן הַצְּבוּר מִיָּדֵי חֲדָשׁ בְּחֻדְשׁוֹ חָלֵף עֲבוֹדָתָם בְּצָרְכֵי צְבוּר לְדוֹן וּלְהוֹרוֹת בְּדִינֵי אִיסוּר וְהֵיִתֵּר הֵם הָעוֹמְדִים תַּחַת הַלְוִיִּם בְּזְמַן הַמְּקַדָּשׁ וְכַשֵּׁם שֶׁהִטִּילָה תּוֹרָה מ"ע עַל יִשְׂרָאֵל בְּזְמַן הַבֵּית לִיתָן תו"מ וְשָׂאָר מִתְּנוּת פְּהוּנָה וְלוּיָהּ לְכַהֲנִים הַלְוִיִּם הַמְּחַזְזִיקִים בַּתּוֹרָת ה', כֵּן מוֹטֵל בּוֹז"ז לְשַׁמַּח אֶת הַת"ח וְרַבְּנֵים בְּכָל הַרְגָּלִים כִּי הֵם בְּמִקּוֹם הַכַּהֲנִים הַלְוִיִּם עִי"ש דְּבָרָיו הַנְּעִימִים, וְכֵן הוּא הַמְּנַהֵג בְּעֵינֵירוֹת גְּדוּלוֹת מְעַרֵי תוֹגְרָמָה רַבִּים מִיָּרְאֵי ה' גְּבוּרִים וּבְעֵלֵי בָתִּים חֲשׁוּבִים לְחַלֵּק חֲלוּקָא דְּרַבְּנָן סְמוּךְ לְכָל יוֹם טוֹב לְכָל רַבְּנָן וְתַלְמִידֵהוֹן דְּעִסְקִין בְּאוֹרֵיִתָא, אֲשֶׁרֵיהּ יִשְׂרָאֵל: סִימָן פַּה (מְקוּוֹטְרַס הַפְּלָלִים מְעַרְכַת הַשִּׁי"ן אוֹת צ"ה).

פַּה שִׁינָה בְּבֵית יְחִידֵי דְאָסוּר כַּמ"ש בְּשַׁבַּת פָּרָק שׂוֹאֵל ד' קַנ"א ע"ב וְהֵיִשָּׁן בְּבֵית יְחִידֵי אֲחֻזָּתוֹ פְּלִגְיָתָא כַּמ"ש שָׁם וְהֵבִיאוּ הַסְּמ"ג בְּעֵשִׂין ע"ט וְהֵרִי"ף וְהֵרָא"ש הוֹסִיפוּ בְּלִילָה כִּיעִי"ש נִרְאָה וְדַאי דְּגַם לְגִירְסַתְיָנוּ אֵין הַפְּנוּנָה אֲלָא עַל שִׁינַת לִילָה וְיִוֹכַל לְהֵיִוֹת דְּהֵרִי"ף וְהֵרָא"ש הֵיוּ גּוֹרְסִים פְּגִירְסַתְיָנוּ וּמְפָרְשֵׁי דַר"ל בְּלִילָה אֲבָל עַל שִׁינָה בַּיּוֹם יְחִידֵי אֵין לְחֻוּשׁ.

וְכ"כ הֵרַב מִחֻצֵית הַשְּׁקָל בְּסִי' רַל"ט סַק"ו וְעַל שִׁינַת לִילָה וְדַאי דְּחֵיִיב אָדָם לִיְזַהֵר וּלְקַנֵּים דְּבָרֵי חֻקִּים וּמֵאֵד הֵיִתִּי מְצַטְעַר עַל זֶה שְׁכַפְמָה שְׁנִים יִשְׁנָתִי בְּבֵית מְדַרְשֵׁי בְּזְמַן שְׁלֵא מְצַאֲתִי לִי חֵבֵר עַד שְׁמַצְאֲתִי אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשֵׁי מֶרֶן מוֹהֵרֵד"ף בְּס' מְזַמּוֹר לְזוֹד בַּד' קִי"א ע"ב (ע"ד מֶרֶן הַפֶּר"ח בְּסִי' קִי"ו ס"ט שְׁהֵבִיא דִּין זֶה) שְׁכַתְבַּת דְּנִרְאָה לוֹמֵר דְּהֵיִינוּ דְּנוֹקָא בְּיָשָׁן בַּחֲשֵׁף אֲבָל אִם יֵשׁ נֵר לִית לֵן בַּהּ וְכַמְבֹּאֵר בִּירוּשְׁלַמִי פָּרָק בְּמָה מְדַלִּיקִין (דְּהֵכִי אֲמַרִּינוּ הֵתָם בְּהִלְכָה ו' אֲמַתְנִי דְּעַל ג' עֲבִירוֹת נְשִׁים מִתּוֹת וְכוּ' א"ר לִוִי בַּג' מְקוּמוֹת הַשְּׁטָן מְצוּי לְקַטְרֵג הַמְּהַלֵּךְ בְּדַרְךָ בְּעֵצְמוֹ וְהֵיִשָּׁן בְּבֵית אֶפֶל לְעֵצְמוֹ וְכוּ' וְלֹא נִימָא דְּפִלְגִי אֲש"ס דִּילָן עַכ"ל גַּם הֵרַב פְּנִי מְשֵׁה ע"ד הִירוּשְׁלַמִי הַגַּ"ל פְּתַב אֲבָל אִם יֵשׁ שָׁם נֵר אֵין קַטְרוּג עִי"ש וּמִתְבָּאָר דְּאָף דְּבִלְשׁוֹן הִירוּשְׁלַי' (הֵיִשָּׁן בְּבֵית אֶפֶל) הֵיִהּ אֲפֻשֶׁר לְפָרְשׁ דְּגַם בַּיּוֹם אִם הוּא בְּבֵית אֶפֶל יֵשׁ בּוֹ סַפְנָה מְשַׁמַּע לְהוּ דְּאֵין הַקְּפִידָה אֲלָא בְּלִילָה (אֲלָא דְּמִיָּרָא זֹו דַּר' לִוִי אֵיתָא בְּמַדְרָשׁ רַבָּה קַהֲלַת פְּרָשָׁה ג' ע"פ עַת לְלַדַת וְלֹא הוֹנוֹכַר שָׁם יָשָׁן בְּבֵית פְּלָל עִי"ש) וּמֶרֶן הַחֲבִי"ף בְּס' תּוֹכַחַת חַיִּים ח"א ד' ב' ע"א הֵבִיא דְּבָרֵי תַרְגוּם יוֹנָתָן ב"ע ע"פ לֹא טוֹב הֵיִוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ לֹא תַקִּין דִּיהָא אָדָם דְּמִיָּה בְּלַחֲוֹדִי עֲבִיד לִיהּ אֵיתָתָא דְּתַהָא סְמִיךְ לְקַבְּלָהּ וְכַתְבַת תּוֹכַחַת מְגוּלָה עַל הַמְּאַחֲרִים לִישָׂא שְׁנַכְשָׁלִים בְּכַמָּה דְּבָרִים וְאַחַד מֵהֶם שְׁיִשְׁנִים יְחִידִים וְהֵיִשָּׁן יְחִידֵי אֲחֻזָּתוֹ פְּלִגְיָת וְכֵן תַרְגוּם יב"ע וְכוּ' עִי"ש

ונראה פונתו דאף דמסתמא הם ישנים בבית אביהם או קרוביהם מ"מ פיון שצריכים לישן בחדר מיוחד יש בזה משום ישן בבית יחידי היינו חדר כמ"ש הרבנים מג"א ובאה"ט בס"י רל"ט בשם מוהרי"ל (שהביא המג"א בסק"ו הא דהישן בבית יחידי אהנתו פלגית וסיים ובית היינו חדר מוהרי"ל ומשמע דכוננתם לומר דאף אם ישן בבית שיש שם עוד בני אדם מכל מקום אם הוא בחדר אחד יחידי יש קפידה) ופעם אחת בהיותי בעיר אחרת בבית אחת עם שני רבני דורנו יצ"ו ובלפתי לחדרי ללון יחידי הייתי מחזר אחר נר שיהא דולק כל הלילה בחדרי עפ"י דברי הרב מזמור לדוד ואמר לי האחד המיוחד יצ"ו שראה (או שמע) בבואורי הגר"א שכתב דאין קפידה בזה אלא בבית שאין שם דיורין אחרים ונראה דמפרש תיבת יחידי אישן ואפית וביאורי הגר"א לא שכיחי גבאי (זולת לחאה"ע) ובשובי לביתי עינתי בס' נראיתי להרב יפה ללב נר"ו בד' קע"ג סוע"ד שכ' וז"ל עיין בס' אותיות להרב משה אשפנזי נר"ו (ולא ידעתי איזה ספר הוא) הנדפס עתה חדש שכתב בד' רי"ט וז"ל איתא בשפת אסור לישן בבית יחידי וכל הישן בבית יחידי אהנתו פלגית מלשון הגמרא משמע דוקא אם הבית הוא יחידי אבל אם דרים אנשים בבית מותר לישן בבית אחד א"ד יצ"ו ועיין במג"א סי' ר"מ סק"ו וס"ק כ"ו עכ"ד הרב יפה ללב וכונת ציננו לדברי המג"א סי' ר"מ היינו לומר דבית הוא שם משותף לבית ולחדר אחד מהבית וכמ"ש בפרמ"ג שם ולכן מלשון בית האמורב"ש"ס אין לנו הכרע בדבר ומ"ש בספר האותיות דמשמע מלשון הגמרא וכו' נראה דלא ראה בדברי הרי"ף שכתב בלשון זה אסור לאדם לישן בבית בלילה יחידי וכל הישן בלילה יחידי אהנתו פלגית עכ"ל הרי הפסיק בתיבת בלילה בין בית ליחידי להורות דיחידי לא קאי אפית אלא אדם ואילו הנה רואה דברי הרי"ף נ"ל דלא הנה כותב פן וכיון דמוהרי"ל כתב מפני דבית ר"ל חדר דמשמע דכוננתו לומר דאף אם יש דיורין באותו הבית כל שבחדר שישן אין שם אדם אסור ומלשון הש"ס נראה פן לפי גירסת או פירוש הרי"ף הנ"ל נראה דאין להקל בזה וצריך לעיין בגוף ספר הנ"ל אולי הביא גם מ"ש בבואורי הגר"א ואם מפני פן בדברי הגר"א פאשר שמעתי החרשתי אף פי לא ידעתי טעמו ונימוקו פדאי הוא לסמוך עליו: הן אמת דמצינו תנא דמסייע למ"ש בס' האותיות הנ"ל לחלק בין בית מיוחדת לחדר מיוחד והוא שראיתי למרן החבי"ף בס' רוח חיים סי' רל"ט שכ' הישן בבית יחידי דכתב הרב מג"א דאהנתו פלגית הנה זהו ביום גמי ודוקא בחדר שאין איש מאנשי הבית שם בבית אבל אם ישן בחדר לפנים ויש מבחוץ אחר פותלו בפרוזדור בני אדם ובפרט אם יש חלון אפ"ל שהוא סתום אין קפידא פיון דשכיחי בני אדם סמוך לו ואין זה כמו זמון דבעינו שיראו אלו את אלו ולפי זה תמוהים דברי ס' שו"ת משבצות זהב שלא ראה לשון הזוה"ק פרשת תזריע ד' מ"ה ע"א מאי מיוחדא משאר בתים וצ"ע עכ"ל הרי שכתב מפני דלחלק כמ"ש בס' האותיות הנ"ל ותקמה על הרב יפה ללב נרו' שלא זכר דברי מר אביו בזה אף לע"ד במחכ"ת אין דבריו נראים בזה דמ"ש דהדין הנה הוא ג"כ בישן ביום עמו הסליחה דנעלם ממנו דהרי"ף וקרא"ש כתבו מפני בלילה וקרוב לומר דגם לגירסתנו פן הוא האמת וכמ"ש הרב מחצית השקל כנז"ל וכן מתבאר מדברי הרב פר"ח הנז"ל שאחר שהביא מ"ש בש"ס שאסור לישן בבית יחידי וכו' פגירסתנו ולא הזכיר תיבת בלילה סיים ואמר והא דאמרין בר"פ הרוואה ג' צריכים שימור ואלו הן חולה חתן פלה וכו' וי"א אף ת"ח.

בְּלִילָה הַיָּינוּ אִפִּי' ת"ח נְעוּר דָּאֵי יִשְׁן מֵאֵי אִירָיָא ת"ח כ"ע גְּמֵי צְרִיכִים שְׂמִימור עכ"ל וְאֵי הֵוָה ס"ל דְּהָא דְאָסוּר לִישָׁן בְּבֵית יַחֲדֵי הוּא אֲפִילוּ בְיוֹם הַיָּוֵה לִיָּה לְהִכְרִיחַ דָּאֵי יִשְׁן מֵאֵי אִירָיָא בְּלִילָה אֲפִילוּ בְיוֹם גְּמֵי אֲלָא וְדָאֵי מִתְבָּאָר דְּאָף לְפִי גִירְסַתְיָנוּ מִשְׁמַע לִיָּה דְאֵין קִפִּידָא אֲלָא בְּלִילָה.

וּלְפִי הַנְּרָאָה כְּשֶׁכְּתֹב דְּבָרִים אֵלוּ לֹא עֵינָן בְּדַבְרֵי הַש"ס וְהַרִי"ף וְהָרָא"ש וְהָיוּ עֵינָיו בְּדַבְרֵי הַזֶּה"ק שְׂצִינָן אַחֲרֵי כֵן בְּהַשְׁגָּתוֹ ע"ד ס' שו"ת מ"ז ועל זה סמך בְּשָׁנֵי הַדְּבָרִים הַלְלוּ א) שְׁגַם בְיוֹם אֵיתָא לְהָא דִישָׁן וְכו' ב) דְּנוֹקָא שְׂאֵין אִישׁ בְּחֶדֶר וְכו' אֲבָל לְעַנְוִין דְאֵין הֶכְרַח מִדְּבָרֵי הַזֶּה"ק לְשׁוּם אֶחָד מִשְׁנֵי דְבָרִים הַנ"ל וְזֶה לְשׁוֹן הַזֶּה"ק וְיוֹתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ מִכָּאֵן אֹלִיפְנָא מֵאֵן דְאֲשַׁתְּכַח בְּלַחֲוֹדוּי בְּבֵיתָא בְּלִילָיָא אוֹ בִּמְמָא בְּבֵיתָא מִיְחֻדָּא כ"ש בְּלִילָיָא מֵאֵי מִיְחֻדָּא מִיְחֻדָּא מִשְׂאָר בְּתִין אוֹ מֵאֵן דְאֲזִיל בְּלַחֲוֹדוּי בְּלִילָיָא יְכִיל לְאַיְתְּזָקָא עכ"ל וְהֵוָה לְפִי מַה שֶׁהֵבִין מֶרֶן הַחֲבִי"ף בְּכַנְנַת הַזֶּה"ק דְאֲזַנְהָרָה זֹו אֵיתָא גַם בְיוֹם וְשֶׁהִיא דְנוֹקָא בְּחֶדֶר שְׂאֵין אִישׁ וְכו' הַלְשׁוֹן הוּא יְתוּר גְּפִישׁ דְהִכֵּי אִיבְעֵי לִיָּה לְמִימַר מִכָּאֵן אֹלִיפְנָא מֵאֵן דְאֲשַׁתְּכַח בְּלַחֲוֹדוּי בֵּיתָא מִיְחֻדָּא בְּלִילָיָא אוֹ בִּמְמָא מֵאֵי מִיְחֻדָּא מִיְחֻדָּא מִשְׂאָר בְּתִין אוֹ מֵאֵן דְאֲזִיל וְכו' יְכִיל לְאַתְזָקָא וְלָמָּה סְתִים לָן מְעִיקְרָא (דְאָמַר בְּבֵיתָא בְּסִתָּם) וְהוֹצֵרָה לְזִמְרָה עוֹד בְּבֵיתָא מִיְחֻדָּא וְאָמַר עוֹד כ"ש בְּלִילָיָא וְכַבֵּר הַזֶּפִּיר כֵּן מְעִיקְרָא בְּלִילָיָא אוֹ בִּמְמָא אִף לְדַעֲתֵי גִקְוֹדָה אַחַת חֲסָרָה בְּדַבְרֵי הַזֶּה"ק לְהַפְרִיד בֵּין הַדְּבָקִים בֵּין תִּיבַת בְּלִילָה לְתִיבַת אוֹ בִּמְמָא בְּבֵיתָא מִיְחֻדָּא וְכַנְנַת הַזֶּה"ק הִיא מִכָּאֵן אֹלִיפְנָא מֵאֵן דְאֲשַׁתְּכַח בְּלַחֲוֹדוּי בְּבֵיתָא בְּלִילָיָא ר"ל בְּאֵינָה בֵּית שְׁתַּהֲיָה בֵּין דְמִיְחֻדָּא בֵּין דְלֹא מִיְחֻדָּא פִּינּוּן שֶׁהוּא בְּלִילָה יֵשׁ לְחוּשׁ.

וְהֶדֶר קָאָמַר אוֹ בִּמְמָא בְּבֵיתָא דְמִיְחֻדָּא מֵאֵי מִיְחֻדָּא מִשְׂאָר בְּתִין וְכו' דְכִינּוּן שֶׁהוּא בְיוֹם אֵין לְחוּשׁ אֲלָא בְּבֵיתָא מִיְחֻדָּא וְכִינּוּן דְאִירָיָא בְּגוֹנוֹנָא אַחֲרָא דְלֹא אִירָיָא בְּהַ מְעִיקְרָא שְׂנִיָּה שְׂפִיר לְמִיְחֻדָּא וְלְמִימַר כ"ש בְּלִילָה בְּאֵןפֵן שְׂפִינְתוֹ לְחֶלֶק בֵּין יוֹם לְלִילָה לְעַנְוִין בֵּיתָא מִיְחֻדָּא וְכַלְלָה לֹא בְעֵינָן בֵּיתָא מִיְחֻדָּא דְאָף אֵי לֹא מִיְחֻדָּא יֵשׁ לְחוּשׁ כְּנַלְע"ד כַּנְנַת הַזֶּה"ק וּמְסָפִים לְמִשְׁמַעוֹת דְבָרֵי הַפּוֹסְקִים שְׂלֹא כְּתִבוּ לְחֶלֶק בְּנֵה: עוֹד נִלְע"ד דְאָף אִם גְּנִיחַ דְכַנְנַת הַזֶּה"ק כַּמ"ש מֶרֶן הַחֲבִי"ף דְגַם בְּלִילָה אֵין לְחוּשׁ אֲלָא בְּבֵיתָא מִיְחֻדָּא מ"מ פִּינּוּן שְׂלֹא אָמְרוּ לִישְׁנָא דְדָמִיָּה (מֵאֵן דְדָמִיָּה וְכו') אֲלָא אָמְרוּ מֵאֵן דְאֲשַׁתְּכַח בְּלַחֲוֹדוּי בְּבֵיתָא א"כ י"ל דְהַזֶּה"ק לֹא לְעַנְוִין שְׂנִיָּה וְכו' קָאָמַר אֲלָא אֲפִילוּ אִם הוּא עַר אֵיתִיָּה בְּאֲזַנְהָרָה שְׂלֹא לְהִיּוֹת יַחֲדֵי בְּבֵית לֹא בְיוֹם וְלֹא בְּלִילָה וְכַמוֹ שְׂפִירָשׁ הָרַב פּר"ח מ"ש בַּש"ס וִי"א אִף ת"ח בְּלִילָה צְרִיָּה שְׂמִימור דר"ל כְּשֶׁהוּא נְעוּר עַל דְרָהּ זֶה גְּפִירָשׁ דְבָרֵי הַזֶּה"ק דְמִקְפִּיד אֲפִילוּ בְנְעוּר וְגַם מְחֻמֵּר גַם בְיוֹם וְלְכָל אָדָם.

וְלְעַנְוִין זֶה הוּא דְקָאָמַר מֵאֵי מִיְחֻדָּא מִשְׂאָר בְּתִין, אֲבָל לִישָׁן י"ל דְגַם לְהַזֶּה"ק אִף בְּבֵיתָא דְלֹא מִיְחֻדָּא אָסוּר כְּנַלְע"ד, וּמ"ש לְהַשִּׁיג ע"ד שו"ת מ"ז דְתַלְמֵי הָא בְּדִין זִימּוֹן וּמַר נ"ר ס"ל דְאֵינּוּ תְלוּי בְּדִין זִימּוֹן הֵוָה שו"ת מ"ז אִמְצ"א לְרֵאוֹת דְבָרָיו דְמִשְׁמַע דָּאִם אָדָם יִשְׁן בְּחֶדֶר אֶחָד וְיֵשׁ בְּאוֹתוֹ חֶדֶר עוֹד בְּנֵי אָדָם שָׁם אֲלָא שֶׁהוּא אוֹ הֵם בְּקֶרֶן זְוִיָּת בְּאֵןפֵן שְׂאֵינּוּ רוּאָה אוֹתָם גַם זֶה חָשׁוּב יִשָּׁן בְּבֵית יַחֲדֵי וְזֶה וְדָאֵי לֹא מְסַתְּבָרָא כָּלָל אֲלָא כָּל שְׂנִישׁ בְּאוֹתוֹ חֶדֶר עוֹד בְּנֵי אָדָם לֹא מִיְקָרֵי יַחֲדֵי וְה' שׁוּמַר יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְרֵנוּ מִכָּל פְּגַע רַע נְס"ו: סִימָן פו (מִקְוֹנְטֵרְס הַכְּלָלִים מְעַרְכַת הַתִּי"ו אוֹת כ').

פו אין תורמין שלא מן המוקף אם הוא מדאו' כ' הרב ארעא דרבנן סי' ז' דהתוס' גטין ד' ל' ד"ה לתרום והרשב"א בתשו' סי' קז"ך סברי דהוא מדאורייתא ועיין בחי' הרשב"א לגטין שם ובתוס' יבמות ד' צ"ג ד"ה אלא וקרא"ש בס' לשון חכמים ביבמות שם שכתב דקרא אתי למשרי שלא מן המוקף בשבת ויו"ט, א"כ מוכח דסברי דהוא מדאורייתא וכמ"ש בתשו' הרשב"א הנ"ל, ועיין לה"ה במשל"מ פ"ג דתרומות הי"ז שכ' שפן מוכח ממ"ש סופ"ק דחלה אין נוטלין מטהור על הטמא ופי' הרע"ב ורש"מ משום גזרה שלא מהמ"ו (נר' דר"ל דאי הנה מדרבנן היא גופא גזרה וכו') ולא ידעתי אמאי לא הביא מתני' דרפ"ב דתרומות וע"ע בפ"ב דבפורים מ"ה: והנה הרב אד"ר הוכיח דהרמב"ם ס"ל דהוא מדרבנן מדפסק דבדיעבד תרומתו תרומה דאי מדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד וקלע"ד דלפי שיטתו תקשי ליה לדעת התוס' ודעימין דסברי דהוא מדאו' מה יענו ביום שיזנובר בם ברייתא מפורשת בב"ק קט"ו ע"ב הנה טוען כפי ינו ושמן, ונראה שיהו משתפרות וכו' דמוכח מינה דאם אין משתפרות מהני בדיעבד אף שלא מהמ"ו וכמ"ש מרן כ"מ וקרא מוהר"י קורקוס בפי' על הרמב"ם פ"ג הי"ז דתרומות (ואם נאמר כמ"ש הרב עפרא דארעא שם דלא נאמר כלל זה דבדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד אלא בדבר המפורש בתורה א"כ ממילא אין להוכיח מדברי רמב"ם כמובן ועיין במה שרשמתי לעיל במער' הדלית אות פ"ב) וכן הוא דעת התוס' שם לחד שנויא עי"ש.

ואין לומר דהתוס' דגטין ודבב"ק פליגי בהכי דהתוס' דבב"ק סברי דהוא מדר' אהכי ס"ל דבדיעבד ש"ד, והתו' בגטין דסברי דהוא מה"תו חולקים בזה וס"ל דל"ד משתפרות וה"ה אין משתפרות לא אמר פלום שיהי ממ"ש התוס' שם באותו פרק באותו מקום בתי' ב' דאיירי בשבת וי"ט וכו' והוא כשיטת ר"ח שהביאו התוס' יבמות צ"ג הנ"ל דקרא אתיא למישרי שלא מן המוקף בשבת ויו"ט מוכח נדאי דס"ל דהוא מדאורייתא מדאיצטריך קרא למישרי וכמ"ש הרשב"א בס' קכ"ז (ודחוק לומר דתרי שינויי שבתוס' פליגי בהכי): על פן נראה לומר בדעת התוס' דאע"ג דס"ל דהוא מדאורייתא לא נפלות היא לומר דבדיעבד תרומתו תרומה (כדמוכח מברייתא הנ"ל) דאולי אית להו לרז"ל איזה ילפותא לחלק יצאה בין לכתחלה לדיעבד, דומיא לאיסור סחורה בדברים האסורים דלרוב הפוסקים אסור מן התורה ומפלגינן בין לכתחלה לדיעבד ואינו סותר הפלל (שהביא הרב אד"ר) משום דגלי קרא יהיו ולכם ה"ן י"ל דכיון דמוכח מהברייתא דכשאין משתפרות תרומתו תרומה עכ"ל דאיכא בזה ילפותא למישרי בדיעבד אף דאין אתנו יודע מה היא, וא"כ ממילא מובן דאין להכריח דהרמב"ם ס"ל דהוא מדרבנן דאולי ס"ל פהתוס' הנ"ל לחד שנויא (אף דלא התייטו פן לתי' ב') וק"ל שוב האיר ה' אתעיני, ומצאתי להגאון דברי אמת בקונטרס יו"ד דף קכ"א ע"א (מדפוס חדש) דהבין מדברי הרמב"ם דאין תורמין שלא מהמ"ו הוא מדאורייתא ושם סוע"ד הוק' לו למ"ד דמדאורייתא הוא אמאי לא פריד הש"ס בפ"ק דתמורה למ"ד כ"מ דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הרי מוקף וכו' דבדיעבד תרומתו תרומה ותיירץ במ"ש בש"ס שם (על קושית מתורם מרעה על היפה) כדרכי אלעא וכו' ופסוק זה קאי נמי על ממנו האמור בפסוק שמשם למדו דין מוקף עי"ש, הנה הג' ז"ל דק ונאשכח ילפותא מקרא דבדיעבד תרומתו תרומה ולפי זה תנוס דעתנו דאין להק' על ס' התוס' ודעימין אף אין להכריח דדעת הרמב"ם דהוא מדרבנן כמובן.

ומ"מ אודיעה נאמנה פי מצאתי אילן גדול דקאי בסברת הרב אד"ר מר ניהו הגאון הרב רב"ז בספר יקר תפארת ה"ד הרב צפיתח בדבש סי' כ"ה שכתב דדעת הר"מ דאיסור שלא מן המוקף מדר' והכריח זה מדבדיעבד תרומתו תרומה עי"ש הרי ממש פדעת האד"ר הג"ל אלא שאין ס' הג"ל מצ"א לראות מה יענה לסברת התוס' ודעימיה דאף דהוא מדאורייתא מוכרח דס"ל דבדיעבד מהני פדמוכח מברייתא דפרק הגזול.

ועוד הוכיח פו הג' דברי אמת שם מדאמרי' בעירובין דף ל"ב נ"ח"ל לחבר דליעביד וכו' ולא ליעביד וכו' דש"מ דמהני בדיעבד עי"ש: ויש להרגיש ע"ד הארעא דרבנן דלפי מ"ש שם דמדאמרינן בעירובין שם נ"ח"ל לחבר דליעביד איהו איסורא קלילא וכו' מוכח דשלא מן המוקף אינו אלא מדרבנן א"כ ע"פ מדותיו הנה לו להכריח שפן הוא דעת הרמב"ם מדפסק בהל' מעשר פ"י ה"י פרבי דאמר נ"ח"ל לחבר וכו'.

עוד יל"ד עמ"ש באד"ר שם דמשמע מדברי התוס' דרש"י ס"ל דהוא מדרבנן, ולמה ליה ממשמעות התוס' הלא לפי מ"ש מני"ר בדעת הרמב"ם פן י"ל בדעת רש"י שהרי כתב בגיטין שם דאם עשה עשוי וכיון דמחלק בין לכתחלה לדיעבד הוכיח דס"ל דהוא מדרבנן, ועוד יל"ד דהרי הרשב"א דס"ל דהוא מדאורי' נראה דס"ל פרבי הג"ל (דאמר נ"ח"ל לחבר וכו') פדמוכח מ"ש בתשו' שהביא מרן הב"י א"ח סי' ש"ו על מי שאמרו לו שהולכי את בתו להשתמד וכו' עי"ש א"כ ש"מ דלאו הא ביהא תליא.

ועיין להרב המגיה בספר משל"מ פ"ג דתרומות דגם הוא ס"ל להוכיח מסוגיא דעירובין הג"ל דשלא מן המוקף אינו אלא מדרבנן דאי מדאורייתא מה לי איסור לאו מ"ל איסור פרת עי"ש וי"ל ע"ד דהא מר הוא דאמר בפ"א מהלכות יום טוב הי"ז (עיין לעיל במערכת המ"ם אות ה') דיש חילוק בין לאו שיש בו מלקות לאין בו מלקות א"כ אפילו נימא דשלא מן המוקף אסור מן התורה מ"מ כיון שאין בו מלקות לא אמרינן מ"ל איסור לאו וכו': וראיתי בספר אפריון שלמה הנד"מ לידידי הרה"ג שו"ר יצ"ו בקונטרס לחם שלמה דף י"ח ע"ב שהביא דברי הרב אד"ר הג"ל וכתב ע"ד דאזיל לשיטתיה שכתב במהד"ב אות רל"ב דלתרומם מן הרעה על היפה הוא איסור דרבנן מדבדיעבד תרומתו תרומה והשיג עליו דנדאי איסור דלתרומם מהרעה על היפה הוא מדאורייתא עי"ש ובמטו מנה דמר דתלי תניא בדלא תניא ובנדאי לא עלה על דעת הרב אד"ר הוא לכל חסידיו הדיא דאות רל"ב ולאו עלה סמיה אלא עמ"ש פאן בשם רבינו שמשון דבדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד וא"כ אף שדבריו שבמהד"ב נרפים הם וכמ"ש מני"ר נר"ו, ועיין לקמן אות נ"ב מ"מ אין מזה סתירה לדבריו האלה (בענין שלא מהמוקף) אלא שדבריו תמוהים מטעם שכתבנו בעניינותיו, ותו לא מידי ועיין בענין זה להרבנים מטה אהרן דף י"ז ע"ד ואילך (שם שקו"ט לברר דעת רש"י אי ס"ל דמדאורייתא הוא וכתב שדעת רוב הפוסקים דהוא מן התורה עי"ש וכן נקיט בפשיטות הרב מוהרד"ף בשו"ת מכתם לנדוד א"ח דף י"א ע"ד) דרף המלך דף פ' ע"א נודע ביהודה מ"ת אה"ע סי' ל"ז ד"ה אמנם.

ועתה בא לידי ספר עמודי אש לידידי הגאון מוהר"י אייזנשטיין יצ"ו, וראיתי שהאר"י מאד בענין זה בדף ס"א ע"ד אות ג' ובדבריו רבים כיון דדעתו לדעת הרב מט"א הג"ל והדברים עתיקים וכתב שם דהתוס' בגיטין ויבמות הג"ל וביצה י"ג ע"ב ומנחות דף נ"ד

ע"ב ובכורות נ"ט ע"א ותוס' רי"ד ב"ק קט"ו וסמ"ג מ"ע קל"ג ורבינו שמשון פ"ב דתרומות מ"א וטבול יום פ"ב מ"ז והרשב"א והרמב"ם פוליהו ס"ל דהוא מדאורייתא ורק הרשב"ד ס"ל דהוא מדרבנן וכ"כ הריטב"א בחי' לב"מ דף ל"ח בשם מורו.

ומדברי רש"י אין ה'כרח עיש"ב ובהשקטות לדף ס"ב ע"ב: סימן פז (מקונטרס הפללים מערכת ה"א אות ד). פז הפאה דאסור להפנות את חבירו ואם הפהו עובר בלאו פמבואר בח"מ רס"י ת"ך נשאלתי באיש אחד מןחזק לירא שמים ויש לו משרת ואינו מתנהג עמו כחוק לכל המשרתים לאדונייהם עצל בשליחותו דובר שקרים מכעיס ומקנטר את אדונו ומחמת אלו המדות הגרועות נמשך לאדונו כמה פעמים מיני נזק ומוכחו תמיד במילי דשמיא להתפלל בצבור ולא ישב בסוד משחקים ובמושב לצים והוא פחרש לא ישמע בדברים לא יוסר גלגל עמו בכמה התראות ולא עלתה בידו להדריכו בדרך ישרה ובקש ממשרתו שהוא מעצמו יעזוב משרתו מעליו שלא יצטרך הוא לגרשו מעל פניו כי אז יודע קלונו לרבים וגם לזה לא הטא און וישוב אצלו על פי מדותיו הנ"ל ויהי היום אחר שנתמלאה סאתו פעם עליו אדונו וחרפו וגדפו והמשרת יענה עזות כדבר אחת הנבלות ולא יכול אדונו להתאפק וירם איש את ידו ויפהו מפה כל דהו ולהיותו יר"ש וחושש לו מחטאת שאול שאל האיש אם הוא בכלל מפה את חבירו אלו תנרף דברי הרב השואל נ"י ובתשובתי הנה הבאתי דברי הרב תה"ד בסי' רי"ח (שפסק פן הרמ"א בסי' תכ"א סי"ג) במי שאשתו מזלזלת באביה ואמה וכמה פעמים הוכיחה בדברים ולא הועיל דמותר בארץ ישראל להכותה כדי לייסרה שלא תעשה עוד דאע"ג דרבינו שמחה שהביא המרדכי בפרק המדיר החמיר מאד במפה את אשתו ועובר בלאו דפן יוסיף מ"מ לאפרושי מאיסור חמור פזה מותר וראיה ממ"ש בב"ק ד' כ"ח ע"א בנרצע שפגע בו היובל והיה מסרהב בו רבו שיצא לחרות וחבל בו דפטור דמוקי לה רב נחמן ב"י בעבד שמסר לו רבו שפחה פנענית עד האידנא היתרא וכו' ופירש"י דרשאי לחבול לו דלא עביד דינא לנפשיה רק לשמים הא קמן דמי שהוא פחת ידו של אדם ורואה בו שעושה דבר עבירה רשאי להכותו כדי להפרישו מהעבירה ואין צריך לזה ב"ד דא"כ גבי נרצע אמאי רשאי לחבול בו יביאהו לב"ד ויסרו אותו עי"ש ועוד הבאתי תו"ד הרש"ל ב"ש ש"ש פ"ק דב"ק סי' ט' דאחר שהאריך במי שמגרש את עבדו (משרתו) מביתו ואינו חפץ בשימוש ובעבד אינו רוצה לילך ומתוך כך מכהו שרשאי לעשות פן כדי לגרשו מעל פניו ולאו דוקא אם לבו נוקפו מחשש גנבה אלא אפילו בלא שום פסידא ולאו דוקא עבדו ומשרתו אלא ה"ד איניש דעלמא שנכנס לביתו והוא שונא לו ואינו חפץ זה שבתו הבית יכול לגרשו מביתו בעל פרוח ואם אינו רוצה וחבל בו עד שמגרש אותו פטור וכו' כתב עוד דרשאי להלקות את משרתו כדי להפרישו מאיסור דעביד דינא מהב"ה והביא תו"ד רבינו התה"ד וסיים ולאו דוקא כה"ג אלא כל מה שהיא עושה פנגד דת תורה אלה"ת מפה אותה עד שתצא נפשה אפילו עוברת במצות בשב ואל תעשה ומ"מ אל ימהר בהפאה א"ל בתוכחה גמורה מקודם ורואה שאינה שומעת ולאו דוקא רב לעבדו ובעל לאשתו דה"ה פל בני ישראל יכול להפנות חבירו לאפרושי מאיסורא וכן לקמן סי' כ"ו פסק הרא"ש להדיא שמותר וכן איתא בערכין יכול לא יפנו ולא יסטרנו ע"ד תוכחה ת"ל וכו' אלמא שמותר להכותו על דבר תוכחה ודוקא באדם מןחזק לכשרות שידוע שלשם שמים עושה והוא אדם חשוב ומפולג אבל בסתמא דאינשי לאו פל פמיניה דא"כ

לא שבקת חיי לכל בריה וכל אדם ריק יפה חברו ע"ד תוכחה כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא והתורה לא נתנה רשות ומקל ורצועה אלא לדין או לאדם חשוב שראוי להיות דבריו נשמעים לפי שעה מותר להכות חברו להפרישו מאיסור לפי ראות עיני הדין ודוקא בדברים שבינו למקום אבל במה שבין אדם לחברו שאחד מפה חברו יכול להכותו כדי להציל המנפה וכו' ע"כ תוד"ק מבואר מדבריו דמשום תוכחה יכול להכות את חברו אף אם אינו משרתו אם הוא איש חשוב ומפולג וכו' וכן מצאתי בתשו' הרדב"ז ח"ד סי' רנ"ח (בדפוס ווארשאש' תרמ"ב היא אלף שכ"ט) שגשאל בנער בן ארץ ישראל שבא לחו"ל ונכנס לשרת בבית יהודי אחד ורוצה שיעשה לו מלאכה גמורה ביו"ט שני ואחר שפסק שאסור לו לעשות מלאכתו סגים ואמר ואם עשה מעצמו ראוי למנועו מזה ומותר בארץ ישראל להכותו עד שימנע מלעשות מלאכתו שפנין שהוא משרתו מוטל עליו להפרישו מאיסור וכן כל אדם מוטל עליו להפריש את אשתו ואת בני ביתו מאיסור וזה ברור עכ"ל הרי דגבי משרתו שמוטל עליו להדריכו בדרך ישרה ס"ל דמותר להכותו כדי להפרישו ולזה אין צריך שיהיה איש חשוב ומפולג וכו' כמ"ש הרש"ל דנהו דוקא לענין אדם דעלמא שבא עליו מצד תוכחה אבל בעל לאשתו ורב למשרתו דמוטל עליו בפרטות להדריכו בדרך ישרה חייב או עכ"פ רשאי כל אדם לעשות זאת כן נראה להשוות הדעות ולא להמציא מחלוקת בין הרש"ל והרדב"ז דלהרדב"ז אפי' כל אדם דעלמא שאינו חשוב ומפולג ולהרש"ל דוקא אדם חשוב וכו' מותר ועוד אחרת דלהרש"ל לאו דוקא רב למשרתו ובעל לאשתו אלא הה"ד לכל אדם ואילו מהרדב"ז נראה בעליל דדוקא רב למשרתו ובעל לאשתו.

אף לפי מה שפכתתי י"ל דלא פליגי דהרדב"ז דמייירי באיש יהודי משמע מאן דהוא הוצרך לטעם שהוא משרתו וכו' וק"ל: ומדברי הרדב"ז הנ"ל אנו למדים דכשאמרו דמשום אפרושי מאיסורא מותר להכות לאו דוקא לאפרושי מאיסורא דאורייתא אלא גם משום אפרושי מאיסורא דרבנן מותר להכותו שהרי ביו"ט שני דרבנן קעסיק ואמר דמותר להכותו אם לא ישמע לו כנז"ל ובאמת פי מצד הסברא הנה נלע"ד דכיון דבהפאה איפא איסור תורה ועובר אלאו דפן יוסיף נהי דבמקום תוכחה להפרישו מאיסורא יהא שרי לן מיהו היינו דוקא כדי שלא לעבור איסור תורה אתי עשה דתוכחה ודחי פן יוסיף אבל משום איסור דרבנן דמן התורה אין בדבר שום איסור והיתר גמור הוא ככל דבר ה'רשות מהיכא תיתי שיהא מותר לעבור על לאו דהפאה כדי להפרישו מאיסור דרבנן.

אמנם לרבינו הרדב"ז נהירין שבילי דנהר דעה והדבר פשוט בעיניו וחובתנו לשמוע בקול דברו פשלא נמצא סתירה מפונרשת מהש"ס וגדולי הפוסקים ומצאתי לרב תנא המשל"מ בפ"ג מהלכות עבדים דין ג' (בד"ה שוב ראיתי) שפכת דאף דהרמב"ם ס"ל דאיסור שפחה פנעניית אינו אלא מד"ס שפיר פסק שם דין ה' דנרצע שמוסר לו רבו שפחה והגיע היובל ורבו מסרהב בו לצאת לחירות ואינו רוצה וקבל בו פטור לפי שגאסר בשפחה דאף ע"ג דאיסור שפחה מדרבנן מ"מ כשאמרו בש"ס דמשום דאפרושי מאיסורא הוא פטור אין חילוק בין איסור של תורה לאפרושי מאיסור דד"ס עי"ש ויתכן שגם הרדב"ז מה שפשוט אצלו כן הוא שלמד מדברי הרמב"ם ואף דיש לדחות דהרמב"ם לא אמר אלא שאם חבל בו פטור אבל שיהא מותר לחבול בו זו לא שמענו מ"מ אי ס"ד דלכתחלה אסור לחבול בו א"כ אמאי אם חבל פטור הרי לא ירד ברשות

ב"ד אֵלָא וְדַאי מוֹכַח דְּמִן הַדִּין רִשְׁאֵי לְחַבְּלָא בּוּ וּמִשׁוּ"ה הוּא דְּפִטוּר וּבְאַמְתָּה הֶרְמֵב"ם
נִקְטָא כְּלִשׁוֹן הֶבְרֵיתָא מִנִּין לְנִרְצָע וְכוּ' וְחַבְּלָא בּוּ שְׁהוּא פִטוּר וְכוּ' וְרִשְׁ"י שֵׁם בְּד"ה אִיסוּרָא
פְּתַב וְרִשְׁאֵי לְהַלְקוֹתוֹ וּלְהַפְרִישׁוֹ דְּלָאוּ דִּינָא לְנַפְשֵׁיהּ הוּא אֵלְמָא דְּנִיחָא לִיהּ לְפָרֵשׁ לִישְׁנָא
דְּבְרִיתָא פִטוּר דְּפִטוּר וּמְנוֹתָר הוּא וְהִינּוּ וְדַאי מִטְעָמָא דְּכַתְּיבְנָא דְּאֵי הִנּוּ אִיסוּרָא לֹא הִנּוּ
מִיְפִטָר וּא"כ לֹא נִפְלְאָת הִיא לְפָרֵשׁ דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם נְמִי בְּהִכִּי כֹן נִרְאָה לְצַדִּד בְּזֵה שׁו"ר
שְׁגַם הֶרֶב אוּרִים וְתוּמִים בְּרַס"י ד' נִרְאָה שְׁהִבִּין מִדְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם דְּמִשׁוּם אֶפְרוּשֵׁי
מֵאִיסוּרָא מְנוֹתָר לְחַבְּלָא בּוּ (שְׁפַתְבּוּזָה"ל וְע"ז קְאָמַר הֶרְמֵב"ם דִּישׁ רִשׁוֹת בְּיַד חוּב
לְחַבְּלָא בּוּ לְפָרוּשׁ מֵאִיסוּר אִף דְּאִינוּ נוֹגַע כְּלָל לְמִמּוֹן שְׁלוֹ פְּדַעַת הַגְּמָרָא דְּאִף דְּנִחְלְקוּ
בְּפִי הֶבְרֵיתָא אֲבָל הַדִּין דִּין אֲמַת לְכ"ע דִּישׁ רִשׁוֹת בְּיַד כָּל אָדָם אִף שְׁאִינוּ נוֹגַע לוֹ לְמִמּוֹן
לְהַפְתּוֹ לְפָרוּשׁ מֵאִיסוּרָא וְלֹא אֲמַרִּינוּ עַל הַב"ד לְבַד מְנוֹטָל לְהַפְרִישׁוֹ עַכ"ל) וְעַכ"פּ
מִדְּבְרֵי הַרְדְּב"ז מִתְבָּאָר דְּכַדִּי לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִיסוּר דְּרַבְּנָן ג"כ מְנוֹתָר לְהַפְתּוֹ פְּאָמּוֹר אֵת כָּל
זֶה רְאִיתִי לְהַצִּיעַ לְפָנֵי כַת"ר לְפִי שְׁשֵׁרוּי פְּעַת בְּלֹא חוּמָה זֹו תוֹרָה סְפָרֵי הַפּוֹסְקִים אֵינָם
בְּיַדוֹ תֵּן לְחֻכְם וְיִחַפְּם מִכְּלָלוֹת הַדְּבָרִים יִבִּין הַדִּין לְגִדּוּנּוֹ וְכַתּוּרָה יַעֲשֶׂה וְעַתָּה רְאִיתִי
לְמַרְן הַחֲבִי"ף בְּס' חֻקֵּי לֵב בַּחֲא"ח ס' י"ט שְׁהֶאָרִיף קֶצֶת בְּדִין אִם מְנוֹתָר לְהַפְתּוֹ חֲבָרוּ
כְּדִי לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִיסוּר וְהִבִּיא דְּבְרֵי הַרְבַּנִּים תַּה"ד וְיָם שְׁלֵשׁ לְשַׁלְמָה הַנּוֹז"ל וּפְלִפְלֵ קֶצֶת
בְּדְבָרֵי הַתַּה"ד שְׁנִרְאָה מִדְּבָרֵי דְּדוֹקָא בְּעַל לְאִשְׁתּוֹ וְרַב לְעַבְדּוֹ הוּא דְּשָׁרִי נִהְרִי מִהַש"ס
דְּעַרְכִּין וּמִדְּבָרֵי הַפּוֹסְקִים מִתְבָּאָר דְּמִשׁוּם תּוֹכְחָה מְנוֹתָר כָּל אָדָם לְהַפְתּוֹ חֲבָרוּ לְאֶפְרוּשֵׁי
מֵאִיסוּרָא אִם אִינוּ שׁוֹמְעַ בְּלֹא זֶה וְהֶאָרִיף קֶצֶת וְחִידוּשׁ הוּא דְּכָל רַז לֹא אֲנִיִּס לִיהּ וְנִעְלַם
מִמֶּנּוּ תַשׁוּ' הַרְדְּב"ז שְׁהִבְאִיתִי לְמַעְלָה כִּיעִי"ש אַחַר זַמ"ר הַשְּׁגָתִי ס' הַעֲמַק שְׁאֵלָה לְהַגְּאֹן
הַמְּפֹרָסִים מוֹהַרְנָצ"י בְּרִלִין יצ"ו וְרְאִיתִי שֵׁם בְּפָרִשׁת וַיִּשָּׁב שְׁאֵלְתָא ז"ך בְּסוּף סַק"ו
שְׁהִבִּין מִדְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם בְּפ"ד מֵהַלְכוֹת עֲבָדִים הַנּוֹז"ל דַּס"ל דְּלַכְתְּחִלָּה אִיסוּר לְהַפְתּוֹ אֵת
הַעֲבָד מִשׁוּם אֶפְרוּשֵׁי מֵאִיסוּרָא מִדְּכַתְּבָא דְּאִם חַבְּלָא בּוּ פִטוּר וְכַתְּבָא דְּרִשְׁ"י וְהֶרְמֵב"ם פְּלִיגִי
בְּדִין זֶה וְדַעַת רַבִּינוּ הַשְּׁאֵלְתוֹת פְּהֶרְמֵב"ם אֵלוֹ תוֹד"ק וּבְהוֹרְמְנוּתִיהּ דְּמַר גַּלְע"ד דְּאִין
דְּבָרֵי מְוִכְרָחִים דְּכָבֵר יְדוּעַ דְּכָלֵל גְּדוּל הוּא בְּיַדֵּנוּ דְּדַרְךָ הֶרְמֵב"ם לְתַפּוֹס לִישׁוֹן הַגְּמָרָא
מִשְׁנֵה וּבְרִיתָא וּמָה שְׁנִפְרֵשׁ בְּדְבָרֵי הַש"ס נִפְרֵשׁ בְּדְבָרֵי וּכְלָל זֶה אִישְׁרוּהוּ וְקִיְמוּהוּ
שָׂרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים וּמְכַלְלִים מְרָן בְּב"י וּבכ"מ וּבבְדָה"ב בְּכַמְהָ מְקוּמוֹת כְּמוֹ שְׁמִתְבָּאָר
מִמָּה שְׁרִשְׁמֵתִי בְּקוּנְטְרִיס כְּלָלִי הַפּוֹסְקִים ס' ה' אוֹת א' עִי"ש וְכִינּוֹן שְׁבִדְבְרֵי הֶבְרֵיתָא
נִיחָא לָן לְפָרֵשׁ דְּפִטוּר וּמְנוֹתָר קְאָמַר (מִשׁוּם שְׁאִם לֹא הִנּוּ מְנוֹתָר לֹא הִנּוּ לָנוּ לְפּוֹטְרוֹ)
כְּמוֹ שְׁפִירִש"י כֹן יֵשׁ לָנוּ לְפָרֵשׁ דְּבְרֵי הֶרְמֵב"ם וּבְכַרְט אַחַר שְׁרִאִינוּ שְׁרַבְנִים גְּדוּלִים
הַתַּה"ד וְרַש"ל וְהַרְדְּב"ז פְּתַבוּ דְּמְנוֹתָר לְהַפְתּוֹ חֲבָרוּ מִשׁוּם אֶפְרוּשֵׁי מֵאִיסוּרָא וְהִינּוּ
מִשׁוּם דְּמִשְׁמַע לְהוּ בְּפִירוּשׁ הַסּוּגֵיָא פְּדְבְרֵי רִשְׁ"י וְגַם הָרָא"ש בְּב"ק פ"ג ס' י"ג פְּתַב
בְּפִירוּשׁ דְּמְנוֹתָר לְהַפְתּוֹ מִשׁוּם אֶפְרוּשֵׁי מֵאִיסוּרָא פְּדְאֲמַרִּינוּ בְּגְמָרָא ד' כ"ח גְּבִי נִרְצָע
שְׁהִנּוּ רַבּוּ מְסֻרְהַב בּוּ שְׁיַצָּא וְכוּ' עִי"ש ש"מ דְּמִפְרֵשׁ מ"ש בְּבְרִיתָא וְחַבְּלָא בּוּ פִטוּר דְּפִטוּר
וּמְנוֹתָר הוּא כְּפִירִש"י ז"ל וְכֹן דַּעַת הֶרְמֵב"ם דְּמְנוֹתָר לְהַפְתּוֹ מִשׁוּם אֶפְרוּשֵׁי מֵאִיסוּרָא כְּמ"ש
בְּח"מ ס' תכ"א ס' ג' וּבַאֲה"ע ס' קנ"ד ס' ג' וּמ"ש הַגְּאֹן הַעֲמַק שְׁאֵלָה יצ"ו דְּהֶרְמֵב"ם
כ"כ לְפִי שְׁלֹא עֲמַד ע"ד הֶרְמֵב"ם וְרַבִּינוּ בְּעַל הַשְּׁאֵלְתוֹת הִנּוּ עַל הַשְּׁאֵלְתוֹת נוֹכַל לוֹמַר
שְׁלֹא רְאָה דְּבָרֵי אֲבָל עַל הֶרְמֵב"ם רְחוּק לוֹמַר שְׁנַעְלָמוּ מִמֶּנּוּ דְּבָרֵי וְאִף אִם נִתְפָּיִס
לוֹמַר כֹּן עַל הֶרְמֵב"ם אֲנִן מָה נַעֲנָה עַל הָרָא"ש וְהַתַּה"ד וְהַרְדְּב"ז וְרַש"ל שְׁכַתְּבוּ כֹן

בפירושו ואין גם אחד שלכל הפחות יזכיר שאין פן דעת הרמב"ם ולכן לענ"ד יותר נכון לומר שגם הרבנים הנז"ל הטה ראו דברי הרמב"ם שכתב שאם חבל פטור וסברי דפטור ומותר הוא ולישנא דבריתא נקט וכמו שפן הבין בדברי הרמב"ם הרב אורים ותנאים ומני"ר יצ"ו לא ראה דברי פל רבנן קדישי הנז"ל וחידיוש הוא דרב גובריה וחייליה וכל רז לא אגיס ליה כמו שגראה מספרו הנז"ל: ונסתפק הרב חסד לאלפים בסי' קנ"ו אות כ"א ד' פ"ח ע"ב אם המפה את חברו דרף שחוק ג"כ עובר בלאו זה וסיים דהכי מסתברא והרב יפה ללב נר"ו שס באות ט' כתב דיש ללמוד פן ממ"ש מר"ן בח"מ רס"י שמא אסור לגנוב וכו' ונאפילו דרף שחוק וכו' אסור פדי שלא ירגיל עצמו בכף דכונתא במפה אסור אף בכה"ג ולענ"ד אם שאפשר ללמוד משם איסורא מ"מ אין מנה הכרח שהוא בכלל הלאו (דהרב חס"ל מספקא ליה אם עובר בלאו) דאפשר איסורא בעלמא ועכ"פ איסורא מיהא איכא: סימן פח (מקונטרס הפללים מערכת ה"א אות פח הפאה אשה שמוזלזלת בכבוד אבי בעלה או אמו או שמקללתו חנם והוכיחה בדברים ואינה משגחת עליו י"א דמותר להכותה אם יש רשות לזה מהש"ר יר"ה וי"א דאסור, והסברא הראשונה עיקר כ"כ הרמ"א באה"ע סי' קנ"ד ס"ג ומצאתי פתוב בקונטרסי בשם מרן החבי"ף בספר פל החיים סי' א' אות י"א שכתב בתשו' דבזמן הזה דאחסור דרי אם יגיה רשות ביד פל אדם להכות אשתו רעה שמקללתו בחנם פל אדם יעביד דינא לנפשיה ויאמר שפתורה יעשה לכן אינו רשאי להכות עד שיברר בב"ד ובשכנים ובעדים פשרים שהאמת אתו בבירור.

גמור אלה הדברים אשר כתבתי מאז (למעלה מעשרים שנה) בשמו, ועתה אין בידי סי' פלהחיים הנ"ל ורואה אני שזה נכלל במה שסיים הרמ"א ואם אינו ידוע מי הגורם אין הבעל נאמן לומר שהיא המתחלת שפל הנשים בחזקת פשרות ומושיבים ביניהם אחרים לראות בשל מי הרעה הזאת וכו', עכ"ל דמשמע דלא זו בלבד שצריך בירור בדבר שהיא מזלזלת ומקללת אלא גם צריך בירור שלא הגיה הוא המתחיל והגורם.

אמנם זאת אגיד אשר ראיתי עתה לגדול בדורנו הגאון המפורסם מוהרנצ"י ברלין יצ"ו בס' הנז"ל העמק שאלה בפרשת וינשב שאלתא ז"ך סו"ס ק"ו שכתב דמעיקר הדין אית לן למינקט פסברת האוסרים וכתב דבזה נחלקו רש"י עם הרמב"ם ורבינו בעל השאלות דלרש"י בב"ק ד' כ"ח ע"א גבי נרצע שפגע בו היובל ורבו מסר לו פבר שפחה פנענית ועתה מסרב בו לצאת ואינו רוצה דרשאי להלקותו משום אפרושי מאיסורא כיעי"ש פינן שידוע בעצמו שעושה איסור רשאי להלקותו ואין צריך עדים לזה.

ולהשאלות והרמב"ם אסור להכות אם לא שיש לו עדים על כף, והרמ"א שהסכים לסברא ראשונה לא עמד על דעת רבינו השאלות והרמב"ם אבל ביש לו עדים כ"ע מודים דרשאי להכותה וכמ"ש הים של שלמה בב"ק פרק המניח אל תוד"ק ועיין במה שכתבתי באות הקודמת בד"ה ובדברי הרדב"ז: סימן פט (מקונטרס הפללים מערכת ה"א אות ח').

פט הלל אם מותר לומר בלילה הגה רב חת"ס בא"ח סי' נ"א כתב דמשמע מסופ"ק דמגילה דונקא ביום מדכתיב ממזרח שמש ועד מבואו וזה היום והוקשה לו מהלל דליל

פסח שאומרים בלילה ויִישַׁב דְּדוֹקָא הַלֵּל שְׁקוֹרִין בְּכָל יו"ט וְיוֹם גְּאוּלָּה שְׁתַּקְנוּ לומר
לְכַשְׁיִגְאָלוּ כְּדַאיִתָּא בְּפִסְחִים קי"ז ע"א הוא דְּבַעֲיִנן דְּדוֹקָא בְּיוֹם אָבֵל בְּלֵיל פֶּסַח שְׁהִיא
שְׁעַת הַנֶּס מִמֶּשׁ ע"ז נֶאֱמַר כְּלֵיל הַתְּקַדְּשׁ חג.

וּמְרַן חֵידָ"א בְּשִׁיּוּרֵי בְּרַכָּה ס' רי"ט פְּתַב וְז"ל פְּתַבְתִּי בְּקוֹנְטְרִיס חַיִּים שְׁאֵל ח"ב ס' י"א
דְּצַבוּר שְׁנַעֲשֶׂה לָהֶם נֶס וְרוֹצִים לְקַרְוֵא הַלֵּל אֵין רְאוּי לְתַקְּנָן לומר הַהֵלֵל בְּלֵילָה וְשֵׁם
נֶאֱמַר טַעַם לְדַבֵּר עש"ב.

וְשִׁמְעֵתִי כִּי חָכַם אֶחָד הַשִּׁיג עָלַי דְּהָרִי אָמְרוּ אֵין קוֹרִין הַלֵּל בְּפוֹרִים דְּקַרְיָאֲתָהּ זֹו הַלֵּילָה
וְהָרִי קוֹרִין מְגִילָה בְּלֵילָה עכ"ד. וְאֵנִי תַמְיָה עַל הַחֲכָם שְׁהַקְּשָׁה זֶה, וְהַדְּבָר פְּשוּט דְּתַקְוֹן
רַבְּנָן קַרְיָאֲתָהּ מְגִילָה בְּיוֹם וּבְלֵילָה וְיִלְפִי לָהּ מְקַרָּא כַּמ"ש פ"ק דְּמְגִילָה וְדוֹקָא מְגִילָה שְׁהִיא
סִיפּוֹר הַנֶּס הַפְּרָטִי וְיֵישׁ לָהֶם טַעַם בְּנִגְלָה וּבְנִסְתָּר עַל דְּרַף הַסּוּד נִשְׁגָּב מְאֹד בְּקַרְיָאֲתָהּ
הַמְּגִילָה וְכַוֵּנָתָהּ הַש"ס כִּי בְּזֶה יִצְאוּ יְדֵי חוֹבֵת קַרְיָאֲתָהּ הַהֵלֵל אַף דָּאֵם הָיוּ מְתַקְּנִים לְקַרְוֵא
בְּפוֹרִים לֹא הָיוּ מְתַקְּנִים אֶלָּא בְּיוֹם, וְהַעֲד חֲנּוּפָה וְיָמִים טוֹבִים שְׁלֹא תַקְּנוּ בְּלֵילוֹת לְקַרְוֵא
הַהֵלֵל זִילְתִּי בְּלֵיל פֶּסַח וְעַל דְּרַף הַאֲמַת יֵישׁ טַעַם גְּדוּל וּמָה עֲנִין קַרְיָאֲתָהּ הַמְּגִילָה בְּלֵילָה
וְאֵלוּ הַדְּבָרִים פְּשוּטִים וְאֵין לְהַאֲרִיף עכ"ל, וְדב"ק א"ץ חֲזוּק וּפְשוּט דְּמָה שְׁהַשִּׁיג עָלָיו
הַחֲכָם לֹא הַשְּׁגָה הִיא כָּלֵל וְכֵן תַּרְאֶה לְהֶרֶב חַת"ס שְׁם שַׁעֲמ"ש הֶרֶב א"ר שְׁהִבִּיא שְׁם
דְּקַרְיָאֲתָהּ הַהֵלֵל צְרִיף מְעַנְמֵד הַקְּשָׁה דַּא"כ אֵיף קוֹרִין הַמְּגִילָה עוֹמֵד וְיוֹשֵׁב הֵא מְגִילָה
קַרְיָאֲתָהּ זֹוהִי הַלֵּילָה וְתִיִּהְיֵי כְּהַלֵּל בְּעַמִּידָה דְּדוֹקָא וְלֹא ק"ל אֲדַנְפְּשִׁיָּהּ אִמָּה שְׁהוֹכִיחַ
דְּקַרְיָאֲתָהּ הַהֵלֵל הִיא בְּיוֹם מְדַקְרִינָן הַמְּגִילָה שְׁקַרְיָאֲתָהּ זֹוהִי הַלֵּילָה אֶלָּא וְדַאי הַדְּבָר
פְּשוּט כְּדַאֲסַבְרָא לָן מְרַן חֵידָ"א כַּנּו"ל וְס' חַיִּים שְׁאֵל אֵין מְצוּי אֶצְלֵי וְרְאִיתִי שְׁהֶרֶב פְּתַח
הַדְּבִיר בַּח"ב ד' פ"א ע"ד הִבִּיא דב"ק בְּמִילּוּאָם, וְלִפִּי שְׁאֵין הַס' מְצוּי בִּיד כָּל אֲדָם אֲעִתִּיק
דב"ק וְהוּא שְׁנַשְׂאֵל בְּעִיר אַחַת שְׁנַעֲשֶׂה לָהֶם נֶס שְׁנִיצוּלוֹ מְצַרְתָּם וְתַקְּנוּ שְׁתִּיעֲנוּ עֲשֶׂרָה
יְחִידִים וּבְלֵילָה יֵאמְרוּ כָּל הַקְּהָל הַלֵּל גְּמוֹר אַחַר י"ח אֵי שְׁפִיר דְּמִי אוֹ לֹא וְהַשִּׁיב דָּאֵין
לְתַקְּנָן לומר הַלֵּל בְּלֵילָה בְּצַבוּר דְּכִינּוֹן דְּלֹא תַקְּוֹן רַבְּנָן בְּיָמִים שְׁגוּמְרִים הַהֵלֵל כִּיו"ט
וְחֲנּוּפָה לְאֹמְרוֹ בְּלֵילָה א"כ לֹא נִכּוֹן לְצַבוּר זֶה שְׁנַעֲשֶׂה לָהֶם נֶס לומר הַהֵלֵל בְּלֵילָה וְאֵל
תְּשִׁיבֵנִי מִמָּה שְׁאֹמְרִים הַלֵּל בְּלֵילִי פֶּסַח וְהוּא עפ"י מס' סוֹפְרִים דְּהֵתָם יֵישׁ סוּד גְּדוּל
עד"ה וְהוּא מְוַכְרַח לומר הַהֵלֵל הַגְּדוּל בְּעַת הַהִיא פִּידוּעַ לְאֲשֶׁר הִרְיָחוּ בְּסוּד ה' אָבֵל בְּלֵילִי
יו"ט אַחֲרִים וְלֵילִי חֲנּוּפָה לֹא תַקְּוֹן לומר הַהֵלֵל בְּלֵילוֹת וַא"כ מִהִכִּי תִיְתִי בְּנֶס קְהָל פְּרָטִי
שְׁיֵאמְרוּ הַלֵּל בְּלֵילָה וּבְכוּלָּהּ מִיְלֵי צְרִיכִים אָנוּ לְעֲשׂוֹת כְּמַעֲשֶׂה הָרִאשׁוֹנִים וְכַהִיא
דְּבַרְכוֹת ד' ט' וד' כ"ט ע"א וְזֶה הוּא בְּכָלֵלוֹת טַעַם מְסַפִּיק שְׁלֹא לְאֹמְרוֹ בְּלֵילָה עכ"ל.

וְרְאִיתִי לְהֶרֶב יְמֵי שְׁלֵמָה בַּד' ל"ב ע"ב שְׁהִבִּיא מ"ש מְרַן חֵידָ"א שְׁאֵין לומר הַלֵּל בְּלֵילָה
וְכַתֵּב דְּאֶפְשָׁר מַה"ט פְּתַב רַבִּינוּ מוֹהַר"י ו' מִיגָאֵשׁ בְּתִשׁוּ' ס' מ"ד דְּקַרְיָאֲתָהּ הַלֵּל בְּלֵיל
פֶּסַח לֹא מְצוּהָ הִיא וְאֵינִי מִבִּין דְּבָרֵיו אֵי ס"ל לְרַבִּינוּ דָּאֵין לומר הַלֵּל בְּלֵילָה א"כ פִּינּוֹן
דס"ל דְּלִיפָא מְצוּהָ בְּלֵיל פֶּסַח הִנֵּה לוֹ לומר שְׁלֹא יֵאמְרוּ הַלֵּל כָּלֵל וּבְתִשׁוּבָתוֹ מְבֹאֵר
דְּאֹמְרִים הַלֵּל בְּלֵיל פֶּסַח רַק שְׁאֵין מְבָרְכִים עָלָיו לְפִי שְׁאֵינוּ מְצוּהָ (וּכְבָּר תְּמָה עָלָיו מְרַן
חֵידָ"א בְּבַרְכֵי ס' תפ"ז אוֹת ז דְּבַמְס' סוֹפְרִים מְבֹאֵר הַקַּרְיָאֲהָ וְהַבְּרַכָּה) וַא"כ וְדַאי אֵין
לומר שְׁטַעֲמוּ מִשׁוּם שְׁאֵין אֹמְרִים הַלֵּל בְּלֵילָה, וְיִדִּין רַא"ג הֶרֶב הַמְּגִיָּה יצ"ו פְּתַב
דְּמַתוּף הַשְּׁקוֹ"ט שְׁבַבְרַכ"י (וְלֹא צִיָּין מְקוֹמוֹ וְלִפִּי הַנְּרָאָה פְּוִנְתוֹ לַמ"ש בְּבַרְכֵי ס' י

תקע"ה אות י"ב עי"ש), על מעשה שעשו בעיהק"ו ירושת"ו בתענית גשמים שנענו אחר חצות והשלימו ואמרו הלל הגדול תצא דינא דינא דאין לומר הלל בלילות עכ"ד ועיניתי שם ולא ראיתי בעניויתי שום הוכחה לזה כמו שיראה הרואה: ומי שאין לו מגילה בפורים אם יקרא את ההלל רשמתי במערכת פורים עי"ש, ובקונטרס הפללים במערכת זו אות ע"ב.

ובמה שאין אמרים הלל בבית האבל רשמתי במערכת אבלות אות רט"ו: סימן צ (מקונטרס הפללים מערכת הה"א אות ט"ו). צ הבדלה אם שכח להבדיל במוצאי יו"ט יכול להבדיל כל ימי השבוע בית יהודה סי' כ"ח וכל הבאים אחריו חלקו עליו ואמרו דאין ראיתו מכרעת ואין לסמוך עליו בזה עכ"ד הרב חכמה ומוסר בהלכות יו"ט אות קצ"ב.

הנה מ"ש בשם שו"ת בית יהודה עיניתי שם בקשתייהו ולא מצאתיהו וראיתי בספרו מטה יהודה סי' רצ"ט שכתב דין זה שכתבו בס' בני יהודה סי' כ"ח ומ"ש דכל הבאים אחריו חלקו עליו הנה מרן חיד"א בס' ברכ"י רס"י תצ"א הביא מ"ש בב"י הג"ל וכתב ע"ד ואין ראיתו מכרעת ושם במחזיק ברכה כתב שאחר זמן שמע מאחד מגדולי דורו שאין דעתו נוחה בזה ולא שמיע ליה הוראת הרב ב"י ואין לסמוך עליו למעשה עכ"ל והביאו מסקנתו הרבנים שע"ת בס"י תצ"א וזכור לאברהם בח"א סוף דף כ"ו וחסד לאלפים בס"י רצ"ט אמנם הרב דברי מנחם נר"ו בס"י תצ"א כתב בשם הרב פסא אליהו בס"י רצ"ט שדינו של מוהר"י עאיש אמת שהריטב"א הביא כמה דעות דאומר אחר יו"ט וכ"פ הרב מעשה אברהם סי' מ"ז עכ"ל וס' הג"ל אמצ"א לעיין בדב"ק והרב יד אהרן במ"ב סי' רצ"ט הביא דברי הרב ב"י בשתיקה.

והנה עד עתה לא ידעתי טעמו ונימוקו של הרב ב"י פי הרבנים הג"ל הביאו תוד"ק בלבד ועתה שהשגתי ס' מעשה אברהם ראיתי שהביא שם דב"ק במי ששכח ולא הבדיל במוצאי יו"ט של ש"ת ולא נזכר עד היום והנה היום הוא לו תענית חלום ונשאל אם יבדיל בלילה שאחריו והשיב דבר זה אעפ"י שלא נתבאר גבי הבדלה יש לקומדו מדין גטין שהרי בפ' ער"פ מדמה להו אהדדי דכל האומר אחר השבת הוי ג' ימים ע"ס יו"ג וכל קודם השבת הוא מיום ד' ע"ס יום הששי כמ"ש בטור אה"ע סי' קמ"ד ולא נתבאר שם אם אמר לאחר יו"ט מה דינו ומיהו ראיתי להש"ך בח"מ סי' מ"ג דשטר שכתוב בו זמן הפרעון לאחר הרגל הוא עד ט"ו יום אחר הרגל וכ"כ משם ר"ח שדבריו דברי קבלה ושלמד זה מעולי רגלים שנתנו להם גבול החזרה לביתם עד שיגיע האחרון שבישראל לנהר פרת שהוא ט"ו יום אלמא דכל ט"ו יום שייכי לרגל וכ"כ הטור גבי גט בס"י קמ"א ולפי זה נראה לכאורה דה"ן בכותב או אומר אחר יו"ט דינו פאומר לאחר הרגל דפי' יו"ט ופי' רגל שנים הם ונראה דגם לענין גדרים בס"י רי"ז לטי"ד יהי' הדין כן אע"פ שלא נתבאר שם מיהו מסתברא דלענין הבדלה אין לאחר כ"כ דכיון דהשבת מפסיק ובא זמן הבדלה של מו"ש לא נשאר שום שייכות להבדלת מוצאי יו"ט ונפק"מ לפי"ז דאם היה מוצאי יו"ט ליל ב' בשבוע ושכח ולא הבדיל יהי' זמנו נמשך עד יום ו' דאע"ג דהסברא אינה מסכמת לזה לכאורה שיהי' דין יו"ט חמור מדין שבת דלשבת אין תשלומין אלא שלשה ימים וליו"ט יותר אמתמה מ"מ אין זה מן התקנה דהפל תלוי במה

שיש לו קריאת שם שלאחר שנטפלה לגבי הקודם לו ואין בזה גריעותא לשבת אם יהיו ימים שלאחר יו"ט מרבין לענין הבדלה יותר מימים של שבת משום דגבי שבת נמי אם לא היו הימים שלפני השבת ביום ד' ואילך נקראים מקמי שבתא היתה ההבדלה נמשכת עד יום הששי ולכן הדבר ברור דכל ימי החול שלאחר יו"ט רשאי להבדיל בהם ואין בזה בית מיוחד ובנ"ד דמבדיל ליל ב' למוצאי יו"ט אין פאן ספק דרשאי הוא להבדיל ושפן הורה הלכה למעשה ע"כ עי"ש.

עכ"ד הרב מעש"א בשם הרב ב"י וסיים ע"ד וז"ל הרי דס"ל דליו"ט יש תשלומין לפעמים יותר משבת ואף דבמוצאי יו"ט ראה תע"ח יכול להבדיל בלילה שאחריו ושוב האריך קצת בראיית הרב ב"י מדברי הרש"ך ובסברת ר"ח הנ"ל וכתב דארבע דעות נאמרו בפוסקים לענין גט ולדיני ממונות באומר אחר הרגל עד היכן נמשך דהרא"ש והטור וקראו וקראו ורי"ו והב"ח פולחו סברי כרבנו חננאל דאחר הרגל הוא ט"ו יום ואף באחר הפסח אמנם הרבנים ע"ש ונ"ש סברי בדעת ר"ח דבשאר רגלים הוי ט"ו יום ובחג הפסח הוא חצי הימים שפין פסח לעצרת וקראו וקראו וסמ"ע וכנה"ג סברי דהוא חצי הזמן שבין רגל לרגל ודעת הריטב"א דאחר הרגל שנה ללאחר השבת דהוא ג' ימים דוקא ורי"א ז"ס"ל דאחר הרגל הוא שבועה ימים ומסיק לענין הלכה אם שכח ולא הבדיל במוצאי חגים ומועדים יש לו תשלומין כהבדלת מוצאי שבת אם אין שבת מפסיק עכ"ל גם בתחילת הסי' כתב דמלבד דמסתברא דיו"ט שנה לשבת בזה ועוד אם איתא דאינם שנים הנה להפוסקים לבאר החילוק שבין יו"ט לשבת אלא ודאי מדשתקו ולא ביארו מוכח דקי"ל דיו"ט ושבת שנים וסמכו על מה שפסקו בהבדלה דמוצ"ש דממנה נלמוד דה"ה ליו"ט אתו"ד וכבר ראה דברי מרן חיד"א בברכ"י ומחבר"ר ובכל זאת פסק כנז"ל ומתבאר ממה שכתבתי בשמו דעכ"פ חלוק בצד מה בדינו של הרב ב"י דלהרב ב"י אם חל ליל מוצאי יו"ט בליל ב' יש לו חמשה ימים לתשלומין עד יום השבת ואילו להרב מעש"א דס"ל דשנה יו"ט לשבת אין לו תשלומין אלא ג' ימים ולפי זה מ"ש הרב דברי מנחם דהרב כס"א פתב שדינו של הרב"י אמת ושפן פסק במעש"א אינו מכונן פמוכן ואם גם הרב כס"א לא פתב להספיק לדעת הרב"י אלא דוקא עד סוף ג' ימים וכסברת הריטב"א שהביא במעש"א א"כ שניהם (כס"א ומעש"א) שנים הם וחלוקים עם הרב ב"י וצל"ע בגוף דברי הכס"א בזה וכל לגבי דידי פיון שלא נמצא דבר זה מפני דברי הפוסקים אשר מימיהן אנו שותים שיהא הדין כן בהבדלה אלא שהרב ב"י מדמי לה להיה דלענין גט ומרן חיד"א וחד דעמיה גדול בדורו לא ישרו דבריו בעיניהם וכתבו דאין לסמוך עליו למעשה דמשמע ליה דאין הנדון דומה לראיה מאיזה טעם שיהיה ונמשכו אחריו הרבנים הנז"ל אף דגם בסברת הרב"י איכא דס"ל הכי עד שלשה ימים מיהא או לכל הפחות ביום מוצאי יו"ט שהוא יום אס"ח שפן מתבאר דעת הרב משחא דרבותא (שאביא דבריו להלן איה"ש) מ"מ פיון דפליגי במידי דברכות אית לן למימר ספק ברכות להקל דמידי פלוגתא מיהא לא נפיק ומה שהכריח הרב מעש"א הנה שלא ביארו הפוסקים דחלוק יו"ט משבת בזה וכו' לענ"ד אין זה הכרח פלל ולכן ש"ב ואת"ע במילי דברכות עדיף: וכתב שם (במעשה אברהם) דהרב משחא דרבותא כסי' תר"א נשאל במי ששכח ולא הבדיל במוצאי ראש השנה לא בתפלה ולא על הכוס אם יכול להבדיל עד ג' ימים והשיב מסתברא שאינו יכול להבדיל פלל לפי שאילו טעה

בג' רגלים הנה יכול להבדיל ביום שהוא אסרו חג שיש לו שיכות לרגל אבל בר"ה אינו יכול להבדיל לפי שר"ה אינו נקרא חג ונקרא פתיב אסרו חג דוקא מי שנקרא חג אבל ר"ה ויוה"כ אין נקראים חג ועוד שהוא יום תענית ואם יבדיל אינו יכול לשנות וגם להטעים לתינוק אי אפשר דבעינו שהמברה יטעום וזה אינו טועם אלא נותן לתינוקות אלו תוד"ק וקרב המספר הרבה להשיב עמ"ש דר"ה אינו נקרא חג דהכתיב בפסח ליום חגנו ודרשינו איזהו חג שהחודש מתפסה בו וכו' וגם עמ"ש דאינו יכול לברך על דעת להטעימו לתינוק תמה עליו ממ"ש הרמ"א בסי' תקנ"א דבשבוע שחל ט"ב לא ישתה כוס ההבדלה אלא נותנים לתינוק וגם בתשעה באב שחל במ"ש י"א דיכול להבדיל בליל ט"ב ויתן לתינוק וכתב דממ"ש מרן בסי' תקט"ן סימן ז' והרמ"א בסי' תרכ"א ס"ג במילה בט"ב ויוה"כ שמשמעין הכוס לתינוק אין ראיה דשאני ברפת הגפן דמילה מברכת הגפן דהבדלה דחיובא רמא ביטר שאת ומסיק הרב המחבר דהיותר טוב הוא לחזור אחר איזה חולה שרשאי לאכול ביום צו"ג ויבדיל לו ביום צו"ג ואם לא ימצא יכול לברך הוא בעצמו בלילה שאחריו שר"ה שנה לשאר רגלים אלו תוד"ק וכל זה הוא לפי שיטתו שהנפתי למעלה דס"ל דיש תשלומין להבדלת יו"ט דלפי שיטה זו שפיר קאמר דגם ר"ה הוא יו"ט ודינו שנה לשאר ימים טובים ודעת הרב משחא דרבותא היא סברא שלישית דרק באסרו חג הוא דיש תשלומין ולא נתבררה לענ"ד מנ"ל סברא זו דאי לשבת מדמינן לה אית לן למימר דאית לה תשלומין כמו בשבת ג' ימים ואי מדיני גטין וממונות ילפינו נימא נמי פאחת מהארבע דעות שהביא הרב מעש"א אבל שיהיה לה תשלומין רק יום אחד מנ"ל לבדות סברא זו מדעתנו מה שאין זכרון לזה בדברי הפוס' דאף שכתב טעם לדבריו דכיון שהוא אסרו חג שייך לחג וכו' מ"מ לא נמצאת סברא זו בפוסקים וקשה לחדש דבר מדעתנו: ויותר הנה נכון בעיני לומר דיום אסרו חג דיכול להבדיל בו לא מפני היותו שייך לחג אלא משום שהיום הולך אחר הלילה וכשאמרו להבדיל במוצאי יו"ט לאו דוקא בלילה אלא גם היום הוא פלל מוצאי יו"ט ולמדתי דבר זה מתוך דברי הר"ן בפ' ע"פ אהיה דמי שלא הבדיל במ"ש מבדיל והולך וכו' דנחלקו הראשונים לפי גירסתם בש"ס במילתיה דרבא בד' ק"ז דיש גורסים פגירסתנו מבדיל והולך כל השבוע (היינו עד יום ד') ויש גורסין כל היום כולו וכן דעת בה"ג וכתב הר"ן דלסברא זו ט"ב שחל במו"ש אין מבדילין במוצאי ט"ב אבל בה"ג פתב דאעפ"י דהבדלה אין לה תשלומין אלא כל היום פינון שא"א להבדיל במ"ש מבדיל במוצאי ט"ב והקשו עליו דכיון דנקיטינו דאינו מבדיל אלא כל היום נמצא שאין לה תשלומין כלל וכיון דיום הולך אחר הלילה כל יומא מוצאי שבת הוא עי"ש הרי דכשאמרו חכמים להבדיל על הפוס במוצאי שבת לאו דוקא בלילה אלא גם היום הולך אחר הלילה לא משום תשלומין אלא שמשמעות מוצאי שבת הוא לילו ויומו וא"כ כמו כן יש לומר דכשאמרו להבדיל במוצאי יו"ט לאו דוקא בלילה אלא גם ביום דהיום הולך אחר הלילה (דברך אגב אודיע חזות קשה הוגד לי בדברי הרב מוהרש"א שע"ד התוס' בד' ק"ז ע"א בד"ה אממר שכתבו דט"ב שחל במוצאי שבת רגילין להבדיל אחר התענית וכן בסדר רב עמרם פתב וז"ל אע"ג דקבר עבר יום ראשון מבדילין כמ"ד דמבדיל עד רביעי וק"ל עכ"ל דמשמע מדבריו דהאי מנהגא לא אתי אלא למ"ד דמבדיל עד יום ד' דלמ"ד אינו מבדיל אלא יום א' לא מצי לאבדולי בתר ט"ב ותימה ששנעלם ממנו דעת בה"ג דמבדיל רק יום ראשון

וס"ל נמי דמבדיל במוצאי ט"ב וכמ"ש הר"ן הנז"ל ולא ניחא לי למימר דקושטא דמילתא קאמר שדעת התוס' ורב עמרם כמ"ד דמבדיל עד יום ד' ועיין לקמן בד"ה ונהנה וכו' מה שבהבאתי בדעת בה"ג) אלא שפאמת אין סברא זו מוכרחת שהרי הר"ן תירץ קושטא זו די"ל לדעת בה"ג דלעולם משום תשלומין נגעו בה ודין ההבדלה פתשלומי תפלה דאין תשלומין אלא לשוכח אבל הזיד ולא התפלל אין לו תשלומין ובהבדלה אם שכח כל היום דינו כמזיד כיון שלא נזכר כל היום ולכן אינו מבדיל אח"כ אבל בט"ב שלא הנה יכול להבדיל גם ביום יכול להבדיל במוצאי ט"ב דסמכינן אמ"ד עד יום ד' עי"ש נמצא לפי זה דאין לנו הכרח לומר בזה דהיום הולך אחר הלילה וגם יום מוצאי שבת בכלל מ"ש הוא אלא משום שחכמים קבעו לה תשלומין הוא דמהני וא"כ במוצאי יו"ט דלא מצינו שקבעו חכמים תשלומין להבדלתו אין לנו לומר מסברא דגם ביום אס"ח יכול להבדיל משום שהיום הולך אחר הלילה וכל זה לדעת בה"ג וכן דעת הר"ף (לפי גירסת הר"ן ונהרב קרבן נתנאל שם באות ה"ן פתב שט"ס הוא מ"ש בהרי"ף מבדיל והולך כל היום ולא הזכיר דברי הר"ן ועיין לה"ה בפירק כ"ט מהלכות שבת דין ד') והגאונים כמ"ש הה"מ אבל לדעת הרמב"ם ונהרא"ש וש"פ דמבדיל עד סוף יום ג' על פרחין לומר שהוא מדין תשלומין שפך קבעו חכמים להשלים עד סוף יום ג' וכיון דמדין תשלומין הוא ובהבדלה של מוצאי יו"ט לא ראינו שתקנו חכמים לה תשלומין מנא לן לומר מסברא דנפשין דיום אסרו חג הולך אחר הלילה: ועפ"י מה שכתבנו דמה שמבדיל עד סוף יום ג' הוא מדין תשלומין מתנישב אצלי מאי דנהה ק"ל בדברי רבינו הטור ומרן בש"ע ונהרב הלבוש והוא זה דבש"ס אמרינן מי שלא קדש בלילה וכו' ולא נזכר חילוק בין שכח להזיד גם הר"ף ונהרא"ש העתיקו לשון הגמרא וכן בק"פ ה"א ש"ש שם בסי"ג ואין זכרון לראשונים הנ"ל לחלק בין שוכח למזיד ומסתמא משמע דאין חילוק ורבינו הטור בסי"ר ע"א פתב ונ"ל ואם לא קדש בלילה יש לו תשלומין למחר כל היום וכתב ר"ע אם לא קדש בלילה מחמת שכחה או אונס יקדש למחר אבל הרמב"ם פתב לא קדש בלילה בין בשוגג בין במזיד יקדש למחר והכי מסתבר טפי עכ"ל וכן פסק מרן בש"ע ס"ח וכן הרב הלבוש דאם לא קדש בין שוגג בין מזיד מקדש כל היום ומשמע דה"ה להבדלה תשלומין דידה הוא בין לאם לא הבדיל בשוגג בין אם לא הבדיל במזיד דבש"ס מדמינן להו אהדדי דאמרינן בד' ק"ה ע"א בעי מניה רבינא מר"ן בר יצחק מי שלא קודש בערב שבת מהו שיקדש כל היום כולו א"ל מדאמרי בני ר' חייא מי שלא הבדיל במ"ש מבדיל כל השבת כולה הכא נמי מי שלא קדש בע"ש מקדש כל היום כולו הרי דקידוש ילפינן מהבדלה וא"כ לפי מ"ש הפוסקים הנ"ל גבי קדוש דבין שוגג ובין מזיד מקדש כל היום הנה נראה דכן צריך להיות הדין בהבדלה דאם לא הבדיל במ"ש בין בשוגג בין במזיד מבדיל והולך עד יום ד' אמנם עינינו הרואות בטור וש"ע ובלבוש סי' רצ"ט ס"ה פתבו שכתב ולא הבדיל במ"ש וכו' מבדיל עד סוף יום ג' וממה שדקדקו לכתוב שכתב ולא הבדיל משמע ודאי דנזקא בשכח הוא דסברי דיכול להבדיל עד סוף יום ג' אבל אם הזיד ולא הבדיל אינו מבדיל וקשה לכאורה מנ"ל לחלק בזה בין שוגג למזיד.

והרמב"ם פתב אם לא קדש בלילה בין בשוגג בין במזיד מקדש והולך כל היום כולו ואם לא הבדיל בלילה מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף י"ג ויש לצדד בכוננתו

דמדאיפפל תנא גבי קידוש לאשמועינן דבין שוגג בין מזיד מקדש כל היום וסתים לן בהבדלה י"ל דבהבדלה אינו פן אלא דוקא בשכח וי"ל ג"כ דאדסמיה ליה קאי וכונתו דגם בהבדלה בין בשוגג בין במזיד ועפ"י זה יש ליישב קצת מה שהוקשה לי בדברי הרב מוהרש"ז בש"ע שלו בסי' רצ"ט ס"ח שכתב עיקר מצות הבדלה בלילה שכח או הזיד ולא הבדיל בליל מו"ש יבדיל למחר ביום וכו' ואם לא הבדיל למחר ביום א' יבדיל ביום ב' קודם שישטעון וכן עד סוף יום ג' עי"ש והוא תמוה שהוסיף הזיד וכל הפוסקים הנ"ל לא פתבו אלא שכח ואם היה הדין נותן פן גם במזיד היו פותבים פן בפירוש כמו שפתבו גבי קידוש או לכל הפחות הי' להם לכתוב סתם מי שלא הבדיל פלשון הש"ס וממה שדקדקו לכתוב שכח מוכח ודאי דבמזיד אין הדין פן אמנם עפ"י האמור י"ל שהבין פן מדברי הרמב"ם דמדנקיט להו בחד בבא סתמו בפירושו דהבדלה שנה לקידוש דבין בשוגג ובין במזיד מקדש ומבדיל אלא דמ"מ קשה מנ"ל להמציא מחלוקת בזה ומנ"ל למינקט פהרמב"ם וצ"ע ואיך שיהיה עכ"פ מדברי הפוסקים מתבאר שדעתם לחלק בהבדלה בין שוכח למזיד ולכאורה טעמא בעי מה בין הבדלה לקידוש: אמנם עפ"י האמור יש ליישב דסברי מרנן דמה שמקדש כל היום לא משום תשלומין הוא אלא משום שכל היום קדוש הוא וקרא כתיב זכור את יום השבת כל היום במשמע אלא דלכתחלה יש לקדש בכניסת היום דהיינו בלילה וכיון שאינו משום תשלומין בודאי אין לחלק בו בין שוגג למזיד וכ"כ הרב ב"ח בסי' ער"א ס"ח דדעת הרמב"ם דקידוש זמנו כל היום אלא דעיקר המצוה לקדש מיד כשקידש היום אבל אם עבר ולא קדש משקדש היום אפילו עבר במזיד קדש למחר דלאו מתורת תשלומין נגעו בה אלא דעדיין לא עבר זמן הקידוש עי"ש אבל מה שמבדיל ע"ס יום ג' הוא משום תשלומין וכן מצאתי להרמב"ן בס' תורת האדם בענין אבלות ישנה (בדפוס ווארשא תרל"ו ד' ס"ט ע"א) שהביא סברת בה"ג דאם חל ט"ב במוש"ק מבדיל במוצאי ט"ב דאף ע"ג דבעלמא מי שלא הבדיל במו"ש אינו מבדיל אלא יום ראשון הקא שאני פיון שלא היה יכול לאכול ולשתות בט"ב והשיג ע"ד וז"ל ואנן לא חזינו לה להך סברא דכיון דלא חזי לאבדולי אלא מוצאי שבת ויומו פי אסור למיכל בהגני מאי טעמא ליבדיל מפאן ואילך ואדרבא איפכא מסתברא דכי אסור למיכל באפוקי שבתא ולא חזי לאבדולי בחד בשבא לא מבדיל בתרי בשבא דהא לא חזי בשעתיה לאבדולי וטפי איפא למימר דאפילו למ"ד מבדיל והולך כל השבת כולה ה"מ היכא דמוצאי שבת חזי לאבדולי אבל היכא דמוצאי שבת לא חזי לאבדולי לא מיבדיל עד רביעי בשבת דכולהו תשלומי דראשון גינהו וכיון דבזמניה לא חזי להבדלה לא מבדיל בלא זמניה משל כל הראוי לביקה אין ביקה מעפכת בו וכל שאינו ראוי לביקה ביקה מעפכת בו עכ"ל שו"ר שגם הרא"ש בפ"ד דמס' תענית סי' מ' הביא דברי הרמב"ן הגלו מבואר דלמ"ד דמבדיל עד יום ד' הוא תשלומין דראשון וא"כ פיון שהוא משום תשלומין יש לחלק בה בין שוגג למזיד כמו בתפלה וכמ"ש הר"ן ולכן נקטו האי דינא בלשון שכח ומעתה פיון שהוא מדין תשלומין ולא מצינו שאמרו חכמים שיש תשלומין להבדלה של מוצאי יו"ט אין לנו לומר פן מדעתנו דהיכא דתקון תקון ונהרי בקריאת מגילה דהיא מדברי קבלה וילפינו מקרא דמצוה לקרותה בלילה ולשנותה ביום קי"ל דמי ששכח או נאנס בלילה אין לקריאת הלילה תשלומין כמ"ש מרן חיד"א בברכ"י סימן תרפ"ז עי"ש ובבית עובד בדינים השייכים לחיוב קריאת המגילה אות ג' אלמא

דהיכא דלא אשכחון דתקונו רבנן תשלומין בהדיא לא אמרינן מסברא דיש לה תשלומין ויש לדחות פמוכן ועכ"פ אף אם נאמר פן מדעתינו יש לנו להשוותה להבדלה של מוצאי שבת שהיא עד סוף ג' ימים אבל שיהיה דוקא ביום אסרו חג כמ"ש הרב משתא דרבותא לא ידעת מינו"ל וספרו אין מצוי אצלי לעיין בדב"ק: והנה מה שפתי למעלה דעת בה"ג דמבדיל רק כל היום פתי פן עפ"י דברי הר"ן בהלכות בפרק ע"פ שכ"כ בשמו כיעי"ש שו"ר להרב דברי מנחם בסי' רצ"ט אות ה' שאחר שביאר סברות הפוסקים בזה פתב דיש להסתפק בדעת בה"ג כמאן ס"ל ומה שהביאו לבית הספק הוא לשון בה"ג שהביא הריב"ה שם (פתב בה"ג ה"מ דמבדיל ביום ראשון דלא טעים מידי אבל טעים מידי לא ואע"ג דקי"ל טעם מבדיל ה"מ היכא דאבדיל לאורתא אבל אי אבדיל למחר אי טעים מידי אינו מבדיל דמדיכתב ה"מ דמבדיל ביום א' וכו' נראה דס"ל דיום א' הוא דמבדיל ותו לא או אפ"ל דאה"ן דסובר דעד יום ג' מבדיל ומ"ש דאם טעם אינו מבדיל היינו דאינו מבדיל פלל דטעימה שטועם ביום א' מבטלו מלהבדיל עוד וכתב ששוב מצא מפנרש בהל' הבדלה לרבינו יצחק ו' גיאת שפתב מפנרש בשם בה"ג שסובר שמבדיל עד יום ג' והעתיק לשון רי"ץ ו' גיאת ובאשר לא העתיקו בשלימות (פי סרס הלשון וכתב וכו' כיעי"ש) לא אוכל לדון ולהבין היטב פונתו דלפי מה שהעתיק בשמו נראה דסברת הבה"ג היא דדוקא יום ראשון מבדיל אבל תמיה לי שלא ראה דברי הר"ן שכ' מפנרש שדעת בה"ג דמבדיל יום א' בלבד נרק בט"ב שחל ביום א' ס"ל דמבדיל במוצאי ט"ב פיון דלא הנה אפשר ליה לאבדולי לא בלילה ולא ביממא.

גם הרא"ש בפ"ד דמס' תענית סי' מ' העתיק לשון הבה"ג בדין הבדלה במוצאי ט"ב דמבדיל פשחל ט"ב ביום א' וסיום הלשון הוא אע"ג דאמר מר מבדיל והולך כל היום פלוו כל היום פלוו אין טפי לא ה"מ היכא דהנה שרי למיכל וכו' עי"ש הרי לנו שני עדים נאמנים מעידים שדעת בה"ג שאינו מבדיל אלא יום ראשון וזולת פשחל ט"ב במ"ש ובאמת בה"ג שפדינו בהלכות קידוש והבדלה פתוב מפנרש פן (בד' י"ג ע"ג בדפוס ווארשא תרל"ה) אמר רבה הלכתא טעם מקדש וכו' מי שלא הבדיל במו"ש מבדיל והולך כל היום פלוו וה"מ הוא דלא טעים מידי ואע"ג דאמר מר טעם מבדיל היכא דאבדיל מאורתא אבל בקמבדיל למחר אי לא טעים מידי מבדיל נאי טעים מידי לא מבדיל ע"כ והו הדברים שפתב רבינו הטור בשמו ושוב פתב (שם ע"ד) היכא דאיקלע ט' באב פחד בשבא דמיתבעי לאפסוקי ממיקל ומישתי מפעי מהו לאבדולי פיון דאמר מר מתפלל אדם של מ"ש בשבת ומבדיל הכא נמי אומר הבדלה מבע"י או דילמא פיון דמבדיל קבליה לט"ב וכו' הלכך ליתרחע דנפיק חז בשבא ומבדיל פד שארי תענית מקמי דליטעון מידי ושארי תעניתיה ואע"ג דאמר מר מבדיל כל היום פלוו כל היום אין טפי לא ה"מ היכא דהנה שרי ליה למיכל אבל הכא דהנה אסיר ליה למיכל פחד בשבא מבדיל לאורתא דתרין בשבא עכ"ל עי"ש ומצאתי שהרמב"ן בס' תורת האדם בענין אבלות ישנה (בד' ס"ח ע"ב בדפוס ווארשא תרל"ו בד"ה פתב בהלכות גדולות) הביא דברי בה"ג פכתבו וכלשונו פכתוב בה"ג שלפנינו ממש עי"ש ומעתה אין כל ספק שפן דעת הבה"ג דאינו מבדיל אלא יום אחד ותו לא ותמיה על הרב דברי מנחם שנעלם ממנו כל זה ונחזור לענייננו (במי שלא הבדיל במוצאי יו"ט אם יש לו תשלומין): שוב התבוננתי דיש מקום לקיים מה שעלה בדעתי לומר דכיון דקי"ל היום הולך אחר הלילה א"כ כל

היום אסרו חג הוא בכלל מוצאי יו"ט ויכול להבדיל בו ביום בין בשוגג בין במזיד וכן הדין ביום מוצאי שבת יכול להבדיל פל היום אפילו אם הזיד בלילה דכל היום הוא נמשך אחר הלילה ומה שפיתבו הפוסקים בסי' רצ"ט ששכח הוא משום התשלום שעד סוף היום שלישי שזהו רק מדין תשלומין ודינו כבתפלה שאם הזיד אין לו תשלומין אבל ביום ראשון עצמו שאינו מתורת תשלום אלא משום שהיום הולך אחר הלילה אין לחלק בו בין בשוגג למזיד ויתכן שמפני זה דקדק הרמב"ם לכתוב ואם לא הבדיל בלילה מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי דלכאורה הוא שפת יתר ודרך רבינו למינקט לישנא דגמרא והכי הו"ל למימר ואם לא הבדיל בלילה מבדיל והולך ע"ס יום ג' פלישנא דגמרא ואמאי פלגינהו לתרי ונקוט הבדלה ליום מחרתו לעצמו והבדלה אחריתי לעד סוף יום ג' אף לפי האמור ניחא דבא לרמזו ההבדל שבין מבדיל ביום ראשון למבדיל אחר"כ והכי קאמר אם לא הבדיל בלילה מבדיל למחר משום שהיום הולך אחר הלילה ודינו שנה לדין הקודש שהזכיר לפני זה דמקדש כל היום כשלא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד שאינו מדין תשלומין כדי לחלק בו בין שוגג למזיד כי אם משום שהיום הולך אחר הלילה) ונהדר קאמר ומבדיל והולך ע"ס יום ג' ונהו מדין תשלומין ודינו כמו בתפלה דאין לה תשלומין אלא בשכח או נאנס אבל לא בהזיד וכן הוא משמעות דברי הרמב"ן בספר תורת האדם בענין אבלות ישנה שכתב (בדף ס"ט ע"א) ונ"ל ומפל מקום למ"ד מבדיל והולך כל היום כולו משום דכולי (עלמא) יומא פליא של מוצאי שבת הוא עכ"ל נראה דס"ל דמה שמבדיל ביום מוצאי שבת עצמו אינו מדין תשלומין כלל אלא משום שזמנו הוא דהיום הולך אחר הלילה וא"כ למ"ד מבדיל והולך כל היום אין דין תשלומין בהבדלה אבל למ"ד מבדיל עד יום ד' יש לה תשלומין שני ימים כי מה שמבדיל ביום א' לא מדין תשלומין הוא אלא מפני שבכלל זמנה הוא ולא ניחא לי למימר דלא כתב פן אלא למ"ד מבדיל כל היום אבל למ"ד מבדיל עד יום ד' גם מה שמבדיל ביום ראשון עצמו הוא מדין תשלומין דמנ"ל למימר הכי וכן משמע ממ"ש דלמ"ד עד יום ד' כולוהו תשלומי דראשון נינהו ולא אמר כולוהו תשלומי דמוצאי שבת נינהו (שאם הנה פותב תשלומי דמ"ש נינהו הנה אפשר להבין דתשלומי דליל מו"ש קאמר אבל מדכתב תשלומי דראשון משמע דתשלומי דיומא קמא נינהו קאמר אבל יומא קמא זימניה הוא) ובדרך זה נוכל ליישב דברי ש"ע הרב מוהרש"ז דמ"ש שכח או הזיד היינו לענין התשלום ביום ראשון דלהבדיל ביום ראשון אין חילוק בין אם מה שלא הבדיל בלילה הנה שוגג או מזיד ביום ראשון מה שמבדיל בו אינו מתורת תשלומין אלא משום דזימניה הוא דהיום הולך אחר הלילה אבל אם לא הבדיל בכל יום ראשון וצריך להבדיל ביום או בליל ב' או ג' אין הכי נמי דגם הרב מודה דאינו מבדיל אלא א"כ מה שלא הבדיל הנה בשוגג או באונס ולכן פשכתב ואם לא הבדיל ביום א' יבדיל ביום ב' וכן ע"ס יום ג' לא כתב שגג או הזיד כמ"ש גבי יום ראשון עיי"ש.

ואם כנים אנחנו בהשערה זו יוצא לנו מזה דגם במוצאי ראש השנה אם לא הבדיל בלילה יכול להבדיל ביום צו"ג על הכוס אם הוא בעצמו חולה שמותר לו לאכול בו ביום או שיש חולה אחר שיבדיל לו כמ"ש הרב מעש"א דלא כהרב משד"ר דתלי לה באס"ח ומשמע ליה דמוצאי ר"ה אינו אס"ח דאף אם נאמר דאינו אס"ח מותר לו להבדיל באופן הנ"ל וכל זה הוא לפלפולא בעלמא אבל למעשה לענ"ד אין לנו לזוז ממה שכתב מרן

חיד"א ונמשכו אחריו רבני האחרונים הנז"ל דמשמע דמר סבר דאין להבדיל מוצאי יו"ט תשלומין כלל לא יום ולא שלשת ימים ובמיד דברכות שב ואל תעשה עדיף: ומה שכתב הרב משחא דרבותא שאי אפשר שזה יברך וזה יטעום משום דבעינו שהמברך יטעום באמת לענ"ד קשה עליו ממילה ביום תענית דמברכין ומטעימין לתינוק ומה שדחה לזה הרב מעש"א דמילה לפי שאין ברכה על הפוס חובה מהני משא"כ בהבדלה דחויבא רמיא ביה שאת איני מבין בעניותי מאי נפ"מ אם הברכה היא חובה או לא דכיון דהחשש בנדון זה הוא משום דלא יתכן שזה יברך בלא טעימה דהמברך צריך שיטעום כמ"ש הרב משד"ר א"כ גם במילה אף שאינה חובה לא היה לנו להתיר ביום תענית שזה יברך ויטעים להתינוק ואדרבא בהבדלה דמן הדין צריכה כוס היה לנו לומר כיון דלא סגי בלאו הכי שרי משא"כ במילה דעל הפוס הוא מנהגא היה לנו לומר דבתענית לא יברך על הכוס ואחר שכתבו הפוסקים גבי מילה דיכול לברך על דעת להטעים לתינוק ואין בזה חשש דמברך ואינו טועם א"כ ה"ה בהבדלה יש לנו לומר פן ואין בו חשש: ובחפשי בס' דבי רב מצאתי להרב אח"א בס' ניקרא אברהם סי' י"ט שעמד בעיקר דין זה (אם יש להבדיל יום טוב תשלומין) והביא מ"ש הרב ב"י הג"ל ושגם הרבנים י"א ועה"ד ד' ע"ט (הוא בחא"ח סי' כ"ב אות ח') הביאו דבריו והביא מ"ש מרן חיד"א בברכ"י ומחב"ר הג"ל וכתב שדבריו סתומים הרבה ולא הודיענו אם עמ"ש שכל השבוע יכול להבדיל הוא שחלק עליו או על עיקר דינו, דבמוצאי יו"ט כלל כלל לא (לענ"ד הרי הוא כמפונרש שדעת מרן חיד"א לחלוק עליו שאין תשלומין להבדיל יו"ט כלל וכן ראיתי שם בסוד"ה וראיתי שכתב שעל הרוב פן נראה דעת הרב חיד"א מדסתם כ"כ).

שוב כתב וראיתי בכסא אליהו סי' רצ"ט דנראה דהבין בדבריו דעד ג' ימים מיהא מבדיל כמו בשבת שכתב שם עיין בריטב"א בפ' מי שאחזו שהביא פמה סברות וכיון דלכ"ע ביה דג' ימים מישהו שייכי לרגל הכי עדיף טפי ורמז מדברי הב"י וברכ"י וסיים והדין אמת.

וציין ממ"ש הרי"ף בתשו' סי' קכ"ג ולכל ג' ימים מישהו שייכי לרגל, וכבר ידוע שכן הוא בענין שבת ודכונתא ליו"ט ע"כ, והיא הכרעת עצמו הואיל ולר"ח ט"ו יום איקרי אחר הרגל, ולהרי"ף והרמ"ה חצי הזמן שבין רגל לרגל כמ"ש הר"ן בסוף מי שאחזו ובכלל מאתים מנה דג' ימים לכ"ע הוי אחר הרגל ודעת אינו פן וכו' (שקו"ט קצת בדעות הפוסקים באומר אחר הרגל לענין גטין ולדיני ממונות וסיים) וכיון שלא הוברר בש"ס ג' ימים אחר יו"ט בענין איסורא כמו שהוברר גבי שבת בהבדלה ובגט אין לנו לעשות מעשה בפרט בספק ברכות דלהרמב"ם ברכה שא"ץ הוא מדאורייתא (אינו פשוט שכן דעת הרמב"ם כמו שמתבאר ממה שהבאתי בקונטרס הפללים במערכת הבי"ת אות קט"ו) ומוטב לסמוך על מה שהבדיל בתפלה.

ועל הרוב פן נראה דעת הרב חיד"א ממה שסתם כ"כ בברכ"י ומחב"ר ע"כ תו"ד צר לי מאוד פי אין ס' כס"א אצלי לעיין בדבריו מדברי רב אח"א הג"ל שאחר שכתב דלא גלה לנו הרב חיד"א אם חולק לגמרי וכו' כתב שראה בכס"א שראה שהבין מדבריו וכו' משמע שהרב כס"א הבין מדברי הרב חיד"א דלשלשה ימים אחר השבת מודה לו

ומלבד שאינו מוכן מנ"ל להרב כס"א להבין פן בדברי מרן חיד"א, ועוד שהוא פתב בשם הרב כס"א שרמז דברי הב"י וברכ"י ואין ברמ"ז הרומ"ז על האר"ש שום גילוי דעת לשום צד כי אינו אלא מראה מקום פדרה פל המתברים בכינוצא לזה.

וגם תמיה לי דשני רבני דורנו דברי מנחם ניקרא אברהם מר אמר חדא ומר אמ"ח ופליגי בדעת הרב כס"א דממ"ש בויקר"א מתבאר שדעת הרב כס"א היא דעד ג' ימים יש לה תשלומין ולא פל ימי השבוע שאחריו ואילו בדב"מ הנ"ל פתב בשמו שדינו של מוהרי"ע אמת שמשמעותו שמודה לו שיש לה תשלומין פל ימי השבוע אף אחר ג' ימים ומי שנמצא אצלו ס' כס"א יראה איזה יכשר, (פיוצא לזה הבאתי בכמה מקומות בקונטרס זה ובקונט' הפללים שני רבנים מכחשים זה את זה אומר בכה וזה אומר בכה ותרנייהו משמיה דר' פ' שקדמסקאמרי לה וכבר קדים והזהיר ע"ז הרב דב"מ בח"ג בח"מ סי' י"ב ד' ס' ע"ד שאין לסמוך למעשה אם לא יראה הדברים במקומן עיי"ש והבאתיו בקונטרס פללי הפוסקים סי' ט"ו אות ו'), ועכ"פ לדאמאן עלה נראה שהסכמת הרב ויקר"א ג"כ למעשה היא כמו שנראה מדברי מרן חיד"א שאין לה תשלומין פלל אלא שנראה מדבריו שאם גם בתפלה לא הבדיל יש לה תשלומין ואין דעתי העניה נוחה בזה פלל ואית לן למינקט דאין לה תשלומין פל עיקר: וכתב עוד הרב ויקר"א שם דהרב אות אמת בד' דק"ל פשיטא ליה דבמוצאי יו"ט לחוה"מ מבדיל פל ימי השבוע פיון דקי"ל שיש לקרבנות הדין תשלומין פל שבועה ומשם למדו לאבלות דרבנן כמ"ש בסי' תקמ"ח ובי"ד סי' שצ"ט והה"ד שיש ללמוד להבדלה נרק בהבדלה שבמוצאי יו"ט לחול מספקא ליה אם יש לה תשלומין ולא איפשיטא ליה והרב המחבר דחה דבריו דאין ללמוד מתשלומין דקרבות מפמה טעמים שבאר עיי"ש.

והנה מה שנשאל והשיב הרב ב"י הנז"ל לזה על הבדלה של מוצאי יו"ט של ש"ת (כמ"ש בשמו הרב מעש"א הנ"ל) שהיא מיו"ט לחול ומרן חיד"א בברכ"י הביא דבריו עמ"ש מרן בש"ע במוצאי יו"ט בין במוצאי יו"ט לחול בין במוצאי יו"ט לחולו של מועד מבדיל כמו במוצאי שבת וכו' מוכח קצת דס"ל דאין חילוק בין הבדלה שבמוצאי יו"ט לחוה"מ להבדלה שבמוצאי יו"ט לחול שאם לא פן לכל הפחות הנה לו להזכיר מפורש שהנה נדון הרב ב"י במוצאי ש"ת שהוא מוצאי יו"ט לחול.

וכתב עוד הרב ויקר"א והדעת נותנת מ"ש בס' משחא דרבנותא סי' תר"א (הביא פל דברי המשד"ר שהביא במעש"א) והביא פל מה שהשיגו במעש"א וכתב ליישב השגותיו וגם תמה במקצת דבריו וגם פתב שבס' קנזן פירות ד' י"ט הביא דברי הרב משד"ר הנ"ל וסיים ועיין למוהרי"ע שהסכים כמו כן רק שלא יעבור זמן הבדלה במוצ"ש וכתב שדבריו מעורבים דמשמעות דבריו הוא דהמשד"ר והב"י אמרו דבר אחד, ואין הדבר פן דלהב"י מבדיל פל השבוע ולהמשד"ר אינו מבדיל אלא ביום אסרו חג שנסרח ונדבק עם הקג, ואנכי תולעת אוסיף ע"ד הרב שהדין עמו שדברי הק"פ בזה במח"כ אינם בדקדוק דמלבד שמשמעות דבריו הוא ששניהם אמרו דבר אחד ואינו פן אף גם סברת הרב משד"ר לא הביאה כמו שהיא באמת שדברי הק"פ הם שם אות א' שפתב בזה"ל היכא ששכח ולא הבדיל במוצאי ר"ה בין בתפלה בין על הפוס עיין להרב משד"ר שנשאל אם יכול להבדיל עד ג' ימים כדקי"ל גבי שבת או דילמא דוקא גבי שבת אמרינן

הכי ועי"ש שהשיב דדוקא גבי שבת יכול להבדיל עד ג' ימים ולא גבי יו"ט ועיין להרב ב"י ח"ב סי' כ"ח שהסכים כמו כן רק שלא יעבור זמן ההבדלה במוש"ק עכ"ל, ומשמעות דברים אלו הוא שהרב משד"ר ס"ל דאינו תשלומין להבדלת יו"ט דדוקא לשבת אמרו שיש תשלומין, ובאמת אין פן דעת הרב משד"ר אלא גם ליו"ט יש תשלומין אלא שזה יום אחד וזה ג'.

גם מ"ש בשם הרב"י אינו מוכן דמאחר דלדבריו הרב"י מסכים להמשד"ר דאין תשלומין להבדלת יו"ט מה זה שפסיים רק שלא יעבור זמן הבדלה. ואנכי הרוואה שם בק"פ בד' כ' אות ז שהביא הדברים פהוגן סברת הרב ב"י ומה שחלק עליו מרן חיד"א במחב"ר וציין למ"ש בד' י"ט אות א' ולא חלי ולא מרגיש לתקן דבריו שבאות א' עי"ש, וממ"ש הרב ויקר"א והדעת נותנת כמ"ש בס' משד"ר וכו' נראה שפסיים עמו דביום אסרו חג מיהא יש לה תשלומין חוץ מיום מוצאי ר"ה שאי אפשר וכו'.

אף לענ"ד גם ביום אסרו חג יש לפסוק דאין לה תשלומין: ויש להעיר על הרב ויקר"א שבהתנוכחו ליישב השגות המעש"א על המשד"ר כתב ונ"ל אבל מה שהקשה לו שם עמ"ש דא"א לומר שיברך הוא ויטעים לתינוק דבעינן שיטעום המברך ממ"ש מור"ם בס' תקנ"א במילה בט"ב יטעים לתינוקות וגם לדעת מרן סי' תקנ"ט דאינו פן יש לחלק בין פוס דמילה לכוס דהבדלה ע"כ קושטא קאמר דהרי בכוס של קידוש דעת מרן בס' רע"א דאם לא טעם המקדש וטעם אחד מהמסובין כמלא לוגמיו יצא והכא דאין פאן מסובין אחר נמי ששותהו אין פאן ברכה לבטלה עכ"ל ודבריו תמוהים הן במ"ש בשם הרמ"א לגבי מילה דהרוואה נראה דהרמ"א לא איירי בהכי בס' תקנ"א סעיף יו"ד אלא בכוס של בהמ"ז וכוס של הבדלה והן במ"ש שאין פן דעת מרן בס' תקט"ו שהרי מפורש שם ס"ז בדברי מרן להטעים הכוס להיולדת ואם אינה במקום המילה יברך על הכוס ויטעים לתינוקת ומה שהבין מדברי המעש"א דמקשי על המשד"ר מדין פוס של מילה שכתב הרמ"א דמטעימין לתינוק ושארף למרן שאין דעתו פן (פלומר אלא אין יכולין להטעים לתינוק) י"ל דמילה שאני שאין הכוס אלא ממנהגא אבל הבדלה שהיא מדינא על הכוס יכולין להטעים לתינוק היכא דאי אפשר בענין אחר וסייעו מדברי מרן ובאמת היא עזר פנגדו דהן אמת דמדברי מרן מתבאר דטעימת אחר מהני ומזה מיסתייעא מילתין במאי דכתיבנא לעיל בסוד"ה וכתב שם) דהסברא נותנת דבכוס של חובה יש לנו לומר דיברך ויטעים לתינוק פשאי אפשר בענין אחר משא"כ בכוס שאינו חובה אלא מנהגא י"ל לא זה יברך ולא זה יטעום.

מ"מ דעת הרב מעש"א לא כן היא שהרי אחר שכתב דמדין פוס בהמ"ז והבדלה בבין המצרים שכתב הרמ"א דמטעימים לתינוק וכן מדין הבדלה בליל ט"ב שהביא הרב זל"א די"א שמבדיל ומטעים לתינוק קשה על המשד"ר דכי היכי דבהנהו גוונגי מטעים לתינוק הה"נ ביום צום גדליה יכול ליתן לתינוק היפך הרב משד"ר סיים בלשון ומיהו ממ"ש מרן בס' תקנ"ט אם יש תינוק למול (העתיק פל לשון מרן עד ויטעים לתינוק) וכן בס' תרכ"א כתב רמ"א וי"א דמברכין בפוס ונותנים לתינוק הנזמול אין משם ראיה דשאני ברפת הגפן דמילה מברפת הגפן דהבדלה דחיובא רמי' ביתר שאת עכ"ל ולפי דעתי ממרוצת דבריו הנ"ל מתבאר יפה יפה שבתחלה רצה להקשות מההיא דסי' תקט"ו וכן

מְדָסִי תִּרְכֵּא עַל הַמִּשְׁדָּר וְהַדָּר גִּיחָא לִיה אַף בְּחֻלְקוֹת יְשִׁית בֵּין בְּרַפְת הַיִּינוּ לְמִילָה לְבִרְפַת הַיִּינוּ לְהַבְדִּילָה וּמִוְכָרַח שְׁפִנְתוֹ לומר דְּדוֹקָא בְּכּוֹס שְׁאִינוּ שָׁל חוֹבָה הוּא דְמַצִּינוּ דְמַהְנֵי הַטְעַמַת הַתִּינוּק וְלֹא בְּכּוֹס שָׁל הַבְּדִלָה דְאִירִי בְּהַרְבַּ מִשְׁדָּר דְכִינוּ שְׁהוּא כּוֹס שְׁלִחֻבָה לֹא מַהְנֵי בְּיָה הַטְעִימָה לְתִינוּק כְּנִלְע"ד בְּרוּר בְּכּוֹנְתוֹ וְלָכֵן פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה ע"ד דְאִפְכָא מְסַתְבְּרָא וְאִפְרִיוֹן נְמַטְגִיָּה לְהַרְבַּ וּיְקַר"א שְׁהִבִּיא סִיעֲתָא לְדְבָרִי אֲמָנָם גּוּף דְבָרִיו תְּמוּהִים פְּאָמוֹר: וְדַע דְמַקְרוּב יֵצֵא לְאוּר סִפְר הַבְּהִיר בְּנִינוּ שְׁלֵמָה לִידִידֵי הַגָּאוֹן הַמְפֹּרָסִים מוּהַרְש"ל מְוִיִּלְנָא יצ"ו וְרֵאִיתִי שֵׁם בְּגִנְטְרִיס תִּיקוּוֹנִים וְהוֹסְפוֹת בְּסִי י"ח שְׁבַד' ה' ע"ג שְׁפַתְבַּ בְּדִינִים אֱלוֹ וְאִיה"ש לַעַת הַפְּנָאִי אֲעֲתִיק תְּוֹרָף דְב"ק בְּמַעְרַכַת יו"ט בַּעַה"י (עִי"ש בְּסִי ב' אוֹת י"ב וְאִיה"ש יְנַעַתְק לְקַמֵּן בְּגִנְטְרִיס זֶה סִי קל"ב): סִימָן צֵא (מְקוֹנְטְרִיס הַפְּלִילִים מַעְרַכַת הַה"א מִתּוֹף אוֹת ט"ז).

צֵא מִחֻבַת שְׁמַטְגִיָּים בְּהַ נְחֻלְקוֹ הַרְאִשׁוֹנִים אִם צְרִיכָה לִיבּוֹן אוֹ סְגִי לָהּ בְּהַגְעָלָה וּפְסַק מְרָן בְּסִי תנ"א דְלַעֲנִין חֲמִץ בְּפִסַח גִּיחָתְרַת בְּהַגְעָלָה וּבְשִׁאָר אִיסוּרִין צְרִיכָה לִיבּוֹן כְּמ"ש בִּי"ד סִי קכ"א וְהַרְבַּ פִּר"ח מְצָרִיף לִיבּוֹן גַּם לְמַחְבַּת חֲמִץ וְכַתְבַּ מְרָן חִיד"א בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה בְּשֵׁם רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים דְנִקְיִטִינוּ דְלֹא פְהַרְב פִּר"ח וְסְגִי בְּהַגְעָלָה וְכ"כ בְּש"ע הַרְבַּ מוּהַרְש"ל בְּאוֹת ל"ז גַּם הַרְבַּ שְׁלַחַן גְּבוּהָ בְּס"ק ל"א הַשִּׁיב ע"ד הַרְבַּ פִּר"ח וְהַגְעָלָה כְּפִסַק מְרָן דְלַחְמִץ מַהְנֵי הַגְעָלָה וְכַתְבַּ שְׁאָר שְׁבַס' חֲמ"י פְּתַב לְהַצְרִיף לִיבּוֹן אִינוּ רוֹאָה טַעַם בְּדָבָר לְאִסוּר בְּלֹא לִיבּוֹן כִּי אִם מִי שְׁרוּצָה לְחוּשׁ לְהַחְמִיר אֲפִילוּ כְּסִבְרָא יְחִידָאָה עִי"ש וְכַמְעַט זֶהוּ מְוִסְכָּם מְפִל רַבְנֵי הָאֲחֵרוֹנִים דְאִף דְבְשִׁאָר אִיסוּרִין יֵשׁ לְהַחְמִיר מ"מ לַעֲנִין חֲמִץ מְוִתֵּרַת בְּהַגְעָלָה וּבְטַעַם הַחִזְקִילוּק שְׁבִין שְׁאָר אִיסוּרִין לְחֲמִץ פְּתַבוּ הַרְבָּנִים שְׁ"ף וְט"ז דְחֲמִץ הִיתְרָא בְּלַע וְהַרְבַּ פִּר"ח בִּי"ד סִי קכ"א סְק"ח פְּתַב דְטַעַם הַ לֹא יִתְכֵן לְדַעַת מְרָן שְׁהִרִי בְּסִי תנ"א בְּכַמָּה דִינִים סוּבְר דְחֲמִץ אִיסוּרָא בְּלַע מִיקְרִי שְׁהִרִי בְּשְׁפוּדִין הַצְרִיף לִיבּוֹן מְשׁוּם דְלִית לִיה דְחֲמִץ הִיתְרָא בְּלַע מִיקְרִי וְכֵן בְּדִין חֻבִּיּוֹת שְׁלַ חֲרָס פְּתַב בְּב"י עַל סְבַרְת הַמְרָדְכִי שְׁהִתִּיר בְּהַדְחָה וּבְגִיגוּב מְשׁוּם דְהִיתְרָא בְּלַע וְז"ל וְכַבְרַ פְּתַבְתִּי בְּסִי זֶה דְטַעֲנָה זֶה דְהִיתְרָא בְּלַע לֹא מַהְנֵי לְדַעַת רַוּב הַפּוֹסְקִים עַכ"ל וְהַסְפִּים מְפִנֵי זֶה לְטַעֲמוֹ שְׁלַ הַרְמ"ע שְׁהִבִּיא הַשְׁ"ף עִי"ש וְרַב אַחַד הוּבָא בְּשַׁבִּיתַת יוֹם ד' קכ"א פְּתַב ע"ד הַרְבַּ פִּר"ח דְשִׁאֲנֵי מִחֻבַת דְאִית בְּהַ ס"ס דְקִלְמָא הַלְכָה כְּמ"ד דְחֲמִץ הִיתְרָא בְּלַע מִיקְרִי וְהַרְבַּ הַמְחַבֵּר הַשִּׁיבּוֹ בִּינוּ דְמְרָן פְּסַק לְהַלְכָה גְבִי שְׁפוּדִין דְאִיסוּרָא בְּלַע מִיקְרִי אִיף יֹאמַר אַת"ל דְבִאִיסוּרִין בְּעִי לִיבּוֹן סְפַק הַלְכָה כְּמ"ד דְחֲמִץ הִיתְרָא בְּלַע הִיפּוֹד פְּסַק דִּינוֹ עִי"ש וְאִין זֶה תְּשׁוּבָה לַעֲנִי דְסוּף סוּף בִּינוּ דְמְרָן יִדַע דִּישׁ סוּבְרִים דְהִיתְרָא בְּלַע מִיקְרִי אִף דְהוּא לֹא פְּסַק כְּמוֹתָם מ"מ סְבָרָא זֶה חֲזִי לְאֲצִטְרוּפִי לְסְבַרְת מ"ד דְבִאִיסוּרִין ג"כ דִּי בְּהַגְעָלָה וְכ"כ הַרְבַּ חֲק יַעֲקֹב בְּסִי תנ"א ס"ק ט"ל (אַחַר שְׁהַזְפִּיר פְּסַקִי מְרָן שְׁבַא"ח וְשְׁבִי"ד) וְטַעֲמוֹ בִּינוּ שְׁיֵשׁ הַרְבָּה דַּעוֹת בְּמַחְבַת דְלֹא הוּי פְּתַשְׁמִישׁ עִי"ה אֲאוּר וְסְגִי בְּהַגְעָלָה ע"כ סוּמְכִין עֲלֵיהֶם עַכ"פ לַעֲנִין חֲמִץ דִּישׁ פּוֹסְקִים דְמִיקְרִי הִיתְרָא בְּלַע דְלֹא כַע"ש וּפִר"ח וְכו' וּלְפַמ"ש הַנְּ"ל גִּיחָא עַכ"ל וְכ"כ הַרְבָּנִים עֲרַף הַשְׁלַחַן בְּאוֹת י"ג וְנִהַר שְׁלוֹם בְּאוֹת ט' וּבְעֲרַף הַשְׁלַחַן יו"ד סִי קכ"א אוֹת י"ב וּבְבִיאוּרֵי הַגְּר"א שֵׁם וְעִינֵן לְקַמֵּן בְּאוֹת כ"ג שְׁהִבִּאתִי שְׁכ"כ ג"כ הַרְבָּנִים מְאָמַר מְרָדְכִי בְּסִי תנ"א סְק"ז בְּדִין סְפִינִים וְכֵן הַח"י וְעַה"ש: וְאִף שְׁדַעַת הַרְבַּ כְּנַה"ג דְלִדִּידוֹן דְקַבְּלוּ הוּרְאוֹת מְרָן אִין לַעֲשׂוֹת ס"ס נְגִד פְּסַקוֹ דְש"מ דְאִין אַחַר פְּסַק הַלְכָה פְּלוּם וְאִין לְהַכְנִיסוֹ בְּסַפְק פְּלַל כְּבָר פְּתַב מְרָן חִיד"א בְּס'

יעיר אֲנִי בְּמַעֲרַכַת הַסֵּמ"ף אוֹת ל"ב דְּכַמָּה אַחֲרוֹנִים עֲבָדֵי ס"ס נֶגֶד פֶּסֶק מֶרֶן פֶּל שֵׁישׁ חוֹלְקִים עוֹשִׂים סֶפֶק מִמֶּנּוּ עִי"ש שֶׁהֵבִיא שֶׁהֵרֵב קוֹל אֲלֵיהֶו תָּמָה עַל הַכְּנֵה"ג בְּזָה וַיְכַבֵּר רַשְׁמֵתֵי סִפְרֵי דְבֵי רַב הַמְדַבְּרִים בְּזָה בְּקוֹנְטְרִיס הַפְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הַסֵּמ"ף אוֹת ח' וְהִבְאֵתִי שָׁם דָּאָף אִם הַשְּׂנֵי הַצְּדָדִים הֵם הַיִּפְף פֶּסֶק מֶרֶן עֲבָדִינוּ ס"ס עִי"ש וְעַם שֵׁישׁ לְחֻלְקָה דְּלֹא דְמִי כ"כ לְמָה שֶׁאֲנִי עוֹשִׂין ס"ס נֶגֶד פֶּסֶק מֶרֶן מִשׁוּם דִּי"ל דְּמָה שֶׁאֲנִי תוֹפְסִים סְבֵרַת מֶרֶן לֹא מִפְּנֵי שֶׁמְחַזְּקִים זֶה עַל וְדָאֵי אִיסוּר אֱלָא כְּסִפְקָה בְּדָבָר אֲבָל בְּדָבָר שֶׁמֶרֶן עֲצָמוּ הַסְּפִימָה דַּעֲתוֹ שֶׁדְּבָר זֶה אִיסוּר הָרִי פֶּל לְגַבֵּי דִידִיָּה הָוֵי וְדָאֵי אִיסוּר וְלֹא יִתְכֵן שׁוּב לְהַסְתַּפֵּק נֶגֶד זֶה מ"מ שֶׁפִּיר נֹכַח לֹא מֶרֶן דָּגַם מֶרֶן לֹא פֶּסֶק פֶּן אֱלָא מִשׁוּם שֶׁהוּא מְחַלְקַת אֲזֵלִינוּ לְחוּמְרָא לֹא שֶׁדַּעֲתוֹ מְכַרְעַת פֶּן מִדִּין הַגְּמוּר וַיֵּשׁ פְּנִים לֹא מֶרֶן דְּאֲנִי בְּדִינָן אַחַר שֶׁקִּבְּלֵנוּ הוֹרָאוֹת מֶרֶן לֹא יִהְיֶה לָנוּ רְשׁוּת לְשַׁנּוֹת בְּשׁוּם דְּבָר מִדַּעֲתוֹ שֶׁלֹּא נִהְיֶה כְּמַטְיִלִין סֶפֶק בְּפֶסֶק דִּינוֹ וְהָרִי קִבְּלֵנוּ דִּינוֹ אֲבָל מֶרֶן עֲצָמוּ יָכוֹל לְהַכְרִיעַ בְּזָה כְּמֶר וּבְזָה כְּמֶר וְעַכ"פ דַּעֲת רַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים כְּפֶסֶק מֶרֶן בְּמַחֲבַת דְּגַבֵּי חֲמִץ סָגִי בְּהַגְעָלָה וּבִשְׁאָר אִיסוּרִין אִם יֵשׁ לְהַחֲמִיר לְהַצְרִיף לִיבּוֹן עֵינֵי בָּאוֹת שֶׁאֲח"ז וּמִצָּאֵתִי אַחַר זְמַן שֶׁהֵרֵב תְּפָאֶרֶת אָדָם בְּסִימָן י"ו עֲמַד בְּדִין זֶה וְהָאִרִיף קֶצֶת וְכַתֵּב דְּלַעֲנִין הַלְכָה הַסְּפֵמַת הַפּוֹסְקִים דְּמַחֲבַת בְּפֶסֶח נִתְרַת בְּהַגְעָלָה וְהָכִי נִקְיִטִינוּ דְּלֹא פְּהָרַב פּר"ח שֶׁהַצְרִיכָה לִיבּוֹן וּבִישׁוּב דַּעֲת מֶרֶן שֶׁפֶסֶק פֶּן אָף דַּס"ל דְּחֲמִץ אִיסוּרָא בְּלַע מִיקְרֵי רֵאִיתִי שֶׁם שֶׁפְּתַב בְּשֵׁם הָרַב חֲסֵד לְאַבְרָהָם אֶלְקָלְעֵי סִי' י"ג וְהָרַב שֶׁאוֹל אב"ד דְּאִמְשֶׁטְרָדָם הוֹב"ד בס' אֶשֶׁל אַבְרָהָם סִי' תס"ז שֶׁפְּתַבו דְּכִינוּן שֵׁישׁ הַרְבֵּה דַּעֲוֹת בְּמַחֲבַת דְּלֹא הָוֵי תְּשִׁמִּישָׁה ע"י הָאוֹר וְסָגִי לָהּ בְּהַגְעָלָה אֶפְּיֵלוּ בְּאִיסוּרָא בְּלַע סְמִכִינוּ לַעֲנִין חֲמִץ דִּישׁ פּוֹסְקִים דְּחֲשִׁיב הֵיטְרָא בְּלַע וְכו' כְּדַבְּרֵי הַרְבָּנִים שֶׁהִבְאֵתִי לְמַעְלָה: וְכַתֵּב עוֹד דְּלַעֲנִינִי הַטָּאָסִין שֶׁאוֹפִין בּוֹ פֶּאֲשִׁטִּיל בְּתַנּוּר נִחְלָקוּ הָאַחֲרוֹנִים אִם דִּינוֹ בְּמַחֲבַת דְּהָרַב פּר"ח כְּתַב דַּנ"ל בְּרוּר דָּאָף לְדַעֲת מֶרֶן דְּמַחֲבַת סָגִי לָהּ בְּהַגְעָלָה בְּזָה צְרִיף לִיבּוֹן שֶׁהָרִי אִינוּ רוֹחֵשׁ בְּשִׁמּוֹן אֱלָא נוֹתְנִים מְעַט שִׁמּוֹן בְּטָאָסִין כְּדִי שֶׁלֹּא יִשְׂרָף הַפֶּשֶׁטִי"ל וְאָף בְּשִׁפּוּדִין וְאַסְפְּלָאוֹת עוֹשִׂין פֶּן וְאֵעִפ"י כֵּן מִיקְרֵי תְּשִׁמִּישׁוֹ ע"י הָאוֹר וְהִבְאִים אַחֲרָיו יֵשׁ שֶׁקִּבְּלוּ דְּבָרָיו וַיֵּשׁ שֶׁחֲלָקוּ עֲלָיו וְהָרַב הִמְחַבֵּר כְּתַב דָּאִין רֵאִיָּה מִשְׁפּוּד וְאַסְפְּלָה דְּכִינוּן דָּאִין לָהֶם בֵּית קַבּוּל אִינוּ אֱלָא טִיחָה בְּעֵלְמָא וְהָאוֹר שׁוֹרְפּוֹ מִשֶּׁא"כ בְּטָאָסִין שֵׁישׁ בּוֹ בֵּית קַבּוּל וְנוֹתְנִים בְּתוֹכּוֹ שִׁמּוֹן אָף אִם הוּא מְעַט יֵשׁ בְּגוּף הַעֵיפָה לְחַלּוּחִית הַשִּׁמּוֹן הַנִּבְלָע בָּהּ וְהִבְיָא ע"ז דְּבָרֵי רַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים וְשִׁקוּ"ט בָּהּ וּבְמִסְקִנְתּוֹ כְּתַב וְז"ל אֲשֶׁר ע"כ נִלְע"ד דְּכִינוּן דִּישׁ פְּנִים מְסִבִּירוֹת לְדַבְּרֵי הַשְּׁלַחַן גְּבוּהָ שֶׁלֹּא לְחֻלְקָה בֵּין מַחֲבַת לְטָאָסִין וְגַם הוּא וְהַחֲמ"י מְעִידִין שֶׁהַמְּנַהֵג לְהַתִּירוֹ בְּהַגְעָלָה הַמִּיקָל לֹא הַפְּסִיד וְכ"ש אִם יַעֲשׂוּ הַגְעָלָה וְצִיפּוּי וְיָמָה גַּם דְּמִסְתַּמָּא אִין מִשְׁמָשִׁים בּוֹ בְּעוֹדוֹ בְּן יוֹמוֹ וְא"כ אִין כָּאֵן אֱלָא אִיסוּר דְּרַבְּנָן לְכַתְּחֵלָה מִשׁוּם גְּזֵרָה אֲטוּ בְּן יוֹמוֹ וְשֶׁאֲלַתִּי אֵת פִּי מוֹרֵי הָרַב מוֹהַר"י מְנַשֶּׁה (בַּע"ס בְּאֵר הַמַּיִם וְאֵהֵל יַעֲקֹב) וְאָמַר שֶׁפֶן הַסְּפִים הוּא בְּחֻבְרַת הָרַב הַמְּקוֹבֵל מוֹהַרִיב"ש לְהַקְל עַכ"ל: עוֹד כְּתַב שֶׁם בְּמָה שֶׁנִּחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים לַעֲנִין צִיפּוּי הַבְּדִיל אִם מְהִי בְּמָקוֹם הַגְעָלָה וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים לְהַחֲמִיר וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים לְהַקְל (וְהָרַב קִמַּח סוּלַת ד' ק"ם ע"ד כְּתַב דְּהַרְבָּנִים ב"ד וַיַּד אֶהְרֹן וְלֵב שִׁמְחַת הַסְּפִימוֹ לְהַקְל וְעֵינֵי לְהָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם בַּח"א ד' ק"ה סוּף ע"ב וְדַעֲת הָרַב חֲכָמָה וּמוֹסֵר ד' עַק"ב אוֹת צ"ת דְּבִדְעֵבֶד יֵשׁ לְסִמּוֹן הַסְּבֵרַת הַרָא"ם דְּמִהֲנֵי צִיפּוּי וּמַכ"ש אִם הוּא שֶׁעַת הַדְּחָק וְהַפ"מ) הִנֵּה כְּתַב בְּשֵׁם מוֹהַרש"ג שֶׁאָמַר שֶׁהוּא מוֹרָה וְכָא לְהַקְל וַיִּשְׁנֵוּ בְּנוֹתָן טַעַם לְצִאֵת יְדֵי סְבֵרַת הָרַב

פר"ח שכ' דלא מהני ציפוי במקום הגעלה לפי שהליבון שעושין בזמן הציפוי עושים אותו במהירות ואין האור שולט בכל הפלי ולזה אמר מוהרש"ג דהדבר ידוע דכשחכלי מלובן יפה יספיק לו מעט בדיל וכשאין הפלי מלובן יפה אין הבדיל גיטה יפה וצריף בדיל הרבה וא"כ בזמן הרב פר"ח שהבדיל היה בזול מאד לא היו מקפידין ללבונו יפה והיו נותנים בדיל הרבה אבל עתה שנותניקרו השערים והבדיל ביןקר מלובנים הפלי יפה יפה פדי להסתפק במעט בדיל ושפיר יש לסמוך עליו במקום הגעלה וכן שמע שמוהרש"ם מורה ובא להקל ומיהו במחבת וטאסין של פשטידא אין להקל פינו דיש סוכרים דלא מהני להו הגעלה וכו' וכתב שמר רבו אמר שהם נטו להחמיר והיה נ"ל שמ"ש שרבו נטה להחמיר אעיקרא דדינא דציפוי קאי אמנם הרב המפתחות הביין דאמחבת וטאסין הוא דנטה דעת רבו להחמיר ולא משמע לי הכי עי"ש: סימן צב (מקונטרס הפללים מערכת הה"א אות י"ז).

צב הכשר מחבת מבשר לחלב או בהיפף זה היה מעשה ושאלו במחבת שטנגנים ביה מאכלי חלב ששכחו וטיגנו מאכלי בשר וראיתי לרשום תחלה דעות הפוסקים בהכשר המחבת מבשר לחלב והוא זה פתב הרב ש"ף בסק"ח דלפי הטעם דסגי בהגעלה לגבי חמץ משום דהיתרא בלע ה"ה בבב"ח סגי בהגעלה אבל הרמ"ע פתב טעם שצריף ליבון בפאר איסורין לא משום דאיסורא בלע אלא מפני שמחבת של נכרים רוב תשמישן בלי מים אלא ע"י שאר משקין כגון שמן וכדומה לו וכו' משא"כ במחבת של חמץ וכו', ולפ"ז גם במחבת של חלב או בשר צריף ליבון פינו דבלע בלי שום אמצעי עכ"ל.

והרב פר"ח בסק"ח דחה טעמא דאיסורא והיתרא בלע לדעת מרן וכתב דיותר נכון מ"ש הרמ"ע אף שגם הוא דחוק וא"כ גם בבב"ח צריכה ליבון ובסי' צ"ג סק"ד פתב דמהטעם שפתבו הפוסקים דחמץ איסורא בלע מיקרי משום דשמו עליו פן י"ל דבשר וחלב איסורא בלע מיקרי דשמו עליו עי"ש.

והרב קהל יהודה בד' י' ע"א פתב דלא ראי זה כראי זה דבשר לאו שמה דאיסורא הוא אלא לאחר תערוכותם דמעיקרא בשר מיקרי והשתא בב"ח ודמאי שפיר ליותר וכתב שפבר שמע דוחים פן, ושור דהר"ן בפ' כ"ש כ"כ והובא בפר"ח א"ח סי' תנ"ב ס"א ד"ה ומ"ש הרי שכתב מפונש דהתם אין שם האיסור חל עליו דהיינו בשר בחלב אבל הקא מעיקרא חמץ והשתא חמץ ע"כ.

והרב פרמ"ג בסי' תנ"א בא"א ס"ק י"א פתב וז"ל ומבשר לחלב דהיתרא מיקרי כמ"ש בתק"ט ס"ה דיוכל ללבונו ביו"ט ליבון קל די בהגעלה אלמא בב"ח היתרא מיקרי ועש"ך יו"ד קכ"א ח' ופר"ח צ"ג אות ד בשם הר"ן דבב"ח שמו עליו ואיסורא מיקרי ושאינו יותר עי"ש עכ"ל, ובמחכ"ת אין דבריו מדוקדקים דמשמע דהרב פר"ח כ"כ מפונש בשם הר"ן ואינו פן דבאמת הר"ן ס"ל בפכ"ש דבב"ח היתרא בלע מיקרי אלא שהרב פר"ח סברא דנפשיה קאמר דנ"ל דבחמץ דשמו עליו פן בב"ח שמו עליו ויפה השיבו ע"ז הרב קהל יהודה כנז"ל.

ואני ההדיוט מצאתי חבר להרב פר"ח הוא הרב עולת שבת בסי' תק"ט ה"ד הרב מאמר מרדכי שם בסק"ט שמדברי מרן שם בס"ה פתב דמוכח דס"ל לחלק בין היתרא בלע לאיסורא בלע, וציין לעיין למ"ש בסי' תנ"א, והרב מאמר פתב ע"ד דנדאי כ"ע מודו

דיש לחלק בין היתרא בלע לאיסורא בלע כדאיתא בסוף מס' ע"ז ולא נחלקו הפוסקים אלא בחמץ אי משום ששמו עליו מיקרי איסורא בלע או היתרא בלע מיקרי ע"ש.

והנה בסוף ע"ז לא איירינן כלל במבשר לחלב דמאי דאמור רבנן לחלק בין היתרא בלע לאיסורא בלע היינו לחלק בין גיעולי עפוי"ם לקדושים והדבר פשוט דהרב עו"ש משמע ליה דכי היכי דחמץ שמו עליו הכי נמי בשר או חלב שמו עליו מיקרי וכדעת הרב פר"ח וא"כ למ"ד דחמץ משום דשמו עליו מיקרי איסורא בלע הכי נמי מבשר לחלב אלא דהאמת הוא דלא יתכן לומר פן כמ"ש הרב קהל יהודה וכן הקשה הרב שמו המשקה בד' קכ"ד סי' כ"א על הרב פר"ח ממ"ש הוא עצמו בסי' תנ"ב הנ"ל ע"ש (וימה שציין הרב פר"ח למ"ש בא"ח סי' תק"ט ס"ה לפי הגר"א חידושים אלו נשמטו מן הדפוס), והרב עצי לבונה כתב דמחבת של חלב צריף ליבון דרוב פעמים נשתמש ע"י האור, כתב הרב שבילי דוד (עמ"ש הש"ף לדעת הרמ"ע) דאף דמפורש בקדושים היתרא בלע סגי בהגעלה בסוף מס' ע"ז ובב"ח עכ"פ היתרא מיקרי לענין נ"ט צ"ל לענין זה לא נתנו לו דין היתרא בלע כיון דעכ"פ לעולם היה אסור לאכול עם חלב משא"כ בקדושים היה היתר גמור לאכול בקדושים עכ"ל.

והרב חכמת אדם בכלל ע"ד אות ו' כתב דמחבת של איסור צריף ליבון גמור אבל מחלב לבשר כיון דהיתרא בלע סגי בליבון כל דהו שישורף עליו קש מבחוץ וכדיעבד יש לסמוך בהפ"מ על הפוסקים דמחבת לא נקרא תשמישו ע"י האור לפי שלעולם לחלוחית השמונית שם ולא מיקרי תשמישו ע"י אור רק שפוד ואספקלה וכ"ש תנור וצ"ע עכ"ל.

ויש לפקפק דמדברי הרב ש"ף לטעמו של הרמ"ע משמע דצריף ליבון גמור גם מבשר לחלב ואם סבא דנפשיה קאמר להכריע דבעי ליבון וסגי בליבון כל שהו קשה דבכמה מקומות מתבאר מדברי הפוסקים דהיא דמהני ליבון קל גם הגעלה מהני עיין להרבננים פרמ"ג ומחצה"ש ע"ד הרב מג"א סי' תק"ט סק"י ולכל הפחות אחר דפשיטא ליה דמשום דהיתרא בלע סגי בליבון כל דהו לכתחלה א"כ כדיעבד ובמקום הפ"מ לא היה לו להצריף עיון בהגעלה.

ש והרב קהל יהודה נראה דמסכים לדינא דסגי בהגעלה שתמה, עמ"ש הש"ף דלטעם הרמ"ע צריף ליבון מדאסיקנא בשלהי דע"ז דהיתרא בלע סגי בהגעלה אף בתשמישו ע"י האור ומינה למדו רבנותא לענין חמץ דהיתרא בלע ואף להחולקים היינו משום דחמץ שמו עליו וכמ"ש מרן הב"י בסי' תנ"א אף לענין בשר בחלב אין שייף לומר פן וכו' והוכיח מסברת הרשב"א שיש לחלק פן שהרי בחמץ ס"ל דמיקרי איסורא בלע ואילו מבשר לחלב ס"ל דמיקרי היתרא בלע כמו שמתבאר ממ"ש בשמו הריב"ה בסי' צ"ג גבי בשל ירקות בקזרת בשר מותר לבשל בה חלב ומתבאר מדברי מרן הב"י שם דגם בדבר שעיקר תשמישו ע"י האור סגי בהכי והצ"ע על הש"ף שבנקה"כ בסי' צ"ג הסכים לדינו של הרשב"א וכאן פוסק דמבשר לחלב צריף ליבון.

ושוב הוקשה לו מ"ש הרשב"א שהביא הריב"ה ברס"י קכ"ב. ומ"ש מרן הב"י שמיביא ראיה לבשר וחלב מחמץ דכי היכי דבקזרות בפסח אמרינן ישפרו דאסור לבשל בהן לאחר הפסח ולא מהני מה שהן נוטל"ף דנוטל"ף אסור לכתחלה הכי נמי בקזרה מבשר לחלב אע"ג דהיתרא בלע, ונהרי הרשב"א ס"ל דחמץ איסורא בלע מיקרי ואם מבשר

לחלב חשיב היתרא בלע היכי גליף מהתם וינישב דהא דחמיץ איסורא בלע מיקרי גיגנו לענגו הכשרו שאין לו הכשר אלא פעין תשמישו אבל מה שהוא נטל"ף לא מן השם הוא לאוסרו פיון שפישעת בליעתו היתרא הני וגם בעת איסורו נמי היתרא הוא שהרי נפגם עי"ש בד' ג"ן ע"ג וע"ד מתבאר שדעתו לדינא דסגי בכשר ונחלב בהגעלה ואין צריך ליבון (יעיין לקמן בד"ה ואנכי חזון וכו' שהבאתי דברי הרשב"א דמכשר לחלב חשיב ליה היתרא בלע לענגו הכשר הפלי במקצתו וא"כ הה"ד לענגו עיקר ההכשר דסגי בהגעלה במקום ליבון בדברי הרב קהל יהודה הנ"ל): ואף במחבת של נכרים שבלועה מאיסור שדעת כל הרבנים הנז"ל להצריך ליבון פיון דאיסורא בלע אין פן דעת הרב פרי תואר והוא שפסי' קכ"א סק"ו פתב וז"ל עמדתי על כל הסברות שנגאמרו במחבת ואראה ראיה ראוי' בתה"ב להרשב"א שכתב דכיון דהמחבת שמשגגים בה על הרוב אין עושים בה הרבה שמן ואיכא טעמא בדבר להיות שכל השמן שישאר בה אחר הטיגון הוא נפסד ואמטו להכי ממעטין בשמן עד שיצטרכו להוסיף ומוסיפין ובכל פעם ופעם נשארת המחבת על האש בלא משקה ולזה צריכה ליבון ודבריו מוסברים ואין הפירוש בין חמץ לשאר איסורים ומ"ש הש"ך והפר"ח בשם הרמ"ע דלא חשיב השמן משקה סברא זו אין לה יסוד בשום ראשון מהראשונים זולת אבי העזרי שכתב ששמע משם אביו שהיה מצריך ליבון למחבת ולא ידע טעם וכתב ואי משום דסובר דהשמן לא חשיב רוטב ודחה סברא זו בב' ידים וראויה היא לידחות ע"כ נראה לי דעיקרא ניציבו דדינא הוא בדברי הרשב"א ולא שפסח לא שפגא גיעולי עכו"ם ודלא פמרו אלא דמרו נתלה במה דחזא דנהגו לא רצה להקל בדבר שנהגו להחמיר ובהיכא דליכא מנהגא דינא קאי להקל עכ"ל, ולפי הנראה פונתו לומר דמעיקר הדין אית לן למינקט פדעת הסוכרים דמחבת לא חשיבה תשמישו ע"י האור וסגי בהגעלה אף שכתב שדברי הרשב"א מוסברים, מ"מ לענגו דינא לא קי"ל פנותיה אלא כמו שפסק מרן בא"ח סי' תנ"א וכיון דאין סברא לחלק בין חמץ לשאר איסורים א"כ גם בשאר איסורין נקיטינו דסגי בהגעלה ולא החמיר מרן בשאר איסורין אלא משום שראה המנהג להחמיר.

ואני בער ולא אדע היכא רמיזא בדברי מרן שהמנהג להחמיר בשאר איסורין שהרי בא"ח סי' תנ"א אחר שהזכיר דעות הפוסקים פתב וז"ל ואעפ"י שהרשב"א פתב בתה"ב דמחבת צריכה ליבון נהגו העולם להכשירה בהגעלה בדברי אה"ע ונרא"ש דמסתבר טעמיהו, ומסתמיות דבריו הנה נראה דלכל דבר נהגו העולם להכשירה בהגעלה, אף ביו"ד סי' קכ"א פתב כפר נתבאר בטור א"ח סי' תנ"א דנהוג עלמא בפסח פאבי העזרי, ומיהו במחבת של איסור יש להחמיר פריינו יואל והרשב"א להצריכה ליבון עכ"ל, ואין מקום להבין מדברים אלו שהמנהג להחמיר בשאר איסורין דאפשר דלא נתברר למרן מנהג העולם בשאר איסורין וסברא דנפשיה הוא דקאמר דינש להחמיר להצריך ליבון בשאר איסורין ולא מצד המנהג לכל ודברי הרב פר"ת לענ"ד צ"ע: ומה שדחה סברת הרמ"ע שהביא הרב ש"ך במה שחלק בין מים לשמן דשמן לא חשיב משקה וכו' וכן ראיתי להרב נהר שלום בסי' תנ"א אות ט' שכתב שמ"ש הש"ך ופר"ח בשם הרמ"ע דהטעם שהחמיר במחבת של נכרים משום דרוב תשמישן בלא מים אלא ע"י שאר משקים כגון שמן לא ידענא מאי איכא בין מים לשאר משקים לענגו זה שו"ר להפר"ת שותמה על סברא זו עכ"ל.

לפי הנראה לא ראו בגוף תשו' מוהרמ"ע והש"ך ה"ד בקיצור נמרץ וגרם להם זאת להבין פונה אחרת בדעתו. אמנם הרב חת"ס בחיו"ד סי' קי"א עיין בגוף דבריו, וכתב המוכן מדבריו וז"ל ואומר ע"ד מ"ש הש"ך יו"ד סי' קכ"א סק"ח על שם תשו' מ"ע סי' צ"ו עינתי שם היטב ולע"ד העליתי לדינא בראיות ברורות ושפן משמע מלשון תשו' למעניין בפנים דהענין הוא פן דכל בליעה שהוא דרך בישול אפי' לא יהיה באמצעות הותר פגון שבישל י"ג וחלב של נכרי ואפי' איסורי דאורייתא פגון יין לנזיר וכדומה מ"מ פולטו ע"י בישול כף פולטו ע"י בישול הגעלת מים חמים, דכל המשקים נקראים בישול חוץ מחלב ושמן וכ"מ ברש"י סנהדרין ד' ע"ב חלב צלול פמים ואיפא בישול עכ"ל, וכבולעו כף פולטו אף מה שנבלע ע"י טיגון ושמן וחלב אזי תליא אי ה"ה ע"י אמצעות שמן של היתר פגון חמץ שטיגונו במחבת שהשמן הוא היתר אעפ"י שנבלע ע"י טיגון מ"מ פולט ע"י מים דאע"ג דליכא פבולעו ע"י בישול כף פולטו ע"י בישול מ"מ נימא פבולעו ע"י אמצעות היתר כף פולטו ע"י אמצעות היתר ולאפוקי מחבת של נכרי שפולע בלא אמצעות היתר כלל כיון דאיכא תרתי לריעותא בעי ליבון דוקא ובזה יובן התשו' הנ"ל אעפ"י שהש"ך לא הבין כף וממילא נפשט שאלתו דכלי חלב הנקנית מן הנכרי די בהגעלה עכ"ל, נמצינו למדין דאין פננת הרמ"ע לחלק בין מים לשמן אלא בין היתר לאיסור דכשמשמשים במשקה היתר אף אם הוא ע"י טיגון אמרינן פבולעו בהיתר כף פולטו בהיתר ע"י הגעלה אבל אם נשתמשו במשקה איסור אם הוא ע"י בישול מהני הגעלה ואם הוא ע"י טיגון לא מהני הגעלה אלא בעי ליבון ומזה דן את הדין דכלי חלב הנקחים מנכרי פלומר שמבשלים בהם חלב דרך בישול אעפ"י שהאיסור נבלע בהם שלא ע"י אמצעי היתר אלא האיסור עצמו סגילהו בהגעלה דכבולעו בחמין כף פולטו בחמין וכן מחבת של ישראל שמשמשים בה חלב ע"י טיגון כיון שהטיגון הוא היתר מהני לה הגעלה דכבולעו בהיתר פן פולטו בהיתר דהגעלה במים וקאי בשיטת הרב קהל יהודה הנ"ל דס"ל דמהני הגעלה למחבת שמטגנים בה חלב להכשירה לבשר: גם רעק"א בתשו' סי' מ"ט (בד"ה ובהוא עניינא) הביא מ"ש הש"ך בס"י קכ"א סק"ח דבמחבת בשר לחלב צריך ליבון לטעם הרמ"ע וכתב ע"ד ובאמת לכאורה הא במחבת בשר ודאי מהני הגעלה כדמסקינן בסוגיא דע"ז גבי נותר כיון דהיתרא בלע לענין נ"ט בר נ"ט (ולפי מ"ש הרב שבילי דוד שהבאתי לעיל אין מזה הכרח) והא דנתן הרמ"ע טעם אחר בחמץ היינו דס"ל פהרשב"א דחמץ מיקרי איסורא בלע דשמו עליו אבל בשל בשר לחלב פשיטא דמהני הגעלה וצ"ע עכ"ל וה"ד הרב פ"ת הרי דפשיטא ליה דמבשר לחלב מהני הגעלה במחבת והצ"ע דברי הרב ש"ך ודברי תורה עשירים במקום אחר כי בתשו' לא באר פננת הרמ"ע אף בחי' ליו"ד סי' קכ"א באר פננת דברי הרמ"ע ואף דמדבריו אנו למדין דחלוק הוא בצד מה על מ"ש הרב חת"ס כמו שאבאר מ"מ בדין מחבת מבשר לחלב שניהם שונים לטובה דמהני הגעלה שכתב בחי' ע"ד הש"ך סי' קכ"א הנ"ל בשם הפרמ"ג במ"ז סי' תנ"א ס"ק ט"ז דהחלוק דשמן שורף ומיבש והוי של אור משא"כ במים, ובמח"כ המעניין בתשו' הרמ"ע יראה שאינו פן אלא דבנכרים רובן לבשל במחבת עם משקים איסור חלב מהותר ונבלע האיסור עצמו בכלי בלי אמצעי ומיקרי תשמישו ע"י אור אבל במחבת חמץ שפך הטיגונים היתר הם אלא שהם מרותחים מבליעין החמץ בכלי והחמץ הבלוע ע"י רותחים נפלט ע"י רותחים ע"י ש ובמ"ז מסופק

בזה במשקין איסור אי מיקרי ע"י אור פנין דאין נבלעין ע"י אמצעי ומסיק דלא מיקרי ע"י אור והפל גרם לו שלא עיין בהרמ"ע עצמו דלפי מה שהעתקנו דברי הרמ"ע מבואר להדיא דס"ל משקין איסור מיקרי ע"י אור ומה שסיים הש"ך ולפ"ז גם במחבת של חלב לענ"ד אינו מוכח דדוקא בחמץ הנצרך למצוא טעם דהמשקין הן היתר ואילו היו המשקין חמץ ומיקרי ע"י האור צריכין ליבון דחמץ מיקרי איסורא בלע וע"י אור ג"כ מהני הגעלה כדאמרין בע"ז גבי נותר אף שהפר"ח בסי' צ"ג פתב דבשך נמי מיקרי איסורא בלע דשמו עליו במכ"ת לא דק דהרי מבואר ברשפ"א בתהב"א בית ד' ש"ד דף קכ"ד דחמץ נ"ט בר נ"ט לא מיקרי דהיתרא בלע דחמץ שמו עליו משא"כ מבשך לחלב הרי להדיא דמבשך לחלב מיקרי היתרא בלע יותר מחמץ לענין נ"ט בר נ"ט הכי נמי מיקרי דהיתרא בלע לענין דסגי בהגעלה ולהדיא מבואר פן להלכה בא"ח סי' תק"ט ס"ה עכ"ל מתבאר דלדעתו פלי חלב הנקחים מן הנכרים צריכים ליבון פנין שהאיסור עצמו נבלע בהם בלא אמצעי אף שהוא דרך בישול פנין שהוא עצמו איסור וס"ל דאע"ג דבכלים שמשפתמים בהם דרך בישול נמי פשוט שהנכרים מבשלים בהם חלב ג"כ מ"מ פנין שאין מנותחים לכך אולינו בתר רוב תשמישן שהוא ע"י מים ולכן נקט הרמ"ע מחבת דמחבת דרפה להשתמש בשןמן וכיוצא והה"ד בכלי המיוחד לבשל בו חלב צריף ליבון וזה שלא פדעת הרב חת"ס דס"ל דכלי חלב הנקחים מהנכרי סגי בהגעלה ומסקנת הרב משפצות זהב שהביא רעק"א יוכל להיות שהיתה אחר שראה גוף דברי התשו' של הרמ"ע והבין מדבריו כמו שהבין הרב חת"ס דכל שמשפתמש ע"י בישול אף שהוא ע"י משקין איסורין סגי בהגעלה דכבולעו ע"י חמין פן פולטו ע"י חמין ועכ"פ אף שחלוקים החת"ס ורעק"א בכלי חלב של נכרי כנז"ל הצד השונה שבהם דבמחבת של ישראל מבשך לחלב מהני בה הגעלה.

והרב מק"ח בסי' תנ"א סק"ג פתב דבתשובת הרמ"ע פתב לחלק בין פשהאמצעי המבליע הוא דבר היתר מהני ביה הגעלה אבל כשהפל דבר איסור בעי ליבון אפילו הוא דבר לח ותמוה מאד דא"כ איף מועיל הגעלה בכלי מדין דילמא בשל בו הנכרי דבר שפולו איסור פגון בשך בחלב וכיוצא (נראה דר"ל או שבשל בו חלב לחודיה והוא טמא), ועיין בפסחים דף מ"ד בתוס' שפתבו דהגעילו הכלים לנזיר משום בליעת יין ויין לנזיר פולו איסור וגם מה שמשמע מדבריו דבכולו איסור אף בהיתרא בלע צריף ליבון תמוה מאד דבע"ז דף ע"ז גבי שפודין בקדשים אמרינן דבהיתרא בלע סגי בהגעלה ובשך קדשים פולו איסור והעיקר דתלי בין דבר יבש לדבר לח עכ"ל והדבר ברור דלפי מה שפאר הרב חת"ס בכונת דברי הרמ"ע מתנישבות כל תמיהותיו פמוכן, והרב ישועות יעקב פסימן תנ"א סק"ח פתב שענין בגוף התשו' ולפי מה שהבין מדבריו פתב דאם בשל בקדרה בשך בחלב ביחד תהיה צריכה ליבון וכו' ועם שפתב שמה שחלק הרמ"ע היא סברא ישרה מ"מ פנין דכל הפוסקים הקדמונים לא פתבו פן חלילה לחודש דבר מעתה מצד הסברא עכ"ל.

אמנם לפי מה שהבין מדבריו הרב חת"ס גם הרמ"ע מודה דקדרה שבשל בשך בחלב פנין שהוא דרך בישול מהני בה הגעלה. והרב פרום שלמה ע"ד הרב ש"ך יו"ד סי' קכ"א סק"ח באר פונת הרמ"ע וסיים דבכלי של חלב או בשך גופא שלא ע"י ממנצע צריכים ג"כ ליבון היינו שהבין הדברים כמו שהבין הרב ש"ך: והרב מחצית השקל ע"ד המג"א

בסי' תנ"א ס"ק כ"א פתב וז"ל, וכתב בשם הרמ"א לחלק בענין אחר פיון דכתשמישו פן הכשרו דאם תשמישו ע"י חמין אם פן נבלע בו איסור ע"י האור וע"י חמין פן הכשרו על ידי חמין דהיינו בהגעלה דשוב יפליט ג"כ ע"י האור וע"י חמין, אבל פשתמישו ע"י האור בלא חמין א"כ נבלע בו ע"י האור לבד לכן הכשרו ג"כ ע"י ליבון ויפלוט ע"י אור לבד לכן מחבת של חמץ שמתגנים בשומן או בחלב יהיה מה שיהיה אותו דבר אינו חמץ מצד עצמו אף שיש בו בלע מן חמץ מ"מ הוי פאילו מטונן במים אף דהמים קבלו טעם מן דבר החמץ שמתגנים עכשיו דמה בכה עכ"פ נבלע החמץ תוך המחבת ע"י האור וע"י השומן דהוא מותר מצד עצמו ודינו במה שנבלע בו ע"י האור וע"י השומן פאילו נבלע ע"י האור וע"י מים דסגי בהגעלה פנ"ל משא"כ מחבת של איסור שהנכרי טיגן בה אף אם טגנו בשומן או בחלב או במה שיהיה רוב דברים מה שמתגנים בו הנכרים הם אסורים מצד עצמן א"כ אותו דבר שמתגן בו דהיינו שומן וכדומה נבלע במחבת ע"י האור לבד דרף משל שטיגן בשר ע"י שומן והשומן ג"כ איסור ואף שלא היה במחבת כי אם שומן של איסור גרידא הלא היה צריך ליבון ולמה יגרע ע"י שהיה בו ג"כ בשר ולכן מחבת נכרי צריך ליבון וכתב דלפ"ז ה"ה מחבת חלב שטיגנו עיסה בחלב ובא להכשירו לשמש בו בשר או מחבת בשר שטיגנו בשומן ובא להכשירו לשמש בו חלב אע"ג דהיתרא בלע צריך ליבון דדומה למחבת נכרים עכת"ד, עכ"ל המחצ"ה וכ"כ ע"ד המג"א בסי' תק"ע סק"י ע"י"ש, מחשבתו ניקרת מתוך דבריו דעיקר החילוק הוא בין אם נבלע האיסור בעצמו בכלי שלא ע"י אמצעי של היתר דאז צריך ליבון ומשמע דאף אם מה שנשתמש הוא דרף ביטול דהיינו שבשל חלב של נכרי פשבא להכשירו צריך ליבון ולא דוקא במחבת, אלא ה"ה לשאר כלים שמשתמשים דרף ביטול אם ידוע שנשתמשו בהן בביטול חלב של נכרים צריך ליבון אלא דמסתמא לא חיישינן לזה בשאר כלים זולת במחבת שדרכה להשתמש באיסור בלא היתר וזה פדעת ר"ע איגר הנ"ל) ובין אם נבלע האיסור בפלי ע"י אמצעי היתר דהיינו מים דאז סגי בהגעלה אלא דמ"ש דלפ"ז ה"ה מחבת חלב וכו' אע"ג דהיתרא בלע צריך ליבון דדומה למחבת נכרים הוא תמוה דאם נאמר דהיתרא א"כ אינו דומה למחבת נכרי דשם נבלע איסור בלע בכלי בלי אמצעות היתר וכאן נבלע היתר עצמו וכמו שהקשה רעק"א ע"ד הלש"ף ובאמת ע"ד הלש"ף היה אפ"ל דמשמע ליה בדעת הרמ"ע דגם בשר וחלב שמו עליו ואיסורא בלע מיקרי וכדעת הפר"ח בסי' צ"ג סק"ד הנ"ל ולא יהיו דבריו מוקשים מצד עצמם אף כי יקשה עלינו ממ"א כמ"ש הרבנים הנ"ל לחלוק על הרב פר"ח וסברי דבבשר וחלב לא שייך לומר שמו עליו.

אבל דברי הרב מחצ"ה קשים מצד עצמם דאחר שנאמר דמחבת חלב חשיבה היתרא בלע איהו הפה יכולה לדבר דדומה למחבת של נכרים והרי לא דמו פלל דזה היתר וזה איסור ואנכי חזון הרבתי דמה שפתבו הרבנים הנ"ל מסברא דנפשיהו דמבשר לחלב היתרא בלע מיקרי וסגי בהגעלה סברא זו של פת הקודמין הוא ונעלם דבר מעיני העדה שכ"כ האו"ה בכלל נ"ח אות ס"ו (ס' או"ה אין אצלי רק דבריו ראיתי בכנה"ג סי' קכ"א הגב"י אות פ' שעל מ"ש המרדכי דכיסוי של קדורה צריך ליבון פתב) וז"ל והיינו דוקא של נכרים או של ישראל שנאסר בבשר בחלב אבל אם בא להגעיל מבשר לחלב הואיל והיתרא בלע סגי ליה בהגעלה מק"ו דשפוד ואספלאות פדאיתא לעיל עכ"ל הרי קרי

בְּחֵיל דְּכִסּוּי שֶׁל נְכָרִים דְּצָרִיף לִיבּוֹן מִשּׁוּם דְּחֻשִׁיב לִיה תִּשְׁמִישׁוּ ע"י הָאוּר אֵינּוּ אֶלָּא בְּשֵׁל נְכָרִים דְּהוּוּ אִיסוּרָא בְּלַע אֶבֶל מִבְּשָׂר לְחֵלֶב הֵיתְרָא בְּלַע מִיקְרֵי וְסָגִי לִיה בְּהַגְעָלָה וְעוֹד הִבִּיא שְׁם הָרַב כְּנֵה"ג בְּאוֹת פ"ח בְּשֵׁם הָרִשְׁבִּי"א בְּמִשְׁמַרְת הַבֵּית וְז"ל הִיכָא דְהֵיתְרָא בְּלַע פְּגוֹן שְׁנִשְׁתַּמֵּשׁ בּו חֵלֶב בְּמִקְצָתוֹ אוּ תְרוּמָה וְרוּצִים לְהַכְשִׁירוּ אֶפְשָׁר דְּסָגִי לִיה בְּהַכְשָׁר מִקְצָתוֹ וְלֹא בְּעֵי הַכְשָׁר בְּכּוֹלוֹ כְּמוֹ בְּשָׂאָר אִיסוּרִין עכ"ל הָרִי דְמַחְלָב לְבָשָׂר מִיקְרֵי הֵיתְרָא בְּלַע וְכַדְעַת הָרַבָּנִים הִנּוּ"ל וְלֹא יַדְעַתִּי מַה יַעֲנוּ שְׁפָתַי צְדִיקִים הַשִּׁי"ף וְדַעֲמִיה לְדַבְרֵי הָרִשְׁבִּי"א וְאוּ"ה הַנִּזְ"ל.

וּבְאַמַּת עִם כִּי שׁו"ת הַרְמ"ע אֵין מְצוּי אֶצְלֵי מ"מ מ"מ שֶׁ בְּשֵׁמוֹ בְּכְנֵה"ג אוֹת צ"א יֵשׁ בְּמִשְׁמַע דְּלְהַכְשִׁיר כְּלֵי מִבְּשָׂר לְחֵלֶב אוּ בְּהִיפָף דִּי בְּהַגְעָלָה שְׁפָתַב וְז"ל מַחְבַּת שֶׁל בְּשָׂר בַּת יוֹמָא שְׁבִשְׁלוּ בָּה חֵלֶב אוּ אִפְכָּא אֵין לָהּ הַכְשָׁר אֶלָּא בְּלִיבּוֹן הַרְמ"ע מִפְּאַנּוּ סִי' צ"ז עכ"ל הַנִּזְ"ל הַנִּזְ"ל רֹאֵה דְלֹא פָתַב לְהַצְרִיף לִיבּוֹן אֶלָּא בְּמַחְבַּת שְׁפָכָר נְאַסְרָה מִבְּשָׂר בְּחֵלֶב וְזֵה וְדַאי הָרִי הוּא כְּשָׂאָר אִיסוּרִין אֶבֶל לְהַכְשִׁירָה מִבְּשָׂר לְחֵלֶב מִשְׁמַע דְּגַם הוּא מוֹדָה דְהֵיתְרָא בְּלַע מִיקְרֵי וְסָגִי לָהּ בְּהַגְעָלָה כֵּן אֲנִי הַהִדְיוּט מִבֵּין מַדב"ק וְצָר לִי כִּי אֵין גּוֹף הַס' הֵיקָר הַזֶּה אֶצְלֵי לְרֹאוֹת אֵיזָה יִכְשָׁר וְצ"ע: הַמּוֹרָם מְפָל הָאֲמוּר דְּבְמַחְבַּת שֶׁל נְכָרִים דַּעַת מְרֵן הִיא דִּישׁ לְהַחְמִיר לְהַצְרִיכָה לִיבּוֹן וְכֵן דַּעַת כָּל רַבְנֵי הָאַחֲרוּנִים הִנּוּ"ל זוּלַת הָרַב פְּרִי תַנְאָר דַּס"ל דְּתַלִּי בְּמִנְהֶגָא וּמְרֵן לְפִי שְׂרָאָה הַמְּנַהֵג לְהַחְמִיר נִשְׁעֵן עַל הַמְּנַהֵג וְלִכּוֹן פָּתַב דְּצָרִיף לִיבּוֹן וּבְמִקּוּם שְׂאֵין מְנַהֵג יְדוּעַ יֵשׁ לְהַקֵּל וּיְכַבֵּר פְּתַבְתִּי דְּבַמַּחְכ"ת אֵין נִרְאָה כֵּן מִדְּבַרֵי מְרֵן הַב"י דַּאֵין זָכָר לְמִנְהֶג לְהַחְמִיר בְּשָׂאָר אִיסוּרִין בְּדַבְרֵיו לֹא בַּא"ח וְלֹא בִּי"ד וְלִכּוֹן נִרְאָה וְדַאי דְּנִקְיִטִינּוּ דְּמַחְבַּת שֶׁל אִיסוּר צְרִיכָה לִיבּוֹן אֶבֶל בְּמַחְבַּת מִבְּשָׂר לְחֵלֶב תְּלִי בְּפִלּוּגְתָא דְּרַבְנּוּ בְּתַרְאֵי הִנּוּ"ל וְלַעֲנִין דִּינָא נִרְאָה דְּהַעֲיָקָר לְהַלְכָה וְלַמְעֻשָׂה דְּמִבְּשָׂר לְחֵלֶב מִיקְרֵי הֵיתְרָא בְּלַע וְסָגִי בְּהַגְעָלָה כְּמוֹ שְׁמוּכַח מִדְּבַרֵי הָרִשְׁבִּי"א וְהַאוּ"ה שְׁהַבְּאֵתִי דְּלַעֲנִין הַכְשָׁר הַכְּלִי חֻשִׁיב הֵיתְרָא בְּלַע כְּשֶׁבֶא לְהַכְשִׁיר מִבְּשָׂר לְחֵלֶב אִף לְמ"ד דְּחֻמְזֵן אִיסוּרָא בְּלַע מִיקְרֵי וּלְפִי מַאי דְּקוּ"ל בְּמַחְבַּת חֻמְזֵן דְּסָגִי בְּהַגְעָלָה כְּמ"ש בְּאוֹת הַקּוּדְמַת ה"ה אוּ כ"ש בְּמַחְבַּת מִבְּשָׂר לְחֵלֶב אוּ בְּהִיפָף: אִף לַעֲנִין הַשְּׂאֵלָה הִנּוּ"ל בְּרֹאשׁ אוֹת זוּ הִנֵּה כְּבָר פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה מ"ש הָרַב כְּנֵה"ג שְׁפָתַב בְּשֵׁם שׁו"ת הַרְמ"ע דְּמַחְבַּת שֶׁל בְּשָׂר בַּת יוֹמָא שְׁבִשְׁלוּ בָּה חֵלֶב אוּ אִיפְכָּא אֵין לָהּ הַכְשָׁר אֶלָּא בְּלִיבּוֹן וּלְפִי מַה שְׁהַבְּאֵתִי לְמַעְלָה דְּנִרְאָה דְּכָל הָרַבָּנִים הִנּוּ"ל מְסַפְּמִים לְפַסֵּק מְרֵן לְהַצְרִיף לִיבּוֹן בְּמַחְבַּת אִיסוּר (זוּלַת הָרַב פַּר"ת) א"כ ה"ה בְּמַחְבַּת זוּ שְׁנִאֲסְרָה מַחְמַת בְּשָׂר בְּחֵלֶב נִבְּלַע בָּהּ אִיסוּר מִיקְרֵי וְדִינָהּ כְּמַחְבַּת שֶׁל נְכָרִים שְׁצָרִיכָה לִיבּוֹן כֵּן הִנֵּה נִלְע"ד בְּרוּר וְכֵן רִאִיתִי לְהָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם בַּח"א ד' צד"ק ע"א שְׁפָתַב לַעֲנִין טּוֹפְסֵי דְּצָרִיף לִיבּוֹן וְכו' בֵּין הַפְּלוּעַ מִבְּ"ח שְׁפָלַע מִשְׁנִיָּהֶם דְּאָז אִיסוּרָא בְּלַע לֹא מְהַנִּי אֶלָּא לִיבּוֹן גְּמוּר אֲמַנָּם אִם רוּצָה לְהַכְשִׁיר כְּלֵי חֵלֶב לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל בְּשָׂר אוּ אִיפְכָּא סָגִי לִיה בְּלִיבּוֹן קַל שְׁקִישׁ נִשְׂרָף עָלָיו כִּינּוּ דְהֵיתְרָא בְּלַע עכ"ל הָרִי דְאַחַר שְׁנִבְלַע בְּכֵלֵי מִשְׁנִיָּהֶם חֻשׁוּב אִיסוּרָא בְּלַע אִף דְּכְשִׁפְלוּעַ רַק מֵאַחַד מֵהֶם חֻשׁוּב הֵיתְרָא בְּלַע וְלֹא ס"ל כְּסִבְרַת הָרַב פַּר"ח בְּסִי' צ"ג מ"ד הַנִּזְ"ל דְּכִי הֵיכִי דְּחֻמְזֵן הָוִי אִיסוּרָא בְּלַע הֵיכִי נָמִי בְּשָׂר אוּ חֵלֶב וּבְכָל זֹאת אִם בְּלַע הַכְּלִי מִשְׁנִיָּהֶם חֻשִׁיב וְדַאי אִיסוּרָא בְּלַע וְכֵן מִתְּבַאָר מִדְּבַרֵי הַאוּ"ה שְׁהַבְּאֵתִי לְמַעְלָה (בַּד"ה וְאַנְכִי חֻזּוֹן הַרְבַּתִּי) דְּקוּדְרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁפָלַעַה בְּשָׂר בְּחֵלֶב אִיסוּרָא בְּלַע מִיקְרֵי אֶבֶל מִבְּשָׂר לְחֵלֶב הֵיתְרָא בְּלַע מִיקְרֵי וְזֵה הִנֵּה נִלְע"ד פְּשׁוּט וְלֹא הִנְצַרְכְּתִי לְכַתְּבוּ אֶלָּא מְפָנִי שְׂרִאִיתִי לְהָרַב כְּנֵה"ג שְׁפָתַיִים (אַחַר

שְׁהִיָּא דְבָרֵי הַרְמ"ע הַנִּזְלָה (וְז"ל וְאִין נִרְאָה פִּן מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ הַב"י כְּמוֹ שְׂאֲכַתּוּב בַּס"ד בַּהֲגַב"י וְעֵינֵינוּתִי בַּהֲגַב"י וְלֹא רְאִיתִי שְׂיִיכוּת לְזֶה פִי אִם מ"ש בְּאוֹת ט"ל (עַמ"ש מְרֵן הַב"י וּמִיָּהוּ בְּמַחְבֵּת שֶׁל אִיסוּר יֵשׁ לְהַחְמִיר פְּדַעַת הַרְשָׁבָ"א לְהַצְרִיכוֹ לִיבּוֹן) וְז"ל וְכֵן פֶּסֶק רַבֵּינוּ הַמַּחְבֵּר בַּס' הַקָּצֵר וּבִתְשׁוּ' לְהַרְמ"ע מִפְּאֵנוּ נִתֵּן טַעַם לְמָה בְּמַחְבֵּת שֶׁל נְכָרֵי צְרִיכָה לִיבּוֹן יוֹתֵר מִיּוֹרָה וְלְמָה בְּמַחְבֵּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּפֶסֶח דִּי בְּהַגְעָלָה וְכַתּוּב ש"ף דְּלִפִּי טַעְמוֹ אֵף בְּמַחְבֵּת שֶׁל בֶּשֶׂר אוֹ חֵלֶב צְרִיף לִיבּוֹן אֲבָל לְטַעַם הַלְבוּשׁ וּט"ז מִשׁוּם דְּהִתְרָא בְּלַע אֵף בְּשֶׁל בֶּשֶׂר אוֹ חֵלֶב דִּי בְּהַגְעָלָה עַכ"ל אֲלֵה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רְאִיתִי שֵׁם בַּהֲגַב"י הַשְּׂיִיכִים לְדִין זֶה וְלֹא זָכִיתִי לְהַבִּין מ"ש בַּהֲגַהט"ו דְּאִין נִרְאָה פִּן מְדַבְּרֵי מְרֵן הַב"י דְּמִשְׁמַע דְּלִמְרֵן הַב"י מַחְבֵּת שְׂנֹאֲסָרָה מִבֶּשֶׂר בְּחֵלֶב דִּי לֵה בְּהַגְעָלָה וּמִרְאָה מְקוּם הוּא שַׁכ"כ בַּהֲגַב"י וּמִלְבָּד דְּלִיתְנָהוּ לְהַנִּי מִיְלֵי שְׁהָרִי לֹא הַזְכִּיר בְּעַנְיָן זֶה דַּעַת מְרֵן הַב"י כִּלְלֵי פִי אִם לְמַחְבֵּת שֶׁל אִיסוּר שְׂדַעְתּוֹ לְהַצְרִיף לִיבּוֹן וּבְמַחְבֵּת מִבֶּשֶׂר לְחֵלֶב הִבִּיא הַדַּעְוֹת מְחוֹלְקוֹת דְּלְטַעַם הַרְמ"ע צְרִיף לִיבּוֹן וְלְטַעַם הַלְבוּשׁ וּט"ז אִין צְרִיכָה לִיבּוֹן וְלֹא הַזְכִּיר דַּעַת מְרֵן בְּזֶה כִּלְלֵי וְאֵף אִם נֹאמֵר שְׂנֹשְׁמֵט מְדַבְּרֵי שַׁבְּהַגַּב"י מ"ש הָרַב ש"ף דְּמִשְׁמַע מְדַבְּרֵי מְרֵן בַּב"י וּבַש"ע דְּטַעְמָא דְּסָגִי בְּמַחְבֵּת חֲמִץ בְּהַגְעָלָה הוּא מִשׁוּם דְּהִתְרָא בְּלַע שְׁלִפִי זֶה ס"ל לְמְרֵן דַּה"ה מִבֶּשֶׂר לְחֵלֶב דְּהִתְרָא בְּלַע דִּי בְּהַגְעָלָה.

מ"מ אִינִי מְבִין בְּעַנְיּוֹתֵי מַה עַנְיָן זֶה לְמָה שְׁהִיָּא מִתְשׁוּ' הַרְמ"ע דְּמַחְבֵּת שֶׁל בֶּשֶׂר בַּת יוֹמָא שְׂבִישְׁלוֹ בְּהַ חֵלֶב אוֹ אִיפְכָא דַּר"ל שְׂנֹאֲסָרָה הַמַּחְבֵּת ע"י טִיגּוֹן וְכִינּוֹן שְׂנֹאֲסָרָה ע"י טִיגּוֹן הַחֵלֶב הָרִי הוּא וְדַאי כְּמַחְבֵּת שֶׁל נְכָרִים שְׂמוּדָה בְּהַ מְרֵן שְׂצְרִיכָה לִיבּוֹן וְכֵן מַחְבֵּת זֹו שְׂנֹאֲסָרָה מַחְמַת בֶּשֶׂר בְּחֵלֶב הִינּוּ הֵךְ דְּמַחְבֵּת שְׂמִטְגָּנִים בְּהַ אִיסוּר וְאִיף קָאֵמֵר דְּאִין נִרְאָה מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ הַב"י כְּדַבְּרֵי הַרְמ"ע וְאִין לֹאמֵר דַּט"ס הוּא בַּמ"ש בַּהֲגַהט"ו וְכַצ"ל מַחְבֵּת שֶׁל בֶּשֶׂר בַּת יוֹמָא לְבִישְׁלָה בְּהַ חֵלֶב אוֹ אִיפְכָא אִין לֵה הַכָּשֵׁר אֲלֵא בְּלִיבּוֹן הַרְמ"ע ס' צ"ו וְלִזְה אֲתִי שְׂפִיר מַה שְׂפִיִים שְׂאִין נִרְאָה פִּן מְדַבְּרֵי רַבֵּינוּ הַב"י וְכו' (עַפ"י מַה שְׂפִתְבַּתִּי שְׂבַדְּבָרֵי שַׁבְּהַגַּב"י נִשְׁמַט וְכו' כַּנּוּז"ל) אֲלֵא דְלֹא יִתְכַּן לֹאמֵר פִּן דַּא"כ מִשְׁמַע שְׂהַרְמ"ע כְּתַב פִּן מְפֹרָשׁ דְּמִבֶּשֶׂר לְחֵלֶב צְרִיכָה לִיבּוֹן וְאִילוּ מְדַבְּרֵי שַׁבְּהַגַּב"י מִתְבָּאֵר שְׂלֵא כ"כ הַרְמ"ע בְּפִירוּשׁ אֲלֵא שְׂהַרְב ש"ף כְּתַב פִּן לִפִּי טַעְמוֹ וְלִכֵּן לַעַנ"ד דְּבָרֵי הָרַב כַּנְה"ג בְּזֶה תְּמוּהֵימ: וְרְאִיתִי לְמְרֵן הַחֲבִי"ף בַּס' רוּחַ חַיִּים בַּס' קַכ"א אוֹת ג' וְז"ל מַעֲשֵׂה שְׂהִיָּה בְּכִלֵי מַתְכַּת שְׂמִטְגָּנִים בְּהַ מַאֲכִלֵי חֵלֶב וְשִׁכְחוּ וְטִיגְנוּ מַאֲכִלֵי בֶּשֶׂר שְׂנֹאֲסָר הַכִּלֵי מִבַּב"ח צְרִיף לִיבּוֹן כְּסָבְרַת הַפַּר"ח בַּא"ח ס' תַּנ"א ס' ס' וְכָאֵן בַּסְק"ח דְּטַעְנָה דְּהִתְרָא בְּלַע לֹא מְהַנְיָא לְדַעַת רוּב הַפּוֹסְקִים וּמ"ש וְלִפִּי זֶה גַם בְּמַחְבֵּת שֶׁל חֵלֶב אוֹ בֶּשֶׂר צְרִיף לִיבּוֹן פִּינּוֹן דְּנִבְלַע בְּלֹא שׁוּם אֲמָצְעֵי ע"ז רְאִיתִי לְהַרְב שְׂלַחַן גְּבוּהַ בַּס' תַּנ"א סְקל"א שְׂחֵלֶק בְּזֶה עַל הָרַב פַּר"ח וְשְׂהַלְכ' כְּפֶסֶק מְרֵן שְׂקַבְּלָנוּ הוֹרְאוֹתֵינוּ דְּמַחְבֵּת שְׂמִטְגָּנִים דִּי בְּהַגְעָלָה עִי"ש עַכ"ל וְדְבָרֵינוּ צְרִיכִים בְּאוּר לַעַנ"ד דַּמ"ש בַּתְּחִלַּת דְּבָרֵינוּ דְּבַמַּעֲשֵׂה שְׂהִיָּה וְכו' צְרִיף לִיבּוֹן וְכו' עִם שְׂזֶה אֲמַת לִפִּי עַנ"ד דְּכִינּוֹן שְׂהַמַּחְבֵּת נֹאֲסָרָה מַחְמַת בַּב"ח הָרִי הוּא הַדִּין שְׂכַתּוּב מְרֵן דְּבְּמַחְבֵּת שֶׁל אִיסוּר יֵשׁ לְהַצְרִיף לִיבּוֹן אֲבָל מַה שְׂפִיִים מַר כְּסָבְרַת הַפַּר"ח וְכו' אִינִי מְבִין מַה עַנְיָן סָבְרַת הַפַּר"ח לְכָאֵן דְּרַבֵּינוּ הַפַּר"ח מִיְיָרִי בְּמַחְבֵּת מִבֶּשֶׂר שְׂבָא לְהַכְשִׁירָה לְחֵלֶב וְזֶה שְׂנוּי בְּמַחְלֻקַּת דְּלַדַּעַת אִיזָה פּוֹסְקִים לִפִּי טַעְמוֹ שֶׁל הַרְמ"ע צְרִיכָה לִיבּוֹן וְלְטַעְמוֹ שֶׁל הָרַב הַלְבוּשׁ מִשׁוּם דְּהִתְרָא בְּלַע אִינָה צְרִיכָה לִיבּוֹן וְלַדַּעַת אִיזָה פּוֹסְקִים גַּם לְהַרְמ"ע בְּמַחְבֵּת מִבֶּשֶׂר לְחֵלֶב דִּי בְּהַגְעָלָה כְּמוֹ שְׂהַזְכַּרְתִּי דַּב"ק לְמַעְלָה

ומה ענין זה למה שנסאל במחבת שנסארה מחמת בב"ח דבזה נראה דלכ"ע צריכה ליבון גם מ"ש דהרב שלחן גבוה חלק עליו וכו' דמשמע דבמכשיר מחבת מבשר לחלב חלק עליו ופסק דדי בהגעלה הם דברים תמוהים דהמענין בדברי הרב של"ג בגופן שלחן עיניו תחזינה דלא נגע ולא פגע בהאי דינא פלל אלא כל השקו"ט שלו שם הלא היא בדין מחבת חמץ שפסק מרן דדי בהגעלה והרב פר"ח החמיר להצריף ליבון ע"ז הוא שכתב שם דקי"ל לפסק מרן דסגי לה בהגעלה ובזה לא הרב ש"ג לבד חלק על הרב פר"ת והספיק לפסק מרן כי כל רבני האחרונים הסכימו כן כמו שמתבאר ממה שרשמתי לעיל באות י"ז ונראה שפונתו דלפי מ"ש הפר"ח דהאי טעמא דהיתרא בלע לא מהני א"כ במעשה זה יש להצריף ליבון אלא דלפי מ"ש הרב ש"ג דקי"ל לפסק מרן א"כ הה"ד במעשה זה יש לדון דסגי בהגעלה פן נראית פונתו אבל במחכ"ת דבריו תמוהים דאין לפשוט ספק זה מזה דאף שהדין פן במחבת חמץ אין הכרח מזה למחבת מבשר לחלב דהאיכא דעת הרב ש"ף ודעמיה דלטעמו של הרמ"ע לא מהני וכ"ש במחבת שנסארה מבב"ח דנראה דלדעת כל רבני האחרונים שהסכימו לפסק מרן דיש להצריף ליבון במחבת איסור הה"ד במחבת זו יש לנו להצריכה ליבון ככל מחבת איסור וזה פשוט לענ"ד: אחר זמן מצאתי ראיתי שדברי הרמ"ע בתשו' הנ"ל הביאם במילואם הרב תפארת אדם בחא"ח סי' ט"ז והוצרף להעתיק דבריו לפי שראה שהרב פר"ת תמה ע"ד לפי שלא ראה אלא מ"ש בשמו הש"ף ופר"ח בקיצור והא גרמא ליה לטעות בדבריו וכו' והואיל ואתא לידן אמרתי להעתיק דב"ק וצדקה תהיה לנו לרווח נפש שוקקה להבין דברי חכמים והס' הק' הנה יקר המציאות ולא פל אדם זוכה לו ונ"ל ידוע שפל דיני הכשר פלים מפרשת מדין ילפינו להו דכתיב פל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים הרי לא הקפידה תורה אלא על האמצעי המבליע שהוא יהי מפליט וביורה בין של נכרים בין של ישראל רוב תשמיעה ע"י מים והם והאש אמצעיים וחד (יחד) לאסור ולהתיר שבליעתה ופליטתה היא ע"י רותחים אבל מחבת רוב תשמיעה היא ע"י שאר משקין כגון שמן והדומין לו ויש לנכרים חלב מהותף וקרבי דגים טמאים ודם וחלב טמא ושאר מינים פאלה שמשגנים בהם במחבת והיא בולעת איסור כל הטיגונים הללו מלבד בליעת טרפה וכיוצא בה המתבשלת מהם ומבשלים בכל יום בשר וחלב ואין פאן אמצעי מבליע שאין איסור בגופו אלא האור בלבד מה שאין פן במחבת חמץ שפל הטיגונים שלנו מותרים בפסח וכשהן מרותחים מבליעין החמץ בתוכן והחמץ הבלוע ע"י רותחין נפלט ע"י רותחין ומה שאנו צריכים ליתור בכל ימות השנה הוא שאם אירע למחבת חולבת ב"י שנתבשל בה בשר מטונג בשומן שגם הוא מין בשר ואסור.

בחלב או מחבת של בשר ב"י ונתבשל בה חלב אין לה הכשר אלא בליבון שהאור מפליט בליעה ראשונה בתבשיל והתערובות חוזרות ונבלעות בכלי ואין פאן אמצעי מבליע שאין איסור בגופו אלא האור בלבד עכ"ל והרב ת"א כתב ע"ד דאעפ"י שלכאורה חילוקו של הרמ"ע נכון מאד מ"מ מדברי הראשונים מתבאר יפה דאין הדבר תלוי בין אם האמצעי המבליע אסור או מותר אלא הכל תלוי במשקה שאם נבלע ע"י משקה אף עפ"י שהוא אסור מגופו דינו בהגעלה ע"י משקה ואם לא נבלע ע"י משקה דינו בליבון שלא ע"י משקה זולת היכא דתשמיעו ע"י האור ממש דאז אפי' נבלע ע"י משקה נראה מדברי

הא"ח ד' ע"ה שדינו בליבון והאריף להוכיח דלא פחילווקו של הרמ"ע מגוף דברי הרשב"א בתה"ב בדין מחבת של נכרים דאף דכל מה שמטגנים בה הוא איסור לא אתי עלה אלא מצד מיעוט המשקה שבה וכן הוכיח מגוף דברי ראב"ה מפמה טעמים ומסיק מאחר דמבאר בהדיא בדברי הראשונים דליתא להאי חילוקא דהרמ"ע א"כ ע"כ דטעם היתר מחבת חמץ אינו אלא משום דהיתרא בלע אתוד"ק וא"כ יש ללמוד ג"כ למחבת מבשר לחלב דיותר מן ספמת סברת האומרים דמבשר לחלב חשיב היתרא בלע דסגי בהגעלה והכי מסתברא אבל מחבת שנאסרה מבב"ח פנענבדא שבהרמ"ע שהביא הרב כנה"ג הרי היא בכלל מחבת איסור וצריכה ליבון כמו שפכתתי למעלה כנלע"ד: סימן צג (מקונטרס הפללים מערכת הה"א אות כ"א).

צג קדרות ברזל מצנפות מבפנים ע"י היתוף שהעלה הרב חת"ס ביו"ד סי' קי"ג (והזכרתי דבריו לעיל באות י"ט והובא בפ"ת סי' קכ"א) דצריכות ליבון מספק פלי חרס נשאל מר בריה הרב פתב סופר בחיו"ד סי' ע"ח בקדוה כזו של בשר אב"י שהיתה עומדת אצל האש ונשפה מקדוה שאצלה חלב מבחוץ דהספמת הש"ף בסי' נ"ב ס"ק י"ט דקדוה עצמה אסורה אפי' נפל נגד הרוטב ויש ס' אם נותרת בהגעלה ממ"ן אם נפלט בפנים נתבטל הבליעה בס' ואי לא נכנס בפנים מהני הגעלה לצד חוץ שהוא ברזל והשיב דמטעם זה לא נ"ל להורות פן דמלבד מה שהשיב מורה אחד שיש לחוש שמה נכנס עד מקום הציפוי ועד בכלל ולא נתפשט בפנים לגמרי ועוד כיון שפלי חרס אינו יוצא מידי דופיו לעולם גם אם נתפשט עד הרוטב ואם היינו יודעים זה בבירור לא היה מותר רק בברזל וכדומה ולא בכלי חרס שא"י מידי דופיו ואין חילוק בין בלע פבר או עכשיו אף יש לצדד להקל משום ס"ס שמה לא נתפשט בכנולו מתחלה רק עד מקום הציפוי ולא עד בכלל ושמה לאו חרס הוא והוא חסרון ידיעה לכל העולם כי א"א לעמוד על הדבר כמ"ש בחת"ס, ועיין ט"ז סי' צ"ח סק"ו אלא דאי אפשר להגעילה רק באב"י דלצד שלא נכנס לפנים תחלה בלע עכשיו דלא טריד למיפלט כמ"ש הרשב"א וכו' ולא סגי בחד ספקא באב"י כיון שנולד הספק בדאורייתא פשהיה ב"י ונתגלגל וכו' אבל משום ס"ס יש להתיר באב"י וכו' והביא מ"ש הב"ש בסי' קנ"ה ס"ק ל"ד דאפילו חסרון ידיעה לכל העולם לא הוי ספק דרבנן וה"ה לס"ס וציין ט"ז יו"ד סי' ה"ן סק"ח ופ"ה שם סק"ד (עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הסמ"ף אות ב"ן בענין זה) וסיים דהמיקל באב"י מפת ס"ס הנ"ל אין מזחיחין אותו.

דלפי הנשמע נפסדים הפלים הרבה ע"י ליבון ויש לצרף דעת פמה אחרונים דבלוע של בשר או חלב לכ"ע לאו דאורייתא לכן יש לצדד להקל אלו תוד"ק ויש לפקפק על מה שחושבים ספק זה חסרון ידיעה לכל העולם דלענ"ד אין זה בגדר חסרון ידיעה לכל העולם כיון שהאומנים יודעים ממה הם עושים רק שמסתירין מעשיהם לבל ינודע אומנותם לאיש זר וכיון שיש יודעים בעולם אף שמאנתנו דבר זה נעלם אין זה אלא חסרון חכמה ואינו נכנס בכלל ספק שהוא ספק מחסרון חכמה, וגם במה שנראה שמשהו להט"ז ופ"ה ביו"ד סי' ה"ן לדעת הב"ש יש לפקפק לענ"ד.

שוב ראיתי שם בסוס"י פ' שכתב מני"ר גופיה דאפשר דאין זה ספק פראוי דאולי הוי ספק חסרון ידיעה שאפשר לברר ע"י אומנים, עיי"ש. וזאת להודיע כי עתה יוצא לאור

ס' הכנה"ג (קדוש ע"י המו"ל מר גיהו הרב הנכבד ידיד נפשי מוהר"ר יצחק סובאלסקי יצ"ו) וכבר נדפס מחברת א' וראיתי שם בצד מ"ג מאמר מאחד המורים יצ"ו על פלי ברזל המצופים בקונגיא (גלאזור) שהחת"ס יו"ד סי' קי"ג פסק שיש לו דין פלי חרס מספק והרב הנ"ל יצ"ו אמר שעמד על המבחן ואף שפלים הללו אינם מצויים בינינו ולא ידעתי מהותם לרגל מלאכתי מל"ש אעתיק דבריו וז"ל, לקחתי פלי ברזל גלאזורט קדוש הנקרא פענדיל משחתי השוליים בתמאה סרוחה ובנפט וכן עשיתי בכל הדפנות מבחוץ ואחרי כן פיתתי את הפלי על המנורה (לאמפע) הבוער להחם היטב מבפנים כדי שיבלע היטב את התמאה ואת הנפט שעל השולים מלמעלה וכן בשלתי בתוך הפלי זפת ונפט במנקה צמיד פתיל דברים שריחם רע מאד ואח"כ קנחתי את הפלי היטב ורחצתי בצונן ונתתי בתוכו מים להרתיח ולא נשתנה טעם המים וריח רע לא היה להמים פאילו לא נתבשל בהפלי מאומה, נראה מזה שהפלי הללו אם רק הם חלקים ואין בהם קרטופני אינם בולעים אם פן דין פלי זכוכית יש להם, לכן קולי אקרא בכח פי המצוה וגם חובה היא המוטלת על כל רב ומו"ץ לעמוד על המבחן בכלים הללו למען ידע את טבעם ואז רק אז ידע מה להורות אם נשפך תחתם דבר האסור או יניעה מבחוץ והוא בכלל כל אבדת אחיה שלא לאסור את המותר.

וגם חז"ל כל הוראותיהם בנויות על הטבע והנסיון אולם הטבעים משתנים בהפארקיאציאן וכפי העת והזמן צריכים לחדש בתורה וכן כתב הגאון בעל פמ"ג בהקדמתו לספרו שושנת עמקים עי"ש, וכן גם הפלים המצופים מבפנים ומבחוץ הן אותם שצבועים בצבע בלאה והן הצבועין בצבע אחר בכלם עשיתי הבחינות ויצא לי שלכולם טבע אחד ולכולם יש עפי"ז דין פלי זכוכית.

וכן הסכים על ידי חכם אחד בתכמת הכימאי. ומי לנו גדולים מהחכמה והנסיון אשר עליהם בנו חז"ל את יסודי הוראותיהם בכלים במס' פסחים, ונודע לי שהמו"ץ בוארשא נודגים היתר בכלי מתכות שהם גלאזירט מבית ומחוץ הנעשים בוארשא מתירים אותם על חג הפסח, וגם אם נשפך תחתם דבר האסור מתירים את הפלים בהגעלה פי נתברר אצלם שאין הגלאזור כפלי חרס אבל לא נסו לעשות את הנסיונות שעשיתי אני, ולדעתי אם תבא שאלה מבחוץ על הפלים האלה בערב שבת או בהפסד מרובה יכולים המורים להורות פפי שהורה לי הנסיון בתנאי שישפיו עמדי עוד רבנים פי אולי הוא פדבר שנהגו בו איסור עכ"ל.

והרב המו"ל יצ"ו אמר שקבר העיר ע"ז הרחז"ס בהצפירה פי הפלים האלה דין פלי זכוכית להם עכ"ל. ואני לא ראיתי דברי הצפירה בזה (פי אין נמצא בעיר הזאת רק אחת אצל תלמידי יחיו ושאלתיים ולא נזכרו אם יש בזה בהצפירה ולא אוכל לידע איה מקום פבודם לעיני בזה): והנה המבחן שעשה הרב הנ"ל יצ"ו הוא נכון והיה לו עוד להבחין גם ע"י משקל, וכאשר נסה הרדב"ז לכלי הצני שנשאל עליהם אם דינם כפלי זכוכית או צריכים הגעלה ואחר הנסיון נודע לו פי פלי חרס הם ודרך הנסיון היה שלקח חתיכה מפלי הנ"ל והכניסה באש ויצא ממנה שלהבת פדרך הפלים הבלועים, מבחן זה אינו שייך בכלי ברזל הנ"ל.

אף עוד כתב שהלבין אותה חתיכה יפה ודקדק במשקלה והשליך אותה אל תוך קדרה של תבשיל עד חצי שעה ורחץ אותה ונגבה יפה וחזר ושקלה והוסיפה על משקלה הראשון כל דהו ומזה נתברר לו שהוא בולע אף לא ככלי חרס שפליעתו מרובה עי"ש בח"ג סי' ת"א וזה הנסיון שינה גם לכלי ברזל הנ"ל, ומשמע דאם אחר המבחן לא הנה שלהבת יוצא ממנה (פדרה פלים הבלועים) ולא הוסיפה על המשקל הנה סומך לדון אותם ככלי זכוכית דשיעי ולא בלעי ומזה סעד ותמה גדול לדברי הרב אהרן המורים הנ"ל יצ"ו לסמוך על הנסיון ויועיל לנו הספרדים הנגדרים אחר פסק מרן בהוראות איסור והיתר בפסק בסוס"י תנ"א דכלי זכוכית אין צריכים שום הכשר וכן עמא דבר זולת השרידים המהדרים, כמ"ש מרן החבי"ב בשכנה"ג שם ובכנה"ג יו"ד סי' קכ"א אבל לגבי האשפנזים אשר נמשכים אחר הוראות הרמ"א שהביא דעת המחמירין דכלי זכוכית אף הגעלה לא מהני להו והעיד שכן המנהג באשפנזו ובמדינות שלו וכן נמשכו הבאים אחריו כל ישרי לב הלא בספרתם לא יספיק להם לומר שדין פלים הללו פדין פלי זכוכית אלא צריכים לומר שפלים הללו עדיפי מפלי זכוכית ובאמת בכלי זכוכית עצמם נקל הנה לרבותינו האשפנזים לעמוד בהם על המבחן על דרך שפכת הרדב"ז בשתי הבחינות הנז"ל.

ומי לנו גדולים בתורה וחרפי דפוס בדת"א פרבני אשפנזו הקולעים אל השערה ורחוק לומר שלא עלה על דעתם לעמוד על המבחן הנה ובקרת לומר שחשו חכמים הראשונים לקדושים אשר בארץ המה שפא יש פלים הדומים להם ומזייפים בהם לערב משאר עפר או שעושים מעפר אחר ממש ומתקנים אותם ודומים לאלו ממש כמו שחשש הרדב"ז לחששות הללו והנסיון אהני ליה לתת לכלי הציני דין פלי חרס ממש וגם אם אחר הנסיון ראה שאינן בולעים פלל מי זה אמר שהנה מתיר אותם ולא הנה חושש לאסור כל הפלים מפני הדומים להם שיש לחוש החששות הנ"ל, והנסיון יועיל רק לפלי פרטי אשר בא עליו המבחן ולא ללמד על הפלל כולו פיון שיש לחוש לזיוף שמזייפין במקומות אחרים והרבנים גדולי ארץ ווארשא יצ"ו שאמר בעל המאמר הנ"ל יצ"ו שנודע לו שנוהגים היתר בכלים אלו הנעשים בוארשא אולי נתברר להם שמוכדלים הם משאר פלים הנעשים בשאר מקומות וניפרים הם וידועים לכל, ואחרי שנתברר להם שפלים פאלה לא יביאו משום מקום פאשר הנה האופן שנתברר להם.

וגם נתברר להם שבוארשא אין מזייפין בכלים הללו יצא הדבר בהיתר אינהו בדידהו. ואנן בדידן פלים הבאים מכמה מקומות, אף אם יתברר לנו שבפאבריק פ' אין מזייפים פלל וצרפנום ובחננום שאינם בולעים מי מפיס לסמוך על זה ולא לחוש לכלים הדומים לאלו ויש בהם חשש זיוף הנה כי כן לדעתי הענינה אין לסמוך להתיר בדרך פלל על סמך הנסיון הנה, ובטח ידברו על זה רבני גדולי דורנו יצ"ו בחוברות הבאות שיצאו לאור מס' פנסת הגדולה הנ"ל איה"ש, ועל פיהם יקום דבר: סימן צד (מקונטרס הפללים מערכת ה"א אות כ"ג).

צד פלי הצריף הגעלה בכלי ראשון אי סגי במה שמגעילו בכלי ראשון בעודו רותח אחר שהעבירו מעל האור או בעינן שיגעילו בכלי שהאש מהלך תחתיו אם הוא פלי ששמש בו בכלי ראשון כשהוא על האש הוא מחלוקת כמ"ש הריב"ה ביו"ד סימן

קכ"א די"א ד'יורות שמשמששים בָּהֶם ע"ג האש יכול להגעילן ברותחין אחר שהעבירם מהאש וי"א דכתשמישו פן הכשרו וצריף להגעילן בכלי שהאש מהלה תחתיו וסיים הריב"ה וְהָכִי מִסְתַּבֵּר וּמָרָן הַב"י יִשְׁנוּ בְנו"ט לְשָׁבַח לְשִׁפְתֵי הַדְּעוּת עִי"ש וּמָרָן הַחֲבִי"ב בכנה"ג שם בהגהט"ו אות מ"ב פתב על הסבא אחרונה וז"ל סבא זו לא מצאתיה בשום מקום גם רבינו הטור בא"ח סי' תנ"א לא הזכירה ורבינו הב"י בסי' זה אעפ"י שנתן טעם לסבא זו לא הורה מקים סבא זו איה ולפום ריהטא נראה ליישב דעת רבינו הטור דמה שלא הזכיר סבא זו בסי' תנ"א הוא משום דאע"ג דאיהו ס"ל פסבא זו גבי שאר איסורין מ"מ בחמץ דיש סוכרים דהיתרא בלע מיקרי סתם כמ"ד דמהני הגעלה ברותחין אף אחר שהעבירן מהאש דאף דמ"ש בסי' תנ"א דמהני הגעלה פזו הוא בדין ספינים והנה אפ"ל דדוקא בספין לפי שאין דרוף להשתמש בו כ"כ בחמין שע"ג האש הוא דס"ל דמהני הגעלה פזו מ"מ מדסתם אח"כ וכתב דכלים שמשמששים בכלי ראשון פוף שמיסין בו הקדרה מגעילן בכלי ראשון ולא פירש באיזה כלי ראשון יגעיל מוכח דסמך עמ"ש גבי ספינים (וכלי ראשון נקרא כלי שהרתיחו בו מים על האש אפילו אינו עתה על האש רק שעודנו רותח עכ"ל) וכתב מרן הב"י ש'למד פן מדתנן האלפס והקדרה שהעבירן מרותחים וכו' עי"ש וא"כ מוכן דמ"ש אח"כ דכלי שמשמששים בחמין מועיל בכלי ראשון היינו כלי ראשון הנזכר גבי ספינים וא"כ עכ"ל דהיינו מטעם שכתבתי פיון שדבר זה הוא מחלוקת בין הפוסקים יש לסמוך לגבי חמץ דאיכא מ"ד דהיתרא בלע מיקרי אמ"ד דגם זה חשוב כלי ראשון ובשיטה זו קאי מרן בש"ע בסי' תנ"א דבס"ג פתב דספינים מגעילן בכ"ר וכ"ר נקרא אפילו אינו עתה על האש ובסעיף ה' פתב בכלים שמשמששים פשהו ע"ג האש פגון פוף מגעילן בכלי ראשון וסתמו פפירושו דהיינו הפלי ראשון שהזכיר בס"ג דאפילו אינו עתה על האש מהני והיינו משום דאע"ג דבמחלוקת הוא שנוי כמ"ש הריב"ה פיו"ד מ"מ לענין חמץ יש לסמוך אמ"ד דהוי כלי ראשון לגבי הכשר בצירוף דאיכא רבנותא דסברי דחמץ היתרא בלע מיקרי וכבר כתבו פן פמה מרבני האחרונים בדין מחבת שפסק מרן לענין חמץ דסגי בהגעלה אע"ג דלגבי איסורין דצריף ליבון דהוא מטעם הנ"ל וכמו שכתבתי למעלה באות ט"ז: גם בדין ספין שפסק מרן דסגי בהגעלה פתבו הרבנים חק יעקב וערוף השלחן באות ז' דאע"ג דמרן פיו"ד פסק דספין של איסור צריף ליבון מ"מ בחמץ (וכן בספין של בשור לחלב) דאיכא מ"ד דהיתרא בלע מיקרי סמכינן אמ"ד דסגי בהגעלה עי"ש.

גם הרב מאמר מרדכי בסק"ז הקשה דברי מרן בדין הספינים ממ"ש פיו"ד דבעי ליבון וניחא ליה בהכי וסיים וכיוצא בזה מצאתי להרב חק יעקב עי"ש (אין לשונו מדוקדק דאינו פיוצא לזה אלא זה ממש כיעי"ש) והרב אפי זוטרי בד' פ"א ע"א הביא קושית המאמר הנ"ל וכתב וז"ל ונר' דמלבד דהתם בספין של נכרים דאיסורא בלע והכא מ"מ היתרא בלע י"ל דהתם מה שהצריף ליבון היינו במקום הגומות וה"ן פבר סיים הש"ע פן עכ"ל ואיני מבין דבריו שהרי מרן פיו"ד פתב וז"ל ואם יש בה גומות או שרוצה לחתוך בה חמין או לשחוט בה מלבנה או משחיזה היטב על פני פולה עכ"ל דבריו ברור מללו דאף אם אין בה גומות אם בא להשתמש בה צריכה ליבון וכן אם יש בה גומות צריכה ליבון פולה ולא סגי בליבון מקום הגומות ולכן יטול מה שחדש ואין לנו בישוב הדברים אלא מ"ש בתחלה דהתם אי"ב ונקא הי"ב וכבר פתבו הרב מאמר ותו ל"מ:

וְנִרְאָה דְגַם לְהֵרֵב שְׁׁי צְרִיכִים אָנוּ לְיִיחֻס דִּס"ל דְּלִפִּי שְׁיֵשׁ סוּבְרִים דְּחַמְיָ דְּהִתְרָא בְּלַע מִיקְרֵי נּוּכַל לְסַמּוֹךְ עַל זֶה לְהַקְל בְּאַיִנָּה דְּבַר מְדִינַי הַגְּעֵלָה בְּחַמְיָ מִמָּה שְׁלֵא נּוּכַל לְהַקְל בְּשָׂאָר אִיסוּרִין וְהוּא מִמ"ש בִּי"ד סִי קל"ה ס"ג ל"ג גְּבִי הַכְּשֵׁר דְּמִילּוּי וְעִירוּי דִּנ"ל דְּדוּקָא בְּכָלִים שְׁל יִין הוּא דְּמַהֲנֵי הַכְּשֵׁר זֶה לְפִי שְׁהַמִּים שְׁמַמְלָאִים וּמַעְרִים בּוּ מְקַלְשִׁים טַעַם הֵיִן שְׁבַתוּכוּ מִשָּׂא"כ בְּשָׂאָר אִיסוּרִין שְׁנִשְׁתַּמְשׁוּ בְּצוּנָן ע"י כְּבִישָׁה לָא מְהַנֵּי לְהוּ מִילּוּי וְעִירוּי וְהוּקְשָׁה לוּ מִמ"ש בְּטוֹר א"ח סִי תנ"א בְּשֵׁם רֵאבִי"ה דְּחֻבִית שְׁל חֶרֶס שְׁנִתְנוּ בְּהֵם שְׁכָר שְׁעוּרִים מְוֹתְרִים בְּהַגְעֵלָה אוּ בְּעִירוּי ג' יָמִים וּכ"כ מְרָן הִב"י בְּשֵׁם יֵשׁ פּוֹסְקִים וְכֵן פְּסֵק בִּש"ע שְׁם סכ"א וְכַתֵּב לְיִישָׁב דְּלֵא אָמְרוּ שְׁם לְהַתִּיר אֲלֵא בְּחֻבִית שְׁאַיִנָּה ב"י דְּכִינּוֹן דְּאַיסוּרָה מְדַרְבָּנָן סְגִי לָהּ בְּהֵכִי בְּתַשְׁמִישׁוֹ בְּצוּנָן וְעוֹד תִּקְרָץ דִּי"ל דְּבַחְמִי יֵשׁ לְהַקְל טְפִי בְּהַגְעֵלָה מִשׁוּם דְּהִתְרָא בְּלַע דְּכָה"ג אָמְרִינּוּ לְעֵיל בְּסִי צ"ג סק"ג וְהִנֵּה הַתִּירוּץ הֶרְאָשׁוֹן הוּא דְּחוּק מְאֹד דְּמִכְּיִילִינְהוּ לְהַגְעֵלָה וּמִילּוּי בְּהֶדְדֵי מוּכַח וְדָאִי מִסְתַּמָּא דְּכִי הֵיכִי דְּהַגְעֵלָה מְהַנֵּי אִפִּי אִם הַפְּלִי ב"י הֵכִי נְמִי בְּעִירוּי וּבִלֵּא"ה אָף אִי לָא דְּחִיק לֹן לְתַרְגֵּם דְּרֵאבִי"ה בְּהֵכִי מִיְיָרִי מ"מ בְּלִשׁוֹן הַפּוֹסְקִים מְרָן בִּש"ע וְדִישְׁרֹן סְמִיכִין קִשָּׁה טוֹבָא דְּלֵא הָוֵה לְהוּ לְסַתּוּמִי וְאַיְבְּעִי לְהוּ לְפְרוּשֵׁי דְּבב"י לָא מְהַנֵּי מִילּוּי וְעִירוּי וְא"כ מְוַכְרְחִים אָנוּ לְתִירוּץ הַשְּׁנִי דְּבַחְמִי יֵשׁ לְהַקְל מִשׁוּם דְּהִתְרָא בְּלַע אֲלֵא דְּקִשָּׁה שְׁהַרִי דַּעַת מְרָן הִיא דְּחַמְיָ אִיסוּרָא בְּלַע מִיקְרֵי פְּדַעַת הַרְשָׁב"א וְדַעַמְיָה וּכְמוֹ שְׁהוֹכִיחַ הֵרֵב פִּר"ח בְּסִי קכ"א סק"ח מִפְּמָה פְּסָקִי דִּינִים שִׁבְש"ע סִי תנ"א וּמִמ"ש מְרָן בְּב"י (בְּדִין חֻבִיתוֹת שְׁל חֶרֶס שְׁהַתִּיר הַמְרָדְכִי בְּהֶדְחָה וְנִיגוּב מִשׁוּם דְּהִתְרָא בְּלַע) וּכְבָר פְּתַבְתִּי בְּסִי זֶה דְּטַעֲנָה זֹו דְּהִתְרָא בְּלַע לָא מְהַנֵּי לְדַעַת רַבֵּן הַפּוֹסְקִים עַכ"ל וְאִם הִתְרָא דְּמִילּוּי וְעִירוּי תְּלִי בְּהָא דְּהִתְרָא בְּלַע נְמַצְאוּ דְּבָרֵי סוּתְרִים אֲלֵא וְדָאִי צ"ל דְּכּוֹנֵת הֵרֵב שְׁׁי לֹמֵר דְּבַחְמִי פִּינּוֹן דְּאַיְכָּא מ"ד דְּהִתְרָא בְּלַע מִיקְרֵי סְמִיכִין עֲלֵיהּ לְהַקְל בְּאַיִנָּה דְּבַר מָה שְׁלֵא נּוּכַל לְהַקְל בְּשָׂאָר אִיסוּרִין וְהֵן אֲמַת דְּלֵא גַחַה דַּעַתִּי הַעֲנִיָּה בְּזָה דְּאַף דְּמַצִּינוּ שְׁכַתְבוּ כֵּן רַבְּנֵי הָאַחְרוּנִים הֵיִנּוּ בְּדָבָר שְׁמַצִּינוּ לְאַיִנָּה מִהַפּוֹסְקִים שְׁכַתֵּב לְהַקְל גַּם בְּשָׂאָר אִיסוּרִין דְּבְּזָה הוּא דְּשִׁינְיָ לֹמֵר דְּאַף דְּלֵא נִינְקוּט כְּנוּתִיָּה בְּשָׂאָר אִיסוּרִין נִקוּט מִיָּהָ לְהַקְל בְּחַמְיָ בְּצִירוּף דַּעַת הַסּוּבְרִים דְּהִתְרָא בְּלַע מִיקְרֵי אֲבָל גְּבִי מִילּוּי וְעִירוּי שְׁלֵא מַצִּינוּ מִי שְׁהִיקְל לְגַבִּי שָׂאָר אִיסוּרִין וְאַנּוּ בְּדִין נְקִיטִינּוּ דְּחַמְיָ אִיסוּרָא בְּלַע מִיקְרֵי אִיף יִתְכֹן לְהַתִּיר בְּחַמְיָ מִבְּשָׂאָר אִיסוּרִין וּמ"מ בְּדָבָר שְׁיֵשׁ מִי שְׁמַתִּיר בְּשָׂאָר אִיסוּרִין אָף דְּלֵא נְקִיטִינּוּ כְּנוּתִיָּה לְגַבִּי שָׂאָר אִיסוּרִין לְגַבִּי חַמְיָ מִיָּהָ מַצִּינוּ לְמִינְקוּט כְּנוּתִיָּה בְּצִירוּף סְבַרַת מ"ד דְּהִתְרָא בְּלַע כְּמ"ש רַבְּנֵי הָאַחְרוּנִים שְׁהַבְּאַתִּי וְשָׂאֲבִיא לְהֵלֵן אִיָּה"ש: וְתַמְיָה לִי עַל הֵרֵב בְּ"ח בְּסִי תנ"א ס"ח (עַמ"ש הַטּוֹר אַח"כ וְעִירוּי הוּא פְּכִלִי רֵאשׁוֹן וְכו') וּמִיָּהוּ פְּלִי שְׁנִשְׁתַּמְשׁוּ בּוּ ע"י הָאוֹר לָא סְגִי בְּעִירוּי שְׁמַעְרָה מְכ"ר עֲלִיו אֲלֵא שְׁצָרִיף לְהַכְּשִׁירוּ בְּכִלִי רֵאשׁוֹן) כְּתַב וְנ"ל וְאַיְכָּא לְמִידָק דְּכָאן כְּתַב רַבִּינוּ דְּכִלִי שְׁנִשְׁתַּמְשׁוּ בּוּ ע"י הָאוֹר לָא סְגִי בְּעִירוּי מִשְׁמַע אֲבָל בְּלֵא עִירוּי סְגִי אִפִּי בְּכִלִי שְׁאַיִנוּ עוֹמֵד אֲצֵל הָאֵשׁ שְׁהַעֲבִירוּ מִן הָאֵשׁ וּבִי"ד פְּסֵק כִּי"א דְּבַעֲיָנוּ בְּכִלִי שְׁהָאֵשׁ מְהַלֵּף תַּחְתּוֹ דְּנוּקָא וִי"ל דְּמ"ש פָּאן לָא סְגִי בְּעִירוּי מְלִתָּא דְּפְסִיקָא נְקִט דְּעִירוּי לָא מְהַנֵּי פְּלָל לְכִלִי שְׁנִשְׁתַּמְשׁוּ בּוּ עַל יְדֵי הָאוֹר אָף אִם לָא נִשְׁתַּמְשׁוּ בּוּ אֲלֵא בְּכִלִי שְׁהַעֲבִירוּהוּ מִן הָאֵשׁ אֲבָל לְהַכְּשִׁירוּ בְּכ"ר בְּעוֹד שְׁהָאֵשׁ מְהַלֵּף תַּחְתּוֹ אוּ אִפִּי אִם הַעֲבִירוּ מִן הָאֵשׁ לָאוּ מְלִתָּא פְּסִיקָא הִיא אֲלֵא כְּפִי תַשְׁמִישׁוֹ כֵּן הַכְּשֵׁרוּ וְל"ז לְהַבִּין לְמָה הוּצָרָה לְהַבִּין מִדְּבָרֵי הַטּוֹר דְּמַהֲנֵי הַגְּעֵלָה לְכ"ר בְּכ"ר אַחַר שְׁעֵבֵר מִן הָאֵשׁ

מדיוקא דלישנייה דלא סגי בעירווי וכו' ונהלא מפונרש פתב רבינו הטור בדין הספינים דכלי ראשון היינו לאחר שהעבירוהו מן האש והוא רותם וכן קשה במה שנדחק לפרש דברי הטור ותצא דינא דכ"ר שנשתמשו ע"ג האש לא מהני ליה הגעלה בכ"ר אחר שהעבירוהו מן האש ואילו בדברי הריב"ה הנ"ל מפונרש בהיפוך ולא ניחא לי לומר שהוא מפרש דדוקא בספין הוא דכתב הטור דמהני הגעלה פזו לפי שאין דרוך להשתמש בו כ"כ בחמין שע"ג האש אבל בשאר כ"ר שדרפן להשתמש בכ"ר ע"ג האש לא מהני להו הגעלה פזו דמלבד דממ"ש רבינו הטור דכ"ר פגון פף וכו' מגעיל בכ"ר ולא פירש באיזה כ"ר יגעיל מוכח ודאי דכונתו בכ"ר שהזכיר בתחלה בדין הספין ועוד לכל הפחות הנה לו לבאר בתחלה פונת הטור במ"ש בדין הספין ולפי מה שיפרש דבריו שדין הספין תתבאר דעתו לשאר כ"ר דאם יפרש דלאו דוקא בספין הוא דמהני הגעלה פזו תיקשי ליה ממ"ש ביו"ד דבכ"ר שמשתמשין ע"ג האור לא מהני ליה הגעלה אלא בחמין שע"ג האור ואם יפרש דכונתו דדוקא בספין הוא דמהני הגעלה פזו א"כ ממילא אין להקשות עליו עפ"י דיוקא דעירווי הוא דלא מהני הא בכלי אף שהעבירו מן האש מהני דודאי נקל לפרש דמאי דמשמע מדיוקא דמהני היינו לכלי ראשון שלא נשתמש בעודו ע"ג האש ולכל הדברות הנה יותר נכון לקבוע פלפולו בדברי הטור שדין הספין שכתב מפונרש דמהני ליה הגעלה בכ"ר אחר שהעבירוהו מן האש ומ"ש בכונת הטור לענ"ד הוא דחוק גדול יותר נכון מה שכתבתי אני הדל בדעת רבינו הטור דבחמץ דעתו לפסוק כמ"ד דמהני מטעם דאיכא מרבנותא דסברי דהיתרא בלע מיקרי וכבר הבאתי שכן כתבו רבני האחרונים בכמה עניינים: ועוד מצאתי שכן פירש הרב מחצה"ש דברי הרב מג"א בסימן תנ"א סק"ו (שכתב ועוד נ"ל דלפמ"ש הרב בס"ו דאין הולכין אחר רוב תשמישו א"כ הנה הספין צריך ליבון דלפעמים תוחבין בראשו חתיכות פת לאפות אצל האש ולפעמים תוחבין בו פשטידא על האש וכמ"ש ביו"ד סוס"י קכ"א עכ"ל) שכן נכתב דביו"ד שם פסקינו דספין הנקח מנכרי צריך ליבון מה"ט שהנכרי משתמש בו ע"ג האור ובחמץ מקילים דאין דרוך ישראל להשתמש בספין באור ואף דלפעמים משתמש ע"י האור מ"מ פיון דלמרו הולכין בכלי אחר רוב תשמישו כמ"ש בס"ו ואף דאנו מחמירין כמ"ש הרמ"א שם מ"מ סומכין אמ"ד דחמץ היתרא בלע הוי לענן זה עכ"ל והרב מק"ח נראה שהבין מדברי המג"א דלפי האמת ס"ל דספין צריך ליבון שעמ"ש מן בהגעלה דספין דסגי ברותחין בכלי שאינו עתה על האש כתב ואף דבשאר פלים לא מהני הגעלה עד שיעלה רתיחות פמבןאר במג"א סימן תנ"ב סק"ג וביו"ד סי' צ"ד ובאו"ה פלל ח"ן מ"מ בספינים ובצע פרוור מהני מטעם שכתב הר"ן פיון דרוב תשמישו אינם בכ"ר וא"כ לדין דלא אזלינן בתר רוב תשמיש צריך פלי ראשון שעולה רתיחות ועמ"ש המג"א סק"ה (צ"ל סק"ו) דצריך ליבון מה"ט עכ"ל נראה דהבין מדברי המג"א דלקושטא קאמר דספין בעי ליבון ובמחכ"ת אין פן משמעות דברי המג"א (שכתב א"כ הנה הספין צריך ליבון) אלא כמו שפירש דבריו הרב מחצה"ש.

ומאי דמשמע ליה דכלי שאינו ע"ג האש אינו מעלה רתיחות פלל אינו מוכרח וכמ"ש להלן איה"ש ג"מ מ"ש דלדידהו דנקטי כמ"ש הרמ"א בס"ו דאין הולכין בכלי אחר רוב תשמישו לא מהני הגעלה בכלי אחר שהעבירו מעל האש אין דבריו נלע"ד דא"כ לא הנה שתיק הרמ"א מלהגיה דלפי המנהג שבס"ו לא מהני הגעלה פזו בספין אלא ודאי

כמ"ש הרבנים הנ"ל דטעמא דספין דמהני הגעלה הוא משום דמצרפינו דעת הסוברים דמהני הגעלה לספין לדעת הסוברים דחמץ היתרא בלע מיקרי.

ואם פן הה"ד לענין גוף הכשר הכלים כיון דאיפא מ"ד דחמץ היתרא בלע מיקרי סמכינו אמ"ד דהגעלה בכלי ראשון מהני אף אם אין האש תחתיו ואף דהרב פר"ח בס"י תנ"א ס"ה פתב מפנרש דכף שמגיסין בו הקדרה כיון שמשמשים בו פשהוא ע"ג האש צריף הכשר ברותחין שע"ג האש ולא סגי ברותחין בכלי אחר שהעבירו מרותח כמ"ש הטור בס"י קכ"א היינו משום דאזיל לשיטתיה שפדין מחבת דלמאי דנקיטינו פהפוסקים דחמץ איסורא בלע מיקרי אין לסמוך אמ"ד דסגיא בהגעלה ודחה מה שפסק מרו דמחבת סגי לה הגעלה כיעי"ש.

אבל למסקנת האחרונים שהבאתי באות י"ו פדעת מרו דסגי בהגעלה ומטעם הנ"ל הה"ד שיש לומר פן בעיקר דין הגעלת פלי ראשון דבחמץ סמכינו אמ"ד דחשיב כ"ר אפי' ברותחין שלא ע"ג האש כיון דאיפא מ"ד דחמץ היתרא בלע מיקרי כנלע"ד נכון ואולי זאת היתה פונת הרב רב דגן בנימוקיו לסי' תנ"א שאחר שהביא מסקנת הרב פר"ח הנ"ל פתב וז"ל ועיין בטיו"ד סי' קכ"א דיש סוברים דסגי בקף עכ"ל פלומר וא"כ בחמץ סמכינו ע"ז כנז"ל ובאמת לדידי חזי לי דדעת מרו היא דגם בשאר איסורין פלי הצריף הגעלה בכלי ראשון יכול להגעילו בכלי אחר שהעבירו מעל האש אף אם נשתמש בו בעודו על האש וכסברא ראשונה שהביא הריב"ה ביו"ד סי' קצ"א (וכבר באר בב"י שם דאין לחוש בענין זה משום פבולעו פו פולטו עי"ש) ואמינא לה מדכתב בשלחנו הטור ביו"ד סי' קכ"א ס"ג דיני הגעלה וליבון הלא הם פתובים בא"ח סי' תנ"א דכונתו ודאי לומר דממנו נקח לשאר איסורין ודדין מחבת וכו' בדין ספין שלדעתו חלוקים הם בשאר איסורין מבחמץ פתב דיניהם מפנרש פי הכי דלא תיסק אדעתין למילפינהו מדינם בחמץ וא"כ מוכן הא סתמא פל שלא פירש דבשאר איסורין יש להחמיר מבחמץ סתמו בפירושו דדין שאר איסורין שנה לחמץ ומאחר דמתבאר מדברי מרו שבס"י תנ"א ש"ב"ג ובסעיף ה' דמהני הגעלה פזולחמץ גם לכלי שמשמשים בו בעודו על האש סגי ליה הגעלה בכלי ראשון אחר שהעבירו מעל האש אם הוא רותח וראיתי להרב אפי' זוטרי בס"י תנ"א ס"ג וז"ל ומ"ש וכ"ר נקרא וכו' רק שעודנו רותח הק' בס' חמד משה ס"ק כ"ד אמאי לא הביא בכאן הטור ג"כ דעת י"א שכתב ביו"ד סי' קכ"א והניחו חלק ולע"ד משום דרצה פאן לסתום פסברא קמא שכתב שם והיא דעתו ז"ל והלפ"ד גם הש"ע סתם פנוניתה עכ"ל והנה בישוב דעת הריב"ה פבר פתבתי בראש האות מה שנלע"ד שדעתו לסתום פסברא קמייטא רק גפי חמץ בצירוף דאיפא מרבנותא דהיתרא בלע קרו ליה אמנם מ"ש הרב הנ"ל שדעתו לסתום פסברא קמא והיא דעתו ומשמעות הדברים הוא דבעיקר מחלוקותם (דהיינו בשאר איסורין) דעת הטור מכרעת פסברא קמייטא במחכ"ת דבריו תמוהים דמלבד דשם ביו"ד אחר סברת הוי"א שצריף להגעיל ברותחין שהאש הולף תחתיו סיים ואמר והכי מסתברא אלמא פסיק ותני בשאר איסורין פדעת הוי"א ועוד אף אם לא הנה מגלה דעתו בפירושו אין זה מן הישוב לענ"ד דאם דעתו לסתום פסברא קמייטא הנה ליה למיסתם בשאר איסורין דהשתא דסתם לו בחמץ איפא למימר דדוקא בחמץ דאיפא מאן דס"ל דהיתרא בלע מיקרי (דודאי לא נעלם מרבינו הטור דעכ"פ אינו פשוט לומר דחמץ איסורא בלע מיקרי שהרי יש מהראשונים שפוסקים דחמץ היתרא בלע מיקרי פידוע)

הוא דס"ל דמהני ביה הגעלה פי האי אכל לא בשאר איסורין והנכון הוא מ"ש בעניויותין ואולי גם הא"ז לכה נתפנון ומ"ש דרצה פאן לסתום כס' קמייתא והיא דעתו פלומר לענון חמץ דוקא אלא שאין לשונו מורה לזה וגם לפי זה פננתו לומר דגם דעת מרן היא פן דדוקא בחמץ ס"ל פסברא קמייתא אכל בשאר איסורין ס"ל דבעינו הגעלה בכ"ר שהאש מהלך תחתיו וזה לא יתכן לענ"ד שהרי מפללות דברי מרן שבא"ח ויו"ד מוכח בהיפוך כמו שפתיבתי למעלה ואני תמיה על הרב כנה"ג שפתיבתי שפברת הי"א לא הביאה הריב"ה בא"ח וכו' דאמאי לא נחית לדקדק בדברי מרן בש"ע דמוכח דלית ליה פסברא זו גם בשאר איסורין פאמור וס' חמד משה אין מצוי אצלי לראות אם הנפיר דברי הרב ב"ח בס' תנ"א הנ"ל: ואנכי אשמח בה' בראותי דברי הרב נהר שלום בס' תנ"א אות ז שפתיבתי בדעת מרן פכל אשר פתיבתי בעניויותי ממש ונ"ל (בהתנוכחו עמ"ש הרב פר"ח בפירושו עץ פרור שפתיבו רש"י והפוס' שהוא פף שמגיסין בו הקדרה ושאינו נכון וכו') אי נמי אשמעינן דאף ע"ג דנסתלק מע"ג העור ש"ד להגעיל בתוכו פלי שפתיבתיש"ו בכ"ר בעודו על האש פגון פף שמגיסין בו הקדרה וכסברא הראשונה שבטוי"ד ס' קכ"א וזו נר' דעת הש"ע דהכא פתיב צריך להכשירו בכ"ר ובסעיף ג' פתיב וכ"ר נקרא שהרתיחו וכו' אפי' אינו עתה על האש וביו"ד לא הנפיר מדברי הטור פלום אלא פתיב דיני הגעלה הלא הם פתובים בהלכות פסח גם הטור אע"פ שפיו"ד פתיב דמסתברא טפי פסברא שניה דכל שפתיבתיש"ו ע"ג האש הכי דוקא בעי מכשר ליה הכא פתיב פלשון הש"ע עכ"ל ונתאזרני שמהה שפיונתי לדעתו והוא האמת בדעת מרן בש"ע וכן מצאתי להרב קהל יהודה בד' ג"ן ע"ג שהבין בדעת מרן שהגעלה פזו מועלת גם לשאר איסורין ששם פתיב בדעת הטור דאף דביו"ד סיים דמסתבר בדעת הי"א דאם נשפתיב בכלי ע"ג האש לא סגי ליה הגעלה בכלי אחר שהעבירו מעל האש מ"מ בחמץ סתם להקל אף דסובר דאיסורא פלע מיקרי פיון דאיכא מ"ד דהיתרא פלע מיקרי בהצטרפות שני הטעמים לא נ"ל להחמיר ושוב פתיב ולפי"ז יש לתמוה על מרן שפתיב ופתיב שפתיב הגעלה הלא הם פתובים בהל' פסח דמשמע דאין חילוק ביניהם ולפי מ"ש שם דכ"ר נקרא אף שאינו עתה על האש הה"ן לשאר איסורין והא לייתא לדעת הטור עכ"ל הרי שהבין בדעת מרן דגם בשאר איסורין ס"ל דמהני הגעלה פזו אלא שהוקשה לו מדברי הטור ולפי מ"ש הרב כנה"ג שהבאתי בראש אות זו דסברא זו של וי"א שהנפיר הטור לא נמצאת בדברי הפוסקים הנה נראה ליישב קצת דמפני זה לא חש לה מרן ופסק פסברא קמייתא דמהני הגעלה פזו גם בשאר איסורין: אמנם אחרי פתיב פל זאת חזרתי לאחורי מפני מראית עין שראיתי להרב ערוך השלחן באות ח' שהביא דברי הרב כנה"ג הנ"ל והקיפו בהלכות שנעלם ממנו שהר"ן בסוף מסכת ע"ז בד"ה גרסינן בגמרא דרש רבא נענה ארתחו) פתיב ומשמע ודאי דאין מגעילין פלי שפתיב מוחמת פלי שע"ג האור אלא ברותחין שהם בכלים שעל האור וכו' וכ"כ בחי' הרמב"ן שם וכ"כ הסמ"ק שהביא מרן הב"י בס' צ"ד דהגעלה אינה אלא ברותחין כ"כ שפתיב רתיחה ולא סגי ברותחין שהיד סולדת בו והתה"ד ס' קל"א ובכתבים ס' ק"נ פתיב שפתיב דעת הרא"ש בפירק כ"ש ומ"ש הפירדכי בסוף ע"ז בשם רבינו אלחנן בכלי א' שפתיב מעל האור וכ"כ הרא"ש בפירק כ"ש ולהגעיל וכו' מיקרי בכלי שפתיבשו בעירו עי"ש, וכן דעת הרמב"ם בפ"ז מהלכות מ"א ובפ"ה מהל' חמץ ובפיה"מ בפירק דם חטאת, ועיין פר"ח ס' תנ"א ס"ק י"ז, וריא"ז הובא בשה"ג פ'

כ"ש פתב דאפי' פלי שתשמישו בעירו צריף הגעלה במים הרוחחים ע"ג האש וכ"כ האו"ה פלל נ"ח דין כ' ודין ל"ח בשם א"ז הכלי שצאסר בעירו צריף הגעלה בכלי א' משום דשמא עירו מבליע לחומרא ואינו מפליט מיהו נראה דבכ"ר אפילו אינו על האש סגי דודאי מבליע ומפליט עי"ש, אבל ה"א"ה בבה"ב דף קכ"ד (קנ"ד) פתב דלא אמרו עירו בכלי א' אלא לענין בישול אבל לענין הכשר פלים לא פללו של דבר פבולעו פה פולטו, וכ"כ הריטב"א בחי' ע"ז דף ל"ג וכן דעת ה"א"ש והמרדכי בשם ר' אלחנן והרמב"ן, עכ"ד הרב ערף השלחן.

עיניף הרואות מביא וקורא ומעלה על שלחנו להקת הנביאים פולהו קנימי פחד שיטה דבעינו הגעלת הכלי ראשון ברוחחין שהאש מהלה תחתיהו, ואנכי הרואה שכ"כ ה"ר"ן בפ"ק פירה בסוגיא דהאלפס והקדירה שהעבירן מרוחחים אחר שהביא מחלוקת הראשונים בדין עירו אי בכ"ר ס"ג ונ"ל ומיהו לענין הגעלה לא נפקא לן מהאי פלוגתא מידי דאפילו תימא דעירו ככ"ר אין מגעילין בעירו דברים ששמש בו ככ"ר דכלל גדול אמרו פבולעו פה פולטו וכן נמי אם נשתמשו בכלי ע"ג האור פגון יורות וקומקום אין מגעילין אותם בכלי ראשון שהעבירו מע"ג האור עכ"ל וכלשון הזה (ומיהו וכו') פתב הריטב"א בחי' למס' שבת דף מ"ב עי"ש וחידיוש הוא שלא ראה הרב עה"ש את דבריהם, ובאמת תמיהה נשגבה היא על אבי התעודה מ"ן הכנה"ג שפעלם ממנו דברי פל הפוסקים ה"ל ובפ"ט דברי ה"ר"ן בפ' פירה ה"ל דאחר ש"מ"י הזכיר מתני' דהאלפס והקדירה שהעבירן מרוחחין דממנה למדו בעלי סברא קמיינתא שבטור דגם לאחר שהעבירו מן האש כ"ז שהוא רוחח חשיב כ"ר ומהני להגעיל בו כיעי"ש נקל הנה לו לעיין בדברי ה"ר"ן שם והנה רואה שפ"ת הוי"א שהביא הריב"ה לא נפלאת היא מוצאת בדברי ה"ר"ן והריטב"א הנז"ל והוא פלא וחידיושי הריטב"א לע"ז אין אצלי וכן חידיושי הרמב"ן ה"ל ואם דבריהם הם בסוגיון זה היא ראיה מהימנא דסברי דלא מהני הגעלה אלא ברוחחין שע"ג האש אלא דאין מזה הכרח שיהא הדין פן גם בהיתרא פלע דאפשר דלא פתבו פן אלא בהגעלה מאיסורין, ועיין לקמן בסמוך: ומדברי הסמ"ק והתה"ד שציין הרב ערף השלחן (דברי הרב תה"ד הביאם מ"ן בב"י א"ח סימן תנ"ב בד"ה ומ"ש בתשורת הגאונים) אנו למדין דאף במידי דהיתרא פלע סברי דלא מהני הגעלה לכלי ראשון ששמשו בו ע"ג האור אלא ברוחחין שע"ג האש (וכן יש ללמוד מדברי הרמב"ם שבפיה"מ שציין כנז"ל כמו שאכתוב להלן ושם אכתוב מה שיש לפקפק בזה איה"ש) שהרי הסמ"ק מ"י"ר בדין תוחב פה של חלב לקדירה של פשר או איפכא דאם הפך בת יומא ויש בקדירה ס' פנגד הפך התבשיל והקדירה מותרים והפך אסורה והקשה ע"ז הסמ"ק דגם הפך תהיה מותרת דהרי היא נגעלת בתחובה זו (דס"ל דהגעלה מהני בשאר משקים או דעכ"פ בדיעבד מהניא) ולזה הוא דקאמר דלא סגי ברוחחין שהיך סולדת ובעינן שיעלו רתיחה וכמ"ש בשמו הרב ערף השלחן וגם הרב תה"ד הביא דברי הסמ"ק ה"ל עי"ש הרי דגם מפ"ש לחלב דלכ"ע היתרא פלע מיקרי (עיין לעיל פאות י"ז הנה הבאתי דהרב פר"ח בסי' צ"ג סק"ד ס"ל דלמ"ד דחמץ משום דשמו עליו איסורא פלע מיקרי הה"ד מפ"ש לחלב הוי איסורא פלע ושרפני האחרונים השיגוהו דמפ"ש לחלב היתרא פלע מיקרי) סברי דבעינו הגעלה ברוחחין שע"ג האש וא"כ לדעתם אף אם נצטרף שיטת הסופרים דחמץ היתרא פלע מיקרי אי אפשר להקל ע"פ

דעת הסוברים דמהני הגעלה ברותחין אחר שהעבירן מהאש מרותחים אלא דלענ"ד אין ראיה מדברי הסמ"ק קותה"ד דקיימי בשיטת הוי"א שהביא הטור בסי' קכ"א דלא מהני אלא ברותחין שע"ג האש דהסמ"ק לא אמר אלא דבעינון שיהיו רותחין כ"כ שמעלין רתיקה ומאן לימא לן דכלי שהעבירו מן האש אינו מעלה רתיקה תכף שהוסר מעל האש והלא גם סברא ראשונה שהביא הטור פתב ונקרא כלי ראשון בעודו רותח אע"פ שהעבירו מעל האש והיינו מעלה רתיקה שבסמ"ק שבוודאי תכף ומיד כשמעבירו מהאש משפחת לה שמעלה רתיקה ואז יוכל להגעיל בו ואין הכי נמי דאם אינו מעלה רתיקה לא יגעיל בו וזה אף אם הפלי הוא ע"ג האש הדין כן דצריך שיהיו המים מעלין רתיקה ואם לאו אינו יכול להגעיל בהן: גם מ"ש שפן דעת הרמב"ם הנה ז"ל הרמב"ם בפ"ה מהל' חמץ דין כ"ג כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמש בהם חמין ברותחים בכלי ראשון כגון קדרות ואלפסין נותן אותם לתוף כלי גדול של מים וממלא עליהם מים ומרתיחן בתוכו עד שיפלטו עכ"ל.

לענ"ד אין מזה הכרח די"ל דאין פונת הרמב"ם שתהיה פסדר הנה לעיפובא שאם לא נתנם בתוף כלי והרתיחן מתחתיו לא מהני אלא הה"ד כשהעבירן מן האש מרותחין מהני דאם נאמר דסדר זה הוא לעיפובא א"כ בואו ונאמר דאם בתחלה ממלא הכלי מים ומרתיחן ואח"כ מכניס הכלים בתוכו להגעילן לא מהני וזו לא שמענו ורבינו הטור בסי' תנ"ב פתב סדר הגעלה לוקח יורה גדולה מלאה מים ומרתיחה ומכניס בה כל הכלים ומשמעותו ודאי דאחר שהרתיח המים מכניס בה הכלים ומי נימא דהרמב"ם וטור פליגי בהא מילתא הא ודאי לא מצינא למימר הכי מסתמא ומה גם דמלשון הרמב"ם בהלכות מעהק"ו שאביא להלן מתבאר כמ"ש הריב"ה אלא ודאי דאין דברי הרמב"ם לעיפובא ואולי פונתו למעט עירוי מים חמין עליו וא"כ שפיר נוכל לומר דגם בכלי שהעבירו מן האש מהני דגם זה בכלל ממלא עליהם מים ומרתיחן וילשון הרמב"ם בהלכות מ"א הוא בסגנון לשונו שבהלכות חמץ (נותן יורה קטנה לתוף יורה גדולה וממלא מים ומרתיחה) ואין מדבריו הכרח פאמור: הן אמת שראיתי להרב קובץ על יד בפ"ה מהלכות חמץ ה"ל שדקדק מלשון הרמב"ם מדשני בלישניה דלגבי קדרות ואלפסין פתב הגעלתן בסדר ה"ל, ואילו בספינים פתב אח"כ וכן הספינים מרתיח את הלהב ואת הנצב בכלי ראשון דס"ל כדעת הר"ן בפ' כ"ש דכ"ר נקרא אף אחר שהעבירו מן האש, ומיהו לא מהני כי האי גוונא אלא לספין אבל לקדרות בעינו ברותחין שהאש מהלך תחתיו עי"ש.

ומצינו לו חבר להרב עה"ש במה שהבין בדעת הרמב"ם. אמנם לענ"ד אין דקדוק זה פדאי להכריח שפן דעת הרמב"ם ואדרבא מדקתני דין הספין בלשון וכן משמע דשתי החלוקות שוות על דרך שפתב מרן כ"מ בהלכות מעשה הקרבנות פט"ז הלכה ט"ו דמאי דלא פתב הרמב"ם דאם הביא הכל מן החולין יצא הוא משום שפמך על מ"ש כן בחלוקה הסמוכה דכיון דאמר וכן משמע דשניהם שוים (וכמדומה לי שפתבתי בענין זה בקונטרס הפללים אשר הוא פעת בינד המעתיק הי"ו), והכא נמי יש לומר דכיון דמשמעות כלי ראשון שפתב גבי ספינים הוא אפילו כשאינו ע"ג האש כמ"ש הרב קובץ ע"י אף שלא כ"כ גבי קדרות י"ל דסמך אמ"ש גבי ספינים דכיון שפתב וכן משמע דשתי חלוקות שוות ועכ"פ אין נלע"ד שום הכרח מדברי הרמב"ם הללו דס"ל דלא מהני הגעלה אלא בכ"ר שהאש מהלך תחתיו ולענ"ד אדרבא לא ידך גיסא יש לדקדק מדברי

הַרְמַב"ם דס"ל כְּסָבְרָא קְמַיִתָא שְׁהֵבִיא הַרִיב"ה דְּמַהֲנֵי הַגְּעָלָה בְּרוּתְחִין שְׁהַעֲבִירוּ מִן הָאֵשׁ שְׁהָרִי מִתְבָּאָר יָפָה מְדַבְּרֵי הַרִיב"ה שְׁסָבְרַת הִיא שְׁצָרִיכָה הַהֲגָעָלָה בְּרוּתְחִין שַׁע"ג הָאֵשׁ דְּנֻקָא אֵינָה אֵלָא בְּכָלִי רֵאשׁוֹן שְׁמִשְׁתַּמְּשִׁים בּוּ עַל הָאֵשׁ אֲבָל כְּשִׁמְשַׁתְּמָשִׁים כִּן אַחַר שְׁהַעֲבִירוּ הַקְדָּרָה מִן הָאֵשׁ גַּם לְדִידָהּוּ מַהֲנֵי הַגְּעָלָה בְּרוּתְחִין שְׁהַעֲבִירוּ מִן הָאֵשׁ דְּכַבּוּלְעוּ כְּפֻּ פּוֹלְטוּ.

וּמַעֲתָה אִם דַּעַת הַרְמַב"ם כְּסָבְרָא זֶה לְמָה סָתַם וְכָתַב דְּכָל כְּלֵי רֵאשׁוֹן צָרִיךְ הַגְּעָלָה כְּסָדֵר הַזֶּה דְּהֵינּוּ בְּמֵים שַׁע"ג הָאֵשׁ דְּהָא אֵיפָא טוּבָא דְּמִשְׁתַּמְּשִׁים בְּכָלִי רֵאשׁוֹן אַחַר שְׁהַעֲבִירוּם מִן הָאֵשׁ וְהָיָה לוֹ לֹמַר דְּבַהֲנָהּוּ סָגִי לְהוּ הַגְּעָלָה בְּרוּתְחִין שְׁהַעֲבִירוּ מִן הָאֵשׁ אֵלָא וְדָאִי מוּכַח קֶצֶת דַּמ"ש ע"ג הָאֵשׁ לָאו דְּנֻקָא דַּהֲהִי דְּאַחַר שְׁהַעֲבִירוּם מִן הָאֵשׁ כִּל זְמַן שְׁהוּא רוּתְחַת חֲשִׁיב שְׁפִיר הַגְּעָלָה מְעַלְיָא לַכ"ר בֵּין אִם נִשְׁתַּמְּשׁוּ כִּן וּבֵין אִם נִשְׁתַּמְּשׁוּ בְּכָלִי רֵאשׁוֹן בְּעוּדוֹ עַל הָאֵשׁ וְקֶצֶת יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּאַף דְּנֻקְטֵי הַפּוֹסְקִים בְּלִשׁוֹן ע"ג הָאֵשׁ לָאו לְעִיפּוּבָא הוּא אֵלָא הַכּוֹנֵה כִּל זְמַן שְׁהַמִּים רוּתְחִין דְּכָל זְמַן שְׁהוּ מְרוּתְחִים כְּעוּמְדִין ע"ג הָאֵשׁ דְּמֹו וְהוּא שְׁהָרָא"ש בַּפ' אֵין מְעַמִּידִין סוּס"י כ"ב כְּתַב (גְּבִי הַגְּעָלַת חֲבִית) וְר"י הָיָה מְצָרִיךְ לְהַגְעִיל כִּל נָסֵר וְנָסֵר לְבַדוֹ שְׁיִכְנִיס כְּלֵי לְתוּף הַיּוֹרָה כְּשִׁהִיא רוּתְחַת עַל הָאֵשׁ וַיִּשְׁפּוּף עַל כִּל נָסֵר וְנָסֵר דְּהַמִּים שְׁבַתוּף אוֹתוֹ כְּלֵי חֲשִׁיב כְּלֵי רֵאשׁוֹן כִּינּוּן שְׁהַעֲבִירוּ מְרוּתְחִים עַכ"ל, וְהַרִיב"ה בְּקִיצוֹר פְּסָקִי שֵׁם כְּתַב, וְאֵין נִרְאָה לְר"י אֵלָא מְשִׁים כְּלֵי לַיּוֹרָה רוּתְחַת וַיִּשְׁפּוּף מְמַנּוּ עַל כִּל דָּף וְדָף עַכ"ל, וְלְמָה לָא דְקָדַק לְכַתּוּב כְּלִשׁוֹן הָרָא"ש בְּשֵׁם ר"י לְתוּף יוֹרָה רוּתְחַת כְּשִׁהִיא עַל הָאֵשׁ וְכָתַב סָתַם לַיּוֹרָה רוּתְחַת אֵלָא וְדָאִי מִשְׁמַע לִיָּה דַּמ"ש כְּשִׁהִיא רוּתְחַת עַל הָאֵשׁ לָאו דְּנֻקָא אֵלָא אַף אַחַר שְׁהַעֲבִירָה מִן הָאֵשׁ כִּל שְׁהִיא מְרוּתְחַת דִּינָה כְּאֵילוּ הִיא עַל הָאֵשׁ: וּמ"ש הָרַב עַה"ש שְׁכֵן דַּעַת הַרְמַב"ם בְּפִיָּה"מ בְּסו"פ דַּם חֲטָאֵת הַנָּה זֶה לְשׁוֹנוֹ שֵׁם (אֲמַאי דְּתַנּוּ הַשְּׁפוּד וְהַאֲסָפְלָה מְגַעִילָן בַּחֲמִין), שְׁפוּד יְדוּעַ וְאֲסָפְלָה הוּא וְכו' וּפְרִירוֹשׁ מְגַעִילָן שְׁיָסִיר הַשְּׁמֻנְיָת שְׁנַבְלָעָה בְּשְׁפוּד שְׁהַנְפֵּשׁ מוֹאֲסַת אוֹתָהּ מְגַזְרַת גְּעָלָה נְפִשִׁי מְעַנֵּן הַזֶּה נִשְׁתַּמְּשׁוּ בְּכָל דְּבָרֵיהֶם גִּיעוּל גִּיעוּלִי עֲכו"ם וּמְגַעִילָן וְזוּלְתָן ר"ל לְהַסִּיר הַהֲגָעָלָה וְסָדֵר הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה (ר"ל הַגְּעָלָה) לְתַת אוֹתָם הַכְּלִים לְתוּף מִים רוּתְחִים כְּשִׁהוּ ע"ג הָאֵשׁ וְשׁוֹפְכִים עֲלֵיהֶן מְאוֹתָם הַמִּים וְשׁוֹטְפֵן בְּמֵים קָרִים עַכ"ל.

וּמִשְׁמַע לִיָּה דַּע"ג הָאֵשׁ דְּנֻקְט הַרְמַב"ם הוּא לְעִיפּוּבָא דְּאִם אֵינָם ע"ג הָאֵשׁ לָא מַהֲנֵי וְהָיָה יָכוֹל לְדַקְדַּק ג"כ מְלִשׁוֹן הַרְמַב"ם בְּחַבּוּרוֹ בַּפ"ח מְהַלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקְּרָבָנוֹת דִּין י"ב וְהַשְּׁפוּד וְהַאֲסָפְלָה מְגַעִילָן בְּמֵים חֲמִים ע"ג הָאֵשׁ עַכ"ל, דְּמִשְׁמַע דְּבַעֲיָנָן דְּנֻקָא מִים ע"ג הָאֵשׁ.

וּלְפִי זֶה גְּלֻמוֹד מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם דְּגַם בְּמִידֵי דְּהִיתְרָא כְּלַע צָרִיךְ שְׁתַּהֲיָה הַהֲגָעָלָה בְּמֵים שַׁע"ג הָאֵשׁ דְּהָא קְדָשִׁים הִיתְרָא כְּלַע מִיקְרֵי דַּמַּה"ט סָגִי בְּהוּ הַגְּעָלָה בְּמִקּוּם לִיבּוֹן שְׁצָרִיךְ בְּשָׂאָר אִיסוּרִין כְּדַאֲמַרִּינּוּ בְּסוּף ע"ז דָּף ע"ו ע"א גְּבִי שְׁפוּדִין וְהַאֲסָפְלוֹת.

וּא"כ לְפִי מַה שְׁמַבִּין הָרַב עַה"ש מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם דְּלְעִיפּוּבָא קְאָמַר דְּבַעֲיָנָן בְּמֵים ע"ג הָאֵשׁ, א"כ שְׁמַעֲיָנָן דְּגַם בְּמִידֵי דְּהִיתְרָא כְּלַע כְּמוֹ בְּחֲמִין לְמִי שְׁפוּבָר כִּן וְכִן מְבָשֵׁר לְחֻלְבַּ כְּשִׁצְרִיךְ לְהַגְעִיל בַּכ"ר צָרִיךְ שְׁתַּהֲיָה דְּנֻקָא בְּרוּתְחִין שַׁע"ג הָאֵשׁ אֵלָא דְּלַעַנ"ד אֵין הַכְּרַח מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ם וְשְׁפִיר נוּכַל לֹמַר דְּכּוֹנְתוֹ שְׁיִהִי מְעַלִּין רְתִיחָה וְכִל שְׁמַעֲלִין רְתִיחָה אַף אַחַר שְׁהַעֲבִירוּ מִן הָאֵשׁ דְּנִים אוֹתָם כְּאֵילוּ הֵן ע"ג הָאֵשׁ וְצ"ע (וְעֵינּוּ לְקַמֵּן בַּד"ה וְעַפ"י

הדברים וכו' עתה וכו' ומשם והלאה): העולה מכל האמור למעלה דכלי שמשמשים בו בכלי ראשון פשהוא על האש אם מועיל לו הגעלה במים רותחין אחר שהעבירו מן האש הוא מחלוקת שהביא הריב"ה ביו"ד סי' קכ"א, ומדברי הרמב"ם וכן מסמ"ק ותה"ד שהביא הרב ערוך השלחן אין הכרח שסוברים דלא מהני אבל בדברי הר"ן בסוף ע"ז שהביא הרב וכן בדברי הר"ן והריטב"א בפירוש פירה שהבאתי אני ההדיוט מפני דסברי דלא מהני הגעלה כזו וכסברת הי"א שהביא הריב"א ומסתברא ליה פנותייהו.

אמנם אין מדבריהם הכרח אלא לגבי איסורא בלע אבל במידי דהיתרא בלע כגון כלי מבשר לחלב פי הכי דמהני ליה הגעלה במקום ליבון הכי נמי י"ל דמהני ליה הגעלה ברותחין אחר שהעבירו מן האש במקום שצריך בשאר איסורין הגעלה במים שע"ג האש וכ"כ הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל בס"א סעיף כ"ה שאחר שכתב שפלים שמשמשו בהם בכלי ראשון כגון קדרות ואלפסין ויורות וכף שמגיס בו הקדרה וכו' צריך להגעיל בכלי ראשון רותח ונקרא כלי ראשון אפילו אחר שהעבירוהו מן האש כמו שנתבאר למעלה (בסעיף י"ד גבי ספינים) ושי"א דכ"ר שמשמש בו אצל האש כן צריך להגעילו סיים דלכתחלה יש להחמיר בשאר איסורין אבל בחמץ אפילו לכתחלה יש לסמוך על סברא ראשונה שהרי י"א דאפילו פלים שמשמש בהם חמץ ע"י האור בלבד מועלת להם הגעלה בכלי ראשון לאחר שהעבירוהו מן האש ואין צריך לומר כשמשמעיל כלי הפלוע מבשר וחלב שלדברי הפל יכול להגעיל בכלי ראשון לאחר שהעבירוהו מן האש אעפ"י שטעם הפשר והחלב נבלעו בו ע"י האור אם לא נבלעו בו בבת אחת אלא בזה אחר זה מטעם שנתבאר למעלה עכ"ל.

והנה מ"ש די"א דאפילו כלי חמץ שמשמש בהם ע"י האור בלבד מועלת להם הגעלה בכ"ר אחר שהעבירוהו מן האש בענייני פעת לא ידעתי מי ומי הסוברים כן דאף דבמחבת פסק מרן דלחמץ סגי בהגעלה ומסתמא היינו הגעלה בכ"ר אחר שהעבירוהו מן האש כמ"ש גבי ספין בסעיף ג' מ"מ י"ל דדוקא במחבת סגי בהכי משום דיש הרבה פוסקים שסוברים דגם לגבי איסורין סגי בהגעלה משום דע"י שנותנים בה שמן לא מיקרי משמשו ע"י האור אבל בכלי שנדאי שמשמשו ע"י האור נהי דיש לומר דמהני ליה הגעלה למ"ד דחמץ היתרא בלע מיקרי ובהיתרא בלע סגי הגעלה במקום ליבון מ"מ מאן לימא לן דגם הגעלה ברותחין שהעבירו מן האור מהני ליה דלמא בעינן מיהא הגעלה ברותחין ע"ג האור דאין סברא להפליג כ"כ בהיתרא בלע דבמקום שצריך באיסורא בלע ליבון ממש יספיק בהיתרא בלע ברותחין שאינם ע"ג האש: ועפ"י הדברים האלה נראה דיש לדחות מה שהביא הרב ערוך השלחן ראיה מדברי הרמב"ם בפיה"מ בפירוש דם חטאת וכתבתי אני ההדיוט שהיה יכול להביא ג"כ מ"ש בס' היד בפ"ח מהלכות מעשה הקרבנות וכו', ונשמע מדבריו דאף במידי דהיתרא בלע הדין כן, וכתבתי ש"ל דלאו דוקא ע"ג האש ממש קאמר וכו' כנז"ל אמנם לפי האמור אין אנו צריכים לזה דאף אם נאמר דכונת הרמב"ם בפירושו ובחבורו דבעינן מים שע"ג האש ממש מ"מ היינו דוקא בשפוד ואספלה דבעלמא בעו ליבון ובקדשים דהיתרא בלע הו סגי להו בהגעלה, ומיהו הגעלה במים שע"ג האש ממש בעינן שתהיה במקום ליבון אבל בדברים המתבשלים והם מידי דהיתרא בלע אין הכי נמי דסגי להו בהגעלה בכלי מרותח אחר שהעבירו מן האור (נחזור לדברי הרב מוהרש"ו) גם מ"ש דכלי שצאסר מבשר

וְחֶלֶב ע"י שְׁנֵבֵלְעוּ בְּשֵׁר וְחֶלֶב ע"י הָאוֹר בְּזֶה אַח"ז לְדַבְרֵי הַפֶּל יְכוּל לְהַגְעִילוֹ בְּרוֹתְחִין שְׁהַעֲבִירֵן מִן הָאֵשׁ לֹא יִדְעָתִי לָמָּה הֲלֵא פְּשִׁיחֵי פֶלַע כְּבָר בְּשֵׁר וְחֶלֶב אִף שְׁבִלְעֵם בְּזֶה אַחֵר זֶה מ"מ הָרִי נֶאֱסַר הַפְּלִי מִחֲמַת פֶּלַע בְּשֵׁר וְחֶלֶב וְהָרִי הוּא פְּלִי שְׁבִלְעֵ אִיסוּר דְּמָה לִי פֶלַע דָּם וְכִינְצָא וּמָה לִי פֶלַע בְּשֵׁר וְחֶלֶב בְּאוֹפֵן שְׁנֵאֶסַר הַפְּלִי וְעַד פֶּאן לֹא פְתַבוּ הַפּוֹסְקִים דְּבְשֵׁר וְחֶלֶב מִיקָרִי הִיתְרָא פֶלַע אֵלָא בְּבֵא לְהַגְעִיל פְּלִי מִבְּשֵׁר לְחֶלֶב אוּ בְּהִנְפִיף אָבֵל אַחֵר שְׁבִלְעֵ מְשֻׁנֵיהֶם וְנֶאֱסַר וּבֵא לְהַכְשִׁירוֹ אִין לוֹ עוֹד דִּין הִיתְרָא פֶלַע וּדְבָרֵיו לַעֲנִי"ד צ"ע, וּמ"מ לַעֲנִין פְּלִי חֲמִיץ וְכוּן פְּלִי מִבְּשֵׁר לְחֶלֶב דְּחֲשִׁיב הִיתְרָא פֶלַע, גְּלִמוּד מְדַבְרֵיו דְּלַחְתְּחֵלָה נְמִי פְּלִי שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכ"ר ע"ג הָאֵשׁ יְכוּל לְהַגְעִילוֹ בְּכָלִי רֵאשׁוֹן אַחֵר שְׁהַעֲבִירוֹ מִן הָאֵשׁ כֹּל זְמַן שֶׁהוּא רוֹתַח אָבֵל פְּלִי שְׁמִשְׁתַּמֵּשִׁין בּוֹ ע"י הָאוֹר וְהִיתְרָא פֶלַע דְּסָגִי לִיהַ בְּהַגְעֵלָה גַּלְע"ד דַּכ"ע מוֹדוֹ דְּבַעֲנֵן הַגְעֵלָה בְּרוֹתְחִין שַׁע"ג הָאֵשׁ בְּדוֹקָא וְעֵינֵן בְּתִשׁוּי הַרְבַּ שׁו"מ מִהַדוּרָא ג' ח"ג ס' קכ"ה וּבְמָה שְׁפַתְבְּתִי ע"ד לְקַמֵּן אוֹת כ"ד.

וּמִצָּאֵתִי לְהַרְבַּ ע"ץ הַחֹדֶשׁ בְּתִשׁוּבָתוֹ שְׁבַס' דְּבָרֵי נְחֻמָּה בְּסִי' כ"ט שְׁפַתְבַּ שְׁפַמְכוּ ב"ד שְׁבַמְקוּם פ' לְהַתִּיר בְּאוֹתוֹ גְּדוּן בְּסוּמְכֵי נִפְשָׁם דְּאִיפֵא מ"ד דְּחֲמִץ קוֹדֵם אִיסוּרוֹ נִקְרָא הִיתְרָא פֶלַע, וְכַתֵּב ע"ז דְּלֹא מְצִינוּ כְּזֹאת רַק גְּבִי לִיבּוֹן לְכָלִי רֵאשׁוֹן, וְגַם ע"ז אִין הַמְּסַקְנָא כֶּן עכ"ל.

וּלְפִי שְׁלֵא הַבְּנָתִי גּוּפֵא דְּעוּבָדָא הִיכִי הֵוָה בְּגִדּוֹנוֹ לֹא יְכַלְתִּי לְהַבִּין ג"כ דְּבָרֵיו הַלְלוּ, אִף שָׁם בְּסִי' ל' בְּתִשׁוּי הַרְבַּ הַמְּחַבֵּר (בְּסוּף הַד"ה רֵאשׁוֹן) רֵאִיתִי שְׁפַתְבַּ וְנ"ל, גַּם מַש"ע לְצַרְף סְבֵרַת הָאוֹמְרִים דְּחֲמִץ נִקְרָא הִיתְרָא פֶלַע וְכ"כ כ"ק בְּשֵׁם הָרֵא"שׁ וְדֹאֵי דְשִׁפִּיר כַּתֵּב כ"ק דְּלֹא מְצִינוּ חִילּוּק זֶה לַעֲנִין הַגְעֵלָה.

וְרֵאִיתִי בְּאו"ה פֶּלֶל ג' ח"ג ס' א שְׁפַתְבַּ בְּהִדְיָא וּבְהַגְעֵלָה אִין חִילּוּק אִי פֶלַע מְאִיסוּרָא וְכוּ' אֵלָא שְׁלִפִי זֶה צַע"ק מ"ש מַח"ז רז"ל (ש"ב הַרְבַּ מוֹהַרש"ז) בְּסִי' תנ"א סַסכ"ה עִי"ש עכ"ל. וְס' או"ה אִין מְצוּי לְרֵאוֹת תַּנָּא הִיכָא קָאֵי אִף מָמָה שְׁהַנְקִשָּׁה לְהַרְבַּ הַנְּ"ל מְדַבְרֵיו עַמ"ש הַרְבַּ מוֹהַרש"ז בְּסַסכ"ה וְהֵן הֵן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הִבְאֵתִי לְמַעֲלָה מוּבָן כִּי הַאו"ה לֹא ס"ל לְחַלֵּק בְּהַגְעֵלָה עֲצָמָה שְׁיָהָא מְקוּם לְהַקְל בְּצַד מָה בְּמִיָּדֵי דְהִיתְרָא פֶלַע בְּמָה שְׁאִין הַדִּין גּוֹתֵן לְהַקְל בְּמִיָּדֵי דְאִיסוּרָא פֶלַע.

וּלְפִי זֶה נֶפֶל פִּתְמָא בְּבִירָא דְאִזְדָּא לָהּ עֵיקַר הַקְּוֵלָא בְּדִין שְׁלִפְנִינוּ שְׁלִדְבְרֵי הַאו"ה אִין לְתַת שׁוּם חִילּוּק בֵּין הַגְעֵלָה לְהַגְעֵלָה וְלַעֲנִין דִּינָא צ"ע, וְדַעְתִּי הַעֲנִיָּה נוֹטָה לְהַתִּיר בְּהִיתְרָא פֶלַע כַּמ"ש לְמַעֲלָה: עֵתָה גְּדַפְס' ס' הַבְּהִיר עֵין יְצַחֵק לְגֵאוֹן עֲוֹנֵינוּ הַגְּאוֹן הַמְּפֹרָסִים מוֹהַרִי"ץ אֶלְחָנֵן שְׁלִיט"א וּבְהִדְיָא מִתְנַתָּא דְתוֹרָה סְפָרָא דְמֵאִרִי טַב דִּי שְׁדָר לֵן מְנִי"ר יַחֲדִי שְׁרִטְט וְכַתֵּב לֵן פְּתִקָא דְשִׁלְמָא רַבָּה וְכַתִּיב בָּהּ לַעֲנִין בְּמִילֵי דְמַר ס' הַתוֹרָה הֵזָה כִּי יֵשׁ בּוֹ דְבָרִים מְחֻדָּשִׁים לְהַלְכָה וְלַמְעֻשָׁה.

שִׁיחְתּוֹ קֵלָה הִיא גּוּפֵא גְזֵרָה לַעֲשׂוֹת רְצוֹן צְדִיק חֲפְצָתִי פְתַחְתִּי אֲנִי לְדוּדֵי וְאֲשָׂא עֵינֵי אֵל עֵין מְשֻׁפֵּט הִיא קוֹדֶשׁ וְה"ן מְעֻשִׂיָּה קוֹדֶשׁ וְאֶרְאֶה מְרֵאוֹת נְגֻהִים בְּכַמָּה עֲנִינֵינִים הַפְּתוּבִים בְּקוֹנְטְרִיסִים שְׁלִי פְּאֲשֶׁר אֶרְשׁוּם אִיה"ש כֹּל דְּבָר וְדָבָר אֵל מְקוּמוֹ יְבֵא בְשִׁלּוּם וְזֶה יִצְאָ רֵאשׁוֹנָה כִּי מְצָאֵתִי אֵת שְׁאֵהָבָה נִפְשִׁי שְׁבַחִיו"ד ס' י"ג כַּתֵּב בְּאוֹת ג' שְׁרַב אֶחָד הַעִיר בְּדַבְרֵי הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת מְעֻשָׁה הַקְּרָבָנוֹת פ"ח הַלְכָה י"ב שְׁפַתְבַּ מְרִיקָה בְּחֲמִין וְכוּ' וְלֹא כַּתֵּב בְּחֲמִין שַׁע"ג הָאֵשׁ וְשׁוּב כַּתֵּב הַשְּׁפוּד וְהֵאֲסִפְלָה מְגַעִילֵן בְּמִים חֲמִין ע"ג הָאֵשׁ

דמשמע דמריקה בַחמין אינו במים של כלי ראשון והטעם משום שהוא היתרא בלע
ושמנה רצה להוכיח דין מחודש בדיני הגעלה היכא דהיתרא בלע (ולפי הנראה רצה
הרב הנ"ל לחדש דבהיתרא בלע סגי בהגעלה בַחמין דכלי שני שו"ר שכן מתבאר ממ"ש
שם באות ז' עי"ש) ומני"ר המתברר כתב דמלבד דמהפוסקים נראה דאינו כן לדינא ועוד
דכן מוכח בזבחים ד' צ"ז ע"א דאמרו ת"ר וכו' וחכ"א מריקה בַחמין מ"ט מידי דהוי
אגייעולי נכרים אלמא דהך בַחמין הוא בהגעלה דכלי מדין וכדין הגעלת פלים דבלעי
איסורא וליישוב מה שדקדק הרב הנ"ל מדברי הרמב"ם כתב דמ"ש בפתחלה מריקה
בַחמין היינו בכ"ר שלא ע"ג האש ומ"ש אח"כ במים חמין שע"ג האש היינו דוקא בשפוד
ואספלה שדינם בעלמא בליבון ובקדשים משום דהיתרא בלע סגי בהגעלה אבל עכ"פ
בעינו שיהיו המים ע"ג האש ובשאר הגעלה במידי דהיתר בלע סגי בכ"ר אחר שהעבירו
מן האש ושהרמב"ם הוכיח כן מדפלגינהו תנא דמתני' בפ' דם חטאת לתרי בבי מריקה
בַחמין וכו' השפוד והאספלה מגעילן ברותחין דמשמע דחלוקים ממריקה בַחמין דתני
ברישא וכתב דגם מ"ש הרמב"ם בפיה"מ מים רותחין פשהו ע"ג האש פונתו דוקא
לשפוד ואספלה שדינם בעלמא בליבון והביא קושית הרב ב"ח בסי' תנ"א ע"ד הטור
הנ"ל (בד"ה ותמיה לי ויישוב כמ"ש בעניותין דבַחמין דיש סוכרים דמיקרי היתרא בלע
דעתו לסמוך אמ"ד דאף שנסתמש בכ"ר ע"ג האש מהני ליה הגעלה בַחמין אחר
שהעבירו מן האש (ולא זכר שר מפל דברי רבני האחרונים שהבאתי למעלה שפכתבו כן
בכמה עניינים אף לא דברי הרב פר"ח בסי' תנ"א שכתב גבי חמץ דכלי שמשתמשים בו
ע"ג האש בכ"ר צריך להכשירו דוקא בַחמין שע"ג האש ועשה את דמו למה שהסכים
הריב"ה ביו"ד פדעת הוי"א שהביא שם ודברי רבינו הפר"ח הם היפה דעת מני"ר פחד
יצחק נר"ו) ומסיק דהעיקר לדינא כהפוסקים דאף היכא דהיתרא בלע בעינו שתהיה
ההגעלה בכלי ראשון רק אם תהיה ההגעלה בכ"ר שאינו ע"ג האש בזה יש לנו לסמוך
על הרמב"ם ולהקל בזה וכמבואר ברמב"ם ובטור אלו תוד"ק יצו והוא שר המסכים
למה שפכתתי אני הדל דבהיתרא בלע אם נשתמש בכלי ראשון ע"ג האש יכול להכשירו
ברותחין אחר שהעבירו מן האש זולת דאם תשמישו ע"י האור שפיוצא בו בשאר
איסורין הנה צריך ליבון ומפני שבלע היתר סגי ליה בהגעלה בזה צריך הגעלה בַחמין
שעל גבי האש דוקא: והנה עם כי לענין דינא נראה ודאי כמ"ש מני"ר פחד יצחק יצ"ו
דבמידי דהיתרא בלע יש לפסוק דסגי בכלי ראשון שאינו ע"ג האש פל זמן שהוא רותח
וכמו שפכתתי בעניותי זאת לפנים.

מ"מ לא אכחד מה שנלע"ד מדברי הרמב"ם בפיה"מ ובחבורו בהלכות מעה"ק הנז"ל
אין שום הכרח לזה פלל דהנה זוגא דרבנן קדישי הרב השואל והרב המשיב יחיו דקו
רבנן במילי דמרנא הרמב"ם דקדוק נאה דתני רישא מריקה בַחמין (ולא תני בה ע"ג
האש) והדר תני מגעילן במים חמין ע"ג האש וסברי מרנן דהיינו מריקה היינו הגעלה
והא בַחמין והא בַחמין שע"ג האש ואהכי מר אמר חדא ומר אמר חדא ופליגי בדעתיה
דרבנא מר אמר מריקה בַחמין היינו בכלי שני ומר אמר אידי ואידי בכ"ר הא בכ"ר שלא
ע"ג האש והא בכ"ר ע"ג האש ובמטותא מנייהו אומר אני לא פדברי זה ולא פדברי זה
והגעלה לא הוזהרה בדברי הרמב"ם לקדשים המתבשלים פלל ומריקה לאו היינו הגעלה
שכן מתבאר לענ"ד מדברי רבינו בפה"מ שם שכתב בלשון זה והכפוס המופלג עד

שְׁמִסֵּיר מֵה שְׁנֹדֶבֶק בְּפִלִים יִקְרָא מְרִיקָה וְתוֹסֶפֶת הַנְּקִיּוֹת יִקְרָא שְׁטִיפָה וְהוּא שְׁיִתֵּן מִים לְתוֹךְ הַפְּלִי וְאֵינוּ מְמַרְק בְּיָדוֹ בְּכָלִי אֶלָּא שְׁמֵשׁ־שְׁפֵשֵׁף וְאָמְרוּ מְרִיקָה בְּחִמְיָן וְשְׁטִיפָה בְּצוֹנוֹן וּמ"ש בְּמְרִיקַת הַכּוֹס וְשְׁטִי הַכּוֹס ר"ל שְׁאֵינוּ חֲיִיב לְהַפְּלִיג עַד שְׁיִסֵּיר כֹּל הַרוֹשֶׁם עַכ"ל הֵנָּה מִתְבָּאָר יָפָה דְּפִעוּלַת הַמְרִיקָה לֹא לְהַפְּלִיט מֵה שְׁפִלוּעַ בְּכָלִי (כְּמַדַּת הַהֲגָעָלָה) כִּי אִם בְּזֹאת לְהַסִּיר מֵה שֶׁהוּא בְּעֵין וְדְבוּק בְּדוֹפְנֵי הַפְּלִי מִבְּפָנָיִם.

וְאֵילוֹ גְּבִי שְׁפוּד וְאַסְפְּלָה דְתֵנּוּ מְגַעִילָן בְּחִמְיָן כְּתִב וְז"ל וּפְרִיּוֹשׁ שְׁיִסֵּיר הַשְּׁמֻנוּנִית שְׁנֹבְלָעָה בְּשְׁפוּד שֶׁהַנְּפֵשׁ מוֹאָסַת אוֹתָהּ מְגֻזְרַת גְּעֻלָּה נְפִשִׁי מְעַנְנָן הֵזָה נִשְׁתַּמְשׁוּ בְּכָל דְבָרֵיהֶם גִּיעוּל גִּיעוּלִי עֲכוּ"ם וּמְגַעִילָן וְזוּלְתָן ר"ל לְהַסִּיר הַהֲגָעָלָה וְסֻדְר הַמְעַשָּׂה הֵזָה לְתַת אוֹתָן הַפְּלִים לְתוֹךְ מִים רוֹחֲחִין כְּשֶׁהֵן ע"ג הָאֵשׁ וְשׁוֹפְכִין עֲלֵיהֶם מְאוֹתָם הַמִּים וְשׁוֹטְפָן בְּמִים קָרִים עַכ"ל בְּחֻזן בְּדְבָרֵי קֹדְשׁוֹ שְׁבַמְרִיקָה כְּתִב שֶׁהִיא לְהַסִּיר מֵה שְׁנֹדֶבֶק בְּפִלִי וּבַהֲגָעָלָה כְּתִב שֶׁהִיא לְהַסִּיר הַשְּׁמֻנוּנִית שְׁנֹבְלָעָה בְּשְׁפוּד וְכוּ' וּמְבָאָר פְּאֶשֶׁר כְּתִבְתִּי שֶׁדַּעַת רַבִּינוּ דְמְרִיקָה לֹא הֵינּוּ הַגְּעֻלָּה שְׁזוֹ לְהַפְּלִיט מֵה שְׁפִלוּעַ וְזוֹ לְהַסִּיר מֵה שֶׁהוּא בְּעֵין וְדְבוּק בְּכָלִי וְהֵינּוּ דְפִלְגִינְהוּ תֵּנָּא בְּתַרִי בְּבִי מְרִיקָה בְּחִמְיָן וְהַשְּׁפוּד וְהַאֲסְפְּלָה מְגַעִילָן דְלֹא רָאִי זֶה כְּרָאִי זֶה וְהָאִי לְחֻזְדִּיָּה וְהָאִי לְחֻזְדִּיָּה וּמַעַתָּה כֵּינּוּן שְׁנֹפֵל הֵסוּד נִהְרַס כֹּל אֶשֶׁר בְּנוֹ שְׁנֵי צְנֻתְרוֹת הַזֶּהָב עֲלִיוֹנִים לְמַעְלָה יִחִיו לְהוֹכִיחַ מִדְבָרֵי הַרְמְב"ם דְבִמְיַדִּי דְהֵיִתְרָא בְּלַע סְגִי בְּחִמְיָן דְכָלִי שְׁנֵי אוֹ בְּחִמְיָן דַּכ"ר אַחַר שֶׁהָעֵבִירוּ מִן הָאֵשׁ דְלָכִי הָאֲמוּר בְּמַחֲכַתָּה ר"ל לִיתְנְהוּ לְהַנִּי מִלִּי דְלֹא מִיְיַרִי הַרְמְב"ם בְּדִין הַגְּעֻלָּה כֹּלָל וְעַם שְׁבַאֲמַת קָשָׁה מְאֹד לְיִישָׁב שִׁיטַת הַרְמְב"ם דְנִרְאָה לִפִּי זֶה דְלִדְיֻדָּה לִיתְנָה לְדִין הַגְּעֻלָּה בְּקֹדְשִׁים וְאֵילוֹ מִדְבָרֵי הַש"ס שֶׁהִבִּיא הַגְּאוֹן הַמְחַבֵּר יצ"ו (דְאָמְרִינוּ בְּד' צ"ו ע"א מ"ט דְאָמְרִי מְרִיקָה בְּחִמְיָן מִיַּדִּי דְהִנּוּ אֲגִיעוּלִי נְכָרִים) מוֹכַח דְבְעֵי הַגְּעֻלָּה בְּקֹדְשִׁים כְּמוֹ בְּגִיעוּלִי עֲכוּ"ם וּפְרִיּוֹשׁ מְרִיקָה הֵינּוּ הַגְּעֻלָּה מ"מ לֹא מִפְּנֵי קוֹשְׁיָא נוֹכַח לְכַחַשׁ הָאֲמַת וְהַנְּגֻלוֹת לְנוּ דְדַעַת הַרְמְב"ם דְמְרִיקָה לֹא הֵינּוּ הַגְּעֻלָּה וְא"כ אִין לְהוֹכִיחַ מִדְבָרֵינוּ לְעַנְנָן הַגְּעֻלָּה בְּהֵיִתְרָא בְּלַע וְכוּ' וְלֹא חֲדָא מְמַה שֶׁחֲדָשׁוּ סוֹפְרִים רַבְּנָן תַּקִּיפִי יצ"ו כְּמַבְאָר (וְעֵינָן בְּמַה שֶׁהִבִּיאַתִּי בְּקוֹנוֹטְרִיס פְּלִלִי הַפּוֹס' ס' ט"ז אוֹת מ"ב): וְהָאֲמַת אֲגִיד כִּי הָאֵף אֲמַנְם לְדִידִי חֻזִי קוֹשְׁטָא דְמִילְתָּא הַכִּי הָנִי לֹא הִרְשַׁתִּי לְעַצְמִי לִיתֵּן לְהַעֲתִיךְ דְבָרִים אֱלוֹ בְּסִפְרֵי כִּי יִדְעַתִּי שְׁפִלוֹת שְׁפִלִי וְעוֹצָם גְּנוּלַת פֶּאָר דוֹרְנוּ יצ"ו וְגַם הִרְבַּה הַשְּׁאוֹל יצ"ו (שְׁבָעֵין יַצְחָק שָׁם) תוֹרְתוֹ מְכַרְזַת עֲלָיו דְגַבְרָא רַבָּה הוּא וּמִי מְלַל שְׁנֵי גְדוּלֵי הַדוֹר שֶׁגוּ בְּרוּאָה חֲלִילָה וְלֹא יְגוּר שְׁמָא יִשְׁרָפוּהוּ בְּהַבֵּל שְׁבִפִּיָּהֶם וְאִם רַק הִיא מִמֵּנִי הָאֲמַנְם אַחַר אֵיזָה יָמִים כְּהֵיוֹתִי נְבוּדָה בְּזֶה הָאִיר ה' אֵת עֵינֵי וְרֵאִיתִי מְרָאוֹת נְגַהִים שְׁתִּים.

א) אַחַד קְדוֹשׁ מְדַבֵּר מֵר נִיְהוּ רַבִּין חֲסִידָא חֲק לְיִשְׂרָאֵל אָבִי הַתְּעוּדָה הַרְבַּ מוֹהַר"ח וְ עַטוּר בְּסִפְרוֹ הַנּוֹרָא פְּרִי צְדִיק לֹו תְּנֹאֵר וְלוֹ הַדָּר שְׁמַעְמִיק בְּעַנְנָן זֶה בְּסִי' קַכָּה (מְד"ה גְּרִיסִינוּ בְּפֶרֶק דַּם חֲטָאֵת) וְשָׁם אַתָּה מוֹצֵא כְּתִב מִפְּנֶרֶשׁ דְּהַרְמְב"ם ס"ל דָּאִין הַגְּעֻלָּה בְּקֹדְשִׁים הַמְתַּבְּשָׁלִי וּמְרִיקָה לֹא הֵינּוּ הַגְּעֻלָּה וּמְלַבַּד שְׁדַקְדָּק כֵּן מִדְבָרֵי רַבִּינוּ בְּפְרִיּוֹשׁ הַמְשֻׁנָּיוֹת כְּדַתְיַבְנָא בְּעַנְיוֹתֵינוּ עוֹד כְּתִב דְּבַחְבוּרוֹ גַּם כֵּן שְׁכַתְּב וְז"ל וְכָלִי מִתְּכַת שְׁנֹתְבָשְׁלָה בּוֹ חֲטָאֵת טַעוֹן מְרִיקָה וְשְׁטִיפָה מְרִיקָה בְּחִמְיָן וְשְׁטִיפָה בְּצוֹנוֹן וְהַמְרִיקָה וְהַשְׁטִיפָה כְּמְרִיקַת הַכּוֹס וְכַשְׁטִיפְתוֹ וְהַשְּׁפוּד וְהַאֲסְפְּלָה מְגַעִילָן בְּמִים חִמְיָן עַל גְּבִי הָאֵשׁ וְאִם"כ מְדִיחָן עַכ"ל הִרְאָה לְדַעַת כִּי הַמְרִיקָה בְּחִמְיָן דְּקָאֲמַר לֹא הֵינּוּ הַגְּעֻלָּה גַּם מִמ"ש עוֹד בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק בְּדִין י"ד וְז"ל יְגַעִיל הַשְּׁפוּד וְהַאֲסְפְּלָה וְיִמְרַק וְיִשְׁטַף הַפְּלִי ע"כ מוֹכַח

להדיא דמריקה לאו היינו הגעלה והדברים פשוטים ונראה להכריח פן ממתני דקתני בתר מריקה ושטיפה השפוד והאספלה מגעילן בתמין ש"מ דמריקה דקתני ברישא לאו היינו הגעלה ותדע עוד דממה שסיים הרמב"ם גבי השפוד והאספלה שכתב ואח"כ מדיחן ותאמתו לה דברינו במה שנתקור לדעת מנ"ל הא מילתא להרמב"ם דבעינו הדחה דהא מתני' לא קתני אלא מגעילן וכו' ואנא אשפחנא והוא דסובר הרמב"ם דמאי דקתני מתניתין השפוד והאספלה מגעילן לא משתמע מלישנא דמתני' דאמת למעוטי השטיפה אלא דמצריך בהו הגעלה במקום מריקה אבל שטיפה במקומה עומדת ולזה פתב דבעי הדחה בתר הגעלה והדחה במקום שטיפה אי נמי שטיפה קרי לה הדחה ותמצא דקאמר תלמודא לסברת רבי מריקה כמריקת הכוס וכו' ולרבנן מריקת הכוס נמי שטיפה היא דקאמר ליה לכתוב שוטף שוטף ותמצא דמריקת הכוס הדחה מיקרית בלשון חז"ל א"כ הרי לה בבירור דשטיפה היא הדחה לזה פתב רמב"ם מדיחן ולמאי דאמתן עלה הרי לסברת הרמב"ם בפירוש המשנה פאילו התנא גילה דעתו דמריקה לאו היינו הגעלה והדברים פשוטים עכ"ל (העמקתי פל דב"ק לפי שספר התורה הנה אין יד הפל ממשמשין בו ליוקר מציאותו ואנפה בזה את הרבים שיאותו לאורו) הנה רואה דפשוט הדבר בעינו דלא הוזהרה הגעלה לקדשים בדברי הרמב"ם ומריקה לאו היינו הגעלה והוא תנא דמסייע לן (וכבר האריך שם ליישב שיטת הרמב"ם שמדברי הש"ס בכמה דוכתי מוכח בהיפך ולפי שפא לו בארנפה קשה עתיקא) ואף שנלע"ד אחרי המחיר וללא דברי רבינו שבפיה"מ לא הנה לנו הכרח שפן דעתו מדבריו שפחבורו דהנה אפשר לפרש בדבריו שבס' היד פאחד משני הדרכים שפברו להם שני גדולי דורנו הנז"ל יצ"ו מ"מ דבריו שפפירושו מכריחנו לפרש שגם בדבריו שבס' היד זאת היא פננתו בלי ספק.

(ב) גם אשו"ר נלנה עמו בהבנה זו בדברי הרמב"ם רב מופלא וגדול גאון בדורו בס' קרן אורה בחי' למס' זבחים אמתני' בדרף צ"ה אהד שפבשל בו וכו' אהד קדשים וכו' פתב ונ"ל הצריך לענייננו ובאמת נראה עוד מלשון הרמב"ם דמריקה בתמין אינה אלא פכיוס להעביר השמנונית בעין כמבואר בדבריו בפ"ה המשנה ובחבורו מריקה בתמין ושטיפה בצונן מריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס ומריקת הכוס היינו פכיוס בעלמא ודוקא שפוד ואספלה הוא דטעונין הגעלה אבל פלי הבישול אין טעונין הגעלה להוציא פליטתן ומה שנותן חמין למרקן לא הגעלה היא להוציא הפלוע בפנים וכמבואר בדברי התוס' פלוגתא דר"ת ורשב"ם בזה ויתבאר עוד בזה בלישנא דמתני' לקמן והאריך קצת לבאר מה שקשה לשיטת הרמב"ם (עי"ש בד"ה והשתא) ובד' נ"ו ע"ב מדפי הספר וע"ג בסוף ד"ה ועיין הזכיר שיטת הרמב"ם הלזו עי"ש ויש לפקפק במה שפנראה מדבריו שמוכח שדעת הרמב"ם דמריקה לא הגעלה היא ממה שכתב דמריקה כמריקת הכוס ומריקת הכוס היינו פכיוס בעלמא ולפי הנראה אין מזה הוכחה שפרי זו משנה שלמה היא מריקה כמריקת הכוס ובכל זאת משמע להו לשאר רבנותא דמריקה היינו הגעלה ממש ומה שיפרשו הם בלשון המשנה נפרש אנחנו לשון הרמב"ם.

ולמה הוצרך לזה הלא דברי הרמב"ם בפירושו קרוי בחיל דמריקה לאו היינו הגעלה אלא להסיר השמנונית שפדונפני הפלי ואין נראה מלשוננו שרואה להכריח שיטת הרמב"ם מלשון התנא מריקה כמריקת הכוס ואיך שתהנה פננתו עכ"פ למדנו מדבריו דמבין שיטת הרמב"ם דמריקה לאו היינו הגעלה ועפ"י שני עדים נאמנים אדירי התורה

יקום דְּבַר שְׂזוּז הַיָּא פְּנֹת הַרְמָב"ם בְּלִי סָפֵק וְאִנְכִי חֲזוֹן הַרְבַּתִּי לְהַרְבֵּי נְהַר שְׁלוֹם בְּסִי
תַנ"ב אוֹת ד' שְׁיִיחָס לְהַרְמָב"ן דְּקָאֵי בְּשִׂיטַת הַרְמָב"ם דְּמַרְיָקָה לְאוּ הֵינְנוּ הַגְעָלָה וְהוּא
שְׁהַרְשָׁב"א בְּתַשׁוּ' סִי תַק"ג כְּתַב בְּשֵׁם הַרְמָב"ן דְּהַגְעָלָה אֵינָה מוֹעֵלֶת בְּשַׁאֲרַ מְשַׁקִּין אֲלָא
בְּמִים וְשֶׁהִבִּיא רְאֵיָה מְדַדְרָשִׁינוּ בַת"כ בְּמִים וְלֹא בִינִין וְלֹא בְּמִזוּג וְהַרְשָׁב"א הַשִּׁיב ע"ז
דְּאֲדַרְבָּא מְשׁוּם רְאֵיָה דְּמַהֲנֵי הַגְעָלָה בְּשַׁאֲרַ מְשַׁקִּין וְהוּא מְדַאֲמְרִינוּן בְּפִרְקַ דְּסַטְאֵת ד' ד'
צ"ו ע"ב וְתַרוּמָה לֹא בְּעֵינָא מְרִיקָה וְכו' וְאָמַר רַבָּא לֹא נִצְרָכָה אֲלָא לְדַאֲמַר מֶר בְּמִים וְלֹא
בִינִין הָא אֲפִילוּ בִינִין וּפִירַש"י דְּלֹא קִפְדִּינוּן אֲלָא לְהַגְעִיל אִיסוּר הַנְּבִלַע בּוּ אֲלֵמָא גַּם יִין
נְמִי מְפִלִיט וְנִלְאוּ פֶל חֲכָמֵי לֵב לִיִּישָׁב שִׂיטַת הַרְמָב"ן מַה יַעֲנֶה לְתַלְמוּד עָרוּף הַנָּ"ל וְאָמַר
הַרְבֵּי דְּהַרְמָב"ן ס"ל פְּשִׂיטַת הַרְמָב"ם דְּמַרְיָקָה לְאוּ הֵינְנוּ הַגְעָלָה אֲלָא לְהַסִּיר הַשְּׂמֻנוּת
הַדְּבוּק בְּכָלִי וּבְהָא הוּא דְּגִזְרַת הַכְּתוּב דְּבִקְדָשִׁים לֹא מְהַנִּי וּבְתַרוּמָה מְהַנִּי אֲבָל הַגְעָלָה
שְׁהִיא לְהַפְלִיט הָאִיסוּר הַבְּלוּעַ גַּם בְּתַרוּמָה וּבְכָל דְּבַר לֹא מְהַנִּי אֲלָא מִים לְפִי שְׁאִין שַׁאֲרַ
מְשַׁקִּין מְפִלִיטִין אֲלָא מִים אַתּוּד"ק וּדְפַח"ח וְאָף שְׁהַרְשָׁב"א בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה כְּתַב שְׂדוּן
לְפָנֵי הַרְמָב"ן וְשַׁאֲלוּ וְהַשִּׁיבוּ וְעַל קְוִשְׁיָא זֹו לֹא כְּתַב שְׁהַשִּׁיב לוּ שׁוּם דְּבַר צ"ל דַּמ"ש
שְׂדוּן לְפָנֵינוּ הוּא רַק עַל מ"ש הַרְמָב"ן שְׁהַמִּים מְפִלִיטִין וְלֹא מְבַלִּיעִין אֲבָל מַה שְׁהַקְשָׁה
עַמ"ש דְּשַׁאֲרַ מְשַׁקִּין אִין מְפִלִיטִין מַהֲש"ס דְּפִרְקַ ד"ח זֶה לֹא הִיָּה בְּפָנֵינוּ וְכֵן מְתַבָּאָר
לְמַדְקָדֵק בְּלִשׁוֹן הַתַּשׁוּ' עִי"ש וּלְפִי דְּרַכְּנֵנוּ לְמַדְנֵנוּ דְּגַם הַרְבֵּי נְהַר שְׁלוֹם מְסַפִּים הוּלָךְ שְׂדַעַת
הַרְמָב"ם דְּמַרְיָקָה לְאוּ הֵינְנוּ הַגְעָלָה וְכַדְעַת הַרְבַּנְיָם פִּר"ת וְקָרַן אוֹרָה הַנּוּ"ל (אַחַר זְמַן
הַרְאֵנִי חֲתָנִי דִּידֵי הַחֲבִיב לְנִצְחַת הִי"ו דְּבַרִּי הַרְבֵּי שֵׁם עוֹלָם הוּא פִּירוּשׁ לְאַחַד מְרַבְנֵי דוֹרְנוּ
עַל סָפֵר וַיִּקְרָא וְכו' ד"ן ע"א תַּמָּה עַמ"ש רַש"י בְּזַבְחִים צ"ז ע"א עַמ"ש בְּש"ס א"כ
לִיכְתוּב קָרָא אוּ מֶרַק אוּ שְׁטַף שְׁטַף מֵאֵי וּמֶרַק וְשְׁטַף וְכו' שְׁפִירַש"י דְּלִכְּהָ שְׁיָנָה
בְּלִשׁוֹן שְׁזַה מְבַחוּץ וְזֶה מְבַפְּנִים דְּנִרְאָה וְדַאי דְּגָרַס רַש"י מְרִיקָה בְּחֻמִּין כְּגִירְסַת הַרְמָב"ם
בְּמַתְנֵי אֲבָל תִּימָא בְּשַׁלְמָא הַרְמָב"ם מְפָרַשׁ בְּפִיָּה מְפִירוּשׁ אַחַר בְּמַרְיָקָה וְשְׁטִיפָה עִי"ש
אֲבָל רַש"י דַּס"ל דְּמַרְיָקָה הֵינְנוּ הַגְעָלָה מַה עֲנִין מְבַחוּץ וּמְבַפְּנִים לְכָאן עַכ"ל דְּמַתְבָּאָר
דְּגַם הוּא הִבִּין מְדַבְרֵי הַרְמָב"ם דְּמַרְיָקָה לְאוּ הֵינְנוּ הַגְעָלָה וְכַדְבְרֵי הַרְבַּנְיָה הַנּוּ"ל) הֵן אֲמַת
רְאִיתִי אַחַד קְדוּשׁ מְדַבֵּר מְנִי"ר הַרְבֵּי כְּתַב סוֹפֵר בַּחֲא"ח סוּס"י פ"ז שְׁהִבִּין בְּדַעַת הַרְמָב"ם
דְּמַרְיָקָה בְּחֻמִּין הֵינְנוּ הַגְעָלָה דְּמַר קַעֲסִיק שֵׁם בְּשִׂיטַת הַרִי"ו שְׁבַשְׁ"ף סִי ס"ח ס"ק ל"ג
דְּכָלִי נְחֻוֹשֶׁת אֵינּוּ בּוֹלַע ע"י עִירוּי שְׁהַרְבֵּי שְׁ"ף דְּחָה שְׁיִטָּה זֹו וְהוּא הָאָרִיף לְקִיָּים שִׂיטַת
הַרִי"ו וְהִבִּיא שְׁגַם הַרְשָׁב"א בַּתַּה"ב הָאָרִיף בֵּית ד' ש"א מְבִיא שְׁהִיא שִׂיטַת הַרְבֵּי הָעֵיטוּר
וְשַׁחֲוֹלֵק עָלָיו וְאַחַר כֹּל זֶה כְּתַב דַּע"כ דְּגַם הַרְמָב"ם ס"ל דְּלֹא כַּהַרִי"ו דְּהָא בְּבִרְיָתָא דַּת"כ
אִיתָא דְּגַם כְּלִי שְׁעִירָה בְּתוֹכּוּ בְּעֵי מְרִיקָה וְשְׁטִיפָה וְהַרְמָב"ם פִּסְק מְרִיקָה בְּחֻמִּין שְׁכֹן
הִיָּתָה גִּירְסַתּוּ כַּמ"ש הַתּוּי"ט וְכִינּוּן דְּקִי"ל מְרִיקָה בְּחֻמִּין מְמִילָא מוֹכַח מְקַרָא דְּכָלִי נְחֻוֹשֶׁת
בּוֹלַע ע"י חֻמִּין כְּפִי הַבְּרִיָּתָא דַּת"כ הַנָּ"ל אֵלוּ תוּד"ק הַרִי דְּמְשַׁמַּע לִיהַ דַּמ"ש הַרְמָב"ם
מְרִיקָה בְּחֻמִּין הֵינְנוּ הַגְעָלָה אֲמַנְם לַעֲנ"ד בַּמַּחֲכַתָּה רַכְּתַב כֹּן לְפִי שְׁנַעְעֵלְמוּ מְמַנּוּ לְפִי
שְׁעָה דְּבַרִּי הַרְמָב"ם בְּפִיָּה מְדַמְתַּבָּאָר דְּמַרְיָקָה לְאוּ הֵינְנוּ הַגְעָלָה וְאִין הַכְּרַח דְּהַרְמָב"ם
לִית לִיהַ שִׂיטַת הַרִי"ו וְנִהְפֹּנוּ הוּא דְּאֲדַרְבָּא אִיפָא לְמִימַר לְאִידֵךְ גִּיסָא דְּמְשׁוּם דְּהַרְמָב"ם
פְּשִׁיטָא לִיהַ כְּשִׂיטַת הַרִי"ו דְּכָלִי נְחֻוֹשֶׁת אֵינּוּ בּוֹלַע ע"י עִירוּי וְכִינּוּן שְׁרָאָה הַבְּרִיָּתָא דַּת"כ
דְּמַצְרִיכָה מְרִיקָה לְכָלִי שְׁנַשְׁתַּמְשׁוּ בְּעִירוּי הַנּוֹצְרֵךְ לֹמַר דְּמַרְיָקָה לְאוּ הֵינְנוּ הַגְעָלָה וְעַם
שְׁאִין לְנוּ הַכְּרַח לֹמַר כֹּן מ"מ גַּם לֹמַר שְׁהַרְמָב"ם ע"כ לִית לִיהַ כְּשִׂיטַת הַרִי"ו אִין לְנוּ

הכרח פאמור: הדרן למאי דאמאן עלה דנראה אמת ויציב דהרמב"ם מפרש דמריקה
בחמין לאו היינו הגעלה להפליט הפלע שבכלי אלא להסיר השמנונית שעל דופני הכלי
וכיון שפן הדבר ברור דאין מקום להכריח מדברי הרמב"ם דהגעלה מועלת בכלי ראשון
שאינו על האש במידי דהיתרא פלע אם תשמישו של פלי היתה ע"ג האש כדמשמע ליה
למאור עינינו עין יצחק שליט"א אמנם הדין אמת פן בכלי חמץ ובכלים מבשר לחלב
וכמו שפתבתי למעלה בשם פמה רבנים וכבר פתבתי שדעת מרן בש"ע נוטה דאף
באיסורא פלע מר סבר פסבא קמיתא שהביא הריב"ה בסי' קכ"א דאף בכלי ראשון
שמשתמשים בו ע"ג האש סגי ליה הגעלה בכלי ראשון אחר שהעבירו מע"ג האש ובזה
נדאי יש להחמיר פיון שמפונרש בדברי הרמב"ם ונהריטב"א ונהר"ן פן ולדברי הרב ערף
השלחן פן היא דעת פמה מרבנותא כנו"ל (בד"ה אמנם אחר) אבל בהיתרא פלע נדאי
אין להחמיר בזה: וראיתי אחר איזה ימים להרב שער המלך בפ"ה מהלכות חמץ דין כ"ג
שהקשה דברי הרמב"ם אהדדי בדין פלי אבנים דבהלכות חמץ פסק דטעונו הגעלה ואילו
בהלכות מעה"ק פ"ח דין ט"ו פסק דכלי אבנים וכו' אין טעונים מריקה ושטיפה אלא
הדחה בלבד ודין זה הוא מהתוספתא וממנה למד הר"ר יצחק שהביא הריב"ה בסי' תנ"א
דכלי אבן אין טעונו הגעלה והחולקים עליו פתבו דמשבשפתא היא וצ"ל טעונים מריקה
ושטיפה ומאחר שהרמב"ם פסק בהלכות מעה"ק ה"ל פהתוספתא פמות שהיא איך פסק
בהל' חמץ דכלי אבנים צריכים הגעלה וכתב דצ"ל דס"ל להרמב"ם כמ"ש הסמ"ג
בהלכות חמץ לאוין ע"ח וז"ל והא דתניא בתוספתא דזבחים פלי אבנים וכו' אינם טעונים
וכו' אלא מדיחן ההוא מדיחן הוי פירושו כמו מגעילן פלומר מדיחן במים רותחין וה"פ
אין טעונים מריקה ושטיפה האמורה דהיינו מריקה בחמין ושטיפה בצונן אלא די בהדחה
בלבד וכו' ע"ש ומ"מ פל פי האי הו"ל לרבינו לפרש ועדין צ"ע עכ"ל ועם שאיני פדאי
להשיב על דבריו אומר אני בהורמוניתה דמר אין זה מן הישוב בדברי הרמב"ם אפ"ל על
צד הדוחק דהא נדאי לא נכחד דמשמעות מדיחן אינו אלא הדחה בעלמא ולא הגעלה
ורבינו הסמ"ג לא הרהיב בנפשו לפרש פן דברי התוס' אלא לפי שראה ששנינו שם
למעלה מבבא זו ר' שמעון אומר קדשים קלים אין טעונין מריקה ושטיפה אלא מדיחן
מפני שנותן טעם ומדקתני שנותן טעם יש ללמוד דההוא מדיחן היינו מגעילן ועוד פשיטא
דקדשים קלים לאחר שהם נותר בכלי נחנשת טעונים הגעלה וכו' וכן פירושו אין טעונים
דין מריקה ושטי' האמור במקרא וכו' אלא מדיחן בחמין וכו' וסיים ואמר ומה שאינו
בתוספתא מפני שנותן טעם גבי פלי אבנים זהו מפני שהוא פכר לענין קדשים קלים וכן
מצינו בתוספתא פ' אחרון דע"ז ששונה שם מדיחן במקום מגעילן הלוקח פלים מנכרים
פוסות וכו' מדיחן בצונן יורות וכו' מדיחן בחמין שפוד ואסקלה מלבנן עכ"ל הרי מתבאר
מדב"ק דאי לאו ההכרח דלישנא דנותן טעם לא הנה לן לפרושי הדחה אלא כפשוטו ולאו
היינו הגעלה ואף דגבי פלי אבנים לא תני שנותן טעם היינו משום דסמך תנא אדסמיה
ליה לעיל דתני שנותן טעם וחשיב ליה פאילו גם בבבא דכלי אבנים תני שנותן טעם
שאז צריף לפרש דמ"ש מדיחן ר"ל מגעילן וגם בתוספתא דע"ז דתני מדיחן ור"ל מגעילן
הא מיהא תני תנא מדיחן בחמין ומדסמיה ליה מלפניו ומלאחריו מוכח דהאי מדיחן בחמין
היינו הגעלה אבל בעלמא בלתי שום הוכחה והכרח אין לנו להוציא הלשון מפשוטו וסתם
מדיחן לאו היינו מגעילן אלא הדחה בעלמא אמור מעתה בלשון רבינו שבהל' מעה"ק

דְּנֻקֵּי בְּדִין ט"ו כְּלֵי אֲבָנִים וְכו' אֵינָן טְעוּנֵינּוּ מְרִיקָה וְשִׁטְיָה אֲלֵא הַדְּחָה בְּלִבְד וְאֵין לָנוּ הוֹכְחָה בְּדִבְרֵי לֹא בְּגוּף דִּין זֶה (דְּלֵא נְסִיב דְּשִׁנוּתָן טַעַם) וְלֹא בְּסִמּוּף לֹו מִלְּפָנָיו דְּהַדְּחָה ר"ל הַגְּעָלָה וְאֲדַרְבָּא לֵאדִידָה גִּיסָא יֵשׁ לְדַקְדָּק דְּהַדְּחָה זֹו לֹאוּ הֵינּוּ הַגְּעָלָה שְׁהָרֵי בְּדִין י"ב וְדִין י"ד בְּדִבְרֵים שְׁצָרִיכִים הַגְּעָלָה פְּתַב מִפְּנֵי מַגְעִילָן וְאִם הַדְּחָה זֹו שְׁבָדִין ט"ו הֵינּוּ הַגְּעָלָה לְמָה לֹא פְּתַב פֶּן כְּמוֹ בְּדִין הַסְּמוּף לֹו וְעַם שִׁי"ל דְּנֻקֵּי לִישְׁנָא תַּנָּא דְּמַתְנִי בְּדִין י"ב וְלִישְׁנָא דְּתוֹסְפָתָא בְּדִין ט"ו מ"מ הִיא גּוּפָא קִשְׂיָא דְּאָף דְּבַעְלָמָא פֶּן דְּרָף הֶרְמֵב"ם דְּנֻקֵּי כְּלֵי הַש"ס וּמְאִי דְּנִפְרַשׁ בְּלִשׁוֹן הַש"ס נִפְרַשׁ בְּדִבְרֵי (עֵינֵין מַה שְׁרִשְׁמַתִּי בְּזֶה בְּקוֹנְטְרִיס כְּלֵי הַפּוֹסְקִים רִישׁ סִי ה') מ"מ הָרֵי הוֹכְחֵנוּ מִדְּבָרֵי הַסְּמ"ג דְּהַתַּנָּא גּוּפִיהָ לֹא הָוָה תְּנִי מְדִיחָן בְּמָקוֹם מַגְעִילָן אִי לֹאוּ דְּתַנִּי שְׁנוּתָן טַעַם דְּמוּכַח מִתּוֹכּוּ דְּמְדִיחָן הֵינּוּ מַגְעִילָן וְא"כ כְּכֹל כִּי הֵאֵי גּוֹנוֹנָא נִלְע"ד דְּאֵין לֹו לְהֶרְמֵב"ם לְתַפּוּס לִשׁוֹן הַשְּׁנֵי בְּבְרִיתָא אֲלֵא א"כ יִהְיִי דְּבָרֵי ג"כ בְּסִיגְנוֹן דְּבָרֵי הַתַּנָּא שְׂאֵז נּוֹכַל לֹוּמֵר דְּמַה שְׁנִפְרַשׁ בְּדִבְרֵי הַתַּנָּא נִפְרַשׁ בְּדִבְרֵי וְא"כ לְמָה פְּתַב הֶרְמֵב"ם אֲלֵא מְדִיחָן בְּלִבְד וְעַכ"פ וְדִאי דְּאֵין לָנוּ שׁוּם הֶכְרַח לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי שְׁלֵא כְּמִשְׁמַעוֹת הַלִּשׁוֹן אֲלֵא נִפְרַשׁ מְדִיחָן הֵינּוּ הַדְּחָה בְּעֵלְמָא וּפְשִׁטָא דְּאֵין לָנוּ לַעֲשׂוֹת תְּדַע מִן הַקּוֹשְׂיָא וְהַדְּרָא קוֹשְׂיָא לְדוֹקְחָא: אֲמַנְם עַפ"י מַה שְׁפַתְבְּנוּ לְמַעַלָּה דְּמוּכַח מִדְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם דְּאֵין דִּין הַגְּעָלָה לְכֹלִים שְׁמִשְׁתַּמְשִׁים בְּהֵם בְּקִדְשִׁים וּמְרִיקָה בְּחַמִּין לֹאוּ הֵינּוּ הַגְּעָלָה לְהַפְלִיט אֲלֵא הַדְּחָה לְהוֹצִיא הַשְּׁמִנוּתִית הַדְּבוּק בְּדוֹפְנֵי הַכְּלֵי וְכְמוֹ שֶׁכ"כ הֶרְבֵּנִים פְּרִי תוֹאֵר וְקָרֵן אוֹרָה וְנָהָר שְׁלוֹם הַנּוֹז"ל יֵשׁ לִישׁוֹב דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם וְאֵין נִסְתָּר מִתַּחַתּוֹ, דַּמ"ש בְּהַלְכוֹת מַעַה"ק דְּכֵלֵי אֲבָנִים מְדִיחָן הֵינּוּ וְדִאי הַדְּחָה בְּעֵלְמָא (בְּחַמִּין אוּ בְּצוּנוֹן) לֹא לְהַפְלִיט הַבְּלוּעַ כִּי אִם לְהַסִּיר הַדְּבוּק בְּכֵלֵי שְׁפֵן מִפְּרֵשׁ הֶרְמֵב"ם לִשׁוֹן הַתּוֹסְפָתָא וְלֹא ס"ל כְּפִירוּשׁ הַסְּמ"ג וְס"ל דְּגִזְרַת הַפְּתוּבָה הִיא שְׁלֵא הַצְּרִיף בְּכֵלֵי אֲבָנִים מְרִיקָה וְשִׁטְיָה כְּבִשְׂאָר כְּלִים וְלָכֵן סָגִי לְהוּ בְּהַדְּחָה בְּלִבְד אֲבָל בְּשְׂאָר אִיסוּרֵין שְׁצָרִיף לְהַגְעִיל הַכְּלֵי כְּדִי לְהוֹצִיא הַבְּלוּעַ שְׁבַתּוֹכוּ אֵין חִילּוּק בֵּין שְׂאָר כְּלִים לְכֵלֵי אֲבָנִים וְכו' דְּכֵינּוּן שֶׁהוּא לְהַפְלִיט אֶת הַבְּלוּעַ בְּתוֹכוּ צְרִיף הַגְּעָלָה וְאֵינוּ עֵנִין לְשַׁל קְדָשִׁים שְׁלֵא הַקְּפִידָה תּוֹרָה בְּהֵם לְהַפְלִיט הַנְּבָלָע כְּנִלְע"ד נִכּוֹן בְּיִשׁוּב דְּבָרֵי רַבִּינוּ בְּזֶה וְנ"ל בְּרוּר דְּהֶרֶב שַׁע"מ לֹא הוֹקְשָׁה לֹו דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם אֲהַדְּדִי אֲלֵא מְפִי שְׁסָבוּר בְּדַעְתּוֹ דְּמְרִיקָה בְּקִדְשִׁים הֵינּוּ הַגְּעָלָה לְהַפְלִיט הַבְּלוּעַ וְנִעְלַם מִפְּנֵי דְּבָרֵי הֶרֶב פַּר"ת הַנּוֹז"ל שְׂאֵם הִנֵּה רֹאֵה דְּבָרֵי וּפִירוּשׁוֹ בְּדַעַת הֶרְמֵב"ם וְהוּא מְוַכְרַח מְדִבְרֵי שְׁבַפִּיהָ מ' הַנּוֹז"ל לֹא הָוָה קַל"מ וְהַדְּבָרִים בְּרוּרִים בַּס"ד: וְאֵנִי אֲמַרְתִּי בְּחַפְשִׁי בַּסִּי"ש"ן לְרֹאוֹת הַיְעָמְדוּ דְּבָרֵי כִי יִדְעַתִּי עוֹצֵם גְּדוּלַת הֶרֶב שַׁע"מ חֲרִיף וּמְפֹלְפֵל בְּקִי בְּכֹל חֲדָרֵי וְלֹא שְׁקֵט לְבִי עַד שְׁמַצְאֵתִי אֶת שְׂאֵהָבָה נִפְשִׁי גְּאוֹן עֵזִינוּ נְצִי"ב מַל"ךְ שִׁיחַל"א בְּסִפְרוֹ הַנּוֹרָא הָעַמֵּק שְׂאֵלָה שְׁכַתְבַּ מִּמֶּשׁ כְּכֹל אֲשֶׁר פְּתַבְתִּי אֲנִכִי הַדְּלֵהֵן בְּדַעַת רַבִּינוּ הֶרְמֵב"ם דְּסוּבֵר דְּמְרִיקָה לֹאוּ הֵינּוּ הַגְּעָלָה וְהוֹסִיף מְנִי"ר שְׁפֵן הִיא דַּעַת הַגְּאוּנִים בְּפִירוּשׁ מְרִיקָה, וְהֵן בְּמַה שְׁכַתְבְּתִי בְּיִשׁוּב דְּבָרֵי הֶרְמֵב"ם עַפ"י הַנְּחָה זֹו וְהוּא שְׁבַפ' מְטוֹת בְּשְׂאֵילְתָא קַל"ז ס"ק י"ט (בַּד"ה וְהִנֵּה נִחְלָקוּ) פְּתַב וְז"ל וְהִנֵּה נִחְלָקוּ גְּאוּנֵי קְדָמָי בְּהַכְּשֵׁר כְּלֵי אֲבָנִים בַּה"ג פְּתַב וּבּוֹרְמֵי דְּגִלְגְלֵי וְכו' וּמְפִלִיט לָהּ כְּכֵלֵי מִתְכוֹת וְאֵע"ג דְּמַתְבָּרָא וּמַצְבָּתָא לֹא דְּמִיָּא כְּלָל לְכֵלֵי חֲרָשׁ אֲלֵא לְכֵלֵי מִתְכוֹת וְכֵן פְּתַב הָרִי"ף בַּפ' כ"ש דְּמִאֵנִי דְּבוּרְמֵי דְּגִלְגְלֵי טְעוּן הַגְּעָלָה כְּכֵלֵי מִתְכוֹת וְכ"כ הֶרְמֵב"ם הַלְכוֹת חֲמִץ פ"ה דִּין כ"ג וּבְשֵׁם רַב הֵאֵי גְּאוֹן כ' דְּכֵלֵי אֲבָנִים לֹא מְהַנִּי לְהוּ הַגְּעָלָה כְּלָל וְנִהְרִי הֵם בְּכֹלֵי כְּלֵי חֲרָשׁ שְׂאֵינוּ יוֹצֵא מִיַּד דְּוּפִי

לעולם וכ"כ המכריע סי' ס"ב בשם רב שר שלום גאון ור"י בן מלכי צדק אבל יש עכ"ז קושיא תמורה מתוספתא דנבחים פלי אבנים אינו טעון מו"ש אלא מדיחון.

והמכריע חילק בין אבני שיש שדרה העולם לעשות מהן פלים ומלאכתו נאה ונדקה שהם חשובים ומקבלים טומאה בין שאר אבנים שאין דרה העולם לעשות מהן פלים וזה החילוק לא נמצא בשום פוסק וזולתו וגם לא מסתבר לחלק לענין בליעה בהכי כמו לענין טומאה והמרדכי פ' כ"ש סי' תקפ"ה כ' דהוא מדיחון שבתוספתא היינו מגעילין וכבר כ' הגר"א או"ח בסי' תנ"א ס"ק ל"ג שהוא דוחק וגם לא אתי אלא למ"ד מו"ש בצונן ובאמת כ' בשלטי הגבורים שם בשם הר"י מסיפונט דכלי אבנים אינו טעון אלא ושטיפה וכ"כ המכריע שם בשם רש"י בס' הפרדס ה' פסח.

וכ"ה בפיוט דשה"ג ובורמי דגללא שריין בהדחה אבל עלינו ליישב דעת הגאונים ו"ל שפיהם אנו חיים וגם פי הרמב"ם ו"ל הביא בה' מעה"ק תוספתא זו כצורתה ומכ"מ ס"ל דבעי' הגעלה כמש"כ אלא האמת יורה דרה הראשונים ו"ל דס"ל דקדשים לא בעי הגעלה לפלוט הבלוע בם אלא להסיר הנדבך בדופןי הפלי פשיטת הרמב"ם ו"ל וזה מיקרי בלוע בגמרא משו"ה פלי אבנים דשיע לא בעי מריקה כ"כ להסיר הנדבך בדופןי וסגי בהדחה בעלמא.

זולת כל"ח ובחטאת שפירשה תורה דדומה לשאר איסורין דבעינן פליטה ומשו"ה ישבר משום שאינו יוצא מדי דנפיו לעולם אבל בשאר קדשים או פלי אבנים אפי' בחטאת סגי בהדחה משא"כ בשאר איסורין דבעינן להוציא הבלוע בדופן ממש אפי' שיעי בליעי שפיר.

מש"ה אפשר דדמין לכלי מתכות או לכלי חרס וכל דברי הראשונים קיימים ונהירים עכ"ל הטור ותאזרני שמחה כמוצא שלל רב שפיונתי לדעת עליון יצ"ו ומעתה סמוך לפי לא אירא להחליט שפן היא באמת שיטת הרמב"ם ונלוו עמו הגאונים הנז"ל כמ"ש מני"ר יצ"ו: ואידי דחביבותיה דמני"ר שיחל"א גבן אמרתי אבא אעי"ר עד"ק במ"ש ע"ד המרדכי שכתב הגר"א שהוא דוחק וגם כתב דלא אתי אלא למ"ד מריקה ושטיפה בצונן הנה ביאורי הגר"א לא"ח אין מצוי אצלי.

ולפי הנראה נעלם מעיני דמר דברי הסמ"ג שרמז הרב המרדכי והם בהלכות חמץ לאוין ע"ח הנז"ל דלפי מה שבאר אינו דוחק לפרש פן בלשון התוספתא פיו דתני בבבא הסמוכה שנותן טעם ודאי דמדיחון היינו הגעלה (לפי שיטתו שהצריך הפתוב הגעלה משום הבלוע מקדשים כבשאר איסורין) ומפורש בסמ"ג שם דפירוש זה (דמדיחון היינו הגעלה) הוא בין למ"ד מריקה ושטיפה בצונן בין למ"ד מריקה בחמין ושטיפה בצונן שכ"כ, וז"ל וכן הפירוש אין טעונין דין מריקה ושטיפה האמור בתורה שזהו מריקה בחמין ושטיפה בצונן לדברי חכמים ולדברי רבי מריקה בצונן ושטיפה בצונן אלא די במריקה בחמין עכ"ל, הרי מפורש יוצא מפה קדשו דפי' זה לא למ"ד מו"ש בצונן בלבד הוא אלא גם לרבנן דמריקה בחמין ושטיפה בצונן הוא, ופשוט שגם פונת הרב המרדכי היא פן וכמ"ש שכ"כ הסמ"ג, ומה שהביא בשם השה"ג שכתב בשם ר' יצחק דכלי אבן אינו טעון אלא ושטיפה, לא ידעתי מה מצא בשה"ג שלא הובא בהר"ן שם והיה לו להביא דברי הר"ן שכ"כ בשם ר"י וכן הטור בסי' תנ"א הביא סברת ר"י והיה לו להביא מהם.

וּדְאִתְּמָן עֲלֵה וּלְיִישׁב סְתִירַת דְּבָרֵי רַבִּינוּ בְּדִין פְּלֵי אַבְנִים) הִנֵּה עֵינֵינוּתִי שְׁנִית בְּדָבְרֵי הָרַב
קָרַן אוֹרְהָ וְרֵאִיתִי שֶׁם בְּדָף ה"ן ע"א (בד"ה וְהִנֵּה יֵשׁ מְקוֹם עֵינִין) שֶׁעָמַד בְּסְתִירַת דְּבָרֵי
הָרַמְבַּ"ם פְּקוּשִׁית הָרַב שְׁעָה"מ וְשֶׁם בְּסוּף ע"ב כְּתֹב לְיִישׁב ע"ד שֶׁפְּתַבְתִּי עִי"ש דב"ק.

וְאַתָּה תַחֲזֶנָה שְׁיֵשׁ לְתַמּוּהָ עַמ"ש שֶׁם וְסַעַד לְזֶה מְצֵאתִי בְּתוֹסְפֹתָא ר"ש אוֹמֵר קְדָשִׁים
קָלִים אֵין טְעוּנִים מְרִיקָה וְשִׁטְפָּה אֲלָא הִדְחָה עַכ"ל וּמִתְבָּאָר דְּמִשְׁמַע לִיה דְּהִדְחָה דְּתַנִּי
ר' שֶׁמְעוֹן הִיא הִדְחָה בְּעֵלְמָא וְנִעְלַם מְעֵינֵי דְמַר מ"ש הַסְּמ"ג דַּע"כ דְּהֵאִי הִדְחָה הִיא
הַגְּעֵלָה מִדְּקַתְנֵי מְפֻנֵי שְׁנוּתָן טַעַם וְרַק גַּבֵּי פְּלֵי אַבְנִים דְּתַנִּי מְדִיחָן וְלֹא מְסִיִּים בְּהַ מְפֻנֵי
שְׁנוּ"ט הוּא דְאֶפְשָׁר לְהַבִּין דְּהוּא הִדְחָה בְּעֵלְמָא וְאַף בְּזֶה דַּעַת הַסְּמ"ג דְּלֹא דוֹקָא וְהוּי
כְּאִילוּ תַנִּי בְּפְלֵי אַבְנֵי ג"כ מְפֻנֵי שְׁנוּ"ט אֲבָל בְּמִלְתֵּיהָ דַּר"ש דְּתַנִּי בְּקַק"ל מְפֻנֵי שְׁנוּ"ט
פְּשִׁיטָא לִיה דְּהַגְּעֵלָה הִיא וְאוּלַי מְפֻנֵי זֶה לֹא כְּתֹב אֲלָא בְּלִשׁוֹן סַעַד כְּלוּמַר שְׁאִינוּ רְאִיָּה
גְּמוּרָה וְאִיף שְׁיִהִיָּה עַכ"פ קוּשִׁית הָרַב שְׁעָה"מ מִתְנַרְצֵת שְׁפִיר בְּיִשׁוּב דְּבָרֵי הָרַמְבַּ"ם וְאִין
אֲנוּ צְרִיכִים לְמָה שֶׁנִּדְחַק הָרַב בְּדָבְרֵי הָרַמְבַּ"ם.

וְאַנְכִי חֲזוֹן הִרְבֵּיתִי לְהָרַב עֲרֵף הַשְּׁלֶחֶן בְּסִי תַנִּי אֹת י"ב עַמ"ש מְרַן בְּס"ח דְּכִלֵּי אַבְנֵי
יֵשׁ לְהַכְשִׁירָם בְּהַגְּעֵלָה) כְּתֹב, וְנ"ל כ"כ הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ה וְהָא דְּתַנִּיָּא בְּתוֹסְפֹתָא מְדִיחָן כְּבָר
כְּתֹב הַסְּמ"ג דְּפִירוּשׁוֹ כְּמוֹ מַגְעִילָן וּמְדִיחָן בְּמִים רוּתְחִין דְּהָא גַּבֵּי קְדָשִׁים קָלִים קְאָמַר
ר"ש דְּאִין טְעוּנִים אֲלָא הִדְחָה וַע"כ בְּחַמִּין הִיא דְּהָא אַף בְּתַרוּמָה צְרִיף מְרִיקָה בְּחַמִּין וְכֹן
פִירֵשׁ"י וְרַע"ב בְּפִי"א דְּזַבְּחִים דְּמוּדָה ר"ש בַּק"ק דְּצְרִיף הַגְּעֵלָה בְּרוּתְחִין וְדִלָּא כַּהֲרַמ"ז
שֶׁם אֲבָל הָר"ן כְּתֹב בְּשֶׁם ר"י דַּא"צ הַכְּשֵׁר וְסַמָּךְ עַל הַתוֹסְפֹתָא, וְאַפְשָׁר דַּס"ל כַּמ"ש
הָרַמְבַּ"ם סוּף הַל' תְּרוּמוֹת דַּא"צ הַגְּעֵלָה אֲלָא שִׁטְפָּה עִי"ש א"ן דְּגַבֵּי קְדָשִׁים קָלִים פִּי
מְדִיחָן בְּחַמִּין מְשׁוּם דְּשׁוּנָה בְּהַ מְפֻנֵי שְׁנוּ"ט וְהָא כְּדַאיִתָּא וְכֹן מִשְׁמַע מִהָרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת
מַעַה"ק פ"ח דַּס"ל כְּדַעַת ר"י עִי"ש, וְלִיכָּא לְמִימַר דַּס"ל דְּגַבֵּי קְדָשִׁים דְּהִתְרָא בְּלַע
הִדְחָה בְּעֵלְמָא סָגִי אֲבָל חֲמֵץ אִיסוּר בְּלַע מִיקְרִי וְצְרִיף הַגְּעֵלָה דְּהָא בְּסַפְיָנִים ס"ל דְּבַחְמֵץ
מְהִינֵי לְהוּ הַגְּעֵלָה וּבְשָׁל נְכָרִים צְרִיף לִיבּוֹן, וַע"כ לְמִשׁוּם דְּחֲמֵץ הִתְרָא בְּלַע מִיקְרִי כַּמ"ש
הַמ"מ עִי"ש לְכֹן נ"ל שֶׁדְּקַדְקַד מִדְּתַנִּי בְּרִישָׁא גַּבֵּי ק"ק מְפֻנֵי שְׁנוּ"ט וְלֹא תַנִּי הֵכִי גַבֵּי פְּלֵי
אַבְנִים מִשְׁמַע דְּלֹא בְּלַעֵי כ"כ אֲלָא מְשָׁהוּ בְּעֵלְמָא וּמְשׁוּ"ה בְּחֲמֵץ דְּאִיסוּר בְּמִשְׁהוּ צְרִיף
הַגְּעֵלָה מְשׁא"כ בְּשָׂאָר אִיסוּרִין, וְכֹן בְּנוֹתֵר שְׁאִין אִיסוּר אֲלָא בְּנוּ"ט כְּעֵין מ"ש הָרִיטְב"א
גַּבֵּי שְׁפוּד וְאַסְפְּלָה וְעֵינֵין לְהָרַב חֲזוֹן נַחוּם סו"ף דַּם חֲטָאת עַכ"ל.

וְהִנֵּה מִתְבָּאָר מִדְּב"ק דַּס"ל כְּדַעַת הָרַמְבַּ"ם דְּגַבֵּי קְדָשִׁים בְּעֵינֵין הַגְּעֵלָה בְּשָׂאָר פְּלִים
מִיָּהָ, וּכְבָר כְּתַבְתִּי לְמַעְלָה דְּאִין כֹּן דַּעַת הָרַמְבַּ"ם וּמְרִיקָה לָאוּ הִינֵנוּ הַגְּעֵלָה. וּמ"ש
לְיִישׁב לְדַעַת ר"י דְּמִשְׁמַע לִיה דְּאִין דְּמְדִיחָן דְּתַנִּי בְּבָבָא קַמִּיתָא הִינֵנוּ בְּרוּתְחִין פִּינּוּן דְּתַנִּי
בְּהַ מְפֻנֵי שְׁנוּתָן טַעַם הוּא הִדְחָה מְשָׁהוּ הוּא יִשׁוּב נְכוּן לְדַעַת ר"י דְּמִשְׁמַע דַּס"ל בְּכָל
הָאִיסוּרִין דְּאִין פְּלֵי אַבְנֵי צְרִיף הַגְּעֵלָה פְּלַל אֲלָא הִדְחָה אֲבָל מַה שֶׁפְּתַב שְׁנֵה טַעַם הָרַמְבַּ"ם
דְּבִשְׂאָר אִיסוּרִין אֵין פְּלֵי אַבְנִים טְעוּנִים הַגְּעֵלָה רַק בְּחֲמֵץ מְשׁוּם דְּאִיסוּרוֹ בְּמִשְׁהוּ אֵין
נִלְע"ד שֶׁתָּהָא כֹּן דַּעַת הָרַמְבַּ"ם שֶׁא"כ לֹא הִיָּה לוֹ לְשִׁתּוּק מִלְּהוֹדִיעַ חִילּוּק שְׁבִין חֲמֵץ
לְשָׂאָר אִיסוּרִין וְהָרִי בְּסַפְיָנִים שְׁיֵשׁ חִילּוּק לְדַעַתוֹ בֵּין שֶׁל חֲמֵץ לְשָׂאָר אִיסוּרִין כְּתֹב בְּפִי"ז
מִהַלְכוֹת מ"א בְּנִלְקַחִין מִן הַנְּכָרִי שְׁצָרִיכִים לִיבּוֹן וְלִגַּבֵּי חֲמֵץ ס"ל דַּסְּגִי לְהוּ הַגְּעֵלָה כַּמ"ש
הַמ"מ בַּפ"ה מִהַלְכוֹת חֲמֵץ וַא"כ מוּכַח מְסַתְמָא כָּל שְׁלֹא כְּתֹב מְפֻנֵי שְׁיֵשׁ חִילּוּק בֵּינֵיהֶם

דין אחד לשניהם: וכן מתבאר מדברי רבינו הטור ב"ד סי' קכ"א ומדברי מרן בב"י שם דאין חילוק בזה בין חמץ לשאר איסורין שהרי הביא שם דעת רבינו האי גאון דדין פלי אבנים פדין כ"ח ולא מהני הגעלה וכתב הרי"ף נמו להם דין פלי מתכות וכן עיקר ומרן כתב שפדברי הרי"ף כתב הרא"ש וכן דעת הרמב"ם בפ"ה מהלכות חמץ והכי נקיטינו וכן פסק בש"ע ואם איתא דיש לחלק בין חמץ לשאר איסורין מנ"ל להריב"ה ומרן לפסוק פו בשאר איסורין הלא הרי"ף והרמב"ם והרא"ש לא כתבו דין זה דכלי אבן צריף הגעלה אלא גבי חמץ כמו שיראה הרואה בדברי הרי"ף והרא"ש בגופו של הון ודילמא בשאר איסורין סברי פדעת ר"י דסגי בשטיפה ונהי דילפינו מדברייהם דלא סברי פריינו ה"ג שהשנה אותם לכלי חרס אבל מנ"ל דסברי דבעו הגעלה בשאר איסורין דילמא דוקא בחמץ משום שאיסורו במשהו אלא נדאי מוכח דסברי דאין בזה חילוק בין חמץ לשאר איסורין וא"כ בהכרח צ"ל דדעת הרמב"ם דדוקא גבי קדשים דאין דין הגעלה בקדשים הוא דתני בתוספתא דסגי בהדחה וכן פסק הוא בהלכותמע"ה ק אבל בחמץ ושאר איסורין דישנו בדין הגעלה צריכים הגעלה ודברי הרב עה"ש בזה לפי קוענ"ד צ"ע ואתה תחזה בתשו' הרדב"ז ח"ג סי' ת"א שכתב הרב השואל שפלי הציני צריכים הגעלה פכלי מתכות וכלי אבנים, והרדב"ז השיבו דלא מהני הגעלה לכלי הציני ובאר עליה שראוי להשוותם לכלי חרס מפמה טעמים ומדלא השיג עמ"ש בשאלה שצריף הגעלה לכלי אבנים מוכח קצת דס"ל דזה אמת שצריף הגעלה לכלי אבנים ומיירי שם בין לענין חמץ בין לשאר איסורין עי"ש: סימן זה (מקונטרס הפללים מערכת ה"ה"א אות מ"ב).

זה הנקת היגד מחלב אמו מבואר בש"ס ובפוסקים ב"ד סי' פ"א ס"ז פל החילוקי דינים לבריא ולחולה ובין פירש ללא פירש עי"ש. וכתב הרב פ"ת שם בסקט"ז בשם הרב אדני פז דמה שאומרים דכל פמה דממעט התינוק בהנקה יותר מוכשר לתורה טעות הוא ביגד ומביא ראיה מהגמרא וסיים דאף איסור יש לגמול קונדס כ"ד חדש אם לא מחמת עיבור או עיפוב אחר ואין בידי שו"ת הנ"ל לראות דב"ק ודבריו נכונים בסברא דאין לנו להתחכם על פעולות הבורא יתברך והחלב הוא המזון שהכין לו ברחמי וכתב הרב מוהר"ם ו' זרח בס' צדה לדרך במאמר א' פלל ג' פרק י"ד דהרואצה לשמור את היגד מן התחלואים לא יהיה מזונו עד שנתים אלא החלב והוא מזון הטבעי וא"כ פינון שע"י ההנקה מחלב יהיה שמור מן התחלואים אינו בדין לגרום לו חשש חולאים פדי לחכמו (אף אם אמת פדברי האומרים פן), ומה תועיל לו התחכמותו אם יהיו ימיו מכאובים מדוקא בחלואים לא מן השם הוא זה ואין לאדם לסמוך על הנסים ונפלאות ילד תמים עם אלהיו וה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה.

וינצל היגד מחלואים רעים ומפיתה משונה. גם עד שיבה וזקנה.

וראיתי להרב פלא יועץ במערכת ה"ד (בערך יונקי שדים) שכתב והזהירו בפספריים שלא תניק זמן הרבה את הבנים שגורם להם שיהיו טפשים, אמנם אלו דברים שאין להם שיעור שאם היגד חלוש לא יקדים לגמול ממנו החלב שגורם לו שלעולם יהיה חלוש, וכבר אמרו מעשה בגדול אחד שבא בגלגול קשה לסבול עונשו על שעשה שיוציאו החלב מבנו קונדס זמנו פדי שלא יהיה טפש וגרם לו שיהיה חלש פל ימיו עכ"ל,

ולא פִּירַשׁ מַה זֶה הַזְמַן הַרְבֵּה שְׁאַמְרוּ הַמְזַהֲרִים אִם כּוֹנְנֵתֶם שְׁלֹא תִשְׁלִימוּ לַהֲגִיקוֹ שְׁנֵתִים יָמִים, אֹמֵר אֲנִי הַקְּדוּט דָּאִין לְשִׁמּוֹעַ לָהֶם אִם הַיְלֵד בְּרִיא וְכִמּוֹ שְׁמִתְבָּאָר מִמִּי שׁ בְּצִדָּה לְדַרְךָ הַנְּלִי, שְׁפֹל כ"ד חֲדָשׁ הַחֲלָב הוּא מְזוּן טְבַעֵי שְׁהַכִּינוּ הָאֵל יִתְבָּרַךְ לַהֲיֵלֵד וְהַסְפָּרִים שְׁפֶתֶב הָרַב שְׁמִזְהִירִים עַל זֶה שְׁלֹא תִנְיֵק זְמַן הַרְבֵּה שְׁגוֹרֵם לָהֶם טְפִשׁוֹת הַרְבֵּה לֹא יִדְעֵתִי מִי וּמִי הַמְדַבְּרִים לְרֹאוֹת אִם נִרְגָּשׁוּ מִמָּה שְׁיֵשׁ סְתִירָה לְדַבְּרֵיהֶם מִמִּי שׁ הַרְשֵׁב"א וְהַר"ן וְהַבִּיאוּ הַרְמ"א שְׁלֹא לַהֲגִיקוֹ מִחֲלָב כּוֹשִׁית שְׁמִטְמֵטֵם הַלֵּב דְּמוּכַח דְּחֲלָב אִמּוֹ אִינוּ מְטַמְטֵם הַלֵּב וּמָה יַעֲנוּ לְזֶה וְעַכ"פּ בְּמַחֲכ"ת הָרַב פֶּלְא יוֹעֵץ לֹא טוֹב עֲשֵׂה שְׁפֶתֶם הַדְּבָרִים וְהַשְׁוֹמֵעַ יִשְׁמַע וַיְבִין כִּי טוֹב הַדְּבָר לְמַעַט מִהֲיֵלֵד הַחֲלָב אִם כְּשֶׁהוּא עֲדִין בְּתוֹךְ כ"ד חֲדָשׁ כִּינּוֹן שְׁנִירָאָה שֶׁהוּא בְּרִיא וְלַעֲנֵד אִין לְהַתְנַהֵג כִּן אִם שְׁנִירָאָה הַחוּשָׁה אֵל הַעֵין שְׁהֵיֵלֵד בְּרִיא וְחֻזַּק יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁיִגְרוֹם לוֹ חֲלָאִים כְּמוֹ שְׁיִקְרָה לְפַעֲמִים לְאִיזָה יְלָדִים גְּמוּלִים מִחֲלָב וְאִין פְּדָאִי סְגוּלַת הַהֲתַחַפְמוֹת לְהַכְנִיס הַיְלֵד בְּסַפֵּק זֶה אִם לֹא עַד הַהֲכַרְחַ מְצַד הָעֵיבוֹר וְכִיּוֹצֵא וְכַמ"ש הָרַב אֲדֹנָי פֶּז, וּמְצָאֵתִי בְּס' יָפָה לְלֵב לִידִי"ן הָרַב הַמְפֹּרָסִם מוֹהֲרֵי"ף יצ"ו בח"א סי' ר"מ אות כ"א ובד"ה גַּם בְּעֵינֵי יִפְלָא) שְׁתַּמָּה ע"ד הַפֶּלְא יוֹעֵץ וְתַמָּה עָלָיו שְׁלֹא נִמְצָא זֶה בְּשׁוּם סֵפֶר וְאִפְּלִי עַמ"ש הַרְמ"א דְּחֲלָב כּוֹשִׁית מְטַמְטֵם, כְּתַב הָרַב ב"ד בִּי"ד סי' כ"א שְׁלֹא מְצָא מִנֵּין לְנוֹ דְּמְטַמְטֵם וְאִם כִּי חֲלָב יִשְׂרָאֵלִית וְהַבִּיא גּוּף דְּבָרֵי הָרַב אֲדֹנָי פֶּז הַנְּלִי שְׁפֶתֶב שְׁדָבָר זֶה דְּבָרֵי נְשִׁים שְׁדַעֲתוֹן קֵלָה הֵם וַיִּשְׁתַּקַּע וְלֹא יֹאמֵר, וְעוֹד הַבִּיא מ"ש הָרַב מוֹר וְקִצִּיעָה בְּס' כ"א דְּזַמַּן יְנִיקַת הַיְלֵד הוּא עַד ד' שָׁנִים לְבְּרִיא וְחֻמֵּשׁ לְחוּלָה אִם אִינוּ יָכוֹל לִיזוֹן מִהֲלָחֵם (ס' מו"ק אִין אֲצִלִי לְהַבִּין לְמָה הַנְּצָרָךְ הָרַב יָפָה לְלֵב לְהַבִּיא זֶה בְּשִׁמּוֹ וְהוּן הֵן הַדְּבָרִים אֲשֶׁר כְּתוּבוֹ הַפּוֹסְקִים בְּס' פ"א הַנְּלִי כְּמוֹ שְׁיִרָאָה הַרְוֹאָה), וְכַתַּב עוֹד דְּאֲדַרְבָּא הַחֲלָב טוֹב הוּא לְפַתִּיחַת הַלֵּב כַּמ"ש הָרַב כְּנַה"ג בְּס' תצ"ד עַמ"ש הַרְמ"א שְׁנִירָאָה לְאֲכֹל חֲלָב בְּחַג הַשְּׁבִיעוֹת דְּהֵינּוּ מְפָנִי שֶׁהוּא יוֹם שְׁנִירָאָה תוֹרָה וְהַחֲלָב טוֹב וְכו' וְהַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה לְחֲלָב מְפָנִי זֶה (לַעֲנֵד אִין מְזַה הַכְּרַח לְחֲלָב אֲשֶׁה דְּרָךְ הַנְּקָה דְּאִירֵי בְּהַרְבֵּה פֶּלְא יוֹעֵץ), וּמ"ש הַמְפָּרָשִׁים גְּבִי מִים שְׁאֵל חֲלָב נִתְנָה שְׁהַחֲלָב מְכַבֵּד וּמְבִיא שְׁיִנָּה הֵינּוּ כְּשִׁוּתָהּ הַרְבֵּה וְחֲלָב הוּא פִּינּוֹ דְּרוּבּוֹן קִשָּׁה וּמִקְעוּטוֹ יָפָה חֲמָרָא וְרִיחָנִי פִּקְחִין אֵלוֹ תו"ד הָרַב נר"ו וְגַם מִמ"ש הַפֶּלְבּוֹ בְּס' קכ"ב שְׁהַבִּיא שֵׁם בַּח"ג סי' פ"א לֹא תִבְשַׁל גְּדִי בְּחֲלָב אִמּוֹ רָמֵז שְׁלֹא יִנְק יוֹתֵר מִכ"ד חֲדָשׁ שֶׁהוּן כְּמִנּוֹן שְׁתֵּי שָׁנִים תַּש"ל יוֹם שְׁנִירָאָה יוֹם שְׁאֲחַר שְׁתֵּי שָׁנִים הָרִי הֵן תִּבְשַׁל עַכ"ל מִתְבָּאָר דְּבַתוֹךְ כ"ד חֲדָשׁ אִין שׁוּם קַפִּידָא וְהַזְהִיר וְזָרִיז לְהַאֲכִילוֹ מִחֲלָב אִמּוֹ כֹּל כ"ד חֲדָשׁ כְּשִׁאִינוּ מְוַכְרַח לְגַמְלוֹ כְּנִז"ל הָרִי זֶה מְשׁוּבָח זָרִיז וְנִשְׁפָּר לְהַבְּרִיאָה וְלַהֲחַזִּיק אַבְרָיו וְיִהְיֶה בְּרִיא לְעַבְדוֹת הָאֵל יִתְבָּרַךְ לְתוֹרָה וְלַעֲבוּדָה: אִם בְּזֹאת צָרִיךְ לִיזְהַר מְאֹד שְׁלֹא לַהֲגִיקוֹ מִחֲלָב כּוֹשִׁית אִם אֲפֶשֶׁר בִּישְׂרָאֵלִית דְּבָדָבָר זֶה נִחְלָקוּ אֲבוֹת הָעוֹלָם וְשָׁלַשׁ סְבָרוֹת נִאֲמָרוּ בְּדַב"ק יֵשׁ אוֹמְרִים דְּאָסוּר מִן הַדִּין כְּשִׁאִין חֲשֵׁשׁ סַפְנָה לַהֲיֵלֵד וַיֵּשׁ סוּבְרִים דְּמוֹתֵר מִן הַדִּין רַק מְשׁוּם מִדַּת חֲסִידוֹת הוּא דְּאִיכָּא וַיֵּשׁ אוֹמְרִים דְּאִם מְשׁוּם מִדַּת חֲסִידוֹת לִיכָּא כְּמִבְּנוֹאָר בְּדַבְּרֵי הַרְאִשׁוֹנִים וְהַאֲחֻרוֹנִים קְבָצִים פְּעַמִּיר הָרַב מִטָּה אֲשֶׁר בְּלִשׁוֹנוֹת רַבִּינוּ יְרוּחֵם בְּדָף ק"ב וְהִלָּאָה וְשֵׁם מְפֹרָשׁ דְּאִית לּוֹ לְמִינְקֵט פְּסָבְרָא אֲמַצְעִית דְּאִם דְּמִן הַדִּין מְוַתֵּר יֵשׁ לְהַחֲמִיר מְשׁוּם מִדַּת חֲסִידוֹת כְּשִׁאִין חֲשֵׁשׁ סַפְנָה לַהֲיֵלֵד מְשׁוּם שְׁהַחֲלָב מְגַדֵּל טְבַע פִּיּוֹצֵא בּוֹ וְכִבֵּר אֲזַהֲרָה שְׁמַעֲנוּ מִפָּה קְדוּשׁ מְדַבֵּר מְרַן הַפֶּר"ח בְּס' פ"א סוּף ס"ק כ"ו עַל דְּבָר

זה ואמר רב דלפי שאין העולם נזהרים מעניינים אלו, ואם יוכיחו אותם על פניהם לא ישמעו לקול מלחשים וכו'.

וכבר נמצא לרז"ל בפ' בתרא דיומא שהיא ענפרא דארקא ביה"כ אתו לקמיה דר"ח א"ל לחישו לו ולא אלחיש קרי עליה זורו רשעים מרחם נפק מניה שבתאי אוצר פרי מי לנו גדול בתורה מאלישא אחר שלא בא לאותו מעשה אלא מפני שפשאמו היתה מענפרת ממנו עברה על פתח בתי עכו"ם והריקה מאותו המין והיה אותו הריח מפעפע בגופא פארסו של חכינא פדאיטא בירושלמי דחגיגה ולכן צריף ליהזרה הרבה אלו דבריו בנעם שיח שפתי צדיק ואף פשיונק היגד ממניקה ישראלית צריף להשתדל שתהיה המניקה בעלת מדות טובות לא פעסנית ולא רגזנית כמו שהזהיר הרב צדה לדרך שם פללו של דבר איש ואשה שזכו ישתדלו עם היגד מיום הולדו שיהא גידולו בקדש בכל דרכיו ובפרט במיני המאכלות לשמור פיו ולשונו וישמור מצרות נפשו: סימן צו (מקונטרס הפללים מערכת הה"א אות מ"ג).

צו הרחבת גבול מי שחייב לחברו ונתחייב לשלם לו פשיירחייב ה' את גבולו והנושה טוען אם יש לו חמשים זהובים נקרא הרחבת גבול עפ"י מ"ש בס' קהל יהודה בשם גאון אחד ממ"ש בחולין דף פ"ד ע"פ פי ירחיב ה' אלהיך למדה תורה ד"א שלא יאכל בשר אלא לתיאבון יש לו חמשים מנה יקח לפסו ליטרא בשר מע"ש לע"ש וכו' והשיב ע"ז הרב נוב"ב במ"ת חח"מ סי' י"ד, אין דעתי נוחה מפסקים פאלו ללמוד פסק הלכה מאגדה (עיין במה שכתבתי בקונטרס הפללים במערכת האל"ף אות צ"ה בזה), ועוד תמה על עצמה מדינה שיש בה יוקר גדול ומדינה שהפל בזול ואין הפרוטה מצויה? הנה שנה הערף להיות נקרא הרחבת גבול בכף שנה אין הדעת סובלתו ופשיטא דהרחבת גבול בנה הוא לפי הזמן והמדינה והפל לפי ראות עיני הדיון.

ואמנם לו יהיבנא דיש ללמוד מאגדה זו אפתי חמשים זהובים מאי עבידתיהו ואדרבא לפי הגדה זו יבא החשבון לסוף רב דכי ירחיב וכו' ואמרת אונקלה בשר אין הפנה שייאכל בשר משבת לשבת אלא שייאכל בכל אות נפשו ולזה צריף מאה מנה כמ"ש בש"ס ומאה מנה עולים שלשת אלפים ושל"ג צ"ל מעות קיר"ה קוראנט (עי"ש שבאר החשבון הזה) וא"כ אם נחשוב לפי מ"ש בקול יהודה אין הלנה חייב לשלם עד שיהיה לו ג' אלפים של"ג צ"ל וממקום שבאו לחפש זכות משם יצא חוב אבל באמת פל זה טעות והרחבת גבול הפל לפי ראות עיני הדיונים לפי אותו העת ואותו הזמן אלו תוד"ק עי"ש.

והנה בדבר הפתוב ושנוי בתשובה עצמה ומשולש במפתחות קשה ודאי לתלות בט"ס, לכן יראתי להגיה במקום חמשים זהובים חמשים מנה. אמנם לא אכחד פי איני מבין בענייניו אף לדברי השואל דמשמע ליה דכל שאוכל בשר אף אם הוא רק משבת לשבת חשיב הרחבת גבול, מ"מ מה זה חמשים זהובים דקאמר הלא בש"ס לא אמרו דאוכל בשר אלא מי שיש לו חמשים מנה ולפי חשבון הרב יעלו אלף ותריס"ה זהובים, ומדברי הרב משמע דאם היה מודה לדברי השואל דכל שאוכל בשר אפי' אינו אלא משבת לשבת הוי הרחבת גבול הנה שתיק ליה, ואנכי לא ידעתי וצריף לידחק בכונתו דתדא ועוד קאמר תדא דבעינן מאה מנה, ועוד דזהובים לא זהו מנים ויעלה על אחת כמה וכמה.

ובאמת סימנים מצאתי לומר שט"ס הוא בנו"ב וצ"ל תמשים מנים תחת תמשים זהובים מדברי גדול בדורנו הרב שער הקצור נר"ו בסי' צד"ק שהביא שם סוגיית הש"ס דחולין הנ"ל, וכתב שהרב הגדול מוהר"ח עמרם בתשו' שבס' משבצות זקב נשאל במי שהבטיח לפרוע חובו כשירחיב ה' את גבולו וטוען שעדיין לא הורחב גבולו עד פמה יוכל לדחותו ופשטיט לה מסוגיא זו דכשיש לו תמשים מנה מיקרי הרחבת גבול ושאין לדחות דנה דוקא בזמן הש"ס אבל בזה"ז שהוצאות מרובות ויךר השערים לא סגי בהכי דז"א שהרי שנינו בסוף פאה מי שיש לו תמשים זוז ונושא ונותן בהם לא יטול מן הקנפה ופסקוה הפוסקים להלכה בזה"ז, והרב המחבר נר"ו תמה עליו דמפורש בדברי מרן בב"י ובש"ע דלא נאמרו כל השיעורין הללו אלא בזמנם אבל בזה"ז יכול לטול עד שיהיה לו קרן שיוכל להרויח כדי פרנסתו ובעיקר דברי תשובתו פתב כפר קדמו הרב קהל יהודה בשם גאון והגאון נו"ב הכה על קדקד סברא זו עכ"ל.

דנראה מזה דשני נביאים (מוהר"ח"ע והגאון שפקהל יהודה) מתנבאים בסוגנון אחד, והרי בתשו' מוהר"ח"ע פתוב תמשים מנים ובנו"ב תמשים זהובים ועכ"ל דט"ס הוא בנו"ב ויש לדחות דעל עיקר המצאתו קאמר שקדמו בנו"ב: ואיך שיהיה לפי דרכנו למדנו דדבר זה במחלוקת הוא שנוי בין הרב מוהר"ח"ע והרב נו"ב אי מיקרי בזה"ז הרחבת גבול בתמשים מנה והני מילי דמר הנו"ב מילי דסברא נינהו וכן דעת הרב שער הקצור נר"ו ובס' זכרנו לחיים ח"א בחלק ח"מ במערכת הגימ"ל (גבול) פתב דהרב מעשה אברהם סי' ל"ז שקו"ט ע"ד הנו"ב ולא גילה לנו אם חולק עליו או מקיים סברתו ובס' ישרי לב בחח"מ במערכת הה' דף ג"ן ע"א פתב ידין הרב המגיה נר"ו דהרב מעשה אברהם הרפה להשיב ע"ד הנו"ב וכתב הוא נר"ו שדבריו מגומגמים ודבר גדול דבר הנו"ב דהדבר מסור לב"ד הזמן וכו' ודבר פשוט הוא וראה לסופר מונהק שפתב מפורש בשטר לכשירחיב ה' את גבולו לפי ראות עיני הב"ד וצ"יין ברפת מעדיף לחים בדף כ"ה ע"ד, ומשמעות הדברים הוא דהרב מעש"א חולק על הנו"ב והוא נר"ו מסכים לדעת הנו"ב.

אמנם עיינתי בברכת מל"ח ודבריו הם בדף ה"ן ע"ד שהביא מ"ש הנו"ב (ויש גמגום בדבריו בהעסקתו מ"ש בנו"ב כמו שיראה הרואה בגוף הס') עד אבל באמת כל זה טעות והרחבת גבול, הפל לפי ראות עיני הדיינים ולפי העת והזמן וסיים וכן הספיק לדין הרב מעשה אברהם בחח"מ סי' ל"ז דף אמ"ר ע"ד ושפן היה דן מר אביו פי הרחבת גבול הוא כשיהיה לו עריכת המס שמעריכים לו בעד הקרן יעי"ש עכ"ל, דמתבאר דגם הרב מעש"א ומר אביו מסכימים לדעת הרב נו"ב אחר זמ"ר השגתי ס' מעש"א וראיתי שאף שפקפק מאד על כל דבור ודבור של הרב נו"ב, מ"מ בסוף דבריו פתב דמ"ש הנו"ב דהרחבת גבול תלוי לפי העת והזמן וכו', פן ראיתי להרב מר אבי וכו' עיי"ש דמתבאר כמ"ש בשמו מרן החבי"ף בברכת מל"ח.

ונראה נדאי דהדין אמת פדעת הרב נו"ב ואין להאריך בפקפוקי הרב מעשה אברהם: סימן צז (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמין ומצה סי' אל"ף אות ט"ז). צז שאל השואל שיש לו פרה חולבת בשפע ובכל ימות השנה הוא עושה גבינה למכור ובפסח אין לו פלים מוכשרים לזה ומוכרח לקבץ כל החלב הנחלב בחג עד אחר החג ולעשות אז גבינה

אם מותר ליתן את החלב בתוך הכלי חמץ פי אין לו כלים של פסח די צרכו והנה אם הכלי חמץ הם בני יומן וכבר נתנו החלב בתוכם ושהו שם מעל"ע אם מותר החלב בפסח או לא באנו למחלוקת הפוסקים ב"ד רס"י ק"ה בחלב תפל ששקה כ"ד שעות בכלי איסור ב"י עיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הכללים במערכת הפ"ף אות מ"ב דיגש מתירים משום דהפבישה היא אחר מעל"ע וכבר נעשה הטעם שפפלי נטל"פ ויש אוסרין דסברי דהפבישה קודם לנטל"פ או דסברי דהפגימה והבליעה באות פאחת או משום דאין הפליטה בבת אחת בסוף הזמן פי אם מעט מעט וכו' עיש"ב.

והנה אף לדעת המתירים משום דהוי נטל"פ וכן פשהכלים פבר הם אינם בני יומן הנה לדעת מרן בסי' תמ"ז ס"י דנטל"פ מותר גם בפסח יתכן להתיר בנדון זה אף לדעת הפוסקים דנטל"פ אסור בפסח גם נדון זה אסור וכיון שפפסח אסור נראה דגם להשהותו לאחר הפסח יש לאסור מחשש תקלה שיבא לאכול ממנו בפסח דידוע דטעם הפוסקים דנטל"פ אסור בפסח הוא משום דמשהו מיהא איכא ובתערובת משהו בפסח נקיטינן דאין להשהותו משום חשש תקלה עיין במה שרשמתי בסי' ה' אות ט"ו ואין לומר דלא דמי לתערובת משהו דאיכא ממשו של חמץ משא"כ בדבר הנאסר משום פבוש דאינו אלא טעם בעלמא שיהי גם בטעמו ולא ממשו אף למ"ד דאינו עובר עליו מ"מ אסור להשהותו עיין במה שרשמתי שם באות ל"א ועיין פרמ"ג בא"א סי' תמ"ז ס"ק מ"א דנטל"פ שאין בו ששים אינו מותר למוכרו לנכרי וכ"ש דאסור להשהותו עיין במ"ז סי' תס"ז ס"ק י"א וק"ל: וכל זה פשכר נתנו החלב בכלים של חמץ שאינם בני יומן או ב"י וכבר עברו כ"ד שעות אבל ליתן לכתחלה בכלים של חמץ על סמך שיהיה נטל"פ דמותר בפסח לדעת מרן נראה דאסור לעשות פן דאין לעשות נטל"פ לכתחלה (עיין באה"ט יו"ד סי' פ"ז ס"ק י"ח ובבית יהודה שהבאתי בסי' ד' אות ה') ואף די"ל דהתינוח אם בא לעשות נטל"פ לכתחלה כדי לאוכלו בפסח אבל אם בא לעשותו נטל"פ כדי לאוכלו אחר הפסח א"כ למאי דנקיטינן פדעת מרן דנטל"פ מותר בפסח אפשר דמותר לעשות נטל"פ לאחר הפסח.

מלבד דלא מסתבר לומר פן דסוף סוף הוי כמבטל איסור. ועוד הרי אסור להשתמש בכלי חמץ המינוחים לאכילה וצריף להצניעם ורק להשתמש בהם בצונן דרוך עראי מותר כמבואר בסימן תנ"א לכן נראה דאסור לעשות פן לכתחלה ובחפשי בזה מצאתי את שאהבה נפשי ידידי הגאון מנחת משה נר"ו בקונטרס חקת הפסח דין י"א שהביא בשם שו"ת דב"ח ח"ב סי' ל"ו דאסור לחלוב הפרות בפסח בכלי חמץ כמו שאסור להשהות בתוך חביות של חמץ אב"י בפסח כמבואר בסי' תמ"ז וגם פי אסור להשתמש בפסח בכלי חמץ זולת לחוף הראש כמבואר בסי' ת"ק ולכן אסור לחלוב בכלי חמץ ומי שעבר במזיד אסור לאחר הפסח עכ"ל והנה ספר הג"ל אין מצ"א לראות דב"ק דמ"ש דמבואר בסי' תמ"ז (דמשמע דמבואר בש"ע דברי מרן או הרמ"א) דאסור להשהות בחבית של חמץ אב"י לא ידעתי מקומו בזה גם לא נתברר לי אם פונתו לאסור מלאכול החלב בפסח או אף אם בא להניח החלב ללאחר הפסח אוסר וצד זה נראה יותר מהטעם שכתב משום שאסור להשתמש בפסח בכלי חמץ ובקשתי מידידי קריינא דאגרתא הגאון מנח"מ נר"ו יעתיק לי דברים ככתבן בשו"ת דב"ק הג"ל ונעמתי לבקשתי ושלח לי וכמעט הן הן הדברים שבמנח"מ זולת שבהעתק (במקום כמבואר בסי' תמ"ז הג"ל) פתוב

כּמבּוֹאֵר במג"א סי' תמ"ז ובח"י והפ"מ אוסר אֶפְלוּ בְּדִיעֵבֶד תּוֹף הַפֶּסֶח זולת בהפ"מ מיִקל ע"כ וְעַם כִּי לֹא מִצְאָתִי פְעַת דְּבָרֵי הַמַּג"א וּפ"מ בְּזֶה אֵהִימְנוּתֶיהָ סְמִיכָנָא וְכ' לִי יִדְיָנוּ עֲלִיוֹן נר"ו כִּי אֵיזָה מְרַבְּנֵי הַדּוֹר פִּקְפְּקוּ נג"ד הַדב"ח וּמְנִי"ר כ' דָּאָף שְׂיֵשׁ לְפַקְפֵּק קִצָּת אֲבָל לְדִינָא נִרְאָה לְהַחְמִיר וְאֲנִי לֹא יִדְעָתִי טַעַם הַמִּפְקָפְקִים פְּעַת: שׁוּב נִדְפַס שׁו"ת מוֹר וְאֶהְלוֹת מֵהַד"ק לְאַחַד מִיַּד"נ מְרַבְּנֵי גְאוּנֵי דוֹרְנֵנוּ אֵלֶיהוּ בַּהִי"ר יצ"ו וְרִאִיתִי שָׁם בָּאֵהֱל יָם הַמְּלַח סִי י"ט שְׁנֵשְׂאֵל אִם מוֹתֵר לְהַשְׁהוֹת חֵלֶב בְּכָלִי חֲמִץ עַד לְאַחַר הַפֶּסֶח וּבְדָף ע"ו ע"א הִבִּיא תִשׁו' הַגְּאוֹן מֵר אָבִיו יצ"ו בְּעֵנְוֹן זֶה וְהוּא שְׂאֵחַר שְׂהִבִיא תוֹרָף דְּבָרֵי שׁו"ת דב"ח שֶׁבַס' מְנַחַת מִשָּׁה נר"ו פְּתַב דנ"ל לְהִתִּירִבְסֵתָם קְנָקְנָים שֶׁאֲב"י אָף שָׁל יִשְׂרָאֵל בְּמָקוֹם צִנְרָף גְּדוֹל עפ"י מ"ש במג"א סי' ת"ן סק"ב בְּשֵׁם הַמַּעֲגָלִי צָדֵק שְׁפָלִים שְׂאִין דָּרָף לְבִשָׁל בָּהֶם חֲמִץ רַק לְפַעֲמִים בְּלַעַו חֲמִץ אִם בִּשָׁל בָּהֶם בְּתוֹף הַפֶּסֶח מוֹתֵר לְהַשְׁהוֹתָן לְאַחַר הַפֶּסֶח וְקְנָקְנָים שְׂשׁוּפְכִין בָּהֶם חֵלֶב אִין דָּרָף לְבִשָׁל בָּהֶם חֲמִץ רַק לְפַעֲמִים יֵשׁ בָּהֶם בְּלִיעָה מְחֲמֵץ וְעִיקָר תִּשְׁמִישׁוֹן ע"י מִשְׁהוּ וְגַם רַק ע"י כְּבִישָׁה וְכִסִּי תנ"א מְבוֹאֵר דַּעַת מָרָן בִּש"ע דְּהוֹלְכִין בְּכָלִי אַחַר רוֹב תִּשְׁמִישׁוֹ וְעִי"ש בְּחֵק יַעֲקֹב דָּאָף לְהַרְמ"א הִינְנוּ רַק לְכַתְחֵלָה וְגַם ע"י כְּבִישָׁה בְּכָלִי פְּמָה פּוֹסְקִים סוֹבְרִים דָּאִינוּ בּוֹלַע רַק כ"ק וְעִינֵן ט"ז יו"ד סִי ק"ה וְעִינֵן מ"ז סִי תס"ז סק"א אִם בְּכָל תְּרֵי דְרַבְּנָן לֹא גָזְרוּ בְּשִׁהִיָּה וְעִינֵן בֵּא"א סִי ת"נ ס"ק י"ב דְּבַתּוֹחַב פָּף אֲב"י מְחֲמֵץ וְיֵשׁ ס' מִשְׁהוּ וְנִטְל"פ בַּהִפ"מ מוֹתֵר לְמַכְרוֹ לְנִכְרֵי דְכָלְלָא הוּא כָּל שְׁמוֹתֵר לְמַכְרוֹ מוֹתֵר לְשִׁהוֹתוֹ עִינֵן חֵק יַעֲקֹב תס"ז ס"ק י"ח נִמְצָא דָּאִיכָא פְּמָה צְדָדִים לְהַתִּיר דַּעַת הַסּוֹבְרִים דְּנוֹתָן טַעַם לְפָגַם מוֹתֵר בְּפֶסֶח וְרוֹב תִּשְׁמִישׁוֹן בְּמִשְׁהוּ וּבְלִיעָתָן רַק ע"י כְּבִישָׁה וְכֵן פְּלִיטָתָן וְע"כ יֵשׁ לְצַדָּד גַּם לְכַתְחֵלָה בְּצוֹרָף גְּדוֹל לְשִׁפּוֹף הַחֵלֶב לְתוֹכָן וְלְהַשְׁהוֹת עַד לְאַחַר הַפֶּסֶח וְאָף בְּכַלִּיעָה מְרוֹבָה הִיָּה מְקוֹם לְצַדָּד הַתִּיר בְּשִׁהִיָּה וְכו' אָף עכ"פ בנ"ד שְׁפָלוּעִים רַק מִשְׁהוּ וְדָאִי יֵשׁ לְהַתִּיר מְכָל הַצְּדָדִים שְׁפַתְבְּתֵי אָף לְכַתְחֵלָה וְכ"ש בְּדִיעֵבֶד עכ"ל: סִימָן צח (מְקוֹנְטְרַס אֶסִיפַת דִּינִים מְעַרְכַת חֲמִץ וּמִצָּה סִי ב' אוֹת א').

צח חֲמִץ שְׂיֵשׁ בּוֹ ס"ס אִי שְׂרֵי בְּאֶכִילָה בְּפֶסֶח עִינֵן לְהַרְמ"א בְּסִי תס"ז ס"ב שְׁכ' בְּשֵׁם הַגְּאוֹר דָּאִין לְהַתִּיר בְּאֶכִילָה בְּפֶסֶח מִפְּח ס"ס וְלִפִּי מַה שְׁפִי דְּבָרֵיו רַבְּנָן בְּתַרְאִי הוּא דְלֹא אָמַר כֵּן אֶלָּא דָּרָף חוֹמְרָא הִיכָא דְאַפְשָׁר בְּלֹא הַפ"מ וְלִיכָא שַׁע"ד וּמְנִיעַת שׁו"ט עִינֵן לְהַרְבְּנִים ט"ז וְח"י וְנִתִּיב חִיִּים שָׁם וְהַעֲלוּ כֵּן לְדִינָא דְהִיכָא דָּאִינוּ שַׁעַת הַדְּחַק וְאִין הַפֶּסֶח בְּשִׁהִיָּה יִשְׁהַנוּ לְאַחַר הַפֶּסֶח וְלֹא נִתִּיר לְאַנְכְלוֹ בְּפֶסֶח וְעִינֵן ש"ע הָרַב מוֹהַרש"ז בְּסִי תנ"ג סִי"ב וְתס"ו סִי"ד וְתס"ז ס"ח וִי"ח סִי תס"ו ס"ק י"ג.

וְהָרַב ב"ח בְּסִי תס"ז ס"ג מְסִיק ג"כ לְהַחְמִיר בְּפֶסֶח הַרְמ"א אֶלָּא דְלִפִּי מַה שְׁפִי בְּכּוֹנֵת הַגְּאוֹר הוּא דְדוֹקָא מְשׁוּם שְׂיֵשׁ לְהַסְתַּפֵּק שְׂמָא כָּל הַכָּרִי חֲמִץ הוּא דְלֹא שְׂרִי בְּס"ס לְאַנְכְלוֹ בְּפֶסֶח אֲבָל בְּמִידֵי דְתַעְרוּבַת דַּעַכ"פ אִיכָא בִּיָּה שְׂאִינוּ חֲמִץ מוֹדָה הַגְּאוֹר דְּשְׂרֵי בְּס"ס עִי"ש בַּד"ק.

וְעִינֵן לְהָרַב יֵד הַמְּלָךְ פ"ד מֵהַלְכוֹת חו"מ הִי"ב ד"ה מַעֲשֵׂה וְכו' שְׁכ' וְז"ל וְאָף שְׁהָרַב הַמְּפָה כְּתַב דְּבַס"ס לֹא שְׂרֵי אֶלָּא לְהַשְׁהוֹתוֹ הִינְנוּ בְּאוֹתוֹ נְדוֹן דְּאַפְשָׁר שְׁנַפְלוּ מִיָּם בְּכָל הַכָּרִי וְהוּי הַס"ס בְּדִאוֹרֵי יִתָּא אֲבָל בְּנְדוֹ"ד וְכו' דְנִתְבַטְלוּ בְּרוֹבָא וְכו' דְלִיכָא אֶלָּא אִיסוּרָא דְרַבְּנָן וְכו' ע"כ וְא"כ בְּתַעְרוּבַת דְלִיכָא חֲשֵׁשׁ אִיסוּר תּוֹרָה כְּגוֹן דְּאִיכָא רּוֹבָא אוֹ שְׂשִׁים

כָּל חַד פְּדִינִיָּה שְׁרִינָן בַּס"ס לְאַוְכְלוּ בְּפִסַּח כִּינָן דְּלִיפָא אֲלָא חַשֵּׁשׁ אִיסוּר דְּרַבָּנָן וּמִשְׁמַע
נְדָאי דְּדָאף בְּלִי שׁוּם דְּחֻסָּה וְהַפְסֵד מְוֹתֵר לְדַעְתּוֹ ו"ל.

וְהָרַב פֶּר"ח בְּסִי תַס"ז חוֹלֵק בְּפִשְׁטוּת עַל פֶּסַק הֶרְמ"א הַגָּ"ל וּמִשְׁמַע דְּלֹא חָשׁ לְסַבְרָא
הַגָּ"ל אִפִּי שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַדְּחָק וְלִיפָא הַפְסֵד. גַּם הָרַב שְׁלַחַן גְּבוּהַ שָׁם סָק"ז כָּתַב דְּדַעַת
מָרְן לְהַתִּיר בַּס"ס לְאַכִּילָה וְכֵן עֵינְקֵר וּכ"פ הַפֶּר"ח עִי"ש (אֲלָא דְּלַכְתַּחֲלָה יָשׁ לִינְהָרָה הֵיכָא
דְּאַפְשָׁר) וְע"ע שָׁם סִי תַנ"ג סָקִי"א שְׁכ' לְהַתִּיר הַמְצוּת לְכַתְחִילָה לְאַוְכְלָם בְּפִסַּח מִפְּח
ס"ס.

וְעֵינָן לְהָרַב יָד אֶהְרֹן בַּמ"ב סִי תַמ"ז. הַגַּב"י אוֹת כ"ד בְּשֵׁם הֶרְבֵּנִים ב"ד וּד"מ שְׁכ'
לְהַתִּיר עִי"ס דְּפְלוּגְתָא עִי"ש.

גַּם הָרַב נְחֻפָה בְּכֶסֶף בַּח"ב דָּף ז' כ' לְהַתִּיר בְּכַמָּה עוֹבְדֵי עִי"ס. וְכֵן הָרַב חֻכְמָה וּמוֹסֵר
בְּדָף קַס"ט אוֹת נ"ז וּנ"ט עִי"ש.

גַּם מָרְן אֶתְרוּן חַבִּי"ף בַּס' נְשַׁמַּת כָּל חַי סִי ט"ז כ' לְהַתִּיר בְּנִדּוּנוֹ עִי"ס וְכ' כֵּן גַּם בְּשֵׁם
הֶרְבֵּנִים ב"ד וּד"מ שְׁהַתִּירוֹ בַּס"ס. וּבְדָף כ"א ע"ב ד"ה וְיָבֵר וְכו' נִרְגָּשׁ מְסַבְרַת הֶרְמ"א
הַגָּ"ל דְּאִין לְהַתִּיר לְאַכְוֹל בְּפִסַּח עִי"ס וְכ' כָּבֵר תְּמָהוּ עָלָיו ט"ז וּפֶר"ח וְכֵן הֶסְפִּים ח"י
לְהַתִּיר בַּס"ס וְכֵן הַתִּירוֹ הַב"ד וְהַד"מ וְכו' עִי"ש.

גַּם בְּשׁו"ת לַב חַיִּים ח"ב סִי ע"ט וְסִי פ' כ' לְהַתִּיר בְּשׁוֹפֵי עִי"ס עִי"ש. גַּם הָרַב מְשַׁנֵּת
רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בַּח"ב בְּשׁו"ת א"ח סִי ט"ו הַתִּיר בְּנִדּוּנוֹ עִי"ס עִי"ש וְהָרַב בֵּית אֶהְרֹן דָּף
י"ג אוֹת ה' נְאוֹת ז' הָעֵתִיק דְּבָרֵי הָרַב נַחב"כ הַנּוֹז"ל וְלֹא עָרַעַר עָלָיו נִרְאָה דְּכֵן פְּשֻׁטָה
הַהוֹרָאָה לְהַקֵּל עִי"ס וּבְדָף כ"א ע"א אוֹת ד' כ"כ בְּשֵׁם הָרַב לַב מְבִין עִי"ש וּבְשׁו"ת
לַב חַיִּים ח"ב סִי קל"ח כ' בְּשֵׁם הָרַב חֻקַּת הַפְסַח סִי תַס"ז סָק"ד דְּהַעֲלָה דַּבְס"ס מְוֹתֵר
אִפִּי לְכַתְחִילָה וְהוּא ו"ל כָּתַב דָּאֵם יָשׁ שְׁהוּת לְעֲשׂוֹת מְצָה לֹא יִסְמְוֶה ע"ז לְכַתְחִילָה וְאֵם
אִין שְׁהוּת יָשׁ לְסַמְוֶה לְאַוְכְלוֹ וְהִבִּיא בְּשֵׁם הֶרְבֵּנִים מוֹהֲרֵי"ם וְחָק"ל ו"ל דְּהַתִּירוֹ עִי"ס
בְּשַׁעַת הַדְּחָק שְׁהִיָּה סְמוּךְ לְפִסַּח עִי"ש.

וְהִנֵּה אֲמַת דְּרֵאוּי לְכָל יִר"ש לְחוּשׁ וְלַהֲחַמֵּיר לְכַתְחִילָה בְּכָל מְאִי דְּאַפְשָׁר. אִף לְהוֹרוֹת
לְאַחֲרִים נִלְע"ד דִּישׁ לְהוֹרוֹת לְהַקֵּל בְּדָבָר שֵׁישׁ הַפְסֵד כְּמוֹ בְּמִצּוֹת דְּהַדְּבָר יְדוּעַ דְּהָא
לְחַמָּא עֲנִיָּא אִיתִיּוּקוּרֵי הוּא דְּמַתִּיּוּקוּרֵי בִּינְקֵר עוֹמֵד לְנוּ.

בְּכַפְלֵי כְּפָלִים מְלַחֵם חֻמְצָן וְלָכֵן הַמּוֹרָה בְּעֵינָן זֶה וְכִיּוֹצֵא לְזֶה לֹא אֲדוֹן הוּא בְּדָבָר זֶה
לְהַחְמִיר עַל אַחֲרִים בְּדָבָר שֵׁישׁ לָהֶם עַל מַה שֵׁיִסְמוּכוּ רַבָּנָן קַדִּישֵׁי הַגָּ"ל בְּכַחַת דְּהַתִּירָא.
וְע"ע בְּלַב חַיִּים הַגָּ"ל סִי פ"ה דְּאַחַר שְׁפַתְב לְהַתִּיר עִי"ס סִי סִיִּים דִּישׁ לְהַחְמִיר לְכַתְחִילָה
כִּינָן דְּאַפְשָׁר לְאַכְוֹל אוֹתָן הַמְצוּת קוֹדֵם הַפְסַח אוֹ שֵׁיחְלִיף עִם אַחֲרִים שֵׁיאֲכֻלוּם בַּע"פ
(וְיֵשׁ לְפַקֵּק בַּמִּש"ש וְגַם לֹא מְהִי יִישׁוּן יב"ח כַּמ"ש בְּפוֹסְקִים עִי"ש וְאִינוּ מוֹבֵן יִישׁוּן
מָאן דְּכַר שְׁמִיָּה בְּנִדּוּנוֹ כְּמוֹ שְׁרֵאָה הַרְוָאָה) עִי"ש וְעֵינָן לְהַגָּאוֹן נו"ב בַּח"א סִי כ"ה
סוּד"ה נְשַׁאֲלַתִּי וְכו' שְׁכ' דַּמ"ש הֶרְמ"א.

דְּלַעֲנִין אֲכִילָה בְּפִסַּח אִינוּ מוֹעִיל ס"ס הֵינָנו לְאַכְוֹל אוֹתוֹ דְּבָר דְּהוּי ס"ס בְּאִיסוּר תּוֹרָה
אַבְל לְעֵנָן תַּעֲרוּבַת מִשׁוּם דְּהוּי ס"ס בְּדַרְבָּנָן מוֹעִיל אִפִּי לְאַכְוֹל עִי"ש וְעֵינָן לְהַרְשָׁבִיץ
ח"ג סִי קי"ז ה"ד בְּיַקְהִיל שְׁלַמָּה בְּפִסַּק הַמַּאקִינָה דָּף ג' ע"ב שְׁהַתִּיר בְּנִדּוּנוֹ מִפְּח ס"ס.

ומ"ש ע"ז הוא נר"ו דאין סברא זו מוספמת להתיר לאכול בפסח ע"י ס"ס והביא דברי הרמ"א הנ"ל וסגים דאין להקל לכתחלה עי"ש. הנה פבר יתבאר מפל האמור דכל דליפא חשש איסור תורה עבדינן עובדא להתיר ע"י ס"ס מפני הדחק ובנדונו ג"כ מה שיהתירו רבני הדור הנה מפני הדחק והלחץ.

ובנדונו רחוק מאד חשש איסור תורה. וליפא אלא חשש משהו.

ומ"ש שם בד' ב' ע"ב ד"ה האמנם וכו' דספק דאורייתא לחומרא וכו' אין דבריו נראין דפשיטא נדאי דאין בנדונו חשש איסור תורה כמו שיראה הרואה וע"ע זכרנו לחנים בח"א וח"ב במע' זו שכ' להתיר עפ"י ס"ס בכמה עובדי: והן עתה נדפס מחדש ס' ימי שלמה להרב יקהיל שלמה.

נראיתי בדרך כ"ז ע"ג שכ' בפשיטות להתיר ע"י ס"ס ומסתמא נדאי פונתו להתיר לאוכלם בפסח עצמו (דאל"כ הי"ל לפרש דדוקא בע"פ הוא דשרי' ועי"ש לידיו"ן רא"ג הרב המגיה נר"ו) ולא העלה על שפתיו סברת האומרים דאין להתיר באכילה ע"י ס"ס נראה דחזר בו ממ"ש בפסח המאקיג"ה ודבריו אחרונים עיקר.

ועיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ב' ח"ג סי' פ"ד על מה שתמה הט"ז סי' תס"ז סק"ד אמאי לא מהני ס"ס לענן איסור משהו די"ל פיון דצריף שימור מהת"ו משעת קצירה או משעת לישה שלא יחמיץ ל"מ ס"ס דומיא למ"ש האס"ז לב"מ דף ז' דכל דבעי נדאי אף רוב לא מהני וכו' עי"ש ובלי ספק שדעת רבנו קדישי הנ"ל בזה עיקר לדינא והוא חשב לדחות דברי הרבנו הרקח שהובא בהרא"ש ובטור סי' תס"ו בדין צנאית תרגולים שהוכיח מהש"ס דרק משום הקריבהו לפתחיה אסור למנחות ולא משום חמץ ונדחה זה דלמנחות פשר משום ס"ס אבל לפסח לא מהני ס"ס וכו' ומי ישמע לסברת רב אחרון נגד סברת הראשונים אשר לבם פתוח פפתחו של אולם ואדרבה עפ"י מידותיו יש לנו להקריח דגם בחמץ בפסח מהני ס"ס מדיליף למצה ממנחות.

אלא שאינו מוכרח די"ל דלאו משום ס"ס שרינו במנחות אלא כמ"ש במגן האלה סי' תס"ו סק"ז דמסתמא במענים נדאי נתרפכו טובא שיהיה קרוב לביקוע ואפי"ה אינם חמץ עי"ש ובשאר מפרשים.

ובעיקרא דמילתין עיין בס' ישועות יעקב סי' תס"ז ס"ק ב' וסק"ג באיזה ענין סמכין אס"ס לגבי אכילה. ובשו"ת רמ"ץ רס"י ל"ז כ' דאע"ג דמעיקר הדין מותרים גם באכילה מפח ס"ס מ"מ פיון דאפשר להשהותו ואין להו הפסד מחמירינו למיעבד בהיתר וסמך לדבר כמו בדשיל"מ דלא סמכין על ס"ס עכ"ל.

וגם בישועות הנ"ל כתב הטעם להחמיר באכילה משום דהוי דשיל"מ ועי"ש בסק"ג ויש לדון לפי"ז בעניינים דלא אמרי' בהו חומרת ישל"מ פגון במין שאינו מינו למאן דס"ל דבטייל וכיוצא עיין ביו"ד סי' ק"ב ושקו"ט בישוע"י אי קי"ל כמ"ד דחמץ חשיב דשיל"מ ועיין מה שרשמתי בקונט' הפללים במערכת הדליות אות ע"ז בזה.

ונדפס עתה שו"ת עין יצחק להגאון מוהרי"ץ אלקנה יצ"ו וראיתי שם בסי' ט"ז ענף ב' שעמד בעניינה וכתב בשם ביאורי הגר"א ומקור חיים סי' תס"ז סק"ג שכתבו דטעם הרמ"א הוא משום דס"ל פהרמב"ם דחמץ חשיב דבר שיש לו מתירין דלא מהני ס"ס

וְכַתֵּב לְפַקְדָּק ע"ז דְּהָא קי"ל בסי' תמ"ז ס"ב דְּחֻמְצָא בְּעֶרְבַּ פְּסַח בְּשֵׁשִׁים וְשׁוֹב יֵיָשֵׁב
סְבָרְתָם דְּטַעַם הָרַמ"א הוּא מְשׁוּם דְּבָר שְׁיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין וְהַעֲלָה מִתּוֹךְ זֶה דְכֻשְׁהוּס"ס הוּא
בְּדִין וְלֹא בְּגוֹף וּמַעֲשֵׂה לֹא הִחְמִיר הָרַמ"א וְהוּא עפ"י מ"ש בְּשֵׁשִׁים וְשׁוֹב יֵיָשֵׁב וּפְר"ח ס'י
תצ"ז סק"ג וְשׁוֹת רע"ק אִיגָר ס'י ס"ה דְּבִסְפִיקָא דְּדִינָא אַף בְּדָבָר שִׁיל"מ אֲזַלִּינָן לְקַוְלָא
וְהָיָה מְקוּם לְהַתִּיר אַף בְּחֹד סְפָקָא בְּדָבָר בְּנִין לִילָא חוּמְרָא דְּחֻמְצָא אֲבָל אִם יֵשׁ ס"ס בְּדִינָא
בְּנֹדָא יֵשׁ לְסִמּוּךְ לְהַתִּיר אַף בְּאֲכִילָה וְלֹא דְּנֹקָא פְּשִׁינִי הַסְּפָקוֹת הֵם בְּדִין אֲלֵא ה"ד
אִם סְפָק אֶחָד בְּגוֹפוֹ וְסְפָק אֶחָד בְּדִין אֶתְדו"ק וְהִבִּיא שָׁם מ"ש הָרַב ט"ז בסי' תס"ז ס"ק
ח' שֶׁהָעִיר אֲמַאי מְהַנִּי שָׁם ס"ס וּמַנִּיר כְּתִב לִיִּישָׁב דְּשִׁאנִי הֵתֵם דְּחֹד סְפָק הָיָה סְפָקָא
דְּדִינָא וּמְהַנִּי ס"ס בְּזֶה אַף בְּדָבָר שְׁיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין עי"ש וְעַם פִּי לֹא זָכַר שֶׁר דְּשִׁיטַת הָרַב
ט"ז בסי' תצ"ז סק"ט דְּגַם בסי' ס"ס דְּדִינָא לֹא מְהַנִּי בְּדִשִׁיל"מ וְלִשְׁיטָה זֶה אֲזַלִּינָן בסי' תס"ז
הַנְּ"ל מ"מ לְהַלְכָה יָפָה אָמַר חָנֹן לִיִּישָׁב הָעֲרַת הָרַב ט"ז עפ"י פְּלָל זֶה שֶׁהוּא מְסוּסָם מְפָל
הַפּוֹסְקִים וְיֵשׁ לוֹ סַעַד גְּדוֹל מִמ"ש הָרַמ"א שֶׁכָּפ"ה דְּמַס' בִּיצָה ס'י י"ד בְּשֵׁשׁ בְּעַל ה"ג כְּמוֹ
שֶׁהִבְאִיתִי בְּקוֹנְטָרַס הַפְּלָלִים בְּמַעְרַכַת הַדְּלָ"ת אוֹת ל"ט וְעַיִן עוֹד שָׁם בסי' י"ז שֶׁכְּתִב
לְהַתִּיר בסי' ס"ס בְּאֲכִילָה בְּפֶסַח בְּדָבָר שְׁיֵשׁ לוֹ חֻמְצָא הֵתֵר עפ"י מ"ש הַנּו"ב דְּבְּדָבָר שְׁיֵשׁ
לוֹ חֻמְצָא הֵתֵר מְהַנִּי ס"ס אַף בְּדָבָר שְׁיֵשׁ לוֹ מִתִּירִין וְכֵן בְּדָבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ צִנְרָף מִתִּירִין עי"י
ס"ס אַף בְּדָבָר שִׁיל"מ כְּמ"ש הָרַמ"א ס'י ק"ו ס"ח וְלִכֵּן בְּנִדּוּנֵי שְׁהִיטָה הַשְּׂאֵלָה עַל כָּל
הַמְּחֻזֵּז זֶה מִיקָרִי לְצִנְרָף וּמִתֵּר עי"י ס"ס וְשׁוֹב צִדָּד עוֹד בְּכ"ז דְּאֶפְשָׁר דְּלֹא מְהַנִּי חֻמְצָא
הֵתֵר עפ"י מ"ש הַפְּרַמ"ג בְּפִתְיָה לְהַלְכוֹת שְׁחִיטָה שֶׁכְּתִב לְדוֹן עפ"י מ"ש בְּחֻלּוּן דָּף
קל"ד דְּלֹא מְהַנִּי חֻמְצָא בְּמְקוּם שְׁיֵשׁ חֻשׁ עוֹן מִיָּתָה כְּמוֹ שֶׁפִּירַשׁ י"ש שָׁם גְּבִי חֻלָּה וְכו'
עי"ש דב"ק וּבְקוֹנְטָרַס הַפְּלָלִים כְּתִבְתִּי קֶצֶת בְּזֶה בְּמַעְרַכַת הַחֵי"ת אוֹת י"ט: סִימָן צַט
(מְקוֹנְטָרַס אֲסִיפַת דִּינִים מַעְרַכַת חֻמְצָא ס'י ג' אוֹת ט"ז).

צַט חֻמְצָא בְּפֶסַח דְּאִסוּר בְּמִשְׁהוֹ כְּתִב הָרַב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה ס'י תס"ז אוֹת ל' שֶׁצִּדָּד בְּמ"א
לוֹמַר דְּדוֹקָא בְּחֻמְצָא שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁיֵשׁ לוֹ בְּעֵלִים הוּא דְּגָזְרוּ אִסוּר מִשְׁהוֹ וְלֹא בְּחֻמְצָא שֶׁל
נְכָרִי וּבְחֻמְצָא שֶׁל הַפְּקָר עי"ש וְהָרַב פְּרַמ"ג ס'י תמ"ח בא"א אוֹת א' כְּתִב הִבִּיא נְכָרִי
בְּפֶסַח דְּבָר שְׁיֵשׁ בּוֹ מִשְׁהוֹ אִסוּר לְקַבְּלוֹ וְלֹא בְּטַל בִּינְד נְכָרִי ע"כ נִרְאֶה דְּפְשִׁיטָא לִיהַ דְּגַם
בְּחֻמְצָא שֶׁל נְכָרִי אֲמָרוּ חֻמְצָא דְּאִסוּר בְּמִשְׁהוֹ אַחַר זמ"ר בָּא לִידֵי שׁו"ת תּוֹרַת חֹסֵד א"ח
לְאֶחָד מִגְּאוּנֵי דוֹרֵינוּ יצ"ו וְרִאִיתִי בסי' כ"א אוֹת ב' ד' ג"ן ע"ד שֶׁכ' שְׁדָבָרֵי הַשְּׁע"ת לֹא
נִתְחַוְּרוּ כְּלָל וּמִסְתַּיִמַת דְּבָרֵי הַפּוֹס' נִרְאֶה דְּאֶף חֻמְצָא שֶׁל נְכָרִי בְּמִשְׁהוֹ וּלְפ"ד הָרַ"ן
בְּכ"ש דְּחַמְב"פ לֹא הָיָה דְּשִׁיל"מ מְשׁוּם דְּגַם אַחַר הַפֶּסַח לֹא שָׁרִי אֲלֵא עַל יְדֵי תַעְרוּבַת
אֲבָל בְּעִינְיָה אִסוּר אִם כֵּן חֻמְצָא ש"ן דְּאֶחָד פ' שָׁרִי בְּעִינְיָה הָרִי הוּא דְּשִׁיל"מ.

וכ"כ הָרַמְב"ן בְּמַלְחָמוֹת בְּהַדְּיָא דְּחֻמְצָא ש"ן הָיָה דְּשִׁיל"מ וְגַם מִמ"ש הָרִיב"ש ס"י ת'
בְּשֵׁם הַלְכוֹת הַרִיב"ג מְבֹאָר דְּאִין חִילּוּק בֵּין יִשְׂרָאֵל לְשֶׁל נְכָרִי וְכ"מ ג"כ מְדַבְּרֵי הָרַמְב"ן
שְׁבַט"ז ס'י תס"ז ס"ק י"ז וְרַק לְדָבָרֵי הַמְּרָדְכִי דְּטַעַם דְּחֻמְצָא לֹא הָיָה יִשְׁל"מ מְשׁוּם שֶׁחֻזַּר
לְאִיסוּרוֹ לְשָׁנָה הַבָּאָה י"ל כֵּן גַּם בְּחֻמְצָא ש"ן וּמ"מ בְּמ"ש הַשְּׁע"ת דְּחֻמְצָא בְּעִין ש"ן אוֹסֵר
בְּמִשְׁהוֹ אֲבָל הַבְּלוּעַ מִחֻמְצָא שְׁאִין בּוֹ בנ"ט לֹא נֶאֱסַר בְּמִשְׁהוֹ בְּהִיּוֹתוֹ בִּינְד נְכָרִי דְּלֹא שְׁיִיךְ
אֲזַ גְּזַרְתָּ חו"ל עַל מִשְׁהוֹ אֶפְשָׁר לְצַדָּד בְּזֶה וְאֶף אִי לֹא נִימָא כְּהַשְּׁע"ת אֲלֵא אִפִּי הַבְּלוּעַ
בִּינְד נְכָרִי מִחֻמְצָא נְמִי נֶאֱסַר מ"מ יֵשׁ לְחַלְקַת בְּזֶה בֵּין אִיסוּר אֲכִילָה לְאִיסוּר הַנְּאָה
דְּכִינּוֹן דְּפִלוֹגְתָא הִיא בִּירוּשְׁלָמִי פ"ב ה"ב אִי חֻמְצָא שֶׁל נְכָרִי בְּפֶסַח אִיסוּר בְּהַנְּאָה אַף דְּקִי"ל

כמ"ד דאסור מ"מ לענגן חומרא דמשהו י"ל דכ"ע מודו דעכ"פ אינו אוסר בהנאה בחמץ של נכרי עכ"ד ולא ראה דברי הפרמ"ג הנ"ל דמבואר דס"ל דגם בהנאה איתיה לחומרא דמשהו בחמץ של נכרי וכן משמע מסתמיות דברי הפוס' כמ"ש מני"ר גופיה לעיקר דברי השע"ת: שו"ר שיש לתמוה על כל הרבנים הנ"ל שנגעלם מהם דברי הרשב"א שיהביא מרן הב"י בסי' ת"מ ד"ה פתב הרשב"א וכו' אבל בנדאי אסור להעלותו עמו על השלחן דקרוב לבא לידי פשיעה פיון שמפירים זה את זה דכמו שאין הישראל מקפיד על הנכרי שיאכל משלו וכו' ואפילו בהפסק מפה אסור דכיון דחמץ במשהו רחוק הוא שלא יתערב פירור אחד משלו בשל ישראל וסחור סחור לכרמא לא תקרב עכ"ל ופסק פן מרן בש"ע שם ס"ג והרב הלבוש והרב מוהרש"ז בש"ע שלו פתבו טעם דין זה כמ"ש הרשב"א דכיון דחמץ במשהו רחוק שלא יתערב פירור וכו' הרי מפורש בדברי הרשב"א דחומרת משהו היא גם בחמץ של נכרי והוא פלא על כל הרבנים הנ"ל שלא זכרו דברי הרשב"א והרב הלבוש הנ"ל ומצאתי לידי"ן הגאון מוהרמנ"י יצ"ו שכ' בספרו מנחת משה בקונטרס חקת הפסח דין י"ב בשם שו"ת דברי חיים ח"ב סי' ל"ו ומה שרצה אחד לומר דהוי חמצו של נכרי שמתקע הדבר דכי חמצו אינו אוסר בנו"ט וגם עיקר הטעם משום פרת ולא בדיל וגם זה מקרי לא בדיל וראיה מדברי הרשב"א גבי להזהר מלהעלות חמץ של נכרי על השלחן שחמץ במשהו עכ"ד הנה אף שפתח ואמר כמתמיה דאטו חמץ ש"ן אינו אסור בנו"ט דמשמע דבמשהו מיהא אינו אוסר הנה בסוף דבריו כתב מפורש דגם במשהו אוסר וכמ"ש בשם הרשב"א ואם הרבנים הנ"ל היו רואים דברי הרשב"א לא היו מהנדונים עוד בדבר הזה ומעתה קם דינא דחומרת משהו היא גם בשל נכרי וכן מתבאר ממ"ש בשו"ת זכרון יעקב שהבאתי בסי' ד' סוף אות ט"ו עיי"ש: סימן ק (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ג' אות י"ט).

קו"ף בענגן אכילת הסוקאר בפסח שיש חשש תערובת קמח מלוחת או מחמת שהפועלים טובלים פתן ביצרת הדבש פבר האריכו רבנו קדישי דישרון סמיכין סביב שלחן הטפור ע"ד הרמ"א בסי' תס"ז ס"ח באשר ישר יחזה המעיין בדב"ק הלא בספרתם ואחרון חביב רב מןפלא בדורנו בע"ס דברי מנחם יצ"ו האריה הרחוב אסף איש טהור כל הדעות והסברות שנאמרו בענגן ואם אביא אחריו דברי חכמים פדרבנות במקום שפעלי תשובה עומדים הן צדיקים גמורים אשר לא היו למראה עיניו ולזכות את הרבים אעתיק תוד"ק הן בענגן אכילתה והן בענגן הכשר המכונות שנעשית בהן.

הנה הרב חת"ס בסי' קל"ה כתב דאין מקום להתיר עפ"י סברת הר"י שבתשו' הרא"ש פל"ד ומייתי לה מרן הב"י בסי' תס"ז דטבע הדבש שמהפך כל מה שנותנים בתוכו ונעשה דבש ואזלינן בטר השתא דכבר העלה המג"א בסי' רס"ז סק"ג פהחולקים אהרר"י דלא אזלינן בטר השתא וכן בשירי כנה"ג כתב שאין לסמוך על היתר זה (והוסיף במוסגר לומר דקרוב לומר דצוקר אין בטבעו להפך וגם הר"י מודה) וגם נתברר לו (לשכנה"ג) שמערבים קמח והודו האומנים ולא בושו יעי"ש בחי' בס"ק ט"ז ואין לסמוך בזה על חזקה אומן לא מרעי נפשיה פיון שהקמח לא מרע נפשיה שהרי אינו מריע אומנותו בזה על חזקה אומן לא מרע נפשיה שהרי אינו מריע אומנותו בזה פיון שהקמח שנותנים בבישול הצוקאר מתהפך ונעשה צוקאר א"כ יוכל לעשות פן לעין השמש ואומנתו בכך ומסתמא מערב קמח מלוחת אמר המחבר"ר לענ"ד יש לפקפק

בדב"ק דהא ודאי הא דאנמן לא מרע נפשיה לא מהני אלא בשאין ידוע לנו שמזיניף וכן אם באנו לדון בזה משום אנמן לא מרע היינו ודאי דאין אתנו יודע אם מערב קמח ופשוט דסוקאר שיש בו קמח אינו שנה לסוקאר שאין בו תערובת קמח דמלבד דלאו כ"ע ידעי סברת רבינו יונה דהדבש מהפה וכו' ועוד אף אם מהפה הקמח לדבש מ"מ מסתברא דלא ישנה לו לגמרי ובפרט לפי מ"ש הרב דקרוב לומר דיש לחלק בין דבש למי הסוקאר והכי מסתברא דאין בכח מי הסוקאר להפה מה שנותנים בתוכה כמו בדבש וא"כ ממה שלא נתפרסם שמערבים קמח בהסוקאר מוכרח לומר שאנו חוששים שעושים פו דרף זיוף והיה במחשה מעשיהם וכינו דאנמן הוא הדר דינא לסמוך דאנמן לא מרע אנמוניתה כי זה באמת ריעותא הוא לא לפסח ולישראל לבד פי גם בכל השנה ולכל העולם נחשב ריעותא שאין סוקאר שע"י תערובת קמח חשוב פהסוקאר שאין בו תערובת בטעמו ובמתיקות שבו.

ומה גם שיש לצרף דאם תמצא לומר שערב בו קמח למה נאמר דמסתמא קמח מלותת ערב בו וכיון שיש צד גדול לומר שלא ערב משום דלא מרע אנמוניתו אף אם נחוש שערב נתלה שערב קמח בלא לתיתה או שאף אם לתתו לא לתתו כ"כ עד שיהא חמץ ודאי (לפי השערת דעתי בבבבשול עשיית הסוקאר נותנים מים בקפלוטות וכיוצא ומזה עושים הסוקאר וא"כ אף אם אין הקמח מלותת יש בו חמץ אם נחוש לתערובת קמח דהווי מי פירות עם מים אלא דמדהנצרה הרב חת"ס לומר דמסתמא נותנים קמח מלותת משמע דאין נותנים מים בבבשול הסוקאר או שנותנים מעט מים פחות מס' וס"ל דבזה ליכא משום מי פירות ומים עיין במה שהבאתי בסי' י"ג אות יו"ד בזה ואשוב להעתיק אמרי קדוש החת"ס) וכתב עוד דאין לומר דמ"מ מרע אנמוניתו לגבי ישראל שמכשילו שפבר העלה המג"א בסי' כ' דדוקא מה שהוא זיוף לגבי כ"ע לא מרע אנמוניתו אבל מה שהוא רק לישראל מרע חוץ מעשיית ציצית דלא טרח והנו"ב במ"ת סס"י ע"ב העלה דמעשה לא עביד אבל בדבורו לא מהימן והכא המעשה אינו הורעת אנמונית שפן דרכו כל השנה רק דנאמין לו ששינה עתה לצורה ישראל ועשהו בלי קמח זה לא נאמין וגם אין כאן בייטול ששים פדמוכח מדברי הר"י (שפכת דע"כ הדבש מהפה מה שבתוכו דאל"כ איך נאכלנו כל השנה הרי נותנים בתוכו פשר טרפה) דאי הנה ס' נגד הבשר והקמח לא היה צריך לומר שנתהפה אלא ע"כ מערבין הרבה עד שאין בו ס' ואפי"ה נהפה לדבש וכן מוכח מש"ס ע"ז שמשם הוכיח הר"י דינו והוא בר"ן מס' ע"ז ברי"פ ד' שמ"ז ריש ע"ב אי משום איערובי מיסרא סרי וכתב שם הר"ן בשם אחרים שדרף הוא לערב בהם דברים אחרים ונימוח בתוכו וחזרין דבש ליכא למיחש בהכי לפי שהמתערב בו עד שלא נימוח מסריח ומותר פדאמרינו בתמורה ד' ל"א אפרוח ביצת טרפה מותר אימת קא גדיל לכי מסרח ההיא שעמא עפרא בעלמא הוא עכ"ל ועיין לרבינו הפר"ח בתשו' שבס' מים חיים סי' יו"ד מה שתמה על פירוש האחרים מדאמרינו בש"ס גבי שמן ג"כ אי משום איערובי מיסרא סרי ושם לא שייך פירושם ומפורש שם דלפירוש האחרים שהיא שיטת הר"י גם בדליכא בדבש ששים נגד הטרפה שרי וכמ"ש החת"ס ועיין להרב שו"מ בח"ג סי' קנ"ג שפכת דפירוש האחרים שבהר"ן הנ"ל אין להם התייחסות בדברי הר"י הנ"ל ובקונטרס הפללים במערכת האל"ף אות שמ"ט רשמתי ספרים רבים הם המדברים בהא דאזלינו בטר השתא בכמה עניינים שונים והוא מפתח

גדול למי שרוצה לעמוד בדבר ע"ש שוב כתב דאפי' הצוקאר שנעשה על ידי ישראל לשם פסח פדינו מנחם בפאבריק כמה שבועות בתוך הדפוסים פנהוג אם אי אפשר להיות ישראל שומר יוצא ונכנס תמיד ואפשר שיחליפנו הנכרי לטובתו ליתן תחתיו צוקאר המעורב בקמח אז צריך חותם בתוך חותם ואם אי אפשר שיחליפנו וימיר וליכא אלא חששא משום פרורי חמץ שיפלו על הצוקאר מהפועלים העוברים ושבים גדול הוא שאם יבא פרוור חמץ וידבק בו החמץ בפסח לתוך פיו של ישראל בעין או במקום שאין ששים ועוד חמץ במשהו מ"מ סגי בכיפוי או להצניעם בחדר או מחיצה קטנה וכדומה והתחכם עיניו בראשו שוב הביא מ"ש בברכ"י סי' תס"ז אות ג' בוויניציא ומצרים העידו שאין בו תערובת קמח כלל אף נודע כי האומנים טובלים פתם ביצירת הדבש והוא רותח לכן ירא שמים יזהר למ"ד חוזר וניעור ודבריו צ"ע מה צריך למ"ד חוזר וניעור הרי שמה וכוונאי ישארו פרורי לחם בעין כמ"ש לעיל ועיין מ"ש מג"א סי' תמ"ז סקי"ג לכן נ"ל אפילו להשהותו יש לאסור לכתחלה וכן הנהגתי פה למכרו עם החמץ לנכרי ועיין נו"ב תניינא ח"א סי' ע"א עכ"ד מסקנתו והנה מ"ש מרן חיד"א בברכ"י הנ"ל הוא בשם הרב מוהר"י זיין בתשו' כ' ולא הוסיף ע"ד אמנם בס' מחזיק ברכה שם כתב דחששא זו דהפועלים טובלים פתן אינה אלא בגלילותינו שהם ערביים אבל בשאר הארצות חקר כמה פעמים ושמע מפי המרובין דליתא להאי חששא כלל ומ"מ אשר תאנה נפשו להחמיר בזה וכיוצא בזה אין מזניחין אותו וכו' ע"ש: ונראה ודאי דלדברי הרב חת"ס גם אם אין טובלים פתן יש חשש איסור שהרי בהסוקאר שנעשה ע"י ישראל בשמירה מעולה לפסח שאין בה לא חשש תערובת קמח ולא חשש טבילת פתן אמר רב דאחר גמר עשייתה אם יניחה בפאבריק פשאין ישראל נכנס ויוצא צריך פיסוי או מחיצה משום חשש גדול מפרורי חמץ שיפלו על הסוקאר מהפועלים העוברים ושבים וכו' א"כ גם בהסוקאר הנעשה בשאר הארצות דידוע דקפדי אמנקיותא ואין טובלים פתן וגם אין מערבים בה קמח מ"מ יש לחוש מפרורי חמץ שיפלו מהפועלים וכו' ואם בהסוקאר שבנדון החת"ס אסר הרב משום חשש זה כ"ש בהסוקאר שבשאר הארצות שכל השנה פולה הפועלים נכנסים ויוצאים עוברים ושבים דרוך שם שיש לחוש לזה אלא שחשש זה אחר שפבר נעשית הסוקאר חתיכות גדולות קשות (דהיינו אחר שפבר נתנו בדפוסין שלהן) הוא רחוק המציאות שאף אם יפלו על גבי החתיכות הללו אינה פרוורין לא יתדבקו בהסוקאר ומתגלגלין ונופלין והעיני בשר לו עיניו לנוכח יביטו בסוקר שבה לקנות או לאכול אם יש בה דבר דבוק או לא ולא היה לחוש אלא על שעת עשיית הסוקאר בעודה רותחת שהוא נמס במים שאם יטבלו פתן ישאר שם אינה פרוורין שאף שגם הם מחמת דקותם ורתיחת היורה ימסו כמו מים ונתבטלו והיו פלא היו מ"מ יש לחוש למ"ד דחמץ שנתבטל קודם הפסח חוזר וניעור ולכן בשאר הארצות דליתא להאי חששא כלל שרי מדינא גם ליר"ש זה נלע"ד כדעת הרבנים מוהרי"ז ומרן חיד"א והכי מסתברא דאין לחוש על הסוקאר אחר גמר עשייתה והיא נעשית חתיכות קשות משום פרוורין שיפלו ע"ג ומסתמא כיון דקפדי אמנקיותא לא יאכלו הפועלים בסמוך להיורה פשהיא רותחת ולא יפול בה שום פרוור ואם יפלו ימסו כמו מים יתהלכו למו כמש"ל אלא דלפי מ"ש הרב חת"ס שאביא בסמוך) דגם הסוקאר פשהיא נמס במים חשוב דבר גוש לפי שיטתו שפיר קאמר דאיכא למיחש לפרוור בעין: וכתב עוד הרב

חת"ס שם דהיורה שמבשלים בה הסוקאר כל השנה אם בא לעשות סוקאר לפסח צריכה הגעלה בהכשר גמור בלי שום קולא אמנם הדפוסים (שמערין לתוכן הסוקאר) שהם חרס והאמן אומר שאי אפשר לקנות חדשים בשום אופן הנה אף שהם כלי שני מ"מ הסוקאר אף שנמס ונשפה מורה כמים מ"מ רתיחתו כדבר גוש ורותח יותר מפינפא דארוזא דבירושלמי בטוש"ע יו"ד סי' ס"ח שמזה הוציאו הא דדבר גוש לא מועיל כלי שני ואם אפשר למלאותו גומרי הרי טוב ואם אי אפשר גם בזה פינו דעכ"פ ספק הוא אם ערבו קמח ואם ערבו הא איכא ר' יונה דמתיר מפני שנתהפה ונעשה דבש וגם כפר עברו טל הכלים מעל"ע ונוטל"ף קודם פסח קודם שעת איסורו ואיכא הפסד מרובה הנה מקום להקל ולסמוך על בעל העיטור שבטוי"ד סי' קכ"א להכשיר כלי חרס הפוגמים מאיסור דרבנן להגעילם ג"פ ברותחים וזה נקיל לחוש להפסד האמן אבל אם אנמיים אחרים עושים בהכשר דפוסים חדשים או מלובנים א"פ הקונים יחושו לעצמם ויקנו מאותו סוקאר שהתירו בריוח ולא מזה שלא הותר אלא משום הפסד מרובה עכ"ל מדבריו נראה דמשמע ליה דלא היקל הרב העיטור בקדירה של חרם שאינו ב"י להכשירה ע"י הגעלה ג"פ אלא אם בלועה מאיסור דרבנן ובנדונו ג"כ אף דהחשש הוא משום חמץ דאסור מן התורה מ"מ אחר שיש צדדים הנ"ל חשיב ליה פאיסור דרבנן ונסמוך על סברת הרב העיטור וכו' וכן נראה מדבריו ואנכי לא ידעתי מנ"ל להבין פן בדעת הרב העיטור דמדברי הריב"ה בסימן קכ"א מתבאר דאף בקדירה של חרם שבלועה איסור תורה ס"ל דכשאינה ב"י דהמתבשל בתוכה הוא נוטל"ף ואסור לבשל בה מדרבנן משום גזרה אטו ב"י פיון שעתה אינה אסורה אלא מדרבנן נכשרת בהגעלת ג"פ כדאמרי בירושלמי פ"ב דתרומות גבי תרומה בזה"ז והרשב"א ס"ל להחמיר באיסורין שיש להם עיקר מן התורה דאין למדין מתרומה ויש סוברים דגם לשאר איסורין דרבנן אין למדין ועיין מה שהבאתי בדין זה באריכות בקונטרס זה במערכת הה' אות י"ט וצ"ל דאין לשונו מדוקדק וכונתו לומר דבעה"ע מתיר להכשיר כ"ח בג"פ פיון שהיא עתה מדרבנן לפי שאינה ב"י: ומה שכתב משום חומרא דדבר גוש דלא מהני ביה כלי שני הנה חומרא זו אין הפל מודים בה והרב הפלתי בסי' ק"ה סק"ומסיק לה בצ"ע ודחה ראית רש"ל גם הרב מוהרש"א (בן רעק"א) בגליון שלו ביו"ד סי' צ"ד ע"ד הרב ש"ף סק"ל אף הוא היה מתפונן להכריח מסי' תמ"ז ס"ג במג"א סק"ט דלא פחומרא זו, גם מני"ר החת"ס גופיה בחיו"ד סוף סי' צ"ה הכריח מתוס' זבחים צ"ו ריש ע"א ומדברי הר"ן בפרק כ"ש גבי ספינים דבעו כלי ראשון משום דזימנין דמעיל להו בדודי דבשרא וה"ל פעינ פפא דליתא לחומרא זו וכתב שקבל ממורו הגאון להקל בדבר גוש לעת הצורה, וכן מתבאר דעת הגר"א בבבאורו לסי' ק"ה ס"ק י"ז גם הרב קהל יהודה בדרף כ"ו ע"א מסיק דברי רש"ל בקשיא מההיא דהנזות לחמיטה שהקשה הגר"א והרב יד דוד בסי' ק"ה הגהט"ו אות י"ג ציין לעיין בזה בסי' שיערי דעה בסק"ג, ואין מצוי אצלי לראות דב"ק ושם הביא מ"ש הרב חנת דעת בסי' צ"א ס"ח בחידושים דדבר גוש אינו מתקרב מתתאה ואם נפל עליו דבר אחר שהושם על מקום צונן אוסר, אבל מ"מ אינו יכול לבלוע מתתאה הצונן אלא כדי קליפה, ודוקא דבר גוש כמו בשר אבל אורז ודונסן שהוא צלול ונשפה אין לו דין דבר גוש אם לא שאינו צלולין.

ולפי השערת דעתי הענייה רתיחת הסוקאר אין לה דמיון כ"כ לבשר וכיוצא ודמיא לארז ודון הצוללים ואפילו תימא דחשיב דבר גוש ממש מ"מ יש להתיר פשיש צדדים להקל דהיא גופא חומרא ונהבו דלא לוסוף עלה, וא"כ פינו שפנדון זה איפא פמה צדדים להקל כמ"ש החת"ס (דשמא לא ערבו קמח ושמא נעשה דבש וגם הפלים אינם בני יומן) הנה ראוי להתיר לכל אדם ולא להחמיר אם יש אומנים אחרים, ואף שבחת"ס יו"ד שם כתב דבעיקר מחלוקת זו אין נפ"מ פולי האי דאנו נוהגים להחמיר אפילו בכלי ג' כ"ז שהיס"ב אם לא בהפ"מ, ויש עוד סברות להתיר ובכ"ז אם אפשר להכשיר הפלי ולשהות הכ"ח מצריכים הכשר ושהיה ולפעמים להגעיל הכ"ח ג"פ אחר השהיה דכל מה שאפשר לעשות בהיתר עושים ואז פשיש הפ"מ ועבדינו כל טצדקי הנ"ל בנדאי יש להקל בדבר גוש דכדאי הרמ"א לסמוך עליו וכו' ע"ש, מ"מ בנדון דידן נמי פולהו איתנהו דאיפא הפ"מ, וסברות הנ"ל להקל ושהיה שפכר עבר מעל"ע והגעלה ג"פ, וא"כ למה לא יאמר הרב להתיר בפשיטות בסתם.

ואנכי לא ידעתי, ובאמת עתה עפ"י דברי הרב מי שלבו נוקפו לא יקנה מאמן זה ומסתמא הכל יעשו כן מאחר דשכיחי אומנים אחרים ונמצא הפסיד את האמן הזה, ואין לומר שהאמן שפנדונו הנה ערבי ולא חשש להפסד שלו דא"כ לא הנה לו לצרף צד דהפס"מ בנדונו כלל סוף דבר לפי דעתי הרב הנ"ל לגודל חסידותו הגדיש את הסאה להחמיר יותר מדאי: והרב בית שלמה הנד"מ בשו"ת א"ח סי' צ"ז האריך מאד בענין זה והביא תשו' החת"ס הנז"ל ותמה עליו למה החמיר כ"כ דאף אם נחוש בהסוקאר שעושים בכל השנה שמערבין קמח הרבה שאין בהסוקאר ששים כנגדו עכ"פ כנגד מה שבלוע בהיורה מן הקמח יש בהסוקאר הנה של פסח (שאין בה שום תערובת כי נעשית ע"י ישראל לשם החג) ששים כנגד אותו מעט הקמח דהא קודם הפסח לא שייך חתיכה נעשית גבלה.

(אמר המחבר ואני הדל אוסיף להפליא על חרב חת"ס כי מצאנו לו שנסתמש בסכרא זו בחת"ס א"ח סי' ק"ך ונ"ל, הנה משום שאין ס' כנגד כל הפלי יפה כתב הג' מחצ"ה סי' תנ"א סק"מ שאין השכר פולו חמץ כי אינו נעשה מחמץ לבד אלא יש בו מים ומינים אחרים א"כ נגד חלק החמץ שבו אפי' הנה מחציתו י"ל הפלי ששים נגדו ומי הגעלה אין נעשים גבלה קודם זמן איסורו עכ"ל א"כ כמו כן נאמר בהסוקאר דאף אם לא הנה ששים בהסוקאר נגד הקמח שבו מ"מ נגד חלק הקמח שנבלע בהיורה מהסוקאר של כל השנה ודאי יש בהסוקאר הנה של פסח ששים נגדו ולמה תאסור פליטתו את הסוקאר של פסח) ועוד כתב דאין לומר דטעם החת"ס משום שפינו שהישראל עומד ומכשיר לפסח אסור לבשל בהיורה בלא הגעלה משום דאין מבטלין איסור לכתחלה דכיון שבשעה שעושין הסוקאר לפסח עדיין הוא של הנכרי אין שייך אין מבטלין איסור לכתחלה דכל הנעשה ביד נכרי הוא דייעבד (בפונטרס הפלים במערכת האל"ף אות ש"ס פתבתי קצת בעיקר דבר זה דמה שנעשה ביד נכרי לא שייך בו משום ביטול איסור לכתחלה וכן לענין זו"ז גורס דאסור לכתחלה וגם ע"ד הרב בית שלמה הללו פתבתי שם בד"ה אחר זמ"ר השגתי וכו' ע"ש), וצדד לומר דטעם החת"ס דנהי דבשעה שיש הרבה סוקאר נימוח בהיורה יש ששים נגד מעט חמץ הנבלע בו מפל השנה, מ"מ הרי שואבין מהיורה מעט מעט בכלי נחונשת כדי ליתן בהדפוסים וכשנשארו מהיורה מעט

והוא עדיין רומח פּמקדם ואולי אין בּה שְׁשִׁים נְגִד כּל הַבְּלוּע וכו', ומ"מ יש להקל דאיכא פמה ספקות וכו' והאריף קצת בזה.

ושוב כתב דכל הפלפול הזה אינו אלא אם באים לבשל בהיורה שהיא ב"י מבישול הסוקאר של כל השנה דאם אינה ב"י אין צריף לכ"ז דכלי שאב"י מותר בדיעבד, ומה שנעשה בידי נכרי הוי דיעבד ואף שבדברי החת"ס מבואר דמצריף לה הגעלה אף באינה ב"י צ"ל דבעובדא דידיה הנה הפאבריק מישראל ואז באינה ב"י אסור לכתחלה אבל אם הפאבריק הוא מנכרי חשיב דיעבד ומותר בלי שום הכשר לבשל ביה לפסח ע"י שמירה מעולה לפסח, ואף אם היורה בת יומא מן הדין אינה צריכה הגעלה ולכן היכא דאי אפשר בהגעלה או שיש טרחא יתירה אין להחמיר ועוד באר שם בראש הסימן שאם הנה צריף הגעלה מן הדין לא הנה מועיל להן הגעלה לפי שבהדפוסין יש בהם ציפוי מבפנים באיזה היתוף או מזכוכית או מתרס דאין מועיל להן הגעלה, ועוד פי ההגעלה אינה פדין שאינה אצל האש ואינה מעלה רתיחה וכו' ואלו תוד"ק שאם רוצים לבשל סוקאר לפסח אחר שעברו מעל"ע מבישול הסוקאר של כל השנה והפאבריק הוא של נכרי יכולים לבשל ביה.

בלא שום הכשר ואם היא בת יומא או שהפבריק הוא של ישראל מן הדין אין צריף שום הכשר רק אם אפשר בלא טורח הרבה יגעיל היורה והדפוסים עי"ש שצונה להרב השואל שיחקור ע"ז מרב פ' ומרב פ' שהם מכשירים לעשות סוקאר של פסח בפאבריק של האדונים וכו' מה דעתם בזה ושיודיעהו דעתם.

ואנחנו לא נדע מה השיבו הרבנים ההם בזה עכ"פ דעת הגאון המחבר היא פאשר פתבתי: ומר בריה דרבנא (החת"ס) בשו"ת כתב סופר בס"פ פ"ז האריף ג"כ בנדון זה ויפה פח הבן להקל שאין צריף להגעיל הדפוסים והוא שנשאל הרב על הסוקאר שנעשה בשמירה יפה ליו"ט של פסח והגעלת הפלים בהשגחת הרב אלא שהדפוסים א"א להגעיל כי יושחתו ע"י ההגעלה אבל בכל השנה כן הוא דרכם שמנקים ומדיחים הדפוסים אחר שנוטלים הסוקאר מתוכם ולא נשאר בהם אפילו כחודל ואופן שמריקים הסוקאר לתוף הדפוסים הוא ששואבים הסוקאר מן היורה ע"י קערות של נחונות ומן הקערות שואבים ע"י כפות של נחונות ומן הכפות אל הדפוסים של נחונות וראה הרב השואל מ"ש הרב חת"ס להתיר ע"י הגעלת הדפוסים ג' פעמים אף א"א להגעילם כי יושחתו ושאל מהרב כת"ס אם יש היתר בלא הגעלה.

ובתשובתו כתב דרוך צדדי היתר שהונזפרו בחת"ס לא שייכי בנדו"ד דמ"ש דעכ"פ ספק הוא אם ערבו קמח זה פתב קודם שראה מ"ש בברכ"י שהפועלים טובלים פתם דאחר שראה דבריו החמיר גם בשהיה ואף שהרב חיד"א כתב שלא כל המקומות שונים בזה ויש מקומות שמקפידין ע"ז ואין טובלין פתם וא"כ במקומותינו הוא ספק אם מקפידים ע"ז.

אמנם ראה בתשובה מאהבה סי' קכ"ט מעיד בגדלו שבעיניו ראה שעושים כן ובל"ס שראה כן בפראג ומסתמא כן הוא גם במקומינו ואין לעשות סניף להקל משום ספק עד שיתברר דנשתנה הענין מכמות שהיה וממילא גם צד ההיתר עפ"י דעת הרר"י שהדבש מהפף מה שנותנים בתוכו אנדא ליה כמובן ועל הטעם משום שהיורה שעושים ביה עתה

סוקאר לפסח פּכּר אינּה ב"י ונוטל"ף קוּדֶם הַפּסח מוֹתֵר קִשָּׁה לְסִמּוֹן דָּאָם הַפּאָבְרִיק שֶׁל יִשְׂרָאֵל פְּשִׁיטָא דָּאָסוּר לְבִשָּׁל לְכַתְחָלָה כְּכֹל קִדְרָה שְׂאִינָה ב"י אָטוּ ב"י וְאָף אָם הַפּאָבְרִיק הוּא שֶׁל נְכָרִי פִּינּוֹן שְׁעוֹשֶׂה הַנְּכָרִי אֲדַעְתָּא דִּישְׂרָאֵל יֵשׁ לְעִינּוֹ, וְהִבִּיא תִּשׁוּ' הַרְדָּב"ז ח"ג ס'א תִּקְמ"ז וּפְלִפֶּל בְּדָבָרֵיו וְסִינּוֹ דְכ"ז פְּשִׁעוֹשָׁה הַנְּכָרִי בְּמִקְרָה בְּשֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכ"ש בְּשֶׁל עֲצָמוֹ פְּדִי לְהַרְוִיחַ אָבֵל בְּנִדּוֹן שְׁלֵנוֹ שְׁמֵלֵאכְתּוֹ קְבוּעָה בְּכֹל שָׁנָה לְעֵשׂוֹת סוּקָאָר לְפִסַּח לִישְׂרָאֵלִים לְבַד וּמִשְׁגִּיחַ עוֹמֵד עָלָיו וְיוֹשֵׁב וּמִשְׁמֵר אֶפְשָׁר דְּדָמֵי לְאוֹמֵר לְנְכָרִי בְּשֶׁל לִי בְּשֶׁלָּהּ וְאָסוּר וְאֶפְרִי עוֹשֶׂה הַנְּכָרִי גַם לְדַעְתּוֹ לְהַרְוִיחַ בּוֹ אָסוּר מִשׁוּם גְּזֵרָה דְּאִינָה ב"י אָטוּ ב"י וּמִלְבָּד כ"ז אֵין לָנוּ לְהַקְלֵ מִשׁוּם נוּטל"פ לְחוּד, אָמְנָם מֵאַחַר דְּלָכֵל הַיּוֹתֵר אֵין בְּהַדְפּוּסִים אֵלָא מִשׁוּם עִירוֹי דְּמִבְשָׁל רַק פְּדִי קְלִיפָה וְקָרוֹב שְׂיֵשׁ בְּכָלִי שְׂשִׁים נְגֵד קְלִיפַת הַכְּלִי וְכַתֵּב הַפּרִמ"ג בִּמ"ז סוּס"י צ"ח(בִּד"ה עוֹד פֶּשׁ גֶּבֶן לְבָרוּרִי) דָּאָם בְּיִשָּׁל בְּדִיעֵבֵד בְּכָלִי שְׂפִלַע ע"י עִירוֹי בְּלִי הַגְּעָלָה הַתְּבָשִׁיל מוֹתֵר דְּמִסְתַּמָּא יֵשׁ בְּכָלִי שְׂשִׁים נְגֵד קְלִיפַת הַכְּלִי וְהוּא דְּשָׁרִי הַסוּקָאָר הַעֲשׂוֹי קוּדֶם פִּסַּח וְכוּ' אָבֵל לְכַתְחָלָה אָסוּר לְבִשָּׁל בָּהּ וְכוּ' וּמ"מ בְּנִדּוֹן שְׁלֵנוֹ דְּאִיפָא תִּרְתִּי לְטִיבוּתָא נוּטל"ף וְגַם קָרוֹב דִּישׁ שְׂשִׁים נְגֵד קְלִיפַת הַכְּלִי יֵשׁ לְסִמּוֹן עַל שִׁיטַת הַתּוֹס' בְּפִסְחִים דָּף ל' ד"ה וְלִישְׁהִינְהוּ דְּמִשְׁהוּ וְנוּטל"ף מוֹתֵר לְבַטֵּל לְכַתְחָלָה וְאֶפְרִי לִישְׂרָאֵל יֵשׁ לְהַתִּיר דְּלִיפָא מִשׁוּם בְּיִטוּל אִיסוּר כ"ש לְקִנּוּת מִהַנְּכָרִי אֶפְרִי אַחַר שְׁכָבָר עֲשֶׂהוּ נוֹסָף ע"ז כִּי נִשְׁפָּף ע"י עִירוֹי מְכָלִי שְׂלִישִׁי לְדַעַת מוֹהֲרִי"ל שְׁבִט"ז ס' צ"ב סק"ל וְהַט"ז חוֹלֵק עָלָיו, וְעִינּוֹ ש"ף ק"ז וּבִנְקָה"כ ס' צ"ב וּבִמ"ז שְׁם גַם יֵשׁ לְצָרָף דְּהוּי ג' נ"ט בַּר נ"ט הַגֵּם דְּנִקִּיטִי דְּחִמֵּץ קו"פ לָא מְהַנִּי נ"ט בַּר נ"ט עִינּוֹ מִג"א ס' תנ"א דְּבַג' נ"ט מְקִילִין וְעוֹד כְּתִב בְּשֵׁם הָרַב הַשּׁוֹאֵל שְׁהוּסִיף מִדַּעְתּוֹ צַד הַיּוֹתֵר בְּנִדּוֹנוֹ שְׁהַדְפּוּסִים הֵם שֶׁל נְחוּשָׁת עַפ"י שִׁיטַת רַבִּינוֹ יְרוּחָם שְׂבִש"ף ס' ס"ח ס"ק ל"ג דְּכָלִי נְחוּשָׁת אֵינּוּ בּוֹלַע ע"י עִירוֹי, וְהָרַב הַמְּחַבֵּר כְּתִב דְּשַׁפִּיר קְמוּסִיף דָּאָף דְּהָרַב ש"ף דְּחָה שִׁיטַת רַבִּינוֹ יְרוּחָם בְּשִׁטֵי יָדִים הָאָרִיף הָרַב לִישָׁב שִׁיטַתוֹ.

וְהַרְשָׁב"א בְּתוּה"ב הָאָרְוֹן בֵּית ד' ש"א מְבִיא שְׁפֵן הִיא שִׁיטַת בַּעֲהַע"י וְחֵלֵק עָלָיו, וְכֵן הַש"ף הִבִּיא פְּמָה רֵאשׁוֹנִים דְּחוֹלְקִים עָלָיו, וְלִפִּי מַה שְׁפַתְבְּתִי ע"כ גַם הַרְמַב"ם לָא ס"ל פְּנוּתִיה (עִינּוֹ לְעִיל בְּמַעְרַכַת הַה' אוֹת כ"ג בִּד"ה הֵן אֲמַת מַה שְׁפַתְבְּתִי בַּעֲנִיּוּתִי עַל דְּבָרֵיו אֵלוֹ), וּמְכָל מְקוֹם כְּתִב דְּבִנְדּוֹנוֹ דִּישׁ בְּלֵא"ה פְּמָה צְדָדִי הַיּוֹתֵר הָרֵאוּי לְסִמּוֹן עָלֵיהֶם וּבְצָרִיף שִׁיטַת הַר"ב הַעֲיָטוֹר וְרַבִּינוֹ יְרוּחָם בְּטַח לְבִי לָא אִירָא לְהַתִּיר לְכַתְחָלָה לְעֵשׂוֹת הַסוּקָאָר בְּלִי הַגְּעָלַת הַדְּפּוּסִים אַחַר הַנְּקִיּוֹן הֵיטֵב אֶפְרִי כְּשֶׁהַפּאָבְרִיקָאָנֵט הוּא יִשְׂרָאֵל, וּמ"מ מְהִיּוֹת טוֹב אִם אֵין הַפּסַד מְרוּבָה לְהַנִּיחַ מִן הַצַּד צְוִקָאָר הָרֵאוּשׁוֹן (פְּנוּתוֹ שְׁלֵא יֵאָכְלוּ בְּפִסַּח מִהַסּוּקָאָר הָרֵאוּשׁוֹן אִם אֵין הַפ"מ) דִּישׁ נ"כ לְתֵלוֹת דִּישָׁא כָּל הַבְּלוּעַ בְּבִישׁוּל רֵאוּשׁוֹן עַכ"ל, וְלִמּוֹדְעֵי אֲנִי צָרִיף, כִּי אַחַר זמ"ר רֵאוּתִי שְׁכָבָר קְדָם וְנִזְכָּה יְדִידִי הַגָּאוֹן מְנַחַת מִשְׁה יצ"ו לְהַדְפִּיס תו"ד הַרְבָּנִים חַת"ס וּבֵית שְׁלֵמָה הַנּוֹז"ל בַּקְצ"ר אֲמִיץ בְּקוּנְטְרִיס חֲסַת הַפּסַח אֲשֶׁר לוֹ עִי"ש בְּדִין מ"ט.

עַל טוֹב יִזְכָּר שְׁמוֹ וְעַכ"פ אֵין מְדַרְשׁ בְּלֵא חִידוּשׁ כִּי אֲנִי הַהַדְיוּט הַעֲתִקְתִּי הַדְּבָרִים וְאַתְהִלְכָה בְּרַחֲבָה לְזַכּוֹת אֶת מִי שְׂאִין אֲצִלוֹ סְפָרֵי דְּבִי רַב הַנְּז"ל וְאֲנִכִּי הַעִירוּתִי עַד"ק לְהַעִיר אֲזַן שׁוֹמַעַת: סִימָן קֵא (מְקוּנְטְרִיס אֲסִיפַת דִּינִים מַעְרַכַת חֲמִין וּמִצָּה ס' ד' אוֹת ו').

קא מעשה הנה שהוציאו יי"ש לפסח מן היין שהיה בתוך חביות של יי"ש מתבואה וגופא דעובדא הכי הנה שהמוציא היי"ש ה"ל רצה לקנות יין מאיש אחד והיין שהוא הושם בחביות שמביאים בהם איספרי"ט מיי"ש של תבואה ואמר לו מוכר היין שפבר שאל ע"ז מהמ"ץ שבעירו האם פשר היין הנה להוציא ממנו יי"ש לפסח והתיר לו וגם העידו לו אחרים פן.

ולכן קנה היין והוציא מהיין ה"ל וגם מין אחר ושאין בו שום חשש) יי"ש לפסח וכשנשמע להמ"ץ הגיד דבריו כי השואל שאל שלא פהגן והוא הושיבו עפ"י שאלתו. ועתה שידע אמיתות הדבר אינו פשוט לו להתיר והודיע לבעל היי"ש לבל ימכור מהיי"ש ה"ל לפסח עד אשר יצא לאור משפטו.

ובכן שאול שאל האיש מה משפט היי"ש הנה כי יש לו הפסד גדול מחמת התערובת והנה העידו לפני הבקיאים בזה כי טעמו ביין שבתביות ה"ל (ממה שנשאר ביד המוכר ה"ל) ואין בו שום טעם וריח יי"ש כלל כי טרם שננתנו בהם יין עירו לתוכן מים רותחין כמה פעמים ובעל היין אומר כי זה זמן רב שפינו מהן היי"ש ובד' פרקים נתנו לתוכן יין ובכל זמן שננתנו בתוכן יין כמשפט הנה יעשו לערות עליהן רותחין לא לשם הכשר לפסח רק כדי לבדוקן מחוריו וסדקין כי מילוי ברותחין יפה לבדיקה ולכן לא נפלאת היא להאמין לדברי הבקיאים המעידים שפינו האחרון הלז לא הנה בו שום טעם וריח יי"ש כלל וזאת תשובתי בס"ד.

(א) הנה לכאורה נראה לאסור ממ"ש הרב הלבוש סימן תנ"א סק"א דחביות שמחזיקים בהם תמיד יי"ש משעורים גריעי מבית שאור ואין מפיג טעמן וריחן אפילו ברותחין כמה פעמים אינו מועיל להן הגעלה וה"ד הרב מג"א ס"ק ט"ל.

והעיד הרט"ז ס"ק ז"ך שפן המנהג. ואף למש"ש להכשיר ע"י שיבשל מים ואפר או שאר עניינים עד שישתלק הריח לגמרי וא"כ בנדו"ד דכבר נסתלק הריח לגמרי פעדות ה"ל לשפרי.

הא ליתא. דלא הכשיר הרט"ז אלא כשיגעיל את"כ ולא לסמוך על הסתלקות הריח לבד. ובנדו"ד לא הנה שום הגעלה כי מה שעירו לתוכן רותחין כ"פ לא שמה הגעלה פמוכן: אף נראה דאין זה ענין לנדו"ד דהם מיירו להכשיר החביות להשתמש בהן בפסח דדברי הרב הלבוש סוכבים על סגנון זה ואעיקרא קאי על היתר חביות שכר להשתמש בהם בפסח ע"י הגעלה ואהא הוא דמסיים ואמר דבחביות יי"ש לא מהני הגעלה והיינו להשתמש בהם בפסח אבל לאסור מה שהושם בחביות של יי"ש וסילקוהו קודם אין ללמוד מדברי הלבוש זאת להודיע כי תשובתי הלזו היתה למראה עיני רב אחד מדורינו יצ"ו והשיג עלי בכמה דברים ואביא דבריו בסמוך לדברי להקל על הקורא ועל דברים אלו השיב וז"ל (מ"ש כת"ה אף נר' דאין זה ענין לנדו"ד וכו' לענ"ד דבריו תמוהים דהרי במג"א סק"מ מבואר דהא דכתב רמ"א בשם המרדכי והג"א ותה"ד ובדיעבד וכו' מותר לשתות ממנו בפסח עכ"ל דמיירי דנאקא פשעירו אותו קו"פ ומחמת הטעם דשכר נטל"פ הוא ביין אבל במי דבש לא הוי נטל"פ ולכן אם הנה הפלי בן יומו אפי' קודם

הפסח אסור אם לא היה ס' אבל חביות של י"ש אף שאינו ב"י אסור הפל שנטל"ש הוא ומיירי אעפ"י שעירו מן הקבית קודם פסח.

וכת"ה פלפל להלן ג"כ בדברי המג"א הנ"ל ולא שית לבו בזה דמיירי קוה"פ והוא פלא עכ"ד) ולא השבתי ע"ד כי לא ידעתי מה אענהו והפלאה זו איני יודע מהו. כי פונתי רצויה ומבוארת כי בראשית ההשקפה אנה נפשי פתבית דלפום ריהטא נראה ללמוד לאיסור מדברי הרב הלבוש והדר משוינא אנפשינן הדרנא דמדברי הרב הלבוש אין ללמוד וכו' דלא מיירי בהכי.

ובעינא למיהדר אפיתחי דרבנן בתראי למילף מדבריהם לנדו"ד. והנה הבאתי הטעמים שצאמרו בענין ולפיהן ישמנה הדין דאם הטעם הוא משום דבמידי דהיתרא בלע לא אמרינן בכוליה משערינן.

ולהאי טעמא לא מפלגינן בין נטל"פ לנ"ט לשבח יש להתיר בנדו"ד ולטעמא דנטל"פ א"כ ביי"ש שהוא נטל"ש אסור וע"ז פתבתי דנר' מדברי המג"א בסק"מ דס"ל פטעם זה ואמטו"ל אסור ביי"ש וכו' ותלי"ת שמתני עיני ולפי במלתייהו דרבנן קדישי כמו שיראה הרוואה במרוצת לשוני להלן ומר ניהו דלא שם עינו במח"כ והדברים מבוארים ותרד פלאים: (ב) והנה בחביות של ש"כ הרב המרדכי ופסקו הרמ"א והרב הלבוש בסכ"א להתיר בדיעבד ע"י הדחה בלא הגעלה כ' ב' טעמים האחד משום דטעם החמץ שבהו בטל בפשימים דכינן דהיתרא בלע לא בעינן כנגד פולו.

והב' משום נטל"פ שאין הפלי ב"י או משום דש"כ ביין פוגם ונחלקו האחרונים איזה מהטעמי עיקר והרמג"א סק"מ נר' דהבין מדברי התה"ד סי' ר"א דס"ל עיקר פטעם לצ"ד שהוא נטל"פ ואמטו"ל יצא לידון בחביות של י"ש לאסור אפי' אב"י משום דיי"ש נטל"ש דאילו הנה ס"ל פטעמא דהיתרא בלע וכו' אף בש"ל יי"ש הו"ל להתיר אלא משום שהכריח פן המג"א בדעת התה"ד לכאורה ל"ז להבין לקוע"ד דמסיגנן לשונו נראה פונתו דמדחזינן דבתה"ד כ' בטעם היתר חבית של ש"כ לפסח בלא הגעלה משום שאב"י ונטל"פ.

ולא כ' הטעם האחר שבמרדכי שהוא משום דהיתרא בלע משמע דתופס עיקר טעם דנטל"פ ואם. לכה נתפנון קשה דהלא התה"ד מיירי בחבית שהיה בו יין נסוד ואמר דאין להתיר היין שנתנו בה בלא הכשר מטעם שהחבית היתה שאינו ב"י ונטל"פ.

דיין ביין הוא נטל"ש וע"ז הוק' לו ממ"ש בא"ז בטעם היתר חבית של ש"כ לפסח משום נטל"פ וכ' לחלק בין יין לשאר משקים עי"ש שכל עצמו לא בא אלא להקשות על מה שכתב דנטל"ש הוא ואילו בדברי הא"ז מפניך דהוא נטל"פ וכינן דמיירי ביי"ן לא היה שום שייכות להתה"ד בטעם דהיתרא בלע כי בנדונו הוא איסורא בלע.

ושמא י"ל דכונתו היא לומר דע"כ ס"ל להתה"ד דהעיקר הוא הטעם דנטל"ף דאל"כ היא גופה הו"ל להתה"ד לדחות קושיותו ולימא מר דהתם עיקר טעם היתר משום דהיתרא בלע ולא בעינן כנגד פולו ומדלא כתב פו והוצרך לחלק בין יין לשאר משקין ש"מ דס"ל דהטעם דמשום נטל"פ.

הוא העיקר להתיר בפ"ע אף במיני דאיסורא בלע ונאכזי הוצרה לחלק בין שאר משקים לזין. ומזה הוליד דבדבר שהוא נוטל"ש אסור פנ"ל בכונתו בדוחק איה שיהיה נראה דעת המג"א הנ"ל דטעמא דנטל"פ הוא עיקר בדין זה.

וכן תפסו הרבנים חק יעקב וחי אדם כלל קכ"ד ובנושמת אדם סי' כ"ח פטעם דנטל"פ ועיין בש"ע הרב מוהרש"ז ס' ס"ג אמנם הרט"ז ס"ק כ"ה תופס עיקר טעמא דהיתרא בלע. ולפי טעם זה אין חילוק בין חביות שכר ליי"ש.

וגם בחביות של יי"ש יש להקל בדיעבד. ומ"ש הפרמ"ג במשבצות ס"ק ז"ך ואפשר דיעבד הגעלה בלי מים ואפר אין לאסור מה שנתן לתוכו עי"ש ומשמע דאם נתן לתוך חבית של יי"ש בלא הגעלה אסור.

היינו לשיטתיה שכ' בס"ק כ"ה דאין לסמוך אטעם דהיתרא בלע אלא כשיש צדדים אחרים. אף זה חזי לאיצטרופי עי"ש אבל ודאי דמאן דס"ל עיקר האי טעמא דהיתרא בלע לדידיה גם בדבר שנוטל"ש מותר בדיעבד.

ושם כ' דאם הוריקו קודם הפסח נסמוך אטעם דהיתרא בלע ומותר אפילו בדבר חריף: (ג) והנה מה שהפוסקים הנ"ל תפסו עיקר הטעם שהוא משום שנוטל"פ ונצמח מזה להחמיר בחבית של יי"ש לפי הנר' הוא מפני שהוק' להם מה שהק' הח"י על הטעם האחר שהרי בשר בחלב היתרא בלע הוא נאפילו הכי בכוליה משערינו אף פבר ביאר בזה במחצית השקל דכיון דאין כל השכר חמץ אלא מעורב בו מים ודברים אחרים אף אי נימא דהחצי הוא חמץ מ"מ יש לששים פנגד חציו ואין לומר דכיון דאין במים כדי לבטל החמץ נעשו נבלה וצריך לששים פנגד המים ג"כ ובכוליה משערינו.

דבדבר היתר לא אמרי' נעשה נבלה כמ"ש ביו"ד סי' צ"ד ס"ו וכו' עי"ש ואף דנחלקו הפוס' בחמץ קודם הפסח אי איסורא בלע מקרי או היתרא בלע וכתב מרן בב"י בס"י תנ"א ד"ה פלים דדעת רוב הפוסקים דחמץ פינו ששמו עליו איסורא בלע מיקרי וכ"כ בדין חבית של שכר ע"ד המרדכי במ"ש הטעם דמשום דהיתרא בלע מקרי לא אמרי' בכוליה משערינו עי"ש ובט"ז ס"ק כ"ה כ' דאדרבה אנו קי"ל דהיתרא בלע מיקרי.

מ"מ לפי מה שביאר המחצ"ה בטעם המרדכי הנה אין פונתו לומר דחשיב היתרא בלע אלא ר"ל דלעשות המים חמץ לא אמרינו דנעשו שכר דחתיכה נע"ן דכיון דהיתרא הוא לא אמרינו חתיכה נעשית נבלה ועיין במג"א סי' תמ"ז ס"ק ל"ח דאע"ג דלשאר מקלי חמץ מיקרי איסור משום דשמו עליו מ"מ לענגן חתי' נע"ן חשיב היתר ובהיתר לא אמרי' נע"ן ומעין זה נמצא בדברי הפוסקים שכ' דאע"ג דבחמץ בפסח אמרינו פבוש פמבושל.

קוה"פ דהוא זמן היתר אין פבישה בכלים להפליט עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הפ"ף אות מ"ו: והכי חזינא להג' מגן האלף בס"י תנ"א סכ"א אף אם הוא הנה מתכוון ליישב קושית הג' ח"י ואמר מר דחמץ דהיתרא בלע אין משערינו רק לפי ערוך והשכר אין פולו חמץ רק כדי אכ"פ ובכה"ג ודאי הנה ששים נגד הפליטה ונדחה מה שתמה בט"ז (נר' דצ"ל בב"י ועיין בט"ז ס"ק כ"ה וק"ל) דלא תליא כלל בהיתרא בלע דלעיל רק דלא נעשה הפלוע נבלה ובהא כ"ע מודו דבשעת היתר לא שנייה נעשה נבלה וא"כ נראה דלדין בודאי בפסח אסור דכל פמה דלא הנה הכשר פולט גם בפסח ואנו

קי"ל נטל"פ אסור בפסח אבל אם הוריק התבית קודם הפסח יש להקל אפילו במי דבש דלא הוי לפגם מטעם דהיתרא בלע וכמה פוס' ס"ל דאינו בולע רק פדי קליפה וגם לאחר שיעור כבישה הוי נטל"פ וכמ"ש בס"י תמ"ז סק"ב וא"כ אם הריקו קודם פסח יש להתיר בכל אופן ותקמה על הח"י שגמשה אחר דברי המג"א ולעיל סי' תמ"ז ס"ק י"ט משמע דס"ל ע"י כבישה אינו אסור קודם פסח דאחר מעל"ע הוי נטל"פ עכ"ל ודבריו הם פסברת המחצ"ה ומדבריו יש ללמוד ליי"ש דנדו"ד שגרי אף במי דבש שהשכר נטל"ש בו ס"ל דמהני לטעמא דהיתרא בלע אם הורק קודם הפסח וא"כ ה"ה ג"כ ביין שהושם בקבית של יי"ש דאע"ג דטעם היי"ש משפית את היין מותר אם הורק מהקבית קוה"פ דומיא למי דבש בקבית של שכר דאף שמשפיתו שרי (הרב המשיג הג"ל כ' ע"ז ונ"ל מ"ש לדעת הט"ז דתופס עיקר טעמא דהיתרא בלע ושכ' המשבצות דאם הורק קודם פסח מהפלי סמכינן אטעמא דהיתרא בלע אפילו בדבר חריף וכ"ת שלדבריהם יש ללמוד לקבית של יי"ש וכו' לענ"ד דעת הט"ז יחידא היא והמשבצות פתב פן רק לפרש דברי הט"ז ונהרי מבואר ברמ"א סי' תמ"ז ס"ה בשו"מ מהותה בכלי חמץ אם לא היו נזהרים בשעת עשייתו מחמץ ושלא התיכו אותו בכלי חמץ שהם בני"ש שאסור מדינא ויעניין בשו"ת פנ"י ח"ב סי' ז' מ"ש לתרץ קושית הרב"י ומבואר שם דאו או קתני וא"כ הרי מבואר שהרמ"א תפס ג"כ הטעם דנטל"פ ויעניין בחק יעקב סי' תמ"ב סק"ד מה שהשיב לחלק בין שכר ליי"ש ואם פן אין ללמוד מזה להקל גם לדעת הט"ז ויעניין עוד בט"ו ס"ק כ"ב ומה שתי' המחצית השקל קושיות הח"י מבב"ח דאין צריף לשער אלא כנגד חציו של כלי וכו' תירוצו אינו עולה לדעת הח"י סי' תע"ב דאין לדמות שכר ליי"ש ועי"ש.

ומ"ש כ"ת שסברא זו פתבה ג"כ במגן האלה. הרי הוא צירף שם ג' טעמים א' היתרא בלע ב' דעת הסוברים דבצונן אינו בולע רק פדי קליפה.

ג' דגם לאחר שיעור כבישה הוי נטל"פ וזה דוקא במי דבש דטעם השכר פוגם בו ואין ללמוד ממנו לנדו"ד עכ"ד הרב המשיג נרו') והנה מ"ש דהמשבצות כ"כ רק לפרש דברי הט"ז וכו' במח"כ אין זה אמת ושלא כרצוני (להאריך בהעתק דברי ספר המצוי) אעתיק את כל דבריו ונ"ל ובדיעבד עיין ט"ז ואנן קי"ל בהיתרא בלע אפ"ה צריף לשער כנגד כולו בתוחב כף חולבת וכדומה עי"ד בב"י בשם הראב"ד ואנן קי"ל צריף בהיתרא כנגד כולו ומ"ש בס"ד אות ח' יעי"ש וכלל א היכא דיש הרבה צדדים יש לצרף גם זה דחמץ מקרי היתרא בלע ומשמעות דבריו אפילו לא הוריקו קודם פסח יש להתיר בפסח דנוט"ל רוב מתירים בפסח ובהיתרא בלע אמרי' דיש לששים ונהוי משהו ונט"ל ומיהו ז"א דמחמירין אף כה"ג ועמ"א מ"ש.

ובהוריקו קודם פסח אם חומץ נתנו בו וכדומה נסמוך להתיר היתרא בלע ושהיה ששים ואין לסמוך ע"ז בב"ח וכדומה וכאמור עח"י עכ"ל. ואם בספר המשבצות אשר לפני הרב המשיג נרו' פתוב פאשר פתוב לפני וכו"ל לא ידעתי מה הנה לו להשיג בזה דברי עין רואה ואזן שומעת מפורש יוצא בדב"ק דמשמעות דברי הרב ט"ז הוא להתיר אף בלא הורק מהפלי קודם פסח ומר ניהו מדנפשיה פתב להכריע דיש לסמוך להקל רק בהורק מהפלי קודם הפסח.

ולא פתב זאת לפרש דברי הרט"ז כי נהפוך הוא דדעת הרט"ז הוא להתיר אפילו בלא הורק קוה"פ וזה פשוט ומבואר (ד) ומ"ש דמבואר מדברי הרמ"א דתופס טעמא דנטל"פ לא ידעתי פונתו דאם רצונו לומר דמשם מוכח דכל שאינו לפגם אין מתירים מטעמא דהיתרא בלע הנה לפי מ"ש המחצ"ה לא סמכינן אטעמא דהיתרא בלע אלא בשכר שאין פולו שעורים ויש בו מים ושאר דברים דכשנשארו הקמץ הבלוע בפלי (חוץ מן המים) יש ששים בפלי נגדו, אבל בפלי שבלוע רק מקמץ שמטגנים בו או שאופים בו ורובו פכולו הוא קמץ פי המים נשרפים וכלים ע"י האפיה הנה צריך לשער הבלוע בפלי שפולו קמץ וצריך ששים פנגדו ואין הפלי מחזיק ששים פנגד פולו ואסור וזהו דין שפולו מהותו בפלי קמץ בן יומו דאסור מדינא לדעת הרמ"א.

ועוד דלפי מה שביאר במגן האלה דבליעה שהיא בצונן היא מועטת וזה נדאי אמת ויציב א"כ יש לומר דבהיתרו שפולו שהיא ע"י האור שאני ולפי דעת הרב המשיג יקשה על הרט"ז איך יפרש מילתיה דהרמ"א שכ' בס' תנ"א דין המרדכי דבדיעבד מותר שהיא משום דהיתרא בלע דהרי הרמ"א לא ס"ל הכי (לפי דעתו) בהיה דשפולו מהותו. ואין לומר דהרט"ז ס"ל דהרמ"א לא פסק דין המרדכי אלא מטעם נטל"ף. ולא מטעם דהיתרא בלע.

שהרי בס' תמ"ז סוף ס"ק י"ט כתב דטעם הרב העיטור שכ' דגיעול הינצא מדופנו של פלי בטל הוא ולא אמרי' בכוליה משערין הוא משום דס"ל כמ"ש המרדכי דלא אמרי' בכוליה משערין פיון דהיתרא בלע וסיים ורמ"א פסק פן בס' תנ"א עכ"ל הרי מבואר דמבין ומיחס בפסק הרמ"א בס' תנ"א דהוא משום דהיתרא בלע.

וחלילה לומר על רבינו ט"ז דנעלם ממנו בס' תמ"ז ס"ק י"ט דברי הרמ"א באותו פרק באותו מקום בס' תמ"ז ס"ה אלא נדאי דיש חילוק ביניהם פמזנבר. ומ"ש לדחות מה שהבאתי מדברי המגן האלה הנה גם אנכי לא באתי אלא לומר דסברת המחצ"ה היא מוצאת גם במגן האלה ולטעמא דהיתרא בלע יש ללמוד היתר לנדו"ד אבל לא שנסמך בכל פוחינו ע"ז לבד אלא בצירוף עוד הטעמים המבוארים בדברינו להלן ונדו"ד איפא מיהא תרי מגו תלתא טעמי שפמגן האלה היינו היתרא בלע.

ושפצונן אינו בולע אלא פדי קליפה. והראיה שהביא מדברי הח"י ס' תמ"ב וכו' שתירוצ המחצ"ה אינו עולה לפי חילוק הח"י בין שכר ליי"ש.

הנה המחצ"ה כ"כ ליישב דעת המרדכי להצילו מקושיות הח"י שהיא קושיא עצומה. ואין המרדכי משועבד לסברת הח"י ורבי האחרונים שהביא שם.

ומה גם שיש לומר דאף לדבריהם דיי"ש חשיב ממשו של קמץ ולא תערובת. מ"מ לענין שיהיה חשוב המים שבו פקמץ ממש אף קודם הפסח שהוא זמן היתר וקי"ל דבזמן היתר לא אמרי' דנעשה גבלה.

אין לנו הכרח משם דשם הוא לאחר זמן איסורו אבל קודם הפסח יש לומר דלענין זה חשיב היתרא בלע אף דקמץ ששמו עליו חשבינן לה איסורא בלע כמ"ש המג"א ס' תמ"ז ס"ק ל"ח דלענין לומר חתיכה נע"ן.

חמץ קוה"פ חשיב היתר כנו"ל וְאִם לֹא נֹאמַר כֵּן כִּבְרַת פְּתִיחַ דְּהַרְבַּ הַמְרָדְכֵי אֵינוֹ זָקוּק לְסִבְרַת רַבְּנָן בְּתַרְאֵי הַנְּ"ל וְנוֹכַל לְתַרְץ אֲלֵיבֵיהּ כַּמ"ש הֵרַב מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל. וּבְאַמַּת כְּאֲשֶׁר עֵינֵינוּ שְׁנִית הֵן עֵתָה בְּדַבְרֵי הַחַת"ס ס' ק"ך הַמּוֹבָא בְּדַבְרֵינוּ לְהֵלֵן תְּמִינָה לִי עַל הַמְּשִׁי נֵרוֹ דְּמַדְבְּרֵי הַחַת"ס מִתְבָּאָר דַּס"ל דְּאָף לַמ"ש הַח"י בְּסִי' תַּמ"ב מ"מ לֹא חֲשַׁבְיָנָן הַמִּים כְּחֵמֶץ לְעֵנִין זֶה שִׁיזְטָרְף שְׂשִׁים גַּם כְּנֶגֶד הַמִּים שֶׁכ' וְז"ל מ"מ יָפָה כ' הַג' מַחְצִ"ה שְׁהַרֵי אֵין הַשֶּׁכֶר כְּפֹלוֹ חֵמֶץ מְסִינִין שְׁהַעֵיד הָרֵא"ש דְּשֶׁכֶר שְׁעוֹרִים שְׁלֵנוּ יֵשׁ בּוֹ פְּזִית בַּא"פ וְחֵיבִין עָלָיו פֶּרֶת אֲבָל עַכ"פ גַּם מִים יֵשׁ בּוֹ וּמַכ"ש בִּי"ש נְהִי שְׁאֲנוּ אוֹסְרִים וּמְחֵיבִין עַל הַזִּיעָה שַׁע"י בִּישׁוּל וְהוּא חֵמֶץ מְמַשׁ עֵינִין תְּשׁוּ בְּאֵר יַעֲקֹב מ"מ אֵינוֹ נַעֲשֶׂה רַק א"א כִּי יֵשׁ בּוֹ מִים וְגַם מִינִים אֲחֵרִים וַא"כ נֶגֶד חֲלָק הַחֵמֶץ שְׁבוֹ אֲפִילוּ יִהְיֶה מִחֲצִיתוֹ י"ל הַכְּלִי שְׂשִׁים כְּנֶגְדוֹ עַכ"ל הֵרִי פֶתַח מְפֹרָשׁ דְּאָף דֵּהֵי"ש הוּא חֵמֶץ גְּמוּר וְחֵיבִין עָלָיו פֶּרֶת וְצֵינִין שׁו"ת בְּאֵר יַעֲקֹב וְהִיא בַּא"ח ס' תַּמ"ב וְהוּא ע"ד הַחֶק יַעֲקֹב ס' תַּמ"ב עַמ"ש הַשּׁוֹאֵל שְׁבַחֲקָ יַעֲקֹב וְע"ד תְּשׁוּבָתוֹ כִּיעִישׁ ב"ב מְדַף ט"ו עַד דָּף ל'.

בְּכָל זֹאת כ' דָּאִין צָרִיף שְׂשִׁים אֲלֵא כְּנֶגֶד הַחֵמֶץ וַא"כ הַדְּבָר תְּמוּהָ נְהִי אִיף נִחָה דַּעֲתוֹ לְדַחֲוֹת מ"ש אֲנִי עָנִי ע"פ דְּבַרֵי הַח"י דְּהַרֵי לִפִּי"ד אֵין מַדְבְּרֵי ח"י הַנְּ"ל סְתִירָה לְזֶה כְּאֲמוּר. וּמִשְׁמַע מַדְבְּרֵי הַחַת"ס דְּלַעֲנִין שְׁלֵא לְהַצְרִיף ס' כְּנֶגֶד הַמִּים וּשְׁאֵר הַדְּבָרִים עֲדִיף יי"ש מְשֻׁכָּר.

דְּבַשְׁכָּר יֵשׁ גּוּף הָאִסוּר. וּבִי"ש רַק הַזִּיעָה.

אַחַר כֵּמָה שְׁנַיִם נֶדְפַס שׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה. וְרֵאִיתִי שְׁם בְּסִי' פ"ז קְרוּב לְסוּפוֹ דְּכַתְּבֵי לְהַדְּיָא דִּי"ש חֵמֶץ שְׁנַעֲשֶׂה מְמַלְאֵץ עִם קְטֻנִּיּוֹת לֹא בְּעֵינֵי שְׂשִׁים כְּנֶגֶד כְּפֹלוֹ רַק בְּעֵרְף הַמְּאֵלֵץ אִף שְׁאִין לְהַחֲשִׁיבוֹ לְתַעֲרוֹבַת חֵמֶץ אֲלֵא כְּפֹלוֹ חֵמֶץ חָשׁוּב כַּמ"ש רוּה"פ בְּסִי' תַּמ"ב דְּדַבְּרֵי הַחֵמֶץ הַזֶּה כְּבַעֲיִנְיָהּ וַיֵּשׁ רֵאִיָּה בְּרוּרָה וְכו' מ"מ זֶהוּ לְעֵנִין גּוּף הֵי"ש אֲבָל אִם נִתְעַרַב יי"ש זֶה בִּי"ש שֶׁל פֶּסַח א"ץ לְשַׁעַר כְּנֶגֶד כְּפֹלוֹ דָּאִין מְחַמֵּץ אֲלֵא לִפִּי חֲשַׁבּוֹן וְכו' עֵי"ש סוּף דָּף נ"ג וְהִבְאֵתִיו לְקַמֵּן אוֹת י"ב וְכו"ש לְעֵנִין הַכְּלוּעַ בְּתוֹכוֹ וְעֵינִין בְּמַגֵּן הָאֵלֶף סִימָן תַּמ"ב סק"ח וְשִׁפְתֵי לִינִישׁב דַּעַת הַטּוֹר דְּשֶׁכֶר מְשׁוּנָּה מְשַׁאֵר חֵמֶץ דְּכִינּוֹן דְּהַשְׁעוֹרִים שְׁבַתוֹכוֹ מְעַמִּידִים אוֹתוֹ וּמְשַׁנִּים בּוֹ טַעַם אַחַר כְּמוֹ גְּבִינָה שְׁהַעֲמִידוּהָ בְּקִיבָה שְׁאִין בְּגְבִינָה טַעַם מִן הַקִּיבָה רַק שְׁמֻשָּׁה הַטַּעַם מְחַלֵּב לְגְבִינָה מִקְרִי כְּפֹלוֹ חֵמֶץ וְלֹא סְגִי בְּשְׂשִׁים לִפִּי עֵרְף הַחֵמֶץ שְׁבוֹ רַק צָרִיף שְׂשִׁים נֶגֶד כָּל הַשֶּׁכֶר עַכ"ל וְזֶה לְכַאוּרָה הַיְפָה מ"ש בְּסִי' תַּנ"א הַנְּ"ל אִף לְדַבְּרֵי הַבֵּית שְׁלֵמָה אֲתִי שְׁפִיר דְּלִגְבֵי תַעֲרוֹבַת אֵין צָרִיף לְשַׁעַר כְּנֶגֶד כְּפֹלוֹ.

וּמָמָה שֶׁכ' בַּשַּׁע"ת ס' תַּמ"ח אוֹת ח' בְּשֵׁם שׁו"ת תְּפָאֶרֶת צְבִי ס' י"ז דִּי"ש שְׁאִינוֹ מְזוּנָק וַיֵּשׁ בּוֹ תַעֲרוֹבַת מִים הֵן כְּמוֹסִיף וְכו' מְשַׁמַּע דְּלֹא חֲשִׁיב כָּל הֵי"ש גּוּף אִסוּר אֲלֵא תַעֲרוֹבַת חֵמֶץ חֲשִׁיב לִיהָ וְצָרִיף לְעֵינֵי בְּגוּף הַס' וַאֲמַצ"א (אַחַר שְׁהַשְׁבֵנוּ בַּס"ד ע"ד רַב הַמְּשִׁיג הַנְּ"ל נִחְזוֹר לְדַבְּרֵינוּ שְׁבָאוֹת ג' ד"ה וְהִכִּי חֲזִינָא וְכו'): (ה) גַּם הַגָּאוֹן נו"ב בַּמ"ת יו"ד ס' נ"ח כ' כְּסִבְרַת הַג' מַחְצִ"ה הַנְּ"ל גְּבִי יי"ש עֲצָמוֹ שְׁנַשְׁאֵל בְּיוֹרָה שְׁעוֹשִׁים בְּתוֹכָהּ יי"ש מֵי"ן וּבְתוֹף מַעַת לַעַת עֲשׂוֹ הִיְהוּדִים מְתַבּוּאָה וְכַתְּבֵי דִי"ש הוּא דְּבָר חֲרִיף מְאֹד כַּמ"ש הַמַּג"א ס' אַת"ן סק"מ וּבְסִי' תַּמ"ז.

ס"ק כ"ה מְבֹנָר שְׁחֵמוֹר מְשַׁאֵר חֲרִיף דְּבִי"ש אֲמַרִי דְּחֲרִיפוֹת הָרֵאשׁוֹן מְשַׁנִּי לִי לְשִׁבַּח מִשְׁא"כ בְּשַׁאֵר אִיסוּרִין. וְאִין לְלַמּוֹד הֵיחֲתֵר מִמ"ש בִּיּו"ד סִי קל"ז ס"ד וְכו' דִּישׁ לְחַלֵּק וְכו' וְגַם שְׁשִׁים לִיכָא דְבְּכָל הַפְּלִי מְשַׁעֲרִינּוּ וְשׁוּב כ' בְּשֵׁם הָרַב הַשּׁוֹאֵל שְׁיֵשׁ קֶצֶת לְהַקְל עַפ"י דַּעַת הַסּוֹבְרִים דְּלֹא אֲמַרִי בְּשַׁאֵר אִיסוּרִין חֲתִיכָה נַע"ן וְתַמָּה ע"ד דְּמֵאֵי נִפ"מ בְּחֲתִיכָה נַע"ן בְּזֵה הֵלֵא הֵי"ש שְׁנִתְּבַשְׁל תְּחִלָּה מִן הַחֲרַצְנִים וְשְׁמָרִים שְׁל יי"ן הָיוּ הֵם עֲצָמִים אִיסוּרִים מִחֲמַת עֲצָמִים וְנֶאֱסַר הַיּוֹרָה מֵהֵם וְלֹא יִדְעִינוּ כַּמָּה בְּלַע הַיּוֹרָה וּבְכַוְלָה מְשַׁעֲרִינוּ וְלִיכָא.

וְשׁוּב פִּי כִּנְתוּ דְלָמ"ד דְּבִשְׁאֵר אִיסוּרִין לֹא אֲמַרִי חֲתִיכָה נַעֲשִׂית נְבִלָה א"כ אִם בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹן הָיָה בִּד"מ הַחֲרַצְנִים וְהַזָּאִים בְּשִׁנּוּה עִם מַיִם אִזְ הַיּוֹרָה בְּלַעַה חֲצִי אִיסוּר וּבְפַעַם הַב' בְּעִינוּ ס' נִגְדַּת הָאִיסוּר וְיֵשׁ בְּפְלִי ס' נִגְדַּת חֲצִיו וְהַרְמ"א בְּסִי' צ"ב ס"ד פֶּסֶק דְּלֹא אֲמַרִי בְּשַׁאֵר אִיסוּרִין בְּלַח בְּמַקּוֹם הַפ"מ חֲתִיכָה נַע"ן וְכו' וּבִיאָר שְׁם דָּאָף דְּהֵינָה נִרְאָה לּוֹמַר דְּהֵינָנוּ דְּנִקְא כְּשִׁאִינוּ דְּרָף בְּיִשׁוּל אֲבָל דְּרָף בְּיִשׁוּל גַּם לַח נַעֲשִׂיה נְבִלָה מ"מ מְדַבְּרִי הַש"ף סק"ג מוֹכַח דְּאִין לְחַלֵּק וְכו' כְּ הַפְּרִי תִּנְאָר וּמְסִיק לְהַתִּיר מַה"ט מַה שְׁכָּבֵר נַעֲשִׂיה דְּאִין לָף הַפְּסֵד גְּדוֹל מְזַה אֲבָל לְשִׁרְוֹף עוֹד אִין לְהַתִּיר דְּאִין בְּזֵה הַפְּסֵד גְּדוֹל וְאִם אִיסוּר לְכַתְּחִלָּה אִלוּ תוֹד"ק: וּמִמְנוּ נִקַּח לְהַתִּיר בְּכַה"ג גַּם בְּחֲמִץ קוּה"פ לְפִי מ"ש הַמַּחֲצִי"ה דְּהַשְׁכָּר אִין כְּלוּל חֲמִץ אֲלֵא מְעַרְבֵי בּוּ מַיִם וְשַׁאֵר דְּבָרִים וְא"כ לָמ"ד דְּלֹא אֲמַרִי בְּשַׁאֵר אִיסוּרִין חֲתִיכָה נַע"ן וְדָלֵא אֲמַרִי בְּלַח חֲתַנַּע"ן יֵשׁ לְהַתִּיר וּמַה גַּם דְּקִי"ל דְּלֹא אֲמַרִי חֲתִיכָה נַע"ן קוּדֵה"פ עִינּוּ מַג"א תִּמ"ז סקל"ח וּבְאֶשֶׁל שְׁם וְלִכְן אָף אִם הָיָה נִדוּן שְׁלֵנוּ בְּיּוֹרָה שְׁל חֲמִץ שְׁשִׁרְפוּ בְּתוֹכוֹ יי"ש לְפִסַּח הָיָה אֶפְשֵׁר לְהַתִּיר כ"ש בְּנִדוּן דִּידֵן דְּלֹא נֶאֱסָרוּ הַחֲבִיּוֹת ע"י בְּיִשׁוּל כִּי אִם ע"י כְּבִישָׁה דָּאָף אִי נִימָא כְּבוּשׁ כְּמִבְּשִׁיל בְּכֻלִּים וּבְמִידֵי דְּהֵיחֲתִירָא בְּלַע בְּכָל זֹאת נִרְאָה נְדָאִי דְּאִין לְנוּ לְאַסוּר הֵינּוּ שְׁהוּשֵׁם בְּחֲבִיּוֹת שְׁל יי"ש וְהוֹרַק קוּדֵה"פ וְנִתְּבַטֵּל בְּשְׁשִׁים וְאָף דְּנִרְאָה דְּאִיכָא מ"ד דְּגַם בְּחֲמִץ קוּה"פ אֲמַרִי חֲנַע"ן כְּמוֹ שְׁשִׁרְשִׁמְתִי בְּקוֹנְטֵרַס הַפְּלִלִים מְעַרְכַּת הַחִי"ת אוֹת מ"ח מ"מ בַּהֲפַס"ג סְמְכִינוּ אַדְּבָרֵי הַסו' דְּלֹא אֲמַרִי חֲנַע"ן בְּחֲמִץ קוּה"פ וְכו' דְּהַמְגֵן הָאֶלְף שְׁם דְּלֹא שְׁיָיִף בְּדַבְּרֵי הֵיחֲתֵר חֲנַע"ן: (ו) הֵן אֲמַת דַּמְמ"ש שְׁם בְּנו"ב בְּסו"ד נִרְאָה דְּאִין לְהַתִּיר בְּנִדוּ"ד שְׁכ' אֲמָנָם בִּי"ש יֵשׁ לְדוּן כִּי הַזִּיעָה הָעוֹלָה מֵהַיּוֹרָה לְתוֹף הַקְּנִים שְׁל מַעְלָה בְּכִיסוּי שְׁל הַיּוֹרָה וְזֵהוּ עֲצָמוֹ הֵי"ש עֵיקַר הָעוֹלָה הוּא מְחַרְצָנִים וְשְׁמָרִים מִהַפֶּחַ שְׁבָהֶם כִּי הַמַּיִם אִין בָּהֶם כַּח וְא"כ הַקְּנִים נֶאֱסָרִים וְשׁוּב כְּשִׁשׁוּרְפִין הֵי"ש מֵהַתְּבוּאָה וְהַזִּיעָה הוֹלֶכֶת דְּרָף הַקְּנִים נֶאֱסַר מֵהַקְּנִים.

וּמ"מ מוֹתֵר לְפִי שְׁהַזִּיעָה עוֹלָה תְּמִיד בְּזֵה אַח"ז וּבְצִירוֹף כָּל הַזִּיעָה שְׁנוּטֵף לְתוֹף פְּלִי הָעוֹמֵד לְמַטָּה לְקַבֵּל הַזִּיעָה יִהְיֶה בֵּין הַפֶּל שְׁשִׁים נִגְדַּת הַקְּנִים וְהַפֶּל מוֹתֵר כְּדִקְי"ל בְּסִי' ק"ו דְּלַח שְׁנֶאֱסַר מִחֲמַת מִיעוּטוֹ וְשׁוּב נִתְּרָבָה עָלָיו חוֹזֵר לְהֵיחֲתֵר עִי"ש וְהַמּוֹכֵן מְדַבְּרִיו הוּא.

דְּבִשְׁלָמָא עַל הַחֲשֵׁשׁ שְׁנֶאֱסַר הֵי"ש שְׁל תְּבוּאָה מִחֲמַת הַיּוֹרָה שְׁשִׁרְפוּ בָּהּ בְּתַחֲלָה הֵי"ש מִי"נ יֵשׁ לּוֹמַר דְּכִינוּ דְּבִיּוֹרָה נִתְּנוּ עִם הַשְׁמָרִים וְחֲרַצְנִים מִיִּם הַרְבֵּה לֹא בְּלַעַה הַיּוֹרָה הַפֶּל מְשַׁמְרִים וְחֲרַצְנִים לְבַד אֲלֵא גַם מַיִם וְכִי מְשַׁעֲרִינוּ נִגְדַּת הָאִיסוּר לְבַד יֵשׁ שְׁשִׁים בְּהֵי"ש תְּבוּאָה כְּנִגְדוּ.

אֲבָל לְגַבֵּי הַקְּנִים שְׁשִׁים אִין נוֹתְנִים שׁוּם דְּבָר רַק שְׁנֶאֱסַר מִחֲמַת הַזִּיעָה הָעוֹלָה מֵהַיּוֹרָה. וּמִשְׁמַע לִיהַ דְּהַזִּיעָה אֵינָה עוֹלָה אֲלֵא מִהַחֲרַצְנִים וְשְׁמָרִים וְלֹא מִהַמַּיִם כָּלָל.

וא"כ נמצא שבליעת הקנים הוא רק מן האיסור ואוסר את הי"ש של תבואה שאין בו לבטל את הקנים ולזה כ' דכיון שהזיעה עולה תמיד בזא"ז מצטרף הפל לבטל הזיעה שבקנים בששים ונמצא לפי זה דהיי"ש עצמו הינצא דרף הקנים שהוא מחמת הזיעה אינו אלא מן האיסור וכשנותנים אותו בחבית בלע החבית רק מן האיסור וצריף ששים פנגד פל החבית ואין לה פלי שמחזיק ששים פנגד פולו ואוסר מה שיופן בו אח"כ שאי אפשר לבטלו בששים.

וכף מתבאר ממ"ש בנו"ב שם בסי"ס"ז ב"יין שהושם בחבית של יי"ש של נסוף. שפיון שיי"ש הוא דבר חריף וחסק מאד בנדאי נבלע בכל הפלי וכשהושם בו יין צריף שיהיה ששים נגד פל הפלי וכלל בדינו שאין במה שבתוף הפלי ששים פנגד פל הפלי ע"כ וזה לכאורה היפך ממ"ש בסי"נ"ח ה"ל דכיון דאין היי"ש עשוי רק משמרים וחרצנים אלא מעורב בו מים יש בפלי ששים פנגד האיסור ואף שיש לומר דכיון דכל חילקה בסי"נ"ח להתיר הוא עפ"י מאי דפסק הרמ"א דבמקום הפס"ג יש לסמוך אמ"ד דלא אמרי' בלח חתיכה נע"ן וא"כ בסי"נ"ח דמייירי ביורה ששפרו בה יי"ש ומסתמא פה הוא דרפם שמשפיעין במדה גסה ושורפין הרבה יי"ש ואיפא טירחא והוצאה יתירה חשיב ליה הפס"ג ושרי משא"כ בסי"ס"ז דמייירי בחבית אחת לא חשיב הפס"ג ולכן סגר עליהם המדבר בכחא דהיתרא.

הרואה יראה שזה דחסק גדול. אף לפי מ"ש אתי שפיר דבחבית נדאי יש לאסור לפי שיטתו שלא עבר דרף הקנים אלא האיסור דהיי"ש שהוא מהזיעה העובר דרף הקנים אין בו שום פח מהמים רק מהחרצנים ונבלע בחבית רק האיסור ובעינו ששים וליפא ולפי זה כמו כן בנדו"ד יש לומר דהיי"ש שהונח בהחביות הוא רק חמץ לבד מהתבואה.

וכשנבלע בחבית שנתנוהו בתוכה נאסר החבית פולה מגוף החמץ ובעינו ששים וליפא. דאין שייף לומר בזה סברת המחצ"ה גבי שחר דהרי לפי שיטת הנו"ב מה שיוצא מדרף הקנים שהוא מחמת הזיעה אינו פלל מפח המים כנו"ל: (ז) אמנם מצאתי בשו"ת חת"ס א"ח סי' ק"ך דמתבאר מדבריו דלא שמיע ליה ולא סבירא ליה כהנו"ב ה"ל אלא גם במה שעובר דרף הקנים דהיינו הזיעה אנו אומרים שאינו מן האיסור בלבד אלא גם הקיטר מצטרף עמו ולא בעינו ששים פנגד פולו אלא פנגד האיסור בלבד והוא שנסאל בהכשר יורות ששפרו בהן יי"ש חמץ פל השנה ורוצים להכשירם ליי"ש של פסח והשיב הנה מטעם שאין בפלי ששים נגדו ונטל"ף ליפא ביי"ש וכן נותן טעם בר נ"ט מחמת חורפיה מ"מ יפה כ' הג' מחצ"ה שחרי אין השחר פולו חמץ מסתיין שהעיד הרא"ש דשחר שעורים שלנו יש בו פזית בכא"פ וחיבים עליו פרת אכל עכ"פ גם מים יש בו ומכ"ש ביי"ש נהי שאנו אוסרים ומחייבים על הזיעה שע"י בישול והוא חמץ ממש עיין תשובת באר יעקב מ"מ אין נעשה רק מחמץ פי יש בו מים וגם מינים אחרים וא"כ נגד חלק החמץ שבו אפילו יהיה מחציתו י"ל הפלי ששים נגדו ומי הגעלה אין נעשים נבלה קודם זמן איסורו ואי משום שמדבקים בצק בסתימת הכובע המתקשה שם בנדאי צריף השגחה לנקותו היטב מזה טרם הגעלה ואם אולי ישאר פירור כ"ש בטל בששים והיי"ש מסננין אותו קודם הפסח במסננת של לבד פנהוג ועכ"פ ינהגו פן ביי"ש של פסח ועמג"א תמ"ז סקי"ג ע"כ לעניינינו.

הרי דָּקֵל חִילִיָּה בְּזֶה לְהַתִּיר הוּא ע"פ סְבֵרַת הַמַּחְצ"ה גְּבִי שְׂכָר שָׁאִין כְּלוּ חֲמֵץ וְלִמַּד מִזֶּה לִי"ש. וְאִי הָיָה ס"ל כִּהְנוּ"ב הָרִי אִין הַנְּדוֹן דּוּמָה לְרֵאָה דְכִינּוֹן דְנֶאֱסְרוּ הַקְּנִים שְׁבִיזָרָה מִחֲמַת הַזִּיעָה שְׁאִינָה אֶלָּא מִפְּתַח הַתְּבוּאָה וְלֹא מִן הַמִּים כָּלֵל צָרִיף שְׁשִׁים כְּנָגֵד כָּל הַקְּנִים וְלִיכָא.

אֶלָּא וְדֹאֵי מוּכַח דַּס"ל לְהַגָּאוֹן חַת"ס דֶּהֲזִיעָה הָעוֹלָה דְרַף הַקְּנִים אִינָה מִהַתְּבוּאָה לְבַד אֶלָּא גַם מִהַמִּים וְכִינּוֹן שְׁבִלִיעַת הַקְּנִים הָיָה מֵאִסּוּר וְהִיתָר בְּצִירוּף לֹא בְּעֵינָן שְׁשִׁים אֶלָּא כְּנָגֵד הָאִסּוּר וְאִיכָא.

וְעוֹד יֵשׁ לְזוּמְרֵי דַחַת"ס וְהַנּוּ"ב מְרֵ אֶמֶר חֲדָא וּמְרֵ אֶמֶר חֲדָא וְלֹא פְּלִיגֵי דְוְדֹאֵי י"ל כְּסִבְרַת הַנּוּ"ב דֶּהֲזִיעָה אִינָה עוֹלָה מִפְּתַח הַמִּים כָּלֵל וְלָכֵן בְּנִדּוּנָהּ שְׁשָׁרְפוּ הִי"ש מִחֲרָצָנִים וְשְׁמָרִים שְׁל נְסוּף וְהִתְיָתֵר אִינָה אֶלָּא מִים וּמִהַמִּים אִינּוּ עוֹלָה שׁוּם פֶּתַח לְהַקְּנִים אֶהְכִּי נֶאֱסְרֵי הַקְּנִים מִגּוּף הָאִסּוּר.

אִף בִּי"ש שְׁל תְּבוּאָה מִתְּבָאָר מִדְּבָרֵי חַת"ס שְׁמֵלְכַד הַמִּים נוֹתְנִים גַּם דְּבָרִים אַחֲרֵים הַמְּוֹתְרִים כְּמוֹ שְׁהֶעֱמַקְתִּי דְּבָרָיו לְמַעַלָּה וְא"כ אִף דֹּאֵין עוֹלָה שׁוּם זִיעָה לְהַקְּנִים מִפְּתַח הַמִּים מ"מ עוֹלָה הִיא מִחֲמַת הַדְּבָרִים הַמְּוֹתְרִים בְּצִירוּף הַתְּבוּאָה וְכְנָגֵד כָּל הַפְּלִי הוּא דְנִקְיִטֵי דֹאֵין בְּפְלִי שְׁשִׁים אֶבֶל בְּזֶה אִין צָרִיף לְשַׁעַר נָגֵד כָּל הַפְּלִי דֶּהָא אִיכָא דְבָרִים הַמְּוֹתְרִים ג"כ.

וְזֶה נִלְע"ד יוֹתֵר נִכּוֹן (וְעֵינֵין בְּשׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה סוּס"י פ"ז ח"ד לְקַמְן אוֹת י"ב) וְא"כ לְנִדּוֹן דִּינּוֹן פִּינּוֹן דֶּהִי"ש חֲמֵץ שֶׁהוּא מִהַזִּיעָה שְׁל הַתְּבוּאָה אִינּוּ לְבַד מִהַתְּבוּאָה כִּי נוֹתְנִים גַּם דְּבָרִים אַחֲרֵים כְּעֵדוֹת חַת"ס וּמַחְצ"ה וְכִשְׁפִּלְע הַחֲבִית מִהִי"ש כְּלַע אִסּוּר וְהִתְיָתֵר וְלֹא בְּעֵינָן שְׁשִׁים כְּנָגֵד כָּל הַפְּלִי אֶלָּא כְּנָגֵד חֲמֵץ לְבַד וְזֶה יֵשׁ בֵּינָן כְּדִי לְבַטֵּל חֲמֵץ שְׁבוּ.

וְאִף שְׁלֹא הִתִּיר חַת"ס אֶלָּא מִדּוּחַק וְכ' בְּרֵאשׁ דְּבָרָיו הִלּוּאֵי יִשְׁתַּקַּע הַדְּבָר וְלֹא יַעֲשֶׂה כֵן בְּיִשְׂרָאֵל וְאִשְׁרֵי מִי שְׁיִכּוֹל לַעֲשׂוֹת חֲדָשִׁים אִף לֹא יִשְׁמְעוּ לְאַסּוּר לְגַמְרֵי כִּי הַהוֹצָאָה מִרְוּבָה וְכִמָּה אֲנָשִׁים פְּרַנְסָתָם בְּכַף לָכֵן עַל פְּרַחֲזוּבָה לְהַכְנִיס עֲצָמֵינוּ בְּשַׁעֲרֵי הִתְיָתֵר וְש"ן יִרְחַק מִמֶּנּוּ ע"כ.

וְגַם בְּסו"ד כ' וּבְכָל זֹאת אִין דְּעַתִּי נוֹחָה מִפְּנֵי שֶׁא"א לְהוֹצִיא רִיחַ פִּיטוּם הַקְּשָׁה וְהִתְרִיף שְׁל יי"ש הַמְּחַוֵּץ וְטוֹעָמִים אוֹתוֹ בְּפִסְחָא עַל פֶּן צְוִיתִי שְׁטָרְם הַגְּעָלָה לְבִשְׁל בְּהִיזָרָה וְהַכּוֹבֵעַ וְהַקְּנִים מִי אֶפְרַיִם עִם אֶפְרַיִם הַרְבֵּה שְׁיִהִיו חֲזוּקִים מְאֹד וּמִפְּגָמִים הַטַּעַם וְכו' אִף צָרִיף הַשְּׁגָחָה גְּדוּלָה לְנִקּוֹת הַיּוֹרָה בְּתַחֲתִיתוֹ וְלְהַסִּיר מִשְׁם הַקְּנִים ע"י אֲנָפֵן אוֹ לְכָל הַפְּחוֹת לְהַנִּיחַ עֲלֵיהֶם וְעַל מְקוֹם הַטְּלָאֵי גְּחָלִים וְאַחַר כָּל זֹאת שׁוּמְרֵי נִפְשׁוֹ יִרְחַק מִשְׁתַּיִת יי"ש בְּפִסְחָא אֶבֶל אִין לְאַסּוּר לָהֶם אַחַר תִּיקוּוּנֵיהֶם הִלְלוּ עכ"ל מ"מ נִרְאָה דֶּהִינּוּ דְנִקְא בְּנִדּוּנָהּ דֶּהָא קוּלָא גְּדוּלָה מִחֲמַת חֲשֵׁשׁ הַבְּצֵק וְרִיחַ וּפִיטוּם הִי"ש אֶלָּא דֶּהֲמַצִּיא תְּקִנּוֹת כְּדִי שְׁלֹא לְאַסּוּר לְאַחֲרֵים כְּנַז"ל אִף גַּם שָׁם בָּא לְהַתִּיר לְכַתְּחִלָּה מִשֶּׁא"כ בְּנִדּוּ"ד שֶׁהוּא דִיעֵבַד וְלִיכָא חֲשֵׁשׁ בְּצֵק וְלֹא רִיחַ הִי"ש נִרְאָה דְמוֹדָה דְרֵאֵוִי הוּא אִף לְנִפְשׁ הַיָּפָה וְאִין לְאַסּוּר כָּלֵל (הֵרֵב הַמְּשִׁיג כְּתֵב דְשׁו"ת הַנּוּ"ב אִינוּ עֵנִין לְנִדּוּ"ד דְכּוֹנֵת הַנּוּ"ב כִּי הַזִּיעָה הָעוֹלָה בְּרֵאשׁוּנָה מִהִיזָרָה לְהַקְּנִים הִיא חֲזוּקָה מְאֹד הַנְּקָרָא סְפִירְטִיס וְאַח"כ עוֹלָה זִיעָה אַחַר זִיעָה

חלופה חלופה מפני שהזעזעה היא מעורבת מהכל המים ולכן די לבטל בששים נגד הקנים לבד ולא בעינין שיהיו ששים גם נגד היורה.

ואינו ענין לנדו"ד דהא בספירטי"ס אין פאן מים פי אם מעט מעט ולראיה אם יקח מהספירט ונשורף בכלי לא נשאר בפלי רק מעט לחלוחית וממילא צריך שיהיו בינין ששים נגד פל הקבית ואין במה שפבלי ס' נגד הפלי פמבואר שם בנו"ב.

וכן מבואר בנו"ב סי' ס"ז דיי"ש נבלע בכל הפלי ואין נפ"מ מזה אי אמרי' קודה"פ חתיכה נע"ן או לא והיודעים במלאכת היי"ש יעידו פי אם יערבו מדה אחת יי"ש בכמה מדות מים אם יתנו אותם לתוף היורה להעלות ע"י בישול דרוך הקנים תעלה הזעזעה למעלה בהפסוי רק פמדת היי"ש ותחסר עוד מעט, ובנדו"ד שהיה ספיר"ט בהקבית בודאי לפי זה הוי חמץ גמור ולא תערוכת חמץ וכדעת הח"י בס"י תמ"ב הנ"ל וראייתו מחת"ס אינה ראיה לנדו"ד דביורה ששורפין בה היי"ש התבואה מעורבת עם המים וגם מינים אחרים ונגד חלק החמץ שבו אפילו יהיה מתציתו יש במה שפבלי ס' כנגדו ולכן מהני הגעלה ומי הגעלה אין נעשים נבלה קודם זמן איסורו אבל בנדו"ד שהיה ספיר"ט בהקבית הנבלע בכל הפלי י"ל דלא מהני גם הגעלה לדידיה.

וכ"ש שלא יודה להכשיר היין ששמו בהקבית בלתי הגעלה עכ"ד נר"ו) ובמח"כ לא מצאתי בכל דבריו פדי השג יד על אשר כתבתי בענייני ויש לי לפקפק על דבריו אף פי אין רצוני להאריך.

וכדי שלא יאמר שהעלמתי דבריו בזה הוצרכתי להעתיקם והמעניין יבחר ויקרב: (ח) וכל זה הוא במנוח דיי"ש מיקרי דבר חריף ולא שיהיה ביה נ"ט לפגם פנראה מדברי הרבנים הנ"ל.

ולהמג"א סי' תמ"ז ס"ק כ"ה עדיף יי"ש מכל דבר חריף עי"ש ובחת"ס שהבאתי לעיל באות ה' האמנם לפי הנראה אין זה מוסכם עיין זכור לאברהם חלק א' קצ"ז ע"א שאחר שכ' דהט"ז סי' תמ"ב ס"ל דיי"ש הוי דבר חריף ושכ"כ הרת"ח סי' י"ז.

שוב כתב דהחק"ל יו"ד סי' נ"ב כ' דבמחלוקת הוא שנוי וכו' וכ' שמדברי הרבנים דב"מ וב"י נראה דס"ל דלא הוי דב"ח עי"ש וא"כ ל"מ"ד דלא הוי דבר חריף הדר דינא ואתי מבנייא להקל בנדו"ד דגם טעמא דנטל"פ חזי לאצטרופי להתיר בתביות של י"ש כבתביות של שקר: איברא דהני ס' דב"ר די רשים הרב זכור לאברהם לא שכיחי גבאי לחזות בנועם שיח במאי קא מיירו דהרב זל"א בכל המשך לשונו מרישיה לסיפיה נקט לישנא "דיי"ש" ואולם דברי הדב"מ ראיתי שהביאה לקמיה קצ"ח ע"א ולא מיירי אלא בשקר ואולי גם הרבנים הנ"ל בהכי מיירו אבל ביי"ש אפשר כ"ע מודו דהוי חריף ונטל"ש וצ"ע בגוף דבריהם: ואפתי אקפא למי דאף אי יי"ש מיקרי דבר חריף אינו פשוט לומר דגם ביין נטל"ש הוא דאנא חזי להג' נו"ב מת"ן יו"ד סי' ס"ז דהא מילתא רפא בידיה וכ' דאפשר דהט"ז ומג"א דכ' דיי"ש חריף ונטל"ש לא אמרו אלא במי דבש שהיי"ש נטל"ש במי דבש עצמו וכו' אבל יי"ש ביין אולי גם מצד עצמו פוגם הוא בטבעו אפי' נתערב ביין וסיים דאין בידו להקל בזה דמי יכריע אם נטל"פ וכו' ובמקום הפס"ג יש להתנישב הרי דמאי דהנה פשיטא לן ללמוד מדברי הרבנים הנ"ל דיי"ש נטל"ש בכל

דְּבַר הַנּוֹ"ב סָפֵק עָלֵינוּ אֶת הַדְּבָר הַזֶּה דֹּאפְשֵׁר דְּבִינָן הוּא פּוֹגֵם: אֲלָא דָּאִין מְזַה פִּתְחָה הִתְרַם לְנִדְוּ"ד דְּסוּף סוּף פִּינּוֹן דָּס' הוּא שְׂמָא נִטְל"ש גְּקִיטִינָן לְהַתְמִיר דָּס' חֶסְרוֹן יְדִיעָה אִינּוּ חָשׁוּב סָפֵק לִילָהּ בּוּ לְקוּלָּא בְּאִיסוּרִין דְּרַבְּבָנָן פִּדְוּעַ.

וְצָרִיךְ לְהַתְיַשֵּׁב בְּדְבָרֵי הַרְבָּנִים שְׁרֵשְׁמֵתִי בְּקוּנְטָרִס הַכְּלָלִים בְּמַעְרַכְתָּהּ הַסְּמ"ךְ אֹת נ"ב וְאִין הַפְּנָאֵי מְסָפִים פְּעַת וּכְבָר פֶּתַח מְפֻרָשׁ בְּזַה בְּחֻמְתָּהּ אָדָם כָּלֵל נ"ד אֹת יו"ד אִם אִינּוּ יְדוּעַ אִם דְּבָר זֶה פּוֹגֵם אִו מִשְׁבִּיחַ הָיִי סָפֵק מַחְמַת חֶסְרוֹן יְדִיעָה וְלֹא הָיִי סָפֵק (לְהַקְלֵי בְּדְרַבְּבָנָן עִי"ש) ע"כ עֵינָן מ"ש בְּקוּנְטָרִס הַכְּלָלִים בְּמַעְרַכְתָּהּ הַנּוּ"ן אֹת ל': (וְכַתּוּב הַרְבַּה הַמְשִׁיג עִי"ז וְ"ל וְיֵמָה שְׁרָאָה בְּנו"ב שְׁנִסְתַּפֵּק אִם יי"ש בִּינָן פּוֹגֵם וְכוּ' לְעַנּוּ"ד כְּבָר הוֹרָה לָנוּ הַנִּסְיוֹן שְׁהַעוֹשִׂים יי"ש וְיֵשׁ לְהֵם כְּלָמִים חֲדָשִׁים, אוֹפְלֵי יִין אַחֲרֵי שְׁשָׁהוּ זְמַן רַב רִיקָנִים שׁוֹפְכִים בְּחֻבִּית סִפִּיר"ט לְמַעַן הִתְחַזֵּק בָּהּ הֵינָן, וְגַם יִין שְׁהוּא רַפָּה בְּטָבְעוֹ מְחַזְקִים אוֹתוֹ בְּסִפִּיר"ט הָרִי שְׁבִנְדָאֵי נִטְל"ש הוּא.

וּבְדְבָרֵי הַנּוּ"ב סִי' נ"ח י"ל מ"מ"ש הוּא עֲצָמוּ בַּא"ח סִי' ע"ב וּבְחֻלְקָהּ יו"ד סִי' קפ"ז דְּהִתְרַם בְּהִתְרַם לֹא שְׁיָיִךְ בְּיִטּוּל אֲמָנָם אִין זֶה שְׁיָיִךְ לְנִדְוּ"ד עכ"ד): וְהַזֶּה אֲמַת כִּי אִין לִי יָד וְשֵׁם בְּעֵסֶק מְלֹאכָה זֶה וְלֹא בְּנִסְיוֹנָה מ"מ נִלְע"ד דָּאִין מְזַה הוֹכְחָה דְּנִטְל"ש דְּהָרִי פְּשׁוּט בִּיּוּ"ד סִי' ק"ג דְּנִטְל"פ דְּמַתִּיר הַתְּעַרְוּכָתָה לָאוּ דְּוָקָא כְּשִׁפּוּגֵם לְגַמְרֵי אֲלָא אִפִּי' פּוֹגֵם קָצַת חָשִׁיב נִטְל"ף וּמַתִּיר תְּעַרְוּכָתוֹ.

וְא"כ אִם הַנִּסְיוֹן אֲמַת מ"מ אִין מְזַה הֶכְרַח שְׁהוּא נִטְל"ש. שְׁיִיכַל לְהִיּוֹת שְׁפּוּגֵם קָצַת אֲלָא דְּהַעוֹשִׂים כִּן אִין חוֹשְׁשִׁים עַל קָצַת פְּגִימָתוֹ נִגְדַּם מַה שְׁמַרְוִיחִים בְּמַה שְׁהֵינָן מְתַחַזְקִים וְהַסִּפִּירִיט מְעַמִּידוֹ וּמְקַיְיְמוֹ כְּפִי דְּבָרֵיו.

וְהַזֶּה הַנּוּ"ב כ' כְּמִסְתַּפֵּק אוּלַי יי"ש בִּינָן נוּטְל"פ וְאַנִי מְצַאֲתִי בְּפִרְחָה מ"א ח"ג סִי' ע"ה הוּבָא בְּשַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה סִי' תמ"ז אוֹת מ שְׁכ' דִּי"ש בִּינָן פּוֹגֵם כְּאֲשֶׁר חִקִּיךְ אֲנִיכֵל יִטְעֵם עִי"ש לְעַנּוּן יִין שְׁנִיתָן בְּחֻבִּית יִשְׁן שְׁל יי"ש וְכ"כ בְּפמ"א ח"א סִי' נ"ה הו"ד בְּשׁו"ת שְׁבוּת יַעֲקֹב ח"ג סִי' ע"ג וְ"ל דְּוָקָא בִּינָן אֲמָרִי דְּנוּטְל"ש אַחַר מַעַל"ע מִשְׁא"כ אֲרָאִי שְׁהוּא יִין שְׁרָף דּוּמָה לְשָׂאָר מְשָׁקָה וְג"כ נִטְל"פ אַחַר מַעַל"ע עכ"ל וְהַשְׁבוּ"י עֲשֵׂה לּוֹ סְמוּכִים דְּרַבְּבָנָן מִתּוֹס' פְּסָחִים וְנִזִּיר כִּיעִי"ש וְכ' דְּכִינּוֹן שְׁנִשְׁתַּנָּה ע"י רְתִיחַת הָאוּר וְהוּא רַק זִינְעָה בְּעֻלְמָא הָיִי כְּשָׂאָר מְשָׁקָה וְנִנְעֵשָׂה לְפָגֵם.

אִף שְׁרָאִיתִי בְּמַג"א סִי' תנ"א סק"מ וְ"ל וּמִשְׁמַע בַּתְּה"ד שְׁחָבִיּוֹת שְׁל יי"ש אִף שְׁאִינּוּ ב"י אָסוּר הַכֵּל דְּעֵינִינּוּ הָרוּאוֹת דְּנִטְל"ש הוּא וְכמ"ש בִּיּוּ"ד סִי' קל"ז כ"ל בְּאַמַּת בַּתְּה"ד לֹא רָאִיתִי שׁוּם מְשָׁמְעוֹת בְּדְבָרֵיו רַק בִּינָן עֲצָמוּ וְלֹא בִי"ש הַבָּא מְזִינְעָתוֹ וְהַמַּג"א עֲצָמוּ בְּסִי' תמ"ו ס"ק כ"ה נִרְאָה כְּמִסְתַּפֵּק בְּזַה וְהַנִּיחַ בְּצ"ע וְאִין סָפְקוֹ מוֹצִיא מִיַּדִּי וְדָאֵי שְׁל הַפּמ"א הַנְּ"ל.

וְאִף דִּישׁ מְקוּם לְחַלְקָהּ וְלוֹמַר דְּבָסִי תמ"ז לֹא מְיָרִי מִי"ש הַנְּעֵשָׂה מִי"ן לְכֹן כ' הַדְּבָר בְּלִשׁוֹן ס' מִשְׁא"כ בְּסִי' תנ"א דְּמִיָּרִי בִי"ש הַנְּעֵשָׂה מִי"ן מ"מ הַמְּקוּר דִּין מַתְה"ד שְׁכ' שְׁם אִין רָאָה כָּלֵל וְעִיקָר כְּדַעַת הַתְּשׁוּבָה וְרָאָה מִתְּהוֹס' וְכוּ' עכ"ל וּמִבּוֹן מְדְבָרֵיו דְּבִי"ש עֲצָמוּ יֵשׁ לְחַלְקָהּ בִּין הַנְּעֵשָׂה מִי"ן לְהַנְּעֵשָׂה מִתְּבּוּאָה דְּבִנְעֵשָׂה מִי"ן יֵשׁ מְקוּם לְהַסְתַּפֵּק

דְּהוּי כְּמֵאן דְּאֵתִי מְחַמְתִּיה וְכַשֵּׁם שֶׁהֵינִן עֲצָמוּ אֵינוֹ נִפְגָּם בְּיִישׁוּן כֵּן הֵי"ש דְּאֵתִי מְחַמְתִּיה וּמִשׁוּ"ה פִּשְׁיט"ל לְהִמְגִ"א סִי תִנ"א דִּל"מ מֵה שְׂאִינוֹ ב"י בִּי"ש כְּזֶה.

אָבֵל בִּי"ש מֵהִתְבּוֹאָה יֵשׁ לוֹמֵר דְּפּוֹגֵם כְּמוֹ בְּתִבּוֹאָה עֲצָמָה דְּבּוֹדָאֵי פּוֹגֵם הַפְּלִי כְּשֶׁאָר דְּבָרִים וּמִשְׁמַע עוֹד דֵּהֲפִמ"א שְׂכ' דְּאָרְאָקִי נוֹטֵל"ף הוּא כְּשֶׁאָר מִשְׁקָה הֵינֵנו אִפִּי בִּי"ש הַנְּעֻשָׂה מֵינֵן וְכ"ש בִּי"ש מֵתְבּוֹאָה וּא"כ מְבֹאָר דְּדַעַת הַפִּמ"א וְהִשְׁבוּ"י דִּי"ש מֵתְבּוֹאָה כִּבְנֵד"ד וְדָאֵי הוּא נִפְגָּם כְּשֶׁעָמַד בְּפִלִי יוֹתֵר מִמֶּעַל"ע.

וְלִהֲמִג"א בִּי"ש תְּבּוֹאָה הוּא סָפֵק לִכ"ע מֵיָהָא אֵינוֹ פְּשׁוּט דְּנִטְל"ש כִּדְפִשְׁיט"ל לְהַמְשִׁיג נִר"ו. וּבִישׁוּעוֹת יַעֲקֹב סִי תִנ"א ס"ק י"ד כ' דִּישׁ לְתַמּוּהָ עַל הַפּוֹסְקִים שְׂכ' בִּי"ד סִימָן קל"ז דֵּינֵן שְׂבָדְנֹפְנֵי הֶחֱבִית אֵינוֹ נִפְגָּם בְּאֵינוֹ ב"י וְהוּא סְבֵרַת הָרִיב"ש.

וְאִמְאֵי לֹא חָשׂוּ לְסְבֵרַת הָרַמְבַּ"ן דִּס"ל דֵּינֵן שְׂבָדְנֹפְנֵי הֶחֱבִית נִפְגָּם אַחַר מִעַל"ע (וְהִבִּיא רָאָה לִס' הָרַמְבַּ"ן) וְכ' עוֹד וְהִמְגִ"א כָּאֵן נִמְשָׁף אַחַר הַש"ע הַנְּ"ל וְלִמָּד מִמֶּנּוּ גַם לְעַנְיֵן יִי"ש שְׂפָל שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּדְנֹפְנֵי הַפְּלִי נוֹטֵל"ש וְכו' עִי"ש שְׂנִרְאָה שֶׁר"ל דְּלַדַּעַת הָרַמְבַּ"ן יִי"ש שְׂבָדְנֹפְנֵי הַפְּלִי ג"כ נִפְגָּם מִעַל"ע דֵּהָא הִמְגִ"א לֹא אָמַר דִּי"ש אֵינוֹ נִפְגָּם בִּאֲב"י אֲלֵא מִשׁוּם דְּמַדְמָה לִיהָ לֵינֵן וְכִינֵן דְּבִינֵן ס"ל לְרַמְבַּ"ן דְּנִפְגָּם ה"ה לְדִידִיָּה בִּי"ש דְּנִפְגָּם.

וּמִמ"ש בִּישׁוּ"י יו"ד סִי קל"ז סק"ב נִרְאָה דְּנִקִּיט בְּפִשְׁיטוֹת דְּגַם יִי"ש שֶׁל תְּבּוֹאָה בִּינֵן הוּא כְּשֶׁאָר מִשְׁקִים שֶׁהֵק' דְּכִינֵן דְּכִלִּים שֶׁל יֵין הַצְּרִיכָה הַתּוֹרָה הַגְּעֻלָּה מִשׁוּם שְׁתִּינִית הַנְּזִיר בָּהֶם כִּמ"ש תּוֹס' פְּסָחִים ד' מ"ד ע"ב ד"ה יְלִיף מִגִּיעוּלֵי עֲפוּ"ם.

הָא קִי"ל דֵּינֵן פּוֹגֵם כָּל מֵינֵי מִשְׁקִים וְאִף לְכַתְּחִלָּה מִתָּר לִיתֵן בְּכָלִי שְׂנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ יִי"ן שְׂכָר אִו שְׂאָר מִשְׁקִים לְפִי שֶׁהֵם פּוֹגְמִים אֵת הֵינֵן וְהֵינֵן פּוֹגֵם אוֹתָם וּא"כ הַנְּזִיר וְדָאֵי לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בִּינֵן דְּאָסוּר הוּא לוֹ אֲלֵא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשֶׁאָר מִשְׁקָה וְהֵם פּוֹגְמִים וּמִתָּר לְכַתְּחִלָּה.

וְעִי"ש מֵה שְׂנִדְחָק לִיִּישׁב וְלֹא כ' דֵּהֲנִצְרָכוּ לְהַגְעִיל כְּדִי שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בִּי"ש שֶׁל תְּבּוֹאָה מוֹכַח דִּס"ל דְּגַם יִי"ש שֶׁל תְּבּוֹאָה שְׁנֵה לְשֶׁאָר מִשְׁקִים בְּזֶה דְּהוּי נִטְל"פ. וְאַחַר כֵּן שְׁנֵים נִדְפָּס שׁו"ת בֵּית שְׁלֹמֹה וְרֵאִיתִי שָׁם בִּא"ח סִי ס' שְׂכ' בְּשֵׁם הָרַב הַשּׁוֹאֵל דְּפִשׁוּט בְּעֵינָיו דִּי"ש נִטְל"ף בִּינֵן כִּמ"ש בִּשְׁע"ת וְכו' וְכ' ע"ד וְקָשָׁה לְסַמְּוֵף ע"ז דֵּהָאֹר חֲדָשׁ וְנו"ב דַּעֲתָם לְהַחְמִיר וְכו' וְשָׁם (בב"ש) סִי צ"ו כ' בְּשֵׁם הָרַב הַשּׁוֹאֵל שֶׁהַמְשִׁיג עָלָיו כ' מְסַבְּרָא דְּנִפְשִׁיָּה דִּי"ש בְּרֹטְב שֶׁל בְּשָׂר הוּי נִטְל"פ.

וְהִב"ש הוֹכִיחוּ ע"פ דְּאִיָּף אֶפְשָׁר לְהַקְל בְּזֶה מְסַבְּרָא. וְהִבִּיא דְּבָרֵי הַנּו"ב הַנְּ"ל שְׂנִסְתַּפֵּק בִּי"ש בִּינֵן אִם הוּא נִטְל"פ וְסִיִּים ע"ז וְז"ל וְהָרִי לְחֹוֹשׁ שְׁלֵנוּ וְדָאֵי יִי"ש פָּגַם בִּינֵן בְּרִיחוֹ וְנִטְעָמוּ וּמִקְפִּידִים הִרְבֵּה שְׁלֵא לִיקַח פְּלִי מִי"ש לִיתֵן בְּתוֹכוֹ יֵין עַד שְׂמִדִּיחִים אוֹתוֹ כֵּן פָּעָמִים עַד שְׁלֵא נִשְׂאָר כְּלוּם מִמֶּשׁוּ וּמְרִיחוֹ וְאִפִּי"ה הֶחֱמִירוּ הַגְּאוּנִים הַנּו"ב וְא"ח כִּי אֵין לְהַקְל בְּזֶה מִשְׁיָקוּל דַּעֲתִינוּ בְּמָה שְׁלֵא נִתְבָּאָר בְּש"ס וְקַדְמוּנִים שְׂבּוֹדָאֵי נִטְל"פ ע"כ לְעַנְיֵינֵנוּ.

הַנְּהָ רֹאָה דְּכִמְהָ רַבָּנִים יַעֲדוּן יַגִּידוּן אַחַר שְׂעָמְדוּ עַל הַנְּסִיּוֹן שֶׁהֵי"ש בִּינֵן הוּא פּוֹגֵם. אֲלֵא דְּבָכָל זֹאת אֵין לָנוּ לְסַמְּוֵף עַל זֶה כָּל שְׁלֵא נִמְצָא מִפּוֹרְשׁ כֵּן בְּש"ס וּפּוֹס' וְאִהְכִי הֶחֱמִיר הַנּו"ב וְגַם אֲנִי עָנִי וְאֶבְיֹן נִמְשַׁכְּתִי אַחֲוִרִי אֲרִי הַנּו"ב הַנְּ"ל וְכַתְּבִיתִי דָּאֵין לָנוּ פְּתַח הַיִּתֵר בְּזֶה דְּכִינֵן דְּמִסְפֵּק"ל אֵין לָנוּ לְהַתִּיר מְסַפֵּק דְּהוּי חֶסְרוֹן יַדִּיעָה: (ט) וְהִנֵּה כְּבָר

פְּתַבְתִּי לְמַעַלָּה (בד"ה ומ"ש דְּמַבְנוֹאֵר) בְּשֵׁם הַרְט"ו דְּהַר"ב הָעֵיטוֹר ס"ל ג"כ דְּבַמְיַדִּי דְּהִיִּתְרָא בְּלַע פְּחֻמֵּי קוֹדֵם הַפֶּסַח לֹא אָמְרִי בְּכוּלֵיהּ מְשַׁעְרִינּוּ.

וְנִרְאָה שְׁזָה ג"כ דַּעַת הַסְּמ"ק שֶׁהוּבָא בְּמֶרְן הַב"י ס"י תמ"ז וּפְסָקוּ בַש"ע ס"ז דְּבִנְסָר שְׂדָכוּ בְּמִדּוּכַת חֻמֵּי מְנוֹתָר בְּפֶסַח מְשׁוּם דְּבִצוּנָן לֹא פְּלִיט וְאִי פְּלִיט מְשָׁהוּ בְּעֵלְמָא הוּא. וְאִי ס"ל דְּבְכוּלֵיהּ מְשַׁעְרִינּוּ הָא אִין לָהּ פְּלִי שְׂמַחְזִיק שְׂשִׁים נֶגְד פְּלוּ.

וְעִי"ש בַּט"ז ס"ק י"ג וּפְרַמ"ג בְּמִשְׁבָּצוֹת. וּבַס' מְאָמַר מְרַדְכִי שָׁם ס"ק י"ד כ' בְּשֵׁם שְׂכַנְה"ג שֶׁהִקְשָׁה עַל הַסְּמ"ק דְּהָא לֹא יִדְעִינוּ כַּמָּה נִפְיָק מִיְגִיָּה וּבְכוּלֵיהּ מְשַׁעְרִינּוּ כְּמַבְנוֹאֵר בְּדִין שְׁנוֹן מְהוֹתָף וְכ' וְאוּלַי ס"ל לְסְמ"ק דְּלַעֲנָן חֻמֵּי דְּהִיִּתְרָא בְּלַע לֹא מְשַׁעְרִינּוּ בְּכָל הַפְּלִי אֲלֵא בְּמָה שְׁפוּלְט וּבְטַל בְּשִׁשִׁים כַּמ"ש הַמְרַדְכִי בְּשֵׁם הַר"י מְוִינָא ע"כ (וּמְשַׁמַּע דַּס"ל לְהַשְׁכֵּנְכ"ג דְּמֵאן דְּאוֹסֵר בְּשׁוֹמֵן מְהוֹתָף ע"כ לֹא ס"ל דְּבַחְמֵי לֹא אָמְרִי בְּכוּלֵיהּ מְשַׁעְרִינּוּ אֲלֵא גַם בַּחְמֵי בְּעִינּוּ פְּנִגְד פֶּל הַפְּלִי וּמְסִינַע לְהַרְבַּ הַמְשִׁיג [הַנּוֹז"ל בַּד"ה וְהַכִּי חֻזִּינָא] שְׂכ' דְּהַרְמ"א לֹא ס"ל לְחַלְקָא וְגַם בַּחְמֵי בְּעִינּוּ פְּנִגְד פְּלוּ.

אִף בְּאַמַּת אִין מְזָה סִיּוּע לְהַשְׁגָּתוֹ מְשׁוּם דְּהַשְׁכַּנְה"ג לֹא נַחִית לַס' הַמַּחְצ"ה הַנּוֹז"ל אֲלֵא מְשַׁמַּע לִיהּ דְּבָרִים כְּפִשְׁטָן דְּבַחְמֵי לֹא בְּעִינּוּ לְשַׁעַר בְּכָל הַפְּלִי אִף לְפִי מַה שְׂבִיָּאָר הַמַּחְצ"ה לֹא אָמְרִי כֵּן אֲלֵא בְּשַׁכָּר וְכִינְצָא דְּאִין פְּלוּ חֻמֵּי וְלֹא בְּעִי בְּיִטוּל אֲלֵא כְּנִגְד הָאִיסוּר.

וְא"כ בְּבִלּוּעַ רַק מְחַמֵּי וְדִאי מְשַׁעְרִינּוּ בְּכָל הַפְּלִי וְכַמ"ש בַּעַנ"ד ע"ד הַרְבַּ הַמְשִׁיג וְכַמ"ש לְהֵלֵן בְּשֵׁם הַרְבַּ מֵאֵמ"ר) וְהַרְבַּ מְאָמַר מְרַדְכִי כ' ע"ד שְׂכַנְה"ג דְּאִין תִּי עוֹלָה יָפָה שְׁהַרִי הַסְּמ"ק עֲצָמוֹ אֶסֶר שְׁנוֹמֵן מְהוֹתָף מְשׁוּם דְּפַעְמִים שְׁעוֹשִׁין בְּאוֹתָהּ מַחְבַּת חֻמֵּי בְּעִין כְּמוֹ מִים וְקַמַּח וְנִמְצָאָת הַמַּחְבַּת בְּלוּעָה מְחַמֵּי בְּלֵא בְּיִטוּל חוֹזְרַת וְנוֹתְנַת טַעַם בְּשׁוֹמֵן וְכו' וְאִם פְּדַבְרֵי הַשְׁכַּנְה"ג לֹא הִי"ל לְאַסּוֹר שְׁנוֹמֵן שְׁהַתִּיכּוּהוּ בְּמַחְבַּת דְּנִדְאִי אִין הָאִיסוּר אֲלֵא מְשׁוּם דְּאִין שְׂשִׁים נֶגְד הַפְּלִיטָה דְּאִי אִיכָא ס' הָא ס"ל לְסְמ"ק דְּמְנוֹתָר וְאִין חוֹזֵר וְנִעוֹר וְלַכֵּן כ' הוּא לִיִּשְׁב קוֹשְׁיַת הַשְׁכַּנְה"ג וּבִיָּאָר דְּבָרֵיו ע"ד שְׂבִיָּאָר הַמַּחְצ"ה דְּבָרֵי הַמְרַדְכִי וְהוּא דְּחִימוּץ הַמְדּוּכוֹת אִינוּ אֲלֵא מְחַמַּת הַחֻמֵּי שְׂמַעְרָבִים עִם הַמְוִרִיִּס כְּמוֹ שְׂפִי לְהִדְיָא בְּסְמ"ק וּמְשׁו"ה לֹא בְּעִינּוּ שְׂשִׁים אֲלֵא נֶגְד הַחֻמֵּי דְּלֹא אָמְרִי בְּחֻמֵּי חֲתִיכָה נַע"ן וְהַחֻמֵּי הוּא מְשָׁהוּ וְשָׂרִי אֵלוֹ תוּד"ק.

וְעִינּוּ בְּדַבְרֵי מְנַחֵם שָׁם בַּהֲגַב"י אוֹת י"ז שְׂכ' לְתַרְץ קו' הַשְׁכַּנְה"ג דֹּא"ץ לְבַטַּל אֲלֵא הַפְּלִיטָה לְחוּד דְּאִין הַבְּנוֹסֵר פְּלוּ נַעֲשֶׂה אִיסוּר דְּוָמִיָּא לְבַצֵּל שְׂחַתְכוּ בְּסַפִּין חוֹלְבַת וְנִתְנוּ עִם בְּשָׂר דְּלֹא נַעֲשֶׂה כֹּל הַבְּצֵל אִיסוּר אֲלֵא מְשַׁעְרִינּוּ נֶגְד הַבְּלוּעַ דְּוָקָא עִי"ש (וּבְמַחְצִית הַשְּׂקָל ס' תמ"ז סק"ו נִקְיַט בְּפִשְׁיטוֹת גַּם בְּחֻמֵּי קוּדְה"פ דְּבְכוּלֵיהּ מְשַׁעְרִינּוּ עִי"ש וְאִינוּ פְּשׁוּט לוֹמַר כֵּן כְּמַבְנוֹאֵר): וְאִנְכִי חוֹזֵן הַרְבְּתִי בַס' עֵיקָרִי הַד"ט בַּח"א ח ס' י"ז אוֹת כ"ה שְׂכ' בְּשֵׁם שׁו"ת בֵּית דָּוִד ס' קצ"ט וְז"ל מְסִיק וְתַנִּי כְּסָבְרַת רַש"י וְתוֹס' וְר"י וְהַרְ"ן דְּלֹא כְּהַטוּר בְּשֵׁם אָבִיו בַּס"י תנ"ב בְּדִין קְדַרְת חֻמֵּי ב"י שְׂבַשְׁלוּ בְּהַ ע"פ תַּבְשִׁיל לְפֶסַח שְׂדִינוּ לִיבְטַל בַּס' דְּלֹא מְשַׁעְרִינּוּ בְּכָל הַפְּלִי ס' כְּנִגְד מַה שְׂבַתוּף הַפְּלִי אִפִּי בְּחֻמֵּי כַס' הַרְא"ש דְּלִיתָא דְּלֹא אָמְרִי הַכִּי אֲלֵא בְּכָלִי שְׁל אִיסוּר אוֹ שְׁל בְּשָׂר שְׂנַתְבַּשְׁל בּוֹ חֵלֵב אֲבָל בְּחֻמֵּי מְשַׁעְרִי כְּפִי מַה שְׂבַשְׁל בְּכָלִי ע"כ (וְיֵשׁ לִי לְשִׂאת וְלַתַּת בְּדַבְרֵים אֵלוֹ אִף כִּי ס')

ב"ד אמצ"א לעינין בדב"ק בגופון שְׁלֵהֶן ע"כ מְשַׁכְּתֵי יְדֵי מְזֵה פְּעֵת) הִנֵּה מוֹבֵן מִדְּבָרָיו דְּנִקְיֵט בְּפִשְׁיטוֹת דְּבַחְמִין לֹא אֲמָרִי בְּכוּלֵיהָ מְשַׁעְרִינֵן וּמְחַלְקֵן בֵּין כְּלֵי שְׁלַ בְּשָׂר וְכו' לְחַמֵּין.

וּלְפִי דְּבָרָיו אֵין אֲנוּ צָרִיכִים לְהַמְצָאֵת הַגָּאוֹן מַחְצ"ה דְּאֵין כָּל הַשְּׁכָר חַמֵּין וְכו' דְּאֵף אִם יֵהִי כְּלוֹ חוֹמֵין אֵין חֲשֵׁשׁ. וְגַם מִדְּבָרֵי הַרְט"ז ס' תמ"ז ס"ק י"ט הַנּוֹ"ל מְשַׁמַּע דְּהַבִּין הַדְּבָרִים כְּפִשְׁטוֹן דְּבִהִיתְרָא בְּלַע כְּגוֹן חַמֵּין קוּה"פ לֹא בְּעֵינֵן כְּנִגְדַּךְ כְּלוֹ.

וְכֹן ס"ל לְהַסְמֵ"ק לְפִי"ד הַשְּׁכֵנָה"ג הַנּוֹ"ל וּמָה שֶׁהָק' הַג' חָק יַעֲקֹב מִבְּב"ח דְּאֲמָרִי בְּכוּלֵיהָ מְשַׁעְרִינֵן ל"ק לְפִי מ"ש הַב"ד לְחַלְקֵן בֵּין בְּב"ח לְחַמֵּין כְּנִז"ל וּא"כ בְּנִדוּ"ד שְׁפִיר י"ל דְּנִתְבַטַּל טַעַם הַיִּי"ש בְּהֵינֵן דֹּא"ץ לְשַׁעַר אֲלָא נִגְדַּךְ הַבְּלוּעַ וַיֵּשׁ שְׁשִׁים כְּנִגְדוֹ אֵף אִם נֶאֱמַר דֵּהיִי"ש נִתְהַנּוּה רַק מְזִיעַת הַתְּבוּאָה לְבַד.

וּלְדַעַת הַמַּאמ"ר בְּכֹנֶת הַסְמֵ"ק דֵּהוּא מְשׁוּם דְּאֵין צָרִיף לְשַׁעַר אֲלָא בְּעַרְףֵי הַחַמֵּין יֵשׁ הֵיתֵר בְּאִם נֶאֱמַר דְּהַזִּיעָה בְּאֵה מִפְּחַ הַדְּבָרִים אַחֲרִים עִם הַתְּבוּאָה כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מִדְּבָרֵי הַמַּחְצ"ה וְחַת"ס הַנּוֹ"ל.

וְעֵינֵין שַׁע"ת ס' תמ"ז אוֹת ט"ז בְּשֵׁם מְקוֹם שְׁמוּאֵל דְּבִהִיתֵר בְּהֵיתֵר לֹא אֲמָרִי בְּכוּלֵיהָ מְשַׁעְרִי וְכו' ע"ד דְּקִשְׁיָה לְסַמְנֵךְ ע"ז כ"א בַּהַפ"מ וְשַׁע"ה"ד גְּדוּל כֵּינֵן דֵּינֵשׁ דַּעוֹת אֵף בְּאִיסוּרֵין דְּבַמַּאי דְּנִפְיָק מִינֵיהּ מְשַׁעְרִינֵן עֵינֵין יו"ד ס' קצ"ח (צ"ל ס' צ"ח).

וּבְשׁו"ת רמ"ץ א"ח ס' כ"ט אוֹת כ' כְּתַב ע"ד הַמְקוֹם שְׁמוּאֵל דְּאֵין לוֹ רְאָיָה בַּתוֹרָה וְאֵין לְסַמְנֵךְ עָלָיו וּמ"מ עֲשֵׂהוּ סְנִיף לְנִדוּנֵוּ בְּצִירוּף דַּעַת הַסּוֹבֵר דְּאֵף בְּאִיסוּר א"ץ לְשַׁעַר כְּנִגְדַּךְ כְּלוֹ עֵי"ש וְאוּלַי בְּחִבּוּת שְׁלַ עֵץ דְּנִדוּ"ד יֵשׁ לְעֲשׂוֹת סְנִיף כָּל דֵּהוּ סְבֵרַת הַרְאָב"ד שֶׁהִבִּיא מִרֵן הַב"י בְּסִי"צ ח"ח דְּבַכְלֵי עֵץ וּמִתְקַת דְּאֲפָשֵׁר לְהַפְרִיד הַאִיסוּר ע"י הַגְּעֵלָה אֵין מְשַׁעְרִין בְּכֹלוֹ אֲלָא בְּאִנְמֵד יָפָה כְּמָה יֵצֵא מִמֶּנּוּ וְהָרַב קֵהַל יְהוּדָה בְּסִי"ק ה"ה דָּף כ"ו ע"א כ' שְׁנֵה דַּעַת הָאֲגוּר עֵי"ש ש"כ"כ לְהַצִּילוֹ מִקְוִשְׁיַת כְּנֵה"ג וּבְקוֹנְטֵרַס הַפְּלִלִים בְּמַעְרַכַת הַבִּי"ת אוֹת צ"ח כְּתַבְתִּי דְּסְבֵרַת הַרְאָב"ד עִם דְּלֹא קִי"ל כְּנוֹתִיָה מ"מ לֹא נִפְלֵאת הִיא וְחִזִּי לְאִיצְטְרוּפֵי לְס"ס עֵי"ש (עֲתָה רְאִיתִי מ"ש בְּזֵה בְּמִקְנֵה אַבְרָהָם בַּמ"ע הַכ"ף אוֹת קנ"ב בְּשֵׁם הָרַב ב"ד בְּדָף קמ"ג דְּנִרְאָה דְּס"ל דְּגַם בְּחוֹמֵין קוּה"פ מְשַׁעְרִינֵן בְּכוּלֵיהָ וְאַחֲרֵי שְׁאֵין ס' הַנּוֹ"ל מְצוּי אֲצִלֵי לֹא אוֹכַל לְהַבִּין בְּבִירוּר מַאי דַּעַתוֹ.

וְדַעַת הַמַּקְנֵ"א לְסַמְנֵךְ בְּזֵה לְדַעַת הַסּוֹבֵרִים דְּלֹא מְשַׁעְרִינֵן בְּכוּלֵיהָ כֹּן נִרְאָה קִצַּת אֵף אֵינוּ מְוַכְרַח כֵּיעֵי"ש): (י) וְרִאִיתִי לְמִרְן חִיד"א בְּבַרְכ"י ס' תמ"ז אוֹת י"ט שְׁכַתְבַּ בְּשֵׁם שׁו"ת פְּנִים מְאִירוֹת ח"ב ס' ע"ה וְז"ל נִתְּן יֵינוּ בְּחִבּוּת יֵין שְׁרָף יֵישְׁנוֹת מְזִמֵן רַב וּבְפִסַּח הַרְגִישׁוּ בֵּינֵן טַעַם הַיִּי"ש אֲסוּר לְשִׁתוֹתוֹ בְּפִסַּח וּמִתֵּר אַחַר הַפִּסַּח עַכ"ל.

וּלְפִי הַמּוֹבֵן הוּא דְּלֹא נַעֲשֵׂה שׁוּם הַכְּשֵׁר בְּהַחְבִּית וְלֹא אֲסַר אֲלָא מְשׁוּם שְׁהַרְגִישׁוּ טַעַם הַיִּי"ש בְּהֵינֵן הָא לֹא"ה ס"ל דְּמִתֵּר לְשִׁתוֹתוֹ בְּפִסַּח וּא"כ בְּנִדוּ"ד דְּלְפִי עֲדוֹת הַבְּקִיָּאִים אֵין שׁוּם טַעַם וְרִיחַ יִי"ש בְּהֵינֵן נִרְאָה דְּפִשׁוּט לְהַתִּיר הֵינֵן עֲצָמוּ וְכו"ש שְׁיֵשׁ לְהַתִּיר הַזִּיעָה הַיּוֹצֵאת מִמֶּנּוּ.

וְהַגַּם דְּחִלְלֵה לְהַתִּיר בְּשִׁתְיָה בְּפִסַּח יֵין שֶׁהוּשֵׁם בְּחִבּוּת שְׁלַ יִי"ש חַמֵּין וְכַבֵּר נִהְגוּ אֲפָשֵׁר בְּרוּב תְּפוּצוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַסּוֹר מְשַׁקָּה שְׁשִׁקָה בְּכִלֵי חַמֵּין כְּזֵה וְרַבִּים מְחַמְרִים אֵף אִם לֹא שְׁקָה בְּתוֹכוֹ מַעַל"ע וּמִי יִקַּל רֹאשׁ לְפָרוֹץ גְּדַר ח"ו בְּפִרְט בְּאִיסוּר חַמֵּין דְּחַמְרִי טוּבָא.

ועיין בש"ע הרב מוהרש"ז בסי' תנ"א סעיף ס"ג דחבית של י"ש שלא הוגעלה כדין
אפילו אינה ב"י והכניסו בתוכה מי דבש אסור המי דבש אפילו אם היה זה קנודם הפסח.
ובחבית של פר כה"ג מותר והטעם לפי שיי"ש ב"י דבש נוטל"ש ויפ"ר במ"ד נוטל"פ
וא"כ ביין דמספק"ל להגאונים הנ"ל אולי הוא נטל"ש בנדאי יש לאסור מספק דהוי ס'
מקסרון ידיעה כמש"ל וכ"ש למ"ש הרב המשיג דהוכיח הנסיון דיי"ש ביין נוטל"ש הוא
(והבית שלמה בסי' ס' הנ"ל כ' ונ"ל ואף אם הושם יין בתוך כלי י"ש קוה"פ ושהה
בתוכה מעל"ע דפשוט למעלתו להתיר בזה משום דיי"ש נטל"ף ביין הייתי מחמיר
מלשתותו בפסח ביין שאור חדש והנו"ב דעתם להתמיר אף לענן אסור יין פשהושם
יין פשר לתוך כלי הבלוע מיי"ש של נסוף דלא הוי נטל"פ וכ"ש שיש להתמיר לענן
חמץ בפסח עכ"ל) וגם ראיתי דאם באנו לסמוך על הטעם השני של הרב המרדכי בחבית
של שפ"ר שהוא מטעם ביטול בששים משום דלא בעינו לשער בכלולו במידי דהיתרא
בלע ונימא דגם ביי"ש שהוא חזק וחרף הדין פו.

הנה יש לפקפק ע"ז ממ"ש בפרמ"ג סי' נת"א במשפצות ס"ק כ"ז די"ל דיי"ש אינו בטל
בששים משום דלטעמא עביד וכ' פו גם בשם שו"ת ח"ץ סי' כ' עיי"ש ולפי דבריו נפל
פיתא בבירא בנדו"ד דאין שום צד היתר לא מטעם נטל"פ דהא י"ש לאו נטל"פ הוא
כמש"ל ולא מטעם ביטול פינן דעביד לטעמא.

אלא דאין זה כ"כ פקפוק שהרי בבית שלמה סי' צ"ו הביא שו"ת הגאון פנ"י בח"א סי'
ח' שהאריך וכתב דפשוט יותר מביעתא בכותחא דיי"ש בטל בששים ואפשר דאף בפחות
מס' בטל דאם נותנים ביי"ש עשרים חלקים מים פשיטא דאין פאן טעם י"ש רק הריח
וריחא לאו מילתא ע"כ ומבואר שפן דעת הנו"ב דגם י"ש בטל בששים ובבית שלמה
הנ"ל סי' פ"ז דף נ"ג ע"ג כ' דהנו"ב אין חולק על הח"ץ דאין דומה טעם י"ש שבכלי
ליי"ש ממש פמובן דלא פדמשמע מהפרמ"ג סי' תנ"א במ"ז ס"ק כ"ז ע"כ ור"ל דמדברי
הפמ"ג נראה דגם בטעם י"ש שבכלי אמרי' דלא בטיל.

ואיהו ס"ל דיש לחלק דדוקא ביי"ש עצמו הוא דס"ל להח"ץ דל"ב. אבל בטעם שבכלי
דבהא איירי הנו"ב גם הח"ץ מודה דבטיל וא"כ בנדו"ד דעל טעם שבכלי אנו דנים י"ל
דבטל בס' לכ"ע ועוד כ' שם בב"ש די"ל דיי"ש ביי"ש הוי מין במינו ואף אי לטעמא
עביד י"ל דבטיל ושקו"ט בזה דהפמ"ג נסתפק בזה עיי"ש מ"מ מצד דעת הפמ"ג פיקפוק
מיהא הוי נחזי לאצטרופי שלא להתיר היין בשתייה) ועל דברי המחצ"ה וחת"ס הנז"ל
ראיתי בשו"ת שאאל ומשיב ח"ג סי' קנ"ג (רשמתיו בסי' זה אות ג') שכ' בשם הרב
השאאל והסכים לדבריו ונ"ל יפה כ' מעלתו דגם המים נעשים שפ"ר ויפה פתב בזה אף
שגם מהנו"ב יו"ד מ"ת סי' נ"ח נר' פו אבל חלילה להקל בזה וכו' עיי"ש.

ובח"ב סי' קנ"ב ביי"ש של פסח שניתן בחבית שנשתמשו בה לפני ג' שנים יי"ש חמץ
ומאז ועד עתה עמד החבית ריקה בלי שום השתמשות וקנודם שהושם היי"ש ש"פ רחץ
ושפ"ר היטב ועמד בה מים שעה אחת ושתו היי"ש בפסח ונשא ל"פסח אחר וכתב
דמהפמ"ג משמע דהגעלה לבד בלא מים ואפר תחלה מותר בדיעבד אף בכאן לא היה
הגעלה וא"כ בנדאי אסור ושקו"ט אם אפשר להתיר עפ"י מ"ש הפנ"י דיי"ש הוא זינעה
בעלמא עיי"ש בסי' ט' וכ"כ מוהריט"ץ בסי' ס"ח וכתב דקשה לסמוך ע"ז וכו' וגם לסמוך

עמ"ש הח"ץ דלאחר י"ב חדש פלה כל הלחלוהית וכ"כ בשו"ת פמ"א הובא בנו"ב מת"ן יו"ד סי' ס"ז (ט"ס הוא פי שם לא נזכר שו"ת הג"ל פלל ואולי הוא מ"ש בנו"ב סי' נ"ח דשם הנה ישון וכו' עי"ש) גם ע"ז קשה לסמוך וכו' לכן אי אפשר להתיר זאת פי מ"ש כ"ת בשם הפנ"י דיי"ש מקרי חמץ נוקשה הנה זה לא כ' אלא משום דזיעה בעלמא הוא וגם לא קאי רק על המלאץ אבל ביי"ש הנעשה מתבואה פשיטא דהוי חמץ גמור וגם לאחר הפסח לדין דשיטת הח"ץ עיקר ואין להקל בזה רק למוכרו לשתות אחר הפסח ולא לפסח חלילה עכ"ל.

באופן דנראה מפל האמור דמשקה שהושם בכלי של יי"ש כל שאינו ידוע בבירור דהיי"ש פוגמה א"א להתירו לפסח (וגדולה מזאת ראיתי עתה בס' שביילי דוד ליו"ד בס' קל"ז אות ה' שכו' וז"ל נכתב בח"ס סי' ק"ח יין של פסח ששקה בחבית של יי"ש חמץ אסור גם לאחה"פ דזה נוטל"ש ול"ד לשון מנהגם בכ"ח לעגנו שהיה מקילין דס' אב"י ונ"ט בר נ"ט משא"כ בזה עכ"ל הרי דאף לאחה"פ אוסר הח"ס בכה"ג.

אלא שעניינתי פעת בח"ס א"ח סי' ק"ח ולא חזינא פי האי סימנא ממ"ש בשמו בשב"ד ולא אדע פעת איזה ט"ס יש): (יא) מ"מ בנו"ד דלא באנו להתיר היין עצמו רק הזיעה היוצאת ממנו אף דקי"ל דזיעה היוצאת ע"י חמין הוא פגוף האיסור כמ"ש הריב"ש ופסקו מרן ביו"ד סוס"י קכ"ג אגואה ארדיינטי וכו' והאריכו רבנו בתראי בזה ועיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במע' הזי"ן אות כ"א בס"ד.

מ"מ פיון דבנדו"ד היין עצמו אינו ברור דאסור נראה דאפשר לסמוך להתיר הזיעה. ובס' זכרנו לחיים ח"א בדיני יין נסוף אות ב' כ' וז"ל ראק"י שהוציא הנכרי בלאמבי"ק פעם שנית מותר בשתיקה דכל פי האי לא אסר הריב"ש משום דהוי זיעה דזיעה פו העלה בס' אדמת קדש יו"ד סי' י"ג.

ועיין מראית העין דף ע"ו עכ"ל ועם פי קולא גדולה היא בעיני וספרים הג"ל אין מצויים אצלי לעיין בדב"ק מ"מ נראה דכוננתו לומר הבו דלא נוסף עלה ולא אסרינו זיעה היוצאת מהמשקין אלא זיעה א' ולא זיעה דזיעה.

וכמו כן נראה דכ"ש שיש לומר בנדו"ד דע"כ לא אסרי' זיעה היוצאת מן המשקה אלא באיסור ברור משא"כ בנדו"ד דגוף היין אינו ודאי איסור רק שאנו מחמירים בו י"ל הבו דלא נוסף לאסור גם הזיעה: (יב) הן אמת דלכתחלה ודאי אין להתיר לעשות מיין זה יי"ש לפסח ועיין בנו"ב מ"ת א"ח סי' ע"א בפירות יבשים שאין בהם שום חשש חמץ רק משום מנהג לא רצה להחליט להתיר להוציא מהם יי"ש לפסח ועיין בחיי אדם בקונטרס גשמת אדם סי' ל"ב דאוסר לעשות יי"ש ממניי נרעים וקטניות לפסח אף שאין איסורן אלא מחמתמנהג.

מ"מ מה שפבר נעשה בדיעבד והוא הפ"מ כבנדו"ד דעתי הענייה נוטה להתיר ולסמוך להקל אטעמא דהיתרא בלע עפ"י סברת המחצה ודעמיה הנז"ל ועיין בשערי תשובה סי' תמ"ז אות ט"ז בשם מקום שמואל סי' נ"ב דאע"ג דבשאר איסורין אין לשער נגד מה שנבלע בכלי דלא ידעי' פמה נפיק מניה מ"מ בחמץ קודם זמן איסורו משערינו במאי דנפיק מניה וכ' ע"ד דאין להקל פי אם בהפ"מ ושעה"ד גדול פיון דיש דעות אף בשאר

איסורין דבמה דנפיק משערינו עיין ביו"ד סי' צ"ח עכ"ד הצד השונה שבהם בתמץ לפני
זמנו במקום הפ"מ ושעה"ד גדול מיהא לא אמרי' בכולי' משערי' ומסתמא יש ששים נגד
טעם תמץ הבלוע בכלי.

ואפשר דגם השו"מ הנז"ל מודה בכה"ג להתיר בדיעבד דמה שחרה אפו הוא על שעושים
כן לכתחלה וכן לא יעשה דאין מבטלין וכו' אבל בדבר שפכר נעשה והעושה הנה אנוס
עפ"י הדיבור שאמר לו בעל היין והעידו כן אחרים שהמ"ץ המפורסם בעירו אשר עפ"י
יחנו ויסעו כל הוראות איסור והיתר התיר לעשות מיין זה יי"ש ואם השואל או הנשאל
טעה מאי הו"ל לבעל היי"ש למיעבד והוא ירד ברשות וליכא בכה"ג משום לתא דביטול
איסור לכתחלה עיין בשו"ת צ"ץ סי' מ' דמי ששואל הדין מהלומדים ולא שאל מהבעל
הוראה המפורסם לא חשיב שוגג אבל אם שאל להמפורסם חשיב שוגג.

ובנדו"ד הרי שאל להמ"ץ המפורסם בעירו שפולם הולכים לאורו והוראתו בענייני
איסור והיתר פשיטא דחשיב שוגג ועיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הכללים מערכת
הט' אות כ"ז. הנה כי כן נלע"ד דיש לצדד להקל במקום הפ"מ ע"י צירוף כל הטעמים
הנ"ל.

ובכל זאת לא מלאני לבי לתת הכשר להיי"ש הנ"ל ובעל היי"ש הוליד את היי"ש לעיר.

וכתבתי להרב דשם להודיעו גוף המעשה וצדדי ההיתר הנז"ל והוא השיב לו כרשום
להלן ושמעתי כי גם נתן הכשר ליי"ש הנ"ל לשותו בפסח. ואח"כ כתבתי תנורף
הדברים הנז"ל לאחד המיוחד מגדולי דורינו יצ"ו ובקשתיו שיעיין בשו"ת עמק הלכה
וכנס"ח ובס' ד' שיטות מוהרי"ש המובא לקמן בתשובת הרב המתיר הנ"ל) כי אינם
נמצאים אצלי והשיב לי ונ"ל ע"ד היי"ש שנעשה מן יין שעמד איזה ירחים בחביות של
יי"ש תמץ אם הנה בא הדבר לפני קוה"פ הייתי מונע את עצמי מליתן הכשר וכבר הנה
עובדא כה"ג במדינתנו ולעזו ע"ז רוב גדולי מדינתנו.

ומס' עמק הלכה סי' קל"ד וכדבריו מבואר עוד בתשו' באר יצחק סי' יו"ד וי"א אין ראיה
לזה. ובגוף הדין מאחר שפאמת יש ויש פמה צדדים טובים להתיר את היי"ש הנ"ל לפסח
וכבר נעשה מעשה.

אין נכון להרעיש עולם בזה. ועם כל זה עצתי אמורה למנוע זאת על להבא כל מה
דאפשר כי ההיתרים בזה אינם מרונחים.

ואכמ"ל עכ"ל נר"ו: (יג) וזה לשון הרב המתיר בנדון היי"ש הנעשה לפסח (וכו' כפתוב
לעיל בדברינו) הנני לכתוב מה שמצאתי לדבר בכחא דהיתרא. (א) בשו"ת פנ"י ח"ב
סי' ט' בסוף הס' האריך בענין היי"ש הנעשה מתבואה ומסיק דאף דלא הוי זיעה בעלמא
אלא משקה חשיב וכמ"ש הריב"ש מ"מ אין איסורו מדאורייתא משום דהוי שלא פדרף
הנאתו עי"ש ובח"א א"ח סי' ח' פ' בפשיטות ונ"ל ופשיטא יותר מביעתא בכוחא דגם
יי"ש בטל בששים ואפשר בפחות וכו' אלא שלענין הגעלה גם אני מחמיר דאפשר שנגנס
בעומק שאין הגעלה מוציא הבליעה וכו' ושם הרבה לחלוק על הלבוש.

(ב) בספר ד' שיטות למוהרי"ש בסופו סי' ט"ז הוכיח ג"כ דיי"ש הוי שלא פדרף הנאתו וקי"ל דטעמו ולא ממשו בחמץ אסור להשהותו מדרבנן גרידא ויעי"ש מה שדחה תשו' הח"ץ וגם הרבה לשאול על פסק מוהר"ם טיקטין הנדפס ריש הרי"ף מסדר נשים ומסיק דכל האחרונים נגררים לפסק הרמ"ט הנ"ל ולא מצינו שהחמיר בדיעבד אלא שראוי להשתיק להמיקל ייעי"ש שמסיק והגם בכל זה לא מלאני לבי להקל ביי"ש מתבואה שפבר פשט אסורו בכל ישראל מ"מ צד קולא היא היכא דיש צדדים אחרים להתיר.

(ג) גם בשו"ת עמק הלכה העלה בא"ח סי' קל"ד דיי"ש הנעשה מתבואה אין בו לא פרת ולא מלקות רק אסור עשה יעי"ש. (ד) בשו"ת פנסת יחזקאל א"ח סי' י"ד כ' דיש לצרף דעת מוהרי"ט"ץ לסניף להיתר בנדו"ד דיי"ש אינו אלא קיוהא וזיעא בעלמא ולא חמץ גמור לענן להשהות יעי"ש ונראה דלדעתו יש לצרף דעתו ג"כ לענן ביטול קודם הפסח בששים.

(ה) והנה בשו"ת ח"ץ סי' כ' החמיר מאד ביי"ש הנעשה מחמץ גמור שדינו בחמץ ממש ומסיק דעדיף מנייהו טובא דהוי פתבלין ויותר מהם דאפ"י בשאר איסורין באלף לא בטיל. אמנם בסי' ע"ה בקדרת ברזל שבשלו בה חמץ שתי שנים קודה"פ והיא נקיה ואחר עבור שתי שנים בשלו בה בפסח התיר התבשיל דיישון י"ב חדש עדיף מהגעלה ברותחין ולא שייך נטל"פ דאין בה לא טעם ולא ריח כי הטעם בטל ומבוסל כעפרא דארעא ומנהי יישון גם לדבר חריף יעי"ש ובפמ"ג יו"ד סי' ק"ג בש"ד ס"ק י"ז האריף לחלוק ע"ז ומ"מ מסיק דע"י כבישה המיקל ביישון בהפ"מ וצורף גדול אין גוערין בו ואפילו באיסור תורה כמו דבר חריף (אף דשם הוכיח ממ"ש הרשב"א סי' תקע"ה דבנין דוקא סברא שפלה לחלוחית וכו' הרי דהביא שמחלק בין יין דקליש לשאר איסורין שיש בהם ממש דלא מהני י"ב חדש ואפ"י דיעבד אוסר בחמ"פ וה"ה בדבר חריף, לענ"ד אין ללמוד מהרשב"א לאסור בשאר איסורין רק בדבר שיש בו ממש אבל ביי"ש כיון שפלה הלחלוחית פלה גם טעמו) וכבר מבואר ביו"ד סוס"י קל"ה דיישון י"ב חדש מהני לכלי חרס אפילו נתן בתוכן מים תוף יב"ח ומבואר שם בש"ף ס"ק ל"ו דאפ"י יין מהני, ממילא בחבית יין שפבר עברו עליו ד' שנים אף שהיה בה יין לפרקים נותרת בהיתר היישון מאיסור החמץ שהיה בלוע בהפלי.

ואף שבשו"ת הרא"ש פלל י"ט סי' ד' מבואר שהשיב להתיר היין שישמו בקנקנים תוף יב"ח לדברי המתירים היין לפי שיש ס' מן הקליפה. ובנדו"ד הא לסברת רוב הפוסקים צריף לשער פנגד פל הפלי אמנם זה דוקא לענן היין שהושם בהפלי תוף יב"ח דבזה אין להכשיר לדין אבל היין שהושם אחר י"ב חדש ודאי מהני יישון וזה מבואר בדברי הרא"ש הנ"ל שיותר יוצא ונפלט בליעת הקנקן ונתערב בהיתר ונתבטל וחסר ונבלע בתוכו מן ההיתר ממה שהיה מתייבש ע"י יין י"ב חדש עי"ש ומדברי הרא"ש הנ"ל נלמוד דאף אם נחמיר בנדו"ד מטעם שהיי"ש נבלע בכל הפלי מ"מ כיון שהושם בהפלי יין בי"ב חדש יוצא ונפלט בליעת החבית וחסר ונבלע בתוכה מן היין ונקלש טעם היי"ש שבתוף החבית וכן מבואר בפרמ"ג סי' ק"ה דקי"ל פבוש מעל"ע מפלי מפליט ומבליע בכנולו וממילא פשם שהיי"ש נבלע בכנולו פו היין ששהה בתוכה זמן רב היה מפליט ומבליע בכנולו וא"כ אחר יב"ח פשהושם שנית יין להפלי שפבר נתערב בה טעם יי"ש

וטעם זיין אין צריכין לשער פנגד כל הפלי ואף לדידן דלא מהני יישון להכשיר הפלי בזה לתת פה זיין לכתחלה מ"מ לענין דיעבד מהני להכשיר היין שנתנו בהפלי אחר י"ב חדש כינון שפבר נקלש טעם היי"ש הפלוע בהפלי בטעם היין הפלוע בו.

וכ"ש בנדו"ד שזהו הפעם הרביעית וכבר מבואר בתורת חטאת קלל ה' דלא אמרי' פבוש פמבושל לכל דבר רק שפולע ומפליט אבל אינו מבלבל טעם החתיכה יעי"ש וממילא גם בהחבית לא נתבלבלו הטעמים ולא נאסרה החבית להצריף ביטול פנגד פולה וטעם היי"ש נתבטל בהיין זה שלש פעמים ובכל פעם נשאר הטעם מהיי"ש הפלוע בחבית יותר קלוש עד שאינו נרגש קלל.

ויעניין בש"ס ע"ז דף ע"ו דאמרי' בקדשים כל יום נעשה גיעול לחבירו ויעניין בב"י יו"ד סי' צ"ב מה שהצריף ע"ד הטור. ועפי"ז יש לקיים מ"ש הזפרנו לחיים הנזכר בדברי כת"ר להתיר בזיעה דזיעה עכ"פ לדינא הנגי מספים לכת"ה להתיר היי"ש הנעשה מהיין שהושם בהחבית הנ"ל לשם פסח בלי שום פקפוק עכ"ד תשובת הרב הנ"ל: (יד) ויש לי לפקפק ע"ד וארשום פה והמעניין יבחר.

הנה מ"ש מתשו' הפנ"י דיי"ש הוא אסור מדרבנן משום דהוי שלא כדה"ן הנה מלבד דזה אינו מוספם מתרי טעמי חדא דרבני האחרונים נקטי דיי"ש הוי חמץ גמור מדאורייתא וכבר הלכו גמושות בענין זה ואשר חשב להביא מן החדש מתשו' הפנ"י ח"ב שנדפס מקרוב.

באמת אין כל חדש פי הגאון פנ"י גם בח"א סי' י"ג כתב פן ורמז לתשו' שבח"ב הנ"ל והגאון באר יעקב בסי' תמ"ב הצריף לחלוק עליו וכ' שותא דמרן לא ידענא וכו' עי"ש בדרף י"ט ע"א. ובא רעהו שפנגדו חלוק עליו בקצת מדבריו.

ובענין זה הוא שר המספים וכ' וז"ל אבל מה שכ' מכ"ת דשכר ויי"ש הוי דרף הנאתן כינון דדרף לעשות מהם שכר ויי"ש בזה אני מסכים עמו וכו' עי"ש בדרף כ"ד ע"א וענין נו"ב מ"ת סו' ס"ג וס"ד. וכבר הבאתי לעיל אות קטן ז' דברי החת"ס סי' ק"ך דכ' דפשוט הוא דהוי חמץ גמור ובאות קטן יו"ד הבאתי דברי השו"מ ח"ב סי' קנ"ב דקשה לסמוך אמ"ש הפנ"י בסי' ט' דיי"ש הוא זיעה בעלמא וכו' ולשונו אינו מדוקדק דהרואה יראה בפנ"י דלא סמך ע"ז לומר דיי"ש היא זיעה דכבר כתב הריב"ש דמשקין החמין זיעה היוצאת מהן חשיב כמשקה.

אלא פונתו אמ"ש הפנ"י דחשיב שלא כדרף הנאתו. ואף דאין מורה פן סגנון לשונו שבקיה דאיהו דחיק ומוקים אנפשיה וכמעט פן הוא דעת רוב רבני בתראי דיי"ש חשיב חמץ גמור כמו שיראה הרואה הלא בספרתם הא חדא (וענין לקמן סי' ח' אות כ"ח ד"ה ולענין) ועוד דאף אם נודה לס' הג' פנ"י דיי"ש חשיב שלא כדה"ן אינו פשוט דאינו אלא איסור דרבנן דהפנ"י נמשך אחר מ"ש הרמב"ן שהביא שם דמ"ש ר"י כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא כדרף הנאתן דמשמע מלקות הוא דליכא הא איסורא איכא האי איסורא הוא רק מדרבנן עי"ש אבל באמת אין זה פשוט כמו שמתבאר ממה שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת הפ"ף אות כ"א דה"ה.

דמ"א.

ס"ל דְהוּי פְדִין ח"ש דָּאִין לֹקִין עֲלֵיו אָבֵל אָסוּר מְדַאֲרֵינָא. וְאִיפָּא מֵאן דִּס"ל דָּאָסוּר מִן הַתּוֹרָה מְשׁוּם טַעַם פְּעִיקָר עִי"ש.

וְתוּ בַר מִן דִּין וְבַר מִן דִּין לֹא יִדְעָתִי מָה הוֹעִיל לָנוּ שִׁיטַת הַפְּנִי לְנִדּוּ"ד דָּאָטוּ מִי אִיפָּא לְמִ"ד שְׁלֵא כְדֵה"ן מְוֹתֵר גְּמוּר הָרִי בֵּין לְמָר וּבֵין לְמָר אִיפּוֹרָא מִיָּהָא אִיפָּא לְמָר מְדַאֲרֵינָא וְלְמָר מְדַרְבְּנָן וְכִינּוּן שְׁפָל עֲצָמִינוּ לֹא בָּאֵנוּ אֶלָּא לְמַצּוֹא פְּתַח הָיִתֵר לְשִׁתּוֹת הִי"ש בְּפִסְחָא הָרִי גַם לְהַפְּנִי שְׁעָרֵי הָיִתֵר בְּזָה נִנְעָלִין תְּנִן דְּסוּף סוּף אִיפּוֹרָא דְּרַבְּנָן מִיָּהָא אִיפָּא וְהַמְּתַבּוּנָן בְּדַבְּרֵי הַפְּנִי"י בְּגוּפָן שְׁלֵהֶן יִסְבּוּר וְלוֹ יִדְעָה כִּי פְּנִנְתּוּ הוּא לְעַנְנָן הָיִתֵר לְאַחַר הַפִּסְחָא דָּאֵם נְאָמַר דְּהוּא אָסוּר מֵה"ת א"כ כְּשֶׁעָבַר עֲלֵיו הַפִּסְחָא אָסוּר בְּהִנְאָה וְאֵם הוּא מְדַרְבְּנָן לְבַד אֶפְשָׁר דִּישׁ לְדַמּוּתוֹ לְחַמֵּץ גְּנוּקְשָׁה דָּאָסוּר מְדַרְבְּנָן וְאֵם עָבַר עֲלֵיו הַפִּסְחָא מְוֹתֵר.

וּבִיָּאָר בְּסוּף הַתְּשׁוּ' דָּאֵם נְאָמַר דִּי"ש הוּי זִינְעָה אֶפְשָׁר לֹמַר דְּכִינּוּן דְּחַמֵּץ שְׁעָבַר עַה"פ הוּא רַק מְדַרְבְּנָן בְּזִינְעָה לֹא גְזָרוּ אָבֵל לְטַעֲמָא דְּמִשּׁוּם דְּהוּי שְׁלֵא כְדֵה"ן י"ל דְּגַם בְּזָה אָסְרוּ עִי"ש דְּפִשּׁוּט דְּלֹא עָלָה עַל דְּעַתּוֹ חֲלִילָה לְהוֹלִיד מְזָה שׁוּם צַד הָיִתֵר שְׁתֵּיָה בְּפִסְחָא.

וּבְזָה נִדְחָה ג"כ מֵה שְׁהִבִּיא מִס' מוֹהֲרֵי"ש דָּאָרְף כִּי לֹא רְאִיתִי דְּבָרֵי כִּי אִין מְצוּי אֶצְלֵי מ"מ מְסַגְנוֹן הַלְשׁוֹן שְׁהֶעֱתִיק בְּשִׁמּוֹ נִרְאָה בְּעֵלִיל דָּאִינוּ עַנְנָן לְנִדּוּ"ד כְּלָל שְׁהָרִי כְּתַב דְּקִי"ל טַעֲמוֹ וְלֹא מְמַשּׁוּ בְּחַמֵּץ אָסוּר לְהַשְׁהוּתוֹ מְדַרְבְּנָן גְּרִידָא ע"כ הָרִי דְּלַעֲנָן שְׁהִנְיָה הוּא דְּמִיָּרִי וּבּוֹדָאִי לֹמַר דִּישׁ צַד לְהַקֵּל בָּאֵם עָבַר וְהַשְׁהָה אוֹתוֹ שְׁלֵא לְאָוֶסְרוּ לְאַחַר הַפִּסְחָא כִּינּוּן דָּאִין בְּשִׁהִיָּתוֹ אֶלָּא אִיפּוֹר דְּרַבְּנָן בְּעֵלְמָא.

וְהַפִּסְקָא שְׁל מוֹהֲרֵ"ם מְטִיקְטִין שְׁרַמְזוּ יוֹכִיחַ ע"ז וְזָה פְּשׁוּט וּבְרוּר. וְכֵן מֵה שְׁהִבִּיא בְּשֵׁם עַמְק הַלְכָה (אמצ"א) נִלְע"ד דְּמִסְתַּמָּא וְדָאִי דְּלְאַחַר הַפִּסְחָא אֲתִי לֹמַר דָּאִין בּוֹ לֹאוּ וְכִינּוּן שְׁאִינוּ עוֹבֵר בְּב"י וְרַק הוּא אִיפּוֹר עֲשֵׂה ס"ל דְּמִשּׁוּם אִיפּוֹר עֲשֵׂה לֹא קָנְסוּ רַבְּנָן וְאִינוּ בְּדִין חַמֵּץ ש"י שְׁעָבַר עַה"פ וְכִמוֹ שְׁכֵן הוּא דְּעַת כְּמָה וְכְמָה מְרַבְּנָן בְּתַרְאִי שְׁרַשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטֵרַס הַפְּלִיִם מְעַרְכַת הַקו"ף אוֹת כ"ב לְעַנְנָן עֲשֵׂה דְּתַשְׁבִּיתוֹ עִי"ש.

גַּם מ"ש בְּשֵׁם כְּנִי"ח סִי י"ד (וּאִמְצ"א) הִנֵּה בְּמָה שְׁהֶעֱתִיק בְּשִׁמּוֹ דִּי"ש אִינוּ אֶלָּא וְכו' וְלֹא חַמֵּץ גְּמוּר לְעַנְנָן לְהַשְׁהוּת ע"כ דִּי לָנוּ לְהַבִּין פְּנִנְתּוֹ דְּהִיָּנוּ לְעַנְנָן הָיִתֵר אַחַר הַפִּסְחָא בְּשֶׁעָבַר וְשָׁהָה אוֹתוֹ.

וּמ"ש עוֹד מְתַשׁוּ' הַפְּנִי"י בַח"א סִי ח' דְּפִשּׁוּט מְבִיעֵתָא וְכו' דִּי"ש בְּטַל בַּס'. וְשְׁהִרְבָּה לְחַלּוֹק עַל הָרַב הַלְבוּשׁ.

הִנֵּה מֵה שְׁחַלַק עַל הָרַב לְבוּשׁ אִינוּ עַנְנָן לְנִדּוּ"ד דְּשֵׁם מִיָּרִי עַמ"ש הָרַב הַלְבוּשׁ לְחַלַק בְּחַמֵּץ שְׁנִתְבַטַּל קוּד"פ בֵּין נִתְבַטַּל בְּשׁוּגַג לְנִתְבַטַּל בְּמִזִּיד כִּיעִי"ש. וּמ"ש הַפְּנִי"י דִּי"ש בְּטַל בַּס' לֹא יִדְעָתִי מָה עַנְנֵינוּ לְקָאן וּמִי לֹא יִדְעָה בְּכָל אֶלָּה דִּי"ש בְּטַל בְּשִׁנְשִׁים וְרַק כָּל מֵה שְׁהוֹצְרָכְנוּ לְשִׂאת וְלִתַת בְּזָה הוּא דָּאֵם נְאָמַר דְּעִיקָר טַעַם הָיִתֵר בְּדִיעְבַד בְּחִבִּית שְׁנִשְׁתַּמְשׁוּ בָּהּ שְׁכָר בְּלֹא הִגְעָלָה הוּא מְשׁוּם דְּשְׁכָר הַבְּלוּעָה בָּהּ נִטְל"פ.

א"כ בְּחֵבֵית שֶׁל יי"ש דנטל"ש הוא יֵשׁ לְאַסֹּר דְּלֵהֲאֵי טַעְמָא יֵשׁ לֹמַר דְּגַם בְּהִתְרָא בְּלַע בְּעֵינֵי לְשַׁעוּרֵי פְּנֵגְדָּא כֹּל הַפְּלִי וְאִין הַפְּלִי מְחֻזֵּק שְׁשִׁים פְּנֵגְדָּא פְּלוּ וְאֵלָּא דְּצַדִּיקוּ לֹמַר דְּאֹוֹלֵי יי"ש בְּיֵין נטל"פ כְּמוֹ שְׁנִסְתַּפֵּק הַנּוּ"ב אוֹ דֵי יי"ש לָא מְקַרֵי חֲרִיף כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מְמַרוּצַת דְּבָרֵי הַזֶּל"א וְאִם הֵיִינוּ אוֹמְרִים כֹּן הֵיָה דִין חֵבֵית שֶׁל יי"ש שְׁנֵה לְדִין חֵבֵית שֶׁל שְׂכָר שֶׁכ' הָרַב הַמְרָדְכִי דְּמִתְרַבְּדֵי בְּלֵא הַגְּעָלָה) אוֹ נִימָא דְּטַעְמָא דְּהִתְרָא בְּלַע הוּא עֵינְקָר וְלֵהֲאֵי טַעְמָא לָא שְׁאֵנִי לָן בֵּין מִיֵּדֵי דנטל"פ לְמִיֵּדֵי דנטל"ש אֵלָּא בְּכָל דְּבָר יֵשׁ לֹמַר דְּבָטֵל וְלָא בְּעֵינֵי שְׁשִׁים פְּנֵגְדָּא כֹּל הַפְּלִי אֵלָּא פְּנֵגְדָּא הַחֲמִיז בְּעַרְףָּ.

וע"ז הֵנָּה הַבְּאֵתִי דְּבָרֵי הַרְבָּנִים דְּשִׁקוּ"ט בְּהֵאֵי עֲנִינָא וּבְאֵתִי לְהַתְלַמֵּד מִדב"ק לְנִדוּ"ד כְּכַתּוּב לְמַעְלָה בַּס"ד. וְא"כ לָא יִדְעָתִי עַל מָה וְעַל מָה הִטְרִיחַ קוֹן לְמוֹסוֹ לְהֵבִיא מ"ש הַפְּנ"י דֵי יי"ש בְּטַל בְּשִׁשִׁים דְּזָה פְּשׁוּט לָנוּ וְלָא נִכְנָסְנוּ לְבֵית הַסֵּפֶק בְּזָה מְעוֹלָם וְהַפְּנ"י לָא מֵיִרֵי בְּבִטּוּל חֲמִיז הַבְּלוּעַ בְּכָלִי אֵלָּא בְּחֲמִיז הַבְּלוּעַ בְּתַבְלִין וְאֵהָא שְׁיִנְיָה שְׁפִיר לֹמַר דְּבָטֵל בַּס' אֵבֵל בְּבִלוּעַ בְּכָלִי תֵלֵיא בְּאֵי אֲמַרִי גַבֵי חֲמִיז קוֹדֵם הַפְּסַח דְּלָא בְּעֵינֵי לְשַׁעוּרֵי בְּכוּלֵיהָ כְּלִי וּבְאֵי אֲמַרִי חֲתִיכָה נַעֲשִׂית נְבִלָה וְנִאֲסָרוּ הַמִּים כְּמוֹ הַתְּבוּאָה וְצָרִיף שְׁשִׁים פְּנֵגְדָּא הַפֵּל אוֹ לָא אֲמַרִי כֹן וְהַדְּבָרִים פְּשׁוּטִים וּמְבֹנְאָרִים וְלָא הִנְצָרְכָתִי לְכַתְּנֹב אֵלָּא לְהַשִּׁיב מִפְּנֵי הַכְּבוֹד: (טו) וּמ"ש לְהַתִּיר עַפ"י הוֹרָאתָ הַח"ץ דֵּי יִשְׁוֹן מְהֵנִי בְּצִירוּף דְּבָרֵי הַשְּׁ"ף דְּאֵפִי נָתַן בְּכָלִי יֵין תוֹף יב"ח מְוֹתָר.

הֵנָּה בְּהוֹרָאתָ הַח"ץ יָדוּעַ כְּמָה דְּיוֹת נְשַׁתְּפָכוּ, וְעֵינֵי מָה שְׁרַשְׁמַתִּי לְקַמֵּן סִי ז' אוֹת ג' (שֶׁם הַבְּאֵתִי דְּבָרֵי הַב"ש דְּבְכָלִי יי"ש גַּם הַח"ץ מוֹדָה, וְעֵי"ש מ"ש בְּשֶׁם מוֹהֲרֵש"ל בְּדוֹרְשׁ לְצִיּוֹן דְּדוֹקָא אִם עֵמֵד הַפְּלִי רִיקוֹן וְלָא נְשַׁתְּמָשׁוּ בּוֹ כְּלָל אֵבֵל אִם נְשַׁתְּמָשׁוּ בּוֹ תוֹף הַזְּמַן אִינוּ מְתִיבֵשׁ בְּלִיעַת הָאִיסוּר וְעֵי"ש מ"ש ע"ד וק"ל).

וְקִשָּׁה לְסַמְנָה ע"ז בְּעֵלְמָא וּכְבָר הַבְּאֵתִי לְעֵיל אוֹת קֶטֶן יו"ד מ"ש הַשׁו"מ ח"ב סִי נק"ב דְּאִין לְהַתִּיר עַפ"י"ז, וְכ"ש בְּנִדוּ"ד לְפִי הַנֵּר לָא חֲשִׁיב זָה יִישׁוֹן פִּינּוֹן שְׁעַמֵּד יֵין בְּהַחֲבֵית תוֹף יב"ח, וּמְבֹנְאָר מְדָבְרֵי הָרָא"ש דְּרַק לְהַסּוֹבְרִים דְּבָטֵל בַּס' הוּא דְּמַהֲנֵי וּמ"ש הָרַב הַמַּתִּיר וְאֵף שְׁבָשׁוּ"ת הָרָא"ש וְכו' כְּכַתּוּב לְעֵיל בְּאו"ק י"ג לְעַנ"ד דְּבָרֵי תְּמוּהִים, כִּי זָה לְשׁוֹן שׁו"ת הָרָא"ש יִלְמְדְנוּ רַבִּינוּ קְנָקְנִים שֶׁל נְכָרִים יֵין שֶׁל יִשְׂרָאֵל כְּנוֹס בְּהוֹן תוֹף יב"ח, מָה לְאַחַר י"ב חֲדָשׁ פִּינּוֹן שְׁעֵבֵר יב"ח מֵיִנָּם ש"ן מְוֹתָר, או"ד פִּינּוֹן שְׁלֵא נְתִיבֵשׁן הַפְּלִי מְכַל נְכַל לְחוֹתוֹ עוֹמְדָת וְאִסוּר.

וְשִׁאלַת (צ"ל וְשִׁאלַתִּי) לְדְבָרֵי הַמַּתִּירִים הֵיִין לְפִי שְׁיֵשׁ ס' מִן הַקְּלִיפָה, שְׁאִם הֵנָּה אִסוּר הוּא עֲצָמוֹ הֵנָּה אוֹסֵר הֵיִין הַפְּלִי. תְּשׁוּבָה.

קְנָקְנִים שֶׁל נְכָרִים שְׁשִׁמוּ בְּהוֹן הֵיִין בְּתוֹף יב"ח לְדְבָרֵי הַמַּתִּירִים הֵיִין לְפִי שְׁיֵשׁ ס' מִן הַקְּלִיפָה נ"ל שְׁמֹתָר לִיתָן בּוֹ יֵין לְכַתְּחֵלָה כִּי דְבָר פְּשׁוּט הוּא וְשִׁיּוֹתָר יִנְצָא וְנִפְלֵט בְּלִיעַת הַקְּנָקְנִים וְנִתְעָרַב בְּהִתְרָא וְנִתְבָּטֵל וְחִזּוֹר וְנִבְלַע בְּתוֹכוֹ מִן הַהִתְרָא מְמָה שְׁהֵיָה מְתִיבֵשׁ ע"י יֵין י"ב חֲדָשׁ עכ"ל.

הֵנָּה רוֹאָה דְּהַשׁוֹאֵל וְהַנְּשִׁאֵל מְתִנְבְּאִים בְּסַגְנוֹן אַחַד דְּלָמ"ד דְּהֵיִין שְׁהוּשָׁם בְּקְנָקְנֵי הַנְּכָרִים קוֹדֵם הִי"ב חֲדָשׁ דְּאִסוּר מְשׁוּם דַּס"ל דְּאִסוּר בְּמַשְׁהוּ וְדֵאִין דְּאִין שׁוּם ס"ד לְחֻשׁוֹב הִי"ב

חדש מייש"נ, וכיון שהיין הזה שהושם בתוך י"ב חדש נאסר הוא עצמו, א"כ הרי הוא חוזר ואוסר את הפלי מחדש ופשיטא שצריף יב"ח משהוסר היין השני.

ורק הספק הוא לדברי הסוברים דבטל בששים. וע"ז הוא מה שהשיב הרא"ש דלדברי המתירין היין הזה מותר ליתן לתוכו יין אחר מכי שקלמו יב"ח מייש"נ, דמה שהנזח היין השני בקנקנים מהני טפי מאילו היו ריקנים בכל משף הי"ב חדש.

אבל למ"ד דאינו בטל בס' הרי א"כ מה שגפלט לתוך היין שנתנו עתה אוסר את היין הזה וכשחוזר יין זה ונבלע בקנקן לא יוכל להקליש את האיסור הבלוע פינון שהוא עצמו אוסר.

והנה הריב"ה בסוס"י קל"ה פשהעתיק תשו' הרא"ש הכניס יין תחת מים שבמקום יין שפשו"ת הרא"ש פתב הדין במים. וכ' מרן בב"י משום דקי"ל כמ"ד דאינו בטל בס' משו"ה לא הביא הריב"ה דברי הרא"ש בקנקנים ששמו בהם יין תוך יב"ח וכו' וכתב הדין בשמו בהם מים עי"ש וכן העתיק בש"ע אם נתנו בהם מים ולא כתב נתנו בהם יין מן הטעם הזה דבנתנו בהם יין הרי נאסר, ומ"ש הרב המתיר שהש"ף כ' בס' קל"ה ס"ק ל"ז דה"ה יין.

האמת שכ"כ הש"ף אף נעלם ממנו מ"ש הש"ף עצמו בס' קל"ז ס"ק י"ח דשם מפורש יוצא מפי פהג גדול דלא כ"כ אלא לפי מה שפסק הרמ"א בס' דק"ל ס"ב דסת"י בטל בס', אבל למ"ד דאסור במשהו לא תשיב יישון שנתנו יין בהחבית תוך יב"ח וצריף יב"ח משהוסר היין שני עי"ש.

ותמיהני על המתיר אף לא שית לבו לקיים מצות חכמים פי הש"ף בס' קל"ה ס"ק ל"ז הנ"ל הוא צנה ואמר ועיין במ"ש בס' קל"ז. ואי הנה שפיל ואזיל לעיין שם אף הוא ראה פי שפתי כהן ישמרו דעת שלא פתב דה"ה יין אלא לדעת המתירים בששים, וכ"כ הרב קהל יהודה בסוס"י קל"ה ונ"ל ולדין דקי"ל יין בנין במשהו לא מהני יישון אם נתן לתוכו יין בתוך יב"ח כמבואר בתשו' הרא"ש (ומש"ש דדברי הש"ף בס' קל"ה וקל"ז בזה נראים כסותרים לא ידעתי פוננתו פעת) באופן דזה פשוט וברור דרק פשהיין שניתן עתה אינו נאסר הוא דאמרי דאינו מבטל היישון, אבל פשאסר יין זה צריף יישון י"ב חדש מיין זה: אמור מעתה בנדו"ד אם לא נתפוס פטעם השני שבמרדכי דבטל בששים משום דלא אמרי בכוליה משערינו בהיתרא בלע.

או דבעינן ששים בערך החמץ ונקא. אלא נאמר דבעינן פנגד פולו דגם בחמץ קוה"פ אמרי חתיכה נע"ן וכן בלח בלח אמרי נע"ן וכן שאר צדדי היתר האמורים בדברינו אם לא נסכים בהם, אלא נבא להתיר מצד היישון עפ"י שו"ת הר"ץ פצבי נר' דלפי המתבאר מגוף תשו' הרא"ש ודברי מרן הב"י ורש"ך הנז"ל אין פאן יישון פלל דהרי היין הראשון שניתן בהחבית תוך יב"ח נאסר לפי שאי אפשר לבטל טעם היי"ש שבחבית פינון דבכוליה משערינו ונעשה כל היין נבלה, והנה צריף שתעמוד החבית רגנית יב"ח מכי הוסר היין ששאסר, ונה לא הנה בשום פעם פי לא שהו החביות י"ב חדש רגניות ואיך אפשר להתיר אחר יב"ח הלא בתוך יב"ח נבלע בה איסור ולא מצינו להתיר אחר יב"ח ככה"ג אלא מפני שהבלוע שבכלי שיצא פהיין נתבטל ונעשה היתר ונבלע בהכלי שבזה

הוא שההיתר הנבלע עתה בהפלי מסייע להקליש טעם האיסור הפלוע, אבל בנדו"ד אם נאמר דטעם הקמץ שבפלי לא נתבטל בששים לפי שאין ס' נגד הפלי הרי א"כ הינו שנתנו בה נאסר דנעשה פולו קמץ דחנע"ן.

וכשנבלע ינו זה בכלי הרי איסור נבלע בו ולא יועיל להקליש האיסור באופן שחורתי על כל צדדי ההיתר שכ' הרב המתיר ולא מצאתי בהם טעם פעיקר פי פלם נרפים הם ואין גם אחד בהם ראוי לסמוך עליו ויש לפקפק ולא ליטול אחד מבנתיים.

וצדדי ההיתר האמורים בדברינו בס"ד נראים נכונים יותר ועולים לפום דינא. ובכל זאת נרא אנכי לומר בפה מלא היתר בדבר להלכה ולמעשה עד אשר יבא מי שלבו אמין בהוראה, ודעתו רחבה ויכריע לאסור או להיתר.

האל יתברך יצילנו משגיאות, ויראנו מתורתו הקדושה נפלאות, אכ"ר: סימן קב (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמין ומצה סי' ד' אות י"ד) קב חטה שנתמצאת בפסח בדבש או בשאר מ"פ הנה לענין שומן יש אוסרים דמחמין מהמים שהודח בו אבל בדבש ושאר מ"פ אין שום אוסר (למאי דקי"ל מ"פ אין מחמצין, ועיין פר"ח סי' תס"ז סו"ס"ק ט"ו דחטה בקועה שנתמצא בנין מותר הינו, ובש"ע סי' תס"ב ס"ו ופר"ח שם), אף נסתפקתי בזה אם בשלו מקודם בכלי זה גם מים ועתה נפלטו המים להדבש ומחמין דאף מעט מים עם מ"פ מחמין.

וי"ל דאף המחמירים במעט מים ה"ד במים ממש ולא בהנפלט מהפלי דהוי טעם בעלמא י"ל דכ"ע מודו דאינו מחמין, כ"כ ידידי הגאון מנחת משה נר"ו בא"ח סי' ט', וכ' שכן ראה בכ"י מהג' מהרש"ק עי"ש.

ולכאורה יש סתירה לזה ממ"ש המג"א סי' תנ"ה ס"ק ט' בשם מט"מ שלא ליקח פלי של מ"פ לשאוב מים פי מ"פ עם מים ממהרים להחמין ומשמע דאין לו תקנה אלא ע"י הגעלה עי"ש, אבל אינו מועיל נגוב פלל והיינו משום דפולט הטעם אלמא דגם בהפליטה יש חשש כמו בהמ"פ עצמן.

ולפי מ"ש החת"ס סוס"י קכ"ט דאין הטעם משום חשש פליטה אלא משום דהחרסים עצמן מחומצים בהמ"פ ניחא. אף בפרמ"ג שם לא הבין פן אלא משום הפליטה עי"ש.

ולפי מ"ש החיים מדבר דף ט"ו ע"ג, הבאתיו לקמן סי' י"ב אות ד' דבטעם יש לחלק בין טעם של מ"פ כההיא דהמט"מ, לטעם של מים כההיא דתשו' הכנה"ג ניחא, וק"ל: ודע דכ' שם במנחת משה דהיה מקום להסתפק לפי מ"ש בב"י יו"ד סי' ח"ץ בד"ה ומ"ש עוד רבינו בשם הרשב"א דחלב הנבלע בבשר הוי ממשו ולא טעמו דמשמע מזה דצולו הנבלע בגוש הוי ממש א"כ פן יש לומר דהמים שנבלעו בהפלי ונפליטים ממנו הוי ממש ומחמין פשנתערב עם מ"פ ואין לחלק בין אכל לכלי וכו' אף במקו"א הוכחתי להלכה דאף הצולו הנבלע ע"י פלי דינו רק כטעם בעלמא לכל דבר וה"ן לענין זה אלו תו"ד.

ובעניויתי אין ענין דברי הרשב"א לכאן דהרשב"א קאמר על שעת הפליעה דחלב שנבלע בבשר חשיב ממשו ולא טעמו, אבל לא מצינו דמה שיצא אח"כ מהבשר שהוא החלב ממש די"ל דאינו יוצא אלא הטעם, וכן המים שנבלעו בכלי לא יפלוטו הם בעצמם אלא הטעם.

ומפני זה לא הרגיש הג' מוהרש"ק מדברי הרשב"א הנ"ל וטעמו ונימוקו עמו דאינו נפלט אלא טעם בעלמא, ויעניין בפרמ"ג יו"ד רס"י צ"ה במ"ז. כל הנ"ל פתבתי להג' מנחת משה נר"ו פשוטכבדתי בקבלת ספרו ששלח לי.

ואחר זמן ראיתי מ"ש בשו"ת שם אריה יו"ד סי' ס"ו. (והיא ע"ד הג' מנמ"ש הנ"ל בשאלה אחרת ששלח לו ונשם ג"כ נשתמש בסברא הנ"ל לפי מ"ש הרשב"א וכו' כיעי"ש והשיב ע"ד (וכ' בד"ה והנה באמת וכו').

דאף כשבלע ממשו דבר צלול מ"מ מה שפולט אח"כ בהתבשיל נדאי דלא הוי רק טעמו ולא ממשו דמה שפולט אינו גוף הממש כלל עכ"ל והוא כמו שפתבתי בעניותי. שו"ר דבמנחת משה שם בחיו"ד סי' ט"ו כ' את אשר שלח להג' בע"ס ש"א.

ובסי' ח"י הביא תשו' הש"א. והמחבר השיב ע"ד בסי' י"ט ועמ"ש הש"א דאינו פולט הגוף ממש כתב ונ"ל, ומ"ש רו"ם דמה שפולט אינו הגוף ממש הא פתבתי בזה דא"כ לא תיהי הגעלה לכלי כמובן וגם מדברי הרשב"א הבאתי עכ"ד.

ואני עני אומר דמדין הגעלה אין הכרח כלל דאנו אומרים דלעולם אינו פולט הפלי אלא הטעם ואם אינו מגעיל הפלי יש חשש איסור במה שיפלוט הפלי כישתמשו בו את הטעם הבלוע בו אבל ע"י הגעלה נפלט הטעם והממש לא יצא בלא"ה כלל וישפיר מהני הגעלה.

ומדברי הרשב"א פבר פתבתי מה שנלע"ד. ומה שרמזתי לעיל מדברי הפרמ"ג סי' צ"ה.

הנה במנח"מ יו"ד הנ"ל פבר הביא זה עי"ש מה שהאריך, ולא יכולתי פעת לעמוד בענין זה היטב פי אינו מעניינינו. עתה נדפס ס' ברפת משה להגאון בע"ס מנח"מ הנ"ל נר"ו, ועי"ש בקונטרס התשובות סי' מ"א אות ב' מה שהשיב ע"ז: ואם נמצאת חטה מרופכת במיני טיגון שנילוש בשמן ומים אם אוסר במשהו העלה הגאון ענג יו"ט בסי' ח"ל דלדין דמי פירות עם מים אינו אלא חמץ גוקשה בטל, ועיין במה שרשמתי בסי' ב' אות ב'.

סימן קג (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמין ומצה סי' ה' אות י"ז). קג (א) פתב הרדב"ז בתשו' התדשות דפוס פיורדא סי' תל"ו דאין תקנה להפקיר החמץ קודם הפסח ולחזור ולזכות בו אחר הפסח דאין לסמוך ע"ז וכ"ש דאין נראה דרוך להפקר זה (דצריך להניחו במקום הפקר כל ימי הפסח ואם יסגור הדלת בעדו לא הוי הפקר) ואף שלא יבצר איזה מציאות אין ראוי להתיר זה שיבואו לידי איסור חמץ שאין מפקירין לגמרי, ושום אחד מהפוס' שאנו סומכים עליהם לא פתב היתר זה לכו אין לסמוך עליו ע"כ.

והרב מג"ס שהתיר לא ראה תשו' הרדב"ז הלזו וכו' כ"כ מרן חיד"א במחבר"ר סי' תל"ד, והנה נר"ל דאף בדיעבד אי עביד הפקר לא מהני, אלא שראיתי להרב חכמה ומוסר דף קס"ה אות י"ז שפייס ע"ד הרדב"ז הנ"ל, ונ"ל מדבריו למדנו דהלכה ואין מורין פן והיינו לכתחלה אבל בדיעבד אם עשה פן ובא אחר פסח לשאול יכול לחזור ולזכות בו פינן דאחר הפסח לא הוי אלא מדרבנן עכ"ל היינו נדאי אם עשה על דרוך שכתוב בתשו' הרדב"ז שהניחו במקום דליכא נכרים או בחצר שאינה משתמר וכינצא לזה).

וּלְפִי הַנִּרְאָה הַדִּין עִמּוֹ שְׁהָרִי בַּהֲגֵ"א פ' כ"ש ס' ד' כ' בְּשֵׁם הָא"ו שְׁמוֹתָר לְהַפְקִיר חֲמִצּוֹ קוֹדֵם ש"ש ע"מ לְזַכּוֹת בּוֹ אַחַר הַפֶּסַח וְכִינּוּן שֶׁהָא"ו מְתִיר לַעֲשׂוֹת פֶּן לְכַתְּחֻלָּה וְכ"כ בְּפִסְקֵי מוהר"ם רִיקֶנְטֵי ס' זק"ן (וְעֵינּוּן לְקַמּוֹן אוֹת קָטָן ג'), מְסַתֵּינּוּ לְהַחְמִיר לְכַתְּחֻלָּה שְׁלֵא לְסַמְנָה לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה פֶן אֲבָל בְּדִיעֵבַד וְכִבְרָ עֵבֶר עָלָיו הַפֶּסַח שְׁפִיר דְּמִי לְהַתִּירוֹ, וְכֵן נִרְאָה דַּעַת הַפְּנֹסֶת יְחִזְקָאֵל ס' י"ד שְׁהוּבָא בְּשַׁעְרֵי תְּשׁוּבָה ס' חֲת"ם אוֹת ח' בְּמִי שְׁהִיָּה לּוֹ מִי דְּבִשׁ חֲמִץ וְלֹא מִצָּא נִכְרִי לְמַכּוֹר לּוֹ וְהַפְקִירָן בְּפִנֵּי הָאוֹרֶחַ וְאִשְׁתּוּ וּבְנִיּוֹ וְסָגַר הַמַּרְתֵּף וְנָרַק הַמִּפְתָּח בְּמַקּוֹם הַפְּקָר דְּיֵישׁ לְהַתִּיר וּבְשִׁבִיל שְׁסָגַר הַמַּרְתֵּף לֹא גִבְטֵל הַהַפְּקָר וְכו' עי"ש.

וְלִכְאוּרָה נִרְאָה דַּמ"ש דְּבִשְׁבִילְמָה שְׁסָגַר הַמַּרְתֵּף לֹא גִבְטֵל הַהַפְּקָר הוּא הִיָּפָה סְבָרַת רַדְבָּ"ז שֶׁכ' שָׂאָם יִסְגֹּר הַדָּלֶת בְּעֵדוֹ לֹא הָיָה הַפְּקָר וְדוֹחֵק לִזְמַר דְּכִינּוּן שְׁזָרַק הַמִּפְתָּח חָשִׁיב כְּאִילוֹ לֹא סָגְרוּ.

עכ"פ לְמַדְנּוֹ דְּדַעַתּוֹ לְהַתִּיר בְּדִיעֵבַד מִיָּהָא. אָף מַמ"ש שָׁם בְּשַׁע"ת אַח"כ בְּסַמְנָה בְּשֵׁם שׁו"ת תַּפְאֶרֶת צָבִי ס' ט"ז בְּמִי שְׁצִנָּה לְבָדוּק וּלְבָטֵל וְנִסְעָ לְדַרְכּוֹ וּבִדְרָךְ נִזְכָּר שְׁיֵישׁ לּוֹ יי"ש חֲמִץ בְּמַקּוֹם אַחַר וְנִחְפְּזָ לְשׁוּב לְבֵיתוֹ בַּע"פ פְּדִי לְמִכְרוֹ וְלֹא יָכוֹל לְבֹא וְהַפְקִירוֹ בַּעַר"פ הַפְּקָר גָּמוֹר בְּפִנֵּי ג' וְכִשְׁבָּא לְבֵיתוֹ אַחַר זְמַן אִיסוּרוֹ אֲמָרוּ לּוֹ חֲכָמִים שְׁיִנִּיחַ הַמַּרְתֵּף פְּתוּחַ בְּפֶסַח וְכֵן עָשָׂה וְאָחַז"פ שְׁאַל מַה דִּינוֹ וְהוֹרוּ לּוֹ לְסַמְנָה עַל הַפְּנ"י (שְׁהוּבָא אַח"כ בְּשַׁע"ת שָׁם דִּי"ש הָיָה רַק חֲמִץ דְּרַבְּנָן פְּגוּקָשָׁה וְיֵישׁ לְסַמְנָה עַל דְּבָרֵי ר' יוֹנָה בְּשַׁע"ת ד' לְעָרְבוּ בִּי"ש אַחַר וְיֵישׁ לְקוֹנְסוֹ וְכו') עי"ש (ש) לְהַתִּירוֹ בְּהִנָּאָה עי"ש, וּמִשְׁמַע דְּאָפִי בְּנֶאֱנָס, וּבְדִיעֵבַד שְׁפָכַר עֵבֶר הַפֶּסַח לֹא סָמְכוּ לְהַתִּיר מִצַּד הַהַפְּקָר אֲלָא בִּי"ש עַפ"י סְבָרַת הַפְּנ"י אֲבָל לֹא בְּחֲמִץ אַחַר, וְכֵן מִתְבָּאֵר דַּעַת חֲח"י בְּסִי' חֲת"ם סק"ה דְּאָפִילוֹ בִּיטֵל וְהַפְקִיר הַפְּקָר גָּמוֹר בְּפִנֵּי עֵדִים לֹא מְהַיֵּי אֲלָא בְּאוֹנָס גָּמוֹר שְׁלֵא יָדַע כָּלֵל מִהַחֲמִץ כָּל יְמֵי הַפֶּסַח, אוֹ שְׁהִיָּה סְבוּר כָּל יְמֵי הַפֶּסַח שְׁמָה שְׁמִכְרוּ הִיָּה פְּדִין וְאָחַז"פ נוֹדַע לּוֹ שְׁלֵא מְכַר עי"ש.

גַּם הֲג' מוהר"ש"ז בְּשַׁע"ת שָׁם סכ"ט כ' בְּפִי דְּאָפִי בְּדִיעֵבַד לֹא מְהַיֵּי הַפְּקָר, וְאָפִילוֹ חֲמִץ שְׁנִמְצָא מִן־שְׁלֵף בְּמַקּוֹם הַפְּקָר שְׁהַשְׁלִיכוֹ שָׁם יִשְׂרָאֵל קוֹדֵם ש"ש בַּעַר"פ פְּדִי שְׁלֵא לְעַבּוֹר עָלָיו בְּב"י וְכ"כ בְּפֶסַח שְׁמוֹתָר לַעֲשׂוֹת פֶּן לְכַתְּחֻלָּה מ"מ אַחַר הַפֶּסַח אִיסוּר לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְיִהְיֹת מִמֶּנּוּ ע"כ וְכִסִּי תַמ"ה אוֹת ב' בִּיָּאֵר דְּהָא דְּמַהַיֵּי הַפְּקָר קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ פְּדִי שְׁלֵא לְעַבּוֹר בְּב"י הִיָּינוּ דוֹקָא אִם לֹא יְהִיָּה דַּעַתּוֹ בְּשַׁעַת הַהַפְּקָר לְחִזּוֹר וְלִזְכּוֹת בּוֹ אַחַז"פ אִם לֹא יְקַדְּמוּ אַחַר שָׂאָם יֵישׁ בְּדַעַתּוֹ פֶּן הָרִי הוּא כְּשֵׁלוֹ מִמֶּשׁ וְכו' וְעִי"ש בְּקו"א אוֹת א' דְּאָף לַמ"ש הַתּוֹס' בְּשַׁבָּת ד' י"ח ע"ב ד"ה דְּמַפְקָר לְהוֹ דְּמַהַיֵּי הַפְּקָר לְכַתְּחֻלָּה שְׁלֵא בְּפִנֵּי ג' מִטַּעַם דְּמִסְתַּמָּא מְפָקִיר לְהוֹ לְהַפְקִיעַ מֵעָלָיו אִיסוּר שַׁבָּת, וְהַסְמָ"ק מְתִיר לְכַתְּחֻלָּה ע"י הַפְּקָר שְׁלֵא בְּפִנֵּי ג' מַה"ט אָנּוּ לֹא קו"ל הִכִּי דְּאִין לְסַמְנָה ע"ז אֲלָא כַּשֵּׁא"א בְּעֵנְיָן אַחַר כַּמ"ש הַתּוֹס' וְהָרֵא"ש שָׁם וְכֵן דַּעַת כָּל הַפּוֹס'.

נֶאֱפֵאֵר אִם מְפָקִיר בְּפִנֵּי ג' לֹא מְהַיֵּי כְּשֶׁדַּעַתּוֹ לִזְכּוֹת בּוֹ אַח"כ עִיש"ב, וְעִי"ש בְּסוּה"ס בַּה"ל מְכִירַת חֲמִץ. וְמִי שְׁיַעֲלָה עַל דַּעַתּוֹ שְׁמִכִּירַת חֲמִץ הוּא מְדַבְּרִי סוֹפְרִים לְפִי הַמְּנַהֵג שְׁהַפֵּל מְבַטְלִים הַחֲמִץ וְאוֹמְרִים כ"ח וְכו' לְיִבְטִיל וְלִיָּהוּי הַפְּקָר וְכו' שְׁגָגָה הִיא בְּיָדוֹ פִּי חֲמִץ

הנמכר אינו בכלל ביטול והפקר מאחר שדעתו עליו לחזור ולזכות בו אחה"פ כמבואר בתשו' הרשב"א בשם הירוש' וכ"פ הרמ"א בד"מ ובפר"ח עכ"ל.

(ב) ורבינו הפר"ח בסי' תמ"ח ס"ה כ' בשם מוהר"ש הלוי דחוכה להחמיר במי שיש לו חמץ בפסח וירא שמה לא יבא לידו קודם הפסח אם אפשר להתיר לו להפקירו בפני עדים ולחזור לזכות בו אחה"פ למכרו ולא מלאו לבו להתיר אפילו בהנאה והשכנה"ג כ' דדוקא בהפקירו שלא בפני עדים הוא דחייש ר"י להערמה שיאמר שהפקיר ולא הפקיר אבל הפקירו בפ"ע לא שייך למימר הכי ולפיכך מותר אפ"י באכילה.

ומני"ר הפר"ח האריך לחלוק עליו והוכיח דגם בהפקיר בפני עדים ס"ל לר"י שבירושלימי דחיישינן להערמה תדע דהא למ"ד התם דטעמא דר"י משום דהפקר כמתנה ולא הוי הפקר עד דאתי ליד זוכה.

אף בהפקיר בפני עדים הדין כן ומהו טעמא נשמע לאידך דבהא לא פליגי עכ"ל והבנתו מדב"ק דר"ל דליכא למימר דאין הכי נמי דהא בהא תלי ואם נאמר דהטעם משום הערמה כשהוא בפ"ע אין לחוש.

דא"כ הו"ל לש"ס ירושלימי למימר דהא נפ"מ מבנייהו דלטעם הערמה אם הוא מפקיר בפני עדים ש"ד ולטעם דזכיה אף בפני עדים לא מהני. וזהו מ"ש הפר"ח דבהא לא פליגי פלומר דאם איתא דפליגי הו"ל לש"ס למימר נפ"מ זו וכן הבין בפשיטות רעק"א בסי' כ"ג ד"ה גם לפי וכו' בכונת הפר"ח.

אף ראיתי להרב נהר שלום בסי' תמ"ח אות ה' שאחר שהביא סברת הפר"ח דגם בהפקיר בפ"ע אמר ר"י בירוש' דלא מהני. כתב דנ"ל להכריח כן מהירוש' עצמו מדלא אמר דאיכא ביניהו דהפקיר בפני עדים וכו' עי"ש ולענ"ד זהו פונת הפר"ח עצמו ולפי דרכנו למדנו דגם הנה"ש מסכים הולך לסברת הפר"ח דלא מהני הפקר אפ"י בפני עדים ונראה מסגנון פל דברי הפר"ח דס"ל דאף בדיעבד ועבר עליו הפסח אסור ומה שפסיים ואינו מוצא תקנה לזה האיש אלא שימכרו וכו' פונתו לתקן שימכרו קודם זמן איסורו.

וכ"כ הרב מוהר"י אירגז בשו"ת דברי יוסף ס"י י"א וז"ל האמנם היכא דינע קודה"פ ש"בא לו חמץ בפסח מדינא צריך למכרו או ליתנו במתנה קוה"פ ואם פשע ולא מכרו קו"פ קנסין ליה אחה"פ ואסור בהנאה כמ"ש מוהרש"ל והסכים עמו הפר"ח בסי' חת"ם עכ"ל גם בשו"ת בגדי ישע סי' ג' אות ט' שקו"ט בדין זה והביא מ"ש הפר"ח דאפילו הפקיר בפ"ע לא מהני וכ' פדברי הנה"ש הנ"ל דיש להכריח כן מדלא אמרו בירוש' נפ"מ זו ועוד כ' להכריח דאפילו הפקר גמור שהניחו במקום עוברי דרכים לא מהני ממ"ש התוס' צירובין ד' ס"ד ד"ה שהולכין עי"ש.

ובשו"ת חת"ס סי' קי"ד בד"ה אמנם וכו' כ' וז"ל אבל פשוט שפונת הירוש' שאוסר משום הערמה אין הפירוש כמו שהבינו האחרונים שיערים לומר בטלתי והוא לא ביטל ונתחממו לפלפל אם ביטל בפ"ע מאי איכא למימר ולא פינונו יפה וכו' עי"ש: (ג) והרב שלחן גבוה בסי' תמ"ח מחודש ה' הביא מחלוקת הפר"ח עם השכנה"ג וכ' דמ"ש הפר"ח להכריח מההיא ארפא דטבעא בחישה דלא אמרו תקנה זו להפקיר בפני עדים וכו' אינה ראיה דשאני התם דהחטים היו ברשותו ובביתו ולא שייך הפקר אלא פשיאנא

בְּרִשׁוֹתָו וְאִ"כּ בְּנִדּוֹן מוֹהֲרִ"שׁ הַלּוֹי דְּהַחֲמִיז הֵיךְ בְּסִפְיָנָה וְלֹא בְּרִשׁוֹתָו יָכוֹל לְהַפְקִירוֹ
וּמִסִּיק פֶּן לְדִינָא דְכִינּוֹן דְּהַשְׁכַּנְהוּ"ג פִּשְׁיִט"ל דְּמַהֲנֵי הַפְקָר בְּפָנֵי עֲדִים וּמִבֵּיא פֶּן בְּשֵׁם
מוֹהֲרִ"ם רִיקְנֻטֵי סִי זַק"ן הַסּוּמָה עֲלֵיהֶם וּמִפְקִירוֹ בִּפ"ע קוֹדֵם זְמַן אִיסּוּרוֹ לֹא הַפְסִיד
וְאַחַה"פ מְוַתֵּר בְּאַכִּילָה עַכ"ד.

וּבְהוֹרְמָנוּתֵיהָ דְמַר אֹמֵר אָנִי דַּמ"ש ע"ד הַפְר"ח אֵהֵיָא אַרְבָּא אִין זֹו תְּשׁוּבָה וְדַבְרֵי
הַפְר"ח נְכוּנִים דְּהוּ"ל לְש"ס לֹמֵר תִּקְנָה זֹו דְּהַפְקָר בִּפ"ע ע"י שְׂיֻצְיָאָנּוּ מִבֵּיתוֹ וּמְרִשׁוֹתוֹ
וְיִנְיָחֵנּוּ בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים וּכְבָר כ' הַפְר"ח דָּאִין שׁוּם אָדָם יָכוֹל לְזַכּוֹת בּוֹ כַּמ"ש בְּסִי רַמ"ו
וּכְלֹמֵר דָּאִין לְדַחוֹת דַּמְשׁו"ה לֹא אָמְרוּ בְּש"ס תִּקְנָה זֹו דְּהַפְקָר בִּפ"ע ע"י שְׂיֻצְיָאָנּוּ מִבֵּיתוֹ
וּמְרִשׁוֹתוֹ לְפִי שְׂאִין זֶה מִתְקַן שְׂיֻבּוּזוֹ אַחֲרֵים חֵילוֹ אֵהֵיָ כ' דָּאִין אַחֲרֵים יָכוֹלִים לְזַכּוֹת בּוֹ
וְכו' וְאִין לֹמֵר שְׁהֵיָ לְחֹוּשׁ שְׂיֻבּוּזוֹ נְכָרִים וְיִזְכּוּ בּוֹ שְׁהֵיָ יָכוֹל לְהַנִּיחוֹ בְּחָצֵר שְׂאִינָה
מִשְׁתַּמְרָת וְלֹא שְׂכִיחֵי בְּהַ נְכָרִים וְכַמ"ש בְּתִשׁוּ"ה הַרְדָּב"ז (שְׁהַעֲתִיק דְּבָרֵי בְּחֻמָּה וּמוֹסַר
שְׁם שְׂכ' וְנ"ל וְכ"ש שְׂאִין דְּרַף דְּהַפְקָר זֶה וְכו' וְאִם יִסְגּוֹר הַדְּלָת וְכו' אַף ע"ג דְּיָכוֹל
לְהַנִּיחוֹ בְּמָקוֹם דְּלִיפָא וְכו' מ"מ אִין לְהַתִּיר זֶה בְּפָנֵי ע"ה וְכו' עי"ש) וְאִ"כּ הֵיךְ לְהַם
לְעֲשׂוֹת תִּקְנָה קְלָה כְּזוֹ אֵלָא וְדָאִי דְלֹא מְהֵנֵי הַפְקָר כָּלָל.

וְכֵן רְאִיתִי בְּסִפְרֵי אִפִּי זֹוּטְרֵי ד' ע"ג שְׁהַשִּׁיב פֶּן ע"ד הַשׁו"ג הַנְּ"ל אֵלָא שְׁקִיָּצֵר מְאֹד
כִּיעִי"ש וְכ' שְׁם דְּהַרְבַּ מִטָּה יְהוּדָה הַחֲזוּק בְּקוֹ הַפְר"ח. וּבְבֵית מְאִיר לְסִי תַמ"ח ס"ה כ'
בד' ס"ו ע"ב עַמ"ש הַפְר"ח מְהֵיָא אַרְבָּא וְכו' וְרָאָה זֹו תְּמוּהָ דָּאֵם פְּנִנְתּוֹ שְׂיֻפְקִירָנָה
וְיֻצְיָאָנּוּ לְמָקוֹם הַפְקָר חוּץ לְבֵיתוֹ מַה תִּקְנָה בְּזָה שְׂיֻבָּא נְכָרֵי וְיִקְחֵנּוּ וּבְבֵיתוֹ פְּשִׁטָּא
דְּאִיסוּר לְהַשְׁהוֹת מַחְשָׁשׁ תִּקְלָה שְׂיֻאֲכַל מְמַנּוּ וְאִנּוּ לֹא דִיִּנְיָנּוּ אֵלָא עַל עֵבֵר אַדְרָבָּנּוּ וְהַשְׁהָה
אַחַר הַבִּיטוּל וְהַפְקָר מַה דִּין הַחֲמִיז אַחַר הַפְסַח ע"כ נְרָאָה מְדַבְּרֵי דַּמְשׁוּם הַהַפְקָר אִין
חֲשָׁשׁ אִם מִפְקִירוֹ עוֹדְנּוּ בְּבֵיתוֹ וּבְרִשׁוֹתוֹ דְּגַם זֶה חָשׁוּב הַפְקָר.

אֵלָא שְׂאִינּוּ רִשְׁאֵי לְעֲשׂוֹת פֶּן מְשׁוּם חֲשָׁשׁ תִּקְלָה וְלָזָה יֵשׁ לְתַקַּן שְׂיֻתְנּוּ לְנְכָרֵי בְּפִקְדוֹן
וְאַח"כּ יִפְקִירְנּוּ דְכִינּוֹן שְׁהוּא בְּבֵית הַנְּכָרֵי עַד אַחַר הַפְסַח נְרָאָה דָּאִין שׁוּם חֲשָׁשׁ תִּקְלָה
שְׂיֻבָּא לְאֲכֹל מְמַנּוּ (עֵינּוּ לְקַמֵּן אֹת"ל וּבְפִרְט בְּחֻטִּים כַּמְש"ש) וְכַמ"ש שְׂאֵם יוֹצְיָאָנּוּ
לְמָקוֹם הַפְקָר וְכו' כְּבָר כְּתַבְתִּי ע"ד הַרש"ג דָּאִין זֹו קוּשְׁיָא: (ד) וּבְחֵי אָדָם בְּקוֹנְטְרִיס
נְשַׁמַּת אָדָם סוּס"י ב' וְנ"ל וּמְהֵיָא אַרְבָּא דְּטַבְעָא בְּחִישְׁתָּא שְׁהַק' הַפְר"ח לְמָה לֹא הַפְקִיר
לֹא יִדְעָתִי פְּנִנְתּוֹ דַּע"כ ל"פ בִּירוּש' אֵלָא בְּדִיעֵבַד אַבְל לְכַתְחָלָה פְּשִׁיכּוֹל לְבַעַר צְרִיף
לְבַעַר כְּתַנְתּוֹ חֻמְמִים אַף כְּשִׁאִינּוּ בִּידוֹ י"ל שְׁפִיר דְּבָזָה לֹא תִקְנּוּ חֻמְמִים פִּינּוּ שְׂלֹא שְׂיֻיף
בּוֹ הַעֲרָמָה ע"כ וּמִבְּנָאָר דְּכִנְנְתּוֹ לֹמֵר דְּהַפְקָר אִינּוּ חָשׁוּב בִּיעוּר מְדַרְבָּנּוּ וְאִין זֶה מוֹצְיָאָו
מִיָּדִי חָיִיב בִּיעוּר דְּרַבָּנּוּ דְּהַפְקָר לֹא מְהֵנֵי אֵלָא שְׂלֹא לְעַבְרוֹר עַל ב"י מְדָאוּרִיתָא וְכִי הֵיכִי
דְּבִיטוּל אִמְרֵי דָּאֵע"ג דְּמַהֲת"ו בְּבִיטוּל בְּעֻלְמָא סְגִי צְרִיף בִּיעוּר מְדַרְבָּנּוּ הֵכִי נְמִי בְּהַפְקָר
אַף ע"ג דְּהַפְקִיר בְּעִיבְיָעוּר מְדַרְבָּנּוּ וְכֵן מְתַבָּאָר לְעַנ"ד מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' פְּסָחִים ד' ד' ע"ב
ד"ה מְדָאוּרִיתָא וְכו' בְּשֵׁם ר"י דְּמָאִי דְּמַהֲנֵי בִיטוּל הוּא מְשׁוּם דְּמַאֲחַר דְּבִטְלוּ הָוִי
הַפְקָר וְיָצָא מְרִשׁוֹתוֹ וּמְוַתֵּר וְהָא דְּאִמְרֵי הַפְקָר ב"ג מְדָאוּרִי אִינּוּ צְרִיף ע"כ וְכִינּוֹן דְּבִיטוּל
הוּא מְשׁוּם הַפְקָר פִּי הֵיכִי דְּבִיטוּל לֹא סְגִי אֵלָא מְדָאוּרִי הֵכִי נְמִי בְּהַפְקָר לֹא מְהֵנֵי אֵלָא
מְדָאוּרִי אַבְל וְדָאִי צְרִיף בִּיעוּר מְדַרְבָּנּוּ.

ואף אם הפקיר בפני עדים דבנה ליפא חשש הערמה לדעת השכנה"ג מ"מ נראה דלא מהני זו במקום ביעור שתקנו חכמים דא"כ גם בביתול לדעת ר"י שהיא משום הפקיר נימא דליבטיל בפ"ע ותסגי בהכי ולמה לן לבער פלל אלא ודאי דביתול והפקיר אינם אלא להצילו מחיוב השפחה מדא"ו אבל לא יועיל במקום ביעור שתקנו חז"ל ועיין באס"ז בפ"ב דב"מ על ד' ל' ע"ב ד"ה אפקרה וכו' שכ' בשם תוס' שאנני והא דאמרי וכו' וכן בפ"ק דפסחים גבי ביתול חמץ שפי' ר"ת מטעם הפקיר אע"ג דלא עביד בפ"ג התם נמי אנו סהדי שהוא מפקירו כי היכי דלא ליעביד איסורא ע"כ הרי דאע"ג דאיפא אנו סהדי וכו' וזה חשיב כמו מפקירו בפני ג' בכל זאת לא אמרי' אלא דמדאורייתא הוא דסגי אבל מדר' צריף ביעור ועפי"ז נראה די"ל עמ"ש הג' מוהרש"ז בש"ע ש"ל ס' תמ"ה בקו"א דהסמ"ק מתיר לכתחלה להשפיר בהמתו ע"י הפקיר שלא בפני ג' מטעם שכ' התוס' בשבת ד' ח"י דכדי להפקיע איסור שבת מסתמא מפקיר להו וכו' דלסברא זו גם בחמץ מועיל לכתחלה הפקיר שלא בפני ג' דלא חיישי' להערמה ושכ"כ הע"ש בס' תמ"ז לענין חמץ וכו' ולא קי"ל פן וכו' עי"ש ולענ"ד י"ל דגם להסמ"ק אי אפשר להתיר בחמץ משום דנהי דאית לן למימר דנדאי מפקיר כדי להפקיע איסור שבת מ"מ הפקיר גמור בפני ג' לא מהני אלא לענין חיוב השפחה מדא"ו אבל אפתי רמי עליה חיוב ביעור מדרבנן ולא יתכן להתיר בחמץ לכתחלה ע"י הפקיר כמש"ל וראיתי בס' ריבון יצחק (פי' להגדה בדינים) שבתחלת הס' שכ' שפמו שכ' הפוס' שמועיל סברת אנו סהדי דניח"ל בהפקיר כדי שלא לעבור אשפיתה פן י"ל בחמץ דמהני הפקיר בינו לבין עצמו דניתא לבעלים בהפקרם כדי שלא לעבור על ב"י עי"ש שלא כ"כ אלא לענין הביתול אבל לא שיועיל זה במקום ביעור שתקנו חז"ל והאריף שם בס' הנ"ל ולא יכולתי לעיין בדבריו ונתקנים בעצמו מה שכ' על המחוקק יאודה עי"ש): (ה) ומה שכ' עוד הרש"ג דהשכנה"ג הביא מדברי מוהר"ם ריקנטי דמהני הפקיר לזכות בו אחה"פ.

אמת שכ"כ שם בס' זק"ן והן הן הדברים שכתבו בהג"א כנז"ל וע"ז לא כ' הפר"ח שום תשובה ומ"מ אין הכרח מדברי מוהר"ם דכבר עמד בזה בשו"ת עבודת הגרשוני סוס"י ק"ה וביאר דבריו דמי שיש לו חמץ ושום אדם אינו יודע מחמץ זה והפקירו אפי' בינו לבין עצמו מהני.

פינון שבאמת הוא יודע שהפקירו. אבל אם ידוע חמץ זה לבני אדם אף אם הפקיר בפ"ע אין מתירים לו דבזה יש חשש הערמה עי"ש ועם שאיני רואה שיהיה פן דעת הפר"ח ובגד"י והנה"ש שהרי לפי מה שהוכיחו תדע וכו' מדלא אמרו בש"ס נפ"מ בהפקיר בפ"ע וכו' כמו כן יש להוכיח דגם בהפקיר חמץ שאין יודע לשום אדם לא מהני דאל"כ הול"ל דאיפא בינייהו חמץ שאין יודע לשום אדם.

דלמ"ד משום הערמה. בזה אין חשש הערמה.

ולמ"ד משום דבעינן דומיא דמתנה לא מהני. מ"מ למדנו מדברי העבוה"ג דבחמץ הדיוע לנו אין ראיה מדברי מוהר"ם ריקנטי ז"ל להתיר בהפקיר.

וצ"ל לדעת הרב העבוה"ג דאין הכרח ממה שלא אמרו בש"ס רישלמי נפקותא זו דכבר ידוע מ"ש הראשונים בכמה דוכתי דזימנין דהנה מצוי למימר איפא בינייהו טובא ולא אמר כמו שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת האלף אות די"ק.

והפר"ח צ"ל דלא עשה מזה הכרח גמור אלא סינף זה לשאר ראיותיו. אף על, הנה"ש הג"ל קשה דנר' דסומך בכל פחו על הכרח זה לבד.

ואין זה מוכרח וי"ל ואין להאריך ועכ"פ לפי דברי העבוה"ג דבחקמין הידוע לנו ובא לשאול הדין אין מתירים לו נראה דגם בעובדא דמוהרשה"ל אין להתיר לו הן אמת דבשו"ת פנ"י שנביא להלן בס"ד מפרש פונת מוהר"ם ריקנטי דתלי באם הוציאו מרשותו ואם לא הוציאו מרשותו אף שהפקירו לא מהני מ"מ נר' דבעובדא דמוהרשה"ל אין היתר עפ"י דהא בעינן שיוציאו מרשותו וישליכנו למקום הפקר מקום שפני אדם מצוים שם ויכולים ליטלו.

אבל מה שמנוח בפסינה נראה דהרי הוא פנוח ברשותו שאין שום אדם יכול לזכות בו ולא מהני הפקר פנה. ועיין לקמן אות קטן יו"ד: (ו) והנה במראה הפנים ע"ד הירושלמי פ"ב ה"ב הביא מ"ש ההג"א בשם א"ז להתיר להפקיר חמצו ע"מ לזכות בו אחה"פ ותמה ע"ד שהוא היפך סברת ר"י שבירוש'.

ובקונטרס הפללים במערכת הרי"ש אות י"ב כתבתי דאפשר דהא"ז ס"ל פדעת רבנותא שפוסקים בזה פריש לקיש עי"ש הטעם. ועתה אומר אני דהרב מראה הפנים לא ראה בגוף דברי הא"ז כי אם מ"ש בשמו בהג"א ואהכי ק"ל.

אף הרואה דברי הא"ז בגופן שלהן והם בח"ב סי' רמ"ו יראה שפבר נרגש מדברי הירושלמי הג"ל והוא כי שם אחר שכ' דמותר להפקיר חמץ קודם שעה שביעית ע"מ לזכות בו אחה"פ והביא ראיה מהירושלמי דשביעית פר"ט ה"ד והיא הראיה שבמור"ם ריקנטי סי' קנ"ז הג"ל כ' והיא דפרק כ"ש הפקיר בי"ג לאחה"פ ר"י אמר אסור ור"ל אמר מותר וכו' (הביא פל סוגית הש"ם) אין לפרש דהערמה דר"י חייש לה היינו שייפקיר ע"מ לזכות.

אלא דחייש שמא לא יפקיר כלל ויאמר הפקירתי קודם הפסח וחזרתי וזכיתי בו לאחה"פ אבל אם הפקיר קודה"פ ע"מ לזכות בו אחה"פ הרי פדפירשתי ע"כ. וכונתו נראה דהיה אפשר לפרש הירוש' דהגם דכשמפקיר הפקר גמור שלא ע"מ לזכות בו אחר הפסח ואסתיעא מילתא כי לא זכה בו אדם תוך הפסח ונשאר עד אחה"פ מותר מ"מ אסור ר"י מחשש הערמה שמא יפקיר ע"מ לזכות בו אחר הפסח.

ואם כך הוא פונת הירושלמי א"כ שמעינן דמפקיר ע"מ לזכות בו אחה"פ לא מהני. אהכי כ' דאין זה פי' הערמה דנדאי בכה"ג מהני אלא החשש הוא שמא לא יפקיר כלל ויאמר שהפקיר אבל אם ידוע שהפקיר דהיינו שהפקיר בפני עדים אף שהפקיר ע"מ לזכות בו אחר הפסח מותר.

ולפי זה נראה מזה סיוע גדול לסברת השכנה"ג דהפקר כה"ג מהני בחמץ כמו בשביעית אף באמת בא"ז שם מסיק וז"ל ומותבינו אסברתין דתנא פר"ק דחולין חמצון של עוברי עבירה אחר הפסח מותר מיד מפני שהן מחליפין דלא שבקי היתרא ואכלי אסורא ואם איתא הואיל ומהדרו אהיתרא הנה ליה להפקיר אף על פי שהיה בודעתם לחזור ולזכות אחר הפסח דהא כי האי גוונא שרי עכ"ל וכיון שלא תירץ פלוס ע"ז כיעי"ש משמע דהדר ביה ויש לתמוה עמ"ש ההג"א בשם הא"ז דהרי למסקנא נראה דלא ס"ל הכי

משום מאי דק"ל מההיא דחמץן של עוברי עבירה וכו' וא"כ לפי מסקנתו נראה דמפרש חשש הערמה דאמר ר"י היינו שמא יפקיר ע"מ לזכות בו דזה לא מהני דאע"ג דגבי שביעית מהני כה"ג.

ס"ל כמ"ש הרדב"ז דשביעית שאני דהוא איסור קל משא"כ חמץ דאיסור חמור הוא דאיסור בכל השנה וענוש פרת בכזית ואיסור בב"י ובהנאה ואם הקלו בשביעית הקלו לא נקל בחמץ החמור וצ"ע ואחר זמ"ר ראיתי בד"מ סי' תמ"ה שהביא סברת הא"ז הנ"ל וכו' ע"ד וקולא גדולה היא ואין לסמוך ע"ז וגם הפוסקים מדלא הביאו זה ש"מ דלא ס"ל הכי.

ועוד דבא"ז עצמו סיים ומותבינו אסברתין וכו' עי"ש ונהנתי מאד. ודברי הד"מ הללו נעלמו מקל רבנו קדישי המדברים בזה והוא פלא.

ואף שפשו"ת שואל ומשיב מהדו' ב' ח"ד סי' יו"ד דף ד' ע"ד ד"ה ונהנה במוש"ק וכו' כ' דמה שהקשה הא"ז לנפשיה מחמץן של עוב"ע לק"מ משום דבאמת ההפקר אינו מועיל אלא בפני ג' וגם צריך להיות ברשות זוכה (פעת לא ידעתי פונתו דאם פונתו למ"ש בנדרים דף מ"ג ע"א הפקר פמתנה מה מתנה עד דאתי ליד זוכה וכו' הוא תמוה דזהו סברת ר' יוסי לפי אוקמתת ר"י וקי"ל כת"ק.

וכ"כ בתשו' הרשב"א סי' ע' ובמיוחסות סי' קס"ח דלמאי דמוקי הש"ס ירו' פלוגתא דר"י ור"ל גבי הפקיר חמץו בי"ד דר"י אוסר משום דס"ל הפקר פמתנה לא קי"ל בהא כר"י אלא כת"ק דר"י דלא בעינו הפקר פמתנה עי"ש וכן מתבאר ממ"ש בש"ע סי' רע"ג ס"ט (בח"מ) עיי"ש וצ"ע) רק פאן שאינו ברשותו של אדם בגילוי בעלמא סגי וזה דוקא בשאר ישראלים הפשרים אנו סהדי דניח"ל ובודאי מפקירין בלב שלם אבל חמץן של עוב"ע אולי לא יפקירו בלב שלם ולכך צריכין דוקא להחליף עכ"ד הנה אף אם הנה תירוצו נכון מ"מ פיון דמאר"י דהאי שמעתתא דמהני הפקר מר ניהו הא"ז.

והוא עצמו לא מצא להשיב על קושיתו ומשמע דהדר ביה אנו מה נענה אטו אשינוי ניקום ונסמוך ועוד דלפי הנראה במחכ"ת אין תירוצו עולה יפה, דאם היינו מקשים למה אין אנו סומכים על מה שמפקירין חמץן העוברי עבירה יש לנו לתרץ כמ"ש השו"מ דאולי לא יפקירו בלב שלם וכו' אבל קושית הא"ז היא על עוב"ע עצמם דמה להם להחליף הלא פיון שאין מגמתם אלא למיזהר אהיתרא דלא שבקי היתרא ואכלי איסורא יש להם לתקן בלא חליפין רק שיפקירו ע"מ לזכות בו אחר הפסח ובלבד שבשעת הפקר יפקיר לגמרי.

(כ"כ בד"מ בשם הא"ו. אף בגוף דברי הא"ז שלפנינו ליתנהו להני מילי ובלבד וכו') וכיון שיש להם דרוך היתר בנקל מה להם לטרוח אחר החליפין.

דודאי הם יסמכו על עצמם וגם נדאי שמה שמחליפים אין מגמתם פדי שיהא מותר לשאר בני אדם הפשרים רק לטובת עצמם הם מבקשים וא"כ הנה להם להפקיר הפקר גמור ע"מ לזכות בו אחה"פ אם איתא דשרי זהו קושית הא"ז ואינו מתנישב במ"ש השו"מ וק"ל ומקלון של דברים תמיה לי עמ"ש בפגדי ישע סי' א' אות ד' דמ"ש הא"ז שבהג"א הנ"ל דהפקר על תנאי מועיל היינו בהפקיר דביטול אבל באמת צריך לבער את"כ דאל"כ

איה יועיל הפקר ע"ת בלא ביעור אלא דבנשמת אדם לא הבין פן בכונת הא"ז ע"כ ולפי דבריו לא הנה מקשה מידי הא"ז לסברתיה מההיא דחמץ של עו"ע פמוכן ומסתמא לא ראה בגוף דברי הא"ז ואמטו"ל כ' פן.

אף יש לתמוה מאד עליו כי בסמוך קודם לכן הזכיר דברי הד"מ סי' תמ"ה ונשם כ' בפירושו מ"ש הא"ז ומותבין אסברתין וכו' דמזה מבואר דאין פונתו כמ"ש הבגדי ישע והוא פלא: (ז) ועל הרב מוהר"ם ריקאנטי קשה דמלבד דיש לדחות ראיתו משביעית דשביעית שאני כמ"ש הרדב"ז.

עוד קשה מה יענה למה שהכריח הא"ז מההיא דחמץ של עוברי עבירה. ונראה די"ל דאע"ג דדינא הוא דהפקר כה"ג מהני מפל מקום לאו כ"ע דינא גמירי ולא משמע לאינשי דחשיב הפקר אלא א"כ אין דעת המפקיר לזכות בו פלל אהכי לא מפקרי בכה"ג ומיהדרו אהיתרא דחליפין דזה מוכן לכל דמועיל שהרי פנים חדשות באו לכאן ואין זה החמץ ש"י שעבר עליו הפסח.

ועוד דלא אמר מוהר"ם ריקנטי דהפקר כה"ג מועיל אלא דוקא במפקירו לגמרי לכל אדם שמוציאו לשוק ומפקירו אלא שידוע שלא יגע בו אדם מחמת אהבתו או מיראתו וכמו שביאר בכונתו בשו"ת פנ"י ח"א סי' י"ד עי"ש ולפי האמת לאו כל שעתא מתרחיש ניסא ואולי אין לכן של עו"ע"ב סומך על אוהביהו ומפירהו וחוששין שפא יהיה רחוק לשכר וקרוב להפסד משום הכי אין מפקירין אותו ע"מ לזכות בו דבאמת אינו דומה לשביעית דאינו אלא הפקר לשעה ויכול לזכות בו מיד, משא"כ בחמץ שצריך שיהי' מופקר כל ימי האיסור ואינו כ"כ בנקל המציאות ולאו כל מוחא סביל דא לסמוך לעשות פן וק"ל: (ח) וראיתי במק"ח בסי' תמ"ח ס"ה ו"ל ואם הפקיר חמצו והניחו במקום הפקר ודאי דאינו חייב לבער למ"ש בשו"ת פנ"י בכונת הריקנטי אבל אם מעמידו במקום מונע ברה"ר במקום שאין מצוי שם בני אדם מבואר בפר"ח סי' תס"ז דאסור עכ"ל הנה מה שציינן פר"ח סי' תס"ז פעת לא מצאתי שם מזה ואולי הוא ט"ס וצ"ל תמ"ח.

ונראה מדבריו דהפר"ח אינו אוסר אלא באם מעמידו במקום מונע שאין מצוי שם בני אדם שאם משליכו במקום שמוציא שם בני"א מותר ואין גלע"ד שיהיה פן דעתו שמה שכתב דהירושלמי מירי וכו' או פגון שביערו והוציאו מרשותו והשליכו במקום הפקר ומצאו שם אחר שש וכו' דמשמע דמשום שהשליכו במקום שאין בני אדם מצויים שם.

נמצא שם החמץ אחה"פ דאל"כ פבר היו לוקחים אותו העוברים ושבים. אינו מוכרח שר"ל פן אלא ר"ל שהניחו במקום שבני ישראל מצויים שם ולא שכחי נכרים פלל.

והישראל אין יכולים לזכות בו פנין שידוע שלא הפקיר אלא כדי להפקיע האיסור וכמ"ש שם בפר"ח בראיתו מההיא ארפא דטבעא בחישתא ואפילו הכי ס"ל דאוסר ר"י דחייש להערמה וביאר שם שאף שיש עדים שהפקיר אסור משום שאם נתיר בפני עדים ממילא נותר גם בלא עדים ואז יש לחוש להערמה ומ"מ משמע דהמק"ח מסכים לדעת הפנ"י שאם מפקירו ומוציאו מרשותו ומשליכו במקום הפקר גמור ונשאר החמץ שם או

שְׁהַנְכָרִים לְקַחוּ אֶת הַחֶמֶץ לְרִשּׁוּתָם מִפְּנֵי אֲהָבָה וְשָׁמְרוּ וְנִתְּנוּ לוֹ אַחַר הַפֶּסַח מוֹתָר: (ט)
וּבְשׁוֹת מוֹהַר"ם רִיבְנֵטִי הָאֲחֵרוֹנִים בְּדִין ח' הָאָרִיף מְאֹד בְּעֵנָן זֶה בְּדַבְרֵי הַפֶּר"ח וְכ'
שְׁגַם הָרַב מִטָּה יְהוּדָה ס"ל כַּהֲפֶר"ח דָּלָא מְהֵנִי הֶפְקֵר אֶפְיָלוּ בְּפָנֵי עֵדִים וּמְנִי"ר כ' לְדַחֲוֹת
דְּבָרֵיהֶם וּרְאִיּוּתֵיהֶם (וַיֵּשׁ לִי לְהַשִּׁיב ע"ד וְאִינְנִי יָכוֹל לְהָאָרִיף וְהַמְעַיֵן יִבְחַר וְרַק אֲכַתְּוֹב
מֵה שְׁהַעֲלָה לְדִינָא בְּמָה שְׁנִשְׁאֵל מְעִין הַנְּדוֹן שֶׁל מוֹהַרשֵׁה"ל בְּמִי שֵׁיֵשׁ לוֹ חֶמֶץ בְּסִפְיָנָה
כְּמוֹ שְׁנִבְיָא דְּבָרֵיו לְקַמָּן בִּס"ד) וְהַעֲלָה דְּבַהֲפֶקֶר חֲמָצוֹ יֵשׁ פּוֹסְקִים שְׁפֹסְקוּ כַּר"ל דְּמוֹתָר
כַּמ"ש בַּכְּנֵה"ג בַּהֲגַב"י בְּשֵׁם הָרֶשֶׁב"א וְהַרְמַב"ן וְאַף לְהַפּוֹסְקִים כַּר"י דְּאָסוּר.

הֵיכִי דְּלִיפָא לְמִיחַשׁ לְהַעֲרָמָה שְׁרִי וְכָל שְׁהַפְקִירוֹ בְּפָנֵי ג' מִיָּהָא לִיפָא לְמִיחַשׁ לְהַעֲרָמָה.
וְאֶפְשָׁר דְּגַם הַפֶּר"ח מוֹדָה וְלֹא אָסַר אֱלָא בְּפָנֵי שְׁנִיִּים.

(וְלַעֲנִיד אֵין נִרְאָה כֵּן דַּעַת הַפֶּר"ח דַּא"כ תִּקְשִׁי לִיה וּלְיִטְעָמִיף בְּהֵיִא אַרְבָּא דְּטַבְעָא
אֲמַאי לֹא אֲמוּר רַבָּנָן הָאִי תִּקְנָתָא לְהַפְקִירוֹ בְּפָנֵי ג') וַא"כ בְּנִדוּ"ד שְׁנִדְעָה לְיִשְׂרָאֵל שְׁנִכְרִי
אֲחָד שְׁלַח לוֹ דוֹרוֹן חֶמֶץ וְחוֹשֵׁשׁ שְׁמָא לֹא יִגִּיעַ לְיָדוֹ לְקוֹדֵם פֶּסַח הַתְּקֵנָה הָאֲמִיתִית הִיא
לְהַפְקִירוֹ בְּפָנֵי ג' דְּבָהָא וְדַאי לִיפָא לְמִיחַשׁ לְהַעֲרָמָה וְכ"ש שְׁעַדְיָן אֵינוֹ בְּיָדוֹ דְּהוּי כִּי
הֵיִא דְּאִיסוּרָא לֹא נִיח"ל דְּלִיקְנִי.

וְכֵן רְאִיתִי לְהָרַב בְּרַכ"י שְׁהֵבִיא בְּסִי' תַּמ"ח מ"ש הָרַב מְגִילַת סֵפֶר דְּמִי שֵׁיֵשׁ לוֹ חֶמֶץ בְּיָם
אוּ בְּעִיר אַחֲרַת יָכוֹל לְהַפְקִירוֹ בְּפָנֵי ג' לְכָל זְמַן הָאִיסוּר וְאַחַר הַפֶּסַח מִיָּד יִזְכֶּה בּוֹ וְלֹא
עָבַר אַב"י וּמוֹתָר לֹאחַה"פ אֶפְיָלוּ מְדַרְבְּנָן ע"כ וּפְקַפֵּק עַל מֵה שְׁהֵתִיר לְהַפְקִיר לְזַמָּן וְכו'
וְסִיִּים וּמ"מ בְּהַפְקֵר גְּמוּר בְּפָנֵי ג' לִיפָא לְמִיחַשׁ לְמִיָּדִי וְשְׁרִי כְּנִלְע"ד לְהִלְכָה וְלֹא לְמַעֲשֵׂה
עַד שְׁיִסְפִּימוּ גְדוּלֵי הַהוֹרָאָה עַכ"ל מ"ש בְּשֵׁם הַבְּרַכ"י כְּבָר כְּתַבְתִּי בְּרֹאשׁ אֹת זֹו מ"ש
הוּא עֲצָמוֹ בְּס' מַחְזִיק בְּרָכָה סִי' תַּל"ד כִּי מ"ש הָרַב מַג"ס לְהֵתִיר לֹא רָאָה שׁו"ת הַרְדֵּב"ז
שְׁנִדְפֶּס אַח"כ וְסִיִּים שָׁם וְנ"ל וְאַנִּי הֶצְעִיר רְמַזֵּי בְּבְרַכ"י סִי' תַּמ"ח דְּבָרֵי הַמַּג"ס וְעַדְיָן
לֹא הָיוּ נִדְפְּסוֹת שׁו"ת הַרְדֵּב"ז עַכ"ל וּמִשְׁמַע דְּכּוֹנְנָתוֹ לֹמַר שְׁאִילוֹ הָיוּ רוֹאִים דְּבָרֵי
הַרְדֵּב"ז לֹא הָיוּ כּוֹתְבִים לְהֵתִיר.

וַיֵּשׁ לְתַמּוּהָ עַל הָרַב חֲכָמָה וּמוֹסָר דְּף קַס"ו אוֹת כ"ג שְׁהֵבִיא בְּשֵׁתִיקָה דְּבָרֵי הָרַב מְגִילַת
סֵפֶר, וְהָרִי מְנִי"ר גּוּפְיָה בְּאוֹת ט"ו הֵבִיא תְּשׁוּבַת הַרְדֵּב"ז דְּאוֹסֵר וּכְבָר כ' בְּבְרַכ"י דְּדְבָרֵי
הַמַּג"ס הֵם הִקְפָּה דְּבָרֵי הַרְדֵּב"ז וְאַף לַמ"ש חַכְמ"ו שָׁם דְּהִלְכָה וְאֵין מוֹרִין כֵּן אֲבָל בְּדִיעֲבַד
מוֹתָר מ"מ לְכַתְּחִלָּה וְדַאי אֵין לְהוֹרוֹת כֵּן וְהָרִי יָכוֹל לְמוֹכְרוֹ לְנִכְרִי בְּאֲחָד מִדְּרָכֵי הַקְּנִיָּה
אַף שְׁאֵינוֹ אֶצְלוֹ הַחֶמֶץ וְכַמ"ש הַמַּג"א סַק"ח וּבַח"י וּבַמַּחְצָה"ה: (י) וְנִדְעַת הָעוֹ"ש בְּסִי'
תַּמ"ז רְמַזוֹ הַמַּג"א תַּמ"ח סַק"ז כְּדַעַת מוֹהַר"ם רִיבְנֵטִי סִי' קַנ"ז דִּיכּוֹל לְהַפְקִיר חֶמֶץ
ע"מ לְזַפּוֹת בּוֹ אַחַה"פ וְכ' בַּפֶּר"מ ג' בַּא"א בְּשָׁמוֹ דְּאֶפְיָלוּ בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ מְהֵנִי דָּלָא
כַּשְׁכַּנְהָ ג' שְׁהַצָּרִיף בְּפָנֵי עֵדִים דִּס"ל לְהָעוֹ"ש דְּהִירוּשָׁלַיִם מִיָּרִי בְּמַפְקִיר וּמַנִּיחַ בְּרִשּׁוּתוֹ
בְּזָה אָסוּר דְּבִקְטוּל וְהַפְקֵר צָרִיף לְהִיּוֹת בְּלֵב שְׁלָם דַּא"כ קוֹנָה לוֹ חֲצִירוֹ מִשַׂא"כ בְּמוֹצֵיא
מִרְשׁוּתוֹ וּמַפְקִיר הַפְקֵר גְּמוּר כָּל יְמֵי הַפֶּסַח שְׁפָל הָרוּצָה יִזְכֶּה זֶה מְהֵנִי וְלֹא שְׁיָיִף הַעֲרָמָה
בַּכַּה"ג וְסִיִּים בַּא"א וּמַג"א בְּרַמ"ו הַשֵּׁיג גַּם כֵּן עַל הָעוֹ"ש וַא"ר הַסְּפִים שָׁם לְהָעוֹ"ש ע"כ
וְכ' עוֹד דְּאַף דְּמַסְפִּים הָעוֹ"ש עִם מוֹהַר"ר אֵינוֹ מַסְפִּים לְמוֹהַר"ש הַלְוִי מִשּׁוּם דְּבַעֲי'
שְׁיַפְקִיר לְגַמְרֵי בְּלֵב שְׁלָם וְכו' עִי"ש מ"ש עוֹד הַא"א בְּזָה דַּאִם הוֹצִיא הַחֶמֶץ מִרְשׁוּתוֹ
וְאוֹמֵר בְּפִיו שְׁמַפְקִירוֹ הַפְקֵר גְּמוּר הוּא אַע"י שְׁבַלְבוֹ חוֹשֵׁב בְּהִקְפָּה בְּתַר פִּיו אֲזַלִּינָן וְאִם

זכה בו אחר קנה וכה"ג דלא עבר אף אדרבנן שהוציא מרשותו שרי אחה"פ ואם לא הוציא מרשותו אעפ"י שהפקירו בפיו ופיו עיקר מ"מ קונה לו חצירו אחר אמירתו וכו' והביא ראיה מהירו' דשביעית ע"ש ובשו"ת בית שלמה בסוס"י ס"ב כ' דלא ראה מ"ש הד"מ בסי' תמ"ה שאין לסמוך ע"ד הא"ז בהוראה זו וכו' וגם בתשו' הרדב"ז סי' תל"ו וכו' (הוא התשובה שהובא בריש אות זו) מחלק בין שביעית לחמץ וכ"ז נעלם מהפמ"ג ועוד דמדברי הרמב"ן בחדושי ל' לפסחים דף ל"א בשמעתא דחנות של ישראל ומלאי של ישראל וכו' מוכח להדיא דאף הפקר גמור לא מהני להתיר החמץ אחה"פ ואין מזה אפי' סניף להקל עכ"ד (ועיין בשו"ת רמ"ץ א"ח סי' כ"ד מה שהאריף בענין פשבלבו סותר מה שאמר בפיו אי משגיחין בקמה שבלבו) גם בשו"ת משנת ר"א ח"ב סי' י"ח ד"ה וממה וכו' הביא מ"ש מוהרשה"ל ושכנה"ג והפר"ח (הג"ל באו"ק ב') וכו' דמדברי הרמב"ן בחי' לפסחים הג"ל מוכח כס' הפר"ח הג"ל לאיסורא וכו' דאפשר לצדד לכאורה להתיר בהנאה מ"ס ש"ס לא חייש בירושלמי להערמה אלא בסתם ולא במפקירב"פ"ע וכמוהרמ"ר וכנה"ג הג"ל ואת"ל דאפילו מפקיר בפ"ע ל"מ ס' דילמא הלכה פהרב העיטור ומותר בהנאה אלא דלא סמכו האחרונים על רב העיטור לכן קנהו לנכרים בכסף ויפקירנו בפ"ע ושרי מאחר דאיכא ס"ס עכ"ל: (יא) אחר זמ"ר נדפס מנחת משה לאחד מידידי מגאוני דורינו יצ"ו.

וראיתי שם בקונטרס חקת הפסח אות א' ואות ב' שכ' בשם שו"ת הגר"ח סי' י' וי"א שפסח בכל פחו ע"ד שו"ת כני"ח סי' י"ד (שהזכרתי בריש אות זו) ושםבןא"ר בכני"ח שפמה גאונים הספימו לזה, ושפאחת מראיותיו פינון לדעת הגדול בכני"ח והיא מהתוס' בשבת דף י"ח ע"ב, ומה שמבןא"ר בסי' תמ"ח ס"ה דחמץ שנגמץ אחר הפסח אסור אעפ"י שפטלו דין זה נובע מהירו' הפקיר חמצו בי"ד ר"י אמר אסור אחה"פ דחייש להערמה, אכן בפסקי ריקאנטי סי' קנ"ז מביא הירושלמי הפקיד חמצו בדלי"ת והוסיף ביז נכרי ולפי זה לא אסור ר"י פלל בהפקיר, והדעת מברעת שגירסא זו אמיתית דאילו לגי' הרא"ש הוא נגד דברי התוספות בשבת דף י"ח שכתב דמסתמא מפקיר להו ורצונם דכ"ע סהדי דמפקיר מסתמא להפקיע איסור שבת א"כ בנדון דידן נמי גימא דמסתמא מפקיר להו כדי להפקיע איסור בל יראה עכ"ד הגר"ח וכו' ע"ז הג' מנח"מ דאף פי דברי תשובתו נגד פמה גדולים מ"מ יש לנו עמוד גדול לסמוך להתיר פשיש הפסד מרובה ובפרט פשיש עוד צדדים להתיר ע"כ ועפ"י ד מתנישב מאי דהנה ק"ל ע"ד הרדב"ז ו"ל הנז"ל (באות קטן א) והיא בח"ג סי' תל"ו ובדפוס חדש סימן תתע"ח שהרואה יראה שלא הנפיר הירושלמי דפ' כ"ש הג"ל רק כ' שיש שלמדו להתיר להפקיר חמץ ע"מ לזכות בו אחה"פ ממ"ש בירושלמי פן לענין שביעית וכו' לזכות דאם אמרו בשביעית הקל לא נקל באיסור חמץ החמור וכו' ע"ש והי"ל להביא ראיה מדברי הירושלמי דפרק פל שעה דאפילו בהפקיר ועבר עליו הפסח אסור וא"כ אין מקום להיתר זה והייתי מתמיה מאד איך נעלם מרבינו רדב"ז דברי הירושלמי הג"ל, אף לפי מ"ש בשו"ת הג"ל דהגירסא בירושלמי היא הפקיד בדלי"ת תנוח דעתנו דלפי זה לא איירי בירושלמי בהפקיר פלל.

ובשו"ת פתב סופר סי' פ"ב ד"ה ועיין וכו' הביא מ"ש הר"ן בפ"ק דפסחים (בד"ה גרסי' בגמ' ת"ר וכו') דמפקיד חמצו אצל נכרי וכו' אינו עובר המפקיד בב"י ומיהו אסור

מְדַרְבֵּן וְכו' וְכו' וְז"ל וּמ"ש שָׁם בֵּין שְׁתֵּי תַּצְאֵי לְבָנָה וְכֵן אֵיתָא בִּירוּשְׁלָמִי בְּמַפְקִיד ט"ס
הוּא וְצ"ל בְּמַפְקִיר עַכ"ד הַכַּת"ס.

וְהִנֵּה בְּהַר"ן שְׁלַפְנֵי לִיתְנָהוּ לְהַנִּי מִלִּי וְעַכ"פ לְפִי מ"ש הַגְּרַח"ךְ שֶׁגִּירְסַת הִירוּשְׁלָמִי הִיא
מַפְקִיד בְּדִלִית א"כ מ"ש בְּהַר"ן אֵינֹו ט"ס כְּמוֹכֵן: (יב) אֶלָּא דְלַעֲנַ"ד ל"ז לְהַבִּין אִיךָ יִתְכֹּן
לְגֵרוּס פֶּן בִּירוּש' דְּמִלְבָּד דְּקָשָׁה לְהַמְצִיא גִירְסָא שְׁלֵא שְׁיַעֲרוּ אַבּוּתֵינוּ רֵאשׁוּנִים וְאַחַרְוֵנִים
וְנִיח"ל לְמִימַר דַּט"ס הוּא בְּמוֹהַר"ם רִיקָאֲנְטִי וְצ"ל הַפְּקִיר בְּרִי"ש (וּמ"ש שְׁהוֹסִיף בְּיַד
נְכָרִי לֹא נִפְלְאָת לֹמַר כַּמ"ש תְּלַמְדֵי הַחֲבִי"ב לְנַצ"ח הִי"ו דְּאוּלֵי בְּתַשׁוּ"ל הִנֵּה פְתוּב
הַפְּקִיר תְּמַצּוּ בִּי"ג שַׁר"ל בְּיוֹם י"ג בְּנִסָּן.

וְהַמְעַתִּיק חָשַׁב בִּי"ג הוּא ר"ת בְּיַד גוֹי) מְלַחֲדֵשׁ גִּירְסָא פְּזוּ וּמָה גַם דְּלִפִּי הַנִּרְאָה הַדְּבָר
מְנוֹכַח מְעַצְמוּ דְגַם בְּמוֹהַרמ"ר הַגִּירְסָא הִיא הַפְּקִיר בְּרִי"ש כַּמ"ש לְהַלֵּן בַּס"ד. זֹאת נְעוּד
לְפִי גִירְסָא זֹו לֹא אוּכַל לְהַבִּין בְּמֵאֵי פְּלִיגֵי ר"י וְר"ל וְקָשָׁה לְהַלֵּן פֶּל סְנֻגְיִית הַש"ס
בִּירוּשְׁלָמִי בְּזָה כְּמוֹ שְׁיִרְאָה הַרְוֹאָה.

וְכָבֵר מְבִנְיָאָר בַּסּוּס"י ת"מ הַסְּפָמַת הַפּוֹסְקִים דְּמַפְקִיד תְּמַצּוּ בְּיַד נְכָרִי אַעֲפ"י שְׁקַבֵּל
הַנְּפָקֵד אַחֲרֵיּוֹת עוֹבֵר הַמַּפְקִיד בַּב"י וְא"כ מֵאֵי טַעְמָא דַּר"ל דְּמַתִּיר, וְר"י לְמָה לִּיהַ מְשׁוּם
הַעֲרָמָה ת"ל דְּעֵבֵר אַב"י וְרֵאשֵׁי לְקוֹנְסוֹ אַחַה"פ כַּדְקִי"ל כַּר"ש דְּקִנִּיס הוֹאִיל וְעֵבֵר עַב"י.

וְלַדְעַת הַגְּאוּנִים דְּאִין הַמַּפְקִיד עוֹבֵר בַּב"י. מ"מ לְדַעַת פְּמָה פּוֹסְקִים עוֹבֵר בַּב"י מְדַרְבֵּן
וְאַסּוּר אַחַה"פ כְּמוֹ שְׁמַתְבָּאָר מְמָה שְׁרַשְׁמַתִּי בְּמַעֲרָכָה זֹו סִי' ח' אוֹת י' וְאוֹת י"א נְעוּד בַּר
מִן דִּין וְכֵן מִן דִּין לֹא יִדְעַתִּי אִיךָ יִפְרִינְס לְשׁוֹן הַמוֹהַר"ם רִיקָאֲנְטִי עַצְמוֹ שְׁאַחַר שַׁכ'
דְּמוֹתֵר לְהַפְּקִיר תְּמַצּוּ קוֹדֵם שְׁעָה ז' ע"מ לְזַכּוֹת בּוֹ אַחַה"פ וְהַבִּיא רֵאשֵׁי מִהִירוּשְׁלָמִי פ"ט
דְּשְׁבִיעִית וְכו'.

כַּתֵּב וְז"ל וְהִיא דַּפ' כָּל שְׁעָה הַפְּקִיר תְּמַצּוּ בְּיַד נְכָרִי לְאַחַר הַפְּסַח מֵהוּ ר"י אָמַר אָסּוּר
הֵינֵנוּ דְחִינֵישׁ לְהַעֲרָמָה שְׁמָא לֹא יִפְקִיר פְּלָל אַבָּל אִם הַפְּקִיר בְּנֹדָאֵי שְׁרִי כְּדַפְּרִישִׁית עַכ"ל
דְּנִרְאָה בְּעֵלִיל דְּנִרְגָּשׁ לְשִׁיטְתוֹ מִמ"ש בִּירוּש' דְּהִנֵּה מְשַׁמַּע לִיהַ לְכַאוּרָה דְּכֹנַת ר"י דְּחִינֵישׁ
לְהַעֲרָמָה הֵינֵנוּ דַּאֲע"ג דְּעֵינֵנוּ הַרְוֹאוֹת דְּהַפְּקִיר מ"מ חִינֵישׁי' שְׁמָא אִין כְּוַנְתוֹ לְהַפְּקִיר
לְגַמְרֵי אֶלָּא ע"מ לְזַכּוֹת בּוֹ וְאִם זֶהוּ כְּוַנְת הִירוּשְׁלָמִי א"כ מוּכַח דְּהַפְּקִיר כְּזָה לֹא מְהַנִּי
וְהוּא הִיפּוֹד מְמָה שְׁלַמַּד מְדַבְּרֵי הִירוּשְׁלָמִי דְּשְׁבִיעִית.

אַהֲכִי כ' דְּלֹא כֵן הוּא כְּוַנְת ר"י שְׁבִירוּשְׁלָמִי אֶלָּא כְּוַנְתוֹ דְּחִינֵישׁי' שְׁלֵא יִפְקִיר כָּלֵל. אַבָּל
אִם בְּאַמַּת יְדוּע לְנוּ שְׁהַפְּקִיר אַף אִם הַפְּקִיר ע"מ לְזַכּוֹת בּוֹ שְׁפִי"ד כֵּן נִרְאָה בְּרוּר כְּוַנְתוֹ
וְכַמוֹ שְׁפַתְבְּתִי לְעֵיל (בְּאוֹת קֶטֶן ו') בְּכֹנַת דְּבָרֵי הַא"ז בַּח"ב סִי' רַמ"ו.

וְלִפִּי מ"ש הַגְּרַח"ךְ דְּגִירְסַת הַמוֹהַרמ"ר בְּהִירוּשְׁלָמִי הִיא הַפְּקִיד אֵינֹו מוּכָן לְקוּע"ד מֵאֵי
ק"ל מֵהִיא דַּפ' כ"ש וּמָה עֵנֵן פְּקִדוֹן לְהַפְּקִיר דְּאִיְרֵי בִּינָה: (יג) וּמ"ש עֲפִי"ד הַתּוֹס' שְׁבַת
דַּף י"ח דְּאֵנֵן סְהַדִּי וְכו' הִנֵּה כָּבֵר כְּתַבְתִּי (בַּאו"ק ד') דְּהַרְבַּ עו"ש בַּסִּי' תַּמ"ז כ"כ וְהַג'
מוֹהַרש"ז כ' שַׁכ"כ הַסְּמ"ק לְעֵנֵן שְׁבַת לְהַתִּיר לְכַתְחֵלָה עֲפ"י סְבָרָא זֹו וְדַאֲנֵן לֹא קִי"ל
הַכִּי וְלֹא סְמִינֵן אֶסְבָּרָא זֹו אֶלָּא הִיכָא דְּאֵי אֲפֻשֵׁר בְּעֵנֵן אַחַר כַּמ"ש כָּל הַפּוֹסְקִים.

וגם כתבתי שם דנלע"ד דגם להסמ"ק י"ל דלעגנן חמץ מודה משום דנהי דמשום הך סברא דמסתמא מפקיר להו מהני פאילו הפקיר בפני ג' מ"מ אין זה מוציא אלא מידי חיוב השבטה מדאורייתא אבל אפתי רמי עליה חיוב ביעור מדרבנן.

ולכן י"ל דדוקא גבי שבת הוא דס"ל להסמ"ק פן אבל לא לגבי חמץ ודקדקתי פן ממ"ש באס"ז לב"מ דף ל' ע"ב ד"ה אפקרה וכו' בשם תוס' שאג"ן ע"ש. ועוד דהריטב"א בחי' שם כתב בשם הרשב"א דמאי דאמרינן נר וגגית וקערה אפקורי מפקר להו אין הרצון שהבעלים מפקירים.

אלא פלומר דלב ב"ד מתנה עליהם עי"ש וכינן דבלב ב"ד תליא מילתא י"ל שפיר דלא התנו אלא בנר וגגית דשכיחי מידי שבת בשבתו. אבל לא בחמץ שהרי רצון חכמים הוא שיקיימם מצות ביעור.

וכן מצאתי בתשו' הג' רמ"ץ בא"ח סי' כ"ד בד"ה ואמנם וכו' שכ"כ ושוב בד"ה ובינותי בספרים וכו' ראיתי שמתקלקל בין שבת לחמץ דדוקא בשביתת פלים דההפקר הוא סמוך לזמן איסורו מסתבר לומר דנדאי פעת גמר ומפקיר דאל"כ יעבור תקף על איסור שביתת פלים אבל בחמץ שתקנו שיבטל פעת הבדיקה בלילה ואין האיסור רובץ עליו כ"א בלילה ולקצת פוס' מ"ש ולמעלה וכינן שיש לו זמן לאכול או למכור החמץ אין הוכחה גמורה דגמר ומפקיר עכ"ל וכ"ז כ' הרמ"ץ ליישב מה שהוקשה לו ע"ד התוס' פסחים דף ד' ד"ה מדאורייתא וכו' דאמאי לא כתבו דמאי דמהני ביטול שהוא משום הפקר אף שהוא בפני ג' היינו משום דאנן סהדי וכו' וכדדף שכ' התוס' עצמם גבי נר וגגית וקערה.

וחילוק זה שייך דוקא בבטול שתקנת חכמים הוא לבטל בלילה משא"כ בהפקר דיכול להפקיר סמוך לאיסורו כמו בנר וגגית. אף פקר כתבתי לעיל (באות קטן ד') דאנן סהדי זה מועיל לגבי השבטה דאורייתא אבל לא חשיב בזה ביעור.

וגם מ"ש להכריח הגירסא דמפקיד פדי שלא יהיה נגד התוס' דשבת וכו' לא ידעתי מה יענה לדעת הרא"ש דגריס הפקיר ברי"ש וס"ל ג"כ כסברת התוס' הנ"ל בסו"פ אין בין המנדר עיניו בדברי מרן הב"י בסי' רג"ע שכתב לדעת הרא"ש דאף דמדרבנן בעינן ג' מ"מ נ"מ אם השאיל בהמתו וכו' וכן מבואר בתוס' והרא"ש שם ע"כ ובסמ"ע שם ס"ק י"א כתב מפני דמהני ליה הפקר בינו לבין עצמו מה"ט אלא דס"ל דרק היכא דא"א בע"א וכן כ' התוס' בעצמם ועיין במח"א הל' זכיה מהפקר סי' א' שהביא דברי מרן הב"י הנ"ל וכתב ע"ז ולענד"נ דכה"ג אפ"ש דאפ"י הרמב"ם מודה דמסתמא מפקר להו ואנן סהדי בכה"ש נטעם זה צריכים אנו לומר לדעת הרא"ש ג"כ פדי שלא תקשו ליה דנהי דמ"ה סגי בינו לבין עצמו מ"מ פקר אמרו חכמים דאין הפקר פחות מג'.

ולפמ"ש א"ש דמ"ש בג' ה"ט משום דבלא"ה לא גמר להקנותו והכא פינן דאיסורא הוא אי לא מפקר ליה אנן סהדי דגמר ומפקיר ע"כ ולא ראה דברי הסמ"ע הרי דכ"ע אית להו סברא זו וא"כ מה שהכריח הגירסא דמפקיר חלף הלף לו וק"ל.

סו"ד לא יכולתי להלום דברי הג' רח"ך בזה ותמוהים הם בעיני וצע"ר לי: (יד) הנה נא ערכתי דעת רבנן קדישי קמאי ובתראי הם המדברים בענין הפקר אי מהני וחשיב

בביעור, והבאתי מערכה מול מערכה כנו"ל ופשיטא דלעשות מעשה לכתחלה לסמוך עלההפקר אף אם יהיה הפקר גמור שמוציאו מרשותו ומשליכו לרה"ר אין לעשות פן.

אבל בדיעבד שלא ביער רק הפקיר חמצו הפקר גמור כנו"ל ועבר עליו הפסח נראה דאפשר לסמוך ע"ד הפוסקים דהפקר כי האי מהני שלא עבר על כל יראה ושללא לקונסו לאוסרו בהנאה וע"י עירוב וביטול כמו שפיתבו קצת מהפוסקים הנז"ל וכדאי לסמוך עליהם בדיעבד והפל לפי הענין ואין לדין אלא מה שענינו רואות (אחז"ר ראיתי מ"ש בענין זה בשו"ת בגדי ישע סימן א' אות ד' ולא יכולתי לענין בדבריו פעת בהיותי טרוד בעניינים אחרים): ואני טרם אכלה לדבר בענין זה זאת אגיד שהיה נ"ל פשוט דלכשתמ"ל דמהני הפקר ע"מ לזכות בו אחה"פ ויכול לעשות פן לכתחלה.

מ"מ צריך שיהיה ההפקר דוקא קודם זמן איסורו שאז הוא ברשותו להפקירו וכן מדוקדק לשון ההג"א בשם הא"ז. ובדברי הא"ז עצמו בח"ב סי' רמ"ו מותר להפקיר חמצו קודם שעה זו וכו' וכן הוא הלשון בפסקי מוהר"ם ריקאנטי סי' זק"ן.

דמשמע דדוקא קודם זמן איסורו הוא דאמרו דיוכל להפקירו אבל לאחר ז"א שאינו ברשותו אינו יכול להפקירו ומה יועיל לו ההפקר שהוא נהרי הוא מפקר מהנרמנא דמלכא ועשאו הפתוב פאילו הוא ברשותו.

אלא שראיתי להג' פנ"י בסו"ס י"ד שכתב שפא מעשה לידו בא' ששכח למכור חמצו לנכרי ונזכר אחר שש שעות ואמרתי לו שישליכנו בפני נכרים לבהמות דלאחר שש השבתתו בכל דבר להרבה פוסקים וילך משם והנפריס לא יניחו להבהמות שיאכלוהו וישמרו לו עד לאחה"פ שהם אוהביו, וכן עשה ועלתה בידו וזהו דשרי לדעת מוהר"ם ריקאנטי עכ"ל הרי דפשיט"ל דגם לאחר שש איתה בתקנתא להפקירו כמו קודם ש"ש.

והפרמ"ג בח' א"א תמ"ח סק"ב כ' ע"ד הפנ"י ומשמע אע"ג דעבר על עשה כל שלא עבר בלאו לא קנסוהו וצ"ע דמשמע מכמה פוס' אף עבר בעשה קנסוהו ועי"ש מ"ש לענין שעה ששית ובח"א בקונטרס נשמת אדם סי' ב' האריף מאד ע"ד הפנ"י הנ"ל ומסיק דלכתחלה אין לעשות מעשה כהוראת הפנ"י להוציא החמץ לרה"ר אף בדיעבד אם עשה פן בלי שאלת חכם צ"ע לאחר הפסח ע"כ.

ובשו"ת שו"מ ח"ג סי' ר"ט הובא בשם הג' השואל שהורה לעשות בנדונו כהוראת הפנ"י הנ"ל ועי"ש שלא ערער עליו בזה. דמשמע דמודו דחשיב הפקר גם כשהפקיר אחר זמן איסורו.

אף במהדורא תניינא ח"ד סי' יו"ד דף ד' ע"ד ד"ה ונהגה במוש"ק וכו' כתב ונ"ל איברא דבלא"ה לא מועיל הפקר דלאח"ז איסורו אין ביעור חמץ אלא שריפה וא"כ לא מהני הפקר מה שהניחו ברה"ר וכו' ובנדו"ד היה לאח"ז איסורו ואין מועיל הפקר עכ"ל.

ודבריו אלו מסכמים למה שפירא מדברי הא"ז ופסקי מוהר"ם ריקאנטי הנ"ל. נראה עיקר דאף אם נאמר דמהני הפקר אינו אלא קודם זמן איסורו: סימן קד (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמין ומצה סי' ה' אות כ"ה).

קד נְכָרֵי שְׁהַפְקִיד חֲמִצּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְחֲזִיב מְעוֹת לְהַנְפִּיק דְּכַשְׂיַאבֵּד הַחֲמִץ לֹא יִשְׁלַם לוֹ חוּבוֹ מִיְּקָרֵי אַחֲרֵיחוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וְחֲזִיב לְבַעַר כ"כ הַמְּקוֹר חַיִּים בְּסִימָן ת"מ. ולענ"ד צ"ע בְּדִין זֶה דנ"ל דְּלֹא אָמְרֵי גוֹרָם לְמָמוֹן כמ"ד אֵלָּא הֵיכָא דְּאֵי מִיְּגָנִיב אוּ מִיְּתִבִּיד בְּעֵי לְשִׁלּוּמֵי מִבֵּיתוֹ וְכו' אָבֵל אִם פְּכָר נָתַן מְעוֹתָיו בְּתוֹרַת הַלְוָאָה לְנִכְרֵי דְּאֵי מִיְּגָנִיב יַאבֵּד מְעוֹתָיו וְלֹא יִשְׁלַם לוֹ לֹא מִקָּרֵי זֶה גוֹרָם לְמָמוֹן דְּמְעוֹתָיו פְּכָר נִתְּנּוּ לְהוֹצָאָה, וְאִיבּוּד מְעוֹתָיו שְׁפָכָר אֵינָם בְּרִשּׁוֹתוֹ לֹא הֵנִי גוֹרָם לְמָמוֹן דְּשִׁיעֲבוּדָא בְּעֵלְמָא אֵית לֵיהּ לְנִכְרֵי דְּמִלְוָה לְהוֹצָאָה נִתְּנָה.

וְהָא דְּאָמְרֵי בְּפִסְחִים ד' ל"א דְּיִשְׂרָאֵל שְׁהִלְוָה לְנִכְרֵי עַל חֲמִצּוֹ לְמ"ד יִשְׂרָאֵל מִנְּכָרֵי לֹא קָנָה מִשְׁכּוֹן אֵינּוּ עוֹבֵר עָלָיו אִפִּי בְּהִרְהִינּוּ אֲצִלוֹ וְכו' בַּעַה"מ וְהָרָא"ש דְּמִיְּיָרֵי שְׁלֵיָא קָבֵל עָלָיו אַחֲרֵיחוֹ הָא אִם קַע"א עוֹבֵר בְּב"י מִטַּעֲמֵם קְבֵלַת אַחֲרֵיחוֹ, אָף שְׁאִין הִיִּשְׂרָאֵל צָרִיף לְשִׁלַּם מְעוֹת מִבֵּיתוֹ רַק שְׂיַאבֵּד חוּבוֹ שְׁהַנְּכָרֵי לֹא יִשְׁלַם לוֹ י"ל דְּהֵתָם מְשׁוּם דְּמִסְתַּמָּא הַמְּשָׁפוֹן שְׁנָה יוֹתֵר מִפְּדֵי חוּבוֹ וְכַשְׂיַאבֵּד יִצְטָרֵף הִיִּשְׂרָאֵל לְשִׁלַּם הַמְּוֹתָר מִבֵּיתוֹ מְשׁו"ה הַנּוֹצְרָכוֹ לְוֹמֵר דְּמִיְּיָרֵי דְּהִיִּשְׂרָאֵל לֹא קַע"א אֵלּוֹ תו"ד הַג' עוֹנֵג יו"ט סס"י כ"ה ד"ה מִיְּהוּ וְכו' וְכַדְבָּרֵי כ' בְּקִיצוֹר הַג' מוהר"י יוֹסֵקֵי הו"ד בְּשׁו"ת אֲגוּדוֹת אֲזוּב מִדְּבָרֵי ד' ה' ע"ב אוֹת ב' וְהַבֵּאתִי דְּבָרָיו לְקַמֵּן ס' ח' אוֹת י"ג אוֹת קָטָן י"ז.

ועפ"י זֶה נִרְאָה לִינִשְׁב קו' הַג' קַרְב"ן עַמ"ש הָרָא"ש בַּפ' כ"ש ס' י' דְּנִכְרֵי שְׁהִלְוָה לְיִשְׂרָאֵל עַל חֲמִצּוֹ וְהִרְהִינּוּ אֲצִלוֹ, אִם לֹא אַמ"ל מִעַכְשָׁיו לֹא קָנִי לִיהּ נִכְרֵי וְקָם לִיהּ בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְאָסוּר, וְהַק' ע"ז דְּאָף אִם ל"ק הַנְּכָרֵי מ"מ פִּינּוֹן דְּאִם אָבֵד הַמְּשָׁפוֹן אָבֵדוּ מְעוֹתָיו, א"כ תְּחִיב הַנְּכָרֵי ש"ש מַצֵּד זֶה.

וְהָרָא"ש כ' בַּפ"א דְּמִיְּקָרֵי חֲמִצּוֹ פְּשַׁנְעָשָׁה ש"ש עָלָיו וְתִירֵץ דְּדוֹקָא בְּיִשְׂרָאֵל שְׁקָבֵל אַחֲרֵיחוֹ עַל חֲמִצּוֹ שֶׁל נִכְרֵי הוּא דְּחֲשִׁיב שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְחוּמְרָא. אָבֵל נִכְרֵי מִיִּשְׂרָאֵל אֲפִילוֹ הֵנִי ש"ש מ"מ לֹא קָנִי וּמִיְּקָרֵי ג"כ חֲמִצּוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְאָסוּר ע"כ.

וְזֶה דוֹחֵק לַעֲנ"ד דְּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַפּוֹס' הוּא דַּע"י קְבֵלַת אַחֲרֵיחוֹ תְּחִיב שְׁלֹו מֵהַת"ו, וְא"כ אֵינּוּ לְחַלֵּק בֵּין חוּמְרָא לְקוּלָּא. אָף לְפִי מ"ש בְּעוֹנֵג יוֹם טוֹב נִיחָא דְּהַאֲחֲרֵיחוֹ שֶׁל הַנְּכָרֵי שְׁהוּא מַצֵּד שְׂיַאבֵּד חוּבוֹ לֹא תְּחִיב כְּשֶׁלּוֹ פִּינּוֹן שְׂאִינּוּ צָרִיף לְשִׁלַּם הוּא מְפִיסוֹ וְאָף אִם יִהְיֶה הַמְּשָׁפוֹן שְׁנָה יוֹתֵר מִלְּבַד שְׂאִינּוּ חֲזִיב לְשִׁלַּם הַעוֹדֵף אֵלָּא בְּדַפְרִישׁ וְעִי"ש בְּקַרְב"ן, וְעוֹד אָף אֵי פְּרִישׁ הֵנָּה לֹא הֵנִי אַחֲרֵיחוֹ אֵלָּא עַל הַעוֹדֵף אָבֵל לֹא כְּנִגְדַּח חוּבוֹ וְהֵנִי בְּרִשּׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְאָסוּר: וְהֵנָּה הַמַּק"ח לְפִי סְבָרְתוֹ הַנְּ"ל הַמְּצִיא דִּין חֲדָשׁ בְּמַכִּירַת חֲמִץ דְּמַקְנָה לְהַנְּכָרֵי אַג"ק דְּצָרִיף לְמַפְנֹר לוֹ הַחֲדָר שְׁהַחֲמִץ מוֹנָח בְּתוֹכוֹ וְאִגְבּוֹ יִקְנָה לוֹ הַחֲמִץ, וְלֹא סָגִי בְּאִם יִקְנָה לוֹ הַחֲמִץ אִגְבּוֹ קַרְקַע אַחַר שְׂאִין הַחֲמִץ בְּתוֹכוֹ וְכו' דְּרַף פְּקוּדָה בַּמַּל"ת י"א בְּחַלֵּק הַדְּיָבוּר אוֹת ב' כ' דְּהֵדִין עֲמוֹ וְכוֹן דְּרִישָׁנָא בְּפָרְקָא וְכו'.

וְאִנִּי עָנִי רְאִיתִי בְּכַמָּה תְּשׁוּבוֹת מְרַבְּנֵן קַדִּישֵׁי הַבָּאִים אַחֲרָיו יִצְאוּ עוֹרְרִין ע"ד הַמַּק"ח וְלַרְגֵל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר לְפָנָי אַעֲתִיק תו"ד בַּס"ד. הֵנָּה הַמַּק"ח בַּס"י ת"מ בְּבִינְאוּרִים סַק"ג כ' דְּהַדְעָה שְׁהוּבָא בַּש"ע בְּדִין נִכְרֵי שְׁהַפְקִיד חֲמִצּוֹ אֲצֵל יִשְׂרָאֵל וְאֵינּוּ חֲזִיב בְּאַחֲרֵיחוֹ בְּדִין אֵלָּא שְׁהַנְּכָרֵי אֵלָּם וְיִכְפְּהוּ לְשִׁלַּם אִם יַאבֵּד חֲזִיב לְבַעַר הֵיא עֵינְקָר וְכָל מַה שְׁהַק' ע"ז הַט"ז י"ל וְא"כ ה"ה אִם הַנְּכָרֵי הַמְּפָקִיד חֲזִיב מְעוֹת לְיִשְׂרָאֵל הַנְּפָקֵד וְכַשְׂיַאבֵּד לֹא יִשְׁלַם לוֹ חוּבוֹ מִיְּקָרֵי אַחֲרֵיחוֹ עָלָיו וְחֲזִיב לְבַעַר.

ולפי"ז במכירת חמץ שלנו שמקבל מעות דבר מועט והמוטר זוקף עליו במלנה וידוע
בבירור שפשיאבד החמץ לא ישלם אף בדיניהם שגם הם אין מחזיקים מכירה זו אלא
להערמה בעלמא וכ"כ התב"ש דמכירת חמץ היא רק הערמה צריף ונקא למפור לו
הקדר שהחמץ בתוכו דאז הוי קבל אחריות חמצו של נכרי בביתו של נכרי דשרי ולא
מהני פשמשכיר לו המקום דלא קי"ל כר"ת שסובר דמהני יחוד לו בית וכו' אבל הדרים
בשכירות מהני מה שמשכירין לנכרי המקום דכיון שנסתלק מכל זכות שיש לו בבית זה
שוב לא קרינו ביה ביתו דלאו ביתו הוא עכ"ל.

וכ"כ שם בח"י אות ה'. והנה בדבריו אלו אין במשמע דמחמיר אלא לענין לכתחלה אבל
בדיעבד ועבר עה"פ לא פורש בדבריו הג"ל לאסור החמץ פדיו חמץ של ישראל
שעעה"פ אף בסי' תמ"ח סק"ט בבבאוריים תוף ד"ה.

וגם יש תקנה וכו' הוסיף דאסור החמץ אחר הפסח ונ"ל, והחמץ שיש לו בביתו מחויב
למפור לכתחלה בכסף ומשיכה היינו שימכור לו המקום שהחמץ בתוכו דהוא כמו
משיכה ויקבל ממנו כסף.

ואם לא הקנה לו הרשות שהחמץ בתוכו אף שהקנה לו אג"ק לא מהני פיון דאחריות על
ישראל פיון שעומד ברשות ישראל והנכרי חייב לו דמי המקח הוי כמו משכון ובההיא
הנאה דתפיס ליה אדמי הוי ש"ש ואף דאין דין שומרין לנכרי מ"מ במשכון הוי ש"ש
אפי' בנכרי כמ"ש תוס' סו"פ האומנין ואפ"ל אם התנה בפ"י שפטור מאחריות מ"מ פיון
שידוע שהנכרי לא ישלם לו פשיאבד הוי פאחריות אנס עליו דאסור ואם נזכר בפסח
חייב לבערו דהוא אסור דאורייתא ואפילו בטול אינו מועיל לחמץ שקבל עליו אחריות
ואח"פ ג"כ אסור החמץ דאף דנגד אסור החמץ שעעה"פ שהוא דרבנן סמכינו דמעות
בלבד קונות מ"מ מצד אחריות אסור ואין לסמוך על הח"י שפסק דקבל אחריות ע"ח
של נכרי לא נאסר החמץ דבמשכון גרע עכ"ל וכ"כ בקיצור בחידושים סק"ח עי"ש.

ותורה דברי המק"ח הג"ל הביא בשו"ת זכרון צבי מנחם סי' א' ובה פמה פלפולים עפ"י
סברא זו. ושוב כ' ונ"ל, והנה כ"ז פתבתי לדעת המק"ח דכיון דהנכרי חייב דמי המקח
הויכמו משכון.

אבל לפענ"ד הרב נגדר בתר דברי התוס' דהאומנין ובשבועות, והם פתבו שפיר לגבי
נכרי שהלנה עה"ח דחזינון שלקח החמץ למשכון הרי אית ליה הנאה דתפיס ליה אזוי
אבל בנדו"ד לוי יהי שהנכרי חייב לו מעות מי יימר שהישראל תופס החמץ למשכון,
וראיה דבאומנין לא הוי ש"ש רק בשביל הנאה שנתן לו הפלי למלאכה הלא"ה לא הוי
ש"ש רק באומר לו טול את שלך דגלי דעתיה דרוצה לתפוס אזוי אבל פשאומר גמרתיו
אינו חייב אף שמגיע לו מעות על החפץ ומכ"ש בנד"ד שהישראל עשה מכירה זו
להפקיע מעליו אסור חמץ ורוצה להפקיע מאיסור מהיכא תיתי לומר שרצונו לקבל
אחריות בכדי שיעבור עליו הא פל עצמו רצונו להפקיע מניה איסורא.

ואין לומר דלאו כ"ע דינא גמירי ואינו יודע שבקבלת אחריות יעבור בב"י דא"כ הוי
כאומר מותר ושרי כנלע"ד בלי שום פקפוק, ומ"ש המק"ח דהוי פאחריות אנס וכו' י"ל
דדוקא באנס שיזע מתחלה שהוא אנס ועכ"ז קבלו בביתו ויודע שיצטרף לשלם אם

יאבד הני פקיבל אחריות משא"כ בנדו"ד וכו' ואפשר לסמוך עכ"פ אחה"פ אדעת הח"י
שמונתר ובפרט שדעת הרבה פוסקים דבעי דוקא אחריות גניבה עכ"ד.

ושם סי' ב' הן לו הובא מה שהשיב לו רב אחד, ובדף ג' ע"ב כ' וז"ל, ומה שמעכת"ה
פלפל וכו' דבריו סובבים ע"ד המקו"ח וכו' דהוא פאחריות אלם וכו'. ואני אומר לא
חשחין אנחנא על פתגם דנא לאסור עי"ז הקמץ אחה"פ ע"י אינה סברא ובאחריות דאלם
גופיה פדאי הט"ז לסמוך עליו שמתיר לאחר הפסח.

ולי אפ"ל שאף הרמב"ם גופיה אינו אוסר באחריות אלם אחה"פ שלא נמצא זה ברמב"ם
ובה ניצול מהשגת הראב"ד מהא דרב נחמן ובפרט להקת הפוסקים גדולי האחרונים
שמתירים לגמרי אחה"פ חמץ ש"ן באחריות ישראל ולא יהי אלא ספק סד"ד לקולא
עכ"ד.

ובסי' ד' הובא תשו' רב אחד על הנדון שפסי' א', וכ' בסו' הסי' וז"ל, הא דאיתא במק"ח
וכו' ואסור ג"כ אחה"פ שדינא נרגא מאן יימר שהישראל תופס הקמץ למשכון הא בשטר
מבואר שזקף במלנה בלי משכון ורשות להנכרי לקבל הקמץ ולעשות בו פאדם העושה
בשלו וכמה פעמים הקונים שתו ולעו בימי הפסח ולית דימחה בהו וכו', וביותר דרצונו
להפקיע מאיסור ב"י ובנדאי מואס בבצע של הקמץ לתפוס איוזי לעבור על ב"י וכו',
וכן מורין דברי המג"א תמ"ח סק"ד שכ' אבל מדינא שרי פיון שאין הישראל חייב
אחריות, אבל אם פשיאבד הקמץ יצטרף להחזיר דמי המכירה היינו הידאטכ שקבל
אסור ועי"ש בפ"ח, ומנ"ל לידון בדבר חדש להחמיר באיסור דרבנן עכ"ד.

וע"ע שם בסי' ט' הבאתי דבריו בסי' ח' אות י"ג אות קטן י"ב וי"ד (ועי"ש באות כ"ד
מה שרשמתי בסכרת המק"ח בזה): ובשו"ת בית שלמה סי' ס"ב האריף מאד לתמונה
ע"ד המק"ח הנ"ל והבאתי תנרף ד"ק לקמן סי' ח' אות י"ג או"ק ט', ומסיק דעכ"פ בהנאה
מוותר אחה"פ בענין זה ושם בסי' ס"ה כ' על נדונו הנה לד' המק"ח הקמץ אסור בהנאה
פיון שלא נמכר המקום שהקמץ בו וכו'.

אמנם בכמה תשו' הארכתי לפקפק ע"ד המק"ח והעליתי להתיר בכה"ג בהנאה, וגם
בסוף סי' ס"ו בד"ה וע"ד השאלה וכו' רמז לזה עי"ש. ובסו' סי' ע' כ' אמנם הקמץ שמכר
שעומד ברשותו שלא נמכר הרשות לנכרי ידוע שבמקו"ח החמיר בזה מאד מטעם
אחריות אבל האחרונים הבאים אחריו פקפקו עליו, גם אני פלפלתי בזה בכ"מ ותשו'
ומסקנתי להתיר עכ"פ בהנאה, ובתוף סי' ע"ח כ' המק"ח החמיר מאד וכו' כמ"ש התוס'
בפ' האומגין ובתשו' הארכתי להשיג עליו דרך לטעמא דשמואל דהו"ל פאילו פי' הוא
דהוי ש"ש אף לנכרי אבל הנאה דתפיס לי' אדמי לא עדיף מנותן לו שכר שמירה דלא
מהני.

וגם מ"ש דהוי כמשכון דבריו תמוהים דכ"ז שלא פי' בהדיא שתופסו למשכון אין דינו
כמשכון כמפ"ן ברמ"ה הובא בטור אה"ע סי' כ"ח ובב"ש סק"ל עי"ש בדף מ"ט ע"ד,
וגם בסי' ע"ט הזכיר למה שפקפק במ"א ע"ד המק"ח דמשוי ליה בפשיטות אחריות על
ישראל, וגם בסי' ס"א כ' ואשר הביא דברי המק"ח לפקפק מפח אחריות וכו', פבר
הארכתי בכמה תשו' בזה ואיני רוצה לכפול.

והרב בגדי ישע בסי' ד' דף ג' ע"ב ד"ה גם וכו' האריה ג"כ להסביר שאין זה בכלל
אחריותו על ישראל דהיישאל מוכר לו מכירה גמורה ובפועל בפיו הוציא החמץ
מרשותו ואם יאבד החמץ הני פאילו הפקיר מעותיו מעתה וכו' ע"ש: וראיתי בשו"ת
רמ"ץ סי' ל"ד דמתבאר דעתו דלא חייש לתנורת המק"ח הג"ל שכ' באחד שהשפיר
תנותו לנכרי ואג"ק הקנה לו תמוצים שלו ופרט את"כ מחיר פל אחד ומאחד מהמינים
הפתובים בשטר הנה לו עוד בבית נכרי אחר שהניח שם קוה"פ ושכח ולא מכר גם זה
והוא ביטל פל תמצו בע"פ פדינו ושאל השואל בחוה"מ מה לעשות, והשיב דנראה
מלשון השטר דגם החמץ שיש לו במקום אחר הוא בכלל המכירה פינו שלא פרט בשטר
שמוכר לו החמצים המונחים בתנות רק כתב סתם שמוכר לו אג"ק החמצים שלו ופרט
לו מחיר פל מדה ע"כ נקנה להנכרי גם מה שיש מאותו המין במקום אחר דלא בעינו
צבורים בתוכו ואם היו באים לדין והיה טוען שלא היה בלבו על חמץ זה לא היה מועיל
טענתו דדברים שבלב אינם דברים והנכרי קנה הפל כלשון השטר עכ"ל.

נהרי בגדון זה לא נתן מעות על החמץ שהיה לו במקו"א, וגם לא הקנה אותו לו אג"ק
שהחמץ בו ופשיט"ל דמהני: גם בשו"ת שו"מ מהדורא ב' ח"ב סי' ע"ז ד"ה ובזה נראה
וכו' כ' דמ"ש המק"ח סי' תמ"ח דלא מהני להשפיר החזר דשכירות לא קני והו"ל כמקבל
אחריות ע"ח ש"ן בבית ישראל דאם יאבד לא ישלם הנכרי.

ומעל"כ כתב דאין לחוש אבל לא ביאר לדחות דברי המק"ח. ולע"ד אין התחלה לדבריו
דמה אחריות מקבל פאן ושאני פקדון וכו' אבל פאן ממ"נ כ"ז שהוא בעין הרי מוכרו
ואם יאבד יפסיד הישאל ומה אחריות שינה בזה רק שמפסיד ממונו ועכ"פ ל"ש לומר
דגם כ"ז שהוא בעין הני דבר הגורם לממון וזה ברור בשמש ע"כ.

ושם בח"ד סי' יו"ד דף ד' ע"ג ד"ה והנה וכו' כ' ונ"ל, גם מ"ש המק"ח דבשכירות לא
מועיל דאחריותו עליו, וגם בישו"י כ"כ, אני דחיתי הדברים כמ"ש בתשו' לק' בורשטין
ולק' זבאריב עכ"ל. והתשו' לק' זבאריב שרמז הלא היא לפי הנר' ההיא דח"ב הג"ל,
והתשו' לק' בורשטין שרמז חפשי ומצאתי במ"ק ח"ב סי' ט"ל ששם הביא מ"ש המק"ח
דלא מהני להשפיר החזר משום דשכירות ל"ק והו"ל פרשותו של ישראל ואחריותו
עליו וכו' וכ' ע"ז, ובאמת לא ידעתי התחלה לדבריו ואף דהוא רב וקרוב בד"ת דכתיב
אמת לא אזלינן בתר רב וקרוב.

ואני אומר דלא דמי דשאני פל מקבל אחריות וכו' (כמ"ש בתשו' שבמהדו' ב' הג"ל).
ובסוף התשו' כ' ובמ"ש לעיל לדחות דברי המק"ח מצאתי בפ"י פסחים ל"א ד"ה בגמרא
תנן וכו' שכ' פועין זה ונהניתי מאד עכ"ד, וכ"כ שם בח"ג סי' ק"פ לתמוה ע"ד המק"ח
הג"ל, וגם כ' שמצא בפנ"י בפסחים דף ל"א שכ' דל"ש אחריות בזה פדבר האמור
ונהניתי מאד ע"כ.

ושם בח"א סי' פ"ו במי שהקנה החמץ לנכרי אג"ק אחרת שאין החמץ שם, וכ' שהרב
השואל חשש למ"ש המק"ח סי' ת"ם סק"ג דלא מהני והשיב זה שנים רבות שפתבתי
בתשו' רבות לדחות דברי המק"ח דמה אחריות שינה בזה וכו' וז"ב ופשוט ע"כ.

ובמהדורה ג' ח"ב סו"ס קמ"ח הביא מ"ש המק"ח דלפי המנהג שמוכרים לנכרי ואין לוקחים ממנו פל הפסד רק זידאטיק הו"ל אחריותו על ישראל שהרי אם יאבד לא ישלם וכו' ולכן אין תקנה אלא שימפון הקדר שהחמץ בו ולא מהני שכירות וכו' וכתב ע"ז ובאמת שהרבה נהגו להשפיר בלבד ואני משתאה אם יצא הדבר מפי אדם גדול ונהרי פל שפטל החמץ רק דמדברנו צריף ביעור והמכירה הוא פביעור א"כ אם נאבד החמץ חמצו שפכר נאבד ומה אחריות שניף בזה וכו' וז"ב פשמש ודברי המק"ח תמוהים עכ"ד ומשמע דאינו חושש לסברת המק"ח אף לכתחלה וכ"ש דאינו חושש לאוסרו באכילה פשעבר עה"פ פדחניש הג' בית שלמה הג"ל: המורם מפל האמור דמה שחידש הג' מק"ח להחשיב זה פחמצו של נכרי מןפקד ביד ישראל ואחריותו על ישראל דצריף לבער הן רבים שרים ונכבדים אשר היו תמהים ולוחמים עליו ולפי דבריהם אין שום חשש אם מקנה להנכרי החמץ אגב קרקע אחר שאין החמץ בתוכו ובנדאי לכתחלה יש לחוש לסברתו הואיל ויצא מפי קדשו וגם הרב דרף פקודיה תלה לה פכיה וקלסוה וגם הרבהמחבר שו"ת אגודת אזוב מדברי לא נחה דעתו במה שחילק הג' מוהר"י יוסקי שלא לחוש לדברי המק"ח הג"ל כמו שפכתתי בשמו בסי' ח' אות י"ג או"ק י"ז.

גם בשו"ת מ"ח רפפורט סי' ד' ד"ה אבל. פתב וא"כ בנד"ד שפנדאי מכר הקדר שפונח החמץ פמנהג פל ישראל ע"כ וחשיב ליה בנדונו ברשות הנכרי ואי הנה ס"ל דסגי בהקנאה ע"י מקום אחר הנה לו לחקור איף הנה בנדונו עי"ש וק"ל וכן דעת הישו"י סי' תמ"ח ססק"ה.

גם אשו"ר נלנה עמם בחומרא זו בשו"ת דברי נחמיה סי' ל"ה ד"ה ואגב בענין שכירות הקדרים צ"ע א"כ ה"ז פחמצו של נכרי בבית ישראל דלרש"י ל"מ ייחד לו בית כ"א פשלא קבל אחריות והכי קי"ל בסי' ת"מ לכתחלה עכ"פ ונהרי בנד"ד ה"ז פקבל אחריות שהרי הנכרי עני וגם הע"ק וה"ז פאחריות דאנס שו"ר במק"ח וכו' עכ"ד.

ולפום ריהטא נראה גם ממ"ש בש"ע הג' מוהרש"ז בסי' תמ"ח סי"ד דקאי בפשיטת המק"ח דמה שיגיע נזק לישראל אם יאבד או יגנב חשיב פאחריותו עליו שכ' דאם אחר שפסר המפתח להנכרי חזר ונטלו ממנו בע"כ פדי שלא יכנס ויטול פלום אסור אחר הפסח דכיון שלא הניחו ליכנס שם נפטר הנכרי שאם יגנב לא יצטרף לשלם דמי החמץ שלא סילק וכל חמץ שיגיע ממנו הפסד לישראל אם יגנב ה"ז עובר בב"י ואסור אחה"פ עי"ש אף באמת נראה דיש לחלק בנושאים וק"ל ומדברי הג' דברי חיים שהביא דידינו הג' בס' מנחת משה נר"ו בקונט' חוקת הפסח אות ד' נראה ג"כ דקאי בפשיטת המק"ח עיין מה שפכתתי בסי' ח' אות ט"ו ד"ה אבל לענין דיעבד ועבר עליו הפסח פשיטא דאין לחוש ע"ז ולא מבעיא בהנאה ודאי דשרי כדפשיט"ל להג' בית שלמה הג"ל אלא גם באכילה נראה דאם יש הפ"מ אפטר להתיר פסתמיות ומשמעות דברי שאר פוסקים הג"ל ועיין מה שרשמתי לקמן בסי' ח' אות כ"ג דבקבל ישראל אחריות ממש על חמצו של נכרי בביתו של ישראל הספמת רבני אחרונים דמותר אחה"פ בהנאה ולדעת הגאון פתב סופר שהבאתי שם אסור בהנאה להמקבל אחריות ומותר אפילו באכילה לאחרים וכ"ז בקבל אחריות ממש.

אָבֵל בְּנֵדוֹן פְּזֵה דְלִדְעַת רַבְּנָן קַדִּישֵׁי הַגָּל לֹא חֲשִׁיב קַבְּלַת אַחֲרֵיּוֹת יֵשׁ לֹמַר דְּנַחְתִּינָן דְּרָגָא וּמִתְרַא אֲפִילוּ בְּאַכִּילָה אַם יֵשׁ הֵפ"מ בְּאַם לֹא נְתִיר בְּאַכִּילָה כֵּן נִרְאֵה לֹמַר לְכַאֲרָה אַף חֲלִילָה לְסַמְּוֹף עַל דְּבָרֵי לְמַעֲשָׂה וְהַמְעִינָן יַבְחַר וְיִקְרַב וְע"ע בְּס' מְעִינָן גְּנִיִּים (עֲצִי לְבוּנָה ח"ב) בְּנִימוּקֵי לֹא"ח ס' תמ"ח בד"ה ולפ"ז.

דְּמַתְבָּאָר דְּקָאֵי בְּשִׁיטַת הַמַּק"ח (אַף שְׁלֹא הִזְכִּירוּ) לְעֵנָן לְכַתְחֻלָּה מִיָּהָ. וְגַם דְּעַת הַשֵּׁם אַרְיָה סו"ס י"א בד"ה וְנַחְזוֹר וְכו' נִרְאֵה בְּעֵלִיל דְּקָאֵי בְּשִׁיטַת הַמַּק"ח שְׁכ' לְיִישָׁב מֵה שִׁישׁ לְפַקְפֶּק בְּקַנְנָן אַג"ק בְּמַכִּירַת חֶמֶץ דְּאֵג"ק הוּא קַנְנָן דְּרַבְּנָן וְכו' וְכַתְּבֵי דְהוּי ס"ס אֵי אַג"ק מְדַאֲרֵי יִתָּא.

אַת"ל דְּרַבְּנָן ס' הַל' כַּמ"ד דְּקַנְנָן דְּרַבְּנָן מְהַנִּי לְשָׁל תּוֹרָה וְאַף דָּאִין מוֹצִיאִין מְמוֹן ע"י ס"ס וְא"כ לֹא יוּכַל הַנִּכְרֵי לְהַחְזִיקוּ בְּשִׁלּוֹ וְקָאֵי בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר. מ"מ פִּינָן דְּמֵאֵי דָּאִין הוֹלְכִין בְּתַר ס"ס הוּא רַק לְהוֹצִיא מְהַמְּוֹחֶזֶק וְכַמ"ש הָאֲחֵרוֹנִים א"כ בְּחֶמֶץ דְּמוֹכְרִים ג"כ הַחֶזֶר שֶׁהוּא בְּתוֹכּוֹ א"כ אֲדַרְבָּא הַנִּכְרֵי מְוַחֶזֶק דְּמוֹנָח בְּרִשׁוֹתוֹ עִי"ש וְאֵי הֵנָּה ס"ל דְּסָגִי לְהַקְנוֹת הַחֶמֶץ אַג"ק שְׁאִין הַחֶמֶץ בְּתוֹכּוֹ אֵין זֶה מִן הַיִּשׁוּב פְּלִל כַּמְבֻּרָא: וְהֵנָּה מִמֵּה שְׁפַתְבְּתִי לְעֵיל מִדְּבָרֵי הַמַּק"ח מְבֻרָא נִגְלָה דְלִדְעַתּוֹ אַם עֵבֵר עָלֵי הַפֶּסַח (בְּחֶמֶץ שְׁנֹמְכָר לְנִכְרֵי וְלֹא קַבֵּל כָּל הַמְּעוֹת וְלֹא הִקְנָה לוֹ הַמְּקוֹם שֶׁהַחֶמֶץ מְוַחֵחַ בּוֹ) אֲסוּר וְתַמִּיךְ לִי עַל מֵה שְׁרֵאִיתִי בְּס' מִנְחַת מִשֶׁה בְּקוֹנְטְרִיס חֶמֶץ הַפֶּסַח ס' י"ח בְּשֵׁם שׁו"ת שְׁעָרֵי דְעָה ס' ה' בְּמִי שְׁמַכְר חֶמְצוֹ לְנִכְרֵי וְקַבֵּל מְמַנּוֹ אֲדַרְוִי"ף וְלֹא עָשָׂה שְׁט"מ עַל פִּי ד"ת רַק עָשָׂה נַאֲטָרָשְׁטִיק בְּפִנֵי הָעָרְבֵי בְּלִשׁוֹנָם וְכַתְּבֵי לְהַתִּיר בְּדִיעֵבַד מְשׁוּם דְּלֹא גָרַע מְסִיטוּמָתָא דְמוֹעִיל בְּדִיעֵבַד וְסִינִים וְאַף שְׁלֹא הִקְנָה לוֹ מְקוֹם הַחֶמֶץ הֵנָּה דְּבָרֵי הַמַּק"ח לְחֻוֹשׁ בְּזֵה לְאַחֲרֵיּוֹת אֲלֵם וְדָאֵי אֵינּוּ אֲלֵא לְכַתְחֻלָּה שְׁהָרֵי בַקַּע"א דְּעַת הַח"י עַל פִּי הַיְרוּשְׁלַמִּי דָּאִינוּ אֲסוּר אַחַה"פ וְכ"ש אַחֲרֵיּוֹת אֲלֵם דְּבַעֲלָמָא אֵינּוּ אֲלֵא דְּרַבְּנָן כַּמ"ש תוּס' חוֹלִין ט"ל ד"ה רִישׁוֹף לְכֵן יֵשׁ לְהַקְלֵל לְהַתִּיר אַחַה"פ עַכ"ל וּמִשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הוּא דְּלֹא סְבָרָא דְּנִפְשִׁיָּה הוּא דְּקָאֲמַר דָּאִין לְהַחְמִיר בְּדִיעֵבַד.

אַלֵּא אֲלִיבָא דְהַמַּק"ח נְמִי קָאֲמַר דְּבִדְעֵבַד מוֹדָה דְּשָׂרֵי אַחַה"פ וְהוּא תִּימָה דְּהָא מְפֻרָשׁ בַּמַּק"ח בְּהִיפּוֹף דְּגַם אַחַה"פ אֲסוּר גַּם מֵה שֶׁהֵבִיא רְאִיָּה מְדִין קַבֵּל עָלֵי אַחֲרֵיּוֹת שְׁכ' הַח"י דְּמוֹתָר וְכו' הוּא תְּמוּדָה דְּהָא כְּבָר כְּתִב הַמַּק"ח דָּאִין לְסַמְּוֹף ע"ז מְשׁוּם דְּמִשְׁכּוֹן גָּרַע וְכו' וְצָרִיף לְעִינָן בְּגוֹף דְּבָרֵי הַשֵּׁע"ד וְאַמְצ"א וְתַמִּינֵי עַל דִּידֵי הַגְּאוֹן הַמַּחְבֵּר יֵצ"ו שְׁלֹא הֵעִיר בְּזֵה: וְדַע דְּאַחַר זמ"ר רְאִיתִי בְּשׁו"ת בְּגִדֵי יֵשַׁע ס' בִּי"ת אוֹת ד דְּס"ל דְּמַכִּירַת חֶמֶץ שְׁלָנוּ חֲשִׁיב אַחֲרֵיּוֹת עַל הַיִּשְׂרָאֵל אַף לֹא מְטַעֵם הַמְּקוֹר חֲסִיִּים דְּכִינָן דָּאֵם יֹאבֵד הַחֶמֶץ לֹא יִשְׁלַם הַנִּכְרֵי כִּי אֵין מְחַשְׁבִּין זֶה לְמַכִּירָה גְּמוּרָה וְהוּי כְּאַחֲרֵיּוֹת אֲנָס וְכו' אֲלֵא מְטַעֵם אַחַר שְׁבָדִין לֹא יִשְׁלַם הַנִּכְרֵי אַם יִגְנַב אוּ יֹאבֵד לְפִי שְׁמוֹכֵר לוֹ בְּלִי מְדִידָה וּבְלִי מְשַׁקֵּל וְיֵשׁ שְׁאִין כּוֹתְבִים גַּם קָצֵב דְּמִים רַק עַד לְמְדִידָה וְעַד לְמִשְׁקַל וְכַפִּי שְׁיִשׁוּמוֹ ג' אֲנָשִׁים וְא"כ וְדָאֵי לֹא יִשְׁלַם לוֹ הַחֶמֶץ שְׁנֹאבֵד כִּי מֵה שְׁנֹאבֵד לֹא יִמְדֵד וְלֹא יִשְׁקֵל וְלֹא יוֹשֵׁם בְּשׁוּמָא וְלְכֵן הוּי אַחֲרֵיּוֹתוֹ עַל הַיִּשְׂרָאֵל וְלֹא סָגִי בְּלֹא הַקְנָאת מְקוֹם הַחֶמֶץ לְהַנִּכְרֵי כְּדִי שְׁיִהְיֶה חֶמֶץ שְׁלֵם נִכְרֵי בְּבֵית נִכְרֵי וְאַחֲרֵיּוֹתוֹ עַל הַיִּשְׂרָאֵל דְּשָׂרֵי וְכו' עִיש"ב וּלְפִי הַטַּעֵם שְׁפַתְבוּ הַפּוֹס' שְׁפַתְבְּתִי לְמַעֲלָה לְחַלּוֹק עַל הַמַּק"ח דְּלֹא חֲשִׁיב אַחֲרֵיּוֹת אֲלֵא כְּשִׁצְטָרַף מַחְמַת הָאַחֲרֵיּוֹת לְשִׁלָּם מְעוֹת מְכִיסוֹ וְלֹא כְּשִׁאֲבֵד מְעוֹתָיו שְׁכָבָר נִתְּנָם נִרְאֵה דְּגַם לְמֵה שְׁחֻוֹשׁ

הג' בגדי ישע הנ"ל אין לחויש וצ"ע: סימן קה (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמין ומצה סי' ה' אות כ"ז).

קה פתב בעט"ז סוס"י תל"ד (עמ"ש מרן בס"ה שלוחו יכול לבטל) וזה לשונו וי"א שאין השליח יכול לבטל ולכן אין להקל ועכ"פ האשה אין לעשות שליח לבטל החמץ כי אצלה גבי הפרה מעטה התורה שאין שלוחה פמותה משום דכתיב אשה יקימנו עכ"ל.

ויגעתי ולא מצאתי להבין ד"ק דמבואר בנדרים ושאך דוכתי בפלוגתא דרי"ו ורי"א ובבב"ם וסמ"ג וטור וש"ע יו"ד סי' רל"ד דמייעוטא דאשה יפרנו הוא לבעל שלא יפר ע"י שליח. אבל לשלא מעשה האשה שליח להפר לא ידעתי מקום דרשה זו וגם לא ידעתי מאי נפ"מ בעשותה שליח הרי הבעל יכול להפר שלא בפניה כבסי' רל"ד סכ"ח וגם אין מעיקר דין זה ראיה לסתור כלל גדול שבתורה שלוחו של אדם פמותו זולת היכא דגלי קרא.

ומיעטה ואשה עושה שליח לקבל גטה וכן לכל דבר שליחות סו"ד לא יכולתי להלן דברי הרב בזה וצער לי. ובמכתב אחד ששלחתי להגאון הגדול כקש"ת מוהרי"ז שטערין בע"ס זכר יהוסף נר"ו הודעתי צערי.

וזאת תשובתו מה שתמה על העט"ז הנה החמד משה מביא ג"כ אבל אשה אינה יכולה לעשות שליח לבטל ולא הזכיר מקור הדין ואמנם סינים דברי העט"ז מהפדה והנכון בעיני להגיה ולהחליף הדברים שפא מתחתון לעליון וכצ"ל דשלוחו יכול לבטל כי גבי הפרה ממעטה התורה שאין שלוחו פמותו מדכתיב אשה יקימנו והיינו רק היכי דמעטיה קרא להדיא עי"ש בתוס' ב"מ צ"ו סוע"א ובט"ז סק"ו) וי"א שאין השליח יכול לבטל ובכן אין להקל ועכ"פ האשה אין לעשות שליח לבטל החמץ (והיינו משום דאשה אינה יכולה להפקיר שלא מדעתו וכמ"ש הט"ז ומגיהים בלתי מלומדים לא הבינו פונתו ונתחממו להפוך הלשון והעמידו מלמעלה למטה שהוא לנתינת טעם פי אצלה גבי הפדה וכו') ומ"מ אם נרצה לפרש בלא הגהה יש לכונן למ"ש רבו הב"ח סס"י תל"ד שהשיג על הב"י דלמה לא נימא דביטול י"ל כל דין הפקר וכו' ובגדר לא מהני ע"י שליח עי"ש ואולי מטעם נדר מכש"כ דאשה אינה יכולה לעשות שליח לבטל זולת הבעל דקיום וביטול הנדרים ע"י הבעל והכ"ן בביטול וק"ו מנדר שהבעל אינו יכול לעשות שליח.

ואולי פתבו בשיגרא דלישאן בדרה בדיחותא לזמות לנדר ממש ואכמ"ל כי מש"ל הנכון בעיני שנהלף בסידור עכ"ד הגאון נר"ו ואנכי הדל הדרה השני לא יכולתי להולמו ולא הבנתי תוכן פונתו והדרה הראשון אשר לפי דעתו הוא הנכון לענ"ד מלבד מה שדחוק לומר שפ"ט ס"ס כזה שהוא רחוק המציאות קשה ביותר דאם פונת העט"ז הוא דאשה לא מעשה שליח לבטל שלא מדעת בעלה וכמ"ש הט"ז דאינה יכולה להפקיר שלא מדעתו א"כ מאי אריא שלא מעשה שליח הרי היא עצמה לא תוכל לבטל שלא מדעת בעלה.

וגם משמעות דבריו דקאמר סתמא דאשה לא מעשה שליח מורה דבין א"א בין פנויה קאמר דלא מעשה שליח ולפי מה שפי' בכונתו הא אין זה אלא באשת איש ולא בפנויה פמוכן. וע"כ לדעתי עדיין דברי העט"ז צ"ע.

ולמודעי אני צריך פי מצאתי בשונה הלכות ח"א ד' נ' ע"ד שהקליט דדברים אלו לא יצאו מפ"ק העט"ז אלא איזה תלמיד טועה פתבו ונהם דברי תימה וכו' עי"ש גם בס' פסא אליהו אשר השגתי אותו בשאלה) ראיתי בסי' תל"ד שכ' ע"ד סעט"ז ונ"ל ונהם דברים שלא בהשגחה אחר המחי"ר דמה שמיעטה תורה היינו דאין הבעל יכול לעשות שליח לבטל נדרי אשתו אבל היא האשה מעולם לא נתמעטה משליחות ואדרבא עושה שליח לקבל גטה וקידושיה וכמ"ש במקום אחר עכ"ל ועיין מחזיק ברכה סי' תל"ד אות ז בשם מור וקציעה דאשתו של אדם בלא רשות עדיפא משליח ברשות ובאות ח' בשם הרמ"ע דאשתו ובניו שאוכלים משלו יש להם רשות לבטל ומשוו נמי שליח: והפנה הגדול הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה הפהן מוילנא נרו' כ' אלי ונ"ל ומה שתמה כת"ר נ"י על העט"ז יפה תמה דמה ענין הפרה לענין ביטול דכיון דלכל הדברים יכולה אשה לעשות שליח כמו איש מהיכא תיתי דלענין ביטול לא וגם הפרה עושה הבעל ואין זה מצד הסרון האשה רק דגזה"כ הוא בהפירה ובשאלה בבעלים ועיין תוס' ב"מ צ"ו ד"ה שליח ובלא"ה נראה דאישתמיט מיניה דברי מוהרי"ל בליקוטיו (הובא בקיצור בא"ר סי' תל"ד) שכ' להדיא דגם אשה יכולה לעשות שליח לביטול שכ"ש דהבודק לאלמנה היא תבטל בעצמה וכו' ואם אינה יכולה כלל לבטל בעצמה יבטל הבודק בשבילה וכו' אף ידוע דהעט"ז הנה רב מובהק וגדול וכו' אמרתי לעשות סניגורין לדבריו והוא דבעיקר דין ביטול ע"י שליח כ' מרן הב"י בסוס"י תל"ד דאף דהפקר מטעם נדר ונדר אי אפשר ע"י שליח מ"מ ביטול אינו ענין לנדר ע"י ולא ביאר למה אינו ענין לנדר וגם מהיכן פשיטא ליה לנדר אינו ע"י שליח ולכאורה נראה דס"ל דמשו"ה נדר אינו ע"י שליח משום דאין שלד"ע דהנודר פאילו בנה במה והתוס' בב"מ ד' יו"ד ד"ה דאמר פתבו דבטל השליחות וכ"כ בהגהות יד אברהם בסי' רל"ד (ולפלא בעיני דברי הגו"ב מ"ק יו"ד סימן ס"ז שכ' דלא מצא מפורש אם חל שבועה ע"י שליח ואיך לא ראה דברי מרן הב"י ה"ל וכן בהגהות י"א לא הביא דברי הב"י רק כ"כ מסתברא וצ"ע) ועפ"י שפיר אמר בביתול חמץ דאינו עבירה ואדרבה מקיים מ"ע מהני ע"י שליח אף שיגרף לשון מרן הב"י לא משמע שפונן לזה.

ועוד דא"כ הפקר נמי דאינו עבירה תהני ע"י שליח. אבל באמת לולא דברי מרן הב"י הנה מקום לומר דמשו"ה לא מהני שליח בנדר ושבועה והפקר משום דהני מקלי ולא מימסרי לשליח ודעת מוהרי"מ ט"ח א"א סי' קכ"ו דאפילו שליח ראשון לא מהני ביה מקלי וכן משמע להדיא בדברי הגר"א בח"מ סי' קכ"ה סקי"ו ומה שתמה ע"ז בנו"ב מ"ת יו"ד סי' קמ"ז מרש"י גטין כ"ט (וכן בדר"ס ע"ב) דמשמע להדיא דדוקא לשליח שני במח"כ לא עיין ברש"י גטין ד' ע"א ע"ב ד"ה דאמר מקלי דשם משמע להפוך דעל דברים לא אמרינן הל' שש"א פמותו ואמנם ל"ק על רש"י ה"ל דפשוט דזה תליא אם מודה ר"י באומר אמרו וכמ"ש בעניינותין בהגהות לב"ב בתוך הגהות של מראה פהן ואם זכינו לדין דלענין ביטול ג"כ דהני שליחות על מקלי תליא בפלוגתא ה"ל אי מהני שליחות על מקלי בשליח ראשון ואמנם דהשליח יעשה מעצמו שליח שני בנדאי אינו יכול דזהו עיקר דין דמקלי לא מימסרי לשליח ועפ"י הדין עם העט"ז ולא מטעמיה אף מטעם פיון דהיא בעצמה היא שליח מבעלה דמסתמא ניח"ל דתבדוק ותבטל אבל שליח בנדאי אינה יכולה לעשות משום מקלי ואין סתירה לפי"ז ממוהרי"ל דהוא מייירי באלמנה ושפיר כ' יכולה

לעשות שליח אבל באשה שיש לה בעל י"ל דמודה מוהרי"ל אף מ"ש ראיה מהפ"ה אינו מוכן פנ"ל ואולי דכיון דמשום דהחמין של הבעל ומבטלת על דעתה לא מהני ע"י שליח כמו בנדרי עינוי נפש ובינו לבינה דאינו יכול הבעל לקיים נדרה ע"י שליח דכתיב אשה יקימנו אלמא דגזרת הפתוב הוא דנדר שנוגע להבעל אינו יכול לעשות הבעל שליח להקמה ולמד מזה דהיא נמי אינה יכולה לעשות שליח על הנדר בדבר ששייך לבעלה.

ואמנם זה דוחק ואמנם טעם שכ' אנוחנו מצד מקלי נ"ל נכון עכ"ד הכהן הגדול עליון למעלה נר"ו וכבר פתבתי ע"ד הגאון מוהריו"ש נר"ו דאין דעתי נוחה לפרש בכונת העט"ז דאשה א"א לא תעשה שליח שלא מדעת בעלה דסתמא קאמר ומשמע אשה פנויה נמי לא תעשה שליח על שלה.

ומ"ש בטעם דנדר אינו ע"י שליח משום דאין שלד"ע יש לפקפק דהא דכל הנוד פאילו בנה במה משמע דהוא מדרבנן ואינו פשוט לומר בדרבנן אין שלד"ע עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת האלף אות קצ"ג ועוד דמסתמיות דברי מרן נראה דאין מציאות לקבלת נדר ע"י שליח כלל ואי טעמא משום שלד"ע הא איכא נדרים המותרים כגון נודר בעת צרה וכיוצא ועיין שו"ת שם אריה חיו"ד סימן מ"א וק"ל.

ומ"ש דבטל השליחות כמ"ש התוס' בב"מ וכו' עמו הסליחה רבה דאינו פשוט לומר כן וכמה דיות נשתפכו וכמה קולמוסים נשתברו בענין זה אי הני תרי שינויי שבתוס' הנ"ל פלגן בהדייהו וכבר נתעצמו בזה בשו"ת נו"ב מה"ק אה"ע סי' ע"ה וע"ו ובטל אורות בשו"ת אה"ע סי' א' והזכיר שם שו"ת מוהרימ"ט סי' קי"ו ומנצל מאש סי' ל"ד ובשו"ת רעק"א סי' קכ"ט דף קכ"ו ע"א (ועיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת האל"ף אות קצ"ט) ומה שתמה ע"ד הנו"ב יו"ד סי' ס"ז עיין בקונטרס הפללים במער' השי"ן אות מ"א מה שרשמתי בזה ושם הבאתי בשם הג' מהרח"ך ראפפורט בס' מים חיים חיו"ד סי' נ"א שהשיג על הנו"ב מדברי מרן הב"י ומה שכתב ע"ד רבינו מוהרימ"ט בדין הקדוש ע"י שליח עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הה"א אות צ"ג בס"ד אח"ז ראיתי בשו"ת ברכה למרן חיד"א שכ' שדברי העט"ז תמוהים ושפ"ר תפסו עליו בזה.

ובאמת תמה אני על עצמי איך לא ראיתי אז את דבריו ואת דברי הרב זכור לאברהם ונדברי מנחם שדברו בזה באותו פרק באותו מקום בס' תל"ד וכבר הובא שם בדב"ק דברי כס"א ושיו"ב ושונה הלכות ונעלם ממנו ומעיני העדה הגאונים עליונים למעלה יצ"ו סימן קו (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמין ומצה סי' ח' אות א').

קו נשאלתי בענין חמץ שעבר עליו הפסח וגופא דעובדא הכי הנה אלמנה אחת עוסקת במכירת יי"ש ולפי שהיא שנה ראשונה שנתאלמנה לאו אדעתא להכתיב חמצה בכלל הרשימה של הממונה ע"ז שהמנהג הוא מקדם קדמתה שבני העיר נותנים כח והרשאה ביז ממונה ע"ז למפור כל החמץ של בני העיר ושמתתי שפן המנהג בליטא) כמו שהנה עושה בעלה וגם לא עשתה שום ביטול חמץ פנהוג וסמוך ללילה בע"פ אסיק אדעתה שהנה צורך למפור החמץ ותכף הוציאה כל היי"ש מרשותה ונתנתו בפקדון ביז נכרי שכהנה שהנה אצלו עד אחר החג וביו"ט בערב היא באה שאלה אשה מה הנה משפט היי"ש אמרתי לה שביו"ט ראשון ושני לא תגע בו יד ובליל מוצאי יו"ט חייבת לבערו

מן העולם ושפכל רגע שיעבור איסורא דאורייתא רביע עלה לא יראה ולא ימצא וביו"ט שני שלחתי לזרזה ע"ז ואשה בכל אלה לא עשתה פן כי נבהלה על ממנוה וחיני נפש ונפש היתומים כי אין להם משען ומשענת זולת הקרן הנ"ל וכי פליא קרנא אלה הצאן מה יעשו ואחר החג הודיעה צער באשה והיא מרת נפש על אשר לא ביערה הי"ש הנ"ל ומבקשת להמציא לה רפואה מן התורה: והנה אם היתה מוכרתו לנכרי קודם הלילה הנה אפשר להתירו כמ"ש הג' נו"ב מ"ת סי' ס"ג דדוקא קודם שזוכה בו שום אדם והרי הוא הפקר הוא שעשאו הפתוב פאילו הוא ברשותו לעבור עליו.

אבל אם משכו הנכרי לרשותו ונתפונן לזכות בו וזכה בו הנכרי מההפקר יצא מרשות ישראל לגמרי ואינו עובר עליו ע"ש ואף שממ"ש בשערי תשובה סי' תמ"ח אות ח' בשם שו"ת פנ"י סי' י"ד ביי"ש שנגמפר אחר איסורו דסיים להתיר משום דיי"ש הוא חמץ גוקשה וביחוד שבטלו ע"כ ומשמע דאינו סובר כהנו"ב דמכירה אח"ז איסורו מהני דלדברי הנו"ב אף בחמץ גמור יש להתיר בכה"ג.

וכן משמע ממ"ש בשע"ת שם בשם שו"ת פתח פהונה סי' כ' ביי"ש ומאלץ שנגמפר אח"ז איסורו ונדע אחר הפסח ויש הפסד גדול של התיר הי"ש בהנאה למפור לנכרי ע"ש. ולדברי הנו"ב גם בלא הפסד גדול יש להתירו אפילו בשתיקה דאין זה חמץ שעבר עליו הפסח פיון שלא עבר על ב"י אהנאי ליה מכירתו לנכרי להתירו אחר הפסח.

מ"מ אולי היינו יכולים לסמוך אסברת הגאון נו"ב בחמץ שעבר עה"פ דהוא משום קנס מדרבנן ואולי תלי פלוגתיהו במה שנגחלקו הקדמונים בחמץ בע"פ מש"ש ולמעלה אם עובר בב"י וב"י או רק משום עשה דתשביתו, עיין בחק יעקב וערוך השלחן רס"י תמ"ג ובנשמת אדם הל' פסח סי' א' דהנו"ב ס"ל דאינו עובר אלא בעשה דתשביתו וכיון שמכר בע"פ קודם שעבר אלאו דב"י ש"ד.

ופנ"י וכת"כ נקטי דעובר ואהכי לא התירו להדיא (ועיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים מערכת הקו"ף אות כ"ב אי קנסין משום עשה) ועיין לעיל בסי' ה' אות יו"ד בדעת הגאון נו"ב ויותר נכון לומר דלא פליגי כלל וכולהו ס"ל כהנו"ב דמכירה אח"ז איסורו מתירו לאחר הפסח והוא עפ"י מה שביאר בנו"ב שם דדוקא אם קנאו הנכרי במשיכה הוא דמהני אבל אם קנאו בפסח ולא משף לא ע"ש הטעם וא"כ י"ל אולי בעובדי דפנ"י וכת"כ לא קנאו הנכרי במשיכה אלא בפסח ואהכי הוצרכו להתיר מטעמים אחרים משום גוקשה.

או הפס"ג להתירו בהנאה. וצריך לעיין בגוף ס' שו"ת פנ"י וכת"כ ואין מצוי אצלי (ועיין במה שרשמתי בענין זה לקמן אות ח"ת) וכ"ז אם הנה נמפר אבל בנדון דידן שלא נמפר כלל רק בתורת פקדון נתנתו לנכרי לפי הנראה אין מקום להתירו כלל דהרי בכל מי החג עברה על ב"י וב"י והרי היא בכלל הקנס שקנסו חכמים למשהה חמצו ועבר על ב"י.

והרי שלחן הלכה פסוקה בסי' ת"מ ס"ד דאם הפקיד חמץ אצל חברו או אצל נכרי עובר עליו המפקיד בבל יראה פדעת הרר"י שהספים לדבריו הרא"ש ואף לדעת היש מן הגאונים שהביא הרא"ש והטור דאין המפקיד עובר בב"י.

מוכח מדבריהם דהיינו דנקא פשקבל הנפקד אחריות אבל לא בסתם פקדון כנדו"ד דנר' דבזה לד"ה עובר המפקיד בב"י. ובחק יעקב סימן תמ"ב סק"ד הביא דברי הרב השואל שכ' לצדד היתר לפי שהחמץ היה מופקד בבית הנכרי ולא הסכים לדבריו משום דלא כ' להתיר אלא בפקבל הנפקד אחריות עיי"ש ויעניין עוד בח"י סי' תמ"ח ס"ק ט"ו בשם שו"ת חינוך בית יהודה דאסר החמץ שעבר עה"פ אף שהיה בפסח ברשות הנכרי (שו"ת חינוך ב"י לא היה מצוי אצלי אף אחז"ר הגיע לידי ס' עיקרי הד"ט וראיתי שם בא"ח סי' י"ו אות כ"ג שכ' בשם שו"ת מצודת יששכר לאסור בעובדא דשו"ת חב"י הנ"ל וכתב מפורש דלא הועיל פלוג' מה שמנוח ברשות הנכרי כדקי"ל בסוס"י ת"מ עיי"ש ושוב בא לידי שו"ת חינוך בית יהודה וראיתי שדברי המצודת יששכר מכוונים למ"ש בחב"י וענין לקמן אות י"א מה שכתבתי בענין ההוא בס"ד) באופן דזה נראה מוספם דהמפקיד תמצו ולא קבל הנפקד אחריות עובר המפקיד בב"י ותמצו אסור אחר הפסח.

והנה אמת דראיתי מ"ש הרב חיי אדם בנשמת אדם סי' א' להכריח דלשון הטור אינו מדוקדק. וילדעת הגאונים פשהפקיד תמצו אצל נכרי אף אם לא קבל הנכרי אחריות אינו עובר המפקיד עיי"ש ולא נפניתי פעת לענין בזה דמ"מ אף אי נימא בדעת היש מן הגאונים כן אנו אתפא דמרון סמכינו וכבר פסק בש"ע סוס"י ת"מ לאסור וכן נקטו הבאים אחריו.

ומאן ספין להרים ראש להתיר את אשר נפסק להלכה לאסור וענין חיי אדם כלל קי"ט אות ה' פסק ג"כ כמ"ש מרון בש"ע. ולסמוך עמ"ש בשע"ת בשם הפנ"י דיי"ש הני חמץ גוקשה ובחמ"ן קי"ל בסוס"י תמ"ז דאם עבר הפסח מותר הנה תברא בצדה פי השע"ת ציין למ"ש הוא עצמו בסי' תמ"ב אות ג' והמענין שם יראה דאינו פשוט דיי"ש תשיב חמץ גוקשה.

ומה גם דלפי הנר' ממ"ש בשמו השע"ת דלא התיר להדיא יי"ש שעבר עליו הפסח פדין חמ"ן. רק בשמכרו אלא שהמכירה היתה אח"ז איסורו אבל פשלא נמפר כלל נראה דמודה דלא סמכינו לומר דהני חמ"ן ומותר אחה"פ.

וצריך לענין בגוף שו"ת הפנ"י (ובחק יעקב פי' תמ"ח סק"ד כתב צד היתר בפקדון בידי נכרי שודאי החליפו ולא ברירא לי אם אפשר לסמוך ע"ז בנדו"ד וענין חיי אדם כלל קכ"ג אות כ"ד ודוק ואי"ה יתבאר במ"א עיי"ן בסי' זה אות ל"א): ולפי ששערי ההיתר בענין זה נגעלין תנו שלחתי להערסאן להג' המפורסם מוהרמ"ל מלביים נרו' שיודעני דעתו בזה אולי יש פתח להציל מידי הפסד מרובה ולפקח על חיי נפש האשה וילדיה הנ"ל וזאת תשובתו אות באות לכבוד וכו' ה' יחזקהו ויאמצהו אמן אודות האלמנה ששכחה למכור היי"ש יוכל כת"ר לסמוך למפור לנכרי עפי"ד הג' מוהרש"ז מלאדי בש"ע שלו סי' תמ"ב ס"י שחדש היתר ביי"ש שעבר עה"פ ודבריו חדשים ונכונים ועם זה יש לצרף דעת הרבה מהאחרונים שפינון שמסרו לנכרי בע"פ שלא היה עדין לאו דב"י רק עשה דתשביתו קנה הנכרי מההפקד בצרוף יתר ההיתרים שהזכיר כת"ר יש להתיר היי"ש בשגם הוא הפ"מ והנני דו"ש באהבה מאיר ליבוש מלביים עכ"ד נר"ו: והנה עיינתי בש"ע הנ"ל והנה אמת שהתיר שם בהפסד גדול מאד למכרו לנכרי אף לענ"ד איכא למשדי נרצא דהנה יסוד ההיתר הוא לסמוך ע"ד הסוברים דכל שהוא דבר חריף שאי אפשר לאכול ולשתות הימנו פזית בכדי אכ"פ או בכדי שתפית פרוס אינו חייב

בביעורו אלא מדרבנן וכשאינו חייב בביעור אלא מדרבנן אינו בדין חמץ שעבר עלה"פ ומותר בהנאה כמ"ש סוס"י תמ"ז ב"חמץ גוקשה.

ולפי הנר' אינו פשוט לדמות כל שביעורו מדרבנן לחמץ גוקשה דכמו בחמ"ן שעבר עליו הפסח מותר פן יהיה הדין בכל דבר שביעורו מדרבנן כמו שנר' להדיא ממ"ש מוהרש"ז בש"ע הנ"ל בסי' ת"מ אות א' גבי הטמין חמצו בתצר חבירו שלא מדעת חבירו דאינו חייב בביעור אלא מד"ס.

ואם עבר הפסח עליו אסור בדין חמץ שעבר עה"פ כיעוי"ש הרי דאף שביעורו מדרבנן אסור אזה"פ. וכמו בן י"ל בדבר חריף וחקק הנ"ל.

ונראה שהג' מוהרש"ז נמשך בזה אחר סברת המג"א דהנה במג"א סי' תמ"ז ס"ק מ"ו הק' בזה דברי הר"ן אהדי וכו' לחלק בין דבר שיש לו ביעור מן התורה ואמרה תורה שמועיל ביעור זה ורבנן אמרו דאינו מועיל לדבר שאין לו ביעור מהת"ו פ"ל דבזה אחר הפסח מותר עיי"ש ולדבריו בדבר חריף וחקק שא"א לאכול פזית בכדי אכילת פרס אין לו ביעור מהת"ו לדעה הנ"ל ומותר אחר הפסח אף הג' פר"ח שם מחלק באופן אחר פדי ליישב סתירת הר"ן.

והוא דבדבר שראוי לעבור עליו מהת"ו פגון חמץ שבטלו שלולא הביטול ראוי לעבור עליו מהת"ו. וכן חמץ גמור של ישראל שהפקידו בידי נכרי (דס"ל להר"ן דאינו בביעור אלא מדרבנן עיי"ש) אם לא היה מפקידו היה ראוי לעבור עליו בב"י בכה"ג אם עבר הפסח אסור.

משא"כ בחמץ גוקשה דאינו ראוי לעבור עליו בב"י עיי"ש. ולפי חילוק זה נראה דבחמץ חזק שאין יכול לאכול ממנו פזית בכדי אכילת פרס מחמת חזקו וחרפותו ואם יוסיף בהתערובת מהדברים שמחלישים חריפותו ראוי הוא לאכול פזית בכדי אכ"פ ועובר עליו בב"י וא"כ אם עבר הפסח ראוי לאנסרו בהנאה פנין שראוי הוא לעבור עליו בב"י כנז"ל.

ועיין בחק יעקב סי' תמ"ח סק"ז שכ' דמדברי הטור בשם בעהע"י משמע דאם קבל דורון מנכרי ביו"ט אחרון אסור בהנאה אחר הפסח. אע"ג דאינו חייב בביעור אלא מדרבנן ומשום חומרא בעלמא לפי מאי דאנן בקיאינן בקיבועא דירחא.

וכ"ש לדידיה בחייב בביעור מדרבנן בזמן דאורייתא: ועוד יש לפקפק בגוף היתר זה בגדון דידן והוא דבש"ע הנ"ל סי' תמ"ב שכ' היתר זה הטיל תנאי שיזהר שיהיה בענין שלא יחזור הנכרי וימכרו לישראל כי אסור בשתיה לכל בר ישראל ואם אין הפסד גדול אין להתיר אפילו בהנאה ע"כ ולפי זה כמעט רחוק הוא מציאות זה במקומות האלו שכל היי"ש הוא מתבואה ולא מתרצנים ועד נג ומפני זה קונים יי"ש מאצל הנכרי כמו מאצל ישראל א"כ אם ימכרו לנכרי בבת אחת בנדאי הנכרי ימכור ממנו גם לישראלים ואם ישנהו בידו למכרו על יד על יד לנכרים ונקא איפא למיחש דאתי ביה לידי תקלה פנין דיי"ש זה הוא הרבה ויצטרף להשהותו שנים ושליש שנים עד שימכרו לנכרים ונקא על יד על יד.

ואף דהוא איסור דרבנן כבד פתב הרב ערוף השלחן סי' תע"א אות ה' דאף באיסורין דרבנן חיישי' לתקלה בזמן מרובה וזה אפ"ש לתקן לעשות ע"ד שפכת בשע"ת סי' תמ"ח סוף אות ח' בשם שו"ת גבצת שאול עי"ש.

אף בעיקר המצאת הקיטר שהמציא הגאון מוהרש"ו יש לפקפק וכפי הנראה אין הפל מודים בזה וכותלי בית המדרש יוכיחו ספרים מלאים בכמה תשובות בענייני יי"ש שעברעה"פ דשקו"ט להמציא הקיטר הפל לפי הענין והגדון ולא עלה על דעת שום אהד להתיר לפי שהוא חזק וכו' פי על פן לפענ"ד קשה לסמוך ע"ז למעשה ושלחתי עוד להגרל"מ הנ"ל לפקפק ע"ד ולא קבלתי ממנו מענה לשון (ושוב שמעתי שעקר דירתו משם) ושלחתי לשאול פה קדוש הרב הגדול כמוהר"ר אליהו מני נר"ו ראש על ארץ חברון עיהק"ו תוב"ב והשיב לי דלא מצא מקום להקל כלל: ומ"ש הג' מוהרל"מ דבע"פ דלא עבר עב"י רק אעשה דתשפיתו וכו', עיין מה שרשמתי בסי' ה' אות יו"ד בזה.

ולכאורה עדיפא הו"ל למימר דבנדו"ד אפילו עשה דתשפיתו ליפא דהא כתב הפרמ"ג בא"א רס"י תמ"ג דנשים ליתנהו במ"ע דתשפיתו דמ"ע שהזמן גרמה היא וכינן דנדו"ד היא האשה הרי לא עברה אפי' בעשה דתשפיתו.

אלא דכבר כתבתי בקונטרס הפללים מער' המ"ם אות ק"י שנר' שנועלם מהפרמ"ג דברי רבינו החינוך סי' ו' דנשים איתנהו בעשה דתשפיתו והבאתי פן בשם שאג"א ושם אריה. וגם רשמתי מ"ש השו"מ במדו' ב' ח"ב סי' ח' עי"ש: אחר זמ"ר נדפס ס' שו"ת בית שלמה וראיתי שם בא"ח סוס"י ס"ד שכ' בנדונו שהקיטר ברור אף שתלוי במחלוקת מ"מ שומעין להקל ובפרט ביי"ש יש סניף סברת הפנ"י דאינו רק חמץ דרבנן.

ובפרט ביי"ש הנה שעיקרו הוא מתבואה שאינה חמוצה אלא שיש תערובת מתבואה חמוצה יש סניף להתיר בהנאה עיין בש"ע הג' מוהרש"ו סי' תמ"ב ואולי אין בהתערובת פזיזת בכא"פ ועיין בנו"ב מ"ת סי' ס"ו וקצאתי פי כל זה הוא רק לסניף לרונחא דמילתא רק אינו מתירו בהנאה רק שיהיה באופן שלא יהיה חשש שהישראל ישמה ממנו ע"כ תו"ד מבואר דאינו סומך לגמרי על המצאת הש"ע הנ"ל רק לעשותו סניף גדול לנדונו שבלא זה יש צדדי הקיטר מרונחים.

לכן כ' לעשות סניף ביי"ש ס' הפנ"י וס' הש"ע הנ"ל ועי"ש שכ' ג"כ לחוש לתקלה שביי"ש מרובה אולי יבא לידי מכשול שישמה הישראל ממנו אם ימכרונו למוזג ישראל וכו'. גם על מה שכתבתי אם בדבר הטעון ביעור מדרבנן ואינו עובר בב"י מדאו' אמרי' דאסור אחר הפסח עיין מה שרשמתי לקמן אות יו"ד וי"א: גם אשו"ר בשערי תשובה סי' תמ"ח אות ט"ו שכתב בשם תשובת שער אפרים סימן דל"ת במי שלא מכר יי"ש שלו בערב פסח והורה לו המורה לשונפכו קודם הלילה והוא לא עשה פן אלא קודם הלילה נתנו לנכרי אהד במתנה ואחר הפסח החזירו לו הנכרי והוא הפסד מרובה ונדעתו לאסור ושכן המחבר צדד להקל ובק"א שם כ' מה שהשיב לו הא"ר וגם בן המחבר הורה לו שיש להחמיר למעשה עד כאן.

ונראין הדברים קל וחומר לנדון דידן שלא נתן להנכרי אלא בפקדון לימי הפסח דאסור. ואולי יש לומר דשניא ההיא שהיא פושע ומזיד שעשה מעשה אחר שהורה לו המורה לשונפכו קודם הלילה וצריד לעיין בגוף ספר שער אפרים ואינו מצוי אצלי.

ובנדון השער אפרים לפי הנראה מסיגנון הלשון הוא דהנכרי משכו לרשותו ואם פן נראה דלשיטת הנודע ביהודה הנ"ל בתחלת האות מותר וצ"ע: סימן קז (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמין ומצה פ"ח אות ט').

קז נדרשתי ללא שאלוני על אשר נודע לי כי בעיר כוזל"ב הפאדווא"ל שקונים ממנו יי"ש כל השנה הוא של פן מקרא וקונים ממנו גם תכף אחר הפסח ונסתפקתי אם יש לחוש משום חמץ של ישראל שע"ע הפסח כי מצינו בעניינים רבים רבנן קדישי גבוכים הם בארש אם הבני מקרא חשובים כגונים או פישראל מומר ואלו הם (א) לענין צירוף לזמון בסי' קצ"ט (ב) מה שכתוב בסי' ש"ל (ג) לענין עירוב בסי' שפ"ה (ד) לומר להם שיעשו לנו מלאכה ביו"ט בסי' תקכ"ו (ה) לענין שחיטה בסימן ב' (ו) לענין פתם בסי' קי"ב (ז) לענין גבינות שלהם בסימן קט"ו (ח) לענין יינם בסי' קכ"ד (ט) לענין רבית בסי' קט"ו (י) ללמדם תורה (יא) למול בניהם בשבת בסי' רס"ו (יב) ס"ת שפתבו במ"ק (יג) מירוח לענין מעשר בסי' אש"ל (יד) לענין טומאה בסי' עש"ב (טו) לענין חיתון באה"ע סי' ד' (טז) לענין קידושין בסימן ח"ב (יז) אם מקבלים אותם אם באים לקבל תושבע"פ (יח) לענין דגל הקי"ל (יט) לענין דינא דבר מצרא בסי' קע"ה (כ) לענין חזקה (כא) לענין קנין סודר.

ועיין בקונטרס הפללים מערכת הקו"ף אות ג"ן שם רשמתי ספרי דבי רב המדברים בכל אחד מהפרטים הנ"ל (ונוסף גם פרטים אחרים לענין פתיבת נחתמת גט. ולענין ישראל ונכרי שבאו לדין וכו' ועוד עי"ש) והנה אם נדון בהם פדין מומר לענין חמץ ויהיה דינו כמ"ש בח"י ובאה"ט סי' תמ"ח סקי"א הנה אינו פשוט דחשיבי מומר להכעיס ומה גם למ"ש מרן החבי"ף בס' חיים בי"ד ד' קי"ד ע"ב להוכיח דכל מומר בזה"ז חשיב לתיאבון דלא כהרח"י ועיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הפללים במערכת המ"ם אות קע"ה.

וכל זה הוא בסתמא. אבל ביצוע שעשה"פ כמו נדו"ד שידוע שהיי"ש שמוכר אחה"פ הוא אשר הנה קודם הפסח מה מהני מאי דחשבינו לתיאבון וגם בסתמא נמי יש לומר דאף אי דיינינו ליה לסתם מומר לתיאבון מידי הוא טעמא אלא משום דלא שביק היתרא וכו' אבל בבמ"ק לפי הנראה לא שייך למימר הכי.

אלא שיש לומר פנין דאסור חמץ שעבר עה"פ הוא משום קנס. בכה"ג דנדו"ד אין שייך לאסור משום קנס עיין בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ב' הנד"מ בח"ד סי' יו"ד ד"ה והנה ביום א' במדבר שהביא מ"ש המקום שמואל דישראל שפכר חמץ למומר צדד דלא שייך למקניסיה דלא כה"ט"ז סי' תמ"ח ומ"ש אעפ"י שחטא ישראל הוא היינו לגבי דיין דאסורין אנו להכשיל המומר אבל המומר לגבי נפשו פנכרי חשוב וא"כ בנד"ד ודאי הנה מותר ואף שבתשו' דחיתי (ועיין בשואל ומשיב מהדו' ג' ח"ב סי' ס') אמנם לענין זה שנקנס לכל העולם עבורו ודאי לא שייך לקונסו וגם לא ידעתי מה שייך קנס דהמומר

לא ישמע לנו וימפור לנכרים ולא יגיע לו הפסד מזה כ"כ ולמה נקנוס להישאר חנם וא"כ לא שייך קנס בזה ע"כ.

והני מילי דסברא שייכי בנדו"ד דהבמ"ק לא ישמעו לנו וימכרו היי"ש לנכרים בלי הפסד כלל. ורק להישאר חנם ושיצטרכו לקנות מעיר אחרת וטוביא חטא וכו': ועיין בפרמ"ג יו"ד סי' צ"ט בש"ד ס"ק י"ז דמעשה הנה שאחד לקח ממומר אחר הפסח כמה חביות יי"ש סך גדול ובנדאי נעשה תוך הפסח והורה המורה פינן שי"ל דחבית אחת נעשה אחה"פ אותו חבית מותר דספק חבית שעה"פ שרי ותו יש לסמוך אהמחבר וט"ז ויש"ש דמותר להוסיף עליו ולבטלו ונראה דיפה הורה במקום הפ"מ ושעה"ד עכ"ל והלשון מגומגם קצת והמובן מדב"ק הוא דאינו מתיר אלא ע"י ביטול להרבות עליו וכו' לפי שהוא בגדר ס' חמץ שעעה"פ אבל אם הוא ודאי חמץ מומר שעעה"פ אין לו תקנה ובנדון שלפנינו נראה דנכון לומר להקונים מפאדוו"ל של בני מקרא שיקנו קודה"פ יי"ש כדי הצורך להם בשביל איזה ימים שלאחר הפסח וימכרוהו קודם פסח עם החמץ בנהוג.

ואחר שיעברו כמה ימים אחר הפסח שיהיה בהם לתלות שהיי"ש שיקנו עתה נעשה אחר הפסח) יקנו מהם אף בסתם. רק שלא ידעו בבירור שהוא אותו שנעשה קודם הפסח כנלע"ד להלכה ולא למעשה.

ולא נעלם ממני שיש איזה צדדים להקל ביי"ש שעבר עה"פ דיש אומרים דחשיב זיעה. ויש שמתיר מטעם שהוא חזק וחרירי.

ויש מי שחושב דהוי בחמץ נוקשה וכינצא עוד איזה צדדים אף אין בהם פראוי להתיר באכילה ושתייה רק בהנאה יש לעשות סניף לעת הצורך כמבואר בדברי הפוסקים המדברים בעניינים אלו.

ולפי שאיני כדאי להתערב בשל אחרים ודיינו לעמוד בשלנו מה גם כי לא נדרשתי ע"ז והדבר מוטל על גדולי ישראל אשר עיניהם משוטטות לקרוב ולרחוק להורות להם את הדרך ילכו בה לכן גליתי און אחד מגדולי דורינו וזאת תשובתו ע"ד היי"ש חמץ מפאדוו"ל של במ"ק שקונים גם תכף אחה"פ אם יש חשש חמץ שי"ש שעעה"פ.

אנכי בעניי איני רואה בהם שום חשש לא מבעיא לדברי הש"ך יו"ד סי' קט"ן סק"ו. ורס"ו ס"ק י"ז.

ובסי' ב' סוס"ק כ"ד. ורס"ז ס"ק ט"ן.

ובח"מ אה"ע סס"י ד' ובב"ש סמ"ד ס"ק י"ג לענין פותים ה"ה לענין קראים בזה"ז. ובבית הלל בכל המקומות הנ"ל שהסכימו לדברי הרבנים ר' בצלאל בתשו' סי' ג' ומהראנ"ח ומבי"ט שהם פנכרים גמורים אפי' להקל ודאי דאין פאן בית מיוחד אלא אף אם נחוש לדברי הרב"י באה"ע סי' מ"ד שיש לחוש עליהם לחומרא ואפילו אם נדון בהם דין תינוק שנשבה וכו' עכ"ז מאחר דכל עיקר דין חמץ שעבר עליו הפסח אינו רק מטעם קנס ע"כ אין שייך לקונסם בזה וכן מבואר בתשו' הרא"ם סי' ז"ן שאעפ"י שצדד שם בזכותם בכל אותה תשו' כ' וז"ל ונהם דומים לתינוק שנשבה וכו' שנשתקע מהם תורת הטהירות שאעפ"י ששמע אח"כ שהוא יהודי אין אנחנו מצווים להענישו מפני

שהוא אנוס שהרי כף גדלוהו וכו' והעתיק לשון הרמב"ם פ"ג מהל' ממרים הל"ג שכ' שהם פתינוק שנשבה וכו' שהוא פאנוס אף עפ"י ששמע אח"כ שהוא יהודי וראה היהודים ונתם וכו' ועוד האריף שם בדברים רבים בזה.

וסו"ד אני אומר מ"ן אם דינם פנקרים גמורים הא ודאי דלענן איסור והיתר דינם פנקרים אף להקל ואם דינם פתינוק שנשבה הא לא שייך למיקניסיהו ואעפ"י שלענן חמץ שעעה"פ לא מהני אנוס כמ"ש בסי' חת"ם ס"ג עכ"ז מבואר נגלה בתודת השלמים סי' ו' דבכה"ג לא שייך לקונסו ומבואר בתשב"ץ ח"ב סי' קצ"ח אפילו לענן אנוס סתם שאין לנו לקונסו מאחר שהיה אנוס ובכה"ג ודאי אזלינן לקולא: וחוכה אני לומר עוד דבמילתא דרבנן פי האי ודאי דהנכון הוא להחזיק אותם לנכרים גמורים שנמצא קולו חומרו וקא חזינו אשר כל גדולי ראשונים ואחרונים חתרו בכל עז ותעצומות להרחיקם מאתנו.

ובבה"י אה"ע ס"י ד' כ' על לשון ר' שמשון שהעתיק הרב"י שם בדין הקראים שאין מקבלים אותם וז"ל ולכן כ' שאין מקבלים אותם מה"ט שפא יתערבו בישראל וישאו נשים וישאו בניהם לבנות ישראל אעפ"י שרוצים לחזור ולקבל עול מצות כשאר ישראלים אעפ"י כ' אסור לקבל אותם דהיינו להכניס אותם לבהכ"ן אתנו שפא יהיו סוכרים הרואים שהוא ישראל גמור ויבואו להתחתן עמו אבל אם אינו מקבל עול מצות רק נוהג כמקדם שאינו מניח תפילין מותר להכניסו אתנו לבהכ"ן ואין לחוש דהא יודעים כ"ע שאינו ישראל מדאין תפילין בראשו עכ"ל הא קמן שיותר מתקבל הוא להתנהג עמם כמו עם נכרי גמור וזהו תקנתנו דנגמת מ"ש הריב"ש בסי' תכ"ה וז"ל ומה שנפלאת איף לא תקנו טבילה לפנויה כדי שלא יפלו בזה רבים אין פאן תימה וכא אדרבה אם היתה טובלת היה בה מכשול שהיו מקילין באיסורא וכו' ונר' שנהגו בטבילה בדורות ראשונים משום טהרות וכו' ועוד דאפשר דס"ל טבילה בזמנה מצוה ואעפ"י כ' הרמב"ן שבטלוה בדורות אחרונים משום דהיא חומרא דאמי לדי קולא שיבואו בה לדי מכשול להקל באיסור דרבנן עכ"ל הריב"ש הובא בקיצור בב"י יו"ד סוס"י קפ"ג ויבדאי שלענן או"ה כל מה שנחמיר עליהם מפת חומרא שנחזיק אותם פישראל יותר התקרבות הוא ממה שנתן עליהם קולי נכרים שזו הקולא הוא סיג וגדר לדברים חמורים: ולפי שרמז לי מני"ר שרשם בקונטרס מי ומי המדברים בענן הלז ע"כ הנני להודיעו אשר דרכי הרא"מ בתשו' הם קלורית לעין בענן הלז שפסי' מ"ז הביא שמ"כ בס' ישן ע"ש ר"ס גאון וז"ל צריף לדעת משפטי מומר וב' בחינות יש להם מקום ראשון לענן לברף ולבטל רשות וכדומה להם מן המצות בחינתו בזה לראות אם הוא שומר שבת וכו'.

ומקום שני לענן קודשין וגטין חליצה מיאונין ומזרות וכו' בחינתו בכל אלה לראות אם היתה הורתו ולידתו בקדושה וכו' פללו של דבר במצות הלף אחר שמירת שבת בעריות אחר היריון ולידה וכו'.

ובסי' ז"ן כ' וז"ל ועוד שאין הקראים האלו מאותם המינים הכופרים תחלה בתו' שבע"פ כצדוק ובייתוס שהם מעצמם וממחשבתם יצאו למינות וכפרו בתורה שבע"פ בשאט בנפש שעליהם נאמר שיהיו מן המורדים אבל אלו הקראים הם בני אותם המינים ובני

בניהם קרוב לאלפיים שנה מאז עד היום הנה והם דומין לתינוק שנושבה שנושפתקע ממנו תורת היהדות שאע"פ ששמע אח"כ שהוא יהודי אין אנו מצויים להענישו מפני שהוא אנוס שפך גדלוהו וכו'.

ועפ"י הדברים האלו יתרו לנו מה שנמצא סתירות בדברי הפוס' לפעמים מחמירים עליהם ולפעמים מקילים וכי מעינת בה כל הפרטים נכנסים תחת הפללים האלה ואכ"מ לפורטם ורק לדוגמא אנקוט חדא במ"ש הש"ך יו"ד סי' קט"ן סק"ו עמ"ש רב"י עי"ש ולדברי הרא"מ ה"ל יצא פנוגה צדקת הב"י בפ"י דברי הר"מ שכ' ומתנאי הג' מומר הנה שמותר לאכול משחיטתו הוא שלא יהיה צדוקי ובייתוסי והן שתי פתות שהתחילו להכחיש בדברי הקבלה וכו' אבל דינם להיות פדין האפיקורוסין.

הא קמן דאיירי הרמב"ם בדין ב' הפתות שהתחילו היינו בעת התחלתם ודורותיהם הראשונים אשר מעצמם וממחשבתם יצאו למינות בדברי הרא"מ ה"ל. ובאמת גם עתה בכל דור ובכל זמן אי איתרמי ח"ו כמה חדשה פזו ודאי דהכי דינייהו ומינה דבניהם וב"ב דינם רק פתינוק שנושבה וכמ"ש הרמב"ם בהל' ממרים ה"ל וכדברי הרא"מ כ' המל"מ פ"ה מהל' מלנה ה"ב בד"ה עוד כ' ולענין וכו' שהרמב"ם בפיה"מ איירי בישראל שנעשה קראי דומיא דצדוק ובייתוס וכיון בזה מסברת עצמו לדברי הרא"מ ה"ל וע"ע הרדב"ז ח"א סי' ע"ג ובח"ד סוס"י רי"ט ובח"ב סי' תשצ"ו וע"ז השיג המבי"ט ח"א סי' י"ט.

סו"ד איני רואה להחמיר בזה כלל ואדרבה לפי"ד הנכון הוא להקל בזה בקראים שבזמנינו אשר לפי"ד קולא זו חומרא הוא במקום אחר פהרחקת קבלה לבהכ"ן בכדי שיידעו ישראל שאינם בכלל ישראל ולא יבואו להתערב עמם בשום דבר וצריכים הרחקה יתירה פי תולעת יעקב הם וממי יהודה יצאו עכ"ל נר"ו: והנה מ"ש עפי"ד הרבנים התשב"ץ ומנח"י סי' ו' לענ"ד צע"ר לי פי הנה על סברת התשב"ץ מלבד דרבים לוחמים עליו וקשה מאד לסמוך לעשות מעשה עפ"י סברא זו בלבד זאת ועוד דנראה דלא אמר התשב"ץ להתיר באנוס אלא כשביטל החמץ ומטעם דביטול מהני גם לחמץ ידוע ואף גם לא התיר אלא בהנאה דוקא ועיין מה שרשמתי לעיל אות ו' בפ"ט זה באנר"ך בס"ד.

ונדו"ד דאנו באים להתיר באכילה וגם שידוע לנו שהבני מקרא אין עושים שום ביטול חמץ אם פן אם נדון בתמצון פדין חמץ של ישראל שעעה"פ נראה שאין שום צד היתר לחמץ מצד שהם אנוסים דאנוס לבד בלא ביטול אין במשמעות דברי הרשב"ץ להתיר באכילה.

וכן מ"ש עפי"ד התוה"ש הנה מלבד דגם סברת התה"ש איננה מוסכמת ואף דש"למים וכן רבים נמשכו אחריו כמו שמתבאר ממה שרשמתי בענין זה לעיל אות ז. מ"מ מתבאר שם דלא אמר להתיר אלא בשבטל ורק בהנאה אבל כשלא בטל ולהתיר באכילה לא אמר ועיין בחק יעקב סי' תמ"ח סק"ך הנה פי כן לענ"ד מצד זה אין להתיר אף מ"ש דיש לדונם פנכרים גמורים נראה דאפשר לסמוך על זה בצירוף מה שפתיתי עפי"ד השו"מ דאין שייך לקנוס בזה ולמעשה צ"ע: והן עתה אחר כמה שנים נשאלתי מכוזל"ב על הי"ש ה"ל מידי"ן השו"ב דשם הלא הוא הרבני המנפלא הוח"ס מוהר"ר גבריאל

סג"ל נ"י והודעתיו מְפַל דְּבָרֵי הַגְּדוֹל הַנִּלְנָה לְנַרְוֵי דָאִין מְקוּם לְחוּשׁ וְהוּא פְּתַב שְׁרָגִיל לְהַחְתִּימָם בְּשִׁטְר הַהֲרֻשָּׂאָה לְמַכִּירַת חֻמְצָה וְרוּאָה פִּי אַף שְׁחוֹתְמִים מ"מ הוּא לְשִׁחוּק בְּעֵינֵיהֶם וְכַתְּבֵתִי שְׂלֵא יַחְתִּימָם עוֹד (אִם לֹא שִׁישׁ לְחוּשׁ מְשׁוּם אֵיבָה וְכו') דְּהוּוּ תַרְתִּי דְּסַתְרֵי אֶהְדְּדִי דָאֵם נְסַמְוֶה ע"ד הַגְּדוֹל הַנִּלְנָה לְיַצ"ו לְהַתִּיר בְּהַנְּאָה שְׁהֶם פְּנֻכְרִים גְּמוּרִים הָרִי מַעֲשֶׂה הַחְתִּימָה סוֹתֵר זֶה שְׂאֵם הוּא נְכָרִי אֵינוּ נַעֲשֶׂה שְׁלוּחוֹ וְגַם לְפִי מַה שְׁפַתְבוּ דְּמַכִּירַת חֻמְצָה לֹא הָוִי הַעֲרָמָה מְשׁוּם דְּאַנְוֵן סְהָדִי דְּגַמְר בְּלַבּוֹ פְּדִי שְׂלֵא לְעַבּוֹר בְּב"י הַנְּהָה בְּדִידְהוּ וְדָאִי אֵין שִׁינְהָ לֹמֵר כֵּן וְעֵינֵן מ"ש בְּשַׁע"ת תַּמ"ח אוֹת ח' בְּשֵׁם דּוֹדוֹ גְּבִי מוּמַר וְכַדְבָּרֵי הַשּׁו"מ הַנִּלְנָה וְע"כ נִכּוֹן שְׂלֵא לְהַחְתִּימָם וּמַה גַּם פִּי לְשִׁחוּק בְּעֵינֵיהֶם כַּמ"ש הַשּׁוֹאֵל נ"י וְהַעֲדָר טוֹב מְמַצִּיאוֹתוֹ: וְהַנְּהָה מַה שְׁכַתְּבֵתִי לְמַעַלְהָ דְּאַף אִם נִדּוֹן בְּהֶם פְּאַנּוּסִים גְּמוּרִים פְּתַנוּק שְׁנֻשְׁבָּה אֵין לְהַתִּיר וְכו' רְאִיתִי עֲתָה פְּעִין זֶה בְּפָרִי מְגָדִים סִי תַמ"ח בַּמ"ז סַק"ד בַּד"ה וְהָוִי יוֹדֵעַ מוּמַר שְׁנֻשְׁבָּה נְכָרִי הַנִּלְדָּה נְכָרִי וְלַהֲיֻפֶּה הַנִּלְדָּה יִשְׂרָאֵל וּמ"מ דִּיעֲבַד צ"ע דִּי"ל עֲדִיף מְתַנוּק שְׁנֻשְׁבָּה וְכו' וְאֵין לָהּ אֲנֻס גְּדוֹל מְזָה וְאַף דְּבִישְׂרָאֵל אָנוּס אָסוּר זֶה עֲדִיף טְפִי וְדִיעֲבַד אִם קָנָה מִמֶּנּוּ בַּה"מ י"ל ע"כ הָרִי דְּאַף בְּכַה"ג דְּעֲדִיף מְתַנוּק שְׁנֻשְׁבָּה וְכו' לֹא נִגְלָה עַל דַּעְתּוֹ לְהַסְתַּפֵּק אִם מוֹתֵר לְקַנּוֹתוֹ מִמֶּנּוּ דְּזֶה פְּשוּט דְּאַסוּר וְרַק לְדִיעֲבַד הוּא הַצ"ד דְּאַפְשָׁר דְּשָׂרִי וּמְסִיק בְּצ"ע וּמְדַבְּרֵי הַפְּרַמ"ג הַנִּלְנָה לְמַדְנּוּ דְּלֹא שְׁמִיעַ לִיהִי סְבַרְתַּ הַשּׁוֹאֵל וּמְשִׁיב הַנִּלְנָה לְהַתִּיר מְטַעַם דְּלֹא שִׁינְהָ קִנְס דְּהוּא לֹא יִשְׁמַע לָנוּ וְכו' דְּהָרִי בְּנִדּוֹן הַפְּרַמ"ג נְמִי הָכִי הוּא וְלֹא נְסַתַּפֵּק לְהַתִּיר לְקַנּוֹת מִמֶּנּוּ: וְהַנְּהָה בְּאַתִּי לְהַעֲתִיק פֶּל הַפְּתוּב לְחִיִּים בְּעֵינֵן זֶה נִתְעוֹרְרֵתִי וְשִׁלַּחְתִּי עֵינֵן זֶה לְהַגְּאֹן הַמְּוַפְּלָא מוֹהַרִי"ז שְׁטַעְרִין בַּע"ס זְכָר הַיּוֹסֵף נְרוֹ' שִׁיחֵנָה דַּעְתּוֹ בְּזֶה וְזֶה אֲשֶׁר הַשִּׁיב לִי בְּמַכְתְּבוֹ וּבְעֵינֵן הִי"ש שֶׁל בַּמ"ק וְכו' מ"ש מַהֲשׁו"מ תַּנְיִינָא ח"ד סִי יו"ד וְהַנְּהָה מ"ש מַהֲמַק"ש מַה שְׁצַדָּד לְעַנְיֵן מוּמַר דְּלַגְבֵי עַצְמוֹ חֲשִׁיב פְּנֻכְרֵי הֵם דְּבָרִים תְּמוּהִים וְדַחוּיִם אִם שְׁלֻפְנִים הַזְּכִירוּ אֵיזָה מְהַאֲחָרוּנִים לְעַנְיֵן קֶצֶת סְנִיף וְעֵינֵן פְּרִי תְּבוּאָה סִי ל"ב וִירִיעוֹת הָאֵהֵל סִימָן יו"ד וִי"א וְשׁו"מ תַּנְיִינָא ח"ג סִי ל"א וְעֵינֵן ב"ש קַמ"א וּמ"א קַפ"ט וּבִישׁוּעוֹת יַעֲקֹב וּבְאַחְרוּנִים.

וְשׁו"ת יַד אֱלֵיהֶו סִי פ"ג מְשׁו"ת בְּאַר עֶשְׂק סִי ע"ז וּב"ח יו"ד סִי קַט"ן וְשִׁי"ף סַק"ט וְחוֹת דַּעַת סַק"ג וְנִדְבָ"ז ח"ה סִי י"ב וְאוּלָם בְּעֵינֵךְ סְבַרְתּוֹ דְּהַבַּמ"ק לֹא יִשְׁמַעוּ לָנוּ וְיִמְכְרוּ לְהַנְכָרִי וְרַק הִישְׂרָאֵלִים יַצְטָרְכוּ לְנִסְוֵעַ לְעִיר אַחֲרָת.

וְאַנִּי תַמְמָה א"כ גַּם בְּחֻמְצוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח ה"ן נִימָא דְּלָמָּה נִקְנֻס לְאַחֲרִים הַלּוֹקְחִים וְאַטוּ נִאֲמַר לְצַדָּד לְהַקְל חֵלִילָה אַף פְּשִׁידוּעַ יִהְיֶה לְהֶם הַפְּסָד וְגַם כְּשִׁמוּכְר בְּזוּל וְכַה"ג וְאַף דְּלֹא שִׁינְהָ בְּאֵינוּ מוּמַר שְׂבַלֵּא"ה יִמְפּוֹר לְנֻכְרִים מ"מ גַּם בְּמוּמַר יִהְיֶה לוֹ קֶצֶת הַפְּסָד וּמְנִיעַת הַרְיוּם שְׁיֻכַל לְטָרוֹחַ לְהַשְׁתַּדֵּל רַק אַחַר קוֹנֵים נְכָרִים וְהַפְּסִיד מְהַרְיוּחַ שְׁהֵי מוּכָר סְחוּרְתוֹ פְּעַמִּים וְגַם לְעַכְב וּלְהַשְׁהוֹת עַד שִׁינְדַּמְנוּ לוֹ קוֹנֵים נְכָרִים וּבְעוֹבְדָא דְּהַשּׁו"מ הֵיזֶה הַשְּׁלִיחַ לְפִי"ד הַמְּעַרְעָרִים לְמוּמַר וּלְזֶה הִי הַקִּנְס לְיִשְׂרָאֵל הַמְּשַׁלַּח שִׁיפְסִיד שְׁהוּא לֹא עֲשֶׂה הָאִסוּר וְכִינוֹן שְׂבַלֵּא"ה הַשְּׁלִיחַ הַמוּמַר לֹא יִשְׁמַע לָנוּ וְיִמְפּוֹר לְנֻכְרֵי בְּלִי הַפְּסָד כ"כ וְהֵינּוּ דְּאִסוּרֵי הַנְּאָה אֵינוּ תּוֹפְסֵי דְּמִיּוֹ וְכִינוֹן שְׁהַמוּמַר הַשְּׁלִיחַ יַעֲבּוֹר וְלֹא בַּעַל הַחֻמְצָה וּמְמִילָא לֹא יִתְעַבֵּד (אוֹלִי ט"ס הוּא וְצ"ל יִתְבַּטֵּל) תַּק"ח לְגַמְרִי וּבַעַל הַחֻמְצָה אֵין לְקוֹנְסוֹ פִּינוֹן שְׂלֵא עֲשֶׂה אִסוּר כָּלֵל וְאֵינוּ שִׁינְהָ לְכָאן שְׂבַעֲלִי הַחֻמְצָה עֲשׂוּ בְּעַצְמָם הָאִסוּר וְאַף שְׂלֵא יִשְׁמַעוּ לָנוּ שְׂלֵא לְמַפּוֹר גַּם לְנֻכְרִים מ"מ יִפְסִידוֹ הַרְבֵּה מַה שְׁהִיוּ יְכוּלִים לְהַרְוִיחַ מְקַנְיֵית הַרְבֵּה לּוֹקְחִים יִשְׂרָאֵלִים וּלְהַשְׁהוֹת הַחֻמְצָה זְמַן אַרְוֶה עַד שִׁישִׁיג לְמַפּוֹר לְנֻכְרִים

ועכ"פ אין לעקור תק"ח בְּחֶמֶץ שׁעֵעָה"פ אַף אִם בָּאוּתוֹ פֶּעַם יֵשׁ לוֹ סְחוּרָה מוֹעֵטֶת וַיֵּשׁ
קוֹפְצִים מְרוֹבֵים נְכָרִים שְׁחִז"ל הַשּׁוּי מְדוּתֵיהֶם וְלֹא נָתְנוּ לְשִׁיעוּרֵין וְכוּ' וְלֹא חִלְקוּ בְּמֵאֵן
דְּלֹא צְיִית לְגִזְרָתָם.

ואטו בְּכָל גְּזֵרוֹת וְהִרְחִקוֹת דְּרַבָּנָן יֵשׁ חִילּוּק לְהִתִּיר לְמִי שֶׁלֹּא יִשְׁמַע לְגִזְרָתָם וְאַף
שֶׁהָאִסוּר רַק מְשׁוּם קְנָסָא וּמכ"ש שְׁאִין לְחוּשׁ לְתַקְנַת הַלּוּקָחִים שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ לִילֵף
לְמַק"א לְקִנּוּת וְאִין לְהַאַרִיף בְּרֵאיוֹת בְּדָבָר פְּשׁוּט וּמְבֹאָר וּמ"ש מֵהַפּמ"ג מֵהִי"ש שֶׁקְנָה
מִפְּבָר וַיֵּשׁ לוֹ חֲבִית אַחַת שְׁאִינוּ שֶׁל חֶמֶץ וְהָיָה סִפְקָא חֶמֶץ שׁעֵעָה"פ דְּמִנְתָּר לְהוֹסִיף אֲבָל
מָה עֲנִינּוּ לְכָאן לַעֲשׂוֹת סִפְקָא לְכַתְחִלָּה מָה שְׁיָקִינוּ מִמֶּנּוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים אַחַה"פ וְכַמְבֹּאָר
בְּמ"א סִימָן יו"ד ס"ק י"א וּבט"ז ס"י ע"א סק"ג וְאֶפְיָלוּ לְעִנְיָן ס"ס דְּאִסוּר לַעֲשׂוֹת בְּיָדִים
דְּהוּי כְּמִבְטָל אִסוּר וּבש"ף יו"ד סו"ס י"ז וְז"ן וּפּר"ח בְּכָלְלִי ס"ס כָּלְלִי י"ח וְאֶפְיָלוּ בְּסִפְקָא
דְּחֶסֶר דְּהוּי סִפְקָא אִסוּר וּכְמוֹהֵרִי"ט וּאִכְמ"ל וּמכ"ש דְּגַם כְּשִׁיקְנָה אַח"פ לִיכָּא רֹב הַיְתֵר
וְרַק מִיַּעוּטָא: וּמ"ש בְּשֵׁם רַב אֶחָד לְדַמּוּת הַמִּב"ק לְעַכּו"ם גְּמוּרִים כְּמוֹ פּוֹתִים תְּמִיחֵנִי
מֵאֵד גַּם לְפִי דְרַכּוּ הָרִי שְׁם חֲכָמִים גְּזָרוּ עֲלֵיהֶם וְהָיָה בְּקִיבוּץ כָּל חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אֲבָל כָּאֵן
אַף שֶׁבְתִּישׁוֹ רַב"ץ הַחֲמִיר עַל הַקְּרָאִים שֶׁבְּזַמְנָם נִחְלְקוּ ג"כ עֲלֵיו וּמִתִּי גְּזָרוּ עֲלֵיהֶם וְגַם
אִין בְּכַחֲשׁוֹ לְגִזְרוֹר עֲלֵיהֶם וְהָרִי גַם בְּכּוֹתִים הָיָה מְשׁוּם שֶׁעֲבָדוּ לְהַר גְּרִיזִים אֲזִי גְּזָרוּ עֲלֵיהֶם
וְעִינְן בְּשַׁעֲרֵי דְעָה עַל הַל' רַבִּית בְּסִי קנ"ט ס"ב פּוֹתִים יֵשׁ לְהֶם דִּין מוֹמֵר לְעַכּו"ם וּמִשְׁמַע
דְּאִסוּר לְלוֹת מֵהֶם בְּרַבִּית כְּבִמוֹמֵר.

וְהַש"ף כ' דצ"ע וְז"ל וְלַעֲנֵד עֵיקָר כְּהַמְחַבֵּר דְּאַף דְּאֶמְרֵינוּ בְּכִמָּה דְּוֹכְתִי דַּעֲשָׂאוּם
כְּעַכּו"ם גְּמוּרִים מ"מ וְדֹאֵי מְדִינָא לֹא גְרִיעֵי מִיִּשְׂרָאֵל מוֹמֵר דְּגַר שְׁנִתְגַּיֵּיר אַף שֶׁהִמִּיר
אַח"כ חֲשִׁיב כְּיִשְׂרָאֵל מוֹמֵר כְּדְּאֶמְרֵי' בְּהַחֲלוּץ טָבֵל וְעָלָה הָרִי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דְּכָרִיו
אַף שֶׁהִמִּיר אַח"כ וּכְמ"ש לְקַמְן סִי רס"ח ס"ב וְאִם כֵּן אַף שְׁחִז"ל גְּזָרוּ עֲלֵיהֶם וַעֲשָׂאוּם
כְּעַכּו"ם גְּמוּרִים אַף לְקוּלָא שְׁאִין קִידוּשֵׁיהֶן קִידוּשֵׁין וְכִי"ב הִינּוּ דְּבָר שְׁנוֹגֵעַ לְדִין אֲבָל
מ"מ מְצוּיִם הֵם וְנִעְנָשִׁים עַל כָּל הָעֵבְרוֹת כְּיִשְׂרָאֵל דְּאִטּוּ מְשׁוּם שֶׁעֲשָׂאוּם כְּעַכּו"ם
אִיתְגַּוְרִי אִיתְגַּוְרִי לְהִיּוֹת מוֹמֵרִים בְּכָל עֵבְרוֹת וְכוּ"ג פְּרִיף בַּע"ז אֶהָא דְתַנִּי ר"י רָאָה וְיִתֵּר
וְכוּ' א"כ מְצִינוּ חוּטָא נְשָׁפָר וְכִינּוּ שֶׁעַל גְּזֵרַת הַב"ה פְּרִיף כֵּן כֵּש"כ עַל תַּקְנַת חִז"ל דְּשִׁינִיף
לְהַק' כֵּן וְא"כ כִּינּוּ שְׁפּוֹתִים נִעְנָשִׁים עַל כָּל הָעֵבְרוֹת כְּיִשְׂרָאֵל מוֹמֵר אַף שְׁחִז"ל עֲשָׂאוּם
כְּעַכּו"ם גְּמוּרִים מ"מ אִסוּר לְלוֹת מֵהֶם בְּרַבִּית דְּעוֹבֵר עַל לְפָנֵי עוֹר לַת"מ דְּאַף לְעַכּו"ם
בְּדָבָר שֶׁמְצָוָה אִסוּר לִיתֵּן מְשׁוּם לְפָנֵי עוֹר כְּמ"ש בַּפ"ק דַּע"ז לְמַפְּוֹר לְעַכּו"ם תְּשִׁמִּישׁ
ע"ז וְלַעֲנִין סִירוּס בְּב"מ צ' ע"ב וְז"ב וְנִכּוֹן.

שׁו"ר בְּבֵית הַלֵּל שֶׁהִשְׁיֵג עַל הַש"ף מְטַעַם אַחַר וְהוֹכִיחַ דְּלִקְוֵלָא לֹא עֲשָׂאוּם כְּעַכּו"ם
וְדְכָרִיו נְכוּנִים עַכ"ל וְע"ע יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב סִימָן שַׁפ"ה סק"ב שְׁנִסְתַּפֵּק אִי גַם לְהַקֵּל דִּין
הַפּוֹתִי כְּעַכּו"ם בְּמִקְלָתָא דְרַבָּנָן דִּישׁ בְּיָדָם לְהַקֵּל עִיש"ב וְעִינְן ב"י אַה"ע ס' ד' לְדַעַת
הַטּוֹר דְּהָא דְאֶמְרֵינוּ עֲשָׂאוּם כְּעַכּו"ם ה"ד לְחוּמְרָא וְלֹא לְקוּלָא וְלָכֵן פּוֹסֵק שְׁם בְּסִי מ"ד
דְּכּוֹתִי שְׁקִידֵשׁ חוּשֵׁינִי לְקִידוּשֵׁיו וְעִינְן בְּתוֹסַפֵּת שַׁבַּת סִימָן רט"ו סק"א שְׁנִסְתַּפֵּק בְּהַדְּלִיק
לְצוּרָה פּוֹתִי אִי נִימָא דְגַם בְּדִין זֶה דִּינוּ כְּיִשְׂרָאֵל לְחוּמְרָא או"ד דְּוָקָא לְעִנְיָן אִסוּר דְּאֶמְרֵי'
הַכִּי אֲבָל כָּאֵן דְּאִינוּ אֶלָּא מְדַרְבָּנָן דִּינוּ כְּעַכּו"ם גְּמוּר.

ולא זכר מדקדק"ן פ"ק דקידושין בְּהָא דְנָתַן הוּא וְאָמְרָה הִיא סְפִיקָא הוּי וְחִיּוּשֵׁינוּ מְדַרְבָּנָן
והק' דהו"ל סְפִיקָא דְאֻרְיָתָא וכו' וּלְפִיכָּהּ אָנִי מְסַתְפֵּק בְּכָל ס' קִידוּשֵׁין אִי צְרִיכָה גַט
מְדֻאֲרִיתָא דְאֶפְשָׁר דְמְדֻאֲרִיתָא שְׂרִי דְהַעֲמַד אִשָּׁה עַל חֻזְקָתָהּ.

משו"ה אָמְרִינוּ ס' הִיא וְחִיּוּשֵׁי מְדַרְבָּנָן וְאִם פִּי דְלַדְעַת הָרִי"ף סוּפ"ק דְקִידוּשֵׁין דְהוּי
קִידוּשֵׁין מְדֻאֲרִיתָא מ"מ לְדַהֲרִין הוּא הַדִּין בְּכוּתִי שְׂקִידוּשׁ פִּינוּ דְסַפֵּק הִיא אִין אִיסוּר
דְאֻרְיָתָא וּמ"מ חוּשְׁשֵׁין לְהַחְמִיר וְלָכֵן בְּהַדְלִיק לְצֹנְרָף פּוּתִי ה"נ לְהַחְמִיר וּאֲכַמ"ל וּע"ע
בְּתַפְאַרְתַּת צְבִי יו"ד ס' ס"ג אוֹת ו' וּבש"ע הַגְרָשׁ"ז לְעִנְיָן רַבִּית בְּקָרְאִים וּבִכְנֵה"ג וְש"ף
יו"ד ס' קנ"ט סק"ו וְנֵהְגוּת רַלנ"ח וּמִשְׁל"מ פ"ה מְמַלְנָה ה"א וּמִש"ש הַשְּׁ"ף בְּשֵׁם
רש"ל צ"ע מט"ז יו"ד ס' קכ"ד סק"ב בְּשֵׁם רש"ל בִּינְיָן וְעִינְיָן בַּחוּ"ד סק"ה.

וְעִינְיָן בַּחוּ"ד סק"ט וּבַמְג"א וּבִי"ד ס' ב' ס"ט וְאִינָם מְאֻמֵּינִים בְּתוֹרָה שְׁבַע"פ וְכוּ'
וְאִף דְחֻשֵׁיב פְּעֻפּוּ"ם מְחַלְלֵי שְׁבַת פְּסִימָן קי"ט ס"ז וְהוּי פְּאִילוּ בַר זְבִיחָה דְלֹא מְהַנִּי עוּע"ג
כְּסִי"ב ס' ה' וְכֵן בַּחוּ"ד שְׁפ"ה ס"א דְצְדוּקִי פִּישְׁרָאֵל וּמְבַטֵּל רְשׁוּת וְעִינְיָן ט"ז וּמַג"א רס"י
שְׁפ"ה וְהַמְבִּי"ט ח"א סל"ו וּע"כ כְּמ"ש בְּשֵׁם"ח דְהוּי פְּתִינוּק שְׁנֻשְׁבָּה וְעִינְיָן בְּשׁו"ת בִּנְיָן
צִיּוֹן ח"ב ס' כ"ג פִּינוּ שְׁמַעְשָׂה אֲבוּתֵיהֶם בִּידֵיהֶם וְהֵם פְּתִינוּק שְׁנֻשְׁבָּה.

וְאֶפְשָׁר נְמִי דְצְדוּקִין שְׁלֹא הֵן רְגֵלוּ בְּתוֹף ב"י וְלֹא יָדְעִי לְעֵינְיָן הַדָּת וְאִין מְעִיזִים פְּנִיָּהֶם
נְגִיד חֲכָמֵי הַדּוֹר לֹא חֻשֵׁיבֵי מְזִידִים וְהַרְבֵּה מְפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל דּוֹמִין לָהֶם שְׁמָה שְׁמַחְמִיר
הַר"ש בְּקָרְאִים וְכוּ' (פְּמוּבָא בִּי"ד ס' קכ"ד בְּנֻקָה"כ בְּשֵׁם הַמְבִּי"ט) אִינוּ מְפַנֵּי חֲלִילוּל
מוֹעֲדוֹת בְּלִבָּד אֶלָּא מְפַנֵּי שְׁפָפְרוּ גַם בְּעֵינְיָן הַדָּת שְׁמַלִּין וְלֹא פּוֹרְעִין וְאִין לָהֶם דִּינֵי גִטִּין
וְקִידוּשֵׁין יַעֲי"ש וְיִפְלֹא מְאֹד בְּעִינֵי עַל הַגְּדוֹל הַמְּנוֹזֵר בְּמַכְתָּבוֹ מַה רָאָה עַל פְּכָה וְלֹא
מְצַאֲתִי שׁוּם יְסוּד בְּדַבְרֵי לְדוֹן בְּהֵם פְּכוּתִים וְאֶשֶׁר גַּם בְּכוּתִים דַּעַת רוּהַפ"ו דְרַק לְהַחְמִיר
וּעַכ"פ עֲלִיו בְּעַצְמוֹ בְּנֻדָּי אִיפָּא אִיסוּרָא וְכַמ"ש הַשְּׁעָרֵי דַּעָה וְכַנ"ל וְעִינְיָן תּוּס' בְּשְׁבַת ד'
ה' ד"ה בְּבָא דַּמ"מ אִיסוּד"ר מִיָּהָ אִיפָּא וְעִינְיָן שְׁ"ף יו"ד רס"י קכ"א וּמ"א שְׁמ"ז סק"ד
וְגַם לְהַרְמַב"ם פ"ג מַהֲל' מְמָרִים ה"ג שְׁקָרָאִם פְּאָנוּסִים וְכַתִּינוּק שְׁנֻשְׁבָּה מְלַבֵּד שְׁאִינוּ
מוֹעִיל פְּלוּם בְּזָה כְּמ"ש הַדְר"ג בְּעַצְמוֹ וְע"ע בְּשׁו"ת מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ א"ח ס' י"א מִשְׁש"ב
וְע"ע בְּמַנְחָ"י בִּי"ד שְׁהַשִּׁיג עַל הַט"ז יו"ד ס' צ"ט סק"ה שְׁה"ר מְתוּס' בְּכוּרוֹת כ"ג ד"ה
סְבַר דְמִשְׁמַע דְלֹא פְּסִיקָא לְהוּ דְאֶפְשָׁר דְאֹמֵר מוֹתֵר הוּי פְּמִזִּיד וְכַמְשֻׁמְעוֹת לְשׁוֹן הַטּוֹר
שְׁהַבִּיא בַּחוּ"ד וְעִי"ש בַּחוּ"ד ס"ק י"ב וּבַפְּלִיטִי סק"ו שְׁהַשִּׁיגוּ בְּהַבְנַת דְּהַתוּ' וְתַמְהִינֵי מַה
שְׁסַמָּה עֲלִיו בְּזָה לְבַטֵּל הַמְּנַהֵג לְחַתּוּם עַל הַהַרְשָׁאָה לְפִי שְׁפוּתֵר הַהִתֵּר שְׁלוֹ שְׁהֵם
פְּעֻפּוּ"ם גְּמוּרִים וְמַה חֻשְׁשָׁא בְּזָה גַם לְפִי דְרַפּוֹ וְכִי בְּחַתִּמְתֶּם מְצַד הַכְּרַח לְטוֹבַת הַעֲסָק
נַעֲשֶׂה פִּישְׁרָאֵל וְאִף שְׁמֻזְלִיל בְּשָׂאָר מְצוֹת חֲמוּרוֹת.

גַּם מ"ש דְמְכִירַת חֲמִץ לֹא הוּי הַעֲרָמָה דְאֲנָן סְהַדֵּי דְגָמַר בְּלָבוּ פְּדִי שְׁלֹא יַעֲבֹר בְּב"י
וּבְדִידְהוּ לֹא שְׁיִיף פִּן וְצִינְיָן לְהַשְׁע"ת תַּמ"ח אוֹת ה' בְּשֵׁם דוּדוֹ לְחֻזְקָה דְהַת"ש לְעִנְיָן מְכִירַת
בְּהֵמוֹת דְהוּי הַעֲרָמָה דְמוֹכַח בְּדֻאֲרִיָּתָא דְהַקְּוֹלָא רַק הִיא שְׁבַטֵל וְשֵׁם אָנוּ דְנִים מְצַד
הַבִּיטוּל שְׁלֹ אַחַר הַמְכִירָה דְכְּשָׁמוּכֵר הָרִי זוֹכָה בְּהַחְמִץ וְכִבֵּר הָאֲרִיכוּ הַאֲחֻרוּנִים וְגַם בְּזָה
צְדָקוֹ דְבָרֵי הַיְשׁוּ"י תַּמ"ח סק"ט דְהָא בְּכּוֹר מְבּוֹאָר בְּכָל הַפּוֹסְקִים דְמַהְנֵי הַמְכִירָה
אִרְיָהּ דְהוּי הַעֲרָמָה בְּדֻאֲרִיָּתָא אֶלָּא דְשֵׁם הוּא עוֹשָׂה שְׁלֹא יַצְטָרֵף לְטָרוּחַ בְּטַפּוּלָה וְלָכֵן
בַּמְכ"ח לֹא שְׁיִיף נְמִי הַעֲרָמָה שְׁאֵם לֹא יִמְכְּרֵנוּ וְיִגִּיעַ יְמֵי הַפְּסוּחַ יַצְרָף לְבַעֲרוֹ מִשָּׂא"כ

לענן מכירת הבהמות כדי להאכילם חמץ שמצד שלא יהיו משופחים כ"כ איזה שבועות לא היה מוכרם וא"כ הוי הערמה דמוכח שמוכח שאינו מוכרו לחלוטין ועכ"פ ה"א ביי"ש דהוי רק דרבנן כמ"ש הפנ"י והאחרונים ובדרבנן מותר לכ"ע גם בהערמה.

ובפרט דלא הוי הערמה כלל שפדאי לפניו למפורק החמץ גם לחלוטין ולהזיל מהמקח פינון שלא יוכל למפורק זולת זה לישראלים ומה נ"מ בישראל המוכר החמץ שלא יעבור או שלא יפסיד בשקיימת מצד מיעוט הקונים שלא יקנו אלא נכרים.

ומה נ"מ מה שמחזיק בלבו שהרי מ"מ הוא מוכרח למפורק גם בזול ממה שיצטרף אח"כ להשהות זמן רב שלא יוכל למפורק רק לנכרים ועכ"פ טוב פשיחתמו על ההרשאה והשטר מכירה דיש לסמוך ע"ז ביי"ש דהוא דרבנן עכ"ד הגאון הנ"ל נר"ו: ועם שאיני פדאי להשיב ע"ד תורה היא וללמוד אני צריך ואומר דמ"ש לחלק בין עובדא שבשו"מ לנדו"ד פכל הפתוב בדב"ק איני מבין מאי דאמר מר דהקנס היה להמשלח וכו' ושהמומר לא ישמע לנו וכו' דלפי הנראה הם שני הפכיים דאם הקנס הוא להמשלח א"כ עכ"ל דאין על המומר שום חיוב תשלומין על אשר שינה שליחות בעה"ב המשלחו וא"כ הוא למה לא ישמע לנו באם נאסור על הבעה"ב הרי לא יגיע לו שום הפסד מזה.

ועוד אם הדין נותן לאסור על המשלח יש לנו לעשות את המוטל עלינו ואם המומר לא ישמע מה לנו עוד ואיך יעלה על הדעת לומר דמשום שסוף המומר למוכרו ויביא דמיו להבעה"ב שזה מותר בדיעבד (עיין לקמן אות כ"ו) נתיר את החמץ עצמו להבעה"ב ואם אין הדין נותן לאסור על הבעה"ב כמ"ש מני"ר הגאון נר"ו לקמיה דאין לקנס את בעל החמץ פינון שלא עשה שום איסור.

א"כ ממילא החמץ מותר ומה לנו לתלות במומר שישמע או לא ישמע. ובאמת מה שכתב מני"ר נר"ו דבעל החמץ אין לקונסו לפי שהוא לא עשה איסור דמשמע דהא בהא תלי אם עושה איסור אז אוסרין לו את חמצו ואם אינו עושה איסור אין אוסרין לו את חמצו במחכ"ת הרמה דבריו תמוהים דהא גזל חמץ ועבר עה"פ אומר להנגזל הרי של"ל והנגזל אינו עובר כלל כמו שמתבאר ממה שרשמתי לעיל בסי' ה' אות כ"ד ואפי"ה אסור להנגזל כמו שהספיקו רבני האחרונים (דלא פדעת הנו"ב) ושכן מפורש בדברי הרמב"ן בליקוטין עיין מה שרשמתי בזה בסי' זה לקמן אות ט"ז.

ולענ"ד מ"ש השו"מ דלא שייך למקניסיה דלא ישמע לנו וכו' לא על נדונו הוא אומר אלא על נדון הט"ז והמק"ש דלהט"ז חמץ של מומר אסור (אלא שהמציא בנדונו תקנתא דחליפין עי"ש) אהא פתב דכיון דחמץ שעעה"פ אינו אלא משום קנס במומר לא קנסו פינון דלא ישמע לנו כו' (פן הבנתי בכונת השו"מ ומזה למדתי מדבריו לבעלי מקרא פינון שודאי לא ישמעו לנו אינם בקנס חכמים ומ"ש הגאון נר"ו דשייך קנס מה שלא יוכל למפורק פי אם לנכרים וכו' הנה גם ע"ד השו"מ יש להשיב פן אלא שפבר נזהר ודקדק בלשוננו וכו' ולא יגיע לו הפסד מזה כל פך וכו' פלומר דאף דיש בכחצו להסב עליו הפסד ע"י שנאסור לישראלים לקנות ממנו.

מ"מ פינון שאין בידינו לעשות פתקנת חכמים לגמרי היינו לאסור את החמץ בהנאה לגמרי לא נטפלו כלל חז"ל לאסור לחצאין ולא היתה גזרתם על פיוצא בזה כלל. ולפי

מ"ש המק"ש דהמומר לגבי נפשיה הוא פנכרי גמור הרי כ' במשל"מ פ"י מהלכות מלכים דלא מצינו בשום מקום שעשו סיגים לב"ן.

ובקונטרס הפללים במערכת ג' אות סמ"ך הבאתי מ"ש בשו"ת נח"י סי' ג' דלמ"ד דחומר הספקות מדרבנן לא אסרו לב"ן ועוד הבאתי מ"ש השו"מ בשם הקצוה"ח דמה שהיא תקנתא דרבנן לא תקנו פנכרי ועוד רשמתי בזה עי"ש ואף דהשו"מ פתב שדחה סברת המקו"ש מ"מ בדבר שההיזק הוא רק להישאל משמע ליה דלא אסרו חז"ל בכה"ג ואף דבכל גזרות דרבנן לא פלוג בין שומע לגזרתם לאינו שומע מ"מ יוצא מן הפלל וההפסד הוא רק להישאל שאני) ומ"מ מה שפתבתי לסמוך על הסברא שבשו"מ משום דהקנס אינה אלא לאחרים וכו' הנה עתה ראיתי בשו"ת חת"ס סי' ק"י שהרב השואל פתב סברא זו לנד"ד והר"ב המחבר כ' ע"ז שהם דברי הכל אין ראוי להשחית בהם נזיר ודיו עי"ש ועיין בשו"ת השיב משה סי' ט"ו דנדונו הנה בחמץ של מומר שעבר עעה"פ ולא עלה על שפתיו לעשות סניף להיתר מחמת היות חמץ של מומר והקנס אינו אלא לאחרים וכו' ש"מ לא שמיעא ליה לחלק בזה ועיין עוד בתשו' להג' מוהרש"ק שבסו"ס נאות דשא בסי' א' בדין חמץ של מומר וכבר פתבתי לעיל בדברות ראשונות בד"ה והנה מה שפתבתי וכו' דמדברי הפרמ"ג מוכח דלא ס"ל סברת השו"מ הנ"ל עי"ש: ומה שהשיב על מה שהבאתי מהפרמ"ג יו"ד וכו' ע"ז דמה עניינינו לכאן וכו' פכתוב בדב"ק הנה לפי הנראה מני"ר נר"ו הבין פכונתי שהבאתי דברי הפרמ"ג ללמוד מדבריו היתר לנדו"ד האמנם לישרי לן מר כי לא לקו נתפונתי ונהפוך הוא דרציתי ללמוד מדבריו לאסור בנד"ד דנדקא בנדון הפרמ"ג שהוא בסוג ספק חמץ הוא שיש לו תקנת המורה שהביא הפרמ"ג אבל נדאי חמץ מומר שעעה"פ אין לו שום תקנה וע"ז הוא סיום דברי ובנדון שלפנינו וכו' פלומר שאינו דומה לנדון הפרמ"ג נראה דנכון לומר וכו' פן הוא פונתי בבירור פמתבאר מדברי הנז"ל ובלי ספק המעתיק השמיט איזה דברים והא גרמא ליה למר להבין היפה ממה שהיתה פנונתי ויעוין עוד בפרמ"ג א"ח סי' תמ"ח במ"ז סק"ד עיין ביו"ד וכו' שהראה למ"ש ביו"ד הנ"ל ומבואר בדבריו דבנדאי נעשה בפסח אסור אפילו בהפ"מ ובנדונו לא התיר אלא בהפ"מ עי"ש: ומ"ש הגאון נר"ו ע"ד הגדול שהבאתי בענין זה האמת אגיד כי בזמן שהוא לא נטפלתי לעיין בדבריו לפי שהיה צריך לי לעיין בדברי הגאונים רב"ץ ומוהראנ"ח ומבי"ט ורא"ם (ח"א) ובית הלל שהביא בדבריו ואין גם אחד מצוי אצלי פן גם עתה ספרי דבי רב הנ"ל לא שכיחי גבאי וכן הספרים שהביא הגאון נר"ו שערי דעה תפארת צבי משיבת נפש ותו"ש וכיון שאיני יכול לעיין בדב"ק בגופן שלקו איני רוצה ליטפל בזה (שאם יקשה עלי מה לא מצינא לאשתעווי ליטי ס"ת וניקוזי).

לדוגמא אנקוט מאי דק"ל דבדברי הגדול פתוב לאמר דבספר בית הלל הסכים לדברי הרב"ץ דהם פעפום גמורים אפילו להקל ואילו מני"ר יצ"ו הביא מ"ש השערי דעה וכתב מפונש בשם הב"ה דהוכיח דלקולא לא עצאום פעפום.

ואם אמר פן לגבי פותים דמצינו בהדיא בש"ס דעצאום פעפום. כ"ש בצדוקים וההכרח לעיין בנוף הספר לידע איזה יכשר ונהרי לא שכיח גבאי.

ותו ק"ל דלפי מ"ש ביו"ד סי' רס"ז סמ"ז דצדוקי בזה"ז דינו פכותי קונדם גזרה וקי"ל כמ"ד דכותים גרי אמת הם אם פן מסתבר ודאי דדינם פישראל וגם עליהם תחול גזרת תו"ל להחמיר דע"כ לא פשיטא ליה להרש"ך דגם להקל הרי הם פכופ"ם אלא לאחר שעשאוים פכופ"ם גמורים אף פי חזינא לכהנא רבה הש"ף שם בשם רב"ץ דכתב והקראים בזה"ז קלקלו מעשיהם ואינם פשרים לשום עדות אמינא אולי בשו"ת רב"ץ פתוב בפירוש דהקראים בזמן הזה דינם פכותים אחר שגזרו עליהם והם פכופ"ם גמורים ולדעת הש"ף אף להקל אהכי למיעל נפשיאי בספיקא לא בעינא) ומה גם פי מי אנכי להכריע בין ההרים הגדולים ולרגל המלאכה אשר לפני העתקתי דב"ק ועיני הרואה תחזנה שדעת הג' מני"ר נר"ו שחמץ של במ"ק שעבר עה"פ הרי הוא פחמץ של ישראל ושצריף לפי זה להחתימם בשטר ההרשאה למכירת חמץ ושיש לסמוך ע"ז ביי"ש שהוא מדרבנן (ואני עני פבר רמזתי ע"ז במכתבי בהעתק הדברים הנז"ל דסברא זו אין לסמוך עליה אלא לעשות מזה סניף ועיין מה שפכתתי בסי' זה פאות א' ועוד פכתתי בזה לקמן בסי' זה אות כ"ח) דלא פדעת האחד מגדולי הדור הנז"ל דפשיטא ליה דדין חמץ של במ"ק פדין חמץ של נכרי שעעה"פ ואפילו בחמץ גמור שלהם ובלא שום מכירה מותר לפי דעתי כנז"ל והמעניין יבחר ויקרב: רק את זה אגיד דעתי הענייה דלפי דעת הגאון יוסף עינינו נר"ו דחמץ חשיב חמץ של ישראל שעבר עה"פ נלע"ד דלפי מ"ש השואל מכופזלב פי אף שחותמם בהשטר הרשאה הוא לשחוק בעיניהם פמו שפכתתי בדברות ראשונות א"כ אינו מועיל המכירה פלל והוא לפי מה שראיתי להג' מקו"ח בספרו נחלת יעקב בתשו' סי' א' שכ' בשם רב אחד להחזיק בס' התב"ש דמכירת חמץ אינה אלא הערמה ובכלל דבריו כ' ומ"ש כ"ת פכל מכירת חמץ מגלה דעתו שאין המכירה לגמרי ולשיטת השערי אפרים גילוי דעת מבטל המכירה עכ"ל לא חשידי ישראל על פכה לגלות דעתם שאין המכירה חלוטה אלא אדרבה מוכרים בלב שלם ובנפש חפצה להנצל מאיסור ומה איכפת ליה אף אם יתן הנכרי המעות יקח ואף שיודע שהישראל יחזור ויקנה ממנו אבל לא חיישי לגלות דעתם ויכול לדרוש ברבים שאסור לג"ד ואין אנו אחראין לאסור את המותר בשביל החשודים ומי שמגלה דעתו לזהחמצו אסור בהנאה עכ"ד הרי דלא נחלקו השואל והמשיב אלא בסתמא אבל פשמגלה דעת שאין המכירה לגמרי מיהא לכ"ע המכר בטל וא"כ הבמ"ק הללו פי לשחוק הוא בעיניהם פל עסק זה אין לה גילוי דעת יותר מזה שאין דעתם להרשות למכירה גמורה והמכירה בטלה לא שרירא ולא קיימת לגבי דידהו פלל וזאת תשובת הפהן הגדול הגאון המפורסם מוהר"ר שלמה הפהן מוילנא נר"ו מכתבו וכו' קבלנו וכו' ויען שאני מוקף בחבילי טרדין בהגהות הש"ס ובמילי דמתא איני יכול לצאת פכותת הגסה פפי הראוי לכבודו נ"י רק אבא בקצרה.

הנה חזיתי שארי נעשה שואל בחמץ של בני מקרא שעעה"פ אי אסור בהנאה וכו' והביא מ"ש השו"מ דבמומר לא שייף קנס וכו' ושרב אחד העלה להתיר וכו' כמ"ש בתוה"ש וכו' ובאמת מדברי התוה"ש אין ראיה פלל דמלבד בנד"ד ע"א הוא דצינה למפור החמץ ועשה פפי תיקון חכמים ובכה"ג לא שייף קנס לד"ה הנה מלבד זה הלא אדרבה תיקף דחה בעצמו היתר זה מהסוגיא דפ' הגזל עצים גבי גזל חמץ ועעה"פ דאומ"ל הרי של"ל ועכ"פ מבואר דאסור אחה"פ דאף שהפעלים היו אנוסים גמורים שהרי החמץ היה פיד

הגזלן ולא היה אפשר לו לבערו עי"ש הרי אדרבה מסיק להיפך דאף באונס גמור אסור לאחזה"פ איברא דשוותא דהג' תוה"ש לא ידענא דמאי מיייתי מהתם דנהי דהנגזל הוא אנוס מ"מ הגזלן נמי עובר בב"י דהא חייב באחריות והוא אינו אנוס וא"כ י"ל דאסור בהנאה מצד הגזלן ובפרט לפי מה שהעלה הג' נו"ב במ"ק סי' כ' דהנגזל אינו עובר כלל בב"י דלא מיקרי ברשותו שהרי אינו יכול להקדיש ועיקר הקנס הוא על הגזלן והעלה דין חדש דמותר התמז באכילה לכל ישראל פיון שלהגזלן בעצמו אי אפשר לקנוס עי"ש ובחז' על א"ח כתבתי דנראה דהוא מחלוקת אמוראים בירושלמי פסחים פ"ב ה"ב הובא בחז' סי' ת"מ לענין חמץ של נכרי שקבל עליו אחריות דג"כ מבואר במג"א סי' ת"מ דיכול להתזירו לנכרי ואעפ"כ סבר ר' יוסי שם דאסור בהנאה ודוחק לומר דהירושלמי מייירי באופן שנתקלקל החמץ ואין הנכרי רוצה לקבל וצריף ליתן לו חמץ מעליא ואז שייף קנס ודוק.

וגם מ"ש דהנגזל אינו עובר לפי שאינו ברשותו יש להתעורר הא בלא"ה כל חמץ אינו ברשותו ועשאו הפתוב וכו' וא"כ מה בכה אם נצטרף עמו עוד ענין שאינו ברשותו ויענין בתשו' מאהבה ח"א ס"י שנסתפק בחמץ של איסורי הנאה כגון של פלאי הכרם אי עובר בב"י בפסח מצד דאיה"ן לא מקרי שלו עי"ש ובספרי בגין שלמה שהוא עדנה בכ"י הארכתי בזה הרבה בעה"י: והנה אנכי תמה על הגאונים הנ"ל מתוספתא ערוכה ברפ"ב דפסחים דחמץ של כותים מאמתי מותר אחזה"פ של בעלי בתים אחר ג' שבתות של אפייה ר"ש אמר אף כשאמרנו של נחחומין וכו' כ"א שלא עשו פסחיהם עם ישראל או שהקדימו יום אחד וכו' עי"ש היטב והדבר מבואר דמייירי בכותים קודם גזרה וגם לא היו חשודין להשהות חמץ בביתם רק שלא היו עושים לחג הפסח בזמן אחד עם ישראל לפי שרוצים שייבא עצרת אחר שבת וכמ"ש בר"ה דף כ"ב וליפיקה אסור ליקח מהם אחזה"פ אם לא שיש לתלות שצאפה אחר הפסח והנה פשוט דמתוספתא הלז יש לדחות ב' הסברות הנז"ל שהרי כותים בודאי לא ציייתי לחכמים כלל וימכרו לעכו"ם או לכותים אחרים ואעפ"כ קנסו לישראל.

ואין לומר דהתוס' אתיא כר"י דהא ר"ש נמי איירי בה כמש"ל וגם סברת הגדול דהוא אונס גמור דהוי כתינוק שנשבה ליתא דהרי הכותים כבר הולכים אחר מנהג אבותיהם דעצרת אחר שבת והווי כאנוסים גמורים ואעפ"כ קנסו חמץ אחזה"פ וגם הסברא שיותר נכון להקל בזה כדי שלא להתערב איתנו אף שפעין סברא זו מצינו בב"ק דף ל"ח ע"ב דקניס ר"מ כדי שלא יטמעו בהן וכו' לדידי לא נראה כלל דבזה שלא נקח מהם אחזה"פ חמץ איזה זמן לא שייף קילקול כלל דמי ימר שנמנע מצד איסור חמץ דילמא צא צריף פעת לקנות ולא ראינו אינו ראיה.

וגם בלא"ה לא דמי כלל לנדון הב"ה באה"ע דמייירי לענין להכניס אותם וכו' דהתם שייף שפיר מכשיל ותדע דהא בחול מותר למול את בניהם ולא חיישינו להתקרבות. ותדע דהא במקום דשייף שלא יהא חוטא נשכר אמר שם דלא קנסינו ועוד דלא מצינו שם שיש להקל באיסור משום דף טעמא.

ובלא"ה ל"ד לנדון הש"ס דב"ק ודו"ק. וגם הסברא שבתשו' שו"מ דאין תועלת בקנס שבודאי ימפור לנכרים תמיהני דודאי דהא דקנסו לכ"ע לאו משום דאל"ה היה יכול

להערים ולמפור לישׁראלים דהא ליתא דאם נימא דאף בישׁראל פֿשר חשדינו ליה דשׁמא לא ירצה לקיים קנס חכמים מה הועילו חכמים בתקנתם דהשׁתא נמי יכול למפור לנכרי או שׁימפור לישׁראל ויאמר דהתמין נעשה אחה"פ והלוקח יאמין לו דהא ישׁראל פֿשר ונאמן הוא.

אלא ודאי דלזה לא חיישי' כלל אלא עיקר הטעם הוא דעשו הקנס פֿעין דאורי'י' ממש כחמין בתוך הפסח דאין לו תקנה רק בשׁרפה או מפֿרר וכו' הכי נמי לאחר הפסח מוטל עליו מצנת ביעור והוא משנה מפֿורשת בפסחים דף יו"ד ע"ב לא בידק בתוך המועד בידוק לאחר המועד ופי' הרי"ף והרמב"ם דר"ל אחר הפסח אלמא דצריף בדיקה וביעור ממש ואם לא ביער רק הפקיר החמין לא יצא עדין הקנס חכמים ואם פֿא החמין ליד אחר מוטל עליו לבערו דעדיין לא נתקיים קנס חכמים.

ואין להשיב ע"ז מהא דאמרי' בב"ק דף צ"ח ע"ב דאם פֿא אחר ושׁרפו במועד פֿטור שׁהכל מצוים לבערו לאחה"פ מחלוקת ר"ש ורפנן וכו' דמשמע דאחה"פ אין אנחנו מצוים לבערו. דשאני התם פֿינן דהגזלן אינו חייב לבערו דיכול להחזירו לבעליו לצאת בו ידי השׁבה ממילא גם אחרים אינם מצוים ואדרבה אינם רשאים לבערו ולהפסד להגזלן אבל בעלמא חל החיוב למי שׁפא החמין לידו לבערו.

וכעין סברא זו פֿתבתי מפֿכר ליישב מאי דקשה לדעת התוס' וסייעתם דמה דלא מהני ביטול מדרבנן הוא משום שלא יבא לאוכלו א"כ למה לא מהני מחיצה עשׁרה פֿבתמצו של נכרי שלא קבל עא"ח וכתבתי דמהו גזרה תקנו דעובר בב"י מדרבנן.

דתקנו דלא מהני ביטול לסלק הלואו דב"י וממילא לא מהני מחיצה. ובהגהותי ריש פסחים פֿתבתי דיש להעמיס זה בפירש"י דמ"ש בודקין שלא יעבור בב"י ר"ל מדרבנן יע"ש סוף דבר איני רואה בזה היתר ברור לענ"ד.

ומיהו למעשה איני רוצה לחיות דעתי בזה פֿינן שׁפכר יצא להיתר עפי"ד הגדול ובפֿרט במקום שׁדרים שׁם הבני מקרא ורוב המוכרים הוא מהם והוא פֿמעט גזרה שאין רוב הצבור יכולין לעמוד בה וגם יש לחוש משום איבה ומצינו בכמה דברים שהיקלו חז"ל משום איבה ובפֿרט ביי"ש דאין ברור דאית ב'י ב"י דאורייתא דהא ודאי אין בו פֿזית בכדי אכפ"ר.

אף אם אפֿשר בקל לבטל ברוב ודאי הדבר נכון וכמ"ש כת"ר נ"י (אמר המסבר דבר זה לא נזכר בדברי כמ"ש הרואה) דנדאי דכל מאי דאפֿשר למיעבד בהיתר טפי עדיף ע"כ דברי רב פֿהנא רבה הגאון מוהרש"ך נר"ו.

מפֿאן ואילף דברי תלמיד צעיר אנכי המסבר מה שׁיש לי להעיר בדב"ק שׁיחיה: (א) פֿתוב למ"ר ני"ר יצ"ו דמדברי התוה"ש אין ראיה וכו' למודעי אני צריף כי ספר תוה"ש אין מצוי אצלי רק ראיתי בספרי האחרונים שׁכותבים פֿן בשמו וגם הוא עצמו בחק יעקב סי' תמ"ח סק"ך הביא מ"ש בתוה"ש וכתוב אצלי בקונטרסי אסיפת דינים במערכת חמין ומצה סי' ח' אות ז ס"ק ג' דממ"ש בס' מגן האלף בס' תמ"ח סק"ח פֿשם התוה"ש מוכן דס"ל דאע"ג דקי"ל גבי חמין דאפילו הניחו שוגג או אנוס אסור לא בקל מין אנוס אסור אף בחלקות ישׁית דאם האנוס גרם לו שלא לקיים תקנת חכמים בביעור שלא ביער פֿלל

אף שְׁהִיָּה עַל יְדֵי אָנוּס אֲסוּר אֲבָל אִם קִיָּיִם תִּקְנַת חֲכָמִים וְנֶאֱנָס מִצַּד אַחַר כְּגוֹן שְׁמֹכֵר חֲמָצוֹ רַק שְׁהַמְכִירָה לֹא הִיָּתְהָ לְפּוֹם דִּינָא וְהוּא לֹא יָדַע כָּל יְמֵי הַפְּסַח וְטָעָה וְסָבַר שְׁנִמְכָּר כְּדִין אוֹ שְׁהִיָּה בְּבֵית הָאֲסוּרִים וְעָשָׂה שְׁלִיחַ לְמַכּוֹר הַחֲמִץ וְכָל יְמֵי הַפְּסַח סָמַךְ עַל חֻזְקַת שְׁלִיחַ שְׁעָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ וְשׁוּב נֹדַע לוֹ שְׁלֹא נִמְכָּר כָּלֵל.

הִנֵּה בְּכַה"ג פִּינּוֹן שְׁעָשָׂה כָּל מַה שְׁמֹנְטָל עָלָיו לַעֲשׂוֹת לְקִיָּיִם תִּקְנַת חַז"ל אֲלֵא שְׁלֹא עָלְתָה בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת כְּהוֹנֵן כְּפִי הַמוֹעֵיל לְפִי תַק"ח יֵשׁ לְסַמְךָ עַל הַבְּיָטוּל וְאִין לְקוֹנְסוֹ לְאֹסְרוֹ בַּהֲנָאָה וְגַם אִין לְחוּשׁ בְּכַה"ג לְהַעֲרָמָה וְאֹסְפָתִי בְּאֲמָרִים מְלַתִּיָּהוּ דְרַבְּנֵי קַדִּישֵׁי דְנִגְרָרוּ בְּתַר סְבָרַת הַתּוּה"ש לַעֲשׂוֹת סְנִיף לְהַתִּיר בְּנִדּוּנָם וּבִס"ק ד' הַבְּאֲתִי מ"ש בְּשַׁע"ת סִי' חַת"ם אוֹת ח' בְּשֵׁם כְּתָר כְּהוֹנֵה דְמִי שְׁהִיָּה חֲמָצוֹ בְּיַד נְכָרִי וְלֹא הִיָּה אֶפְשָׁר לְבַעֲרוֹ שְׁהִיָּה רְחוּק מִמֶּנּוּ כִּמְהַ פְּרָסְאוֹת אִין לְחוּשׁ לְהַעֲרָמָה וְכוּ' וְכַתְּבִיתִי דְלִפִּי מַה שְׁהַבְּנָתִי בְּדַעַת הַתּוּה"ש דִּס"ל לְחַלֵּק כִּנְז"ל נִרְאָה דְבְּנִדּוֹן הַכְּתָר כְּהוֹנֵה לֹא יִתִּיר הַתּוּה"ש מִטַּעַם שְׁהִיָּה אָנוּס וְלֹא הִיָּה יָכוֹל לְבַעֵר דְּאָנוּס כִּזְהוּ אִינוּ מוֹעֵיל לְהַתִּיר דִּסו"ס לֹא עָשָׂה מַה שְׁמֹנְטָל עָלָיו לַעֲשׂוֹת וְכַתְּבִיתִי דַּע"ל בְּדַעַת הַתּוּה"ש דְּיֵשׁ לְחַלֵּק בְּנוֹשְׂאִים כְּמוֹ שְׁנִרְאָה מִמ"ש בְּמַגָּא"ל שְׁהִרִי בְּשׁו"ת מִים חַיִּים רַאפְפוּרֵט סִי' ה' כְּתַב בְּשֵׁם תּוּה"ש עֲצָמוֹ דְּאֶפִּילוּ בְּאָנוּס גְּמוּר אֲסוּר וְשִׁהוּכִיחַ כֵּן מְדִין גְּזוּל חֲמִץ וְעַד"פ דְּאֹמֵר לוֹ הִרִי שֶׁל"ל אֵף עַל גַּב דְּהַנְּגִזְלָה הִיָּה אָנוּס גְּמוּר וְכוּ' וְזֶה לְכַאוּרָה הַיְּפָה מִמ"ש בַּח"י שְׁהַעֲלָה בַתּוּה"ש דְּבְּאָנוּס גְּמוּר מִן תַּר בַּהֲנָאָה.

אֲלֵא וְדַאי עַכ"ל כִּנְז"ל וְלִכֵּן נִגְזַל אֵף דְּהִיָּה אָנוּס גְּמוּר מ"מ פִּינּוֹן שְׁהַאָנוּס גְּרַם לוֹ שְׁלֹא קִיָּיִם מְצַנֵּת בְּיַעוּר כָּלֵל אֲסוּר בַּהֲנָאָה. וּבִסְעִיף קָטָן ט' הַבְּאֲתִי שׁו"ת נְאוֹת דְּשֵׁא סִי' ל"ט דְּנִרְאָה ג"כ שְׁהַבִּין בְּדַעַת הַתּוּה"ש שְׁיֵשׁ לְחַלֵּק בְּנוֹשְׂאִים כִּמְש"ל דְּמוּכָן מְדַבְּרֵי הַפְּגוּן הַאֲלֵף הַגְּזוּל.

וּבְנִדּוּ"ד בְּחֲמִץ שֶׁל בִּמ"ק הִיָּתְהִי נְבוּךְ בְּדַעַתִּי לְמִי דּוֹמָה דִּי"ל דְּכִינּוֹן דְּלֹא מְקִיָּיִם מְצַנֵּת בְּיַעוּר כַּתְּבִיתִי ח"ח אֵף שְׁהוּא מְחַמַּת אָנוּס גְּמוּר שְׁמַעְשָׂה אַבּוּתִיָּהם בְּיַדִּיהֶם. מ"מ אֲסוּר כְּמוֹ בְּנִגְזַל דְּאֵף שְׁהוּא אָנוּס גְּמוּר חֲמָצוֹ נֶאֱסַר בַּהֲנָאָה.

אוֹ כְּלָף לְדַרְךָ זוֹ דִּי"ל דְּכִינּוֹן דְּדִינָם כְּתִיבּוּק שְׁנִשְׁבָּה וְלִית לְהוּ מְעַקְרָא יְדִיעָה בְּתַחֲלָה מִתַּק"ח כָּלֵל חֲשִׁיבִי כְּמִי שְׁמִיָּהֲדָר לְקִיָּיִם תַּק"ח וְלֹא עָלְתָה בְּיָדוֹ וּבְכַה"ג יֵשׁ לְהַתִּיר לְדַעַת הַתּוּה"ש. וְלִכֵּן כְּתַבִּיתִי דַּע"כ"פ יֵשׁ לְפַקְפֵּק ע"ד הַגְּדוּל מִצַּד אַחַר דִּסו"ס לֹא אָמַר הַתּוּה"ש לְהַתִּיר אֲלֵא בְּשִׁבְטָל וְרַק בַּהֲנָאָה וְכוּ'.

וְעַתָּה בְּרִאוּתִי דְבָרֵי מִנִּי"ר הַמְּלֵךְ שְׁלֵמָה יִצ"ו רֹאָה אֲנִי כִּי אִין דַּעַת הַתּוּה"ש לְחַלֵּק בְּנוֹשְׂאֵי כִנְז"ל דְּהָא מָר הוּא דְּאָמַר דֵּהַתָּה"ש גּוֹפִיָּה תְּבָרָא לְגִזְיָה וְאוֹתִיב אֲשַׁמְעַתְּתִיָּה מִהִיא דְּגִזְלָה חֲמִץ וְכוּ' דְּאֹמֵר לוֹ הַש"ל וְאִי ס"ל לְחַלֵּק כִּמְש"ל הִרִי מִהֶתֵּם לִיכָּא שׁוּם תְּבָרָא דְּהִיכָּא דְּגֵרַם לוֹ הָאָנוּס שְׁלֹא לְקִיָּיִם תִּקְנַת חֲכָמִים כָּלֵל שְׁאֲנִי.

אֲלֵא שְׁאֲנִי מְבִין מַה שְׁיִיחְסוֹ אֲלִיוּ כִּמְהַ מְרַבְּנֵי בְּתַרְאֵי (כְּרִשׁוּם בְּקוֹנְטְרִיִסִי אֲמַבּוּהָא דְּסַפְרֵי הַמְּדַבְּרִים בְּזֵה) דְּבְּאָנוּס גְּמוּר יֵשׁ לְהַתִּיר בַּהֲנָאָה וְכוּ' וְכֵן הַעִיד עַל עֲצָמוֹ בִּס' חַק יַעֲקֹב כִּנְז"ל וְלִפִּי מ"ש מִנִּי"ר יִצ"ו אִין כֵּן מְסַקְנָתוֹ: (ב) וּמֵאִי דְּדַחִי מִנִּי"ר שִׁחַל"א רִאִיתַת הַתּוּה"ש וְאָמַר רַב דְּהֶתֵּם נֶאֱסַר מִצַּד הַגְּזוּלָה וְכוּ' אִימָא לִיהּ אִיזִי וְחֲבִיבִי שִׁחַל"א דִּמְנִי"ר

אֵינִי דֹטְרִיד בְּשִׁמְעִתִּיהָ אֲשֶׁתְּמִיטָה דְּכָבֵר קְדָמוֹהוּ רַבָּנָן בְּהָא מִלְתָּא יַעֲיִין בְּשׁו"ת מִים חַיִּים רְאָפְפוּרְט בְּסִי' ה' שִׁכ' לְדַחֲוֹת רְאִינִת הַתּוֹה"ש דְּמָה שְׁאָסְרוּהוּ הוּא מְשׁוּם לְתָא דְהַגְזָלוֹ.

גַּם בְּשׁו"ת חַת"ס סִי' קו"ט ד"ה אֵיבְרָא וְכו' כ' ע"ד הַתּוֹה"ש וְרָאָהּ זֹו אֵינִי מְפִיר וְכו' עִי"ש שִׁכ' פְּנִתִּיהָ דְמַר. וְכ"כ בְּפִרְמ"ג סִי' חַת"ס בַּא"א אוֹת ב' ד"ה מ"ש הַמְּחַבֵּר.

וּבְס' בֵּית מְאִיר בְּסִי' חַת"ס דָּף ס"ו ע"ד ד"ה וְרָאִיתִי. וּבְקוֹנְטְרִיִסִי הַגָּל בְּסִי' ח' אוֹת ט"ז הִבְאִיתִי עוֹד פְּמָה מְחַבְרִים דְּקִיָּמִי בְּשִׁיטָה זֹו דְּמָה שְׁנֶאֱסַר הוּא מְשׁוּם לְתָא דְהַגְזָלוֹ (וְלֹא בָּאוּ עַד הַתּוֹה"ש אֲלָא סְבָרָא דְנִפְשִׁיִּיהוּ קְאָמְרִי) הִלָּא הִמָּה הַפִּר"ח סִי' תַמ"ח ס"ג.

וּרְבִי"ן חֲסִידָא בְּס' קֹהֶלֶת יַעֲקֹב (אֶלְגָּאזִי) בְּתוֹסֶפֶת דְּרַבָּנָן סִי' קל"ט. וּמַר בְּרִיָּה מְרוֹ מוֹהֲרִיט"א בְּפ"ה דְּכְבוֹרוֹת סִי' מ"ד ד"ה וְהִנֵּה הַפ"ח.

וּבְשׁו"ת מְשַׁנֵּת ר"א ח"ב סִי' י"ח. וּבְס' דְרָף הַמְלֶךְ פ"א מֵהִלְכוֹת חֻמְצִין: (ג) אָמְנָם מ"ש מְנִי"ר נִר"ו וּבְפִרְט לְפִמ"ש הַנּו"ב וְכו' וְהַעֲלָה דִין חֲדָשׁ וְכו' וְהוֹסִיף לוֹמַר שְׁבַחֲךָ עַל א"ח כ' דְּהוּא מְחַלְוֹקֶת אֲמוּרָאִים בִּירוּשְׁלַמִי וְכו' פְּכָתוּב בְּדַב"ק הִנֵּה לְפִי מָה שְׁפַתְבִּיתִי בְּקוֹנְטְרִיִסִי לְקַמְן בְּסִי' זֶה אוֹת כ"ג דְּדַעַת רְאָב"ן דְּחֻמְצִין שֶׁל נְכָרִי מְנִפְקֵד בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְקַבֵּל עָלָיו אַחֲרֵיִת מוֹתֵר בְּהִנָּאָה אַחַר הַפִּסְחָא וְשָׂאִין סְתִירָה לְזֶה מְדַבְרִי הַרְמַב"ם בְּפ"ד ה"ג דְּמִשְׁמַע דְּבַקְבָּל אַחֲרֵיִת אָסוּר דְּלֹא אָמַר אֲלָא לְאָסוּר בְּאֶכִילָה וְלֹא בְּהִנָּאָה וְכַתְבִּיתִי שְׁהֵא"ר הִבִּיא סְבֵרַת רְאָב"ן וְשָׁפֵן דַּעַת הַפְּנִי"י בְּסוּגִיא דְּפְסָחִים דָּף ל"א ע"ב וְהִבְאִיתִי שׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה סִי' ס"ב וְסִי' ס"ו וְע"ד וְע"ח וְע"ט שְׁהַעֲלָה כֹּן לְדִינָא דְרָאוּי לְפִסְנֹק פְּהֶרָב"ן דְּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה.

וְכֹן דַּעַת הַג' מוֹהֲרִי יוֹסְקִי הוּבָא בְּשׁו"ת אֶגְוֹדוֹת אֲזוּב מְדַבְרִי סִי' י"ג אוֹת ב'. וְכֹן דַּעַת רַב אֶחָד בְּשׁו"ת זְכוּרוֹן צְבִי מְנַחֵם סִי' ב'.

וְהִבְאִיתִי שׁו"ת פְּתַב סוֹפֵר סִי' פ"ד דְּלַחֲלֵק יֵצֵא דְלְדִידִיָּה אָסוּר אֶפְיִלוּ בְּהִנָּאָה וְלֹכ"ע מוֹתֵר אֶפִי בְּאֶכִילָה וְשִׁתִּיָּה וְהִבְאִיתִי דְבָרֵי הַרְבָּנִים קֹהֶלֶת יַעֲקֹב בְּתוֹס' דְּרַבָּנָן סִי' קל"ט. וְש"ע מוֹהֲרִש"ז.

וְחַיִּי אָדָם. וְיִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב.

וּבֵית מְאִיר בְּזֶה. וְכַתְבִּיתִי דְנִרְאָה דְנִקִּיטִי פְדַעַת רַבָּנָן בְּתַרְאִי הַמְּסַפִּימִים לְסְבֵרַת רְאָב"ן דְּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה וּמִשְׁמַע אַף לְדִידִיָּה.

וְאָסוּר בְּאֶכִילָה אַף לֹכ"ע עִיש"ב. הִנֵּה לְפִי דְבָרֵי מְנִי"ר שִׁיחַל"א דְסְבֵרַת הַנּו"ב תְּלִיא בְּפִלּוּגְמָא שְׁבִירוּשְׁלַמִי לְעַנְיָן חֻמְצוֹ שֶׁל נְכָרִי בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְקַע"א א"כ פִּינּוֹן דְּבִהִיא נְקִיטִינּוֹ דְּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה ה"ן בְּגוֹל חֻמְצָא וְעַע"פ נְקִיטִינּוֹ פְדַעַת הַנּו"ב דְּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה לְהַנְגִּיל כֹּן נִרְאָה לְפּוּם שִׁיטְתִּיהָ דְמְנִי"ר נ"י וְאֵהָא וְדָאִי תְמִיָּה לִי טוּבָא דְנִרְאָה דְמְנִי"ר יצ"ו מְסַתְמִיָּד וְאִזְוִיל בְּתַר סְבֵרַת הַג' נו"ב וְנוֹטֵל מָה שְׁחִידָשׁ לְהַלְכָה פְּסוּקָה וְהוּא פְּלֵא לְעַנ"ד דְּלֹא זָכַר מְנִי"ר אֲשֶׁר כָּל רַבָּנָן קְדִישֵׁי הַבָּאִים אַחֲרֵי הַנּו"ב הִמָּה רָאוּ כֹן תְמָהוּ ע"ד הַנּו"ב וְכָבֵר רְשׁוּם אֲצִלִי בְּקוֹנְטְרִיִסִי לְקַמְן בְּסִי' זֶה אוֹת י"ו דְּהַגָּם דְּמַצִּינוּ חֵבֵר לְהַג' נו"ב בְּזֶה.

ה"ה מָרְן מוהריט"א בְּפָרְק ה' דְּבִכּוּרוֹת ס"א מ"ד כיעי"ש בד"ה אִיבְרָא דְלִפִּי מ"ש וכו' וּמְשֵׁם וְהִלָּאָה עַד סוֹף הַסִּי' דְגַם הוּא כ' סְבַרְת הַנו"ב דְּמִוְתָר לְהַנְגִּיל. אֲלֵא דְאִיפָא בְּנִיְהוּ דְלַהֲנו"ב מְוֹתָר גַּם לַכ"ע וּלְמָרְן מוהריט"א לְפִי טַעְמוֹ אִינוּ מְוֹתָר אֲלֵא לְהַנְגִּיל כְּדִי שְׁלֵא יִפְסִיד מִן הַקָּרָן לֹא גָזְרוּ עָלָיו חַו"ל.

הַנָּה מְלַבֵּד מֵה שְׁפַתְבְּתִי שֶׁם דְּאִינוּ פְּשׁוּט לְיִיחָס דַּס"ל פֶּן לְהִלְכָה וּלְמַעֲשֵׂה דְהוּא כְּתַב רַק דְרָף שְׁקו"ט וּמְצִינוּ לְרַבִּי'ן חֲסִידָא הַרְבַּ מַר אָבִיו בַּס' קַהֲלַת יַעֲקֹב בְּתוֹסְפֹת דְרַבְּנָן סִי' קַל"ט דְתַפְס הַשִּׁטָּה דְאָסוּר לְהַנְגִּיל וּמָרְן מוהריט"א בְּאֹתוֹ פָּרַק בְּאֹתוֹ מְקוּם (בְּקַה"י הַנָּ"ל) בָּא לֹו בְּאַרְבֵּעַ בְּעַנְיֵינִי חֲמֵץ שְׁעֵבֵר עָלָיו הַפְּסַח וְלֹא כְּתַב דְּבָר אוֹ חֲצִי דְבָר ע"ד הַרְב אָבִיו בְּזַה.

וְעוֹד אִף אִם נֹאמַר דְכֵן ס"ל לְמָרְן מוהריט"א מ"מ כָּל רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים אֲשֶׁר הָיוּ תְּמַהִים עַל דְּבָרֵי הַנו"ב בְּזַה לֹא סְבָרִי הֵכִי וּנְקִיטָ'י פְּנוּתִיְהוּ כִּי בְּרַבִּים הָיוּ וְהַנְּשִׂאִים הִבִּיאוּ דְבָרֵי רַבִּינוּ הַגְּדוֹל הַרְמַב"ן ז"ל בַּח' לְפָסְחִים בַּפ' כָּל שְׁעָה בְּסוּגְיָא דְחַנוּת וּמְלֵאֵי וְכו' שְׁכ' מְפִנְרֵשׁ בְּגוֹל חֲמֵץ וְעַה"פ דְאָסוּר בְּהַנָּאָה אִף שְׁלֵא עָבְרוּ בְּעָלָיו בַּב"י וּב"י וְלֹא מְשׁוּם לְתַא דְהַגְּזוֹל דְחִיָּב לְבַעֲרוֹ (כַּמ"ש מְנִי"ר נַר"ו וּמְסַתִּיעָא מִיְלְתִיָּה מְדַבְּרֵי הַמ"ח וְחַת"ס וְכו' שְׁפַתְבְּתִי בַּס"ק ב' הַנָּ"ל) דְהִלָּא אִין קָנַס זֶה אֲלֵא לְבַעֲלִים הָרַאשׁוֹנִים וְהֵם לֹא עָבְרוּ בְּכֻלּוּם אֲלֵא ש"מ שְׁקָנַס זֶה הוּא בֵּין בְּשׁוּגַג בֵּין בְּאֲנָס בֵּין לֹו בֵּין לְאַחֵרִים עַכ"ל הַרְמַב"ן, וְהַבֵּאתִי מ"ש הַמְק"ח בַּסִּי' תַּמ"ח בְּבִיאורִים סַק"ט בַּד"ה אָכַן וְכו' דְמַה שְׁחִידֵשׁ הַנו"ב דְּמִוְתָר לְהַנְגִּיל אַחַה"פ וְכו' לִיתָא וְכו' עִי"ש, וְשְׁבָשׁוּ"ת מְשַׁנֵּת ר"א ח"ב סוֹס"י י"ח כ' דְאִף דְהַנו"ב כ' דְּמִוְתָר לְהַנְגִּיל כְּבָר עֲמַדְתִּי ע"ד בַּמ"א וְהוֹכַחְתִּי בְּרֵאיוֹת דְלֹא כַהֲנו"ב ע"כ.

וְהַבֵּאתִי עוֹד מ"ש בְּשׁוּ"ת בֵּית שְׁלֵמָה סִי' ס"ב וְסִי' ע"ה דְכָל הַמְּבֹכָה בְּדַבְּרֵי הָאֲחֵרוֹנִים הַנו"ב וּמְק"ח בְּזַה הוּא לְפִי שְׁלֵא רָאוּ דְבָרֵי הַרְמַב"ן בְּלִיקוּטִיו וְכו' דְמְבֹנָר דְלֹא כַהֲנו"ב, וְכֵן הַבֵּאתִי שׁו"ת יַד יוֹסֵף לְהַגְּאוֹן מוהר"י דִּיִּטְאָשׁ בַּסִּי' ל"ב שְׁכ' ע"ד הַנו"ב דְאִילוּ רָאָה דְבָרֵי הַרְמַב"ן בְּלִיקוּטִיו לֹא הָיָה מוֹרָה פֶּן וְתַמָּה עַל כָּל גְּדוּלֵי הַמּוֹרִים שְׁהֶאָרִיכוּ לְסַתּוֹר אֶת דְּבָרֵי הַנו"ב וְלֹא רָאוּ דְבָרֵי הַרְמַב"ן עִי"ש וְכו' בְּשׁוּ"ת שׁו"מ ח"א סִי' שַׁל"ב (מְהַדוּ' תְּלִיתָאָה) וְהֶאָרִיף שֶׁם בַּח"ג סִי' ל"א.

וּבְנו"ב מ"ת סִי' ס"ה הַשִּׁיגוּ רַב אֶחָד וְהַבֵּאתִי עוֹד דַּבְּס' עֲצִי לְבוֹנָה יו"ד סִי' קַל"ב ס"א סוּד"ה וְהַנָּה וְכו' כ' ג"כ דְאָסוּר לְהַנְגִּיל וְשַׁכ"כ בְּשׁוּ"ת עוֹנָג יו"ט בְּהַגְּהָה בַּסִּי' כ"ו, וְשָׁפֵן דַּעַת הַרְבָּנִים מ"ח וְחַת"ס וּפְרַמ"ג וּבֵית מֵאִיר וּפְר"ח וְכו' הַנּו"ל בְּאֹת קָטָן ב' אֲלֵא שְׁהֵם סוֹבְרִים שְׁמָה שְׁנַאָסֵר לְהַנְגִּיל הוּא מְשׁוּם לְתַא דְהַגְּזוֹל דְעֵבֵר עַל ב"י הָא מִיָּהָא הַצַּד הַשְּׁנוּה שְׁבָהֵם דְאָסוּר לְהַנְגִּיל ג"כ, וַא"כ פְּשִׁטָּא וְדֵאִי דֵאִית לָן לְמִינְקֻט דְלֹא כַהֲנו"ב בְּזַה וְנֶאמַר בְּפָה מְלֵא דְאִילוּ הָיָה רוּאָה הַג' נו"ב דְבָרֵי רַבִּינוּ הַגְּדוֹל הַרְמַב"ן הָיָה חוֹזֵר בּוֹ שָׁפֵן רָאוּי לְהִיּוֹת חוֹזֵר וּמְבַטֵּל דַּעְתּוֹ נֶגֶד חַד מִן קַמְיָא וְיָדוּעַ דְכְּשֶׁהָאֲחֵרוֹנִים לֹא רָאוּ דְבָרֵי הָרַאשׁוֹנִים נְקִיטִינוּ כְּדַבְּרֵי הָרַאשׁוֹנִי'.

וְדַבְּרֵי יַדִּי'ן מְנִי"ר שִׁיחַל"א בְּזַה צַע"ר לִי: (אַחַר שְׁשַׁלְחַתִּי לֹו מְכַתְּבֵי הַנָּ"ל רָאִיתִי בַּס' עֲמוּדֵי אֲשׁ דָּף מ"ט ע"ג בַּד"ה בְּשׁוּ"ת נו"ב וְכו' שְׁכ' בְּשֵׁם הַיָּד הַמְּלָךְ בַּפ"ד מֵהִלְכוֹת חֲמֵץ שְׁכ' סְתִירָה מְפִנְרֵשׁ לְהַנו"ב מְדַבְּרֵי הַרְמַב"ן בְּדִין נֶפְקֵד יִשְׂרָאֵל שְׁקַבֵּל אַחֲרֵיּוֹת עַל

חמצו של נכרי דאסור באכילה וכו' והגאון המחבר נר"ו הביא מחלוקת שבהירושלמי בזה והאריה בדברי הח"י סי' ת"מ סק"ד ונדברי רבני האחרונים בזה וכו' דהרמב"ם שאוסר באכילה ומתיר בהנאה אולי ס"ל כן בכל ס' חמץ שעשה"פ דאסור באכילה ומותר בהנאה ולכן פסק במחלוקת זה שפירושלמי דאסור באכילה אולם אגון קי"ל דבס' חמץ שעשה"פ מותר לגמרי יש להתיר ג"כ בפלוגתא הנ"ל פן יש לנישב דלא יהיה הנו"ב מןרף כ"כ אולם להלכה נראה מפל הפוסקים דלא כהנו"ב והחמץ אסור גם בזה וכן מבואר להדיא בחידושי הריטב"א לפסחים כ"ט ע"א בשם מורוהרא"ה בשם רבו הרמב"ן דהחמץ אסור בהנאה וכן יש להורות עכ"ד נר"ו ואין דעתי הענייה נוחה בישוב זה כלל דמלבד דאינו פשוט דקי"ל דספק חמץ שעשה"פ מותר באכילה ועיין מג"א סי' תמ"ט בשם הב"ח דאסור באכילה.

ועוד אף לדעת רבנו בתראי דפליגי ע"ז וסברי דמותר באכילה ולפי מה שרשמתי בסי' זה אות ל' נראה שפן הוא הסכמת רוב האחרונים עיי"ש מ"מ מאחר שדבר זה לא נמצא מפניו בדברי הראשונים שספק חמץ שעבר עה"פ מותר באכילה ובדברי הרמב"ם (לפי"ד העמודי אש דתלו דברי הרמב"ם בהא) מפניו דאסור באכילה מי יעצור פח לחלוק ע"ד רבינו הגדול בלתי שום ראיה וסעד ומופת חותף מהש"ס ומה גם דמצינו חבר להרמב"ם בזה הוא הראב"ן שכ' הפוסקים בשמו דס"ל דאסור באכילה ומותר בהנאה ולדידיה נמי צ"ל דכן הדין בכל ספק חמץ כמו שאנו אומרים בדעת הרמב"ם ובאמת כ"כ בשו"ת בית שלמה סי' ע"ח דף מ"ט רע"ד בטעם הראב"ן ואם גם הרמב"ם סובר כן ודאי אין בלח האחרונים לדחות דבריהם.

ועכ"פ גם הוא נר"ו מודה דלא קי"ל כהנו"ב ואפריון נמטייה דהביא לנו דברי הריטב"א והרא"ה דמשמע דנקטי ג"כ פהרמב"ן ו"ל וס' חי' הריטב"א לפסחים אמצ"א לראות דב"ק): ומ"מ לא אפחד מאדוני מני"ר שיחל"א פי בקונטרס הנ"ל פתבתי דאולי אפשר לעשות סניף להתיר להנגזל סברת הנו"ב ומה שצדד מרן מוהריט"א והוא עפ"י מה שמצאתי בס' צרור החיים דף נ"ט ע"א בשם רבינו מנוח מהלכות חמץ ונ"ל ואיכא לעיוני בחמץ של ישראל שעשה"פ שאסור משום קנס, לישראל אחר שלא עבר עליו מהו, והביא ע"ז תשובת הרי"ף שמותר לאחר מיהו אית דמורו ביה לאיסורא ואיתלו דבריהם בהיה דחמצון של עוברי עבירה אחה"פ מותר מפני שמחליפים.

דאי לישראל אחר שרי אמאי אצטריף לטעמא שמחליפים אלא ש"מ דאפילו לישראל אחר אסור עכ"ל נמלא דדעת הרי"ף דלא אסרו אלא להעובר ולא לאחרים. ובדברי מרן מוהריט"א שם מבואר דטפי מסתבר להתיר לנגזל מלהתיר לאחרים דלאחרים י"ל פיון דאין להם אלא מגיעת הריוח קנסו רבנו וכו' משא"כ בנגזל י"ל דבמקום פסידא לא גזרו רבנו עיי"ש וא"כ מאחר דמבואר בדברי הרי"ף דמותר לאחרים כ"ש די"ל לדידיה דמותר הוא להנגזל ולפי דעתו עכ"ל כמ"ש הג"ב נ"ב לסתור מה שנהא מבוואר מפמה דוכתי דאסור לנגזל עיי"ש באורף ונמצא לפי"ז דלהנו"ב יש לו רב תנא דמסייע ליה רבינו הרי"ף וגם לפי דעת הרב מוהר"ם מסארקסטא ו"ל שהביא בא"ז לב"ק דף צ"ח והזכירו מרן מוהריט"א שם בד"ה והנה הפ"ח וכו' דגם הגזלן אינו עובר אפ"ל דלדידיה ס"ל פיון

שָׁאִין שׁוּם הַעֲבָרָת לָאוּ בְּחֻמַּץ זֶה לֹא קָנְסוּ וְכִינּוּן שָׁכַן לֹא נִפְלְאָת הִיא לֹאמַר כְּסִבְרַת הַנוּ"ב לְהַתִּיר לְהַנְגִּיל מִיָּהָ וְאוּלַי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מִזֶּה סְנִיף לְהַתִּיר וְצ"ע.

אֲגַב אֲרַחֵן אוֹדִיעַ לַמְנִי"ר נר"ו פִּי בְּקוֹנְטְרִיִּסִי הַנְּ"ל אוֹת י"ז אֲנִי מְסַלֵּס בְּצַעֲרֵי כִּי לֹא בִּינַת אָדָם לִי לְהִבִּין בְּמֵאֵי מִיָּירוֹ הַרִי"ף וְהָאִית דְּמִוּרוֹ וְכוּ' אִי כְּפִנַת הַרִי"ף לְהַתִּיר לְאַחֲרִים הֵינְנוּ לְמַפְנֵר אוֹ לִיָּתֵן לְאַחֲרִים הָא נִדְאֵי כְּמוֹ זֶר נְחָשׁב שְׁהָרִי א"כ נִמְצָא בְּעַל הַחֻמַּץ נִהְיָה מְחַמֵּץ זֶה.

וְאִם נֹאמַר דְּלֹא אָמַר הַרִי"ף דְּמִוּתֵר לְאַחֲרִים אֲלֵא כְּשֶׁאַחֲרִים נִהְיִים מִמֶּנּוּ שְׁלֹא בִּידֵיעַת הַבְּעָלִים הֵינְנוּ שְׁהַבְּעָלִים הַפְּקִירוּהוּ וְהַשְּׁלִיכוּהוּ לְחוּץ וּבָאוּ אַחֲרִים וְנָכוּ מִהַפְּקָר א"כ מֵאֵי מִיָּיתוֹ הָאִית דְּאָמְרֵי מִהֵיָא דְּחֻמַּצָּן שְׁל עו"ע דְּהֵתָם בְּאִים לְקִנּוּת מִהַעו"ע אֲהֲכִי צָרִיכָנָא לְטַעֲמָא דְּמַחְלִיפִין סו"ד לֹא יִכְלָתִי לְהִבִּין דְּב"ק בְּלֹא יִמְנַע וְצ"ע לִי.

שׁוּב הַבְּאֲתֵי בְּקוֹנְטְרִיִּסִי מִה שְׁהַקְּשָׁה הָרַב הַשּׁוֹאֵל בְּשׁו"ת חת"ס סי' קכ"ד מִהַתּוֹסְפָתָא דְּפ"ב דְּפְסָחִים (שְׁהִבִיא מְנִי"ר יצ"ו) וּמִה שְׁתִּירָץ הַמְּחַבֵּר וְכַתְּבֵתִי דְּלִפִּי מִה שְׁנִרְאָה מְדַבְּרֵי תִשׁו' הַרִי"ף דְּהִיכָא דְּאַחֲרִים זֻכִּים מְעַצְמָם מִיָּהָ שְׁרִי אֵין תִּי' הַג' חת"ס עוֹלָה יָפָה.

וְהַבְּאֲתֵי שׁו"ת פְּתַב סוֹפֵר סִי' פ"א שְׁנִסְתַּפֵּק בְּזֶה וְלֹא זָכַר דְּבָרֵי מֵר אָבִיו בְּתִשְׁבָּה הַנְּ"ל וְשִׁבְסִי' פ"ב תִּירָץ לְהַקְּוֹשֵׁיָא מִהַתּוֹסְפָתָא דְּהֵנָּה אֲמִינָא דְּוָקָא בְּאַכִּילָה הוּא דְּאָסוּר וְלֹא בְּהִנְאָה. וְהַבְּאֲתֵי מ"ש בְּשׁו"ת שׁוֹאֵל וּמַשִּׁיב תְּנַיִנָא ח"ב סוֹף סִי' ס"ו וְכַתְּבֵתִי דְּאֵין דְּבָרֵי נֹחִים לְעַנ"ד אֵלוֹ תוֹרַף דְּבָרֵי קוֹנְטְרִיִּסִי שְׁם אֲבִיקְשָׁה אֵת שְׁהַאֲהָבָה נִפְשֵׁי לֵיעִינּוּ מְנִי"ר בְּהֵאִי מִקְלָתָא וְנֵאִיר עֵינֵינוּ בְּרוּחַב שְׁכָלוֹ וְלְחֻסְדָּא רַב יְחָשׁב: (ד) גַּם מ"ש מְנִי"ר נ"י לְפַקְפֵּק ע"ד הַנּו"ב דְּס"ל דְּהַנְגִּיל אֵינוֹ עוֹבֵר לְפִי שְׁאֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ הָא בְּלֹא"ה אֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ וְכוּ' פְּכַתוּב בְּדָב"ק בְּמַחְכַּת"ה שׁוֹתִי דְּמְנִי"ר לֹא יִדְעָנָא וְלִיטְעַמְיָה תִּקְשֵׁי לִיָּה הָא גּוֹפָא קְשֵׁיָא עַל סְבִרַת הַרְשָׁב"א וְהַרְמַב"ו וְהַר"ו דְּסְבָרֵי מְרַנּוּ דִּישְׁרָאֵל הַמְּפָקִיד אֲצֵל חֲבִירוֹ וְקַבֵּל הַנְּפִקְדָא אַחֲרֵיָוִת שְׁאֵינוֹ עוֹבֵר הַמְּפָקִיד בְּב"י לְפִי שְׁאֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ וְכוּ' וְתִקְשֵׁי לִיָּה כִּי אֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ מֵאֵי הֵנִי הָא בְּלֹא"ה אֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ וְעַשְׂאוֹ הַפְּתוּב כְּאֵילוֹ בְּרִשׁוּתוֹ וְכוּ' וְכַבֵּר בִּיָּאָר בְּנו"ב דְּאָף לְדַעַת הַרְמַב"ם וְקו"ל כֵּן דְּעוֹבֵר הַמְּפָקִיד אֵף שְׁאֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ הֵינְנוּ מְשׁוּם דְּמוֹשְׁאֵיל מְקוֹם לְמַפְקִיד וְהֵנִי בֵּיתוֹ דְּמַפְקִיד הָא לֹא"ה אֵינוֹ עוֹבֵר וְלִדְיָדָהוּ נְמִי קִשָּׁה קוֹשֵׁיָת מְנִי"ר יצ"ו אֵף בְּאַמַּת עַמּוֹ הַסְּלִיחָה דְּלֹא דְּמוֹ רִשׁוּיּוֹת אֲהִדְדִי דְּהַרְאִשׁוּנִים הַנְּ"ל שְׁכַתְּבוּ שְׁאֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ כְּלוּמַר שְׁאֵינוֹ בְּבִיתוֹ מִמֶּשׁ וְדַרְשִׁינּוּ מִה בֵּיתָהּ בְּרִשׁוּתָהּ אֵף גְּבוּלָהּ בְּרִשׁוּתָהּ כְּמַבּוֹאָר בְּדְבָרֵי הָרַא"ש בְּפ"ק סִי' ד' וּבְב"י סוֹס"י ת"מ.

וְדְאָמְרֵי חֻמַּץ אֵינוֹ בְּרִשׁוּתוֹ וְעַשְׂאוֹ הַפְּתוּב כְּאֵילוֹ בְּרִשׁוּתוֹ הוּא כְּפִנָּה אַחֲרַת שְׁאֵינִי שְׁאֵינוֹ שְׁלוֹ עַשְׂאוֹ הַפְּתוּב כְּאֵילוֹ הוּא שְׁלוֹ וְלָכֵן עוֹבֵר עָלָיו כִּינּוּן שְׁהוּא בְּבִיתוֹ וְאֵין אַחֲרֵיָוִתוֹ עַל שׁוּם אָדָם מִשְׁא"כ בְּגִזוּל דְּהוּא בְּבִית הַגְּזוּל וְעָלָיו הָאֲחֲרֵיָוִת וְאֵין שְׁנִיף לֹאמַר דְּמַשְׁאֵיל מְקוֹם לְנַגְזֵל פְּשִׁיטָא דִּי"ל דְּאֵינוֹ עוֹבֵר בְּב"י.

וּמְלַבֵּד אֲשֶׁר שְׁרִים רַבִּים וְנִכְבְּדִים קִיָּמִי בְּשִׁיטַת הַנּו"ב כְּמוֹ שְׁרִשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיִּסִי הַנְּ"ל בְּסִי' ה' אוֹת כ"ד הֵלֵא הֵמָּה. הַפְּר"ח בְּסִי' תמ"ח ס"ג.

וּמְרַן מוֹהֲרִיט"א בְּפִרְקָה ה' דְּכַכּוּרוֹת הַנְּ"ל. וּבְס' אֲבָנֵי שְׁהֵם בְּנִימוּקֵי לְסִי' תמ"ח.

ובְּשׁוֹת מְשַׁנֵּת ר"א ח"ב סי' י"ח. ובְּשׁוֹת בֵּית שְׁלֵמָה סי' ס"ב.

ובְּמִקּוֹר חַיִּים סי' תמ"ח סק"ט. ובְּשׁוֹת מ"ח רֶאֶפְפוּרְט סי' ה'.

ובְּקִהְלַת יַעֲקֹב בְּתוֹסֶפֶת דְּרַבְּנָן סי' קל"ט. הָרִי מְפֹרָשׁ יוֹצֵא פֶן בְּדַבְרֵי רַבֵּינוּ רַמְבַּ"ן בְּלִיקוּטְיוֹ הַגָּ"ל דְּהַגְזוֹלָן עוֹבֵר וְלֹא הַגְזוֹל וּפְשִׁיטָא וְנֹדַי דְּאִין לְהַרְהֵר עוֹד אַחַר דְּבַרֵי הַגְּאוֹן נו"ב פִּי רוּחַ ה' דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ וְזָכָה לְדַעַת הָאֶשֶׁל הַגְּדוֹל הַרְמַב"ן וְיָמִי יָבֵא אַחֲרֵי הַמְּלִיךְ אִיבְרָא דְּמַצְאָתִי תִּנָּא דְּמַסִּיעַ לְמַנִּי"ר שִׁיחַל"א מֵר נִיהוּ הַג' שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב בְּמַהְדוּרָא ג' חֶלֶק שְׁלִישִׁי סי' ל"א דְּדַעַתוֹ לומר דְּגַם הַגְּזוֹל עוֹבֵר בְּב"י וְתוֹרָף דְּבַרְיוֹ הוּא דְּמַדְמִי לְמַפְקִיד דְּאָף דְּהַנְּפִקְד קָבַל עָלָיו אַחֲרֵי עוֹבֵר הַמְּפִקִיד וְהָא נָמִי אָף דְּהַגְזוֹלָן חַיִּיב בְּאַחֲרֵי עוֹבֵר הַגְּזוֹל.

וְנִרְגַּשׁ מְדַבְרֵי הַרְמַב"ן בְּלִיקוּטְיוֹ הַגָּ"ל דְּאִין הַבְּעָלִים עוֹבְרִים בְּב"י וְכַתֵּב דְּהִינּוּ דוֹקָא כְּשֶׁבִטְלוּ הַחֶמֶץ וְכו' יַע"ש שְׁשִׁינָה וְשִׁילֵשׁ דְּהִדִּין אֲמַת דְּהַגְזוֹל עוֹבֵר וְשִׁבְזָה נִסְתַּר פֶּל בְּנָן הַנו"ב וְכו' וְהִנֵּה מ"ש דְּדַמִּי לְפִקְדוֹן וְכו' הוּא תְּמוּהָ דְּכָבֵר דְּחוּ זֶה הַגְּאוֹנִים נו"ב וְמוֹהֲרִיט"א דְּשִׁאֲנִי פִקְדוֹן דְּהַנְּפִקְד מְשִׁאֵל מְקוֹם לְהַמְּפִקִיד וְהו"ל בֵּיתוֹ מִשֵּׁא"כ בְּגוֹלָן.

וְהִיּוֹתֵר תִּימָה עָלָיו דְּהוּא עֲצֵמוֹ בְּמַהְדוּרָא ב' ח"ב סי' ע"ז בד"ה אָף וְכו' פֶּתַח לְחֶלֶק בְּנוֹשְׁאִים עַפ"י טַעֲמוֹ שֶׁל הָרָא"ש. בְּנִפְקֵד דְּמְשִׁאֵל מְקוֹם לְנִפְקֵד וְעַם שִׁי"ל דְּבַרְיוֹ מ"מ פֶּשֶׁט דְּבַרֵי הַרְמַב"ן מוֹרִים פְּדַעַת פֶּל הַרְבָּנִים הַגָּ"ל דְּהַגְזוֹל אִינוּ עוֹבֵר בְּב"י וְדַבְרֵי מַנִּי"ר שִׁיחַל"א שְׁגָבוּ מִמֶּנִּי: (ה) וְדִאֲיִתִּי מִתְּנִיתָא בִּידִיָּה תִּנָּא תוֹסְפָאָה תוֹסְפָאָה דְּרַפ"ב דְּפִסְחִים וּבִיָּאָר עָלֶיהָ הַפְּהֵן (הַגְּדוֹל מַנִּי"ר יצ"ו) לְהוֹכִיחַ דִּישׁ לְבִטֵּל שְׁתֵּי הַסְּבָרוֹת מִדִּין הַשְּׁנוּי בְּתוֹסְפָאָה הַגָּ"ל פְּכַתוּב בְּדב"ק הִנֵּה בְּאַמַּת פֶּל מִיָּלִי דְּמֵר טוֹבִים וְנִכּוּחִים וּמִתּוֹף מֵה שְׁרַשְׁמִתִּי לְמַנִּי"ר יִשְׁר יִחְזוּ פְּנִימוֹ כִּי תוֹסְפָאָה זֹו עַמִּי הִיָּתֵה.

אָף אוֹדִיעַ לְמַנִּי"ר יצ"ו אֲשֶׁר בְּקוֹנְטְרִיִּסִי הַגָּ"ל הַבְּאִתִּי בְּאוֹת כ"ב דְּבַרֵי הָרַב שְׁלַחַן גְּבוּהָ בְּרַס"י תמ"ח שְׁכ' דְּסִבְרַת הַר"ב הָעֵיטוֹר דְּחֶמֶץ שֶׁל נְכָרִי שְׁעֵבֵר עַה"פ אִינוּ מוֹתֵר בְּאַכִּילָה אֶלָּא בְּהִנָּאָה נִפְק"ל מִתּוֹס' זֹו וּמְפֹרָשׁה לְעַנְנֵן הַנָּאָה עִיש"ב וְלִכֵּן לֹא אוֹכֵל לְעֵשׂוֹת יְסוּד מִזֶּה לְסִתּוֹר סְבָרוֹת הַגָּ"ל עַפ"י ד' הַתּוֹס' דְּמִיָּרִי בְּחֶמֶץ שֶׁל נְכָרִי אוּ בְּכוֹתִים אַחַר שְׁגוּרָו עָלֶיהֶם לְדַעַת הָרַב ש"ג הַגָּ"ל וְיִתְכֵן דְּגַם הַגְּדוֹל וְהַשׁו"מ בְּתִשׁוּ"מ שְׁבַח"ד שְׁהַבְּאִתִּי בְּאוֹת זֶה מְפֹרָשִׁי הָכִי וְאִין לְסִבְרַתֶּם סְתִירָה מִזֶּה דְּהָא חֲמִצּוֹ שֶׁל נְכָרִי דְּאָסוּר בְּאַכִּילָה לֹא מְשׁוּם קָנֵס הוּא פְּמוּבָן וְיָדוּעַ דְּבִכְמָה מְקוֹמוֹת מִיִּתְלָפָא שִׁיטְתִּי דְּהַג' שׁו"מ וְלִכֵּן אָף שְׁמַמ"ש בַּח"ב סי' ס"ו מִתְּבַאָר דְּלֹא ס"ל כַּה"ש"ג.

אוֹלִי בַח"ד הָדָר בִּיָּה. אָף בְּאַמַּת אֲנִי עֲנִי פְּתַבְתִּי בְּאוֹת כ"ב הַגָּ"ל דְּדַבְרֵי הַש"ג צ"ע דְּהַדְּבָר פְּשׁוּט דְּבְרִיָּתָא זֹו נִשְׁנִית קוֹדֵם שְׁגוּרָו עַל הַפּוֹתִים דְּמִבּוֹאָר בְּחוֹלִין דָּף ו' דְּבִימִי ר' אֲמִי וּר' אֶסִי הוּא דְּגָזְרוּ עָלֵיהֶם וְכו' וְעַתָּה שְׁשׁ אֲנָכִי שְׁמַצְאָתִי רַב תִּנָּא (מַנִּי"ר) דְּמַסִּיעַ לִי וּפְשִׁיטָא לִיָּה כַּמ"ש בְּעִנְיֹותֵינוּ.

וְדַבְרֵי הָרַב שֶׁל"ג תְּמוּהִים. וְכֹל מ"ש מַנִּי"ר יצ"ו יִשְׁרִים וְנִכּוּחִים.

אֶלָּא דַּמ"ש וְגַם הַסְּבָרָא שְׁבַתְשׁוּ שׁו"מ דְּאִין תּוֹעֵלַת וְכו' תְּמִיָּהנִי דְּנֹדַי הָא דְּקָנְסוּ וְכו' פְּכַתוּב בְּדב"ק. לֹא יִרְדֵּתִי בְּכּוֹנְתוֹ בְּזֶה אַחֲלִי יְכּוֹנּוּ לְבָאָר שִׁיחַתוֹ שִׁיחַ שְׁפַתִּי צְדִיק כִּי פְּעַת

נעלמו ממני מעומק המושג וקוצר המשיגגם מאי דפשיט"ל למר דחויב בייעור על פל אדם הוא גם אחה"פ כמו שמחנניבים בעליו.

לרב פשיט"ל. לדידי מספק"ל ואין נראה פן מדברי החת"ס או"ח סוס"י ק"ה עיי"ש.

גם מ"ש מני"ר יצ"ו דאין להשיב מההיא דבא אחר ושרפו לאחר המועד וכו' דשאני התם וכו' פכתוב בדב"ק הנה לפי הנראה משמע למני"ר נר"ו דמ"ש חז"ל אומר לו הרי שלף לפניה הוא דוקא בבא להשיבו לאחיה"פ וכפשאטא דלישא דמתני' אבל בפסח אינו יכול לקיים בו מצות השבה לומר לו הרי של"ל.

אמנם אין דבר זה פשוט ובתשו' נו"ב מ"ק א"ח סי' כ' בד"ה ואמנם קשה עלי וכו' כ' מפנרש דבפסח גמי יכול לומר לו הש"ל כמו שאומרים בכל איסורי הנאה דאורייתא. ובחק יעקב סי' תמ"ג בתשו' שבסק"ו כ' דבפסח דהפל מצוים עליו לבערו אינו יכול לומר לו הש"ל.

ובשו"ת מים חיים רפפורט סי' ה' כ' בשם קצה"ח סימן שס"ג שהשיג על הח"י בזה ואמצי"א לראות ד"ק והמ"ח עצמו לחלק יצא בין תבעו בתוך הפסח ללא תבעו דאם תבעו יכול לומר לו הרי ש"ל יעי"ש ויעניין בנו"ב מה"ת או"ח סי' ס"ה בדברי המשיג אות ט' ובדברי המחבר אות ט' וענין לעיל סי' אות י"ב מה שרשמתי עוד בזה: סימן קח (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ח' אות כ"ז).

קח נשאלתי באשה שלא היתה בביתה כמה חדשים קודם הפסח, ובשובה אל ביתה אחר הפסח מצאה בביתה הלבבות שקורין פרפי"ל ושקחה למוכרם קודם הפסח ויש הפ"מ. וכתב הרב השואל (אחד מידי נפשי הלא הוא המאור הגדול הרב המפורסם לשם טוב ותהלה, אבד"ק פערקוף וקצת בקאחוקא) מוהר"ר חיים ליב נ"י), וז"ל, רצוני לחפש צדדי היתר הינו.

א) יען שגילושו הפרפי"ל במי בצים ועירבה בהם מעט מים ואין ידוע שיעור מיעוט המים אף דמי פירות עם מים ממהרים להחמיץ. והרא"ש כ' דקיטוף שרי וכו', משמע דמעט מים למ"פ אין מחמיצין.

והמג"א תס"ב סק"א נשאר בצ"ע בנפול מעט מים, ואף שאין בנדינו לשער שיעור מיעוט המים להמקלים נגד המיעוט שעירבה האשה להמ"פ אולי לקרותו פספק חמץ שעעה"פ ויש להקל בהפ"מ אף באכילה כמ"ש בש"ע הג' מוהרש"ז מלאדי.

ב) אולי נצטרף להיתר דעות פוסקים ראשונים להקל במי פירות עם מים (אף דלא קי"ל להלכה) כמ"ש הרא"ש וכו'. ובקרבן נתנאל פי' כ"ש אות פ"א פתב אפ"ל דהרי"ף דקדק וכו'.

ג) לצרף מה שפכתבו התוס' פסחים ל"ה ד"ה מי פירות בשם ר"ת דמ"פ עם מים מיקרי חמץ נוקשה וכ"כ (פי' תס"ב) בטור וא"כ מותר אם עבר עליו הפסח, ולהמג"א תמ"ז ס"ק מ"ו מותר אף באכילה. ד) אולי נצטרף מ"ש השע"ת מתשב"ץ דאם הניח באונס לא קנסו ושקחה ואונס בחדא מחתא מחתינהו הרמב"ם.

ואחרי כל אלה אפשר להקל לערבם ברוב פרפי"ל אחרים ובנתערבו מותר לדעת הפוס' וזולת הטור דמתמיר בס'. והח"י הכריע ברוב, וכן הסכים בש"ע הג' מוהרש"ז.

ובנד"ד אחרי כל צדדי היתר פנ"ל אולי נסמך ע"ד המיקלים שהובא בפר"ח יו"ד צ"ט לערב לכתחלה באיסור דרבנן. ובשע"ת הובא מכמה שו"ת בתמין שעעה"פ להתיר לערב לכתחלה ברוב, אבקש לחוות דעתו וכו', ע"כ דברי הרב השואל נ"י, והנה עם כי לענין דינא הלכה למעשה אין רצוני לסמוך על דעתי לא לאיסור ולא להיתר ואתייעץ בזה איה"ש עם רבני גאוני דורינו יצ"ו.

לפטרם בלא פלוגא אי אפשר אידי דחביבותיה גבן אכתוב מה שיש להעיר ולהשיב על צדדי היתר שהזכיר, אשר לדעתי נרפים הם. וזאת תשובתי על ההיתר הראשון.

הנה הרב מג"א שם בסק"ג פשיטא ליה דמעט מים שנפלו למי פירות אסור ואסתירת דברי המג"א נאמרו כמה ישובים. הרב א"ר הביא דבריו הרב מאמר מרדכי בסק"ה פתב דיש לחלק בין נתערב אחר הלישה לנתערב בשעת לישה דכשנתערב בשעת לישה אף כל דהו הני מ"פ וממהר להחמיץ (והספימו לחילוק זה הרבנים מקור חיים סי' תס"ג ובית מאיר בסוף תס"ג).

והרב מחצית השקל פתב דלא נסתפק המג"א אלא במיעוט מ"פ למים אבל מיעוט מים למ"פ פשיטא ליה לאסור. וכן מתבאר דעת הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל למתבונן בד"ק שפסי' תס"ב אות ג' פתב דמים כל שהוא ממהרים להחמיץ.

ואילו באות ד' פתב דמים במ"פ שרי לפי שהוא מועט עי"ש. ובמקום אחר פתבתי שכן דעת כמה מרבנן בתראי (עיין לקמן סי' י"ג אות י').

ובנדו"ד בין למר ובין למר חשיב מ"פ עם מים פנין שהוא מים לתוך מי פירות והוא בשעת לישה. ותו דאף אי נימא דמשום שהוא מעט מים לא חשיב מ"פ עם מים, מ"מ בנדו"ד נראה דאסור, דנהי דלא חשיב מ"פ עם מים לומר דמהר להחמיץ עד דלא סגי להו שיקמור.

מ"מ שיקמור מיהא בעי כשאר עיסה שנילושה במים לבד יעניין בח"י סי' תס"ב סק"ו וס"ק י"ב. ומדוקדק פן בדברי מוהרש"א בפסחים דף ל"ח אהיה דרביעית היא ומתחלקת לכמה חלות שהבאתי בסי' י"ג שם) שכתב דמעט מ"פ למים אינו ממהר להחמיץ יותר מאילו הנה הפל מים.

משמע דמתמיר, מיהא פאילו הנה הפל מים. וענין במאמר הנ"ל.

וא"כ בנדון דידן דהלבבות נעשו לצורך שאר ימות השנה ובנדאי לא נזקרו בשמירתם לא חשיב ספק חמץ אלא ודאי חמץ שעבר עליו הפסח הוא. וכל זה הוא באם ידוע שהנה ששים במי הבציים נגד המים שאם אין ששים במי בציים נגד המים לא חשיב מעט מים, ענין בפרמ"ג בא"א רס"י תס"ב ובח"י סי' תס"ז ס"ק י"ז.

(וכן מתבאר מדברי הרב רמ"ץ בסי' ל"ה אות ה', וענין לקמן בסי' י"ג אות י' ד"ה ודע). וממילא גם צד היתר השני ע"פ סברת הרי"ף דמ"פ עם מים אינו ממהר להחמיץ וכו' ליתן בנדו"ד משום דאף להרי"ף (וכן הוא דעת הרמב"ם כמ"ש מרן הב"י והרב נהר

שלום סי' תס"ב אות ב'), אין הפננה דאין מחמיץ פלל אלא ר"ל שאינו מחמיץ יותר מעיסה שנילושה במים לבד ועיין בב"י וב"ח ובנה"ש שם): הן אמת דהרב פני יהושע בח"ב בא"ח סי' י"ב ד"ה ועל וכו' פתב דהג"א פ"ב דע"ז אפ"ש דס"ל פדעת הרי"ף ששהבאו הטור בסי' תס"ב דמ"פ אפילו עם מים אין מחמיצין פלל ע"כ, ומשמע דמבין פדעת הרי"ף דאפילו שימור לא בעי פלל ודינו כמי פירות לחודייהו אף בדברי הרא"ש במתני' ר"פ אלו עוברין, מבואר פדעת הרי"ף בהפ"ה, וז"ל, ומה שפסק רב אלפס דמ"פ אין מחמיצין אפילו ע"י מים היינו לעגנו לישת העיסה דאינה ממהרת להחמיץ ויכול לשומר מחמוץ כמו שאר עיסה אבל בכה"ג שנותנים שעורים בשכר או בחומץ להשהות בתוכו מחמיצין אם יש בו מים עכ"ל.

הרי מפורש דגם לדעת הרי"ף פשוטהוין באים לידי חמוץ. והרב קרבן נתנאל בפ' כ"ש סי' י"ג האריך בדברי הרא"ש שגוראים פסותרים והמעין בדב"ק יראה דטפי ניתא ליה לפרש דברי הרא"ש שם פפי מה שמתבאר מדבריו שפריש פרק אלו עוברין (עם פי גם בזה לא נתקרה דעתו) מלפרש דברי הרא"ש שם דמבין פדעת הרי"ף דאין מחמיצין פלל.

עיי"ש בס"ק פ' גם הרב מוהראנ"ח בח"ב רס"י ע"ד פתב בפשיטות דמאי דס"ל להרי"ף דמי פירות עם מים אין מחמיצין לאו למימרא דאין מחמיצין פלל ולא בעי שימור אלא צריכים שימור ומהני להו שימור פשאר עיסה עיי"ש.

גם מדקדוק דברי הריב"א בסי' תס"ב נראה בעליל דמבין פו פדעת הרי"ף (כמו שהבינו מרן בב"י ורב"ח) שהרי פתב, וז"ל, ולרב אלפס אפילו במי פירות עם מים מותר ללוש מליל א' ואילך וכו' ור"י פי' דמ"פ בלא מים אין מחמיצין פלל ומותר ללוש בהן מליל א' וכו' ע"כ.

הנה רואה שדקדק לכתוב (פשהביא סברת הרי"א) במ"פ עם מים מותר ללוש, ולא פתב לישנא דאין מחמיצין פלל כמו שכתב פשהביא סברת ר"י גבי מ"פ בלא מים והיינו נדאי משום דס"ל דאף לדעת הרי"ף מ"פ עם מים מחמיצין הם אלא דסגי להו בשימור כמו עיסה דמים לחודייהו, וא"כ בלביבות אלו שנעשו לצורך ימות השנה דנדאי שהו פמה וכמה בלי עסק פלל אין לי מי שיתירם פלל: ומ"ש בהיתר השלישי לפי שמי פירות עם מים הם חמ"ן וכו' וחמץ נוקשה שעבר עליו הפסח מותר, הנה הא דחמ"ן שעבר עה"פ מותר הוא לקוח מתשו' הריב"ש ששהביא מרן בב"י סוף סי' תס"ז ועם שממ"ש בשמו מרן בב"י משמע שכתב פו דרוך פלל על כל שהוא חמץ נוקשה אם עבר עליו הפסח מ"מ תמיה לי על הרב השואל נ"י שאחר שראה דברי הרב מג"א בס"ק מ"ו איך לא דקדק בדבריו דמתבאר דס"ל דעד כאן לא פתב הריב"ש דחמץ נוקשה שעבר עה"פ מותר אלא בחמץ נוקשה שאינו ראוי לאכילה ובחמץ נוקשה פנה הוא דנחלקו דלהמג"א מותר גם באכילה, ולערב חק יעקב אסור באכילה שהרי עמ"ש מרן דחמץ נוקשה אפילו בעיניה אינו אסור בהנאה אחז"פ פתב המג"א.

ונ"ל דאפי' באכילה שרי והא דנקט בהנאה משום דחמץ נוקשה לא חזי לאכילה עכ"ד. והרב חק יעקב השיגו דבתשו' הריב"ש פתוב מפורש דאסור באכילה ומדלא השיב עמ"ש המג"א דנקט הנאה משום דנוקשה לא חזי לאכילה דליתא דהרי בתשו' הריב"ש

פתוב מְפֹנְרֵשׁ דִּין זֶה גַם בְּחֻמֵּי גְנוּבָה דְרָאוּי לְאַכִּילָהּ אוּ שְׂכָתוּב סָתָם חֻמֵּי גְנוּבָה וּמִשְׁמַע גַּם חֻמֵּי הָרָאוּי לְאַכִּילָהּ מִשְׁמַע דְמוּדֵי לִיה מִיָּהָ דְמַצִּינֵי לְפָרֵשׁ דְבָרֵי הָרִיב"ש בַּחֲמ"ן שְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָהּ, וְא"כ י"ל דְּכָל עֵינְקָר דִּין זֶה אֵינוּ אֶלָּא בְּחֻמֵּי גְנוּבָה שְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָהּ, אֲבָל חֻמֵּי שְׂרָאוּי לְאַכִּילָהּ גַּם הָרִיב"ש מוֹדָה דְאִסוּר פְּשַׁעְבֵּר עָלָיו הַפְּסָח.

וְכֵן מִתְבָּאָר מִדְּבָרֵי הָרַב מוֹהֲרֵש"ז בִּש"ע שְׁלוֹ סִי' תַּמ"ב ס"ב שְׂכָתוּב אֵין אִסוּר מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא חֻמֵּי גְמוּר שְׂרָאוּי לְאַכִּילָהּ אֲבָל עֵינְסָה וְכו' וְכֵן בְּצַק שְׁסוּפְרִים מְדַבְּקִים נִירוֹתֵיהֶן שְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָהּ פְּשִׁיָּאָפוּ אוֹתוֹ וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּזָה נִקְרָא חֻמֵּי גְנוּבָה וּמִתְרַן מִן הַתּוֹרָה לְאִנְקֻלוֹ בְּפִסָּח אֲבָל חֻמֵּי אִסְרוּהוּ בְּהִנָּאָה וְהִצְרִיכוּ ג"כ לְבַעֲרוּ בַּע"פ גְּזֵרָה שְׂמָא יִשְׁפַח וְיֵאכַל מִמֶּנּוּ בְּפִסָּח שַׁע"י הַדְּחָק רָאוּי לְאַכִּילָהּ וְאֵם שְׂכַח וְלֹא בִיעֲרוּ וְעֵבֵר עָלָיו הַפְּסָח מִתְרַן בְּהִנָּאָה פִּינֵן שְׁלֹא עֵבֵר עָלָיו אִסוּר שְׁל תוֹרָה לֹא קִנְסוּהוּ חֻמֵּי עַכ"ל.

הָרִי שְׁלֹא כָּתוּב דִּין חֻמֵּי גְנוּבָה שְׂעֵבֵר עָלָיו הַפְּסָח דְמוּתֵר בְּהִנָּאָה אֶלָּא בְּחֻמֵּי גְנוּבָה שְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָהּ אֶלָּא ע"י הַדְּחָק מִשְׁמַע דְחֻמֵּי גְנוּבָה דְמִי פִירוֹת עִם מִים דְרָאוּי לְאַכִּילָהּ גַּם שְׁלֹא ע"י הַדְּחָק שְׂהָרִי לְכַף הוּא עֲשׂוּי וּמִתְנַקֵּן יֵשׁ לוֹ דִּין חֻמֵּי שְׂעֵבֵר עָלָיו הַפְּסָח וְאִסוּר.

וְגַם לְפִי מ"ש בְּטַעַם דִּין זֶה (דַּחֲמ"ן שְׂעֵבֵר עַה"פ מִתְרַן בְּהִנָּאָה) דְכִינֵן שְׁלֹא עֵבֵר עָלָיו אִסוּר תּוֹרָה לֹא קִנְסוּהוּ חֻמֵּי מִתְבָּאָר ג"כ דַּחֲמ"ן דַּמ"פ עִם מִים שְׂעֵבֵר עָלָיו הַפְּסָח אִסוּר לְפִי מַה שְׂהָאָרִיף הָרַב שַׁעַר הַמְּלָךְ בְּהַלְכוֹת חֻמֵּי פ"ד הַלְכָה ח' לְהוֹכִיחַ לְדַעַת כְּמַה גְדוּלִים שְׂהַזְכִּיר שֵׁם דִּישׁ שְׁנֵי מִינֵי חֻמֵּי גְנוּבָה.

הָאִתְדָּהּ הוּא שְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָהּ כְּזוּמֵן שְׁל צְבָעִים וְכו' וְהוּא אֵינוּ אִסוּר אֶלָּא מְדַרְבָּנֵן וְהַשְּׁנֵי הוּא חֻמֵּי דְמִי פִירוֹת עִם מִים דְרָאוּי הוּא לְאַכִּילָהּ אֶלָּא שְׂאִין עֵינְסָתוֹ יָפָה כְּעֵינְסָה שְׂנִילוּשָׁה בְּמִים לְבַד עִי"ש.

וְא"כ י"ל דְלַעֲנִין חֻמֵּי גְנוּבָה שְׂעֵבֵר עָלָיו הַפְּסָח שְׂכָתוּב הָרִיב"ש דְמוּתֵר לֹא אָמַר אֶלָּא בַּח"ן דְמִין הָרָאוּשׁוֹן שְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָהּ כָּלָל. גַּם בִּש"ע הַנִּל בְּסִי' תַּנ"ט סִי"ג בִּיָּאָר דְחֻמֵּי גְנוּבָה שְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָהּ וּבְהִנָּאָה רַק מְדַרְבָּנֵן הוּא חֻמֵּי שְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָהּ עִי"ש.

וּמִדְּבָרֵי הָרַב שׁו"מ בְּמַהְדוּרָא תַּנְיִינָא ח"ג סִי' פ"ג מִשְׁמַע ג"כ דְהָא דַּחֲמ"ן שְׂעֵבֵר עָלָיו הַפְּסָח מִתְרַן אֵינוּ אֶלָּא כְּשְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָהּ וְהוּא שְׂשָׁם הַבִּיא מ"ש הָרַב שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה בְּסִי' תַּמ"ב אוֹת ג' שְׂמַאל"ץ שְׂנַתְקַלְקַל עַד שְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָת אָדָם הָוִי חֻמֵּי גְנוּבָה וְכ"כ שָׁם בְּסִי' תַּמ"ח אוֹת ב' דְבַכָּה"ג אֵם עֵבֵר עָלָיו הַפְּסָח מִתְרַן.

וְכָתוּב ע"ז. וְז"ל, הַדְּבָר תְּמוּהָ דַּע"כ לֹא אָמַרִי דַּחֲמ"ן מִתְרַן אַחַר הַפְּסָח רַק בְּמַה שְׁלֹא נַעֲשֶׂה חֻמֵּי וְלֹא הִגִּיעַ לְכָלֵל חֻמֵּי גְמוּר וְהוּא רַע לְאַכִּילָת אָדָם אֲבָל בְּמַאל"ץ שְׂנַעֲשֶׂה מִשְׁעוּרִים שְׂרוּיִם פִּינֵן שַׁעֲקִירוֹ נַעֲשֶׂה לְכַף וְכו' אַף שְׂנַתְקַלְקַל וְאֵינוּ רָאוּי לְאַכִּילָת אָדָם מ"מ רָאוּי לְחַמֵּם בּוֹ וְכו' עִי"ש.

מִשְׁמַע מִדְּבָרֵי דָאִין לָנוּ הִיתֵר בְּחֻמֵּי גְנוּבָה שְׂעֵבֵר עַה"פ אֶלָּא בַּחֲמ"ן שְׂאִינוּ רָאוּי לְאַכִּילָת אָדָם גַּם שָׁם בַּח"ד סִי' י' (בַּד"ה אִמְנָם אֵיזָה אֲנָשִׁים) הַבִּיא מ"ש הָרַב שַׁעֲרֵי הַמְּלָךְ

דאף דגוקשה אינו אלא מדרבנן מ"מ בְּמִי פִירוֹת עִם מִים אֶפְשָׁר לְשׁוּא מִן הַתּוֹרָה פִּינּוּ שְׁנוֹתָן טַעַם פְּרָאוּי אַף שְׁאִינוּ חֲמִץ גָּמוּר וְכוּ' ע"ש.

וּמַעֲתָה בְּלִבּוֹת אֱלוֹ שְׁבִנְדוֹ"ד וְכֵן בְּכָל מִינֵי מִי פִירוֹת עִם מִים דְּאִינָם רַע לְאֲכִילַת אָדָם וְאֲדַעֲתָא דְהָכִי עֶבְדִּי לְהוּ יֵשׁ לֹמֵר דָּאֵם עֶבֶר עָלֵיהֶם הִפְסַח אֲסוּרִים: וְעוֹד נִרְאֶה דִּישׁ לְאַסְנֹר הַלְבִיבוֹת שְׁבִנְדוֹ"ד מְשׁוּם דָּאֵם אֵם נֶאֱמַר דְּגַם בְּחֲמִץ גְּוֹקְשָׁה דְּמִי פִירוֹת עִם מִים שְׁרָאוּי לְאֲכִילָה הַדִּין פֶּן דָּאֵם עֶבֶר עָלָיו הִפְסַח מְוֹתֵר (וְכֵן הָעֲרָנִי יְדִידֵי הָרַב הַשּׁוֹאֵל נ"י בְּמַכְתָּבוֹ הַשְּׁנִי שְׁנַעְלָם מִמְּנֵי מ"ש הָרַב שְׁעָרֵי תְּשׁוּבָה רס"י תמ"ב בְּשֵׁם הָרַב פּוֹנ"י בְּסִי ט"ו דְּמִי פִירוֹת עִם מִים הָיוּ חֲמִץ גְּוֹקְשָׁה וּמְוֹתֵר לְהַשְׁהוּתוֹ וְהֶאֱמַת אֲתוֹ שְׁנַעְלָם מִמְּנֵי דְבָרֵי הַפּוֹנ"י הַגָּ' לְדַלְפֵי זֶה וְדָאֵי דמ"פ עִם מִים שְׁעֶבֶר עַה"פ מְוֹתֵרִים דְּכִינּוּ דְּמְוֹתֵר לְהַשְׁהוּתָם וְדָאֵי דְּמְוֹתֵרִים אַחַר הִפְסַח דָּאֵי לָא מֵאֵי אֶהְיֵי לִיהּ.

אֲמָנָם לַעֲנִיד צ"ע לְפִי מַה שְׁפַתְבְּתִי דְּמוֹכַח מְדַבְּרֵי רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים הַנּוֹ"ל דְּרַק בַּחמ"ן שְׁאִינוּ רָאוּי לְאֲכִילָה הוּא דְּאֵמַר הָרִיב"ש דָּאֵם עֶבֶר הִפְסַח מְוֹתֵר), מ"מ בְּנְדוֹ"ד יֵשׁ חֲשֵׁשׁ מְצַד אַחַר דְּנֵהִי דְּעַל הַלִּישָׁה י"ל דְּהָיוּ רַק חֲמִץ גְּוֹקְשָׁה מְשׁוּם דְּהָיוּ מ"פ עִם מִים הִנֵּה הַקְּמַח עֲצָמוֹ שְׁהוּא לְתוֹת פֶּמוֹ שְׁהוּא הַמְּנֵהֵג בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת אֱלוֹ שְׁהֶאֱשַׁפְּנוּזִים קוֹנִים קְמַח לְתוֹת מִן הַשּׁוּק כְּבָר הוּא בְּעֲצָמוֹ חֲמִץ מְחַמַּת הַלְתִּיתָהּ וְעֵינּוּ בַּמַּג"א ס' תנ"ג סק"ח דְּהַקְּמַח סוֹלֶת בּוֹזָה"ז שְׁרוֹחֲצִים הַחֲטִיִּם וְכוּ' הָיוּ חֲמִץ גָּמוּר וְכוּ', וְא"כ מַה יוֹעִיל מַה שְׁנַעֲשֶׂה אַח"כ מִי פִירוֹת עִם מִים בְּעַת הַלִּישָׁה.

הָרִי כְּבָר נֶאֱסָרוּ קוֹדָם הַלִּישָׁה וְהָיוּ חֲמִץ גָּמוּר שְׁעֶבֶר עָלָיו הִפְסַח כְּמַשְׁמַעוֹת דְּבָרֵי הַמַּג"א הַנּוֹ"ל (וּמַלְבַּד שְׁמַצַּד הַסְּבָרָא הַדְּבָר פְּשׁוּט מְאֹד פֶּן מִתְבָּאָר גַּם מִמַּה שְׁהַשִּׁיב הָרַב שַׁע"ת בְּרִישׁ ס' תמ"ב עַל דְּבָרֵי הָרַב פּוֹנ"י עַל בְּלִילוֹת מְסוּקָאָר ע"ש).

אֵלָּא דְּדָבָר זֶה אִינוּ בְּרוּר אֲצִלִּי פְּעַת אֵם קְמַח הַנְּלִתָּת חֲשִׁיב חֲמִץ גָּמוּר, וְאִיהִי"ש אֶשְׁנָה פָּרָק זֶה וְאֲבָאָר בְּמַקוֹם אַחַר בְּפָרְט זֶה בְּס"ד, (עֵינּוּ לְקַמֵּן בְּסִי' זֶה אוֹת כ"ט): וְהִתֵּר הָרַבִּיעִי עַפ"י סְבָרַת הָרִשְׁב"ץ וְכוּ' וְשִׁכְחָה וְאֲנֹס בְּחֻדָּא מְחַתָּא וְכוּ' הִנֵּה מַלְבַּד שְׁאִינוּ פְּשׁוּט לְלַמּוֹד קוֹלָא מְאֹנָס לְשׁוֹכַח דִּישׁ הָרַבָּה פּוֹסְקִים סוֹבְרִים דְּשׁוֹכַח לָא הָיוּ כְּאֲנוּס וְאֵת פּוֹשְׁעִים גְּמָנָה פִּידוּעַ, (עֵינּוּ בְּמַה שְׁרַשְׁמִתִּי בְּקוֹנְטְרִיס הַכְּלָלִים מְעַרְכַּת הַשִּׁי"ן אוֹת כ"ב) וְהַרְמַב"ם דְּמַחְתִּינְהוּ בְּחֻדָּא מְחַתָּא הוּא לְהַחְמִיר לֹמֵר שְׁאֶפְּיִלוּ בְּאֲנוּס קָנְסוּ.

זֹאת, וְעוֹד נִרְאֶה דְּלְמַעֲשָׂה אֵין לָנוּ לְהַשְׁעֵן עַל סְבָרַת הָרִשְׁב"ץ דְּסְבָרַת הָרִשְׁב"ץ בְּזֶה רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים גְּדָחָה קְרוּ לָהּ אֶפְקוּהָ מִבֵּי מְדַרְשָׁא וְשָׂרִים רַבִּים אֲשֶׁר הָיוּ תְּמַהִים עַל הָרִשְׁב"ץ מַה רָאָה עַל כָּכָה לְחַלּוֹק עַל הַרְמַב"ם כְּמַבְוֹאָר בְּדְבָרֵי הָאֲחֵרוֹנִים הַחוֹנִים עַל הַש"ע ס' חת"ם וּבְכַמָּה תְּשׁוּבוֹת.

וַיַּעֲנִינּוּ בְּשׁוֹ"ת שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"א ס' צ"ג וּח"ב ס' מ"א וּמְבֹאָר בְּדְבָרֵי דְּגַם בְּבִיטֵל וְנֶאֱנָס ס"ל דְּקָנְסוּ אַחַר הִפְסַח (לְעִיל בְּסִי' זֶה אוֹת ו' הַבְּאֲתִי דִּישׁ מְתִירִים בְּזֶה וְנֵהִי דְּהַסוּמָה עָלֵיהֶם לְהַתִּיר בְּהִנָּאָה אֵין מוֹחִים בְּיָדוֹ.

מ"מ אֵין בְּיָדֵינוּ לְעַשׂוֹת מַעֲשָׂה פֶּן אֶפְי' בְּבִיטֵל וְכוּ"ש אֵם לָא בְּיָטֵל דְּבְּזֶה גַּם לְהַרְשֵׁב"ץ נִרְאֶה דְּלָא מְהַנִּי) וְכוּ"ש פְּשָׁאִינוּ ע"י אֲנוּס גָּמוּר אֵלָּא ע"י שִׁכְחָה דְּגָרַע מְאֹנָס כְּאֲמוּר: וּמ"ש לְהַקְּל שְׁתַּעֲרַב בְּרוּב וְכוּ' הִנֵּה כְּבָר אֶסִּיק הַפּוֹר"ח ס' צ"ט ס"ו דְּנִקְיִטִינּוּ בְּכָל

איסורין דרבנן דאסור לבטלם ע"י עירוב לערב בינדים כדי לבטל אף באיסור שאין לו עיקר מהת"ו, וילעגנו חמץ שעבר עה"פ כתב פן מפני רש"ג רש"ז מלאדי בש"ע שלו סי' תמ"ז אות ס"א.

ועיין שואל ומשיב ח"א סי' ע"ז וסי' פ"ד וצ"ה דנקיטין הכי בחמץ שעשה"פ ולא התיר לערב בנדונו אלא מטעם דכינן דהבעלים חזרו לתמן הדבר אלא שלא הועיל מעשיהם וכו' עי"ש ובסי' רי"ד.

ועיין מה שרשמתי בענין זה בקונטרס הפללים במערכת האל"ף אות מ"ח ושם כתבתי דיש חילוק בין שאר איסור לאיסורי הנאה. ומה שנמצא באיזה תשובות להתיר לערב ברוב הא נדאי לא אמרו פן אלא לסניף בעלמא בדבר שלפי הנדון יש צדדים להתיר בלא זה ועושים זה סניף (וכן הוא בתו' הרדב"ז הבאתי בקונטרס הפללים שם אחר שכתב טעמים להתיר בנדונו כתב ותו פיון דאחר זמנו מדרבנן הוא מבטליו פקל שבאיסורין פתרומת חו"ל וכו' והתירתי לערבו וכו' עי"ש), ובכל זאת מי שרוצה לסמוך בהפ"מ על הסוברים דמותר לערב איסור דרבנן לבטלו אפשר שאין מוחין בידו.

אלה דברי תשובתי בענין זה אשר כתבתי בקונטרסי. ולידידי הרב הנ"ל נ"י קצרתני באיזה דברים מפני שקשה עלי לכתוב בכתב רש"י שאיני רגיל בו וחזר וכתב לי עוד שתי פעמים באריכות אף מפני שאיחר תשובתו עידן ועידנים וכבר נעתקתי ללימודים אחרים לא יכלתי לעיין היטב בדבריו רק פחותה על הגחלים דין גרמא די עציראה מלעיין ולהשיב עוד לעשות רצונו אשר חפצתי.

ובאמת שיש מקום לומר דאף למאי דקי"ל דאפי' איסורין דרבנן אסור לבטלם ע"י עירוב לערב בינדים, מ"מ בחמץ שע"ע הפסח למאי דקי"ל פרבי שמעון דאינו אלא משום קנס יהא מותר לבטל כדאשפחון דוגמא לדבר בדין הגעלה לכלי חרס דאע"ג דלא מהני באיסורין דרבנן שיש להם עיקר מהת"ו דדוקא בבישולי נכרים שאין לאיסורו עיקר הוא דמהני הגעלה ג"פ כמ"ש ביו"ד סוס"י קי"ג במה שהבאתי בקונטרס זה במע"ר ה"ה אות י"ט.

בכל זאת בחמץ לאחר הפסח מהני וכתב הרב ערוך השולחן בסי' תמ"ז אות ו' הטעם פיון דאינו אלא קנסא נהגינן ביה פקל שבאיסורין דרבנן וכמ"ש הר"ן בפ' כ"ש דמהאי טעמא סגי בבטול ברוב דא"כ הכי נמי יש לומר בבטול איסור אלא דלפי מ"ש הרב פר"ח דנקיטין בכל איסורין אף שאין להם עיקר מן התורה אסור לבטלן א"כ חמץ שיש לו עיקר מהת"ו אף שהוא מחמת קנס י"ל דלא גרע מאיסורין שיש להם עיקר מהת"ו: וילעגנו הלכה למעשה שאלתי במכתבי למופת דורנו הגאון המפורסם מר קשישא כקש"ת מוהר"ר יצחק אלחנן יצ"ו האבד"ק קאוונא פדת מה לעשות, ואלה דברי תשובתו במכתבו הטהור זמן נקט יום ב' י"ג מ"ח תרמ"א פבוד ידיד ה' וידיד בית ישראל וכו' שליש"א, וישגי רוב ברכות וכל טוב סלה אח"ד שה"ט.

מכתבו היקר הגיעני במה שדרש ממני לחוות דעתי ע"ד אשה א' ששכחה למכור קוה"פ לביבות שקורין פרפ"ל פי לא היתה בביתה ואחר הפסח נזכרה והוי הפ"מ והאריף כת"ר בזה בדברים נכונים והנני להשיב כי לפי המבואר בסי' תמ"ז סי"ב חמץ נוקשה

אינו אסור אחר הפסח שהרי לא עבר בבל יראה, א"כ הה"ד מי פירות עם מים דקי"ל דהוי חמץ גוקשה כמש"כ התוס' בפסחים דף ל"ה ובהרא"ש שם, וכ"כ הטור בסי' תס"ב, א"כ פיון דלא עבר ע"ז בבל יראה אין לאסור לאחר הפסח.

ומ"ש כת"ר לחלק דלא אמרו פן אלא בחמ"ן שאינו ראוי לאכילה אכל מי פירות עם מים שראויים לאכילה דינם פכל חמץ שעבר עליו הפסח. הנה לדעתי אינו פן שהרי בתשו' הריב"ש סימן ג' כ' להדיא דחמ"ן אינו נאסר אחה"פ וחושב שם מיני גוקשה אותם שא"ר לאכילה או שאינו עדין חמץ גמור וכו', וכן נמי עיפה שגילוושה במים ומ"פ מעורבין וכו' ואינו חמץ גמור אלא גוקשה וכו' עכ"ל ריב"ש, הרי בהדיא דגם מ"פ ע"מ פיון דהוי גוקשה לא נאסר אחה"פ וע"כ תורת אמת בפיו של הפרי מגדים בפתי' להלכות פסח בחלק השני בפ"ב אות ו' שפתב דג' מיני גוקשה הם ומונה שם מ"פ ע"מ דדינם פכל גוקשה גם לאחר הפסח ועי"ש אות ז.

וכ"כ בתשו' פנ"י סימן ט"ו דמ"פ ע"מ מקרי גוקשה לענין עעה"פ. וכן ראיתי במשניות תפארת ישראל בסוף סדר מועד בדיני חמץ וגוקשה שכ' ג"כ דמ"פ ע"מ מותרין אחה"פ יעי"ש.

ואין לנו להאריך בדברי האחרונים דהלא כבר מבואר ומפורש פן בדברי הריב"ש שהוא מהראשונים, וע"כ העיקר פן לדינא. וראיתי בס' מקור חיים להגאון מליסא זצ"ל לא"ח סי' תס"ב אות א' בסופו שמחלק בין גוקשה שאינו ראוי לאכילה לחמץ גוקשה שראוי לאכילה פמו מ"פ ע"מ עי"ש.

אף זהו התיב גבי מ"ש הנו"ב סי' כ"ב לענין אי סגי בתערוכת ס' או אף במשהו אסור, וענין מנה בנו"ב סי' כ"ה ובמק"ח סוס"י תס"ב ובנו"ב מה"ת סי' נ"ד ויש להאריך הרבה בדבריהם ואכ"מ. אף לענין חמץ גוקשה שעעה"פ ברור לדעתי לדינא דאין לחלק ביניהם וכדברי הריב"ש, דכיון דלא עבר על ב"י לא נאסר לאחה"פ, ולשיטת המ"א מותר אף באכילה פל חמ"ן לאחר הפסח, ולשיטת הח"י אסור באכילה ומותר בהנאה ועכ"פ מותר לערב ברוך היתר לכ"ע פיון דלפי המבואר בש"ס קנסא קניס ר"ש הואיל ועבר בב"י א"כ בחמץ מי פירות ע"מ דלא עבר בב"י אינו נאסר א"כ מה שהחמירו לאסרו באכילה אין לו מקור מהש"ס רק מצד חומרא שהחמירו הפוסקים, א"כ באיסור קל כזה שפיר יש לדמותו לתרומת חו"ל וחסלת חו"ל דמבטל ברוב לכתחלה בפרט דשי' המג"א להתירו באכילה.

לכן דעתי מסכמת לבטלו ברוב היתר ואז מותר באכילה, יותר אין לי פח להאריך. והנני לברכו ברוב חו"ש והצלחתו בתורה ובעבודת ה' ובהצלחה זמניות, פנפשו ונפש ידידו המברכו ברוב חו"ש.

יצחק אלחנן בהרב מ' ישראל איסור זצ"ל החופ"ק קאוונא: ואפריון נמטייה דאייתי מתניתא בידיה שמפורש בתשו' הריב"ש דגם חמץ גוקשה דמי פירות עם מים שעבר עה"פ מותר, פי שו"ת הריב"ש אין מצוי אצלי ורק ראיתי קיצור דבריו שהביא מרן בב"י בסוס"י תמ"ז ודברי הרב מג"א (שפתב דנקט הנאה משום דחמץ גוקשה אין ראוי

לאכילה) סבובי גם סבובי להבין דבחמץ גוקשה שאינו ראוי לאכילה מיירי דאי במי פירות עם מים הא חזו לאכילה.

ואהימנותיה דמני"ר סמיכנא שכ"כ גם הרב פרמ"ג (הפרמ"ג שפינדי הוא אשר נדפס עם המגיני ארץ בזיטאמיר שנת התרכ"ה והושמטו הפתיחות אשר בתחלת הס' פרמ"ג כאשר הודעתי במ"א (עיין אור לי סי' נ"א), אלא שיש לי מקום עיון קצת שראיתי עתה להרב פרמ"ג בהקדמה לסי' תס"ז שכתב דגוקשה דמי פירות עם מים וניכר בהם החימוץ יש לומר דאף למ"ד דחשיב גוקשה הוי מן התורה, ומ"מ אפ"ש בל יראה ליכא בזה, ונפ"מ לעבר הפסח עליו, עיין ס"י תמ"ז עכ"ל.

דנראה מזה דלא בכל מי פירות עם מים סובר דהוי חמץ גוקשה ומותר אחר הפסח אלא דוקא במ"פ עם מים שלא ניכר בהם חימוץ אבל אם ניכר בהם חימוץ רפ"א בידיה אם מותרים אחר הפסח).

ובדברי התפארת ישראל (בתפ"י שפינדי הם בקונטרס קנפת הרוכלין אחר פלפלת שבת אשר לא אסיקנא אדעתאי לעיין שם והגאון עליון יצ"ו כל רז לא אנוס ליה) מפורש דמי פירות עם מים דהוי חמ"ן מותר אחר הפסח כאשר העיד בגדלו הגאון פתח יצחק נר"ו, וא"כ פשוט דהלכה והו מורין כן דגם חמ"ן דמי פירות עם מים שעבר עליו הפסח מותר.

ומה שדקדקתי מדברי רבנו קדישי שהבאתי בתשובתי דסברי לחלק בין חמץ גוקשה שאינו ראוי לאכילה למ"פ עם מים אינו מוכרח והטוב אשר דבר הגאון יחיה, כי אחר אשר מפורש כן בדברי הריב"ש אין להרהר עוד בדבר.

ומה שדקדקתי מדברי הרב שו"מ בתניינא ח"ג סי' פ"ג יש לדחות דאין פוננתו לחלק כמו שהבנתי בדעתו, אלא עיקר חילוקו הוא בין הגיע לכלל חמץ גמור ונתקלקל דזה לא חשיב חמץ גוקשה להיכא דלא הגיע לכלל חמץ גמור דזה הוי חמץ גוקשה ומי פירות עם מים אף דראוי לאכילה מ"מ לא הגיעו לכלל חמץ גמור וחשיבי חמץ גוקשה.

ומה שהביא בשו"מ הנ"ל דברי הרב שער המלך. ונראה דנקיט גמי הכי דמי פירות עם מים פיון שנותן טעם כראוי אעפ"י שאינו חמץ גמור אפ"ש שהוא מן התורה מ"מ אין מזה הכרח שיהא אסור אם עבר עליו הפסח, וכמ"ש הגאון יחי' לדברי הרב מק"ח כנו"ל.

אמנם תמיה לי על הגאון יצ"ו דאחז צדיק פלך השתיקה ולא באר לנו מה שהערותי בתשובתי די"ל דאף דגם חמץ גוקשה דמי פירות עם מים הדין נותן שמותר בעבר עה"פ מ"מ הליכות הללו מסתמא נעשה מקמח לתות שפל האשפנזים שבמקומות אלו אוכלים קמח הנקרא כורפיצני פידוע לכל ונהרי הקמח עצמו קודם הלישה הוא חמץ גמור שהרי הוא בא מחטים שלותתים אותם.

ואם הגאון יצ"ו ס"ל דקמח מחטים לתותים לא חשיב חמץ גמור אלא ספק חמץ הנה לו לבאר זאת. ועכ"פ ב"מ פירות עם מים בעלמא בקמח שלא לתתו החטים ודאי אית לן למינקט דמותר אחר הפסח.

אחר זמן השגתי שו"ת בית שלמה שנדפס מקרוב. וראיתי להרב בסי' ע"ט שכתב דאף דהנו"ב בסי' כ"א וכ"ב, והאחרונים בסי' תס"ב כתבו דמי פירות עם מים הוי דאורייתא

אף דשאָר חֲמִיץ גִּנְקֻשָׁה הוּא מְדַרְבְּנֵן הִנֵּה דְבָרֵי הַתּוֹסֵ' בְּמִנְחוֹת דָּף נ"ד סוּף ד"ה אֵין מְחַמְצִין הוּא נֶגֶד דַּעַת הָאֲחֵרוֹנִים.

אֲמָנָם אֲפֻשֶׁר לְדַבְּרֵי הָאֲחֵרוֹנִים דְּוָקָא לַעֲנִין אֲכִילָה, אֲבָל לַעֲנִין בִּיעוּר הוּא, רַק מְדַרְבְּנֵן וּבְגִנְקֻשָׁא דְרַבְּנֵן מוֹתֵר אַחַר הַפֶּסַח וְכו' עי"ש. וּמִצְאָנוּ רַב תַּנָּא דְמִסְיַע לְרַב יִצְחָק מִנִּי"ר הַגָּאוֹן עֲלִיוֹן לְמַעְלָה יצ"ו: וּבַעֲיָקָר דִּין חֲמִיץ גִּנְקֻשָׁה שְׁעֵבֵר עֲלִיו הַפֶּסַח, דְּקִי"ל בַּסִּס"י תַּמ"ז דְּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה נִחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים אִם מוֹתֵר בְּאֲכִילָה ג"כ, דְּלִהָרַב מַג"א שְׁם מוֹתֵר גַּם בְּאֲכִילָה.

וְהָרַב חֲק יַעֲקֹב שְׁם הַשִּׁיגוֹ דְלָא עֵינִין בְּמִקּוּר הַדִּין בְּדַבְּרֵי הָרִיב"ש ס' ג' דְּאָסוּר בְּאֲכִילָה וְהָרַב בֵּית מֵאִיר כ' דְּאָף שְׁכ"כ בְּפִי בְּהָרִיב"ש, מ"מ צַע"ג מִנ"ל פִּשְׁרָה זֹו וְכֵן הַקְּשָׁה הַטּוֹר בַּסִּי תַּמ"ח ע"ד הָרַב הָעֵיטוֹר, וְלָכֵן הַמַּג"א פִּי דְבָרָיו לְהָר"ן ר"פ א"ע וְחוֹלַק בְּזֵה אֲהָרִיב"ש ע"כ וְאֵינוֹ נַח לִי, דָּאִם בְּאֲמַת הַמַּג"א רָאָה דְבָרֵי הָרִיב"ש שְׁכ' דְּאָסוּר בְּאֲכִי אֲלָא שְׁהוּא חוֹלַק עֲלִיו הוּל"ל.

וְלִי נִרְאָה וְכו' וְהוּא מְשַׁמַּע שְׁפִיר כּוֹנְתוֹ דְּהָרִיב"ש הִבִּיא בְּשֵׁם הָר"ן ר"פ א"ע דְּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה וּמְשַׁמַּע לִיה דְּר"ל דְּבְאֲכִילָה אָסוּר. וְהַמַּג"א חוֹלַק וְס"ל דְּלֵהָר"ן מוֹתֵר גַּם בְּאֲכִילָה, וְנִקַּט הַנָּאָה מִשׁוּם דְּלָא חֲזִי.

לָכֵן נִרְאָה וְדָאִי דֵּהַמַּג"א לֹא רָאָה בְּגוֹף דְבָרֵי הָרִיב"ש (אֲף שְׁאִין הִכְרַח כ"כ מְדִיקָדוּק לְשׁוֹן וְנ"ל וְכו', כְּמוֹ שְׁרַשְׁמֵתִי בְּקוֹנְטְרִיס פְּלָלִי הַפּוֹסְקִים ס' ט"ז אוֹת כ'). וְהָרַב דְבָרֵי מְנַחֵם בַּהֲגַב"י אוֹת כ"ח פְּתַב בְּשֵׁם אֶחָד קְדוֹשׁ בַּכַּת"י שַׁע"ד מֶרֶן הַב"י שְׁהִבִּיא בְּשֵׁם הָרִיב"ש דְּמוֹתֵר בְּהִנָּאָה כ' דְּל"ד בְּהִנָּאָה דֵּה"ה דְּבְאֲכִילָה גְּמִי שְׁרִי דָּאִין חִילוּק בֵּין הַנָּאָה לְאֲכִילָה דָּאִם עֵבֵר אָסוּר בְּהִנָּאָה וְאִם לֹא עֵבֵר מוֹתֵר גַּם בְּאֲכִילָה כְּעִין מ"ש הַטּוֹר ע"ד הָרַב הָעֵיטוֹר וְכו' וְכ' בְּדַבְּרֵי מְנַחֵם דְּלָא רָאָה בְּגוֹף דְבָרֵי הָרִיב"ש וְכו' עי"ש, וְכֵן דַּעַת רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים דְּאָסוּר בְּאֲכִילָה עֵינִין לְהַרְבֵּנִים מִק"ח סוּס"י תַּמ"ז וְח"א פְּלָל כַּכ"ג אוֹת כ"ה וְש"ע הָרַב מוֹהַרש"ז בַּסִּי תַּמ"ב ס"כ, וְכֵן מְשַׁמַּעוֹת דְבָרֵי הָרַבְּנִים בְּשׁו"ת תַּפְאָרַת יוֹסֵף סוּס"י כ"ב וְשׁו"ת בֵּית שְׁלֹמֶה ס' ע"ח דָּף נ' ע"ב וּבְסִי' ע"ט וְכ"כ מְפוֹרָשׁ שְׁם בַּסִּי פ"ו דְּהָעֵיָקָר בְּזֵה כַּח"י דְּאָסוּר בְּאֲכִילָה דְּלָא כַּהֲמַג"א.

וְכ"כ בְּפִירוּשׁ הָרַב שְׁם אַרְיָה ס' ט' סוּד"ה אֲמָנָם עי"ש. וְכַתֵּב הָרַב זְכוּר לְאַבְרָהָם ח"א ד' ק' ע"ב ע"ד הַבַּא"ט ס"ק מ"ו דְּכֵן פֶּסֶק הַא"ר דְּאָסוּר בְּאֲכִילָה דְּלָא כְּהָרַב מַג"א, גַּם הָרַב פַּר"ח ס' תַּמ"ב ס"א ד"ה וְלַעֲנִין הִלְכָה וְכו' פְּשִׁיטָא לִיה דַּמ"ש מֶרֶן בַּסוּס"י תַּמ"ז דַּחמ"ן שְׁעֵבֵר עֲלִיו הַפֶּסַח מוֹתֵר בְּהִנָּאָה הוּא בְּדוּקָא הַנָּאָה וְלֹא אֲכִילָה שְׁפַתֵּב.

וְנ"ל, וְכֵן דַּעַת הַמַּחְבֵּר שְׁפַתֵּב בַּסִּי תַּמ"י שְׁחַמְצָה גִּנְקֻשָׁה אָסוּר בְּאֲכִילָה אַחַר הַפֶּסַח וְכו' עי"ש. וְאֲף שְׁלֹא פְתַב מֶרֶן בְּפִי דְּאָסוּר בְּאֲכִילָה מְשַׁמַּע לִיה דְּבְדוּקָא נִקַּט אֵינוֹ אָסוּר בְּהִנָּאָה לוֹמֵר דְּבְאֲכִילָה מִיָּהָ אָסוּר סִימָן קַט (מְקוֹנְטְרִיס אֲסִיפַת דִּינִים מְעַרְכַּת חֲמִין וּמִצָּה ס' ט' אוֹת ב').

קַט מְכִירַת חֲמִיץ נִרְאָה דָּאִם אֵין הָאִישׁ בְּבִיתוֹ יְכוּל אֲדָם אַחַר לְמַפּוֹר אֶת חֲמִצּוֹ שְׁלֹא מְדַעַתוֹ דְּזָכוֹת הוּא לוֹ וְזָכִין לוֹ שְׁלֹא בְּפָנָיו וּמִסְתַּמָּא נִיחָא לִיה וְכֵן תַּקְנֵתִי בְּעִיר הַזֶּה בְּשִׁנַּת הַתַּרְל"א שְׁבַבְלֵל הַחֲמִיץ שְׁל כָּל בְּנֵי הָעִיר שְׁמוֹכְרִים עי"י ב"ד לְמַפּוֹר גַּם חֲמִצּוֹן שְׁל בְּנֵי

אדם המחזרים בפפרים ולא חזרו לביתם ביום י"ד שחרית וידוע לנו שלא יחישו על חמץ שבביתם לבערו בזמן איסורו אף לא יחישו משום חמץ שעבר עליו הפסח לכן חישבנו זאת למיעוט תיפלה דבקה ודאי נחא להו דלא למישבק היתירא וכו' ודבר זה קיימתי מסבא.

שוב ראיתי להרב פתחי תשו' יו"ד סי' ש"ף סק"ה בשם הרב פ"מ ח"ב סוס"י נ"ב שכ"כ דאם מכר החמץ שלא מדעתו מהני דופין לאדם וכו' וכן הדין בהפקעת קדושת הבכור ע"י מכירה לגוי ע"ש וכן מתבאר ביו"ד סי' שכ"ח ס"ג שכתב שם הרמ"א מיהו אם ידעינו דזכות הוא לבעל העיסה כגון שהיתה העיסה מתקלקלת מותר ליטול חלה בלא רשותו דזכנו לאדם שלא בפניו ע"כ והוא מתשובת התה"ד סי' קפ"ח ע"ש שמתבאר דכל שיש הפסד להבעל הבית אמרי' דמסתמא נח"ל ובמערכת בכור בהמה סי' ג' אות י' רשמתי עוד לענין בכור שמועיל מכירה שלא מדעת בעלים בדבר שאין בגוף המכירה מצוה לומר דניחא ליה למיעבד מצוה בגופיה.

ומכירת חמץ אינו מצוה דמדאורייתא ביטול. ומדרבנן ביעור.

והמכירה היא לינצל מחיוב ביעור ואין במכירה עצמה שום מצוה ואין להם להקפיד גם מקום ללון אף אם היתה מצוה שהרי הם עצמם אין יכולים לקיימה הנה כי כן פיון שידוע לנו בבירור גמור שאנשים הללו לא יחישו לבער חמץם כי יחוסו על ממונם מעל האיסור וכן הדבר למכור חמץם אף שלא בידיעתם ומוטב למכור חמץם שלא מדעתם ממה שלא ימכר כלל וכן מתנהגים פה מאז והלאה ומצאתי קרוב לנד"ד בש"ע הג' מוהרש"ז בס' תל"ו אות ד' במי שצינוה לבדוק חדריו ולא צינה לבטל פתב שטוב שיבטל ג"כ אע"פ שאין ביטולו מועיל כ"כ פיון שאין החמץ שלו ולא עשאו הבעה"ב שליח לקב"מ יש לחוש שמה ישפח בעה"ב לבטל וכו' ומוטב שיבטלו הם ממה שלא יבטל החמץ כלל וראוי להזהירם על כך כדי לצאת ידי ספק ע"כ.

הן אמת דמדבריו שם מתבאר דבנדו"ד לא מהני המכירה פלום דדוקא בציונה על הבדיקה דאיכא קצת גילוי דעת הוא דאמר דמהני קצת ומוטב וכו' משא"כ בנדו"ד דליכא שום גילוי דעת דניחא להו בהכי נראה דלדעתו לא מהני המכירה כלל.

מ"מ מדברי הפוסקים שכתבו לענין הפקעת קדושת בכור דמהני אף בלא גילוי דעת כלל כמו שרשמתי במערכת בכור הנ"ל נראה ללמוד דה"ה או כ"ש גבי חמץ דמהני ושפיר יש לסמוך על דבריהם ולומר מוטב וכו' כנז"ל וע"ע בש"ע הנ"ל בס' תמ"ג אות ח' דכינון שהגיע שעה חמישית שהוא קרוב לאסור בהנאה הרי הוא פאבוד מבועליו וחיוב פל אדם הרואה אותו נאבד למוכרו לנכרי כדי לקיים מצות השבת האבדה עכ"ל.

איברא דלכאורה יש לפקפק דלפי מ"ש הרב תבואת שור דמכירת חמץ שלנו אינו אלא הערמה אלא דלפי שהיא אחר הביטול הוי הערמה בדרבנן ומהני א"כ באנשים הללו דקרוב לנדאי דכשהם בכפרים או בדרך לא אסקי אדעתיהו כלל לבטל את חמץם הרי הם חייבים לבער מדאורייתא וא"כ צריף מכירה גמורה ומכירה שלנו שהיא רק דרף הערמה לא מהני כלל לדידהו א"כ איפה יאמר נא ישאל מה הואיל חכמים בתקנתו.

אָמַנְם בְּאַמַת אַף דְכַמָּה מְרַבְּנֵן בְּתַרְאֵי גַמְשִׁכּוֹ בְּזֵה אַחַר סְבִירַת הַתּב"ש מ"מ הֵם רַבִּים ג"כ הַחֹלְקִים עָלָיו וְסִבְרֵי דְמַכִּירַת חֲמִיץ שְׁלֵנוּ הִיא מְכִירָה גְמוּרָה וְלֹא הֶעֱרַמָּה וּמִהֲגֵי מִשׁוּם דְּאַנּוּ סִהְדֵי דְגָמַר בְּלַבּוֹ פְּדֵי שְׁלֵא לַעֲבֹר עַל בַּל יִרְאֶה וְשִׁפִּיר מוֹעִיל לְדַעְתָּם תַּקְנָה זֹו אַף לְאוֹתָם שְׁלֵא בְטָלוּ חֲמִצָּם כָּלֵל וְשִׁפִּיר נוֹכַל לְסַמְּוֵה עָלֵיהֶם וְנֶאֱמַר מוֹטָב וְכוּ' וּמִצְאָתִי בְשׁוֹ"ת שׁו"מ ח"ג ס'א ר"ך (ד"ה וְהִנֵּה) שְׁפָתַב נ"ל דְּבַר חֲדָשׁ דְּלִפִּי מ"ש הַתּב"ש דְּמַכִּירַת חֲמִיץ הֲגֵי הֶעֱרַמָּה וּבְדַרְבְּנֵן שְׁרֵי א"כ נִפְקֵד שְׁמוּכְרַת חֲמִיץ הַמְּנִפְקֵד צְרִיף לְמוֹכְרוֹ מְכִירָה גְמוּרָה וּמְכִירָה חֲלוּטָה פִּי שְׁמָא הַמְּפָקִיד לֹא בְטָל חֲמִצּוֹ וְחִיב לְבַעַר מִדְּאוּרִיזִיטָא וְלֹא מִהֲגֵי מְכִירָה שְׁהִיא הֶעֱרַמָּה דְלֹא כַהֲמַג"א תמ"ז סק"ד דָּאָם יוֹכַל לְמוֹכְרוֹ לְנִכְרֵי שְׁיִודַע שְׁיִחְזִיר לוֹ אַחַה"פ אָסוּר לְמוֹכְרוֹ מְכִירָה חֲלוּטָה ע"כ וּמִשְׁמַע דְּלַדַּעַת כְּמָה פּוֹסְקִים דְּמַכִּירַת חֲמִיץ שְׁלֵנוּ אֵינָה הֶעֱרַמָּה מִהֲגֵי שִׁפִּיר מְכִירַת הַנִּפְקֵד אַף אִם הַמְּפָקִיד לֹא בְטָל חֲמִצּוֹ.

וְעֵינֵן לְקַמֵּן אוֹת ט"ו דָּגַם הַתּב"ש לֹא הִחְלִיט דְּהֲגֵי הֶעֱרַמָּה וְשִׁרְבִים תְּמָהוּ עמ"ש בְּתַחֲלָה דְּהֲגֵי הֶעֱרַמָּה בְּדַרְבְּנֵן. וְלִמְאֵי דְאַתְמַן עָלֶה.

הִנֵּה רְאִיתִי לְהַרְבּ בְּגִדֵי יִשַׁע סוּס"י ד' בְּהַמְנַהֵג שְׁמוּכְרִים הַחֲמִיץ ע"י הַרְשָׁאָה לְבַד (עֵינֵן לְקַמֵּן אוֹת ז' מִמְנַהֵג זֵה) דְּמִי שְׁקוֹנָה חֲמִיץ אַחַר שְׁחַתְּם בְּהַרְשָׁאָה מְחוּיָב לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחַ לְהַב"ד שְׁנִית עַל מַה שְׁקָנָה אַח"כ.

וְאִם לֹא בָּא הָאִישׁ שְׁנִית (אַף שְׁאִינוּ רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת כֵּן וְכוּ') וְיִדוּעַ לְב"ד שְׁהוּא טוֹבְתוֹ שְׁיִמְכְרוּ גַם הַחֲמִיץ שְׁהַשִּׁיג אַח"כ וְדָאֵי זְכוּת הוּא לוֹ מַה שְׁיִמְכְרוּ ב"ד גַּם הַחֲמִיץ שְׁהַשִּׁיג אַח"כ וּמְכִירְתֶּם מְכִירָה גְמוּרָה וְכוּ' ע"י"ש אַף שְׁאִין מְדַבְּרֵי רְאִיָּה גְמוּרָה לְנִדוּ"ד דְּשִׁאֲנֵי הַתֵּם דְּגַלֵּי דַעֲתִיָּה בְּמָה שְׁחַתְּם הֶרְאִישׁוּנָה מ"מ סְמָף הוּא לְדְּכַרְיָנוּ: אַחַר שְׁנִים רַבּוֹת הַשְּׁגִיתִי שׁוֹ"ת נְאוֹת דְּשָׂא וְרְאִיתִי בְּסִימֵן ל"ט שְׁנִשְׁאָל בְּנִפְקֵד שְׁמִכְרַת חֲמִיץ שְׁל מְפָקִיד שְׁלֹא מְדַעַת הַמְּפָקִיד וְהִנֵּה הַחֲמִיץ בְּהַחֲזֵר שְׁמִכְרַת לְנִכְרֵי וְהַמְּפָקִיד הִנֵּה אָנוּס שְׁמַת לוֹ מַת בַּעַר"פ וְלֹא עָלֶה עַל דַּעֲתוֹ מִזֵּה וְלִכֵּן לֹא צִינָה לוֹ לְמוֹכְרוֹ כְּמוֹ שְׁצִינָה לוֹ אֲשֶׁתְּקֵד גַּם בְּשָׁנָה זֹו צִינָה גַם כֵּן לְהַנְּפִקֵדִים אַחֲרֵים שְׁנִתְרָאוּ לוֹ בְּיוֹם ע"פ וְנִודַע זֵה בְּפִסְחָא וְהָאֲרִיף בְּתַשׁוּבְתוֹ דְּמַצַּד קִנְיָן חֲצֵר אֵין הִיתֵר אַף יֵשׁ הִיתֵר מַצַּד הִיּוֹת הַחֲמִיץ בְּרִשׁוֹת הַנִּכְרֵי וְהָאֲרִיף דְּבַכָּה"ג גַּם אִיסוּר דְּרַבְּנֵן לִיכָּא אֲלִיבָא דְכ"ע וְשׁוּב כְּתַב דְּכ"ז הוּא אִם נֶאֱמַר דְּמַכִּירַת הַנִּפְקֵד אֵינָה כְּלוּם דְּלֹא דְּמִי לְשָׂאָר נִפְקֵד שְׁאִין הַמְּפָקִיד בְּעִיר וּמוֹטָל עָלָיו לְמוֹכְרוֹ מִשׁוּם הַשְּׁבִית אֲבִידָה מִשָּׂא"כ כְּשֶׁהַמְּפָקִיד בְּעִיר (וְצַדֵּד כְּמָה צְדָדִים בְּזֵה דִ"ל דָּגַם כְּשֶׁהוּא בְּעִיר יֵשׁ בּוֹ מִשׁוּם מְשִׁיב אֲבִידָה וְכֵן נִרְאֶה הַסְּפַמַת דַּעֲתוֹ ע"י"ש) אַף בְּאַמַת י"ל דְּהַמְכִירָה שְׁרִירָה וְקִינִימַת מִשׁוּם דְּזַפְּיָן לְאֵדָם שְׁלֵא בְּפָנָיו כְּהִיא דִּינ"ד ס'א שְׁכ"ח.

וְאַף דְּגַבֵּי גִט מוּמָר לֹא סְמַכִּינֵן בְּזֵה הוּא מִשׁוּם חֲנוּמְרַת א"א וְכוּ' וְשׁוּב כ' וְעוּד נ"ל דָּאָם הִנֵּה מוֹכְרוֹ מְכִירָה גְמוּרָה בְּזֵה הוּא דִּישׁ לְפַלְפֵּל אִם הַמְּכָר בְּטָל דְּשָׂמָא אֵין הַבְּעָלִים מְסַפִּימִים בְּמְכָר זֵה דְּאוּלֵי לְדַעְתָּם שְׁנָה יוֹתֵר אֲבָל בְּמַכִּירָה הַנְּהוּגָה בֵּינֵינוּ שְׁאִין מוֹכְרָה רַק לְהַפְקִיעַ אִיסוּר חֲמִיץ וְיִודַע שְׁהַנִּכְרֵי יִחְזַרְנוּ אֵין קְפִידָה לְבְּעָלִים כָּלֵל בְּמַכִּירָה זֹו דָּאֵין שׁוּם נִפְקָא מִינָה לְמִי יִמְכֹּר וּבְכַמָּה יִמְכֹּר וְדָאֵי י"ל דְּמִהֲגֵי שִׁפִּיר מְכִירָה זֹו אִפִּי' כְּלִי דִּיעַת הַבְּעָלִים וְאִפִּילוּ בְּאִישׁ אַחַר שְׁאִינוּ נִפְקֵד כָּלֵל אִם מְכָר יֵשׁ מְקוּם לְצַדֵּד וְלוּמַד דְּמִהֲגֵי שִׁפִּיר וְהוֹכִיחַ סְבָרָא זֹו מְגוּף דְּבְרֵי הַתּה"ד סִימֵן קפ"ח וְעוּד כ' סְבָרָא לֹא מִהֲגֵי כִּינּוּן דְּבַסוּף כְּשִׁידַע בַּעַל הַחֲמִיץ שְׁמִכְרוּ הַנִּפְקֵד מְסַפִּים לְמַעֲשֵׂיו הֲגֵי מְכִירָה לְמַפְרַע וּמְסִיק

דבֿעוֹבֿדָא זוֹ דְהַחֲמִיז מְוַחַח בְּרִשּׁוֹת הַנְּמַכֵּר לְנִכְרִי וְהֵיזָה הַמְּפָקִיד אָנוּס וְהֵיזָה לוֹ עוֹד חֲמִיז בְּיַד אַחֲרִים וְנִתְרָאוּ עִמּוֹ וְצִינָה לָהֶם לְמַפְנֵי רַק לְזָה שְׁלֵא נִתְרָאָה עִמּוֹ לֹא צִינָה וְשִׂאֲשִׁתְקִיד צִינָה לְזָה הַנְּפָקִיד לְמַפְנֵי מוֹתֵר הַחֲמִיז בְּאַכִּילָה וְאִם חָסֵר אַחַת מֵאֵלּוּ צָרִיךְ הַמְּעִינֵן לְבָרֵר אִם יוֹעִילוּ שְׂאָר הַהִיתָרִים אֵלּוּ תוֹד"ק.

וְהֵיזָה שְׁנֵי הַטְּעָמִים מֵהֶם שְׁיִיכִי בְּנִדוּ"ן (הִינּוּ א) שְׂאִין הַמְּכָר מְמַכֵּר עוֹלָם כִּי אִם לְהַפְקִיעַ אִיסוּר חֲמִיז (ב) שְׁלֵבֶסוֹף יוֹדְעִים וּמְסַכִּימִים וְהֵיזָה מְכִירָה לְמַפְרָע) וּמְצַטְרָפִים לְטוֹבָה לְדַעַת הַפּוֹסְקִים הַנְּ"ל שְׁפָתָבוּ בְּהַפְקַעַתְקִדוֹשֶׁת בְּכוֹר וּמְכִירַת חֲמִיז דְמַהֲנֵי דְזַכִּין לְאַדָּם שֶׁל"ב וְא"כ י"ל שְׁפִיר מוּטָב שְׁיִמְכֵר בְּאַנְפֵּן זֶה מִמָּה שְׁלֵא יִמְכֵר כָּלֵל וְהֵיזָה הַסְּבָרָא שְׁפָתָבּ בְּנֵא"ד מִשּׁוּם מַה שְׁמְסָכִים בְּעַל הַחֲמִיז כְּשֵׂיִדַע וְכו' רְאִיתִי בְּמַק"ח ס' תמ"ג סק"ה בְּנַפְקִיד שְׁמֵכֵר קוֹדֵם שְׁעָה ה' נְסַתְפֵּק אִי מְהֵנִי מְכִירַתוֹ אוֹ לֹא כִּינּוּן שְׁלֵא הֵיזָה רְשָׁאי אֲז לְמוֹכְרוֹ הֵיזָה מְמוֹכֵר דְבָר שְׂאִינוּ שְׁלוֹ וְכו' דְהֵיזָה מְכִירָה דְמַתְבָּאָר מְהַשְׁ"ף ח"מ ס' ש"כ"ח סק"א דָּאִם קִידָשׁ אֵשֶׁה בְּדָבָר שְׂאִינוּ שְׁלוֹ וְכָא בְּעָלְיוֹ וְגִילָה דַעַתוֹ שְׁנִתְרָצָה פְּגוֹן בְּכַלְף אֲצֵל יְפוּת דְאִיכָא אֲנוּמְדָא דְמוֹכַח מְהֵנִי דְדוֹנָקָא בְּתֵרוּמָה וְנוֹמְמָה ל"מ וְכו' עי"ש וּבְשׁו"ת בֵּית שְׁלֵמָה ס' ע"ד הִבְאֵתִיו בְּסִי' ח' אוֹת כ' כְּתֵב לְצַדִּד לְהַקֵּל בְּנִדוּנוֹ עִפִּי"ד הַמַּק"ח אֵלּוּ עי"ש: וְהֵיזָה עֵתָה בְּעַת הַהַעֲמָק נִתְתִּי לְבִי לְדַרוֹשׁ ע"ז מְרַבְנֵי גְאוּנֵי דוֹרֵינוּ וְשַׁלְחַתִּי כָּל הַפְּתוּב לְמַעֲלָה לְהַג' הַגְּדוֹל הַמְּפוֹרָסִם כְּמוֹהֵרִי"ז שְׁטַעְרִין יצ"ו בע"ס נִכְבֵּד זָכָר יְהוֹסֵף וּבִתְשׁוּבָתוֹ הִרְמָה הִבִּיא אֲמִיבּוּהָא דְסִפְרֵי דְלֹא שְׁכִיחֵי גְבָאִי וְאַעֲתִיק לְשׁוֹנוֹ הַזֶּהָב כְּפָתוּב בְּמַכ"ק וְנ"ל מְכַתְבוֹ הַגִּיעֵנִי בִּימֵי חוּה"פ וּבְהִיּוֹת שְׂאִין זֶה נוֹגַע לְמַעֲשֵׂה פְעַת רַק עַל לְהַבָּא אֲשֶׁר גַּם דַעַת הָאֲחֵרוֹנִים כֵּן כְּדַעַת כַּת"ר ש"י וְכו' וְכַעַת אֲמַרְתִּי לְהַשִּׁיב בְּקַצְרָה בְּאַשֶׁר אִין רְצוֹנֵי פְעַת לְהַאֲרִיךְ בְּמַה שְׁהֵאֲרִיכוּ הָאֲחֵרוֹנִים אֲשֶׁר בְּלִי ס' לֹא הָיוּ לְמִרְאָה עֵינֵי כַת"ר וְאַעֲתִיק קַצַּת מְדַבְרֵיהֶם הַנוֹגַע לְדִינָא בְּעִיקָר הַדְבָר בְּעֵנֵן הַשְּׂאֵלָה בְּמְכִירַת חֲמִיז לְמִי שְׂאִינוּ בְּעִירוֹ אִם יְכוּלִים הֵב"ד מִשֶׁם לְזַכּוֹתוֹ שְׁלֵא בְּפִנּוּי וְכַדְהַפְמ"א וְכִבְרֵי הָאֲרִיכוּ הָאֲחֵרוֹנִים בְּזָה בְּדָמֵר כַּה"מ פ"ו מְגִירוּשִׁין בְּמ"ש הַמַּל"מ בְּמִי שְׁמַסֵּר גֵּט לְאִשְׁתּוֹ שְׁנִשְׁתַּטִּית שְׂאִינוּ יְכוּל לִיתֵן לְכַשְׁתְּשָׁפָה כִּינּוּן שְׂאִינוּ יְכוּל לַעֲשׂוֹת הַשְּׂתָא וְכו' דְלֹא בְּעֵינֵן שְׁלִיחוֹת שְׁיִכּוּל לְמַסְנֵר אַח"כ מִטְעַם זְכִיָּה וְהַשִּׁיג שְׁלֵא מְצִינּוּ רַק דְזַכִּין שְׁלֵא בְּפִנּוּי שְׁיִקְנָה וְלֹא זַכִּין לְאַדָּם שְׁיִצְיָאֲנוּ מִרְשׁוֹתוֹ וְכו' ג' הַעֲלָה הַקַּצָּה ח' ס' רמ"ג סק"ה וְעֵינֵן בְּשׁו"ת עַמְק יוֹשִׁיעַ ס' כ"א שְׁהַאֲרִיךְ לְפַלְפֵּל בְּדַבְרֵי הַמְּרַכְבֵּת הַנְּ"ל וּבְשׁו"ת בָּאָר יִצְחָק א"ח ס' א' עֲנָף ג' שְׁהַקְשָׁה עַל הַמַּהמ"ש דְלִפִּי"ז אִיךְ מוֹעִיל הַמְּכִירָה בְּקַרְקָעוֹת שֶׁל יְתוּמֵי הָא מוֹצִיאִין חֲפִץ מִרְשׁוֹתוֹ עי"ש וְעַם שְׁזָה אִינוּ מוֹכְרֵחַ כַּמ"ש בְּש"ף ח"מ ס' ש"נ"ט סק"ד דְבַעְוֹמֵד לְהַמְכֵר נִחְשָׁב זְכוּת בְּמָה שְׁבָא הַמְּמוֹן לִידוֹ וְעֵינֵן מַח"א ה' גְּזֵלָה ס' ה' דְאָרְף לְהַרָא"ש דְאִינְרֵי בְּעוֹמֵד לְיִמְכֵר וְאִפִּי"ה לֹא הִתִּיר אֲלָא כְּשִׁזְזִיכָה לוֹ ע"י אַחַר אִיכָא לְמִימֵר דְאִינְרֵי בְּשְׂאִינוּ רוּצָה לְשַׁלֵּם דָּמִים אֲלָא סְחוּרָה אַחֲרַת וּבְכִי הָא אִין דַעַתוֹ שֶׁל מוֹכֵר לְמַפְנֵי כִי אִם בְּדָמִים אִם לֹא דְאִיכָא זְכִיָּה דַעֲדִיפֵי מְהֵנִי וּבְשׁו"ת דְבָרֵי שְׁלוֹם וְאַמֶּת לְהַרְב מְנִישְׂאָק א"ח ס' י"ח הַאֲרִיךְ ג"כ בְּחַקִּירָה זוֹ בְּאִישׁ אֲחָד שְׁמֵכֵר חֲמִצּוֹ שֶׁל חֲבָרוֹ בְּע"פ בְּלֹא יְדִיעַת בְּעַל הַחֲמִיז וְכַמְעַט כָּל דְבָרֵי בְּלִי יְסוּד גַּם מַה שְׁהַעִיר עַל הַמְּרַכְבֵּת הַמְּשֻׁנָּה מְדַמְעֵמִידִין אֲפוּטְרוֹפּוֹס לְחַלֵּק בְּנִכְסֵי יְתוּמִים וְכו' עי"ש בְּר"ן דְהָאִי חֲלֻקָּה הֵיזָה כְּגִילּוּי מִקְלָתָא גַּם מ"ש מְגַטִּין נ"ב לְמַפְנֵי בְּרַחוּק וְכו' כ"ז מְבוֹאָר בְּבֵאִי"ץ שְׁקִדְמוּ בְּזָה.

וגם קוצר בשאלתו דהוא רק פשאין בעל חמץ בעיר ושהיו הבועלים במקום שאין יכולים למפוך או שהיה נראה לו שייבא לביתו בעת מכי"ח משא"כ פשהוא במקומו ולא חש למפוך וכמ"ש הפרמ"ג בפתיחה להלכות פסח פ"ב אות ג' בזכיה גבי ביטול חמץ פינון דהיה יכול לבטל החמץ בעצמו ולא בטל דנראה דאינו רוצה בהביטול ובשאלתו שפתם דבריו נתן מקום להקוראים להכשל בדבריו ועי"ש בס' דבשו"א הנ"ל דכינון שהגיע זמן ביעור הוי הפקר ממילא ולהמק"ח סי' תנ"ג דה"ד בב"ק ס"ו פי מטא זמן איסוריה מייאש מיניה היינו סמוך לזמן איסורו דכשהגיע זמן איסורו ממש לא שייך דקנה ביאוש דאיסורי הנאה לאו בר קנין הוא וכו' וביאוש כה"ג שאבוד ממנו ומכ"א מהני כב"מ ק"ב ועי"ש שפסק שגם גזל חמץ של חברו יכול למוכרו ויש אתי הרבה לפלפל וראיתי לקצר בעת.

ועיין בשו"ת יריעת האהל סי' ט"ו שהאריך לדחות השגות הנה"ל סי' ש"ה אהט"ז ס"ק י"א לענין בכור והעלה כהט"ז. גם בחמדת שלמה יו"ד סי' ל"א האריך לתמוה על הש"ך ובסי' ל"ב בתשו' הגרי"ע מליסא וכו' ומ"מ למעשה צ"ע נגד סברת הט"ז ועיין זכרון יוסף חיו"ד סוס"י כ"ו.

ובגדי פהונה חיו"ד סי' י"א ומשיבת נפש סי' מ' שהאריך דאינו נפדה כלל ואכמ"ל בזה. ועיין בבאי"ץ הנ"ל סס"י ב' דבדיעבד לאחה"פ ודאי יש להקל וגם בתוך הפסח פינון דבטלו לא הוי אלא חשש בדברבן אכל לכתחלה מחוייב למפוך בעצמו או ע"י שלוחו דהא חסר לו קנין פסח פינון דבעל הממון אינו בן שליחות וכתו' ב"מ ע"א ע"ב ועיין בנמ"י ב"מ י"א על משנה ראה אותן רצים אחר המציאה דא"א לזפות לחברו אא"כ נעשה שליח של בעל הממון ועש"ך יו"ד קס"ט ס"ק ט"ז ובחו"מ ק"ה סמ"ע סק"ב ונהרי לכתחלה בעינן פסח ומשיכה בהדדי ולא שייך בזה דין ערבות כמו בכל מכירת חמץ מדין תן מנה לפ' ותהא שדי קנויה לה פקידושין ז' דהא הכא עושין שלא מדעת בעלים רק מתורת זכיה וגם מיגו דזכי לנפשיה וכו' לא שייך רק פשמוכר את חמץ שלו ג"כ ול"ד להא דפקדון צא ומוכרם בשוק דהוי פאומר לכשתשלם לי אז יהא קנוי לה החמץ מעכשיו או סמוך לזמן איסורו וכב"מ ל"ד וח"מ סי' רצ"א ובתשו' רמ"א סי' פ"ז גבי בכור דאם הנכרי השומר סילק להמפקיד במעות דאמדינן דעת הבועלים דניחא להו להקנות גוף הפטר מבכורה והכ"ן הנה דעתו להקנות לנפקד שיוכל למפוך החמץ שלא יפסיד פל חמצו ונהי כבע"ד בעצמו וא"ץ לזה לזכיה ושלחות ובנדו"ד לא שייך הקנאה הנ"ל עכ"ל בקוצר ורק אם ידוע שהבועלים לא בטלו ג"כ הוי הערמה בדאורייתא שאוסר התב"ש ועיין בשו"מ קמ"א ח"ג סי' ר"ך בד"ה ונהנה המג"א תמ"ג סק"ד דאם יוכל למוכרו לנכרי שידע שיתזיר לו אחה"פ אסור למוכרו מכירה חלוטה דבמוכר חמצו של חברו ואם אירע שחברו לא בטלו הוי הערמה בדאורייתא וצריך למוכרו מכירה גמורה (דברי השו"מ הללו הבאתי לעיל כיעי"ש) ואולם התב"ש עצמו בפכ"ש לפסחים כ"א נראה במסקנת דבריו שמצדד דלא שייך הערמה בחמץ שאם ימכרו ויגיע ימי הפסח ע"כ יבערו ויהיה לו הפסד ע"כ גומר בלבד למפוך בלב שלם וכן לענין בכור שלא יצטרף ליטפל בגידולו ורק לענין בהמות שעיקר פונתו להאכילם חמץ בימי הפסח ולא גמר בלבד למוכרם וכן העלה בישו"י סי' תמ"ח סק"ט בד"ה נחזור וכו' עכ"ד הגאון עליון נר"ו הנה רואה אשר מעיד בגודלו שדעת רבני האחרונים כמ"ש בעניותי דמהני

כְּמוֹ שֶׁפָּתַח בְּתַחֲלַת דְּבָרָיו הַגִּ"ל, וַיֵּשׁ לִי לְשֵׁאת וּלְתַת בְּמָה שֶׁהֵבִיא מִדְּבָרֵי רַבֵּנוּ קַדִּישֵׁי הַגִּ"ל אִךְ כִּי לֹא מְצִינָא לְאַשְׁתַּעוּנֵי נִיחֵי ס"ת וְנִחְזִי דְלֹא שְׂכִיחֵי גַבְאֵי דִין גַּרְמ"א וְתַמְנַע הִיְתָה אִךְ אֵת זֶה אֵגִיד אֲשֶׁר רָאִיתִי בְּקוֹבֵץ יַגְדִּיל תּוֹרָה קוֹנְטְרַס א' ס' א' אֲשֶׁר תָּמָה רַב אֶחָד שֶׁרָאָה שֶׁטֶר מְכִירַת חֶמֶץ שֶׁל מַחֲזוּ שְׁלוֹ שֶׁהַרְבָּנִים מוֹכְרִים הַחֲמֻצִים שֶׁנִּשְׁפַּח מִבְּעֻלָּיו לְמַכְרָם וְנִשְׁתוּמָם ע"ז שֶׁהָרִי שׁוֹכַח הָיָה פּוֹשֵׁעַ וְאֵין לַעֲשׂוֹת תַּקְנָה לַפּוֹשְׁעִים וְכוּ' וְגַם עַל מָה שֶׁעוֹשִׂים כֵּן הַב"ד מְדַעְתָּם שֶׁלֹּא בִּידְעֵת הַבְּעֻלִים הַתְּרַעַם וְלֹא נִתְקַרְרָה דַּעְתּוֹ לִזְמַר דְּמַהְנֵי בְּזָה מִטַּעַם זַכִּין לְאֲדָם וְכוּ' וְעַל כָּל דְּבָרָיו יָפָה הַשֵּׁיב רַב גְּדוֹל אֶחָד שֶׁם בְּסִי' ג' ע"ש דְּבָרָיו כִּי נִעְמָו וְאֲשֶׁר עַל יְדוֹ הַשְּׁנֵי רַב מְוַפְּלָא נ"י הָאֲרִיָּה בְּסִי' ב' לְתַמְנָה עַל הַמְּצָאָת רַבֵּינוּ הַמַּחֲזוּ הַגִּ"ל מְסַבְּרַת כְּרֶסֶם וַיִּחַר אָפוֹ וְלוֹ יַעִיר כָּל חֲמָתוֹ אֲשֶׁר קוֹפְצִים לְהוֹרוֹת פְּסָקֵי הָרֵאשׁ וְשֶׁסְּבָרְתָם בְּנוּיָה בִּיסוּד תְּהוּוֹ וְאֲבָנֵי בְּהוּ וְלַדַּעְתּוֹ חֶמֶץ שֶׁנִּשְׁפַּח אֵינּוּ מוֹעִיל לוֹ מְכִירָה כָּלֵל וְגַם עַל מָה שֶׁמוֹכְרִים שֶׁלֹּא מְדַעַת הַבְּעֻלִים מְצָאָה קַפְדָּתוֹ מְקוֹם לְנוּחַ עִישׁ"ב וּבָא רַב אֶחָד גְּדוֹל בְּקוֹנְטְרַס ב' ס' ט' הָאֲרִיָּה מְאִד לְדַחֲוֹת כָּל דְּבָרֵי הָרַב הַמְּעַרְעֵר הַשְּׁנֵי וְעַל מָה שֶׁעַרְעֵר שְׁמוֹכְרִים שֶׁלֹּא מְדַעַת בְּעֻלִים כ' בָּאוֹת י"ז דְּוֵדָאֵי מוֹעִיל מְכִירַת הַב"ד בְּכַה"ג מְדִין זַכִּין לְאֲדָם וְזַכּוֹת גְּמוּרָה הוּא לְבַעַל הַבֵּית וְהֵבִיא תְּשׁוּבַת הַנְּאוֹת דְּשָׂא סִימָן ל"ט הַגִּ"ל.

וְעוֹד הֵבִיא בְּשֵׁם שׁו"ת בְּאֵר יִצְחָק ס' א' עָנָף ו' ז' ח' ט' שֶׁהַרְבֵּה לְפַלְפֵּל וְהֵבִיא רְאִיּוֹת עֲצוּמוֹת לְזָה וְהַעֲלָה שֶׁאֲפִילוֹ לְהַשְׁכִּיר אֵת הַמְּקוֹם שֶׁלֹּא מְדַעַת בַּעַה"ב כִּינּוּן דְּבִלָּא שְׂכִירוֹת הַחֲדָרִים לֹא הָיָה אֲפָשֶׁר לְהַצִּיל אֵת הַבְּעֻלִים מִן ב"י וְכוּ' וְשִׁינְיָה שְׁפִיר זַכִּין לְאֲדָם וְכוּ' וְגַם לִזְמַר דְּאֲדָם מְסָכִים ע"ד ב"ד וְכוּ' וְשֶׁם בָּאוֹת ד' הֵבִיא מ"ש בנ"ש (אֲשֶׁר חֲכָמֵי ווִילְנָא נִסְתַּיְיָעוּ מִהַנְּסוּחַ שְׁלוֹ כַּמ"ש בְּרֵאשִׁית בְּכוֹרִים רַס"י ה' סוּד"ה הֵן רְאִיתִי) וְז"ל וְכָל דְּיִירֵי קַהֲלָתְנוּ מַגּוּע"ק אִךְ אוֹתָם שֶׁלֹּא נִזְכְּרוּ בְּשׁוּם כְּתָב בְּעוֹלָם וְלֹא מְכָרוּ וְלֹא בְּעָרוּ חֲמֻצָם עֲשִׂינוּ בְּכַח ב"ד יָפָה וּמְכָרְנוּ כָּל מִינֵי חֶמֶץ הַנִּמְצָא אֲצֵלָם בְּאִיזָה חֲדָר אוֹ בְּאִיזָה מְקוֹם עִם הַחֲדָר אוֹ הַמְּקוֹם שֶׁהַחֶמֶץ שֶׁם לְהַמוּכ"ז בְּמַקְחַ שְׁיִשְׁוּמוֹ ג' בְּקִיאִים וְאִם אֵי אֲפָשֶׁר לְמַכּוֹר אֵת הַחֲדָר עַכ"פ מוֹכְרִים אֲנַחְנוּ אֵת הַחֶמֶץ עַד לְמַדִּידָה וְכוּ' אַג"ק שֶׁל כָּל הַחֲדָרִים הַנִּרְשָׁמִים בְּכְתָב הַנְּמֻסֵר מֵאֲתָנוּ ב"ד מִיּוֹם דְּלַמְטָה לְהַמוּכ"ז וְכוּ' מִין חֶמֶץ וְכוּ' הַשְּׁיִיכִים לְאֲנָשִׁים וְנָשִׁים הַנִּרְשָׁמִים מַעַל"ד וְאֲפִילוֹ בְּרִמְזוֹ בְּעֻלְמָא אוֹ הַשְּׁיִיכִים לְאִיזָה אֲנָשִׁים שְׂאִינָם רְמוּזִים כָּלֵל רַק שְׁדָרִים פ"ק אוֹ הַיְיִשׁוּבִים הַסָּרִים לְמִשְׁמַעְתָּנוּ הַכֹּל כְּאֲשֶׁר לְכָל מְכָרְנוּ וְכוּ' עַכ"ל.

וְרְאִיתִי שֶׁהֵבִיא שֶׁם כְּמָה תְּשׁוּבוֹת רַבֵּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים הַמּוֹבָאִים בְּדְבָרֵינוּ הֵן בְּעַנְיָן זֶה וְהֵן בְּעַנְיָן מוֹכַר דְּבַר שְׂאִין מְסוּנִים אֲשֶׁר כְּתַבְתִּי בְּזָה בְּסִי' ח' אוֹת ל"ד וּמ"מ נְרָאָה דַּעְתּוֹ שְׂאִין לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה לְכַתְּחֵלָה לְמַכּוֹר שֶׁלֹּא מְדַעַת הַבְּעֻלִים.

וְעִישׁ בְּהַמּוֹדְעָא שֶׁבְּסוּף קוֹנְטְרַס ד' וְאֵגַב רִיקְהָטָאֵי לֹא רְאִיתִי שֶׁהַזְכִּיר דְּבָרֵי שׁו"ת פְּנִי"מ שֶׁהֵבִיא הַפ"ת יו"ד ס' ש"ף סק"ה וְשׁו"ת רמ"ץ וְשׁו"ת תַּפְּאֲרַת יוֹסֵף חַיּוּ"ד ס' ל"ד שֶׁהֵבִיאִי בְּמַעֲרַכַת בְּכוֹר בְּהֵמָה ס' ג' אוֹת י' וְעִינֵין עוֹד בְּעַנְיָן הַגִּ"ל בְּקוֹבֵץ יַגְדִּיל תּוֹרָה בְּקוֹנְטְ' ד' ס' כ"ב וְסִי' כ"ז וּבְקוֹנְטְ' ה' רַס"י מ"ד.

וּבְקוֹנְטְ' ז' רַס"י ע"א וּבְסִי' צ"ה אוֹת ב' וּבְקוֹנְטְרַס ט' דָּף רַכ"ט ע"ג אוֹת ה' וְלֹא יְכַלְתִּי לַעֲיִין בְּכָל דְּבָרֵיהֶם רַק לְהִיּוֹת מוֹרָה מְקוֹם הַנְּנִי בָּא וְהַמְּעִינֵין אֵת אֲשֶׁר יִבְחַר לוֹ יִקְרִיב

אליו: גם אשור להגאון תפארת יוסף בחיו"ד סי' ל"ד סוד"ה והנה וכו' מר קצסיק לענין משיכת הקונה שלא בפני המוכר (בהמתו משום הפקעת בכורה) וכ' דכי היכי דקנין שלא בפני הלוקח דל"מ דעכ"ז אי ידענין דניח"ל להלוקח בהמקח מהני פמבואר בח"מ סי' קנ"ה ה"ה קנין שלא בפני המוכר אי ידענין דניח"ל למוכר מהני וגם י"ל דהוי זכות וזכין לאדם שלא בפניו ודמי לדקי"ל בחמץ שמפקד ביד ישראל שתייב למכרו ואיך יועיל הקנין שלא בפני המוכר דהא לא עשה לו המפקיד שליח וצ"ל הטעם משום דהוי זכות להמוכר וזכין לאדם שלא בפניו וא"כ ה"ה בקנין להפקעת קדושת בכור עכ"ל: סימן קי (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ט' אות ד).

(קי) מה שנוהגין למפור החמץ לנכרי עני שאין לו פלום קורא תגר ע"ז הג' בס' מקו"ח פיון דהנכרי עני ואפי' יאבד החמץ בנדאי לא ישלם אין לה אלקמות גדול מזה וכיון שהחמץ בבית ישראל אף דלא קבל הישראל אחריות.

מיקרי נכרי אדם שיכפהו לשלם היינו שיהיה ההיזק לישראל ע"כ צריף למפור לו גם החדר שהחמץ מונח בתוכו ומיקרי מקבל אחריות חמצו ש"ג בביתו של נכרי שזה מותר עי"ש והדין עמו וכו' דרישנא בפרקא כ"כ בס' דרף פקודיף במל"ת י"א בחלק הדיבור אות ב'.

ואין הלשון מדוקדק כי המעיין בדברי המק"ח בגופן שלהן יראה דעני ועשיר לא קאמר ועיקר טעמו במה שצריף למפור החדר הוא לפי שהדבר ידוע דהנכרי לא ישלם להישראל אם יאבד או יגנב החמץ פי אינם מחזיקים זה למקח גמור אלא להערמה בעלמא כמ"ש התב"ש דמכירת חמץ שלנו אינה אלא הערמה בעלמא ושריא משום דאחר הביטול הוי הערמה בדרבנן וכו' ונחשיב פאחריותו על ישראל וברשות ישראל וכו' עי"ש וכתב עוד (בדרף פקודיף) דצריף דוקא למפור החדרים שהחמץ מונח בהם ולא סגי להשפירם דשכירות לא קני וא"כ הרי הוא ברשות ישראל ונחשיב פקבל הישראל אחריות חמצו של נכרי בבית ישראל פיון שידוע שהנכרי לא ישלם לו אם יאבד החמץ ודוקא פשהחדרים הם לישראל למקנה.

אבל אם הם אצלו רק בשכירות מיישראל או מנכרי מהני מה שמשפיר לנכרי פיון שלא נשאר לו שום זכות בהחדרים ההם לא מיקרי רשותו פלל אלא דכשהוא בשכירות צריף להשפירם יום אחד קודם ערב פסח ולא בע"פ דהוי פמשפיר ביתו לנכרי ליתן בתוכו חמץ דזה אסור בע"פ עי"ש.

והנה ע"ד המק"ח בענין אחריות בזה פבר רשמתי דברי הבאים אחריו בסי' ה' אות כ"ה בס"ד ובענין שכירות המקומות או למוכרם עיין בשע"ת סי' תמ"ח ריש אות ח' מ"ש בשם שבוי"י ק"ב סס"י ט"ו ובשם שו"ת הר הפדמל דמתבאר פן דהחדר שהוא שלו מפור לנכרי ואשר הוא בשכירות ביזו ישפיר להנכרי.

וכ"כ בספר דברי מנחם בסי' תמ"ח הגהט"ו אות ט' בשם שו"ת מאמר מרדכי סי' ס"ו דטוב למפור החדר ולא להשפיר משום דשכירות לא קני כמ"ש הב"ח וכן הוא בגנוסח שט"מ חמץ שבס' ראשית בכורים סי' ה' למפור את שלו ולהשפיר מה שהוא ביזו בשכירות וכן דעת הח"א פלל קכ"ג אות ה' ומ"מ נראה דאין הפל מודים בזה כמו

שְׁאֲכָתוּב לְפָנֵינוּ בַס"ד: הִנֵּה בְשׁו"ת בְּגַדֵי יֵשַׁע ס' ב' אֹת ט' כְּתֹב דְּבַמְקוֹמוֹת שְׁנוֹהֲגִין לַמְּפֹרֵן הַחֲמִיץ שֶׁל כָּל בְּנֵי הָעִיר ע"פ ב"ד לְנִכְרֵי אֶחָד יוֹתֵר טוֹב לְהַשְׁפִּיר הַחֲדָרִים מִלְּמַכּוֹר דְּבִשְׁלָמָה הַחֲמִיץ שֶׁהֵם מְטַלְטְלִין אִם מוֹכְרִים לְנִכְרֵי בְּזוּל אִם הוּא עֲנִי יוֹכֵל לַמְּפֹרֵן לְאַיִזָּה אֶדוֹן עֲשִׂיר בַב"א וְהָאֶדוֹן יִמְפֹרֵן עַל יָד ע"י פָּאן אוֹ יוֹלִיף לַמ"א וְלֹא הֵנִי הַעֲרָמָה אֲבָל הַחֲדָרִים וּמְקַצֵּת חֲדָרִים וְעֲלִיּוֹת וּמִרְתָּפִים לֹא יִחְפֹּן שׁוֹם אֶדוֹן לְקִנּוּתָם כִּי מָה יַעֲשֶׂה הָאֶדוֹן בְּכָל אֵלֶּה וּמִי יִקְנֶה אוֹתָם מִמֶּנּוּ וְגַם הַנִּכְרֵי אֵינּוּ גּוֹמְרִים בְּדַעְתּוֹ לְקִנּוּתָם וְהֵנִי הַעֲרָמָה וְנִשְׁאָר הַחֲמִיץ בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְעוֹבֵר עָלָיו (וְהִבִּיא מ"ש הַתּב"ש דְּמַכִּירַת חֲמִיץ הַעֲרָמָה הִיא אֵלֶּה דְּהַעֲרָמָה בְּדַרְבָּנָן שְׁרִיָּא וְתַמָּה ע"ד וְהַעֲלָה דְּמַכִּירָה גְּמוּרָה צְרִיף לְהִיּוֹת מַכִּי"ח בְּלִי הַעֲרָמָה כָּלָל) וּשְׁכ"כ הַגְּאֹן מוֹהֲרֵש"ז בְּנוֹסַח מַכִּירַת חֲמִיץ שֶׁבְּסוּף הַלְכוֹת חֲמִיץ שְׁאִין תַּקְנָה אֵלֶּה בְּשִׁכִּירוֹת הַמְּקוֹמוֹת.

וּשְׁכ"כ הַנּו"ב בְּנוֹסַח מַכִּירַת חֲמִיץ שֶׁהוּבָא בְשׁו"ת שֵׁיבַת צִיּוֹן סִימָן יו"ד דְּיוֹתֵר טוֹב לְהַשְׁפִּיר הַחֲדָר וּלְהַקְנוֹת הַחֲמִיץ אֲגַב שְׁכִירוֹת הַקְּרָקַע כִּי בְּשִׁכִּירוֹת וְדֹאֵי קוֹנֵה הַנִּכְרֵי מִיִּשְׂרָאֵל בְּכֶסֶף לְחוּד אֲבָל מַכִּירַת הַקְּרָקַע אֵינּוּ קוֹנֵה אֵלֶּה בְּכֶסֶף וּבְשִׁטָּר.

וְכֵן מִי שְׁאִין לוֹ בֵּית אֵינּוּ יְכוֹל לַמְּפֹרֵן הַחֲדָר בְּלִי רִשׁוֹת בְּעַל הַבַּיִת וּלְפַעֲמִים אֵינּוּ בָּעִיר אוֹ שֶׁהִבְעֵה"ב הוּא נִכְרֵי וְלִכְּוֹן מִשׁוֹם לֹא פְּלוּג הַתִּקִּין הוּא וּבֵית דֵּינּוּ תַּקְנָה שְׁנוֹה לְכָל לְהַשְׁפִּיר הַחֲדָר עַל ט' יוֹם מִע"פ עַד פְּלוֹת יְמֵי הַפֶּסַח עַכ"ד הַנּו"ב ע"י ש.

הִנֵּה לַפִּי"ז מוֹבֵן דָּאִף אִם אֵין הַחֲמִיץ נִמְכָּר ע"י ב"ד (כְּמִנְהַג שֶׁהַזְּכִיר בְּבִגְדֵי יֵשַׁע). עֲדִיף טַפִּי לְהַשְׁפִּיר הַחֲדָר מִלְּמַכּוֹר.

וְשֵׁם בְּבִגְדֵי יֵשַׁע ס' ד' כ' דְּרַב אֶחָד לֹא הִסְכִּים בְּשִׁכִּירוֹת הַחֲדָר מִפְּנֵי שְׂרָאָה מ"ש הַמַּק"ח וְכו' וּשְׁכ"כ הַפְּרַמ"ג דְּשִׁכִּירוֹת לֹא קָנִי וְכו' וְלִכְּוֹן לֹא רָצָה לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שֶׁכְּתֹב לוֹ הַבְּגָדֵי יֵשַׁע לְהַשְׁפִּיר הַחֲדָר, וְהַשִּׁיב לוֹ דְּמָה שְׁכ' לוֹ לְהַשְׁפִּיר הַחֲדָר הוּא לְאוֹתָם הַדָּרִים בְּכָפָרִים בְּשִׁכִּירוֹת דְּבָנָה וְדֹאֵי מְהִי וְכו' (לֹא יִדְעָתִי לַפִּי"ז פְּנוֹת הַמְּשִׁיגוֹ עַפ"י דְּבָרֵי הַמַּק"ח דְּהִלָּא מְפֹרֵשׁ כֵּן בַּמַּק"ח עֲצָמוֹ בַס' ת"מ סק"ג וּבְחִזְדוּשִׁים שֵׁם וּבְס' ת"מ סק"ט בְּבִיאוּרִים בַּד"ה וְגַם יֵשׁ תַּקְנָה וּבְחִזְדוּשֵׁי סק"ח דְּכָשֶׁהַחֲדָר הוּא רַק בְּשִׁכִּירוֹת בְּיָדוֹ מְהִי שְׁכִירוֹת לְנִכְרֵי כִּיּוֹן שֶׁמְסַתְּלֵק מִכָּל זְכוֹת שֵׁיִשׁ לוֹ) וְשׁוֹב כְּתֹב וּבְעִיקָר הַדְּבָר מִי שֵׁיִשׁ לוֹ בֵּית לְחֻלוּטִין אִם יִמְפֹרֵן לְנִכְרֵי אוֹ יִשְׁפִּיר זֶה אֵיזָה שְׁנִים הַרְּאִיתִי בְּרִאוֹת בְּרוּרוֹת דְּלִהַשְׁפִּיר עֲדִיף מִלְּמַכּוֹר.

וּמְצִיאתִי כֵּן לְהַגְּאֹן מוֹהֲר"ז בַּש"ע שְׁלוֹ בְּנוֹסַח הַש"ט מ' שְׁכ' דֹּאִין תַּקְנָה אֵלֶּה בְּשִׁכִּירוֹת מְקוֹם לִכְּוֹן נִהְגִּיתִי פֶּה לְכַתּוֹב הַכָּל דְּרִיף שְׁכִירוֹת וְכו' וְדְבָרֵי מַג"א וּמַק"ח לֹא נִעְלַם מֵאַתְּנוּ וְכו' אֵלּוֹ תו"ד הִנֵּה מְבֹאָר דַּעְתּוֹ דְּבָכָל עֲנִין יֵשׁ לַעֲשׂוֹת הַקְּנָאֵת הַמְּקוֹם בְּשִׁכִּירוֹת דְּעֲדִיף מַמְכִּירָה וְהַמְעַיֵין בַּגּוּף דְּבָרֵי מוֹהֲרֵש"ז בַּש"ע הַנ"ל יִרְאֶה דָּאִם יִקַּח כָּל דְּמֵי הַחֲדָר מִהַנִּכְרֵי אֵין חֲשֵׁשׁ בְּמַכִּירָה דְּלֹא הַקְּפִיד אֵלֶּה עַל זְקִיפַת מְלָנָה וּמָה שֶׁקָּשָׁה עָלָיו דְּתַסְגִּי ע"י עַרְב קַבְּלָן כְּבָר עָמַד ע"ז בְּשׁו"ת דְּבָרֵי נְחֻמְיָה ס' ל"ה ד"ה וְאֲגַב אֵלֶּה דְּרַחוּק הַמְּצִיאוֹת שֵׁיִתֵּן הַנִּכְרֵי דְּמֵי כָּל הַחֲדָר לִכְּוֹן כ' לְתַקֵּן ע"י שְׁכִירוֹת: וּבְשׁו"ת בֵּית שְׁלֹמֹה ס' ע"ד כ' וּמָה שֶׁפָּקַד כ"ת מַחֲמַת שְׁלֹא מְכַר הַחֲדָר אֵלֶּה הַשְׁפִּיר אֵינּוּ פִּקְדוֹן דְּאֶדְרָבָה שְׁכִירוֹת קְרָקַע נִקְנָה בְּכֶסֶף לְבַד אֲמַת שֶׁהַמַּק"ח כ' לְכַתְּחִילָה לַמְּפֹרֵן וּכְבָר קִדְמוֹ הַב"ח אֲבָל בְּדַעְבַּד אֵין חֲשֵׁשׁ וְזֶה זְמַן שֶׁבְּחֲרַתִּי לְכַתּוֹב שְׁכִירוֹת עַל הַמְּקוֹמוֹת בְּכָל הַשְּׁטָרוֹת כְּאֲשֶׁר רְאִיתִי הַנּוֹסַח

מגדולי אשכנז הנו"ב בשו"ת שב"ץ ונגוסח הגאון מוהרנ"א מפפ"ד וכן נוסח הג' מוהר"ז
מבראד ויש לי ע"ז פמה טעמים ע"כ.

גם בסי' ס"א כ' ומ"ש המק"ח וכו' הנה גם המק"ח לא אמר אלא בבית שהיא שלו אבל
אם הבית בשכירות גם המק"ח מודה וכו' ושוב הביא מ"ש הנו"ב שבשב"ץ הנה"ל עי"ש
וברס"י ס"ד שמכר לנכרי ב' פלי יי"ש ששבבית הפניסה שלו ומקומו בשכירות מתבאר
שם דבית הפניסה הנה"ל היא של המוכר חמץ לחלוטין ולא פקפק ע"ז ובס' שבילי דוד
ליו"ד בקונט' הקניינים שאחר סימן ש"ף בדרך קכ"ז ע"ד אות ח' פתב אם המקום שמקנה
לנכרי הוא שכירות וכו' ואם בית של בעלים לחלוטין אזי צריך שימפור הבית ושטר
להקנאה מיהו בשביל קנין אגב גם שכירות מהני ובדיעבד סגי בכסף לחוד מכ"ש אחה"פ
עכ"ל ובקונץ גידיל תורה קונטרס יו"ד סי' קנ"ט אות ד פתב סמוכין לסברת הנו"ב
שהיא בשכירות עי"ש: ומה שהצריך בדרך פקודיה שאם משפיר החדרים יהיה יום אחד
קודם ער"פ וכו' הנה בבית שלמה סי' ס"א כ' בשם הרב השואל שפקפק על שנהגו
למפור בע"פ ובשכירות החדרים הא קי"ל לדאסור להשפיר בית בע"פ להניח בו חמץ
והשיב דה"ד אם מזכיר בפ' לשום בו חמץ אבל בסתם מותר אף שיודע שהנכרי יחזיק
בו חמץ ואם פן אף שמשפיר החדר ומוכר החמץ שבתוכו הא יכול להיות שהנכרי יוציא
משם החמץ תיקף ויחזיק שם ד"א ע"כ ונראה דהר"ב בעל דרך פקודיה לא נתקרה דעתו
בזה דאין בו כדי שביעה דאע"ג דאינו אסור אלא במזכיר בפ' להניח בו חמץ מ"מ
במכירת חמץ דהדבר ידוע שאינו משפיר לו החדר להניח שום חפץ אחר פי אין הנכרי
הקונה צריך לזה ומה גם כשמוכרים לו כל החדרים ומקומות שיש בהם חמץ של כל בני
העיר ביחד דנדאי אין שום צורך להנכרי להניח שם חפצים אחרים א"כ סתמו כפירושו
פאילו משפיר לו להניח בו חמץ וזהו שכ' דהני כמשפיר לנכרי ליתן בתוכו חמץ אף
בבגדי ישע סי' ד' באות ו' פתב בשם השואל דהפ"ח אוסר שכירות משום משתפר
באיסורי הנאה והשיב ע"ז דהפ"ח בסי' ת"ן ס"ה הביא אח"פ בשם המ"א בשם הגאון
דדוקא תוה"פ או בע"פ אסור וכ"כ הט"ז בסק"ה בשם הב"י ובנדאי הפנה הוא בע"פ
אחר זמן איסורו כמ"ש בבאה"ט דקודם זמן איסורו אין חילוק בין קודם ע"פ לע"פ וכ"כ
הגר"א שם סק"ו דאיירי בע"פ אחר שנגאסר בהנאה והכי נקטינן ע"כ ובדברי הנו"ב
שבשב"ץ הנה"ל מפורש דשכירות החדר הוא בע"פ כנז"ל וצ"ל הטעם כמ"ש הבגד"י
דכל שאינו משפיר אחר זמן איסורו לית לן בה.

אלא דצ"ע על הג' מוהרש"ז שהסכים שהיה בשכירות ומפורש בהנוסח שלו שהמכירה
היא בע"פ ובסי' ת"ן ס"א מפורש דס"ל דמ"ש הט"ז ומג"א לחלק בין ע"פ לקודם לכן
אין הפנה כמ"ש הבגדי ישע אלא כל יום ע"פ אפי' קודם שעה ה' הרי הוא פתוח הפסח
וא"כ איך ניח"ל בשכירות ולא חש למשתפר באיסורי הנאה ובע"כ לדחוקי אנפשי
דס"ל כמ"ש בית שלמה דכיון שלא אמר לו בפ' להחזיק בתוכם חמץ אין חשש משום
משתפר באה"נ, והיה נכון לפי"ז להצריך שיתנה הישראל בפ' שמשפיר לו להניח חפציו
בתוכו ולא חמץ ע"ד שפתב בש"ע הנה"ל סעיף יו"ד לענין תנור עי"ש שלפי הנראה
שכירות החדרים במכירת חמץ דומה לשכירות תנור איך שיהי' לשאר פוסקים שכ'
והספיקו להשפיר החדרים הנה אמת נכון מ"ש הג' בגד"י דלא אסרו בע"פ אלא אח"ז
איסורו ובשו"ת חת"ס או"ח סי' קי"ג ד"ה ועפי"ז נהגו וכו' ואם א"א להוציא החמץ

מביתו של ישראל משפיר לנכרי חדרו על ט' או י' ימים ומוכר החמץ אגב שכירות קרקע בשטר וכו' ע"כ הגה מבואר דעתו דהחזר הוא בשכירות והשכירות הוא בע"פ דקאמר על ט' יום.

וכשחל ער"פ בשבת משפיר על י' יום. ונשם בסי' קי"ז מפקפק הרב השואל בענין הקנאה אגב שכירות קרקע וכו' ע"ז אנו אין לנו אלא דין מבואר דקונים אגב שכירות קרקע ומינה לא יזוע אפי' זיו כ"ש ואין להזניח הלכות מרונחות מפני פלפולים וחיודים וכו' עי"ש: וראיתי בשו"מ ח"א סי' פ"ד שכ' ונ"ל ומה שהאריך מע"ל להק' על המ"ב דמ"מ הני רוצה בקיומו שהרי אם יפסד החמץ שוב לא ישלם לו הנכרי וכו' לא ידעתי מאי קאמר ובאמת שפעין זה כ' המק"ח סי' ת"ס לענין שכירות חמץ דל"מ מטעם רוצה בקיומו ואני שמעתי ולא אבין וכבר פתבתי בכ"מ לתמוה דהא באמת הוא ביטל החמץ וגם מכר ואינו רוב"ק וגם הא הפר"ח מפקפק דרוב"ק ל"ש רק בע"ז ולא בחמץ וכו' עי"ש והנה אף כי לא ראיתי (במק"ח שכ' טעם זה דרוב"ק) אינו ראיה אף תמיהה לי אם איתא דיש לאסור בזה משום רוצה בקיומו של איסור א"כ כי מכר החזר מאי מהני דסוף סוף רוצה הוא בקיומו שאם יאבד החמץ לא ישלם לו הנכרי שהוא עני ואין לו מה לשלם או שאף אם יכול לשלם לא ירצה לשלם, וכן מי שהחזר הוא אצלו בשכירות דמודה המק"ח דמהני השפרתו לנכרי התם נמי נימא דאסור משום דרוב"ק של חמץ ואולם בשו"מ ח"ב סי' ל"ט וח"ג סי' ק"ך ובמהדורא תניינא ח"ב סי' יו"ד ובמהדורא ג' ח"ב סוס"י קמ"ח בכלם כתב בשם המק"ח דמה שלא הסכים על שכירות החזרים הוא משום דשכירות לא קני וא"כ החמץ הוא ברשות הישראל וכיון שאם יאבד החמץ לא ישלם לו הנכרי תשיב פאחריותו על ישראל ואסור ובכל התשובות הנ"ל כ' דנכרי המק"ח תמוהים כמו שהבאתי תו"ד בסי' ה' אות כ"ה עי"ש גם אשו"ר בס' עמודי אש בדרך מ"ח סוע"ד כ' בשם ס' זכרון שמואל בקונטרס נשמת חיים סי' י"א דהקרקע ישפיר לנכרי ולא במכירה דלא כהמק"ח שכתב למכור לנכרי והביא גם מ"ש השב"ץ הנ"ל ובמכתב ששלח אלי הגאון המפורסם נהירו דעיינין כמוהרי"ז שטערין בע"ס זכר יהוסף נר"ו ראיתי שהביא מ"ש המק"ח שלא להשפיר החזר מטעם אחריות וכו' ושהסכים עמו בס' דרך פקודה וכו' והרבה יש לפקפק ואין פאן מקומו וכו' מ"מ בעיקר חקירת המק"ח כבר דחה ג"כ במגן האלה סי' ת"מ סק"ג ובס' פתח שלמה סי' ז' אות ט' והארכת בתשו' וכמ"ש ג"כ הג"מ בספר ברפת השיר בדינים להל' פסח אות ג' שכתוב בלשון שכירות החזר ואגב ע"י שכירות נמי מהני פקידושין כ"ז ומקומו מושפך לו.

או יכתוב מכרתי כל פח וזכות שיש לי בחזר בשכירות ואגב להקנות החמץ ע"כ וספר ברפת השיר וכו' ושלמה לאו"ח אין מצויים אצלי. ובס' מגן האלה עיינתי בסי' ת"מ ואיננו בדפוס אשר לפני (הוא דפוס ווארשא בשנת ש"ר האלה בדפוס ר' צבי באמבערג) ובמכתב הנ"ל הביא מ"ש בשיבת ציון בשם הגו"ב דהסכים להשפיר החזר.

וכ' ע"ז ונ"ל וכן היה נוהג גם אבא מארי ז"ל מטעם פשוט דזה הני הערמה דמוכח טפי כשמוכרין כל הבתים לנכרי עני משא"כ בשכירות להחזיק החמץ שמוכרין להפקיע האיסור עכ"ד נר"ו ומשמע מדקדוק לשונו דמשכירו להדיא להחזיק בו חמץ ואפי"ה

שְׂרֵי וְטַעְמוֹ וְדַאי מְשׁוּם דַס"ל כַּמ"ש הַבְּגָדִי יֵשַׁע דָּלָא אָסְרוּ לְהַשְׁפִּיר לְהַנִּיחַ בּוֹ חֻמְצָא אֱלָא אַח"ז אִיסּוּרוֹ כַּנּו"ל.

אֱלָא דְתַמְיָה לִי עַל הַגָּאוֹן נר"ו דְמַמָּה שְׁכַתְבְּתִי בְּשִׁמּוֹ נִרְאָה בְּעֵלִיל דְדַעְתּוֹ מְסַפִּים לְהַשְׁפִּיר הַמְקוּמוֹת דְעַדְיָה מְמַכְרָה מְטַעַם הַנּו"ב וּמְטַעַם הָרַב מַר אָבִיו שֶׁהֵבִיא בַמַּכ' כַּנּו"ל. וְאִילוּ בְּנוֹסַח שְׁטַר מְכִירַת חֻמְצָא שֶׁשָּׁלַח אֵלַי (עַפ"י דְרִישׁוֹתֵי מֵאָתוֹ) רָאִיתִי שֶׁנִּמְשָׁף אַחַר נִוְסַח שְׁפָרְאִישִׁית בְּכוּרִים לְמַפּוֹר הַחֻמְצָא שֶׁהֵם שָׁלוּ.

וְלְהַשְׁפִּיר הַחֻמְצָא שֶׁהֵם בְּשִׁכְרוֹת בְּיַד הַמוֹכֵר חֻמְצָא. וְנוֹסַח שֶׁט"מ הַנּו"ל הוּא שְׁמוֹכְרִים ב"ד חֻמְצָא שֶׁל כָּל בְּנֵי הָעִיר עַפ"י הַרְשָׁאָה מֵהֶם.

וּלְפִי טַעְמוֹ שֶׁל הָרַב אָבִיו ז"ל מְשׁוּם דַּא"ל"כ הָיָה פְּהַעֲרָמָה וְהוּא קְרוּב לַמ"ש הַבְּגָדִי יֵשַׁע הַנּו"ל מְסַתְפָּרָא וְדַאי דַכ"ש שֶׁיֵּשׁ לְחַוֵּשׁ לְזֶה בַשֵּׁט"מ הַכּוֹלָל לְכָל אֲנָשֵׁי הָעִיר שְׁמוֹכְרִים לְאִישׁ אֶחָד וְדַע דְבִשְׁוֹ"ת בְּגָדִי יֵשַׁע סִי' ד' דָּף ד' ע"ג ד"ה עוֹד וְכו' כ' בְּשֵׁם מַחְצָא"ה סִי' תַמ"ח סק"ד דָּאָף דְלְהַשְׁפִּיר הַחֻמְצָא אִסּוּר מְשׁוּם מְשַׁתְפָּר בְּאִיסּוּרֵי הַנְּאָה מ"מ מְוֹתֵר לְהַקְנוֹת לְנִכְרֵי הַחֻמְצָא דְאִין הַנְּאָה לְיִשְׂרָאֵל וְיָכוֹל לְהַקְנוֹת ע"י הַחֻמְצָא וְכו' ע"ד וְלַעֲנֹד"ן דְבִשְׁאֵלָה גְרַע טְפִי דְאִינוּ יָכוֹל לְהַקְנוֹת הַחֻמְצָא בְּאֵגַב כַּמ"ש רִי"ו בְּשֵׁם י"א וְהוּבָא בְּש"ף סִי' ר"ב סק"ה דְמַטְלִטְלִין אִין נִקְנִין אֵגַב שְׁאֵלַת קַרְקַע וּמְסִיק הַקְצָה"ח שֶׁכֵּן עֵינָר דְלָא פְהַש"ף שְׁחוֹלֵק וְכֵן מוֹכַח מֵהָא דַבְב"ב דָּף מ"ד ע"ב דְקַאֲמְרֵי עֵדִים דְלָא הו"ל אַרְעָא מְעוֹלָם וּמַה בְּכָף הָא הַמוֹכֵר מְטַלִּטְלִין וְדַאי יֵשׁ לוֹ מְקוֹם שֶׁדָּר שָׁם וְלֵן שָׁם עַכ"פ בְּשְׁאֵלָה מַהֲבַעַה"ב כִּי אִין דָּרָף בַּנ"א לִישֵׁן בְּחוּצוֹת תַּחַת אֲוִיר הָרְקִיעַ וְכו' אֱלָא וְדַאי דְלָא מְהַנִּי מְקוֹם מְוֹשְׁאָל לְהַקְנוֹת ע"י מְטַלִּטְלִין וְדוֹחַק גְדוֹל לּוֹמַר שֶׁאִינוּ לוֹן בְּמְקוֹם אֶחָד רַק פְּעַם אֶצֶל זֶה וּפְעַם אֶצֶל זֶה עַכ"ד וּבְקוֹנְטְרַס הַכְּלָלִים מְעַרְכַת הָאֱלָף אוֹת ק"ו הַבְּאִתִּי בְּזֶה דַעַת הָרַאשׁוֹנִי דְסוֹבְרִים פְּהַש"ף דְמַהֲנִי עִי"ש אָף מְלַבֵּד זֶה אִינוּ מִבֵּין הַשְּׁגָת בְּגָדִי יֵשַׁע עַל הַש"ף וְעַל הַמַּחְצָא"ה דְהַהוֹכְחָה שֶׁהֵבִיא מֵהַש"ס הוּא לּוֹמַר דָּאֵם הַמְקַנָּה אֶת הַמְטַלִּטְלִין אִין לוֹ קַרְקַע שָׁלוּ אֱלָא קַרְקַע שֶׁהוּא שְׁאוּל בְּיָדוֹ אִינוּ יָכוֹל לְהַקְנוֹת אֵגַב קַרְקַע זֶה אֶת הַמְטַלִּטְלִין.

אָבֵל אִם הַקַּרְקַע הוּא שָׁלוּ מִמָּשׁ אֱלָא דְאִינוּ מְקַנָּה אוֹתוֹ לְהַקְנוֹת הַמְטַלִּטְלִין בְּמַכָּר אוֹ מְתַנָּה וְשִׁכְרוֹת אֱלָא מְקַנָּה אֶת הַקַּרְקַע בְּשְׁאֵלָה לְבַד וְע"י הַקְנָאת הַמְקוֹם בְּשְׁאֵלָה מְקַנָּה לוֹ הַמְטַלִּטְלִין אִין הֵכִי נְמִי דְמַצִּינֵן לְמִימַר דְמַהֲנִי וְאִין לְזֶה סְתִירָה מֵהַש"ס וְנִהוּ עֲצָמוֹ הַגְּדוֹן שֶׁאִינוּ דְנִים בּוֹ דַכ' הַמַּחְצָא"ה דִּישְׁאִיל חֻמְצָא לְהַנְכְרִי וְאֵגַבּוּ יִקְנָה לוֹ הַמְטַלִּטְלִין וּמְהַנִּי וּמָה הוֹכַח יוֹכִיחַ הַבַּגְד"י בְּהִיפּוֹף מְזֶה לְהַשִּׁיג עַל הַמַּחְצָא"ה וְאָף בְּגוֹף הַהוֹכְחָה י"ל לְפִי מ"ש הַרַר"י בְּעֵלְיוֹתָיו הוּבָא בְּשִׁטָּה מְקוֹנְבָצַת שָׁם שְׁכַתְבַּת דָּאֵם הַשְּׁאִילוֹ לְאָדָם אֶחָד קַרְקַע עַל מְנַת לְהַחְזִיר כְּדִי שִׁיקְנָה מְטַלִּטְלִין לְאַחַר לָא מְהַנִּי לְעַנְיָן בְּעַל חוּב (דְאִינְרֵי בְּש"ס שָׁם) אָבֵל מְהַנִּי לְקְנוֹת מְטַלִּטְלִין עַל יְדוֹ כְּדִין נְכָסִים שֶׁאִין לָהֶם אַחֲרִיּוֹת שְׁנִקְנִים עִם נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם אַחֲרִיּוֹת ע"ש דַּלְפִי"ז אִין רָאָה מְגוּף דְבָרֵי הַש"ס דְלָא מְהַנִּי בַכַּה"ג לְקַנִּיית מְטַלִּטְלִי אֵגַב מְקַרְקַעִי וְק"ל וְלָכֵן נִרְאָה דְמֵאֵן דְחִיִּישׁ בְּשִׁכְרוֹת הַחֻמְצָא מְשׁוּם מְשַׁתְפָּר בַּא"ה"ן יָכוֹל לְעַשׂוֹת כַּמ"ש הַמַּחְצָא"ה לְהַשְׁאִיל לוֹ חֻמְצָא וְלְהַקְנוֹתוֹ הַחֻמְצָא אֵגַבּוּ וְעִינֵן בְּסַפֵּר שְׁבִילֵי דוֹד לִי"ד בְּקוֹנְטְרַס הַקְנִינִים (שְׁאֵחַר סִי' ש"ף) אוֹת ד' וְז"ל אִם הַשְּׁאִיל לְנִכְרֵי מְקוֹם לְקְנוֹת הַבְּכוֹר אוֹ חֻמְצָא וְעַשְׂהָ חֻמְצָא בְּנַעֲיָלָה וְכַדוּמָה הַעֲלִיתִי בְּמְקוֹם

אחר דלא מהני חזקה בכותי מפני אלמותו עכ"ד וק"ל: וראיתי בס' מעין גנים (עצי לבונה ח"ב) בגימוריקו לסי' תמ"ח בד' מ"ח ע"ד בד"ה ולפ"ז צ"ע וכו' שפכת דמחזיקי אורענדע מהשר אם השר נותן להם בית מיוחד אזי שפיר יכולים למכור החמץ לנכרי שישפיר בפסוף כל זכות שיש לו בהבית והחמץ יקנה לו אג"ק אבל אם השר אינו נותן להם שום קרקע וחדר מיוחד רק הישראל הוא מוזג בבית נכרי אחד בחנם ולא השפיר לו אלא המזיגה אם מוכרו לנכרי אחר צריך שיקבל ממנו פסוף וגם ימשיכו החמץ דאל"כ איך יקנה אותו האחר את החמץ דלכתחלה בעינו פסוף ומשיכה או הקנאת מקום וזה שאין לו מקום אין לו תקנה אלא במשיכה אבל למכור החמץ להנכרי שהבית שלו א"א דמשיכה לא שייך אצלו.

ואג"ק נמי ליכא דהא אין הקרקע של הישראל וחדר לא מהני בנכרי וכו' ואפשר פיון דהנכרי נתן לו רשות למזוג מסתמא קבל ממנו טובה והוי כהשפיר לו ביתו ושוב יכול להשפיר אותו זכות ויקנה לו החמץ אג"ק אתד"ק ולפי מה שפכתתי דאפשר להקנות החמץ לנכרי אג"ק מןשאל שפן דעת הראשונים כנז"ל א"כ זה שמוזג בבית הנכרי אף שלא שכר ממנו החדר מ"מ הרי הוא לו בשאלה ליומיה ויכול להקנות חמצו אג"ק השאול לו מן הנכרי ואף אם הנכרי לא קבל ממנו שום טובה פיון שהשאיל לו המקום בהכי סגי וק"ל: וראיתי בס' שבילי דוד ליו"ד בקונטרס הקניינים (שאחר סי' ש"ה) בחקירה ב' אות ד' וז"ל אם השאיל מקום לנכרי לקנות הבכור או החמץ ועשה הנכרי חזקה בנעילה וכינצא העלתי בחידושי לח"מ סי' קפ"ט דלא מהני חזקה בנכרי מפני אלמותו עכ"ל וחידישויו על ח"מ אמצ"א ולפי הנראה פוננתו לומר דמהני להקנות אגב השאלת המקום אלא דהשאלת המקום גופיה לא סגי ליה בחזקה ובעי שטר פדין נכרי הקונה קרקע מישראל, ולפי"ז צ"ל דמ"ש במחצ"ה דיכול להקנות החמץ ע"י השאלת מקום לנכרי היינו ע"י שטר על השאל מקום.

ולענ"ד צ"ע מאי שנא שאלה משכירות דמבואר בסי' קצ"ד ס"א בדברי רמ"א דשכירות מן הנכרי סגי בכסף משום דאין דרוך לכתוב שטר על השכירות ומשמע דה"ה שכירות לנכרי סגי בלא שטר וכן מתבאר מדברי עצמו שם בחקירה ד' אות ח' הבאתי דבריו לקמן אות ו' ד"ה וכל זה עי"ש וה"ה נמי שאלה דכמו שאין דרוך לכתוב שטר על השכירות פן נמי אין דרוך לכתוב שטר על השאלה.

במחצית השקל סי' תמ"ח סק"ד פתב דשאלה נקנה בכסף גרידא וגם יכול לקנות עי"ז גם החמץ ע"כ ונראה דכונתו דאם משאיל הקרקע סגי בכסף גרידא על החמץ ומקנהו לו אג"ק השאול בלא שטר ואם באמת לכוף נתפונן הוא תנא דמסייען דבשאלת המקום א"צ שטר: והן עתה שלחתי להגאון מוהריז"ש עליון נר"ו העתק אות זו ובתשובתו לזה הודיעני כי שכחתי מה שפכת אלי במכתבו אז כי נוסח השט"מ ששולח לי אינינו הגנוסח שט"מ שלו רק ע"י סיבה נמצא בידי בנו שייח' נוסח מרב האי גאון נר"ו וצוה להעתיקו אלי (כי לא הנה באפשרות לחפש אחר הגנוסח שלו) ולא שם עיונו בו ואחוי במחוג שבאמת דעתו שיהיה בשכירות.

וכתב אלי שאשמית דבר זה (רציתי לעשות רצון צדיק ולא עלתה בידי לקלקל הפתוב בקונטרסי ובהעתק ועמו הסלי"ר) שהוא למותר ואם להזכיר שדעת הגאון הנ"ל לכתוב

בלשון מכירה גם זה ללא תועלת ורבותא למחשב גברי שנמשכו אחר דברי המק"ח מחמת שלא ידעו מהחולקים עליו כמו שנמשך בשו"ת באר יצחק (ספר זה אמצ"א) ס"י ה' אחר דהמק"ח ולא נזכר בדבריו שום רמז מהחולקים עליו ועוד כ' אלי בענין זה באריכות פנרו בקדש ואף שאיני מופנה פעת לעינין לשאת ולתת בדב"ק.

אעתיק כל דב"ק שחביבים עלי ואי"ה אשובה ארעה לעת הפנאי לה תנאי בל"נ בס"ד ונ"ל. גם בנדון הנזכר במקתבו במה שפתיבתי בשם אבא מארי מטעם דהוי הערמה דמוכח וכו' שמדקדוק הלשון דמשכירו להדיא וכו' (פכתוב למעלה בד"ה וראיתי בשו"מ) תמיהני הרי במקתבי הבאתי ג"כ העתקת דברי הדרה פקודה דאף אם מוכר הסדר לא יעשה כן בע"פ דהוי כמשפיר ביתו לנכרי ליתן בתוכו חמץ דזה אסור בע"פ וכו' וגם העתקתי לשון השב"ץ שאינו משפירו לדור בו רק להחזיק בו פלו ומטלטליו אבל לא ישפירונו בפירוש להחזיק בו חמץ ורק שממילא מוכן שהנכרי יחזיק שם החמץ עד שישיג למוכרו אבל חלילה להעמיס במקתבי מה שלא עלה על דעתי שיהיה נכתב מפורש להחזיק בו חמץ וידעתי בבירור שגם א"א ו"ל היה נזהר ג"כ שלא להזכיר בשט"מ רק כגוסח השב"ץ להחזיק בו מטלטליו וראיתי פעת בבגדי ישע (שנדפס אחר פטירת א"א) בסי' ב' אות ט' שהזכיר ג"כ סברא זו שהזכרתי מא"מ ששמעתי ממנו בילדותי עכ"פ אין להעמיס מה שפתיבתי במרוצת הקולמוס מה שלא עלה במקתבתי לנהוג כן.

ולכן ישמיט תיבות אלו שלא ליתן מקום וכו': ומה שהעיר כ"ת על השו"מ מ"ק ח"א סי' פ"ד (וכו' פכתוב לעיל בד"ה וראיתי) ידע שהוא ט"ס בשו"מ וצ"ל בסי' ת"ן סק"ג אסור להשפיר פלי וכו' עינין ח"י דה"ה להשאיל דרוצה בקיומו ול"ן דרק להשפיר דנדאי רוב"ק וכו' יעיש"ב ובעיקר הקו' דהא וכו' שלא נמסר ליד נכרי אף דאינו מעפב להקנין דקי"ל פסק ומשך ולא מדד קנה מ"מ רוב"ק דאסור אף שמתחזיקו לשל נכרי והספמת הפוס' בסימן ת"ן שהוא אחריות הישראל דאי מיגניב או מיתביד לא איכפת לנכרי וגם בלא קבל הישראל אחריות הרי א"י אם נתחייבתי זולת בנותן לו נאמנות בדיבור הקל ומ"מ נחשב להפסד גמור וכפח"ה דנחשב להפסד דעביד איניש דזבין דינא וגם דמוכרין הרבה חמץ לנכרי עני שאין לו לשלם אפילו אחת מאלף ועינין בשו"ת מוהרי"מ מפריסק שיהאריה בסי' י"ד דרוב"ק בשאר איסורים אינו אלא מדרבנן ודוקא פשהגיע זמן האיסור כמו בפסח עצמו אבל כשעושה פעולה בזמן היתר אף שכשיבא פסח נזכר דרוב"ק וכו' ולכן נקיט בש"ע אסור להשפיר פלים לנכרי בפסח כדי שיבשל חמץ וכו' עי"ש וע"ע בבגדי ישע סוס"י ב' דרוב"ק הוא רק פשיש לו הנאת ממון מזה ועינין חת"ס אור"ח סי' קט"ז דלא מציינו רוב"ק רק להרויח ולא לינצל מהפסד אמר המחבר עינין מה שרשמתי בזה בקונטרס הפללים מערכת הרי"ש אות י"ג י"ד ל"ח בס"ד) ועינין מגן האלף סק"ט ונשמט אדם סי' ו'.

ושו"מ רביעהא ח"ב סי' ר"ה וח"ג סוס"י צ"ב ע"ד השע"א סי' ו' שלא אסרו אלא בעושה מעשה כדי לקיים החמץ אבל ביושב ומשמר שלא יגנב לא מיקרי רוב"ק. וכתו' ע"ז ס"ד ד"ה כ"ע ומינישב השגת הח"י סי' ת"ן סק"ט מיו"ד קל"ג ועי"ש בח"ב סי' ז"ל.

ובשו"ת הר הפרמל א"ח סי' י"ג מפלפל ע"ד הפר"ח (בחת"ס ח"ו בחי' לע"ז דף ל"ב: ובענין שכירות קרקע מ"ש בשו"מ ח"ב סי' ל"ט להשיג עד המק"ח עינין בשו"ת בשמים

ראש הקדשות או"ח סי' ט' שדחה דבריו דאין חילוק דהמעות שגזקף במלנה הוי פאילו
פבר סילקו להישארל ונהרי במשפון של נכרי בינד ישראל אף דלא קני משפון ישראל
מנכרי באחריות עובר ובעינו שהתנה בפירוש שאפילו אם יאבד המשפון יחזיר הלואתו
להישארל ובלא התנה הוי כק"ע הישראל אחריות וכמ"ש הקרבן ע"ד הרא"ש פסחים
דף ל"א ועיין שו"מ רביעאה ח"ב סי' ל"ז שכ' ג"כ להשיג על המק"ח דמה אחריות שינד
בזה ושמצא בפנ"י במס' פסחים דף ל"א בד"ה תנן נכרי שהלנה.

גם בנ"א סי' ו' ובשו"ת בגנין עולם א"ח סי' כ"ב עי"ש ובקיצור ש"ע מוהרש"ג סי' קי"ד
אות ב' ג"כ כ' שאצריך להשפיר החדר ועי"ש בהערה. ומ"ש כת"ר שבמגה"א שלפניו לא
נזכר מזה למלאות רצונו אעתיק כפי שנמצא לפני בהדפסה ראשונה בשנת תקע"ו מ"ש
בסי' ת"מ סק"ג בד"ה מיהו קשה על הרמב"ם לשון הש"ס דקאמר הא דקביל עליה
אחריות ולדעת הרמב"ם הול"ל דאיכא עליה אחריות וגם דחוק שבשביל שיעליל עליו
יהיה נקרא גורם למזון לכן נ"ל מלשון הרמב"ם שכ' נכרי אגס שהפקיד חמצו אצל
ישראל אם יודע הישראל שהנכרי יאגס וכופתו לשלם אע"פ שלא קע"א וכו' ע"כ.

הנה נדאי פאו דבריו בדקדוק דכיון שידוע שהנכרי יאגס אותו לשלם והוא קבלו מרצון
הנה פאילו קבל עליו אחריות גנבה ואבדה שהרי אדעתא דהכי נחית וא"כ י"ל דגם
הרמב"ם מודה אם התנה שלא יתחייב באחריות אף שמעליל עליו אע"פ י"ל דאין פאן
גורם למזון כלל ואין פאן אלא (בדפוס בטעות ואין פאן) עלילות דברים בעלמא ולא
עבר משום הכי ומעתה נראה כי מה שבקש לחדש בס' מק"ח שאם מקנה החמץ בחדר
שלו ונשאר הנכרי חייבלו המעות דכיון שאם יאבד החמץ אפשר שלא ישלם לו הנכרי
הוי באחריות אגס ולפמ"ש אפילו לדעת הרמב"ם לא דמי שהרי כיון שמצד סתמו
כפירושו שאין עליו עוד שום אחריות מן החמץ ועוד בשלמא בפקדון רשותו גורם לו
האחריות שאילו החזירו לנכרי אין אחריותו עליו עוד אבל פאן אפילו יחזיר החמץ
לנכרי לא ישלם לו ג"כ כיון שאינו בטוח לו וא"כ אין רשותו גורם לו האחריות וכן
משמע בפסחים דף ל"א בישראל שהלנה לנכרי על חמצו אי ישראל מנכרי לא קני
משפון ואינו חייב באחריות ואמאי לא יעבור בשביל אחריות שמסתמא אין הנכרי בטוח
לו מחובו כיון שלקח משפון ממנו אלא נדאי משו"ה לא איכפת לן שאין רשותו גורם לו
זה וכ"ש במקרה שרשות בינד הנכרי להוציא ואינו דומה לאגס שמטיל עליו השמירה
בע"כ אבל נכרי הקונה אינו מטיל השמירה על הישראל כלל ואינו שומר עליו כלל אף
דניח"ל שישאר לאו גורם למזון מיקרי ואין בקו פלום וא"כ יטול מה שהידש עכ"ד
מגה"ל הנ"ל.

וס' ברפת השיר הוא ג"כ ממנו והוא פי' על הגדה ובתחלתו קצת דיני פסח ושם באות ג'
כ' וי"ל מי שמוכר חדר מושפר לו לא יכתוב שמוכר החדר שהרי אינו שלו וא"כ גורם
ביטול במקירת החמץ כיון שכתב לשון מכירה בחדר שאינו שלו יוכל הקונה לומר שלא
נתרצה רק לקנות החדר ג"כ עמ"ש במגה"ל סי' תמ"ח כה יכתוב לשון שכירות החדר
ומועיל בתורת אגב ואגב ע"י שכירות נמי מהני כבקידושין כ"ז ומקומו מושפר לו או
יכתוב וכו'.

וספר פָּרָם שְׁלֵמָה שֶׁהִזְפִּירְתִּי הוּא לְהַרְבּ מוֹהֵר"ש זְעֵלִיג מְקַאדְנִי וְז"ל בְּסִי' ז' אוֹת ט' וּכ"ש בְּהָא דְכ' הַמְק"ח דָּאָם הַפְּקִיד נְכָרִי חֲמִצּוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל וְאָם יֵאבֵד לֹא יִשְׁלַם הַנְּכָרִי מֵהַ שְׁחִיב לְהִישְׁרָאֵל אִף דְּמִדִּינָא חִיב אֶלָּא מִחֲמַת שֶׁהוּא אֵלֶם לֹא יִשְׁלַם לוֹ וְדַאי לֹא נִקְרָא זֶה בְּאַחֲרֵי הַיִּשְׂרָאֵל וְאֶפְיָלוּ לְרַמְבַּ"ם דַּס"ל בְּתַשְׁלוּמֵי אַעֲפ"י שְׁאִינוּ מִדִּינָא חִיב לְבַעַר כַּנ"ל ה"ד אָם יִכְרִיחַ הַנְּכָרִי לְהִישְׁרָאֵל לְשַׁלֵּם בְּעַד הַחֲמִץ א"כ נִהְיֶה הַיִּשְׂרָאֵל בְּקִיּוּם הַחֲמִץ דָּאָם הוּא בְּעֵין יַחְזִיר לְנְכָרִי וְלֹא יִצְטָרֵף לְשַׁלֵּם בְּעַדוֹ וְהוּי כְּמִי שֶׁמְנַטֵּל עָלָיו לְשׁוֹמְרוֹ וְקָשׁוּר לְהַחֲמִץ כְּדִי שְׁלֵא יִצְטָרֵף לְשַׁלֵּם בְּעַדוֹ וְהוּי גַל"מ מִשְׁא"כ בְּהַפְּקִיד חֲמִצּוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל וְהַנְּכָרִי חִיב לוֹ מִמִּקוּ"א לֹא עַל הַחֲמִץ וּמִדִּינָא אָם יֵאבֵד צָרִיף לְשַׁלֵּם לוֹ חוּבוֹ אֶלָּא שֶׁהוּא אֵלֶם וְלֹא יִשְׁלַם לוֹ א"כ אֵין מוּטָל עַל הַיִּשְׂרָאֵל לְשׁוֹמְרוֹ הַחֲמִץ שְׁלֵא יֵאבֵד דָּאָם בְּדַעַת הַיִּשְׂרָאֵל לְהַפְּקִיר וּלְמַחֲנוֹל חוּבוֹ לְהַנְּכָרִי אֵין עוֹד שׁוּם חִיּוּב עַל הַיִּשְׂרָאֵל וְגַם אָם אֵין רְצוֹנוֹ לְמַחֲנוֹל חוּב לְנְכָרִי ג"כ אֵין חִיּוּב עַל יִשְׂרָאֵל כִּלְלֵי לְשׁוֹמְרוֹ הַחֲמִץ דְּהָא לֹא קָבַל אַחֲרָיוֹת אִף דְּהַנְּכָרִי לֹא יִשְׁלַם חוּבוֹ הָרִי כְּגוֹל בְּיָדוֹ.

עכ"פ אֵין הַיִּשְׂרָאֵל מְשַׁלֵּם בְּעַד הַחֲמִץ אֶלָּא הַנְּכָרִי אֵינוּ מְשַׁלֵּם חוּבוֹ בְּאַלְמוּת. מִשְׁא"כ בְּאַלְמֵ הַנּוֹתֵן חֲמִצּוֹ לְהִישְׁרָאֵל מְכָרִיחַ אֵת הַיִּשְׂרָאֵל לְשַׁלֵּם בְּעַד הַחֲמִץ לְכָף חל"ב מְשׁוּם דְּמַע"כ הוּי חֲמִץ יִשְׂרָאֵל כִּינּוֹן שֶׁיִּצְטָרֵף לְשַׁלֵּם בְּעַדוֹ וְהוּי חֲלִיפֵי חֲמִץ וְעוֹד דְּבִאֵלֶם הַחֲמִץ וְהַמְעוֹת הוּא בְּיַד יִשְׂרָאֵל הַנְּפִקֵד מִשְׁא"כ בְּדִין הַמְק"ח דְּהַמְעוֹת בְּיַד הַנְּכָרִי וְהַחֲמִץ לְבַדוֹ הוּא בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְאָם נֶאֱבַד הוּי כְּאִילוֹ לֹא הִיָּה הַחֲמִץ בְּעוֹלָם כִּלְלֵי.

מִשְׁא"כ בְּאַלְמֵ שֶׁל הַרַמְבַּ"ם אַא"ל כֵּן דְּהָא הַיִּשְׂרָאֵל מְשַׁלֵּם בְּעַדוֹ עכ"ל הַכַּר"ש. גַּם מ"ש בְּמִכְתָּבוֹ מֵהַשַּׁע"ת בְּשֵׁם הַר הַכַּרְמֵל שֶׁהַחֲדָר שֶׁהוּא שְׁלוֹ יִמְפוֹר לְנְכָרִי וְשֶׁבְּשִׁכְרֵי וְשֶׁבְּשִׁכְרֵי וְשֶׁבְּשִׁכְרֵי לֹא נִמְצָא מְשַׁמְעוֹת בְּדִבְרָיו שֶׁהַחֲדָר שְׁלוֹ יִמְפוֹר וְרַק שֶׁהַשְּׂאֵלָה הִיָּה שֶׁיֵּאוּדִים יֵשׁ לְהֵם בְּתִים מְשִׁפְרִים לְזִמְן וּבְתוֹכָם חֲמִץ וְע"ז פְּתַב בַּד"ה וְיֵמָה וְכו' נִרְאֶה דְּמָה בְּכָף וְשִׁפְרִי יוֹכַל לְהַשְׁפִּירִי לְנְכָרִי וּלְהַקְנוֹתוֹ הַחֲמִץ אֲגַבּוּ בְּמַטְלָטְלֵי אַג"ק כַּמ"ש רַמ"א בְּסִי' ר"ב ס"א וּמ"ש בְּלִשׁוֹן י"א כְּבָר הַשִּׁיגוֹ הַשִּׁ"ף בְּס"ק ב'.

הַן אָמַת שְׁבַד"מ הַעֲתִיק כֵּן בְּשֵׁם מוֹהֵרִי"ו יֵשׁ מִי שֶׁכ' דְּלֹא קָנָה. אֶבֶל ע"כ גְּנוּסְחָא מְנוֹטְעִית הִיא וְעִיקָר כַּמִּש"ש בְּב"י בְּשֵׁם רִי"ו וְכ"מ לְהַדְיָא בְּש"ס בְּב"מ וּבְקִדּוּשֵׁין וְכ"כ הַרִיטְב"א שֵׁם וְכו' וְכ"כ הַב"י סִי' תַּס"ז בְּשֵׁם תַּשׁו' לְהַרַמְבַּ"ן וְכו' וְכ"כ הַש"ד בְּסִי' שִׁי"ג וְכו' יַעֲשֵׂ"ב אֶבֶל לֹא נִחִית כִּלְלֵי שֶׁבְּהַמְכָּתְבִים אֵלָיו יִכְתֹּב דְּנִקָּא בְּלִשׁוֹן מְכִירָה: וּבְעַנְיַן שְׁכִירֵי הַבַּיִת בַּע"פ פְּשׁוּטוֹת לִשׁוֹן הִירוּשָׁלַיִם.

כְּהַגְר"א בַּע"פ מְשַׁעָה ו' שֶׁנֶּאֱסָר בְּהַנָּאָה דְּהָא קָאִי אֵהָא דְּמִיִּירֵי מְקוֹדֵם חֲמִצּוֹ ש"ן תוֹף הַפְּסָח מֵהוּ וְרַק דְּהוּא מְפָרֵשׁ גַּם הָא דְּיִיחַד לוֹ בֵּית בְּפִסְחָ דְּקָאִי אֲנָכְרִי שֶׁנֶּכְנַס לְחֻצָר יִשְׂרָאֵל וּבְצָקוֹ בְּיָדוֹ אֵין זְקוּק לְבַעַר יִיחַד לוֹ בֵּית וְכו' וְע"כ מְשׁוּם דְּיִיחַד לוֹ הַבַּיִת סְתָם וְלֹא פִּירֵשׁ לְהַנִּיחַ שֵׁם חֲמִץ דְּמַעֲיִיל לְבֵיתָא דְּנַפְשָׁיָהּ וּמוֹקִי רִישָׁא שְׁלֵא בְּאַחֲרֵי יַעֲשֵׂ"ש, וְעכ"פ בְּמִשְׁפִּיר לוֹ הַבַּיִת בְּסִתָּם בַּע"פ קוֹדֵם זְמַן אִיסוּרוֹ אֶפְיָלוּ שְׁיָדוּעַ שְׁצָרִיף הַנְּכָרִי לְהַחְזִיק חֲמִץ מ"מ כִּינּוֹן שֶׁגַּם אָם לֹא הִיָּה מְחֻזָּק בּוֹ הַחֲמִץ הִיָּה צָרִיף לְשַׁלֵּם לוֹ אֵין לְחוּשׁ, וְכַמ"ש בַּח"י סִי' ת"ן סַק"ז ח' שֶׁגַּם אָם לֹא הִיָּה אוֹפָה בּוֹ כְּלוּם ג"כ הִיָּה צָרִיף לִיתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ וְכו' וְא"כ כֵּל שְׁאִינוּ מְשִׁפְרֵי לְאַפּוֹת בּוֹ חֲמִץ אִף שֶׁנִּדְאִי יֵאָפָה בּוֹ הַנְּכָרִי חֲמִץ מ"מ

הוא אינו נהנה משוכר חמץ וה"ה במשפיר בית בסתמא וכמש"ש בסק"ט ורק דגבי בית אסור פיון שנקרא ע"ש הישראל שמשפירו בפירוש תוה"פ או בע"פ.

ומיהו בפקד משה סק"י כ' עמ"ש הב"י מהאגור ודוקא להשפיר בפסח או בע"פ דלא מסתבר לאסור להשפיר לנכרי אפילו ל' יום קוה"פ אפילו ידע שישים בו חמץ עכ"ל וצ"ע. דנ"ל הפל לפי הסדר שמשפיר לו, ולפי דרך שימוש אותו סדר ושל אותו נכרי דאם הוא מוכר חמץ ורוצה לשכור סדר שדרה למכור או להחזיק בו אותו חמץ סתמו כפי דמי וכל כה"ג עכ"ד החמ"ש.

ועיין בכרמ"ג במ"ז סק"ה אבל בד"מ העתיק תוך למ"ד אסור קודם ל' שרי וצ"ע עכ"ל. ומדבריו מבואר לכאורה להחמיר בכה"ג גם בסתמא.

אולם בשו"ת הר הפקל סי' ט' בד"ה משום משתפר באיה"ן במה שנוטל שכירות הסדר שהחמץ בתוכו וכו' פיון דצריף פדי להקנות לו החמץ עי"ז בקנין אגב, ואם היה מוכר החמץ לנכרי ע"מ שימשכנו הנכרי מעט מעט לרשות אחרת יותר היה הנכרי רוצה בכך וכו' ועדיף ממשפיר לדור בו, דהתם דרך אדם להכניס כל אשר יש לו בביתו ובמקום שדר בו, משא"כ הקא דאף אחר הקנין מיד בע"פ יכול הנכרי להסיע חמצו ממקום למקום שירצה ואפילו הכי צריף ליתן שכירותו פפי הזמן ששכר ממנו, וכמ"ש הפר"ח בסי' ת"ן גבי תנור עי"ש וכו'.

עוד נראה היתר מט"א מה"ד בע"ז ס"ג ע"ב בשכרו לשמור ביי"ן כל למיעוט תיפלה ש"ד וה"ן פדי להוציא חמץ מרשותו, וא"ל ה' אפטר לקיים ההשבתה בענין אחר דהא גם התם יכול למעט תיפלה בחנם אלא ודאי דמ"מ לא מקרי משתפר ע"י איה"ן אלא ע"י מיעוט תיפלה או כל ששמעט תיפלה מותר להנות וכו' וכיון שאין אסור שכירות זה אלא מדרבנן אין להחמיר בו ובפרט שבשעת השכירות אינו עדיין אסור הנאה וגם השכירות שמשפיר הבית על זמן מרובה חדש או יותר ומכ"ש למש"ל דזה לא מיקרי שוכר בית להכניס בו חמץ עכ"ל: ואמנם מה שהזכיר דמי שחושש להחמיר בשכירות בקנין אגב מצד משתפר באיה"ן יוכל להשאיל הסדר להנכרי ולהקנות אגבו וכמ"ש המחצ"ה וכו' ודאי דמאן דעביד הכי מאן מירמי מידיה ולא מהדרין עובדא אבל לא אדע אם הדבר פדאי דעכ"פ גם בשאלה נחתיון במחלוקת, וגם להש"ף בעצמו איפא מאן דפליג ועיין בהגהות הגר"ע איגר על ח"מ סי' ר"ב במ"ש הש"ף בס"ק ב', וכן מוכרח להדיא וכו' אין זה הוכחה גמורה די"ל דקושית הר"ש והרא"ש לפמ"ד בב"מ דבקנין חצר הקנה להם היה להם להשאיל מקומו, כ"כ הש"ר בפ"ז דדמאי על קו' תוס' וכו' דשדה בשאלה ומטלטלי בנתינה לא יקנה אגבה הניחא למ"ד מטלטלי אג"ק הקנה להם אבל לר"א ל"ש למימר הכי דקנה מטעם חצר עכ"ל.

ועי"ש שהביא דהשמ"ק ב"ב מר"ב ד"ה ש"מ דהקנה בשם עליות דר"י וע"ע בשו"מ קמ"א ח"א סי' ר"ה ששאל ג"כ במכירת חמץ בקנין אגב ע"י שכירות ושאלה ואולם בלא"ה לגבי שאלת מקום לנכרי דהוי כמתנה אמאן למחלוקת הי"מ ב"ר"ן פ' השולח (אה"מ אם פונתו למ"ש ה"ר"ן אהיה דכל המשחרר עבדו עובר בעשה לא מצאתי מחלוקת אם שייך פשעושה לטובת עצמו, וגם בב"י וכו' שרמז אין חולק בזה) אי שייך

לא תתנם בכה"ג שעושה לטובת עצמו ועיין טו"א לחגיגה ומ"א סי' ז' סק"ל, וכן הק' הב"י יו"ד סי' ר"ז ועיין בפרישה.

(אמר המספר עיין במה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת הלמ"ד אות ז'). ואמנם בקושית הבגדי"ש מב"ב מ"ד ב' הגם שמה שדחה כת"ר שיחיה מצד שהיכי שהמוכר יש לו קרקע י"ל דמהני שאלה באגב וזה צריך הכרע דהא בשכירות נדאי אין חילוק וכדמשמע בקודשין ובכ"מ ומה עדיפות בזה שהחפץ שלו שנותן בשאלה דלא בעינו רק שהקניה שמקנה יהיה בידו וגם חילוק השמ"ק לענין לטרון ממשעבדי דלא מהני היכא דאקני ליה ניהליה אלא ע"מ להחזיר לו לאלתר אבל לענין שאלה אי מהני לענין קניית נכסים שאין להם אחריות מה סברא לחלק בזה לענין לטרון ממשעבדי ואמנם אף שהבגד"י כ' שהוא דוחק גדול לומר שאין לו מקום קבוע ללון נהרי אדרכה המציאות שרוב העניינים אין נותנים להם דירה קבוע על משך זמן, ואין בזה שום דוחק מלאוקמא בגברא ערטלאי שאין לו מקום בשכירות וכדפריה בב"מ מ"ו ע"א, ואיכפל תנא לאשמועינן בגברא ערטלאי וכו' ובגדה ל"ג ע"א מוקי לה מתוך הדחק בכותי ערום, ואף דלפלפולא י"ל דהיינו הך עובדא דהנה בר"פ דאקני לרב שמואל בר אחא אגב אסיפא דביתא ונפק לאפיה עד תנוה ונזה מדרמי ליה מתני' ומכרח לאוקומי נמי מתני' דהיה עומד בגרון בגברא ערטלאי ומטבע נקנה בחליפין ואין דעתי נוחה להאריך בדברים הנאמרים לפילפולא בעלמא וכה"ג בשפת דף ה' ע"א "פתובות ס"א" ורקן' כ"ו ע"ב "ונבחים ט"ו ע"א" ומנחות י"ב ב'.

יע"ש.

ועכ"פ פינן דמוקי בגברא ערטלאי שאין לו מקום לינה בשכירות ומהכ"ת נוקמי שנותנים לו בשאלה על משך זמן ולא צריך לאוקומי הברייתא רק באופן שיהיה במציאות שאין לו קרקע עכ"ד הגאון עליון נר"ו: סימן קיא (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סי' ט' אות ו').

קיא במכירת חמץ המנהג בעיר הזו שמוכרים החמץ של כל בני העיר ע"י ב"ד דהיינו שבני העיר חותמים על שטר ההרשאה שנותנים להב"ד שיהיה פח בידם לעשות בהחמץ שלהם (הפתוב בהרשימות שנותנים להב"ד) פרצונם ויד ב"ד בידם וכו' ועפ"י פח ההרשאה זו מוכרים הב"ד את פל החמץ הנ"ל להנכרי קודם הפסח וכותבים שטר להנכרי כאדם העושה בשלו, ואמר לי הר' המ"ץ ר"י ז"ל שפן נוהגים בערי ליטא וכן הנהיג הוא פה.

וראיתי שהוזכר מנהג זה בשו"ת בגדי ישע סי' ב' אות ט' וז"ל לכן במקומות שנוהגים למכור פל אנשי העיר החמץ שלהם עפ"י ב"ד דשם לנכרי אחר וכו' ע"כ גם שם באות ט"ז כ' בדבר שתקנתי פה שיהא מכירת חמץ ע"י הבד"ץ וב"ד מפרטים להלוקח החמץ רשום בפתב מה הם הדברים אצלנו חמץ וכל החמץ מהמינים הרשומים בפתב שמוסרים להקונה שיש בחזר מוכרים הפל לנכרי וכו' ע"ש.

ובשו"ת בית שלמה רס"י ס"ו כ' בשם הרב השואל דהמנהג מקדם שאחד מופלג קונה פל החמץ מהיחידים שבק' והוא מוכרם לנכרי בע"פ וכו' ע"ש משמעות הדברים שאין

נוהגים כמנהג הנ"ל ליתן הרשאה להב"ד וכו' אלא מוכרים כל אחד חמץ שלו להמנפולג והמנפולג הוא מוכר את כל החמץ שהוא אשר קנה מבני העיר לנכרי אחד (ואולי גם מ"ש בבגד"י הוא ע"ד זו שוב ראיתי שם בסוס"י ד' בד"ה והנה בסד"ר וכו' שמבואר שם שהוא ע"י הרשאה ע"ד שהעיד המ"ץ הנ"ל וכן מבואר בדברי הרב השואל שם) ובשם אריה סס"י ט' בד"ה שוב וכו' באחד שמכר חמצו ע"י שלוחים מפל העיר פנהוג וכו' ובשו"ת עונג יו"ט תוף סי' ל"ח בד"ה ומה ששאל וכו' שבאים לב"ד לעשותם שלוחים למפור חמצן וכו': וראיתי בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ב' ח"ב סי' ע"ז ד"ה והנה בעש"ק וכו' שכ' לפקפק מאד בזה ולפי שלדעתי יש להשיב ע"ד אעתיק כל דבריו ונ"ל בענין מכירת חמץ אשר הורה הג' מוהר"א תאומים וכן נפרש המנהג למפור ע"י שליח כל החמץ שיש לסוחר העיר ובני הפפרים והנהיג לכתוב הרשאה ע"ש השליח בכת"י בני העיר והפפרים.

והשליח מוכר לנכרי אחד בשטר אחד וחותרם עצמו בשטר מכי' בכת"י לבד ומוסר לנכרי השט"מ עם ההרשאה. והשט"מ נכתב בהקנאה אג"ק של המשלחים וע"ז כ' מעל' דמלבד דבמק"ח סי' תמ"ח מבואר להדיא דחתי' השליח לא מהני אפי' עשאו בעדים להקנות הקרקע של המשלח ולפי"ז גם הרשאת המוכרים ל"מ ובפרט שרוב מהחותרים בהרשאה אין עדים מצויים לקיים חתימתם אף גם לדעת הט"ז ומג"א ל"מ בזה דהוי הערמה גמורה.

וגם הח"י שמיקל בסי' קי"ד (צ"ל בסקי"ד) כל שאין המפתח בעת המכירה בידי נכרי לא מהני וכאן אין הלוקח מפיר כלל להמוכר רק ששומע מהשליח שאומר הנני מוכר לך כל חמץ שיש לסוחר העיר ובני הפפרים והחותרים שהחמץ שם.

וגם הדינאטיק שמקבל מהנכרי אין ידוע אם מגיע שו"פ. עכ"פ לכל מקר.

והשיב ע"ז ונ"ל והנה יפה כ' מעלתו ובאמת כבר הנה לעולמים וב' גדולים מייא"ס מוהר"ם טאב"ש ומהר"י לנדא נחלקו וכבר מוזכר בש"ע של הג' מוהרש"ז. ולפענ"ד השומע שמע וטעה דשם מכרו החמץ להיהודים היודעים איך לכתוב ופירשו כל מקר ומכר כמה מינים יש לו למפור ועד למדידה וכדומה ובכה"ג ליכא פאן כל החששות וכה"ג מבואר בישועות יעקב סי' תמ"ח והישאלים הלוקחים מוכרים לנכרי ובכה"ג לא שייך הרבה חששות ואפי"ה ערער הג' מוהרמ"ט ע"ז ואף שהב"ד החזיקו בפסק הג' מוהרי"ל גם אני הייתי מהמנויים.

אבל בכה"ג שלא מכרו רק בהרשאה לבד והוא רק שליח יפה כ' מעל' ששייך כל הנני חששות. ואני מוסיף שגם החששה שאינם פורשים המינים כלל ומה שמוכר ובכה"ג לא מועיל כלל כמבואר בסי' ר"ט וכ"ש במכירת חמץ דהפל יודעים שאינו רק הערמה מכ"ש שיש לחוש שלא סמך דעת הקונה כלל.

ובלא"ה נראה דבר חדש. דע"י שליח לא מהני דהנה בענין המכירה כתב הת"ש דאינו אלא הערמה דבדרבנן שרי וכו' ולפי"ז נראה ברור דלקב"ל מ"ע ע"י שליח דע"כ לא מרבין שליחות רק כשזה רוצה שיהנה שילוחו ומוסר לו פחו אמרי' שלוחו שא"כ אבל פאן באמת אינו רוצה למפור וזה אינו רוצה לקנות והוא רק הערמה בלבד ואיך יועיל

שליחות בדבר שעושה רק להערכה בעלמא ואין לו פח למכור כי הוא באמת מבטל
הקמץ והמכירה אינו רק להערכה שלא יצטרף לבערו ובכה"ג לאו גתרבה שליחות פלל
וז"ב פשמש ונהרי מכירתו ל"מ ומה יועיל שלים ולא עדיף השלים ממנו ולהערכה אין
יכול לעשות שלים עכ"ל ובאמת מלבד עדות המ"ץ הז' ז"ל שפן נוהגים בערי ליטא
למפור ע"י הרשאה לב"ד (וכן מתבאר גם ממ"ש בבגדי ישע ושם אריה ועונג יו"ט שנה
מנהג פשוט בהרבה מתפוצות ישראל) הנה שוב אחר כמה שנים נדפס ס' ראשית בכורים
להג' רב"ץ מוויילנא ומתבאר שנה מנהג פשוט שם נוסח ההרשאה והשט"מ עפ"י גאונים
גדולים ע"י"ש וחלילה לומר שכלם שגו ברואה ולא הרגישו הפל הרעש אשר הרעיש
בזה הגאון שו"מ הג"ל (אחר זמ"ר נתברר לי ע"י מכתב אחד המיוחד מגאוני הדור יצ"ו
שפן פשט המנהג גם במקומות ועיירות גדולות ש"ס וחקמים) ע"כ חנכה עלינו לעיין
ולקסיר תלונות השו"מ ז"ל בזה ולקיים מנהג ישראל תורה: והנה על החשש דחתימת
השלים לא מהני כבר בא חכם הגאון דרב"ץ בס' ראשית בכורים סי' ה' ואסברה לן
דכינן דכל החשש הוא משום שאין הקרקע נקנה בכסף ובעי שטר ושטר בלא חתימה
לאו שטר ראיה הוא לגבי הקונה נגד המשלח א"כ בזה שנותנים להנכרי הקונה ההרשאה
שנתנו המוכרים בידי השלים אפטר דמועיל בזה גם לדעת המק"ח שהרי יש בידי הנכרי
שטר ראיה מהמוכרים וכו' והיינו ההרשאה וכו' ויש לדקדק שהמוכר בעצמו יחתום על
שטר ההרשאה עכ"פ אתד"ק ועם שכ' פן בלשון אפטר אנכי הרואה להרב השואל
בשו"ת בגדי ישע סי' ד' שכ"כ בפשיטות דלפי מנהגינו שמוכרים להנכרי כל ההרשאות
חתומים בח"י המשלחים עם השט"מ א"כ יש להקונה שטר ראיה על המכירה עכ"ל וכ"ז
הוא אף אם נאמר פדעת המק"ח.

אף באמת הגאון בגדי ישע דחה דברי המק"ח ולדעתו פיון שאין המשלח מכחיש שעשאו
שלים אזי בזה הני שלוחו כמותו וחשיב כאילו המשלח חתום על השטר ושפיר דמי
ע"ש (במכתב ששלח אלי עתה הגאון המפורסם מוהרי"ז שטערין נ"י בע"ס זכר יהוסף
כ' וז"ל ובנדון מ"ש המק"ח וכו' והשלים חתם בשטר וכו' יענין בספר ראשית בכורים
סי' ה' וכו' העתיק כל דברי הראשית בכורים בזה וסיים) ואמנם אני תמה שלפי מה
שהביא בעצמו בנסח השט"מ שמשפיר הבית לנכרי על ימי הפסח ונהרי שכירות קרקע
קונה בלי שטר רק בכסף כמ"ש הסמ"ע בסקצ"א דכינן שהוא לזמן סמכא דעתו וכ"כ
בשו"ת שב"ץ בשם אביו דאין צריך למכור וכו' אלא להשפיר וכו' אלו תו"ד הגאון הג"ל
יחי' ומוכח דגם דעתו מספקת לזה דמהני ע"י מה שנמסר להנכרי השטר הרשאה.

ומה שתמה ע"ד הראשית בכורים תמיהני על תמיהתו דהרי בהנפסח שט"מ שבהרב"ך
מפורש דמ"ש להשפיר המקומות היינו המקומות שהם שכורים ביזו אבל המקומות
שהם שלקחם לחלוטין כתוב שם למוכרם לנכרי וא"כ שפיר הוצרך למ"ש דע"י מסירת
ההרשאה הני שטר ראיה דהא במכירת המקומות ודאי בעי שטר.

ופלא בעיני איך העלים עיין ממ"ש שם בראשית בכורים (פשפתב דע"י מסירת
ההרשאה הני שטר ראיה וכו') וז"ל והיינו אותם המקומות שהם שלקחם ממש לחלוטין
ולא בשכירות לבד כמבואר בהשט"מ בזה עכ"ל מבואר דכל דבריו בזה סוכבים הם
לענין מכירת החדרים לפי שיטתו שהחדרים שהם שלקחם לחלוטין צריכים למכור אותם

(ע"יין מה שרשמתי בזה לעיל אות ד): ועוד הנה נראה דאף אם נחויש לסכרת המק"ח גם במקרה זה שע"י הרשאה מ"מ יש לתקן זאת ע"י שיקנה המורשה את החמץ להנכרי ע"י אגב קרקע שלו דלא פקפק המק"ח אלא היכא דמוכר השליח קרקע של המשלח ואינו חותם בשטה"מ המשלח אלא השליח.

אבל אם השליח מוכר קרקע שלו או שמשפיר קרקע שלו וחותם בו הוא עצמו ואגב מקנה לו החמץ שפיר דמי גם להמק"ח שכ"כ בס"י תמ"ח סק"ט קרוב לסופו בד"ה ואם השליח וכו' ונ"ל ואם עשה שליח למפור חמצו ומכר החמץ אג"ק של השליח נראה דהוי מכירה מעליא ולא אמרי' דבעינו דוקא אג"ק של בעל החמץ וראיה לזה מק"מ סי' ר"ב ס"ד בהקנה שדה לאפוטרופוס וכו' וה"ה פאן אף שהוא שליח רק על דבר זה לחוד מ"מ לענון זה הוי יד השליח פידו של משלח עכ"ל וכו"כ בחיי אדם פלל קכ"ג אות ג' וכו"כ בס' מעין גנים (עצי לבונה ח"ב) בנימוקיו לא"ח סי' תמ"ח ס"ג בד"ה עוד יש תקנה וכו' ע"ש וא"כ הנה נראה לכאורה דאפשר לתקן שימכור השליח המורשה אגב קרקע שלו דמהני גם להמק"ח אלא דיש להבין דלפי שיטת המק"ח שהבאתי לעיל בס"י ה' אות כ"ה דאם מקנה החמץ להנכרי אג"ק אחר שאין החמץ שרוי בתוכו הוי כמקבל אחריות על חמצו של נכרי שהוא ברשות הישראל דעובר הישראל ע"ש קשה א"כ איך יועיל מה שמוכר השליח אג"ק שלו ונהרי נמצא לפי זה דאין החמץ ברשותו של הישראל ואחריותו על הישראל פיון דתפיס ליה אדמיה ואסור ועל פרחין לומר דלא אמר המקו"ח פן אלא בהיכא שמקבל השליח מן הנכרי כל דמי החמץ דאז ליכא משום אחריותו על הישראל.

אבל ודאי אם אינו מקבל ממנו אלא זידאטיק והשאר הוא חוב עליו ל"מ מידי לא מצד ההקנאה שהיא ע"י קרקע שאינו של בעל החמץ דלזה אין לחוש. רק מצד האחריות פיון שאם יאבד החמץ לא ישלם הנכרי וכו' ולפי זה במקירת כל אנשי העיר ע"י הרשאה דנדאי אי אפשר לקבל מהנכרי דמי כל החמץ שמוכרים לו לאלפים ורק לקבל זידאטיק וכו' א"כ אין זה מתקן להקנות ע"י קרקע של השליח כמבואר ואף דבאמת רבים לחמים על חומרת המק"ח כמו שרשמתי בס"י ה' הנ"ל מ"מ כפר כתבתי שם דלכתחלה ודאי יש לחוש לחומרת המק"ח וא"כ ממילא אין תקנה באופן זה בנדו"ד (ועיין בזה לקמן אות ח'): וכל זה הוא באם מקנה לנכרי אגב מכירת קרקע אבל אם מקנה אגב שכירות הקרקע כמו שהוא מנהגנו דגם מי שיש לו קרקע שלו לחלוטין מקנה החמץ אגב שכירות קרקע עפ"י דברי גדולים שרשמתי באות ד' ודאי דאין עיקר לחשש זה פיון דאין צריך שטר על שכירות קרקע וכ"כ שבילי דוד ליו"ד בקונטרס הקניינים (שאחר סי' ש"ף) בחקירה ד' אות ח' ונ"ל מיהו בזה דעושה שטר על שם חמותו והיא לא חותמת רק הוא חותם שם חמותו המוכרת הנה אין פאן שט"מ דאין פאן כת"י המוכר ולא ע"ח ולא ע"מ וכפי מ"ש המק"ח אין זה שטר מכירה וכ"כ (וכבר כתבתי) ב"ה בחי' לא"ח סי' תמ"ח (ספרו על או"ח אמצ"א) לדעת הש"ך מהני ובלא"ה אם המקום שמקנים לנכרי שכירות ל"ב שטר ורק בכסף נקנה גם הבית וצריך שיאמר בפירוש דנותן המעות גם על שכירות הבית ואם בית של בעלים לחלוטין אז צריך שימכור הבית וצריך שטר להקנאת הבית מיהו בשביל קנין אגב גם שכירות מהני ובדיעבד סגי בכסף לחוד כמו שנתבאר ב"ה מכ"ש אחר הפסח עכ"ל.

הרי דכ' מפורש דגם אם הקרקע שלו לחלוטין אם מקנה הקמץ אגב שכירות המקום מהני בדיעבד בכסף לבד (דלא כמו שהרעיש בשו"מ דלא מהני פלל) ונוכל לומר בטח דכשמוסר בידו ההרשאה אזי אפילו לכתחלה יש לסמוך על זה לגבי שכירות בלי שום פקפוק: ועל החשש דמשום מסירת מפתח מצאתי בשו"ת בגדי ישע סי' ב' אות ב' שכ' ונ"ל ואף שהב"ח וט"ז אסרו לסגור הקמץ במסגר מפני שגראה פהערמה נדאי הם מיירו שפכר לו ושילם כל דמי הקמץ לישראל קוה"פ לכן אם יסגור במסגר שלו הני הערמה כי מה לו להסגיר קמץ של נכרי אבל פשזקף עליו במלנה יתר דמי המכירה עד אחה"פ אין זה הערמה מה שמסגיר הבית שבו הקמץ כי הוא תופס במשכון עד שישלם לו וכשישלם לו אף בפסח יפתח לו הישראל את המסגר ויניח אותו ליקח תמצו ואם לא היה הקמץ באחריות הישראל היה מותר אף אם היה קמץ בבית ישראל פינן הישראל מנכרי לא קני משכון וכו' עי"ש שהאר"י ובאמת נראין הדברים נכונים בטעמם דאין שייך בכה"ג שום חשש הערמה פינן שהדבר ידוע דתפיס ליה אדמיה ועי"ש מה שהסביר דאין חשש אחריות בזה ובחיי אדם פלל כ"ג אות ב' הביא מ"ש הח"י דלאחר המכירה מותר ליתן מסגרת וחותרם אם ירא שישקח הנכרי לעצמו וסיים ונ"ל דה"ה דמותר ליתן חותרם משר העיר אם הנכרי מאבדו שהרי הקמץ הוא באחריות הנכרי ואע"ג שהוא פמשכון אצל ישראל פינן הישראל מנכרי אינו קונה משכון וגם הוא ברשות הנכרי שהרי מכר לו החדר וגם אין הישראל חוזר מהמכירה אלא שרוצה לכופו שישלם לו דמיו מותר עכ"ל.

ודבריו קרובים לדברי הבגדי ישע ומילי דסברא נינהו (שו"ר בשואל ומשיב שם באותו סי' בד"ה והנה ביום ד' קדושים וכו' שקבל מכתב מהרב שמתנצל על מה שהנהיג לכתוב בכו"ה דאף שלא מסר המפתחות מ"מ פינן שיש לו רשות ליקח המפתחות לא איכפת לן מידי דהנה אמוכר דבר שהוא במקו"א דא"ץ מסי' מפתח וכו' ע"ד שדבריו לא יועילו עי"ש שלא ביאר טעמו ואולי פונתו דלא דמי למוכר דבר שהוא במקו"א דשם פינן שאינו בידו לא מיחזי הערמה ועיין פרמ"ג באש"א תמ"ח סק"ד ד"ה והמ"ב וק"ל.

ומ"מ דברי הבגדי נעל השו"מ יש לתמוה דמילי דמר סתראי נינהו כמ"ש לקמן אות ט': ומה שכ' לפקפק משום דכסף הידיאטיק שלוקח מהנכרי לא יגיע שנה פרוטה לכל מוכר נראה דאפשר ליישב עפ"י מ"ש במח"א הלכות קנין מעות סי' ה' דדעת הגאון שהביא רבינו ה"ג בשער המקח דמוכר בהקפה ולא נתן שום כסף רק זקף במלנה וכתב שטר חוב על מה שזקף במלנה מהני במקום כסף ושפן דעת רש"י והר"ן והריטב"א.

וכ' דרה"ג לא הכריע והרשב"א רפיא בידיה והביא מ"ש מוהראנ"ח להוכיח דלא מהני פכסף ודחה ראיתו. ובשעה"מ פר"ח מהל' לולב הל' יו"ד מייחס להרמב"ם דס"ל דזקף במלנה הני פכסף ועיין מה שרשמתי בזה בקונטרס הפללים במערכת הפ"ף אות קל"א ובקונטרס זה במערכת בכור בהמה שרשמתי בקונטרס הפללים הנ"ל דנראה דדעת הרבה פוסקים דמהני הזקיפה במלנה במקום כסף.

ועוד פתבתי במערכת בכור בהמה הנ"ל סי' ג' אות א' ק"כ"ה בשם שו"ת שם אריה חיו"ד סי' מ"ח שכ' לפי שיטת הקצה"ח שהביא שם. דבזקף במלנה לכ"ע מהני משיכה ולא בעינן כסף פלל.

ואף שפתי שם לפקפק בזה מ"מ מאחר דכל מה שמצריכים פסוף ומשיכה הוא רק משום חומרא דמן הדין העיקר הוא פדעת ר"ת דנכרי קונה בפסוף וכ' בשו"ת חינוך ב"י סי' פ"ד דהבה"ג ורה"ג וקרי"ף ותוס' וקרא"ש הרמב"ן סמ"ג והטור והדרישה ורי"ו ומוהר"ם מינץ סוכרים פן ופדעת רש"י דנכרי קונה בפסוף סברא יחידאה היא ואף שבמערכת בכור בהמה סי' ג' אות א' פתי דאינו פשוט לומר דסברת רש"י יחידאה ע"ש מ"מ הן רבים שרים ונכבדים דקיימי בשיתת ר"ת א"כ שפיר נוכל לסמוך אדעת הגאון ודעמיה הסוכרים דקייפה במלנה בשטר חשיב פסוף.

וכיין דמכירות חמץ שלנו הם ע"י שטר משום הקנאת המקומות להנכרי וכותבין בשטר שזוקף במלנה המותר על הזידאטיק א"כ דל מהכא הזידאטיק (לפי שלא יגיע ממנו שופ"ר לכל מקר) מ"מ הרי איפא פסוף היינו מה שזוקף במלנה בשטר דמהני במקום פסוף לדעת הקדמונים הנ"ל.

או דכיון דליכא בקננה זה פסוף (שקרי פינן שאין מגיע שו"פ לכל מקר הוי פמוכר לו בהקפה לגמרי בלא שום פסוף פלל) מהני משיכה לבד לשיתת הקצה"ח וכמ"ש בשם אריה. ואף דהמשיכה היא ע"י הקנאת מקום ולזה נדאי צריך פסוף דאל"כ במה יקנה הנכרי את הקרקע וכיון דאין בהזידאטיק פדי שיפ"ר לכל מקר א"כ ליכא פסוף לקניית קרקע וממילא ליכא משיכה ונפל פיתא בבירא לכאורה.

מ"מ י"ל דלפי מנהגינו לעשות הקנאת המקומות להנכרי ע"י שכירות ולא במכירת המקומות (עיינן מה שרשמתי בזה לעיל אות ד) א"כ הרי שכירות קרקע נקנה להנכרי בפסוף לבד כמ"ש בשו"ת מים חיים רפפורט סי' ז' ובשו"ת בית שלמה סי' ע"ג (ונמשך בסברא זו הגאון מסלאנים בס' פרת יוסף הנד"מ בנימוקיו על הטו"ר סי' קצ"ה) ועוד כ' בשו"ת מים חיים דאע"ג דבעלמא אין נכרי קונה קרקע בשטר לבד.

מ"מ במכירת חמץ חשיב פמוכר שדהו מפני רעתה ומנהני שטר בלבד וא"כ כדל מהכא פסוף הזידאטיק. נקנה הקרקע להנכרי בשטר והחמץ אגב קניית המקום שהיא פמשיכה ושפיר דמי: ומה שהוסיף חשש על שאינם פורשים המינים וכו' וכה"ג לא מהני פמבואר בסי' ר"ט.

הנה עם שבעיקר החשש בזה אינו פשוט להחליט דלא מהני וכמו שמתבאר ממה שרשמתי בזה בסי' ח' אות ל"ד מ"מ ודאי דלכתחלה יש לפרט כל המינים שמוכר ועד למדידה וכו' אף איני מבין מאי דמשמע מדברי השו"מ דהא בהא תלי דמפני שמוכרים ע"י הרשאה הוא דאינם פורטים המינים ואילו היו מוכרים בפרטות או ע"י מכירה לאיש אחד והוא ימכור להנכרי היו פורטים.

ולפי"ז צ"ל דבמכירה ע"י הרשאה לא יתכן לפרט המינים. ולא אדע למה הלא גם פמוכרים ע"י הרשאה יוכלו לפרט כל מין ומין פמו שהיא מנהגינו דכל הבאים עה"ח בשטר ההרשאה פותבים בהרשימה שפיד השליח ב"ד כל חמץ שיש לו בפרטות.

ובהשטר מכירה פותבים שמוכרים לו כל המינים של כל אחד פראשום בהרשימה ונותנים להנכרי השט"מ וההרשאה והרשימות. וגם בגוף השטר מבארים כל המינים שמוכרים לו

ויעניין בס' בגדי ישע הנ"ל ובס' ראשית בפורים סימן ה' בגנוסח השט"מ שגם שם מתבאר לעשות פסדר הזה וא"כ לפי הנראה אם עושים פן אין שום חשש.

ואם באמת אין עושים פן בנדאי מצאה קפדת השו"מ מקום לנוח אף אין דבר זה תלוי בפסדר המכירה וכמש"ל (שו"ר בשו"מ באותו סי' בד"ה והנה ביום ד' קדושים וכו' שכ' לו רב אהרן התנצלות ע"ז פיון שלנכרי פורטים כל מיני התמוצים שיש לכל אחד וכל המקומות.

וכ' השו"מ ע"ז פל דבריו לא יועילו ע"כ ולא ביאר טעמו ולא דעתו למה לא יועיל בזה): גם מה שחדש לומר דלא מהני ע"י שליח פיון שהמכירה היא רק הערמה וכו' הנה מלבד דאינו פשוט שהמכירה היא הערמה וענין מה שכתבתי לעיל בסי' זה אות ד' בד"ה הנה בשו"ת בגד"י וכו' וע"ע בזה במ"ש לקמן אות ט"ו: זאת ועוד לא מצאתי בענ"ד שום טעם וסברא לומר דל"מ ע"י שליח דכיון דקי"ל ששא"כ לכל דבר חוץ משליחות לדבר עבירה א"כ פיון שאין בהערמה זו שום גידונד איסור ויכול למפור ע"י עצמו מה טעם וסברא לומר דל"מ ע"י שליח הרי כל מידי דאיהו מצי עביד משוי נמי שליח.

והרי אפילו בלא שליחות על המכירה כתבו הרבה פוסקים דאם אין האיש בביתו יכולים למפור חמצו שלא מדעתו דזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו וכן לענין מכירת הפרה להפקעת קדושת בכור ענין מה שרשמתי בזה בסי' זה אות ב' וא"כ כ"ש נדאי דמהני בזה שליחות מדעתו ורצונו.

וגם בדברי המק"ח סי' תמ"ח. ומעין גנים הנ"ל (בד"ה ועוד נראה וכו') מבואר דיכול לעשות שליח למפור חמצו וכן הדעת מכרעת ודלא כה"ג שו"מ.

וגם בתשו' נו"ב מ"ק סי' י"ח מבואר דמכירה ע"י שליח מהני וע"ע בשו"ת חת"ס וכתר פהונה שרשמתי בסי' ח' אות ז סק"ח דמבואר פן וכן מתבאר מתשו' כתב סופר סי' פ"ב. סוף דבר לפענ"ד כל מה שפקפקו הרב השואל והג' שו"מ בתקנה זו יש ליישב על נכון ואין פדאי להרעיש בדבר זה ולבטל מנהג שנהגו פן מקדם קדמתה ונתייחס מסתמא עפ"י גדולי הדור שלפנינו על פן לא ראיתי לחוש לשנות המנהג מהרשאה למכירה: וראיתי בס' מנחת משה לרב רחמימאי הגאון מנ"י יצ"ו בקונט' חקת הפסח דין כ"ה שהביא שו"ת השו"מ הנ"ל.

וכ' שגם הגאון מוהרש"ק מבראדי בספר קנאת סופרים בהשמות לקונט' קנין עולם סי' י"ד כתב ג"כ דל"מ בזה שליחות וכמ"ש המק"ח דחתימת השליח ל"מ וכו' ואסור אחה"פ ושכתב עוד טעם אחר וצריך לעיין בגוף ספר ק"ס הנ"ל ואינו מצוי אצלי ומני"ר הא מנ"י יחיה כתב דבעיקר חשש זה שלא יועיל השליח פעשית הבעה"ב בעצמו יש לצדד פיון דהשליח לוקח שחר מבעלי החמץ עבור טרחתו הוי פפועל דידו פיד בעל הבית כמ"ש המח"א בהלכות שילוחין סי' י"א לענין שליחות לנכרי דהיכא דלוקח שחר שאני דכיד בעה"ב דמי וה"ן י"ל דיד השליח פיד בעה"ב והוי פחתם בעל החמץ על השט"מ ועל דרף זה כתב להשיב על הטעם של הג' מוהרש"ק.

וכ' שיש ליישב כל החששות שבשו"מ הנ"ל אלא שאין רצונו להאריך פי עכ"פ יותר נכון לעשות ע"י מכירה לאיש אהרן והוא ימפור הכל ומוהרש"ק בשו"ת שבסו"ס גאות

דָּשָׂא הָאָרִיף לְקַיִם מְנַהֵג זֶה (דְּמַכִּירָה לְאִישׁ אֶחָד שֶׁהוּא יִמְפּוֹר שֶׁל פּוֹלֵם לְנִכְרִי) וְע"כ בְּעֵינֵירוֹת אֲשֶׁר הֵרַב הַמּוֹרָה יוֹכַל לְהַשְׁגִּיחַ הֵיטֵב עַל כָּל פְּרָטֵי הַמַּכִּירָה הַפּוֹלְלֵת שְׂיַעֲשׂוּ הַכֹּל כַּדִּין אֵין לְעַרְעֵר עַל הַמְנַהֵג וְהִירָא אֶת דְּבַר ה' יְכַתּוֹב שְׁטָר לְעַצְמוֹ כִּי רַבָּה הַמְכַשְׁלָה וְכו' אֲתו"ד נ"י.

וְהִנֵּה לֹא בִיָּאָר מַה שְׂיַשׁ לוֹ לִיַּיִשׁב הַחֲשִׁשׁוֹת שִׁבְשׁו"מ וְאוֹלֵי פְּוֹנְתוֹ לִמ"ש בַּעַנ"ד אָף מַה שְׂכַתֵּב עַפ"י שְׂיִטַּת הַמַּח"א דְּכַפּוֹעַל נְכָרִי יֵשׁ וְשְׁלִיחוֹת לְנִכְרִי וְכו' כְּנִז"ל אֵין דַּעְתֵּי הָעֵנִיָּה נוֹחָה בְּזֶה דְּמַלְבָּד דְּשִׂיטַת הַר' מַחְנֶה אֲפָרִים בְּזֶה אֵינָה מְוַסְּפָמַת וְכַמָּה דְּיוֹת גִּשְׁתַּפְּכוּ כְּמַתְבָּאָר מְמַה שְׂרַשְׁמָתִי בְּקוֹנָט' הַפְּלָלִים מְעַרְכַּת הָאֵלָף אוֹת קמ"ו וְעוֹד אָף לְדַעַת הַרמ"ח"א יֵשׁ לוֹמַר דְּלֹא מְהַיֵּי דְּהָא כָּל הַטַּעַם שֶׁל הַמַּק"ח בְּזֶה הוּא מְשׁוּם דְּשְׁטָר בְּלֹא חֲתִימָה אוֹ עֲדֵי מְסִירָה אוֹ חַת"י הַמוֹכֵר לָאו שְׁטָר הוּא דְּהָא לָאו שְׁטָר רְאִיָּה הוּא נִגְדַּת הַמְשַׁלַּח וְאָף שְׂיַשׁ עֲדִים שְׂעַשְׂאוֹ שְׁלִיחַ ל"מ חֲתִימַת הַשְּׁלִיחַ דְּכָל שְׂאֵינוֹ מוֹכַח הַרְאָיָה מִתּוֹךְ הַשְּׁטָר עַצְמוֹ וּבְעֵינֵי צִירוֹף עֲדִים שְׂיַדְעוּ שְׁזֶה שְׁלוּחוֹ לֹא נִקְרָא רְאִיָּה כָּלֵל וְהוּי חֲסָפָא בְּעַלְמָא.

א"כ לְפִי"ז מַה יִּתֵּן וּמַה יוֹסִיף מַה שְׁהַשְּׁלִיחַ מְקַבֵּל שְׁכָר וְהוּי כִּיָּד בַּעַה"ב הָא סו"ס בְּהַשְּׁטָר אֵין שׁוּם הוֹכְחָה שְׂמֵכֵר הַבַּע"ב וְהוּי חֲסָפָא בְּעַלְמָא לְדַעַת הַמַּק"ח וּפְשׁוּט בְּעֵינֵי דל"מ בְּזֶה מַה שְׂיָדוּ כִּיָּד בַּעַה"ב. וְעוֹד אִם בְּאֲמַת אֵין לָנוּ לִיַּיִשׁב חֲשַׁשׁ הַמַּק"ח אֵלָא עַפ"י"ז אֵין זֶה מִן הַיַּיִשׁוּב לְגַמְרֵי דְּהַתְּיַנַּח לְגַבֵּי הַבַּעַה"ב שְׁנוֹתָנִים שְׁכָר לְהַשְּׁלִיחַ אָף כַּדְּבַר יָדוּעַ כִּי כַּמָּה וְכַמָּה בְּנֵי אָדָם הַעוֹשִׂים הַמַּכִּירָה עַל יְדֵי הַרְשָׂאָה הַנְּ"ל אֵין נוֹתְנִים שׁוּם שְׁכָר וּבְכַרְט הָעֵנִיִּים וְאֵלְמָנוֹת בְּנִדְאֵי אֵין נוֹתְנִים שׁוּם שְׁכָר (וְהַשְּׁלִיחַ מְסַכֵּים ע"ז כִּי דֵי לוֹ בְּמַה שְׁנוֹתְנִים לוֹ הַמְתַּנְדְּבִים בְּעַם) וְא"כ לְגַבֵּי דִידְהוּ לֹא הוּי יָד הַשְּׁלִיחַ כִּיָּדָם וְלֹא מְהַיֵּי חֲתִימָתוֹ וְעַם שְׁזֶה יֵשׁ לִיַּיִשׁב וּק"ל מ"מ הָאֲמַת יוֹרָה דְּרַכּוֹ לְפַעַנ"ד דְּלִפִּי טַעְמוֹ וְנִימוֹקוֹ שֶׁל הֵרַב מַק"ח אָף אִם יָד הַשְּׁלִיחַ חָשׁוּב כִּיָּדוֹ לֹא מְהַיֵּי כָּלֵל וּמַה מְאֹד תְּמִיָּה לִי עַמ"ש בְּמַנַּח"מ שֵׁם בְּשֵׁם מוֹהַרש"ק דְּלֹא מְהַיֵּי בְּזֶה שְׁלִיחוֹת דְּאֵין הַקְּרָעָה נִקְנָה לְהַנְּכָרִי וְהוּי חֲמִץ שֶׁל נְכָרִי בְּבֵית יִשְׂרָאֵל דְּעוֹבֵר בְּב"י וּב"י וְכָל הַחֲמִץ אֲסוּר אַחַה"פ ע"כ וְכִינּוּן שְׁלֹא הַזְּכִיר שׁוּם פְּקוּקוֹ עַל קִנְיָן הַכֶּסֶף (עַל דְּרָף שְׂפַקְפַּק בַּהַשׁו"מ לְפִי שְׁלֹא יִגִּיעַ שׁו"פ לְכָל מְכָר מְכַסֶּף הַזִּידִיאַטִיק) מוֹכַח דְּעַל קִנְיָן הַכֶּסֶף אֵין לוֹ שׁוּם פְּקוּקוֹ א"כ אֵיף יִתְכַּן לְאַסוּר הַחֲמִץ אַחַה"פ הַרִי דֵל מְהַכָּא הַשְּׁטָר מְשׁוּם דְּלֹא מְהַיֵּי חֲתִימַת הַשְּׁלִיחַ מ"מ נִקְנָה הַחֲמִץ לְהַנְּכָרִי בְּכֶסֶף בְּלִבָּד דְּמְהַיֵּי בְּדִיעְבַּד לְאַחַר הַפְּסַח מִיָּהָא אֵי מְשׁוּם דְּסִמְכִינּוּ בְּדִיעְבַּד אַשְׁיַטַת רַש"י וְרַמְבַּ"ם דְּקִנְיָן נְכָרִי בְּמַטְלָטְלִין בְּכֶסֶף וְאֵי מְשׁוּם מ"ש הַמ"ב דְּבַחְמִץ מְהַיֵּי קִנְיָן כֶּסֶף אוֹ מְשִׁיכָה בְּלִבָּד אֵלִיבָא דְכ"ע כְּמוֹ שְׂרַשְׁמָתִי בְּזֶה לְעִיל בְּסִי' ח' אוֹת ט"ו.

וְאוֹלֵי ס"ל דְּאָף דְּקִנְיָן כֶּסֶף לְחוּד בְּדִיעְבַּד מִיָּהָא מְהַיֵּי אַחַה"פ מ"מ כִּינּוּן דְּנַחֲתֵית לְכַתּוֹב שְׁטָר גְּלִי דַּעְתִּיָּה דְּלֹא נִיח"ל בְּקִנְיָן כֶּסֶף לְחוּד וְעַל דְּבַר זֶה כְּפָר כְּתַבְתִּי בְּאוֹרְךָ בְּסִי' ח' אוֹת י"ג מַס"ק ה' וְהִלָּאָה וְהַבְּאִתִּי דְּבָרֵי רַבָּנָן קַדִּישֵׁי הַמְדַּבְּרִים בְּזֶה וּמְשֵׁם בְּאַרְהָה אוֹ אֲפָשֵׁר דְּקִאֵי בְּשִׂיטַת הַמַּק"ח דְּכָל שְׂאֵינוֹ מְקַבֵּל מִהַנְּכָרִי דְּמִי כָּל הַחֲמִץ אֵלָא זִידִיאַטִיק לְבַד לֹא מְהַיֵּי אֵלָא א"כ הַחֲמִץ עוֹמֵד בְּמַקּוֹם שְׁנַמְכָר לְנִכְרִי וְכִינּוּן שְׂבַמְכִירָה הַפּוֹלְלֵת ע"י הַרְשָׂאָה מְסַתְמָא וְדִאֵי אֵין הַנְּכָרִי מְסַלֵּק דְּמִי כָּל הַחֲמִץ צָרִיף שְׂיַהֲיֶה הַמַּקּוֹם קְנוֹי לְנִכְרִי הוּי כְּחֲמִץ שֶׁל נְכָרִי בְּרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְאַחְרֵירוֹתוֹ דְּעוֹבֵר עָלָיו בְּב"י וְאַסוּר אַחַה"פ וְעֵינּוּ

מה שרשמתי בענין זה לעיל בסי' ה' אות כ"ה פן אנכי מצדד בכונתו לפי שאין ספר קנ"ס הנ"ל מצוי בידי והג' מנח"מ נר"ו העתיק תו"ד ולא גילה לנו טעמו ונגמוקו סימן קיב (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמין ומצהה סי' יו"ד אות ג').

קיב נשאלתי בשנת התרל"ו על חטים הנטחנים ברחיים קיטוריות ונ"ל השואל נר"ו חטים הנטחנים ברחיים קיטוריות ויש חשש שהרעיון (ר"ל צינורות) שמהם הולכים החטים לאבני הרחיים מונעות תמיד ונמצא באבני הרחיים בצק הרבה חמרים חמרים.

והנה בעיר פ' עושים קמח ברחיים הנ"ל לכו מצאתי נכון להודיע לכת"ר כי הוא סמוך לעירו. והיה מעשה כזה בחארסאן והרבנים רובם אסרו ומועט בקנשי התיירו כמבואר בהעתק מכתב שקבלתי מחארסאן (וזהו י"ג אדר התרל"ו אודות קמח מרחיים קיטוריות הנגילהודיע כי בעירנו איש פ' עשה רחיים הנ"ל ובעוד חדשה רצה לטחון קמח דפסחא והתרנו לו כי לא נודע לנו מה טיבה ואח"כ ראינו כי שגינו בזה ושהיה בצק חמרים חמרים והוצרכנו לסמוך על הפוסקים אשר אחר הנהלת הנפה הני לח בלח והיה שעת הדחק שלא היה קמח ואחה"כ שאלנו לגדולי הדור הג' מוהרש"ק אסר ואמר שהאוכל מקמח זה כאילו אוכל חמץ שהוא בקרת.

והג' מוהרי"ש נאטאנזאן התיר ע"י אופן שהרעיון לא יהיו מונעין מקמח אשר נופל מאבני הרחיים אל הרעיון ששם הולכים מעגילה כמו ספינים יהיו פתוחים ורב העיר ישב שם להשגיח ולענין באבני הרחיים ומעגילה הסוככת את האבנים אם לא נמצא בו קמח קשה כבצק.

ויצונו כי אף לדברי המתיר קשה מאוד לשום עין שם להשגיח בפרטי פרטיות ולדברי האוסר הוא חמץ גמור מי יוכל בענין הפסח במקום חנוך כזה וע"כ אסרנו את הרחיים מאז והלאה.

ודברתי עם הגאון מוהר"ם מענדל מליבווי"ץ ולא היה דעתו נוחה להתיר לכן עד היום אין מתירים לטחון ברחיים קיטוריות עכ"ד המכתב מחארסאן) ובדעתי היה לשלוח לעיר פ' הנ"ל שלא יקחו קמח זה וחדלתי כי יראתי וכו'.

ויראתי ג"כ פן יהיה לי עון אם אחריש לכן אוחיל עד בא תשובתו עכ"ד רב השואל רחמתין עזינא נר"ו: וזה אשר השבתי לו ידי וכו' רחיים הנ"ל לא ראיתי מעודי ולא נודע לי אם זיעת הצינורות הנ"ל היא מחמת חום האש.

או אם היא מחמת הבל וחום המים כי לפיהן ישמנה הדין שאם מהבל וחום המים אסור לכ"ע. ואם מחמת חום האש תליא באשלי רב רבי יעניין בש"ע סי' תס"ו ס"ג וחק יעקב שם.

ולפי שמשופקני אם נמצא ביד כת"ר ס' חק יעקב אמרתי להעתיק לפניו את כל נאות יעקב בזה והוא כי עמ"ש מרן שאם שק קמח נתלחלח מויעת החומה מותר ויש אוסרין פתב האר"י הח"י ונ"ל בסק"ו מויעת החומה מותר הוא דעת הרא"ש דמדמי לזיעת אדם דאינו מכשיר ואינו מחמיץ ולפ"ז נראה דדוקא פשמזיע מחמת עצמה אי מחום האש וכיוצא בזה משא"כ אם מזיע מחמת חום והבל דמים חמין הרי הוא פמים דמכשיר כמבואר בפ"ב דמכשירין ומחמיץ וכמ"ש ג"כ הריב"ש סי' הר"ן דזיעה היוצאת מן

המשקים הרי היא פאותם המשקים לכל דבר ואף ע"ג דמדברי הרא"ש בפ' כ"ש גבי האשה שפה מורסן משמע דאף הזיעה שמוזיע בבית המרחץ אינו מחמיץ צ"ל שמוזיע מחמת חום האש ולא מחמת חום המים עכ"ל ויעיין בש"ע הרב מוהרש"ז שם בס"ז ומבואר דגם לדעת המתירים בנתלחלח מוזיעת החומה אם הזיעה באה ע"י חום מים מודו לאסור ולא התירו אלא בזיעת החומה מעצמה או מחום האש בלבד ובענין זה הרוצה לסמוך על המתירים מי יאמר לו מה תעשה בפרט שגוראה שפן דעת מרן בש"ע (פידוע דרכו בקדש דסבא שמביא בסתם היא עיקר לדעתו) וכתב הרב חק יעקב בשם הא"ז דהעיקר כהמתירים.

וא"כ הסומך על גדולי הפוסקים הללו סמוך לבו לא ירא אלא דעכ"פ צריך ליזהר בשמירת עיסה זו כמו במי פירות עם מים לאפותה מיד כמו שביאר הרב חק יעקב בסק"ז ע"ש והמחמיר תע"ב.

אף אם הזיעה היא מחמת הבל וחום המים חמין ודאי אסור ולפי הנראה הגאונים הנ"ל בקיאי ונדעי לה רבנן כי הזיעה היא מחמת הבל וחום המים חמין. ולכן אסר מוהש"ק גם מוהריש"ן אוסר אלא שהמציא תקנה כנז"ל.

ובלי ספק כי בעיר פ' הנ"ל לא נעשה שום תיקון ואין איש שם על לב להשגיח על פינוץ בזה. ומסתמא לא נמצא שם מי שנוכנס לבית הספק ולא חלי ולא מרגיש להשגיח ע"ז ולכן לדברי הפל אסור: אף לפי מ"ש הרב במכתב הנ"ל דסמכו על הפוסקים דקמח בקמח הוי לח בלח והיה שעה"ד שלא היה קמח אחר.

הנה גם בעיר פ' הנ"ל עתה שהוא סמוך לחג הוא שעה"ד כי עד שיודיע להם וישלחו להשיג קמח ממקום אחר הנה מי הפסח קרבו ויאתיון כי בא מועד. ולכן היה נראה שלא לפצות פה כלל.

אלא דנלע"ד כשהתירו אחר הנהלת הקמח (כמ"ש במכתב הנ"ל) לא התירו אלא באם ינהלו הקמח תכף אחר הטחינה בענין שלא יהיה לחוש שנתניבש ונפרה כמ"ש בס' תס"ו ס"ד. ובעיר פ' הנ"ל מה שנטחן מכפר כמה ימים ולא נהלו הקמח מיד כי לא ידעו מדין זה כלל לא יועיל עתה שינהלו הקמח כי כבר נתניבש.

ואם לא היה ברור לנו כי מחום והבל המים חמין באה הזיעה הזאת היה אפשר להתיר ע"י הרקדת הקמח עפ"י מ"ש הרב חיי אדם בקוונטרס נשמת אדם סי' כ"ב כמה שנסאל בנמצא עיסה ברחיים בנדפני התיבה שהקמח הנטחן מונח בתוכו והזיעה באה מחום הטחינה ומאור הקר ונעשה עיסה והביא ע"ז מחלוקת הרא"ש והרקח וביאר סברתם דלהרא"ש דמדמי זיעת החומה לזיעת אדם הרי היא תולדה בפני עצמה לא תולדה דמים ולא מי פירות ולרבינו הרקח אף דבזיעת אדם גם הוא מודה דאינו מחמיץ מ"מ זיעת החומה חשיב תולדה דמים כיון דבחומה יש מים אף שקבר נתניבשו חוזר ונעור וחשיב כמים וכתב לנדונו דאף שהיה פשר לצדד דמחלוקת זה אינו אלא אם יודעים בנדאי שנתערב בקמח מן הבצק שנתלחלח מן הזיעה.

מ"מ היה ראוי להחמיר אף כשהוא ספק אם נתפרר לפירורין דקין ולא ריקדוהו תכף אחר הטחינה שפמה חומרות מחמירין בפסח שוב כתב דאף אם ודאי נתערב פירורין

בְּקִמַח יֵשׁ לוֹמֵר דְּיוֹעִיל הַרְיָקוּד אֲפִילוֹ אַחַר שְׁנֵי־בֵשׁ כַּמֵּ"שׁ הַח"י בְּסִי' תַס"ו ס"ק בְּשֵׁם הַדְרִישָׁה דְהֵיכָא דְאִיפָא לְסַפֵּק אִם נִתְלַחֵלַח מִמֵי פִירוֹת וְכַה"ג אוּ מְדַבְרִים הַמְחַמְצִים יֵשׁ לְהִקְל לְאֶכְלוֹ בְּפֶסַח אִף אִם נִתְיַבֵּשׁ מִטַעַם ס"ס שְׁמָא מִמֵי הַפִירוֹת נִתְלַחֵלַח וְאֵת"ל מְדַבְרִים אַחֲרֵים שְׁמָא לֹא נִתְעַרְבַּ בּוֹ פְלוּם וְא"כ הֵכָא נִמֵי סַפֵּק דְפִלְגְּנָתָא וְשְׁמָא לֹא נִתְעַרְבַּ בּוֹ פְלוּם וּבִפְרָט שְׁבֻדָּאֵי יֵשׁ שְׁשִׁים נֶגֶד מַה שְׁנֵי־עַרְב וְלִכֵּן יֵשׁ לְהִקְל בְּמָקוֹם שְׁיֵשׁ דְּחֻסָּא לְטַחֲוֹן אֲפִילוֹ לְכַתְחֵלָה אֲבָל שְׁלֹא בְּמָקוֹם דְּחֻסָּא יֵשׁ לְטַחֲוֹן דְּחֻסָּא חֲצִי חֲבִית בְּפַעַם אַחַת שְׁאֵז אִינוּ תַמּוּס כ"כ וְלֹא יִמְצָא בְּצַק וְכֵן אָמְרוּ טוֹחְנִים הַבְּקִיָּאִים עַכ"ל וְמַה שְׁיֵשׁ לְפַקְפֵּק עַל הַס"ס הִזְהוּ דְאִיפָא נִאֲמַר לְהִקְל ע"י סַפֵּק מִמֵי פִירוֹת נִתְלַחֵלַח דַּא"כ יִהְיֶה אֲסוּר לְלוּשׁ הַעֵיטָה בְּמֵים מְשוּם מִי פִירוֹת עִם מֵים עֵינֵן לְהִרְבּוּ שְׁם בְּסִי' כ"ג.

וְנִרְאֶה דְהֵרַב חֲזִי אָדָם מֵיִירֵי בְּזִיעַת הַחוּמָה שְׁאִינָה מְחַמַּת חוּם וְהֵבֵל הַמֵּים חֲמִין דְּבִזְהוּ כְּבָר כְּתַב הֵרַב ח"י בְּסַק"ו דְּגַם לְהֵרָא"ש אִינוּ מְחַמְצִין וְאִין פֶּאן סַפֵּק פְּלוּגְתָּא פְּלִל וּלפ"ז בְּנִדוּ"ד דְּמִתְבָּאָר מְדַבְרֵי הַרְבָּנִים מוֹהַרש"ק וּמוֹהַרִיש"ן דְּהַזְיָעָה בָּאָה מִחוּם וְהֵבֵל הַמֵּים אִין מְקוֹם לְהַתִיר ע"י רִיקוּד לְכֵן נִכּוֹן הַדְבָר שְׁיִכְתּוּב לְהֵם כַּת"ר מַה שְׁהִיָּה בַחֲאָרְסָאן וְיַעֲתִיק לְהֵם הַמְכָתֵב הַנ"ל וְיִכְתּוּב לְהֵם כִּי לְפִי שְׁדָבָר זֶה לֹא בָּא מִפְּנֵי הַסַּפֵּקִים הַפּוֹסְקִים הַנּוֹכַחִים לְהוֹדִיעַם הַשׁוֹמֵעַ יִשְׁמַע וְכו': אַחַר שְׁשַׁלְחַתִּי תְּשׁוּבָתִי לְהֵרַב הַשּׁוֹאֵל נ"י רֵאִיתִי לְהֵרַב קָרְבֵן נִתְנָאֵל פְּרָק כָּל שְׁעָה סִי' כ"ב (עַמ"ש הֵרָא"ש גַּם מ"ש אִם נִפְל מֵים עַל קִמַח שְׁיִרְקֵד הַקִמַח וְהַשְׂאָר מוֹתֵר קוֹלָא גְדוּלָה הִיא לְעֵשׂוֹת כֵּן בְּתוֹךְ הַפֶּסַח דְּכִינּוּן דְּחַמְצֵי בְּמַשְׁהוּ חֲזִינְשִׁינּוּן שְׁמָא יַעֲבֹר חַמֵץ כָּל שְׁהוּ עִם הַקִמַח ע"כ) כְּתַב עַל זֶה וְז"ל וּבִשְׁנַת הַתַּק"א פָּה פְּרָאג אִירַע מַעֲשֵׂה שְׁבִשְׁעַת טְחִינַת הַקִמַח לְמַצּוֹת הִיָּה מְזִיעַ אוֹתָן כְּלִי רַחֲיִים שְׁהַקִמַח נוֹפֵל לְתוֹכּוֹ שְׁהִיו מְעִידִים נְאֻמָּנִים שְׁהַרְגִישׁוּ כַּמָּה טִיפּוֹת בְּהַפְּסוּי מְלַמְעָלָה.

וְנוֹסֵף ע"ז שְׁהַדְבִיק הַפְּשֵׁתֵן הַמְתוּם בְּדוֹפְנוֹת אוֹתוֹ הַכְּלִי מְחַמַּת הַזְיָעָה וְאַבְק הַקִמַח כְּמוֹ עֵיטָה עַב בְּעוֹבֵי אֲצַבַע וְהַסַּפֵּק הִיָּה אִם בָּא מְחַמַּת לְחִלוּחִית תְּבוּאֵת אוֹתָהּ שְׁנָה שְׁלֹא נִתְבַּשְׁלָה וְנִתְיַבְּשָׁה כָּל צְרָכָה ע"פ הַשְּׁדָה וְהוּי מ"פ.

אוּ שְׁבָא מְחַמַּת אוֹיֵר קָר וְלַח שְׁהִיָּה בְּעַת הַטְחִינָה וְחוּם הַרַחֲיִים וְהוּי תוֹלְדָה דְּמֵים וּפְסָקוּ כָּל הַחֲכָמִים לִקְחַת הַמְכָסָה הַעֲלִיּוֹן כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה חָם כ"כ וְלִמְתַּחַם פְּשֵׁתֵן עֲלִיָּה, גַּם לְהַחֲלִיף הַפְּשֵׁתֵן תְּמִיד אִם נִרְאֶה בּוֹ עֵיטָה.

וְהִיו מְעַמִּידִים נְאֻמָּנִים לְרַקֵּד הַקִמַח רִיקוּד אַחַר רִיקוּד גִּסָּה וְדָקָה. וְלֵאפּוֹת הַכָּל קוֹדֵם פֶּסַח.

וּמִפְּנֵי הַפֶּסַח מְרֻנְבָה כַּמָּה מְאֹד זְהוּבִים סְמִכְנוּ עַל אוֹתָן הַפּוֹסְקִים דְּמַהֲנֵי רִיקוּד וְעִם כ"ז מְנַעַתִי לְאֶכְלוֹ מְאֹתָן מְצוֹת גַּם שְׂאָר שְׁרִידֵי הַעֲדָה עַכ"ל וְלְפִי הַמּוֹכֵן לֹא הִיָּה גְדוּנָם בְּרַחֲיִים קִיטוּרִיּוֹת וּבְכָל זֹאת לֹא הִתִירוּ אֲלָא בְּדִיעַבְדּוֹ וּבְמָקוֹם הַפֶּסַח מְרֻנְבָה כַּמָּה מְאֹד זְהוּבִים וְע"י עֲמִידַת נְאֻמָּנִים לְהַשְׁגִּיחַ.

וּבְרִיקוּד אַחַר רִיקוּד וְאַפְיָה קוֹדֵם הַפֶּסַח. וְנִרְאֶה דְלִקְבּוּעַ הַלְכָה לְדוֹרוֹת לְעֵשׂוֹת בְּאִנְפֵן שְׁיֵשׁ חֲשֵׁשׁ אִיסוּר אֲלָא שְׁנַבָּא לְעֵשׂוֹת תִּיקוּנִים לְהַסִיר הַחֲשֵׁשׁ הַנּוֹז"ל אִין לְעֵשׂוֹת כֵּן כִּי אַחַר שְׁיִתְפַּשֵּׁט הַהִיתֵר עַל יְדֵי תִיקוּנִים הַהִיתֵר יִתְפַּשֵּׁט לְגַמְרֵי וּמְעַט מְעַט לֹא יִזְכְּרוּ וְלֹא יִפְקְדוּ אִין גַּם אַחַד מִהַתִּיקוּנִים הַצְּרִיכִים פְּלִל.

ונסיעה על אניות הקיטור דרך אגיה בלב ים שנתפשט ההיתר בימינו יוכיח כי פשהתירו לא התירו אלא ע"ו קניית שביתה וגם באזהרה שלא לבא לידי שום חילול שבת ואוי לאונים.

כי פשהתה המספחת וכהיתר גמור בעיני הרוב לנסוע בשבת לספינה ומחללים שבת בעצמם להוליך משא בידם ביום השבת בכניסה ויציאה. ונותנים מעות על הביליטין או להוליך משא כבד ומחללים שבת בפרהסיא אף אותם אשר מפני הבושה או היראה שומרים שבת מחללו בפרהסיא אף בזה אין להם שום בושה כי אחרשהותר מקצתו הותר פולו בעיניהם לא יבושו ולא יפלמו לעשות זר מעשיהם כי נשמקע אפני וסדר ההיתר.

ורק ההיתר נשאר במקומו ונמשכים הרבה איסורין קליו וקמורין. ולולא נפתח פתח פתוחה של מחט בהיתר הנסיעה לא היתה פותחים פתח פתוחה של אולם לפרוץ גדר התורה והמצוה.

כיוצא לזה נמצאים מכשולות הרבה אשר נתהוו על ידי קצת היתר בדבר, ואילו דורות הראשונים הנה ראו את אשר נתהווה ונמשך מההיתר היו מקריזים ואומרים דברים שאמרנו לפניכם טעות הם בידינו ולא נמצא אחד מעיר שיטה אנון לדבריהם האחרונים מצוה בתורה.

ובדור האחרון אשר ראינו פרוצות ותקלות הנמשכות מכיוצא לזה. באלו אמרו הלכה אין מורין פו.

כי אף אם באמת יהיה מותר עפ"י הדין ע"י אפני תיקון חלילה חלילה להתיר לעשות פו לכתחלה אחר שעיינו רואות וכלות את אשר נמשך מכיוצא לזה. ונהרי אמרו איזהו חכם הרואה את הנולד ונהרי ראינו את הנולד כבר בעניינים אחרים ומתם גלמוד לנדון הבא לפנינו כיוצא בזה (נאני אומר דרך צחות דקדקו לומר את הנולד ולא אמרו את אשר יולד.

ולכאורה לראות את אשר כבר נולד מה יתרון לחכם. אחד חכם ואחד תם העיני בשך לו עיניו תחזנה את אשר כבר הורה וילד אף ר"ל כי בנדאי להעמיק ולחשוב מחשבות להיות צופה עתידות לא כל אדם זוכה להיות כחכמי הש"ס והגאונים רבנן סבוראי זיע"א חכם עדיף מנביא.

ורק מי שזכה להיות מהתורדים אל דבר ה' וידון הנדון הבא לפניו. בהיקש וגז"ש או ק"ו לנדון אשר נולד כבר ומה נמשך ממנו אם לטוב או למוטב זהו חכם הרואה את הנולד נולד דייקא שנולד כבר).

ולכן אני אומר דלענ"ד הוראה פזאת אסור להורות בקבע הלכה לדורות ורק בדיעבד. או בשעת הדחק גדול מאד אפשר דיוכלו לסמוך עמ"ש הרב הכותב שהתיר בזה הגאון מוהריש"ן על פי התנאים הנ"ל וכו"ל האי ואולי.

צא ולמד מהוראת הגאון החסיד נו"ב בהיתר תגלחת בחוה"מ למי שגלח בערב הרגל אשר פונתו היתה להציל מאיסורא רבה השחתת הזקן ולא התיר אלא הוראת שעה

להחולקים בין השירים ולפני מלכים? תניצבו ורבו הפריצים ונכשלו בה עינין בלהבות דב"ק הגאון התסיד חת"ס בסי' קנ"ז הבאתי תו"ד במערכת חול המועד אות א' ודי בזה: והו עתה הראוני בהצפירה שנת (תר"ם) בגומר שמיני שפתב סופר אחר מאוריסה שנתונעודו שם הרבנים לחוות דעתם אם מיתר לטחון לפסח ברחיים של קיטור כמו שעושים בערים הגדולות כמו לבוב.

זיטאמר.

מאהליב. פינסק.

קארלין.

באין פוצה פה נגדם. ושנים מהם אמרו כי לדעתם אין שום מיחוש כלל.

והנשארים פוסקים על ב' הסעיפים אם לסמוך על גאוני עולם ובראשם מוהרי"ש נאטנזאהן אשר דרשו וחקרו ומצאו לנכון להתיר רחיים הקיטורים או על דעת הגאון מוהרש"ק אשר שפט למשמע אוניו ולא למראה עיניו וכתב כל אוכליו פרת עכ"ד הכותב בהצפירה הגה רואה שתפס ההיתר של הג' מוהריש"ן מבלי להזכיר שום תנאי מהתנאים אשר התנה הגאון בעצמו כדי להתיר.

ועתה אמרו אתם אחי ורעי היעלה על דעת אחד מהקורא דברים כאלו לומר שלא התיר הגאון הג"ל אלא בתנאי שלא יהיו הרעועי"ן מזועזעים ושישב שם רב העיר וכו' (כאשר העיד הרב דהאראסאן בשמו בתשובה שהשיב להם) הוא הדבר אשר דברתי כי אחר שניתן רשות להתיר (ע"י המצאת תיקונים) אין איש שם על לב תיקונים הנצרכים ישמע ולא יאמר שום זכר תיקון כי אם בזאת יאמר נא ישראל דבר זה התירו הפרושים הותר מקצתו הותר כולו ואין זכרון להתיקונים הנצרכים להיתר אחר שנפרץ גדר האיסור ומי יודע אם עדותו ברורה על העיירות הגדולות הג"ל ובאיזה אופן מתנהגים ואחר שנתפרסם דבר זה בעולם ע"י המכ"ע הג"ל אמרתי שאל אביה וכו' ושאלתי ע"ז לרב גדול בדורינו יצ"ו וז"ל תשובתו המאשינין אשר מקרוב באו למדינותינו הטוחנים בכת הקיטור כבר נשאו ונתנו הרבנים מפני שהפלים מזיעים והאוסרים הביאו ראיה ממ"ש הק"ן פ' כ"ש אות קכ"ו.

אמנם המתירים רבו לפי שהמכונה המסבבת את כל פלי הטחינה בכת הקיטור היא רחוקה מבית הרחיים והאופנים יסבו בלפתן את פלי הרחיים עם האבנים רק ע"י רצועות של עור וגם בכל בתי הרחיים יש מוצא להחום ג"כ על ידי מכונה לבלתי יתחמם הקמח מרוב מהירות הסבת האבנים הטוחנות וישאר הקמח.

ואחר הבחינה נעשה בצק הרבה מהנעשה ע"י רחיים הפשוטים יותר מהרחיים המאשינין. ואדרבה ברחיים הפשוטים ישלשט אויר הקר והלח מפני שאינם נעשים בדיבוק גמור שלא יהיה ריח ביניהם אבל המאשינין נעשו בדיבוק אשר יתלכדו ולא יתפרדו ואין מקום להאוויר ליפנס.

ואם נמצא בצק הוא מלחלוחית התבואה שלא נתניבשה כל צרכה ע"פ השדה והוי מי פירות כמבואר בק"ן שם עכ"ד ועם כי לא נתקרה דעת הענינה בכל דבריו מלאכתי

מלאכת שמים היא ולרגל מלאכתי הבאתי דבריו והבוחר יבחר את אשר יקרב לו: שוב נדפס ס' מנחת משה לאחד מרבני גאוני דורינו יצ"ו וראיתי שם בסי' ט"ו אות ט' הביא בשם שו"ת דברי חיים ח"ב סי' ל"ה שענייני הרחמים של קיטור הוא בדרך זה שהקמח נעשה לבצק ושוב נטחן לקמח דקה מן הדקה וזה כל השנה אבל לצורך הפסח נטחן באופן שלא יצטרך להתחמם ויוצא הקמח תכף בל יצטרף לעלות למקום גבוה מאד כבכל ימות השנה.

רק יוצא תכף קר לתוך ארז ע"י תחבולה קלה וגם הנפה שקורין בנייטיל ינקר והיא ממש כחדש ולא נשאר מאומה ויתר הפלים נכשרים היטב וגם פי לא יצטרכו ע"י תחבולה פלים כ"כ, וברחמים הללו לא יוכלו לטחון כלל תבואה לתותה או רפה בשום פעם רק תבואה יבשה וכתב ע"ז אם יש להתיר באופנים הנ"ל.

ושוב כתב דבמדינת רוסיא עוד לא חדשו תחבולה הנ"ל ברחמים של קיטור וגם רגילים ליטחון שם תבואה רפה כל השנה משא"כ ברחמים של קיטור דסביבותינו שא"א כלל לבא לטחון חמץ כ"א ע"צ הרחוק ולכן אין לאסור עכ"ד וא"כ מוכן מדבריו דאינו מתיר אלא על פי שני התנאים הנ"ל שאין טוחנים בכל ימות השנה תבואה לתותה כלל.

ושנעשה תחבולה חדשה הנ"ל ונשאל יהיה הקמח עיסה בתחלה ואח"כ נטחן לדקה ואז ע"י הקשר הפלים היטב דעתו שלא לאסור וסיים בזה הגאון המחבר נר"ו אמנם פן לפענ"ד אין להחליט היתר בזה בכל מקום ובכל עת ומוטל על המורה בעת שיכשיר רחיים של קיטור לפסח להשגיח היטב על כל פרטי אופני המאשין ותחבולתו פי ענייני המאשין משתנים בכל עת וע"י תחבולה קלה חדשה ישמור פן ילכד ח"ו באיסור חמץ בפסח והחכם עב"ר עכ"ד נר"ו ובמכתב אחד ששלחתי עתה (שנת התרמ"ו) להגאון הגדול כקש"ת מוהריז"ש בע"ס הנכבד זכר יהוסף נר"ו רמזתי לו פי פתוב בקונטרסי בענין רחיים קיטורית לאסור ובמכתבו אלי כ' בענין זה בזה"ל: אולם בענין הרחיים של פאראוו"ע לטחון קמח לפסח הוא מנהג פשוט בכל מדינותינו רק שבקצת מקומות נוהגים לנקר הרחיים עם צילענדי"ר הארוג ממשי דק ומחנך ע"י קרסים שיוכלו להסירו ולנקותו כחדש ממש באמנם שאינו דומה לבתי רחיים של מים שהפיס של צמר.

והקמח נדבק מאד שדינו כשק שצריך להתיר תפירותיו ולכבס ואולם במחצה"ש סי' תנ"ג ס"ק י"א דלמ"ש בסי' תנ"א סי"ח דנפה אין לה הקשר א"כ ה"ה בכיס של רחיים ובשע"ת סי' תנ"א ס"ק ל"ו בשם הפרח שושן דמדינא אסור בנפה אם לא בשע"ד או בהפ"מ יאפה קודם פסח וישליך מעט קודם הלישה גם לא יעשה ממנו תבשיל בפסח וממילא אין חילוק גם בשל משי ורק אם הפיס של רחיים הוא משנה שעברה מפסח ומצניעין אותו משנה לשנה ולא היה מונח במקום לח והיו נוהגין שלא להשתמש בהפיס לטחינת חטים לאחה"פ בזה והי"ן (היה נראה) דאין להחמיר דגם בנפה מותר מדינא בכה"ג הגם שבשאיילת יעב"ץ הובא בשע"ת תנ"ג סק"ו מצנה לעשות פיס חדש ולא להצניע משנה לשנה וכו' מ"מ נהי דזה הוי עכ"פ סיג מצנה משום חומרא ולא גרע מדברים המותרים ואחרים נהגו איסור.

אבל מה שלא היו מצניעים משנה לשנה בשל צמר מצד שלא היו מטריחים בזה פיון שלא היה הוצאה מרובה כמו כן מפסח חדש ולא שייך כ"כ מנהג להחמיר שלא להצניע

משנה לשנה ובפרט בשל משי שהוא דבר חדש: גם בדבר הפאסין אם של עור נקל לנקותו אבל של גדיל קשה מאד וגם במקומות מבית הרחיים שהולך הקמח ע"י רירין או פושקעס הנושאים את הקמח ממטה למעלה ומחנברים אל רצועה של עור או שק הנקרא גורטען או שלילעס שא"א לנקרם וגם שנתהנוה שם וינעה הרבה והיה יותר טוב לקחת גורטען חדשים שעולה להוצאה מועטת ויש לי אריכות דברים בדברי הנחלת שבועה סי' י"ג ועיין בשע"ת תנ"ג ס"ק י"ט העתיקו במחכ"ת שלא פהוגן.

שפנראה לא היה אז הנ"ש למראה עיניו והארכתי קצת בתשו'. וקפצתי לראותמ"ש כת"ר ברחיים קיטורית שטוחנים בשאר ימות השנה תבואה לתותה יען פי חדמא היא לי שא"א לנקרו פדת פי בכל מדינותינו נוהגים בפשיטות להיתר באין פ"פ עכ"ד יצ"ו.

אחר איזה שנים נדפס ס' עין יצחק להגאון הגדול המפורסם מוהרי"ץ אלחנן יצ"ו וראיתי שם בסי' ט"ז אשר דבר בקדשו בענין זה ונ"ל (בסוף הסימן) ונתבאר דשפיר נהיגי עלמא לאכול המצות בפסח אף ממה שטוחנים בבתי רחיים של קיטור וכן ברוב קהלות ועיירות במדינתנו כל הטחינות הם רק ע"י בתי רחיים הללו ואין שום פוצה פה ומערער כלל ובאמת בקהלתי דרפי לצוות שיהיו פתוחים הליווענטארע"ן בעת הטחינה ועי"ז אין מוצאים שם עיסה וכן הנגי מזהיר לכל הטוחנים חטי דפסחא שיהדרו שיהיו הצילענדע"ר פיס נקי וחדש שלא בא עליו חמץ כלל מעולם וכמ"ש השע"ת סי' תנ"ג י"ד בשם שאלת יעב"ץ אף בדיעבד אין לחוש בזה כלל עכ"ד יצ"ו: סימן קיג (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמין ומצה סי' י"א אות ו').

קיג קמח של פסח נשאלתי אם מותר לשלחו למקום רחוק כמה ימים ע"י נכרי בחותם בתוך חותם בלא שומר ישראל ורב אהד התיר ככל דבר הנשלח ע"י נכרי ובא רעהו (הרב השואל) ואמר דנהי דחותם מהני לחשש איחלופי.

מ"מ לא יצאנו ידי חובת שימור דאמר קרא ושמרם את המצות דבעינן שימור לשם מצה (והביא במקתבו מ"ש הרא"ש בפרק כ"ש סי' כ"ו דנהגו לשמור משעת טחינה ומש"ש שם בשם הרי"ף והשאלות וכתב דמ"ש בשאלות לא נפיק איניש י"ח אלא במצה דמנטרא מדנפל מיא וכו' ר"ל משעת טחינה כמ"ש מרן הב"י וסיים) א"כ איך נתיר להוליך בלא שומר וקרוב שיירדו גשמים ויזובו המים דרוך הפסוי על השקים ובקמח לא יהיה ניכר כלל הלחלוחית שהיתה מעט או נתייבש הפלל שצריך שימור למצת מצנה מגזה"כ וע"י ישראל גדול ובר דעת דוקא כמ"ש בשאלות ואי אמטינהו נכרי חש"ו לא נפיק י"ח ועיין חת"ס סי' קכ"ח וע"כ בנדאי שלא בשע"ד אין לקנות קמח זה למצת מצנה דלשאר ימי הפסח י"ל דלא מחזיקינן איסורא ועיין בסי' תנ"ג בט"ז סק"ג ומג"א סק"ח ע"כ דברי הרב השואל נר"ו: והנה בקמח כורפיצני שיש בו מדרגות מדרגות וכל מדרגה מהן ניפרת וידועה אם שולח אדם לחברו שק קמח ממדרגה ראשונה (על דרוך משל) ומודיע להמקבל שיקבל מהנכרי שק (או שקים) מקמח ממדרגה א' וכינצא ורואה המקבל שכן הוא הקמח ממדרגה שכתב לו השולח לכאורה י"ל דאף בלא חותם אין לנו לחוש שפא החליפו הנכרי דמה הנאה יש לו בחלופיו ונהרי קי"ל בסי' קי"ח סעיף יו"ד דלא חיישינן שייחליף בדבר שאין לו הנאה פדי להכשיל להישראל וא"כ למה נחוש שלקח הקמח של פסח ונתן קמח אחר חמץ ממדרגה זו אחרי שאין להנכרי שום תועלת בזה

אָלאַ דמ"מ לכתחלה נדאי אין לשלוח ע"י נְכָרִי בלא חותם וידוע שיש מחלוקת בפוסקים (עיין במה שרשמתי לעיל בסי' ח' אות ל"א בענין זה) וע"כ נדאי יפה עשה הרב המתיר במה שהצריך חותם כדי לשלוח ע"י נְכָרִי ובנדאי צריך ג"כ שיהא השלוח באופן שלא יהיה מקום לחוש שביא לידי חמוץ מחמת גשמים וכיוצא ועיין בפרמ"ג סי' תמ"ה.

במ"ז סק"ד ד"ה מעשה וכו' לענין שלוח יי"ש ש"פ ע"י נְכָרִי: ובמה שחשש הרב השואל נר"ו משום דבעינן שימור לשם מצת מצנה העתקתי לו מ"ש בשו"ת לב חיים ח"ב סי' צ"ח וצ"ט דמתבאר דאין חשש משום זה דכל מאי דשקו"ט בנדונו הוא משום חשש חלוף או משום חשש שמא יפלו מים על הקמח והעיד שם דנהוג עלמא לשלוח קמח וחסים ומצות ע"י נְכָרִי בחותם ע"י חותם ולפי שאין הס' מצוי ביז כל אדם אעתיק תו"ד והוא שבסימן צ"ח נשאל בקמח שמור משעת קצירה ששלחו מעיר לעיר ע"י נְכָרִי בלי חותם אלא שמו הקמח תוף תיבה מצונה מבפנים וקשרו התיבה בתכל הדק היטב ונסתפק השואל אי חיישינן שהחליף הנְכָרִי ורמז מה שנתחלקו הפוסקים אם יש חשש שיחליף הנְכָרִי בדבר שאין לו הנאה כי אם להכשיל הישראל וצדד לומר דהנְכָרִי המביא לא מרע נפשיה ולא מצאנו בפוסקים שהצריכו חותם בזה ועוד דלפי פשט דברי הפוס' שמורה מ"ק ר"ל שיהיה עשויה לשם מצת מצנה ושלא יפלו עליהם מים וכבר רקדנו הקמח ולא היה שום חשש טפת מים ובסי' צ"ט השיבו נדאי לשלוח ע"י נְכָרִים חטים או קמח דפסח אסור ואם נשלח אין לאוכלו בפסח דאף דאינו משתפר בתליפיו מ"מ אינו נזהר לשמרו מלבא לידי חמוץ וכתב דבשערי תשובה סי' תנ"ה סק"ט מבואר בפירוש דהקמח לשם מצת מצנה צריך שימור ולא מהני פשהוא אצל נְכָרִי (המענין בשע"ת יראה ויבין מה שיש לפקפק עמ"ש בלב חיים בשמו) וסיים ומ"מ נ"ל דאם נתנו לספן או עגלון קמח להוליה ממקום למקום בתוף תיבה קשורה בתכל והמקום קרוב פשש שעות אין להחמיר דמשום חלופין אין חשש (בראה דכוננתו משום שאינו משתפר בתליפיו כמ"ש בתחלת דבריו) ומשום שימור ממים אין לחוש שיוציאו מהתבה או שהוא ישפוך מים דאין לחוש שיטרח בכדי ויש מקום להתיר ע"י שיירקד הקמח ואם לא נמצא שום ריעותא אין לאסור ונהגו העולם לשלוח ע"י נְכָרִי בחותם בתוף חותם ואם שלחו ע"י נְכָרִי ופתחו במקס והסירו החותם אין לחוש שמא יחליפו כי הספן והעגלון יש להם נאמנות דאופן לא מרע נפשיה וגם אנשי המקס לא מרעו נפשיהו משום מוראת מלכות כמ"ש בפסד יצחק במערכת הבית דף ע"א ע"ב גבי צוארי האנושות אם הביאם הספן או קרוני וכו' וכו' אתד"ק הנה מתבאר דכל החשש שלו משום חשש חמוץ שיזדמן בו או משום שיחליף הנְכָרִי הא לא"ה אין לחוש משום שימור למצנת מצה ושיהיה הכל ע"י ישראל כי בהולכה ממקום למקום אין שום מעשה בהקמח רק מעשה קוף בעלמא: ומרן חיד"א במחזיק ברכה סי' ת"ס אות ג' כתב בשם הרב מטה יהודה דלדעת הרב פר"ח גם טחינת מצת מצנה צריך להיות ע"י ישראל וראה מדקדקים שמביאים רחיים של יד לתוף ביתם וטוחנים ע"י ישראל וכן ראוי לנהוג ע"כ וכו' ע"ד דאיברא דכן הוא האמת לדעת הרב פר"ח וכו' אף מה נעשה דברוב קהלות ישראל וגם בארץ הצבי שנוהגים לעשות מצות שמורות משעת קצירה והטחינה היא ע"י נְכָרִי ולא ראינו שום חסיד שהקפיד לטחון על ידי ישראל וכתב ליישב המנהג דדוקא בעסק שהוא בעיסה ובמצה כלישה ואפיה הוא דקפדינו שיהיה ע"י ישראל ולא מהני ע"י נְכָרִי אף אם ישראל עומד ע"ג אבל ברחיים

שְׁהִטְחִינָה ע"י בְּהֵמוֹת וְהַנְּכָרִי אֵינוֹ עוֹשֶׂה כִּי אִם לְתַת הַחַטִּים בְּכָלִי וְכָל זְמַן הִטְחִינָה הַנֵּה
זֶה עוֹמֵד הַיִּשְׂרָאֵל וּמְכַוֵּן לְשֵׁם מִצְוֵה הַיִּשְׂרָאֵל הוּא הַעֵיֶקֶר וְלֹא מִשְׁגָּחִינוּ בְּנְכָרִי וְכוּ' וּלפ"ז
בְּרַחֲמֵיךָ שֶׁל יָד יֵשׁ לְהַחְמִיר שְׁלֵא יִהְיֶה ע"י נְכָרִי דְלֹא פְהָרַב חָק יַעֲקֹב שְׁמִיֶּקֶל גַּם בְּהַרְחִיקִים
שֶׁל יָד ע"י נְכָרִי אֶתוֹד"ק וְנִרְאֶה דְבִטְחִינָה שְׁהוּא עֶסֶק בְּגוֹף הַחַטִּים הוּא שְׁיֵשׁ לְפַקֵּק אִם
נַעֲשֶׂה ע"י נְכָרִי וְאִף בְּזֶה דַעַת הָרַב חָק יַעֲקֹב לְהַתִּיר לְטָחוֹן ע"י נְכָרִי אִף בְּרַחֲמֵיךָ שֶׁל יָד
אֲבָל בְּהַלּוּף אֶל בֵּית הַרְחִיקִים וּכְיוּצָא מִמְּקוֹם לְמְקוֹם כָּל שְׂאֵין חֲשֵׁשׁ לְאִי־חֲלוּפֵי וְלֹא חֲשֵׁשׁ
שְׁיָבֵא לְיַדֵי חֲמוּץ אֵין לְחוּשׁ מַה שְׁהַהוֹלְכָה הִיא ע"י נְכָרִי: אַחַר שְׁשִׁלְחָתִי תְּשׁוּבָתִי לְהָרַב
הַשְּׂוֹאֵל נר"ו שְׂאֵלְתִי ע"ז לְהַגָּאוֹן הַגָּדוֹל מוֹהֲרֵי"ז שְׁטַעֲרֵן בע"ס הֵיֶקֶר וְזָכַר יְהוֹסֵף נר"ו
וְזֹאת תְּשׁוּבָתוֹ בְּנִדּוֹן הַשְּׂאֵלָה בְּהוֹלְכַת קָמַח ש"פ עַל הַבֵּא"ן הַנֵּה כְּכָר הַעִיר הַיִּשׁוּעוֹת
יַעֲקֹב חֵא"ח ת"ס במ"ש ה"ט"ז דְּשִׁמּוֹר דְּבַעֲיָנוּ מִשְׁעַת טְחִינָה עכ"פ לֹא הָוִי רַק מִשׁוּם
חֲשֵׁשׁ חֲמוּץ וְכִיּוֹן דְּיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד ע"ג וְרוֹאֶה דְאֵין בּוֹ חֲשֵׁשׁ חֲמוּץ מְהִי וְכַתֵּב שְׂאֵין דְּבָרָיו
נְכוּנִים דְּשִׁמּוֹר מִשְׁעַת קִצְיָה לְהַרִי"ף וְשִׁמּוֹר דְּשַׁעַת טְחִינָה בְּמִצַּת מִצְוֵה הוּא מְקָרָא
דְּנִשְׁמַרְתֶּם אֶת הַמִּצְוֹת וְכוּ' וּבְעֵי שִׁמּוֹר לְשֵׁם מִצְוֵה וְלִכְף בְּנַעֲשֶׂה ע"י נְכָרִי וְיִשְׂרָאֵל עוֹמֵד
ע"ג ל"מ וְכֵן מִשְׁמַע בְּשׁו"ת הַרְשֵׁב"א ס' כ"ו דְאֶפְיֵלוּ שִׁמּוֹר דְּשַׁעַת קִצְיָה מְחַוֵּב לְהִיּוֹת
מְשׁוּמָר לְשֵׁם מִצְוֵה וּפְסוּל אִם נַעֲשֶׂה ע"י נְכָרִי עכ"ל אִף כ"ז אֵינוֹ נוֹגַע לְכָאן בְּהוֹלְכָה עַל
הַבֵּא"ן בְּמִסְלַת הַבְּרִזָּל בְּחוֹתֶם תוֹף חוֹתֶם דְּהָנִי כְמוֹ חַטִּים בְּעֵלְיָה שְׁהוּא סְגוּר דְּחֲשִׁיב
שִׁמּוֹר לְשֵׁם מִצְוֵה וְאִטוּ יַצְטַרֵּף שְׁלֵא יִזוּז הַיִּשְׂרָאֵל רַגַע אַחַת מִלְשָׁמְרוֹ בְּעַצְמוֹ וְכִשְׁהוּא
יִשָּׁן יַצְטַרֵּף ג"כ שׁוֹמֵר אַחַר בְּמִקְוֹמוֹ שְׁלֵא יִזוּז רַגַע מִשָּׁם וְלֹא בְּעֵינָן רַק שְׁיִהְיֶה תְּמִיד
הַשְּׁמִירָה בָּא מִכַּחוֹ מִמֶּשׁ וְע"ע בְּמַגַּן הָאֵלֶף ס' ת"ס כמ"ש בְּדִהָרָא"ש בַּה"ל ס"ת וַיֵּשׁ אֶתִּי
אֲרִיכוֹת דְּבָרִים בְּכִמְהָ פְרָטִים בְּעֵינֵינִי מִצַּת שִׁמּוֹר וְלֹא רְאִיתִי מִהַצְנִרֵף לְהֶאֱרִיף בְּפָרֵט
בְּנִד"ד שֵׁא"י מְקוֹם סְפֵק בְּמָה שְׁמִנְהָג פְּשׁוּט לְשִׁלּוֹחַ עַל הַבֵּא"ן גַּם מִצַּת שְׁמוּרָה בְּתַנְאֵי
שְׁלֵא יִהְיֶה מְקוֹם לְחוּשׁ לְחֲמוּץ וְס' לֵב חַיִּים ח"ב שְׁהִבִּיא מַר בְּמַכַּת"ק לֹא רְאִיתִי וְלֹא
שְׁמַעְתִּי עַד הַיּוֹם וְכוּ' עכ"ד נר"ו פּוֹק חֲזִי גְבָרָא רַבָּא דְּמִסְהִיד שְׁמִנְהָג פְּשׁוּט לְהַתִּיר בְּזֶה
וְאֶסְבְּרָה לָן דְאֵין מְקוֹם לְחוּשׁ מִשׁוּם שִׁמּוֹר כְּשִׁאֵין חֲשֵׁשׁ חֲמוּץ: עֵתָה יֵצֵא לְאוּרֵי ס' בְּרַפְתָּ
מִשָּׁה לְיַדֵי הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָסִם בַּע"ס מְנַחֵת מִשָּׁה נר"ו וְרִאִיתִי בְּקוֹנְטְרָס הַתְּשׁוּבוֹת ס' ד'
שְׁנִשְׂאֵל בְּקָמַח סֵלֶת ש"פ שְׁהוֹבָאוּ ע"י עֲגֻלוֹן א"י מְמָקוֹם רְחוּק בְּלֹא שׁוֹמֵר וְלֹא שׁוּם
חוֹתֶם ע"פ הַשְּׁקִים וַיֵּשׁ חֲשֵׁשׁ שְׁמָא הַחֲלִיף וְכַתֵּב דְּכָבֵר נִשְׂאֵל עַל קָמַח הַבָּא ע"י מְסֵלַת
הַבְּרִזָּל בְּלֹא חוֹתֶם וּבְלֹא סִימָן וְשְׁהִסְכִּים לְדַעַת הָאוּסֵר אִף דְּהִיָּה מְקוֹם לְצַדֵּד דְּלִיכָא חֲשֵׁשׁ
חֲלִיף וְזִיוֹף בְּהַמְשָׁרְתִים בְּמִסְקֵלָה שְׁהִיא תַּחַת דְּגָל הַמְּשָׁלָה דְלֹא מְרַעֵי נְפִשְׁיָהּוּ מ"מ יֵשׁ
לְהַחְמִיר לְחוּשׁ לְדַעַת הַסּוֹבְרִים דָּאִף בְּדָבָר שְׂאֵין הַנָּאָה חֲיִישִׁינוּ שְׁיַחֲלִיף (עֵינָן מַה
שְׁרַשְׁמַתִּי בְּזֶה לְעֵיל ס' ח' אוֹת ל"א וּלְפּוֹם רִיֶּהֱטָא יֵשׁ לְפַקֵּק קִצַּת דְלֹא מְצִינוּ דְּהַחְמִירוּ
גַּם בְּדִאִיכָא לְמִימַר אֲוָמָן לֹא מְרַע וְכוּ' וְכַנּוֹן דְּהַנְּשַׁלַּח ע"י מְסֵלַת הַבְּרִזָּל שְׁהִיא תַּחַת דְּגָל
הַמְּשָׁלָה וּמִסְתַּפִּי לְזַיִּיף י"ל דְלֹא מְרַעֵי אֲוָמָנוּתִיָּהּוּ א"כ אֵין מְקוֹם לְחוּשׁ בְּדָבָר שְׂאֵין
לוֹ הַנָּאָה בְּחֲלוּפּוֹ) וְאֵין לְצַדֵּד הֵיֶתֵר מִשׁוּם דְּהַדְרָף הוּא מַעְבָּר לְרַבִּים כְּבִי"ד ס' קי"ח
ס"ז דְּזִהוּ דְּנוֹקָא בְּמְקוֹם קָרוֹב כְּמַגּוֹרָן לְעִיר וּלְפִי שְׁבַעֵל הַקָּמַח הוּא עֲנִי גְדוֹל וַיֵּשׁ הַפְּסֵד
מְרוּבָה יֵשׁ לְסַמּוֹךְ לְהַתִּיר בְּטְבִיעַת עֵין שְׁיֵאֵמַר עכ"פ שְׁמַפִּיר בְּנִדְאֵי שְׂאֵלוֹ הֵם הַסְּאֲרָטִין
שְׁקָנָה וְלֹא סְאֲרָט גְּרוּעַ מִמָּה שְׁקָנָה דְּבָזָה יֵשׁ לְסַמּוֹךְ עַל דַּעַת הַסּוֹבְרִים דְלֹא חֲיִישִׁינוּ
לְחַלִּפִין בְּדָבָר שְׂאֵין לוֹ הַנָּאָה וְדוֹקָא אִם הָאִישׁ הַנֵּה הוּא אִישׁ הַגּוֹן שְׂרָאוּי לְסַמּוֹךְ עַל מַה

ש'אומר ד'לא ה'וי ס'ארט נ'מוך א'ך כ"ש מ'מה ש'קנה ד'בטביעות ע'ין צ'ריף ד'קדוק י'פה וב'פ'רט ד'יש עוד צ'ד ה'יתר ד'ארף א'ם ה'חליף א'ין ה'קמח א'יסור ב'רוך ד'ש'מא ל'א כ'פסו ב'מים א'ת ה'חטים ע'ד כ'די ש'יתחמ'צו ו'איכ'א ס"ס ש'מא ל'א ה'חליף ו'את"ל ה'חליף ש'מא ל'א ה'תחמ'צו וב'ס"ס ב'מקום ה'פסד מ'ותר א'ף ב'אכיל'ה ב'פסח (ע'י'ן מ'ה ש'רש'מתי ב'סי' ב' א'ות א'ות א' פ'זה) ו'כו' ו'בצ'ירוף ה'טב"ע.

ו'משום ש'מא נ'תלח'ח ב'ד'רף ל'א ת'י'שינו ד'אחזוקי א'יסור'א ל'א מ'תוקינו ו'אם ל'א ה'יה י'ום מ'עונו ו'היה י'בש מ'ותר ג'ם ל'מצת מ'צוה ב'שתי ה'לילות ו'שוב פ'תב ד'בצ"צ ה'חדש ע'ל א"ח ס'י נ"ה נ'שאל ע"ז ומ'סיק ד'בל'א ח'ותם א'חד ו'דאי א'ין ל'הקל ו'בחות'ם א'חד י'ש ל'צ'רף כ'מה ט'עמים ל'סניפים ו'ע'י'ן ב'ס' ע'מודי א'ש ש'רש'מתי ב'קונטרס ה'כללים מ'ערכת ה'חיי"ת א'ות ק"כ"ו ס'ימ'ן ק'יד (מ'קונטרס א'סיפת ד'ינים מ'ערכת ח'מץ ומ'צה ס'י י"ג א'ות י"ד).

ק'יד ז'יעת א'דם א'ינו מ'חמיץ כ'מ"ש ה'רב ב"י ס'וף ס'י תנ"ג ו'לפ'יכ'ף ה'לש ע'יסה ו'נפל ז'יעת פ'ניו ל'ע'יסה א'ינו נ'ידון כ'מי פ'ירות ע'ם מ'ים ל'חייבו ל'אפ'ות מ'יד ו'אפ'ילו ט'יפ'ות ה'רבה ד'לא כ'באה"ט ס'ק"ג ש'ד'ימה ז'יעה ל'מי פ'ירות כ"כ מ'רן ח'יד"א ב'ש'יורי ב'ר'כה ב'סי' ת"ס"ב ב'ש'ם ה'רד"ק ב'כ"י ו'אל'ה ה'ם ד'ברי ה'באה"ט ה'ראש'ון ש'פ'תב ב'סימ'ן ת"ס"ו ש'הורה ל'התיר מ'שום ש'מעט ט'יפת ז'יעה ה'וא ש'נפ'לו ל'ע'יסה ו'כתב ה'מג"א ד'מעט מ'י פ'ירות א'ינו מ'חמיץ ו'הבאה"ט ה'שני ה'שיגו ד'לא ה'יה צ'ריף ל'זה ד'אפ'ילו א'ם ה'יו ט'יפ'ות ה'רבה ה'א פ'תב ה'טור ו'פסקו ה'רמ"א ב'סי' ת"ס"ו ד'ז'יעת א'דם א'ינו מ'חמיץ.

ו'הנה ל'כ'אורה י'ש ל'אשר ו'לקני'ם ס'כ'רא זו ד'אפ'ילו ט'יפ'ות ז'יעה ה'רבה א'ינו מ'חייבו ל'אפ'ות מ'יד מ'סב'רת ר'בינו ה'רקח ב'סי' ר"ץ ד"ס"ל ד'ז'יעת א'דם מ'חמיץ ו'כ'מ"ש ה'רב נ'הר ש'לום ב'סי' ת"ס"ו ו'כ"כ מ'רן ח'יד"א ב'ב'רפי י'וסף ש'ם א'ות ד' ו'כתב ש"כ"כ ב'א"ח ב'ש'ם ה'רא"ה ו'א"כ א'ין ל'חוש ל'הז'יעה א'פ'ילו ט'יפ'ות ה'רבה ש'נופ'לות ל'ע'יסה ד'א'ינו א'לא מ'ים ב'מים ו'דינ'א כ'ש'אר ע'יסה ש'נ'לוש'ה ב'מים ו'א'ין צ'ריף ל'אפ'ותה מ'יד.

א'מנ'ם ה'רב מ'אמר מ'רדכי ש'ם ב'סק"ג פ'תב ל'יישב ה'שגת ה'באה"ט ה'שני ד'ארף ע"ג ד'ז'יעה א'ין מ'חמיץ מ"מ כ'ש'היא ע'ם מ'ים מ'חמיץ ד'ומ'יא ל'מי פ'ירות ו'ל'זה ה'נצ'רף ה'רב ב'אה"ט ה'ראש'ון ל'ומר ד'דוק'א א'ם נ'פ'לו מ'עט ט'יפ'ות ז'יעה ו'זהו ש'צ'י'ן (ב'אה"ט ה'ראש'ון) ל'ע'י'ן ב'ח'ק י'עקב ס'י ת"ס"ו ס'ק"ו ד'ש'ם פ'תב ד'כל ה'ני ש'א'ין מ'חמ'צין ע'ם מ'ים מ'חמ'צין ע"כ"ד ד'אע"ג ד'ה'רב ב"ח ס"ל ד'דוק'א כ'מי פ'ירות ה'וא ד'אמר'ינו ד'ע'ם מ'ים מ'מ'הרים ל'החמ'יץ א'בל ד'בר ש'הוא ת'ולד'ה ב'פ'ני ע'צמה ו'אינה מ'י פ'ירות א'ינו מ'מ'הר ל'החמ'יץ כ'ש'הוא ע'ם מ'ים ה'רב ח'ק י'עקב ח'ולק ע'ליו ו"ס"ל ד'כל ד'בר ש'הוא ל'בדו א'ינו מ'חמיץ א'ם י'ש ב'ו מ'ים מ'חמ'ץ ג'ם ב'סי' תנ"ג ס"ק כ"ב (ב'דין ז'יעת ב'המה) ב'תח'לה ר'צה ל'ומר ד'אפ'שר ד'ה'וי ת'ולד'ה ב'פ'ני ע'צמה ו'ארף א'ם א'חר כ'ף י'לושו ב'מים א'ין מ'חמיץ ו'שוב פ'תב ד'ממ"ש ב'הג'הות ס'מ"ק ש'הבי'א מ'רן ב'כ"י מ'שמע ד'ג'ם ב'כה"ג מ'חמיץ ו'צ'י'ן ל'מ"ש ב'סי' ת"ס"ו ס'ק"ו ה'נ"ל ו'כלומר ש'ש'ם ה'ע'לה כ'ן ל'א כ'ה'רב ב"ח ו'כן נ'רא'ה ש'היא ד'עת ח'ידושי ה'ג'הות מ'והרל"ח ב'סי' ת"ס"ו ש'על מ"ש ר'בינו ה'טור ד'קמח ש'נפל ב'ו צ'ואת ת'רנג'ולים י'רקד ה'קמח ו'כו' פ'תב א'ף ד'צ'ואת ת'רנג'ולים א'ין מ'חמיץ מ"מ כ'ש'ילוש ב'מים י'היה מ'י פ'ירות ע'ם מ'ים ע"כ"ל ו'ב'ודאי א'ין כ'ונתו ל'ומר ש'צ'ואת ת'רנג'ולים ה'ני'א מ'י פ'ירות מ'מש א'לא כ'ונתו ד'אע"ג ד'צ'ואת ת'רנג'ולים ה'ני'א ת'ולד'ה ב'פ'ני ע'צמה מ"מ כ'ל'לא ה'וא ד'כל ד'בר ש'א'ינו מ'חמיץ ב'פ'ני ע'צמו כ'ש'הוא ע'ם מ'ים

ממהר להחמיץ ומדברי הרב פר"ח נראה ג"כ דס"ל דאף דבר שהיה תולדה בפ"ע כשהוא עם המים ממהר להחמיץ שכתב בס"י תס"ו ס"ה ונ"ל ומ"ש הטור בשם הרקח וכ"כ המרדכי בפ' פל שעה דצואת תרנגולים אינו מחמיץ ואם נפל על הקמח ירקד הבצק לחוץ והשאר מותר נראה דהיינו טעמא דצריף לרקדה משום שיש לה דין מי פירות ועם מים ממהרים להחמיץ ע"כ הרי שדקדק לכתוב שיש דין מ"פ פלומר דנדאי מי פירות ממש לא הניא רק תולדה בפ"ע אלא שדינה כמי פירות שפן שורת הדין בכל דבר שתולדה בפ"ע הוא כשהוא עם מים ממהר להחמיץ כמי פירות עם מים ואף דממה שסיים בזה ונ"ל דלא פהב"ח שכתב דתולדה בפ"ע היא אלא שירקד משום מיאוס שעובר על כל תשקצו עכ"ל משמע קצת דבא לחלוק על מה שהרב ב"ח ס"ל דתולדה בפ"ע היא דאינו כן אלא מי פירות הניא וא"כ יתכן דדבר שהוא באמת תולדה בפני עצמה גם הוא יודה לסברת הרב ב"ח דגם עם מים אינו מחמיץ לענ"ד אין נראה כן אלא פונתו שאף שפאמת תולדה בפ"ע היא לענין הדין דינה כמי פירות ודלא פהרב ב"ח דתולדה בפ"ע לא הוי דינה כמי פירות וממ"ש הרב של"ה בפירושו על המרדכי (בגדי ישע) בפרק פל שעה סימן תקס"ט נראה קצת דקאי בשיטת הרב ב"ח אף אינו מוכרח כמו שצדדתי לעיל בס"י יו"ד אות ט' וכ"כ הרב מוהרש"ז בש"ע ש"ל ריש סי' תס"ו דצואה בין של אדם בין של חיה ועוף ומי רגלים של חיה ועוף וזיעת אדם והחלב והשומן והחלב ומי הפרה דינם כמי פירות שאין מחמיצין אלא א"כ נתערב בהם מים כל שהו שאז ממהרים להחמיץ וכו' וצריף לאפות מיד ושם בסימן תנ"ג סעיף כ"ז שכתב דמסתברא דזיעת בהמה דומה לזיעת אדם שאינה מחמיצת ולכן אם עבר ונתן שק של קמח על גוף הבהמה ממש אין לאסור הקמח לפסח נראה דהיה צריף לבאר דאין ללוש הקמח הזה לכתחלה במים ואם לש תאפה מיד כדין מי פירות עם מים אלא דסמך אמ"ש בסימן תס"ו שרמז שם ששם הוא מקור הדין עכ"פ מתבאר דלא שאני ליה בין מי פירות לתולדה בפ"ע וכל שהוא עם מים ממהר להחמיץ והרב פרמ"ג במשפצות סי' תס"ו סק"ב הביא סברת הרב ב"ח דג' מינים יש וכו' ותולדה בפ"ע עם מים אינו ממהר להחמיץ ולא הזכיר דהפר"ח וזק יעקב חולקים עליו ולא ידעתי למה: והרב ששון המשחה בס"י ל"ה מר קעסיק עמ"ש הרב פר"ח בס"י תס"ב סק"ד שאם נתבטלו המי פירות שוב אין לחוש אם ילושו אח"כ במים וכתב (בד"ה וממ"ש) דמדברי הרב תה"ד סימן קי"ח בשקים של קמח שמוליקים על הבהמות ורגילות שהבהמות מזיעות דאין להקל משום דאינו פשוט דדמי לזיעת אדם שאינו מחמיץ עי"ש משמע כסברת הפר"ח דאל"כ אף אם נאמר דדמי לזיעת אדם הרי כשילושו אח"כ במים הוי מ"פ עם מים ונדחה דאין מזה ראיה פלל דאפשר דס"ל דזיעת אדם הוי תולדה בפ"ע וכמ"ש הרא"ש בפ' פל שעה עכ"ל דמי פומיה דמר דפשיטא ליה דתולדה בפ"ע אין דינה כמי פירות עם מים וכאילו כתב כן מפני הרא"ש בפרק כ"ש ולא ידעתי איה מקום כבוד דברי הרא"ש הללו דהרואה יראה שם בס"י כ"ב שאף שכתב דזיעת אדם אינו מחמיץ לא כתב דהוי תולדה בפ"ע ושאינו דינה כמי פירות עם מים כיעי"ש וסברא זו דתולדה בפ"ע אינו כמ"פ עם מים הולידה הרב ב"ח וחקלו עליו כמו שנתבאר אבל בדברי הרא"ש לא נמצאת סברא זו בפירושו ואולי מפני זה צינולענין בחק יעקב בס"י תנ"ג ותס"ב סק"ג ותס"ו סק"ז וכלומר דלפי מ"ש הח"י אדא לה דמיייתו ולדידיה גם הרא"ש שכתב דזיעת אדם אינו מחמיץ מודה דדינה כמ"פ ועם מים ממהר להחמיץ

וְרֵאִיתִי לִידֵיָּן רֵא"ג הָרַב הַמַּגִּיחַ לִס' יָמֵי שְׁלֹמֹה יצ"ו בְּדָף כ"ז ע"ג שְׁעַל מ"ש הָרַב
הַמְחַבֵּר דִּמ"ש רַבֵּינוּ יְרוּחָם דָּדָם אֵינוֹ מִחֲמִיץ הֵינּוּ מִשׁוּם דְחָשִׁיב כְּמִי פִירוֹת וּא"כ
כְּשֶׁנִּלְוֵשׁ אַח"פ בְּמִים הָנִי כִּמ"פ עִם מִים דְּמִמְהָר לְהַחֲמִיץ פְּתַב לְדַחוֹת דְּאֶפְשָׁר דְּהָנִי
תּוֹלְדָה בִּפ"ע כְּמוֹ זִיעַת אָדָם לְדַעַת הָרֵא"ש בְּפָרָק פֶּל שְׁעָה דְּהָנִי תּוֹלְדָה בִּפ"ע עִי"ש
עכ"ל וְעִמּוֹ הַסְּלִיחָה דְּאֵין בְּדַבְרֵי הָרֵא"ש שׁוּם גִּילּוּי דְּזִיעַת אָדָם הָנִי תּוֹלְדָה בִּפ"ע וְאֵין
דִּינָה כְּמִי פִירוֹת עִם מִים כְּמוֹ שְׁפַתְבְּתִי וְחִידוּשׁ הוּא שְׁנַעְלָם מִמֶּנּוּ שְׁזוֹ סְבַרְת הָרַב ב"ח
וּרְבָנֵי הָאֲחֵרוֹנִים חוֹלְקִים עָלָיו וְאֵין נֶכוֹן לִיְחִסָּס לִרֵי"ו מִיִּלְתָּא דְלֹא סְבָרִי לֵהּ הָאֲחֵרוֹנִים.

וְהָרַב בְּתֵי פְּנִסְיוֹת בְּסִי' תִּס"ו פְּתַב בְּשֵׁם הָרַב רֵאשׁ יוֹסֵף דְּזִיעַת אָדָם וְצוֹאת תְּרַנְגוּלִים
הָנִי כְּמִי פִירוֹת וְעִם מִים מְמַהָר לְהַחֲמִיץ וְכַתֵּב שֶׁגַּם דַּעַת הַפִּר"ח הִיא פֶּן בְּצוֹאת תְּרַנְגוּלִים
וְאֵף שְׁפַתֵּב בִּס"ע דְּזִיעַת הַחוּמָה וְזִיעַת אָדָם אֵין מְחַמְצִין וְאֵין לָהֶם דִּין מִי פִירוֹת צ"ל
דְּהֵינּוּ דְּנִקְא לְעַנְנֵי הַכָּשֶׁר אֲבָל לְהַחֲשִׁב כְּמִי פִירוֹת יוֹדָה לְהָרַב רֵאשׁ יוֹסֵף וְכִמ"ש הוּא
עֲצָמוֹ גְּבִי צוֹאת תְּרַנְגוּלִין עכ"ל וְלִשׁוֹן הָרַב פִּר"ח אֵינוֹ מוֹרָה לְכֹאֲרָה שְׁפַנְתּוֹ לְזֵה שְׁפַתֵּב
וְהָיִי נְקִיטִינֵן דְּזִיעַת פְּתִים וְכו' וְזִיעַת אָדָם אֵין מְחַמְצִין וְגַם אֵין לָהֶם דִּין מִי פִירוֹת מִשׁוּם
דְּלֹא חָשִׁיב מִשְׁקָה לְעַנְנֵי הַכָּשֶׁר עכ"ל הָרֵי דְלֹא לְבַד לְעַנְנֵי הַכָּשֶׁר קָאָמַר אֲלֵא מְדַלְהַכָּשֶׁר
לֹא הוּוּ מִשְׁקָה מוֹכִיחַ דְּאֵין לָהֶם דִּין מִי פִירוֹת וְצ"ל דְּכַנְנְתּוֹ דְּאֵין לָהֶם דִּין מִי פִירוֹת לְעַנְנֵי
שְׁיָהָא מוֹתֵר לְלוּשׁ בְּהֶם לְבָדָם בְּלֹא שְׁמִירָה אֲבָל מוֹדָה שְׁעַם מִים מְמַהָרִים לְהַחֲמִיץ כְּמוֹ
בְּצוֹאת תְּרַנְגוּלִים (וְמָה שְׁנִרְאָה מְדַבְרֵי הָרַב פִּר"ח הִלְלוּ דְלִהַחֲשִׁיבוּ כְּמִי פִירוֹת תְּלִי
בְּהַכָּשֶׁר הַקָּשָׁה הָרַב אֲבָנֵי שְׁהֶם בְּדָף ס"ג ע"א שְׁהוּא הִיפּוֹד מִמ"ש הוּא עֲצָמוֹ בְּסַעֲיָהּ ה'
לְעַנְנֵי מִי רְגִלִי בְּהַמָּה דְּדִין מִי פִירוֹת יֵשׁ לָהֶם אֵף שְׁאֵינָם מְכַשִּׁירִים כִּמ"ש הַרְמַב"ם בִּפ"י
וְכֵן בְּסִי' תִּס"ב ס"ה שְׁהִבִּיא בְּסוּה"ל דְּבָרֵי הַתּוֹסֵף דְּאֵינוֹ מְכַשִּׁיר וְאֵפִי"ה פְּתַב דֵּינֵשׁ לוֹ דִּין
מ"פ וְמָה שְׁתִּירֵץ הַמַּגִּיחַ דִּמ"ש מִשׁוּם דְּלֹא חָשִׁיב מִשְׁקָה הוּא נְתִינֵת טַעַם לִמ"ש דְּאֵין
מְחַמְצִין אֲבָל מ"ש שְׁאֵין לָהֶם דִּין מ"פ כ"כ מְסַבְּרָא עִי"ש עִם שְׁהַלְשׁוֹן דְּחוּק עַל פְּרָחִין
נִקְבַּל הַדּוֹחֵק לִיְיָשֵׁב דִּב"ק) גַּם הָרַב יָפָה לְלֵב נִר"ו בְּסִי' תִּס"ו פְּתַב דְּזִיעַת אָדָם שְׁנַפְלָה
עַל הָעֵיטָה שְׁנִילוּשָׁה בְּמִים דִּינָה כִּמ"פ עִם מִים דְּמִמְהָר לְהַחֲמִיץ וְשְׁעַל פֶּן הִזְהִיר הָרַב
עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּדָף צ"ט ע"ב שְׁלֹא יְלוּשׁ הָעֵיטָה מִי שְׁעָלוֹל לְהִזְיַע שְׁלֹא יִפּוֹל מְזִיעַת פְּנִי
וְזִרְעוֹתָיו לְהָעֵיטָה וְהָנִי מ"פ עִם מִים וְכַתֵּב עוֹד שְׁיָפָה חָשִׁיב בְּס' עוֹשֶׂה שְׁלוֹם עַל הַשְּׁגַת
הַבֵּאָה ט' הַשְּׁנֵי וְצִיָּין לְעִיָּין בְּס' פִּסָּא אֲלֵיהוּ וְטוֹב עֵינֵן וְתָמָה עַל מְרֵן חֵיד"א שְׁהִבִּיא מ"ש
רַד"ק בְּכַת"י וְלֹא יַעִיר עָלָיו דְּאֲדַרְבָּא דְּבָרֵי לִיתָא כְּמוֹ שְׁמַתְבָּאָר מְדַבְרֵי רַבְּנֵן בְּתַרְאֵי
הַנְּ"ל עִי"ש וְלִפִּי הַנְּרָאָה דְּבָרֵי הָרַב עוֹשֶׂה שְׁלוֹם הֵם כְּדַבְרֵי הָרַב מְאָמַר מְרַדְּכִי שְׁהַבֵּאֵתִי
לְמַעְלָה (וְאֵין ס' עו"ש מַצ"א) מְתַבָּאָר מְפָל הַרְשׁוּם שְׁדַעַת רַבְּנֵן בְּתַרְאֵי הִיא שְׁפָל מָה
שְׁאָמְרוּ חֲכָמִים שְׁאֵינוֹ מְחַמְצִין הֵינּוּ בְּלֹא מִים.

אֲבָל עִם מִים דִּינָם כְּמִי פִירוֹת עִם מִים דְּמִמְהָרִים לְהַחֲמִיץ: וְהִנֵּה אַחַר זִמ"ר הַשְּׁגָתִי ס'
מְקוֹר חַיִּים וְרֵאִיתִי בְּסִי' תִּס"ו (עַל מ"ש הַרְמ"א ס"ה דְּחֻלְב וְזִיעַת אָדָם אֵין מְחַמְצִין)
שְׁפַתֵּב בְּבִיאָוּרִים הָנִי תַרְתִּי לֹא דְמוֹ לְהַדְדִי דְּחֻלְב עִם מִים מְמַהָר לְהַחֲמִיץ וְזִיעַת אָדָם לֹא
הָנִי אֶפְיָלוּ מִי פִירוֹת כִּמ"ש הַח"י בְּסִק"ו וְסִיָּים בְּחִידוּשִׁים דְּאֶפְיָלוּ עִם מִים אֵינוֹ מְמַהָר
לְהַחֲמִיץ וְפִלְיָאָה דַּעַת מְמַנִּי אֵיךְ מְיַחֵס פֶּן בְּדַעַת הָרַב חֵק יַעֲקֹב שְׁהָרִי מִמ"ש בְּסִי' תִּנ"ג
ס"ק כ"ב וְכִסִּי' תִּס"ו סִק"ז מְתַבָּאָר דְּלֹא נָחָה דַּעַתוֹ בְּסְבַרְת הָרַב ב"ח דְּכָל שְׁהוּא תּוֹלְדָה
בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ אֵינוֹ מְחַמְצִין עִם מִים מִשׁוּם דְּבִהֲגָהוֹת סִמ"ק מוֹכַח בְּהִיפּוֹד וְכו' וְצ"ע וְעִיָּין בְּס'

מנחת משה סי' ט"ו דין ל"ז: ובעיקר הדין דזויעת אדם אינו מחמיץ וכתבתי למעלה דהרבנים מרן חיד"א בברכ"י ונהר שלום כתבו בשם הרקח דס"ל דזויעת אדם מחמיץ תמיד לי דמדברי הרא"ש בפרק כל שעה סימן כ"ב מתבאר דדעת הרקח דזויעת אדם אינו מחמיץ שהרי הביא מ"ש הרקח דזויעת החומה מחמיץ וכתב על דבריו לא ידעתי למה דימה זיעת בתים לרוק ולא נדמה לזויעת אדם ששניהם אינם מכשירין עכ"ל הרי הוא פמבואר דדעת הרקח דזויעת אדם אינו מחמיץ דאל"כ מאי ק"ל על דבריו והן אמת דהרב פר"ח תמה ע"ד הרא"ש שהרי הרקח העתיק בתחלת דבריו זיעת אדם ג"כ ועל פולם הוא אומר אעפ"י שאין מכשירים מחמצין ומ"ש הרב פר"ח לנישב דברי הרא"ש ונ"ל ואולי להרא"ש פשיטא ליה שזויעת אדם אינו מחמיץ מדתנו האשה לא תשרה המורסן שמוליה בידה למרחץ אבל שפה היא על בשרה יבש וביאר הוא ונ"ל דאף ע"ג דאיכא מי זיעה על בשרה ואין זה הכרח דהרקח יסבור וכו' עכ"ל לכאורה אינו מוכן אף נחה דעתו לנישב דברי הרא"ש בזה דכי פשיטא ליה להרא"ש מאי הוי הרי הרקח הלא מראש גילה דעתו דסובר דזויעת אדם מחמיץ וא"כ מה מקום לתמוה עליו דלמה לא נדמה לזויעת אדם וכו' ולא הנה לו להקשות אלא על מה שנתראה שסובר הרקח דזויעת אדם מחמיץ דזה אינו כמו שמתבאר מההיא דשפה על בשרה יבש אבל לתמוה עליו למה לא נדמה לזויעת אדם וכו' אין לו מוכן לכאורה.

ונראה דכוננת הרב פר"ח לנישב דברי הרא"ש היא דלפי מאי דפשיטא ליה להרא"ש דזויעת אדם אינו מחמיץ משמע ליה דגם הרקח סובר פן ומה שכתב ומיהו מחמיץ לא קאי אזויעת אדם נמי אלא אזויעת בתים בורות שחין ומערות דכיון דנקיט זיעה של מקומות רבים שייך לומר לשון רבים ומיהו מחמצין וכו' ולכל הדברות מבואר בדברי הרא"ש דהרקח ס"ל דזויעת אדם אינו מחמיץ היפך ממה שכתבו הרבנים הנ"ל לדעתו.

שוב השגתי ס' הרקח וראיתי שיש קצת שינוי בסיגנון הלשון ובזה נוכל להבין מה שהרבנים הנ"ל מניחסים בדעת הרקח שסובר דזויעת אדם מחמיץ והוא ששם כתוב בלשון זה שק מלא קמח שנתון במרתף אצל החומה ונתלחלח מזויעת החומה אע"ג דאמרינו זיעת הבתים וזויעת אדם טהורה מיהו מחמצין כדאמרינו רוק אינו מכשיר וכו' עכ"ל הנה לא נקט זיעת בתים בורות שחין ומערות בסיגנון לשונו שבהרא"ש אלא זיעת בתים לחוד וזויעת אדם וכיון דאמר בלשון רבים מיהו מחמצין בהכרח לומר דקאי אשתי זיעות היינו זיעת הבתים וזויעת אדם וש"מ דס"ל דזויעת אדם מחמיץ כנ"ל לומר בדוחק ומ"מ אין דיוק זה מוכרח והרב חיי אדם בקונט' נשמת אדם סי' כ"ב כתב דגם הרקח ס"ל דזויעת אדם אינה מחמצת והאריף קצת בזה דרק בזויעת החומה ס"ל להרקח דמחמיץ משום שהיה מים בהחומה אעפ"י שנתבש חוזר ונעור עי"ש: והכי חזינא לתנא דידן הרב פר"ח שם שפירש פן בדברי מרן והשמיט טעם השני של התה"ד והיינו ודאי משום דסבירא ליה דאדם ובהמה שנים בזה דאין זיעתם מחמיץ וכן כתב מפורש בסי' תס"ו ס"ג עמ"ש מרן שק מלא קמח שנתלחלח מזויעת החומה מותר ויש אוסרין) דמה שיש גורסין מזויעת החמור הוא שיבוש דלכ"ע זיעת הבהמה אינה מחמצת דלא כהתה"ד שכתב דאין להקל בזויעת בהמה דליתא ויש קצת ראיה שהרי מי רגלי בהמה אין מחמצין אעפ"י שמי רגלי אדם מחמיץ עכ"ל הנה רואה דפשיטא ליה שפן דעת מרן ג"כ דזויעת בהמה

אינו מחמיץ ולכן כתב דגירסת החמור שיבוש היא וְהָרַב ט"ז ג"כ כתב רק הטעם שמתחמם.

וְהָרַב מ"ג א' שכתב שני הטעמים מ"מ ס"ג דבדיעבד אין לאסור גם הרב חק יעקב כתב דנ"ל עיקר דויעת בהמה אינו מחמיץ. וְהָרַב מוהרש"ז בש"ע שלו אף שכתב בסעיף כ"ז שני הטעמים שבתה"ד מ"מ ס"ג דבדיעבד אין לאסור הקמח לפסח לפי שהדעת נוטה שויעת הבהמה היא פזיעת אדם שאינו מחמיץ וכ"כ הרב חיי אדם בכלל כ"ז אות ז דבדיעבד אין לאסור וְהָרַב שלחן גבוה בסי' תנ"ג ס"ק י"ב כתב בשם הרב הלך"ט בח"ב ס"ד דויעת אדם ובהמה הם שקולים דמהיכא תיתי לחלק ביניהם.

ואף שְהָרַב נהר שלום אחר שהביא מ"ש המג"א דבדיעבד יש להורות שאינו מחמיץ ומ"ש הפר"ח דנדאי אינו מחמיץ ס"ג ולענ"ד אין להקל במה שנסתפקו הראשונים כי אין להפר"ח ראיה מכרעת עכ"ל (שם כתב בשם הט"ז שס"ג דלא ברירא לן אם ויעת בהמה מחמצת אף בט"ז שלפני ליתנהו להני מילי כיעי"ש) ומשמע שפונתו דיש להחמיר גם בדיעבד דלא כהמג"א אף לדעתי העיקר הוא פזיעת הרבנים הנ"ל דאין לאסור בדיעבד ועכ"פ ברור דמפסק מרו בזה אין הקרע דסובר דויעת בהמה מחמיץ הן אמת שְהָרַב שלחן גבוה שם כתב דאף דמסתברא דשניהם שונים מ"מ פיון שתה"ד מספקא ליה לנו מבעיא וְהָרַב מ"ש הפר"ח בסי' תס"ו דלכ"ע ויעת בהמה אינו מחמיץ וכתב ע"ד ולענ"ד דינא אין להקל פיון שרבינו סתם לאסור לענ"ד אין הקרע מדברי מרו דשפיר נוכל לפרש דהוא מטעם שמתחמם כמ"ש הט"ז ופר"ח ולענ"ד דינא נכון פהכרעת הרבנים הנ"ל להחמיר לכתחלה ולהתיר בדיעבד: ולענ"ד שפיר יין אי הווי מי פירות הנה הרב חק יעקב בס"ב סק"ה כתב דיש ללמוד מדברי רבינו אפרים שבהג"א דאין נקראים מ"פ אלא דינם פמים דמחמצין וכתב שדבריו תמוהים וכו' עי"ש וגאון בדורנו בס' דרכי הוראה בח"ב פרק ל"ב כ' מקור לסברת ר"א מש"ס פסחים דף כ"ח ע"ב נתחמץ מחמת דבר אחר מנין וכו' ועפי"ד ריב"א שבתוס' שם עי"ש ד"ק: סימן קטו (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חמין ומצה סי' י"ג אות י"ב).

קטו אודות המאשינע בשביל אפיית מצות הנה כל גדולי אשכנז וגאליצייע עושים כן. ואיש אחד הגיד לי שראה בק"ק לבוב שאפו מצות ע"י מאשין רק הגאון מוהרש"ק לא היה דעתו נוחה מזה והגיד לי כי פונתו בזה כי חס על העניינים העוסקים באפיית המצות אשר רבו בעירו.

ובזה א"א לחוות דעת רק למראה עיניו ישפוט וְהָרַב עב"ר עכ"ד הג' שם אריה בחיו"ד סוס"י ג"ן. והנה לא גילה לנו מה מקום יש לפקפק ולחוש בזה ובהיותי בעיר גדולה קושטא יע"א בשנת התרכ"א (או סמוך מלפניה או מלאחריה) התחילו להביא מצות אפויית הנעשות ע"י מאשין בעיירות אחרות.

ואז נפלגו חכמי העיר הללו אוסרין והללו מתירין. ואח"ז הביאו מאשין לשם עפ"י היתר קצת החכמים הגדולים.

והמון רב מהת"ח שבעיר צנוחו ע"ז ולית דאשגח בהו לאסור המאשין הנ"ל ואחד מן החכמים מפורסם מןמחה ופקיע רב ועצום יצ"ו עשה פסק ארוך וספחו לספרו יקהיל

שְׁלֹמֹה וּבְיָאֵר דָּאִין לְהַתִּיר לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת ע"י מֵאֲשִׁין מִכְּמָה טְעָמִים וְאִף כִּי כִּמְעַט
שְׁעֵבֶרְתִּי עַל דְּבָרָיו רְאִיתִי כִּי נִרְפִים הֵם וַיֵּשׁ לְהִשָּׁיב עֲלֵיהֶם.

אִךְ שְׁמַעְתִּי מִחֻכְמִים אַחֲרֵים שְׁאָמְרוּ טְעָמִים אַחֲרֵים לְאַסֹּךְ וְאִינִי זֹכְרָם ע"כ לֹא אֶעֱלֵם
עַל שְׁפָתַי. וְעַכ"פּ אִין סִפְק דְּבַהֲצִטְרָף כֹּל הַטְעָמִים וְהַחֲשׂוֹת שְׁנֹאֲמְרוּ בְּעֵינֵינוּ זֶה פְּשׁוּט
דָּאִין רְאִי לְהַתִּיר כֹּלֵל.

וְכִמְה שְׁנַיִם שְׁהִיִּיתִי שֵׁם אַחַר שְׁנֵתְהוֹנָה עֵינֵינוּ זֶה רְאִיתִי וְשְׁמַעְתִּי כִּי רַבִּים וְעֲצוּמִים מִיִּרְאִי
ה' וְחֲרָדִים אֵל דְּבָרוֹ לֹא בָּא בְּפִיהֶם בְּחַג הַקְּדוֹשׁ מִהַמִּצְוֹת הַנִּזְכָּרִים. וְלִפִּי הַנְּשַׁמֵּעַ גַּם הַחֻכְמִים
שְׁהַתִּירוּ לְאַחֲרֵים מִפְּנֵי הַלַּחֲץ וְהַדְּחַק לְהַסְפִּיק מִצְּהָ לַעֲם רַב הַע"י.

לֹא עָשׂוּ מַעֲשֵׂה בְּעֲצָמָם וְהָיוּ מַחְמִירִים עַל עֲצָמָם כִּי רַק בְּקוֹנְשֵׁי הַתִּירוּ. וּבְאַרְצוֹת הַלָּלוּ
לֹא רְאִיתִי וְלֹא שְׁמַעְתִּי בְּלִתי הַיּוֹם בְּסִפְרָ שֵׁם אֶרְזֵה הַנִּזְכָּר לְשַׁעוֹשִׂים מִצְוֹת ע"י מֵאֲשִׁין.

וְמָה שְׁהִגִּיד לוֹ הָאֵחָד שְׁבִלְכוּב רָאָה שְׁאוּפִים כֵּן. אִין מְזַה הַכְּרַח שְׁהוּא הֵיִתֵר פְּשׁוּט כִּי
אוּלַי שְׁלֹא בְּרִצּוֹן חֻכְמִים עוֹשִׂים כֵּן וְרַק נִמְצְאוּ אֵיזָה חֻכְמִים שְׁהַתִּירוּ וְעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם
אִף אִם רַבִּים צְנוּחוּ ע"ז מִי יִתֵּן אֵזֶן קִשְׁבָת לְדַבְרֵי הַמַּחְמִיר וְדַרְךְ הַהִמּוֹן בְּכִינְצָא בְּזֶה
לְמִינְקֻט כֹּלְלָא בִּידְיָהוּ בְּכֹל פְּלוּגָתָא דְּרַבָּנוּ (בֵּין חֻכְמֵי הַדוֹר) הַלֵּכָה כְּדַבְרֵי הַמִּיקֵל וְסִפְיָא
דְּרַבָּנוּ לְקוֹלָא כִּי ע"כ לַפְעַנ"ד כֹּל מְקוֹם שְׁפַח ב"ד יָפָה לְהִיּוֹת דְּבָרֵיהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם נְשַׁמְעִים
וְרִצּוּיִם חוֹבָה מְנוֹטְלָת עֲלֵיהֶם לְהַסִּיר הַמְכַשְׁלָה וְלִשְׁמֹר וְלַעֲשׂוֹת כֹּל חֻקַּת הַסֶּפֶס בְּלִתי
שׁוּם חֲשֵׁשׁ אִיסוּר מִשְׁהוּ כֹּלְל וּכְצִאתֵינוּ יִרְאֵינוּ נְפִלְאוֹת יִגְאֲלֵנוּ וְיִפְדֶּה נְפְשֵׁנוּ מִרְדַּת שַׁחַת
כַּב"א אַחַר זמ"ר רְאִיתִי בְּמַכְתָּב אֵלֵי מִהַגָּאוֹן הַגָּדוֹל מוֹהֲרִיז"ש נר"ו בע"ס זְכָר יְהוֹסֵף
בְּעֵינֵינוּ זֶה וְנִזְדוֹן הַמְּכֹנָה (מֵאֲשִׁין) הַנְּעֻשִׂית לְאַפְיִית מִצְוֹת הַנֶּה זֶה קְרוּב לְשִׁלְשִׁים
שְׁנָה שְׁנֹדֶפֶס בְּזֶה חוֹבֶרֶת מוֹדְעָה לְבֵית יִשְׂרָאֵל מִהַגָּאוֹן רש"ק וְעוֹד רַבָּנִים הָאוֹסְרִים
וְאַח"כּ נִדְפֶס חוֹבֶרֶת בִּיטוּל מוֹדְעָה מֵאַת הַגְּרִיש"ן מְלַכּוּב וְהַמְּסַפְּמִים עִמּוֹ לְהֵיִתֵר וְשֵׁם
הַבִּיא אֵת כֹּל טַעְנוֹת הָאוֹסְרִים וְהִשָּׁיב עֲלֵיהֶם בְּטוֹב טַעַם וְנִדְעַת וּבְמִדְיִנְתֵנוּ נְתַפְשֵׁט לְהֵיִתֵר
פְּשׁוּט בְּכֹל הַמְּקוֹמוֹת מִפְּרָאוּיִן עַל יְדֵי צִילְעַנְדֵּר חֲדָשׁ אִךְ הַמְּכֹנָה לְאַפְיִית הַמִּצְוֹת לֹא
נִמְצְא בְּסִבִּיבוֹתֵינוּ עֵדִין וְלֹא רְאִיתִיהָ בְּעֵינֵי וּבְזַכְרוֹנֵי שְׁהַרש"ק מְדַמָּה מַעֲשֵׂה הַמֵּאֲשִׁין
לְמַעֲשֵׂה קָטָן וּבְעֵינֵינוּ מִתְחַלֶּלֶת הַלִּישָׁה עַד הַגָּמֵר שְׁיִהְיֶה נַעֲשֵׂה ע"י יִשְׂרָאֵל גָּדוֹל וּבְפֶרֶט
בְּמִצְת מִצְנָה שְׁאֵם נִדְמָהוּ לַחֲש"ו הַי"ל לְחוֹשׁ בְּמִצְת מִצְנָה וְכַמ"ש מִחֻגִּיגָה כ'.

אִין אֲדָם מְשַׁמֵּר מָה שְׁבִיז חֲבָרוֹ אֲבָל כְּפִי שְׁרָשְׁמוּ מִטִּיב הַמְּכֹנָה הַזֹּאת הַכֹּל נַעֲשֵׂה ע"י
הַעוֹשִׂים בְּמִלְאָכָה אֵחָד לְשׁ הַעִיסָה ע"י הַעֵץ הַמוֹכֵן לְזֶה וְאַחֲרֵים מַעֲגָלִים בְּגִלְגָל וְאַח"כּ
כְּשִׁינְצָא מִצְּהָ אֶרְנֹכָה כְּפִי אֶרְךְ הַשְּׁלַחֲוֹן הַסְּמוּךְ לְהוֹאֲלֵלוֹ וּמְחֻנְפָה בְּטַס מִתְּכַת לֹקֶחַ בִּיז
כְּמוֹ ו' או ח' רְעֵדְלִיךְ מְחֻנְפָרִים יַחַד קְרוּבִים זֶה לְזֶה וְעוֹבֵר עַל הַמִּצְּהָ הָאֶרְנֹכָה וְנִמְצְאָת
כְּוֹלָה מְנוֹקֶבֶת וְאַח"כּ חוֹתֵךְ בְּכִלֵי עֲגוּל כְּמִדַּת הַמִּצְּהָ וְנוֹתְנִים לְתַנּוּר שְׁיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי פִיּוֹת
אֵחָד נוֹתֵן הַמִּצְּהָ מִצַּד מִזְרָח וְהַשְּׁנִי רוּדָה מִתַּנּוּר מִצַּד דְּרוֹם.

וְאִם אֵחָד יִסְלַק יְדוֹ כְּרָגַע לֹא נַעֲשֵׂה מְלֹאכְתּוֹ וְהַכֹּל בְּמַהִירוֹת שְׁבִין הַכֹּל יִשְׁתַּהֲהַח חֲמִשָּׁה
מִינוּט וְהַכֹּלִים אֵינָם שׁוֹבְתִים וְא"כ מָה לִּי הַמֵּאֲרָגֵעַ הַאֵל"ץ או הַמְּעַגֵּל בְּגִלְגָל רַק שְׁצָרִיךְ
הַשְּׁנָחָה לְפִירוּרִים הַנְּדַבְּקִים בְּתוֹךְ הַמֵּאֲשִׁין.

אף מצד שנותנים האבפאל שנית לתוף העיפה אם לא יתמהמה חמשית שיעור חימוץ ומותר לשפר המצה ולחזור לעשותה בסי' תנ"ט ס"ב בהגהה ועי"ש במג"א סק"ו דאין לעשות פן לכתחלה.

ולזה נתנו עצה לחתוף בספין ולעשות מרובעות ואם לעגן פת עבה טפח אנו למדין מלחה"פ נלמוד גם הרבוע מלחה"פ שהיתה מרובעת ורק מה שקשש הרש"ק דעיניהם של עניים נשואות לאפיית המצה כמו בממ"ג במגילה ד' יפה השיב הגאון רי"ש דהתם לא תתקיים עיקר המצה ממתנות לאביונים ואטו נאסור הדפסת הספרים על מאשין וכדומה שהיו כמה עניים מתפרנסים מקודם מזה ובפרט שבזה עושה המצה בזריות ושמירה יתירה אשר הידים כבדות מרוב עמל פן נזפרתי בדרך פלל ואין החוברת תח"י ולא אוכל לשפוט בפרטות על מה שאינו למראה עיני עכ"ד יצ"ו: והנה מקרוב נדפס ס' מנחת משה לאחד מגאוני דורנו יצ"ו וראיתי שם בסי' ט"ו אות ח' הביא תו"ד שו"ת דב"ח סימן כ"ג שכתב שראה תשו' גאוני זמנו שהסכימו לאסור וצדקו מאד וכו' ודי לאסור במ"ש הגאון מוהר"ר מרדכי זאב מלבוב שראה בעיניו שא"א לגרור היטב הנדבק בו וכמה מכשולים יכול לבוא בזה וקבלתי שבכמות אלה הדברים אין לגלות הטעם רק לפסוק הדין השומע ישמע וכו' ובדרך פלל אני אומר כי מצות מפלי זה הם חמץ גמור ואין להתיר בשום אופן.

ואם לא יאבו שמוע מה נעשה להם אם אוכלין חמץ ממש בפסח ע"כ וכתב שגם בסי' כ"ד האריך לאסור. והביא דברי הגאון מוהרמ"ז הנ"ל דצנחן פכרוכיא לאסור איסור וכתב שמתחלה נשאל ע"ז וקודם שראה המאשין הנ"ל אסר.

ואחר ב' ימים הביאה ללבוב (שלא ברשותו ורצונו) וראה כי רבו האיסורין והחששות וכתב סדר האפיה במאשין הנ"ל ויש בה שהיה בלי עסק ד' מינוטין בב"א ואח"כ עוד כ"פ שהיות והם סמוך לתנור ובה אין צריך שיעור מיל כי אפילו רגע אחד איסור וגם שנשאר בצק דבוק במאשין ועל הנאלץ ואמרו לתקן חשש זה על ידי שיקחו כפעם בפעם הנואלץ מהמאשין ויגררו וכתב ע"ז דמלבד דבנדאי לא יעשו פן כפעם בפעם להסירו מהמאשין ולהחזירו אחר הגרידה אף גם מה יעשו על החורין וסדקין שאי אפשר לגררם וגם יש חשש שע"י הילוף המאשין יתחמם ויחמיץ אף אם הברזל לא יזיע וגם יפקד אחת מהדברים שצריכים עשיה לשמה וכו' וכו' הן אלה הגלויות לנו ומי יודע הנסתרות וכו' והאריך בדברי מוסר ובקשה מבני עירו שיחדלו מזה וכו' עי"ש ולפי הנראה לא נתקבלו דבריו בעיני ההמון וזהו שראה המגיד להג' ש"א הנ"ל שעושים פן בלבוב אף מוכן שהוא באשר דמיתי שעושים פן שלא ברצון חקמים וקרוב לשמוע דגם מ"ש הג' מהרש"ק לאסור הוא מטעמים שכתב הגאון מהרמ"ז ולא משום שרצה לכרות ברית של חסד ורחמים עם העניים כמ"ש הש"א.

וכבר פתבתי למעלה בסי' י' אות ג' דבעניינים פוללים המסורים ביד פל אדם שההיתר בהם מפקפק אם לא על ידי התיקונים יתבטלו ויתפשט ההיתר לגמרי בלי שום תיקון הנה רואה שבדברי הג' ש"א לא הוזכר שום תיקון רק פתב סתם שגדולי אנשכזו וגאליצייע עושים פן וכל השומע ורואה דברים האלו יבין בלבבו שעשיית המצות במאשין"ן הותר מפללא בלי שום תיקון פלל וזה בנדאי אסור גם להמתירים ולפי שהגאון

מוהרמ"ז הנ"ל הִזָּה בְּזֶמַן אֶחָד עִם הַג' מוהרי"ש נְאֻטְאָנְזָאָהֶן בְּלִבּוֹב צְרִיף לַחֲפֵשׁ בְּתוֹשׁוּבוֹתָיו שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב אֵם דְּבַר מְזֶה וְדַבְרֵי הַג' מוהרמ"ז הָעוֹמְדִים לְפָנָיו בְּרִיאִים וְטוֹבִים וְכָל הַיָּרָא אֶת דְּבַר ה' לֹא יִסוּר מִמֶּנּוּ פִי דְבָרָיו חַיִּים וְקִיּוּמִים: סִימָן קטז (מְקוּוֹטְרָס אֲסִיפַת דֵּינִים מְעַרְכַת חֲמִין וּמְצָה סִי' ט"ו אוֹת ו').

קטו בְּמֵאֵי דְאָמַר רִיב"ל בְּפִסְחִים דְּף ק"ח ע"א נְשִׁים חֲזִיבוֹת בַּד' פּוֹסוֹת וְכו' פֶּתַב אֵלֵי רַב רַחֲמָאֵי הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָסִם חַיִּים בְּרַלִּין יצ"ו וְדִנְרָאָה לֹן דִּין חֲדָשׁ בְּזֶה לְשִׁיטַת רִש"י אֲכַתְּוֹב פֶּה דב"ק וְנֹאשֶׁר הַשְּׁבֵתִי לוֹ בְּזֶה.

וְנ"ל הַגָּאוֹן הַנְּ"ל יצ"ו. רֵאִיתִי בְּמַכְתָּב לַחֲזוֹקֵיהוּ שְׁעֵמֵד ע"ד רִש"י בְּפִסְחִים דְּף ק"ח ע"א בְּטַעַם ד' פּוֹסוֹת שְׁשִׁינָה אֶת טַעְמוֹ מִמָּה שְׁפִירֵשׁ בְּמִשְׁנֵה בְּרִישׁ פְּרָקִין כְּנֶגֶד אַרְבַּעַה גְּאֻלוֹת וְכָאֵן הוֹסִיף לְבָאָר שְׁהֵם כְּנֶגֶד שְׁלֹשׁ פּוֹסוֹת שֶׁל שָׂר הַמְּשַׁקִּים וְרַבִּיעֵי בְּרַפְתַּת הַמְּזוֹן וְהֵגַם שְׁשִׁנֵי טַעְמִים הִלְלוּ נִמְצְאוּ שְׁנֵיהֶם בִּירוּשְׁלַמִי וּבַמְּדֻרָשׁ מ"מ יִקְשֶׁה לָמָּה לוֹ לְהִבִּיא אֶת שְׁנֵיהֶם וְלֹא הוֹסִיף לוֹ בְּאֶחָד מֵהֶם וְאֵם כִּף עָלָה בְּמַחְשָׁבָה לְפָנֵי רִש"י לְהִבִּיא אֶת שְׁנֵיהֶם הִזָּה לוֹ לְהִבִּיאָם פְּאֶחַת בְּרֵאשׁ הַפְּרָק וְלָמָּה הִתְמִין מִלְּהִבִּיא הַטַּעַם הַב' עַד דְּף ק"ח וְכַבֵּר עֲמָדוֹ ע"ז הַגָּאוֹנִים בְּאוֹר חֲדָשׁ וּפְתַח עֵינַיִם אַף אֲנִי אֶעֱנֶה חֲלָקִי לְבָאָר דְּבַרֵי רִש"י עפ"י הַמְּבֹנָאָר בְּמִדְרָשׁ רַבָּה פְּרָשָׁה ו' וְהוֹצֵאתִי וְהַצֵּלְתִּי וְנִגְאֵלְתִּי וְלִקְחַתִּי ד' גְּאֻלוֹת יֵשׁ פָּאֵן כְּנֶגֶד ד' גְּזֵרוֹת שְׁגֹזַר עֲלֵיהֶם פְּרַעָה וְכִנְגְדֵן תִּיקְנֵנוּ חֲכָמִים ד' פּוֹסוֹת בְּלִיל פֶּסַח עכ"ל וְהִזָּה מָה הֵן אַרְבַּע גְּזֵרוֹת בְּפֶרֶטֶן אֵין מְבֹנָאָר פָּאֵן בְּמִדְרָשׁ אֲבָל מְבֹנָאָר בְּמִדְרָשׁ בְּשִׁלַח פְּרָשָׁה כ"ו לֹא שְׁלֹתִי מִגְּזֵרָה רֵאשׁוֹנָה וּמְרָרוּ אֶת חַיֵּיהֶם וְלֹא שְׁקִטְתִּי מִגְּזֵרָה הַב' אֵם בֵּן הוּא וְהִמְיָתָן אוֹתוֹ וְלֹא נִחַתִּי מִגְּזֵרָה ג' כֹּל הַבֵּן הִזָּלִיד וְכו' הִרִי שְׁלֹשׁ גְּזֵרוֹת וְגִזְרָה רַבִּיעִית מְבֹנָאָרַת ג"כ בְּמִדְרָשׁ שְׁמוֹת לְעִיל פ"ה עַל גְּזֵרַת הַתְּבֵן שְׁזוֹ הִיָּתָה גְּזֵרָה רַבִּיעִית וְכִנְגְדֵן ד' גְּזֵרוֹת הִלְלוּ אָמַר הַקַּב"ה ד' לְשׁוֹנוֹת שֶׁל גְּאֻלוֹהַ וְכִנְגְדֵן תִּיקְנֵנוּ ד' פּוֹסוֹת וּמַעֲתָה יֵשׁ לְחַקְוֹר דְּהַרִי שְׁתֵי גְזֵרוֹת מֵהֶם הַשְּׁנֵיָה וְהַשְּׁלִישִׁית לֹא גֹזַר פְּרַעָה אֲלָא עַל הַזְּכָרִים אֲבָל עַל הַנְּקִבוֹת לֹא גֹזַר אֲלָא ב' גְּזֵרוֹת הֵרֵאשׁוֹנָה וְהַרַבִּיעִית וְלָמָּה הִתְחַיְיְבוּ נְשִׁים בְּאַרְבַּע פּוֹסוֹת לֹא הִזָּה לְהֵן לְהִתְחַיְיֵב אֲלָא בַב' פּוֹסוֹת לֹא מְבַעֲיָא לְפִי הַמְּפֹרָשִׁים שְׂאָף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ שְׁשִׁיעֶבּוֹד וְדָאֵי קִשָּׁה שְׁהַרִי לֹא הָיוּ אֲלָא בְּשִׁתֵי הַגְּזֵרוֹת וְלֹא בְּאַרְבַּע אֲלָא אֶפְיֵלוּ לְפִירוּשׁ הַמְּפֹרָשִׁים שְׂאָף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הֵנִס הֵינּוּ שְׁבִנְכוֹתֵן נִגְאֵלוּ ג"כ קִשָּׁה ד' פּוֹסוֹת בְּנְשִׁים מֵאֵי עֲבִידְתִּיָּהוּ אֲמַטוֹ לְהַכִּי כְּשֶׁהִגִּיעַ רִש"י לְמִמְרָא דְרִיב"ל נְשִׁים חֲזִיבוֹת בַּד' פּוֹסוֹת הִלְלוּ שְׂאָף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הֵנִס שְׁבִיק טַעְמָא קַמָּא דְאַרְבַּע גְּאֻלוֹת וְנִקְיֵט טַעְמָא אַחְרִינָא כְּנֶגֶד הַפּוֹסוֹת שֶׁל שָׂר הַמְּשַׁקִּים אֲלָא שְׁשִׁינָה רִש"י מְלִשׁוֹן הִירוּשְׁלַמִי שְׁשָׁם אִיתָא כְּנֶגֶד ד' פּוֹסוֹת שֶׁל שָׂר הַמְּשַׁקִּים וְהֵינּוּ מְשׁוּם דְּמִנּוּ גַם לְשׁוֹן הַפְּתָרוֹן שֶׁל יוֹסֵף אֲבָל רִש"י תִּמְדָּה יִתְדוֹתָיו עַל מְרָא דְרַבָּא בַפ"ק דְּסוֹטָה דְּף ט' ע"א וְכַחֲוֹלִין דְּף צ"ב ע"א דְרַק ג' פּוֹסוֹת נִאָּמְרוּ בְּמִצְרַיִם וְלֹא חֲשְׁבִינּוּ רַק הַנְּאָמַר בְּחִלוּם וְלֹא מָה שְׁנִשְׁנָה הַדְּבַר בְּפְתָרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף וְהֵינּוּ מְשׁוּם דָּאֵם נִחְשׁוֹב גַם לְשׁוֹן כּוֹס הָאָמוֹר בְּפְרָשָׁה בְּקִיּוּם הַפְּתָרוֹן וְיִתֵּן הַכּוֹס עַל כִּף פְּרַעָה וְיִהְיֶה חֲמֵשׁ פּוֹסוֹת אֲלָא וְדָאֵי לֹא חֲשְׁבִינּוּ אֲלָא הָאָמוֹרִים בְּחִלוּם שָׂר הַמְּשַׁקִּים לְבַד וְהֵן ג' פּוֹסוֹת וְרַבִּיעֵי בְּרַפְתַּת הַמְּזוֹן וְכ"כ גַם בַּס' פְּתַח עֵינַיִם לְרַב חֵיד"א גָּאוֹן: אֲלָא דְבַמְּשִׁנָּה דְרִישׁ פְּרָקִין הַוְכָרַח רִש"י ז"ל לְמִינְקֵט טַעְמָא דַּד' גְּאֻלוֹת דְּהַרִי שְׁנֵינּוּ שְׁלֹא יִפְתְּחוּ לוֹ מֵאַרְבַּע פּוֹסוֹת וְאֶפְיֵלוּ מִן הַתְּמַחוּי וְאֵי מְשׁוּם הַפּוֹסוֹת שֶׁל שָׂר הַמְּשַׁקִּים לֹא הָיוּ לִתְּנָן מִן הַתְּמַחוּי רַק ג' פּוֹסוֹת שְׁהַרִי בְּכָל הַשְּׁנָה כְּנֹלָה אֵין חֲזִיבִים לִיתֵּן מִן הַתְּמַחוּי כּוֹס בְּרַהֲמ"ז

ומאי שנא האידינא לכן פירש רש"י במשנה הטעם משום ד' גאולות ומינשביין דברי רש"י כמין חומר דשפיר איצטריוכו הני תרי טעמי תריצי: ולפי דברינו יוצא לנו דין חדש דאשה המקבלת מן התמחוי אין חייבים גבאי צדקה ליתן לה מן התמחוי רק ג' פוסות ממה נפשך דאי משום טעמא דד' גאולות הרי אינה צריכה רק ב' פוסות אלא שפדי לחויש לטעמא אחרניא דכוסות שנאמרו בשר המשקים יש לתת לה ג' פוסות שנאמרו בתלומו אבל לברכת המזון אין צריף ליתן לה פוס מן התמחוי כנלע"ד בדעת רש"י עכ"ד הגאון עליון נר"ו: וזאת תשובתי האף אמנם דבריו חדים חריפים ונפים מאירים ומזהירים, אית להו פירקא (לעני בדעת פמוני) א) לפי המצאתו תקשי לן על ריב"ל מנ"ל דנשים חייבות בכל ד' פוסות הלא חיוב ד' פוסות לנשים לא יתכן אלא אם נאמר שהן פנגד שלש פוסות שנאמרו בתלום שר המשקים וכוס ד' לברהמ"ז דאם נאמר שהם נגד לשונות של גאולת אין לנשים אלא שתיים.

וכיון דמדתנן ולא יפחתו לו מארבע פוסות ואפילו מן התמחוי מוכח דאין הטעם פנגד הפוסות דא"כ לא הנה לנו ליתן מן התמחוי פוס ברה"מ דמה נשתנה הלילה הזה א"כ מנ"ל לריב"ל לחדש טעם ולחייב את הנשים דתקשי ליה דממתניתין מוכח דאין הטעם אלא פנגד לשונות של גאולתה ולפיהן אין לנשים אלא ב' פוסות: (ב) מ"ש מני"ר שיחל"א דרש"י ששינה מלשון הירושלמי ששם נאמר ד' פוסות והוא פתב ג' פוסות תמך יסודתו ע"ד רבא בסוטה ונחלין וכו' הנה אם בעל השמועה בירושלמי הנה אינה אמורא יהיה מי שיהיה (חוץ מריב"ל) החרשתי ויכולנו לומר דאותו האמורא לא ס"ל פרבא והנה ניחא לן לפרש מילתיה דריב"ל (דאמר נשים חייבות בד' פוסות וכו') כשיטת רבא בש"ס דילן.

אמנם אנו דחוינו דבעל השמועה בירושלמי מר ניהו ריב"ל איף נרתיב עז לפרש מילתיה דלא כשיטתיה הא ודאי מילתא דתמיה. ומרן מוהרד"ף בס' שושנים לדוד בפרק ער"פ התפלא על מאור הגולה רש"י ז"ל מה ראה על פכה לשונות לשון המדרש בב"ר שאמרו ד' פוסות ובציר חדא ונקיט בידיה תלת ואני עני פתבתי עה"ג דנעלם ממנו דברי הש"ס ירושלמי בזה דאילו ראה דברי הירושלמי הנה מגדיל התימה אחר ששמועות הללו שתיים זו שמענו מפי ריב"ל עצמו דאילו ע"ד המדרש נוכל ליישב דניח"ל לרש"י לפרש מילתיה דריב"ל כשיטת רבא שבתלמודין כמ"ש כת"ר יחי' אף מה שמבואר בירושלמי.

שבעל השמועה הוא ריב"ל אינו מתנישב על הלב כלל. ובתוס' מרדכי כשהוקשה לו דנימא ד' לחמים כתב דלקף י"מ שהוא פנגד ד' פוסות של פנרענות שעתיד להשקות את ישראל ד' פוסות של נחמה וכו' עי"ש ושקבי הי"מ דרשת ריב"ל שפירושלמי ואינו מן התימה מאחר שדבריהם מיוסדים על גופא דמתני' ולא יפחתו לו מד' פוסות ולא על מילתיה דריב"ל מצו לפרש מאי דמסתבר להו אבל רש"י ז"ל עומד בפרש דברי ריב"ל הא ודאי ראוי ונכון לפרש כשיטתו בכל מפל כל.

וראיתי בבגדי ישע ע"ד המרדכי שפתב שמפני קושית התוס' מרדכי דנימא ד' לחמים הוצרך רש"י לטעם שני (שבדף ק"ח) פי היכי דלא נימא ד' לחמים ובההוא טעמא לחוד לא סגי דמאן לימא לן דיקח פוסות פנגדן מאחר דאינם רומזים על גאולת ממצרים וכו' עי"ש ופלא בעיני שלא זכר שר שחז"ל דרשו שנתבשר יוסף בתלום זה על הגאולה

כמ"ש בפני משה על הירושלמי שם ודבריו נאמנו מאד עיני בש"ס דילן בתולין דף צ"ב ע"א ובראשית רבה סדר וישב פרשה פ"ח ואמר יוסף לשר המשקים את בשרתני בשורה טובה אף אני אבשרך בשורה טובה ע"ש.

ומ"ש ידידי הגאון הנ"ל יצ"ו דאם באנו לחשוב כוס של פתרון החלום היה לנו לחשוב גם כוס של קיום החלום וכתב בן גם בשם מרן חיד"א בס' פת"ע בפירושו מוהרז"ו ע"ד הב"ר הנ"ל הקשה בן וניחא ליה שהחלום עם הפתרון יש לחשבם יחד ולא הפתרון עם המעשה לכן נכון לומר דגירסא אחרת היה לרש"י בירושלמי כמ"ש ידידי הגאון אישי כ"ג מוהרש"ך מנוילנא יצ"ו בהגהותיו מראה פהו: (ג) כל לגבי דידי אין שום נפ"מ לדינא בין הגי טעמי דהא נדאי לא הווי אלא רמז ואסמכתא בעלמא דבלא הגי טעמי נמי כף נראה לחז"ל לתמן להודות לה' ד' פעמים בליקלה הגה ולפי שאין אומרים שירה אלא על היין תקנו ארבע כוסות של יין (כמ"ש מר"ן מוהרד"ף על קו' התוס' מרדכי) ואף אי לא שייכי הגי רמזי איתא לתקנתא דרבנן ולכן נלע"ד דאף לטעם דכנגד הכוסות נותנים מהמתחזי כל הארבע כוסות אף אם בעלמא אין נותנים כוס ברהמ"ז מן המתחזי.

משום דאין כוס זה בא בשביל ברהמ"ז כדאמרו בש"ס סוף דף קי"ז ד' פסי תקינו רבנן כל חד וחד ניעביד ביה מצנה וכו' רשפ"ם פלומר ראוי שיעשה בו מצנה וכו' שאף כאן אין הכוס בא בשביל ברפת המזון.

וגם לטעם דכנגד לשונות של גאולה נלע"ד דנשים חייבות בכולהו דמפני שאף הן היו באותו הגס ראו חז"ל לכללן בהדי גברי בתקנתא דידהו ולא פלוג רבנן והשוו תקנתם שפולקם חייבים בכל ארבע כוסות וכימי צאתנו ממצרים יראנו נפלאות ותחזינה עינינו בגן בית מקדשנו במהרה בימינו אכי"ר: סימן קיז מקונטרס אסיפת דינים מערכת חנופה אות ח').

קיז בגנוסח אמירת הגרות הללו שאחר הדלקת הגרות אעתיק פה דברי מי שגדול הגאון המפורסם ענותו פהלל דרופתקא דאורייתא הפהו הגדול רחמתין עזינא מוהר"ר שלמה הפהו יצ"ו בעל המחבר הגהות היקרות חשק שלמה מו"צ בווילנא יע"א לעטר קונטרסי בעיטור סופרים וז"ל הטאהור (במכתבו אלי בימי חנופה דשנתנו התרמ"ז) במסכת סופרים בגנוסח הגרות הללו וכו' הגרות הללו קדש הם והועתק בהרא"ש פ"ב דשבת ובטור סי' תרע"ו ולכאורה הדברים מתמיהים דהא מבואר בשבת דף כ"ב ע"א דנ"ח אין בו משום קדושה דמתמה שמואל על רב אסי וכי נר קדושה יש בו ומסקינן דעיקר הטעם שלא יהיה מצות בזויות עליו ועכ"פ פשוט דקדושה אין בהם ואיך תקנו לומר הגרות הללו קודש ועלה בדעתי ליישב דמדברי מס"ס אלו סיעתא גדולה לדעת בעל המאור שכתב באמת דלרב דאמר אסור להשתמש לאורה הטעם משום דעשהום לגרות חנופה פגרות המנורה פיון שהוא זכר למנורה והטילו עליהם קדושה ואיסור הנאה כמו השמן והפתילות של המנורה והלכך אף תשמיש דמצנה אסור (והר"ן הכריע מזה דגם תשמיש דמצנה איכא בזיון משום דמצות מבטלות זו את זו והרמב"ן והרא"ש כתבו הטעם משום דהרואה יאמר לצרכו הוא דאדלקה אבל לבעל המאור אין צריך לכ"ז פלל) אבל רב אסי פליג וס"ל דנר אין בו משום קדושה ולכן אינו אסור רק להרצות מעות דהוא תשמיש בזוי ועינין שם בבעל המאור והרמב"ן במלחמות (וצ"ל דלא גריס שם רב אסי אמר רב

דא"כ תקשה דרב אדרב ודוסק לומר דאמוראי ניהו אליבא דרב רק גריס פגירסת
הרא"ש אמר רב אסי לחוד וכ"כ בהגהות מוהרי"ב או מוהרי"ז שם דכן הוא גם גירסת
רש"א) ולענ"ד י"ל דכן הוא דעת המס' סופרים הנ"ל דנר יש בו משום קדושה וכדעת
רב לפי פירוש בעל המאור אף הבע"מ פסק פרב אסי ולפי מש"כ הוא הוא ראיה דהלכה
פרב ונה נ"ל ג"כ דעת השאלות שפסק דמותר השמן אסור בהנאה אחר חנוכה וטעון
שורפה ותמה ה"ן דלמה גרע מעצי סופה לאחר החג דמותר בהנאה דכל תשמשי מצוה
מותר לאחר שבטל מצותה ומה שתריץ דהתם יודע שלאחר החג בטל המצוה אבל הכא
אינו יושב ומצפה מתי תכבה נרו הדבר תמוה דאדרבא בהדיא אמרינו בביצה דף ל' ע"ב
גבי נר שבת דאדם יושב ומצפה מתי תכבה נרו ועי"ש בפירוש רש"י: הן אמת דהתוס'
בשבת דף מ"ד ד"ה שפנר הק' ג"כ פקושית ה"ן וכתבו לחלק גבי נ"ח אינו יושב ומצפה
מחמת חביבות הנס אבל ה"ן לא הזכיר הך סברא כלל וגם בלא"ה תמוה דמה שייך
לענן איסור ביזוי מצוה אם יושב ומצפה או לא דאטו בדעתו הדבר תלוי דכל זמן
שהמצוה לא פסקה לא מהני מה שהיה יושב ומצפה דמ"מ איכא ביזוי מצוה ואם כבר
פסקה ובטלה המצוה מאי איסורא איכא ומאי נפ"מ אם חשב בדעתו דלא תבטל המצוה
והך סברא לא נאמר בגמרא שם רק לענן איסור מוקצה בשבת ויו"ט דאסור מצד דלא
אמרינו היה מוכן מאתמול ושם שייך הסברא אי יושב ומצפה או לא ודברי ה"ן ותוס'
תמוהים אצלי לפי שעה אבל לפי מש"כ לפי דעת המ"ס ובעה"מ דנ"ח איקרי קדש ואסור
בהנאה עולה לנו דברי השאלות והגאונים כמין חומר דאינו ענין לסופה דאינו אלא
תשמשי מצוה ואף דסמכו חז"ל אקרא דחג הסוכות ז"י ל"ה מ"מ אינו רק על השבעה
ימים דהא בקרא דסמכו עליה ז' ימים פתיב (ובכ"ר לדעת הסוכרים דהוא מן התורה
וכמ"ש התוס' בביצה דף ל' ע"ב ד"ה אבל י"ל בפשי' דגזה"כ הוא דאיני אסור רק לז'
ימים) אבל בנ"ח דעשאום פגרות המנורה נשאר בקדושה לעולם כמו המנורה (ואף
דברבנו במעילה דף ד' דישנן במנורה לא נהנין ולא מועלין מ"מ אסור מדרבנן מיהת רק
דקרבו מעילה ליכא) והרי"ף ז"ל שכ' דלאחר שדלקה פשיעור מותר להשתמש לאורה
י"ל דלשיטתו אזיל דגריס בממרא דאסור להרצות מעות נגד נ"ח ר"י אמר רב וא"כ
א"א לומר דפליג אממרא דרב דלעיל דא"כ תיקשי דרב אדרב ועוד דהא כל זה ע"כ
צ"ל דלא פליגי ומוכח דאין בו משום קדושה רק פדי שלא יהא מצות בזויות עליו וכ"כ
ה"ן דהרי"ף פליג על הגאונים (ומיהו הרא"ש דהביא לדברי הרי"ף ולדברי השאלות
ע"כ צ"ל דמחלק בין להסתפק מגוף השמן וגבי מנורה נמי יש נפ"מ בזה דהא קול ומראה
נריח אין בו משום מעילה וכן מצאתי בעה"י בספרי דמר נ"י (מכתב לחזקיהו) בחי'
לשבת שם שכתב פעין סברא זו ממ"ש ויישב בזה קושית הגאונים הפך ה' וחקי חיים
אף לא הביא ראיה לחילוק זה.

אף לפי מה שכתב מבואר להדיא דיש חילוק דהא במראה אין בו מעילה עיין בתוס' סופה
נ"ג ד"ה בוררת) או כמו שתי' הב"י ומאד תמיהני על ה"ן שכ' בטעמו של רב דאסור
להשתמש לאורה כדברי בעה"מ וא"כ מאי הוצרך לדחוק בדברי השאלות וכן מה
שהקשה דלמה אסור להשתמש בתשמשי מצוה וצע"ג עכ"ד הפהן הגדול יצ"ו: ונאנא
דאמרי בהורמנותיה דמני"ר שיחל"א עיקר תמיהתו בנוסח הלא נפלאת היא בעיני שיהי
גם לשיטת הרמב"ן ודעמיה אעפ"י שלא הטילו על הגרות קדושה גמורה פקדושת הגרות

שְׁבַמְקָדָשׁ מ"מ הַנְּרוֹת הַלְלוּ דִין תְּשׁוּמֵי־יֵשׁ לְהֵם דַּעַפ"י שְׁנֹזְרָקִין לְאַחַר מְצֻנָתוֹן בְּשַׁעַת מְצֻנָתוֹן נוֹהֲגִים בְּהֵם קְדוּשָׁה שְׁלֵא יְהִיו מְצוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו וְנוֹהֲגִין בְּהֵם כְּדָבָרִים שְׁבַקְדוּשָׁה וְאַסוּרִין בְּתִשְׁמֵי־יֵשׁ חוֹל בְּשַׁעַת מְצֻנָתוֹן כַּמ"ש הֶרְמַב"ן בְּפִירוּשׁ וְשִׁפּוּר שְׁיִנְיָה לֹמַר עָלֵיהֶן קְדָשׁ שְׁהֵם קְדָשׁ בְּשַׁעַת מְצֻנָתוֹן מִיְהִיא שְׁלֵא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְכו' וְהַרְוֵאָה יִרְאָה דְמָה שְׁיִינָשׁב הַגְּאוֹן יִחְיֶה אֵינּוּ מְתִינָשׁב אֲלֵא דְבָרֵי הַמַּס' סוּפְרִים אַבְל מָה נֶעְנֶה לְדַעַת הַפּוֹסְקִים דְּנָר אֵין בּוֹ קְדוּשָׁה כָּלֵל וְכוֹן לְדַעַת בַּעַה"מ דְּפּוֹסֵק כְּרַב אֲסִי דְנָר אֵין בּוֹ קְדוּשָׁה וְאַפְּיָלוֹ הֵכִי אֲמַרִינוּן הַנּוֹסֵחַ כַּמ"ש בַּמַּס"ס הַנְּרוֹת הַלְלוּ קְדָשׁ הֵם אֲמַנְם לְפִי מְאִי דְכַתִּיבָנָא בְּעִנְיֹתֵינוּן אֲתִי שִׁפּוּר לְדָבָרֵי הַפֶּל וּמ"ש הַגְּאוֹן יִחְיֶה דַּצ"ל דְּבַעַה"מ גְּרִיס אֲמַר רַב אֲסִי לְחוּד וְלֹא אֲמַר רַב אֲסִי אֲמַר רַב דַּא"כ קָשָׁה דְרַב אַדְרַב וְדוֹחֵק לֹמַר אֲמוּרָאֵי נִינְהוּ הִנֵּה אֲמַת נָכוֹן דָּאֵין דְרַף הַש"ס בְּכִיּוּצָא בְּזָה לְקַבֵּל שְׁכָר עַל הַשְׁתִּיקָה אֲלֵא מְקֻשִׁי וּמְתַרְץ אֲמוּרָאֵי נִינְהוּ וְכוּ"מ הַרְשֵׁב"א בְּחִי לְשַׁבַּת עַל דְּף ל"ט ע"ב גְּבִי פְלָלָא דְהִלְכָה כַּסַּת"מ דְּלֵא שְׁתִּיק הַגְּמָרָא בְּשׁוּם דְּנֹכְתָא דְּפֶסֶק ר' יוֹחָנָן דְּלֵא כַּסְתָּם מְתַנִּי דְּלֵא לִיקְשִׁי לִיָּה אֲלֵא מְקֻשִׁי לִיָּה וּמְשַׁנִּי אֲמוּרָאֵי נִינְהוּ וְכוּ"מ כַּמ"ש בְּשִׁמּוֹ בְּמַכְתָּב לְחִזְקִיָּהוּ שְׁם וְכִיּוּצָא לְזָה כְּתַב הַרְדָּב"ז בַּס' יִקָּר תְּפָאֶרֶת בַּפ"א מְהִלְכוֹת שְׁמִיטָה וְיֹבֵל וְה"ד הַרַב יִד מְלֵאכֵי בְּכָלֵל תַּרְמ"ד דְּלִיבָא לְתַרוּצָא תְּרֵי תַנְיָאֵי אֲלִיבָא דַּר"א דָּאֵם כֹּן לֹא הֵנָּה שְׁתִּיק הַש"ס מִיָּנָה וְכַתַּב בְּיַד מְלֵאכֵי שַׁכ"כ בְּשַׁאֲרֵית יוֹסֵף בְּנִתִּיב הַמְתַרְץ כָּלֵל ה' עַפ"י דְּבָרֵי הַר"פ שְׁבַתוֹס' בְּמַסְכַּת גְּזֵיר דְּף מ"ט סוּף ד"ה וּמְשַׁנִּי (אֲלֵא שְׁהַרַב י"מ הַבִּיא מְדָבְרֵי הַתּוֹס' בְּשַׁאֲר דְּוֹכְתֵי דְּסַבְרֵי דָּאֵין קְפִידָא לְשַׁנּוּיֵי הֵכִי מְסַבְרָא דְּנִפְשֵׁין עִי"ש וּמ"מ כָּל שְׁלֵא רְאִינוּ מְפּוֹרָשׁ דְּגִירְסַת הַרַב בַּעַה"מ אֲמַר רַב אֲסִי אֲמַר רַב נִיחָא לָן טְפִי לְמִימַר דְּגִרִיס אֲמַר רַב אֲסִי לְחוּד כְּגִירְסַת הַרָא"ש).

שׁו"ר לְהַרַב מְקַנְהָ אַבְרָהָם בַּמ"ב בְּאוֹת ס' שְׁהַבִּיא דְּבָרֵי הַרְשֵׁב"א שְׁבַחִי לְשַׁבַּת הַנְּל וְכַתַּב ע"ז דְּהַרְשֵׁב"א גּוֹפִיָּה בְּחִי לְגַטִּין ד' כ"ה ע"ד מְתַרְץ מְדַנְּפְשֵׁיהָ אֲמוּרָאֵי נִינְהוּ (חִי הַרְשֵׁב"א הַנְּל אֵין בְּיַדִּי) וְשַׁכ"כ הַר"ן וְכו' וְשַׁכ"כ הַרְז"ה בְּהַשְׁגוּתֵינוּ עַל ס' בַּעֲלֵי הַנְּפִשׁ לְהַרְאָב"ד שַׁבַּס' תּוֹרַת הַשְּׁלָמִים דְּף ל"ה ע"א עִי"ש וְאַחֲרֵי שְׁכֹן הִיא דַּעַתוֹ שְׁם לֹא דְחִיק לָן לְמִימַר לְשִׁיטְתוֹ שַׁבַּס' הַמְּאוּר אֲמוּרָאֵי נִינְהוּ אֲלִיבָא דְרַב וּמ"מ נִרְאָה דְּהַאֲמַת הוּא דְּגִירְסַת הַבַּעַה"מ הִיא כְּגִירְסַת הַרָא"ש אֲמַר רַב אֲסִי בְּלַחוּד שְׁכֹן מְתַבְּאָר מְדָבְרֵי הַרְמַב"ן בַּמ"ש אַחַר שְׁהַשְׁיֵג עַל הַבַּעַה"מ וְז"ל וְאַפְּיָל אֵם הִיָּה הַפִּירוּשׁ שְׁפִי בַּעַל הַמְּאוּר נָכוֹן עַל כְּרַחוּ הַלְכָה אֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה דְּקִי"ל כַּר"ז אֲמַר רַב מְתַנָּא אֲמַר רַב שְׁמַדְלִיקִין בְּכָל הַשְּׁמִנִים וְכוּ' וְטַעַמָּא מְשׁוּם דְּאֲסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה וְכוּ' וְאַפְּיָלוֹ פְּלִיג רַב אֲסִי אַרְב וְרִי"ו קִי"ל דְּתַלְמִיד הֵנָּה לְגַבִּיָּהוּ וְאֵין הַלְכָה כְּתַלְמִיד בְּמַקוֹם הַרַב וְכוּ' עִי"ש הַרִי כְּתַב מְפּוֹרָשׁ דְּאָף לְשִׁיטַת הַבַּעַה"מ אֵית לָן לְמִינְקֻט דְּאֲסוּר לְהַשְׁמֵשׁ לְאוּרָה אָף אֵם נֹאמַר דְּרַב אֲסִי פְּלִיג אַדְרַב אֵין הַלְכָה כְּתַלְמִיד וְכוּ' וְאֵי גִירְסַת בַּעַה"מ הִיא אֲמַר רַב אֲסִי אֲמַר רַב אֵין מְקוֹם לְהַכְרִחַ זֶה כְּמוֹבֵן אֲלֵא וְדָאֵי מוּכַח דְּגִרְסֵי אֲמַר רַב אֲסִי לְחוּד וְתַמְיָה לִי עַל הַגְּאוֹן יְחִי כִּי אַחֲרֵי שְׁיַדִּיו מְמַשְׁמְשׁוֹת בְּדָבְרֵי הַרְמַב"ן הַלְלוּ אִיף לֹא הַשְּׁגִיט לְהַכְרִיחַ דְּבָרֵינוּ מְדָבְרֵי גְדוֹל אֲדוּנֵינוּ הַרְמַב"ן וְלֹא הִיָּה צְרִיף לַמ"ש בְּהַגְּהוֹת מוּהַרִי"ב שְׁכֹן גְּרִיס מוּהַרִש"א: וּמָה שְׁהַקְשָׁה עַמ"ש הַר"ן דָּאֵין אָדָם מְצַפֶּה מְתִי תַכְבָּה גְּרוֹ שְׁהוּא הִיָּפָף סוּגְיָא מְפּוֹרָשׁת בְּכִיּוּצָה דְּף ל' ע"ב דְּאֲמַרִינוּן אָדָם מְצַפֶּה מְתִי תַכְבָּה גְּרוֹ הַאֲמַת קוֹשִׁיא עֲצוּמָה הִיא וְתַגְדֵּל הַתְּמִימָה כִּי הַרְוֵאָה־נִרְאָה דְּהַר"ן עֲצָמוֹ בְּעִנְיָן זֶה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם (בַּד"ה אֵי נְמִי

לשיעורא) זכר עשה סוגיא זו לענין ונוייה שפלו בְּחַג שְׁאָסוּרִין וּמָרְן הַב"י בסי' תרע"ז הביא דברי הר"ן וכן כמה מרבני האחרונים ולא רפרף אדם על דבריו ונהרי הוא בכל יאמר שפועלם מעיני כל העדה סוגיא בְּדוֹכְתָא אִמְנָם הַדָּבָר פָּרוּר לַעֲנִיד דְּדַעַת הַר"ן כמ"ש הרב פר"ח בסי' תרע"ז ס"ד דְּדוֹנְקָא לר' שְׁמַעוֹן הוּא דְּאִמְרִינוּ בְּש"ס אדם יושב ומצפה מתי.

תכבה גרו אבל לרבנן לא אמרינו הכי וכיונה דעתו לדעת גדולים שכ"כ הרב המאירי בחי' לשפת בפרק כמה מדליקין (ברי' הלכות חנוכה בד"ה זה שביארנו שאסור) שאין הלכה פדברי האומר אדם יושב ומצפה מתי תכבה גרו עי"ש ואולי נוכל לומר שגם התוס' בפ' כירה דף מ"ד שכתבו הטעם משום חביבות הגס סברי דאין הלכה כמ"ד אדם יושב ומצפה שתכבה גרו אלא שכתבו טעם מרנוח מלתא דשני גם למ"ד אדם מצפה שתכבה גרו ועכ"פ בדעת הר"ן נלע"ד פשוט שאפשר לומר פן ושם (בדברי הרב המאירי) אפה מוצא דמה שביאר הגאון יחי' בדעת השאלות דמשום דסברי שיש בהן קדושה החמירו להצריך שריפה לשמן הנוטר וכו' פיונה דעתו לדעת הרב המאירי שכתב ונ"ל ויש באים בה מטעם איסור הנאה וקדושה גמורה הואיל והן זכר לגרות ולשמן הפל הקצהו מדעתו לגמרי ונהרי הן פנויי סופה ולא עוד אלא שמפריזים עד לאסור בהנאה אף לאחר מצותן ואם נשאר שמן בראשונה וכו' ואם נשאר באחרונה עושה לו מדורה ושורפה במקומו וכו' עכ"ל הרי שכ' מפורש שדעת הגאונים המצריכים שריפה באחרונה היא משום שיש בגרות קדושה גמורה וכדברי הג' יחיה.

ועוד ראיתי במכתב הגאון הנ"ל יחי' שעמד בנוסח ההזכרה על הניסים וכו') ובאר עליה הפהו דברים נכוחים וחתים במכתבו ואסיים בברכה הקב"ה יעשה לנו נסים ונחזיה בשובו לציון ברחמים ובהמ"ק יבנה על תלו ונודה לשמו הגדול תמיד פה דברי הדו"ש בלונ"ח וקשור באהבתו הצעיר מפרחי פהונה שלמה הפהו מו"צ בפ"ק ווילנא שוב נדפס ספרא דמארי בגין שלמה וראיתי שם בקונטרס תיקונים והוספות דף יו"ד ע"ג שפבר העלה על משב"ח הדפוס את דבריו הנעמיים בענין זה עי"ש: סימן קיח (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חתן וכלה אות כ"א).

קיח מה שנהגו שאין נושאים נשים אלא במילוי הלבנה כמ"ש מרן ביו"ד סי' קע"ט ס"ב והרמ"א באה"ע סי' ס"ד ס"ג כ' הרב מעשה אברהם בחאה"ע סי' ה' דף קמ"ו ע"ד דאין זה אלא בבחור ובתולה אבל באלמון ואלמנה אין מקפידים על זה כמו שאין נוהגים בנשואי אלמון ואלמנה להקפיד בכמה דברים שנוהגים בנשואי בחור ובתולה פגון לזרוק על ראשם חטים ואורז ומיני מתיקה והוא לסימנא טבא וכן לעשות החופה תחת אויר השמים שיהא זרעם פככבי השמים לרוך כמו כן לענין נישואין שלא במילוי הלבנה וכתב שהעידו לפניו שפן נהגו מימי עולם ומשנים קדמוניות וכתב טעם לזה ויש לפקפק בטעמו ואין להאריך בזה אמנם ראה זה חדש אצלי כי מלשון הפוסקים המדברים בענין זה (תשובה להרמב"ן סי' רפ"ג להרב הנמק"י שהביא מרן בב"י ובש"ע והרמ"א והרב הלבוש שכתבו בלשון נישואין לישא במילואה שלא לישא עד מילואה וכיצא) היה נ"ל שההקפדה היא על יום פניסה לחופה שזהו משמעות לשון נישואין ובמקומות שנוהגים לעשות הקידושין וברפת אירוסין יום או יומים לפני החופה ידקדקו שיהא יום הפניסה

לחנופה שהוא יום הנישואין ג"כ במלוי הלבנה דכניסה לחנופה בעינין שתהיה במלוי הלבנה, ואולי על הקדושין אינם מדקדקים שיהיו במלוי הלבנה ויקדשו בסוף חדש זה ויפנסו לחנופה בתחלת חדש הסמוך פן הייתי מבין ממנהג זה עד עתה שראיתי במעשה אברהם שם בתחלת הסימן שכתב ונ"ל ומ"ש שלא לישא נשים לאו היינו יום ז' ברכות שהוא יום א' מהחנופה דהא קחזינא רנבא דעלמא אין מקפידין לעשות (מלעשות) יו"א של חנופה בתסרון הלבנה לפי שזה תלוי בנשים פמוכן אלא עיקר המנהג ואיפא קפידא הוא בשעת הקידושין וכן נהגו פה מימי עולם לקדש אשה במלוי הלבנה עכ"ל הנך רואה גדול הנאמר באברהם מעיד בגדלו דרנבא דעלמא לא זהירי בכניסה לחנופה שלא תהי בתסור הלבנה ועפי"ז הי' אפשר לנישב קצת מה שדקדק הרב בספר המקנה ה"ד הרב פ"ת באה"ע שם בסק"ה על מ"ש הרמ"א בא"ח סי' תקנ"א ס"ב נוהגים להחמיר שאין נושאין נשים מי"ז בתמוז תיפוק ליה שהוא אחר חצי חדש די"ל דקמ"ל דאף במקומות שנוהגים לקדש איזה ימים לפני יום החנופה עיין בדברי הרמ"א באה"ע סימן ס"ב ס"ג ולהרב פ"ת שם סק"ה בשם ס' המקנה וא"כ מצד חיסור הלבנה אם קידש אותה בט"ו לחודש יכול לישא אותה בי"ז לחדש מ"מ להיות אתחלתא דתלתא דפורענותא נוהגים להחמיר שלא לישא מי"ז בתמוז ואף אם נאמר דבעל המנהגים והרמ"א לא ידעו ממנהג איזה מקומות בהספרדים שמקדשים יום או יומים לפני החנופה מ"מ בלא זה ג"כ יש לנישב דהא גם להרמ"א משפחת קידושין בלא חנופה עיין בדבריו שבסי' ל"ג וא"כ י"ל דאף אם קידש פמה ימים מקודם ובא אח"כ לכונסה כבאופן שהוא או ע"י חנופה ממש מי"ז בתמוז נוהגין להחמיר משום תלתא דפורענותא אף שאין חשש בענין זה משום חיסור הלבנה פן יהי אפשר לנישב עפ"י דברי הרב מעשה אברהם: אלא דלענ"ד אין פן משמעות לשון הפוסקים אלא על הכניסה לחנופה הוא דקפדי דהוא עיקר בגין ביתם ואת"ל דקפדי על הקידושין מ"מ גם על הכניסה לחנופה ודאי קפדינו דלשון נישואין מורה על הכניסה לחנופה כמ"ש מרן הב"י בסי' כ"ז בשם תשובת הרשב"א דהאומר הרי את נשואתי אינו פאומר הרי אתי אשת דמקודשת דלא מתקריא נשואה עד שתבעל או שתפנס לחנופה ואף למ"ש הרב קהלת יעקב בקונטרס מענה לשון ח"ב אות שצ"ג בשם הר"ש חאקאן שבכנה"ג בפללים גפרדים סי' ע"ה ובשם התוס' והרדב"ז דלשון נישואין כולל גם קידושין עיי"ש מ"מ פניסה לחנופה לא אימעיטא מלשון נישואין אלא דגם קידושין בכלל נישואין שקולים הם ויבואו שניהם וכיון דנקטי הפוסקים במאי דקמן לשון נישואין מוכח ודאי דגם על הכניסה לחנופה קפדינו ובקונטרס הפללים במערכת הנו"ן אות כ"ט הבאתי דברי הפוסקים לענין אם אירוסין נכללין בלשון נישואין ואיני מופנה פעת להתנישב בדב"ק פי נלענ"ד פשוט דבמאי דקמן בכניסה לחנופה ודאי קפדינו ולהלן איה"ש אכתוב מה שנלע"ד לנישב דקדוק זה ולגבי דינן אין נפ"מ מאחר שהקידושין והחנופה סמוכים בשעה אחת.:

ומה שתיירץ הרב המקנה על דקדוקו על הרמ"א כנז"ל ע"פ מ"ש מג"א בסי' ת"צ סק"ט בשם הרמ"א בתשו' (נו"ל לכן דקדקתי וכתבתי והעם נהגו ולא כתבתי סתם וכן נוהגין) לא זכיתי להבין דלענ"ד דכונת הרמ"א היא לחלק בין נוהגין סתם דהפונה דנוהגין פן עפ"י ב"ד שהנהיגו להם פן ובין והעם נהגו דמשמע שהם נהגו פן מעצמם שלא עפ"י הוראת ב"ד כבהיה דסי' ת"ץ שהביא הרמ"א בתשו' דכמה פוסקים פתבו לברך והעם

נְהָגוּ שְׁלֵא לְבַרְךָ וּא"כ בְּהָא דְסִי תְקַנ"א שְׁפַתְבּ וְנוֹהֲגִין לְהַחֲמִיר מִי"ז בְּתַמּוּז וְלֹא פָתַב וְהָעַם נוֹהֲגִין וְכֵן בְּמֵאֵי דְקָמֵן שְׁפַתְבּ וְנִהְגוּ שְׁלֵא לִישָׂא נְשִׁים אֱלָא בְּתַחֲלַת הַחֹדֶשׁ וְלֹא פָתַב וְנִהְגוּ הָעַם הַפּוֹנֵה בְּשִׁתְיָהֶם הִיא שְׁנֵהְגוּ עַפ"י מוֹרִים שְׁהִנְהִיגוּם פֶּן וְלֹא שְׁנֵהְגוּ מְעַצְמָם שְׁלֵא יוֹרָה פּוֹנֵה זֹו אֱלָא פְּשִׁנְאַמְר נִהְגוּ הָעַם אֲבָל נִהְגוּ לְבַד מְשֻׁמְעוּתוֹ פְּנוּהֲגִים דְּלִפִּי הַנְּרָאָה פּוֹנֵת הֶרְמ"א בְּחִילוּק זֶה הוּא עַל דְּרָךְ דְּאַמְרִינוּ בְּתַעֲנִית (דָּף כ"ו ע"ב) דְּרַב אָמַר הֶלְכָה כַּר"מ וּר"י אָמַר נִהְגוּ הָעַם כַּר"מ וְרַבָּא אָמַר מְנַהֵג כַּר"מ וְאַמְרִינוּ דְּלָמ"ד הֶלְכָה דְּרִשְׁיָנוּ לֶה בְּפִרְקָא וְלָמ"ד מְנַהֵג בְּפִרְקָא לֹא דְרִשְׁיָנוּ אוֹרוּזֵי מוֹרִינוּ וּמ"ד נִהְגוּ אוֹרוּזֵי נְמִי לֹא אוֹרִינוּ וְאִי עֵבִיד עֵבִיד וּפִירִש"י דְּנִהְגוּ הָעַם מְשֻׁמְעֵי שְׁהֵם מְעַצְמָם נִהְגוּ פֶּן ע"ש וּבְדָרְךָ זֹו בָּחַר לֹו הֶרְמ"א שְׁעַל מְנַהֵג שְׁאִינוּ פֶּשֶׁר וְרֵאוי לְהוֹרוֹת פֶּן יִכְתּוֹב וְנִהְגוּ הָעַם אוֹ וְהָעַם נִהְגוּ שְׁמֻשְׁמְעוֹת לְשׁוֹן זֶה הוּא שְׁנֵהְגוּ מְעַצְמָם אֲבָל לְשׁוֹן מְנַהֵג אוֹ נִהְגוּ נוֹהֲגִים בְּלֹא פִּינוּי הָעַם יִתְפָּרֵשׁ שְׁנוֹהֲגִים פֶּן עַפ"י ב"ד שְׁהוֹרוּ לָהֶם וְהִנְהִיגוּם בְּזֶה וּא"כ פְּשִׁפּוֹתְבּ אִיזָה מְנַהֵג בְּלִשׁוֹן וְנִהְגוּ בְּלְבַד הָרִי הוּא פְּאִילוֹ אָמַר וּמְנַהֵג אוֹ נוֹהֲגִין לְאוֹרוּזֵי נְמִי מוֹרִינוּ וּמְדַקְדּוּק לְשׁוֹן הֶרְמ"א בְּתַשׁוּבָה שְׁלֵא פָתַב דְּקִדְקִתִּי וְכַתְבִּיתִי וְנִהְגוּ וְלֹא פָתַבִּיתִי וְנוֹהֲגִין (דְּמַזְה הִנָּה מְשֻׁמְעֵי דְּהַחֲלִיּוּק הוּא בֵּין נוֹהֲגִין לְנִהְגוּ) אֱלָא פָתַב לְכֹן דְּקִדְקִתִּי וְכַתְבִּיתִי וְהָעַם נִהְגוּ וְלֹא פָתַבִּיתִי סְתָם וְכֵן נוֹהֲגִין עַכ"ל לְהוֹרוֹת דְּכּוֹנֵת חֲלִיּוּקוֹ הִיא בֵּין סְתָם (נִהְגוּ) לְמִפְּרִשׁ (וְנִהְגוּ הָעַם).

אֲבָל בֵּין נִהְגוּ לְנוֹהֲגִין אִין שׁוּם חֲלִיּוּק וּמְשֻׁמְעוֹת שְׁנִיָּהֶם שְׁנָה כּוֹלַע"ד בְּכּוֹנֵתוֹ וּא"כ אִינוּ מְתִינְשֵׁב דְּקִדְקוֹ עַל־הֶרְמ"א בְּזֶה (וְלִקְמֵן בַּד"ה וְהִנָּה בְּעַל פָּתַבִּיתִי שְׁנַלְעַנ"ד שְׁאִין פּוֹנֵת הֶרְמ"א בְּכַתְבוֹ לְשׁוֹן וְנִהְגוּ הָעַם לֹוּמַר שְׁאִין עֵיָקֵר לְאוֹתוֹ הַמְּנַהֵג פְּהוֹרְאֵת הַלְשׁוֹן בְּהִיא דְּתַעֲנִית אֱלָא אַף שְׁהֶאֱמַת הוּא שְׁהָעַם נִהְגוּ פֶּן מְאַלְיָהוּ יֵשׁ לְמְנַהֵג הַהוּא טַעַם פְּעֵיָקֵר לְכֹן רֵאוי לְנִהְגוּ עַי"ש): וְעוֹד יִתְכּוֹן דְּלֹא פָתַב הֶרְמ"א בְּתַשׁוּבָה שְׁדַקְדַּק לְכַתּוֹב וְכו' שְׁמוֹרָה מְזִה שְׁאִין הַמְּנַהֵג הַהוּא מְוֹסְפָם מְכָל הַפּוֹסְקִים אֱלָא אִם כּוֹתַב וְהָעַם נִהְגוּ פְּהִיא דְסִי ת"צ וְהָעַם נִהְגוּ שְׁלֵא לְבַרְךָ אֲבָל אִם כּוֹתַב וְנִהְגוּ הָעַם אַף שְׁבַלְשׁוֹן הַש"ס בְּתַעֲנִית הַנ"ל נִהְגוּ הָעַם ר"ל אוֹרוּזֵי נְמִי לֹא מוֹרִינוּ מ"מ הַפּוֹסְקִים יִשְׁתַּמְשׁוּ בְּלִשׁוֹן זֶה אַף עַל מְנַהֵג שְׁהוּא הֶלְכָה וְהֵן מוֹרִין פֶּן פְּמוֹ שְׁמַצִּינוּ בְּדַבְּרֵי רַבּוֹתֵינוּ בְּעַלִּי הַתּוֹסְפוֹת בְּמַסְכַּת בְּרַכּוֹת דָּף נ"ב ד"ה מְעֵיָקֵרָא נִהְגוּ הָעַם לְבַרְךָ כָּל הַבְּרַכּוֹת אַחַר הַנְּטִילָה וְהוּא דִּין מְוֹסְפָם גַּם הֶרְמ"א בְּסִי תַקְס"ב ס"ח פָּתַב מִיָּהוּ נִהְגוּ הָעַם לְקַבְּלָם בְּקַבְּלָה אַחַת וְסָגִי בְּהַכִּי וְכֵן דַּעַת מְקַצַּת רַבּוּנְאָתָא עַכ"ל וּפְשִׁיטָא דְאוֹרוּזֵי נְמִי מוֹרִינוּ הַכִּי שְׁהָרִי לֹא מְצִינוּ מִי שְׁחֹלַק בְּדִין זֶה פִּי אִם הָרָא"ש נְסַתְפַּק בּוֹ כַּמ"ש מַר בְּרִיָּה הַרִיב"ה וְכִינוּן שְׁדַעַת מְקַצַּת רַבּוּנְאָתָא דְסָגִי בְּהַכִּי הָרִי פְּלָל גְּדוֹל הוּא בְּיַדֵּינוּ בְּמִילְתָּא דְלִמַר פְּשִׁיטָא לִיָּה וְלִמַר מְסַפְקָא לִיָּה נְקִיטִינוּ כְּמֵאן דְּפְשִׁיטָא לִיָּה דְאִין סְפַק מוֹצָא מִיָּדֵי נְדָאי וְכִלְלָ זֶה שְׁרִיר לְקַיָּים בֵּין בְּלִשׁוֹנוֹת הַש"ס בֵּין בְּלִשׁוֹנוֹת הַפּוֹסְקִים פְּמוֹ שְׁמַתְבָּאָר מְמַה שְׁרַשְׁמִיתִי בְּקוּנְטֵרְס פְּלָלִי הַפּוֹסְקִים סִי ט"ז אוֹת י"ט וּא"כ בְּהִיא דְסִי תַקְס"ב הַדִּין נוֹתֵן דְאוֹרוּזֵי נְמִי מוֹרִינוּ וּבְכָל זֹאת פָּתַבוּ בְּלִשׁוֹן נִהְגוּ הָעַם וְכֵן הוּא לְשׁוֹן הַמְּרַדְכִי וְהַגַּמ"י שְׁהִבִּיא מְרֵן בַּב"י נִהְגוּ הָעַם וְכו' וְלְכֹן צ"ל דְּדוּקָא בְּנוֹהֲגֵם נִהְגוּ הוּא דְאֶפְשֶׁר לְהַבִּין שְׁתַּהֲיָה הַפּוֹנֵה פְּנֵהְגוּ הָעַם שְׁבַש"ס דְּתַעֲנִית אֲבָל לֹא בְּנִהְגוּ הָעַם שְׁבַלְשׁוֹן הַפּוֹסְקִים פִּינוּן שְׁמַצִּינוּ שְׁמַשְׁתַּמְשִׁים בּוֹ בְּדַבְּרָ שְׁהוּא נְכוּן לְהֶלְכָה אֲבָל לְשׁוֹן זֶה וְהָעַם נִהְגוּ פְּעַת לֹא רֵאיתִי שְׁנִשְׁתַּמְשׁ בּוֹ הֶרְמ"א אֱלָא בְּהִיא דְסִימֵן ת"ץ וְלְכָל הַדְּבָרוֹת תְּמִיָּה לִי עַל הַרְבּ הַמְּקַנָּה שְׁפַנָּה דְיִוְקוּ ע"ד הֶרְמ"א בְּסִי תַקְנ"א וְלָמָּה לֹא

דקדק פן עמ"ש ברסי' תצ"ג נוהגים שלא לישא אשה בין פסח לעצרת עד ל"ג בעומר וכו' דתפוק ליה דאחר הפסח הוא זמן החיסור ולא הנה לו לכתוב אלא נוהגים שלא לישא מר"ח אייר וכ"נ כדק"ל בבהיה דסי' תקנ"א דלא הנה לו לכתוב אלא שנוהגים שלא לישא מר"ח אב.

ואף שפישבו מתנישב גם זה מ"מ הנה לו להעיר בדבר ולא ניחא לו לומר דמשום דימי החיסור שבהיה דסי' תצ"ג הם מועטים נגד שאר ימי הספירה לא ק"ל על מה שמרן פללם בהדי רוב ימי הספירה משא"כ בבהיה דסי' תקנ"א לא הו"ל למיכלינהו כי ברבים הי' נגד ימים שמר"ח עד התענית א וגם הנה לו להעיר עמ"ש הרמ"א שם ברס"י תצ"ג מיהו מל"ג בעומר ואילך הפל שרי והיכי שרי מל"ג ואילך לישא אשה וברי הם ימי החסור ודחוק לפרש דהפל שרי דקאמר ר"ל דשרי מצד המנהג של ימי הספירה ואין הכי נמי דמצד המנהג של חיסור הלכנה אינו מותר לישא אלא ביום ל"ג עצמו שהוא כמו יו"ט כמ"ש הרמ"א שם בס"ב ונפ"מ בהיתר זה לענין שיהא מותר מר"ח סיון שאז אין בו משום חיסור וקמ"ל דאין בו גם משום מנהג בימי הספירה דכל זה דחוק וגם מדברי רבני האחרונים שם מתבאר שהבינו מדברי הרמ"א פמשמעות לשונו שפכל יום שמיים ל"ג ואילך מותר לישא אלא שכתבו שזה הוא להנהיג היתר בתספורת וכו' עיי"ש בדב"ק ואין להאריך, ואיך שיהיה מה שכתבתי לחלק בין נהגו סתם לנהגו העם נלע"ד נכון דרק בנהגו העם הוא דאמרינן בבהיה דתענית דר"ל דנהגו העם מעצמם ואין עיקר להמנהג: ובאמת שבעיקר דברי הש"ס דתענית הנ"ל דנהגו העם מורה דאין למנהג שהוא עיקר ואורווי לא מורינן קלע"ד דהא אמרינן בחולין (נ"ף קל"ו ע"ב) וְהַאֲדָנָא נְהוּג עֲלֵמָא פְתִילַת סְבִי כַר' אִילְעִי בְרֵאשִׁית הַגִּז כַר"י בַּד"ת כַר' יֵאשְׁיָה בְּכֵלָאִים וְקִי"ל פְּנוּתִיָּהוּ עִי"ש בַּתוֹס' וּבְדַבְרֵי הַפּוֹסְקִים וּמָה בֵּין נְהִיגוּ לְנְהִיג עֲלֵמָא הֵן אֲמַת דְּבַקוּנְטָרַס פְּלִי הַפּוֹסְקִים סִי י"ד אוֹת ח' הַבֵּאתִי מ"ש הַרְבֵּנִים אַרְח מְשׁוֹר לַפְרַמ"ג פְּלִל מְחוּדָשׁ בְּדַבְרֵי הַרְמ"א דְּכִשְׁפּוֹתֵב וְהִכִּי נְהוּג פּוֹנְתוֹ דְּרֵאוּי לְנְהִיג פֶּן נֵאֵמַר פֶּן בְּנְהוּג עֲלֵמָא שְׁבַש"ס שר"ל שְׂרֵאוּי שְׁיִנְהִיגוּ לַק"מ דְּנְהִיגוּ הָעָם לְחוּד וְנְהוּג עֲלֵמָא לְחוּד אֲלֵא דְמַלְבַּד דְּאָנָא עֲנִיא שְׁדִינָא נְרָגָא בְּהֵאִי פְלֵלָא שְׁאִינּוּ פְּשוֹט לּוֹמַר פֶּן כִּיעִי"ש וְעוֹד דְּלִישְׁנָא דְּהַאֲדָנָא נְהוּג עֲלֵמָא אִינוּ מוֹרָה עַל הָעֵתִיד וצ"ע.

ואולי יש ליישב בדחוק דלא בכל המקומות משמעות לשון נהגו העם הוא שאין למנהג שהוא עיקר אלא דוקא בבהיה דתענית דקי"ל להש"ס דרי"ו אתא לאפלוגי אדרב ורבא אתרונויהו הוצרו לפרש דבהא פליגי אבל בעלמא לשון נהגו העם אפשר לפרשו כהיה דנהוג עלמא פתלתא סבי שיש לו עיקר ונקטינן נמי הכי ועכ"פ מתבאר מכל הרשום בכתב דדקדוקו של הרב המקנה אינו מתנישב עפ"ד הרמ"א בתשו' כמבואר.

וגם מה שחשבתי ליישב עפ"י דברי הרב מעשה אברהם דלא הקפידו בזה אלא על הקידושין לא הכניסה לחופה כבר פתבתי דלא נתקרה דעתי בו לפי שנ"ל מלשון הפוסקים דיש קפידא בזה בכניסה לחופה שלא תהיה בחיסור הלכנה.

אמנם מה שנלע"ד ליישב בפשיטות הוא עפ"י מה שמתבאר מדברי התוס' להרמב"ן ריש סי' רפ"ג שמנהג זה להקפיד על מילוי הלכנה לא הי' פשיט בכל המקומות (שכ"כ שם ונ"ל מה שנוהגין שאין נושאים נשים עד מילוי הלכנה באלו הארצות אינו נחוש אלא

כַּשֶׁם שְׁמוֹשְׁחִין אֶת הַמְּלָכִים וְכו') וְאֵלֶּכּה שְׁפִיר קְאָמֵר הֶרְמֵ"א בַּא"ח דְּנִהְגוּ שְׂאִין נוֹשְׂאִין
נְשִׁים מִי"ז בְּתַמּוּז וְכו' דְּאָרְף בְּמִקּוֹם שְׁלֵא נִהְגוּ לְהַקְפִּיד עַל מִילּוּי הַלְּבָנָה מ"מ מִשּׁוּם יְמֵי
בֵּין הַמְּצָרִים קִפְדֵי שְׁלֵא לִישָׂא מִי"ז בְּתַמּוּז: וְגַם לְפִי מ"ש הֶרֶב מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם שְׁנִיחְגוּ
בְּמִקּוֹמוֹ מִיְמֵי עוֹלָם שְׂאִין מִקְפִּידִים עַל מִילּוּי הַלְּבָנָה אֱלָא בְּבַחֲוֹר וּבְתוּלָה וְלֹא בְּאַלְמוֹן
וְאַלְמָנָה מִתְּנִישְׁבִּים ג"כ דְּבַרֵי הֶרְמֵ"א לְגַבֵּי יְמֵי בֵּין הַמְּצָרִים מִקְפִּידִין גַּם בְּאַלְמוֹן וְאַלְמָנָה
(עֵינֵן מַה שְׁפִתְבְּתִי בְּקוֹנְטֵרַס זֶה בַּמ"ע בֵּין הַמְּצָרִים סִימָן א' אוֹת י"ג) אָרְף שְׂאִין מִקְפִּידִים
בְּהֵם בְּשָׂאֵר הַחֲדָשִׁים מִשּׁוּם חִסּוֹר הַלְּבָנָה וַיִּתְּכֵן דְּבַעַל הַמְּנַהֲגִים שְׁמַמְנוּ מְקוֹר דְּבַרֵי
הֶרְמֵ"א בְּסִי' תַקנ"א לֹא שְׁמִיעָא לִיהַּ הַאי מְנַהֲגָא דְּחִסּוֹר הַלְּבָנָה פְּלִל אוּ כִּי בְּמִקּוֹמוֹ לֹא
הָיוּ מִקְפִּידִים בְּזֶה כְּמוֹ שְׁלֵא הָיוּ מִקְפִּידִים בְּשָׂאֵר אַרְצוֹת בְּזִמְנֵן הַקּוֹדֵם (כְּפִי הַמְּבֹרָאָר
בְּתַשׁוּ' לְהֶרְמֵ"ב"ן הַנ"ל) אוּ כִּי יַדַע מִהַמְּקוֹמוֹת הָהֵן לְכוּן פִּתְב דְּמִי"ז בְּתַמּוּז מִיְהָא נוֹהֲגִין
שְׁלֵא לִישָׂא אִשָּׁה.

וְהֶרְמֵ"א אָרְף כִּי פֶל יִקְר רְאֲתָה עֵינֵינוּ דְּבַרֵי הַתְּשׁוּ' לְהֶרְמֵ"ב"ן וְדְבַרֵי הַנִּמְקִי' שְׁהִבִּיא מְנַהֲגָא
זֶה אָרְף אִם בְּזִמְנֵנוּ כְּבָר פֶּשֶׁט מְנַהֲגָא זֶה בְּכָל מוֹשְׁבוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל זֹאת צְדִיק עַת"ק לְשׁוֹן
בַּעַל הַמְּנַהֲגִים כְּמוֹת שֶׁהוּא כִּינֵן שְׁהִדְבָר אֱמֶת מְשֵׁה אֱמֶת וְתוֹרְתוֹ אֱמֶת: וְקָרוֹב לְזֶה נִרְאָה
דְּאִפְשָׁר לִישָׁב בְּדִרְוֹ אַחַר דְּאָרְף אִם נֹאמֵר דְּמָרוּ וְהֶרְמֵ"א וּבַעַל הַמְּנַהֲגִים כְּבָר נִתְבָּאָר
לְהֵם שְׁמַנְהֵג זֶה שְׁלֵא לִישָׂא בְּזִמְנֵן הַחִסּוֹר פֶּשֶׁט בְּכָל יִשְׂרָאֵל מִקְדָּם קְדָמְתָהּ וְאִם הִי'
דְּבַרֵיהֶם (שְׁבִימֵי הַסְּפִירָה וְתַלְתָּא דְּפִנְרְעוּתָא) רַק עַל יְמֵי הַחִסּוֹר וְדֹאֵי לֹא הָיוּ צְרִיכִים
לְכַתְּבָם דְּחִיפִיק לִי מִשּׁוּם שְׁהֵם יְמֵי הַחִסּוֹר שְׂאִין נוֹשְׂאִין בְּהֵם בְּלֹא טַעְמָא דִּימֵי הַסְּפִירָה
וְדְפִנְרְעוּתָא אֲבָל כִּינֵן שְׁדְּבַרֵיהֶם מִצְרִיף צְרִיכֵי לִימֵים שְׂאִינֵם מִהַחִסּוֹר כְּמַר"ח אֵינֵר עַד
ל"ג וּמַר"ח אָב עַד הַתַּעֲנִית אֵינֵנו מִן הַקּוֹשֵׁי אִם יִכְתְּבוּ הַמְּנַהֲגָא בְּכוֹלֵל יְמֵי הַחִסּוֹר כִּינֵן
שְׁשִׁינֵי לְאוּמְרוֹ גַּם בְּהֵם אָרְף שְׂאִינֵנו צְרִיף וּמְצָאֵתִי אֲוֹן לִי מִדְּבַרֵי הֶרֶב ב"ח בְּסִי' תַקע"ג
שְׁכ' דְּלִפִּי מ"ש הֶרְמֵ"א שֶׁם דְּחִתָּן בְּיוֹם הַחֲנֻפָה מִתַּעֲנָה בַּר"ח נִיסָן מְפִנֵי שֶׁהוּא יוֹם תַּעֲנִית
צְדִיקִים בְּסִי' תַק"ף הַה"ד דְּחִתָּן הַנּוֹשָׂא בְּיוֹם כ"ח פְּסָלֵיו שֶׁהוּא ג"כ אֶחָד מִן הַיָּמִים
שְׁמַתְעֵנִים בְּהֵם וְלֹא עֲדִיף מַר"ח נִיסָן מִתַּעֲנָה בּוֹ בְּיוֹם חֲנוּפָתוֹ וּמַה שְׁלֵא הַזְּכִירוּ הֶרְמֵ"א
הוּא לְפִי שְׂאִין רְגִילִין לַעֲשׂוֹת נִישׁוּאִין בְּסוּף הַחֲדָשׁ עַכ"ל וְלְכַאֲרָה יֵשׁ לְתַמּוּזָה אֵיף
נִתְנִישְׁבָה דְּעָתוֹ בְּזֶה וְהָרִי מְצִינֵנו לְהֶרְמֵ"א שְׁפִתְבֵי דְּבָר לִימֵי הַחִסּוֹר אָרְף שְׂאִין רְגִילִין
לַעֲשׂוֹת חֲנוּפָה בְּסוּף הַחֲדָשׁ וְהֵינֵנו הֵהיא דְּסִי' תַקנ"א אֲמַנְם לְפִי מַה שְׁפִתְבְּתִי לְחֵלֵק בֵּין
פְּרִט לְכָלֵל נִחָא כ כְּמוֹבָן (וְעֵינֵן לְקַמָּן בַּד"ה וְלִפְנֵי אֵיזָה שְׁנַיִם) וְדֹאֲתַאן עֲלָהּ (בְּעִיקָר
מְנַהֲגָא זֶה שְׁלֵא לִישָׂא בְּחִסּוֹר הַלְּבָנָה) לְפִי הַנִּרְאָה נִתְפַּשֵׁט בְּתַפּוּצוֹת יִשְׂרָאֵל לְמִקְפִּידִים
עַל זֶה כְּמ"ש הֶרֶב מַעֲשֵׂה אַבְרָהָם וּמוֹכַח מִדְּבַרֵי שֶׁם לְהַמְעִינֵן בְּגוּף שְׁלֵהֵן) דְּבַנְדוּנוּ
שְׁכְּבָר הֵיָה טְבֹחַ וְהַפֵּל מְזוּמָן לְסַעוּדָה וְהֵיָה בְּיוֹם י"ז לְחֲדָשׁ אָב הַנְּחֻמוֹת וְהַנּוֹשָׂא
בָּא לְשִׂאוֹל אַחַר כָּל אֱלֹהֵי לוּלֵא שְׁהֵיָה הַנְּדוֹן אֲלָמוֹן שְׁבָא לִישָׂא אֲלָמָנָה הֵיָה מוֹרָה לְדַחֲוֹת
אֶת הַנִּישׁוּאִין אָרְף שְׁהֵיָה הַפְּסָד מְרֻבָּה כְּמוֹבָן דְּש"מ דְּקַפִּידָא טוּבָא אִיכָא בְּמִקְלָתָא אֱלָא
דְּלַפְע"ד אִפְשָׁר דְּאִין לְהַחְמִיר וְכַמָּה דְּבַרֵים שְׁיֵשׁ בְּהֵם חֲשֵׁשׁ אִסּוֹר הַחֲתוּרָה בְּמִקּוֹם הַפ"מ
לכ"ש בְּזֶה שְׂאִין שׁוּם נְדוּד אִסּוֹר וְרַק מְנַהֲגָא בְּעֲלָמָא לְסִימְנָא טְבָא וּי"ל דְּלֹא נִהְגוּ כֵּן אֱלָא
לְכַתְּחִלָּה אֲבָל לֹא בְּמִקּוֹם הַפ"מ וּפְשִׁיטָא דְּאִין שְׁיֵיף לּוֹמֵר דְּנִתְפַּשֵׁט הַמְּנַהֲגָא אָרְף בְּעֵינֵן זֶה
דְּכָל כִּי הָא מִקְלָתָא דְּלֹא שְׁכִיחָא וְאִין בְּזֶה תוֹרַת מְנַהֲגָא וּמ"מ לְכַתְּחִלָּה וְדֹאֵי קִפְדִּינֵן וְכוּן
רְאִיתִי לְמָרְן הַחֲבִי"ף בְּס' לֵב חֲיִים ח"ב ס' כ"ו שְׁהַזְּכִירוּ מְנַהֲגָא זֶה שְׁפִתְבֵי (בַּד"ה אֲבָל זֶה

תינח) דזמן הנישואין של כל ימות השנה לא יעלו ימי מספר של ד' חדשים שלמים דדל מנייהו תצאי החדשים שאין נושאין בהם מפני חיסור הלכנה ומפסח עד י"ח לחדש אייר מפני הספירה ותלתא דפון ענוותא וכו' עיי"ש לזה מספיק עם מ"ש במעשה אברהם דמנהג מקומו (אזמיר) להקפיד שלא לישא בזמן חיסור הלכנה ולא תעזוב נפשי לישאול כמה שגראה מדבריו דמי"ח אייר ואילך נושאין נשים באייר הלא הם ימי החיסור והנה נראה להכריח מזה פדברי הרב מעש"א דאין מקפידין על הכניסה לחופה רק על הקידושין וא"כ יכולים לקדש קודם החיסור ולקנס לחופה אחר ל"ג (אלא דלזה קשה דא"כ היכי מדלו מנייהו כל ימי החיסור של כל החדשים והרי אפשר להתנהג פן בכל החדשים לקדש קודם החיסור ולקנס לחופה בימי החיסור) או להכריח כמו שפתי דמקום הפסד מרובה לא קפדינו בהא והה"ד אם הוא שעת הדחק מצד אחר דאין להקפיד אף שאין הפסד ממון ומאחר שרבים מקפידים שלא תהיה חופות שני חתנים בשבת אחת ויש ג"כ מקפידים על ימי אג"ה שבכל חודש ומקפידים על ימי הגבלה שלא לישא בהם ואם לא יתנהגו היתר בימי החיסור שבחדש זה יתנהגו להם דוחק גדול ולכן לא הקפידו בחיסור שבחודש זה.

אבל האמת דאין להכריח לא זה ולא זה שהרי גם לשון הפוסקים בסי' תצ"ג נוהגים שלא לישא בין פסח עד ל"ג בעומר דמשמע דמ"ג ואילך שרי תיקשי לן ומי שרי והלא ימי החיסור הם אלא ודאי צ"ל דכוננתם דמצד הספירה אינו אלא עד ל"ג בעומר ונפ"מ לאלמון ואלמנה דלא קפדי אחיסור ועם שמ"ש בלב חיים הוא על בחור ובתולה כמו שיראה הרואה בדב"ק נמשך אחר לשון הפוסקים בהא דימי הספירה ועכ"פ למדנו מדברי ג"כ שמנהג פשוט הוא ביניהם שלא לישא בימי החיסור ואם זכרוננו אינו מקזיב בזה.

כמדומה לי שזה מנהג פשוט למקפידים ע"ז בעיק"ו ירושת"ו ציון הוא עיר מולדתי ובעי"ת קושטא יע"א אשר גרתי בה קרוב ל"ז שנה (פי בשנת הטר"ג גרשוני עוני להבדיל בין קודש לחול עם ב"ב ודרתי שם עד מקצת שנת הטר"ז) ואני בבאי מחרן לגור בארץ הזאת (גר אנכי בארץ ודעתי לשוב לשלום אל בית אבי אל ארצנו ונחלת אבותינו איה"ש) ראיתי שפני העיר הזאת ובפרטות עדת הקרימזאקים יחיו אין מקפידין בזה והרבה מהם יחיו נושאים נשים אחר חצי החודש ומיעוטא דמיעוטא מדקדקים על זה והדבר תמוה בעיני שאחר שהזכר מנהג זה בדברי מרן ובדברי הרמ"א שמעינן דמנהג פשוט הוא ונתפשט בין בספרדים בין באשכנזים הי"ו ואלה הצאן עדת הקרימזאקים הי"ו מתנהגים על הרוב כמונו הספרדים ובאינה דבר מתנהגים כמנהגי האשכנזים שהנהיגום פן (להשערתי) הרבנים ומ"ץ שהיו להם מלפנים מרבני אשכנז ומדוע לא ינהגו מנהג זה שהוא מנהג בספרדים ובאשכנזים ובכל זאת לא הרעשתי עליהם פי כפי המובן מדברי הרב המקנה שפתי בשמו בפ"ת הנז"ל מנהג שנהגו העם מעליהם הוא ולא עפ"י הוראת ב"ד לאורו"י לא מורינן אף דשדינן נרגא בעניויתין ולדידי חזי דמנהג זה לא נופל הוא משאר המון מנהגי ישראל וקרוב לומר דמה שאין מקפידים בזה הוא מחסרון ידיעת בית רבם.

אהני לן שיטתיה דסבא דאורייתא הרב ס' המקנה דלא למידרשה בפרקא ושללא למחות
ביד חזקה על שאינם מדקדקים בזה, ולכן אם אדע שאיש פלוני יחזר לעשות חופתו
בזמן החיסור בנדאי חיובא רמיא להודיעו אף על הרוב לא אדע עד אחר שהזמינו כל
צרכי החופה או אפילו מקצת הכנה והתחלת החופה אין דעתי נוחה למחות בהן ו"ד הטוב
לא ימנע טוב מהם בכל ימי הלבנה המלאה החרבה: ותלמידי היקרים האחים המבוננים
ידידי נפשי הגבירים ר' משה ור' מאיר פסח הי"ו הם המדברים להמליץ טוב בעד מנהגם
כי לא זו בלבד שאין לפקפק עליו כי אדרבא מנהג הגון וכשר הוא שלא להקפיד בזה כי
נכון יותר לעשות חופה בחיסור הלבנה מבמילואה והוא עפ"י מה שהראוני מאמר מסופר
אחד במכ"ע העפירה דשנת התרמ"ה (בהוספה לנומר מ"ו) ותו"ד הפותב הי"ו הם
להכריח ממ"ש בס' מנורת המאור סי' קל"א ומס' צרור המור בפרשת בא בד"ה לאמר
ראש חודשים) וממ"ש בהצופה להמגיד שנה רביעית (גומער כ"ז מאמר השפעת הירח
על הארץ וצאצאיה) כל בטר איפכא מהמנהג הזה ואדרבא לישא אשה במילוי הלבנה
מגרעות נתן ויש חשש ספנה ח"ו וסיים דבריו ואמר ולו ידע ההמון את כל הרעות ההן
אשר יפעול מילוי הלבנה לא נשא אשה בלי ספק כי אם בעת חסרון הלבנה ובליל חשוף
ואפלה ואשר הובא מנהג זה בש"ע יו"ד וכו' הוא בעבור אשר כבר החזיק בו ההמון ולא
יכול עוד לפרוש ממנו ולכן לא כתבו עליו בש"ע שפן ראוי לנהוג אף נהגו ובמענית (דף
כ"ו ע"ב) ומ"ד נהגו וכו' ובפ"י המנוחס לרש"י נהגו משמע מאליהם אבל אינו עיקר
עכ"ד הסופר הי"ו וכוונתו לומר דגם לדעתי בעלי הש"ע (מרון והרמ"א) אשר כל בית
ישאל נשען עליהם אין למנהג זה עיקר ולכן לא כתבו שפן ראוי לנהוג רק נהגו וכמ"ש
במענית וכו' פן נראית פונת רב ספרא הנ"ל יצ"ו וקצת סיעתא לדבריו מדברי הרב ס'
המקנה שבפ"ת הנ"ל פמוכן אלא שהרב המקנה לא אמר לבטל את אשר נהגו מפני זה
ויוכל להיות שסובר שמנהג זה הוא פמו המנהג בההיא דסי' ת"ץ שרפני האחרונים
הספימו עליו ורב ספרא נר"ו בקש לעקור את הפל ולשרש אחר המנהג והיה פלא היה:
ואנכי לא דעתי את האיש ואת שיחו ואולי גברא רבה הוא ואינו פדאי להשיב על דבריו
אף דועה היא מליצת הקדמונים אין חולקין פבוד לרב ואין נושאים פנים בהלכה ורשות
ביד כל אדם לגלות דעתו וסברתו והבוחר יבחר וההכרח יאלצני לבוא במשפט להוכיח
שאין לסמוך על דבריו הללו לפי שדברים שבכתב (מפתחי העתים ביישראל) יד הפל
ממשמשין בהן אף מאן דלא גמיר סברא וגמרא וסומכין על המאמר ההוא כמשה מפי
הגבורה ולא יצטרכו לשאלת חכם פאשר באזנינו שמענו בכמה ענינים פיוצא לזה
יכחישו הבע"ב יודעי.

ספר קרוא מקרא במכ"ע את דברי רבניהם על פי מאמר שקראו במכ"ע לא פדברים
הנאמרים בספר (דלאו כ"ע ידעי לה ויצטרכו לשאול פי הרב והמו"צ והוא יברר וילבן
אם לסמוך על אשר אמר עם הספר ועל פיו יקום דבר) הם דברים שבמכ"ע כי עליהם
יסמכו ראשם ורובם בלתי שאלת חכם פידוע ומפונרסם ואף גם זאת כל הרואה ושומע
מאמר נכבד במכ"ע הנ"ל והוא לא ידע להעמיק בדבר לא זו בלבד שנקל ראש נגד מנהג
זה כי גם יבא לתת דופי בדבר פלל במנהגי ישראל כי יאמר לכו חזו מנהג שתפסו בו
אבותינו ואבות אבותינו פמה מאות שנים שוא שקד שומר המנהג כי הביא עליו קללה
ולא ברכה והפרט יעיד על הפלל מדהא ליתא וכו' ויהרסו אל ד' לפרוץ גדר פל המנהגים

אֲשֶׁר נִצְטוּיָנוּ אֲלֵיהֶם מֵאֵל תִּטְוֶנָה תּוֹרַת אִמָּה שְׂאֵל אָבִיָּה וַיִּגְדָּה וַאֲפִילוּ מְנַהֵג שְׁנֵי רֵאשִׁי אֲשֶׁר לְעֵין כָּל לֹא כָּל אָדָם זוֹכֵה לְעֵרְעֵר עָלָיו וּלְבַטְלוֹ וּמְנַהֵג מְבַטֵּל הַלְכָה אָמְרוּ חַז"ל וְכִבְרַת הַפְּלוֹסוֹפִים בְּמִקְוֵמוֹת רַבּוֹ מְסַפֵּר שְׂאֵין רְשׁוּת בְּיַד שׁוֹם אָדָם לְבַטֵּל מְנַהֵג מְקוֹמוֹ אִם כִּי מְנַהֵג שְׁנֵי פְּשָׁט בְּכָל יִשְׂרָאֵל מִפְּמֵה מֵאוֹת שָׁנִים אֶפְסֵי קִצְהוּ תִּרְאֶה בְּמֵה שְׂרֵשֶׁמֶתִי בְּקוֹנְטְרַס הַפְּלִילִים בְּמַעְרַכַת הַמַּ"ם אוֹת ל"ח בְּעֵנִינִים אֵלוֹ הִנֵּה הִבְאֵתִי דְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ גְדוּלֵי הָאֲחֵרוֹנִים מֵהֵרִיק"ו.

וְהַרְדָּב"ז שְׂאֵין לְבַטֵּל בְּקַל שׁוֹם מְנַהֵג הַמְּקוֹם שֶׁא"כ בְּעֵיר זֶה יְבַטְלוּ מְנַהֵג זֶה וּמְנַהֵג אַחֵר בְּעֵיר אַחֵר וְעִי"ז יְבַטְלוּ מְנַהֵגֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם תּוֹרָה וְרַב לֹא רָצָה לְבַטֵּל קְרִיאַת הַהִלָּל בִּר"ח אִם שְׁהִיּוּ מְבָרְכִים וּלְדַעְתּוֹ הִיא בְּרַכָּה לְבַטְלָהּ פִּינּוֹן שְׂכָבָר נִהְגוּ אַבּוֹתֵיהֶם אֵלוֹ תּוֹרָה דְבָרֵיהֶם וְנִמְשְׁכוּ אַחֵר דְבָרֵיהֶם כָּל רַבֵּי הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁהִבְאֵתִי שֵׁם וְהַרְמ"א בְּתִשְׁבִּי' ס"א כ"א כָּתַב בְּשֵׁם מוֹהֲרֵי"ק בְּשֵׁרֵשׁ קמ"ד דָּאָם נִמְצָא הַמְּנַהֵג בְּאֵיזָה פּוֹסֵק אֵין לְבַטֵּל אִפְּי' בְּשַׁעַת הַדְּחָק אֵין לְשַׁנּוֹת הַמְּנַהֵג אֲפִילוּ יֵשׁ בְּמְנַהֵג צַד אִסּוּר אֵין לְבַטְלוֹ כִּמ"ש מוֹהֲרֵי"ק בְּשׁוֹרֶשׁ ט' וּבְמְנַהֵג דְּהַפְּאֵת הַמֶּן שֶׁמּוֹהֲרֵי"ל לֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ לוֹ כ' הַרְמ"א בְּסִי' תר"ץ ס"ז שְׂאֵין לְבַטְלוֹ וְלֹא שׁוֹם מְנַהֵג כִּי לֹא לְחַנּוּם הַקּוֹבְעוֹ וְעוֹד הִבְאֵתִי מ"ש רַבֵּינוּ מוֹהֲרֵשֶׁד"ם דְּכָל אָדָם בְּרִיא בְּחַיּוּבָא לְחַפְּשׁ וּלְבַקֵּשׁ טַעַם לְהַצְדִּיק הַמְּנַהֵג אִם שֶׁהוּא נִגְדַת הַדִּין וְאִם כֹּף בְּמְנַהֵגִים פְּרִטִים בְּעֵיר פ' וּבְעֵיר פ' ק"ו בֶּן בְּנוֹ שֶׁל ק"ו בְּמְנַהֵג כּוֹלֵל שְׁנֵי פְּשָׁט בְּכָל יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹמוֹת מוֹשְׁבּוֹתֵיהֶם כְּמִנְהַג זֶה שְׂעָלָיו אֲנוּ דְּנִים שֶׁהוּא מְאֹן שְׂרֵשׁ וּמְקוֹנִים מִפִּי סוֹפְרִים וְסוֹפְרִים זֶה כְּמֵה מֵאוֹת שָׁנִים מְדוּר דוֹרִים עָלֵי דִּין רַבֵּי לְהִיּוֹת מְהַדְרִים, שְׁפָן רַאֲוִי לְהִיּוֹת חוֹזֵר אַחֵר קִיוּמוֹ וַיִּחַזְקוּהוּ בְּמִסְמָרִים, וְלֹא תִּהְיֶה כְּלָה דְּנִחְקָא וְחִתּוֹן נֶאֱדָה חֲמֵד בַּחוּרִים, נִעְצָבִים בְּפִרְקֵי הַכּוֹנֵס בְּיָמֵים הַמְּאֹרִים וְנִהְפְּחוּ הוּא שְׂמִחָה וְשִׁשׁוֹן יִשְׁגוּ קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שְׂמִחָה וְשִׁרִים, כִּי בְּאֵלָה חֲפָצֵי יֵאֵמַר ה' אֲדִיר אֲדִירִים וַיִּרְא אֱלֹהִים אֵת הָאֹר כִּי טוֹב הַשְּׂמִים מְסוֹפְרִים.

וְהַלְכַת בְּדַרְכָּיו כִּי זֶה כָּל הָאָדָם מִלְּדֵי הַעֲבָרִים, הָאֲמָנָם נִחְבָּא אֲנִי אֵל הַפְּלִים וְשְׂמִי הַדֵּל לֹא נִדְעַת בְּמִאֲמָרִים גְּלוּיִם בְּמַכַּה"ע כִּי מֵה אֲנִי טְרוּחֵי רַבָּן קְדִישִׁי גְּאוּנֵי דוֹרֵינוּ יצ"ו לְשִׁאוֹל בְּעֵצְתָם מֵה יֵאֵמְרוּ בְּדַבְּרֵי מֵאֵמֶר הַסּוֹפֵר יצ"ו לֹא בְּעֵינָא פֶּן אַהִי כִּי יֵהִי לְהֵם דְּבָר פְּשׁוּט וּבְרוּר שְׂאֵם יְבֹאוּ כָּל רוּחוֹת שְׂבַעוּלָם לֹא יִזְיוּ זִיו כָּל שֶׁהוּא מְנַהֵג גְּלוּי וְיִדוּעַ וּמְפּוֹרָס מֵאַבוֹת אַבּוֹתֵינוּ לְקְדוּשִׁים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ וְמֵה יִדְעוּנוּ וְלֹא יִדְעוּהוּ וְכַחַס עַל הַנְּיִיר וְעַל אֵיבּוּד זְמַן יִקָּר יִשְׁכּוּנוּ אַחֵר וְתִשׁוּבָה תּוֹלָה.

וְכִשְׂאֲנִי לְעַצְמִי עֲצוּר בְּמִלִּין לֹא אוֹכַל לְהַתְּאָפֵק אֲמַרְתִּי אֲשֶׁפּוּךְ שְׂיַחֲי בְּקוֹנְטְרַס, וְאוּלֵי יִזְכְּרֵנוּ הָאֵל יִתְבָּרַךְ לְהוֹצִיא סְפָרֵי זֶה לְאוֹר הַדְּפּוּס וַיְהִי דְבָרֵי אֵלָה קְרוֹבִים רְצוּיִים וּמְקוֹבָלִים לְפָנֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל רַבֵּי גְּאוּנֵי דוֹרֵינוּ יִשְׁמַח לְבִי גַם אֲנִי: וְהִנֵּה בְּעַל הַמֵּאֲמָר יצ"ו בְּחֻמָּה יָסַד אֶר"ש לְכַסּוֹת עֵינִים שְׂלֵא יִטְפְּחוּ עַל פְּנֵי דְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ הַמְּאֹרוֹת הַגְּדוּלִים מֶרֶן הַב"י וְהַרְמ"א אֲשֶׁר הֵעֵלוּ עַל שְׁוֹלְחָנָם מְנַהֵג זֶה וְאֵמֶר שְׂפָתָבוּ נִהְגוּ לוֹמַר שְׂאֵין מְנַהֵג עֵיקָר וְכִהִיָּא דְּתַעֲנִית וְכו' וְלִכֵּן לֹא כָּתְבוּ שְׂרֵאֲוִי לְנִהְגֵי כֵּן וְכו' וְהִלָּא מְרֵאֵשׁ כְּבָר כְּתַבְתִּי בְּרֵאשִׁית מֵאֵמֶר שְׂיֵשׁ לְחַלֵּק דְּהִיָּא דְּתַעֲנִית הוּא בְּנִהְגוּ הַעֵם וְכֵן הֵם דְּבָרֵי.

הַרְמ"א בְּתִשְׁבִּי' (דְּקִדְקַתִּי לְכַתּוּב וְהַעֵם נִהְגוּ) דְּבַלְשׁוֹן זֶה הוּא שְׂיֵשׁ לְהַבִּין שֶׁהַעֵם מְאֵלִיָּהוּ נִהְגוּ כֵּן וְאֵין כָּל הַפּוֹסְקִים מְסַכְּיִמִים לְזֶה וְאִם בְּלְשׁוֹן זֶה מִמֵּשׁ (כְּלוֹמֵר שְׂלֵא יְכַתְּבוּ וְנִהְגוּ

בלבד אלא יצרכו אליו תיבת העם לומר העם נהגו או ונהגו העם) בלשון זה כשיתמשו בו הפוסקים אין פונתם לומר שאין למנהג זה פל עיקר (כמשמעות הלשון בהש"ס דתענית) ומקומו הוא מוכרע מדברי הרמ"א בתשו' בהיהא דסי' צ"ח כמו שיתבאר להלן בס"ד אבל אם פותבים הפוסקים איזה מנהג בלשון נהגו ללבד (בלא העם) משמעותו פאילו פתבו ונהגים או והמנהג וכיוצא ללשונות שמשמשים בו במנהגים מן ספמים מהפוסקים ועם פי דבר זה ברור בעיני שבמקומות רבו מספר משמשים הפוסקים ומפללם רבותינו בעלי הש"ע בלשון זה (נהגו) במנהגים ישרים ונכונים ומן ספמים ולהטריח הקולמוס בזה הוא שלא לצורך לפי דעתי ויש לחוש מפני ביטול בית המדרש, בכל זאת להוציא מלבן של מחוסרי אמונה אשר למראה עיניהם ישפוטו ולא ישמעו לקול מלחשים לאמר שפן הוא האמת ארשום פה איזהו מקומן בדברי מרן ובדברי הרמ"א מאשר ראו עיני בדב"ק לידע ולהודיע פי כן ארחות צדיקים לכתוב ונהגו במנהגים מצודקים מאושרים ומקונימים פראי מוצק חזקים.

ומזה ישמע חכם ויבין זאת דמ"ש בש"ע במנהג זה בלשון נהגו לא משום שאין לו עיקר כדברי הסופר הי"ו ואמן מקום לדברי אלה בסוף האות הזאת במדור בפ"ע שלא לבלבל את הקורא וכעת אכתוב מה שיש להכריח מדברי הפוסקים שדברו במנהג זה שפונתם לקרב את המנהג הזה.

הנה למאי דקמן לשון רב הנמק"י הוא כמו שנהגו לישא אשה במלוואה לסימן טוב ובד"מ באה"ע. פתבו בזה"ל פתב הר"ן בסו"פ ד' מיתות (אשגרת לישן הוא וצ"ל נמק"י כמו שכתבתי בקונטרם פללי הפוסקים סי' ד' אות ד') דנוהגים שלא לעשות נישואין אלא כשהחודש במילואו ואין בזה משום ניהוש עכ"ל עכ"ד הד"מ וכן הוא לשון תשו' המיוחסות להרמב"ן בסו"פ רפ"ג מה שנוהגים שאין נושאין נשים עד מילוי הלבנה באלו הארצות אינו ניהוש אלא פשם שמושחין המלכים על המעיין דתמשך מלכותיהו פן עושים במילוי ולא בחסרון לסימנא טבא הוא פדרך שמושכין יין בצניורות לפני חתנים ואין בו משום דרכי האמורי עכ"ל הרי דמ"ש בנמק"י בלשון מה שנהגו פתבו הרמ"א בד"מ בשמו בלשון נוהגין ובמפה פתבו בלשון ונהגו וקרב הלבוש ביו"ד פתבו בלשון מה שנהגו העולם (שהוא בלשון נהגו העם) ומסיים ואין זה משום ניהוש אלא לסימן טוב וכו' מפל זה מוכח נדאי דנהגו או נוהגים הפל אהד ומפורש בתשובה להרמב"ן דמ"ש וסימנא טבא הוא הם דברי עצמו שמסכים להמנהג ולא כמו שאפשר לפרש בלשון הנמק"י וקרב הלבוש שמ"ש לסימן טוב ר"ל שהעם העושים פן חושבים זה לס"ט ודחה הדוחה לומר שהוא אינו מסכים שהוא ס"ט רק דעת העם הוא כותב אבל בתשו' להרמב"ן אי אפשר לפרש פן אלא דברי עצמו הם) ואף אם הנה הרמ"א כותב בזה ונהגו העם לא היינו יכולים לפרש שפונתו שאין למנהג זה עיקר כמו שפירש בהיהא דתענית שהרי גם בהיהא דסי' ח"ץ שכ' בדקדוקי העם נהגו אין פונתו לומר שאין למנהג זה עיקר שהרי המעיין בתשובתו עיניו תחזינה אשר הרבה להשיב והראה פנים מסבירות לקיים את המנהג שלא לברך מפמה טעמים נכונים לא אחת ולא שתיים ולא שלש פי הולך על ארבע טעמי תריצי ישרים וברורים ומאירים מזהירים כמו שפירש והראה הרואה בדברי תשובתו בגופן שלקו (וכדבריו הסכימו רבני האחרונים בדין ההוא הלא בספרתם), וא"כ בהכרח לומר שלא נשתמש בלשון זה אלא להורות שהמנהג הזה אין פל הפוסקים מודים בו

אֵלָא הָעַם נִהְגוּ פֶּן מְאַלְיָהוּן וּמ"מ הַמְּנַהֵג יֵשׁ לוֹ עַל מַה לְסַמְּנָהּ לְכֵן רְאוּי לְהוֹרוֹת זֹאת הִיא כּוֹנֵנָתוֹ בְּהִיא דְסִימָן ח"ץ וְכֵן נִמְי בְּהָא דְקָמֵן אַף אִם הִיא כּוֹתֵב וְנִהְגוּ הָעַם לֹא הִיָּה לָנוּ הַכְּרִחַ לומר שֶׁפּוֹנֵנָתוֹ שְׂאִין לְזֵה הַמְּנַהֵג עֵיקָר אֵלָא הִיִּינוּ מְפָרְשִׁים כְּמוֹ הָעַם נִהְגוּ שְׂבִיהִיא דְסִי' ח"ץ שְׂאִם הִיָּתָה דַּעְתּוֹ שְׂאִין לְמְנַהֵג זֶה עֵיקָר לְפִי שְׂיֵשׁ בּוֹ חֲשֵׁשׁ סַפְּנָה וְרַעָה נִגְדַּ פְּנֵי הַמְּנַהֵג לֹא הִיָּה לוֹ לְשִׁתּוּק אֵלָא לְפָרֵשׁ וְלומר שְׂרְאוּי לְבַטְלוֹ שְׂאַפְּלוֹ בְּמְנַהֵג שְׂאִין שׁוּם חֲשֵׁשׁ אִיסוּר וְלֹא חֲשֵׁשׁ סַפְּנָה בְּקִיּוּמוֹ כְּשְׂאִין דַּעַת הַרְמ"א נּוֹחָה בּוֹ כּוֹתֵב בְּפִירוּשׁ שְׂאִין לְחוּשׁ לְאוֹתוֹ הַמְּנַהֵג עֵינֵן לְדוּגְמָא בֵּא"ח סִי' תַע"א ס"ב וְיֵשׁ מִחְמִירִין שְׂלֹא לְאַכּוֹל פִּירוֹת כְּדִי לְאַכּוֹל חֲרוֹסֵת לְתִיאָבוֹן וְאִין לְחוּשׁ לְמְנַהֵג הִהוּא וְיֵשׁ מִחְמִירִין שְׂלֹא לְפָרֵר הַמַּצּוֹת וְכו' וְאִין לְחוּשׁ גַּם לְזֵה וְעוֹד אַרְשׁוּם בְּזֵה אִיהִ"ש בְּסוּף הָאוֹת הַזֹּו (בְּד"ה מְכַלֵּל) וְק"ו בְּמְנַהֵג שְׂלֵדַעְתּוֹ יֵשׁ בּוֹ צַד אִיסוּר בְּעַצְמוֹ מִשׁוּם חֲשֵׁשׁ סַפְּנָה שֶׁהוּא גַּם פֶּן אִיסוּר מִשׁוּם וּשְׂמִרְתָּם מְאֹד לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם דְּוֹדַי לֹא יָדוּם וְלֹא יִקְבֵּל שְׂכָר עַל הַשְׂתִּיקָה וּמְצִינוֹ לְרַבִּינוּ הַרְמ"א בְּסִי' תַרס"ד בְּמ"ש הָרְאוּשׁוֹנִים שְׂיֵשׁ סִימָן בְּלִיל הו"ר בְּצַל הַלְבָנָה כ' ע"ז דְּמַפְנֵי הַחֲשֵׁשׁ דְּלֹא לִיתְרַע מְזַלְיָה נ"ל שְׂיִוְתֵר טוֹב לְהִיּוֹת תְּמִים עִם ד' וְלֹא לְחַקֵּר עֲתִידוֹת וְאִם כֶּף מַפְנֵי חֲשֵׁשׁ בְּעַלְמָא וְדִלָּא לִיתְרַע מְזַלְיָה) ק"ו בְּדָבָר שֶׁהַסַּפְּנָה מְרַחֶפֶת בּוֹ שְׂעַלְיוֹ לְהַגִּיד לְאָדָם יִשְׂרוּ שְׂלֹא לְהִתְנַהֵג פֶּן וְאִם מַפְנֵי הַרְגֵּל הַהַמּוֹן לֹא יוּכַל לְפָרְוֵשׁ אֲנֻלַּת זֹו הוּא יַעֲשֶׂה אֵת שְׂלוֹ וְהַשׁוּמַע יִשְׁמַע וְאִם פֶּן הִיָּתָה חוֹבָה עַלְיוֹ לְגַלוֹת דַּעְתּוֹ שְׂאִין רְאוּי לְקַיִּים הַמְּנַהֵג הַזֶּה: וּבַפֶּרֶט לְפִי מַה שֶׁכְּתִבְתִּי דְּמִן כְּרַח מְלִשׁוֹן תְּשׁוּבָה לְהַרְמ"ב"ן דְּרוּצָה בְּקִיּוּמָא שְׂל מְנַהֵג זֶה כִּי הַשְּׂבַח הַשְּׂבִיחַ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא לְסִימָנָא טְבָא וְגַם דְּבָרֵי הַרַב נִמְק"י מִטִּין לְזֵה א"כ אַחַר שְׂרָאָה הַרְמ"א דב"ק וְאִם אִין דַּעְתּוֹ מְסַכְּמַת לְזֵה וּתְהֵא לְהַפֶּף (עַפ"י חֲכַמַת הַטְּבַע וְסַפֵּר מְנוֹרַת הַמְּאוֹר וְצָרוּר הַמּוֹר וְכו') פְּשִׁטָּא וְדַאי שְׂצָרִיף לְהוֹדִיעַ דַּעְתּוֹ שְׂרְאוּי לְבַטֵּל הַמְּנַהֵג הַזֶּה וְלֹא לְבַד שְׂלֹא תוֹעִיל בְּהִבְיָאוּ הַמְּנַהֵג הַזֶּה שְׂתִיקָתוֹ הִיָּתָה יָפָה לוֹ מְדַבּוּרוֹ כִּי עֲתָה שֶׁהַעֲלָה עַל הַשְּׂלַחַן הַטְּהוֹר אֵת הַמְּנַהֵג הַזֶּה יַעֲלָה עַל דַּעַת הַרוּאָה וְהַשׁוּמַע שְׂמְנַהֵג הַגּוֹן וְיִשְׂרָה הוּא כְּכֹל הַמּוֹן מְנַהֵגֵי יִשְׂרָאֵל (כְּמוֹ שֶׁהוּא הָאָמַת לְדַעְתִּי) וְתֵהִי הָאָמַת נִהְדַּרְתָּ דְּלָאוּ כ"ע גְּמִירֵי דְנִהְגוּ הָעַם ר"ל דְּאִין לוֹ עֵיקָר וְרַב גְּדוֹל בְּדוּרוֹ שְׂל הַרְמ"א לֹא נִחִית לְזֵה וְשָׂאֵל לוֹ שְׂדַעַת מוֹהֲרֵי"ן הוּא בְּהַפֶּף וְהַנְּצָרָף לְהַשִּׁיבּוֹ כִּי בְּדַקְדוּק פְּתַב וְהָעַם נִהְגוּ כְּלוּמַר דְּאִין פֶּן דַּעַת הַפּוֹסְקִים וְלֹא הַסְפִּיק לוֹ בְּזֵה מִשׁוּם שֶׁהִיָּה קֶשֶׁה עַלְיוֹ דֵּא"כ לְמַה הִבִּיאוֹ לְמְנַהֵג זֶה אַחֲרֵי שְׂאִין פֶּן דַּעַת הַפּוֹסְקִים לְכֵן הַנְּצָרָף לְבָאָר שְׂלֵדַעְתּוֹ אִין לְהַזְנִיחַ הַמְּנַהֵג וְיֵשׁ לוֹ קִיּוּם וְהַעֲמָדָה מְפַמָּה טְעָמִים שְׂבָאָר בְּתִשׁוּבָתוֹ עִי"ש הַרִי שְׂלוּלָא שְׂהַמְּנַהֵג הִהוּא רְאוּי וְהַגּוֹן הוּא לֹא הִיָּה עוֹלָה עַל שְׂלַחַן מְלָכִים כְּלָל, וּמָרְן בִּש"ע כְּתָבוּ בְּלִשׁוֹן זֶה נִהְגוּ שְׂאִין מִתְחַלִּין בְּב"ד וְאִין נוֹשְׂאִין נְשִׁים אֵלָא בְּמִלוּי הַלְבָנָה הַזֶּה כְּלָל שְׂנֵי עַנְיָנִים בְּדַבּוּר אֶחָד וְעַל שְׂנִיָּהֶם הוּא אומר נִהְגוּ וְעַל אִין מִתְחַלִּין בְּב"ד לֹא מְצִינוּ שׁוּם פְּקוּק אַף לְדְבָרֵי הַסּוֹפֵר הִי"ו וְכְתֵב עַלְיוֹ בְּלִשׁוֹן נִהְגוּ א"כ גַּם הַמְּנַהֵג דְּלִשׁוֹן נוֹשְׂאִין וְכו' יִגִּיד עַלְיוֹ רַעוּ דְּאִין בּוֹ שׁוּם פְּקוּק לְדַעַת מָרְן וְכֵן הוּא דַּעַת הַרְמ"א וְהַפּוֹסְקִים שְׂקַדְמוּם וְהַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם כֹּל יִשְׂרָי לֵב קִיָּימוֹ לְקַבְּלוֹ הַמְּנַהֵג הַזֶּה הוּא שְׂרִיר וְקַיִּים כְּלִי סַפֵּק וּמַה שְׂהוֹכִיחַ הַסּוֹפֵר הִי"ו מִמָּה שְׂלֹא כְּתָבוּ עַל הַמְּנַהֵג הַזֶּה שְׂכֵן רְאוּי לְנַהֵג אִין זֶה כְּלוּם לְפִי עַנ"ד שְׂלֹא כְּכֹל הַמְּקוּמוֹת יְכַתְּבוּ שְׂכֵן רְאוּי לְנַהֵג (כִּי אִם בְּמְקוּמוֹת מוֹעֲטִים וְנִעַר יְכַתְּבֵם עַל צַד אִיזָה הַכְּרִחַ שְׂרְאוּ בְּאוֹתוֹ הַמְּנַהֵג מֵאֵן דְּשִׁדִּי בִּיָּה נִרְגָּא כְּהִיא דְסִי' תַר"ץ סִי"ז שְׂמוֹהֲרֵי"ל לֹא חֲשֵׁשׁ לְמְנַהֵג לְהַפּוֹת הַפֶּן וְהַנְּצָרָף הַרְמ"א לְכַתְּוֹב דְּאִין לְבַטְלוֹ כִּי לֹא לְחַנּוּם

הוקבע) ועל הרוב בכל המקומות יביאו המנהג בסתם וסתמא כפירושו דיש מקום למנהג
ההוא וכשלא הוטב בעיניהם יכתבו בפירוש שאין לחוש לו או שאין לקיימו ושאריו
לבטלו וכיוצא: ולפני איזה שנים (בשנת תרל"ח או תרל"ט) במכתב ששלח לי ידידי רב
מנפלא הסמוך למדינה זו מר ניהו הרב הגדול מוהר"ר שניאור זלמן פינסקער האבד"ק
חערסאן נ"י ראיתי שהוציא מפלל זה (נישואין בזמן חיסור הלבנה) חדש אדר וחדש
אלול דבשניהם לית דחש להא דחיסור הלבנה והעיד שפעמים רבות מזמן שנושאים
נשים בכלה דאדר ובכלה דאלול גם בימי החיסור והעיד פן בשם גדולי הרבנים בעיירות
גדולות ואמר מר דנ"ל הטעם שהקלו בהם לפי שבחדש אדר נאמר בו והחדש אשר נהפך
להם מיגון לשמחה ומאכל ליו"ט וכל החדש במשמע ומשנכנס אדר מרבין בשמחה ובר
ישראל דאית ליה דינא בהדי וכו' דבריא מזליה וכן חדש אלול איתא במגלת תענית פ"ו
וז' דבי"ז בו איתנטיל רומאי מיהודה וירושלים שהיו מצירין להם מלכי יון מושיבין
קסטראות בעיירים ומענים את הפלות ואח"כ היו נשואות לבעליהן ולא היה אדם מבקש
לישא אשה מפני הקסטראות וכו' ובת אחת למתתיהו בן יוחנן כה"ג וכשהגיע זמנה
להנשא וכו' ולא הניחו אותו וכו' וגברה ידם על מלכי יון וכו' ובאותו היום שבטלוהו
עשהו יו"ט ואף דבטלה מג"ת עכ"ז ודאי דנעשה מזלא דנישואין בריא בחדש אלול
ומזלו הוא ג"כ מזל בתולה אשר ע"כ בודאי דע"י הנס הזה נתבטל לגמרי החשש דמילוי
הלבנה בחדש זה שהרי הנס נעשה בי"ז בו וגם הוא מפלל ימי רצון שעלה משה בהר
לקבל לוחות אחרונות ובתשב"ץ סי' תס"ד ותס"ה נתן טעם לכל מנהגי אירוסין ונישואין
שהם דומה בדומה ממש לכל הענינים שנעשו במ"ת וסיים דבריו נקוט האי פללא בידך
כל המנהגים של חתן ושל פלה אנו למדין ממתן תורה עכ"ל ויום ל"ג בעומר דודע שהוא
יו"ט גמור ועכ"פ לא נראה ולא נשמע במדינתנו מי שיפקפק בדבר עכ"ד הרב הנ"ל
נ"י בענין זה ולפי דבריו יש ליישב מה שדקדקתי למעלה (בד"ה ועוד יתכן) עמ"ש מרן
ברס"י תצ"ג דנוהגים שלא לישא מפסח ועד ל"ג דלא הו"ל למימר אלא מר"ח אביר
תיפוק לי משום שהוא ימי החיסור ודברי הרב נ"י אתי שפיר דחדש ניסן שנעשו בו
נסים ונפלאות לישראל בריא מזליה ואין בו משום חיסור הלבנה ויש בו מצד המנהג
בימי הספירה אבל מה שדקדקתי בדברי הרמ"א שם לפי משמעות לשונו דבכל הימים
שמיום ל"ג שרי לישא וכו' לא תינישב בזה דנהי דיום ל"ג עצמו חשוב יו"ט ושרי לישא
בו ואין בו משום חשש חיסור כמ"ש הרב נ"י מ"מ פאן שלא נעשה בו נס לכללות ישראל
לא חשיב בריא מזליה שימשוך אחריו את כל ימי החדש שלא יהא לחוש משום החיסור
(פמו בכל חדש אלול ואדר) שא"כ גם בכל חדש סיון ותשרי לא היה לנו לחוש שבהם
יו"ט לישראל וכן בחדש פסליו ובפרט בימי חנוכה עצמם לא היה לנו לחוש משום חיסור
הלבנה ועמ"ש הרב ב"ח בסי' תקע"ג דמה שלא כתב הרמ"א החתן ביום חנוכה בכ"ח
פסליו יתענה שהוא מתענית צדיקים היינו משום שבלא"ה אין רגילים לעשות נישואין
בסוף החדש מתבאר יפה דגם בחנוכה שנעשה בו נס גדול תשועה ופוך ונוהגים שלא
לישא בימי החיסור והן אמת דהרבנים מג"א בסי' תקע"ג סק"ב ופרמ"ג בא"א סי' תק"ט
סק"ה חלקו על הרב ב"ח וכתבו דחתן ביום כ"ח פסליו לא יתענה משום שיש חילופי
גוסקאות אם מה ששרף יהויקים המגלה היה בכ"ח פסליו או ביום אחר וש"מ דסברי
דאפשר לעשות חופה בסוף החדש אבל אין מזה הכרח שלא נתפשט המנהג בחנוכה

דאינהו דאמור פאָשר יצטרף על פי אינה הכרח לעשות התנפה ביום כ"ח כסליו לא תענה בו דודאי מפני אינה הכרח פאָשר יתנה האופן יתכן לעשות התנפה בימי החיסור כמו שפתיבתי למעלה שאל"כ לא הנה צריף הרב ב"ח לכתוב דינו פמוכן וא"כ שפיר נוכל להוכיח מדברי הרב ב"ח דפשוט המנהג גם בימי תנפה ובאמת לולא שהעיד הרב הג"ל שפן מנהג פשוט אצלם עפ"י הוראת הגדולים לא היתה דעתי העניה נוחה בזה ומשמעות דברי כל הפוסקים המדברים במנהג זה (דשלא לישא בחיסור הלכה) הוא דכל חדשי השנה שנים בזה וגם צריף לעיין בגוף מס' מגלת תענית (וכעת אינה בידי) אם אין בשאר חדשי השנה פיוצא להא דבחדש אלול ואין להאריף עוד, עכ"פ למדנו מפי עדות הרב הג"ל נ"י דגם גדולי דורינו לא הזניחו את המנהג הזה פדברי הסופר הי"ו אף בחלקות ישיתו ויחננו בתורות שני חדשי השנה הג"ל ובכן לענ"ד פבוד הסופר הג"ל במקומו מונח ואין לנו לזוז ממנהג זה פי הוא שריר וקיים פכל מנהגי ישראל שהם תורה ואף אם לפי חכמת הטבע מילוי הלכה תפעל רק רע וקללה במקום ברכה אנחנו מאמינים באמונה שלמה ותגור אומר ויקם לה צדיק גוזר והקב"ה מקיים והרי כמה גדולים צדיקים הרמב"ן והרב הנמק"י ובעלי הש"ע וכמה אלהים רבנים שמפמה דורות שלפני פנינו ברכו את המנהג הזה באמרו שהוא לס"ט בטח יתפנה ה' את הקללה לברכה לטוב לנו ולבנינו עד עולם טבא הוא וטבא ליהוי נס"ו: מוצא שפתי אשמור ובא לציון מקומות שראיתי בדברי רבותינו מרן והרמ"א שמביאים מנהגים שאין עליהם פקפוק בלשון נהגו או ונהגו ולא אטפל לרשום פי אם אפשר ראיתי בדב"ק בחלק א"ח ומהחלק הזה נלמוד דרכם בקודש בשאר החלקים פי הוא מקור מים חיים לזה החלי בס"ד.

הנה מרן הב"י בעשרים וחמשה מקומות הגיד שדרכו בקודש בשלחנו הטהור לכתוב נהגו ונהגו במנהגים טובים וישרים ואילו הם. א) בסי' י"א סי"ד ונהגו לעשות בסוף כל חוט קשר והוא מנמק"י והרקח ורבינו ירוחם ואין שום מפקפק על המנהג וכן הוא פכל מה שארשום אפי"ה פאָשר יראה הרואה (ושם בסט"ו ויש מתירין לכן נהגו וכן בכמה מקומות פיוצא לזה ואלו לא ארשום לפי שיש ביז הדוחה לדחות פמוכן וארשום רק מ"ש נהגו ונהגו).

ב) בסי' ל"ב סל"ו נהגו שפרשת קודש לי וכו' ובב"י באר הטעם והעלהו על שלחנו הטהור. ג) שם סעיף מ"ד ונהגו שיהא שער של עגל.

ד) סי' ל"ה נהגו במנין השטין וכן לשון הטור ה) סי' ל"ב ס"ב נהגו שלא להניחם פל היום וכן לשון הטור. ו) סי' מ"ו ס"ב נהגו לסדרם בביה"כ.

ז) סי' מ"ז ס"ט נהגו לומר פרשת ברפת פהנים. ח) סי' קכ"ח ס"ד נהגו שלא ליפנס לביה"כ.

ט) סי' קל"א ס"ד נהגו שאין נופלין ע"פ לא בבית החתן וכו' י) שם ס"ו נהגו שלא ליפול ע"פ בט"ו באב יא) סי' קל"ה סעיף יו"ד נהגו לקרות פהן אחר פהן בהפסק ישאל יב) סי' קל"ט ס"ג ונהגו שש"ץ פשוצה מברך וקורא.

יג) שם ס"ה נהגו לכסות הפתב בין גברא לגברא. יד) סי' תק"ן סעיף י"א ונהגו שלא לברך עד אחר ניגוב.

טו) סי' רכ"ה ס"ג ונהגו שלא לברך עד שעת אכילה. טז) סי' רצ"ז ס"ד נהגו לברך על הקדס.

יז) סי' שמ"א ס"ג נהגו להתיר גזרות הקהל. יח) סי' תע"ג ס"ד נהגו שיהיו צלי ועי"ש בב"ח ס"ה.

יט) סי' תצ"ג ס"ד נהגו הנשים שלא לעשות מלאכה וכ"ה לשון הטור. כ) סי' תק"ב ס"א נהגו היתר במפות של בעלי בתים.

כא) סי' תקנ"א ס"ב ונהגו לאסור וכו'. כב) סי' תקנ"ב ס"ז נהגו ליטב ע"ג קרקע בסעודה המפסקת ובטור פתב זה בלשון דין בלא מנהג והוא מוסכם מפל הפוסקים.

כג) סי' תרי"א ס"ב והאידיד נהגו לאסור, וכן הוא בטור עפ"י הש"ס. כד) לסי' תרכ"א ס"ה נהגו לידור צדקות לכו וכו' מביא דברי המרדכי שיש ראיה מהספרי.

כה) סי' תרל"ט ס"ח נהגו שאין מברכין על הסנפה אלא בשעת אכילה והוא עפ"י סברת ר"ת שהביאו הרא"ש והמרדכי וה"ה פתב שכן נהגו העולם: פה תאמר לבית יערב לידע ולהודיע שלשון זה (נהגו) נאמר על מנהגים טובים שיש להם טעם פעיקר ועוד מצינו באיזה מקומות שפותב בלשון ונהגו העולם והוא מנהג שריר וקיים ופשוט בכל ישראל עיין בסי' כ"ה ס"ג נהגו העולם שלא לחלוץ תפלין עד אחר קדושת ובא לציון וביום שיש בו ס"ת נוהגים וכו' וביום ר"ח וכו' ובסי' כ"ז ס"ח ונוהגין העולם לכוון על הזרוע וכו' ובסי' רכ"ה ס"ג נהגו שלא לברך וכו' הם דברי הרא"ש שהביא בב"י בלשון ונהגו העולם ובסי' ל"ו ס"ג והסופרים נהגו ובסי' תק"ב ס"א ונהגו היתר במפות וכו' הוא מהתוס' שפתבו זה בלשון והעולם נהגו והשמיט מרן תיבת העולם ובסי' י"ב ס"ג מנהג העולם פ"ש"י והיכא דלא אפשר יש לסמוך על ר"י ובסי' ל"ד ס"א ומנהג העולם פ"ש"י והרמב"ם ובסי' רע"ב ס"ז ומנהג העולם פסברא ראשונה: והוסיף משה ורבינו הרמ"א על הסכום הנ"ל אחד עשר כוכבים פלם ברורים פלם אהובים לא רחוקים והיו הקרובים למען דעת פי כן דרפו ג"כ לכתוב לשון זה על מנהגים טובים ואלו הם א) בסי' ג' ס"א ומעכשיו וכו' נהגו לקבץ וכו' ופוק חזי מאי עמא דבר.

ב) סי' ד' סי"ו וי"ט וכו' וכן נהגו ובב"י הביא מרן שכתב הרד"א שנהגו לברך וכו' וכתב מרן ואיני יודע טעם לברך והרמ"א בד"מ ישנו בנו"ט לקיים המנהג וכתב סברתו במפה וסיים וכן נהגו.

ג) סי' מ"ו ס"ט ונהגו לסדר ברפת התורה. ד) סי' נ"ז ס"א ונהגו שהש"ץ מאריך בברכו.

ה) סי' קכ"ג ס"א ונהגו לומר אח"כ יה"ר. ו) סי' קכ"ז ס"ג ונהגו לומר בשחרית שים שלום.

ז) סי' קכ"ח ס"ה ונהגו להקל בקצת מקומות. ח) שם סכ"ג על פן נהגו לשלשל הטלת ונהגו ג"כ לומר הפסוקים אף יותר טוב שלא לאמרם.

ט) שם סמ"ד ונהגו שנושא פפיו אף שאינו נשוי. י) שם נהגו בכל מדינות אלו שאין נו"כ אלא ביו"ט.

יא) סי' קל"ד ס"ב וְנִהְגּוּ לַעֲשׂוֹת כֵּן אַחֲרֵי קס"ת. יב) סי' קנ"ד ס"ח וְנִהְגּוּ לִיהַנּוֹת בְּכַמָּה הַנָּאוֹת.

יג) סי' קס"א ס"ג וְנִהְגּוּ קִצָּת לְהַקְלֵ אֲבָל יֵשׁ לְהַחְמִיר וְכו'. יד) סי' רס"ט א' וְנִהְגּוּ לַעֲמֹד בְּשִׁמְקֵדָשִׁין בְּבַה"נ.

טו) סי' רע"ג ה' נִהְגּוּ לִיתֵן לְתִינוּק טז) סי' רע"ה י"ב נִהְגּוּ לְכַסּוֹת הַקְּטָנִים שְׂלֵא יְהִי עֲרוּמִים. יז) סי' ר"פ ד' וְנִהְגּוּ לְהַזְכִּיר אַחֲרֵי קה"ת.

יח) סי' רצ"ה א' וְנִהְגּוּ לְהַזְכִּיר אֶלְיָהוּ הַנָּבִיא. יט) סי' רצ"ו א' וְנִהְגּוּ לֹאמַר קוֹדֵם הַבְּדִלָּה. כ) סי' ש"ג סכ"ו נִהְגּוּ לְאַסֹּר. כא) שָׁם נִהְגּוּ לְהַקְלֵ.

כב) סי' שי"ח ט"ז וְנִהְגּוּ לְהַחְמִיר מִיְהוּ בְּמִקּוֹם צִנְרָה. כג) סי' שנ"ה ג' הוֹלְכֵי סְפִינּוֹת נִהְגּוּ לַעֲשׂוֹת.

כד) סי' תכ"ט ס"ב וְנִהְגּוּ שְׂאִין מִתְעַנִּים בּוֹ תַעֲנִית כָּלֵל כה) סי' תס"ז ס"ח וְלִכֵּן נִהְגּוּ. וּבַד"מ אוֹת ד' פָּתְבוּ בְּלִשׁוֹן וְכֵן הַמְנַהֵג כו) סי' תק"ט ס"ג וְנִהְגּוּ וְכו' וּבַד"מ בְּאֵר שְׁכּוֹן שׁוֹרֵת הַדִּין.

כו) סי' תקל"ו ס"א וְכֵן נִהְגּוּ וְכו' וּבב"י שָׁם וְכֵן נוֹהֲגִין הָעוֹלָם וְסוֹמְכִים וְכו' וְהַכֵּי נְקִיטִינּוּ. כח) סי' תקנ"א ס"ז וְנִהְגּוּ לְהַקְלֵ.

כט) סי' תקס"ה ס"ג וְנִהְגּוּ בְּכָל הַצּוּמוֹת שְׂלֵא לְאָנְמוֹרוּ כ"א בְּמִנְחָה וּמָרְן בּב"י פָּתַח בְּשֵׁם ר"י שְׁנֵהְגּוּ הָעוֹלָם כֵּן וְכו' הַרְמ"א בַד"מ אוֹת ב' וְכֵן הוּא הַמְנַהֵג. ל) תַקְצ"ב ס"א לֹאמַר הַיּוֹם הָרַת וּבַד"מ פָּתְבוּ בְּשֵׁם מוֹהַרֵי"ל בְּלִשׁוֹן פֶּסֶק דִּין בְּלֵא מְנַהֵג.

לא) תַרְי"ג ס"ד וְנִהְגּוּ בְּזֶה וְכו' וּבַד"מ פָּתְבוּ בְּשֵׁם מוֹהַרֵי"ל בְּלִשׁוֹן וְאָנוּ נוֹהֲגִין. לב) תַרמ"ח ס"ב וְנִהְגּוּ לְהַכְשִׁיר וְכו' לג) תַרנ"א ס"ז וְנִהְגּוּ לְהַסִּיר הַתְּפִלִּין.

לד) תַרס"ט עי"ש פְּמָה פְּעָמִים. לה) תַרע"ב ס"א נִהְגּוּ לְהַחְמִיר.

לו) תַרצ"א ס"ב וְנִהְגּוּ שְׂלֵא לְתִיַּיְגָה גַם נִהְגּוּ וְכו' וְנִמְצָא ג"כ שְׂכּוֹתָב בְּלִשׁוֹן זֶה עַל נוֹהֲגִים פְּרָטִיִּים בְּסִי' ל"ב סל"ב מִיְהוּ נִהְגּוּ הַסּוֹפְרִים. וּבְסִי' תַקמ"ז ס"ז וְנִהְגּוּ בְּנֵי אֲשָׁפְנֹז וְכו' וְשָׁם בַד"מ כ' זֶה בְּשֵׁם הַתַּה"ד שֵׁכ' וְכֵן נוֹהֲגִים בְּאֲשָׁפְנֹז.

וכו' וְשִׁנְיָה הַלִּשׁוֹן בְּהַגְהוֹתָיו וְכַתּוּב וְנִהְגּוּ בְּמִקּוֹם נוֹהֲגִין לְהוֹרוֹת דְּהַפֵּל אַחַד הַיְינוּ נוֹהֲגִין וְכַשֵּׁם שְׂיֵשׁ הַמּוֹן רַב מְנַהֲגִים שׁוֹנִים בְּלִשׁוֹן נוֹהֲגִין וְשִׁרִירִים וְקִיָּמִים כֵּן ג"כ בְּלִשׁוֹן וְנִהְגּוּ וְזֶה בְּרוּר מְכָלֵל הַדְּבָרִים אֲתָה תִשְׁמַע שְׂלֵא בְּכָל הַמְקוֹמוֹת שְׂיָבִיאוּ רַבּוֹתֵינוּ מָרְן וְהַרְמ"א מְנַהֵגוּ שְׂלֵא יִשְׁרָאֵל לֹא תִנּוּ עֲדִיָּהֵן לֹאמַר שְׂרָאוֹי הַמְנַהֵג הַזֶּה וְכַמוֹ שְׁנִרְאָה מְדַבְּרֵי הַסּוֹפֵר הִי"ו) דְּהָא וְדָאֵי לִיתָא כְּמוֹ שְׂמִתְבָּאֵר מִתּוֹךְ כָּל הַרְשׁוּם לְמַעֲלָה (בְּמִנְחָה שְׂהַבִּיאוּ בְּלִשׁוֹן נִהְגּוּ מְלַבֵּד שְׂיֵשׁ פְּמָה מְאוֹת מְנַהֲגִים שְׂפִתְבוּם בְּלִשׁוֹן נוֹהֲגִים וְנוֹהֲגִים הַמְנַהֵג וּמְנַהֵג וְכִיּוֹצֵא הַרְבֵּה מְאֹד) שְׂהַבִּיאוּ הַמְנַהֵג בְּסִתְמוֹ וְסִתְמוֹ כְּפִירוּשׁוֹ שְׂהוּא עֵיקָר שְׂאֵל"כ הִיּוּ מְעַרְעְרֵי בְּמִנְחָה הוּא כְּמוֹ שְׂמַצִּינוּ לְמָרְן בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת.

א) בְּסִי' כ"ג ס"ב. ב) בְּסִי' ל"ב סט"ו.

ג) בסי' מ"ו ס"ו לְבַרְךָ הַנּוֹתֵן לַיַּעֲף פֶּתַח וְאֵין דְּבַרְיָהֶם נִרְאִין. ד) שָׁם ס"ז יֵשׁ נוֹהֲגִים לְבַרְךָ וְכו' וְטָעוֹת בְּיָדָם ה) בְּרַסְיָא ס"ח יֵשׁ מְקוֹמוֹת וְכו' וְנִכּוֹן לְמַנּוּעַ מְלֹאמְרָם.

ו) ס' קנ"ד הַנּוֹהֲגִים וְכו' מוֹחִים בְּיָדָם. ז) ר"ס ס"ט נוֹהֲגִין וְכו' יוֹתֵר טוֹב לְהַנְהִיג וְכו'.

ח) ס' תצ"ג ס"ג נוֹהֲגִין וְכו' וְטָעוֹת בְּיָדָם. ט) מָה שֶׁנֶּהְגוּ וְכו' יֵשׁ לְמַנּוּעַ הַמְּנַהֵג.

י) ס' תרצ"ו ס"ב לְאַסּוֹר שָׁל זֶה אֵינוֹ מְנַהֵג, עֵינֵיהֶּ הַרְוֹאוֹת שְׂדֵרָה מֶרֶן הוּא הַקְּדוּשׁ שֶׁמְנַהֵג שְׁלֵא הֶחָשֵׁר כ"כ בְּעֵינָיו לֹא יִבְיָאֵנוּ בְּשִׁתִּיקָה פְּהוּדָאָה וַיֹּאמֶר מִפְּרִישׁ שְׁאֵינוֹ נִכּוֹן וְכִינְצָא גַם הַרְמָ"א יֶאֱחֹזֵז צְדִיק דְּרַכּוֹ כִּי בְּמְנַהֵג שְׁיֵשׁ לוֹ לְפַקְפֶּק כּוֹתֵב שְׁאֵינוֹ נִרְאָה שְׁאֵינוֹ נִכּוֹן וַיֵּשׁ לְמַחֲוֹת וְכִינְצָא וּלְשׁוֹנוֹת אֱלוֹי א) ס' מ"ז ס"ו וְכֵן נֶהְגוּ אַבְל יוֹתֵר טוֹב וְכו'.

ב) ס' קכ"א ס"ג הַמְּנַהֵג הַפְּשוּט וְכו' וְאֵינוֹ נִרְאָה. ג) ס' קכ"ח סכ"ו נֶהְגוּ ג"כ לוֹמֵר וְכו' אִף יוֹתֵר טוֹב שְׁלֵא לְאוֹמְרוֹ.

ד) ס' קנ"ט ס"ו וְנֶהְגוּ לְהַקְלֵ אַבְל הַסְּבָרָא רֵאשׁוֹנָה עֵיקָר ה) ס' קע"א ס"ג וְנֶהְגוּ קֶצֶת לְהַקְלֵ אַבְל יֵשׁ לְהַחְמִיר ו) ס' רמ"ב נֶהְגוּ וְכו' וְלֹא רְאִיתִי לְחוּשׁ לָזֶה. ז) ס' רנ"ג ס"ב וְנוֹהֲגִין לְהַקְלֵ וְטוֹב לְהַחְמִיר.

ח) שָׁם וְהַמְּנַהֵג לְהַקְלֵ אִף טוֹב לְהַחְמִיר ט) ס' רנ"ז ס"ג אֵין לְנַהֲגֵ פֶן י) ס' רע"ו ס"ב נֶהְגוּ וְכו' וַיֵּשׁ לְהַחְמִיר. יא) ס' רצ"א ס"ד פֶּשֶׁט הַמְּנַהֵג וְכו' אַבְל יֵשׁ לְהַחְמִיר יב) וּבְסִי רצ"ט ס"י הַמְּנַהֵג לְהַקְלֵ אַבְל הָעֵיקָר פְּסָבְרָא הֵרֵאשׁוֹנָה.

יג) סִימָן תַּרְכֵ"ד ס"ב וְאֵין לְנַהֲגֵ בְּחֻזְמָרָא זו. יד) ס' תרס"ד ס"ז וְהַמְּנַהֵג פְּשוּט וְכו' יוֹתֵר טוֹב וְכו'.

וּכְבָר פְּתַבְתִּי לְמַעְלָה וּבַד"ה וְהִנֵּה בַעַל הַמְּאָמֵר) מ"ש בְּסִי תַע"א ס"ב וּמְתַבָּאָר שְׁפֹן אֶרְחוֹת צְדִיקִים טוֹבִים הַשְּׁנִים מֶרֶן וְהַרְמָ"א לְגִלוֹת דַּעְתָּם כְּשֶׁאֵין הַמְּנַהֵג הֶגוֹן בְּעֵינֵיהֶם וְא"כ מוֹכַח וְדַאי הָא סְתָמָא שְׁתִּיקָה פְּהוּדָאָה דְּמֵיָא שְׁאֵין עַל אוֹתוֹ מְנַהֵג פְּקוּק וּמְמִילָא בְּמְנַהֵג זֶה שְׁאֵינוֹ דְּנִים עֲלִיו שְׁלֵא כְּתָבוּ עֲלִיו שׁוּם עֲרַעוֹר דַּעְתָּם מְסַפְמַת לְנַהֲגֵ כְּמְנַהֵג זֶה כִּי נִכּוֹן הוּא: וְלֹא אֶכְחַד כִּי נִמְצָא בְּדַבְרֵי מֶרֶן בְּש"ע שְׁעַל כְּמָה מְנַהֲגִים כּוֹתֵב עֲלֵיהֶם הַנְּפֶק (אֵין לְעַרְעֵר, מְנַהֵג יָפָה, מְנַהֵג כְּשֵׁר, וְכִינְצָא).

וְאֶרְשׁוּם אֲשֶׁר רְאִיתִי לָהֶם בְּסִי ו' ס"ד וּבְסִי כ"ד ס"ה וּמְנַהֵג יָפָה וְכו' וְהַפֶּל הוּא חִיבּוּב מְצוּנָה וּבְסִי נ"ג ס"י וּבְסִי ס"א ס"ב וּבְסִי קי"ד ס"ב וּבְסִי קנ"ד ס"י וּבְסִי ר"ע וּבְסִי שְׁ"ף ס"ח וּבְסִי תי"ז וּבְסִי תמ"ד ס"ו וּבְסִי תנ"ה ס"ה, וּבְסִי תס"א ס"א וּבְסִי תקנ"א ס"ב וּבְסִי תקס"ו ס"ד וּבְסִי תקצ"א ס"ו וּבְדַבְרֵי הַרְמָ"א נִמְצָא פְּהִנָּה וְכַהֲנָה, עֵינֵין בְּסִי ג' ס"א וּבְסִי ח' ס"ו וּבְסִי ט' ס"ה וּבְסִי ל"ז ס"ג וּבְסִי מ"ו ס"ח וְשָׁם ס"ט וּבְסִי ס"א ס"ג וּבְסִי קל"ט ס"ה וּבְסִי קפ"ב ס"ב וּבְסִי קפ"ח ס"ב וּבְסִי קצ"ג ס"ג וּבְסִי קצ"ט ס"י וּבְסִי רל"ד ס"א וּבְסִי רל"ו ס"א וּבְסִי רמ"ב וּבְסִי רמ"ח ס"ג וּבְסִי רנ"ו וּבְסִי רנ"ז ס"ו וּבְסִי רס"ב ס"א וּבְסִי רע"א ס"ב וּבְסִי רע"ט ס"ד וּבְסִי רפ"ב ס"ד וּבְסִי שְׁכ"ה ס"י וּבְסִי של"ז ס"ב וּבְסִי של"ט ס"ג וּבְסִי שס"ו ס"ג וּבְסִי תנ"ג וּבְסִי תנ"ה וּבְסִי תק"ד ס"א וּבְסִימָן תַּקפ"ה ס"ד וּבְסִי ת"ף ס"ד וּבְסִי תרצ"ה לְכֵן נוֹהֲגִין בְּמַדְיִנוֹת אֱלוֹי וְאֵין לְשׁוֹנוֹת כִּי הוּא מְנַהֵג וְתִיקוֹן יֵשׁ מְקוֹמוֹת וְכו' וְהַפֶּל מְנַהֵג יָפָה וּבְסִי תרי"א ס"ב

ובסי' תרנ"א ס"ט ובסי' תרנ"ד ובסי' תרע"א ס"ז ובסי' תר"ץ ס"ז ובסי' תרצ"ה ס"ב ונעם כי לא נוכל לידע טעם פשוט, על כל ענין מהנז"ל למה הוצרכו לזה נוכל לומר דרף כולל כמו שפתיבתי למעלה דכשנראה בעיני קדושם שיש מקום לגמגם במנהג ההוא ואולי ראו ג"כ באיזה מהם שהי' מי שגמגם הוצרכו לומר בפי' שמנהג הגון וכשר הוא ואין להרהר אחריו ועכ"פ מיעוטא דמיעוטא הוו דוכתי הנ"ל נגד כמה מאות מנהגים שהוזכרו בדבריהם בלתי סעד ולא דחיה פאשר רשומים אצלי כל המקומות שזכרו איזה מנהג בדבריהם בלשון והמנהג או ונוהגים וכן המנהג ולא יכולתי לפרטם פה כי ברבים היו ולא פתיבתי אלא מקומות שפתיבתי ונהגו ולא ערערו בדבר דמוכח ודאי דלדעתם אין חשש ופקפוק במנהג ההוא וכן הדבר במנהג הזה שפתיבו מרן והרמ"א בלשון נהגו אין בו חשש כולל כנלע"ד ברור בס"ד: הודעתי הן פתיב פאן פי כל אשר פתיבתי לפלפל בלשון זה נהגו העם אם משמעותו הוא דאורויי לא מורינן או דמורינן נמי הכי הנה מפני שזעזעו ממיני אז דברי הראשונים התוס' והרא"ש ורבינו יהודה הקסיד ורבינו בצלאל בשטמ"ק שלו וחידישי הריטב"א והבאתי דב"ק בקונטרס הפללים במערכת הנז"ל אות ל"ט באריכות ועיני הראות תחזנה מישרים פי דעת כל הראשונים שנה בזה שעל הרוב לישון ונהגו העם דאמור רבנו בש"ס הפונה דאורויי נמי מורינן והיא דתענית שאני משום דקאי אפלוגתא דמר אמר הלכה ומר אמר מנהג ומר אמר נהגו העם ובה נסתר בגן הרב הסופר הי"ו עד היסוד בה שאף אם רבותינו בעלי הש"ע הי' פותבים נהגו העם לא הנה לנו לפרש אלא שנהגו ומורים פן ורק בזה נהגו הוא שכ' הרמ"א בתשובה שדקדק לכתוב פן וכו' כמו שפתיבתי למעלה בעזר ה' אלהים חיים: סימן קיט (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חליצה סי' א' אות א').

קיט יבם ויבמתו שמספיקים שלא להתייבם ושלא לחלוץ לית לן בה פן דעת הרב ח"ץ בסי' א' ובאר שם דמאי דקי"ל דאם היבם דוחה את יבמתו כופין אותו אין כפיה זו משום דקי"ל דכופין אקיום מצות עשה כמ"ש אומרים לו עשה סנפה ואינו עושה וכו' דאין זה אלא בדבר שא"א ליפטר ממנו אבל בחליצה דכששניהם מספיקים לית לן בה אין הכפיה אלא כדי שלא תתעגן (עיין בקונטרס הפללים במערכת הפ"ף אות ק"ה ששם הבאתי מ"ש מרן הב"י בסי' קע"ה בשם מ"כ ועוד איזה פוסקים שסוברים שפיה זו ג"כ היא משום קיום מ"ע ככל שאר מ"ע) וכ"כ מרן החבי"ף בס' חיים ושלום סי' ל"ח בשם הרב חק"ל א"ח סי' קכ"ו ד' רנ"א ע"א דאם שניהם מספיקים שלא לחלוץ ולא ליבם לית לן בה וכתב שפן מתבאר מתשובת הרדב"ז ח"ג סי' ת"ק, וסיים דכל זה הוא לפי הפשט אבל לפי מ"ש בזה"ק ובתיקונים גודל צער נפש המת שהוא נע ונד ואינו זוכה לעוה"ב עד שיעשה לו תיקון החליצה לכן פתב הרב פן אברהם בס' וישב דף כ"ו דעל דייני ישראל מוטל להציל עשוק נפש המת ליבם או לחלוץ וכו' ולא להכניס בספנה עצומה נפש המת והוכיח מדברי התיקונים דיש ספנה לנפש היבם עצמו פי נחש פרוף על עקבו ח"ו ולכן גזר בגזרה דאורייתא איש כי ימות וכן אין לו תיקוף אחר פטירתו יעמדו ב"ד שבעיר להעמיד כל נכסי המת ביד שלישי ולא יחלקו הירושא ולא יעשו שום גוביניא לכתובה כ"א אחר שייספיקו היבם והיבמה ליבם או לחלוץ ויגמר ענין החליצה או היבום אתוד"ק (גם שם בסוסי' ט' פתב לנדונו שאם שניהם מרוצים שלא להתייבם ולא לחלוץ שפיר דמי כמ"ש התק"ל וכו' שוב פתב דלפי גודל צער נפש המת כמ"ש בזה"ק וכו')

צָרִיף לְהַשְׁתַּדֵּל שְׁיִחְלְצוּ וכו' ע"ש): וְהָיָה מִיְלֵי דְמַר בְּגִזְרַת עִירֵין הַנָּ"ל לְעַכְבַּ הַנְּכָסִים בְּיַד שְׁלִישׁ נְאֻמָּן עַד אַחַר גְּמַר הַחֲלִיצָה נְכוּנִים בְּטַעֲמָן בְּסַתְּמָם יָבָם וַיְבָמָה דְּסַתְּמָא דְּמִילְתָּא רוּצָה אִשָּׁה לְהַתְּפַטֵּר בְּחֲלִיצָה אוּ יָבוּם כִּי טַב לְמִיתַב וְכו' וְלִכְּנָן אִם לֹא יַעֲכָבוּ ב"ד הַנְּכָסִים מְסַתְּמָא הַיָּבָם יִתְּנוּ פְתֵיף סוּרְרַת וְלֹא יִתְּפִיִּיס לְחַלּוֹץ וְלֹא יוּכַל לְיַיְבֵּם וְאַף דְּמֵן הַדִּין ב"ד כּוֹפִין לְחַלּוֹץ כַּמ"ש בְּסִי' קַס"א ס"ד מ"מ זְמַנִּין סְגִיאִין אִין פֶּחַ בְּיַד ב"ד לְכוּפּוֹ וְלִכְּנָן נְכוּן לְהַקְדִּים רְפוּאָה לְמַכָּה ע"י עֵינְפוּב ב"ד עַד שְׁיִתְּפָשְׂרוּ וַיִּגְמַר עֲנִין הַחֲלִיצָה כִּי עַל הָרוּב עֵינְיוּ נוֹתֵן בְּמָמוֹן וְכַדִּי לְזַכּוֹת בְּמָה שְׁאִין בְּיָדוֹ עֲדִין יִהְיֶה קַל וְנוֹחַ לְהַתְּרִצוֹת פְּמוּבָן וְכוּן עֲשִׂינוּ מַעֲשֵׂה כְּמָה פְּעָמִים וְעַלְתָּה בְּיָדֵינוּ בְּס"ד שְׁלֹא הָיָה שְׁיָהוּי מְצֻנָה וְחֲלִיצָה נַעֲלוּ בְּזִמְנָן הָרְאוּי (וְכוּן רְאוּי לְהִרְבּ אַח"א נר"ו בס' וַיִּקְרָא אַבְרָהָם בְּשׁוֹ"ת אַה"ע ס' ל' בַּד"ה וְאַגַּב וְכו' שְׁהִבִּיא מַה שְׁגִזְרַת מְרֵן הַחֲבִי"ף בְּס' חו"ש הַנָּ"ל לְהַנִּיחַ כָּל הַעֲזָבוֹן בְּרִשׁוֹת ב"ד כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה שׁוּם עֵינְפוּב לְהַחֲלִיצָה וְכַתְּבַ שְׁדַבְּרִיו חַיִּים וְקָמִים): אַף מַה שְׁנִרְאָה מְדַבְּרִיו דְּגַם אִם הַיָּבָם וְהַיָּבָמָה מְרַנְצִים לְהִיּוֹת בְּלֹא חֲלִיצָה וַיָּבוּם ב"ד כּוֹפִין אוֹתָם ע"י עֵינְפוּב הַנְּכָסִים כְּנֻז"ל וְכוּן הַבִּין מְדַבְּרִיו בְּס' זְכַרְנוּ לְחַיִּים בַּח"ב דָּף ס"ד אוֹת ה' וְהִינְנוּ לְפִי חוֹמֵר שְׁבוּ לְדַבְּרֵי הַזֶּה"ק אִין כּוֹן דַּעַת הָרַב חַת"ס בְּסִי' פ"ה שְׁנִשְׂאֵל בְּיָבָם וַיְבָמָה זְקָנִים שְׁהַסְפִּימוּ לְיִשְׂאֵר זְקוּקִים מְפָנִי הַבּוּשָׁה וְהַטְּוִרַח אִי יָאוֹת עֲבָדִין וְהַשִּׁיב דְּמִלְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם שְׁהִבִּיא הַטּוֹר סִי' קַס"ה וּמַמ"ש מְרֵן ב"י בְּשֵׁם תְּשׁוּ" הָר"ן וְתַה"ד סִי' ר"ך וְכוּן מוֹכַח מִהַש"ס בְּדוּכְתֵי טוּבָא דְּכְשִׁשְׁנִיָּהֶם מְרַנְצִים אִין לַב"ד עַלְיָהֶם כְּלוּם אֵלֹא דְּהַרְבָּנִים ב"ש שֵׁם וְנַחֲלַת שְׁבָעָה בְּשִׁטְר חֲלִיצָה סִי' ב' הַבִּיאוּ דַבְּרֵי הַזֶּה"ר פ' חֲקַת דְּמְצֻנָה בְּחֲלִיצָה וְכַבֵּר כָּתַב מְרֵן הַב"י א"ח סִי' כ"ה וּמַג"א שֵׁם דְּאִין לְכוּף לְנַהֲוֹג כְּהַזְהַר רַק מִי שְׁרוּצָה יַחְמִיר וְשׁוּב כָּתַב דְּגַם מִהַזֶּה"ק לֹא שְׁמַעְנוּ דְּכוּפִים רַק שְׁמוּדִיעִים צַעַר נָפֶשׁ הַמַּת וְשִׁהַחֲלִיצָה הִיא ג"ח עִם הַמַּת כְּהַדְּלַקַת גְּרוֹת וְכו' וְאִם יִסְפִּימוּ מַעֲצָמָם לְחַלּוֹץ כְּאַשְׁרֵי בָּא מַעֲשֵׂה לְפָנָיו וְאַמַּר לָהֶם שְׁמֵן הַדִּין אִין מְחַיִּיבִים אוֹתָם רַק שְׁהוּא טוֹבַת הַמַּת אִם יִרְצוּ יַעֲשׂוּ וְנִתְרַצוּ.

אַבָּל לֹא לְכוּף אוֹתָם אֵלֹו תוּד"ק וְהוּבָא בְּקַצְרָה בַּפ"ת סִי' קַפ"ה סַק"ז וְדַבְּרִיו נְכוּנִים בְּטַעֲמָם וְכוּן דַּעַת הַרְבָּנִים ח"ץ וְתַק"ל הַנָּ"ל (ע"ש בַּפ"ת בְּשֵׁם כַּר"ש דְּנִרְאָה דְּמִשְׁנֵי פְּלוּגְמָא בֵּין מ"ש הַב"ש בְּשֵׁם הַזֶּה"ר לַמ"ש חַת"ס וְלַדַּבְּרֵי חַת"ס אִינוּ מְוַכְרַח דְּחוּלְקִים פְּמוּבָן) וְכוּן רְאוּי לְהִרְבּ יִשׁוּעוֹת יַעֲקֹב בְּסִי' קַמ"ט בְּפִי הָאָרוּךְ סַק"ז שְׁכַתְּבַ בְּפִי דְּאִם אִין הָאִשָּׁה רוּצָה אִין כּוֹפִין אוֹתָהּ וְע"ע חַיִּים וְשְׁלוּם סִי' ט' וַיִּקְרָא אַבְרָהָם תּוֹף סִי' ל' שׁוּב בָּא לִידֵי ס' אַפְרִיוֹן שְׁלֹמָה הַנַּד"מ לְרַב גְּדוּל מְרַבְּנֵי דוּרְיָנוּ יְדִידֵי מוּהַר"ר שְׁלֹמָה וְלָמָן רַאִם נר"ו וְרְאוּי שֵׁם בְּקוּנְט' מְזַבַּח אַבְנִים סִי' ד' שְׁכַתְּבַ לְהוֹכִיחַ מִהַש"ס דְּקִידוּשֵׁין דָּף י"ד ע"א וּמְדַבְּרֵי הָר"ן בְּחִידוּשֵׁי לְסַנְהֶדְרִין דָּף י"ט ע"ב דְּמְצֻנַת חֲלִיצָה לֹא תִלְיָא בְּאִם רְצוּנָה לְיִנְשָׂא אֵלֹא הִיא מְצֻנָה בַּפ"ע אַף אִם אִינָה רוּצָה לְיִנְשָׂא וְהַתְּרַעַם עַל הַח"ס הַנָּ"ל שְׁאֵמַר שַׁמ"ש בְּזִהַר הוּא דָּרַךְ סְגוּלָה כְּהַדְּלַקַת הַנֵּר וְכו' וּמְסִיק דְּאִם הַיָּבָם וַיְבָמָה זְקָנִים וְרוּצִים לְהִיּוֹת בְּלֹא חֲלִיצָה מְחַיִּיבִים ב"ד לְהַגִּיד לָהּ דַּמ"ע רְמִי עָלָה לְחַלּוֹץ לִיבָמָה וְכְשִׁתְּבַע אֵת הַיָּבָם מְחַיִּיב לְחַלּוֹץ לָהּ.

וְהִבִּיא שֵׁם דַּבְּרֵי רַש"י בְּסַנְהֶדְרִין ד' י"ט ע"ב לֹא חוּלְצִין אֵת אִשְׁתּוֹ מְפָנִי שְׁאִסוּרָה לְיִנְשָׂא דְּמִשְׁמַע דְּחֲלִיצָה תִּלְיָא בְּגִישׁוּאִין וְכִינוּן שְׁאִסוּרָה לְיִנְשָׂא אִינָה חוּלְצָת (וּא"כ נוּכַל לוֹמַר דַּג"כ כְּשִׁאִינָה רוּצָה לְיִנְשָׂא אִינָה זְקוּקָה לְחֲלִיצָה) וְכַתְּבַ לְזֶה דְּאִין פְּנוּתוֹ דְּלַהֲכִי לִיכָּא מְצֻנָה בְּחֲלִיצָה אֵלֹא פְּנוּתוֹ כַּמ"ש הָרַמְבַּ"ם בַּפ"ב מִהַלְכוֹת מְלָכִים ה"ב שְׁאִינָה בְּמְצֻנַת

חליצה לפי שאסורה לינשא ואינה בתורת יבום וכל שאינה עולה ליבום אינה במצות חליצה עכ"ל ולענ"ד פי' זה בדברי רש"י דחוק מאד והול"ל מפני שאסורה ליבם ואז קנה אפשר להעמיס בכונתו פינון שאינו עולה ליבום אינו עולה נמי לחליצה אבל לשון גישואין משמע גישואין בעלמא ובמב"ם לא הונזר גישואין כלל אלא פינון שא"א ליבם אשתו לכה אין חולצין אבל רש"י דנקט מפני שאסורה לינשא משמעו ודאי מפני שאסורה לינשא לעלמא דס"ל דתלי החליצה בגישואין וכן הוא מפירש בדברי מרן כ"מ בפ"ב מהלכות מלכים ה"ג וז"ל גם אין חולצין לה פינון שאפילו אם יחלצו לה אסורה לינשא עכ"ל הנה מבואר דס"ל דתלי חליצה בהיתר גישואין וכינון שאסורה לינשא אינה חולצת: אף מ"ש עוד שם דאפשר לפרש בכונת רש"י כמ"ש בתפארת ישראל שלפי שאסורה לינשא גזרו בה שלא תחלוץ כדי שלא תבא לינשא ויש פח בינדם לעקור בשואת"ע זה נראה שאינו רחוק לפרש פן בכונת רש"י ואין פונתו לומר דהחליצה תלויה בגישואין כמ"ש בשם התפ"י שאפילו לא תנשא לעולם צריכה חליצה דמצוה באנפי נפשה היא אלא דמה שהכריח הרב אפריון שלמה נר"ו מההיא דקידושין דבעי הש"ס מנלן דחליצה מתרת דילמא חליץ לה וקאי באיסורא ויליף לה דמתרת מדכתיב ונקרא שמו בישראל הרי דמעיקרא הנה ס"ד דש"ס דלאו הא ביהא תליא וא"כ מנ"ל דלמסקנא לא ס"ל הכי וכו' וכתב ע"ז שהיא ראיה שאין עליה תשובה לענ"ד אין מנה הכרח די"ל דודאי מקמי דילפינו שריותא לעלמא הנה סברינו מימר דלאו הא ביהא תליא אף לבתר דילפינו שריותא לעלמא אה"נ דמצינו למימר דכל עיקר החליצה הוא כדי שתוכל לינשא וכשאינה רוצה לינשא לית לן בה וכדעת מרן כ"מ ופשוט דברי רש"י הנ"ל, דתלי החליצה בגישואין: ומה שהכריח ממ"ש בחידושי הר"ן אמ"ש בש"ס דר"י דס"ל דאם רצה המלך לחלוץ או ליבם זכור לטוב אע"ג דמלך שמחל ע"כ אין פבדו מחול היינו משום דמצוה שאני שלדבר מצוה יכול למחול והקשה להראשונים ע"ז דמשמע דלרבנן גם לד"מ אינו יכול למחול ואילו בסוטה מ"א ע"ב באגריפס שקרא עומד ושבחהו חכמים אמרי' טעמא משום מצוה שאני ותי' הר"ן דלחלוץ או לייבם הוי ביזון טפי והר"ד תי' וכו' ואם איתא דביד האשה שלא לחלוץ אם אינה רוצה לינשא מאי קשיא להו הא פינון דאי אמרה לא בעינא לאינסובי ליכא מצוה כלל בחליצה שוב לא ניתן מצוה דכבוד המלך לדחות מפניו פדאמרין בכתובות דף מ' דלא תשיב עשה משום דאי אמרה לא בעינא ליתיה לעשה ופי' הראשונים דכיון דאיכא מציאות דליכא למצוה דולו תהנה לאשה שוב לא אלים הך עשה לדחות ל"ת וא"כ מאי קשיא להו אלא ודאי דס"ל דאף אי לא בעינא לאינסובי איכא מ"ע דחליצה וכו' ע"כ תו"ד ונראה שהוא מבין דמ"ש בש"ס אליבא דר"י מצוה שאני ר"ל דמצות חליצה דוחה למצות פבדו מלך ומנה מכריח דאי במצות חליצה יש בינדה לומר לא בעינא לא תשיב עשה לדחות כמו שאמרו בההיא דכתובות ולפי זה לא ידעתי מה לו להכריח מדברי הר"ן ולא יכריח לפי שיטתו מהש"ס גופיה מדאמרין מצוה שאני דאמי עשה דחליצה ודחי עשה דכבוד מלך.

וגם אינו מוכן לענ"ד לפי שיטתו למה אמר ר"י אם רצה לחלוץ זלט"ו והול"ל דחייב לחלוץ או לייבם דאמי עשה וכו' ועוד אי מטעם דחיה איתנו עליה הא אין עשה דוחה עשה ואיך אמי עשה דחליצה ודחי עשה דכבוד מלך ובפרט דעשה דכבוד מלך אלים דחשיב עשה דרבים.

וע"כ הדב"ר פשוט בעיני דלאו מטעם דחזית עשה אתינן עלה אלא ר"ל שפינן שעוסק בדב"ר מצנה אין חשוב זה חסרון כבוד המלה כי באמת זהו כבוד ונהדר למלה לקיים מצות ה' אלהינו ע"ד שאמרו כל מקום שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב הכי נמי פשפא לקיים מצנה אין מזה שום זילזול כבודו של מלה ואדרבא זהו כבודו שמקיים המצנה.

ואעפ"י שמצנה זו יש בינה לדחוקה אי אמרה לא בעינא לאינסובי. מ"מ פשפא לקיימה מצנה היא ואין בזה משום זילזול כבוד המלה כלל ומשו"ה אמר ר"י אם פאלחלוץ או ליבם זל"ט"ו דנהי דאין מחייבים אותו לזלזל עצמו כדי לקיים המצנה מ"מ אם רוצה לקיים המצנה אין מזניחין אותו ורבנן סברי פינן שיש זילזול כ"כ בחליצה או יבום אינו רשאי פן נ"ל עיקרון של דברים ואין מזה הכרח דלא כסברת הגאון חת"ס כמ"ל אחר זמ"ר מצאתי להגאון שו"מ ח"ב סי' קל"ה (שני) שהאריך מאד בדברי רש"י ומרן כ"מ הנז"ל וכתב ליישב דברי רש"י בכמה אנפיה ודעתו בזה דאי אפשר לומר דהחליצה תלויה בנישואין אלא אף אם לא תנשא צריכה חליצה וכדעת התפ"י הנ"ל ותימה שלא הזכיר מתשו"ה חת"ס הנ"ל ומני"ר השו"מ רב תנא הוא דמסייע ליה להרב אפריון שלמה נר"ו בסברתו הנ"ל.

אחר שנים רבות נדפס ספר עמודי אש וראיתי שם בסי' כ' אות נ"ג שכתב דבשו"ת דברי חיים (דיני ר"ה סי' ו') פתב דחליצה היא מצנה בפ"ע ולאו הכשר מצנה כדי שעי"ז תוכל לינשא וכתב שפשו"ת באר יצחק סי' י"ז לא כ"כ ושהביא ש"ס דסנהדרין דף י"ט ומני"ר הגאון המחבר יצ"ו דחה ראיתו והאריך קצת בזה ונפ"מ לאשה שאסורה לינשא פגון רואה דם מחמת תשמיש וכדומה אם מחוייבת בחליצה ומסיק בצ"ע ולא פניתי פעת לעיין בדב"ק לה נא ראה.

והרב האל"ף בס' אורות אלים בליקוטי הזה"ק (בדף ל"א ע"א) ע"ד הזה"ק דף קפ"ו ע"ב פתב הגדתי היום פי בעינינו ראינו איש אחד מת אחיו בלא בנים ואלמנתו זקנה ואמרו לו הטובים מצנה הבאה לידך לחלוץ ויש בה הצלת נפש המת כמ"ש בזה"ק והאיש הזה נתעצל במצנה פי נדמה לו שהיא טרחא שלא לצורך מאחר שהיא זקנה ואינו רוצה לינשא ושקיל למטרפסיה שפלה זרעו רח"ל הנה כי כן מי שפא לידו מצנה זו ימהר יחיש אי משום שלא להחמיץ המצנה ואי משום הצלת נפש אחיו יפשא"ק עכ"ל: ובעיקר מצנות חליצה אם יש מצנות עשה על היבמה או דוקא היבם מצונה לייבם או לחלוץ פתב הרב שו"מ במהדורא ג' ח"ב סי' ק"נ דבס' ישועות יעקב סי' קס"ה חידוש בנו הרב דהיא אינה מצונה על מצנות יבום ושינסתייע מתשו"ה הרשב"א סי' י"ח דלכך אין מברכים על מצנות יבום שעיקרה אינה מצנה אלא משום פו"ר והיא אינה מצוית על פו"ר והרב שו"מ הרבה להשיב על טעמו של הרשב"א והניח דבריו בצ"ע (כמו שפתבתי בשמו במערכת ברכות סי' א' סוף אות ט"ז) ושוב פתב דגם הרשב"א לא אמר שהיא אינה מצונית על מצנות יבום רק פתב שתכליתה היא למצנות פו"ר אבל גוף המצנה בעצמותה היא מצנה בפ"ע ובשו"ת ח"צ סי' א' נסתפק אם הפונה שפחליצה היא פונת מצנה או מתורת הקנאה ואי נימא דהיא אינה מצונה א"כ איך אמרו עד שיכוננו שניהם הא היא אינה מצונה כלל ורצה להביא ראיה למה שחידש בישו"י הנ"ל ומסיק שהדבר צ"ע ותימה בעיני שפעלם מהם דברי הרב מוהרי"ט בחאה"ע סי' י"ד שהביא שהרב מוהראנ"ח לא רצה שהאוננת

תחליץ ומסיק בטעמו לפי שחליצה היא מצוה ואונן פטור מכל המצוות הרי דס"ל דגם האשה איתא במצנות חליצה ככל המצוות (שלא הז"ג) שגנשים חייבות ומרן חיד"א בברכי יוסף חיו"ד סי' שמ"א אות ו' תמה על הרב מוהרי"ט דהמסתפל יפה בדברי הרמב"ם והסמ"ג יראה דמצנות חליצה אינה אלא על החולץ ושפן מוכח להדיא מדברי הרב החינוך שפכת במצנות חליצה ומצנות יבום וחליצה האיש הוא דמקנים ולא האשה והוכיח פן גם מדברי הרב מוהר"י ו' פלט בתשו' להראב"ד שהביא הרב מוהר"ד אבודרקהם בריש ספרו בטעם שאין מברכין על החליצה משום דמצוה הבאה בעבירה היא שאינו מקנים מצנות יבום וכן האשה אינה מברכת על החליצה ולא על היבום משום דלא מיפקדא אפ"ר וכיון שאינה במצנות יבום אינה במצנות חליצה וכו' ושוב נרגש דמדברי תשו' הרשב"א בסי' י"ח (כמ"ש בטעם שאין מברכים על החליצה כנו"ל) משמע דמצנות חליצה איתא גם באשה אלא דמשום שעיקרה משום פו"ר והיא לא מיפקדא אין מברכין וזה דלא כדמשמע ליה להרב בישו"י הנ"ל להבין מדברי הרשב"א דאשה אינה במצנות חליצה) וכתב ליישב שהרשב"א בא ליתן טעם על מה שאין האיש מברך אבל מודה הרשב"א דאין האשה במצנות חליצה והביא שמצא פן במכתב להרב מוהר"א יצחקאי שפכת בפשיטות דאין על האשה מצוה בחליצה וכל מעשיה מעשה קוף בעלמא והביא מ"ש הר"ן ברפ"ב דקידושין במאי דאמרינן מצוה בה יותר מבשלוחה דארף ע"ג דהיא לא מיפקדא אפ"ר מ"מ היא עושה מצוה שמסייעת להבעל לקיים המצוה וכתב שפן י"ל גם בחליצה דגם היא עושה מצוה.

שמסייעת להיבם לעשות מצוות חליצה ומ"מ היא אינה במצנות חליצה פהיבם רק הניא כנטפל לעושי מצוה וכו' אלו תוד"ק. והוא חידוש שנעלם כ"ז מעיני שגי צנתרות הזהב הנ"ל ונדעת מאר עינינו נצי"ב מל"ך יצ"ו בספרו הנורא העמק שאלה בפרשת פי תצא שאלתא קנ"ד אות א' פדעת מרן חיד"א בברכ"י הנ"ל עי"ש דב"ק ומדקדוק לשון מוהר"ם בתשו' הקצרות סי' רמ"ד (ה"ד בחיים ושלום דף צ"א ע"ב) וז"ל ועוד מ"ע היא לגבי יבם לחלוץ או ליבם וכו' וכלשון הזה פתב גם בתשו' הארנכות ססי' תצ"ב (הובא בחי"ש שם) נראה דרק על היבם רמ"א חייב מצוה זו ומשמעות לשון רש"י בקידושין דף י"ד ע"א במ"ש בש"ס בחליצה מנלן (שפכת מנלן דחליצה מתרת לינשא דילמא מצנות חליצה הוא דרמי רחמנא עלה ולעולם לא משתריא) הוא דיש עליה מצנות חליצה אבל אינו מוכרח כ"כ וק"ל.

ועיין בקונטרס הפללים במערכת העי"ן אות ע"ג (בד"ה וזאת) מה שהבאתי בשם הרב אפריון שלמה נ"י במכתבו אלי: סימן קכ (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חליצה סי' א' אות מ): קכ הפרת היבם ע"י פתב אי מהני הנה בכנה"ג סימן קס"ט אות כ"ז פתב וז"ל אפ"ר דאפילו מפי פתב מהני להפיר אותה מוהר"א אביוב הו"ד במוהרשד"ם סי' רל"ט ע"כ ונהיאו הבאה"ט בסקי"א וס' מוהרשד"ם אין מצ"א ומדדנייק לכתוב להפיר אותה לבי מגמגם דאפ"ר דרק להפיר אותה מהני מפי פתב אבל לא להפיר את היבם והטעם דבהפירה דיבמה איכא סברת הר"א אסמעאל רבו של הר"י דא"צ הפרה פלל נהי דלא נקטינו פנותיה כמ"ש מרן בב"י, מ"מ אהני לן שיטתיה להקל בהפירה זו לסמוך על הפתב.

אָבֵל בְּהַפְרָה דִּיבָם דְּמִן סִפְסָם לִכ"ע אֶפְשָׁר דְּלֹא סְמִינָן עַל הַפְתָּב וְעוֹד בְּהַפְרָה דִּינְדָה גּוּפָא נִרְאָה דְּלֹא הִתְלִיט מוהר"א א וְרַק בְּלִשׁוֹן אֶפְשָׁר הוּא דְאָמַר, אִיבְרָא דבס"ח בְּקִצְרָה ס"ק כ"ה כ' באה"ט בפירש"י פֶּן כמ"ש הַרְב פ"ת.

אָף לִע"ד שְׁנ' אִינוּ מְדוּקְדָּק, כִּי לְפִי הַנִּרְאָה הַבְּאֵה"ט לֹא רָאָה בְּגוּף תְּשׁו' מוהרשד"ם רַק עֵינֵינוּ רָאָה בְּכַנְה"ג וְיַעֲתֵק מִשָּׁם (עֵינֵינוּ בְּקוּוֹנְטֵרְס פְּלָלִי הַפּוֹסְקִים סִי ט"ז אוֹת א' מ"ש שָׁם בְּלִשׁוֹן אֶפְשָׁר אִם הוּא סִפְק) וְהָרִי בְּכַנְה"ג כְּתוּב בְּלִשׁוֹן אֶפְשָׁר, וְצָרִיךְ לַעֲיִין בְּגוּף דְּבָרֵי הַג' ב"מ שֶׁהֵבִיא הַרְב פ"ת בְּסִקִּי"א דְּנִרְאָה דְּסוּמָךְ עַל סְבֵרַת מוהרשד"ם דְּהִקְנִי עֲדוּת בְּכַתְב שְׁזֹאת הִיא אֲשֶׁת הַמֵּת בְּצִירוּף סְבֵרַת הַר"א אֶסְמְעָאֵל הַגָּל עִי"ש אָבֵל בְּהַפְרָת הֵיבָם אֶפְשָׁר דְּאִין דַּעְתוֹ לְסִמְנָךְ אַעֲדוּת שְׁבִכְתָּב, וּממ"ש בְּפ"ת סִי ק"ג סִקִּי"ב בְּשֵׁם הַב"ח נִרְאָה דְּדַעְתוֹ לְסִמְנָךְ בְּהַפְרָת אִישׁ וְאִשָּׁה לְגַט ע"י שְׁטָר שְׁאִינוּ מְקַנְיִים פְּשָׁאִין הַשְּׁטָר יוֹצֵא מִתַּח"י עִי"ש וּא"כ ה"ה בְּהַפְרָת יָבָם ע"י שְׁטָר שְׁאִינוּ מְקַנְיִים שְׁאִינוּ יוֹצֵא מִתַּח"י הֵיבָם נִרְאָה דְּמִהֲנִי: אַחַר אֵיזָה יָמִים בָּא לִידֵי בְּשָׂאֵלָה ס' מְצַנֵּת חֲלִיצָה וְרִאִיתִי בְּסִמְנָן כ"ו אַחַר שְׁהִזְפִּיר שְׁצָרִיךְ הַפְרָה לְיָבָם וְלִיבְמָתוֹ וְכו' וְאֶפְּלִי עֲדוּת בְּכַתְב מְהִנִּי בְּזָה וְשָׁם בְּבִיאוּרוֹ אוֹת ל"ב שְׁכ"כ הַב"ח בְּשֵׁם מוהרשד"ם סִי רל"ט וע"ש שְׁכ' בְּלִשׁוֹן אֶפְשָׁר דְּהַמְעָשָׂה הִיָּה שֶׁע"א הַעֵיד עַל אַחֵי הַמֵּת שְׁכָבֵר הֵלֵךְ לַעֲוֹלָמוֹ וְאח"כ בָּא כְּתָב מְקוּשָׁט"א שֶׁהוּא עֲדִינָן בְּחַיִּים וְכו' הַשְׂאוֹל מוהר"א א דְּעֲדוּת עַפ"י כְּתָב ל"מ לְאִסּוּר נֶגֶד הַעֵד דְּדוֹקָא בְּהִיתָר עֲגוּנָה מְהִנִּי עֲדוּת בְּכַתְב וְלֹא בְּאִסּוּר וְאֶפְשָׁר דָּאָף לַעֲנִין לְהִיתָר לֹמַר שֶׁהוּא אַחֵי הַמֵּת מוֹעִיל אָבֵל לֹא לְאִסּוּר ע"כ וְלִדְעָתִי בְּרוּר דְּמִהֲנִי עֲדוּת מְפִי כְּתָב דְּהָא מְהִנִּי עֲדוּת אִשָּׁה אוֹ קְרוּב וְכָל הַפְּסוּלִים מִשׁוּם דְּהִנִּי גל"מ בְּעֵלְמָא וְעֵינֵינוּ הַרְמַב"ם פ"ד מַה"י וְאֶפְּלִי אִשָּׁה וְכו' עַד פְּעֻנָן שְׁבִיאוּרָנוּ בְּסוּף הַלְכוֹת גִּירוּשִׁין וְשָׁם כְּתָב דְּמִהֲנִי ג"כ מְפִי כְּתָב עִי"ש מִשׁוּם דְּהִנִּי גל"מ בְּעֵלְמָא וְגַם בְּזָה שְׁיָיךְ עֲגוּנָה כמ"ש הַתּוֹס' גִּטִּין דָּף פ' ד"ה שָׁם עִירוֹ עַכ"ד ה"ס מ"ח הַגָּל: וְהִנֵּה טָרַם שְׁרִאִיתִי דְּבָרֵי הַס' מְצַנֵּת חֲלִיצָה הַגָּל בְּהִיוֹתִי נְבוּךְ בְּזָה שְׁלַחְתִּי לְרַבְּנוּ דוֹרְיָנוּ יצ"ו לְשָׂאוֹל מֵהֵם פֶּשֶׁר דְּבָר בְּזָה וְזֹאת תְּשׁוּבַת הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָסִים מוהר"ז שְׁטַעֲרִין בע"ס זָכַר יְהוֹסֵף נר"ו וְהָאֵרִיךְ בְּחִרְפּוֹתוֹ וְרוֹחֵב דַּעְתוֹ בְּתִילֵי תִילִין שְׁל הַלְכוֹת וְאִיִּדִי דְּחִבְבוּתִיהָ גַבְּן אֲמַרְתִּי לְהַעֲתִיק דְּב"ק וְז"ל וְאֲמַנְם עֵינֵיךְ סִפְקוֹ שְׁל מַעַכ"ת מְצַד דְּבָרֵי מוהרשד"ם שֶׁהֵבִיא הַכְּנֵה"ג וְכו' הַנְּנִי לְהַעֲתִיק מִהַנּוֹגַע לַעֲנִינֵינוּ וְכֵּן נִרְאָה עַד כְּמָה אִין לְסִמְנָךְ מִהַקְּצוּרִים גַּם בְּמָה שֶׁהוּבָא עַל ס' רֹאשׁ הַמְּאֻסָּפִים הַגָּאוֹן כְּנֵה"ג.

וְהִנֵּה תִנְכֵן הַשְׂאֵלָה שְׁבֵתְשׁו' הַרְשָׁד"ם סִמְנָן רל"ט הִנֵּה בְּאֶחָד שֶׁהַעֵיד עַל אַחֵיו שְׁל מַת שְׁאָמַר בְּפִנֵּי הַעֵד שֶׁהוּא הֵיבָם וְאח"כ אָמַר הַעֵד עָלָיו שְׁמַת בְּמַגְפָּה וְשָׂאז בְּשַׁעַת רִאִיתָ הַעֲדוּת הִיָּה גַם הַעֵד מְנִפָה בְּחֻלִּי הַקְּדוּשָׁת רַק שְׁאֹמַר שֶׁהִיָּה אֵז בְּדַעְתוֹ.

יַעֲשׂ"ב בְּפִרְטֵי הַסְּפָקוֹת וּמְחַלְקֵי לְהִכָּא שְׁאָמַר כֵּן שְׁלֹא בְּשַׁעַת מַעֲשָׂה. וּאִפ"ל דְּמ"מ בְּנִדוּ"ד אִינוּ נֶאֱמָן עַפ"י עֲצָמוֹ כִּינֵן שְׁאֲחֵיו מִת זמ"ר קוֹדֵם אִיכָּא חֲשָׁדָא דְּכּוֹנְנָתוֹ לְקַלְקֵלָה וְזָה בְּכָלֵל מ"ש הַרְי"ף וְהוּא דְּלִיכָא חֲשָׁדָא.

עוֹד יֵשׁ לְחַלְק דְּדוֹקָא בְּהִיא דִּינִתְנָן בְּן יוֹתְנָן אַרְיָה הַקָּלִי עַפ"י עֲצָמוֹ דְּהִנִּי כְּשַׁעַת הַסְּכָנָה דְּכּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין אָף שְׁאִין מְפִירִין וְכִפִּירִש"י סוּף יְבָמוֹת וְכו' אָבֵל הִיכָא שֶׁהַבְּעַל בְּחַיִּים וְרוֹצֵה לְפּוֹטְרָה אוֹ שֶׁהֵיבָם רוֹצֵה לְיָבָם אוֹ לְחַלּוֹץ אֵז הוּא מִלְתָּא דַּע"ל"ג וְאִין חוֹלְצִין אִא"כ מְפִירִים וְכו' וּמְסִיק דְּאִין לְהַשְׂאֵה לְשׁוּק, וְאַחֲרֵים הַשְׂאֵה שְׁלֹא מִדַּעְתוֹ וְאח"כ

נודע בכתבים שהיבם חי ומיד הפרישוה מפעלה, וגם בזה איפא לעיוני שלדבריהם
שהוא עדות מספיק איפא למימר דעפ"י הכתבים לא תצא דהא קי"ל מפיהם ולא מפי
כתבם ואם התירו עפ"י כתב היינו להתיר אשה דהקלו מתוך חומך שהחמרת עליה
בסופה אבל לא לענגן אחר.

ואפ"ל ג"כ פיון דלהפיר היבם סגי בקרוב או אשה ועבד ה"ה מפי כתב מהני וכו' אם פן
העד הראשון ששמע מפיו שהוא אחיו אפילו דחשבינו ליה עדות הרי הוא פעד קרוב או
פסול פיון ששמע מפיו עצמו והכתבים שבאו לאנשים מחולקים הוי פשנים ואזלינו אחר
רוב דעות וכ"ז צע"ר וכו' עכ"ל הרב מוהרא"א השואל בקצרה.

והרשד"ם השיב רק על שאר פרטים ולא הזכיר ממ"ש בסוף הענגן. ופלא ג"כ מה
שהעתיק בשמו באות כ"ח (דעד פשר המעיד מפי היבם עצמו מיקרי עד פסול ואם אח"כ
באו שני עדים או שנים מפי כתב אזלינו בטר רוב דעות ע"כ) בפשיטות מה שנה עיקר
הספק שהניח בצ"ע.

העמקתי קצת באריכות להפיק רצונו שמה יראה דהעדוה הנה על היבם והכתבים היו
לאסור שנסתפק אי מהני מפי כתבם פדמהני עבד וקרוב להפיר היבם וא"כ מ"ש הכנה"ג
אפשר דאפי' כתב מהני להפיר אותה לא נמצא פלל בדבריו רק במה שכתב ואם התירו
עפ"י כתב היינו להתיר אשה דהקלו בה רבנו מתוך שהחמרת וכו' וכנ"ל.

וא"כ לא מייירי פלל בענגן הפרה לחליצה רק במיתה שהיא מחלוקת ישינה באה"ע סי'
י"ז סי"א ומקורו בירושלמי יבמות פי"ו ה"ז מצאו פתוב בשטר מת פ' וכו' ונהיאו הרי"ף
והרא"ש וכו' הטור מדלא הכריח הרא"ש דעתו להחמיר וממילא פן הוא דעת הרי"ף
לדעת הטור.

והרמב"ם בפ"ג מהל"ג ה"ט פוסק להקל ורק מוסף שיהיה נודע שהוא כתב ישראל.
וסובר ה"ה שדי לד' הרמב"ם אם אין כתב נכרי, ולהרשב"א שסובר בדברי הרמב"ם
שצריכים לידע בכתב ישר' מי כתבו והרשב"א עצמו פליג בזה ועכ"פ להרמב"ם צריף
קיום.

והש"ע לא גילה דעתו על הקיום בכתב ישראל ולהנמק"י בפ"ו דיבמות דהריטב"א דלא
פטהור אלא שהרי"ף התיר וסמך אמסקנא דגטין ע"א ע"א דכשר בעדות אשה בכתב
וכ"כ הר"ן בגטין.

ולפי"ז גם הרי"ף ונהרא"ש מהמתירים, וכיון שלא נמצא בדבריהם דבעי קיום וע"כ
דסברי דלא בעי פלל ודאי גם פננת הרמב"ם פמו שהבין ה"ה פנ"ל, וי"ל שהרי"ף הנה
פשוט בעיניו ולא הוצרך לקותבו או הוסיף הרמב"ם דמת ולא שזרחיק כ"כ הרמב"ם
מהרי"ף בפעי קיום גמור, ומבואר בי"מ בכללי הרמב"ם פמה מהדונחק שיתחלוק הרמב"ם
על רבו הרי"ף ולכן פשוט למעט בפלוגתא, או דגם הרי"ף סובר פן ומרוב פשיטות שיש
לידע שהוא כתב ישראל לא כתב מזה, וגם להטור שהרי"ף ונהרא"ש מחמירין עינין לח"מ
פי"ג מה"ג הכ"ח שמוצא מקום לדעת הטור ומחלק מהא דגטין ע"א דשאני נשתתק
דהשתא מעיד ע"ז ומהני במה שהעיד בכתב בעדות אשה, אבל כשמצאו בשטר איש
פלוגי מת לא ידענו שנה שכתבו פאן בתורת עדות כתבו וכו' ע"ש: גם הג' אבי הש"ף

מחזיק בדעת הטור והולך ע"ד הלח"מ בקצת שינוי דשאני נשתתק דינדענו מי הפותב משא"כ בהאגרת שלא הפירו את הכותב ולא הוי בזה שטר גמור וכיון שחותם שמו שהוא רב העיר הוי פידוע מי הוא, ואמנם החו"ד בקהלת יעקב סי' י"ז סי"א מחמיר מאד בקבא פתב ממרחקים דבעי קיום עכ"פ מעד אחד ואפילו בכתב ישראל אין להקל אפילו במק"ע וסיגים שם ס"ק נ"ב ואפשר דאם שנים חתומים עליו באופן שנוכח היטב שלא אדם אחד פתבם גם הוא מודה ועכ"פ קשה להורות שלא במקום דחק מה שהניח בלא הכרעה אפילו בחתימת ג' דיגינים אף שמעיקר הדין היה מקום לצדד והריטב"א מסיגים שהכל לפי ראות הדיגינים בזה ויש לו אריכות דברים ואכמ"ל במה שפכר דשו רבים וע' נו"ב מ"ק סי' ל"ג שמתיר בלי קיום אם יסכימו ב' רבנים וכו' וע' קהלת יעקב מבעל משי"ע סוס"י י"א דבפרטות יש להתיר בנדו"ד עפ"י המכתבים שחתמו בח"י ג' אנשים שהם ב"ד שקבלו עדות וכו' ויש פוסקים דקיום ב"ד א"צ קיום פרמ"א סוס"י קמ"ב וכ"ש בעדות אשה שמת בעלה ובפרט שקשה להשיג קיום מאנשים שפירו חתימתם וכו' ועכ"פ בנדו"ד לגבי הפרה שהוא הי' החולץ כיון דבלא דוחק היה צריך להפיר החולץ וכיון דאיכא לברורי ע"י שאלה במכתב כשישיבו ע"י שאלה כד"ל בנדאי אין להקל בענין חמור כזה בלי ברור גמור כל מאי דאיכא לברורי שיהיה קיום גמור.

ובשו"ת חת"ס בח"ו סי' קצ"ט דצריכים לכתוב שישלחו אלינו חת"י על ב' מגילות חתומים עפ"י שי הסוברים דלעולם בעינן ב' שטרות לקיים חת"י מהם דמשטר א' א"א להפיר הדמיון היטב כמבואר למענין בכתובות כ' ע"א בהראשונים ומ"ש המרדכי פ"ב דכתובות סי' קמ"ו בשם ר"ת וכו' יע"ש וליקתר שאת ראוי להעיר להרב דשם שנייח ג"כ החותם הקבוע שלו שחקוק חתימתו וע' שו"ת מוהרי"מ סי' ל"ג מה שפקפק על שו"ת פני אריה סי' כ' בכתב על הבי דנאר והאריף להקל בגט הנשלח ממרחקים שאל"כ לא יהי תקנה לעולם ועובדא דידיה הנה באגרת הנשלח בכטחון הב"ד הנקרא סטראחאוואיי ואין לחוש לשלוח בשם אחר דיוכל להאחז תקף בעת השילוח על הפאסט ועש"ב לפלפל בהט"ז אה"ע סי' קי"ב סי"ט בהג"ה וע' נו"ב מ"ת סי' קל"ו: ומה שהעיר כת"ר לעינין בגוף דברי הבי"מ שבפ"ת סק"א וכו' להפיק רצונו אעתיק לו דבריו (ויראה שגם הוא טעה פי לא היה לפניו ס' הרשד"ם לעינין בו) בתחלה כ' בס"ח וזאת היא אשת המת כ' הבאה"ט בתשו' רשד"ם וכו' וה"ס אינו אתי וכן בס"ח אות כ"ה כ' בפרש"י דעדות מפי פתב מהני ליה עכ"ל ונמשך ג"כ אחר העתקת הבאה"ט שגם הוא נמשך אחר הכנה"ג שמבואר שם הענין בלשון ואופן אחר וכמש"ל באורף.

ומ"ש הבאה"ט בס"ק כ"ה הנ"ל ובשעה"ד חולצין אף שאין מפירין וכו' פ"י ס"ח וכ"כ הכנה"ג עדות מפי פתב מהני הנה הדין דחולצין אף שאין מפירין ל"מ פלל בכנה"ג רק בא"ז וע"כ שיש טעות בנקודת ההפסק שצ"ל אחר הדין אע"פ שאין מפירין אותו או אותה פ"י ס"ח.

וכ"כ הכנה"ג עדות מפי פתב מהני לזה והיינו על מה שהביא כנה"ג בשם רשד"ם והיינו כמו שחולצין בלי הפרה בשעה"ד (ונשמט ג"כ התבנות רק שיבררו אח"כ) פן מבואר דיש לסמוך גם בעדות בכתב, ואולי השמיט במכונן תיבת ואפשר דמשמע ליה מסבא כיון דסומכין בלי הפרה פלל ולא קפדינו בדלא אפשר בע"א ה"ה בעדות בכתב דע"כ

קאי ג"כ בכה"ג בדלא אפשר ממ"ש וכ"כ וע' בכנה"ג קס"ט ס"ק כ"ה בשם הר"מ מיטראני ח"ב סימן קי"ט דאם חלץ קונדס בלי הפרה אין פאן עדות וע' חמ"ח וב"ש סי' ק"ג ס"ג וע' בעז"נ בסוף הס' בשו"ת א' בשם ראב"ח סי' ל"ב יעש"ב ואין זה נוגע לנדו"ד דהוי פערבדא דא"ז (אמר הפותב מה שרומז לנדון דיין פונתו על הערבדא שאזכיר לקמן באות מ"א בס"ד) והיה קשה לעפון קונדס החליצה עד שיתקיים הפתב דהוי פשעת הספנה שכותבין אף שאין מפירין, ובפרט שעכ"פ לענין זה יש לצרף דעת המקילים בעדות בפתב, ואיך שיהי' מבואר לכל שהעתקת הבאה"ט רק מכנה"ג ולא היה לו תשו' הרשד"ם פמו שמצאתי ג"כ בכמה ענינים ואכמ"ל, וע' בבי"מ שם שאחר שהביא סתירת הבאה"ט כ' והנה ערבדא אתא לידי וכו' (פמו שהובא בפ"ת ס"ק י"א) וע' ישועות יעקב סי' קס"ט ס"ק ט"ו בפ"י הקצר שמ"מ בצירוף עוד צדדים יש לצרף דעת ר"א אסמאעל יעש"ב ובס"ק י"ד הביא ג"כ ד' רשד"ם דבאוסור בנדאי ל"מ רק שנסתפק אי מהני אף להתיר לומר שהוא אחי המת ולמש"ל ג"ז אינו וכל מ"ש הב"ח הוא למה שחשב מלשון העתקה שהתיר לגבי האשה פערבדא דידיה ולזה כ' דמצד הגמגום ששמה פשמה אפשר יש מקום בשעה"ד לסמוך על ס' הר"א אבל לפי הנזכר בתשו' רשד"ם שיהיה העדות על מיתת היבם ורק שפוטב שאם התירו עפ"י פתב להתיראשה וכו' שאין זה נוגע פאן לענין הפרה וכנ"ל פיון שאפשר לקיים וכבראה שיהיה חושב זה למקו"ע מצד שיהיה רחוק מ' פרסאות ומסתמא בזמנו לא הי' פאסט קבוע וגם ל"ש שיירות ובהיות האשה עתיה שבלתי אפשר לה בע"א ורק זה לא היה נחשב בעיניו שע"ד להשהות שלשים יום ולהחזיק שמה בעירו שלשים יום, ובערבדא של כת"ר נדאי לכתחלה אם היה באפשרי להשהות החולץ בעירו שלשים יום היה עדיף יותר ואולי בתוך כך עלתה בידם ע"י מכתבים לקיים ג"כ כד"ת אם הפאסט הולך לשם.

אבל פבראה היה בלתי אפשר לעפבו שאילו בתוך כך היה רוח אחרת אתו אם היה צריך להמתין ובפרט שיהיה בהכרח שגם היא תתעפב שם מחמת שבעירה אין נותנים חליצה. ומסתמא לא היה אפשר לפעול אצל אנשי העיר בתוך המחלקת שיבטלו דעתם להניח להרב שיתנו חליצה.

עם שנה לפלא בעיני שלא היה בידי כת"ר לפעול לכה"פ בזה, ובאיזה אופן שיהיה אין נפ"מ פעת שעכ"פ אין ליתן היתר בלי קיום כד"ת, והב"מ בסי' ק"ג במ"ש על שו"ת מוהר"ם זסקינד לגבי גט (שבפ"ת שם סקי"ב) וכאן פתב בהפרת היבם ע"י שטר שאינו מקוים דלא מהני פיון דיוצא מתח"י, ואולם בשו"ת פני אריה סי' כ' האריך להפך דאפי' להרמב"ן והרשב"א וסיעתם גבי מצאו פתוב בשטר פ' מת דא"צ קיום משום דקיום שטרות דרבנן דהקלו גבי עגונה עיין תוס' פתובות כ"ח ד"ה קיום שטרות ולרש"י ריש גטין דלא חציף לזיפי והיינו דוקא במי שמוציא השטר בב"ד ככל שטרי דעלמא שבע"ד מוציאו או שמוסרו לשליח וגם הא דמצאו פתוב בשטר פ' מת מיירי נמי בכה"ג שאומר שנסמך בידו מישראל במקום רחוק משא"כ בכתב הפא ע"י בי דואר דא"א להתגלות מי שזינפם וכו' יעוש"ב וכ"ד הש"ך בח"מ מ"ו שבכה"ג צריך קיום מהתו' היכא שאינו יוצא משום אדם פמו מצא בשוק והא דהוי פנחוקר עדותם דוקא ביוצא מבע"ד עצמו דלא חשיד לזיפי, ועכ"פ מבואר מדעתו שהבין בפשיט' להפך מהב"מ דמיירי בשטר היוצא מתח"י שאינו של שניהם ועיין שו"ת מוהרי"מ סי' ל"ג ואכמ"ל עכ"ד הגאון הג"ל נר"ו:

והנה ס' שו"ת מוהרשד"ם אין מצוי אצלו והגאון מצ"ח מעתיק בשמו דלהתיר אפ"ש מהני עדות בכתב אבל לא לאיסור והגאון יוסף עינינו נר"ו הרעיש על הכנה"ג ובאה"ט שכתב בשמו דאפ"ש דלהתיר מהני כנז"ל דליתנהו להני מילי דלא כ' שם אלא להחמיר ולהיות הדבר תמוה בעיני דמר אמ"ח ומר אמ"ח ופלגי במציאות אמרתי ניתי ס"ת וניחזי ובקשתי מרב אחד הסמוך לפה ושלח לי שו"ת מוהרשד"ם בשאלה ועיניתי שם ולפי קו"ע ד"מ"ש מרן החבי"ב בכנה"ג בשמו דאפ"ש מהני פתב לענין הפרה הדין עמו, שְהרי בתחלה פתב דאם העדות של העד מהני לא תצא מפח המכתבים דמפיהם בעיניו ולא מפי פתבם וכו' ושוב פתב ואפ"ש לומר גם כן דכיון דלהתיר היבם סגי בקרוב ואשה ועבד ה"ה ג"כ מפי פתבו מהני, וכונתו לומר דאפ"ש דמהני עדות המכתבים ותצא.

ושוב כ' וכ"ת אפילו שְהיה מהני מפי פתב פ"ש שמהני עבד וקרוב אפי"ה לא תצא דהא עדות הא' ה"ה עפ"י עד פ"ש ואפי' ה"ה בא עד אחר לא תצא וכ"ש ש"מפי פתב ל"מ אלא ב"ע קרוב או פסול (נראה לענ"ד דמ"ש אלא ב"ע צ"ל כ"ע ור"ל כעד קרוב או פ') לזה אני אומר דאי מפי פתבם מהני א"כ העד הא' ששמע מפיו שְהוא אחיו של המת אפילו דחשבינו ליה עדות הרי הוא כקאו"פ ששמע מפיו עצמו והכתבים שְבאו לאנשים מחולקים הו"ו כ"ב ואזלינו בתר רוב דעות וכ"ז צ"ע רב עכ"ל הנה אף דבאמת לא מייירי אלא לאיסור ובק"ה הוא דשקו"ט אי אמרי' דתצא מפח המכתבים מ"מ כיון דלצד דמהני הוא משום דאמרי' דעדו"ת מפי פתב חשיב בקרוב או פ' א"כ ממילא נדאי דגם להתיר לסמוך בהפ"ת היבם אכתב אמרי' דמהני כיון דשוו אהדדי וכמ"ש שם בתחלה כיון דלהפ"ר היבם סגי בקרוב וכו' ה"ה מפי פתב מהני ועדות הקרוב וכו' דמהני להפ"ת היבם היינו להתיר ואם כן ה"ה עפ"י פתב לצד זה מהני ולכן העתיק הכנה"ג בשמו דאפ"ש דע"י פתב מהני.

אבל מה שסיים בס' מצ"ח בשם שו"ת הנ"ל דאפ"ש דאף להיתר לומר שְהוא אחי המת מועיל אבל לא לאיסור. הנה תיבת אבל לא לאיסור ליתנהו שם ואדרבא מוכן מהשקו"ט ש"ל דעיקר ספקו הוא במאי דמייירי דהיינו לאסור.

וא"כ בין להקל בין להחמיר מספק"ל: ק ובשו"ת שו"מ מהדורא ג' ח"א סי' רמ"א מצאתי שכ' בשם הרב השואל שפדומה לו שפבית מאיר יש תשו' אם לסמוך ע"ד הר"א אסמ"על ש"אין צריך הפ"ת האשה, והשיב לו יפה פתב וזכרוננו לא פוזב לו שבב"מ סי' קס"ט ס"ז האריך בזה דיש לסמוך על הרא"א.

וגם בשו"ת מוהרשד"ם פתב דיש לסמוך על פתב שכתב שם הפעל והאשה ה"ה היא היתה אשתו ואנחנו מפירים האחים של המת בכאן עי"ש ומה שפקפק שם ל"ש בגדון דידן וע"כ האשה מותרת לחלוץ ע"כ: סימן קכא (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חליצה סי' א' אות מ).

קכא אעתיק פה ענין אחד שְבא לידי בשלחי דקייטא וזהו גוף המעשה, הן באו לפה יבם ויבמתו לחלוץ והיבמה דירתה בעיר הסמוכה והעידו עליה היותה אשת המת ושיש יותר משנה אחת שמת בעלה, אף היבם הוא מארץ רחוקה מאד ואין שום אדם מפירו, וגם היבמה לא הפירתו רק שידעה מכבר שיש לבעלה ג' אחים במקום פלוני וכתבה להמ"צ דשם שישלח את היבם לחלוץ ונתפשו בניהם ברצי כסף ובא לעירה, וכאשר נתנהו

בעירה מתלוננת אנשי העיר עם הרב אי אפשר לחלון שם ובאו לפה, ובניד היכם הזה
מכתב מהמ"ץ דעירו מדובר בו כי זה האיש אברהם אליאז בן צבי הוא גדול האחים
והוא הראוי לחלון, ומליץ טוב בעדו שלא לעגנו כי איש עני הוא וטפלי תלו בו וכו',
ובהפא"ס שפינד היכם הזה פתוב שמו כנז"ל (רק בשם אביו יש קצת שינוי שכתוב בו
בן הרשפכו ולא נפלאת היא להאמין במה שאומר היכם שפך היה נקרא בפי העולם
ובכתבי הערפאות) וסימני היכם הרשומים בהפא"ס הנ"ל גובה קומתו וצורת פניו ועיניו
מכוונים להיכם הלז.

ואמרתי להם לא אוכל ליטפל בזה כי הלכה רוחת אין חולצין אא"כ מפירין וצריכה
לילה לעירה ולחפש אחר איזה עד שפייר אותן ואח"כ יחלון, ואמרה האשה כי תגיע
לריק כי אין שום מפירו בעירה, והתחילו להתחנן שלא לעגנם כי איש עני הוא ומנוכרח
לשוב לביתו קודם יו"ט, ואם יתעכב ג"כ אין שום תועלת אחרי שאין מי שמפירו,
ואמרתי נוכל לחקור מרבני עירך וכו'.

ניתן את קולו בבכי על רוע מזלו דטרח ואמתי כל הני פרסי ולא יוכל להתמהמה ומנוכרח
לשוב אל ביתו בלא חליצה. והיבמה חנה היא מדברת נא למעה"ש לא תעזבו אותו כי
מי יודע מה ילד יום וביןקר עמד לו עד שהביאותיו לפה מארץ רחוקה וכו' סוף דבר לא
יכולתי להתאפק וההכרח שיחליצו.

אף אמרתי להם קודם החליצה הלא תדעו כי לא תוכל לינשא עד שיתבאר הדבר כי אחי
המת מן האב הוא, ונצרך לי להתיעץ עם רבני דורינו על אנפן הבירור וימשך איזה זמן
על זה, ונתרצו בזה ונעשה החליצה כד"ת בעה"י, והודעתי לבני עירה כי אסורה לינשא
כנז"ל ובקשה ממני כתב ראיה שחלצה אולי יודמן לה איזה שידוך וכתבתי בו כי אמת
שחלצה אבל אסורה לינשא עד שתקבל ממני כתב היסור ותלך האשה לעירה ואברהם
שב למקומו.

זהו גוף המעשה: והנה לכאורה היה מקום לפקפק דבעיניו וקראו לו זקני עירו ועיר זו
אינה לא זקני עירו ולא זקני עירה, אלא דנראה דמשום זה אין לחוש כמ"ש לקמן סי' ב'
אותו' (כששלתתי מכתב זה לרבני דורינו פתבתי תורף הדברים שבאות הנ"ל) גם לענין
החליצה בלא הפרת היכם לפי הנראה הוא פשוט פמבואר בהרמ"א בס"ח סל"ה בשם
הא"ז פמו שרשמתי באות כ"ד (ונכתב ג"כ תורף הדברים במכתב הנ"ל) וכן הורה הגאון
שם אריה בסי' ל"ז שרשמתי שם לחלון בשעה"ד בלתי הפרה עי"ש.

אלא שצריכה לחזור אחר עדים המפירים כמ"ש הרבנים הנ"ל והנה בדו"ד רחוק
המצייאות להמציא עדים שיעידו מפייהם כי זה אחי המת מן האב ורק אפשר לקרר ע"י
כתב ובהפרת היכם על ידי כתב לפי מגמגם (פכתוב באות מ' ונכתב במכתב הנ"ל עד
ד"ה אחר איזה וכו' וסיימתי במכתב הנ"ל בזה"ל) אבל הפתב שפינד היכם הנ"ל
נראה דלא מהני פינו שאינו מקוים כי אין אפנו יודע את המ"צ ולא את חתימתו, וגם
קצת יש לפקפק כי לא נכתב בו כי הוא אח המת מן האב ואולי הוא גדול האחים מן
האם, אלא דמשום זה נראה דאין חשש דכיון שכתב והוא הראוי לחלון סתמו כפי' שהוא
אח מן האב דאל"כ אינו ראוי לחלון וממילא אנדא ליה גם מה שהיה לחוש שמה אחר

משאר האחים הוא פנוי ומוטל עליו לחלוץ, דא"כ לא יהיה פותב המ"ץ על היכם הנה
שהוא הראוי לחלוץ.

וגם בלא"ה לא יהיה לנו לעכב החליצה מפני זה פינו שאינו לפינו פי אפי' בגדול דמצנה
בו מדינא דגמר' אם אינו לפינו אין משהין המצנה פידוע (עיין בזה לעיל אות ט' ואות
י': ונראה דצריך לברר הדבר באופן היותר מועיל שלא יהיה בו שום חשש לכתוב
להמ"ץ (אשר שלח את היכם הנ"ל לעירה וכתב לו מכתב חליצה פכתוב למעלה) שיודיע
לנו הוא ובית דינו שנה האיש שפא ומכתב פידו כנז"ל הוא אחי המת מן האב (שיכתבו
שם המת ואביו) שפא להחליץ מיבמתו (ויכתבו שם היבמה ואביה).

ותשובתם יהיה בגוף המכתב שאשלח להם בבטחון סטראחאוויי. וגם הם ישלחו
תשובתם הנ"ל על שמי בבטחון כנז"ל.

דבאופן זה נראה דאין לחוש עוד לזיוף. וכיון דהרבה פוסקים ס"ל דבשעה"ד אפשר
לסמוך אמ"ד דמעשה ב"ד אין צריך קיום.

נהי דלא קי"ל הכי ויעניין בפ"ת ססי' קמ"ב ובשו"ת שם אריה סי' נ"א ד"ה אמנם. מ"מ
באופן זה הוי מקנינים כיע"ש ויעניין שו"ת שואל ומשיב ח"ג סי' צ' ובמהדורא ג' ח"א
סי' קצ"ד וסי' ר"י ונזכרנו לחיים ח"א מערכת גט אות כ"ג ושו"ת מטעי משה דף כ"ח
ע"א (ועוד צריך לעיין בספרים שרשמתי במערכת גט סי' י"ט אות י"ט וכעת אין הפנאי
מספים), ואולי נוכל לצרף גם כן מה שנוסף לנו היכם ע"י הסימנים הרשומים בהפאס
שפידו פנ"ל ויעניין בשו"ת שם אריה סי' ל"ז.

ויעניין בפ"ת סי' י"ז ס"ק נ"ב בשם החת"ס בכמה תשובות ושכ"כ הבית אפרים דכל
כתב הנשלח על הכי דואר לבעלים ידועים ומגיע מהם תשו' על הבי"ד הדבר ברור
שהוא מבעליו ואין בו זיוף וא"צ שום קיום וכבר נעשה מעשה עפ"י סברא זו עי"ש
ובפ"ת סי' קנ"ב ס"ק י"ט בשם שו"ת בגדי ישע דמעב"ד הנשלח על הבי"ד א"צ קיום,
עד פאן הגיעו דברי מכתבי לרבני דורינו יצ"ו: והנה הגאון המפורסם מוהרי"ז שטערן
יצ"ו השיב לי על זה וכבר פתבתי תוד"ק במה שנוגע לענין הפרת היכם ע"י כתב לעיל
בסוף אות מ, ופה אעתיק מה שהשיב על שאר הפרטים לענין לחלוץ בשעה"ד בלא
הפרה כ' וז"ל הנה הגיעני מכתבו וכו' וכבר הביא כת"ר דעת הא"ז (המוןפר בא"ז הלכות
חליצה אות תרע"ו בשם מורו הרב שמחה מיהו בשעה"ד וכו') ובלא ס' דברירא למעכ"ת
דהוי שעה"ד ממש שא"א בענין אחר שאם נחמיר שתלה היבמה את היכם למקומו
למדינה רחוקה מאד שדר שם היכם הרי גם שם לא תמצא עדים שיפירו אותה ויצטרכו
ג"כ לדון על הפרת היבמה ע"י כתב ובפרט דהחולץ עני פנזפר במכתבו ומי יודע אם
היתה משגת הוצאות הנסיעה הרחוקה הזאת ואולי יהיה חוזר ומבקש להוסיף לו עוד
מעות מה שאין ביכולתה עד שיהיה ג"כ חשש עיגון, ולכן הטיב לעשות שלא לעכב
החליצה ושלח ליתן התרה עד שיתקור בקיום ב"ד כד"ת שיודע לו ממקומו של החולץ
וטוב להודיע להרב דשם שיודיע אילו אפשר לקיים חתימתו מאיזה מקום מהידועים לנו
אשר מהראוי שיקדים להודיע זה מעצמו במכתב שנתן להחולץ להזכיר איה לקיים
חתימתו: ומ"ש עוד כת"ר שאף שלא נכתב בפ"ה שהוא אחיו מן האב פינו שכותב שראוי
לחליץ הוי כמפורש וכו' הנה בשו"ת מוהרשד"ם סי' רל"ט פקפק ג"כ השואל דהא לא

אמר האיש ההוא אלא שהוא אחי המת ושמה אחיו מאמו קאמר והשיב הרשד"ם שמלבד שיש לדין שפסותם אח הני מאב דאין אח מאם נקרא אח והני כמו פת סתם דהני פת חטים וכו' וכתב עוד כיון שלא היה מוחזק אלא באח לבד אם אנו מאמינים לו שאחיו מת אין לחוש שמה מאם היה, יעיש"ב ואף כי יש לדין בכ"ז ויש לדחות בנקל מ"מ אין נפ"מ בזה בנדו"ד שנדאי צריף לברר פראוי ולא מפח משמעות וכמ"ש כת"ר שיודיע הרב וב"ד שזה האיש שפא לחלוץ ע"י מקתבו הוא אח המת מהאב ושהתשו' היה בגוף המכתב סטראתא וואיי: ונדון התקירה מזקני עירו הארכתי בדברי השבת ציון וקשה עלי הפתיכה ובפרט במה שאינו לצורך ומעשים בכל יום ובכל התשו' שאין שום חשש כששניהם מרוצים בעיר אחרת וע"ע ישועות יעקב סי' קס"א ס"ג בתשו' להרב דמאנגוב במה שהשיב שתמתין הזקנה עד ביאת הגדול או תסע לשם ועיי"ש שנה"ג כ"כ בפשי' שלא נסתפק כלל בזה כששניהם מרוצים, ומה שהעיר משו"ת ר"י מיגא"ש עיין בגליון הש"ס מרע"א בשבת קי"ח ע"ב במ"ש זה חלקי ממכניסי שבת וכו' שהיו בתוך תחום אחד שהביאו וכבר הארכתי בתשו' לנישב הסתירה מהירושלמי תענית פ"ד ומד"ר איכה בפסוק ותנח משלום י"ח מיל כמטבריא לצפורי וע' בשירי קרבן ירושלמי שבת פי"ב בכתב אות אחת בטבריא וכו' וירושלמי סנהדרין ר"פ אד"ם ה"ב זה אומר בטבריא וכו' מהא להא ז' מיל וכו' ובזכרוננו שגם בהגהות ציון ירושלים העיר מהמדרש איכה הנ"ל ובדברי הר"י מיגאש והניח בצע"ג ואני השבתי זה בכמה אופנים נכונים ואכמ"ל עכ"ד נר"ו: מה שכתב בשם שו"ת מוהרשד"ם עיין מה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת האל"ף אות שע"ג בשם ידידי הגאון בע"ס עמודי אש נר"ו בתשובה שהשיב לי על נדון הנ"ל ודעתו נוטה דגם אח מן האם נקרא אח בלב"א וסיים בתשובתו אולם שפיר כתב מעכ"ת דכיון שכתב המו"צ במכתבו והוא הראוי לחלוץ הו"ל פאילו כתב בהדיא שהוא אחיו מאביו ואין לחוש עוד וז"ב עכ"ד נר"ו: סימן ככב (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חליצה סי' א' אות מ"ב ככב בשילחי דקייטא נסתלק אחד בלא זש"ק ואשתו זקנה ויש לו ד' אחים שנים גדולים ושנים קטנים.

ואחד מהגדולים נשוי אשה. והאחד פנוי ולו משפט החליצה אף כי יש גדול ממנו כמ"ש בב"ש ושו"ת מים חיים ושו"ת שואל ומשיב שהבאתי לעיל אות י'.

והנה האחים הגדולים אינם בעיר רק במקרה מפני סיבה באו שניהם וההכרח לחלוץ במקדמם האפשר, כי נחוצים לדרפם ואף אם יום או יומים יעבור הנה הנם הולכים ומי יודע מתי ישובו הנה, והאשה לא תוכל לילך אחריהם פשוט הדין.

מפני כמה סיבות וטעמים שונים, ובאו לפני על החליצה, ועם פי היה פשוט בעיני שיחליץ הפנוי. הנה אפשר ביחנתים ברגל ישרה ראיתי כי הפנוי הוא אטר ברגלו והנשוי הוא ככל אדם, כי על הרוב עשה כל הבחינות ברגל ימין למיעוטא דמיעוטא ברגל שמאל, ונכנסתי לבית הספק אם גם ככה"ג צריף שיחלוץ הפנוי, או נימא מוטב שיחלוץ גדול האחים שאינו אטר, ממה שיחלוץ הפנוי שהוא אטר.

והנה בשניהם שנים (נשואים או פנויים), והגדול אטר והקטן ממנו אינו אטר כתב החבי"ב בכנה"ג בס"ח בקונטרס גן נעול אות כ' דנראה מדברי מרן בפ"י ס"ח ס"מ דמצוה בגדול אף שהוא אטר ונראה לכאורה דה"ה לדידיה באחד פנוי והוא אטר והשני

אינו אטר דמצנה בפנוי דמאן דרמי עליה דמצנה הוא יעשנה ולא נשגים על ימין שהוא שמאל: אף באמת מלבד שאין זה מוסכם ודעת מוהרי"ש ונו"ב ופ"ת ורפני אומר שבשו"ת עבודת משא דיותר טוב שיחליץ שאינו אטר אף שהוא הקטן כמו שהבאתי לעיל אות י"ז וכתבתי שם דאפשר דעת מרן גם פן הוא פן ומה שהכריח הכנה"ג אינו מוכרח וכ"כ בפ"ת שרמזתי שם ע"ש.

זאת נעוד אף למה שהבין הכנה"ג בדעת מרן י"ל דדוקא לגבי גדול האחים דהוא מדינא דגמרא דמצנה בגדול הוא דס"ל דכדי לקיים דברי חז"ל שאמרו מצנה בגדול לא חשחין אנחנא לסברת הרמב"ן ועבדינו עיקר סברת ריה"פ דאטר בר חליצה הוא וכיון שהוא גדול מצנה בו.

משא"כ בהא דפנוי ונשוי שלא הוזכר כלל בש"ס רק שהב"ש למד פן מדברי הריטב"א. והרב השואל שבשו"ת שו"מ שהבאתי שם כ' לפקפק דאין הכרח מדברי הריטב"א וכו' והן לו יהי דמוכרח פן מדברי הריטב"א ודחכי אית לן למינקט כמ"ש בשו"מ ומ"ח שהבאתי שם, מ"מ מיסתנין בדאין גם אחד מהם אטר, אבל כשהפנוי אטר והנשוי אינו אטר י"ל דמודו כ"ע דמצנה מוטלת על מי שאינו אטר דאית ביה תרתי לטיבותא שהוא גדול ואינו אטר: והנה ידוע דחליצת אטר צריף להיות בשתי רגליו ונחלקו הפוסקים בכשיש לו אח אטר אם חולצת שתי רגליו בבת אחת או בזה אח"ז.

ודעת קמאי ובתראי מרבני אשכנזי לחלוץ בזה אח"ז, ודעת מרן לחלוץ בב"א ומדברי רבני האחרונים הספרדים נראה דנקטי להלכה ולמעשה פדעת מרן כמתבאר ממה שכתבתי לעיל אות י"ח ע"ש וזו אחת מעבודות הקשות ללמד את היבמה לחלוץ ב' רגליו בב"א, וגם שצריף איזה ימים עד שיחוקן מנעל לרגל שמאל (כי אין בעיר זו מנעל לרגל שמאל והאמן אינו פעת פה), וגם יש מבוכה אם תחלוץ רגל שמאל שהוא ימין האטר ביז ימינה.

ורגל ימין שהוא שמאל האטר בשמאלה, או ימין בימין ושמאל בשמאל פיעוין במה שרשמתי באות י"ח והיום קצר ואין פנאי להתיישב בדבר וחפשי בסהפ"ו אשר אתי במחיצתי ולא מצאתי מפונש דבר זה.

ואחר שלא הנה באפשרות לדחות החליצה הנה עשינו מעשה וחליצה נעלו מעל רגלו של הגדול שאינו אטר, ולפי שלא מצאתי דבר זה מפונש בפוס' לבי הומה. וצריף להתייעץ ברבני דורינו איה"ב: והנה שלחתי לשאול ע"ז להגאון המופלא בישראל גדול שמו מוהרי"ז שטערין נר"ו בע"ס זכר יהוסף וכו' (היינו שכתבתי לו פל הכתוב באות זו דברים פכתבו והעמקתי לו ג"כ מ"ש לעיל באות י' ואות י"ז הרמוזים באות זו) וזאת תשובתו בדבר שאלתו על חליצה בגדול האחים השני ואינו אטר וכו' וכבר הנה למראה עיניו דעת הרבה מהאחרונים והנו"ב שיחלוץ הקטן שאינו אטר.

ועיין בית מאיר סי' קס"ט סכ"ו אילו הייתי פדאי הנה מסתבר ביש לו אח לחוש נמי לשיטת רמב"ן ורשב"א שיחלוץ השני אפילו אם האטר גדול וע"כ מה שמעיד מרן הב"י ששמע המנהג אף במקום שיש אח שני לילא פן הנה מסתבר פנ"ל כדקי"ל היכא דקיימא וכו' ואם נהגינן דלא פנותיה פדי להרחיק היבום אין מנה ראיה במקום דאפשר בחליצה

משנבחת לכל הדעות וכו' אף הרמב"ם פ"ח מביאת מקדש שמונה לאיטר במום מסייע לנו עכ"ל והפ"ת בס"ח דמוהר"ם אות ג' פתב דמדברי הב"י אין הכרח לזה ועי"ש בפ"ת סי' קס"ט ס"ק כ"ד והיינו ג"כ פדעת כתי"ר דהב"י מייירי במקום שיש אח אחר שאינו ראוי לחלוץ עתה פלל דהוי פמי שאין לו אח פלל דתיישינו אי למיתה וכה"ג או משום דשהוי מצנה לא משוינו בקטן פחות מכן ט' לרשב"א יבמות ל"ט על פירש רש"י אומר ביאת קטן וכו' ועי"ש בב"י סי' קס"א ואכמ"ל: ואמנם מה שהוסיף כ"ת לחלק בין גדול האחים דהוא מדינא דגמרי דמצנה בגדול.

להא דפנוי ונשוי דלכ"ע מצנה בגדול שאינו אטר אין זה מוכרח כ"כ לע"ד דהא דמצנה בגדול דהיינו משום שהוא קודם לשאר אחים פשהם במקומו וכמו שהאב קודם למילת בנו פשיודע למול וכמ"ש האחרונים בכונת הש"ך בח"מ סימן שפ"ב דהאב ביטל העשה פשיודע למול ואינו מל שהק' התב"ש משבת קל"ג ע"א ואי איפא אחר וכו' די"ל דהיינו שפסקיע מעליו המצנה ולא מצד עדיפות המצנה ע"י האב ובתוס' שבת קל"ב הא דלא יליף מצרעת שהוא עשה ול"ת וכו' וכמ"ש וכמו בקרבן יחיד שנותן לכל פהו שירצה שלו הזכיה להיות מוקדם לאחרים משא"כ לגבי נשוי דמבואר בסוסי' קמ"ט דאסור לישא אחרת עד שיחלוץ קודם וכמ"ש בשו"מ תליתאה ח"א סי' רפ"ד דכל שנשא אשה פבר ודאי שייך חרגמ"ה ואם פן אינו עולה ליבום קצת וא"כ גם החליצה אינו נכון לכתחלה ומוטב שהקטן יחלוץ ועי"ש בשו"מ פישועות יעקב שהאריף דכיון דתקנת רגמ"ה לא הנה משום מילתא דאיסורא אלא שפן ראוי בזמניו שלא להרבות בנשים משום סיפוקיהו ושא לא להכניס קטטה בתוה ביתו נהרי זה בכלל לא יחפון וכו' שמהראוי שלא יחפון שמשאין לו עצה הוגנת וכו' עיש"ב וכ"מ מהריטב"א שהובא בב"י סי' קס"ה דכל שיש יבם אחר שאין לו אשה המצנה בו יותר ומשיאין עצה ומבקשים אעפ"י שאינו גדול וממילא ל"ד לענן פפיה אלא אפילו אם רוצה משיאין לו עצה ההוגנת וכנ"ל וא"כ מוטב שיחלוץ הפנוי.

ואי נימא פדעת הב"י דמצנה בגדול אף שהוא אטר פיון שבו המצנה יותר ומכ"ש אם האטר פנוי אף שאינו גדול האחים פיון שבו המצנה יותר גם בקטן פנוי לגבי גדול מצד דמשיאין לו עצה הוגנת ועיין בשו"מ מוהר"א ששון סימן כ"ח מ"ש ע"ד הריטב"א ובשו"מ מים עמוקים להראנ"ח סי' ל"ג ביבמה לפני ב' יבמין והגדול נשוי ומנשבע שלא ישא אחרת עליה ודוחה אצל הקטן שהוא רוצה ליבם דאם הגדול מרוצה לחלוץ דיש לבחור בחליצתו וכהתו' וסיעתם דבזה"ז מ"ח קודמת וכו' אבל אם אין הגדול רוצה לחלוץ ולא ליבם דאין פח ביד ב"ד לכופו כ"ז שהמצנה תעשה ע"י הקטן בלי פפיה וכו' עי"ש וב"י קס"א בשם רמ"ה ובד"מ וע' שארית יוסף סי' כ"ו ועכ"פ לדינא יפה הורה כ"ת גם לכתחלה שיחלוץ מי שאינו אטור וכהכרעת האחרונים וכנ"ל ובענין חליצת האיטר שהביא שמדברי הרבנים האחרונים הספרדים דנקיטי פמרון הב"י שחולצת ב' רגלים בב"א הא מילתא חזתא היא בעיני וקשה להכריע נגד מה שהאריכו גדולי האחרונים מילתא בטעמא פמבואר בשו"מ מוהר"ם מלובלין סי' ט' וב"ח וב"ש וס"ח מורם ס"ק כ"ה וכן עשה מעשה השבו"י ח"א סי' קכ"ט דכשעושיין חליצת המנעלים תכופים זה אח"ז הוי פחולץ בב"א ממש עי"ש וכן העלה הנו"ב מ"ת קכ"ה ושו"מ קמא ח"ג סוסי' קכ"ה ושאר אחרונים ועיין בשו"מ ברפת יוסף סי' ק"ה דרמב"ן פתב להדיא

דאי אַמרינן אַטער חולץ יחלוץ בְּזָה א"ו זוילת הטעם שפּכתב מוּרם נראָה עוד חשש גמור
וכסופּה ל"ה ע"ב פּרי אַחד אמ"ר ולא ב' וג' וב"ק מ' גבי כּופר ותוּס' סוּטָה י"ח דה"ה
גבי גט דס' אַחד א"ר וכו' וה"ן גבי אַטער דאי נִימָא דִיש לֹו יָמִין דִידיָה או דַעֲלָמָא
וּלְהַרְמֵב"ן דְכָשֵׁר לְחָלוֹץ בְּזָה וּבְזָה פִינֹן דְרָאוּי לְחָלוֹץ בְּיָמִין פֶּשְׁעָר ב"א שְׁפֶשֶׁר בִּשְׁנֵי
וּלְרֵאב"ן בִּיבְמוֹת דְחִלְיַצַת שְׁמַאֲל פֶּשְׁרָה בְּדִיעֵבַד וּא"כ נַעַל מַעַל רַגְלוֹ אָמַר רַחֲמֵנָא וְלֹא
ב' נַעֲלִים וְכוּ' פִינֹן דְחִלְיַצַת שְׁמַאֲל מוֹעִיל לְאַיְזָה דְבַר מְדַאוּרֵינָתָא וְכוּ' וְאַף לְהַג"פ קכ"ט
סק"ו אַם מְפָרֵשׁ שְׁמַגְרָשָׁה בְּגַט הַיּוֹתֵר פֶּשֶׁר לֹא הָוִי ב' סְפָרִים מ"מ בַּנְדוּ"ד פִינֹן שְׁלֵרֵאב"ן
פֶּשֶׁר בְּיָמִין אוּ בְשְׁמַאֲל הָוִי וְדַאי פֶּשְׁנֵי מְנַעֲלִים וְב' רַגְלִים וַיֵּשׁ לְפַלְפֵּל הַרְבֵּה בְּדַבְרֵי הַנּוּ"ב
מ"ת סי' ק"ך קכ"א קכ"ב ומ"ש לְפַקְפַק בְּדַהֲנוּב"י שְׁאֵם נוֹלַד פֶּה אַטֵר הָיָה רָאוּי לְהִיּוֹת
מוֹעִיל כְּמוֹ גְבִי מְצוּרַע אַם הָיָה גִידֵם קוֹדֵם שְׁנַעֲשֶׂה מְצוּרַע כְּתוּב סְנֵהֲדָרִין מ"ה וְלִשׁוֹן
הַש"ס בְּכוּרוֹת דר"י ס"ל כְּחִיש"ו אֶתְחַלָּא בְּיָמִין וְרַבְּנֹן ס"ל בְּרִיאוּתָא אֶתְחַלָּא מִשְׁמַע
שְׁנַעֲשֶׂה אַח"כ יַעֲשֶׂב"ב מ"ש לְדוֹן בְּדַבְרֵי וּבִשְׁו"מ קמ"א ח"ג סי' כ"ה כ' מִמֶּשׁ בְּהִנְפֹּה
בְּדַבְרֵים בְּלִתֵּי מְבוֹרְרִין וְלֹא רָאָה דְבַר הַנּוּ"ב שְׁגַם הַנּוּ"ב לֹא מְלֹאוּ לְבוֹ לְדַחֲוֹת דְרַמְב"ן
אַבְל עכ"פ אִין מְקוֹם לְהַפֵּה הַשִּׁטָּה הַפַּעַם יִהְיֶה דְבַר מוֹעֲטִים לְרוֹב הַטְרָדוֹת וּבְפֶרֶט שְׁאִין
מֵהַצְנֵרָה לִיְכַנֵּס בְּפִלְפוּלִים אַם פִּי עֵיקַר חֲקִירַת מַעֲכ"ת הִיא שְׁאֵלָה מְחַנְדֶּשֶׁת שְׁלֹא נִזְכַּר
בְּפִירוּשׁ וְכוּ' הַדוּש"ת יוֹסֵף זְכַרְיָא בְּלֹא"א הָרַב מוֹהַר"ר נֶחֱמָן שְׁטַעְרִין: סִימָן קכג
(מְקוּוֹטְרַס אַסִּיפַת דִּינֵים מַעְרַכַת חִלְיַצָה פִי ב' אוֹת ג').

קכג מְקוֹם הַחִלְיַצָה צָרִיף שִׁיָּהָא מְפוּרְסָם כְּגוֹן בְּחֶצֶר בַּהֲכ"ן וּבְבֵית דִּינָא דְמֵתָא וְכַתְּב
הָרַב כְּנֵה"ג בַּס"ח בְּקַצְרָה אוֹת ש"ו וְה"ד הָרַב בַּאֲה"ט בַּס"ח בְּקַצְרָה ס"ק י"ג דְאֵם נִהְיֹו
לְחָלוֹץ בְּבֵית הַחִלְיַצָה אִין חֲשֵׁשׁ וְלִכְאוּרָה נִרְאָה דְלִפִּי מ"ש בַּס"ח שֶׁל הַגָּאוֹן מוֹהַר"י
מְרַגְלִיּוֹת שְׁבַד"מ יֵשׁ חֲשֵׁשׁ וְאִין נִכוּן לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְּחֵלָה שְׁפַתְּב בְּשֵׁם הַגְּהוֹת אֶלְפִּס י"ד
תל"ח וְנ"ל אִין הַדִּינֵים הוֹלְכִים אֶצֶל הַיָּבָם וְהַיָּבָמָה אֵלָּא הֵם בָּאִים אֶצֶלְם שְׁנַאֲמַר וְעֵלְתָה
יְבָמְתוֹ הַשְׁעָרָה מִיְהוּ אַם הִלְכוּ אֶצֶלְם אִין הַחִלְיַצָה נְפִסְלַת בְּכָף עכ"ל וְכֵן הוּא בְּאַמַת
מִשְׁמַעוֹת פֶּשֶׁט הַפְּתוּב שְׁהַיָּבָמָה תִּלְךָ אֶל שַׁעַר הַזְּקֵנִים לְכַתְּחֵלָה מִיָּהָא וְאוּלֵי ס"ל דְהַטַּעַם
בְּזָה מְשׁוּם זִילוּתָא דְבִי דִינָא וּבְמְקוֹם שְׁנֵהֲגוּ כֵּן אִין שׁוּם זִילוּתָא בְּזָה.

וְאַף בְּמְקוֹם שְׁאִין הַמְנַהֵג כֵּן אַם רְצוּ ב"ד לְמַחֲוֹל עַל כְּבוֹדֵם כְּבוֹדֵם מְחוּל (דְאִין זָה בְּגִדְר
בְּזִיּוֹן שְׁלִדְעַת הָרִיב"ש וְדַעֲמִיָּה בֵּין כְּאָבִיו בֵּין כְּרַבֵּיהָ אִין בְּזִיּוֹנוֹ מְחוּל עֵינֵן בְּקוּוֹטְרַס
הַפְּלִלִים מַעְרַכַת הַפ"ף אוֹת ל"א מֵה שְׁרַשְׁמֵתֵי בְּזָה.

אַלָּא הוּא בְּהַעֲדָר כְּבוֹדֵם וְכְבוֹדוֹ מְחוּל) אֵיבְרָא דְלִפִּי הַנִּרְאָה מ"ש בְּשֵׁם הַגְּהוֹת אֶלְפִּסִּי
כְּוֹנְתוֹ לְהַשְׁה"ג שְׁכֵן דְרַף הַרְמ"א בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שְׁמַזְפִּיר אֶת הַשְׁה"ג בְּשֵׁם הַגְּהוֹת אֶלְפִּסִּי
וְאִנְכִי הָרוּאָה שְׁה"ג ס"פ מ"ח שְׁכ' לְשׁוֹן רִיא"ז נִרְאָה בְּעֵינֵי שְׁאֵם הַיָּבָם הָיָה דָר בֵּין
הַנְּכָרִים אוּ בֵּין הַדִּיּוֹטוֹת שְׁאִין יוֹדְעִים סֵדֵר חִלְיַצָה אִין לְדִינֵים לְלַכַת אַחֲרֵיו מַעִיר לְעִיר
אַלָּא כּוֹפִין אוֹתוֹ שְׁיַבֵּא לְמְקוֹם הַנוֹעֵד שְׁלֵהֶם ע"כ הִנֵּה רוּאָה שְׁיֵשׁ שִׁנּוּי בְּסִיגְנוֹן הַדְּבָרִים
(וְגַם מֵה שְׁפִינִים דְאִין הַחֲלִי נְפִסְלַת בְּכָף לִיתְנָהוּ לְהִנֵּי מִיָּלִי בַּס"ה ג' הַנֵּ"ל כִּיע"ש) וְלִפִּי
מ"ש בַּשְׁה"ג אַפ"ל דְלֹא קְפָדִי אֶלְאִשְׁלֵא יִלְכוּ מַעִיר לְעִיר אַבְל בְּאוֹתוֹ הַעִיר שֶׁל הַדִּינֵים
בְּכָל מְקוֹם שְׁיִקְבְּעוּ מְקוֹם לְחִלְיַצָה חֲשִׁיב הַשְׁעָרָה דְהָא מִשְׁמַע בַּפ' מ"ח דָּף ק"פ ס"ו ע"ב
דְחוּלְצִין בְּבֵית הַאֲסוּרִין דְאֵם הַיָּבָם וּבְמֵתוֹ בְּבֵית הַאֲסוּרִין וְיְבוֹאוּ ב"ד לְשֵׁם יְכוֹלִים

לחלוץ והא דלא קי"ל כר"ע היינו משום דחלוץ בינו לבינה הא אם הוא בפני ג' ש"ד עיין יש"ש שם סי' כ"ח (אלא דיש לדחות זה מפמה טעמים כמ"ש הרואה) ולכן הרב כנה"ג שלא ראה את ס' דרכי משה כמ"ש הפוסקים שרשמתי בקונטרס פללי הפוסקים סי' ט"ו אות ג' אף אם ראה דברי שה"ג הנ"ל שפיר כתב דאין חשש פיון שהכל בעיר אחת.

אף לדין דחזינו דברי הד"מ הנ"ל נראה דלא שפיר דמי למיעבד הכי לכתחלה אם לא שנגמר דאין זה חשוב זילזול אלא העדר פבוד ועוד י"ל דלא קפדינו אלא שלא יהיו היבם ויבמתו יושבים במקום אחד ואח"כ יבואו הדיינים אבל אם הדיינים קובעים מקום ויושבים שם ואח"כ יבואו היבם והיבמה לית לן ביה דכל מקום שיושבים הדיינים חשוב שפירה והוי הם באים אצלם ויש לעיין במוהר"י הלוי ס"י שציינו בכנה"ג הגב"י אות י"ט שתקנו הקדמונים בויניציא ופדווא לחלוץ בבית היבמה מפני נשים יקרות וכו' ואין הס' מצ"א, ומן האמור היה נראה לעשות בקשת היבמה שהיא רפה בשנים ומפני הבושה שאלה אשה שיהי' החליצה בביתה.

אף ירא אנכי לשנות מדעתי פיון שהמנהג פשוט כמ"ש כל המחברים ולא נהגו בימינו מנהג ותקנת וויניציא הנ"ל, לכן הוצרכתי לשאול מגדולי דורינו הי"ו ע"ז ועדין לא קבלתי תשובתם.

ואין להביא ראיה מדקי"ל דחולה שאינו יכול לעמוד חולץ בישיבה ומסתמא פיון שאינו יכול לעמוד גם לא יוכל לילך אצל הדיינים לבא אצלם, דאפשר שיוליכוהו לבית הדיינים ויחלוץ ואם אי אפשר בשום אופן להוליכו אצלם חשוב פדיעבד כמ"ש מרן בפ"י סד"ח סעי' ס"ד ובדיעבד אין החליצה נפסלת בכף: ומצאתי למרן החבי"ף בשו"ת חיים ושלום ח"ב סי' ק"ל דבא מעשה לפניו ביבמה אשה חשובה וכת גדולים ורוצה שתהיה החליצה בביתה והביא מ"ש בכנה"ג בשם מוהר"י הלוי הנ"ל וסיים דלא הי' רוצה לעשות מעשה מאחר דיש לחוש לדברי הרבנים המצריכים מקום מפורסם ובגובה של עיר ושוב כ' דבחקר של היבמה יש שם בהמ"ד שלומדים שם יום ולילה והוא מפורסם גם הוא בעליה שעולים שם בסולם ולכן אין קפידה ע"כ נראה דס"ל דהקדמונים שבויניציא ופדווא לא שמיצא להו פלומר לא ס"ל הא דכ' הפוסקים לחלוץ בגובהה של עיר והא ודאי קשה לומר כן דיתלוקו על מ"ש סה"ת והגמ"י בשם ספרי דיליף לה מדכתוב ועלתה יבמתו כמ"ש מרן בב"י ובפ"י ס"ח סי"ז.

גם מה שנראה מדבריו דתרונייהו בעינן שיהא מקום גבוה ומפורסם הנה לשון מרן הוא צריך שיהא בגובה של עיר פלומר מקום מפורסם עיין בס"ח ס"ט ובפ"י ס"ח סי"ז, ולפי הנראה נמשך אחר מ"ש הגאון מוהר"ם בס"ח אות ט"ו דבעי תרונייהו לכתחלה עי"ש: שו"ר בתשובת רבינו מוהר"י אבן מיגאש סי' קט"ז שכתב הרב השואל שפאל מחלוקת ביניהם י"א דהחליצה לא תהיה אלא בבהכ"נ לפי שאמרו ועלתה וכו' בגובהה של עיר ופי' גובהה של עיר בהכ"נ וי"א שאין זה המאמר חיוב שעכ"פ תהיה בבהכ"נ וכו' גם אינו מוכרח להיות במקום המיוחד לב"ד אלא דינה מסור לממונים שעליה ואם ראו מפני פבוד האשה ללכת לבית מבני שכנותיה לחלוץ שם הפל לפי ראות עיניהם וכל מקום שקבעו לשבת שם פופין את היבם ללכת אצלם בפרט אם היא בתולה שראוי לחוש לכבודה, ומה שאמרו היבמה הולכת אחר היבם היינו אם הוא בעיר אחרת ע"כ השאלה

והשיב דכן הוא האמת דמ"ש היבמה הולכת וכו' היינו בעיר אחרת אבל אם שניהם במקום אחד אין ראוי להיות מקבלים אלא בב"ד פדכתיב ועלתה וכו' דהיינו שער ב"ד.

אבל לחייב הב"ד שילכו עם היבמה אצלו הוא טעות דכתיב וקראו לו וכו' ולא אמר והלכו אליו זקני עירו והענין מסור להם שיקבעו במקום שירצו חוץ מבית היבמה שאין להם לעשות זה.

ולא להכריח אותו שילך אצלה שאינו חייב בזה מן הדין, ומ"ש בגובה של עיר אינו חייב בהכרח אבל אורחא דמילתא קאמר שלעולם שער ב"ד בגובה שפער שנה' ועלתה ועליה אינה אלא למקום גבוה ע"כ הרי מפורש דלדברי הפל אין לעשות החליצה בבית היבמה עצמה דאף דלא בעינו בדוקא מקום המנוחד לבית דין ואפשר לעשות בבית שכנותיה מ"מ בבית היבמה עצמה אי אפשר לעשות והקדמונים המתקנים בויניציא ופדווא בלי ספק שאם היו רואים דברי גדול אדונינו מוהר"י אבן מיגאש הנ"ל לא היו מתקנים פן יהיו יכולים לתקן שיהא באחת מפתחי השכנות כמ"ש בשו"ת הנ"ל, וקצ"ת על מרן החבי"ף דכל רז לא אנסי ליה ונעלם ממנו דברי מי שגדול בתשו' הנ"ל: והנה מ"ש לעיל דמדברי השה"ג י"ל דדוקא מעיר לעיר וכו' הנה הרמ"א בד"מ ובהגה"ה רס"י קס"ו העתיק דברי השה"ג ולא כ' מעיר לעיר אלא כ' אין לדיינים לילך אחריו אלא כופין אותו וכו' ומשמע לכאורה דאף שלא מעיר לעיר הדין פן.

אף י"ל דסמך אמ"ש אם הי' דר בין הנכרים וכו' דממילא מוכן דהוא בעיר אחרת וע"ז קאמר אין לב"ד לילך אחריו, וראיתי להרב הלבוש פשהעתיק דין זה שינה מלשון השה"ג והרמ"א שהם כתבו אין לדיינים לילך אחריו והוא ז"ל כתב אינה צריכה להביא הדיינים לשם, משמע דמפרש מ"ש אין לדיינים וכו' ר"ל דאינו מוטל על הדיינים לילך וכו' אבל אם ירצו שפיר דמי: גם מ"ש למעלה דאם היבם חולה עושים החליצה בביתו משום דהוי פדיעבד פן ראיתי עתה בס' שער אשר הנד"מ לה"ה מוהר"א קובו בד' קכ"ח ע"א אות י"א שלפי שהנחלץ הנה חולה הנצרכו לילך לביתו לחלוץ שם: שוב קבלתי תשובת הרב הגאון מוהר"ר שלמה פינסקער נר"ו וכתב דמ"ש בד"מ הנ"ל בשם שה"ג הוא בר"פ מ"ח סוף אות א' ושם מיירי פשהם בעיר אחת (האמת הוא פן ושם סיים ומיהו אם הלכו אין החליצה נפסקת בכף) והשה"ג שהבאתי אני עני פסקו הרמ"א אף השה"ג דר"פ מ"ח לא חשו להביאו מוכח דלא ס"ל פן אפילו לכתחלה, ומה שהוקשה לי ע"ד הכנה"ג מהשה"ג שהביא הד"מ כפר הק' פן בס' מצות חליצה אות כ' ודעת הרב הנ"ל נר"ו להקל לעשות בביתה מתרי טעמי חדא לפי מ"ש מרן בחו"מ בבדה"ב ס"ו סי' צ"ו בשם גאון שאף שאחז"ל אסור לשמוע דברי בע"ד בעבור מדה זו שיש תקנה גדולה לנשים יקרות עושים.

וא"כ הא דכתב השה"ג לתוספות זהירות שילכו אצל הדיינים וכו' לא עדיף מהא דשמוע בין אחיכם וכו' ועוד אם הוא בענין שיש לחוש שמרוך בלבול הדעת תשתקיל מילולה ולא תוכל לקרות וגם התרת המנעל והחליצה לא תעשה בדעת צלולה כדבעי לא מבעיא שהרשות בידה לעשות במקום שאין שם החששות הנ"ל אלא אף אם תרצה לעשות בעזרת בהכ"ן או במ"א מפניכסם אפ"ל דלא שבקינן לה דהיא צריכה לכונן או משום פונת הקנאה או פונת המצוה עיין בפ"ת ס"ק ל"ד ולכ"ע צריכה פונת הלב ולא גרע זה

מש"ץ היורד לפני התיבה דאם אין שם פהן אלא הוא לא ישא כפיו מפני טירוף מאימת הצ'בור ובכ'רט בנדו"ד שצ'ריכה לעשות עוד מעשה החליצה בזהירות איכות הפרת הקשרים ושיהיה הכל בימין דוקא וזהו מחשבות אחרות לבד הפונה דקנין או דמאנה ודאי לא גרע מהא דאין הש"ץ רשאי לענות אמן אחר ב"כ שכ' הט"ז סי' קכ"ח ס"ק י"ד דלענון עניית אמן לא סגי מה שמובטח שלא יטעה ואסור לו לענות אמן ואעפ"י שלפי דברי הט"ז הנ"ל היה לנו לחוש פן בכל חליצה ג"כ מאחר שיש לה עסקים הרבה לבד הפונה עכ"ז אין דגין אפשר משאי אפשר והא לא סגי בלא"ה כ"א שתתעסק בחליצה וקריאה וגם אין פל אחרונים מודים להט"ז לחלק בין עניית אמן לב"כ אבל עכ"פ היכא דהחששה קרובה מאד שתתבלבל מאד פשיטא דמנטל על הב"ד לעשות תקנות קבועות בזה בכדי להזהר מחליצה פסולה לכן הדין נותן פתקנת חכמי ויניציא ופאדובה וכו' היא חובתינו ויפה לנו וקודם יום החליצה מכריז השמש כמ"ש בכנה"ג בהספמת מוהריה"ל וסגי בפרסום זה ותחלוץ בביתה שתניח דעתה שתוכל לעשות הכל בכונת הלב וישוב דעת אלו תוד"ק: ואני אומר איסורא ממונא לא ילפינו והתם טעמא לחוד דכיון דכל הטעם דאסור לדגין לשמוע דברי בע"ד וכו' אינו אלא כדי שלא יפנס פזב הבע"ד ראשון בלב הדיין כי צדיק הראשון בריבו וכיון משום שהוא משום פתקנתא דידה שקדו רבותינו גבי אשה יקרה פבודה בת מלך דניחא לה ליפנס בספק שמה יכניס פזביו בלב הדיין ולא להתבזות על הספק כי יתכן לא יחרוץ רמיה צידו והדיין חכם עיניו בראשו יבין האמת לאשורו כי אין פסיהו נכונה ומבקש הוא תואנה ולא יצטרכו להזמין פלל.

והאומר אי אפשר פתקנתא כגון זו שומעין לו, ואף אם יצליח פתרמיתו להטעות הדיין מ"מ ממונא הוא נכח ב"ד יפה להפקירו ולהוציא מזה ולהוציא מזה וממון נפתן לימחל, משא"כ באיסורא אם נניח דהעיקר פן הוא דקפדינו שלא תהי' בבית היבמה פאשר באמת פן נראה מתשובת הנ"ל אפשר דלא מצו רבנו למיעבד בהא פתקנתא שתחלוץ בביתה, וגם משום הטירדה וטירוף הדעת פינו שיהיו מחייבה בכל אלה אמרינו לה מיבעי לה לייחובי דעתה.

ומה גם דאפשר לתקן שיהא נועד הדיינים בבית אחד מן השכנים דבזה לכ"ע שפיר דמי וזה וזה מתקיימין בינה כי ע"כ נראה דחכמי ויניציא ופאדובה אילו הוו חזו דברי שה"ג וש"ת רבינו אבן מיגאש הנ"ל לא הוא מתקני שתהיה החליצה בביתה מממש כמש"ל: ואח"כ קבלתי תשובת הגאון המפורסם אב"ד דק"ק וואלזין נצי"ב מל"ך בע"ס העמק שאלה נר"ו ונ"ל מכתב נ"י קבלתי וכו' והנה פל יקר ראטה עינו שו"ת מוהר"י מיגאש ודברי השה"ג שבד"מ והוא בר"פ מצ"ח.

והא כ"ע מודו דנעלתה ובמתו השערה אינו למאנה שיהא במקום ב"ד ולמדו הכי ממ"ש בגמרא דף ק"א צריכי דייני למיקבע דוכתי דכתיב ועלו השערה, ולכאורה קשה אמאי לא אמרינו הכי בכ"מ דכתיב השערה כמו במוציא ש"ר וכינצא.

ותו הרי פתיב ובועז עלה השערה ולא נקבע מעיקרא לישובה זו ומנ"ל דבחליצה בעינו למיקבע דוכתא. אבל לק"מ דבהני דמשמעות זקנים הוא ב"ד מממש פתיב השערה היינו במקום שהם יושבים בדין לאפוקי בשעה שהב"ד עוסקים בביתם, משא"כ בחליצה דזקנים ל"ד ואפ"י הדיוטות שיודעים להקרות פלעין דיינים (ויכבר הקשו התוס' אמאי לא

גימא דבעינן שידעו כל דיגי חליצה ונדחקו ונראה משום דכל מעשה החליצה אם היבם והיבמה ידעו למיעבד אין הדיינים צריכים להיות גמירי, משא"כ להקרות אפילו אם היבם והיבמה יודעים מ"מ מצנה שיהיו מקרין אותם משום שנאמר וענתה ואיתא בירושלמי פ"ג דביכורים אין עניה אלא ע"י אחר) וכיון דזקנים אפילו הדיוטות א"כ אמאי פתיב השערה.

אלא דבעינן קביעות מקום ולא יותר אלא בכ"מ שירצו וזה ברור ומבואר בגמ' דקבעי דוכתא לזירזא דקני אכן להיות בבית היבמה נראה שחלוקים מוהר"י מיגאש והשה"ג דמוהרי"מ כ' בזה"ל א"כ הענין מסור להם שיקבעו במקום שירצו חוץ מבית היבמה עצמה שאין להם לעשות פה ולהכריח אותו שילך אצלה שאינו חייב בזה מן הדין עכ"ל הפנונה שלא משום דכתיב ועלתה יבמתו וכו' אין לקבוע בביתה אלא משום שאע"ג שהיבם מחוייב לילך למקום שהב"ד קובעים פדכתיב וקראו לו וכו' מ"מ אין להם לעשות דבר שיהא נראה שהיבם הולך להיבמה דהיינו בביתה שהרי גלי לן שהיבמה הולכת אחר היבם פדאי' בפ' ז"ב אבל אם היבם מרנצה בכף אפילו בביתה שרי ולא חיישינן להא דכתיב ועלתה ולא עוד אלא בירושלמי פ' מ"ח למד מזה שהיבמה מרדף אחר היבם (ר"ל דלא גימא דכיון דמ"ח עליו ולא עליה עליו לרדוף אחריה לקיים המצנה קמ"ל דמכ"מ היא נסרת בכף ועליה לרדוף ומזה יש להוכיח דלא כה"ג ח"ץ סי' א' שכ' דחלי' אינו אלא לפוטרה ולא למצנה דא"כ פשיטא מאן דכאיב איהו אזיל לאסיא ועמ"ש בחיבורי הע"ש סי' קנ"ד אות א' מבואר דאי בעי היבם רשאי אפילו לכתחלה למיקבע דוכתא בבית היבמה.

אבל בשה"ג כ' שהיבם והיבמה באים למקום שנתנו עדו הדיינים שנאמר ועלתה וכו' משמע שפך עיקר המצנה שהם ילכו למקום אחר אלא שאינו מעכב, ולענין מעשה הא פשיטא שא"צ לקבוע מקום בעזרת בהכ"ן ואם אפשר לקבוע בבית השכינה של היבמה מה טוב ולא יהיה אלא מנין מצומצם, אכן אם אי אפשר בכף ויש לחוש לקלקול בגוף המצנה אזי יש לסמוך על מוהר"י מיגאש לקבוע בבית היבמה אם אף היבם מרנצה בכף עכ"ל נר"ו: וזה לשון הרב מוהר"ר שלמה נר"ו הנז"ל (על מה שכתבתי לעיל לפקפק על דבריו) בהפנותי את לבבי לעיין במילי דמני"ר נזכרתי מעשה אשר זה משך איזה שנים אשר כתב לי מני"ר בדבר היבמה שרנצה שתהיה החליצה בביתה עפ"י הטעמים שהציע כת"ר לפני אז, ולפי הנראה היה אפשר שגם היבם יתרצה ע"ז מרצונו הטוב, ומני"ר חשש אז להא דכתיב ועלתה יבמתו וכו' וכתבתי לו אז מן התקנה המבוארת בכנה"ג סי' קס"ט הגב"י אות י"ט לעשותו סמוכות לזה כמבואר בקונטרס אשר כתבתי אז ואח"כ קבלתי מכתב מכת"ר אשר לא רצה לסמוך ע"ז מחמת שמצא בתשובת מוהר"י מיגאש סי' מ"ה, ולא הספיק לי הזמן להשיבו אז ובפרט שהודיעני אז שפכר נעשה מעשה בביהכ"ן דוקא בכ"ז אמינא להודיעו פי לדידי אין קושיא כלל על רבני וניציא ופאדובה מפח תשו' הלז דהשאלה היתה מי פייפינן ליבם למייתי גבה וכו' וע"ז השיב דלא פייפינן אבל בעובדא דידן לפי הנראה ממכתבו היה אפשר לפעול שיתרצו היבם ע"ז מרצונו הטוב ודאי דתקנה קבוע שנו כאן עפ"י מה שביארתי בקונט' הנ"ל והתקנה היתה שאין זה היפוך מועלתה יבמתו וכו' והוסיפו ע"ז תקנה פי ע"ז יתרצה היבם מחמת שמצנה לשמוע דב"ח עכ"ל נר"ו והמענין יבחר פי קשה עלי למיגמר בעתיקא מפמה

שנים בהיותי עסוק בעניינים שונים: סימן קכד (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חליצה סי' ב' אות ט"ו).

קכד לענין מאי דאמרינן היבמה הולכת אחר היבם מה שפתי באות ו' דאם שניהם רוצים לסדר החליצה בעיר שאינה של שניהם או בעירה לית לן בה, והנה בההוא עובדא שהבאתי בסי' א' אות מ"א שאלתי מדידי הגאון המפורסם מוהר"ר ישראל איינשטיין נר"ו בע"ס עמודי אש הנד"מ וזה אשר נוגע מתשובתו בענין זה ונ"ל: (א) ראיתי בשיבת ציון סי' צ"ז וצ"ח שהאריך בזה והק' דלמה לא נימא דגזה"כ היא שתהיה החליצה בעירו דוקא וכדדרישי ביבמות מ"ד ע"א וקראו לו זקני עירו הם ולא שלוחם וכו' ע"ש והנה גם בהך דינא דהם ולא שלוחם אין נזהרין וכמה פעמים שולח הראב"ד שלוחו שיהיה הוא בעת החליצה, וגם הלא הקריאה היא אחד מדיני החליצה ועכ"ז אמרינן בירושלמי פי"ב דיבמות ה"א עמ"ש שם שצריך הב"ד להקרות ולא עבדיו כן היינו שאיש א' שאינו מהדיינים מקרא להם, ואס"ד דגזה"כ דכל מעשה החליצה תהיה ע"י הב"ד בעצמם ולא ע"י שלוחם כי נהגו במקום איסורא מי שבקינן להו.

ועיין בסה"ח של ראב"ה הובא בשו"ת מוהר"ם מינץ סי' ס"א דפסק להלכה דרשאי אחר להקרות וכפי המנהג שהובא בירושלמי (ב) וגם לפי מה דס"ל להירושלמי לדינא דאחד מדיינים צריך להקרותם לאו מקרא דונקראו הוא, אלא מדכתוב וענתה ואין עניה אלא מפי אחר.

ובאמת שזה אסמכתא בעלמא כדמוכח מפ"ג מ"ד דביפורים דאסמכוה אקרא ולא הנה אלא תקנה בשביל מי שאינו יודע לקרות עיי"ש בירושלמי ואס"ד דכל מעשה צ"ל ע"י הב"ד עצמם אמאי לא אמרו בירושלמי דמה"ט צריכים ב"ד להקרות, וראיתי להישועות יעקב באה"ע סי' קס"ו סק"א בפ"ה הקצר שתמה על הפוסקים הוא דהם ולא שלוחן וכו' דהם פ"ה דהפתוב מזהיר שהקריאה לומר לו פלך אצל שפמותך וכו' שזה לא יאמרו אלא הב"ד בעצמם כדי שיתקבלו הדברים ולכן השמיטו זה הפוסקים דמילתא דפשי' הוא ולפי זה נראה דהפוסקים סוברים דהדרשה מהכתוב אס' בעלמא הוא והעיקר מסבא דבדואי הפתוב לא יבא להשמיטנו מילתא דפשיטא, והו' אמת דהתוס' ביבמות ובערכין דף ב' ע"א ס"ל דהוא דרשה גמורה (ומדבריהם העתיק הב"ש בסוטה דף ס"ג ע"א ובסנהדרין דף ע"ח ע"ג אף שלא הזכירם ועיין מש"ל הל' עבדים פ"ג ה"ט) אולם הפוסקים חולקים עליהם וא"כ קושית השב"ץ מההיא דהו' ולא שלוחן אינה קושיא כ"כ: (ג) והנה השב"ץ יישב קושיתו דכי הכי דמרבין ביבמות ק"א ע"ב הדיוטות מדכתוב בישראל דמשמע כל דהו' ישראל, וה"ו דמרבין זקני עיר אחרת מבישראל כ"ד מישראל ע"כ ויש להעיר ע"ז דנראה דדרשה זו לא דריש אלא ר' יהודה קודם חזרה דהנה ס"ל דבעינו חמשה, אבל לרבנן דסגי בג' וכן לר"י לאחר חזרה דס"ל דסגי בג' ילפינן הדיוטות מזקני ולא מבישראל.

ולכאורה נראה דלדידהו לא ס"ל דיש לרבות מבישראל, אלא מיעוטא הוא דהא דרשי' מבישראל למעוטי גר, והו' אמת שאין מזה ראיה דהא ר"י נמי דריש מבישראל למעוטי גרים, ובעכ"ל דס"ל דאף דסגי בכל דהו' מבישראל מ"מ דרשי' מבישראל שיהיה ישראל מפל הצדדיו שלא יהיה נכרי וכל שאינו ישראל מפל צדדיו פסול (והאריך עוד שלא

מעניינינו ולכן השמטתי את דבריו מה שאין נוגע לדניא דקמן): (ד) ונתחזר לדברי השב"ץ דלפי האמור נסתר תירוצו פיו דקי"ל פרבנו דסגי בשלשה א"כ לא דרשי מביש' כל דהו לרבות הדיוטות וכו' וצל"ע על הרמב"ן והרשב"א והריטב"א בחי' ליבמות שגורסים ביבמות ק"ב ע"א ולענן חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל מ"ט תרי בישראל פתיבי ופירשו דחד למעט גר וחד לרבות הדיוטות, וכ"כ הרב הנמק"י.

וגם הבעה"ג בהלכות יבום וחליצה דף מ"ו ע"א, ובס' הישר לר"ת בענינים שונים סי' תקנ"ג פתבו טעם הכשר חליצה בהדיוטות מדכתוב בישראל כל דהו מישראל ול"ז להבין דב"ק דהא לחכמים וכן לר"י לאחר חזרה לא מרבין הדיוטות מבישראל רק מזקני ואיך כ' הם דהו מישראל וצ"ע, וע' בירושלמי פ"ק מצ"ח מצנה בזקנים אפילו הדיוטות ת"ל חלוץ הנעל מ"מ וכו' הפ"מ דארישא דקרא סמוך דכתיב בישראל כל דהו מישראל ולא נראה כו רק דילף פן מחלוץ הנעל דכיון דחליצה הנעל הותרה אף שלא בחכמים וכן פי' הקה"ע: אמר המחבר ארשןם פה מה שנלע"ד דיש לפקפק ע"ד הגאון נר"ו מ"ש באות א' דגם בהך דהם ולא שלוחם אין נזקין וכו' איני מבין מה רצונו בזה דהלא הא דדרשינו הן ולא שלוחן קאי על העצה ההוגנת לו וכו' שזה יהיה ע"פ ב"ד ולא מפי שליח וכמ"ש מני"ר לקמיה, וכן מבואר מדברי השב"ץ בס"י צ"ח בד"ה ומה שהשיב וכו' שכו' ונ"ל דמה שנאמר וקראו לו זקני עירו ודברו אליו היינו שהיבמה תלך אחר היבם על גוף הדין שביניהם קאמר קרא שאינו רשאי לעגנה ונותנים לו עצה הוגנת אם לחלוץ או ליבם וכו' עי"ש הרי שמפרש דוקראו לו ודברו אליו היינו העצה ההוגנת ובזה הוא דדרשי' ולא שלוחם, ולא על החליצה.

ומאי קאמר מר דבשעת החליצה שולח האב"ד שלוחו, וא"כ זהו ענין אחר, גם איני מבין למאי שולח האב"ד את שלוחו, אם להצטרף בהדי שאר הדיינים לחליצה א"כ הרי השליח עצמו הוא מהב"ד ולא מיקרי שלוחו של הב"ד אלא הוא עצמו ב"ד דהא לא בעינו מומחים לחליצה.

ומ"ש דהקראא אהד מדיני החליצה ואמרו בירושלמי וכו' איני מבין היכן מצא בדברי הגאון שב"ץ דס"ל דכל דיני החליצה יהיה ע"י הדיינים ולא ע"י שלוחם פי היכי דתיקשו ליה מדמצינו דההקראא היא ע"י אחר, הא לא אמר השב"ץ דהוא גזה"כ אלא על השאית העצה דעליה קאי וקראו לו ודברו אליו ולא שלוחם אבל הקראת הפסוקים מי זה אמר שיהי' ע"י ב"ד דוקא מגזה"כ.

והנה מ"ש בירושלמי שתהי' ההקראא ע"י ב"ד נלע"ד דלא פירושא דקרא קאמר שתהי' דוקא ע"י ב"ד דמי פתיב זקני בההקראא, אלא הפננה פיון דילפינו מוענתה ואמרה אין עניה אלא ע"י אחר קאמר בירושלמי דנכון להיות ע"י ב"ד אלא דלא עבדין פן ואין בזה שום איסור מה שעושים על ידי אחר פיון דאין לנו ילפותא שתהי' ע"י ב"ד דוקא (כמו בהשאית עצה דוקראו לו ודברו אליו ולא שלוחם) פי רק בעינו שתהי' ע"י אחר אף שנכון שתהי' ע"י ב"ד לא איכפת לן במה שתהי' ע"י אחר, ומני"ר גופיה אמר מר דההקראא לא ילפינו מוקראו אלא מוענתה כמבואר בירוש' ושהוא רק אסמכתא בעלמא.

ומאי ק"ל דאס"ד דְּכָל מַעֲשֵׂה הַחֲלִיצָה צ"ל ע"י ב"ד וכו' ומי אָמַר לוֹ שְׂצָרִיף לְהִיּוֹת פֶּלַם מַעֲשֵׂה הַחֲלִיצָה ע"י ב"ד פִּי הֵיכָל דְּתַק"ל. וְתוֹ דְּאַף אֵי נִימָא דְּהָא בְּהָא תְּלוּ דְּאֵי דְּרִשְׁיִנּוּ אֵינּוּ עֲנִיָּה אֱלָא ע"י אַחַר צָרִיף שְׂתַהֲנִי ע"י ב"ד דְּנֻקָּא.

ל"ק מ"ש בִּירוּשׁ' דְּלֹא עֶבְדִּין פֶּן, דְּהָא אֵיפָא פְּלוּגְתָא בִּירוּשְׁלַמִי דְּאֵיפָא מ"ד דְּלֹא בְּעִינּוּ שְׂתַהֲנִי ב"ד יוֹדְעִין הַקְּרוֹת דְּלֹא דְּרִישׁ אֵינּוּ עֲנִיָּה. אֱלָא ע"י אַחַר וְנִהְגוּ הָעוֹלָם כַּמ"ד דַּס"ל הֵכִי וּבַכַּה"ג נִרְאָה דְּלֹא שְׂתַהֲנִי לְהַק' פִּי נִהְגוּ בְּמָקוֹם אִיסוּרָא מִי שְׂבָקִינּוּ לְהוּ פִּינּוּ דְּנִהְגוּ פֶּן עַפ"י מֵאֵן דַּס"ל הֵכִי.

וְלֹא דְּמִי לַמ"ש בַּר"ה דְּרַף ט"ו ע"ב דְּהֵתָם הוּא בְּיַחֲדִיד נֶגְדַּ רַבִּים. וְתוֹ ק"ל דְּאַף אֵי נִימָא דְּכֻנְתָּהּ הַשַּׁב"ץ דְּמִדְּאִמְרִינּוּ הֵן וְלֹא שְׁלוּחָם מַגְזָה"כ נִילוּף נְמִי לְכָל מַעֲשֵׂה הַחֲלִיצָה שְׂתַהֲנִי דְּנֻקָּא ע"י ב"ד מַגְזָה"כ.

מֵאֵי ק"ל לַמְנִי"ר נַר"ו מִהִירוּשְׁלַמִי דְּהָא בִּירוּשְׁלַמִי לֹא דְּרִישׁ פֶּלַם הֵן דְּרִשְׁהּ דְּהֵם וְלֹא שְׁלוּחָם לֹא לְגַבִּי חֲלִיצָה וְלֹא לְגַבִּי עֲגֻלָּה עֲרוּפָה פְּדֻדְרִישׁ הַש"ס דִּילֵן וְנִימָא דַּמְשׁו"ה הוּא דְּלֹא קַפִּיד עַל הַהַקְרָאָה אִם תַּהֲנִי ע"י אַחַר, וְש"ס דִּילֵן אֵי הֵן דְּרִישׁ דְּאֵינּוּ עֲנִיָּה אֱלָא ע"י אַחַר אַה"ן דְּהו"ל לְמִימַר דְּלִפִּי מֵאֵי דְּדְרִישׁ' הֵם וְלֹא שְׁלוּחָם הֵן בַּעֲלֵי שְׂתַהֲנִי הַהַקְרָאָה ע"י ב"ד דְּנֻקָּא מַגְזָה"כ, אֱלָא דְּלֹא אֲשַׁכְּחֵן דְּדְרִישׁ הֵכִי ש"ס דִּילֵן וְאֵהֲכִי פְּתַבוּ רַאבְּנִי"ה וּמוֹהַרמ"מ שְׁהִבִּיא מְנִי"ר דְּרִישׁאֵי לְהַקְרוֹת ע"י אַחַר: וּמ"ש בְּאֹתוֹ ב' דְּהַתּוֹס' ס"ל דְּהוּא גִזְה"כ אֲבָל הַפּוֹסְקִים חוֹלְקִים עֲלֵיהֶם וְכוּ' עַפ"י ד' הַג' יִשׁוּ"י, הֵנָּה לְכַאוּרָה א"ש הַיִּשׁוּ"י לִיִּישׁב מֵהַשְׁמִיטוֹ הַפּוֹס' הָא דְּנֻקָּא שְׁלוּחָם מְשׁוּם דְּפִשְׁי' הוּא נִרְאָה דְּאֵינּוּ מִן הַיִּשׁוּב דְּהָא וְדֵאֵי מִיָּדֵי דְּאֵיפָא תַּנָּא אוֹ סְתָמָא דְּש"ס לְאֲשַׁמְעִינּוּ ש"מ דְּאֵינּוּ פְּשׁוּט כ"כ נִהְנֵה אֵיזָה ס"ד לֹמַר בְּהַפְּדָה, וְכִינּוּ דְּהַנְצָרְכוּ בְּש"ס לֹמַר הֵן וְלֹא שְׁלוּחָם אַף אֵי נִימָא דְּאֵינּוּ אֱלָא אַס' בְּעֻלְמָא מ"מ הו"ל לְהַפּוֹסְקִים לְבְּאָרוֹ דְּנֻקָּא לְפָרֵשׁ וְלֹא לְסְתָרָם, וְכַמְּהַ מִהַדוֹחֵק לֹמַר דְּהַפּוֹס' ס"ל דְּהוּי אֲסַמְכְּתָא אַחֲרֵי שְׁעִינִינוּ רוֹאוֹת שְׁהַתּוֹס' יְבָמוֹת וְעַרְכִּין שְׁתִּימִים זֹו שְׁמַעְנוּ דְּהוּא דְּרִשְׁהּ גְּמוּרָה מִהִיכָא תִּיתִי לֵן לֹמַר דְּהַפּוֹסְקִים ס"ל בְּהַפְּדָה מְפִנִי סִיבָה מֵאֵי דַּק"ל ע"ד הַשְׁמִיטָה, וּמֵה גַם דְּלִפִּי הַנִּרְאָה אֵי נִימָא דְּרַק אַס' הוּא תִּהְיֶה דְּרַקְוִי קוֹשְׁתִּי הַש"ס יְבָמוֹת ק"א ע"ב אֱלָא מַעֲתָה וְקִרְאוּ שְׁנִימִים וְכוּ' לְדוֹכְתָא פִּינּוּ דְּדְרִשְׁהּ זֹו אַס' הִיא (עֵינּוּ לְקַמֵּן ד"ה וְדַע): אַף נִרְאָה דְּכֻנְתָּהּ הַיִּשׁוּ"י לֹמַר דְּנֻקָּא בְּש"ס הוּא דְּהַנְצָרְכוּ לֹמַר הֵן דְּרִשְׁהּ דְּהֵם וְלֹא שְׁלוּחָם פְּדִי לְגִלוֹת ע"י זֶה דַּמ"ש וְדְּבָרוֹ אֵלֵינוּ ר"ל עֲצָה הַהוֹגְגָת לֹו דְּבָזָה הוּא דְּמִסְתַּבֵּר לֹמַר שְׁלֹא יִהְיֶה ע"י שְׁלִיחַ פְּדִי שְׂתַתְּקַבְּלוּ הַדְּבָרִים.

דְּאֵי לֹאוּ דְּמִיעֵט קִרְא שְׁלוּחָם לֹא הֵנָּה יְדַעִי דְּנֻדְּבָרוֹ אֵלֵינוּ הַעֲצָה הַהוֹגְגָת פִּי אוּלַי הוּא דְּבָר אַחַר אֲשֶׁר יִתְּכֵן לְהִיּוֹת ע"י שְׁלִיחַ אֲבָל פִּינּוּ דְּדְרִישׁ' וְלֹא שְׁלוּחָם מְזָה לְמַדְנוּ מֵהֵם הַדְּבָרִים שְׂתַדְּבָרוּ אֵלֵינוּ דְּהֵינּוּ עֲצָה הוֹגְגָת, אֲבָל אֵי הֵן פְּשִׁיטָא לֵן דְּנֻדְּבָרוֹ אֵלֵינוּ ר"ל הַעֲצָה הַהוֹגְגָת תּוֹ לֹא הֵן צְרִיכִינּוּ לְדְרוֹשׁ וְלֹא שְׁלוּחָם דְּמִקְלָתָא דְּפִשְׁיטָא הִיא שְׁלֹא יִהְיֶה ע"י שְׁלִיחַ פִּי אֵינּוּ הַדְּבָרִים מְתַקְבְּלִים ע"י שְׁלִיחַ כְּמוֹ שַׁע"י הַב"ד, וְהַפּוֹסְקִים שְׁפָתַבוּ דְּמִשְׂיִאֵינּוּ לֹו עֲצָה הוֹגְגָת מְשׁו"ה לֹא הַנְצָרְכוּ לְכַתְּנֵב תּוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה ע"י שְׁלִיחַ (אַף דְּגַם הֵם ס"ל דְּגִזְה"כ הוּא וְכַדְעַת הַתּוֹס') פִּי זֶה דְּבָר פְּשׁוּט הוּא פִּינּוּ שְׂאִין הַדְּבָרִים מְתַקְבְּלִים ע"י שְׁלִיחַ כְּמוֹ ע"י ב"ד וְקוֹשְׁתִּי הַשַּׁב"ץ קְמָה וְגַם נִצְבָה אֵלֵיפָא דַּכ"ע וּמ"ש דְּהַבְּאָר שְׁבַע פְּתַב דְּבָרֵי הַתּוֹסְפוֹת וְלֹא הַזְפִּיר דְּבָרֵיהֶם, ס' ב"ש אַמ"א אַף רִאִיתִי שַׁכ"כ הַגָּאוֹן

מוהרמב"ח בכפפות תמרים עמ"ש בסנפה דף מ"א ע"ב שפתה לקיחה ביד כל אחד ורמזו הגאון מוהר"ץ הירש חיות בנמוקיו לסוטה דף מ"ד ע"ב, וידידי הגאון זכר יהוסף נר"ו ד' פ"ב ע"ב, ומ"ש דהגאון רצה"ח תמה ע"ד התוס' דערכין וכו' ע"ש אם פונתו על מוהר"ץ הירש חיות לא ידעתי מקומו, ועיין לקמן בד"ה ודע: ומ"ש באות ג' דיש להעיר על השב"ץ דהא למאי דסגי בג' לא דרש'י בישראל לרבות הדיוטות וכו'.

הנה מלבד שפבר הביא מני"ר גופיה נר"ו באות ד' גירסת הראשונים ופירושם דלמסקנא נמי ריבויא דהדיוטות מבישראל הוא וכו' היא גירסת התוס' בכורות דף ג' סוד"ה ור"י וחו'לין דף פ"ח ד"ה ר"י וא"כ אין לנו שום תלונה על השב"ץ שפנינו בדעתו הזה לדעת הראשונים, עוד י"ל דס"ל להשב"ץ דאף אם באמת לא צריכינו להאי דרשה למילף מינה הדיוטות (דמזקני ילפי' לה) מ"מ פינו דמהש"ס שמעי' דמצינו למידרש מבישראל לרבות כל דהו מישראל, ילפינו שפיר לרבות כל דהו מישראל דהיינו זקני עיר אחרת, ואדרבא אי הנה דרש'י גם למסקנא מבישראל כל דהו מישראל לרבות הדיוטות, הנה אפשר לפקפק שלא להוסיף עוד ריבוי אחר דהיינו זקני עיר אחרת דהבו דלא לוסיף ולא רבי קרא תרי מילי משא"כ השתא דלא צריך לרבות הדיוטות מבישראל, אייתר לן שפיר לרבות זקני עיר אחרת, דאי לא הנה אשפחנא בש"ס דמבישראל מצינו לרבות כל דהו מישראל לא הנה מצינו למידרש הכי לרבות כ"ד מישראל דהיינו זקני עיר אחרת דאין לנו לדרוש דרשות מדעתנו, אבל בתר דאשפחנא בש"ס דדרש'י הכי שפיר מצינו למימר דה"ט דלא קפדי הפוסקים שתהי' החליצה בזקני עירו דוקא משום דמרבין כ"ד מישראל זקני עיר אחרת: ואי קשיא ע"ד הגאון שב"ץ ה'א קשיא דבש"ס ק"א ע"ב פרכינו לרבנן דהא איכא בישראל אחרניא ושנינו מבע"ל לדאמר ר"י פעם אחת וכו' ואם פדברי השב"ץ דמבישראל מרבין כ"ד מישראל אפילו זקני עיר אחרת, למה לן לדחוקי דאתא לדר"י דנה דוסק דהא אפשר ללמוד זה מונקרא פדמתרץ הש"ס אליבא דר"י, עדיפא מינההו"ל למימר דמבע"ל לרבות כ"ד מישראל דהיינו זקני עיר אחרת, ונימא דלר"י למאי דנהו ס"ל מעיקרא תרתי ילפינו מינה הדיוטות וזקני עיר אחרת, ולרבנן ור"י לחזרה דלא צריך קרא להדיוטות ילפינו מינה רק זקני עיר אחרת, אלא ודאי משמע דלא ס"ל לש"ס למידרש הכי וצ"ע: ומה שתמה הגאון נר"ו ע"ד הראשונים שכתב דמביש' ממעטי' הדיוטות וכו' באמת היא תמיה קנימת וצע"ג ליישב דב"ק, דאין לומר דס"ל דכל מה שאמרו בש"ס מעיקרא לא לקושטא אמרו הכי אלא דרף שקו"ט מקמי דידעין להך דרשה דבישראל דמנ"ל לומר פן, ואין להכריח דעכ"ל דלקושטא לא דרשינו מזקני לרבות הדיוטות דהתוס' כתב בד"ה מפעי דמאי דלא דרשינו מהזקנים אפילו זקני השוק הוא משום דכתיב השערה והוי כמו ושופט' שבועריפה ע"ש והרי בעריפה ג"כ כתיב אח"כ זקני ובכל זאת אמרינו דזקנים היינו מומחין דומיא דשופט' ולא מרבין מזקני הדיוטות וא"כ ה"ן נימא בחליצה דכתיב השערה דלא מרבין מזקני להדיוטות וע"כ ס"ל להראשונים דלפום קושטא לא ילפינו הדיוטות אלא מבישראל, דהא ודאי בורכא היא דזקני בעריפה ודאי הדיוטות נמי בכלל, וזקני' הוא מומחין דוקא והיינו לעניינים חלוקים אלו למדידה ולא לעריפה, ובחליצה דהכל ענין אחד מצינו שפיר לרבות הדיוטות מזקני, ותו אי משום דכתיב השערה לא מסתבר לן לרבות הדיוטות מזקני הכי נמי לא גרבי מבישראל אלא ודאי דהא ליתא ותמיהת הגאון נר"ו היא תמיה חזקה ע"כ

דברי תלמיד עני אני המספר מפאן ואילך דברי הגאון מוהרי"א נר"ו: (ה) עוד כ' השב"ץ דמאי דבעי זקני עירו הוא דוקא פשצריכים לדין ביניהם אבל לא לענין גוף החליצה והביא ראיה מהשאלות סי' קמ"ז וספר הישר לר"ת שהשמיטו הך דזקני עירו וכו' והנה מהשאלות אין ראיה דלא העתיק כל דיני חליצה והשמיט כמה דברים המעפבים אפילו בדיעבד כיעי"ש ומ"ש מספר הישר נעלם ממנו דברי ס' המנהגים סי' קמ"ג ששם העתיק כל דברי ר"ת אות באות ובראש דבריו כ' בשם ר' יעקב ובסיומו כ' כ"ז כ' ר"י בספר הישר ובתוף הדברים כ' והיבמה הולכת אחר היבם להתירה שצאמר וכו'.

ובספר הישר שלפנינו נשמט בשגגת המעתיק (והאר"י עוד לכאר דיש הרבה שיבושים בס' הישר והשיג על כמה רבנים כמה שנמשכו אחר מה שכתוב) אמנם מ"ש השב"ץ מס' החינוך שהשמיט הך דינא יש קצת ראיה לדבריו וביותר יש להביא ראיה מהכה"ג שבהלכות חליצה לא הביא כלל הדין דבעי זקני עירו רק בהלכות שבועות ששם מיידי בדיני טענות ותביעות שפין אדם לחברו הביא דין זה משמע דזה אינו שייך לגוף החליצה וכן השמיטוהו הרבנים בסה"ח שלקדם כמו ס' התרומה שאף שהביא דין זה עכ"ז בסה"ח שהובא שם ס"י קל"ג ובשו"ת הגמ"י לספר נשים סי' ל"ו, וכן בס"ח שבס"ק סי' קפ"ה ובס"ח שב"ע סי' קס"ט וב"ח שבאהרשד"ם סי' ק"ה ובדברי ריב"ת סי' כ"ג וביש"ש פ"ק מצ"ח סי' ע' ובתשובתיו סי' ל' לא כתבו כלל מזה, ומ"מ אין ראיה מוכרחת דהא הרש"ל כתב להדיא שאינו מנהג של תורה לחלוץ שלא במקום היבם ועכ"ז לא כתבו בסה"ח משום דלא סדרו רק מה שנוהג מסידור החליצה ואילך וזהו קודם החליצה: (ו) והנה מה שפוזלצה בב"ד של מעכ"ת לית בה חשש כלל חז"ל דהא מה דבעי זקני עירו אינו לעיכובא רק למצוה פדאיתא בספרי פרשת תצא מצוה בזקני עירו מבואר דהוא רק למצוה וכדאיתא התם מצוה שיהיה בגובהה של עיר ושיהיה בזקנים, דלאו לעיכובא בגובהה ש"ע פדמוכח ביבמות ק"ה ע"ב דחלצה בבית האסורים וכמ"ש היש"ש פ' מ"ח סי' כ"ז ועיי"ש סי' ב', וכן זקנים לאו לעיכובא דאם חלצה בהדיוטות פשר נרק לכתחלה דעת הספרי והירוש' פמ"ח ה"א דבעי זקנים וע' בשב"ץ שם שהוכיח דדעת הרמב"ם דלכתחלה סגי בהדיוטות (צ"ע דבפיה"מ ר"ה מצ"ח כ' הדיוטות אינו חכמים אלא שיודעים קריאת הלשון והחליצה מותרת בהם בשעה"ד עכ"ל מבואר דשלא בשעה"ד צריך מן מחים) וא"כ כמו כן מאי דבעי זקני עירו הוא למצוה ונראה שזה ג"כ פננת היש"ש כמ"ש בפמ"ח סי' מ' ומ"מ לאו לעיכובא למקומה פננתו דמאי דבעי זקני עירו לאו לעיכובא ולא כהשב"ץ שהשיא דעתו שסובר שהוא רק להטות שפיניהם שזה אינו מבואר כלל בדברי היש"ש: (ז) אולם גם על לכתחלה שפיר עבד מעכ"ת כמה שחלץ במקומו דכבר הכריח הגאון פנ"י בתשוב' שבב"ח החידושים סי' צ"ה דאם רוצה היבם לחלוץ בעיר היבמה ש"ד (נדע דעל דינו שפסק הגאון פנ"י בתשובה זו אין לסמוך הלכה למעשה דקטנותא היא וכפי הנראה שחזר בו אח"כ עיין שו"ת פנ"י ח"א אה"ע סי' ט"ו, וגם לא זכר מדברי התה"ד בסי' ל"ה ואכ"מ) והביא ראיה מש"ס פתובות קי"א א' ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חזנאי, מהו למיחית ולבמה.

אחיו נשא כותית ועיין פירושו בח"י אגדות שם וכן פירש"י במ"ק הובא בשט"מ שם) וכו' דמשמע דאם הנה בא"י מותר לו לירד לעירה ולבמה וש"מ שאם רוצה היבם לחלוץ במקום היבמה ש"ד והוא ראיה ברורה, ועיין מוהרשד"ם סי' קי"ד כמה שצאאל בחולץ

שָׁבָא מְשַׁאֲלֵינִיקֵי לַעִיר אוֹכְן לַחֲלוֹץ שְׁשָׁם הַיְבָמָה, וְתַבְעֵה הַיְבָמָה הַהוֹצָאוֹת וְהַאֲרִיכוּ שְׁם בְּדָבָר הַהוֹצָאוֹת וְאִין אֶחָד מֵהֶם שְׁיַעֲוֹרַר עַל הַחֲלִיצָה שְׁנַעֲשִׂית בְּמָקוֹם הַיְבָמָה ש"מ דָּאֵם מְתַרְצָה לִילֵף לַעֲרִיָה ש"ד.

וְעֵינִין שׁו"ת הַגָּאוֹן מְבִי"ט סִי קל"א וְקל"ב שְׁגַם מִשְׁם נִרְאָה כֵּן וּמְבֹנָאָר דָּאִין חֲשַׁשׁ כָּלֵל בְּמָה שְׁהֵיָה הַחֲלִיצָה שְׁלֵא בְּמָקוֹם הַיְבָמָה עַכ"ד הַגָּאוֹן הַגָּ"ל נר"ו לַעֲנִינֵינוּ: וְדַע דְּעַל מ"ש לַעֲלִיל בְּסוּד"ה אָף נִרְאָה וְכו' דְּלֵא מְצָאֵתִי מ"ש הַג' זכ"י נר"ו בְּשֵׁם הַגְּהֵרָצָה"ח וְכו' הוֹדַעְתִּי זֶה לְהַגָּאוֹן זכ"י נר"ו וְנָהוּ מ"ש לִי (בְּעֵנִין זֶה) אוֹדוֹת אֲשֶׁר שְׁאֵל בְּמִש"כ בְּסִפְרֵי זכ"י וְכו' אֲשֶׁר עֵינִין שְׁם וְאֵינֵינוּ הֵנָּה נִמְצָא בְּהַגְהוֹתֵינוּ לַעֲרִכִין אַחַר הַפְּסָקֵי תוֹס' מִמֶּס' תְּמִיד קִנְיִים וּמִדּוֹת בְּדָף מ"ב ע"א יע"ש בְּאַרְיִכוֹת וְעֵינִין יְשׁוּעוֹת יַעֲקֹב אה"ע סִי קס"ו כְּפִי הַקְּצָר שְׁהַפּוֹסְקִים הַשְּׁמִיטוּ ד"ז מִשׁוּם דְּהַדְּבָר תְּמוּהָ שֶׁהֵב"ד יִקְרָאוּ אוֹתוֹ אֵלָא דְקָאֵי אֲסִיפָא שְׁמִשְׂאִינֵן לוֹ עֲצָה הוֹגְגָת שְׁזָה לֵא יְהִיָּה ע"י שְׁלִיחַ שְׁיִוְתָר יִכְנַס בְּאַזְנֵינוּ דְבָרֵי הֵב"ד וְזֶה מִקְלָתָא דְפְּשִׁיטָא עַכ"ל וְדַחּוּק מְאֹד דְּהָא אֵינְצֵטְרִיף קָרָא וְהַתּוֹס' הַק' דְּנִיְלוּף מְהֵכָא דְש"א לֹא כְּמוֹתוֹ וְהַנְּצִיכּוּ לומר דְּהֵי ג' כַּהֲב"כ וְכו' וּמַהֲב"ל לְמַעוֹטֵי דְלֵא סְגִי כְּשִׁיעֲלוּ אוֹתוֹ ע"י שְׁלִיחַ וְהַבֵּית מְאִיר תְּמָה גַם כֵּן עַל הַפּוֹסְקִים שְׁלֵא הָעֲתִיקוּ הֵן וְלֵא שְׁלוּחָן דְּמִפְּנֵי בְּש"ס וּבְרִי"ף וְתוֹס' יְבָמוֹת ק"א דְּמַהָא נִילִיף דָּאִין ש"ש אֵל כְּמוֹתוֹ מְכ"ז בְּשִׁמְעַ דְּדִין גְּמוּר הוּא מְדַכְתִּיב וְקָרָאוּ לוֹ שְׁיִשְׁמִיעוּ עֲצָה הַהוֹגְגָת מְפִיָּהֶם וְלֵא לְהַשְׁמִיעַ הָעֲצָה מְפִי שְׁלִיחַ וְל"נ שְׁאִין זֶה שְׁאֵלָה עַל הַרְמַב"ם וְהַטּוֹר דְּנִקְטוּ מְפִנְרֵשׁ הַלְשׁוֹן שְׁמִשְׂאִינֵן לוֹ עֲצָה הַהוֹגְגָת וְכו' וְיָדוּעַ שְׁהַקְרִיאָה לוֹ אוֹ בְּמִלַּת אֱלֹוֹ הִיא עַל הָעוֹמֵד מְרַחֵק וְלֵא עַל הַתְּחִלַּת הַדְּבוּר וְעֵינִין בְּאוֹר רַנְה"ו בְּפ' וַיִּקְרָא מִשְׁש"ב וְרַק הַמְּחַבֵּר קָצָר קָצָת וְסַתֵּם שְׁב"ד מְשִׂאִין לוֹ וְכו' שְׁמִמִּילָא הַמְּכַוֵּן כְּשִׁבָא לְב"ד בְּעֲצָמוֹ וְאוּלַי כֵּינֵן ג"כ לְזֶה הַיִּשׁוּ"י דְּהֵנָּה מִקְלָתָא דְפְּשִׁיטָא מְמ"ש שְׁקוֹרִינֵן לוֹ וְכו' וְכוּ"ל, וְע"ע בְּמִל"מ הַל' טוֹמ"ץ פֶּט"ו ה"ב כְּשִׁיבָא הַפְּהֵן וְיִרְאָה הַנְּגַע וְכו' וְכו' וְכו' אֲשֶׁר לוֹ הֵבִיא שְׁלֵא יִשְׁלַח בְּיַד שְׁלִיחַ וְכו' אִפִּי זָקֵן וְאִפִּי חוּלָה ת"ל וְכָא וְהַגִּיד לְכַתְּנָן וְהוּבָא גַם בְּהַר"ש נְגַעִים פִּי"ב מ"ד וְצ"ל דְּהַתּוֹס' דְּעֲרִכִין לֹא חָשִׁיב הָא דְּנְגַעִים כֵּינֵן דְּמ"מ לֹא מְעַכָּב הֵיכָא דָּאֵא"פ זוּלָתוֹ לִיכָא לְמִיחְשָׁבְיָה, וְע"ע לְמוֹהַרש"א סוּטָה ח' ע"א בְּד"ה כָּאֵן וְכו' בְּמ"ש בְּמִקְלָתָא וּבְרַמְב"ם הַלְכוֹת עֲבָדִים דְּהַאֲדוֹן עֲצָמוֹ חֲזִיב לְהוֹצִיא וְלֹא בְּנוֹ וְלֹא שְׁלוּחוֹ עַכ"ד הַג' זכ"י נר"ו וְכַתְּבִתִּי לוֹ כִּי חִי הַגְּהוֹת הַגְּרָצָה"ח שְׁבִידִיָּהֶם דְּפוּס וְוִין וְלֹא מְצָאֵתִי מְזָה כָּלֵל וְכַתְּבִי לִי ע"ז גַם לְפָנַי הוּא דְּפוּס וְוִין אָף לְפִי הַנְּרָאָה חֶסֶר מְלַפְנֵי הַדָּף הָאֲחָרוֹן וְהַנְּנִי לְהַעֲתִיק דְּבָרָיו וְז"ל תוֹד"ה קָרְבָנוּ מִשׁוּם דְּסְמִיכָה וְכו' ג"כ הֵב"כ, נ"ב דְּבָרֵיהֶם תְּמוּהֵים מ"ש דִּיבְמוֹת דְּרָשִׁינֵן וְקָרָאוּ הֵן וְלֹא שְׁלוּחָן לֹא נִמְצָא בְּשׁוּם מְקוֹם, וְכֵן מַה שְׁפָתָבוּ דְּגַם ע"ע וּמְדָדוּ וְלֹא שְׁלוּחָן דְּבָרֵיהֶם אִין מְדוּקְדָּקִים דְּהָרִי סוּטָה מ"ה ע"א דְּרָשׁוּ וַיִּצְאוּ הֵן וְלֹא שְׁלוּחָם.

וְהֵנָּה מְצָאֵנוּ עוֹד (סְנֵהֲדָרִין קִי"א ע"א) בְּעִיר הַנְּיָדַחַת דְּרָשׁוּ יִצְאוּ הֵן וְלֹא שְׁלוּחָן וְהַקְּרוֹב בְּעֵינֵי לְדְרָשָׁה זֶה כְּוֹנֵנוּ הַתּוֹס' וּמ"ש יְבָמָה ט"ס וְצ"ל עִיר הַנְּיָדַחַת וְעֵינִין בְּאָר שְׁבַע ח"י סְנֵהֲדָרִין שְׁם ס"פ חֲלָק דְּהַקְשָׁה קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' כָּאֵן מְצַד עֲצָמוֹ וְתִי דְּהֵי עִיר הַנְּיָדַחַת וְעֵגְלָה עֲרוּפָה וְסְמִיכָה ג' כְּתוּבִים הֵב"כ עִי"ש לֹא הַזְּכִיר שְׁכָבָר הַתְּעוֹרְרוּ הַתּוֹס' וְעִי' בְּאָר שְׁבַע ח"י סוּטָה ר"פ עֵגְלָה עֲרוּפָה שְׁהַקְשָׁה קוֹשְׁיַת הַתּוֹס' כָּאֵן וְתִי בִיבְמָה וְע"ע וּנְדָרִים הֵי ג' כְּתוּבִים הֵב"כ וְצ"ע"ג דְּבָרָיו וְעֵינִין שְׁעָה מ"פ"ג מִהַלְכוֹת עֲפו"ם דְּהַק' בְּעִיר הַנְּיָדַחַת הֵי

דבר עבירה ואנו קי"ל אשלד"ע עכ"ל: סימן ככה (מקונטרס אסיפת דינים מערכת חליצה סי' ג' אות י"ד).

קכח אחר גמר פל מעשה החליצה המנהג פשוט אצל האשפנזים הי"ו בכל מקומות מושבותיהם שב"ד מטילים חרם על החולץ והחולצת שלא ילך שום אדם מהם בו ביום למים פן אמר לי חד צורבא מרבנן שנמצא אתנו ביום חליצה והיה לפלא בעיניו על שלא הוטל חרם זה ואמר שפך פתוב בפוסקים וכן מנהג פשוט וכו' והשיבותיו פי אצלנו הספרדים לא נהגו מנהג זה וגם אנכי לא ראיתי ולא שמעתי בלתי היום וכאשר באתי אל ביתי חפשי בסהפ"ו אשר לפני יגעתי ולא מצאתי רמז מזה וכתבתי לרבני האשפנזים אשר סביבותינו וזאת תשובת אחד המנוהג נר"ו פקודתו שמה רוחי להשיב לכת"ר פאשר פקד עלי במכתב ידו על העליונה הנה לא ראיתי בזה דבר אבל שמענו מפי אנשים רבים אשר העידו והגידו בפנינו שפן נוהגים כל רבני ליטא ופולין וטעמם ונימוקם לא נודע.

ונראה טעם לזה מצד מה שראינו כמעט בכל תפוצות ישראל מחזיקים דבר זה לספנה ח"ו חלוץ רק על אפו ועל חמתו וברוב הפצרות ופיוס ממון עד שיתרצה לחלוץ משום חשש ספנה ובפרט בני ישראל הקרימצאים וכו' ולע"ד הדבר לקוח מהזה"ק ר"פ חקת דף ק"פ ע"א פל מה דיהיב מיתא לב"ן בחלמא טב נטל מאניה מביתיה ביש פגון סנדל וכו' וכו' עיי"ש לכן חוששים פן ח"ו לא נעשית המצוה פהוגן ולא שפך גופיה דההוא מותא ויש בזה ספנה פאשר גם באלמנה חוששים שלא לבא עליה לילה ראשונה לפי שרוח המת מקשקש במעיה ומכ"ש בזה, ובחשש ספנת מיתה מצינו ברכות ל"ג ע"א אוי לו לאדם שפגע בו ערוך וכו' וסגולתו לינצל יקדים למים ואם אמנם אין העניינים דומים אבל גם שם לא מדרכי טבע הרפואות הוא להציל האדם ולהמית הערוך בהקדים האדם למים.

אף מסתרי הטבע הנסתרות לנו ונגלות לחז"ל בחכמתם וקבלתם היא הסגולה בהקדם פפות הנשוא במים להצילו מספנת מיתה ולהמית את המזיק הנשוא פן אולי הדבר הזה לכן שומה בפי כל ההמון לרוץ תכף אחר החליצה למים ויבא הדבר לידי קטטה וספנה יותר גלויה לכן אולי הספימו להחרים ע"ז והניחו הדבר ע"מ שומר מצוה לא ידע דבר רע וכן אנו נוהגים להזהירם ולאיים עליהם שלא ילכו למים פל היום עכ"ל נר"ו: ואני אומר פי האף אמנם הנה אמת נכון לחטט ולחפש זכות על מנהגם של ישראל ואזהרה שמענו מפוסקים ממלל רברבן משה ספרא רבא הגאון חת"ס בהרבה מתשו' (קייבצם פעמיר בספר לב העברי בח"ב דף כ"א והלאה) והנה הוא מרעיש האר"ש ונוקם ונוטר על המלגלג ומפקפק על שום מנהג בני ישראל אף אם בעינינו נראה שאינו הגון הנח להם בני נביאים הם וכל מנהג סודתו בהררי קודש ויש לו טעם פעיקר ואם רק הוא ממנו וכלל גדול אמר רב החד"ש אסור מן התורה בכ"מ ואפילו במנהג שהוא לקולא, מ"מ לא נאמרו פל הדברים הללו אלא במנהג ידוע שהונהג עפ"י זקני ושרי התורה, ובמאי דקמן אם מה שנהגו פן להשתמט מחליצה.

ידוע לנו שהונהג מקדם קדמתה עפ"י חכמי נרבני הדור הזה מקום לומר שלא לגמגם ולא לערער כי מה ידענו ולא ידעהו קדמונינו אשר קטנם עבה ממתינינו ולכם פתוח כפתחו של אולם והמשנה ידו על התחונה.

אבל כל שלא נתברר לנו היות הדבר כן ואדרבא נראה לעינים שהוא נגד הדין בזה ודאי אין מקום קיום והעמדה לאותו מנהג וכבר טרח וכתב בתורת המנהגות מרן החבי"ף בספריו סמיכה לחיים חקקי לב נשמת כל חי ובספר לב חיים ח"ב סי' ט' עייש"ב ועיין במה שרשמתי בקונטרס הפללים במערכת המ"ם אות ל"ח בפרט זה).

והנה אם היינו מודים למ"ש הרב הג"ל נר"ו דמוכח מהזה"ק דיש ספנה וכו' אז היה לנו ליכנס בסלע המחלוקת שבין רבני האחרונים בדבר שנחלקו הפוסקים עם הזה"ק הלכתא כמאן דהרדב"ז ס"ל דאפילו פוסק אחד נגד הקבלה מנקטינו פהפוסק וכ"ש אם הרבה פוסקים ס"ל נגד הקבלה ומדברי מרן הב"י מוכח דאם הוא דבר שאין גילוי בש"ס אזלינו בטר הקבלה עיין במכתב לחזקתו בחלק התשובות סי' ד' ובנדון שלפנינו מוכח מדברי הפוסקים שהזכרתי לעיל בסי' א' אות ל"ח דאין שום ספנה בדבר ויותר נראה דגם מרן הב"י מודה בהא דנקיטינו בדברי הפוסקים לפי מ"ש הרב אורים גדולים שהבאתי שם דהרשב"א הוכיח בתשובה בכמה דוכתי בש"ס שאין שום חשש ספנה מדהיו מטעין את היבמין לחלוץ עיי"ש וא"כ לפי דעתו מבואר או מוכח בש"ס היפך הקבלה ובכה"ג לכ"ע אזלינו בטר הש"ס והפוסקים ולא חשחין אנוחא למ"ש בקבלה ועיין אור לי סי' מ' בפרט במקום ביטול מצנה דאורייתא וכ"ז במנוח דפליגי בזה הקבלה והפוסקים: האמנם לדידי חזא דאין כאן מחלוקת וגם לדברי הזה"ק מלבד שאין שום חשש ספנה אדרבא מצנת חליצה יכול על מגן להצילו מספנה וז"ל תיקוני הזה"ק תיקון כ"ו ועוד אמאי צריך חליצה בנעל באשה בגין דמאן דימות בלא בר איהו ברגליה דיבם ורזא דמלה הוא ישופף ראש וכו' ובגין דלא יימית ליה חונייא דאיהו פרוף על עקבו צריך לחלוץ לגבי נעל דאתתא ואתפטר ההוא חניא מניה ע"כ הרי מבואר דאם אינו מקנים מצנת חליצה הוא מסופן ואם מקנים מ"ח ניצול מכל רע וכן בקדש חזיתיה למרן החבי"ף בשו"ת חיים ושלום סי' ל"ח שמדברי התיקונים הללו הביא סעד למ"ש הרשב"א בתשו' דאין האמת מה שאמרים בשם המקובלים וכו' והאריך במוסר השכל (עיין לעיל סי' א' אות ל"ח) עיי"ש ומ"ש הרב הג"ל נר"ו דמזה"ק ר"פ חקת מוכח דיש ספנה ח"ו אני עני אין לי עסק בנסתרות ואין לי לב להבין סתרי תורה רזי דרזין אף פשט הדברים נראין דלא אמרו דהוא ביש אלא היכא דנטיל מיתא מחניא ואמרו על זה דנעל דחליצה הוא בהפוכא מההוא נעל וכו' והאי נעל נטיל חניא מיתא וכו' דמשמע מזה דאין מגיע שום נזק מהחליצה וכן בדין לפי מ"ש בתיקון הג"ל דאל"כ יהיו דברי הקבלה סתרי אהדדי, וכיון דהוכחנו בס"ד דאין שום חשש ספנה לא עפ"י הפשט ולא עפ"י הקבלה א"כ לא נוכל עוד לומר דמה שנהגו להטיל חרם הוא מפני זה כי לא זו הדרך להחזיק טעות ההמונים ואדרבא הנה לן למיעבד כל טעדיקי להוציא מלבן פי היכי דלא ניגררו אבתריה, ועוד דאם כל תקנת הטלת החרם הוא מפני שמדמין אותו לההיא דערוד וכו' מי עלה שמים לידע כי הדבר תלוי בו ביום דוקא.

ומי זה אָמר דְּגַבֵּי עֶרֶוֹד אִם לֹא יִקְדִים שׁוּם אֶחָד מֵהֶם לְמִים בּוֹ בַּיּוֹם וּא"כ אִם אוֹ יוֹמִים יַעֲבֹר וְקָדֵם אֶחָד מֵהֶם לְמִים שְׁלֹא יְהִי נִזְזוֹק חֲבִירוֹ. וּא"כ מָה הוֹעִילוֹ בְּתַקְנַתְּם שְׁלֹא יִלְכוּ לְמִים בּוֹ בַּיּוֹם וַיִּלְכוּ בְּלִילָה שְׁלֹא־תִרְוּ, לְכֵן אָנִי אוֹמֵר אִם אָמַת הַדְּבָר שְׁכֵן הַמְּנַהֵג בְּלִיטָא וּפּוֹלִין אֵינְהוּ בְּדִידְהוּ וְאַנְן בְּדִידֵין אִם קִבְּלָה לֹא נִקְבַּל וְאִם לְדִין יֵשׁ תְּשׁוּבָה וְאִין לָנוּ לַעֲשׂוֹת לְזֶה מְנַהֵג בְּמָקוֹם שְׁלֹא נִהְגּוּ וְעַל הַרְאֻשׁוֹנִים אָנוּ מַצְטַעְרִים וְהָאֵל בְּרַחֲמָיו יֵאִיר עֵינֵינוּ בְּתוֹרָתוֹ הַקְּדוּשָׁה וַיִּנְחַצוּ בְּדִרְךָ אָמַת אָמֵן: וְאַחַר קִצַּת יָמִים קִבְּלָתִי תִשׁוּ' רַב אֶחָד מֵרַבְּנֵי אֲשַׁפְּנֹז שְׁבַסְבִּיבוֹתֵינוּ נִר"ו וְנ"ל ע"ד הַמְּנַהֵג לְהַטִּיל חֶרֶם וְכו' לֹא מְצַאֲתִי מְזֶה הַס' מְאוּמָה וְהַהֲמוֹנִים מְאַמִּינִים שְׁמִי שְׂיִקְדִים אַחַר הַחֲלִיצָה לְמִים יַצְלִיחַ וְהָאֵחָר יִסְתַּכֵּן וְאֶפְשָׁר שְׂיִוצֵא מִחֻמַּת זֶה תִּקְלָה בְּהִיוֹתָם מְמַהֲרִים לְהַקְדִים לְמִים שְׂיִדְחֻקוּ זֵא"ז וַיִּסְתַּכֵּנוּ וּמִהֲרָאוּ לְמוֹנְעֵם וְלַהוֹדִיעֵם שֶׁהוּא נֶגֶד הַתְּלִמּוֹד דְּבִין לְאַבָּא שְׂאוּל וּבִין לְרַבִּנּוּ לֹא אֲשַׁתְּמִיט חַד מִנִּיְהוּ לַחֹשׁ לְתַקְנַת הַמַּת אוֹ סִפְנַת הַחֹלֶץ וְכֵן נִרְאָה מִדְּבַרֵי הַתּוֹס' קִי"א ד"ה לְאַחַר (נ"ב ע"ג לְעֵיל סִי' א' אוֹת ל"ח) וַיִּסַּע הַדְּבָר לְרוּץ לְמִים הוּא דְרָךְ סְגוּלָה עַפ"י מ"ש שְׁל"ה בְּפִרְשַׁת כִּי תִצֵּא מִדְּבַרֵי הַסָּבָא שְׁפִרְשַׁת מְשֻׁפְּטִים כִּי כָּל אִישׁ מִנִּיחַ רוּחַ בְּאַשְׁתּוֹ וְרוּחָא דִּילָיָה מְכַשְׁפָּשָׂא בְּמִיעָהָא כְּחִינֵיָא וְשֵׁם עוֹד דְּהֵיבּוּם הוּא לְתַקְנַת הַמַּת וַיַּעֲנִינּוּ בַס' יִקְרָא דְשִׁכְבֵי דְרוּשׁ מ"א שְׁחֲלִיצָה הַמְּנַעֵל תּוֹרָה שְׂאֲבָדָה תִּקְנַת הַמַּת לְבֹא ע"י אַחֵיו בַּעוּה"ז לְהַתְקִין וַיַּעֲנִינּוּ בַש"ע בְּפִירוּשׁ סד"ח ספ"ב בְּשֵׁם ר"י מְפָרִישׁ וּבְשִׁל"ה פִּרְשַׁת כִּי תִצֵּא ע"פ וְשִׁבִית שְׁבִיו לְרַבּוֹת כְּנַעֲנִים שְׁבַתוּכָה שְׁפָחוּ לְמַעַלָּה הוּא ע"מ וְכו' וְהוּא מְלָךְ עֶרְוֹד וְכו' לֹא הָעֶרֶוֹד מִמִּית וְכו' כְּדָאִיתָא בְּבִרְכוֹת וְכו' וְכו' רַש"י מְצַאֲתִי בַה"ג וְכו' כֵּן מְמַשׁ כְּבִישַׁת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַכְּנַעֲנִים מִתּוֹ וְנַעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל גַּם שְׂקִדְמוּ לְמִים וּבִקְעוּ הַיַּרְדֵּן וְכו' עִי"ש וְכִמוֹ כֵּן הוּא בְּעַנְיַן חֲלִיצָה שֶׁהַחֹלֶץ הוּא כְּנֹלְחָם עִם רוּחַ הַמַּת הַמְּכַשְׁפָּשׁ בְּמִיעָהָא כְּחִינֵיָא וְדוּמָה לְעֶרֶוֹד הַנּוֹשֵׁף וְלְמַלְחַמַת יִשְׂרָאֵל שְׁעַם הַכְּנַעֲנִים וַיֵּשׁ נוֹהֲגִים לְשַׁפְּוֹךְ מִים בְּשׁוּנָה עַל הַחֹלֶץ וְהַחֹלֶץ אַחַר הַחֲלִיצָה אֲבָל לְהַטִּיל חֶרֶם ע"ז, לֹא שְׂמַעְתִּי עַכ"ד נִר"ו: גַּם הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָס מוהר"ר יִצְחָק אֶלְחָנָן נִר"ו בְּמַכְתָּבוֹ כָּתַב לִי בְּזֶה"ל וְע"ד אֲשֶׁר דָּרַשׁ וְחָקַר כַּת"ר טַעְמוֹ שֶׁל הַמְּנַהֵג הַנְּגִי לְהַגִּיד לוֹ כִּי גַם לָנוּ אִין שׁוּם יְדִיעָה וְטַעַם בְּזֶה, רַק הָעַנְיָן הוּא לְפִי שְׂשִׁיחָה בְּפִי הַבְּרִיּוֹת דְּמִי מֵהֶם שְׂיִלְךָ מִקְּוֹדֵם לְטַבּוֹל יְהִי מְוַצֵּחַ וְכו' וּמְזֶה הוּא דְרָךְ הַחֲלוּץ וְהַחֹלֶץ לְרוּץ תִּיכַף אַחַר הַחֲלִיצָה לְטַבּוֹל וְהָיוּ בָּאִים לִידֵי סִפְנָה כְּעִין הָא דְיוֹמָא דָּף כ"ב וְע"כ רְאוּי לְהַכְרִיז בְּאִיסוּר שְׁלֹא יִלְכוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם לְטַבּוֹל, כֵּן הוּא הָעַנְיָן הַנֶּ"ל עַכ"ל הַג' הַנֶּ"ל נִר"ו: סִימָן קַכּוֹ (מְקוּוֹטְרַס אֲסִיפַת דִּינִים מְעַרְכַת טְרַפּוֹת אוֹת א').

קַכּוֹ אַנּוֹזוֹת שְׂיֵשׁ שְׂאַנְשִׁים אַכְזָרִים מוֹרְטִין אוֹתָם בְּחִיָּהֵן וְאַחַר שְׂגָדְלוֹ עוֹד הַנּוֹצוֹת מוֹכְרִים אוֹתָם כְּתַב הָרַב הַשּׁוֹאֵל דַּמ"ש הַרְמ"א בִּי"ד סִי' נ"ט ס"ב וְטוֹב לְהַחְמִיר אִם נָפְלוּ כְּנֹלֵם הוּא הַקְּפָךְ מ"ש בַּד"מ דְּבִין ע"י אָדָם בֵּין ע"י עַצְמוֹ וְאִילוּ בְּהַגָּהָה כ' אִם נָפְלוּ דְמִשְׁמַע מְעַצְמוֹ אֲבָל אִם נִמְרְטוּ ע"י אַחֲרִים וְשׁוּב גָּדְלוּ הַנּוֹצוֹת אֶפְשָׁר שְׂאִין בְּזֶה חֲשַׁשׁ חוּלִי.

וְגַם מְשׁוּם תְּשַׁשׁ שְׂקִץ שְׂאוּסֵר ר' יוֹאֵל הַלּוּי הוֹבָא בְּאו"ה כָּלֵל נ"ה סִי"א מְשַׁמַּע דָּאֵם גָּדְלוּ הַנּוֹצוֹת כְּשֶׁר בְּלִי שׁוּם חֲשַׁשׁ. אֲךָ מְשַׁמַּעוֹת הַפּוֹסְקִים שְׂאוּסֵר מְרִיטַת הַנּוֹצוֹת לֹא מְשׁוּם שְׂקִץ אֲלֵא מְשׁוּם חוּלִי וְכ"מ בְּתוֹס' דָּף נ"ח ד"ה הַנּוֹצָה וְכו' אֲלֵא שְׂאִינוּ דוּמָה לְגַלוּדָה מְמַשׁ כִּי שָׁם שׁוֹלֵט הַחוּלִי אַף ע"י אָדָם.

אָבֵל בְּמַרְיַת נּוֹצוֹת דְּנֻקָּא אַם נְפֵלוּ מֵעֲצָמֵי נִיכָר שְׂיֵשׁ שֵׁם חוֹלֵי אָבֵל אַם עַל יְדֵי אַחֲרִים וְאַח"כּ גְּדֵלוֹ אִפ' דְּכָשֵׁר וְכַמְשֻׁמְעוֹת לְשׁוֹן הֶרֶם"א אַם נְפֵלוּ וְכו' וּמִשְׁמַע שְׁחִזוֹר מִמ"ש בְּד"מ וְכו' וְנִדְעָתִי לְהַכְשִׁיר אַף הַבְּשָׁר וְכו' אֵלּוּ תו"ד הַשּׁוֹאֵל נ"י: תְּשׁוּבָה מֵה שְׁחָשַׁב שְׁהֶרֶם"א חִזוֹר בּוֹ לִי הַדֵּל אֵין הָאֲמַת כּוֹן וְיִדְוֵעַ דְּהֶרֶם"א דְּרַכּוֹ בְּקִדְשׁ בְּטָרָם תְּחִיל הָאֶר"ש בְּהֶהוֹתוֹ יוֹדִיעַ דְּרַכּוֹ בְּדַרְכֵי מִשָּׁה וְאַח"כּ פּוֹרֵשׁ מִפ"ה עַל שְׁלָחוֹן עָרוּף עַל פִּי מ"ש בְּד"מ.

וְגַם פֶּה לֹא עָשָׂה מֵאוּמָה הִיפָּף דְּרַכּוֹ וּמִנְהֵגוֹ וְאֵין נִסְתָּר מִחֲמַתּוֹ כִּי הַפֵּל שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים דְּמ"ש בְּד"מ הוּא מֵה שְׁצַדָּד בְּתַה"ד דְּאַף לִר"י דְּנֻקָּא כְּשֶׁנִּמְרְטוּ ע"י אָדָם אוֹ עַל יְדֵי חוֹלֵי אָבֵל לֹא בְּנִפְלוּ מֵרֹב שְׁוֹמֵן וְהוּא בְּמֵה שְׁהֶסְבִּיר דְּבִמִּידֵי דְּמִשְׁבַּחָא לֹא מִיְטָרְפָא וְכַמ"ש בְּש"ס לְגַבֵּי הַפְּכוֹ דְּש"מ דְּמֵה שְׂיֵשׁ לְחַלְקָא הוּא בֵּין נְפֵלוּ שְׁלֹא מִחֲמַת רֹב הַשְׁוֹמֵן לְנִפְלוּ מִחֲמַת רֹב שְׁוֹמֵן אָבֵל לְחַלְקָא בֵּין נְפֵלוּ ע"י אָדָם לְנִפְלוּ מֵאִילִיָּהוּ אֵין שׁוּם רְמִז בְּדַבְרֵי הֶרֶם"א וְאַעֲיָקְרָא קֵאֵי עַמ"ש מֶרֶן הַמְּחַבֵּר בְּס"א בְּגִלּוּדָה דְּאֵין חִילּוּק בֵּין ע"י חוֹלֵי לְעַל יְדֵי אָדָם וְאֵילוּ הֵיזָה דַּעַת הֶרֶם"א לְהַקֵּל בְּנִפְלוּ ע"י אָדָם לֹא הוּא מִיְשְׁתַּמֵּיט לְמִיפְלַג בְּדִידָה בְּנִיטְלוּ שְׁלֹא מִחֲמַת שְׁוֹמֵן עֲצָמוֹ.

וְעַד נֶאֱמַן ע"ז תְּלַמִּידָה דְּרַב הוּא הֶרֶב הַלְבוּשׁ שְׁכַתָּב לְהַדְיָא אָבֵל אַם נְפֵלוּ מִחֲמַת דְּבָר אַחַר אוֹ שְׁנִיטְלוּ כְּלָם בִּידֵי אָדָם טְרַפָּה ע"כ הֵרִי מְפֹרָשׁ דְּגַם עַל יְדֵי אָדָם אֲסוּר לְדַעָה זֹו וְתוֹ דַּאֲל"כ אֵיךְ מְצִיִּין בְּהֶגְהָה תַּה"ד ס' קס"א וּמִסְתַּמָּא צִיּוֹן זֶה אַכּוּלִיָּה מִיְלַתָּא קֵאֵי וּמֵה שְׁאַפְשָׁר לְחַלְקָא הוּא בְּנִפְלוּ ע"י אָדָם גּוֹפִיָּה בֵּין כְּשֶׁהוּא דְּרַף הַשְּׁחַתָּה וְקִילְקוּל לְכַשֶּׁהוּא דְּרַף תִּיקוּן וְאַנְפָּנוֹת וּמִזָּה אֵין שׁוּם סְתִירָה בְּדַבְרֵי הֶרֶם"א וְכַמ"ש לְהֵלֵן בְּס"ד: וּמ"ש עוֹד עַפ"י מ"ש הָאו"ה בְּשֵׁם ר"י הַלּוֹי וְכו' כְּנֻז"ל נִרְאָה דְּמִשְׁמַע לִיה דְּר"י הַלּוֹי ס"ל דְּטַעֲמִיָּה דְּר' יְהוּדָה דְּאוּסֵר בְּנִיטְלַת הַנּוֹצָה הוּא מִשׁוּם שְׁקִץ וְלִכּוֹן כְּשֶׁגְּדֵלוֹ הַנּוֹצוֹת שְׁרִי גַם לִר"י.

וְהֵנָּה ס' או"ה אֵינוֹ מְצוּי אֲצִלֵי לְרֵאוֹת סִיגְנוֹן סְבֵרַת ר' יוֹאֵל אֵף דְּבָרָיו רְאִיתִי בַּהַג"א פ"ק דְּבִיצָה ס' ו' וְה"ד רַבֵּי הָאֲחֵרוֹנִים בִּי"ד ס' ט"ו ע"י ב"ח וְט"ז וְש"ף וּפְר"ח וּפְר"ח וּפְר"ח וּפְר"ח וְהַנְּלוּיִם אֵלֵיהֶם וְנִלְע"ד פְּשׁוּט דְּגַם ר' יוֹאֵל מוֹדָה דְּטַעֲמִיָּה דְּרַבֵּי יְהוּדָה הוּא מִשׁוּם דְּחֻשְׁבִּי לִיה בְּגִלּוּדָה וְכַמ"ש ר"ש"י בְּדָף נ"ח ע"ב ד"ה רַבֵּי יְהוּדָה וְהַתּוֹס' שֵׁם ד"ה הַנּוֹצָה וְהַרְע"ב שֵׁם בַּפִּיָּה"מ כִּיעִי"ש וּמוֹכַח כּוֹן בְּש"ס דָּף נ"ז ע"ב דִּילְמָא קְסָבֵר ר"י טְרַיְפָה מִשְׁבַּחַת וּבְדָף נ"ח ע"ב דִּילְמָא ע"כ לֹא אָמַר ר"י הֵכָא אֵלָא לְעַנְיֵן טְרַיְפָה וְכו' דְּש"מ מִשׁוּם טְרַפּוֹת הוּא וְלֹא מִשׁוּם שְׁקִץ וְרַבֵּינוּ יוֹאֵל וְכָל הַפּוֹסְקִים שְׁהֶסְפִּימוּ לְהַחְמִיר כְּמוֹתוֹ מִיְקִירוֹ בְּאַפְרוּחַ שְׁמִשְׁנוּלָד עֲדִיִּין לֹא גְּדֵלוֹ לֹו נּוֹצוֹת וְהוּא כְּמוֹ שְׁלֹא נִשְׁלַם עֲדִיִּין צוֹרַת בְּרִיָּתוֹ וּבְזָה לֹא שְׁיָיָף חֲשֵׁשׁ גְּלוּדָה דְּזָה דְּנֻקָּא לְאַחַר שְׁנִשְׁלַם הַנּוֹיָתוֹ וְאַיְתָרַע לִיה מִשָּׂא"כ כְּשֶׁעֲדִיִּין לֹא הָיוּ לֹו נּוֹצוֹת מֵעוֹלָם וַיֵּשׁ כְּמֵה עוֹפּוֹת כּוֹן דְּרַף בְּרִיָּתָם שְׁאַחַר זְמַן גְּדֵלִי נּוֹצָה דִּידָהוּ אַחַר ג' אוֹ ד' חֲדָשִׁים אֵין שְׁיָיָף לְאַסּוֹר מִשׁוּם חֲשֵׁשׁ גְּלוּדָה וְאַפִּילוּ בְּגִלּוּדָה מִמֶּשׁ כְּתָב הֶרֶב פֶּרֶם"ג בְּמִשְׁבַּחוֹת סְס' ט"ו וְהִבִּיא דְּבָרָיו מֶרֶן חִיד"א בְּמַחְזִיק בְּרַכָּה ס' ט"ו אוֹת ה' דָּאָם נְבִרָאָת כְּף בְּלֹא עוֹר אֲפִשָׁר דְּכַשְׁרָה וְשֵׁם לֹא הִחְלִיט לְהַכְשִׁיר מִשׁוּם דְּשֵׁם אֵין עֲתִיד לְגַדֵּל אַח"כּ מִשָּׂא"כ בְּנּוֹצוֹת דַּעֲתִידִים לְבֹא אֵלָא דַּעֲדִיִּין לֹא גְּדֵלוֹ וְדֹאֵי דְּאֵין שׁוּם חֲשֵׁשׁ מִשׁוּם גְּלוּדָה וְרַק יֵשׁ מִשׁוּם בַּל תִּשְׁקֻצוּ שְׁכִינּוֹ שְׁלֹא נִשְׁלַם בְּרִיָּתָם מֵאִיסִי וְלֹא אֲכִלִי לְהוֹ וְלִכּוֹן שְׁפִיר יֵשׁ לְחַלְקָא וְלוֹמַר דָּאָם גְּדֵלוֹ הַנּוֹצָה שְׁרוּ דְּכִינּוֹן דְּנִשְׁלַם בְּרִיָּתָם לֹא מֵאִיסִי דַּאֲל"כ לֹא הֵיזָה

לנו לאכול עופות דרום פכולם נוצתם גדל אחר לידתן ומ"ש בירושלמי פ"ק דביצה באילין דנפקין וכנפיהון עמהון מיעוטא דלא שכיח הוא.

באופן דבמאי דאיירי רבינו יואל אין שום שייכות משום גלודה והוא פשוט וברור ורבינו האחרונים בסי' ט"ו מיימינים ומשמאלים בסברת רבי' יואל עיין בט"ז ובתב"ש שם ואי הנה שייך משום גלודה ת"ל דאסור משום גלודה לפי מ"ש הרמ"א בסי' נ"ט הנ"ל לפסוק פהיש אוסרים ולא עירערו על דבריו שם.

וכ"ש לפי מ"ש בתב"ש בשם הרב אורח מישור דהרמ"א לא ס"ל פרינו יואל הנ"ל עי"ש ולכן נדאי דאין לנו לבדות דרבינו יואל חולק על רש"י ותוס' דס"ל דטעם ר' יהודה הוא משום גלודה ואיהו ס"ל דהוא משום שקץ ולהצמיח מזה היתר בגדלו הנוצות כמ"ש הרב השואל דזה לא ניתן ליאמר פלל: איברא דמ"ש בהג"א הנ"ל הוא משם הא"ז והובא בקיצור נמרץ וחיפשיתי בספר א"ז וראיתי בח"ב סי' של"ב דאחר שהביא מחלוקת רב ושמאל באפרוח שנולד ביו"ט ומסיק דקי"ל פשמואל דמותר כתב ונ"ל וכגון שנולד עם הפנפים דאמרנו בירושלמי תפותר באינון דנפקין וכנפיהון עמהון (עיין בדברי הרבנים פר"ח הנ"ל וקרבו העדה ע"ד הירושלמי הנ"ל מ"ש בשיירי קרבן ולה"ג מוהרי"ש נאטאנזאן בהגהותיו לירושלמי שם ובהגהות י"ש הנדפסות באשילי רב רבי דפוס לעמבערג בסי' ט"ו שלא ראו גוף דברי הא"ז רק מ"ש פשמו בהג"א הנ"ל וחסבו למציאה להביא ראיה לסברת רבינו יואל מהירושלמי הנה.

ואנו דזכי לן רחמנא זכיה דאורייתא עינינו הראות כי הן הן הדברים אשר דבר בקודשו ר"י הלוי עצמו וכן הגאונים ט"ז ופ"ה בגלגלות הפסוק רס"י ט"ו שנגלקו בכנת הא"ז הוא מפני שלא ראו גוף דברי הא"ז כי מפורש בדב"ק הפך סברת הרט"ז וכמ"ש במ"א (בס"ד) פי' דוקא כה"ג מותרים ותנו נמרטו כנפיה ר"י אומר אם ניטל הנוצה פסולה ופירש"י כנפיה נוצה גדולה שעל כל גופה נוצה היא הדקה הסמוכה לבשר שאין לה קנים ומתוך כך אסור ר' יואל כל עופות שלא גדלו כנפיהן הילכך הא דקי"ל דאפרוח שנולד ביו"ט מותר היינו כגון שנולד וכנפיו עמו דהיינו נוצה גדולה שעל כל גופה שיש לה קנים עכ"ל ומשמע לפום ריהטא דרבינו יואל מפרש גם הא דר"י דפוסל אם ניטל הנוצה דהיינו משום שקץ וכהירושלמי דפ"ק דביצה וס"ל דכי היכי דאפרוח שלא גדלו עליו נוצות עדיין יש לאסור משום שקץ הכי נמי בעוף שהיו לו ונפלו אסור משום שקץ דלא כמ"ש בעניויתין: אלא דלפי זה יש לתמוה שאחר שהדבר פשוט בירושלמי דאפרוח לא שרי בו ביום אלא א"כ נולד וכנפיו עליו מה לו להביא פיהודה ועוד לקרא ממתניתין דנמרטו כנפיה וכו' דלא מיירי ה"מ אלא בהיו לו וניטלו.

וכי תימא דהוצרך להביא מההיא כי היכי דלא נימא דלית לן למיחש להירושלמי הנ"ל מדלא אייתי לה הש"ס דילן בפ"ק דביצה וכדס"ל פן באמת הגאון פרי תנאר בסי' ט"ו ססק"א עי"ש אהכי מייתי ראיה דסברא זו לאסור משום חסרון הפנפים היא מוצאת בש"ס דילן בההיא דנמרטו כנפיה וכו' והיינו משום דמפרש טעמא משום שקץ.

הא נדאי ליכא למי' הכי דא"כ מאי אהני לן מחלוקת ת"ק ור"י הא סתמא דמילתא הל' כת"ק דכללא דייחיד ורבים קאי אאיסורו ונהרי לרבנו נמרטו כנפיה כשרה חזינו דלדידהו אין חסרון הפנפים פוסל ואי אית ליה איזה הוכחה דבהא הלקה כר"י הו"ל לפרש ועוד

קשה א"כ מאי פריה בירושלמי מדתניא אסורים משום שקץ דההיא אתיא כר"י והוא דאמר פרבנו ולמה ליה לדחוקי בדנפקין וכנפהון עמהון דלא שכים פולי האי.

ותו פי דייקין ביה חזינו דלא מצינו למימר דההיא דהירושלמי אתי כר"י דהא ר"י לא קאמר אלא גיטלה הנוצה קטנה פסולה אבל גיטלו פנפיים משמע דכשרה לר"י דנהי דרבנו נקטו נמרטו פנפיה פשרה וה"ה לדידהו גיטל הנוצה וכמו שהכריח הר"ן בשם איכא מ"ד מדלא קתני בא"ט בעוף מיהו איפכא לא שמעינו ומשמע דר"י דוקא בגיטל הנוצה הוא דפסול וא"כ מה ראיה מזה לאסור משום חסרון פנפיים דהיינו נוצה הגדולה ואם כן הדרא גושנין לדוכתא דמה לו להביא ההיא דנמרטו וכו' דלא מיירי אלא בהיו לה גיטלו בשגם דהתם בנוצה קטנה ואנו בכנפיים עסיקין ותו איכא למידק מה הלשון אומרת ומתוך כך אסר ר' יואל וכו' והו"ל למימר ומכאן אסר ר"י וכו' וגם דהוראת ר' יואל הנה לו להביא תכף אחר שהביא לשון הירושלמי ולימא ומכאן אסר ר"י וכו' ועוד ראיה מדתנו נמרטו וכו' דהא לפום ריהטא נראה לכאורה דדינו של ר"י הלוי יפה נדרש ונלמד מהירושלמי לבד.

ותו מאי ריביותה דר' יואל דאסר הא בהדיא קאמר בירושלמי דלא שרי אלא פשוט עם הפנפיים ומאי קאמר דר"י אסר (עיינו בנקודות הפסוק רס"י ט"ו): אפשר ע"כ נלע"ד פשוט וברור דמעולם לא עלה ע"ד ר"י הלוי לומר דטעמיה דר"י הוא משום שקץ וכההיא דהירושלמי אלא פונתו לומר דאפרוח שלא גדל הנוצה הגדולה אסור כמ"ש בירושלמי דוקא באינון דנפקין וכנפהון עמהון הוא דשרי אלא דממ"ש בירושלמי לחוד אין כ"כ ראיה משום דאפ"ל דלנוצה קטנה קרי הירושלמי פנפיים ודוקא כשאין שום נוצה על האפרוח הוא דאסור בירושלמי משום שקץ אבל אם יש נוצה קטנה אעפ"י שלא גדל לו נוצה הגדולה לית לן ביה אהכי מייתי ההיא מתני' דנמרטו פנפיה וגיטל הנוצה וכו' ופירש"י וכו' דש"מ דכנפיים היינו הנוצה הגדולה וא"כ פי קאמר בירושלמי דנפקין וכנפהון עמהון היינו הנוצה הגדולה הא לא"ה אסור משום שקץ.

ובזה עלו פהוגן פל דברי רבינו הא"ז ומדוקדק לשונו הטהור דלא סיגים מילתא דר' יואל דאסר אלא לבתר דאיתי גמי ההיא דנמרטו ושייך שפיר לשון הזהב ומתוך כך אסר ר' יואל וכו' וזה ברור: הן אמת דלשון הא"ז שבח"א סי' תל"ד מטעם קצת דמשמע דמפרש טעמא דר' יהודה משום שקץ שהרי אחר שהביא מתני' דנמרטו פנפיה ופירש"י סיגים וז"ל מכאן אסר ר' יואל פל עופות משום שקץ כ"ז שלא גדלו עליהם הנוצה הגדולה שעל כל גופה דאמרינו בירוש' וכו' הילכך פל עוף שלא העלו פנפיים היינו שלא גדלו עליהם הנוצה הגדולה אסירי משום שקץ ע"כ משמע דמההיא דנמרטו וכו' יליף ר"י לאסור אף באמת אין פונתו אלא על דרך שכתב למעלה ומ"ש מכאן אסר ר' יואל וכו' היינו בהדי הירושלמי דמייתי דאם הנה פונתו דמכל חד לחודיה איכא למילף הכי הול"ל ותו דאמרינו בירושלמי וכו' ומדעריב ותני מכאן אסר וכו' דאמרינו בירושלמי וכו' מוכח ודאי דבצירוף שניהם הוא דר' יואל בא ללמד לאסור איסור העופות הים וק"ל: וכן מוכח ודאי דעת הרב תה"ד בסי' קס"א דאף להא"ז הנ"ל דביה קעסיק ושקו"ט בכל תשובתו אינו משום שקץ אלא משום גלודת שהרי כתב שם דבמידי דמשבחה לא מיטרפא וכו' משמע דעיקר הפסול הוא משום טרפות ולא משום חשש שקץ דאינו שייך בו טרפות

ותו דסייג בזה"ל הנה חלקתי באיסור טריפות דאורייתא בלי ראיה ברוחה וכו' ואי הנה ס"ל דלהא"ז בסברת ר' יהודה הוא משום שקץ הרי פתב מרן הב"י בסס"י קי"ו דדברים מאוסים דאוסורים משום בל תשקצו אינו אלא מדרבנן דאסמכוהו אלא תשקצו.

ואף למה שצדד עוד דאפשר דהוא מדאורייתא עי"ש הא פתב הגאון פ"מ בסי' ט"ו בשפתי דעת סק"ב דאיסור זה דלא גדלו הפנפים לכ"ע הוא מדרבנן וכ"כ הגאון פר"ח סי' פ"ו סס"ק כ"א עי"ש ומה גם דמרן חיד"א בס' יעיר און במערכת הלמ"ד אות י"ט שקו"ט בדברי הג' תב"ש סי' י"ג סק"ב דדעתו נוטה דהוא מדאורייתא והוא ו"ל מסיק דאינו אלא מדרבנן עי"ש אף דמ"ש התב"ש ו"ל דמ"ש הרמב"ם אסרו חכמים ר"ל מדאורייתא וכו' אין דבריו נראים דדוקא בלשון מד"ס או מדבריהם הוא דאיכא למימר הכי ולא בלשון אסרו חכמים וכו' עי"ש לע"ד יש להשיב ע"ז מדברי הרמב"ם ריש הלכות תפלה אמרו חכמים איזוהי עבודה שבלב זו תפלה ודעתו ו"ל דתפלה מדאורייתא ועיין להגאון שאג"א בתשובות התדשות סי' ב' גבי ריח הגט דפוסל לכהונה דאע"ג דכתב הרמב"ם רפ"י מה"ג אמרו חכמים וכו' הוא מדאורייתא עי"ש וה"ה לאסרו חכמים דמאי שפא.

מ"מ הרי פתב שם בשם הריטב"א למכות דף ט"ז דכל המפרשים פתבו דאיסור זה הוא מדרבנן וקרא אסמכתא עי"ש ומעתה אי הנה משמע ליה להרב תה"ד בדעת הא"ז דאיסור זה הוא משום שקץ וכלומר דהוא בכלל דברים המאוסים א"כ היכי קאמר חילקתי באיסור טריפות דאורייתא וכו' והא ליתא אלא מדרבנן דאע"ג דמצינו בדברי הפוסקים דנקטי בלישנייהו מדאורייתא ור"ל דיש להם סמך מדאורייתא מ"מ מסתמא לא אמרינו כן אלא מדוסק ונקא בדו"ד הוא בהקפד דאם נאמר דהא"ז ס"ל דהוא משום שקץ אין לה דוסק גדול מזה להמציא פלוגתא בדברי הראשונים ללא צורך אלא ודאי מוכח דס"ל בדעת הא"ז פדעת המ"פ דטעמא דר"י משום חשש גלויה וכנז"ל (בשולשה פרטים הנ"ל רשמתי בקונטרס הפללים עיין במערכת האל"ף אות רע"ג ובמערכת הבי"ת אות צ"ו ובמערכת הדל"ת אות י"ט): אלא דדברי הרב תה"ד עצמם קלע"ד דאחר שפתב דנראה דמילתיה דר"י לא סלקא אליבא דהלכתא דתלמודא מיימי עובדא דר"ש בן חלפתא וכו' וכן בכל פסקי הגאונים לא מנו טרפות זה (לפי הנראה לא ראה מ"ש הרמב"ם בפיה"מ שפתב להדיא דאין הל' כר"י) פתב וז"ל אף בא"ז פתב וז"ל נמרטו פנפיה דהיינו נוצה הגדולה שעל גופה פשרה ר"י אומר אם נישל הנוצה הדקה היא הסמוכה לבשר שאין לה קנים פסול עכ"ל והשתא מדאיייתי דברי ר"י ומפרש מה היא הנוצה משמע דס"ל פנותיהו ותו משמע קצת הכי מדכ' נמרטו פנפיה פשרה הא בנוצה פסולה עכ"ל ואני עני ואביון לא זכיתי להבין ד"ק דלכמ"ש בכונת הא"ז מה שהוכרח לפרש הוא בכדי שידע מהו פנפיים האמור בירושלמי אהכי הביא פי' רש"י ו"ל דכנפיים היינו נוצה הגדולה.

ובלא זה נמי איני יודע מה מקום לומר כן דהנה אמת אמרי' בכמה דוכתי מדשקלי וטרי אליבא ד"י ש"מ פנותיה ס"ל והוא פלל גדול בתורה פנודע. מיהו ה"ד בדרף שקו"ט אמרינו דמדטרח ואיכפל לתרוצי למילתיה ש"מ פנותיה ו"ל אכל מה שהיא פי' דברי התנא אפילו לגבי ב"ש נגד ב"ה אמרינו דכדאי הם לפרש דבריהם וכמ"ש התוס' סוף

ט' ע"א וכן דעת כמה מרבנוא תא ז"ל עינין מ"ש במכתב לחזקיהו על מסכת ביצה דף ט' ורבינו הא"ז דרפו בקודש פהרי"ף וקרא"ש מעתיק המשנה פלוגתא דת"ק בהדי אינה יחיד וממילא דעתם לפסוק כת"ק וכדמוכח מדברי הרשב"א בחידושיו לגיטין דף נ"ד ע"ב וקרו"ן בהלכות שם בפלוגתא דת"ק ורשב"ג וכו"נ דעת הרב מוהראנ"ח בדרשותיו פרשת טהרה וכן מוכח מהק"פ קרא"ש בדרוכתי טובא דמייתי קרא"ש פלו' דת"ק ורשב"ג ובק"פ פוסק כת"ק וכו"כ הרב צרור החיים בפ' כ"ו מהלכות שבת.

ומדברי מרן הב"י בח"מ סימן ר"צ סי' י"ז וקרבנים ב"ח ודרישה שם מוכח דלא ס"ל הכי עיי"ש עמ"ש הריב"ה וכן דעת א"א קרא"ש וכו' אף זה דוקא בהיכא דשינוי לומר דדעתם לפסוק ככלל דרשב"ג במשנתנו אבל במחלוקת ת"ק ותנא אחר נראה ודאי דמסתמא דעתם לפסוק כת"ק כמ"ש רבינו הטור א"ח סוס"י תרפ"ט וז"ל וא"א קרא"ש הביא המשנה פצורתה א"כ דעתו לפסוק כת"ק עיי"ש וכו' מרן הב"י שפן דעת קרי"ף ונראה שלזה פיון מרן הב"י יו"ד סי' שצ"ב ד"ה ומ"ש שהרי"ף גיאת וכו' שכתב דמדברי קרי"ף נראה שפובר פהרמב"ם ושינוי ממה שהביא בסתם מחלוקת ת"ק ור"י באופן דנראה דכן אורחות צדיקים להעתיק משנה פצורתה ודעתם לפסוק כת"ק ואם צריך להסביר ולפרש דברי היחיד אף דלא קי"ל פנותיה בנדאי דיכולים לפרש דבריו ולאו משום דס"ל פנותיה וא"כ רבינו הא"ז שהביא המשנה פצורתה אף דפ"ל מהו נוצה דקאמר ר"י לא משום דס"ל פנותיה פלל גם מ"ש דמדנקט נמרטו כנפיה פשרה משמע הא בנוצה פסולה לא מרעא לקוע"ד דאם היה אומר הא"ז בדרף פסק הלכה בדרף הרמב"ם וטור ש"ע והיה כותב הדין דכשרות בלשון פזה היה אפשר למיזק הא בנוצה וכו' אבל רבינו הא"ז לא כתב בדרף פסק דין אלא העתיק לשון המשנה ואם בגוף המשנה נפרש דלת"ק לאו דוקא נמרטו כנפיה אלא ה"ה נישלה נוצה מי מעכב מלפרש פן בהעתק הא"ז לשון המשנה עצמה באופן שלקוע"ד ל"ז להבין דברי המאור בישאל גדול שמו רבינו התה"ד בזה וצ"ע ואף דאפ"ל דמפני זה כתב בלשון משמע וכו' משום די"ל בכונת הא"ז מ"ש בע"ד מ"מ לקוע"ד אף בדרף משמעות אין לומר זה ואולי מ"ש בשם הא"ז הוא במ"א ולא במקומות הנז"ל לובמקום שהוא יתכן לפרש כדמשמע ליה להרב תה"ד.

וקרבנים מרן הב"י וקרא"ש בד"מ ורש"ל ביש"ש פא"ט סי' ק"ט שלא ערערו ע"ד הרב תה"ד איני יודע אם ראו דברי הא"ז בגופן שלקו וסברו וקבילו דהכי משמע מדברי הא"ז או שלא ראו דברי הא"ז וע"ז לא ערערו עליו וצ"ע.

ודברי הרב הדרישה בסוסי' נ"ט וז"ל ובתה"ד סי' קס"א כתב בשם א"ז דאסור ע"כ אינם מדוקדקים דהא התה"ד לא כתב בשמו דאסור אלא דמשמע פן דפוסק כר"י: נחזור לענינינו הנה כבר כתבתי דהצדדים של הרב השואל נ"י בדין זה בכח דהיתרא נרפים הם וכמעט לא ניתנו ליכתב.

אמור מעתה ניקחזי אנו היכי לידינוהו דיניי להאי דינא. ונראה דיש לצדד להקל דהנה מלבד דכל הפוסקים ס"ל דאין הלכה כר"י וכתב מרן הב"י דהאוסרים יחידאי נינהו והגאון מוהרש"ל ביש"ש פ"ג סי' ק"ט האריף לתמוה ע"ד הפל בו שהביא מרן הב"י וכתב דהרשב"א וקרו"ן כתב דאין הל' כר"י (אע"ג דקרו"ן לא כתב בפירוש דאין הל')

כר"י מ"מ מד"כ ב"שם איכא מ"ד דת"ק פליג ע"ז מדל"א תני לה בא"ט בעוף מוכח דמסתמא דעתו כת"ק.

ואף די"ל דל"הוי הא פסתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה פסתם. פ"ב פ"ב הרשב"א בתשובה סי' קי"ד דל"הוי אמרו אין הל' כס' ולא אמרו הל' פ"מחלוקת לומר דאינו מוכרח לפסוק פ"סברת המחלוקת אלא א"ל א"ל פ"מ דמסתבר וה"ה דא"ל א"ל פ"מ פ"ל א"ל יחיד ורבים וכו' ועיין להגאון מוהרש"י ע"ד התוס' יבמות מ"ב ד"ה סתם.

ומה גם די"ל דלא תשיב סתם פ"ן דלא פורש בהדיא ואהכי דרינו לכל"ל יחיד ורבים וכו' כ"ז נדחקתי בכונת הגאון לפי שלא ראיתי להר"ן שפ"מ דאין הלכה כר"י כמ"ש הרואה) וגם מגדולי האחרונים לא חשו לזה עיין בתשובת הרדב"ז הקדשות ס"י קמ"ה משמע לי וכו' או שאתה פוסק וכו' וזו טעות גדולה דלא קי"ל כר"י וכו' (אם היו למראה עיניו דברי הא"ז הנ"ל ובכל זאת כ"כ מ"סתייעא מילתין דאין להוכיח מדברי הא"ז דפוסק כר"י פ"דכתיב לעיל ע"ד הרב תה"ד) והתרעם עליו וכתב ולא רע עלי שאתה אומר על טהור טמא אלא שפ"מ תאמר על טמא טהור.

לכוננתו למ"ש הירושלמי והובא בסוף הנהגות או"ה להגאון ש"ך ועיין תוס' סנהדרין דף פ"ז ע"א ויש בזה אריכות דברים לא עת האסף פה פי אינו מענייננו) והרב מוהר"ש בן חאסון בתרומי שחיטה וטרפיות אשר נדפסו בס' טוב לישאל כ' שם ב"ד מ"ט סמ"ו ונ"ל ועוף הטהור אל תחוש לו ואל תחמיר חומרא יתירה.

והרב טוב לישאל בבבאורו שם פ"ב ד"כ פסקו כל רבני האחרונים וצ"י ספר כנה"ג בהגב"י אות כ"ח ושלחן גבוה ואמצי"א לראות ד"ק ואהומנותיה סמיכנא שכ"פ פ"ב רבני האחרונים וכונת הרב מוהר"ש שפ"מ ואל תחמיר חומרא יתירה הוא לאפוקי ממ"ש הרמ"א וטוב להחמיר וכו' פ"מבין.

ול"הרמב"ם בפיה"מ ו"הביאו הרדב"ז שם והרבנים פ"י תנא ומשפצות ומסגרת השלחן שם לא אסר ר"י אלא ב"טל עור הנפק עם הנוצה ואף בזה אין הלכה כר"י ונדון שלפנינו אינו ענין לו: הנה מלבד כ"ז אפ"ל דנהי דלר' יהודה בין נ"טל ע"י חולי בין נ"טל ע"י אדם אסור וכמ"ש בתה"ד מיהו היינו דוקא ב"טל ע"י אדם ב"ד"ה השחטה וק"ל קול דומיא דנ"טל ע"י נשיכת עופות אחרים שפ"מ בתה"ד שם אכל מה שעושים האנשים הבקיאים באננותם ד"ה עסק מלאכה ומסתמא ודאי אין פונתם לקלקל העוף פ"ל ואם באמת אנו רואים שאחר שמרטום פעם ושנים הם בריאים וחיים יותר מיב"ח מהיכא תיתי לאחזוקי בהו ריעותא משום חשש חולי וסברא זאת היא מוצאת בספרי הפוסקים לענין פ"ה דברים.

א) לענין תרנגולים מסורסים עיין בפ"מ בש"ד סי' מ"ו סק"י פ"ב הכנה"ג וכו' ואני אומר וכו' ומ"מ העולם אין נזקרים דמאחר שהוא אמן בקי וכו' עי"ש ומה שפ"מ מדבריו דסברא זו מ"ר ניהו היולדה והמחזיקה פ"ב פ"ב ע"ד מ"ן חיד"א בספר מחזיק ברכה שם אות ט"ז דהרב פ"מ קיצר ב"ד שפ"מ מ"פ"רש יוצא בדברי הרב כנה"ג דבסו"ד כ' להתיר מטעם זה דכל המתעסק בזה הוא אמן ובקי וכו' שפ"ן ראה ב"דמשק אליעזר שהתיר בשופי מטעם זה.

ובאות ל"ד פתב דפֿשטֿה ההוראָה בכרפֿים ועיירות גדולות בטורקיאָה ואיטליאָה להתיר
תרנגולים המסורסים דמסתמא המתעסק בהם הוא בקי ואם מי שאינו אומן סרס
תרנגולים יש לחוש עד שיתקנים יב"ח ע"כ והרב עה"ד סי' ה' אות ט"ו כ"כ בשם שו"ת
בְּעֵי חַי יו"ד סימן ס"ח דהתיר תרנגולים המסורסים משום דהמתעסק בקי ועיין
להרבנים זכור לאברהם ח"א דף ר"ה אות י"ח אות כ"א ומסגרת השלקן סי' מ"ו אות
י"ח אות כ"א וְכָרַם וְשָׁלְמָה חאאס שם.

(ב) לענין בהמה שאכלה יותר מדאי עד שנעשית נפוחה ונופלת ורפואתה היא לתחוב לה
פלי מתכות העשוי לקבץ בצד נגד הפרס עיין בשו"ת תפארת יוסף חיו"ד סי' ח' בשם
שו"ת חסד לאברהם ושו"ת טוב טעם ודעת דהתירו עפ"י חזקה דאומן בקי ולא מרע
אומנותו לקלקל עי"ש ובשו"ת שואל ומשיב ח"ב סי' פ"ב לא נחית לזה ולא ידעתי למה
שו"ר דבח"ג סי' פ"א נמשך אחר סבא זו להתיר אחר יב"ח עי"ש.

(ג) מה שמקיזין הבהמות בצונאָרם לרפואה ע"י אומן בקי עיין שו"ת חתם סופר סי' כ"א
ומים חיים לה"ג מוהרח"ך ראפפורט סי' ג' ד' ה' ושם ביאר דגם אומן גוי מהני בזה.
ושו"ת ברית אברהם שציינו הרב פ"ת בס"י כ"ג ס"ק י"ז אמצ"א לראות טעמו ונימוקו
עכ"פ הרבנים ה"ל נמשכו אחר סבא זו וכן בשו"ת צ"ץ לה"ג מוהר"ם מליבנוויץ סימן
כ"ו ונתלו באילן גדול הוראת היתר תרנגולים המסורסים וכתב בצ"ץ דיש להביא ראיה
מהחוש שהרי תרנגולים המסורסים ובהמות שמקיזים אותם הם חיים ובריאים: אמר
מעשה לפי כל הרשום נראה דה"ה לגדון שלפנינו דשפיר יש לנו לסמוך בזה על בקיאות
האומנים העושים זאת וכ"ש הוא בנדו"ד שהרי בנדונות ה"ל יש חשש טרפות הפוסל
מן הדין ובכל זאת שר"ו חפמיציא רבנו קדישי ה"ל כ"ש בנדו"ד דמן הדין הגמור הלכה
פסוקה פרוב הפוסקים דאין הלכה כר"י וגם הרמ"א שהביא סברת האוסרים לא כ'
להורות פן רק בדרך חומרא שכ"כ טוב להחמיר וכו' א"כ פשיטא דמציינו למיסמך בזה
להקל ולהתיר בשופי בלי שום חשש כלל.

ואפילו בס' טריפה מהני לידה ושיהוי יב"ח (עיין בינת אדם שער או"ה סי' כ"ו ובהגהת
פליל תפארת שבשו"ת תפארת יוסף ה"ל ובשו"מ ה"ל) כ"ש דמהני בנדו"ד ושפיר
סמכינן אבריאיתם וחייתם י"ב חדש: והנה בש"ס נ"ז ע"ב הובא מה שעשה ר"ש בן
חלפתא להוציא מלבו של ר"י והניחה בתנור וטלה עליה וכו' וצריך להבין מה יענה ר"י
להוא עובדא דהא ודאי נאמן עלינו הדין רשב"ח שפך הנה מעשה ובכמה מקומות
בש"ס בכינצא לזה כשמביא איזה תנא איזה מעשה להחזיק סברתו הנה החולק עליו אף
הוא ישיב אמרו אף בחלקות ישית בין ההוא עובדא למאי דהווי ביה (עיון חולין דף נ"ז
ע"ב ה"ל בסמוך לו מלפניו ומלאחריו בעובדא דתרנגולת שנשמט ירף שלה ועשו לה
שפופרת של קנה ובעובדא דאחד שנפחת גולגלתו ועשו לו חידוק וכו' ובגדה דף ל' ע"ב.

ועירובין דף מ"ה ס"ו ע"א ושבת כ"ט ע"ב ועוד הרבה בש"ס פינצא באלו פידוע) וא"כ
לנו לדעת מה יענה ר"י להיא עובדא דרשב"א. לכן נראה דבהכרח לומר דגם ר"י מודה
דתרנגולת שניטל נוצתה וחררה והגדילה הנוצה פשרה דנוצתה מוכחת עליה דזו לא
נטרפה בהעדר נוצתה ובהא פליגי ר"י ורבנו דרבנו סברי פינו דחזינו דאיפא מנייהו

דגדלי נוצה וכעובדא דרשב"ח א"כ מסתמא לא מחזקינן רעיתא בהנהו דאפתי לא גדלי נוצה.

ור"י ס"ל להחמיר מספק כל פמה דליכא הוכחה דלא נטרפה אבל היכא דמוכחא מילתא דלא נטרפה פגון דהדר גדל נוצה אפשר דגם הוא מודה דשרי ולא פסל אלא כשקעוף מרוט עדנין משום דמסתברא דבמידי דמיטרפא לא משתבחה וכי חזינן דנשבחה דהדר גדל הנוצה מוכח דלא נטרפה אלא דחיישינן בסתם כנז"ל: ואף דנראה לכאורה מפשטיות הש"ס ופירש"י דסברא זו דבמידי דמיטרפא לא משבחה אינה אלא בכגון עובדא דרשב"ח דהשב"ח השביח תוספת מרובה על העיקר דגדלו פנפיים האחרונים מן הראשונים אבל אם היו בכמות הראשונים בלי תוספת אפשר דאין זה חשוב שבח ואף אם נטרפה תוכל לגדל בכמות הראשונים ובעובדא דרשב"ח דהנה קים ליה דגדלו פנפיים האחרונים מהראשונים הוא דאיכא למימר דלר"י בההיא תרנגולת מכשיר.

וא"כ בסתם אנוזות דנדו"ד דאין אתנו יודע גופא דעובדא אם גדלו מהראשונים או בכמותן ממש או אפשר בציר מהכי מהיכא תיתי לן להכשיר גם לר"י נראה דאי מהא לא איריא די"ל דכל שחזרו וגדלו פנפיים אף אם אינם יותר מהראשונים חשוב שבח ומוכח דלא נטרפה והש"ס קושטא דמילתא קאמר ולהגדיל התמיהה על ר"י ויש פנים לסברא מדבריהגאון פר"ח שיקרי במאי דקי"ל בס"י נ"ה סי"ב דאם נשבר העצם וחסור ונקשר וכו' כשרה כתב ע"ז בפר"ח סי' למ"ד סק"ח דהטעם הוא משום סברא זו דבמידי דמיטרפא לא משבחה עי"ש אע"ג דהתם אין שום עדיפות בחיבור דהשתא מדמעיקרא אלא ודאי מאי דהדר למילתא קמא שחזר ונתחבר יפה כדמעיקרא חשיב שבח ועכ"ל דהש"ס קושטא דמילתא קאמר וכינן דיש הוכחה דמ"ש בש"ס גדלו פנפיים האחרונים מהראשונים לאו דנקא יש לנו רשות לומר דה"ה אם לא היו ג"כ בכמות הראשונים ממש אלא בציר מהכי חשיב שבח ואמרי' דבמידי דמיטרפא לא משבחה: אלא דיש לפקפק ע"ז דהתינח אם נאמר דמאי דחייש ר"י משום גלודה הוא שע"י נטילת הנוצות מיטרפא פלומר דבנטילה עצמה מיתטרפת בזה שייך שפיר לומר דכינן דהדר גדלי נוצה אמרינן אם איתא דנטרפא לא הנה משבחה.

אף לפי מ"ש רבא דף נ"ח ע"ב ע"כ לא קאמר ר"י הכא אלא לענין טריפה דליכא מידי דמגין עליה וכו' י"ל דר"י לא חייש שבנטילת הנוצה בה שעתא מיתטרפת אלא שזה גורם לה להטריף אח"כ מדליכא מידי דמגין לה ולא משום דנטילת הנוצה עצמה משוי לה טריפה וא"כ י"ל דאף דחסור נוצתה עליה לא מעלה ולא מוריד וכמ"ש הגאון פר"ח שם ע"ד הרב מוהריק"ש דיוכל להיות טרפות בדבר אהד ושבח בדבר אהד והספימו לדעתו רבני האחרונים כמ"ש הרב מסגרת השלחן דף י"ב ע"ד (אלא שיקרב ז"א הורה להכשיר כשהוא מתחלת ברייתו עיי"ש) והכא נמי נוכל לומר דאף דע"י נטילת הנוצה היא מיתטרפת באיזה דבר פניו שאין נטילת הנוצה עצמה מטרפה יכולה לחזור ולגדל נוצה.

ותו כינן דחזינן דהש"ס הנה מיהדר לאסבורי לן טעמא דר"י דס"ל טריפה משבחה וכי דחי להווא סברא שתיק ולא אמר דע"כ לא אמר ר"י אלא כשלא חזרה והגדילה נוצה משמע דאף אם הגדילה נוצה פוסל ר"י.

ואף שי"ל מ"מ פשט הש"ס מורה פן ומה פחנו יפה לומר דבר חוץ ממה שפראה פשט הש"ס אם לא ימצא הדבר ההוא מפונרש בדברי הראשונים ואת האחרונים בעלי הפרשים מפרשי הש"ס: ובכל זאת היה אפשר להקל עפ"י מ"ש לעיל דלרוב הפוסקים ראשונים ואחרונים אין הלכה כר"י ודלר"י נמי אפשר דבניטל ע"י אומנות ליכא למיחש מידי אף כל מה שפתבתי הוא רק דרף שקו"ט אבל למעשה יודע אני בעצמי מיעוט ערפי וקלילה לי לומר דבר שלא ראיתי מפונרש בספרן ש"ץ והס פי לא להזכיר לסמוך על שקול דעתי העניה.

ובפרט פי גם במה שהיקל הרמ"א והוא מהתה"ד בנפלו מרוב שומן הנה דעת הרב בית הלל לאסור וה"ד הרב מסגרת השלחן וכ' דנ"ל להחמיר פמותו אם לא בהפ"ר. חזינו דעת רבנו בתראי לאחוז חומרו של ר"י מבלי שים שום חילוק בדין ואסרי בכל ענין (ס' ב"ה אין בידי לראות סמוכות שלו ואמאי לא נתקרה דעתו בחילוק הנכון של הרב תה"ד) ומעתה מה אנו יתמי דיתמי להתיר עפ"י חילוק מדעתנו לכן אם עצתי יקח יגלה און לרבני ואוני דורינו שמורים לכל בני ישראל ועל פיהם יקום דבר והקרעתם מכרעת פי הם רשאים ולא אני.

הכ"ד פי חח"מ הי"ו: אחר כל אלה הדברים הגיעני מכתב מאחד מרבני הדור נ"י שגם לפניו נשאלה שאלה הנ"ל ופקד עלי לחוות דעתי העניה ואכתוב פה אשר השיב הרב הנ"ל נ"י בקח דהיתרא ונ"ל תשובתו הן שאלתי ויספרו לי פי בכל מדינת פולין ובנואלין וראסאי עושים פן הנכרים בהתחלת הקיץ בעת שהפנייים נושרין מרוב החום הם מורטים הנוצות הגדולות ומשאירין הנוצות שאין להם קנה על אורה השדרה ואינם מורטים כלל סביב הצנאר והזפק והשוק והקולית המקוברת לגוף וגם משאירים כל זנב האונזא ואין להכיר הנמרטות אחר שגדלו כנפיהו.

ומעתה אתמהא על האוסרים איה אפוא מצאו אף אחד מהפוסקים שיאסור אחר שגדלו הפנייים והנוצות והרמ"א שכ' סס"י נ"ט ויש אוסרים (עיין בהנהגת הוראות או"ה להש"ף אות ה') וטוב להחמיר אם נפלו פלם מיירי בעודן ערומות ונדקא נפלו פלם וגם בזה טוב להחמיר וטוב הוא בשאלת יחיד ולא לאסור לרבים.

ולדעת הרמב"ם בפיה"מ אין שום חשש בנדו"ד שאין מורטין הזפק כלל אף לשאר מפרשים מיירי ר"י בנוצת כל הגוף דחשיבא לה כגלודה עיין רע"ב ותוי"ט ובב"י ורוב הפוסקים אין הלכה כר"י זולת הרנ"ה וא"ז כמ"ש בב"י ועיין הרדב"ז סי' קמ"ה (והביא לשון הא"ז שבח"א סימן תל"ד הנ"ל וכ' ע"ד ונ"ל) ולע"ד יש לדקדק בא"ז מאי מכאן אסר ר' יואל דקאמר הלא ר"י פוסל מטעם דמי לגלודה ולא משום שקץ דהא לא מיירי הקא בגזל שגולד.

לכן נ"ל דבאמת הא"ז ור' יואל מפרשים דעת ר"י שפוסל משום שקץ דלא דמי לגלודה וכמו שהירושלמי אוסר בגזל שגולד אם אין לו כנפיים פן אוסר ר"י אם היו לו כנפיים ונוצה ונפלה ומשום שקץ וממילא אחר שגדלו הנוצות גם לר"י פשר כמו בגזל שגדל עם הנוצה אלא דר"י סובר כיון שנמרטו לא יתגדלו עוד לכן אסר ור"ש פן חלפתא הוכיח בנסיון דמעלה כנפיים ואין בזה משום שקץ כלל אף קודם שהעלה כנפיים ובנדו"ד בין לטעם גלודה בין לטעם שקץ אין חשש איסור אפילו לכתחלה דלטעם גלודה הא גם

בגלודתה אם נשתייר בה פסלע לכל מר פדאית ליה פשר מעלה ארוכה ואף דלא העלה עדיון מ"מ פשר וכן בנדו"ד שמשירין נוצה על פל אנה השדרה וגם על הצנאר והזפק והקולית והגב וכיון דחזינו דהדרן ומעלה פנפים הרי מעלה ארוכה ויש להכשיר אף קודם שהעלה ארוכה ולפי שבאמת קיל טפי מגלודתה וגם ר"י לא נתן שיעור על שיעור לכן גם בנשאר באיזה מקום שהוא מעט נוצה מציל ולכן כתב הרמ"א ויש להחמיר אם נפלו כלם משמע דאם נשאר מעט באיזה מקום שהוא פשר אף קודם שנתגדלו שנית אבל לאחר שגדלו אין לה מעלה ארוכה גדול מזה וטעם דמשום שקץ ג"כ אם נשתייר קצת אין זה שקץ ואם לא נשתייר כלל ניתרת אחר.

שיגדלו ומלשון התלמוד מוכח דגם לר"י אם גדלו הפנפים מותר דאל"כ מאי אהני רשב"ח שעשה להוציא מלבבו של ר"י ואם היינו אוסרים התרנגולת גם אחר שהעלתה פנפים הרי לא הוציא מלבבו כלום.

ואם באנו לחוש למה שמורטים בידיים נאמר דלא גרע מתרנגולים המסורסים דמותרים מטעם דאמן ידע באומנותו וזהיר שלא יקלקל וכן כל המורטים יודעים באומנותם וגם יודעים לכונן את השעה ובפרט שאין צריך לזה מעשה ידי אמן בקי ע"כ אין על האנויות הנ"ל שום חשש אחר שגדלו פנפיהן ומותר לקנותם לכתחלה והמטריף לא חש לקמחיה להפסיד ממונם של ישראל וכו' עכ"ל: אמר המחבר מתוך פל מה שכתבתי למעלה המעיין ישפוט בצדק שיש להשיב ע"ד הנ"ל ולא אטריח קולמוסי בדבר המובן מאליו רק את זה אגיד דמ"ש עפ"י שיטתו דהא"ז ס"ל בדעת ר"י דהוא משום שקץ אם נשתייר קצת אין זה שקץ.

אין פן משמעות דברי הא"ז שכ' דר"י הלוי אוסר כ"ז שלא גדלו עליהם הנוצה הגדולה שעל כל גופה וכ"כ הגאון תב"ש סי' ט"ו ססק"ב כ' באו"ה דבעינן הנוצה הגדולה שעל כל גופו ב"ה ה"ל בפרישה בשם רש"ל עכ"ל הרי מפורש דבהוראת ר"י הלוי בעינן פנפים על כל גופו (ובשו"ת שואל ומשיב ח"ג סי' קט"ו לא ראה גוף דברי הא"ז אף לא מ"ש התב"ש) ואם פן למאי דמדמי לזה היו לו ונפלו אית לן למימר דשיור קצת לא מהני ומ"ש דמוכח ודאי אם גדל הנוצה מותרת דאל"כ מאי אהני רשב"ח להוציא מלבבו וכו' אתמהא ולדידיה מי ניחא אם נאמר דר"י מודה דאחר שגדלו פנפים ונוצה מותרת א"כ מאי אהני רשב"ח לימא ליה ר"י הא בזאת גם לדידי שרי וכי קאמינא אנא לאיסורא היינו בשלא גדל הנוצה ואין להאריך בפיתפוי דברים: אף האמת אגיד כי מדברי השואל הבנתי שפשמורטים אותם הנכרים היינו שאין משירין עליהם נוצה כלל מדמייתי דברי הרמ"א דמירי בנפלו פולם ועל הנחה זאת כתבתי פל הרשום למעלה אבל לפי דברי הרב הנ"ל בר"ו דאין מורטים פל הגוף ומשירין פמה מקומות כנז"ל הנה אם האמת הוא פן נראה דיפה פיון להלכה להתיר בשופי פמשמעות דברי הרמ"א אם נפלו פולם וכו' ותיסקי לן להחמיר בזה דוקא ותו לא מדי: סימן כזו (מקונטרס אסיפת דינים מערכת טרפיות אות ב').

כזו בא לפני שאלה בנשמט רגל העוף בפרק שבין הארפוכה לשוק ועור ועצם שלם ויפה ולא יכולתי לברר לא איסור ולא היתר פי בש"ד כ' בהמה שנתחכו רגליה וכו' ובארפוכה עצמה טריפה שיש לחוש שמה נפסק אחד מהגידים פי שם הוא צו"ה ומפר'

הש"ה דהש"ד מייגרי בערקום ואם נשבר העצם במקום הערקום עצמו טריפה פי שם הוא צו"ה א"כ ונקא בהמה דיש ערקום בין הפרקים ושם הוא צו"ה טריפה אבל בעוף דליכא ערקום רק הארפובה תחתונה דבוקה עם השוק וצ"ה מתחילין מראש השוק אין לנו לחוש בנשבר או נחתה בין הפרק שמה נפסקו צ"ה למעלה מראש השוק ודעת הרי"ף והרמב"ם פ"ג דמן הארפובה ולמטה דמתניתין הוי לדידהו הארפובה עליונה ולמטה ממנה פשר זולתי במקום צ"ה א"כ בתורה אותו פרק שפינו לשוק שעדיין לא התחילו צ"ה פשרה.

אף לפי מ"ש הב"ח דאע"ג דנתבאר בסי' נ"ו דהתחלת הגידים הם למעלה מן הערקום ואם נפסקו פנגד הערקום פשרה אפי"ה החרמיר הש"ד משום דאין אנו בקיאים להבחין שלא נפסק אחד מהגידים למעלה ואין להקל לענין מעשה נגד הש"ד ע"כ כ"ש לפי הט"ז דהש"ד מייגרי בהגליד שבין העצמות כמוהרי"ש בעוף ג"כ יש לאסור בין הגליד.

אמנם כ"ז בנחתה או נשבר ומי יימר דבנשמת עור ועצם שלם ויפה דחיישינו ג"כ לפ"ה וב"כ הביא בשם א"ח פשהעור לא נפסק כ"ש שהגידין לא נפסקו ואף דלא קי"ל פ"ה ד"ד בנשבר. אמנם ראיתי במרדכי ס"פ בהמה המק' בשם ס"ה פל ספק שיבא לחכם אי איכא ריעותא בצ"ה ואינו ידוע אם נפסק אחד מהם וכו' פי' בה"ג דאנו לא בקיאים בבדיקות ויש לאסור הפל וכו' פי' במקום שתלוי בתסרון חכמה שאינו בקי להבחין אם נפסק אחד מהגידין ויש ריעותא בדבר שהטרפות תלוי בו יש לאסור הפל ע"כ ומד"כ ריעותא סתם משמע פל מין ריעותא א"כ שמוטה נמי ריעותא הוא ועוד הבאתי ראיה לזה מנשמת הגף דחיישינו דאידי דנשמת בחזק איתריעא ריאה פ"ה דכונתא בנשמת הרגל חיישינו לפ"ה כ"ג.

הרהבתי ע"ז בנפשי להציע הדבר לפני כת"ה לחיות דעתו בזה ענ"ד רב אחד מעיר הסמוכה נר"ו ולפי הנראה זוהי שאלת הרב ב"ד שהביא הרב זכור לאברהם בח"א דף רי"א ס"ו ע"ב והביא שם דהרב שלחן גבוה דעתו להכשיר פהרב מוהר"ח עשאל.

וכ"ג דעת הרדב"ז בחזרות סי' כ"ז כמ"ש בזכור לאברהם שם גם מ"ן חיד"א במחזיק ברכה סי' נ"ו אות י"ד העתיק דברי הרב מוהר"ח מ ולא חש להביא מה שצ"ד הרב ב"ד מוכח שפ"ן דעתו ומ"ש הרב השואל נר"ו דלפי מ"ש הש"ה בפ"ה דברי הש"ד י"ל דכשר בעוף ולהב"ח י"ל דאסור לפי הנראה לא ראה בדברי הש"ה סי' נ"ו סק"ד שהביא דברי הב"ח ומוכח דסבר וקביל פנותיה ולפי שיטתו הני מילי דמר סתראי נינהו אלא ודאי דלאו הא ביהא תליא גם מ"ש וכ"ש לפי וכו' הנה הגאון פר"ח רס"י נ"ה מסכים הולך לפי הרט"ז בדברי הש"ד וכתב בסי' נ"ו סק"ג דכ"ן דאין ריעותא כ"א בערקום אין פ"ה חשש פ"ה כ"א פשיש ריעותא במקום צו"ה דאז לדין דלא בקיאינו בבדיקה טריפה.

הרי דבנחתה גופיה ס"ל דלא הוי ריעותא כ"ש נשמת הרגל דלדעתו ודאי לא חשיב ריעותא ואין לחוש פלל וכדברי הרבנים הנ"ל והרב השואל שכתב דלפי דברי המרדכי נשמת נמי הוי ריעותא הא גרמא ליה לפי שלא ראה דברי הרבנים הנ"ל דנשמת לא חשבי ריעותא כנז"ל.

ומ"ש עוד לדמותו לנשמת הגוף וכו' לענ"ד אין הנדון דומה דהתם איפא טעמא רבא דכיון דהריאה נחבאת בין הצלעות וקרום הבשר רב ודק בין צלע לצלע ויש חשש קרוב לנדאי דמנתקת הריאה בשמיטתה כמ"ש רש"י והפוסקים בסי' נ"ג ובכל זאת סמכינו אבדיקה א"כ כ"ש בנשמת הרגל דחשש פ"ה רחוק מאד וכינון שאנו רואין בצ"ה דאין שום ריעותא מה לנו עוד לחוש ולהטריף.

ולכן נראה דבנשמת הרגל אין שום חשש כלל כמ"ש הרבנים. הנז"ל והגם דנמצא בדברי רבני האחרונים להחמיר דמשווי נשמת לנחתה ונשבר.

מסתברא ודאי פדעת הרבנים הנ"ל דיש לחלק ביניהם ואין לבדות ולהרבות בטריפיות אשר לא שערום רז"ל והפוסקים הראשונים: וזאת השיב על תשובתי הנ"ל ונ"ל שיש אנכי על אשר זכיתי דברי קדשו כי דברי צדיקים הנה שגיתי בדבר אשר גלוי לעין כל רואה דהש"ך קאי פנותיה דהב"ח וכשנגה יצאה מלפני ומה שכתבתי להביא ראיה מנשמת הגוף היינו כיון דהאחרונים מפרשים דנתפרק היינו נשמת ודין שבור יש לה אם כי אנחנו פוסקים כהפוסקים הראשונים ו"ל אמרתי לע"ד לדמות לענין זה דליבועי בדיקה לכתחלה לראות אם שלמים הם ואולי גם הפר"ח דמתיר בנשבר בערקום ג"כ בעי בדיקה לכתחלה כי לפי דעת הש"ך לא מהני בדיקה ולדידיה מהני אמנם כאשר מבואר בדברי הראשונים ו"ל שאין שום חשש כלל בנשמת משמע דלא בעינן בדיקה עכ"ד נר"ו מודים דרבנן היינו שבתיהו: סימן קכח (מקונטרס אסיפת דינים מערכת טריפיות אות ג').

קכח לענין נפילה דאסורה משום ריסוק אברים כמ"ש בסי' נ"ח פתב בגליון רש"א שם לענין בשו"ת דב"ש סי' ע' אם הוא איסור ודאי או משום ספק וס' הנ"ל אמ"א לראות מסקנתו וראיתי להרב יד דוד שפתב בשמו שאם שחטה עד שלא שיהיה מעת לעת פדינה ולא הלכה דיינינו לה' כס' טרפה ופרן חיד"א במחבר"ר שם פתב ג"כ בשמו דמאי דנקטו הפוסקים טרפה היינו ספק טרפה עיי"ש באות ג' ובאות ד' פתב ונ"ל הרב הנזכר (ולפי הנראה הוא הדב"ש שהזכור באות ג') פתב דאם יש ספק אחר יועיל לס"ס על דרך שכתב הרוקח נפלה ולא נודע אם על מתנה או צלעותיה מותרת בלא בדיקה דס"ס הוא ע"כ.

וכתב המחבר"ר באות ג' ע"ד הדב"ש הנ"ל ואפשר היה לומר דאינו ספק שקול ומשו"ה נקטי הפוסקים טרפה ובפרט הרמב"ם דדייק בלישניה טפי פנודע וצריך להתנישב בדבר עכ"ל וענין בפרמ"ג שכתב שיש להסתפק אם הוא ודאי טרפה או ספק ולפי מאי דפשיט"ל להרב דב"ש נראה דאם יש ספק בנפילתה אם הוא עשרה טפחים או פחות מעשרה טפחים מותרת אף ראיתי להרב עיקרי הד"ט ביו"ד סי' א' אות כ"ז שכתב שם בשם שו"ת הרא"ז סי' ל"ב ונ"ל בהמה שנפלה במקום גבוה ושחטה מיד טרפה ודאית היא ולא ספק ונפ"מ שלא לדונה בס"ס כגון נפלה ולא נודע גבהו של מקום עכ"ל: והנה נשאלתי ונ"ל השואל שו"ב ומ"ץ במתנהו נקראתי לשחוט בהמה נפולה על קרקע על דרך הישר ולא עמדה ממקומה.

ולפי דברי הש"ע אשר בפחות מי"ט אין חוששין לר"א שחטתי אותה ויצאה כשרה מבדיקת הריאה ומחמת הריעותא שלא עמדה ממקומה שלחתי את שתי קוליות הסמוך לגוף לרב אהד ובדק הקוליות ויצאה כשרה מתח"י ורב אהד מערער דמ"ש הפוסקים

דפחות מי"ט אין חוששין היינו אם עמדה והוכיח מהתב"ש סי' ל"ב דסיים אבל בריאה הנופלת שלא מדעתה אף פחות מי"ט יש לחוש להחוט אם משגרא כרעה.

ומדמה בדיקת החוט אם משגרא כרעה דמיוחוש לריסוק אברים בסניגון אחד אם אינה הולכת פלל. ולי נראה דהת"ש אינו מצריך לבדוק כי אם החוט אף אם אינה הולכת פלל מפני שבש"ע פתוב להדיא בסי' נ"ח ס"ג נפולה שאמרנו שחוששין לה אם לא עמדה וכו' משמע אבל מה שאמרנו אין חוששין לה היינו אף אם לא עמדה.

ובט"ז מפני בזה"ל לא מטריפין אף שלא עמדה. וגם בדגמ"ר התיר אף אם אינה יכולה להלך פלל ולרונחא דמילתא בדיקתי החוט והוא יפה בלי ריעותא ויש שפן מהבהמה הנ"ל וקצת אנשים מחרחרים ריב עלינו וכו' אבקש להשיב מהר לחוות דעתו ולהורות איהו להתנהג על להבא בבהמה נפולה פחות מי"ט ולא עמדה עכ"ד השואל יצ"ו והשבתי לו דלענין לכתחלה ודאי דיש להחמיר בנפולה אף בפחות מי"ט פשאינה יכולה לעמוד בדברי התב"ש שהביאו דבריו רבני האחרונים בשתיקה פהודא עיין להרבנים נו"ב מ"ק סי' כ"ב ומחזיק ברכה ושיורי ברכה ומסגרת השלחן ופתחי תשובה ונד אפרים ופרמ"ג ואמרי ברוך בסי' ל"ב ועיקרי הד"ט סי' ב' אות ז ותקמת אדם פלל ט"ו אות כ'.

ואף דמ"ש השואל בכונת התב"ש דלא החמיר אלא להצריך בדיקת החוט לא נפלאות היא לפרש פן כמו שפן מורים פשט דבריו מ"מ רבני האחרונים הנ"ל שפתימו וכתבו בשמו דכשיש ריעותא שאינה יכולה לילך אפילו בנפלה פחות מי"ט יש לחוש שנפסק החוט ולא פתבו התקנה לבדוק בהחוט ובחכ"א שם כ' טרפה ולא כתב תקנה בדדיקה משמע דס"ל דכיון דיש חשש לפסיקת החוט אין לנו לסמוך על הבדיקה דאין אנו בקיאים בבדיקה גם הגאון נו"ב בגדון שלו פתב דלדעת האחרונים השור פשר ושוב ראה דברי התב"ש ומסיק דהפוסקפהאחרונים אין תופסין אותו.

ואי ס"ל דגם להתב"ש מהני בדיקה הול"ל דאם בקדו החוט פשר גם להתב"ש ועיין בעצי לבונה סי' ל"ב שכתב וז"ל אחר זמ"ר מצאתי להתב"ש ודגמ"ר שעמדו ע"ד הש"ך וכו' ובשו"ת גור אריה יהודה סי' ק"א תמה עליהם ומסיק בגוררת רגליה א"צ בדיקה אלא להחוט דוקא ולכמ"ש א"ש בפשיטות דהחשש של פסיקת החוט גורם לזה שגוררת רגליה ומוכח דזה לא הוי הילוך יפה וממילא דצריך בדיקה לכל האברים עכ"ל העצל"ב וס' גא"א אמ"א וממ"ש בשמו הג' הנ"ל משמע דהגא"א הבין מדברי התב"ש דצריך בדיקה לכל האברים אלא דתמה ע"ז ומסיק דא"צ אלא בדיקת החוט והגאון עצי לבונה לפי שיטתו ס"ל דכל דאיכא למיחש לפסיקת החוט ממילא יש לחוש ולהצריך בדיקה לכל האברים וא"כ אפשר דזהו פונת התב"ש.

(אף שאינו פן פשט לשונו) דצריך בדיקה להחוט וממילא צריך בדיקה לכל האברים ואין אנו בקיאים בבדיקה. ואף דמשמע דהע"ל לא אמר פן אלא בנפולה מגובה יו"ד טפחים מ"מ רבני האחרונים ס"ל פן גם בפחות מי"ט ועיין בעיקרי הד"ט סי' א' אות כ"ז שכתב בשם החקרי לב סי' פ"ב וז"ל בדין נפולה שהלכה אף גוררת רגליה דבעי בדיקה פל הכולל ולא סגי בבדיקת החוט לבד ועיין לקמן סי' ב' אות ז ע"כ ושם בסי' ב' הביא דברי התב"ש והגו"ב הנ"ל כיעי"ש וקצת נראה דגם החקרי לב מיקרי בנפולה בפחות מי"ט מדמציין על דבריו למ"ש בסי' ב' שהביא שם סברת הגו"ב עפ"י דברי התב"ש.

ולא אֶכְחַד דַּמְמ"ש הַתַּב"ש וְלִכְּנָן נ"ל פְּשׁוּט דְּבִין בְּהָא וּבִין וְכוּ' יֵשׁ לְבַדְּוֹק בְּחוּט הַשְּׁדָרָה וְאִי לֹא בְּדַק סְפֵק טְרַפָּה ע"כ מוֹכַח דַּס"ל דְּמַהֲנֵי בְּדִיקָה וְגַם הֵיָה נ"ל דַּע"כ לֹא אָמַר הַתַּב"ש לְחוּשׁ אַף לְפָחוֹת מִי"ט אֲלֵא דְּוִקָא הֵיכָא דְּאִיפָא רִיעוּתָא דְּגוֹרְרַת רַגְלִיהָ דְּזָה גְרַע מְלֵא הֵלְכָה כְּלָל דְּבִלָּא הֵלְכָה כְּלָל יֵשׁ לְתַלּוּת שְׁמַחְמַת פָּאב הוּא דְּלֵא הֵלְכָה וְלִכְּו בְּפָחוֹת מִי"ט אִין לְחוּשׁ כְּלָל אֲבָל הֵיכָא דְּאִיפָא רִיעוּתָא דְּגוֹרְרַת רַגְלִיהָ אֲזִי בְּנַפְלָה פָּחוֹת מִי"ט גְּמִי חִיּוּשִׁינָן וְכַדְהוּ ס"ל לְהַגְאֹן נו"ב בַּדְּגַמ"ר טְרַם שְׂרָאָה דְּבָרֵי הַתַּב"ש אַף פִּינָן שְׂהַגְאֹן נו"ב מְבִין מְדַבְּרֵי הַתַּב"ש דְּכָל שְׂלֵא הֵלְכָה יֵשׁ לְחוּשׁ וְכוּ' אַף בְּלֵא גְרִירַת הַרְגְּלִים וְנִמְשָׁכוּ אַחֲרֵיו רַבְּנֵי הָאֲחֵרוֹנִים הַנִּזְ"ל בְּטַלְתֵּי דַעֲתֵי וְעֵינָן בִּיש"ש פְּרָק אֱלוּ טְרַפּוֹת סִי ס"ה שְׁכַתְּבָ הַרְשָׁבָ"א בְּחִידוּשָׁיו בְּשֵׁם הַרְמְב"ן גְּבִי עֲקָרָה לִילָף דְּלֵא מְפִיק מִיַּדִּי פְּסִיקַת ח"ה עַד שְׁתַּלָּף כְּדַרְפָּה דְּלֵא מְבַעֲיָא כִּי לֹא רֵאִינוּ שְׁהֵלְכָה כְּלָל שְׂיֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא נְפִסַק ח"ה אֲלֵא אֲפִילוּ הֵלְכָה וְהִיא צוֹלַעַת עַל יַרְכָּה חִיּוּשִׁינָן לָהּ וְכַדְאֲשָׁפְחוּן בְּאִמְרַתָּה דְּבִי רַב חֲבִיבָא שְׁהִיְתָה גוֹרְרַת רַגְלִיהָ וְכוּ' ע"כ מְשַׁמַּע דְּהֵיכָא דְּלֵא הֵלְכָה כְּלָל גְרַע מְגוֹרְרַת רַגְלִיהָ וְדו"ק שו"ר דְּמַדְּבָרֵי הַתַּב"ש עֲצָמוּ מוֹכַח דַּס"ל דְּגְרִיעוּתָא דְּאִינָה יְכוּלָה לִילָף שְׁנָה לְגְרִירַת הַרְגְּלִים מְדַהֲוֹקְשָׁה לוּ מְדַבְּרֵי הָאו"ה שְׁכַתְּבָ שְׁהוּרָה ר"י שְׂאִין חֲשַׁשׁ לְרִיפּוֹק אֲבָרִים וְנִדְחַק לִיְיָשֵׁב וּבְדַבְּרֵי הָאו"ה לֹא הֶוֹזְפַר מְגְרִירַת רַגְלִים אֲלֵא שְׂלֵא הִיְתָה יְכוּלָה לִילָף כִּיעֵי"ש ש"מ דְּכִי הִדְדִי נִינְהוּ: וְעַל הַשְּׁוֹמֵן שֶׁל בְּהֵמָה זֶה שְׂיֵשׁ בְּעֵין מְקוֹם יֵשׁ בְּרֵאשׁ לְסַמּוֹךְ ע"ד רַבְּנָן קַדִּישֵׁי דְּלֵא מְשַׁמַּע לָהּ כַּהַתַּב"ש אֲלֵא כְּלֵא הוּא דְּאִין חֲבַט בְּפָחוֹת מִי"ט וְכָל שְׂאִין בְּמְקוֹם גְּפִילְתָּה י"ט עִם הַצִּירוּף אִין לְחוּשׁ בֵּין עֲמָדָה וּבֵין לֹא עֲמָדָה כַּמ"ש הַנו"ב שֶׁם שְׁדַעַת רַש"ל בְּפְרָק הַפָּרָה סִי כ"ה שְׁהַבִּיא הַט"ז רַס"י נ"ח וְכֵן דַּעַת הַש"ף בַּסִּי ל"ב ס"ק י"ב וְהַפְּר"ח שֶׁם שְׁנַפְוִלָה בְּפָחוֹת מִי"ט א"צ שׁוּם בְּדִיקָה אֲפִילוּ לֹא עֲמָדָה וְסִיִּים דְּהַסוּמָף עַל דְּבָרֵי הָאֲחֵרוֹנִים אִין לְתַפְּסֵי עֲלֵיו בְּכָף וְהַעֲתִיק דְּבָרֵיו אֱלוּ מְרֹן חִיד"א בַּמַּחֲב"ר סִי נ"ח אוֹת ב' וְהַרְבַּ מְסַגְרַת הַשְּׁלַחֲוֹן וְהַרְבַּ פְּרָם שְׁלֵמָה שֶׁם וְאִף שְׁכַתְּבָ הַמַּה"ש דְּכִינָן דְּאִיפָא רִיעוּתָא נְכוּן לְהַחְמִיר (עֵי"ש שְׁדַבְּרֵיו אִינָם מְדוּקְדָּקִים כ"כ) מ"מ לְפִי הַמּוֹכֵן מִמְּכַתְּבַת הַשְּׁוֹאֵל שְׂיִצְמַח מִזָּה רִיב וּמְדוּן.

וְגַם שְׁמַסְתְּמָא יֵשׁ הַפ"מ אִם נְטָרִיף הַשְּׁוֹמֵן ע"כ כְּתַבְתִּי לוּ דְּהַשְּׁוֹמֵן הִזָּה כְּשֶׁר בְּדִיעְבַד כִּי הָאִי וְהַמְחַמֵּיר תְּבֵא עַב"ט: סִימָן קַכַּט (מְקוּוֹנְטֵרַס אֲסִיפַת דֵּינִים מְעַרְכַת טְבִילַת נְדָה אוֹת ו'). קַכַּט זֶה לִי שְׁנַת עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעָה בְּתוֹף עֲמִי אֲנִכִי יוֹשֵׁב בְּעִיר הַזֹּאת קַרְסוּב בְּזֹאֵר לְשַׁרְת בְּקַדְשׁ לְהוֹרוֹת לָהֶם אֵת הַדְּרָף יִלְכוּ בָּהּ לְשַׁמּוֹר וְלַעֲשׂוֹת אֵת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וְאַחֲרֵי כֵּן נּוֹכַחְתִּי לְדַעַת כִּי אִינָם בְּנֵי תּוֹרָה וְזִמְן זִמְנָם זִמְנִיהֶם לֹא הֵיָה לָהֶם מְרַבִּיץ תּוֹרָה כְּרֵאִוִי לָהֶם כִּי הַרְבַּנִּים שְׁקַדְמוּנֵי שְׁפַת בְּנֵי הָעַדָּה מוֹזֵר לָהֶם וְלֹא יְכָלוּ לְקַרֵב דַּעַתְּם עִמָּהֶם וְלְדַעַת מַעֲשֵׂיהֶם וְתַהֲלוּכוֹתֵיהֶם בְּדַבְּרִים הָעוֹמְדִים בְּרוּמוֹ שֶׁל עוֹלָם שְׁבַנֵי אָדָם הִלְלוּ מְזוֹלְזִלִין בָּהֶם לֹא בְּמַרְד וְלֹא בְּמַעַל וּלְבֵית יַעֲקֹב חֲטָאֲתָם מַחְסְרוֹן דִּיעָה יְדַעְתִּי כִּי לְמַחְזֵה שְׁלַחֲנֵי אֱלֹקִים לְהָרִים דְּגָל תּוֹרַתִּינוּ הַקְּדוּשָׁה לְשַׁמּוֹר גְּדַרְיָה וְסִיגְיָה בְּעֲזַרְתּוֹ יַתְפַּרְף וּמְפַלֵּל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הוֹצֵרְכוּ לְמַקְנָתָם בַּעַ"י אַחַת הִיא בְּעַנְיָן טְבִילַת נְדָה אֲשֶׁר רַבּוֹת בְּנוֹת הַתִּירוּ לַעֲצָמוּן.

לְטַבּוֹל בְּיוֹם שְׁבִיעִי בְּעוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל כְּפַתּוּב בְּסַפֵּר אוֹר לִי דָף קל"ג אֲשֶׁר הַצַּעֲתִי אֲזִי שְׂאֵלָה וְתַשׁוּבָה ע"ז וְשְׂאֵלְתִי אֲזִי לְרַבְּנָן תְּקִיפֵי דְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל ג' הַמָּה מְטִיבִי וְהוּבָא שֶׁם דְּבָרֵי תְּשׁוּבוֹתֵיהֶם בְּעַנְיָן זֶה כְּפַתּוּב שֶׁם בְּאַרְיִכוֹת וּבְשַׁנַת הַתַּרְל"ד שְׁדָר לָן רַבִּין חֲסִידָא

הרב הגדול מוהר"ר אהרן עזריאל ז"ל מתנתא דתורה ספרו הבהיר כפי אהרן שם ראיתי בשו"ת חיו"ד סי' ט' ויו"ד הביאני הפלך חדריו את השאלה ותנרף דברי תשובתי ותשובתו הרמתה באריכות ומן האמור בענין זה באור לי הנ"ל משם בארה פי הסכימו ראשי וטובי הקהל יצ"ו שתהיה מפתח בית המקנה בידי ואולי אין נמצא ביד אדונינו ספר אור לי לזאת אעתיק בשולי המכתב את אשר כתוב שם בזה: והנה לא נתקיימה עצתי להיות מפתח בית הטבילה בידי מפני כמה סיבות והדבר נמסר לשוכר הבהמ"ר והאשה המטבלת ופעמים מקיימים לעשות כדן ופעמים רבות עברו חק והפרו תקנתי אין די בא"ר כמה הרפתקאות עדו עלי.

אמנם זה יותר משנה אחת אשר שוכר הבהמ"ר ואשתו היושבים שם הם יראי ה' והודעתי להם פי הקולר תלוי בצוארם אם יתנו לנשים הטובלות לטבול בעוד היום טרם צה"כ קיימו וקבלו לעשות פדת של תורה וכן מתנהגים והולכים אמנם רבה המהומה בבנות אנשי העיר פי בהמשך השנים הללו פרו ורבו יוסף ה' עליהם אלף פעמים ולא יכול המחזז אשר בו הבהמ"ר והמקנה לשאת אותם ונתפזרו בקצות העיר והרבה מאוד מהבע"ב יחיו קנו ובנו ושכרו בתים במקומות רחוקים ומהאמת לאות אשר הצעתי אז בציור השאלה רופן ככולם ישנם עתה ביתר שאת בפרט פי יראות לנפשותן לשוב לביתן בלילה ובפרט בימי חיסור הלכנה ויהי חשף אפלה ולפעמים גשמים בעתם וטיט ורפש צערא דגופא למשש חשף וכמה קטטות ומריבות היו עם אשת השוכר על זה תצלנה אזני השומע קללות נמרצות אשר תשמע מפיהן על לא חמס בכפה ואם נמצא בית מנוס לבטל קשר השכירות בתוך הזמן ויעש ברחים עזב אותו לגמרי פי לא יוכל לסבול דבת בת רבים ואמרה האשה לאשת השוכר הנ"ל) פי נשים רבות מאימות ואם לא יתנו להן לטבול מבע"י לא תבאנה עוד לטבול ויהא הקולר תלוי על צואר ראשי העדה ובאמת יש ביניהן אשר קרוב לנדאי עבדי פהגזמתן כפי אשר הוגד לי מפי מגיד אמת ואחד מידידי הלא הוא אמר לי פי שמע מאיזה בע"ב שמקבלים שתטבולנה נשותיהן ביום השמיני פי לא יחושו על ביטול עונה אחת רק לטבול בלילה זו היא שקשה להן עד מאד ויש אומרים פי בעיירות אחרות אף פי מקדם קדמתה היו טובלות בלילה מקרוב התירו הפרושים לטבול ביום מטעם זה שקשה להן לשוב לבתיהן בלילה ובאמת אף אם נניח שראוי אונס זה להתיר להן לטבול ביום שמיני מ"מ פיון שאין אונס זה לכל בנות העיר קשה להתיר אף למי ששייך אצלה האונס כ"ש שהדבר ברור שאחר שהותר מקצתו יותר כולו וגם הנשים אשר אין להן שום אונם תטבולנה בחזקה ובקטטה ביום אחרי שתמצאנה במקנה פתח פתוח לא יאבו לשמוע שלזו הותר מפני האונס ויותר מזה פי באמת עם פי תורתנו הקדושה האמינה אותן וספרה לה לעצמה מ"מ חשודות מאד בעיני שתטבולנה ביום השביעי מבע"י ותאמרנה פי שמיני הוא להן פי דבר זה הוא פהיתר גמור בעיניהן וחשובות פי כל אשר אנכי מעמיס עליהן הוא רק חומרא יתירה ודרך חסידות ולא ידעו פי כף שורת הדין מחייבת עלי לבי דוי פי אם נתיר להן ביום שמיני יתירו לעצמן גם ביום שביעי והנסיון הוכיח אשר כמה פעמים דרשתי ברבים בחומר האיסור שמצד הדין וכל עוד שתמצאו פתח פתוח טובלות כדרךן ולא ישמעו לקול מלחשים.

על פן להשקיט המהומה הבטחתי להם לשאול מגדולי דורנו יצ"ו ומפלגתם כנה"ר יחי' ואם ימצאו פתח להתיר להן לטבול ביום השמיני אבטל דעתי ועל פיהם יקום דבר ונדעתי כי אין הדבר סובל אריכות בעיקר הדין כי קמחא טחינה בס' הפוסקים אשר מימיהן אנו שותים ובאורם גלה אף בזאת עצה ותושיה איה להתנהג בנדון כזה צריכים אנו למודעי כי אני פוסק על שתי סעיפים פעם נוטה דעתי כי אצא ידי חובתי במה שאדרוש ואתקן להם לנשים האנוסות באונסים הנ"ל שלא תטבולו כי אם ביום השמיני ופעם לפי מפקפק כי יצמח תקלה כנז"ל ואין לי בעיר הזאת עמית בתורה להתיעץ אתו פה אל פה ולהוציא פשר דבר על פן אמרתי שאל אביה ויגדה מזקנים אתבונן תודה לאל יתברך כי לא אלמן ישראל יש לנו אב זקן שקנה כמה עמו עז ותושיה ינחנו בדרך אמת הטוב והישר בעיני אלהים ואדם ובאתי במגלת ס' כתוב לפני הדרת גאונו שיחל"א ותשובתו אוהיל ואצפה ועמו הסליחה רבה.

דברי פי חה"מ ה"י: זאת היא הצעת השאלה והתשובה אשר בספר אור לי הנז"ל. שאלה בעיר אחת שכתרו להם ת"ח אחד והיה להם למ"ץ ועבדום להורות להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו בענייני איסור והיתר וחקר ודרש בענין טבילת נשים וראה שעורריה כי יש נשים שמזלזלות לטבול ביום ז' בעוד היום בין בחול בין בשבת ובעיר ההיא אין שום צד אונס להתיר להן לטבול ביום אפילו בשמיני כמשפט כתוב בש"ע ובפוסקים ז"ל וכ"ש ביום ז' כלל כלל לא ולכן דרש ברבים להזהיר ע"ז שלא תטבולנה כ"א אחר צה"כ כליל ח' וגם צינה להמטבלת שלא תוכל לפתח המקנה ולהטביל קודם צה"כ ואיים וגזם עליה להעבירה פדין טבח שיצא טרפה וכו' וכמה פעמים היו אזהרות אלו ולא הועיל ולכן הת"ח המ"ץ הנ"ז בעצת ראשי ושרי העיר ראה והתקין שיהיה מפתח המקנה ביזו והוא ישלח בזמן הראוי פן יהיה תמיד כי בלא זה אי אפשר לסמוך ע"ד נשים כי נחשדו בזה וראשי העיר הטיבו אשר דברו להמ"ץ כל אשר בכח עשה לשמור ולעשות פדת של תורה.

ובכן נעשתה תקנה זו והמפתח נמסר ביז המ"ץ ודרש אחרי כן ברבים לפרסם התקנה ולהודיע כי זה מכשול עון לטבול ביום אפילו בשמיני בהיות כי אין שום אונס בפרט כי המרחץ ומקנה הוא של הפוללות ואין לזרים יד באמצע כלל ושכור הוא ביז נכרי עת לשמור ולעשות בענייני המקנה פדת של תורה וקצת מהיחידים שואלים הלוכו בו מדוע א"כ בירושלים עיה"ק ואיסטאנבול וכיוצא עיריות גדולות טובלות ביום.

והשיב להם שטובלות ביום ח' ע"ץ האונס מפני אנסים ולסטים וחשש סכנה לעבור בים דרך בליגה ממחוז למחוז כי בכל המחוזות לא ימצא מקנה משא"כ בעיר זאת כי אין שום אונס בנזכר ונתקרה דעתם.

ואחר קצת ימים ויהי העם פמתאוננים כי הוא דבר שאין הצבור יכולים לעמוד בו ויש להם אונס עפ"י טענות שסידרו ואלו הן: (א) בנות ישראל צנועות הן והגני נשי דצניעי ומעלי נסתרה דרפן שלא לפרסם ליל טבילתן ואם תהיה חזרתן מהטבילה בליגה לא יבצר שירגישו בה השכנים וגם כי בביתן ימצאו דיורים אחרים חוץ מבני הבית ובנים גדולים וחתנים מן המנין וירגישו בדבר ומתביישות מזה לכן שאלה אשה לטבול מבעוד יום ולחזור קודם הלילה לביתה על מקומה תבא בשלום מבילתי שיתפרסם הדבר.

ב) לפי שלא הורגלו להיות בלילה באתרא דשכיחי מזיקין ובהמ"ר מענותד לכך ששא מחמת מורא נפחד שיפגס בלבן שכיח הזיקא כי הדמיון פועל ויש אומרים דכבר הנה מעשה באלו הימים בשלוש נשים שבחזרתן מהמקנה נפלו על ערש דוי מחמת שנתפחדו בבהמ"ר כי נדמה להן שראו שדין ולילין.

ג) רבות בנות אשר ביתן רחוק מבית המקנה ואם יצטרכו לשוב בלילה מתפחדות לשוב יחידות. ובימות הגשמים וחסור הלבנה איה יוכלו למשש באפילה הרפה והענוגה אשר לא ניסתה כף רגלה ע"ג טיט ורפש.

ד) הגי נשי רובן כולן שכיחי גבייהו הילדים רפים בנים ובנות הצריכים לאמם ולא יוכלו לשבת בלתי אם נועדו עם אמן והבנות קטנות יוצאות אחר אמותיהן והולכות עמהן לבהמ"ר וכן בחזרה אד הבנים אשר כל היום בבית הספר וסמוך למנחה חוזרים לבתיהם אלה הצאן מה יעשו אם לא תמצא אמם בבית ומי ישגיח עליהם עד בואן מבהמ"ר ועל הרוב אין להם שכנות שתוכל לצוות עליהם.

ה) שיבואו לידי חילול שבת בהגיע תור וזמן טבילתן בליל שבת כי אין מי שידליק להן נר של ש"ק ומי שיטמין מבע"י וכבואו האיש לביתו ויהי חשוף אפילה מרתח קא רתח ונחמתו בערה בו מדוע איחרו פעמי מרגלותיה, ובראות כי לא הנה אור במושבותם ידליקו הם עצמם אחר שהתפללו ערבית בבהכ"נ בבה"ש כי אינם בני תורה והמחמירים ידליקו ע"י נכרי וכשיסבו על שלחן אחד לקרא לשבת עונג ואיה יטעם לאכול פשט העני את ידו והנה ידו מצוננת פשג מחמת קרירות המאכל איפו השתא מצאה קפידתו מקום לנוח בשמים עלתה לו יצא הקצף מלפניו שפף חמתו באשתו אמרו.

ועיקר הגר משום שלום הבית איש ואשה שזכו ואיככה נוכל וראינו במקום גילה שם תהיה רעדה במקום אשרי העם איכה יועם לא זו א"ז כי בלי ספק הן באות לידי חילול שבת ע"י סחיטת שער ואלוונטית וקצתן בטלטול והוצאה חוץ למקום המתוקן כי ביתן רחוק מבית המקנה ואי אפשר לתקן ע"י עירוב ובע"כ יוליכו חליפות שמלותיהן בידם ולא יועיל בכל זה אזהרה כי אזהרתן זוהי מדתן שלא לשמוע בקול מורים בדבר שבידם וכבר מעידים שהיה מעשה מן התקנה ואילה שנכשלו קצתן בכל הנז"ל מחילול שבת וקטטה ומריבה אשר נתהווה בביתה ויש אומרים על קצת נשים שאומרות שלחן נבחר מות ולא יטבלו בלילה כלל רק טילו על ראשן וגופן מי המרים ויעלה להם במקום מקנה והקולר תלוי על ראשי ומנהיגי העיר.

ויש לחוש פן יקרה בדורנו באשר קרה בזמן גדול אדוננו הרמב"ם כפתוב בשו"ת פאר הדור סי' קנ"ב ויש מהם אומרות שלעולם לא תטבולנה בלילה ויצוו לבעליהן להיות פרוש מרובה אל תגשו אל אשה כי לא טהרה ממקור דמיה על כל אלה מבקשים בני העיר למצוא להם תרופה מן התורה לטבול ביום ז' הן עוד היום בכדי שישלחו תבאנה בנות ישראל לביתן קודם הלילה או לתקן להן שלא תטבול שום אשה ביום שביעי כ"א ביום שמיני בעוד היום כנז"ל: ואני עני שמעתי את צעקת בנות ישראל ואמרתי אשימה עיני בדברי הפוסקים אשר מימיהן אנו שותים אולי אוכל למצוא להן רפואות תעלה עפ"י הטענות הנז"ל ויגעתי ולא מצאתי שום צד הקיטר ליום ז כלל ואף ליום ח' לבי נוקפי להתיר כמו שאבאר בס"ד ואתחנן אל ה' ויאר לי שלא אפשר בדבר הלכה אמן: ואומר

הנה אף אם נחשיב כל הטענות הנז"ל לאונס הדבר פשוט שאין להתיר ביום ז' בעוד היום והרי שלחן הלכה פסוקה בסי' קצ"ז שאין להתיר ביום שביעי מבע"י אפילו ע"י אונס והיינו אפילו אם לא תבא לביתה אלא שתשב בשכונה הקרובה אצלה עד הלילה כמבואר בסי' מלבושי טהרה בבאר מים חיים אות ט"ז ויעניין בשו"ת צמח צדק סי' ס"ו דמתבאר יפה דאין טענה זו מועילה להתיר לטבול ביום ז' בעוד היום גדול וכבר בתשובה חוט השני סימן נ"ו צנח פכרוקיא לבטל מה שנהגו ביום ז' אפילו שהוא על ידי אונס דלכתחילה אין להתיר אפילו ע"י אונס כלל והרב ב"ח שהמציא קולא לטבול ביום ז' על ידי אונס היינו באונס שהוא בליילה וגם ביום ח' וליתיה לההוא אונס ביום ז' וכבר כתב בתשובה חוט השני הנ"ל שאי אפשר להיות תמיד מורגל במקרה זה פי בגלל הדבר הזה יורה המורה להקל לכל נשים לטבול ביום ז' ומכ"ש אם אין אונס מעפב ביום ח' דנדאי אין להקל להקדים ביום ז' והמורה להקל בזה טועה בדבר משנה הוא ולא משפחת להתיר לטבול ביום רק ביום ח' ומחמת אונס שאי אפשר לטבול בליילה וגם יסתירו טבילתן עד הלילה ובמקום שנוהגות לטבול ביום ז' משום אונס ראוי לבטל המנהג ואין לחוש ללעז הראשונות וכו' יע"ש ובנדו"ד הרי אין שום אונס ביום ח' וא"כ אי אפשר להתיר להן ביום ז' כלל ואף היכא דאיכא אונס בליל ח' ויום ח' דהמציא הרב"ח קולא לטבול ביום ז' הרי כתב בשו"ת חתם סופר סי' ר"ב דנראה דלא אמרה אלא במקרה הנ"ל ולהתיר פעם אחת פן אכל להתיר להן תמיד לטבול לכתחלה ביום ז' תשפח תורת טבילה בליילה ואין לה סרף בטה גדול מזה עי"ש ומה גם דבנדו"ד לא תוכלו להמתין מלבא לביתן עד שחשיכה וגם שפודאי הגמור לא יסתירו טבילתן מבעליהן עד הלילה פי כבר הורגלו ליקח מעות לבית המרחץ מבעליהוטרם לפתן ולא תשנו מנהגן שלא להודיעו ואעיקרא ע"ד הרב"ח הנ"ל כתב בספר פרם שלמה סי' קצ"ז בשם ס' ת"מ שדין זה צריך עיון מאחר שהאחרונים השמיטוהו יע"ש: הן אמת דבחקמת אדם כלל קי"ח אות ה' מביא בשם ס"ט שכתב בשם הגאון עבודת הגרשוני דאי איכא אונס בליילה אע"ג דיכולה לטבול ביום ח' מ"מ הרי מבטל עונה אחת ולכן אם הורה המורה שתטבול בז' סמוך לחשיכה אין מזחזחין אותו וכתב דכן הדין אם מתביישת שלא ירגישו בה בני אדם יע"ש ומזה נראה לכאורה להקל עפ"י הטענה הראשונה שהן צנועות וכו'.

מ"מ מלבד דנראה מדבריו דאין ראוי להורות פן אלא דאם הורה המורה קאמר דאין מזחזחין אותו ואין ה"נ דהבא לימלה אומרים לו שלא להורות להקל לטבול ביום שביעי כלל והרב מסגרת השלחן דקנ"ד ע"ג כתב לא מלאני לפי להקל וחוששני מחטאת וכו' דאיסור גמור הוא וצ"י שו"ת זרע אמת ח"ג סי' קי"ז דאסר ביום ז' עי"ש.

ועוד דלא נאמרו דברים הללו אלא לטבול סמוך לחשיכה ותבא בליילה לביתה שיהי כל דברי עה"ג בזה הם על סמך ס' ר"ת שהביאו התוס' גדה ס"ז ע"ב והרא"ש סוף גדה וטי"ד סי' קצ"ז דא"צ להחמיר לטבול בליילה רק שתטבול סמוך לחשיכה ולא תבא לביתה עד הלילה והכריח דר"ת מודה דביום ז' אין להתיר לטבול סמוך לחשיכה ולחזור בליילה אלא צריך לטבול בליל ח' ממש ולא נחלקו רשפ"ם ור"ת אלא לטבול ביום ח' סמוך לחשיכה וכתב דטעמו של ר"ת דמודה בשביעי שאין לטבול סמוך לחשיכה היינו משום דחייש לסרף בטה וכו' ולכן דן את הדין אליבא דר"ת דהיכא דאיכא אונס יכולה לטבול ביום ח' סמוך לחשיכה ולחזור בליילה דלא חיישינן בכה"ג לסרף בטה פי היכי

דלא תיזישנון לה בטובלת בעצם היום יע"ש (ונדרה אגב אודיע כי ראיתי בשו"ת עה"ג
שם דהכריח מתוס' גדה ס"ז ע"ב דר"ת מיקל אפילו ביום ז שלא להמתין עד הלילה רק
לטבול סמוך לחשיכה ולשוב לביתה ושוב הביא דברי ריב"ה סי' קצ"ז דמשמע דס"ל
דר"ת לא היקל אלא בח' ושכ"כ רי"ו בהקדמא ומוהרש"ל ומהרר"א שטיין בבניאוריהם
לסמ"ג יע"ש ובתשובת הגאון ח"צ סי"א פתב דאף דמשמע מדברי הטור לחלק בין ח'
לז' אין האמת פן אלא פדמוכח מהתוס' הנ"ל דאף בשביעי מיקל ר"ת ושלא כרי"ו
ומוהרש"ל ומוהרא"ש הנ"ל יע"ש וכ"ז נראה דנעלם מעיני הרב תפארת אדם בתשובה
חי"ד סי' נ"ב שפתב בד"ה ונהנה וכו' והדבר מבואר דלא אמרה ר"ת אלא בח' ולא בז'
וכתב שפן מבואר בטיו"ד סי' קצ"ז עי"ש ועמו הסליחה רבה דמדברי הטור אין החרח
די"ל כמ"ש בשו"ת ח"ץ וז"ל ויותר הנה לו להביא מרי"ו שכ"כ בהקדמא ומוהרש"ל
ומהרר"ש שהבינו פן בדברי הטור כנז"ל) וכיון שפן אין לנו היתר אלא באופן שאם לא
תטבול בלילה עכ"פ ביאתה לביתה יתנה בלילה ולא תתבייש מהדיורים משא"כ בנדו"ד
דאם באנו לחוש לכושמה צריכה לבא לביתה קודם הלילה כי בתחילת הלילה כבר
נמצאים פל בני הבית בבית ומה הועילו בתקנתו וכיון שצריכות לטבול בעוד היום
ולחזור קודם הלילה בכה"ג אין לי מי שיתירנו וכן בתשו' צ"ח סי' י"א דאוסר לטבול
בסמין בליל שבת בדוחק התיר לטבול בין השמשות משום דלא גזרו בו שבות וסמך על
ר"ת דמתיר לטבול סמוך לחשיכה והטיל תנאי שלא תבא לביתה עד הלילה וכן בתשו'
חינוך בית יהודה סי' פ"ב פתב לבטל המנהג לטבול בע"ש מבע"י אחר פרכו ושלא
תטבול עד חשיכה ומ"ש בשם הרב השואל עפ"י דברי הרב"ח אי נמי משום פחד בניינים
וכו' ל"ז להבין דהא הרב"ח מייירי בפירוש דברי ריב"ה דהם בטובלת בח' ולא בז' ואילו
בנדון שלו מסתמא טובלת בז' דאם ליל שבת אחר שמיני הנה להן לטבול בליל ו' דאטו
בשופטני עסקינו וא"כ אין להתיר מחשש בניינים אלא מה שהמציא הרב"ח דהיינו אם
אי אפשר לטבול בח' ביום וכו' ובתשובת חוט השני סי' פ"ב טרח למצוא טעם וסמך
למנהג לטבול בע"ש בעוד היום וסיים דבמקום שאין מנהג הס' כי לא להזכיר וכו' ואף
במקום שנהגו לא נהגו פן אלא בע"ש ולא בחול דבכה"ג ליכא סרך בתיא כיעי"ש אבל
שיהיה פן בחול ובשבת אין שום מנהג ואף במקום שנהגו פן בע"ש היינו ע"י שמסתירות
עצמן מבצליהן עד הלילה והוי דומיאי דכלות הטובלות ביום משום שאין באות אצל
החתן עד הלילה יע"ש משא"כ בנדו"ד: ומה שטוענים מפחד בלילות באתרא דשכיחי
וכו' מלבד די"ל דאף אם נחשוב זה לאונס הרי לאונס אין שום צד להתיר ביום שביעי
פכל האמור למעלה עוד י"ל דשומר מצנה לא ידע דבר רע וכ"כ הגאון ח"ץ שם דאין
לחוש משום האסטנסיות דאין יכולות לטבול במים צוננים וכו' והתם הוא פרי הדיקא
פמעט לפי האדם והזמן ואפי"ה אמר רב דסמכינו אשומר מצנה וכו' כ"ש בנדו"ד ובפרט
שהוא בתחילת הלילה ואיכא ב' או ג' נשי והמטבולת לעולם עומדת עמהן ואין פאן אלא
דמיון בעלמא אמרינו להו איבעי לכו ליתובי דעתייכו ולסמוך אשומר מצנה וכו' והרי
מור"ם בא"ח סי' א' פתב דמיד כשניעור משנינתו יקום לעבודת בוראו וכתב הרמג"א
דמיד לאו דוקא פדאימא בגטין ד"ע ונחלק עליו הרב אדני פז ואמר דאע"ג דאמור רבנו
דהעושה פן קרוב למיתה וכו' ה"ד פשעושה פן לדבר הרשות אבל אם עושה לעבודת ה'
שומר מצנה לא ידע ד"ר הרי שאפילו בדבר אשר כמעט ספנה דומה נפשו סמכינו אשומר

מצנה וכו' ואף להרב מג"א ודעמייה י"ל דה"ד בכגון שהוא דאמרו בש"ס דקרוב למיתה וכו' בנדו"ד נראה דלכ"ע סמכין אשומר מצנה וכו' ויענין לגאון ענינו מופה"ד הרב פתח הדביר נר"ו בסי' צ' אות ד' אשר עמד בפר"ש עלי באר דוכתי טובא בש"ס ופוסקים דמיקחו פסתי אהדי בענין זה דומנין דמשפחת אמור רבנן למיסמך אהא דשומר מצנה ונמנין דלא סמכי אהא ואמר רב הנאה סוכרת לחלק יצא בין קרוב לסנה להיקא דאינו אלא חשש בעלמא.

ועוד אף בחלקות ישית באנפי אחרני וליפהן ישיב בנדו"ד והאדם יראה לעינים דעפ"י דבריו יש לנו לומר בנדו"ד שומר מצנה לא ידע דבר רע כיע"ש: ואשר חוששים לחילול שבת בסחיטת שער ואלונוטית הנה על סחיטת שער ידוע דיש מבוכה במ"ש בש"ס שבת דף קכ"ח אין סחיטה בשער אם ה"ד לענין חיובא הא איסורא דרבנן מיהא איפא או אין בו אפילו איסור דרבנן יענין בדברי מרן הב"י ביו"ד סי' קצ"ט ד"ה פתב הפלבו וכו' ובא"ח סי' ש"ל ושו"ת דברי יוסף סי' ס"ד ובקונטרס הפללים פתבתי במערכת האל"ף דהרשב"א בחי' לשבת שם ס"ל דליכא אפילו איסור דרבנן וציינתי שם לענין בספר גזע ישי אות נ"ו וכעת אין מצוים אצלי ולכל הדברות הא נדאי אין לנו להתחכם על רבותינו הראשונים ז"ל שהם התירו לטבול בליל שבת בצונן לדברי הכל וכי פליגי בחמין הוא ואין גם אחד העלה על דל שפתיו למנוע נשים מלטבול בשבת מפני חשש זה ואנן מה נענה אבתרייהו ויענין בסי' שכ"ו במג"א סק"ח ובמפרשים לשם וברכ"י ומחבר"ר וקו"א שם וכן לענין חשש סחיטת האלונוטית לא אסרו מחשש זה מלטבול ויענין בטור סוס"י ש"א וש"ע שם סמ"ח והדברים עתיקים: ועוד דאם באנו לחוש חששות הנז"ל אינו בדין לבטל תקנת חכמים מפני זה ולהתיר לטבול ביום רק שהיינו צריכים לתקן שמי שקל טבילתה בליל שבת תדחה לאחר השבת ע"ד שכתב הפלבו שהביא מרן הב"י בסי' קצ"ט הנז"ל כיע"ש ברם קושטא דמילתא דלא חשחין אנחנא לכל החששות הנז"ל אשר לא שיערום אבותינו הקדושים ז"ל ובתשובת צמח צדק הנז"ל מביא בשם הרב ב"ש שנסאל ע"ז שנוהגות נשים לטבול בע"ש בעוד היום גדול שלא לחלל את השבת ושהשיב דשלא פדין הוא ואיסור גמור וכו' יע"ש ובשירי ברכה סי' קצ"ז בשם שו"ת מוהרש"א בסי' קצ"ט: ועל אשר טוענים על הדלקת הנרות כבר מבואר בבאה"ט א"ח סי' רס"ג ג' תקנות לזה והנכון שבכולן שבעלה ידליק את הנר כמ"ש בכרם שלמה סי' קצ"ז וגם הטמנת החמין יהיה על ידו ושלום יהיה באהליהם ולכן נראה פשוט דאין להתיר לטבול בשביעי לא בחול ולא בשבת פלל פלל לא: פש גבן למען דעת האם נוכל להקל ולתקן לטבול ביום שמיני מבע"י או לא ולכאורה נראה דשפיר דמי ודבר זה אנו למדין מדברי הרב חכמת אדם הנז"ל שכתב בשם הרב ס"ט דאם מתביישת שלא ירגישו בה בני אדם והורה המורה להקל בשביעי סמוך לחשיכה אין מנחחין אותו ואף דמשמע דלא אמרו להקל בזה אלא באם תבא לבייתה משתחשף מ"מ אפ"ל דה"ד כשטובלת ביום שביעי אז הוא דצריך תנאים הנז"ל משא"כ כשטובלת בח' אפ"ל דיכולות לטבול בעוד היום גדול בשופי דהא מתשו"י עה"ג למדנו דלטבול בעוד היום גדול בח' ולטבול בז' סמוך לחשיכה ותבא משתחשף לבייתה דאסור פי הדדי ניהו ונהיינו משום סרף הבת וא"כ כי היכי דמשום שמתביישת שלא ירגישו בני אדם אנו מתירים בשביעי סמוך לחשיכה הכי נמי נתיר ביום ח' בעוד היום גדול ולא נחוש לסרף בתה בכה"ג וכ"ש הוא מביום שביעי סמוך לחשיכה

וק"ל: אלא דלפי סיגנון דברי החכמת אדם שהעתיקתי למעלה נראה דלא היקל הרב ס"ט להורות פן הלכה למעשה שמפני שמתביינת יכולה לטבול רק שאם הורה המורה שמעמי מדבריו דאין מזחיחין אותו אבל שיש להורות פן לא שמענו ובר מן דין קשה בעיני לתקן פן פי מלבד החשש שלא יטו און ויטבולו פפי הרגלן בשביעי מבע"י וזאת אומרת שטובלת בשמיני פי מי יוכל לידע מה שפבית פל אהד ומה דברים המסורים ללב וכבר ראינו זילזולן בטבילה ביום וקשה בעיני להאמין שלא נהיה מכשילן לעת"ל לטבול בז' מבע"י ולחזור לביתן בעוד היום גדול מה שלא הותר מהפוסקים ז"ל אף גם זאת דלא נוכל להתיר מפני הטעמים הנ"ל אלא למי ששניכה בהם פגון מי שיש בביתה דיורין ומי שיש לה פנים קטנים וכיוצא אבל מי שאין לה שום צד מהנ"ל פנדאי שלא נוכל להתיר להקל על הפלל פולו מפני הנשים שיש להן הטעמים הנ"ל ונצטרף להניח המפתח בינדן ולהגיד שזו מותרת וזו אסורה ואין אנו יכולים לסמוך עליהם פי נחשדו לפנינו שאפילו נשים שאין להם שום צד אונס מהנז"ל היו טובלות מבע"י פי פיון שהותרה הרצועה ויהיה המקנה פתוח פרצה קוראה לגנב ובלתי ספק תטבולו כל הנשים אפילו הבלתי אנוסות מבעוד יום וגם שיש לחוש שגם ביום שביעי תהיו טובלות מבע"י ולכן לפי אומר לי שאין להתיר פלל וראשי ושרי העיר הם מחוייבים להחזיק בינד המ"ץ שתמיד יהיה המפתח בינדו ולא תבאנה פנות ישראל לידי מכשול והזהיר הרי זה משופח וברכות התורה יחולו על ראשי העיר בכלל פל עדתם ולא ישגיחו על מה שקשה בעיני העם לימים ראשונים פי פה היא המדה פל ההתחלות קשות עד שירגילו בפדבר והאל יתברך יטע בלבינו אהבתו ויראתו אמן: וזאת להודיע פי שאלה הנ"ל וכל הפתוב למעלה שלחתי לג' המה מטביי רבנן פקיפי דארעא דישראל עיהק"ו ירושת"ו ועיהק"ו חברון תוב"ב ה"ה הרבנים הגדולים, הראשון אדם הרב החסיד כמוהר"א המכונה רבנו עזריאל נר"ו (המחבר ס' הוקר פפי אהרון) ונר המערבי הרב כמוהרדב"ש המחבר ספר היקר שערי החצר נר"ו פרונייהו רבנן קדישי בעיהק"ו ירושת"ו והחוט המשולש חסיד ועניו הרב כמוהר"א מני נר"ו ראש על ארץ חברון תוב"ב וזאת תשובת גדול האחרון נר"ו ונ"ל ראשון לציון להתיר הטבילה ביום ז' בעוד היום פבר האחרון חביב ה"ה הרב מסגרת השלחן סי' קצ"ז אחר שהאריף הרחיב בסברת הפוסקים פתב ונ"ל אף לפע"ד האמנם האמת אגיד הקושט שנים עשר דאילו בא מעשה לידי לא מלאני לפי להקל פהוראת החכם הנזכר דהורה גבר שתטבול ביום ז' מדרכו החולקים על דין ה"ה שפתב מרן וחוששני מחטאת לפרוץ גדר ממפריצי הפרצה לטבול ביום הז' דאיסור גמור הוא ועיין שו"ת זרע אמת ח"ג סי' קי"ז דאסר איסור עכ"ל ולהיות שרו"מ כת"ר פתב שהיו מקילין לטבול ביום ז' ראוי לקונסם להטובלים ביום שביעי מבע"י למגדר מילתא ועיין שו"ב ומסגרת השלחן על ס"ה: אף לטבל ביום ח' מן הראוי לעשות כמ"ש ר"מ אמנם לפקד"ן דבדורות הללו יש להקל לתת להן רשות לטבול סמוך לחשיכה מפח סבות הנז' אבל בלא סיבה אסור והטובלת בלא סיבת אונס נקראת עברינית שעברה על תקנת חז"ל.

ואף אם יש שטובלות מבע"י ביום ח' ראוי להעלים עין ועיין ישמח לב דף ב' סי' ז' ולהזהירן בלשון מתוק ושפתי צדיק ידעון רצון להמתיק להם בטוב טעם ולשון רפה שפון הראוי הוא לטבול בלילה וכל אשה הטובלת בלילה יש לה זכות גדול ויהיו פנייה חכמים ושלמים וכעין שמצינו באמו של ר"ש כ"ג ובנדאי הני נשי דידן פהאי זכייין

שנזקרות בפתחי נדה בפרט בדורות הללו שגילקה לנו ר' האר"י שהן מנצוצי דור דעה דור המדבר ובאותו דור נשים לא חטאו בעגל אף שהכריחו אותן בעליהן ולכן נדאי השרש לא יכזב ויזקרו לטבול בלילה פתיקון חז"ל ואף אם ח"ו יהיה לבעליהן פתעונמת עליהן ויזקרו יזכו לאריכות ימים וכו' עכ"ד תנא דבי אליהו עליון למעלה נר"ו: וזה אשר השיב הרב הקסיד הוא אהרן יצ"ו הנה יד שלוחה אלי באגרת חתומה ניתנה ובפתחי ראיתי מראות אלהים האי פס"ד דשדר לן רחיקא דנפשי הרואה אומר ברקאי וכו' אותי דרש לחיות דעי כמה שנהגו במקומו שהנשים היו טובלות ביום ז' מבעוד יום וכשנתקבל הרב הנז' למ"ץ ביטל מנהג זה להיות היפה הדין פידוע ולא עוד אלא כי גם ביום ח' אסור מבע"י משום סרף בתה ודרש והתקין שלא יהיו טובלות אלא בלילה ועתה קמו מהצבור מעוררים ואומרים שאין יכולים לקבל דב"ז מפני כמה סיבות וכו' (הם הסיבות הנז"ל) ועל אלה עמד וימודד אר"ש ידידנו הרב הפוסק יצ"ו אם יש למצוא צד היתר לטבול מבע"י והנה בהביטי אל כל דברי קודשו מכתב לחזקיהו ראיתי ידיו רב לו לא הניח פינה ונוית שלא עמד עליה ואיתי בידו' כל דברי רבני האחרונים הם המדברים בענין זה ומדברי פולם למד דאין להתיר בשום אופן ביום ז' לטבול מבע"י ואפי' מתוך אונס אף לטבול ביום ח' מבעוד יום מספק"ל וע"ז רצה לעמוד ע"ד וכתב וז"ל בקיצור פ"ש גבן לבאר האם יתכן לטבול ביום ח' מבע"י וכו' (ככתוב למעלה): ואני אומר דא"צ ללמוד דב"ז מדיוק דברי חכמי האחרונים ז"ל והלא דבר מוכרח משרש הדין דהנה דעת הסוברים להקל כשמתביישת אם ירגישו בה בני אדם היינו משום דלדעתם אונס חשיב ונדמו להנהו עובדי דאיתמרו בש"ס והונכרו בטוש"ע סי' קצ"ז דאם יראה מחמת צינה או גנבים או שפוגרים שערי העיר דיכולה לטבול בח' מבע"י ואין ספק דבהנהו גונוי טובלת מבע"י כדי להנצל מאונס דצינה או גנבים וכן אם סוגרים שערי העיר הלא לא יתכן לבא לביתה וזה הדבר מוכרח מעצמו שהתירו מבע"י בכל אופן שתוכל להנצל מן האונסים ההם אף שתבא לביתה מבע"י וכן מדויק מדברי הטור שתחילה כתב ואפילו רוצה להמתין עד יום ח' וט' אינה יכולה לטבול ביום משום סרף בתה ור"ת כתב שתוכל לטבול סמוך לחשיכה ותבא לביתה משתחשף ורשב"א כתב שצריכה להמתין עד שתחשף וכו' ואח"כ כתב והיא דאיכא אונס כגון שיראה לטבול מחמת צינה או גנבי או שפוגרים שערי העיר יכולה לטבול בח' מבע"י ע"כ ריהטא דלישנא מוכיח דדוקא בדליכא אונס הוא דבעינן שתבא לביתה משתחשף לר"ת ולהרשב"א אף הטבילה בעינא משתחשף אבל בדאיכא אונס בכל גוונא שרי ואפילו תבא לביתה מבע"י והן הן דברי הש"ף שהעתיק החכמת אדם והוא בסק"ו הביא שם מחלוקת ר"ת ורשב"א ומסיק דאין למחות בהנהגים היתר לטבול סמוך לחשיכה ותבא לביתה בלילה ואלו בדין שאח"ז היא דאיכא אונס דכתב מרן דטובלת ביום לא דבר הש"ף מאומה סתמו כפירושו דגם תבא לביתה מבעוד יום: אלא שדברי החכמת אדם נותנים מקום לטעות שדין זה של הש"ף היה לו לכותבו תקף אחר ס"א ולא להפסיק באמצע בדין היא דאיכא אונס וכו' דמשמע דמ"ש בסיפא שתבא לביתה משתחשף אפרונייהו קאי אבל אין ס' דמ"ש בסיפא ואף אם תרצה לטבול בז' וכו' וחוזר ארישא אמ"ש בס"א בדליכא אונס דאסורה לטבול ביום אבל בדאיכא אונס בודאי מותרת לבא לביתה מבע"י כנלע"ד בכונתו וילענן דינא נלע"ד הקצרה דשפיר דמי לטבול ביום ח' מבע"י ולבא לביתה אף בתנאי שיהא צד אונס

בדבר והנה פה עיהק"ו ירושת"ו מזמן הראשונים ו"ל דור אחר דור הכי נהוג לטבול ביום ח' דוקא ומבע"י ולחזור לביתה ואין פוצה פה ואמנם לא אכחד פי שומה היתה בלבי עד"ז דאיברא דבזמן הראשונים פה היו נוהגים לפי שהבתי מרחצאות רחוקים משפנות היהודים ורשעת האנשים היתה תקיפה והיה באמת אנוס בדבר וע"כ הנהיגו לטבול מבע"י אכן עתה בזה"ז כי תלי"ת יש שופטים בארץ והמלך שופט בצדק ואין שום פחד מלילה בלילה כמעט לא נשאר אנוס והיה בדעתי כי מן הראוי לטבול דבר זה ולהחזיר העטרה ליושנה לדין התלמוד כי אף בשמיני צריכה לטבול משתחשף משום סוף בטה והיה הדבר קשה בעיני לחדש דבר מעתה אחר שגשפתרבב המנהג קשה לשמנע דבר חדש והנה בעתה מגלגליו זכות על ידי זכאי כי מידי עוברי בדברי מעכ"ת יצ"ו מצאתי דבר שנתנישבה דעתי בו והוא שחיפשתי אחר מה שצינין החכ"א בדין זה שמתניבשת וכו' וצינין ס"ט בשם רמ"א ובקשתי בתשובות רמ"א וצינין בתשו' רש"ל סי' ו' ושם ראיתי דברים נכוחים אשר מתוכם יש טעם נכון למנהגינו: והוא שגשאל על התקנה שהתקין הגאון מוהר"י מינץ ואבותיו ליכנסהנשים לבהמ"ר ולעשות התפיפה בלילה ולטבול מפני שבהמ"ר היה בתצר בהכ"נ ומרגישים כל ההמון בכניסתם למרחץ לטבול והצנועות מתביישות גם מדת חסידות להן להסתיר הטבילה כאשר ייסד המקובל הגדול בעל הרוקח וראייתו מדאמרינו פרק כיצד מעברין על בנות יושבי צריפין ארור שוכב עם בהמה מפני שמרגישים בטבילה ואף פרש"י פירש מפני שיש רשע שרודף אחריהן ומתניח עמהן אכן יש פמה פנים לתורה ויש לפרש נמי משום צניעות שלא יזונו עיני העם בהם ואיכא חשש הרהור וקצת נשים צנועות מרוב הבושה כבשו זמן טבילתן מבעליהן וכו' וע"כ התקינו שתהיה הטבילה בלילה וע"ז עמד מוהרמ"ז ודרש ברבים שעבירה היא לעשות התפיפה בלילה והוסיף בתמתי לומר שהטבילה אינה עולה להן והבנים אינם פשרים וכו' וע"ז השיב הגאון רש"ל ז"ל והביא סוגיית הש"ס הלכתא חופפת ביום וטובלת בלילה והפירושים שנאמרו עליה ולרש"י צריכה התפיפה להיות ביום דוקא וכדברי מוהרר"ז הנ"ז.

אף הוא ז"ל הכריח דפי' הסוגייתא הוא כפי' השאלות דאדרבא התפיפה יותר טוב בלילה ושלא כפירש"י וכ' בתוף התשובה וז"ל עד הנה פתבתי כפי שורת הדין ופסק ההלכה ועתה אפנס לפנים משורת ההלכה ואומר שאף אם יבא מוהרר"ז לסתור כל מה שפתבתי ויאמר דהלכה פרש"י ואסור לחוף בלילה מ"מ אין לו זכות וטענה לחלוק על הגדולים מאחר דבדיעבד שרי אפילו בלא אנוס כמ"ש התוס' אלמא דאין איסור בדבר אלא שטוב יותר לכתחלה א"כ פשיטא היכא דאיכא חשש איסור שלא ירגישו האנשים בטבילה שהוא איסור מבורר כדכתבנא גם לפעמים הצנועות באות לידי ביטול טבילה בזמנה ועונתה מצוה פשיטא דיש להן לעשות התפיפה בלילה ואף אם יאמר מוהרר"ז שמה שנהגו הנשים ליכנס מבע"י הוא משום דתפסו סברת רש"י וכיון שקבילו עליהו הכי אסור לסתור מנהגו וע"ז חשש מוהרר"ז אפי"ה נראה פשוט מאחר שתקנתו קלקלתו שיבואו לידי איסור המבואר בתלמוד שקורא עליהן ארור שוכב עם בהמה פשיטא ופשיטא דיש לדחות מנהג איסור קלילה מפני איסור התמור ואין זה ביטול מנהג והיתר איסור אלא אדרבא תיקון וגדר הוא שלא יבטלו בענין שירגישו האנשים בטבילה וכו' עכ"ד: הנה למדנו מדברי הרב ז"ל דענין הבושה וצניעות הנשים הוא עמוד חזק להשען

עָלְיוּ וּלְהַתִּיר מִהַ שְׁמוֹתַי בְּדִיעֲבַד וּדְכֹנֹתָא גִימָא אֲנִי דְכִינֵן דָּאָם טְבָלָה בְּיוֹם ח' בְּדִיעֲבַד מְוֹתֶרָת כַּמ"ש בִּש"ע וְאִין חוֹלֵק בְּזָה א"כ יוֹתֵר טוֹב שְׁתַּטְפְּוּלָנָה וְתַבּוּאוּ לְבֵיתָן מִבַּע"י כְּדִי שְׁלֵא יִתְפָּרְסָם טְבִילָתָן כִּי הוּא עֲוֹן פְּלִילִי לְפִי דְבְרֵיהֶם ו"ל מִמָּה שְׁתַּטְפְּוּל בְּלִילָה אוּ תַבָּא לְבֵיתָהּ בְּלִילָה שְׁאֵז בְּוֹדָאֵי יִתְפָּרְסָם ע"י הַבְּנִים וְהַשְׁכָּנוֹת וּבְפָרְט פָּה עֵיהֶם ק"ו יְרוּשָׁת"ו שְׁמֵרֹב הָעֲנִיּוֹת וְדוֹחֵק הַבְּתִים אִין אָדָם דֵּר יְחִידִי בְּחָצֵר אַחַד אֱלָא עִם כַּמָּה שְׁכָנוֹת וְאִם תַּבָּא הָאִשָּׁה בְּלִילָה בְּוֹדָאֵי יִתְפָּרְסָם ע"כ הֵנַח לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי נְבִיאִים הֵם וּמְנַהֲגִים יָפָה לְטַפְּוּל בְּיוֹם ח' מִבַּע"י וְלָבּוּא לְבֵית מְבַעוּד יוֹם וְאֲמִינָא אֲפָרְיוֹן נְמֻטְיָה לְמַנִּי"ר יצ"ו אֲשֶׁר הָעֲרָנִי בְּזָה לְמַצּוּא מְרָגוּעַ וְטַעַם נָכוֹן לְיִשְׁבַּב מְנַהֲגִינוּ: וּמַעֲתָה לְשִׁאלַת מַעַכ"ת יצ"ו נִלְע"ד שְׁיִתְקַן לָהֶם בְּזָה הָאֲפֹן שְׁכָל אִשָּׁה שְׁאִין לָהּ צַד בּוֹשֶׁת כְּגוֹן שְׂדֵרָה בְּחָצֵר לְבָדָה וְאִין לָהּ בְּנִים גְּדוּלִים וְחַתָּנִים תִּדְחֹק עֲצָמָה לְקַיָּים מְצוֹת חז"ל וְתִקְנָתָם לְטַפְּוּל בְּלִילָה וְתוּכַל לְטַפְּוּל בְּלִיל ח' לְצִאָת י"ח רַבִּים מִהֶרָא שׁוֹנִים ו"ל הַסּוֹכְרִים דְּגַם בְּזָה"ז טְבִילָה בְּזַמְנָהּ מְצוּהָ וְאֲמָנָם הַנְּשִׂים אֲשֶׁר נָשָׂא לְבָן אוֹתָן וַיֵּשׁ לָהֶן טַעַם בּוֹשֶׁת מְשֻׁכָּנִים אוּ בְּנִים וְכִינְצָא הֵנָּה וְדָאֵי בְּיוֹם ז' חֲלִילָה חֲלִילָה לְהַתִּיר כִּי הוּא עֲוֹן פְּלִילִי וְהַעֲוֹשָׁה כֵּן גּוֹרְמַת רַעָה גְּדוּלָה לָהּ וּלְבַעֲלָהּ וּבְנֵיהָ רַח"ל אִף בְּיוֹם ח' יֵשׁ לְהַתִּיר לְטַפְּוּל מִבַּע"י וְלְחַזֵּר לְבֵיתָהּ מְבַעוּד יוֹם אִם יֵשׁ לָהּ אֲנָס מַחְמַת בּוֹשֶׁת מִהַשְׁכָּנִים אוּ בְּנִים כְּאִמּוֹר עַכ"ד הָרַב הַחֲסִיד עֲלִיוֹן לְמַעֲלָה נר"ו: וְלְפִי עַנ"ד יֵשׁ לְפַקְפֵּק בְּד"ק דְּלְפִי מַה שְׁלַמַּד מְדַבְּרֵי רש"ל דְּכִינֵן דְּבִיעֲבַד עֲלֵתָהּ לָהּ טְבִילָה שְׁרִינֵן לָהּ אִף לְכַתְּחִילָה מִשׁוּם אֲנָס דְּבוֹשָׁה וְצִנִּיעוּת א"כ הִנֵּה לוֹ לֹמֵר דְּגַם בְּשָׁבִיעֵי יְכוּלָה לְטַפְּוּל מְבַעוּד יוֹם מַה"ט גּוֹפִיָה דְּהָא הִלְכָה פְּסוּקָה בְּסוּף סִי' קצ"ז דָּאָם טְבָלָה גַּם בְּשָׁבִיעֵי עֲלֵתָהּ לָהּ טְבִילָתָה וְגִימָא דְּמִשׁוּם אֲנָס בּוֹשֶׁת יְכוּלָה לְטַפְּוּל לְכַתְּחִילָה וְאִמָּא כְּתַב הָרַב נר"ו דְּבִיוֹם ז' חֲלִילָה חֲלִילָה לְהַתִּיר וְעוֹד קָשָׁה דְּאֵעִיקְרָא דְּמִילְתָּא לְדִידִי חֲזִי לִי דַע"כ לֹא כְּתַב הַגָּאוֹן רש"ל ו"ל אֱלָא לְעַנְיֵן חֲפִיפָה בְּיוֹם אוּ בְּלִילָה דְּמַלְבַּד דְּאִיכָּא דַעוֹת הַפּוֹסְקִים דְּטָפִי עֲדִיף בְּלִילָה וְשְׁלֵא כְּדַעַת רש"י אִף גַּם זֹאת מְשַׁמַּע לִיהּ מְדֵלָא הַנּוֹכַר בְּש"ס אוּ בְּפּוֹסְקִים דְּאִיכָּא אִיסוּרָא וְהַתִּירוּ בְּדִיעֲבַד אֲפִילוּ בְּלֹא אֲנָס מְזָה מוֹכַח דְּלִיכָּא אִיסוּרָא אֱלָא דְּטוֹב יוֹתֵר בְּיוֹם וְכִינֵן דְּלִיכָּא אֱלָא אִיסוּרָא קְלִילָא בְּעֵלְמָא אִמְטו"ל אֲמָרִי שְׁפִיר דְּטָפִי עֲדִיף לְמַדְחֵי הַאי מְקַמֵּי אִידָּךְ מְשַׁמַּע לִיהּ דְּאִיסוּרוֹ מְבֹאָר בְּתַלְמוּד מִשָּׁא"כ בְּהַךְ דְּטְבִילָה בְּיוֹם דְּמִשׁוּם גְּזֵרָה דְּסַרְף בְּתָהּ נִגְעוּ בָּהּ וְכִינֵן דְּאֲמָרוּ בְּהַדְּיָא בְּש"ס דְּהוּא מִשׁוּם גְּזֵרָה א"כ וְדָאֵי מְסַתְּמָא אִיכָּא אִיסוּרָא כְּכָל שְׁאָר גְּזֵרוֹת דְּרַבְּנֵן דְּאִיכָּא אִיסוּרָא לְעוֹבֵר עַל דְּבְרֵיהֶם ו"ל וְהָא פְּשִׁטָּא דְּחֻשְׁבֵּי אִיסוּר חֲמוּר טָפִי מֵאִיסוּר דְּהַרְגָּשָׁת הַטְּבִילָה דְּאִינוּ רַק מִשׁוּם צְנִיעוּת וְכ"ש דְּלִפִּירש"י בְּעִירוּבֵין דַּנ"ה ע"ב לִיכָּא שׁוּם אִיסוּר וְאֲפִילוּ מְדַרְכֵי צְנִיעוּת אֱלָא הִיכָּא דְּאִיכָּא לְמִיחַשׁ שְׁיִרְדְּפוּ הַנּוֹאֲפִים וְכַמ"ש מוֹהַרש"ל עֲצָמוֹ כַּנּו"ל א"כ כִּינֵן דְּבְטְבִילָה בְּיוֹם ח' אִיכָּא אִיסוּר בְּרוּר מְגֻזֵּר חז"ל מִשׁוּם סְרַף בְּתָהּ הֵגַם דְּבִיעֲבַד נְקִיטִינֵן דְּעֲלֵתָהּ לָהּ טְבִילָה מ"מ מֵאֵן לִימָא לֵן דְּשְׁרִינֵן לְכַתְּחִילָה מִשׁוּם צְנִיעוּת דְּהַרְגָּשָׁת הַטְּבִילָה וְתִשׁוּ' רש"ל אִינוּ מְצוּי אֲצִלִי לְחִזוֹת בְּנוֹעַם שִׁיחַ שְׁפִתֵי צְדִיק ו"ל דְּלְכַאוּרָה ק"ל מֵאִי דְּקָרִי לִיהּ אִיסוּר מְבֹאָר בְּתַלְמוּד שְׁקוּרָא עֲלֵיהֶן אֲרוּר שׁוֹכֵב וְכו' דְּהָלֹא לְפִירש"י ו"ל מְלַבַּד דְּאִינוּ מְבֹאָר בְּתַלְמוּד כְּלָל אֱלָא אִף רִמְזוּ בְּעֵלְמָא לִיכָּא וְכַמ"ש הַגָּאוֹן עֲצָמוֹ בְּתַחֲחִילַת דְּבְרֵיו אֱלָא שְׁכַתְּבֵי אַח"כ דִּישׁ כַּמָּה פְּנִים לְתוֹרָה וְנָהִי דְּנוֹכַל לְהַעֲמִיס כְּפִי סְבֵרַת רַבִּינוּ הַרְוֹקְטָ ו"ל מ"מ לֹא יִתְּקַן לֹמֵר דְּאִיסוּרוֹ מְבֹאָר בְּתַלְמוּד וצ"ע: וְזֹאת תְּשׁוּבַת הַמְּאֹר הַגְּדוֹל נֵר הַמְּעַרְבֵי הָרַב

כמוהרדב"ש נר"ו מ'גן ד'וד י'היה ב'עזרו ר'איתי א'ת ק'ול ה'פ'תוב א'ודות ה'גי נ'שי ש'רוצות ל'פרוק ע'ול ג'זירת ר'בותינו ה'קדושים ב'טענות ב'לות ו'מט'ולאות א' וכו' ב' וכו' ג' וכו' ד' וכו' ה' וכו' וכו' א'ל'ן ד'הו מ'בקשים ל'מצוא ל'הן ה'יתר ל'טב'ול ב'יום ז' ב'עוד ה'יום ג'דול או ל'תקן ש'לא ת'טב'ול ש'ום א'שה ב'יום ז' כ"א ב'יום ש'מיני ה'ן עוד ה'יום ג'דול וכו' ז'הו ת'ורף ט'ענותיהן ומני"ר ב'רוח מ'בינתו ל'א ה'ניח פ'ינה ו'זוית ל'סת'ור כ'ל א'לה ה'טענות א'חת ל'אחת כמ"ש בד"ק: ו'אנ'א ד'אמרי י'תני'שר ח'יליה ו'ית'תקף א'ורי'תיה ת'ורת א'מת ה'ייתה ב'פיהו ו'חס ו'חלילה ו'הס מ'להז'פיר ל'התיר ה'טבילה ב'יום ז' ב'שום צ'ד ו'אנ'פן ש'בעולם כ'אשר מ'פנ'רש ב'דברי ה'פוסקים ר'אשונים ו'אחרונים צ'א ו'למד כ'מה ה'תמ'רמר א'ותו צ'דיק ב'ספר צ'מח צ'דק סי' ס"ו ב'התנ'צלות ג'מורה ו'בהכ'חשה ו'הזמה ו'נזי'פה ל'אותן ש'אמרו ע'ליו כ'י ה'ורה ל'טב'ול ב'יום ז' ב'עוד ה'יום ג'דול כ'י ש'קר ע'נו בו ו'חלילה לו ל'הק'ל ב'זה ש'אסרו ח'ז"ל ל'טב'ול ב'יום ז' ו'בקנ'שי ה'תירו ל'טב'ול ב'יום ב'מקום ח'שש ס'פנה ו'דוקא ב'יום ח' י'עש"ב ד"ק ו'אף א'ם ה'יו כ'ל ה'טענות א'ונס ג'מור ל'א ש'רינ'ן א'לא ב'ח ד'וקא וכו"ש ד'לא מ'קרו א'ונס כ'לל ד'כמו ש'רוב ע'רי י'שר'אל ל'מק'ומת'ם ל'מוש'בות'ם ב'ליל ח' ו'אין ז'כרון ל'כל א'לה ה'טענות ה'רעועות א'ם ל'ראשונה ש'הן ג'זירות א'ף ש'באות ב'לילה ע'ושין ת'חבולות ו'תצ'דקי ש'לא י'רגישו ב'הן ו'הב'א ל'יטהר מ'סייעין א'ותו כ'מו ש'אנו ר'ואים ב'חוש ה'ראות וכו"ש ט'ענה ה'שניה ש'בהמ"ר א'תרא ד'שכיחי מ'זיקין וכו' ש'היא ה'כל ה'כלים ו'אין ז'ה כ'י א'ם ר'וע לב ו'הסת'ת היצה"ר כ'דרכו ו'כמ'ידתו ו'כן ה'וא א'ומר א'מר ע'צל ש'חל ב'דבר א'רי ב'ין ה'רח'ובות ותל"ת ע'ינינו ר'ואות ש'טובלות א'חר צ'את ה'פכ'בים ו'אין ש'טן ו'אין פ'גע ר'ע וג'ם על ה'טענה ש'מי י'שגיח על ה'בנים וכו' א"צ ל'באר ס'תירת'ה ו'אין ק'ז ל'דברי ר'וח וג'ם על מ'ה ש'רוצים ל'התחס'ד ע"ד ר'בותינו ה'קדושים ש'התירו ט'בילה ב'שבת וכו' א"צ ל'דבר ש'ע"ז פ'י מ'אמר ח'ז"ל ש'וחט מ'שום מ'אי מ'חייב מ'שום צ'ובע ע'יין ש'מחת ה'רגל) ו'כתיב מ'ה ל'ה לס'פר ח'קי ו'כמו ש'עושים ר'וב ה'עולם ת'היה ג'ם ה'עיר ה'זאת ו'א"כ אין א'לו ה'טענות ש'ום א'ונס כ'לל וכו"ש ש'בעיר ה'זאת ע'צמה י'ש טובלות ב'ליל ח' כמ"ש בד"ק כ'י י'ש מ'קצ'ת נ'שים מ'זלזלות וכו' ו'הרי כ'תב ה'רב ח'מודי ד'ניאל ה"ד פ'תחי ת'שובה יו"ד סי' קצ"ז א"מ"ש מ'ר"ן ב"ס"ד ד'היכ'א ד'איכ'א א'ונס וכו' ד'לא מ'הני א'ונס א'לא א'ם ה'אונ'ס ל'כל ה'נשים ש'בעיר י'ע"ש ו'א"כ אין ל'התיר ל'הן ה'טבילה א'פילו ב'יום ח' כ'לל ו'כלל ו'אין ל'הבי'א ר'אה ל'התיר ב'יום ח' מ'דברי ה'גאון ס'דרי ט'הרה ש'ם סקי"ד ש'כתב ו'ז"ל ד'מב'ואר ב'תשו' רמ"א סי' כ"א ד'אם א'ינה י'כולה ל'הצניע ט'בילת'ה ו'ש'יהיה א'נשא מ'ילת'א מ'קרי ג"כ א'ונס ו'מוותרת ל'טב'ול ב'יום ח' ו'תסתיר ט'בילת'ה ע'ד ה'לילה ו'א"כ ל'פי ה'טענה ר'אשונה י'כולות ל'טב'ול ב'יום ח' ה'א ל'ית'א ד'המע'ינוש'ם ב'תשו' ה'רמ"א י'ראה ד'לא ד'מי ד'ז"ל ש'ם א'ית'א ב'פ'רק ה'תינוקות א"ר"ח ב"א א"מ"ר ג'דה ב'ין ב'זמנה ב'ין ש'לא ב'זמנה א'ינה טובלת א'לא ב'לילה מ'שום ס'רף ב'ת'ה א'תקין ר'ב א'ידי ד'מט'בל ב'יומ'א ת'מינ'אה מ'שום א'רינו'ת'א וכו' ע'ד ר'בא ב'מחוז'א מ'שום א'בול'אי ו'פירש"י ב'ג'ינים ש'ל מ'ערות ה'יו ב'דבר ב'ית ה'טבילה ו'אם ת'פול ש'ם ת'סתפ'ן ו'הש'ת'א י"ל מ"ט ה'תקי'נו ל'התיר א'יסור'א ה'יה לו ל'הורות ל'טב'ול ב'לילה כ'דינ'א ו'לה'איר א'בוקות ו'נרות ש'ע"י ת'נצל מ'ן ה'פ'חתים וכו' א'לא ו'דאי צ"ל ד'אז ה'וו ע'בדי א'יסור'א ו'נה'ה א'ונשא מ'ילת'א ו'לא ה'נה ב'זה ת'קנת צ'נועות ה'מצניעות ט'בילת'ן י'ע"ש ה'נה ר'ואה ד'דוקא ב'כה"ג ד'איכ'א פ'ירס'ום מ'ילת'א טוב'א ב'זה ה'וא ד'שרינ'ן ב'יום ח' ו'זהו ש'דקדק

בדבריו הרב סדרי טהרה ושיהיה אנושא דמילתא וכו' וכן העתיק דבריו הרב חכמת אדם שם סק"ג או שיש פירסום גדול והאשה מתביישת בכך יע"ש.

גם מה שרצה ללמוד מני"ר מדברי החכ"א סק"ה דאם הורה המורה לטבול ביום ז' סמוך לחשיכה אין מזחיתין אותו וכן הדין אם מתביישת שלא ירגישו בה בני אדם וילפינו שביעי משמיני ושוב דחה זה דלא היקל הרב ס"ט להורות פו הלכה למעשה דבר ה' בפיהו אמת שהדבר מפורש במקומו בס' ס"ט בשנינו ובהרחבה ומתחילה הביא להקת הפוסקים תשו' זה"ש ובאר שבע בתשובה שקראו תגר על שנהגו לטבול בע"ש מבע"י ומביא מצ"ץ סי' ס"ו דאפילו יש דיורים אחרים בביתה ומתביישת מהם ולכך רוצה לטבול מבע"י אפי"ה ראוי למחות ולגער בבעושים פו ומסיים ויש ללמד זכות על הטובלות בבה"ש ובאות לביתן משחחשך אם עושות פו כדי שלא ירגישו שאר הדיורים שבביתה דהא פתב הרמ"א בתשובה סי' כ"א דהא דהתירו חז"ל לטבול ביום שמיני משום אבולאי וכה"ג אע"ג שהיה אפשר לה שתטבול בלילה ותלך לאור האבוקה משום אנושא דהילתא ולא היה בזה תקנת צנועות הרוצות להסתיר טבילתן מבני אדם ולמה שפתבנו בשם הרב עה"ג דלכ"ע אין איסור לטבול ביום ז' סמוך לחשיכה אלא משום סרף בטה וכוון דאיכא תקנת צנועות הרוצות להסתיר לא חיישינן לסרף בטה ובה נתיישב המנהג יע"ש הרי הדבר מפורש דלא בא הרב ס"ט כ"א ליישב המנהג וא"כ אי ילפינו שמיני משביעי כב"ר נהגו לטבול בשמיני מפני הבושה אה"נ דיש ללמד עליהן זכות בדבר האמור: הן אמת דבעיקר סמיכות הרב ס"ט לבי מהסם דעפ"י מה שנתבאר מדברי הגאון הרמ"א ז"ל נראה דדוקא באותו נדון הוא דלא חיישינן לסרף בטה משום תקנת צנועות דבהא אנושא מילתא טובא משא"כ משום שלא ירגישו שאר הדיורים דיכולה להסתיר ובתחבולות תעשה מלחמה ואיך שיהיה לקבוע מנהג מחדש לטבול בשמיני חס וחס ומה שהעיד מני"ר על השואל בתשובת חינוך ב"י סי' פ"ב (פכתוב למעלה) האמת פו הוא הנדון שלו ביום ז' וכאשר הדבר מפורש אם דגזרת חכמים היא שפא יבא עליה אחר טבילתה מיד יע"ש אלא דנראה ברור דהרב השואל ס"ל פהרב עה"ג דטעם שאין לטבול בז' אפילו סמוך לחשכה ולא תבא לביתה עד שתחשך הוא משום סרף בטה וא"כ במקום אונס אין להחמיר כמו ש'מפורש בד"ק ולזה מיייתי מדברי הרב"ח לדוגמא בעלמא ש'נדון שלו יקרא אונס והא פדאי'תא ופשוט סו"ד לע"ד אין שום צד ואופן להתיר להן לטבול ביום שמיני פלל ובפרט אלו ש'כב"ר הורגלו ביום ז' על הרוב הוא ש'יחזרו לסורן בקל וכמו ש'פסק מני"ר נר"ו והיה רצוני להאריך ולהשתעשע בד"ק וכו' הצב"י מעט דב"ש עכ"ד הרב עליון למעלה נר"ו ונשלם בזה פל הפתוב בספר אור לי הנ"ל ואיה"ש אעטר את ספרי (אשר הכינותי להדפיס בימים אלו ובשם שדי חמד כנה) בכתר תורה להבות דב"ק שיחל"א.

את אשר ידבר בענין זה לפי ציור השאלה. ויבא שכמ"ה: הן הן הדברים אשר פתבתי עתה לגאונני מאורי דורנו המפורסמים יחיו ושלחתי להם פל הפתוב לחיים בסי' זה מראש ועד סוף ואמנה בחסדם לקבל תשובה מאהבה וקמא קמא דלימטי לידי אענדם עטרות.

דברי חכמים פדרבנות את החוקים ואת התורות. בקונטרס הזה אשימם דוכרות, למען יעמדו ימים רבים לדורי דורות: זאת תשובת הגאון הגדול נצי"ב מל"ך יצ"ו בעהמ"ח

ספר הנורא העמק שאלה יום ג' לסדר ומדבר מתנה תר"ן וואלאזין ירעש פלכנון פבוד דיד ה' נעמו רחמיא דנפשאי וכו' מוהר"ר חיים חזקיהו מדיני בקרסובאזר יע"א מכתב קדשו מיום ב' בהעלותה הגיעני, והוא מלא דבר אשר דבר בצערו בהוראה לטפול ביום שמיני מחמת אונס ומעכ"ה לא ישרה נפשו הק' בהוראה זו מחמת שרבו הנשים שטובלות ביום שמיני גם באין אונס, ולא עוד אלא שחשודות בעין קדשו שכן עושות בשביעי טובלות ביום ונהביא מעכ"ה שו"ת ממעתק מספרו אור לי אשר שמור הוא בידי ונהנה מר דגברא רבא הוא ידע פי בעצם הענין קמחא טחינא הוא וא"א להעלות בזה אלא כדמסיק תעלה מבי פרבא.

ולא אתי מרחוק למישאל מנאי כי אם לפכוחי צעריה בהוראתו להתיר משום אונס וגם לקיים הבטחתו לאנשי עירו היושבים בצלו למבעי מזולתו. והנני להשיב מה שבדעתי הדלה.

שאין למעכ"ה להצטרע בהוראה זו ולמיחש דלמא אתו נשי למיטבל בשמיני שלא באונס. דכדאי ראבי"ה שהובא באור זרוע הגדול סי' של"ח וכ"כ בהגהות מיימוני פי"א מהלכות אי"ב בשם רבינו שמחה שלא גזרו בזבות שמיני אטו שביעי ובאמת לא מצינו בגמרא שגזרו משום סרף בטה אלא בנדה שהטבילה בשביעי אינו עולה לה מה"ת ומהיכא תיתי לדון קל מן התמור להחמיר היינו בזבה דטבילה בשביעי ביום עולה אם לא תראה אח"כ ותסתור ונהי שחלילה לנו לצאת מהוראת הרמב"ם ושו"ע דגם בגנשי דינן דספק זבות הן ג"כ אסורות בשמיני ביום באין אונס מ"מ אין להחמיר ולאסור את הנשואות והאנוסות למיטבל בשמיני ביום משום שמא תבא למיעבד הכי בלי אונס: איברא מעכ"ה חושש שחשודות לטפול גם בשביעי ביום וזה אסור מן הדין אם מן התורה או מדרבנן כמש"כ התוס' בנדה דף ס"ז הוכחה מסוגיית הגמרא בדרף ל"א בטועה ובאו"ז שם הוכיח דמן התורה טובלת דוקא ביום ז' מדכתיב ביום השמיני תביא קרבן ואי טבילה בליל שמיני א"כ הרי היא טבולת יום אלא ודאי מן התורה טובלת ביום שביעי מ"מ הרי מדרבנן ודאי אסור לטפול בשביעי ביום בכל זה נראה שאין למע"כ לחוש על החשודות דמקרא מלא כתיב וספרה לה שנאמנת ואע"ג שאין הוכחה שהכתוב האמין להן במקום שיש חשד וכן יש להקשות מנלן דנשים נאמנות במקום שהוא נגד החזקה וכבר נתקשה בזה הגאון ח"ס יו"ד סי' קמ"ד בד"ה אמנם שלא בשעת וסתה ולי נראה דמשום הכי דייק הכתוב בפ' שבת זבה ואם טהרה מזובה וספרה לה וכו' ואין לשון ואם מדויק והכי מבעי וכי תטהר מזובה כמו שכתוב בזב וכי יטהר וכו' אבל לשון ואם משמע אע"ג דאין הדרף להיות כן.

מ"מ וספרה לה לעצמה ולא נימא שאינה נאמנת אלא היכי שאינו נגד החזקה שהרי אינה מוחזקת שתראה תמיד וכמ"ש התוס' ריש מסכת גטין דף ב' סוד"ה עד א' וכו' בנזיר דף ס"ו ספיקו לא תימא ספק חזא ספק לא חזא ע"ש אלא אפילו הוא נגד החזקה מ"מ אם הנה כף נאמנת בכף וממילא ה"ה שאין לנו להטיל ספקות על נאמנותו ומכש"כ באיסור דרבנן והוא ס"ס שמא אינה זבה ושמא לא תראה אפילו תראה שמא לא תבעל ביום וכמש"כ התוס' בטועה ע"כ דעתי הקלה נוטה שישתפק מעכ"ה במה שידרוש ברבים

שָׁאִין לְטַבֵּל בְּיוֹם כִּי אִם בְּשִׁמְיִי וּמִחַמַּת אֲנֹכֶם וְשׁוֹב לֹא יִחְקֹר הַרְבֵּה וְה' הַטּוֹב יִכְפֹּר
בְּעַד אֵלּוּ שְׁפֹרְצוֹת גְּדֵר וְלֹא יָבֹא לְאִסּוֹר נִדְהָ ח"ו, הַגְּנִי יְדִידוֹ הַעֲמוֹס בְּעִבּוּדָה.

נִפְתְּלִי צָבִי יְהוּדָה בְּרִלִין: וְאֵלֶּה דְבָרֵי שְׁלֹמֹה הַפֶּהֶן הַגָּדוֹל יְדִידֵי הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָסִם
מוֹהֲרֵש"ל יצ"ו בַּעֲהַמ"ח סה"ב בְּנִינְן שְׁלֹמֹה וְהַגְּהוֹת חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה בְּמִכְתָּבוֹ מִיוֹם י"א תַּמּוּז
דְּהָאֵי שְׁתָּא רנ"ת אֶל כְּבוֹד וכו' קש"ת מוהר"ר חיים חֲזַקִּיָּהוּ מְדִינַי נ"י וְיִזְרַח וכו' בְּקֶרְסוֹב
בְּאֶזֶר וְלְכָל הַנְּלוּיִם אֵלָיו וְהַמְּסֻתוֹפְפִים בְּצִלּוֹ חַיִּים וְשָׁלוֹם עַד עוֹלָם כִּיר"א.

ואחשד"ת הַרְמָה בְּאֵתִי לְהַדְרִישׁ לְמוֹ בְּדָבָר שְׁאַלְתוּ אֲשֶׁר שָׁאַל לָנוּ וְלִדְעַתְּנֵנוּ בְּדָבָר הַנוֹגֵעַ
לְהַלְכָה וְלַמְעֻשָׂה בְּמַחְנוּ בְּעִנְיַן טְבִילַת נִדְהָ אֲשֶׁר יַעֲזֹב כִּי בְּהַמְשָׁךְ הַשָּׁנִים הִלְלוּ נִתְרַבּוּ ת"ל
אֲנָשֵׁי הָעִיר (יוֹסֵף ה' עֲלֵיהֶם כָּהֵם אֶלְף פְּעָמִים) וְנִתְפָּזְרוּ בְּקִצּוֹת הָעִיר וְהֵם רַחוּקִים הַרְבֵּה
מְאֹד מִבֵּית הַטְּבִילָה א"א כָּלֵל לְהַנְשִׁים לִילָף לְטַבֵּל בְּזַמְנָה בְּלִילָה מְפָנִי סִפְנַת אֲנָסִים
וּבְפָרֵט בְּסוּף יְמֵי הַחֲדָשׁ שְׁהַלְבָּנָה הִיא בְּמַעֲוֹטָא שְׁבַלְיָה הוּא חֲשָׁף וְאֶפְלָה וְעוֹד אִיזוּ
סִיבּוֹת וְטַעֲמִים וְכַמָּה נְשִׁים שְׁאֵיִמּוּ שְׁאֵם לֹא נִתִיר לָהֶן לְטַבֵּל בְּיוֹם לֹא יִלְכוּ לְטַבֵּל כָּלֵל
ח"ו וְכַמָּה בַּע"ב מְבַקְשִׁים שִׁלְכָה"פ נִתִיר לָהֶן בְּיוֹם ח' בְּיוֹם וְכִדְאֵי לָהֶם לְבַטֵּל עוֹנָה אַחַת
אֶף שְׁיֻכְלוּ לְטַבֵּל בְּיוֹם וכו' וְהִנֵּה רְאִיתִי לְמַעַכ"ת נ"י שְׁחָשַׁשׁ לְהַחְמִיר בְּזֶה מִטַּעַם כִּי
שְׁאִינְהוּ אֲנֹכֶם נוֹגֵעַ לְכָל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אִיכָּא לְמִיחַשׁ שְׁגָם הַנְּשִׁים שְׁאִין לָהֶם אֲנֹכֶם יְטַבְּלוּ
בְּיוֹם וְאֶפְשָׁר ג"כ שְׁיֻטְבְּלוּ גַם בְּיוֹם ז' בְּיוֹם וְיֵאמְרוּ כִּי שְׁמִינִי הוּא לָהֶן וכו'.

הִנֵּה לְכַאוּרָה אֲנִי תַמָּה עַל פֶּה קְדוֹשׁ יֵאמֶר דְּבָר זֶה שְׁהָרִי עֵינֶיךָ הַטַּעַם שְׁאֶסְרוּ חז"ל
לְטַבֵּל גַם בְּיוֹם ח' אִינוּ אֵלֶּה מְשׁוּם סְרָף בְּתָה וְאֵעִפ"כּ בְּמִקּוֹם אֲנֹכֶם הִתִּירוּ וְאֶדְרַבָּא
מִלְשׁוֹן הַגְּמָרָא בְּנִדְהָ דָף ס"ז ע"ב דְּאֶמְרִינוּ דְּאֶתְקִין רַב אִידִי בְּנִרְשׁ לְמַטְבֵּל בְּיוֹמָא דְּתַמְנִינָא
מְשׁוּם אֶרְיֹתָא רַב אַחָא בְּפַפּוּנָא מְשׁוּם גְּנָבִי מְשָׁמַע דְּתַקְנוּ דְּנֻקָא לְמַטְבֵּל בְּיוֹם וְאִסּוֹר לָהֶם
לְהַחְמִיר עַל עֲצָמֵן לְטַבֵּל בְּלִילָה דְּלֹא רְצוּ חז"ל לְהַעֲמִיד דְּבָרֵיהֶם בְּמִקּוֹם חֲשָׁשׁ וְסָפֵק
סִפְנָה וְהֵם אֶמְרוּ דְּאִסּוֹר לְטַבֵּל בְּיוֹם ח' מְשׁוּם סְרָף בְּתָה וְהֵם אֶמְרוּ דְּבְמִקּוֹם חֲשָׁשׁ וְסָפֵק
סִפְנָה צְרִיף דְּנֻקָא לְמַטְבֵּל בִּימְמָא דְּאִסּוֹר לְאֶדָם לְהַכְנִיס עֲצָמוֹ בְּמִקּוֹם סִפְנָה וּמְשׁוּם זֶה
אֶמְרוּ חז"ל דְּלַעוֹלָם יִכְנֹס אָדָם בְּכִי טוֹב וְיֵצֵא בְּכִי טוֹב וכו' וְנִרְאָה דְּמַש"ה הָאֶרְיָף שָׁם
הַש"ס בְּנִדְהָ לְהַבִּיא ב' מַעֲשִׂיּוֹת שְׁהַתְקִינוּ חֻקִּים לְמַטְבֵּל בִּימְמָא מְשׁוּם אֶרְיֹתָא וְגָנְבִי
וְצִינָה וְאֶבּוּלָאֵי (יַעֲ"ש בְּרַש"י ב' פִּירוּשִׁים) לְאֶשְׁמוּעֵינוּ דְּבְכָל גְּוּנֵי אֲנֹכֶם צְרִיף לְטַבֵּל
בְּיוֹם דְּלֹא מְבַעֵי אֲנֹכֶם דְּבָא ע"י אָדָם כְּגוֹן אֶרְיֹתָא וְגָנְבִי כְּדֵאִיתָא בְּכַתְּוִבוֹת ל' וְכֵן אֶבּוּלָאֵי
לְפִי רֵאשׁוֹן שְׁבַרְש"י דְּקַבִּיעַ הַיּוֹקָא וְלֹא שְׁיִיף בְּזֶה שְׁלוּחֵי מְצָנָה אִינְן נְזוּקִין אֵלֶּה אֶפְיָלוּ
אֲנֹכֶם דְּלִילָה וְאֶבּוּלָאֵי לְפִי הַשְּׁנִי דְּלֹא קַבִּיעַ הַיּוֹקָא וי"ל בְּצַד דְּשְׁלוּחֵי מְצָנָה אִינְן נְזוּקִין
לֹא בְּהַלִּיכְתָּן וְלֹא בְּחַזְרָתָן מ"מ לְתַמְנֵן לְכַתְּחִלָּה תַּקְנָה וְלְסִמּוּךְ עַל שְׁלוּחֵי מְצָנָה אִינְן נְזוּקִין
לֹא רְאוּ חֻקִּים לְתַמְנֵן וְכֵן מְבֹאֵר בְּפְסָחִים ק"ט דְּמַקְשָׁה עַל ד' פּוֹסוֹת.

וְהִיכִי מִתְקִינֵי רַבְּנֵי מִילְתָּא דְּאֵתִי בַּה לִּידֵי סִפְנָה וְלְכַאוּרָה תִּימָה דְּמֵאֵי קוֹנְשִׁיָּא הָא קו"ל
דְּשְׁלוּחֵי מְצָנָה אִינְן נְזוּקִין וְכַבֵּר הָעִיר בְּזֶה כַּת"ר נ"י בְּסִפְרוֹ מְכַתֵּב לְחַזְקִיָּהוּ וְזֵה שְׁתִּי
דְּסִפְנַת מִזִּיקִין הָוִי כְּקַבִּיעַ הַיּוֹקָא הִנֵּה מְדַבְּרֵי הַתּוֹס' בְּרִישׁ פְּסָחִים וּבב"ק דָף ס"ב ע"ב
מְשָׁמַע לְהַדְיָא לְהִיפָף דְּעַל הָא דִּיֵּצֵא אָדָם בְּכִי טוֹב פִּירְשׁוּ הַתּוֹס' שָׁם מְפָנִי סִפְנַת הַמִּזִּיקִין
וְאֵעִפ"כּ כְּתָבוּ בְּב"ק.

שם דהא דיליף מקרא דנישפם באברהם בבקר דמצפרא סגי לזירוז מצות משום דליפא למימר דהשפים בבקר משום דמעיקרא לא הנה יכול משום דצריף שניצא בכי טוב דהא אזל לדבר מצנה ושלוחי מצנה אינו נזוקין עי"ש הרי דס"ל דלא מקרי קביעי היזקא אמנם פשוט דהש"ס מקשה דמ"מ לא הוי לתקן לכתחילה דבר שיש בו חשש סכנה דגם התורה לא צותה דבר שיש בו חשש סכנה או צער וכדאמרינו בסופה דף ל"ב ואימא הירדוף אמר אבני דרביה דרכי נועם רבא אמר מהכא האמת והשלום אהבו.

וזהו מדויק בלשון הגמרא היכי מתקיני רבנו מילתא ולכן בנד"ד נמי במקום שיש לחוש לסכנה לא רצו לתקן כלל לטבול בליקה ועוד יש מקום לומר טעם דלא רצו לתקן במקום אונס משום דחשו דאידי דטרידא ובעיתא מאימת הדבר לא טבלה שפיר וכעין זה מצינו דאמרו באשה לא תעמוד ע"ג פלי חרס ותטבול משום דבעיתא (ועיין בגדה דף י"ג דבמקום בעיתותא דלילא ודאגרי לא אחי להרהורי וה"נ י"ל דאידי בעיתותא דצריכה לילה אח"כ בליקה בחשף לא תשים על לבה לעיין על החפיפה והטבילה שתהא פראוי וכן לדעת רש"י דהחפיפה הוא ביום ג"כ מהו טעמא והוא דאידי דמהומה לביתה לא חפפה שפיר) ומ"מ יהיה איה שיהיה הא חזינו דבמקום אונס לא גזרו משום סרף בטה אף בגדה דאורייתא ואף דאם בטה תטבול ביום ז' איכא איסור פרת וכ"ש האידנא דאף אם תטבול ביום ז' אינו אלא איסור דרבנו וא"כ מה לי סרף בטה או נשים אחרות והו אמר דמצאתי בפ"ת בס"ק י"א בשם חמודי דניאל גת"י פדעת כת"ר נ"י דלכאורה נראה דלא מהני אונס אלא אם האונס לכל הנשים שבעיר עכ"ל ואמנם לא באר הטעם דמ"ש דמפני סרף בטה לא גזרו במקום אונס ואולי דבמקום גזרה דנשים רבות ס"ל דיש להחמיר טפי דנדאי לא ישמעו לדברי חכמים ויטבלו ג"כ ביום וכמו דאמרנו כעין זה בפסחים דף ל"ז דיאמרו כל הסריקין אסורין וסריקי ביייתוס מותרין אבל האמת לענ"ד נראה דמשום נשים אחרות לא שייף לגזור כלל דמ"נ לחוש שמהו יטבלו ג"כ ביום ח' בלא אונס זה לא איכפת לן דהא לא גזרו אלא משום סרף בטה דתטבול ביום ז' ביום אבל משום יום ח' לא שייף גזרה דהא ע"כ הדין מותר בלא אונס לכל הנשים ואי משום גזרה דיום ז' זה נדאי לא שייף למיחש דאם נתיר ביום ח' היאך נחשו דייטבלו ביום שביעי הא התורה נתנה להם נאמנות וע"כ צ"ל כן דאל"כ למה הוצרך לטעם דסרף בטה תפוק ליה מחמת סרף דהיא עצמה דאם נתיר ביום ח' תטבול גם ביום ז' אלא נדאי דהיא עצמה פיון דכבר היא רגילה מפבר לטבול בליקה הלכך אם אירע ששכחה או נאנסה ולא טבלה בליל ח' אם נתיר לה לטבול ביום ח' לא תבא להקל גם ביום ז' ולא חששו רק משום סרף בטה הילדה דהיא מתחלת פעת לטבול ומעולם לא הורגלה לטבול בליקה ויש לחוש דסברה דזמן טבילה ביום לעולם בין בז' בין בח' וזהו דלא אמרו מפני סרף דנשים אחרות אלא מפני סרף בטה וראיתי בחכמת אדם בכלל ק"ד סע"ף ב' שכ' טעם דגזרו משום סרף בטה דוקא ולא אמרו מפני נשים אחרות והיינו משום דאשה מצנעת טבילתה שלא תדע בה אשה אחרת אבל בטה יודעת עכ"ל והדבר תימה דהא מ"מ איכא חשש של האשה העומדת בעת הטבילה דהא פתב השו"ע בס"י קל"ח בסע"ף מ' דצריף להעמיד על גבה יהודית גדולה יותר מי"ב שנה ויום אחד בשעה שהיא טובלת שתראה שלא ישאר משער ראשה צף על פני המים והוא מ"ד הראב"ד בספר בעה"נ והרא"ש ז"ל ואיכא בזה משום מראית העין של האשה העומדת ע"ג אלא ע"כ דבדבר ההנה ורגיל לא שייף חשש איסור

מראית העין דהכל יאמרו בנודאי איחרה טבילתה לאחר יום שביעי ומש"ה טובלת ביום וליכא החשש רק משום סרף בטה דהיא לא טבלה מעולם כלל ועכשיו מתחלת לטבול והיא נדאי תטעה וסבורה דטבילה ביום ואולי דכוננת החכ"א להקשות דמ"מ למה הזכיר סרף בטה והו"ל לומר משום הנשים ילדות דעכשיו נישאו לבעל ולא טבלו עד הנה אבל באמת ל"ק כלל דדברו חכמים בהונה וסרף בטה שכיח ביותר ור"ל בטה וכל דכונתה אבל איסור מראית העין בנודאי לא שנייה בזה וכנ"ל ועוד נ"ל דכל זה בנדה דאורייתא דאיכא חשש במראית העין דאיסור דאורייתא אבל האינדנא דאף ביום ז' ליכא רק איסור דרבנן בנודאי לא שנייה איסור מראית העין דהא פתב הרמ"א בי"ד בסי' פ"ז סעיף ל' דבאיסור דרבנן לא גזרו מפני מראית העין ואף דהש"ך השיג עליו מהא דאסרו בזוג אע"פ שהוא פקוק משום דמחזי כמאן דאזיל לחננא פבר דחו האחרונים דאיסור מקח וממכר בשפת הוא מד"ק ודמי לדאורייתא ובאמת שד' החכמ"א בלא"ה תמוהים דמאי מתרין משום דהאשה מצנעת טבילתה הא קי"ל דבכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין אפילו בחזרי חזרים אסור ובמראית העין דאיסור דאורייתא (כמו בגוננא דמירי הג"מ) בנודאי הלכה פרב דאפילו בחזרי חזרים אסור (דאפילו באיסור דרבנן איכא מחלוקת האחרונים בזה ועיין היטב בס' נחלת צבי שחבר הגאון בעל פ"ת ביו"ד בסי' פ"ז שהאריך בזה ונדפס בגליון הפ"ת וגם אנהנו בעניינתין הארכנו בזה בגליון הש"ס שלי פתובות דף ס' והבאתי קצת מזה בספרי בנין שלמה בתקונים והוספות דף י"א ריש ע"ב יע"ש אבל דברי החכ"א בנודאי תמוה וצ"ע) אלא נדאי דלא אסרו בזה משום מראית העין אלא משום חשש טעות וחשש טעות לא שנייה אלא בבתה וכיוצא בזה בנשים שלא טבלו מעולם והלכך בנודאי אין לחוש לחשש דנשים אחרות והלכך פינון שפכר פתב מעכ"ת נ"י בעצמו גאוני הדור תקיפי ארעא דישראל תוב"ב נ"י שמיע ליה דביום ח' ביום מיתה בנודאי יש להקל בכה"ג דאיכא אונס אף דתבא לביטה מבעוד יום ומה שהארכו בד' החכמ"א בחנם דחקו דנודאי במקום אונס אף החזרה מותר מבעוד יום וכן מבואר בשערי דורא גם אנכי באתי לאצטרופי בהדיהו ואף שאיזה מהגאונים נ"י פקפקו בזה להחמיר מ"מ כל זה בנודאי להקל שומעין דלא אמרו חז"ל בזה להקל בשל תורה אלא להחמיר בשל תורה והלכך הל' פדברי המיקל בזה וכמו שאמרו בסוף פרק הרוואה פתם ובפרט דאיכא בזה משום תקנות צנועות ופרוצות, וכמו שכתב מעכ"ת נ"י ומיהו בנודאי צריך להכריז בבהכ"נ בב' שבתות זו אחר זו דלא הקלו אלא לנשים שדרות רחוק מבית הטבילה וקשה להן לשוב בלילה אבל לנשים שאין להן אונס בזה חלילה וחלילה להן לטבול ביום ח' ומחמירות לטבול בליל ח' בלי שום צד היתר כלל וכלל וכל אשה דתרצה להקל בזה עונשה גדול מאד מן השמים פן צריך להכריז ועפי"ז יצא הדבר בכשרות בלי שום צד מכשול עון ומקלה ח"ו ויהיה בזה שלום למר לתורתו ושלום לכל אנשי עירו ולא יהיה להם שום מכשול לא בגוף ולא בגנפש ואסיים בשלום לסדר ולפרט הגני נותן לו את בריתי שלום ולכל הגוים אליו וסרים למשמעתו.

דידו הדוש"ט ומברכו בברכת פהגים. שלמה הפהן מ"ץ דפ"ק ווילנא: סימן קל (מקונטרס אסיפת דינים מערכת יום טוב סי' א' אות י"ג): קל אם מותר לשחוט ביו"ט בהמת נכרי לצורך ישראל שיקנה מהנכרי לצורך יו"ט נחלקו הגאונים שם יעקב ונו"ב במ"ת א"ח סי' כ"ט דהש"י ס"ל דכל שאין לישראל חלק, בבמה אסור לשחוט

כמשמעות לשון הש"ס והפוסקים בסי' תצ"ח סי"א דדונקא פשחצי בהמה של ישראל שרי משום דא"א לכזית בשר בלא שחיטה אבל לא בכולה של נכרי דדמי לנדרי ונדבות דאין קרבין ביו"ט אף דיש בהם אכילת הדיוט וכו' ועוד פי' יש לחוש שפא יזדמן להנכרי למפור הבהמה פולה לשר אחד ולא ימפור כלל לישראל.

והנו"ב ס"ל דמותר ומ"ש בש"ס בהמה חציה של ישראל אין הפונה שהיא ממש של ישראל אלא ר"ל ששוחט בהמה לצורך שיקח הישראל חצי וכו' ונחששה רחוקה פזו שימפור פולה לשר ולא יתן לישראל כלל לא חיישינן והמיקל לא הפסיד וכו' עי"ש והובא קצת בשערי תשובה סי' תצ"ח ע"ד הש"ע בסי"א.

והגאון אבני מילואים בשו"ת סי' ב' וסימן ג' האריך מאד לקיים סברת השב יעקב דכל שאין לישראל חלק בהמה בשעת שחיטה אף שזוכה הישראל אח"כ ע"י מקח אסור לשחוט ביו"ט שכן מתבאר מדברי ר"י שבתוס' בשבת כ"ד ד"ה לפי שאין שורפין קדשים ביו"ט ובפסחים דף ה' ופלפל מאד בענין זה ומסיק לדינא פהש"י ומיהו פיון דהרמב"ם פסק פרב הווא בקמחא דבני חילא בביצה כ"א ע"א וכ"פ בה"ג מוכח דס"ל דגם פשהישראל זוכה בו אח"כ נמי שרי א"כ בשעה"ד ולצורך שמחת יו"ט יש לסמוך על בה"ג והרמב"ם.

אבל פשאין הכרח ואפשר הוא לשחוט בעיו"ט נראין דברי הש"י דאסור לכתחלה אע"ג דזוכה בו הישראל אח"כ אלו תוד"ק: גם בשו"ת די השיב סי' י"ד עמד בענין זה והביא שו"ת הש"י הנ"ל ועל ראיתו מההיא דסי' תצ"ח סי"א בהמה חציה של נכרי וכו' פתב דלא מכרעא דכי דייקנין הא של נכרי אסור ה"ד היכא דרוצה לשחוט לצורך נכרי והישראל אינו לוקח פלום אמנם היכא שרוצה הישראל ליקח ממנו אפילו בהמה פולה של נכרי אה"נ דשרי דהו"ל פשוחט בהמת ישראל ע"כ ולקוע"ד אין בזה פדי שביעה דכי דייקנין הא פולה של נכרי אסור דומיא דמאי דאירי בהדיא דייקנין דכי אמרי' דחציה של נכרי וחציה של ישראל מותר היינו ודאי פשוחט לצורך ישראל דאילו לצורך נכרי אפילו פולה של ישראל אסור וכי דייקנין מינה הא פולה של נכרי אסור פשוחט לצורך ישראל הוא דאית לן לדיוקי דאסור, ועל הראיה מנדרי ונדבות פתב לדחות כמ"ש הנו"ב ושוב הביא ההיא דקמחא דבני חילא דמאי שנא מנדרי ונדבות ושכן הקשה בספר שרשי הים דף נ"ו ע"ב ומיישב דהתם עיקר השחיטה היא לשם גבוה וכו' וכתב דמתשובת הרשב"א סי' תרפ"א מתבאר דמותר לשחוט לקצב נכרי פדי שיקנה ממנו הישראל.

ומתוך מ"ש שם פדי השיב נראה שכן המנהג שם לשחוט בהמות אצל קצב נכרי עי"ש ועיין בזה בס' יפה ענף בקונטרס ענף עץ סי' כ"ג. וגם ממ"ש בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' כ"ו (עיין לקמן אות י"ז) מתבאר דמותר לשחוט אצל נכרי בשביל שיקנה הישראל גם בישועות יעקב סימן תצ"ח ס"ק י"ט חולק על הש"י וס"ל פיון פשוחט ע"ד שיקנה הישראל בשר ש"ד (ובמאי דשקו"ט באבני מילואים ע"ד מג"א סי' תק"ז ס"ג עיון בדגמ"ר שם ובשו"ת פתב סופר סי' ע"ד) ומעובדא שפזרע אמת הובא במחזיק ברכה ושע"ת סימן תק"ג נראה ג"כ דאין חשש לשחוט בהמת נכרי לצורך ישראל והשאלה

שם הנה רק משום שהנה אחר הסעודה כדי שיהיה מצוי בשר במוצאי יו"ט שהנה בע"ש עי"ש.

וכן מתבאר ממ"ש בשו"ג סי' תצ"ח ס"ק כ"ג שעמ"ש מרן בב"י דלהפוסקים בענין דעוף שגדרס (בסימן תצ"ח ס"ח) לקולא גם במקומות שטרופות מצויות פכשרות מותר לשחוט דלא כהג"א כ' ע"ז וכן מנהג שאלוניקי וסביבותיה שהרי אנו שוחטין במקולין של נכרים ב' וג' פבשים אף שעל הרוב יוצאים טריפה משום סירכא ואין עושים שם נפיקה ואעפ"י שא"צ אלא אהד.

שוחט ב' או ג' כי אינם יודעים איזה יכשר עי"ש: והנה כל זה הוא מעיקר הדין אבל נראה דבמקום שיש לחוש שמחמת זה יבואו לידי פמה תקלות לזלזל באיסורין ביו"ט שיש להורות להם דאסור ואין ראיה מכל הרבנים הנ"ל דאף אם נאמר דגם לרבים הורו ב"ד פן ולא חשו שפא יבואו לידי זילזול יו"ט במשקל ובנתינת מעות ובהביאם לביתם בפרהסיא וכיוצא מ"מ ידוע בעוה"ר אחסור דרי ויש לחוש לכל זה.

וכמה פעמים רצו לשחוט פבשים ביום טוב מפני שהנה שעה"ד שלא הספיק מה שנסחט בעיו"ט ואסרתי להם לא מפני מה שבהמות של נכרי כי בזה באנו למחלוקת הנ"ל אלא מפני שחששתי שהנה פרצה גדולה כי אף שאמרו להעמיד שם אדם שישגיח שלא יקנו במעות רק שהנכרי יכתוב כל מה שלוקח כל אהד ויקח המעות אחר יום טוב.

מכל מקום נפשי יודעת מאד כי כל זה פטומי מילי בעלמא ולא יעשו פן אלא יקנו במעות ביו"ט כמו בחול, ואף אם באמת ישגיחו על זה פעם ושתים. מכל מקום כשיתפשט מנהג זה יבואו לקנות במעות וגם תרבה מלאכת השחיטה ביו"ט כמו חול ממש ועוד פמה תקלות יבואו ע"י זה ולכן אף אם אין חשש משום מה שהבהמה של נכרי לדעת רבנן קדישי הנ"ל.

אני אוסר איסור עולם שלא יורשו לשנות בעיר הזו פלל וכל המשנה ידו על התחתונה והוא בכלל פורץ גדר, על פן אין שום היתר לשחוט בעיר הזו שום בהמה למפור בין אם הבהמה של ישראל בין אם היא של נכרי ואין היתר שחיטה ביו"ט כי אם למי שיש לו עופות שחטו לו לצורך עצמו.

או מי שיש לו פבש שלו ורצה לשחטו לצורך ביתו דוקא. והשו"ב מוטל עליו לידע אם בעל הפבש ראוי לזה לשחוט פבש לצורך ביתו לפי צורך השעה ישחוט לו.

ואם יבין שהוא פמערם לשחוט כדי למפור לאוהביו בסתר או בגלוי אסור לו לשחוט. ואם ישחוט עונו ישא כי הוא מכשיל את הרבים שיבואו לזלזל ביום טוב בכמה איסורין ח"ו ומצאתי בס' רוח חיים סי' תצ"ז שכתב שהגאון חק"ל און ותקן שלא לשחוט שום בהמה ביום טוב אפילו ביו"ט שני מפני פמה תקלות היוצאות מחילול יו"ט בכמה פרטים.

ולכן גזר שלא לשחוט חוץ מעופות פלל והן עוד היום מתקנים שפיר גזרתו ועוד פתב בשם הרב מוהרד"ח דכבשים הגדולים שיש קוצים בצמרן מן הדין יש למנוע שחיטתן שהספין נפגם וקשה מאד שהנה השחיטה בהכשר.

ואפילו מי שמוכרח לזה אין לשחוט לו ומוטב שימנעו משמחת יו"ט ממה שיעשו בחשש איסור ע"כ עלץ לפי שפיונתי לדעת גדולים לעשות סניג שלא לבא לידי איסורין ח"ו ושומע לנו יש"ב: ובשו"ת בית שלמה סי' ק"ג נשאל מעשה שהיה יו"ט ראשון של שבועות באחד בשבת וע"י פניית בעל מקס הבשר שחטו השו"ב ביו"ט ונמכר הבשר באיטליז בפרהסיא ביו"ט על ידי נכרים והשיב נשתוממתי על המראה על הפרצה שנעשה הלא כתב רש"ל ביש"ש פ"ד סי' י"ח דהאידידא אין נוהגים במקומותינו לשחוט שום בהמה ביו"ט אפילו היכא דלא שכיחי טריפות ובאמת פן הוא המנהג במקומותינו ומעולם לא ראינו ולא שמענו שישחטו בהמה ביום טוב ובכה"ג לא ראינו הנה ראיה עיין ש"ף ח"מ ס"ו סי' ל"ז.

ואף שהמג"א תצ"ח ס"ק ט"ז סיים ע"ד רש"ל ונ"ל דכשנצרך לה ביו"ט יש להקל היינו ודאי באופן שיש לזה צורך גדול ליו"ט פגון שעל ידי אונס לא יכלו להכין בשר מערב יו"ט. או שהכינו ואירע איזה שאלה שנטרף הבשר שהכינו וכיוצא בכה"ג כתב המג"א דיש להקל דבכה"ג דלא שכיח לא נהגו.

אבל בכעין נדו"ד כבר קבלו עליהם בגלילות אלו איסור זולת השו"ב הנ"ל שנופץ הדבר על ידו ואל יהי חלקינו עמו. ובאו לידי עבירה שנומכר הבשר במשקל שאיסור גמור הוא עיין בסי' ת"ק.

ואף שכתב הנו"ב מ"ת סי' צ"ה דאם הישראל אינו אומר לנכרי שישקול רק מודיעו פמה צריך והנכרי שוקל אדעתיה דנפשיה עביד (מ"מ הדבר ברור כי הרבה בני אדם יבואו לומר לו לשקול ואסור משום אמירה וכאשר יתפשט מנהג פנה ישתפח מהפל ליהנהר מלומר לנכרי שקול לי כו"ך וגם יקנו במעות ביום טוב כבחול) ואם הבהמה של ישראל והנכרי שוקל שליחותיה דישראל עביד ואסור.

ואם מולחים העורות מליחה גמורה ואיכא מלאכה דאורייתא ואם הוא מליחה קלה אסור מדרבנן וע"י נכרי הוי שבות דשבות שלא במקום מצוה וגם מזולזלים יום טוב בנושאם הבשר ברחוב והנו"ב שם צינה לכסות הבשר שמביאים משום זלזול יו"ט וברור בעיני שמפני כל המכשולות האלו הנהיגו הגאונים שלפנינו שלא לשחוט בהמה ביו"ט ומנהג ותיקון הוא משום גדר וסיניג לתורה ואין לו התרה לדעת רוב הפוסקים ומ"ש המג"א הוא באופן שכתבנו למעלה אבל זולת זה ישמעע הדבר ולא יאמר אלו תוד"ק, ועיין בש"ע הרב מוהרש"ז בסי"ו שנוראה שלא הבין מהמג"א כמ"ש בבית שלמה.

אף דברי הבי"ש נראים נכונים ואף מה שהתיר הנו"ב שהביא הבי"ש והובא ג"כ בקצרה בשע"ת סי' ת"ק היינו על דרך שפי' הב"ש בכונת המג"א הנ"ל שהרי הגדון היה שהקצב הוא נכרי ובעריו"ט שלנו לא רצה למכור לפי שהיה יום חגם והוצרכו לקנות בשר ביו"ט עצמו והמורה התיר ורב השואל (להנו"ב) קרא ערער ע"ז ולזה השיב הגאון נו"ב דיפה הורה וכו' רק משום זילזול יו"ט צינה לכסות הבשר בנושאם דרך הרחוב וכו' כיעי"ש (ויש לפקפק דעכ"פ איכא זילזול יו"ט במה שנומכר הבשר באיטליז בפרהסיא כמעשהו בחול ומה שישמענו הפסוי שאח"כ להזילזול שבשעת המכירה עצמה) ועכ"פ אין לנו ללמוד היתר מדבריו כי אם באופן הנ"ל שלא היה באפשרות לקנות בעריו"ט אבל שאפשר לקנות בעריו"ט אפשר דמודה למ"ש הגאון בית שלמה דאסור כמשמעות דברי

רש"ל ביש"ש הנ"ל וְעֵינַן בַּש"ע הָרַב מוהרש"ז בסי' תקי"ז ס"ו דְּלִקְצוֹן דְּמִים עִם הַנְּכָרִי אָסוּר וְאֶפְיָלוּ בְּדָבָר שֶׁשׁוּמְתוֹ יָדוּעַ אָסוּר לְשַׁלֵּם לוֹ הַמַּעוֹת אֶפְיָלוּ אִם אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ בְּיָדוֹ רַק שֶׁמֶרְאָה לוֹ מְקוֹם הַמַּעוֹת וְהַנְּכָרִי יִטּוֹל מֵעֲצָמוֹ אוֹ שִׁישְׁלֵם לוֹ ע"י נְכָרִי אַחֵר אָסוּר דְּנִיכָר שֶׁהוּא מְקַח וּמְמַכֵּר וּא"כ וְדָאֵי דְיֵישׁ לְגִזְרָה וְלֶאֱסוֹר הַשְּׁחִיטָה מִטַּעַם זֶה וְאִם אֵינִי אָסוּר מְקַח וּמְמַכֵּר בְּשֵׁבֶת וּיּו"ט הוּא רַק מְדַרְבָּנָן (עֵינַן מַה שֶׁרְשָׁמְתִי בַּקּוּנְטָרְס הַפְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הַשִּׁי"ן אוֹת נ"ז) מ"מ אֵין לוֹמַר דְּלֶאֱסוֹר הַשְּׁחִיטָה מִטַּעַם זֶה חֲשִׁיב גְּזֵרָה לְגִזְרָה וְלֹא גְזֵרִינָן.

דְּמַתְבָּאָר מִמָּה שֶׁרְשָׁמְתִי בַּקּוּנְטָרְס הַפְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הַגִּימ"ל אוֹת ד' דְּבִדְבָר שֶׁהוּא קְרוֹב לְבוֹא לְיַדִּי שֶׁשִּׁיעָה גְזֵרִינָן גְזֵרָה לְגִזְרָה. וּבִגְדוֹן שֶׁלְפָנֵינוּ אֵינוֹ נִרְאֶה בְּעֵינַי לֹאמַר שֶׁקְרוֹב הַדְּבָר לְבֹא לְיַדִּי מְכַשׁוּל אֵינִי אוֹ אֵינִי אֶלָּא וְדָאֵי וּבְרוּר הוּא שֶׁיִּבֹּאוּ לְכַמָּה אֵינִי חֲטָאֵת הַצְּבִיבּוֹר וְהִנְחִיד וְכִינּוֹן שִׁישׁ בְּיָדֵינוּ לְגִדּוֹר גְּדֵר שֶׁלֹּא לְהַרְשׁוֹת לְהַשׁו"ב לְשַׁחֲט בְּיו"ט שׁוֹם בְּהֶמָּה.

אִם נִעְמָד מְנַגֵּד וְלֹא נִגְדָר גְּדֵר מַה נִּעְנֶה לְיוֹם הַפְּקוּדָה וְאֵנוּ עוֹבְרִים ח"ו עַל וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכַשׁוּל כִּי אֵין לָהּ קָאֵי בְּתָרֵי עֲבָרֵי דְנִהָרָא יוֹתֵר מִזֶּה וְאֶפְיָלוּ בְּדָלָא קָאֵי בְּתָרֵי עֲבָרֵי דְנִהָרָא אָסוּר מִשׁוּם מְסִיעַ יְדֵי עוֹבְרֵי עֲבִירָה וּכְבָר יָדוּעַ דְּגַם בְּאֵינִי דְרַבָּנָן אֵינִי מִשׁוּם וּל"ע לַת"מ כְּמוֹ שֶׁמַּתְבָּאָר מִמָּה שֶׁרְשָׁמְתִי בַּקּוּנְטָרְס הַפְּלָלִים בְּמַעֲרַכַת הַלָּמ"ד אוֹת נ"ג וְהַבְּאֵתִי שֶׁמ"ש בְּשׁו"ת פנ"י בח"א ח"מ סוסי' ט' דְּבִאֵינִי דְרַבָּנָן מִקְרִי מְכַשׁוּל וְעוֹבֵר מְדֹאֲרֵינִי מִשׁוּם לַפ"ע לַת"מ בְּמְכַשׁוּל דְרַבָּנָן וְכַתְּבִיתִי עוֹד בְּזֶה עֵי"ש וּכְבָר כְּתַב הָרַב סֶפֶר פְּתַח הַדְּבִיבּוֹר בח"א ס"ו ס' כ"ה דָּאֵין אָדָם רִשָּׁאֵי לְהַקְלֵ בְּדָבָר שֶׁהוּא מִצַּד חוּמְרָא לֹאמַר אֵינוֹ אֶלָּא חוּמְרָא בְּעֶלְמָא דְכָל חוּמְרָא בְּזַמְנָהּ.

תוֹרָה הִיא כַּמ"ש הָרַב תּוֹלְדוֹת שֶׁמִּשׁוֹן בַּפ"ג דְּאָבוֹת וְרז"ל הַפְּלִיגוּ בְּעוֹנָשׁ מִי שִׁישׁ בְּיָדוֹ לְמַחֲוֹת בְּחִבְרוֹ בְּבִנְיָ בֵּיתוֹ בְּאֵנְשֵׁי עִירוֹ וְכו' וְאֵינוֹ מוֹחָה וְדָרְשׁוּ בְּמִדְרַשׁ פְּרֻשֵׁי קְדוּשִׁים פְּכ"ה ע"פ אַרְוֵר אֲשֶׁר לֹא יָקִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה כֹּל מִי שִׁישׁ בְּיָדוֹ לְמַחֲוֹת וְכו' וְכָל שֶׁכֵּן וְק"ו שֶׁאֵין לָנוּ לְשׁוֹם הַמְכַשְׁלָה לְפָנֵיהֶם כִּי פִרְצָה קוֹרְאָה לְגַנֵּב וְלָכֵן דְּבָרֵי הַגְּאוֹן בֵּית שְׁלֵמָה שְׁרִירִים וְקִימִים דִּישְׁתַּקַּע הַדְּבָר וְלֹא יֵאמַר לְהַתִּיר לְשַׁחֲט בְּהֶמָּה בְּיו"ט בְּזֶה"ז שִׁישׁ חֲשֵׁשׁ כְּמָה מְכַשׁוּלִים כְּנִז"ל וְהַעוֹבֵר ע"ז וְשׁוֹחֲט בְּיו"ט חֲבָר הוּא וְכו' וְאֵת פּוֹשְׁעִים נִמְנָה רח"ל הַאֲרַכְתִּי קֶצֶת בְּזֶה לְפִי שֶׁבְּעוֹנוֹתֵינוּ נִמְצָאִים חֲנֻפֵי לֵב אֲשֶׁר כָּל מַגְמָתָם לְמִצְוָה חֵן בְּעֵינַי הִרְאִישִׁים וּמִטִּים עַקְלָקְלוֹתָם וּבְמָה יִמְצָא חֵן בְּעֵינַי אִם לֹא בְּעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ נִקְטִי כֹלָלָא בְּשַׁל סוֹפְרִים הַלָּה אַחֵר הַמִּיקָל וְאִם לְפִי הַדִּין יֵשׁ מְקוֹם לְהַתִּיר לֹא יִחַשְׁוּ עַל מַה שֶׁיִּצְמַח מִזֶּה, וְיָדוּעַ מ"ש הַמְּפָרְשִׁים דְרַף הַלְצִי כֹל מִי שִׁישׁ בְּיָדוֹ לְמַחֲוֹת בְּיָדוֹ דִּינִיקָא כְּלוֹמַר בְּקֵן קוּלְמוֹסָא וְקֵן מְגִילְתָּא זֶה יְכַתּוּב יָדוֹ לֵה' לְהוֹדִיעַ בְּרַבִּים כִּי דְבָר זֶה אָסוּר מִן הַדִּין אוֹ מְגִזְרָה וְכִינְצָא הַשׁוֹמֵעַ יִשְׁמַע וְעָלִיו תב"ט וְהַרְדָּב"ז בח"ג ס' תַּתְקַע"א (בְּדָפוּס וְאֲרֻשָׁא תרמ"ב) בד"ה וְלַעֲנֵן הַהַעֲרָמָה וְכו' כְּתַב לְנִדּוֹנוֹ וּמִזֶּה הַטַּעַם אֵנוּ אוֹסְרִין אֶת הַבְּשָׂר וְהַגְּבִינָה בְּמַצְרִים אִפִּי מִשׁוּם חֲשֵׁשׁ כֹּל דֶּהוּ לֹא מִן הַדִּין אֶלָּא מִשׁוּם גְּדֵר וְכַמָּה פְּעָמִים אֵנוּ מְפָקִירִין אוֹתוֹ וּמְחַלְקִין אוֹתוֹ לְעַנְיִים מִשׁוּם מְגִדָּר מִלְתָּא וְכֵן רָאִינוּ הַנְּגִידִים עוֹשִׂים בְּזַמֵּן שֶׁעָבַר וְהַטַּעַם שֶׁהֵם עָמִי הָאֲרִץ וּמְקוּלִין הַרְבֵּה וְאִם לֹא נֶאֱסָר לָהֶם אֶפְיָלוּ מִשׁוּם חֲשֵׁשׁא הֵיוּ בָּאִים לְהַתִּיר אֶת הָאֵינִי וְהֵיוּ מַעֲשֵׂי הַמּוֹרָה לַש"ש וְכו' וְהוּא

יתברך ועזרנו ע"ד כבוד שמו עכ"ל צא ולמד שפכת מפנרש דאפילו משום חשש כל דהו שיבואו לידי איסור לפי שאינם בני תורה עושים להם גדר לאסור את המותר כ"ש בזה שהוא קרוב לנדאי שיבואו לידי פמה איסורין דמהראוי ונדאי לאסור להם: אחר אינה שנים שפכתתי כל הנ"ל הנה עובדא בעיר פ' ששחט השו"ב בהמה גסה אחת ושני כבשים.

וגם השו"ב האחר שחט שני כבשים ושניהם עשו משום נשיאות פנים לנכבדי העיר האומרים להם תנו לנו בשר ונאכלה, ולא שאלו את פי המ"ץ והורו היתר לעצמם. ולא ראו את הנולד אשר נתחלל יום טוב שני בפרהסיא בעונותינו שנמכר הבשר באיטליז ובמשקל ורבים נתנו מעות דמי הבשר (ומקלם אחד מהפנהים ואסרתי לו לישא כפיו כמבואר בש"ע סי' תצ"ו עד שיקבל עליו את הדין אם כןפר יושת עליו כןפרא כפרה ונתן פדיון נפשו ככל אשר יושת עליו) ואשר לא נתן מעות הנה הישראל העומד על הבשר בתנות שמכרו שם הוא עצמו פתב בפנקס כל מי שלקח בהקפה דרף כלל יו"ט שני לגבי בשר כחול שניוהו בכל הפרטים (ובדרף בדיחותא יו"ט שני לגבי מת כלומר הנקראים בחייהם מתים כחול שניוהו במתים חפשי פינן שמת וכו') אוי לאזנים שפך שומעות.

אוי לדור שפך עלה בימיו. מי נתן למשיסה יעקב הלא השו"ב הנ"ל ובאמת אם אין שום צד לדונם לכך זכות שהיו בזה כשוגגים או אנוסים מהראוי הנה להענישם כל אחד כפי אשר גרם להכשיל את הרבים ולהחטיאם.

אף ידעתי כי יצמח מנה שערוריות נזיקין ונחבלות וכמה מבוכות בעיר הנ"ל ודברי תמיד אוהב שלום. וכבורח מן הארי אברח מאש המחלוקת על פן הסתפקתי בפעם הזאת בבטיי שפתיים בתוכחות על עון תוכחת מגולה וה' הטוב יכפר על העבר.

ועל להבא קבלו עליהם כל השו"ב שבעיר הנ"ל בשבועה חמורה ע"ד המקום ב"ה ועל דעתי שלא לשחוט עוד ביו"ט שום בהמה לא דקה ולא גסה בשום אופן כלל. רק עופות יוכלו לשחוט אם יצטרף.

ואסרו שחיטתם באם שיעברו ע"ז וכתבתי כל זה בשטר וחתמו כל השו"ב שבעיר לאשר ולקיים כל הנז"ל הלא הוא פמוס עמדי האל יתברך יזכנו להרים מכשול מדרף עם בני ישראל ונזכה לראות בנתמת ציון ובא לציון גואל בב"א: והן עתה בשנת התרמ"ז שחל יו"ט של שבועות באחד בשבת בקשו בני העיר שאתיר לשחוט בהמה ביו"ט כי החנם גדול וקשה לאכול בשר שנשחט לפני שלשה וד' ימים כי קרוב שיסריח ועופות אין בנמצא כ"כ וכו' ולא התרתי אף אח"כ נודע לי כי בשתי עיירות הסמוכות שחטו ביו"ט בהמות ומכרו באיטליז כמעשיהם בחול.

ועל העיר אחת שמעתי כי הנה חילול יו"ט בפרהסיא קונים במעות והקצב ישראל חותף ומחלק והקונים מוליכים לביתם בגלוי עד שכמעט היינו חרפה לשכנו כי דבר זה לא נשמע מעולם בעיר ההוא.

והרב דמתא יצ"ו חשב לרפאת על נקלה בצוותו להכריז שלא יקנו במעות וכו' אף בעוה"ר לא נכנסו דבריו ה' הטוב יכפר ושאלתי על זה את פי כבוד ידידי הגאון המפורסם

כקש"ת מוהרי"ז שטערין יתקנה בע"ס זכר יהוסף ושלחתי לו העתק מה שפתוב מפבר באות זו וזאת תשובתו נידון השחיטה ביו"ט הנה בפה המנהג פשוט שלא לשחוט בהמה כלל ביו"ט רק במסופנת נזדמן פעם אחת והתרתיו רק לשחיטה ועיין בשו"ת שאג"א סי' ס"ד במקומות שמצניין סירכות הריאה ועיין בשו"ת פתב סופר א"ח סי' ע"ב שגם בתחלה אין להתיר בקל פי הב"ח חוכה להחמיר עיש"ב ובכמה אחרונים שהאריכו ונהגו שאין זה נוגע מצד מנהג סניג פיון שלא נודע מב"ד שתקנו פן ורק בזמנים ובמקומות שרבו הטורפות מהכשרות, ועכ"פ יפה פתב כת"ר שאין להתיר רק בעובדא דהנו"ב מ"ת שלא הנה אפשר לקנות מערב יו"ט אבל לא להקל לחלוטין שקרוב לבא למכשולים ומה שהעיר על הנו"ב שמה שיעיל הפיסוי שאח"כ להזילזול שבשעת המכירה הנה הנו"ב שהסכים בזה להתלמיד השואל שטוב שיכסו בפשר בנשאם ברחוב פתב זה לחומרא בעלמא פיון שכל בני העיר קונים בזמן אחד.

ואף שהקונים הרבה ב"א דיש לדמות קצת לכל דבר שמותר לשלוח ביו"ט שלא ישלחנו בשורה בג' בני אדם נושאים מין אחד משום זילזול יו"ט וכהא דריש פ"ק ר"א דמילה לגבי איזמיל בשעת הספנה מכסהו עפ"י עדים ואפשר ג"כ פדי שלא יבואו להקל בשאר יו"ט פשיש להם לקנות מקודם ושע"י הפיסוי מינכר שההיתר רק מה שהוא החרת ושיבואו לחקור שההיתר הוא רק באופן שלא יתנו המעות ביו"ט וגם דבשוק איכא משום חשדא שיששדו אחרים שלא היו בעת הקניה שנתנו ג"כ המעות ביו"ט ולהראנ"ח בשו"ת מים עמוקים סי' ע' דהיכא דאיכא למיתלי לכר זכות תליא בפלוגתא דר"מ ונחכמים בע"ז בזמן שהדרך מיוחדת לאותו מקום דלדין דקי"ל פתכמים מותר ומ"מ היכא דאפשר לעשות באופן דלא מינכר כ"כ יש להחמיר שמה יחשודנהו א' שלא פדין ועיין בשו"ת קרית חנה סי' מ"ב פתצר שיש לו ב' פתחים משתי רוחות שצריך להדליק בב' פתחים ולא אמרינו שלא נחשדו ישראל על כך שלא לדון לכ"ז עיש"ב בישוב זה ואין פדאי להאריך יותר ולדקדק בשיחה קלה שפתב להפיס דעת השואל שמהיות טוב ראוי לחוש להחמיר ולכסות.

ואיך שיהנה לא ידעתי את הרב (פונתי על אשר פתבתי לו כי הרב דמתא בעיר הסמוכה היתיר השחיטה ביו"ט) מה טיבו אשר כמדונה שהנה ראוי לכתוב בעצמו להרב בדרך עצה שאין פדאי להקל בדליכא חשש מניעת שמחת יו"ט לגמרי ושעובדא דהנו"ב שהעמיד על הדין שלא לחוש לקולקולים שיוכלו להתהוות בהיות ההיתר רק על שעת הדחק בפעם אחת ועל להבא כמדונה ישמע לעצתו בראותו שאין דעתו נוחה מזה ואשר אין פדאי לחדש בדורנו ובמקומות הללו קולות פאלו ובפרט מטענתם שאם לא ישחטו ימצאו אנשים שיקחו בשר טריפה אשר גם במקומותינו הרעישו להקל בכרך אחד בימים שקודם ט"ב להניח לשחוט פדי שלא יאכלו טריפות ואנכי בפה מחיתי בכל עז שלא לשחוט רק עוף שלא לעשות פרצה כזאת שיקלו פולם וכו' עכ"ד הגאון הנ"ל יצ"ו: גם שלחתי העתק אות זו להגאון המפורסם מר קשישא סבא קדישא כקש"ת מוהר"ר מרדכי גימפיל יצ"ו האבד"ק ראזינאיי ובקשתי ממנו שידיעני דעת עליון לדינא אם אפשר להתיר בזה"ז שיש לחוש למכשול פמה איסורין.

ואיך התנהגו בשנה זו במקומו וזאת תשובתו: על דבר אשר נשאל כת"ר בסמוך לחג השבועות דשנה זו אם מותר לשחוט בהמות של נכרי לצורך ישראל שיקנו ישראלים ממנו לצורך יו"ט והביא מחלוקת הנו"ב והש"ב יעקב וא"מ ועוד תשו' דשקו"ט בדין זה ומסיק דמדינא שריא דא נרק מצד גדר והרמת מכשול אסר ומחזיקנא מלא חפנאי טיבותא וכמה פכרין דנרד למרי דיכי כי מלקמת ה' הוא נלחם.

ודברי המורה שהקל שיגרא מדברת הבע"ב שאמרו שאם לא יתיר להם יאכלו נו"ט הו' הוראה לקילקולא ולא טוב הורה וכי לרשעים לעזור ולפתוח להם שערי קולות ולרשע שאמר שיאכל נו"ט הלעיטהו וכו' ואל יפשו אחרים ואדרבא בדור שרבו הפורצים ראוי להחמיר ולגדור ביותר וכמ"ש בשבת קכ"ג ע"ב בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו (שהיו מזלזלים בשבתות רש"י) וגזרו הרבה מאד עי"ש וכשנגדד התירו וחרו והתירו ובדורנו זה אשר עלה הפורץ בעוה"ר וגם רובם אינם בני תורה יישר חיליה אשר בקעה מצא וגדרה ומראית עיניהם של צדיקים תנאר להשגיח ע"ז ומחיצת ד' צ' שגפךצה גדור וכבר כתב הרמ"א סי' של"ד דאף אם יש חשש שיצא לתרבות רעה מדין וכ"ש שגפכת להם פתח לחשש חילול יו"ט לרבים גם חשש חילול השם ית"ש בשביל חשש אכילת איסור של רשע או רשעים אחרים.

ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' צ"ח כתב פל השומע למיקל מפסיד וכל המורה להקל אינו מקבל שחר וכו' וכתב זה על המקילים נגד המנהג ובאמת עדות היש"ש ובית שלמה נאמנה היא מאד וגם בכל גלילותינו לא ראיתי ולא שמעתי להקל בשחיטת בהמה ביו"ט כ"ד המג"א סי' תצ"ח ס"ק ט"ז ואף שפנים שם לצורך יו"ט יש להקל היינו מדינא ולא ממנהגא: ובאמת מצד הדין הנה ראוי להתיר ובחיוד בשנה זאת שחג שבועות הנה אחר השבת ולפמ"ש הרמב"ם בפ"ו מהלכות יו"ט הלכה י"ח דשמחת יו"ט בבשר דכללא דאין שמחה אלא בבשר נוהג גם בזה"ז ומאחר דקי"ל דכל בשר שאינו כשלמים אינו בכלל שמחה וכמ"ש בתענית דף ל' א' ובסנהדרין דף ע' ע"ש א"כ לא י"ח בבשר שגפכת קודם השבת וכן גם בעופות לא י"ח כרוב אשי בהגיגה ח' ב' וכ"פ הרמב"ם פ"ב מהלכות תגיגה הלכה יו"ד שאינו בשר המשמח נרק כ"ז לשחוט ליחיד לצורך בני ביתו אבל למפנר לרבים דאיכא חששות רבות מקח וממכר מדות ומשקולות א"א להתיר נגד המנהג וכפמ"ש כת"ר בשם חק"ל וב"ש: והנה חזינא לדעתא דמר יחי' דאתא עלי' דאיסורא ליכא רק מיגדר מילתא ומדינא ס"ל כהנו"ב ושבוי"י ישו"ע המתירים לשחוט ביו"ט אצל נכרי ולענ"ד יש בזה גם חשש איסור עפי"ד הג"א הובא במג"א סי' תצ"ח דבמקום דהטרפות שכיחי פמו הפשרות אסור לשחוט ביו"ט ואף שהשאג"א סי' ס"ד היקל מצד שהם רק חנומרות וכו' (ולבד שדבריו נפלאין דמאי נפ"מ שהטרפות מצד חומרא לבד סוף סוף לא יאכל מהם והוי שלא לצורך יו"ט) ועכ"פ בדאיכא רוב טרפות מודה דאף מצד חומרא אסור לשחוטם ביו"ט ולפי זה אמינא פיון דבבבמת נכרים הנשחטין לא נוכל להקל פל הנך דמקילינן במקום הפסד וכה"ג פמובן וע"כ בלי ספק שרבו הטרפות על הפשרות פנודע בספרי האחרונים מדינא אסור לשחוט ביו"ט אצל טבח נכרי לדין ואין ראיה מתשו' הרשב"א סי' תרפ"א שכתב דמותר דבזמן הרשב"א לא היו רבוי החנומרות והנה רוב פשרות והיו בקיאים גם בכ"ד שצריך בדיקה אבל לדין רבוי החנומרות ותר"ל וכה"ג מדינא אסור: וראיתי בתשו' חסד לאברהם סי' נ"ב שדן

בְּדָבָר חֶדֶשׁ לְהַתִּיר לְשַׁחוּט גַּם בְּאִיפָא רֹב טְרָפוֹת וַיְסוּדוּ מִד' הַתּוֹס' ד"ה אָבֵל וְכו' בְּחֻלְיֵין י"א שְׁתֵּי דַאפ"ל דְּגַם מְסַפֵּק נְמִי אַמְרָה תּוֹרָה דְּדַחֵי שְׁבֵת עִיש"ב וְתַמְיָהּנִי שְׁהָרִי דְּבָרֵי הַתּוֹס' אַמּוּרִים רַק לְהַהֲנִיחָה אַמִּינָא דְלֹא יִדְעִינָן דְּאִזְלִינָן בְּתַר רַבָּא אָבֵל לַפ"מ דְּמַסְקֵי דְּאִזְלִינָן בַּת"ר אִין צ"ל שְׁהַתּוֹרָה הַתִּירָה מְסַפֵּק לְחַלְלֵי שׁוֹי"ט וְהִתֵּר קְרַבְנֹת בְּשֵׁבֶת הוּא מְטַעַם רֹב פְּשָׁרוֹת וּבִלְא"ה אָסוּר וַאֲפ' דְּגַם לְסַבְרָתוֹ וְלֵהֲא"מ גַּם בְּלֵי שׁוּם לִימוּד יִדְעֵי דְּאִין לְנוּ לִילָף אַחַר הַמְּיָעוּט נֶגְדַּהּ הַרְוּב וְאַפִּילוּ תִימָא דְלֵהֲא"מ הָנִי מְקַלִּינָן גַּם בְּמִיעוּטָא מ"מ הִנֵּה זֶה פִּינָן דְּלֹא אִזְלִינָן בַּת"ר הָנִי הַמְּיָעוּט פְּרוּב וְהוּא"מ שְׁהַתּוֹרָה הַקִּילָה בְּקְרַבְנֹת מְסַפֵּק וְכִמוּ דְּעַשָׂה דוּחָה ל"ת פֶּן גַּם סְפֵק עֲשָׂה דוּחָה סְפֵק ל"ת (אָמַר הַמְּחַבֵּר בְּעֵנָן זֶה פְּתִיבֵי בְּקוֹנְטְרַס הַפְּלִימָה בְּמַעְרַכְתָּ הַנּוּ"ן אוֹת ע"ד עי"ש) אָבֵל כַּדְקִי"ל רַבָּא דְּאִרְיִיתָא הָא דְּהַתִּירָה תּוֹרָה רַק מְטַעַם רֹב וְכ"כ רַש"י בְּבִיצָה ל"ד א' ד"ה מִי מְחַזְקִינָן וְכו' דְּסַמְכִינָן אַרְבָּא וְכו' עי"ש גַּם בַּל"ז יֵשׁ לְדוּן בְּזֵה שְׁפַתְבָּ בַּחל"א דְּגַם בְּרֹב טְרָפֵיפּוֹת דְּיִינָנָן הַטְּרָפֵיפּוֹת שְׁשַׁחַט לְמַכְשִׁירֵי אֹנְכַל נֶפֶשׁ מֵהָדָּ דְּמַנְחֹת מ"ח א' דְּחַטָּא בְּחַטָּא עֵבּוֹר שְׁתַּנְּזָה בְּעוֹלָה לֹא אָמַר וְכֵן ה"נ בְּשֵׁתִי בְּהַמּוֹת דְּזוּ שְׁנַטְרָפָה הָנִי חַטָּא חִלּוּל וַיּו"ט.

וְרַק דְּנִימָא חַטָּא בְּזוּ ע"מ שְׁתַּנְּזָה בְּשִׁנְיָה אוּ בְּשִׁלְיִשִּׁית וְזוּ אָסוּר אַף בְּמִקּוּם או"נ כְּמוֹ דְּאָסוּר שָׁם אַף דְּהָנִי לְצוּרָה קְרַבָּן קְמַכְנוּן וְאִין לְדַמּוּתוֹ לְמַה דְּאִמְרִינָן בְּמַנְחֹת ס"ד שְׁשַׁחַט כְּחוּשָׁה אוּמְרִים לוֹ הֵבֵא שְׁמִינָה דְּשָׁם בְּשַׁעָה שְׁשַׁחַט כְּחוּשָׁה וְלֹא יִדְעֵי שְׁיֵשׁ שְׁמִינָה הָרִי שְׁחַטָּה בְּהִתְרָא שְׁגַם כְּחוּשָׁה פְּשָׁרָה גַּם לְכַתְחֵלָה אִם אִין שְׁמִינָה מִשָּׂא"כ שְׁחִיטָה בְּהַמָּה בִּיּו"ט פִּינָן דְּרַבָּא הָנִי טְרִיפְתָּ הָרִי קָמָא דְּקַשְׁחַט וְנַטְרָפָה בְּאִיסוּר גְּשַׁחַטָּה הִיא לְבַדָּה וּבְעֵינָן לְאַכְשׁוּרֵי מְשׁוּם שְׁהַשְׁנִי' אוּ הַג' תַּהֲיָה פְּשָׁרָה וְהוּא דוּמָה לְחַטָּא בְּחַטָּא פְּדִי שְׁתַּנְּזָה בְּעוֹלָה דְּלֹא אִמְרִינָן: וְמִיָּהּ עוֹד אַפ"ל דְּהָא דְּאִמְרִינָן בַּפ"ק דְּבִיצָה י' ע"ב אָבֵל בִּיּו"ט אָסוּר זִמְנִין דְּמַשְׁתַּכְּחֵי שְׁמִנִים כְּחוּשִׁים וְכו' וְקַמְטַלְטֵל מִיָּדִי דְּלֹא חֲזִי לִיָּה א"נ זְמַנִּין דְּמַשְׁתַּכְּחֵי כְּחוּשִׁים וְכו' וְאִתּוּ לְאַמְנוּעֵי מְשַׁמַּחַת יו"ט דְּהָנִי תְּרִי לִישְׁנָא פְּלִיגִי בְּהָא דְּהָדָּ ל"ק ס"ל דְּאַפִּילוּ יִמְצָא אַח"כ שְׁמִנִים מ"מ הַנְּדָּ כְּחוּשִׁים דְּטַלְטֵל אִיסוּרָא עֵבֶד.

אַף דְּהָנִי מַכְשִׁירֵי או"נ הָדָּ טַלְטוּל (וְרַק אַפ"ל דְּשָׁם הָנִי מַכְשִׁירֵי או"נ שְׁאֵפְשֵׁר לְעַשְׂוֹתָן מַעִיּו"ט) וְלִישְׁנָא בְּתָרָא שְׁרִי כַּה"ג וְרַק דְּחִיָּשִׁינָן לְמַנְיַעַת שְׁמַחַת יו"ט לְגַמְרֵי וַיֵּשׁ לְהַתְמִיךְ דְּפְלוּגְתָא דְּמַכְשִׁירֵי א"נ גּוּפָא מִיתְּלִי תִלְיָא בְּמָה שְׁנַחֲלִקוּ הָרִי ו' מִיגַאשׁ וְהָר"ן הוּבָא בְּנַמ"י ב"מ פ"ב לְעֵנָן הַשְּׁבֵת אַבְיָדָה אִי מַכְשִׁירִין נְחֻשָׁב מִגּוּף הַמְּצָנָה אוּ לֹא (אָמַר הַמְּחַבֵּר עֵין מַה שְׁרַשְׁמֵתִי בְּזֵה בְּקוֹנְטְרַס הַפְּלִימָה מְעַרְכַת הַעִי"ן אוֹת ל"ז) דַּא"נ מַכְשִׁירִין ל"ח פְּגוּף הַמְּצָנָה אִינוּ דוּחָה יו"ט דְּלֹא הָנִי בְּעִידְנָא דְּמַעְקָר לְאוּ קִיָּים הַעֲשָׂה וַיְנַמְתֵּק בְּזֵה ד' הַגְּמָרָא בִּיצָה ל"ב ב' א"ל רַבָּא לְשַׁמְעֵי' וְכו' מְחַרוּכָא עַרְשִׁי" א"ל רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי וְכו' דְּמָר שְׁרַקִין לִיָּה תַּנּוּרָא בִּיּו"ט וְכו' וְלַכְּאוּרָה מֵאִי קַשְׂיָא וְהֵלֵא הוּא מַכְשִׁירִין שֵׂא"א לְעַשְׂוֹתוֹ מַעִיּו"ט וְע' שְׁטַמ"ק שָׁם בְּשֵׁם הָרָא"ה דְּאַפִּי' טִיט הִנֵּה רָאוּי לְהַתִּיר וְע"ש שְׁהַנְּצָרָה לְוַמַּר דְּמַחְמַת חֲשֵׁשׁ הָרוֹאִין וְכו' וְלַפ"מ שְׁכ"ל יֵשׁ לְפָרְשׁוֹ בְּפֶשׁוּט עַפ"י מַש"כ בְּנו"ב מַה"ת חֲאָה"ע ס' קמ"א דְּבַסְבְּרָא זֹאת דְּר"י מִיגַאשׁ וְהָר"ן מְחַוְלָקִים רַבָּא וְרַב אֲשִׁי בְּזַבְּחִים צ"ז ב' דְּלַרְבָּא ס"ל דְּמַכְשִׁירִין הָנִי פְּגוּף הַמְּצָנָה וְע"כ ס"ל דְּמַכְשִׁירֵי או"נ שְׁרִי לְכַתְחֵלָה כְּרִי"ה וְע"כ א' שָׁם לְשַׁמְעֵי' טוֹי לִי וְכו' וְאַזְהַר מְחַרוּכָא (פְּלוּמַר גְּרוּף לִיָּה הַתַּנּוּר רַש"י) אָבֵל רַבִּינָא ה"ק לְרַב אֲשִׁי לְטַעְמָיָה בְּזַבְּחִים דְּמַכְשִׁירִין לֹא דְּחוּ מְשׁוּם דְּלֹא נִקְרָא בְּעִידְנָא וְלִדְיָדָה שְׂאֵל אִיף שְׁרַקִין לִיָּה טִינָא בִּיּו"ט וְלַפְמַש"ש בְּנו"ב שִׁי הַתּוֹס'

ברוב המקומות כרב אשי שהוא בתרא ולפ"ז אנדא ליה סברת בעל חסל"א בדברי התוס' דחולין הנ"ל להתיר גם ברוב טריפות מטעם מכשירי אךל נפש.

וע"כ הדרין למש"ל דגם מדינא יש מקום לאסור לשחוט בהמות של א"י ביו"ט: אמנם מאחר דאיפסק הלכתא בשו"ע סי' תצ"ה דמכשירין שא"א לעשותם בעיו"ט מותרים הנה מקום להתיר ביו"ט שחל אחר השבת מטעמא דשמחת יו"ט שפתיבתי לעיל דא"י ידי שמחה אלא בבשר שהוא פשלים והנה מקום להקל בדברי החסל"א וכ"ד מעכת"ר שיחיה ואלם למיגדר מילתא שלא יבא לידי חלול יו"ט ונחש חלול השם יתב"ש ודאי דיש לאסור ויפה עשה כת"ר שיחיה שעשה סיג וגדר והנני מסכים ג"כ לאיסורא אף ביו"ט שחל אחר השבת ויש מקום לזה בריש ביצה שגזרו לאסור ביצה משום הך דנולדה אחר השבת.

וכ"ש שיש לן למיגזר משום יו"ט שאינו אחה"ש דהווינן רוב פעמים ומחמת שקשה עלי הפתיכה ובפרט בכתב פנה וכו' והנני מברכו וכו' מרדכי גימפל ד' אלול זמר"ת לפ"ק ראזינאי עכ"ד הגאון עליון למעלה יצ"ו.

ופוק קזי מ"ש בעיקרי הד"ט סי' כ"ב אות יו"ד בשם שו"ת הרמ"ז סי' כ"ט ונ"ל על אשר עשו פת ביו"ט ובאו האופים נכרים בפומבי ללקחו בנסרים פזרפם בחול ואשר פח האוסרים העוצרים בעם ה' להישייר אשוריהם בדרך נכון עכ"ל ותדון בק"ו לדבר הנעשה בפומבי ע"י ישראלים ומפורסם לכל העמים דבר שלא הנה לעולמים.

ושמעתי שגאון אחד המיוחד יצ"ו נשאל ע"ז אחר מעשה והשיב דיש להתיר משום מניעת שמחת יו"ט ואין דעתי הענייה נוחה ועיין כמה שרשמתי בענין שמחת יו"ט בקונטרס הפללים מערכת השי"ן אות ס"ז.

ומה שהקשה הגאון מוהרמ"ג יחי' (בד"ה והנה חזינא וכו' ע"ד הגאון שאג"א וכתב שדבריו נפלאין וכו' עיין להגאון בשו"ת ענג יו"ט סי' מ"ד בד"ה והנה אחרי וכו' שהקשה פן ובהגהה שם מיישב דבריו: ואם הוא מקום שנהגו שכל שוחט מראה ספינו לחבירו קודם שחיטה ואחר השחיטה כתב בשו"ת ענף עץ שבסו"ס יפה ענף סימן כ"ג דלפי מ"ש מרן ברסי' תצ"ח דאין להראות ספין לחכם וכו' א"כ אין לשחוט ביו"ט (ואפילו קודם אכילה) ואף הרמ"א לא התיר בשעה"ד אלא פשהשוחט בודק לעצמו ואין מראה ספינו לחבירו דאם צריך להראות לחברו אסור לשחוט ואין חי' בזה בין שעה"ד עכ"ד ונראה דאין לחוש לזה ומצאתי מפורש בשלחן גבוה סי' תצ"ח סק"ב מחודש' א' שכ' שהוא נוהג לתקן הספין מעריו"ט וכשאירע לו איזה ספק בו ביו"ט מראה אותו להרב אביו וכן הנה עושה הרב אביו שהנה מראה ספינו להרב בנו וביאר שם דלפי הטעמים שכתבו הפוסקים באיסור זה אין לחוש בכה"ג.

ושם בסק"ה כתב בשם כנה"ג יו"ד סי' י"ח שהשוחט הממונה לקהל אם לא בדק הספין מעיו"ט יכול לבדוק ביו"ט ולא חיישינן שאם ימצאנו פגום ישחזו אלא בימיהם שהיו הקצבים שוחטים לעצמם אבל עכשו שפמנים אנשים ידועים הם עומדים במקום חכם ובחכם עצמו ל"ח שמה ישחזו ע"כ: סימן קלא (מקונטרס אסיפת דינים מערכת יום טוב סי' ב' אות ל"ט).

קלא הפנים ביישראל היתה המנהג בעיר הזאת שכליל שמחת תורה היו זקני וטובי הבהכ"נ מקיפים את התורה ופועמים ונאבוקות גדולות דולקות בידם לפני המקיפים בס"ת שבידם לכבוד הס"ת (כן שמעתי ולא ראיתי) וברוב הימים נשמתה המנהג ותחת האבות יהיו הפנים שמסרו דבר זה לקטנים וקטני קטנים להקיף התורה ונרות דולקות בידם.

ואני הקדיוט בבואי הנה וראיתי מנהג זה (האחרון) והשערורית והחוצפה וקולקולים וביבלולים הנמשכים מזה. בטלתי מנהג זה לגמרי ברצון הקהל הע"י.

וכבר ידוע דבעיקר המנהג להוליך אבוקה ביו"ט לפני הס"ת יצאו עליו עוררין דמרו הפר"ח בס' מים חיים בתשובה סי' ט' צונח ע"ז שהדבר ברור שמתמלא פי האבוקה משענה הנתיכת ובטילטול האבוקה אי אפשר שלא ינענע ויפלו טיפי שענה והוי מכבה.

והוא פסיק רישיה וכו' ואף שנהגו כן בפני הראשונים ולא חשו לקח הארי אמרו ת"ח שאמר הלכה וכו' ועוד אמרו אפשר בא אסא ולא ביערו וכו' ועל פיוצא בזה אמרו וכי נהגו במקום איסורא מי שבקינן להו וכו' עי"ש פל דב"ק.

והגם שהרב בתי פהונה ה"ד הרב עיקרי הד"ט בסי' כ"ב אות ט"ו השיב על כל דברי הרב פר"ח והאריף לקיים המנהג והסכים ע"י הרב מוהר"א רוזאניס. הנה הרב בתי פנסיות בסי' תקי"ד האריף מאד והרבה להשיב על כל דברי הרב בתי פהונה ושבדברי הרב פר"ח שרירין וקיימין ונה דעת הרב מוהר"א בס' חנן אלקים תקנה י"א כמ"ש בעה"ד שם דמרתח קרתח ע"כ המחזיק במנהג זה ועוד הביא מ"ש הרב לחם יהודה שעל דבר זה גדלה שלהבת המחלוקת ונחלקו לשתי פתות וכו' עי"ש ולכן עם כי במקום שנהגו מנהג זה יש להם על מה שיסמוכו אם לא יספיקו לבטל המנהג מ"מ במקום שלא נהגו ודאי דאסור להם לנהוג כן לכתחלה.

ובמקום שנהגו לעשות זה ע"י קטנים כנז"ל ודאי דראוי לבטל המנהג פי אין זה כבוד התורה שכבודה בגדולים. ובדרך כבוד ונהדר לא דרך הוללות וסכלות וזה ברור.

ואף שגדול כח המנהג ומנהג מבטל הלכה ואפילו במקום נדנוד איסור יש סוברים דאין לבטל בקל שום מנהג פנדע ועיין מה שרשמתי בעניינים אלו בקונטרס הפללים במערכת המ"ם אות ל"ח בדרך פלל בעניינים אלו ובפרט במ"ש שם בד"ה ומ"מ נמצא וכו' מ"מ כל פיוצא לנדון דידן יוצא מן הפלל שאין הדברים אמורים אלא במנהג שנתניסד ע"פ ב"ד זקני העדה שראו והתקינו לנהוג כן בעירם ובנדו"ד גמי אם היו מתנהגים על סדר ואופן שתקנו להם אבותיהם שהיו מעשיהם לשם שמם לכבוד התורה באבוקות הדולקות לפני מקיפי הס"ת בדרך כבוד והדרת קדש פדת של תורה ודאי לא היה ראוי לבטלו, דאף דהרבה פוסקים צנוחי כרוכיא לאסור איסור משום חשש איסור כנז"ל אין בכחנו לומר דמייסדי המנהג מפני שנעלם מהם דעות הפוסקים האוסרים הנהיגו כן אלא יש לנו לומר שהספימה דעתם לדעת המתירים ואין בכח הפאים אחריהם לבטל מעשה הראשונים שיש להם על מה שיסמוכו מ"מ בזה שנשמתה המנהג ממה שהנהיגו הראשונים ואישתני לגריעותא.

פי הם הנהיגו לכבוד התורה ונשתרבו לזילותא, חלילה לומר שעל דעת כן הנהיגו ורק הדור האחרון הנחילו זאת לבניהם בחייהם מטעם הידוע להם בכל פי הא במקום איסורא

לנהוג שחוק וקלות ראש במקום מקדש מעט וגם חילול ה' ח"ו כי הרבה מבני שאר האומות באים לבתי פנסיות שלנו בימים מצוינים בימי הפורים ושמתחת התורה להסתפל בנימוסים שלנו ואם יראו איזה מנהג בדרך הוללות וסכלות, היינו חרפה לשכנו וקלסה לכל הארצות לכן לפי בטוח שאם מינסדי המנהג הזה ראו שישתנה המנהג לקלקלה לא היו מנהיגים פן.

ואחר שהנהיגו ג"כ אם ראו בקלקלה זו היו מבטלים בעצמם מה שהנהיגו כי לא היתה פונתם אלא לכבוד התורה ואחרי שכל הקהל מרוצים ואין פוצה פה לערער פי כל העדה כלם קדושים ויעו כל העם כל אשר דבר ה' וכתורה יעשה.

אין מקום לחוש משום ביטול מנהג הקדמונים בנדו"ד וזה ברור והן עתה נדפס סה"ב שמתה לאיש להאי תנא דידן הרב הגדול יש"א ברכה יצ"ו ומצאתי שם בחלק א"ח סימן ד' פ"צא לנדו"ד והוא שנסאל על אשר היו נוהגים בעי"ת בוקרישט יע"א משנים קדמוניות להוציא בליל יום שמ"ת כל הס"ת שבהיכל להקיף בהם הבימה וכאשר נתקבל בעיר הג"ל הרב המופלא מוהר"ר מתתיה צורמאני יצ"ו לרב ויהי להם למ"ץ וראה שאין מתנהגים בכבוד התורה פראוי פי אין נושאים הס"ת אלא מהמון העם והילדים א"ב הוא ראה והתקין שלא להוציא את כל הס"ת בכל השלש פעמים שמקיפים בשמ"ע.

אלא יוציאו בכל פעם רק ז' ס"ת. היינו ז"ס בלילה, וחדשים לבקרים ז"ס אחרים וכן במנחה באופן שכל הספרים יוציאו להקיף בהם אף לא פולם בבת אחת וע"ז ארי נעשה שואל אי שפיר דמי לשנות המנהג וכתב מרן המחבר יצ"ו שעל שאלה זו השיב הרב הגדול מוהר"ר יצחק פראג יצ"ו דאין נכון לעשות פן לשנות המנהג ומני"ר יצ"ו האריף קצת בענין שינוי מנהגים ובדף ז' ע"ד כתב דמאחר שהוזכר מנהג זה בדברי הפוסקים והרמ"א בסי' תרס"ט דקדק לכתוב ונהגו במדינות אלו להוציא כל הס"ת שבהיכל ואמרים זמירות וכו' וינקיטינו דמנהג שנהגו לכבוד התורה דוחה איסור שבות וכו' ואין לבטלו א"כ גם מנהג זה אין ראוי לבטלו אמנם מאחר שהרב המ"ץ הג"ל יצ"ו כבר התקין לנהוג פסדו הנז"ל וכל הקהל כבר קבלו וקיימו פן שתי שנים וכוננת הרב המתקן היה לכבוד התורה אין אחר מעשה כלום ואין לערער עוד מחמת המנהג והמערער לא יפה עושה וא"כ אף שאם היו שואלים מתחלה היה ראוי להשיב שאין לשנות המנהג מ"מ אחר שפיר בטלו אותו שנה או שנתים אין להחמיר עליהם שיחזרו למנהגם הראשון והביא שפירא לזה כתב הרב מקור ברוך בסי' א' אתוד"ק יצ"ו עיש"ב והאמת פי ראיתי את הדברים האלה בהיותי עסוק בעניינים אחרים ולא אוכל להתיישב ולענין היטב בכל הפתוב למני"ר יצ"ו ומ"מ נלע"ד דאין ללמוד מדבריו לנדו"ד שלא היה ראוי לשנות המנהג דודאי מהטעמים שפכתתי נכון וראוי לבטל שינוי המנהג הזה וכ"ש כשפיר נתבטל מזה זמ"ר למעלה מעשרים שנה שודאי אינו חוזר ונראה מעתה ועד עולם: סימן קלב (מקונטרס אסיפת דינים מערכת יום טוב סי' ב' אות י"ב) קלב אם שכתב ולא הבדיל במוצאי יו"ט אם יכול להבדיל ביום אסרו חג וכן ביום צום גדליא אם הוא חולה שמוותר לו לאכול או שיבדיל ביום צו"ג ויטעים היין לתנוק פדרך שפכתבו הפוסקים בברכת היין על הפוס של מילה וכינצא.

או אֶפְשֶׁר שְׁיִישׁ תְּשִׁלוּמִין לְהַבְדִּיל מוֹצָאֵי יו"ט עַד סוֹף שְׁלִשָּׁה יָמִים כְּדָרָךְ שְׁאָמְרוּ גְבִי שְׁבֹת דְּמַבְדִּיל ע"ס יוֹם שְׁלִישִׁי. או אֶפְשֶׁר דְּלְהַבְדִּיל מוֹצָאֵי יו"ט יֵשׁ זְמַן יוֹתֵר בְּכָל זֶה הוּא מִחֲלֻקַּת הַפּוֹסְקִים רַבְּנֵי הָאַחֲרוֹנִים וְהַבְּאֵתִי דב"ק בְּקוֹנְטְרָס זֶה בְּמַעֲרַכַת הַה' אוֹת ט"ו עִיש"ב: וְעַתָּה מִצְוָה לְהַבִּיא מִן הַחֲדָשׁ פִּי מִצְאָתִי אֵת שְׁאֵהָבָה נִפְשִׁי מֵר גִּיהוּ הַפְּהוּ הַגְּדוֹל הַגָּאוֹן הַמְּפֹרָס מוֹהַרש"ל מוֹוִילְנָא יצ"ו בְּסִפְר הַבְּהִיר בְּגִנּוּן שְׁלֵמָה בְּקוֹנְטְרָס תִּיקוּנִים וְהוֹסְפוֹת בְּדָף ה' ע"ג סי' י"ח שְׁדַבֵּר בְּעֵנְיֵינוּ אֱלוּ וּלְרַגֵּל מְלֹאכְתִּי מל"ש אֲעִתִּיק תוֹד"ה וּמָה שְׁיִישׁ קֶצֶת לְהַעִיר בְּדַבְּרֵיו.

וְנָהוּ רִישׁ תּוֹרָה כְּתוּב לְמַר רָאוּי לְחַקוֹר בְּמֵאֵי דְאַמְרִינוּ (בְּפִסְחִים דָּף ק"ו ע"א) דְּאִם שְׁכַח לְהַבְדִּיל בְּמ"ש מַבְדִּיל עַד יוֹם ד' או עַד יוֹם ב' אִם הוּא מִתּוֹרַת תְּשִׁלוּמִין וְכִמוּ בְּשַׁכַּח לְהַתְּפִלָּל מִנְחָה וּנְפ"מ דְּאִם הַזִּיד וְלֹא הַבְדִּיל אִין לוֹ תְּשִׁלוּמִין וְכֵן בְּמוֹצָאֵי שְׁבֹת שְׁחַל בִּיו"ט וְשַׁכַּח לְהַבְדִּיל בְּמו"ש וְגַם בְּמוֹצָאֵי יו"ט תּו אִין לוֹ תְּשִׁלוּמִין כְּמוֹ בְּתַפְלָה או דִּילְמָא דְאַיְנוּ מִתּוֹרַת תְּשִׁלוּמִין דְּבִאֲמַת בְּהַבְדִּילָה אִינוּ שְׁיִידוּ תְּשִׁלוּמִין כְּמוֹ שְׁלֵא מְצִינוּ תְּשִׁלוּמִין בְּשִׂאָר מִצְוֹת הַתְּלוּיּוֹת בְּזְמַן רַק דְּהַטְעַם הוּא דְּעִדְדִין לֹא נִשְׁלַם הַזְמַן דְּזְמַן הַבְדִּילָה נִמְשָׁךְ מְמו"ש עַד סוֹף יוֹם ג' וְהִילְכָף גַּם בְּמִזִּיד יְכוּל לְהַבְדִּיל וְכֵן אֶפְיָלוּ עֶבֶר ב' הַבְדִּלוֹת ג"כ מַבְדִּיל כִּינּוּן דְּעִדְדִין הוּא בְּתוֹךְ זְמַן וּנ"ל רָאָה דְאַיְנוּ מִתּוֹרַת הַשְּׁלֵמָה דֹא"כ לֹא הָיָה יְכוּל לְהַבְדִּיל רַק אִם מְגִיעַ זְמַן הַבְדִּילָה שְׁנִית כְּמוֹ בְּהַשְּׁלֵמָה דְתַפְלָה וְעוֹד דְּהָיָה צְרִיךְ לְהַבְדִּיל ב' פְּעָמִים עַל שְׁתֵּי כּוֹסוֹת וְנָה וְדֹאֵי אִין סְבָרָא כָּלֵל דְּכִינּוּן דְּמַבְדִּיל עַתָּה מִמִּילָא עוֹלָה גַם בְּשִׁבִיל הַבְדִּילָה דְשְׁבֹת אֶלָּא וְדֹאֵי דְאַיְנוּ מִתּוֹרַת תְּשִׁלוּמִין עכ"ד נר"ו וְאַנִּי טָרַם אֶכְלָה לְדַבֵּר כָּל מ"ש מְנִי"ר יצ"ו בְּעֵנְיֵינוּ אֱלוּ אֲמַרְתִּי אֶבֶא אֲעִיר מָה שְׁיִישׁ לְפַקְפַק קֶצֶת בְּדב"ק הַנְּ"ל) מִתְּבָאָר מְדַבְּרֵיו דְּבִין לְמ"ד מַבְדִּיל וְהוֹלָךְ כָּל הַיּוֹם וּבִין לְמ"ד מַבְדִּיל כָּל הַשְּׁבֹת דְּהֵינּוּ עַד יוֹם ד' מְסַפְקָא לִיהָ אִם הוּא מִתּוֹרַת תְּשִׁלוּמִין וְכו' וְהַזֵּר פֶּשְׁטָא דְאַיְנוּ מִתּוֹרַת תְּשִׁלוּמִין אֲמַנָּם בְּמַחֲכַתְהוּ"ר נִרְאָה דְזֶה לֹא יִתְכַּן דְּאִם כֵּן מָה נִעְנָה לְקוֹשִׁיַת הַרְאִשׁוֹנִים ע"ד הַבְּה"ג דס"ל דְאַיְנוּ מַבְדִּיל אֶלָּא יוֹם רִאשׁוֹן וּס"ל גְּמִי דְאִם חָל ט"ב בְּמוֹצָאֵי שְׁבֹת מַבְדִּיל אַחַר ט"ב וְעכ"ל דְּסְבִירָא לִיהָ דְמָה שְׁמַבְדִּיל בְּיוֹם רִאשׁוֹן הוּא מְשׁוּם תְּשִׁלוּמִין וְתְּשִׁלוּמִין אִינָם אֶלָּא בְּשׁוֹכַח או בְּנִאָנְס אֶבֶל לֹא בְּמִזִּיד וְלָכֵן בְּעִלְמָא אִינוּ יְכוּל לְהַבְדִּיל אַחַר יוֹם רִאשׁוֹן מִפְּנֵי שְׁחָשׁוּב מִזִּיד מָה שְׁלֹא נִזְכַּר כָּל הַיּוֹם אֶבֶל בְּט"ב סְמִכִינוּ אִמ"ד עַד יוֹם ד' לְפִי שְׁהָיָה אָנוּס שְׁלֹא הָיָה יְכוּל לְהַבְדִּיל בְּיוֹם א' וְכִמ"ש כָּל זֶה הָר"ן בְּהַלְכוֹת בְּפָרָק ער"פ שֶׁם וְהַבְּאֵתִי בְּקוֹנְטְרָס הַזֶּה לְעִיל בְּמַע' הַה"א הַנְּ"ל וְהַבְּאֵתִי שֶׁם דְּבָרֵי הַרְמְב"ן בְּס' תּוֹרַת הָאָדָם בְּעֵנְיֵן אֲבִלוֹת יְשֻׁנָה דְּלָמ"ד אִינוּ מַבְדִּיל אֶלָּא יוֹם רִאשׁוֹן אִינוּ מְדִין תְּשִׁלוּמִין אֶלָּא מְשׁוּם דְּכֻלֵּי יוֹמָא זִימְנָהּ הוּא וְכֵן דְּעַת הַיֵּשׁ מִקְשִׁים שְׁהִבִּיא הָר"ן שְׁמְשׁוּם שְׁסוּבָרִים דְאַיְנוּ מְדִין תְּשִׁלוּמִין הוֹקְשָׁה לָהֶם ע"ד הַבְּה"ג שְׁפָתַב לְהַבְדִּיל בְּלִיל מוֹצָאֵי ט"ב הָרִי דְלָמ"ד מַבְדִּיל כָּל הַיּוֹם בְּמַחֲלֻקַּת הוּא שְׁנוּי אִם הוּא מְדִין תְּשִׁלוּמִין או לֹא וְלְדַבְּרֵי הָר"ן לְדַעַת בְּה"ג שְׁהוּא מְשׁוּם תְּשִׁלוּמִין נִרְאָה וְדֹאֵי שְׁמִי שְׁהַזִּיד וְלֹא הַבְדִּיל בְּלִיל מוֹצָאֵי שְׁבֹת אִינוּ מַבְדִּיל לְמַחֵר כְּדַקְאָמַר שְׁאִין תְּשִׁלוּמִין לְמִזִּיד וְכָל זֶה לְדַעַת הַסּוּבָרִים דְאַיְנוּ מַבְדִּיל אֶלָּא יוֹם רִאשׁוֹן אֶבֶל לְדַעַת הַסּוּבָרִים דְּמַבְדִּיל עַד סוֹף יוֹם ג' מִתְּבָאָר מְדַבְּרֵי הָר"ן הַנְּ"ל דְּהוּא מְשׁוּם תְּשִׁלוּמִין שְׁהָרִי הַמְּקַשִּׁים עַל הַבְּה"ג כְּתָבוּ דְּכִינּוּן דְּנִקְיִטִינוּ דְאַיְנוּ מַבְדִּיל אֶלָּא כָּל הַיּוֹם נִמְצָא שְׁאִין לָהּ תְּשִׁלוּמִין כָּלֵל דְּכִינּוּן דְּיּוֹם הוֹלָךְ אַחַר הַלִּילָה כָּל יוֹמָא מוֹצָאֵי שְׁבֹת הוּא עכ"ל דְּמִתְּבָאָר מְדַבְּרֵיהֶם דְּמֵאֵי דְאַמְרִינוּ דְאַיְנוּ לָהּ

תשלומין הוא משום שאינו מבדיל אלא יום ראשון דהיום הולך אחר הלילה משמע דאי אמרינן מבדיל והולך עד סוף יום ג' אז יש להבדלה תשלומין דמה ש'מבדיל מאחר יום ראשון אינו אלא מתורת תשלומין והר"ן הוסיף דגם אי אמרינן אינו מבדיל אלא יום ראשון הוא מדין תשלומין נמצאנו למדין דלמ"ד מבדיל פל' שלשה ימים כ"ע מודו דהוא משום תשלומין (ובקונטרס הנ"ל תמהתי ע"ד הרב מוהרש"א ע"ד התוס' ב"ד ק"ז ד"ה אמרימר דנראה דס"ל דלא יתכן להבדיל במוצאי ט"ב כשחל במ"ש אלא למ"ד מבדיל עד יום ד' ונעלם ממנו דעת בה"ג ודברי הר"ן הנ"ל כיעי"ש.

וכ"כ בפירוש הנ"ל הגדול הרמב"ן בתוה"א שם דלמ"ד ע"ס יום ג' פולחו תשלומי דראשון גינהו והבאתיו במערכת ה' הנ"ל וכתבתי שם דכן מתבאר מדברי הטור ומרן והרב הלבוש דגבי קידוש כתבו בסי' רע"א ס"ח אם לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד מקדש פל' היום (לשון הפוסקים הנ"ל וכן בש"ע הרב בסי' רע"א אות ט"ז הוא יש לו תשלומין למחר ופשיטא לי דלאו דין תשלומין ממש קאמרי אלא לישנא בעלמא שיהי פתבו בין בשוגג בין במזיד ואולי בכיוון שינה הרב חיי אדם בכלל ו' אות ד' מלשון פל' הפוסקים הנ"ל וכתב ואם לא קדש בלילה בין בשוגג בון במזיד מקדש והולך פל' הלילה וכל היום והשמיט לשון תשלומין) ואילו גבי הבדלה לא זו בלבד שלא פתבו בפירוש שיש לה תשלומין אפילו אם הזיד ולא הבדיל אלא דקדקו לכתוב שכח ולא הבדיל במוצ"ש מבדיל עד סוף יום שלישי עיין בסי' רצ"ט ס"ו ובחיי אדם פל' ח' אות כ"ב דמוכח דדין תשלומין לתפלה נתנו חכמים להבדלה דכי היכי דבתפלה אין תשלומין אלא למי ששכח הכי נמי בהבדלה וכתבתי שם דמדברי הרמב"ם בפ"ק כ"ט מהלכות שבת דין ד' יש לדקדק פן מדגבי קידוש כתב מפניו בין בשוגג בין במזיד ואילו גבי הבדלה כתב ואם לא הבדיל בלילה מבדיל למחר וכו' ולא כתב בין שוגג בין מזיד משמע דבהבדלה אין הדין פן ושוב כתבתי דאין הכרח מזה דכיון דשניהם בדיבור אחד נאמרו (קידוש והבדלה שנאם בדין ד') י"ל דסמך עמ"ש בקידוש בין שוגג בין מזיד דה"ה בהבדלה ונפלאתי שם על הרב מוהרש"ז בש"ע פ"ו בסי' רצ"ט ס"ח שהוסיף מדעתו וכתב שכח או הזיד ולא הבדיל וכתבתי די"ל דמ"ש הפוסקים הנ"ל שכח הוא משום דכלו בדין אחד המבדיל עד סוף יום שלישי והבדלה שאחר יום ראשון ודאי אינה אלא מתורת תשלומין ולכן דוקא בשכח הוא דמבדיל אבל כשכח להבדיל ביום ראשון עצמו לא בעינן שכח דאפילו במזיד הדין פן דאינו בתורת תשלומין אלא משום דזמניה הוא דהיום הולך אחר הלילה ומטעם זה בקידוש דהתשלום הוא דוקא ביום שבת אין חילוק בין שוגג למזיד ומדברי הרמב"ם דקדקתי שיש לחלק בין מבדיל ביום ראשון למבדיל בשאר הימים מדנקט מבדיל תרי זמני (שכתב אם לא הבדיל בלילה מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום שלישי) ולא סגי ליה למיכלינהו ולמימר אם לא הבדיל בלילה מבדיל עד סוף יום שלישי לרמז דהאי לחודיה קאי ודאי לחודיה קאי דלהבדיל למחר לא שאני לן בין שוגג למזיד אבל להבדיל בליל ב' ומשם עד סוף יום ג' הוא מדין תשלומין ואינו אלא בשכח אבל לא במזיד ויישבתי בזה דברי ש"ע הרב עי"ש וכל זה הוא היפך דעת הגאון הנ"ל יצ"ו דפשיטא ליה דגם מה שמבדיל עד סוף יום ג' אינו מדין תשלומין ופליאה בעיני דכל רז לא אנגיס ליה ונעלם ממנו דברי הר"ן והרמב"ן שהבאתי למעלה וגם הנה לו לעמוד לפי שיטתו על מאי דנקטו הפוסקים בסי' רצ"ט דין זה בשכח

ובניאר עליה הכהן דלא תיקשי לן מדבריהם לפי שיטתו: שוב פתב (בבבגן שלמה שם) דיש ראיה ברורה דמה דמבדיל עד סוף ג' ימים אינו מדין תשלומין אלא זמנה נמשך עד סוף יום שלישי מדקי"ל ביו"ד סי' שמ"א ס"ב דמי שמת לו מת בשבת ולא נקבר בלילה ונקבר ביום א' אינו מתפלל שחרית שתיים לתשלומי ערבית פינן שבלילה הנה פטור מחמת אגנינותו וכבר עבר זמן תפלת ערבית אבל מבדיל אחר שיקבר המת וע"כ דהטעם דהבדלה אינו מתורת תשלומין אלא דזמנה נמשך ע"ס יום ג' ודין זה הוא ממוהר"ם ומרדכי אבל הרא"ש ס"ל דאינו מבדיל אחר הקבורה פינן דבעת זמן ההבדלה הנה פטור דומה לחיגר ביום ראשון ונתפשט ביום שני ובהא קמפלגי דלמוהר"ם אינו מדין תשלומין ולרא"ש הוא מדין תשלומין ונפ"מ טובא להלכה בהזיד ולא הבדיל דלדעת הרא"ש אין לו תשלומין אלו דברי הרב יצ"ו ולפי זה יש לתמוה על מרן הב"י דמזכי שטרא לבי תרי דממ"ש בא"ח סי' רצ"ט שכתב ולא הבדיל וכו' דמשמע דאם הזיד ולא הבדיל אין לו תשלומין מוכח דס"ל דהמשך זמן ההבדלה הוא מדין תשלומין וממה שפסק ביו"ד ה"ל דמבדיל אחר הקבורה מוכח דס"ל דאינו מדין תשלומין וכמו שהוכיח הגאון יצ"ו ועלה בדעתי לומר דלפי מה שכתבתי לחלק בזה בין פשםבדיל ביום ראשון עצמו דאינו מתורת תשלומין אלא משום שהיום הולך אחר הלילה וכשתקנו להבדיל במוצאי שבת יומו בכלל לכשמבדיל מאחר יום ראשון שאז הוא מדין תשלומין לק"מ משום דמ"ש ביו"ד דמבדיל אחר הקבורה מייירי בנקבר ביום ראשון ויש שהות בו ביום להתפלל ולהבדיל וקאמר דאם לא עבר זמן תפלת שחרית יתפלל ולא ישלים תפלת ערבית אבל מבדיל והיינו משום דמה שפסדיל ביום לא מפני תשלומין אלא שזמנה גם היום ובענין זה מייירי מרן פמשמעות לשונו אבל אין ה"נ דאם נמשך קבורתו עד אחר יום ראשון כשם שאינו משלים תפלה שהנה פטור בה בזמנה פן נמי אין חייב להבדיל פינן שאינה אלא תשלומין דיום ראשון וביום ראשון הנה פטור מחמת אגנינותו ומתיישבים שפיר פסקי מרן ואין נסתר מחמתו אבל חזרתי בי מפני מראית עין אשר ראיתי להרב הלבוש שם שכתב בלשון זה ולענין הבדלה יבדיל אחר שנקבר המת דלא דמי לתפלה שאין זמנה אלא בערב ומ"ש שאם שכח ולא התפלל יתפלל שחרית שתיים אינו אלא בתורת תשלומי החוב שהנה חייב בלילה אבל חיוב התפלה כבר עבר לפיכך אם לא הנה חייב בלילה אינו צריך לשלם למחר אבל ההבדלה לא משום תשלומין נגעו בה אלא החיוב הראשון של ההבדלה מן הקדושה מושך אחר השבת כל שלשה ימים דבחר שבתא מיקרא כמ"ש בלבוש החזר סי' רצ"ח ס"ה לפיכך כל שלא הבדיל במ"ש חייב להבדיל בכל השלשה ימים שאחר השבת כל אימת שיכול נראה לי עכ"ל הרי שכתב מפורש דאם לא הבדיל כל יום ראשון ומשמע מפני שנמשך אגנינותו עד אחר יום ראשון מבדיל עד סוף יום שלישי דכשם שבתפלה אם נקבר בלילה ויש שהות להתפלל מתפלל לפי שעדין לא עבר זמנה פן אם לא הבדיל כל יום ראשון מחמת אגנינותו מבדיל אחר יום ראשון אחר שנקבר המת לפי שעדין לא עבר זמן ההבדלה והוא רב תנא דמסייע להגאון יחיה ולפי זה הדרא קושיא לזכותא דהני תרי פסקי שבא"ח סי' רצ"ט ושפיו"ד סי' שמ"א סתראי נינהו וגם בגוף דברי הרב הלבוש קשה שדבריו הם היפך דברי הראשונים ה"ל שכתבו דמה שפסדיל ע"ס יום ג' הוא מדין תשלומין וכן יש לתמוה ע"ד הרב ט"ז שם בסק"ז ובסי' שצ"ו סוף סק"א וז"ל ואין כאן דמיון להבדלה וכו' דשם

הוא עיקר זמן ההבדלה מתחלה כף שימשו זמנה פל השבת או עד ליל ד' ולא אמרין דאם לא הבדיל במ"ש הוי ההבדלה שאח"כ תשלומין על מ"ש אלא עדין זמנה ממש ודומה לתפלת ערבית וק"ש שאחז"ל שזמנה קודם אכילה וכל העובר חייב מיתה ואעפ"י כן זמנה פל הלילה והכי גמי ממש פן הוא להבדלה וזה נכלל במ"ש מי שלא הבדיל במ"ש מבדיל והולך פל השבת פולה עכ"ל וצ"ע: גם במה שהוכיח דלדעת הרא"ש הוא מדין תשלומין והיא הוכחה נכונה לענ"ד ומוכח לפי זה דגם ביום ראשון עצמו ס"ל להרא"ש דמה שמבדיל הוא מדין תשלומין יש לתמוה לפי זה שהרי מדברי הרמב"ן בתוה"א בענין אבילות ישנה שכתב ומ"מ למ"ד מבדיל והולך פל היום פלו מיום פולי יומא פלליא דמוצאי שבת הוא מתבאר יפה דמה שמבדיל ביום ראשון לא מתורת תשלומין אלא משום דלילה ויום אחד הוא ולמ"ד מבדיל פל השבת כתב שם דכולהו יומי עד יום ד' תשלומי דראשון ניהו ומדלא כתב דכולהו תשלומי דמוצאי שבת ודקדק לכתוב תשלומי דראשון ניהו נראה דגם למ"ד מבדיל פל השבת דשאר הימים הם תשלומין אין בכלל זה יום ראשון דיום ראשון זמנו הוא ולא תשלומין ולהכי כתב דכולהו תשלומי דראשון פלומר תשלומין של יום ראשון דלילה ויומו הם עיקר החיוב והשאר הם תשלומין ועינינו הראות דהרא"ש במסקנת תענית פ"ד סי' מ' הביא דברי הרמב"ן ולא רפרף על דבריו והיה לו לגלות שאין דעתו פן אלא גם מה שמבדיל ביום ראשון הוא משום תשלומין ויש ליישב בדוחק וצ"ע וסודי במרומים שכתבתי פל זה טרם עיוני בכל דב"ק (בראותו שחזר לכתוב אם שכח ולא הבדיל במוצאי יו"ט וכו' חשבתני שנגעתי לשקו"ט אחרת ולא ידעתי כי סופו נעוץ בתחלתו וכתבתי מה שעלה בדעתי לשאת ולתת בדב"ק) שוב ראיתי שם (בד"ה וראיה לדברינו) שכתב דלולא דמיסתפי היה אומר שמחלוקת הפוסקים בזמן ההבדלה אם יום ראשון בלבד או ע"ס ג' ימים תלוי בסברא דהמשוה זמן ההבדלה אם הוא מדין תשלומין או לא דהפוסקים עד סוף יום ג' סוכרים שהוא מדין תשלומין והילכך פל זמן הנקרא בלשון בני אדם אחר השבת אף דזמנו אינו אלא במ"ש מ"מ יכול להבדיל מצד תשלומין ומ"ד פל יום ראשון ס"ל דאינו משום תשלומין אלא פל יומא קמא זימניה הוא דכשתקנו להבדיל במוצ"ש פל מעל"ע בכלל ונפ"מ לדינא דמי שהיה פטור פל יום ראשון אז א"צ להבדיל לכל הדעות דאף למ"ד דמבדיל עד יום ד' פיון שאינו אלא לתשלומין זה שהיה פטור פל זמן החיוב אינו בתשלומין אלו תוד"ק והוא מכונן למאי דכתבנא בעניותין דמ"ש מרן ביו"ד סי' שמ"א דמבדיל אחר הקבורה לא מייירי אלא בנקבר ביום ראשון וכל עליו חובת ההבדלה אבל אם לא נקבר עד ליל ב' אינו מבדיל פיון שפל זמן החיוב היה פטור אף לפי הנראה לא שלטו מאורות עיני קדשו בדברי הרב הלבוש שהבאתי דמוכח להדיא דס"ל דגם בכה"ג מבדיל אחר הקבורה דהכל זמן חיוב הוא ואין כאן תשלום כלל.

ומ"ש דלולא דמיסתפי וכו' אני אומר ישמח צדיק אם ספקות שלו כף שפיונה דעתו לדעת הרמב"ן שהבאתי שמתבאר שסובר פן אלא שאין פן דעת הבה"ג לפי מה שפירש דבריו הר"ן כנז"ל גם מה שכתבתי למעלה דלפי הוכחתו מדברי הרא"ש דהוא מדין תשלומין מוכח דגם ביום ראשון מה שמבדיל הוא מדין תשלומין ראיתי שם שכתב פן וכתב דמוהר"ם שכתב דמבדיל למחר פשנתחייב ס"ל באמת דביום ראשון אינו מצד תשלומין וכו' עי"ש תיתי לי שזכיתי לדעתו יצ"ו: ובעיקר הדין שלפנינו (במי ששכח

להבדיל במוצאי יו"ט עד כמה הוא זמן ההבדלה) הביא שם רב גדול חיים עד העולם יצ"ו דאחר יו"ט אין תשלומין כי אם ביום שאחר הקג שהוא קשור ושייך לימי הקג ולא דמי לשבת שמבדיל עד יום ד' דהתם שאני דקדושת שבת נמשכת עד יום ד' וכמ"ש הקרבן נתנאל בגטין וכ"כ האר"י בשם הזה"ק והביא ראיה לזה מסוגיא דגטין דף ע"ז ומפסחים דף ק"ו והרב המחבר נר"ו דחה ראיתו ואדרבא הוכיח לאידך גיסא משיטת הרי"ף והרמב"ם דסוברים דאינו מבדיל אלא ביום ראשון ואילו גפי גט סוברים דאחר השבת הוא עד יום ד' וכו' עי"ש ויש טעות בדבריו שפלטתו קולמסו שלא מדעת בעלים כמה שייחס להרמב"ם דאינו מבדיל אלא יום ראשון ולא כן הוא האמת כמבואר בדבריו בפרק כ"ט דין ד' שפוסק כמ"ד כל השבת פולה אלא שיש גוססא בדבריו שמבדיל ע"ס יום ד' וכבר כתבו דהגוססא האמתית היא עד סוף יום שלישי עיין בדברי מרן בכ"מ ובב"י ועכ"פ הוא פוסק כמ"ד כל השבת ולא כמ"ד כל היום וגם בדעת הרי"ף דעת הרב קרב"ן בפרק ער"פ דט"ס הוא בהרי"ף אלא גם הוא פוסק כמ"ד כל השבת אלא שלא הזכיר מדברי הר"ן שם שהבין בדעת הרי"ף דפוסק כמ"ד כל היום וכן ייחס לדעתו הרמב"ן בתורת האדם שם ובעיקר דברי הרבנים טובים השנים הבונה והסותר יחיו יש לפלפל לבנות ולסתור ובגוף הדין בשכח ולא הבדיל במוצאי יו"ט לא הביא לנו מדברי הרב הג"ל יצ"ו מנא ליה דבמוצאי יו"ט יכול להבדיל כל היום דאימור פניו דלא דמי לשבת אין לו שום תשלום אלא בליילה הוא דמבדיל ויש להסתפק בדעתו אם הוא משום דס"ל דיום אסרו חג קשור עם הקג ומשו"ה הוא דמצי להבדיל בו כדמשמע מרוצת לשונו וא"כ נפ"מ דביום שאחר ר"ה דאינו חשוב אס"ח לדעת הרב משחא דרבותא שהבאתי במערכת ה"ה הנז"ל אינו יכול להשלים אף אם הוא חולה שמותר לו לאכול ולשתות) ואפשר ס"ל לדעת הרב מעשה אברהם שהבאתי שם דגם צום גדליא חשוב אסרו חג וקשור עם ר"ה שהוא חג פדכתיב בפסה ליום חגו אינהו חג שהחדש מתפסה וכו', או אפשר דס"ל כמו שכתבתי אנכי ההדיוט שם דכשאמרו להבדיל במוצאי יו"ט היום הולך אחר הלילה ואף אם אינו חשוב אס"ח יכול להבדיל כל זה יש לצדד בדברי הרב הג"ל יצ"ו לפי שלא גילה דעתו וראיתו לזה: אמנם הרב הגאון המחבר יצ"ו הביא מ"ש מרן חיד"א בברכ"י סי' תצ"א בשם הרב מוהר"י עאיש בשו"ת ב"י (שהבאתי בקונטרסו במערכת הה' הנ"ל) שיכול להבדיל כל ימי השבוע ונראה מדבריו שאין בידו גוף תשו' בית יהודה שכתב ונ"ל טעמו וכו' והוא הטעם עצמו שכתב הרב ב"י כמו שמתבאר ממ"ש בשמו הרב מעשה אברהם שהבאתי בקונטרס הנ"ל ומני"ר יצ"ו אחר שנסא ונתן בזה כתב במסקנתו דאם שכח ולא הבדיל במוצאי יו"ט תליא במחלוקת הפוסקים בהבדלה דמוצאי שבת ולדעת הסוברים דמבדיל עד יום ד' גם במוצאי יו"ט יכול להבדיל עד שלשים יום או עד ט"ו יום (לכל מר פדאית ליה בפירוש אחר הרגל וביאר שם בד"ה ולענין אם שכח וכו' דנפ"מ דאם גם במוצאי שבתות שבגמתיים לא הבדיל כגון ששכח או לא היה לו פוס נהי שאינו יכול להשלים מחמת שבת אחר שעבר יום ג' מ"מ יכול להשלים מחמת תשלומי יו"ט עד שלשים יום ולרבינו חננאל עד ט"ו יום) ובסוף הסימן הביא מ"ש בגיליון להגרע"א בא"ח סי' קצ"ט (אינו מצוי אצלי ולפי הנראה צ"ל סי' רצ"ט כי שם הוא מקומו) בשם ס' לשון חכמים דמוצאי יו"ט אין לו תשלומין כלל ושהגרע"א סובר דיום ראשון שאחר יו"ט יש לו תשלומין דהיום הולך

אחר הלילה ובאמת שמחתי שכיונתי לדעת עליון שסבא זו פתתי בעניותי במערכת
הה' הנ"ל כפאשר עיניך תחזנה מישרים ובנדאי לדעת הגרע"א לפי טעמו גם בצום גדליא
ארף אם נאמר דאינו נקרא אסרו חג וכמ"ש הרב משד"ר וגם הרב ניקרא אברהם שהבאתי
שם נראה דמסקים לדעת הרב משד"ר בזה דלא הני אס"ח מ"מ משום שהיום הולך אחר
הלילה יש לו תשלומין שאם לא הבדיל בלילה והוא חולה שיכול לאכול ביום צו"ג יכול
להבדיל על הפוס לפי סבא זו וכסברת הגרע"א ראיתי שפן דעת הרב בית אפרים בחי'
וביאורים שלו להלכות אונן שפתב בסעיף כ"ד מי שהיה אונן במוצאי יו"ט ולא יכול
להבדיל בלילה יבדיל ביום ואם עבר היום אין לו תשלומין וה"ה אם במוצאי יו"ט נאנס
ולא הבדיל ובביאורים אות כ"ג הביא מ"ש הרב ב"י דיש תשלומין להבדיל מוצאי יו"ט
פל השביע וכתב שדעת מרן חיד"א בברכ"י ומחבר"ר סי' תצ"א שאין לה תשלומין פלל
דדוקא לענן שבת שינה לומר דשלישה ימים אחר השבת חשיב בתר שבתא פנין שהוא
ענן התדיר שפכל ששה ימים מפסיק שבת בנתיים ומפלגינן השבוע לשתיים זה בתר
שבתא וזה קמי שבתא הסמוך לו אבל יו"ט שכ"א רגל בפ"ע ואף שיש רגל אחר אחריו
אין גוררין הימים לפניו ולאחריו פלל ופשיטא שאין לדמות למ"ש בח"מ ססי' מ"ג אם
פתיב בפטר עד אחר הפסח וכו' וגם שם הש"ך חולק ומכ"ש בזה שהוא רחוק מן השכל
להפליג זמן ההבדלה כ"כ לכן נראה דאף דהרמ"א בא"ח סי' רצ"ט פתב דהעיקר דמי
שלא הבדיל במוצ"ש מבדיל ע"ס יום ג' וכן תפסו האחרונים פאן מ"מ לענן הבדלת
יו"ט יש לתפוס כדעה השניה דמבדיל כל היום פולו ובזה אין חילוק בין הבדלת שבת
להבדלת יו"ט דתרונוייהו פי הדדי אחר שבת ואחר יו"ט מיקרי עכ"ל הרי מצאנו חבר
להגרע"א דיכול להבדיל בכל יום מוצאי יו"ט אלא שלא זכיתי להבין מ"ש הרב בית
אפרים דה"ה אם נאנס ולא הבדיל במוצאי יו"ט דמשמע דדוקא בנאנס או אפשר ה"ה
שפח יתנה הדין פן אבל אם הזיד ולא הבדיל אינו יכול להבדיל ביום ולא ידעתי למה
דקא נדאי לפי דעה זו הסבא מחייבת דמה שמבדיל ביום אינו מדין תשלומין אלא משום
שכל המעל"ע של מוצאי שבת יום אחד הוא והיום הולך אחר הלילה וכשאמר להבדיל
במו"ש הלילה והיום שנים וה"ה במוצאי יו"ט וכמו שכתב פן בפירוש הרמב"ן בספר
תורת האדם בענן אבלות ישנה והבאתי דב"ק במערכת הה' הנז"ל וכן דעת ה"ש מקשים
שהביא הר"ן בפרק ער"פ ע"ד הבה"ג שפתב להבדיל במוצאי ט"ב שחל בשבת ועם
שהר"ן פתב ליישב דברי בה"ג דס"ל דמה שמבדיל רק ביום ראשון ג"כ הוא מדין
תשלומין ודוקא בשכח ולא בהזיד וכו' עי"ש וא"כ לדבריו אם הזיד בליל מ"ש אין לו
תשלומין למחר וה"ה בהזיד ליל מוצאי יו"ט מ"מ נראה פשוט דלענן דינא אית לן
למינקט כדעת הרמב"ן וה"ש מקשים שסוברים דאינו מדין תשלומין פלל וא"כ אפילו
בהזיד ולא הבדיל יכול להבדיל ותימה בעיני שנעלם מהרב הנ"ל פל זה שלכל הפחות
היה לו לרמז דבריהם ולומר שחושש לסברת בה"ג לפי מה שפירש דבריו הר"ן בפרק
ער"פ גם במ"ש שאין לדמות להוא דח"מ ססי' מ"ג וגם שם הש"ך חולק הנה בנדאי
לא ראה גוף תשובת הב"י (שמשם נובע עיקר דינו) רק מ"ש בשמו מרן חיד"א בקיצור
ואין זה מן התימה אף תימה לי במ"ש שגם שם הש"ך חולק דהן אמת דהש"ך חולק
עמ"ש מרן דאחר הפסח היינו רוב ימים שאחר הפסח לעצרת אבל בסברת רבינו חננאל
עד ט"ו יום אחר הפסח אינו חולק ואדרבא תלי כפי לסבא זו וכתב שדבריו דברי

קבלה וכו' ע"ש ששנראה היא דעתו וגם בס' מקצוע בתורה להרב המחבר ספר מגן האלף הסביר בטו"ט סברת רבינו חננאל ע"ש וא"כ גם בהבדלה אם באנו ללמוד משם יש לנו לומר דיש לה תשלומין עד ט"ו יום אחר הפסח וצ"ע: ולעגנו הלכה למעשה נראה ודאי שאין לפסוק פדעת הרב ב"י דיש לה תשלומין כל השבוע פי ברבים היא החולקים עליו ועם פי ידידי הגאון בנן שלמה יצ"ו לא חש למ"ש מרן חיד"א בברכ"י ע"ד הרב ב"י (שאין ראיתו מכרעת ויותר מזה ביאר במחזיק ברכה שם ששמע מאחד מגדולי הדור שאין דעתו נוחה בזה ולא שמיע ליה סברת הרב ב"י ואין לסמוך עליו למעשה) הנה בקונטרס הג"ל הבאתי דהרבנים שע"ת וזכור לאברהם וחסד לאלפים הביאו מסקנת מרן חיד"א ועוד הבאתי דהרב חכמה ומוסר פתב ע"ד הרב ב"י שכל הבאים אחריו חלקו עליו ואמרו דאין לסמוך עליו בזה וגם הרב ויקרא אברהם שהבאתי שם מסכים פן לדינא ונוסף גם הוא שפן דעת הרב משנת חכמים כנז"ל א"כ לגבי דידן ודאי אין לנו לפסוק שלא פדעתם ואף לפסוק שיבדיל במוצאי יו"ט עצמו בא"ח אין דעתי הענייה נוחה דאף שפן דעת הרבנים לקדושים אשר בארץ רעק"א ובית אפרים הג"ל וגם דעת הרב משחא דרבותא פן היא בכל יום אסרו חג ויבדל לחיים טובים הרב הכותב שהביא בבנן שלמה יצ"ו שפן היא דעתו כמ"ש בשמו הרב המחבר יצ"ו מ"מ פשוט שאין פן דעת מרן חיד"א ורבים אשר אתו ועכ"פ מידי פלוגתא לא נפיק וכלל דספק ברכות קאי אאיסור וינדעתי שיש הרבה פוסקים שלא נאמר הפלל דספק ברכות להקל אלא בברכות שאומר בהו אקב"ו בברכת המצות אבל בברכות שאינו אומר בהו אק"ב וצננו בברכת שהחיינו וברכות השבח לא אמרינו סב"ל וכמו שרשמתי בקונטרס זה במערכת ברכות סי' א' אות י"ח סק"ה בכל זאת אין דעתי הענייה מספקת להצריך לברך ושב ואת"ע עדיף: (סי' קלג נשמט מדפוס לאיזה סיבה) סימן קלד (כל הפתוב בס"י זה הם דברי ידידי הגאון המפורסם מוהר"ר יצחק שלמה יואל אבד"ק ראנונא יצ"ו מילואים הם לדב"ק אשר הבאתי בספרי זה, בחלק הפללים במערכת הבי"ת אות ו' ד"כ ע"ב לעשות רצונו חפין חיים מלאתי בקשתו שתהיה תורה שלמה, יצאה בהינומא, ראויים הדברים מלאים כל טוב בפלפול וסברא ישרה, אי בעית אימא גמרא וכולהו תנויי ספרי וספרא מחושקים פסוק כל חוק שטועמו אומר לי לי חיליה לאורייתא ארי שבחבורה.

אל עליון ישמרהו ויחיינהו כל ימי חיינו לרבות הלילות פחשכה פאורה כיר"א). עוד קשה לי מהא דגרסינו בירושלמי פרק ר"א דמילה הלכה ו'.

איהו ברייתא דפי' דאינו חוזר אלא על ציצין המא"ה. וז"ל א"ר יוחנן לדברי ר' יוסי אפילו על ציצין שא"מ א"ה אם פ"י חוזר הי דין ר"י.

וקאמר ר"י דתנינן תמן. ר"י אומר יו"ט הראשון של חג וכו'.

ופ"י המפרש דהכי דייק דהא אע"ג דכבר יצא בו מדאגבתי' מ"מ פניו דאית ביה קצת מצוה לחשב שיהיה הלולב בידו תמיד הו"ל גמר מצוה ופטור. והוה"ד בכל גמר מצוה דכמצוה דמי (ולכן אפי' ציצין שא"מ ופירש.

מ"מ דחי שבת וחוזר). ע"כ ותמיהני.

ל"ל קא נִימָא דְהֵינּוּ ר"י דלה"פ. דְלִדְיָה אע"ג דפ"י חָדָא מִלְתָּא הִיא וְכַדְפִּי רש"י ז"ל
וּמְמִילָא דְלִדְיָה לָא הוּי גָמַר מַצָּנָה כָּלֵל.

רַק חָדָא מַצָּנָה וּא"כ אפ"י תִימָא דְשָׂאָר גָמַר מַצָּנָה לָא דְחֵי שְׁבֵת. הָכָא דְחֵי מְשׁוּם דְלָא
מִיקָרֵי הַפְּסָקָה כָּלֵל.

(וְאוּלֵי י"ל דר' יוֹחָנָן ע"כ לָא כִינּוּן לְזָה. דְבִשְׁבֵת (קלג).

(א"ר יוֹחָנָן ר' יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שָׁל רִיב"ב הִיא כו' וְדַחֲיָנָן לִיה. הָרֵי דְלָא יָדַע ר"י מָהָא
דְתַלְיָנָן לִיה בְּפִלּוּגְתָּא דר"י וְרַבְּנָן דלחה"פ.

רַק גְּהַרְדְּעֵי תְלוּ לִיה בְּהַכִּי. ור' יוֹחָנָן לָא הִיָּה בְּזַמְנָם.

דְהָא הוּוּ בְּתַר רַב אֲשֵׁי דְאֵינְרֵי שָׁם לְעִיל מְאוּקִימְתָּא דִידְהוּ. וּבס"פ קָמָא דְסַנְהֶדְרִין (י"ז):
אֲמֹרָאֵי דְגְהַרְדְּעָא רַב חָמָא).

אָף יֵשׁ לְתַרְזָן כ"ז עֲפַמ"ש הַמ"א (ס' ח' סק"ז) שְׁבָאֲמַצְע מַצָּנָה אַחַת לָא שְׁיִיף הַפְּסָקָה
(וְהוּבָא בְשׁו"ע דְבִי רַב ס' ח' בְּקו"א או' ה') לַפ"ז י"ל דְאֵע"ג דְמוּכָח בְּש"ס דְבְּמִילָה
וּלחָה"פ לר' יוֹסִי אַע"פ שְׁהַפְּסִיק חָדָא מִלְתָּא הִיא אַפ"ל דְהֵינּוּ דְוָקָא דְוָמִיא דְמִילָה
וּלחָה"פ דְהוּי חָדָא מַצָּנָה.

אָבֵל בְּתַרֵי מַצּוֹת אַע"פ שְׁהֵן מְמִין אַחַד מ"מ אֵי אַפְסִיק בִּינְתִים הֵוָּא הַפְּסָקָה אֲפִילוּ לר'
יוֹסִי. וּלחָה"פ אַע"פ שְׁהוּא מְסַלֵק הַיִּשְׁנָה וּמַנִּיחַ הַחֲדָשָׁה בְּכָל שְׁבֵת לָא מִיקָרֵי רַק חָדָא
מַצָּנָה.

דְכִינּוּ דְכְּתִיב בֵּיה תְּמִיד עֲשֹׂהוּ הַפְּתוּב מַצָּנָה אַחַת. דַּאס"ד תְּרֵי מַצּוֹת הֵם וְתְּמִיד דְקָרָא
ה"ק.

סְמִכְיָהוּ לְסִדּוּר בְּזִיכְנָן אַהֲדָדֵי כִי הִיכִי דְלָא לְהוּי שְׁוֹלְחָן בְּלֹא לְחֵם וּלְעוֹלָם ב' מַצּוֹת הֵם.
א"כ מנ"ל לְגְהַרְדְּעֵי דְרַבְּנָן דלחה"פ ס"ל גַּם גְּבִי מִילָה דָּאָם פִּי' אֵינּוּ חוֹזֵר דִּילְמָא עַד כָּאָן
לָא קָאָמְרֵי אֵלָא גְּבִי לחָה"פ דְתַרֵי מַצּוֹת הֵם הָתָם הוּא דְסִילֵק הֵוָּא הַפְּסָקָה.

אָבֵל בְּמִילָה דְחָדָא מַצָּנָה הִיא אַפ"י רַבְּנָן מוֹדוּ דְלָא הֵוָּא הַפְּסָקָה. דְהָא בְּתַרֵי הוּי יוֹתֵר
חֲשֵׁשׁ הַפְּסָקָה מְבַחֵד וְכַדְבְּרֵי הַמ"א.

אֵלָא וְדַאי לחָה"פ נְמִי חַד מַצָּנָה הוּי וְכַדְאָמְרוּן. וְהִכִי מוּכָח בְּיוֹמָא (כ"ד:) דְפָרִיף לְלוּי.

זֵר שְׁסִידֵר אֵת הַשְׁוֹלְחָן לְחִיבֵי. וּמְשַׁנֵּי אֵיפָא סִידּוּר בְּזִיכְנָן.

כְּלוּמַר וְאֵינָה עֲבוּדָה תְּמָה. סִידֵר בְּזִיכִין לִחְיִיב אֵיפָא סִילּוּק בְּזִיכְנָן וְכו'.

וַיַּעֲוִינּוּ בְתו' שָׁם ד"ה אֵלָא. דְמוּכָח מְדַבְּרֵיהֶם ז"ל.

דְסִידּוּר לחָה"פ וְסִידּוּר בְּזִיכִין וְסִילּוּק בְּזִיכִין וְהַקְטָרְתוֹ הֵנִי כְּוָלְהוּ חָדָא עֲבוּדָה הוּיָנּוּ לְהוּ
ע"ש. וּמְשׁו"ה כַּאו"א בַּפ"ע אֵינָה עֲבוּדָה תְּמָה וּמוּכָח דְחָדָא מַצָּנָה הוּא.

וְע"כ אָף דְסִידּוּר בְּזִיכְנָן וְסִילּוּקָן יֵשׁ בִּינֵיהֶם ז' יָמִים כַּדְפַרְש"י ז"ל שָׁם דְקָאֵי אֲסִילּוּקָן
דְשְׁבֵת הַבֵּא. מ"מ אֲתִי תְּמִיד דְקָרָא וְעֲשָׂאָן מַצָּנָה א' וְה"נ דְסִילּוּק בְּזִיכְנָן דְשְׁבוּעַ הַעֲבָרָה
וְסִידּוּרָן לְשְׁבֵת הַבֵּא מִיקָרֵי חָדָא מַצָּנָה וּמְשׁוּם דְכְּתִיב תְּמִיד וְכַדְפִּי'.

והשתא נייחזי אנו. דהא נדאי ת"ת מיקרי ב' מצות לענין ברכה אליבא דר' יוסי.
דהא במנחות שם. אמרינן דלר"י בפרק א' שחרית ופ"א ערבית או בק"ש שו"ע קנין
מצות לא ימוש.

ומאי שנא שחרית וערבית דנקיט. ואמאי לא קאמר פ"א ביום ופ"א בלילה, כדנקט קרא
והגית בו יומם ולילה בשלמא ר' יוחנן דאמר במנחות שם לישנא דקו"ש שו"ע, י"ל
משום דאז זמן ק"ש משו"ה אמר פי האי לישנא.

אבל ר"א דאמר שם לשון פרק א'. לדידיה מש"נ שו"ע.

הא לא קבעה תורה זמן לת"ת וחיובו תמיד ביום ובלילה. רק דלר' יוסי אף באיזה זמן
ביום ובלילה אף זה נקרא תמיד.

א"כ בכל היום והלילה זמנו שנה. ועכצ"ל דר' יוסי כשמואל ס"ל דאמר (בברכות דף
כ"א) דובשכבך ובקומך בדברי תורה פתיב (ואם תמצא לומר דס"ל לר' יוסי דק"ש
דאורייתא ומוקי לקרא דבשכבך ובקומך בק"ש).

מ"מ י"ל דס"ל דדוקא פרשת שמע הוא דאורייתא. אבל והיה אם שמוע דרבנן.

ומיותר ליה בשכבך ובקומך. ומוקי לה בד"ת וכדשמואל בברכות שם).

והשתא א"ש דנקט דוקא שו"ע, דהיינו בזמן שכיבה וקומה כדאמרינן גבי ק"ש בברכות
(י:) ע"ש (וניחא ליה לר' יוסי לאוקמי לבשכבך ובקומך בד"ת. כמו לדבר בם דרישא
דקרא דמוקמינן ליה בד"ת בפרק הנה קורא (י"ג:) וה"ק אגמירו בנייכו תורה וכו'.

וה"נ ובשכבך ובקומך דבתריה אד"ת קאי לר' יוסי וכיין דובשכבך ובקומך אד"ת קאי
לר' יוסי. ודריש ליה בזמן שכיבה ובזמן קומה כדפי'.

א"כ הרי אין זמן ת"ת דיום ודלילה שוין וגם אין מעפבין זא"ז. ובנדאי הו"ל ב' מצות.

לא מיבעי' להרמב"ן ז"ל שפנה לק"ש שו"ע לב' מצות כמ"ש בהשגות לס' המצות בסוף
הל"ת. ובסוף שרש ט'.

דכיין דזמניהם מחולקים וגם אין מעפבין זא"ז ניימנין בשמים ע"ש א"כ ההד"נ ת"ת לר'
יוסי דנפ"ל נמי מובשכבך וגו' נדמי ממש לק"ש הר"ז ראוי להקרא ב' מצות, אלא אפי'
להרמב"ם דמנה (במ"ע י') לק"ש שו"ע במ"ע אחת, מפני שנכללו בצווי נאזקה אחת
מ"מ נראה דהיינו דוקא לענין מנין המצות.

אבל מודה דלברכה מיקרי להו ב' מצות, מהאי טעמא גופא דאין זמנם שנה ושאין מעפבין
זא"ז. תדע דהא תנו בשחר מברך ב' מלפני וא' לאחרי ובערב מברך ב' לפניו וב'
לאחריה.

הרי דינם כב' מצות מופסקות לענין ברכה. דאי כמצנה אחת חשיבי א"כ לר' יוסי דלא
חייש במצנה א' להפסקה אטו פליג אמתניתין וגם הרבה מהאמוראים דסברי כר"י בהא
(ואין לדחות ממ"ש הרשב"א בתשו' (סי' מ"ו) בשם הגאונים ז"ל.

דברכות ק"ש לפניה ולאחריה אינם ברכות של ק"ש פברפת התורה וברפת המצות. רק ברכות שנתקנו בפ"ע הן אלא שנתקנו לאומרו לפני ק"ש ולאחריו ע"כ.

לפ"ז י"ל דאע"ג דמצנה אחת הן ובאמצע מצנה לא שינוי ברכה כיון דל"ח ביה להפסקה פנ"ל. מ"מ כיון דברכות בפ"ע הן שפיר מברכים וכדברי הרשב"א ז"ל.

איברא דכי דייקינו ביה שפיר ליתא להאי פירקא. דאפילו לדברי הרשב"א ז"ל צ"ל דמ"מ נתקנו ושיהא יוצא בהם י"ח ברכה גם לק"ש.

וכדדייקא מתני' דתנו בהו לישנא דמלפניה ולאחריה. וכדמסיים הרשב"א גופיה שיתקנו לאומרו כו'.

תדע דאלת"ה תיקשי ליה להרשב"א אברכות ק"ש דמלאחריה כמו שהקשה הוא ז"ל בחדושי בברכות (דף ע"ב) אברכת יראו עינינו למה אין פותחת בברוך שהרי אינה סמוכה לברכות דק"ש דתקנה ה"ה וכו'.

והו"ל למידק אברכות ק"ש דמלאחריה גופייהו האי דיוקא למה אין פותחין בברוך כיון דלא שייכי פלל לק"ש דבק"ש לא שינוי ברכה לאחריה שהיא מצנה אחת ול"ש ביה הפסקה לר"י. נאפילו לרבנן את"ל דלאו אק"ש נתקנו הו"ל לפתוח בברוך.

אלא ודאי דנהי דעיקר תקנתם לאו לק"ש. מ"מ נתקנו לאומרו סמוך לק"ש דאגב יצא בהן ג"כ י"ח ברכה דק"ש וכמו דיוצא י"ח ברכת התורה ע"י ברכת אה"ר כדאייתא בברכות (י"א:) וכן הוא להדיא בתוספתא פ"ק דברכות דלאחר ק"ש אינה פותחת בברוך מפני שהיא סמוכה לשמע ע"ש (ועיין ברבינו יונה ריש ברכות) ובנדאי הכי הוא.

דאל"כ איך יצאת ק"ש דהיא מה"ת לדעת ר"פ מפלל שאר מצות שלא לברך עליה וע"כ דברכות אלו גם לק"ש נתקנו וכדפ"י (ועיין בספר שאג"א סי' כ"ו) וכ"ש לפמ"ש בחדושי הרשב"א בברכות (ב.) בשם ר"ע גאון ונתנו והריצב"א ז"ל דלפ"מ שמקדימין לקרות ק"ש שלא בעונתה עם הצבור וכו' צריך לברך אק"ש שעל המטה אקב"ו לקרות את שמע לדידהו ע"כ מה שא"צ לברך אקב"ו וכו' פסקורין ק"ש בעונתה.

זהו מפני שברכות דק"ש אע"פ שאינו אומר בהן וצונו יוצא בהן י"ח ברכה וע"ש. עכ"פ נתבאר דק"ש דשו"ע ב' מצות הן לענין ברכה.

והוה"ד לברכת התורה אליבא דר"י דנפ"ל לת"ת מובשפכך וגו' וכדפ"י. וא"ת.

מי לא אמרינן דבלח"ה אתי תמיד דקרא ובעיד להו לסידור לחה"פ וסילוקו כמצנה א' וכדהוכחנו מיומא (כ"ד:) ה"נ נימא דאתיה מצנת לא ימוש וגו' ובעיד לת"ת דיום ודלילה למצנה א'. דהא ת"ת דכתיב ביה לא ימוש כמאן דכתיב ביה תמיד דמי וכדמוכח במנחות שם.

וא"כ לא דמי לק"ש דלא פתיב ביה תמיד כן יש לדחות לפום רהיטא. אבל אין זה דחוי שהרי מצינו גבי ב' תמידין דכתיב בהו נמי תמיד (שמות כ"ט) ואפ"ה מנה אותם הרמב"ן ז"ל לב' מצות.

מפני הטעם שפתיב בשורש הט' דאין זמנם שנה ואין מעכבים זא"ו. וְלֹא אֲמַרְיִנּוּ דְמִשּׁוּם
שְׁנֵאמַר בְּהֵם תְּמִיד יַעֲשׂוּ כְּמִצְוֵה א'.

וכן בקטרת אף ע"ג דכתיב בהו תמיד (שמות ל') אפ"ה מנה הרמב"ן ו"ל ההקטרה
דשחרית ודבין הערבים לב' מצות. ואפילו להרמב"ם ו"ל דמנה קטרת ותמידין כל אחת
מצוה אחת, אין זה משום דכתיב בהו תמיד.

דְּהָא ק"ש שו"ע דלא כתיב שם תמיד ואפ"ה מנאם הרמב"ם במ"ע אחת, וע"כ דהטעם
רק מפני שנקללו בצווי א' כמ"ש למעלה ע"ש. (ומעתה ע"כ אין הטעם בהך דיומא
כ"ד:) משום תמיד דקרא.

כדסליק אדעתין מעיקרא אלא כדבעינו למימר לקמן.) ובאמת דמלשון תמיד אין להוכיח
דהווי מצוה אחת.

שְׁהָרִי אִין הַפְּנוּנָה בַּמ"ש תְּמִיד שְׁיִהְיֶה זֶה בְּלִי הַפְּסֵק. כְּדַמּוּכַח מְקַטְרֵת וְתַמִּידִין שְׁעִיקָר
מִצְוֹתָן הוּא בְּזַמְנִים מְוַחֲלָקִים (וכ"כ הגאון בעל שאג"א בסי' מ') רק דכל שאין זמנו
משפחה להיות פעם כף ופעם כף אלא שתמיד הוא קבוע בזמנו תמיד קרינו ליה ומ"מ
יכול להיקרא ב' מצות לענין ברכה.

ומה דסיקור לחה"פ וסילוקו נחשבין למ"ע אחת, צ"ל לפ"ז דהיינו מפני שאינם בזמנים
מוחלקים. שאפי' לר"י דאמר דאפילו אם סילק הישנה שחרית וסיקור הדדשה ערבית
שפיר דמי היינו שא"צ להיות טפחו של זה וכו' אבל מי לא מודה דאי עביד פרבון באלו
מושכין ואלו מניחין דשפיר טפי ואית ביה משום זריזין מקדימין למצות.

וכינו דאין זמניהם מוחלקין מצוה אחת הוא. וסיקורבזוקנן וכו' וההקטרה דחשיב מצוה
אחת בהדי סילוק לה"פ.

היינו משום שמעכבים זא"ו כדמוכח במנחות שם. והנה עכ"פ במצוה אחת לא חייש ר"י
להפסקה כדפי'.

ויש להביא ראיה לזה. מהא דתנן בסוטה (מ"ד).

(ר' יוסי הגלילי אומר הירא ורף הללב זה המתירא מעבירות שפידו ר' יוסי אומר
אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. ומפרש בגמרא מאי איכא בין ריה"ג לדר'
יוסי.

איכא בינייהו עבירה דרבנן. וקאמר כמאן אזלא הא דתניא שח בין תפילה לתפילה
עבירה היא בינו וחוזר עליה מעורכי המלחמה כמאן כריה"ג.

פי' דאפילו על עבירה דרבנן חוזר. והשתא ל"ל ה"ט דזו עבירה דרבנן (וכדפירש"י
דכינן שפח והפסיק ביניהם הנה צריך ברכה אחרת על של ראש.

(הא בלא"ה לא אתיא כר"י. דהא ר"י לא חייש להפסקה גבי לחה"פ ואמרין דלדידיה
אע"ג דאפסיק חדא מילתא היא.

א"כ אפי' עבירה דרבנן אין פאן. ואדרבא אם יברך כשפסח אז יהיה ברכה לבטלה ורש"י
ו"ל סובר דאם בירך על של ראש כשפסח אין פאן עבירה כמ"ש התוס' במנחות (ל"ו).

(ד"ה עבירה. בכוננת רש"י ז"ל.

א"כ מאי תלי הגמרא הך ברייתא בפלוגתא זו אי בעינו עבירה דאורייתא אם לא. הא בלא"ה לא אתיא כר' יוסי.

אלא ע"כ דדוקא במצנה אחת לא חייש ר"י להפסקה אבל תפילין הווי ב' מצות דהא אין מעפבין זא"ז. חייש בהו ר' יוסי להפסקה א"כ כשפסח עבירה היא ביזו אם לא בירך אלא דלא הוי רק עבירה דרבנן.

לכך אי"ח עליה מעורכי המלחמה לר"י וא"ש. ויש לנו לעמוד על שיטתו של הרמב"ם ז"ל בזה.

ומקודם נציע סוגיית הגמרא ביומא (ל"ג): דאמרינו שם. למה מטיבין וחוזרין ומטיבין אמר רשב"ל פדי להרגיש כל העזרה פולה (שם כ"ד): פרש"י להשמיע קול המון רב כמ"פ שהוא פבוד למלך כמ"ש בבית אלהים נהלה ברגש) ור' יוחנן אמר בפקר בפקר חלקהו וכו'.

והרמב"ם ז"ל (בפ"ג מהלכות תמידין הט"ז) פסק כרשב"ל דהטעם הוא פדי להרגיש העזרה. וטעמו שהוא ז"ל מפ' דהאי הניחא דאמרינו בסוגיא שם לשון קושיא היא אדר"י כמ"ש בתו"י שם ד"ה הניחא שפן פ"ר ח בשם הגאון ע"ש.

דלפי"ז איתותב ר"י. ואפ"ה פסק הרמב"ם ז"ל שם שפין הטבת ה' גרות ובין הטבת ב' גרות מפסיקין בעבודה אחרת, וכתב מרן בכ"מ דאע"ג דלרשב"ל אין צריך להפסיק בעבודה אחרת מ"מ ס"ל להרמב"ם דאם רצה יכול להפסיק אפילו לרשב"ל.

אבל ראיתי בתו"י שם שהק'. פינן דלרשב"ל אין חובה מן התורה להפסיק היכן אנו לוקחין זה מדעתנו להפסיק באמצע עבודה וכתב דלפ"ז צ"ל דטעם להרגיש העזרה הוא מה"ת אבל צ"ע מנ"ל ע"כ: ולולי שאיני פדאי להכריע הצ"ע דהתו"י, הנה נלפע"ד דא"א לומר דטעם להרגיש יהיה מה"ת.

דהא ר"י גופיה קאמר לעיל (כ"ד): גבי פניסות טעם להרגיש את העזרה. ואס"ד דזוהו מה"ת אם פן ל"ל פאן גבי הטבה טעם דבבקר בפקר, תיפוק ליה לחלקן מטעם הרגש פמו גבי פניסות.

א"ו דדוקא גבי פניסות דלא הוי עבודה ואין שם חשש הפסקה באמצע ס"ל שפיר טעם הרגש. אבל בהטבה דעבודה היא.

א"א לחלק ולעשות הפסקה באמצע מטעם הרגש דאינו רק מדרבנן מקרא דד"ק וע"כ צריך הקא לילפותא דבבקר בפקר. ומעתה הדרא קו"ל על הרמב"ם דפסק כרשב"ל.

ואיך הצריך להפסיק בעבודה אחרת באמצע עבודה דהטבת הגרות. עוד יש להבין לפמ"ש התו"י ט (בפ"ג דתמיד סוף מ"ט) בשם הרשב"א ז"ל דהאי תנא דמסכת תמיד במשנה שם לית ליה להצריך הפסקה בין הטבה להטבה.

ופליג אאבא שאול. ובמאי קמפליגי.

וְנִרְאָה דְּפְלִיגִי בְּפִלּוּגְתָא דְר"י וְרַבְּנָן דְּלַחַה"פ. אַבָּא שְׂאוּל סָבַר כַּר' יוֹסִי דְּבְאַמְצַע מְצוּנָה אַחַת ל"ש בְּהַּ הַפְּסָקָה וְאַף ע"ג דְּאַפְסִיק כּוֹלָא חֲדָא מִקְלָתָא הִיא.

וּלְכֹף גַּבֵּי גְרוּת נָמִי דְחֲדָא מְצוּנָה הָנִה לָא מִיקְרִי הַפְּסָקָה (וְאֵע"ג דְּכְתִיב בְּהוּ תְּמִיד) אַת"ל דְּתְּמִיד דְּקָרָא קָאִי אַפְּוֹלְהוּ גְרוּת לַפְּמ"ש הַתּוּוִּי"ט שֶׁם דְּלֵא נְקָרָא מְעַרְבֵי כ"א בְּהַצְטָרְפוֹת הַרְאִשׁוֹן ע"ש) מ"מ הָא בְּלַחַה"פ פְּתִיב בְּיָה ג"כ תְּמִיד וְאַפ"ה לָא חֲתִיב בְּיָה ר"י לְהַפְּסָקָה (מְשׁוּם וְלָכֵן פִּינּוֹן דְּלַר"י יָכוֹל לְהַפְּסִיק אַע"ג דְּבְעֵלְמָא לְכַתְּחִילָה עֲדִיף שְׂלֵא לְהַפְּסִיק (מְשׁוּם זְרִיזוֹן מְקַדִּימִין) מ"מ פָּאן פְּדִי לְהַרְגִישׁ הַעֲזָרָה עֲדִיף לְהַפְּסִיק בְּהוּ (וּמְשׁוּם זְרִיזוֹן מְק"ל נָמִי לִיכָא.

דְּהָא עוֹשֶׂה בְּזִמְנָן זֶה עֲבוּדָה אַחֲרָת) וְתַנָּא דְּמַתְּנִי דְּתְּמִיד ס"ל פְּרַבְּנָן דְּלַחַה"פ. דְּאַפְּוֹלְהוּ בְּאַמְצַע מְצוּנָה א' שְׁיִיף הַפְּסָקָה וְלָכֵן סָבַר דְּאִין לְהַפְּסִיק בֵּין הַהֲטָבָה.

וּלְכֹף אַף דְּהַרְמְב"ם ז"ל פְּסָק כְּרַשְׁב"ל דְּהַטְעָם הוּא פְּדִי לְהַרְגִישׁ. מ"מ פְּסָק הוּא ז"ל כַּר"י דְּלַחַה"פ.

דְּבְמְצוּנָה אַחַת ל"ש הַפְּסָקָה. וּמְשׁו"ה הַצְּרִיף פָּאן לְהַפְּסִיק הַהֲטָבָה מְשׁוּם הַרְגִישׁ הַעֲזָרָה. וְדו"ק: אֵלֵא דְּלַכְאוּרָה קְשָׁה ע"ז. דְּהָא מְצִינּוּ לְהַרְמְב"ם ז"ל (בַּפ"ה מֵהַלְכוֹת תְּמִידִין הַלְכָה ד') דְּפָסָק פְּרַבְּנָן דְּר"י דְּאֵלוּ מוֹשְׁכִין וְכו' יַעו"ש וְכַמוֹבָא בְּקוּוֹנְטְרַס הַרְאִשׁוֹן) אִיבְרָא דְּאִין זֶה מְוַכְרַח.

שְׁהֲרִי (בַּפ"ה מֵהַלְכוֹת ת"ת ה"ח) פְּסָק כַּר' יוֹסִי. דִּינְצָא י"ח בַּפ"ה א' שׁו"ע.

דְּאַף זֶה נְקָרָא תְּמִיד. וְכַבֵּר הַקְּשָׁה זֶה הַלַּח"מ שֶׁם דְּהַרְמְב"ם ז"ל סוֹתֵר אֶת עֲצָמוֹ בְּמָה שְׁפָסָק בְּפָרְק ה' מֵהַל' תְּמִידִין פְּרַבְּנָן דְּר"י.

וּמְש"ש לְחַלְק בֵּין לְשׁוֹן לָא יְמוּשׁ לְלִשׁוֹן תְּמִיד הַדּוּחַק מְבוֹאָר, וְהַסְגִּיא בְּמִנְחוֹת שֶׁם לָא מוֹכְחָא הָכִי. וּמְצִינּוּ בַּס' צ"צ הַחֲדָשׁ (פְּאָה פ"א מ"א אוֹת ד') שְׁכ' דְּדַבְּרֵי הַלַּח"מ דְּחוּקִים וְהִנֵּה (בַּפ"ד מֵהַלְכוֹת ב"מ ה"ח) כְּתִב וְאִין הַצִּיץ מְרַצָּה אֵלֵא בְּזִמְנָן שְׂהוּא עַל מְצַחוֹ שְׁנַאֲמַר וְהִנֵּה עַל מְצַחוֹ תְּמִיד לְרַצּוֹן וְגו' ע"כ, וְהַקְּשָׁה מֵהַרְד"ל בֶּן מְהֲרִי"ל הוּבָא בְּסִפְר שׁוֹאֵל וּמְשִׁיב ח"ג ס' צ"ד) מְהֵף דִּיּוּמָא (ז:): דַּר' יְהוּדָא ס"ל דָּאִם אִין עוֹדְהוּ עַל מְצַחוֹ אִינּוּ מְרַצָּה דְּכְתִיב עַל מְצַחוֹ וְנִשְׂא, וְר"ש ס"ל אַף שְׂאִינּוּ עַל מְצַחוֹ מְרַצָּה דְּכְתִיב תְּמִיד לְרַצּוֹן וְגו'.

א"כ הַרְמְב"ם ז"ל הִבִּיא רְאָיָה לְסַתּוֹר ע"כ. וְנִרְאָה דְּלַק"מ.

דְּהִנֵּה ר"ש קָאֲמַר הֵתָם מְאִי תְּמִיד אֵלִימָא תְּמִיד עַל מְצַחוֹ מִי לָא בְּעִי מִינָם וְלִמְיַעַל לְבַה"כ. אֵלֵא תְּמִיד מְרַצָּה.

וּלְפ"ז לַר' יוֹסִי דַּס"ל דְּאַפִּי סִילְק הִיִּשְׁנָה שְׁחַרְרִי וְסִינְדֵר הַחֲדָשָׁה עַרְבִית אַף זֶה תְּמִיד א"כ אַף דְּבְעִי מִינָם וְלִמְיַעַל לְבַה"כ מ"מ נְקָרָא זֶה תְּמִיד. וְכַמְש"ש בַּס' שׁו"מ.

וּמָה דְּלֵא נִיחָא לִי שֶׁם הָאִי תִירוּצָא זֶהוּ מְשׁוּם דְּהוּא סָבַר דְּהַרְמְב"ם פּוֹסָק פְּרַבְּנָן דְּר' יוֹסִי. כְּדַמְשַׁמַּע מְהֵף דַּפ"ה מֵהַל' תְּמִידִין.

אָבֵל לַפֶּעַן ד' הָהוּא לָא מְכַרְעָה מִיַּד פְּדָבְעִינן לְמִימַר לְקַמֵּן (וּמַה שְׁהָק' שָׁם עוֹד דְּהָא ר"י מְשׁו' רִשְׁבִּי בְּמַנְחוֹת (צ"ט):) אָמַר ג"כ דְּבַק"ש שׁו"ע קַיִּים לֹא יִמוּשׁ. וְזֶהוּ כְּר"י דְּלַחַה"פ. וְסַתָּם ר"ש הוּא רִשְׁבִּי וְא"כ אֵיךְ אָמַר ר"ש מִי לֹא בְּעֵי מֵינָם וְכו' הָא לְשַׁטְתּוֹ אַף זֶה תְּמִיד. וְע"ש מַה שְׁתִּי בְּדוֹחֵק.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף דְּקַשְׂיָא לַפְמ"ש בְּתַקוּנֵי זִוְהַר (מִהַדוּרָא בְּתַרְא תְּקוּנָא שְׁתִּיתָאָה) דְּר"ש יְלִיף תְּמִיד דְּתוֹרָה דְּכַתִּיב תְּמִיד עֵינֵי ה"א בָּהּ (דְּבָרִים י"א) מִק"ש דְּכַתִּיב בָּהּ נְמִי תְּמִיד עָרַב וּבָקָר וְכו' וְהָא תְּמִיד דְּעָרַב וּבָקָר דְּק"ש אִיהוּ, וְתְּמִיד דְּעֵינֵי ה' וְגו' דְּתוֹרָה הָיִי דְּס"ת אִיהוּ עֵינִי.

תְּרִין לוחֵי תְּרִין עֵינֵינן וְכו' מִפְּאֵן אֹלְפָא דְּמֵאֵן דְּקָרִי ק"ש עָרַב וּבָקָר בְּכ"י תְּמִיד פְּאִילוֹ קַיִּים וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה בְּאוּרֵינִי ע"כ. הָרִי דְּמִיקָרִי תְּמִיד לְרִשְׁבִּי אַף דְּאֶפְסִיק בָּהּ דְּהָא ק"ש לר"ש נְמִי פְּתִיב בָּהּ תְּמִיד.

וְכֵן תּוֹרָה וְקַשְׂיָא הָךְ דִּיוֹמָא. וְהִנֵּה אֲלוּלֵי דְּבָרֵי רִשְׁבִּי בְּתַקוּ"ז.

לֹא הָיָה ק"ל מִהַש"ס דְּמַנְחוֹת, וְזֶהוּ דְּהַש"ף בִּיּו"ד (ס' רמ"ו) הֵבִיא גִי הַש"ס דְּמַנְחוֹת אַר"י מְשׁוּם ר' שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוֹצָדֵק אִפְלִי לֹא קָרָא אֲלֵא ק"ש שׁו"ע וְכו' וְהִינְנוּ רִשְׁבִּי ר"ל בֶּן יְהוֹצָדֵק וְא"ש. אָבֵל מִהַךְ דְּתַקוּ"ז קַשְׂיָא (שׁוּב רְאִיתִי מ"ש מְנִי"ר בְּסִפְרוֹ הַבְּהִיר מְכַתֵּב לְחִזְקִיהוּ בִּיוֹמָא שָׁם בְּשֵׁם הָרַב שִׁיחַ יְצַחֵק דַּעַפ"ד א"ש) אָמְנָם ע"פ מַה שְׁאַכְתּוּב לְהֵלֵן יִתְיַשֵּׁב בַּעֲזַה"י אַף לְפִי הִגִּי דְּלִפְנֵינוּ רִשְׁבִּי (י) וְנָשׁוּב לְפָרֵשׁ דְּבָרֵי הַרְמַב"ם ז"ל.

הִנֵּה בְּמַגִּילָה (כ"א.) אָמַרְיָ דְּהָא דְּקַתְנֵי זֶה הַפְּלֵל דְּבָר שְׁמַצּוֹתוֹ בִּיּוֹם כְּשֶׁר כָּל הַיּוֹם.

אֲתִי לְאֲתוּנֵי סִדּוּר בְּזִיכִין וְסִילּוּק בְּזִיכִין. וְכֵר' יוֹסִי דְּלַחַה"פ.

וְהַרְמַב"ם (בפ"ד מִהַל' מַעֲשֵׂה הַקְּרָבּוֹת ה"ו) כ' ג"כ כְּלִשׁוֹן הַמְּשַׁנָּה דְּמַגִּילָה זֶה הַפְּלֵל וְכו' וְהָק' הַלַּח"מ שָׁם. דְּלֵא הו"ל לְמִתְנֵי זֶה הַפְּלֵל דְּזֶהוּ כְּר"י, וְהוּא לֹא פָּסַק כְּר"י בְּפ"ה מִתְּמִידִין.

אָבֵל לַפֶּעַן ד' הַרְמַב"ם ז"ל עֲצָמוֹ תִּי זֹאת הַקּוּשְׂיָא עַל נְכוֹן בְּהַמְשָׁף לְשׁוֹנוֹ שְׁכ' זֶה הַפְּלֵל דְּבָר שְׁמַצּוֹתוֹ בִּיּוֹם כְּשֶׁר כָּל הַיּוֹם וְדָבָר שְׁמַצּוֹתוֹ בְּלֵילָה כְּשֶׁר כָּל הַלַּיְלָה, אֲלֵא שְׁזַרְיָזִין מִקְדִּימִין לְמַצּוֹת עכ"ל.

הָרִי גִילָה לְנוֹ הַרְמַב"ם ז"ל דְּכָל הַנֵּי דְּתַנּוּ דְּכְשָׁרִים כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. הִינְנוּ דִּיעְבַּד.

אָבֵל לְכַתְּחֵלָה צָרִיף לְהַקְדִּים עֲשִׂיָתָן דְּזַמְק"ל. וּמִמֵּילָא דְּהָא דְּאָמַרְיָ שָׁם דְּסִילּוּק בְּזִיכִין וְכו' כְּשֶׁר כָּל הַיּוֹם לר"י מְרַבּוּיָי דְּזֶה הַפְּלֵל הִינְנוּ ג"כ דִּיעְבַּד.

וְכַדְמוּכַח נְמִי לְשׁוֹן כְּשֶׁר כָּל הַיּוֹם. דְּמִשְׁמַע דִּיעְבַּד.

א"כ מוֹדָה ר"י דְּלְכַתְּחֵלָה עֲדִיף לְהַקְדִּים דְּזַמְק"ל. אֲלֵא דְּבָהָא פְּלִיג אֲדַרְבָּנוּ.

דְּלִדְיָהוּ אִם סִילֵק הִישְׁנָה שְׁחַרִית וְכו' אִפְלִי דִּיעְבַּד פְּסוּל דְּהוּהּ מְחֻסָּר זְמַן שְׁזַמְנוּ לְהִיּוֹת עַל הַשְׁוֹלְחָן עַד שְׁיָבִיאוּ לְחֵם אַחַר בְּמִקְוֹמוֹ (וְהוּהּ לְדִידְהוּ כְּמוֹ אִם לֹן שְׁוֹלְחָן לֵילָה א' בְּלֵא לְחֵם דְּמִפְּסָל לְכו"ע כְּדָאֵמַר ר"י בְּגַמ' שָׁם) רַק דְּבִסְיָלֵק הִישְׁנָה שְׁחַרִית ס"ל לר"י דְּאָף זֶה נִק' תְּמִיד וְלֹא הוּהּ מְחֻסָּר זְמַן.

ורבנו סברי דגם דיעבד פסול בסילק שחרית את הישנה ודומיא הא דתנו בפ' שתי הלחם (ק.) סיידר את הלחם בשבת ואת הבזיכין בא' בשבת והקטיר את הבזיכין בשבת פסול.

ופרש"י פסול משום מחוסר זמן. דלא הי' על השולחן אלא ו' ימים ע"כ וא"ת שאני התם דמחוסר יום שלם מהז' ימים.

אבל בסילק שחרית דעכ"פ הנה על השולחן מקצת יום הז' נימא מקצת היום ככולו. וי"ל דמידי הוא טעמא אלא לרבנו.

ורבנו הא פליגי עליה דר' יוסי ולית להו מקצת היום ככולו, כמבואר במס' נדה (ע"א:) בתוס' ד"ה הרואה ושמ (ל"ג.) ד"ה סופרתו.

ובפסחים (פ"א.) ד"ה אי ע"ש.

וא"ת א"כ ל"ל לר"י למימר דאף זה נק' תמיד ולא הוי הפסקה, תיפוק לי' דלדידי' בלא"ה בחד יומא לא שייך מחוס"ז, דהא ס"ל מקצת היום ככולו כדשמעין ליה בגדה שם. וי"ל דא"כ הא תינח במאי דלא חייש לסילוק הישנה שחרית.

אבל במאי דמכשיר בסידר החדשה ערבית, הנה חייש לה גם ר' יוסי (אי לאו טעמא דאף זה נק' תמיד) דהא שמעין לי' לר"י בפסחים שם דדוקא בסוף ספירה שהוא מקצת יום הז' אמרי' מקצת היו"כ, אבל בתחלת ספירת הז' לא אמרי' מקצת היו"כ וכמ"ש התוס' שם.

וקיי"ל נמי דיש מחוס"ז לכו ביום דמסקינן בפ"ק דמנחות (ה.) וכן מוכח מרמב"ם (פ"ה מהל' מחו"כ ה"ג) ע"ש.

(מיהו לפ"מ שהוכחתי לקמן דערבית דר"י הוא לאו דוקא וכוננתו בין הערבים כדלקמן. הדרה קו"ל.

וצריך לומר לפ"ז דקושטא דמילתא קאמר דאף זה תמיד. פלומר ומצותו בכך.

ועיין לקמן בג'ה בסייע"ד) ועפ"ז מןושבים כל פסקי הרמב"ם ז"ל. דאע"ג דפסק בפ"ה מתמידין כדרבנו דר"י.

דאלו מושכין וכו'. היינו לכתחלה.

ומשום דזריזין מקד"ל. אבל לענין דיעבד פסק בפ"ד ממעה"ק כר"י וכמתני' דמגלה דדבר שמצותו ביום פשר כל היום וכו' אלא שזריזין מקד"ל.

ולכך פ' בפ"ד מהל' ב"מ כר' יהודה דעודהו על מצחו דוקא מרצה. ולא מטעמא דר' יהודה מעל מצחו ונשא.

דא"צ לזה. דמתמיד נפיק לה.

פי' שצריך להיות על מצחו תמיד פי הכי דלרצי. ואף דבעידנא דבעי למינח או למיעל לבה"כ לא מצי מנח לי'.

מ"מ אף זה תמיד מיקרי וכו' יוסי דפסק הרמב"ם ז"ל כפונת' וא"ש דפ' א מהל' ת"ת כר"י דאפי' בפ' א' שו"ע קיים לא ימוש, וא"ש ג"כ הא דהתיר בפ"ג מתמידין להפסיק

בְּאֲמָצַע הַהֶטְבָּה. דְּוָהוּ כְדַר"י דַּע"ג דְּמַפְסִיק חֲדָא מִיְלְתָא הֵוְיָא דְבַחְדָּא מְצוּה ל"ח
לְהַפְסָקָה, וְהָתָם שְׂרִי אַף לְכַתְחָלָה פְּדִי לְהַרְגִישׁ הַעֲזָרָה וְכַדְפְּרִישִׁית בְּעֵנְוִיתָן: אַף עֲדִינָן
לֹא נִתְיָנִישׁב לְמָה פ' (בפ"ב מהל' מילה ה"ו) דְּפִי א"ח עַל צִיצִינן שֵׁא מ"א אֵת הַמִּלָּה דְּוָהוּ
פְּרַבְּנָן דַּר"י פְּדִמוֹקְמִינָן לָהּ בְּשִׁבְתָּ (קל"ג): וְהָרִי הוּא ו"ל בְּכָל הַגְּנֵי דְּוֹכְתִי פ' כַּר' יוֹסִי
וְכִמוּ שְׁנַתְבָּאָר בַּעֲזָה"י וְנִרְאָה לַפַּע"ד לְתַרְנָן.

בְּשִׁנְעִיר בְּטַעֲמִיָּהוּ דְּנִהַרְדְּעִי דְּמָנָא לְהוּ זָה דַּר"י דְּלַחַה"פ ס"ל דְּפִירְשׁ לֹא הָוִי אֶתְחַלְתָּא
אֶחְרִיתָא הָא ר"י קְאָמַר טַעֲמָא דְּמֵאֵי דְּכְתִיב תְּמִיד. הֵינְנוּ שְׁלֵא יְלִין שְׁוֹלְחָן לִילָה א' בְּלֹא
לְחָם (במס' מְנַחֹת צ"ט): וְנִמְצָא דָּאם סִילְקַ הֵיִשְׁנָה שְׁחֲרִית וְכו' לֹא הַפְּסִיק כָּלִל בְּאֲמָצַע
עֲשִׂיָּת הַמְצוּה, פִּינָן דְּעֵיקָר הַמְצוּה אֵינָה רַק שְׁלֵא יְלִין וְאַפ"ה מִיְקָרִי זָה תְּמִיד, וְכַמ"ש
הַשֵּׁאג"א (ס' מ') וְהִבִּיא רְאָיָה מְנֵרוֹת דְּכְתִיב בְּהוּ תְּמִיד וּלְרֹב הֵרָא שׁוֹנִים אֵין מְצוּת
הַדְּלָקְתָן בְּיוֹם רַק בְּלִילָה לְבַד וְכו' וְכו' דַּר"י דְּלַחַה"פ נְמִי דְּקָאָמַר שְׁלֵא יְלִין כו' פְּוֹנָת
תְּמִיד דְּקָרָא הוּא פְּבָנְרוֹת, ר"ל שְׁלֵא יַעֲבֹר זְמַן קְבִיעוּתוֹ שְׁקָבְעָה לוֹ תוֹרָה.

וְאֵין הַפְּוֹנָה שְׁיִנְהוּג הַדְּבָר תְּמִיד בְּלֹא הַפְּסִיק. וּמִמִּילָא דְּבָמָה שְׁסִילְקַ הֵיִשְׁנָה שְׁחֲרִית וְכו'
לֹא הַפְּסִיק כָּלִל בְּאֲמָצַע מְצוּתוֹ.

פְּמוּ דְּלֹא הֵוְיָא הַפְּסָקָה בְּמָה שְׁמַפְסִיק בְּהַדְּלָקוֹת גְּרוֹת שְׁבִין לִילָה לְלִילָה בְּעַבּוּדַת הַיּוֹם
שְׁבָאֲמָצַע. מְפָנִי שְׁכֹן הוּא עֵיקָר מְצוּתוֹ.

וְכֹן בְּחִבְיָתִי כַּה"ג דְּכְתִיב בְּהוּ סֵלֶת מְנַחֶה תְּמִיד מְחֲצִיתָהּ בְּפִקָּר וּמְחֲצִיתָהּ בְּעָרְב, וְכָל מוֹנֵי
הַמְצוּת מְנוּ זָה לַמ"ע אַחַת. וְאַף שְׁמַפְסִיק בְּהֵם מִן בְּקָר וְעַד עָרְב אַפ"ה לֹא מִיְקָרִי הַפְּסָקָה.
דְּמְצוּתָן בְּכָף. וְא"כ מְנָא לְהוּ דַּר"י הֵיכָא דְּמַפְסִיק בְּאֲמָצַע מְצוּה בְּמָקוֹם דְּעֲשִׂיָּתָהּ צָרִיף
לְהִיּוֹת בְּלֹא הַפְּסִיק פְּמִילָה וְכַה"ג.

דְּשֵׁם נְמִי לֹא הוּי' הַפְּסָקָה וְזָה תִּימָא: וְנִרְאָה דְּאַנְהַרְדְּעִי לַק"מ. דְּהָא אֵינָהוּ לֹא קְאָמַרִי רַק
מֵאֵן תְּנָא דְּפִי אֵינּוּ חוּזָר רַבְּנָן דְּפְלִיגֵי עֲלֵי דַּר"י הִיא.

וּי"ל דְּהֵכִי קְאָמַרִי פְּרַבְּנָן וְדַאי אֶתְיָא. דְּשְׁמַעִינָן לְהוּ דְּפִי הֵוְיָא הַפְּסָקָה וְלֹא חֲדָא מִיְלְתָא
הֵוְיָא.

אַבְל ר"י לֹא שְׁמַעִינָן לִי בְּהַפְּסָקָה מִיְדֵי מֵאֵי דְּעַתָּי' וְאֵיכָא לְמִימַר דְּכַרְבְּנָן ס"ל וְהֵכָא
מְשׁוּם דְּמְצוּתוֹ בְּכָף. וּי"ל כְּנִמִּי דְּפְלִיג.

וּס"ל דְּבְּאֲמָצַע מְצוּה לֹא שְׁיִיף הַפְּסָקָה. וְהָא דְּצָרִיף לְטַעֲמָא דְּמֵאֵי תְּמִיד שְׁלֵא יְלִין כו'.
וְלֹא קְאָמַר מְשׁוּם דַּע"פ שְׁמַפְסִיק חֲדָא מִיְלְתָא הוּא אַפ"ל דְּקוּשְׁטָא קְאָמַר. וְעוּד דַּקְמ"ל
דְּלֹא מִיְפְסֵל מְשׁוּם מְחוּס"ז עַד שְׁיָהָא לִילָה שְׁלֵמָה בְּלֹא לְחָם.

וְכִינָן דְּסָבְרָא דַּר"י לֹא פְּרִירָא לְהוּ מְשׁו"ה קְאָמַרִי דְּרַבְּנָן דַּר"י הוּא. פְּלוּמַר דְּכַרְבְּנָן אֶתְיָא.
וּלְפ"ז אֵין רְאָיָה מְמָה שְׁפ' הַרְמַב"ם ו"ל דְּפִי א"ח דְּכַרְבְּנָן דַּר"י ס"ל. דַּאפ"ל דְּבַעֲלָמָא
כַּר"י ס"ל.

וּבְהָא פְּסִיק פְּרַבְּנָן, דַּאפ"ל דְּכִינָן דְּנִהַרְדְּעָא מְסַפ"ל דְּאֹוֹלֵי גַם ר"י ל"פ בְּהָא פְּנ"ל. מְשׁו"ה
הַחֲמִיר גַּבֵּי שְׁבַת דְּאִיסוּר סְקִילָה.

איברא דקשׁינא טובא לפרשׁ"י ד"ה אף זׁה תמיד, שכׁ' ולר"י דאמר פי שבקי והדר מתחלי נמי תמיד היא דתדא מילתא הוא ה"נ פי' חוזר אע"פ שאין מעכבין וכו'. וזׁה תימא מנ"ל קא.

דילמא לר"י נמי לאו תדא מילתא הוי. ואפ"ה יכול להפסיק דמאי תמיד שלא ילין וכו'. וכמש"ל.

וכדי ליישב זׁה נעיר עוד קושׁינא עצומה בסוגיין שהקשה הגאון בעל שאג"א (סי' נ') אהא דמסיק אמרי גהרדעי רבנן דפליגי אדר"י היא וכו'. והקשה דאע"ג דמוקמי לה רבנן דס"ל דבכה"ג הוי אתחלתא אחריתא, אפתי איפא לדחויי פדדחינן לעיל אדרבי ישמעאל בנו של ריב"ב דעד פאן לא קאמרי רבנן גבי לחה"פ אלא משום דלא שייך התם טעמא דזׁה אלי ואננהו אבל גבי מילה דשייך טעמא דהתנאה לפניו במצות ה"נ דאפ"י פי' חוזר וכדדחינן לה לעיל מה"ט גופא עכ"ד.

ומ"ש השאג"א לתרץ זׁה דהא דדחינן לעיל דמטעמא דנאננהו לידחי שבת היינו מקמא דאסקינן אדעתין דפירשׁ הוי אתחלתא אחריתא מה"ת ונהו ס"ד דפי' לא הוי אתחלתא רק מדרבנן, ומשום אננהו דשייך גבי מילה לא גזור גבי מילה להקל שלא לחזור על ציצין שא"מ את המילה וכו' אבל למאי דמסיק דלרבנן דר"י אם פירשׁ הו"ל אתחלתא אחריתא מה"ת, מדפליג ר"י ואמר אף זׁה תמיד מפלל דלרבנן אף מה"ת אין זׁה נקרא תמיד וכו' מעתה אם פי' אין פאן משום אננהו פיון דכבר גמר למצותו ופירשׁ אין פאן משום התנאה לפניו במצות וכו'.

דאס"ד דאפ"י בפי' דהוי אתחלתא אחריתא מ"מ יש בו משום אננהו, הו"ל למידחי שבת פדי לקיים אננהו דהוא הידור מצנה. דהא אפי' משום הדור מצנה דחינן שבת כדאמר במנחות (ס"ד).

(דאם שחט פחושׁה אומרים לו הביא שמנינה לכתחילה ושחוט וכו' עכ"ל בקצירת האומר. ואחרי המחיה"ר נראה דנעלם פאן מהגאון ז"ל מ"ש התוס' במנחות [מ"א:א] ד"ה אין.

דהידור מצנה דנפ"ל מזה אלי אננהו אינו רק מדרבנן ע"ש. וכ"כ התוס' בסופה (כט:)

ד"ה לולב, דמשום אננהו לא מיפסל דיעבד.

והביאו ראיה מהא דאמרינן שם (י"א:): דלרבנן לולב מצנה לאוגדו משום זׁה אלי אננהו ואם לא אגדו פשר. ואפ"י לרש"י ז"ל שפי' שם דמשום אננהו מיפסל לולב היבש בדיעבד נראה דסברת רש"י ז"ל שם, דמשום דמקשינן לולב לאתרוג ובעינן הדר משו"ה מיפסל פאן משום אלי אננהו אפילו דיעבד.

והא דלא מיפסל נמי לולב שאינו אגוד משום אננהו מה"ט דמקשינן לולב לאתרג. נראה דסברת רש"י ז"ל דדוקא בעצם המין מעכב אננהו.

ולא באגד שהוא במקרה. דכיון דעצם הלולב ננה בתכלית סגי בהכי מדע דהא בשבת שם דריש אננהו לכורכו בשיראים נאים, וזׁה אינו מעכב.

דא"כ אין לדבר סוף. ועו"ל דלא שינה ללמוד מאתרוג ללולב דיהא אגד מעכב משום הידור מצנה דנאנהו ולומר דבעינן הדר.

דדיו לבא מן הדין להיות כפדון דאתרוג גופי' אף דכתיב ב' הדר. אין בו הידור מצנה דנאנהו לענין אגד ואדרבא אסור לאוגדו עם הג' מינים פדאמרינן שם (ל"ד): יכול יהא אתרוג עםם באגודה ת"ל כפת וכו' והוצרה רש"י ו"ל לפרושי דטעם הדר הוא משום הידור מצנה דנאנהו.

משום דאל"כ למה פסלינן באם אינו הדר גם בשאר ימים טפי מבלקיחה תמה וכה"ג. וע"ד מה שחלקו התוס' שם ד"ה הדר יעו"ש.

וראיה ברורה לדברינו מהא דנבחים (י"ח): בפירש"י ו"ל ד"ה דברים שצאמר בהן בד וכו' יש מהן למצנה חדשים לבני דלאו מממשמעוּתא דקרא אתי עכ"ל, הרי דמשום הידור מצנה דנאנהו לא מיפסל דיעבד.

(ועיין יומא (י"ב) בתוס' ד"ה ילבש). וא"ת תיקשי להו להתו' מה דאר"ח בגיטין (כ).

(גט שפכתו שלא לשמו והעביר עליו קולמוס לשמו באנו למחלוקת ר"י ורבנן דתניא וכו' אמר ראב"י דילמא לא היא ע"כ ל"ק רבנן התם אלא דבעינן ז"א נאנהו וליפאאכל הקא לא ע"כ. הרי דמטעם נאנהו פסלי רבנן אפילו דיעבד גבי פתיבת השם.

שוב מצאתי בשו"ת ח"ס (ח"ו ר"פ לולב הגזול) שהרגיש בקושיא זו על שיטת התוס' ונדחק שם מאד. ולפענ"ד נראה דלראב"י דמפרש טעמייהו דרבנן משום זה אלי נאנהו.

באמת לא מיפסל דיעבד אם העביר עליו קולמוס לשמה. רק דפליגי אדרבי יהודה שם דמכשיר לכתחילה העברת קולמוס ורבנן ס"ל דעדיר לקדור את השם (או אפשר למוחקו להסוברים דכשלא נכתב לשמה אי"ב שום קדושה).

אבל באם העביר עליו קולמוס לשמה י"ל דכשר בדיעבד אפי' לרבנן. וכדמשמע לינא דברייטא דקתני וחכ"א אין השם מן המוכחר, משמע להדיא דכשר, רק דאינו מן המוכחר משום דאין בו נאנהו דמיקוזי קצת כמגומר משו"ה אי"ב הידור מצנה ולכן אין לעשות כן לכתחילה.

וא"ת א"כ תיקשה לרב חסדא דאמר שם דפלוגתיהו דר"י ורבנן הוא, דר"י סובר פתב ע"ג פתב מהני. וחקמים ס"ל דאינו פתב.

דלפ"ז נדאי גם דיעבד פסול לרבנן ותיקשה להו לינא דאין השם מן המוכחר דמשמע דכתב מיהא הוי וכשר דיעבד, בירושלמי (פ' הבונה הל' ה') פריף לה. ומשני חקמים לדברי ר"י קאמרי לה.

פלומר לדין אינו פתב פלל, לדידה אודי לן מיהת דאינו מן המוכחר ואי"ב הידור מצנה דנאנהו ע"ש, וא"כ י"ל דהינו לר"ח, אבל ראב"י ס"ל דחקמים טעמא דנפשיהו קאמרי וס"ל דהוי פתב.

והא דתנו שבת שם, פתב ע"ג פתב אינו פתב. י"ל דמפרש כר"י בן זבדי בשם ר' אבנה שם.

דְּכָתֵב ע"ג פְּתָב דְּפֶטֶר בְּמַתְנִי, הֵינְנוּ חַד לְעֵיל מִן חַד, פִּי אוֹת ע"ג חֲבִירוֹ אוּ בְחֻלְלוֹ שְׁל חֲבִירוֹ. וְע"ש בְּהַמְפָּרֵשׁ שְׁכָתֵב פֶּן לְהִדְיָא בְדִרְאב"י דְּגִיטִין.

וּמָה שְׁהִבִיא הַשֶּׁאג"א רְאָיָה מֵהַד דְּמִנְחוֹת, דְּאוּמְרִים לוֹ הֵבֵא שְׁמִינָה לְכַתְחִילָה וּשְׁחוּט. אִין מְשֵׁם אִפִּי סָרְדָּה רְאָיָה.

דְּהֵתֵם לָאוּ מְשׁוּם הַיְדוּר מְצֻנָה דְּנֹאֲנוּהוּ דְּחִינֵן שְׁבֵת, רַק דְּפֶסְלִינֵן כְּחוּשָׁה מְקַרָּא דְּהַקְרִיבָהוּ נָא לְפִתְחֵיהּ כַּדְפִירֵשׁ"י ו"ל שְׁם לְהִדְיָא. וּז"פ וּבְרוּר: הִדְרִינֵן לְדַסְמִינָתָא.

דְּהִשְׁתָּא דְּאִידְחִי לָן תִּי הַשֶּׁאג"א. הִדְרָא קְוִשְׁנִית הַשֶּׁאג"א לְדִנְכֻתָּא.

מֵאִי שְׁנָא לָן פִּירֵשׁ מְלֵא פִירֵשׁ, הָא מְשׁוּם וְנֹאֲנוּהוּ א"א לְמִידְחִי שְׁבֵת. וְצָרִיף לֹאמֵר בְּזָה הַסְגָּנוֹן.

דְּנֻדָּי אִפִּי אִם פִּירֵשׁ נְמִי אִית בִּיָּה וְנֹאֲנוּהוּ. וּמ"מ לֹא דְחִי שְׁבֵת.

פִּינֵן דְּהוּי אַתְחֻלְתָּא אַחְרִיתִי, אָבֵל לְעֵיל דְּלֹא אֶסִיק אַדְעֵתִיָּה דְּפִי הָנָה אַתְחֻלְתָּא. א"כ שְׁפִיר סְלִיק אַדְעֵתִין דְּאֶפִּילוּ פִירֵשׁ חוּזָר מְשׁוּם וְנֹאֲנוּהוּ אַע"ג דְּנֹאֲנוּהוּ לֹא דְחִי לְאִיסוּר מְלֵאכָה דְּשְׁבֵת פִּינֵן דְּאִינוּ אֵלֵא מְדַרְבָּנֵן וּלְכַתְחִילָה, מ"מ הֵכָא א"צ פְּלֵל לְדַחֲנִי דְּהָא פִי הָנָה פְּלֵא פִי לְכוּם ס"ד דְּהִשְׁתָּא.

וּא"כ אֶפִּילוּ אִם פִּי אִין פָּאן ב' חֲלוּלִים וּלְכַד חוּזָר לְכַתְחִילָה לְקַיִים מְצֻנָת וְנֹאֲנוּהוּ דְּרַבָּנֵן. אָבֵל לְכוּם מֵאִי דְּמַסִּיק דְּכַרְבָּנֵן אַתְיָא דַס"ל דְּפִירֵשׁ הָנָה אַתְחֻלְתָּא אַחְרִיתִי י"ל דְּאֶפִּילוּ בְּחוּל אִין צָרִיף לְחוּזָר בְּפִירֵשׁ.

דְּכִינֵן דְּסִילְק יָדִיו הָנָה גְּמַר מְצֻנָה לְדִידְהוּ, א"כ הָא בְּדִיעֵבַד אִינוּ מְעַכְבּ הַיְדוּר מְצֻנָה דְּנֹאֲנוּהוּ. וְהֵכָא דְּכַבֵּר נְגַמְרָה הַמִּילָה וְסִילְק יָדִיו הָנָה בְּדִיעֵבַד וּא"צ לְהַתְחִיל מְחַדֵּשׁ מְשׁוּם וְנֹאֲנוּהוּ וְלִגְרוּם צְעָרָא לִיְנוּקָא.

וְכַסְבֵּרַת הַתּוֹס' דְּדִיעֵבַד א"ח לְנֹאֲנוּהוּ. וּפְשִׁיטָא דְּמְשׁוּם צְעָרָא דְּיְנוּקָא בְּדִיעֵבַד דְּמִי.

וּבְזָה מִיְנוּשְׁב מַה שְׁפֶסֶק הַרְמַב"ם ו"ל בְּהַלְכוֹת מִילָה שְׁם דְּאֶפִּילוּ בְּחוּל א"צ לְחוּזָר עַל צִיצִין שֶׁא"מ אֵה"מ אִם פִּירֵשׁ וְסִילְק יָדִיו שְׁנֹדַחַק בְּזָה הַרְבָּה הַשֶּׁאג"א שְׁם, וּלְפַמ"ש א"ש בְּסִיע"ד: אָמְנָם פְּדִי לִינְשֵׁב קְוִשְׁיָא הִרְאִשׁוּנָה שְׁהַקְשָׁה לְפִרְש"י ו"ל, נְעִיר בְּזָה עוֹד קְוִשְׁיָא עֲצוּמָה.

דְּדַבְרֵי ר"י דְּאָמַר אֶפִּילוּ סִילְק אֵת הַיְשָׁנָה שְׁחָרִית וְסִידָר אֵת הַחֲדָשָׁה עֲרַבִית, אִין בְּכַד פְּלוּם וּמֵאִי תְּמִיד שְׁלֵא יָלִין וְכו'. זָה אִינוּ מוּבָן פְּלֵל, דְּנָהִי דְּתְּמִיד הֵינְנוּ שְׁלֵא יָלִין, מ"מ אִיף מִתִּיר ר' יוֹסִי לְסִידָר אֵת הַחֲדָשָׁה עֲרַבִית, הָא כְּתִיב בְּיוֹם הַשְּׁבֵת בְּיוֹם הַשְּׁבֵת יַעֲרֹכְנוּ לְפָנֵי ה' תְּמִיד.

וְכִינֵן דְּכְתִיב בְּיוֹם. וְשָׁנָה עָלִיו ב"פ בְּיוֹם.

וּבְסוּף הַפְּרָשָׁה פְּתִיב חֹק עוֹלָם. וְכָל הֵיכָא דְּכְתִיב חֹקָה לְעִיכּוּבָא.

עוֹד קְוִשְׁיָא טוּבָא. בְּמַסְכַּת מְגִילָה (כ"א).

(דתנו הָתָם דְּבַר שְׁמִצּוֹתוֹ בַּיּוֹם כָּשֶׁר כָּל הַיּוֹם. וּבִגְמָרָא שָׁם, לְאַתּוּנֵי מַאי, לְאַתּוּנֵי סִידוּר בְּזִיכִין וְסִילוּק בְּזִיכִין.

(שְׁהוּ דְּבָרִים שְׁמִצּוֹתוֹ בַּיּוֹם וּכְשָׁרִים כָּל הַיּוֹם) וְכַר' יוֹסֵי דְאָמַר אֶפְיֵלוּ סִילְקָא וְכוּ' וְסִידוּר הַחֲדָשָׁה עֲרַבִית וְכוּ' וְתִימָה הֵיכִי אֲתִיָּא כַר' יוֹסֵי בְּהַדְּ דְּסִידוּר בְּזִיכִין. הָא ר"י מִתִּיר לְסִידוּר אֶפְיֵלוּ בְּלִילָה, וּמִתְנִיתִין קַתְנֵי דְכָשֶׁר כָּל הַיּוֹם.

אָבַל בְּלִילָה לֹא. פְּדִיָּיקִינוּ בְּפָרְק ו' דְּמִנְחוֹת ע"ב.

(אִמְתְּנִיתִין דְּמַגִּילָה הַנ"ל, קַתְנֵי לִילָה דְּנִמְיָא דִּיּוֹם מַה דִּיּוֹם בְּלִילָה לָא, אַף דְּלִילָה בַּיּוֹם נְמִי לָא (וּפְרַש"י דִּיּוֹם בְּלִילָה לֹא דְקַדְשִׁים שְׁשִׁחְטוּן בְּלִילָה פְּסוּלִים וְכוּ') נְמַצָּא דְּסִידוּר בְּזִיכִין דְּמִיָּתִי תַנָּא דְּמִתְנִיתִין בְּזֵה הַפְּלָל הֵינּוּ דְּנִקְא בַּיּוֹם וְלֹא בְּלִילָה וְהֵיכִי מוֹקִי לָהּ כַר"י דְּמַכְשִׁיר אֶפְיֵלוּ בְּלִילָה.

עוֹד תִּימָה, דְּבִיּוֹמָא (ל"ג) אֶמְרִינוּ וּבִזְכִּין קוֹדְמִין לְתַמִּיד שְׁל בֵּין הָעֲרַבִים שְׁנַאֲמַר וְעַרְבֵי עֲלִיָּה וְגו' עֲלִיָּה הַשְּׁלָם וְכוּ' הָרִי דְּמִטְעֵם עֲלִיָּה הַשְּׁלָם קְדָמִי בְּזִכְוֹן לְתַמִּיד שְׁל בַּה"ע, וְכִדְאֶמְרִינוּ ג"כ בַּפ' תַּמִּיד נְשַׁחֲט (נ"ח).

(דְּבִזְכִּין בְּשַׁבַּע וְתַמִּיד בְּשַׁבַּע וּמְחַצָּה. וְתַנְיָא בְּתוֹסְפָתָא (פ"ד דְּפְסָחִים) כָּל הַקְּדָשִׁים שְׁעַכְבָּן אַחַר תַּמִּיד שְׁל בַּה"ע פְּסוּלִין שְׁאִין לָהּ דְּבַר שְׁמִתְעַכְבֵּי אַחַר תַּמִּיד שְׁל בַּה"ע אֲלֵא קְטָרֶת וְנִרוֹת.

וּאִפ"ת דְּהָאֵי פְּסוּלִין הֵינּוּ מְדַרְבְּנָן וּכְהַתּוּס' בְּפְסָחִים (נ"ח.) ד"ה הָעוֹלָה (דְּסִתְרֵי לְדְבָרֵי הַתּוֹס' בִּיּוֹמָא (כ"ט:) ד"ה אֲלֵא שְׁפַתְבֵּי דְּמַהֲתוֹסְפָתָא מִשְׁמַע פְּסוּלִים מְדַאוּרֵיָּתָא) מ"מ לָמָּה אַר"י "אִין בְּכַדְּ כְּלוּם" הָא קַעְבֵּר עַל עֲשֵׂה דְּהַשְׁלָמָה, וּפְשִׁיטָא דְּקַשְׂיָא אִמְאֵי דְּמַכְשִׁיר אֶפְיֵלוּ בְּלִילָה וְאִין מְפֻלֵט לַפְעַנ"ד מְקוֹנְשִׁית הַלְלוּ רַק בַּא' מִשְׁנֵי פָּנִים, הָא'.

לוֹמַר דְּלִשׁוֹן סִידוּר אֵת הַחֲדָשָׁה עֲרַבִית דְּתַנִּי ר' יוֹסֵי, הוּא לָאוּ דְּנִקְא. וּמִכִּי נָטוּ צְלִילֵי עֲרַב קָרִי לִיָּה עֲרַבִית (וַע"ד הָא דְּמִתִּיר ר"י לְהַתְּפַלֵּל עֲרַבִית מְפֻלֵג הַמְּנַחָה וְלִמְעַלָּה בְּפְרָכּוֹת כ"ו).

(אַע"ג דְּלִשָּׂא ד' הָנִי יוֹם עַד צֵאת הַפּוֹכְבִים וְכַמ"ש הַתּוֹס' שָׁם). הַב', נוֹכַל לוֹמַר דַּה"ק סִידוּר אֵת הַחֲדָשָׁה עֲרַבִית.

כְּלוּמַר סִידוּר אוֹתָהּ מִבְּעוּ"י. שְׁתַּהֲנֶה סְדוּרָה עַל הַשְּׁוֹלְחָן עֲרַבִית.

כְּדִי שְׁלֵא יִלִין שְׁוֹלְחָן בְּלֹא לָחֶם וּבְלֹא בְּזִיכִין וּנְקַט פִּי הָאֵי לִישְׁנָא. מִשׁוּם דְּלַר"י דַּמְפ' דְּמַאי תַּמִּיד שְׁלֵא יִלִין וְכוּ' לְכַאוּרָה קָשָׁה.

הָא כְּתִיב בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת יַעֲרַכְנוּ לִפְנֵי ה' תַּמִּיד. מִשְׁמַע דְּתַמִּיד דְּסִיפָא דְּקָרָא, אַבְיּוּם הַשַּׁבָּת יַעֲרַכְנוּ דְּרִישָׁא קָאֵי.

וְאִיָּה מְפָרֵשׁ לִי ר"י אֲשָׁלָא יִלִין דְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, הָא קָרָא בִּימְמָא קְמִיָּרֵי בְּלִילָא לָא קְמִיָּרֵי. וַע"כ דַּר' יוֹסֵי הֵכִי מְפָרֵשׁ לִי לְקָרָא.

ביום השבת יערבנו, פדי שיהא לפני ה' תמיד, כלומר שלא יליו וכו'. והיגו דנקט גמי ר"י בכי האי לישנא דאפילו סילק הישנה שחרית וסידר התדשה בזמנה, פדי שיהא על השולחן ערבית, אב"כ, ומה אני מקנים תמיד שלא יליו וכו'.

כלומר נהרי סידר בזמנו פדי שלא יליו וכו'. אף לפ"ז תיקשי לן אדר"י.

כינון דקרא ביום קמייני, מה דחקו לפרש דקרא פירושי הוא דקמפרש פדי שלא יליו וכו', ואמאי לא פ"י ליה לתמיד דקרא כפושטי' שיהיה תמיד ביום ובלילה, וכדדייקינו במסכת יומא (ע"ב:) אדר"א דאמר המזיח חשן מטל האפוד (והמקרה בגדי כהונה) והמסיר בדי ארון לוקה.

ופרי' דילמא ה"ק רחמנא עבדינהו שפיר וכו' פדי שלא יזח (ושלא יקרע) ושלא יסורו ומשני מי פתיב שלא יזח (ושלא יקרע) ושלא יסורו וה"נ מי פתיב פדי שיהא לפני תמיד, או פדי שלא יליו.

ונראה דמשום קושיא זו הוכרח רש"י לפרש דה"ט דר' יוסי דמפ' ליה לקרא דעיקרא קפידא הוא שלא יליו וכו' דהיגו משום דס"ל לר"י דבחדא מצנה לא מהני הפסקה שבאמצע עשייתה לחלק.

וכינון דסילוק בזיכין וסידורו חדא מצנה הו"ל משו"ה אפילו סילק הישנה שחרית וסידר התדשה ערבית, כלומר בין הערבים אין בקו פלום לחלקינהו ומיקרי תמיד, והשתא תמיד דכ' רחמנא אא"ל שיהיה ביום ובלילה.

דא"כ משמע דאי לא עביד הכי לא מיקרי תמיד, וז"א לסברא דר"י, וע"כ דתמיד לשלא יליו וכו' הוא דאיתי. אבל ודאי דאי מקנים תמיד כמשמעו ביום ובלילה דשפיר טפי.

אלא דקמ"ל דאף זה נקרא תמיד (וכדמוכח מלשון המשנה דנקט אף זה וכו'). ומעתה לא תיקשה מאי דדייקינו א"כ נימא קרא פדי שיהא לפני תמיד, דהשתא אין צ"ל דסוף הפסוק הוא נתינת טעם.

דיש לפרשו בלשון המשך להצווי דיערבנו. ור"ל יערבנו לפני ה' תמיד ביום השבת בשבתו, ואף דממילא משמע שיהיה פל ימי השבוע בלא הפסק, מ"מ הא אפילו בסילק שחרית וסידר בהע' גמי נק' בלא הפסק לר"י.

כינון דבאמצע מצנה לא מהני' לדידי' הפסקה לחלק: ובזה תישיב ג"כ מה שדקדקנו לפרש"י ז"ל מנ"ל דלר"י אפי' אם פירש חוזר דלמא טעמא דר"י הקא בלחה"פ משום דמצותו בקו וכו'. דז"א דע"כ טעמא דר"י הוא משום דס"ל דפירש לא הוי הפסקה, דאל"כ מנ"ל דהקפידא הוא שלא יליו וכדפ'.

ולשיטת הרמב"ם ז"ל נ"ל ליישב הקוש' הנ"ל דמנ"ל לר"י דתמיד לשלא יליו אתי באופן אחר. די"ל דס"ל לר"י כמ"ד ביומא (ל"ד) דמוספין קודמין לבזיכין ונפ"ל התם ממאי דכתיב גבי בזיכין ביום ביום ב"פ לאחר כלומר שיאחר עריכת הבזיכין עד לאחר פל העבודות שליום, (מלבד תמיד של בה"ע שאין לה דבר שמתעכב אחריו) והאי ביום ביום ב"פ כי פתבי קרא גבי סידור בזיכין דוקא כתי', כמ"ש ביום השבת ביום השבת יערבנו, אבל סילוק בזיכין לא פתיב קרא שיהא מצנה לאחר.

וממילא דסילוק בְּזִיכָּנוּ מְצוּהָ לְהַקְדִּים דְּזִרְיָנוּן מִקַּד"ל. דְּהָא וּדְאֵי גַם סִילוּק בְּזִיכָּנוּ מְצוּהָ
חֲשׂוּבָה הֵינָא וְשִׁינְיָה בְּהַ זְרִיזוּן מִקַּד"ל.

דְּהָא בְּמִתְנִיתוּן דְּמַגִּילָה מִיִּתְיָ לֵה תִּנְא בְּזוּה הַפְּלֵל דְּכָר שְׂמִצְנוּתוֹ בְּיוֹם וְכוּ', הָרִי דְקָרִי לֵה
מְצוּהָ, וְשִׁפִּיר שִׁינְיָה בְּהַ זִמְק"ל, וְעוֹד דְּהַרְמָב"ם ז"ל כְּשֶׁהֵבִיא בְּחִבּוּרוֹ הָד דְּזוּה הַפְּלֵל וְכוּ'
סִינְיָה בְּהַ בְּהַדְיָא אֲלָא שְׁזִרְיָנוּן מִקַּד"ל וְכִמּוֹ שְׁהֵבֵאתִי לְמַעְלָה, עַכ"פּ מְבֹאָר דְּסִילוּק בְּזִיכָּנוּ
אִיתְגָּהוּ בְּהַ דּוּמִקַּד"ל.

וְהַשְׁתָּא כְּשִׁישׁ שְׁהוּת בְּיוֹם לְמִיעֵבַד לְסִילָק בְּזִיכָּנוּ מְצַפְרָא, וּדְאֵי מְבַעֵי לֹן לְהַקְדִּים עֲשִׂינְתוּ
מְשׁוּם דְּזִרְיָנוּן מִקַּד"ל, (וְע"ד מַה שֶּׁפִּרְש"י בְּפִסְחִים (נ"ח.) ד"ה עֲלֵיהּ.

ע"ש, וּבַס' הַמְּאֹר שָׁם.) וְהַשְׁתָּא ס"ל לר"י דְּמִסְתַּמָּא תְּמִיד דְּכָתֵב קָרָא לְשֵׁלָא יְלִין אֲתִי.

דלפ"ז סִילוּק בְּזִיכָּנוּ מִקְדָּמִינוּן לֵהוּ כְּדִינְיָהוּ מְשׁוּם דְּמִקַּד"ל. וְאֵע"ג דְּסִידוּר בְּזִיכָּנוּ בְּהַ"ע
הוּוּ וְנִמְצָא מִתְעַכֵּב שְׁוֹלְחָן בְּלֵא בְּזִיכָּנוּ, לִית לֹן בְּהַ, דְּאִפְתִּי מִיְקָרִי תְּמִיד, אֲבָל אִם תְּמִיד
דְּקָרָא פִּירוּשׁוֹ שְׁיִהְיֶה בְּלֵי הַפִּסְקָא, א"כ א"א לְאִקְדוּמִי לְסִילוּק בְּזִיכָּנוּ מְצַפְרָא.

וּמְבִטְלִינוּן לְמִצְנוּת הַקְדָּמָה דְּזִרְיָנוּן גַּם מְסִילוּק בְּזִיכָּנוּ. וְכִינוּן דְּמִצְיָנוּן לְפִירוּשֵׁי לְתְּמִיד דְּקָרָא
לְשֵׁלָא יְלִין, דְּזוּה נְמִי מִיְקָרִי תְּמִיד כְּדִאֲשַׁכְּחוּן גְּבִי גְּרוּת וּקְטֻרֶת וְחִבִּיתִי כַה"ג, וּלְקַיָּים מִצְנוּת
הַקְדָּמָה דְּזִרְיָנוּן שְׁהוּא מַה"ת (בְּפִסְחִים דָּף ע"א) הָכִי עֲדִיף טְפִי מְלַפְרֵשׁ תְּמִיד דְּקָרָא
כְּפִשְׁטִיָּה וְנִבְטַל מִצְנוּת הַקְדָּמָה דְּזִרְיָנוּן גַּם מְסִילוּק בְּזִיכָּנוּ וְטַעֲמִיָּהוּ דְּרַבְּנֹן דְּפִלְגִי, הִינְנוּ
דְּלִדְיָהוּ א"א לְפִרְשׁ לְקָרָא לְשֵׁלָא יְלִין, מְשׁוּם דְּסִבְרֵי דְּכָל הֵיכָא דְּאִפְסִיק בְּהַ לֹא מִיְקָרִי
תְּמִיד, א"נ דְּס"ל דְּאִדְרַבָּא מִיְסַמָּה סִילוּק בְּזִיכָּנוּ לְסִידוּר בְּזִיכָּנוּ עֲדִיף מְלַקְיָים בְּסִילוּק
בְּזִיכָּנוּ הַקְדָּמָה דְּזִרְיָנוּן.

(ע"ד מַה שֶּׁכ' בְּסִפְרֵי בֵּית יִשׂוּי (ס' ו' אֹת א' סק"ד) דִּי"א דְּמִיְסַמָּה בְּרַכָּה לְבָרְכָה עֲדִיף
מְסַבְרָא דְּמִקַּד"ל. וּפְלַפְלָנוּ בְּזוּה שָׁם) מְשׁוּ"ה מְפִרְשֵׁיָּה לִיָּה לְקָרָא כְּפִשְׁטִיָּה שְׁיִהְיֶה תְּמִיד
בְּלֵי הַפִּסְקָא: וְעוֹד תְּיַרְצֵתִי קוֹשְׁיָא הַג"ל בְּתַרִי אֲנָפִי.

אִף קְצָרְתִי מְפִנִי יִרְאֵת הָאֲרִיכוּת): אֲמַנְם שִׁטָּה אֲחֵרַת בְּזוּה מְצַאֲתִי בִירוּשְׁלָמִי דִּיּוֹמָא (פ"א
ה"א) רַק מְפִנִי שְׁרַאֲתִי שְׁהַמְפָּרֵשׁ שָׁם הַיְפָף הַגִּירָסָא לֹלָא צְנוּרָף לְזוּה אֲעֵתִיק לְשׁוֹן
הִירוּשְׁלָמִי וְאִפְרָשְׁנוּ בַעֲזָה": וְהָכִי אִיתָא הַתָּם.

מִיְלוּאִים מְהִיכֹן לְמָדוּ (מִיבַע"ל מ"ש בְּמִיְלוּאִים וּפְתַח אַה"מ תִּשְׁבּוּ יוֹמָם וְלַיְלָה ז' יָמִים
מְהִיכֹן נֹכַח לְלוּמָדָם) מִן הַקְרָבָנוּת (שְׁנַאֲכָלִין לְיוֹם וְלַיְלָה. דְּהַלְלִיָּה הוֹלְכַת אַחַר הַיּוֹם)
אוּ מִמַּעֲשֵׂה בְּרַאשִׁית (דְּכָתִיב נִיְהִי עֲרַב נִיְהִי בִקֵּר שְׁהַיּוֹם הוֹלְף אַחַר הַלְלִיָּה.

וּנְפ"מ אִיף צְרִיף לְהִיּוֹת הַז' יָמִים, דְּהִינְנוּ אִם יוֹשְׁבִים לַיְלָה הָרַאשׁוּנָה וְלֹא הָאֲחֵרוּנָה כְּמוֹ
בַמַּע"ב. אוּ הָאֲחֵרוּנָה וְלֹא הָרַאשׁוּנָה כְּמוֹ בְּקָרְבָנוּת) אִין תֵּאמַר מִן הַקְרָבָנוּת.

הַלְלִיָּה הוֹלְף אַחַר הַיּוֹם, אִין תֵּאמַר מִמַּע"ב הַיּוֹם הוֹלְף אַחַר הַלְלִיָּה (וְזוּהוּ כְּפִלְיָא. וְקָאֵמַר
דְּעַל פְּרָחָף א"א לְלַמְּוֹד לֹא מְקָרְבָנוּת וְלֹא מִמַּע"ב) אִין תֵּאמַר מִן הַקְרָבָנוּת לַיְלָה אַחֲרוֹן
אִין לֹו יוֹם (פִּי' דְּקָאֵמַר דֵּא"א שְׁנַלְמוּד מִהַקְרָבָנוּת דְּלִקְמֹן מִיִּתְיָ דְּפִלְגִי ר' יוֹחָנָן וּר' הִנְיָא
בְּר יוֹסֵף בְּפִירוּשָׁא דִּיּוֹמָם וְלַיְלָה דְּכָתִיב גְּבִי יְשִׁיבַת אֲהֵרוֹן וּבְנָיו: דר"י סוֹבֵר צְרִיף שְׁיִמְסוֹר
יוֹם לַלְלִיָּה וְלַיְלָה לְיוֹם.

פְּלוֹמֵר שִׁיתְעַרְב מְקַצֵּת מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן לַלַּיְלָה שְׁאַחֲרָיו, וּמְקַצֵּת הַלַּיְלָה לְיוֹם שְׁלֹפְנָיו, דַּא"צ לִישׁב ז' יָמִים בְּלִי הֶפְסֵק, רַק מְעַט מִן הַיּוֹם וְהַלַּיְלָה בְּתַחֲזִילַת הַלַּיְלָה צָרִיף מְעַט מִהַלַּיְלָה וּמְעַט הֵן הַיּוֹם.

וּר' חֵיָא ב"י ס"ל דַּא"צ רַק שְׁיִמְסוֹר יוֹם לַלַּיְלָה וְדִיו, כְּמוֹ שְׁאַפְרֵשׁ פְּלוֹגְתֵיהוּ לְקַמֵּן, וְהַשְׁתָּא לְכו"ע מֵיהֵת צָרִיף שְׁיִמְסוֹר יוֹם לַלַּיְלָה, וְאִם תִּלְמוּד מִהַקְרָבּוֹת א"כ לַיְלָה הָאֲחֵרוֹנָה אֵין לָהּ יוֹם, שְׁיּוֹם הַשְּׁמִינִי לֹא מְסַר כְּלוּם לַלַּיְלָה שְׁלֹפְנָיו, שְׁלֹא יֵשׁב אֶלָּא מְקַצֵּת מְלִיל שְׁמִינִי וְעַמְד).

וְאֵין תֵּאמַר מִמַּע"ב לַיְלָה רֵאשׁוֹן אֵין לוֹ יוֹם (כ"ה עֵיקַר הַגִּי' ע"ש, וּר"ל דְּהָא לְכו"ע צָרִיף שְׁיִמְסוֹר יוֹם לַלַּיְלָה עכ"פ כְּדָפְנִי). תָּמָן תְּנִינָן (פִּי' דְּמִיִּתִּי לְהַדְּ פְּלוֹגְתָא דַּר' חֵיָא ב"י וּר' יוֹחָנָן).

אֵלוּ מוֹשְׁכִין וְאֵלוּ מְנִיחִין וְטַפְחוֹ שֶׁל זֶה וְכו' שְׁנֹאֲמַר לְפָנֵי תְּמִיד. מִתְּנִיתִין דַּר"מ (פִּי' ת"ק דְּפִלִּיג עֲלֵיהּ דַּר' יוֹסִי ר"מ הֵיא, וּקמ"ל בְּזֵה דְהִלְכָה כַּר"י, דַּר"מ וּר"י הִלְכָה כַּר"י דְּנִימוֹקוּ עִמּוֹ) מִדַּר' יוֹחָנָן (שְׁמַעְנוּ) מוֹדָה ר"מ שְׁאֵם פִּירְקוֹ הִישְׁנָה בְּשַׁחֲרִית וְסִדְרוֹ הַחֲדָשָׁה בַּה"ע אִף זֶה הֵיִתָּה תְּמִיד (דְּאֶפִּילוּ ת"ק לֹא פִּלִּיג רַק בְּלַכְתָּחֻלָּה אֲבָל דִּיעֲבַד מוֹדָה דְּלֹא מִיפְסֵל מְשׁוּם מַחוּס"ז וּמְשׁוּם דְּאֶפִּי' בַּכַּה"ג מִיְקָרִי תְּמִיד) ר' יוֹסִי אֹמַר (פִּי' דְּמִלְשׁוֹן ר"י יֵשׁ לְלַמּוּד דַּל"פ רַק אֶלְכָתְחֻלָּה) אִף אֵלוּ נוֹטְלִין וְאֵלוּ מְנִיחִין וְכו' הָרִי דַּר"י מִתִּיר לְכַתְחֻלָּה כְּמִשְׁמַע לִישְׁנָא דְנוֹטְלִין, דַּא"כ הוּל"ל אִף אִם אֵלוּ נוֹטְלִין וְכו', וְעוֹד אֵי בְּדִיעֲבַד קְאָמַר הוּל"ל לַר' יוֹסִי לְמִימַר אִף אִם סִילַק הִישְׁנָה שַׁחֲרִית וְסִדְרָה הַחֲדָשָׁה בַּה"ע וְכו' כְּדֹאֲמַר ר"י גּוֹפִיָּה בְּבִרְיָתָא הַבְּאֵתִי לְמַעֲלָה, אֲבָל הֵיא לִישְׁנָא מְשַׁמַּע דְּבַלְכָתְחֻלָּה פְּלִיגִי, אֲבָל דִּיעֲבַד גַּם ת"ק דְּהוּא ר"מ, נְמִי מוֹדָה, כֵּן נִלְפַעַנ"ד עֵיקַר פִּירוּשָׁא, וּמ"ש הַמְּפָרֵשׁ לְהַגִּיָּה מוֹדָה ר"י וְכו' שְׁאֵין זֶה תְּמִיד, אֵין לוֹ שַׁחַר, וְגַם הוּא נִגְדַּד הַבְּרִיָּתָא דְּבַבְלִי הַנָּ"ל דְּקַתְּנִי בַּדַּר"י אִף זֶה תְּמִיד) אֹמַר ר' יוֹחָנָן מִיִּשְׁבֵּת אַהֲרֹן וּבְנָיו לְמַד ר' יוֹסִי.

(פִּי' דַּמְנ"ל לַר"י לְאֶפּוֹקִי לְלִשׁוֹן תְּמִיד מִפְּשֻׁטֵיהּ, וְהֵיא הַקוּ' שְׁהַקְשִׁיתִי לְמַעֲלָה) וּמְתַרְץ דַּר' יוֹסִי לְמַד זֶה מִמְּלוֹאִים וְהָא דְקָאֲמַר לְמַד ר' יוֹסִי אַע"ג דַּר"י גּוֹפִיָּה אֹמַר דְּגַם ר"מ מוֹדָה לְעַנְנֵן דִּיעֲבַד, י"ל דְּעֵיקַר הַקְּוִשְׁיָא ק"ל אֶלְכָתְחֻלָּה דַּר' יוֹסִי, אֲבָל אֵהָא דְּמַכְשִׁיר ר"מ דִּיעֲבַד אֵין צ"ל דְּמִמְּלוֹאִים נַפ"ל, דִּי"ל כַּפְּמִש"ל (אֶלְיָבָא דַּר"י לְהַבְּבִלִי, דְּהוּא דַּעֲתִיָּה דַּר"מ לְהִירוּשְׁלָמִי) דְּזֵהוּ מְטַעַם זַמְקַד"ל כַּנ"ל, אוֹ מְטַעַם דְּבִקְאָמְצַע מְצוּה ל"מ הַפְּסָקָה כַּנ"ל בְּאַרְנוֹפָה) כְּמָה דְּתִימַר בִּישְׁבֵּת אַהֲרֹן וּבְנָיו צָרִיף שְׁיִמְסוֹר יוֹם לַלַּיְלָה וְלַיְלָה לְיוֹם (דַּנַּפ"ל הֵתָם מִמ"ש וּמִפְּתַח אַה"מ לֹא תִצְאוּ ז"י, וְקָרָא בְּתַרְא מְיוֹתֵר, וְע"כ דְּקָרָא בְּתַרְא מְפָרֵשׁ לִי לְקַמָּא, וְה"ק אוֹתָן ז"י שְׁאֲמַרְתִּי לָהּ לֹא הַצְּרַכְתִּי שְׁתִּשְׁבוּ בְּלִי הֶפְסֵק, רַק תִּשְׁבוּ יוֹמָם וְלַיְלָה ר"ל בְּזִמְן שְׁהִיּוֹם וְהַלַּיְלָה מִתְּחַבְּרִים) כֵּן הָכָא (בַּלְחָה"פ א"צ ז"י שְׁלָמִים).

אֶלָּא) צָרִיף שְׁיִמְסוֹר יוֹם לַלַּיְלָה וְלַיְלָה לְיוֹם (וְה"ט דַּר' יוֹחָנָן) רַחֲב"י אֹמַר מְפִינֵן שְׁמָסַר יוֹם לַלַּיְלָה דִּיו (דְּדַרְרִישׁ יוֹמָם וְלַיְלָה דַּא"צ רַק מְסִירַת יוֹם לַלַּיְלָה) עכ"ל הִירוּשְׁלָמִי. (וְע"ש הַנַּפ"מ בֵּין ר"י לְרַחֲב"י בְּמִסְפָּר הִישְׁבֵּבוֹת וְהַקְּיָמוֹת דַּנַּפ"מ ג"כ לְעַנְנֵן פִּירוֹק הַמְּשָׁפֵן וְהַקְּמָתוֹ כַּמ"פ הֵיָה וַאֲכ"מ) וְעַתָּה נַחֲזִי אֲנִן אִם הַבְּבִלִי פְּלִיג בְּהָא אִירוּשְׁלָמִי אוֹ דְּנוֹכַל לְהַשְׁוֹתָם.

והנה מהא דאמרין מאן תנא כ"א א"ח, רבנן דפליגי אדר"י היא. ופירש"י דלרבנן אם סילק ידיו הני אתחלתא אחריתא וכו' ולא מיקרי תמיד, ולהירושלמי לכאורה אין שום ראיה מפאן דאם פ"א לא מיקרי תמיד.

דקא אפילו ת"ק ל"ק רק לכתחלה אבל דיעבד אפילו סילק את הישנה שחרית וסידר התדשה ערבית נמי תמיד הנה. דקא מכשירים בדיעבד אפ"א בכה"ג.

א"כ משמע דתלמודין פליגי בהא אהירושלמי. אבל ראיתי להרש"ל ז"ל בסוגיין שפכתב בד"ה אלא וז"ל נראה בעיני לפירוש דהאי אלא דאמרי נהרדעי ר"ל "אלא" מה שהקשו בגי הישיבה מאן תנא פ"א א"ח, לא שהקשו, מאן תנא דס"ל דפ"א א"ח, כי מן הדין אפילו פ"א הנה חוזר, כדסלקא דעתין מעיקרא.

אלא הכי מקשה, מאן תנא דס"ל פ"א במקצת שסילק את ידיו שאפילו כה"ג חשיב פ"א ממש ואינו חוזר, רבנן דפליגי עלי' דר"י היא, ודו"ק היטב עכ"ל ונאפרש לפענ"ד מה שהוצרך לזה ומהקושיות שנותרצו בדבריו ז"ל, הא' קושית השאג"א המוכא למעלה דאפתי איפא למידחי דאפילו לרבנן פירש חוזר גבי מילה משום נאנוהו וכדלעיל, אבל לפירוש א"ש, דזה לא מספ"ל כלל לפום סבא דהשתא בפירוש אם חוזר או לא.

דאפילו את"ל בעלמא דפירוש חוזר היינו באמצע מצנה, אבל פאן בציצין שא"מ הניא הפסקה דקודם גמר דהמצנה, והגמר אינו מעכב כלל דהא קרינן ליה ציצין שא"מ ומהיכא תיתי דלידחי שבת, דאי דחי שבת א"כ הדר ה"ל ציצין המעכבין, ולא מספ"ל רק בסילק ידיו אי הניא הפסקה ומיקרי פ"א, או דזה לא מיקרי פ"א וכיון דאשכחן דרבנן קפדי אסילוק ידיו גבי לחה"פ, ממילא דלדידהו אם סילק ידיו מיקרי פירש וינדיעין מסבא דאינו חוזר גבי מילה מדנהיין ציצין שא"מ וא"ש.

הב', עוד יתורץ מה שדקדקנו לעיל דילמא אפילו ר"י מודה דאם פ"א הניא אתחלתא אחריתי ושאני לחה"פ דלכך לא מיקרי פ"א מפני שמצנתו בכך דעיקר הפנונה הוא שלא לין וכו' פנ"ל בארובה.

ולפ"י הרש"ל א"ש, דודאי אפילו לר"י אם פ"א הני אתחלתא דזה ליכא למ"ד דפירש לא ליהוי אתחלתא אחריתא, ומכל מקום בסילוק ידיו לא מצינו מי שיספור דליהוי התחלה רק רבנן דר' יוסי וא"ש הג', והשתא א"ש גם להירושלמי שסובר דגם ת"ק ל"פ רק אלכתחלה אבל דיעבד אפילו סילק שחרית וסידר בה"ע לית לן בה ומיקרי תמיד אף להת"ק, אפ"ה מוכחינן שפיר מדהצריך הת"ק שיהא באופן שלא יסלק ידיו לכתחלה מיהת, מוכח דבעלמא בכה"ג להת"ק מיקרי פירש, והא דמכשרי פאן בלחה"פ דיעבד, היינו משום דילפינן ממילואים כדמפרשינן בירושלמי, אבל אי בעלמא בסילוק ידיו לא הוי גמר ולא מיקרי פ"א למה מצרכי בלחה"פ שלא יסלק ידיו לכתחלה, הא מפניו דכאן אפ"י פ"א לגמרי בדיעבד שפיר דמי, אין סבא להחמיר כולי האי שלא יסלק ידיו אפילו לכתחלה, אלא ע"כ דבעלמא ס"ל דאפילו סילק מיקרי פירש, וא"ש שהחמירו פאן לכתחלה מיהת ודו"ק: ד', ובזה יתנישב ג"כ מה שדקדקנו לעיל, דל"ל לר' יוחנן לפירש דקא דלר' יוסי אפילו אם פ"א חוזר היינו מטעם דסובר גמר מצנה כמצנה דמי תיפוק ליה מטעם דר' יוסי לשיטתו דס"ל דאפילו אם פ"א תנא מילתא היא וכדס"ל גבי לחה"פ, די"ל

דר' יוחנן לטעמיה דאמר משיבת אהרן ובניו למד ר"י וגם ת"ק ל"פ רק אלכתחלה, א"כ י"ל דסברת ר' יוחנן דאע"ג דסבר ר"י דאפילו לכתחלה א"צ לדקדק באלו מושכין וכו' אפ"ל דה"ט משום דס"ל פ"ן דדיעבד פשר אפילו בהפסקה גדולה פה"ק דסילוק שחרית וסידור בה"ע, אין להחמיר בהפסקה קטנה פזו דסילוק ידניים.

אבל בעלמא אפשר דאף ר' יוסי חושש אפילו להפסקה דסילוק ידניים ושאני לחה"פ דילפינן ליה ממילואים פנ"ל ומשו"ה איצריה ליה לר' יוחנן למימר דטעמיה דר' יוסי משום דגמר מצנה כמצנה, ור"ל דכל עיקר הסברא דחיישינן לומר דאפילו סילק ידיו ליהגוי כפי', היינו משום דעכ"פ כפי' גמור פשיטא לן דלא דחי שבת מטעם דגמר מצנה אינו מעפב וכדפירוש לעיל, אבל לר' יוסי דס"ל דגם גמר מצנה כמצנה.

ממילא לדידיה אפי' פ"י גמור דחי שבת ומכש"כ סילק ידיו דאיפא למימר דלאו פפירש הוא לר' יוסי פדלעיל וא"ש: אמנם מה"ק דספ"ב דמגילה ה"ל דמוקמינן לה"ק דבר שמצנתו ביום פשר כל היום כר' יוסי דאמר אפילו סילק את הישנה וכו' משמע דלא ס"ל להש"ס דילן פהירוש למי בנה, דהא להירוש למי א"ש מתניתין אפילו כהת"ק.

דהא מתניתין לא קתני רק דדיעבד פשר כל היום, ובהא אפילו הת"ק מודה וכדאמר ר' יוחנן שם, ויש לידחות, דמשו"ה אמר הש"ס וכו' יוסי, משום דלדידיה אשפסון להדיא בפרייטא דאמר הכי (וכן הוא בתוספתא פ"א דמנחות ע"ש) תדע דהא ר' יוחנן גופיה דאמר דמודה ר"מ דהוא ת"ק דר' יוסי בסילק שחרית וכו' איהו גופיה דאמר משיבת אהרן ובניו "למד ר' יוסי" ולפי פירושינו דלעיל אמאי לא אמר סתם למדו, וע"כ משום דמצינו לר' יוסי בהדיא דאמר הכי, הוא דאמר פן, וא"ש נמי הא דאמר ר"א (במנחות צ"ט): מדבריו של ר' יוסי נלמד אפילו לא שנה אדם אלא פ"א שחרית וכו' קיים לא ימוש ולא קאמר מפלוגתא דת"ק ור' יוסי, דזהו מה"ט דר' יוסי אמר פן להדיא, פן י"ל למען השוות שני התלמודים: אבל איפא למידק אהא דאמר ר' יוחנן משום רשב"י שם, אפי' לא קרא אדם אלא ק"ש שו"ע קיים לא ימוש מנ"ל לרשב"י הא אי כר' יוסי ס"ל א"כ איך יקיים בק"ש שחרית וערבית לא ימוש, הא ר' יוחנן גופיה דאמר בירוש למי שם דגבי לחה"פ צריף שישלים יום ללילה ולילה ליום דילפינן ממילואים דכתיב בהו יומם ולילה דהפירוש מעט מן היום ומן הלילה בשעה שמתחברים והשתא בתורה נמי דכתיב בה לא ימוש וגו' והגית בו יומם ולילה, א"כ צריף נמי שישלימו יום ולילה זל"ז, וא"כ איך יוצא י"ח בק"ש שזמנה ביום ממש ובלילה ממש, שאם יקרא ק"ש של שחרית קודם שיעלה עמוד השחר לא יצא, וכן בק"ש של ערבית אם יקראנה קודם צאת הכוכבים לרו"פ לא יצא ובע"כ צריף לקרוא בזמנם ואין פאן השלמה דיום ללילה ולילה ליום ואיך יוצא בנה מצנת לא ימוש, הא צריף השלמה דנקא, ונראה דלפי הגירסא שבספרי ר"ש פן יוחאי (ולא ר"ש פן הוצדק) יש לתרץ זה, דרשב"י לטעמיה, דתניא (ברכות ח' ע"ב) רשב"י אומר, פעמים שאדם קורא ק"ש שני פעמים בלילה, אחת קודם שיעלה עמוד השחר וא' לאחר שיעלה עה"ש ויוצא בהן י"ח, א' של יום וא' של לילה, ופריף אמרת פעמים שאדם קורא ק"ש ב"פ בלילה, אלמא לאחר שיעלה עמוד השחר לילה הוא, והדר תני יוצא בהן י"ח אחת של יום אלמא ימא הוא, ומשני לעולם ליליא הוא,

וְהָא דִּי י"ח א' שֶׁל יוֹם, מְשׁוּם דְּאִיכָּא אִינְשֵׁי דְקִינְיָמִי בְּהָאֵי שְׁעָתָא, פִּירֵשׁ י"ז ל, וּמִקְרֵי יוֹם לְגַבֵּי ק"ש, וּמִיְיָתִיבָּן עֲלָהּ עוֹד שָׁם אִידָּהּ דְרַשְׁבֵּי בְּשֵׁם ר"ע.

פְּעָמִים שְׁאָדָם קוֹרָא ק"ש ב"פ בְּיוֹם א' קוֹדֵם הֲגִיץ הַסְּמָה וְכוּ' וּמְסִיק לְעוֹלָם יִמְמָא הוּא (פִּי' מְשַׁעְלָה עֲמוּד הַשְּׁחַר) וְהָא דְקָרִי לִיה לִילְיָא, וְיוֹצֵא י"ח א' שֶׁל לִילְיָה אַף לְאַחַר שְׁעָלָה עה"ש) מְשׁוּם דְּאִיכָּא אִינְשֵׁי דְגָנוּ בְּהָאֵי שְׁעָתָא ע"כ, וְכוּ' הֶרְמֵב"ן ז"ל בְּמִלְחָמוֹת (רִישׁ פ"ק דְּבִרְכוֹת) דְּהִנֵּה תְּרֵי דְרַשְׁבֵּי ל"פ אֶהְדְּדִי, דַּלְת"ה הו"ל לְהַגְמִ' לְמִקְרֵי דְרַשְׁבֵּי אֶדְרַשְׁבֵּי וּלְשִׁנוּיָי הָא דִּידָּהּ הָא דְרַבִּי דְהָכִי הוּי אֹרְחָא דְתַלְמוּדָא, וְכוּ' דְהֵרִי"ף שָׁם, וְכָתְבוּ תר"י שָׁם, דְּהָא דְתַנִּי בְּבְרִייתָא שְׁנֵיהּ וְאַחַת לְאַחַר הֲגִיץ הַסְּמָה, הוּא לָאוּ דוֹקָא, אֲלָא אִיזִי דְקָאֵמַר קוֹדֵם הֲגִיץ לְאַשְׁמַעְיָן דְאַפִּילוּ לְאַחַר שְׁעָלָה עה"ש יוֹצֵא י"ח בְּשֶׁל לִילְיָה נֶקֶט נָמִי וְא' לְאַחַר הֲגִיץ, לְמַעוּטֵי שְׁלֹאֲחַר הֲגִיץ אִינוּ י"ח בְּשֶׁל לִילְיָה וְכוּ' ע"ש נִמְצָא לִפ"ז אִם קָרָא ב"פ ק"ש מְשַׁעְלָה עה"ש וְעַד גִּיץ הַסְּמָה, יוֹצֵא בְּהוּ י"ח א' לְשֶׁל לִילְיָה וְא' לְשֶׁל יוֹם, הֵרִי דְלַעֲנִין ק"ש זְמַן זֶה דְמַעְלוֹת הַשְּׁחַר וְעַד הֲגִיץ הַסְּמָה, מִקְרֵי יוֹם וּמִקְרֵי נָמִי לִילְיָה, מְשׁוּם דְּאִיכָּא דְגָנוּ וְאִיכָּא דְקִינְיָמִי בְּהָאֵי שְׁעָתָא, דְמִשׁוּ"ה יָכוֹל לְצַאת בְּהָאֵי שְׁעָתָא דִּי חוֹבֵת יוֹם וְחוֹבֵת לִילְיָה, וְהַשְּׁתָא לְעֵנִין ת"ת נָמִי אִם לֹוֹמֵד זְמַן זֶה דְמַעְלוֹת הַשְּׁחַר וְעַד גִּיץ הַסְּמָה מִקְרֵי תַעְרוּבוֹת דְיוֹם וְלִילְיָה, וְא"ש דְאַפִּי' אֶת"ל דְרַשְׁבֵּי כר' יוֹחֲנָן ס"ל דְצָרִיף שְׁיִשְׁלִימוּ יוֹם וְלִילְיָה זל"ז דִּילְפִינָן מִמִּילּוּאִים, אִפ"ה בְּזַמַּן זֶה מִקְרֵי יוֹם וְלִילְיָה וְשִׁפִּיר הוּיָא הַשְּׁלָמָה וְע"כ בְּק"ש שֶׁל שְׁחַרִית (דְמַצְנָה לְכַתְחֵלָה לְקוֹרְאָה בְּזַמַּן זֶה כְּדָאֵמַר אַבְי (שָׁם ט).

(לְק"ש כְּנִתִּיקוּן. דְאַמְרֵי וְגוֹמְרָה עִם גִּיץ הַסְּמָה) א"כ יוֹצֵא בְּה י"ח הַשְּׁלָמָה דַּת"ת וּמְקַיִים מְצֻנֹת לֹא יְמוּשׁ, דְּהָא יֵשׁ כְּאֵן תַּעְרוּבוֹת דְיוֹם וְלִילְיָה דְדוֹקָא לְעֵנִין ק"ש דְשׁו"ע בְּעֵינֵי ב"פ ק"ש, שְׁהֵרִי צָרִיף לְקוֹרְתָה פ"א בְּיוֹם וּפְעַם שְׁנֵי בְּלִילְיָה, וְכִינּוּן שְׁלֹא קָרָא אוֹתָהּ בְּעָרְב, ע"כ צָרִיף לְקוֹרְתָה בְּעֲמוּד הַשְּׁחַר כְּדִי לְהַשְׁלִים חוֹבֵת ק"ש דְלִילְיָה, וְא"א לוֹ לְצַאת בְּפ"א ק"ש, שְׁאִם תַּחֲלַק חֲצִיָּה לְשֶׁל לִילְיָה וְחֲצִיָּה לְשֶׁל יוֹם אִינוּ יוֹצֵא י"ח כָּלֵל דְּהָא צָרִיף לְקוֹרְתָה כְּפֹלָה וְלֹא חֲצִיָּה.

אַבְל לְעֵנִין ת"ת דְתַנּוּ בְּרִישׁ פ"ק דְפָאָה שְׁהִיא מְדַבְּרִים שְׁאִין לְהֵם שְׁיַעוּר, שְׁפִיר יוֹצֵא י"ח הַשְּׁלָמָה בְּפ"א ק"ש דְשְׁחַרִית אִם קָרְאָה כְּנִתִּיקוּן, דְכָאֵן הֵרִי אֶתָּה יָכוֹל לְחַלֵּק חֲצִיָּה לְשֶׁל לִילְיָה וְחֲצִיָּה לְשֶׁל יוֹם, וְא"ת דִּילְמָא דוֹקָא לְעֵנִין ק"ש אָמַר רַשְׁבֵּי דְמַעְלוֹת הַשְּׁחַר וְעַד הֲגִיץ יֵשׁ עָלָיו גַּם תּוֹרַת לִילְיָה וּמְשׁוּם דְּאִיכָּא דְגָנוּ בְּהָאֵי שְׁעָתָא, אַבְל בְּכָל הַתּו"כ הָא קִי"ל דְמַעְלוֹת הַשְּׁחַר יִמְמָא הוּא, וְכְדִילְפִינָן בְּסַפ"ב (דְמַגִּילָה כ':) וְכַמ"ש הֶרְמֵב"ן בְּמִלְחָמוֹת שָׁם, וְא"כ לְגַבֵּי ת"ת אִין עַל זְמַן זֶה רַק שָׁם יוֹם כְּכָל דְּוֹקָתָא וְכַשְׁאֵר מְצֻנְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה, וְא"כ אִין כְּאֵן הַשְּׁלָמָה דְלִילְיָה לְיוֹם, וְי"ל פִּינּוּ דְוִבְשָׁכְבָּהּ וּבְקוּמָהּ דְפָרְשָׁה שְׁנֵיהּ אֶדְבְּרֵי תּוֹרָה קָאִי וְכַדְכְּתִיבָנָא לְעֵיל ע"כ כְּמוֹ שְׁנִקְרָא עה"ש לִילְיָה לְעֵנִין ק"ש דְעַרְבִית וּמְשׁוּם דְּאִיכָּא דְגָנוּ בְּהָאֵי שְׁעָתָא ה"נ מִקְרֵי לִילְיָה לְעֵנִין ת"ת מַה"ט גּוֹפָא דְהָא בַּת"ת כְּתִיב ג"כ וּבְשָׁכְבָּהּ, וְעוֹד מִיִּדִי הוּא טַעְמָא אֲלָא לְרַשְׁבֵּי, וְרַשְׁבֵּי לְטַעְמָהּ בַּתִּיקוּן ז' (שְׁהִבְאִתִּי לְמַעְלָה) דִּילְיָה בְּגוֹז"ש תְּמִיד דְתּוֹרָה מִתְמִיד דְק"ש וּמְכָאֵן אוּלִּיפְנָא דְמָאֵן דְקָרִי ק"ש עָרְב וּבְקָר בְּכָל יוֹם תְּמִיד כְּאֵלוּ קִינִים וְהִגִּיתָ בּוּ יוֹמָם וְלִילְיָה בְּאוֹרְיִיתָא ע"כ וְע"ש,

וההד"נ דילפינו תורה מק"ש דיי"ח לאחר ששעלה ע"ה משום השלמה דלילה ליום דת"ת כמו דיי"ח ביהיא שעתא משום ק"ש דלילה.

וא"ת אפתי הא ניקא מה שיוצא י"ח ת"ת בק"ש דשחרית מתוקמא שפיר פגון שיקרא לאחר שעלה ע"ה ועד הגז הסמה פנתיקין, אבל איך יוצא י"ח ת"ת בק"ש דערבית הלא אין פאן השלמה, דהא ע"כ צריך לקרותה בזמנה לאחר צאת הפוכבים פדתנו ריש ברכות, וא"כ אין פאן מקצת מן היום לערב יום ולילה, ויש לנישב עפ"י הא דאמרנו פ' תפלת השחר (כ"ז).

(בפלוגתא דר' יהודה ורבנן דר"י סבר דתפלת המנחה עד פלג המנחה ומשם ואילך הניא תפלת הערב, ורבנן סברי תפלת המנחה עד הערב, ומבעי לן הלכתא מאי, ומסיק דעביד פמר עביד, וכתב התוספות בריש מכילתין בשם ר"ת ז"ל דלקח אנו נוהגין לקרוא ק"ש ג"כ מבעו"י דקיי"ל כר"י דתפלת המנחה עד פלג המנחה, ומשם ואילך כמו דהניא לילה לענין תפלת ערבית ה"נ הניא לילה לענין ק"ש, (ומה שהקשה התוס' והרא"ש על דבריו) דמאי ראיה מהו דתפלת המנחה אינה אלא עד פלג המנחה, דהתם מפני שתפלות כנגד תמידין תקנום, ותמיד לא היה קרב אלא עד פלג המנחה, אבל לענין ק"ש הא לאו זמן שכיבה הוא.

עכ"ל, נלפע"ד לתרץ דכך הוא סברת ר"ת, דנדאי הא דכתב רחמנא ובשכבה אין הפונה שהתחלת הזמן יהיה בשעה שבני אדם שוכבים וישנינים. דלפי זה לא יהיה באפשר לו לישן קודם שיקרא ק"ש, וא"כ בתחלת הלילה אין זה זמן שינה, רק זמן ק"ש, ואין זה זמן ק"ש פינו שזמן שינה, וא"כ א"א שיהיה זמן ק"ש מתחלת בזמן התחלת השינה, וזה נדאי אין לומר שזמן ק"ש יתחיל בשעת התחלת זמן שינה שאצל נכרים, דהא כתיב בשכבה דמשמע בזמן שכיבה דידך (ענין ברכות י"א ע"א) וע"כ דה"פ דושכבה בשעה שאתה מכין את עצמך לשכיבה, וא"כ זמן ק"ש הוא ע"כ קודם לזמן צאת הפוכבים, שאז הוא זמן שכיבה וק"ש הוא קודם לזמן שכיבה כדפי', וכתבו עוד דהראיה שהביא ר"ת מהו דרב צלי של שבת בע"ש אלמא חשיב לילה לענין תפלת הערב וה"ה לענין ק"ש ע"כ, ראיה זו יש לידחות דדילמא רב פריב"ל ס"ל דאמר תפלות באמצע תקנום (בפ"ק ד' ע"ב) ע"כ, ונ"ל דס"ל לר"ת לדונק לומר דרב ור' יאשיה ור' שמעאל ב"ר יוסי (או ר"א בר"י למאי דתני עולא (בפ"ד כ"ז ע"ב) ע"ש) ורבי ואבדן ור"ח בר נוא (היינו ר"ח בר אבין) וריב"י בשם אביו ר' יוסי ורבי חנינא (אמורא) ור' חנינא בן דוסא ור' זירא (בירושלמי דברכות פ"ד ה"א) דכולהו מצלו של שבת בע"ש ושל מוצאי שבת בשבת, דסברי כולהו דתפלות באמצע תקנום דלא כר' יוחנן, דאם פן קשיא הלכתא אהלכתא, דהתם מסייעין ליה לר"י מברייתא, וכתב התו' (שם ד:) ד"ה דאמרי, דמטעם זה הלכה כר"י ע"ש, והכא נדאי קיי"ל ככל הני תנאי ואמוראי דמצלו של שבת בע"ש ושל מוצאי שבת בשבת, וע"ש עוד בתירץ התו' דקיי"ל להלכה כשאר תנאים שמקדימין זמן ק"ש לצאת הפוכבים ולקח אנו קורין אותה קודם לצאת הפוכבים בביהכ"נ ומ"מ אנו מקילין בתפלת המנחה להתפלל אף לאחר פלג המנחה וענין בזה בהרא"ש ריש ברכות בארובה, הינצא מזה, דעכ"פ זמן זה דמפלג המנחה ועד צאת הפוכבים יש עליו שם יום ושם לילה שהרי יוצא י"ח בזמן זה בין בתפלת המנחה דבעי

יום, ובין בתפלת הערב וק"ש דבעו לילה, והשתא א"ש דהך דרשב"י דאמר דבק"ש שו"ע קי"ג ונהגית וגו' מתקיים שפיר ק"ש דערבית דומיא דשחרית, דאוקימנא דמיידי שקראה בזמן מיוחד דהיינו בין סוף לילה ונדאית להתחלת יום ודאי, וזהו פותיקין פדכתיבנא לעיל, כמו כן ק"ש דערבית דקאמר רשב"י היינו נמי בשקראה בזמן מיוחד, דהיינו מפלג המנחה שאז סוף יום ודאי לכ"ד, ועד צאת הכוכבים שאז התחלת לילה ונדאית לכ"ד, דעתה יש פאן מצנת השלמה דיום ללילה ולילה ליום ואפשר דכמו דבק"ש דשחרית מצנה לקרותה פותיקין ממ"ש יראוה עם שמש ברכות ט) ה"נ ק"ש דערבית לותיקין אפשר דצריה לקרותה סמוך לצאת הכוכבים ממ"ש בסיפא דהאי קרא ולפני ירח דור דורים (תהלים ע"ב) אף לא מצאתי זה בשום מקום).

ובמ"ש יש ליתן טוב טעם, בפלוגתא דר' יוחנן ורבא במנחות (שם צ"ט): דאהך דאר"י משום רשב"י אפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שו"ע קי"ג לא ימוש, מסיים ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ, ורבא אמר מצנה לאומרו בפני ע"ה, ובמאי קמיפליגי, ולכמ"ש א"ש דר' יוחנן לטעמיה דמפרש להך דרשב"י דאמר דבק"ש שו"ע קי"ג לא ימוש, זהו דוקא בהשלמה דיום ולילה, והיינו בשחרית פותיקין ובערבית קודם צאת הכוכבים דהא ר' יוחנן יליף מן מילואים דבעי השלמה, משו"ה אמר ר"י דדבר זה אסור לאומרו בפני ע"ה, דע"ה לא יוכל לדקדק בצמיצום הזמן, ובפרט לקרות פותיקין שצריה בזה לדקדוק עצום וכמ"ש התוס' שם ד"ה לק"ש, מהך דיומא (ל"ז): דאמרינן לשאר עמא דבירושלים וכו', פי' שרוב בני א"י אינם יכולין לכונן אותה השעה עכ"ל זהו סברת ר"י וכפי שיטתו בירושלמי ה"ל.

אבל רבא ס"ל דרשב"י לשיטתו בתקו"ז המובא לעיל, דיליף תמיד דתורה מתמיד דק"ש בגז"ש, ומפרש דה"ט דרשב"י דסבר דבק"ש שו"ע קי"ג לא ימוש, דכמו דבתמיד דק"ש מקיים מצנתה כז"מ שיקראנה וא"צ השלמה דיום ללילה ולילה ליום ה"נ בתמיד דתורה מקיים לא ימוש כז"מ שיקראנה וא"צ בה השלמה, וע"כ מפ' לדרשב"י דאמר דבק"ש שו"ע מקיים לא ימוש כפשיטתיה, דבכל זמן שיקראנה קאמר (והא דמסיק במנחות שם אהך דרשב"י ודבר זה אסור לאומרו בפני ע"ה, פשוט דהך סיומא ממלתיה דר' יוחנן הוא, ולא מדרב"י הוי) ולהכי אמר רבא דמצנה לאומרה בפני ע"ה, פדי שיינהו הע"ה במצות ק"ש שו"ע עכ"פ דכשינודע להם שבזה יצאו ג"כ מצות ת"ת ינהרו בה ביותר, ולתקלה ליפא למיחש, דהא כז"מ שיקראוה יצאו י"ח ת"ת לסברת רבא.

והוא פי' פפתור ופרח לפענ"ד, וסמוכין לדבר זה, דהך דק"ש שו"ע לרשב"י, א"נ פ"א שו"ע לר' יוסי, אינו אלא בזמן השלמה דיום ללילה וכו', מצאתי במדרש שו"ט (תהלים א') דאר"א פל המניח תפילין כאילו קיים ונהגית בו יומם ולילה, ומפרש ר"י דה"ט דר"א דכתיב ונהיג לה לאות וגו' (פלומר וסיפא דקרא למען תהיגה תורת ה' בפיך) ור' יהושע פליג דהא כתיב מימים פרט ללילות וכו' א"ל ר"א ומה את מקיים ובתורתו ינהיגה יומם ולילה, א"ל ר' יהושע זו ק"ש שאם אדם קורא אותה שו"ע מעלה עליו הקב"ה כאילו יגע בתורה יומם ולילה, בר קפרא אומר פל מי שהוא קורא שני פרקים שחרית וערבית קיים ובתורתו ינהיגה יומם ולילה, אמר ר' ברכיה אף אבות הראשונים קבעו את המצנה

שְׁהִיוּ יוֹשְׁבֵים (פְּלוֹמֵר פְּשִׁהוּ יוֹשְׁבֵים לְלִמּוּד הָיוּ קוֹבְעִים א"ע) בְּיוֹם שֶׁהוּא נוֹטֵל מִן הַלְּיָלָה.

וּבְלִילָה שֶׁהוּא נוֹטֵל מִן הַיּוֹם ע"כ, הָרִי דְהֵךְ דְּפ"א שו"ע דְּאָמַר ר' אֲמִי בְּמִנְחוֹת שֶׁם אֵיפָא לְאוּקְמִי שְׁפִיר פְּהֵךְ דְּב"ק. בְּשַׁעֲהַ שְׁהִיוֹם נוֹטֵל מִן הַלְּיָלָה וְכו', וְה"נ אֵיפָא לְאוּקְמִי לְהֵךְ דְּרִשְׁבִּי וְע"פ מַה שְׁפִי בְּסִייע"ד, הֵן אָמַת שְׁרֵאִיתִי לְהַגְאֹן בְּעַל הָעֵמֶק שְׁאֵלָה (בְּשִׁאֵילְתוֹת דְּר"א פְּרִשְׁתָּ וְאֶתְחַנֵּן סִי קמ"ג אוֹת ג') שְׁעַשְׂהָ פְּלוּגְתָא בֵּין הַבְּבִלִי וְהִירוּשְׁלָמִי דְּיוֹמָא שֶׁהִבְאֵתִי לְמַעְלָה וּמְדַרְשׁ שׁוֹחֵר טוֹב הַנְּ"ל, וְכַתֵּב דְּרַבִּי אֲמִי דְּמִסְכַּת מִנְחוֹת שֶׁם דְּקָאֵמַר פְּעַם אֶחָד שְׁחֵרִית וּפ"א עֲרַבִית ס"ל דְּלֵא בְּעֵינֵן חִיבּוּר יוֹם וְלִילָה, וְלִכְךָ סְגִי בְּפ"א, וְהִירוּשְׁלָמִי ס"ל כְּבָר קֶפְרָא בְּשׁו"ט שֶׁם דְּבְעֵינֵן ב' פְּרָקִים שְׁחֵרִית וּב"פ עֲרַבִית וְלִכְךָ בְּעֵי חִבּוּר יוֹם וְלִילָה וְכַדְמֶפְרֵשׁ ר' בְּרַכְיָה שֶׁם, וּז"א לְפַעֲנ"ד, דְּעֵנֵן הַחִבּוּר דְּיוֹם וְלִילָה לֹא תְּלִי בְּזָה כְּלָל, דְּאֶפִּילוּ אֶת"ל דְּסְגִי בְּפ"א מ"מ י"ל דְּבְעֵינֵן חִבּוּר, וּמִתְחַלֵּק הַפְּרָק חֲצִיּוֹ לְשָׁל יוֹם וְחֲצִיּוֹ לְשָׁל לִילָה שְׁהֵרִי ת"ת אֵין לָהּ שְׁיַעוּר וְכַדְכְּתִב' לְמַעְלָה, מִמִּתְנִי דְּפֶאָה, דְּתַנִּי לַת"ת בַּא"ד שְׁאֵין לָהֶם שְׁיַעוּר גַּם לְמַטָּה, וְסְגִי בְּפ"א וְאֶפִּילוּ חֲצִי פ' וְאֶפִּילוּ בְּשִׁטָּה אַחַת (וְכַמ"ש הַגְּר"א בְּפִי הָאָרוֹךְ אִמְתַּנִּיתִין דְּפֶאָה שֶׁם בְּשֵׁם הִירוּשְׁלָמִי ע"ש).

וּמֵהַתִּימָה עַל בְּעַל הַעַמ"ש, שְׁהֵרִי הוּא גּוֹפִיָה פְּתַב שֶׁם דְּר' יוֹחָנָן דְּאָמַר דְּאֶפִּילוּ בְּק"ש שׁו"ע קַיִים לֹא יִמוּשׁ ס"ל דְּסְגִי אִפִּי בְּפ"א שְׁחֵרִית וּפ"א עֲרַבִית, וְלֹא בְּעֵי הַשְּׁלָמָה דְּיוֹם לְלִילָה כו'. וְא"כ תִּיקְשִׁי לִיה דְּר"י אֲדַר"י, דְּהָא ר' יוֹחָנָן ס"ל בִּירוּשְׁלָמִי דְּיוֹמָא שֶׁם דְּבְעֵינֵן הַשְּׁלָמָה דְּיוֹם לְלִילָה וְכו' וְכַמִּש"ל, (וְנִרְאָה דְּלִכְךָ הֵיךְ פְּשׁוּט אֶצְלוּ דְּסַבֵּר ר"י כֵּן, מִפְּנֵי שְׁזַמֵּן ק"ש דְּשׁו"ע אֵינוֹ בְּזַמֵּן חִבּוּר דְּיוֹם וְלִילָה, וְלַפְמ"ש לְמַעְלָה אֵין זֶה מְוַכְרָח).

וְרֵאִיָה לְדַבְרֵינוּ, שְׁהֵרִי הַגְּאֹן בַּהַע"ש שֶׁם הִבִּיא בְּשֵׁם הַמְּכִילְתָא (פְּרִשְׁתָּ בְּשַׁלַּח פְּסוּק וַיִּסַּע) בְּשֵׁם ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּבְעֵינֵן ב"פ שְׁחֵרִית וּב"פ עֲרַבִית (וְכ"ה בְּמְדַרְשׁ תַּנְחוּמָא בְּשַׁלַּח, ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמַר אִם שׁוֹנָה אָדָם ב' הַלְּכוֹת שְׁחֵרִית וּב' הַלְּכוֹת עֲרַבִית וּפּוֹסֵק בְּמִלְאֲכָתוֹ כֹּל הַיּוֹם וְכו' קַיִים וְהִגִּיתָ וְגו') וְא"כ תִּיקְשִׁי לִיה אֵהָא דַּא"ר יְהוֹשֻׁעַ בְּשׁו"ט שֶׁם דְּבַק"ש שׁו"ע קַיִים וְהִגִּיתָ וְגו' וְלִסְבָּרְתוֹ ס"ל דְּלֵא בְּעֵינֵן חִבּוּר דְּיוֹם וְלִילָה, וְכַמ"ש בְּדַר' יוֹחָנָן, וְא"כ לְמָה הִצְרִיךָ ב"פ וְע"כ כְּדַכְּתִיבָא.

וּמֵהַתִּימָה עַל בְּעַל הַע"ש שֶׁלֹּא נִתְעוֹרַר לָזָה, וְיִוְתַר י"ל דַּה"ט דְּר' יְהוֹשֻׁעַ דְּהִצְרִיךָ ב"פ. דַּס"ל כְּשִׁמוּאֵל דְּק"ש דְּרַבְּנָן (בְּבִרְכוֹת כ"א).

(וּבְשִׁכְבָּךְ וּבְקוּמָךְ מוֹקֵן לִיה בַּד"ת, וְהִשְׁתָּא וּבְשִׁכְבָּךְ וּבְקוּמָךְ דְּפְרָשָׁה שְׁנִיָה וְדַאי מוֹקֵן לָה ג"כ בַּד"ת וּמִשׁוּם דְּכַתְּבָה לָה תוֹרָה ב"פ, מִשׁוּ"ה ס"ל דְּצָרִיךָ ב"פ בְּיוֹם וּב' פְּרָקִים בְּלִילָה. וּמִשׁוּם דּוֹשְׁכָבָךְ וּבְקוּמָךְ כִּי פְּתִיבִי, בְּב' פְּרָשִׁיּוֹת פְּתִיבִי, וְאֶפִּילוּ אֶת"ל דַּס' ר' יְהוֹשֻׁעַ דְּק"ש דְּאוֹרֵייתָא, דְּהָא לֹא אֲשַׁפְּחוּן מֵאֵן דַּס' ק"ש דְּרַבְּנָן אֵלָא שְׁמוּאֵל, וְהָא אֶתְוַתַּב הָתָם מִמִּתְנִי דְּבַעַל קָרִי, אִפ"ה י"ל דְּלִכְךָ מְצָרִיךָ ר' יְהוֹשֻׁעַ ב' פְּרָקִים, מִשׁוּם דַּס"ל דְּגַם פְּרָשָׁה וְהֵיךְ אִם שְׁמוּעַ דְּאוֹרֵייתָא, וְס"ל ג"כ הִילְפוּתָא שְׁבַתְקוּ"ז הַנְּ"ל דְּיִלְפִינוּ תְּמִיד דְּתוֹרָה מִתְמִיד דְּק"ש, וּמִיָּנָה דְּמַה ק"ש בְּעֵי ב' פְּרָשִׁיּוֹת אֶף תוֹרָה בְּעֵינֵן ב' פְּרָקִים וְא"ש: נִחְזָר עַל הָרֵאשׁוֹנוֹת דְּלִירוּשְׁלָמִי דְּיוֹמָא דְּטַעְמָא דְּר' יוֹסִי מִשׁוּם דְּיִלְיָךְ מִמִּילוּאִים, וְרַבְּנָן גַּמִּי ל"פ עֲלִיָה רַק בְּלַכְתָּחְלָה, אֲבָל דִּיעֵבַד אֶפִּילוּ רַבְּנָן מוֹדוּ דְּאֶפִּילוּ אִם סִילַק שְׁחֵרִית

וסידר ערבית ש"ד, וממילא דגבית ת"ת נמי מודו רבנן דיוצא בפ"א שו"ע ובלבד שיהיה זה בעת חבור היום ללילה.

דקא בת"ת נמי פתיב בה יומם ולילה ואיכא למילף לה ממילואים וכדאמרין להדיא בשו"ט שם, והשתא קשיא טובא הא דאמרין בירושלמי דפרק מי שמתו (הנ"ל בקונט' הא') סנפה אפשר לה להיבטל ולקח אינו מברך רק בלילה הא, ת"ת א"א לה להיבטל (וכמ"ש המפ' דזהו ממ"ש והגית גו') ולקח מברך בכל פעם, וק"ל הא בין לרבנן ובין לר' יוסי ת"ת נמי אפשר לה להיבטל דקא יוצא י"ח בפ"א שו"ע דילפינן לה ממילואים, ומאן שמעת ליה דאמר דת"ת לא יצא י"ח בהשלקה דקאמר דא"א לה להיבטל, ואין לומר דהיינו ר' ישמעאל במנחות שם, דהשיב לבו דמא בן אחיו צא ובדוק שעה שאינה מן היום וכו'.

דמזה ג"כ אין ראיה דס"ל דתמיד דת"ת הוא כפשוטה, דקא ר' יהושע נמי השיב פן במדרש שו"ט שם, ובירושלמי פ"ק דפאה, ואפ"ה ס"ל דיוצא י"ח בק"ש שחרית וערבית כדלעיל, והא דהשיב פן לבן דמא, היינו משום דגזרו על לשון יונית מפני המלשינות כדמוקמינן לה בירושלמי דפאה שם ובשו"ט שם ע"ש, וה"נ יש לפרש בדר' ישמעאל, ועלה בדעתיה דקא דאמר ת"ת א"א לה להיבטל, לאו היינו מקרא דנהגית, דמהא מצי פטר נפשיה בפ"א שחרית וערבית או בק"ש פנ"ל, רק דבלא"ה מחייב ללמוד ביום ובלילה כמ"ש הר"ן ו"ל בכ"ק (דגדרים ח).

(דנהי דמפנות והגית גו' מצי פט"נ בק"ש שו"ע, מ"מ ממ"ש ושבנתם ודרשינן (בקדושין כ"ט) שיהיו ד"ת מחוץ דין בפיה אם ישאלה אדם אל תגמגם וכו', דכזה פשיטא בק"ש שו"ע לא יהיו ד"ת מחוץ דין בפיו כל כך עד שיוכל להשיב מיד כו', ואפ"ל דמפח דרשא זו קאמר דת"ת א"א לה להיבטל, אף ראיתי בקונטרס א' של ספר שאג"א (סי' א') שהקשה ע"ד הר"ן ו"ל הללו, דלפ"ד מאי נפ"מ במאי דקאמרי הגי תנאי דבק"ש שו"ע או בפ"א שו"ע קיים לא ימוש פניו דעדיין מחייב ללמוד ביום ובלילה מקרא דושבנתם, וי"ל ע"פ מ"ש הרב בשו"ע ש"ל (כפ"ג מהלכות ת"ת בקו"א) ונכדו בספר צ"צ החדש (כפ"ק דפאה אות ד') מדברי התוס' (במנחות ס"ד:) דמי שפבר למד פל התו"כ פגון בן דמא שרי בחכמת יונית למ"ד דסגי בפ"א שו"ע (אי לאו משום מלשינות דגזרו עלי'.

אבל מי שלא למד עדיין כהתו"כ באופן שלא יגמגם להשיב שואלו דבר, לו אסור וכו' ע"ש, ועפ"ז י"ל דקרא דושבנתם, היינו היכא דעדיין לא למד פל התו"כ, וקמ"ל הגי תנאי דאם למד פל התו"כ דאז ליכא חיובא דושבנתם, שהרי ד"ת מחוץ דין בפיו, וסד"א דאפ"ה חייב ללמוד ביום ובלילה מקרא דנהגית גו', קמ"ל דהשתא מצי פט"נ בק"ש שו"ע: אף לא נתיישבה דעתיה בתירוץ זה, דאפתי מאי קאמר הירושלמי דמשו"ה מברכינן בת"ת בכל פעם משום דא"א לה להיבטל, דקא תינח במי שעדיין לא למד פל התו"כ, דלדידה א"א לה להיבטל, איהו שפיר מברך בכל פעם, אבל מי שפבר למד פל התו"כ דהוא יוצא מפנות והגית בק"ש או בפ"א שו"ע ולדידה אפשר לה לת"ת להיבטל.

א"כ הוא לא יהא צריך לברך בכל פעם מה"ט דלא מפסקי לילות מימים, וזה תימה, דקא גרסינן במס' גדרים (פ"א.) (ומפני מה אין מצוין ת"ח לצאת מבניהן ת"ח, אמר רבינא

מפני שאין מברכין בתורה תחלה, דאר"י א"ר וכו', ונהלא סתם ת"ח כפר למד כל התו"כ, כבמסכת שבת (קי"ד).

(דא"ר יוחנן אינהו ת"ח כל ששואלין אותו דבר הלכה בכ"מ ואומרה ואפי' במסכת פלה. וא"כ הרי תלמידי חכמים כפר יצאו י"ח וישננתם שהוא מצות ידיעת התורה ע"י מה שלמדו כפר עד שיהא ד"ת מחונדין בפיהם, והם יוצאים ג"כ מצות והגית בק"ש דשו"ע, וא"כ לדידהו ת"ת איפשר לה להיבטל ואין צריכין לברך בכל פעם, דהא לא מפסקי לילות מימים, א"כ למה אין מצויין לצאת מבניהם ת"ח בשביל עון זה דאין מברכין בתורה תחלה, אדרבא הלא זה בהכרח להם, ואם יברכו בכל פעם הויא ברכתו לבטלה.

מה גם שנה בעצם לא ניתן להאמר כלל, שנתחלק בין ת"ח לע"ה בענין ברפת התורה: ע"כ נראה לפרש דברי הירושלמי הנ"ל באופן אחר ממה שפי' למעלה, וה"פ סופה אפשר לה להיבטל, ר"ל דיכול לאכול פירות חוץ לסופה, או אם ירצה לא יאכל כלל, נמצא דעיקר החיוב הוא רק בליקלה הראשונה, ובשאר הימים מיקרי גמר מצוה, וסובר הירושלמי דלרבנן דר' יוסי גמר מצוה לאו כמצוה דמי, דהירושלמי לשיטתו בזה (דבפ' רא"ד הלכה ו') מוקי' לה שם דונקא ר' יוסי הוא דס"ל דגמר מצוה כמצוה דמי ופליגי רבנן עליה.

וס"ל להירושלמי דלענין ברכה ג"כ בהא מתלי תליא, דלמ"ד גמר מצוה כמצוה דמי מברכין אפילו אגמר מצוה כשהפסיק קודם גמר עשייתה, אבל למ"ד גמר מצוה לאו כמצוה דמי, אין מברכים רק אעיקר המצוה, אבל לא על הגמר ואפילו הפסיק קודם לגמר מצוה אין מברך על הגמר, והניינו דקאמר סופה אפשר לה להיבטל, נמצא דכולהו יומי דסופה הניינו להו גמר לעיקר מצוה שבלילה הראשונה ואינו מברך רק בליקלה הראשון, ת"ת א"א להיבטל, משום דכתיב והגית בו יומ"ו, דאפ"ת דמי שפבר למד כל התו"כ יוצא י"ח לא ימוש בפ"א שו"ע בין את"ל דבעי' השלמה דיום לליקלה כו' או דלא בעינו מ"מ ת"ת א"א לה להיבטל, דהא עכ"פ פ"א שו"ע החיוב עליו ללמוד כל ימי חזיו ביום ובלילה נמצא דכו"מ שלומד הוי עיקר מצוה, וע"כ צריך לברך כל פעם שלומד, ואם הפסיק וחזר ללימודו צריך לברך שנית, ונראה דלפי פי' זה, אפילו אם כפר למד פרק א' שחרית בזמן חבור דיום וליקלה ויצא י"ח והגית ביום ההוא, אפ"ה י"ל דלדעת הירושלמי גם ביום ההוא בשעה שהוא פנוי מעסקיו עדיין מחוייב הוא ללמוד כדי שלא ישפח דבר אחד ממשנתו, שאז ח"ו הרי הוא כמתחייב בנפשו, כמ"ש רק השמר לה ושמור נפשך מאד פן תשפח את הדברים וגו', וכדתנן באבות (פ"ג מ"י) רק בשעה שהוא טרוד בעסקי פרנסתו, אז מותר לו להתבטל מלמודו להביא טרף לביתו וכמו שסיימו במשנה שם, הא אינו חייב עד שישיב ויסירם מלבו, ומ"מ אף כשילמד פ"א שחרית כנ"ל והפסיק וחזר ללמוד ביום ההוא, אין לומר דהוי רק גמר מצוה ולא קרינן לת"ת דהאי יומא דאפשר לה להיבטל, דכיון די"ש לו פנאי א"א לו להתבטל מחשש דשפח דבר אחד ממשנתו כנ"ל נמצא דהוי עיקר מצוה וחיוב לברך (ולפ"ז צריך לפרש דהא דאמר מאי פדין וכו', פירושו כדכתב המפרש שם מה יש לה להשיב מעתה, ור"ל דחז"ב מהא

דאָמער מקנודם דעגנן הברכה באי מפסקי לילות מימים מתלי תלי, ומסיק דתליא רק באם אפער לו להיבטל, או לא, ועיין).

והנה כ"ז לפי שיטת הירושלמי. אבל אגן קיי"ל בסופה (מ"ה:) דא' סופה וא' לולב מברכינן פל ז'.

ושם (מ"ו.) מניתי ברייתא דסופה דלא מפסקי לילות מימים אינו מברך עליה רק לילה הראשון, מ"ט פולחן שבועה פחד יומא אריכא דמו, דמוקמינן לה התם פתנאי, דלרבי דס"ל (שם בברייתא) דתפילין כז"מ שמניחן מברך עליהם, הה"ד גבי סופה מברך בכל פעם שגנבם לישב בה, ולרבנן דס"ל דבתפילין אינו מברך רק בשחרית בלבד, ההד"נ גבי סופה כיון דכחד יומא אריכא דמי אינו מברך רק יום ראשון.

ומסיק הש"ס ואגן נמי פרבי עבדינן ומברכינן כל ז' (ופרש"י בין בסופה בין בלולב) ואמרין עוד שם, רבנן דבי רב אשי כל אימת דממשמשי בתפילייהו מברכי ע"כ. והנה כיון דקיי"ל דבסופה אע"ג דאפער לה להיבטל אפ"ה מברך עליה בכל פעם.

א"כ כ"ש ת"ת דא"א לה להיבטל דהוי לן לברוכי עלה בכל פעם, ונהרי סופה דמברכינן עלה בכל פעם היינו דילפינן לה מתפילין ותפילין גופייהו דמברך עלייהו בכ"פ דממשמש בהו, היינו משום דהמשמוש בהם מצוה דילפינן להו מציץ שאין בו אלא אנפיה א' ואפ"ה כתב בי תורה תמיד שלא יסיח דעתו תפילין שי"ב הזכרות רבו' על אכו"כ, (וכמ"ש התו' בסוגיא שם והשתא אם למדו סופה מתפילין אע"ג דלכאורה לא שייך בה עגנן הסח הדעת וחיוב משמוש כתפילין, ואפ"ה נראה דלמדוה מהקישא, דהוקשה כל התו"כ לתפילין כדאיתא (בקדושין ל"ה) ע"ש, א"כ כ"ש דילפינן ת"ת מתפילין.

דבת"ת שייך שפיר עגנן הסח הדעת שלא ישפח דבר אחד ממשנתו פנ"ל, ועוד דהא כתיב בה לא ימוש דכמאי דכתיב בה תמיד דמי כמ"ל (וכ"ש להתקו"ז דפי' דכתיב בה תמיד להדיא פנ"ל) דכ"ש דהוי לן למילפה מתמיד דציץ או בהיקש דכל התו"כ לתפילין דכל זמן דממשמש בה פלומר שחזור ללמוד יתחייב לברך.

אם כן צע"ג על התוס' והרשב"א ומרן הב"י, ושאר פוסקים שלא העירו בזה פלום. ואם יש לו דברים בזה, אגא להודיעני בעתות המרגוע פשיהנה לו פנאי לזה, אף חס ליה לזרעא דאבא להכביד יתר מפפי פחו.

ואני תפלה. יאר ה' פניו אל פבוד הדר"ג.

להבליג את שנותיו בטוב ובנעימים עד עת עמוד פהן לאורי' בבית נכון ונשא בפרום הרים, ותחזינה עיניו בא האדון אל נוהו בתוככי ירושלים דדהבא פנפשו הרמה ונפש ידידו באה"ר ואהבת איתן: הק' יצחק שלמה יואל בהרב מוהרר"ש זללה"ה הרב ואכ"ד דפ"ק ראונע יע"א.

סימן קלה מקונטרס אסיפת דינים מערכת ספר תורה קלה נחוצ לי לדעת אם מותר למפורס"ת הפתובה כד"ת וכשרה או לכתוב חדשה לעדת הקראים, משום איבה, ויש סברות רבות נוטות לכאן ולכאן ולא מצאתי דין מפורש בזה ועל בינתי לא אשען בחסדו להודיעני בזה הלכה למעשה ולא אכחד פי דעתי נוטה להקל אף חלילה לי לדון בדבר

אֲשֶׁר חֲדַת הוּא לִי בְּחֶסֶדוֹ יוֹדִיעֵנִי דַעְתּוֹ עַכ"ד הָרַב הַשּׁוֹאֵל יצ"ו: וְזֹאת תְּשׁוּבָתִי הִנֵּה לְכַאֲרֵה נִרְאָה דְּמִן מִן לְעֵנֵן מְזוּזָה דְּכַתְּבֵי הַרְמ"א בְּסוּס"י רצ"א עֲפוּ"ם שְׂבָקֵשׁ שְׂיִתְנוּ לוֹ מְזוּזָה וְרוּצָה לְקוֹבְעָה.

בְּפִתְחוֹ אָסוּר לִיתְנוּ לוֹ כֵּן הַשִּׁיב מוֹהֲרֵי"ל וְסִיִּים הַרְמ"א וְנ"ל דְּמ"מ בְּמִקּוֹם דְּאִיכָּא לְמִיחַשׁ מִשׁוּם אִיבָה וְשִׁירַע מִשׁוּם זֶה לִישְׂרָאֵל שְׂרִי עַכ"ל. וּמִדְּקָדוּק לְשׁוֹן הַרְמ"א (שְׂכַתְּבֵי וְנ"ל וְכו') וְלֹא כְּתִב וְלִי נִרְאָה) מִשְׁמַע דְּכֻנְתּוֹ לֹמַר דְּבִנְיָה גַם לְמוֹהֲרֵי"ל שְׂרִי (כְּשִׁישׁ חֲשַׁשׁ אִיבָה) וְכָל זֶה לְגַבֵּי לְמִסְוֹר מְזוּזָה בִּיד עֲפוּ"ם שְׂיִישׁ לְחֹוֹשׁ שְׂמָא ח"ו יִזְלֹל בְּכַתְּבֵי הַקְּדָשׁ אֲבָל לְמִסְוֹר לִיד הַקְּרָאִים עִם כִּי מְצִינּוּ בְּכֻמָּה דִּינִים שְׂנַחְלָקוּ הַפּוֹסְקִים עַל אֵלּוּ הַקְּרָאִים אִם דִּינָם כְּשִׁישׁ לְמִסְוֹר מוֹמֵר אוֹ כְּנִכְרִים גְּמוּרִים כְּאֲשֶׁר רְשָׁמְתִי בְּקוֹנְטְרַס הַפְּלָלִים בְּמ"ע הַקו"ף אוֹת נ"ג וּבְקוֹנְטְרַס אֲסִיפַת דִּינִים בְּמַעְרַכַת חֲמִץ וּמְצָה ס' ח' אוֹת ט' שְׂנַשְׂאֵלְתִי עַל חֲמִצּוֹן שֶׁל בְּנֵי מְקָרָא שְׂעֵבֵר עֲלֵיהֶם הַפְּסָח אִם מְוֹתֵר הִנֵּה הַבְּאֲתִי שְׂם תְּשׁוּבַת רַב אֲחִיד הַמְּיֻחָד מְרַבֵּי דוֹרֵינוּ שְׂהַאֲרִיךְ בִּנְיָה שְׂדִינָם כְּנִכְרִים וְחֲמִצּוֹן מְוֹתֵר אַחַר הַפְּסָח כִּיעִי"ש מ"מ וְדֹאֵי אֵינָם חֲשׂוּדִים לְזִלְזוֹל בְּכַתְּבֵי הַקְּדָשׁ חֲלִילָה וְא"כ אִף אִם דִּינָם כְּנִכְרִים לְשִׂאָר כָּל דְּבָר, מ"מ לְמִסְוֹר בִּידָם כְּתִבֵי הַקְּדָשׁ נִרְאָה וְדֹאֵי דֹאֵי לְחֹוֹשׁ שְׂמָא וְזִלְזוֹלוֹ בְּהֶם וְלָכֵן אִף אִם אֵין חֲשַׁשׁ אִיבָה נִרְאָה דְּמִן מִן לְמִסְוֹר בִּידָם מְזוּזָה וְכִיּוֹצֵא וְכ"ש כְּשִׁישׁ אִיבָה כְּמ"ש הָרַב הַשּׁוֹאֵל יצ"ו (אִף שְׂרַחֲוֹק קָצַת לְצִיִּיר שְׂיִהִיָּה מִשׁוּם אִיבָה עַל דְּרָךְ שְׂכַתְּבֵי הַרְמ"א שְׂיִירַע לִישְׂרָאֵל מִשׁוּם זֶה): וְנִרְאָה דְּאִף לְמ"ש הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר בְּסִי' ב' אוֹת ז' דָּף י"ג ע"ג דְּהָרַב כְּנֵה"ג כְּתִב דְּמִתְשׁוֹ מוֹהֲרֵי"ל מִשְׁמַע דְּהִגָּם שְׂאִירַע מִשׁוּם זֶה רָעָה ח"ו לִישְׂרָאֵל מִחֲמַת אִיבָה אִפִּי"ה אָסוּר וְכַתְּבֵי שְׂגָם הָרַב הַק' מוֹהֲרֵי"ל ח' עֶטֶר בְּסִפֵּר רֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן בְּנִימוּקִיו לִי"ד הַסְּפִים לְהַלְכָה וְלִמְעֻשָׁה לְאַסְוֹר וְדִלֹא כְּהַרְמ"א מִשׁוּם דְּכִיּוֹן שְׂיִישׁ לְחֹוֹשׁ לְזִלְזוֹל כְּבוֹד שְׂמִים ח"ו אֵין לְחֹוֹשׁ לְאִיבָה וְכו' עִי"ש מ"מ נִרְאָה דְּעַד כָּאֵן לֹא נִחְלָקוּ אֲלֵא בְּנִכְרִי מִמֶּשׁ דִּישׁ לְחֹוֹשׁ שְׂיִנְהֹוֹג בְּהַ מְנַהֵג בְּזִיּוֹן ח' מִשְׂא"כ בְּקָרָאִים הַלְלוֹ דְּלִפִּי הַנִּרְאָה אֵין לְחֹוֹשׁ לְשִׂינְהֹוֹג מְנַהֵג בְּזִיּוֹן נִרְאָה דְּלִכ"ע שְׂפִיר דְּמִי אֲפִילוֹ שְׂלֵא בְּמִקּוֹם חֲשַׁשׁ אִיבָה וְאֲפִי' בְּעֲפוּ"ם רֵאִיתִי לְהָרַב צְפִיחִית בְּדַבְּשׁ רִס"י ו' דָּף ק"מ ע"ב שְׂכ' בְּשֶׁם הָרַב בְּאֵר שְׂבַע בְּסִי' ל"ה לְהַתִּיר בְּנִדּוֹנוֹ לְמִסְוֹר מְזוּזָה בִּיד עֲפוּ"ם אֲפִילוֹ הִיכָא דְּלִיכָא לְמִיחַשׁ לְאִיבָה וְהִבִּיא רֵאִיָּה לְזֶה מְמ"ש בִּירוּשְׁלַמִי סוֹף פֶּאָה (ט"ס וצ"ל רִישׁ פֶּאָה עִי"ש בְּפ"א ה"א) דְּרַבִּינוּ הַקְּדוֹשׁ שְׂלַח לְאַרְטָבּוֹן מְזוּזָה וְאַרְטָבּוֹן עֲפוּ"ם הִנֵּה וְלֹא הִנֵּה חֲשַׁשׁ אִיבָה כִּי אֲרָטָבּוֹן לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ מְזוּזָה (אֲדַרְבָּא לֹא עָלָה לוֹ לְרַצוֹן עַד שְׂבָא מְעֻשָׁה בְּתוֹ לִידוֹ כְּמִבְּנִי אֲרָטָבּוֹן בְּשִׂאֵלְתוֹת פְּרֻשַׁת עֶקֶב שְׂאֵלְתָא קִמ"ה עִי"ש) וְשׁוּב דְּחָה רֵאִיָּה זֹו בְּב' פְּנִים וְחַד מְנִיָּהּוּ דְּרַבִּינוּ הַק' יָדַע בְּאַרְטָבּוֹן דְּלֹא פִלַח לַע"ז וּמִשׁוֹ"ה שְׂלַח לוֹ מְזוּזָה אֲבָל לְאַחֲרִים אֵה"ג דְּאָסוּר עַכ"ל הָרִי מְפֻרָשׁ דְּכָל שְׂיִדּוּעַ דְּלֹא פִלַח לַע"ז מְוֹתֵר לְמִסְוֹר לוֹ כְּתִבֵי הַקְּדָשׁ וְלֹא חִיִּישִׁינּוּ שְׂמָא יְנַהֵג בְּהֶם מְנַהֵג בְּזִיּוֹן א"כ כ"ש בְּקָרָאִים הַלְלוֹ דִּידּוּעַ וּמְפֻרָסִם דְּלֹא פִלַחִי לַע"ז פֶּלַל וְתוֹרַת מִשָּׁה רַבִּינוּ חֲבִיבָה בְּעִינְיָהֶם וְנוֹהֲגִים כְּבוֹד בְּכָל כְּתִבֵי הַקְּדָשׁ א"כ נִרְאָה דְּשְׂפִיר דְּמִי לְמִסְוֹר בִּידָם מְזוּזָה, וְהַה"ד לְשִׂאָר כְּתִבֵי הַקְּדָשׁ וְאֲפִי' ס"ת דְּקִדְוִשְׁתָּה חֲמוּרָה מֵאַחַר שְׂאִין לְחֹוֹשׁ שְׂיִנְהֹוֹג מְנַהֵג בְּזִיּוֹן כָּלָל: וְהִנֵּה מְר"ן חִיד"א בְּס' שְׂיִוִּירֵי בְּרַכָּה יו"ד ס' רמ"ו אוֹת ה' כ' דִּישׁ מִי שְׂכ' דר' אֲמִי דְּאָמַר בְּחֻגִיָּה (דָּף י"ג ע"א) אֵין מוֹסְרִין ד"ת לַעֲפוּ"ם שְׂנַאָמַר מֵאִיד דְּבָרִיו לִיעֶקֶב וְכו' דְּקִדְקוֹ לֹמַר אֵין מוֹסְרִין וְלֹא אָמַר אֵין מְלַמְּדִין

לרמזו שאסור למפור להם ספרי הקדש ולכן אמר אין מוסרין וכתב ע"ז דהגם שאין פאן דקדוק מ"מ הדין דין אמת.

ולפי דברי הרב ב"ש אם באנו לדקדק כמ"ש היש מי שכתב צ"ל דהא דאסור למפור להם ספרי הקדש היינו דוקא להעובדים ע"ז וזה דוחק דסתמא קאמר ר' אמי אין מוסרין ד"ת לנכרי ויליף מדכתוב מגיד דבריו ליעקב חקיו לישראל ומשמע דכל שאינו ישראל אין מוסרים לו ומוכח דהיש מי שכ' לא שמיעא ליה לחלק פדברי הרב באר שבע וגם מרן חיד"א שפייס שהדין אמת משמע דכונתו דכיון דקי"ל דמצנה לקנות ספרים שנמצאים ביד נכרי בכדי דמיהם על מנת לגונזם כמ"ש בסי' פא"ר א"כ כ"ש שאין למפור להם ומשמע מסתמיות לשון הש"ס והפוסקים דאין חילוק בין נכרי עו"ז לאינו עו"ז בזה וצ"ע בגוף תשובת הרב באר שבע מה יענה למאי דמשמע בסי' פא"ר דאין לחלק בין עו"ז לאינו עו"ז ואין ספר בא"ש מצוי אצלי ומפל זה תמיה לי על הרב צפחת בדבש (בדף קל"ט) ע"ד שפשרצה לומר דאסור למסור ס"ת ביד נכרי משום חשש בזיון כתב להוכיח פן מדקי"ל ישראל ששכר בית מנכרי דכשיצא יטול המזונה מביתו והיינו משום חשש בזיון ושוהרי"ל אסר למסור מזונה וכו' וכתב ומסתמא דה"ה או כ"ש דאסור למסור ס"ת לעפ"ם מחשש בזיון וכו' עי"ש ולא היה צריך ללמוד ס"ת ממזונה דבס"ת גופיה הדין פשוט דאסור למסור לעפ"ם פשיש חשש זלזול שהרי אף מה שבידם מצנה לפדותם כדי שלא יזלזלו בהם כמ"ש הפוסקים בסי' פא"ר.

וגם נעלם ממנו דברי מרן חיד"א הנז"ל שכתב שהדין אמת דאסור למסור בידם פתבי הקדש כמ"ש לעכ"פ הרי דעת הרב באר שבע דבנכרי שאינו עו"ז מותר אפילו שלא במקום איבה ומכריח פן מעובדא שפירוש למי הנ"ל, וא"כ ה"ה ד או כ"ש לגבי בני מקרא דשרי לדעתו אפילו שלא במקום איבה.

והגם דמ"ש הרב צפחת בדבש שם בדף קל"ט ע"ד מתבאר דלא הסכים הרב ב"ש להתיר אלא במקום איבה ומשום דמצינו שהתירו פמה דברים משום איבה ולפי הנראה לא סמך הרב ב"ש על ראיתו מהירושלימי בעובדא דרה"ק ששלח לארטבן ולכן לא הסכים להתיר אלא בצירוף חשש איבה מ"מ בנד"ד פיון שאין עו"ז יש להתיר עכ"פ פשיש חשש איבה: הן אמת דהרב פני משה (על הירושלימי הנ"ל) פירש דארטבן איש יהודי היה וחשוב ולפי זה אין הכרח דלנכרי שידוע שאינו עו"ז מותר למפור מזונה ואולי משמע ליה הכי מדמצינו במס' יומא (דף י"א) בארטבן שהיה בודק מזוזות בשער העליון ומשמע דישאל הנה דאל"כ מה ענין לו בהמזוזות ולדעת הרב בא"ש צ"ל דלא זהו ארטבן ששלח לו רבינו הק' המזונה אי נמי ס"ל דמאותו מעשה שניצולה בתו מסכנה ע"י המזונה הנה מחבב את המזונה עד לאחת ולא שהוא עצמו היה בודק אלא ע"י השגחתו עם ישראל הבקי שהוליה עמו וכ"ז דוחק, וגם ק"ל לפי דברי הרב באר שבע דכל עיקר ההיתר היה לפי שידע שאינו עובד ע"ז דסוף סוף איך סמך ע"ז רבינו הקדוש ולא חשש שתבא לידי בזיון ח"ו ע"י רבים הנכנסים ויוצאים בביתו הן בעודנו חי ואף כי אחר מותו לא יוכל לידע איך יתנהגו בניו ואולי הבאים אחריו יזלזלו בה ח"ו, לכן נראה דלכשתמצא לומר דארטבן נכרי היה צ"ל כמו שכתוב בשאלות דרה"ק כתב ליה חד מזונה ושיגר ליה וכו' וכתב הגאון המפורסם נציב מלך יצ"ו בפירושו הנורא העמק

שאלה דבדקדוק הוסיף תיבות אלו (כתב ליה חד מזוזה) דהיינו שכתב בשבילו מזוזה לפי שלא היה יכול למסור לו מזוזה שנכתב על דעת לקובעה בפתח ישראל כמזוזה דהוי הורדה ממזוזה וכ"כ הרמ"א בס"י רצ"א בשם מוהרי"ל לכן כתב לו מזוזה על דעת פן ובכה"ג ליכא משום בזיון שע"מ פן אקדשה וכו' עיי"ש אלא דאפתי יש לפקפק דנהי דליכא משום הורדה ממזוזה פנין דעל דעת פן אקדשה אפתי איבעי ליה לחוש שמא ינהגו בה מנהג בזיון וצריך להתנישב במ"ש הפוסקים בשמות הקדושים שנכתבו שלא בקדושה אם מותר למוחקם דהכי נמי אפשיך דאין לחוש אם ינהגו בהם מנהג בזיון ונאמר דרבינו הק' כתב לו מזוזה שלא בקדושה ומשו"ה לא חשש לבזיון ועכ"פ לפי דברי הרב באר שבע דארטבון נכרי היה וטעמא דהיתרא הוא משום דידע דלא פלח לע"ז יש לומר בפשיטות דכ"ש מותר למסור ביד הקראים ואין לחוש שיינהגו בה מנהג בזיון ועיין לידדי הגאון מוהרי"א יצ"ו בס' עמודי אש בקונטרס עמודי ירושלים (דף ד' ע"ב) שכ' בשם הרבנים יד המלך (אולי פונתו על יד המלך אשפנזי ואמ"א) פ"ה מהל' מזוזה הי"ב והגהות מרדכי שעל ס' כו"פ הלכות רבית שכ' דמשמעו העובדא שבירושלמי הוא דארטבון היה נכרי וע"כ ה"ה ראו פן תמהו דהא אסור להניח מזוזה ביד נכרי ומני"ר עמוד אש הביא ע"ז דברי הרב ב"ש הנז"ל ותימה בעיני שלא העיר ע"ז הרב"ש דלפום ריהטא יש לפקפק כמו שכתבתי: וראיתי להג' בעל שו"מ בספרו יד שאול בסוס"י רצ"א שכ' דהרב באר שבע הקשה איך שלח רבינו הק' מזוזה לארטבון והוא היה נכרי ושמוזה הוכיח דבמקום דאיכא למיחש לאיבה שרי כמ"ש הרמ"א ובס' אחד מהאחרונים האריך להקשות בזה והגיה בירושלמי והדבר פשוט כמ"ש הב"ש וגם י"ל שכתב המזוזה שלא לשם קדושת מזוזה רק לשם קמיע כמו שפירא ממ"ש בשאלתות וכו' וגם דכל הטעם שאסור למכרה לנכרי שמא יזלזל בה ונהרי הראה לארטבון חשיבות המזוזה וגודל ערכה וא"כ פשיטא דלא יזלזל בה ולענ"ד מזה למד ארטבון להיות בודק מזוזות כמ"ש ביומא (דף י"א) ועי"ש ברש"י ב' פירושים ואולי הוא ארטבון שהוא ועיין בס' מנחות קנאות סי' ט' ע"כ תו"ד היד שאול מתבאר מדבריו דהרב ב"ש מוכיח מהירושלמי דבמקום איבה שרי ואיני מבין איך אפ"ל פן שיהי שם לא היה חשש איבה שיהי ארטבון לא בקש ממנו מזוזה ואדרבא לא עלה לו לרצון פשקבל המזוזה תחת המרגליות ששלח לרבינו הקדוש וכמש"ל ואם באנו ללמוד היתר מהמעשה זה על פרחין לומר דגם שלא במקום איבה שרי, ועל מ"ש לדחות שכתב מזוזה שלא בקדושתה וכלומר דמפני זה לא חשש לזילזול תמיה לי איך כ' פן בפשיטות שיהי לדעת הפוסקים דשם שנכתב שלא בקדושה אסור למוחקו נראה דאסור ג"כ לזלזל בו גם מ"ש ליישב מה שנתקשה אחד מהאחרונים (אולי פונתו על הגהות מרדכי שבס' כו"פ שציינו בעמודי אש הנ"ל) ואמר מר דכינו דכל הטעם הוא משום זילזול הרי הראה לארטבון את יקרת ערוך המזוזה וכו' תמיה לי דמי ידע רבינו הק' מה שעתיד להיות ע"י מעשה בתו שסמך ע"ז מתחלה למסור לו מזוזה פשרה.

ואחרי שלא נעלם מעיני דמר הש"ס דיומא (דף י"א) דארטבין היה בודק מזוזות לא ידעתי למה לא כתב ליישב תמיהת האחד מהאחרונים ע"פ מה שמשמע מהש"ס הנ"ל דארטבין ישראל היה וכמ"ש הרב פני משה כנז"ל ואף אם פונתו ליישב גם לשיטת הרב ב"ש (דנכרי היה) מ"מ לכל הפחות היה לו להזכיר שיטת הרב פ"מ בזה ולהודות לו או לחלוק עליו: ומכל מקום נראה דאין מכל זה ראיה לענין ס"ת דאף אם נאמר דמותר

למסור מזונה לנכרי שידוע שאינו עו"מ מ"מ בס"ת יש לחוש מצד אחר דהו"ל פמגניז
ס"ת פשרה דכל זמן שהיא ביד הקראים תתבטל קריאתה פדינה ואם ירצו למכרה ג"כ
מי יקנה מיידם אחר שיש לחוש שמהא אחד מהם פתבה ועיין בכפתור נפרח פ"ק ה' ד"ה
צדוקי מ"ש לענין ס"ת שפתבו צדוקי והרדב"ז בח"ב סי' תשע"ד כ' דאם ידוע שפתבו
אחד מהקראים לא ישרף אלא נגנז עי"ש עכ"פ הרי הוא טעון גניזה ואסור להביא ס"ת
פשרה לידי גניזה ולכן ודאי אין לנו ללמוד היתר לס"ת מדין דמזונה אף אם נאמר
דבמזונה שרי פשידוע שאינו עובד ע"ז וכבר כתב פן מפורש מרן חיד"א בברכי יוסף
סי' פא"ר אות ד בשם הרב מוהר"י זיין בשו"ת כת"י ונ"ל למפורס"ת לבני מקרא אף
שמכבדין אותו אם הוא פשר אסור שמביא את השם לידי גניזה.

ואם פתוב ע"ג עורות שנעבדו שלא לשמן וגם האזכרות פתבן שלא לשמן אפ"ה אסור
למפורס"ת דכשיראו שפופרי ישראל מוכרים להם יבא ישראל לקנותו אבל יכול
לעשות בס"ת שרוצה למפורס"ת להם כל הפתוחות סתומות וכן כל הסתומות פתוחות
דמינכרא מילתא עכ"ל וכתב עוד דלמפורס"ת לבני מקרא ס"ת פסול שרי כמ"ש הרדב"ז
בתשו' כ"י סי' אלה מ"ו והספ"מ עמו הרב מוהר"י זיין בכ"י ושפן עשו מעשה רב בעיק"ו
ירוש"ת וזמן הרב המג"ן בהספ"מ כל הרבנים שמכרו ס"ת פסולה לבני מקרא דלא
פ"הרב גנת ורד"ם כלל ב' סי' ל"א דאסר עכ"ל הברכ"י ואחרי שפ"ה נפסקה ההלכה
מרבנן קשישאי בדורות שלפנינו מי יבא אחריהם לזוז מדב"ק אף זיו כל שהוא להקל
נגדמ חלילה.

ואין לומר דלא אסרו אלא למפורס"ת לאיש פרטי מהם אבל בנדון שבשאלה שלפנינו שגרא
שרוצים לקנות לכנסיה שלהם ונהרי הם ג"כ קורין בו בצבור שלהם ואין פאן גניזה דהא
נדאי בנרכא וחלילה להשוות קריאת צבורם אף לקריאת יחיד שלנו וס"ת שפ"ה יגנזו
ולא הותר לקרות בו ביחידות או לתינוקת הואיל ונשתמש לקדושת ס"ת הני הורדה
מקדושתה, ועיין שבילי דוד סי' פא"ר והוא פשוט: ונראה דאף לדעת הרמב"ם דס"ל
דס"ת שגמץא ביד נכרי פשרה לקרות בה וא"כ אף בס"ת שגמץא ביד הבן מקרא נאמר
דכשר לקרות בה כשיקנו ממנו מ"מ כל זמן שהוא בידו ולא יקראו בה פדינה הרי הוא
גנוז ועומד ועוד מי מפ"ס שייחזר וימפורס"ת לישראל ועוד דדוקא בגמץא ביד נכרי אפ"ה
להכשיר דתלינן שישאל פתבו דמסתמא אין הנכרים יודעים לכתוב.

אבל בגמץא ביד הבני מקרא שיש הרבה צדוקים סופרים ויש מהם הרבה ספרים נאים
כמו שהעיד הרב כפתור נפרח שם וס"ת שפתבו הם פסול לדין כמו שכתב הרדב"ז
וכ"כ בכפתור נפרח מפני העיבוד לשמן וכן האזכרות דבעינן לשמן וכן תפירת היריעות
בגידי בהמה טהורה דכל אלו הם הלכות קבועות לגבי דיין והם לא יאמינו ולא ידעו
מכל זה א"כ נראה ברור דגם הרמב"ם מודה דס"ת שגמץא בידם אסור לקרות בה מחשש
שמה פתבה אחד מהם ובה נוחים לי דברי הרדב"ז בתחלת התשו' ובסי' תשע"ד) שפ"ה
לידו ס"ת שלהם וראה אותו פתקנת חז"ל ויש לחוש שמה אחד מהרבנים פתבו או מכרו
להם (כלומר שעשה שלא פדין למפורס"ת להם כמ"ש הרדב"ז גופיה כמו שהעיד בשמו מרן
חיד"א כנז"ל) ומפני הספק לא קרא בו ונגנז אותו עי"ש וידוע שאין דר"ה הרדב"ז
להשמיט דעת הרמב"ם והיה לו לפרש דלדעת הרמב"ם פשר לקרות בו פדין ס"ת

שנמצא ביד נכרי, אלא דלדעת שאר פוסקים (הרי"ף והרא"ש והריב"ה ורי"ו) יגנו ומדלא הזכיר דעת הרמב"ם כלל משמע לי דס"ל דגבי בני מקרא גם הרמב"ם מודה דיגנו או משום דדינם פדין אפיקורוס דס"ת שנמצא בידו יגנו או משום פיון דאינהו בקיאי לכתוב ולדין ס"ת פסול הוא ודאי יש לחוש שאחד מהם כתבו ולכן יגנו ועכ"פ אף אם נאמר דאין דינם פדין אפיקורס אלא פדין נכרי הם לענין זה.

מ"מ הלכתא אלא פדעת הרי"ף והרא"ש והריב"ה ורי"ו דס"ת שנמצא ביד נכרי יגנו ומרן בש"ע בסי' פא"ר פתב דעת הרמב"ם בשם יש מי שאומר ודעת הרי"ף ודעמיה בלשון ויש אומרים ואין ספק דדעתו לפסוק פדעתם דאע"ג דכשפותב מרן שתי הספרות בלשון י"א וי"א נחלקו רבני האחרונים אם דעתו לפסוק פסברא האחרונה או שלא הכריע לא פמר ולא פמר וכמו שרשמתי בקונטרס כללי הפוסקים סי' י"ג אות י"ד ואות ט"ז וכתבתי שם פאות כ"ג דה"ה בלשון יש מי שאומר ויש מי שאומר פאנו למחלוקת הנ"ל וישבתי בזה קושית הג' נו"ב במ"ק אה"ע סס"י י"ז עיי"ש מ"מ במאי דקמן דקדק מרן לכתוב סברת הרמב"ם בלשון יש מי שאומר וסברת הרי"ף ודעמיה בלשון וי"א גם הג' נו"ב מודה דדעתיה פסברת הוי"א וכן דקדק בלשונו הרב הלבוש וז"ל נמצא ביד נכרי וא"י מי כתבו יש מי שמכשירו לקרות בו דשכיח טפי שישאל פתבו שאין דרף נכרי לכתוב וכו' ויש אומרים אפילו נמצא ביד נכרי יגנו ולא יקראו בו משום שפא כתבו וכו' עכ"ל ופשיטא דדעתם לפסוק פדעת הרבים דיגנו וא"כ אף אם ירצו אח"כ למכרה לישאל אין קונה אותה ומכירה זו להם מיקרי שפיר גונז ס"ת פשרה ואסור: ונראה דלענין שאלתא דידן גם הרב המתיר למכור ס"ת לערפאות יודה לאסור למכור להבני מקרא ס"ת פשרה משום גניזת שמות הקדושים דדוקא לערפאות הוא דהתיר למכור מטעם דמותר אח"כ לקרות בס"ת שבידם פיון שהם אינם יודעים כלל לכתוב ס"ת דבר ברור הוא שישאל פתבו ומכרו להם והס"ת פשרה דאחזוקי אינשי ברשיעי לא מחזקינן וכו' אבל ס"ת שנמצא ביד בני מקרא ודאי אסור לקרות בו פיון שיש הרבה מהם סופרים שכותבים ספרים נאים וכתבתם פסולה לנו לפי שאין מעבדים ולא פותבים האזכרות לשמן ולא תופרים היריעות בגידי בהמה טהורה וכמו שכתבתי למעלה בשם הרבנים פפתור ופרח והרדב"ז ז"ל א"כ ודאי דהמכירה להם הוי גניזה ואסור ואין לנו להתיר משום חשש איבה ומה גם דלדעתאי אין חשש איבה כלל פי אחרי אשר נודיע להם מלתא בטעמא דלא מפני שאנו חושדים בהם שיזלזלו בכבוד הס"ת הוא שלא נמכור להם פי ידענו שמכבדים ומחבבים הס"ת וכל פתבי הקדש ורק מפני שביטול הקריאה בס"ת ע"פ תקנת חז"ל חשיב אצלנו גניזת הס"ת ואסור ומה איבה שייך בזה הרי הם יודעים שפכל חלקי התורה הם חלוקים ומנפלים מאתנו אחרי שאבדו האמונה בתורה שבע"פ המקובלת אצלנו והיא חיינו ובאורה גלף לא נטה ימין ושמאל, וכבר בפנים שעברו נשאלתי מידידי הרב ר' יעקב בכרף נ"י בהיותו דר בעיר סעוואסטאפאל אם מותר להשו"ב ישאל למול את בני מקרא בשבת אחר שאינם מניחים לקיים מצות פריעה והשבתי לו דאסור ונודע לי שיקראו את מכתבי ההוא להחכם שבהם וענה אין ואמר אמת ולא הנה ע"ז שום פוצה פה, וכן הנהגתי בבואי פה שלא יורשו למול בשבת את בני הקראים אם לא יספיקו לפריעה ג"כ ובאותם השנים הנה אחד מהם פה גאלאווא (ראש

העיר) ומלבד שלא פצה פה לערער ע"זהוסיף אהבה על אהבתו עם כל עדת ב"י בכלל כידוע.

לכן אין דעתי הענייה נוחה להתיר כי אם מה שהורו והתירו הקדמונים למפור לקם ס"ת פסולה או לכתוב לקם ס"ת חדשה שיהיו כל הפרשיות הסתומות פתוחות ופתוחות סתומות ומה טוב אם אפשר לעשות עוד איזה שינויים והבדלים המוחשים בין ס"ת כשרה שלנו לאותה שכתבו להם אשר לדעתי סופר בקי ימצא מה לתקן תן לחכם ויחכם ותו ל"מ עד כאן דברי תשובתי להרב השואל יצ"ו ושלחתי שאלה זו ותו"ד תשובתי לרבני גאוני דורנו יצ"ו וקמא קמא דמטי לידאי מתשובותיהם אכתוב פה: זאת תשובת הגאון הגדול המפורסם כקש"ת מוהרי"ז שטערן יצ"ו נידון השאלה ממכירת ס"ת לקראים הנה, זה כמה שנים שנשאלתי בזה מברעדיאנסק מלמד תורה או מאלה"ק דשם כי אינני מפרסם ממרחק המקום והנני מעתיק תשובתי מאז אם כי עתה ע"פ מכת"ק נודע לי כי כבר קדמוני רבנו קשישאי לחקור בזה מ"מ משנה לא זזה ממקומה ונ"ל תשובתי אז.

ועש"ק בר"ח תמוז תר"ל ארבע מטיבי צעד בעיר בערדיאנסק וכו' וכו'. ע"ד שאלתם מיום ב' ט"ו סיון שיושבים שם בין הקראים וכל עסקיהם עמהם ודורשי שלומם.

ונה כמה שנים שמבקשים אותם למפור לקם ס"ת ונדחו אותם וזה מקרוב שהיה סיום התורה אצל אחד מהבע"ב והיה גם הקראים מהקראים ונתקנאו קנאת סופרים והפצירו בהם מאוד להרשות להסופר לכתוב לקם ס"ת ולא יכלו לדחות עוד.

והרב דמחנם מו"ה ראובן איגנו רוצה להודק בזה ולא אמר טעמו וכפי שכתבו הוא דה"ש בעירם הנה בלוקח ס"ת שכתבו הקראים מעצמם היה לחוש שמא היה מעובד של"ש וכדומה וכמ"ש בשו"ת רדב"ז ח"ב סי' תשע"ד דצריך גניזה דשמא לא נעשה פתרון חז"ל כיון שאינו מאמין בדבריהם ושמא יבואו לקרות בצבור עיש"ב ולהט"ז ברס"י וס"י רפ"א אין לקרות בפסול שאינו נפר גם ביחיד אבל לענין לכתוב ובפרט למפור לקם ולחוש שמא ברבות הימים ימכרו לישראל ויצטרף גניזה וכאן לא שייך ג"כ הטטמים של הנקה"כ שהקיל בעובדא דידיה ואין דעתי נוחה בחששות רחוקות כאלו לגזור מעצמנו שגם בלוקח ס"ת מהקראים נראה דיש לסמוך כמה שנכתב על הגליון שהוא משל קראים ואסור לקרות בה וכמ"ש בנקה"כ ואם יש לגבב בזה חומרות מצד שרגילין לפעמים לזייף בספרים הישנים שהוא חשש רחוק מאד בדורות אלו דלא שכח אתם מי שיוכל לאמן ידיו בכתיבת ס"ת ואחד היה בהם אבן רש"ף ופרסמוהו כה"ע והפת"ש בסי' רפ"א שהעתיק דרדב"ז לדינא מ"מ המעיין בגוף תשו' רדב"ז ד' וינציאה שנסחר הרבה ביתר דפוסים ושמה חתם בשאלה א' לענין הגר שנעשה צדוקי ומכר תפליו וכו' ישראל כ' אותם שהרי א"י לכתוב פלל וכו' ולענין ס"ת ידוע שהקראים לוקחין ס"ת מישראל וא"י לכתוב פלל והרי באיסור דאורייתא ברוב אוכלי בשר וכדומה בנמצא הלה אחר הרוב וא"כ רובא דעלמא ס"ת פשרים הם וזה המוכר ס"ת מרובא פירש כמו בפשר הנמצא ביז הא"י ואף לדעת הרמב"ן בב"ב בפרם של ערלה דבדונכתיה ממש אין זה בגדר רוב וקרוב מ"מ שם דהיינו בדונכתיה ממש שגדל שם בפרם משא"כ בס"ת שאין דרפה להמכר מן הכותבה רק מהלוקחה ורק מ"מ איננה שנה לתפלין שאין

כּוֹתְבִים וְלֹא נוֹשָׂאִים אֲבָל ס"ת שְׁקוֹרָאִים וְאַחֲזָקִי בָּהּ וּמִיָּקָרִי גַם דְּכַתִּיבִי וְעַכ"פּ הֵבּוּ דְלֹא לְהוֹסִיף עֲלֶיהָ דְלֹא יוֹעִיל כְּתִיבָהּ עַל הַגְּלִיּוֹן וּבְכָל דְּבָר שְׁמוֹתָר בְּדִיעֵבֶד לֹא חִינְשִׁי שְׁמָא יִשְׁפַח וּכְרֵא"ש רִישׁ חֲנֻלִין וּבִט"ז יו"ד ס' ל"א ס"א וּס"ד וְע' בַּת"ח חֲנֻלִין ג' א' ד"ה אֲבָל יוֹצֵא וְע"ב ד"ה רֹב מְצוּנִין וְעֵי"ש תוּס' ד"ה אֲבָל בָּא וּמְצָאוּ וּבִתּוֹס' שְׁבַת קמ"א ב' ד"ה בְּמִנְעָל וּמְגִלָּה ב' ע"ב ד"ה פֶּל וְכֵן בְּבִרְכוֹת ט' א'.

וְאֵלּוּ אֲכִילַת פְּסָחִים וְכו' וְלֹא חֲשִׁיב קְצִירַת הָעוֹמֵר פִּינּוֹן דְּבִדְעֵבֶד פֶּשֶׁר שְׁלֵא פְּהֵלְכָתוּ ע' מְנַחֲתוֹת ע"ב ב' וְלִיכָּא בְּיָהּ סִיגִי וְגַם עַל עֵיקָר פְּסוּל ס"ת שְׁפַתְבָּהּ קְרָאִי אוֹסֵר הַרְדָּב"ז לְקִרּוֹת רַק מְסַפֵּק וְעַכ"פּ אֵין לְחוּשׁ לְחֻשׁשׁ זִיּוּפִי בְּלוֹקַח מֵהֶם אִם יִתְּנוּ מִקְּוֶדֶם לְהַגִּיעַ לְרֵאוֹת שְׁאִין בָּהּ הַנֹּסְפוֹת וְלֹא יֵהִי הַחֻשׁשׁ רַק מִצַּד כְּתִיבָהּ וְעֵיבּוּד לְשִׁמָּהּ וּבְזָה סְגִי שְׁנִכְתָּוּב ע"ג הָעֵמּוּד וְכֵה"ג דְּהוּא מְשַׁל קְרָאִים דְּלִיכָּא תוּ לְמִיחֻשׁ כָּלְל וְע' שו"ת גִּבְעַת פְּנָחֵס ס' נ"ז וְגַם בְּשׁו"ת יֵד אֲלִיעֶזֶר ס' ע"ו בְּעֵנִין לְמַכּוֹר ס"ת לֹא י"י פְּדִי לְהַשְׁבִּיעַ יַעֲי"ש שְׁהָאֲרִיף לְצַדֵּד לְהִיתָר וּכְבָר הָאֲרִיף בְּזָה בְּשׁו"מ תַּנְיִנָּא ח"ד ס' קע"ד שְׁהַשְׁבִּיב לְהַשׁוֹאֵל הַנְּ"ל בְּמַכִּירַת ס"ת לְעַרְכָּאוֹת וְהָאֲרִיף הַרְבֵּה וְע' שׁו"ת מוהר"ן חִיּוֹת ס' ל"ב וּבְשׁו"ת חֶסֶד לְאַבְרָהָם חֵא"ח ס' י"ג (וְהָאֲרַכְתִּי עוֹד בְּתַשׁו"ו לְהַרְבּ דְּפִלְאָטָא וְהַגְּלִילוֹת בְּמַדְיִנוֹת אוּגוֹנָרִין בְּמָה שְׁהַשְׁמִיטוּ הַרְמַב"ם וְטוֹש"ע מִימְרָא דְּאִין מוֹסְרִין ס"ת לְנִכְרִי דְּחַגִּיגָה (י"ג ע"א) וְאֲכַמ"ל בְּזָה) וְעֵינִין בְּבִנֵי יוֹנָה אָרוּף ס' רפ"א בְּסַפְרִים שְׁנַדְפְּסוּ מִיַּדִּי כְּהַנִּים הָעוֹבְדִים לְעֵבּוּדַת קְרָאִים יַעֲשׂ"ב וְע' בְּשׁו"ת מְעִיל צְדָקָה ס' כ"ב בַּס' רְזִיאֵל שְׁנַמְצָא מְוַעֲתָק בִּיד אֶחָד מֵהַקְּרָאִים עֵיש"ב וּכְנִרְאָה שְׁהוּא שְׁיָנוּי הַשֵּׁם מֵהַמְדָּפִים מְפָנִי דַּה"ש וְכַמְבּוֹאֵר לְמַעֲיִין שֵׁם וְעֵינִין שׁו"ת רַדְבָּ"ז ח"ר ס' ע"ג וְע"ש בַּח"ב ס' תשצ"ו (וְנִשְׁמָטָה בְּדַפּוּס סְדִילְקָאוּ וְכֵן נִשְׁמַט בְּתַשׁו"ו ר"ב אֲשַׁכְּנִזִי ס' ג' בְּדַפּוּס הַנְּ"ל) וּבְסוֹף תַּשׁוּבָתוֹ כְּתַב וְלַעֲנִין לְלַמְדֵם תּוֹרָה וּמְקָרָא וְטַעֲמִים מוֹתָר וְכו' וּבְתַשׁו"ו הַרְמַב"ם פָּאֵר הַדּוֹר ס' ע"א עַל צִירוּף הַקְּרָאִים לְמַנִּין עֲשָׂרָה מֵהַכ"ת שְׁיִשְׁלִימוּ בָּהֶם מֵאַחַר שְׁאִינָם מוֹדִים בְּזָה וְכו' וְע' בְּעֶזְרַת נָשִׁים אוֹת ס"ג לְעֵנִין עֲדוֹת וְעֵינִין בְּאֶבֶן סַפִּיר בְּדִבְרֵים עֲתִיקִים פֶּרֶק יו"ד בְּהַעֲרָה ד' י"ז ע"א וְעֵינִין בְּשׁו"ת מְבִי"ט ח"ג ס' כ"ב וּבַח"א ס' ל"ז וְל"ח וְעֵינִין שׁו"ת הַרֵא"ם ס' נ"ז נ"ח צ"ג צ"ד וְעֵינִין שׁו"ת בְּשָׁמִים רֵאשׁ ס' ר"ך וְנוֹב"י מ"ק חֵאָה"ע ס' ה' וְאֲכַמ"ל וְכָל זֶה כְּתַבְתִּי בְּעֵנִין שְׁיֵישׁ בּוֹ אִסּוּר כְּמוֹ לְלַמֵּד דְּבָרֵי תּוֹרָה לְעַפּו"ם שְׁבַמְקָרָא אֵין חֻשׁשׁ אִסּוּר בֵּין לְרַמְבַּ"ם וְגַם לְרַדְבָּ"ז, וְאַף שְׁאִין זֶה דְּמִיּוֹן לְלַמֵּד תּוֹרָה רַק לְמוֹסֵר לוֹ כַּת"י שֶׁל תּוֹרָה וּבַכֵּה"ג שְׁרִי גַם בְּעַפּו"ם פְּעִירוּבִין ל"ז א' וְסַפֵּק דְּבַהֲכָא הַחֻשׁשׁ שְׁיִהְיֶה בְּיָדֶם רַק מִצַּד בִּיזְיוֹן שְׁהָרִי בְּלִסְטִים בִּישְׁרָאֵל לֹא אִיכְפַת לָן שְׁיִהְיֶה בְּיָדֶם וּמִטַּעֲמֵם זֶה מִשְׁמַע בְּגִיטִין מ"ה ב' דְּלוֹקַחִין סְפָרִים מִיַּד עַפּו"ם שְׁלֵא יֵהִי אֲצֵלוֹ בְּבִזְיוֹן וְכ"ז לֹא שְׁיִיף בְּקְרָאִים שְׁמַכְבְּדִין הַתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב וְכ"ש ס"ת שְׁהָרִי רוֹצִים לְשַׁפּוֹר סוֹפֵר ס"ת בְּעֵבּוּרֵם דְּזָה כְּתוּב וְאַתְחִזֵּק וְכ"ש מְפָנִי דַּה"ש כְּזָה וּבִירוּשְׁלָמִי פָּאָה פ"א ר' שְׁלַח לְאַרְטָבוֹן מְזוּזָה וּבַפ"מ כ' שְׁהִיָּה יְאוּדִי חָשׁוּב וּז"א דְּאַרְטָבוֹן מְלָךְ פָּרַס הִיָּה כְּפּוֹדַע וְעֵינִין רַש"י יוֹמָא י"א א' וְשְׁלַח לוֹ מְפָנִי דַּה"ש שְׁיִדַע שְׁיִכְבְּדֵם.

וְגַם שְׁבַס' יפ"מ כְּתַב ע"ד יְרוּשְׁלָמִי דְּפָאָה דַּר' שְׁלַח לוֹ מְזוּזָאָה כְּדִי שְׁלֵא יִצְטָרֵף לִיתָן לוֹ ס"ת שְׁלִמָּה וּדְבָרֵיו בְּלִי שׁוּם יְסוּד בְּשִׁגְמֵם נ"ד לֹא עֲשָׂה ע"פ בְּקִשְׁתּוֹ וְרַק שְׁבַקְשׁ מְמַנּוּ מְקִלְתָּא אֲטִימְטִין יַע"ש וּשְׁאֵלְתוֹת פ' עֶקֶב שְׁנַכְנַס שֶׁד בְּבֵיתוֹ יִנְצֵלַח עֵי"ז, וְעֵינִין בִּיּו"ד רצ"א ס"ב בַּהַג"ה עַפּו"ם שְׁבַקְשׁ שְׁיִתְּנוּ לוֹ מְזוּזָה וְכו' דְּמוֹתָר מְפָנִי אֵיבָה וּפְלָא שְׁלֵא

העיר במוהרי"ל מהר"ד דירושלמי ואולי דלשלוח מעצמו עדיף משא"כ פשמבקש לקבוע
יש חשש שמחזש מצוה חדשה מעצמו דאסור לב"ן פרמב"ם הל' ממרים.

ועיין ביד שאול סי' ר"צ ס"ק ג' על הבא"ש סי' ל"ו מהירושלמי פאה דמשום איבה שרי
פרמ"א וגם י"ל דכ' לשם קמיע פשאלתות פ' עקב ואולי הוא הנזכר ביומא י"א וגם לא
שינה שמה ינולז פיון שארטבון בעצמו הפיר חשיבותה ועי"ש פרש"י וע' במנחת קנאות
פ"ט וע"ש שרופה להשוות דהרמב"ם שהקיל בזה בהל' ממרים ובין רבצ"א ונדב"ז
שהרמב"ם דבר בבניהם שהם פתנוק הנשבה ואינהו בישאל שפעשה קראי אבל אין זה
דעת נדב"ז ורבצ"א למענין בדבריהם ומהכו"פ פ' ה' דלא מיקרי ישראל מומר ומקבלין
מהם קרבנות וש"ד ולפוש"י אף רוצחי נפשות וכדומה מ"מ אין איסור למפנר להם ס"ת
אשר גם לנכרים דחיישינן לבזיון לא מצינו איסור בהדיא והא דשבת קכ"ז ב' אל יכנסו
דברי קדושה למקום טומאה בנדאי ע"ז הנה שם או דחיש לצינרא וכדומה ועיין בתשו'
הרמב"ם סי' נ' בענין ללמד תורה לנכרים ובשו"ת בשמים ראש סי' שכ"ז ניד אליהו סי'
מ"ח ועיין במ"א סי' קנ"ד ס"ק י"ח בשם ס"ח תרפ"ז דאם נתן מומר מעות לכתוב ס"ת
בשמו שרי וכ"כ הש"ך רנ"ח בשם מבי"ט ח"ב סי' די"ר ועיין בס' קורא הדורות בשם
הרא"מ ור"א הלוי ומוה"ר אליעזר קפסלי שהיו מלמדים בני הקראים תורה והר"י
קפסלי (הוא בר פלוגתיה דמוהרי"ק) חלק עליהם על שמלמדין להם גם תורה שבע"פ
ומ"מ סיים שפכה גדולים וחסידים עשו פן וכו' והיו בעלי הוראה ובעלי מעשה ומי יוכל
לפקפק על הוראתם ואכמ"ל ע"כ נראה אף שאין לפרסם ההיתר כ"כ במקום שאינם בני
תורה ושכיח קראים דלמא אתו לאערוכי בהן ושמה ילמודו ממעשיהם עכ"פ מפני דה"ש
יש לכתוב להם ס"ת וללכת לביתם גם בעת סיום הספר וכדומה וראוי לקיים בקש שלום
ורדפהו אפי' במקום אחר.

עכ"ל התשו' שהשבתי אז לשואלי: שוב הגיע אלי מכתב מהרב דשם שהסופר בעצמו
השתדל אצל הקראים לכתוב ס"ת ואין פאן חשש איבה ומחמת שלא ראיתי בדבריו דבר
מחודש בדין זה וגם שאין השתנות כ"כ בגוף המעשה שעכ"פ נתרצו לשונו שפא להם
הרעיון מצד שהיו ג"כ על הסיום וראו בכבוד פתיבת ס"ת ושמחת העם לכן נתלהבו ג"כ
להראות פבוד התורה גם אצלם.

ובפרט שעיקר ההיתר שבלא"ה היה דעתי נוטה שלא לגבב חששות רחוקות דסגי
בשיכתוב פן על הס"ת מי שכתבו ובעבור מי לכן לא ראיתי אז לנחוז לכתוב עוד בזה.
ואולם עתה פבוא מכתב קדשו שהביא מהברכ"י והג"ו שפקפקו להחמיר במכירת ס"ת
פשרה וכעת אין הספרים אתי אשר אותיות יחפמוני וגם הגו"ר הספרדי לא ראיתי פלל
לכן אינני רופה לתקוע עצמי בזה למעשה אף כי לדעתי אין להחמיר יותר ממ"ש בנקה"כ
לכתוב על הספר וכנ"ל ובפרט בשל רבים שהוא חשש יותר רחוק לחוש למכירה
שיסכימו פלם ע"ז.

מ"מ לא אדון אנכי בזה לבדי פלי הסכמת חבירי ורבותי ואולי אשים עוד עיני בזה והנני
חותם מכתבי בשלום וברכה לכתה"ר ולכל הגלויים אליו ינוב בשיבה טובה ודוש"ת יוסף
זכריה בלא"א הרב מ' נתן שטערין ז"ל אבד"ק שאונויל: אחר איזה ימים השגתי תשו'

הגאון הגדול סבא קדישא כקש"ת מו"ה נפתלי צבי יהודה ברלין יצ"ו על שאלתי הנו"ל נו"ל.

ע"ד אם רשאים לכתוב ס"ת לקראים הן כל יקר ראה עין מעכ"ה ש"י בכמה ספרים ואני עני אחוז בדעתי אשר ראה מעכ"ה בהעמק שאלה. והיוצא משם לענין למפור ס"ת או לכתוב בשביל נכרי אם יש חשש שלא ינהגו בה כבוד ודאי אסור בכל ענין אפי' יש חשש איבה וכבר נשתבח אחאב במה שמסר נפשו על זה שלא נתן ס"ת למלך ארם אכן אם אין חשש לזה ואיתקורי הוא דמתיקורי בה אין בזה איסור זולת הורדת הקדושה במה שהיתה ביד ישראל והיה נוהג בה מצות קה"ת ומש"ה אם נכתבה לכתחלה לשם כף שתעמוד ביד נכרי שרי וכיב"ז איתא בירושלמי סנהדרין פ"ג סה"ט ספרים שזכה בהם א"י אין מוציאין אותם לחו"ל ר' נסי בשם ר"א אם כתב ע"מ להוציא מוציא וכבר רמזתי שם על מש"כ בהע"ש סי' ק' אות ח' דזה עיקר טעם ההבדל בין המקדיש בזה"ז תעקר לבכור שאסור לעקרו ועל טעם התוס' בכורות דף נ"ג והרא"ש שם שכתבו בשביל שלבכור יש עצה שנגאכל במומו.

קשה לי סוג' שיליהי מ' בכורות א"ה מאי אריא תרי אפילו חד נמי ולטעמייהו לק"מ דמעשר חד נאכל במומו משא"כ תרי האחד הוא שלמים אלא עיקר הטעם כמש"כ משום שיש בזה בזיון קדשים מש"ה המקדיש בזה"ז ה"ז מקדיש עמ"כ משא"כ בכור דרחמנא קדשו.

ומעשר בהמה אפשר לומר דדמי לכל הקדשים שהרי הוא מונה לרצונו. איברא הרמב"ם לא פסק שימותו אפילו תרי וכבר עמדו ע"ז ונראה דרמב"ם ס"ל דבכור ומעשר שוין ואם מעשר ימות ה"נ בכור ימות ומדקי"ל שפכור נאכל במומו אלא דלא קי"ל הכי.

וה"נ מעשר ותליא בהא דפליגי ביומא דס"ו בהקדוש בזמן הבית וסרב הבית וא"א להקריבו אי חוששין לתקלה ה"נ בכור ומעשר ימות ולמר דלא חיישינן לתקלה אם הקדוש בזמן הבית ואסור לעקרו ה"נ בכור מעשר: מש"כ בשם ברפי יוסף דלמסור ס"ת ליד נכרי הוא בכלל אין מוסרין ד"ת ביד גוי לא נראה כלל דאפילו ללמוד תורה שפכתב לנכרי אינו אסור וה' צוה ליהושע לכתוב התורה בשבעים לשון בשביל אוה"ע.

ודוקא משפטים אמרינן כף והם הדינים שנלמדים מחקי התורה שהם המדרשות כדאיתא בקידושין (דף ל"ז ע"א) והוא תורת תלמוד ובארנו יפה בהרחב דבר עה"ת ס' ויקרא י"ח מקרא ה' בס"ד ויש להוסיף דמשו"ה הקשו התוס' ב"ק דל"ח על הא דא"י קראו ושנו ושילשו מהא דחגיגה ולא על עיקר המעשה אלא משום שרבותינו מפרשי קראו ושנו ושילשו כדאיתא בחגיגה ד"ו כו"פ נאמרו בסיני ונשנו באהל מועד ונשתלשו בערבות מואב.

ויבאור דבריו אלו דבהר סיני שמעו פרשה תורה שפכתב ובא"מ שנו משניות כדאיתא פ' ביצד מעברין ביצד סדר משנה וכו' ועדין לא למדו מאין נשנה הכי ואיך למד מן המקרא והוא תורת התלמוד ופלפולה ש"ת עד שבאו לערבות מואב ושם הואיל משה באר את התורה היינו דלמד מקדש איך למדנו דיני המשנה מדרשה דקראי וע"ז אמרו ונשתלשו בערבות מואב.

וכך הפי' קראו וְשָׁנוּ הֵינּוּ מִשְׁנֵי־וֹת וְשָׁלְשׁוּ הֵינּוּ תַלְמוּד וְע"ז הק' שפיר והא משפטים בל
ידעום פתיב אבל תורה שבכתב אין איסור ללמד לנכרי וה"ה ליתן להם ס"ת: אחר כ"ז
יש לשפוט דמותר לכתוב ס"ת לקראים שאין חשש שיביאו לידי ביזון אבל למפור ס"ת
שנכתבה לשם ישראל אסור למפור להם משום הורדת הקדושה.

ומה שהורו רבני ירו"ש תוב"ב למפור להם ס"ת פסולה אין נראה דעוברים ע"ז משום
לפני עור שמכשילים אותם בקריאת ס"ת פסולה, ומכ"ש לכתוב לכתחלה בפסול לעשות
פרשיותיה הפתוחות סתומות וכו' אין נראה כלל להטיל מום בקדשים והוי כמקדיש
בע"מ למזבח דבינא מילתא פדאימא בתמורה (דף ז' א').

והנני חותם מכתבי בשלום וברכה לכת"ר ולכל הנלוים אליו: וה' ישמרנו מלכד בהוראה
פנפ' העמוס בעבודתו, נפתלי צבי יהודה ברלין. וזאת תשובת ידידי אישי פהן גדול
הגאון המובהק כקש"ת מו"ה שלמה הפהן מווילנא יצ"ו ואודות אשר פלפל בחכמה
והשיב לחכם אחד נידון אם מותר למפור ס"ת להקראים הנה יפה כתב וכל דבריו נכונים
להלכה ברורה וכל פי הני מילי מעליותא ותאמרון משמיה בבי מדרשא ולא באתי רק
להעיר על ש"כ הגאון החסיד מו"ה חיד"א זצ"ל שאין למפור להם רק ס"ת פסולה
ותמהני שהרי יש בה איסור גניבת דעת וזה אסור אפילו לא"י גמור וכדאימא בחולין
צ"ד (וכן הביא כת"ר נ"י בשם הישועות יעקב דמותר לקנות ס"ת מיד א"י דאין לחוש
שמה מקרו לו ס"ת פסולה דזה אסור משום גניבת דעת) ועוד דבכה"ג נראה דיש לחוש
לאיבה טפי אם יתנדע לו שהיא פסולה יותר מאם לא הנה מוכר לו כלל ואולי דמייירי
דמודיע להם שהיא פסולה בגוונא דליכא לא גניבת דעת ולא איבה ובעיקר הדבר דאסרו
למפור להם ס"ת פשרה צריף ביאור דמה איסורא יש בזה הא ידוע דהם מחבבים התורה
מאד ונוהגין בה כבוד פישראל גמור ואם פיון דהם אינם מאמינם בתורה שבע"פ
ובדרשות חז"ל הם נחשבים בכלל הכתוב כי דבר ה' וכו' וכדאימא בסנהדרין צ"ט ע"א
ואפילו אם אמר פל התורה מן השמים חוץ מדקדוק זה הרי הוא בכלל וכו' וכן פירש
הרע"ב ז"ל באבות פ"ד משנה ו' שקל המכבד את התורה היינו הדורש חסרות ויתירות
וכו' אין לה כבוד התורה יותר מזה עכ"ל וממילא מוכח דמפרש דמחלל את התורה היינו
דאינו מאמין לדרשות חז"ל והלכך המוסר ס"ת פשרה להם הוי כמבזה את התורה דנהי
דנוהגין כבוד חיצוני לכוונה בשיראין נאים ולהעמידה באה"ק יפה ומהנדר מ"מ עיקר
כבוד התורה הוא מה שמאמין שאין בה דבר אחד לבטלה ועל כל קוץ וקוץ שבה תלוי
תלי תלים של הלכות וסודות ורמזים נוראים ומי שאינו מאמין בזה ח"ו הרי הוא נחשב
כמבזה אבל ק"ל דא"כ אפילו ס"ת פסולה נמי דנהי שאין בה קדושת ס"ת מ"מ יש בה
קדושת פתיב הקדש וכמו שמבואר ברמב"ם בר"פ יו"ד מה' ס"ת דלכל הפחות יש עליה
קדושת חומשיו והדבר פשוט שיש לנהוג בו כבוד והן אמת שהרב גינת ורדים אוסר
אפי' בס"ת פסולה וכמו שהביא הברכי יוסף והרבה יש לפלפל בזה אף אין הפנאי מסכים
להאריף פעת ובפרט שרצוני בתחלה לעיין בשו"ת גינת ורדים הנ"ל לעמוד על טעמו
ונמוקו בזה ואז אעבור פרשתא דא ואתנהיגה ואראה לעיין עוד בזה וכמדומה לי שפבר
אינה שנים למפרע נשאל נשאלה כזו ממש אצל זקני רבני המ"ץ דפ"ק והורו ג"כ כמו
שכתב הברכ"י דיש למפור להם ספר תורה פסולה אבל לא פשרה אבל באמת מאד חשש
מחשש איבה ולכן החכם עיניו בראשו בזה לעשות באופן שלא יהיה חשש איבה בזה כי

הרבה חשו חכמים לזה וכמו שמבואר בעו"ג דף כ"ז ע"א ואגב אורחיה ראיתי להתעורר על דברי הגאון בעל העמק שאלה שיהביא כת"ר נ"י שכ' לפרש פוננת השאילתות בס"י קמ"ה שמדייק וכתב שפתב מזוזה ויהיב ליה לארטובון (ובאמת בירושלמי ובמדרש ליתא שכ' במזוזה) משום דבמזוזה שנקתבה לקנבעה בפתח של בית ישראל לא היה ראוי ליתן לו ותמהני דמה תועלת בזה שלא נכתבה לשם קדושת מזוזה מ"מ כיון שכ' עליה שני פרשיות של תורה וגם פתובין בה כמה אנפרות יש עליה קדושת פתבי הקדש מיהת ואפ"אם התנה בפירוש שלא יחול עליה קדושת פתבי הקדש ולא קדושת אנפרות אין בדבריו כלום דלא מצינו דמהני תנאי בגוף הקדושה ונהי דפסולה למזוזה מ"מ יש עליה קדושת פתבי הקדש וטעון גניזה וגם יתר דבריו מש"כ שם צ"ע ובחידושי ובתשובה שכתבתי בענין אם יש קדושה בעלים הנדפסים להגיה בהם שקורין קורעקטין הארכתי בזה מאד בעז"ה ואכ"מ דברי הדו"ש בלונ"ח וקשור באהבתו כל הימים ומכרכו בכרפת פהנים שלמה בלא"א מוהר"ר ישראל משה הפהן זללה"ה מ"ץ בפ"ק ווילנא: ובכרצוני היה להציע שאלה זו גם לפני הגאון הגדול סב"ק פאר הדור כמוהרי"ץ אלקנה יצ"ו ולא אפור בבירור איזה סיבה מנעני.

אמנם אודה ה' בכל לבב אשר זכיתי לידע דעת עליון בזה והוא כי בשנתנו התרנ"א ביום ג' חיי שרה היה בביתי סופר מסלאנים ר' משה סופר דינעס נ"י והגיד לי כי בשנת תרמ"ט בקשו ממנו הקראים שבעדניאנסק שימפור להם ס"ת ונסתפק אם מותר למפור ושאל למורה אחד ואמר לו שאפשר לפסול הס"ת ולמפור להם והסופר הנ"ל לא נתקרה דעתו בזה כי חושש לפסול ס"ת כשרה ושאל להגאון המפורסם מוהרי"ץ אלקנה יצ"ו והראה לי מכתב תשובתו מיום י"ט אייר תרמ"ט שכ' בזה"ל כבוד הרבני המופ' משה סופר ע"ד שאלתו דעתי להחמיר ולא למפור וכו' ומחמת חלישותי אין לי פח לכתוב רק בקצרה וה' ישלח לו פרנסתו בהרחבה ממקום אחר שיהיה בהיתר גמור וכו' וחתום בה שפא דמאריה יצחק אלקנה חונה פ"ק הנ"ל, עכ"ד המכתב: הנה הבאתי דברי רבנו קדישי מגאוני גדולי דורנו המפורסמים שמורים לכל בני ישראל ועם כי אחרי ראיתי דב"ק לא ראיתי לזוז מדעתי הראשונה העתקתי דברי קדשם ולמעשה המעיין יכריע האל יתברך ישע בלבנו אהבתו ויראתו ויוכנו להגות בתורתו הקדושה לשמו ולשמה לעם גירוסין גמורין שלא לשום תכלית ופניה כי אם לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים להרביץ תורה בישראל להגדיל תורה ולהאדירה בחידושים אמתיים בפלפול וסכרא שרה דחדי קוב"ה בפלפולא של הלכה.

הנה כי כן יבורך גבר מאת ה' ישא ברכה. על פן יאמרו בגוים רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה (תרנ"א לפ"ק):